Digitized by Google

11

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
4 D
23

12.7-2.6

IOANNIS

FERNELII AMBIANI

vniuerſa Medicina.

AB IPSO QVIDEM AVTORE ante obitum diligenter recognita, & iuſtis acceſſionibus locupletata.

Addita ſunt eiuſdem Fernelij CONSILIA: & Guliel. Plantij SCHOLIA in Pharmacopœam ſeu librum THERAPEVTICES ſeptimum.

EDITIO POSTREMA.

GENEVÆ.

Typis IACOBI STOER.

M.DC.XXXVII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

C 35th
74

Digitized by Google

GVLIELMVS PLANTIVS CANDIDO LECTORI.

DIv multúmque dubitaui, Lector beneuole, an quæ de Medicinæ parte Therapeutica reſtabant D. Ioannis Fernelij opera, & ab eo paucis ante diebus quàm è viuis decederet, mihi vt accuratiùs exigerentur commiſſa, in lucem calamitoſo hoc tempore edere & publicare deberem. Eam eſſe ſeneſcentis huius & vergentis ſeculi iudiciorum licentiam animaduertebam, vt perfricta fronte quo quiſque magis eſt, non recentiorum ſolùm, ſed veterum etiam ſcriptorum cenſorem ſe & caſtigatorem ſtatuat, atque pro libidine interpretetur: ea opinionum & interpretationum diſſenſione atque diſcordia fieri, nihil vt iam ratum & conſtans, nil firmum & perpetuum in vllo artium diſciplinarúmve genere habeatur: ſed in contrarias non modò ſententias, ſed etiam partes & ſtudia diuerſa eatur, tacitis inde odiis & occultis ſimultatibus reſidentibus in multorum animis, quæ leui irritamento vel in iurgioſas & inimicitiis incenſas contentiones & altercationes erumpant, vel (quæ fundi noſtri eſt calamitas) in mutuam maleuolentiam, & communem omnium perniciem exardeſcant. Quò fit, vt ij conſultiùs agere videantur, qui ſcripta ſua quantumuis ad publicam vtilitatem elimata, in tempus aliud ſupprimunt, vel blattis & tineis arrodenda, quàm qui hac tempeſtate euulgantes iudiciorum aleam ſubeunt & periclitantur. Iam verò digna imitatione (non inuidia) quum ſit hominum excellentium virtus: quòd quæuis ingenia, vt ait Plato, ardua & ſeria ſtudia non attingant, ideóque iudicio, prudentia & præſcripto eorum qui multo rerum vſu triti & diu magna cum laude in arte quapiam verſati ſunt, niti, dirigi & confirmari iuniorum conatum oporteat: multi tamen ſtulta opinione ſui & philautia nimiùm ſibi placentes, vanáque ſcientiæ perſuaſione inflati, ſpretis recentiorum ſcriptis in veterum quidem lectione occupantur: ſed rectam doctrinæ viam quum ignorent, nec prudenti duce & magiſtro vti velint, in eos illud ex veteri Comœdia aptè

Digitized by Google

quadrate videtur, *καλῶς μὲν τρέχουσιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ*. Ad oſtentationem enim vetuſtos authores peruolitant, temeréque huc illuc errabundi feruntur: atque ſi quid obiter tanquam canis è Nilo obbiberint, id vel identidem eructant, vel (quum ſint *κακοστόμαχοι*) in abſurdas opiniones conuertunt. In aliorum quorundam mentibus inueterata quædam inuidia adhuc viget, vt quam ne mors quidem ipſa extinguere potuit. His non modò ſcripta Fernelij inuiſa ſunt, ſed nomen quoque nefaſtum. Alij legunt quidem, ſed vt calumnientur & maledico dente carpant, propterea quòd ad doctrinæ auram captandam id plurimum facere vulgus ſibi perſuadeat. Quendam eſſe audio, qui faſtu & arrogantia intolerabili, Fernelij, tanquam Vlyſſis, errorum rhapſodum ſe profiteatur, quíque de his longam iam conſcripſerit Odyſſeam, quam propediem ſit editurus. Cæteri delicati & faſtidioſi homines tantùm ea probant, quæ ad palatum faciunt. Nullum itaque ex publicatione horum librorum operæprecium facturus videbar, niſi & hîc & reliqua Gallia cæteríſque regionibus exteris multi inuenirentur meliore quadam natura & ſeueriore acrioréque iudicio præditi, qui quotidianis propemodum precibus & literis horum librorum emiſſionem tum à Philiberto Barjotio Fernelij digniſſimo genero, & in magno Regis concilio Præſide æquiſſimo, ſupplicúmque libellorum in Regia magiſtro, tum à me etiam efflagitarunt: niſi etiam præcellentium Medicorum externorum de Fernelij doctrina ſingulari teſtimonium accederet, imprimíſque Ioannis Cratonis Vratiſlauienſis medici Cæſarei clariſſimi, qui in Iſagoga, quam in artem medicam doctiſſimè ſimul & ad tyronum captum aptiſſimè ſcripſit, Fernelij honoris cauſa meminit, eiúſque ſcriptis multum ſe adiutum fatetur ingenuè. Typographo verò hanc editionem vrgenti quamuis Platonis illud crebrò occinerem *οἱ ἄλλοι βραδύτερον ἀνύουσιν*, in mora tamen periculum à plagiariis eſſe dicebat, quòd ſuperioribus annis Mompeſſuli diuendita fuiſſent à quodam de medicamentorum compoſitione fragmenta, nomen Fernelij præferentia: & hic quendam eſſe conſtaret, qui *Φερνελίσκον* ſe vulgò appellari *οἷον μετεμψυχωθέντα σμικρόν τινα Φερνέλιον* tantiſper affectauit, dum ſub eo nomine (velut amictu ſcenico) notatus populari ſermone & rumore percrebreſceret vulgóque iactaretur: nunc autem poſtquam famoſus etiam apud mediaſtinas mulieres euaſit, eum ob cuius nominis ſplendorem & celebritatem tantopere famigeratus eſt, apertè odiſſe, calumniari & improbitatis etiam damnare non veretur, quia ſecreta ſcilicet quædam

ſua

Digitized by Google

ſua poſteris non prodidit, quæ tamen ipſe, vt alia longè plura & ἀῤῥητότερα artis arcana, ad grauiſſimos quoſque morbos à ſe inuenta poſteritatem celare nolit. Cæterùm ne longiùs excurrat oratio, quid in præſentia habeas à nobis, & in poſterum expectare debeas, paucis accipe. Hac editione exhibemus libros ſeptem Phyſiologicos, totidem Pathologicos & tres Therapeuticos, ab ipſo authore accuratè omnes recognitos, & locis quamplurimis quàm antea multò auctiores redditos, & medicamentarios quatuor nunc primùm luce donatos, qui ad Therapeuticæ ſeptenarium explendum deſiderabantur: vt totum opus vno & viginti libris conſtaret & abſolueretur. Nam duos de Abditis cauſis adiecimus, non ad totius integritatem, ſed ad Phyſiologiæ, Pathologiæ & Therapeuticæ locorum difficiliorum diffuſiorem & enucleatiorem per dialogiſmum explicationem. Noſtra quoque ſcholia in ſeptimum Therapeuticæ librum edidimus de autoris conſilio & iuſſu, ſtrictim illa quidem à nobis & carptim enotata, quum cur adiectum ſubſtractúmve, immutatum aut retentum, antiquatum aut nouatum in medicamentis tam ſimplicibus quàm compoſitis quid eſſet, cauſam reddidimus. His fruere, dum tibi de particularibus morbis curandis ſeptem alios libros apparamus, ſeorſum altero opere Enchiridij forma, quo faciliùs circumferri poſſint, excudendos. Horum primus qui febrium, & ſeptimus qui morbi Gallici curationem continet, ab authore ipſo perfecti abſolutíque, reliqui tantùm ſunt inchoati. Hos ἂν Θεὸς θέλῃ perficere licebit ex aliis authoris ſcriptis, quæ partim aduerſaria ſunt, partim reſcripta & reſponſa de variis morbis, ad ducenta ferè relicta præter commentarium, cui titulum fecit, OBSERVATIONES EORVM QVÆ CVRANDIS MORBIS NOVA DEPREHENDIMVS, & alia in pluteis & forulis reperta: in quibus, quæ propria ſibi author & peculiaria ad grauiores morbos habuit remedia, continentur, multo longóque medendi vſu & frequenti meditatione probata. Ex hoc inſtructiſſimo penu prolixè tibi depromentur quæcunque ad publicam vtilitatem pertinere videbuntur. Conficiendorum verò & parandorum medicamentorum formula ad pharmacopœos, & Prognoſticum opus, quia adumbrata duntaxat ſunt ab authore non niſi longiore tempore abſolui edíque poſſunt. Interim vale. Lutetiæ Pariſiorum Calendis Martiis, 1567.

SIMON PONCETIVS MELODVNENSIS, DOCTOR MEDICVS, ad Lectorem.

Iactet Arabs Graiúſque ſuos: Fernelius artem
Lampade perluſtrat ſplendidiore tibi.
Abdita nam radians in apricum ſingula profert,
Et quicquid ſolidum pulchrior vſus habet.
Phœbus erat. Sed mox quum Gallis imminet atro
Turbine ſeditio, proh dolor! eripitur.

ΑΝΔΡ. ΤΟΥ ΡΙΒΑΥΔΗΛΙΟΥ ΠΙΚΤΩΝΟΣ

Εἰς τὸ τοῦ μακαρίτου Φερνελίου θεσπέσιον σύγγραμμα
ὑπὸ Πλαγκίου ἀκριβωθέν.

Οὐχ ἧττω κατὰ τὴν μέθοδον, πλῆθος καὶ ὄνησιν
Βίβλων, Φερνέλιον σκέπτεο Ἱπποκράτους,
Κ' οὐχ ἧττον θεραπείῃσι ζῶντ' ἔξοχον, οὐδὲ
Οὔνομα χρόνθ' ἧττον γνώριμον ἐν θανάτῳ.
Ἠύτε δ' Ἱπποκράτης Γαληνοῦ χωρὶς ἀμαυρός,
Πλαγκίου ὡς χωρὶς, βιβλία Φερνελίου.

RENATI GERVASII IN PRIMO GALLIÆ SENATV CAVSARVM PATRONI, de IOANNE FERNELIO Medico.

Hippocratem natura parens mortalibus olim
Edidit, ipſa ſuum quo retineret opus.
Hoc duce longa fuit, magna ratione medendi,
Vita hominum. Tandem Ferneliúmq́ dedit.
Quo medico doctore volat tua, Gallia gentes:
Fama per ignotas. Omnibus ille ſalus.

Iam

Digitized by Google

Iam verò ipſe Deus, longos vt carperet annos,
Fernelium è terris, quem dederat, rapuit.
Antiquitas illum Naturæ laudibus: iiſdem
Noſtra celebrabunt ſecula Fernelium.

ΕΙΣ ΙΩΑΝ. ΦΕΡΝΕΛΙΟΝ

ἐπιτάφιον.

Τῇ χθονὶ Φερνέλιον πόλος ὤπασεν, ἡ δέ μιν αὖθις
Πηγάσι, καὶ Πηγὰς δῶκε τῇ Οὐρανίῃ·
Οὐρανίη πόρεν αὖ Φοίβῳ, μετέπειτα δὲ Φοῖβος,
Κεκνοφόρῳ στήσας ἀρχίατρον βασιλεῖ.
Τόνδ᾽ ἄρ ὑπηρεσίῃσιν ὅ, τούσδε γραφῇσιν ὀνήσας
Αἶνόν τ᾽ ἠδ᾽ ἄφθιτον κλήσατ᾽ ἀπειρέσιον.
Καὶ παύσας τὰ μὲν ὧδε, νόον δ᾽ ἀπὸ σώματος ἕλξας
Ζεὺς ἀπέδω τόγε μὲν τῇ χθονὶ, τόνδε πόλῳ.

Φρ. Θόριος Β.

IN IO. FERNELIVM.

Naturam melius, morbos, medicamina, cauſas
Nemo tuo docuit, Gallia, Fernelio.

IN EVNDEM.

Iuſſerat iatricæ myſteria Delius artis
Scribere: Fernelius ſcripſit, & occubuit.

IN EVNDEM DISTICHON NVMERALE.

ConIVge FerneLIVs rapta perCVLſVs Vt aVLæ,
Vt LVCIs ſatVr, Vt noMInIs InterIIt!

F. Thorius Bellio.

Obijt D. FERNELIVS 6. Cal. Maij, 1558.

IN EVNDEM.

Hippocrates moriens arcanum credidit artis
Fernelio: huic fama par ſit & ingenio.

Eſayas Fabius.

AD HENRICVM II. GALLIARVM REGEM CHRISTIANISSIMVM,

IOANNES FERNELIVS AMBIANVS.

QVÆCVNQVE olim cauſa, Chriſtianiſſime Rex, homines latè diſperſos paſſimque beſtiarum more errantes, ad ciuilem vitæ communitatem conuocauerat, eadem quoque ad inſtituendas artes humanæ ſocietati neceſſarias excitauit. Ea autem (ſiue rerum ad vitam conducentium fuerit neceſſitas, ſiue politica hominis natura, ſiue ratio gloriæ ſtimulis concita) non modò inuentas quondam inſtitutáſque artes alit, tuetur atque conſeruat: ſed præclara quæque ingenia ad eas magnificentiùs augendas exornandáſque continenter accendit. Tandiu ſanè inueniendarum atque exornandarum artium homines deſiderio tenebuntur, dum illorum vitæ ſocietas communitáſque manebit. Ita enim homines hominum cauſa generati ſunt, vt ipſi inter ſe alij aliis prodeſſe poſſint. Medicina verò vna ex omnibus artibus Deorum munere & beneuolentia hominibus conceſſa, ad eorum vtilitatem ſalutémque tuendam in primis eſt conſtituta. Quicquid igitur diuturna meditatione longóque medendi vſu quotidie obſeruatur, id in commune bonum ingenuo liberalíque animo conferendum. Neque eorum æſtimationibus vtendum ſtandúmve iudiciis, qui permultos cauſantur nobiliſſimos & clariſſimos ſcriptores extitiſſe, quorum ſcientia vbertatéque rerum & copia, ars medendi inuenta conſummatáque ſit: quíque non vltra progredi oportere contendunt, omnémque ſcribendi laborem vt ſuperuacaneum refugiunt & aſpernantur. At certè ſiue quòd ars ipſa iam clarius illuxit, ſiue quòd rerum omnium quædam ſit viciſſitudo, quicunque ad vnamquamque æſtimandam momentóque ſuo ponderandam, ſeueriore & æquiore vtuntur iudicio probabiliore conſilij cauſa ac ratione putant vix vllum veterum huic ætati ſatis eſſe poſſe. Galenum námque (qui medendi artem ab Hippocrate præclarè inſtitutam poſt Herophili, Dioclis, Archigenis, Athenæi, aliorúmque præcepta auxit & illuſtrauit) Aſiaticæ redundantiæ inſimulant, quod πλωχάτος nimiùm multa artium librorúmque congerie (nam præter ducentos

centos & quadraginta quos de aliis diſciplinis, de medicina ſupra quadringentos conſcripſit) multorum ſtudia reſtinguat, & ad rem properantes diſtineat. Eum quidem fatentur mira perſuadendi neceſſitate diſputaſſe ſubtiliùs, ſed quòd initio minimè ſtatuiſſet vniuerſam artem complere, breuem præcipiendi legem non obſeruaſſe: ea identidem locis compluribus inculcaſſe, nunc huc nunc illuc ſtudio reprehendendi auidè ferri, ſicque ſæpius ambiguitate lectoris animum diſtrahere. Aretæum, Ætium, Paulum, Alexandrum Actuarium, reliquóſque Græcos iuniores nimium conciſos exiſtimant, nec ſatis ratione niti, nec artem vniuerſam, ſed eam maximè partem quæ in actione tota verſatur, perſtrinxiſſe. Arabes autem barbarè, ſpurcè, fœdè in Latium traductos, pharmacopœos & circumforaneos potiùs quàm veros medicos experientéſque genuiſſe. Qúmque nullis neruis, nullis demonſtrationum legibus, ſed puris nudíſque verbis ſingula perſequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Addunt & illi permultorum morborum cauſas hactenus ignoratas fuiſſe, vnde alij diſſentaneam, alij prorſus nullam curationem acceperunt. Vacuandi quoque leges turbidè adeò & inconſtanter traditas, & controuerſiarum obſcuritatibus ſic implicitas, vt ſæpius inter peritiſſimos haud facilè conſtet quodnam vſurpandum remedij genus. Plurimas denique medicamentorum compoſitiones nulla certa ratione concinnatas empiricam nimium redolere vetuſtatem. Horum querimoniis & ſermonibus quum ſæpe intellexiſſes, Inuictiſſime ac Humaniſſime Rex, artem medēdi mancam adhuc & ſolum inchoatam eſſe, & ætatem dierúmque numerum multa produxiſſe, ad quæ nulla ingenij acies penetrauerat, ſine quibus tamen artis abſolutio non ſit perfecta: communi hominum ſaluti conſulens iuſſiſti, vt veterum medendi præceptiones, pleniore doctrina pluribúſque obſeruationibus illuſtrarem atque locupletarem. Id nimirum compertum habens quod omnibus eſt in confeſſo, nullam toto terrarum orbe ciuitatem eſſe, in qua philoſophiæ ac medicinæ controuerſiæ doctiùs crebris diſputationibus dirimi, aut pluribus artis operibus noua ſimul ac vetera probari examinaríque poſſint, quam in hac tua Pariſiorum Lutetia, idque propter ſummam vrbis tum celebritatem tum frequentiam, in quam non è Gallia modò, verumetiam ex omnibus propemodum Europæ regionibus admirabiles ac ſæpe inauditi morbi vel curandi vel dijudicādi perferuntur. At ego principum obſequiis ciuiúmque noſtrorum officiis implicatus non citra valetudinis meæ & rei familiaris diſpendium magnis lucubratio-

nibus hoc ſcribendum opus ſuſcepi, atque eo certè lubentius quòd doctorum virorum hortatu ac precibus quaſi ſtimulis ad perficiendum acrius incitarer, qui aliis compluribus, non mihi vni viuendum eſſe proponebant. Quanquam autem magnum hoc & ſummè arduum prouinciæ munus eſſe video, iudiciorum tamen ſeueritate minimè deterritus, quicquid periculi eſt ſubire, ingeniíque vires experiri honeſtum cum primis & generoſum eſſe duxi. Si ſummam quæ deſideratur, perfectionem non ſum aſſequutus, eam tamen conatus ſum adumbratione quadam exprimere. Cognito enim veterum iudicio, & omnibus perlectis qui de Philoſophia atque Medicina aptiùs aliquid poſteris tradiderunt, non quæ cogitatione ſola plerique fingunt atque comminiſcuntur, ſed quæ vera ac ſolida ab optimis quibuſque tum Græcis, tum Latinis, tum Arabibus, firmiſſimis argumentis probata ad medendi vſum conducere obſeruaueram, excerpſi & in vnum contuli. Quid de quaque re controuerſa ſentiendum putarem, liberè pronuntiaui, non vni alicui me addicens, ne aut in arrogantiam, aut in errorem magnopere incurrerem. Sic multorum lites diremi, dubia ſtabiliui, obſcura illuſtraui, abdita protuli, noua quàm plurima, & hactenus incomprehenſa paſſim adieci: adhæc rationibus, argumentis, demonſtrationibus, ſignis, teſtimoniis, exemplis vſus ſum frequenter. Cæterùm vbique modum tenui, & rem omnem ſic temperaui, vt neque Lectorem immodica profuſione verborum onerarem, neque breuitate nimium conciſa ſuſpenderem, neque vel experientiam ſolam, vel rationem ſequerer: ſed viam breuem primùm cognoſcendi, deinde agendi curandíque iudicarem. Quod igitur tibi quondam Regi deſignato inchoatum opus deuoueram, idem nunc amplo diademate inſignito, multis partibus auctum & locupletatum, non dubitaui hoc etiam armorum procinctu & turbulentis rebus nuncupare: id ſcilicet perſpiciens, in grauiſſimis te occupationibus leuiora non aſpernari. Summa quippe natus humanitate ſuauiſſimíſque moribus, neminem vnquam ne offenſus quidem acerba animaduerſionis ſeueritate videris perſequutus: ſed tua clementia & animi lenitate ſic omnia piis iuſtíſque legibus prudenter moderaris, vt te omnes mirificè colant, venerentur ac obſeruent. Bella certè varia, eáque acerrima pro veteri Galliarum iure, próque externorum tibi fœdere deuinctorum libertate, terra maríque cum hoſte potentiſſimo iam diu geris quàm fœliciſſimè. Ac nihilominus omnia toto tuo imperio ditionéque ea tranquillitate adminiſtrantur, leges tam

piè

piè ſanctéque ſeruantur, literarum ſic vigent ſtudia, philoſophiæ-que genus omne ita excolitur, vt placidiſſima omnes frui pace videamur. Nullus vſquam turbulentus errantium militum inſultus, diſciplinæ militaris ſumma obſeruatio, infima quoque plebecula ſuis liberè potitur, nec vſquam niſi magna æquitate tuorúmque beneuolentia vel nummos, vel commeatus, vel alia in immenſos belli apparatus comparas. Tantarum rerum adminiſtratione meritò omnes in te vno probitatem, vigilantiam, prudentiámque ſingularem, omnium denique virtutum cumulum admirantur & ſuſpiciunt. Præclara hæc proſperis cœpta auſpiciis Deus Opt. Max. bene fortunet, & nominis tui memoriam rerum gerendarum magnitudine conſecret immortalitati.

* *
*

I. FERNELII AMBIANI IN MEDICINAM PRÆFATIO.

R E R V M *omnium quæ naturæ lege imperioq́, continentur princeps homo, etſi diuinorum caducorumq́, particeps, amborum ſocietate gaudet, excelſiorum tamen ardenti deſiderio inflāmatus, parcè ea ſequi debet quæ ſordida, vilia atq. abiecta perſequitur impetus beluarum. Id execrandum profectò & deteſtabile videatur, ſi quam ſui partem ſuſcepit homo cœleſtem atque diuinam, ſic eam aut turpitudine vitiorū contaminari, aut blanditiis voluptatum irretiri, aut mortalium rerum cura atque ſolicitudine obrui ſinat: vt oppreſſa ac perdita nequeat aliquando recreare ſeſe & altius extollere. Qui enim cum vitæ curſum tenent, vt ſolis ſenſuum blandimentis illaqueati ferantur, nihilo mutis animantibus videntur præſtantiores: quoniam & beſtiæ neceſſaria vitæ præſidia inquirunt & parant, ſummáque tum ſui tum prolis cura ipſis ineſt, vti & voluptatum. Generoſiſſimi verò ſapientiſſimíque hominis eſt, mentem corporis inquinamentis obſitam ad rerum præſtabilium contemplationem erigere: vt quantum vnus inter hæc omnia excellit, perſpiciat, & corporis hiſce compagibus licet implicatus, mentis agitatione tamen fiat originis ſuæ memor, & conſors diuinitatis. Hæc ſumma humanæ vitæ perfectio, hæc optima maximéque diuina ratio viuendi, quæ qui inſignes olim fuerunt, Diuitè ſunt habiti, & ampliſſimis honoribus affecti; tum quod alta ſapientia eſſent admirabiles, tum quod magna fructuoſáque beneficia in homines contuliſſent. Inde accenſo cæteris animo inflammatóque ad gloriam, vt multiplex erat mentis impetus & intentio, vtque varia erant ea quorum ſtudio capiebantur, complura diſciplinarum genera perpolita ſunt, quæ partim neceſſitate, partim ſtudio cognoſcendi fuerant inchoata. Alij operum naturæ concentum eximiámque formam & pulchritudinem admirati, & earum rerum ſuauitate pellecti, quæ corporibus innixæ, mutabiles mortaléſque ſub ſenſum cadunt: ortus earum cauſáſque magnis ſudoribus ſeduláque vigilantia, ſcrutati, naturalem philoſophiam condiderunt. Alij animi ſublimioris impulſu in res diuinas acerrime intenti, illas quidem ſempiternas, immutabiles, ſeparatas, nullóque ſenſu comprehenſas, quoad fert humana fragilitas: theologiam cognitionémque Deorū prodiderunt. Interuenerunt alij medio contemplationis genere ducti, qui mathe-*

Mentis agitatione comparatas fuiſſe diſciplinas.

Duabus ex cauſis diſciplinarum ſumi differentias.

Tria philoſophiæ genera à mente contemplante.

Naturalis philoſophia

Theologia, & quæ eius ſubiecta materia.

Mathematica.

maticas

matica disciplinas exexeruntilluſtres quidem illas, & demonſtrandi ſubtilitate certiſſimas. Has Plato diuinarum naturaliúmque rerum confines & intermedias ſtatuit, quòd ſempiternæ ſint & immutabiles, ſed in corpore poſitæ atque ſubiectæ ſenſibus. Sunt hæc tria tam multis ſeculis celebrata ſapientiæ ſtudia, ex rerum quas verſant varietate nata, mentis vnius ſublimioris contemplatione formata. Non enim vita illa commodis, non voluptatum illecebris, non vilis denique fortunæ corporibúſque bonis aptantur, neque in res tanta contemplatione deſpicatas ſe demittunt: ſed propriis coërcita finibus in ſe tota tanquam in orbem vertuntur, propter ſe non ob aliud quicquam mortale expetenda, vtq; potiſſimum inſcitiam erroréſque turbulentos ab animis depellamus. Cæterum qui animo minus excelſo, nec ſatis ad philoſophandum nato comparatóque fuerunt, ij item ne otioſam ætatem & ſine contentione inertem traducerent, hominum aut commodis aut voluptatibus deſtinati, mentis illius quam πρακτικὴν, id eſt, agentem dixerunt, concitatione, inferiores pepererunt diſciplinas, prudentia omnes & arte comprehenſas. Horum enim quicunque in hominum moribus conformandis, & rectè viuendi inſtituto omne ſtudium collocaſſent, ij ad moralem facultatem aditum fecerunt, & ad ciuilem & œconomicam: quæ moderatrice prudentia adminiſtrantur. Accedit his hiſtoria, rerum geſtarum memoria & antiquitatis commemoratio: vti & Geographia locorum gentiúmque deſcriptio, ſine qua ne illa quidem illuſtratur atque ſplendeſcit. Omneis porrò artes excitarunt, quicunque non actus hominúmque mores, ſed effectus & opera ſunt perſecuti. Primùm vt animi ſenſa locutione (hæc enim effectus eſt, quòd linguæ organo fiat, actus verò nullius corporei inſtrumenti ope indiget) exprimerent: grammaticam concinnarunt, quæ emendatè loquendi ars eſt, & poeſim numeris aſtrictam, & rhetoricam quæ ornatè copioſéq; dicendi doctrina, & dialecticam quæ rectè diſſerendi eſt ratio. Ad humani corporis ſanitatem vel tuendam vel recuperandam medicina, ad alimentorum vitæ neceſſitatem agricultura, ad ædificiorum extructionem architectura inuenta excultáque eſt. Sic textores, fabri, aurifices, ſutores, zonarij, piſtores, lanij, fictores, pictores, librarij, aliíque innumeri ſuas artes hominum commodis aptauerunt. Sic muſici, cantores, tibicines, hiſtriones, gladiatores, ſaltatores, venatores, piſcatores, aucupes, coci, fartores, lenones, ſcurræ, aleatores, quaſdam artes celebrarunt ad hominum delicias atque voluptatem, quæ aut prorſus ſordidæ, aut parum ingenuæ ſunt. Sed quum omnis philoſophia rei in quam incumbit materiam excutiat & ponderet, artis id erit cuiuſque proprium, vt in materiam quæ ſponte ſuaptéque natura prodit in lucem effectionem quandam & facultatem inſerat, quæ ſine hominum aut mente aut manu per ſeipſa non accederet. Non enim ars materiam, ſed artificium in materiam extrinſecus confert, quod aut ſtabile eſt ac firmum, velut in extructis ædibus: aut fluxum atque præceps, vt in tibicinum harmonia. Hæc igitur ſunt philoſophiæ (quæ mater omnium bonarum eſt artium) ſtudia, hæc prudentia, hæc artium diſcrimina, ſummáque diſciplinarum genera, quæ tum diuerſa mentis agitatio, tum rerum quas tractant varietas, quam maximè disiunxit. Iam verò id inde ſcrutemur, quam ſit ars vnaquæque vel diſciplina præſtans & ingenua, quantóque dignitatis ſplendore aliæ aliis præluceant. Deorum cœleſtiúmque animorum actio præſtantiſſima ſententiis omnium iudicatur, quòd in rerum optimarum contemplationem penitus incumbat: beluarum verò (quæ vitæ neceſſitati ſeruiunt, & ad voluptatem omni impetu feruntur) hu-

Cótemplationis præſtantia.

Mens agens artium effectrix.

Circa actus & mores diſciplinæ.

Circa opera ſunt artes.

Actus & effectus differentia.

Circa ſanitatem corporis.

Artes vtiles.

Artes voluptariæ.

Philoſophiæ & artis differentia.

Artium genera duo.

Vnde philoſophiæ, & artium dignitas ſpectetur.

milis, vili & obſcœna. Hæc ſi ad humanas tranſferimus actiones, nobiliſſima ſummèque liberalis & ingenua videbitur hominis contemplatio, omnéque genus philoſophiæ præclarum: illiberalis autem & ſordida omnis opificum induſtria, quorum labor & opera non ardua vis animi cenſeatur. Inter hæc autem ars conſedit, quæ ſuo genere tanto digniore quæque loco ponetur, quanto præter cæteras animum ſublimiore contemplatione excolit, per quam intelligentiores ſumus, & meremur ſapientes appellari: idque maximè ſi non illa odium offenſionémque hominum in ſe ſtruat, ſed haud mediocriter frugifera ſit & fructuoſa, cùm aliis omnibus tum ipſi quoque artifici.

Artium vtilitas ſpectanda.

Quænam igitur videri debet inter artes principatum obtinere, cuius adminiculo his corporis incluſi compagibus vitam tranſigere poſſumus beatam atque tranquillam? Marco Tullio ſola naturæ cognitio contemplatióque rerum haudquaquam placet, ſed ignaua ac iners prorſúſque manca, & dumtaxat inchoata habetur, ſi nulla comitetur adminiſtratio rerum, nec ſi ad hominum commoda ſocietatémque tuendam comparata. Si omnes omnium artium commoditates, facultates atque copias diſpicis, nihil eſt medicina melius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præſtabilius.

Medicina artium digniſſima & vtiliſſima. vtilitas eius.

Nam ſi eſt vita cunctis mortalibus chariſſima, ſi lux ea cum primis expetenda in qua viuimus, ſpiramus, & iucunda conſuetudine inter nos coniungimur, ſi ea primum eſt & præſtantiſſimum munus animantibus attributum: ars quæ illam ſeruat, continet, ac tuetur, quo pacto non ſit omnium præſtantiſſima? quid ea poteſt homini magis in votis eſſe, quæ infeſtiſſimos humani generis hoſtes, morbos (inquam) & aduerſam valetudinem propulſat? quæ vitam incolumem ab omni ærumna & languore liberam quàm diutiſſimè tutatur? Vt corporis firma conſtitutione nullæ opes, nullæ fortunæ ampliores: ſic imbecilla & labante illa nihil laborioſius, nihil calamitoſius. Qui ergo in hoc periculum diſcriménque adductis ſubuenire & opitulari queat, tantum abeſt vt in illorum offenſionem incurrat, vt etiam illos ſumma conſuetudine & amicitia ſibi coniungat, atque quaſi pro numine, inquit Hippocrates, colatur, qui tantas opes reſtituerit, per quas externæ quoque fortunæ obtineri poſſint, illarúmque vſus iucundus atque dulcis habeatur.

Præſtantia.

Cæterùm ad ea quæ medicina ratione perluſtrat conuerſus, quàm præclara & nobili contemplatione rerum plurimarum naturas perſequatur atque peruestiget, intelliges.

Quæ, & quàm multa debet medicus nouiſſe.

Vt enim admirabilem hominis fabricam naturámque explicat & euoluit, ita rerum cunctarum ortus & occaſus, ipſámque omnium ex elementis cõpoſitionem, animalium ſtirpiúmque proprias vires (tametſi non abſolutè, quatenus tamen homini ſalutares ſunt aut peſtiferæ) inquirit atque parat. Quin & altius ſubiens quæcunque, ex patefactis terræ faucibus eruuntur, ſcrutatur, indéque ſublata cœlorum & ſyderum conuerſiones, & quæ inde fluunt dimanántque virtutes orbis inferioris moderatrices obſeruat. Hæc autem quia non aliter quàm certa demonſtrandi ratiocinandique via obtineri poſſunt, quis eat inficiat mathematicas arteis, & dialecticam aditum ad hæc patefacere? ac multò etiam magis rhetoricen atque grammaticen deſiderari, ſine quibus non modò copioſè ornatéque dicere, ſed ne emendatè loqui quidem liceat? Quòd ſi eæ vel neceſſariæ ſunt, vel opis quiddam & auxilij conferunt, & ceu gradus quidam & aditus ad medicinam iaciuntur atque patent, medico quidem omnes erunt perdiſcendæ: quòd (vt inquit Ariſtoteles) eiuſdem ſit finem ipſum & ea quæ finis gratia ſunt cognoſcere. Quis enim eum pictorem non in magna gloria & laude ponat, qui præter operis lineamenta & pigmẽtorum aſperſionem, nouis tabulam perpolire,

lire, colores iuſta temperatione permiſcere, penicillum in omne varietatis genus conformare: contrà verò eum non vituperet, & tanquam rudem ignarumq́ damnet, qui nullam iſtorum cognitionem habet, ſine quibus maiora percipi non poſſint? Idem quoque de medicina ſtatuo, vt nemo hanc tentet vel à limine ſalutare, qui non antea illis diſciplinis meritam & iuſtam operam impenderit, ſitq́ illarum inſtitutis liberaliter informatus. Tanta igitur rerum cognitione præcellit medicina, vt omnium quæ mũdus complexu ſuo coercet, naturam atque vires ſolerter conſequatur, quas demùm ad vnius hominis (cuius præcipua illi cura eſt) commoda ſalutémque referat, vt illorum vſu & appulſu integram corporis valetudinem conſeruet, aduerſam depellat: quanquam non ſemper hunc ipſum finem attingit. Hinc nos ſic illi definitionẽm adhibebimus. Medicina eſt ars ad humani corporis ſanitatem tuendam, profligandóſque morbos comparata. Quoniam enim quæcunque medicina ratione perluſtrat, ad hominum vtilitatem refert & accommodat, artis nomine vniuerſam contineri par eſt. Non enim vt quiſpiam exiſtimauerit, partim ſcientia, partim ars dicenda, tametſi conſtet ex multis theorematis, quæ ipſa quidem ſola per ſe ſcientia cõtinentur. Verùm quoniam omnium medicinæ partium inter ſe quam aptiſſimè cohærentium & concordantium ea eſt conſpiratio, is conſenſus, vt homo ſaluus & incolumis ſeruari poſſit, æger autem in integrum reſtitui, ex ipſo fine vniuerſa artis nomẽ accipiet.

Quæcũque medicina tractat hominũ omnimodis aptari.

Medicina quid.

Medicinam totam artem eſſe.

Porrò autem vt cuiuſque artificis intereſt, ſubiectam, quam tractat, materiam omnino perſpectã habere, quò expeditius in omnem artificij ſpeciem & decorem flectere illam poſſit & torquere: ita & medico humani corporis natura primùm cognoſcenda eſt omnibus ſuis partibus abſoluta, quod ſanè totius medicinæ ſubiectam materiam eſſe confirmamus, non autem morbos ac vulnera. Vt enim dum fictor in rudi adhuc & informi ære Herculis effigiem imprimit: hæc artificium eſt & ſummum artis opus, æs verò materia quam variè tractat: ita & dum medicus ex ægro corpore ſanum facit, vnum idémque corpus manet, quod ſubiectũ eſt & materia. Quæ depulſa ægrotatione comparatur ſanitas, ſpecies eſt & forma: huius autem efficiens cauſa, medicus aut potius ars medendi: Dum enim hæc præceptiones tradit vnde procuratio eſt valetudinis, dicitur ſanitatem efficere. Sic enim Ariſtoteles artem nimirum id eſſe ſtatuit, à quo demum omnis motio proficiſcitur. Medicus eſt artis perinde atque naturæ miniſter: cuius eſt officium curare appoſitè ad ſanandum. Finis autem cuius gratia ſanitas procuratur, eſt vitæ functionum integritas. Itaque totus in hæc duo incumbit, vt ſanitatem in corpore conſeruet, vt morbum depellat. Atqui neutrum planè conferre poteſt, niſi eorũ quot differentiæ ſint & genera, quæ cauſæ, & quibus ſignis noſcuntur, iam antè perſpectum habeat & cognitum. Quocirca totius medicinæ partes quinque ſi ordine collocabuntur, omnium prima exiſtet φυσιολογικὴ, quæ hominis integrè ſani naturam, omnes illius vires functionéſque perſequitur. Altera παθολογικὴ morbos & affectus indagans, qui præter naturam homini poſſunt impendere, & quæ illos cauſæ efficiant, quæ ſigna demonſtrent. Tertia προγνωστικὴ ſigna explicans, quibus medici futura præſentiunt, & quis morborum decurſus, quis exitus ſit futurus. Quarta ὑγιεινὴ quæ firmam corporis conſtitutionem bona viuendi lege conſeruat, & imminentia mala arcet, ſimul ægrotis propriam & accommodatã victus rationem decernit. Omnium poſtrema pars θεραπευτικὴ ægram corporis affectionem ſalutarium vſu & admotione propulſat ſanitatemq́ reſtituit: quæ vt ſumma totius medicinæ artem via & ratione condit, variáque

Prima artis cuiuſque cognitio ex materia ſubiecta.

Humanum corpus ſubiectum eſſe medicinæ materiam.

præſidia ſuggerit, quibus tum toti corpori, tum cuique laboranti particulæ opportunè ſuccurrit. Ex his igitur quinque partibus medicina conſtituitur: quarum tres priores in contemplationem & ſimplicem rerum cognitionem feruntur, duæ poſteriores omnino in actione conſiſtunt, omne ſtudium in tuenda ſanitate aut abigendis morbis collocantes. Vnde à quibuſdam quinque partes in duas redacta ſunt, theoreticen & practicen, quarum hæc opus omne perficit, aut lege viuendi, aut medicamentorum viribus, aut manus opera & adminiſtratione, quæ imponit, ſecat, incîdit, vritq́; ferramentis. Vnde iam practicæ non partes, ſed ſpecies tres ſtatuentur, διαιτητικὴ, φαρμακευτικὴ, χειρουργικὴ. Etenim affectionum varietas tot curandi genera peperiſſe creditur. His ita in genere primo aditu ſtrictim breuitérque conſtitutis, ſingula deinceps accuratius perſequi par eſt, primúmque totius hominis natura qualis ſit explicanda.

Medicinæ partes duæ, Contemplatio & Actio.

Actionis medicæ tria genera.

IOAN-

IO. FERNELII AMBIANI PHYSIOLOGIÆ, LIBRI VII.

DE PARTIVM CORPORIS HVMANI DESCRIPTIONE,

Liber primus.

Quo docendi atque demonſtrationis ordine ars medica conſtituenda ſit.

CAP. I.

CVm liber ſolutúſque eſt animus, nudas & apertas rerum ſubſtantias perſpicuè cernens, clariſſima omnium cognitione fruitur: in hoc verò corporis velut ergaſtulum coniectus, obrutúſque obliuione tanquam denſa caligine, in ſumma verſatur ignoratione rerum. At nihilominus ſemina quædam etiamnum retinens diuinitatis ſuæ, rerúmque maximarum dulci recordatióne quaſi igniculis accenſus, perpetuò ſciendi noſcendique deſiderio flagrat. Hinc magno cum labore & ſtudio multa recuperat perſcrutatúrque ſenſuum ope, atque in ea primùm incumbens, quæ ſenſibus ſunt obuia, occultiora tandem ratione colligit ſola mente comprehenſa. Ita quidem à ſenſibus tanquam a certis rerum internunciis ſtabilita olim fuerunt diſciplinarum principia, è quibus demum perfecta omnis humana cognitio ducta deriuataque eſt. Hæc ſumma eſt inueſtigandi facultas, quam probatiſſimi quique Philoſophi ἀνάλυσιν, id eſt diſſolutionem appellarant: quæ nimirum vel a toto & vniuerſo ad partes & ſingula, vel à compoſito ad ſimplicia, vel ab effectu ad cauſam, vel à poſterioribus ad priora ſeſe deducens, abditiores illas cauſas inueſtigat, ex quibus ſingula ortu proceſſerunt. Huic aduerſa eſt altera componendi ratio quam maxime natura, nonnunquam & ars ipſa ſequitur, ex partibus ea totum, ex ſimplicibus compoſitum, ex cauſis effectus, ex prioribus

Hippocrates, libelli de præceptis ſtatim initio.

poſteriora nectit, atque id omnium primum ſtatuit, quod diſſoluendo poſtremum fuit peruestigatum. Doctrinæ ſuæ philoſophi initium ab analyſi duxerunt, quibus curæ fuit omnia dilucidè atque certo demonſtrationis nexu confirmare. Sic Geometriam & Arithmeticen Euclides, ſic Aſtronomiam Ptolemæus, ſic & Philoſophiam Ariſtoteles poſteris tradidit, eáque ſolida doctrinæ ſuæ fundamenta iecit, è quibus multa tandem producerentur incredibilia vulgò & monſtri vel portenti ſimillima. Hos igitur quaſi veſtigiis odorati tradendæ medicinæ initium ab humano corpore ducemus, quod & artis ſubiectum exiſtit, & omnium primum ſenſibus occurrit notiſſimum: à quo dein per minima quæque deducti, ad ea denique mentis impulſu feremur, quæ cogitatione ſola comprehendi poſſunt.

φύσις γὰρ τοῦ σώματος ἀρχὴ τοῦ ἐν ἰητρικῇ λόγου, inquit Hippocrates de locis in homine.

Quid hominis corpus à cæteris diſtat animantibus, quáſque partes habet cum illis communes. CAP. II.

VT vniuſcuiuſque animantis, ita maximè hominis corpus animæ gratia conditum eſt, non modò vt diuerſorium, verùm etiam vt organum accommodatum illius inſitis viribus expromendis. Atque vt mens, dicente Ariſtotele, formarum eſt præſtantiſſima, & ratio artium omnium ars vel officina, quòd vna omnes omnium animantium vires poteſtate contineat: ita & illius organum inſtructiſſimum eſt, & conformationem pulcherrimam conſequutum. Itaque homini corpus datum eſt, tum figura, tum partium commoditate princeps: quod vt diuinæ mentis munere fungeretur, tria obtinuit quæ cæteris animantibus negauit rerum natura. Primùm quidem figuram celſam & rectam, quæ in cœlum ſuúmque conditorem ſe attollens, cœleſtes igniculos & ſemina diuinitatis ſuæ teſtatur. Deinde ſummo corpore cerebrum ampliſſimum, animi eiúſque partium ſedem: vt enim animus permultis facultatibus præditus eſt, ita homini quam cæteris animantibus domicilium capacius dari par erat, idque pluribus inſtrumentis contineri. Præterea manus exporrectas beluis denegatas, quibus facilè perſequatur quæcunque mens inſerit. Licet quidem & claues ſoli homini datas, & alia multa multò aliter atque cæteris animantibus informata numerare; ſed quæ tamen ſint illorum tantum vſibus accommodata: vt ſit partium omnium ſumma ſymmetria, ex cuius præſtantiæ ſignum quoddam & ſpecimen ſapientis conditoris oſtenditur. Hæc igitur homini, quod rationis eſſet particeps, ſunt attributa. Cætera obtinet etiam aliis quoque animantibus perfectis communia. Nam cùm ſumma omnium actio in ſenſu ac motu conſiſtat, omnia peræque partes in hæc accommodatas acceperunt, oſſa, cartilagines, vincula, neruos, muſculos, tendones, & alia quibus hæc aluntur, maximéque venas & arterias. Senſus atque motus primæ partes effectrices ſunt, cerebrum, ſpinæ medulla, atque neruus. A cerebro omnis motus atque ſenſus, à quo medulla in omnem ſpinam fuſa porrigitur: ab hac demum neruorum frequens propago, per quos vniuerſum corpus mouendi ſentiendíque vires accipit. Cùm verò minimè tutum eſſet nec decorum, vermiculorum ſerpentiúmque more

Vnde ἄνθρωπος Græcis homo appellatus, quaſi ἄνω τὶ ἀθρῶν cœlum verſum erectus.

Oſſium vſus.

re repere hominem tot rerum principem, firmis oſſibus illi natura corpus erexit atque ſtabiliuit: vt tanquam propugnacula eſſent aduerſus omnes impetus, & ſtabilimen atque robur corpori ſuſtinendo, haud ſecus atque baſis & columna ædibus ſubiecta. Cæterùm non in animante (nec enim commodum atque vtile fuerat) os vnicum idone ſolidum poſitum eſt, ſed quò in omnem partem flecti mouerique poſſet, ex variis diſcretiſque compactum. Vtque elegantiore artificio naturæ hoc opus conſtaret, idcirco articulis ita iuncta & continuata ſunt oſſa, vt cuiuſque extremitas alterius ſinum & capacitatem ſubeat. Ea ſtructura Græcis eſt ἄρθρα, oſſium extrema ſic aptè compoſita, articulos appellamus. *Articuli.* Quoniam verò periculum erat ne motu violento oſſa ſeiungeta diſtraherentur, néve dum artus animal quocunque vult inflectit, contorquet, porrigit, aut contrahit, ex ſedibus exciderent, natura omnem oſſium copulationem & ſtructuram arctiſſimis firmiſſimiſque vinculis extrinſecus rotundo ambitu colligauit, quæ articulos non ſinant motus agitatione diuelli. *Vincula.* Validum quidem eſt vinculum, durum atque firmum, ſenſu vacans & impatibile, ſed quod tamen in anguſtum adduci poſſit & relaxari. Addidit & articulis munitionem, dum oſſium ſinus & ſummas partes, quæ ſupercilia à quibuſdam vocantur, omnia denique extrema cartilaginibus obduxit obliniuitque lubrica læuique materia, quo ſint in motibus ab attritu & quaſſu tutiores. *Cartilago.* Iiſdem quoque auriculas, nares, extremaſque coſtas muniuit, vt duriorum corporum occurſui cederent, & infracta permanerent. Quemadmodum autem articuli & quæ dicuntur cartilagines, ſic & vincula expertia ſunt ſenſus, quæ nil mutuantur à cerebro, qua de cauſa ne ſe ipſa quidem mouere poſſunt. At verò neruis quorum è cerebro aut è ſpinæ medulla eſt origo, prima ſentiendi mouendique facultas data, *Nerui.* qui tamen quoniam molles ſunt, ſoli transferre nequeunt oſſa, tam magna pondera. Vt hæc *Tendones.* igitur mouerentur, neceſſe fuit motus inſtrumentum quoddam creari ex ambobus temperatū neruo ſolidius & durius, vinculo mollius: quod in ſenſu & robore mediam inter illa naturam obtineret. Id quidem eſt τένων, qui cœpit à noſtris tendo appellari, ex tenuibus & nerui & vinculi fibris intextis concretus: Tenuia quaſi fila tutum non erat ſine firmamento in omne corpus diſtribui, oſſaque prægrandia mouere: quocirca *Muſculi.* natura media inter illa regiones molliore ſubſtantia infarciens, quaſi rimas expleuit. Ea eſt caro ſimplex fibris ad robur circuniecta ac veluti molle ſtragulum data cedenti aut recumbenti animali, vtque præſidium quoddam omnibus particulis principibus obtenta, ne aut vulnerentur, aut frigore rigeant, aut æſtu contabeſcant. Quod igitur ex nerui & vinculi fibris duntaxat contexitur, tendonem dicimus, qui verò prætereà carnem habent fibris inductam & impoſitam, muſculi appellantur & lacerti, hi plerunque in tendonem deſinunt. Nunc autem ſi omnia conferre volumus, quæ ad motionem vim quandam & locum obtinent, oſſa primum & maximè impelluntur cienturque: quæ illis motum afferunt inſtrumenta, ſunt tendones, lacerti, nerui duriores præſertim: mouendi principium, cerebrum & ſpinæ medulla. *Quæ partes ad motum conferant.* partes quarum beneficio mouetur animal, articuli, cartilagines, vincula: hac igitur

Ordo diſſimi. partium commoditate motum fieri congruebat. At in ſenſu longè impar & diſſimilis eſt ratio. Cùm enim motio actio quædam ſit, ſenſus verò perpeſſio verius quàm actio: haudquaquam ſenſus eum apparatum ornatumque partium, quem motus deſiderabat. Nam tactionis ſenſus, quem omneis ex æquo animantes participant, neruis neruorúmve fibris in omne corpus diffuſis indigebat: quibus ſuſceptæ tractabiles qualitates cum ſpinæ medulla & cerebro, quæ (vt aliquando demonſtrabimus) ſenſus & motus principia ſunt, continuatione communicantur. Cæteri autem ſenſus quibus animantes perfectiores ſunt præditæ, neruis item conſtant: per quos ſenſum capiant. Partes in ſingulis inſtrumentis circuniectæ neruis, horum duntaxat gratia conſiſtunt. Ex quibus perſpicuum ſit, homini qua animal eſt, cerebrum, ſpinæ medullam, neruos, & cæteras quas connumeraui partes ad motum aut ſenſum concurrere: de quibus rurſum ſigillatim dicemus, ab iis exorſi quæ cæteris quaſi fundamenta iaciuntur. Etenim hominem à nobis deſcripturi, σκελετὸν, id eſt, aridum & oſſeum primùm extruemus, quem deinde vinculis, neruis, lacertis, venis, arteriis, cute, reliquis denique partibus interioribus adornatum perpolitúmque reddemus. Sic ex ſimplicibus hominis partibus vniuerſi compoſitionem perſpiciet qui volet, & luculentiùs quàm ſi confectionis ordine compoſitiores partes ſeorſim ſcrutetur. Harum ſiquidem inſpectione, nihil certum ſciri, nihil planè cognoſci ac percipi poteſt, earum, quæ ſimplices in omne corpus feruntur.

Ordo ſequentium.

De oſſibus. CAP. III.

OMNIVM oſſium ſedes & origo ſpina eſt, quam veteres carinæ in nauigio primùm iactæ compararunt, cui ceu fundamento latera, prora, puppis innixa cohærent. Atque vt hac clitellarij muli perferunt grauiſſima pondera, ita in hominis corporis moles huius ope ſtat & erigitur. Ad neceſſitatem actionum, cùm hominem flecti, curuarique oporteret, pluribus coagmentata & compacta eſt oſſibus tanquam nodis, quæ vertebræ nobis dicuntur, omnes oſſe ſacro ſuffultæ. Vniuerſa ſiquidem ſpina quatuor in partes fuſa exporrectáque eſt, os ſacrum, lumbos, dorſum, & collum. Os ſacrum, quod & latum appellant, primo aſpectu vnum atque continuum videtur, at aqua vel oleo feruenti diu multúmque demerſum, ſex quaſi vertebris conſtare. Cuius ab ima parte os aliud appenſum dimittitur, quod Græcis κόκκυξ, noſtris cauda dici poſſit: hoc quoque cópactum quatuor oſſibus teretibus, gracilibus, magna ex parte cartilaginoſis. Supra os ſacrum lumbus quinque oſſibus conſedit, cui dorſum inſidet vertebris ſtructum duodecim, proximè ceruix ſeptem. Itaque triginta ſunt omnes in ſpina vertebræ. Omnium os ſacrum eſt ampliſſimum, cui tum magnitudine, tum craſſitudine ſuccedunt lumborum vertebræ, arcto cauo mediæ perforatæ. Reliquæ ſuperiores quantum ſitu ab infima, tantundem & mole decedunt: vt ſit illarum ad occipitis radices continuata quædam attenuatio. Cæterùm quæ in ſummis ineſt interior capacitas, medullæ labenti

Margin notes: *ῥάχις.* *Spina dorſi.* *Os ſacrum.* *Coccyx.* *Lumbus.* *Ceruix.* *Vertebræ.*

benti peruia, omnium eſt ampliſſima, inde verò tantùm coarctatur, quantum dilapſa proceſſit. Vt ſemel dicam, ſuperiores vertebræ interceptis inanitatibus amplæ ſunt, mole graciles, contrà inferiores. omnes mira compage ad διάρθρωσιν contextæ: atque vt his ſtructura foret tutior, figuram variam acceperunt. Qua quidem intrò ad inteſtina vergunt, rotundæ ſunt & in orbem conuolutæ leues, nullis tuberibus exaſperatæ, ſed vt nodi (hinc σπόνδυλοι nomen inuenerunt) alijs alij ſuperpoſiti columnam exprimunt: quibus eſt ſubſtantia tenera magis & rara, ac ſpatiis inanibus intercepta. Extra multiplices efferuntur productiones (ἀποφύσεις appellantur à Græcis) denſiore illæ & compactiore ſubſtantia, à quibus externa facies ſpinæ ſpeciem refert. Alij enim proceſſus ſunt è medio prominentes, alij tranſuerſi vtrinque additi, alij ſurſum deorſúmque ducti, per quos vertebræ texuntur & cohærent. Supremis duabus exceptis habet cæterarum vnaquæque inferiore ex parte mediocres vtrinque ramos deorſum ſpectantes: ex ſuperiore verò alios maiores extumeſcentes ſurſum exigit. Talis autem eſt vertebrarum contextus, vt proceſſus ſurſum euecti, modicos ſinus habeant, qui alios quoque proceſſus à ſuperiore vertebra delapſos excipiant: ſex inferiorib. vertebris maximè conſpicuum eſt vnamquanque ſuperiorem inſinuari in aliam ſubiectam ſibi. At verò ſummas duas nullus proceſſus, ſed ambiens membrana copulat. Sola autem ſuprema medium eminentem quaſi ramum & extimum non nouit: hunc reliquæ omnes ad decimam vſque dorſi, quæ eſt omnium decimaſeptima, deorſũ porrigunt: in rectum verò quæcunque illi ſubiectæ ſunt. Tertium ramorum atque proceſſuum genus qui tranſuerſi dicuntur, è vertebrarum omnium atque ipſius ſacri oſſis lateribus vtrinque prodeunt parte externa. Inſunt hi longiores in lumbis, ſed graciles quaſi pro coſtis diducti. Breuiores in ſuperioribus, qui toto dorſo in tuberculum deſinunt, vbi coſtæ nectuntur. Sex in ceruice ſummis, tranſuerſi ramuſculi in longum perforantur, ſeptimæ rarò cæteris nunquam: tametſi ſingulæ quę ad lumbos tendunt, parte interna pluribus patent foraminibus, & quaſi anguſtiis in quas venulę commeant, quorum nihil in reliquis magnopere videas. Vertebrarum proceſſuúmque omnium extrema cinguntur & circunfunduntur cartilagine permulta, in hanc vincula craſſa, dura, & valida inſeruntur, quorum beneficio interiores vertebrarum nodi cohæreſcunt, vt potè quę inter nodos fuſa nexu illos firmiſſimo colligant. Externę vertebrarum partes proceſſibus implicantur, ſurſum deorſúmque ſpectantibus, vt aliis aliæ nexæ, & omnes inter ſe aptæ colligatæque videantur. Præter hæc tamen vinculum membranis validis intextum vniuerſam ſpinam extrinſecus obuoluit. Hæc de ſpina ſatis, iam de capite. Huius verticem calua integit ſumma parte globoſa & rotunda, introrſus concaua. In hac ſuturæ ſunt tres: vna in priore parte, quam στεφανιαίαν, id eſt, coronariam vocant, quia è temporibus vtrinque in ſummum verticem per tranſuerſum viam capeſſit: alteram λαμβδοειδῆ dixere, quæ in occipite poſita, à capitis imo & poſterioribus vtrinque partibus ſurſum contendens, in angulum coit ad Λ literæ figuram. Tertia ὀβελιαία in capitis longitudinem por-

Tres vertebrarũ proceſſus.

Vertebrarum tennia foramina.

Cartilago vertebrarũ.

Capitis oſſa.

Suturæ.

rigitur , ἐπὶ τῇ λαμβδοειδεῖ angulo in mediam coronam excurrens. Hunc in ſyncipite concurſum βρέγμα Græci nuncupant. Atque in iis ſunt dentatæ more ſerræ rimarum connexiones , nec vinculis nec cartilagine vinctæ,ſed ſuis quaſi dentibus pectinatim intextæ. Supra aures verò duæ ſunt illis diſſimiles commiſſuræ ab obeliæa interuallo pari diſiunctæ,à ſquammæ ſpecie λεπιδοειδεῖς dictæ , per quas oſſa quæ petroſa vocant ſubditis oſſibus ſquammarum modo , & (vt nonnulli dicunt) imbricatim agglutinantur. Ea autem ſic enumeres. Parte poſtrema os occipitis id , quod cerebellum nominant , concludit, quod triquetra ſutura circumſeptum , ad poſteriora deorſum vergit. Omnium quæ in capite ſunt illud maximo foramine perterebratum, quo medulla à cerebro in ſpinæ fiſtulam delabitur. Huic vtrinque ſinus adiuncti , in quos prima vertebra additamentis quibuſdam & appendiculis inſeritur. Inde factum os multò anguſtius ad cerebri radices contendit , vbi per tranſuerſam commiſſuram vix pollicem longam ei oſſi arctè connectitur , quod Græcis à cunei ſpecie σφηνοειδὲς eſt appellatum. Occipitio latera capitis innituntur , quæ ſyncipitis nonnunquam & τὰ βρέγματος oſſa dici ſolent : hæc ad ſummum verticem acta vtrinque ei commiſſuræ aſſident,quæ recta in capitis longitudinem fertur. Subter hæc , duo ſunt ad ſuam quódque auriculam : quæ a lapidis ſpecie & duritia λιθοειδῆ dixerunt. In horum cauo oſſa duo viſuntur malleo aut incudi ſimilia. Ab vtroque proceſſus quaſi ſurculus intrò ſubit στυλοειδὴς , in quo foramen quo ſoni admittantur intrò fertur ad cerebrum. Extrà promittuntur duæ eminentiæ , altera mammæ ſimilis parte poſtrema ſub auris via , altera teres & procera , ſub temporibus eminens, quæ oſſi iugato committitur. Os ſextum frontis eſt , quod in ſuperciliorum ſede vbi eminet duplex eſt , concludítque gemina facie inanem capacitatem in nares deriuatam. Pars ſuperior coronaria ſutura cingitur , inferior in oculorum caua reflexa , ſummum in his parietem facit. Finitimum hoc oſſibus faciei, à quibus tenui commiſſura diſterminatur , vtrinque à temporibus & ſaxeis oſſibus prognata, quæ oculorum caua dirimit , inde ad ſummum naſum ſe applicans, vbi ſuperciliis interiecta vallis eſt. Iam his totique cerebro ceu baſis quædam ſubſternitur os σφηνοειδὲς quod qua parte occipitis oſſi iungitur, anguſtum eſt & rarum,attamen profundum. Parte priore frontis oſſi occurrit & annectitur , in ea via quæ in nares procliuis fertur. Varia in hoc cernuntur vtrinque foramina , per quæ ſentientium neruorum propagines dimanant in ſenſus. Sub interiore eius facie capacitates duæ latent , in quibus eſt illud rete plenum admirationis , aliáque cerebri arcana. Proceſſus concauos emittit ab alarum ſimilitudine πτερυγοειδεῖς vocatos , alterum ſurſum ad caua temporum , frontis oſſi & ei quod à lapide nomen habet commiſſum , alterum canalis & tubi inſtar deorſum ad poſtremos dentes verſum , qui reflexo extremo palatum terminat , eique committitur. Nunc de facie. Faciem totam geminam diſcernit ea commiſſura , quæ interuallo ſuperciliorum per medias nares inter primores dentes producta , palatum in longitudinem ſecat. Maximum in ea eſt os malæ , in quo dentium

Oſſa calue. *Faciei commiſſura.* *Baſis cerebri.* *faciei oſſa.*

ſuperio-

ſuperiorum radices figuntur:excurrit id intrò ad palatum, pars verò eminentior ſurſum effertur ad naſi latus & maiorem oculi angulum. Supra radices dentium maxillarium capacitas ingens concluditur, ad oculi ſedem ſurſum lata, quam alba ac ſimilis glandis ſubſtantia communit. Superiore maxilla(quam propriè malam Celſus appellauit) ad radices primorum qui ſecant dentium, oſſa duo ſita ſunt, intus duntaxat lineis diſtincta: rurſúmque duo perexigua quo loci interſtitium eſt narium,& vnde ſuperius labrum enaſcitur. Quæ quatuor tenuiſſima cùm eſſent & obſcuris lineis ſeparata, maxillæ ſuperioris partes effecimus, ne quemquam fortè multitudo tanta obrueret. Inter oculum & aurem apparet os editum,iugale vocant, durum quidem & temporum muſculo tanquam præſidium & propugnaculum,cuius pars poſterior oſſi cui à lapide nomen eſt, in eo exortu copulatur, qui oblongus ab aure aduerſum ſpectat: pars inferа oſſi maxillæ, ſupra ad oculi paruum angulum frontis oſſi cohæret. Naſus oſſa duo geſtat,quadrangula, procera, à iugo naſi deorſum per illius longitudinem ducta, in quorum extrema cartilagines inſeruntur alæ vocatæ. Vtriuſque oculi foſſæ tria ſubſtituuntur oſſa, præter ea quæ veluti parietes ſunt aut frontis,aut malæ, aut zygomatis, aut productionum quæ à cuneo manant. Horum ſi quidem omnium extrema in oculorum ſedes concurrunt,lineis diſcreta conſpicuis. Triū quæ dixi maximum,ad minorem oculi angulum collocatur,quod à zygomate & frontis inferiore pariete,obſcuræ vix dirimunt commiſſuræ. Alterum conſpiciendum magis foſſæ parte infima, ferè ab eo malæ foramine quo neruus in labra ſuperiora deducitur, intro recurrens auricularis digiti latitudine. Tertium oblongum tetragonum ad oculi angulum maiorem poſitum,malæ ſuperioris extremo à latere annexum. Inter palatum & cerebri baſim vſque ad nares vtrinque diuerſa diiecta ſunt oſſa, tenera quidem atque tenuia, ſed quæ tertii huius propagines videri poſſint. Ea variè contexta ſpongiæ formam referunt, vt dubitare non liceat tertium illud hoc eſſe, quod Græcis σπογγοειδὴς appellatur. Præter id ad ſummam naſi radicem,intus fixum hæret aliud tenue & latum,magno illi obtruſum foramini, quo è cerebro in nares curſus eſt:hoc variè pertuſum more cribri Græcis ethmoides dicitur, ab eo diuerſum quod eſt ſpongoides. Illius è medio mittitur eminétque ad cerebrum quaſi verruca prædura: deorſum autem per medios narium ſinus dicitur [illegible] laminæ ſpecie, quæ nares æquè diſcriminat geminaſque reddit: hanc nobis liceat Macrobii verbo narium interſtitium appellare,cui cartilago innaſcitur naſi pars infima. Parte inferiore alterū exiſtit palati interſtitium,quod malæ propago quædam eſt,vt ipſa quoque mala geminum. Id à ſupera palati parte natū cuneo innectitur pede firmiſſimo,ſurſúmque ſeſe erigens,dum narium interſtitio occurrat & comittatur,interiorē palati cauernā dirimit facitque geminam. Hæc veteres anatomici,tamquam nulla eſſent,ſilentio præterierūt,quæ (quoniam tenella) minimè in iis capitibus cernas quæ putida ſunt atque confecta, verùm ſingula monſtrabit purgatio diligens, móxque ex feruente oleo facta diſſolutio. Maxillam inferiorem duo conficiunt

Margin notes: τὸ ζύγωμα. — ἠθμοειδὴς.

oſſa mento extremo ſtrictiſſimè agglutinata. Vtrinque ſummis ab extremis duo veluti cornua prominent: alterum prius quod tendones ex temporum lacertis aſciſcit, alterũ poſterius in exiguũ ſinum τῷ λιθοειδεῖ, quod ſubaudiendi via ſe inſerit, non quidem cartilaginoſa aut ſerrata compage firmatum: ſed vinculis quę motum liberum & expeditum cardinis modo maxillæ permittant, vt ſit mobilis vna ex omnibus capitis oſſibus. Hac enumeratione, quæ integra & abſoluta cenſetur, totius capitis oſſa duo ſunt & viginti: ſex caluæ, deinde cuneus, duo zygomata, faciei vndecim, maxillæ duo. In facie enim numerantur malæ oſſa duo, naſi totidem, in oculorum antris ſex, ethmoides ſeu cribrum vnũ, cuius narium interſtitium portio quædam eſt: palati autem interſtitiũ apophyſis eſt malarum. In horũ numerum ſi quæ ad primorum dẽtium radices ſunt, rurſúmque duo ad narium ingreſſum poſita referes, erunt omnia ſex & viginti. In linguæ radice à cæteris diſcretũ os exiſtit, quod ab υ ſpecie ὑοειδὲς appellarunt.

Dentes.

Primores οἱ πρόσθιοι καὶ τομικοί.

post hos Canini οἱ κυνόδοντες, ab his maxillares quos γομφίους καὶ πλατεῖς καὶ τοὺς ὀδόντας καὶ μύλας vocant, id eſt, interiores & molares. Dein genuini, i. σωφρονιστῆρες καὶ κραντῆρες, quod prudẽti tam hominum & perfecto oriantur.

Vtraque porrò maxilla crebrò perfoſſa quibuſdam quaſi alueolis, vt in ſingulas foſſas ſinguli dentes infigantur. Hi autem quaque mala ferè ſexdecim ſunt, rarò plures, pauciores nonnunquam: ex iis quaterni primores dicũtur à noſtris, à Græcis (quia ſecant) τμητικοὶ & τομεῖς. Poſt hos canini ſunt vtrinque duo, vltra quos maxillares vtrinque quaterni, quorum duo vel plerunque tres vltimi & intimi, qui aliis nunquam, aliis ſerò gigni ſolent, genuini vocantur. Primores & canini vnica radice nitũtur, maxillares binis aut ternis aut quaternis, atque inferiores vna minùs quàm ſuperiores. Is eſt oſſiũ capitis numerus eáque ſtructura. Thorax totus dorſo innititur, cuius duodecim articulos numerauimus, vnde & coſtæ vtrinque duodecim. Proditũ eſt à Galeno nonnunquam vnam deeſſe, vnam rarò accedere, quod inter portentoſa connumerem. Itaque vnicuique vertebræ ad radicem tranſuerſi proceſſus, ſinus ineſt leuiter concauus, qui coſtæ principium extanti tuberculo, quod illius eſt caput, excipit. Illinc coſta originem ducit, quæ nõ ita longè tranſuerſo proceſſui arctè deuincitur, deinde in priora thoracis inclinans curuatur, cúmque ita multum prodiit: protinus in os pectoris curuata reſilit. Septem ſuperiores integræ atque perfectæ cum pectoris oſſe committuntur extremis cartilaginoſis, & in leues ſinus illius oſſis conduntur. Nectuntur autem tenuibus membranarum vinculis, quæ ſunt tam multa vt omnia velent, & obducant, atque vix à ſenſu naſcantur. Os ipſum pectoris quod στῆθος appellant, ex ſeptem oſſibus conſtat in tranſuerſum cohærentibus, vt ſingulis integris coſtis ſingula pectoris oſſa reſpondeant. Ab oſſis huius extremo dependet cartilago oblonga, quæ à Græcis ξιφοειδὴς, id eſt, enſis effigie ducta nuncupatur, à iunioribus malum punicũ. Reliquæ inferiores quinque coſtæ neutiquã ad os pectoris perueniũt: ſed inchoatæ & quaſi mutilæ in cartilagines finiũntur, quæ ſurſum retortæ inter ſe quaſi conglutinatæ cohærent, inde nothas & adulterinas appellarunt. De humero & brachio, quæ his velut affixa innitũntur dicendum.

Thoracis oſſa.

Coſtæ.

Scapularũ oſſa.

Regionem totam, quæ ponè pectus ſita eſt, ſcapulas appellant, in quibus oſſa duo ſunt lata, figura triquetra, externa facie tumeſcente, interiore reducta. Hæc ſunt ὠμοπλάται Græcis, Latinis ſcoptula operta, nonnunquam & ſcapulæ.

pulæ. Quà in dorſi ſpinam deuexa ſunt, lata videntur & prætenuia, hinc paulatim craſſiora facta coarctantur, tandem eminent ad extremum acutiora. Id genus oſſis alteri nulli commiſſum, coſtis poſterioribus velut innatat, parte ima non mediocriter cartilagine obductum, vbi validis muſculis neruiſque conſtringitur. Extremum autem anguſtius (ceruicem quidam appellant) quaſi in acetabulum deſinit, quod humeri caput excipit. Interiore ex parte exiguus acutúſque ductus exit, qui à coruini roſtri ſimilitudine κορακοειδὴς vocatur à Græcis. Alterum quaſi ramum externum, magnum quidem & à ſuprema oſſis parte natum ἀκρώμιον dicunt: ſolius is eſt hominis ſub finem leuiter ſinuatus, quà iugulum clauéſque admittit. Os enim in pectore ſummum iugulum eſt, quod ſupremæ coſtæ incubans dextra læuáque ad ſcapularum oſſa promanat, acromiis (vt dixi) affixum. Duo ſunt iuguli oſſa, pectoris oſſi in tranſuerſum commiſſa, quæ & figura & craſsitudine ſunt inæquabili, plurimúmque more fiſtulæ perforata. Nunc de toto brachio. Sunt omnes eius partes numero tres, humerus, brachium, & manus. Humeri os eſt vnicum, medium, teres, durum, medulla inundans, omnémque in partem leuiter gibbum, partibus extremis tumidis & cartilagine obductis. Summum eius caput grandiuſculum eſt, globoſum in ſcapulæ ſinu (κοτύλην Græci appellant) collocatum, cui validis vinculis tum intus, tum foris ambientibus aſtringitur. In huius parte externa patula rima ineſt, ceu via qua ingens tendo cum neruis in brachium tutò commeat. Ad imum humeri ad cubitum ſpectans non globoſum, ſed vno & altero tuberculo vtrinque turgidum eſt, altero extrinſecus minore, interiore altero atque maiore. Inter hæc ſinus duo ſunt, in quibus cubiti ſumma pars trochlearum modo conuoluitur: duóque quaſi vertices extant in orbem flexi, caua item duo, quorum poſterius multò maius eſt aduerſo. Brachium duobus ſtruitur oſſibus, quorum maius cubitus Latinis, & πῆχυς Græcis appellatur, minus verò illi inſidens radius eſt, Græcè κερκίς. Illud ſummo ſuo capite medium quaſi verticem habet, qui in medium quoque humeri ſinum ſe inſerit. Extant & proceſſus duo peracuti vtrinque medium verticem finientes, poſterior qui maior eſt, dum cubitus tenditur, in poſterius humeri cauum ſe recondit: prior verò cùm is flectitur, in aduerſum. Radius ſuperiori ſuo capite rotundo & leuiter ſinuato, exiguum humeri nodum excipit, illícque robuſtis vinculis cubito illigatur. Quod in articulo extrà prominet, ἀγκὼν appellatur, cui aduerſus eſt flexus, quemadmodum genu, poples. Cubiti radiíque media hiantia ſunt & disiuncta, quæ tamen rurſum inferiore parte ad primam palmæ partem coeunt, occurritque cubitus minimo digito, radius pollici: à cubito proceſſus exit στυλοειδὴς, cui palmæ pars ſumma inſiſtit. Brachiale nonnulli vocant primam ſummámque palmæ partem, quam & καρπὸν nominant, oſſiculis octo conſtructam, vno quidem ordine tribus, è quibus vnum geminum eſt: altero quatuor, quæ omnia ſunt exigua, dura tamen nec medulla perfuſa, neruoſis cartilaginoſiſque nexibus per συνάρθρωσιν conſtricta. Totius figura à ſummo leuiter tumens, intus ſinuata. Succedit illi μετακάρπιον, id eſt, ima palma, oſſibus quinque contextum, quibus eſt

Iugulum.

Brachij totius oſſa.

Manus oſſa.

carpo per συνάρθρωσιν adhæſio. A ſingulis ſinguli digiti directi porriguntur, vno pollice dempto, qui obliquè ὑποκείμενος videtur additus. Ex ternis oſſibus digiti conſtant ſinguli præter pollicem duobus conſtitutum, priorìſque nodus conſequentis ſinum perpetuò ſubit. Breuiter, oſſibus quatuordecim continentur aptãtúrque digiti, tredecim palma vtraque, duobus brachium, vnico humerus, præter ea perexigua, quæ σησαμοειδῆ vocantur, in iuncturis conſtituta. Hæc de ſuperiorum partium oſſibus, nunc de inferioribus. Os ſacrum, magnos rectóſque ſtipites & proceſſus vtrinque emittit, quibus aſtricta ſunt oſſa coxarum longè valentiſſima. Horũ autẽ partes, quanquã diſcretæ non ſunt ob amplitudinem, varia tamen nomina inuenerũt: nam ſummę, iliũ oſſa dicuntur, quę inteſtina ſuſtinent ac tuentur: imæ coxendicũ, quę à lateribus ſinus rotũdos habent: hinc in priora ductæ partes, oſſa ſunt pectinis, quæ amplis patent foraminibus, & media commiſſura arctiſſimè conglutinantur. Vtraque coxendix grandi cauatur veluti acetabulo, in quod coniectum femoris caput conuoluitur. Femoris enim (vt humeri) os eſt ſingulare: cuius pars ſumma ceruicem habet exertam, quæ tamen intrò conuerſa in coxendicis acetabulum reconditur. Ab ea ceruice exigui duo manant proceſsus, maiorem qui foras exilit, alij γλουτὸν, id eſt, natem, alij τροχαντῆρα magnum dixerunt, minorem verò, τροχαντῆρα paruum. Extremum inferius tuberculis eſt diſcretum duobus, quibus cruri cohæret. Eſt quidem crus omnis eius partis, quæ inter genu & talum interiecta eſt, tibia verò grandioris in ea oſſis nomen, hoc ſummo capite gemino ſinu excauatur, vt duplex quoque femoris tuberculum exciperet. Alterum in crure os minus extera parte conſtitutum brachij radio conſimile, Græcè περόνη & ſura Latinè appellatum, ad vſque genu non aſcendit, ſed tanto breuius eſt, quanto parte ima longius apparet oppoſita tibiæ appendice: attamen duo hæc oſſa ſupra infrâque coniuncta mediis partibus diſſociantur atque dehiſcunt. Femoris & tibiæ in genu compagem tegit firmátque extrinſecus patella, os quidem paruũ, rotundum & cartilaginoſum, nulli oſſi conſertum, ſed aliis quaſi incubans nexúmque vi tendonum atque membranarum, cui poples eſt à tergo. Tibię ſuręque partes infimæ non modicè vtrinque prominentes, & carne nudæ malleoli ſunt. Hæ talum à lateribus ne excidat arctè comprehenſum firmant, quem ex tranſuerſo demerſum attingere vix poſſis. Excipitur autem tibiæ fornicatum extremum ea parte tali cui & aſtragalo nomen eſt, quæ ſurſum ſpectat, quæque dimidiatæ propemodum rotulæ formam refert, ob id τροχιλία Græcis appellata, eáque vt firma baſi crus ſuſtentatur, pes verò ipſe quoad licet per eius oſſis quadrum flectitur & extenditur. Talo calx πτέρνα Græcè nominata ceu baſis altera ſubiicitur, os totius pedis longè maximum & firmiſſimum, oblongum, omnino nec teres nec quadratum, ſed ex quadrato lateſcens & introrſus arcuatum. Monti pedis nuncupato quem ταρσὸν & ſummam pedis plantam vocant, oſſa quinque impacta ſunt, inæquabilia: imæ verò plantæ (πεδίον Græci appellant) totidem, figura tereti & oblonga: digitos omnes explent oſſa quatuordecim, ſingulos quidem præter pollicem terna, vt ſit totius pedis ſtructura oſſium ſex & viginti, vt totius manus

Oſſa coxarũ varijs prædita nominibus.

Femoris os.

Cruris oſſa duo.

Patella.

Malleoli.

Talus.

Calx.

Pedis oſſa.

vno

vno plurium. Inter digitorum tum manus tum pedis articulos, oſſa ſita ſunt σησαμοειδῆ, rotunda quidem & plerunque adeo exigua vt ſenſum omnem effugiant, quemadmodum quæ in corde, in gutture, in linguæ radice, in aliiſque nonnullis partibus haberi traduntur. In his iam omnem videor oſſium deſcriptionem & numerum impleuiſſe. *Oſſa tenuiſſima.*

De cartilaginibus, articulis, & vinculis. CAP. IIII.

MVLTA ſunt à nobis de cartilaginibus in oſſium explicatione quadam conſecutione propoſita, adeò vt nunc cùm neque illarum vſui, neque propriæ ſubſtantiæ rationi tradendæ incumbimus, pauca de illis dicenda reſtent. Plurima oſſium extrema cartilago cingit, nullus articulus non leuitate illa oblinitur, nullus expeditè obuolui circunducíque poteſt, neque neruis aut vinculis coniungi, niſi quædam materia intercedat. Præter eas autem aliæ quædam extant in coſtarum præſertim (quæ adulterinæ vocantur) extremis, vbi oſſium, ex quibus prodierunt, figuram retinent, dum inferiores mutuo colligatæ concurrant, ſuperiores verò in ſuam quæque ſedem ad os pectoris applicentur. Aliæ os ipſum ambiunt atque prehendunt, aliæ extrema naſi communiunt molliúntque, vti & malum punicum è ſterno pendulum. Aliud cartilaginum genus ſolitarium per ſe conſiſtens, vixque vlli oſſi impactum: in quo eæ numerantur, quæ in ciliis ſunt oculorum (ταρσοὺς appellant) quæ in auriculis, in faucibus, in epiglottide, in laryngе, in aſpera pulmonum arteria, in cordis baſi: omnes quidem non oſſium, non motus, ſed firmitudinis & ſolidi roboris gratia conditæ. In quod genus ea fortaſſe referri poſſit, quæ craſſa denſáque & perfoſſa medium genu articulum implet, de quibus rurſum ſigillatim ſuo loco verba faciemus. Iam verò oſſium congreſſus & adhæſio duobus modis fit, altera per articulum, altera per coitum: illam ἄρθρωσιν, hanc σύμφυσιν Græci vocant. Per hanc quidem oſſa quorum non eſt motus diuerſus, quaſi vnum atque idem ſint inter ſe, nexu indiſſolubili cohærent, idque vel inter ſe ſtrictim conſerta nullius corporis interpoſitu, vt cùm mollia & rara ſunt, veluti in ſterno atque mento, vel medio quodam corpore ceu viſco agglutinata, quod aut cartilaginoſum eſt, vt in pectine, aut neruo, aut carne plenum. Per articulum vinciuntur oſſa mobiliter: quod ſi obſcurior ſegniórque motus eſt vt in coſtis, in ſpina dorſi, & metacarpio, Græcis dicitur συνάρθρωσις, ceu firmior quidam articuli nexus. Huius generis ſuturam eſſe voluit Galenus & ſerratam compagem, qualis eſt in calua frequens, ſimiliter dentium inſitionem & commiſſuram, quæ nihilominus videri poſſint aptius in σύμφυσιν genus conferri. Sin verò conſpicuus eſt & facilis oſſium motus, velut in cruribus, in brachiis, in manibus atque pedibus, διάρθρωσις eſt, quaſi laxior articuli copulatio, licet non omnium par ſit & eadem laxitas. Ex his promptum faciléque ſit oſſium quæ numerauimus adhæſiones, ad ſuum quanque genus redigere. Nunc de vinculis. Non quicquid oſſa colligat hoc ſtatim nomine dignantur, ſed id duntaxat neruoſum prædurúmque corpus, ſenſus expers

Cartilagines in oſſium extremis.

Cartilagines ſolæ & per ſe.

Oſſium connexio multiplex.

(niſi fortè obtuſi)ſolidum & exangue , quod à ſumma oſſis cartilagine in aduerſi caput inſeritur. Id nequaquam vna eſt vbique figura vel magnitudine , ſed à loci conformatione & vſus neceſſitate varium , rarò neruoſum , at ferè membranoſum eſt id quod extrinſecus articulum cingit. Quæ in calua ſunt oſſium commiſſuræ, compage dentata cohærent, non vinculis, vt neque reliqua tum faciei tum capitis oſſa. Verùm

Capitis & maxillæ vincula.

inferiorem maxillam ad aurium radices vincula connectunt vtrinque præualida. Caput & ceruicem firmant duo, ab imo oſſis , cui à lapide nomen eſt, ad primam dorſi vertebram , ruſumque duo ex eodem propè loco ad clauium extrema ſternique ſumma protenſa: & quod à tergo

Spinæ vincula.

ex occipite ad mediam inter ὠμοπλάτας ſedē procurrit. Omnia hæc quidem ingentia, robuſta, procera, teretéque figura. Vniuerſam autem ſpinā extrinſecus ambit vinculum vnicum, amplum , craſſum , validum atque neruoſum , è ſecunda colli vertebra in oſſis ſacri imum & coccygem deſinens, omni fibrarum genere contextum , & quaſi in progreſſu complicatum, in medias vertebrarum ſedes ſe conijcit , quo cartilagini immiſtum conſtantiori illas adhæſione nectat. At ſummam vertebram minora quædam eaque tenuia & laxa imo capiti illigant. Inſunt & ſua coſtarum capitibus, adſtricta illa quidem parúmque laxa : qualia propemodum & illarum extrema cartilaginoſa deuinciunt. Lata ſcapularum oſſa vertebris ſubditiſque coſtis copulant membranæ firmiſſimę & qui illis ſūt interiecti muſculi.

Commune vinculorū genus.

In illorum ſinū qui ſumma eſt ceruice, humeri caput illigatur vinculo , quod inſtar ſolidæ membranæ è ſinus ſupercilio ad humeri verticem pertinens , tum caput ipſum tum ceruicem in circuitu ambit atque firmat. Præter id tria numerantur quæ illi inſident rotunda , duo tanquam nerui , tertium paulò his amplius. Humeri verò pars ima brachio adhæret eo vinculi genere, quod eſt omnium articulorum commune , nempe quod ab oſſium extremis ortum, illa extrinſecus circumligat, deuincit, & continet : membranoſum id & validum, laxum tamen & flexibile quocunque velis : aliud illi opem confert minùs latum, brachium continens , ne circumactum exiliat. Apud carpum ex communi illo genere vnum eſt, quod tum imū radium imo brachio, tum verò vtrunque carpo nectit, omnia tamen laxè circumſepit. Id mox longius porrectum , omnia inſuper quæ in carpo & metacarpio oſſa recenſuimus copulat tegítque. Cæterum ſinguli digitorum articuli propriis ambiūtur colligantúrque vinculis, quorū quæ extrema ſunt, vnguium radices mittunt tanquam fruticentur. Iam vero coxendicum oſſa coeunt in pube per cartilaginem , ſimilique co-

Aliud vinculorum genus.

pulatione oſſi ſacro penè connectuntur. Amplo ſinu & quaſi acetabulo coxendicis caput femoris excipitur, illíque adhæreſcit , tum communi illo vinculi genere, tum alio nouo intus recondito , quod è ſummo femoris capite in medium ſinum figitur , rigidum id, rotundum ac breue: vt neruus cartilaginoſus cenſeri poſſit. His ſimilia ſunt in genu duo , alterum circumfuſum : alterum intus ab ea parte natum , qua ſummi in tibia ſinus inter ſe committuntur , per cartilaginem perforatam traiectum, inter imi femoris nodos medium ſe conijcit. Aliis quoque duobus latera ſtipantur , quæ vt nerui quidam ſunt cartilaginoſi.

Qua-

Quattuor ad iſtorum proportionem tibiæ partem imam pedi connectunt: præterquam alii tres tranſuerſi iiſdem propè ſedibus ſunt iniecti. Pedis digitorúmque articuli perinde vt in manu vinculis cohæreſcunt: vnde omnis abſoluta iam videtur vinculorum explicatio. Vnicum ſupereſt, quod à pectinis oſſe natum in penem contendit: rotundum id & vnum ex omnibus concauum, quódque à publico cæterorum munere deficere videtur. Talis quidem eſt omnis vinculorum inſertio, quæ quāto nexus robore vinciant & illigent tum artus, tum oſſa quæque corporis, dum hæc conderemus, patefecit Comes ille Sebaſtianus Franciſci Galliarum Delphini inſtructum exercitum in Carolum Imperatorem ducentis veneficus: quem Lugduni præpotentium quatuor equorum in contrarias partes horam propè diſtrahentium niſus diſcerpere dilacerareque non potuit, nedum ſua compage diſſoluere, niſi cùm diſtricti gladii in articulorum nodos infixi adactique ſunt. Nunc autem aliò nobis properandum.

De muſculis & tendonibus. CAP. V.

LACERTORVM ſubſtantia quanquam non vt oſſium ſimplex videtur, hic tamē ſtatuo de illis facere verba, quòd in partibus externis primas obtinent. Conditus eſt enim qui dicitur muſculus, neruorum fibris ad motum accommodatis, his caro circumcreuit tanquam fulciens *Muſculi compoſitio.* illarum robur atque confirmans: venæ & arteriæ conſpersæ, illæ quidem ad alimenti diſtributionem, hæ ad natiui caloris cuſtodiam: omnia denium circumſcriptè tenuis membrana complectitur, & muſculúmque deſinit. Tres ſunt illius in longitudine partes, origo, medium, & exitus: quas ſoleant quidam caput, ventrem, & caudam appellare. Planè neruoſum *Tendonis ſubſtantia.* eſt caput, venter omnibus quæ numeraui conſtat, extremus tendo contextis confuſiſque neruorum & vinculorum fibris concreuit, vt natura media donatus, durior & robuſtior ad motum fieret quàm neruus, at vinculo mollior & infirmior: hoc rurſum ſenſus acumine ſuperaret, ab illo verò plurimùm deficeret. Non omnis muſculus tendonem habet, ſed is duntaxat qui os moturus in ſummam illius cartilaginem, aut in vinculum ſe inſerit. Figura quidem hic, vti & muſculus, varia præditus, prout loci ad quem pertinet conformatio ferebat. Quocirca non vnus idémque eſſe poteſt tum muſculorum tum tendonum numerus: ſed cùm aliàs vnius muſculi plura ſint capita, pluréſque tendones, aliàs plurimum vna ſit origo vnicúſve tendo, ſingula ſeorſum ex propria cuiuſque circumſcriptione æſtimare dinumeraréque liceat, hoc modo. Frontem vnus muſculus tegit latus & tenuis, à ſummo vertice ad ſu- *Muſculi frontis.* percilia & oculorum radices diffuſus, à quo non vt à cæteris eximas cutem, ſed ſic illi eſt innexus, vt ſit amborum motus vnus, qui ſupercilia ſurſum adducit euehítque. Palpebræ ſuperioris (inferior enim perſtat immutabilis) duo ſunt lacerti: vnus ex maiore angulo qui propter naſum eſt, ad tarſi medium eiectus, cuius contractione palpebra attollitur: alter ex minori angulo eódem attingens, qui oculum claudit: vtrique enim ob tarſi firmitudinem palpebra tota cedit. *Muſculi oculorum.* In orbe oculi ſeptem continentur, quatuor recti, quorum vis eſt mouere

ſurſum, deorſum, ad maiorem minorémque angulum: duo præterea obliquè poſiti illum circumferunt: ſeptimus opticum ex cerebro neruum obuoluit & quaſi circummunit & obuallat, ne qui tener & mollis eſt, vehementer concuſſus laxetur aut obteratur, oculúſque demum excidat: quod in illius quoque paralyſi ſolet accidere. Ex fibrarum quas emittit varietate, alii hunc duplicem, triplicem alii eſſe dixerunt, cùm tamen ſit fibrarum quæ in eo ſunt omnium idem vſus. Ad inferiorem maxillam excurrit latus muſculus, qui ſupra os petroſum & tempora ambit, deinde contractior factus, ſub os iugale ſe recondit prolapſúſque longiùs non à fine inſtar cæterorum, ſed à medio tendonem emittit magnum & præualidum, in ſummum maxillæ adactum: quo ſurſum illa adducitur, & os clauditur animalis. In tanta motus vi & impetu illi venit adiutor alius in ore deliteſcens, qui poſt maxillares dentes ſurſum in os capitis erigitur. Os autem aperit maxillámque deducit muſculus ex tuberculo ponè radicem auriculæ natus, deinde applicatus imæ parti maxillæ aduſque mentum: huius extrema carnoſa ſunt, pars media quæ amygdalas integit membranoſa, veram tendonis ſpeciem oſtentat, huiuſmodi figura & compoſitio cæterorum nulli conceſſa. Muſculus circumducens maxillam μασητήρ, id eſt, molitor dictus, quod mandendo plurimùm valeat, trianguli ſpeciem refert, cuius ſummum ad tempus figitur: latus vnum ad iugalis oſſis imum, alterum ad inferiorem maxillam protenditur, tertium velut baſis illa copulans per maxillæ longitudinem excurrit. Vt autem neceſſe fuerat motum eius multiplicem in mandendo & varium fieri, ita neruorum fibris diuerſis omníſque generis hunc implicari contexíque par erat. Ex maxillæ igitur lacertis maximus is eſt qui ad tempora peruenit, ſecundo loco maſſeter appellatus, tertio qui illam aperit, minimus adiutor. Ad labra vtrinque pertinent muſculi duo, capitibus quidem conſpicui, obſcuri verò dum in cutem ſparſi obliterantur: prodeunt quidem à malis & obliquè feruntur, alter in ſuperum, alter in inferum labrum. Quatuor hi officio concordes, labrorum motus octo poſſunt efficere, quatuor quidem rectos, ſurſum, deorſum ad dextram, ad læuam, alios quatuor cùm vel plurimùm ſeparantur disiunguntúrque labra, vel coeunt & alliduntur, vel inuertuntur, vel intrò adiguntur. Eandem quam illi originem ſub temporibus habet exiguus muſculus, illos aliquantum comitatus, mox deinde obliquè in alas naſi deflectens, vtrinque vnus. His ergo muſculis facies tota comprehenditur. In collo & ceruice complures ſunt, qui caput vniuerſum mouent. A tuberculo cui nomen eſt à mamma, vtrinque ad clauiculam & ſterni ſummum profertur vnus, tendonem illic magnum comitatus: hic caput & ceruicem deflectit non omnino rectè, ſed aliquantulum obliquè, quem alii ſimplicem, alii triplicem ſtatuere ſolent ex fibrarum varietate. Duo alii ſub œſophago ſiti, ab oſſe capitis in primam & ſecundam colli vertebram inferuntur, quorum eſt ſolum caput in priora flectere immota ceruice. Retrò autem octo ſunt exigui, qui in ambitu ab oſſe capitis in primam & ſecundam vertebram ſe figunt: ipſúmque articulum multo robore confirmant, vti & duo qui ſub œſophago iam ſunt deſcripti. Quatuor ex his recti

Maxillæ muſculi quatuor.

Labrorum muſculi.

Ceruices muſc.

recti ſunt & in rectum motus agunt, duo obliqui, reliqui item duo obliqui, at ſitu aduerſo. His alii inſident octo ab occipitis oſſe per totam ceruicem eiecti, quorum duo ſummi ampliores ſunt, vt reliquos poſſint contegere. Variis præditi ſunt neruorum fibris, quæ omnes e ſeptem colli vertebris dimanarunt: vnde aliis plures, aliis pauciores octo creduntur. Hi caput retrorſum flectunt: cùm hoc autem ceruicis alias duas, aliàs tres, aliàs omnes vertebras. Lateribus colli vtrinque duo inſunt magni atque validi, alter ex ſecunda vertebra in priora, alter ex primo retrorſum contendit, caput & ceruicem ad dextram læuámque conuerſione modica flectunt. Horum eſt igitur caput & ceruicem mouere, quos vna quidem ratio quatuor & viginti, alia octo & viginti dinumerat. Tres porrò cartilagines quæ in ſtructura ſunt laryngis muſculi complures continét: quatuor enim primã ſecundæ nectunt, & huic illam adiungentes laryngis partem imam occludunt. Alii quatuor ſecundàm tertiæ copulant: quorum contractu ſumma pars laryngis aperitur. Duobus aliis prima tertiæ cohæret, quorum intereſt ſummam partem laryngis intercludere. Sunt & alij duo ad totius baſin & radicem, qui iſtis veniunt adiutores. Præter iſtos laryngem alii octo circumſtant, qui illum viciniis corporibus copulant, cúmque neceſſitas eſt, diſtendunt vel contrahunt. Quatuor hærent in faucibus, duo è pectore ſurſum ducti, fauces & gulam ad alimentum deducendum deorſum vellunt; duo reliqui ſurſum, quorum ſitus eſt aduerſus. Os in radice linguæ ὑοειδὲς dictum, nectunt atque ſtabiliunt octo muſculi, duo ex inferiore maxilla nati, duo ſub mento, reliqui ex tuberculo, quod eſt ad aurium radices. Ad linguam illinc quoque duo protendunt per latera, duo ex oſſis parte ſuprema per linguæ medium: inter vtroſque alii duo in longitudinem porriguntur ab oſſis lateribus prognati. Similem propemodum productionem habent alii duo, quos edit inferior maxilla. Octo his muſculis lingua quoquò verſum flectitur, omnéſque naturales obit conuerſiones. Præter quos nonus eſt coniugij expers, ab oſſe quod ὑοειδὲς Græci vocant ductus, qui linguam intrò contrahit atque reducit. Idem hic laxatus atque porrectus linguam exerit & foras expellit: quod cæterorum muſculorum nulli datum eſt, vt motuum ſit opifex contrariorum. Eſt enim ſimplex ſua cuiuſque actio, qua ad capitis ſui & ad nerui originem adducitur. At cùm nullus neruus in linguæ extremum extrinſecus inſeratur, qui foras illam rapiat, probabilius eſt hãc eductionem illi muſculo attribuere, quàm cum quibuſdam fateri motum quendam voluntarium in nobis eſſe, cuius nullus muſculus aut neruus ſit author. Hactenus qui ſuperant claniculas muſculos coniunctè recenſuimus: nunc reliquos ſeparatim perſequamur, qui altera ex parte corporis continentur. Pectori foris ſparſi ſunt muſculi: qui ipſum attollentes ad animam ducendam ſunt vſui, è quibus à ſummis ſcapulis vnus ad primam coſtam pertinet, alter ad ſextam. tres præter hos à collo in varias pectoris priores ſedes profecti, id latiùs explicant. Eſt & alius parte poſteriore ab imis partibus ſcapularum ortus, qui in tres veluti digitos diſcretus, inſectúſque medius coſtarum quà maximè curuantur, pectus vniuerſum reuellit atque diſtendit. Subter hos autem iacent muſculi inter coſtas poſiti vtrinque

Laryngis muſculi.

Linguæ muſculi.

Muſculus linguam exerens.

Pectoris muſculi.

duo & viginti: in ſingulis nempe illarum interuallis duo, quorum anterior attollens animæ inducendæ, exterior deprimens ac ſtringens remittendæ author eſt. Ex anatomicis tamen nonnulli vtroſque ad ſui principium adducentes thoracem conſtringere prodiderunt. Quidam ex fibrarum varietate quatuor hos eſſe prodiderunt, vt ſint inter coſtas omnes octo & octoginta. Aliorum quorundam muſculorum vis eſt pectus deprimere & coarctare, quorum vnus per dorſum excurrens ſeptem ſuperiorum coſtarum radices fibris attingit, quem eo nomine pro ſeptem plerique connumerant. Alius per clauiculas ad cartilaginum extrema penetrat, quoad muſculum rectum abdominis contingat ac ſubeat. Horum contractio coſtarum extrema depellit atque ſtringit. Eorum autem qui ſcapulam duntaxat mouent, magnus vnus eſt amplus ex capitis oſſe ſecundum dorſum productus, alterque tenuis illum ſemper comitatus ſcapulam ſurſum attrahit. Duo alij hanc retrò abducunt, quorum vnus ex colli, alter ex dorſi vertebris proficiſcitur. Alius ex dorſi principio in oſſis lati caput deſinens, id ad colli latera conuellit. Ad priora autem conuertit gracilis eodem inſertus, ſed ex occipitis oſſe natus. Surſum ſcapulam euehit, is quem mox dicemus humerum quoque ſubleuare. Deorſum verò trahit, qui ab interiore pectore emergens, in partes ſcapulæ imas diſſeminatur, iſque ſimul humerum deprimit. Hos muſculos alij maiores integunt, quorum tendones in humerum perlati, multiplicium eius motuum fiunt authores. Vnus mediocris ex mammarum ſede in humeri caput ſe confert, ipſúmque ad pectus adducit. Alius ex ſummis partibus eodem porrectus quo humerus ad thoracis ſuperiora trahitur. Alius magnus ex toto pectore ortus mammæ figuram conformat, & ad interiorem mediámque humeri partem deſinit. Geminus is eſt, cuius pars duntaxát inferior incitata humerum infrà depellit, ſuperior altiùs erigit: ambæ intentæ æquabiliter ad pectus adducunt. Sub iſtius parte inferna alius enaſcitur, quo humerus quoque deflectitur. Omnibus his imminet biceps muſculus, cuius alterum caput ex interiore claue prorumpit, humerumque tendit & inclinat moderatè: alterum ex oſſe lato ſcapularum deriuatum, eum ſimiliter extendit, ſimúlque ad exteriora reflectit: ambobus autem æquè intentis is porrigitur in rectum, neque quoquam flectitur. Huic aſſidet alius è vertice lati oſſis tractus, cuius eſt totum brachium attollere, ſed quo alius inferior, id ad dorſi media æqualiter reflectit. Sequuntur alij duo muſculi ex infimo lato oſſe profecti: alius deinde illis inferior, qui ad poſteriora ſimul & inferiora deducit. Eſt demum exiguus quidam ſub ala, cuius ope humerus citra vllam inuerſionem coſtis illiditur. Sunt itaque omnes ad humeri articulum decem & tres, qui in humeri os infixi id ipſum variè contorquent. Brachium (hoc & multi Latini vlnam vocant, vt Græci ὠλένη) quicunque mouent, humeri os vndique obuallant, quorum duo interiores illud inflectunt, vnus quidem maior ab interiore humeri ſede in priorem radii regionem diffuſus, alter minor à ſummo humero intrò conuerſus ad vlnam, alteri obliquè inſidet ad X literæ ſimilitudinem. Hi pariter intenti cubitum omnino flectunt, ac ſurſum aut deorſum conuertent, ſi alter altero magis intendatur. Duo externi

Muſculi ſpiritales. Scapularũ muſculi. Humeri muſculi. Muſcul. in humero, qui brachium mouet.

externi ſunt illis oppoſiti obliquam poſitioné nacti, quorum attractu cubitus prorſum extenditur. Quatuor autem vlnam circunferunt, qui ex humeri ima ſede nati parte plurima in radium inferuntur, & illum obliquè poſiti omnes retorquent. Ex his duo qui radium in pronũ cõuertunt, in profundum demerſi, qui verò illum aut ſupinum ducunt, extrà quidem poſiti ſunt. In brachio muſculi ſunt duplices, alii carpũ, alii digitos mouent. Ex his qui carpo mouendo ſunt, duo hunc quidẽ intrò agunt, in interiore brachii regione ſiti: alter hinc ad paruum digitum, alter ad magnum porrectus. Duo alii eundem extendunt, & ab extera brachii parte tendones mittunt: hic quidem ſupra paruum digitum, hic verò ſupra pollicem. Iidem quoque muſculorum tendones carpũ tum pronum, tũ ſupinũ ferunt: veruntamen in pronum motum, natura inſuper quintum muſculum illis adminiſtrum dedit, qui ab exteriore brachio duplicem tendonem in medium carpum funderet, alterum indici, alterum infami digito incubantem. Eorum autẽ in brachio muſculorum, qui digitis mouendis ſunt, tres parte interiore ſibi incumbunt, atque mediam regionem tenent. Omnium maximus & intimus eſt aliis ſubſtratus, qui ad quatuor digitos, tendones tanquam habenas emittit, quorum ope & beneficio primus & tertius vniuſcuiuſque articulus inflectitur. Alter illi innexus in ſecundos articulos fibras explicat. Tertius ſummus & cuti proximus, tendonem tenuem latúmque ſub omnem cutem interiorem manus diffundit, vt promptior ea ſit in omne opus, & ſenſu alacriore polleat. Qui digitos erigant, quatuor ſunt in extera vlna, regione media: vnus quatuor digitos extendit, ſuum cuique tendonem impertitus. Sub hoc alter ad inferiorem brachii regionem declinans, digiti minimi & medici lateribus tendones iniicit. Suprà verò alii duo, quorum hic in pollicem, ille in indicem & medium digitum fibris tendonum expanditur. Trium poſtremorum vis eſt, quinque digitos in tranſuerſum atque pronum deducere. Manum ſummam muſculi integunt ſeptem, omnes interiore facie conſpicui: ex his duo maximi, alter ſub pollice, alter ſub minimo digito, vbi palma altior eſt & editior. Hi quos diximus tendones iuuant, quorum eſt digitos ab aliis plurimum deducere. Tertius medius inter pollicem & indicem conſtitutus, ad indicem illum adducit. Quatuor reliqui funiculis & tendonibus flectentibus ad digitorum radices cohæreſcunt, tenuéſque fibras in digitos effundunt, per quas illos in ſupinum conuertant. Præter hos alii numerantur vndecim exigui ſub palmæ lato tenuíſque tendone, & quibus duo ad primum cuiuſque digiti articulum pertinent: trium reliquorum vnus ad primum pollicis, duo ad ſecundum. Per hos nexus firmantur & expeditiores fiunt ij motus, quos explicauimus. Dorſum vt non oſſe vnico conditũ eſt, ita neque id vnicus vtrinque muſculus à capite ad os ſacrum excurrens mouere poſſit: ſed cùm ſingulas ſeorſum vertebras flecti oporteret, à ſingulis earum interuallis (primum ſi demis) ſinguli vtrinque muſculi exierunt. Illorum fibræ obliquè ducuntur, vt pariter intentæ dorſum eiúſque vertebras erigerent, aliàs ad poſteriora, aliàs ad latera quoquo verſum inflecterent.

Manus muſcul.

Dorſi externi muſc.

Interiores.

Quo circa exteriores à tergo vtrinque numerantur tres & viginti. Interiores verò qui ſpinam in pronum & priora incuruant, vtrinque duo, vnus à capite ductus per colli pérque thoracis quinque ſuperiores vertebras productus, œſophago comes aſsidet, alter lumbis inſternitur, ab vltima thoracis vertebra pergens in os ſacrum. *Abdominis muſc.* Ventris inferioris abdomen muſculi conſtituunt octo, duo quidem recti in longũ proiecti, duo tranſuerſi, quatuor obliqui. Sunt autem eo ordine contexti, vt à cute & adipe proximè duo ſequantur ex obliquis, qui vtrinque à quarta & quinta coſta nati, horúmque muſculis pectinatim implexi, per ventrem obliquè feruntur membranoſa tenuitate, ac denique arctiori extremo oſſi pectinis applicantur. Recti hos ſequuntur è quinta aut ſexta coſta ſupra malũ punicum, directo tractu permeantes in pubem. His proximè ſubſunt reliqui duo obliqui, ex coxarum oſſibus in aduerſi lateris coſtas adulterinas euecti. Omnium infimi trãſuerſi, vtrinque ab ilibus iuxta lumborum muſculos externos orti, membranæ ſpecie ventrem integunt, dum in oppoſitam regionem deſinant. *Genitaliũ muſculi.* Viro teſticulus vterque binis fulcitur ab imo ventre prodeuntibus muſculis: fœminæ verò, quia teſtes intus gerit, vnico. Veſicæ ceruicem muſculus vnus ambit in orbem, cuius vis eſt exitum & quaſi oſtium occludere & vrinam continere: cùm autem fluere deſierit, vehementer expellere ne quid inſideat reliquiarum. In pene quatuor ſunt, duo ad latera, qui intenti porum amplificant atque dilatãt ad ſeminis effuſionem: duo ſuprà ex pectinis oſſe nati, penem arrigunt, impetúmque naturalem iuuant. Podicem quatuor omnino muſculi complent, vnus rotundus in orbem ductus, cuius eſt podicem coanguſtare, hunc igitur σφιγκτῆρα dixere Græci. Alius podicem in tranſuerſum finit, illúmque ſed quàm ſuperior laxius conſtringit: duo obliquè ſupra rotundum vtrinque euadunt, per quos laxatus podex ſurſum reuellitur. *Muſcu. in coxa femur mouentes.* Iam verò qui femur mouent à coxendicis oſſe profecti, oſſi femoris impinguntur, quorum alii crus extendunt, alii ſurſum adducunt, alii circunducunt. Ex his qui extendunt, vnus totum coxendicis articulũ tegit, parte poſteriore, qui triplici capite enaſcitur, deſinit autem in duos tendones affixos pòſt femoris capiti. Alteri poſt illum ab externis partibus oſsis ilium, in ſummam partem magni τροχαντῆρος immittitur, qui extẽdit, intróque trahit caput femoris. Tertius poſt hunc ex eodẽ oſſe in trochantera magnum pertinet abditis partibus, qui modicè femur porrigit & conuoluit. Idem præſtat & quartus, ab oſſe ſacro in trochanteris poſteriora demiſſus. Quintus omnium qui in toto corpore ſunt maximus, os fœmoris vniuerſum ambit, & ad genu vſque cingit: cuius complures extant fibræ, aliæ poſteriores à coxendice, alię ab oſſe pectinis deriuatæ: vtræque dum articulum intendunt, crus ſtabiliunt atque firmant. Aliæ his altiores femur intrò adducunt: omnium altiſſimæ aliæ idipſum ad priora ſuperioráque conuellunt. Qui verò femur inflectere ſolent, minores ſunt illis: vnus ſuperior & rectus duobus capitibus exortus, ad parui trochanteris ſumma vnico tendone pertinens, alter illi proximè ſemper aſsidens, ſed humilior. Tertius

ex oſſe pectinis parte priore excidens, obliquè femori circuntenſus, qui ſurſum ducit intro ſimul declinans. Quartus ex tuberculo oſſis ilium neruoſa tenuitate in genu contendit, illius patellam conſcendens: cuius eſt non ſolùm femur inflectere, ſed & crus omne ſurſum afferre. Aliud eſt præterea eorum muſculorum genus, qui femur intro mouent: in quo genere præter alios duos, quos enumerans iam dixi à pectine deriuari, vnicus eſt ab huius parte priore femori circuntenſus, deſinénſque in genu caput interius. Circunducunt autem id duo maximè, vnus ortus ab occultis, alter à ſummis partibus pectinis, qui coeunt ad coxendicem, illámque circumplicant, in femoris demum poſteriora apud magnum trochantera pertinent. Eundem motum, licet infirmiùs, efficere valent quidam ex his, quos paulo antè recenſebam. Femur integunt & obuallant ij, quorum tendones ad crus profecti mouent illud: ſunt autem numero decem, tres maximi parte priore poſiti recta ad genu progreſſi, vnus quidem ad patellam duntaxat, duo reliqui in vnum tendonem amplum deſinentes, qui patellam continet illigátque ſubditis oſſibus, hinc autem in crus deuolutus totum extendit trahítque ſurſum. Illis vtrinque aſtat vnus, hic quidem interior ex oſſium pectinis commiſſura pergens in cruris latus: hic verò exterior ab extremis partibus coxendicis in alterum cruris latus concedit: horum obliqua eſt motio. Medium inter hos ſpatium à tergo implent alij tres ordine poſiti, quorum ad tibiam ductæ propagines, illam ſubducunt in ſuam quiſque regionem. Nonus anguſtus & procerus ex ilium oſſe prodit, in poplitis eminentiorem partem ductus inſertúſque tibiæ capiti, quam prorſum explicat. Decimus omniũ minimus, qui in poplite ſitus genu inflectit. In crure muſculi oriũtur, qui pedis tarſum pediúmque mouent. Tres prior pars continet, vnum tibiæ oſſi impoſitum, ex quo tendo bipartitus exit, ad pedis pollicem vtrinque ductus. Alterum ſuræ circumuolutum, cuius tendo in minimi digiti radicem abit. Hi ſunt qui æquè intenti pedem ſurſum mouent: altero verò actionem obeunte, motus in obliquum torquetur. Inter illos medius inſiſtit alius minor, qui per mediam tibiam recta ad quatuor fertur digitos, hóſque contractus extendit. Huic vtrinque vnus aſſidet trifariam diuulſus. Quocirca tametſi præcipui tres ſunt, collatis tamen omnium propaginibus atque vſibus, ſex aut ſeptem rectius numerari poſſunt. Parte autem poſteriore tres in magnũ tendonem deſinunt eum, qui ad calcem primum pertinet, ſed hinc demum excedens in omnem plantæ cuticulam diſſeminatur, perinde vt qui in manus palma dicebatur. Quartus per profundum deductus, in eam regionem ſe profert, quæ ante pollicem eſt. Quintus ſub illis demerſus ad calcem effunditur, qui deinde toti inferæ pedis regioni communicatur, maximè verò medio digito, & ei qui pollici eſt proximus. Sextus inter cruris oſſa conſertus, duplici tendone tanquam loro ad duos qui ſuperant digitos profertur. Hi duo poſteriores pedis articulos inflectunt. Præter hos tamen in eundem vſum alij ſunt in pede ſiti, quibus tria motus genera data ſunt. In pedio enim quod metacarpio

Muſc. qui in femore poſiti tibiam mouent.

Muſc. qui in tibia poſiti pedem mouent.

Pedis muſculi.

manus proportione reſpondet, decem numerantur, è quibus ſingulis digitis bini per latera aſſident, qui pariter & æquè tenſi illos æqualiter flectant, inæquabiliter verò contracti illos intrò per obliquum ducant. In tarſo qui ad carpi proportionem eſt, conſiſtunt alij quatuor, quorum tendones in medios digitorum (præter pollicem) articulos deſinunt, illic & alij duo viſuntur ad pollicem minimúmque inflectenſium proiecti. Pedis pars ſuperior decem gerit ad radices digitorum poſitos, qui bini per cuiuſque digiti latera affixi, illum poſſunt vel ſeorſum æqualiter erigere, vel in alterutrum latus retorquere, prout varia fuerit illorum contentio.

Qui vſus partium interiorum, quarum beneficio viuimus & nutrimur, quæ illarum neceſſitas. CAP. VI.

QVAS ſuprà recenſuimus corporis partes, ſatis eſſe viderentur ad omnes tum humanas, tum animales functiones obeundas, ſi in eis conſidere poſſet & contineri illa vis animi omnia ciens & agitans motibus ſuis: pulchrúmque foret ſi ex illis duntaxat & cerebro conſtans homo, ſentiret, moueretur, ac intelligeret, citra vllam viſcerum & inteſtinorum opem. At verò quoniam ſentiendi illa & mouendi facultas nequit ſine vitali conſiſtere, quæ vt corpus omne tranans temperatione caloris omnia conſeruat, ita principi alteri in cerebro poſitæ tum ſuſtinendæ, tum functiones ſuas obituræ, ſpiritum ſuum velut materiam confert & impartit: idcirco cor velut principium gignendi ſpiritus induci commodum erat, ab eóque arterias produci, per quas ſpiritus in omne corpus diffunderetur: pulmonéſque illi aſſidere, quorum eſſet mollitudo ad hauriendum ſpiritum aërémque aptiſſima: ipſum denique diaphragma & muſculos thoraci circumiici, per quos dilatari contrahíque poſſent. Porrò autem quoniam eorum & vniuerſi corporis ſubſtantia, tum ab inſito nobis calore, tum à circumfluo aere aliiſque cauſis aſſiduè diſſipatur ac diffluit, neque diutiùs poteſt conſiſtere, niſi idoneis alimentis reſarciatur detrimenti diſſolutioniſque iactura: maxima fuit alentium partium commoditas, eatúmque corpori iniecta neceſſitas. Itaque interiorum corporis tres omnino factæ ſunt regiones, propriis quaſi ſepimentis obuallatæ: ſuprema in cerebro, ſenſus rationiſque ſedes: media pectore comprehenſa, ſpiritus ac vitæ domicilium: infirma ſubter diaphragma & abdomen, naturæ altricúmque partium officina. Ita enim immortalis Dei prouidentia haſce partes ſordibus inquinatas atque fœdas, in locum imum velut in ſentinam corporis relegauit, procúlque amandauit, ne tetris nidoribus cor & cerebrum principum facultatum ſedes atque ſenſus ipſos contaminarent conturbaréntque. Hic enim locus habetur veluti regiarum culina, in qua partes quædam tanquam coci alimenta inſtruunt, cæteríſque præparant, quarum ſunt miniſterio deſtinatæ. Inter illas princeps eſt iecur, cui ventriculus ſubminiſtrat cibum ex parte coctum: alij miniſtri complures illorum eluuiem culina excludunt, viç tandem multiplices, per quas tum fiat edu-

Cordis neceſſitas.

Partiũ nutrientium neceſſitas.

partiũ nutritiũ vſus

ctio

ctio,tum purioris alimenti diſtributio. OEſophagus enim à linguæ radicibus in ventriculum illapſus,quæcunque accepta ſunt illi ſuppeditat:concoquit autem hic parátque iecori:inteſtina genitas concoctione cibi reliquias deiiciunt:quicquid purius eſt iecori ſuggerunt venæ quæ dicuntur meſaraicæ,vt hoc rurſum altera coctione in ſanguinem iecur conuertat. Hinc orta genitáque ſuperuacanea in diuerſa rapiuntur. Lienis ſiquidem id deducit ſibíque iungit,quod in ſanguine velut fex & limus ſubſidebat: fellis folliculus ſecretam bilem:renes dilutum humorem,quem demum in veſicam profundunt. In hæc autem opera vias ductas habent & directas,quę in ſe ex iecore pertinent,ſibíque adhærent. Tot igitur taléſque partes,vti & eas quæ generis propagationi dicatæ ſunt & nuncupatæ,par erat imo ventre comprehenſas teneri: quæ tametſi peculiarem ſibi actionem ſingulæ obtinent, hanc tamen ad communem referunt iecoris commoditatem & vſum. Iecur autem ad cordis,ambo ad cerebri neceſſitatem: omnia denique ad ſenſuum mobiliúmque partium geſtiones & opportunitates, vt videri poſſit eximius partium omnium concentus,& in vnam ſummámque animalem actionem concors omnium conſpiratio. Quinetiam partes illæ cùm minimè ſimplices ſint,ſed aliarum certo numero conſtent, propriáque ſubſtantia,magnitudine, conformatione, ſitu, nexu atque conſenſu: his ſingulis quandam adhibent commoditatem toti,cuius gratia aut redditur illius actio concinnior, aut illæſa integráque conſeruatur. Horum enim nihil temerè conditum eſt,ſed cuiuſque inſtrumenti propria functione perſpecta, nullo negotio quid illa conferant deprehendi poterit. Quoniam igitur non functiones vſúſque partium hoc loco,ſed meram corporis hiſtoriam perſequimur, hæc ad pleniorem partium dinumerationem pręfati,ſigillatim explanemus,quā quęque corporis pars interior ſubſtantiam, quam particularum ſuarum compoſitionem, quam figuram & conformationem, quam magnitudinem, quem ſitum atque conſenſum ad actiones aptum obtinuerit.

Partium omnium conſenſus.

Quæ in quaque parte ſpectetur

De partibus interioribus infero ventre concluſis.

CAP. VII.

VENTREM externa circunſcriptio comprehendit & metitur,quæ ab ima mali punici parte,vtrinque per cartilaginoſa coſtarum extrema(hypochondria Græci vocant, nos præcordia) ad ilia & inguina tandémque ad pubem porrigitur. Quod extrinſecus illum integit atque abdit,id vniuerſum abdomen perhibemus, Græci ἐπιγάστριον, cute,adipe,muſculis octo,& peritonæo compactum. Omnes enim muſculos quales ſuo loco diximus,ſuccingit interior membrana peritonæos inde dicta, quod à ſpina vtrinque emergens vmbilico prioribúſque ventris partibus,ipſi denique diaphragmati & pubi connexa,quęcunque venter inferior continet,tenſa illa prenſat atque circumſepit. Quamquam enim tenuis,firmiſſima tamen multum roboris & virium

peritonæū.

habet, ne inteſtinorum pondus ſuſtinens atque coercẽs, diuulſa facilè diſrumpatur: mollis ſimul illa, vt quodam modo laxari poſſit, dum venter quauis de cauſa turgeſcit. Duabus membranis continetur, quæ ad poſteriora cernuntur iuxta ſpinam conſpicuò ſeparatæ: parte autem ventris priore vſque adeo cohærentes & implicatæ, vt vna eadémque cenſeatur. In ventris autem detecta capacitate primum conſpicitur omentum, quod Græci ἐπίπλοον dixere, quod velut innatet, ſummúmque inteſtinis inſideat. Duabus id clauditur ex peritonæo natis membranulis, firmo adipe cõſperſis, quem venæ & arteriæ exiles paſſim penetrant. Prima illi origo iuxta ſpinam eſt ſub diaphragmate, vnde ſurgens altero quaſi extremo in ventriculi fundum defigitur, à quo mox delabitur ventrem imum contegens, hincque reflexum colo inteſtino committitur, quâ id ventriculum contegit, vt ſic duplicatam veram marſupij ſpeciem exhibeat. Obtenſum autem imo ventriculo & priori inteſtinorum regioni, tanquam tegmentum quoddam, inſitum in illis calorem tuetur ac fouet. Omento detracto deſectóque in apertum proferuntur inteſtina, multis inuolucris ventriculo, huiúſque continua ſtomacho. Singularis enim in ventrem inferiorem communis patet per os ingreſſus, exitúſque communis per podicem. quæ quaſi portæ duæ continuatione communis viæ conſentiunt. Quandoquidem ab ore in ventriculum ſtomachus prolabitur, quem aliter Græci οἰσόφαγον, nos gulam appellamus: is velut inteſtinum quoddam procerus figurâ, per ceruicis interiora deuolutus, móxque ſub pulmones demerſus in quinta dorſi vertebra conſidit. Hinc paulum exurgens mox vt ſe erexit, diaphragma penetrat, atque demum ſummo ventriculo à læua committitur. Vnde videri poſſit œſophagus ſeu via quædam eſculentis poculentíſque deuorandis ad ventriculum directa: hic autem velut commune receptaculum & prima concoctionis officina. In eum quippe vſum ampla huic intus eſt capacitas, ſimúlque figuræ ſpecies rotunda & globoſa, vt in ſe plurima concluderet & amplexaretur, at nihilominus ob ductuum & canalium inſertionem in modicam longitudinem ſe diffundit. Poſitus eſt ſub ſepto tranſuerſo, & à malo punico initium ducit medio corporis ſpatio, niſi quod leuiter in ſiniſtram deflectit: huc enim maximè ſuperior eius pars contorquetur, inferior autem magis in dextram. Poſterior pars vniuerſa ſpinæ inſidet, cum qua ad primam lumborum vertebram cohæreſcit: os verò quod veteres cor appellare conſueuerunt, non illi, ſed diaphragmati veluti pendens & ſublatum affigitur. Neque verò illis duntaxat, ſed omnibus denique circumſedentibus partibus nexu atque conſenſu iunctus eſt iocineri, lieni, inteſtinis, cordi & cerebro, ídque membranarum, venarum, arteriarum, aut neruorum communione & interiectu. Ab ima eius parte qua ad dextram ſub iocineris fibras in profundum ſe abſtruſit & abdidit, exitus eſt ad inteſtina, πυλωρὸς dictus, quòd prolabentia è ventriculo alimenta tanquàm ianitor cohibeat. Hunc autem parti ſuperiore arctiorem natura condidit, quòd dura nec planè contrita famelici plerunque demittimus: at è ventriculo nihil excidit, nihil elabitur quod non exquiſitè (ſiquidem id potuit) perfractum

Omentum.

Stomachus ſeu gula.

Ventriculus.

Figura.

Situs.

Conſenſus.

ſit & comminutum. Duo intus glanduloſa tubercula πυλωρὸς aſſiſtunt, quæ dum applicant ſeſe propiúſque admouent, viam exitúmque claudunt, reſerant verò dum relaxata ſe abducunt atque diuellunt, nó nutu quidem & arbitrio noſtro, ſed naturali duntaxat impulſione. Hinc exordium capiunt inteſtina flexuoſis gyris circumiectúque longiſſima, extremo continuata podici. Exportandis purgandíſque fæcibus condita quidem ſunt: ac tantam tótque gyris implicitam circumductionem natura ad obſoletæ diſtributionis munus accommodauit, ne alimentū confeſtim elabens, gulæ inſaturabilíque abdomini nos ſubiugaret, & ne ſordido deiiciendi crebriùs miniſterio indigne hominis dignitate ſeruituti nos manciparet. Itaque in tanta viæ longitudine vix vlla poteſt alimenti portio foras elabi, quæ non antè cuipiam ſugentium venarum ori ſe applicuerit, vt inde quicquid vtile eſt & alendo corpori idoneum, rapiatur in iecur. Omnium porrò inteſtinorum vnus eſt continuúſque ductus, vnus & idem vſus, vt proinde vnum videri poſſint, niſi figura, magnitudo, ſubſtantia, ſitúſque ea diſiungeret: quamobrem ſenario ſunt numero veteribus comprehenſa. Quod protinus ab ima ventriculi parte enaſcitur omnium arctiſſimum, ἔκφυσις, id eſt, exortus dicitur, duodecim digitos longum, nullis intortum anfractibus, rectà ſub iecur & venam portam ſe recondit. Proximum illi ieiunium, inde nomen habens quod inane perpetuò videtur: nulla enim cunctatione extrudit quæcunque accepit, affluentis in ſe bilis acrimonia laceſſitum. Id modicè inuolutum ad ſpinā ex dextris retorquetur, longiùs quàm duodenum & laxius. Tertium εἰλεὸν, quod ilibus nomen dedit, tenue quidem & exile, ſed tamen maximum ex omnib. & longiſſimum, in orbes plurimos atque anfractus actum indéque nomen ſortitum, quaſi flexuoſum multíſque gyris conuolutum, quod ſubter vmbilicum ad ilia & coxas vtrinque poſitum eminentiores totius ventris regiones occupat, è quo plurima fit alimenti in iecur diſtributio. Quartum eſt cæcum, à quo alui fæces ſpeciem primùm & nomen habent: ab alimentis ſiquidem dum per tenuia inteſtina ferebantur, ſucta eſt & allecta purior vtiliórque ſubſtantia, reliquiæ verò ſuperuacuę ſunt fæces: quod nomen tum primum his inditur, cùm ad hoc inteſtinum peruenerint. Cæcum idcirco dixêre, quòd egreſſui introitum aduerſum non acceperit, ſed hos vicinos adeò vt plerunque in vnum coire videantur: figura enim paruum aliquem oblongúmque ventrem repræſentans, reni dextro ſecundum coxam inſidet. Hinc ſequitur κῶλον quod per iecoris caua primùm obrepit, vbi folliculum bilis attingens illíque nonnunquam annexum, amarorem colorémque luteum contraxit: indè paulum exurgens ventriculi fundo inſternitur: hinc ad ſiniſtrum hypochondrium contendens, lieni accumbit: mox in poſteriora demergitur cohęrétque reni ſiniſtro, à quo demum laxius apud coxam ſiniſtram eminet. Sextum inde poſtremúmque in os ſacrum deuoluitur, rectáque pergit in podicem: vnde rectū appellatur inteſtinum, pleríſque aluus. Vnum colon prętet cætera plurimis quaſi cellulis diſcretum extumeſcit, niſi qua parte ſiniſtro reni aſſidet: hic enim lęue conſpicitur, & multo anguſtius ſeipſo factum:

Inteſtina.

Vſus.

Numerus.

Ecphyſis ſeu δωδεκαδάκτυλον

Ieiunum.

Cæcum.

Colon.

Rectum.

quod vt in coxā ſiniſtram ſeſe extulit, à recto inteſtino anguſtia quadam velut ſtrictìm premente vinculo facta, perſpicuè diſiungitur. In colo fæces diutius commoratæ, vel potiùs ex vitæ anfractibus hærentes, effigie ſua conformantur: deinde verò elapſæ, in aluo capaciore, quemadmodum vrina in veſica, tantiſper retinentur, dum laxato muſculo qui podicem ambit atque intercludit, illas iubemur extrudere. His paucis liceat gulæ, ventriculi & inteſtinorum vſum, figuram, magnitudinem, atque ſitum deprehendere: compoſitionem verò ſeu partium numerum & ſubſtantiam ita in ſingulis inueſtigemus. Gulam, ventriculum, inteſtináque omnia duplex tunica cingit atque componit: quarum interior nerui & membranæ, externa carnis potiùs eſt æmula. Illius fibræ è ventriculo in rectum & lógitudinem porrectæ, ad ipſam quoque gulam pertinent, vt ventriculo, gulæ, totíque ori interior tunica communis cenſeri poſſit. Externa tum ventriculi tū gulæ in tranſuerſum fila producit, ſed ea in ventriculo corporea magis atque carnoſa, in gula membranoſa & neruoſa. Medio inter eas tunicas ſpacio vnus ventriculus inſperſa gerit variè intexta fila, quæ in obliquum effuſa ipſi gulæ omnino deſunt. Cæterùm vtraque in inteſtinis villos ſuos profert tranſuerſos & in orbem actos, reliquorum autē illic prorſum nullus ineſt. Si qua inſuper videtur extima tunica has extrinſecus obducere & ambire, quæ ſubditos eóſque tranſuerſos villos ſimul committat, ea ſanè non propriæ harum ſubſtantiæ, ſed peritonęo accepta referri debet, è quo reliqua quoque viſcera ambientes tunicas communiter acceperunt. Hinc colligendum videtur, gulam in ventriculi partibus numerandam eſſe, inteſtina verò minimè: ſed hæc ventriculo connecti, nequaquam ab eo naſci & exoriri. Superiora inteſtina quæ tria eſſe prodidimus, prorſus ſunt membranoſa, inferiorū tunica interior multa carne prædita eſt, quam inſuper adeps intus oblinit copioſus, vt eius beneficio ocyus in procliue, quaſi per lubricum præcipitentur alui reiectanea. Hic autem omnium inteſtinorum cum ſit communis, in craſſis tamen quàm tenuibus ineſt multò denſior atque cumulatior. Inteſtinorum omnium communis eſt per [illegible], quod & [illegible] dicitur, copulatio, quo velut proprio vinculo lumborum illa vertebris annectuntur. Ex his enim meſenterium primam originem duxiſſe videri poteſt, eiſque per lumborum & oſſis ſacri longitudinem aduſque podicis extremum cohærere: ibi enim acceptis à peritonæo membranarum productionibus ſeſe mox latiùs explicat, vt demum crebris flexuoſiſque marginibus quaſi implicata inteſtina adhæreſcant. Semper autem geminæ excurrūt membranarum productiones, dúmque ad deuincienda inteſtina progreſſæ meſenterium cōponunt, tutò inter eas conſertæ ſunt venæ frequentes, ab inteſtinis tāquam viæ in portas iocineris directę, quas proinde meſaræas & meſaraicas appellant. Intexuntur his & arterię complures ab aortæ trunco qui lumbis accubat, ad inteſtina diffuſæ. Sparguntur illuc quoque multi neruorum quaſi ſurculi, quos ſexta cerebri coniugatio promittit. Media inter vaſa, neruoſque ſpacia adeps occupat atque implet: in hunc ad vaſorum diremptus & diductiones, adenes, id eſt, glandulæ inſiſtunt,

Compoſitio.

Meſenterium.

inſiſtunt, quæ tum fiſſiones illas diuelli non ſinant, tum inteſtina ſuo
madore proluant. Itaque ſi à meſenterio vaſa, neruos & membranas
demes, adipe glanduliſque reliquum omne refertum conſpicaberis. Su-
pra meſaræon primis lumborum vertebris inſidet caro πάγκρεας appel- *Pancreas.*
lata: plurimis ſcatet ea glandulis, quibus & ſua mole venarum, ar-
teriarum, neruorúmque tenues illic ramos ſuſtentet ac fulciat. Dif-
funditur enim à ſepto tranſuerſo deorſum ad renes: vtrinque autem ad
iocineris lieniſque ſedes. Duodenum inteſtinum atque ei per tranſ-
uerſum innixam venam portam, huiúſque riuulos in ventriculum &
lienem traiectos, tum denique arteriarum ductus & tubos neruo-
rúmque tenuitates, quotquot illic ſunt, amplexu illa firmo compre-
hendit. De his hactenus, nunc de iocinore cæteriſque viſceribus. Viæ *Iecur.*
ab inteſtinis ad iecur ductæ ac directæ, venæ illæ quidem ſunt meſa-
raicæ, quæ illuc è ventre alimentum deuehunt. Id enim primam &
principem ſtatuimus nutriendi officinam, quod ingenita ſibi facultate
ſanguinem efficiat proferátque: eſt enim ipſa illius actio Græcis αἱμά-
τωσις. Magnum id datum hominibus, præſertim helluonibus abdomi-
ni ſuo natis, ſubter quidem concauum, ſuprà & extrinſecus promi-
nens, ferè in fibras quinque (Græci λοβοὺς appellant) diſſectum: quam-
uis cóſpectum à nobis eſt (nec rarò) ſolidum nulliſque fibris diuulſum.
Dextram corporis regionem ſub ſepto tranſuerſo obſidet, ab eo digiti
latitudine diſiunctum, ne fortè obeſſet illi quaſi flabello præcordia vē-
tilanti. Inſidet autem leniter ventriculo, omnémque illius editiorem
partem non modò dextram, verumetiam priorem fibris ſuis amplexa-
tur. Ex ſepto tranſuerſo ex dextris præcordiis atque ex ſpina id pendet
ac nititur, quibus atque ventriculo per medias membranas & venam
cauam adhæreſcit: vix denique pars vlla corporis habetur, qua cum il-
lo per venas aut arterias non intercedat communio. Membrana integi-
tur tenuiſſima, in qua exilis neruus ſenſu præditus è ſexta cerebri
coniugatione excidens abſumitur: multis arteriis, ſed quamplurimis
venis, vt quarum initium eſt & origo, conſpergitur, quas illius caro
(παρέγχυμα) Græci vocant, ſtabilit atque firmat, propria quidem viſceris
ſubſtantia atque moles, primúſque αἱματώσεως effector & author. Simi-
litudinem autem gerit ſpeciémque ſanguinis ardore toſti, exhauſtó-
que vapore aridi atque concreti. Ex iocinoris porrò maiore ſæpius fi-
bra bilis folliculus parte caua reſimáque propendet, veſicula quidem
ſimplici tunica conſtans, omni ſtaminum genere intexta, expurgatæ *Cyſtis fellis.*
iecore bilis flauæ receptaculum. Duo enim bili ferendæ ductus in il-
lam pertinent, alter ex eo loco vbi vena porta iecur ſubit, quo bilem
ad ſe allicit: alter ad duodeni terminum ieiuníque initium, aliàs au-
tem in ventriculi fundum proiectus, quo bilis exuperantia exigi-
tur atque expellitur. Hac enim ſolent inteſtina ad fæcium deiectio-
nem quaſi adhibito ſtimulo acui & irritari, ipſæ autem fæces ſub fla-
uo colore infici. Hanc veſiculam nonnunquam deprehendimus ſub ni-
gris calculis iiſque duris ac ſolidis confertam. Lienis parte ſiniſtra ſub *Splen.*
præcordiis ex aduerſo iocinoris poſitus eſt, viámque veluti po-
rtam quendam ex illius cauo ſuſcipit, qua craſſam luculentámque ſuc-

eorum eluuiem,& humores melancholicos prolectet & in ſe recondat. Figura is oblóga & propemodum tetragona, aliàs rotunda linguæ bubulæ ſpeciem offert: quà ventriculum cingit concauus, extrinſecus intumeſcens. Non vna omnibus magnitudo, vt neque color vnus, ſed facilè commutabilis ex naturarum varietate. Turgeſcit enim hoc viſcus humorum appulſu, quos laxa raritate combibit. Perexiguum ſimiæ ac propè nullum: viſum eſt aliquando mole ſua & magnitudine iecur ſuperare: quod adhibitorum medicorum ſententia exiſtimatum eſt iecori ad ſanguinis confectionem opitulari. Conditus eſt ſub coſtas adulterinas, in longum ventriculo incumbit, cui ſicut & omento connexus adhæreſcit: appenſus autem eſt conuexa parte non e ſepto, vt iecur, ſed è peritonæo gracilibus membranis, à quo tunica etiam hunc extrinſecus integens & obuelans emergit, quam exilis neruus permeat tractabilium qualitatum iudex & æſtimator. Venæ intrò ſe inferunt, per quas ex iecoris cauo ſuccus ater quaſi hauſtus allicitur: arteriç inſuper plurimæ & eæ amplæ, ab aorta mox vt è ſepto tranſuerſo excidit acceptæ, quarum ſpiritu & calore raptam melancholiam attenuat, & in vtile accommodatúmque ſibi alimentum conuertit: eo enim enutritur tenui, nigro tamen & ſqualido. Quod à nutritione reliquum fecit, craſſum quidem & vinaceç fæcis æmulum, in os ventriculi per venæ ſuæ extremum eòdem pertinens deſinénſque profundit. His vaſis diffuſum circumiicitur lienis corpus, non id quidem caro ſimplex, ſed παρέγχυμα rarum, molle, fungoſum & ſolutum, excipiendis fæcibus deſtinatum. Ad renes & veſicam ipſa nos rerum ſeries iam accerſit. In lumborum vertebris ingens illa vena caua conſidit, quç à iocineris conuexo illuc prolapſa, mox deinde in femora & in omnes quæ ſubiectç ſút partes, velut in ramos ſparſa diffunditur. Huic vtrinque accúbunt renes alliciendo è ſanguine ſero (ὀρὸν Græci vocant, nos vrinam) accommodati. Poſiti ſunt enim paulò infrà iecur, è quo id maximè deducunt, ac dexter læuo ferè altior eſt, quamquam aliquando is depreſſior comperitur. Incubant ambo muſculis dorſi interioribus, quos ψόας Græci dicunt, inanibus iis ſubiectis partibus, quæ inter coſtarum extrema & os coxæ interiectæ ſunt, κενεῶνες propterea Græcis appellatæ. Inhærent autem illis vincti tunica è peritonæo ducta, quæ eos ipſos velat & cótegit, ſenſum ſemel illis quendam obtuſum impertita. Geminos quidem illos natura condidit, ne vno prępedito aut obturato, eius humoris ceſſaret profuſio qui longè copioſiſſimus eſt in nobis. Viſus eſt cui ſecundùm naturam vnicus eſſet, ſed qui quod numero diminutum fuerat, mira magnitudinis mole exæquaret compenſarétque: gemini autem cùm habẽtur, minores eos eſſe optima ratio eſt. Quà venam cauã ſpectant ſinuati ſunt, extrinſecus ad ilia gibberi oblongi, & quaſi in retuſæ lineæ ſpeciem curuati. Ne autem immodica laxitate exceptam vrinam ſinerent fuſiùs elabi, compacta denſáque ſubſtantia firmati ſunt, quam multus circumcirca concretus adeps inuoluit. Sua vtrique vena (emulgentem recentiores dicere) è proximis venæ cauæ ſedibus deriuatur, in reſimam partem inſerta. Similis eſt arteriarum ex maiore quç lumbis eſt annexa propagatio: & vtrorúmque vaſorum tenuiores

Renes.

rami,

rami,in renum ſubſtantiam diſperſi obliteſcũt.In medio concauus eſt ſinus propria membrana ſuccinctus , quæ propriè incerniculum eſt percolandæ vrinę:non enim cum multis exiſtimandũ eſt id in rene ſinum medium dirimere,ſed quem renes dilutiorem ſanguinem per venas emulgentes quaſi ſuxerunt,in ſuam deinde ſubſtantiam recondunt vice alimenti:hinc quod planè aquam aut ſerum refert,in intimam capacitatem per incerniculi membranam colatum excidit, móxque per οὐρητῆρας profunditur in veſicam. Sic enim appellant Græci ductus & vias vrinæ,qui ex reducta parte emergunt,& deorſum ad veſicam cõtendunt.Proceri ij quidem & valentes, qui tametſi ſimplici tunica vt venæ præditi ſunt (hinc pleriſque venæ albæ nuncupantur) nihil tamen his cum emulgentibus communionis intercedit,nec vlla ſocietate copulantur:ſed veſicę prorſus ſunt aſſimiles, cuius propriã ſubſtantiam planè referunt.Protenduntur autem à renibus in coxarum regiones,vnde mox in veſicę latera retorquentur,eáque ſubeunt,non quidẽ directò,ſed obliquè:membranam enim findunt,in quam(quaſi ea duplex eſſet)ſeſe medios inſinuant,ne ſi directus pateret ingreſſus,qui in veſicæ capacitatem inciderat humor, retro compelli regeríque facilè poſſet.Itaque vrinæ receptaculum eſt veſica,vbi tanquam in laguncula quadam ea aſſeruatur,dum ratio & arbitriũ iubeat extrudere.Globoſa illa quidem , quo fieret humoris capacior , ſub os pectinis in coxarum antrum deiecta reconditur , recto inteſtino innixa affixáque. Hæret autem illi ipſique coxarũ oſſi membranarum interiectu , quas peritonæum expromit: ex eóque genere tunica illam extrà circumſepit,quam ſuprà monuimus omnium eſſe viſcerum communem. Propria enim veſicę ſubſtantia ſimplex eſt membrana,ſed quę triplici ſtaminum genere contexitur.In hanc venæ complures tendunt,per quas alimentum capeſſit ſimiliter & arteriæ tenues quæ illuc vitæ ſpiritus effundant.Conſpicuus eſt & canalis victus iam totus & emeritus, οὐραχὸς Gręcè dictus,è fundi tumentiore parte in vmbilicum ſurrectus:hoc olim dum vtero geſtaretur infans,nedum pudendo meieret,vrina è veſicæ capacitate in vmbilicum confertim redundabat. Ceruix qua vrinam reddimus particeps eſt carnis, vtpote muſculo cincta quẽ ſuprà σφιγκτῆρα diximus appellari , cuius eſt exitum intercludere, ne nolentibus nobis effluat vrina.Fœminæ breuis eſt ceruix,mari productior,vt quę in extremum vſque penem porrigitur.Sequuntur nunc teſtes διδυμοι Græcis dicti . quos inter prima gignendi inſtrumenta commemorant:quia in eis facultas inſit σπερματικὴ, id eſt , ſeminalis. Subſtantia ij quidem molles & quam aptæ glandulæ aſſimilaueris , & in qua vis illa potiſſimùm conſidet.Albi ſunt ij,figura oblongi,rotũdi, & cauernoſi: maribus extant atque eminent proprio inuolucro concluſi pendente ab inguinibus,huic ſcroto nomen eſt, Græcis ὄρχεις appellatur. Ductus tanquam tubi in hos pertinent(quidã vaſa ſeminaria dixerũt) quorum planè diſſimilis eſt exortus:dexter enim ex vena caua emergit paulùm ſub rene,læuus autem è vena ſiniſtra emulgente. Ab ortu lento longóque anfractu concedunt in ilia, geminis fulti tunicis: neque vt vrinę ductus lumbis innituntur & adhęrent,quippe qui extra peri-

Vrinæ ductus.

Veſica.

Teſtes.

Vaſa ſeminaria.

tonæum ſupra os pectinis ſint emerſuri. Sua vtrique comes eſt arteria, quæ ſimili atque vas ipſum tum ortu, tum productione fertur, vt dextra ab arteria maiore ſtatim erumpat, ſiniſtra ab emulgente arteria. Aſſiſtunt illis & exiles neruorum propagines è ſexta ea cerebri coniugatione, quæ per ſeptum tranſuerſum infrà procurrit. Hæc itaque vaſa mox ab origine ſenſim ad latera deflectunt, tum dein ſuſtolluntur ad ilia & ſuprà pectinem, in ſcrotum denique elabuntur per inguina, gemina peritonæi tunica nuſquam non obuallata. Hæc plerunque videas ad mediam vſque productionem puro ſynceroque conferta ſanguine rubere, adeò vt venas eſſe iudices: vbi verò longiùs fuerunt progreſſa, albeſcit quicquid in eis concluditur, quaſi rudimentum futuri ſeminis. Teſtium illa corpus intrò non ſubeunt, ſed tenero id circumuectu amplectuntur ſuper epididymida. Eſt autem ἐπιδιδυμὶς inuolucrum mollius, quod teſticulo propter caput incumbens, mediam inter illum & vas ſeminarium ſedem occupat. Ab eo quem dixi circumuecti mox vaſa ad os pectinis reſiliunt, atque reflectuntur, hincque quaſi præcipitata in decliue coxarum ſpatium aguntur, dum ceruici veſicæ vtrinque aſtent. Hunc demum comitantur aduſque penis radicem, vbi in vnum eundémque canalem confluunt, qui ab vrinæ ductu diuerſus eſt: ſed & hi quoque ambo dum pudendi medium attigerint, eòdem concurrũt, vt tandem extremo penę vnicus cernatur. Vaſa hęc per quæ ſemen è teſtibus foras iaculamur, quanquam appellatis ſeminariis continuata ſunt, nomen tamen commutarũt, dicuntúrque Græcis παραστάται, nobis quaſi aſtites. Duplices itaque ductus teſtibus, vnilatores, iaculatores alteri. Sed quò ſit omnis horum progreſſio maioribus quaſi theatris ante omnium oculos propoſita & aperta, de eis & peritonæo non alienum fuerit pauca rurſus admonere, quæ à veteribus prætermiſſa ſæpe diſſectionibus indicaui. Peritonæum vniuerſum duplex eſt, cuius vnica tunica venæ cauæ, arteriæ maiori, renibúſque ſubſternitur: altera ſuperior hęc contegit omnia, vt vndique cincta ſuas quoque productiones omnes, geminas inter tunicas tutiſſimè mittant profundántque. Itaque exterior peritonæi tunica quam dixi renibus ſubſterni, cùm ad os pubis iam propiùs acceſſit, in ſeſe quaſi reducta coactáque velut canalem quendam efficit laxiorem, quò permeant ductus latores ſeminarij, remeántque iaculatores paraſtatæ. Hinc deuoluitur in ſcrotum, vbi laxiùs ſe explicans, omnia illius interiora ſublinit ſuccingítque. Alteram peritonæi tunicam huic continuatam diceres parte ventris priore: adeò ei firmè adhæret. Diuellitur autẽ atque diſtrahitur iuxta os pectinis, hoc enim ipſum ea non conſcendit, ſed ventris coërcita finibus, illius duntaxat interiora complectitur & ambit. Ex quo intelligi poteſt nuſquam perforari peritonęum, vt quodam veluti foramine ductus ſeminarij in ſcrotum illabantur, quæ tamen Galeni reliquorúmque omniũ eſt aſſertio: ſed in omni enterocele atque epiploocele, tunicam interiorem neceſſariò diſrumpi, externam verò duntaxat laxari. Sed iam ad orationis contextum me refero, gignendi partes quales in fœmina ſint, enarraturus. Alterum inſtrumentum & tanquam noſtræ procreationis hortus eſt vterus, qui propria

Paraſtatæ.

De peritonæo obſeruatio.

pria legitimáque actione ſemen excipit, concipit & fouet, eouſque dum fœtus abſolutus conſummatúſque ſit. Virginibus quidem admodum exiguus: mulieribus etſi vterum geſtauerunt, niſi vbi grauidæ ſunt, non multo maior quàm vt manu comprehendatur. Simplici tunica is continetur: ſed ea craſſa denſáque & carnoſa, quæ omni valentium ſtaminum genere intexta, latè cum neceſſitas eſt poſſit explicari. Figura illa rotunda, niſi quòd ad ceruicem paulò ſit longior, pyro maiuſculo ſimilis. Poſitus eſt in coxarum capacitate, quæ mulieribus quàm viris eſt amplior, quippe quæ infimo loco & quam proximè os ſacrum, claudere complectíque debuit rectum inteſtinum: ſuper hoc verò vterum, huicque inſidentem veſicam, quæ os pectinis iam attingit. Aſtringitur itaque nectitúrque vterus veſicæ, atque recto inteſtino tenuibus ex peritonæo ductis appendiculis: ſimilitérque coxarum oſſibus validis, ſed tamen laxis vinculis, quæ ad illius cornua pertingunt. Sic enim appellarunt ingentes proceſſus, qui curuatis inflexíſque cornibus aſſimiles, vtrinque ab vteri introitu ſurſum ad ilia coxarúmque oſſa incuruati retorquentur. Horum in extremis fixi hęrent *Teſtes.*
mulieris teſticuli, compreſſiores, minores, molliores & humidiores quàm maribus: vaſis ſeminariis circumfunduntur, ab eiſque cinguntur, quorum eadem atque in maribus eſt origo. Conſidunt tamen in lumborum muſculis, nec extra peritonæi capacitatem excedunt, cùm nec ipſi teſtes extra ſint. Quocirca breuis illis eſt via, at non directa, ſed pluribus gyris anfractibúſque flexuoſa quàm maribus, vt viæ breuitas flexuum multitudine compenſaretur. A teſtibus per cornua iter eſt in vteri interiorem ſinum, per quod acriter contendit Galenus ſemen eòdem intrudi & inferri. At qui noſtra memoria viri celebres habiti ſunt, alij vetuſtiſſimum Herophilum ſequuti, è teſtium inuolucro iter eſſe cenſuerunt in neruoſam vteri ceruicem, iuxta illius os interius: alij è teſtibus tum in ceruicem, tum in capacitatem vteri vias duci volunt, quorum ego ſententiæ ſubſcribo. Venæ arteriæque plurimæ ſparſæ diffunduntur in vteri corpus, quarum ortus ab iis tum venæ tum maioris arteriæ ramis trahitur, qui vtrinque ad coxas & crura contendunt. Ab eis itaque alij riuuli in corpus vteri ad nutritionem obliterantur, alij patente oſtio exitúque in vteri ſinus deſinunt. Hæc acetabula dicimus, Græci κοτυληδόνας, per quæ tum menſtruus ſanguis ſtatis temporibus emanat, tum in prægnantibus alimentum fœ- *vteri ſinus.*
tui confertur: reliquo tempore conniuent: maximè autem in anguſtum deducuntur iis, quæ è vita exceſſerunt, vt nequaquam illa ſenſus internoſcat. Quidam ex memoratis illis riuulis in extremam proferuntur vteri ceruicem, per quos menſtruum virginibus aliquantum erumpit. Diſſectus in longum vterus duos ſinus promit dextrum ac ſiniſtrum, nullo ſepto diſcretos, & admodum leues, anguſtos adeò vt fabam maiuſculam vix capiant. Communis eſt ab iis via in os vteri, quod eſt arctiſſimum, eíque glandi ſimile, quæ in extremo eſt maſculi genitalis. Ceruix id ſequitur partim lacertis, partim membranis & neruis condita, ea longitudine vt foras in obſcœnas mulieris partes deſinat. Subſternitur hæc ceruici veſicæ,

eique per communem muſculum penitus implicatur. Itaque fœminis tria extant foramina, ſupremum veſicæ peranguſtum, medium vuluæ, podicis infimum. Vteri ceruicem, medio circiter progreſſu plerique tradunt in virginibus exili membrana dirimi venulis conſperſa, quæ primo concubitu profuſo ſanguine diſrumpi ſolet, vnde ὑμὴν & ὑμέναιος Græcis appellatur: at potiùs cenſeo ceruicis latera nondum venerem expertis, duntaxat quaſi conglutinata conniuere, quæ primus concubitus magna ex parte diuellit. Extra in obſcœnis vuluæ eſt oſtium cartilaginoſum rugoſis cuticulis implicatum, quæ arcent ne aura frigidior intrò ſubeat: in cuius rimæ medio interiacet muſculoſa caruncula quæ νύμφη Græcis & κλειτορὶς appellatur, virilis penis pręputio aſsimilanda. Quæcunque circa fœtum ſolent in vtero naſci, cùm illius conformationem ſcrutabimur, cumulatè ſumus traditurі. Quocirca ſatis videor omnem ventris inferioris deſcriptionem impleuiſſe.

De partibus vitalibus. CAP. VIII.

MEDIVS in corpore venter cordi ac vitæ deſtinatus eſt, vtpote cuius domicilium & ſedes habetur: nam cordis gratia pulmones tanquam ſtragula creati ſunt, qui illius feruorem frigidiore hauſto ſpiritu temperent. Circumſcribitur hic venter ſupra iugulis ſeu clauibus infrà diaphragmate, circumcirca dorſo, coſtis atque pectore.

Diaphragma.

Etenim διάφραγμα, quod nos cingulum & ſeptum tranſuerſum appellamus, pręterquam quod inſpirationis primum eſt inſtrumentum, aluíque fæcibus exturbandis opitulatur, cordis quoque regionem ab infimo ventre & inteſtinis tanquam paries interiectus dirimit Id verè ſimplex eſt muſculus, íſque rotundus, cuius ſummum caput in coſtarum extremis ſtatuitur, vbi multæ carnis eſt particeps: deſinit autem in medium quod membranoſum eſt & tendoni finitimum. Annexum id malo punico, circumductúmque per breuium coſtarum (νόθαι Græcis appellantur) extrema, retrorſum ſimúlque deorſum obliquè contorquetur ad duodecimam dorſi vertebram. Tres inſignes canales id traiiciunt, gula, arteria maior, & vena caua. Alitur viuítque venis & arteriis è proximo ſuſceptis partéque media exiles neruos admittit, de quibus poſthac pleniùs verba fient. Id vtrinque valens tegit membrana, ſubter quidem peritonæos, ſuper ea quæ

Membrana coſtas ſuccingens.

coſtas ſuccingit. Hæc enim eſt quæ omnem thoracis capacitatem intus oblinit obducítque, inter quam & coſtas congeſtus humor pleuritidem committit. Ea igitur primùm dorſi ſpina per coſtas vtrinque ſubtenſa, diaphragma quoque vniuerſum integit, ſublatáque in os pectoris medium, laterum concurſu duplex facta, mox in dorſi ſpinam (pulmones medios diducens) rectà dilabitur. Itaque omnē pectoris capacitatem dirimit duplex hæc membrana, quam interſeptum poſſis appellare, aut (ſi Feſti verbum placet) diſſepimentum: cuius beneficio ſi alter ſinus incommodum acceperit, alter ſaluus & incolumis ſeruari poſſit. Hæc ipſa venas maiores, arterias, & neruos, rurſum indidem gulam, pulmones, denique cor ipſum firmo nexu fulcit,

cit, ac è pectoris oſſe ſuſtinet, ne pondere ſuo propendentia in ſeſe & in
dorſi ſpinam concidant. Si accurata fiet hærentium membranarum
diſtractio, cernitur inter eas abditum περικάρδιον. Eſt autem id membra-
na cordi circumiecta, quam illius inuolucrum & capſam appella-
mus. Subſtantia neruoſum, conſtans & durum, vnum ex omnibus è
cordis capite natum: cæteris enim in thorace membranis omnibus v-
na ſuccingens tanquam parens ortum præbet. Cordis figuram id æ-
mulatur, eo quidem aliquanto maius, non enim proximè adhæreſcit,
ſed inani interuallo diſiunctum eſt, quantum cordis pulſatio deſide-
rat. Ne quid tamen fruſtra conditum videretur, natura in hoc ſpatij te-
nuem humorem aquæ perſimilem coniecit, quo ſemper cor maderet,
ne fortè ardore aſſiduo torreretur. Pericardij è medio cor eiectum figi-
tur viuentibus, nulla illius parte circùm oppreſſum. Caput quod & *Figura.*
baſin rectè nuncupes (eſt enim figura pyramidis) ſub oſſe pectoris ad
quintam coſtam conſedit, turbinato autem mucrone infra læuam pa-
pillam in priora thoracis eminet, vbi inſignis & conſpicua pulſatio *Situs.*
tangentibus nobis deprehenditur. Summis pulmonum fibris ita cir-
cumplicatur, vt his vniuerſum quaſi ſepultum conditúmque merga-
tur. Quæcunque timida atque ignaua ſunt animalia, grandius iis cor- *Magnitu-*
datum eſt, cæteris autem puſillum aut mediocre. Cordis autem caro *do.*
denſa eſt roboris nacta plurimum, vixque patibilis: ita enim exigebat *Subſtantia.*
vis illa feruens innati caloris, & perpetua neceſſarij motus agitatio:
non enim motionis huius poteſtas in nobis ſita eſt, neque huic impe-
randi ius habemus, quæ naturæ legibus, non (vt quæ muſculorum eſt)
noſtro arbitrio perficitur. Ex quo perſpicuum euadit, cor neque muſ-
culum eſſe, neque ex muſculis compluribus coagmentatũ. Villis id con
texitur quoquouerſũ exporrectis, quo motus omne genus impleat at-
que præſtet, in quibus tamen roboris multo plus ineſt quàm in muſ-
culis: vt quos ex ſemine non ex neruorum aut vinculorum tenuitati-
bus ei datos eſſe, poſthac euidens erit. Cordis talem ſubſtantiam con-
ueniebat craſſo necdum attenuato ſanguine nutriri, quem iccirco in-
fert ramus, ex vena caua nondum dextrum cordis ſinum ſubeunte, in
exteriorem ambitum productus. Quibuſcunque porrò animantibus *Duo ſinus.*
pulmo datus eſt, iis in corde geminus eſt ſinus, dexter ac ſiniſter: in pi-
ſcibus vt mutis ita pulmone deſtitutis, vnicus apparet, & in conſpe-
ctum ſe dat. Dexter modicè concauus eſt, pariete cinctus tenuiore: ſi-
niſter altior in extremum cordis verticem pertingit, pariete craſſiore
obuallatus. In hoc ſiquidem plurimus íſque attenuatus ſpiritus con-
tineri debebat, cuius cor principium eſt atque origo: in illo autem
ſanguis denſior concretiórque ſpiritu, atque is paucus, qui alendis
pulmonibus ſatis eſſet. Vtroque cauo carnoſa neruorum ſtamina in-
tercurrunt, atque vtriuſque bini ſunt canales. In dextrum enim vena
caua è iocinore per ſeptum ſublata, de ſiniſtro ſuo pariete amplum ſed *Canalis*
breuem ramum inſerit. Ex eodem cordis ſinu alia rurſum vena ſurgit *cordis.*
irrepitque in pulmones, quà iam attenuatus ſanguis idoneum pulmo-
nibus alimentum prouehitur. Duplici autem tunica hanc natura mu-
niuit, ne ſimplex præ ſanguinis tenuitate hac atque illac perflueret:

hinc arterioſæ venæ nomen illi impoſitum. Nihil huic quidem commercij intercedit cum vena caua, quandoquidem duplex ſimplici non continuatur neque cohæreſcit: totam igitur hanc ex corde naſci oportebat. Ex duplici enim tunica conſtant quicunque exeunt canales ex corde, ſimplici verò qui illuc inſeruntur. In læuum cordis ſinum ex pulmonibus canalis incurrit, quo ductus de aere frigidior ſpiritus, è pulmonibus in cor tranſilit. Quatenus hic aerem ſpiritúmve tranſuehit, arteria dictus eſt: veruntamen quod nondum craſſior hic aer in vitalem ſpiritum, conuerſus ſit, vna duntaxat tunica ei ſatis erat, iccirco arteria venoſa nuncupatur. Ex hoc ipſo ſinu emergit arteria maior ἀορτὴ, in corpus omne diffuſa: quæ cùm ad tenuiſſimi ſpiritus cuſtodiam tunica duplici condita ſit, nihil cum arteria venoſa communicat. In maioris autem arteriæ exortu quædam animantes, vt cerui, vt damæ, os tanquam radicem aut baſin gerunt: quod ſcribit Galenus reliquis quoque omnibus inueniri, minoribus quidem velut membranam, mediocribus velut cartilaginem, maioribus (vt elephantis, bobus, & hominibus) os cartilaginoſum. *Auriculæ.* Cor auritum eſſe multi prædicant, huícque vtrinque è capite auriculas eminere. Sic enim placuit illis neruoſas membranas appellare, ob ſinuum introitus poſitas, quarum in primis eſt arteriam venoſam venámque maiorem fulcire, quæ tenues vix alioqui pulſationis impetum ſuſtinerent. Dein etiam ita conditæ ſunt, vt ſanguinem & ſpiritum cor in ſe promptius attraheret, ſibíque ventilationem moliretur, ipſis nimirum follium inſtar agitatis atque inflatis viciſſim & concidentibus. Cæterùm mirificum hîc naturæ arcanum cõtemplemur in appellatis valuis poſitum: quę quidem membranæ ſunt in canalium atque vaſorum extremis, quarum dilatatio extremitates obturat, contractio recludit. Iis vaſis canalibus qui in cor ſubeunt & materias inuehunt, membranæ foras intro ſpectant, ne quod intromiſſum fuerat, refluere poſſit: vena caua membranas tres pro valuis accepit, arteria venoſa duas, quæ ambitum interiorem circundant. Duobus aliis è corde promptis ductibus, diuerſa eſt valuarum conſtitutio, vt quæ foràs ſpectent, & apertæ ſunt, ne quod aliquando è corde effuſum fuerat, in id ipſum remeet: eiuſmodi ſunt in maiore arteria & in vena arterioſa, in vtraque quidem ternæ. Sic igitur rerum natura tulit, vt dum cor contractis in ſe rectis ſtaminibus atque villis dilatatur (qui motus Græcis διαστολὴ vocatur) materias prolectet: in ſinum quidem dextrum, ſanguinem ex vena caua, in ſiniſtrum, aerem ex pulmonibus. Horum quidem tum valuæ depreſſę conniuent, vt hauſtæ materiæ cedant: aliorum autem diſtentæ patent, ne tum pariter quicquam de ſe cor extrudat. Mox verò contractis tranſuerſis villis, coarctatur cor (συστολὴ dici ſolet) acceptaſque materias de ſe refundit, ſpiritum quippe ex cauo ſiniſtro in arteriam maiorem: è dextro ſanguinem attenuatũ per venam arterioſam in pulmones, hócque tempore iſtorum valuę depreſſę ſunt, aliis ſtantibus atque ſublatis. *Pulmonis vſus.* Atque hæc de corde ſatis. Pulmo ſpirandi officina nullo vel minimo puncto temporis intermiſſo mouetur, ſpiritum identidem reciprocando ducit redditque. Hauſtum hunc conficit præparátque cordi, vt ioci-

iocineri alimenta ventriculus, cuius demum acceſſu innatus calor, ventilatus refrigeretur,& vitalis ſpiritus alatur foueatúrque tanquam pabulo. Quocirca pulmonum caro mollis facta eſt, leuis, rara, ſpongiæ *Subſtãtia.* aſſimilis, ad hauriendum concipiendúmque ſpiritum aptiſſima. Figu- *Figura.* ra quæ vngulam bubulam æmuletur. Eam præ ſe fert molis amplitu- *Magnitu-* dinem, vt in viuentibus pectoris vniuerſum cauum impleat: at ei qui *do.* ex hac vita migrauit exilis collapſúſque flacceſſit, nec ſi fiſtula infletur, tumorem tantùm referre poſſit, quantus in viuente extabat. Conſidit *Conſenſus.* in dorſi vertebris, quibus & pectoris oſſi interſepientis membranæ vinculo committitur. Illum eadem geminum facit, vna quidem parte in dextris coſtis, altera recumbente in ſiniſtris: atque vtriuſque binæ ſunt inſignes fibræ: præter quas minor quædam aliarum velut ſoboles, in dextra parte tanquam ſtratum ſubiicitur venæ cauę contendenti ad claues & iugula. Tunica pulmo obducitur prætenui, per quam pus aut ſanies in pectoris capacitate per ſuppurationem aliúmve affectum congeſta permeare poſſit, & quaſi ſucta peruadere, hincque per exiguas arteriarum fiſtulas ad maiores, tandem verò ad aſpe- *Compoſitio* ram arteriam atque foras tuſſi propelli. Triplici vaſorum genere retis modo implicatorum pulmonis caro ſuſtinetur & cohæret, vena arteriosa, quæ è ſinu cordis dextro nata in omnes pulmonis particulas ſparſa diffinditur: arteria venoſa, quę ex omnibus eius particulis tenues riuos tanquam radices excipiens, trunco vnico in ſiniſtrum cordis ſinum intruditur: aſpera denique arteria quæ à faucibus ortum ducẽs in duas regiones primùm biuio diſtracta, mox deinde in minores tandémque in minimas diſſecta, in pulmonem vniuerſum decurrit. Itaque triũ vaſorumextrema in eiuſmodi tenuitates ſectione diſcerpuntur, vt in pulmonem prorſus abſumptæ obliteſcant, nec vſquam continuatæ cernantur. Quocirca aër in pulmones hauſtus inſpiratione, primùm quidem aſperas arterias duntaxat implet, neque continuò in leues illabitur, quas venoſas appellauimus, verùm illius in ſubſtantiam pulmonum diffuſus conficitur, atque iam ſatis extenuatione præparatum, cor diſtẽtum lęuium arteriarum ductibus prolectat & attrahit. Ergo vt ab ore via in ventriculum directa ferebatur, ſic & altera ex eodem ducit in pulmones, vt idcircò rectè biuias fauces poſſis appellare. Proximè *Fauces.* enim ceruicis vertebras intus gula reconditur, eſculentorum potulentorúmque via: extrà parte priore & obuia in longum huic adhæreſcit, guttur, τραχεῖαν ἀρτηρίαν vocant, qua ſolus ſpiritus deducitur. *Aſpera ar-* Fiſtulam planè refert breuem edendæ voci aptiſſimam, cuius pars *teria.* membranis, pars cartilagine continetur. Hanc enim complent in dimidiatos orbes ad C. literæ ſpeciem actæ cartilagines, interiectis membranis copulatę. Quinetiam his intus alia denſa ſubtenditur, cuius villi in rectum abeunt: alia extrinſecus velut tegumentum omnem cingens arteriam: his etiam ſuffultæ venulæ tenues alimentum fundunt atque ſubminiſtrant. Eam profectò fieri decebat arteriæ compoſitionem, quæ tracto redditóque ſpiritui aſſiduè pateret, & vocem ſuauem ac ſplendidam ſuggereret laryngi: nam mollior abſonam atque abſurdam, ſiccior verò intentam, & clangori perſimilem emiſiſſet. Er-

go quantum huius arteriæ ſupra claues extat, perfectos orbes haudquaquam accepit: nam quicquid parte poſteriore gulam attingit, ſola membrana cingitur, vt craſſioribus eſculentis in ventriculum illapſuris locum daret cederétque. At verò quantum arteriæ ſub clauibus in pulmones confertur, gulæ non cohæret: quocirca cartilaginoſos orbes perfectos obtinuit. Summum arteriæ caput λάρυγξ appellatur, proprium edendæ vocis inſtrumentum. Ex tribus hic magnis cartilaginibus abſoluitur, quarum maxima veterum ſcuto ſimilis, foras prominet, nobis taugentibus obuia: illic quidem firma atque dura, at parte poſteriore membranoſa. Interior huius capacitas (longa enim eſt & ampla) reliquas minores duas includit cartilagines, parti poſteriori obiectas, ſic inter ſe vinculis neruoſis obſtrictas, vt tribus hiſce compactus larynx, cartilaginoſus totus eſſe videatur, orbíſque figuram implere. Inferum extremum aſperæ coniunctum arteriç, quàm ſummum patet amplius: hoc enim præcipuè modulatur vocem. Quoniam igitur larynx ſimplex cartilago non eſt, dilatari certè poteſt vel coanguſtari, claudi vel recludi noſtro nutu & arbitrio. Clauditur quidem in ſpiritus interclusione atque comprehenſione: coarctatur, anguſtiórque fit, cùm vox elidi debet: at prorſum laxatus patefit dum inſpiratio reſpiratióve ſimplex inducitur. Motibus tam varijs atque diſtantibus natura multiformes muſculos adhibuit, quos ſupra viginti commemorauimus, proprios quidem duodecim, communes octo. Sex inter hos ex imis nati partibus, laryngis cartilagines deorſum vellunt, atque deducunt, habéntque idcircò neruorum tenuitates ex infernis partibus allatas. At cùm omnium interiorum neruorum è cerebro communis ſit origo, iſtos quoque è ſexta coniugatione ad pectus, cum iis qui ad os ventriculi contendunt, aliquantum deriuari compertum eſt, hincque ad ſex memoratos laryngis muſculos reflecti: inde recurrentes nerui ſunt appellati. In eo autem loco vnde regrediuntur, ſiniſter maximam arteriam, qua parte ex corde in dorſum flectitur ac detorquetur, circumplicat: dexter verò eum arteriæ ramum circumuectus amplectitur, qui in alam dextram procedit: his tanquam radicibus innixi ſurſum replicari nerui atque conuerſi motum ei perſimilem obeunt, qui in architecturæ machinis trochlearum ope complectitur. Laryngis introitum ſummúmque oſtium, ne quid mandendo deuorandóve id incidat & illabatur (alioqui enim ſemper pateret) contegit occluditque membrana cartilaginoſa, oblonga, fiſtularum linguæ aſſimilis, vnde ei nomen ἐπιγλωττίς, magnitudine paulò amplior laryngis oſtio, quô id firmiùs obſeraret. Hæc dum inſpiramus atque reſpiramus, ſurſum erigitur, incubat autem laryngi dum cibus demittitur, nequid huius abundanter & vniuersè irruat in arteria. Puſillum ſiquidem præſertímque potus influit, neque tamen incommodat, ſed dum membranam irrigat, madefacítque pulmones, prodeſſe creditur, hoc argumento, quòd vtrinque laryngi additæ ſunt glandulæ, quæ humore ſuo ſubditas illas partes imbuerent. Non igitur inter vorandum arctè obſeratur, quemadmodum dum ſpiritus intercluditur: tum enim eatenus depreſſa epiglottide obturatur

Larynx.

παλινδρομοῦντα νεῦρα ἢ φωνητικὰ *recurrentes & vocales nerui.*

Epiglottis.

obturatur larynx, vt ne minimum quidem concluſi ſpiritus erumpere poſſit & excedere. Id autem quia præſtat epiglottis, ſimul verò quia eadem ducti redditíque ſpiritus modum acceſſu receſſúque ſuo temperat, hincque omnes vocum varietates modulatur, primum illa nimirum ſtatuitur vocis inſtrumentum. Cęterùm lingua ori indita explanatę diſtinctæque vocis fictrix atque moderatrix eſt, & mentis voluntatíſque nuntia. Eadem ſapores diiudicat, eximio & voluptario guſtandi ſenſu prędita. Subſtantia illa rara, atque laxa, vt humore ſaporum vectore facilè imbuatur: quocirca tunica cingitur pręrenui, quę toti quoque ori communis eſt. Nouem ſtruitur muſculis vndique cõſtitutis, quos media linea ad dextram lęuámque dirimit, vt hoc vti & reliqua ſenſuum inſtrumenta, geminum foret. Cúmque ſummè volubilis eſſet & incitata, ne fortè indomita plus æquo in loquacitatẽ ſolueretur, ſubdito vinculo tanquam habenis cohibetur. Venis prętereà duabus maiuſculis totidémque arteriis perfunditur, duobus item neruorum coniugiis: altero duriore, quod in muſculos diſtributũ motus efficit, altero molli internoſcendis ſaporibus deſtinato. Pertinet autẽ irrepítque hoc genus magna ex parte in externam ambientémque tunicam. Lingua ad radicem quà latior eſt & faucibus cohęret, oſſe valido quaſi baſi nititur ſuſten atúrque, quod ὑοειδὲς Gręcis dicitur, literę Y ſpeciem habens. Huic vtrinque aſſiſtunt glandulę, quas peculiari nomine noſtri tonſillas, Gręci παρίσθμια dixere: perpetua quibus vis eſt eructandi ſaliuam, vt madeſiant, lingua, larynx, arteria, ipſique pulmones. Inter eas ab extremo palato dependet caruncula rotunda, voci ad ſuauitatem atque modulationem velut plectrum conducibilis, Græcis κιονίον, quibuſdam ficto nomine gurgulio, at propriè columella dicta: quæ dum humoris influxione tumet & inflammatur, vuæ nomen accipit. Hinc palatum ad primores dentes extenditur, cui perinde atque linguæ per neruum vis data eſt ſapores internoſcendi: ad vocem id iuxta ac reliquæ oris partes neceſſarium, multis ſcabrum aſperitatibus (Plinius crenas appellat) quibus cibum ad concoctionem præparet. Hæc ſunt vniuerſa quæ oris mediique ventris capacitate continentur, de quibus hoc loco dicere ſtatueram: nam dentium vt oſſium explicationem proprio loco complexi ſumus. Quocirca ad capitis interiora tempeſtiuum eſt ſermonem transferre.

Lingua. *Tonſillæ.* *Columella.* *Palatum.*

De capite. CAP. IX.

CEREBRVM humanæ mentis arx & domicilium, cogitationum rationiſque ſedes: motus omníſque ſenſus fons & origo: corporis ſummam partem tenet, ſurſum ſpectans, cœlo proximum. Vt enim huius vniuerſitatis parẽs ménſque illa rectrix in cœlo excelſiſſimo loco conſedit, ita decebat cerebrum noſtræ mentis arcem ſummo corpore collocari. Quoniam verò id viſcerum præſtantiſſimum, futurum erat irruentibus extrinſecus iniuriis obnoxium, naturæ prouidentia vndique circumpſeptum eſt oſſeo tegumẽto, quod ſupra caluã *Calua.*

Meninges appellauimus. Hanc vtrinque obuelant membranæ, quorum interior craſſa meninx appellata, villis compluribus caluę ſuturis adhæreſcit, qui inde foras elapſi fuſius latiúſque circumiecti alteram exteriorem
Pericraniũ membranam conficiunt (Græcis περικράνιος) capitis muſculoſæ cuti proximè ſubiectam. Craſſior dura illa meninx cùm eſſet, cerebro vt propugnaculum aduerſus caluę occurſum data eſt: altera autem ſubeſt tenuis atque mollis idoneũ cerebri inuolucrum, ei quàm proximè adiũctum, quod & locis compluribus altiùs demergitur, vt interiores cerebri capacitates oblinat. At verò geminatæ atque duplicatę meninges altiùs impulſæ, primum cerebrum à cerebello, quod Græcis eſt παρεγκεφαλίς, prorſus diſterminant: rurſúmque cerebrum ipſum parte priore ſitum, in dextram læuámque per ſumma duntaxat dirimunt, vt partes cerebri tres ſint omnes geminis membranis ſeiunctę, omnéſque iiſ-
Cerebrum dem ſuprà ſubtérque ambientibus comprehenſę. Cerebrum ſub his
ventriculi homini ſpectatur maximum, quod ſit plurimarum virtutũ ſedes. Pars
duo priores prior (vt dixi) gemina geminis quoque ventriculis intrò reconditis excauata, amplis iis quidem, ſed magis viuentibus quàm morte conſumptis, quibus nimirum coanguſtantur omnia. Ex primis hi cerebri partibus initium ducentes, ad medias ferè regiones accedunt, inde paulùm reflexi in imam ſedem detorquentur, quâ baſis eſt cerebri, & os
Peluis. quod à cuneo nomen habet. Illuc ventriculorũ riui confluunt, vbi lo-
Glandula. cus eſt qui χώνη, id eſt, infundibulum, aut πύελος, id eſt, peluis, appellatur. Huic ſubter craſſam meningem ſubdita eſt glandula rotunda apertè concaua: glandulam mox excipit ſuſtinétque tanquam baſis os σφηνοειδὴς, à dextra læuáque pertuſum, cui mox ſubiiciuntur oſſa aduſque palatum ſpongiæ modo rara, vnde σπογγοειδῆ vocantur. Quæcunque igitur in ventriculis tempore congeruntur ſuperuacanea, ſenſim per riuorum ductus in peluim illabuntur, hinc in glandulam, cui tantiſper inhæreſcunt, dum per cunei foramina in os ſpongoides, & in
Choroides palatum pedetentim inſtillent, foráſque deturbentur. In illa autem
contextus. ventriculorum caua, venarum arteriarúmque riuuli è ſummo cerebro pariter cum tenui meninge deuehuntur, quæ inter ſe colligatæ atque implicitæ, contextus eos conformant, qui χοροειδεῖς appellantur, quique capacitates intus ſuccingunt & implẽt. Ex inferis quoque partibus, atque ex ipſo contextu admirabili, per ea quæ modò commemoraui foramina, arteriæ tum in cerebri corpus, tum in eius ipſius ventriculos emergunt euadúntque, illis contextibus, vt dixi, innexæ.
Rete admi Nam ex colli arteriis rami ſurſum euecti, cùm iam in cerebri baſim
rabile. permanarint, eáſque capacitates attigerint, quæ cuneo oſſi ſubditæ ſunt, mox in tenuiſſimas arterias eáſque pleniſſimas diſperſę multiformi varióque nexu citra vllius membranæ copulationem, reti aſſimilem contextum conficiunt ſtruúntque (Græcis hic πλέγμα δικτυοειδὲς nuncupatur) qui os cunei non prorſus exceſſit, ſed medius inter id & craſſam meningem collocatur. Huius tenues arteriæ omnes tandem in maiores duas confluunt, quæ per cunei oſſis & craſſæ meningis foramina elapſę, in cerebri corpus eiúſque ventriculos commeant, eo quem dixi modo diſtributæ. Iam verò prioris cerebri

ſecre-

ſecretio ac diremptus quem in longum fieri memoraui, nequaquam aduſque cerebellum perducitur, ſed circa medium inſiſtit, vt ſit priorum duarum partium in mediam quandam eámque indiuiduam concurſio. Sic propemodum qui prioribus illis partibus conduntur ventriculi, propriis ductibus in tertium quendam confluunt ſeipſis longè minorem, quíque nulla ſuccingente membrana, ſed ſua duntaxat duritia conſiſtat, tanquam fornix aut camera, vnde καμάριον dictus eſt & ψαλλίς. Cerebellum quod à cerebro duplicatæ meninges ſeiungunt diſcludúntque, occipitis oſſe tegitur: cerebro quidem durius atque ſiccius, cuius pars extrema per ſpinæ fiſtulam illapſa, in oſſis ſacri imum traiicitur, à qua vt ex arboris caudice rami, ſic duriores nerui proferuntur. In eo ventriculus ineſt atque ſinus prioribus minor, maior autem fornice: qui initio latiùs patet, at verò arctatur extremo ſuo in mucronem compreſſo. A medio fornice canalis eſt proprio tegumento velatus, qui vnicus pertuſis meningibus cerebrum committit cerebello. Ad eius introitum ſita eſt glandula diuerſæ atque cerebrum ſubſtantiæ, quæ venis & arteriis in cerebrum fuſis pro firmamento eſſe creditur, κωνάριον hanc appellant. Partes quæ à dextra & à læua canali aſſiſtunt, tument extántque adeò, vt plerunque applicatæ ſeſe contingant: atque idcirco tanquam hominum clunes per illius longitudinem porrectæ, γλουτία dictæ ſunt. His vtrinque copulata eſt tenuis & valida membrana, quæ canalis ſuperiora contegit. Membranæ in longum incubat epiphyſis vermi ſimilis, hinc σκωληκοειδῆ appellant, reliquo quidem cerebro durior, ex multis conſtans particulis, quas tenues membranæ vinciũt copulántque, vt produci cõtrahíque vermis ritu poſſit. Huius dorſum glutiis & copulanti mẽbranæ adhæret, quod ſua craſſitudine glutiorum diſtantiam propemodum implet. Itaque vermis hic dum longiùs extenditur porrigitúrque per canalis longitudinem, fitque idcirco ſubtilior, inter glutia procumbit, & obturat canalem: contractus autem in ſeſe ampliórque factus inter glutia delabi non poteſt, quinimo reuolutus ſecum vnà retrorſum vellit ſubleuátque membranam, quæ glutia coniungit: quocirca tantum is canalem patefacit, quantum retrorſum abſcedit. Ea eſt omnium partium cerebri hiſtoria, quarum actiones ſic in commune conferuntur. Priores ventriculi omnium maximi, craſſiores cerebri ſordes (nam tenues per ſuturas euadunt, & foras ſe dant) ſuſcipiunt & congerunt, quæ quia cerebrum amplum, frigidum, humidúmque habetur, quamplurimæ ex circumiectis partibus eò confluunt. Inde ſtillant aliàs per priora in os ſummum narium, quod vna cum adhærente membrana ſpongiæ modo pertuſum eſt: alias per peluim ſubditáque foramina dilabuntur in palatum, quamquam iis addita glans curſus celeritatem retardat. Alter porrò vſus præſtantior eſt, ad quem natura ventriculos accommodauit, dum vitales ex corde ſpiritus in retis contextum effuſos illícque præparatos, in priores ventriculos tranſmittit, vbi deinde vi innata cerebri in animales conuerſi, in omnes ſenſus & in medium vẽtrem, tandémque in poſtremum diffluunt, vt ad ſenſus motúſque functiones ſuppetãt ſatiſque ſint. Similis eſt cogitationũ ratio, quas rerum

Medius ventriculus.

Cerebellum.

Poſtremus ventriculus.

Conarium.

Glutia.

Vermis.

Functiones.

ſenſibus comprehenſarum ſpectra atque imagines in ventres illos euectæ ſuſcitarunt. Has autem vias, quas ab externis ſenſibus intrò natura produxit, deinceps exponemus. Cerebri partibus prioribus tubercula duo extant & eminent mammarum papillis ſimillima, quæ ſummo narium oſſi ſpongiæ æmulo obiecta inſident. Sub iis exiles proceræque productiones mollioribus neruis comparatæ ſeſe expromunt, quas in neruorum numero veteres nunquam collocarunt: at is tamen odoratum atque vim eam quæ odorationes æſtimet, conceſſerunt, vt vna inter cæteras ſentiendi vires è calua non exiliret. Si quando priores cerebri ventriculi mucoſa eluuie affluant & abundarit, tubercula ſtillant in nares ſubditas, vt intelligi poſſit in hæc vias è ventriculis patere. Iam verò neruorum qui ex ventriculis in ſenſuum inſtrumenta contendunt, propagationes hæ ſunt. Omnium prima in oculos traiicitur atque infigitur, cuius nerui inſignes ſunt, & inter cæteros maximè concaui, dicti Græcis πόροι, molles ij & ampli, per quos videndi ſpiritus inuehitur. Duo quidem ſunt vt oculi diuerſis enati locis, ſed qui a media curſus via quaſi decuſſati coitionem faciant, moxque diducti in ſuum quiſque è regione oculum fertur. Altera propagatio eſt neruorum oculos mouentium, qui quanquam opticis ſubſtrati poſt eos inferi videntur, exortu tamen in priores cerebri partes magis vergunt & accedunt, vndè nonnullis primi ſolent exiſtimari. Exiles quidē duri atque validi, in eos muſculos diſperſi, qui oculos obſepiunt atque mouent. Tertia coniugatio ad guſtatum pertinet. Ea quidem à prima ſtatim radice permultis conſtat neruis iiſque tenuibus, & quaſi in vnū compreſſis atque coarctatis, quorum complures in linguæ externam tunicam fuſi guſtandi ſenſu eam inſtruunt & illuſtrant, hique ab ima cerebri parte naſcuntur ſecundum quam linguæ ſitus eſt. Reliquorum verò pars in ſuperiorem, pars in inferiorem maxillā abit, ſed via multò diuerſa. Vnicus ad inferiorem pergit, qui cum ramulis guſtum linguæ præbentibus, per decliuia patente quidem oſſe atque craſſa meninge primùm deturbatur: at mox ab illis ſe ſubducens durior firmiórque factus, vt qui motum præſtiturus eſt, in temporis eum muſculum qui molitor appellatur ſeſe inſerit, inde rectà in inferiorem maxillam multis villorum tenuitatibus diuaricatur, aliis in dentium radices, aliis in gingiuas & inferum labrum effuſis. Qui ſuperiorem maxillam adeunt, ſtatim ad oculorum ſedes adducti, cum iis durioribus neruis commeāt qui oculos mouent, perque illorum foramina excidunt: tranſmiſſi deinde ſub oculos ad os malæ quod plurimum eminet, id perforant, vt inde diffiſſi in gingiuas dentéſque ſuperiores, in cutem faciei prætenſam, & in ſuperum labrum diſpergantur. Simul autem dum hi malæ foramen euaderent, vnum de ſe prætereuntem ramulum in id foramen coniecerunt, quod in oſſe naſi ad oculi angulum maiorem vergit: hic inde in narium capacitatem illapſus, in eam membranam ſpargitur, quæ naribus cum palato & ore communis eſt. Quarta ſocietas & conuenientia, poſt tertiam proximè originem ſumit, cuius nerui quàm illius exiliores quidem, ſed tamen duriores ſunt. Quanquam verò vtrique primo exortu concurſionibus inter ſe cohærescunt, vt confundi,

Odorandi inſtrumentum.

Prima neruorum cerebri coniugatio.

Secunda.

Tertia multiplex.

Quarta.

& è

& è calua eodem foramine excedere & prodire videātur, mox tamen vt aliquantum ſic proceſſerunt, quarta coniugatio hinc ſe ſubtrahens, in palatum & in tunicam ori ſubtenſam decurrit. Quinta coniugatio *Quinta.* binis neruis continetur finitimis, proximéque inter ſe coniunctis, vt pleriſque ſinguli putentur, cùm tamen iis planè diuerſa ſit origo. Horum itaque qui vtrinque duo ſunt, prior audiendi neruus appellatur, quòd auris corneolum introitum ſubeat, craſſa meninge ſic arctè inuolutus, vt à quibuſdam exiſtimetur ab ea proficiſci & initium ducere. Poſterior in id oſſis lapidoſi anguſtum anfractibúſque flexuoſum foramen ſe deuoluit, quod cæcum nuncupant: foráſque ad aurē emergens & durior factus, in temporis muſculū, in genas, atque in partes auri circumiectàs explicatur, ei tertię coniugationis propagini opem laturus, quam dixi in tempus & maxillā inferiorem excurrere. Sexta *Sexta multiplex.* (quæ interioribus corporis partibus tangendi ſenſum præbet) ponè hanc ex ima cerebri parte profertur, & per ſuturæ cui Λ nomen poſuit patens extremū, caluam exit, complurib úſque ſtatim ramulis exoritur, quod ſecuritatis gratia natura eadem ſepiēte membrana, quaſi in vnum coniectos obſtrinxit. Quocirca ij quamuis negligenter ſpectantibus vnicus videantur, tot tamen verè ſunt à prima ſtatim origine, quot omnino particulæ in quas diſpartiri diſſeminaríque debent, diligentiùs intuenti duodecim aut etiā plures apparent. Omnes dum per ceruicem feruntur, propemodū cōiuncti apparent, vtrinque cum arteriis ſociati quæ inibi ſunt. Longiùs autē progreſſi bipartito dirimuntur. Alteri intrò per coſtarum radices abeunt membranis vincti, hincque deorſum pergentes lumborū interioribus muſculis incumbunt, ſic eo curſu deducti dum oſſis ſacri extremum contingant. Hoc longo viæ tractu omnia propè inteſtina & viſcera quæ ſub diaphragmate poſita ſunt, lien, renes, veſica, teſtes & vniuerſum peritonæū, tenuitates quaſdam ab illis acceperunt, per quas tactum participant: hunc enim ſenſum proximè è neruis cerebri aſciſcere decebat. Cæterum in prolapſione & tranſitu, ſpinæ medulla illis duriores neruos è vicinis ſedibus diſpergit, vt ex amborum permiſtione ſimul cū tactu roboris conſtantiā & firmitatem attexeret. Alteri huius coniugii nerui ad œſophagum inclinant, cui vtrinque cōnexi aſſiſtunt, paritérque demiſſi ori ventris ſe impingunt, in reliquum eius corpus adúſque fundum diſiecti, in exiléſq. exhauſti tenuitates. Syncera autē eſt hæc propago, nequaquam durioribus neruis, vt ſuperior implicata. Nihil ab hac ne minimum quidem ſepto tranſuerſo impartitur: ad cęteras autem partes, œſophagum, aſperam arteriam, pulmones, cor atque iecur in tranſitu villi quidam emergunt ac dimanant, adeò vt principes hæ partes quibus gubernantur, ſynceris iſtis è cerebro neruis prędite ſint & inſtructæ, cōtinuatáque cognatione ſibi conſentiant. Ab hac propagine, vbi iam in thoracis ſpatiū aliquantum proceſſit, rami quidam retorquentur ad laryngis muſculos: ſuntque ij nerui recurrentes, de quibus abundè ſupra dixi. Septima poſtremáque coniugatio ab extremo *Septima.* cerebri erumpit, quà iam ſpinæ medulla elabitur: inde cum ſexta egreditur, maximáque parte in villos muſculorum linguæ interiores

ſoluitur, quos ipſos multifariam intexit. Minima quędam huius cõiugii portio in rectos laryngis muſculos effertur: alia verò neq. ea modica in primos amplóſque lacertos, qui ſcapulas ſurſum adducũt: alia denique in eos qui tonſillas ac fauces inuoluũt. Quocirca rectè videtur hæc neruorũ linguam mouentium coniugatio dici, quam reliquis ſicciorem duriorémque haberi ipſa planè origo cõmonſtrat. Hæ ſunt omnes è cerebro neruorũ origines atque progreſſus. Iam verò ne quid eorum quæ ad caput pertinent, deſideretur, de ſenſuum inſtrumentis tempeſtiuè hic agendum duxi.

Auris. Auris ad auditionem introitu ſemper patet duro, & multis infractibus flexuoſo, ne ſonus derepente affluxim quæ intrò ſubiens ſenſum lędat. Nam iamũ anfractum craſſior meninx ſuccingit & obducit: audiendi autẽ neruus in eam ipſam membranam fuſus explicatur, quæ foramini per tranſuerſum obiecta, inuectum ſonũ ictúmque aërem excipit, defértque in cerebrũ commune ſentiendi principium. Extra autem quæ appellantur auriculæ prominent cartilaginoſæ, multiſque flexibus externis iniuriis oppoſitę, ne quid ex inopinato intrò irrueret, néve appulſę voces laberẽtur atque errarẽt: pars ſuperior eáque durior pinna dicitur, inferior quæ mollis, fibra.

Naſus. Naſus homini tantùm altior eminentiórq. in facie, quo quaſi integumento nares occultantur, tum odorum ſpiritúſque via, tũ mucoſæ eluuiei emungendæ riuus. Illac ſiquidem hauſti ductíque ſpiritus pars tracta irrepit in cerebrũ, pars in aſperam arteriã & pulmones rapta delabitur. Nares æquè diſterminat interſeptũ cartilaginoſũ, ab imo ad ſummas naſi anguſtias & palati ſuperiora protenſum. Nã tota hęc regio plurimis foraminib. peruia eſt, per quæ cerebri ſuperuacua influũt. in nares quidem per os cui à ſpógia nomen eſt, in palatũ verò per id quod ſpeciem cribri gerit: tametſi è naribus in fauces cõmunem viam patere oſtendunt, quęcũque illinc huc regeruntur imprudentibus nobis.

Oculi. Aſſiſtunt vtrinque oculi, pars corporis precioſiſſima, qui tanquam ſpeculatores altiſſimũ locum obtinent, ex quo plurima conſpicientes fungantur ſuo munere & eminus quæcunque nocitura ſunt, aut profutura proſpiciant. Horum gratia (ſi Galeno creditur) caput in altis editíſque partibus corporis collocatum eſt, quia cerebrum ob breues opticorũ neruorũ ductus oculis proximum eſſe debuit, illi ſublimi loco poſitis. Ij vt reliqui ſenſus gemini parte priore, in quã progredi ſolemus, in antra cõcaua reconduntur & latent, vtiliter excelſis vndique partib. circũſepti. Primũm.n. à ſuperiore parte ſupercilia, ab inferiore malæ leuiter eminent, & naſus in medio quaſi murus oculis interiectus, à dextra & à lęua temporum oſſa.

Palpebra. Palpebris integũtur molliſſimis tactu, ne læderent aciẽ, quarum inferiores fixæ & immutabiles cõquieſcunt, vt & genę inter has atque malas collocatę: ſuperiorés pupillas claudũt, ne quid obiter incidat, eáſque aperiũt cũ celeritate maxima.

Cilia. Palpebrarum extrema [illegible] ſunt, dura cartilagine firmata, quę [illegible] huic [illegible] erigũtur, quibus tanquam vallo [illegible] oculi ad leuiorũm occurſus: hoſce pilos Gręci [illegible] dixerunt.

Muſculi. [illegible] facti ſunt & mobiles, vt aſpectum quocunque vellent [illegible] conuerterent, ob idque vtrinque ſeptem his muſculi circumiecti, è

quibus

quibus vnus ſurſum, alter deorſum, duo ad dextram leuámque trahunt, alij duo illos circunferunt, ſeptimus ſuſtinet & illigat. Ex tunicis quaternis atque externis humoribus conditi ſunt. Prima tunica & extima ἐπιπεφυκὼς, id eſt, adnata & adhærens appellatur, cuius interuentu oculus tenetur & adhæreſcit: Altera cornu ſimilis κερατοειδὴς. Tertia vuæ, ῥαγοειδὴς. Quarta araneorum telæ, ἀραχνοειδὴς. Humorum extimus eſt ὑδατοειδὴς ab aqua dictus, alter ὑαλοειδὴς vitro fuſo ſimilis, intimus κρυσταλλοειδὴς: omnium autem compoſitio huiuſmodi eſſe deprehenditur. *Tunicæ.* *Humores.* *Compoſitio.*

Adhærens tunica oculi poſteriora cõtegit excipítque muſculos omnes, ex pericranio hæc quidem nata: proximè illi adhæreſcit cornea vniuerſum oculũ vndique cingens, quæ tametſi à dura cerebri meninge proficiſcitur, quàm illa tamẽ durior firmiórque externis rebus obiicitur, pel lucida quidem, vt per eam cerni poſſet. Hac concluditur humor ab aqua aut ab oui candido nomen habens, quem mox ῥαγοειδὴς vniuerſum comprehendit. Quoniam verò hæc tunica à poſterioribus partibus corneę propemodum adhæreſcit, à prioribus autem longiſſimè diſtat, idcirco his conceptus humor totus penè in priora confluxit. Vt granum vuę, ſic ῥαγοειδὴς parte priore & media foramen habet, quod pupula Latinè, κόρη & γλήνη Græcè vocatur, è quo acies eſt qua cernimus, hoc enim rerum ſpectra ſpiritúſque proſiliunt: naſcitur autem hæc ex tenui meninge. Rhagoidem circuncirca proximè ſuccingit arachnoides, colore nigra, arteriis veníſque conſperſa more ſecundarum vteri, ex videndi neruo tenuiſſimè fuſo dilatatóque nata, qui ex cerebro nonnihil ſecum detulit eius contextus qui χοροειδὴς appellatur. Itaque inter has tunicas palàm eſt nihil prorſum intercedere. Quantum ſupereſt interioris capacitatis, id replet vitreus humor copioſiſſimus, is quidem & craſſitie vitro fuſo ſimilis: in quo proinde cryſtallinus veluti innatans ſtabilis & conſtans inſiſtit, nulla tunica diremptus. Poſitus autem is eſt non in vitrei medio, ſed parte eius priore, pupulæ prorſum obiectus, vt ea ſede medium totius oculi velut punctum occuparet. Humorum hic duriſſimus glaciem concretam aut cryſtallum referens. Figura non planè globoſa. ſed quà pupulam ſpectat preſſior ac planior. Alitur vitreo humore, vitreus autem per venas è cerebro cum arachnoide deriuatas. Hæc de videndi ſenſu. Guſtatus ore continetur vndique ſeptus ad vſum & incolumitatis cuſtodiam, quodque cibi & potionis iudex ſit. Quocirca lingua & palatum eius inſtrumenta cùm ſint, ſatis videntur antè ſuis locis explicata. Tactus toto corpore ęquabiliter fuſus eſt, cuius idcirco propria inſtrumenta non priùs definire poſſim, quàm reliquorum omnium neruorum propagatio ſit abſoluta. *Guſtus.* *Tactus.*

De neruis. CAP. X.

PARTIVM diſſimilium inſtrumentorúmque corporis omnem iam videor compoſitionem planam feciſſe, vt omnis illarum deſcri-

ptio facta explicatáque putetur: nunc autem ad ſimilarium partium expoſitionem reuerſus, eas primùm verbis amplectar & expediam, quarum beneficio reliquæ omnes indigent, communique opera gubernantur: hæ ſunt venæ, arteriæ, & nerui. De his quidem ſuprà, obiter dũtaxat, &(vt dicere ſolent) perfunctoriè dictum: nunc verò planam abſolutámque illorum propagationem exponemus, qua legentis animus ſaturari poſſit. Ne autem de cœpto viæ curſu deflectam, quam de neruis paulò antè ſuſcepi tractationem hîc perſequar. E cerebro tanquam

Spinæ medulla.

è radice caudex, profunditur ſpinæ medulla quæ cerebri ſubſtantiam accipiens, eius aut pars eſt, aut profectò vicaria, tanto durior quanto longiùs proceſſerit. Vt enim prior cerebri pars vſquequaque mollis eſt & tenera, poſterior tantum dura quantum progreditur, ita ſentientes

Neruorum duriorum origo.

neruos natura omnes è priore illa parte: mouentes verò, vtpote duriores & ad motionum impetus ſuſtinendos roboris plurimum nactos, à poſteriore & ex ſpinæ medulla deriuauit. Conuenit enim vt è ſimili vnunquodque noſcatur, víxque à duro poteſt molle quicquam proficiſci, quanquam durum quippiam ex molli prodit, non primo quidem ſtatim exortu, ſed dum progreſſus longitudine aut regionis per quam ducitur ſicciore natura areſcens, durius robuſtiúſque ſe ipſo redditur. Sic enim ſuprà proditum eſt, complures è tertia coniugatione mouentes neruos emerſiſſe, & è ſexta recurrentes, quæ longo viæ tractu, mouentium vim & naturam acceperunt. Attamen, neque hos inter exquiſitè duros collocare poſſis, quod ab illorum robore plurimum deſciſcant, vt idcirco ratum ſit & conſtans omnium exquiſitè durorum,

Medulla tunicæ.

cerebellum & ſpinæ medullam principium eſſe & originem: de quibus iam pleniorem orationem inſtituo. Itaque medulla per ſpinæ fiſtulam in extremum ſacri oſſis progrediens, duobus inuolucris conueſtitur, quæ à cerebri meninibus proferuntur, & quæ eundem ac meninges vſum præſtantq. Supra hæc tertia quoque tunica fortis atque neruoſa circumiicitur, ne dum ſpina inflectitur, flexa quoque medulla diſrumpatur. Sequuntur vertebrarum nodi, vinculis ſuis inter ſe connexi atque coniugati: quos præterea vniuerſos alia tunica extrinſecus integit & firmiſſimè colligat. Hîc miſſum facio tenacem & glutinoſum humorem, quo plurimo vertebræ ad motus procliuitatem circumfuſæ ſunt. Medulla igitur tanquam caudex ramis plurimis fruticatur, in omnes artus, ſenſus, motúſque gratia propagatis: à ſingulis quippe vertebris bini eo quem nunc dicturus ſum modo, expromũtur atque proferuntur.

Prima neruorum è ſpina coniugatio.

Prima atque ſumma hinc ſurgens coniugatio, exilium eſt neruorum, qui ex medulla orti per obſcura ſummæ vertebræ foramina prodeunt: quòd non vt reliquos omnes per articulos compageſque elabi tutum eſſet, vt qui tenues frequẽti motu diuulſi frangerentur. Puſilli autem cùm ſint, non extra muſculos huic vertebræ incubantes procurrunt.

Secunda.

Altera συζυγία inſigniores neruos ab ea mittit regione, quæ inter primam ſecundámque vertebram à lateribus poſita eſt. Horũ pars maxima circum aures, & in capitis poſteriora ad ſummum vſque verticem effunditur: pars reliqua in circumiectos omnes muſculos irrepit

Tertia.

primæ implicata coniugationi. Ex his foraminibus quę inter ſecundã & ter-

& tertiam vertebram vtrinque hiant, alia proficiſcitur coniugatio, ad eos muſculos ſeſe applicans qui maxillas mouent, & ad eos qui caput retrò deflectunt, atque hæc eſt tertia. Huic quarta confuſa in muſculos effertur capiti ceruicique communes, quorum eſt caput retrò detorquere: in eos præterea qui maxillas mouent, in eas denique particulas quæ ponè aures ſitæ ſunt. Erumpit autem ex eo foramine quod inter tertiam & quartam vertebram intercedit. *Quarta.* Quinta coniugatio ſimul atque è proximo articulo prodierit, altera propagine quartæ permiſcetur, ſimiliter ac ea diſtributa: altera verò ſextæ. *Quinta.*

Sexta. Hęc autem poſt quintam vertebram excidens, ad ſcapulas plurimùm deriuatur: inſuper verò proximis vtrinque ſeſe attexit, & tenues de ſe villos in ſingulas ceruicis vertebras emittit. Eadem quoque diaphragmatis neruo implicita atque inſerta non modicè eum adauget & amplificat. Qui enim diaphragma mouent ſunt nerui, è ceruicis medulla omnes prodeunt, plurimi autem (vt multis viſum eſt) ex quarta coniugatione. In partem diaphragmatis mediam quæ neruoſa eſt & muſculi principium cenſetur, hi ſe penitus inſerunt: in ipſaque via fulciuntur interſepiente membrana thoracis. Duo alii per inuia his copulantur nerui, qui tamẽ mox inde intrò ſub os pectoris euecti, tandem in diaphragmatis ſummum & ad mali punici ſedem contendunt: horum eadem origo quæ ſuperiorum eſt. Septima coniugatio ſub vertebra ſexta emergens, maxima ex parte in brachium porrigitur: villi autem reliqui proximis implicantur annectunturque in caput, in ceruicem & diaphragma diffuſi. *Septima.* Similis propemodum & octauæ coniugationis diſtributio, cuius tamen in cubitum & vlnam multiplex proceſſus, totus abſumitur nec vltrà pergit, atqui tamen huius nihil quicquam in ſeptum tranſuerſum promouetur. *Octaua.* Nona poſt octauam vertebram nata, in manus extremas tota properat, hoc dempto quod ſuperior ſibi adiiciens quaſi arripuit: ſed huius quoque nonnihil abit in vicinum muſculum, qui primus atque ſummus in thorace, medium inter primam ſecundámque coſtam ſpatium tenet. *Nona.* Itaque nona hæc productio cùm ad cubiti flexum carne quidem nudum te appulerit, ne fortè periclitaretur, inter oſſium tumores atque nodos ſe abdidit, illíncque tutò triplici propagine in manum diſiicitur, vna quidem intus ad minores digitos, altera in maiores fiſſa: tertia in ſummæ manus externam regionem inflexa. Cæterùm nõ hæc modò, ſed octaua quoque & ſeptima dum per humerum fertur, intrò via tutiſſima pergit multis integétibus muſculis communita. Sequitur decima coniugatio, quæ ipſa ſecunda quoque dorſi cenſeri debet, quemadmodum quæ dicta proximè eſt, dorſi prima ſtatuitur. *Decima.* Etenim vertebra quæ omnium eſt octaua, ſi eadem quoque dorſi prima ponitur, conſequens eſt eam coniugationem quæ ſub illa erumpit, dorſi quoque & thoracis primam exiſtimari. Itaque ex ſingulis quæ in dorſo ſunt vertebrarum compagibus, ſingula neruorum coniugia in proximos emergunt muſculos, tum in eos qui inter coſtas poſiti ſunt, tum in eos externos qui per ſpinæ longitudinem excurrunt, *ῥαχίτας* hos Græci vocant. *Nerui ex dorſo.* Quin & horum neruorum extrema ſeſe latiùs demùm explicant, dum qui ex verarum coſtarum radicibus dixerunt, in hume-

ros, in ſcapulas, in circumiectos thoraci muſculos, in reliquas demum omnes pectoris particulas tenuiſſimè fiſſi ſparſíque diffunduntur: qui verò ex breuiorum coſtarum nati ſunt vertebris, in abdominis muſculos adeunt. E lumbis quicunque nerui efferuntur, partim in externos poſterioréſque muſculos perreptant, partim in interiores, iis neruis implicati quos diximus è ſexta cerebri coniugatione eôdem deriuari. Ex oſſe ſacro quatuor qui vtrinque excidunt, ex ſuo quiſque foramine in crus vniuerſum iter habet. Ex quibus colligi poteſt omnes è ſpinæ medulla tractus coniugationes eſſe nouem & viginti: octo quidem è ceruice à dorſo duodecim, quinque ex lumbis, ab oſſe ſacro quatuor. Sunt qui ab hoc quinque expromi iudicent, vt ſint omnes triginta. Auicennas quoque è coccygis & caudæ extremo neruum coniugij expertem deducit: ac re vera hic inter vincula annumerandus eſt, neque præter eas quę hactenus proditæ ſunt à nobis, vlla ſeorſum & per ſe coniugatio deprehendetur. Sic autem deducuntur, vt qui nerui ex infimis duabus lumborum vertebris atque ex oſſis ſacri quatuor foraminibus emerſerunt, omnes ferè in vnum quaſi faſciculum coniecti parte poſteriore qua coxa rimam amplam agit, in crura protrudantur pone articulum, amplo operti abditíque muſculo. Simul autem muſculis qui inibi ſunt, prout fert dignitas atque magnitudo, ſuum cuique ramum impartiunt. Vnde mox alij in crura ſparſi deorſum per interiora feruntur, qui ad pedis inferiora concedunt, alii verò per exteriora, in pedis priora atque ſuperiora pertinentes: alii media inter hos regione poſiti in muſculos ſuræ dirempti abſumuntur. Id vnum ſolerter (ſi quid aliud) natura proſpexit, vt illos oſſium, cartilaginum, atque vinculorum quaſi propugnaculis cinctos & obuallatos traducat. At verò non omnes qui ex lumbis & ex oſſe ſacro prodierunt, ſic continuo per poſteriora deorſum commeant, ſed ex his non pauci tenues rami per amplum pubis foramen exeunt, alii in exiguos muſculos qui circa podicem, veſicam, pedem, & teſtes habentur, alii in peritonæi, veſicę & vteri membranas, alii in cutem quæ femur circumfundit, adusque genu diſpertiti. Hæc eſt vniuerſa & integra neruorum conſectatio.

Nerui ex lumbis.

Nerui ex oſſe ſacro.

Nerui omnes quot.

Neruorum in crura diſtributio.

De venis. CAP. XI.

IECVR venarum eſſe originem hîc pro hypotheſi conſtituam, cuius tamen veritatem multis poſt hac rationibus illuſtrabo. Huius è parte concaua venæ plurimæ in ventrem & inteſtina diſperſæ finduntur arboris cuiuſpiam radices imitatæ. At verò pars conuexa venam craſſiorem edit atque profert, quæ arboris caudici comparata ramos admodum multos in omne corpus diffundit: quorum ea vis eſt & facultas, vt è iecore in omnes partes corporis alimentum diſtribuant, non modò tuborum ductuúmque ſimilitudine, ſed concoquendi quoque viribus inſigniti. Præter reliquas autem attrahendi facultas in illis plurimùm viget, cuius cauſa in ſimplici tunica omnes villos in longum porrectos acceperunt: ſimplex autem tunica ſatis erat, quæ ſanguinem vtpote craſſiorem coerceret atque contineret, neque periculũ erat hinc illum diffluere.

Venarum compoſitio.

diſſluere. Iam verò venæ omnes hac quæ ſequitur diſtributione diſſectæ diſpartitæque ſunt. A iecoris introitu reſimáque parte vena grandis excedit (portas appellarunt) à qua velut à communi quodam initio riuuli complures in ventrem, & inteſtina tanquam à trunco radices aguntur. Ac primum duo ab ipſo ſtatim egreſſu cernuntur, alter minor, iſque ſuperior, qui comite arteria multis ductibus totus in ventriculum abit, aliis quidem in ecphyſin, aliis in ſuperiora dextráque protenſis. Alter riuus multò maior aliàs ſub duodenum inteſtinum, aliàs ſub ieiunum ſe demergens, iſque tranſiliens in meſaræon contendit: quod priuſquam attingat ei quod pancreas dicunt nititur ac fulcitur, cui ſanè & duodenum, & ductus qui ad bilis veſiculã tendit, & reliqua quæ inibi ſunt vaſa inhæreſcunt. Ex eo loco riuus in lienem emittitur, qui omnium ſecundus haberi debet, è quo in tranſitu venæ plurimæ capillorum modo tenues in ventriculi fundum permanant. Huius quantum reliquum eſt, in lienis ſubſtantiam multis quaſi radicibus diſciſſum ſe inſerit, quę tamen dum ex liene efferuntur & emergunt, in duos rurſum riuulos concurrunt: vnus in os ventriculi parte tumentiore ſe infert, alter in omenti partem ſiniſtram retorquetur. Tertius è caudice riuus in pancreas primùm immerſus, mox deinde per meſaręi radicem quę ſpinæ adhæreſcit, longo tractu in ilia ſiniſtra procurrit, multiſque riuulis diſſectus omnem coli inteſtini productionem irrigat, vt proinde ad hoc totus hic tubus pertinere videatur: atque huic quidem iſthac deductione comes aſſidet arteria. Poſt hunc alius in dextram contendit, per pancreum in duodenum ſparſus inteſtinum, bilis folliculo ferè è contraria regione obiectus. Nihilo hic obſcurior ſuperioribus multos quaſi ſurculos in omenti dextram regionem profert, atque è pancreo hi quidem diſtribuuntur. Reliquus ſtipes quà iam meſenterium attingit, riuo quinto prædictis obſcuriore omnem omenti partem ſiniſtram perreptat. Vbi verò per meſenterium aliquantum iam proceſſit, totus in duos finditur: horum rurſus vterque in duos, omnes demum in quamplurimos tenues, quorum pars maxima in gracilia omnia inteſtina ipſúmque cæcum multiplici ſobole diſpergitur: pars quædam minor in meſaræi glandulas immiſſa deſinit. Ea eſt venarum meſenterii propagatio, quæ in vnam ad iecoris portas conſtitutam, omnes tanquam in truncum radices confluunt. Hæc porrò iecur mox vt ſubiit, alios in id ramos ſpargit, ferè quidem in ſingulas fibras ſingulos, ſed qui demum ſectione partitionéque multiplici in omnem iecoris ſubſtantiam exhauſti obliterentur. Quæ etenim ab eius connexo emergit, ampla illa quidem ac proinde caua nuncupata, ex quamplurimis quoque riuulis & quaſi radicibus per intimam iecoris partem diffuſis, exurgit: at hæ nihilominus neque illis quas modò dicebam ex portis in ſingulas fibras diſtribui, continuatæ ſunt, neque ad illas extremitatibus ſeſe applicant, neque aliud quicquam præter iecoris ſubſtantiam illis commune intercedit. Cæterùm vena κοίλη, id eſt, caua dicta ipſo ſtatim è conuexo egreſſu, bipartito finditur, quaſi in duos prægrandes ramos dirempta: alter ſurſum per diaphragma in cor euadit, alter deorſum ſecundum lumborum vertebras contorquetur. Ille quidem haudquaquam dorſi ſpi-

Venæ meſaraicæ.

Ad ventriculum.

Ad lienem

Ad colõ inteſtinum.

Ad cæcum & omenti dextra.

Ad omenti ſiniſtra.

Ad ileon.

Ad glandulas meſenterij.

Vena caua non eſt continuata venis meſenterij.

Venæ cauæ diuiſio.

næ inſidet, ſed per medias thoracis regiones, diaphragmate interſepiente membrana, corde & pulmonis fibra ſuffultus, per ſublime ad claues & iugula concedit, plurimóſque ramos eo tractu profert ac diffundit: primum in diaphragma duos, qui deinde multifariam fiſſi longè latéque ſe pandunt. His proximè exeunt capillorum modo tenues venæ in membranam thoracis interſepientem & in cordis inuolucrum, quarum extremitates haudquaquam paucæ, in priores thoracis partes & in malum punicum irrepunt. Altiùs autem vbi vena caua cordi iam aſſiſtit, eâ tanquam ramum promit, quę cordis externa ambire ſpectatur, & in eius molem ſparſa exhauriri, vt per quam denſior cordis ſubſtantia nutriri debeat, non autem eo ſanguine quem ſuis ventriculis conceptum, caloris ſpiritúſque beneficio tenuiorem fecit atque puriorem. Suprà multò capacior alia in dextram aurem dextrúmque cordis ventriculum demerſa illabitur: hâc multis non venam, ſed aptius membranam dicere placet, ex ſiniſtro venæ cauæ pariete profectam, quæ dextrum ſinum inuoluat & obtegat. In cordis corpus non altiùs hæc penetrat, neque iam ipſo ingreſſu venę ſpeciem retinet, ſed mox vt cor attingit, in illius ſubſtantiam degenerat prorſúmque oblitеſcit: quod ſanè argumentum Ariſtotelicos eò adduxit, vt venas omnes è cordis ſubſtantia naſci putarent. Ex hoc cauo dextro venę nouum genus emergit, quæ in pulmones ſurrecta arteriarum modo tunica duplici obuallatur, cuius ante propagationem expediuimus. Paulò ſupra cordis aurem dextram, caua vena aliam rami ſpecie edit, quæ ſolitaria omniſque coniugii expers (hinc ἄζυγος Gręcis appellatur) in quintâ dorſi vertebram primùm delapſa, mox deinde per ſpinę longitudinem excurrit in imam partem diaphragmatis. Hanc eandem non paucæ corporum diſſectiones oſtendunt à caua deriuari antequam ad cor accedat. Eadem per ſpinam incedens vtrinque in omnia interualla coſtarum ramos effundit, ſupremis duntaxat duobus aut ad ſummum tribus exceptis, quæ aliunde prodeuntibus venis ali poſthac exponemus. Hi autem rami ſtatim è radice & ortu ſurculos de ſe foras emittunt in externos dorſi muſculos: longiùs verò progreſſi per coſtarum longitudinem, tandem extra thoracem foras erumpunt & eminent. Reliqua vena caua contendens ad iugulum, interſepienti membranę à dextera committitur, in quam complures venulas prętenues conſpergit, móxque in quinta & minima pulmonis fibra tanquam in ſubſtrato puluinari recumbit. At verò priuſquam iugulum attingat, totus venæ cauæ truncus apud glandem, quæ inibi ingens conſpicitur, in duos amplos ramos dirimitur, qui mox ad axillas feſtinant inclinari. Huc autem flectuntur per ſumma & interiora thoracis, cum nondum ſupra claues euecti ſunt: excedũt verò & emanant in axillas per id ſpatium, quod inter claues & primam thoracis coſtam intercedit: hinc merito interiores venæ dici ſolent. Ab his nondum foras elapſis multæ in progreſſu ſurgunt vtrinque propagines: primúmque ex eo loco vbi vena caua in duos ramos diſtrahitur, exiles venę in proximã adiectãmque glandẽ abſcedũt: ab ipſo deinde ramorum exortu alii tenuiores protinus in os pectoris contẽdunt, eíque ſubditi aduſ-

Ad interſeptum.

Ad cordis ſinum dextrum.

Vena arterioſa.

Ad quintam vertebram dorſi.

Iuxta ganglium diuiſio.

Tenues multæ.

que

que malum punicum decurrũt, quo tractu in ſingulo coſtarum interualla partis prioris ramulos explicant : quorum vnuſquiſque alteri cuipiam venæ fit obuius , quam ex illa coniugii expertè diximus extremum foras emittere. Iã itaque vtrarũq. venarum (tametſi interiores hæ ſunt) extrema extra thoracem euadunt, tum in mammas, tum in externos muſculos inſperſa. Præterea verò ex eiſdem amplis ramis inſignes venæ in tria coſtarum ſuprema interualla multifariam diſſiciũtur : & ex eiſdem ferè ſedibus aliæ mox in ſcapulas & quoſdam interiores ceruicis muſculos ſe conferunt. Poſt quas aliæ emergunt, quę in ceruicis ſpinam demerſæ, per interiora foramina ſupremarum ſex vertebrarum irrepunt dum caput attingant. Has igitur propagines effundunt rami ampli venæ cauæ, priuſquam ex thoracis capacitate excedant. At verò vtrꝙ; protinus vt de thorace emerſit, aliis rurſum quatuor quaſi ſurculis fruticatur : quorum vnus in eos exteros muſculos abit, qui ex humero in mediũ pectus & ſupra mammas procedunt, alter in axillarum glandes: atque hi ambo exiles ſanè ſunt. Tertius in eos muſculos ſe proripit, qui ſcapulis ſubiecti ſunt , in eúmque muſculum qui inibi ſpectatur maximus. Quartus omnium ampliſſimus externas thoracis partes irrigat & alit, hinc demum ad coſtarum extrema deriuatus. Occurrunt autem iſtius propaginis tenues riui extremis earum venarum, quas ab imo & ex intimis thoracis emergere proditum eſt. Quas autem deriuationes in brachium atque deductiones faciat hæc vena interior, poſteaqnam ex axilla euaſit, paulò pòſt edicetur. Iam verò vt, quæ ſupra iugulum in ceruicem & caput inferuntur, venę cõſpicuæ ſint, ad eum redeamus, venæ cauæ diremptũ, quem prope glãdem ſub iugulum fieri commemorauimus. Ex his itaque venæ cauæ ramis, quos tanquam magnos duos ſtipites in axillas exporrigi dixi, qua parte clauiculis aſſiſtunt: vtrinque inſignis vna vena ſurgit in ceruicẽ. Ante hanc autem alius ramus propior glandi atque citerior emittitur, qui per ceruicis intima deductus gulæ vtrinque vnus aſſidet. Quocirca quatuor ex ea quæ ſub clauibus eſt regione venarum propagines ſurſum contendunt, quas tum primùm iugulares mos eſt appellare, dum collo inſertæ ſunt, & ſupra claues emerſerunt. Duæ ex his quæ pariter cũ gula ſurſum in fauces & oris intima ſparſæ feruntur , interiores iugulariæ dictæ ſunt, quòd altiùs conditæ perpetuò deliteſcant : alia autem quæ ſubter cutem exiſtunt, externæ & eminentes ſunt iugulariæ. Harum verò vtraque mox vt à primo exortu ſupra claues euaſit , in aliis quidem corporibus ſimplex omnino perſiſtit , in aliis finditur in duas, quarum altera priore colli regione recta ad caput aſcendit, altera principio quidem deorſum veluti deflexa claue circumplectitur: móxque ſurſum reducitur , aliàs ſoliuaga , aliàs interiori coniuncta. Multi ab ea riui defluunt, vnus quidem frequenti ſobole in proximos muſculos diſiectus , alter maior atque obliquior , qui è clauibus ſenſim diſcedens, ad humerum per externa deflectit : hanc iccirco venam humerariam & externam mos eſt appellare: tametſi illic minimè exhauſta obliteſcit: ſed longiùs progreſſa cubiti flexum petere contendit. Vnde perſpicuum eſt humerariam venam non minore, imò ple-

Baſilicæ diſtributio ab axilla.

Iugularium ortus.

Venæ ad ſcapulas & humeros.

rumque maiore ſocietate atque commercio cum vena caua coire, quàm cum ſeruicis & capitis interioribus. Quin & illam nos plerunque obſeruauimus tanquam ramum erumpere atque naſci ex interiore vena, mox vt thoracem egreſſa ad axillam feſtinat, vt proinde ſecta nihil aliud quàm interior illa conferret. Tertius ramus ab externa colli vena productus, & in ſcapularum muſculos deflectens abſumitur. Quartus humilis eôdem in muſculum ingentem demittitur, ei plerumque occurrens venæ, quam à baſilica in humerum efferri iam diximus. Quod porro externæ iſtius iugularis reliquum eſt, quà iam ad aures ſeſe applicat, variè diſtractum atque diſiectum, alios ramos in faciem & tempora, alios circum aures & capitis poſteriora, alios intrò in cerebrum diffundit. Sic autem longiùs quoquouerſum progredi videntur, vt dextræ venæ ſiniſtris, priores poſterioribus extremis ſuis obuiæ, in ſummo vertice concurrant. At qui intro ſe inferunt, ad auris radicem, quo loco inferior maxilla ſuperiori committitur, viam habet & introitum, quà maximus in cerebrum patet acceſſus. Interior autem iugularis ſurſum aſcendens gulæ aſſiſtit vtrinque vna: cúmque iam ad maxillæ regionem ſeſe extulerit, iis qui effuſi ſunt ab externa ramulis alios complures immittit atque conîicit: quíque hac confuſione implicati ſunt, alij in fauces & guttur pertinēt, alij in eos muſculos qui penitus laryngi circũiecti ſunt, alij inſignes in linguã, alij in palatũ & circumductas ori partes. Hinc interiores iugulares ſupra palatum emergunt, ceruicis intima ſecutæ, dum capitis baſin attingant: quo ductu in eas partes quæ inter palatum & baſin poſitæ ſunt, ramulos effundunt: quorum tandem extrema deſinunt in nares. Ex eiſdem ferè ſedibus ramulus vnus editur profertúrque inter primam & ſecundam ceruicis vertebram, móxque alter occiput & primam ſummámque vertebram, qui tamen hinc elapſus in pericranium quibuſdam diſſipatur, aliis integer patente foramine in occipitis oſſe intrò ſe recondit per meninges ad verticem diffuſus: ſolet hæc à quibuſdam vena puppis appellari. Reliquæ iugularium extremitates, per ſuturas quæ occiput & os cunei copulant euadunt in cerebrum, móxque è baſi media eò pergunt, vbi duplicata craſſa meninx cerebrum à cerebello dirimit: ſicque geminationis illius firmitate ſuffultæ, ſurſum irrepunt in cerebri ſummumquaſi faſtigium, in quo vacua regio ineſt, quam ſuprà torcular diximus appellari. Quinetiam venæ quas dixi ad aurium radicem intro inuehi, & inferri, mox propaginibus multis diſperſæ à lateribus media inter caluam & craſſam meningem via, in vnum quoque torcular omnes vtrinque commeant. Hic enim locus eſt in quem cerebri alimentum magna ex parte confertur: è quo demum in riuis tenuiſſimis, quos iam venas vix auſim dicere, in omnem cerebri ſubſtantiam profunditur. Quin & illi riui iuxta cerebri glandem, tenuiſſimè diſſecti, in priores ventriculos concedunt, ibíque exilibus arteriis implicati, contextum illum ſtruunt atque componunt, qui à Chorio, id eſt à ſecundis fœtum inuoluentibus nomen habet. Ea nimirum eſt omnis venarum in caput & cerebrum diſperſio: nunc autem ad eas redeundum quæ in brachium directè ferũtut.

Ad capitis externa.

Ad fauces & oris intima.

Venæ ad nares.

Ad interiora capitis.

tur. Baſilica vena, quæ & interior brachij vena & axillaris appellatur, *Venarum*
ſtatim vt ex ala exceſſit, in amplum humeri muſculum & in eos ferè om- *brachij di-*
nes qui illi aſſiſtunt, propaginem mittit, inibi penitus exhauſtam, reli- *uiſio.*
qua tota aliàs ſimplex, aliàs gemina ad inferiora obliquè deflectit, atque
ſubter cutem emergens ad cubiti nodum feſtinat. Quò tamen priuſquam
adueniat, in medium cubiti flexum venam traiicit manifeſtam, ex qua ſo-
let ea quodammodo naſci, quam mediam mox appellabimus. Hinc lon-
giùs procedit baſilicæ truncus, eóque interim viæ ſpatio ramos diſper-
gens in interiores cubiti muſculos, ſubter cutē ad carpum accedit, vbi in
venas complures neque eas quidem obſcuras diffinditur, quarum fit ad
minores inferioréſque digitos diſtributio: è quibus multis omnibus ea
celebratur, quæ inter medicum & minimum digitum interiicitur. Ce- *Cephalica.*
phalica altera brachii vena, quæ eadem externa eſt & humeraria, à claui-
bus per ceruicis muſculum flexuoſa declinat in humerum, à quo mox re-
cto tramite deorſum contendit, ſimúlque venas prætenues ſpargit in
partes eas quas peragrat. Cùm autem in nodum cubiti proximè appule-
rit, tripartitò ſecta ramum vnum in brachii ſuperiores muſculos recōdit:
alterum in cubiti flexum obliquè detorquet, qui manifeſtè conſpicuus
cum altero coitionem facit, quem nunc diximus eò quoque e baſilica tra-
iici: fitque iſtarum congreſſu media quædam vena, omnium in cubito
extantium maxima. Tertium autem ramum efficit reliquus proceſſus,
qui per extremam cubiti regionem in carpum excurrit, frequentíque
ſobole in ſuperiores manus digitos effunditur: in quibus ea enumeratur
quam inter pollicem & indicem conſertam, capitis venam dixêre. Cæte-
rùm media vena è brachii flexu diſcedens radium aſcendit, eundémque
in externa, ramis diffinditur duobus: è quibus alter deorſum deflectens,
riuulis baſilicæ ſuos quoque permiſcet: alter ſurſum euectus cephalicæ
ramis ſe complicat & intert. Hæc venarum eſſe ſolet in brachium & *Diſtributio-*
manus diſtributio, quæ tamen in non paucis variari cernitur, & nonnun- *nem variari*
quam eiuſdem hominis in dextro ac ſiniſtro diſpar. Plerunque vena nulla
exiſtit media, eſt qui cephalicam, eſt qui baſilicam in apertum non profe-
rat: deprehenſum quandoque, eam quæ pollici aſſiſtit à baſilica, eam
autem quæ minimo digito accumbit a cephalica deriuari: tanta videlicet
in iis oſtenditur naturæ varietas, ad quæ nuda neceſſitatis lex cogit: atqui
non in venis (vt neque in ſtirpibus) vna ſemper & ſimilis eſt neceſſaria
fruticantium ramorum proiectio. His omiſſis tempeſtiuum iam fuerit
venarum inferiorum propagationem explicare. Vena caua ſimul ac è io-
cineris conuexo expromitur, ramum ingentem ad inferiora lumbóſque
contorquet: quos antequam attingit pendulus is etiam tum & veluti ap-
penſus: prætenues alios ramos in thecas & inuolucra renum, atque in ad-
iecta illis corpora vtrinque profert. Continuò autem vt ille lumbis in-
ſedit, in renum corpus eas venas infert, quas dixi maioribus emalgen- *Venæ emul-*
tes appellari: à quibus plerunque fibræ tenues in ipſa quoque inuolucra *gentes.*
concedunt. Ab emulgente ſiniſtra vas exit ſeminarium, quod mul-
tis flexibus in teſtem ſiniſtrum abit: dextrum autem vas non item, ſed *Ad lumbo-*
ex ipſius cauæ trunco maiore duci ſolet. Iam verò cùm ſub renes *rum regio-*
truncus hic peruenerit, ad dextram læuámque exiles venas ſpargit in *nes.*
tranſuerſos abdominis muſculos, & in omnes ventris partes inanes,

quæ inter coſtas adulterinas & ſuprema coxarum oſſa mediæ interponuntur. Præter quas aliæ in ſingulas lumborum vertebras vtrinque permeant, per ea vertebrarum foramina ſe inferentes, per quæ diximus neruos foras excidere, atque ex his aliæ tenui membrana cinctæ in ſpinæ medullam, aliæ maiores in eos muſculos erumpunt, qui ſpinæ extrinſecus accubant, hinc ſimul in externa poſterioráque corporis longè latéque diffuſæ. At ipſa vena caua cùm ad poſtremam vertebram oſſiſque ſacri initium appulſa eſt & adducta, in duos tota finditur ramos ampliſſimos, in crura obliquè prolapſuros. Quò priuſquàm pertineant, plurimas in circumiecta loca coniugationes edunt: primam quidem retrorſum in ſuos interiores lumborum muſculos: ſecundam exilem in proximas peritonæi partes: tertiam in os ſacrum & inſtratos illi muſculos: quartam in podicem & rectum inteſtinum, in quibus hæ numerantur, quas hæmorrhoidas præ cæteris nuncuparunt, quanquam inter eas quæ ferè ſeptem ſunt, vna ex loco medio diſiunctionis ramorum venæ cauæ prodire ſolet. Quinta coniugatio ad veſicam eiúſque ceruicem flectitur: eadémque mulieribus ramos alios in vteri fundum, alios in eius partem imam atque ceruicem demittit, qui ipſos quoque teſticulos quadam ex parte ambiunt. Sexta in muſculos rectos effertur abdominis, per quos dein in thoracis cartilaginem & imam regionem mammarum euadit, extremitatibus occurrens iis venis, quas paulò antè dixi ab axilla in thoracis externa demitti: vnde intelligitur venas quæ ad vterum & quæ ad mammas prouehuntur, ex eadem aut ex proximis inter ſe radicibus deriuari. Septima in os pectinis eiúſque lacertos: octaua ex commiſſura oſſium pectinis elapſa, in genitale tùm maris, tum fœminæ pertinet. Nona in muſculos crurum interiores figitur: decima ſubter cutē, ab inguinibus per ilium regionem aſcendens, iis venis fit obuia quæ extrinſecus per thoracis latera deorſum trahuntur. Reliqui amplorum ramorum ductus, in ſuum quiſque crus proficiſcitur: atque ſub inguine productio quædam emittitur in priores femoris muſculos, per quos ſparſa omnis diſſipatur: altera ſubter cutem per interiora femina deerrat, ampla illa quidem & manifeſta, à qua complures riuuli in ſubditas regiones penitus deducti ſunt. Hæc eadem paulò ſupra genu tripartitò finditur, ramúmque vnum per priorem & interiorem tibiæ regionem rectà deiicit in ſubiectum malleolum, vbi clarus atque conſpicuus, ſaphena dici ſolet. Alterum maximum per poplitem recondit in abditos atque poſteriores cruris muſculos, vbi frequenti ramorum ſobole diſperditur. Tertium per cruris poſteriora retorquet, qui dein ſub cute per externam tibiam in ſubditum malleolum decurrit: longiùs autem progreſſus, ſuprà infráque in minores digitos abit, quemadmodum primus extremis riuulis maiores pedis digitos circumplicat. Medius is qui per poplitem abit in ſuram ferè bifariam ſcinditur, & extrema duo diiicit, alterum ad inferiora, in ſuperiora alterum, qui vtrinque aſſidentium venarum riuulis implicatur. Hæc vniuerſa ſunt quæ de venarum diſtributione atque numero dicenda videbantur: nam quæ ex vmbilico in iocineris concaua irrumpunt, victæ iam atque emeritæ, in venis habendæ non ſunt, vt ne-

Vena caua in crura diremptus.

Decem venarum coniugationes.

Saphena.

vt neque in fœtuum ſecundis quæcunque innaſci ſolent & fruticari, corporis partes cenſeri debent.

De arteriis. CAP. XII.

ARTERIARVM non longè impar nec diſſimilis eſt, atque venarum deſcriptio. Spiritus enim vitalis in omne corpus effuſi, cùm *Arteriarũ vſus.* hæ canales ſint, atque ductus, debent vtique in omnes partes corporis deriuari. At nihilominus arteriarum quàm venarum minùs frequens *Arteriæ quàm venæ pauciores.* eſt propagatio, quòd ſanguis craſſior in exiguas procúlque remotas partes, vix niſi venarum ductibus poſſit commeare: ſpiritus autem ſanguine multò tenuior ab extremis maiorum arteriarum elapſus, per cæcas occultáſque partium vias, in diſtantiora poſſit euadere, nullo in id arteriæ adminiculo indigens. Hinc fit vt arteriam ſemper vena comitetur, niſi cùm ortus varietas eas coniungi non permittit: arteriam. n. quæ ex corde ſecundum ſpinam delabitur, vena nulla ſectatur, vt neque eas quibus contextus ille ſtruitur admirabilis. At non peræquè vnaquæque vena comitem arteriam obtinuit, tum quòd diuerſa origo id plerumque non ſinit, tum quod in complures partes exiguas maximè ſub cutem diffuſæ ſunt venæ, quibus nulla erat arteriarum neceſſitas. Itaque inſignioribus & magnitudine præcipuis venis, vbicunque natura potuit comites dedit arterias: quod qua ratione in ſingulis effecerit, definiendum deinceps breuitérque deſcribendum. Ex læuo cordis ventriculo vas prodit amplum, quod omnium arteriarum tanquam truncus, *Arteriæ venoſæ.* & ſtipes habetur: arteriæ autem ex eodem in pulmones eiectæ, ſimplicíque tunica venarum modo conditæ, huic pro radicibus eruntiis nempe venis comparatæ, quæ ex meſenterio in iocineris portas ducunt, vehúntque alimentum, ſic enim & ipſæ ductum de cœlo hauſtúmque in pulmones ſpiritum cordi ſubminiſtrant. Cæterùm truncus is quem dixi protinus vt è corde proſiliit, duas arterias in illius ambitum reflectit: alteram in mediam eius regionem, alteram ad baſin circáque dextrum ventriculum. Mox totus in duos cóſque diſpariles ramos diffinditur: quorum qui amplior, in quintam dorſi vertebram in læuum torquetur, inferas corporis partes peragraturus: in partes autem ſuperas, quòd eæ *Ramus arteriæ ſuperior.* minùs multæ eſſent, minor alter effertur. Hic itaque pulmone ſuſtentatus ad iugulum pergit, ipſáque via ramum profert in alam ſiniſtram: ex quo interim propagines defluunt: vna quidem in tria ſuprema coſtarum interualla, quæ extra thoracem elapſa ad ſpinæ muſculos poſteriores ſeſe applicat: altera in pectus & mammas ad extremas vſque coſtarum cartilagines effuſa: tertia in foramina ſupremarum ſex in ceruice vertebrarum, pariter cum vena comite ad medullæ membranas adducta. Reliquus hic ramus in ſcapulam, & brachium ſiniſtrum ſparſus euadit, baſilicam venam plurimum ſequutus. Stipitis autem pars maior ad iugulum contendens, à læua dextrorſum reflectitur: quæ cùm ad ingentem glandem, cui ganglio nomen eſt, peruenerit ramum vnum ad intimam iugularem ſiniſtram, alterum ad dextram porrigit: externæ ſiquidem venæ iugulares, coniuges arterias

non acceperunt, vti neque cephalicę, quas per humerum in brachium proferri diximus. Huius demum arteriæ quicquid reliquum eſt, necdum ſupra claues egreſſum, in dextram axillam iter habet, pares obiter nec diſſimiles propagines ſpargens atque ea quam diximus ad læuam deflectere. Ex quo perſpicuum eſt, dextrum arteriæ ramum longè editiorem ſiniſtro exiſtere. Carotides porrò duæ arteriæ poſteaquam ſupra claues cum interioribus venis iugularibus in ceruicem emerſerunt, ſurſum rectà feſtinant, quo tractu in ſingularum vertebrarum foramina riuulos edunt, qui medullæ membranis impliciti pariter cum illis in caput efferuntur. At carotides ipſæ in maxillæ confinio bipartitò ſcinduntur, vt vtriuſque pars vna retrorſum & in poſteriora, altera in priora & aduerſum ſpectet atque flectatur. Quin & huius duo inſuper fiunt rami, alter in linguam & interiores maxillæ lacertos, alter foras eminens propter auriculam in temporum muſculos effunditur, qui demum in verticem ſummum aſcendentes oppoſitæ arteriæ extremis implicatur. Pars verò quam in poſteriora flecti dicebam, duos æquè ramos promit magnitudine præcipuos, quorum qui minor apparet per extremum ſuturæ à λ nomen aſſumentis, irrepit in caluam ac cerebelli baſin, hoc tamen tranſitu diſperſis in partes circumiectas ramulis. Maior ramus partim per id foramen, quod ad infimam eſt auriculam, permeat in caluam, eò quidem deductus vbi geminatio eſt craſſæ meningis: partim ſurſum ad cuneum & cerebri baſin euehitur, in multas exileſque arterias deductus, quæ variè vtrinq. inſertæ atque implicitæ nullius membranę interpoſitu contextum admirabilem conſtituunt, cerebri baſi ſubſtratum, atq. in oſſe cunei reconditum. Ex hoc demum arteriarū contextu tanquam ex radicibus in ſtipites concurſantibus, arteriæ duæ ſurgunt, quę per craſſæ meningis foramina ſcandunt in cerebrū mox ſubtiliùs diſpertitę, alię in cerebri corpus inuadunt, idque vndique ambiunt: aliæ in eius ventriculos producuntur, quę aſſumptis pariter venarum & arteriarum fibris è ſummo torculari delapſis contextū illum choroidē cōponunt. Hæc omnis arteriæ in ſuperiora diſtributio. Ramus alter totius arteriæ, à quinta dorſi vertebra in quam ex corde deflexerat, ſecūdū ſpinam ad os vſque ſacrum decurrit, ſemperque ad læuam paulùm declinat, vt œſophago in thorace, & venæ cauæ per lumbos incedenti, det locum. Primus in tanta productione ramulus editur in eam pulmonis regionem, quæ ſpatium inter quintam vertebram & cordis baſin medium implet, cuius extrema in aſperam arteriam ſurſum adducuntur. Alij deinde rami in ſingulas vtrinque vertebras exeunt, quorum propagines aliæ in coſtarum interualla proferuntur, in eóſque muſculos foras euadunt, qui priori thoraci extrinſecus inſternuntur: aliæ ferè bifariam ſectæ partem non modicam ad ſpinæ dorſique exteriores muſculos, partem alteram in ſpinæ medullam vtrinque inferunt, per ea foramina, per quæ diximus venas emitti, neruos autem expromi. Cùm iam ſepto tranſuerſo aſſidet arteria, duos in id ramos, vnum ad dextram, ad ſiniſtram alterum tranſmittit. Sub hæc autem ventriculo, iecori, & lieni ſuum cuique ramum impertit: ex iiſdem propè ſedibus alios in inteſtina per meſenterium diſſeminat: nec longè ab his duo

Arteriæ ad brachia.

Iugulares

Ad caput.

Ad cerebri

Rete admirabile.

Arteriæ quæ ad inferiores partes.

Ad diaphragma.

Ad viſcera

prægrandes concedunt in renes, quos nonnullis placuit emulgentes arterias dicere,à quibus fibræ tenues in renum thecas deſinunt. Succedunt his arteriarum rami, quarum eſt in teſtes tranſuectio: ſolet autem quæ ad ſiniſtrum pertinent, aut tota ab emulgente arteria naſci, aut profectò nonnihil ab ea mutuari: quæ verò ad dextrum ſpectat ex maiori trunco proficiſci, quanquam eſt cùm quippiam ſumit ab emulgente dextra: procurrunt autem & inuoluuntur teſtibus hæ pariter cùm venis ſeminariis. Vt ſuprà de venis attuli,ita & nunc illis comites arterias ſtatuo è ſingulis lumborum vertebris ad ilia abdominiſque muſculos efferri. Perſpicuum ſatis eſſe poteſt arteriæ truncum,multis ramorum proiectionibus maiore ex parte exhauſtum, multùm iam extenuari atque minui, cùm os ſacrum attingit: vbi iam totus in duos ramos finditur, quos ſubiecta crura excipiunt. Atque cùm ad hunc vſque locum vena caua vtpote minor & leuior, arteriæ ampliori ac denſiori incubaret, hîc primùm in crura diuaricatis illis, arteriarum rami tuitiònis cauſa venis inuehuntur. Ex primis crurum ramis vtrinque arteria vna, adultis quidem areſcens & emerita, per quam conceptui vita tenebatur, permeat in vmbilicum. Hinc quoque in os latum & illi adiecta corpora, quædam excurrunt propagines venis ſimiliter diſtributæ: omnium autem maximè inſignes apparent, quæ in lumborum muſculos interiores, in mulieris vterum, in vtriuſque ſexus genitale, in veſicam & podicem adeunt. Quæcunque poſt has in crura deuehuntur, cum venis maioribus altiùs demerſæ intima permeant, in ramos effuſæ & abſumptæ, qui neutiquam vt venæ ſubter cutem extant. Cùm enim illarum quàm venarum maior nobis eſſet neceſſitas, penitus illas abſtrudi atque diliteſcere tutiùs erat, & minùs crebra propagatione diffundi. Quid igitur ſimile inter ſe, quid diuerſum acceperint venæ & arteriæ, ex his perſpicuum euadit. Nunc quòd integram abſolutámque reddat orationem præſtandum, atque de reliquis partibus ſimilibus tractatio ſuperioribus nectenda.

Ad crura.

Ad vmbilicum.

De membranis & cute. CAP. XIII.

TANTA ineſt in corpore membranarum commoditas, tanta neceſſitas, vt nullam natura partem prætermiſerit, quam membrana non integat,comprehendat & fulciat. Siue enim os eſt, ſiue cartilago & vinculum, ſiue muſculus atque tendo, adde neruos, venas, arterias, inteſtina, viſcera denique omnia, propriis quibuſdam membranis conueſtita,& iis veluti concluſa contineri cernuntur. Has quidem ex vſu atque officio, quod veluti tegumenta partes ſingulas ambiant atque definiant,tunicas propriè dixerunt. Præter quas tamen aliæ quædam partes diſterminant, aliæ ſuſtineat, connectunt aliæ: quibus commune membranarum nomen eſt inditum. Ad hoc genus referri minimè poſſunt tergora ea duo, ex quibus conditus eſt ventriculus, vt neque ea ex quibus inteſtina conſtant atque vterus, vtraque veſica venæ & arteriæ: quæ quanquam nominis inopia tunicæ dici ſolent, Græcis χιτῶνες longiſſimè tamen ab earum quas tradimus natura

Tunicæ.

Membranæ.

Tunicarũ differentia.

receſſerunt. Illæ ſiquidem propriam ventriculi, vteri & aliarum quas dixi partium ſubſtantiam complent. Hæ verò partes integræ iam formatas conueſtiunt, diſterminant aut ſuſtinent. Illæ ex propriis fiunt villorum productionibus, quorum ope naturales attractionis, retentionis, aut expulſionis motus obeuntur. Hæ nullam villorum genus nouerunt, ſed ſui vndique ſimiles omnis motus naturalis expertes ſunt, ſolius ſenſus compotes. Diſcriminis hoc poſtremò argumentum efficax, quòd ventriculus, inteſtina, vterus, cæteráque eius ordinis, cùm ex propriis tunicis tanquam ex ſubſtantiis compoſita ſint, hoc tamẽn inſuper membranæ genere teguntur, quò firmè cohæreant, teneantur, & ſenſu polleant certiore. Quas itaque hoc loco propriè membranas appellamus ſunt eæ quidem tenues & leues, ne quas obuallant partes, pondere ſuo premant: denſæ tamen ac robuſtæ, vt arcere poſſint externas

Membranarum differentia. iniurias, ipſamque partium ſubſtantiam continere ne fuſa diſſipetur. Latiſſima in his differentia ſpectatur, prout varia eſt partium quibus additæ ſunt natura. Aliæ enim ſimplices ſunt tenues & pellucidæ, duplices aliæ craſſæ & valentes: figura ſingulis attributa ex loci & partis quibus accommodantur conformatione. Ex his verò præſtantiſſimæ quæque quibus partes principes obductæ ſunt & obtectæ, proprium

Pericranium. nomen acceperunt: reliquarum verò perpaucæ. Pericranium appellatur,

Circa oſſa. quæ caluam extrinſecus ambit, duplex illa quidem & firmiſſima. Ad

In muſculis ſcapulas, coſtas ſingulas, humeros, brachiorum, manuum, reliquarúmq; partium oſſa, quæcunque ſeorſum integunt, promiſcuè atque communiter περιόστια dictę ſunt. Muſculum vnumquenque ſua quędam membrana ſepit & obuallat, eáque ſimplex, multóque tenuior quàm perioſtios, cuius vniuerſum genus nullum adhuc nomen inuenit. Ex inte-

Meninges. rioribus autem quę cerebrum inuoluunt, meninges appellantur, altera craſſior, tenuior altera, quarum productiones omnem ſpinę medullam, ex hacque ductas neruorum propagines circumſepiunt. Supra quas tertia quædam illis firmior, ſpinæ fiſtulam intus ſuccingit:

In oculis. itémque quarta extrinſecus vniuerſam ſpinam tegit & illigat. Quæ quatuor in oculorum ſunt ſtructura, proprias appellationes eas ſortitæ ſunt, quas ſuo loco explicauimus. Aſperam arteriam tum quæ intus, tum quæ foris continet, illiúſque cartilagines connectit, proprio eſt nomine deſtituta: ſimiliter quæ gulam, quæ ſtomachum oblinit, rurſum verò quæ vel pulmones, vel iecur, vel lienem, vel deniquè re-

Diſſepiens. nes ambit. At verò quæ thoracem medium dirimit inter pulmones illapſa, diſſepientem membranam appellauimus, eandem qui volet

Succingens. cum Fello diſſepimentum nuncupet: cuius ima ex parte pericardium

Circa viſcera & inteſtina. naſcitur, & è ſummis membrana vtrinque coſtas ſuccingens [illegible] Græcis vocata. Ita propemodum è peritonæo (quod duplex eſt infimi ventris membrana) tenuiores aliæ prodeunt, tum quę diaphragma ſuccingunt, tum quæcunque ventriculum, inteſtina, iecur, lienem, renes, veſicam, vterum, omentum, atque meſenterium contegunt & obducunt, quibus propria ſeorſum nulla obtigit appellatio. Membranis

Membranarũ ortus. omnibus prima origo eſt ex partium quas inuoluunt ſubſtantia atque mole, è qua pingue craſſumque recrementum foras circum illam emergens

mergens ac pedetentim ſucceſcens, dum fœtus cõformatur, coit in mẽ-
branam. Accipit hæc robur & omnem ſentiendi vim ex neruorum ſen-
tientium tenuitatibus in ſe conſperſis contextúque miro conſertis &
implicatis, vt iccirco à multis falſo exiſtimandũ ſit omnẽ mẽbranæ ſub-
ſtantiam à neruis tractam eſſe. Cæterùm dictorum fidem id confirmat, *Membranas non è neruis naſci.*
quod è ſexta cerebri coniugatione conſpicuos cernimus neruos ſentien-
tes, & in membranam diſſepientem, & in eam quæ coſtas ſuccingit il-
labi: alios quoque in ventriculi, hepatis, lienem contegentem membra
nam, maximè verò in peritonæum, è quo demum omnium partium in-
feriorum tegumenta ſurgunt. Talis propemodum fieri deprehenditur
ad oſſium muſculorúmque membranas diſtributio, ſed quæ tamen ſit
ab eorum neruorum villis, quos emittit ſpinæ medulla: adeò vt ex
his colligere ſit membranarum ſubſtantiam, tametſi non vniuerſa à
neruis defluxit, ab illis tamen omnem ſenſus poteſtatem accepiſſe.
Hæc de membranarum ratione ſatis. Cutis non diſſimilem videtur *Cutis compoſitio.*
conditionem ſequuta, quæ membranarum modo à prima conforma-
tione ex ſemine concreuit, vt corpus vniuerſum obiret atque circunda-
ret, tanto reliquis membranis craſſior, quanto corporis vniuerſi mo-
les amplior: at paulò rarior quidem effecta, & crebris exilibúſque
ſpiraculis peruia, vt interiorum exhalationi pateret: mediam inter
carnem neruúmque naturam adepta, exiſtimari poteſt ex paribus
quodammodo eorum portionibus componi. At reuera propria illius
ſubſtantia qualem dixi ex ſemine traxit originem: ſed quam tamen
ſubditarum venarum & arteriarum extrema ſubeunt, quo alimentum
ſpiritúmque profundant. Eòdem neruorum tenuitates è ſubiectis par-
tibus inferuntur, compluribúſque locis longa propagine conſperſi
apparent, per quos cuti tangendi ſenſus aſciſcitur. Super hanc quæ ve- *Cuticula.*
ra eſt & germana, altera veluti exile tegumentum poſita eſt, quæ ſum-
ma cutis & cuticula nobis, Græcis ἐπιδερμὶς eſt. Denſior quidem quàm
vera ab exſiccatis illius ſordibus non ex ſemine procreata, quam per
exuſtionem ignium vi oborta puſtula, conſpicuò cernimus à vera cu-
te diuelli, atque in intertrigine diſcerpi & atteri. Contextu illa perpe- *Cutis foramina.*
tuo vniuerſum corpus obtegit, niſi qua perforata vel exitum vel in-
troitum præbet in corpus, velut in auriculis, naribus, oculis, ore geni-
tali, atque podice. Cum ſubiectis partibus illa quidem minimum habet
commercii, ſed duntaxat ex neruorum, arteriarum, venarúmque fibris
velut appenſa, illis cohæreſcit, vt iccirco tota propemodum detrahi
poſſit. Paucæ enim partes ſunt quæ non deglubantur. In fronte ſic cum *Vbi cutis hæreat ſubditis partibus.*
ſuo muſculo implicata cutis coiuit, vt omnem voluntarium illius mo-
tum ſequatur, qualem & reliqua penè tota facies accepit: vix enim hanc
aliud eſſe iudices, quàm ſummam muſculi faciem vehementer ſicca-
tam & quaſi torridam. Veruntamen in labris non is modò coitus, ſed
tanta ineſt confuſio, vt neque muſculum, neque cutem ſeorſum queat
ſenſus internoſcere. Eius propemodum generis ingenerata eſt ma-
nuum palmis plantiſque pedum, tum vt ad prehendendi munus quo-
quouerſum aptius inflecteretur, tũ vt tangendi facultate exquiſitiore pol
leret: alibi (vt dixi) nuſquã confuſa ſubiectis partibus prorſus adhæreſcit.

De carne mollibúſque partibus. CAP. XIIII.

SOLIDAS atque præduras corporis ſimplices partes iam omnes videor attigiſſe, vt nunc mihi de mollioribus quæ carnis ſpeciem habent, dicendum ſuperſit. Ne hîc autem à vulgato nominum vſu diſce- *Caro quid.* dam, placet id molliorum partium genus vniuerſum, vna carnis appellatione complecti. Simplex ea nuſquam inueniri poteſt quæ per ſe ipſa conſiſtat, ſed ſolidioribus villis adnata atque circumiecta, vi ſua & multitudine concretam ex ſe molem vniuerſam, carnis nomine deſi- *Caro triplex.* gnat. Vniuerſi autem eius generis ambitus in tres tribus ſecaríque ſolet differentias: vna muſculorum eſt quæ propriè caro dici debet, altera glandularum, tertia viſcerum, quam Græcis παρέγχυμα vocari di- *Simplex caro.* ximus. Muſculorum caro tota ſanguine madet quo plurima perfunditur, & vnde ſuam ea originem duxiſſe exiſtimatur. Non enim aliud atque ſanguis eſſe videri poteſt, qui circa villos concreſcens inanitatémque inter eos mediam implens & quaſi infarciens, robur iis accerſit & continet, ne per motus periclitentur. Quocirca ſatis videor de ea tranſegiſſe, quum omnem muſculorum numerum atque ſummam receuſui: niſi quis præterea inde diſcrimina quædam ſtatuenda putet, quòd alia humida ſit, mollis, laxa, rara, aut ſpongioſa: alia è contrario ſicca, dura, aſtricta, denſa, aut compacta. Neque profectò diuerſi cuiuſdam ea generis (quamuis ſit purior) cenſeri debet, quæ aut gingiuas, aut maiores oculorum angulos implet, vt neque glans obſcœnarum partium in extremo poſita. Glandularum porro in- *Glandulæ.* gens eſt numerus, quæ cùm omnes ex craſſa denſáque materia concreuerint, hoc tamen diſcrimine ſeiunctæ apparent, quòd aliæ aliis ſunt rariores, neque omnes vna paríliſque ſubſtantiæ, ratio comprehendit. *Glandularum differentia.* Hinc & illarum vſus diuerſus euadit, magna varietate diſtinctus: quæcunque denſiores ſunt præter alias commoditates, in locum fiſſionis tum venarum, tum arteriarum quaſi pro firmamento coniectæ ſunt: quæ verò mollitudine ſua ſpongiam quodammodo referunt, eas natura quibuſdam vel gignendis vel recipiendis humoribus accommodauit. In hoc genere eæ numerantur, quæ circa linguæ radicem poſitæ, perpetuo quodam munere ſaliuam eructant: & eæ rurſum multò maiores, quæ laryngi vtrinque aſſidentes linguam & os ſubditáſque partes madore proluunt. Has Latinis tonſillas, Græcis παρίσθμια appellari diximus. Huic quoque generi adſcribuntur, quæ in mammis ſunt frequentes, laxæ, turgidæ, dum præſertim lacte circunfluunt, aliæ verò denſæ & contractæ. Finitimi teſtes his ſunt, quorum tamen ſubſtantiam ad viſcerum rationem ſpectare credibilius eſt. Prioris autem generis ſunt, in cerebro quidem κωνάριον, & glandula pertuſa quæ ſupra baſin in peluis caluo collocatur, deinde parotides iuxta aures collocatæ, & ganglium, θύμος Græcis vocatum, sub iugulo parte ſumma pectoris: tum præterea quæ in axillis ſunt ingentes, tum eæ ex quibus πάγκρεας magna ex parte conditur: itémque lactes: quo nomine humidas glandulas per μεσάραιον ſparſas dici volunt, atque inſuper quæ inguinum capacitatem implent: aliæ denique complures quibus vaso-

rum

rum in brachiis atque cruribus diductiones confirmantur, quas ſigillatim percenſere faſtidioſum magis quàm vtile putaui. Sed neque figuram earum aut magnitudinem perſequi commodum eſt, quæ cùm ſit ſua cuique attributa, multiformi varietate diſtinguitur. Iam verò in parenchymate appellato maior exiſtit diſſimilitudo, non modo ex figura atque magnitudine, verumetiam ex ſua ipſorum ſubſtantia, quæ ſimilis & vniuſmodi nequit in diuerſis inueniri. Ea quidem ex affuſo ſparſóque humore primo ortu compacta eſt, vnde rectè affuſio dici videtur: at non vt in muſculis ex ſyncero ſolóque ſanguine, ſed vel prorſus vel plurimum ex ſemine: atque vt varia futura erat cuiuſque viſceris conditio atque neceſſitas, ita multiformis eſt hæc ſubſtantia comparata. Vnius cordis parenchyma proximè ad muſculi carnem accedit. Hoc tamen diuortio ſeiunctum, quòd durius multò ac ſiccius vi ſeminis circum triplex ſtaminum genus attexitur: illa verò quæ in muſculo, non item. Ab hoc iocineris propria ſubſtantia eſt, quam concreti atque torridi ſanguinis ſpeciem habere putant, cùm tamen palàm ſit fieri non poſſe, vt quod gignendi ſanguinis principium ſtatuitur, id ipſum prorſus ex ſanguine concreuerit. Ex quo enim ſanguine, cùm nullus ne maternus quidem in fœtus vtero geſtati corpus addi aptaríque poſſit, qui non antè ſit iecoris eius opera confectus? Renes atque teſtes quanquam glandularum naturam exprimere videntur, in hoc tamen genus parenchymatis aſciſci debent, vt qui non glandularum more arteriis atque venis robur & firmitudinem addunt, ſed eximia vi pollent, qualis eſt à ſemine noſtri ortus initio, viſceri ſua cuique conceſſa. At lienis ſubſtantia propiùs quàm illi carnis naturam æmulaturi, deinde verò pulmonis, vt idcirco in dubium venire & ambigi non debeat, quin hi ſint in genere parenchymatis. Multò grauiſſimam quæſtionem atque controuerſiam faciunt ſpinæ medulla & cerebrum, quæ, quoniam in principibus habentur, ortus ſui primordia ſemini (vt reliqua viſcera) accepta referunt, debéntque annumerari inter partes ſimiles. At ne diuerſum in his genus præter omnem omnium veterum ſententiã conſtituendum ſit, in carnis vniuerſum genus coniici neceſſe eſt. Neque verò id obſiſtit quòd natura ſint frigidiore: etſi enim vt muſculorum ita inteſtinorum nec paucorum viſcerum caro omnis calida cẽſetur, non propterea tamen vniuerſum genus tale ſentiendum eſt, cùm præter cerebrum & ſpinæ medullam glandulæ complures, quæ tum in cerebro, tum in aliis locis poſitæ ſunt, frigidæ appareant. De venarum, arteriarum, inteſtinorum aliarúmque partium carne, quæ propria cuiuſque aſſignari ſolet, alia poſthac diſputatio plenior adducetur. Plurima quoque huc alia ſe ingerunt multis implicata difficultatibus, quæ tamen quoniam nondum in diſputandi genus delabor, explicare hoc loco non ſtatui in ſuum quæque ordinem poſthac relaturus. Hic tamen poſtremo ad futuram aliquando diſputationem animaduertendum duxi, non omnem ſpermaticam partem illico ſolidam eſſe, vt neque carnem omnem ex ſanguine expreſſam eſſe & effectam: ſed ſi in partium differentiis ſignandæ erunt repugnantię, parti ſolidę mollis opponetur, quam plerique carniformem dixerunt, ſpermaticę ſangui-

Parenchyma.

Differentiæ

Spinæ medullam & cerebrũ in carnibus eſſe.

Non omnẽ carnem eſſe calidam.

Partium differentiæ.

nea, ſimplici compoſita, ſimilari diſſimilaris, informi inſtrumentaria: de quibus proprio loco ſingillatim diſſeretur.

De adipe, medulla, pilis, & unguibus. CAP. XV.

MEMBRANÆ atque cuti adeps copioſus & vberior increſcit: ex pingui quidem & tenaci eáque frigida ſanguinis portione genitus, quæ è venis excidens, móxque affuſa frigidis exanguibúſque membranis, tanquam congelans ſimiliter atque craſſius oleum frigore durescit. Hinc corporibus quibus frigidior eſt natura, copioſus, calidioribus verò paucus innaſcitur: qui æſtibus, immodicis laboribus, & inediis fundi atque diſſipari ſolet. Albeſcit autem ex earum partium natura quibus apponitur & cohæret. Quoniam igitur illi primum ortũ confert tum ſanguinis tum loci in quem inciderit natura, horum certè differentia magnam illius diſſimilitudinem ſuſcitabit, vt ſit alius alio craſſior ſicciórque, vel tenuior atque mollior. Hos autem nominis varietas toto propè genere diſiunxit, vt id quidem ſeuum appellare mos ſit, quod craſſius & magis terrenum eſt: adipem verò qui humidior & liquidior. Vnde cornigera (inquit Plinius) vna parte dentata & quæ in pedibus talos habent, ſeuo pingueſcunt: biſulca ſciſſisve in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Horum enim humidior temperatiórque natura, vti profectò & hominis, cuius corpus puro ſynceróque adipe oblitum eſt atque delibutum. Neque tamen is paſſim ſui ſimilis, ſed pro partis vi & natura diſpar. Venter inferior, vt qui magna ex parte membranoſus eſt, longè diſſitus à fonte caloris, multo adipe confertus eſt, eóque duriore ac ſicciore, qualis potiſſimum renes ambit & oblepit. Quæ ſub pectore partes conditæ ſunt, minus adipis congeſſerunt eiúſque mollioris: qualis circa pericardium & cordis baſin videri ſolet. Hac propemodum lege qui circa muſculos & cutem, crurum partiúmque inferiorum concreuit, durior ſicciórque deprehenditur, quàm qui thoracis & brachiorum muſculos atque cutem perungit. At nihilominus neque frigidiſſimis neque ſicciſſimis locis gaudet, quod cuiuſdam ſit caloris particeps. Hinc cerebri meninges nullus circumfundit, vt rarò membranas quæ oſſa conueſtiunt. Sic in hominum naturis qui vel calidiſſimi ſunt, vel frigidiſſimi atque ſicciſſimi, adipem nullum coaceruant, neque huic gignendo idoneam materiam habent in venis: qui verò à mediocritate in frigidum humidúmque demergunt, multò maxima illius copia redundant: & quoniam eorum ſanguis totus in adipem procliuis eſt, non poteſt cordis immodicus calor illius concretionem circa pericardium, quantò minus in reliquis partibus, inhibere & arcere. Quocirca his multò promptius materiæ vis abit in adipem, quàm cordis reliquarúmque partium calor poſſit diſſoluere. Qui naturæ mediocritatem ſunt conſequuti, ſanguinem media conditione obtinent: atque huius pinguior portio quæcunque in carnoſas calidáſque partes influet, vi caloris tota diſſipabitur & euaneſcet: quæ verò in membranas infertur, illarum frigore ea veluti conglaciat. Iam de medulla. In maioribus hæc oſſium capacitatibus concreſcens non minùs conſi

Adipis procreatio.

Differentia

Seuum.

In ventre.

In pectore.

Vbi concreſcat & quibus de cauſis.

Aliã cere-

conſiſtit quàm adeps : at maximè dureſcit quæ in ſpinæ fiſtula conti- *bri & ſpinæ,*
netur, eóque magis quo longiùs à cerebro profluxerit, cuius illa ceu *aliam oſſiũ*
ſtipes quidam eſt & portio longiùs exporrecta. Hæc quidem nullius i- *eſſe medul-*
gnis vi liqueſcunt aut diſſipantur, quin potiùs ſoliditatem acquirunt: *lam.*
reliquorum oſſium medulla non minùs quàm adeps calore liquata dilapſáque diffunditur. Vnde intelligi poteſt quantum illarum inter ſe genera differt. Itaque quibus animantibus oſſa non vt leonum vel aquillarum robuſtiſſima & ſolidiſſima eſſe debuerunt, maxima his anterior capacitas interiecta, cuius gratia cum duritie leuitatem quandam ad motum ſunt conſequuta. Non tamen inanis ea derelicta eſt, ſed medulla multa refercitur, quæ ex communi oſſium alimento per tenues venas eò penetrantes affluente, illic conditur atque reponitur, quæ deinde ſenſim multóque tempore præparationem accipiens albeſcit atque concreſcit, dum ſit idonea oſſi nutriendo, cuiuſmodi in humerorum, brachiorum, fæmorum atque crurum oſſibus plurima comperitur. Reliqua omnia in quibus ingentes illæ cauernæ non inſunt, ſeu quòd gracilia, ſeu quòd minus ad motum ſint neceſſaria, in laxitatibus exilibus humorem concludunt, medulla quidem liquidiorem magíſque fuſum, ſed qui tamen illi proportione quadam reſpondet. Cerebrum & ſpinæ medulla alium (vt dixi) ſuæ ſubſtantiæ modum habent. Porrò autem vngues atque pili licet in partium ſimilarium numero non ſint, conſiſtentiam tamen habent & proprium vſum, vt illorum quædam hic ratio nobis ſit ineunda. E ſummis digitis vngues e- *Vnguium*
mergunt, tanquam clauſulæ eorum tendonum, qui ad extremos digi- *ortus.*
tos deſinunt. Ab his enim excrementi & eluuiei quiddam ſemper emanat, quod in vnguium radices confluens, materia fit illis perpetuò augeſcentibus. Lati quidem facti & modicè duri, vt ſummis digitis firmi- *Pilorum*
tas conferretur ad exiguorum corporum apprehenſionem. Sic pilis ex *procreatio.*
craſſiore & fuliginoſa humorum eluuie ortus ducitur, quæ per anguſta cutis ſpiracula tanquam foras propulſa, impacta hæret in tranſitu, vt nõ ſponte vacuari poſſit, ſed alia rurſum è profundo ſublata hanc ferit, impellítque, tunc hanc rurſus alia, & multo tempore coniunctæ aliæque ſuper alias impactæ, corpus quoddam reddunt & conformant anguſtum ex tranſitus anguſtia ſtipatum : quod denique à ſui ſimili eluuie vehementer ictum foras propellitur, iam veri pili formam adeptum: húncque in modum quaſi ſuccreſcendo ſemper augeſcit. Non omnibus æquè locis prouenit, ſed his proximè quibus cutis ſicca calidáque plurimum ineſt: frigida enim & humida huic proferendo continendóq; ineptiſſima. Vbi ſicca duráque cutis, vt in capite atque mento, prolixior rigidiórque pilus profertur, & in animantium genere iis ferè, quibus tergora denſa ſunt & dura, vt capris, vt ſuibus. Pilorum & vnguium radices tenellæ ſunt & molles: quod verò ex cute extat, validum ac prædurũ.
In homine pili partim ſimul, partim poſtea gignuntur. Ingeniti quidem *Pili dupli-*
ſunt in capite, ſed propriè in palpebris & ſuperciliis, quos ab ortu pari *ces.*
ſemper magnitudine natura cuſtodit, & ne augerentur in duriſſimam & ſimilem cartilagini cutem infixit. Stabiles hi quoque & erecti non ad decorem modò, ſed vt vallum quoddam oculis obiecti, ne quid

extrinſecus incideret, aut è capite deflueret. Qui poſt gignuntur, primùm erumpunt in pube & ano, mox in alis, poſtremò viris in mento, atque hi quidem vt omnes qui reliquo ſunt corpore, tum ornatus, tum tegumenti gratia producti. His iam finem facio, quòd decurſa & planiſſimè expoſita iam videantur omnia, ex quibus admirabilis comparatur fabrica membrorum, ſolérſque partium deſcriptio atque hiſtoria contexitur.

Conſectionis ratio. CAP. XVI.

PARTIVM corporis humani enarratio eum curſum exitúmque tenuit, qui ſeorſum ſingulas, primùm ſimiles atque ſimplices, deinde compoſitas explanaret: ſic enim exiſtimauimus omnia magis perſpicua futura, ſi ad naturæ imitationem ex ſimplicium æſtimatione compoſiti cognitionem caperemus. *Anatomes modus.* Quiſquis volet quæ ante conſcripta ſunt dilucidè conſequi, ſibíque in apertum & ante oculos ponere, eam quam monſtro ſæpe viam terat, & alio cadauere muſculorum, deinde oſſium exiccatorum aptiſque compagibus reuinctorum, alio viſcerum interiorum conſectionem inſtituat, alio venarum quàm à iecore, alio arteriarum quam à corde inchoabit: alio denique neruorum quos à cerebro atque ſpina in ſenſus artúſque ſingulos ſtudioſè diligenterque proſequatur: hæc enim ſumma eſt & conducibilis inueſtigandi ratio. *Anatomica adminiſtratio.* At plerique omnes ex vno eodémque corpore omnia, aut certe quamplurima ſibi commonſtrari rogant, quorum nunc deſiderio ſatisfacturus, quo quæque loco, quóve ordine, qua induſtria (nulla earum partium, quæ variè implicitæ ſunt, aut diſrupta aut confuſa) exhiberi poſſint & expromi, ad dicendum aggredior. *Cadauer.* Cadauer in primis delectum ſit bona carnis habitudine, integra conſtantíque ætate, ſtatura mediocri & appoſita, incorruptum & partibus omnibus abſolutum, nec morbo, nec vulnere interemptum, verum ſuſpendio, ſtrangulis, aquâve extinctum. *Inſtrumenta.* Id præcelſo editóque ſcamno volubili collocabitur, medio theatro perflabili, conſidente ſpectatorum corona, inſtructi paratíque conſectatores & adminiſtri, qui ad manum & in promptu habeant nouaculas, ſcalpella, vncos, ſtylos teretes, ſerras, terebras, malleolos, acus, funiculos, modiolos & ſpongias. *Narratio.* Qui autem conſectioni præeſt, enarrata principio humani corporis dignitate, qua id cæteris præſtat animantibus, eóque tres in ventres & in artus diſtributo, omnes horum externas ſedes explicet, quæque illis veteres tum Græci tum Latini nomina indiderunt. Hæc præfatus, mox de vniuerſa corporis cute déque ei ſubdito adipe dicere inſtituat. *Ventris cõſectio.* Quod dum facit iubeat inferiorem ventrem aperire atque detegere, adhibita nouacula cutem findere è medio pectoris oſſe ad os vſque pectinis: rurſúmque per tranſuerſum è læuis ad dextra ilia, vt communis linearum ſectio cadat in vmbilicum. Sublata deinde cute, vmbilico autem intacto, gemina cutis exhibenda, epidermis denſior, vera quamuis craſſior, rarior tamen & crebris foraminibus peruia: *Pag. 25.* mox qui huic adeps obhærebat, in conſpectum ſe dabit. Ab his muſculorum abdominis explanatio facienda, quo interim ſpatio adminiſtri, octo muſculos ſuo, quóſque ordine ſecernent,

eas

caſ venas in rectis intactas ſeruantes, quæ ex pube in mammas effe- *Pag.29.*
runtur. Poſt hæc de peritonæo dicendum: quod cum exemptis omnibus qui in abdomine ſunt muſculis, conſectores ſolum atque nudum relinquent, aut ſaltem id ſimiliter atque cutem lineis duabus ſecabunt, extremis huius in coxas & hypochōdria retortis, vt totus iam venter inferior detectus in conſpectum veniat. Succedit de vmbilico breuis *Vmbili-* quædam expoſitio, quæ dum fiet, miniſtrorum erit vmbilici vaſa ſe- *cus pag.53* parare & expurgare. Hæc quoniam complura ſunt aduerſis diſiecta locis, ne fortè inteſtinorum conſectione pereant, diſiungi debent, & venæ quæ in iecoris caua pertinent, in dextrum hypochondrium, arteriæ verò & ductus qui ad fundum veſicæ ſpectant, in pectinem vel inguen reclinare. Aperto ventre infimo, innatans omentum conſpicitur: quod recitatis iis quæ de eo iam conſcripſimus, duplex proponatur, eiúſque ad ventriculum & colum inteſtinum adhæſio. Id mox eximatur, quoniam nondum eius, vt neque venarum, poteſt ortus conſpici. Priuſquam autem aliò res procedat, decet hoc loco inteſtinorum viſcerúmque omnium ſitum ſpeculari, vt his nondum à naturali ſede dimotis, obſeruare liceat quæ partes quibus in cute locis ſubditæ ſint atque reſpondeant: quod quidem non leue momentum ad medendi artem obtinet. Deinde verò ſuſcepta inteſtinorum narratione, conſectiores id *Inteſtina.* quod rectum appellant, eo loco vbi ad coxam ſiniſtram eminet, locis *pag.31.* duobus obſtringent funiculis acu traiectis, medióque inter hos ſpatio illud execabunt, mox inteſtina omnia à meſenterio ſenſim ſcalpello diuellent & quaſi diſſuent, ſeruato quidem quàm maximo licet meſenterio. Simul autem obſeruare conuenit ſitus adhæſionéſque ſingulorum compluriúmve vaſorum inſertiones: è quibus ne fortè præter modum ſanguis effluat, tutum erit venam quæ ad portas eſt iecoris vincire, citra vllam aliorum perturbationem. Vt autem ad ieiunum inteſtinum propiùs accedetur, id antequam ſub venam quæ ad portas eſt ſe conïiciat & recondat, duobus item vinculis excipiendum erit, medióque ſpatio conſecandum, vt ilico omnia inteſtina hinc in modiolos transportentur, in quibus demùm quiſquis volet poſſit exemptorum ſubſtantiam, figuram, tunicas, villos, reliquáque omnia nullo periculo nullóque labore contueri. Nunc autem viſcera omnia denudata ſe produnt, quæ tamen quò ſe apertiùs ante oculos proponant, ſanguis qui in ventris capacitatem ex occulto influxit, omnis hauriendus & ſpongiis exorbendus eſt, ac in modiolos exprimendus Explicandū deinde eſt *Meſente-* meſenterium cum ſeptem venis quæ in portas confluunt: quod eo in- *rium.* terim tempore à miniſtris pandetur atque extendetur, vt quæ dicuntur conſpicua fiant omnia. Succedit iſti pancreas media inter meſenterium atque ventriculum ſede. A quo deinde ventriculi ſequitur narratio, quem aqua per os & gulam demiſſa nonnulli impleuerunt, vt ſuo ſe tumore *Ver.* manifeſtiùs promeret, naturalémque ſitum teneret. Quem vt omnes conſpexerint, pyloron ab eius ima parte deductum, hincque ieiunum per pancreas in meſarei oras excurrens perſequi decebit. Hinc omnibus in *Cyſtis fel-* ſuas ſedes quantum fieri poteſt reſtitutis & inuiolatis, tempeſtiuum erit *lis.* bilis veſiculam ſermone vſurpare, mox eam ſublatis leniter fibris iocineris in apertum proferre, atque eum ipſius tubum quem per

Multorū obſeruatio. pancreas in ieiuni inteſtini ſubſtantiam infigit. Sub hæc verò venam quæ ex portis per pancreas ſub ieiunum demerſa in meſaræum contendit, & eius in ſeptem ramos enarratam diſtributionem nunc lucidè contueri datur, ſed ramum eum maximè qui ex ingenti illo ſtipite in ventriculum & lienem conſedit, ſua comitatum arteria, quæ ab aorta è diaphragmatis ſedibus in iecur excedit. Si gracile & extenuatum corpus erit ſingula quæ dixi primo ſtatim obtutu oculorum futura ſunt obuia: ſin obeſius, ex trūco in primis qui ad portas eſt, deinde ex ramis eius ſingulis, adeps ſummo digito leniter eximendus, ne quicquā dilaceretur aut pereat. Quæ vt perſpecta ſatis fuerint, pancreas quidem intactum relinquetur: at meſenterium extirpandum & radicitus tollendum eſt, ſecta quidem vena portę ſub eo loco quem vinculum obſtrinxit, & adacta nouacula per meſenterii radicem, quæ arteriæ maiori in longum adhęret. Hoc ipſo autem opere ſpeculari liceat arteriam & neruum, qui è lumbis in meſaręum diffunditur, ſimúlque primas omenti radices. Obſeruandum hic ſedulò ne quod ſubiectorum vaſorum, quæ perampla lumbis accumbunt, aut punctum aut vulneratum diffluat Sanguis denuò qui recens illapſus eſt exhauriendus, corpúſque omnino ſiccandum. Iam hoc ordine conducit iecur atque bilis folliculum, mox lienem contemplari, & omnia quę de illis ſigillatim dici ſolent, ſeorſum planiùs cōmonſtrare. Ne tamen ea labefactetur ſocietas, quæ hæc cum ſuperioribus coniunguntur, nondum diſcindi aut eximi commodè poſſunt: aut ſi forte id vlla ratione efficere cogimur, priùs quæcunque circumſtant vaſa arctiùs vincienda ſunt, maximéque *Renes & veſica.* vena caua mox vt emerſit è iecore. Poſt hęc de renibus & vrinę viis habendus eſt ſermo: ac tum temporis membranulas quæ illic complures extant quaſi exortus tum meſenterii, tum omenti, atque ſuperiorem peritonæi membranam (id enim duplici conſtare proditum eſt) adiectúmque renibus adipem, adhibitis vncis atque ſcalpellis conſectores circumcident & amputabunt. Sic enim nuda & aperta omnia, clariora exiſtent, arteria maior, eíque aſſidens vena caua, nerui vtrinque per lumborum muſculos propagati, & quicunque demum proceſſus ab eorum ſingulis, tum in renes, tum in teſtes atque veſicam contendunt. Quoniam autem in hunc ordinem de renibus & viis vrinæ mentio debet incidere, emulgens tum vena, tum arteria vincienda eſt, dextra quàm ſiniſtra potius, quòd ab hac ſiniſter vrinæ canalis deriuetur. His tum inde diſſectis vaſis, ren dexter extirpabitur incidetúrque parte tumentiore, vt qui intus latebat ſinus, iam in conſpectu ſit, vtque ſtylo terete hinc in canalis inſertionem traiecto, omnis ratio exprimendæ tranſmittendæque vrinæ cognita ſit. Cùm autem ad veſicam oratio transferetur, cutis ab imo ventre dextrorſum per penis radicem ad ſcroti extremum interſcindetur, detectum nudatúmque os pectinis diſiungetur, obtuſiore nouacula in medium cartilaginoſæ commiſſuræ mallei plumbei ictibus adacta, ipſiſque coxis in poſteriora magna vi retortis. *Vaſa ſpermatica & teſtes.* Diductis his, ipſóque pene, in ſiniſtrum inguen reducto, tota veſica propalàm eſt, & quæcunque ei aſtant particulæ. Spermatica vaſa atque teſtes iam explicare decet, partéque ſiniſtra quam integram reſer-

uauimus, idipſum vas ab emulgente per medias peritonæi membranas perſequi aduſque coxam ſiniſtram. Inde teſtis ſiniſter abripietur à ſcroto, penitúſque diducetur, quo manifeſtiùs pateſiant quæ in eo ſunt omnia. Quin & paraſtates indicandus eſt intrò ad veſicæ ceruicem recurrere, & in penis canalem confluere, omnia denique quæ pleniùs ſuis locis à nobis ſunt prodita. Hæc demum vt eximantur, vinciendæ ſecandæq́ue ſunt emulgentes, tollendíque renes, item ductus vrinæ, vaſa ſpermatica, teſtes, genitale ac veſica, vena tamen caua & aorta quãtum maximè fieri poteſt illæſis. Si alicunde ſanguis largiter affluet, aut conſtringendus continuò locus erit, aut conſuendus, quantúmque ſanguinis circumfluet ſpongiis combibendus. Porrò autem ſi fortè mulier conſecatur, quæcunque de vtero dici debuerunt, modicè ſublata duntaxat veſica, hìc apertè commonſtrabuntur. ſitus, cornua, teſtes, canalium inſertio, ceruix, oſtium geminum, omnium denique venarum quæ ad hunc vtrinq. feruntur infixio. Vterum autem vt vna cum cæteris miniſtri abſtulerint, ſolùm reſtabit inteſtinum rectum, in cuius hęmorrhoidas è ramis venæ cauæ deriuatas, animum ſenſúſque intendere conueniet. Hoc tandem eiecto nihil in ventre inferiore præter venas & arterias reliquum erit. Quocirca his duntaxat manentibus velim deinceps ad vitales partes tranſiri: in quas dum incumbent conſectores, eorum adminiſtri crura interim deglubent ac nudabunt, vt quæ in hæc permeant venarum, arteriarum, neruorúmque propagines ac muſculi ſuo quæq́ue loco & ordine clariùs in conſpectu & oculis ſint omnium, in quibus adminiſtrandis non alium curſum teneri velim, quàm qui de illis ſuprà eſt à nobis conſcriptus. In thorace igitur primùm cutis detrahenda, ſub qua muſculi, mammarum glandulæ, ſubditæq́ue coſtæ enarrari commonſtraríque debent. Hinc capacitas interior adeunda, ducto ſcalpello ex punico malo per os medium pectoris in ſummum iugulum, vt coſtis deinde in contraria verſis ac retortis, diſſepientes membranę (quas diximus geminas haberi) diuelli, & in ſuum quæque latus diſtrahi poſſint. Id autem ſi factu operoſum nimis & fallax lubricúmque videatur, altera diſſecandi conſuetudo inueterauit, quæ diſciſſis vtrinque extremitatibus coſtarum cartilaginoſis, os vniuerſum pectoris tollit: quod tamen dum fit, cautio adiungenda eſt, ne vena caua quæ ad iugulum eſt vulneretur, ſimul verò nerui proponentur, qui firma adhæſione oſſis interiora peruadunt. Hinc diſſepientem membranam ſtylus alter in longũ, alter in tranſuerſum actus, alioqui lapſuram excipiet atque continebit. Quibus ita rectè conſtitutis, omnia quæcunque thoracis capacitas includit recenſeri apertéque depromi poterunt. Primùm quidem diaphragma è coſtarum extremis natum iiſque ſupra ſubtérque annexum: deinde verò membranarum tum coſtas ſuccingentium non interſepientium adhæſio mutuáque ſocietas. Quibus apertis pulmones deſcribere contemplaríque expedit, vt ij cor amplexentur, omnémque capacitatem impleant: quos tamen qui volet ori folle adito, aëre ſpiritúque diſtendere, is præter ſitum eos quoque motus ſtudioſè comprehendet, qui in viuentibus nobis obeuntur. Ab his pericardium ſuprà operietur, obſeruato

Vterus. *Partes thoracis.* *Mammæ.* *Thoracis apertio.* *Partium ſpiritualiũ obſeruatio.* *Pulmones.* *Cor.*

humore quem concipit. Mox ſuſcepta cordis tractatione, ſitus eius omniúmque canalium qui tam in id inſeruntur, tum ex eo ſpectant in pulmones, obſeruandi. Quanquam autem qui operi explanando præficitur, hic quadam orationis continuatione cordis ventriculos & valuulas, horúmque ſubſtantiam atque magnitudinem fortè expediuit, nondum tamen cor incidi debet, neque cæterorum quicquam quæ tum illic, tum ſub diaphragmate poſita ſunt diuellendum, ne vno quouis rupto aut lacerato, germana naturaliſque conſtitutio vnà pereat. Quocirca iſtorum, vt aliorum complurium plenior commonſtratio in poſterum differetur. Nunc verò vtilis ſe offert venæ cauæ ſpeculatio, quam miniſter dextrum pulmonem manu molliter extollens, indicabit è iecoris conuexo per diaphragma ſurſum commeare, hácque parte dextra ad iugulum feſtinare, proceſſúque propagines in diaphragma & pericardium edere, ramo cordis ambitum irrigare, pariete ſuo ſiniſtro illius dextrum ventriculum ſubire atque circumplecti: paulóque ſuprà, venam coniugii expertem in quintam dorſi vertebram deiicere, quæ mox deorſum excurrens multis riuulis octo vtrinque coſtas inferiores alit. Omnibus hanc ipſam conſtitutionem ſeruantibus, commodum eſt de neruis è ſexta cerebri coniugatione huc miſſis verba facere: de híſque rurſum qui è dorſi medulla in ſingula coſtarum interualla vtrinque porriguntur. Hi enim nunc conſpicuo diſcerni poterunt, vt & ij ſanè qui per coſtarum radices vtrinque ad inferiora contendunt, & qui per diſſepientem membranam in medium diaphragma ſe inferunt, & qui per ſterni concaua in diaphragmatis ſumma apud malum punicum figebantur. Qui autem vnà cum œſophago ventriculum ſubeunt, poſthac apertiùs eminebunt. Iam pars aduerſa adeunda eſt, ſiniſtérque pulmo ſimiliter erigendus, vt ſimul atque arteriarum è corde diſtributio recitabitur, maioris illius trunci deiectio in ſpinam, eiúſque in duos inſignes ramos ſurſum deorſúmque latos diremptus ſpectetur. Quæ omnia quo cunctis clariora euadant, interim dum arteriarum atque venarum productiones memorabuntur, iugulum atque guttur detegendum aduſque oris interiora, findendáque eſt maxilla inferior adacto cultro in eam menti commiſſuram multò arctiſſimam atque contumaciſſimam, quæ primores inter dentes conſedit. Quod ſi non facilè præſtari poteſt, maxilla infirmiore loco obteri debet, aut ſerra deſecari. Cum autem ſic nuda & in medio poſita erunt omnia, tum venæ cauæ, tum arteriæ diductio omnis quæ apud ganglium in alas, in humeros, in ipſam denique ceruicem fit, clariùs elucebit. Quod ſi illarum productiones in extremum animo eſt promouere, decet adminiſtros per otium eas in brachiis conſequutione quadam retegere: at priùs tamen cautione quadam vinculis excipiendi ſunt rami omnes, ſtatim vt è ſtipitibus ſuis emerſerunt. Nerui recurrentes hunc iam ordinem tenent vtrinque ab arteriarum ramis, quos circumplicant, ad laryngem ſurſum perſpicuè reducti. Poſt hos ſunt guttur, larynx, epiglottis, tonſillæ, lingua, & quicunque huc nerui pertinent, atque venæ: deinde columella, palatum & dentes, quorum non minus perſpicua eſt inſpectio, quàm expedita atque breuis explicatio. His ita permixtè vniuerſéque citra vllam diſruptionem aut ademptionem commonſtratis

Vena caua.

Nerui.

Arteria.

Iugulum & ceruix.

Nerui recurrentes.

Partes oris.

tis, expedit demum ſingula ſolerter eximere ſingúlque illa denuo ſeorſum rimari, quò prorſus & vſquequaque perſpicua ſint, & tanquam in clariſſima luce expoſita. Imprimis itaque & vena caua & aorta ſub gãglio excecabitur, priùs tamẽ vinctis vt dixi ramis omnibus qui illinc ſparguntur, maximè verò iis qui in ceruicem & caput excedunt. Vena caua ea rurſum ſede quæ inter diaphragma & cor poſita eſt, ipſa quoque aorta arteria in trunco maiore ſtatim vt ex corde emergit in ſpinam, diſcindetur adhibitis priùs vtrinque vinculis. Summa lingua, aſperáque arteria tum demum ab œſophago ſenſim detrahetur, infixa nouacula ad diſſepientis membranæ radicem, tota dirimetur aduſque diaphragmatis concurſum: deinde verò arrepta ſublatáque lingua & aſpera arteria, mox pulmones inſequẽtur, itémque diſſepiẽs membrana, pericardium, cor, & quæcunque vaſa in id pertinere diximus: reſtabunt duntaxat œſophagus & ramus aortæ qui ſpinæ dorſi accumbit. Horum iam extirpatorum debet accuratiùs ſubſtantia percipi: itémq. figura, magnitudo, partiúmque numerus, quàm maximè autem ventriculorum cordis, valuuarum & vaſorum in pulmonibus conſtitutio, quæ dum reliqua adminiſtrabuntur: ingenti lebete ebulliri poterunt proximo ſpectatorum conuentu minutatim excutienda & explicãda. Vt autem quæ reliqua ſunt viſcera examinẽtur integriùs, vena caua eo loco qui inter iecur & renes medius interponitur diſcindenda: tũ deinde œſophagus ſubdito ſcalpello vnà cum adhærentibus ei neruis, qui tum manifeſtiſſimè ſe promunt, ſecernetur, móxque nouacula per diaphragmatis radicem acta, id primum, deinde ventriculi, iocineris, atq. lienis vincula circuncidet. Apprehenſa tum gula, multa protinus conſequũtur, nempe ventriculus, ieiuniũ inteſtinũ, iecur, lienis & venę portæ atque cauæ nõ exigua portio. Hoc autem ipſo opere decet animum ad arterias adhibere, & ad neruos qui ex ſpinæ cõpluribus locis in hęc viſcera proferũtur. In ſingulis cùm exempta fuerint, licet ſubſtantiam, figuram, magnitudinem, partiúmque numerũ ſeorſum ad vnguem explorare atque ſagaciter inquirere: at ſitus & cõnexio nõ niſi cùm omnia hærent in corpore, nondum de ſuis deuulſa ſedibus, certò perſpici poſſunt. Iam verò ex iis omnibus ſublatis, aorta ſpinę accumbere adúſque renes ſola cõſpicitur, in qua complura cernere eſt earum arteriarum foramina, quas in diaphragma, ventriculum, iecur, lienem, meſenterium, atque renes efferri diximus, omnia quidem inter ſe finitima eo ſitu vbi initium eſt lũborum. Locus ſanè & occaſio hic pulchrè offertur ad venarum arteriarúmque in omnes artus diſtributarum confectionem, hanc tamen non alia via atque ratione adminiſtrandam ſtatuo, quã quæ ſuprà eſt à nobis expoſita. Quocirca de capite pręcipiendũ iam eſt. Poſt eius capillos atque cutẽ, pleriq. ſolent caluæ oſſa omnéſque ſuturas eſſe differere: quòd dũ fit calua tota ſerræ crebris impulſionibus circũciditur, móxque ſenſim extirpatur, vt qui è meningibus per ſuturas in pericranió emanãt villi ſpectẽtur. Dehinc autẽ inito ſermone de meningibus, craſſior illa vncis ſublata, ex fronte occiput deſecabitur, in qua quò turgidiores & illuſtriores cõſpiciantur venę, ceruicis venæ & arterię cõſeruentur arctioribus vinculis obſtrictæ. Sub hac te-

Exemptio partium interiorũ.

Arteriæ & venæ.

De capite.

Meninges.

nuis altera meninx ſimiliter vncis extollẽda palámque indicãda: hinc proximum erit oſtendere vt ambæ inter priores cerebri partes iunctæ demergantur, vtque cerebrum à cerebello copulatæ diſterminent. Ab

Cerebrum & eius partes.

his autem cùm cerebri completa erit deſcriptio, pars eius ſumma ad dimidium ferè minutatim reſecabitur, dum detracta ſuperiore illa medullæ portione, priores intus ventriculi, quique in eis contextus eſt choroides, patefiant: deinque ſenſim ablato eo quaſi fornice qui ventriculum medium integit, canalis vermi ſimilis ab hoc in cerebellum traiectus, animaduerti poſſit oculíſque luſtrari cum glutiis vtrinque

Neruorum coniugationes.

aſſidentibus. Priuſquam hinc vltrà pergatur, ſeptem neruorum coniugationes explicari commonſtraríque ſigillatim debent, cerebri quidem lateribus molliter alternè ſublatis: hæ ſiquidem diu incorruptæ

Rete mirabile.

manent. At contextus admirabilis, vt & certè vermis atque glutia, tridui quatriduíve cadaueribus, præſertimque ſtrangulatis flacceſcunt atque contabeſcunt, vix vt ea clarè detur internoſcere. Recens autem extincto animante contextum illum choroidem è prioribus ventriculis perſequi cõueniet aduſque lacunam & cerebri baſin, è qua vt craſſa meninx euulſa fuerit, glandula in conſpectũ veniet, ſub qua & oſſe prætenui quod veluti ſumma eſt cunei facies, contextus ille mirabilis

Cerebellũ.

integer pleniúſque cernetur. Poſtremo autem cerebello detecto vẽtriculus obſeruabitur, illiúſque in ſpinæ medullam deriuatio, itémque venarum & arteriarũ extrema illuc ex inferis partibus allata. Quod ſi

Spina dorſi

præterea ſpinam omnem in longum diffindere placet, erunt perſpicui ſanè omnes prodeuntiũ illinc neruorum exortus, quos qui volet cum muſculis conſecutione quadam ad extremum perſequi, deſtinatum in id corpus conſecabit, eum prorſus ordinem imitatus, quem ſuprà de

Senſus.

neruis ac muſculis conſcripſi. Senſuum ſpeculari inſtrumenta nullius eſt laboris aut induſtriæ, quin & omnis oculorum compoſitio nó minus ex bubulis quàm ex humanis animaduerti poteſt. Quocirca hic iam rei finem pono, cùm ſumma & generalis ratio adminiſtrandæ conſectionis ſatis ſupérque explicata videatur: nam ſingula quę vnuſquiſque nullis adminiculis, ſed (vt dicitur) ſuo marte minimáque meditatione ſuffecerat, hic fruſtrà viderer perſequutus.

PERORATIO.

Firmiſſima artis medicæ fundamenta iactauimus, dum deſcripta humani corporis conſectione, omnes eius particulas ſingillatim ob oculos propoſuimus: quarum cognitio ſi ſenſuum fide atque conſtan-

Anatomes neceſſitas & præſtantia.

tia firmabitur, vim quodammodo iam adipiſcitur aut communium euidẽtiúmque notionũ, aut earũ quas Geometræ non demonſtrare ſolẽt ſed poſtulare vt ſibi cõcedãtur, ex quib. poſthac aditus ad demõſtrationem facilis patebit. Si præterea fructus cõmoditáſque ſpectabitur, conſectio eam ſubiectam materiam explicat, in qua omnia quæcunque ars præcipit verſari examinaríque debent. Vt enim qui rerum geſtarum.

ſtarum memoriam repetunt, non illas rectè poſſunt animo concipere, niſi prius locos & regiones quibus obtigerunt vel ſenſibus luſtrarint, vel ſibi quodammodo ipſi cogitatione depinxerint: ſic profectò ſi quæcunque ſolet ars medendi tractare percipienda ſunt, neceſſe eſt humanum corpus perſpectum habere, in quo omnia contemplemur & quaſi penitus animo cernamus. Huc atque illuc errans & vaga eſt omnis rerum cognitione, futilis parúmque ſtabilis memoria, quæ in hoc tanquam ſolio non conſidit atque ſuſtinetur. Res quidem quàm verba multò ſunt conſtantiores, & quibuſcunque vel morbo vel ætate ingraueſcente, vel diuturnitate temporis mentis ſenſa vaneſcũt: iis priùs nominum quàm rerum cognitio atque memoria deponitur. Vnde cùm tanta in rebus & in locis vis inſit admonitionis, non ſine cauſa ex his veteres cognitionis memoriæ duxerunt diſciplinam. Itaque vt ad hiſtoriæ fidem Geographia, ſic ad rem medicam corporis humani deſcriptio pernoſcenda.

LIBRI I. DE PART. CORP. HVMANI deſcriptione, finis.

DE ELEMENTIS,

LIBER II.

PRÆFATIO.

QVI parcè ac leuiter in philoſophia artium omnium procreatrice verſati, medẽdi artem diſcendam tradendámve ſuſcipiunt, ſatis ſupérque ſe facturos exſtimant, ſi humani corporis anatome decurſa è veſtigio ad ſingulorum morborum cognitionem curationémque feſtinent. Hoc dum illi compendio ſibi viam parant, moliuntúrque breuem ac facilem artem, in perpetuę obſcuritatis latebram præcipites ſe deuoluunt, & quaſi luce menti erepta, denſam noctem ac tenebras ob oculos offundunt. Eſt enim ipſa ratio lux mentis, quam qui deſpuunt, neque rerum cauſas intueri, neque quod quaque in re verum ſit exquirere, neque falſa diiudicare poſſunt: ſed omni æuo ſingulari illo ſplendore deſtituti, cæco quodam & temeratio nixu ſurſum deorſum trahuntur: diſſolutam & ſine neruis ac articulis huc & illuc fluctuantem futilémque rerum confuſionem animo conſequuti, cunctis in rebus quaſi modò naſcentes obhæſitant, nihil ratum, nihil comprehenſum, nihil fixum habentes, ſed ſemper, in ancipiti & eo loco ſtantes, à quo leui momento poſſint dimoueri. At verò qui admirabili quodam philoſophandi ſtudio cõcitati, conabuntur in ea curricula venire, in quibus celebrium virorum impreſſa ſunt veſtigia, ij rerum cognitione primùm accepta quæ ſenſibus obuiam

Nihil firmum eſſe, quod non ex cauſis per demonſtrationem cognitum ſit.

Inueſtigãdi ratio ſeu ordo reſolutorius.

inſidebunt, rudi earum contemplatione, minimum tenebuntur, ſed vltrà progreſſi mentis agitatione eò ſe cōferent, vnde tanquam prægreſſis ex cauſis illæ ſuam originem traxiſſe videantur. Hinc ſenſim penetrabunt altiùs, donec id tandem cogitatione pertingant, in quo expleta mens tanquam in extremo conſiſtat. Quum igitur humanum corpus anatome in partes ſenſu conſpicuas diſſolutum iam ſit, ab his deinceps ad ea tranſeundum, quæ cogitatione ſola diſcernuntur, & altiùs inueſtigandum ex quibus elementis pars vna quæque condita ſit, & quæ ſit elementorum permiſtio, quæ temperatio, quæ vires ac facultates lateant in illis, & quo ſpiritu quóve calore ſeruentur. Quum analyſi hæc inuenta perceptáque fuerint, compoſitionis dein ordine cōſpicuum fiet, quę ſint effectrices omnium cauſę, qui ab his gignantur humores, quę partium ſingularum functiones ſint, & quę naturalis omnium adminiſtratio. Sic vniuerſa contrahetur phyſiologia, quæ naturalem de homine contemplationem demonſtrationis vi conſtituit.

Humani corporis in partes tum compoſitas, tum ſimplices diſſolutio. Cap. I.

HVMANVM corpus vnum efficit tum continuatio ſeriéſque partium, tum omnium conſentiens & in molitionem vnam conſpirans illa cognatio. Id autem ſimplex cùm minimè ſit, varium efficitur partium diuerſi generis ſtructura, & earum multiplici figura, quæ non modo locis diſcluſæ iacent, ſed etiam alię ex aliis ſunt conditę, aliiſque aliæ figuris inſignes, prout ſua cuiuſque conditio & facultas poſcere videbatur.

Totius humani corporis diſſolutio vſque ad ſimplicia.

Itaque corpus vniuerſum in caput, thoracem, ventrem & artus dirimi diſtrahíve poteſt, ex quibus coagmētatum apparet, hæc ipſa rurſum in alia: caput quidem in faciem, oculos, frontem, naſum, auriculas, aliáque plura: thorax in pectus, latera & pulmones, venter in abdomen ſubditáque viſcera: artus in tota crura & brachia: atque hæc in humeros, cubitos & manus. Rurſum verò hæc ſingula minutiùs cōcidantur, vt manus in digitos & palmam, digiti in alia, vt in cutem, venas, arterias carnem, neruos, tendones, vincula, cartilaginem, membranas & oſſa: ſimiliter cætera membra qui penitius introſpiciet, ſentiet vnumquodque in hęc omnia vel certe plurima diſſolui, vltra quæ iam nihil vel diligētiſſima ſenſuum obſeruatio poſſit cognoſcere.

Partes ſimilares & diſſimilares.

Sūt enim hæc vndique ſimilia ſunt, vnam paréמque omnino ſubſtantiam adepta: vnde primùm Ariſtoteli ὁμοιομερῆ, id eſt eiuſdem naturæ partes nuncupantur, quę ſimplices quoque dici poſſunt, in quibus nimirum tanquam ſenſu minimis corporis diſſolutio conſiſtit.

Simplices & compoſita.

Sic quidem vltimæ ſunt & extremæ, quę tamen ſi compoſitio ſpectabitur, primę fient omnium.

Totius compoſitio ex ſimplicibus

Ex harum enim compactione aliæ partes conſtant, quas ἀνομοιομερῆ, id eſt, naturæ diſſimilis appellant, vt plerique ſimplici nomine illas ſimilares, has verò diſſimilares. Illas prętetea, primas & ſimplices, has compoſitas, quod illæ iſtarum gratia habentur, & tanquam materia quędam in diſſimilarium compage & coagmentatione ſubſternuntur

ſternuntur

Pars organica ſiue officialis.

ſternuntur. In compoſitis modus ſtatuitur, vt hæ minus, hę verò magis compoſitæ iudicentur. Eſt autem & cùm diſcernendo partium geſtiones & munera ſpectantur, atque tum quoniam officiorum actionúmque gratia, corporis partes conditæ ſunt, omnem eam partem cuius opera communem toti corpori actionem edere poſſumus, inſtrumentum licet appellare, & quaſi ſubſidium ad aliquid agendum. Deinde ex actionum geſtionúmque differentia & ordine, inſtrumẽtorum differentię ponuntur. Sic vniuerſum corpus animę inſtrumentum ſtatuimus, & viſionis oculum, concoctionis ventrem, cõprehenſionis manum, progreſſus pedes. In his verò & digitus minus eſt inſtrumentum quàm manus, & hæc minus quàm brachiũ, hoc denique minus quàm corpus vniuerſum.

Inſtrumenti ratio.

Quoniam verò organum non ſui ipſius, ſed obeundi muneris gratia eſt conſtitutum, vt opus efficiat, debet apparitionem quandam & inſtructionem in id obtinere, vnde & nomen inuenit. Eſt autem ea figuræ concinnitas, quæ ſua eſt cuiuſque, & qua adempta inſtrumẽti ratio perimitur. Nihil enim quod rude & informe, inſtrumẽti nomine dignum eſt, ſed quod formatum & inſtructum & aptum corpus eſt ad opus, id idoneum illius eſt inſtrumentum. Quocirca ſi exquiſita petetur nominũ ratio, inſtrumentariæ, id eſt formatæ parti obiicitur pars informis, & [illegible], atque hæc oppoſitio eſt in ſubſtantiæ genere, illa verò per figuram.

Parti ſimilari inſtrumentariam non opponi.

Vnde perſpicuum eſt eos rerum genera permiſcere, omniáque turbare, qui parti (vt ita dicam) ſimilari inſtrumentariam opponunt, perinde atque ſi albo dulce contrarium facerent. Sed & ea quæ diuerſorum ſunt generum, ſi enũtiantur de eiſdem, palàm eſt contraria non eſſe.

Prima ratio.

Atqui venas & arterias oſſáque pluríma ſimili natura cùm ſint, inſtrumenta tamen omnes appellant ob figuræ ſpeciem.

Secunda.

Ea nequaquam inſtrumenti ratio eſt, vt ex partium varietate concretum ſit, cùm ferream ſecurim opifices plerumque totam exhibeant, ſed vt idonea figura ſit inſtructum.

Tertia.

Neque demum ſimilaris corporis neceſſe eſt quoduis fragmentũ totius appellatione dici. Quo errore quidam abducti, venæ & arteriæ tenue fragmentum cùm viderent neque arteriam, neque venam appellari, diſſimilium partium eſſe cenſuerunt, ignorantes illa non ſubſtantiæ, ſed figuratæ ſubſtantiæ nomina accommodari. Neceſſe quidem eſt ſimilarium fragmenta ſimilem integris ſubſtantiam obtinere, at non illico eadem quoque appellatione dici. Ergo hoc difficultatis vt claudatur, quæcunque in corpore pars diuerſi generis apparebit, eadem mox & inſtrumentaria iudicetur: hoc enim natura proſpexit, vt particularum diſſimilium compoſitioni, figuram & conformationem quandam coniungeret. At non ſic licet reciprocare, vt quæ pars inſtrumentaria ſit, eadem ſtatim ex varia natura conſtet, ſitque diſſimilaris.

Quid pars corporis, & quot ſimplices ac ſimilares propriè dinumerentur.

CAP. II.

PLVRIMA habet humanum corpus, continétque ſimplicia, ſine quibus neque diu, neque conuenienter conſeruari poteſt, vt ipſa

ritus, lac, ſemen, ſanguinem, vtiles humores, & quæ ab his defluunt ſuperuacanea ſuis quibuſdam receptaculis concepta: præterea oſſa, cartilagines, vincula, tendones, membranas, neruos, venas, arterias, cutẽ, carnem, itémque adipem, medullam, pilos & vngues: hæc omnia quidem ſimplicia, ſed quibus nõ ex æquo partis appellatio attribui poteſt. Pars enim, eſt corpus toti cohærens communique vita coniunctum, & ad illius functionem vſúmve comparatum. Itaque ſanguinem in venis vel humores toto corpore fuſos partes non dicimus, vti neque ſpiritus impetu cordis impulſos in arterias: hos enim corpora in præſentia non dicimus. Illi quamquã ſunt corpora vti & oculorum humores, nuſquã tamen hærent coniuncti, ſed fluxi deerrant quaſi vaſe concluſi. Siquis humor intus fortè concreuit, hęſitque ventriculo aut lieni, quia tamen illi verè coniunctus non eſt, neque communem vitam accipit qua regatur, pars haberi non debet, vt neque calli, neque verrucæ, neque tophi. Sed neque ex carne tumorem vndelibet erumpentem, licet alatur & viuat, partem verè dixeris: quia præter naturam & prodigioſè cùm ſit, nullam functionem nullúmque vſum toti, ſed potiùs incommodum affert. Sic neque oculi dimidium pars eſt corporis ſimpliciter & abſolutè vocanda, quod nullam functionem nullúmque ſola officium exhibeat: cuius & aliud argumentum eſt, quod neque organon, neque ὁμοιομερὲς rectè appelletur. In horum quoque numero habendum eſt tenue oſsis aut nerui fragmentũ. Iam verò omnibus hac ceu lege quadam comprehenſis, ſcrutemur num pili & vngues corporis partes & eſſe & dici poſſint. Illi quidem è corporis materia conſiſtunt, hæréntque toti firmiſsimè, propria quadam circumſcriptione definiti, neque profectò præter vſũ condonati mortalibus: attamen quòd non ita coniuncti ſunt, vt communi totius vita fruantur, in partibus corporis non habentur. Non enim illi oſsium aut ſtirpium more viuunt, nec alimento intrò adacto tractóve nutriuntur, nec incrementum in latum & profundum vt in longum ſuſcipiunt, ſed materia quadam vice alimenti (propriè ſiquidem alimentum non eſt) illis ad radicem poſita iunctáque, in longitudinem atque molem ampliorem proferuntur, haud ſecus atque lapides qui in terræ ſunt viſceribus, aut domus dum extruitur: quod ex his palàm fiet, quæ de nutritione poſthac dicētur à nobis. Non pauca tamen his obijci poſſunt. Nam pueris vnà cum digitis vngues quoque in longũm atque latũ increſcunt, pariterque in profundum, & ætate craſsiores durioréſque euadunt. Eadem eſt & in pilis ratio, qui prouectis quàm pueris vt longiores ita craſſiores ſunt & rigidiores. Deinde verò quòd vngues & pili non creſcunt in immenſũ, ſed definitam incrementi legem & metam habent, quemadmodum & ſtirpes, fidem facit eos vera nutritione increſcere. Si enim admota dũtaxat ad radicem materia atque ſubiecta adaugeſcunt, quoniã continenter ſuggeritur & accedit (hoc teſtimonio quòd derasi vel præciſi ſemper ſubnaſcuntur) continua adiunctione deberent tandem in immenſum luxuriare atque grandeſcere. Atqui contrà fieri cernimus, his vt plãtis conſtitutos incrementi limites, quos prætergredi non liceat. Quocirca his vt ſtirpibus videtur alimentum omnem ſubſtantiam intrò ſubire,

Pars corporis quid.

Definitionis explicatio.

Pilos corporis partes non eſſe, vt neque vngues.

Aduerſæ rationes.

Aduerſariũ refutatio.

quod

quod prima ætate alit & auget: & tandem ceſſante incremento tátùm alit. Hæc quidem non mediocriter vrgent, ſed illa magis, quod pili vel vngues præciſi omni ætate vel decrepita & præcipitata recreſcunt: deinde quòd hecticis & tabidis, quibus reliquum corpus non augetur modò, ſed etiam planè exhauritur & liqueſcit, ij ſoli diffunduntur & grandeſcunt: neque is modò, ſed etiam vita deſtitutis corporibus Quibus apertè conuincitur non naturæ attrahentis beneficio, ſed excrementi redũdantis vi & egreſſu ab radice duntaxat illos increſcere. Emergit autem id præparatum pulſúmque vi caloris, indicio quod defunctis non ſemper augeſcunt. Quod pueris ætate procedente in latum ſparguntur, efficit partium à quibus prodierunt amplitudo: quòd verò fiant craſſiores, excremento tandem ſicciori aduſtioríque facto acceptum refertur. Quòd autem cùm ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, non vltrà promitti trahique poſſunt, tametſi materia ad radicem ſuppetit, vnum ex his eſt in quibus non aliud quàm mirari liceat Dei & naturæ prouidentiam. De medulla autem nihil ambigi poteſt eam, quæ in ſpinæ fiſtula tenetur, non aliter quàm cerebrum corporis partem eſſe: quandoquidem non vſu modò, ſed proprio quoque perfungitur munere, & vitã habet, cuius ope trahit & in ſe recõdit alimentũ. Cęterùm quę in exilibus oſſium cauernis eſt, vt liquidi humoris ſpeciẽ oſtendit, ita non pars corporis eſt, ſed oſſis alimentũ, quod à ſanguine primùm deductũ ab illius natura mox deficit, ſensímq; mutatũ in oſſis naturã tandem faceſſit Similiter quæ maiores implet oſſiũ laxitates vt crurũ, vt humerorũ, quãquam firmior ſolidiórque ſubſiſtit, alimentũ tamen eſt oſſis tanquã commeatus aliquis congenitus datúſque ab ortu; propterea quòd oſſis ſoliditas nõ facilè aliud ſinit extrinſecus intrò commeare. Medulla quidem vi oſſis atque tepore albeſcit & concoquitur, captáque ſenſim in oſſis naturam abſumitur. Quod igitur in ea laxitate manet tanquam ſuperabundans ad futuram neceſſitatem, id medulla eſt, quam Ariſtoteles concoctum excrementum (ſic vocát ſuccum corporis ſuperuacaneum) appellauit, non tamen inutile & reiectaneum. Quamobrem decepti videntur qui vt aduerſas ſententias in concordiam adducerent, medullæ partem alteram vtilem, inutilem alteram, totam verò partim alimentum, partim excrementũ eſſe prodiderunt. Ea ne præproperè deſit, illapſi extrinſecus alimenti ſubſidio ſuſtentatur; eo indicio, quòd quæ in iuuentute rubro colore perfuſa erat & ſanguineo: ætatis progreſſu alba fit, & vt reliquum corpus adipata. Cæterùm illius nulla eſt vera nutritio, neque ſanguinem prolectat ſibique iungit, quòd vita nulla conſtet, vt neque ſanguis neque quiſquam alius humor. Similis eſt ac fortaſſe maior in adipe ratio quem palàm eſt è ſanguinis portione præpingui, hanc autem ex alimenti concoctioniſque probitate generari, quæ dum affluens in animalis pulpam non abſumitur, ſenſim exaggerata in molem, è venis iã delapſa in adipem concreſcit à frigido. Quòd ſi illius efficiens eſt frigidum, quomodo corporis pars eſſe poſſit? Quem confirmamus humorem in venis nódum partem eſſe, quî putemus extra venas frigoris vi concretum partem fieri? Si quis eſt huic argumento locus, videbitur

Spinæ medullam corporis partem eſſe.

Oſſium medullam partem nõ eſſe.

Adipem corporis partem nõ eſſe

Prima.

Secunda.

bentur, incorporea, nec in totius genere, quæ ſeorſum minimè ſubſiſtunt, implexúque mutuo corpus inſtruunt. Itaque quas eiuſdem naturæ diximus corporis partes, ſi ſenſuũ teſtimonio credimus, elementa ſunt corporis, quæ prima ſubiecta ſunt nobis. Semen autem genitale & maternus ſanguis principia ſtatuentur, non quæ componunt, ſed quæ corpus efficiunt: hic enim ceu materies quædam eſt, illud vt cauſa efficiens, quod nimirum omnis generis partes conformare ſuo loco dicetur. Hæc eſſe corporis elementa falsò quis affirmet, cùm id minimè conſtituant, nec in eo præterea ſeruentur, eius verò cauſæ ſunt & principia. Ad hunc modum ſtirpis principia æſtimanda ſunt, ſemen & ſuccus è terra libatus ac hauſtus: elementa, radix, lignum, medulla, cortex. Sed enim de rebus omnibus cùm duxerimus non eſſe ſenſuum ope, ſed mentis acie æſtimandum, non alienum ſit inquirere ordinem ſimilium partium: quæ cùm ſint elementa ante oculos poſita, num alia quædam ſint illis priora, quæ ad ſenſus permanare non poſſint: an item illis inſerantur iactatæ & peruulgatę quatuor illæ rerum naturæ, terra, aqua, aër, & ignis.

Quibus rationibus terra, aqua, aer & ignis rerum omnium elementa dicantur.

CAP. IIII.

SI quæ in natura ſunt rerum omnium communia elementa, quæ rebus omnibus promiſcuè gignendis ſeſe accommodent, illa ſanè & plura eſſe neceſſe eſt, & quodammodo contraria & affectioni ſubiecta. Nam quod vnicum & ſimplex eſt, non habet à quo efficiatur, cùm à ſeipſo pati non poſſit. Neque plura vnius ſimiliſque rationis ſi fuerint, inuicem agent, ſed mutuò ſe fouebunt tanquam vnum ſint. Quinimò ſi fortè illis contrariæ qualitates deferantur, niſi his pariter ſubſtantiæ inſint mutationi affectioníque ſubiectæ, ſuo illa congreſſu ne minimum quidem mutabuntur, ſed illæſis ſubſtantiis nihil diſſimile ſibi compoſitum reddent. His argumentis tanquam fuſtibus vis illa & turbulenta concurſio atomorum immutabilium, per inane volitantium, in exilium relegata, & de natura mundóque depulſa videri poſſit. Itaque vt ligna, lapides, & animantia mutationẽ patiuntur, ſic & ea facilè mutantur, ex quorum concretione hæc communi ortu prodierunt. Si facilè mutabilia ſunt, neceſſe eſt omninò prædita eſſe qualitatibus valentiſſimis, quarum diſſidio & repugnantia non ipſæ modò qualitates ſeſe obtundant, ſed & adiectorum vicinorúmque corporum ſubſtantiæ totæ immutentur atque conuertantur. At quænam hæ ſunt validiſſimæ? Quæcunque corpori infunditur qualitas, in vnum aliquem quinque ſenſuum cadit: atque vt ſuum quæque ſenſum mouet, ſic illi quadam proportione reſpondet. Vnde cùm ſit tactus ſenſuum primus, iſque plurimùm corporeus, quæ hunc feriunt qualitates omnium primæ ſunt & maximè corporis participes: quod certè effecit, vt ab his ſū-

Elemẽtorũ facultates eſſe contrarias.

Elemẽtorũ ſubſtantias mutari.

Tāgendi qualitates omniū primas eſſe & valentiſſimas.

mis doloribus afficiamur aut voluptatibus. Quocirca non candor aut nigror, non dulcedo aut amaror, non quæ cæteros ſenſus, ſed quæ ſolú tactum concitant qualitates omnium ſunt potentiſſimæ. Ex harum autem genere aliæ ſunt principes, alię ex his ortæ: principes calor, frigus, humor, ſiccitas: ex his ortæ, quæ in molli, duro, craſſo, tenui, læui, aſpero ſunt corpore, quæ variæ dicuntur & quaſi multiformes. Harū quippe ortus principibus illis refertur acceptus, quæ omnium & primæ ſūt & potentiſſimæ.

Primas qualitates elementis primùm inſidere.

Elementa igitur ex quorum concurſione omnia gignuntur atque concreſcunt, ſi conuerſionibus mutationibúſque ſeſe plurimùm exagitant, debent his ipſis qualitatibus pollere, & quibuſcunque corporibus illæ naturaliter ſummæ inſunt, hæc ipſa in prima rerum omnium elementa aſſeruntur.

Elementa quatuor.

Sunt autem ea, terra, aqua, aër & ignis. Eſt quidem calor ſummus ignis, qui ceu feruor quidam eſt & exuperantia caloris. Aër calidus, vdúſque ceu halitus, cuius humor diſſipabilis, quædam eſt fluxio per cuncta rerum meabilis, leuitate ſubtili ambientem locum implens celerrimè. Humor aquæ pergelidus quidā liquor eſt: vt terræ ſiccitas firma quædam conſtantia & ſtabilis grauitas, quibus ſubſidit & ſuis clauditur limitibus, cùm cætera elementa nonniſi externo contineri poſſint.

Vt aer ſit humidior aqua.

Quanquam igitur quæ aqua perfunduntur, multò plus madent quàm quæ aëre reſperſa ſunt, id tamen non ob pleniorem aquę humorem accidere putandum, ſed quòd is in craſſiore fluxáque ſubſtantia poſitus, dum in vias receſſúſque corporum inſeritur, conſiſtit, retentúſque diutiùs illa afficit, madidioráque reddit, quod aër præ tenuitate efficere nequit. Verùm mador hic quem appello, nō humor eſt is quē diſquirimus.

Terrā eſſe ſicciorem igne.

Neque prætereà ignis inde quòd maximè deſiccat, ſiccior quàm terra iudicandus. Id enim non per ſe, ſed caloris interiectu efficit, quatenus corporum humorem ſuo calore exhaurit ac diſſipat: at terra affuſum humorem combibens per ſe ſola ſiccat. Aer perinde ac ignis ex accidenti madidum linteum exiccat, vti & frequētes balneæ, dum vberiorem è corpore ſudorem exciunt euocántque.

Sūmæ elementorum qualitates.

Sic autem qualitates hæ quatuor rerum naturis ſummæ obtigerunt, vt quemadmodum puro igne nihil calidius nihílque leuius: ſic terra nil ſiccius, nil grauius, ne plumbum quidem vel aurum: aquā ſynceram nullius medicamenti vis gelida euincit, vt neque aërem vllius humor. Summæ præterea ſic illis inſunt, vt ne minimum quidem poſſint augeſcere, remitti verò poſſint: quod argumento eſt eas qualitates licet ſummas, infinitas tamen non eſſe, quandoquidem infinitū nihil minuitur finita portione detracta.

Remiſſæ elementorū qualitates.

Eſt porrò ſua cuique elemento retuſior altera qualitas, ſimplex illa quidem, ſed quæ ſummum generis ſui gradum nō impleat. Ea in igne ſiccitas eſt caloris comes, in aere calor, in aqua humor, frigus in terra ſiccitati copulatum. In his quæcunque qualitates eodem nomine, eodem & illæ genere cōtinentur: atque licet eorum quibus inſunt corporum ratione diſtēt, affines tamen ſunt tum natura, tum mutationis prompta commoditate. Itaque ingentes quatuor naturæ toti mundo conſertæ ea ſunt rerum omnium primordia, quorum nobis propoſita fuerat diſquiſitio.

Corpus

Corpus hominis, ut cæterorum omnium, ex quatuor elementorum concretione necti & contineri.

CAP. V.

SI quatuor ea ſunt rerum primordia, ex quibus ſurſum deorſum vltrò citróque commeantibus, mundi natura eſt continuata, neceſſe eſt eorum viciſſitudine cùm reliquorum omnium, tum hominis corpus conflari, ex hiſque ceu ex primis rerum initiis conſtare. Quod tametſi vel ſimplici argumentatione in medium propoſita planum eſſe debet, inductione tamen res quaſi ob oculos poſita, veritatem pleniùs illuſtrabit. Vna manet omnium firma conſenſio, corporis vniuerſitatem ex partibus diuerſi generis primùm conſtitui, deinde diſſimiles has conſimilium ſtrue & compoſitione integrari. Iam verò docendum haſce conſimiles ex primorum quatuor elementorum concurſione naſci. Has quidem olim ex ſemine ortus ſui primordia duxiſſe, fiet poſthàc promptum & obuium demonſtratione, ſimul eaſdem adoleuiſſe materni ſanguinis beneficio, qui alimenti vice ſuffectus eſt. Parentum ſemen ex parato ſanguine factum eſſe extra omnem controuerſiam eſt, adeò vt nemo qui rem perſpexit, ambigat omnem partium ſubſtantiam à ſanguine aut proximè, aut tandem proceſſiſſe. Nomine ſanguinis quatuor humorum mixtam congeriem appellamus: hanc verò eſculenta potulentáque ingeſta nobis innouarunt. Hæc porrò ſiue animantium carnes erant, ſiue piſces, ſiue terræ fruges & ſtirpium fructus, à promiſcua elementorum concurſione aliquando ſunt procreata, eo ſanè ordine quem pulchrè nobis cecinit Lucretius:

Similares corporis partes ex elementis ortas eſſe. *Lib. 7.*

Sic tempeſtiuis ex imbribus humida tellus,
Vertit ſe primùm in frondes, & pabula læta
In pecudes, vertunt pecudes in corpora noſtra
Naturam, & noſtro de corpore ſæpe ferarum
Augeſcunt vires, & corpora pennipotentum.

Lib. 2.

Nihil enim ſimplici elemento nutriri, vt neque naſci poteſt. Stirpes quæ prodierunt è terra, non illinc omnia traxerũt, ſed ſi ea ſtirpibus alimentum datura eſt, neceſſe eſt humore perfundatur: vnde agricultura deductiones riuorum, agrorum irrigationes adacta neceſſitate excogitauit. Atqui ſi puram aquam terræ conſperges, nihil aliud quàm lutũ reddes, alendis ſtirpibus ineptum atque minus accõmodatum. Oportet igitur ſi quod apparabitur congruens illis nutrimentũ craſſioribus naturis duas reliquas contrarias inſeri & temperari. Sic neque piſces alit aqua ſyncera, ſed quę terrę, aëris & ignis ſimul eſt particeps. Proinde ita rerum natura comparatum videmus, vt reliquorum vis & ſubſtantia in terrã & aquam penetret, vtque aër & ignis inferiora perfundant, vnde rerum plurimarum exortus fieri conueniret. Itaque rerum omnium corpora à primis illis naturis & rerum ſeminibus deriuãtur, alia quidem ſtatim & proximè, alia longa adeò rerum ſerie, vt cùm multorum corporum ortus interceſſerint, incredibile videatur à ſimplicibus illa naturis defluxiſſe. Quinetiam eodem omnium ſpectat interitus: quia natura rerũ obitus conficiens, eò ſingula refert, vnde fuerant accepta. Homines cùm ſolutis corporum vinculis è vita excedũt,

Simplici elemento nihil poſſe nutriri.

Corpora noſtra interitu diſſolui in elemẽta.

quantum innati caloris diſſipatur, id omne in vniuerſam ignis naturam reuolat: ſpiritus ſubſtantia partim in ignem, partim in aëris regionem effuſam nobis refunditur: profluens humor aqua rurſum fit aut halitus, qui tum aquæ, tum aëri confinis eſt: ſolidiores partes quibus craſſior ineſt firmitudo, vbi ſenſim fuerit aqueus humor exhauſtus, tandem diſſolutæ in cinerem & terram abeunt: neque admodum diſſimilis eſt reliquorum in occaſu comparatio.

Nam ſua cuique locis ex omnibus, omnia plagis
Corpora diſtribuuntur: & ad ſua ſecla recedunt.
Humor ad humorem, terreno corpore terra
Creſcit, & ignem ignes producunt, ætheráque æther.

Hoc mirus Hippocrates ante natam omnem philoſophiam diuino afflatus elogio omnium primus attigit, promulgans nimirum homine animam agente ſingula in propriam naturam diſcedere, atque in eas naturas refluere, ex quibus vnum quodque conſiſteret. Nam paulò ante apertè confecerat hominem non poſſe ex vnica re conſtare, cùm dolore affligeretur, ſed ex calidi, frigidi, humidi & ſicci temperatura: quibus vtique nominibus quatuor ea quæ diximus primordia, non ſolas qualitates complexus videtur.

Contra iuniores qui elementorum ſolas vires, non item ſubſtantias in nobis putant ineſſe. Cap. VI.

Aduerſariorum rationes. Videmus apud multos iuniores puerilem veréq. inanem percrebuiſſe ſententiam, qua ij vetere ſpreta philoſophia decreuerunt, non elementorũ ſubſtantias, ſed qualitates duntaxat in nobis aſſeruari. *Prima.* Eſſe calidum, frigidum, humidum & ſiccum, ex quibus conſtamus, nõ ſub- *Secunda.* ſtantiarum, ſed qualitatum nomina. Nuſquam ſynceras quatuor rerum *Tertia.* naturas haberi, mixtionis expertes: ſed neque eas quæ nos circumfundũt, ſi rei gignendæ adhibeantur, ſpecies ſuas præterea retinere, verùm protinus euaneſcere, quando noua cõpoſiti forma ex permiſtione ſuc- *Prima confutatio.* cedit. Quæ tãquam abſurda vt funditus euertamus, decet ſigillatim illa minutatímq. excutere. Ergo calidi, frigidi, humidi, ſiccíque appellatione, aliàs qualitates, aliàs verò corpora quibus inhęrẽſcũt, intelliguntur. Corpora verò aut ſummis hiſce qualitatibus excellũt, aut depreſſis prędita ſunt. Quę ex depreſſis conſtant vario ſunt ordine, quandoquidẽ & panem, & carnem, & vinum, & piper, aliáq. innumerabilia dicimus eſſe calida: vti cartilaginem, membranam, neruũ & os, ſicca. At quę qualitatibus excellũt, non ita ſunt multa, ſed quatuor omnino, terra, aquá, aër & ignis, quibus qualitatum exuperantiã ineſſe diximus. Si quis igitur hiſce nominibus aliud quàm elementa ſignificet, in tam multiplici rerũ varietate perturbatus omnino & confuſus erit. Quocirca credibile eſt celebres authores nominibus his ſimpliciter pronunciatis ea corpora ſolùm deſignaſſe, quæ in ſuo genere excellerẽt. Cùm ex calidi, frigidi, humidi, ſiccíque temperatura omnium corpora conſtare proditũ ſit, quis tam cęcus in contẽplandis rebus eſt, vt qualitates puras animo *Secunda confutatio.* concipiat? vt ex qualitatibus conſtitui corpora aſſeueret? Quod afferũt illi ſynceras nuſquam haberi elemẽtorum naturas, ridiculum ſanè eſt & dementiæ proximum. Nam quæ apud nos extant, impura tametſi

ſi fortè ſunt omnia, ſyncera tamen vſpiam eſſe neceſſe eſt, quæ principia ſint & veluti fontes à quibus iſta fluxerunt. Hęc enim norma, hęc regula, hæc pręſcriptio naturæ, vt omnia ordine quàm optimo ducat: atqui optimũ erat & ornatiſſimũ impura ex puris, imperfecta ex perfectis quibuſdã manare. Potuit autẽ natura omnia ſic efficere quàm optima, & mundi elementa ſeorſum pura (vti & cœlum) collocare. Quid igitur illa eſſe prohibet, ſi eſſe poſſunt? Ad vniuerſi medium terra ſimplex eſt grauiſſima, ſicciſſima, omnis expers humoris: ad cœli concaua interioremque faciem ignis eſt leuiſſimus & ardentiſſimus, neque tamen pellucidus, neque perſpicuus & illuſtris, vt noſter, qui fumus quidam eſt accenſus. Etenim tenuiſſimus ille cùm ſit, nihil ſolidũ admixtum habet: non igitur lucere poteſt, lux quippe non tenuiſſimo, ſed denſo flagrante corpore effulget. Hac ratione, & quod præterea effectio omnis ab efficiente quodam ſit corporeo, à quibuſdam eum neque vrere neque luculenter calefacere proditum eſt. Mediis autem ſpatiis interiecta quæ ſunt, extremorum mutationes turbulentas ſuſtinent, quorum communione impuriora fiunt. Quod ſi extremorum confuſione ſuam ſubſtantiam non exuerunt, palam eſt iiſdem exemplis puram ſimplicémque ſubſtantiam reſtitui. In ſumma verò etſi quæ apud nos extant, vera non ſunt elementa: quia tamen iis proximè accedunt à quibus olim manarunt, par vtrorumque ratio cenſetur. Illud autem quod aiunt elementorum formas euaneſcere, cum in compoſitionem ea concreuerint, quantum obſcurat & inquinat omnem philoſophiæ ſplendorem? Idem enim fieri putant in elementorum permiſtione, quod in ſimplici rerum tranſmutatione: vbi recens aliqua forma in ſubiectam materiam commigrat, pellitur vetus atque decedit, cæterùm dum ex elementorum temperatione corpus innouatur, illorum formę nihilominus in hoc manent. Adeo vt ſi illis congredientibus herba naſcatur, in ea ſeruentur illorum ſubſtantiæ, dúmque rurſum herba concoctione in ſanguinem, tandem verò & in carnem mutabitur, licet herbæ forma intercidat noua naſcente, nequaquam tamen elementorum formæ exeunt, ſed ſtabiles permanebunt quoad vlla compoſiti ratio conſtabit, quamuis non vna & perpetua permiſtionis proportione. Sic enim de his ſtatuerunt viri præclariſſimi, primus Hippocrates, qui ſingula quæ ad gignẽdum cõfluxerũt, talem vim ait in corpore retinere qualem contulerunt: & omnia per interitum eò recedere vnde ſunt accepta, quod fieri neutiquam poſſet, niſi priſtinas illas naturas retinuiſſent. Huic accedit Ariſtoteles, qui locis compluribus elementum definiẽs id maximè vbique ſolet inculcare, quod cuique compoſito primum ineſt, & in quod vltimum corpora diuiduntur: imò & alio loco palàm affirmat in carne atque ligno aliiſque ſimilibus ignem atque terram facultate, & (vt dicere ſolent) potentia ineſſe, hæcque ex illis manifeſtè ſegregari. Quòd ſi illorum ſubſtantiæ occidiſſent, quî fieri poſſet vt demum ſeiungerentur? Hæc ſanè portentoſa fuerat opinio, qua dum iuniores veterem philoſophorum diſciplinam permiſtioniſque rationem aſſequi minimè valuerunt, ab illorum ſententiis temerè defecerunt. Ne quis igitur vnquam

Vbi pura ſint elementa.

Tertiæ cõſ.

Quo diſtet generatio à permiſtione. Elementorũ ſubſtãtias atque formas in miſtione ſeruari.

Lib. de natura hum.

Metaph.

3. de Cœlo c.3.

huiuſmodi captioſa probabilitate fallatur, latiùs exponenda videtur tota permiſtionis vis atque ratio.

De elementorum permiſtione diligentior inquiſitio.

CAP. VII.

Quæ corpora permiſceri poſſunt.

PERMISTIONI aptiſſima ſunt ea corpora quæcunque in exiguas tenuéſque portiones facilè dirimuntur, qualia ſunt mollia, tenera, fragilia, liquida, ſubtilia: è diuerſo autem dura, firma, ſolida, arida, craſſa, omnium minimè permiſtioni cedunt. Neque verò fieri poteſt vt illa verè miſceantur, niſi contrariis inter ſe pugnent qualitatibus per quas pariter agentia atque patientia mutationes conuerſionéſque ſubeant: nam neque candorem lineæ, neque medendi ſcientiam corpori permiſceri putamus. Quæ igitur contraria ſunt & in communi materia pugnátes qualitates acceperút, ſi dirimi facilè ſecaríque poſſunt, ea tum ſubſtantia tum qualitatibus ad permiſtionem ſunt accommodata. Miſtionem efficient, dum paribus quodammodo portionibus infuſa temperatáque coibunt. Tum enim mutua vi & effectione pugnantium qualitatum, ſic illorum ſubſtantiæ totæ frangentur comminuentúrque, ſic qualitates omnino tẽperatione confuſæ ſe retundent, vt illa demum neque ſubſtantias, neque qualitates puras ſeruent & integras. Hæ quidem nequaquam diſſipatæ aut extinctæ obliteſcunt, ſed repreſſa duntaxat exuperantia ad moderationẽ mediocritatémque referuntur. Hinc corpus vnũ prodit conſimile, quod re ipſa ſimpliciter vnicum iam eſt: nam contraria quæ in permiſtionẽ venerant non energia, id eſt, efficacia vel actu, ſed potentia duntaxat ſuperſunt & manẽt. Ad hunc igitur modum perfectè fit miſtio, quæ eſt diuerſorum in vnum atque idem concretio. Aqua aquæ, aut vinum vino ſimili infuſum non permiſcetur. Nam licet ſubſtantiarum quædam fiat in totum perfuſio, hæc tamen integra manent, non hebetata: quod enim contraria nõ eſſent, nequaquã ſeipſa mutauerũt. Neque ſi mihi & ſinapis grana, aut etiam adamantem, ſapphirum & margaritam planè leuia facta contritáque confuderis, aliam permiſtionem induxeris, quàm quę deprehenditur à ſenſu, quæ potiùs collocatio quædam eſt & quædã exiguarum partium compoſitio. Rurſum ſi lana aut ſpongia oleo humoréve quopiã perfunditur, tametſi nõ ſenſu modo, ſed reapſe cõfuſa ſunt illa, nihilque re vera ſit vel minimum ſpongiæ quod humore conſperſum non madeat, quia tamen in vnum atque idem illa non concurrunt, ſed ſuas ipſa naturas ſeorſum retinent illæſas, naturali permiſtione vacãt. Imò ſi quatuor elementorũ ſubſtantię optimè confuſæ cohęreſcant, niſi pugnandi vi & poteſtate retundantur tẽperentúrque, in vnum minimè coaleſcent. Quod cùm Empedocles affirmaſſet elementa exiguarum partium appoſitu ſolo permiſceri, id iuſtè Ariſtoteles argumentis inceſſiuit. Ergo iis legibus quas antè dixi obſeruatio, diuerſorũ fiet in vnũ concretio, & præterea ſi viribus quodãmodo paribus illa

Paria quodammodo eſſe debeant.

Miſtio quid. Definitionis explicatio.

illa concurrant: nam tametſi reliqua conſentiunt, ſi deſit hoc poſtremum, miſtio vtique non erit, ſed procreatio. Cùm enim contrariorum vires præter modum impares ſunt, quod minus eſt & imbecillius, ab ampliore & potentiore victum perimitur, in illiúſque naturam faceſſit. Neque enim amphoram aquæ mille amphoris vini, neque lignum igni, neque alimentum corpori permiſceri dicimus, ſed illa occumbere, noua autem oriri. Niſi igitur quæ in temperationem trahuntur permaneant & conſiſtant, non erit vlla connexio, ſed aliquo pereunte gignetur aliud. Vnde planum ſit, aliud eſſe miſcere, aliud gignere, aliud permiſtionem, aliud ortum: & eam opinionem non poſſe defendi, quæ elementorum ſubſtantias perire, ſoláſque qualitates in miſtione retineri arbitratur.

Vtrum elementorum ſubſtantiæ, an qualitates ſolæ totis totæ perfundantur.

CAP. VIII.

QVando igitur miſtorum elementorum ſubſtantias in concretione haberi perſpicuum iam eſt, inueſtigatione dignum videtur, vt illorum apta fiat adhæſio mutuáque complexio. Corporum ſubſtãtias totas totis commiſceri ac penitus in ſeſe penetrare, multi ex Plotino opinati ſunt. Qui cùm viderent ſudores è cute noſtra emanare, neque illam perfodi vel ſecari: rurſum lanam aqua perfuſam permadere totam, affirmare non dubitauerunt totum corpus in miſtione per aliud totum penitus induci, ipſúmq. quoquouerſum ſubire, materiam materiæ iniici, molémque moli. Etenim aquæ materiam in lana eſſe dixerunt, non quibuſdam modò inanibus ſpatiis cõcluſam, ſed per totam illius ſubſtantiã fuſam: tota enim madet, nec vlla pars eius expers eſt humoris. Ad hunc modum non ſolùm quatuor elementorum qualitates, ſed eorum quoque ſubſtantias permiſceri in compoſitione partium ſimilarium prodiderunt. At verò iſta quî poſſint ſibi conſtare, concipere arduum eſt, & ſupra captum cogitationis. Dum in corporibus macerãdis humor ſolidioris ſubſtantiã peruadit, manifeſtum eſt & apud omnes in confeſſo, maiorẽ toti molẽ accedere. Nam & lana madefacta occupat locum ampliorem. Quod ſi eſt, neceſſarium cõſequitur, aliam alio ſitu collocari materiam. In quibus verò non amplior videtur moles euadere, ceu liquore perfuſis cineribus, aut cuticula ſudante, neceſſe eſt quos vocant poros & anguſtas vias latere, in quibus aër, aut ſpiritus tenuior, aut aliqua materia cùm eſſet, exhalatur, cedénſque liquori ingreſſum præbet. Si enim nullum interuallum medium intercipitur, quomodo fieri poſſe credemus, vt in ſolidum & vndique inacceſſum aliud corpus penetret, niſi conſectiones vtrinque fiant quà demum tranſitus ſit? Atqui ſi hoc modo corporum ſubſtantiæ totis immiſceantur, fit ſaltem illorum ad vſque minima diuiſio, ſic vt huius minimum corpuſculum, illius minimam particulam contingat: id certè indignum philoſophia videri ſolet, credere aliquid eſſe in rerum natura minimum, quod diuidi nequeat. Omne quidem corpus ſectione infinitum eſt, neque ad extremum & indiuiduum perduci poteſt diuiden-

Rationes eorum qui putant corporis ſubſtantias totis totas permiſceri.

Confutatio prima.

Secunda.

Tertia.

do. Quinetiam ſi illuc venire poteſt, continua fractione cõminutionéque facta, corporum ſubſtantię inſectiones abſumentur, & tanquã in nihilum redactæ ſe mutuò deſtruent. Ad poſtremum verò quum exiguum quiddam permiſcetur maiori corpori, quomodo vſque adeò diſtendi aut ſecari poterit, vt per vniuerſum maius ſe diffundat, & cuique indiuiduo huius aliud indiuiduum minoris accedat? Fieri igitur nõ poteſt, ſed ne intelligi quidem, vt corporũ ſubſtantię mutuò ſe penetrent, & eodẽ prorsũ ſitu conſtitutę ſint & collocatę: nec fieri poteſt vt in ampliorem molem diffuſæ per minimas ſectiones cõſertę colligentur. Rationes iſtæ fortaſſe Auerrhoidem eò neceſſitatis adegerunt, vt non cõmentitium quiddam modò, ſed ſomnio quoque ſimillimum adferret: qui vt hanc ſubſtantiarum permiſtionem tueretur, elementorũ formas à perfectarũ ſubſtantiarum dignitate & vniuerſo genere detorſit, vt nõ in qualitates, ſed in medium quoddã & inauditum genus transferret. Illas quidem intendi poſſe & remitti per eandẽ materiam æquabiliter fuſas, qualitatum cõparatione & exemplo pariter exporrigi. Cuius opinionis leuitas alio loco à nobis refutata, fuſiorem hîc diſputationẽ nõ deſiderat. Quocirca miſſis lubricarũ opinionum fluctibus atque iactationibus, in tutum & tranquillum portum nos recipiamus. Elemẽtorũ ſubſtãtias miſtio totis totas non inſerit, ſed qualitates duntaxat miſcet atque confundit, vt per totius compoſiti molem æquabiliter ſint fuſę. Primùm enim quatuor illę mundi ſimplices naturę dum parib. quodãmodo viribus cõfluunt, in exiguas, non autẽ quam minimas portiones ſe diſtrahunt, eóque ſe ordine componunt, vt quęque tandẽ alterius diuerſique generis cuipiam cohęreſcat, nihilque ſenſu notari poſſit quod non ex quatuor earũ portionibus cõſtet. Hoc poſito exiguæ portiones, ſuam formã, qualem ante permiſtionem, integrã quæque retinent: neque enim intenſionem, neque remiſſionem ſubſtãtiæ ferunt. At verò elementorũ qualitates contrarię totis totæ ſe permiſcent, & mutua quadam repugnantia ſeſe viciſſim ad moderationem quandã redigunt, fitque illarum confuſione tẽperamenti quoddam ſimilare genus per vniuerſam cõpoſiti molem diffuſum. Quanquam igitur ſubſtantię καθ᾽ ὅλου temperari nequeunt, ſed duntaxat continua appoſitione connecti: qualitatum tamẽ conſummata eſt permiſtio. Quũ verò hæc abſoluta fuerit, tẽperamentum accedit æquabiliter toti conſperſum, & noua protinus forma inducitur: ac tum verè efficitur diuerſorum in vnum atque idem concretio. Quoniam enim à forma & eius vi totum ſubſiſtit, conſentaneum eſt id ipſum ab vnica & cõſimili, vnum ſimpléxq. fieri. Quę porrò in hoc genito ſimplici corpore manent exiguæ elementorũ portiones, ſuis quidem formis integrę ſubſiſtunt, non tamen liberę aut ſui iuris, ſed implicitę, vinctæ & quaſi interceptæ mutua qualitatum pugnãtia, atque etiam dignioris formæ præſentia. Vnde priſtinas ſibiq. inditas vires exprimere non valent, neque ignis vrere, neque aqua impẽdio refrigerare. Solùm igitur poteſtate inſunt: atq ſi vt cùm temperamento per obitum diſſoluto ad ſe redibunt, partesq. propriis elementis reddẽtur atque reſtituentur vniuerſitati, nullius imperio obſtrictæ in libertatem vindicentur reſumãtque priſtinas vires. In hunc modum miſtæ tem-

Quarta.

Auerrhoidis figmentum.

Elementorum ſolas qualitates per totas miſceri.

Miſtionis ratio.

Quod miſtum eſt, ſimplex id eſſe.

Elementorum ſubſtãtiæ quamuis in miſtione ſeruentur, poteſtate tamen duntaxat inſunt.

refrigerare. Solum igitur poteſtate inſunt: atque ſic vt cùm temperamento per obitum diſſoluto ad ſe redibunt, partéſque propriis elementis reddentur atque reſtituentur vniuerſitati, nullius imperio obſtrictæ in libertatem vindicentur reſumántque priſtinas vires. In hunc modum miſtæ temperatæque elementorum portiones, materia fit totius ſimplici formæ ſubſtrata. Hæc autem forma ſeu perfectio ſui vbique perſimilis eſt adeò, vt non modò particulæ quæ ſub aſpectum recidunt, & quæ ex tenuibus elementorum portionibus conſtant, ſed & ipſa elementorum fragmenta, quæ ſeorſum non aliis permiſta ſubſtantiis intelligimus, totius ſpeciem gerant. Miſtum enim iam eſt horum vnumquodque, totiúſque temperamentum accepit: nihil igitur prohibet quò minùs compoſiti totius ſpecies immigret in omnia. Neque verò flagitium eſt fateri duabus illa formis ornari, quarum vna actu præſentique imperio, altera ad tempus abrogata & antiquata, poteſtate duntaxat inſideat. Ergo quæ fuerant olim diuerſa, ignis, aër, aqua, & terra, nunc in ſimilaris corporis compoſitionem dum confluunt, eandem ſimilitudinem ſpeciémque gerunt, omniúmque fit in vnum atque idem concretio. Hæc fuerit nobis tanquam leuis armaturæ prima diſputationis excurſio, quæ ſimplices rerum naturas perſequuta ſic coëgit, vt in ὁμοιομερῶν compoſitionem coniecerit omnes ac illigauerit.

Totius ſpecies vnicuique vel minima particula communis eſt.

Duæ formæ eidem inſunt parti, vna vt præparatio, altera vt perfectio.

LIBRI SECVNDI DE ELEmentis, finis.

DE TEMPERAMENTIS,

LIBER III.

Quid temperamentum, vtque id perperam definierit Auicennas. CAP. I.

ELEMENTORVM confinio proximè iuncta eſt atque connexa temperamenti proprietas, quæ quodammodo propago & ſoboles permiſtionis eſt. In hac cognoſcenda atque tractanda rerum continuata ſeries expoſtulat, vt ab elementorum vi & natura rurſum exordiamur, & ab ea maximè qua modò ac planè paulo antè deſtitimus. Simplices mundi naturæ quò in permiſtione integræ & incolumes ſeruarentur, & ne ſi pauca multis, aut parua magnis componerentur, debiliorum occaſu ea quibus multum eſſet roboris ac virtutis potiùs accreſcerent quàm perfunderentur, æquales quodammodò eſſe debuerunt. Hanc æquabilitatem non magnitudine molis, non pondere metiri licet, quòd terræ quàm cæterorum elementorum vberior eſt in nobis copia: ſed poteſtatis vt & efficientia, cui omnia planè accepta referuntur. Vis autem ea atque facultas non niſi efficientium & principum qualitatum quæ in miſtis elementis ſunt, obſeruatione æſtimatur. Hæ perrarò vſquequaque, ſæpiùs quodammodo pares confluunt, nemo

Principium qualitatũ in mixtione comparatio.

pe mediocritate quadam, quæ non vtique indiuidua, verum latitudine definita limitibus coërcetur, in quorum ambitu miſtio contineatur: *Temperamentum quid.* hos autem vltra citráque interitus eſt atque diſſipatio. Quæ igitur intra mediocritatis huius limites inciderit principum qualitatum concurſio, vt miſtionem ſic & continuò temperamentum progignit. Eſt autem temperamentum, non ipſa miſtio, ſed miſtionis ratio. Poterit & id earum quæ in miſtis elementis ſunt principum qualitatum harmonia & concentus definiri. Vt in cantu & fidibus ſoni longis locorum interuallis diſtracti, aut coniuncti quidem, ſed diſpares & non pro rata portione diſtincti, concentum haudquaquam efficiunt, niſi primi cum vltimis temperati, & medij vtriſque reſpondentes æquabiliter dulci ſono aures compleant: ita neque diuulſorum elementorum qualitates, neque coeuntes illæ quidem temperamentum efficient, niſi moderata & concordi quadam mediocritate ſeſe mutuò complectantur. *Quo diſtet temperamentum à miſtione:* Non igitur ipſa rerum primordia per ſe & abſolutè perpenſa temperamentum ſunt: neque illorum miſtio, ſed miſtorum comparatio. Tametſi reipſa & ſubiecto finitima ſunt & plurimùm conſentiunt elementorum miſtio & eorum proportio, rationibus tamen illa disiuncta ſunt. Non deſunt qui temperamentum à miſtione hoc diſcrimine ſeiungunt, quòd hæc maximè elementorum propria ſit, illud verò qualitatum. Nos autem illa tametſi quodam ordine ſe conſequi videmus, ſic tamen iuncta ſunt, vt neque miſtio citra efficientium qualitatum opem, neque ſine elementorum omnium ſubſtantia temperamentum induci poſſit. *Temperamentum non eſt ex ſolis qualitatibus.* Non enim ſi quis aquam & ignem paribus quodammodo portionibus coire ſtatuat & coaleſcere, mutuáque repugnantium qualitatum vi temperationem quandam inferri, ea protinus temperamenti rationem ſubeat, vt neque ex duobus illis facta perfuſio, exacta miſtio cenſetur. Perfectum enim non eſt, ſed inchoatum atque mancum, quòd ex duorum triúmve duntaxat elementorum connexione fit: cuiuſmodi eſt plurimum genus eorum, quæ ex ſublimi deturbantur, μετέωρα Græci vocant. Quocirca temperamentum concentus quidam eſt quatuor principum qualitatum, ex omnium elementorum permiſtione. *Auicennam male definiſſe temperamentum.* Hanc temperamenti rationem cùm minimè perſpiceret, nec ſatis animo complecteretur Auicennas, ſubabſurdam commentus eſt definitionem: qua primarum qualitatum effectione mutua, quintam qualitatem eámque ſimplicem emergere confirmat, quæ vna ſuperſtes reliquis in congreſſu pereuntibus, omnium vires poteſtate complet, eáſque quaſi ſuo ſinu complexúque recipit. *Prima ratio.* Id autem quàm abſonum ſit quámque ſecum pugnet, hoc imprimis patefacit, quòd fieri nequit vt omnes per actionem qualitates diſſolutæ euaneſcant, neque non ea tandem ſuperet, quæ validior cùm eſſet, conflictus principia dedit. *Secunda.* Sed eſto, donemus hoc exorto temperamento omnes illas periiſſe: quænam tum reſtabit in genito corpore contrariorum repugnantia? *Tertia.* Si illi plura non inſident, atque ea contraria, qui fiet temperamenti per ſingulas ætates conuerſio? *Quarta.* Quæ inſita erit illi cauſa morbi, ſenij, vel interitus? *Quinta.* Adde quod neque dum corpus diſſolutione occidet, poterunt ſimplices naturæ in vniuerſitatem recurrere ſuis inſtructæ

quali-

qualitatibus. Illas enim vnde ſibi reſument, quæ iam diſſipatæ in compoſito non manent? itaque nouam illam qualitatem pro temperamento inuehere, cùm vanitas quædam ſit opinionis, quę multorum animos imbecilles diu multúmque vexauit, nos clariſſimorum philoſophorum imitatione, vt elementorum ſubſtantias, ſic omnino & qualitates in compoſito teneri fatemur, ex harúmque perfuſione & contentu temperamentum conſiſtere.

Contraria in idem confluere, & vnde ſingulorum vires æſtimentur.

CAP. II.

QVAM illæ variè comparari ſoleant, æſtimari certò non antè poteſt, quàm ſigillatim cuiuſque vires quantæ ſint expenderimus. Auerrhois vt eſt in omnes ferè contumelioſus, ſic & Galenum erroris falsò inſimulauit, quòd ſummas elementorum qualitates in temperatione haberi cenſuerit. Hæc dum paucis immutatis corrigere vult, omnia deprauaſſe videri poteſt, qui tum ſpecies, tum qualitates elementorum ad mediocre quiddam in concretione retundi reprimíque putat. In illa formarum remiſſione quantum ſit lapſus, perpenſum à nobis alio loco eſt. Nunc verò ſi qualitates ſummas in confuſionem quandam adductas, ait ſeſe mutuò poſſe ad mediocritatem deducere, cur non ſimiliter ſeſe prorſus intecimunt? Sunt ſanè media hæc vti & ſumma inter ſeſe contraria. Scio opinationem quandam apud neotericos peruulgatam eſſe, qua illi inſtant atque vrgent ſummo cum ſtudio, contrarias qualitates remiſſis quidem gradibus conuenienter congruentérque concurrere, ſummas verò haudquaquam poſſe: neque tamen vlla in id probabilitate ſe muniunt. Si enim repreſſæ qualitates peræquè inter ſe pugnant ac ſummæ, neque modò extremis extrema, ſed & media mediis aduerſantur, cur eæ quàm ſummæ potiùs in idem coibunt? Quemadmodum calor numeris quatuor definitus, & frigus pari receſſu conſtitutum, cùm miſcentur teporem ingenerant, ſic prorſus accidere compertum eſt, ſi extremis illa numeris concurrant. Nam aqua quæ ex feruentiſſima & æquè gelida paribus portionibus permiſcetur mox tepeſcit, ac ſi ex mediocribus temperaretur. Quis enim eò impudentiæ veniat, vt in eo tepore extrema derepente aboleri dicat? Nónne palàm confirmat Ariſtoteles media extremorum copulatione congreſſúque naſci, hócque vno à priuantibus, quæ ςερητικὰ dicunt diſſidere? Nihil aliud teporem eſſe iudices, quàm calidi frigidíque pari portione confuſionem. Ergo ſi ſummas elementorum qualitates in permiſtionem & temperamentum coire Galeni fert opinio, non illa iacet ſuis patrocinlis deſtituta: ſed præter commemoratas hac ſe fulcit ſuſtinetque ratione, quòd æquales quodammodo eſſe cùm debeant, non magnopere ſeſe valent commutare atque infringere: quocirca permanent quales fermè puris ſimplicibúſque elementis inſidebant, hoc tantùm diſcrimine, quòd nunc per totas confuſæ eandem communémque materiam obſident. Quod ab Ariſtotele ſcriptum videmus, ſummas in permiſtione qualitates ſummam vim concurſu adimere, & aduſque moderationem quandam reprimere, de viribus id omnino accipiendum nobis eſt. Nam qualitates tametſi nullo modo repreſ-

Contra Auerrhoidē.

Dialogorū lib. 1.

Ratio prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Elementa in miſtione ſummas qualitates retinent.

Ariſtotelis expoſitio.

ſæ ſunt, contrariarum tamen perfuſione quaſi vinctæ inhibentur, ne ſuas ſummas vires exhibeant: hinc virium acumina exuperantiáſque retudiſſe perhibentur.

Quomodo contraria eodem nõ ſint.

Ita contraria eodem ſubiecto contineri inficiamur: idcircò ſanè quod ſimul illa vna eadémque ſede dominari & excellere nequeunt, neque quicquam poſſit à contrariorum vtroque nomen obtinere, ſed ab eo duntaxat cuius vis præſtat atque vincit.

Quæcũque concurrunt in miſto qualitates ſeſe tãdem atterunt.

Vbi longo interuallo impares concurrunt qualitates, addubitare non licet mox à præcellente infirmiorem obliterari, nec continenter eſſe vno & eodem ſtatu. Quinetiam quæ in permiſtionem & temperamentum venerunt, quodammodo pares, etiamſi per initia non luculenter ſe viciſſim demoliuntur, diuturnitate tamen & dierum numero, diſparili proportione euadunt.

Senij & interitus cauſa.

Sic per ætates temperamentorum incidit conuerſio, ſic morborum, ſic ſenij & occaſus ingenitam nobis cauſam circunferimus. Hactenus Auerrhoidis cauillatio effecit, vt in hæc ſi non præter rem, longiuſcula tamen oratione diuerterim.

Quinta ratio.

Sed quàm commentitia fuerit & futilis illius contentio inde perſpicitur, quòd ſiue ſummas in permiſtione qualitates, ſiue illarum duntaxat dimidia manere ſtatuamus, eadem vtrobique porportio conſtabit, idémque temperamentum: nam quacunque proportione fuerint integra, eadem erunt & illorum (vt ita dicam) medietates. Sed labor fortaſſe longiùs, eò reuertar vnde huc declinauit oratio.

Temperamẽtum eſt ex virium comparatione.

Quæ in miſto corpore nectantur elementa, neque ſuæ molis pondere, neque qualitatum ordine ſiue gradu, vt qui omnibus ſummus ineſt, ſed virium comparatione temperamenti ſpeciem proferuntur.

Vires à duobus æſtimari.

Vires autem qualitatis ordinem eiúſque in ſubſtantia molem, neutrum verò ſeorſum conſequuntur, ſed ex vtriſque ſpectantur & conſiſtunt. Qui enim in puſillo igne ineſt calor, eodem eſt ordine atque is qui in ampliore conſiſtit: minus tamen calefacit, quia non parem molem obtinet. Contrà autem ignitum candénſque ferrum, tametſi depreſſiore quàm flamma eſt calore, vehementius tamen & acerbius vrit, quoniam denſa multáque ſubſtantia præditum eſt. Neque igitur cui intenſus eſt calor, id ſtatim acriùs calefacit, quàm cui depreſſior eſt: neque quòd fuſum & ampliorem conſequutum eſt calorem, id impenſius calefacit, quàm cui in anguſtum eſt coërcitus, ſed vtrinque virium vt dixi robur æſtimandum.

Vires effectu cognoſci.

Id autem cum animo & cogitatione complecti difficile atque arduum videretur, medici iuxtà ac philoſophi ſenſibus tanquam incorruptis & integris iudicibus confirmandum duxerunt, omnium vires efficientia & operibus tactu conuenienter æſtimantes.

Temperamentorum differentiæ quot qualéſque ſint.

Cap. III.

HVNC in modum ſeparatim examinatæ vires, ſi deinde in communionem & ſocietatem relatæ comparentur, temperamentorum differentias oſtendens. Quatuor naturarum cùm æquales vires in vnum coierint, vt calidi, frigidi, humidi, ſiccique pares ſint portiones, temperies illa conficietur, quam temperatũ iuſtumque temperamentum dixere, cæterorum legem & regulam.

Intẽperies quid.

Quodcunque autem ab hoc deciſcit, & di-

& diſparibus inter ſe elementorum viribus continetur, intemperatum immoderatúmque appelletur & intemperies. In ea diſpari copulatione neceſſe eſt omnino, aut vnum reliquis tribus excellat, aut ad ſummum duo: tria nunquam poſſunt. Cùm igitur quatuor ſint ea, ex quibus temperamentum abſolutè conficitur, ſingulorum exuperatione ſimplices quatuor creantur temperaturæ: calida quidem in qua calor frigori antecellit, humoris autem & ſiccitatis æqualitas eſt: frigida in qua frigus vincit atque dominatur: humida cuius humor primas obtinet: ſicca vbi humore ſiccitas potentior eſt, partibus iis quæ in altera oppoſitione ſunt contrariis. Quatuor ſunt & coniugatæ temperaturæ, quæ duorum ſimplicium exuperantia proceſſerunt, ſeque extulerunt. Nam duæ cùm ſint oppoſitiones limitibus quatuor concluſæ, neque vnius vtraque poſſit extremitas principatum obtinere, fit neceſſariò, vt non plures duobus excellant. Eodem rationis momento fit, vt quamuis ſex numerando percenſeantur coniugationes, illarum tamen quatuor duntaxat poſſint natura conſiſtere. Hæ ſunt calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca: quas coniugatas quatuor temperaturas aut compoſitas appellant. Nouem igitur ſunt temperamentorum genera, quę permiſtionis differentias & proprietates conſequuntur: vnum temperatiſſimum, quod paribus omnium conflatum portionibus extremorum medium poſſedit. Intemperata octo: ſimplicia quatuor, totidem compoſita. Temperatiſſimum quod eſt, indiuiduum & omnis expers latitudinis quaſi punctum intelligitur: cætera quæ ab hoc receſſerunt, longè latéque fuſa ſunt: neque enim quæ calida dicimus, omnia pari à mediocritate interuallo diſtant, neque aut frigida, aut humida, aut ſicca, vno eodémque omnia ſunt ordine. In compoſitis porrò euincentium qualitatum aut pars eſt receſſus, aut alias alia antecellit. Etenim calidum ſiccúmque appellamus, ſiue illa pari ſint ordine, ſiue calidum ſicco præſtat, ſiue contrà ſiccum calido. Vnde intelligitur octo cùm ſint imparia temperamenta, vniuſcuiuſque tamen ex maiore minoréque receſſu innumerabilia fieri diſcrimina, ex quorum proprietatibus tum ſimilium partium, tum infinitæ corporum naturæ & proprietates conſurgunt atque conſtant. Hoc præclarè Lucretius poëmate cecinisse viſus eſt:

Simplicia quatuor temperamenta.

Coniugata temperamenta quatuor.

Innumeras eſſe particulares temperamentorum differentias.

Lib.2.

Debent nimirum non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo. Et rurſum, Lib.4.
Semina multimodis in rebus miſta tenentur, Lib.1.
Conſtituunt eadem fruges, arbuſta, animantes,
Verùm aliis alióque modo commiſta.

Si affines in permiſtione qualitates erunt, conſtans diuturnúmque temperamentum fiet: ſin diſcordes, inconſtans prorſúſque mutabile. Quod mediocre definiuimus id (quia in ſumma rerum æqualitate, vix vlla poteſt aliam vincere atque diſſipare) omnium diutiſſimè ſpeciem ſuam tuetur & ſuſtinet, idque tum à ſe, tum ab externis cauſis

minus afficitur: deinde quæcunque illi confinia & finitima ſunt: quæ autem ab illo abſceſſerunt & longiore interuallo diſiuncta ſunt, celerius intercidunt atque diſſoluuntur. Calidum humidúmque omnium minimùm ſtatu ſuo permanet (quanquam fortaſſe id vnum præter cætera in plurimos annos vitam perducit) adeò vt ne conſtare quidem ipſum poſſe multi ſint opinati: cùm enim aſſiduè nullóque puncto temporis intermiſſo humor vi caloris diſſipetur, pro calido humidóque temperamento, breui tempore calidum ſimpliciter irrepet: hoc deinde in calidum ſiccúmque traducetur. Sub hæc verò dum abſumpto exhauſtóque humore, calor alimento fomentóque deſtitutus ſenſim langueſcet, ſiccum abſolutè ſuccedet: ab hoc verò cùm iam calor plurimùm diſiectus atque fuſus extabuerit, ſiccum & frigidum, quod omnium ferè poſtremum ſtatuitur.

Quid iuſtitia, quid pondere temperatum, vtrunque in rerum natura verè ſubſiſtere.

CAP. IIII.

Temperatum ad pondus quid.

Temperatum ad iuſtitiam.

SIMPLICIA quæ diximus quatuor rerum initia, omnium quas mundus habet ſubſtantiarum extrema ſummè contraria tenent: horum in medio collocata ſunt reliqua eorum quæ gignuntur intereúntque corpora, & animalium & ſtirpium & inanimorum omnium. Quodcunque medium ad vnguem obtinebit, extremorum exacta æqualitate permiſtíſque paribus viribus concretum, id εὔκρατον, id eſt, temperatum appelletur: quod ipſum & in vniuerſa ſubſtantia verè ac prorſus ponderéque (vt dicere ſolent) medium habetur. At verò ſi in toto vel corporum, vel viuentium, vel animalium genere, vel in vniuſcuiuſque animalis ſpecie extrema ſint conſtituta, extra quæ nihil poſſit illiuſmodi conſiſtere: totius comprehenſæ latitudinis medium quiddam mente complectemur, quod quia ab extremis illis pari abeſt interuallo, & εὔκρατον, id eſt temperatum, & σύμμετρον, id eſt conſentaneum atque moderatum dicetur: non quidem ſimpliciter, ſed in ſuo genere vel ſpecie. Id quaſi iuſtitiæ ritu temperatum omnino eſt, quod generis ſui decoram illam & conſentaneam æquabilitatem eſt adeptum, quæ tanquam numeris omnibus & partibus abſolutum, ſalubriter, integrè & naturæ ſuæ congruenter ſe gerit, omnibúſque muniis ad quæ natura ſua ducitur, incorruptè fungitur. Alia autem inanimorum, alia ſtirpium mediocritas, alia animantium: & in animantibus, alia rurſum hominis, alia leonis, alia equi, alia canis. Neque leo temperatus eodem eſt temperamento atque homo temperatus. Iam verò quia intemperatum id dicere mos eſt quod à mediocri medióque diſceſſit, fient ſanè huius vt & temperati complures differentiæ. Leonem verbi gratia deſignare licet in ſpecie ſua frigidum, qui tamen in animalium atque in vniuerſæ ſubſtantiæ genere, imò fortaſſe & alteri ſe frigidiori collatus, calidus ſit. Hunc ſubſtantiam quidem calidam, & animal calidum, at verò leonem frigidum

Intemperatum multiplex.

eſſ

eſſe quis rectè dixerit, aliàs ſimpliciter, aliàs comparatè pronuntians. Quod enim ab vniuerſæ ſubſtantiæ medio receſſit, id ſimpliciter intemperatum eſt, parem non obtinens extremorum portionem. At comparatè, vel genus generi confertur, quomodo animal calidius, ſtirps frigidior eſt, vel ſpeciei ſpecies, ſicque leo calidus, homo autem frigidus eſt: vel ſingula ſingulis, quæ aut in eodem ſunt genere, aut in diuerſis. Comparatè autem contraria de eodem enuntiari nihil prohibet, cùm ſit homo leoni comparatus frigidus, formicæ verò calidus. Tot igitur modis & temperati & intemperati notiones vſurpare conſueuerunt. Quibus qui inuolutas ambiguitates non diſtinguēt, eos neceſſe eſt in ſalebras incidere operoſiſque nexibus implicari. Quod iuſtitia temperatum appellant, id omnium medicorum firmatum eſt cōſenſu, qui illud in omni tum genere tum ſpecie inueniri non dubitant. At verò quod verè & quaſi pondere temperatum intelligitur, nec haberi, nec in rerum naturæ ordinem (tanquam ſit repugnantia) admitti poſſe, contentione decertant Auicennas, Auerrhois, & quicunque in Arabum familiam ſe tradiderunt. Fieri enim non poſſe exiſtimant, vt ex paribus contrariorum viribus miſtum quippiam emergat, quod nulla actio, nulla ad moderationem repreſſio illorum concurſu obtingat. Hinc Auicennæ temperamentum (qualitas nimirum quinta ex elementorum confuſione recens nata) fieri nullum poteſt vſquequaque & ſine vlla exceptione medium, ſed id neceſſe eſt in extremorum aliquod eſſe propenſius. Cæterùm multo aliter res habet. Nam ſi elementorum ſummæ qualitates vt & ſubſtantiæ in permiſtione non pereunt, ſed aſſeruatæ temperamentum conſtituunt: nihil prohibet æquis illas portionibus miſtas, exquiſitè temperatum proferre, quod in proportionis ſitum eſt æquabilitate. Licet enim in illa æquabilitate non tanta ſit mutua qualitatum actio, quæ vel abolitionem vel repreſſionem contrariorum moliatur: tanta tamen eſt vt paria contraria poſſit confundere ac verè permiſcere in vnum temperamentum: minus enim virium & inæqualitatis contrariorum temperatio deſiderat, quàm illorum diſſolutio atque occaſus. Ergo perfectè & æquo pondere temperatum in natura rerum haberi, tum per hæc palàm fit & apertum, tum etiam quod dum ex frigido humidóque temperamento in calidum ſiccúmque quiddam abit, neceſſe eſt per hanc deduci mediocritatem. Ea autem vbinam & quomodo ſubſiſtat, in conſpectu atque oculis omnium mox erit, vt internoſcendi temperamenti ſummam rationem attigero.

Intemperatum dupliciter.

Contra eos qui negant temperatū ad pondus.

Prima ratio.

Altera ratio.

Hominis tactum, diſcernendi temperamenti legem eſſe & iudicem.

CAPVT V.

Elementorum in miſtis portiones ratione cognoſci nequeunt.

QVISQVIS compoſiti corporis temperamentum ex inſertis elementorum portionibus æſtimare volet, cognitionem multis obductam difficultatibus & à rebus obſcuris petitam ſuſcipiet: oc-

cultæ enim ſunt & penitus abditæ ſimpliciũ vires, adeò vt iudicii noſtri infirmitas, quanta ſit cuiuſque in concretis portio, inuenire ſe poſſe diffidat. Horum igitur ſiquid certum reddi poteſt, id non niſi ſenſuum beneficio comparandum, per quos notiones rerum in animis imprimuntur. Quicquid enim animo cernimus, id omne originem traxit à ſenſibus Quemadmodum colores internoſcimus conſuetudine oculorum, & de odoribus iudicaturi olfactui fidem habemus: ſic opinor & de principibus qualitatibus quæ ſub tactum recidunt, non eſt tactui fides abroganda, ſed cuique ſenſui de iis quæ perceperit & de propria obiecta re iudicaturo, tanquam exploratori & vero nuntio credendum Si quis fortè ſpreta fideli ſenſuum conſtantia & authoritate, omnium quæ obiectantur demonſtrationes requirit, quibus olorem album eſſe, coruum nigrum, ignem calidum, glaciem frigidam ſibi ſibi perſuadeat, is profectò deſperata cognitione certi, omnia in ſuſpicionem & ignorantiam trahet.

Senſu quodammodo noſcuntur. *Senſuum præſtantia.*

Lucr. lib. 1.

Quid referemus enim qu od nobis certius ipſis
Senſibus eſſe poteſt, quo vera ac falſa notemus?

Sublatis ſenſibus, qui quaſi fundamenta quædam ſunt ſcientiarum, nihil iam quicquam relinquetur, vnde ſumi poſſit demonſtrationis exordium.

Idem eodẽ libro.

Inuenies primis ab ſenſibus eſſe creatam
Notitiam veri, neque ſenſus poſſe refelli:

Idem lib. 4.

Qui niſi ſint veri, ratio quoque falſa ſit omnis?

Cùm igitur ſint illorum iudicia tanquam communes animi notiones Geometris appellatæ, ſi quid illis ad demonſtrationem præponetur, iam omnis doctrinæ ratio in confuſam perturbationem acta concidet, atque ex poſterioribus ſupèriora neceſſariò connectentur. Ergo quod ἐνεργείᾳ, ineſt reipſa, aut (quod dicere ſolent) actu, calidum, frigidum, humidum, ſiccúmve eſt, id tactu liceat internoſcere, non leonis quidem aut equi, aut canis, ſed ſolius hominis tactu, qui tum dignitate tum temperamenti mediocritate cæteris antecellit Qui enim cani aut aſino potiùs quàm homini animantium prudentiſſimo ac ſapientiſſimo, diſcernendi ſcientiam defert, præterquam quod ridiculus habetur, rerum cognitionem nobis adimit, aſinis verò largitur à quibus nunquam poſſumus erudiri. An (vt inquit Tullius) dum beſtiæ loquantur expectamus, hominum conſentiente authoritate contenti non ſumus? Ne quis igitur anguſtos ſenſus noſtros reddat, aut nos omni rerum cognitione priuet, hominis prudentiæ præſtantíque naturæ tactus temperiem committemus, quæ reliquorum omnium lex ſit & regula. Atque eius potiſſimum hominis qui optimi ſit habitûs, quíque omnium iudicio temperatus, ſi non omnino, at certè quaſi iuſtitia quadam cenſeatur. Is itaque quod omnium quæ ſub ſenſum veniunt calidiſſimum eſt, velut ignem aut aquam quæ ad ſummum ferueat, calidiſſimum quoque decerneret: niuem aut glaciem frigidiſſimam: & quod paribus illorum modis dimenſionibúſque perfuſum componetur, id vt in medio extremorum ſitum, ſic in calore & frigore temperatum pronuntiabat

Hominis tactum iudicem eſſe temperamentorum.

Hominem temperatũ eſſe mediũ in vniuerſa ſubſtantia.

tiabat

tiabat, neque ſi manum in id demittat, inde quicquam afficietur aut ſẽtiet. Ruſum terram vel cinerem, vel tale quippiam quod planè ſit aridum, ſi pari aquæ modo conſpergatur, vt humidi ſiccique verè medium obtineat, id demum tangens atque tractans neque durum neque molle ſenſu percipiet. Vnde intelligitur hominis vtcunque temperati tactum illis eſſe perſimilem, eſſéque hunc verè medium omnis exuperantiæ, calidi, frigidi, humidi, & ſicci. Is autem cùm per totam cutem æquabiliter fuſus ſit, quæ rerum externarum appulſus ſentiat, palàm fit hanc quoque omnium extremorum verè mediam haberi, & omnis ſuperlationis expertem, eam præſertim quæ manum integit, maximéque ſummos digitos. Quocirca huic rectè internoſcendorum temperamentorum æqua æſtimatio reguláque cognitionis & iudicij defertur, ſi modò ab his quæ extrinſecus occurrunt, vt à calore, vt à frigore nihilo ſit conuerſa, neque vllam commutationem acceperit, neque vti foſſoribus callo ſit obducta. Quæ enim ſic affecta erit, improba & iniqua æſtimatione in errorem inducet: ita quidem monente Lucretio,

Hominis tactum & cutem medij tenere vniuerſæ ſubſtantiæ.

Cutis lex & regula temperamentorum.

Demque vt in fabrica ſi praua eſt regula prima,
Normáque ſi fallax rectis regionibus exit,
Omnia mendoſè fieri atque obſtipa neceſſum eſt:
Praua, cubantia, prona, ſupina, atque abſona recta,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis.

Lib. 4.

Quocirca in iudicium & tactus æſtimationem cutis adhibenda eſt, quæ talis omnino perſtiterit, qualem natura eam conformauit: nam & mox erit manifeſtius ex ſua illam compoſitione temperiem accepiſſe.

De ſingularum partium corporis humani temperatura. Cap. VI.

VT primùm tactus æſtimatione, ſic rurſum ſubſtantia & compoſitione, partium corporis humani temperamenta noſcuntur. Sanguis totus natura calidus eſt, ex hoc caro tota fermè condita eſt, quæ idcircò compoſitionis partium tanquam ſex quædam nobis eſſe poteſt. Cernuntur & in nobis quædã vſque eo frigida, vt nemo ea poſſit in dubium & controuerſiam adducere, quod genus ſunt oſſa, cartilagines, & exanguia omnia: quæ tanto ſunt frigidiora, quanto minùs ſanguis & carnis adepta ſunt. Inter vtraque planè medium quiddam eſt cutis, ex ambobus æque permiſtis conſtituta, tanquam ſanguine & carne præditus neruus. Conſtat enim ex carne molli, & neruo duro: ac proinde duri molliſque, & humidi ſiccique mediũ occupauit. Quo fit vt ab vtriuſque oppoſitionis extremis pari interuallo ſeiuncta, æquis eorũ portionibus temperetur, neque iis quidé compoſitis modo, verũetiã per totas commiſtis. Quocirca vt ſenſus iudicio, ſic fabrica compactionéque, cutis videtur media temperie contineri. Reliquarum autem ſimilium

Compoſitione & ortu calidæ partes.

Frigidæ.

Cutis temperata eſt.

Partiũ ce-

lidarū ordo. temperamenta ſic illius comparatione dimetimur. Spiritus omnium quæ in corpore ſunt calidiſſimus, hoc ipſo cor minùs calidum, deinde ſanguis, poſt hunc caro ſimplex, hanc ſequitur iecur, hoc lien, lienem renes: cutis hic ſuccedit temperata. Ab hac in frigidum propenſus eſt adeps, deinde cerebrum: hoc frigidior ſpinæ medulla: hac frigidiores sūt nerui molles: deinde ſequuntur duriores motibus accommodati, ab his eſt vena, deinceps arteria, poſt hanc membrana, his omnibus frigidior eſt tendo, hoc rurſum frigidius vinculum, chondroſyndeſmos proximus eſt: deinde cartilago, os ei finitimum: ab hoc pilus eſt vltimo loco pituita omnium quæ in corpore ſunt frigidiſſima. Quæ alterius oppoſitionis ſunt qualitates, illis à natura hoc modo ſunt inditæ. Pilus omnium eſt ſicciſſimus: hunc ſuo quæque ordine deinceps conſequuntur, os, cartilago, chondroſyndeſmos, vinculum, tendo, membrana, arteria, vena, neruus motui deſtinatus. Ab his cutis ſuccedit temperata. Hinc in humidum iam abit neruus ſenſui deſignatus: cor hoc ipſo iam eſt humidius: deinde ſunt renes, iecur, lien, caro ſimplex. His ſuccedit pulmo, poſt hunc eſt ſpinæ medulla, dein cerebrum, mox oſſium medulla, adeps proximè illi eſt, ſubſequitur ſanguis, poſtremò pituita omnium quæ in nobis ſunt, vt frigidiſſima ita humidiſſima. Hæc poſterior humidorum ſiccorúmque ſeries tactus iudicio confirmata eſt, cui & ſubſtantiæ compoſitio prorſus conſentit. Cùm enim in nobis dum viuimus non ſumma ſit vis frigoris, per quam valeat quicquam in duritiam concreſcere, neque extremus is calor inſit, qui concreta liquare poſſit: quicquid tactu molle deprehendetur, id quoque humidum: quicquid durum id ſtatim ſiccum cenſeatur. Sic igitur, dum in nobis vigebit moderatus vitæ calor, humidi ſiccíque tactus erit æquus æſtimator & arbiter. Cæterùm altera oppoſitione qua ad veterum imitationem partium temperamenta digeſſimus, neque tactu omnia, neque ſubſtantiæ compoſitione, ſed nunc hoc, nunc illo, alias vtroque modo ſingula dimetimur. Cor ſolo tactu definitum eſt calidiſſimum, quod diſſecto animantis pectore, digitiſque in ſiniſtrum cordis ſinum immiſſis, ſentiatur hic locus omnium qui in animali ſunt calidiſſimus. At ſi ſubſtantia ſpectetur, cor ſimplici carne frigidius exiſtet. Venæ & arteriæ quia ſpiritus & ſanguinis contagione incaleſcunt, poſſent perinde atque cor calidæ cenſeri: cæterùm ex compoſitione, quia exangues ſunt, inter frigidas habentur. Porrò autem pulmonis ſiue compoſitionem, ſiue calidum bilioſúmque nutrimentum, ſiue cordis vicinitatem & adhæſionem reſpicies, illum ſanè iecore tum calidiorem tum multò ſicciorem iudicabis. Quid igitur Galeno in mentem venit vt humidum hunc ſtatuat: niſi fortaſſe ab inducto aëre frigido & ab irruente defluxione, atque omnino ab excrementis illi temperamenti rationem indidit? Adeps concretione frigidus cenſetur, cuius tamen ſubſtantia ad inflammationem apta & habilis calorem ſignificat. Cerebrum ſubſtantiæ compoſitione Ariſtoteles frigidiſſimum prodidit: hoc Galenus tactum iudicem cum adhibuerit, cúmque à circumfuſo quouis aëre refrigeratum lædi cognouerit, calidum eſſe contendit. Itaque de partium temperaturis nonniſi deſtinctione

Marginal notes: *Frigidarū ordo.* — *Siccarū ordo.* — *Humidarum ordo.* — *Humidum ſic cùmque temperamētum tactu cognoſci.* — *Calidum aut frigidū nō vno ſemper modo cognoſci.* — *Cor, quo tēperamento.* — *Vena & arteria.* — *Pulmo.* — *Adeps.* — *Cerebrum.*

ctione adhibita quicquam certò licet prönunciare.

De vniuerſi hominis temperamento, neque viuens omne calidum eſſe.

CAPVT VII.

Totius corporis temperamentum vnde ſit.

DISSIMILIVM partium atque totius animantis temperamentum ex ſimilium cõpoſitione, imitatione quadam exprimimus. Nam os, neruus, aliáque ſimilia ſuis ſubſtantiis integra manent in nobis, neque ſimiliter atque elementa in confuſionem adiguntur, quæ ſeſe viciſſim conuertant. Ab his tamen ſingulis calidis frigidíſque, par eſt tum humores quoſdam atque vapores, tum verò & ſpiritus communiter in omne corpus erumpere, qui deinde variis prædici qualitatibus variiſque temperamentis, in vnum commeantes atque confuſi, ſeſe demum temperent, fiátque ceu vnum totius temperamentum, non illud quidem ſimplex, ſed ex multorum concurſione conditum. Hinc eorum error planè coarguitur qui ſimplicem qualitatẽ id eſſe proponunt: cùm apertum & perſpicuum ſit, ſimilem quanque partem proprium & ingenitum retinere temperamentum, neque ex mutatis illis ſimplex vnum totius effici. Ex communione euecti tum vapores, tum ſpiritus, in corporis extima in ipſamque cutem confluunt, cámque ſic afficiunt, vt hac moderatione prædita, eo prorſus ſit temperamento quo & vniuerſum corpus: ſiquidem ab his quæ extrinſecus imminent cauſis, aduentitiam illa conſtitutionem nullam acceperit. Quo fit vt ſolius cutis contactu liceat de vniuerſi corporis temperamento pronuntiare. Quemadmodum igitur antè demonſtratum eſt cutem vniuerſæ ſubſtantiæ medium obtinere, ſic fiet puto ex his manifeſtum atque promptum hominem qui iuſtitia ſit temperatus (quales plerique paſſim viſuntur) eundem quaſi tempore & in vniuerſa ſubſtantia temperatum inueniri. Huc accedit quòd ſingulæ partium temperaturæ ſeorſum æſtimatæ, in commune relatæ ſi comparentur, calidæ frigidis, & humidę ſiccis, omnium quædam æquabilitas accerſetur, & cognoſcetur homo partium ſuarum compenſatione temperatus. Tales plerunque ſenſus comprehendit exili quadam latitudine à medio diſiectos: nam exquiſitè & ad vnguem temperatus, vt indiuiduo quodam ceu pũcto diutius conſiſtere non poteſt, ſic quaſi regulam & cæterorum exemplar illum cogitatione quàm re potiùs complectimur atque informamus. Palàm eſt autem alios quoſdam ab hoc deficere, alios ſuperiores eſſe, & hi verbi gratia calidi ſint, illi frigidi: idcirco neque viuens omne dominatu calidum haberi. Cæterùm quò hæc illuſtriora clarioráque euadant, incudi illa reddere & iterum tundere conſilium eſt. Quod enim explicatum à nobis eſt hominis temperamentum, ex partium omnium prima commoderatione, & ex ſpiritus tum vagi tum fixi affuſione, id componi tenerique ſentiendũ. Quandoquidem propria cuiuſque partis temperatura quam quatuor elementorum permiſtio tulit, non alia in eſt viuenti atque animali iam primùm extincto. Si enim derepentè id ſuf-

Non poſſe id ſimplicẽ eſſe qualitatem.

Cutis eodẽ eſt temperamento atque totum corpus.

Hominem eſſe temperatum ad pondus.

Non in omni viuente calorem excellere.

Temperamentum totius ex simul

Ⅰ's conſtare Partem vnamquam que ex quatuor elemẽtorum miſtione frigidam & ſic cam eſſe.

focatum de vita deceſſit, corporis partibus quæ ſuperant non ſic puncto temporis ſua pro uenerat temperamenta perire, neque fieri potuit vt quædam elementa tam ſubitò euaneſcerent aliis recens genitis, noúaque proportio illis accederet nondum mutua affectione commutatis. Quocirca vt demortui ita vitam agentis vnaquæque particula frigida videtur, atque ſi ea, quæ ex primorum elementorum comparatione eſt, temperatura ſpectabitur, plus terræ quàm cæterorum obtinere. Vnde intelligitur, viuentis eum calorem qui per corpus diffuſus omnia regit ac moderatur, & cuius appulſu vita ineſt, cuius exceſſu mors irruit, à partium temperamentis differre, neque ab his proficiſci. Sic propemodum & ſtirpibus ſuum quendam ineſſe calorem, cuius ope aluntur, increſcant, atque generent: quo demum pereunte omnis quoque naturæ actio intermoritur: licet quę tum ſuperſunt, folium, lignum, cortex, vt vetus nomen, ſic ſuum ex elementis temperamentum retineant. Calorem hunc in cunctis viuentibus tum animantibus, tum ſtirpibus non ſolùm ineſſe, verumetiam principatum tenere, celeberrimi quique philoſophi prodiderunt. Cùm enim omnis ab illo naturæ ſit actio, calidum vincere, & in actionibus ſuperare pronuntiant: neque modò formicam aut ſalamandram, ſed & papauer quoque & mandragoram, quòd non niſi excellente calore & nutriantur & increſcant, calida conſtituunt. Quem in modum confirmauit Ariſtoteles omne animal natura calidum humidúmque eſſe, qualis vita quoque ipſa cenſetur: demortuum verò frigidum ſiccúmque: ſingula ſic ſenſus iudicio fuiſſe comprobata. Iam verò quod in pręſentia ſcrutamur corporis temperamentum neque hoc, neque illud eſt, ſed ex vtroque quodammodò complexum tenetur. Neque enim ſolùm vitæ calorem qui functionum opifex eſt ſpectamus vt ab hoc viuens omne, calidum iudicetur: neque ſolùm primam illam & verè materiatam ex elementis concretionem, qua vnumquodque frigidum eſt: ſed id proprium perfectúmque temperamentum eſt, quod ex prima elementorum confuſione & ex feruido calentíque ſpiritu integratur. Hoc itaque totius eſt corporis, vno tactu internoſcendum: quo iudice ſtirpes omnes re ipſa & actu frigidas cenſebimus, animantes verò alias tota ſpecie calidas, alias frigidas, humanam ſpeciem omnium mediam, in qua hic calidus, ille frigidus eſt: alius mediocritatem tenet ceu lex quædam cæterorum. Hic ſiquidem in extremorum medio poſitus, ex paribus conſtat portionibus, terræ, aquæ, aëris & ignis: ſi modò aëris igniſque appellatione non ſolùm ea quæ verè ſunt elementa, ſed & genuinus ſpiritus & æthereus ille noſter calor comprehenditur, quomodo à præclaris tum philoſophis tum medicis fieri animaduertimus: dum cenſent animam à corpore ſeiungi non poſſe, quin ſimul naturali ſua temperie corpus deſeratur.

Viuentium calorem no ab elemẽtorum miſtione naſci.

lib. de longitud. vitæ.

Quomodo æſtimandũ totius temperamentũ

Quænã in viuentium genere calidæ ſint, quæ frigidæ.

Vt tactus non ſimpliciter partium interiorum temperamenta diſcernat. Cap. VIII.

AD integrorum imitationem ſi partium interiorum temperamenta paulò altiùs exquirimus, fient ſingulæ concretione frigidæ, accedente

dente autem ſpiritu & calore qui vitæ comes eſt, calidæ: amborum comparatione, aliæ calidæ, atque frigidæ, quædam vt cutis temperatæ. At verò (dicet aliquis) viuentis interiora ſi contingere dabitur, quæcũque pars adeatur, ſeu cerebrum, ſeu os pituitáve ſit, eam ſine controuerſia tactus calidam cognoſcet. Quocirca ille ſi æſtimator eſt interiorum partium conſtitutus, omnes promiſcuè calidas cenſuerit. Et reuera nihil intus cohiberi experimur, quod tangente ſit cute frigidius. Sed huic diſceptationi obſiſtendum eſt, & quæſtionis obſcuræ ſolutio nobis perueſtiganda. Omnes quidem intus partes tangenti calidæ ſentiũtur, neque tamen temperiem ſingulæ calidam adeptæ ſunt, quòd is calor non inſitus illis ſit, ſed aſſumptus magna ex parte & aduentitius. Illis enim præter primam ex elementis temperiem, & præter ſpiritus calorem, à quibus integrum fieri diximus viuentis particulæ temperamentum, alius quoque calor ex cordis vicinitate & ex vaporibus accedit, ei quadam ſimilitudine reſpondens, qui nobis ex igni aut ex meracioris vini portione accerſitur. Quoniam verò hic partium ſubſtãtiam non complet, in temperamenti notione nequaquam comprehenditur: cæteroquin cordis vinculum & capſula, quæ tota eſt membranoſa, calidiori ſit temperie, quàm pedis aut tibiæ caro. His rebus adductus vix fieri poſſe ſtatuo, vt de proprio interiorum partium temperamento ſolus tactus decernat, quippe cui ſyncerum illud & purum non occurrit, ſed multò perfuſum externo calore. Iudex tamen bonus is eſſe poſſit vnà cum ratione, quæ ſubſtantiam atque ſtructuram explorabit. Solus verò ſatis eſt de totius integríque corporis, cùm reliquorum animantium tum hominis ex æquo & bono iudicium facere, atque his potiſſimùm videtur accommodatus.

Plurimas interiores partes calore aduẽtitio incaleſcere.

Solus tactus nequit interiorum partium tẽperamenta iudicare.

Multis ex cauſis ingenitum temperamentum mutari, quáque id ratione accidat.

CAPVT IX.

HVMANVM corpus patibile cùm ſit & affectioni ſubditum, ab aduerſis cauſis, ſiue prægreſſæ illæ ſint, ſiue antecedentes, ſiue proximæ & continentes, multa ſolet perpeti atque ſuſtinere. Sic enim plerũque à cibo pleniore, à vini potione, ab æſtu, à balneis, ab exercitatione incaleſcit vehementiùs, quemadmodum contrariis ex cauſis refrigeratur. Quæcũque ab illis inducta corpori fuerit affectio, per ſumma illius diffunditur & inhæret, mutabilis & inconſtãs, adeò vt ſi per ſe & ſolitariæ ſuæ naturæ id relinquatur, leuiſſimè transfuga à ſeipſa deſciſcat, & tota quam mox tanquam adſcita & aduentitia exoleſcat. Itaque quoniam hac euaneſcente corpus ad ſe priſtinámque conſtitutionẽ redit, temperamentum autem conſtans eſt & firma corporis habitudo conſtat illam temperamenti ſpeciem minimè permanere. Cæterum ſi fortè illarum efficientium cauſarum aſſiduus ſit appulſus, nulloque puncto temporis intermiſſa adhæſio, fieri quidem cõtingit vt tũ demum temperamentum, ipſáque elementorũ proportio cõmutetur:

Aduentitiæ corporis qualitates in temperamenti ratione non continetur.

Vt innatũ temperamẽtum ab externis cauſis permutetur.

phoriſmo, quo prodidit per morbos minus periclitari quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tempori, quam quibus non conuenit: eo planè ſignificans nobis aliam ex ætate temperaturam ineſſe, aliam ingenitam quæ ipſa eſt natura, aliam ex temporis & victus conſuetudine: quæ diuerſæ cùm ſint & plerunque pugnantes in vno corpore conſiſtunt: ſed aliis quidem partibus, vt hæc carni atque mollioribus, illa fibris duntaxat penitus inſideat.

[illegible] eiuſdē multa eſſe temperamēta.

Quid ætas, quot ætatum differentiæ, vtque illarum progreſſu cuiuſque temperamentum vertatur.

Cap. X.

VT multa nos aſſiduè circumſtant incommoda, quorum vi huc illuc traducimur, ſic intus nobis ingenerata & ab ortu tradita eſt cauſa, cuius neceſſitate temperamenta decurſu vitæ commutemus. Hæc eſt illa mortis ac interitus pernicies, hæc inteſtina calamitas, quã nulla ars, nulla humana induſtria effugere, ſed ne reprimere quidem poſſit. Etenim ſi cui ab ortu temperato vel Æſculapius præſit, qui illum ab iis quæ foris ſunt, at quæ intrò ſumuntur cauſis, ſaluum & incolumen ſic tueatur, vt nullum inde corpus detrimentum capiat: is tamen à ſemetipſo ſuáque ſponte magis magíſque conficietur conſumeturque, donec extremum vitæ ſpiritum edet. Illum dū contendit, plurimas hoc interim ſpatio mutationes neceſſario ſuſtinet. Has qui annorum ſpatiis & interuallis dimenſi primùm diſcreuerunt, ſimul ætates appellarunt. Vt ſit ætas id vitæ curriculum quo luculenter corporis conſtitutio per ſe ſuóque nutu mutatur. Non quæuis aut proceritati, aut colori, aut erumpentibus pilis, ſed quæ duntaxat temperamento & primæ conſtitutioni omnium functionum cauſæ incidit conuerſio, ea ætatum ſingularum diſcrimen facit. Rurſum neque ipſius temperamenti ab extremis cauſis, aut æſtu immodico, aut cœli ardore, aut intemperatiore viuendi conſuetudine mutatio, ſed quæ ab interiore ſit & ſemper aſſidēte interitus cauſa, vnica diſcernit ætates. Quocirca ętatū differentię plurimùm inter ſe diſſimiles, ex ea ipſa quæ incidit varietate ſtatuentur. Vitæ ingreſſu vt omnis animans ex ſemine & ſanguine fluxis humidíſque rebus nuper genitus eſt, ita & humidiſſima videri poteſt: cui caro præhumida & mucoſa, nerui, vincula, imò & oſſa tenera flexibiliáque adeò vt facilè ſequantur quocunque ducas. Hinc in dies longiùs procedens plus plúſque ſiccatur & areſcit, vt cùm extremam ſenectutem attigerit non modo oſſa arida ſint & humoris expertia, ſed etiam caro neruoſa atque dura. Qui ergo ſenſim ætate progrediens ſenſim quoque exareſcit, quanto ortui erat vicinior, tanto humidior; quantum verò in vitæ extremum declinabit, tantum & ſiccitate contabeſcet. Vnde intelligitur quod in medio extremorum ſitum eſt tempus, id quoque humoris ſummæque ſiccitatis eſſe particeps, atque medium obtinere. Hanc quidem ab humido in ſiccum animantiū progreſſionem omnium ſententiæ confirmant. Cæterùm quod alterius eſt

Inſitus noſter calor ſenij & interitus cauſa interior.

Quid ætas.

Quale ſpectetur ætatū mutatio.

Ab ortu in vitæ extremū animal ſiccius redditur.

Calor [illegible]

vitæ decurſu immutatio.

oppoſitionis, animal ſtatim vt in lucem editum eſt, ingenti calore aſtuit, quantum immutabilem perſiſtere ad medium vitæ curſum exiſtimant: hinc ſenſim langueſcit in extremum, quod omnium eſt frigidiſſimum, & morti iam ſimile. Huius oppoſitionis quod medium eſt, haudquaquam principio, ſed extremo quam maximè aduerſatur. Ita enim Galenus ſingularum ætatum temperamenta tactione explorans, cùm pueros, iuuenes, adoleſcentes millies conſideraſſet, prætereaque eundem infantem puerum adoleſcentémque factum, hunc nihilo calidiorem deprehenſum confirmat, nec puerum quàm ætate florentem, nec ætate florentem quàm puerum. Illius authoritati vt poſteri omnes id conceſſerunt, ſic neque ipſi tot ſeculis confirmatam opinionem repudiabimus: quanquam fieri poſſe vix intelligo, vt qui infantes, pueros, ætate florentes, tactu expenderit, nihilo ſit ipſe tot annorum prolapſione vel temperamento, vel tactu immutatus: aut ſi qua illi mutatio incidit, quomodo tactu tanquam firmo & conſtanti iudice vti potuit ad ætatum ſecretionem? Iſtorum proximus liber pleniorem diſputationem conferet. Nunc verò ſi totius vitæ curſum partiemur, iunctíſque duarum oppoſitionum extremis ſuum ætati cuique temperamentum adferemus, fiet ſanè vitæ exordium calidum & humidum, extremum frigidum atque ſiccum: medium ſicci & humidi exactam temperiem accipiet, attamen in calido, frigidóque nondum id, ſed quod illi deinceps eſt, mediocre apparebit. Si non abſolutam illam & indiuiduam temperiem, ſed qualem ſenſus iudicat inueſtigamus, temperata ætas cenſebitur, quæ punctum vitæ medium modico interuallo antecedit, & ab hoc in aliquantò maius pòſt ſpatium porrigitur. Quicquid mediam hanc ætatem anteit, calido humidóque vincit & excellit, at non peræquè. Initium ſiquidem calidum eſt & humidiſſimum, quod verò ſequitur ſimili calore viget, humore autem longè eſt inferius: vt quamuis ſiccum id non ſit, ſed ne ad mediocritatem quidem depreſſum, initij tamen collatione ſiccum plerunque iudicetur. Quod à medio in extremum vitæ tempus extẽditur, id omne frigido & ſicco tenetur, hoc tamen diſcrimine vt pars vltima tum frigido, tum ſicco excellat: nam quæ illam præcurrebat, & frigore & ſiccitate erat temperatior. Vniuerſæ igitur vitæ quinque omnino ſunt ætates ſuis temperamentis inſignitæ. Omnium prima adoleſcentia, in annum ferè quintum & viceſimum producta, hinc nomen habens, quòd tum corpora ob humoris vbertatem plurimùm adoleſcant. Humoris autem maior minórque copia, complures illius ordines ſecernit. Infantium ætas omnium humidiſſima ad tertium quartúmve annum prouehitur: hinc ad decimum pueritia, inde ad decimumoctauum pubertas, ad vigeſimum quintum adoleſcentia, totius appellationem ſortita. Secunda vitæ ætas quæ florida appellatur, iuuentus eſt, ad triceſimum quintum aut quadrageſimum annum excurrens, cuius propria eſt venuſtas, agilitas, & ferocia: calida quidem parcéque humida, quæ idcirco prægreſſæ ætatis comparatione ſolet calida ſiccáque cenſeri. Succedit conſtans & matura ſui vbique ferè ſimilis, temperata vix annum attingens quinquageſimum. Illinc ad quintum & ſexageſimum ingraueſcens eſt ætas & præcipitata, prima

Ætatum temperamenta.

Ætates quinque.

Adoleſcentia, cuius partes ſunt quatuor.

Iuuentus.

Conſtans ætas.

Prima ſenectus.

Vltima ætas.

In ætatib⁹

prima illa ſenectus, quæ ſiccum, frigidúmque corpus efficit, frigidum tamen minus. Omnium poſtrema vitam claudens ætas eſt decrepita, frigidiſſima atque ſicciſſima: quæ & vltimum ſenium dici ſolet. Hinc eorum manifeſtè proditur atque detegitur error, qui temperiem ipſam, quatuórque temperamentorum coniugationes vitæ ætatibus quadam proportione contulerunt. Neque enim vlla eſt ætas calida & ſicca abſoluto ſermone, quòd vincenti ſiccitati abundans calor natiuus comes eſſe non poſſit: neque vlla ne ſenectus quidem frigida & humida eſt, cùm ex propria partium ſubſtantia atque commoderatione, non ex humorum aut ſuperuacaneorum affluentia temperamenti ratio ſpectetur. Illis quidem annorum numeris, vt crebrò eiuſmodi temperamentorum mutationem adferentibus, ætates circumſcripſimus, tametſi aliàs plerunque ad alios limites excurrunt, cùm vel multò breuior erit vitæ curſus, vel longiùs prorogabitur, ad annum fortaſſis centeſimum.

non omnes inueniri temperamentorum differentias.

Ab origine autem quodcunque quiſpiam temperamentum accepit, id neceſſe eſt propoſita ratione ætatum decurſio commutet. Velut ſi fortè temperiem is naſcens extulerit, neque vlla deinceps externa cauſa illam conuertat, procedentibus annis nutu ſuo proprióque impetu ſic ille ducetur, vt in pueritia atque adoleſcentia calidus ſit & humidus, florida ætate calidior atque ſiccior, ætate matura abſolutè temperatus, aliis deinceps ætatibus frigidior ac ſiccior euadat.

Exemplum mutationis quæ per ætates fit.

Quæ tametſi ita ſunt, attamen is iudicandus eſt & puer temperatus, quòd inter pueros mediocritatem obtineat, & puber quoque & adoleſcens, itémque iuuenis & conſtans & ſenex temperatus: ita enim comparatè dici videtur. At verò abſolutè atque ſimpliciter non ſingulis hic ætatibus, ſed ea duntaxat quæ matura conſtánſque eſt, temperatus erit, parem ſortitus extremorum portionem. Huius æſtimatione tota pueritia ſimpliciter calida eſt, vti & vniuerſa ſenectus frigida atque ſicca.

Qui temperatus aut puer aut ſenex eſt, non ſimpliciter eſt temperatus.

Qui porrò calidus ſiccúſque natus fuerit, inter pueros calidus ſiccúſque viuet, & hanc innati temperamenti conditionem ac ſpeciem, per omnes ætates quodammodo retinebit: vt & cùm ſenium attigerit calidus atque ſiccus inter ſenes perſiſtat. Quandiu tamen in pueris eſt, humidus calidúſque ſimpliciter eſt. Cùm autem ſenex euaſit, frigidus atque ſiccus: at ætate media calidus ſiccúſque ſimpliciter.

Exemplum alterum.

Sic enim fit vt cuiuſque proprium, & quod à natura ingeneratum vocamus temperamentum, tale media duntaxat ætate, quæ omnium temperatiſſima eſt & cuique familiariſſima, purè conſiſtat atque ſplendeſcat.

Proprium temperamentum exiſtit media ætate.

Oriuntur itaque & manant temperamenta tum à primigenia natura, tum ab ætate quæ illi comes eſt indiuidua: cúmque id quod à natura prodiit, comparatè duntaxat, quod verò ab ætate, ſimpliciter dici ſoleat: conſequitur æſtimandis temperamentis ætati quam naturæ vim tribui maiorem, & eam quæ ex ætatum decurſu ſit temperamenti ſpeciem, ei tum victoria tum nomine præferri, quàm natura ortúſque contulit. De his iam ſatis multa.

Tēperamēta à natura tum ab ætate ſpectari.

Temperamentum nullum bilioſum, ſanguineum, pituitoſum, aut melancholicum dici oportere.

Cap. xi.

Temperamentum ab elementis non ab humoribus naſci.

AB elementorum viribus primò ſimilium partium, ex his deinde corporis omnium compoſitionem ductam eſſe rationibus confirmauimus, vt proinde palam eſſe debeat omnem temperamenti rationem elementis primùm deberi, his acceptam referri, in iis ſitam eſſe, vt quæ totius ſubſtantiam compleuerunt. Humores ipſáque ſuperuacanea corporis partes non eſſe, ſed eo duntaxat contineri, idcirco & ab Hippocrate contenta dici: ſuperiore quidem libro dictum à nobis eſt, & poſthac pleniùs fuſiúſque demonſtrabitur. Quocirca neque ab humoribus, neque ab illis ſuperuacaneis poteſt corporis, eiúſque partium temperamentum æſtimari: neque demum ab illorum dominatu & vbertate fas eſt temperamento cuiquam nomen imponere. Hinc fit vt ij laqueis inexplicabilibus ſeſe inuoluant, qui nullo nominum rerúmque delectu, hunc (verbi gratia) bilioſo temperamento eſſe pronuntiant, illum ſanguineo, pituitoſo, aut melancholico alium: cùm hæc non temperamentorum, ſed dominantium humorum ſint nomina. Cui enim ſanguinis eiúſque optimi plurimum ineſt, is iure ſanguineus dici debet, vt cui bilis flaua exuperat bilioſus, cui atra melancholicus, cui denique pituita pituitoſus. Humorũ iſtæ redundantiæ cõ[...]ibus ſibi tẽperamentis haud ſemper reſpondent: quòd non rarò candidos & molles, eóſque tactu frigidos obſeruare ſit, quibus ingens bilis copia quotidie reiicitur: vti & alios hirtos, ſubnigros atque graciles, qui huius eluuiei minimum congeſſerunt. Videas præterea non paucos prima origine frigidum ſiccúmque temperamentum adeptos, quos tamen melancholicos eſſe minimè iudices, neque atræ bilis proluuie ſuffuſos. Quin & ſenes extremi quorum ætas frigido ſiccóque laceſſitur, minimum melancholiæ coaceruant, ſed ſi quis ſuperſtait noxius humor, is maximè pituitoſus eſt: vnde & ſenes à ſuperuacuorum redundantia pituitoſos eſſe omnes confirmant. Hinc multi rerum affinitate capti, eos quoque frigido humidóque temperamento prodiderunt: quos nihilominus ſuperior ea demõſtratio arguit & infirmulat, qua cõfectum eſt, eum temperamenti ſtatum ætate nulla poſſe recipi, ſed continuò vt editum eſt animal, annorum numero & diuturnitate corpus ſiccius euadere. Huc accedit, externarum cauſarum vi, multóq. magis alimentorum varia ſubſtantia & facultate, aliàs bilem, aut flauã aut atrã, aliàs pituitã in nobis congeri ac ſuccreſcere, cuius nequit origo corporis conſtitutioni tanquam efficienti cauſæ tribui. Quis quæſo tàm delirus ſit, vt in eo humore temperamentum collocet, qui totus interdum, præter naturam eſt; cui nulla cum corpore communio familiaris intercedit? Ergo quamuis qui prima ætate per vaſa ſparſus eſt humor, purioris ſanguinis ſpeciem oſtendat, proxima dein ætate is corporis ardore ſiccitatéque ad flauæ bilis naturam trahatur, tertia omnium fiat humorum quædam moderatio, quarta melancholicus humor, poſtrema pituitoſus ob caloris coctionîſque infirmitatem redundet: quoniam tamen hunc ordinem externarum cauſarum plerumque vis inuertit, neque corporis perpetuo vna eſt & eadem atque humorum conditio, ſed plerumque diuerſa: non vtique ex humoribus, ſed ex conſtitutione propria definiendum eſt corporis temperamentum. Quæ humorum ſunt no-

Alia temperamentorũ, alia dominantium humorum eſſe nomina.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Quis humor quauis ætate abundet.

nomina periti artificis non eſt corpori accommodare: quare nullum prorſus temperamentum ſanguineum dicere permittimus, vt nullum bilioſum, nullum melancholicum vel pituitoſum, quamuis aliàs bilioſum hominem, aliàs ſanguineum, pituitoſum aut melancholicum rectè appellemus. Videor equidem iam omnem de temperamentis diſputationem compleuiſſe: cui nihil attinet illorum internoſcendorum ſigna ſubiungere, in propriam tractationem commodius relata.

Tēperamēta ſunt partium corporis, non humorum.

LIBRI TERTII, DE TEMperamentis, Finis.

DE SPIRITIBVS ET INnato Calido,

LIBER IIII.

Calorem quendam in nobis cunctiſque viuentibus ineſſe, eúmque diuinum.

CAP. I.

VNIVERSAM hominis naturam cùm altius inueſtigare & perſequi conaremur, primùm quidem concretum hoc corpus in minimas quaſque ſimiles particulas anatome diſſoluimus. Hinc verò aliam earum compoſitionem ſi quæ erat, ſpeculantibus, deprehenſum eſt vnamquamque ex primis ſimplicibúſque rerum naturis, terra, aqua, aëre, & igni conſtare: ex harum permiſtione varias enaſci temperamentorum differentias, quorum ſua cuique parti proprietas inſideret. N[illegible] autem ab hac contemplatione digreſſi, rurſum ſcrutemur e[illegible]o præterea parti cuique penitus inhæreſcit aut aſſidet, quod pleniorem illius cognitionem faciat. Quid illa ſint vetuſtioribus medicis celebrata, innatus calor, ſpiritus, humidum primigenium, quid natura, atque triplex in ſimilaribus ſubſtantia, vt hæc ſingula conſiſtant, vnde & quibus viribus gubernentur. Quoniam autem vnus calor præ cæteris ſenſum manifeſtè ferit, ab hoc ceu notiore inducto exordio, reliqua ſerie quadam quaſi conſerta ex aliis alia nectemus. Animantium generi communi lege eſt à natura tributum, vt inſiti vi caloris vitam agant. Primùm enim illas dum in viuis numerantur, caloris temperatione perfundi, morte verò conſumptas hoc prorſus extincto refrigerari, vel ſenſus ipſe declarat, nulláque id alia demonſtratione, ſed vnius eſt ſenſus præſtantia confirmandum ceu communi quadam animi notione. Quanquam verò in ſtirpibus minùs aperta & euidens eſt caloris inſpectio, eas tamen nō

Quid traditum ſit hactenus.

Quid reſte tradendum.

Caloris vi omnia cōtinēri & vege[illegible]

minùs quàm animantes hoc ſalutari calore conſeruari, omnémque omnium ſalutem hinc oriri perſpectum ei fiet qui naturæ opera effectúſque æſtimabit. Conſtans enim eſt & rata ſententia, omnia viuentia propter incluſum in ſe calorem viuere, illius beneficio alimentum trahere, conficere, eóque nutriri ac ſuſtineri, vigeſcere, procreare, animantes præterea ſenſu affici & moueri: quantóque perfectiora hæc fuerint opera, tanto caloris vim atque ſubſtantiam vberiorem adeſſe. Quod ſi vlla id ratione ſuaderi debet, vnius Solis præſtantia ſpectetur, qui dux & princeps moderatórque mundi cuncta viuentia luce ſua luſtrans, illa pariter caloris ſui temperatione fouet, & ad ea quæ dixi opera ſuſcitat. Hæc ſi externo calore fota agant, impediantur frigore, nónne optima ratio eſt quempiam in eis calorem ineſſe operum effectorem, cúmque Solis maximè calori concordem eſſe & cóſentaneum? Rectè igitur Ariſtoteles vitam vno calore contineri, ſine calore neque animalia neque ſtirpes viuere, tanquam protritum & peruulgatum memoriæ mandauit, qui & mortem caloris extinctionem eſſe definiuit. Itaque huius imitatione vna omnium philoſophorum conſenſio vitam calore finit, mortem caloris extinctione.

Calorē noſtrū non eſſe prorſus elemētarē primaratio Secunda.

Quantuluſcunque inerit calor in corpore, id ipſum vita fruetur, & quas dixi functiones licet obſcuras de ſe promet, neque extremæ ſenectutis frigus quod in temperamento dominatur, huius poteſt caloris ſuperare vires. Hoc viuunt ſerpentes, quas tamen temperamento frigidas cómemorant. Hoc viuit papauer, mandragora, & vniuerſum frigidarū ſtirpium genus. Ex quo iam video poſſe quaſi connexum quippiam effici, calorem hunc ſupra elementorum naturam eſſe.

Tertia.

Ab eo enim contrariorum quod ſuppar eſt ac infirmius, alterius excellentis conſpectu nihil quicquam agi poteſt, ſed tota miſti actio in id quod exuperat tanquam in vincentem cauſam refertur. Atqui in earum ſtirpium quas connumeraui temperamento, calor depreſſus eſt, & inferior quàm frigus: non igitur hic vi & operibus poteſt frigus ſuperare, neque in hunc tanquam in efficientem cauſam poſſunt vitæ functiones referri. Quocirca ſi quis calor vitæ functionum effector eſt, vt certè eſt, nequaquam is eſſe poteſt qui in temperamenti miſtione diminutus eſt ac minimus. Quare neceſſe eſt hunc vitæ calorem præſtantioris cuiuſdam eſſe originis, neque ignei elementi rudiorem naturam redolere, quemadmodum alio loco vberiùs diſputatū eſt à nobis.

1. Dialog. Calori noſtro non opponitur frigus.

Hinc præclara & eximia quadam mentis agitatione videtur Ariſtoteles mortem definiens, vitali huic calori non frigus tanquam contrarium oppoſuiſſe, ſed extinctionem, quæ eius ipſius eſt priuatio. Vt igitur lumini contrarium nihil eſt, ſed aduerſæ tenebræ illius ſunt priuatio, atque ſi vel minimum luminis corpus illuſtrat, id ipſum illuminatum dicimus: ſic & de vitali calore ſtatuo, qui quantuluſcunque corpus poſſideat, idipſum regit atque moderatur, calidúmque denuntiat.

Quarta.

Quinta.

Qui volet huius eſſentiam pleniùs cognoſcere, ob oculos ſibi proponat ſulphur & arſenicum, quæ calidiſſima quidem cùm ſint, & igneo elemento confertiſſima, vt plerunque nos vrant, tamen vitali hoc calore deſtituta iacent, ſicuti & vniuerſum inanimorum genus: quod argumentum planè conuincit igneum non eſſe, neque ab elemento-

rum.

rum miſtione hunc ortum quem proponimus calorem. Quinetiam animantis demortuæ cadauer, tametſi partium ac totius ſtructuram figurámque retinet, caloris tamen huius ne minimum quidem habet: haberet autem ſi ab elementis naſceretur, cùm in partibus ſingulis aliqua ſuperſit & reſideat quatuor elementorum permiſtio. Vnde intelligi poteſt calorem eum per quem vita inerat, non ex prima elementorum miſtione, ſed aliunde ortu recondito fluxiſſe. *Sexta.*

Spiritum quendam cunctis datum viuentibus, qui vitæ calorem continet.

Cap. II.

QVONIAM igitur caloris indiſſolubili adhæſione corporis moli conſertus non eſt, ſed ab ea ſeparari ſeiungique poteſt, neceſſe eſt extra molem eam ſit, tanquam aſſumptum quippiam & aduentitium. Atqui cùm nequeat ſimplex calor in qualitatis genere conſtitutus, ſine ſede & vehiculo in omne corpus permeare, huc illúcque momento diffundi, qualiter tamen hunc à corde per omnes arterias partibus ſingulis impartiri cernimus, fuit, opinor, neceſſarium hunc corpore aliquo fluxo & profluente contineri. Cæterùm nullus humor ad hoc aptus erat & habilis, vt tanta celeritate corpus omne traiiceret, quocirca neceſſe fuit, calori materiam ſubſterni ſubſtantia tenuiſſimam, pernicitate velocem, quæ ſimul fouendo calori familiaris eſſet ac amica. Atque cùm eiuſmodi ſit aërea, aut ſi rectiùs appellare velis, ætherea, optima ratione debuit talis calori ſubiici, quæ ſemper ætheris modo incenſa ardet, cuique perpetuò calor inſidet, vt neutrum poſſit ab altero diuelli. Plato quidem rariùs eam materiam calore perfuſam, ſpiritum appellauit, ignem frequentiùs, vt interdum calorem. Ariſtoteli crebrò ſpiritus eſt dictus, nonnunquam calidum, atque naturalis calor: aliàs quidem à tenuitate & velocitate, aliàs à viribus & effectu ratione nominis deſumpta. Planius Hippocrates qui nuſquam addubitauit hunc ſpiritum nuncupare, ex eo quòd eximiis viribus cùm prædictus ſit, oculorum tamen effugit obtutum, etenim & aërem & ventum, & auram, & vnamquamque ſubſtantiam quæ ſub aſpectum non cadit, ſic dicere conſueuerunt. Ad huius profectò imitationem Stoici ſpiritum ex ſplendida, perſpicua, nec aſpectabili ſubſtantia conſtare rectè quidem prodiderunt, eo tamen falſi, quòd hunc tum naturę, tum animę ſubſtantiam eſſe pronunciant, nihil eo præſtàtius, nihil diuinius inueſtigantes. Quò autem ſpiritus neceſſitas atque ſubſtantia pleniùs demonſtretur, repetenda ſunt & replicanda veterum philoſophorum decreta: quorum primi Academici cùm perſpicerent fieri non poſſe vt naturæ quàm maximè diſpares, nullius idonei medij interiectu ſocietatem inirent, coirëntque, animum noſtrum à ſummo rerum opifice conditum priuſquam emanaret immigrarétque denſo huic & concreto corpori, cenſuerunt corpore quodam illuſtri, puro & aſtro ſimili tanquam ſim-

Spiritus neceſſitas.

Spiritus nomina.

Animum triplici corpore teneri

plici veſte indui: quod immortale & ſempiternum nunquam ab animo abſolui diuellíque poſſet, & ſine quo non fieret huius mundi incola. Ab hoc deinde alterum corpus animo circumiecerunt, tenue illud quidẽ ac ſimplex, ſed tamen impurius, minus illuſtre & ſplendidum ſuperiore: non ab ſummo id opifice procreatum, verùm elementorum præſertímque tenuiorum permiſtione concretum, à quibus nomen inueniens aëreum & æthereum appellatur. Duobus hiſce corporibus iam ſtipatus animus, in tertium hoc mortale caducúmque corpus, ſeu potiùs in tetrum & tenebricoſum carcerem tanquam exul deiectus, terrarum fit hoſpes, donec effracto carcere alacer & liber in patriam reuerſus, municeps fiat & ciuis deorum. Hanc corporis atque animi communionem confirmans Alexander Aphrodiſeus, ſpiritum quem propoſuimus ait perquàm idoneum vinculum illis interponi: qui aduerſas naturas, interiectu ſuo conciliet atque contineat. Is enim extremo vtrique familiaris & accommodatus, cùm non ſit prorſus ſine corpore, craſſo quidem corpori inſeri poteſt: cùm verò tenuior ſplendidiórque ſit, poteſt cum animo connecti. Sicque vtriuſque quodammodo particeps, naturam corporis expertem cum natura corporea copulat, immortalem cum mortali, puram cum impura, diuinam cum terrena. Hæc quanquam mentis corporiſque communionem nonniſi ſpiritus interiecti nexu fieri demonſtrant, eadem nihilominus & cæteris animæ partibus caducis par eſt accommodare. Etenim animæ pars mortali conditione genita, impura licet neque vt mens ſyncera ſit, longo tamen interuallo terreni huius concretique corporis ſtatum antecedit, vt citra vinculum ei nequeat inhæreſcere. Quocirca rectè prodidit Ariſtoteles in ſemine ſpumoſóque corpore ſpiritum, in ſpiritu naturam contineri, quæ proportione reſpondet elemento ſtellarum: apertè quidem ſignificans ſpiritum hunc inter corpus & diuinam illam naturam tanquam commune quoddam vinculum interponi. Neque verò menti ſolùm, ſed vnicuique animæ parti caducæ proprium ſpiritum attribuit, omnémque animæ facultatem aſſirmat corpus aliud participare, idq. magis diuinum quàm quæ elementa dicuntur, atque prout nobilitate obſcuritatéve animæ inter ſe differunt, ita & huius corporis naturam diſtare. Quapropter ſi tum Ariſtotelis, tum cæterorum rationes iudicio certo ponderemus, palàm fiet vnáquamque animę partem ſpiritu quodam ceu fundamento niti, per quem tum corpori inſidet, tum omne officij munus exequitur. Eſt igitur ſpiritus corpus æthereum caloris facultatúmque ſedes & vinculum, primúmque obeundæ functionis inſtrumentum. Quiſquis illius ſubſtantiam & ſtatum nondum plenè ſit aſſequutus, corporis noſtri ſtructuram contemplatus, arterias adeat, in cordis ſinum & in cerebri ventriculos introſpiciat, quos dum inanes ac nullius propè humoris participes videbit, neque tamen fruſtrà ac temerè tantos à natura conditos, hęc quidem mente contrectans, mox opinor cogitatione comprehendet pertenuem auram eos tum impleuiſſe, dum in viuis fuit animal, quæ tamen in eo animam agente leuiſſima cum eſſet, ſine ſenſu euanuerit. Huius fouendæ gratia inſpiratione ...

Spiritus neceſſitas & vſus.

Cuique animæ parti, vt menti ſuum ſubijci ſpiritum.

2. de anima gen. c. 5.

Spiritus quid.

Spiritus ſubſtantia vbi vigeat.

intro-

introducimus, qui non modo corpori refrigerationem (hæc enim ſatis poſſet aliunde cōparari) ſed pabulum quoque ſumminiſtrat. Corporis autē denſa moles, eiuſmodi ſubſidio haudquaquā indiget, vt quæ craſſiore recreatur alimento ex omnium elementorum permiſtione concreto: quare neceſſum eſt aërem hauriri & attrahi, vt finitimæ & cuipiam in nobis ſui generis ſubſtantiæ iungatur, ejque velut in paſtum cedat. Si nulla in nobis eſſet tenuis & ſpirituoſa ſubſtantia, vix vlla profectò nos ad inſpirandum neceſſitas impelleret.

Corporum quæ incenduntur exemplo, materiam tum caloris, tum ſpiritus in nobis cognoſci.

CAP. III.

NON alienum inſtitutis meis arbitror ſuſceptam tractationem exemplis illuſtrare, quæ licet de medio ſumpta erunt, rei tamē omnis pleniſſimam fidem facient. Igni ſummus feruor ineſt & caloris exuperantia, maximè verò flammæ, quæ propriè noſter ignis eſt & appellatur. Ea autem fumus eſt aut aëreū corpus accenſum, neutro ſeorſum, ſed iunctis ambobus abſoluta, huius enim tanquam materia fumus eſt, cui flagrans calor accedens flammam efficit. Flammam ambiens aer tuetur idoneus, neque craſſus, neque humore multo madens: quem ſi ſepimento quodam circuncludimus, vt tum eò nequeat liber affluere & illabi, mox flāmam perangustè coarctatam marceſcere reſtinguique cōſpicamur. Neque ideò ſolùm aer deſideratur, vt vel refrigerationem flāmæ præſtet, vel fumoſā exuſtāmque illius fuliginē excipiat: quia ad vtrunque ſatis eſſet accommodatus aer denſus & humidus, qui tamen flammam fouere non poteſt. Reſtat igitur vt tenuis & ſyncerus aer idcirco ſit neceſſarius, vt flammæ tanquam pabulum accedat, & libero flatu alius aliúſque accedens, quaſi paſtionem ſe offerat flammę deuorandam. Velim equidem animum cogitationémque referri ad ignem, qui in medicis cucurbitulis, aut in anguſto conclaui diligenter obturato concluditur. Hunc enim magnam ambientis aeris partem abſorbere, id planè declarat, quòd dum vel tenuiſſimæ patefient atque reſerabuntur, confeſtim ac repentè ſumma vi nouus intro aër irruet & ſe ingurgitabit, vt eum nimirum reſarciat qui antè fuerat exhauſtus. Quibus apertum eſt flammam vt fumoſa ſubſtantia, ita & ab ambiente aëre foueri atque ſuſtineri. Præter hæc autem tertium illi fomentum & pabulum confertur, ex præpingui quadam materia, cuiuſmodi in lucerna eſt oleum. Hoc quidem corporum omnium celerrimè promptiſſiméque inflammatur, quod tenui ſubſtantia, multo aëre, ſpiritúque perfuſa continetur: deinde adeps, ab hoc reliqua deinceps corpora quæ illius conditionem quodammodo imitantur. Quanto enim vnumquodque ad olei naturam propius accedit, tanto deprehenditur magis habile & aptum vt inflammetur: quo autem abeſt longius, hoc ineptius. Vnde conficitur corpus omne quod inflammari poteſt, olei cuiuſdā eſſe particeps, huiúſque ſolius gratia conflagrare: quodcunque autem olei eſt expers, flammam non alere. Videbor hoc loco magnum quippiam & veteribus inauditū offundere, ſed quod longè ſit veriſſima

Ariſtot. 2. de gener. Gal. 3. de temperam.

Quid aer flamæ cōferat.

Aerem pabulum eſſe flammæ.

Triplex flammæ pabulum.

Corpora inflamari ob oleoſā ſubſtantiam quam in ſe habent.

& multis huius ſeculi experientiis confirmatum. Nullum enim corpus eſt ad inflammationem propenſum, ex quo ſyncerum oleum arte non elici poſſit. Non adeps, non cera, non pix, non reſina, non terebinthina; non vllum denique ligni ſtirpiſve genus: nulla radix, nullus flos, nullus fructus, nullum ſemen: atque in animalibus nulla pars eſt, ſiue os, ſiue neruus, ſiue membrana aut caro: nihil denique in ſtirpium aut animantium genere vitam habuit, quod non poſſit oleum de ſe profundere, aliud quidem affluentius ſolóque preſſu, aliud parcius maioréque induſtria: huius etiam cauſa quæcunque viuũt inflammari poſſe compertum habemus. Quin etiam inanimorum genus quæ complectitur inflãmationi ſubiecta, eadem quoque oleo ſunt finitima. Nam ſulphur quicunque metallorum naturas perſcrutantur, terræ adipem vel oleum appellant, quod moderato calore coctum cogitur atque concreſcit. Ergo quæcunque viuunt aluntúrque corpora, pinguem & olei ſimilem continent humorem. Præter hunc verò & alio perfunduntur, qui minimè eſt ad inflammationẽ idoneus, ſed ſuperiore magis tenuis & profluens, ab alimentis aſcitus & cõſertus in cæcos arctóſque viuentium corporum receſſus, qui quidem concoctione mutationem atque vires iam accepit, nondum tamen in illorũ ſubſtantiam planè conuerſus: hunc humorem dicere placet alimentarium. Ab hoc demum diuerſus eſt aqueus humor, quo tãquam vinclo terrenæ corporum partes iunctæ cohærent, quique rerum omnium ex elemẽtorum permiſtione cõcretarum eſt communis. Vniuerſum inanimorum ſiue lapidum, ſiue metallorum genus, hoc ipſo conglutinatum ſuſtinetur: at alimentorum aut olei ſimilem humorem neutiquam nouit, ſed hi viuentibus duntaxat propriè tribuuntur, vt intelligere ſit eoſdem ad vitæ caloriſq. tuitionem partes primas obtinere. Triplex id humorum genus quiſquis volet perſpectum ſibi eſſe, in materia è ſyluis cæſa cogitationem defigat. Virentes enim ſtirpium ramos, aut ceram, aut picem, aut reſinam inſtillans vaporarium qui cõiecerit, ſubſtrati ignis vi primùm aquam dimanare ſentiet, ab hac dein oleum: quod non prius elici poteſt quàm illa plenè exaruerint: ſic enim mos eſt exiccata omnia deligere, è quibus oleum elici debet. Siquis porrò ligneam materiem viridem recenſque cæſam igni mandet, principiò videbit ægrè incẽdi, propterea quòd multo ſcatet humore, quem è terra pro alimẽto ſibi hauſerat. Is enim eſt, qui ab eius extremis dũ incaleſcit emanare ſolet. Hoc conſumpto reliqua ſubſtantia promptè a flãma depaſcitur, quia purior manet pinguis illa quę olei ſpeciẽ gerit, alio liquore nullo madefacta. Hanc cùm omnem ignis depopulatus fuerit, flammæ tum nihil prorſus erũpet & euolabit: in ſubiectis tamen carbonibus ſi ta inſuper inerit ſoliditas, ex relicto aqueo humore tenaci & cohærente, quẽm in elementorum concretione acceperant, quo tandem exeſo diſſipatoque cinis duntaxat ariđiſſimus reliquus erit. Idem propemodũ temporis diuturnitas iis affert arboribus, quæ in ſyluis erectæ ſenio ſicceſcunt. Primùm enim exhauſtus alimentarius humor deficit, quo tempore dominatur oleo ſimilis humor, poſſúntque illæ ocyſſimè ſuccendi. Hic verò annis procedentibus adeò exhauritur, vt inflammari prorſum nequeãt,

Alter humor alimẽtarius.

Portius humor elemẽtaris.

Triplicis humoris in ſtirpibus demonſtratio.

Alia demonſtratio.

cùm putrida ligna vulgus appellat, quæ ſolo conſtant aqueo humore. Poſtremò autem & hic atteritur, qui tanquam glutinum erat terrenis partibus cōnectēdis: tū igitur diſſoluta ſoliditate caries inuadit, quæ extrema eſt omniū conſūptio. Stirpes reliquę omnes, itémque fructus, ſemina, animantium particulæ, eaſdem propemodum mutationes diuturnitate ſubeūt. Ergo ſi rē vniuerſam in caput referemus, in corpore quod accenſum conflagrat, ſiue id lignum eſt, ſiue lucerna, ſiue quiduis aliud, flammæ proxima materia eſt fumoſus quidā vapor halitus modo efflatus: in hoc qui ſummus ineſt feruor, ſpecies quædā eſt & perfectio flāmæ: hæc autem aëris circumfluentis continuo acceſſu fouetur. Halitus porrò ex illa olei ſubſtantia ſuſcitatus emergit, quæ flammæ pabulum eſt. Ea autem olei ſubſtantia in ſubiecta denſiore, aut ligni, aut ellychnij materia conſiſtit, vtranque vero alimentarius humor olim fouit, neque ſinens diſſipari reſarſit, copioſioremque exaggerās eandem auxit. *Concluſio.*

Humidi primigenij, quod tum caloris tum ſpiritus ſubiecta eſt materia, demonſtratio.

CAP. IIII.

AD hæc autem ſi quæ corporis noſtri ſunt transferimus, ſpiritus quem in nobis ineſſe demonſtrauimus, quia tenui eſt & ætherea ſubſtantia inſito calore perfuſa, ei proportione reſpondet quæ propriè flamma appellatur. Neque enim calor ipſe ſolitarius, neque ſubſtantia tenuis quam ſeorſum cogitatione comprehendimus, ſed quod ex amborum ſocietate nexúque conditum eſt, verè ac propriè ſpiritus dicetur. Hunc autem alit ſuſtinétque pinguis & oleo perquam ſimilis humor, non is quidem adeps quo partes quamplurimas oblini cernimus, ſed alius multò diſſimilis & aëreus, qui in partium ſimilarium ſubſtantiam conſertus omnem effugit oculorum aciem, arte tamen & induſtria poteſt (vt præmonuimus) ſecerni. Is tum ſpiritus, tum innati caloris fundamentum eſt atque prima ſubſtantia, quem proinde de cætero primigenium placet appellare. Is enim primus eſt, & communis viuentium omnium in quo ſpiritus calore perfuſus primùm & per ſe conſidit, adeò vt neutrum eſſe poſſit aut diutius permanere citra illius humoris opem. Ineſt autem in ſimilaribus quibuſcunque particulis eius generis humor, quem omni viuentium generi eſſe datum, ſuprà ratione confecimus. Hunc planè expreſſit Ariſtoteles, dum ait: Calidum autem ipſum in nonnullis pingue habetur, quæ res ſimul efficit vt neque facilè inareſcat, neque facilè refrigeretur. In nonnullis alio ſucco præditū eſt. Hęc ille: reuera enim non ſolùm hic pinguis, ſed etiam triplex cōmemoratus humor tum noſtrum calorem, tum omnem ſolidæ partis ſubſtātiam continet atq. firmat. Os (hoc vnū in primis ad exemplū adhiberi liceat) quandiu in animante conſtitutum alitur & continet in ſe vim caloris, alimentario madeſcit & conſpergitur humore anguſtis ſpatiis affuſo. Ab animante autem defectū id auulſúmque, ignis cedit ardoribus, incenditúrque celeriter, ob pinguem eū humorē qui ad inflāmationē eſt habi-

Spiritus ex duobus conſtat.

Humor natiuus & primigenius.

Lib. de lõgi. ind. vitæ c. 1. 2.

lis:cum verò is iam incendio abſorptus fuerit, ſuperſtes etiamnum erit oſſis conſtantia & firmitas, idque communis illius ceu viſci vi & beneficio. Eadem ferè & in cæteris ſimilaribus eſt ratio. Triplex itaque cùm ſit omnis earum humor, elementaris, primigenius & alimentarius, duo quidem propriam illarum ſubſtantiam complent, tertius illis aduentitius quodammodo & externus. Quocirca vitam etiamnum agente animali, hic quidem abſorberi ſiccarique poteſt, ac reliqui duo nunquam funditus, ſed neque maiore ex parte diſperdi poſſunt: nam priuſquam in id diſcrimen res veniat, propria detracta materie ſpiritus calórque emarceſcet, & animal vitã naturę reddet. Diſſipata enim materia quę ſpiritus & caloris propria eſt ſedes, quæ ſpiritum continet atque ſeruat, quî fieri poteſt vt ſpiritus ſubſtantia & calor diutiùs perſiſtat? At vero qui integra valetudine frigorum vi intolerabili adeò opprimuntur, vt quàm mox è vita excedant, iis calor interclusus extinguitur, ſuperſtite quodammodo ſpiritus materia. Vehemens inſuper animi deliquium ſi hominem rapit, & caloris & ſpiritus ſubſtantiam vnà in breui diſſipat, citra vllam primigenij humoris iacturam. E contrario autem huius diſſolutionem fieri manente ſpiritus ſubſtantia, aut hanc quidem manente natiuo calore diſſipari, naturalis rerum ordo haud patitur. Primigenius is quem proprium dixi viuentium humorem, quatenus ſubſtantiæ noſtrę portio quædam eſt, à prima ſtatim origine ſuſcepta, ab alimentario diſtat atque ſecernitur. Ab aqueo autem abeſt, quòd tametſi vterque ingenitus eſt nobis, hic tamen omnium corporum vel inanimorum communis, nihil ſocietatis, nihil commercij habet cum calore & ſpiritu: ille verò plurimum, vt qui eorum ſedes eſt & fomentum. Hic idcirco eſt quem præ cæteris natiuum humorem appellarunt, alij proprio ſi fortè inepto nomine, humidum radicale: nos id vt primigenium ita dicere poſſumus vitale & ſalutare humidum, quod ſpiritus & caloris totiúſque vitæ fundamentum eſt & pabulum.

Trium humorũ mutua comparatio.

Trium humorũ quod diſcrimen eſt.

Quis triũ natiuus humor propriè dicendus.

De triplici ſimilaris partis ſubſtantia, & de cæteris humorum differentijs.

Cap. v.

SIMILAREM vocatam particulam ſimplicem, compoſitionís expertem, & ſui vndique ſimilem ſenſus æſtimatione iudicamus, primámque illi ſtructuram ex elementorum temperatione naſci. At verò ne ſic ad vnguem ea temperatio per omnes eius particulas æquabiliter diffuſa eſt, quin aliæ aliorum ſint elementorũ magis minúſve participes: neque cogitatione modo, ſed etiam (ſi quis ſtudioſè penitúſque introſpiciat) ſenſu varietas quædam animaduerti poteſt. Vnde ſi facilis & accurata quæritur rerum diſtinctio, pars quæque ſimilaris ex aliis quibuſdam ſubſtantiis eſt condita, hæc verò ex primarum ſimpli-

Partem ſimilarẽ non prorſus eſſe ſimplicem.

pliciúmque quatuor naturarum concretione. Quoniam verò ſubſtantias illas nondum partes corporis appellamus, ſimilarem partem compoſitā dicere vſus non admittit, compoſitionem dumtaxat exiſtimans eam quæ ex aliis quibuſdam particulis conſurgit. Subſtantiæ autem illæ tres ſunt omnes in parte ſimilari poſitæ, ſolida, carnoſa & pituitoſa, his enim vtar recentiorum verbis. Solida primùm eſt lineamentum & ſtamen illud ſtabile atque conſtans, per quod toti robur ineſt & firmamentum, & qua tandem baſi reliquæ ſubſtantiæ innituntur. Hanc enim ea quæ carnoſa appellatur vnique circunfundit & obuallat, infercitque ſpatia inter fibras vacua, quaſi rimas expleat: hinc & partis moles rectè dici conſueuit. Commune quidem illi carnis nomen eſt inditum, ſed cuius ſubſtantia in magna ſit varietate. Quæ enim muſculorum fibris innaſcitur, propriè caro appellari ſolet, quę autem viſceribus, vt cordi, vt iocineri, renibus, lieni, & pulmoni, eam παρέγχυμα Græci dixerunt, nos affuſionem: inteſtinis, gulæ, ventriculo, vtero, vtrique veſicæ, arteriis, venis, neruis, & membranis quæcunque inſidet, commune illa quoque nomen mutuatur, vt vnicuique parti ſimilari ſit caro. Spirituoſam ſubſtantiam ſuprà ſatis perſequuti ſumus, prætenuem nempe & æthercam eam quæ partis ſimilaris eſſentiam complet & abſoluit: illa quidē in ſolida ſubſtantia primùm & maximè conſiſtit, omniúmque functionum eſt opifex. Quo autē clariora ſunt omnia, & hęc ſuperioribus quaſi annexa conſentiant, ſolidā ſubſtantiam ex tribus rurſum conſtare meditemur, nempe ex terreno craſſamento (hoc interim verbi à Columella mutuabor) cuius conſtantia atque firmitas aqueo humore continetur: mox ex humido primigenio quod vitale & ſpiritus fundamētum appellauimus. In hoc igitur naturalis ſpiritus (qui eſt æthcrea ſubſtātia paulò antè commemorata) radices egit ab ortu quibus innititur: inde tāquam è ſeminario prodiens in carnoſam quoque ſubſtātiam propagatur, neq; calorem & naturam ſecum proferens, his partem ſimilarem vniuerſam perfundit. Ergo omnes quæ in ſimilari corporis parte ſunt ſubſtantiæ numerantur, carnoſa & ſolida: in ſolida craſſamentum illud terrenum, humidum primigenium, & inſitus ſpiritus. In craſſamento, præter terrenam ſubſtantiam, aqueus eſt & tenax is humor, cuius interuentu partes eius cohærent, firmáque id ſoliditate conſiſtit. Nequid autem hîc intactum & quaſi prætermiſſum deſiderari poſſit, quod partium ſimilarium perfectam cognitionem tradat, in aliam huic proximam contemplationem animum relaturi, quatuor humorum quos ſecundarios propriè appellant genera, ab optimis quibuſque medicis celebrata, iſtis comparemus. Quod in ſolida ſubſtantia partis ſimilaris primum ineſt craſſamentum, humorem id in ſe continet aqueum, qui cùm ſit omnium corporū cōmunis, ad hūc numerum minimè referri debet. Neque his humor primigenius qui nobis inſitus eſt & viuentium proprius, naturaliſque ſpiritus ſedes, in ſolida ſubſtantia poſitus, quem leuiter & inconſiderate videtur Auicennas cum aqueo eundem feciſſe, à quo partium robur & firmitas exiſtit. Sed ſecundariorum vnus conſtituendus eſt is humor, qui

Quæ ratione pars ſimilaris appelatur ſimplex.

Triplex ſubſtantia partis ſimilaris.

Solida quæ.

Carniformis quæ.

Caro triplex.

Spirituoſa ſubſtantia.

Solida ſubſtantia rurſum ex triplici coſtat.

Natiuum humidum prima eſt ſedes ſpiritus.

Omnium ſubſtantiarum enumeratio.

De humoribus ſecundariis.

carnoſa vocatur ſubſtantia,& qui ceu concretus liquor ſolidis fibris adhæreſcens, moles fit ſimilaris partis:hunc manifeſtò videre licet in carnibus,dum igni immodicè torrentur, liquari & plurimùm defluere ferríque in prunas largiter. Alter eſt qui ceu proximum partis alimentum illi iam annectitur & agglutinatur. Deinde accedit qui nondum quidẽ agglutinatur & adhæreſcit, ſed roris vice in partis ſubſtantiam diffuſus propiúſque adductus illi apponitur. Poſtea is humor exiſtit qui in exilibus arteriis veniſque continetur, hinc mox ex earum finibus in vacua partium loca influxurus. Hunc quidem eſſe conſtat purioris ſanguinis portionem multiplici coctione exquiſitè elaboratam,& ex qua pars ſimilaris aletur,Quocirca tres hi poſteriores nequeunt ad ſimilarium ſubſtantiam pertinere: quanquam varia commutatione in corporis naturam tandem commigrabunt. Qui in maioribus venis reconditur ſanguis,ad hæc ſecundariorum humorum genera neutiquam pertinet, ſed eos quatuor primos ac principes humores ac verè ſuccos recipit, de quibus ſuo loco futura eſt commemoratio.Iam verò ſi præſcriptum ordinem inuertemus, ex ſanguine qui in venis concluditur maioribus, quatuor humores ſecundarij,conſequutione quadam fient. Cùm enim ſanguis iam in extrema & ora exilium venarum arteriarúmque perductus eſt, primus humor tum appellatur, ſecundus autem cùm iam vice alimenti in partium ſubſtantiam influxit, iíſque apponitur: tertius ibi circum partium villos & ſtamina concreſcens illis annectitur & agglutinatur: quartus quum iam illis aſſimilatur, & in earum propriam carnem conuertitur.Itaque ſecundariorum humorum ſolus hic quartus eſt in eſſentia partis ſimilaris.

Quid innatum calidum, quæ eius ſubſtantia.

CAPVT VI.

Subſtantiã caloris humidum eſſe

VT autem hic rerum ordo compoſitioque diſciplinæ ſibi conſtet, in quartum hunc humorem toto animo omnique ſtudio incumbendum,explicandúmq; plenius quid cauſæ erat cur eum in cunctis viuentibus ineſſe,tot tantíſque rationibus contenderemus,quantúmque momenti & ponderis ad rem inſtitutam obtineat. Quicquid vitã agit, ſalutari calore perfuſum continetur & regitur:atque is calor qualitas quum ſit,totus tamen diuinus eſt atque cæleſtis, & in æthereo ſpiritu ſubſiſtit. Cùm autem huius beneficio & munere corpus alioqui frigidum, vniuerſum quantum eſt concaleſcat,neceſſe eſt ei vim ineſſe caloris valẽtiſſimam,quæ ſi pariter ſiccitate comitaretur,nos impendio adureret:atqui non vrit,eam igitur neceſſe eſt humoris temperatione perfundi, viuentiúmque calorem ac ſpiritum idoneo conuenientiq; humido contineri,quod illius ſubiecta eſt & indiſſolubilis materia:quẽadmodum in his corporibus quæ apta ſunt vt inflammentur, flãmæ ſedes & pabulum aëreus quidam eſt humor. At quoniam complures ſunt humorum ordines, compluréſque in nobis differentiæ, æſtimandum nunc eſt quiſnam eorum ſalutaris iſtius caloris ſedes eſſe poſſit. Poſtrema duo humorum genera alimẽta duntaxat,nondum autem corporis partes haberi, ex dictis

Quiſnã humorum corporis eſt ſubſtantia innati calidi.

ſit manifeſtum : quare in promptu quoque eſt horum neutrum eam eſſe, quam inueſtigamus innati calidi ſubſtantiam. Neque præterea ea fuerit aqueus humor ex quo ſuam conſiſtentiam accepit partiũ ſolidarum craſſamentum: vt qui omnium ſit corporum communis. Reſtat igitur innati calidi ſubſtantiam eſſe, vel carnoſam vocatam ſubſtantiam, vel id humidum quod radicitus inhærens vitale & primigenium appellauimus, quódve olei cuiuſdam ſpeciem oſtẽdit. Conſentaneum autem magis eſt & ad veritatem propenſius, in hoc quàm in illa potiùs calorem vitæ collocari. Permanens enim eſt & conſtans humidum hoc primigenium, in ſolida ſubſtantia firmatum, neque niſi annorum ætatiſque decurſione imminui poteſt: carnoſa ſubſtantia frequenter omni ætate vt augeri ita detrahi & extenuari videtur. Illud ſiquando iacturam accepit, non reſarcitur: hæc marcore exhauſta, rurſus in amplam molem aſſurgit: nam carnoſæ ſubſtantiæ magnitudo variatur, etiamſi præterea non augetur animans. Itaque ſi innatus calor vitæ opifex, tuto nos debet in extremum regere atque moderari, par eſt vtique hunc in ſtabili humido permanere. Quin & noſtræ originis contemplatio, vitalem calorem vnà cum humido primigenio à ſemine, carnoſam autem ſubſtantiam à materno ſanguine deriuari commonſtrat. Etenim prima fœtus conformatione dum ſimilarium partium procreatione inſtitueretur, corpus ipſum ſeminis, primùm in quædam rudimenta ſeſe extendit, deinde verò in exactam ſpeciem. Dum enim ea rudimenta ponerentur, videri poterat corpus ſeminis adumbrationem quandam partium ſimilarium lineamentis ſuis exhibere, quæ quaſi fibræ erant & ſtamina filis quibuſdam tenuiſſimis araneorum ſimilibus contexta. Hæc eſt igitur conſtans & verè ſolida partium ſimilarium ſubſtantia ex puro ſemine concreta: ad quam deinde ſenſim influens & illabens ſanguis maternus, villos & ſtamina vndique circumſedens illic concreſcebat, fiebátque ſubſtantia carnoſa ex ſanguine: quæ affuſa inſperſáque locis inanibus, moles eſt partium ſimilarium. Quæcunque autem ſolidior illa ſubſtantia ab ortu conditionem acceperit, eandem totius vitæ curſu retinet. Nam ſtamina ex humido liquidóque ſemine creata, quanquam diuturnitate magis magíſque ſiccescunt, dum ad extremum ſenium (quod aridiſſimũ eſt) veniant, ſemper tamen eius humidi quod à ſemine contraxerunt, aliquid ſibi in omnem vitam recondunt: quod vt recens natis & infantibus plurimum eſt, ſenibus exiguum, ita interiectis ætatibus mediocre. Quantuluncunque id ipſum eſt quod in vitæ extremum reconditur, ſecum id ſpiritum & calorem ex ſemine aduexit, hóſque retinet tum ſibi tum ſolidæ ſubſtantiæ perennes & indiſſolubiles. Ex quo intelligi poteſt carnoſam ſimilarium partium ſubſtantiam à ſanguine, ſolidam verò & quicquid in eius compoſitione ineſt, ſiue craſſamentum, ſiue humidum primigenium, ſiue ſpiritus, ſiue inſitus calor, id omne olim à ſemine natum proceſſiſſe, & tanquam illius quædam portio ſit incorrupta, ſeminis naturam plurimum redolere. Hinc rurſus perſpicuum euadit innati calidi quam exquirimus ſubſtãtiam, præſtantem illam quidem & vitę conſeruatricem, non ad carno-

Humorem oleoſum eſſe innati calidi ſubſtantiam.

Totam ſimilaris partis ſolidam ſubſtantiam ex ſemine naſci.

Quatuor in ſolida ſubſtantia quæ ex ſemine prodierunt.

ſam quæ ex ſanguine prodiit, ſed ad primigenium humidum, quod ſuã ſemini originem refert acceptam, pertinere. Ergo ſiqua illius promenda eſt definitio, calidum innatum eſt humidum primigenium inſito ſpiritu & calore vndique perfuſum. Id nempe humidum cui ſpiritus & calor ab ortu eſt inditus, in quo ſaluus viget & conſeruatur. Tribus ergo illis coniunctim innatum calidum continetur, quanquam hoc nomine quidem ſpiritum ingenitum appellant, at rariùs nec ſatis propriè. De his hactenus, nunc de natura.

Innatum calidum quid.

Quid natura medicis, & quæ eius ſubſtantia.

CAPVT VII.

QVOD generatim atque vniuersè phyſici proponunt hoc loco contrahentes, naturam eſſe definimus vim primam & cauſam per ſe noſtri opificem & conſeruatricem. Hominis enim natura eſt quæ non aliud quicquam procurat, & quæ ſoli addicta homini, quem conformauit gubernat quantum poteſt longiſſimè. Etenim ne fruſtra condidiſſe videatur, edito illa operi in omni vita inſidet, id nunquam deſerit: ſed eius gubernacula tractans, partes omnes in ſuum quamque opus ducit & concitat, vt illa ipſa ſimul omnium functionum cauſa cenſeri debeat. At illius ſubſtantiam quænam ſit perueſtiganti, vis & poteſtas caloris prima in mentem venit, cui ſolet omnis effectus cauſa palàm attribui. At verò qualitas ſyncera caloris, etiam ſi diuinus hic ſit ac planè cœleſtis, tamen functionum opifex non erit, neque dum intenſione creuit, continuo integriores firmioréſque functiones expromit, niſi pariter incrementum accipiat ſubſtãtia caloris: quocirca neceſſarium eſt naturæ nomen atque finitionem non vni calori, ſed illius quoque ſubſtantiæ accommodari: quod & omnes philoſophi nunquam accidenti attulerũt, ſed alteri compoſitæ rei principio. Moderato autem cuique calori qui aut in ſanguine, aut in quouis humorum genere, aut in ſpiritu, aut in corporis ſubſtantia ſitus eſt, naturæ nomẽ nonniſi promiſcuè & fuſa nimis appellatione aptari poteſt. Aptiùs quidem ſpiritum ingenitum quicunque is fuerit, naturam dixeris. Veruntamen ſi propriè agendum eſt, naturæ ſubſtãtia eſt calidum innatum quale ſuprà circumſcripſimus Id enim animal ab initio cõformauit, & tanquam omnium operum naturalium cauſa nutriuit. Natura igitur perinde atque innatus calor tria comprehendit, humidum primigenium, ſpiritum & calorem, omnia quidem vno eodémque ortu ex ſemine prognata. Quum veteres naturam & virium ſubſtantiam, tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ex ſolis ipſis ſimul iunctis conſtare & compleri pronunciant, potiùs ea quibus ſuſtinentur vires enumerant, quàm propriè naturæ nomen vſurpent, cùm carnoſa illa ſpecies nequaquam ſit a ſemine contracta: quę autẽm verè natura eſt tota ex ſemine naſcens, animal affinxit, huícque totius vitæ curſu moderatur. Quę purè natura dicitur carni non eſt ingenita, ſed in hanc ex ſolida ſubſtantia cui peculiaris eſt, cõfertur. Corporis natura, quæ & innatum calidum in ſolidę partis craſſamento tanquam in materia conſiſtit: vt hæc ſolida ſeminaliſque ſub-

Naturæ humanæ definitio.

Naturam non ſolum calorem, ſed ſubſtãtiam eſſe.

Multiplex naturæ appellatio.

Naturæ ſubſtantia.

ſubſtantia aliorum omnium more ex materia & natura conſtitui intelligatur. Cæterùm hæc ipſa principia, non vt quæ ſolent accuratè a phyſicis tractari, ſimplicia ſunt & omnis compoſitionis expertia, ſed etſi fortè ſenſu ſimplicia iudicantur, cogitatione tamen ex primis conſtant elementis ſe prioribus. Craſſamentum enim, quod ſubſtratum atque ſubiectum eſt, ex denſis terreníſque elementis plurimum quidem conditum eſt, non tamen tenuiorum prorſus expers. Natura quæ in illo viget, humido primigenio & ſpiritu calido perficitur, quæ aëris atque ignis plurimum in compoſitione acceperunt, ſed tamen terræ & aquæ nonnihil, licet id omnino minimum: vt medicis nulla prorſus ſubſtantia ſit, quæ non ex quatuor naturarum temperatione ſit concreta. Hinc fit vt rurſum naturam quodammodo liceat appellare primum id corporis temperamentum, quod à prima ſtatim origine ex elementorum & caloris diuini perfuſione contractum eſt. Illic tanquam in prima functionum omnium cauſa conſiſtunt, quicunque caducæ naturæ limitibus coerciti, nihil ſupra hanc diuinius quicquam neque ipſam animæ ſubſtantiam inueſtigant. His igitur natura eſt temperamentum in ſpiritu & humido primigenio ſitum: quod quoniam caloris dominio vincit, calorem quoque natiuum appellant. Tot modis natura dici ſolet: nam quod Hippocrates aliquando quatuor humorum congeſtionem, aliquando corporis formam & figuram hoc nomine ſignarit, præter vſum eſt & conſuetudinem loquendi. His iam decurſis, plenius adeunda nobis eſt innati calidi & ſpirituum tractatio, quorum gratia hic à nobis liber fuerat inſtitutus.

Naturæ ſubſtantiam ex quatuor elementis conſtare.

Naturam eſſe temperamentum.

Ut innatum calidum ætatum inclinatione, ſtatus mutationem ſubeat.

CAPVT VIII.

ABundanter calida humidáq. eſt innati calidi ſubſtantia, eò cumulatior & plenior quò magis ſit caloris humoríſque particeps. Talis eſt omnino in ſemine miſtíſque ortus noſtri primordiis, quæ caloris atque humoris natiui ſummum habent complementum, vt alias nunquã pleniùs affluere poſſint. Quæ ortui proxima eſt ætas, tanta iſtorum abũdantia circumfluit, quantam nulla ętas cõſequuta aut arte aut induſtria poteſt excedere, ſed ne parem quidem atque primo ortu acceperat, vel exquiſitiſſima viuendi lege cõſeruare, alioqui perpetuari & ſempiternis ſeculorum ętatibus ſuſtineri poſſet animans. Illa porrò ſumma cùm ſint infantium ætate, moderata tamen eſſe dicimus, ipſámque innati calidi ſubſtantiam bene temperatam. Qui enim in hac calor ineſt, licet ſit ſummus, quia tamen humido perfunditur, mitis eſt omnino & blãdus, nulla feriens acrimonia. Sic & humor licet vberior, haud tamẽ diffluit, ſed calore coërcetur: ſic ſumma quæ ſunt ad moderationem quandã exquiſitè ſunt tẽperata, vt infantib. & puerulis redundans humor pari quodãmodo ſpiritu & calore ſit aſperſus. Hinc ętate progrediẽte ſenſim vi caloris membra ſiccëſcunt, ſimul quoq. & robur & incrementum conſequũtur, non modica quidem humoris portione in accretionẽ profuſa. Id itidem ſentiens Hipp. ait corpus quodcunque augeſcit & robur accepit, neceſſariò calidum eſſe, illáq. ob innati calidi vim conferri. At verò cùm iam

In ortu ſummus eſt tum calor tum humor.

Summus quamuis ſit, tamen eſt temperatus.

Membra tempore ſiccëſcere.

Li. de natura humana

oſſa, nerui atque membranæ non vltrà ſequi duci ve poſſunt, incrementum omne ſiſtitur: tum verò membris ſummum robur ineſt, ſummæque vires inſunt ad animalium operum functionem. Quæ profectò argumento ſunt, ætatem floridam humidum primigenium iam ſiccius obtinere. Cæterùm hæc ætas inter extrema medium occupauit, neque vt ſenium ingenti ſiccitate areſcit, neque vt infantium ætas humore multo affluit: atque in ea mediocritate tametſi humor non ſatis ad incrementū ſuppetit, ſatis tamen eſt qui poſſit ingenitum calorem & ſpiritum, quantum à primordiis acceperat quodammodo aſſeruare. Ita enim exiſtimāt parem adoleſcenti atque infanti inſidere calorem, quia quātum ſubſtātiæ caloris perpetuus ille fluor ab ineunte ætate diſſipauit, tantundē qualitatis & acrimoniæ genuit attulitque adoleſcentia: quandoquidem ſicciore facta materia ſolet calor omnis vires ſuas vehementiùs proferre. Hac igitur viciſſitudine, quia diſperdita ſubſtantia qualitas increuit, parem calorē ſenſus æſtimatio illis fortaſſe decernit. At verò infantis plurimus eſt naturalis calor: iſque blandus & halitus ſimilis, vt ſubſtātiæ æſtimatione Hippocrates hominem prima die calidiſſimum ſtatuat. Iuueni autem caloris ſubſtantia, non poteſt non eſſe ad quandam paucitatē atque exilitatem redacta, quā ob cauſam is reuera minùs eſt calidus: at ſi qualitas ſpectatur, calore eſt acri & intēſo. Qui calidiſſimus eſt infans, is pariter bene temperatus eſt, ad cunctas naturę perfunctiones accommodatus. Huius verò comparatione iuuenis intemperatus cenſetur, qui acrem igneúmque calorem eſt conſequutus, quem etiam aduentitium externúmque appellant: non quòd extrinſecus aſſumptus ſit aut acceſſerit (illuc enim ſuopte impetu inuectus eſt & ſublatus) ſed quòd bene temperati limites egreſſus & extra eos poſitus, non ſimiliter atque ille ad naturę munera vires habeat. Itaque infantes natiuo calido excellunt, iuuenes aduentitio: multóque magis qui febre iactantur: at natiuus illis non ineſt priſtino æquali, nedum maior. Sed ad nos iam redeamus. Ab ſummo ætatis vigore ſenſim qualitas & acrimonia caloris marceſcit & paulatim collabitur, vſque eò dum is extremo ſenio languidus contabeſcat. Quicquid enim ſubeſt tanquam calori pabulum, id vniuerſum incendio deflagrat ætatis vigore, vt tum acerrimus calor omnia vorans ſeſe nequeat ampliùs effundere. Hinc verò quoniam nimiùm exeſa diſſipatáque inſiti illius & primigenii humidi ſubſtantia, non eſt ſatis ipſa pari calori fouendo, neceſſum eſt vt dum ſenſim humidum abſumetur, calor quoque pariter obſoleſcat: & (vt ait Hippocrates) dum corpus areſcere incipiet, defluens ad ruinam frigidius efficiatur: diebúſque poſtremis quanto plus homo extabeſcit, tanto frigidior neceſſariò redditur, vt ſui ipſius ratione ſit poſtrema vitæ die frigidiſſimus. Hac igitur ratione innati caloris aliàs ſubſtantia, aliàs qualitas ætatum progreſſu ad ruinam defluens, in perniciem agitur. Cæterùm quoniam exhauſto pabulo calor vnà reſtinguitur, ſi hic cauſa eſt quæ pabulum abſumit, vt certè eſt, fiet protinus idem calor interitus ſui cauſa. Gaudet quidem & iucundè fruitur humidi commercio, cuius etiam ſi interitum non expetit, ipſum tamen neceſſariò affert: ſublato autem humido conſequens eſt & calorem tolli. Vnde hic calor dum conſeruari

Media ætate licet humor ſit paucior, par tamen eſt ſenſu calor.

Reuera infanti copioſior eſt calor quàm ætate media.

A media ætate calorem minui.

Calor ſeipſum deſtruit & conſumit.

ſeruari & perfici naturaliter deſiderat, ſemetipſum is conficit & interimit: & quem ſui occaſum & obitum non intendit, eum tamen conficit. Sed quoniam nihil quod genitum eſt & natura conſtat, primum & per ſe ſui exitium molitur, ſed quàm longiſſimè prorogari, & in rerum natura conſiſtere peroptat, ne ipſe quidem calor per ſe & ex inſtituto, ſui interitus cauſa fuerit, verùm vt dicere ſolent ex accidenti & alterius interiectu. Nam aliud quippiam agens, ipſe quippe humidum conficiens, ſe ipſum pariter diripit atq. vaſtat. Quocirca non alia eſt ortus noſtri, alia interitus cauſa, ſed quæcunque nos genuit & moderatur, ea tandem extremum vitæ diem morte confici. Dixerit hic aliquis, Si ſummus ętatis vigor calorem profert tactu acerrimum, ſenectus autem ignauum & inertem, neceſſitas eſt medio tranſitu moderationem quãdam percipi caloris, qualem & ſuperior de temperamentis tractatio confirmauit. Quid eſt igitur quam ob rem non hanc ſimiliter vt infantium ætatem, aut fortaſſe conuenientiùs liceat in temperamentis numerare? Nunc ſanè diuerſa nobis atque tum eſt temperati ratio: illic enim temperamenta tactu & qualitatis ordine, hîc ſubſtantiæ copia & vbertate dimetimur. Quæ enim floridæ ſuccedit ætas, tactus iudicio temperatum præbet calorem, at verò paucum, id eſt, nec ei ſimile quod ſummè expetitur laudatúrque omni vita, & quale infantium ætati ineſt plurimum, naturæ muniis congruentiſſimũ. Pollet enim hæc ætas eius humidi facultate, quod tum naturæ iucundiſſimum, tum calori affine temperiem acceſſit, ſubſidiúmque confert ad actiones. Altera verò quia ſiccior aduentitio calore continetur, qui tamen tactione mediocris deprehenditur. Etſi igitur quicunque natiuus calor integer eſt & valens, is continuò eſt temperatus: non id tamen retrò commeat, vt qui temperatus ſenſus iudicio confirmatur, is natiuus ſit & noſtrę naturæ familiaris. Hic animo tractare & contemplari liceat rem cognitione digniſſimam, humidi quippe primigenij, atque caloris ſocietatem. Tanta enim eſt horum conſentiens, conſpirans & continuata cognatio, vt ſemper mutuas operas conferant, nihilque vnum efficere poſſit alterius ope deſtitutum. Iuueni ſiquidem etſi par quodammodo atque puero calor inſidet, naturæ tamen operibus ille obſcurior & infirmior eſt quam puer, quòd quadam ex parte exhauſto humore factus ſit aridior. Quod planè argumentum eſt humorem inſitum non minùs atque calorem ad naturæ opera conferre. At certè illa eſſe diuerſa declarat quæ per ætates incidit mutatio: dum altero conſtante alterum ſenſim diſſipatur. Huc pertinet quòd humidum tanquam fomentum & pabulum eſt caloris, calor autem illius beneficio ſuſtinetur: hic vt efficiens eſt præcipuum, humidum vice materiæ ſubſternitur calori, magíſque patitur. Quibus magna vis frigoris inſitus calor repentè extinguitur (quod hyeme per Alpes iter facientibus tempeſtas Aquilonia inferre ſolet) humidum ferè ſupereſt: quid enim potuit inſperata & repentina morte id tam ſubito diſperdere? At verò contrà humidum euaneſcere diſſoluíve non poteſt ſuperſtite calore. Qui extrema ſenectute confracti, naturæ neceſſitate mortem oppetunt, iis vnà cum calore innatum humidum diſperditur, vt illius nihil reſtet aut certè perexiguum, quòd non

Non per ſe ſed ex accidenti id eſt ſicu.

Obiectio.

Solutio.

Inclinantium non ſimiliter atque infantium ætatem dici temperatã.

Caloris & humoris innati amicitia.

Differunt tamen calor & humor.

ſit ſatis aſſeruando calori. Itidem ferè ſuſtinent qui tabifica febre areſcentes immatura morte decedunt.

Vt innatum calidum per anni tempora & per regiones mutetur, & multiplex illius appellatio.

CAP. IX.

Hyeme vberior eſt in nobis copia caloris quàm æſtate.

QVALEM ætatum decurſio affert calidi noſtri commutationem, talem exiſtimauit Hippocr. ex anni temporibus nobis obuenire. Etenim hyeme copioſa in nobis ſubſtantia caloris affluit: æſtate verò diſperſa decedit. Hyeme quidem circumſepientis nos aëris frigus corpora contingens, calorem cum ſanguine & ſpiritu, quorum eſt comes, intrò repellit in profundum, foriſque cutis ſpiracula aſtringens, caloris ſubſtantiam cogit & ita coërcet, vt nihil eius aut minimum poſſit effluere: ſicque illa partibus intimis vires colligens, multò quàm priùs robuſtior euadit. Æſtate quoniam ambientis feruor corporum ſpiramenta laxat, & interiores tum ſpiritus tum humores foras elicit, neceſſe eſt ſubſtantiæ caloris plurimum in confinem aërem diffluere atque diſſipari, exiguum verò intus contineri. Ver & autumnus illorum moderationem quandam inuehunt. Hunc igitur in modum anni tempora caloris ſubſtantiam augent minuúntve. Eius verò qualitatem ſic commutant, vt æſtas feruentiſſima exiguam quæ in nobis concluditur ſubſtantiam torreat ardore, efficiátque vt temperata quæ fuerat, naturæ metas plerumque excedens aduentitia reddatur. Hyeme ex frigoris ſæuitia ſubſtantia caloris nihilo fit frigidior, ſed priorem ſtatum retinet iis maximè corporibus quæ plurimo ſanguine & calore prædita ſunt. Exanguia autem (cuiuſmodi eorum ſunt animalium quæ per hyemem degunt in latibulis) vt omnia frigoris iniuria læduntur, ſic plurima extincto calore de vita decedunt, imò & inter homines vt omnium externæ tantum partes refrigeſcunt, ita quicunque imbecillo ſunt corpore, aut ſine ſenſu & motu tanquam delumbati iacent, aut prorſus ex hominum vita demigrant.

Æſtate acrior in nobis eſt calor quàm hyeme.

Temporum anni & ætatum comparatio.

Iam vero calidi commutationem quæ per anni tempora fit, ſi quis ei conferat quam ætatum inclinatio protulit: hyemis parte poſtrema, vt ineunte ætate vberrimum deprehendetur innatum calidum: vere autem eam ſortietur conditionem quam in pueritia & adoleſcentia: æſtas proportione reſpondet florenti ætati: autumno ob eam quæ æſtate fit diſperſionem, pauca eſt ſubſtantia caloris, ſed ea minus acris quàm æſtate, vnde poſſit autumnus inclinanti & præcipitatæ iam ætati conferri. Sub autumni finem hyemiſque ingreſſum, calor in nobis modicus ineſt, qui quoniam corpus etiam tum laxum eſt & patens, promptè refrigeſcit, eique non admodum ſit diſſimilis qui ſenectutem decrepitam tenuiter fouet.

Innati calidi ex regione varietas.

Regionum varietas ſimilis ferè mutationis eſt occaſio. Quanto enim ad auſtrum & medium illum cingulum qui Solis ardore torretur, magis inclinata eſt, tanto paucior hominibus ineſt calidi ſubſtantia, ipſa vero qualitas acrior. Contrà quantum regio ad Aquilonem vergit, tan-

tantum in corporibus abundat, benéque temperata eſt innati calidi ſubſtantia, niſi fortè cùm ad vltimas terræ regiones acceditur, in quibus præ frigore vix vllum animal hyeme vitam agit. Exiſtit autem hoc loco quæſtio ſubdifficilis, quî fieri poſſit vt hyeme quàm æſtate innatum calidum ſit vberius: nunquid fortè tum augetur ea partium ſolidarum ſubſtantia quæ olim à ſemine dimanauit? Cùm aſſiduo ſubſtantiæ fluore corpus noſtrum ſenſim diſſoluatur, neque vitare poſſimus ingenitam nobis ſenij ac interitus neceſſitatem: fieri certè non poteſt quin de propria innati calidi ſubſtantia continenter quędam fiat deceſſio, non modò maioribus illis ætatum decurſionibus, ſed & quouis anni tempore tum calido tum frigido. Quanquan enim ambiens aër minùs hyeme quàm æſtate diſſipat, interior tamen noſter calor non minùs pabulum ſuum populatur & conficit. Quòd ſi fortè coërcitus intus calor concoctionem augeat, & benigni ſucci copiam exaggeret ad partium nutritionem, inſtaurétque humidi natiui portionem quæ perpetuo illo fluore periit, perſpicuum tamen eſt quicquid accedit inſtauratione, plurimùm ab eius integritate deficere quod euanuit, quódque olim fuerat à ſemine comparatum: alioqui immortale fieret animal. Quo fit vt de innati calidi ſubſtantia quotidie magis magíſque detrahatur, neque poſſit vlla hyeme abundantior eſſe quàm æſtate pretergreſſa: quemadmodum neq. florentium ætati poteſt vel optimis alimentis par ei comparari, quam infantium ætas præ ſe ferebat. Sed tamen Hippocratis ſunt illa, Ventres hyeme & vere natura eſſe calidiſſimos, tum verò & magnam innati calidi copiã ineſſe. Ab hoc igitur medicinæ parente cùm nefas ſit deſciuiſſe, verborum illius vim & bene dicta ſic interpretari conſilium eſt: eo loco innatum calidum non eam puram ſubſtantiam appellaſſe, quam ſolidæ partes à ſemine contraxerunt, & quam aphoriſmo ſuperiore, creſcentium ætati plurimam eſſe prodiderat: verùm vel eam impuriorem iam factam auctámque vberioris alimenti appulſu, vel omnem ſubſtantiam quæ moderato & miti calore ſit prædita, ſiue ea pars noſtri ſit corporis, ſiue minùs. Hac notione ſanguis & arteriarum ſpiritus ipſaque corporis moles innati calidi ſubſtantia ſunt: ſicuti & eadem naturæ appellatione diximus quandoque contineri: qua etiam pubeſcentibus & adoleſcentibus plus calidi ineſſe quàm infantium & puerorum ætati, quiuis rectè cenſuerit. Veruntamen calidum hoc impurum eſt, neque innatum idipſum eſt, quod à prima origine ſemen nobis indiderat. Itaque naturalis calidi ſubſtantia cùm bifariam dicatur, aut purior illa partium ſolidarum à ſemine ducta, aut ea ipſa nutritione aucta factáque impurior adultis, atque etiam liquidum omne corpus mediocri calori perfuſum, ſiue id ſanguinis, ſiue ſpiritus eſt: fieri quidem haudquaquam poteſt, vt vna eadémque nominis ratione creſcentium ætas & hyems plurimum habeat innati calidi: ſed qui ita pronuntiat, neceſſariò ὁμωνυμίαν inducit.

Quæſtio.

Solutio.

Verum calidi ſubſtãtiã hyeme non augeri.

Obiectio ex Hipp.

Solutio.

Quid eo loco Hippo calidum appellet.

Duplex dici innatum calidum.

Natiui tum caloris, tum ſpiritus differentiæ, hóſque partibus ſingulis inſitos, aliunde influentibus gubernari. CAP. X.

Triplex ſubſtantia cuique parti ſimilari ſua eſt et propria.

PARTEM vnamquamque ſimilarem innato calido & proprio ſpiritu inſtructam eſſe quoad in vita ſit animans, neque citra operam illorum poſſe vnquam conſiſtere, perſpicuum iam eſt & euidens. Similares partes non vno eodemque omnes temperamento tenentur, ſed os frigidius eſt aridiúſque neruo, neruus vti & membrana carne frigidior atque ſiccior. Quoniam igitur compoſitæ rei temperamentum ex ſimplicium quibus conſtat permiſtione naſcitur, fit neceſſariò vt eæ ſubſtantiæ quas parti cuique ſimilari datas eſſe meminimus, diuerſam in hac atque in illa parte tum ſpeciem tum ſubſtantiam ſortitæ ſint, neque vna temperamenti lex atque modus inſit omnibus. Quare qui in oſſe ineſt ſpiritus ab eo diſtat qui in neruo, hic rurſum ab eo qui moderator eſt carnis. Sic humidum primigenium ipſámque innati caloris ſubſtantiam aliam os adeptum eſt, aliam neruus, aliam caro, vti & pars vnaquæque ſimilaris. Eſt autem in his varietas non modo ex ſubſtantię multitudine, ſed ex primorum elementorum vnde cōditæ ſunt temperatione profecta. Qui partium functiones ſtudioſè animaduertet, & quod neque os nerui, neque neruus carnis ſubſtantiam gignere poſſit aut reſarcire, neque contrà: adductus functionum diſcrepantia, quæ illas tota ſpecie diſcludit, mox opinor cauſas quæ illarum ſunt effectrices, pari interuallo diſiunget. Hæ autem quum ſint ſpiritus & innatum calidum, quibus naturæ ſubſtantiam compleri diximus, conſequens eſt totidem ſtatui ſpirituum innatorum, totidem & humidorum & calidorum & naturarum varietates, quot partium ſimilarium differentias numero dimetimur, vt vniuſcuiuſque partis ſua hæc ſint, cæterarum nulli eadem prorſus impertita.

Quot partes corporis tot ſūt ſpiritus & totidem naturæ.

Spiritus & vires influentes.

Quæ partes corporis principatum obtinent, iecur, cor, & cerebrum, tum natura, tum ſpiritu præpotente valent, vt non ſeipſis duntaxat gubernandis dent operam, ſed alios de ſe ſpiritus tanquam iugi de fonte promant, in omne corpus propriis ductibus deriuatos. His quicunquè partibus ſingulis ingeniti ſunt ſpiritus, aluntur: his in vires functionéſque ſuas concitati, conſtantem & perpetuam operum functionem edunt. Vnde intelligitur præter innatos ſpiritus qui ſtabiles & in vnaquaque parte fixi ſunt, tres inſuper errantes & vagos influentéſque exiſtere, vnum naturalem è iecore per venas corporis extrema diffuſum: alterum vitalem quem cor aſſiduò per arterias emittit: tertium animalem qui in cerebri ventriculis genitus, hincque per neruos profectus, partes irrigat ſenſus motúſque compotes. Hunc quidem in cerebri ventriculis viiſque ſenſuum contineri, quemadmodum & in arteriis vitalem, inter omnes medicos iam planè conſtat: at naturalem ex iocinere proferri, non vſque adeò eſt ſenſu compertum. Cæterùm ſi vis eſt vlla demonſtrationis, neque ſunt omnia ſenſuum teſtimonio fulcienda, conficient ſuprà adductæ Ariſtotelis rationes, ſi qua in iocinere communis & influens ſtatuitur naturalis facultas, illinc quoque naturalem ſpiritum dimanare, qui eius diſtribuendæ ſit vehiculum. Non enim ſanguis ad id muneris ſatis eſt accommodatus, qui nempe craſſior mediam inter corpus facultatémque ſubſtantiam non eſt ſortitus. Ergo vniuerſum animal gubernant principes tres facultates, to-

Naturalis. Vitalis. Animalis.

tidem

iiſdem ſpirituum vehiculis, ex ſuis quæque fontibus, per proprios canales in omne corpus diſtributæ. Nulla pars in nobis aut calorem, aut inſitum ſpiritum, aut vires ab ortu datas potis eſt retinere citra influentium ſpirituum vires, ſed in breui omnia conciderent à principiorum viribus & fauore deſtituta. Itaque quum ſint partium corporis aliæ principes, vt cerebrum, cor, & iecur, adde ſi videtur, & teſtes: aliæ ab his natæ & quaſi earum viribus ſubſeruientes, vt nerui, arteriæ, venæ, ſeminis vaſa: reliquarum omnium inſitæ vires influentibus inde viribus gubernantur: aliæ manifeſtius, vt muſculus: aliæ obſcurius, vt os, cartilago, vinculum. In has enim partes tametſi neque vena inſeritur quæ ſanguinem, neque arteria quæ ſpiritum perferat, ſatis tamen hæc in illas deriuari declarat aſſidua quæ fit earum nutritio. Neque enim citra influxum poſſint eæ perſiſtere & vita teneri. Nulla igitur ſeipſa duntaxat gubernantur: niſi id fortaſſis ita accipiendum quis velit, quod non per manifeſtos & patentes ductus, muſculorum & interiorum viſcerum modo regatur. Hæc ſiquidem vt vberiores ſpiritus atque vires acceperunt, ſic venis, arteriis, atque neruis indigent, quibus manifeſta ſit & conſpicua gubernatio. Ex his denuò planum ſit & apertum, tum vitalem, tum naturalem ſpiritum in omne corpus effundi atque diffluere, eóque pertingere, vbi neque vena, neque arteria eſt: harum enim adminiculo non vbique indiget: animalem autem ſpiritum nuſquam poſſe citra neruos aut eorum villos atque ſtamina contineri, aut vires ſuas prodere. Optima id quidem ratione à natura inſtitutum, quòd pars vnaquæque nutritione & vita, non autem ſenſu & motu indigeret.

Partes omnes tum inſitis tum influentibus viribus gubernari.

Nō partes omnes indigere animali ſpiritu, vt alij.

Naturalem ſpiritum fieri materiem vitalis, atque animalis: vtque ſpiritus & aliæ ſubſtantiæ partibus ingenitæ alantur.

CAP. XI.

HAc autem ratione inſiti ſpiritus, & aliæ ſolidarum partium ſubſtantiæ ſeruari nutririque ſolent. Alimenti purior magiſque aerea portio, concoctione in eam tranſit ſanguinis tenuiorem ſubſtantiam, quæ vaporis ſpeciem quandam exhibet. Ea tum à ſpiritu iecori ingenito vim accipiens, eiúſque vbertate penitus perfuſa, ſpiritus fit naturalis, reliquo ſanguine tantò præſtantior, quantò iecoris molem vis ei naturaliter inſita præcellit. Huius ſpiritus quantum per venam cauam vna cum ſanguine effertur, & in cor inuehitur, illîc denuò caloris vi accuratiùs elaboratum attenuatúmque, in aëris propriè ſpeciem mutatur: atque ex dextro cordis ſinu per communes eóſque arctiſſimos aditus, in ſiniſtrum ſinum viam capeſſit & permeat, vbi hauſto per pulmones aëre temperatum, materia quædam fit cui calor & vis conceſſa vitalis ſpiritum profert vitalem per arterias toto corpore diffuſum atque conſertum. Quæ portio illius per ceruicis arterias in cerebri baſin rapitur, tertiò contextus illius admirabilis anfractu mitigata,

Naturalis ſpiritus procreatio.

Vitalis ſpiritus creatio.

Spiritus animalis vt generetur.

mox in cerebri ventriculos, per contextum alium choroidem appellatum confertur. Illic exhauſto per nares elaboratóque aëre, fomentum incrementúmque recipit, & vi proprietatéque ſpiritus qui cerebro eſt ingenitus, conuerſione quadam ſpiritus ſit animalis, æthera planè imitatus, ad motum, ad ſenſum, ad omnes denique animales functiones aptè comparatus. Itaque vapor ille ſanguinis in iocinere natus, ſi vitali ſpiritui, deinde & animali ſeſe materiam & quaſi alimentum exhibet, debet primo ſtatim ſpirituum ordine collocari. Quantum hic à vitali, tantundem profectò & vitalis ab animali tenuitate differt: etenim naturalis vaporem æmulatur, vitalis aëreus eſt, animalis autem æthereus. Vitalem peræquè ac animalem, ſi ſpiritum dicimus, quid non pariter naturalem eádem appellatione notemus? Quæ in ſubſtantia ſpirituum varietas ineſt, efficit quidem vt non vnius eiuſdémque ij ſint naturæ: at genus vnum communémque appellationem eos participare quid quæſo obſtabit? De his quidem ita ſit ſtatutum. Qui naturalis ſpiritus eſt appellatus, ſupra reliquos hoc peculiari munere præditus eſt, vt quum propriæ facultati ſe vehiculum exhibuerit, alimentum deinde ſe offerat ei alendo ſpiritui, qui ſuus eſt cuique parti ſimilari congenitus. Ita enim conuenit vnamquanque huius ſubſtantiam conuenienti atque idoneo foueri alimento. In eo porro humore qui per ora venarum in partium vacuas regiones tanquam ros aliquis confluxit, quicquid craſſius & concretum magis eſt, id ſolidæ ſubſtantiæ craſſamentum, in alimentum ſibi allicit atque iungit: quicquid autem tenuius eſt, & olei cuiuſdam particeps, humidum illud primigenium fouet & alit: vapor illinc ſublatus vnà cum naturali ſpiritu, ingenitum partis cuiuſque ſpiritum continet, ſimul verò & circunfundentis nos aëris per diaſtolen tranſmiſſio. Reliqua quæcunque ſimilari parti inſidet ſubſtantia, id ſibi allicit, reponítque in alimentum, quod in affluente humore medium eſt inter vaporem & craſſiorem ſubſtantiam. Itaque particulæ toti ſimilari alendæ vnus ſanguis ſufficit: ſed cuius ſingula conuenientibus earum ſingulis accommodantur, vt ſuo poſthac loco pleniùs afferetur.

Naturalis primus eſt omniũ, veréque ſpiritus dici debet.

Naturalis ſpiritus inſitũ nutrit.

Vnde & quomodo vnaquæque partium ſubſtantia alitur.

QVARTI LIBRI DE SPIRITIBVS & innato calido, finis.

DE ANIMÆ FACVLTATIBVS Liber Quintus.

Quid anima.

Cap. I.

Præfatio.

TERRENO concretóque corpori quicquid finitimum natura nobis ingenuit, quicquid affine in vnum quaſi concentum nexuit, ſiue aſpectabile ſiue abſtruſum id & ſenſibus incomper-

pertum foret: ſic omne ſuperior commentatio explicauit, vt nihil inſuper deſiderari poſſe confidam, quod eius fabricationem & ſtructuram pleniùs adornet. At quoniam non in ſolius corporis, ſed in hominis, qui ex corpore & animo conſtat, meditatione verſamur, quum ad exitum iam perducta ſit corporis tractatio, nunc animi eiúſque partium & facultatum contemplatio iure adeunda videatur, ſi quidem vllum eſt ſtudium percipiendi hominis atque cognoſcendi. Inuoluta nimis & obſcura animæ cognitio, & quam ceu minùs obuiam non ſit promptum attingere. Quocirca ſenſus noſtros effugientem illam, ſolis functionibus operibúſque proditis, cernere mens poſſit: vti & vnamquamque reconditam cauſam ex effectibus qui conſpicui ſint & obiecti ſenſibus, ea ſolet excutere. Itaque dum in viuis eſt homo, plurima munera exequitur, quæ morte conſumptus ne minimum quidem attigerit: quod argumentum ſanè eſt horum munerum non corpus ipſum efficientem cauſam haberi, ſed ineſſe quippiam viuenti quo ſit is præſtantior atque potentior demortuo, & quo ad obeunda munia ſe comparet. Ineſt quidem in homine quædam actionum habilitas & efficientia, ipſa denique vita quæ propria quædam eſt viuentis functio: verùm actionem veterum philoſophorum imitatione animam cenſere, quæ dormientibus nobis extra corpus diuagetur, vigilantibus in id remeet, niſi fortè immodico ſopore longiùs profecta remigrare non poſſit, anile ſanè & plenum ſuperſtitionis eſt. Quare quum ſint actiones in eorum accidentium genere quæ continentes abeunt prolabuntúrque, quemadmodum & motus omnis, neque à ſeipſis vnquam firmè ſubſiſtant, neceſſarium eſt quoties actiones obiri cernimus, ſuperiorem his cauſam mente complecti, quam illæ velut vmbra corpus conſequantur. Ergo actionum vitæ ſtabilis & conſtans quædam in nobis eſt cauſa, qua præſente vita actióque omnis perficitur, qua decedente ſimul vita perit atque diſſipatur. hanc tantiſper dum nequeunt aliter illius eſſentiam cognitam habere, omnes quidem animam eſſe profitentur: vt ſit anima principium & cauſa functionum viuentis corporis. Nihil verè refert ſi quis organici corporis perfectionem eſſe ſtatuat: quod enim viuens eſt corpus, id continuò naturale eſt organicum. Nam quatenus viuit, alimento ſanè vtitur, organáque adeptum eſt tum ad concoctionem, tum ad alimenti diſtributionem accommodata, ſine quibus neque alimento vti poſſit, neque viuere. Ergo quum viuens omne corpus ſtatim ſit organicum, quicquid illi vitam conferet, actionéſque vitales inducet, anima cenſeatur: ea autem totius eſt perfectio.

Animam ſolis operibus cognoſci.

Corporis actiones nec à ſe, nec à corpore proficiſci.

Actionum corporis cauſam eſſe animam.

Anima quid.

τὸ ἐντελέχεια.

Animæ genera, partes & facultates quot & quæ ſint.

CAPVT II.

VIVENTIS corporis ſpecies eſt anima, cui vim tanquam propria peculiariſque actio comes eſt & ſocia. Cuic

Vnde ſumma inter rerum differentiæ.

debit, id animatum reddet pariter & viuum, animámque ſortietur ceu veram eſſentiam, vitam verò vt propriam illius functionem. Vnde exquiſita animatorum ab inanimis differentia per animam & animatorum ordines ex animæ differentiis verè diſcernuntur. At nihilominus quoniam plerumque relicta eſſentiæ obſcuritate, ad eius proprias functiones quæ manifeſtiores ſunt diuertimus, idcircò ex his plerunque differentias rectè nobis comparamus. Sic philoſophi præſtantiſſimi & animam vita definierunt, & ex vitæ differentiis animæ genera protulerunt. Quos & nos hic ſequuti, ab infimo viuentium ordine per ſingulos gradus ad hominis vſque naturam progreſſione facta, ex vitæ functionibus, quòd alia corporea ſolius naturæ beneficio viuant, quæ φυτὰ, id eſt, terra edita dicuntur: alia ſentiant, alia ratione & intelligentia prædita ſint, tres viuentiũ differentias mente cõplectimur naturale, ſentiens & intelligens: tres quoque animæ ſpecies iiſdẽ nominibus inſignitas, quæ ſunt naturalis, ſentiens, & intelligens: quibus hæc reſpondent viuentium genera, φυτὸν, id eſt, terra editum, ſiue ſtirps, brutũ, homo. Etenim propriè illa inferiorum generum conditionem ſubeunt, quod diſcluſa diſiunctáque ſeparatim ſubſiſtant, quod nunquam in idem coire conciliaríque poſſint: quóque ſigillatim de vnoquoque animæ nomẽ enuncietur. Quæ n. in ſatis & ſtirpibus naturalis ineſt, ea ſanè eſt anima, à qua & ſtirpes animatas dicimus, licet nondum animalia: quæ item beluis præeſt ſentiens, ea quoque anima eſt, quæ non animatas modò, ſed etiam animalia illas efficit. Intelligentem demum hominis mentem nemo fuerit, qui animam eſſe nõ dicat. Sic autẽ ſeiugatæ ſunt atque diſtractæ, vt neque quæ hominis intelligens eſt anima ſit ſentiens, neque quæ beluis ſentiens imperat, ſit naturalis, vt neque homo belua eſt, neque belua ſtirps: alioqui in magnã cõfuſionẽ adigerentur rerũ ſpecies. Quinimmo eidem neque ſimul pariter inſidere intelligens & ſentiẽs, vel ſentiẽs & naturalis queant, neque cõplures ſubſtantiarum formæ [illegible] poſſint ſubiectæ materiæ, neque idem liceat beluã & fruticem appellare, neque beluã & hominem. Hæc igitur tria ſunt diſcreta animæ genera. Efficit autẽ nominum inopia, vt iiſdẽ quoque appellationibus tum partes, tũ facultates animæ deſignentur: vnde permagnis ſæpè obſcuritatibus ſcripta latent inuoluta. Ita enim quicquid intelligens eſt, continuò ſentiens eſſe dicimus, id eſt, ſentiendi facultate præditum: & quod ſentiens eſt, id quoque fatemur naturæ facultatibus teneri: vt hæc non principium formarum, ſed vel partium, vel facultatum ſint nomina. Partes animæ eas dici velim, quæ ſociatæ atque connexæ, in totius vnam & integram ſubſtantiam conſpirant, quibus ſeorſum ſingulis nõ aptè poteſt totius nomen accommodari. Quæ tria modo ante oculos poſuimus, intelligens, ſentiens, & naturale, iã homine quodammodo comprehẽduntur, vt partes ſunt animæ non autem vt genera, quæ diſcluſa ſedibus genera conſtituunt. Animæ partes geometricis figuris rectè viſus eſt Ariſtoteles contuliſſe. Inter has primus eſt trigonus, qui neque ex aliis ſe prioribus conſtat, neque ab angulo in angulum alterum, exporrecta linea diuidi poteſt. Secundus ab hoc eſt tetragonus, qui trigonum

Viuentium differentiæ & ordines.

Tria animæ genera.

Quo diſtet genera à partibus.

Eadem nomina generum & partium animæ.

Partes animæ quæ.

poteſtate concludit: vt pentagonus tetragonum atque trigonum. Vt igitur in pentagono qui ſimplex eſt figura, trigonus & tetragonus vt partes inſunt poteſtate duntaxat, non reipſa (neque n. illic trigonum, neque tetragonum, ſed pentagonum duntaxat figuræ nomen & rationem habere dicimus, alioqui non ſimplex eſſet, ſed iam ex compluribus compoſita figura) ſic procul dubio intelligentem animam homini ſimplicem ineſſe ſtatuendum eſt, cuius partes ſint ſentiens ac naturalis, non ne quidem energia, ſed poteſtate duntaxat conſiſtentes. Ea eſt partium animæ ratio. Appetens verò, cogitatione fingens, & ad locum mouens, neque genera, neque partes ſunt animæ, ſed vnius eiuſdémque partis facultates, eius nempe quæ ſentiens appellatur. Hæc non animantium ordines atque gradus ſecernunt, vt quædam ſentiant quæ loco nequaquam mouentur: ſed adeò inter ſe connexa ſunt & apta, vt diſſolui nunquam poſſint, & cuique animanti vniuerſa pariter inhæreſcant. Omnium quippe animantium tactus ſaltem eſt communis: hoc autem primo ſenſu quicquid præditum eſt, ſtatim voluptatis atque doloris eſt particeps, poteſtque peſtifera à ſalutaribus ſecernere, & quodam deſiderio ad res ſalutares accedere: vnde fit vt quicquid ſenſu vllo præditum eſt, id illico appetitu quodam ornatum eſſe videatur. Quum autem res ſalutaris ſenſu percepta in communem ſenſum referetur, tum orietur voluptatis & eximiæ delectationis comprehenſio, hæc verò deinde appetitum concitabit: ſic comprehenſione & appetitu impulſum animal eò trahitur mouetúrque, vt optata conſequatur, & teneat. Quo fit vt quæ pars animæ ſenſu pollet, eadem pariter & phantaſiæ & appetitus & motus facultates habeat. Itaque non modò perfectiora animantia, ſed & muſcæ & vermes & vniuerſum inſectorum genus, quinetiam oſtreæ & conchylia & ſpongiæ, & quæ inter frutices & animalia ambigunt, ζωόφυτα Græcis appellantur, plantanimes à quibuſdam dici cœperunt: hæc tametſi ſede ſtabili vitam degunt, compuncta tamen in ſeſe coguntur, diffunduntur verò lætorum occurſu: indicium ſanè quòd tum motu, tum ſenſu valent & prædita ſunt. Cæterùm vt in illis ſenſus appetitúſque plurimùm obſcurus ineſt, ita & motus incertus atque confuſus: vt hac ratione nonnunquam cenſuerit Ariſtoteles motu illa priuari, & eorum quæ ſentiunt quædam loco moueri, quædam non moueri. Quocirca appetens, cogitatione fingens, & ad locum mouens, nequaquam noua quædam animæ genera conſtituunt, ſed quum ſentienti ea ſemper inſint & aſſideant, in idipſum genus pertinent, cuius vires & facultates rectè dici poſſint. Eſt enim facultas vis illa & poteſtas quam anima tanquam de ſinu ſuo promit, & ad munerum functiones profert. Id autem perinde eſt atque ſi dixeris inſitam & vernaculam animæ proprietatem: quæ ipſa quidem eſt accidens, ſed animæ intimum atque adeò intelligum, vt pleriſque illius eſſentia putetur. Hinc non rarò vnaquæque pars animæ, facultatis appellatione deſcribitur. At cui exquiſita nominum rerúmque notio cognita fuerit, is non eſſentiæ animæ, ſed viribus quæ ab illa emanant, facultatis nomen aptabit. Quotidianus quidem vſus licet opera facultatibus referat accepta, ea tamen primùm ab animæ ſubſtantia emanare

Facultates quæ.

Omne animal appetere, imaginari, & loco moueri.

Facultas quid.

Omnia opera ab . . . da . . . eſſentia.

Vnius eſſẽtiæ cõplures facultates.

cenſemus, quæ vnà facultates ad opus impellit. Vna ſiquidem animæ ſubſtantia multis facultatibus & viribus ſe fundit atque oſtentat: haud ſecus ac pomum, quod reuera vnum varias ſpargit qualitates, odorem, ſpeciem, & calorem. Magnes lapis vim obtinuit, qua ad cæli ſe vertices conuertit aſpectúmque refert, vim aliam qua ferrum ad ſe prolectat. Aloë vim & facultatem habet purgandi, ventrem corroborandi, vulnera conglutinandi, & obducendæ cicatricis. Itaque dum vna animę eſſentia complura de ſe profert opera, varias in hæc facultates accommodat, vt ſit ſua cuiuſque operis facultas, neque ſint vnius & eiuſdem facultatis opera diuerſa. Vnde quum par ſit operum atque facultatum numerus ex illorum differentiis harum quoque differentias liceat numerando percenſere. Ergo cùm vniuſcuiuſque quatenus vnum eſt & vno modo ſe gerit, vnicus ſit motus: ſi anima quæ ſimplex eſt ſubſtantia, aliis aliiſque motibus varia efficit opera, varias quoque in hæc vires facultatéſque tanquam inſtrumenta confert: quibus multifariam ſe exhibens diuerſos promit effectus. Has autem facultates neque animæ ſubſtantiam, neque eius vllam partem eſſe inde intelligitur, quod illæ nonnunquam exoleſcunt atque pereunt integra ſuperſtite animæ eſſentia. Etenim vis & facultas augeſcendi poſt vigorem annis confirmatum intercidit & aboletur: quæque viridi æuo conſtans fuerat, exitum certum habet in ætate, tametſi eadem ſupereſt animę ſubſtantia. Quinetiam nullo ſeminis concurſu, ſed quadam putrida colluuie quæcunque vltrò ſuáque ſponte prognata ſunt: quæcunque collatis perfuſiſque diuerſorum generum ſeminibus emerſerunt, vt mulus, vt leopardus: quanquam anima continentur ſentiente, facultatis tamen gignendi ſunt expertia: ſi quod ab eis ſemen editur, ſterile id totó genere eſt ac minimè fœcundum. Ex quibus perſpicuum eſt facultatem ab animæ parte hoc potiſſimùm diſtare, quòd illa poſſit ab animæ ſubſtantia ſeiungi atque diſcludi, pars nulla queat ſeparari, quin tota ſimul anima diſperdita ſoluatur. Facultas quamuis ingenita ſit animæ, tamen accidit & inhæret: pars animæ ſubſtantia eſt & quædam illius certa portio. Hæc ſeorſum conſtituta aut in ſtirpibus aut in beluis ſubſiſtit, illa diſiecta nunquam conſiſtit citra animæ ex qua pendet adhæſionem.

Quot opera tot eſſe facultates.

Facultatẽ eſſe quãdã proprietatẽ rei, nõ partem eius.

facultatis & partis diſcrimen.

Quot primæ partis animæ ſint facultates, quæ naturales appellantur.

Cap. III.

QVONIAM igitur facultates ex operibus internoſci, & ex horum multitudine illarum numerum animaduerti proditum eſt: quot vniuſcuiuſque partis animæ facultates ſunt, quot earum differentiæ, nullo negotio poteſt recenſeri. Opus vnumquodque effectione quadam completur, & in lucem prodit, eáque affectio motio eſt efficientis. Efficiens igitur quippiam id præcurrat neceſſum eſt, aut fortaſſe complura, quorum tamen vnum ſtatuatur tanquam primaria aut princeps cauſa. Huiuſmodi eſt anima quæ quum inter omnia quæ in nobis ſunt vi &

Animã eſſe primariã cauſam facultates eſſe adiuuãtes cauſas.

vi & efficientia præſtet, propriis facultatibus quaſi cauſis adiuuantibus & inſtrumentis tum corporeis, tum incorporeis vtitur ad omnia quæcunque obit. Facultates autem proximæ & continentes operum ſunt cauſæ, quarum obſeruationem atque cognitionem ſatis ſuperque medico ſufficere plerique cenſuerunt: in earum igitur inueſtigationem nobis eſt diligentiùs incumbendum. Partium animæ omnium ea prima ſtatuitur quæ omnium viuentium communis, natura & animæ pars naturalis dicta, ſola ſtirpes regit atque moderatur. Huius geſtionis tres vti & tria opera cernimus in omni tum ſtirpium, tum animantium genere, quæ defecta non ſunt & oblæſa vt mulus: eæ ſunt procreatio, nutritio & accretio: opera autem ſunt ſtirps ſurgens è ſemine, aut qui vtero geritur fœtus ac fingitur: augeſcens ſtirps aut animal: hoc ſaluum & vita conſeruatum. Tres præſunt illis effectrices facultates, procreatrix, altrix & quæ auctrix appellatur. Quo tempore fœtum geſtat fœmina, omnes tametſi in commune idémque opus conſpirant, procreatrix tamen illa vis dominatum habet: edito iam partu ea langueſcit, móxque abolétur vt dentes emiſerit, quúmque ab editione nulla iam pars gigni videatur, dentium duntaxat gignendorum gratia hæc manet incolumis: deinde augendi facultas viget dum ad magnitudinis conſtitutum certúmque modum hunc prouexerit. Quod reliquum eſt vitæ tempus, in ſolius altricis eſt poteſtate: quæ quum vitæ totius ſit comes & conſeruatrix, primis illa vitæ ætatibus aliarum duntaxat erat adminiſtra & auxiliaria: vt in vtero ea quæ ad augendum valet, procreatrici ſubſidio venit atque ſuffragatur. Itaque prima ſeminis natura ab initio tribus illis eſt inſtructa facultatibus, quas inde naturales appellarunt. Hæ ſunt vnius eiuſdémque partis animæ multæ vires, quæ propriis ſe operibus exuſcitant & expromunt. Si fœtus vtero geſtatus tribus illis continetur, editus vtero dum adoleuerit duabus, reliquo vitæ curriculo vnica, quónam illæ auolarunt? perierúntne prorſus, an illic præterea ignauæ iacent & quaſi feriatæ? Perſiſtit vna quidem facultatum ſubſtantia in diem vitæ ſupremam, neque à ſuis illa viribus manet deſtituta: quorſum enim genito iam animali eóque edito debeat procreandi vis perire? quid illam ſuſtulerit? Verùm quoniam prima illa ſeminis natura quo vires ſuas exprimat, idoneo corporis alicuius & caloris adminiculo indiget, citra cuius opem ne minimum quicquam efficere poteſt: quum certè aut mutila erit & violata corporis integritas, aut ad effectionem materia deficiet, tum illa vacabit, finémque conſtituet operi. Vt igitur magnetem allio perunctum quia ferrum allicere non poteſt, trahendi facultate orbatum dicimus aut ſaltem præpeditum: & cui ſuffuſio oculi aciem perſtringit, is obcæcatus dicitur, eique adempta cernendi facultas aut certè impediat: ita & qui ſenio confectus effœtum corpus & emeritum adeptus eſt, augeſcendi aut partes nouas gignendi facultatem non habet: & quæ in illo eſt naturalis pars animæ, ſi fortè illæſa ſtatuitur, intercepta tamen eſt & corporis vitiis irretita. Iam verò quæ & quot ſingulis naturalibus facultatibus ſubſint partes, excutiendum, explicandúmque eſt. Procreatio motio eſt quæ ad nouam ſubſtantiam perducit. Dum autem

Naturalis partis animæ facultates tres.

Quo tempore quæque facultas dominetur.

Quæſtio.

Solutio.

Qua ratione facultas quædam pereat.

Procreatio quid.

quæuis ſubſtantia in alteram commigrat, vt ſemen in os aut in cartilaginem, aut in neruum, ea propriæ eſſentiæ commutationem & conuerſionem neceſſario ſubit, alioqui enim eadem ſubſtantia maneret, ſimul verò eadem in aptam & conuenientem naturæ ſuæ figuram conformatur: hiſque duobus abſoluitur eius procreatio, ſubſtantiæ commutatione & conformatione. Ergo quum ſit ſua cuiuſque actionis vis quędam efficiens, erunt ſanè procreatricis facultatis immutatrix & conformatrix (hæc quidem vſu mollienda ſunt) non vt duæ ſpecies, ſed vtique partes, quibus illa abſolutè completur. Vna partis vniuſcuiuſque ſubſtantiam qualem cernimus, ex ſemine produxit: altera figuram illi compagémque & ſitum propriis vſibus idoneum contulit. Ergo quot ſunt in nobis ſimilarium partium ſubſtantiæ, totidem planè recenſere licet immutatricis illius partis ſpecies, quarum ſuam quæque ſubſtantiam propria quadam commutatione extulit. Alia enim oſſis, alia nerui eſſentiam compleuit, & ſimiliter vniuſcuiuſque partis ſubſtantiam ſua quædam facultas ingenuit, cui liceat à partis natura nomen imponere. Ad hunc propemodum multas quiuis inſtituere poſſit conformatricis partis differentias, vt ſua cuique inſtrumento præſit, quæ propriam ei figuram atque poſitionem adſciuit. Omnes hæ quidem ad immutatricem & conformatricem referuntur ac pertinent, quæ duæ vnius procreatricis ſunt partes. Huius autem proprium hoc munus eſſe diximus, partes ſingulas ipſúmque adeò fœtum perficere. Quæ in adultis nobis facultas ſemen conficit, & in fœtus conſtitutionem exhibet, procreatrix dici non meretur, alioqui quæ vel ſanguinem vel lac vis generat, procreatricis quoque nomen ſibi vendicaret: neque qui ſemen confert propriè generator eſt, non enim hic fœtus particulas effingit aut profert. Abundanter igitur ſic enumeratæ videri poſſunt quæcunque procreatrici parent facultates. Altrix porrò eſt quæ adiectum alimentum in corporis ſubſtantiam, conuertit eique aſſimilat. Quum enim corporis noſtri ſubſtantia aſſiduo fluore variis ex cauſis continenter diſſipetur, neque tamen præproperè abſumi & conſeneſcere id ſinunt alimenta, proprium certè altricis facultatis munus eſt nonnihil ſubſtantiæ pro diſperdita reſarcire: quod quidem vel par eſt ei quod affluxit, vel eò vberius, vel parcius. Actio qua id efficitur nutritio eſt, nempe adiecti alimenti in corporis ſubſtantiam conuerſio & aſſimilatio, quæ omnino triplex deprehenditur, vna priorem corporis habitum conſeruat, altera extenuat, tertia ſaginat & amplificat. Animans omne quoad vitam degit, neceſſe eſt quodammodo nutriri, ſiue firma id ſiue ęgra ſit valetudine: nunquam enim otio perfruitur illa vis altrix, vt quam planè naturalem eſſe conſtat. Obiici autem poteſt corpori nihil aſſimilari, quòd non plenè conuerſum ſit & commutatum: atqui ea commutatio nutritio eſt: non aliud igitur fuerit nutritio, quàm procreatio, in qua ex alimento tanquam ex materia, portio quædam ſubſtantiæ corporis progignitur. Verùm id quidem dum os aut neruus alitur, aliquid fieri: at nihil prorſus fit quod antè non eſſet. Prius enim & os erat & neruus, neque ad hæc ſimpliciter facta eſt mutatio, neque ad ſubſtantiam ſe ſuis viribus ſuſtinentem & ſolitariam, ſed ad eam, quæ pars ſit alterius.

Procreatricis facultatis partes duæ.

Vis quæ ſemen generat dici non debet procreatrix.

Altrix facultas quæ.

Nutritio quid.

Nutritionē à procreatione differre.

Sunt qui non ineptè hoc ſtatuunt diſcriminis, nutritionem motum eſſe ad materiem, quæ prius exiſtente forma ornetur: procreationem verò motum eſſe ad formam. Commutationem igitur quæ ad ſubſtantiam ſimpliciter & per ſe fit, procreationem: quæ verò fit ad ſubſtantiam alteri iam per ſe conſiſtenti adhærentem, hanc nutritionem appellemus. Augendi facultas eſt, quæ corpus quoquouerſum porrigit atque profert. Ipſa autem illius geſtio accretio eſt, nempe corporis quoquouerſum porrectio atque prolatio. Quod corporis eſſe dico, non de vnaquaque parte accipiendum: non enim ſi quid in maiorem carnis molem atque tumorem dilatatur, id continuò augeſcit: ſed tota incrementi ratio ad ſolidas duntaxat animantium partes, maximeque ad oſſa pertinet, quæ ſi creſcunt, animal pariter vniuerſum creſcit, quanquam idipſum fortaſſe tam macie extabeſcit. Quoquouerſum autem porriguntur, dum in longitudinis ſimúlque latitudinis & altitudinis dimenſiones contendunt atque diffunduntur, quòd ſolius naturæ eſt opus: nulla enim ars poteſt corpus, quantumlibet tenerum atque ſequax, integra cõtinuatione in omnem partem dilatare: ſed ſi in longitudinem protrahetur, neceſſariò fiet aut latitudo aut altitudo contractior. Augetur autem propriè quod ortum iam eſt, & integram formæ ſuæ abſolutionem obtinet. Si enim ad hanc etiam nunc progreſſio ſit (veluti quum domus exædificatur) non vtique accretio, ſed conſtitutio quædam eſt. Si priſtina ſpecies excedit (ceu dum aqueus humor raritate diffuſus vertitur in aëra) occaſus quidem eſt & interitus, non accretio. Imò neque ſi aqua ſic raritate funditur vt ſuam inſuper ſpeciem retineat, augeri tum putetur, ſed rareſcere: quia veterem ſuam ſoliditatem non retinet. Quod igitur accreſcit, integra id iam ſpecie abſolutum eſt, neque illam incremento mutat: & priſtina cõtinuatione ſoliditatéque corporis ſeruata quoquouerſum porrigitur & extenditur. Ex his palàm fit quantum ab ortu vel interitu diſtet accretio: in illis ad nouam ſubſtantiam, hîc ad amplitudinem & molẽ fit progreſſus: gignitur quod nondũ eſt, neque ſpeciẽ obtinuit, augetur quod forma perfectum conſiſtit. Si quod augetur priſtinam ſoliditatem debet aſſeruare, neceſſum eſt hanc nutritione alimentíque appulſu confirmari, vt quod auctum eſt in ampliorem molem fuſum, inde ſibi robur firmitatémque conciliet. Sic igitur accretioni affinis eſt & coniũcta nutritio, vt nequeat citra eius opem compleri. Exiſtimari hoc loco fortaſſe poſſit, ætate adoleſcendi dum ſequax eſt corpus, pleniorem vberiorémque nutricationem, eſſe eam accretionem quam proponimus: quod ipſum ſequutus Auicennas cenſuit incrementum fieri non poſſe niſi vberior alimenti fiat acceſſio, quã propriæ ſubſtantiæ deceſſio. At verò plerunque cernimus, tũ pueros, tum adoleſcentes febribus diuturníſque morbis oppreſſos, grandi macie torreri atque attenuari, qui tamen interea incrementum capeſſant. Hi quum parcius alantur, planè declarant accretionem neque pleniorem nutricationem eſſe, neque illi perpetuò tanquam comitem aſſidere. Quinetiam quod ſit vniuſcuiuſque viuentis corporis certus & conſtitutus incremẽti modus, ad quem nonniſi pedetentim ſtatiſque temporum ſpatiis peruenitur: quod etiam plerique eo ſint ſtatu, vt licet vberrimè ſe ſaginent, atque

Auctrix quæ.

Accretio à procreatione differt.

Non quicquid plenius alitur & pingueſcit, augetur.

Prima ratio.

Secunda.

pingueſcant, nunquam tamen liberalem illam proceritatem attingant: palàm detegit altricem facultatem ab ea quæ in augendo eſt, non modò appellatione, ſed & functionibus & editis operibus plurimùm diſſidere. Augendi facultas non quemadmodum altera circa alimentum negotiatur, ſed circa corporis partes ſolidas: has enim quoad ſinunt, in omnem partem efferre atque dilatare, proprium illius eſt munus. His auctis tum deinde altrix facultas adnititur alimentum apponere, affigere & aſſimilare, non modò quantum effluxit, ſed & largiùs ac fuſiùs, quò laxiores factas capacitates affatim impleat, conſeruétque priſtinam earum ſoliditatem, atque robur.

Quatuor facultatum ſubſidio altricem indigere.

CAPVT IV.

Quatuor facultates, quæ nutrici miniſtrant.

Attractricis neceſſitas.

FACVLTATVM naturalium numerus vt impleatur, ad altricem reuerſione facta, quæ illi tanquam auxiliariæ vel adminiſtræ parent, huc referendæ videntur. Sunt autem hæ, attrahens, expellens, continés, & concoquens, quarum neceſſitate corpus alitur & ſuſtinetur. Nulla enim eſt ne minima quidem corporis particula, quam non alimenti benignitas attingat. Id autem nó eò appellit per ſe impetúque ſuo motum, quemadmodum nos ex inſtituto quodam & arbitrio in forum cõcedimus: ſic enim nunquam in ſuperas, ſed omne in inferas partes quæ ſub iecore ſunt, grauitatis pondere fluminis inſtar illaberetur. Quare neceſſe eſt aut alieno externóque pulſu agitatum illuc protrudatur, aut allectum attrahatur. Atqui ex vétriculo aut iocinere, ſi per venas in omne corpus pulſum excurrat, vtile pariter ac inutile permixtè illuc cõfluet, neque quod familiare eſt & amicum, parti cuique ſuum conferetur. Reſtat igitur vt ſit ſua cuiuſque particulæ vis attrahédi, quæ quod illi familiare eſt & conueniens, ex ſanguinis mole priuata benignitate prolectet. Quum enim partium corporis perampla ſit varietas, ob quã non omnes vnius & eiuſdem alimenti ſuauitate paſcuntur, neque eiſdem deliciis capiuntur, erit cuiuſque partis quędam vis & facultas quę quod ſibi aptum erit & iucundum veluti ſugat & alliciat. Sic ſtirpes è terra amœnum ſuccum, ſic lapis heraclius ferrum, ſic & purgantia medicamenta vnum quempiam è corpore humorem, naturarum ſubſtãtiarúmque ſimilitudine trahunt. Ea ſi eſt facultatis attrahentis neceſſitas vnicuique parti ingenita, neceſſe eſt ſimul & expultricem quandam ineſſe, quæ quod inutile eſt & ſuperuacaneum depellat. Vt enim conuenientis amicitia atque deſiderio res vnaquæque trahit, ita par eſt eãdem odio & offenſione concitatam, quicquid ſibi noxium eſt & infenſum extrudere, aut certè reſpuere. Trahit porrò vt quod familiare eſt ſibi annectat, eiúſque ſuauitate perfruatur, & ſibi tandem prorſus aſſimilet: quod dum efficit, id neceſſariò continet & conſeruat (alioqui enim nequaquam eo frueretur) dú autem diutiùs continet, idipſum proprio calore mitigat, immutat, atque concoquit. Quare præter attrahentem & expellentem neceſſaria quoque intelligi poteſt continens

Vnde nata vis attrahendi.

Expultricis facultatis neceſſitas.

atque concoquens facultas. Eſt & altera demonſtrationis horum neceſſitas. Vnumquodque alimenti genus, ſeu panis, ſeu caro, ſeu fructus quiuis aut vinum ſit, ſi animo & cogitatione complectamur, plurimùm à corporis noſtri natura diſtare videbitur, neque poſſe in noſtram ſubſtantiam conuerti, planéque aſſimilari nobis, niſi multifariam variéque mutatum. Neque verò id vniuerſum concoctione mutari poteſt: nam quantumcunque benignum & familiare ſit, alteram partem idoneam ad corpus alendum, alteram diſcrepantem habet & ineptam. Hanc quidem conuenit è corpore eiici, ne ſuccorum ſalubrium commodis officiat: quare vis quædam & facultas in nobis admodum neceſſaria eſt, quæ perniciem tantam exturbet. Alimenti quicquid vtile relinquitur, & ad corpus nutriendum conueniens, niſi in partes corporis ſingulas accedat, eas alere non poteſt: atqui ad eas non adit ſuopte impetu: neceſſe eſt igitur alliciatur & attrahatur. Tractum autem adiectumque niſi aliquantum retentum quaſi adhæreſcat, concoqui non poteſt: non enim quòd aſſiduò huc illúcque rapitur, concoctionem facilè ſubit, vt quæ non ſic momento temporis compleri poteſt. Quapropter quandam in nobis neceſſe eſt vim ineſſe, quæ alimentum contineat: in ſumma verò quatuor facultates naturales ſuas cuique parti inſidere, quæ nutrici auxiliariæ ſint & miniſtræ. Nunquid quæſo aliquæpiam his inſuper addendæ ſunt & afferendæ? Alimentum quum iam in partem influxit, primùm quidem ei apponitur, deinde agglutinatur & adhæreſcit, tum demùm perfectè aſſimilatur, neque vlla nutritionis integritas poteſt exiſtere, quam non præueniat agglutinatio, & ante hanc appoſitio, variæ quidem functiones ex propriis effectis conſpicuæ. Cæterùm hæ non ex aliis, ſed ex narratis duntaxat facultatibus proceſſerunt. Etenim appoſitio attractionis eſt finis, & idcirco vnaquæque pars alimentum trahit, vt id ſibi iungat & apponat, agglutinatio verò tum retentionem, tum concoctionem conſequitur, éſtque neceſſarium vt dum alimentum concoctione concreſcit, fitque craſſius, retentum id parti ſimul affigatur. Ipſa porrò aſſimilatio naturalium functionum ſuprema & tanquam finis concoquendi facultate perficitur: hæc autem facultatis ſumma quum ſit in quam reliquæ contendunt, vna præ cæteris iure debuit altrix facultas appellari. Huic aliæ ſubminiſtrant, omníſque nutritio quatuor duntaxat naturalium facultatum ope completur.

Alia demõſtratio quatuor facultatum naturalium.

Reliquas omnes naturales functiones ad quatuor eas facultates referri.

Præter eas quatuor, non aliam quandam eſſe naturalem appetendi facultatem, aliam internoſcendi, aliam ſecernendi.

Cap. V.

NON leui quidem diſputatione philoſophi medicíque certant, ſitne in ſtirpibus appetendi facultas quæ illas ad trahendum impellat. Omnes quidem mirificè congruunt naturalem quendam appetitum rebus ineſſe: atque vt animantia non niſi appetitu animali incita-

ta progredi & incedere, ſic neque ſtirpes, neque corporis noſtri particulas quicquam allicere aut depellere, niſi illius naturali appetitu odióve ſtimulatas. Quod enim familiare ſibi iucundúmque eſt, idcirco trahunt & alliciunt, quia illius deſiderio tenentur: quòd verò nociturum & aduerſum eſt, id quia deſpuunt & aſpernantur, expellunt. Cæterùm in hoc tota controuerſia eſt, num vt in animalibus, ita in ſtirpibus, & in his quæ ſola duce natura reguntur, propria quædam inſtituenda ſit appetendi facultas. Hanc equidem minimè neceſſariam duco, ſed quæcunque attrahit, eadem quod familiare eſt atque ſalutare appetit: hoc autem iucundum eſt & amicum, quia ſimile: ſimilitudo quippe amicitiam, amicitia deſiderium ſeu appetitum, appetitus attractionem mouet. Sic propemodum & quæcunque expellendi facultas eſt, eadem quod noxium & peſtiferum eſt auerſatur & reſpuit, quia inimicum atque diſſimile. Hinc autem alia difficilior quæſtio exiſtit, ſtirpéſne ea ſenſu quodam, vt nos percipiant & internoſcant quæ ſibi ſalutaria peſtiferáve ſunt. Non pauci illas quemadmodum & corporis noſtri particulas naturali quadam cognitione duci arbitrantur, iiſque vim tribuunt internoſcendi ſalutaria à peſtiferis. Hanc diſcernentem & quæ ſuauia inſuauiáque diſtinguit facultatem, ſenſum quendam appellant, non vtique ceu aſpectum, auditum, odoratum, guſtatum, aut tactum: ſed proprium quendam & naturalem ſenſum, qui quæ nutrire poſſint & quæ ſecus, duntaxat diiudicet. Itaque non modò ventriculum, iecur, partéſque ſingulas, verumetiam frutices exiſtimant ſuauium & idoneorum ſenſu atque voluptate affici, hæcque ſi deſint protinus appetere, quia verò appetant eadem attrahere, vt tandem optatis fruantur & voluptatis fructum percipiant. Hæc Platonis conſulta eſſe perhibent, quem conſtat ſtirpes nonnunquam animantes appellaſſe. At verò Ariſtoteles his aduerſatur, qui ſatis omnibus atque plantis vim illam inſidentem ſalutarium & idoneorum attractricem, cenſet appetitu ſolo naturali impelli, citra vllam vtilium cognitionem. Neque vllam ſtirpibus vim ineſſe poſſe, quæ idoneum ab alieno diſcernat, & internoſcat, ſed hoc altioris dũtaxat illius eſſe facultatis quam communem ſenſum appellant. Appetitus autem is, vt cæteris quibúſque rebus eſt ſuus, grauibus vt deorſum ruant, leuibus vt in ſublime conuolent: ſic propemodum magneti purgantibúſque medicamentis appetitus eſt ingenitus attrahendi quòd ſibi affine eſt & amicum, ſtirpibus conuenientem ſuccum à terra ſugendi. Hunc verò appetitum incitat & impellit non ſenſus aut cognitio, ſed penuria & indigentia eius quod familiare eſt & iucundum. Ergo ſubſtantiarum conuenientia atque ſimilitudo amicitiam parit, quumque ſimilis atque iucundi erit indigentia, hæc appetitum ſuſcitabit naturalem, appetitus attractionem, eoque fruetur attrahendi facultas, ſi quidem præſens id eſt, nec aliunde impedimentum obtingit. Nulla igitur neceſſitate introducenda eſt diſcernendi & internoſcendi facultas, cuius conſilio atque prudentia ſtirpes corporiſque noſtri particulæ regi viderentur. Non aliter, quæ de ſecernente & ſeparante facultate controuerſia eſt, dirimitur. Quod enim renes ſerum à reliquo ſanguine ſecernant, quódque natura in morbis poſt concoctiones

nes, humores ſecernat & ſuperuacuos exigat, quo tempore fiunt iudicationes: quòd denique oporteat concoctionem præire, ſubſequi verò ſecretionem, & poſtea euacuationem, vt bona ſit criſis, omnes quidem fatemur. At verò ea ipſa ſecretio non propriæ cuiuſdam eſt facultatis, ſed aut excernentis aut attrahentis opus. Quæ enim facultas poſt factam in morbis concoctionem confuſos in venis maioribus humores puros ab impuris ſecernit, eadem eſt expultrix, quæ nihil depellere poteſt, quod non antè à reliquis quaſi euulſerit. Quæ verò ſuperuacuos humores è iecoris ſanguine ſecernit, ea eſt attrahendi vis, quæ tum in liene, tum in bilis folliculo conſiſtit, & quæ ſerum ſeparat à ſanguine, eadem eſt vis attrahendi renum. Sic & è ſanguinis mole quæ in venis eſt maioribus, partes ſingulæ quod ſibi familiare eſt, eadem facultate ſecernunt qua attrahunt. Quocirca ſecretio non propriè cuiuſdam facultatis eſt opus, ſed vel expulſionis vel attractionis initium.

Aliis partibus alias facultates naturales eſſe valentiores, uſq; propria quadam functionum inſtrumenta deſtinata eſſe & attributa.

Capvt VI.

PArtes corporis tanta conſenſione inter ſe coniunctæ ſunt, vt omnes communiter totius commodis vtilitatíque inſeruiant, omniúmque vſus in id vno quaſi concentu conſpirent. Harum actiones quæ naturales appellantur, duplices exiſtunt: alię proprię vni cuipiam addictæ parti, vt oſſi, vt cartilagini, & reliquis quoque omnibus: nulla enim pars eſt in nobis vel minima, quæ non ſeipſam alat atque conſeruet: aliæ communes omnium partium gratia comparatæ, quales ſunt quæ in ventriculo & iecore præter proprias conſiſtunt, ad totius partiúmque omnium vtilitatem & commodum natæ. Sic œſophago manifeſta vis eſt alimentum trahendi, ſic ventriculo vt & iecori præter proprias, communes illæ omnes inſident, inter quas tamen vis illa ad concoquendum valens excellit. Sic in inteſtinis expultrix validiſſima, concoctrix infirma ineſt, reliquæ duæ deficiunt. Renibus eliciendæ è venis vrinæ facultas præſtantiſſima, eique profundendæ & deiiciendæ non imbecilla: reliquarum autem ij ſunt expertes. Sic denique vtero vis cõtinendi robuſtiſſima, qui fœtum nouem integris menſibus reconditum gerat: nec parum huic validæ allectandi ſeminis & fœtus exigendi vires, ac concoquendi prorſus nullæ. Itaque partes illæ vt & aliæ nonnullæ, quæ non modò priuato, ſed publico quoque munere funguntur ac vigent, inſtrumentorum ſpeciem acceperunt, & iis muneribus ad quæ in primis ſunt propenſæ ſtaminum villorúmque proprium genus adeptæ ſunt. Triplex autem eſt hoc illorum genus: alia enim recta ſunt in longitudinem porrecta, alia tranſuerſa quæ ad pares rectóſque angulos in illa feruntur & incidunt, obliqua alia quæ obliquè & ad impares angulos in recta incidunt. Quanquam igitur concoquendi vis nullum ſtaminum genus, ſed humidum duntaxat calorem nobis ingenitum

Actiones propriæ.

Actiones communes.

Quæ facultates, quibus partibus maximè vigent.

Naturales facultates quæ habent inſtrumẽta.

Quod villorum genus cuique facultati ſeruiat.

ad concoctionem accommodat, reliquæ tamen quæ motu quopiam munus ſuum explent, villis indiguerunt: attrahens quidem rectis, tranſuerſis expultrix, continens obliquis. Vt enim in muſculis villi nutu noſtro & arbitrio contracti, & ad ſuam originem quaſi reducti motum efficiunt: ita & naturalibus inſtrumentis, recti villi ſolius naturæ inſtinctu contracti breuioréſque facti alimentum attrahunt: tranſuerſi autem aſtricti, ſubditam capacitatem in anguſtiam adducunt, & quicquid ea concipitur detrudunt: cæterùm obliqui villi quia intenti, nec breuiorem nec anguſtiorem partem reddunt, ſeruata quadam naturali æquabilitate & conſtantia, omnia planè continent, nihílque vel attrahunt vel expellunt. Cuicunque igitur naturæ inſtrumento triplex huiuſmodi facultas acceſſit, triplex etiam villorum genus eſt conceſſum, aliàs tunica ſimplici vt in vtero, aliàs vt in ventriculo duplici. Quibus verò iſtarum virium vnica data eſt, vt inteſtinis, iis (tametſi geminæ ſunt tunicæ) ſimplex villorum genus obtigit. Quapropter facultatum parti vnicuique aſſidentium numerus ex functionum varietate cognitus, villorum differentias explicat: è contrario quoque villorum varietas conſectione cognita renuntiat quot cuiuſque partis ſint facultates, gulæ, ventriculi, inteſtinorum, arteriarum, venarum, vteri, vtriuſque veſicæ, & aliorum, ſi plura his publica naturæ ſunt inſtrumenta. At verò quæ ſibi duntaxat priuatíſque commodis dant operam, vt oſſa, vt cartilagines, etſi quò ſe alant naturalium facultatum ſpecies omnes aſſequutæ ſunt, nullius tamen villi opere indigent, ſed ingenita vi omnia efficiunt & edunt. Neque porrò ventriculus, neque inteſtina vt ſe duntaxat alant & conſeruent, ſuos villos ad proprij alimenti attractionem & retentionem, aut ad ſuperuacaneorum depulſionem applicant & accommodant. His iam videor vniuerſam principum naturæ facultatum ſummam attigiſſe, necnon reliquarum omnium quarum illæ opera & miniſterio vtuntur, numerum percenſuiſſe: quocirca tempeſtiuum erit ad animalium facultatum differentias ſermonem transferre.

Peculiares facultates villis non indigere.

Externæ ſentiendi facultates.

Cap. VII.

FACVLTATVM animalium quæ non vtique ſtirpibus, ſed ſolis animantibus obtigerunt, vnde & illis nomen acceſſit, duo prima ſummáque genera exiſtunt: aliæ rationis ſunt participes, huius expertes aliæ, quæ ſenſus duntaxat impetu feruntur. Quæ brutis animantibus ſupra naturalem illam vim, moderatur præcipuámque adminiſtrationem tenet ſentiens anima, tota quidem eſſentia ſimplex eſt, ſui tota perſimilis, neque vt corpus ex partibus coagmentata diſparibus: aliàs vnum eiuſdémque generis nequaquam id eſſet quod ex ea conſtaret. Huius tamen vnius effectione & opera animal cernit, odoratur, audit, guſtat, tangit atque tractat: quinetiam mouetur, rerum diſcrimina internoſcit, cogitatione fingit, ſomniat, meminit. Hæc vnius & eiuſdē ſunt eſſétiæ munera, non tamē ea dū exequitur & perficit, vno ſimiliq modo

Facultatũ animalium demonſtratio.

ſe

ſe ſemper exhibet, ſed vt varia corporis inſtrumenta ad effectionem accommodat, ita aliàs aliter ſeſe exprimens illa profert. Vnde quum ſic diſcretæ ſint horum munerum geſtiones, vt poſſint ſingulæ ſeorſum atque ſeparatim conſiſtere, neque vna quapiam concita ſit, neceſſe alias continuo proferri, aut vna pereunte reliquas omnes pariter occumbere: optima ſit ratione vt ſua ſit cuiuſque propria quædam facultas, ſintque totidem ſentiendi facultates, quot functionum differentias numerando percenſuimus. Vniuerſum igitur animalium facultatum genus ita partiemur, vt aliæ rationis, aliæ ſenſus ſint effectrices: harum autem quæ brutis animalibus imperant, aliæ externa ſentiunt, aliæ loco mouent, aliæ cognoſcunt. Quæ demum externa ſentiunt, quinque ſtatuuntur, cernendi, odorandi, audiendi, guſtandi, atque tractandi. *Animaliũ facultatum diuiſio & numerus.* Qua videt animal, ea ipſa facultate nec audit, nec odoratur, nec guſtat, nec tangit, vti neque ex aduerſo fieri quicquam poteſt: tanta ſcilicet eſt inter eas diſtantia, quam & inſtrumentorum & obiectorum in quæ incumbunt varietas peperit. Quocunque ſentimus, id quemadmodum cæterorum corporum vnumquodque, ex ſubiecta materia & ſpecie conſtituitur: ſentiendi inſtrumentum tanquam materia eſt, ſenſus tanquam forma & ratio. *Facultatẽ eſſe formam inſtrumẽti.* Aſpectus qui facultas eſt videndi, tanquam forma in cryſtallino oculi humore conſedit, qui pellucidus primum eſt cernendi organum: circumfuſum id humoribus, tunicíſque ſeptum, quæ vſum ei conferunt, vt melior completiórque ſit viſio. *Videndi facultas.* Cernit quidem ſimpliciter oculus cryſtallino, integrè verò ac perfectè viſus inſtrumento: ſub hunc autem ſenſum veniunt ij maximè colores qui corporibus per ſumma inſident. Eos enim hic vnus præ cæteris internoſcit diſcernítque ſingulos, cæterorum autem nullus. Quocirca cernendi facultatem eam eſſe definimus quæ in oculo ſita colores circa materiam, per medium re ipſa conſpicuum excipit. *Definitio.* Quum autem vnuſquiſq. ſenſus à prima anima quaſi præciſus abiunctúſque videatur, & ſua cuique ſpiritus portio illinc ad functionem & miniſterium tributa ſit, poterit reliquis ad viſus exemplum finitio accommodari propria. Præcipuum audiendi inſtrumentum eſt aër quidam prætenuis auribus ingenitus, membrana obductus, ad aurium intimam capacitatem poſitus, quò audientis nerui à cerebro ducti extremum pertingit. *Audiendi facultas.* Hic enim ingenitum eum aërem atque ſpiritum, qui primum eſt audiendi inſtrumentum, ambit, quemadmodum opticus in oculo neruus cryſtallinum humorem: ſic in omnibus per influentem ſpiritum & per neruum maxima inſtrumento ſocietas intercedit cum intimo ſentiendi principio. Huic igitur aëri inſidens audiendi facultas ſonum verè percipit, eiúſque diſcrimina diiudicat. Odorandi proprium inſtrumentum extra caluam non excidit, reſpirantibus quibúſque animantibus opertum & penitus conditum in iis extremis cerebri, quæ ad naſi ſummum pertinent. *Odorandi facultas.* Vnde intelligitur hos quinque ſenſus non quod foras exprompti ſint & promineant, ſed quòd externarum rerum propriis organis cognitionem capiant, idcircò externos appellari. *Vnde nomẽ habent externi ſenſus.* Illic conſtituta odorandi facultas, per narium ductus, vnà cum ſpiritu hauſtos rerum odores comprehendit, qui ſubiecta eius ſunt materia in qua ſolet verſari. *Guſtandi facultas.* In his porrò maximè neruis quos ad linguam,

ad palatum, ad fauciúmque regionem diſpergi narrauimus, guſtandi facultas conſedit, rerum ſapores internoſcens, ſpongioſæ eius carnis adminiculo qua lingua prædita eſt. Cæterùm vis tangendi nullo proprio conclusa organo coërcetur, ſed quum tactus ad animantis vitam maximè videretur neceſſarius toto corpore æquabiliter fuſus eſt. In his autem neruis potiſſimum collocatur, qui duriores iam facti intrò foráſque commeant: per quos corporum omnium tractabiles qualitates animaduertit. Hæ non vt colores, ſapores, odores, aut ſoni, vno poſſunt nomine deſignari, multis quidem contrariorum pugnantiis diſcretæ: quarum extrema ſunt calor & frigus, humor & ſiccitas, mollitudo, durities, aſperitas, læuitas, grauitas & leuitas. Hinc nonnulli complures tactus inſtituerunt, qui has ſeorſum differentias perciperent, quaſi ex obiectarum qualitatum varietate ſenſuum numerus petatur: non ſic autem, ſed ex organorum differentia facultatum numerus æſtimandus. Atqui vnum eſt atque ſimplex tactus inſtrumentum. Diſtat præterea ſenſus hic à cæteris, quòd non omnia ſub iecta prorſus ſentiat: quæcunque enim obiecta ſibi temperatione ſimilia offenderit, non ſentiet, quia ab illis nihil patitur. Senſus autem non niſi perpeſſione quadam fieri poteſt. Reliqui verò ſenſus eas omnes quæ ſub ſe recidunt qualitates ſentiunt, ab hiſque patiuntur: quia diſſimiles ſunt omnes. Commune autem eſt omnium ſenſuum, vt ſit vnuſquiſque poteſtate talis, quale idipſum eſt quod percepturus eſt: hoc enim extrinſecus poſitum ſenſum impellit ac mouet: quòd ſi ſenſus ab ſubiecta re afficitur, neceſſe eſt tum ſimilitudo tum diſſimilitudo quædam intercedat. Inter motus quidem initia ſimilitudo, quum finis attingitur, diſſimilitudo: quod quomodo fiat, pleniùs ſuo loco recitabitur. Commune præterea eſt, vt vnuſquiſque tum ſubiectas ſibi res cognoſcat, tum earum priuationes, tum verò exceſſus immoderatos, ſed via rationéque diuerſa. Quandoquidem propria obiecta & idonea blandè impulſus excipit, priuationes nulla irruptione, nullo inuitamento laceſſitus: exceſſus autem & exuperantias non citra offenſionem oblæſionémque ſuſtinere poteſt: vnde & illas quia graues ſint & violentæ, multi non ſentiri putant. Itaque diſtant inter ſe ſenſus omnes, longéque ſunt diuerſæ atque ſeiunctæ eorum facultates, non modo ex rei quæ comprehenditur natura, verumetiam ex proprio cuiuſque inſtrumento. Hoc viſui aqueum eſt & pellucidum: nam oculus multiplici humore perfuſus eſt, à cerebro conſtitutus atque profectus, quod omnium partium humidiſſimum eſt & frigidiſſimum. Auditui aëreum eſt inſtrumentum, odoratui igneum, quemadmodum & odor exhalatio quædam eſt fumoſa & ignea, tactui inſtrumentum datum eſt planè terrenum, guſtatui (quia ceu tactus quidam eſt) id etiam terrenum, ſed humoris quoque alicuius particeps.

Tangendi facultas.

Omnem ſenſum perceptione affici.

Facultatũ differentiæ ex inſtrumentis.

Interiores ſentientis animæ facultates.
CAP. VIII.

SENTIENS anima duas cognoſcendi facultates obtinet, externam, in ſenſus quinque tanquam in ſpecies diſtributam, & interiorem.

Hæc porrò ſpecies habet, vim diſcer..endi communem, vim fictricem, & eam quæ meminit atque recordatur. Has quidem omnes vnius animæ non tanquam partes, ſed vtique facultates eſſe, perſpicuum ex iis fit quæ de partium & facultatum diſcrimine à nobis ſunt prodita: quæ quemadmodum diuerſæ ſint, & ab eadem eſſentia dimanent, deinceps aperiendum. Sentiens ea & cognoſcens anima in cerebri quidem corpore tanquam in arce & propria ſede penitus inſedit, quod inde proprium ſentiendi inſtrumentum appellant. Id etiam primarium ſenſum dixere, quod reliqui ſenſus externi ei omnes circumiecti proximè aſſideant, in quos & in omne corpus neruorum propagines diſperſæ ſunt, quibus anima vires ſuas effundit. Vt enim ab orbis ambitu lineæ pares tanquam radij in centrum deuergunt, ſic à ſenſibus viæ quædam & foramina patent, per quæ hauſtæ rerum imagines in illud tanquam in arcem confluunt. Harum autem æſtimator & arbiter eſt princeps ille ſenſus, quem communem & intimum appellant. Nigrum ab albo poteſt vnus aſpectus diſcernere, & calidum à frigido vna tangendi facultas: quæ verò dulce ab albo diſcernat, atque eorum quæ variis ſubiecta ſunt ſenſibus differentias diiudicet, facultatem quandam eſſe neceſſe eſt illis præſtantiorem. Nullus enim externus ſenſus de dulci & albo poteſt iudicium ferre, quod ea non vnus idémque ſentiat: quemadmodum ſi ego hoc, tu verò illud ſeparatim perceperis, à neutro certè noſtrum diuerſa illa cognoſcentur. Quoniam igitur multorum ſenſuum ſubiectam materiam, non modò homines, ſed beluæ quoq. internoſcunt, neceſſe eſt vim quandam eſſe communem & promiſcuam, quæ varias illorum imagines complectatur, quæ & ſimilia & diſcrepantia diiudicet. Hæc eſt diſcernendi & internoſcendi interior facultas, quam primam communis ille & intimus ſenſus expromit. Hic autem ſubſtantia eſt animæ ſentientis, idque principium quod vniuerſum animantium genus conſtituit, à quo & animantes omneis vel quæ in ſimo ſunt inſectorum ordine, ſentientes appellamus. Hic tanquam rex atque princeps ſedem ſtabilem & domicilium certum habet in cerebri corpore, è quo tanquam è ſuggeſto rerum omnium imagines à miniſtris & nuntiis ſenſibus extrinſecus allatas & ante ſe poſitas contemplatur, omnéſque ſenſuum actiones obſeruat. Hic ille eſt quo nos viſu videre, & auditu audire cognoſcimus. Hinc imaginum diſcrimina conſtituit, ac de illis ſuum promit iudicium. Ex quo intelligitur communem hunc & intimum ſenſum cum externis quinque quodammodo eundem eſſe, hóſque ab illo omnes tanquam à fonte riuulos deriuari: & vim illam primam ſentiendi à cerebro in ſenſuum inſtrumenta ſe diffundere, corúmque famulatu vti & opera. Hæc autem quia ſe variè gerunt, & vnius opificis vſibus ſeſe multifariam accommodant, idcirco quinque exteriorum ſenſuum facultates conſtituere par eſt, ſed quarum ſit vna eadémque cum ſenſu principe ſubſtantia. Ea eſt igitur principis ſenſus vna facultas, quæ externarum rerum varietates diſcernit, & internoſcit, & iudicat. Altera eſt vis & facultas conſeruatrix, quæ impreſſiones & veſtigia ſenſuum excipit, continet & recondit. Quum enim externus ſenſus in ſubiectam rem incumbit, ſimul quo-

Tres interiores ſentientis animæ facultates.

Senſus communis.

Diſcernendi facultas.

Senſus communis præſtantia.

Vis & facultas conſeruatrix imaginum.

que in eam ipſam fertur interior & princeps illa ſentiẽdi facultas, quæ rem vnà percipit atque ſentit: ab externis rebus laceſſiti ſenſus ſimulachra ſpectráque ab eis emiſſa recipiunt, quæ deinde interiorem ſentiendi vim impellunt, hæc tũ formas atque imagines rerum quas ſenſus præbuerunt, retinet & conſignat in ſe. Digreſſis ſublatíſve rebus iſtæ diutiùs inhærent, & quaſi exculptæ conſeruantur. hoc indicio quod tum abſtractas res ſenſus ille cognoſcit ac percipit, vt cui earum cuſtodia eſſet concredita. Effigies illæ ſpectráque rerum cerebro inuſta atq. inſculpta, obiectum efficiuntur facultatis eius quæ fingit, quemadmodum res externæ ſenſuum. Hos enim externæ, illam interiores qualitates extimulant. Ab illis ergo excitata alia quædam facultas quæ fictrix appellatur, & quæ tertia eſt interiorum, obiecta ſpectra apprehendit & concipit: atque vt in ſenſu tria quidem ſunt, res obiecta, vis ſentiens, & actio quæ ex illorum congreſſu interuenit: ita hæc quoque ratio tribus continebitur, ſimulachro, facultate fingendi, & ipſa actione, qua externis rebus abiunctis facultas ob ſimulachrum verſatur. Hæc propriè effictio appellatur, nempe motio facultatis circa rerum duntaxat ſimulachra atque veſtigia. Ex iis autem confuſis & permiſtis plerunque multa fingendo inducit atque profert, quæ ſub ſenſum non venerant, vt homines volantes, boues alatos, hócque à ſuperiore facultate diſſidet. Vnde quum in multa feratur nunquam ſenſu percepta, & quodammodo vim imitetur rationalem, ab Ariſtotele intelligentiæ larga appellatione comprehenditur. Iam verò rerum ſimulachra aut leuiter cerebro impreſſa, mox euaneſcunt, aut altiùs quaſi in theſauros condita, diu tanquam affectiones aut habitus inſiſtunt & aſſeruantur: hæcque imaginum conſeruatio, cuius antè mentionem feci, memoria eſt, quæ pueris atque ſenibus infirma & inconſtans eſſe proditur, illis quod imaginum impreſſionem ſeruare atque retinere, his verò quia admittere & recipere non poſſint. Hanc confirmat tuetúrque meditatio & cogitatio, quæ ipſa crebra eſt repetitio atque recurſio imaginum, quatenus imagines aliorum ſunt. Eſt & altera memoriæ ratio quum quis affectionem illam & ſimilitudinem rei alterius ſpectat & intuetur, cum temporis præteriti cognitione quo facta eſt impreſſio: tum enim meminiſſe dicitur, ipſáque ſpectandi actio memoria eſt, ſed ratione, vt dixi, diuerſa: illa ſiquidem quòd imaginem conſeruaret, hæc verò quod ex imaginis apprehenſione rem ipſam repræſentet. Illa perpeſſio & affectio quædam eſt, hæc verò actio: aut ſi dicere mauis, illa memoria eſt patiẽs & ſuſtinens, hæc verò agens. Vnde perſpicuum eſſe poteſt inter bruta ea duntaxat meminiſſe, quæ ſenſum & notitiam temporis habent, & quæ ſimulachro ſpectato, ſentire poſſunt ſe aliquando rem ipſam nouiſſe. Rurſum eandem animæ partem tempus cognoſcere & meminiſſe, ea autem ſentiens eſt anima. Hæc tamen non propriè & per ſe tempus ſentit, ſed quatenus motionem & affectionem agnoſcit, quam tempore aliquo acceperat. Sic igitur definiri poſſit, Memoria eſt rei abſentis per imaginis ſpectationem, cum temporis præteriti cognitione repræſentatio. Fit autem hæc memorandi facultate concita ſtimulatáque ab imagine, quatenus imago eſt exemplárque ſuum refert. Itaque vt omnes

Facultas fictrix, quæ phantaſia dicitur, & imaginatio.

Meditatio.

Memoria duplex.

Memoria propriè quid.

Numerus interiorũ facultatum.

nes ſentientis animæ interiores facultates functionéſque in ſummam referamus. externarum rerum ſimulachra hauſta è ſenſibus in principem intimúmque ſenſum commeant. Horum beneficio princeps ſenſus res externas cognoſcit, diſcernit & iudicat, eóque munere vis diſcernẽdi ſe exhibet atque promit. Simulachrorum ſi altior fiat impreſſio, tum conſeruatrix erit memoria, cuius facultas conſeruandi ex cerebri conſtitutione intelligi poteſt qualis quantáque ſit. In ſpectra & ſimulachra princeps ſenſus incũbens, ſi ſeorſum illa verſat ſpectátque vt nihil præterea externarum rerum tractet, tum fingere dicitur, & ipſa ſentiendi actio effictio eſt, quam propria fingendi cõminiſcendiq. facultas exprimit. Si verò illa non in ſe conſideret, ſed vt ſimulachra & imagines externarũ ſunt rerum: tum meminiſſe dicitur, ipſéque actus memoria eſt, propria memorandi facultate completus. Hæc omnia in ſenſu primario inſunt, neque alterius partis animæ aut cerebri eſt effictio, alterius verò memoria, ſed in ſubiecto eodem inſunt & eiuſdem partis animæ functiones. Vnde intelligitur eos ab antiqua celebríque philoſophia defeciſſe, qui vim illam ad fingendum aptam cerebri parte priore, memoriam poſteriore collocarunt. Nam vtraque totius eſt cerebri, in cuius toto corpore fuſa eſt princeps ſentiendi anima. Sed de his poſthac fuſiùs. Satiſne videmur omnes ſentientis animæ facultates connumeraſſe, ánne præter illas quædam ſint quibus ſomnum capimus & dormientium irrepant inſomnia? Planè conſtat ſomnum & inſomnia animantibus tanquam munera propriáſque functiones attribui: at nequaquam his obeundis aliæ quædam ſunt facultates. Nam ſomnus & vigilia plurimum inter ſe diſtant, & verè oppoſita ſunt: hæc quidẽ vt actus eſt, ille huius eſt priuatio: quare & eodẽ vt ſubiecto recipientur cõſiſténtque, & vnius eiuſdémque facultatis erũt. Cuicũque ſenſus ineſt, eidem & vigilia & ſomnus ineſt. Senſus quidem incitatio & motio eſt vigilia, illius autem vinculum & quaſi carcer ſomnus eſt & immutabilitas. Cæterùm non vnius cuiuſpiam priuati ſenſus affectiones hę ſunt, ſed primarii illius & communis, quo ſopito neceſſe eſt reliquos etiam ſenſus conſopiri, & tanquam ſatellites eius affectioni accumbere. Itaque quum primum illud ſentiendi inſtrumentum nempe cerebrum, ex laſſitudine aut longis excubiis impotens & incõtinens ſui redditur, cęteris officinis ſimul defeſſis, neceſſariò ſomnus obrepit, in quo vacationem quandam feriarũ vice habent ſenſus omnes, quòd eorum vires durare & ſufficere operi non poterant. Quamobrem neceſſarius eſt cunctis animalibus ad incolumitatem ſalutémque datus & ad quietem. ſimilis propemodum & inſomniorum ratio. Nã quum ſit inſomnium viſum id & ſimulachrum, quod ortum & profectum à ſenſibus in ſomno animalibus ſe offert & obſeruatur, id eiuſdem partis animæ eiuſdémque inſtrumenti eſſe debet atque ſomnus, & qua parte dormit animal, eadem ſomniat. Dormit autem ſomnúmque capeſſit communi & principe ſenſu: huius ergo erunt inſomnia, non vtique quatenus ſentiens eſt, ſed quatenus cogitatione fingit, & euagantibus ſimulachris laceſſitur. Interpellatur vis illa fictrix motione & impulſione poſitarum imaginũ: idque maximè noctu & dormientib. quo

Omnes interiores facultates in eadem parte conſtitui.

Somnus & vigilia ad intimum ſenſum pertinent.

Somnus.

Inſomnii cuius ſit facultatis.

tempore abſolutis ſenſibus iiſque functionum ſuarum vacationem habentibus, minima quæque ſimulachrorum veſtigia aduolant, conflúuntque ob fingendi vim: quæ per vigilias ſenſibus opere vario detentis & mente viuis cogitationibus obrupta, offunduntur ſupprimuntúrque.

De appetitu & mouendi facultate.

CAPVT IX.

SVPRA ſentiendi cognoſcendíque vires alia quædam eſt vis appetendi, quam & appetitum dixerũt, clara quidem & aperta functione ſe promens. Nullum enim animantis genus eſt, quod non aliquando impetu atque perturbatione incitetur, quod non rei cuiuſpiam deſiderio pulſetur & æſtuet. Ea illius interior agitatio & animæ motus appetitio quidem eſt, Græcis ὁρμὴ appellata. Huic nihil commune intercedit cum reliquis functionibus interioribus, ſed a ſingulis diſſidet, à diſcretione, memoria, & effictione quanquam eas, præſertim verò effictionem, naturali quodam inſtinctu conſequitur. Quocirca & facultas quæ illius eſt effectrix, à cæteris diſtabit, eáſque tanquã aſſecla comitabitur, eritque ſentientis animæ ſumma atque ſuprema facultas, quæ cæteris tanquam finis aut princeps inſideat.

Appetitio poſtrema eſt facultatum interiorum.

Appetituũ differentiæ.

Neque verò ſolùm hominibus, ſed & beluis & ſtirpibus & inanimis ſua quædam ineſt appetitio, vt nihil prorſum natura conſtare poſſit, quod non appetendi facultas impellat. Cæterùm id lato peramplóque diſcrimine: quandoquidem & ſtirpes alimentum proliciunt, & omnia generis cuiuſcũque ſunt inanima, proprio quodam motu aguntur, naturali appetitu concitata. Eodem & corporis vnaquæque particula, ſi quãdo inanita fuerit, quod ſibi familiare eſt alimentum ad ſe conuertit & rapit è venis. Huius ſumma vis in iecore conſidet, è quo tanquam è fonte in omne corpus diffuſa, partium ſingularum vires ſuſtinet.

Appetitus naturalis.

Alter ab hoc appetitus eſt communis ille ſentiens, in cerebro ſitus, cuius tamen ſeminaria in alias quoque partes funduntur: maximos quippe ignes & incendia in teſtes pudendáque & in os ventriculi natura coniecit, in illos quidẽ libidinis (ſic enim propriè appellatur, quanquam hoc nominis quandoque ad omne cupiditatis genus accommodãt) in hoc verò liguritionis & cupediæ. Coniecit & fomitem in cor qui ambitionis author eſt & excandeſcentiæ. Atque duo hi fomites quum ſint diſtincti ſedibus, vnus cupiditatis, alter excandeſcentiæ, vno tamẽ eodémque appetitu reguntur, qui ſentiens eſt & animalis. Vniuerſum ergo animantiũ genus, ſentiente illo communi appetitu ducitur quem idcircò animalem dixerunt: perfectionem enim hic & abſolutionẽ continet omnis deſiderii animalis atque bruti.

Appetitus animalis.

Quicquid ſenſu vllo prædiium eſt, eius rei quam ſenſerit comprehenſione in appetitum ducitur, quo demum illam conſectatur aut declinat. Hunc qui volet poterit ex ortus ſui modo in complures ſpecies diſtribuere, vt alius ex iecoris virtute in pudẽda & in os ventriculi diffuſus, illecebrã & incitamentum inde accipiat: alius ex cordis impetu & feruore: alius nempe ſentiens ab his quæ foris

occur-

occurrunt ſtimuletur & excitetur : omnes quidem animales, ſed variis orti principiis. Tertius præter hos eſt appetitus, qui quid cum ratione deſiderat, qui mentis rationiſque conſilio obtemperat, qui immanes & importunos feriꝛóſque ardores refrænat & coercet: ea eſt voluntas libera homini quidem familiaris, omnium princeps & regina. Appetitum animalem acuere ſolent & incitare quæcunque bona videntur, tametſi talia fortaſſe non ſunt : at mentis appetitum ea duntaxat, quæ reapſe & verè bona ſint poſſunt incendere, ſolóque veri boni deſiderio is capi & deliniri poteſt. Itaque quum tres omnino ſunt animæ partes, ſi ſuus cuiuſque eſſe debet appetitus, tres quoque erunt appetituum ordines, naturalis qui ſtirpium eſt : animalis ſiue brutus, qui belluarum : tertius rationis particeps, hominum. Hoc enim præcipuo homo viget, quanquam eſt etiam reliquorum particeps. Rurſum verò animalis appetitus, aut cupiditas eſt, nempe libido vel cupedia, aut excandeſcentia, aut eorum quæ ſenſus annuntiauerit deſiderium. Hæc de appetitu ſatis: nunc de mouendi & progrediendi facultate. Animal omne moueri & incendere, atque ſui inceſſus finem quendam habere, cuius gratia moueatur, demonſtrari hinc poteſt, quòd rerum omnium agendarum ſtatus quidam ſit finis. Motionem & progreſſionem animal ſuſcipit, vt rem eam conſectetur quæ ſpeciem boni & iucundi præ ſe fert, aut eam declinet quæ triſtis, & aduerſa iudicatur. Quocirca triſte aut iucundum finis eſt, cuius gratia animal motum intendit perſequens aut fugiens. Hoc quidem poſtremum attingitur & obtinetur, omnium tamen primum ad motionem inducit, huiúſque initium affert. Immobile enim obiectum quum ſit, primò ſenſum mouet externum, deinde primatem atque intimum, ab hoc verò cogitandi fingendique facultatem, quæ quum rem ſubiectam vt iucundam & voluptariam apprehenderit, ſimul inſurgens appetitus illius deſiderio tenetur : atque hic promptus eſt & efficax, confeſtim animal impetum facit vel ad motum vel ad actionem. Vnde hoc rectè vt alia plurima videtur Ariſtoteles demonſtraſſe, cognitionem & appetitum principia & cauſas eſſe actionis atque progreſſionis animalium, ab hiſque animalia cieri concitarique ad motum. Cæterùm quòd appetitum proximam cauſam ſtatuat quæ animal mouet & conturbat, quodque nullam inſuper mouendi facultatem inſtituat, cui ſit hoc muneris præcipuè conceſſum, non ſatis dilucidè ſingula videtur exequutus. Nam re vera mouens illa facultas eſt à ſentiente & ab appetitu diuerſa. Primùm enim vulgatum eſt & conteſtatum, alia ſenſus, alia motus eſſe organa, alióſque neruos : vnde obtingit eiuſdem artus, velut cruris aut brachij motum perire illæſo tactu qui in omnem cutem fuſus eſt : contráque tactum aboleri ſaluo motu & incolumi. Quinetiam motio diuerſum quiddam eſſe intelligitur à ſentiendi functione omniſque ſenſus perpeſſione quadam & affectione accepta obiri ſolet : motus verò non niſi adnixu & roboris contentione. Quibus planè conficitur ſentiendi atque mouendi non modò inſtrumenta, ſed etiam obeundi rationes & efficientes facultates plurimùm diſſidere. Quod ſi eſt, conſequens eſt continuò animalem appetitum, qui à ſenſibus & cogitatione

Appetitus rationalis.

Inceſſus efficiens facultas.

Mouentem facultatem aliam eſſe à ſentiente.

Prima ratio.

Secunda.

ducitur, illáque perpetuò comitatur, omnino à progrediendi facultate diſferre. *Tertia.* Iam verò ſingula perſequamur. Imperfecta animalia quæ ſolo tactus ſenſu prædita vitam agunt ſtabilem, vt conchylia, oſtrea, conchæ: ſenſu quidem illa doloris atque voluptatis tenentur, & fingendi cogitandíque facultatem, licet obſcuram inexplanatámque, quemadmodum & animalem appetitum, acceperunt. At illa tametſi compunctæ ſeſe contrahunt & in anguſtum ſe adducunt, nequaquam tamen progredi compertum eſt, neque organa motus habere. Quòd ſi progredi non poſſunt, neque ad inceſſum facultatem habent. Quorſum enim hæc data illis eſſet ſine neruis, ſine muſculis, ſine vllis quæ his proportione reſpondent inſtrumentis, quæ ſunt ad motum perquàm neceſſaria? Nunquid otioſam & inertem illam omníque opere & negotio vacuam? nunquid in tantis rebus natura committens fortuitò atque fruſtrà illam ingenuit? Quæcunque igitur appetendi vis eſt in illis, ea nulla ratione mouet. Quocirca præſtat vim mouentem ab appetente & ſentiente, quæ ſemper comites ſunt & coniunctæ nunquam ſeparabiles, ſeiugare, quòd eorum quæ ſentiunt animantium, alia mouentem vim habeant, alia huius ſint expertia. *Quarta.* Huc demum perſuadendi neceſſitas ex iis accedit, quæ perfectioribus animantibus ipſiſque hominibus neruorum reſolutione prehenſis obuenire ſolent: illis enim motus periit, quum interiores animæ vires plenè conſtent, atque adeò ipſe appetitus. Contrà verò accidit furore aut delirio percitis: tum enim non mens, non memoria, non appetitus, ſed neque ſenſus ipſi integrè valent: atque tametſi interiores omnes animæ functiones læduntur, inceſſus tamen firmiſſimus plerunque eſt, & conſtans muſculorum robur. Ex quibus perſpicuum eſt aliunde quàm ab appetitu progreſſum inſtitui & gubernari, eſſéq. mouentem vim ab appetente diuerſam. *Quinta.* Sed & hæ ſedibus diſcluſæ apparent. Etenim mouendi facultas in totius cerebri corpore ſedem habet, maximè in parte poſteriore, quam Græci παρεγκεφαλίδα vocant, à qua tum ſpinæ medulla tanquam caudex, tum plurimi mouentes nerui ortum habent. Sentiendi verò & appetendi facultas parte cerebri priore domicilium habet, quam conſtat ſentientes neruos, eóſque molles in ſenſuum organa profundere. Non hinc tamen exiſtimari velim promouentem illam vim quam à ſentiente loco ac ſede diſiunxi, ab eadem etiam ſubſtantia diſſidere, tanquam ea ſit pars animæ diuerſa: ſed totius ſentientis ſumma vis eſt & vltima facultas quæ ſeorſum collocatur, vti viſus vel auditus. Ea autem quemadmodum omnes externæ ſentiendi vires, appetitus poteſtati ſubeſt, cuius imperio compulſa, continuò quamcunque iuſſa fuerit corporis partem promouet. Qua autem ratione fieri poſſit, vt vis ea quæ mouet ſentientis animæ ſit facultas, deinceps aperiendum.

Quam vnaquæque ſentientis animæ facultas ſedem habeat, quod agendi inſtrumentum: neque omnes omni ineſſe animanti.

CAP. X.

FACVLTATES ex operibus diſcerni, & ſuum cuiuſque operis inſtrumentum haberi ad proprias functiones accommodatum, ſuprà quidem in genere eſt proditum. At particulatim ſentientis animæ propria ſedes, propriúmque inſtrumentum eſt cerebrum, quod abditum & reconditum ad interiores quaslibet functiones comparatum eſt, ſed ratione varia latóque diſcrimine. Cerebri ſubſtantia mollis vel dura memoriæ ſedes eſt, & inſtrumentum excipiendis rerum ſpectris: eius temperamentum, quantitas, & figura, vnà cum inſito ſpiritu, diſcernendi, cogitatione fingendi ac memorandi facultatibus inſeruiunt & propriè accommodantur. In appetitu autem exultat cerebrum, & effuſum lætitia geſtit: ſenſui & motioni interiores ſinus & capacitates quatenus receptacula ſunt ſpiritus, pro inſtrumentis deſtinantur: duo quidem priores ſenſui, medius & poſtremus motioni, cui & glutia appellata, & ductus ille vermi ſimilis, ſubſidio ſunt, eo quem enarrabimus modo. At quoniam facultates opus ſuum foras depromunt, externis quoque adminiculis indigent, ſed quæ à communi illo cerebri fonte deriuentur. Viſus, auditus, atque guſtus foris quum ſint, neruos habent concauos per quos vis influat: ſimiles habet & olfactus, quanquam intimus eſt: atque hi molles ſunt omnes è priore cerebri parte nati. Tangendi ſenſus paulò durioribus inſtructus eſt, quos ſexta cerebri coniugatio ad interiora viſcera foráſque ad cutem diffundit, nullius motus authores. Iam verò exquiſitè duri ſunt mouentes appellati, qui tametſi motum voluntarium non efficiunt, vim tamen motus effectricem in muſculos deuehunt, qui propria ſunt mouendi inſtrumenta. In his verò paulum inſiſtamus, & ſcrutemur quæ ratio eſſe poſſit, vt inter eos neruos quorum ſimilis eſt ſtructura, alij mouentes ſint, alij ſentientes. Et ne qui fortaſſe cauſentur alios è cerebro, alios à parencephalide & ſpinæ medulla proficiſci, eandem ſtatuamus vtriſque originem. Quid cauſæ eſt igitur cur eorum qui à cerebro nati ſunt, hi ad motum accommodantur, ad ſenſum autem illi? Eadem vtriſque eſt origo, ſpiritus ſimilis in hos influens, compoſitionem eandem facit Galenus: quænam igitur ſortitio hæc eſt, quæ diſcriminis ratio? Duriores (inquit) ſunt qui mouent, molles qui ſentiunt. Atqui è ſexta coniugatione in viſcera, in cutem, & in corporis extrema porriguntur tangentes nerui, multò iis ſunt duriores, qui in oculos è ſecunda coniugatione protenduntur motum eis præſtaturi. Neque id modò ex longo viæ tractu, ſed ab ipſa ſtatim origine, quòd poſteriorem quàm illi originem acceperint. Quocirca tam variæ huius facultatis cauſa non in multitudinem aut in duritiem referenda eſt. Quónam igitur alio? in compoſitionem. Huius verò compoſitionis quænam eſt ratio? dicam paucis, diſſeram pluribus. Cerebri corpus motu agi-

Interiorum facultatum inſtrumẽta.

Sentiendi inſtrumẽta.

Alios ſẽtiẽdi, alios mouendi neruos.

Alij mouentium, aliam ſentiẽtium eſſe cõpoſitionem.

Cerebrum

moueri, meninges ſentire. tatur aſſiduo, nullo tamen tangendi ſenſu præditum: contrà verò quæ idipſum ambiunt meninges, immobiles per ſe ſunt, præſertímque craſſior: tactu autem eæ valent exquiſitiſſimo: quæ ſingula, vt Galeni fide confirmata ſunt, ita etiam vulnerata apertáque calua contrectantibus nobis ſunt deprehenſa. Hæc autem morborum euentus pleniùs declarant, quòd in delirio & phrenitide (quæ ipſa phlegmone eſt ſubſtantiæ cerebri) nullus plerunque dolor affligit, multóque minùs in ſopore & lethargo, qui tamen cum putredine eſt: at ſi vel minima occaſio aut humoris aut etiam vaporis acrioris in meninges effertur, grauis dolor excruciat: quæ cerebri & meningum diuerſam naturam commonſtrant.
Vim mouẽdi eſſe à cerebro, vim ſentiendi à meningibus. Atqui ſpina & nerui omnes vel eo authore medullam habent à cerebro, eámque meningibus conueſtitam, quæ ſingula talem vim & naturam habent, qualem ab exortu acceperunt. Quocirca neceſſe eſt medullam in ſpina atque neruis (tametſi ea non vt cerebrum motu agitatur) vim duntaxat mouentem, eius verò membranas vim ſentientem & tractabilem tum ſuſcipere, tum aliis particulis conferre. Si enim corpus cerebri ſenſus eſt expers, multò magis quæ in ſpina aut neruis eſt medulla. Vnde enim & qua conditione vim nouam accepiſſet? Aut quomodo cerebri corpus vim illi ſentientem conferat, quam non habet? Itaque quicunque nerui & tangendi & mouendi vim obtinent, vtriuſque functionis inſtrumenta ſunt, parte tamen diuerſa. Qui ſentientes dicuntur, ſolius tactus, nullius autem motus authores ſunt, quod genus ij ſunt qui è ſexta coniugatione in interiora viſcera & in extimam cutem abeunt. Hi quanquam non à ſolis meningibus (vt nonnulli quondam cenſuerunt) producuntur, ab eis tamen ſubſtantiæ ſuæ plurimum receperunt, à cerebro minimum: ſtatim enim à nerui meninge orti vt ad craſſiorem appulerunt, multum incrementi, roboris & virium illinc aſciſcunt ſibi. Quapropter tactum duntaxat, non item motum efficiunt.
Cerebrum motus & ſenſus principium, & quomodo. Contrà verò qui ex ſpina orti magnam cernuntur medullæ copiam ſuo exortu continere. Ergo prior cerebri pars ſenſus, poſterior verò motus principium eſt atque ſedes, meninges autem tactus ſunt origo: omnium autem animalium functionum efficiens eſt cerebrum ſuis meningibus conueſtitum. Qui nerui multa medulla conferti ſunt: mouendi inſtrumenta exiſtunt, tangendi autem ii quos maiore ex parte meninges protulerunt.
Mouendi inſtrumentum proprium. Hoc ſi exquiſitiùs pronuntiandum eſt, motus voluntarii proprium organum eſſe muſculus: qui quum ex ſimplici carne, ex vena, arteria, atque neruo conditus ſit, ex neruo tamen qui inter cætera principatum habet, cuíque præcipua mouendi functio refertur accepta, vim omnem aſſumit. Hic in muſculi principium, quod caput appellant, inſeritur primùm in paucas portiones diſtributus, ſed quæ rurſum in alias tandémque in fibras prætenues diffindantur.
Argumentorum ſolutio. Omnes rurſum in muſculi fine coeunt, vbi neruum parem atque principio referũt, qui aut in tendonem, aut in os, aut in membranam intruditur. His ita de inſtrumentorum ratione conſtitutis, próptum fuerit vulnera quæcũque paulò antè infligebantur eadem perſanare. Itaque ſi mouendi facultas eandem cum ſentiente ſubſtantiam eſt ſortita, neque hę diſiunctæ ſunt animæ partes, cur non omnia quæ ſentiunt animantia vt rerum compreheń-

prehenſionem quandam & appetitum habent,ſic etiam progrediendi vim ſunt aſſequuta? Quia(inquam)motus inſtrumenta non acceperũt, quibus deficientibus neceſſe eſt & functiones & earum facultates deeſſe. Quanquam igitur tactu omnia prædita ſunt animantia, quòd vnus ad ſalutem & conſeruationem maximè ſit neceſſarius,eóque dempto animal effugere non poſſit tractabilium qualitatum exuperantias, quarum occurſu mors ſtatim irruit: reliquis tamen ſenſibus qui boni cuiuſdam & locupletioris notæ, non neceſſitatis gratia conditi ſunt, non omnia inſtruuntur animalia: imò verò ab eiſdem homo quandoque tum ortus tum morbi vitio deſeritur, quum ab idoneis inſtrumentis deſtituitur. Alia animantia ſolo tactu vigent, cui alia guſtum, alia alios denique ſenſus adiecerunt. Interioribus autem facultatibus quia minus diſtinctam hæ inſtrumentorũ rationem deſiderarent, plurima(vt antè dixi)conſtant animantia,ſed quædam obſcuriùs,quędam magis inſigniter efficientérque. At verò progrediendi facultate ea duntaxat vigent,quibus ſpinæ medulla,aut ei ſimile quiddá acceſſit. Haud diſſimulanter hoc loco adeunda eſt, ſed funditus euertenda iuniorum propè omnium abſurda & futilis opinio quæ memoriam cerebri ventriculo poſtremo,phantaſiam verò, id eſt, cogitandi fingendíque vim prioribus collocauit. Hæc ex Arabum factione primùm orta,nullis rationibus ſtabilita,partim ficta pueriliter, partim effutita temerè, ita demũ iactationem habuit in populo. Verùm quæ ſuprà productæ ſunt à nobis rationes, palàm faciunt memoriæ atque imaginum facultates vna eadémque eſſentia contineri, ſede vna firmari, circa ſpectra eadem negotiari,ſimilíque vti inſtrumento corporeo, quanquam eſt efficiendi ratio diuerſa. Quandoquidem fit nec rarò vt cauſa efficiens vna,eodem vſa inſtrumẽto diuerſos idcirco promat effectus,quòd diſſimiliter id adhibeat operi,alitérque vires intendat. Hoc ſi poteſt tactus efficere,vt antè proditum eſt, id ipſum multò faciliùs præſtabit princeps ille intimúſque ſenſus,qui quanquam in organo eſt corporeo,functiones tamen occultas obit potiùs accurata ingenij intentione & obſeruatione ad res adhibita,quàm organorum ope. Omnes enim eæ functiones in illius ſunt poteſtate,quas dum vult exhibet. At nó ſic externæ,quæ quia exprompta ſunt nec liberæ, ab inſtrumentorum neceſſitate pendent. Quare occultas illas & interiores facultates, non eſt neceſſe ſedibus & inſtrumentis diſiungere. Si Ariſtotelis & Peripateticorum rationibus illi non cedunt, audiant ſaltem vniuerſam Græcorum medicorum familiam,qui omnes ad vnum iiſdem principiis informati,læſa memoria non modò occipiti,ſed toti cerebro remedia adhibere iubent: id ratum habentes,partem animæ φανταστικὴν, quæcunque ea ſit,hanc eandem & recordari & rerum impreſſiones conſeruare. Pluribus non ago,quòd ipſa illorũ declinatio ad libidinem prorſus efficta videatur. Quomodo autem fieri poſſit, quum ſint illæ facultates in eadem ſede,vt vniuſcuiuſque actio impediatur aliis conſtantibus & integris,ex his quæ de functionibus trademus fiet poſthac illuſtrius.

Imaginationis & memoriæ eadem ſedes.

De intelligentiæ facultatibus.

CAP. XI.

OMNIVM animæ partium princeps & regina, mens eſt ac intelligentia, qua præditus homo vnus cæteris antecellit animantibus: quæcunque enim præſtantiora edit opera, eorum effectrix eſt & opifex intelligentia. Res incorporeas ab omníque materia ſeiugatas & nudas, vniuerſales rerum notiones atque formas, huius opera omnium animantium vnus homo cognoſcit. Vnde ſtatim huius eſſentiam ſimplicem eſſe, indiuiduam, ab omni materia & corpore abſtractam abiunctámque deprehenditur: neque demum vllius inſtrumenti corporei opera indigere, alioqui particeps fieret corporis: híſque potiſſimùm à ſenſu diſtare. Iam verò ſi inſtrumento corporis intelligentia non opus habet, neque profectò ei miſcetur, neque ab eius qualitatibus afficitur, prorſúmque impatibilis euadit. Itaque intelligentia ſimplex eſt, incorporea, ſeparata, impatibilis, immortalis, atque æterna, imitatione Deo proxima, homini diuinitus & extrinſecus accedens. Omnis tamen eius quæ in nobis fit actio atque cognitio (quã etiam intelligentiam dicere ſolemus) ab hiſce rebus tracta eſt quæ ſub ſenſum recedunt, hoc argumento, quòd quem natura cæcum ſurdúmque progenuit, is non poſſit Geometriam edoceri, neque qui odoratu captus eſt, aut guſtu poſſit vllã de ſaporibus & odoribus cognitionem animo cõcipere, & qui nõ ſentit, nihil diſcere, nihil intelligere. Quocirca ex ſpectris & imaginibus rerum externarum, quæ omni materie ſpoliata communi ſenſu continentur, neceſſum eſt primas & ſimplices intelligendi notiones proficiſci. Vt externarum rerũ qualitates ſenſibus ſubiecta ſunt materia, ita illarum imagines interiore ſenſu cõceptæ, atque ab omni corporea labe expurgatę, ſubiiciũtur intelligentiæ. Hæc autem in illas incumbens, intellectiones elicit, & de illis multa cognoſcit, quæ ſenſus mouere non poſſunt, ab imaginibus tamen primùm cietur, quemadmodum ſenſus à rebus externis. Ergo quum intelligentiæ obuerſantur puræ imagines, ſi ex illis debent abſtractæ quędã formæ confici, neceſſe eſt facultatem adeſſe, quæ illas materiæ ſordibus prorſus vacuas & abſolutas excipiat, & tanquam theſauros conſeruet. Solent Peripatetici hanc intelligentiã patibilem appellare: quæ pro ſubiecto quodam & gremio data formis & notionibus excipiendis, illis quaſi ſubſternitur. Quoniam verò quicquid in rerum natura conſiſtit, pręter naturã effectionem & perfectionem demum conſequitur, ſine qua temerè & fortuitò naſceretur: neceſſariũ eſt patientem intelligentiam ab altera quadam perfici, quæ dignior quodammodo quum ſit & pręſtantior, agens intelligentia nuncupatur. Hæc tota patibili intelligentię immergitur intexiturque, atque ex his tanquam ex materia & ſpecie fit res vna. Itaque ſentiens anima tanquam materia quędã ſubſternitur patibili intelligentiæ, hæc autem materia ſit intelligentię agentis, quæ propriè & maximè debet ſpecies cenſeri, & ſimplex forma rũ forma: ad quã quũ natura proceſſerit, nõ vltrò progreſſuro receptui canit

Intelligentia eſt incorporea.

Intelligentia.

Omnis intelligentiæ actio ducta eſt à ſenſibus.

Intelligentia patibilis.

Intelligentia efficiẽs.

Intelligentia agens ſ[...] omnium ſumma eſt & ſuprema

canit, nullam præſtantiorem, nullam nobiliorem formã inueniens: cæteræ autem quæ illi ſuppares ſunt, nunc materiæ, nunc formæ conditionem ſubeunt. Ex duabus naturis tanquam ex materia & ſpecie ratio atque mens conſtat, ipſa quidem incorporea, impatibilis & immortalis, tota quidem diuinitus adiecta nobis. Hoc autem rectius accipi velim, nẽpe quòd intelligentiæ agentis appulſu nulla fiat concretio, ſed hæc vna eadémque ſit atque intelligentia patibilis, fiátque ex illis res ſimplex, quæ tamen duarum rationes obtineat. Neque reapſe intelligentia patiens alterã agentem tẽpore præcedit: nam ſimul ac rerum notiones acceperit, per illas cognoſcit: ſed vt accipiendi & agendi, ſic & illarum intelligentiarum diuerſa eſt ratio. Quaſcunque mens ſingulas & indiuiduas rerum imagines atque notiones materia liberas, intelligentia patibili exceperit, eas dein agente intelligentia tractans apprehendit, atque primùm quidem ſingulares, mox deinde vniuerſas ex illis formas elicit. Hîc duæ iam ſe promunt intelligentiæ facultates, vna patibilis, agens altera. Quoniam verò agens intelligentia non modò ſimplices illas rerum notiones apprehendit, ſed etiam (quemadmodum in nobis ipſis experimur) multas in vnam componit, hincque alia affirmat, alia inficiatur, tertia quæ iſthæc efficiat ſtatuenda vis eſt intelligentiæ, quam componendi facultatem appellant. Enunciatione compoſita tum deinde iudicare ſolemus, & decernere quid verum falſúmve ſit, quid bonum & honeſtum, quídve pernicioſum: quæ omnia efficit vna iudicandi facultas. Hinc demum ex aliis alia nectẽtes, quamplurima complexione concludimus. ſicque inductione aut ratiocinatione ſcientiam aut opinionem comparamus, ídque eius facultatis opera quam ratiocinatricem appellant. Supra has omnes ſe extollit contemplandi facultas, quæ ſapientiæ rerúmque æternarum ſtudio tenetur. Quiſquis autem illius amore & ſuauitate non ſatis illectus, ad res caducas ratiocinandi vim conuertit, omnéque ſtudium ad humanas refert commoditates & vſus, is vice contẽplationis, actionis ſibi facultatem adhibet. Si quid autem rectè facturus eſt, aliam facultatem accerſet ſibíque iunget, quæ conſultandi eſt & deliberandi. Ita iis inſtructus ſi quã habet ſcientiam vel opinionem, bona conſultatione ad domeſticarum aut ciuilium rerum adminiſtrationem conferat & accommodet, vt prudens inde dici conſueuit; ita & prudentiæ facultate tum maximè vtitur. Sin verò illas ad vilioris operis & artificij conſtructionem adducat, artémque ſibi paret, artificem facultatem exhibebit. Hoc loco voluntas exiſtit, non vtique ſimplex & temeraria, ſed libera & quæ boni cuiuſdam opinione per conſultationem ducta, quod bonum eſt & vtile ſeligit, vnde electio à quibuſdam dici ſolet, quam Græci προαίρεσιν, nos conſilij facultatem appellamus: hæc ab intelligentia non ſubiecto aut eſſentia, ſed cogitatione duntaxat & definitionis ratione diſtat. Ex conſilio & propoſito rem vnamquanque perſequimur, ſi bona ac vtilis videtur: ſi verò tanquam mala reprobetur eam declinamus. Hicque ſurgit effectrix facultas quæ conſilij conatus implet & exequitur, & quæ ad rem perſequendam impellimur; hæc autem eſt omnium facultatum intelligentiæ poſtrema. Memoriæ & recordationis facul-

Mens vt conſtet ex duabus intelligentiis.

Componẽdi facultas.

Iudicandi facultas.

Ratiocinatrix facultas.

Contẽplatio.

Actio.

Cõſultatio.

Prudẽtia.

Ars.

Voluntas.

Electio.

tates non primùm & per ſe intelligentia, ſed in communi ſenſu collocantur, huiúſque duntaxat interuentu ad intelligentiam pertinere poſſunt, quemadmodum nos poſthac in his quæ de functionibus tradentur, pleniùs diſſeremus. Ne autem certos inſtituti mei limites prætergredi videar, his ſummatim decurſis quæ propriè Philoſophum decent, ad vnius vitalis animæ facultates me confero.

De vitali facultate, quam Ariſtoteles eandem atque naturalem exiſtimauit.

CAP. XII.

Vis naturalis & vitalis vna & eadem Ariſtotelis.

EXPLICATVRO mihi vitalis noſtræ facultatis ſubſtantiam atque præſtantiam, quamplurima obſeruantur inuoluta, ſumméque ardua, quibus præclari philoſophi Ariſtotelis patrocinio corroborati, contendunt nullam eiuſmodi vim in nobis ſeorſum inſidere. Is enim quum omnes animæ partes atque facultates ſigillatim numerando percenſeret, hanc omnino tanquam nulla ſeorſum eſſet, prætermiſit, ſtatuens nimirum naturalem vim omnium primã, cunctorúmque viuentium communem, quam eandem nullo nominum diſcrimine, nunc altricem, nunc vitalem appellat. Huius enim proſpero fauore & præſentia, nutritio atque vita in cunctis manet, perit autem dum illius benignitas ſe ſubtrahit. Vitam quidem nutritione accretionéque definit, quod vſque eodum vita erit, nutritio quoque perſtabit, hac autem deficiente, vita pariter tolletur. Itaque ſi eo authore, vnum idémque ſunt vita & nutritio, itémque viuere ac nutriri: quæcunque facultas corpus alit ac ſuſtinet, eadẽ vitam quoque tuetur, neque à naturali diuerſa eſt vitalis facultas. Quinetiam inſitum calorem cuius ſubſidio natura omnia concoquit, corpúſque nutrit, ſine quo non poſſunt animalia, ſed ne ſtirpes quidem conſiſtere, vitalem appellat, quòd inde ſit omnium viuentium ortus, & vitę permanſio, quódque eo deficiente, interitus ſit omnium. Quanquã autẽ omnis vitę & interitus cauſã huic ipſi calori acceptam refert, quem inde vitalem & ſalutarem conſueuit appellare, nullam tamen in eo vim collocat, quæ à naturali ſit diuerſa, ſed hanc vt omnium primam in eo vitali calore conſtituit, ita & vitalem iure dici contendit. Non enim hic calor opifex eſt functionum corporis, ſed animæ eiúſque facultatum tanquam vehiculum & inſtrumentum, ſine quo eæ neque alimentum conficere, neque aliud quicquam poſſint efficere, ſed ne conſiſtere quidem. Vnde intelligitur illic facultatem verſari, vbicunque calor fuerit deprehenſus. Atqui plurimum in corde hunc vigere & flagrare ſenſus confirmat, illincque vbi plurimus eſt & vberrimus tanquam à fonte quodam in omne corpus diffundi atque deriuari. Qua conſtanti validáque ratione aſſeuerat, vitam & facultatem quæ ſemper cum iſtius caloris integritate ſimul eſt, vniuerſum quidem corpus ſuſtinere, ſed totam ex corde tanquam è fonte & principio quodam fluxiſſe, quod tum vitalis, tum naturalis facultatis prima ſit ſedes primáq. origo. Hoc viſceris dignitatem & præſtantiam luculenter

Vnam eã naturalem in corde eſſe.

Cordis præſtantia.

lenter declarare, quod omnium in corpore primum vita fruitur, poſtremúmque mortem oppetit. Deinde ſedem quæ in corpore medio eſt, dignam quidem haberi, & tutò ſub pectore conditam, vbi arx vitæ commodiſſima ſtrui debuerat. Porrò autem in quo principe corporis loco & in qua eius loci particula vitalis & inſiti caloris principium eſt, ibidem naturalem altricémque animam omnium quidem primam collocari: non enim hæc poteſt citra caloris opem aut alimentum conficere, aut corpus nutrire. Quocirca à perenni illo fonte caloris nequit vita & prima nutriendi facultas ſeiungi. His demum tanquam conſequens annectit, cor primam eſſe & ſummam conficiendi ſanguinis officinam, hincque venas perinde ac arterias propagari, & in corpus vniuerſum proferri. Quicquid virium cor in perfectis animantibus accepit, idipſum in exanguibus parti cuipiam tribui, quæ cordi proportione reſpondet: in ſtirpibus autem ei quæ media inter radicem & ſtipitem interponitur. Sentientis porrò animæ ſedem eôdem intruſit, hac duntaxat ratione adductus. Animal omne qua animal eſt viuit, neque fieri poteſt vt id quod ei tribuit vt animal ſit, non etiam eidem vitam conferat. Quocirca concludit quocunque id principio animal eſt, eodem quoque idipſum viuere, neque ſeiuncta hæc diuerſáque eſſe principia: alioqui enim vt duo principia, ſic duæ fierent cuiuſque animantis animæ, & vtrouis qualibet ex cauſa diſſoluto & extincto, alterius ope animal etiamnum conſtaret atque viueret. Ex quo demum infert vnam eandémque eam ſubſtantiam eſſe qua id viuit & animal eſt: tametſi varia id diuerſáque fit ratione & cogitatione, neque qua ratione eſt animal, eadem ipſa viuit. Itaque ſi in corde aut in alia parte quæ huic proportione comparatur, vitæ fons & origo collocatur, ibidem eſt ſentiendi principatus, quo animal omne conſiſtit. Iam verò in quo ſenſus, in eodem voluptas & dolor ineſt, perceptióque iucundi atque moleſti, ex quibus cupiditas naſcitur & appetitio. Præterea en ſenſu ſurgit cogitatio & comprehenſio, ex hac autem & ex appetitione, inceſſus itióque animalis. Vnde planè & expeditè conficit omnes ſentiendi, cogitatione fingendi, appetendi, mouendique vires è corde duci, externorúmque ſenſuum in capite quidem poſitorum originem cordi acceptam referri, omnéſque tum mouentes, tum ſentiẽtes neruos illinc tanquam à fonte primò deriuari. Ergo anima illis inſtructa facultatibus in corde potiſſimùm quidem inſedit, ex quo tamen in omne corpus æquabiliter ſe fundit, partibúſque ſingulis inhæret. Hoc planè declarant animalium quæ inſecta vocantur deſectæ partes, & ab arboribus auulſi rami: viuunt enim, priſtináſque functiones etiamnum retinent, ſeruaréntque diutiſſimè ſi nutriendi inſtrumenta non deeſſent. Id planè argumento eſt partes has tantam in ſe animi vim habere, quantam & ipſa olim integra. At perfecta animantia & homines, non viliori & abiectiori conditione viuunt, quàm ſtirpes & inſectorum genus. Ex quo fit, vt integri cuiuſque viuentis vnica ſit anima, quæ vniuerſa corpus vniuerſum continet. Si dum id in partes diſtractum eſt, partium vnaquæque propria anima regitur, fient tum complures animæ, quæ prius vnica fuerant. Quapropter in integro reipſa quidem vnica eſſe dicitur, at poteſtate complures, quòd ex ea fieri multæ poſſint.

Nutriendi vis in corde.

Venas & arterias ex corde naſci.

Sentiens anima in corde.

Motus & imaginatio in corde.

Nerui à corde.

Cor animæ ſedes.

Anima in toto reuera tota eſt, & in qualibet parte tota eſt poteſtate.

Anima vna diſſimillimas actiones edit. Vnica autem & ſimplex quæ in nobis ineſt anima, diſpares longéque diſſimilimas functiones iccirco edere poteſt, quòd varias facultates & diſparia partium temperamenta ad illas accommodat: quemadmodum vnus idémque artifex, variis inſtrumentis diuerſa plerunque & diſſimilia opera condit & reponit. Ea igitur eſt Ariſtotelis de partibus animæ eiuſdémque facultatibus, & de communi earum ſede ſententia, ex omnibus philoſophiæ monumentis deprompta: ita ſibi quidem coherens ſuiſque principiis conſentanea, vt nullis argumentis, nulla diſputatione quæ de vniuerſo ſit genere conuelli labefactaríque poſſit.

Medicos Platonem ſequutos, vitalem facultatem à reliquis diiungere.

CAPVT XIII.

CÆTERVM ſi ſingula diligenter ſtudioſéque ſpectabimus, in quibus maxima multóque certiſſima via ineſt demonſtrationis, non pauca ſanè occurrent, quæ planè vniuerſa illa redarguant, commonſtréntque luculenter, præter duas animæ partes, quæ pro certis atque conceſſis receptæ ſunt, tertiam vitalem eámque diuerſam haberi, cuius ſit vnius ſedes in corde. *Vitalis neceſſitas demõſtratur.* Perennis enim & conſtans deprehenditur in nobis cordis & arteriarum motio, cuius aſſiduitate perpetua eſt ſpirituum procreatio. Hanc autem cuiuſnam facultatis opera fieri arbitrabimur? Non animalis, vt cuius motus omnis eſt ad arbitrium, quæ orta defatigatione ſenſim ingraueſcit atque demum intermittit: cordis autem & arteriarum motus non eſt in noſtra poteſtate vt nobis pareat, ſed continuatus nullius cauſæ vi laceſſitus, vt qui nunquam interrumpi poteſt. Neque præterea hic è naturali facultate regitur, vt quæ corporis nutritioni duntaxat addicta eſt, & mancipata, nec tam apertos motus ſolet expromere. Aut ſi hos profert in nobis, quid eſt cauſæ cur non ſimiles efficit in ſtirpium genere, in quibus tamen nihil tale conſpicitur? Neque demum inſitus & naturalis calor tantæ motionis eſt author, tum ob eas quas modò percenſui rationes, tum quod is per ſe quum ſimplex ſit qualitas, non poteſt eſſe efficiens cauſa motionis: aliàs enim naturam eum eſſe confirmaremus. Sentire quidem rectè videtur Ariſtoteles motionem illam ex materiæ & refrigerationis neceſſitate quadam fieri: cæterum iſthæc neceſſitas incitans duntaxat & impellens, non autem efficiẽs cauſa rectè poſſit exiſtimari, ſed aliam ſuperiorem atque præſtantiorem ſcrutari neceſſe eſt. Erit igitur in vitali cordis calore vis quædam & facultas harum motionum, & aliorum quę poſthac referam operum effectrix, quæ vitalis quoque nuncupata, à naturali & à ſentiente prorſus diſſideat. *Auerrhoiſcauillæ.* In hæc fortaſſe quum penitus introſpexiſſent, quicunque ſub duce Auerrhoide in hanc Ariſtotelis ſententiam iurarunt, hac diligenti rerum obſeruatione adacti ſunt, vt vitalem eam facultatem intromittant, atque ſuſcipiant, ſed quam (ne violetur

iuſiurandum)

iuſiurandum) modo quodam incomprehenſo ſomnient veriùs quàm cogitent, in altricis illius & naturalis facultatis genere comprehendi. Itaque duas conſtituunt ei differentias, vnam vitalem, alteram altricem, iudicántque vitalem altrici in opem & ſubſidium fuiſſe additam. Hoc illi commento probabile quiddam afferre videntur, ſed tamen Ariſtotelis mentem offundunt, qui vnam eandémque vim nunc altricem, nunc naturalem, nunc vitalem conſueuit appellare. At mihi cum illis controuerſiæ nihil eſt, qui eo iam adducti ſunt, vt nobiſcum concedant tres in nobis facultates conſiſtere, naturalem, vitalem, & animalem, quarum gubernaculis corporis natura & integritas tenetur, & cohæret. Iam verò tempeſtiuum eſt demonſtrare haſce tres, non modò cogitatione, ſed re ipſa & eſſentia inter ſe diſtare, eſſéque ſeiunctas. Omnia enim quæcunque ſic comparata ſunt, vt poſſit eorum vnum quod uis vel lædi & labefectari, vel prorſus interire & extingui, aliis conſtantibus & inuiolatis, diſiuncta ea ſunt, neque vnam eandémque ſubſtantiam complent. Atqui in oſſe, in cartilagine, cui ſecundum naturam firma ſit conſtitutio, nullus ineſt ſenſus, nulláque ſentiendi facultas: vitalis tamen & naturalis inſunt, quarum beneficio alitur, atque viuit. Lethargus, ſenſus omnes motúmque conſopit, totámque vim animæ ſentientem ſtupidam reddit, reliquis integrè valentibus. Paralyſis quamcunque partem vehementer prehenderit, ſenſu motúque priuat, aliis permanentibus quæ partem non ſinunt contabeſcere. Sicque multifariam vis ſentiens aut omnino lædi poteſt, aut partem quampiam deſerere, aliis in nullam offenſionem incurrentibus. Cæterùm in atrophia, palàm eſt ex nutritionis errore vim altricem in commodo detrimentóque affici, nec dum tamen alias concuti. Nec profectò deſunt qui iudicent partis cuiuſpiam nutritionem ſensúmque prorſus exterminari, vita duntaxat ſuperſtite, quum nempe ea liquefacta in totum extabeſcit, ſolámque vitalem facultatem retinet, quæ illius integritatem tuetur, obſiſtitque ne illa conſumpta putredine diſſipetur. Eſt enim putredo vitæ aduerſa, neque aliud quàm vita obſiſtit ne pars in perniciem agatur. Quicquid igitur nutritione ſublata integrum præterea manet, neque putreſcit, id ſanè viuit, vitalíque facultate ſuſtinetur. Hinc vt facetè, ita præclarè olim dictum fuiſſe animaduerto, hanc vim datã eſſe corpori pro ſale, ne putreſcat, quòd hæc vna poſſit omnem interitus perniciem retũdere, arcere, præcludere. Hæc enim ſumma eſt illius actio, non vt corpus alat, non vt rerum occurſum ſentiat, ſed vitam & integritatem conſeruet. Quinetiam quum quis peſtilenti febre malè torquetur, affligitúrque cordis dolore, vomitione, animi defectione, quúmque pulſus obſcurus & imbecillus deprehenditur, quis tum ambigere poteſt facultati in corde vitali, cuius hęc ſunt opera negotij plurimũ exhiberi, aliis quidem aut nihil omnino, aut multo minus agitatis? Vt enim alia morbi genera aliis ſolent facultatibus malum inferre, ſic hoc maximè peſtilens vitalẽ vim obſidet, oppugnat, atq. demolitur. Itaque poteſt quæuis vna facultas noxam & incommodum ſubire, reliquis aut nondum, aut non peræquè læſis: quin fortaſſe poteſt in quapiã corporis particula vis animalis ex morbo perire, ſimul cũ hac & na-

Animalẽ facultatem lædi aliis illæſis.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Naturalẽ lædi aliis illæſis.

Vitalẽ lædi poſſe aliis illæſis.

turalis, vna ſuperſtite vitali, quorum omnium rationes poſthac vberiùs afferemus. Vnde planè perſpici poteſt, tres illas non modò cogitatione, &(vt dicere ſolent) ratione, ſed reipſa propriáque ſubſtantia disiungi.

Tres animæ facultates ſedibus atque locis diſcludi.

CAP. XIIII.

Tres animæ partes locis diſcludi.

NVLLA vis animæ quæ potiſſimum obſtricta ſit corpori, quicquam poteſt efficere citra inſtrumenti alicuius ſubſidium. Quum autem vel animæ inſtrumentum vel domicilium offenſionem acceperit, neceſſum eſt profectò, aut ipſius quoque facultatis ſubſtantiam lædi, ſi inde originem duxit, quod plurimi confirmant, aut certè (quod in externis fit artificiis) effectus contortos & deteriores reddi, præpeditíque functiones. Quare ſi cor vna eſt omnium facultatum ſedes, quoties id iniuriam & incommodum accipiet omnes hæ facultates neceſſariò peræquè lædentur. Hæc autem perſpicuè falſa eſſe & inania, declarant, quæ in peſtilentib. febribus aliiſque venenatis morbis obtingere proditum eſt. Quin & poſthac apertius erit, multis ex cauſis cor eiúſque actiones affici, conſtantibus aliis viribus. Itaque tres eæ quæ ſunt, non eſſentia modò, ſed ſedibus quoque & principatu diſiectæ ſunt, neque in eodem poſſunt ſolio conſidere. Quòd ſi earum opera & effectus magna cum cura & diligentia intuebimur, non operoſum fortaſſe fuerit propriam cuiuſque ſedem deſignare. Perſpicuè cernimus eſculenta potulentáque in eas partes, quæ ſub præcordiis poſitæ ſunt, maximè in ventriculum illabi, vbi primùm concocta, deinde iocineris vi in ſanguinem conuerſa, alendo corpori fiunt idonea. Cerebrum etiam tãquã commune ſentiendi principium à ſenſibus omnibus circumſederi quis non videt? eóſque per ſomnum comprehenſo cerebro quaſi vinctos teneri, excitari autem & operam quamque ſuam conferre per vigilias liberato illo & ſoluto? At cor in ſomno ſemper cietur & agitatur, nunquam facta intermiſſione officij conquieſcit. Hoc ſi ſenſibus prima eſt efficiendi cauſa, cur non eorum functio ſimiliter perpetua ſit & continens? Conquaſſato compreſſóque vehementer cerebro, animans continuò ſenſus omnis motuſque expers obtorpeſcit: cerebríque offenſione fiunt obliuio, ſtultitia, deliratio, apoplexia, quibus tum principes tum ſenſuum præpediuntur actiones, ab hiſque malis liberant quæ cerebro, non autem quæ cordi adhibentur remedia. Malè autem affecto iocinere ægrè corpus alitur, aliàs atrophia extabeſcens, aliàs corrupto humore turgidum: quúmque ei viſceri valetudinis curatio adhibebitur, altrice facultate corroborata ad ſalutem corpus omne reducetur. Nemo eſt tam delirus qui conſtantibus his malis velit facere medicinã cordi, aut hanc ſi fortè tentet, non hallucinetur, expectationémque ſuam decipiat. Itaque ſenſuum actiones in capite maximè, naturales in iis partibus quæ ſub præcordiis ſunt, explentur ac vigent. Vbicunque autem eæ plurimum eminent & apparent, ibidẽ conſentaneum eſt vim

Iecur naturalis animæ ſedes.

Cerebrum principis animæ ſedes

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

In iecore naturalis eſt.

& fa-

& facultatem earum effectricem dominari, ſuúmque principatum habere: nam hac iſta ratione ductus etiam Ariſtoteles vitæ principium in corde collocat, quod omnium primum viuit, poſtremum emoritur. Ex propriis igitur operibus, ex medendique ratione, altrix vis & naturalis in iocinore, animalis ſeu ſentiens in cerebro, reliqua vitalis in corde conſtituenda videbitur. Nunc autem mihi liceat rei fidem iis ductibus confirmare, qui facultatibus ad proprias functiones ſubſidio veniunt: venæ quidem naturali, nerui animali, arteriæ vitali. Omnes quidem quemadmodum & ipſas facultates ex corde naſci prodidit Ariſtoteles, nequicquam à mente ſua, nequicquam à ſe ipſe diſcedens: rectè exiſtimans illic facultatem & partem animæ figi debere, vnde illius inſtrumentum naſceretur, ductúſque deriuaretur. Quocirca quum arterias ex corde duci, omnemque pulſationem hinc eas accipere inter omnes conueniat ſi præterea neruos è cerebro, venas è iecore primam originem duxiſſe commonſtrem, videbor etiam planum feciſſe, illud domicilium eſſe animalis facultatis, hoc verò naturalis. Vt in arboribus vniuerſóque ſtirpium genere, maiora minorum ſunt principia, & truncus omnium ampliſſimus deorſum radices agit, ſurſum autem in ramos diffinditur, hi rurſus in alios exiliores, dum tandem in tenuiſſimam ſobolem vndique propagetur atque fruticetur: huicque vnus omnium conſenſus in trunco principium conſtituit, & eam vim quæ ſtirpi moderans, alimentum trahit diſtribuitque ſingulis partibus: ita ſanè in venis atque neruis ſtatuendum videtur. *Venas è iecore naſci.* Cæterùm vna caua quà cordi aſſiſtit multò quidem tenuior eſt, quàm vbi è iocineris connexo emergit: quinimò hic in duos ramos diffinditur, quorum vterque duplo maior eſt eo, qui ad cor ſurſum irrepit: quod planè argumento eſt non è corde, ſed è iecore primam venis originem eſſe. *Prima ratio.* Huc accedit, è cauis regionibus interioréque facie, iecur venam ad portas emittere, quæ ſerpens multiplici lapſu & erratico, complures riuulos tanquam radices effundit in ventriculum, in omentum & meſenterium. *Secunda.* His autem (venæ tametſi ſunt) nulla intercedit cum corde communio aut ſocietas, ſed ne cum his quidem venis quæ é iecoris facie conuexa emerſerunt: quare ſtirpium exemplo iecur venarum origo conſtituendum eſt. Ex quo intelligitur partem in ſtirpibus inter radicem & truncum interpoſitam, quam Ariſtoteles cordi comparauit, iecoris potius quàm cordis ſimilitudinem ſpeciémque gerere, vt in qua vis inſit naturalis, eam prorſus exprimens quæ in iocinere conſedit. Poſtremò vt perfectis animantibus arterias è ſiniſtro cordis ventriculo naſci animaduerſum eſt, ſic terrenis animantibus iiſque vocalibus dexter ventriculus adiectus eſt, in cúmque inſerta vena caua, vt inde erumpente reiectóque ſanguine pulmones alerentur. *Tertia.* Muta autem animantia, vt piſces omnes, dextro ſinu defici atque deſtitui, omnium indicia ſenſúſque confirmant, quòd aquatilia neque pulmones habent, neque vociferantur, neque ſpiritum ducunt. At nihilominus ſanguine aluntur in venis recondito, ipſæque venæ omniũ iecori ſic affixæ ſunt, vt apertè hinc deriuari cernãtur. In dextrum autẽ cordis vẽtriculũ (vt quem ... in-

Neruos non à corde, ſed à cerebro naſci.

beant) nec inſeri, nec inde poſſunt educi. Quid quòd vena in piſcibus vix cor attingit, potéſtne inde exoriri vnde longius abeſt atque diſiungitur? Eadem propemodum ſunt rationum pondera in neruorum exortu, quos palàm eſt cor non attingere, neque ei vlla communione iungi, vt idcirco nemo (niſi qui in contemplandis rebus cæcus fuerit) exiſtimet à corde tanquam à principio eos emanare. At ſi diligenter cerebri ſtructura animo ſenſúque luſtrabitur, clarum erit & euidens neruos omnes ſentientes illinc deduci, ortúſque ſui primordia accipere. Si ſubſtantia ſpectabitur, eos cerebri tanquam ſurculos arboris, partes eſſe, ſed quæ in extrema corporis progreſſæ, tum viæ longitudine, tum locorum per quos tractus eſt, ſiccitate, mira ſoliditate dureſcat. Spinæ etiam medulla vera cerebri ſoboles, quà foras excedit ampla quidem eſt, tanto deinde gracilior facta, quanto longiùs proceſſit. Ex hac autem tanquam ex arboris ſtipite, quamplurimi vtrinque nerui adeò expreſsè & perſpicuè diffunduntur, vt niſi ſenſuum fides & præſtantia tollatur, hæſitari non poſſit, omnes aut proximè aut medullæ interuentu ex cerebri ſubſtantia prodiiſſe.

Neruos nõ naſci à meningibus.

Vetus olim fuit ſententia, quæ ob duritiem eorum ortum meningibus tum cerebrum tum ſpinæ medullam circumplicantibus, acceptum referret. Ab his fortaſſe nerui omnes inuolucra quædam acceperunt, medullam tamen (quæ ramorum qui in arboribus ſunt exemplo, intus inſeritur) origo cerebri ſubſtantiæ datur. Hæc autem prima eſt & præcipua nerui portio, qua valente motio omnis conficitur, & qua læſa concidit. Ergo ex functionum proprietate, ex inſtrumentorum poſitu, ex ductuum ortu ac deriuatione, in promptu & ante oculos eſſe debet, vim & facultatem animæ naturalem in iocinere, ſentientem in cerebro, reliquam autem vitalem in corde, quaſi in ſede propria conſtitui. Quibus etiam confectum arbitror eas non modò ſimplices facultates, ſed loco ſedibúſque diſcluſas haberi.

Rationum quas aduerſarij proponunt confutatio.

CAP. XV.

AT iam video Sophiſtarum veriùs quàm Ariſtotelicorum turbam his obſtrepere, qui tametſi planè vident naturæ functiones in iocinere, animales in cerebro, vt in ventriculo chyloſin, & in oculo viſionem: has tamen fateri nolunt facultatum eſſe ſedes, vt neque neruos à cerebro, venas à iocinere proferri. Quid eſt cauſæ cur ita cenſeant? quoniam (inquiunt) non vt medici ſenſuum æſtimatione de his iudicio decernimus, ſed vna duntaxat ratione demonſtratiua. Quomodo? Quia princeps Auicennas ſcriptum reliquit, Philoſophos qui vires omnes reponunt in corde, omnia altiùs perſpexiſſe, inueſtigaſſéque rationes magis neceſſarias: medicos verò quæ ſenſus duntaxat mouent ſequutos, facultates illas ſedibus diſtraxiſſe. O delirationem incredibilem! deſipientis enim arrogantiæ eſt argumentationis neceſſitatem ſenſuum authoritati anteponere. Sed quid neceſſitatem dico, quum nulla in id neceſſaria argumentatione, ſed ne ſatis quidem proba-

bili adduci poſſint? Nunquid quod ſenſu comprehenſum eſt, poteſt vlla ratione conuelli? Tanta eſt eorum in vnius opinione pertinacia, vt errare malint, & in controuerſia concertationéque perpetuò verſari, quàm ſynceram puramque rerum cognitionem capere: atque quum perſpicuis dubia debeant illuſtrare, dubiis perſpicua tollere conantur. Quænam autem eſt eorum tam firma conſtanſque ratio? Cor quia nobiliſſimum eſt & vitæ fons, idcirco animæ omniúmque eius facultatum ſedem eſſe & principium: cerebrum autem, iecur, ventriculum, reliquáſque partes, illarum inſtrumenta duntaxat eſſe: omnes in corde altiſſimis defixas eſſe radicibus, at illarũ functiones aliis partibus alias comparere. Eſt igitur (inquiunt) cor principium, quod omnes facultates ſinu complexúque ſuo continet atque fouet, non autem principium edendæ depromendæque functionis. Hac interpretatione quam plerique quaſi ex tripode dictam ſuſcipiunt & admirantur, putant Platonis medicorúmque obſeruationem Ariſtotelis argumentationibus reconciliare, ſicque omnem ſe cõtrouerſiam dirimere. Sed quam vanus & irritus hic labor, velle eos qui ex inſtituto diſtracti ſunt, in concordiam adducere? Cor, inquiunt, omnium eſt facultatum origo, quia nobiliſſimum. Quaſi verò rex qui totius eſt imperii nobiliſſimus, omnium ſubiectorum vires in ſe vnus comprehendat: & quia penes illum ſit omniũ necis & vitæ poteſtas, idcirco ſubiectis propriæ vires non inſint, quibus quæ ſua ſunt procurent. Expendamus autem ponderemúſque diligentiùs controuerſam hanc rem, & plenam diſſenſionis inter doctiſſimos. Si iecur & cerebrum non primariè ſunt ſedes, ſed inſtrumenti duntaxat rationem acceperunt, hoc ne à conformatione & figura ſolùm habent, an etiam à temperamento? Ab vtroque (opinor) cauti nec incallidi reſpondebunt: cæterùm temperamento quàm conformatione plus effici: ſanguis enim in iecore, & ſpiritus animalis in cerebro, à ſubſtantiæ proprietate, & à temperie potiùs quàm à conformatione procreatur. Quoniam igitur ex temperamento vis quædam & facultas enaſcitur, quæ cauſa eſt efficiens, in vnaquaque particula vt temperamentum, ſic & ingenitam oportet quandam facultatem ineſſe, quæ functionum eius eſt opifex. Hoc quidem & illi tanquam planè conſequens fatentur: quum vitalem ſpiritum ex corde videant per carotides arterias in contextũ admirabilem, & in cerebri ventriculos efferri, illícque in animalem conuerti. Iſthæc autem conuerſio vndénam & à quo prodiit? Nónne ex vi aliqua quæ cerebro propria inſideat & ingenita ſit? Neque hoc illi diffitentur. Neceſſe eſt ergo hanc iſtam vim inſitam quæ ſpiritum gignit animalem, animalẽ quoque haberi: qui enim fieri poſſe intelligemus vt hoc aliud gignat, cuius vi nulla & poteſtate ſit præditum? Multi quidem aiunt hoc fuiſſe Auicennæ decretum, ne dicam ſubterfugium, ſpirituum omnium vt certè facultatum vnam eſſe eandémque ſubſtantiam, atque quum ea ſit vitalis ſpiritus in corde, portionem quæ in cerebri ventriculos contendit, temperationem quandam adipiſci obeundis animalibus functionibus idoneã. Hũc tamen ſpiritum vim nouam

Confutatio (margin, beside "priæ vires non inſint")

Aduerſariorum ſubterfugium (margin, beside "aiunt hoc fuiſſe Auicennæ")

illinc nullam conſequi, quæ non antè fuerit, neque ſubſtantia, ſed qualitate duntaxat mutari & noua conſtitutione, quę ſpiritum illum vitalem aliter atque prius verſans ac præparans, efficit vt ad functiones animales accõmodetur, & animalis in eo facultas nunc primùm ſeſe expromat. Prius enim huius facultatis ſubſtãtia ei ſpiritui inſidebat, quũ adhuc in corde tenebatur, nondum tamen ea ſe functionibus exprimebat, quod impedita eſſet, nec rebus cõſentaneis & adiuuantibus instructa. Solers iſta quidem & ſubtilis rerũ notatio, ſed tamen falſa nimis & fallax aſſentio. Spiritus dũ in cõtextu admirabili atque cerebro propriã temperiem mutauit, nónne ſimul ſubſtantiam & ſpeciem mutauit? Si ſpeciem, nónne & facultatem? Alias enim nulla fuerit toto corpore ſpirituum ſpecie diſtinctio. Quod ſi fatemur, neque vlla profectò fuerit humorum ſpecie differentia, ſed ſolo accidente diſtabũt ſanguis, lac & ſemen. Et quicunque ingerentur cibi, nõ in ventriculo, nõ in iecore, non in venis, non in reliquo corpore, aliam quàm in qualitate mutationem ſubibunt: erit vna eadémque omnium vbique ſubſtantia ac ſpecies, non eorum modò quæ in corpore continentur, ſed ipſarum etiã partium Hoc autem quid aliud eſt, quam rerum ſpecies ac differentias de medio tollere? quam omnia in idem ſubſtantiæ genus contrudere? quàm rerum ortus & interitus in naturæ mundíque exilium agere? quàm omnia omnibus cõfuſa permiſcere ac perturbare? Quòd ſi ſpecie diſtãt corporis partes & qui ab illis conuertũtur humores, cur non itẽ ſpiritus ſubſtãtia & ſpecie inter ſe diſtabũt, quos palàm eſt multò tenuiores eſſe, & facilè mutabiles, vt expeditiùs quam illi partium quibus aſſidebunt, vim & conditionem ſubeant? Itaque conſentaneum magis eſt, vt cerebrum a corde, ita animalem ſpiritum à vitali ſpecie atque ſubſtantia differre, diuerſiſque illos facultatibus teneri. Quicunque aduerſa ſuſtinere contendent, multis aſtricti vinculis, eò quo minimè volũt imprudentes reuoluentur. Quocircà multò melius quàm illi & luculentius Alexander Aphrodiſieus, quanuis impenſè Ariſtotelicæ diſciplinæ ſtudioſus, cerebro, iecori, ventriculo, reliquiſque partibus proprias vires addixit: qui quum alias eſſe diſtinxiſſet quæ famulantur & ſeruiunt, alias quæ regunt & quaſi dominantur, ſubiecit animæ principatum in corde conſtitui, vires autem eas quæ velut ſubiectæ famulantur, in varias corporis partes diſiici. Nam quæcunque ad animalis facultatis demonſtrationem attulimus, eadem ferè ad naturalem & reliquas accommodari poſſunt. Quiſquis igitur volet naturalem contemplationem medicis obſeruationibus confirmare, omni depoſita concertationis inuidia, tres animæ facultates, vitalem, animalem & naturalem, eſſentia, ſede, inſtrumentiſque diſcindat. Nunquam enim futurum eſt, vt qui eas turbulenta confuſione confundet, quicquam in re medica vel dilucidè demonſtret, vel certã intelligẽtia & ratione comprehendat. Hinc videas non modo Alexãdrum, ſed reliquos propè omnes Ariſtotelis interpretes vitalem facultatem a naturali differre; alios inſerunientes quaſdam facultates membris aſſignaſſe, alios nõn vnam & eandem, ſed planè diuerſam inſtrumentis originem dediſſe, iudiciũ ſanè vacillantis & fluctuantis opinionis tanta interpreta-

Confutatio multis argumentis. Cerebri, cordis & iecoris tum vires tum ſpiritus ſpecie & ſubſtantia diſſerre.

Confutatio

Concluſio.

pretationum varietas. Quanquam verò vnus Ariſtoteles admirabili ſcientia, atque iudicio, in cæteris ferè ſuſpiciendus eſt, & à nobis venerandus, hic tamen primus temerè fregit authoritatem veteris diſciplinæ, atque vt nouam conderet, partes illas animæ labefactauit, atque peruertit, quas mirificè Plato erat amplexatus. Verebatur enim ne ſi illas cum Platone admitteret, multas in homine animas, & hunc multa eſſe animalia fateri cogeretur. In has autem ruinas atque ſalebras ſi Plato incidit, ne illas quidem Ariſtoteles vlla declinatione vitare poſſit & effugere, vt qui alteram animæ partem immortalem, caducam alteram inſtituat. Hinc Themiſtius vtrique opinioni impedimentum hoc accidere tradit, quòd non ſimplicem, ſed concretam ex partibus animam dicit. Quid autem in his ſtatuendum ſit, paulò fuſius diſſeretur à nobis, quum animæ ſubſtantia & integritas explicabitur.

Quid vitalis facultas cæteris præſtet & impertiat, in quibus inſit, quo accedat ordine, quid vita.

CAP. XVI.

ID quidem peruagatum vel apud idiotas omnium ſermone percrebuit, viuere ſtirpes, viuere animantia, viuere ſuperos: hos quidem ſolius mentis agitatione, iſta ſenſus impulſu, illas verò natura duce. Quum autem vnus homo naturæ, ſenſus mentiſque viribus teneatur, ſitque naturæ vis altrix in iocinere, reliquæ in cerebro, quid eſt quod duorum iſtorum conſpiratione & mutuis officiis non ſatis gubernamur & conſeruamur? Si omnis vitæ functionum cauſa ad hæc referri putetur, quid præterea cor nobis additum eſt? qua impellente neceſſitate conditum? quænam illius actio quam iecur & cerebrum non obeant? Aut igitur omnino id ſuperuacaneum videtur, aut prima omnium facultatum ſedes. Hæc quidem ſunt quæ nonnulli inexplicabilia eſſe dixerunt & nondum comprehenſa, quæ tamen extricare & in perſpicuam lucem proferre conabimur. Animantium genus naturalem & altricem vim cum ſtirpibus quidem habet communem, eámque poſitam in iecore: ſed quæ tamen præſtantioris cuiuſdam ſit ordinis & dignitatis: omnem quippe nutriendi functionem animantia lege quadam & ratione perfectiore complent. Stirpi alimentum eſt ſuccus impurus atque lutulentus e terra hauſtus: animanti verò id quod iam multiplici mutatione præparatum eſt, vt olus, vt fructus, vt caro. Facili promptáque coctione & rudi quadam alimenti conuerſione ſtirpes aluntur: animantes autem non niſi vtilis alimenti multifariam facta concoctione, qua longa rerum ſerie in ſanguinem ac demum in corporis ſubſtantiā conuertitur. Quoniam igitur tam multiformis eſt in animantibus concoctio, & alimentum id perfectionis aſſequitur quò nequit in ſtirpibus peruenire: neceſſe eſt omnino vim quandam præſtantiorem in animantibus quàm in ſtirpibus nutritionem moliri, eamque aut generis cuiuſdam eſſe præſtantioris, aut acceptis aliunde viribus adiuuari. Hac ratione perfectis

Argumētū

Vim altricem in animantibus perfectiorē eſſe quàm in ſtirpibus

Quid cor iecori & cerebro conferat in perfectis animalibus.

animantibus cor attributum eſt, cuius calor & facultas toti corpori, maximè verò iecori & cerebro impartiretur, omnéſque functiones, & munera compleret. At verò ſtirpibus quæ ſolius naturæ beneficio viuunt & vigent, vnica vis altrix obtigit eo ſuſtentata calore, qui tanquam materia ſubiectus eſt. Hic porro languidus eſt atque iners, in omnem ſtirpis ſubſtantiam diffuſus nec facile diſſipabilis, hóc indicio quod arborum defracti, auulſi aut abſciſſi rami aliquantum viuunt, poſſúntque inſiti reuireſcere & fruticari. Sic profectò exanguia animátia quæ naturæ ancipitis ſede ſtabili ſcopulis adhærent, vt conchæ: & quæ ſponte ſua intimóque motu huc illuc promiſcuè feruntur, vt apis, formica, vermis, & reliquum omne inſectorum genus, quorum reſectas partes ſeorſum moueri conſpicimus: omnia quidem vitæ ſuæ calorem exiguum habent, cúmque toto corpore æquabiliter conſertum, neque in iis vlla eſt ſedes cordi verè comparata, è qua hic calor quoquouerſum in omnes partes influat & illabatur: his enim ita poſitis, abſciſſæ partes neque viuere, neque moueri poſſent. Contrà autem perfectiorũ animantium partes quum deſectæ continuo vita priuentur, argumentum eſt, non ex ſe, ſed aliunde influentibus viribus eas ſuſtineri, neque proprio ſolùm calore vt ſtirpes, verùm etiam aſcito gubernari, & ſupra vim iecoris naturalem, aliam ex corde vitalem aduenire. Porro autem vitalis facultas animali etiam ſuccurrit & opitulatur, quod ei velut pabulum & materiam ſuggerat, ex qua demum ſpiritus profertur animalis. Hinc nonnullis exiſtimatum eſt, vitalem animalis gratia potiſſimum conditam eſſe, quod ei plus quàm naturali conferre videatur: quandoquidem præter materiam vim etiam ſubiicit quã in opus excitatur erigitúrque, vt citra cuius opem vis animalis qualiſcunque fuerat ex ſemine producta, ignaua & languida otiaretur. Itaque hæc omnium poſtrema rectè conſtituitur, quæ in fœtu dum vtero geſtatur, tum obſcuras vires oſtentat, tum minimùm videtur neceſſaria: at quum iam editus infans hac luce fruitur, eà pectus diſtendens depriménſque ſpiritum ducit ac reddit, nec tum exiguam opem fert cordi. Cæterum hæc ipſa vitalis facultas non modo cæteras omnes quum rudes adhuc & inchoatæ ſunt perficit, ſed etiam eaſdem quoad viuit animal tuetur, & ad agendum impellit. Id planè declarant arteriarum interceptiones, quæ aut vinculis aut aliis quibuſcunque cauſis opprimentibus inciderint: per has enim cordis aſpiratione cohibita, mox repentè tanquam attonitum corruit animal. In ſyncope tantiſper dum vitale robur corporis partes non illuſtrat, reliquæ quoque facultates omnes pariter intermiſſionem faciunt: mox autem vt id excitatum reuixerit, ac ſeipſum collegerit, omnes illę quaſi reuocatæ recurrunt. Abſonum autem & abſurdum fuerit, exiſtimare hoc exiguo tempore partes corporis ab omni vi & facultate deſtitui, in quod tamen diſcrimẽ Auicennas adducitur, & quicũque ſtatuũt facultates omnes à corde illabi. Hoc igitur temporis articulo, particulis ſuæ inſunt propriæ & ingenitæ vires quẽadmodum & cordi, ſed quas tamẽ nulla vis princeps ſtimulet & incitet. At nihilominus ſi robur id vitale perdiu abeſt, nec influit (quẽadmodum quũ præceps & inſolẽs syncope hominem

Iecur & cerebrum cordis indigere auxilio demonſtratur.

Quid cor cerebro conferat.

Animalis facultas omnium poſtrema.

Vitalem facultatem non modo aliis perficere, ſed etiam conſeruare.

hominem tollit) inficiari nolim partium facultates tandem corruere & intercidere, animálque prorſus vitam dimittere: tanta quippe eſt vitalis neceſſitas, vt citra illius fauorem reliquę ne minimum quidem efficiãt. Hinc rectè vitalis nomen ei potius quàm ſtirpium facultati eſt impoſitum, quòd præſtantiore magiſque ſalutari vitæ genere corpora colluſtret, vnáque reliquarum omnium perſeuerantiam & firmitatem contineat. Eſt enim animantium vita facultatum actionúmque omnium cõſeruatio. Hæc autem à corde cum ſpiritu caloréque defluit. Mors eſt vitalis roboris omniúmque facultatum extinctio. Quas autem horum definitiones promplit Ariſtoteles, eas non modò ad animantes, verùm etiam ad ſtirpes accommodauit, vt longè latéq. paterent. Vis porrò iſta vitalis totius animæ pars non eſt, quod ſolitaria nuſquã ſubſiſtat, quódque illius ope nihil ſeorſum viuat: ſed totius eſt animæ ſumma quędam facultas, quæ partes animæ perficit, tuetur, & quaſi nexu coniungit.

Vita animantium quid.

De facultatum concentu & principatus ordine.

Cap. XVII.

TRes animæ facultates quanquam in perfecto animante ſubſtantia, inſtrumentis & ſede seiunctæ ſunt, fieri tamen nõ poteſt, vt poſteaquam in vno eodémque corpore coierint, tum inde quaſi diuulſæ & ſeiugatæ prorſus diſtrahantur. Mutua enim conſpiratione vſque eò omnes inter ſe aptæ & connexæ ſunt, vt vnaquælibet reliquarum ope cõſiſtat. At verò fieri poteſt vt cuiuſpiã particulæ, vna animalis facultas pereat aliis commorãtibus: aut ſimul cum animali naturalis etiam pariter occumbat, vna ſuperſtite vitali: quemadmodum fit dum in particulam per arterias dimanat vis ſpiritúſque vitalis, à cerebro autem & iocinere nihil quicquam illabitur. Tametſi igitur dũ vita eſt, ſemper nutriri animal verum eſt & compertum, non tamẽ id in particulis fieri eſt neceſſarium. Vna vitalis cæteras perficit atque conuertit, & ab eiſdem mutuis iuuatur officiis. Naturalis enim pabulum ei ſuggerit, animalis autem pectus pulmonéſq. agitans, tum alimenti tum refrigerationis eius eſt effectrix. Animali porrò reliquæ duæ materiam ſubiiciunt: naturalem autẽ vitalis per arterias illapſa tuetur atque auget, quę ipſa animali perpetuò eget. Ex quibus intelligitur indiſſolubili eas concentu teneri, nullam poſſe citra aliarum opem cõſiſtere, & vnaqualibet intercidente reliquas etiam pariter emori. Cæterùm quoniam variæ & diſiectę ſunt earum ſedes, quarum incommodo tum ſpiritus, tum calor, & facultatum ſubſtãtia offenditur, fieri quidẽ poterit vt vnaquęlibet offenſiúculam accipiat, aliis nondũ læſis: quamuis ea ſi diutius inhęreat, in cęteras tũ demũ irrepat, ſitq; omnium cõmunis. Hoc autem intercidũt ordine, vt ab ea quæ in malũ & perniciẽ primùm incurrit, ea proximè laboret quæ maiorẽ, poſtremò autem ea quæ cum illa minorem neceſſitudinẽ aut cognitionẽ habet. Ab animali enim primùm vitalis, deinde naturalis afficitur, à vitali animalis: vt cui illa materiã & vitæ formam miniſtrat, tandẽ verò naturalis: à naturali vitalis, mox animalis. Hunc ordinẽ tum ratio, tum

Trium facultatum conſenſus in toto animante.

In parte corporis poteſt vna facultas perire aliis manentibus.

Poteſt in toto animali vnaquælibet lædi aliis non læſis.

Quo ordine perire ſolent facultates.

rerum euentus edocuit, quoties pars vnica princeps ſimplici morbo tenetur. Quod ſi vnaquælibet facultas iacturam facere poteſt aliis nondum offenſis, neceſſe eſt peruigente cauſa, eandem prius aliis, neque eodem omnes puncto temporis interire, licet exiguo poſt tempore vnus ſit omnium interitus. Is itaque ex mutuo conſenſu affectionum ordo ſtatuitur: cæterùm in actione & adminiſtratione corporis, alius multò diuerſus. Exortu quidem prima eſt altrix, deinde vitalis, poſtrema animalis. Nobilitate & principatu prima atque præſtantiſſima eſt animalis, ab hac vitalis, tertia altrix ignobilis & abiecta: hæc enim vilium ſtirpium communis eſt: vitalis data animantibus, quia altricis actiones integrat & abſoluit, ea præſtantior vtique videtur, obſcurior verò & inferior animali, vt cuius cauſa maximè condita ſit: finis autem in quem reliqua contendunt, ſplendore & commendatione clarus eſt. Quinetiam animales functiones, ſentire, moueri, ratiocinari, contemplari, ſapienter viuere, quia altioris gradus & dignitatis ſunt quàm ſolùm ac ſimpliciter viuere, planè declarant vim harum effectricem omnium ſummam eſſe & principatum tenere. In actionum autem & vitæ neceſſitate omnium prima vitalis ſtatuitur, quod non modò reliquis materiam ſufficiat, ſed illas etiam ſuſcitet, perficiat, mutuóque complexu tueatur & foueat. Siue enim particula quæuis & motum & ſenſum habitura eſt, ſiue debet nutritionis commoda percipere, in eam neceſſe eſt ſpiritus & vis influat vitalis: quæ ſi læditur, mox vtriuſque functio interpellabitur, quaſi in vtriuſque opus communiter concurrat. Huius itaque beneficio quum reliquæ indigeant, non autem è diuerſo, vna omnium iudicabitur maximè ad vſum vitæ neceſſaria.

Ordo procreationis. *Ordo præſtantiæ & dignitatis.* *Ordo neceſſitatis.*

Simplicem eſſe animam quæ his partibus continetur, hincque Ariſtotelicorum rationes diſſolui.

CAP. XVIII.

Partes animæ interpoſitu vitalis facultatis iungi & vnam efficere animam. Qua ratione ex his partibus vna ſit & ſimplex anima.

STirpibus ea moderatur anima quam naturalem altricémque dixerunt, vt quæ eius duntaxat gratia & officio vita fruuntur. Beluæ, eam ipſam quidem, atque inſuper alteram ſentientem ſunt adeptæ. Ex his autem vitalis facultatis interpoſitu aptè coniugatis, vna fit totius anima, cui pars illa præſtantior nomen dedit. In homine omnes eæ partes inſunt, quibus tertia inſuper accidit, mens appellata, tanta profectò familiaritate cum illis conſentiens, vt ex omnium concentu vna euadat anima, quæ intelligentiæ & rationis eſt particeps. Cæterùm hæc non ex illis tanquam ex diſcretis ſeiunctíſque partibus condita eſt, quoniam vna ſimplex totius eſt forma, omnis expers coagmentationis & ſtructuræ, verùm naſcitur ex illis quemadmodum poſteriores Geometricæ figuræ ex prioribus. Trigonus enim ad alterum trigonum ſi decenter aptetur, fiet tetragonus nõ compoſita quidem, verùm ſimplex figura, ad hunc deinde accedens accommodatúſque alius trigonus pentagonum efficit, re ipſa quidem ſimplicem, at poteſtate compoſitum. Sic propemodum dum fœtus vtero fingitur & conformatur, primùm naturalis anima emergit atque prodit, deinde vitalis facultatis interuentu & con-

ciliatione, anima ſentiens comparet & elucet. Hæc verò quanquam ſimplex eſt, vt in beluis, comitem tamen retinet vim illam naturalem, quæ tum manens anima dici non poteſt, ne corporis vnius & eiuſdem aut reuera complures formas, aut vnam compoſitam fateri cogamur. Ineſt tum igitur ceu illius pars duntaxat & quædã facultas: quemadmodum quæ in oſſe, aut quæ in carne eſt forma, quum iam totius ſpecies appulerit, ſupererit quidem non reipſa & energia, ſed tanquam præparatio & facultas miniſtra formæ ſuccedentis: quod plenius alio loco diſputauimus. *Lib. 1. de e- log.* Poſtremò autem quum mens conſilii rationiſque particeps immigrabit, quæ ſentiens fuerat anima, iam non reapſe commorabitur & reſidebit, ſed vt facultas quędam & ſuperioris illius quaſi præparatio. Hoc loco dubitatione & rerum obſcuritate æſtuant quidam philoſophi, qui putant fieri non poſſe vt ſimplex noſtra ſit anima. *Argumenta eorum qui putant non ſimplicem eſſe noſtram animam.* Etenim mens intelligentiáque noſtra ſempiterna habetur & immortalis, quę extrinſecus nobis acceſſit: ſentiens autem anima mortalis & caduca, quaſi ex corpore procreata. Illa quaſi ſeparata & ſimplex, corpori non permiſcetur, ſed ei duntaxat vt naui gubernator aſſidit: hæc verò in corpus penitus immergitur, à quo nunquam diiungi diuelliq́ue poteſt. Illa denique, vt cogitet, vt contempletur & intelligat, corporis ſubſidio non indiget: hæc verò nihil efficere poteſt citra idoneam corporis eiúſque organici præparationem, cuius certè perfectio quædam eſt & abſolutio. Harum igitur rationum animaduerſione cõplectuntur & efficiunt fieri nõ poſſe, vt tam diſpares diuerſæque naturę communi ſocietate in vnius eiuſdémque ſimplicis ſubſtantiam coëant. Itaque ſiue Platonis, ſiue Ariſtotelis ſententia recipitur, hoc vtrobique impedimentum accidere contendunt, vt non ſimplex, ſed ex diuerſis partibus concreta ſit anima. Sic igitur grauiſſimis *Solutio.* hiſce vexati implicatíque rationibus hærent in ſalebra. Cæterùm quiſquis quæ ad hanc controuerſiã litémque minuendã attulimus, animo & cogitatione comprehendet, cenſebit animam quæ in nobis eſt, rationis & intelligentiæ particeps, non ex aliis tanquam ex partibus cõponi, ſed ſimplicem eſſe & tanquã reginam (quum acceſſerit) aliarum principatus obſcurare, vt vna præſtantiſſima dominetur, quę omnium vices atque facultates haud ſecus atque pentagonus, ſimplex illa comprehenſas teneat. Quęcunque enim præſtantior eſt & ſuperior, ſupparis vires omnes habet. Hinc fit vt ſimplex ea & ſingularis, vna poſſit omnia in nobis vel diſſimillima efficere, ſed alia quidem per ſe, alia corporeарũ facultatum adminiculis. Vt.n. ſoluta mens & libera cogitat, ratiocinatur & meminit, ſic talia efficit in nobis nullius corporis adiuta concretione mortali. Illa corporis ſoluta vinculis omnia ſentit, idque purè, dilucidè, & quale quidque ſit: at verò his terrenis concretiſq. corporibus interſepta, non niſi quinque nuntiis externa cognoſcit. Eadem naturæ vtens facultatibus corpus vniuerſum alit, vtens vitalibus hominis vitam ſuſtinet. Hæc igitur omnibus fons eſt & principium mouendi, quod a ſe non ab alio quoquam mouetur. *Animam noſtram eſſe immortalem.* Qua potiſſimum ratione planè cognoſci poteſt, animam immortali conditione ſuſtineri: hinc etiam quòd infinitam rerum innumerabilium cogni-

tionem capit, memoriámque retinet, quòd res occultas ab omnique ſenſu & corpore ſeiunctas inueſtigat, quod tot res & tantas nullius cõcreti corporis ſubſidio efficit. Quæ enim his eſt ornata viribus, nequaquam concreta eſſe poteſt ex terrena mortalíque natura, nihil admiſtum, nihil concretum, nihil coagmentatum capit. Itaque ſimplex quum ſit, nec ſecerni, nec diuidi, nec diſcerpi, nec diſtrahi poteſt. Nec interire igitur. Ex quo demum intelligitur omni illam turbido motu, ſemper vacare, nec dolore, nec ægritudine pulſari. At multa è corpore exiſtunt quæ illius functiones iuuent & acuant, multa quæ obtundant & impediant. Corpore acri & vehementi quadam ſtatus conuerſione confracto, illa confeſtim emigrare cogitur. Quæ mala quum adſunt: quid cauſæ eſt cur illa functiones ſuas non implet? An propriæ ſubſtantiæ iacturam quandam fecit? At ea nec offendi nec labefactari poteſt. Inſtrumentum illius violatum eſt? At nullum ei concedimus. Quid igitur reſtat? Corpus quod proprium illius eſt domicilium prępediri. Vt enim opifex idoneis inſtrumentis inſtructus, ſi in tenebricoſum aut arctum conclaue concludatur, nequit quæ artis ſuæ ſunt efficere, ſic anima vitioſo corpore, quod eſt tanquam domicilium, coërcita, quæ ſua ſunt munia exequi non poteſt. Conuenienti enim corporis medioeritate teneri deſiderat, quæ ſi parum commutabitũr, functionibus illa ſuis interpellabitur: ſin multum, tantum illam diſcrepantiam perhorreſcens nec ferre potis, de corpore decedit.

Vnde fit vt læſo corpore animæ actiones lædantur.

De moralibus facultatibus. CAP[illegible] XIX.

INEST autem in homine aliud earum facultatum genus, in quibus mores verſari proditum eſt à virtutum magiſtris. Eſt id quidem genus vniuerſum appetens, quod nimirum in totidem differentias diſtrahitur, quòt animæ facultates ſunt locis ſedibúſque ſeiugatæ. Siquidem ſuprà enucleatè diſputatum demonſtratúmque eſt, vnamquanque non niſi proprio appetitu ad agendum impelli. Itaque vt animę, ita appetitionis pars altera rationis eſt particeps, altera huius expers. Has enim inter ſe diſtare atque ſeiungi puerorum mores demonſtrant, qui iracundia æſtuant rationis nondum compotes. Quinetiam adulti qui prudentia præditi ſunt, multorum plerunque importuna cupiditate flagrant, quæ inſurgens ratio & obſiſtens diſſuadere ac peruertere conatur: hincque frequenter acerrima pugna committitur, planè oſtendens non vnicam, ſed duas ſaltem eſſe facultates, vnam rationi obtemperantem, alteram voluptatum amicam. Quum autem ratio certamine fortaſſis euicta fuerit, qui ita vitiorum blanditiis & voluptatibus ſuccumbit, iratus deinde ſeipſum obiurgat: túmque rationi aſſiſtens iracundia tanquam auxiliaria, partes eius tutatur, cupiditatis ardores & impetus oppugnatura. Ex quibus intelligi poteſt non modò duas, ſed tres in nobis facultates morales ineſſe. Rationis particeps appetitio, voluntas nuncupata, conſtanter prudentérque quippiam deſiderat: quæ verò huius eſt expers, partibus duabus tenetur, quæ ſunt cupiditas & θύμωσις, illa in iecore, hæc in corde. Cupiditatis rurſum partes ſunt libido & cupedia, illa in teſtes, hæc in ventriculum effuſa. Appetendi

Appetitus triplex.
Rationalis
Cupiditas.
Iracundia.
Cupiditatis partes duæ.

tendi autem facultates iis quas dixi ſedibus diiungi ex propriis earum perturbationibus clarium erit & perſpicuum, quæ ſunt huiuſmodi. Libidinis perturbatio aut ægritudo eſt mulieroſitas, contraria autem offenſio eius atque faſtidium, μισογύνεια, id eſt, odium mulierum. At cupedia perturbationes & ægrotationes habet, circa cibum quidem liguritionem, circa vinum temulentiam: offenſiones autem, cibi & vini faſtidium, & ſtuporem, quo qui tenetur, ſuauitatem cibi non ſentit. Vtriuſque autem mediocritas eſt temperantia.

Exuperantiæ aut defectiones cupiditatis

Vis animi in corde inhærens, vt in variam materiam quam vtilem iudicat, nec tamen obtinet (his enim cauſis duabus incitatur, priuatione & vtilitate) appetitione ſua fertur & incumbit, ita variis perturbationibus conquaſſatur. Huius eſt ambitio, quæ gloriam perſequitur & honores, auaritia quæ pecuniam & opes auet: ira quæ iniuriam punire & vindicare cupit: metus qui futuri mali opinione conturbat. Quum verò iam bonis potitur, gaudio & lætitia animus exultat: ſin mala inciderunt, doloribus affligitur.

Exuperantiæ & defectiones excandeſcentiæ.

Sedes facultatum moralium.

Iam verò ſi quas partes corporis ſingulæ perturbationes exagitant, diligenter animaduertimus, conſtabit opinor quo quæque in loco facultas inſideat atque inhæreat. Par eſt enim vnamquamque facultatem in ea potiſſimum parte tanquam in ſede conſtitui, quę illius perturbatione euidentius impelli & conquaſſari deprehenditur. Atqui dum iracundia, doloribus, gaudio, metu, cæteriſque huius ordinis perturbationibus concutimur, conſpicuè & inſigniter cor in nobis aut opprimi aut geſtire percipitur. Qui vehementer eſuriens aut ſitiens inedia conſumitur, huic triſti quodam languore præcordia contrahuntur, qui mox lenitur mitiórque fit, vt cibi potúſque quippiam demiſſum fuerit. Quinetiam vterum gerentes alienorum ſordidorúmque vt luti, vt carbonum, extraordinaria appetentia laceſſitæ, mox abſoluuntur atque liberantur, ſi qua potione ventriculum ac iecur expurgent. In delirio, obliuione, & ſtultitia vt ſummus ille ſplendor rationis extinctus eſt, ita vt cerebrum grauiter afficitur, huícque non autem cordi adhibita præſidia ex vſu ſunt & ſalutaria. Hæc quum in aperto ſint & cuique obuia, nihil iam ambigi debet appetitionẽ eam, quæ compos eſt rationis in cerebro tanquam in arce propriáque ſede collocari: eam verò quæ ad iram procliuis eſt & θύμωσις dicitur, in corde, quod vnum inter omnia viſcera maximo ardet incendio, vt hos poſſit impetus inflãmare: poſtremam autẽ quæ cupiditas appellatur, ſubter præcordia, maximè verò in iecore cõſidere. Poſteriores duæ quia variis, vt dixi perturbationibus agitãtur, patibiles quidem ſunt & affectioni ſubditæ: atqui ſi patibiles, mortales etiam ſunt & caducę, neceſſam enim eſt affectionum diuturnitate contabeſcant.

Duo appetitus mortales.

Rationalis immortalis.

At verò prima quæ rationi obtemperat, vt nullis perturbationum fluctibus iactatur, nulliſque vitiorum procellis obruitur ita prorſus impatibilis & immortalis cenſeri debet. Hinc percipi poteſt hanc iſtam appetendi vim, incorpoream eſſe mentis ſupremæ conditione: reliquas autem tum corpori immerſas, tum nobis eſſe cum beluis communes.

Appetitus omnes a reliquis facultatibus diſtingui.

Quanquam autem illa cum cæteris intelligentię facultatibus, vna eadémq. mentis ſubſtantia tenetur, non tamẽ cum illis confunditur, ſed diligẽter facultatis cuiuſq. ratio diſcernenda. Sic quam in corde cõſtituimus vim excandeſcentię, cauendum prouidendúmque

diligens confractio atque confectio, tum pituitæ oris perfuſio, quæ ad alia quoque plurima non modicas facultates obtinet, tum oris calor, tum denique tunicæ eius, quæ ipſi quoque ventriculo continuata eſt & communis, attrectatio. Manſum iam & ad nutritionem præparatum alimentum, crebra agitatione & motibus linguæ detruditur, idque excipit ſtomachus via communis per quam illabitur in ventriculum. Eſt autem hic & cibi & potionis receptaculum: omniáque rectis in interiore tunica poſitis fibris à gula detrahit, atque eiſdem gula ab ore prolectat, perinde ac ſi dicas ventriculum per gulam quaſi per manum ab ore cibos eripere. Hæc porrò actio à tranſuerſis villis, qui in externa ſunt gulæ tunica adiuuari videtur. Cum enim quippiam ſiue aridum, ſiue humidum ab ore depellimus, tranſuerſa fibræ quæ infra idipſum ſunt dilatantur; quæ autem ſupra contrahuntur, idque adeò arctè vt inter deuorandum plerumque hauſtus ſpiritus, tametſi tenuis eſt, ſimul impulſus & adactus remigrare vix poſſit. Itaque partim ventriculo trahente, partim detrudente gula ciborum fit depulſio. Ventriculi attractionem incitat appetentia, & iis qui extra modum appetunt promptior, celeriórque fit depulſio: cùm enim fames immodica dominatur, venter cibos nondum in ore planè confectos, mandentibus etiamnum & inuitis plerumque eripit, vt fame latrantem ſe obſonet. Quæ ſibi adduxit, ſinu ſuo complexúque recipit: eadem continendi facultate & obliquarum fibrarum miniſterio includit, complectitur, continet ſuprà ſubtérque, & omni ex parte adeò compreſſe vt his circumiici & prorſus adhæreſcere videatur, nec inane quicquam relinquat, ſi quidem conuenienter & ſecundum naturam ſe habet. Alioqui cibus, in tanta capacitate huc illuc fluitans, neque lateribus ventriculi coarctatus haudquaquam plenè cócoqui poteſt. Tum igitur pylorú interclusum ac prorſus obſignatum reperire eſt, vt non modo arceat craſſiorem cibum, ſed ne liquidum ac maxime profluentem elabi ſinat. Ea profectò ratione concludit cohibétque accepta, nec antè legitimam naturæque præſcriptum tempus effluere quicquam patitur, niſi cùm aut magno copiæ pondere aut qualitatis mordentis acrimonia laceſſitur. Eſt autem id legitimum tempus, quo plenam perfectámque concoctionem abſoluit. Hoc interim ſpatio facultas concoquens, cibum omnem mutat & conficit, nullis quidem fibrarum adminiculis, ſed tum proprio ingenitóque calore & ſpiritu, tum eo quem vt lebeti magno circumiectus ignis, ita & proximæ partes illi inferunt, iecur, lienis, cor, diaphragma, vena caua & omentum, quod illius calorem coërcet duntaxat atque continet. Cęterùm propria ventriculi ſubſtantia concoctionis illius abſolutionem perficit, ídque non modo vulgatis & notis illis qualitatibus, verùm etiam tacita & recondita proprietate. Itaque his omnibus tanquam miniſtris adiutus ventriculus primùm quidem alimenta in vnum cogit, & alia cum aliis, arida cum húmidis confundit, ſimul verò omnia frangit & exterendo comminuit, vt iam partes omnes quandam ſubſtantiæ æquabilitatem adeptæ videri poſſint. Quæ dum ita exquiſitè permiſcentur, neceſſariò quum ex miſtionis lege, tum ex affectionis natura mitigantur, & depoſita omni qualitatum exuperantia in quen-

Alimenti in ventrem depulſio.

Ventriculi attractio.

Ventriculi retentio.

Coctio ventriculi.

Cócoctionis ratio.

dam mediocritatis ordinem adducuntur & recidunt, fitque vniuſmodi eiuſdémque naturæ ſubſtantia, ſpeciem quandam cremoris conſequuta. Hoc primum eſt concoquentis facultatis opus, ciborum in cremorem conuerſio, quam & ventriculi & vicinarum partium ſolo calore fieri credibile eſt. At verò id concoctio nondum cenſeri debet, quod talem ars ſola plerumque nobis exhibeat, ſed duntaxat preparatio quædam ad concoctionem. Poſthæc verò cremor hic aptam & accommodatam nutriendo animali qualitatem atque ſubſtantiam ſumit, túmque perfectè mutatur & conficitur: eáque mutatio & in chylum facta conuerſio, concoctio ea eſt quam definimus. Fit autem hæc non modò vi & ardore caloris, ſed etiam tota ventriculi ſubſtantia, & inſita quam diximus proprietate. Sic ſtruthiocamelus ferrum coquit & exterit, quòd non leo calidiſſimus, ſed ne ignis quidem ardor effecerit: ſic fruges aridas & preduras minutę aues conficiunt, omnéſque crudum quippiam ſubigunt & mutant, quod vix audeat homo attingere: ſic coturnix veratrum coquit & mitigat, nobis prorſus inimicum, inuictum, indomitum, & quod omnem corporis noſtri vim, omnes conatus reſpuit & aſpernatur. Quodcunque autem idoneum & conueniens alimentum ventriculus acceperit, id demum vincit atque mutat, omnéſque in id tum qualitates, tum naturæ ſuæ vires confert. Hoc iam plenè coctum tametſi ingratum guſtatui videtur, poteſtate tamen & viribus conueniens eſt & ſalutare. Idipſum autem concoctio eſt, nempe in peculiarem & propriam eius quod alitur qualitatem conuerſio. Ariſtoteli quidem hæc ἕψησις exiſtit, id eſt (vt iuniorum nomine vtar) elixatio: eſt enim in humido facta coctio. Quidam ex veteribus hanc falsò corruptioni annumerant, idcirco alimenta temporis ſpatio in ventriculo commutata putreſcere exiſtimantes, quòd priſtinam ſaporis odoríſque gratiam non ſeruent, ſed prorſus iniucunda, graui moleſtóque tum ſapore, tum odore ſenſus feriant. At illi parum cognitum habent eam concoctionis ſalubritatem, non guſtatu, non olfactu, ſed virium præſtantia & ſubſtantiæ familiaritate ponderandam eſſe & æſtimandam. Eius porrò quod iam conuenientem & familiarem qualitatem eſt adeptum, portionem quandam ſibi arripit ventriculus: nam quod in cremore longè optimum eſt & congruens, id halitus ſpecie ad ſe rapit, inque ſuas tunicas ſugendo recondit, eis etiam adiungit & agglutinat: ex quo demum fructum voluptatémque percipit, & quodammodo ſaturatur. Veram hanc eſſe nutritionem à Galeno quidem videtur proditum literis: quod tamen nonnulli de interiore ipſius duntaxat tunica accipiendum interpretantur, hancque ex tenuiore benignioréque chyli vapore ſuſtineri: externam verò ex ſanguine alimentum capere per venas conſpicuas in iocinere in ſe pertinentes, atque directas. Ego verò vt hanc ſic & interiorem illam ſanguine nutriri duco, neque paſtionem eam quam ex chylo ventriculus capeſſit veram nutritionem appello, ſed ex qualitatis cognatione & conuenientia oblectationem quandam & ſatietatem nutritionis æmulam. Exanguia (fateor) non pauca animantia, vt conchæ, vt vermes, ſucco aluntur, qui veram ſanguinis ſpeciem non accipit: at non protinus exiſtimandum eſt idipſum in ſanguinéis obtur-

Cauſæ efficientes χυλώσεως.

Concoctio quid.

Alimenta concoctione non putreſcere.

Vt ventriculus chyli benignitate fruatur.

Totum ventriculum ſanguine verè nutriri.

obtingere, quod nihil quicquam præter ſanguinem poſſit in eorum ſubſtantiam conuerti. Quocirca fieri non poteſt vt chylus proximum ſit ventriculi alimentum. Quæ quidem mea aſſertio, ne inanis eſſe videatur, illa me cauſa mouet, quòd dum fœtus vtero continetur, totus ventriculus maximéque interior eius tunica, puro ac ſyncero ſanguine alebatur, nullo nimirum tum vſpiam exiſtente chylo. Nunc igitur quia cumulatius atque perfectiùs is ali poſtulat, optima ratione ſimiliter ex ſanguine nutrietur & incrementum ſuum capeſſet. Quinetiam oſſa quæ longiore interuallo quàm ventriculus à ſanguinis natura recedunt, ſanguine ali fatemur: quantò magis igitur ventriculi membranæ ſanguinem pro ſuæ naturæ cuſtodia requirent? Quî fit igitur, inquies, *Quæſtio.* vt cibus ventriculo conceptus, famem & appetentiam ſedet atque ſaturet, ſi is neque ventriculum paſcit neque nutrit? Fames quidem & a- *Solutio.* nimalis appetentia totius eſt ventriculi, præſertímque oris eius, tum temporis potiſſimum excitata, quum ſupra modum exinanita ventriculi capacitate, eius latera collapſa in ſeſe concidunt, conuellúntque grauiter vicina ſibi præcordia, & quum interiores receſſus & quaſi ru- *Fames ex cauſa fit duplici.* gæ proprio humore exhauſto inaruerunt. Hoc interim ſpatio ventriculus tum ſe ſuámque capacitatem implere & quaſi farcire, tum verò ſucci vtilioris quippiam in interiores illos receſſus recondere deſiderat. Vtroque autem deſiderio eum laborare argumento eſt, quòd modico cibo qui interiorem duntaxat tunicam oblinat, ſaturari non ſolet, niſi ipſa etiam interior capacitas expleatur: quod etiam dominante fame, dum quis cibum capit, non protinùs vt hic intrò demiſſus eſt, ſed aliquanto pòſt ſatiatur deſiderium, quum perutilem ſuccum ventriculus in tunicam rapiens ſumma cum voluptate amplexatur, ſibíque apponit perinde ac ſi eo verè aleretur. At certè ea nequaquam propria [illegible]: ſed ſuccus ille vacua tunicæ ſpatia referciens, in vaporem [illegible]s ad extremum vaneſcit: iſque ſua potius qualitate, quàm ſubſtantia famem depellit. Famem dico animalem appeten- *Ingeſtis cibis famem* tiam: naturalem quippe vna duntaxat ſanguinis ſubſtantia per ventri- *ſedat animalem, nõ* culi corpus & molem effuſa, ſatiare poteſt, dum in eius naturam con- *autẽ naturalem.* uertitur: cæterùm animalem non modò ſanguis, ſed & quicquam qualitatis cuiuſdam ſuauitate præditum in ventrem demittitur, compeſcit.

Vt è ventriculo per inteſtina & venas meſaraicas in iecur fiat alimenti diſtributio.

CAP. II.

POSTEAQVAM perfectè planéque cibos ventriculus concoxit, iiſque abundè ſaturatus eſt, os infernum cui pyloro nomen eſt diducit, aſpernatúrque quicquid alimenti reliquum eſt, tanquam redundans ac moleſtum. Quamobrem tum otioſa & feriata continendi fa- *Expulſio ventriculi.* cultate, officiorum vſa viciſſitudine expultrix exurgit, quæ tranſuerſas fibras contrahens, ventriculum coanguſtat: atque iam concoctum chylum à ſe excludit, detruditque per pyloron in inteſtina.

Non agit vētriculus præcognitione quadam.

Cæterùm quum ſit ventriculus in naturalium inſtrumentorum numero, cautio etiam atque etiam adhibenda eſt, ne imprudentes hunc tanquam animal ratione, intelligentiáque præditum producamus, quòd prouidentia quadam & cura illarum etiam partium ſaluti conſulat. Non enim eò cibos concoxit, vt reliquis partibus alendis eos accommodaret, ſed dum ſinu complexúque eos continet & vndique comprehendit, propriæ ſaluti atque voluptati dans operam, neceſſariò eos commutat. Vnde & idonea cibi portione iam expletus, quod reliquum eſt tanquam onus inutile à ſe deponit exigítque, non quòd in reliquas partes conferre quicquam conetur, in idque viribus incumbat. Itaque dum ſibi prouidet, & in eo maximè eſt occupatus, aliis etiam vtilitatem & fructum affert, non quidem ex inſtituto, ſed fortuitò tanquam aliud quippiam agens. Hac igitur via & ratione geruntur omnes ventriculi functiones, ſi modò integer eſt & incorrupta ſanitate, nec quorundam iniuriis laceſſitur, quæ vel magno copiæ pondere, vel qualitatis acrimonia ſtimulent. Quæ ſanè quemadmodum & quæcunque poſthac traduntur functiones, tum ex quotidianis naturæ operibus, tum ex

Alimenti per inteſtina depulſio.

viuorum atque mortuorum conſectione comprobari ſolet. Quod ergo in ventriculo redundat alimentum, in inceſtina protruditur: exceptum autem (neque enim id trahunt, neque huius gratia fibras rectas habent inteſtina) confeſtim præteruehitur, à depellendi facultate, quæ in inteſtinis ineſt longè valentiſſima, ad cuius muneris functionem vtraque tunica fibras obtinuit tranſuerſas & in orbem actas.

Alimenti diſtributio ad iecur.

Quoniam autem multiplex eſt inteſtinorum anfractus & flexuoſa circuitio, haud ita facilè alimentum perlabitur. In tanta igitur viæ longitudine, defluentis materiæ quicquid coctum eſt & ſalutare, poteſt opportunè in iecur per meſenterij venas tranſportari. Vix enim fieri poteſt, vt in tam longo viæ tractu vlla ſucci portio præterfluat, quæ non ad cuiuſpiam venæ os aliquando ſeſe applicet, & quæ ſi primùm fortè ambitum præterlapſa erit, ſecundo vel tertio, vel alio deinceps conſequente

Excrementum alui.

non arripiatur, ſuctáque apprehendatur. Quod autem hunc anfractum prætergreditur, nec raptum fuerit in meſenterij venas, tanquam inutile & ſuperuacaneum in craſſiora inteſtina deiicitur, quò ſimulac peruenerit excrementi appellationem ſumit: honeſtiori nec inquinato

Excrementa retineri voluntate, expelli vi naturæ.

verbo cibi reliquias appellant. Hæ tum aſtringentibus ſe inteſtinis, tum relaxantibus tandem in aluum depellantur, in quo tanquam in receptaculo reſident dum propulſentur foras. Alui extremum podex eſt, quem σφιγκτῆρα muſculus ambiens atque circumfundens marſupij modo intercludit, nec quicquam antè elabi ſinit quàm ratio iubet. Dum autem arbitratus imperio hic relaxatus ſoluitur, naturaliter quidem expellentibus inteſtinis, nonnunquam verò adiuuantibus diaphragmate & abdomine excrementa deturbantur. Ex quo planè intelligi poteſt deiectionem illam prorſum naturalem eſſe, retentionem verò voluntariam, quæ ſolius ſphincteris opera completur.

Inteſtina cibum coquere.

Quanquam autem non prius è ventriculo cibus delabitur, quàm plena & abſoluta concoctione ſit mutatus, in ipſo tamen per inteſtina tranſitu elaborationem etiamnum & abſolutionem completam adipiſcitur, quòd iners & otioſa

vna-

nunquam eſſe poſſit quæ in eis eſt commutandi facultas. Simul verò eò tranſitu atque prolapſione, vtile quippiam & conueniens inteſtina ſugunt, ſibíque apponunt, quo demum (perinde vt de ventriculo antè commemoratum eſt) perfruuntur. Cæterùm vera eorum nutricatio per venas fit meſenterij, quæ ſanguinem è iocinore reuehunt, quemadmodum eædem viciſſim chylum comportant. Vt enim arboris tenuiſſimæ radices è terra ſuccum trahunt, ita quæ in quoduis inteſtinum pertinent venarum ora, quantum chyli coctum eſt, & à reliquo cibo ſecretum, id omne hauriunt & exorbent: ab hiſque venis minoribus ad maiores permanat, dum tandem ad iecoris portas ſe applicet: ad hanc quippe regionem aditus eſt, & introitus per multiplices admodum vias, eáſque peranguſtas. Præparant hæ quidem chylum iecori, conferúntque quaſi rudimentum ſanguinis, quale in eis per conſectiones deprehendi ſolet, idcircò ſanè quod à iecore initium ducunt, cuius proinde naturam referunt & æmulantur. Si arteriæ quæ ad inteſtina feruntur ac pertinent, nonnihil etiam humoris è cibo alliciunt, id omninò perexiguum eſſe debet, quòd craſſior illis ſuccus exiſtat, ſintque arteriæ ſpiritui halituíque trahendo accommodatæ. Qui vnum ſenſum æſtimatorem iudicémque adhibuerit, meſenterij venas vẽtriculi & inteſtinorum nutricationi, non autem ſuccorum diſtributioni deſtinatas eſſe contendet, quòd omnes ſemper rubro, nunquam albo ſucco confertæ videntur: quódque in ventriculi & inteſtinorum ſubſtantiam ſe figant, neque ad interiorem capacitatem apertæ ſint. Veruntamen quoniam aliæ nuſquam viæ ex inteſtinis in iecur directæ feruntur, per quas alimentum influat, ratio magis quàm ſenſus conuincit eas etiam ad diſtributionem accommodari. Exiſtet autem mox quæſtio non parum difficilis atque ardua, multùm & ſæpe quæſita, per ſinguláſne meſenterij venas tum nutritio tum diſtributio ſit, an potiùs aliæ ad nutritionem, aliæ ad diſtributionem aptę ſint & conſtitutæ. Omnes vnà ſanè & communi conditione ſeruitutis vtuntur, nec vlla operæ varietas illas ſeiunxit: ſed ſingulis vtrunque datum eſt, tum vt in iecur chylum tranſportent, tum vt ex hoc in inteſtina ſanguinem refundant: neque id quidem temporum & officiorum quadam viciſſitudine, ſed ſimul vna eadémque humorum congreſſione. Quanquam autem eiſdem venis permiſceantur chylus atque ſanguis, trahentium tamen partium naturæ & deſideria cauſæ ſunt, quòd diuerſæ diuerſa prolectent atque ſecernant, quemadmodum in alui purgationibus, non obſcurè fieri deprehendimus. Ad hæc verò ſciendum probè eſt, ſuperiores venas quæ in ventriculum & gracilia inteſtina concedunt, minus ſanè quàm inferiores humoribus è venis & ex iecore purgandis deſtinati. Nam in dyſenteria multóque apertius in teneſmo, mordax & acris humor in craſſiora inteſtina illabitur, quo tempore plerumque ſuperiora nihil noxæ & incommodi ferunt, ſed coacta alimenta continent atque diſtribuunt, tametſi aluus inferior continenter prouocata humorem deiicit. Dum alimentis nonnihil purgantis facultatis permiſcebitur, vno eodémque temporis momento nutritio fiet & infeſti humoris ſecretio: hic per venas inferiores in aluum detrudetur exigetúrque foras, alimentum verò

Chyli ad iecur tranſitio per venas meſenterij.

Venæ meſenterij præparant iecori.

Cibi ad iecur diſtributionem ratione potius quàm ſenſu cognoſci.

Qualibet meſenterij vena ſanguinem cõtinet atque chylum.

Superiores ad diſtributionem, inferiores ad expulſionẽ magis apta.

Diſtributio attractione fit.

per venas ſuperiores in iecur raptum concedet. Ad hunc igitur modum alimentum in iecur perlabitur, trahentibus quidem tum meſenterij venis, tum verò iecore per venas. Rapiunt autem id maximè ob conuenientis cuiuſdam facultatis communionem, veruntamen aliæ permultæ ſunt cauſæ quæ tranſuectioni celeritatem addant, vaſorum amplitudo, ſucci tenuitas cum permeandi impetu, & attrahentis facultatis robur. Ex qualitatis quidem cognatione, vinum quàm aqua ocyus in corpus aſſumitur: at ſubſtantiæ tenuitas & vis quædam penetrandi, cauſa eſt vt vinum album promptiùs quàm rubrum & auſterum in iecur peruadat, id enim expeditiùs trahentis vim conſequitur.

Quomodo venæ poſſint ſupra modū impleri.

Si diſtributio, expoſita modo ratione, trahendo duntaxat perficitur, quomodo mente concipiemus corporis habitum eiúſque venas extra modum impleri? quod in illo habitu athletico vſu venire compertum eſt & proditum. Nulla ſiquidem tum partibus abundè ſaturatis ineſt appetentia, quæ trahendi deſiderium iniiciat aut ſtimulet. Si igitur non appetunt, neque profectò alimentum rapient. Deinde pars vnaquæque idcirco alimentum trahit, vt eo perfruatur: quòd ſi iam plenè fruitur, non eſt quod noui deſiderio pulſetur, nec quòd ad id trahendum ſeſe comparet.

Multa alimēta tenuitatis impetu in venas permeare.

Veritatem porrò huius rei impura eorum intemperantia illuſtrabit, qui tanquam gurgites & voragines de poculorum magnitudine certant & bibendo ſe ſuperant. Quanquam enim multas vini amphoras exſorbent & exſiccant, quæ tamen ab illis depelluntur cibi reliquiæ, nihilo fiunt liquidiores: argumentum ſanè, quicquid vini abſorbuerunt, in venas id omnino permanaſſe. Quinetiam ſi tenue ac potens vinum fuerit ingeſtum, & qui ad iecur patent aditus ſoluti fuerint, nec obſtructio diſtributioni moram & impedimentum vſpiam afferat, quale ferè hauſtum fuerat vixque vlla ex parte commutatum profundi cernetur. Quòd ſi aliquiſpiam omnem huiuſmodi diſtributionem trahenti facultati attribuit, nec vinum quantumuis tenue exiſtimat niſi tractum in venas peruadere, edoceat is quæſo & planum faciat, qua ratione complura medicamenta anguſtas admodum vias, venáſq; pretenues ſubeant, & nullā non corporis partem peragrent? Non liceat adtrahendi facultatem confugere, eámque moleſtè obtrudere, cui nihil hîc loci relictum eſt. Nulla enim medicamentis cum corporis partibus affinitas intercedit, imò contrà odio penitus inſito, tacitiſque diſcordiis plurimum inter ſe diſſident, naturæ prorſus infenſa. Quamobrem his non excitabitur vis appetendi, nec demum illius impulſu trahendi facultas inſurget, quæ illa tam aduerſa in venas & corpus alliciat. Cæterùm quum illa quoquouerſum permeantia, omnia traiicere & peruadere medicorum curationes multis iam ſeculis comprobarint: quænam obſecro huius alia poteſt cauſa probabilis afferri, quàm quod illa aut ſubſtantiæ tenuitate, aut alia quapiam vi ingenita ſibi, in corporis interiora penetrent? Hoc ſi eſt, quid quæſo obſtabit quo minùs multa olim alimenta prætenui ſubſtantia aliiſque facultatibus valeant, quibus velut impulſa promptiùs ferantur ac permanent in corpus? Quum quis ad mediocritatem & ad ſatietatem ſe impleuit, omnemque cupiditatem tum ventris, tum reliquarum partium ſaturaſſe

creditur,

creditur, ſi crudus poſtridie ſe rurſus ingurgitet, an nō potius humor in venas ſe protrudet, quàm partium vi prolectetur? Si hæ ſatietatem expleuerunt, cur pluribus & immodicis humorum ponderibus ſeſe obruent? At (inquiunt) ventris ori ingenita vis eſt appetendi, quæ cùm ſenſu quodam eximio indigentiæ atque plenitudinis moleſtiam percipiat, ſaturari quidem poteſt: reliquæ autem partes eo ſentiēdi munere deſtitutæ ſunt, quæ quoniam ſatietate nulla premuntur, naturali quodam deſiderio tanquam ſtirpes, ex venis nullo puncto temporis intermiſſo alimentum rapiunt, neque fieri poteſt ſi materia ſuppetit, vt aliquando illæ trahendi finem faciant. Hæc mihi videtur delicatior (vt ita dicam) molliórque ratio, quam philoſophi vis grauitáſque poſtulat. Si enim partes aſſiduè trahunt, inſatiabiliter explentur, éſtque naturalis earum cupiditas inſatiabilis. Hoc verò quid aliud eſt quàm partes perpetuò & inſatiabili malo teneri? quàm morbum cū integra valetudine confundere atque omnia perturbare? Bulimum quidem & diabetem affectiones præter naturam dicimus, quod aſſiduo deſiderio ad trahendum impellant, neque vllū agendi modum adhibeant. Similiter igitur & in nobis quantūuis bene valentibus, ſi partes corporis trahendi moderationem non adhibent, debent infirma atque etiam ægra valetudine cenſeri. Iam verò quod illi proponunt partes, corporis nullum ſenſum habere indigentiæ atque plenitudinis, quem exitum reperire poſſit æſtimemus. Hoc fixum atque ratum omnes habent, venas & habitum corporis cùm ſupra modum implentur, plenitudinis mole veluti pondere aliquo grauari: hinc grauiſſima mala impendere, quæ proſpiciens Hippocrates iubet habitum ſoluere ſine mora. Hoc & natura ſæpe aggreditur, dum onere oppreſſa & quaſi extincta, miris conatibus ſuperuacuam molem per nares, per vterum, aut mariſcas à ſe tanquam à ceruicibus depellit. Deinde verò multis antè rationibus corroboratum eſt, partibus naturalem quendam ſenſum ineſſe conuenientis & aduerſæ qualitatis, eóque naturalē deſiderium incitari. Quod ſi eſt, cur non item moleſti ponderis atque grauitatis ſenſus inerit? Iā ſi quis ineſt, vt certè videtur, cùm ad mediocritatem partes implebuntur, earum cupiditas & naturale deſiderium expleri ſatiaríque debet. Quocirca ſi ſupra hanc mediocritatem eas impleri contingat, non id ſolūm trahentis facultatis deſiderio, ſed iis maximè cauſis quas ſupra recenſui, fieri neceſſum eſt.

Subterfugium quorundam.

Confutatio multis rationibus.

Sanguinis & humorum in iecore procreatio.

CAPVT III.

Ex inteſtinis autem & ventriculo ſecretus à reliquo cibo ſuccus is quo alimur, permanat ad iecur per quaſdam illinc vſque ad πύλας, id eſt, portas, iecoris ductas & directas vias. Sic enim appellant venam in iecoris introitu peramplam, ad quam tenues meſenterii venæ pertinent. Huc totus chylus confectus iam coctúſque perlabitur, qui tamen mox rurſum diſperſus in omne iecur diſtrahitur. Quas enim venas ad

portas natura in vnam coniunxerat,mox rurſum in iecoris corpus diſ-iecit,quæ quum tenues & admodum anguſtæ ſint,non facilè & celeri-ter poteſt ſuccus diſtributionis impetu allatus per has peruadere.Quo-circa is in iecore diu multúmque cunctatur,& in tranſitu hęret:éſtque tarda eiuſmodi tranſuectio loco retentionis & moræ, quæ abſolutæ concoctioni neceſſariò debetur.Quum igitur tanta ſit venarum per ie-cur diſiectarum exilitas, ſuccus totus ad eius carnem propriámque ſubſtantiam proximè accedit, à qua vniuerſus vſquequaque attingi-tur.Ob hanc verò moram diutinam,& ob exquiſitam in iecore conta-gionem,chylo per minima quæque diſtributo,tum celebrior tum inte-grior ſanguinis aſciſcitur ſpecies,quàm ſi ampla capacitate, qualis eſt aut cordis aut ventriculi,conciperetur. Ad quod non parum confert quod quæ in iecore ſunt venæ,tenuibus admodũ tunicis ſunt præditę. Quem igitur chylum ope venarum meſenterii præparatum, & rudi quadam ſanguinis forma adumbratum iecur accepit, hunc per eam moram & contagionem,vera & expreſſa ſanguinis ſpecie ornat & per ficit:cuius operis non quæuis illius ſine delectu particula,ſed quæ dũ-taxat illius propria eſt caro atque ſubſtantia effectrix eſt,quáquam re-liquæ omnes in id vſum quendam & commoditatem habent.Dum ea caro quæ ſubſtantia concretum & coactum ſanguinem exprimit,alla-pſum ex ventre chylum ſenſim enititur in propriam naturam commu-tare,ſibíque prorſus aſſimilare,(eſt enim hic ſcopus vnus in quem vna-quæque particula caloris ſui munus dirigit atque refert) primùm qui-dem craſſiorem reddit & colore rubrum: quemque iam ad quandam mediocritatem acceſſit,ſanguis verè eſt & appellatur,tantò à iecoris ſubſtantia deficiens,quantò vẽtris chylũ ſuperat.Ex quo percipi poteſt ſanguinis confectionẽ,non modò caloris beneficio,ſed maximè iocine-ris ingenita proprietate compleri. Huius proportione eorum quæ in reliquis partibus gignantur humorũ,vt lactis,vt ſeminis concoctionẽ æſtimari velim:vt non aliud ſit cócoctio,quàm imperfecta & inchoata quædã aſſimilatio,ſeu gradus quidã & aditus ad aſſimilationem.Geni-ti iam ſanguinis portionem quandam familiarem ac benignam ſibi ie-cur adiungit,agglutinat & aſſimilat, non vt ventriculus aut inteſtina chylum, ſed nutritione perfecta illam in propriam naturam conuer-tens.Reliquam verò ſanguinis partem ceu redundantem & ſibi ſuperua-caneã in venã cauam perlabi ſinit,à qua in totum corpus diſtribuitur per venas ſanè quam multas,in omnes partes corporis pertinentes.Cæ-terùm priuſquam hanc diſtributionẽ oratione perſequamur,ſanguinis procreatione paulò altiùs repetita, inueſtigemus quinam & quales quótque humores vnà cũ ſanguine gigni ſolent. Muſtũ recens ab vuis expreſſum coniectúmque in dolia, cernimus ab innato ſibi calore ef-ferueſcere,mutari,& concoqui:hinc ſuperuacanea cõparare quæ priùs quidem confuſa inerant,ac tum primùm concoctioni vi ſecernũtur at-que ſecedunt.alterũ quidem grauius magíſque terrenũ, quod in fundo ſubſidẽs fæcẽ appellãt:alterũ leuius magíſque aëreũ,quod per sũma in-natat & flos vini dici ſolet.Simili profectò ratione chylus in iecur trã-

ſuſus

Iecoris retentio.

Iecoris concoctio.

Caro iecoris opifex ſanguinis, & quomodo.

Vt iecur alatur.

Quatuor humorum ortus & procreatio.

fuſus, cũ humidus quidã liquor ſit, quodãmodo feruet & concoquitur, tandémque nonnihil craſſum exiſtit, fæci reſpondens, nonnihil etiã tenue & leue flori conſimile: hoc bilem flauam dicimus, illud melancholicum humorem. Hæc quidem ſuperuacanea, quia ſunt ad corpus alendum minus idonea, idcirco ſanguini puro corporis alimento permiſceri non par erat. Quamobrem natura illa ſegregans, flauam bilẽ in propriam veſiculam ad iecoris portas conſtitutam, melancholiam verò in ſplenem confert & reponit. Itaque veſicula proprio ductu & via ex iecore bilem flauam attrahit, eámque ſynceram, nec alio quoquam humore adulteram, tum quòd viæ anguſtia craſſiorem illabi non ſinit, tum quòd huiuſmodi attractio maximè ex humoris familiaritate & occulta conuenientia incitetur. Quanquam enim mordax eſt & acris hic humor, veſiculæ tamen proprióque receptaculo triſtis non eſt aut infeſtus, ſed mutua cogitatione iucundus & amicus, ex quo illa voluptatem & iucunditatis ſenſum percipit. Cæterùm ea haudquaquam alitur, quòd vſquequaque amarus ſit nullo benigno ſucco perfuſus, ſed ſanguine quem ſuſcipit per venam conſpicuam ex portis iecoris in ſuum ipſius collum inſertam. Cùm bilis copia ſupra modũ turgeſcit, onere ſe leuat quod ab ſe in inteſtina exigit atque deponit, idque vis altera quæ magna ex parte in ieiunum inteſtinum contendit. Hæc ſecretio tum inteſtina ad celerem reliquiarum deiectionem impellit, tum eas ipſas fuluo tingit colore. Lienis porrò parte concaua venã gerit à portis iecoris allatam, qua is à ſqualido illo & melancholico humore iecur expurgat. Hunc enim inſita facultate, qua ſibi gratus eſt & ſuauis, attrahit & in ſe recondit, per venarum tenuitates diffundens: aſſidua deinde opera ſummáque adminiſtratione hunc elaborat, comminuit, exerit, & in tenuiorem quoad licet ſuccum commutat, ad hanc quidem actionem tum robur innati caloris, tum perpetuam arteriarum (quæ illic multæ ſunt & ingentes) pulſationem accommodans. Qui in ſplenem allicitur ſanguis eum qui in iocinere continetur craſſitudine ſuperat: verùm cùm in illius venis & arteriis elaboratus fuerit, non vniuerſus neque craſſior illius portio, ſed tenuior duntaxat lienis fit alimentum, & in eius carnem ſenſim illabitur. Id autẽ quamuis tenue ſit, nequaquam tamen rubrum eſt, ſed ſubnigrum lienis colore: quemadmodum qui ſanguis iecur alit craſſus eſt & ruber: ſic enim cõueniebat vnumquodque familiari & cognato ſibi humore nutriri. Craſſior autem melancholici humoris portio quæ lienis vi nec molliri nec ſubigi potuit, tanquam ad nutriendum inepta, in os ventriculi proprio ductu quaſi eructando eiicitur. Hæc quidem cùm auſtera ſit & acerba, ventriculum aſtringit & in angulum adducit, vt inde omnis illius actio firmior ſit & validior. Deinde verò in ventris capacitatem relabitur: hinc vnà cum alimentis in inteſtina excidit, tandem verò quia inutilis in cibi reliquiis inhærens cum eis foras propulſatur: non enim denuò in venas & iecur illinc traducitur, vt neque flaua bilis quæ iamdudũ expulſa, alui ſuperuacua infecit. Rurſum autem vini cõparatio ante oculos exponenda eſt, ſi pituitæ ortum atque ſubſtantiam placet animo percipere. Quod bimeſtre adhuc eſt, quamuis à fæcibus & ſpuma expurgatum,

Bilis tũ flauæ tũ atræ ſecretio.

Vt flaua bilis in cyſtin trahatur.

Cyſtin ali ſanguine.

Bilis ad inteſtina deiectio.

Vt lien melãcholiam trahat.

Liẽ quomodo alitur.

Purgamentum lienis quomodo mittitur.

Pituitæ procreatio & locus.

guſtatu tamen ſubcrudum, auſterum & aſtringens deprehenditur, quòd crudis partibus viſum effugientibus perfuſum ſit. Has dierum numero vini calor euincit & concoquit, indicio quod vinum annuum aut bimum qui deguſtabit, iam maturatum id, ſuaue, plenum caloris & roboris percipiet. Sic in ſanguine à quo vtraque bilis ſecreta iam eſt, crudus quidam humor confuſus permiſcetur, cui perpurgando natura nullum inſtrumentum deſignauit, quòd ſegregari excludíque non deberet. Eſt enim quaſi dimidio coctum alimentum, quod manens cum ſanguine vnà rapitur in venas, vt per inedias & cibi penuriam tempore mutetur & integrè coquatur, fiátque ſanguis commodus & ſalutaris. Hæc pituita non quemadmodum dictus ſuprà melancholicus humor aut flaua bilis, ſuperuacua cenſeri debet, quum ſit ad nutriendum apta: neque prætetea muco mananti è naribus, neque ei lentæ craſſǽque pituitæ ſimilis eſt quam in ventre & inteſtinis neceſſariò gigni perhibẽt. Hæc enim ventriculi concoctione deficitur, vt ne ſuccus quidem omnino ſit, quam autem hic definimus, ea ſuccus eſt, ex bono & percocto chylo genitus. Reliquas tum pituitæ tum bilis differentias paulò pòſt fuſiùs perſequemur.

Omnes humores ſimul gigni & ab vno eodémque calore.

Cap. IIII.

Li. de naturalib. facul. 3.

QVVM tam multiplex ſit & varia humorum natura, fieríne poteſt vt omnium vna ſit procreatio, & ab eodem calore profecta? Sanguinem aiunt ex mediocri temperatóque calore naſci, reliquos humores ex immodico, quod ipſum variis argumentis fulcire nituntur, iíſque ab hominum naturis, ætatibus, vitæ generibus, ab anni tempore, regione & cœli ſtatu ductis atque depromptis. Ex his enim quæcunque in calorem propenſiora ſunt, bilem, quæ in frigus vergunt, pituitam: vt mediocria ſanguinem gignunt. Si in hoc procreationis humorum ſumma cauſaque tota conſiſtit, quum in vnoquoque homine calor vniuſmodi ſit & ſimplex, vnicus duntaxat humor proferetur. Et cui acrior ille obtigerit, ex quouis ſine diſcrimine tum calido tum frigido alimento, nihil præter bilem gignet. Contrà verò cui natura aut ætate iam acta decurſaque calor torpeſcit, tametſi calidiora erunt alimenta, meram pituitam procreabit. Hæc autem per ſe & perſpicuè ſunt falſa & inter ſe vehementer repugnantia, quæ quotidie re & euentis refelluntur: quandoquidem in omnibus tum naturis tum ętatibus, tum cœli conſtitutionibus, ex quocunque alimento, omnes humorum differentiæ gignuntur in nobis. Dum enim alimentum ſanguinis formam commutatione nanciſcitur, reliqui humores pariter ortum habent. Itaque quoniam hominis ſimplex eſt & eiuſdem naturæ calor, conſequẽs eſt hanc humorum differentiam non calori, ſed alimento adſcribendam eſſe. Atque vt apertiùs id explicem, locos eos penitus ſcrutabor ex quibus argumenta eruuntur. Nihil prorſus communi rerum natura ducitur & conſiſtit, quot non quatuor illa peruulgata rerum primor-

Expoſitio, aut ſi manus cõfutatio.

Vnde diuerſi humores gignantur.

dia

dia quadam miſtionis temperatione compleant: maximè verò quæ alimenta dicuntur ex illorum quadam mediocritate conſtant. Hinc fit, vt chylus ex alimento factus, quanquam ſimplex & vniuſmodi intuentibus apparet, reuera tamen partium diuerſarum mutua permiſtione concreuerit, quarum aliæ calidæ ſunt & tenues, aliæ frigidæ & terrenæ, frigidæ aliæ & humidæ, vt aliæ calore humoréque excellunt. Quum igitur vnus iocineris calor in tam varium & multiformem chylum agit, quid difficile exiſtimes varios humores inde procreari, quando maximè à naturæ interpretibus proditum eſt, ab efficiente cauſa ſimplici, complura diuerſáque gigni, ob eam quæ in materia eſt diſſimilitudinem? Vt ſimplex omnino nullum poteſt alimenti aut chyli genus haberi, ita fieri non poteſt, ne ex grauiſſimo quidem morbo, vt omnes chyli partes in vnum ſimplicémque humorem commutentur. Etenim ſi quis melle, alliis, porris, aut cœpis veſcatur & vino meraciore, ſitque is calidiore natura & ætate florenti, non idcirco duntaxat ſynceram ex his bilem, quamuis certè multam eam & feruidum ſanguinem ſuſcipiet. Cui iecur temperatum natura obtigerit, id ex ea chyli portione quæ temperata ſit & mediocri ſubſtantia ſanguinem, ex calida & tenui bilem flauam, ex frigida humidáque pituitam, ex frigida atque terrena melancholicum humorem efficiet: omnia quidem ſui generis quadam mediocritatem adepta. Si verò vel alimentum, vel iecur, vel vtrunque in calidum verget, bilis quidem abundantior efferetur, eáque calidior, quemadmodum & ſanguis: & pituitoſus, aut melancholicus humor minus erit frigidus: nam vnuſquiſque humor certa temperamenti latitudine circumſcribitur, per quam diuagari poteſt. Ex melle non modò copioſior, ſed etiam calidior bilis quàm ex lactucis progignitur: & cui iecur eſt calidum, plus bilis eiúſque calidioris ex ſimili alimento is coaceruat, quàm cui id in frigidum vergit. Eſt igitur ſanguis alius alio calidior frigidiórve, & bilis bile calidior, & pituitoſus melancholicúſve humor alius alio frigidior, neque ſuus cuique ad vnguem definitus eſt gradus. Ex quo intelligitur non omnes quæ in alimento ad bilem aptæ ſunt partes, in omnibus æquè corporibus in bilem conuerti, nec omnes quæ pituitæ gignendæ ſunt, ſemper in pituitam abire, ſed varietatis plurimum offerri, ex efficientis caloris vi & alimenti materia, quarum iuſta comparatio gignendi humoris ſpeciem definiet. Rurſum non omnem flauam bilem ab immoderato fieri calore, ſed etiam à temperato, aliam quoque ab imbecillo: ridiculum enim & abſonum videatur, ſi quis dicat temperatum aut frigidum iecur nil prorſum bilis habere, nec alimenta frigidiuſcula illius quicquam proferre. Quod obiici ſolent bilem duntaxat fieri à natura, ætate, & regione, & alimento calidiore, non eſt vſquequaque verum, quòd ab illis etiam cauſis proueniat, attamen ab bilis maximè redundantia quædam fit & affluentia bilis ſupra mediocritatem: quemadmodum iecur & alimentum ſi frigidiora ſint, pituita ſuperfluet: ſi temperata, ſanguinis erit vbertas: ſi temperatus calor & alimentum terrenum, melancholicus humor redundabit. Cæterùm non ſimpliciter ex ſimilibus duntaxat cauſis ſingulos ortum habere neceſſitas eſt, quum omnes (vt dixi) ex eodem chy-

Neceſſario quatuor humores in nobis gigni.

Ex chylo temperato in temperato corpore omnes fieri humores ſuo genere temperatos.

Bilem quandóq. ab imbecillo fieri calore.

ſyncerus in eam venam perlabitur, quæ in conuexo iocineris ſita eſt, & caua appellatur. Hoc autem loci aquoſo & tenui humore ſanguis perfunditur, quo tanquam vehiculo facilè & expeditè in graciles & perquam anguſtas tum meſenterii, tum iecoris venas permanat. Hic humor quoniam alendo corpori minimè eſt accommodatus, perfunctus iam illo vehendi munere, & ad reliqua deinceps inutilis, è iocineris cõuexo ſecernitur & trahitur in renes, vnde mox profunditur in veſicam. Idcirco enim venæ cauæ vtrinque renes aſſident mox ſubter iecur poſiti, vt expeditiùs celeriúſque id muneris obeant. Cæterùm non omnem eum humorem proliciunt, propterea quòd nonnihil illius retineri conuenit, quo reliquus ſanguis per venas in omnes partes corporis pertinentes traducatur. Itaque renes per ductus venarum emulgentium vrinam eliciunt, ad id quidem incitati mutua & communi qua inter ſe conueniunt familiaritate. Per amplam eam ductuum laxitatem fieri vix poteſt, vt ſyncera illa atque pura trahatur, ſed cum ea tum flauæ bilis plurimum, tum ſanguinis humidi ac tenuioris non modicũ fertur. Vrina quidem & quæ cum ea tenuior eſt bilis, poteſt per exiles tranſitus qui ſunt in tunica ſuccingente interiorem rerum capacitatẽ elabi profundíque in veſicam: at ſanguis, nempe illis craſſior, inibi conſeruatur, qui dein roris modo fuſus renibus primum apponitur, hinc annectitur, demum aſſimilatur, & in eorum ſubſtantiam faceſſit. Vrina quum prælongis validíſque ductibus è renibus in veſicam depulſa fuerit, retrò commeare non poteſt, quòd obliqua ſit ductuum in veſicam inſertio. Coaceruatur autem illic & continetur vt proprio receptaculo, ne cõtinenter & intempeſtiuè eam reddere cogamur. Quũ verò illius influxu veſica iam turgeſcit, aut acrimonia ad illam reddendam impellitur, contractis quas in ſe continet trãſuerſis fibris, vrinam propellit: idque ſimul relaxato ex rationis præſcripto eo muſculo qui in orbem agitur, & qui tanquam cuſtos aliquis in ceruice poſitus, inhibet ne ſponte proprióque impetu profluat vrina. Qui in abdomine ſunt muſculi non parum eam expulſionem adiuuant, potiſſimum dum ad imum ventrem conſtricti veſicam intrò protrudunt & impenſè contrahunt. Quum & muſculus ille in ceruice cuſtos, dum ſub finẽ emiſſæ vrinæ ſe comprimit & coarctat, omnes quæ in ceruice ſunt reliquias exprimit, maximè verò quum eæ aut acrimonia aut arenis moleſtæ ſunt & graues. Veſicam vrina non alit, ſed ſanguis qui per peculiares venas vtrinque in illius ceruicem inſertas influit, quemadmodum ſanè tum vterum, tum bilis folliculum nutriri conſtat. Hæc eſt omnis viſcerum inferiorum nutritio, & ſuperuacaneorum ſecretio: nunc quæ reliqua ſunt ſimili compendio perſequamur. Quando iecur quidem ſanguinis officina atque principium eſt, è quo tanquam è fonte alimentum defluere & in omne corpus diffandi conueniret, vt iuſtitiæ quadam mediocritate ſanguis vnicuique parti conferretur, venas inde tanquam à fonte riuulos ſanguinem delaturos deduci par erat. Hæ etenim ſi defuiſſent, quæcunque iecori viciniores ſunt partes, exuperantis ſanguinis copia obrutæ mergerentur: quæ verò longiore interuallo diſtant, ab hoc deſtitutæ penuria languerent & extabeſce-

Vrinæ à ſanguine ſecretio.

Vrinæ in veſicam profuſio.

Vrinæ miſtio.

Veſica vnde alatur.

Venarum vſus in corpore.

rent, quippe ad quas hic minimè permanaret. Quemadmodum igitur qui hortum aliquem ſummo artificio irrigare connituntur, ab ipſo fonte aut ab amplo quodam riuo tubos complures, tum magnitudine, tum ſpatiis diſcretos, in omnes horti partes deducunt, ſic exiſtimãtes humorem quocunque trahi commodiùs & conſequi poſſe: ita profectò per venarum productiones è iecore, partes corporis omnes iuſta ſanguinis menſura perfunduntur. At non vt aqua per riuulos, ſic per venas ſanguis ſua ſponte & impetu perlabitur: ſed is tum iecoris vi expellitur, tum à propinquis venæ partibus attrahitur, quæ deinde in alias proximè conſequentes extrudunt: ad húncque modum pellentibus quidem prioribus, trahentibus verò iis quæ deinceps ſubſequuntur, cõmoda ſit ſanguinis in extremas corporis partes diſtributio. Huc non parum momenti afferunt propriæ ſingularum partium vires, quæ naturali appetitu incitatæ, id ex præterlabente ſanguine prolectãt, quod ſibi tota ſubſtantia familiare eſt atque iucundum, ídque proprio venæ ductu ad ſe pertinente. Quæ inter venas media interponuntur ſpatia, quanquam ductus non habent in ſe directos, alimentum tamen ſuſcipiunt, nec præparcè, vt aliquis putauerit, ſed abundanter: id autem halitus ſpecie per tenues occultóſque propinquarum venarum tranſitus, tum excidit, tum rapitur. Non enim ex ſolis vaſorum finibus & oſculis, verùm etiam, vt author eſt Ariſtoteles, per quæque anguſta venarum foramina alimentum effluit, & illabitur in carnẽ in aliáſque particulas. Diſtributionis huius non prius finis erit, quàm in omnes corporis particulas nutrientis ſubſtantiæ qualitas perlata ſit. Verùm hoc interim temporis ſpatio venæ maiores quem in ſe continent ſanguinẽ (nunquam enim otio perfruuntur) multò exquiſitiùs elaborãt & conficiunt idque aut inſita ſibi vi & facultate, aut ea quam à iocinere illapſam acceperunt: id enim communi medicorum conſenſu firmatum eſt, ſanguinem in venis ſummum perfectionis gradum adipiſci. Sanguis autem ſimulac è venis amplioribus in anguſtiores, quas vnicuique parti natura dedit, attractus quaſi deriuatione quadam exciderit, omni tum qualitate, tum proprietate circunſtantis particulæ ſenſim perfunditur, eáque commutatione partis naturam aſſumẽs, fit primus humor ex quatuor ſecũdariis quos antè cõmemorauimus. Dehinc verò per oſcula aut cęca exiliũ venarũ foramina, roris modo multiplici lapſu & erratico in omnẽ partis ſubſtãtiã influit, pérq. omnia ſpatia diffuſus cõbibitur: fitque tũ vera iſtius humoris appoſitio, quẽ non ineptè quis rorẽ appellauerit, quãquã nõ aquæ ſimilis eſt, ſed ſuperiore paulò craſſior. Appoſitus iã hic continenter aſſiduo partium calore cõuertitur, concoctione cogitur craſſiórque fit: deinde verò coactus parti agglutinatur & adhæreſcit: éſtque hic tertius humor ex ſecundis, qui partis tum qualitatem, tum temperamentum, nondum autem perfectam ſubſtantiam attigit. Ad extremum verò naturæ vi & vniuerſa partis ſubſtantia ita concreſcit, ita mutationem ſubit, vt ei demum perfectè & vſquequaque aſſimiletur. Hoc opere quod veram nutritionem perhibemus partis ſubſtantia quædam fit carnoſa, quam in ſecundariis humoribus loco quarto collocauimus. Itaque ſanguis vt primùm in puſillas

Quibus viribus ſanguis permeat in venas.

Vt ſanguis illabitur in carnem & alias partes

L. 2. de gen animal. c. 4.

Sanguinẽ in venis perfici maioribus.

Vt ex ſanguine quatuor fiant humores ſecundarij.

puſillas partium venas adductus fuerit, ſenſim mutationem ad illarum ſubſtantiam & temperamentum accedit, dum perfectè aſſimiletur, & ex toto expreſſam earum naturam referat, idque nutritione quæ omnis concoctionis eſt finis, & ſumma totius functionis naturalis abſolutio. Quocirca ſanguis qui oſſa, cartilagines, vincula, membranas, & neruos eſt nutriturus, quodammodo (inquit Actuarius) in anguſtarum venarum extremitatibus iam albeſcit. Quum verò inter illarum partium fibras atque in media ſpatia illabitur, pleniùs ſanè conuertitur, & quandam partis ſimilitudinem gerit. Sic quæ in oſſium cauernulis eſt medulla (hæc enim, non autem quę in maioribus capacitatibus concreuit, oſſis eſt proximum alimentum) perſpicuè iam ad oſſis naturam accedit: cartilaginem muco ſimile quiddam circunfundit: vinculis, membranis atque neruis lentus quidam humor circumiectus conſpicitur. Tale autem eſt proximum cuiuſque alimentum, quod quidem appoſitum iam eſt: deinde verò pleniùs confectum calore coactúmque parti agglutinatur & adhæret, in cuiuſque naturam tandem faceſſit, idq; propria partis vi & facultate, quæ propriè aſſimilans eſt, & altrix appellatur. Hæc alia eſt in oſſe, alia in neruo, alia denique in aliis, vt ſua inſit cuique peculiaris. Simili prorſus ratione totidémque interpoſitis mutationibus caro alitur, non modò ea quæ muſculorum, ſed & quæ iecoris & quæ reliquorum eſt viſcerum. Quum enim ſanguis è venarum oſculis in carnem incidens ei apponitur, calore mutatus ſimilem parti ſubſtantiam ſumit, nec fieri poteſt quin medio ferè mutationis tempore craſſior iam factus ei affigatur & adhæreſcat. Cæterùm in hac multò celeriores fiunt mutationes, vt idcirco vix vllo ſenſu percipi poſſint, víxque fieri putentur. Carni enim proxima eſt ſanguinis ſubſtantia, vt proinde leui facta mutatione ali poſſit: non ſic autem oſſa, cartilagines, vincula & membranæ, vt à quibus ſanguinis ſubſtantia longiùs abſceſſit. Non diſſimili ratione nutriuntur venę & arterię, quę quanquam proximum in ſe ſanguinem continent, quo aluntur, hunc tamen non poſſunt leui momento in ſe conuertere: ſed quæ portio tunicis proximè aſſiſtit, primùm commutata albeſcit, móxque tanquam ros in anguſta foramina venæ aut arteriæ rapitur, quibus penitus appoſita craſſiórque facta annectitur, tandémque aſſimilatur.

Vt ex ſanguine ſenſim fiat nutritio & aſſimilatio.

Caro citius alitur quàm aliæ partes.

Vt venæ & arteriæ nutriantur.

Quot concoctionum genera, quis cuiuſque proprius ſit humor, quod excrementum.

CAP. VI.

FVNCTIONVM igitur quæ natura duce ac magiſtra adminiſtrantur, ſumma atque ſuprema nutritio exiſtit. Hæc autem à natura fit, quæ ſpiritus caloríſque appulſu & opera alimentum aſſiduè exagitat: id enim eſt tanquam ſubiecta materia in qua verſatur, & in quam vires exercet ſuas, dum plenè & omnino in corporis ſubſtantiam ſit conuerſum. At non derepente, ſed longa continuatáque rerum ſerie fit ea conuerſio: multorum enim operis concurrentibus variè commutatur;

expurgatur, in omne corpus diſtribuitur, huícque ad extremum aſſimilatur. In ea longa diſtributione multiplex incidit concoctio, varij gignuntur humores, diuerſa item ſuperuacanea. Itaque aſſumptum alimentum quanquam vbique mutatur, & omni corporis loco conuerſionem ſubit (quandoquidem vnaquæque corporis particula proprio calore in id incumbit, & quaſi culturam ſubigendo adhibet) non tamen vbicunque ſit, concoqui id iure ac merito aliquiſpiam dixerit. Non enim quæuis vel leuiſsima alimenti mutatio, qua id aut exteritur, aut mollitur, aut odore ſaporéve mutatur, ſed duntaxat quæ à natiuo calore fit in alimento perfectæ ſubſtantiæ conuerſio, concoctio exiſtit. Quæ perfecta futura eſt concoctio, haud quidem exiguo breuíque tempore, ſed mora & cunctatione quadam abſoluitur. Quocirca firmum ratúmque eſſe debet eo duntaxat loci hanc fieri, vbi alimentum diu multúmque hæret, & vis illa continendi valens eſt, ſimúlque concoquendi facultas copioſo circumfluit & abundat calore. Hoc autem tribus tantummodo locis conceſſum videmus, è quibus etiam triplex exiſtit concoctio, prima in ventriculo, ſecunda in iocinere, tertia in ſingulis particulis. Sua quanque antecedit præparatio, ſuáque ſequitur abſolutio, ſuum cuiuſque alimentum tanquam ſubiecta materia, ſuus genitus humor, ſuúmque excrementum. Itaque prima omnium eſt chyloſis, quæ in ventriculo magna caloris vi perficitur, vertitúrque multiplex & varium alimentum in quippiam vnius ſubſtantiæ, candidum id quidem & ptiſſanæ cremori perſimile. Huius præparatio quædam prægreſſa eſt in ore, qua non atteritur modo & mollitur cibus, ſed & leuem conuerſionem ſubit: qualem manifeſtò cernimus in ſubrubro vino, quod pauco momento ore conceptum tum ardorem tum ruborem deponit. Eius autem abſolutio in inteſtinis eſt, quæ ipſa modicam concoquendi more ventriculi vim obtinent. Quanquam enim è ventriculo valente & cui integritas eſt valetudinis, nihil prorſus excidit, quod non plenam concoctionem acceperit, ſi quidem ad hanc aptum erat: quoniam tamen innatus partium calor nunquam otioſus conquieſcit, neceſſe eſt, quæcunque in inteſtina illabuntur, perfectius quodammodo mitigari & concoqui. Secunda concoctio celebratur in iocinere, αἱμάτωσις Græcis appellata. Hac enim chylus è ventre hauſtus, propria iecoris vi quæ in eius ſubſtantia potiſſimum inſidet, in veram ſanguinis ſpeciem conuertitur, quam à chylo conſtat non modò colore, ſed etiam vniuerſa ſubſtantia planè diuerſam eſſe. Hic ſanè adumbrationem quandam in venis meſenterii prius accepit, in quibus iam ruber conſpicitur, perpolitur verò in vena caua aliiſque maioribus, in quas è iecore lapſus confluit. Vires enim habent venæ non ſolùm continendi diſtribuendíque ſanguinis, ſed etiam concoquendi, háſque à iocinere originis ſuæ principio & quaſi fonte, quemadmodum à ventriculo inteſtina mutuantur. Tertia concoctio in partibus fit ſingulis, qua appoſitus adiectúſque ſanguis iam à priore natura deficiens, in idoneam alendæ parti ſubſtantiam conuertitur. Hæc rudimentum quoddam & primordium capit in venis exilibus, in quibus antè diximus ſanguinem à partis natura & calore iam mutari: eius autem abſolutio eſt perfecta

Perfecta concoctio nõ vbique fit.

Triplex cõcoctio.

Prima cõctio ventriculi.

Secunda in iecore.

Tertia in partibus ſingulis.

perfecta aſſimilatio atque nutritio, omnium concoctionum finis. Priores duæ concoctiones in communem totius corporis commoditatem & vſum comparatæ ſunt, at tertia peculiaris eſt, & iam parti cuique ſua: neque hanc iccirco pars vlla parat & molitur vt alteri cuipiam parti, ſed vt ſibi duntaxat commodet atque proſit. Mammæ quidem & quæcunque in eis ſunt glandes rapto tractóque ſanguine aluntur, hunc in ſuam naturam conuertunt: at inſuper eædem ex redundantis functionis vbertate lac generant, quo partus alatur. Sic teſtes per vaſa ſeminis adducto ſanguine conuerſóque ſe nutriunt, qui adultis præſtantia robris excellentes ſemen efficiunt, ex quo deinde procreatio fit & generis conſeruatio. Quanquam autem hæ partes actione ſua non ſe ſolùm, ſed alia quoque iuuant, quoniam tamen hæc extra corpus ſunt, neq. in illius dominatu, non vtique generalis, ſed peculiaris duntaxat concoctio dici debet. Quot partium in humano corpore ſunt differentiæ totidem ſtatuere licet peculiarium concoctionum varietates. Primæ autem illius generalis ad nutriendum idoneus humor in ventriculo genitus proprio nomine chylus appellatur, & primum quod in corpore conſiſtit alimentum. Huius autem excrementum eſt ſtercus, Græcis ὑποχώρημα & σκαῖον, quòd reuera in ventriculo cum vtili ſubſtantia confuſum erat: ſed cùm poſtea è ventriculo & è ſuperioribus gracilibúſque inteſtinis chyli portio tenuior rapitur in iecur, reliqua craſſior, impurior, & fęcis æmula, in cæcum inteſtinum vel in colum. mox in aluum irruit, vbi primùm fæx alui dici ſolet. Alterius concoctionis vtilis humor eſt ſanguis, aut ſi vniuerſa complecti volumus, omnis humor quicunque à Græcis χυμὸς, à nobis ſuccus appellatur: quo nomine non modò purum ſyncerúmque ſanguinem, ſed eos etiam qui cum ſanguine gignuntur humores naturales quidem & nutritioni accommodatos deſignamus. Superuacaneum autem eius eſt vrina, quæ è iecore & venis prolectatur in renes, ac profunditur in veſicam: ſimiliter melancholicus humor quem lienis ad ſe rapit, ex craſſa terrenáque chyli portione factus, quæ naturæ concoctionem ſubterfugit, neque potuit iecoris vi mutari. Eſt & tertium eius excrementum flaua bilis ea quæ in fellis veſiculam reconditur: ex tenuiſſima hæc calidiſſimáque chyli portione (qualis plurimum eſt pinguis atque dulcis) aſſa & torrida, quaſi flammeam & acrimoniam aſſumit: quocirca excrementum verè eſt omnino ſuperuacuum, nec alendo corpori accommodatum. Qui autem iam ab his expurgatus eſt reliquus humor, purus eſt & mediocris ſuccus, atque ſecundum animantis alimentum, quod in omnes partes diſtribuitur. Tertiæ concoctionis opus & vtilis ſuccus eſt vniuerſum eorum humorum genus, quos aliquando diximus ſecundarios appellari, in quorum ordine eum primum collocauimus, qui in exilibus eſt partium venis, ſecundum qui tanquam ros in partes influit eiſq; apponitur, tertium qui affigitur: quartum qui iam in partis ſubſtantiam concedit, eique aſſimilatur. Huius quidem ſuperuacanea ſunt, quæcunque vaporis ſpecie ſine ſenſu per cutis ſpiracula exhalantur, & quæ paulò craſſiora ſordium ſtrigmentorúmque ſpecie cuti extrinſecus adhæreſcunt, & ſudores qui tanquam reliquiæ ſunt ſeroſi humoris illuc euecti, & tenui bile perfuſi.

Duæ concoctiones communes ſunt.

Mammarum & teſtium concoctio non eſt communis.

Primæ concoctionis quis humor, quod excrementum.

Secundæ humor & excrementa.

Tertiæ concoctionis humores & excrementa.

Qui ſudores ſunt naturales, qui minùs.

Hi enim ſi corpus patens, nec cutis denſa eſt, plerunque modicè erumpunt, idque ſponte & naturaliter. Qui verò per ſe extra modum emanant, ab humore quodam inutili præter naturam fluunt, neque poſſunt inter naturalia excrementa referri, vt neque puris, neque ſaniei, neque tuberculorum eruptio. Rurſum qui à manifeſtis cauſis, vt à balneis, ab immoderata exercitatione, ab æſtu fiunt ſudores, non modò hoc excrementi genus, ſed vtilis quoque humoris nonnunquam & tenuioris ſanguinis quippiam proliciunt atque diſſipant. Iſthæc quidem ſuperuacanea ſunt communia, & quæ ab omnibus particulis promiſcuè dimanant, maximè à muſculis & ab aliis quæ extrinſecus circumiectæ ſunt partes. Præter hæc alia quædam in conſpectum ſe dant, ſua quibuſque partibus peculiaria, quemadmodum pili & vngues partium ſolidarum ſunt excrementa, renum autem & veſicæ ea quæ cum vrinis redduntur, lienis quod in os ventriculi refunditur, pulmonum ſputa quotidiana, cerebri excrementum eſt id, quod tum per palatum tum per nares defluit & emungitur, φλέγμα & μύξα, id eſt, mucus, aut κόρυζα, id eſt, deſtillatio ſolet appellari. Id enim ex cerebri nutritione tanquam inutile relictum eſt, retinétque quandam illius conſtitutionem frigidam atque humidam, quúmque ex vniuerſo cerebri corpore in amplos eius ventriculos abundantius congeſtum fuerit, tum demum illinc per palatum & nares exigitur. Quanquam autem id pituitæ temperamentum accepiſſe videtur, nequaquam verè pituita eſt: hæc quippe in ſolo iecore gignitur, & in vtilium ſuccorum numero cenſetur: illud cerebri planè excrementum eſt: hæc poteſt in ſanguinem concoctione conuerti, illud nunquam, ſed caloris vi ſicceſſit & in tophos cogitur. Huius ſpeciem præ ſe fert ea quæ in ventriculo & in inteſtinis gigni procrearíque ſolet: pituita enim non eſt, ſed ne ſuccus quidem omnino: concoctionis autem primæ cruditas eſt quæ euinci non potuit, vel ex cibi craſſa & tenaci natura, vel ex ventriculi inteſtinorúmque imbecillitate concreſcens. Quum etiam exanguis membranoſáque ſit ventriculi & inteſtinorum ſubſtantia, neceſſe eſt & propria illorum excrementa (fæx enim alui commune excrementum eſt) alba, frigida, lentáque inueniri.

Quæ partis cuiuſque ſint excrementa.

Mucum narium aut ventriculi pituitã non eſſe.

De ſanguine, vtque is conſiſtat in venis.

Cap. VII.

Sanguinem non eſſe ſimplicem multis demonſtratur rationibus.

LICET è iecore erumpens ſanguis in venas, ab omni ſuperuacaneo humore purus expurgatúſque ſit, non tamen ſimplex is omnino eſt ac vniuſ modi: ſed ex variis eum ſubſtantiis conſtare demonſtrat tum ortus noſtri tum alendarum partium neceſſitas. Harum enim alia calidior percipitur, frigidior alia, rurſus alia mollior, alia durior: quæ vt non omnes ex eadem ſimilique ſubſtantia naſci, ita nec eadem nutriri ſuſtentaríque poſſunt. Seminis è quo gignimur materiam palàm eſt non prorſum vnius eſſe modi, ſed in ea partes conſiſtere varias, adhibeříque craſſiorem portionem ſolidis, humidam mollioribus, calidam calidiori-

calidioribus, frigidámque frigidis. Et quum deinceps corporis partes alantur ex ſanguine, ſingulas ex ſimili quadam & idonea materia nutriri & increſcere, vt idcirco non ſimplex, ſed mixtus atque compoſitus etiam in ætate prouectis, ſanguis appareat. Quomodo enim partium naturæ tam variè & longiſſimè à ſe diſſidentes, ex vna eadémque prorſus materia commodè vitam ſuam tuentur? Semina in terram proiecta, itémque ſtirpes non vno omnes alimento ſuſtinentur, ſed alia dulcem è terra ſuccum, alia ſalſum, amarum alia, denique vnaquæque quod ſibi familiare eſt & amicum pro alimento haurit, à quo ſi fortè deſtituatur, mox extabeſcit & emoritur. Tantúmne in ſtirpes beneficium atque priuilegium natura contulerit, hominibus negauerit? In tam immenſa hominum & temperaturarum varietate, omnéſne eodem ſimilíque cibo gaudebunt? Si non omnes vna cibi ſubſtantia æquè ſeruat ac ſuſtinet, neque profectò tam multis & variis partibus quæ in nobis ſunt alendis, ſimplex vnum atque purum ſucci genus ſatis eſſe poteſt. Itaque ſanguis qui è iecore emerſit, maioribúſque venis concluditur, exquiſitè vnus & purus eſſe non poteſt. Id verò apertè in eo conſpicitur, qui ſecta vena ex integrè ſano corpore ſit emiſſus. Nam præter ſerum in reliquo quod concreuit partes ſpectantur, planè diſſimiles: alia quidem tenuis, ſubrubra ac feruida per ſumma innatans, alia in imo craſſa, ſubnigra ac verè terrena, alia medio ſitu in iſtarum mediocritate conſiſtens, per quas & quarta quædam portio crudior effuſa eſt. Quicquid in hac concretione cernitur, medici iuxta ac philoſophi ſanguinem appellant, qui communi ſententia omnes corporis partes ſolo ſanguine nutriri, id eſt, iuſta quatuor ſuccorum commoderatione, pronuntiant. Quid igitur (inquies) vitioſúmne fuerit ſanguinem puriſſimum in nobis contineri? Si enim debet is ex variis partibus ad nutriendum conſtare, videtur non eſſe procurandum vt purus atque ſyncerus in nobis gignatur, ſed alimentorum vſu varij ſucci erunt in nobis accerſendi. Eſt hoc (fateor quidem) neceſſe, veruntamen non idcirco quærenda ſunt alimenta, quæ varios illos procreent, ſed omnes ex optimo & puriſſimo quoque procedunt: vixque illa viuendi ratio & facultas efficit, vt ſyncerus ſanguis in venis coaceruetur, qui tamen ſi talis conſiſtat, nihil incōmodi quicquam eſt allaturus. Porrò autem quicquid illud eſt in venis contentum, quod in partium corporis ſubſtantiam faceſſere decet, ſanguinem id perhibemus. Hoc quidem diſcrimine à cæteris ſeiunctum humoribus, quòd è venis ſiue foras, ſiue in ventrem, ſiue in veſicam, ſiue in vterum, ſiue in inteſtina, ſiue in thoracis ſpaciū, ſiue in aliam denique capacitatem excidat, concreſcit in grumum, quod cæterorū humorum nulli eſt conceſſum. Proxima autem & continens concretionis cauſa, fibræ eæ ſunt, quas cunctorum animantium ſanguis confuſas in ſe cōtinet. Neque enim ceruos, neque damas de hoc numero (vt Ariſtoteles fecit) auferam & excludam, nimirum in quibus iugularis etſi non ſummè, coire tamen ſanguinem videmus. Quod ſi à concretione alienus omnino is foret, nec corporis alendi, nec ſolidiorem ſubſtantiam ſe conuertendi vim & poteſtatem haberet. Ita verò accuratè diligentérque ſanguini confuſæ ſunt fibræ, ita perturbatæ, ni-

Obiectio.

Solutio.

Propriæ ſāguinis notæ.

Sāguis omnis concreſcit ob fibras quas habet.

hil vt ſenſus in calido etiamnunc ſanguine poſſit percipere, nihil vt in eo qui iam frigore coiuit & conglaciauit. Veruntamen ſeiungi hæ, separarique hac ratione conſueuerunt, ſi vel calens tepidúſque ſanguis per linteum transfundatur, vel crebra agitatione bacillo manúve concutiatur dum refrixerit, quomodo ſolent mulierculæ ſuillum præparare. Quin etiam quum inciſa in malleolo ſaphena, ſanguis, vt mos eſt, in peluim tepentis aquæ profunditur, mox vt hæc refrixerit & ad exiguũ tempus conſtiterit, tota tenuiore ſanguinis portione tingetur, ad fundum autem delabentur fibræ illæ prorſus cohærentes & albæ: quæ quamplurimos ſpecie quadam aſſimilatæ pituitæ in errorem induxerunt. Hæ quotieſcumque exemptæ detractæque fuerint, reliquus ſanguis & à concreſcendi ratione in quam ſua ſponte ferretur, & à nutriendi præſtantia longiſſimè diſtabit. Fibras quidem chylus prima concoctione cotrahit è ventriculo, qui ferè totus quum neruoſus ſit, ſubſtantiam quadantenus impertit, qualem obtinere videmus tum eorum plurima quæ vomitione redduntur, tum propria ventriculi inteſtinorúmque excrementa ſummè nimirum pituitoſa ac lenta, illapſus dein chylus in iecur, veram ſanguinis ſubſtantiam colorémque adipiſcitur.

Venæ ſanguinem cõſeruant, ne concreſcat. Itaque concreſcendi vim ſanguis habet è ventriculo, cuius errore corpus omne quaſi atrophia plerumq. extabeſcit, ſanguine fibris deſtituto. Hinc non paucos cernimus macie confectos, quibus tamen ſanguis copioſus ineſt, itaque bene temperatus: alios optimum corporis habitum & carnis molem conſequi, licet ſanguine conſtent calidiore. Maxima igitur & admirabilis in ſanguine facultas, ſed & magna vis eſt venarum, quæ conceptum ſanguinem coire nunquam ſinunt, niſi fortaſſe ex rara quadam & abdita morbi cauſa, ex qua vidimus quempiam, poſt diuturnum languorem de vita exiſſe, cui ſanguis vniuerſus in venis concreuerat, adeò vt demum coralli modo fruticans illinc eximeretur. Non igitur, quemadmodum Ariſtoteles affirmat, conſeruandi ſanguinis facultas in venis eſt ex caloris tepore, quum & reliquum corpus omne tepeſcat, ſed ex ingenita quadam vi & familiaritate, quæ profectò efficit, vt hæ naturalis & legitimus locus ſint ſanguinis Huius apertum ideſto indicium, quòd in mortuorum venis refrigeratus etiã ſanguis non concreſcat, quem tamen in viuentium inteſtina, aut in ventriculum ac veſicam irruentem, tepor à concretione non præſeruat. Quicquid igitur venæ concludunt & intra ſe cohibent, ſiue craſſum id atque nigrum ſit, vt liquidam picem repræſentet, ſiue flauum, ſiue prorſus album aut liuidum, cuiuſcunque demum ſubſtantiæ ſit aut caloris, ſi ex his profuſum mox dureſcit atque coit, id vniuerſum ſanguinis appellatione complectemur: quanquam non omnis huiuſmodi ſecundùm naturam eſſe, & vitio carere exiſtimandus eſt.

Sanguinem in venis, non trium, ſed quatuor humorum permiſtione contineri, quotque eius ſint differentiæ.

CAP. VIII.

QVALISCVNQVE autem is fuerit, chymus, id eſt, ſuccus appellatur, qui interdum bonus eſt, vt in euchymia, interdum malus, vt in cacochymia: & vterque quoniam in partium ſubſtantiam effuſus fibrarum vi concreſcit atque coit, alere dicitur. Sed bonus, qualis in bono atque etiam in athletico habitu conſiſtit, probè, malus verò vitioſè, vt in vtroque ictero, in leucophlegmatia. Qui porrò bonus ac laudabilis eſt ſanguis, ex partibus conſtat & ſubſtantia & temperamento & colore variis. His bonos ſuccos appellant, quibus ex quadam temperamenti affinitate humorum ſuperuacuorum nomina ſunt indita. Nam ſanguinis pars tenuiſſima calidiſſimáque bilis etiam appellatur: melancholicus ſuccus, pars quæ craſſa frigida ſiccáque eſt: pituita, quæ cruda nempe, frigida eſt & humida: ſola verò ea quæ tum ſubſtantiæ tum qualitatum mediocritate quadam continetur, peculiari ſanguinis appellatione notatur. Non defuerunt qui ſanguinem vniuerſum exiſtimauerint non ex quatuor, ſed ex tribus duntaxat permiſtis ſuccis conſtare, nempe ex pituita, & bile tum flaua, tum atra. Hi non aliud eſſe ſanguinem putant, quàm trium ſuccorum mediocrem & commoderatam permiſtionem: neque præter hos quartum ſanguinem purum in venis contineri, ſed ne cogitatione quidem percipi contendunt, hac potiſſimùm ratione, quod ſeorſum tres humores poſiti ſunt, ſanguis autem purus nullus extat. Addunt ſanguinem dum corrumpitur, in tres eos omnino humores conuerti, neque ſanguinis quicquam ſeorſum manere. Cùm igitur tres hi ſucci æquabiliter aucti ſunt, ſanguinem per id temporis dominari ferunt: ſin inæquabiliter, eum duntaxat qui reliquis eſt ſuperior, à quo tum ſanguinem aut pituitoſum, aut biliosum, aut melancholicum dici volunt. Simillimam demum in lacte rationem haberi, quod tribus duntaxat ſubſtantiis continetur, præter quas nulla eſt quarta, quæ lactis nomine deſignetur, ſed totum quod ex iis tribus idoneè temperatis conſiſtit, lactis nomen ſibi aſſumere. At verò ſi partes chyli intentis oculis & animo cernemus, & eas tum ex ſubſtantia, tum ex qualitatum coniugationibus ſpectabimus, non modò tres, ſed quatuor fient earum differentiæ, ex quibus quatuor etiam ſucci prouenient. Quinetiam ſi partium corporis, quas hi nutrire debent, varietas perpendetur, vt quædam ſe offerent, ad quas tres reliqui humores accommodari poſſunt, ita quædam etiam deprehenduntur calidæ & humidæ vt caro, quædam temperatæ vt cutis, quæ non niſi puriore ſanguine nutriri poſſunt. Quocirca neceſſe omnino eſt, præter tres reliquos ſuccos, purum ſanguinem etiam in venis haberi, eúmque longè reliquos multúmque ſuperare. Inepta igitur & iniqua cenſeri debet ſanguinis cum lacte collatio: nec dum ſanguis corrumpitur, vniuerſa eius ſubſtantia in bilem tum atram tum flauam faceſſit, ſed etiam pars quædam manet, aut nondum corrupta, aut corrupti

Rationes eorũ qui dicunt ſanguinem eſſe trium humorum permiſtionem.

Confutatio

Quatuor humorum in ſanguine proportio.

ſanguis ſpeciem oſtendens. Itaque qui intra venas grandiores coërcetur, quatuor illis ſuccis perfunditur, ſed ea proportione, vt in temperata & mediocri conſtitutione purus ſanguis multum antecellat, cæteriſque præſtet: ab hoc deinde pituita, quia dulcis eſt, potéſtque in ſanguinem conuerti, & compluribus partibus nutriendis eſt neceſſaria. Tertio loco eſt melancholicus ſuccus: omnium autem pauciſſima eſt flaua bilis, tum ob nunc commemoratas rationes, tum etiam quòd illius quàm bilis receptaculum capacius & plenius deprehenditur in nobis, quódque ex venæ ſectione, ſi ſanguis aſſeruetur, plus ſubſideat luculéti, quàm per ſummum innatet bilioſi. Ea quidem eſt quatuor ſuccorum in ſanguine permiſtio. Cæterùm id nondum ſatis liquet, ſíntne ij veri humores, & quales in ſuis conceptaculis puros eſſe intelligentia ſenſúque comprehendimus, ánve ad illorum duntaxat ſpeciem atque ſimilitudinem accedunt. Magna quidem & controuerſiæ plena diſputatio, quòd difficile ſit intelligere, vt humores puri ac veri conſiſtant in venis. Etenim quæ (verbi gratia) propriè veréque bilis dicitur, vſquequaque lutea eſt & prorſus amara, ad corpus nutricandum neutiquam habilis & accommodata, nimirum quæ ne propriæ quidem veſiculæ, à qua ingeniti ſenſus voluptate allicitur, alimentum ſit. Eius quippe ſubſtantia ſupra omnem ſanguinis eſt mediocritatem, atque adeò à nutriendi benignitate deſciuit, vt nulla caloris efficientia, nulla concoctionis præſtantia vnquam poſſit in familiarem atque alimentariam reduci. Nec eſt quod dicat quiſpiam, non hanc ſynceram & puram, ſed ſanguini permiſtam corpus nutrire. Si enim omni ſubſtantia totóque genere alimenti rationem exceſſit, quoquo modo benigniorum temperatione perfundatur, integram omnino priſtinámque naturam reſeruabit, atque benigniora fortaſſis in corporis ſubſtantiam faceſſent, illa certè nunquam: quemadmodum neque lapidis aut ferri puluis tenuiſſimus, quanquam cum pane eſt accuratè ſubactus, nutriendi vires conſequitur. Quocirca bilis ea quam in ſanguine atque in venis teneri fatemur, vera haudquaquam eſt: neque eius ſimilitudinem ſpeciémque gerit quæ in folliculum recóditur, maximè ſi integrè ſanum eſt corpus. Hoc & ſenſu comprobamus, nullam animantium partem (ſed ne pulmonem quidem, quem tamen vnum præ cæteris ea nutriri aſſeuerant) commanducatam bilis amarorem referre. Quin & totus ſanguis dulcis eſt in ſanis, qui tamen ſi amara bile perfunderetur, eius ſapore inficeretur, quemadmodum ſi fellis tantulum lactis copiæ iniicias. Præterea vera bilis ſi cum ſanguine in corpus perferatur, vt in ictero, corpus flauo defœdat colore: nil autem tale ſanis accidit. Iiſdem propè rationibus demonſtrari poteſt, nec atram bilem, nec ſuperuacaneam pituitam fieri poſſe conueniens vſquam corporis alimentum. Ex quibus intelligitur quatuor humores qui in ſanorum ſanguine continentur, ſynceros non eſſe, nec eorum naturam exprimere, qui in bilis folliculum atque in lienem coniecti ſunt. At nihilominus ab æſtu, ab exercitatione, à balneis, à calidiorum cauſarum vehementiori occurſatione, non ambigimus partem ſanguinis tenuiſſimam in flauam bilem eámque amaram conuerti, quemadmodum & reliquas ſanguinis partes per-

Non eſſe ſynceros humores in venis.

ſiſten-

ſiſtente ſimilium cauſarum impetu, in affinem ſibi & finitum humorem. Idem propè accidit,& quum ex vehementi obſtructione orta putredo,ſanguinis molem inuaſerit.His ergo ex cauſis præter naturam alii humores,ſanguine gignuntur in venis. Quinetiam plerunque in has permeant ex aliarum partium vitio: bilis quidem flaua quum iecur immodico calore flagrat, aut quum veſicula fellis veluti in ictero intercluditur:melancholicus ſuccus,quũ lien vel obſtructus, vel quauis ex cauſa imbecillior factus,non poteſt ſanguinis limum prolicere: pituita cùm ob frigidiorem intemperiem ingens oboritur cruditas tum ventriculi,tum iecoris,vt in leucophlegmatia. Ab his igitur cauſis puri atque vitioſi humores in venis ſanguini permiſcentur, è quibus illos demum cernimus per multa morborum genera foras ſubter cutem erumpere. Cæterùm corpus quòd omnino ſanum & integrum eſt, quacunque etiam id temperie naturaliter ſit affectum, ſi nec alimentorum vitio,nec aliis externarum cauſarum iniuriis laceſſitur, puros atque ſynceros humores nullos habet in venis ſanguini permiſtos, ſed eo duntaxat modo quem nunc expoſui. Videríne poteſt Hippocrates his contrarium attuliſſe? Libro quem de humana natura conſcripſit, hominem ait, quoad vita fruitur,omnia in ſe continere, ſanguinem,pituitam,& vtramque bilem.Epoto enim medicamento quod pituitæ educendæ ſit idoneum, pituita euometur: eo autem quod bilem flauam purgat,bilis:eo quod atram elicere natũ eſt, atra bilis purgabitur:ſin vulnus acceptum fuerit,ſanguis profluet. Hæc autem accidere compertum eſt quouis die ac nocte,hyeme & æſtate. Verè quidem hæc ſunt ab Hippocrate pronuntiata, verũtamen quæ ex corpore non è venis neceſſariò,ſed aliunde etiam detrahuntur, bilis quippe ex hepate, & è proprio folliculo (pituita (ſi verè pituita dici ea debet) è ventriculo & inteſtinis,melancholicus humor è liene,in quibus locis ſolet eorum humorum aut potius excrementorum copia affluere. His etiam qui incorrupta ſanitate ſunt,idcircò difficiles fieri cenſuit purgationes,quòd quum deſint affines & cognati quos medicamentum trahat humores,ſanguinẽ id & carnes colliquefacit, quò ex his proprium alliciat humorem.Quibus quidem verbis ſignificat,ſana corpora cum ſanguine reliquos humores in venis reuera nõ habere,ſed poteſtate dũtaxat:quia fieri poteſt,vt medicamenti, aut aliarum quas dixi cauſarũ vis & vehementia, & variis partibus ſanguinis varios excitet & proliciat. Hinc iam conſtitui poſſunt & explanari ſanguinis naturalis differentiæ quod alius ſubſtantia ſit mediocri & colore ruber,qui pulcherrimus & optimus appellatur: alius magis flauus & conſiſtentia tenuis, alius craſſior, alius nigrior,alius demum liquidior & albior. Quum autem à priſtina natura deſciſcens,vitio corruptelâque deprauatur, & è limitibus iam exceſſit,non naturalis appellatur. Excedit autem bifariam, aliàs paululum ob leuem modicámque intemperiem ſubſtantiæve mutationẽ nulla ex parte in aliud humoris genus conuerſus:hic quidem etiam tum ſanguis eſt, tamen naturalis minimè: aliàs multum,cùm vel proprio contaminatur vitio, vel alieno perfunditur humore, atque hic non ſimplex, ſed ex multis permiſtus eſt humo-

Hippocraticæ ſententiæ interpretatio.

Sanguinis differentiæ.

Sanguis nõ naturalis duplex.

ribus. Hæc de ſanguine: nunc ad cæterorum humorum differentias pergamus.

Pituitæ & vtriuſque bilis differentia.

CAP. IX.

Humor quid. HVMORIS quidem appellatio quanquam propriè Latinis qualitatem duntaxat eam deſignat, quæ Græcis eſt ὑγρότης, medici tamen ad omnem etiam profluentem, & liquidam ſubſtantiam hoc nominis accommodant, vt id ſit humor quod etiam Græci ὑγρὸν propriè dicunt, quicquid in corpore profluens liquidúmque cernitur, ſiue id chylus eſt, ſiue mucus, ſiue ſputum, ſiue vrina, ſiue ſudor, ſiue ſanguis, ſiue pituita, ſiue bilis tum flaua tum atra. At quum genus hoc omne in *Humorum differentiæ.* ſpecies diuidendum diſtribuendúmque erit, percenſebuntur quidem humorum alii toto genere ſuperuacanei (hos ſuprà vniuerſo excrementorum genere ſumus complexi) alii verò ad nutriendum & corpus ſuſtendandum apti. Horum autem genus duplex chylus & chymus, ille *Succus quid.* fortaſſis cremor, hic ſuccus rectè nobis appellabitur. Eſt quidem chylus in ventriculo: at ſuccus in iecore ortus, & ad corporis nutritionem præparatus. Succorum autem alii primi ſunt & prægredientes, alii ſecundarii & conſequentes, quorum iam antè rationem breuiter explicauimus Primi ſucci quatuor numerantur, ſanguis, pituita, & bilis, tum atra, tum flaua: hi enim ſinguli quemadmodum & ſecundarii, conſtitutionem acceperunt ad corpus alendum, licet id quandoque non præſtent, neque præſcripto fine potiantur. Itaque ſuccorum alius naturalis, qui & omnino vtilis eſt, alius non naturalis, qui nō ſatis probè a- *Excrementorum differentiæ.* lere poteſt. Similiter excrementorum aliud naturale, quod in corpore optimè ſano naturæ legibus prouenit, aliud præter naturam. Naturale aliud vtile, quod vſum quempiam confert in corpore, vt bilis in veſi- *Triplex eſt vnuſquiſque ſuccus.* cula, & quæ in liene eſt melancholia, aliud prorſus inutile, vt fæx alui. vrina veſicæ atque ſudor. Non naturale eſt quod citra naturæ præſcriptum à cauſis præter naturam gigni ſolet Itaque tum pituita, tum vtraque bilis triplex eſt omnino, alia ad nutriendum apta quæ alimentaria dicitur, alia ſuperuacanea, quæ aut naturalis eſt, aut præter naturam. Bilis alimentaria eſt ſanguinis pars tenuiſſima, per venas diſtributa, tum vt affines naturæ ſuæ particulas nutricetur & alat, tum vt reliquo ſanguini qui præ craſſitudine non ſine multo negotio per venas perlaberetur trāſuectionis promptitudinē afferat: quod quum præſtiterit, ſi *Bilis excrementitia & vtilis.* quid minus vtile reſtet ac ſuperfluat, id vna cū ſudoribus defluit & foras erumpit. Superuacanea è ſanguine tanquā excrementū in bilis veſiculā amandatur, proprio deinde ductu in inteſtina illabēs, tū ea ad excrementorū deiectionem ſtimulat, vnde & fuluo colore infecta cōparent, tum lentam & adhæreſcentem illis pituitam detergit & exturbat, *Bilis naturalis duplex.* quæ alioqui immodicè aucta, in grauiſſima incōmoda deduceret. Ea ferè flaua exiſtit, & mediocritatem quandam tum ſubſtantiæ tum coloris obtinet: ex qua tenuis cuiuſdam humoris permiſtione, altera pro-

procreatur colore pallidior & ſubſtantia tenuior: vtraque licet ſuperuacua ſit, naturalis tamen eſt, & naturæ legibus continetur in nobis. Gignitur & interdum bilis præter naturam, genere quadruplex. Vna eſt vitellina, Græcis λεκιθοειδὴς appellata, quam flaua a naturę modo deficiens profert, dum caloris non naturalis acrimonia torretur, vt ex fuluo igneum calorem, & ex tenui ſubſtantia craſſiorem diſſipatione cõſequatur, quæ & colore & craſſitudine omnino vitellorum crudorum ouorum ſpeciem offerat, à quibus nomen ſibi aſciuit.

Bilis vitellina præter naturam.

Auerrhois rectè mihi videtur Auicennam erroris inſimulaſſe, qui vt multa alia peccat, in vitellinæ opinione turpiſſimè labitur, contendens nimirum hanc fieri dum pituitæ aut melancholiæ portio flauæ bili permiſcetur. Hinc in bile egregia illa comminiſcitur maioris & minoris famæ genera, quæ quàm plurimos in deſignandis febrium differentiis, mirificè (ne dicam ridiculè) implicatos & circunretitos tenent. Hac enim opinione vitellinam bilem frigidiorem redderet flaua & naturali, quam tamen multis partibus ardentiorem eſſe inter omnes conſtat. Adde quod ſimplicium humorum differentias dinumeraturus, quaſi inconſtans aut certè iam ſui immemor, ex eorum permiſtione noua quædam & inaudita ſimplicium genera inuehere conatur.

Auicennæ error de bile.

Quas tres hactenus commemorauimus bilis differentias, omnes in iecore generantur, atque in vaſis. Præter has autem aliarum par numerus recenſetur, quæ ſæpius à præcordiis originem habent: vna eſt porracea Græcis πρασοειδὴς, altera æruginis ſimilitudine ἰώδης dicta, tertia ἰσατώδης glauco aut ceruleo colore glaſtum referens. Harum gignendarum eſculenta quædam vitioſa & mali ſucci non modò occaſio, ſed etiam cauſa fiunt, cuius generis cenſentur allium, porrum, cæpa, naſturtium, & ſinapi, maximè eorum folia. Dum enim nequeunt à ventre deuinci, neque in chylum conuerti, ac calorem ſuum magna ex parte retinent, primùm ex illis fit porracea, quæ ſi infixa diutius hæreat & commoretur, perſiſtente ventris incendio, in æruginoſam commutabitur: hæc demum in eam quæ glaſti colore tincta apparet, minus quidem viridis quàm ſuperiores, ſed tantò illis deterior, quantò propius ad nigrum colorem accedit. Gignuntur & hęc genera nonnunquam in venis ac iocinere, ídque per morbos graues & ardentiſſimos, qui vehementi caloris incendio bilem vitellinam exurunt, & in hæc genera deducunt prorſus pernicioſa quidem & exitialia. Ex his demum ſummè vſtis fit & in conſpectum ſe dat atra bilis ea, quę omnium eſt humorum deterrima.

Tres bilis ſpecies in ſtomacho genitæ.

Melancholiæ autem multæ ſunt differentiæ, vna quidem qualitatibus mitior, quæ cum ſanguine in venas peruadens corpori alendo eſt idonea. Hanc medicorũ præcipui vſi ſunt μέλανα καλεῖν χυμὸν, οὐ μέλαιναν χολὴν, id eſt, atrum vocare ſuccum, non atram bilem. Sicuti plerumque melancholicum ſuccum vel melancholicum ſanguinem, non atram bilem. Superuacanea eſt, quam lien ſanguinem expurgans, è iecore prolicit, & in ſe recondit. Hæc quemadmodum & quæ in folliculo eſt bilis, ſanguinis quidẽ non autem corporis excrementum eſt, quippe quæ & lieni & ventriculo non mediocriter conducat. Quocirca naturalis eſt, & nondum atra bilis, ſed ater humor nuncupari debet. Quantum verò huius vel exuſtio-

Melancholici humoris differentia.

Vtilis & nutriens.

Excrementitia.

ne,vel non naturalis caloris vi putreſcens, acidam aut acerbam qualitatem aut acrimoniam contraxit (idem enim putredo quod vehemens incendium ſolet efficere) id quaſi in cinerem conuerſum, conuenit atram bilem nuncupare, quæ omnino præter naturam ſit. Eſt autem ea triplex, vna ex melancholico ſucco vel humore profertur, quæ aut putredinis aut caloris ardore quaſi in cinerem conuertitur. Hæc calida quidem, eſt acris & mordax, eo diſcrimine à ſuperuacua naturali diſsidens,quo fæx vſta ab non vſta. Quem dico cinerem non ei parem exiſtimo, qui exuſtis lignis manet, haudquaquam enim poſſunt humores omni ſuo liquore ſpoliari: ſed ita ſummam dico humorum ſiccitatem & quantam maximam poſſunt in corpore ardoris vi conſequi. Altera ſpecies ex ea fit bile quam vitellinam dixerunt. Exuſtione enim hæc primùm in porraceam,deinde in æruginoſam,pòſt in cæruleam,nouiſſimè in atram omnium pernicioſiſſimam commigrat, quæ tantò certè deprehenditur malignior,quantò bilis melancholia eſt acrior.Ea enim eſt quæ in terram impacta, fermenti more & quodam quaſi æſtu efferueſcens, hanc iactat & excutit:qua ſua craſſitudine parti ſe affigens adhæreſcénſque,eam arrodit & exulcerat:quę demum in perniciem ſemper excernitur: quanquam horum omnium vitiorum altera etiam quodammodo particeps eſt. Ex ſanguine nulla proximè bilis atra profertur.Nam ſi ſanguinem ſtatuamus vel incendio, vel putredine in venis torreri & conflagrare, prius quidem neceſſario pars eius in bilem flauam, pars in melancholiam migrabit, ex quibus deinde non aliæ quàm duæ commemoratæ fieri poterunt atræ bilis differentiæ. Quum autem ſanguis è venis illapſus fuerit in ventrem, in inteſtina aut in aliam interiorem capacitatem, illic quidem primùm concreſcit in grumos, tandémque putreſcit. Excernitur is plerunque liquidæ picis modo nigerrimus, ſummè malignam ac ferè venenatam qualitatem adeptus: hic tamen tum nomine, tum reipſa ab atra bile differt, quandoquidem extra venas à ſe diſcedens non in alios conuertitur humores, ſed totus concreſcens humor eſſe deſiit, nec tum humor dici poteſt,ſed corruptus grumus. Neque ex pituita dulci fit bilis atra. Nam quæ ex cerebro ſtillat, aut quæ in pulmonibus,in ventriculo aut inteſtinis coarceruantur, vehementi calore dureſcit, vti mox erit manifeſtius, nunquam in alterius humoris ſpeciem mutatur: quare neque poteſt ex ea atra bilis ſuſcitari. At verò pituita ſalſa quoniam caloris cuiuſdam præter naturam eſt particeps,ſi vehementius & prorſus torreatur, acrem atrámque bilem gignit, quæ tertia ſpecies eſt: vnde intelligi poteſt non omnem atram bilem ex melancholico aut bilioſo humore naſci. Porrò autem pituita quæ verè & propriè dici meretur, ſuccus eſt alimentarius, totiúſque ſanguinis portio crudior,quæ & ſanguis ex dimidio coctus appellari ſolet. Permanat hæc in venas, tum vt partes frigidas & humidas, cuiuſmodi eſt cerebrum,alat: tum vt ſi aliquando penuria erit ſanguinis, in eum conuerſa reliquis etiam partibus in alimentum cedat. Neque verò vt ſanguinis forma plenè exornetur, neceſſe eſt in iecur ea recurrat, ſed venæ ipſæ ad id operis perfi-

Præter naturam triplex.

Atra bilis quæ ex vitellina fit.

Atra bilis nulla fit ex ſanguine.

Atra bilis tertia fit ex pituita.

Pituita nutriens.

perficiendum, ſatis virium & caloris obtinent. Cæterùm neutra bilis poteſt vlla vi in ſanguinis mediocritatem & benignitatem reduci. Licet enim quandoque adeò refrigeretur, vt fortaſſe qualitatum mediocritatem aſſequatur, non poteſt tamen ſubſtantiæ benignitatem recipere. Atque hæc quidem alimentaria pituita dulcis exiſtit. Ex qua aliæ duæ præter naturam emergunt. Vna eſt quæ acida vocatur, ſummè quidem cruda,& quæ præter primam ventriculi confectionem, vix vllam aut minimam in iecore atque venis accepit. Paucus admodum calor ei ineſt qui perfacilè diſſipatur & euaneſcit, atque tum pituita neceſſitate quadam coaceſſit. Par enim atque vna ratio eſt ac in pleriſque fructuum ſuccis, qui ſi non multo præditi ſunt natiuo calore,poſteaquam ſponte ſua efferbuerint, mox in breui coaceſcunt: quibus autem valentior impertitus eſt calor à natura, ij vt vinum generoſum, diutius in integritate ſua perſiſtunt. Altera pituitæ ſpecies ſalſa appellatur, ex dulci hæc putreſcente nata: quum enim portiones eius quædam vi putredinis aſſæ, reliquæ dulci ſubſtantiæ permiſcebuntur, ſalſum hunc ſaporem inducent, quod & in maris aqua fieri demonſtrant. Tres hæ pituitæ ſpecies conſiſtunt in venis, prima quidem naturalis,reliquæ duæ præter naturam: quarum omnium materia à iecore ſumpta eſt & initium duxit, qualitas autem aliunde irrepſit à cauſis quæ contra naturam ſunt. Superuacua pituita extra venas conſiſtit,cuius ſunt differentiæ quatuor.Vna eſt pituita tenuis & aquea, qualis plerunque aquæ modo ſtillat è naribus, aut è cerebro in plurimas corporis partes illabitur. Altera cenſetur muco ſimilis, quam corporis calor ex illa tenui ob modicum lentorem cuius particeps eſt, ad muci conſiſtentiam coëgit. Hæc ſi caloris vi & appulſu tantam adiſpicatur craſſitudinem, vt iam partibus concluſa poſſit adhæreſcere, vitrea tum appellabitur, quæ tertium genus eſt. Ad extremum verò cùm ex concretione ſic iam dureſcet, vt à lapidis aut gypſi duritia non procul abſit, quarta tum emerget quam multi gypſeam appellant. Hanc ſæpe deprehendimus in pulmonibus & in digitorum articulis, accepto quidem ex diſtillatione principio, tandem in extremam tophi & calculi duritiem euaſiſſe. Ea certè omnis eſt atque integra humorum explicatio,ex qua liceat cognoſcere qui ab excrementis,quíve à venarum ſuccis ortus ſui primordia acceperint. Nunc de animalibus functionibus tranſigendum nobis eſt.

Pituita acida.

Salſa.

Pituitæ excrementitiæ quatuor genera.

De animalibus functionibus.

Cap. x.

QVEMADMODVM altrix illa, quin potius tota naturalis pars animæ, in vnum corporis alimentum prorſus incumbit, ſuáſque omnes in id geſtiones confert: ſic altera pars animæ quæ ſentiens eſt & appellatur,in iis rebus externis verſatur, quæ circumiectæ ſunt nobis, totáque negotiatur vt illarum cognitionem capiat, ſuiſque miniſtris & nuntiis ſenſibus rerum omnium notiones in ſe comprehendat. Hæc

Sentientis animæ vis & materia.

illius molitio, hæc agitatio, qua aſſiduè concitatur & impellitur, quæ qua ratione obiri perficíque ſolet, verbis explicare conabimur. Sentiens anima quemcunque illa ſubſtantiæ modum eſt adepta, cerebri corpus tanquam propriam arcem ingenitúmque domicilium elegit, omnium quas dixi facultatum vires in ſe ſuóque quaſi ſinu complexa. Has quidem propriis quibuſdam functionibus & muniis exponit, ad quas varia inſtrumenta confert & accommodat.

Spiritus animalis primũ inſtrumentum.

Omnium primum ſpiritus eſt animalis appellatus, qui ex vitali per ceruicis arterias in contextum admirabilem ſublato, primùm elaboratur, deinde in interiore altero cerebri contextu, qui à ſecundis nomen habet, vi cerebri ingenita in animalem conuertitur. Illic non ſpecie & dignitate præfulgens, ſentientis animæ vires conſequitur, & ad illius cuncta munia illo ſe ſplendore aptat & comparat. Hoc plurimo conferti ſunt ventriculi, interioréſque cerebri ſinus, vnde tanquam è iugi fonte per neruorum ductus & canaliculos, tum in ſenſuum inſtrumenta, tum in muſculos motores profluit. Hic autem quum iam inſidet, aliam fortaſſis ſpeciem ex partis natura ſuſcipit, qua particulatim illi addicta eſt, eiúſque ſeruitio prorſus mancipatur. Quod ſi eſt, non vnus idémque fuerit videndi, audiendi, odorandi, guſtandi, atque tangendi ſpiritus, quinetiam ab illis longiùs diſtabit qui motioni deſtinatus eſt.

Corporis inſtrumenta.

Alterum inſtrumenti genus ex craſſiore magíſque terreno corpore conſtat, vt in quo tum ſpiritus ille, tum externarum rerum imagines conceptæ ſeruari debeant. Non vna id eadémque vbiq. ſubſtantia præditũ, neque vniuſmodi, ſed multiplex & varium.

Varia ſentientis animæ inſtrumenta.

Interiorum motionum cerebri corpus inſtrumentum eſt, quod varia & multiplici ſua conformatione ad omnes animi actiones agitationéſque ſeſe iungit & applicat, viſioni verò oculus & qui ad hunc pertinent nerui, auris auditioni, odorationi nares & cerebri papillæ, guſtatui lingua, tactioni tangentium neruorum propagines, vt motioni duriores & muſculi in quos illi ſe fundunt, ancillantur & miniſtrant. Varia hæc ſunt inſtrumenta corporea, in híſque ſpiritus ſiti diſpares & varij: ſic & facultates quæ ab illis omnem agendi rationem acceperunt, neque quicquam poſſunt citra illorum opem præſtare non modica varietate diſtinctæ ſunt, tametſi omnium vna eſt eadémque ſubſtantia. Quæ igitur ſic comparata ſunt organa, vt in ſubiecta conformatáque materie familiarem quendam ſpiritum obtineant, in eóque ſpiritu facultatem, quæ organi ſpecies eſt & ratio, ea quidem idonea fiunt & concinna ſuis muneribus obeundis. Quæ qualiter compleri abſoluíque poſſint, hoc iam contextu ſigillatim aperiam.

Quo diſtẽt ſenſuum actiones.

E ſenſibus externis alij contrectando munere ſuo funguntur, vt tactus & guſtus, qui non niſi coniuncta ſibi percipiunt, aliæ medij cuiuſdam corporis interpoſitu ſentiunt, vt viſus, aut auditus & olfactus. Corpus autem id medium intercedens, aut aër eſt aut aqua: vtrunque enim alimentum ad inuectionem eorum quæ ſentiuntur idoneum eſt: nam colores & ſonos per aërem percipiunt quæcunque terrenæ gradiuntur aut ſerpunt animantes, per aquam verò aquatiles.

Sonus vt fiat.

Dura itaque & ſolida corpora, quum aut in aëre aut in aqua inuicem colliduntur, ſonum edunt ac ſtrepitum, in hac quidem obſcurum, in aëre verò perſpicuum: maximè verò ſi

rò ſi

rò ſi illa leuia ſint concaua & ampla quæ celeribus & magnis ictibus confligant. Aer igitur qui inter dura corpora confertim & impetu in ſe incurrentia continetur, primùm ſonitum efficit. Hic quidem non illinc abiungitur, vt ad auditum ipſe accedat, ſed proximum ſibi & continuum aërem commouet, atque hic repentè alium, donec ſucceſſione continenter ad auditum motus perferatur: quo more in fluctibus cernitur alter alterum trudere, qui pulſus deinde ſequentem impellit. Hinc accidit, vt non ſimul ac corporũ alliſio conflictúſque inciderit, ſed aliquantò poſt ictum ſonus audiatur, priúſque à propinquo quam à longinquo. Sic exterior aër agitatus impulſúſque, per auriũ tortuoſos & flexuoſos anfractus motu perplacido, citra vllã turbam fertur, peruaditque aduſque interiorem illum aërem membrana obtenſa concluſum & auribus ingenitum. Huic autem membranæ aſſidens, blandè eam ferit & concutit, vt ea agitatione tota ſtrepat & perſonet. Externus aër tum demum cum interiore illo continuatur & adhæreſcit, illiúſq. interuentu audiendi ſpiritui, qui cũ illo implicitus eſt, confertur: hoc demum exploratore & miniſtro recepta ſtrepitus imago, ad ſentiendi principium tranſmittitur. Sed hæc apertiùs iudicabuntur æſtimabuntúrque ex odorandi ratione. Nam cedrus, thus, aliíque odores incenſi calefactíque ſuauem & iucundum odorem ſpirant, qui in arido quaſi fumo ſitus eſt. Hic ſenſim tanquam vapor per intermedium interiectúmque corpus conuolat & ſparſus euehitur. Medium autem id corpus, aut aër eſt, aut aqua: nam piſces & aquatilia quæque, quamuis ſpiritum non ducant, odorari tamen comprobatum eſt. Quanquam verò iam odor propius ad nares appelletur, non tamen prius poterit reſpirantibus animalibus odorandi ſenſum mouere, quàm viæ quæ è naribus per os ſummum & meninges in cerebrum pertinent, pateſiant, poſſitque vnà cum attracto ductóque ſpiritu odor vt ad pulmones, ſic ad cerebrum olfactúmque permeare. At quibus promptus atque expoſitus in aperto eſt odoratus, neque operculo tanquam vallo quodam communitus, vt apibus & [inſectis (ſic enim recentiores Latini, nec ineptè appellant] ea ad odores è longinquo conueniũt, & citra vllam reſpirationem olfaciunt, ipſique odores non attracti illorũ ſenſum feriũt & incitant. Quod ipſum piſcibus & his quæ in humore degunt accidit. Nam ſine anhelitu & ſpiritus reciprocatione videntur odorari. Ad illorũ ſimilitudinem accedit & viſio. Color enim aut fulgor perſpicuum medium colluſtrans, in conſpectum oculúmque cadit. Id medium aut aër eſt, aut aqua, aut vitrum, aut cornu, aut aliud quod iſtorum naturam imitatur. Hæc autem ſi idonea futura ſunt ad videndum, pellucida fieri oportet & luminis præſentia colluſtrari. At lumen neq corpus eſt, neq. quicquã quod à corpore excidat aut defluat, alioqui pedetentim neque puncto temporis poſſet medium omne circuniectum illuſtrare, neque in perſpicuum corpus omnino penetrare. Itaque lumẽ eſt actus & perfectio perſpicui, ex lucidi corporis præſentia. Quicquid aſpectũ ciere debet, id ſi ſimplex color eſt, in medio perſpicuo eóque illuminato oportet conſtitui: ſi verò ſplendidum & fulgens eſt, vt fungus, vt putre & præaridum lignum, vt vermis, & quicquid

Auditio vt fiat.

Odorum effuſio.

Inſecta & piſces vt odorantur.

Color.

Lumen.

noctibus collucet, conſpici quidem non poteſt in lumine, quia exiguũ eius lumen maioris ſplendore offunditur: at in tenebris iſtorum vnum quodque videtur ſenſúmque ferit, quòd proximum circumfundentem aërem leuiter illuſtrat, vt ſe potiſſimùm vendicet à tenebris. Ignis verò quòd ancipitis ſit naturæ, & in tenebris & in lumine videtur: noctibus enim ſuo lumine propinquum aërem illuſtrat, vt non is modò, ſed alia etiam videri poſſint: interdiu verò perſpicuum iam medium tanquam color aliquis mouet. Fit autem viſio quum perſpicuum illuminatúmque aërem medium rei color aut imago afficit, aër deinde aduſque oculum protenſus affectúſque aſpectum concitat. Tum enim rei aſpectabilis imago per pupillam in cryſtallino humore excipitur. Hinc demùm prouehente ſpiritu, per opticos neruos in cerebrum & commune ſentiendi principium confertur. Hoc autem diſcrimine ab auditione & odoratione ſeiungitur, quòd in his motione non derepente, ſed paulatim per media facta, ſenſus feriatur: in viſione autem non progreſſione, ſed ſubitò facta medii aëris mutatione, quemadmodum & luminis appulſu, rei ſpecies cernendi obtutum ſtatim mouet. Vnde intelligi poteſt non defluentibus quibuſdam quaſi exuuiis à re conſpecta ad oculum demiſſis viſionem fieri, quia nõ continuò vt obiecta res eſt videretur: & priùs propinquo quàm diſtanti ſe proderet. Adde quòd tãta coloris aut imaginis amplitudo exiguo oculo excipi non poſſit. Neque præterea viſio fit, foras à conſpectu erumpente lumine, quod cum alio externo iunctum coëat, nec ſpiritus radio ab oculo per medium in obiectam rem incidente, qui pari angulo reſiliens in obtutum referatur. Quomodo enim tantus prodire poſſit, qui repentè ad aſtra vſque pertineat, omnémque interiectum aërem quantus eſt impleat? Quod ad iſtius fidem afferri ſolet de baſiliſco, aut muliere cui menſtrua defluit purgatio, inefficax prorſus & irritum videtur: nam neque baſiliſcus hominem interemit, neque mulier quum menſes profluunt, ſpeculum præſertim æneum polluit atque fœdat videndi ſpiritu ab oculo manente, ſed tetro quodam & diro vapore, qui foras vt ab ore & à reliquo corpore, ſic etiam ab oculis erumpit, & emanat. Hæc eſt eorũ ſenſuum ratio, qui non niſi medii cuiuſdam interpoſitu obiectas ſibi res comprehendunt. Guſtus autem & tactus medio corpore non indigent, ſed coniunctione quadam & contrectatione functiones ſuas obeunt. Etenim ſi vel ſapor in guſtandi neruum, vel calor pungénſve ſtylus in nudum apertúmque tangendi neruum incidit, eximiè & acriter ſentitur, quanquam nulla caro media intercedet. At verò ſi aut pupillæ rem cãdidam adiicies, aut aëri qui auribus eſt ingenitus ſtrepitum inculpabis, aut in narium ductus odorem penitus immittes, nulla omnino vel obſcura erit perceptio. Itaque ſapor ſucco humoríque permiſtus, aut (eius enim qualitas quædam eſt & affectio) ſimul ac adhibetur admouetúrque linguæ, diffuſus cum humore guſtum incitat, móxque ſpecies eius & imago vi ſpiritus in primatem ſenſum infertur. Quòd ſi fortè in duro concretóque corpore, vt in ſale ſapor erit, id non antè poterit ſenſum mouere, quàm calore liquefactum & dilapſum diffundatur, Quicquid autem mollitia fluere & effundi non poteſt guſtandi ſen-

Viſio vt fiat.

Viſio quo diſtet ab aliis ſenſibus.

Multarũ opinionum confutatio.

Qui ſenſus medio non indigent.

Guſtatus vt fiat.

di ſenſum prorſus non afficit: quemadmodum neque cui arida & ſcabra lingua ex morbo torretur, is bonus eſſe poteſt ſaporum æſtimator. Tactionem porrò fieri conſtat, ſi tractabiles qualitates qualeſcunque eæ ſint, aut carnis, aut etiam nullius corporis interuentu proximè ad tangendi neruum accedant. Contendit Galenus in extremis corporis partibus tactum proximè fieri, nulla qualitate per neruos in ſentientis animæ principatum relata: neruum cerebri, veluti ſurculum arboris partem eſſe, in eóque cerebri totam vim contineri, quæ tractabilium qualitatum affectiones diſcernat: in eo autem ſenſus facultatem conſiſtere, in quo quidem & ſenſus ineſt doloris. Quòd profectò ſi conficit, idem de aliis quoque ſenſibus erat afferendum. Horum ſiquidem nerui tum molles ſunt: tum ſubſtantiæ cerebri finitimi, vt idcirco ad illius naturam propiùs debeant quàm tangentes nerui accedere. Deinde verò quæ tangendi neruis interceptiones & obſtructiones obtingunt, ſubditis particulis ſenſum motúmque adimunt: quod dilucidè commonſtrat tangendi vim non eſſe neruis ingenitam, ſed à cerebro quemadmodum & reliquas continenter defluere & illabi: neque externum tactum poſſe rerum qualitates diiudicare, ſed inſtrumentum duntaxat eius eſſe facultatis quæ princeps in cerebro conſedit, illúcque oportere omnium ſenſu conferri. Hæc ſingula mihi ſatis videtur Hippocrates duobus confirmaſſe aphoriſmis, quorum altero ait, Dolentes parte aliqua corporis, ſi omnino dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat: altero, Duobus doloribus non eodem in loco infeſtantibus, qui vehementior eſt, alterum leuiorem obſcurat. Hoc igitur omni ſenſui commune eſt, vt perpetiendo ſentiat: primùm enim ſenſus omnis ab ſubiecti corporis qualitatibus afficitur, mutationémque ſubit. Hæc iſta mutatio ſenſus nondum eſt, ſed quę fit eius apprehenſio atque cognitio. Quum enim princeps illa ſentiendi vis ab arce cerebri per neruos in ſenſus ſingulos diſtributa, affectiones quæ illis obtigerunt percipiet, tum quodammodo & rudius ſentire dicetur: propriè verò quum eas cerebro communi ſentiendi principio renuntiabit. Senſum autem affici immutaríque ab externis qualitatibus, non ſic propriè audiendum eſt, vt priore qualitate excuſſa nouam accipiat: neque enim à calore albeſcit oculus, neque à ſono exacuitur aut obtunditur auditus, neque à dulcedine palatum dulceſcit. Sed vt aureum ſigillum in ceram, non aurum, ſed imaginem imprimit, ſic propemodum & res externæ ſola forma ſenſum impellunt, corúmque ſimulachra & ſpecies ſine materia ad ſenſum perueniunt, quas hic foris illapſas intra ſe admittit præaltè condendas. At verò quam ſenſus imaginum impreſſionem dicitur accipere, non partium eminentia, vt quæ annulo ſignatur, iudicamus. Nam calori, ſapori, odori qualis figura decernetur? Nullam igitur ille conuerſionem mutationémve ſuſtinet, neque priorem ſtatum exuit, quin potiùs dum rerum cognitionem & iudicium incumbit, quem ſtatum habebat, agendo gerendóque excolit, perficit & confirmat.

Tactio vt fiat.

Lib. 7 de placitis. Hip. & Platonis.

Expoſitio, aut fortè confutatio.

Vt ſenſus affici dicantur.

Senſus interioris functiones.

Cap. xi.

Rerum ſpecies in ſenſibus aliquã tum conſiſtere.

QVÆ ſic communiter in ſenſus omnes ab externis rebus inuehuntur imagines, non modò habentur & conſiſtunt, dum ſenſus in geſtione actúque ſunt, ſed etiam quum abiunctis rebus externis ab opera diſceſſere, moram quandam in illis trahunt atque retinentur. Ita enim ſi quis de Sole in opacum ſe conuertat deflectátque, primùm offuſus nimio ſplendore nihil cernit, deinde veluti album quiddam aut viride, quod in puniceum mox ſe conuertet, proximè in purpureum, atque ita deinceps in alia, poſtremò in atrum à quo demum euaneſcit. Si quid rubrum aut viride conſpexerit, quicquid deinde ob oculos incidet, concolor apparebit. Si ocyſſimè in labentem amnem oculos coniiciat, ex vna vertigine quæcunque ſtant in littore moueri videbuntur. In alis porrò ſenſibus à validis ingentibúſque ſonis ſtrepitus relinquitur: à vehementi fœdóque odore, olfactus fœditatem aliquantùm retinet, fitque in reliquis ſimiliter. Iam verò ſenſuum inſtrumentis acceptæ formæ illæ ſpeciéſque rerum, mox per neruorum capacitates atque ductus vehente ſpiritu in cerebrum commeant: adeò vt quum ſenſus exterior rerum quæ foris ſunt occurſu pulſatur, interiorem pariter impellant & excitent illarum ſimulachra. Hæc enim ſenſus interioris obiecta ſunt, in quæ is incumbit, quemadmodum externi in res externas ſibi obiectas. Itaque ſpecies illæ rerum ab externis ſenſibus præteruehuntur & permeant in commune idémque principium, in quo ſita eſt primaria ſentiendi anima, huic ſenſus ſuis quique officiis omnia annuntiant ſpiritu inuecta, quæ antè ſe poſita prima cognoſcendi facultate comprehendit ac percipit. Eſtque illius munus perceptio atque cognitio: quæ ſi fixa eſt, attenta & diuturna, cogitatio aut meditatio dici ſolet. Atque quamuis expers ea ſit corporis, indiuidua & vna, quia tamen complurium poteſtatem habet, multa & varia cognoſcit, horum diſcrimina cernit, eáque tandem diiudicat. At nequaquam illa componit, connectítque, vt in eis verum aut falſum quicquam conſtituat, aut vllam argumentationem concludat: id enim ſolius eſt mentis & intelligentiæ, de qua mox dicetur. Verùm quæcunque comprehenderit ſimplicia & indiuidua ſimulachra, aut ſeorſum illa diſcernit, aut temerè congeſta, nulla copulatione, nulla complexione in aceruum confert. Quò fit, vt actio ea qua vel gallina pullos primùm cognoſcit, deinde diſcernit, vel ouis lupum inimicum prehendit, ſecretio potius cenſeri debeat, quàm iudicium aut exiſtimatio. Sub hæc autem inſurgens & in opus erumpens conſeruatrix illius facultas, ſuſcepta è ſenſibus ſimulachra amplectitur & continet, móxque tum propria vi & poteſtate, tum illorum adnixu & impulſu, in cerebri corpore illa inſculpit & conſignat, citra vllum materiæ veſtigium, ea autem diutiùs manent abeunte & ceſſante omni rerum cognitione. Hæc quidem eorum conſeruatio quædam eſt memoria, quam frequens ſtabilit meditatio. Spectra cerebro inuſta aliàs alia ſe magis minúſve expromunt & obiiciunt.

Vt ſẽſus interior afficiatur.

Cognitio.

Cogitatio.

Diſcretio, ſeu diſtinctio.

Memoriæ conſeruãs.

ciunt animæ ſentienti, prout illuſtriùs obſcuriúſve impreſſa fuerint. Inter vigilias igitur quum externarum rerum turba & occurſatione primarius ſenſus non admodum diſtractus tenetur, tum ſimulachrorum ſtimulis agitatus in ea penitus incumbit, atque tum vſus comminiſcendi illa & fingendi facultate, quæ Græcis eſt φαντασία, illa quidem per ſe, & vt ſimulachra ſunt, obſertit, aliàs quidem ſimplicia & qualia fuerant inſculpta, aliàs commiſta atque confuſa citra vllam compoſitionem aut copulationem. Neque hoc tantùm, ſed ex illis quoque nouas formas & ſimulachra effingit, quæ nunquam ſenſibus percepta fuerant, & in ea pleruunque trahitur, quæ rerum natura & vniuerſi ordo non admiſerit, vt in Sphinges, Hippocentauros, tricipites homines, atque in huius generis monſtra innumera. Hæc eadem altiùs ſeſe attollens, nonnunquam (vt ouis viſo lupo) ex ſpectris horrendum quiddam & formidoloſium comminiſcens, inimicitiam elicit ſenſu non perceptam: at ſi delectamentum quoddam iucundè comprehendet, vt ouis conſpecto benigno paſtore, amicitiam ſuſcipiet & inducet. Sic tamen illa fingens, omnia commiſcet & congerit, citra aptam compoſitionem, ex qua verum aut falſum elici poſſit, & citra vllam rationis complexionem, quæ ſerie quadam rerum & ſententiarum ex aliis alias connectat. Hæ quidem ſunt beluarum functiones præſtantiſſimæ, iis quodammodo reſpondentes quas ratio & intelligentia in nobis efficit. Veruntamen quanto hæ interuallo diſtent ab illis, palàm & apertum fiet de ſequentibus. Ab actionibus autem diſcernentis facultatis hæ diſtant, & eo diſcrimine ſeiunctæ ſunt, quòd illę ſint comparationes & collationes quędam eorum quæ ex ſenſibus hauſta acceptáque fuerant, hæ verò nouæ ſunt confictiones formarum, quæ ſunt ſupra ſenſum, ab his ductæ quæ aliquando ſub ſenſum inciderant. Iam verò quum accidet primatem ſenſum ſic derelicta ſeruatáque ſpectra contueri, vt non illa per ſe duntaxat contempletur, neque ex illis in nouas effigies abeat, ſed ex illis vſus opera facultatis memorandi in res externas ſe referat, vnde ſpectra illa prodierant, ſimúlque percipiat ſe aliquando illas cognouiſſe, tum meminerit earum, erítque ipſa illius actio memoria, non illa quidem patiendi, ſed planè efficiendi. Eæ quidem ſunt functiones omnes, quas primarius ille ſenſus & promiſcuus inter vigilias facultatum ſuarum opera obit & exercet. At quando fieri non poteſt vt perpetua ſit ſenſus agitatio, ſed neceſſum eſt, quum ſpiritus vigiliis ſupra modum diſperditi fuerint atque diſſipati, agitationis vigorem prolabi & quietem ceſſationémque ſuffici, tum proculdubio arctior ſomnus obrepet. At quum multa corporei vaporis exhalatio vi caloris è vino & cibis in principem ſenſum efferetur, quod pueris & temulẽtis ferè obtingit: aut quum larga frigidi humoris eiúſque ſuperuacanei copia ſuperioribus ſedibus ſe inmiſcuerit velut in lethargo, vbi quaſi nexu quodam & impedimento ſit primus ſenſus offunditur, vt ſe minimè poſſit extricare: ſomnus vtique intercedit, & functiones omnes concidentes deiectǽque manus dant ſopori. Sic arctior atque profundior ſomnus occupat, non modo externi ſenſus, ſed & interiores facultates conſopitæ iacent, vt neque diſcernere, neque fingere & comminiſci quicquam poſſint, nullámque

Ima inatio.

Memoria efficiens.

Somnus.

Inſomnium quãdo nullum ſit.

N

ſeparabilis ſemper illis inſidet: reliquæ non item. Quæ ſentiens & animalis dicitur, fit dum appetitus aut ab iis quæ intus ſunt rebus, aut ab iis quæ extrinſecus irruunt impellitur. Res interiores ſunt venereus ardor & ſtimulus in pudendis ortus ex ſemine: ventriculi maximéque ſtomachi exinanitio & immoderata ſiccitas: ſanguis aut bilis in cordis ſinubus efferueſcens. Externæ autem res ſunt, quæcunque ſubiectæ ſenſibus illecebris & cupiditatum lenociniis eos proleƈtant & irretiunt. Itaque ſi in pudendis congeſta eſt ſeminis copia, ea primò pruritum quendam & titillationem naturaliter inuehit: hæc deinde ſenſum, mox verò interiorem ſentiendi facultatem mouet, non modò vigilantibus, ſed & plerunque dormientibus nobis. Ab animaduerſione demum rei delectabilis vt appetitus impulſus fuerit, eam quàm mox ardenter expetit: atque tum in conditionem ſtimulantis rei ſe conuertens, libidinem parit, quæ ipſa eſt propria venereorum cupiditas & appetitio. Quum ſtomachus ſupra modum exinanitus triſti quodam ſenſu afficitur, comprehendens vis illa interior irritata, cibum & epulas concipit, illarúmque ſpectra ſibi obuerſat, quæ deinde appetitui oblata, eum inuitant & alliciunt: hinc demum concitus, captúſque rerum ſuauitate, in illarum deſiderium fertur, & in eam cibi auiditatem irruit, quæ fames appellatur. Haud diſſimiliter aridiore facto ſtomacho, ſitis accenditur, quæ humidi frigidíque deſiderium eſt. Vtranque appetitionem, ſitim inquam & famem, genus vnum comprehendit, quod eſt cupiditas & cupedia. Cæterùm circa cor bilis aut ſanguis efferueſcens illud vſque adeò incedit, vt odij, inimicitiæ, aut vindictæ imagines communi ſenſui obiectet, quibus apprehenſis excitatur animalis appetitus, qui cordis irritamento, compulſus in interiorum animi perturbationem, ceu bonũ quoddam ſit, incurrit: vniuerſum hoc appetitionis genus Græcis eſt θύμωσις. Quum porrò rerum externarum blandimentis pulſatur vis illa interior apprehendens, mox in illarum deſiderium communem ſentiendi appetitum adducit, qui ardenti rei vtilis deſiderio inflammatus, mox deinde peculiarem quendam appetitum irritat & illicit tanquam adminiſtrum, vt amborum communi concurſu & opere appetitio proueniat. Quæcunque boni malíve ſpecie nobis obiecta fuerint, ea ſi cum ratione ſequimur aut fugimus, tum appetitio eſt rationis particeps: quum autem aduerſus rationem incitamur vehementiùs, & delectationis vis eſt maior quàm rationis, tum contra mentis decretum allicitur appetitio quæ ratione vacat. Primùm igitur ab obiectis illis turbido motu & inimiciſſimo mentis vitæque tranquillæ ratio concitatur & inflammatur: quúmque illa ſe ſæpenumero iactant inconſtanter, vt animi ſtatum conturbent, perturbationes inſunt. Hæ autem cùm iam diutius inueterauerint, & tanquam in venis medulliſque inſederint, tum morbi exiſtunt & ægrotationes, quarum omnium fons & veluti genus eſt intemperantia. Sic enim quum inſurgit vehemens vini appetitio, neque adhibita ratio hanc ipſam perſanat & reſtinguit, tum excitata iecoris & ſtomachi cupedia ſe ſatiat ebrietate, quæ ſi frequens erit naſcetur demum ebrioſitas: hæc quidem ægrotatio eſt & affectio manens, illa verò perturbatio mouens. Similiter ſolent cæteri intempe-

Cauſæ quæ mouent appetitum.

τὸ ἐπιθυμητικόν, id eſt, libido.

τὸ θυμῶδες, ira.

τὸ ὁρμητικόν.

Perturbationes morbos præcedunt, vt actus habitum.

Vi à cauſis externis incitetur omnis appetitus.

rantiæ morbi enaſci, inhærere, & penitus inſeri. Sic iugi formoſæ mulieris intuitu & apprehenſione, communiſque illius & promiſcui appetitus incitatione, in teſtes & pudenda promotio fit, & illapſio ſeminis ac ſpirituum: vnde licet nulla prius ſubeſſet interior cauſa, tum nihilominus libido incenditur. Sic non modò homines, ſed equi & beluæ, audito tubarum ſonitu ſtrepitúque armorum, excandeſcunt, animíque impetu rapiuntur. Sic quum quis læſus eſt iniuria, eius apprehenſione vis animoſa cordis, quæ eius eſt appetitus, Græcis dicta θύμωσις, incitatur, quæ cùm eam vindicare & vlciſci cupit, neque rationis manſuetudine lenitur, tum ira exardeſcit: hæc ſi mox deſiſtat, excandeſcentia dicitur: ſin inueterata ſit, odium: ſi acerbior, diſcordia: ſi vlciſcendi tempus obſeruat, inimicitia. Horum omnium offenſio contraria eſt verecundia.

Offenſio, ſeu defectio cõtraria exuperantiæ.

Quum vehemens eſt de diuitiis expetendis opinio, cordis appetitio non refrænata rationis liberalitate, in auaritiam effertur, cui contrariam offenſionem habet prodigus. Quum denique maximi fiēt optimíque iudicabũtur honores, horũ ſtimulis hæc vis inflãmata, in ambitionem trahetur, cuius contraria eſt animi demiſſio & abiectio, mediocritas autem animi magnitudo.

Deſideriũ eſt futuri boni.

Sic quidem futuri boni opinione excitari ſolent cupiditates.

Metus futuri mali.

Cæterùm futuri mali apprehenſio, ſi adeò vehemens erit, vt ſuperato ſpretóve rationis imperio animus fortitudine non conſiſtat, tum metu conturbabitur: qui ſi malum propinquum eſt, timor: hic autem ſi permanet, formido: ſi laboris metus erit, pigritia dicetur: ſi valdè concutiat, terror: ſi mentem de loco mouet, pauor: ſi vltrà proceſſit, exanimatio. His modis quæ cupiditas mala & contraria cenſuerit, ſolet effugere.

Ægritudines animi.

Vbi verò iam mala inſtabunt, aut ſperata bona non accedent, animi fient ægritudines: dolor quidem crucians, angor premens, luctus ex interitu, mœror cum fletu, lamentatio cum eiulatu, ærumna cum labore, afflictio cum vexatione corporis, ſolicitudo cum cogitatione, moleſtia permanens, deſperatio ſine vlla rerum expectatione meliorum.

Voluptates animi.

Contrà verò ſi potiatur rebus ſecundis, aut aduerſis ipſe careat, voluptate perfruetur: hæc autem ſi placida eſt, atque conſtans gaudium dicitur: ſi profuſa & inanis, lætitia: ſi magis geſtiens & ſe efferens inſolentiùs, iactatio.

In quæ bona feratur vnumquodque genus cupiditatis.

Ex quibus intelligitur animalem appetitum vnicum eſſe, qui cupiditas appellatur, ſed dum ſingulis ſeſe accommodat, varias parit cupiditatum differentias, honoris, gloriæ & diuitiarum ambitiones, quæ ad θύμωσιν & animi impetum referuntur, quáſque Plato ex corde naſci commemorat: quum verò corporis bona procurat, cupediam & libidinem exuſcitat, idque primùm e iecore. Vnde quum tria ſapientiæ ſtudioſi bona ſtatuerint, alia corporis, alia fortunæ, alia verò animi: quúmque omnis appetitio boni cuiuſdam, aut veri aut ementiti gratia ſit, in idque referatur, quæ ex iecore ſurgit concitatúrque appetitio, in corporis bona duntaxat irrumpit: quæ autem ex corde manat, in fortunæ externis bonis verſatur: at quæ animi ſunt bona, hæc ſola voluntas appetituum regina conſectatur, de qua ſeorſum mox diſſeretur.

De progreſſione & tactione.

CAP. XIII.

QVONIAM verò vna appetitio cuncta animantia ad mouendum impellit, proximum his eſt vt de inceſſu atque tactione contem plemur. Horum quidem operum facultates vna continentur eſſentia, quæ in cerebri corpore collocatur: ſed quæ tamen variis inſtrumentis vſa, vnicuique tum operi, tum facultati peculiare quoddam & idoneum accommodat. Non enim tutum fuerat eſſentiam illam animæ in cerebro tanquam in arce poſitam, in longinquis & extremis corporis partibus munia quædam obire, niſi ſatellitibus & ſuarum virium quaſi internuntiis vteretur. Quocirca in omnes ſenſus externos, in omnes corporis partes, quæ extra arcem illam & extra caluam poſitæ ſunt, anima ſpiritus emittit tanquam adminiſtros & portitores virium quas à ſe diffundit, munus quódque ſuum expleturas. Interiores autem functiones & munera plenè exequitur, citra vllum ſpiritus ſubſidium. Itaque ſpiritus is verè primum cenſeri debet animæ inſtrumentum, quod ad externas functiones accommodatur: deinde nerui, mox ſenſuum organa & muſculi. Quòd magna quidem aſſiduè fiat in motibus ſenſibúſque ſpirituum diſſipatio, neceſſe eſt magnam iſtorum vim & vbertatem in arce contineri. Eorum materia continenter è corde per carotides ſuggeritur, præparatúrque in admirabili contextu, ac dein in choroide vi ambientis cerebri in animalem ſpiritum conuertitur, qui priores ventriculos prorſus implet. Ex his autem in ſenſus & muſculos, hac ferè lege diſtribuitur. Cerebri corpus iugi conſtantíque agitatione, cordis more, ex ſe & ſua ſponte mouetur, nunc ſe in amplum diffundens, nunc in anguſtum reducens: quapropter inter meninges inane ſpatium natura reliquit, quantum celebri dilatationi conueniret. In eo motu dum cerebrum ſe contrahit, compreſſíſque lateribus interiores ſinus coarctat, ſpiritus è prioribus ventriculis, tum in poſteriores, tum in ſenſuum inſtrumenta profundit. Dum autem ſeſe latiùs explicat & aperit, ex contextuum arteriis vitalem ſpiritum, ex naribus aërem allectat & attrahit. Hoc ipſo temporis momento via quæ ex tertio ventriculo in poſtremum ducit, prorſus conniuet, & ab inſidente epiphyſi, cui à verme nomen eſt, inter glutia concidente atque prolapſa intercluditur, vt nihil ſpiritus poſſit tum ex poſtremo illo ſinu in medium remigrare. Contrà verò accidit in cerebri contractione: epiphyſi enim ſublata, ipſíſque glutiis amplius diductis, via patet liberior, qua ſpiritus ex tertio ſinu in quartum influat. Quantum igitur cordi valuæ, tantum cerebro vermis & glutia conducunt. Sic diffuſi diſperſíque ſpiritus, irrigant implentque ſenſuum inſtrumenta: ſic poſtremus ille ventriculus ſpiritu ſemper confertus eſt, qui leui quadam mutatione accepta in eam capacitatem illabitur & influit, quæ per ſpinæ longitudinem porrigitur. Excauata enim eſt tota hæc medulla medio intimóque ductu: & qui ab hac prodeunt nerui maiores, ſuis ij quoque exortibus & initiis luculenter caui ſunt. Quocirca, in hos etiam animalis ſpiritus è medul-

Animam externas functiones instrumentis perficere.

Spiritus animalis aſſidua procreatio.

la defluens illabitur, qui demum in extremas tenuiſſimáſque neruorum fibras diffunditur, tametſi hæ præ exilitate cauæ non ſunt, neque vllam viæ productionem ſuſtinent. Hoc igitur loco quàmplurimi in quæſtionem diſceptationémque vocant & quærunt, ipſáne ſpiritus animalis ſubſtantia dum motus ſenſúſve inſtituitur, commeet in neruos. Hanc quidem vſque eò influere, dum manifeſta ſit medullæ & neruis capacitas, perſpicuum quidem eſt, de quo etiam inter omnes planè conſtat. At longiùs in reliquas partes dimanare, pauci admodum ſibi perſuaſerunt. Quamobrem? Quoniam, inquiunt, hæ excauatæ non ſunt. Quaſi verò ſpiritus, qui tenuiſſimus eſt, patentem alueum vbique deſideret, neque ſenſim illabens poſſit neruos irrigare. Si alimentum quod neruos nutricatur & alit, in eorum ſubſtantiam irrepit & penetrat, ſi craſſus & lentus humor, ſi pingue oleum inſtillatum penitus illos ſubit, quid cauſæ eſt cur ſpiritus animalis, tenuis ille quidem & æthereus, non poſſit omnem eorum ſubſtantiam quoquouerſum peruadere? Quemadmodum igitur in neruos opticos oculorum, & in medullæ capacitatem, inque neruorum origines hunc illabi & influere ſenſus iudicat, ita & eundem in reliquam illorum ſubſtantiam pertinere, hæ rationum momenta confirmant. Adde, intelligi vix poſſe qua ratione conueniens virium facultatiſque diſtributio fiat citra vectorem ſpiritum.

Spiritum animalis non ſolum per manifeſtum canalem diſtribui.

Quum vitalis ſpiritus in animalem commutatur, à cerebro eiúſq. meningibus nouam ſpeciem & vires nouas aſſumit aſciſcitque ſibi: quas demum tanquam actionum opifices in neruos ſentientes, tangentes ac mouentes ſecum prouehit. In his autem ſemper præſens adeſt, quoniam iugis illa quam commemoraui cerebri agitatio, eum aſſiduè profundit atque diſtribuit. Quanquam verò ſemper in neruis dum ſani ſunt ſpiritus hic adeſt, non tamen neceſſariò motum efficit, ſed neruorum duntaxat & muſculorum robur & firmitudinem tuetur ac continet. Quidnam ergo aliud præter hunc ſpiritum, motionem ſenſúmque conferet? éſtne hoc ipſo quicquam præſtantius? Explicandum hoc planiùs & fuſiùs eſt. Senſuum inſtrumenta neruíque omnes & muſculi, ſpirituum viriúmque animalium continenti illapſu & aſpiratione firmantur, ſimúlque ſtabilimen & præparationem quandam ad obeunda munia aſſumunt: hoc certè argumento quòd præpeditis & obſtructione quadam interceptis viis, velut in paralyſi, non modò ſentiendi aut mouendi ſpes adimitur, ſed omni prorſus robore diſſoluto langueſcunt. Dum verò accepto ſpiritu omnia ſuo robore conſtabunt, bene inſtructa & compoſita erunt ad opus, & tum integrè functiones ſuas obibunt: ſed modo planè diuerſo. Senſus enim externus perpeſſione quadam percipit, quum ſubiectarum rerum incidentibus qualitatibus mutatur & afficitur. Non ſic autem motus, ſed ſola actione is perficitur, nulla re extrinſecus irruente: quum primum enim appetitus aut voluntas mouenti facultati per neruos aut muſculos cum ſpiritu diffuſæ imperauerit, in quamcunque illa partem intenderit, continuò illius mouens facultas concita motum exercet & imperio paret. Eſt quandoque hoc voluntatis imperium promptum quidem & euidens, ſed plerunque obſcurum vſque adeò ac tenue, vt nos prorſum fugiat, velut in oculorum & palpe-

Spiritus animalis diuerſus à vitali, vector eſt facultatum.

Spiritus animalis neruorũ duntaxat robur continet & ſeruat.

Voluptas prima eſt motus cauſa efficiens, ſed non præcipua.

palpebrarum motu, in pleriſque tum capitis, tum manuum geſtibus, in dormientium reſpirationibus & corporis iactationibus, ad quas nihil aut minimum intenti videmur. At quum paralyſis artus occupat, quia tum nerui à ſpiritu & facultate deſtituti ſunt, nulla vel efficaciſſima voluntas motum poteſt efficere. Ex quibus intelligi poteſt præcipuam motus cauſam ad ſpiritum & facultatem potiùs quàm ad appetitum pertinere, illúcque refundi, & præter appetitum ſeu voluntatem, aliam propinquiorem atque coniunctiorem motus cauſam haberi. Hoc porrò voluntatis imperium parum omnino efficax videbitur, niſi conatus quidam & intentio animi tanquam comes accedat. Non enim ſiquis velit aut oculos in diuerſa contorquere, aut omnes ſimul partes motibus impellere, aut ſenſibus omnibus pariter & perfectè quippiam percipere, omnia ſtatim efficiat, etiam ſi bene valeant & integra ſint inſtrumenta. Cuius ſanè hæc vnica eſt cauſa, quòd non poteſt animus omnia ſimul animaduertere, neque eſſe ad ſingula intentus. Ergo non ſola voluntas ſatis eſt, ſed animi quædam eſt intentio neceſſaria, quæ facultatem in particula alioqui ſopitam & languidam concitet in opus. Hæc autem facultas animalis quæ vectore ſpiritu in quancunque particulam per neruum influxit a cerebro, dú voluntatis imperio & animi conatu intentionéque pulſabitur, motum faciet: primúmque dum neruum ac muſculum contendet, & in ſe ipſum firmiùs contrahet, ſimul eam particulam adducet, in quam inſeritur, ſiue os eſt, ſiue membrana. Dum enim facultas muſculum intendit & contrahit, ſimul & os mouet, in cuius caput inſeritur, & totum membrum cuius id fundamentum eſt. Ergo contentio ea & contractio propria muſculi eſt functio, extenſio autem & relaxatio ceu remiſſio quædam eſt: hæc autem oppoſitorum muſculorum eſt contentio. Laborat muſculus quoties impenſdio aut contrahitur, aut extenditur: neque membrum citra laborem & defatigationem diu multúmque extendi poteſt aut contrahi. Ea autem duntaxat figura & conſtitutio quæ inter extremas exquiſitè media ſit, & in qua muſculi omnes quaſi diſſoluti ceſſant, prorſus laſſitudinis & doloris eſt expers. Quocirca dum vehementer tenſum aut contractum membrum eſt, vt in brachii porrectione, licet id tum fortaſſe fixum ſit, nec de loco aut ſtatione ſua decedat, moueri tamen dicimus, quatenus laborat & operatur, idque frequentius cum dolore. Quinetiam quæ media figura dicitur, ſi cum intentione omniũ muſculorum immobilis continebitur, quia tamen ad poſtremum, laborem affert, in quiete non eſt, ſed motu & labore concutitur. Eiuſmodi motus eſt, qui tonicus appellari ſolet, ei ſimilis quo auis alarum niſu vno eodémque loco quaſi ſubnixa ſe diutiùs immobilem ſuſtentat.

Animi intentio ad motum eſt neceſſaria.

Tria quæ motum efficiunt.

Quæ conſtitutio ſit muſculo laborioſa, & quæ naturalis.

De mentis functionibus.

CAPVT XIIII.

Mentem instrumento non indigere.

EIVS partis animæ quæ rationis atque conſilii particeps eſt, ſic omnes intus abditæ functiones deliteſcunt, vt nunquam foras in aper-

tum ſe dent, neque vllius illa aut externi aut interioris inſtrumenti egeat ſubſidio: ſed quum ſit omnis expers naturæ, in eas duntaxat res incumbit, quæ neque in materia ſubſiſtunt. Subiecta enim illi ſunt ea rerum ſimulachra, quæ ſuprà dixi in principe ſenſu conſeruari, & quæ veræ ſunt rerum motione perceptæ ſenſibus. Hæ quidem in mentem & intelligentiam altiùs penetrare non poſſunt, quia tametſi ſine corpore ſunt, materiæ tamen impurum quiddam redolent: ſed mens quæ ex duplici intelligentia tum agente tum patiente condita eſt, dum illas agentis vi & impulſu contuetur, puras, indiuiduas atque ſimplices ex iis rerum ſingularum notiones elicit, quas dein patiens intelligentia continet atque ſeruat. Non ſunt hæ quidem ſimulachra atque ſpectra rerum externarum, ſed aliæ quædam ex his tractæ atque conceptæ animi notiones: eſt enim notio, actus mentis & animi è ſubiecto ſimulachro ductus. Itaque agens intelligentia tanquam architectus quidã & fabricator eſt notionum: has autem omni materia liberas & exutas ſuſcipit & continet patiens intelligentia: neque tamen ab eis quicquam patitur, ſed in earum materiam quodammodo tranſit. Hæc igitur quia rerum omnium notiones erat acceptura, omnium capax formarum, peculiarem nullam formam obtinuit, ne hæc vna cæteris formis tanquã peregrinis & aduenticiis aditũ intercluderet. Hinc rectè animã ſeu mẽtẽ formarũ omnium præſtantiſſimã atque ſummam appellauerũt, quòd vna reliquas omnes cernat atque percipiat. Cæterùm non in illis dũtaxat ſingulis verſatur & conſiſtit, ſed in notionum quaſi ſyluã ingreſſa, ex ſingulis vniuerſales quaſdam colligit: neque ex his modò, ſed è ſingulis etiam rebus quæ nobis obuerſantur, vniuerſales formas à materia diuellit & exuit, propriámque eſſentiam ab ipſis quibúſque rebus diſcernit. Ea eſt ſimplicium notionũ tum ſingularum, tũ vniuerſaliũ ratio in quibus veritas aut falſitas nulla verſatur. Ad has porrò quum mens cõponendi facultatẽ adhibebit, temporis copulatione interiecta plurima aptè componet, in quibus veritas aut falſitas iã eſt. Deinde verò de cõpoſitis iſtis planũ iudicium proferet, hoc aiens bonum eſſe, illud inficians eſſe honeſtum: in quibus vt quædam rectè diiudicat, ſic plerumque dum diſtorta & falſa pro veris ſumuntur, iudicii error incidit. Hãc vt iudicandi, ita diſcernendi functionem poſſis appellare, ſed quæ tamen multò ſit ea præſtantior, quã communis ſenſus proferebat. Mens porrò ſe ad ratiocinandum erigens & excitãs, ex illis plurima admirabili eóque libero contextu complectitur & colligit, aut inductione aut argumentatione. Nam ex ſingulis primùm tanquam ex quibuſdam exemplis vniuerſalia inducit theoremata, communéſque rerum & generum ſummas. Ex his deinde argumentatione plurima cõparat, de quibus ſcientia habetur vel opinio. Si ex neceſſariis principiis atque theorematis argumentum concluditur, ſcientia fit, quę ipſa neceſſariorum duntaxat & æternorum eſt: ſin verò ex probabilibus, opinio. His iam partis interdum mens & intelligentia noſtra non vltra progreditur, ſed infixa in eorum contemplationem, illic tanquam in extremo conſiſtit, quid in illis verum falſúmve ſit perſpiciens, his ſaturata bonarum cogitationum epulis. Ea eſt quãm contemplantem intelligẽtiam appel-

Vt mens intelligat, & rerum notiones concipiat.

Notiones generales.

Compoſitio

Exiſtimatio, ſeu iudicium.

Ratiocinatio

Inductio.

Argumentatio.

Scientia.

Opinio.

Contemplatio, quæ & philoſophia

appellant, quæ maximè & duntaxat circa res eſt vniuerſales, neceſſarias & ſempiternas, quæ eædem admirandæ ſunt, difficiles atque diuinæ. Habitus quo hæc efficit & facultas ſapientia eſt, eiúſque functio ſtudium eſt ſapientiæ, quod qui colunt, ſapientes appellantur, quoniam propria cõmoda negligentes, æternorum contemplatione viuût. At verò quum mens intelligentiáque noſtra in rerum caducarum & fortuitarum cognitionem conſequutione quadam & progreſſione adducetur, ſi in illis non prorſus inhæreſcat, neque illarum contemplatione tota teneatur, ſed iam cognitum habens & compertum illas poſſe mutationem ſubire, quæ‧at & inueſtiget, moliatúrque ad quandam hominum commoditatem & vſum illa referre, tùm ſanè practica erit intelligentia, quæ tota in actione verſatur, omnéſque ratiocinandi progreſſus in hominum commoda tanquam in finem ſupremum dirigit. Vt autem hominum bona alia præſtantiora ſunt, vt rei domeſticæ aut publicæ adminiſtratio, alia his viliora: ita vis intelligens in illa aliter atque in hęc incũbit. Nam prudentiæ facultate, præſtãtiora illa tractat, & in hominũ commoda fructúſque refert. Quæ quoniam commutabilia ſunt & opinione dubia, de illis conſiliũ captat, conſultat, deliberat. Atque ſi non hebes eſt, ſed ſagacitate pollens ac ſolertia (quæ perſpicax quædam eſt prudentia) boni atque honeſti deſiderio tenetur, non feſtinanter & citò quaſi auguratione quadam, ſed recta ratiocinatione & inueſtigatione accurata multo maturóque tempore, quodcunque bonum in conſultationem poſitum eſt, aſſequitur: atque ea bona eſt conſultatio ex prudẽti ſagacitate genita, mala verò conſultatio, ſi quid horum econtrario accidat. Qui ad bene conſultandum aptus idoneúſque fuerit, quo aut publica bona aut priuata augeat atque moderetur, is omnino prudens cenſebitur: contrà verò imprudens, qui non poterit recto conſilio bonum finem proſpicere atque conſequi. Cæterùm quũ agens illa practicáque intelligentia, quæ conceperit noueritque theoremata, non ad benè beatéque viuendum, ſed ad vilius quoddam opus & artificium refert: hoc ſi bono conſilio & maturo rectáque ratione facit, arte quidem facit: quæ ipſa certam rationem atque viam præbet operis faciendi. Quid demum conſequitur? Vbi practica intelligentia prudentiæ bona conſultatione hoc illúdve agendum eſſe deliberauerit, quia bonum & vtile: aut vbi artis bono conſilio ſtatuerit opus quoddam ſubeundum faciendúmque, quia item vtile: tum ſanè rationis participem appetitum mouet allicítque. Is demum quicquid bonum exiſtimatum eſt eligit, idque non ſimplici & pura voluntate, ſed ea quæ bono conſilio & deliberatione confirmata eſt. Hæc autem tantæ eſt efficacitatis, vt quæcunque bonorum ſpecie agenda faciendáve ſelegerit, illa mox perſequatur & perficiat, & idcirco vna videri poſſit omnis actionis effectioníſve cauſa atque principium: contrà ſi quicquam reiecerit tanquam noxium & infeſtum, mox illius fugam arripiat. Ergo dum quippiam nobis occurrit quod arrideat & iucundum ſit, ſi continuo vt pecudes illius lenocinio, nulla deliberatione prægreſſa trahimur, ſimplex ea voluntas eſt: quæ ſi incontinentes ſumus, ſæpiùs bruto appetitu præualente laceſſitur & euincitur. At verò ſi con-

Praxis.

Prudentia.

Cõſultatio.

Sagacitas.

Ars.

Voluntas.

Electio.

ſultatione adhibita nectemus multa & conferemus inuicem: ex quibus colligimus, ſi hoc aut ſi illud ſiat, mala multa impendere: tum ſanè id effugimus & declinamus, quòd primùm oblectamenti ſpeciem præ ſe ferebat. Hæ ſunt omnes intelligentis animæ mentiſque functiones, ad earum imitationem explicatæ, quas ſentiens anima protulerat. Quid omnes dico? nónne inſuper illa tum meminit tum reminiſcitur? Meminit illa quidem, atque ad vſum memoriæ eas quoque vniuerſales notiones reuocat, quæ intelligentia menteque capiuntur. Nulla quidem generum aut formarum haberi poſſunt ſpectra & ſimulachra, quæ in mente aut in communi ſenſu quaſi ſopita ſeruentur, & quæ aliquando poſthac mentem ipſam & intelligentiam denuò concitent: ſed à generibus atque formis ſolum notiones emergunt, quæ ſemper intelligentiam mouent & impellunt, & quæ in ſola mentis contentione conſiſtunt. At ſimulachra, vt quæ ab indiuiduis duntaxat eliciuntur, omni animæ conatu actionéque ſedata & prorſum anima quieſcente ſeruantur. Sic autem mens & intelligentia meminit. Quum notiones illæ generum aliquando diſperditæ euanuerint, ſingulorum ſimulachra ex quibus illæ hauſtæ conceptæque fuerant, & quæ ſenſus communis retinet, rurſus intelligentiam incitabunt & impellent, ex quibus illa ſimiles atque olim generum notiones eliciet. Hæ dum in mentem veniunt, ſi præteriti temporis ratione ſuſcepta, mens pariter ſentit ſe illas prius tenuiſſe atque nouiſſe, id profectò eſt intelligentiæ memoria. Quocirca mens aut intelligentia non per ſe atque primùm meminit, ſed principis ſenſus interuentu atque auxilio: in quo, vt inquit Ariſtoteles, memoria per ſe & primo ineſt, non ſic autem in mente. Quandiu itaque conſtans & dilucidum erit externæ rei ſimulachrum, id è principe ſenſu mentem impellens, memoriam rei à qua ductum eſt, poterit excitare. Quòd ſi non vniuerſum id retinebitur, ſed vel temporis diuturnitate, vel morbo, vel alia quauis iniuria pars deleta eſt, pars verò tam puſilla reliqua eſt, vt neque animum ciere, neque rem externam repræſentare integrè poſſit, tum profectò illius periiſſe memoriam dicemus. Cæterùm ſi puſilla ea pars tanquam origo & ſeminarium quoddam poterit vel minimum excitare & proritare, hæc co[n]feſtim contextu & ſerie in proximum & affine quippiam migrabit, mox in tertiũ, deinde in aliud, donec admirabili rerum continuatione & ſerie priſtinam cognitionem capiat. Hoc quidem modo mens reminiſcitur, ipſáque illius actio recordatio eſt, collapſę memoriæ reuocatio. Hæc idcirco non beluarum, ſed ſolius eſt hominis, quòd non niſi connexione rerum & ratiocinatione quadam comparetur. Neque etiam beluis propriè ineſt memoria, quòd præteriti & futuri temporis perceptionem nullam habent, ſine qua meminiſſe non poſſumus. Quæ bona aut mala iam ſæpius ſenſerunt, agnoſcunt illæ quidem, ſed tanquam præſentia ſint, nulla elapſi temporis obſeruatione. Neque enim apes, neq. formicæ, quæ alimenta ſibi in hyemem recondere putantur, in futurum proſpiciunt: verùm ea ſolius eſt naturæ quædam inconſiderata nec præmeditata molitio. Mortuis nobis ſtatim omnium rerum quas in vita cognouimus memoria deletur: quoniam hæc ex communi ſenſu pendebat

Memoria mentis.

Vt ſiat memoria.

Li. de memoria.

Recordatio

Solus homo recordatur

Solus homo propriè meminit.

Poſt mortẽ nõ meminimus.

debat, qui ipſe patibilis eſt, & pereuntibus nobis ſimul occidit: quare ab illa ſeiuncta mens immortalis, illiúſque ſubſidio deſtituta præteritorum meminiſſe non poteſt. Eſt vbi Ariſtoteles communem ſenſum fuſa nominis appellatione intelligentiam appellat, cámque patibilem & quæ in nihilum occidat. Non recordamur (inquit) ab occaſu, quia intelligentia quæ patibilis eſt extinguitur, ſine hac autem nihil intelligit ſeparata illa mens impatibilis & immortalis. Idem alio loco, Amare, odiſſe, affectiones continentis non illius ſunt quatenus ipſe eſt: quapropter continente corrupto neque meminit, neque amat, quia non erant illius hæc, ſed communis quod iam periit. Mens illa & ſimplex noſtra intelligentia quum è corpore diſceſſerit, patiendi ratione deperdita, alteram duntaxat agendi vim cõſeruabit. Non enim tum ea ſenſuum miniſterio indigebit, neque ab his hauſtas rerum notiones ſuſcipiet quibus cognoſcat: ſed ipſa per ſe omnia ſpectans nihil aliud quàm merus erit actus, à ſua ſimplici natura id obtinens, vt tum ſe aliáque intelligat, tum intelligatur à ſe. Ea neque componit quicquam aut diuidit, neque vlla connexione ad rerum cognitionem accedit, ſed formas rerum omnium in ſe continens, vna comprehenſione ſimul aggreditur & intelligit omnia. Vnde ſemper intelligit & intelligitur à ſe, nunquam defatigatione ingraueſcit, tota æterna & immortalis.

3. de anima.

1. de anima.

Principes animæ facultates non eſſe ſedibus diſtinctas.

CAP. XV.

LIBERANDA hic poſtremò fides eſt quam ſuprà dedimus, dum quæſtionem illam explicare ſumus polliciti, nunquid ſingendi, ratiocinandi & memorandi functiones diſcretæ ſic habeantur, vt vnaquælibet lædi deprauaríque poſſit, aliis ne vel minimùm quidem offenſis. Id quidem omnino fieri poſſe quamplurimi ſibi perſuaſerunt, ſimplici quadam ratione éaque non planè comprehenſa. Aiunt enim eos qui febre iactantur, nonnunquam floccos & paleas euellere, monſtroſa viſa obuerſari, eſſéque in his ſimulachrorum comprehenſionem, ipſamque fictricem facultatem offenſam conſtante ratione ac iudicio, quo hæc plerunque agnoſcunt ac iudicent falſa eſſe ac mendacia, quemadmodum & dormientes quæ vident in ſomnis, ſæpe iudicant non vera illa, ſed commenta ſomniorum eſſe. In his igitur læſa eſt confictio & phantaſia, ſalua & conſtante tum ratiocinatione tum memoria. Alij in delirio peruersè iudicant & ratiocinantur, qui tamen & familiares, & quæcunque obuerſantur agnoſcunt, ſatíſque præteritorum meminerunt: in quibus conſtat rationem turbari reliquis duabus illæſis Ex his ſtatim concludunt iſthæc obuenire non poſſe, niſi quæ effectrices earum ſunt facultates, locis ſedibúſque diſiungantur. Quum firmiſſima ſit hæc eorum ratio, experiamur, ſi poſſimus eius cornua ſummouere, vt hac minuta controuerſia quid lateat veritatis fiat perſpicuum. Philoſophorum id quorundam authoritate celebrari video, ſi-

milem imò & eandem animæ eſſentiam cunctis ineſſe hominibus, neque in hoc quàm in alio vſpiam perfectiorem inueniri, quòd omnino ſimplex & indiuidua ſit, cui nihil addi minuíve poteſt quin ſpeciem mutet. At nihilominus ſimplex illa in hoc quàm in alio facultates exhibet perfectiores, & aliàs expeditiùs, aliàs ſegniùs functiones edit. Ita quippe alios natura animaduertimus cogitatione & ingenio valere, quibus infirma eſt memoria atque ratiocinatio: alios tum rerum tum literarum memoria præſtare, quibus nihil aut minimum ſit rationis ac iudicij: alios ſolido ac bene naturali eſſe iudicio, quorum non æquè prompta ſit cogitatio, aut firma memoria. Has autem facultates varias efficit non animæ eſſentia, ſed corporis & inſtrumentorum eius varia conſtitutio, ex temperamēto & conformatione contracta: horum quippe conditionem animæ facultates atque mores ſequuntur. Neque verò inſita ſolùm & congenita nobis, ſed & adſcititia conſtitutio animi facultates moréſque mutat: & corpore puro omníque ſorde vacuo candidi ſunt mores, vegetæque animi vires: impuro autem & ſordibus inquinato perturbati mores & hebetes vires animi. Quòd tam multa támque varia ſunt hominum ingenia, támque diſpares eorum mores, alij ſobrij, alij vinoſi, non aliunde petendum, quàm ex corporis aut naturali aut adſcititia conſtitutione. Iam verò ſi corpus grauiùs morbo conflictabitur, qui dubitat occupata impeditáve animi ſede illius vires grauiter aut impediri aut perturbari? Si corpus ſpiritú'q. vehementer cōcutitur, vt in febrium ardoribus mens conſtare non poteſt, ſed concita turbido motu commouetur. Sin verò corpus morbo proſternitur, animæ vires pariter elangueſcunt, neque laboranti integræ poſſunt conſiſtere. His ita ad rem ſubiectam conſtitutis non difficile ſit aduerſariorum rationes diluere. Dum anima turbulentis ita cauſis concutitur, ipſi quidem fatemur non protinus omnes peræquè illius facultates offendi. An idcirco neceſſum videtur ſedibus illas diſcludere? Minimè. Vndenam igitur hæc affectionum varietas? Quæcunque facultas natura aut vitio infirma exiſtit, irruentibus cauſis minus obſiſtit, promptiúſque offenditur: quæ verò firma eſt ac valida, minùs offenſionis & iacturæ ſuſcipit. Quum itaque leuior erit delirij perturbatio, cui comprehenſio fictióve infirma erat, is ſola comprehenſione delirabit, multáque aliena cogitatione finget: cui verò iudicium inualidum fuerat & imbecillum is duntaxat præpoſterè iudicabit & ratiocinabitur. Quum autem vehemens inſidet delirij perturbatio, omnes pariter principes facultates peruertentur, aliàs pari iactura, aliàs diſpari. Non abſimilis eſt in cæteris facultatibus ratio: quum enim in illas aduerſa vis peræquè irruet, imbecillior quidem proſternetur, validior obſiſtet irruenti iniuriæ, etiam ſi eadem ſede conſiſtant. Itaque ex leuibus aſſumptionibus nec planè cognitis rationem ſuam concluſère, qui cogitationem, ratiocinationem ac memoriam ſedibus atque inſtrumentis ſeiunxerunt. Indignum erat Philoſophi grauitate atque conſtantia, quòd non ſatis exploratè perceptum fuerat & cognitum, ſine vlla dubitatione confirmare. De animalibus functionibus hæc tradidiſſe ſatis: nunc de vitalibus,

quibus

quibus pulſus & reſpiratio aſſident.

Calorem illuſtrium perpetuò refrigeratione, pabulo & expurgatione indigere, alioqui extingui ipſum & extabeſcere.

CAPVT XVI.

SIc eximia & illuſtris illa rerum natura tulit, vt omnia quæ aluntur & quæ creſcunt, contineāt in ſe vim caloris, ſine qua neque ali poſſent, neque creſcere: inter hæc verò animantes quarum quàm ſtirpium perfectius erat vitæ genus futurum, vberiorem hunc acceperunt, cuius nimirum temperatione vitæ ſtatus omnis conſeruaretur. Rurſum in animantibus quæcunque ſanguine præditæ ſunt, hoc ipſo amplius circumfluunt & abundant, quàm quæ ſanguinis ſunt expertes. Hic autem noſter calor quanquam æthereus, frigidi tamen aëris appulſum continenter deſiderat, cuius defectione mox prorſus extinguitur. Vt enim flamma medicis cucurbitulis aut anguſto conclaui coërcita marceſcit, ita & quum animanti fauces præcluduntur, obturantúrque omnia cutis ſpiracula, quàm mox caloris ſequitur extinctio. Huius quidem cauſa triplex, quòd denegata ſit refrigeratio, quòd idoneum deficiat pabulum, quod offuſus aër nullus ſit, in quem fumoſa ignis caloriſve excrementa pellantur aut erumpant. His enim tribus de cauſis conſequitur caloris interitus & extinctio, quandoquidem is trium cōtrariarum adminiculis ex neceſſitate indiget. In balneis, in caldariis & in æſtu vehementi, qui non regit & moderatur calor, idcircò languet & extabeſcit, quòd frigoris occurſatione nequaquam reficiatur. Qui enim nos circumſepit æſtus, ſi immoderatus eſt, haud ſecus calorem noſtrum atque lucernæ flammam foras euocat, prorſúſque diſpergit, nihil aut certè perquam exiguum illius reliqui faciens, hinc virium infirmitate tentamur & affligimur, intabeſcimus, & ad extremum vitam cum morte commutamus. Contra frigus moderatum & ęquabile perinde vt flammam, ita & natiuum calorem continet & à diſſipatione tuetur: tametſi immenſum & immodicum frigus ſi diu multúmque adeſt flammam & calorem ad materiam intrò reprimens, ęquè vt aduerſus calor vitam eripit. Neque nos ambiens calor ex eo duntaxat quod interiorem noſtrum diſſipet, offenſionem affert, verùm hinc etiā quòd neutiquam refrigeret, imò verò cor & interiora viſcera magis ac magis inflammet, vnde propria illorum ſubſtātia conſumitur & in perniciem agitur. Tale quiddam manifeſtiùs infert calidus feruidúſque aër diutiùs inſpiratus. Eadem ex cauſa in pauco eodémque aëre continenter & aſſiduè verſari ſuffocamur, æquè vt in aqua modica piſces. Qui enim exiguus eſt aër, reddito ſpiritu facilè concaleſcit, vt deinde neque refrigerationis auxilium pręſtare. Quin etiam motio vehementior, ęſtus aut balnearum ritu, innatum calorem diffundit, diſperditque: moderata hunc conſeruat & excitat, quies autem ſopit & ignauū inertémque reddit: quemadmodum mediocris ventilatio flammam

Refrigeratio denegata.

auget,nimia diſſoluit. Cæterùm neque in balneis,neque in ſolis ardoribus calori deeſt alimentum,ſed hac vnica cauſa extinguitur is & occidit,quòd frigoris appulſu non recreatur. Vt autem reſpirationis maior iniecta corpori neceſſitas eſt quàm tranſpirationis,ita hauſti frigoris commoditas maior eſt,quàm nos vndique cingentis. Ex quo fit vt qui ex lebete calidum aërem ſpiritu trahunt, etiam ſi reliquum corpus frigido aëre circunfunditur, celeriùs extinguantur & intereant, quàm qui in hypocauſto conſtituti ore atque naribus frigidum aërem ducunt.Porrò autem ob alimenti egeſtatem is vitam amittit,cui os & nares vel fauces præcluduntur : non modò enim refrigerationis defectio,ſed eius maximè pabuli inopia premit, quòd caloris ſubſtantiam conſeruat.Id quidem planiùs declarat corpus quodcúque in frigidam demergitur:mox enim id ſuffocatur & perit, niſi aëre & reſpiratione iuuetur,non quòd à refrigeratione,ſed quòd ab idoneo caloris & ſpiritus alimento deſtitutum ſit. Quum quis autem plurimo attracto aëre eóque frigido hunc vniuerſum ſic pulmonibus cóprehendet, vt nihil deinde illius expiret,eum profectò tandem extingui & è vita diſcedere neceſſe eſt:non alimenti penuria,vt quod copioſum inſit & abundans: non refrigeratione prohibita,quod frigidus hauſtus ſit aër,qui pulmones & cor potuit vel immodicè refrigerare.Quænam igitur tum relinquitur interitus cauſa?Ea nimirum quòd fumoſa inſiti caloris ſpiritúſque ſuperuacanea non reddantur: atque vt flamma à craſſo multóque fumo,ita cor ab illis immoderatè congeſtis opprimitur atque ſtrangulatur.Huius id eſt indicium, quòd qui ſic grauiter vehementérque affliguntur,expiratione alleuantur recreantúrque,éſtque ea tum illis vnica medicina, quæ ſuffocantes halitus atque fumos eiicit. Has tres cauſas ad inſiti caloris & ad omnium terrenorum animantium cuſtodiam condonatas,ambiens nos aër in ſe vnus continet,ſi tum qualitate tum ſubſtantia mediocritatem quandam acceperit. Aquatilia autem non aër,ſed aquæ humor tuetur, vt qui refrigerationis vſum & commoditatem illis ſuppeditat, niſi quum immodicè exardeſcens robur eorum adimit,omnibúſque orbat viribus. Ab humore nonnihil etiam vaporis & halitus pro caloris ſpiritúſque pabulo trahunt, in quẽ commodè fumoſa caloris ſuperuacanea depellunt. Id inter animantes diſcriminis peperit innati caloris varietas:quum enim in terrenis animãtibus multo ſanguine eóque puriore præditis, copioſus & vberrimus ſit vitæ calor,celeri quidem & prompta refrigeratione atque nutritione indiget:quæ ſanè aër facilè confert,quia leuitate ſubtili celeriter in omne corpus penetrat,móxque partibus ſingulis pręſens eſt & obuius. At verò piſces, quibus multò minus tum caloris tum ſanguinis ineſt, cùm non æquè ſubitò tantum refrigerii deſiderent,ſolius aquæ contagione appulſúque ſatis commodè ſuſtinentur.

Pabuli inopia.

Superuacaneorum retentio.

Tractum aerem aptum eſſe cõſeruando calori.

Aquatilia ſatis refrigerari citra aëris appulſum.

Pulſus & reſpirationis vſus:vtque inter ſe diſtent.

CAP. XVII.

Cordis pulſatio.

IN ea corporis parte quę immenſa æſtus ac caloris vi quodammodò efferueſcit,natura gubernatrix, & quaſi magiſtra animantium, vim poſuit

poſuit cientem agitantémque motionibus perpetuis, cuius tamen impetum reliquæ etiam corporis partes minùs calidæ percipiunt, vt in quas fundi ac dimanare ſolet. Ea eſt vis & facultas quæ cor ſuis motibus exagitans aërem idoneum in idipſum rapit,&ab eodem excrementa quæ plena ſunt fuliginis,foras expellit. Eadem ex corde per arteriarum corpora peruadens illas diſtendit atque demittit, vt partes in quas diſtributæ ſunt, frigore reficiantur, & earum ſuperuacanea propulſentur. Quandiu ergo harum omnium partium ingeneratus calor moderatus erit, iſque exiguus, hunc quidem ſatis conſeruare videbitur arteriarum pulſus, quem eo nomine incredibiliter natura machinata eſt. Vis enim quæ à corde initium ducens per arteriarum tunicas demittitur & influit, illas quidem eodem modo atque eodem tempore atque cor attollit & ſummittit. Cùm attolluntur ac dilatantur, ſeſe ſuáque ſpiracula aperiunt, & vndique ad ſe tum ambientem nos aërem, tum proximi ſanguinis tenuem portionem trahunt. In his enim communes tranſitus exiſtunt per tunicarum ſpiramenta & oſcula, alij in cutem, alij in inteſtina & viſcera, alij in venas, hoc indicio quòd vulnerata magna arteria vniuerſus animantis ſanguis profunditur. Cùm verò ſummittuntur atque contrahuntur, fumida & halituoſa ſuperuacua, quæ ex humorum & ſpirituum vſtione proueniunt, tum in cutem,tum in alias partes expellunt. Sic igitur perflabile corpus eſt, & arteriæ ſuo pulſu tum ex omni parte trahunt, vt natiuum calorem conſeruent, tum in omnem partem transfundunt, vt eum ipſum ab omni eluuie liberent & expurgent. Cæterùm cor quod calore ingenti tanquam flamma exardeſcit, non ſatis commodè poteſt arteriarum pulſatione conſeruari, ſed maiore quodam adminiculo quaſi flabello indigebat: cuiuſmodi in his animantibus quæ multo ſanguine & calore vigent ſunt pulmones, in piſcibus verò branchiæ.Dum enim cor ardoris incendio flagrat, nec ſatis valet pulſatione agitationéque ſua refrigerationem conſequi & ſibi aſciſcere, tum temporis pulmones ipſámque ſentiendi vim premit & irritat,efficitque neceſſitate quadam, vt mouendi facultas diaphragma & thoracem, hincque annexos pulmones crebrò tollat deprimátque. Dum autem pulmones attolluntur,in eos tanquam in follem ſpiritus adducitur,redditur verò,cùm deprimuntur & concidunt in ſeſe. Hoc igitur modo qui inſpiratione hauſtus eſt frigidus aër, celerrimè ad intima quæque penetrat, iiſque refrigerationis commoda ſubminiſtrat. Vt verò reliquarum partium calorem arteriarum pulſus,ſic cordis ardorem inſpiratio temperat,eũdem purgat expiratio, fumoſa excrementa propellens. Quocirca inſpirationi rectè comparatur diaſtole,expirationi ſyſtole. Ergo vnius eiuſdémque vſus cauſa reſpiratio & pulſus dati ſunt animantibus: hoc ſolùm diſtant & diſſident,quòd illa ab animali facultate, hic autem à vitali manat: hic continuus eſt neque interruptus, extra omnem arbitrii noſtri poteſtatem, illa plerunque ceſſat libera quidem & in noſtra poteſtate. Quod enim reſpirationem excitare poſſumus cum volumus, & eandem crebriorem aut rariorem, tardiorem aut velociorem reddere, contráque ſedare & cohibere, cùm volumus,apertè commonſtrat eam eſſe motum voluntarium, noſtróque ſubiici arbitrio. Non ſic autem

Vt pulſus calorem refrigeret: & quid præſtet commodi.

Reſpirationis vſus & neceſſitas.

Reſpirationis & pulſus differentia.

Reſpirationem eſſe liberam.

motum cordis & arteriarum, quem nec excitare, nec ſedare, ſed ne mutare quidem aliter poſſumus etſi volumus. Reſpirationem prorſus continere & cohibere arbitrium in primis eſt & difficile, quod ſi exiguo quodam tempore aut certa menſura, non tamen perpetuò poſſumus. Quocirca non illa ſimiliter atque ambulatio aut locutio prorſus eſt libera, & in noſtra poteſtate ſita, ſed quadam affectus neceſſitate ducitur & incitatur. Erunt igitur in motibus voluntariis alij prorſus & abſolutè liberi, quos quoties & quantum volumus impellimus, nulla ad id nos vrgente neceſſitate, alij liberi quidem, ſed à quibuſdam corporis affectibus incitati atque laceſſiti: quod genus ſunt reſpiratio, vrinæ & excrementorum alui retentio. Fiunt hæ quidem & ab animali facultate, idq. muſculorum beneficio, vnde & arbitrio noſtro fieri dicuntur: cæterùm quoniam multa plerumque actiones illas perturbant, magnáque neceſſitate laceſſunt, non quantum & quomodocunque volumus illas complere poſſumus. Quare quanquam liberæ ſunt & voluntariæ, non tamen abſolutè, ſed corporis affectibus ſubditæ.

Liberorum motuũ duo genera.

Qua ratione fiant reſpiratio atque pulſus.

Cap. XVIII.

PVLSATIO tum cordis, tum reliquarum partium calorem fouet, ſed & cordis calorem reſpiratio continet, ad quam pulmones planè accommodati ſunt & à natura contributi. Huius quidem efficiens cauſa eſt libera illa & voluntaria facultas, cui inſtrumenta præſto ſunt, diaphragma & thorax variis muſculis agitatus, tum iis qui inter coſtas poſiti ſunt, tum iis qui extrinſecus ſunt adhibiti, interdum & iis qui ſunt in abdomine. Eſt & aſpera arteria reſpirationis via, & pulmo receptaculum materiæ, quam inducimus. Materia verò aër, qui tum per os, tum per nares attrahitur. Itaque mouens illa & voluntaria facultas, dum ardoris neceſſitate tanquam ſtimulo impellitur, muſculorum ope thoracem, ſimúlque quadam conſequutione pulmones diſtendit, qui leues atque rari facile ſequuntur quocunque ducas. Dilatati autem neceſſariò implentur leui quodam profluentéque corpore per aſperam arteriam irruente, cuiuſmodi maximè eſt ambiẽs nos aër. Compreſſo autem thorace vnà pulmones demittuntur, & qui in illis ſuperuacuus eſt ſpiritus per arteriam excluditur. Si modica ad reſpirandum aſtringuntur neceſſitate, huic obeundæ vnum certè diaphragma ſuffecerit, quod deorſum impulſum pulmones ſecum adducens leuiter attollit, reductum autem eoſdem comprimit colliditque. Sin autem grauior vrget neceſſitas, præter diaphragma thorax modicè attolletur, eorum muſculorum ope, qui inter coſtas poſiti interiorem ſedem habent: contrahetur autem ſua ipſius grauitate concidens in mediocrem naturalémque ſitum. Cùm autem maxima fit inſpiratio, illis omnibus actionem ſuam conferunt ij muſculi, qui thoraci extrinſecus incumbunt, & quos maximè ab humeris ad thoracis ſuperiora deriuari diximus, omniúmque vno impetu atque conatu thorax plurimùm diſtenditur.

Reſpirationis inſtrumenta.

Inſpirationis & exſpirationis effectus.

ditur. Plurimum autem contrahitur in vehementi expiratione, qualis eſt appellata exſufflatio, ita quidem thoracem infra naturalem ſitum comprimentibus iis muſculis, qui inter coſtas poſiti exteriorem ſedem habent, ſuffragantibus etiam aliis qui extrinſecus thoracis inferiora tegunt. Altera igitur horum muſculorum actione reſpiratio completur partibus duabus abſolutæ, inſpiratione & exſpiratione. Inſpiratione ambiens aër per os & nares in aſperam arteriam inſiliens, non modò eius ramos per pulmonis ſubſtantiam diffuſos, ſed & omnem ferè eius molem implet, adeò vt vniuerſam thoracis capacitatem inflatus ſpiritúque turgens pulmo occupet. Qui hauſtus aër fuerat, primam in pulmone elaborationem ſumit, illícque concoquitur & præparatur vi carnis quæ plane tenuis eſt, mollis & aërea, vt proinde huiuſce operis, quemadmodum & caro iocineris, ſanguinis conficiendi cauſa maximè conſtructa eſſe videatur. Non enim externus aër, rudis, frigidus & impurus, & derepente irruens fieri poteſt interioris ſpiritus conueniens pabulum, ſed hunc quemadmodum & alimenta neceſſe eſt paulatim mutari & familiarem innato ſpiritui qualitatem, lõgiuſcula mora recipere. Poſt hæc autem elaboratus diligenter ſpiritus in ſiniſtrum cordis ventriculum arripitur, ex quo, accedente etiam ſanguinis vapore, qui ex dextro ventriculo permanauit, vi cordis inſita eiúſque innato ſpiritu & ingenti caloris incendio, haud ſecus atque in fornace ſpiritus procreatur vitalis, qui demum in omne corpus per arterias effuſus ſalutarem impertit toti calorem. Qui ex hac concoctione fiunt torridi vapores, foras reiiciuntur tum cordis & arteriarum pulſatione, tum pulmonis exſpiratione. Quum igitur thorax attollitur, aſperæ pulmonum arteriæ aëre per inſpirationem implentur, ſimul autem læues implentur fumoſo excremento, quod ex ſiniſtro cordis ſinu depellitur, ne id prauitate ſuffocet: venæ arterioſæ tenui ſanguine diſtenduntur, qui ex dextro cordis ſinu ad pulmones nutriendos eiicitur. Quum autem depreſſo thorace pulmones in ſe concidunt, vaſis hiſce omnibus quodammodo coarctatis, per aſperas quidem arterias exſpiratio fit excrementi fumoſi, per læues autem, quas venoſas diximus appellari, præparatus & quaſi concoctus in pulmone aër, in ſiniſtrum cordis ſinum conîicitur. Qui in venis eſt tenuis ſanguis, pulmonis coarctatione in dextrum cordis ſinum haudquaquam remeat, ſed in carnem pro alimento truditur, ab eius ſingulis partibus familiaritate quadam raptus: veruntamen hæ venæ, vt quæ ex duplici conſtant tunica, ſanè quàm parum comprimi poſſunt exſpiratione, vt neque dilatari inſpiratione, ſed eos motus præſertim ſubeunt arteriæ, quæ propria ſunt ſpiritus inſtrumenta. Eo autem ordine collocata ſunt tria hæc vaſa, vt aſpera arteria vbique media & inter læuem arteriam atque venam interpoſita cernatur: non hæc quidem extremis continuata ſunt, neque qui in aſpera arteria eſt aër, mox in læuem transfertur: ſed cùm extremæ omnium fibræ in omnem pulmonis ſubſtantiam diſperſæ ſint, quicquid in illis eſt conceptum, id omne in pulmonis ſubſtantiam illabitur. Per hanc (quia mollis eſt & ſummè rara) tum aër, tum fumoſum excrementum facilè cõmeat, & exſpiratione in idonea vaſa illabitur: ſanguis verò

Inſpirati aëris præparatio.

Vt aër fiat ſpiritus pabulum.

Aëris ſpiritus & ſanguinis diſtributio per pulmonem.

cùm ex venis in carnem effluxerit, in illius ſubſtantiam conuertitur, nec poteſt (niſi propter vlcus quale eſt in tabe) in aſperas arterias retrocommeare: quanquam quæ ex pulmonis nutritione quotidie progignuntur excrementa, per eas vnà cum ſputis redduntur. Hanc cuiuſque materiæ diſtributionem efficit pulmonis reſpiratio, cui & maximam vim addit cordis motus & pulſatio. Cor enim diaſtole ex pulmone per leues arterias præparatum aërem in ſiniſtrum ſinum rapit, & ex vena caua ſanguinem allicit in dextrum ſuum ſinum, idque patefactis horum vaſorum valuis. Syſtole ex dextro ſinu per venam arterioſam ſanguinem in pulmones effundit, ex ſiniſtro verò confectum iam vitalem ſpiritum in maiorem arteriam (quæ aorta dicitur) ſimulque in minores emittit, quo tempore neceſſe eſt omnes illas dilatari.

Diaſtole.

Siſtole.

Cordis & arteriarum pulſationes diſtant.

Quanquam igitur earum motus cordis pulſationi ſimilitudine quadam magnitudinis, celeritatis & frequentiæ reſpondet, vt ex earum contactu cordis motum coniectura aſſequi liceat: hæ tamen dilatantur in ſyſtole cordis, committuntur autem in diaſtole. Dilatantur enim dum compreſſum cor in eas ſpiritum immittit. At non ſolius influentis ſpiritus & ſanguinis in vapores extenuati copia implentur: non enim fieri tum poſſet vt omnes vno eodémque momento pulſarent, quod nequeat puncto temporis ſpiritus per arterias in corporis extrema peruadere. Ergo quum ſimul omnes pulſare deprehenduntur, quæcunque hoſce diaſtoles & ſyſtoles motus efficit cauſa, eadem ſanè & quæ cor mouet. Ea eſt in arteriarum corpore poſita, ſed quæ tamen ſuam originem aut certè conſeruationem cordi acceptam referat. Cæterùm quæ in corde vis ineſt pulſus efficiens, ea vitalis nequaquam eſt, quæ tum ſpiritum tum vitalem in eo calorem gignit: hæc enim in ſolo corde collocata eſt & conſedit, illa verò arteriis & cordi coniuncta atque communis eſt. Hæc vitalis vires ſuas in oſſa, cartilagines, carnem, in omnes denique partes diffundit, quibus vitam & ſalutarem calorem impertit, nulláque pars manet ab illius aſpiratione & fauore deſtituta: contrà, quum à corde & arteriis diſceſſeris, quæ pulſu motionéque agitetur, pars omnino nulla in conſpectum ſe dabit, niſi cerebrum fortaſſis in illorum numero reponendum eſſe videatur. Ex quibus profectò perſpicuum fit, vim illam pulſantem plurimùm à vitali diſcrepare, eſſéque tanquam ancillulam & miniſtram tum ſpiritus eius & caloris diſtribuendi, tum vt innato calori motus quidam adhibeatur, certáque is ratione gubernetur. Simili modo atque ratione à vitali eæ diuerſæ ſunt facultates, quæ excandeſcentiam & alias animi affectiones concitant: de quarum operibus quum iam plenè cumulatéque verba fecerim, nihil ſupereſſe arbitror quod huic tractationi videatur attexendum.

Vis pulſifica.

Vis pulſifica alia eſt à vitali.

LIBRI SEXTI DE FVNCTIONIBVS ET HVMORIBVS, FINIS.

DE

DE HOMINIS PROCREATIONE ATQVE DE SEMINE LIBER VII.

PRÆFATIO.

CORPORIS totius conſtitutionem,partis cuiuſque ſitum, vſum,figuram,ex elementis compoſitionem iam antè expoſuimus,& quibus facultatibus adornatus homo ſingulas functiones edat. At quoniam nec elementa,nec quę ab his emergũt temperamenta,facultatum cauſas ſtatuimus, nunc ordinis ratio locúſque poſtulat , vt inueſtigemus quænam ſint earum cauſæ. Quapropter toto animo & ſtudio omni perquirendum,ſítne præter primam illam ex elementis compoſitionem communémque rerum omnium procreationem , ſingularis quædam in animalibus vis, quæ facultatum cauſas in ſe contineat. Hoc enim pacto futurum eſt, vt hac ſerie ſæpius repetita atque paulò altiùs relata , ab iis quæ ſenſibus ſubiecta ſunt in occultas & abditiores cauſas demum penetremus. Itaque dum hominis ortum atque procreationem in medium proponemus , dúmque explicabimus quas vires obtineat procreandi facultas, quomodo quoque ordine partes conformentur ſingulæ , vtque fœtus in vtero gubernetur : tum ſimul omnium quæ libris ſuperioribus tradita ſunt à nobis,ſumma cauſa & ratio perſpicuè elucebit. Neque profectò fieri potuit, vt prius hominis procreatio intelligeretur,quàm is eſſet numeris omnibus cognitus & exploratus:quiſquis diuerſum doctrinæ ordinem inſtituet,eum neceſſe eſt in obſcura multa & inexplicabilia inuolui. Primum enim (inquit Ariſtoteles) nouiſſe oportet,an ſit vnumquodque de quo futura eſt diſputatio : deinde quid ſit, tertio loco vnde & à quo id ſit. In hunc itaque locum hominis procreationem tradere diſtulimus,quamuis fortè nonnulli pulchrum putarent,ab hac facto artis exordio,ad alia deinde progredi.

Sexuum diſtinctio vnde ſit, & quid de ſemine ſit ab Ariſtotele proditum.

CAP. I.

QVÆ rerum omnium pulcherrimæ ſunt ac ſummè diuinæ,id vnum præ cæteris diuinitatis ſuæ ſpecimen obtinent , vt ſempiternæ quidem ſint & immutabiles,nulli affectionum impetui ſubiectæ. Hæc autem cùm ſumma quædam ſit perfectio , & præſtantiſſimum ſupremúmque bonum ſit bene viuere,vitáque frui lætiſſima , iure ac meri- *Procreãdi neceſſitas.*

tò quæ mortali conditione generata ſunt, eò aſpirant, & eſſe viuerēque natura deſiderant. Quanquam autem fieri nequit vt id perfectè & omnino conſequantur, hoc tamen nacta ſunt, vt quodammodo ſempiterna ſint: non numero quidem, verùm ſpecie, quæ ſemper eſt & æterna. Quapropter immutabili æternitate continuantur viuentium ortus & procreationes, vt quod ſingulari ſubſtantia ſeruari nequit, ſpecie ſaltem perſiſtat. Etenim vſuuenit vt vnumquodque indiuiduum cum mortale & diſſolubile ſe ſentiat, aliud ſibi ſimile optet in ſuum locum reponere, in quod & languidam & inclinantem ſuam vitam quodammodo conferat, & per quod procreatione quaſi repueraſcens atque renouatum, quodammodo perpetuum fiat & æternum. Hæc eſt illa procreandi libido: quæ vt ſpecies in perpetuum ſalua conſeruaretur, cunctis eſt viuentibus à natura tributa. Hanc enim & frutices acceperunt: quas procreare manifeſtum eſt, atque etiam nutriri & increſcere. Quæ autem hæ alimento iugiter inhæreſcant altiſſimis defixæ radicibus, nec ad mouendum ſint aptæ, ex ſeipſis progignunt nullo alterius congreſſu. Huiuſce rei cauſa natura promiſcuum ſexum maris ac fœminæ ſtirpibus attribuit, vt confuſas ac perpetuò mixtas haberent maris ac fœminæ vires. At verò animantes quia non ſolùm in procreationem & nutritionem incumbunt, ſed præterea ſenſus ac cognitionis participes, ad alias quaſdam præſtantiores functiones comparatæ, maris ac fœminæ ſexu diſtinctæ ſunt. Sic enim melius ad alia quædam præſtantiora cognitionis munera ſe conferunt, nec penitus alimento affixæ omni impetu in procreationem ruunt. Si quando igitur generare debent, commiſceantur coëántque neceſſe eſt, & (vt inquit Ariſtoteles) ex ambobus quaſi vnum fiat animal. Fieri itaque non poteſt, vt vel mas per ſe, vel ſola fœmina ex ſeipſa animal perfectè generet, quanquam plerumque rudem quandam & inchoatam molem producit: quod de molâ & gallinarum ouis, quæ noſtri ſubuentanea dixerunt, compertum habemus. Infœcunda enim ſunt & irrita, quòd maris ſocietate ſit opus, qui procreationem perficiat. Rurſum neque omnis in mare poteſtas gignendi ſita eſt: vt qui procreationis locum non habeat. Ergo quum in plantis tum in animantibus vtroque ſexu eſt opus: fœmina quæ corpus & materiam, mare qui animam ſpeciémque conferat. Eſt enim mas, à quo motus procreationíſque origo manat: fœmina verò, quæ materiam ſegetemque ſubminiſtrat: quapropter mas id animal eſt quod in altero gignit: fœmina verò quòd in ſeipſo. Hiſce de cauſis mas & fœmina tum facultate, tum quibuſdam corporis partibus, quæ ad procreationem atque coitum accommodantur, inter ſe plurimum diſcordant: hinc Ariſtoteles generandi principia facultate diſtincta conſtituit. Quum autem in procreationem incumbunt, fieri certè nequit vt inuicem omnino miſceantur atque confundantur, vti neque ipſa illarum principia. Non enim quemadmodum ex veteri cicada aut ex phœnice nouum naſci prædicant, ſic ex mare & fœmina coniunctim confuſis aut intereuntibus, nouus homo progignitur. At verò quum complexu coitúque generent, neceſſe eſt ſaltem ab vtroque materiam quandam

Procreãdi vis ſtirpiũ — *In ſtirpibus confuſi ſexus.* — *Procreatio animantiũ* — *Sexuum neceſſitas.* — *Mas.* — *Fœmina.* — *Commiſtio.* — *Ortus noſtri principia.*

emitti & conferri,in qua illorum vis & poteſtas continetur: atque tanquam confluentibus principiorum & facultatum vicariis aut inſtrumentis, tertium quippiam gigni. Eſt autem ea materia vtriuſque ſemen, in quo tametſi actu & reipſa mas & fœmina minimè compareat, viribus tamen & poteſtate inſunt, vti mox conſpicuè cernetur. Quamobrem aliquiſpiam id rectè noſtri ortus verum proximúmque principium ſtatuerit. Semen igitur eſt ex quo primo oriuntur ea quæ ſecundùm naturam conſtituuntur, non quidem vt ex materia, ſed ex motus efficiente principio. Primam ſeminis naturam atque rationem perſcrutaturus Ariſtoteles, demonſtrat planè id nec corporis noſtri partem eſſe, nec alimentum, nec colliquefactum quippiam: cõcludens propterea id prorſum in reliquis & excrementis haberi. Excrementum appellat reliquias alimenti: quæ profectò aut inutiles ſunt & ad nutriendum prorſus ineptæ, aut certè vtiles, quæ ſola copia ſuperfluant. Atqui ſemen non inutile excrementum eſſe inde conſtat, quòd iis qui vel ex ætate vel ex morbo peſſimè ſe habent, inutilis excrementi plurimum ineſt: ſeminis verò nihil vel certè minimum, & ſi quid è ſeminis vaſis emittitur, id prorſus infœcundum eſt, nec quicquam conſtituere poteſt ob eluuiei illius permiſtionem. Ergo (inquit) vtilis cuiuſpiam excremẽti portio quædam ſemen eſt. Omnium autem vtiliſſimum atque puriſſimum eſt vltimum, ex quo iam vnum quodque membrũ alimentum capeſſit atque ſuſtinetur. Id enim omnino paucum ex plurimo relinquitur alimento. Dum igitur purior ac planè confectus ſanguis in membra diſtribuitur, accedénſque illi aſſimilatur, poſtremæ concoctionis atque etiam nutricationis redundans & ſuperfluens vtile alimentum, excrementum etiam appellamus, id autem ſeminis eſt materia. Semen igitur excrementum eſt & reſiduum alimenti vtilis atque vltimi. Id putat Ariſtoteles ſanguinem eſſe, hoc indicio, quòd ſi vi nimióque conatu reddatur, nondum facultate teſtium plenè conuerſum (vt iis accidit qui ſupra modum rei venereæ indulgent) cruentum id plerumque prodeat. Imò & in ſpermaticis vaſis cruentum id plerumque animaduertitur. Ariſtoteles ſemen ait magnam vim ob id obtinere, quod ad partes corporis accedens, ſimilem atque proximum alimentum, ſubſtantiam & facultatem conquiſiuit: vtrunque enim iam partis vim & naturam accepit. Itaque ſemen, aut manus, aut faciei, aut etiam totius animalis, manum indefinitam aut faciem, aut animal totum indefinitum eſſe colligit, & quale vnumquodque illorum reuera iam eſt, tale & ſemen poſſe effici. Vt autem id portio quædam ſit vltimi alimenti, vtque in ſolidis quibuſque particulis gignatur, hoc loco fuſiùs aperiendum.

vera proxima.

Semẽ quid.

1. de ortu animalium. cap. 18.

Seminis materia quæ.

Seminis natura.

Seminis materiam in ſolidis partibus progigni, vtque ab illis teſtium vi ſecernatur.

CAP. II.

PRODITVM quidem ſuprà iam eſt, & rationibus confirmatum, partes omnes corporis ſanguine nutriri: ex quo corporis (ſimplex

Prima ratio.

enim non eſt & vniuſmodi) vnaquæq. pars quicquid ſibi conueniens eſt & familiare prolicit. Id halitus ſpecie tractum, mox vnaquæque pars mutat & conuertit, inque ſuam naturam demum perducit: ita enim particula nutricationem perficit, dum appoſitum alimentum perfectè ſibi

Secunda.

aſſimilat, & in ſuam naturam ſubſtantiámque mutat. Qualis itaque eſt cuiuſque partis ſubſtantia, tale prorſus euadet & illius alimentum. Prima autem ſolidarum partium ſubſtantia ex ſemine conſtituitur ac gignitur, vt poſthac erit apertius. Omnis igitur alimenti illarum ſubſtã-

Tertia.

tia, in ſeminis naturam atque materiam faceſſit. Non ex alia materia procreatæ ſunt particulæ, ex alia verò alimentum & vitam capeſſunt. Atqui partes omnes ſolidæ ex ſemine ortum habent: omnes ergo alun-

Quarta.

tur ſemine. Rurſum pars vnaquæque σπερματικὴ dum nutritur, ſimile ei generat & reſarcit quod fluore diſſipatum eſt: at diſſipatum eſt quippiã ſpermaticum: ergo ſpermaticum erit quod in eius locum ſufficitur: id autem proximum eſt alimentum & ſanguinis pars puriſſima pleniúſ-

Quinta.

que confecta. Hoc iam fiat obſeruationum meditatione planius. Vaſa ſeminis quæ multis anfractibus in teſtes feruntur, ſi diligenter contemplere, conſpicies ſanguinem modicè iam albeſcentem continere, qui tamen nondum teſtes attigit. Hic cùm non è teſtibus eò refluxerit, argumentum eſt hæc vaſa ex ſanguine diutiùs concepto ſemen quodammodo conficere: atque dum ſanguinem in ſuam naturam vertere nituntur, hunc prius ſemen commutare pollent: itaque hæc vi quadam ſeminis effectrice. Atqui ſeminis vaſa inter venas habentur, & cõmunem cum eis ſubſtantiam acceperunt: neque igitur aliis venis per corpus vniuerſum diſperſis, vis & natura deerit ſeminis gignẽdi. Si qua alia corporis regione venæ ſimiliter atque hæc vaſa flexuoſæ haberentur, poſſet in eis multo faciliùs humor ſimilis animaduerti. Et certè in omnibus venis talis quidam verè ineſt, qui per earum tunicas inſertus, proximum ſit eis alimentum. Iam verò ſi venæ hoc muneris & dignitatis à natura ſunt adeptæ vt ſemen generent, maiori profectò ratione in arteriis, neruis, mẽbranis, & in oſſibus, eadem vis inſidebit, quòd hæc ſpermatica magis ſint quàm venæ. At ne quis fortè contentionis æſtu conetur quas propoſui rationes diluere, dicátque nec vero ſemine ſpermaticas partes nutriri, nec id verum ſemen eſſe quod in ſpermaticis vaſis reconditur, nihil equidem eiuſmodi rationibus efficere cõtendebam, ſed id duntaxat, quicquid eſt, propiùs quàm ſanguinem ad ſeminis vim & naturam accedere. Siue igitur id nondum ſemẽ, ſiue inchoatum crudúmque ſemen appellet: ſatis ſupérque factum putabo ſi docuero, proximum id vnum partium nutrimentum, quod Ariſtoteli vtile ac vltimũ dici ſolet, tum partium alendarum, tum verò ſeminis gignendi materiam ſuffici. Quæ purior eſt in ſanguine portio alendis partibus familiaris & accommodata, ea vt facilè & citò alit, ita cùm tenuis ſit plenáque ſpiritus, quàm mox in ſeminis materiam conuertitur. Huius quidpiam ſolidis partibus ſemper aſſiſtit, ſempérque ſanguini ſpermaticus

Materiæ ſeminis in teſtes ſecretio.

humor roris modo inſpergitur. Hic tametſi vera eſt materia, non tamen ſimplex eſt & vniuſmodi, ſed alius aliam vim & naturam accepit, ex varia partis natura à qua mutatus eſt. Qua autem is ratione ſecretus, in te-

ſtes adducatur, hoc loco narrandum eſt. Vt in liene vis quædã ineſt ad prolectandum melancholicum humorem comparata, in renibus alia quæ vrinam alliciat, ita & teſtibus conuenit vim quandam ineſſe qua ſeminis materiam ſibi quidem perquam familiarem & idoneam, tanquam proprium coniunctúmque alimentũ inuitent & attrahant. Cùm autem magna ſit & vehemens hæc eorum vis, quę in corpus vniuerſum permanat (ceu mox aliis multis rationibus planum fiet) ij nimirum tũ vberiorem materiam quàm ſibi opus eſt, tum verò hanc ex vniuerſo corpore elicient & euocabunt. Vt ergo iecur ex inteſtinis ſuccum rapit per venas meſenterii, ſic teſtes per ſeminis vaſa materiam ſugunt à vena caua, quæ lumbis & renibus aſſiſtit, hæc verò ab omnibus circũiectis venis grandioribus, hæ à minutis, quæ iam vix capilli magnitudinem adæquant, & quæ partes ſingulas alunt. Ea enim attractio manet ac perſiſtit dũ vaſa & teſtes impleãtur: neque.n. prius intermittit quàm teſtes copia turgeant atque ſaturentur: inaniti enim ex locis plenioribus veluti eripientes violenter euellunt. Ex his poteſt intelligi Ariſtotelem iure optimo falſi inſimulaſſe Polybium, qui libro de natura ſeminis Hippocrati aſcripto, hanc ex toto corpore ſecretionem in ſolo cõcubitu fieri cenſuerit, ipſúmque ſemen ceu colliquefactum quiddam eſſe, motu agitationéque ſecretum: neque id in vaſis aut teſtibus aliquando ſubſiſtere & commorari, vt tempore mutationem ſubeat. In hæc autem quoniam ille plurima ſcitè attulit, ſatis erit ſubiecta obſeruatio quæ id funditus euertat. Animante enim quæ à venere diutius abſtinuerit diſſecta, copioſiſſimum craſſiſſimúmque ſemen comperitur, quo & vaſa & teſtes & epididymis turgent: quod nõ niſi ſumma vi trahendi teſtium fieri potuit. Contrà verò accidit ſi quod animal effrenata & indomita venere feratur. Teſtes enim è vaſorum inuolucro rapient éaque prorſus exinanient, vt ſi demum conſectionem fieri contingat, nihil omnino ſeminis ineſſe deprehendatur. Ergo quodcunque in coitu ſemen emittitur, id neceſſe eſt congeſtum prius fuerit & coaceruatum, tractúmque vi præpotente teſtium. Obſcurior alia ac ſcrupuloſior dubitatio hìc difficiles explicatus habet. Multa enim plerique proferunt, quibus perſuadeant ſeminis quam diximus materiam, & in partibus ſingulis progigni, & ab iis quotquot ſunt in teſtes confluere, alioqui inutile id fore ac minimè fœcundum. Quę tametſi firmiſſimis rationibus Ariſtoteles viſus eſt confringere, alias tamen ſubiungam, ex quibus id nequaquam fieri poſſe demonſtrem. Si enim de minima quaque particula ſeminis quippiam decederet, cùm nihil extare poſſit minus minimo, neceſſe eſſet vnico concubitu vniuerſum corpus in ſemen quaſi liquefactum diffundi. Quoniam verò minimę particulæ quã cogitatione potiùs quàm ſenſu comprehendimus, nullum poteſt fragmentum haberi, non poteſt de illa quicquam decedere. Neque pręterea ex omnibus ſenſu manifeſtis tum ſimplicibus, tum compoſitis quippiam ſecernitur ad ſeminis conſtitutionẽ: copioſum enim id colligi neceſſe foret quod fœcundum euadit: nec fieri poſſet vt tãtula quæ eiicitur ſubſtantia vim haberet ad procreandum fœtum, quòd è ſingulis corporis partibus quippiam accepiſſe non poſſit. Quinetiam ſe-

Semen in teſtibus aliquãdiu morari & confici.

Semen non ab omnibus partibus ſecerni.

Prima ratio.

Secunda.

Semen non ex omnibus manifeſtis partibus ſecerni.

Prima ratio.

Secunda.

men totum ſenſu ſimplex apparet, & vnaquæque eius portio fœcunda, vt totum eſſe ex iis animalibus intelligitur, quæ vnico coitu & ex pauco ſemine multiplices fœtus procreant. Ergo cùm quælibet ſeminis portio totius vim habeat, qua corpus vniuerſum conformet, non ſic potuit totum ſemen à toto corpore dimanare, vt de vnaquaque parte fiat partis ſimilis deceſſio. Quamobrem rectè cenſuit Ariſtoteles, ſeminis materiam non à toto corpore demitti. At nihilominus hanc neceſſum eſt de cerebro, de corde & iecore, quæ tria ſunt principia, decedere: plurimum autem de cerebro hoc quidem illius argumentum eſt, quòd cui vnum quodlibet iſtorum grauem offenſionem acceperit, infœcundus is redderur: quemadmodum ſi leuius erit vitium, prolem ſuſcitabit ægra infirmáque valetudine. Ex quo fit, vt iis venis & arteriis quæ ponè aures ſunt reſectis aut exuſtis, fœcunditas adimatur. Seminis ergo materiam ex toto deriuari atque dimanare ſic accipiendum, vt ex illius principiis principibúſque partibus neceſſariò profluat. Sunt qui putent hanc non modò è principiis, ſed ex omnibus quoque ſimilaribus partibus ſecerni: non quidem ex vnoquoque oſſe vel neruo, ſed ex aliquo oſſe, ex neruo, ex membrana, ex cartilagine quiddā in ſeminis materiam conferri. Deinde verò quod à neruo vel ab oſſe profluxit, non modò illius, ſed etiam omnis nerui vel oſſis in conceptu materiam fieri. Proinde ex tantulo ſemine tanquam ex materia, ſimilares omnes partes efficit: idque eius facultatis opera, quæ in ſemine ſita omnia conformat. Non deſunt qui ſeminis materiam, vltimi quidem alimenti ſuperantem partem eſſe dicant quæ tamen non à toto decedat, ſed contra quæ ad totum eſſet proximè acceſſura.

Semen ex tribus principibus partibus ſecernitur.

De teſticulis & eorum præſtantia.

CAPVT III.

MAGNAM quidem vim eſſe teſticulorum ſeminis ſecretio deceſſióque docet, qua ij ex vniuerſo corpore materiam proliciunt: at multò maximam declarant tum vires quas ij corpori impertiunt, tum verò completa ſeminis abſolutio. Quibus enim execti ſunt teſtes, etiamſi eorum vaſa læſa non ſint, vis illa & facultas effectrix ſeminis occũbit: vt licet ij ætate ſint adulta atque florente, non tamē rei venereæ voluptate oblectatióneque teneri poſſint, omníſque generandi poteſtas ſit erepta. Simul his extingui deprehenditur maſculus & virilis animus totáque viriditas & flos roboris cum teſtibus excinditur. Quin etiā eorũ natura in frigidiorē conuertitur, neque ſanguis bonus, neque calor ſuauis aut formæ dignitas apparet: arteriæ paruum & imbecillum, quemadmodum in ſenibus pulſum edunt: corpus albeſcit, graue, iners, opimúmque redditur & minus hirſutum, atque (vt ſemel dicam) effœtum ſit molle & effœminatũ. Neque verò hanc ſolùm roboris tēperamentíque mutationem incidere, verumetiam propriæ ſubſtantiæ naturam inuerti hinc intelligitur, quòd caſtratorum animaliũ carnes quadam dulcedine & ſuauitate guſtatum mouent: quæ autem è non

Teſtium robur, primò.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

caſtratis acceptæ fuerint, tum odore, tum ſapore teſticulos referunt, euomúntque graue quoddam virus acerbitatis ſuæ. Si teſticulis exectis, totius corporis robur, temperamentum, propriáque ſubſtantia inuertitur atque mutatur, teſticuli dum aderant, iſtorum authores erant & effectores. Neque tantæ mutationis & præſtantiæ cauſæ ſunt & principium, vt quidam exiſtimant, quòd in ſe illabentem ex vniuerſo corpore tum calorem, tum ſpiritum, denſa compactáque ſubſtantia, tanquam ſpeculum radios in vniuerſum corpus refundant. Neque quòd in illis congeſtum ſemen, robur & calorẽ eiuſmodi corpori impertiat: quanquam profectò illa non parum augere hinc animaduertitur, quòd cùm affluit & redundat, turgeſcens id impetu ardoréque corpus perturbat, excretum autem hoc placidum, lene tranquillúmque reddit. Sed hoc roboris & caloris ex ſe propriáque facultate obtinent: háſque ſuas vires in omne corpus effundunt, quemadmodum cerebrum neruis tum ſentiendi tum mouendi vim, cor arteriis pulſandi facultatem impertit. Ex quibus intelligi poteſt teſticulos magno ſubſidio corpori venire, quò perfectius id & ſalubrius vitam agat, eſſéque ad meliorem vitæ ſtatum & conditionem vtiles. Porrò autem ad generis conſeruationem, magna quidem eſt eorum neceſſitas, vt iccirco in principum partium numero cenſeantur. At certè Ariſtoteles hoc vno argumento, quòd quædam animalia, vt ſerpentes & piſces omnes, ſemen fœcundũ profundant, quibus tamen teſtes à natura denegati ſunt, viſus eſt exiſtimaſſe hos ad ſeminis confectionem & ad generis cuſtodiam principatum non haberi. Si quæ tamen eiuſmodi ſunt, vt ſine ſemine generent, quale eſſe perhibent inſectorum genus: aut ſi quæ emiſſo ſemine ſine teſticulis generant, vt piſces atque ſerpentes, omnium procreandi rationem mancam atque imperfectam cenſemus, quippe quæ non niſi temporis longinquitate perfici poteſt. In reliquis autem animantibus, quæ modo quodam perfectiori generant, & quæ in procreationem, non quemadmodum inſecta & muſcæ, tanquam affixa diutius incumbunt, teſtes additi ſunt, qui pleniùs ſemen excolerent & complerent, ídque foras profunderent: nullam enim in his poſſe creationem ſine teſtibus perfici, vna experientia ſatis confirmat. Ergo non (quemadmodum Ariſtotelis fert opinio) teſtes melioris duntaxat vſus gratia conditi ſunt, neque vt motum ſeminis ſtabiliorem faciant, neque vt pondera telis textorum ſic vaſis ſeminis adiecti ſunt, vt illa contendant. Putauit ſi quidem caſtratos idcirco generare non poſſe, quòd exectis teſticulis vaſa ſeminis intrò ſe contrahant, occludantúrque eorum viæ, per quas euadere iam ſemen non poſſit. At verò quid de iis ſentiet, quibus non execti, ſed attriti duntaxat ſunt teſtes, aut quibus immodicè refrixerunt, aut alia quapiam intemperie aut vitio aut morbo affecti ſunt, veluti in gonorrhœa? His enim tametſi reliquum corpus firma eſt & incorrupta ſanitate, & viæ ſatis patent, vt per eas abundè id poſſit emanare, quicquid tamen effluit, imperfectum eſt & minimè fœcundum. Quamobrem efficiendi ſeminis teſtes primi ſunt authores, vaſa deferentia id quodammodo præparant, iaculantia verò perficiunt. Etenim in his animalibus quæ ſibi diutius à coitu

Quomodo teſtes corpus mutent.

Teſticuli vtiles corpori.

Vtiles ad generis conſeruationem.

Nullum perfectum animal ſine teſtibus gigni poſſe.

l. de generatione animal. ca. 4.

Quomodo ſemẽ in teſtibus & vaſis conficiatur.

temperarunt, omnia conferta ſemine videntur, ſed quod (vt dixi) concoctionis varietate diſtinctum ſit: hoc autem qua ratione fiat, explicandum excutiendúmque planiùs eſt. Vt ſeminis materia quam è ſingulis particulis paulatim teſtes magna vi traxerunt, in flexuoſis vaſorum anfractibus longo viæ tractu hæret cunctatúrque diutiùs: ita in arteriis quæ illis anfractu quodam ſubſtratæ ſunt, ſpiritus quaſi irretitus ſubſiſtit atque retinetur. Hac mora & cunctatione vtraque vaſa nituntur, quicquid continent tanquam alimentum, ſenſim in ſimilem ſibi ſpeciem mutare: & vt illius colorem ita planè & ſubſtantiam totam paulatim conuertere. Quum ita præparatus humor in poſtremos illos anfractus qui teſticulos inuoluunt & circumplicant, tractus delatúſque fuerit, coquitur, aptúſque perficitur ad animalis procreationem: ídque tum robore & colore eorum vaſorum quæ teſtes ambiunt, tum verò ipſorum teſtium ingenita vi. Glandes enim cùm ſint & ſpongiæ modo rari, complures fiſtulæ ſeminis confertæ in eos ex vaſis propagantur, per quas ſuſceptum humorem propria vi conficiunt.

Quænam eſt ſeminis compoſitio, quid teſtes ad eius confectionem conferant.

Cap. IIII.

In ſemine vim ſũmã eſſe cum calore & ſpiritu.

SEMINIS ergo materiam è vena caua elici, ídque perfectam tum coloris tum ſubſtantiæ mutationem in teſtibus habere, vna ſenſuum fide confirmatum putamus. At verò in ſemine quod fœcundum eſt, & ad procreationem comparatum, præter eam materiam ſpeciem quandam haberi, quæ ſpiritus & caloris vim ſummam obtineat, argumentis & rationibus oportet docere, iiſque ex naturæ arcanis & ex recondita aliorum animantium conditione depromptis. In iis ergo quæ ſemen non emittunt (quod genus maximè inſectorum eſt) fœmina particulam ſui quampiam inferit in marem, & veluti materiam ad opificem adhibet, in hanc deinde mas vapore quodam vitæ vim & facultatem conijcit. Diu co[illegible] id anima[illegible], quouſque conſtituatur aliquid: tam imbecilla enim his ineſt vis procreatrix, vt ſi quid quaſi medium intercedat, nihil quicquam poſſit efficere, ſed eam neceſſe eſt per ſe & proximè animal condere, & propriam cuiuſque membri naturam nullius ſeminis aut inſtrumenti interuentu, ſibi ſimile in alio membrum effingere. At in perfectioribus animantibus, quæ non modò procreationis, ſed præſtantioris cognitionis gratia conſiſtunt, mas tanto facultatis robore præditus eſt, vt cùm de ſe vim quandam cum ſeminis materia in fœminam emiſerit, poſſit ipſe vel abſens ſeminis interpoſitu prolem gignere. Itaque quodcunque fœcundum eſt & vtile ſemen, ſimplex id non eſt, ſed vtique compoſitum, materiámque habet vltimi alimenti excrementum, & in hac facultatem quandam opificem, quæ tota eſt & ætherea ſpiritúſque plena. Hanc inſitam non eſſe materiæ id planè demonſtrat, quòd in ſemine appellato, quod per morbum ceu per gonorrhœam præter voluntatem excidit, nulla facultas

Vis & facultas ſeminis alia eſt ab eius materia.

ineſt,

ineſt, ſed id omnino excrementum eſt ad id gignendi neutiquam munus accommodatum. Hoc nemo rectè ſemen nuncupare poſſit, niſi fortè inducta homonymia: quemadmodum manum quæ ab omni animæ facultate deſtituitur, manum: hominémque demortuum hominem ſolent appellare. Cæterùm quæ in fœcundo ſemine facultas conſiſtit, ea eſt quæ per ſe agit, omníſque motionis eſt principium: ſeminis autem corpore & materia vis ea tanquam inſtrumento vtitur, quemadmodum anima vt apprehendat, manum, & faber ſecurim adhibet, vt ex ligno lectum arte conſtruat. Vt igitur anima manum, hæc deinde materiam ex qua quippiam efficit, mouet ac impellit, ita in his animantibus quæ ſemen profundunt, hoc quidem proximè mouet & agit: ſed à propria quadam vi & energia quam gerit, incitatum. In quibus ergo quippiam conſtitui ſolet ſecreto profuſóque ſemine (non enim omnia, vt dixi, emittunt) non id quidem tanquam efficiens primarium & inſitum generat, ſed id quod primùm mouet. Virtus enim quæ in ſeminis materia coercetur, vitam impertit, & partes conformat, ſumma illius facultas, non ex mole, ſed ex viribus ſpectanda. Cùm itaque duo in ſemine comprehenſa teneantur, materia & facultas, illa quæ patiendi vim habet, non ab omnibus corporis partibus, à quibuſdam tamen neceſſariò ſecernitur: hæc verò quæ prorſus eſt efficiens, ab vnaquaque vel minima demigrat: quod nonnulli hac verborum interpretatione explicant, ſemen non mole, ſed viribus à toto defluere. Cæterùm qua via quáve ratione hæc ex toto deceſſio fiat, vtque ex duobus illis vnum ſemen conſtet, aperiendum. *Seminis materia ex corpore lapſa, vim habet duntaxat patiendi.* Seminis craſſior materia, cum ſolidis partibus appoſita erat, ab eis generandi vim non conquirebat, ſed præparationem duntaxat & patiendi conſtitutionem, ob quam facilè poſſet in illarum ſubſtantiam conuerti. Ea verò cùm ad teſtes rapitur, vim ſuam etiam tum retinet, & præparationem habet, ex qua poterit aliquando in partium ſuæ naturæ materiam ſuffici atque ſubſtitui. Seminis materia quanquam vaſorum teſtiúmque vi exquiſitè adeò coquatur, vt craſſior, albiórque euadat, nequaquam tamen ſemen inde abſolutam fœcunditatis naturam conſequi poteſt, niſi magna vbertate ſpiritus influant, eíque materiæ penitus confundantur. Quandoquidem horum cauſa arteriæ ab aorta deductionem habent in teſtes, ſeminis vaſa comitatæ. Ex quo intelligi poteſt, per ea vaſa materiam: per arterias verò formam & facultatem ſemini conferri. *Vis & facultas cum ſpiritibus influit.* Per has quidem ſpiritus vitalis, per venas naturalis à iecore, per neruos animalis à cerebro & ſpinæ medulla illabitur in teſtes. A cæteris autem particulis & ab vniuerſo corpore credibile eſt nonnihil ſpiritus atque facultatis derepentè in teſtes irruere, ídque valida agitatione corporis & perturbatione, quæ in ipſo fit coitu: cuius hoc eſto indicium, quòd titillatio vehemens tum corpus vniuerſum eximia voluptate afficit. Hæ igitur vires & facultates quæ cum ſpiritibus ex vniuerſo corpore, maximè verò ex principibus partibus confluxerunt, illi demum ſeminis materiæ inſident tanquam procreationis magiſtræ & opifices. *Quid teſtes ſemini præſtant.* Quapropter non teſtes ſemini vim tribuunt, qua fœcundum eſt, ſed hæc ab vniuerſo corpore ſuſcipitur. Quid eſt (inquies) quamobrem teſtes inter principes partes retu-

limus,& quid hi in ſemen conferunt? Non materiam, vt quæ ex corporis alimento rapta hauſtáque eſt, non vires illas & facultates, vt quæ ab vniuerſo corpore cum ſpiritu dimanarunt. Quænam igitur eorum eſt efficientia? Ea ſanè quòd materiam ſeminis concoquunt, ac planè in alteram ſpeciem conuertunt, ſimúlque ei formam eam à qua ſemen eſt & appellatur (quemadmodum mammæ lacti ſpeciem) ex ſe ij tribuunt. Quinetiam ſuo illi calore ſpiritus quos ex corpore acceperunt, diligenter commiſcent materiæ, eorúmque facultates inſerunt ſemini, & omnium temperatione vnum efficiunt, hácque ratione ſemen perficitur omnium viribus ornatum. Neque igitur facultas, neque ſpiritus generans in teſtibus collocandus eſt, ſed hæc propriè totius ſunt corporis: eorum animalium exemplo quæ vniuerſi ſui corporis calore & ſpiritu generant, nullo ſemine profuſo. Neque in perfectis animantibus quæ ſemine generant, vllus eſt ſpiritus qui generans dici meretur. Non enim vt cerebrum ex vitali animalem ſpiritum producit, ſic teſticuli vim habent ingenitam, quæ illapſos vndique ſpiritus in vnius generantis eiúſque ſimplicis naturam commutent: ſed ſi quis eſt in nobis generandi ſpiritus, is coniunctio & confuſio quædam eſt omnium. Cæterùm qui contentione velit generantem vim ac ſpiritum teſticulis attribuere, húncque ex multorum congreſſu ſimplicem eſſe factum, vix fortaſſe poſſit rationibus conuinci, quemadmodum neque ſi ſemen ſimplex ac prorſum vniuſmodi, non ex multarum partium naturæ diſſimilis adhæſione compactum & coagmentatum pronuntiet. Vtcunque hæc conſtituta ſtabilitáque fuerint, teſtes nihilominus iure poſſunt inter principes partes haberi: non quia ſingularis cuiuſpiam animalis vitam, ſed (quod præſtantius eſt) quia eius vniuerſum genus perpetuant, neque vnquam id vlla mortali neceſſitate ſinunt occumbere.

Nullum in teſtibus eſſe generandi ſpiritum.

De ſeminis natura, præſtantia & viribus, ídque omnium tum ſpirituum tum facultatum cauſam eſſe.

Cap. v.

IAm verò ad ſeminis contemplationem reuerſi, ex procreationis modo ſcrutemur quænam illius ſubſtantia, & quæ natura ſit. Quodcunque abſolutè coactum coctúmque eſt, id vt calore album ita & ſubſtantia craſſum redditur, planéque imitatur vaſorum ac teſtium naturam: cuiuſmodi plerunque ab animali grandinis ſpecie prodire deprehenditur. Cæterùm non ſicuti grando vel nix id frigoris vi concreuit, ſed ab ingenito & interiore vaſorum ac teſtium calore. Neque tamen vti lac, ouum, aut alia quæcunque multum terrenæ ſubſtantiæ permiſtum habent, coctione cogitur, in quibus vi caloris humore diſſipato craſſior portio ſubſiſtit. Nemo enim tam rudis eſt, qui ſemen quod planè aëreum aut potius æthereum eſt, inter hæc terrena connumeret. Quid ergo reſtat? Vt aqua oleo permiſta, aut vini candidam diutius agitatum, à coërcito ſtatu in ſpumæ denſæ & albæ ingentem tumorem exurgit, ita propemodum quod in nobis eſt ſemen calore cogitur & albeſcit.

Album craſſúmque ſemen.

Vnde ſemē albeſcat & denſetur.

beſcit. Teſtium enim calor ſpiritum vitalem ac reliquos tanquam concoctione exagitant, materiæ ſeminis omni ex parte permiſcet, cúmque ſit ea materia non parum cohærens & tenax, ab immixto ſpiritu facilè in ſpumam eámque denſiſſimam turgeſcit, cuius tamen bullæ cerni vix poſſint, vt neque in butyro. Ea certè de cauſa veteres fabulantur Venerē ex ſpuma prognatā fuiſſe, & Græcis ἀφροδίτη ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, quaſi ſpumás dea Venus eſt appellata, & ἀφροδισιάζειν deſpumare libidinem. Itaque ſemen etſi aëreum eſt, multo ſpiritu eóque calido confertum, calore tamen in ſpumam conuerſum concreſcit albeſcítque. Cuius etiam rei indicium eſt, quòd ſub dio poſitum liquefit, cúmque iam planè refrixerit, ſpiritúſque euanuerit, nigrius id effectum dilapſúmque diffunditur. Remanet enim velut aqua minimum quippiam habens terrenæ portionis, quæ dum exaruerit, manifeſtò deprehendi ſolet. Ex his autem quæ euentuū obſeruationibus confirmata ſunt, palàm fit id quod propriè ſemen appellamus, natura calidum humidúmque haberi. Iam verò ſeminis vires quantæ ſint verbis explicemus, idq. ex Ariſtotelis decreto. Quoniam alimentum quod ad membra diffunditur & accedit, ſimile ei eſt quod tanquam ſuperuacaneum relinquitur, ſemen aut manus, aut faciei, aut etiam totius corporis, manus eſt aut facies, aut corpus totum, ſed promiſcuè & confusè. Nam quale vnum quodque iſtorum reipſa iam eſt, tale & ſemen euadere poteſt, aut craſſitudinis mole, aut facultate quam in ſeipſum continet. Semen igitur (inquit) tale eſt, motúmque habet & principium eiuſmodi, vt motu peracto pars quæque emergat, eadémque ſit animæ viribus inſtructa. Omnia enim quæcunque aut natura aut arte fabricantur & ortum accipiunt, ab eo quod reuera iam eſt fiunt, ex materia quę habilitatem aliquam & adumbrationem habet futuri operis. Dehinc verò dum expreſſam atque ſolidam perfectionem conſequuntur, in actum erumpunt, quemadmodum ex ſeminis materia in vterum emiſſa homo tandem procreatur, cuius ſpecies quædā & forma præceſſerat in ſemine. Hoc quidem nullis corporis particulis conformatum conſpicamur, quoniam tamen eæ illinc aliquando comparebunt & exſuſcitabūtur, viribus & facultate præditum eſt, omnémque animæ poteſtatem obtinet.

Seminis quātæ ſunt vires.

2. de gener. animal. c. 1.

Quum enim ſemen in animantis vtero conceptum non ſecus ac ſtirps vita fruatur & alatur, animam id in ſe continet naturalem & altricem. Ea quoque quæ ſenſus particeps eſt, à qua animalis nomē aſſumit, temporis progreſſu accedit, quum moueri incipit: tū demū rationis vis, cuius appulſu homo dici meretur, non enim ſimul animal fit & homo. Animam igitur naturalem in ſeminibus atque cōceptibus nondum ſeparatis haberi poteſtate ſtatuendū eſt, non actu & reipſa: priuſquam eo modo quo conceptus qui iam ſeparantur, cibum trahant, & officio eius animæ fungantur; principio enim hæc omnia vitam ſtirpis viuere videntur. De anima quoque ſenſus participe ſimilis atque eadē eſt ratio: Duo hæc principia, quoniam ad agendum indigent corporis adminiculo, ſine corpore nequeunt conſiſtere. Ex quo fit vt in ſemen extrinſecus ea non appellant, neque .n. ſolitaria & per ſe ipſa accedunt quòd à corpore ſeiungi non poſſint, neque corpore quodam ſuffulta,

Cap. 3.

Anima naturalis & ſentiens ex ſemine producuntur.

Mens diuinitus accedit.

quod diuerſum ſit à ſemine. Reſtat igitur vt ſemper in ſemine poteſtate fuerint, nunquam ſeiuncta. At verò mens illa ſimplex, nullius corporis terrena mole inſtructa vel indigens, ſola extrinſecus accedit, eaque ſola diuina eſt, nihil enim eius actioni cum corporis officio commune intercedit: omnis enim huius animæ vis alterius corporis eſt particeps, quod magis diuinum eſt, quàm quæ elementa appellantur. Quoniam verò protinus huius libri initio demonſtrare propoſuimus, omnium quæ in nobis conſiſtunt facultatum cauſas: iam ex his tanquam certa demonſtratione confici poteſt, ſpiritus & eas quæ in nobis vigêt facultates, nec primam elementorum temperiem eſſe, nec ex ea, ſed è ſemine ſolo originem habere. Quanquam enim quatuor elementa optima temperie conuenient, & ad moderationem ſeſe redigent, nequaquam tamen vllum animal vel ſtirpem efficient citra ſeminis, quod aut reipſa & actu, aut poteſtate duntaxat inſideat, appulſum. Poteſtate dico ob ſtirpes quæ è terra ſponte ſua emergunt, & ab ea animalia quę ex putredine materiæ vi proueniunt: in vtriſque enim non minima vis percipitur ſeminis, aut caloris qui eius poteſtatem habeat. Huius verò caloris vires & naturam Ariſtoteles memoriæ propagauit, ſuprà quàm ad naturalem ſpectet. Dura (inquit) mollia, lenta, rigida, & quicunque alii affectus partibus inſunt viuentibus, caloris & frigoris vi effici poſſunt. At ratio qua iam caro aut os eſt, non ſic poteſt: ſed à motu efficitur, proficiſcente ab eo quod genuit, quódque energia tale eſt, quale poteſtate eſt id ex quo gignitur. Ex quibus clarum & euidens eſt, quæcunque in viuentium numero habentur, ſui ortum non primis rerum elementis, ſed ſemini acceptum referre. Obiicies hîc fortaſſis, id ſemen ex primis conſtare elementis, omnémque vim ſuam ex illis adeptum eſſe. Hoc certè non eſt vſquequaque verum, ſed à diuiniori quodam magíſque excelſo principio robur aſſumit, quanquam eſt ex elementis concretum. Nam (inquit Ariſtoteles) omnis animæ ſiue vis ſiue poteſtas, alterius cuiuſdam corporis particeps eſſe apparet, ciúſque diuinioris quàm quæ elementa appellantur. Verùm quemadmodum nobilitate obſcuritatéve animæ inter ſe diſcrepant, ita & natura eius corporis differt. Continet enim in ſe ſemen cuiuſque fœcūditatis ſuę cauſam, nempe ipſum calorem, qui igneus minimè eſt, neque id generis facultatem aliquam æmulatur: ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumantéque corpore coercetur, & natura quę in eo eſt ſpiritu proportione reſpondet elemento ſtellarum. Quamobrem ignis nullū animal generat, neque conſtitui quicquam denſis, vel humidis, vel ſiccis videtur. At verò Solis calor & animalium, non modò qui in ſemine continetur, verùm etiam ſi quid excrementi ſit, quanquam diuerſum à natura, tamen id quoque principium habet vitale. Cæterùm calorē in animalibus contentum, nec ignem eſſe, neque ab igne originem ducere, aptum ex his eſt. Hoc itaque Ariſtotelis decreto perfacile liceat facultatū omnium & ſpirituum cauſas intelligere: quibus equidem in totum aſſentior & ſubſcribo. Ab homine autem ad cætera quoque genita digreſſus, ſciri velim omnium genitorum primam conſtitutionem ex elementis proficiſci, omnémque materiam, omne temperamentum, & eas affectio-

Spiritus & facultates non ex elementis, ſed ex ſemine naſci.

2. de gener. animal. c. 1.

Cap. 3.

Rerum omnium formæ diuinæ ſunt.

nes quas Ariſtoteles ſecundas qualitates appellauit, molle durum, rarum, denſum, craſſum, tenue, & ſimilia, ab iis ſumptas eſſe. At propria cuiuſque ratio & eſſentia, qua idipſum eſt quod eſſe dicitur, nequaquam ex elementis emergit. Quemadmodum enim hominis eſſentia atque ratio, quæ illius eſt anima, diuiniorem quam qui ex elementis eſt ortum habet, ſic & eſſentia ratióque carnis qua caro eſt, aut oſſis qua os eſt, neutiquam ab elementis his denſis atque concretis, ſed ab elemento ſtellarum, planè cœleſtem naturam ſumit: & hæc in cœleſti quodam ſpiritu conſiſtit, hic autem ſpiritus eſt in ſemine, per quod genito toti impertitur. Ad eundem propè modum tum reliquorum omnium animantium, tum ſtirpium propria natura cœleſti ortu profertur. Hinc facultates quaſdam obtinent occultiores & reconditas, quas etiam cœleſtes appellant, nequaquam ex elementorum temperie profectas. Circunſpectis rebus omnibus rationibúſque ſubductis, hanc de ſemine ſummam facio. Seminis materia vtilis atque ſyncera, eius alimenti quod partibus ſolidis attribuitur portio quædam eſt, quæ vi teſticulorum attrahente, de ſingulis corporis partibus ſecreta deceſſit. Ex hac teſtes & vaſa ſuo quo prædita ſunt calore ſemen generant, quod tamen fœcundum atque fertile neutiquam habetur, niſi plurimus ſpiritus vitalis ex toto confluat, qui diligenter ei permiſceatur. Quod ea confuſione gignitur ſemen fœcundum, id ſubſtantia craſſum eſt & ſpumans, colore album, pondere leue, natura aëreum, temperamento calidum & humidum. Eius ſubſtantia & craſſitudo ex elementorum conſtat temperamento: præter id autem calorem quendam diuinum atque cœleſtem obtinet, non ignis aut alterius elementi participem, in quo vita omnis conſiſtit ac manet, in quo præterea poteſtas inſidet tum naturalis & altricis animæ, tum eius quæ ſenſum, motum & appetitum habet. Hic dum efferueſcit, quæ compreſſæ atque tacitæ in eo deliteſcebant facultates, in actum erumpunt & viribus ſeſe oſtentant. Omnes has facultatum adumbrationes ſemen, non ab elementorum permiſtione, ſed à parentis corpore conſequutum eſt, in quo energia conſiſtunt. Ex quo intelligi poteſt eum hominem qui emiſſo ſemine generat, omnes quoque corporeas facultates vnà producere. Cæterùm animum & eam animi partem quæ princeps eſt, quæque mens nominatur, minimè is confert, quia cùm animus ſit à corporis natura diuerſus, eius ſubſtantiam non comitatur, ſed extrinſecus in id illabitur ceu diuinum munus.

δυνάμεις ἄῤῥητοι

De fœminarum ſemine.

CAPVT VI.

FOEMINAS ſemen proferre, hac potiſſimum ratione doceri poteſt quòd teſticulos & ſeminis vaſa acceperint crebris flexibus atque circuitibus intorta, haud ſecus ac in maribus enata. Quæ omnia ſi natura non fruſtrà condidit, generandi ſeminis facultatem ſimul his attribuit, huiúſque cauſa fabricata ſunt. Rei veritas ſenſus teſtimonio comprobatur. Nam fœminis quæ diutius à coitu ſibi temperarunt

Fœminis ſemen meſſe

diſſectis, in vaſis ſemen circunfluere, idque iam albeſcere conſpicitur, æquè ac in maribus: in ipſis verò teſtibus craſſius & perfectius. Quinetiam per inſomnia eæ interdum fatentur ſemen non minori ſe voluptate quàm in coitu eiaculari. Viduis & iis quæ diutiùs veneris ſtudia intermiſerunt, vt per inſomnia, ita obſcœnarum partium titillatione copioſiſſimum craſſiſſimúmque ſemen erumpit. Quæ cùm integra ſenſuum fides affirmet, non aliunde rationes petendæ ſunt, quibus doceatur ſemen in mulierum vaſis haberi, ídque concubitus magna voluptate profundi. Non idcircò mulieribus id conceſſum eſt, vt duntaxat impetum illis & quaſi ſtimulum adderet ad venereos amplexus, ſed ad alia quoque plurima conducit, quæ paulo poſt afferemus. Id autem vim habere procreantem atque fingentem inde colligitur, quòd non alium in his quàm in maribus ortum & à teſtibus & à vaſis acceperit, quod etiam mulier quæ morbo comitiali, calculo aut podagra affligitur, prolem gerit horum malorum hæredem: quòd demum partus ſit plerunque matri ſimilis: quæ omnia non maternus ſanguis, ſed quod ab illa profuſum eſt ſemen efficere poteſt. Ergo ſemen quod de mulieris partibus ſimilaribus deceſſit, ad ſimilium partium effectionem & conformationem vim quandam obtinet: tametſi ea profectò minor eſt & infirmior, quàm quæ à maris ſemine confertur. Qualis autem & quanta ea ſit vis, declarant oua quæ ſubuentanea dicuntur, & rudiores molæ quas mulieres quandoque proprij duntaxat ſeminis vi, nullo viri concubitu concipiunt. In his ſiquidem procreationis eſt quædam adumbratio, & rudis materiæ concretio, quam maris ſemen ſi ſuis inſtructum viribus acceſſiſſet, tanquam multò potentius numeris & ornamentis omnibus abſoluiſſet. Neque tamen hoc per ſe & ſolitarium, ſed fœmineo duntaxat permiſtum quicquam perficit. In aduerſam partem multis rationibus contendit Ariſtoteles, vt demonſtret mulierem ſemen nec habere nec emittere. Eum certè humorem qui in mulierum vaſis manifeſtò cernitur, & quibuſdam in venereo complexu magna cum voluptate effunditur, ſatis quidem animaduerterat: at is (inquit) ſeminis rationem non habet. Loci enim proprius eſt, & veteri velut quædam profuſio, qualis etiam viris minimè fœcundis ſponte ſua plerunque erumpit. Itaque cùm antè ſemen id eſſe definiuiſſet, ex quo primo oriuntur ea quæ ſecundùm naturam conſtituuntur, hunc illum humorem qui non ſit ad generandum accommodatus, ſemen non appellauit. Eum humorem qui à fœminis cum voluptate emittitur, idcirco nihil ad conceptum conferre putat, quod plerunque (inquit) ſine ea voluptate quæ fœminis per coitum euenire ſolet, concipitur, ſi locus turget, & vterus propiùs deſcendit. Non deſunt qui eodem interpretationis genere, hunc mulieris humorem ſemen appellent, ſed quod fœcundum non ſit. Rationes autem quæ illi fœcunditatis vim adimunt, hæ ſunt: In omni rerum procreatione aliquid eſt vt efficiens, aliquid vt materia: quæ quamuis in fruticibus vnum idémque eſſe videantur, forma tamen & rationis dignitate longè latéque diſtant. In perfectioribus autem animantibus, vt hæ facultates ſexibus diſtinctæ apparent, ita efficientis & patientis tum naturæ, tum corpora di-

Fœmina ſemen fœcundum.

Rationes quibus Ariſtotelici cõtendunt fœmineum ſemen eſſe infœcundum.

2. de gen. animal. c. 4.

Prima ratio.

uerſa ſunt. Quocirca cùm ſit mas efficiens, fœmina verò patiens: hæc ad procreationem, non verum ſemen, ſed materiam duntaxat conferet. In quibus enim mas à fœmina ſeparatur, natura generandi principia non miſcuit, ſed prorſum vt viribus ita & ſedibus ea diſiunxit. Si fœmina ſemen gerit fœcundum, cùm alterum principium nempe materiam contineat, poterit citra maris congreſſum, ex ſeipſa fœtum edere: hoc, ſi fieri poteſt, fruſtrà mas erit. Abſona autem hæc ſunt, fœcundum igitur non eſt mulieris ſemen, nec quicquam conſtituere poteſt. Oua ſubuentanea quæ gallinæ citra maris opem pariunt, imperfecta ſunt & infœcunda. In piſcium genere cùm fœmina oua depoſuerit, mas deinde illa ſemine conſpergit: quæcunque id attigerit vitam aſſumunt, reliqua autem irrita & à maris calore deſtituta contabeſcunt. Ex quibus perſpicuum eſſe volunt, fœminæ ſi quod ſemen ineſt, id vim nullam habere efficientem & procreatricem, ſed tanquam materiam maris ſemini ſubiici: quæ tamen ardoris ſtimulo fœminam ad coitum impellit, ſimúlque vterum ad concipiendum parat & accommodat. Maris autem ſemen tum materiam, tum vim & facultatem eximiam habens, procreationis efficiens eſt & opifex. Quapropter mas formam motúſque principium, fœmina verò corpus atque materiam affert. Hæc rurſum valida iſtiuſmodi ratione ſtabilire contendunt. In perfectiorum animantium genere fœmina quem conceperit fœtum diu geſtat atque alit: hoc autem efficere non poteſt, niſi ſuperuacaneorum redundantiam frigido humidóque ſuo temperamento congerat: eiuſmodi ergo cùm ſit fœmina, neque copioſum, neque craſſum, neque calidum, idcircò neque fœcundum ſemen poteſt efficere. Hoc cùm Ariſtoteles animaduertiſſet diligentius mox ſubiunxit, ſi ſemen eſſet, menſtrua non eſſent: idcirco autem illud deeſt quoniam hæc inſunt. Itaque fœmineum ſemen non eam elaborationem, non eos vitales ſpiritus, non eas denique vires quas maſculum poteſt obtinere, quanquam ſimilem ortus ſui modum accepit. Hinc conficiendum putant, id non debere ſeminis appellationem ſortiri, aut ſi ſemen dicendum videbitur, quia non fœcundum id eſt, & modicùm à menſtrui ſanguinis natura diſceſſit, homonymiam committi. At verò ſi altius omnia ſcrutabimur, ſolui quidẽ hæc poterunt. Etſi enim rationibus inniti videntur, quæ ex philoſophiæ theorematis deprompta ſunt, hoc tamen duntaxat efficiunt, maris ſemen præſtantius atque fœcundius eſſe quàm fœminæ, non autem illud ſolùm vim habere efficientem, hócque prorſus infœcundum tanquam materiam ſubiici. Commentitium enim videtur, & anicularum figmentis proximum, ſolum maris ſemen ex materno ſanguine citra vllam fœminæ opem, perfectum quicquam progignere: nec eſt profectò earum mulierculárum dictis fides habenda, quæ aſſeueranter pronunciant ſe nulla coitus voluptate vtero concepiſſe. Vt autem quæ à gallinis eduntur oua ſubuentanea, ſic & quæ galli pariunt exigua, compertũ habemus nequaquam fœcunda eſſe. Neceſſum eſt igitur amborũ ſemina mutua ſubſtantię familiaritate & amicitia ſe copulẽt & prorſus confundantur, ſi qua inde futura eſt abſoluta procreatio. Semen non idcircò fœcundum appellamus, quòd ſolùm ex ſanguine quippiam generet: ita

Secunda. *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.* *Sexta.* *Solutio.* *Vnde ſemẽ fœcundum dicatur.*

enim ne maſculum quidem fœcundum haberetur: ſed hinc quod dum alteri confunditur, ad generandum conferat. Nunc autem quis demonſtrare poſſit, fœmineum non opitulari maſculo? Si nobis permittetur Ariſtotelis rationem huc accommodare, ea certè quamuis ab aduerſario petita, rem noſtram omnem conſtituet, & quaſi ſepimento aliquo vallabit. Is enim naturam ait maris & fœminæ vtrunque ſexum in fruticibus miſcuiſſe, quòd ſola vis maſcula (licet terra materiam ei conferat) non ſatis ſit quæ procreationem in ſtirpibus efficiat. Quòd ſi in his, multò magis opinor in animantibus, quæ præſtantiori ſunt ordine, neceſſum fuerit maris ac fœminæ vires coniungi, non idcircò duntaxat vt fœmina materiam ſuppeditet, ſed vt copulatis atque confuſis amborum viribus, ſemen vnum ex ambobus procreationi aptum proferatur. Hoc igitur integris abſolutiſque viribus præditum, tanquam opifex in ſubiectam materiam incumbit. Hæc de ſemine procreationis humanę principio: nunc de materno ſanguine diſſerendum.

Controuerſiæ ſolutio, ex Ariſtotele.

De menſtruo ſanguine.

Capvt VII.

Menstrvvm non quemadmodum ſemen vltimi alimenti, ſed ſanguinei portionem quandam eſſe hoc eſt indicium, quòd non mariſcæ, non fluxus ſanguinis è naribus, non varices, non tale quicquam mulieribus magna ex parte accidere ſolet, quandiu id profluit: ſi quid horum erumpit, deterior fit menſtrua purgatio, quòd huius materia alio rapta diſſipetur. Eorum animantium quæ viuum fœtum edunt, fœminas menſtruo abundare neceſſum eſt, vt hoc fœtum quem ſtato tempore vtero gerunt, plenè alant ac ſuſtentent. Quo autem hanc alimenti vbertatem natura ſuppeditaret, fœminam imbecilliorem frigidiorémque mare conſtituit. Hic quidem quia plurimo calore circunfluit, omne quod ſuſceperit alimentum perfectè mitigat, atque coquit: & ſi quid præterea redundat, id potenter diſcutit. At fœmina quæ haud ita multum à mare perfectè calido diſiuncta eſt, alimẽtum ſatis quidem conficit, infirmiorem tamen calorem obtinuit, quàm vt quod redundat poſſit diſcutere. Proinde illi ex frigida imperfectáque natura menſtrui ſanguinis vtilitas acceſſit. Quæcunque animantia ouum pariunt, nec fœtum in ſe viuum continent, menſibus non purgantur: minus enim ſanguinis obtinent, aues quidem quia ſicciores, piſces quia humore plurimo circumfluunt. Hæc vna ratio efficit, vt in reliquorum animantium genere mulier plurimum menſtrui ſanguinis emittat. Calida enim & humida eſt illius conſtitutio, carétque pilis, cornibus, vngulis, aliíſque particulis, in qua ſolet cæteris animantibus ſuperuacua moles conuerti. Quæcunque porrò pleniùs gulæ ventriculi indulgent, & vitam inertem otioſámque traducunt, quoniam exercitationis defectu & caloris inopia minimum ſuperuacui ſanguinis diſcutitur, eius plurimum coaceruant. Vnus ergo ſanguis redundans tum viris materia prima fit ſeminis, tum mulieribus menſtrui. Vt enim maribus, ſic etiam

Menſtrui neceſſitas & productio.

Quæ animalia menſtrua habẽt & quæ non habent.

Quæ multum, quæ parum.

fœmin

fœminis circa annos pubertatis ingens incidit corporis vniuerſi mutatio: ac tum temporis increſcente iam & vegetiore facto natiuo calore, pubes erumpit, vbera tumeſcunt, corpus libidine titillatur, exuberans ſanguis calore veluti extenuatus diffunditur, vixque ſuis receptaculis coërcitus viam ſibi parat qua dimanet. Quamobrem hac ætate prodidit Hippocrates maribus ſanguinis è naribus profuſiones, puellis verò menſtruorum eruptiones obtingere. Illis ſiquidem venæ quæ ad nares conſtitutæ ſunt, his verò quæ in vterum, inque eius ceruicem inſeruntur, faciliùs promptiúſque reſerantur & patefiunt. Itaque qui in vena caua redundat ſanguis, in vteri venas perlabitur, háſque copia & calore diſtendens aperit, vt ab earum oſculis ſtillans dimanet, profluátque è partibus obſcœnis. Imminuta copia circúciſáq redundantia, quod reliquum eſt & corpori neceſſarium venæ retinent: Dum verò menſtrui nihil amplius erumpet, quæ ad vterum pertinent ora venarum ſponte ſua occludentur & conniuebunt. Menſis vnius curriculo tantùm denuò congeritur & accreſcit, quantum antè profluxerat, idque ſimili prorſus ratione, naturæ impulſu per vterum deponitur. Non eſt autem quod aliquiſpiam exiſtimet, hanc duntaxat ſanguinis redundantiam circuitus cauſam eſſe, quoniam iis etiam quæ ſanguinis exiguum congeſſerunt, quanquam parciùs, ſtatis tamen circuitibus profunditur. At huius circuitus cauſa aut in naturæ conſuetudinem, quæ omnia certis legibus, ſtatíſq. periodis exequitur, aut in ſempiternos & immutabiles lunæ curſus referéda eſt: quæ vt luminū varietate, tū creſcés tū ſeneſcens menſem dimetitur, ſic hominis vt ſanè reliquorum omnium humores, rara ordinis conſtantia regit atque moderatur. Ne quis porrò menſtruum ſanguinem exiſtimet quaſi affluentiam & exuperantiam eſſe ſanguinis vtilioris, & ei prorſum ſimilem qui in venis pro alimento eſt, velim equidem hoc loco pleniorem de illo rationem inſtitui. Plurimum in mulieribus fieri author eſt Ariſtoteles, & eum qui ſtatis circuitibus profluit, genus eſſe quoddam ſanguinis vitiatum, & quaſi ægrotans. Etenim a puriore ſanguine ſecernitur naturæ beneficio præſertim decreſcente aut ſilente luna. Hoc excidente, ſi nouella vitis tangatur, in perpetuum læditur, ſteriles fiunt tactæ fruges, moriuntur inſita, exuruntur hortorum germina. Si omnino mulier prægnans alterius menſtrua ſupergrediatur, aut illis circumlinatur, abortum facit: ei autem quæ vterum non geſtat, concipiendi ſpem adimit. Mulierum quæ purgantur ſpiritus & vapor ab ore, ſpecula atque eboris nitorem obſcurat. Guſtatus hic ſanguis canes in rabiem agit, homines autem miris crutiatibus affligit, comitialem morbum, pilorum effluuium, aliáque elephanticorum vitia infert: idcircò à veteribus inter venena relatus, pari malignitate exiſtimatur atque ſanguis elephantici potus. Hinc dum in muliere ſupprimitur, nec ſtatis temporibus emanat, ei etiam cui proprius eſt, debétque familiaris eſſe, grauiſſima affert incommoda, viſcerum obſtructiones, tabem, cancrum, morbum comitialem, huiúſque perniciei quamplurima. Quum itaque tanta ſit eius pernicies, ſitque vis ei tam peſtifera, vix animum induco fieri poſſe, vt ex eo fœtus in vtero geſtatus alimentum capeſſat: imò tum optimè ſolet mulier vtero

Quomodo ſiſtitur.

Circuitus menſium cauſa.

Menſtrui natura.

3. de hiſt. anim. c. 9.

Menſtruū quid.

Menſtrui pernicies & malignitas

Fœtum mēſtruo nō ali.

concipere quum ab hac fœda eluuie munda repurgatáque fuerit, quúmque purus exiſtet tum vterus tum reliquus ſanguis in corpore, ex quo demum fœtus aletur. Quanquam autem reliquo deinceps temporis circuitu, vitioſus ſimiliter ac prius congeritur & accreſcit, eo tamen haudquaquam fœtus continetur aut viuit, nec eum, ſed quantum poteſt puriſſimum atque ſuauiſſimum pro alimento rapit ſibique iungit. Quónam igitur corruptus ille ſanguis, quem menſtruum appellauimus, in grauidis concedit? Pars exigua circa vterum inhæret in venis, pars maxima reliquo puriori ſanguini permiſcetur. Hinc quia nequit naturæ vis omne illius virus mitigare aut euincere, grauidis mulieribus plurima mala obueniunt, corporis grauitas, fœdus faciei color, lienis tumores, varices, malacia, atque vt in genere dicam, ab hoc retento in omne morbi genus procliuiores ſunt, quàm quæ vterum non geſtant. Hunc autem natura intus continet, ne ſi viam patefaceret, cum eo vtile fœtus alimentum ſimul emanaret. Itaque natura nouæ prolis procreationem instituens, in vitæ diſcrimen plerumque parentem adducit. Non igitur menſtruo fœtus alitur, ſi hac appellatione corruptum eum ſanguinem notamus, qui purgatio eſt & excrementum purioris. At verò quoniam hoc nomine omnem ſanguinis ab vtero factum deiectionem ſæpiùs veteres ſignificarunt, ferè fit vt & fœtum ali & lac gigni ex menſtruo ſanguine pronuntiemus. De ſemine ac ſanguine menſtruo, quid ſint, vnde & ex qua materia, & quomodo gignantur, dictum iam ſatis eſt: nunc verò de hominis procreatione tradendum.

De ſeminis conceptione & prima hominis conſtitutione.

Cap. VIII.

QVONIAM in animantium genere conducebat marem & fœminam ſeparari, ſolers & prouida rerum natura, vt eos quandoque ad generis propagationem inuitaret, vt ne vniuerſum genus intercideret, libidinem quaſi ſtimulum ex ſeminis ardore vtrique iniecit: & partibus obſcœnis illecebras & admirabile congreſſus deſiderium, vt ſua ſemina in vnum conferrent, alioqui prorſus inutilia futura. Quare præter teſticulos quorum eſt ſemen generare, conditæ ſunt partes obſcenæ, iiſque inſigniores duo nerui eximij ſenſus inſerti, qui viris deſinunt in glandem, venereæ voluptatis ſedem. Dum itaque qui concauus eſt in pene neruus, ſpiritus copia impletur, penem arrigit, viáſque diſtendit, per quas ſemen directè & impetu iaculemur. Veneris autẽ ingens facta delectatio, ſeminis vaſa & teſticulos irritat. Hinc mirificè impulſum ſemen turgidúmque ſpiritus vbertate, vix poteſt ſuis vaſis cõtineri, ſed cogitur foras exilire ingenti voluptate, viris quidem quodam quaſi ſaltu ob viæ flexum & longitudinem, mulieribus verò languidiùs. Vt autem omnes hæ cauſæ maiores ſunt in viris quàm in mulieribus, ſic illos conſtat in coitu maiore voluptate teneri quã mulieres: quamuis hę pluribus modis oblectãtur: nẽpe dum ſemen erumpit, atque etiam dũ vterus viri ſemen auidè ſuſcipit & amplectitur. Hinc Tireſias vates, qui vtrũq. ſexũ ſingi-

Seminis eiectio.

Seminis attractio.

fingitur expertus, mulierum partes viſus eſt tutari. Porrò autem ſeminis emiſſio non fit in vteri ſinum, quoniam eius os internum conniuere occludique ſolet, ſed in ceruicis fundum excidit ad os vteri, quo plerique ſeminis vaſa & teſticulos deriuari prodiderunt. Illuc igitur viri & mulieris ſemina confluunt, hincque (vt author eſt Ariſtoteles) in vterum anguſto ore rapiuntur. Profuſio (inquit) ſeminis non intrò fit, vt quidam volunt, os enim vteri anguſtum eſt, ſed antè, quo fœmina mittit vaporem illum nonnullarum recrementum: eodem enim mas etiam mittit quod fuderit, & aut ibidem manet ſemen emiſſum, aut intrò ab vtero trahitur, ſi calidus eſt & modicè temperatus. Cuius rei indicium, quòd locus qui modo madebat, reſiccatus mox ſentiatur. Sic & Oribaſius, Duo (inquit) orificia habet vterus, vnum interius, alterum externum, in quod viri genitale ſemen conditur, in illud quidem non ingreditur, ſed trahit vterus ad ſe ſemen, quemadmodum cucurbitula. Idipſum videtur alio loco planiùs expreſſiſſe. Quemadmodum è profundis cuniculis ceruus ſerpentem narium inſpiratu allicit, ſic vterus viri ſemen è ſua ceruice. Miror ab his atque etiam à vero Galenum deſciuiſſe, qui putauit mulierem ſemen per cornua in ſolum vteri ſinum eiaculari. Quum illa vterum gerens fortaſſe concumbet, quónam tandem ſemen in vteri ſinu ſuſceptum euadet? Obſignatum enim tum adeò eſt os vteri interius, vt nihil vel minimum ſubire poſſit aut excidere. Hoc ſi in præſcriptum pariendi tempus intus contineretur, inutile prorſus & otioſum computreſceret, & grauiſſima tum animi tum corporis incommoda neceſſariò inueheret. Hac forſitan ratione perterritus Auicennas, inconſideratè ſtatuit grauidam mulierem, nullis virium conatibus, poſſe in concubitu ſemen effundere. Ad hunc itaque modum ſemen prolectat vterus, ſi quidem validus eſt & inanis, appetén ſque veneris: atque ſi futura eſt conceptio, mulier quadam voluptate præſentit vterum geſtire, miróque ſeminis deſiderio totum in partes obſcœnas prouolui, vt ei obuius ore quaſi manu id excipiat, aut potiùs arripiat. Acceptum deinde continet auidiſſimè ac in ſinus ſuos recondit, adeò certè id vndique comprehendens, vt nullum intus ſpatium inane ſinat: quin & in id ſeſe contrahens, os ſuum adeò coarctat & claudit, vt ne vel minimum quidem dehiſcat: ceruicis autem os quod eſt ad partes obſcœnas, nunquam non patet. Sic quidem Hippocrates memoriæ prodidit, iis quæ vtero gerunt vteri os comprimi, hócque teſtimonio, ſi obſtetrices immiſſo digito, os vteri conniuere ſentiant, mulierem concepiſſe pronunciant. Cæterùm ſi imbecillior erit vterus: quod in vitioſis affectibus fit, aut ſi minùs appetens erit ſeminis, vt in grauidis & in iis quarum libidinis ardor euanuit, quæque expletæ iam ſunt venere: viri ſemen in ceruice aliquantum conſidens, mox foras excidit & elabitur. Id autè mulier fœcunda facile apprehendet & retinebit, ſi integra ſit valetudine, ſi pauco antè tempore repurgata & munda ſit à menſibus, ſi pariter cum viro aut paulò poſt id eiaculetur. Ita enim ſi eodem impetu atque vir ſemen emittit, aut ſi paulò antè cùm iam libidinis furor plurimum incenſus eſt, vterus ingenti voluptate, & auiditate id allicit & in ſe recondit. Contrà verò ſi multò poſt aut antè quàm mulier, vir ſemen

Seminis attractio.

2. de gener. anim. c. 4.

Apho. 23. lib. 6.

Obiectio cõtra Galenũ.

Vterus vt ſemen comprehendat.

Concipiẽdi rationes.

emittat, cùm nempe vel nondum efferueſcit, vel iam ceſſauit impetus libidinis in muliere, vterus aut ſemen non prolectat, aut certè non continet: neque ſi continet, vtile id redditur, propterea quòd nimia mora à fœmineo deſtitutum eſt, ſpiritúſque totus euaneſcit. Neq. profectò ſeminis attractio, neque retentio, conceptio eſt, tametſi id ratio nominis videtur indicare. Non rarò enim auidus vterus ſemen attraxit, quod diu continere non potuit, ſed biduo aut triduo ſinit elabi. Eſt & cùm id diutiùs inutiliter reſeruat, vti in mola, quæ nec conceptio vera eſt, huius enim mole opprimitur & laborat, perinde vt ventriculus cibo graui & immutabili, quem tamen traxit ac continet. Eſt igitur conceptio propria & peculiaris vteri actio, qua ſeminis poteſtas exſuſcitatur, & inſitum ſibi munus reipſa obit & exequitur. Quemadmodum enim terra ferax & fœcunda exceptum ſemen ſuo calore fouet, deinde excitat, & ad parturiendum impellit, ſic vterus fœcundus ingenita vi, quæ alteri nulli parti eſt conceſſa, ſopitam ſeminis vim & deliteſcentem in eo poteſtatem excitat, & ad agendum extimulat, vt energia fiat & dicatur. Tum temporis ſemen opus aggreditur & ſuſcipit, quod antè nuſquam agere potuiſſet: alioqui enim mas ſolus in ſeipſo generaret. Itaque ſeminis poteſtas in actum erumpit & exſuſcitatur vteri vi: atque ea ipſa exſuſcitatio conceptio eſt. Auicennas & qui eius inſtitutionem ſequuntur, perperam cenſuerunt ſeminis poteſtatem in actum erumpere ea corporis exagitatione, quæ fit in concubitu. Primùm itaque vterus ſemen attrahit, attractum continet, contentum concipit: haud ſecus atque ventriculus tractum contentúmque alimentum conficit: vt enim concoctio ventriculi, ſic conceptio vteri propria eſt actio. Ex his profectò quiuis perſpicere poſſit, quæ ad probam & exquiſitam conceptionem deſiderentur. In primis enim neceſſarium eſt, maris ſemen rectà affatímque emiſſum, fœcundum eſſe, nec tenue vt vel ſerum vel aqua, nec mole exiguum, ſed tale quale redditur à bene temperatis viris, non præter modum veneri indulgentibus. Deinde verò vterum repurgatum, ſeminiſque appetentem, auidè hoc ipſum trahere è ceruice. Tertiò tractum vndique amplecti ac continere, in totum conniuente illius oſculo. Ad hæc vterum fœcundum eſſe, qui ad ſeminis conceptionem ſit idoneus. Is autem eſt, inquit Hippocrates, qui mediocrem ex omnibus obtinet temperaturam: nempe qui nec immodico frigore denſior factus, maris ſemen refrigerat, oráque vaſorum obſtruit: nec humoris affluentia ſeminis fœcunditatem tanquam terra paluſtris extinguit: nec ſiccior alimenti vbertatem inhibet: nec calidior ſemen ipſum ardore torret & exurit. In ſumma omnis immoderata abſit intemperies. At modicè intemperati optimè commodéque generant, ſi coeant cum intemperatis pari exuperantia in contrarium vergentibus. ſeſe enim temperant & certa ratione moderantur. Cum ſimilibus autem ſi commiſceantur, nequicquam valent producere. His ergo omnibus vniuersè concurrentibus, conceptio naturæ legibus fit: neque ſi vnum deſideretur, fieri poteſt, vt conceptus ad abſolutionem perueniat. Sterilitatis aut impeditæ conceptionis cauſæ, huius loci non ſunt, quod in præſentia ea duntaxat quę natura duce ac

Conceptio quid.

Mola.

Auicennæ error.

Quæ neceſſaria ſunt vt bona fiat conceptio.

velut

veluti magiſtra proferuntur, perſequi ſtatuimus.

Prima animalis conformatio.

Cap. IX.

Age verò iam vtero conceptum ſit fœcundum ſemẽ, quid id deinde præſtet ac moliatur enarrãdũ. Sunt quæ nõ ex ſeminis materia procreantur: ſanguinea tamen animantia è ſemine omnia lucem accipiunt, oriuntúrque hoc à mare in fœminam emiſſo. Maris ac fœminæ fœcunda ſemina, vbi conſentanea quadam moderatione opportunè conuenient, mutua quidem amicitia tanto complexu iungentur, veréque permiſcebuntur, vt fiat amborum vis vnica eadémque natura. Mox deinde ſuſcitata vis illa in ſemine latens, huius materiã variè diſtrahit, eiúſque partes ſecernit: non enim eſt exquiſitè vnum & omni ex parte conſimile. Itaque ſtatim primo & altero die, partes ſeminis tenuiores, calidiores, & ſpiritus magis participes, intrò & in medium totius molis ſe recipiunt, craſſæ verò ac magis terrenæ illas ambiunt & circumiecta obuallant: ex quibus durioribus factis atque coactis vteri contagione & calore, obuoluentes fœtum membranæ proferuntur. Omnium extima ac prima fit allantoeides, à farciminis ſpecie appellata: tenuis ea quidem & inualida, & anguſtior quàm quæ totum conceptum circumplicet & inuoluat, longis tamen & arctis proceſſibus ad vtrumque apicem porrecta: per hanc mẽbrana chorion dicta, vteri apicibus annectitur. Sub hac tota ſeminis pars exterior & magis terrena (ſemper enim ſemen ſeſe colligit in anguſtum, & parte ſui media vires obtinet multò maximas) qua vterum contingit, in membranam alteram concreſcit, quam Latini ſecundas, Græci χορίον appellãt. Semen etenim quia lentũ eſt, & omni ex parte cohęret, calore craſſius fit & magis cogitur, ob idq; è externa & ſumma eius facies in mẽbranæ conſtantiam coit. Leuis autem cùm ſit, vtero committitur & adhæreſcit per ora vaſorum quæ in vterum deſinunt: ea dicuntur acetabula, per quæ ſemen alimentum ad ſe rapit: perforatur enim membrana, vt quæ mollis adhuc & recens ſit coacta. Præter has autem & tertia quędam amnios appellata gignitur, circumcirca vniuerſum conceptum amplectens & inuoluens, valida certè & futura ſudoris receptaculum. *Cotyledones.* *Amnios.*

Ab his autem ad reliquum ſemen conuertamur. Quod intro concluſum eſt tenuius, multo etiam magis calore diffunditur, hinc mox turgeſcit ſpiritum concipiens, vt inquit Hippocrates. Per id temporis quicquid in ſemine tenue eſt, id in ſpiritum abit, non enim quidem vẽti flatúſque plenum: non enim tum vterus flatu turget, aut eius diſtentione torquetur, neque per vteri ceruicem flatus vlla vis erumpit. At verò ſic in ſpiritum id verti putemus, vt ſpiritus ille caloris omniúmque facultatum moderator, & primus procreationis author, in ſeminis medium ſe colligat: non enim (vt multi Ariſtotelem interpretãtur) is euaneſcit, aut auolat à ſemine, ſed in eo perſiſtit omnium partium cõformator & opifex, in quibus radicitus ac penitus inhærẽs prima fit *Spiritus in ſemine opifex qualis & vnde.*

partium omnium natura, háſque vbi conformauerit, poſtea ſemper aſſiſtens, in omnem vitam quantum poteſt diutiſſimè & ſaluberrimè cóſeruat. Itaque hic ſpiritus non modò primum vehiculum, & inſtrumentum eſt procreatricis facultatis (in eo enim conſtituta eſt ſumma illa diuináque vis conformandi) ſed etiam reliquas omnes naturales, quibus nutrimur & augemur, earúmque auxiliarias is vnus in ſe omnes ſuſtinet & comprehendit. Ex quibus planum euadit ſpiritus & omne facultatum genus ex ſemine initium originémque ducere. Hoc pacto quod nuper ſimplex ſemen erat à parentibus emiſſum, naturæ rationem ſumit: aut ſi explicatius hoc dici mauis, quæ prius in ſemine ſopita erat naturæ vis & quaſi intercepta, tum ad agendum exſuſcitatur, dum primum id innatum ſibi officium peragit, quod diximus conceptionem eſſe & nuncupari. Ambiguum enim eſt, an otioſum ſemen poſſis naturam appellare, quemadmodum nos rectè vocare ſolemus dormientem muſicum. Itaque hic ſpiritus facultates habens & naturæ inſtrumentum, tres bullas in medio ſemine conſtituit quaſi guttas perlucidas, quæ tum proximæ ſibi rudimenta quædam & principia exhibent trium principiorum, cordis, iecoris & cerebri. Non tamen ſpiritus in his quaſi fixus inhæret, ſed per totum ſeminis corpus vagatur, nunc quidem ad externa pergens, núc verò craſſiuſculæ iam membranæ occurrens, & ad ſeminis mediũ refluens, vt ab Hippocrate commemoratum eſt. Nulla enim pars ſeminis ab huius contagione immunis eſt, imò hic ſimul cum natura quoquouerſum ſe diffundit & cũcta tranat. Efficiens ſiquidem naturæ vehiculum eſt & inſtrumentum, quæ effingit partes ſingulas. Has autem quia totas per intima conformat, ſi verum eſt Ariſtotelis decretum, omnem actionem contagione perfici, neceſſe quidem eſt totas eas penitus attingat, neque duntaxat extrinſecus vti ſtatuarum fictor, qui in interiores materiæ partes minimè deſcendens, neque his manum admouens, rudes omnino & impolitas relinquit. Iam verò ad inſtitutum reuertor.

Rudimenta trium principum partium.

Vt de partium corporis principatu, ita & de conformationis ordine magna quidem contentione certatur.

Capvt x.

Cor ex Ariſt. primũ conformari

Ariſtoteles venarum quemadmodum & arteriarum originem, & tum mouendi, tum nutriendi principium cor inſtituens, non abs re, dum ſibi ſuíſque principiis vult conſentire, hoc contendit primum effingi & ſeorſum conſiſtere in iis animalibus quæ ſanguine prædita ſunt. Id enim primum cohærere atque conſtare neceſſe eſt, ex quo incrementum & motus cæteris partibus accedit. Quapropter (inquit) ſi quid tale eſt, quod in animalibus ineſſe neceſſe eſt, in quo omnis naturę principium atque finis conſiſtat, id primum quidem fingi & præ cæteris conformari neceſſe eſt. Eiuſmodi autem cor eſſe ait, idque ſenſu primum percipi. Ad hæc quum per obitum cor poſtremũ vita priuetur, id quoque ait primum viuere. Omnibus ſiquidem com-

mune-

mune eſt, vt quod primùm conſtitutionem & ortum acceperit, id poſtremò deficiat, quaſi natura decurſionem reducem agens, à calce ad carceres, vnde initium ſumit, redeat. Quod autem primum gignitur, id eſſe vitæ & animæ ſedé, ab hoc deinde cætera membra ſuo quæque ordine cóformari. Cuius nonnulli modeſtiorem interpretationem ſubiiciunt, vitalem calorem in corde fixum atque ſtabilem, in ſeminis materiam influere, ex qua partes omnes conformat. Hæc autem medici haudquaquam recipiunt, neque fatentur cor venarum eſſe originem: neque ſimilaribus diſſimilaribúſque partibus motionis nutricationíſve principium exiſtere: neque id antè cætera gigni. Rurſum neq. nouiſſimè id per obitum vita omni deficere, quamuis fortaſſe motu concuti, calere, ac vitales functiones obtinere videatur: primum vitæ genus, quod naturale appellant, perfectiori quodá ordine ſtatuunt homini ineſſe quàm plantis. Hæ quia aluntur & increſcunt, viuunt quidem, at non vitali eo calore & ſpiritu, qui animalibus ex corde proficiſcitur, quádo nimirú nec cor, nec quicquam quod illi proportione reſpondet, obtinent. Fœtus ex ſemine recens conformatus, haud ſecus atq. ſtirpiú genus, iecoris beneficio viuit. Hæcque illi prima eſt & ſimplex viuendi ratio, quæ quoniam ad vitam animantium tuendam non ſatis eſſe poteſt, temporis prolapſione perfectionem quandam conſequitur ex corde, quod ingeniti caloris & ſpiritus copia hanc actionem vegetiorem abſolutiorémque reddit. Solet tum temporis animantium vita ipſaque vis & ſpiritus vitalis appellari, nempe quorum appulſu præſtantiore quodam viuendi munere conceptum viget quàm planta. His certè rationibus conficiunt, non cor, ſed iecur primum viuere, & primum conformari. Hæc ita quidem variè diſputari ſolent ratione vtrinque probabili. Cæterùm ſi de obſcuris non modò ingenij acie, verumetiam obſeruatione iudicandum eſt, conceptum intelligemus nunquam otioſum eſſe, ſed ſtatim initio partes omnes eius in ſuum quodque opus incumbere: fœtus partes æquè omnes conformationis ſuæ adumbrationem & rudimentum nanciſci, licèt non pariter omnes ſummam conſequantur perfectionem. Nam ex puriore & vegetiore ſeminis portione quæ in vteri medium concedit, loci tepôre ſuſcitatur ſolidarum partium materia, quæ ſpiritus omniúmque virium & facultatum atque etiam opificis noſtri ſedes eſt. Hic protinus quaſi diſcuſſo torpore exurgit, in actúſque proprios erumpit: ac primùm multo ſpiritu turgeſcens ſe diffundit, omniáque permeans, partes varias quæ ſunt in ſemine (hoc enim ſimplex non eſt & vniuſmodi, quanquam tale apparet) ſecernit, calidas à frigidis, tenues à craſſis & terrenis, vt ſingulæ demum in propriam naturam redeant, & his partibus effingendis ſuggerantur, à quibus olim deceſſerunt. Seminis portiones quæ à tribus parentum principiis defluxerunt, comparent in primis medio ſemine in tres quaſi bullas digeſtæ ſpiritu facultatéque confertas: eę rudimenta ſunt iecoris, cordis & cerebri. Ac tum etiam generans facultas ſeminis materiam com nutat, aptámque reddit efformationi: & idcirco aliæ portiones craſſiuſculæ apparent, quæ in oſſa abituræ ſunt, aliæ tenues ac liquidæ, ex quib. nerui fient & venæ atq. mébranæ. Sic omniú pręparatio

Cóſutatio.

quædam inſtituitur ad futuram conformationem. Huius operis nonnihil iam die ſeptimo cerni poteſt, at multò apertiùs decimoquinto, quum in ſemine iam conſpicuæ ſint partes & ſubſtantia & ſitu diſcretæ. Poſt id temporis ex idonea materia conformatrix facultas opus aggreſſa, primùm rudia & inchoata principia, cor, iecur, ac cerebrum in propria loca ſeiungit, propriáque figura ac ſpecie exornat: ſimul & membranæ fœtum obuoluentes robur nanciſcuntur. Mox in his venæ & arteriæ effinguntur omnes in fœtus vmbilicum deductæ; & quarum oſcula polyporum modo acetabulis vteri cohærent. Tum temporis è iecore tum vena porta, tum caua multiplici ſobole diſpergitur; & è corde arteria, è cerebro ſpinæ medulla caudicis inſtar, è qua & nerui filis aranearum tenuiores emergunt, ventriculus, inteſtina, veſica; cordis inuolucrum, hypezocya membrana, atque peritonæos, duplex meninx; omnes denique membranæ firmo robore obtenduntur. Cutis concreſcit omnia contegens ex ipſo quoque ſemine, non vt quidam prodiderunt ea carne aridiore facta. Oſſa figuram ſenſimque duritiem conquirunt, ex coacto & verè concreto ſemine. Ab oſſibus quicquid vi caloris ſpumæ modo emanat, id partim iuxta oſſium extrema reponitur ad vinculorum conformationem, partim circuncirca & in longum effunditur, vt membrana fiat perioſteios Græcis appellata. Die quidem viceſimoſeptimo partes omnes & diſpoſitæ & conformatæ quodammodo iam apparent, ſed perfectè in maribus die trigeſimo, in fœminis trigeſimoſexto. Hactenus ſola exiſtit ſolidarum partium conformatio ex puro ſemine, quod quantulumcunque initio conceptum eſt à parentibus, id nihil auctum, nihil amplificatum ſatis eſt partibus omnibus conformandis. Tum inde ſanguis ex vtero prolicitur, qui primùm circum iecoris ſpermaticas fibras atque rudimentum concreſcens, totam illius molem & ſubſtantiam conſtituit. Ita quidem ſæpe obſeruauimus die quadrageſimo eiectum fœtum, ſemidigiti, aut (vt ait Ariſtoteles) formicæ maiuſculæ magnitudine verè ac prorſus conformatum, & cuius partes omnes excepto iecore albæ ac ſpermaticæ cernebantur. Caput par erat auellanæ, & maius quàm pro reliqui corporis ratione: oculi vt cancris exerti, naſus, auriculæ, brachia, manus, crura, pedes, hiſque ſecreti digiti: penis conſpicuus, ſub quo ſcrotum milij magnitudine, ſuperiora autem inferioribus maiora, nullo oſſium robore, ſed flexibilia quocunque ducerentur. Omnia contecta cute tenuiſſima & pellucida, per quam interiora cernebantur, alba quidem omnia, fibroſa, & ſeminis æmula, nullo carnis aut ſanguinis rubore perfuſa, vnum tamen iecur rubrum inerat, amplum & recens concreto ſanguini perſimile: in quod ex ſecundis per vmbilicum venæ ferebantur ſanguine confertæ fœtum poſthac nutrituræ. A trigeſimoſexto aut quadrageſimo, conformatæ partes ſolidæ nutriri incipiunt & carne fulciri, idque iecoris beneficio, quod omnibus alimentum conficit & miniſtrat. Senſim ergo natura carne eas implet capacitates, quæ inanes inter ſpermaticas fibras interciderant, pictoris exemplo, qui primùm imaginem rudibus lineis adumbrat, mox vario pigmentorum genere illuſtrat & perficit. Caro igitur ex materno ſanguine fibris accreſcit mucoſa & lenta cuique parti ſua: fit autem ea tum in muſculis, tum in aliis partibus, coa-

ctio

ᵭo frigoris vi quod in eas illabitur alimento. At verò quoniam magna eſt partium tum in dignitate, tum in facultatum robore varietas, fieri omnino nequit, vt gubernatrix omnium natura omnes æquè promoueat: ſed dum ipſa vniuerſim in omnes vires ſuas exercet, accidit vt aliæ partes citius, aliæ tardiùs formam conſequantur, & genitæ appareant: ac tum primùm vſu quodam dicere ſolemus naturam eas partes procreaſſe. Proinde ſi quis à veteribus conformatarum partium propoſitus eſt ordo, non agentis eſt naturæ, ſed effecti operis. Sic quidem & eximius Hippocrates de his ſtatuit. Membra ſimul omnia conformantur & increſcunt, nullúmque prius aut poſterius altero: maiora verò natura priuſquam minora comparent, quum tamen nihil priora ſint. Non ergo pari tempore ornantur ac perficiuntur omnia, ſed quædam citius, quædam tardius, prout quæque ignem nutrimentúmque nacta ſunt. Ergo ſi quem in genere procreandi ordinem ſpectes, ea pars primùm gignitur, id eſt, genita apparet, quæ dignior eſt, motúſque principium in ſe obtinet: valentiore enim ea facultate, tum generante tum propria agente prædita eſt. Poſt hanc verò cæteræ, quæ illi ſunt vtiles, & quæ illius gratia conſiſtunt. Sic igitur ſuperiora inferioribus, interiora externis, & ſpermatica ſanguineis prius orta apparẽt: ac inter illa quæcunque præſtantiora ſunt, priora ſunt cæteris, licet ſæpe poſterius compleri ac perfici cernantur. Sic enim tres principes partes, cor, iecur & cerebrum, priuſquam vmbilicus aut cæterorum quicquam, procreationis ſuæ primordia ſumunt, tametſi omnium primus vmbilicus perfectè conſiſtit. Hac igitur via & ratione, quid poſt quod fiat quærendum eſt.

De fœtus perfectione & complemento.

CAP. XI.

SPECIE atque forma modò adornatus fœtus, totus tenellus eſt, omníque ex parte præ immodico humore lentus & muci plenus, ob ídque ad omnes actiones minus accommodatus. Reliquo deinceps tempore, dum vi caloris aſſiduò aridior fit & ſiccior, cuncta firmantur, mẽbranæ, nerui, atque cutis, vngues in extremis digitis, ac pili in capite radices agunt. Senſus autem facultate fœtus illuſtratur circiter diem ſextum & trigeſimum. Vbi autem iam ad menſem tertium mas peruenerit, fœmina verò ad quartum, firmatis oſſibus ac paulò durioribus factis, moueri inquit Hippocrates, ac calcitrare incipit. At certè ſiue mas, ſiue fœmina geritur, aliæ prægnantes ſemper die quadrageſimo ſecundo, aliæ menſe tertio, aliæ nonniſi medio prægnationis curſu eum loco dimoueri ſentiunt. Eadem quoque prægnans aliàs ſecundo & quadrageſimo die, aliàs quarto menſe primos motuum inſultus obſeruat, quum quaſi volitantis muſcę excuſſionem vel titillationem percipit. Tanti cauſa diſcriminis non ſexui, ſed vel robori bonæque conſtitutioni fœtus, vel prægnantis naturæ tribuenda eſt. Quanquam hoc

Quãdo primùm ſentit fœtus.

Quãdo primùm mouetur.

tempore vnaquæque particula conformata apparet, nondum tamē integrè conſummata eſt atque firma. Proinde hinc ad nonum vſq. menſem, quo fœtus lucem ortúmque accipere conſueuit, perficiuntur ſingulæ, nutriuntur & increſcunt. Tum deinde quum fœtus id magnitudinis & roboris conſequutus eſt, vt ſeipſo regi & ore ſumptum alimentum conficere valeat, amplior factus, vberiorémque cibum expoſtulans & aërem ampliorem, quem ad natiui caloris refrigerationem ſpiritu

Situs infantis in vtero.

ducat, viam & egreſſum ipſe ſibi facit. Vtero geſtatus, incuruus totus ac contractus, talos ad nates applicat, manibus genua apprehendit, in quæ caput ſic demittit, vt oculi manuum pollicibus veluti affixi hæreát, naſus verò inter genua procumbat. Prior corporis pars in matris abdomen, poſterior in dorſum vergit, ſi mas geritur: nam fœminæ aduerſo ſitu collocantur. Hac autem ratione alitur fœtus in vtero. Singulis acetabulis tum venarum tum arteriarum ad vterum pertinentium alia adnata ſunt vaſa carne ſuffulta per ſecundarum medias regiones diſperſa, quæ tandem in vmbilicum coëunt, ex quibus fœtus ſanguinem & ſpi-

Vmbilici vaſa.

ritum aſſiduò rapit. Duæ ſiquidem in vmbilico cernuntur arteriæ, in ramos arteriæ maioris lumbis ſubiectos inſertæ. Totidem venæ ex vmbilico in vnam coëunt, & in iecoris caua pertinent: vt qui per has ex ſecundarum venis tanquam ex radicibus (alitur enim fœtus authore Hippocrate vt cuncta humi naſcentia) tractus eſt ſanguis, rurſum in fœtus iecore perfectionem ſuſcipiat, & quaſi noua mutatione familiare id fiat alimentum. Hinc per venam cauam quoquouerſum deriuatus, partibus ſingulis paſtionem affert: omnes quippe hinc alimentū capeſſunt. Concoctiones iecoris quæ perfectior quædam eſt αἱμάτωσις, quatuor humo-

Vrina fœtus vbi continetur.

rum differentiæ gignuntur in fœtu, haud ſecus ac in adultis. Vrina licet pauca (quo enim ſanguine fœtus alitur, is iam in matre ab vrina magna ex parte fuerat purgatus) in renes & veſicam ſecernitur: hinc autem effluit, non quemadmodum nobis per veſicæ ceruicem, ſed eo ductu qui in fundum veſicæ inſeritur, redundat in vmbilicum, illíncque ſpargitur ſub membranam allantoidem, vbi collecta ſeruatur ad pariendi tēpus.

Vbi ſudor.

Alterum vniuerſi corporis excrementum, quod ſudor eſt, ſub amnion membranam excipitur, eóque fœtus circunfuſus eſt, vt cutem vſquequaque contingat. Inter allantoidem tunicam & chorion nihil incidit: ſed hæ quaſi continuatæ ſunt. Nullum excrementum ex aluo fœtus deponit, cùm neque ore cibum capeſſat, neque ventriculo concoquat: tametſi recens in lucem editis ex aluo elabitur quippiam ſimile craſſo, nigro & lutulento ſanguini: quod iecoris recrementum eſt, ex cuius cauis in inteſtina exciderat, in quibus cumulatum ſeruabatur in pariendi tem-

Infantis exclusio.

pus. In hunc igitur modum alitur, augetur, perficitúrque fœtus. Cæterùm circa nonum menſem factus grandior, copioſiore (vt dixi) egens alimento & ſpiritu, diutius concludi non patitur. Proinde primum ſeſe conuoluit, capútque declinans pudendo offert, crura ac reliquos artus in ſublime diſtendens. Id autem nonnunquam molitur vno menſe ante partum. Ac ſic ſe inuertens nihil defringit, quòd laxior ſit vmbilicus, duos plerunque cubitos longus, multis modis & inuolucris fœtum præcingens. Inſtante partu ille calcitrans, primùm amnion membranam

branã manuum pedúmque crebra impulſione diſrumpit, ac tum miſcetur vrina ſudori. Poſt hęc verò maiore impetu ſeſe conuolutãs, plurima acetabula diſſoluit: quo tempore mater vẽtris tortiones experitur, defluitque ſanguis in vteri capacitatem. Poſtea verò ſecundæ ab acetabulis euelluntur, & reliquæ diſcerpuntur membranæ, ac tum aquæ ex vtero defluunt: cúmque nil amplius hæret, fœtus excidit ceu maturum malum ab arbore, ſoluto ſponte pendiculo. Hæc quidem fœtus molitur. Vterus verò qui nomen continenter menſibus tota ceruice connixerat, fœtum auidè comprehendens, tum os paulatim aperit, ac primum quidem ita diducit, vt obſtetricibus minimum in id digitum immittere liceat, dehinc verò amplius, vt obſtetrices allantoïdem tunicam, & quas vocant aquas ori obuias percipiant. Ab his verò ore ad fœtus prolapſionem ſatis patente, vniuerſus vteri fundus, quamproximè poteſt ad os ſe contrahit fœtúmque foras propellit: cui & aliæ quæ circumſtant partes ſuppetias ferunt. Ipſa quoque mulier non mediocriter ſibi ipſi opitulatur, & viribus connititur ad fœtum ſtrenuè excludendum, contractis intentíſque his qui in abdomine ſunt muſculis. Fœtus in os vteri delapſus, capite corpori viam parat, ſéque foras dat per lubricam ceruicem, vt quam copioſus effluens humor perfuderat. Multa igitur in tam difficili arduóque opere conueniunt, fœtus, mulier & vterus, quẽ ipſi aliquando vidimus tanto impetu fœtum extrudere, vt ſimul foras excideret. Quo autem pacto os vteri tantopere dehiſcat, vt per id fœtus elabatur, neſcit Galenus, nec aliud quàm admirari poteſt. Auicennas autem in ea eſt opinione, vt exiſtimet pubis oſſa tum neceſſariò ſeiungi, horúmque commiſſuram quaſi diſſolutam patere: quod tamẽ fieri nulla ratione poteſt, nec eſt vſu deprehẽſum: rectũ tamen inteſtinum & podicem grauiſſimè premi conſtat. Ita quidem ex naturæ præſcripto paritur infans, mas quidem facie ad matris podicem, fœmina verò ad partes obſcœnas conuerſa, quoniam in vtero illis quoque contrarius ſitus erat. Fœtus exitus anguſtia ſecũdas extrahit & inuertit, quę & mox fœtum ſequentes cernuntur vmbilicũ foris habere. Vix dum editus infans ciulans vociferatur, ac ſine magiſtro, duce natura lac è mammis exugit, quod eo magna profuſione reconditum fuerat: ſanguis enim qui menſibus ſingulis excerni conſueuerat, ſubſiſtit non in ipſo quidem vtero (illic enim cõcreſceret in grumum) ſed in venis maioribus. Hic in vniuerſum corpus redundans in tres diſtribuitur portiones. Prima ea eſt quam fœtus per acetabula vi ſua pro alimẽto trahit: hæcq. nõ modò menſtrui, ſed etiam totius materni ſanguinis (vt Auenzoari credimus) pars eſt ſynceriſſima & longè optima. Altera ſanguinis portio, nullo item contaminata vitio, cùm primùm fœtus mouetur, in mammas concedit, vt naturę mutationibus in lac conuerſa, recens nato infanti familiare & cõueniens ſuppeditet nutrimentum. Tertia in ipſo iam partu & multo pòſt tempore copioſè è venis per vterum dimanat. Tres eæ portiones in ſuperuacuo mulierũ ſanguine continentur, & menſibus ſingulis naturæ impulſu foras exturbantur, hincque menſtruorum nomen inuenerunt. Vna tamen ea portio quæ in pariendi tempus reſeruata foras propulſatur, verum eſt

Pariendi modus.

15. de vſu partium.

menſtruum nutricationi ineptum, non molis tantummodo copia, verumetiam qualitate noxium & infeſtum. Tanta autem cùm ſit menſtrui pernicies, quemadmodum ſuprà diximus, mulier ſi à partu non commodè expurgatur, vita eſt in diſcrimine. Qua ratione motus Hippocrates, nec dies viginti nec quinque & viginti, mulieri expurgandæ ſatis eſſe pronũtiauit: verùm omnino aut duos & quadraginta, aut certè triginta. Quæcunque grauidis ſub partum incidunt ſymptomata, maximè verò malacia, cordis dolor, & appetentiæ deiectio omnia verus hic menſtruus humor prorſus acerſiuit. Verum diuturna obſeruatione animaduerſum eſt, mulierem quæ profluentibus menſtruis fortè conceperit, fœtum edere ad elephantiaſin propenſum: definitúmque eſt à quibuſdam, quoto ætatis anno illa in conſpectum ſe dabit. Huius cauſam ſtatuunt, quòd per id temporis fœtus neceſſariò augetur & increſcit ex menſtruo prorſum vitioſo & corrupto, quòd ſuæ perniciei radices agens tandem ſuam prodit malignitatem. Si verò haud ita multùm antequam menſes erumpere conſueuerunt, mulier cócipiat, quoniam iam quiddam in venis huius eſt menſtrui, in lucem proferetur infans in multos certè morbos procliuis. Fœliciter autem & integra ſanitate hic ortum accipiet, quem nuper expurgata mulier conceperit: niſi aliunde à parentibus vitium quaſi hæreditate contrahat. Iam de infantis figura & ſimilitudine.

Purgatio menſium poſt partũ.

Veri menſtrui pernicies.

Quibus ex cauſis fit, vt nati parentibus ſimiles diſſimiléſve ſint.

CAPVT XII.

HVIVS quæſtionis ardua & tanta obſcuritate inuoluta eſt inueſtigatio, vt quicũque in hac verſati ſunt veteres, de cauſa diſſentiát. Quo autem hæc breuiter ſummatímque perſtringam, omiſſa Ariſtotelis de hiſce ſententia, triplex in primis ſimilitudinis genus commemorem, vnum in ſpecie, alterum in ſexu, tertium in effigie. Quæ in ſpecie exiſtit ſimilitudo, maximè ex ſubiecta materia proficiſcitur. Hinc quod ex animalium diuerſi generis concurſu progignitur, propiùs ad fœminæ quàm ad maris ſpeciem accedit. Vt ex oue & hirco, ouis gignitur pilis duris & longis conſita: contrà verò ex capra & ariete, capra fit pilis mollioribus: hęcq. proportio retinebitur, ſi canis & vulpes, vel aſinus & equa coëant. Qui certè euentus argumento eſt multò copioſiorem fœtui materiam à fœmina quàm à mare conferri. Cùm auté mas nihil niſi ſemen ſuppeditet, conſequens eſt ipſum quoque ſemen fœtui pro materia ſubiici: alioqui fœtus matrem omnino exprimeret & ſpecie referret, quod perſpicuè falſum eſt & inane Sexus porrò ex temperantia & moderatione agentium & pricipum quæ in ſeminibus inſunt, qualitatum emergit. Si enim vtriuſque parentis ſemen calore ſiccitatéque plurimùm excellat, mas procreabitur: cõtrà ſi frigus humórque vincat & exuperet, fœmina. Sexus diſcrimen nõ ſolùm ex partibus obſcœnis, ſed etiam ex reliquo ferè corpore ſpectatur: ex barba, partiũ an-

Triplex ſimilitudo.

Species ſeu genus.

Sexus.

amplitudine & voce. Ergo ex robuſtis parentibus, calidis, ſi temperantia quadam venerem exercent, mas ferè exſuſcitatur: rurſúmque à dextri teſticuli in ſemine & in dextro vteri ſinu, mares, à ſiniſtris verò fœminæ. Formæ & effigiei ſimilitudinem robori facultatis conformantis, quæ in ſemine opifex eſt, Galenus refert acceptam. At ne quis inferat, oportere ſemper fœtum patri ſimilem gigni, quòd patris ſemen validius ſit materno: inquit fœmineum quandoque præpollere, præterea quod nouem menſium ſpatio vim plurimam ſumit ex menſtruo, atque hinc accidere ait vt fœtus nonnunquam matri ſimiles euadant, aut interdum vna parte matrem, altera patrem repræſentent, cùm neutrum ſemen reliquum prorſus euincit. Hæc autem ſententia vix ſibi conſtat, quòd effectricem conformatricémque vim non modò fœmineo ſemini, ſed ipſi quoque menſtruo concedat. Sed neque ex iis rationibus cauſam reperit, quamobrem fœtus plerunque alterius ignoti ſpeciem ſimilitudinémque gerat, qui nihil ad procreationem contulit. Quum etiam mas matris effigie in lucem editur, rationem ſtatuit, quòd in vtriuſque ſemine calor & ſiccitas excellant: quæ pudenda foràs protrudant, ac reliqua depromant quæ maſculi ſunt ſexus, ſed tamen inquit in fœmineo vis effingendi præpollet. At ſi vis hæc (vt idem quàm pugnaciſſimè tutatur) temperamentum conſequitur, quî fiet vt maſculum ſemen temperamento ſit potentius, fingentem autem facultatem habeat imbecilliorem? aut vndenam accidere poſſit, vt tanta vis conformandi inſit fœmineo ſemini, quòd nihilominus conſtanter aſſeuerat crudum eſſe frigidum & aqueum, ſempérque maſculo imbecillius? Probabilius eſt igitur vehementi comprehenſione & firma grauidarum cogitatione vim eam quæ fœtum conformat, duci atque gubernari. Huius enim quæ potiſſimum data eſt hominibus, tanta vis eſt & poteſtas, vt ſicuti plerunque corpus cogitantis immutat, ſic & in conceptum ſemen vim ſuam conferat. Hoc teſtimonio quòd dum mulieri quæ nuper vtero conceperit, vel ceraſum, vel fragum, vel vinum in ſinum effundetur, ſi animo id grauiter ferens vehementer apprehendat, ibidem infanti nota inuretur. Par ac ſimilis eſt eorum ratio, quæ in malacia accidunt, ſi grauida eo cuius flagrat deſiderio minimè potiatur, infans illius ſignum geret. Veterum etiam literis proditum eſt, mulierem albam prolem nigram genuiſſe, hinc duntaxat, quòd fixis oculis intentóque animo diu Æthiopis imaginem comprehendiſſet. Si pauo dum ouis ſuis incubat, linteis albis circumtegatur, albos omnino pullos, non gemmantis coloris edet: quemadmodum etiam gallina colore varios emittet, ſi variè picta oua foueat. Hæc quum multorum animaduerſione comprobata ſint, ſimilitudinis quæ in effigie eſt, ea iuſta cauſa videri poteſt, quam Plinius commemorat, è celebri quopiam authore deprompta. Hauſta (inquit) imago ſub ipſo conceptu, ſimilitudinum reputatio eſt. Cogitatio enim vtriuſlibet parentis animo ſubito tranſuolans, effingere ſimilitudinem exiſtimatur. Hinc alios auis ſimiles, alios patribus enaſci videmus: nonnunquam ex albis parentibus in Æthiopem partum ipſum degenerare. Súntque plures in homine, quàm cæteris omnibus animalibus differentiæ, quoniam velocitas co-

Effigies.

Diſputatio de effigie.

Vera effigiei cauſa.

Demonſtratio.

Libr. 7. de natur. hiſt. cap. 1.

gitationum, animíque celeritas, & ingenij varietas: multiformes notas imprimit: quum cunctis animalibus immobiles ſint animi & ſimiles omnibus, ſingulíſque in ſuo cuique genere. Hæc ille, quibus ego prorſus aſſentior, & verè (vt loquar) omnino mihi perſuadeo, vim formæ effectricem à cogitatione duci, & ab ea vna regi. Atque hæc de ſimilitudinum cauſis, in quibus neque vitioſas neque monſtroſas affectiones quæ præter naturam ſunt, intelligi velim. De gemellis nunc reliquum eſt, vt breuiter diſſeramus. Si quod ſemen vir eiaculatur, ſtatim diſſipatum vteri ſinus ambos ex æquo ſubeat, eiſque concluſum foueatur affluente tum muliebri ſemine, gemelli procreantur, authore Hippocrate quanquam Ariſtoteles aliam cauſam refert. Si æqua partitio non eſt, contingit molam cum fœtu haberi. Qui gemelli vnius ſunt ſexus, iiſdem ſecundis inuoluti, ſimplici duntaxat membrana ſeiunguntur, ſuum quiſq. tamen vmbilicum, propriaſque tum venas, tum arterias obtinet. Qui verò diuerſi ſunt ſexus, diuerſas quoque ſecundas acceperunt, eáſque prorſus diremptas. Ergo locorum in quos ſeorſum ſemen inciderit diſtinctio, fœtuum numerum deſignat: quos (tametſi complures erunt) vnus idémque concubitus inſtituit. Si in poſtea ex alio congreſſu ſemen vtero concipitur, quod mulieri perquam rarò, canibus autem & aliis pleriſque animantibus frequentiùs accidit, gemelli non fiunt, ſed ea fit quæ ſuperfœtatio dici ſolet. Non enim vno tempore, ſed dierum interiectio numero eduntur ij fœtus: éſtque vt concipiendi ſic & pariendi tempus varium. Corporis moles ad alimenti ſanguiníſque materni bonitatem & vbertatem, amplitudo ſolidarum partium ad paterni ſeminis copiam, proceritas ad eius naturam refertur: ea enim plerumque artus ad iuſtam paremque magnitudinem porrigit. Mulier eadem ex puſillo viro puſillum, ex procero procerum fœtum parit: rarò tamen vir ex diuerſis mulieribus diſſimilem magnitudine prolem ſuſcitat.

Gemelli vnico fiunt concubitu.

Vnde & quonam ordine animæ facultates conceptui tanquam genitæ accedant: nec eſſe præterea dubitandum an ſemen pars fiat conceptus.

CAPVT XIII.

POSTEAQVAM vniuerſam fœtus procreationem ſumus exequuti, tempeſtiuè poſtremo loco de animæ viribus & earum ortu (quiſquis eſt) diſſeremus. Repetenda autem ſunt quæ ſemini ineſſe demonſtrauimus, nempe fœcundum, animam in ſe continere, tum naturalem, tum ſenſus participem, idque poteſtate non reipſa & energia. Nemo enim ſemen animam iam habere, vti neque profectò animal eſſe dixerit, quod tamen vt euadat poteſtatem, & vim habet. Præditum enim eſt diuino & cœleſti calore, qui non in elementis, ſed in ſpiritu quodam eſt æthereo. Hic autem ſpiritus ſentientis animæ ſedes eſt & vehiculum primúmque agendi inſtrumentum: atque in omne ſeminis corpus penitus immergitur, eíque fœcunditatem conciliat. Hic à corpore inſepa-

Spiritus qui in ſemine eſt præſtantia.

ſeparabilis eſt, nec per ſe poteſt ſolus conſtare, vti neque anima cuius eſt ſedes. Quòd ſi à materia nunquam ſeiungitur anima, neque ea diuinitus, neque aliundè extrinſecus acceſſit. Quocirca vt in omni animantium genere mas præcipuam ſeminis ſubſtantiam, ita ſanè & animæ vim ſtatim primo ortu vnà cum ſpiritu confert. Primùm tamen in ſemine deliteſcens, ſenſum latet, nec magna ex parte cernitur, quo tempore poteſtate dicitur ineſſe: at in progreſſu vteri vi excitatur, & opere ſe oſtentat.

Infantis ſentiens anima ducta eſt à parentibus.

Nam mox ſimul ac ſemen concipitur, vis conformandi exurgit, quam nonnulli aiunt veluti idolum quoddam & ideam generantis eſſe. Hæc vbi fœtum totum conformauerit, ſuperuacua omnino intercidit & euaneſcit, vt multorum fert opinio: at verò quoniam poſtea in adultioribus dentes gignit atque profert, rectius putem illam ſeruari, ſed idcirco otioſam, quòd ei deſit materia.

Naturalis facultas.

Nutriendi inſequitur facultas perpetua, & quæ nunquam viuum animal deſerit. Hæc à parente defluens non (vt putauit Auicennas) in fœtu perit, vt ei mox alia ſuſficiatur vegetior: ſed quaſi repueraſcens perpetua fit, non ſecus quàm quæ in ſtirpium ſeminibus ineſt. Eadem de ſentiente facultate ratio eſt, quæ in fœtu redintegrata, interim otio ſopitur dum fœtus perfectior euadat, tum deinde in actum prodit, ſuáque depromit opera: his demum mouendi vis appellit.

Sentiendi facultas.

Cæterùm princeps pars ea animi quæ mens appellatur, & rationis præſtantia excellit, ſeparabilis quũ ſit à corpore, nequaquam in materiæ poteſtate continebatur, ex qua demum temporis progreſſu erumperet. Alioqui enim immerſa corpori, ipſiúſque egens perpetuò, nec ratiocinari, nec intelligere, nec aliud quicquam citra organum corporeum poſſet efficere. Ab ſummo rerum autem conditore primum creata, in præparatum inſtructúmque infantis corpus vniuerſum, temporis momento commigrat, idque menſe quarto fieri proditum eſt, quo tempore cor & cerebrum conſummata iam ſunt. Cæterùm humoris redundantia, velut in ebrietate, aut lethargo ſopita, nondum poteſt quæ ſua ſunt munera proferre.

Mens & intelligentia.

Si animus ille in quo ineſſe quiddam cœleſte & diuinum doctiſſimi illi veteres putauerunt, poteſtate nequaquam inhærebat in ſeminis materia, quid cauſæ eſt cur non ſimiliter vt hominum ſic etiam equorum, canum, brutorúmque cæterorum fœtibus accedit? Quoniam ſic ſummus ille rerum omnium conditor ſingulari ſua erga hominum genus bonitate contulit. Veruntamen ſi naturæ rationem penitus introſpicimus, luculenter profectò deprehendemus, in humano fœtu quandam corporis præparationem, partium temperaturam & compoſitionem à vi effectrice produci, quæ vel diuinam illam mentem & ratiocinãdi facultatem elicit, vel eam ſaltem admittit & conſeruat, tanquam conuenientem, & cunctis functionibus obeundis conſentaneam. Quanquam enim (vt Ariſtoteles eſt author) nihil cum eius actione communicat actio corporea, corpore tamen malè affecto, aut non congruenter præmunito, eius actio deprauari percipitur. Hoc itaque ſucceſſus ordine animæ partes in fœtu ex Platonis ſententia comparent, qui tres eas ſitu atque ſubſtantia ſeiugauit. At minimè putes ſentiendi anima appellente, altricem perire, & cùm ſumma illa rationis particeps acceſſerit, quam omnium vim habere exiſtimant.

Quæſtio.

Q

2.de gen.animal.c.5. cæteras intercidere. Illi enim hæ ſemper aſſident, eſſentia ſedibúſque diſtinctæ. Ariſtoteles de hoc ipſo facultatum ordine inquit, non idem ſimul animal & hominem fieri: ſed prius quidem animal, deinde verò hominem, poſtea & hunc quoque hominem. Quum in fœtu primum ſimplex & ſolitaria inerat anima naturalis, frutex is vtique non erat: neque quum ſentiens anima acceſſit, brutum is certè fuit. Non enim quicquid ſtirpium modo viuit, id pro ſtirpe ducendum: quoniam iã ſæpe admonuimus naturalem hanc partem in animantibus quàm in ſtirpibus quodammodo perfectiorem haberi, & quæ ſemini ineſt, poteſtatẽ in ſe hanc continere ſentiendi: neque quod eandẽ cũ animali vitã agit, animal ſtatim eſt, neque ſi animal, cõtinuo brutũ, aut bos, aut leo, aut canis, aut eorũ quiddã quæ per ſe viuere ac ſentire conſpicimus. Et quanquam, vt alibi à nobis proditum eſt, quæ in abſoluto iam animali ſunt animæ partes, adeò connexæ ſunt vt ſeiungi aut diuelli nequeant, nec vlla poſſit occumbere aliis ſaluis & conſtantibus, gigni tamen poſſunt, & in actum erumpere, eo quem diximus ordine. Multo enim aliter occumbunt quàm genitæ ſunt: non enim interitu in ſemen redeunt, vnde emerſerunt. Quare omnium ſimul facultatum interitus, momento fit. Cæterùm ſi Ariſtotelis ſententiam inſtitutionémque proſequimur, quæ ad veritatem propenſior videtur, hæ facultates & animæ partes non ex craſſa ſeminis materia prodierunt, ſed ex cæleſti calore & ſpiritu, in quo omnem vim & poteſtatem conſiſtere, à nobis eſt explicatum. Eſt enim eo authore in ſpiritus & calore vis atque facultas nondum reipſa agens, ſed poteſtate: huius autem inſtrumentum eſt ſpiritus, vtriuſque verò ſedes & materia eſt ſeminis pars terrena atque craſſa. Hæc igitur ſeminis poteſtas, & quæ in ſpiritu vis deliteſcit, tota in fœtus facultates conuertitur, ſpiritus in ſpiritum, quemadmodum terrena eius materia in ſolidarum partium & ſpermaticarum ſubſtantiam faceſſit. Ex his autem intelligi poteſt, eos aut perperam aut contumelioſè Ariſtotelis ſententiam detorſiſſe, qui eum dicunt ſtatuiſſe ſemen ſolius opificis, non autem ſubiectæ materiæ rationem habere. Sæpenumero enim hic ſeminis appellatione eam facultatem deſignauit, quæ in terrena craſſitudine conſiſtit: hanc autem demonſtrat conſtituti fœtus partem non fieri, ſed opificis vim obtinere. Nec enim mas omnis (inquit) ſemen emittit, & quibus emittitur maribus, nulla pars fœtus hoc eſt: ſicut nec à fabro quicquam ſecedit ad lignorum materiam. Quibus certè nihil aliud inferre conatus eſt, quàm opificem quatenus opifex eſt, partem non fieri conſtituti artificij. At ſeminis corpus ille fœtui pro materia ſubiecit. Oſſa (inquit) in prima conſtitutione gignuntur ex ſeminis excremento. Paulo pòſt, Nerui etiam eodem modo quo oſſa inſtituuntur, & ex eodem ſeminis excremento. Iam verò ſi maris ſemen, multo magis fœmineum pars fit conſtituti fœtus: ex hoc enim tum membrana allantoeides dicta, tum etiam maſculi ſeminis incrementum fit, vnde partium quoque ſolidarum materia ſufficitur. Vt enim in bicoloribus ouis, animal (inquit Ariſtoteles) ortus ſui materiam à candido ſumit, cibum autem à luteo (origo quippe pulli albumine eſt, cibus per vmbilicum ex luteo petitur) ambóque à fœmina,

Obiectionũ quorũdam ſolutio.

Ex qua ſeminis parte facultates ortæ ſunt.

Ariſtotelis interpretatio. 1.de ge. animal. c. vlt.

Fœmineũ ſemẽ partẽ fœtus fieri.

3.de ge.animal.c.1.

mina proficiſcuntur:quod autem in ouo eſt maris ſemen, tepido calore excitatum, pullum conſtituit, fingítque ex candido partes ſingulas, eas autem alit ex luteo. Ad hunc eundem prope modum vel eo authore, in mulieribus atque iis animantibus quæ viuum partum edunt, maſculum ſemen ex fœmineo auctum ſolidas partes conſtituit, quæ dein menſtruo aluntur. Oui quippe luteum mulieris menſtruum, candidum verò terrenæ ſeminis ſubſtantiæ proportione reſpondet. His omnem iã videor hominis ortum atque adeo vniuerſam phyſiologiam complexus, quæ hominis (dum proſpera fruitur valetudine) conſtitutionem naturámque continet. Nunc qui affectus illi præter naturam obtingere poſſunt, & quæ horum ſint cauſæ, proximo deinceps opere narrandum.

LIBRI SEPTIMI PHYSIOLOGIÆ, DE HOminis Procreatione, Finis.

IO. FERNELII AMBIANI PATHOLOGIÆ, LIBER VII.

De morbis eorúmque cauſis, Liber I.

Morbi definitio, quid affectus, quid affectio.

Cap. I.

EXIMIAM corporis humani ſtructuram, ſi natura qualem inſtituit, integram tueri atque conſeruare potuiſſet, ars vtique nulla medendi inuenta vnquam excultáve foret. At quoniam vt rerum omnium quas mundus ambitu ſuo continet, ita & hominis certus interitus: íſque variis externarum iniuriarum incurſionibus tanquam procellis vndique laceſſitur, perfecti quidem medici præcipuæ partes fuerint, hominis valetudinem, cuius permagna eſt varietas & inconſtantia, & omnes quotquot infliguntur illi affectiones, diligenter penitúſque perſpectas habere. Illius quidem naturam, facultates, & quibus hæ modis ſuas quæque functiones edant, corpúſque conuenienter naturæ regant atque moderentur dum integrè ſanum eſt, totam denique naturalem contemplationem in Phyſiologia, quæ totius artis quaſi ſolum quoddam atque fundamentum eſt, fuſiore demonſtrandi via ſumus perſecu-

Sequẽtium librorũ argumẽtum. ti. Nunc igitur preſſo contractóque ſtylo de aduerſa corporis valetudine, quæ verè medica eſt conſideratio, tradendum & expedendum qui morbi, quæ ſymptomata illi impendere ſoleant, quibus ex cauſis hæc orta procedant, & quibus ſignis adeſſe noſcantur. Hiſce enim abſoluta videtur omnis eorum tractatio, quæ inſalubria & præter naturam ſunt, quorum vi & impulſu homo de optimo vitæ ſtatu decedit. Sigillatim horum vnumquodque excutiam, & in ſingulis, quantum exercitatio vſúſque medendi expoſcit, commorabor. Quoniam verò nulla eſt ſingulorum ſcientia, vt omnia certa via & ratione ſtabiliam, docendi initium ab vniuerſis illorum ducam generibus. Hæc autem tria ſunt, morbus, cauſa & ſymptoma. Morbus eſt affectus contra naturam corporis inſidens. *Morbus quid.* Quæ Græcis eſt διάθεσις, affectus nobis appellatur: non ea quidem præciſa argutáque ſignificatione, quam Ariſtoteles vſurpauit, ſed ad modum ampla & multiplici verbi poteſtate, quæ omnem corporis conſtitutionem contineat, ſiue in ſubſtantia, ſiue in qualitate & temperamento, ſiue in conformatione & figura ſiue in magnitudine, ſiue in numero ea conſiſtat. Affectus autem omnis mutatione quadam motúque facto induci gignique ſolet: quúmque cauſa præter naturam efficiens, obiectum corpus immutat, eique vim infert, aliquid ea quidem efficit, hícque eius motus affectio dicitur, Græcis ἐνέργεια: obiectum verò corpus patitur & afficitur, hícque eius motus affectio eſt atque perpeſſio, Græcis πάθος vel πάθημα. Ex affectione tandem proficiſcitur affectus, qui Græcis eſt διάθεσις, quaſi impreſſum affectionis veſtigium. Sublata cauſa protinus omnis eius ceſſat effectio, *Qui differat affectio & affectus* ceſſat & patientis corporis affectio. At genitus affectus interdum manet ac perſiſtit, manifeſtè ab effectione ſeiunctus: eiuſmodi eſt vlcus à cadente ferro corpori inuectum, aut vulnus inflictum gladio. Interdum minimum ſubſiſtit, nec certè permanet, ſed ſeiuncta cauſa aut pariter cum affectione aut quam mox deletur: ſic putrida febris, quæ calor eſt præter naturam omnes corporis partes occupans, vacuato humore putrido, qui eius efficiens eſt cauſa, nihil aut minimum perſiſtit. Eſt tertiò & quũ ex affectione nullus emergit affectus, ſi leuis eius nec magna vis eſt: vt quum leuiter pungente acicula aut igne acrius ardente dolor affectióque premit, qua tamen deſinente nullum ſæpe manet punctionis aut vſtionis veſtigium, nulluſque affectus. Et quum ex impuro ventriculo tenuis acerque vapor ſublatus, cerebrum meningéſque tentat, dolor quidem ineſt ac ſæpe delirium, quo falſa rerum ſimulachra ſeſe obiiciunt atque repræſentant: hæc quidem affectiones ſunt capitis, in quo tamen nondum vllus contractus eſt affectus, quemadmodum neque in ventriculo quum eius concoctio malè affecti iecoris contagione impeditur. Multò quidem euidentius timorem, mœſtitiam, excandeſcentiam, aliáſque perturbationes, animi affectiones appellant, quæ citra vllum cordis affectum hominem exercent. Quanquam igitur Græcis idem ſunt διατίθεσθαι καὶ πάσχειν, id eſt, affici & pati, diuerſa tamen iiſdē ſunt διάθεσις καὶ πάθος, id eſt affectus & affectio, ſeu perpeſſio, vt etiam diuerſa ſunt πάσχειν καὶ νοσεῖν, ita ſanè affici & ægrotare. Solũ ægrotat quod morbo & affectu tenetur: afficitur verò tũ affectu tum affectione

affectione. Etenim ſimplices quas recenſui affectiones contra naturam ſunt, corpúſque variè fatigant, morbi tamen idcirco non ſunt, quod minimè in affectuum ſint genere, ſed numerentur in ſymptomatis.

Quid contra naturam, quid præter naturam.

CAP. II.

OMNIS porrò corporis conſtitutio atque affectus, aut naturalis aut non naturalis exiſtit: atque non naturalis alius præter naturam, alius contra naturam Præter naturam, qui tametſi ex naturæ præſ-ſcripto non eſt, illi tamen nullam vim infert: eiuſmodi eſt fœdus ictericorum color, & qui Solis ardore contrahitur, & faciei lentigo, omnis præterea leuior affectus & præ exiguitate adeo obſcurus, vt neque noſtris, neque laborantium ſenſibus animaduerti poſſit. Sic vlcuſculum quod neque ſenſum mouet, neque functionibus obeſt, præter naturam eſſe dicimus, nec tamen contra naturam, nec morbum: licet enim idem ſit ſpecie atque ingens vlcus, ad quod efficientium cauſarum continuatione perueniret (nam ſimilare quum ſit, non vt domus quæ exædificatur, incremento aut magnitudine ſpeciem mutat) quia tamen non perſpicuè functionem lædit, contra naturam dici haudquaquam debet. Contra naturam affectus eſt, qui non modò naturæ limites exceſſit, ſed & illi vim infert, eiúſque vires & functiones manifeſtè interturbat, atque id modò proximè, modò alterius interiectu facit. Ita quippe medicus omnia ex viribus æſtimans, manifeſtam potiſſimum offenſionem expendit, & in hanc præcipuè animum intendit, quæ medicā opem efflagitat. Quod igitur contra naturam vnum & idem eſt atque præter naturam actionem lædens. Nihil autem intereſt vtrum lædens an impediens actionem dicas. Vt enim quum actio aut non fit aut malè fit, ídque proprio alicuius partis vitio, verè læſam actionem dicimus, ita & quum alienæ rei interuentu id fit, vt dum calculus vel grumus veſicæ ceruicem obſtruit vrinæq́ue profuſionem cohibet, tum quoque vt impedita, ita & læſa actio dicenda. Atque licet nulla ſit partis ſimilaris, eſt tamen inſtrumenti offenſio. At verò quum externo duntaxat vitio peccatur, nec læſa nec impedita eſt actio. Neque enim ſi vitioſum alimentum ventriculus non concoquit, idcirco læſus eſt, neque ſi vuarum acini integri nihilque mutati deturbantur ex aluo, cruditas eſt, aut concoctio læſa aut impedita: cocti fateor hi non ſunt, ſed minimè tamen crudi.

Morbum omnem in corporis partiſue ſubſtantia conſiſtere.

CAP. III.

QVICQVID in nobis conſiſtit, aut corporis pars eſt, aut in illa certè cōtinetur. Partē dico quę ex ſolida ſubſtantia & carniformi atque ex innato ſpiritu, in quo natiuus calor & facultas ineſt, conſtituitur. In

τὰ ἴσχοντα, τὰ ἰσχόμενα, καὶ τὰ ἐνορμῶντα. *Id eſt, continentia, contenta, & incitantia, ſeu impellentia.*

corpore autem continentur ſpiritus vagi & diffluentes, ſanguis, humores, & excrementa. Quinetiam præter partes & contenta functiones quoque exiſtunt ex iis profectæ. Itaque quoniam res ipſas non rerum vmbras ſectari conſilium eſt, tria hæc ſemper animo teneri & quaſi ob oculos proponi velim, contenta, corporis partes, & functiones. Horum cuiuſque vitium & de ſtatu naturali deceſſio, affectus eſt & conſtitutio præter naturam. Quod autem in contentis eſt vitium: morbi cauſa eſt: quod in partibus, morbus: quod in functionibus, ſymptoma. Quum enim corporis pars ſola primùm & per ſe functionum ſit opifex: eius duntaxat integritas & firma conſtitutio functiones perficit, & ſanitas eſt: infirma vero atque vitioſa, primùm & per ſe functiones euertit, hæcque ſola morbus cenſetur. Partis appellatione & ſimilarem & organicam complectimur, atque in organo tum pars præcipua, tum aliæ quæ vſum illi præbent, continentur: vt non ſolùm qui in cryſtallino humore, verum etiam qui in alia quauis oculi parte contra naturam affectus ineſt, morbus habeatur. Quum enim cryſtallino partes cæteræ ſubſidio veniant, & ad videndi functionem magnum vſum afferant, earum affectus primùm ac per ſe viſionem peruertet, quæ non ſolius cryſtallini humoris, ſed totius eſt oculi. Quocirca omnis partis ſiue principem ea functionem edat, ſiue duntaxat opituletur, affectus contra naturam, morbus eſt. At verò contentorum, vt ſpirituum, vt humorum, & ſuperuacaneorum affectus, etiamſi contra naturam ſint, morbos non dicimus, quandoquidem in partis ſubſtantia non inhæreſcunt. Atque hi quoniam in nulla parte conſiſtunt, nec per ſe, nec proximè, ſed morbi interuentu functionibus incommodant. Hoc verò luculentius explicandum. Animi eiúſque facultates in vniuſcuiuſque partis innato ſpiritu & calore ſitæ, primæ & principales functionum quæ eduntur, efficientes cauſæ ſunt: partes verò earum duntaxat inſtrumenta, ſine quibus nihil illæ efficiant. Et nihilominus partes ipſas hîc principales ſtatuimus proximáſque functionum cauſas: ſiue quòd recondita penitúſque abſtruſa ſit animæ facultatúmque ſubſtantia, ſiue quòd ad agendum in primis neceſſaria ſit inſtrumentorum vis, ſiue quòd fortaſſe, vt præſtantiſſimis philoſophis viſum eſt animæ facultatúmq. ſubſtantia immutabilis, nulla vi, nullo morbo labefactari atterive poſſit, quanquã plerunque inſtrumenti vitio interpellatur. Sed neque partes ipſæ ſimpliciter functionum cauſæ ſunt, verùm conſtitutio etiam atque διάθεσις. Bona quippe conſtitutio, bonarum: mala, malarũ eſt functionum cauſa: atque illa ſanitas: hæc morbus exiſtit. Contentorum autem, vt quæ ſint morborum cauſæ, firma conſtitutio ſanitatis, infirma morbi cauſa fuerit. Non igitur veſicæ nõ renũ calculi aut grumi numerantur in morbis, ſed neque inteſtinorum lumbrici, neque aſcarides, etiamſi toto genere contra naturam ſint, ſed duntaxat morborum cauſæ putantur: atque id ſolùm dum partibus corporis incommodant. Non enim ſi tanta capacitate quãta eſt cæci inteſtini, citra partis offenſionem contineantur, morbum efficient. Ad hæc neque humores ſi putreſcant in venis, morbum inferent, actionémve lædent, niſi partes efficaces contagione prius attingant labefacténtque. Ad hunc modum

modum febris intermittens, morbus comitialis, hydrophobia, aliíque morbi complures cauſam intus habent in quiete & interuallo otioſam, & quæ non niſi quum partes laceſſit morbum excitat. Ex his, opinor, ſatis intelligitur multa contra naturam atque adeò ipſam necis cauſam interdum conſopitam in nobis contineri, ſine vlla oſtenſione, & proinde ſine morbo: quemadmodum & gladium & arrhenicum nullo plerunque incommodo circumferimus. Hinc & multos qui iam diu mortis cauſam intus concluſam haberent, derepente nullóque antecedente morbo videmus mortem oppetere. Solùm igitur affectus contra naturam qui in partis ſubſtantia conſiſtit atque hæret, debet morbus cenſeri.

De affectu per conſenſum.

Capvt IV.

Qvi igitur per conſenſum morbus exiſtit, nec ſimpliciter, nec abſolutè morbus appelletur. Eſt namque affectus contra naturam duplex, vnus partis proprius, alter per conſenſum. ἰδιοπάθεια affectus eſt contra naturam parti inſidens, eiúſque proprius. συμπάθεια affectus eſt contra naturam parti alterius vitio impertitus. Tribus is quidem modis fit. Vnus eſt quum pars aliquid præter naturam aliunde illapſum excipit. Sic è ventriculo aut humores tenues, aut corrupti vapores in caput ſublati, modò mentis actiones interturbant, modò meningum diſtentione vel exeſu dolorem excitãt, modò oculis ſimulatas fictáſque rerum imagines obiiciunt atque repræſentant, iis ſimiles quę per ſuffuſiones cernuntur. Alter eſt quum facultas opifex in partem illabi & influere prohibetur, veluti ſpina inflammata vel obſtructa, crurum reſolutio incidit, omníſque illorum motus ſenſúſque perit: & obſtructis neruis opticis oculorum videndi actio concidit. Tertius per conſenſum affectus eſt, quum materia ad agendum neceſſaria accedere prohibetur. Exempli gratia, obſtructis pulmonibus, aut reſolutis coſtarum muſculis, aut perforato thorace, quia non ſatis ſpiritus cum efflatu ad laryngem compellitur, vox quæ illius eſt actio aut ſupprimitur aut etiam perit. Quinetiam magna venarum quæ ad iecur ſunt obſtructio impedit, quo minus ſanguinis fiat in omne corpus diſtributio, efficítque vt alimenti penuria langueſcat corpus, tandémque atrophia contabeſcat. Iam verò quomodocunque ſeu naturalis ſeu animalis pars conſenſu laboret, affici ea quidem patíque dicitur, quandoquidem & illius actio vel omnino perit, vel quodammodo impeditur, minimè tamen idcirco ægrotat, neque ipſa illius affectio morbus eſt, quòd parti non inſideat: quare nec illi remedia adhibentur, nec ſi adhibeantur, magnopere iuuent. Itaque ſi cui parti morbus ineſt, neceſſariò illius actio læditur, at non contrà. Non enim ſi partis actio læditur, ſtatim etiam conſequitur illam morbo teneri. Porrò autem pars quæ diutius ex alterius conſenſu laborauerit, quandoque pro-

Triplex morbus per ſympathiã.

prium inde contrahit affectum, fitque ex ſympathia idiopathia. Hic verò quanquam proprius eſt affectus, non tamen primigenius, ſed ſecundarius & poſterior. Illum Græci πρωτοπάθειαν, hunc δευτεροπάθειαν ἢ ὑστεροπάθειαν dixerunt. Ita quidem ex morbo ſubinde morbus naſcitur, atque idem plerunque morbus eſt & morbi cauſa. Hæc quidem de morbi notione ſatis.

Tum ſanitatis, tum morbi amplam eſſe latitudinem, & inter hæc neutram conſtitutionem interuenire.

Capvt v.

Etsi animal tam firma corporis conſtitutione naſci, támque iuſtis viuendi legibus contineri ſeruaríque poteſt, vt vitam ad extremum ſenium integra atque incorrupta ſanitate ducat: hanc tamen decurſu & ætate progrediente mutari neceſſe eſt, & varias ac multiplices mutationes ſuſtinere. Sed neque omnium qui ſani degunt, vna eſt eadémque conſtitutio, nec vna igitur ſanitas. Quinetiam hominis cuiuſque ſanitas, aëre, cibo potu, ſomno, vigiliis, motu, balneis, ira, dolore, aliarúmque cauſarum vi & impetu laceſſita, plerunque commutatur, vt perſpicuum eſſe debeat amplo illam ſpatio contineri. Iiſdem rationibus intelligitur, neque morbum anguſta latitudine circumſcribi: nec eadem conſtitutionis pernicie eum periclitari, qui nunc primùm in morbum incidit, atque eum qui extremum vitæ diem breui conficiet, nec denique morbos omnes peræque graues exiſtere. Itaque corporis partiſve abſoluta & exquiſita ſymmetria, quæ ad ſummum peruenerit, ſumma eſt ſanitas. Quæ ab hac paulùm deficiens conſtitutio, nec actionibus noſtris nocua eſt, nec animali manifeſtè grauis, ſanitas etiamnum eſt, at non perfecta. Quæ dein eo vitii proceſſit vt iam homini conſpicuè moleſta ſit, eiúſque functiones grauiter offendat, morbus eſt, qui ſenſim ingraueſcens tandem ad extremum, quod mors eſt, perducit. Inter has media quædam interiecta eſt vtrinque obſcura: quæ idcirco nec ſanitas, nec morbus, ſed neutra eſt conſtitutio. Neutrius enim eſt particeps, & neutrum corpus reddit nec ſanum nec ægrum, ſed inter vtrunque quodammodo medium. Argutas quidem & multiplices huius verbi poteſtates nonnulli perccenſent, ſed profectò rei medicæ parum vtiles, & quæ interpretes in varios ſophiſmatum labyrinthos præcipitarunt. Neutra hæc conſtitutio latitudine circumſcribitur in tres ordines diſtincta, in neutram obſcurè ſanam, neutram obſcurè ægram, & neutram quæ inter has verè media interuenit. Omnes conſpicuè elucent, dũ vel ex ſanitate in morbũ, vel ex morbo in ſanitatem tranſitus eſt. Exquiſitè medium ab vtroque extremo quamplurimum diſtat.

Cuiuslibet conſtitutionis corporis ordines ſunt tres.

Quod vna parte ſanum, altera ægrum exiſtit, haudquaquam neutrum ſed ægrum appellauero. Ariſtoteles ſanum ex integritate actionum, ægrum ex quauis offenſione dimenſus, nihil inter hæc medium conſtituit, ſed priuantia fecit, perinde atque videns & cæcum. Omnis porrò corporis conſtitutio, tum ſana, tum neutra, tum

ægra

ægra in tres diſpartitur ordines, vt ſint totius humanæ vitæ conſtitutiones nouem. Extrema quidem maximè contraria ſint, integerrima ſanitas & mors. Qui ab illa ſenſim ad mortem deducetur, has omnes vitæ conſtitutiones ſubibit, quæ hac ſibi ſerie cohærent. Optima ſanitas, bona ſanitas, ſanitas leuis & parum firma: neutra conſtitutio ad ſanitatem propenſa, neutra abſoluto ſermone, neutra ad morbum inclinans: morbus ſimplex & leuis, morbus grauis & mediocriter periculoſus, morbus grauiſſimus & maximè periculoſus. Hæc proximè mors ſequitur, vltima rerum linea. Quę omnium media conſiſtit, indiuidua eſt: cęteræ ampla latitudine excurrunt, quas terminis exquiſitè diſcernet peritus artifex. Hæ quidem non in varias ſpecies diſiectæ ſunt, ſed ſolo gradu ordinéque diſtant.

Prima ſummáque morbi genera.
CAP. VI.

QVONIAM quidem morbus omnis in parte aliqua corporis penitus inſidet: conſentaneum eſt primas illius differentias ex partium differentiis conſtitui. Partes verò duplices ſunt, aliæ ſimilares, organicæ aliæ. Morbus qui partis ſimilaris eucraſiam naturalémque conſtitutionem peruerterit, ſimilaris appellatur, organicus qui inſtrumenti rationem & ſymmetriam infregerit. Quum autem vtrique parti commune ſit, vt particularum continuatione earúmque coagmentatione & adhæſu conſiſtat, harum diſſolutio vtriuſque morbus eſt, & vtriuſque functionibus peræquè incommodat. Itaque prima ſummáque morbi genera tria omnino ſunt, ſimilaris, organicus & communis, qui vnitatis ſolutio dici conſueuit. Atque hæc non ex morbi eſſentia, ſed ex partium varietate deprompta ſunt.

Similaris morbi differentiæ.
CAP. VII.

HORVM verò inferiora genera ſpeciéſque veræ ac propriæ, ex vitiorum, quæ contra naturam parti inſident, ducuntur generibus, ſeu ex modis quibus pars vnaquæque de optimo & naturali ſtatu decedit. In parte ſimilari tria ſpectantur, materia, temperamentum & forma, quæ totius eſt ſumma perfectio. Horum trium naturalis conſtitutio & ſymmetria ſanitas eſt: vniuſcuiuſuis igitur immoderatio & ametria quæ contra naturam euaſerit, morbus cenſeatur. Materiæ morbus eſt immoderatio, temperamenti intemperies, formæ corruptela: atque hæc in ſimilarem incidunt. Huius proinde morbi tres exiſtunt, materiæ immoderatio, intemperies, & formæ ſeu totius ſubſtantiæ corruptela. Tria quidem in ſimilari parte diſtincta contineri, totámque ſubſtantiam à materia & à temperamento ſecerni, propria eſſe vniuſcuiuſque vitia, tres hinc oriri ſimilaris morbi differentias, alio opere pluribus demonſtraui. Iam verò intemperies octo

Partis ſimilaris morborũ tres differentiæ.

Lib. de abd. cauſis.

Li. de abd. cauſis. numerantur, quatuor ſimplices, calida, frigida, humida, ſicca: coniugatæ totidem, calida & ſicca, calida & humida, frigida & ſicca, frigida & humida: quæ quum exuperant, actionéſque manifeſtè lædunt, morbi fiunt. Aliàs hæ puræ exiſtunt, aliàs ex humorum vel intemperatorum, vel putridorum vitio prodeunt. *Materia morbi.* Materia immoderata, mollis eſt aut dura, laxa aut aſtricta, tenuis aut craſſa, rara aut denſa: hæcque illius vitia morbi ſunt. Totius verò ſubſtantiæ nomine & inſitum ſpiritum, & diuinum illius calorem, & facultates ipſámque formam complectimur. *Totius ſubſtantiæ morbi.* Totius ſubſtantiæ morbi ſunt, qui partium ſubſtantiam primùm & per ſe oppugnant. Horum alij manifeſti ſunt, alij occulti. Manifeſti qui partium corporíſque ſubſtantiam manifeſtis ex cauſis demoliuntur: eiuſmodi ſunt vlcera maligna, phthiſis, iecoris, lienis aliarúmque partium putredo, ex primarum qualitatum intemperie nata. Et ſpiritus innati diſſolutio per vigilias, labores, inedias atrocéſque dolores: & natiui caloris extinctio in ſtrangulatu vel in penetrabili extremóque frigore. Occulti morbi ſunt qui cæcis ex cauſis totam ſubſtantiam oppugnant. Eorum alij venati, alij contagioſi, alij peſtilentes. *Peſtilentes morbi.* Hi ex aëre cœleſtium corporum viribus inquinato ſuſcitantur, vt febris peſtilens, vt carbunculus, & peſtilens bubo: híque grauiores appellantur. Sunt & alij leuiores, vt exanthemata tum rubra tum purpurea, quæ ſumma cute maculis minimè extuberantibus efflореſcunt: & ecthymata, quæ pituitæ eruptiones dicuntur: atque vtrique conſueti ſunt. Præter hos nonnunquam alij emergunt inſolentes, nouis & inauditis ex cauſis orti, vt paraplegia quædam Hippocrati dicta, vrentes ardores, grauedines anheloſæ, ſudorifica febris, quibus noſtro ſeculo regiones plurimæ perculſæ & afflictæ ſunt: alios verò alia ſecula protulerunt, qui veterum obliuione obruti extinctíve iam ſunt, alios futuris ſeculis poſteritas animaduertet, quum nouæ ſyderum concurſiones permiſtionéſque illorum effectrices obtingent. *Contagioſi.* Contagioſi morbi externi cuiuſdam veneni occurſu & contagione inferri ſolent, vt ſtupor à turpedine piſce vel ab opio, & hydrophobia, & qui ſcorpionum beſtiarúmque virulentarum morſu aut telorum ictibus infliguntur. Huius quoque claſſis ſunt leues venerea, elephantiaſis, quíque ex horum confuſione oriri poſſunt. *Venenati.* Venenati morbi ex veneno aut intus genito aut aſſumpto originem ducunt. Ex intus genito morbus comitialis, ſtrangulatus vteri à putri ſemine, ſyncope ex putrido ſanguinis grumo, cordis quædam palpitatio. Ex aſſumpto veneno morbi eius veneni naturam imitantur, quod totius ſubſtantiæ diſſidio nobis eſt infenſum: eiuſmodi ſunt, quos aconitum, taxus, ephemerum, cantharis, lepus marinus, huiúſque claſſis plurima intulerunt. Has quidem differentias omnes ſimilaris morbi genus vnum complectitur, quas à veteribus magna artis iactura aut prætermiſſas, aut perperam ad intemperiem ſimplicémve putredinem relatas fuiſſe miror. Ita igitur quaſi figura deſcriptæ ſunt omnes ſimilarium morborum differentiæ, luculentius tamen poſthac ſigillatim explicandæ.

Inſtrumen-

Inſtrumentarij morbi differentiæ.

CAP. VIII.

PROPRIA inſtrumenti cuiuſque ratio eſt ſigura, conformatióque ad ſuum munus obeundum aptiſſima. Ab hac & cranij & ſpinæ dorſi os inſtrumentum nuncupamus, etiamſi compoſitione ſimplex & ſimilare exiſtat. Neque tamen muſculi portio, quæ carnis, venæ, arteriæ, & nerui nonnihil retinet atque diſſimilaris eſt, inſtrumenti nomine digna ſit, quandoquidem figuræ concinnitas perempta eſt: rudis enim & informis reſtat, minimè apta perfungendis muneribus. Eſt & certa inſtrumenti cuiuſque magnitudo, extra cuius limites quodcunque egreditur, vitioſum cenſetur. Ad hæc verò quę diſſimilaria vocantur inſtrumenta, ſimilarium partium ex quibus conſtant certum definitúmque numerum ſortita ſunt. Háſque partes aptè inter ſe cohærere, ſibíque conſentire, & bene collocari neceſſe eſt. Itaque quod ad proprias functiones inſtructum & accommodatum eſt inſtrumentum, conformationem, magnitudinem, partium numerum, earúmque ſitum naturæ legibus conuenientem obtinet. Horum ſymmetria & naturalis conſtitutio, inſtrumenti ſanitas eſt: vniuſcuiuſque vitium immoderatius morbus eſt inſtrumentarius. Cuius idcirco quatuor ſunt differentiæ, vna conformationis, altera magnitudinis, tertia numeri, quarta collocationis ſiue ſitus vitium. Hęc autem denuò conciduntur etiam minutius. Quum enim conformatio aptáque ad opus figuræ concinnitas in multis poſita ſit, ex multíſque conſtet, ex figura, ex meatu, ex cauitate, ex læuitate aut aſperitate, vnaquæque horum permutatio, & de ſtatu naturali deceſſio, inſtrumenti morbus dicenda. Figurę morbo tenentur vari quibus foras, & vari quibus intrò crura contorquentur: & quibus caput vel rotundum vel oblongum nimis eſt. Meatuum per quos feruntur diſtribuuntúrque contenta, morbus eſt dilatatio nimia, qualis eſt pupillæ in oculo, & venæ in varice, & arteriæ in aneuryſmate. In hoc genere dilatationi opponuntur aſtrictio & obſtructio. Aſtrictio, quum meatus ab externa cauſa anguſtiores euadunt, vt ſpiraculorum cutis denſitas atque conniuentia ex ſiccitate, vt aſperę arteriæ & œſophagi coarctatio ex premente angina. Obſtructio, quum meatus ab incidente intúſque hærente materia quaſi infarcti anguſtiores fiunt: quod vitium non modò cuti, ſed & venis, & arteriis & inteſtinis, ductibúſque omnibus frequens ineſſe ſolet. Cauitatis (quæ excipiendæ continendíque gratia comparata eſt, hinc ſinus & receptaculum appellata) morbi ſunt, nimia capacitas, vt ventriculi, thoracis, & ſcorti amplitudo: & coarctatio immodica, vt thoracis depreſſio, quæ ad phthiſim deducit ventriculi inducta medicamentorũ vi tanta aſtrictio, vt idoneam cibi copiam excipere nequeat. Illius quoque morbus eſt repletio, vt quæ eſt ventriculorum cerebri in apoplexia, vteri in mola, veſicæ in calculo: neque tamen cum Auicenna calculum ipſum morbum dixeris, vt neque telum corpori infixum, neque humorem craſſum venas obſtruentem, ſed duntaxat morbi cauſam: ipſa verò calculi conſtitutio,

Inſtrumentarius morbus quadruplex.

Figuræ vitia.

& veſicæ repletio (quemadmodum & obſtructio) morbus inſtrumenti habendus eſt, impediens ne veſicæ capacitas ſatis multam vrinæ copiam excipiat contineátque. Læuitatis morbus eſt, quum læuis & lubricus aut ventriculus euaſerit, aut vterus, quæ vt firmiùs continerent natura quodammodo aſpera conformauit. Aſperitatis morbus eſt in tracheia arteria, quum nimiopere exaſperata raucitatem infert. Atque hi quidem morbi idoneam inſtrumenti conformationem labefactant. *Magnitudinis.* Magnitudinis autem morbus eſt, quum pars aliqua aut ſupra conuenientem naturæ modum increuit, aut infrà ſubſtitit: vt linguæ tanta moles quæ ore comprehendi nequeat, capitis vaſtitas, crus quale in quodam viſitur reliquo corpore grandius. Huc quoque pertinent linguæ breuitas, capitis, digitorum, crurúmque conciſa atque minuta quantitas. Hæc autem vitia vel ab ortu nobis adnata ſunt, vel ab alimenti exuperantia penuriáve contrahuntur. Quæ verò ex humorum influxu proceſſerunt, non huc, ſed ad tumores præter naturam referri debent, quos ſtatim dicemus morbos eſſe compoſitos. Numeri morbus *Numeri.* tum in exuperantia, tum in defectu conſiſtit. Exuperantia quidem vel eſt naturalis, vt ſexti digiti, vt tertii teſticuli, quem omnibus cuiuſdam familiæ ſuperare nouimus: vel eſt rei toto genere præter naturam, vt verrucæ & calli. Defectus eſt ſolius rei naturalis, quæ vel ab ortu deeſt, vt quum quis mancus naſcitur, vel poſtea detrahitur, vt manus amputatio, ídque ſiue partim, ſiue omnino deeſt. Quum pars quædam ab inſtrumento penitus eximitur, ſolius numeri morbus eſt, qui in inſtrumenti reſiduo dicitur ineſſe: execto enim digito numeri morbus reſidet in manu. At dum non prorſum & radicitus, ſed veluti ex dimidio pars reſecatur, tum numeri tum magnitudinis morbus exiſtit, idémque affe- *Compoſitionis.* ctus ſub vtroque genere comprehenditur. Compoſitionis porrò morbi ſunt & in ſitu & in conſenſu. In ſitu quidem artuum luxatio, dentes exerti & prominentes, omenti vel inteſtini in ſcrotum prolapſus, manus ſcapulis adnatæ, vt in ea muliere quæ ſine brachiis oberrat. In conſenſu, quum mutua partium ſocietas & connexio peruertitur, vt in ſtrabiſmo. In hoc genere vitium eſt, quo vel digiti, vel oculorum palpebræ, vel podicis, vel vuluæ, vel oris labra cohærent, ídque ſiue ab ortu, ſiue ab vlcere. Hoc nonnulli violatam continuitatem appellarunt, & ſub genere morbi communis malè ſunt complexi. Tot ſunt igitur organicorum morborum differentiæ.

De morbo communi, qui eſt continui ſolutio.

CAP. IX.

ILLVD arctè tenet accuratéque defendit Auerrhois, continui ſolutionem propriè partis eſſe ſimilaris, partémque organicam non alia ratione diſſolui, quàm quod illius oſſa, nerui, fibræ, venæ, arteriæ, aut ſecentur aut diſrumpantur. Eam quoque diuulſionem cutis à neruo, aut nerui à vena, aut ab oſſe, quæ aut in manu, aut alio fit inſtrumento non continui ſolutionem appellat: ſed vitium compoſitionis atque conſenſus, eámque morbum ſtatuit organicum: quoniam totam inſtrumenti rationem ex ſimilarium partiũ connexione deducit. At turpiter ille fallitur: quandoquidẽ (vt ipſi aliquãdo demonſtrauimus) vera inſtrumenti

ratio

ratio eſt conformatio,à qua & venam & arteriã inſtrumentum appellamus. Quoniã igitur continui ſolutio rei figuram & conformationem vitiat ac peruertit, ipſa quidem per ſe & primum inſtrumenti morbus eſt: huicque perinde atque ſimilari per ſe accidit. Solutioni continui vitia ex partium differentiis nomina poſuerũt. Oſſis enim ſolutio tranſuerſa, fractura dicitur: recta verò fiſſio. Cartilaginis quæcũque fit ſolutio nomen nondum inuenit. Nerui ſolutiones ſunt punctura, & inciſio in tranſuerſum, & fiſſura in rectum & contuſio. Venæ & arteriæ ſolutiones ſunt, oſculorum apertio & dilatio, inciſio in tranſuerſum, & fiſſura in rectum. Membranarum omnis ſolutio ruptura dici ſolet. Cutis leuior ſolutio ſolam epidermidem diuellens excoriatio eſt, at quæ in veram cutem aut altius in carnẽ penetrat, aut vulnus eſt, aut vlcus. Cor ex partibus omnibus vnum nullam ſolutionem tolerat, quin continuò animans morte extinguatur. Aliæ complures extant tum ſimilarium, tum organicarum partium ſolutiones, quas quum necdum vſus nominibus propriis notauerit, communi totius nomine appellamus. *Solutionis continui appellationes variæ.*

Hæc ſumma ſunt genera, hæ differentiæ, in quas morbi omnes quicũque modo vllo corpus exercent, referri connicique debent. A pleriſque autem dubitari video de flauitie aut rubore ceratoidis tunicę, qui omnia ante oculos propoſita aut flaua, aut rubra exhibet, oculíque videndi actionem peruertit. De aurium quoque tinnitu, qui cùm magnus eſt auditionem impedit: de fœtore narium, qui odorandi vim interturbat: déque linguæ amarore, qui guſtatus iudicium corrumpit. Hæc quidem vitia alii ad nouũ morbi genus referunt, quod ſecundæ qualitatis morbum appellant: alij ad intemperiem, quandoquidem ſecundæ qualitates ex primis ortæ proceſſerunt. Cæterùm in maxima rerum ignoratione vtrique verſantur: illa quippe non morbos, ſed ſymptomata eſſe apertiſſimæ rationes conuincunt. Nam ſi fortè actionẽ labefactant, non tamen proximè, ſed noui cuiuſdã morb' interuentu. Sic profectò ſymptoma plerunque nouum morbum acceſſit, eiúſque fit cauſa: quemadmodum vehemens dolor aut vigiliæ ventriculi concoctionem impediunt, non per ſe quidem, ſed quod frigidam intemperiem ingenerent. Siquid porrò ſortibus, incantamentis, aliiſve perditis magiciſque artibus, aut etiam diuinitus morbi infliguntur, huius inſtituti limites trãſcendunt: atque tametſi cauſam omnino trans naturam habeãt, poſſunt tamen ſinguli (quia in aliqua corporis parte conſiſtunt) in ſua quoque genera refundi. Ita quidem de ſingulis percontamur, vt diſcuſſa ambiguitate, res ipſa clariùs eluceat, nec locus ſit incurſantium cauillis. Hactenus traditæ ſint ſimplicium morborum differentiæ.

De compoſitis & implicitis morbis. CAPVT X.

CORPVS aliàs vnus, aliàs multi morbi exercent & infeſtant. Vnus morbus appellatur qui in vna eadémque corporis parte conſedit, ſiue vni ſiue multis actionibus officit & incómodat: eiuſmodi eſt ventriculi intemperies, quæ non vnam aliquam, verùm omnes pariter illius naturales functiones ſubuertit. Febris quoque vnus eſt morbus: licet enim partes omnes corporis ſimilares occupet, quoniam tamen ex *Morbus qui vnus & qui plures.*

his aptè inter ſe continuatis atque connexis vnum corpus efficitur, vnus quoque omnium morbus cenſetur. Neque tamen febris in toto corpore, vt quod organicum eſt, primùm & per ſe inſidet, neque illius niſi ex accidenti morbus eſt. Cæterùm inflammatio pedis & inflāmatio manus vnus morbus non ſunt, quia tametſi ſpecie ſimiles, nulla tamen continuatione iunguntur & cohærent. Iam euidentiùs multi ſunt & diuerſi iecoris inflammatio, & renum vel lienis obſtructio: quippe qui & generibus & partibus diſcreti ſeiūctíque ſūt. Morbus vnus duorum eſt generum, aut enim ſimplex eſt, aut compoſitus. Simplex qui vnius duntaxat ſimplicíſque generis naturam accepit, ſiue in ſimilariū, ſiue in organicorū ſit ordine: vt calida intemperies, vt renū ſimplex obſtructio. Hic rurſus modò ſolitarius, modò comitatus exiſtit. Quū nulla eius efficiēs cauſa præſens adeſt, nullúmque graue ſymptoma, quod ad ſe curantis conſilium reuocet, tum ſolitarius eſt morbus, vt intemperies ſimplex. Comitatus verò quem præſens & cōtinens cauſa intus fouet atque alit, vt obſtructio: aut quem horrendum ſymptoma conſequitur, vt nephritis aut dolorem immaniſſimū aut ſyncopen inferens. Hæ differentiæ non modò ad ſimplicem morbum, verùm etiam ad omnia, tum compoſitorum, tum implicitorum, diſtinctorúmque genera pertinent & accommodantur. Compoſitus morbus appellatur qui ex multis eidem parti inſidentibus, & quaſi connexis cōcreuit vnúſque factus eſt, vt ventriculi intemperies calida & intemperies ſicca, quæ vnam vt coniugatam, ita & compoſitā efficiunt. Sic ex vlcere & intemperie calida ſi in eadem ſunt parte, morbus fit vnus íſque compoſitus. Quum ab ictu violento depreſſus ſimúlq. factus eſt naſus, figuræ quidem vitium eſt & naris obſtructio, ex quibus compoſitus eſt morbus: quemadmodum dimidii digiti vel dimidię linguæ circumciſio, ex numero & magnitudine cōponitur. Quum carneū tuberculum vt nariū polypus interiori canali adnaſcitur, obſtructio fit & morbus in numero, vnus quidem morbus ſed compoſitus, aut certè vnicus affectus, qui duorum morborū rationem obtinet. Manifeſtè compoſiti morbi ſunt, phlegmone, œdema, ſcyrrhus, aliíque tumores præter naturā: in his enim & intemperies eſt, & vitiata partis figura, plerunque & continui ſolutio. Tot igitur morbus vnus differentias habet. Multos porrò morbos dicimus, quæ multas variáſque partes occupant. Atque hi aut impliciti ſunt, aut connexi, aut diſiuncti. Impliciti cùm variæ partes quibus inſident in communem vſum aut functioné conſpirāt. Inuoluuntur enim & complicantur, quia vni eidémque functioni incōmodent: vt pleuritis & aſthma, horum enim ſocietate & concurſu communia quædam emergunt ſymptomata, quæ vix explicari diſiungíve poſſint: vt tuſſis, vt difficilis reſpiratio. Cōſequētes aut connexi morbi ſūt, quorum prior poſterioris eſt cauſa. Id bifariam fit, aliàs ex ipſa morbi natura, quemadmodum pleuritim neceſſariò & proximè febris conſequitur, eíque connexa eſt: aliàs ex partium conditione, quarum vna cū altera affectum communicat. Id autem trifariam accidit. Primùm ex cōmuni partium ſocietate, qua affecto ventriculo cerebrum per neruos, & affecto vtero māmæ per venas vitium contrahunt. Deinde ſitu proniore

Solitarius morbus & comitatus qui.

Compoſitus morbus.

Multi morbi impliciti

Connexi & conſequentes.

niore, quo renum vitia in veſicam, & capitis excrementa in pulmones, in ventriculum, in neruos & in articulos procidunt, illíncque ortum habent aſthma, tuſſis, paralyſis, dolor articularis. Tertiò partium robore, quo validior atque nobilior in imbecillam atque ignobilem excremẽta ſua deponit: vt malè affectum iecur in ventriculum, in inteſtina, in alas & inguina, in omne denique corpus: eadem ratione illius inflammationem dyſenteria, & ſcirrhum hydrops inſequitur. Ita quidem conſequentes hi ſunt, vt prior poſterioris cauſa ſit, non ſua eſſentia, nec proximè, ſed excrementorum & defluxionis interuentu. Hos idcirco & cõnexos dicimus, quòd niſi ſublato priore vix poſterior eximi poſſit. Qui morbi commutatione quadam ſibi ſuccedunt, & quorum prior in poſteriorem abit, conſequentes quidem, at rarò connexi dicuntur, quod rarò prior ſit poſterioris cauſa Hoc modo pleuritim nulla connexione ſequitur peripneumonia, & phrenitim lethargus, & colicum dolorem paralyſis. Diſiuncti ſeparatíque morbi ſunt, qui in diſtantibus ſeiunctíſque partibus conſiſtunt, quarum nec functio nec vſus eſt communis, nec vna alteri affectum confert & impertitur: vt pedis vlcus & renum obſtructio, linguæ amputatio & pedis luxatio. Partis autem appellatione non eam quam aliquando preſsè & anguſtè definiuimus, ſed omnem ſubiectam ſedem ſignifico, in qua quaſi confuſi affectus conſederunt. Quum igitur complures morbi in eandem prorſus ſedem concurrent, compoſitus erit morbus, aliàs minimè Multiplex autem eſt morborum compoſitio. Interdum enim ſimilaris ſimilari permiſcetur, vt calida intẽperies ſiccæ, ex quibus cõiugata fit intẽperies: interdũ ſimilaris cõmuni, quũ vlcus eſt cum calore. Tertiò inſtrumentarius inſtrumẽtario: vt in digito, qui ſupra modũ increuit ſimúlq. diſtorquetur. Quartò inſtrumẽtario communis: vt quum accepto vulnere manus inuertitur. Quintò ſimilaris inſtrumẽtario: ſic vẽtriculi aut manus phlegmone, id eſt, rubens renitẽſq. tumor, vnus morbus eſt, vt & affecta ſedes vna, ſed is ex intemperie, ex vitiata figura & ex latẽte cõtinui ſolutione cõpoſitus. Apertiùs verò tria morborum genera componuntur, quũ phlegmone manifeſtò vlceri accedit. Poſterioribus modis compoſitus morbus non in ſolo inſtrumento, non in ſola parte ſimilari, ſed in vtroque collocatur ſedémque habet: atque idcirco vtriuſque actionem primùm & per ſe ſubuertit, quãquam id ratione diuerſa. At verò in oculo ceratoidis eroſio, rhagoidis exitus, pupillæ diſtortio, & apparens ſuffuſio, quanquam vno eodémque tempore conſiſtunt, nequaquam tamen vnum conſtituũt compoſitum morbum: ſed ij verè implicati ſunt, quia diuerſis partibus quum inſideant, vni eidémque obſunt videndi functioni. Vniuſcuiuſque particulæ quæ ad inſtrumenti ſtructuram pertinet vitium, totius inſtrumẽti morbus cenſetur, quemadmodum ſanè & pleuritis & nephritis, & arthritis, totius ſunt corporis, licet non in toto ſint, nec eidem parti inhæreſcant. Sic ceratoidis eroſio & pupillæ diſtortio oculi ſunt morbi, at nec in toto, nec in eadem parte ſiti. Partes quibus inſident inſtrumentũ vnum conſtruunt, non tamen earum morbi compoſitũ vnum efficiunt: alioqui fateri cogemur, pleuritim, nephritim, & pedis luxationem vnũ totius corporis compoſitum eſſe morbum. Quanquam autem hæc ve-

Separati.

Multifariam morbi componuntur.

ra ſunt, tamen qui in ſimilari parte morbus eſt, non primùm, ſed ex accidenti debet inſtrumenti morbus cenſeri Dum enim manus calida intemperie vel inflammatione citra tumorem laborat, nec inſtrumentum læditur, nec vllus in eo morbus eſt. Vndénam igitur, aut cur illius actio periit? quod inſtrumentum ad agendum indigeat ſubſidio & bona conſtitutione partium ſimilarium, ſine quibus nihil efficiat His ergo offenſis inſtrumentum rectè nequit functionem ſuam obire: ac tum inſtrumenti functio ſubuertitur, eo tamen haudquaquam primùm ac per ſe affecto: quod etiam ſuprà de affectu per conſenſum confirmauimus. Licet autem morbus hic ſimilaris inſtrumenti functionem ſecundariò lędat, nulla tamen ratiõne contrà poteſt morbus inſtrumentarius ſimilari parti officere. Neque morbus ſimilaris quòd inſtrumenti actionem ſecundariò lædat, idcirco morbi cauſa eſt: quanquam enim cauſa omnis ſecundariò & per accidens actionem lædit, non tamen contrà quidquid ſecundariò actionem lædit, morbi cauſa ſtatuitur.

DE MORBORVM CAVSIS.

Cauſarum genera & differentia.

CAPVT XI.

ἡ αἰτιολογία

VT Philoſophi qui rerum omnium contemplationi dant operã, quàm acerrimè in cauſarum inueſtigatione notitiáque verſantur, quòd nullius rei queat haberi cognitio, cuius ignorata ſit origo: ita & medicis, qui omnia in corporis cõmoditatem vſúmque referunt, in primis neceſſaria eſt cauſarum quæ morbos effecerunt obſeruatio, ſine qua neque morbos præcauere, neq. curare licet. Cauſę quidẽ genitis ex ſe morbis adeò conſertè contextéque cohęrẽt, vt hos aſſiduò foueant atq. conſeruẽt, neque vnquã morbi poſſint cauſis manentibus deleri. Quibus non illa empiricorum temeraria & fortuita, ſed rationalis medẽdi via curæ eſt, ij efficientes illas cõſeruantéſque cauſas primùm demoliri & circumcidere cõtendunt, vt his ſublatis facilior reliqua ſit morborũ curatio. Itaq. cauſæ omnes perueſtigandæ, quæ ad morborũ cognitionẽ curationẽmque in primis ſint neceſſariæ. Earum autẽ genera quatuor ſunt philoſophis, materia, forma, efficiens atque finis. Naſcẽtis morbi ſubiecta materia eſt humanum corpus, in quo (vt ſuprà demonſtraui) penitus inſidet: quemadmodũ & in ære hominis aut equi effigies. Nõ enim (quod multos fefellit) vitioſus humor ſubiecta eſt morbi materia: quanquam efficiens illius materia quodãmodo dici poteſt. Forma eſt morbi ſpecies in materiã impreſſa inductáque. Finis actionũ læſio & interitus. Efficiens cauſa omniũ certè præſtãtiſſima atque princeps eſt, quę corpus immutat, déque optimo ac priſtino ſtatu deturbat. Hæc eſt cuius differentias atque vires ſcrutari conſilium eſt. Humanum corpus aliàs à ſeipſo ab inſitíſque principiis, aliàs externarum rerum iniuria laceſſitur: hinc efficien-

Quatuor cauſarum genera.

efficientium cauſarum duo ſunt ſumma primáque genera, aliæ inſitæ ſunt nobis & congenitæ, quas ab ipſo iam ortu accepimus: aliæ aduentitiæ, quæ in nos iam editos extrinſecus inuadunt. Inſitarum aliæ naturales, præter naturam aliȩ: vtrǽque verò aut ex parentum ſemine, aut ex materno ſanguine profectæ. Naturales temporum ætatúmque decurſu ſenſim nos immutant, & ſine ſenſu in extremum ſenium mortémque deducunt. Hoc genere eſt primordiorum, ex quibus conſtamus, repugnantia: & inſiti noſtri caloris efficientia, qui tametſi nos quoad viuimus alat, tueatur & regat, nos tamen etiam tempore mutat & conficit, alios quidem ocyus, alios ſegnius vt ſua cuique ſtata eſt vitæ periodus, quàm vix quiſquam naturæ legibus conficit. Præter naturam inſitæ nobis cauſȩ dicuntur, quæ vel ex ſeminis vel ex materni ſanguinis vitio exortæ morbos tandem nobis acceſſunt. Quale parentum maximéque patris ſemen obtigerit, tales euadunt ſimilares ſpermaticæque partes. Bene temperatum temperiem, calidum verò atque ſiccum, aut frigidum atque humidum ſimilem quoque naturalem inſitámque temperaturam ſimilaribus partibus inurit. Quocunque etiam morbo pater quum generat tenetur, eum ſemine transfert in prolem, quandoquidem ex corpore vniuerſo (vt aliquando demonſtrauimus) deciſum ſemen, tum morbi tum cauſæ eius vim in ſe continet. Sic ſenes & valetudinarij, imbecilles, nephritici, arthritici, & epileptici filios vitioſa conſtitutione gignunt, qua tandem in morbos ſimiles, hæreditarios idcircò nuncupatos, incurrant, vt parentibus liberi ſuccedant, non minus morborum, quàm poſſeſſionum hæredes. Quinetiam maternus ſanguis primum fœtus alimentum, altera eſt temperamenti conſtitutioniſque cauſa, atque is ſua etiam vitia, at leuiùs quàm ſemen in corpus inſerit. Hinc maxima temperamenti vis atque natura ex prægnantis conſtitutione ducitur: & cui cibo prægnans mater plurimùm aſſueuerit, is futurus eſt fœtui iucundus, & vinoſa vinoſum, & quæ medicamentis crebrò vtitur, fœtum profert in medicamenta propenſum. Sic & de morbis animaduertimus, ſi grauidam medio geſtationis tempore quartana febris adoritur, partum edi qui diu poſtea quartana febri conflictabitur: atque ſi nono ea menſe pleuritide prematur, prolem gigni in pleuritidem quoque procliuem: quemadmodum & eius cui abſceſſus ex aure octauo menſe proruperat, filium in omnem vitam habuiſſe purulentas aures. Vnde intelligi poteſt non modò prima conformatione ex ſemine, verùm etiam toto geſtationis tempore, tum ex materno ſanguine, tum ex aliis humoribus atque alimentis morborũ procliuitates in fœtum contrahi. Maxima igitur ortus noſtri vis eſt, nec parum fœlices bene nati. Quamobrem præclarè humano generi conſultum videretur, ſi ſoli parentes bene habiti atque ſani liberis operam darent. Si enim agricolæ ſementem facturi purum ſemen & fœtum ſeligunt, experti frugem malam è marcido percipi, quanto id diligentius in procreandis liberis obſeruandum? Iam verò aduentitiæ cauſȩ genitis nobis dum extrinſecus occurrũt, alias ſæpe in nobis excitant morborũ opifices. Quocirca cauſarũ quæ in nobis iam editis morbos efficiunt, alia externa eſt, alia interior: hȩc rurſum duplex, antecedens & cõtinens,

Morbi hereditarij.

ἡ μὲν προκαταρκτική, ἡ δὲ προηγουμένη, ἡ δὲ συνεκτική.

quæ proxima dicitur: vt tres ſunt omnes efficientes morborum cauſæ, externa quæ & euidens, antecedens, & continens. Euidens quę extrinſecus aut corpori aut contentis vim infert. Continens quæ in corpore ſita morbo proximè adhæreſcit connexáque eſt. Inflicti vulneris gladius idcirco continens cauſa non eſt, quod in corpore non conſiſtat, licet proxima ſit illi. Antecedens quæ in corpore prior continente, hanc efficit ac mouet. Euidentes omnium primæ maximęque neceſſariæ ſunt, ex quibus cæteræ ortæ defluunt. Illas vulgus in primis ſectatur, quas & vetuſtiſſimi medici ſolas animaduerterunt, obſcuris (vt inquit Celſus) ab arte reiectis. Ea porrò eſt adhæſio copulatióque cauſarum, vt continens ex antecedente, antecedens ex euidente defluat: quúmque omnes continuatione quadam & ſerie connexæ ſunt, ordine prima eſt euidens reliquarum effectrix, poſtrema eſt continens: quotquot inter has mediæ intercedũt, antecedẽtes appellãtur. At non omnis morbus tribus ex cauſis neceſſariò ortũ habet, ſed aliàs ex duabus, aliàs ex vnica. Quũ cibi potúſq. immoderato vſu ſumma cumulatur venarũ plenitudo, quę has tandem adeò vel diducat vel diſrumpat, vt pleuritis inſequatur, pleuritidis euidens cauſa eſt cibi immoderatio, plethora, venarum ruptio vel diductio, & ſanguinis effluxio cauſæ dicuntur antecedentes, omnes in corpore poſitæ. At ſanguinis copia lateri impacta putreſcénſque, continens tum illius tum comitis febris eſt cauſa. Si adſtringentium balnearum vſu putrida febris accenditur, hę cauſa ſunt: euidens: cutis adſtrictio, prohibita tranſpiratio, cauſæ antecedentes, hinc exorta putredo continens proximáque cauſa. Non poſſum autem in neotericorum quorundam errore conniuere, quos tantus ſtupor oppreſſit, vt nulla queant mentis contentione continentem cauſam à morbo internoſcere. Hi ignorata maiorum doctrina ſanguinem lateri impactum, pleuritim, humorúmque putredinem, febrem appellant: quaſi humores particulæ ſint corporis, atque in his morbis inſideant. At certè febris nulla in humore, nulla in ſpiritu, ſed in corde corporíſque partibus tota inhæret: hoc tamen diſcrimine, vt in ephemera partium intemperies ex ſpirituum feruore pendeat: in putrida ex humorum putredine: in hectica primùm, ac per ſe in partium ſubſtantia conſiſtat atque defigatur. In his quæ dixi omnia cauſarum genera connexa videre licet. At quum à naturali ſtatu deſtillatio fertur in pulmonem, eius arterias obſtruens, aſthmáque ingenerans: aut quum motu immoderatiore calculus è rene deturbatus vreterem obturat, nephriticúmque cruciatum mouet, duæ duntaxat cauſæ euidens & continens concurrunt: vnica verò eáque euidens, quum vulnus gladij ictu infligitur. Ex quibus intelligitur cauſam externam & euidentem in omni eſſe morbo neceſſariam, neque corporis, neque cauſarum interiorum firmam conſtitutionem, niſi externarum grauium impetu labefactari contaminaríque poſſe, & de naturali ſtatu vnquam decedere: tutiúmque continentis quàm antecedentis neceſſitatem eſſe maiorem. Iam verò cauſarum morbos edentium aliæ ſtatuendæ ſunt differentię. Earum quippe vnaquæque interdum per ſe, interdum per accidens opus efficit & edit. Per ſe quidem, quum propriis inſitiſque viribus proximè nulliuſ-

Cauſarum conſertio & conſecutio.

Ignorata recentioribus cauſa continens.

Externæ cauſæ neceſſitas.

Cauſa per ſe & ex accidenti.

nulliúſque interuentu id præſtat:per accidens verò, quum aliud quippiam excitans & interponens idipſum agit. Aqua frigida corpori affuſa id per ſe quidem & proximè nullius interuentu refrigerat: ex accidente autem calfacit, dum contracta denſatáque cute natiuum calorem forâs erumpentem intrò repellit, qui dein intus collectus & coarctatus, multóque pabulo auctus, vi maiore in corporis ſumma remigrat recurrítque. Intus verò ſcammonium vel rheubarbarum corpus per ſe calfacit,at calidam feruentémque bilem expurgans, accidente refrigerat.Cauſa porrò omnis efficiens triplex exiſtit:aut enim principalis eſt,aut adiuuans, aut ſine qua nihil efficeretur.Principalis & perfecta,inſita vi etiam ſola id efficit,cuius eſt cauſa. Adiuuans ſola quidem nihil efficit,ſed ad efficiendum adiumenta affert: hæc Græcis συναιτία, id eſt,cauſa adiuuans,& quaſi concauſa dicitur. Tertia efficiendi nullam planè naturam obtinet, neque quicquam in opus confert, ſine ea tamen effici nihil poteſt. Sed hæc perſpicuis exemplis illuſtranda ſunt. In purgationibus quæ arte comparantur, cauſa principalis eſt medicamentum proprietate valens,adiutrix cauſa illius temperamentum calidum omnibus purgantibus conceſſum, quod & illorum vim corroborat adaugétque: in hoc etiam genere ſunt quæcunque medicamento permiſta illius vim exacuunt, vt gingiber, nardus, eiúſque generis plurima. Cauſa ſine qua nihil efficeretur, eſt natiuus noſter calor,ſine quo medicamenti vis ſopita in actum haudquaquam erumperet. Et in morborum procreatione, dum frigida cœli conſtitutio diſtillationem proritat in articulos, principalis perfectáque cauſa eſt frigida cœli conditio,& ſuperuacuorum copia:adiutrix eſt humorum tenuitas:cauſa ſine qua non efficeretur, eſt articulorum imbecillitas, & viarum per quas humor fluxurus eſt laxitas. In cauſis ſine quibus nihil efficeretur, numerari ſolent locus, tempus,inſtrumentum. Cauſa omnis quandiu operi aſſiſtit, incumbítque, idipſum conſeruat & auget: ſublata verò nihil amplius quicquam efficit. Id eius opus aliàs perſiſtit ac manet,aliàs omnino perit,ídque vel breui vel multo poſt tempore.

Efficiens cauſa triplex.

Euidentium cauſarum genera.

Cap. XII.

QVI firma corporis conſtitutione ortus & in lucem editus eſt,ſi nulla externarum rerum offenſione laceſſitur, incorrupta ſanitate ad longiſſimum tempus vitam producet. At ſi illarum immoderatione concutiatur, optimum vitæ ſtatum diutius retinere non poterit, ſed tandem de illo decidet,prolabetúrque in deteriorem, quem certè morbum appellamus. Naturalem igitur vitæ curſum complebit, qui turbulentis externarum procellarum fluctibus minimè iactabitur. At verò quotuſquiſque toto vitę curriculo ex his tutus emergit? Quem blandæ voluptatis illecebræ non aliquando irretiunt? Aut quem ſi moderatrix temperantia ſedulo conſeruauit, inconſtans volubiliſque fortuna præcipiti caſu non obterit? Difficile prorſus quæ vndique nobis in-

τὰ αἴτια προφανῆ ἢ προκαταρκτικά.

tenduntur retia defugere. Diſcendæ igitur res omnes & cauſæ, quarum vi aut priſtinum ſtatum retinemus, aut in morbum incidimus. Harum aliæ neceſſariæ, quæ neceſſariò nobis ferendæ ſunt, & ſine quibus viuere non liceat: aliæ non neceſſariæ, quas declinare poſſumus. In neceſſariis ſunt aër, in quo verſamur, cibus & potus, motus & quies, ſõnus & vigilia, quæ excernuntur aut ſubſiſtunt, & animi perturbationes. Non neceſſariæ verò gladij ictus ruentis lapidis & beſtiarum occurſus, omniáque fortuita. Harum impetus cæci nec arte præuideri, nec declinari poſſunt: illæ poſſunt, in quarum obſeruatione ars verſatur. Earum aliæ corporis ſanitatem tuentur, aliæ depellunt, aliæ reſtituunt. Hinc efficientium cauſarum aliæ inſalubres ſunt, quæ corpus de bono ſtatu deiiciunt, aliæ ſalubres. Hæ rurſum duplices, vel quòd ſanitatem conſeruent, vel quod deperditam reſtituant. Conſeruant quæ moderatæ & corpori ſimiles exiſtunt: reſtituunt quæ ſunt morbo contrariæ, & æquabiliter atque is à mediocritate in diuerſum deflexerunt. Hæc opinor perſpicuum faciunt, eandem cauſam & inſalubrem & ſalubrem dici, ſed comparatè & quum ad varia refertur. Eſt enim cauſa ex eorum genere quę ad aliud referuntur ac pertinent. Aër temperatus aliæque cauſæ ſi æquabiles & moderatæ obtigerint, hominem temperatum & benè habitum, qualem acceperunt, tuentur ac ſeruant. Immoderatæ verò obterunt inferúntque morbos. Quem porrò morbum inflixerit aër impenſe calidus ac feruens, eundem depellit ſanitatémque reſtituit frigidus, qui pari ſit à medio receſſu. Qui huic ſanitatem reſtituit, eique ſalubris eſt cauſa, alteri morbum infert, cauſáque fit inſalubris. Efficientes hæ cauſæ triplices ad tres quoque artis partes accommodantur. Conſeruatrices quippe ad eam quæ ſanitatem tuetur: ſalubres ad eam quæ morbis medetur. Solæ inſalubres huc pertinent, de quarum viribus ſigillatim dicendum.

Qua ratione ambiens aër corpora mutet, & cauſas interiores morbóſque excitet.

CAPVT XIII.

Offvsvm nobis aërem ſanguine præditorum animantium natiuo calori & ſpiritui tum conueniens pabulum tum refrigerationem præſtare, fumoſaque illius ſuperuacanea excipere: his tribus ex cauſis eorum vitæ tuendæ conſeruandóque calori præfici in Phyſiologia diximus, vbi & illud animaduerſum eſt, aërem nobis circumfuſum arteriarum pulſu corporis vniuerſi calorem, eum verò quem ſpirando ducimus vnius maximè cordis calorem reſpiratione tueri & conſeruare. Quoad viuimus neceſſariò ſpiritum de cœlo ducimus, nec animus ſine anima, nec anima ſine ſpiritu & aëre teneri conſeruarique poteſt. Inſpirati quàm circumfuſi aëris tanto maior & efficacior ad immutanda corpora vis eſt, quantò vberiùs & violentiùs is intrò ſubit. Reſpiratione primùm quidem os, nares, cerebrum, aſperam arteriam, pulmones, cor, omnéſque arterias is confertè implet, ex iis dein in omne corpus

Circūſtātis nos aëris neceſſitas.

perfla-

perflabile mox quaſi momento diffunditur. Quæcunque is vel ſubſtantia vel qualitate præditus eſt, ea primum ſpiritus, deinde humores, poſtremo partium ſubſtantiam afficit. Serenus, tenuis, purus, benéque temperatus, ſpiritus noſtros colluſtrat, ſanguinem attenuat, cor exhilarat, mentem ſerenat, corpus omne peruadens raritate diffundit, ſuſcitatóque calore appetentiam, concoctionem, ſuperuacuorum diſſolutionem, expurgationémque procurat. Craſſus, denſus, caliginoſus, & aliena permiſtione inquinatus, ſpiritus obſcurat, ſanguinem & humores denſat atque labefactat, cor mœſtitia perſtringit, mentem obumbrat, corpus degrauat atque denſat: & oppreſſo atque debilitato natiuo calore concoctionem lædit, ſuperuacuorúmque diſſolutionem cohibet. Qui porrò circunfuſus eſt nobis aër, in intima quæque penetrans contagione nos etiam immutat: neque nos ſolùm, verùm etiam ſolidiſſima quæque & inanima, vt ligna, vt lapides & metalla, quæ aliter ſicco, aliter pluuioſo cœlo affici notamus. Tanta quidem vis eſt aëris per cuncta rerum meabilis. Huius autem quàm cæterorum vis maior & efficacior ad morbos infligendos, & plures temporum tempeſtatúmque mutatione, aut ex ſalubri loco in grauem tranſitu, aut ex orta intemperie, aut quibuſuis aëris inquinamentis, quàm victus mutatione morbis pulſantur. Is quippe vnus plurimos pariter attingit, cuius non vt cæterorum incommoda facilè declinet: in cor viſcus nobiliſſimum, in cerebrum, in corpus denique omne promptè penetrans ſuis vitiis omnia perfundit, acutorum ferè morborum author. Morborum verò hic opifex eſt vel qualitatum immoderatione, vel ſubſtantiæ vitio vel ſubita inſolentíque mutatione. Qualitatum intemperies calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior, ſiue à regione, ſiue à ſitu, ſiue ab anni tempore, ſiue à cœli ſtatu talis exiſtit, ſpiritus, humores, ipſúmque corpus immutat. Regio quidem temperata, locus editus, apricus, & perflatus, veris conſtitutio naturalis, ſtatus cœli placidus & tranquillus, vt perflante Fauonio, ſalubritatem bonámque valetudinem tuentur, nec quicquam corpora permutant. Regio feruida & æſtuoſa, locus Auſtro Soliq. expoſitus, æſtas ignea & torrida, auſtrinus cœli ſtatus, ſpiritus inflammant, ſanguinem & humores ardoribus extorrent, bilem augent & exacuunt: quibus ex cauſis morbi plurimi hique acuti ſuſcitantur. Sed & poros reſerant patefaciúntque, corpora laxant & extenuant, & eorum ſubſtantiam, calorísque natiui vim diſſipant: & ſi diu perſeuerant, ſenium mortémque propriè accelerant. Regio frigida, locus ad aquilonem conuerſus, hyems gelida, ſtatúſque cœli aquilonius, ſpiritus conſopiunt, humores incraſſant: quæ certè cauſa acutos quidem morbos reprimunt, ſed diuturnos, deſtillationéſque concitant. Deinde poros occludunt, denſant firmántque corpus, huius atque natiui caloris ſubſtantiam conſeruant & augent, appetentiam præſtant, concoctionem fouent, vitam denique longiſſimè protrahunt. Regio humida, locus in occidentem deuergens, humens pluuioſáque conſtitutio, tenebricoſum ſpiritum facit, corpus multo humore ſuperuacuo onerat, cuius copia natiuus calor infringitur, & debilitata concoctione cruditates fiunt. Quibus ex cauſis deſtillationes, diuturnæ febres, cachexiæ, vlcera putri-

Mira vis aëris nil nõ peruadẽtis.

Quæ ipſius efficacitas procreandis morbis.

Qualitatis eius immoderatione.

da eáque curatu difficillima. Quinetiam corpora mollia, laxa, infirmáque reddit & obeundis vitæ muniis inepta. Regio ſicca, locus arenoſus in ortum apertus ac patens, ſicca cœli conſtitutio, ſpiritus illuſtrat, humores ſuperuacuos abſumit, vtiles verò à putredine tuetur: corpora dura, ſolida, fortiáque efficit, & articulos corroborat, quoniam tamen illa denſat, & humores ſiccos duróſque reddit, obſtructionum eſt opifex, minus tamen quàm ſuperiores intenſa. Tot ergo modis aëris intemperies morborum cauſæ fiunt. Vitiata porrò aëris ſubſtantia gignendorum morborum maiorem multo vim obtinet. Hæc licèt adeò ſimplex ſit & vniuſmodi, vt fortaſſe corruptioni ſubiecta minimè ſit, variis tamen vndique inquinamentis conſpergitur. Multa exhalatione & caligine humeſcit: terrarum, aquarum, cadauerum aliorúmve putreſcentium expiratione graui inquinatur: peſtilentiæ ſeminibus vel cœlitus immiſſis vel in ſe genitis polluitur labefactatúrque. Hæc igitur vna cum aere quem ſpiritu ducimus permanant in omne corpus, & contagione tum ſpiritus, tum humores ſuo quæque modo contaminant, & varios eóſque ferè occultos morbos proferunt. Iam verò ſubitæ, inſuetæq; temporum, locorum, tempeſtatúmque mutationes ſæpe morbos attulerunt, præſertim ſi ex ſalubribus in grauia atque deteriora fiant. Quos temporum mutatio inſigniúmque ſyderum exortus, quos tempeſtatum flatuúmque conuerſio morbos inuehere ſoleat, diligenter quidem Hippocrates & Ariſtoteles literis prodiderunt, omnium certe eam facientes cauſam, quòd ex contrariis in contraria, atque etiam ex humidis in calida aut frigida grauis periculoſúſque tranſitus ſit. Multo his grauior eſt peregrinatio & omnis longinqua traductio, quòd [illegible] regioni ex ſoli & aquæ natura, ex ſitu & flatibus, quibus [illegible] peculiaris ineſt conſtitutio ſuáque proprietas, cui non facilè ſit [illegible]. Sed & quæ ex coarctato concluſóque in liberum [illegible] rem vel [illegible] fit mutatio, imbecillis & iis qui ex morbo con[illegible] [illegible] ſæpe [illegible], quod repentè ac vehementer corpus [illegible] humoréſque [illegible] [illegible] quos vel [illegible] [illegible] autem [illegible] nulla [illegible] [illegible] temperat [illegible] [illegible] quæ more cor- [illegible]

[illegible]

[illegible] quibúſque modis [illegible]

[illegible]

E V [illegible] [illegible] atque potus [illegible] [illegible]

contumaciúſque afficiunt. Cibi potúſque vitia gignendis morbis pabulum materiámque ſuggerunt, è qua & morbi interdum ſponte emanant, nullo euidentis cauſæ impulſu. Imò & quoniam vel ab aëre, vel ab animi perturbationibus, vel aliis cauſis euidentibus morbi nulli excitantur, niſi conſentiat corporis præparatio & humorum conſtitutio: ſi hæc tota ex cibo potúque profecta eſt, maximam hi ſanè in gignendis morbis vim obtinent. Vt ſemel dicam, Vna gula omnium eſt propè morborum mater, etiamſi alius eſt genitor. Quicquid in corpus illabitur, aut temperamento aut materia, aut tota ſubſtantia agit nóſque permutat. Temperamento & qualitate aqua frigida & lactuca corpus refrigerant, illa quidem reipſa, hæc verò poteſtate: ignis atque vinum calefaciunt, hoc poteſtate, ille energia. Materia agit quod ſubſtantię tenuitate penetrat humoréſque incîdit, quod craſſiore materia corpus aſtringit & denſat, & quod viſcoſum adhæret, aut contrà detergit. Tota ſubſtantia quicquid totius ſubſtantiæ vel familiaritate nos alit, vel diſſidio & inimicitia naturam noſtram depeculatur atque depaſcit. Illud alimentum, hoc venenum appellamus. Totius ſubſtantiæ notionem alibi accuratè expreſſimus, demonſtrantes alimentum non quòd vel temperamento vel materia, ſed quòd totius ſubſtantiæ affinitate nobis familiare ſit, idcircò in noſtram ſubſtantiam conuerti, eiúſque molem augere: proinde alimento opponi & è regione ſtatui venenum. Hæc quidem ſimpliciter nos immutant: at nō pauca bifariam, alia trifariam. Bifariam, acetum, temperamēto quippe & materia, & lactuca temperamento & tota ſubſtantia, panis azymus materia & tota ſubſtantia. Trifariam vinum album, quod calfacit, extenuat & alit. Quicquid igitur totius ſubſtantiæ familiaritate in corporis ſubſtantiam conuertitur, alimentum eſt, quod verò corporis firmam naturalémque conſtitutionem quoquo modo euertit, medicamentū. Si quid dum in corpus conuertitur, idipſum pariter afficit atque cōmutat, alimentum eſt medicamentoſum. Hoc ventriculo exceptum víque noſtri caloris excitatum qualitates & vires etiam tacitas & quaſi ſopitas quibus præditum eſt exerit, híſque ventriculum in quo diutiùs hęret atque retinetur, exercet, licèt ab eo interdum coquatur dometúrque. Eſt ea quippe agentis patientíſque naturalis cōſenſio, vt quia materiam obtinent communē, mutuas operas conferant in ſeſe, omnéque agens agendo non nihil etiam patiatur ac perferat. At verò ſi eius quod aſſumptum eſt validæ vires indomitæ fuerint, nec prorſus ventriculi robore euictæ, eæ vel ſubſtantia, vel quoquouerſum exſpirante vapore, in omne corpus permanabunt, ipſúmque cor, & cerebrum, atque vniuerſum corpus concutient: vt in meraco vino, in allio, in cæpa, in aliíſque compluribus perſpicuè animaduertitur. Hæc igitur dum è ventriculo in inteſtina, in meſenterii venas & in iecur illabuntur, ſuis qualitatibus quicquid attigerint, imbuunt. Ventriculi quippe calore infracta quodammodo ſunt, non tamen prorſus extincta, nec priſtinis omnino ſpoliata facultatibus, ſed tum harum, tum priſtinæ qualitatis nonnihil etiānū manet in ſanguine, qui & in venas maiores, & in minores, & in corporis ſingulas partes effunditur. Quanquam igitur ſanguis alimenti

Morborũ materia & velut ſemẽtis à cibo potúque.

Quid alimentum eſt cui oppoſitum.

ex quo genitus eſt formam perdidit, qualitates tamen aliáſque vires quodammodo retinet,eáſque impertit partibus alendis. Quamobrem quod ait Ariſtoteles,alimentum initio diſſimile, tandem nobis ſimile reddi,non de omnium qualitatum, ſed de ſubſtantiæ & formæ potius ſimilitudine audiendum. Etenim lactuca, tametſi coctione mutatur, ventriculum tamen & corpus refrigerat,ex eáque ſanguis profertur frigidior. Sed & id quod veterum omnium literis & memoria celebratur omne alimentum tum calidum tum frigidum, quum in ſanguinem abierit,calfacere,ita quidem audiri velim,quia alit, ſanguinis & innati calidi ſubſtantiam,non autem qualitatem caloríſque gradum augere. Quiſquis enim ex lactuca æquè calidũ atque ex vino aut ex allio ſanguinem gigni cenſuerit, omnes efficientium cauſarum vires & naturas euertet. Ergo lactuca frigidum,vinum calidum ſanguinem ſuæque naturæ conſentaneos profert humores. Azymus panis & caſtanea craſſum atque lentum:vitellus & pullus gallinaceus tenuem:mora,perſica mala,horariíque fructus vitioſum,putridum verò quæcunque alimenta iam corrumpi cœperunt. Hinc corporis omniúmque facultatum eius peruerſio. Vt enim calx ad arboris radicem conſperſa fructum accelerat,arborem verò perimit,ita calidius alimentum maximéque vinum ſuſcitato calore,ſpiritus facultatéſque erigit,mortem verò maturat. Dum enim corporis calorem auget,ſubſtantiam minuit: dúmque innati calidi ſpiritum & calorem halitu fouet, eius ſubſtantiam, quæ humidum eſt primigenium,diſſipat exſorbétque: omnem vitam alacriorem ac vegetiorem,ſed tamen breuiorem facit. Sic ſuæ ſunt vnicuique cibo dotes,ſua ſunt incommoda. Ex quibus intelligitur,non modò ſpiritus & humores quibus conſeruamur, ſed & omnem corporis partiúmque conſtitutionem ab eſculentis potulentíſque mutari. Hinc intemperies,hinc obſtructio,hinc cacochymia,hinc plethora, quæ vitia grauiſſimorum morborum cauſæ antecedentes continentéſque fiunt. Neque verò vna cibi potúſque qualitas,verumetiam illius optimi quãtitas & exuperantia naturæ grauis infenſaque eſt,tũ ea quæ receptacula venáſque ſolùm implent, tum etiam quæ vires grauat. Hæc enim quia ſupra vires eſt,neque integrè coqui, neque in purum ſanguinem verti poteſt,ſed cruditates multas cumulat,quæ quum ab inferiore debilique natura nequeant domari,corrumpuntur, morbóſque generãt. De hac rectè Hippocrates, Vbi cibus præter naturã copioſior ingeſtus eſt,hic morbũ facit. Quinetiã ea cibi exuperãtia quæ vaſa implet,nódũ tamen vires premit,licet tota in optimũ ſuccũ & in ſanguinẽ faceſſat, tutá tamen non eſt,ſed maximè lubrica & periculoſa. Natiuum quippe calorem è ſenſibus, è mentis & animæ functionibus auocat, occupátque in concoctione Excrementorum flatuúmque ingentem facit prouentum,quæ pro copia non facilè excludantur. Omnis generis humores congerit,obſtructiones multitudine accerſit,vias contrahit, in anguſtúmque adducit,omnia arctè coërcet ac continet, vix vt quicquam e corpore dimanet. Hac onuſtum turgidúmque corpus ingraueſcit, atque etiam ſi infirmum victúmque eſt,proſternitur: quia verò infarctũ compactum, ac minimè peruium eſt, nec perflari, nec ventilari poteſt,

Alimentũ omne calfacere qui intelligi debeat.

Diuerſa in nobis vini effecta ſuo quæque momento imprimis ponderãda.

Quæ à plethora corporis mala impendeãt.

ſeſt. Hinc perinde atque à multo oleo lucernæ & flammæ, natiuus calor opprimitur & quaſi ſtrangulatur, morbique frigidi (etiamſi calidus cibus erat) ſuccreſcunt, quemadmodum ab ebrietate cruditas, cachexia, paralyſis, apoplexia. Quumque diutius inſedit redundantia, corruptelam demum putredinémque acquirit. Quæ autem coagmentatione aſſidua in ſummum iam excreuerit, aut extincto natiuo calore inopinata repentináque morte iugulat, aut vaſa diſrumpit. Quocirca hunc habitum rectè commonefacit Hippocrates eſſe periculoſum & ſine mora ſoluendum. Perniciosa admodum ſentina eſt abdomen inſaturabile, omnium tum corporis tum animi vitiorum fons atque origo. Non minus acutè quàm facetè quis intemperantiam medicorum nutricem appellet. Cæterùm quiſquis cibus potúſque moderatus ſit & ad naturam accommodatus, ſpiritus natiuum calorem corporíſque ſubſtantiam tuetur & reficit, facultates omnes earúmque functiones corroborat, concoctionem, alimenti diſtributionem, humorum æquabilitatem & excrementorum propulſionem, motus denique, ſenſus mentíſque vires integras incoluméſque conſeruat. Vna temperantia totius eſt iucundæ ſalubríſque vitæ moderatrix. Nulla calamitate vel ærumna premetur, qui vitæ fundamentum iecerit temperantiam. Iam verò longior inedia, aut tenuior, parciórque victus, non id aptè reſarcit & inſtaurat quod tum natiui caloris, tum circumfuſi aëris vi neceſſariò diſſipatur è corpore: proinde ex accidente ſiccat, quod in pabuli penuria natiuus calor propriam corporis ſubſtantiam exorbeat. At profectò corpus peruium paténſque reddit, obſtructiones expedit, flatus, alui fæces, vrinas, cerebri omniúmque partium excrementa mouet & excludit. Atque ſi impurum corpus vitioſo humore perfunditur, cruditates concoquit & emendat, tenues humores ac inutiles exhaurit aut halitu diſſipat: craſſos verò cuique parti tenaciùs inhærentes proritat atq; mouet. Itaque per inediam humorum omnium vires ſe produnt. Bilioſis enim bilis efferueſcit & quaſi ferocitate exultat, quæ ſuo dein furore febrem, oris amarorem, iracundiam aliáque ſymptomata infligit. Melancholicis proprius humor mœrorem & metum incutit, vigilias, terrores, oris aciditatem, híſque ſimilia. Pituitoſis deſtillatio è capite in ſubiectas partes illabitur, & pituita in ventriculum influens, nauſea, cibi faſtidio, vomitione, animi defectione, híſque ſimilibus hominem laceſſit. In magna quippe cibi potúſq; parcimonia, vitioſus humor aut in ventriculum irrumpit, aut propria ſede ſolus & purus ferociter ſubſultat, conſueta videlicet alimenti benignitate deſtitutus. Quapropter qui impuro ſunt corpore ægrè ferunt inediam, & tamen dum conniruntur humori impetum & ferocitatem frequenti alimento ſedare, non ſe, ſed ſuam ipſi perniciem alunt. Per hos verò impetus ſi conſtanter perferatur inedia, quos primùm concitauit, mox certè compeſcet atque domabit. Leuis inedia bilem accendit, quam illa tamen perſeuerans extinguit, corpúſque refrigerat. Nam vitioſos humores exerit, ſed modo concoquit, domat & in vias deducit per quas naturæ impulſu è corpore exturbentur. Huius ope aliquando morbi periculoſi & ancipites fœlicem cúmque admirabilem exitum inuenerunt, ad quem

Parcimonia & moderatio cibi ac potus, quæ commoda adferat.

ars nulla dirigebat: idque multo minùs ac leuiùs quàm dum corpus medicamentorum aliena qualitate laceſſitur. Si quis obiiciat natiuum calorem per inedias cum ſuperuacuo & vitioſo nonnihil etiam vtilis puriorisque humoris exhaurire, ſicque vires atterere. Id quidem conſentaneum eſt, neque vllum flagitium admitti puto, vires ſinere aliquátum collabi, vt pariter quod vitioſum eſt eximatur, quandoquidem earum iactura leuis promptè reſarcitur: grauior autem omnino metuenda, quam ſequitur exolutio. His, opinor, de cauſis tenuis & admodum exquiſitus victus ab Hippocrate iápridem eſt exploſus: quippe qui tum ſanis tum ægris periculoſus exiſtit, ſi præſertim non modò ſanguinem atque carnem, verumetiam propriam ſolidarum partium ſubſtantiam colliquat, & in maraſmum coniicit, à quo vix quiſquam ſe recipit. Sed vix eò præcipitant inediæ. Cæterùm, inquit Hippocrates, non ſatietas, non fames, non aliud quicquam bonum eſt, quod naturæ modum excedit.

Quæ excernuntur ac ſubſiſtunt morborum cauſas fieri.

Cap. XV.

παρὰ τὰ ἐκκρινόμενα καὶ τὰ ἐπεχόμενα νόσοι.

SVPRA deſcripta cauſarum genera ſecum humorum vitia & alienas qualitates inuehunt in corpus: at quæ deinceps erunt, non extrinſecus, ſed intus è corpore vitia ſuſcitant. Quocirca diſtinctione adhibita illas externas, has autem euidentes cauſas propriè appellemus. Corporis ſuperuacua quia in corpore continentur & hærent, debent in cauſis antecedentibus haberi: at immoderata illorum vacuatio vel retentio cauſa eſt euidens. Illa morbos infligunt non ſimpliciter, ſed quia contra naturam & immodicè in corpore coercentur. Quæ naturæ legibus è corpore deiici exterminarique ſolent, ſi qualia, quantum, & quando oportet procedant, corpus quaſi ſarcina leuant, idque robuſtius & ad functiones aptius comparant. Sin verò ſubſiſtant, morborum cauſæ fiunt euidentes, quæ dein antecedentes continentésque mouent, quarum morbus ſoboles eſt.

Quotidianæ ſuperfluorum vacuationes.

Naturæ legibus ad vitam neceſſariæ vacuationes ſunt alui deiectio, vrinæ è renibus & è veſica profuſio, ſudor vel vniuerſi corporis exhalatio, bilis flauæ è ſuo folliculo, aut atræ è liene in ventrem effuſio. Aliæ quidem non ſimpliciter, ſed vel in tempore, vel ex conſuetudine neceſſariæ ſunt: vt hęmorrhoidum, menſiumque eruptio, mucus è naribus & palato, ſputum è pectore, lac è mammis, ſemen è ſpermaticis vaſis. Horum itaque ſuppreſſio, atque etiam parcior & non qualis aut quando expedit facta vacuatio, tametſi verè ſymptoma eſt, morbi tamen cauſa fit euidens. Siquidem eorum quæ toto genere præter naturam exiſtunt redundantia naturæ moleſta atq. grauis, morborum fit materia. Nam plerunque natiuum calorem vel premit vel obruit, cuius demum functiones periclitantur omnes. Nonnunquam eorum redundátia corrumpitur, putredinem & alienas qualitates ſortita naturæ corporíque graues. Nonnunquam vias corporiſque

riſque ductus obſtruens, alimentorum diſtributionem, & excrementorum vacuationem deiectionémque cohibet. In voluulo, in inteſtini prolapſu, quoniam inteſtinum quaſi vinculo deuinctum & conſtrictum tenetur, fæces præterlabi nequeunt, ſed ſua mole corporis partes ita plerunque onerant, vt vomitione reddantur. Quòd ſi hæ præterea putreſcant, fœtore & praua qualitate ſic vniuerſum corpus inquinant, vt etiam ſi illarum curſus redeat, ſæpe tamen inquinatum corpus è viuis excedat. Nec minus conſpicua hæc ſunt quum vrina ſupprimitur, aut quum menſes aut mariſcæ cohibentur, quibus mala ſuccedunt grauiſſima. Sic ſuppreſſis vacuationibus neceſſariis, varij omníſque generis morbi prodeunt, neque vlla cauſa euidens ad morbos excitandos eſt efficacior. Hanc enim proximè ſequitur excrementorum prouentus, morborum cauſa interior. Magna ſæpe moleſtia torquent quæ iucunda effrænatáque voluptate fuerint aſſumpta. Immodica porro repentináque vacuatio, etiam ſi eorum ſit quæ toto genere præter naturam ſunt, procreatrix eſt morborum. Hinc cenſuit Hippocrates ſuppuratos aut hydropicos qui vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, omnes commori. Multò magis periclitantur quibus aluus immodicè profluit, aut vrina copioſior profunditur, aut corpus ſudore diffluit. His quippe vires vſque adeò ſæpe diſſoluuntur, vt ſimul anima deficiat. Nam cum ſuperuacaneis non parum ſpiritus calorîſque defluit: hinc tum naturales tum animales functiones langueſcunt, & crudi ac frigidi morbi emergunt. Rectè igitur eſt ab Hippocrate dictum. Plurimùm atque repentè vacuare periculoſum eſſe & naturæ inimicum, maximè ſi inſuetum id eſt. Iam verò ſanguinis ex vtero, ex mariſcis, è naribus, aut ex vulnere effluxio, ſi immoderata repentináque obtigerit, o[illegible] [illegible] ſpiritus, natiuum calorem viréſque diſſipat & exhaurit, quæ in ſanguine & ſedem & pabulum habent. Multi quippe, vt ait Poëta, extremam fundunt cum ſanguine vocem. Quibus autem moderatior fit profuſio, his corpora quaſi tabidæ liqueſcunt, & cruditates, cachexiæ, hydropes, eiúſque claſſis morbi emergunt.

Motus & quies immoderatior, morborum eſt cauſa.

Cap. XVI.

MOtus alius naturalis, alius voluntarius. Naturali quidem ventriculus, inteſtina, venæ, aliæque partes omnes alimenta ad ſeſe rapiunt, [illegible] depellunt, & cor arteriæque ſic aſſiduè pulſant, vt nihil non commoueant. Voluntarius conſilio voluntatéque ſuſcipitur, [illegible] muſculorum & neruorum. Hi primùm quidem & per ſe [illegible] ab his deinde oſſa, vincula, venæ, arteriæ, carnes, cæteræque partes [illegible] conſequutione, atque [illegible] ex accidente. Motus naturalis partes nihil defatigat, [illegible] ſed potius exercendo corpus leuat & [illegible] voluntarius verò defatigat, nimiúſque contentioſe corpora [illegible]

[illegible]

uefcunt, & aſſiduo labore defeſſa languent. Hunc proinde quies neceſſariò excipit, quæ leuamentum & remiſſio quædam eſt laboris. Itaque labori requietíſque alternus vſus animanti neceſſarius. Porrò autem arbitrij motus velox eſt aut tardus, robuſtus aut imbecillus, vehemens aut leuis. Veloces ceu celeres motus ſunt, ſaltatio, pilæ exercitatio, digladiatio: & quoſcunque non robur, ſed ſola corporis celeritas exercet. Robuſti & validi ſunt, foſſio, maximi oneris geſtatio & ſublatio, luctarúmque multa genera, quæ corporis robore & vehementi niſu, non celeritate fiunt. Vehementes ſunt, graue telum iaculari, diſcum mittere, graui armatura tectum currere aut ſaltare: & quicunque ex robuſto celeríque conſtant. Hi quidem omnes, quemadmodum & omnis generis exercitationes, & artificum operæ vel labores, animantium viribus eduntur, ex híſque manant. Sunt & alij qui extrinſecus accedunt, vt nauigatio, vectio, geſtatio, frictio, equitatio, híſque ſimiles. Motus omnis animali calorem non extrinſecus accerſit, ſed ex ipſo corpore ſuſcitat, perinde atque ventilatio flammam. Calorem quippe partibus intimis quaſi ſopitum & torpeſcentem excitat, diffundit, foràs euocat, in corpus omne & in multo plures quàm dudum partes traiicit. Hic autem concoctionem, alimenti diſtributionem, excrementorum omniúmque ſuperuacaneorum expulſionem iuuat. Quinetiam corporis partiúmque ſubſtantiam perſpicuè mutat. Celer námque & velox, corpus denſat & attenuat: tardus carnem rarefacit & auget. Robuſtus corpus vegetum durúmque: imbecillus laxum molléque reddit. Vehemens corpus quidem extenuat & gracile facit, ſed tamen compactum, durum, firmum & vegetum: contrà leuis & languidus habitum quidem corporis opimum inducit, ſed lãguidum, mollem, eneruatum & infirmum. Hæc quidem præſtat motus quicunque ſuo ſit genere temperatus. Cæterùm immoderatus ſiue ſupra corporis vires, ſiue perpetuus nec intercíſus eſt, morbos infert. Multa quippe defatigatio ſpiritus viriúmque ſubſtantiam exhaurit & diſſipat, tandémque corpus refrigerat: muſculorum, neruorum & vinculorum robur diſſoluit, membranas adeò interdum laxat aut diuellit, vt interocelem excitet. Sed & viſcera concutiens, tenues plerunque venas diſrumpit, ex quibus emictiones, vomitiones & exſpuitiones cruentæ, pleuritides, aliíque morbi. Sanguinem vniuerſum ita plerunque in venis diffundit, vt concalfactus liquatúſque propriis conceptaculis coërceri haud poſſit, ſed his apertis forás excidens partibus phlegmonas infligat: aut ſi coërcetur, capitis dolores, pulſationes ſynocháſque febres procreet. Corruptos autem humores qui alioqui tranquilli, ignobili loco concluſi & quaſi conſopiti tenebantur, quíque à natura tempore concoqui, domari, ac demum blandè excludi poterant, irritat, & quaſi in furorem agit, qui poſtea tanquam mota camarina tetro vapore corpus variè laceſſunt: ſed & ipſi quoquouerſum effuſi ſcabiem, tubercula, omnis generis abſceſſus, putridas febres, alui profluuia, vomitiones, morbóſque multiplices & varios inuehunt. Impura igitur plethoricáve corpora laborem ne ſubeant. Quies porrò diuturnior & exercitationis intermiſſio, qualem habet deſidioſa vita, inertem calorem, ſpiritus ignauos, ad omnes ſenſus

Exercitationum differentia.

Quid motio corporibus conferat.

Quid inertia & deſidia adferat.

ſenſus & mentis natureque functiones ſegniores facit. Corpus vniuerſum degrauat, languidum, molle infirmúmque reddit, vt tâdem verum ſit quod ait Ouidius, Ignauum corrumpunt otia corpus. Hinc etiam cruditates & obſtructiones, & excrementorum prouentus, quæ omnis generis morborum cauſæ ſunt proximæ.

Somnum & vigiliam plerumque morborum cauſas eſſe.

CAPVT XVII.

HIs vt viribus, ita ordine connexi & affines ſunt ſomnus & vigilia. Eſt autem ſomnus non ſolùm motus, verum etiam ſenſus omníſque animalis functionis ceſſatio, in qua non modò vt in quiete nerui, muſculi, artúſque, ſed & cerebrum & ſenſus omnes conſopiri ſolent, éſtque ſomnus omnium quaſi perfugium laborum requies animi, pars humanæ melior vitę. Hic ſpiritus labore vigiliíſque diſſipatos reſtituit, aliis videlicet ad functionum frequentationem ſuffectis. Membrorum ſenſuúmque defatigationem tollit, naturales functiones maximéque concoctionem & retentionem corroborat & auget. Tum ſiquidẽ natiuus calor minimè diſperſus, ſed circum viſcera intrò ſe colligens vegetiórque factus, in cibi crudorúmque humorum concoctionem validiùs incumbit. At verò attrahendi expellendíque facultates per ſomnum languidiores ſunt, propterea quòd conquieſcat mouendi vis ſolita quidem illis opem ferre: quó lque corporis contenta vigiliis atque motu concitata, expeditiùs trahenti pellentíque cedant. Quinetiam ſomnus ſanguinis eruptionem, alui profluuium, vomitionem, immoderatáſque vacuationes omnes præter ſudorem cohibet. Licet enim (vt author eſt Ariſtoteles) corporis ſummæ & extimę partes in ſomno frigeſcant, túmque pluribus tegumentis indigeamus, ſudores tamen vberiùs tandem emanant: quòd humores intus concluſi alimenti concoctione diſtributionéque peracta, manifeſtè & affatim in extima ſummáque corporis eruptionem faciant. In vigiliis maior fit per cutem diſſipatio, ſed humorum tenuium, qui obſcurè atque ſine ſenſu exhalantur. Cæterùm ſomnus immoderatior, ſpiritus offundit & obſcurat, omnes ſenſuum mentiſque vires torpore & ignauia debilitat, calorem obtundit, functionéſque naturales infringit, crudos pituitoſóſque humores & omnis generis ſuperuacanea exaggerat. Corpus itaque refrigerans & humectans ignauum atque iners magis quàm quies efficit, deſtillationem, frigidorum diuturnorúmque morborum author. Nihil tã morti ſimile quàm ſomnus, ipſius nimirum imago & ſimulachrum. Vigiliæ contraria atque ſomnus edunt. Etenim ſpiritus ſenſúſque excitant, promptos, celeres alacréſque reddunt, & partium omnium vires omnes recreant & erigunt. Calorem in omne corpus diffundunt ęquabiliter, alimenti humorúmque diſtributionem, excrementorum depulſionem accelerant. Et hæc quidem moderatæ. Immoderatæ verò ſpiritus exhauriunt, corpus præſertímque cerebrum ſiccant, & (vt inquit ille) Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes, ſenſus

περὶ τὸ ὕπνον, ϗ τὴν ἐγρήγορσιν σο-σώματα.

Quæ bona à ſomno.

Quæ mala

Vigiliæ effecta.

obtundunt, & mentem perturbant. Bilem inflammant, phrenetidis, cõtinuarum febrium acutorúmque morborum procreatricem. Natiuum calorem humidúmque primigenium diſſipant, ſicque læſa concoctione magnus fit cruditatum prouentus.

Animi perturbationes morborum cauſas fieri.

Capvt xviii.

παρὰ τὰ ψυχικὰ πάθη νόσοι.

SI qvis animi perturbationibus omnino vacaret, poſſet & ſine his integra nihilominus ſanitate vitam traducere: at quoniam nulla diſciplina hominis mores ita temperare & moderari, aut animi impetus ita comprimere & ſedare poteſt, quin ſemper horum procellis & fluctibus iactetur, iure quidem perturbationes inter cauſas euidentes eáſque neceſſarias collocãtur. Sex autem numerari ſolent, metus, mœſtitia, ira, gaudium, agonia, verecundia. Qua ratione & quibus ex cauſis fiant, & quam multas comites habeant, ſatis in Phyſiologia perpendimus. Perturbationum animi etiamſi moderatæ ſint, nullus ferè vſus præterquam gaudii. Hoc exhilarans cor ſpiritúſque lætitia diffundit, natiuum calorem ſuſcitat, ſanguinem humoréſque extenuat, quibus ſalus comparatur conſeruatúrque ſanitas. Triſtitia nemini frugifera, niſi quis effuſiore gaudio diſſolutus ſit: nec ira niſi ſomniculoſis & inertibus: nec timor niſi temerariis & furibũdis: nec verecũdia niſi impudentibus & pallore fœdatis. Agonia omnibus aduerſa infenſáq. eſt. Cæterùm hæ modum prætergreſſæ, nos grauiter conuellunt, quippe quæ euidentium cauſarum vim adipiſcuntur. Gaudium profuſum ac inſolens ſpiritum calorémque tam vehementer è corde in ſumma corporis effundit diſſipátque vt id caloris beneficio prorſus deſtitutũ, vel ſyncope vel morte repentina corruat: quod nonnullis obtigiſſe memoriæ proditum eſt, qui tamen omnino vel ſenes erant, vel languidi ac imbecilli. Cæteris omnibus corpus duntaxat refrigerat: Ira verò calorem & ſpiritum è corde etiam foras, non vt gaudium ſenſim, ſed repentè permouet. Ex hac tamen nemo omnium deprehenſus eſt repẽtè ſublatus, nec diſſipato calore exanimatus, quòd ſoli audaces & robuſti iracũdia efferri poſſint, & iis ſolis vbertas caloris circa cor efferueſcat. In his itaque dum cor ita cumulatur & exardeſcit, inflammatus calor in omnia effertur, vt tum homo extra ſe percitus feratur. Ea ſpiritus primùm, dein humores corpúſque calfacit, inflammat, & plerunque in ephemeram vel in ſynochum agit: aut ſi cacochymia ſubeſt, in putridam febrem, in alióſque ex bilis feruore & ex humorum confuſione morbos. Timor & triſtitia calorem ſpiritúmque intrò reuocant, ille quidem ſubitò & affatim, hæc paulatim impetúque nullo. Itaque corporis externas partes refrigerant, nec tamen vt ſomnus aut ambientis frigus interiores calfaciunt, quòd is calor ac ſpiritus in cor ſolùm recurrat. Ea quidem affectione cor vehementer premi & ſtrangulato calore penè obrui fidem facit, quòd pulſus paruus, tardus, rarus & imbecillus euadat. Speciatim verò triſtitia corpus omne, maximè verò cor refri-

refrigerat & exiccat, ſpiritus innatúmque calorem obterit & offundit, vigilias ſiccitate inducit, concoctionem labefactat, ſanguinem humoréſque incraſſat, exaggerátque melancholicum ſuccum. Quibus ex cauſis corpus atrophia liqueſcit & in marcorem, in alióſque frigidos morbos præceps ruit. Eadem pericula multò violentiùs euidentiúſque timor iniicit, qui cæco & repentino impetu percellens, non paucis calore cordis violenter ſuffocato vitam ademit. Nam cunctis vires ſubtrahit ipſe timor. Quòd timentibus aluus interdum ſoluitur, aut vrina profunditur, non mihi videtur cum Ariſtotele indicium eſſe ſanguinis in aluum compulſi, ſed potius remeantis in cor. Verecundia porrò natiuum calorem ſpiritúmque in intima primùm cogit, eúmque mox ſenſim foras reuocat, ſed blandè adeò vt neque cor oppreſſum frigeſcat, neque ſpiritus diſſipetur. At verò agonia, id eſt, certamen, vtroque motu vehementer concutit: quúmque ex timore & ira conſtet, amborum pericula motu tamen inæquabili intendit. Quæcunque numerantur aliæ perturbationes animi, in hæc quæ dixi genera coniiciendæ ſunt. Excandeſcentia quidem, odium, diſcordia, inimicitia, in iram: timor, formido, terror, pauor, exanimatio, ad metum: doloranimi, luctus, mœror, lamentatio, ærumna, moleſtia, deſperatio, ad mœſtitiam: lætitia, iactatio, animi voluptas, ad gaudium. Neque duntaxat hæ morborum cauſæ fiunt, verum etiam cura, ſolicitudo, afflictio, omnéſque animi moleſtiæ, quas ambitio, auaritia, aut aliud feruentius deſiderium inflixit, quemadmodum mentis in rerum inueſtigatione aſſidua contemplatio acriórve contentio. Harum quippe omnium immoderatione ſpiritus & calor emarceſcunt. De neceſſariis & euidentibus cauſis, & quibus eæ modis nos immutare poſſunt, dicta hæc ſint.

De cauſis euidentibus non neceſſariis.

CAP. XIX.

CAVSÆ verò non neceſſariæ, quas declinare licet, & quibus nulla neceſſitate vtimur, ad ea genera quæ ſupra de neceſſariis poſuimus referri poſſunt. In ambientium quippe genere collocantur æſtuaria quæ corpus præter modum calfaciunt & exiccant, ac demum calore diſſipato refrigerant. Balneæ verò aliæ refrigerant & humectant, aliæ calfaciunt & humectant, aliæ calfaciunt & exiccant: vt ſulphureæ, nitroſæ, aluminoſæ, marinæ: quacunque enim qualitate inſignes fuerint, eadem corpus perfundent. Ad hæc vnctiones & emplaſtra foris ſuas etiam vires contagione nobis impertiunt, dum eas noſtro calore ſuſcitatas per cutis ſpiracula altiùs infundunt. Veſtes & tegumenta quibus operimur, interdum per ſe, vt calidorum animantium pelles, interdum accidente calfaciunt, quòd inſitum corporis calorem retinent nec exhalari ſinunt. Florum denique & aromatum odor omníſque fumus aut vapor, ſiue manifeſta ſiue occulta vi præditus, dum intro ſpiritu ducitur luculenter intima quæque mutat. Et hæc quidem in ambientium genere. In eorum autem quæ ſumuntur claſſe numerantur medicamen-

ta. quæ quoties vel imprudenter vel ex cauſa vorantur, primis, ſecundis, tertiiſve qualitatibus aut tota ſubſtantia, ſpiritus, humores corpúſque afficiunt. Inter ea verò quæ corpore excluduntur, non neceſſaria eſt ſanguinis è naribus aut è vulnere eruptio, quæ nimia, calorem, ſpiritus & vires exhaurit: neque integrè ſano erumpentis quoquam modo ſanguinis vlla eſt commoditas. Neque profectò venus quoquomodo ſalubris, niſi cui fortè multo iam tempore præter conſuetudinem ſit intermiſſa. Huic idcirco moderata confert, quod titillantis aut turgentis materiæ exuperantiam quaſi onus infenſam deponat. Immoderata verò, ſpiritus, calorem humidúmque primigenium exhaurit, concoctionem euertit, mentem & ſenſus infirmat atque conuellit, corpus eneruat, emollit, inérſque reddit. Horum nihil tamen extremè: quandoquidem veneris modus quidam eſt, nec vt cibo ita venere citra deſiderium quis vtitur. Vix quiſquam ſine libidine venerem exercet, ſine appetentia plurimi ſupra ſatietatem ſe ſaginant. Proinde cibi quàm veneris crebriora ſunt grauioráque pericula. Ad motuum genus accedunt clamores & vociferationes, quibus interdum venæ membranæque diuelluntur: eòdem & dolores pertinent, diri immanéſque cruciatus, & externi motus, vt nauigatio, vectio, geſtatio, equitatio, & quæcunque corpus, humores ſpiritúſve diutiùs exagitant. Singula quippe validas ad morbos gignendos vires ſortita ſunt. His finitima eſt frictio ſicca, quanquam in corporis ſumma præcipuas vires habet. Deinde attritus, contuſiones, caſus, vulnera, ferarum morſus, venenatarum beſtiarum ictus, & quæcunque fortuitò in nos irruunt, nobíſque quaſi fato impendent, quorum periculis corpus variè iactatur. Euidentes morborum cauſas, quarum vi immutamur omnes, iam quidem recenſuiſſe videor, quas ſolas veterum imitatione vulgus ſcrutatur, ſedulò rogans vnde morbus vnuſquiſque proceſſit. Ab his autem defluunt gignuntúrque interiores, de quibus proximè diſſerendum.

(margin: τὰ ἀφροδίσια.)

Interiores morborum cauſæ quot qualéſque ſint, vtque ab euidentibus defluant.

Cap. XX.

Hæc omnia Hippocrat. τὰ συγγινό- τα appellat, quæ & ſanitatis & morborum cauſæ ſunt interiores & cõgeneres.

CORPORIS ſpiritus, ſanguis, humores, excrementa, & quæcunque contentorum nomine complectimur, interiores quidem cauſæ ſunt. Hæ ſi naturæ legibus tenentur, ſalubres & ſanitatis conſeruatrices appellantur: Sin verò de naturæ bonitate multum decedunt, inſalubres & morborum effectrices. Decedunt autem vel quantitate vel qualitate, quæ duo vitia illis contra naturam inſunt. Quantitatis vitia ſunt exuperantia & penuria. Spiritus exuperare quidem non poteſt, deficit tamen quum magna eius eſt inopia. Quæ toto genere præter naturam ſunt, vt calculus, vt lumbrici, ſemper dum adſunt exuperant, nunquam deficiunt. Sanguis, humores, excrementa ſiue immodicè exuperant, ſiue deficiunt, vitio dantur. Solius ſanguinis exuperantia, plethora dici conſueuit. Reliquorum omnium redundantia in cacochymiæ ge-

Plethora.
Cacochymia.

nere

nere continetur. Quinetiam contentorum omnium intemperies tum ſimplex tum coniugata, craſſities & tenuitas, durities & mollities, lentor & acrimonia, deinde putredo & totius ſubſtantiæ corruptio cacochymiæ ſpecies ſunt. In his igitur contentorum vitiis omnes conſiſtunt interiores morborum cauſæ. Euidentes autem ſic illas proferunt. Spiritus quidem innatíque calidi penuriam ambientis feruor, balnearum, diſſipantiúmque medicamentorum vſus, alimenti penuria & inedia, immoderata vacuatio, labor, omníſque motus vehementior, vigiliæ, inſolens gaudium, venus intempeſtiua, dolor excrucians. Eædem quum increuerint, ſanguinis ſuccorúmque inopiam tandem inferunt. Spiritus, innatúmque calidum premunt & humores coarctant, aër denſus & caliginoſus idémque gelidus, alimentorum vbertas, excrementorum prouentus, diuturna quies, ſomnus arctior & profundior, metus & mœſtitia. Eadem ſi violenta & intempeſtiua irruerint, haud ſecus atque laqueus faucibus ceruicíque iniectus natiuum calorem ſtrangulant & extinguunt. Spiritus, humores, excrementa omniáque contenta putredine contaminant aër putris & graueolens, ingeſtorum corruptio, eorum putredo & inordinatus vſus, excrementorum ſuppreſſio, obſtructio hincque cohibita perſpiratio. Quies quoque & ſomnus idem præſtant, at non niſi ex accidenti, & quia excrementa augent. Spiritus & innati calidi, ſanguinis ſuccorúmque totam ſubſtantiam corrumpunt aër aut peſtilens aut quouis inquinamento contaminatus, hauſta venena, retenti ſeminis aliorúmque ſuperuacuorum pernicies, venenatorum contagio & virulentarum beſtiarum morſus. Intemperiem in ſpiritibus, in ſanguine in aliiſque contentis, calidam quidem inuehunt, circumfuſi aëris æſtus omniúmque circumſidentium feruor, & quæcunque cutim coarctant atque denſant. His accedunt, cibi, potúſque calidiores, medicamenta quoque calida & acria, excrementorum ſuppreſſio, obſtructio, atque hinc nata putredo, motus exercitatióque vehemens, ira & vigiliæ, niſi extra modum exceſſerint. Frigidam verò intemperiem accerſunt, aëris omniúmque frigidorum occurſus, alimentorum parcior, aut liberalior vſus, eorúmque & medicamentorum intemperies frigidior, ingens vacuatio, & magna ſuperuacuorum ſuppreſſio, otium motúſque immodicus, ſomnus, metus atque mœſtitia Siccæ intemperiei effectrices cauſæ ſunt, aëris ſicca conſtitutio, & eorum occurſus quibus exiccandi vis ineſt, cibi potúſque tenuitas & inedia, extenuantia diſſipantiáque medicamenta, immoderata vacuatio, motus vehementior, vigiliæ, mœror, cura atque ſolicitudo. Humidioris cauſæ ſunt humidum & pluuioſum cœlum, balneæ dulces præſertim à cibo, potus liberalior, humectantium ciborum copia, excrementorum parcior vacuatio, vita otioſa, ſomnus multus, lætitia & animi tranquillitas. Craſſos ſpiritus & humores ſimiliſque naturæ excrementa proferunt, cibi atque potus craſſæ compactæque ſubſtantiæ, vt panis azymus, bubula caro, maiorúmque animantium & piſcium eſus, vinum craſſum ac rubrum. Idipſum cauſæ omnes quas refrigerare atque denſare recenſuimus ex accidente præſtant. Tenues verò gignunt alimenta & me-

Spiritus & humores diſperdẽtia.

Eoſdem obruentia & conculcãtia Inquinantia.

Corrũpẽtia

Vnam aliquam intẽperiem afferentia.

dicamenta extenuantia, potúſque tenuis & liberalior. Lentos aut acres alimenta aut medicamenta hiſce viribus prædita. Nam animantium extrema piſcéſque complures & caſeus, lentum glutinoſúmque ſuccum reddunt: mel verò, hordei cremor, ſimiliáque medicamenta, detergentem & minimè viſcoſum. Sic ſanè humores excrementáve dureſcunt aut molliuntur alimentis aut medicamentis quorum talis ſit materia, atque etiam vehementer calidis atque ſiccis, aut impenſè humidis. cum tepore. Corporis ſpiritus humoréſque exagitant atque conturbant quæcunque humores valdè extenuant aut in feruorem agunt, & quæ aut ſubitò vehementérque comprimunt, aut vehementiore motu incitant, vt dolor atrox, immodica exercitatio, ira, timor, omnéſque tum corporis, tum animi perturbationes. Ex his ſciri poteſt quàm variæ ſint euidentium cauſarum vires. Aliæ morbis materiam ſuggerunt, vt alimenta & excrementa, quæ principales ſunt cauſæ. Grauiſſimis proinde morbis maximè obnoxij euadunt, qui gulæ abdominíque dediti, tempeſtiuam aſpernantur medicationem. Aliæ materiam duntaxat immutant, ſoláſque huic qualitates impertiunt, vt aëris & occurrentium intemperies, motus & quies, ſomnus & vigilia, & animi pathemata, quæ rariùs morbos excitant. Quot igitur qualéſque ſint interiores morborum cauſæ, & qua hæ ratione ab euidentibus procedant, omnium denique efficientium cauſarum genera viréſque ſumus perſecuti.

Quæ ſit vniuſcuiuſque morbi cauſa.

Cap. XXI.

Similaris morbus vnde.

NVNC morborum ordine repetito particulatim ſcrutari par eſt quibus ex cauſis vnuſquiſque originem ducat, vt ex earum obſeruatione omnis quæ ad medendi rationem conducit habeatur cognitio. Quum autem morbus alius à ſolis euidentibus externíſque cauſis profectus ſit, alius præter has etiam interiores eáſque vel antecedentes vel continentes cauſas habeat, prima quidem vniuſcuiuſque eſt origo diſcenda. Partium ſimilarium tum ſimplex tum coniugata intemperies, earum quoque putredo & totius ſubſtantiæ corruptio, ab euidentibus plerunque cauſis fiunt. Hæ ſiquidem dum blandè & æquabiliter in omne corpus irruunt, primùm promptéque ſpiritus, qui in tenui ſubſtantia poſiti omni affectioni patent, ab his deinde humores cæteráque contenta: poſtremo partium ſubſtantiam quæ ſolidior eſt, quæcunque vi aut qualitate inſignes ſint, afficiunt. At ſi validæ cauſæ extiterint, & diu multóque tempore aſſiſtant, atque iis expoſitum corpus propinquum ſit, idque iam affectioni obnoxium (illa quippe quatuor in omnem rerum actionem concurrant oportet) affectus etiam proximè in corpus immigrabit. Quinetiam ij morbi ſimilares nonnunquam a ſolis antecedentibus aut a continentibus cauſis emergunt. Etenim vitioſus putriſque humor firmiùs parti adhæreſcens, illius ſubſtantiam tandem corrumpit: quomodo & pulmones & iecur putre-

putreſcere perſæpe deprehendimus. Sic ſuppreſſi ſeminis & quorundam excrementorum malignitas in veneni naturam faceſſens, principum partium ſubſtantiam contaminat. Quacunque autem intemperie alienáve qualitate ſpiritus, ſanguis, humores excrementáve tenentur, mox contagione corporis partes eadem inurunt, eáque interdum leui, interdum altiùs infixa & permanente. Itaque morbi ſimilares aliàs à ſolis euidentibus, aliàs tum ab his tum ab antecedentibus continentibúſque cauſis originem habent. Iam de inſtrumentorum morbis. Naturalis partium figura inuertitur aut ſpermatis conformantiſque facultatis vitio, aut membris in partu poſteáve, dum adhuc mollia teneráque eſſent, contortis, aut quòd multò poſt tempore colliſa confractáve vitiosè coaleſcunt, ſiue medici, ſiue laborantis, ſiue alterius cuiuſpiam inſcitia & errore. Interiores etiam cauſæ plerumque figuram inuertunt, vt tumor præter naturam, ſectio, conuulſio, & reſolutio neruorum. Concauitatis & meatus vitia quidem multa ſunt, quorum coalitus maximè à cauſa fit interiore, dum capacitatis facies exulceratæ, nec bene curatæ, inter ſe glutinantur & adhæreſcunt. Obſtructio ab interiore quoque cauſa, vt à caruncula, à duro tuberculo, à tumore, à callo, à grumo & ab humore craſſo lentóque interiorem canalem ductúmque inferciente. Anguſtia verò fit vel aliquo extrinſecus comprimente introque impellente meatuum latera: vel his in ſeipſa concidentibus, idque cogente frigidorum adſtringentium aut exiccantium vi. Sed & cauſam ſæpe habent interiorem, quum retinendi facultas validior, meatus eorúmque oſcula quaſi impetu coanguſtat. Laxitatis cauſæ his contrariæ ſunt, medicamenta aperientia, quæ incidendi, detergendi expurgandíque vim nacta ſunt, & quæ vehementer molliunt atque laxant: expultrix quoque facultas valida aut retentrix imbecilla. Aſperitatis porrò cauſæ ſunt, medicamentorum, humorum, & excrementorum immodicè acerborum, cuiuſmodi ſunt immaturi fructus, aut acrium, aut abſtergentium vis eouſque interdum inualeſcens, vt partes ipſas vel corrodat vel exulceret. Læuitatem verò efficiunt cibi, potus, humores tum vtiles, tum ſuperuacui pingues atque glutinoſi. In numero autem pars quæcunque deeſt, aut naturæ conformationiſque vitio, aut ſectione, aut vſtione, aut putredine, aut frigore periit. Si qua autem ſupereſt & accreſcit, ea eſt validæ naturæ opus, quæ ex vtili eáque vberiore materia naturale quiddam progignit: eiuſmodi eſt in conceptu ſextus digitus, & in adultis tuberculum carnoſum. Ex inutili verò materia fiunt ganglia, meliceridès, ſteatomata, atheromata, acrochordones, eiúſque generis tubercula. Partis porrò molem ſupra modum augent, vtilis materiæ vbertas & valida natura, quæ frictione, calore, pice aliíſque trahentibus iuuatur. Minuunt verò imbecilla virtus & alimenti penuria, & aliæ cauſæ quas diximus de naturali numero nonnihil detrahere. Partē è ſua ſede atque ſitu dimouent vinculorum ſolutio, aut laxitas, vt in luxatis, ſiue repentino vehementíque motu, ſiue mollientium occurſu fiat: continentium partium diſruptio vel laxitas, qualis in enterocele aliíſque ramicibus, & in abdomine diſciſſo, & quum vulnerato pectore pulmo excidit. Vicinarum autem

Organicus.

Communis.

partium conſenſus deprauatur, quum illæ inter ſeſe cohæreut, aut commune illarum vinculum laxatur, intenditur vel abrumpitur. Continui ſolutionem efficiunt flatus humórve vel exuperans, vel acer, vel pungens, vel excedens: & in cauſis euidentibus motus immoderatior, & quęcunque contundunt, frangunt, vulnerant, perforant, aut vrunt. Atque hæ quidem ſimplicium omnium morborum cauſæ putentur.

Implicitorum compoſitorúmque morborum cauſæ.

Cap. XXII.

NVLLA cauſa proprio atque vni eſt ſemper addicta morbo, ſed vna eadémque ſimplex morbos plerumque varios infligit. Solis ardor deſtillationem è capite frigidam concitat, ex qua aſthma, arthritis & paralyſis. Idem iecoris bilem accendit & extimulat, cuius febris eſt ſoboles. Sed & cauſæ contrariæ in morbi eiuſdem procreationem ſæpe concurrunt. Vt enim ſolis ardor cerebrum dilatans illiúſque ductus patefaciens excrementa diffundit, fluxáque reddit, ita frigus immodicum quaſi comprimens & coarctans, illa exprimit, depellítque. Quum itaque morbi complures erunt, vniuſcuiuſque interior cauſa ſeorſum peruestiganda: quòd ſi multæ deprehendantur, obſeruandum implicitæne ſint an connexæ, ánve diſiunctæ: quandoquidem earum non minus quàm morborũ obſeruatio ad curationẽ confert. Implicitæ vix vnquam ſeorſum eximi poſſunt. Ex connexis antecedens prius quàm conſequens delenda. Diſiunctæ ſeparatim ſigillatímque tolluntur. Quoniam autem tumores omnes præter naturam, morbóſque partium plurimos humorum defluxio parit, quæ & ipſa plurimorum eſt morborum cauſa, hoc loco expendendum, quid fluxionem moueat, & in hanc non illam partem deducat. Fluxionis materia ſunt, ſanguis, bilis tum flaua tum atra, pituita, aquoſus humor, flatus & quicquid ex his permiſtis conflatur. Omnis autem materia vel per ſe & ſua ſponte, vel impulſa fluit. Sponte, quum vel copioſior eſt, vel colliquefacta, vel iactata vehementiùs. Talis quippe nequit propria ſede coërceri, ſed ſuopte impetu effluit excidítque. Impulſa verò fluit aut vi partis expellentis ea quæ tum qualitate tum quãtitate moleſta ſunt, aut vi frigoris aut aſtringentis cuiuſdam aut comprimentis robore. Atque hæ cauſæ fluxionis ſunt effectrices. Cur autem in hanc quàm in illam potius partem incumbat, cauſa eſt pars vel recipiens vel attrahens. Recipit autem quia imbecilla, aut quia prona & ſubiecta mittenti. Imbecilla eſt vel natura, vt cutis, axillæ, inguina, adenes, & alia quæcunque laxa mollíſque genita eſt: vel morbo, vt quę contuſa eſt, obtrita, vulnerata, alióve morbo languida. Pars prona fluxioni ſubiecta eſt, ſi vias ad ſe directas & ingredientes amplas habet atque latas, egredientes verò anguſtas. Sic ad renes, ad pulmones, ad articulos, ad aliáſque ſedes in quas humor illabi conſueuit, prona eſt fluxio. Próna etiam fluxioníque ſubiecta pars eſt, quæ inferiore eſt ſitu: quandoquidem materia grauis faciliùs deorſum fertur & in procliue deuol-

Complures morbi à fluxione & rheumate.

Rheuma comitantia

Rheumatiſmo pars quæ obnoxia.

deuoluitur, quanquam & flatus & vapor & tenuiſſima bilis facilè quoquouerſum excurrit. Attrahit pars quæque fluxionem, dolore, motu, frictione & calore, ſiue ab interioribus, ſiue ab externis cauſis comparata hęc ſint. Humor in parte coarceruatur bifariam, congeſtu & defluxione. Congeſtu fit partis vitio & imbecillitate, quum illapſum alimentum nec conficere nec abſumere valens, non pauca inde congerit ſuperuacua: aut quum valida ipſa plura allicit, quàm vt poſſit concoquere: aut quum denſior adſtrictiórque excrementa nec facilè deponit nec diſſipat.

LIBRI I. DE MORBORVM DIFFErentiis eorùmque cauſis, Finis.

DE SYMPTOMATIS ATQVE SIGNIS, LIBER II.

Quid Symptoma, & qua id ratione à morbo & à cauſa diſtet.

CAP. I.

TERTIVM nunc genus reſtat eorum quæ præter naturam nobis ineſſe propoſita ſunt, ſymptomatum nempe atque ſignorum: quę vt ortu, ita & tractatione morbis ſuccedũt. Licet autem morbi compluréſque eorum cauſæ penitus lateant & intrò condantur, ſymptomata tamen ſignáque omnia foras ſe dãt, & conſpicua ſunt nobis. Alia quidem ſigni, alia ſymptomatis eſt ratio: omne ſymptoma ſignum eſt, non tamen omne ſignũ ſymptoma. Eſt autem ſymptoma, affectus præter naturam vbiuis conſiſtens. Hic quidem affectus appellatio latiùs quàm in morbi finitione patet, vt & affectionem omnem contineat. Qui præter naturam ſimpliciter exiſtit, nondum contra naturam eſt, nec corporis functionem vllam manifeſtè oſtendit. Morbus & morbi cauſa à ſymptomate diſtant, quòd functionem lædant, ille quidem primùm & per ſe, hæc verò per accidẽs: ſymptoma neutro modo lædit, quia nõdum contra, ſed dũtaxat præter naturam eſt. Diſtant & aliter, quòd morbus in aliqua corporis parte ſolùm conſiſtat, cauſa in contentis, ſymptoma verò tum in vtriſque, tum in functionibus ipſis. Hac quidẽ nominis ratione quicquid vel in corporis ſubſtantia, vel in contentis, vel in functionibus præter naturam exiſtit, ſi nondum functiones manifeſtè offendit, ſymptoma iudicandum, vndecũque id originem ducat. Itaque & corporis nigrities ex Solis ardore contracta, & vrinę aliorúmve excrementorum calor odórve præter naturam citra morbum grauis, & leuiuſculi partium affectus, adeóque tenues, vt nondum functionibus incommodent, ſympto-

mata ſunt, neque in aliud effectuum præter naturam genus coniici poſſunt. Eſt tamen & altera multò anguſtior huius nominis ratio, qua ſolùm affectus præter naturam ex morbo profectus ſymptoma appellatur. Hoc genus vniuerſum morbi ſoboles eſt, quò nihil eorum pertinet quæ modò percenſui: at nihilominus fœdus icteri color, & putrida fœténſque deiectio ex febre profecta, & omnis functionis læſio, huius ſunt generis. Cæterùm quum morbus vnus alium de ſe proximè gignit, vt dum iecoris feruor ventriculo calidam intemperiem inurit, poſterior affectus ex morbo quidem natus eſt, non ſimpliciter tamen ſymptoma, ſed morbus appellari debet: ſiquidem in parte inhæreſcit, cuius actionem primum ac per ſe manifeſtò lædit. Atque hi ſunt quos ſupra conſequentes morbos nuncupauimus, quorum prior poſterioris eſt cauſa. Quis enim vel mediocriter eruditus ventriculi intemperiem ſymptoma cenſeat calidioris iecoris? Nihil igitur ne diuerſa quidem ratione poteſt morbi atque ſymptomatis rationem ſibi vendicare, quoniam neque fieri vllo modo poteſt, vt vnum quippiam atque idem actionem lædat & non lædat. Quinetiam quum imbecillum languidúmque iecur malè ſanguinem conficit, hæmatoſis læditur, ex hac deinde corrupti vitioſique humores toto corpore ſuccreſcunt, qui febres & alios deinde morbos excitant: ipſa humorum corruptio, licet affectus ſit præter naturam ex morbo natus, minimè tamen ſymptoma cenſeri poſſit, ſed morbi cauſa, quod in contentis ſubſiſtit, actionémque ex accidenti lædat. Nihil enim idem poſſit morbi cauſa & ſymptoma dici, quanquam fieri poteſt vt ſymptoma alterius ſymptomatis ſit cauſa: vt quum ex eodem morbo complura ſymptomata continuata ſerie defluunt. A frigida ventriculi intemperie concoctio offenditur, ex qua ciborum eſt cruditas: hic porrò lienteria, quæ eſt cita alui deiectio, ab hac demum impedita alimenti in totum corpus diſtributio. Hac ſerie quoties morborum, ſymptomatum & cauſarum ingens quædam fit concurſio magnáque confuſio, morbum neque ſymptoma proximè antecedit, neque cauſa illi proximè inſequitur: ſed ea ſerie ita ſemper ex aliis alia nectuntur, vt morborum cauſa antecedat, ſymptoma verò proximè ſequatur. Quanquam autem idem interdùm morbus eſt & morbi cauſa, neutrùm tamen ſymptoma dici poteſt. Nam & morbus morbi, & ſymptoma ſymptomatis interdum cauſa fit: at ſymptoma neque morbus neque proxima morbi cauſa eſſe vnquam deprehenditur. Quamobrem Auicenna tria hæc genera permiſcens confuſum [illegible] q[illegible] verum rerum [illegible] diſpertitus. Quum propter ictum dolor acerbiſſimus phlegmonem parit, ſymptoma aut morbi cauſam fieri: at certè dolor proximam [illegible] phlegmones, ſed fluxionis cauſa exiſtit, fluxio verò collectionis, hæc demum quia partem [illegible] obſtructionis, ex qua ſequitur prohibita tranſpiratio, natiui caloris extinctio, humorum putredo, ipſa denique inflammatio, quam propriè phlegmonem appellamus. Tumoris igitur principalis cauſa [illegible] humorum copia, inflammatio- [illegible] dolor verò incitans [illegible] qua nihil efficeretur. N[illegible] omnes contendit Auicenna vt perſuadeat ſymptoma in mor-

Quid propriè ſymptoma.

in morbum verti commutaríque, quum capitis dolor ex ſtomachi vitio acceptus diutiùs perſiſtit. At verò dolor hic ex ſympathia tametſi capiti fit proprius, nec tamen in morbum degenerat, nec priſtinam ſymptomatis naturam commutat: ſed vel ipſa capitis intemperies, vel alius quidam morbus ex ventriculo contractus proprium hunc capitis dolorem infert.

Tria ſymptomatum ſumma genera.

CAPVT II.

MORBVM proximè tanquam effectus ſequitur functionis læſio, primum illius ſymptoma, ídque proprium & indiſſolubile, è quo dein alia defluunt omnia. Sunt autem hæc bipertita: nam alia in partium ſubſtantia, alia in incrementis inſident. Itaque tria ſunt omnino ſumma ſymptomatorum genera, actio leſa, excrementorũ vitiũ & ſimplex corporis affectus. Poſteriora duo ex læſa functione, hæc verò ex morbo proficiſcitur. Exempli cauſa vtque omnia pateant apertiùs, obſtructio ſit in bilis folliculo: ſub hoc vitio flaua bilis à reliquo ſanguine expurgari nequit, hácque functione læſa bilis cum ſanguine manens in totum corpus refunditur. Hinc cutis fœdo tetróque colore deturpatur, & icterus fit ſimplex quidem ſymptoma. Hinc etiam vrinę craſſeſcũt flaueſcũtque, & alui excremẽta albicãt bilis permiſtione deſtituta. Ea igitur ſerie ſimplicès corporis affectus excrementorũq. vitia ab actione læſa proficiſcũtur. Iã verò læſarũ functionũ differẽtiæ ex integrarũ numero colligendæ. Functionũ alię animales, alię naturales: & animalium aliæ ſenſus, aliæ motus, aliæ principes. Sẽſus porrò quinque ſunt, tactus, guſtatus, odoratus, auditus & viſus. Principes verò functiones ſunt, phantaſia, intelligentia & memoria. Harum vnaquæque bifariam læditur, quia aut non fit, aut malè: & malè rurſum bifariam, aut diminutè aut deprauatè. Cæcitas viſionis eſt priuatio, hebetatio, diminutio, hallucinatio error & deprauatio. His in auditu reſpõdent, ſurditas, grauis auditio & tinnitus. Haud quidem difficile ſit iſtorum imitatione cęteras animales functiones læſas, tametſi proprio adhuc nomine caruerint, numerando percenſere, ſi vniuſcuiuſque tres conſtituantur differentiæ. Eadem propemodum in lęſis naturalibus functionibus numerandis ratio tenenda. Quum pars vnaquæque ſimilaris quatuor tum facultatibus, tum functionibus inſignita ſit, ſi quamlibet trifariam lædi cõtingat, quod vel minimè, vel remiſſè, vel deprauatè edatur, erunt vniuſcuiuſque partis, vt ſimilaris eſt, ſymptomata duodecim. Si eadẽ quoque ex naturaliũ inſtrumẽtorũ eſt ordine, quoniã præter eas quibus ſe alit & tuetur, alias etiam toti corpori communes vires accepit, aliis duodecim erit ſymptomatis obnoxia. Ventriculi apepſia, bradypepſia, diſpepſia læſæ communis concoctionis vitia ſunt: totidémque & in attractione, & retentione, & in expulſione conſiſtũt, ſed quibus propriæ appellationes non ſuppetunt: quemadmodum neque læſis functionibus duodecim, quæ illi qua ſimilaris eſt peculiares ſunt.

Functionis cuiuslibet offenſa tres differentiæ, quæ primi generis ſunt ſymptomata.

Tot igitur ſymptomatum genera functio læſa comprehendit, quorum alia in alias partes incidunt, pro cuiuſque functionibus connumeranda.

Symptomatum quæ tum in affectu ſimplici, tum in excrementis conſiſtunt differentiæ.

Cap. III.

Secundi generis ſymptomata.

SIMPLICES partium affectus præter naturam qui functioni nulli incommodant, ſenſibus ferè obuii manifeſtique ſunt. Hos proinde ſenſuum quibus percipi ſolent numero, in ordines quinque redegerunt. Aſpectabiles ſunt fœdi colores, quos morbi inflixerunt, qualis flauus eſt in ictero, pallidus in leucophlegmatia & in vitiligine, niger in elephantiaſi. Odoratus ſunt, teterrimi & graues odores, quos axillæ, aures, nares, os, aut corpus vniuerſum expirat. Ad auditum referuntur ſoni pręter naturam, quales ſunt aurium tinnitus, pulmonum fauciúmque ſtertores, dentium ſtridores, ventriculi atque etiam colli rugitus, inteſtinorum crepitus. Ingrati ſapores qui palatum & linguam inficiunt, guſtatu deprehendũtur, cuiuſmodi ſunt oris amaror à bile flaua, ſapor acidus è melãcholia, aut ſalſus è pituita Cutis ſcabra, arida & rugoſa ſymptomatis inquinatur, quæ tactio percipit. His ergo differẽtiis comprehenduntur ſymptomata generis ſecundi, quæ ſimplicis ſunt corporis affectus. Tertium porrò genus in excrementis ineſt, quæ præter naturam vitium contraxerunt aut ſubſtantiæ, aut qualitatis, aut quantitatis Subſtantiæ vitium appellamus, quum quod excernitur toto genere præter naturam eſt, vt calculus, vt arenula, vt lumbricus. Aut quum non id quod excernitur, ſed ipſa illius excretio præter naturam exiſtit: vt ſanguis è naribus, ex auribus, ex ore, ſeu ſputo, ſeu vomitione è veſica vel aluo profluens, & quæcunque citra naturæ præſcriptum fit eruptio. In excrementis qualitatis vitia inſunt. quum aut eorum color è naturæ modo recedit, vt ſi vrinarum, deiectionum, menſium, ſputorum aut vomitionum niger eſt color, liuidus aut viridis. Quum etiam aut graueolentia ferit, aut ſapor amarus, ſalſus, acidúſve ſubeſt, aut lentor vel acrimonia, & craſſities vel tenuitas, aliáve qualitas præter naturam, tum his tum cæteris quæ manant è corpore ineſſe deprehenditur. Quantitatis vitium eſt, quum iuſtus naturæ modus in his minimè tenetur, ſed ea vel abundantiùs vel parciùs profluunt. Hęc igitur excrementorum vitia in ſymptomatis connumerentur, ſi pręſertim ex morbo originem ſumpſerunt. At quæ non hinc, ſed ex alimentis profecta ſunt, quorum vel qualitas praua, vel immodica quantitas permanet, non propriè ſymptomatis annumerari debent. Ipſa porrò excrementorum vitia atque ſymptomata dum præter naturam intus coercentur, nonnorum plerumque morborum cauſæ fiunt. Haud equidem ſcio vllámne alia cauſa plures morbos procreet, quàm excrementorum prouentus. Symptomatum differentię hę ſunt: iam eorum cauſas breuiter perſtringam.

Tertij generis ſymptomata.

Læſarum functionum cauſæ.

Cap. IIII.

FVNCTIO læſa per ſe nulliúſque rei interuentu ex morbo proficiſcitur. Morbus autem qui ſenſum motúmque offendit, vel in cerebro propria facultatis ſede, vel in ſenſus motúſve organo conſedit. Qui facultatem eiúſque ſedem occupat & impedit, aut intemperies eſt, aut cõtinui ſolutio, aut conſtipatio, aut obſtructio, eáque vel à tumore præter naturam, vel ab influente humore profecta. Ab his ſiquidem coërcitã facultas prohibetur in ſenſus motúſque inſtrumenta defluere, qui inſtrumentum, modò partem eius principem & primariam, modò cæteris quæ illi ſubſidio veniunt, aut quouis modo vſui ſunt, exercet. In primaria quidem (cuiuſmodi in oculo eſt humor cryſtalloides) fiunt intemperies, continui ſolutio, & ſitus mutatio: hic enim ſæpè de ſede propria decedit. In cæteris inſtrumenti partibus, præter intemperiem & continui ſolutionem inſtrumentarij quoque morbi conſiſtunt: cuiuſmodi ſunt pupillæ amplitudo vel anguſtia, humorum penuria vel exuperantia, horum tunicarúmque craſſities aut alienus color, ſuffuſio, vnguis, & quæcunque ob pupillam ſuccreſcunt, deinde vlcera, inflammationes, aliíque tumores, qui nihilominus & totius oculi morbi ſunt, & ſymptomatum cauſæ. Sic propemodum & aurium obſtructio, vel à tumore naſcitur, vel à tuberculo, vel à ſordibus, vel ab iis quæ in eas incidunt. Narium quoque obſtructio vel ex attritu & tumore, vel ex polypo fit: & oſſis ſpongoidis obturatio à grauedine. At fœtores iis inſidentes odoratum corrumpunt: quemadmodum linguæ lentor ſalſus, acidus, aut amarus, guſtatus iudiciũ euertit. Iã verò tactus motúſq. ſymptomata, vt ſtupor & paralyſis, fiunt neruis aut refrigeratis, aut vinculo alióve extrinſecus premente conſtrictis, aut craſſo lentóque humore obſtructis. Hæ cauſæ ſpiritum & facultatem animalem latiùs manare non ſinunt. Ita igitur animales functiones cauſæ multiplices offendunt. At verò læſæ naturalis functionis cauſa omnis vel intemperies eſt, vel ſubſtantiæ corruptio: hæc enim vitia, ſimilarem partem actionum opificem inuadunt labefactántque, neque priuatæ vllius functiones naturales aliis ex cauſis lædi poſſunt: at publicæ, quales in naturalibus inſtrumentis inſunt, aliis etiam quibuſdam ex cauſis offenduntur. Etenim ventriculi, iecoris, alteriúſve inſtrumenti ratio ab eryſipelate, à phlegmone, ab aliiſque tumoribus præter naturam interdum peruertitur, hincque diminuta aut deprauata concoctio hominem fatigat. Quinetiam non ſolùm ſimilaris, verũetiam inſtrumentarius morbus attractationem interpellat. Sic tuberculo carnoſo vel alio quouis tumore in gula ſuccreſcente, quo cibis via præcluditur & intercipitur, vel omnino nulla, vel difficilis, vel deprauata, quaſi ſaltu quodam aut tremore attractio perficitur. Eiſdem ex cauſis & ex flatuum turba præpeditur retentio, nec ventriculus cibos arctè complectitur, nec eiſdem firmiter adhæreſcit. Expulſionem lædunt morbi ſimilares, & viarum anguſtia atque obſtructio. Sed hanc accelerat excernendo-

Læſarum animalium functionum cauſæ.

Naturaliũ offenſarum cauſæ.

rum copia vel acrimonia:craſſities verò aut lentor remoratur. Non aliæ profectò cauſæ quærendæ ſunt, cur alimenti in vniuerſum corpus per venas diſtributio, aut fæcum alui deiectio, aut vrinæ profuſio, aut flauæ bilis in ſuam cyſtim, aut denique melancholiæ in lienem expurgatio vitioſa ſit.

Simplicium ſymptomatum interiores cauſæ.

Capvt v.

Affectvs verò ſimplices ſiue in corporis partibus ſiue in excrementis citra vllam functionum læſionem inhæreſcunt, interiores cauſas has obtinent. Color quidem præter naturam, ſuccum & humores de optimo & mediocri ſtatu delapſos, qui vel in cutem ſe extulerunt, vel cum excrementis excidunt. Fœtor omnis & graueolentia ſoboles eſt putredinis. Alienus ſapor, aut humoris qui in os influit, aut qui excrementis permiſcetur, naturam imitatur. Sonus præter naturam, rugitus & murmur, vel ab inſtrumentorum fit anguſtia, vel à flatus copia, vel ab eo huc & illuc impulſo. Ex quibus intelligi poteſt horum ſymptomatum quemadmodum & ſuperiorũ cauſas eſſe morbos. Naturalium autem excrementorum, vt deiectionum, vrinarum, menſium & ſudorum vitiata qualitas eas cauſas habere putetur, quas nunc ſimplici affectu aſcripſimus. At verò quantitatem eorum ſupra modum augent, vel ingens ciborum copia, vel eorum corruptio & acrimonia, quæ expultricem vim ſtimulat, vel lubrica fluxáque materia, vel continentis facultatis imbecillitas, vel exquiſitior corporis ſenſus, vel impedita alimenti diſtributio, vel excrementa aliunde refuſa, vel corporis vniuerſi colliquatio. His enim ex cauſis vrinæ, deiectiones, ſudores atq. menſes validiùs, abundantiùs, crebriúſque erumpunt. Quantitatem verò eorum minuunt alimentorum parcitas, craſſities & adſtrictio, expellentis facultatis imbecillitas, partium expellentium ſenſus obtuſior, viarum anguſtia vel obturatio, immoderata è cutis ſpiraculis facta diſſolutio. Verum enimuerò excretiones quæ toto genere ſunt præter naturam, alias cauſas habent. Vt ſanguinis profuſio fit rupta, exeſa, aut aperta vena quæ ſanguinis eſt receptaculum. Rumpitur autem nimia plenitudine & vi cauſarum euidentium quæ ſuperiore libro poſitæ ſunt. Exeditur ab acri & mordaci humore, ſi præſertim ea mollis eſt & tenuis. Reſeratur patefactis oſculis & copia, & tenuitate, & acrimonia ſanguinis, interdum & à natura quæ laceſſita ora venarum diducit, vt iis exigat quicquid eſt moleſtum. Nonnunquam & ſanguis ita extenuatus vt ſeri ſpeciem referat, è venarum tunicis rarioribus atque laxis emanat. Vomitiones autem mouent cibi aſſumptorúmque copia, contentorum velut bilis acrimonia, & quæ pondere grauant, vt ſanguis vel pituita copioſior quodam loco concluſa. Tres hæ cauſæ cerebri deſtillationes, oculorum lachrymas, expuitionem, gonorrhœam omnémque ex quauis parte vacuationem contra naturam proritant. Hîc nempe continendi facultas excrementorum pondere defeſſa, omnia tandem

Naturaliũ excretionũ cauſa.

Excretionũ præter naturam cauſæ.

dem elabi ſinit: expultrix verò ſtimulata impetu eadem omnia deturbat.

Dolorem ſymptoma tactus eſſe, & quæ illius cauſa.

CAP. VI.

SENSVS vnuſquiſque rei obiectæ vehementia pulſatur ac dolet: vt oculus nimio ſplendore, & auris aſpero vehementíque ſtrepitu. Vnius autem tactus dolores idcircò maximè atroces exiſtunt, quòd craſſiſſimus atque in compactiore materia poſitus, primus ſit & omnium animantium communis, quódque qualitates in quibus hic verſatur maximè ſint efficaces. Hæ igitur ſi quando exuperent & tactum repentè vehementérque feriant, dolorem commouebunt. Non ipſa noxiarum qualitatum perceptio, ſed quæ hinc protinus exoritur affectio dolor eſt, quemadmodum & quæ ex inimici conſpectu naſcitur triſtitia aut ira exiſtit. Vt igitur inimici conſpectus non eſt ira, ita profectò neque rei noxiæ tactio, ſed moleſtia ex tactione profecta dolor eſt. Itaque vt ira animi, ita & dolor debet tactus ſymptoma cenſeri. Galenus Hippocratis locum exponens quo dixit omnem morbum vlcus eſſe, dolores omnes non niſi diuulſione & continui diuiſione moueri contendit. Auerrhois Galenum inſimulans ſuadet ſoluto continuo idcirco dolorem inferri, quòd praua & nocens qualitas inducta ſit: hanc vnicam & proximam cauſam ſtatuit doloris, quæ vna proximum eſt & proprium tactus obiectum. At verò vtraque ſententia videtur ſophiſmatum ſubtilitate inſtituta. Tactus enim non vnum eſt & ſimplex inſtrumentum, ſed quod in extremorum caloris & frigoris, humoris & ſiccitatis, mollis & duri, aſperi & læuis, grauis & leuis mediocritate, conuenienti forma atque ſitu conſiſtunt. Hunc proinde in Phyſiologia demonſtraui è temperatis ſuíque ſimilibus nihil affici, nec ea percipere, à diſſimilibus verò & contrariis variè perpeti, eáque non niſi offenſione & læſione ſentire. Quamobrem quicquid ſupra modum calidum, frigidum, durum, acutum, graue aut multum repentè irruet in tactum, dolorem infliget, idque qualitatis ſuæ vi & efficacia, quæ proxima eſt doloris cauſa, nempe calfaciens, refrigerans, contundens, ſecans, exedens aut diuellens. Itaque doloris cauſam non vnicam, ſed tot nimirum quot ſunt tactus obiecta, ſtatuere par eſt. Quæcunque violenter & repentè in tactum irrumpunt tandiu ſolum dolorem inferre poſſunt, quandiu agunt & ſenſum mouent: atque cum ſenſus mutatione illius pariter dolor conquieſcit. Licet interdum ſublato efficiente torpor aliquis (perinde atque in oculo rei viſæ ſimulachrum) aliquantiſper remaneat, obſcuram quandam doloris ſpeciem exhibens, ea tamen dolor haudquaquam eſt. Multæ quidem exſtunt dolorum differentiæ, quas inter ſigna demonſtratiua collocandas eſſe duximus. Quamobrem de ſymptomatum ſummis generibus horúmque cauſis iſthæc attigiſſe ſatis ſupérque videmur, de ſingulis inter particularum morbos paulò poſt aptiùs dicturis. Nunc de ſignis tradendum.

De ſignis, quotque ſint illorum differentiæ.

Cap. VII.

ἡ σημειωτική.

MORBI in intimo corporis receſſu conditi, qui neque cerni neque ſenſu vllo percipi poſſunt, ſolis ſignis intelliguntur, quibus tanquam rerum indiciis mens recta ratione ducitur, & in recondita penetrans, quæcunque magna obſcuritate inuoluuntur ſic aperit, vt oculis ea cernere videatur. Tanta eſt ſignorum neceſſitas vt his ſublatis medicinæ fundamenta corruant. Quoniam autem præter morbos eos qui de partibus ſingulis poſthac tradentur, alij plerunque aut noui aut nouo modo impliciti ingruunt, qui neque literis, neque expreſſis ſignis doceri omnes poſſunt, generalis quædam ſignorum ars iure præmittenda eſt, quæ modum exprimat, tum morbi, tum cauſæ cuiuſque interioris inueſtigandæ. Quum autem tria ſint prima ſignorum genera, hic quidem de inſalubribus quæ morbos eorúmque cauſas demonſtrant, in opere prognoſtico de ſignis prognoſticis, in opere ſanitatis tuendæ de ſignis integræ valetudinis diſſerendum.

Quid ſignũ

Quicquid igitur ſenſibus noſtris obuium, aliud quippiam latens & occultum comitatur, id illius eſt ſignum. Sic ſymptoma quia conſpicuum interioris occultiq. morbi è quo fluxit, expreſſum eſt ſignum: ſic & cauſa euidens vt vitioſus corruptúſque cibus morbi quem procreauit index eſt.

Duo ſignorum ſumma genera, τί τε διαγνωστικὸν καὶ προγνωστικόν.

Eſt autem ſignum genere duplex, demonſtratiuum & prognoſticum. His nonnulli commemoratiuum adiecerunt, quo præterita corporis conſtitutio memoria repetitur. Demonſtratiuis præſens indicatur conſtitutio, prognoſticis futura præuidetur. Signa prognoſtica non continuò vt morbus inuadit, ſed aliquanto pòſt tempore ſe proferunt, hincque mox apparentia & ſuperuenientia nuncupari ſolêt. Ea genere quidem triplicia ſunt: alia coctionis vel cruditatis, alia ſalutis vel mortis, alia decretoria, & in vnoquoque genere alia ſalubria, alia inſalubria, alia neutra, de quibus ſigillatim aliquando fuſiùs diſſeretur. Demonſtratiuorum quoque alia ſalubria, alia inſalubria, alia neutra. Salubria quæ corporis naturalem conſtitutionem, & bonam humorum commoderationem commonſtrant. Inſalubria alia quidem morbi ſpeciem declarant, vt pulſus frequens, celer & inæqualis febrem: alia ſedem affectam vt pulſus durus membranam, mollis & vndoſus pulmones molliorémve partem affici: alia morbi cauſam, vt plethoræ & cacochymiæ ſigna. In vnoquoque porrò genere alia propria ſunt & inſeparabilia, quæ propriam rei eſſentiam perpetuò comitantur, neque poſſunt ab ea ſeiungi.

παθογνωμονικά.

Statim pariter cum morbo inuadunt paritérque deſinunt, vnde comitantia & ſimul apparentia nuncupantur. Ita quidem lateris dolor pungenti ſimilis, difficilis ſpiratio, tuſſis & acuta febris, propria dicimus ſigna pleuritidis. Alia dicuntur aſſidentia quæ aliàs cum morbo inuadunt, aliàs ſuperueniunt, aliàs neque omnino adſunt: proindè nec propria nec inſeparabilia ſunt, ſed multorum communia. Sic dolor ad iugulum vel ad ilia pertingens, & in latus ægrum quàm in ſanum decubitus facilior, non propria, ſed aſſidentia ſunt pleuritidis ſigna: quemadmodum & capitis

pitis dolor,qui febri non aſſiduus comes aſſiſtit. Prætermiſſis autem ſalubribus prognoſticíſque ſignis,inſalubria duntaxat hoc loco exponenda ſuſcipimus.

Signorum inſalubrium quæ morbos eorúmque cauſas indicant ſumma genera.

Capvt VIII.

TRia corpori præter naturam inſident, morbus,morbi cauſa, & ſymptomata Poſtremum hoc,quia perpetuò ſub ſenſum aliquem cadit,ſeipſo non aliis ſignis percipitur. At morbus atque eius cauſa interior noſtros plerunque ſenſus effugiunt, nec in conſpectum ſe dant, ex ſymptomatis tamen ceu ex ſignis innoteſcunt. Hinc artis medicæ pars maxima opinabilis & coniecturalis eſt, cuius veritas non aliter quàm argumentis atque ſignis illuſtratur. Quoniam autem ad curandi methodum,non modò morbi ſpeciem,verumetiam corporis ſedem cui is inhæreſcit compertam eſſe oportet, conuenit vt ſignorum inſalubrium alia ſedem affectam indicent,alia morbum qui in ea cóſiſtit. Sedis affectæ ſigna ſunt,excrementa,actio læſa, doloris proprietas, ſitus & propria accidentia. Non ſemper omnia, ſed tamen,quædam neceſſariò elucent in vnaquaque affecta ſede.Iecur enim inflammari plerunque doloris proprietas,ſitus, & propria accidentia dilucidè innuunt,etiámſi nec læſa videatur actio,nec excrementa profluant. Sic factum vlcus exeſámque venam ſola ſanguinis expuitio retegit, licet cæterorum nihil ſe proferat. Excrementi quidem appellatione tum quod excernitur,tum ipſum excernendi modum complectimur.Quod excernitur interdum portio quædam eſt affectæ ſedis, quam certo coarguit:nam cartilago tuſſi eiecta arteriam, caruncula in vrinis renes, & ramentum in alui fæcibus,tenue quidem ſuperiora,craſſum & carnoſum inferiora inteſtina exulcerari demonſtrat. Interdum non ipſa partis ſubſtantia,ſed quiddam illi adhæreſcens excidit,vt inteſtinorum adeps:interdum quippiam quod pars affecta complectitur.Sic per acceptum vulnus ſi vrina profluit,veſica,ſi fæx alui inteſtinum ſauciatur. Vulnerato autem pectore ſi ſpiritus efflatur, ſuccingens membrana diuellitur. Excernendi quoque modus affectam ſedem patefacit: nam ex vulnere ſanguis quaſi ſaliendo proſiliens ex aperta eſt arteria: & portio ſedis affectæ ſi pura & ſolitaria excernitur,è proximis eſt ſedibus,ſin verò naturalibus excrementis ad vnguem exquiſitéque permiſcetur,diſtantibus atque ſublimioribus eſt. Actio læſa eam partem à qua edi ſolet affici oſtendit, vt cæcitas oculum, ſurditas auditum, cruditas ventriculum.Partis autem affectus propriúſne ſit, an per alterius conſenſum, non ex læſa actione, ſed ex aliis ſignis diſcendum. Quum enim ſolitarius conſiſtit & perpetuus eſt nihílque intermittens, neque increſcente alterius partis affectu augetur,ſed quouis alio ſublato perſiſtit,atque illi accommodata præſidia conferunt, propriùs exiſtit. At qui alterius incremento inualeſcit illiúſq. remiſſione miteſcit,

πεπονθότος τόπου διαγνωστικὰ, ἐνδεικτικὰ σημεῖα.

nec idoneis ſubſidiis parti adhibitis leuatur alterius conſenſu fit. Doloris quoque proprietas ſeu ſpecies explicat quæ pars primariò ſit affecta: vt dolor pulſans aut arteriam aut partem arteriæ proximam laborare: pungens membranam: conuellens neruos aut tendones: extenſus venas: contundens & profundus oſſium membranas: laxus & mollis carnem: grauis & obtuſus viſcera aliámve partem ſenſus hebetioris. Situs porrò tum doloris tum tumoris, affectæ ſedis eſt index. Nam ſi dolor dextro hypochondrio penitus inſidet, iecur non lien: ſi ſiniſtro, liẽ non iecur afficitur. Si dextri hypochondrii tumor per coſtarum extrema producitur, iiſque ſubiectis lunæ figuram exhibet, in iecore eſt, ſi circumſcriptus in ventris longum exporrigitur, in rectis eſt muſculis abdominis. Hæc ſignorum genera ſunt quibus affecta ſedes deprehenditur, atque ex his quæcunque propria & inſeparabilia dicuntur, quia maximam demonſtrandi vim obtinent, certiſſima ſunt: aſſidentia verò quòd multorum ſint communia, non paruam interdum dubitationem habẽt. Iam verò affectuum ſigna ex eiſdem (ratione tamen paulùm diuerſa) depromuntur, præterquam ex actione læſa: hæc enim quæ pars affecta ſit, non quis in ea inſit affectus exprimit In excrementis igitur ſi partis cuiuſpiam portio continetur, vlcus ſubeſt: vt quum inteſtini ramentum deiicitur aut aſperæ arteriæ bronchium expuitur. Si arenæ rubræ ſubſident in vrinis, renes calor exercet. Si alui fæces ſemini cucurbitæ ſimiles exeunt, aſcharides vrgent. Doloris proprietas morbi ſpeciem demõſtrat: vt dolor inflammans calidam intemperiem, ſtupefaciens frigidam: Dolor pungens, exulcerans, aut pruriens, humoris vel acris, vel ſalſi ſoboles eſt. Dolor diſtendens, vel aquam tenuem vel flatum oſtendit in tumore contineri. Loci quoq. natura atque ſitus, quòd vniuſcuiuſque partis ſui ſint & peculiares morbi. Oculi ſoli ſuffuſione tentantur: renes & veſica ferè calculo: inteſtina lumbricis, non autem ventriculus. Cor nunquam penetrante vlcere, vt neque pulmo neque ſyndeſmus dolore. Propria tandem accidentia, vt vngues adunci tabem, lingua nigricans ardentem febrem, citrinus vniuerſi corporis color, iecoris, niger verò lienis obſtructionem declarat. Ex iis igitur ſignorum generibus, tum ſedis affectæ tum morbi cognitio capi debet.

τῶν νοσημάτων δηλωτικὰ γνωρίσματα.

Qua ratione ſit affecta ſedes ex ſignis inueſtiganda.

CAP. IX.

OMNIS inueſtigatio ab eo quod ſenſibus perſpicuum eſt in abſtruſas occultáſque cauſas deducit: quódque ortu & cauſarum ordine poſtremum eſt, inueſtigatione primum occurrit: nempe aut morbus aliquis manifeſtus, aut certè ſymptoma. Hoc autem ſiue læſa functio, ſiue excrementum, ſiue dolor fuerit, tum ex ſitu, tum ex ſpecie nos in aliquam partis affectæ ſuſpicionem primùm adducet: deinde percontandum num etiam alia exiſtant ſuſpectæ partis ſymptomata quę primæ coniecturæ conſentiant. Etenim nullum ferè ſymptoma ſolitariũ

exiſtit,

exiſtit,ſed vnius eiuſdémque morbi multa ſemper concurrunt. Quum igitur omnia quæ tum narrando,tum percuntando audita ſunt,in vnius eiuſdémque affectæ partis ſignificationem congruunt, explorata compertáque eſt affecta ſedes. Sin verò illa inter ſe diſſident atque diſcordant,in alterius partis inueſtigationem diuertendum,dum quædam deprehendatur, quæ certorum ſignorum teſtimoniis affecta confirmetur. Si omnium ſymptomatum ſignificationes eôdem pertinent, neque vllum aliò quoquam deflectat,pars vnica laborat. De hac præterea diſquirendum,propriône affectu an alterius partis conſenſu laboret, & quænam ea fuerit. Si proprius eſt affectus,iſne etiam primarius ſit,an ex alio antecedente profectus. Omnium quippe eiuſmodi diſtinctio in primis eſt ad medendi rationem neceſſaria. Quendam(exempli gratia) ſtatuamus de ſpirandi difficultate queri. Quum ex ea actione læſa conſtet inſtrumentum aliquod eorum quæ reſpirationi inſeruiũt affici, perſcrutandum quidem faucéſne an aſpera arteria peculiari vitio tenetur. Si nihil in his apparet, cauſa aut in pulmones, aut in thoracem, aut in ſeptum tranſuerſum,aut in vicinas partes conferenda. Quum ſtertor reſpirando obauditur, & tuſſis moleſta eſt ſine ſenſu doloris, pulmones in vitio ſunt. Quum dolor in thorace premit idque circa nothas coſtas dextri lateris, ex aliis ſignis diſpiciendus is diſcernendúſque eſt. Si enim pungenti ſimilis fuerit cum febre aſſidua, cum tuſſi qua maximè cruentum expuitur pleuritidis eſt index. Grauis verò cum aſſidua febre,cum tuſſi ſicca,coniecturam adfert inflammati iecoris. Tum igitur obſeruandum, num tumor aliquis in dextro hypochondrio lunæ ſpeciem exhibeat, lingua ſcabráne ſit & nigra, ſitis inexhauſta, ingens cibi faſtidium, vomitus bilioſus, frequénſve deiectio bilioſa, vrina craſſa & flammea: hæc enim ſi extant,iecur phlegmone tentatur. Sin multa deſunt,aliò referendus eſt affectus.Rurſum verò exponat aliquiſpiam dolorem obortum ſubter coſtas ſiniſtri lateris. Doloris quidem ſpecie perpenſa, eius regionis loca omnes adeundi animóque luſtrandi ſunt,coxendix,muſculi abdominis,lien,colum inteſtinum, & ren ſiniſter,quorum eſt omnium magna affinitas.Hic verò dolor ſi infra deuergens,in crus vniuerſum exporrigitur & inceſſu ingraueſcit,húncque deſtillationis ſigna anteceſſerunt,coxendicus eſt. Sin manus contractu vel blandiſſimo deprehenditur, & tuſſi, ſternutamento, altáque inſpiratione exaſperatur, in muſculis eſt abdominis. Si cum dolore tumor animaduertitur ſiniſtro hypochondrio circunſcriptus, éſtque moleſtus decubitus dexter, & flatus plurimi concoctione ſuſcitati, aut ventriculum diſtendunt, aut ructu erumpunt: metus & mœſtitia diu habent,in lienem referendus eſt affectus. Si dolor fixus ex eo cauo,quod inter coſtas extremas & coxendicem eſt, vreteris progreſſu per ilia in veſicam ferè porrectus, qui aluo ſoluta haud prorſus conquieſcit, vomitióque varia eſt, frequens meiendi deſiderium cum ardore, vrina vel ſubſtantia vel contentis à naturali plurimùm abeſt, is in rene conſiſtit. Colicus verò dolor & vagus & latè diffuſus eſt, qui aluo citata & liquata miteſcit. Ea ſit igitur inueſtigandi ratio. Quum autem res ipſa planè apertéque omnibus ſymptomatis inſtructa explicatur, non inue-

Ad dignoſcendam affectam ſedẽ exercitatio particulari propoſito exemplo.

Aliud exẽplum ad certius peruestigandam ſedem affectam propoſitum.

ſtigatione,ſed acri duntaxat iudicio tranſigenda decidendáque eſt. Vt ſi quis ter quatérve quotidie ſynceri puris circiter ſelibram ex aluo reddat, interdum cum fœcibus, nonnunquam ſeorſum, nec dolor ſit vllus nec vnquam fuerit, nec ſitis, nec appetentia deiecta, nec febris admodum valida, ſed lenta ſolùm, nec laborans decumbere cogatur, id vndénam emanare iudices? Hæc dubitatio aliquando multorum mentes occupauit. At certè ex quodam abſceſſu ſub diaphragmate rupto id effluere conſtat. Non autem in ventriculo aut inteſtinis, quia in his ſine ſenſu eſſe non poteſt. Non in renibus aut veſica, quòd ex his non in aluum ſed in vrinas contenderet. Non in iecore aut in liene, quia horum abſceſſus laborantem omnino proſternunt cum febre ardente, cum ſiti, cum grauibus aliis ſymptomatis. Reſtat igitur in ſolo ſit meſenterio, quòd pars eſt ignobilis, ſenſus omnis expers: atque in eius parte ima, è qua ſyncerum poſſit in inteſtinum rectum confluere. Iam verò ſi multa indicia variáque ſymptomata ſeſe exhibent, quorum nec vires nec ſignificationes in vnam & eandem affectam ſedem pertineant, ſimplex eſſe nequit & vnica ſedes affecta. Hic autem imperiti & artis ignari ſignorum turbulenta concurſione præpediri ſolent, tanquam in nouum inauditúmque morbi genus incidant. Et reuera confuſos implicitóſque morbos dilucidè explicare, in primis quidem arduum & operoſum eſt, maximè verò quum affectæ ſedes vicinæ ſunt, & in communem quandam functionem conſpirant, quoniam pleráque illarum ſymptomata communia ſunt. Vt tamen ij ſecernantur explicentúrque, perpenſis ſingulorum ſignorum viribus & naturis, quotquot in eiuſdem partis ſignificationem concurrunt, ſeorſum conſtituéda referendáque ſunt, dum tandem conſtet quot partes primariò ſint affectæ, v: & totidem morbi reipſa deſignentur. Quum igitur reſpiratio offenditur, tuſſiſque vetus fatigat, & ſtertor, & ſputum copioſum eſt, quibus dein lateris dolor accedit: quoniam nec tuſſis illa vetus, nec ſtertor poſſunt ex pleuritide proficiſci, neceſſe eſt præter latus ipſos quoque pulmones iamdiu obſtrui, eſſéque aſthmati implicatam pleuritidem. Rurſum verò quum dyſuria meiendo acri dolore & ardore diſtorquet, ſi emictionis initio pus emanet, ídque interdum ſponte citra vrinæ profuſionem & vrinæ curſus plerumque intercipitur, ſi præterea ſub emictionis finem dolor acriùs vrget, exciditque nonnihil ſabuloſum aut viſcoſum, ſæpiúſque dolor in podicem incumbit, cui quæſo morbi huius primus aditus circumſeptus & difficilis non appareat? ſingulis tamen accuratè explicatis variæ ſedes affectæ cernuntur, & vlcus in penis meatu veſicæ calculo implicitum. At verò quum affectæ ſedes longiùs diſſitæ ſunt, quoniam ſymptomata edent prorſus diſparia & quæ eodem pertinere nequeunt, earum ſecretio diremptúſque multò quidem expeditior, in hiſque morbi euidentiores ſunt ac magis perſpicui. Vt ſi purulenta vrina citra ſenſum doloris emeiitur, ídque cum lumborum dolore, ſimul etiam fauces ceruixque tument ac rubent cum ſpirandi vorandíque labore, atque etiam cum febre: promptum fuerit renis vlcus ab angina ſecernere. Quoties porrò deprehenſæ erunt multæ ſedes affectæ, videndum num vna affectum alteri impertiat.

Vbi varia multa ſymptomata concurrunt quid agendum.

tiat, vnáque alterius cauſa ſit. Tum ſiquidem connexi morbi erunt aut conſequentes. Vtro enim genere ſint, internoſcetur, ſi exploretur vtra pars ſit prior morbo prehenſa, & an illius graue quoddam ſymptoma poſteriori incommodauit. Sic quum in hydrope dextrum hypochondrium tumet ac renititur, difficiliſque eſt ſiniſter decubitus, & ictetus multo antè tempore animaduerſus, connexi morbi iudicentur, iecoris ſcirrhus & hydrops, atque ille poſterioris cauſa. Sic & quum impurum multóque humore vitioſo perfuſum corpus, nephriticus cruciatus in febrem præcipitat, nephritis febris cauſa ſtatuitur. Pleuritidi autem febris connexa eſt ferè ſymptomatica: at ſi quando pleuritim præceſſit, primaria eſt, illi tum quidem implicita, non tamen connexa, quòd eius cauſa minimè ſit: atque hos conſequentes appellamus. Non enim qui prior eſt affectus, ſed qui in poſteriorem vim obtinet, illius eſt cauſa: nec ſi poſt alium, idcirco ab eo ſit.

Qua ratione morbus eiúſque continens cauſa perueſtigetur.

CAP. X.

PERSPECTA affecta ſede, quis deinde in ea affectus ſit quærendum. Hic autem quoniam ex doloris proprietate & ſitu atque excrementorum genere cognoſcitur, de affecta ſede roganti multa etiam de affectus ſpecie ſeſe exhibent, iiſdémque ſignis ambo plerunque innoteſcunt. Interdum ſedes affecta, interdum affectus ipſe conſpectior atque manifeſtior eſt, vt excreto pure abſceſſus, ſanguine vlcus intelligitur, etiam ſi nondùm conſtet quæ pars laboret. Itaque his quæ dicta ſunt ſignis exquiſitè noſcendum, quiſnam affectus in laborante parte conſiſtat, ſiue ſimilaris, ſiue inſtrumentarius, ſiue communis ſit. Deinde verò ſimpléxne is ſit, an compoſitus: ſi compoſitus ſit, ex quibus conſtet: vt ſi renis intemperies ſit calida, an cum ea vlcus etiam conſiſtat. Atque ſiue ſimplex ſiue compoſitus ſit, ſcrutandum præterea ſitne ſolitarius & ſine fouente cauſa (hic enim expeditiùs ſanatur) an cauſa interior comitetur: quum enim ea in primis ſummouenda ſit, curationem difficiliorem habet. Quocirca poſt affectam ſedem & morbi ſpeciem, cauſa omnis interior perueſtiganda, primùm quidem continens & proxima, flatúſne ſit an aquoſus aliúſve humor, pituita, ſanguis, bilis flaua, aut bilis atra, aliúdve præter naturam, vt calculus, grumus, lumbricus, excrementive genus. Id autem indicant partis color & natura, doloris ſpecies, excrementi genus, & quæ de humorum dominio mox afferentur. Aliæ ſiquidem partes aliis gignendis coaceruandíſque excrementis comparatæ ſunt, iecur bili flauæ, lien atræ, ventriculus, inteſtina & cerebrum pituitæ, renes & veſica calculo, inteſtina lumbricis. Pars quæ præter naturam aut conſuetudinem incaluit, ſi rubet ſanguine, ſi flaueſcit bile præter modum perfuſa eſt, quæ friget, ſi albeſcit, pituita, ſin liuet, *Cauſæ continentis diſquiſitio.*

melancholia grauatur. Dolor acerrimus eſt à bile, mitior à ſanguine, hebes à melancholia, à pituita, ab aqua & à flatu niſi cum copia vt vehementer diſtendunt. Quæ ex affecta ſede prodeunt, ſi portio quædam ſunt concluſæ materiæ, vel colore vel ſubſtantia quænam ea ſit exprimunt. Ex his igitur quæ proxima & continens morbi cauſa atque materia ſit intelligitur. Deinde verò quærendum ſolâne ea ſit atque ſolitaria, an ab antecedente quapiam foueatur. Quæ ſolius laborantis partis vitio quaſi congeſtione quadam coaceruata eſt, ſolitaria cenſetur. Quum verò vel corpus vniuerſum vel pars aliqua humoris copia premitur, hancque exuperantiam quaſi moleſtum onus excutiens in partem laborantem deponit, tum quidem antecedens cauſa ſubeſt continentis comes: dupléxque interiorum cauſarum genus adeſt remediis profligandum. In his porrò diligenter internoſcendum quæ pars in laborantem ſuperuacua deponere ſolet: & quæ materia quiſve humor tum in ea parte, tum in vniuerſo corpore plurimùm abundat. Quoniam igitur ſæpius ex vniuerſo corpore in affectam partem vitium incumbit, atque etiam ſi nihil incumbat, niſi tamen perſpecta corporis totius & viſcerum conſtitutione, nullius partis affectæ curatio rectè ſuſcipi poteſt, hoc loco ſubiicienda ſigna ſunt, ex quibus vniuerſi corporis ſtatus intelligatur, & quis maximè humor in eo dominetur & exuperat.

Antecedētis.

Signa vniuerſalia cauſæ antecedentis & quis humor dominetur in corpore.

Cap. XI.

EORVM quæ toto corpore exuperantem humorem indicant, alia abſolutè ſigna, alia ſigna ſunt & cauſæ. Signa quidem ſunt, corporis facieíque color & habitus, animi mores, inſomnia, quæ excernuntur, vt vrina, deiectio, ſudor, ſcreatio, & quæ vndelibet exeunt: functiones tum naturales tum animales, vt concoctio, ſomnus, atque pulſus: & quæ lædunt aut iuuant. Signa & cauſæ ſunt, totius laborantis natura: iecoris quod ſanguinem humoreſque progignat, & cordis cuius vis toti impertiatur corpori, temperamentum: principalium viſcerum conſtitutio, parentum vitia, ſuppreſſa quædam vacuatio conſueta, viuendi conſuetudo in cibo atque potu, vitæ & exercitationis genus, ætas, regio, anni tempus, cœlíque ſtatus. Deinde & præteritorum morborum quibus plurimùm conflictari conſueuit recordatio. Faciei igitur corporiſque calor & habitus quis maximè humor in toto dominetur palàm faciunt, quandoquidem humoribus ſimilis color effloreſcit, quum præſertim nec in altum corporis vel frigore, vel timore, vel triſtitia compulſi ſunt: nec in cutem violentiùs irruerunt vel ira, vel pudore, vel æſtu, vel balneo, vel exercitatione immoderata. Ergo ſi horum nihil corpus vehementer afficit, certiſſima eſt dominantis humoris ex colore cognitio. Nec minus quidem minus certa ex habitu & mole corporis. εὐεξία quippe, id eſt, bona habitudo, quæ in mollis corporeæ mediocritate cōſiſtit, ſuccorum probitatem atq; mediocritatem oſtendit. Καχεξία

verò

verò & ἀτροφία κακοχυμίας, vt εὐεξία ſanguinis copiam Hęc autem coloris habitúſque indicia tum in vniuerſo corpore tum maximè elucent & leguntur in facie. Quippe quæ omnium corporis partium vna cutem obtinuit à ſubiecta carne minimè diuulſam: ea enim cutis non aliud eſſe deprehenditur quàm ſumma & extima faciei portio reſiccata. Proinde quæcunque in corporis molem effunduntur, conſpectiùs & dilucidiùs in facie quàm in reliqua corporis cute effloreſcunt. Si icteri iacta ſunt rudimenta, prima facies flaueſcit: ſi arquati nigri, liueſcit: ſi elephantiaſis, cum liuore craſſeſcit & exuberat pilíque decidunt: ſi luis venereæ, puſtulis fœdatur: ſi leucophlegmatiæ, palleſcit ac tumet: ſi pulmones inflammantur, rubore perfunditur: ſi iecur aut lien obſtructione ſcirrhóve tentatur, obſcuro colore marceſcit: ſi phthiſis eſt, cadaueroſa euadit: ſi quod denique animi pathema premit, quot animi motus, tot commutationes & ſignificationes erunt in facie. Sunt & qui ex vnguium colore de humorum corporíſque conſtitutione pronuncient: ſed multo obſcuriùs quàm ex facie. Vt igitur vultus imago eſt animæ, ita facies index eſt & quaſi ſermo quidam tacitus non modò perturbationum animi, ſed & interiorum corporis affectuum. Mores autem & impetus animi, niſi longo philoſophiæ vſu ſedati ſint, humorum affectuumque corporis certi quoque ſunt indices. Quum enim tres animæ partes, ſentiens, concupiſcibilis & iraſcibilis omnino brutæ ſint, plurimúmque affinitatis cum corpore obtineant, neceſſe eſt eius in quo penitus demerſæ ſunt, naturam & vires ſequantur. Sanguineo & adoleſcenti lætitiæ & hilaritatis plurimum ineſt, omniáque tandem floreſcente vere iucunda obuerſantur & arrident: ſeni & melancholico eadem triſtia & horrida, qualia viſuntur autumno inclinante & ſeneſcente anno. Eam autem varietatem non res ipſa quæ ſpectatur, ſed æſtimationis diſcrimen facit, quæ corporis naturam conſtitutionémque imitatur. Quæ huius palato ſapiunt & voluptati ſunt, alteri ſæpe ingrata ſunt & iniucunda Hic veneris illecebris incitatus furit: ille nullo vnquam illius ſtimulo laceſſitur. Huic ſenſus hebetes, tardi & pingues: illi acuti, veloces & expediti. Ingenium vni eximium, alteri mens tarda. Ille iracundiam ſæpe exercet, hic cohibet: ille iratus, hic propitius & quietus. Ille triſtis & mœrens, hic hilaris & lætus. Ille elato & inſolenti animo, hic abiecto & demiſſo. Quum tanta morum diſſimilitudo & varietas citra occaſionem cernatur, vnde cauſa niſi à diuerſa corporis natura quæri poteſt? Morum quædam ſemina nobis inſeruntur naturę primordiis conſentanea. Sunt autem ea primordia, temperamentum & vis illa præſtantior quæ nos conformauit. Calidi & ſicci concitato, celeri expeditóque animo & corpore ſunt: at non idcirco prudentes Frigidi ac humidi, hebeti atque tardo. At multò efficaciores ex abditiore & præſtantiore illa facultate mores eduntur, quos ex faciei figura & conformatione indicari author eſt Ariſtoteles. Inferior maxilla magna hebetes ac tardos, breuis ac parua ſolertes & ingenioſos oſtendit. Frons magna ſegnes: rotunda iracundos. Aures magnæ & erectæ ſtupidos ac bardos, paruæ verſutos & fallaces: horum plena eſt φυσιογνωμονία. Præ-

Facies nuntia & velut interpres dominantis in corpore humoris, & futuri morbi præſaga.

Indicia redundantium humorum qui petantur ex moribus.

ter mores cuique à natura inſitos alij ex victu, alij ex diſciplinis accedunt. Vt enim vinum immoderatius alios in melancholiam, alios in furorem agit, & delirio à ſenſu mentis abſtrahit: vtque aqua vel lactuca furoris impetum comprimit ac reſtinguit, naſturtium aut allium ſomnolentos efficit, hyoſcyamus dementat: ita quidem & multò efficacius humores qui præter naturam exuperant, nos in mores ſuæ naturæ conſentaneos inducunt. His ex cauſis diſſimiles ſunt hominum mores, & vnius eiuſdémque adeò plerunque varij, vt à ſeipſo plurimùm diſtare videatur. Hinc quoque phrenitis, furor, melancholia, mœſtitia, metus, iracundia, moroſitas aliáque animi ſymptomata præter conſuetudinem & citra euidentem cauſam irrumpunt. Quamobrem diligens morum obſeruatio morbos ſæpe detegit aliis quibuſlibet ſignis incomprehenſos. Ieiuniis autem ſub longa inedia maximè conſpicui ſunt mores, quum humor ſyncerus & impermiſtus viget & exultat, nondum alimenti benignitate repreſſus. His finitima eſt inſomniorum ratio.

Ex ſomniis coniectatio exuperantis humoris qui facienda.

Quum enim per ſomnum ſopitis colligatíſque ſenſibus, externarum rerum occurſu animus haudquaquam pulſetur & occupetur, tum ſanè multò maiorem vim quàm per vigilias humores animum exercent. Laceſſitur autem per ſomnum animus tum reconditis reſeruatíſque ſpectris eorum quæ frequentibus actibus per ſenſus altiùs irrepſerunt, tum aliena corporis conſtitutione. Nam inſomniorum cauſæ ſunt quæ attentius videntur, & audiuntur, & quæ curæ ſunt, & tacita corporis conſtitutio. Quæcunque igitur inſomnia nequeunt ad præcedentem meditationem referri, ex corporis ea ſtatu originem habent, eiúſque ſunt indices. Quicquid enim corpus vehementer in ſomno premit, quandam de ſe imaginem animo exhibet, & inſomnium facit. Famelicis epularum, ſitientibus potionum ſpecies ſeſe dormientibus offerunt: & ſeminis copia turgentibus ſæpè obuerſantur mulierum formæ. In ſomnis graue quoddam pondus geſtare, aut arctiùs premi videtur, cui corpus humorum ſarcina onuſtum eſt. Et ex altiſſimo loco in profundum præcipitari, cui caput humore multo confertum epilepſiam, vertiginem, aut apoplexiam minatur. Aut volare, aut celeriter currere, cui corpus leue ac purum eſt, aut caput tenui vapore perfuſum. Somnium ictus aut vulneris quadam parte accepti, in ea doloris morbíve cauſam ineſſe portendit: quemadmodum graueolens odor humorum putredinem, iucundus puritatem. Itaque vt deliriis, ita & inſomniis conſtitutioni noſtrę conſentaneis animus concutitur.

Ab excretis humorum indeq; affectuum indicatio.

Quæ porrò e corpore defluunt & excidunt, quia vel humorum portiones, vel partium excrementa quædam ſunt, eorum ſanè in quibus hæſerunt naturam quodammodo retinent, & eam quum foras exciderint, nobis ob oculos proponunt. Vomitio ventriculi, lienis, cauorúmq; iecoris: alui deiectio horum atque inteſtinorum, vrina venarum, ſudor corporiſq; halitus ſummarum partium index eſt, non modò quæ conſtitutio inſed & qui humores exuperent ſignificans: quemadmodum narium mucus cerebri, ſputum pulmonis eſt indicium.

A facultatibus nota dominantis humoris.

Pulſu vt cordis & arteriarum, ita aliarum quoque affectarum partium quæ cordi ſocietate quadam iunguntur notam exhibet. Etenim humorum

qui

qui tum in vaſis, tum in aliis ſedibus exuperant, vaporatione tentatur & afficitur, atque pro cuiuſque humoris conditione ſe gerit & pulſat, paritérque arteriæ omnes. Harum igitur pulſus dominantis cuiuſque humoris certus eſt nuntius, ea quidem ratione quam poſtea trademus. Rerum quidem externarum vſus quaſi tentans & periculum cuiuſque naturæ faciens, quæ corporis humorúmque conſtitutio ſic exprimit. Bona conſtitutio in omnium extremorum medio poſita, quoniam firma exiſtit, omnes externas iniurias peræquè feret, nec niſi ſumma illatum experientia offendetur. Vitioſa quæ tamen natiua eſt & nondum naturæ limites egreditur, omnino ſimilibus gaudet, vt quibus ſuſtinetur atque conſeruatur: ſimilibus verò exuperantiis atque omnibus contrariis offenditur, quod eorum vi de ſtatu ſuo naturali deiicitur. Quę autem præter naturam & morboſa iam eſt, tum omnino ſimilibus, tum etiam exuperántibus læditur, quòd horum vi multò magis de priſtino & naturali ſtatu recedat: contrariorum moderato vſu iuuatur, quæ ſenſim ac blandè in natiuum ſtatum reducunt. Omnis autem immoderatio & exuperantia grauis. Sic ergo ex facili difficilíve cuiuſque tum aëris, tum cibi aut alterius externæ cauſæ tolerantia corporis humorúmque conſtitutio coniicitur.

A iuuātib. & lædentib.

Quæ ſigna ſint & cauſæ.

CAP. XII.

IAM verò euidentes cauſæ morborum effectrices magnam quoque ſignorum vim obtinent: quos enim morbos quáſque interiores cauſas genuerint neceſſariò commonſtrant. Harum aliæ inſitæ ſunt & congenitæ nobis, aliæ aſcititiæ. Inſitæ ſunt temperamentum, & totius natura à parentibus ſuſcepta. Aſcititiæ verò ætas, ambiens aër, victus ratio, vitæ genus in exercitatione & ſtudiis & perturbationibus animi poſitum, vacuandorum ſuppreſſio, & progreſſorum morborum conditio. Euidentes hæ cauſæ tum ſibi conſentaneos humores, tum morbos qui horum vitio ſuccedunt nobis ingenerant, qui & illarum animaduerſione protinus innoteſcunt. Inſitum corporis totius temperamentum iecoris atque cordis naturā ferè imitatur. Quum enim muſculorum omniúmq. partium quæ ad cutem ſummáque corporis accedunt, ſubſtantia è iecore alimentum, è corde ſpiritum calorémque ſumat, atque ex his quodammodo conſtet, eorum prorſus conditionem naturámq. retineat neceſſe eſt. Quibus iecur natura calidum eſt, iis venarum ineſt amplitudo, eáq. maior ſi humidum ſimul ſit: at ſi ſiccum ſimul eſt, durities quædam exiſtit. Quum enim venæ quaſi propagines ſint è iecore profectæ, illius nimirū inſitam temperaturā ſequuntur eámq. nobis ob ſenſus exponūt. Venter deinde & ilia piloſa ſunt, & magis quū etiam ſiccum id fuerit, minùs verò quum humidū. Contra autem quibus iecur frigidū eſt, venę anguſtę apparent, & ſi humidū ſimul eſt, molles: ſin verò ſiccum, durę: venter & ilia glabra piliſq. nuda. Si cor temperamento calidū eſt, pulſus magnus, velox & frequens exiſtit: ſi pariter ſiccum eſt, durus: ſin humi-

Ex totius tēperamento inſito de ceterarū partium natura coniectura capiēda, & contrà.

dam, mollis. Spiratio pulſui quodammodo ſimilis eſt, dummodò thoracis conformatio atque magnitudo cordi proportione reſpondeat. Animus quoque amplus eſt & excelſus præſens & acer, audax, iracundus: quum ſimul ſiccum id erit, tardior quidem, ſed ferocior nec facilè placabilis: quum humi lum, promptus, placabilis ac minimè ferox. Thorax quoque hirtus eſt, & magis in ſicco, minus in humido. At verò ſi cor temperamento frigidum eſt, pulſus ineſt paruus, atque is quidem mollis ſi humida temperies, durus ſi ſiccitas comes eſt. Reſpiratio pulſui perſimilis, niſi quum thorax à cordis commoderatione recedit. Animus humilis ac demiſſus, propitius, in iracundiam minimè propenſus: idque cum metu & ignauia ſi pariter humidum eſt; ſi ſiccum, cum pertinacia. Pectus glabrum & pilis nudum, magis in humido, minus in ſicco. Sic igitur ex cordis iecoriſque ſignis de totius corporis temperamento iudicium fieri poteſt. Præterea verò ex calore, ex mole, ex colore & pilo. Corpus enim quodcunque calido eſt temperamento, tangenti etiam calidum apparet, acri quidem & mordaci calore, ſi ſimul ſiccum eſt: blando & halituoſo ſi humidum. Piloſum quoque, id eſt magis quidem quum etiam ſiccum, minus verò quum humidum. Temperamento proximas vires habet corporis principúmque partium natura à parentibus inducta. Temperamenti notæ interdum fallunt: ac tum ſi fortè perſpectum ſit quales erant parentum naturæ, quo maximè tempore genuerunt, conſpectius erit prolis temperamentum, neque temperamentum ſolùm, verumetiam omnis illius natura, & quas in ſe partes validas, quas imbecillas illa obtineat, & quibus cumulandis humoribus, quibus morbis ſit opportuna. Nam parentum ſemina atque etiam prægnantis victus, principum partium totiúſque corporis naturam conſtituunt. Cauſæ porrò aſcititiæ multò pòſt tempore genitis iam nobis hos illóſve humores exaggerant: quandoquidem ætas, ambiens nós aër, alimenta, vitæ exercitationi que genus, animi pathem ta, vacuando um ſuppreſſio, humores morbóſque generant in nobis ſuæ naturæ finitimos, quorum etiam notæ, hac ratione quàm in ſingulis ſubiiciam, conſpicua ſunt.

Parentum cognita perſpectáque natura plurimum facit ad liberorum proliuitatem intelligendum.

Signa plenitudinis.

Cap. XIII.

PLENITVDO quidem ſtatuenda duplex, vna impura nec exquiſita, cuiuſque ſanguinis redundantia ſiue bilioſus is ſit, ſiue pituitoſus, ſiue ſeroſus, ſiue flatulentus, ſiue aliter inquinatus. Atque hæc veriùs multa eſt cacochymia, quam & impuram plenitudinem nuncupamus. Altera eſt plenitudo pura, quæ ſolius ſanguinis ſiue omnium ſuccorum æquabilis eſt redundantia. Nuſquam enim tam ſyncerus ſanguis cumulari poteſt, quin aliorum ſuccorum atque ſeri permiſtione ſit perfuſus. Ea autem excellentiæ nomine plethora dici conſueuit. Hæc rurſum duplex, vna ſupra vires, in qua tametſi ſanguis nec qualitate nec copia ſymmetriam & commoderationem exceſſit, vires tamen quauis alia ex cauſa imbecillas premit. Altera abſoluta quæ tam ſupra naturę ſymmetriam

Plethora duplex.

triam eſt,& copioſius increſcens naturalis eſſe deſinit. Quæ ipſa aut leuis eſt,quum mediocritatem paulùm excedit, aut tenſiua quum iam vaſorum tunicas præ copia diſtendit ac propè diuellit. Hæc licet immodicè exuperet,fieri tamen poteſt vt vires nóprematinam plerunque (vt in habitu athletico)vires cum ſanguine & carnis mole æquabiliter increſcunt. At ſi vires infirmæ ſubſiſtant, ſupra vires erit plenitudo. Sed & plenitudo omnis impura, ſupra vires eſt & naturæ grauis. Omnis autem plenitudinis vaſorum hæc communia ſunt ſigna. Venarum omnium tumor æquabilis. Hic autem obſeruandus eſt quum omnes ſimul particulæ eodem ſunt ſtatu,nec pars vlla cęteris eſt decliuior in quam ſanguis incumbat. Et quum omnes æquabili & moderato ſunt calore,& ſanguis nec frigore in altum refugit, nec immodico calore ſiue aëris, ſiue balnei, ſiue vini, ſiue exercitationis, ſiue febris, ſiue vllius cauſæ calfacientis vi concitatus aut turgeſcens, aut quaſi colliquatus venas diſtendit in tumorem. Alterum ſignum eſt tenſio venarũ cum quodam ſenſu doloris. quæ non ſolius plenitudinis,ſed exuperantis plenitudinis eſt index. Hæc eſt tenſiua laſſitudo ſpontanea,in qua & corpus & artus omnes ægriùs præpondere mouentur, víxque manus in pugnum adducitur. Si corporis moles iam plenior euaſerit, & brachia,manus,tibiæ inturgeſcant,non ſolum venarũ, ſed totius eſt corporis plenitudo. Pulſus etiã fortis,validus, magnus & plenus ineſt. Venæ ſiquidẽ pleniores anaſtomoſi copiæ nónihil in arterias trãsfunditur,niſi ſupra modũ craſſi viſcoſique humores exiſtant. Plenę autem arteriæ pulſum edunt qualem diximus,non in carpo ſolo,verumetiam in temporibus,in digitis, & in extremis quibuſque partibus moleſta pulſatione conſpicuũ. Reſpiratio nec alta,nec omnino libera: etenim difficilior & crebrior(præſertim verò in exercitatione)deprehenditur. Communia hæc ſunt plenitudinis ſigna. Euidentium porrò cauſarum quæ plenitudinem ingenerant obſeruatio demonſtratiuorum ſignorũ vim obtinet. Cibus plenior valentíſque materiæ,plenitudinis eſt pabulum. Inſuetarum balnearum moderatus vſus à cibo hunc quaſi fuſum liquatúmque celeriter allicit diſtribuítque in corpus. Conſueta exercitatio neglecta,vitáve deſes & otioſa nihil è corpore diſſipat,omnia retinetque,quemadmodum & cutis denſior. Multò manifeſtius conſueta omnis vacuatio ſuppreſſa,plenitudini materiam ſuggerit. Hæc igitur quum iam diu anteceſſerint, multò certiùs plenitudinem ineſſe demonſtrant. At verò quæ plenitudinis ſpecies ſit,non ex illis communibus,ſed ex propriis cuiuſque ſignis internoſcendũ. Quum in plethora corpus nihilo magis ingraueſcit & vires omnes æquales perſiſtunt, ſola eſt vaſorum plenitudo. At ſi corpus artúſque ingraueſcunt,& motus pigrior euadat,ſomnus grauis,profundus & interturbatus,& laborans per inſomnia ſe grauiter premi aut onus geſtare,aut loco moueri non poſſe putat, virium eſt grauans plenitudo. Cuius autem humoris hæc ſit,quum in omne corpus æquabiliter diffunditur,color oſtendet. Rubẽs enim nec ex ſole,nec ex balneo,nec exercitatione, nec ex acuta febre, nec ex iracundia aut pudore contracta ſanguinis eſt, ſubpallida flauæ bilis,albæ pituitæ,nigræ bilis atræ. Cerebrum bilis occupans

Plenitudinis ſigna communia.

Plenitudinis ex prægreſſa viuẽdi ratione indicia cõmunia.

Propria & peculiaria cuiuſque plenitudinis ſigna.

vigilias,pituita ſoporem , atra bilis inſomnia terroréſque incutiet. Si os ventriculi humor aliquiſpiam imbuat, pituita appetentiam excitabit,bilis flaua ſitim,nauſeam,oris amarorem:atra animi demiſſionem, moroſitatem,triſtitiam , copioſam ori ſaliuam. Quoniam autem hæc non ſatis conſpicuè dominantis humoris ſpeciem ob oculos proponunt,de vniuſcuiuſque propriis ſignis accuratius dicendum.

Signa boni ſanguinis, & ſigna veræ plethoræ.

Cap. XIV.

Omnia tẽperata & mediocria ſanguinis bonitatem præſtant.

Gignendo cumulandóque ſanguini apti quidem & accommodati ſunt qui ſiue ab ortu , ſiue poſtea iecoris cordíſque temperiem ſunt adepti.Etenim quum iecur in temperamenti mediocritate eſt niſi cordis vehementior intemperies obſtiterit , humorum mediocritatem & commoderationem gignet , quæ bonus eſt & temperatus ſanguis. Huic etiam gignendo apti ſunt , quibus iecoris cordíſque temperatura commemoratis ſignis calida humidáque deprehenditur. Quinetiam ex ætatibus pueritia quidem & pubertas bonum temperatúmque ſanguinem:adoleſcentia & iuuentus copioſum,ſed aliquantū calidiorem producunt. In externis porrò & euidentibus cauſis ſunt cibi euchymi, benéque temperati,quíque facile ac celeriter alunt:ſanguini quippe & humoribus ſui ſimilem materiam ſubminiſtrant. Moderata autem tempeſtiuáque exercitatio ſine labore , ſomnus mediocris , vita curarum expers,gaudiorum plena,aëris clementia , qualis Vere & regione temperata exiſtit,ſanguinis humorúmque omnium mediocritatem ſi non efficiunt,ſaltem tuentur nihílque immutant. Quum igitur eiuſmodi cauſæ quaſi connexæ conſentiunt,εὐαιμίαν,id eſt,bonitatem ſanguinis,& omnium humorum quandam faciunt æquabilitatem:quum verò cogitatione ſola & memoria repetuntur , dominantis ſanguinis indices ſunt notæ.Signa autem aſſidentia quæ ſanguinem in corpore ſyncerum contineri dominaríque demonſtrant,hæc ſunt. Faciei corporiſque color ſupra cõſuetudinē rubicundus, & quaſi ex albo rubróque miſtus.Habitus carnoſus,firmus ſine multo adipe:mitis,blando & halituoſo calore perfuſus.Venarum vaſorúmque omnium ſymmetria,ſed ab exercitatione vel ab æſtu promptè turgens plenitudo. Pulſus fortis,magnus & plenus : virium robur cum ſanguine & habitu proportione quadam pariter increſcens.Vrina copioſa,colore,ſubſtantia,contentíſque mediocris.Animi mores tranquilli,hilares & iucundi. Somnus placidus,in quo & res in ſomniis viſuntur iucunditatis & lętitiæ plenæ quaſi floribus aut luce illuſtres. Externarum cauſarum atque etiam iniuriarum facilis tolerātia. Iam verò πολυαιμία, id eſt, ſanguinis vbertas veráque plethora ineſſe credatur,ſi in ea corporis conſtitutione venæ & arteriæ intumeſcūt,aliæque comitantur plenitudinis notæ. Si euchymi cibi maximéque vini vbertas & affluentia præceſſit : nam potu quàm cibo impleri facilius eſt. Vt autem vinum, ita & humida liquidáque omnia celeriùs quàm ſolida coquūtur,atque tum in venas

tur-

tum in omne diſtribuuntur corpus. Hæc igitur plenitudinem faciunt ſi tempeſtiuè conuenientique reliquarum cauſarum concurſione accedant. Si præterea ſanguinis è naribus, ex hæmorrhoide, aut ex vtero conſueta vacuatio ſuppreſſa eſt. Si laborans morbis ex plenitudine iam ſæpius conflictari conſueuit. Atque ſi plethora carnem ipſam corporiſque molem iam occupet, cæcę exileſque venæ, quales oculorum ſunt, rubent, atque diſtenduntur, arteriæ omnes validè pulſant, maximè verò in capite & in temporibus, ſudor copioſus, dulcis nec graueolens occaſione leuiſſima ſuauiter emanat. Quo autem plenitudinis ſigna grauiora obtigerint, eò plenitudo maior eſt atque periculoſior.

Signa bilis flauæ exuperantis.

CAPVT XV.

QVI iecoris cordiſque calido & ſicco temperamento ſunt, bilis flauæ copiam vel ex optimis & bene temperatis alimentis exaggerant, maximè verò ſi iuuentutem ipſámque conſtantem ætatem agunt, quæ & omnium feruentiſſima eſt, & bilioſis morbis facilè conflictatur. Deinde ſi alimenta calida ſiccáque anteceſſerint, inediæ aut victus admodum tenuis, parcus & rarus. Exercitatio vehemens, robuſta, multa & frequens: æſtus feruidioriſque aëris ſiue à regione, ſiue ab æſtate, ſiue ab æſtuariis, ſiue à calfaciente vitæ ſit genere, frequens occurſatio: vigiliæ immoderatæ: curæ graues, attentæ cogitationes & mœrores: ſuppreſſa bilis, vacuatio ſpontanea aut intermiſſa, quæ medicamentis fieri conſueuerat per vomitum, per aluum, per vrinas aut ſudores. Cui iſthæc omnia obtigerint, is neceſſariò bile multa redundat. Quum autem ea iam moleſtiùs inualeſcet, ſigna hæc apparebunt: Faciei, oculorum totiúſque corporis color pallidus, flauus aut citrinus, ad eum accedens qui ictericorum eſt. Interdum bilioſæ puſtulæ eryſipelatis ſpecie erumpentes. Corporis habitus ſiccus, macer & gracilis, & qui tangentem acri mordacíque calore feriat: venæ & arteriæ amplæ, & à prima conformatione caloris vi diſtentæ: pulſus vehemens, velox, frequens & durus: vrina flaua, flammea & acris, ſedimenti pauci: interdum vomitione, deiectione, vrinis aut ſudoribus ardens & bilioſa excretio, in iracundiam, in audaciam & vindictam propenſio: ſomnus leuis nec profundus, magna corporis iactatione inquietus: inſomnia belli, furoris, iracundiæ ſplendoriſque plena: frigidorum appetentia eorúmque vſus gratus & delectabilis: bilis purgatio vtilis toleratúque facilis. Hæc exuperantis bilis communia ſunt indicia. Atque ex partium in quas illa proruit impetúmque facit varietate ſymptomata euariant. Siquidem illa in cerebrum inſiliente, vigiliæ fiunt, deliria rixarum & iracundiæ plena: in os ventriculi, ſitis, nauſea, inappetentia, oris amaror, animi defectio: in inteſtina, diarrhœa & dyſenteria.

Cauſæ copioſioris bilis.

Argumenta redundantis bilis.

Melancholiæ dominantis indicia.

Cap. XVI.

Cauſæ melancholiæ effectrices.

CVMVLANDÆ melancholiæ apti ſunt quicunque iecur & cor frigidum ſiccúmque, ſiniſtrum verò hypochondrium diſtentum, in eóque obſtructum imbecillúmve lienẽ, aut natura, aut viuendi conſuetudine obtinent. His craſſi lentique humores ac prorſus terreni iuccreſcunt, alias in vnum lienem, alias in omne corpus effuſi. Ætas iam inclinans primáque ſenectus repreſſo vitæ feruore in hanc prona eſt. Victus vſúſque frequens craſſorum ac terrenorum alimentorum, cuiuſmodi ſunt bubulæ, ceruinæ, caprinæ, ac leporinæ carnes, & thumni, balenæ omniáque cetaceorum genera, & maxima condita ſale, atque etiam vina craſſa, rubra, aut nigra. Vitæ conditio triſtis, multis curis, negotiis, contemplationibus aut literarum ſtudiis implicita, nulla interpoſita animi hilaritate, aut corporis exercitatione: ſub hac.n. natiuus calor clangueſcit: & omnia torpore ſopita craſſeſcunt. Autumnus, aut regio, aut cœli tempeſtas frigida & ſicca, inconſtans & inæqualis. Conſueta melancholiæ vacuatio ſuppreſſa, ſiue ea ſpontanea eſſet, vt per hæmorrhoidas, per menſtrua, per aluum aut vomitionem, aut per varices aut ſcabiem: ſiue medicamentis fieri ſolita. His igitur ex cauſis melancholia coaceruatur & immoderatiùs exuperat, túmque naturæ ſuæ morbos cognatos inuehit. Quum iam illa exuperat, hæc ſigna ſe proferunt. Faciei totiúſque corporis color fuſcus, obſcurus aut nigricans, interdum vniuerſus & æquabilis, interdum maculis quibuſdam inuſtis. Nigra plerumque & cruſtis fœda ſcabies, aut cutis nigra vitiligine conſperſa. Corporis habitus ſiccus & macilentus, aſpectus inconſtans, horridus, ac mœſtus. Pulſus paruus, tardus, rarus & ſubdurus. Vrina ſi nihil vnà excidit melancholiæ, tenuis & alba, ſin verò illius quiddam præterfluat, craſſa, liuida, vireſcens aut nigra. Præ copia ſponte erumpens melancholia vomitione, deiectione, vrinis, ſudoribus, mariſcis aut varicibus. In morbis animi metus & mœſtitia, taciturnitas, ſolitudo, inanis rerum cõmentatio, ſomnus turbulentus, horrendis inſomniis fluctuans & agitatus ſpectris rerum nigrarum, fumorum, mortis, cadauerum, ſepulchrorum, quæ plena ſunt terroris. Appetentia ſæpe corrupta, interdum canina cum acido ructu. Medicamenta quibus vis eſt atram bilem detrahendi conferunt laborantémque leuant: omniſque victus probum tenuémque ſuccum proferens iuuat, contrarius verò lædit. Hæc igitur quoties adſunt, melancholiam exuperare demonſtrãt. quæ ſi in hanc illámve partem inſiliat, propria quædam partis illius ſymptomata concitat. At verò atræ bilis quæ ex præaſſatis quibuſcunque humoribus, maximè verò ex flaua gigni ſolet, non hæc, ſed miſta quodammodo ſunt ſigna. Huius cauſæ eadem atque bilis flauæ ſunt, ſed quæ magnæ ac vehementes diu multúmque perſiſtunt, & bilem flauam extra metas deducunt in atram. Reliqua quæ narrantur melancholiæ ſigna hìc etiam apparent quidem, ſed cum quadam caloris efferueſcentia. Omnia quippe ex mediocritate in ardorem ſummum deuer-

Indicia.

deuergunt, quòd ex atra quàm ex flaua bile calor acrior emergat. Hinc & animi mores & inſomnia magno furore magnáq. feritate inſurgunt.

Signa pituitæ dominantis.

CAPVT XVII.

PITVITAM coaceruare ſolet, cui cor, iecur, & ventriculus frigido humidóque temperamento ſunt, atque iis conſentiens totius corporis conſtitutio. Nempe habitus obeſior calore albicans aut liueſcens, venæ & arteriæ exiles & anguſtæ: ſiue ab ortu poſtea tales euaſerint. Ætas propriè quidem ſeneſcens & præcipitata, ob natiui caloris penuriam: & ob voracitatem puerorum ætas. Frigidorum humidorúmque alimentorum immoderatus vſus, & liberalior aquæ potus. Victus plenior & liberalior, largiórque potus intempeſtiuè necdum priore confecto ſumptus: omnis deníque ſatietas & ingluuies. Vita ſedentaria & in otio deſes, locis præſertim aquoſis & humidis. Aeris conditio frigida & humida, ſiue ex regione, ſiue ex hyeme, ſiue ex cœli ſtatu & artis quam quis exercet conſuetudine. Somnus longus ac profundus, præſertim à cibo: itémque balneum à cibo, vita ſine curis, ſine ſtudiis aut mœrore. Pituitæ per os aut per aluum vacuatio ſuppreſſa, quæ diu ſiue ſponte ſiue arte conſueta fuerat. Hæc ſanè pituitam congerunt, cuius deinde hæc in corpore ſigna apparent. Faciei corporíſque color albicans interdum plumbeus aut liuidus. Moles ampla & obeſa, mollis & contactu frigida. Pulſus paruus, tardus, rarus & mollis. Vrina alba vel pallida, nunc tenuis, nunc craſſa & turbida cum multo ſedimento. Pituita vomitione aut deiectione ſpontanea erumpens, corpúſque madore ſæpe difflúens. Pituitoſorum morborum, vt œdematis & deſtillationis atque ſimilium conſuetudo & frequentia. Animi mores omnéſque corporis motus tardi cum grauitate & ſegnitie, ſenſus obtuſi, mens hebes, ſomnus profundus atque grauis. aquarum, pluuiæ, niuis aut ſubmerſionis plena inſomnia. Cibi potúſque calidi, omníſque cauſæ calfacientis occurſus iucundus & vtilis. Pituitæ vacuatio quæcunque vel arte vel ſponte obtigerit conducibilis. Hæc ſigna exiſtunt, quoties pituita toto corpore æquabiliter dominatur & exuperat. Cæterùm ſi vel in capite duntaxat, vel in ventriculo, vel in inteſtinis colligitur (his enim tribus maximè locis ſuperuacanea illa coaceruari ſolet) affectæ partis propria ſymptomata illam detegent. Salſæ porrò pituitæ non hæc, ſed miſta quodammodo ſigna ſunt. Quum enim vel bilis permiſtione, vel inducta putredine calorem præter naturam acquirit, vt miſtas bilis & pituitæ cauſas, ita & illarum miſta quodammodo ſigna obtinet. Eadem ſapore, prurit u, & fœda ſcabie plerumque deprehenditur.

Cauſæ. *Indicia.*

Signa aquoſi humoris abundantis.

CAP. XVIII.

TENVES ſeroſóſque humores congerunt quibus ventriculus frigidus, lien verò aut iecur obſtructum ſcirrhoſúmque eſt. Qui cibis humidis potuíque liberaliori indulgent, ætate potiſſimum ſenili. Qui in otio vitam agunt, hyeme, regione humida, ſimilíque cœli ſtatu. Quibus vrina pauca, nec potui reſpondens profluit, & ſudor nullus emanat, & lienteriæ aut ſpontinæ vacuationis aquoſæ conſuetudo deleta. Aquoſo autem humore in omne iam corpus effuſo, facies, manus, reliquúmque corpus ſubtumidum cernitur, non viuido ſed pallido & obſcuro colore, corporis habitus plerumque œdematoſus, in quo prementis veſtigium manet, quemadmodum in cachexia & in leucophlegmatia. Abdomen interdum mole tumeſcit, ſub quo fluctuantis aquæ ſonus obauditur. Vrina cruda & aquoſa, ac ſæpe vt in diabete multa, alui deiectio liquida & mollis, cutis madida: expuitio multa, ſimplex, ſine tuſſi, è ventriculo plerumque redundans. Pulſus, animi mores, ſomnus, inſomnia, omnia quidem iis ſimilia quæ in pituitæ dominio.

Signa flatus.

CAP. XIX.

FLATVS copioſos exuſcitant ventriculus frigidus & humidus, omníſque caloris imbecillitas, ſiue ex ſimplici intemperie, ſiue ex humorum vitio contracta. Lien melancholia turgens & obſtructus, vẽtriculi concoctionẽ contagione offendens. Flatulenti cibi, vt fructus crudi, caſtaneæ, fabæ, tubera, potus immoderatus, nimiáq; ventriculi è liquidis cibis fluctuatio, crapula & ingluuies. Otiũ, ſomnus multus, ætas, regio, cœlíq. conſtitutio frigida. Quum autẽ ab his cauſis flatus multus in corpore congeſtus eſt, ventriculus & colon inteſtinũ, ſiniſtro præſertim hypochondrio diſtenduntur & rugiunt quaſi ventis agitetur. Eſt enim colon præcipua flatuum ſedes, quorũ vi id nonnullis ampliſſimè dilatatur. Tenſiui dolores in omne corpus euagantur vagíq. tranſcurrunt. Frequẽs ructu crepitúq. auditur flatuum eruptio, cui mox leuamen ſuccedit: frequens & aurium tinnitus & partium corporis palpitatio. Magna procliuitas in colicum dolorem, in alióſque ex flatu morbos. Inſomnia rei celeriter currentis aut volantis, interdum etiam tonitrui & tempeſtatis. Signa hæc ſunt omnia ex quibus corporis cuiuſque conſtitutio innoteſcit, & materia quæ in eo dominatur & redundat. Ea tota eſt antecedens morborum cauſa, à qua & proxima continénſque illorum materia fouetur incrementúmque ſumit. His ita mihi abſoluenda videbatur generalis demonſtratiuorum ſignorum tractatio.

LIBRI II. DE SYMPTOMATIS ET SIGNIS, FINIS.

DE PVLSIBVS ET VRINIS.

LIBER III.

Quid pulſus, quótque eius differentiæ.

CAPVT I.

Hic quoque liber ad tractationem ſignorũ & ad [illegible] refertur.

NON paruam demonſtrandorũ morborum vim obtinent pulſus & vrina: ille ſiquidẽ cordis & arteriarũ, hæc iecoris venarúmq. conſtitutionẽ renunciat, quorũ adminiſtratione corpus vniuerſum gubernatur. Pulſus primùm & maximè vitalis facultatis totiúſq. corporis robur, at non obſcurè tamen cordis corporiſque conditionẽ refert. Vrina certò & manifeſtè iecoris humorúmq. ſtatum & morbos ex his genitos repræſentat, at obſcuriùs virium corporiſque robur. De his igitur vt certis ſignis ſeorſum, quãtũ artis vſus expoſcit tradendũ. Pulſus eſt cordis arteriarúmque motus natiui caloris moderator, ex diaſtole ſyſtoléque conſtans Diaſtole, id eſt, diſtractio eſt qua arteria ſeſe quoquouerſum diffundit dilatátque, vt aëre tenuíque ſanguine tracto inſitum calorem temperet ac ſpiritui pabulum ſubminiſtret. Syſtole, id eſt, contractio, qua in ſe ipſa vndique conſidet ſeque immittit, vt ſpiritus fuliginem exuſtione comparatam expellat. Inter hos motus, quod omnino contrarii ſint, neceſſe eſt media quies intercedat, eáque gemina: vna ſupera quæ diaſtolen, altera infera quæ ſyſtolen terminet. Pulſuũ differentiæ aliæ ſtatuuntur à diaſtole, aliæ à quiete, aliæ ab ordine. A diaſtole quinque, à quantitate, à vehementia, à tempore, ab arteriæ qualitate, & ab arteriæ perfuſione. Quantitas longum, latum & altum comprehendit: éſtque pulſus longus, quo in longum excurrit arteria, vt latus quo in latum, & altus quo in altum: horũ omnium concurſu fit magnus, quo arteria ſe quoquouerſum pandit. His contrarii pulſus ſunt, breuis, anguſtus, humilis, & qui horum trium concurſione paruus euadit. Qui in extremorum medio conſedit moderatus appellatur. Omnes igitur hoc quantitatis genere pulſus erunt, longus, breuis, moderatus: & latus, anguſtus, moderatus: altus, humilis, moderatus. A diſtractionis vehementia ſunt pulſus validus ſeu vehemens, qui validè ac firmè tactum ferit: imbecillus ſeu languidus, qui contrà, & moderatus. A tempore pulſus celer, qui breui tempore arteriam diſtendit, tardus qui lõgo, moderatus qui mediocri. Ab arteriæ qualitate, mollis quum tenera laxáque arteriæ tunica, durus quum durior rigidiórque eſt: & moderatus. Ab arteriæ perfuſione pulſus plenus quo arteria in diaſtole non modò ampla & turgida, ſed humoris perfuſione plena occurrit: vacuus quo non humore, ſed quaſi flatu turgere tactu deprehenditur, prementibúſque digitis nihil firmum ſolidúmve ſubſiſtit: mediocris horum eſt medius. Sexta pulſuum differentia eſt à quiete ſeu ab ictuum interuallo. Hinc fiunt pulſus creber ſeu frequens, qui ſæpe & breui quietis

Quid pulſus.

Pulſuum differentiæ.

interuallo arteriam diſtendit tactúmque ferit: rarus qui ex longioribus interuallis. Septima differentia eſt ab ordine: hic quum ſui ſemper ſimilis eſt, æquabilis appellatur. Eſt porrò genere duplex, in omnibus aut certè multis pulſationibus æqualis, ſui ſemper vbique ſimilis, ſibique perpetuò conſtans, & in cuius pulſibus ſingulis ſimilitudo & æqualitas omnino ſpectatur in magnitudine, in celeritate cæteríſque differentiis. Æqualis in vno pulſu, cuius initium & finis omnéſque arteriæ partes æquabiliter procedunt. Inæqualis in multitudine, eſt quũ multi pulſus comparati inæquales ſunt & diſſimiles aut magnitudine, aut celeritate, aut vehementia, aut alio quodam modo: & qui modis omnibus talis exiſtit, is abſolutè inæqualis appellatur. Rurſus inæqualis bipartitus eſt, inæqualis æqualiter, & inæqualis inæqualiter. Æqualiter inæqualis eſt qui inæqualitatis æquã parémque mutationem retinet: vt quum primo pulſu ſecundus paulò minor eſt, & tertius ſecũdo, & quartus tertio ad plures vſque deinceps. Atq. is eſt qui Græcè μύουρος Latinè ſenſim imminutus & gracileſcens appellatur. Hic ſi ſenſim ita minui perſeueret dum ad quietem prorſus recidat, myurus deficiẽs eſt. Horum alii in ea paruitate vel quiete perſiſtunt, alii reſurgunt & ad priſtinam magnitudinem aut parem aut minorem reuertuntur: hi ſunt myuri reciproci. Inęqualiter inæqualis nullam inæqualitatis ſimilitudinem retinet. Hic ſi aliquando deſinat, propriè inæqualis deficiens dici conſueuit. Et ſi duorum, trium, vel plurium pulſuum ictibus prætermiſſis iterũ arteria incipiat, deficiens reciprocus vocatur. Huic finitimus eſt inæqualis intermittens, cuius eſt quies interdum longiſſima, íſque circuitibus admodum rarus euadit. Eſt & intercurrens Græcis παρεμπίπτων appellatus, intermittenti oppoſitus, is enim tactui obiicitur inſperatò medius inter duos expectatos. Inęqualis porrò vno pulſu duplex eſt, aut enim in vna eadémque arterię parte, aut in diuerſis fit. Pulſus eadem arterię parte inæqualis triplex: nam arterię motus licet cõtinuus, par tamen plerunque non eſt initio, medio atque fine: interdum quiete interpellatur & intercidit, interdum recurrit ac bis ferit. Impar eſt motus initio atque fine, aliàs in vehementia, aliàs in magnitudine, aliàs in celeritate, aliíſque modis quos omnes numerare vix licet. Intercidens pulſus ſeu interciſus eſt cuius diſtentio continuitate deſtituta, media quiete interrumpitur: hícque quanquam bis ferit, non tamen duo, ſed vnicus eſt pulſus. Quòd ſi motus à quiete celerior & vehementior ſit primo, capriſans tum appellatur. Dicrotus, id eſt recurrens aut bis feriens, qui ſimuláque omnem diſtentionem effecit, ſe paululum ſubducit ac mox pulſat iterum, tanquam malleus ab incude reſiliens: éſtque ab interciſo planè diuerſus. Eſt & quum non ſemel tantùm, ſed bis aut ſæpius arteriæ pulſus reuertitur. Pulſus diuerſis partibus inæqualis eſt quum multis digitis arteriã contingentibus non ſimilis ſentitur occurſatio Ac primùm interruptus primo & tertio digito, vel ſecundo & quarto, non autem aliis ſentitur. Inæqualis magnitudine, vehementia, duritie, plenitudine, quum omnibus digitis æquè tangentibus, aut magnitudo, aut vehementia, aut durities, aut plenitudo non ſimilis apparet. Hic ſi pariter durus exiſtit, ſerratus appellatur. Eſt & inę-

qua-

qualis in ſitu partium arteriæ, quum eius pars vna dextrorſum, altera ſiniſtrorſum, vna ſurſum, altera deorſum inflectitur. Id autem ſi admodum manifeſtè & perſpicuè fiat, magnáque ſit arteriæ diaſtole, pulſus vibratus appellatur, in quo crebra & inæqualis eſt, quaſi in iaculis quæ impetu celeri vibrantur, concuſſio. Sin verò id obſcuriùs fiat, appareátque arteria tenſa & vtrinque retracta conuulſiuus is eſt. Vndoſus pulſus, quum arteria primùm digitum pleniùs validiúſque ferit, deinde ſecundum exiliùs & mitiùs: non hic quidem interruptus, ſed inæqualis vt vndarum æſtus. Vermiculans pulſus vermium greſſui ſimilis, vndoſo finitimus, à quo non inæqualitatis ſpecie, ſed magnitudine ſolum ac robore diſſidet. Formicans his ſuccedit mirè paruus, languidiſſimus, creberrimus & inęqualis: à vermiculante tantùm deficiens quantum hic ab vndoſo. Pulſus omnis inæqualis bipartitur: alius quippe ordinatus, inordinatus alius. Inęqualis ordinatus eſt, in quo inęqualitatis ordo retinetur: vt quum pulſus quatuor inæquales quodammodo ſunt, omnéſque quaterni ſimilem habent inæqualitatis proportionem. Inæqualis inordinatus eſt, in cuius inæqualitate nulla ſimilitudo, nullus circuituum ordo ſtatui poteſt.

κλονώδης. σπασμώδης. κυματώδης. σκωληκίζων. μυρμηκίζων. τεταγμένος. ἄτακτος. ἀνώμαλος.

Qua ratione pulſus obſeruandi internoſcendíque ſint.

CAP. II.

OBSERVANTIS manus temperata ſit, mollis, miniméque calloſa & eximij ſenſus. Digiti tres aut quatuor supernè tantum carpi arteriam (quæ mediocris quum ſit & obuia, obſeruationibus accommodatiſſima exiſtit) contrectent. Laborantis manus quæ tangitur, nec ſublata ſit, nec depreſſa, nec extenta, nec vinculo, aut decubitu conſtricta, nec prona in volam, nec reſupina: ſed molli naturalíque ſitu æquabiliter reclinetur in latus illum quod minimo digito clauditur. In carpo ſi directò ad maximum digitum obſcurus eſt pulſus, alio quouis loco atque etiam in altero carpo perueſtigandus, quòd multis ex cauſis euariet, ac plerumque vel ex vulnere, vel ex contuſione, vel ex obſtructione alter obliteſcat. Qui vehemens eſt, non niſi preſſa arteria digitiſque validè infixis dignoſcitur, hoc à magno & à pleno diſſidens, quòd ſuo robore reniti tactúmque repellere deprehenditur. Non tamen hic adeò premendus, vt vi applicatæ manus arteriæ ſuperetur robur. Languidus pulſus conſpectior eſt in manu prona atque decliui, attingíque debet molliter & quaſi ſuſpenſis digitis: nam ſi arctiùs prematur, licet languidus hic pariter quoque magnus ſit, vt in lethargo, aut nullus omnino aut immotus videbitur omnémque ſenſum effugiet. Syſtole in vehementi, in magno & duro pulſu aliquantum deprehenditur, in languido nunquam: in vehementiſſimo maximo atque duro aut ſaltem in eo qui mollis non ſit, conſpicua & aperta ſentitur, non mediocriter ſed validè preſſa arteria. Quies externa mediocri tactu citra vim vllam, interior non niſi digitorum impulſu preſſúque animaduertitur. Ab horum autem perfectam cognitionem qui ſeſe componere & accommo-

Quid obſeruandum medico in tangenda ſummis digitis arteria.

dare volet, primùm ſe exerceat in ſyſtole & interna quiete cordis, quum id vehementiſſimè maximéque pulſat. Pectoris enim contactu cõſpicuę ſunt, quarum imitatione illas quoque in arteriis edíſcet. Reliquæ pulſum differentiæ tactus quadam mediocritate animaduerti debent.

Generales pulſuum cauſæ. CAP. III.

PVlſuum tres omnino ſtatuuntur cauſę, efficiens, impellens & inſtrumentum. Primaria efficiénſq. pulſus cauſa eſt facultas illa mouens è corde profecta: inſtrumēta ſunt arteriæ, quæ facultatis impetũ ſequuntur eíq obtemperant: cauſa facultatē incitans ac impellens vſus eſt atq. mouendi neceſſitas. Hæc vna omniũ eſt cauſarũ prima & validiſſima, à qua & mouendi initium exiſtit. Omnis autē neceſſitas ex affectione quadã præter naturam proficiſcitur, quę quum cordi infenſa moleſtáq. eſt, eam protinus excutere contendit. Triplex eſt eiuſmodi affectio, aut enim caloris ſpiritúſq. eſt penuria, quem cor pulſu reſarcire conatur: aut intemperies frigida calidáve, ſiue ſimplex, ſiue à febre, ſiue à phlegmone, quam refrigerare poſtulat: aut aliena ſubſtantia, cuius expulſionem molitur: vt quum fuligo, vapor, humórve aliena vitioſaque qualitate cor ferit, aut id mole copiáq premit. Et hæ quidem interiores cauſæ ſunt: externæ verò immoderati omnes corporis motus animíq. perturbationes, vt ira, excádeſcentia, metus atque mœſtitia. Ab his ergo cauſis neceſſitate quadam ſtimulata incitatáq. cordis facultas, efficit vt per diaſtolē nouus aër extrinſecus hauriatur, qui inſito calori refrigerium, vitalíq. ſpiritui pabulũ ſuppeditet: per ſyſtolen verò exuſta ſpirituum fuligo, & quicquid deniq. præter naturam eſt tum cordi, tum arteriis infenſum expurgetur. Itaque vſus atque neceſſitas cordis facultatem ad pulſandum impellit: incitata facultas inſtrumenta arteriáſque mouet: hæ verò illius cedunt robori. Semper autem pro neceſſitatis conditione pulſus edentur, modò facultatis ſubſit robur, & obſequantur arteriæ. Duo enim hæc, vitale robur & arteriarum conſtitutio, neceſſitatis ſæpe ſignificationes obſcurant. Etenim amplę arteriæ pulſum ferè magnum edunt, qui & talis deprehenditur, ſi non altè in profundum illæ demerſæ ſunt. Exiles verò anguſtæque arteriæ quales inſunt pinguibus & craſſis, nequeũt pulſum proferre magnum. Quinetiam vitale robur ſi vegetum eſt, pulſus natura magnus ac validus exiſtit: ſi imbecillum, paruus ac languidus. His ex cauſis quibuſdam vel in extremo ſenio validus magnúſq. pulſus apparet, quibuſdam vel ætate virentibu, obſcuriſſimus ac propè nullus. Vitalis roboris cauſa non facilè perſpici poteſt: vna proinde obſeruatio, quæ magnum habet in ſingulis momentum, pulſuum ac naturę locupletem cognitionem dabit. Quum igitur omnium cauſarum concurſione mediocritas quædam obtingit, pulſus moderatus exiſtit. Quum verò mediocritate diſceditur, pulſus immutatur, & de medio quoque decedit.

Neceſſitas pulſandi vnde, & quotuplex eius cauſa.

Pulſuũ vnde petenda cognitio.

Quàm varij ſint pulſus naturales, & quibus ex cauſis per ſanitatem & citra morbum immutentur.

CAPVT IV.

His

HIs ita conſtitutis primùm quidē in pulſus moderati cognitionē penitus incumbendū, in eúmq. animus defigēdus, qui cæterorū lex ſit atq. mēſura Moderatus autē appellatur qui nec magnus eſt, aut paruus, nec celer aut tardus, nec creber aut rarus, nec vehemēs aut lāguidus, nec durus aut mollis, nec inæqualis, nec alio quoquā modo nimius Is eſt cuius comparatione cæteros oēs magnos aut paruos, celeres aut tardos, aut alio quouis exuperātiæ nomine inſigniuerūt. Hic nō niſi in optima corporis natura animaduertitur, quę & temperatiſſima eſt & conſtitutione prorſus media ac verè quadrata. At verò intēperatis naturis etiā dū ſanè ſunt, pulſus ab hoc diuerſi exiſtūt. Natura quippe calidi celerē, crebrum, magnū & aliquantū vehementē pulſum edūt. His enim refrigerij & expurgandæ fuliginis magna neceſſitas adeſt, nec deeſt viriū robur: frigidi contrà. Graciles magnū, quia facilè, nullóq. impedimēto diſtēditur arteria, ſed rarū & aliquantū vehemētem. Hinc viris quàm mulieribus pulſus longè maior & vehemētior, ſed paulò tardior atq. rarior ineſt. In ætatibus infantis puerîq. pulſus celerrimus, & crebertimus, quòd caloris exuperātia per diaſtolen refrigerari, & fuliginis copia per ſyſtolē expurgari poſtulet. Senis cōtrà rarus ac tardus. Reliquarum ætatū pulſus inter hos ambigūt. Iuuenis pulſus maximus, quòd calor ſit acer ampláq. arteria: ſenis minimus: pueri medius: huic quidē neceſſitas ineſt, ſed anguſta arteria. Iuuenis pulſus vehementiſſimus, quia facultas validiſſima: ſenis languidiſſimus: pueri medius. Ex his quidem coniici poteſt, qualē vniuſcuiuſlibet laborātis naturale pulſum eſſe oporteat. Hunc porrò vel integra valetudine cœli ſtatus & corporis motus animíque perturbationes immutāt. In anni tēporibus, Vere medio pulſus maximi ſunt & vehemētiſſimi, quòd in ſumma illa tēperie facultas ſit robuſtiſſima: at celeritate & crebritate moderati, quia in tēperie pulſandi vſus moderatus eſt. Tales apparent autūno medio. Æſtate media celeres atq. crebri: vſus etenim neceſſitáſq. areſcit: at parui ſunt & languidi, quia lāgueſcit facultas. Hyeme quoniā vſus remittitur tardi atq rari & quàm ætate minores, ſed tamen vehementiores. E regionibus & cœli cōſtitutionibus quæcunq vehementer calida fuerit & æſtuoſa, æſtati mediæ: quę verò frigida, hyemi, quæ tēperata veriſimillima putetur. Exercitatio moderata quidē pulſus vehementes efficit, quādoquidem facultas cōtentione excitatur: magnos quoque, celeres & crebros, quod caloris incremento vſus pariter increſcat. Cōtrarij apparēt in otio & torpore. Immodica exercitatio quòd iā ſupra vires ſit, pulſus paruos & lāguidos efficit, ſed ex vſu celeres & crebros: at quum ad virium reſolutionem & defectum peruentum erit, tardos atq. raros. Eadem ratio balnearū calidarum, frigidarum verò ſimilis atq. otij & corporis. Cibi viniq́ue vſus plenior, pulſus edit magnos, vehementes, celeres & crebros, ſed vini quàm cibi celerior mutatio, quæ tamen ocyus vaneſcit. At multò immoderatior vini vſus, pulſus inæquales & inordinatos concitat. Dormientium parui ſunt, languidi, tardi atque rari: eorum verò qui expergiſcūtur, è veſtigio quidem magni ſunt vehementes, celeres & crebri cum quadam vibratione, ſed qui in mediocritatem mox redeunt. Iratorum pulſus magnus, altúſque, vehemens, celer & creber: triſtium, paruus, languidus, tardus & rarus: timentium, vehemens, celer, vibratus, inordinatus & inæqualis. Sic igitur quotidianæ

Ad certam pulſuum vt etiam tēperamētorum cognitionē medium vnum & ſymmetrum cōſtituere oportet, qui reliquorū ſit velut idea atque regula ad quam exigantur.

Pulſum quæ immutent.

Sexus.

Ætas.

Tēpora anni.

Regio.

Motus.

Vinolentia.

Somnus.

Animi pathemata.

corporis affectiones pulſus immutant, ſine quarũ animaduerſione non certò poſſit pulſus percipi, nec quantũ per morbos à naturali diſtet. Itaq. pulſus naturalis obſeruãdus eſt: neq. mox ab exercitatione, à balneis, à cibo in modico, à vino, aut ab aliis cauſis calfaciẽtibus: neq. ilicò ab ira, vel timore, vel ab aliis cauſis cor & ſpiritus agitantibus: de pulſu nihil quicquam ſtatuendũ, antequam externarũ cauſarum vis deferbuerit, omniſq. ſedata ſit corporis perturbatio. Hi pulſus nõ omnes quidẽ mediocres exiſtunt, ſed naturæ tamẽ limitibus cõtinentur. Deinceps verò qui cõtra naturam ſint, & quam in morbis ſignificationem habeant, tradendum.

Quæ ſint pulſuum præter naturam cauſæ.

CAP. V.

Hinc diagnoſtica ſigna petũtur tũ cauſæ præter naturã, tũ affectus, tũ ſedis affectæ.

Creber eſt vſus primus deîn celer, magnus, vehemẽs virtute valida alioquin paruus & languidus.

COR dum ſe ſecundũ naturã habet, moderato pulſu inſitũ ſibi calorem ſpiritúſq. mediocritatẽ tuetur: at præter naturã affectũ diuerſo pulſu quicquid moleſtũ infenſúmq. eſt excutere, aut etiã quicquid deeſt inſtaurare cõtendit. In eo autẽ primùm quid diaſtole, deinde quid ſyſtole demonſtret, ſignificétq. tradã. Quum vſu & neceſſitate cor laceſſitur, ſtimulatũ id, primùm quidẽ pulſum edit crebrũ, idq. ſiue valida, ſiue imbecilla ſit facultas: creber enim omniũ primus eſt, quia facillimus. Si neceſſitati nõ ſatisfaciat crebritas, huic etiã celeritas accedet: atquẽ etiam ſi ne duo quidẽ illa ſatis ſint, addetur & magnitudo, modò nõ imbecilla ſit facultas: tũ quippe totis hæc opitulatur virib. Quòd ſi pariter valida eſt, pulſum edit robuſtũ ſeu vehementẽ, cúmq. plerũ ſi ſpiritus vbertas ineſt. Ita quippe artis vſu & exercitatione obſeruamus, per febres omnes frequentẽ nec nõ celerẽ pulſum edi, at nõ perpetuò magnũ: quandoquidẽ ſi vires languent, tũ crebro paruus quoq. ac languidus exiſtit. Rurſum & quib. ſine febre imbecillæ, vt in animi defectione, ſunt vires, & quib. hæ copia vel impuritate premũtur, vt in leucophlegmatia, pulſus frequẽs ac celer (nõ enim ex frequẽtia perpetuò febris iudicãda) at nõ illico magnus deprehẽditur, ſed vere paruus ac lãguidus. Quocirca prima pulſus mutatio nõ in magnitudinẽ, ſed in crebritatẽ fit, cui dein celeritas, poſtea magnitudo accedit. Mirari proinde ſubit Galeni dictũ, pulſum omnẽ vrgẽte neceſſitate ſtatim initio magnũ euadere, ſiue valida ſiue imbecilla ſit facultas & celeritatẽ nunquã ſine magnitudine inueniri. Itaq. pulſus frequẽs ac celer aut exuperãtẽ calorem, aut ſpiritus vitalis penuriã oſtẽdit; magnus nõ imbecillã eſſe facultatem, vehemẽs eandẽ eſſe validã: paruus

Quæ vniuſcuiuſq. pulſus præter naturã cauſa ſit, quæ indicatio.

autẽ pulſus natiui caloris penuriã ingẽtéſq. refrigeriũ denũciat. Quod cũ obtigerit primùm quidẽ raritas erit cõſpicua: increſcente malo tarditas accedet: poſtremo paruitas, vice verſa atq. in caloris incremento. Iã verò pulſus differẽtiæ in longũ, latũ & altũ, nõ ex rei neceſſitatẽ proficiſcũtur, nec vllius affectus eſſentiã, ſed impedimẽta duntaxat repræſentãt, quę circũ arteriã incidunt. Arteria enim quã maximè põt diſtrahitur, at diſtractionis magnitudo aliàs coërcetur, alias interpellatur, vel numero, vel craſſitie, vel duritie circumiacentiũ corporũ, vt mẽbranæ, vt cutis, adipis aut carnis quorũ gratia pulſus varius apparet, & alius plerunq. quàm neceſſitas expoſcit. Sic igitur corpulẽtis breuis ac paruus, gracilibus lõgus & magnus, quadratis moderatus obtingit. Mollis verò pulſus arteriam

mollẽ demõſtrat,& corpus humore multo cóq.pituitoſo perfundi,vt in hydrope,in leucophlegmatia,in lethargo,in comate: ſiue ab humidiore cibo, ſiue à balneis immodicis,ſiue à ſomno,ſiue à molliore vita ſuccreuit.Hic tandem ingrauescẽte morbo & viribus langueſcentibus vndoſus & vermiculans euadit. Pulſus durus ſi neque ex langore animi,neque ex metu neque ex verecũdia eſt, arteriæ duritiem perpetuò declarat,víxque vllus eſt durus, qui non etiam paruus ſit,licet non ſtatim languidus.Durior autẽ arteria fit vel ſiccitate, vel conſtrictione,vel tenſione.Siccitas fit ab immoderato vſu vini meracioris,à febribus ardentiſſimis,à marcore,à quartana febre & à melancholia.Cõſtrictio interdum à frigore fit,quod aëris,balnei,aut frigidæ potionis vis intulit:interdum à vitioſis fructibus,qui vitream craſſámque pituitam gignunt.Tenſio ab ingẽti inflammatione,à ſcirrho iecoris aut lienis. Duro huic & tenſiuo pulſui affinis eſt conuulſiuus,qui aut neruorum propaginem conuulſione teneri prodit, aut aluum immoderatiùs quaſi poto elleboro fluxiſſe. Vibratus pulſus ex paruo duróque procedit:quum enim magna eſt refrigerii neceſſitas & facultas valida,ſi arteria dura tum ſit,contenſione facultatis validæ & arteriæ renitentis, vibratè continget. Hoc proinde eoſdem quos & pulſus durus morbos denunciat.Ita igitur ex diaſtole iudicandum.Syſtole verò quemadmodum & diaſtole alias maior aut minor eſt, aliàs vehementior aut languidior, alias celerior aut tardior,alias mollior aut durior. Harum tamen vnica celeritatis aut tarditatis differentia ſenſu dignoſcitur, atque in his duntaxat quorum ſyſtole animaduerti poteſt. Celeritas ſyſtoles magnam prodit vſtorum excrementorum copiam,quam natura arteriarum compreſſione nititur expurgare. Ea ferè ex putreſcentibus humoribus coaceruari ſolet, qui febres neceſſariò accendunt, quoties eorum ſubſtantia aut vapor putris in cor irrepit.Quocirca ſyſtole quã diaſtole celerior,putridę febris perpetuũ eſt indicium. Ea celeritas non modò febriũ eſt quas in venis,ſed & earum quas vel in pulmone, vel in iecore, vel in liene,vel in alia quauis particula putreſcẽs humor accendit. Contractationis tarditas eſt,quum non multum excrementi putridi & exuſti ineſt in corpore, nec magna deſideratur expurgatio.Crebritas impuri excrementi copiã augeri teſtatur,quæ idcirco efficitur vt externa quies minima ſit.Raritas contractationis in qua externa quies longa eſt, excremẽta arguit pauca ineſſe fumoſa.

Acceleratæ ſyſtoles cauſa & denunciatio.

Morborum ex pulſu cognitio. CAP. VI.

HÆc verò iam ad artis vſum & exercitationem apertiùs referenda ſunt. Pulſuũ differentiæ & affectum præter naturam, & affectam ſedẽ demõſtrant.Affectùs præter naturam alij primùm ac per ſe,alii ſecundò ex pulſu deprehenduntur. Primùm quidem ac per ſe intemperies omnis tum quæ ſimplex,tum quæ ex humorum eſt vitio: ad hæc plethora,cachochymia vel ſimplex,vel cum putredine,phlegmone,ſcirrhus,obſtructio: qui affectus cæterorum omnium velut principia quædam & continentes cauſæ ſunt. Calidæ intemperiei ſimplicis,qualis eſt ab æſtu aut ab ephemera febre pulſus creber eſt celer ac magnus,ſimúlque æqualis. Eiuſmodi & in hectica febre exiſtit,ſed aliquanto durior.In plethora ſimplici quæ nondum vires premit atque in ſynocho ſimplici non ſolum creber,celer,magnus & ęqualis,verumetiam turgidus, plenus,ac vehemens,quod non niſi robuſtis integriſque viribus obtingat. Intemperies ex humorum putredine,quemadmodum & putrida febris pulſum et iam crebrum,celerem & magnum efficit,ſed inæqualem,nó in multis ſolùm, verumetiã in vnico. Tum quippe ſyſtole celerior eſt quàm diaſtole, vt putris

Qui affectus cuiuſuis præter naturam & partis affectæ proprius ſit pulſus.

ſalige expurgetur: eſt & externa quies breuior, ob quã etiam crebrior pulſus euadit. Inæqualitas aliquantum conſpicua acceſſionis initio, ſed incremento & vigore magis. Phlegmone quæ & inſignis fuerit & in parte nobili, quoniã putredinis calorem cordi totique corpori impartit, febrilem pulſum infert: prætercà verò durum ac interdum ſerrantem & vibratum, quandoquidem partis inflammatæ tenſio peruadit arterias: ſed tamen duriorem ſi phlegmone obtigerit neruoſis partibus, & iis quæ circa membranas, venas, & arterias poſitæ ſũt. Frigida intemperies pulſum efficit rarum, tardum & paruũ, ſicca durũ, humida mollem. Et hæc quidem dum ſimplex illa cõſiſtit. At verò ſi ex humoris cuiuſpiã influxu contrahitur iis quæ dicta ſũt accedit pulſus inæqualitas, maximè ſi in partẽ nobilem humor impingat, ſiue enim obſtruuntur arteriæ ſiue humorũ copia cõprimuntur, ſiue his natura grauata oppreſſaque eſt, inæquales ſiũt, magiſque quum craſſi, viſcoſi & copioſi ſunt humores, quam quum tenues atque pauci. Quę porrò pars corporis affecta ſit noſcitur ex pulſu molli atq. ex duro, qui tenſiuus appellatur ex ſerrãte & vibrato. Mollis enim & affectũ molliorẽ & partẽ carne venis arteriiſque cõopertam affici denunciat, durus verò partẽ neruis mẽbraniſque præditã. Quinetiam partes cordi propinquæ, aut ei vaſis maioribus connnctæ, magis ac celeriùs affectum ſuũ cordi impertiunt: diſtantiores & paruis vaſis copulatæ, minus & tardiùs. Horũ permiſtione ſecũdario noſcetur, qui pulſus in ſingulis morbis exiſtant. Nã inflãmato ſepto tranſuerſo duriſſimus eſt, plurimũ ſerrans aut vibratus & plerũque cõuulſiuus: minus in pleuritide, ceteriſque minus ſi aut inflãmatio, aut ſcirrhus ſit in vẽtriculo, vel in veſica, vel in vtero, inteſtinis, renibus, iecore, liene aut pulmonibus. A peripneumonia pulſus magnus, languidus & mollis ſimul & inæqualis tũ in vno motu, tũ in multis ſæpe etiã vndoſus & dicrotus. In lethargo pulſus illi ferè ſimilis, & huic finitimus in cathoche, niſi quòd æqualis eſt. Epilepſię & appoplexię (quũ præſertim malum inualuit, & facultas grauiter opprimitur) pulſus languidus, paruus, rarus, tardus & inæqualis tũ demũ celer euadit. Conuulſionis pulſus cõuulſiuus appellatur, tẽſus quidẽ vibratus & inæqualis, nõ perinde tamẽ validus ac magnus. Paralyſin paruus lãguidus atq. tardus, nõ nihil inordinatè intermittẽs. Hydropis aſcitæ paruus creber, durus atq. tẽſus: tympanitę lõgus celer, creber, ſubdurus: anaſarca vndoſus, latus ac mollis. Phrenitidis durus atq. idcirco paruus mirè celer & creber, vt proximã ſyncopẽ denũciet: interdum tremulus, aut cũ cõuulſione intermittẽs. Anginę magnus & vndoſus aliquantũ cõuulſiuus. Quum iam ſuffocatio impendet paruus, tardus, creber & inæqualis. Orthopnœæ inęqualis inordinatus creber, tardus ac deficiens: tandẽ verò lãguidus. Phthiſis paruus, lãguidus nõ admodum celer hecticus. Suppurationis hecticus inęqualis & inordinatus. In puris eruptione latus, tardus, rarus & languidus. In cęteris deniq. morbis, ad horũ imitationẽ qualem pulſũ eſſe deceat intelligi poteſt.

Qui pulſus affectã partem oſtendant.

Virium obſeruatio ex pulſu. CAP. VII.

Virium hæc æſtimatio ex pulſu, maximè eſt ad prognoſin momenti.

MAximè autẽ ac propriè viriũ robur atq. conſtantiã pulſus oſtẽdit. Facultatũ quippe omnium princeps atque conſeruatrix eſt vitalis, qua vna conſtante nemo interire poteſt, ex qua & vita omnis, & viriũ robur æſtimari ſolet. Quũ mors futura eſt, huius labantis ſigna apparent aliàs quidẽ multò ante tẽpore, vt quũ illa morbi diuturnitate lãguet lẽtẽque deficit, aliàs non diu ante mortem, vt quũ vitale robur immoderata atque repentina vacuatione vel dolore, vel alio grauiſſimo ſymptomate diſſipatur atque perit: aut quum rupto abſceſſu, vel inopinato humorũ influxu, vel maxima obſtructione ſuffocatur. Itaque

que ſi pulſus cordis ac vitæ eſt nūcius,idē omniū quoq. virium & facultatū index erit.Robuſtus vehemēſq. pulſus ſanis vitæ lōgitudinē,ægrotis ſecuritatē pollicetur:laguidus cōtraria. Vehemens qui tactū euertit, facultatis robur oſtēdit,eóq. malus quo fuerit vehementior.Hic etiā indicat corporis humores tū qualitate tū quantitate laudabiles, ac probè coctos:aut naturā ſemicrudorū (quales in ſalutaribus morbis ſunt)concoctionē vehementer moliri:maximè verò ſi nec ab ira,nec ab exercitatione,nec à vini cibíve vſu immoderato proceſſit. Lāguidus pulſus qui à tactu euertitur,imbecillę facultatis eſt nūtius:ac proinde vel animi defectionē vel ſyncopen demōſtrat,vel vires morbi longitudine debilitatas, vel quauis cauſa diſſolutas,vt inedia,vigiliis,doloribus,animi parhematis,aut vacuatione immodica, vel affectus magnitudine preſſas obrutáſque. Robuſtus ac vehemés pulſus ferè quidē magnus eſt,at non neceſſariò, quemadmodū nec qui iuuenis eſt ac robuſtus magnis ſemper citatíſq paſſibus incedit.Languidus nó omnis paruus eſt,nec omnis paruus languidus. Lethargicis quippe lāguidus quū ſit magnus tamē exiſtit. Vt autē viriū robur certius ex pulſu innoteſcat, triplex ſtatuatur imbecillitatis cauſa:vna quæ ſenſim ac tēpore viriū ſubſtantiā conficit:altera quę repentè diſſoluit ac diſſipat:tertia quæ vel copia illā obruit, vel malignitate extinguit. Sēper quidē pulſus lāguidus viriū imbecillitatē portēdit, quæ verò imbecillitatis cauſa ſit, reliqui pulſus indicant qui lāguido comites aſſiſtunt.Itaque quū vitalis facultas vel intēperie,vel atrophia,vel morbi diuturnitate infirma & imbecilla euaſit,pulſus primū per ſe languidus apparet,deinde etiā paruus citra vllā inęqualitatē,rarus quidē & tardus ſi febris nulla,creber atq. velox ſiqua ineſt. Facta iā imbecilliore facultate pulſus myurus reciprocus,deinde deficiens reciprocus, poſtea myurus nō reciprocus,ab hoc deficiēs non reciprocus & formicās,hinc pulſus abolitus apparens,niſi ex ſyncope fit:omniū tandē extremus fere abolitus,qui ſummis partib. ipſiſq.arteriis iā demortuis ineſt.Quū facultas ex repētina ſpirituū diſſolutione atq.diſſipatione imbecilla eſt,vt per dolores,vigilias,aut vacuationes immodicas,huius euidētes efficientéſque cauſæ præceſſerūt, pulſus ſimiliter initio lāguidus deprehenditur & paruus,creber & celer,minimè tam inæqualis:illa verò iā imbecilliore, vndoſus,vermiculās,formicans,abolitus apparēs,& tandē verè abolitus. Quum facultatis ſubſtātia non ipſa per ſe cōſumitur,ſed vel obſtructione,vel tumore pręter naturā,vel humorū copia & influxu quaſi preſſa & obruta ſuccūbit : atq. etiā quum pernicie vt in peſtilētis febris malignitate extinguitur.pulſus quidē languidus,paruus,tardus & rarus eſt,iſque continuò inæqualis.Tāta quippe inęqualitas animaduertitur,vt qui nūc languidus eſt,mox vehemens appareat:& qui paruus,mox magnus : qui celer,illico tardus:& qui creber,ſtatim rarus. Quo plures magni ac vehementes erunt , hoc minus premetur grauabitúrque facultas , eò verò magis quò plures parui & languidi. Vbi autem magis oppreſſa facultas ſuffocabitur, intercurrens primùm exiſtet: deinde intermittens in pulſuum multitudine. Intermiſſio aut quies quò diuturnior, hoc periculoſior. Diuturna cenſetur quæ tempus excedit duorum pulſuum: breuis quæ citra hoc manet. Iuuenibus periculoſiſſima pulſuum inter-

Validus quid deſignet.

Lāguidus.

Infirmitatis virium cauſa triplex.

Incurrens quid portēdat:& quid intermittēs.

miſſio, minus pueris, minimè ſenibus. Interdum tamen neque iuuenibus ipſis exitialis eſt, quum vel integra valetudine ex arteriarum obſtructione aut diuturno quouis affectu, vt ex aſthmate familiaris exiſtit. Ex vnius pulſus intermiſſione multi ſenes pariter & pueri euaſerunt: at iuuenum ne vnus quidem. Perſeuerans illa diutiùs inopinatam repentinámq. mortem minatur, ipſiúſq. cordis vitalem calorem derepentè extinctum iri: quemadmodum & animalē facultatem apoplexia. Quietis externæ diuturnitas intermiſſioni quidem eſt finitima, hoc tamen diſſidens, quòd breuior ſit citra inæqualitatem, at cū pulſus tarditate: intermiſſio verò cum pulſu celeri & inæquali eſt. Illa quidē arguit vel cordis corpus vel ſpiritum & ſanguinem ſinubus concluſum, vel partem aliquam vicinam ingēti frigore occupari: minus quidem quàm intermiſſio pernicioſa, ſed quæ interdum in repentinam mortem præcipitat. Intercurrēs pulſus eadem quæ intermittens ſignificat, cauſáſq. eaſdem habet: minus tamē periculoſus, quoniam facultas validior decertat cum cauſis noxiis, non autem in intermittente. His ſuccedit intermittens in vno pulſu, qui naturā à cauſis inſalubribus impediri, ſed cum illis nihilominus decertare prodit: deterior quidem & multo periculoſior quàm intermittens in pulſuū multitudine, quoniam natura non ſolùm in quarto aut quinto quoque pulſu, ſed in ſingulis impeditur, ob ídque præſentem mortem denuntiat. Ex hoc genere ſunt caprizans & dicrotus, qui planè oſtendunt aut cordis inæqualem intemperiem, aut fumoſorum excrementorum copiam non omnibus cordis partibus æquabiliter inſidere. Ita enim calidæ partes cum frigidis, aut liberæ cum grauatis contendunt, vt quæ prius leuitate aut calore exiliunt, retrahantur à frigidis & grauatis, maximè quum imbecilla facultas eſt, & arteria dura. Vndoſus & vermiculans facultatis non validæ, viriúmque inſigniter diſſolutarum ſunt indices, quos proximè formicans ſequitur. In iecoris, lienis & cuiuſque viſceris inflammatione atque in ſcirrho, quoniam pulſus durior euadit, nec vndoſus nec vermiculans eſſe poteſt. Neque profectò in hectica febre, neque in tabe aut marcore, etiamſi iam morti proximus ſit æger: at languidus tamen & inæqualis deprehenditur. Myurus in vna diſtentione facultatis imbecillitatem in extenuato corpore oſtendit, & cor ipſum eatenus debile, vt vim & actionem ab ſe iam nequeat ad extremas vſque corporis partes æquabiliter portendere. Hic igitur malus eſt atque ruinam minatur, etiamſi reciprocus ſit. Hoc deterior eſt deficiens reciprocus: & hoc rurſum periculoſiòr myurus non reciprocus. Omnium verò peſſimus atque pernicioſiſſimus eſt deficiens non reciprocus. Fit & interdum myurus ex vitioſa arteriæ conformatione: vt quum arteriæ pars media nudæ cuti ſubiecta eſt, & quæ vtrinque ſunt, altiùs demerguntur. Hic facultatem eò vſque imbecillam oſtendit, vt nequeat arteriam æquabiliter attollere. Tales etiam ſæpe viſuntur initio grauium acceſſionum à frigore inuadentium. Tremulus pulſus qui neceſſariò languidus eſt & paruus, facultatem imbecillam arteriámque mollem renuntiat, cum corporis habitu gracili. Conuulſiuus non admodum frequens occurrit. Hos tanquam poſtremi excipiunt abolitus apparens, & verè abolitus, facultate quidem iam prorſus extincta. Quocun-

Quid caprizans & dicrotus.

Vndoſus & vermiculās

Myurus.

Tremulus.

cunque autem genere ordinatus ſit pulſus, fidus exiſtet, inordinatus verò infidus. Proinde bonus pulſus ordinatus certiſſimus eſt & optimus, malus ordinatus peſſimus, & inordinato malo deterior.

Ordinatus & inordinatus.

Quid vrina, vtque humorum partiúmque affectus demonſtret.

Capvt viii.

Qvvm corporis excrementa aut affectarum partium aut peccantium humorum portio quædam ſint, aut ſaltem ex his deſectę reliquiæ, quæ illorum ſit conſtitutio certò referunt, atque in demonſtratiuis ſignis primas tenent. Vna autem vrina omnium maximè de toto decedit ſignificationem in primis generalem ſortita. Eſt enim vrina ſerum vehiculúmque ſanguinis renum vi ſecretum. Vt in lacte dum concreſcit, ita & in ſanguine ſerum à craſſiore terrenáque ſubſtantia ſeiungi ſecerníque animaduertitur: quod idcircò ſanguini permiſcebatur, vt hunc fibrarum copia iam craſſum ac lentum dilueret, & tanquam vehiculum per venas tenuiſſimas in corporis extrema deduceret. Oritur quidem ſerum ex potu, aut ex liquore quocunque cibus ſolidior diluitur, & ſine quo vix quicquam emolumenti corpus ex cibi benignitate perciperet. Hac ratione potus cunctis animantibus apprime conueniens & neceſſarius, aliis quidem vt volucribus, quæ haudquaquam meiunt, parcior, aliis vt hominibus & quadrupedibus liberalior. Ventriculi concoctione liquor totus cibo permiſcetur, totáque cibi vis in liquorem confertur dum vna fiat æquabilis ſubſtantia, cui chylo nomen eſt. Hunc flexuoſo per inteſtina prolapſu exugunt meſenterii venæ, & quicquid ineſt vtilioris ſubſtantiæ id omne eripiunt, potúque tanquam vehiculo ſubuehunt ad iecoris portas. Quum dein ex chylo factus ſanguis eſt, vt melancholia in liene, bilis flaua in proprium folliculum, ita & vrina (proprium iecoris, quemadmodum & alui fęx ventriculi & inteſtinorum excrementum) iam inutilis & ſuperuacanea è gibbis iecoris renum vi per venas emulgentes allicitur. At non vniuerſa: portio enim cum ſanguine in corpus diſtribuitur, quæ quum vectionis munere perfuncta eſt, aut ſudoribus exhauritur ac diffluit, aut qua via proceſſerat, eadem tracta relabitur in renes & in veſicam. Itaque non è iecore ſolùm, verumetiam è venis tum maioribus tum minoribus & è corporis mole vrina prolicitur: quod apertè ſentiet quiſquis biduum triduúmve nullo aut parciſſimo potu tranſegerit. Ea autem ſi nec immoderato potu diluta, nec aliena permiſtione conſperſa ſit, manifeſtò humorum qui in iecore maioribúſque venis, obſcuriùs verò eorum qui tum in minoribus, tum in partibus ferè ſingulis inſunt notam exhibet eorúmque conſtitutionem indicat. His enim tantiſperdum vrina permiſcebatur, eorum omnem affectionem, omnem qualitatem contraxit aſciuitque ſibi, & núc quaſi deſecta portio quæ ipſorum conſtitutio ſit coram proponit pla-

Quid vrina Græcis οὖρον appellata.

Vrina materia.

Cauſa effectrix.

Quarum partiũ characterẽ impreſſum & inuſtam notam vrina referat.

númque facit. Quocirca ſi vel viſcera, vel maiores venæ, vel caput, vel pulmones, vllåve corporis pars morbo tenetur, quoniam hæc affectionem humoribus in ſe contentis impartit, vrina profectò quæ ſanguinis & humorum comes eſt, eiuſdem quoque particeps erit, & profuſa affectionis notas referet, propriáque eius ſigna dabit. Sed & partium per quas illabitur, vt renum, vt vreterum, veſicæ ac penis affectus repræſentabit. Nam tametſi non diutiùs in his ſubſiſtat ac hæreat, ab illis tamen ſordes & inquinamenta (ſi qua inſunt) præterfluens corradit ſecúmque rapit. Quocirca partium quas attingit omnium affectus illa oſtendit. An verò cum affectu quæ etiam pars affecta ſit certò & apertè referat, poſthac diligentiùs ſcrutabimur. Hæc porrò humorum partiúmque vitia demonſtrat vel ſua chymoſi, vel puritate, vel quantitate, vel colore, vel odore, vel contentis: quorum ſignificationes ſigillatim deinceps oratione proſequemur.

Quæ obſeruanda antequam certa de vrinis ſententia feratur.

Cap. IX.

Cur aliàs turbetur, aliàs non turbetur vrina.

Immutatur vrina tum aſſumptis, tum renum veſicæque vitiis, tum venarum reliquique corporis affectibus.

EXCIPIENDA vrina eſt à ſomno prima & expleta concoctione cibi, eáque vniuerſa, quod pars nulla dilucidè poſſit notas omnes exprimere. Matula alba ſit & pellucida, qualis ferè vitrea eſt, oblonga ne diuulſam hypoſtaſin exhibeat, & magna quæ totius vrinæ ſit capax. Obturetur procul à ſole, à frigore, & à flatu, ne vel turbetur, vel craſſeſcat: quieta nulláque agitatione reſideat dum ſenſim refrixerit, nec tamen ſupra ſex horas aſſeruetur, ne quam corruptionem ſubeat. Si fortè vel frigoris vi vel ſponte ſua craſſeſcat turbetúrque, igne leni diſſoluetur atque declarabitur, nulla agitatione, ne diſſipetur hypoſtaſis, quam ne ignis quidem extenuare aut colliquefacere ſolet. Quid autem cauſæ ſit cur interdum tum craſſæ, tum tenues vrinæ ne vel ingenti frigore quidem, interdum verò temperato etiam loco turbentur, non niſi ad inſitum vrinæ calorem referri poteſt, qui vt hypoſtaſin, ita & cæteras partes locis diſponit diſtinguítque, quem conſtat aliàs languidum, aliàs valentem eſſe. Vrinæ inſpectio in loco ſit nec obſcuro, nec nimium lucido, nec Solis radiis colluſtrato, ſplendórque luminis in matulam deſuper quàm tranſuerſum potius incidat. Hæc autem in vrina veniunt conſideranda, chymoſis, perſpicuitas & puritas, quantitas, color, odor, contenta: in quibus omnis eſt interiorum affectionum ſignificatio, tam quæ ſecundum naturam quàm quæ præter naturam exiſtunt. Illa verò aliàs ex aſſumptis rebúſque externis, aliàs è renum veſicæque ductibus, aliàs è venis aut è reliquo corpore proficiſcuntur atque manant: ita enim tribus ex cauſis manifeſtæ qualitates imprimuntur in vrina. Potus immoderatus præſertim aquæ aut vini albi tenuis, copioſiorem vrinam profundit, eámque tenuem & crudam: & quæ quoniam præ-

pro-

properè perlabitur ac præterfluit, nec partium nec humorum affectiones nec qualitates expreſſas exquiſitè refert. Non pauca etiam vel mediocri vſu vrinam colore inficiunt, vt crocus, caſſia, rheubarbarum, ſenna, rubia maior: quædam alieno illam odore perfundunt, vt allium, & terebinthi lachryma. Horum enim qualitates quum ſint præter naturam, pariter cum excrementis, præſertim verò cum vrinis amandantur ac defluunt. Peruertunt igitur propriam vrinæ indicationem, vt neque morbus neque interior vlla conſtitutio præſentibus his certa prodatur. Sic vrina morborum nuntia externarum rerum nulla permiſtione inquinetur, omníque earum qualitate vacet. Quinetiam ſi vel vlcus, vel abſceſſus in renibus, aut in veſica, aut in vreteris, aut in pene ineſt, vrina craſſior euadet ac turbidior, eáque vel puris permiſtione alba, vel cruoris perfuſione rubra: quemadmodum ſæpe aut arenulis aut filamentis variè conſperſa. Et hæc renum veſicæque vitia vrinas plerumque efficaciter immutant. Quæ verò nec rerum externarum qualitate, nec renum veſicæque labe inquinata fuerit, ea certius venarum reliquíque corporis demonſtrat affectus. Cauendum igitur ne aut res externæ, aut renes te fallant. Quod ne fiat, qualitatum quæ cernuntur in vrinis cauſas in tres vbique partiemur differentias, in externas, in eas quæ ductuum, & in eas quæ totius ſunt corporis. Hac enim obſeruatione atque diſtinctione, certa veráque vrinarum ſignificatio haberi poteſt.

Quæ vrina ſit optima, vtque ſexu, temperamento & ætate mutetur.

CAPVT X.

OMNIVM autem prima inſpectanda & cognoſcenda eſt vrina optima, quæ cæterarum quaſi lex ſit & regula. Talis ſubſtantia mediocri eſt, nec aquæ modo tenuis, nec vt iumentorum craſſa: clara non turbida: colore ſubaureo atque flauo, quem hîc extremorum medium collocamus. Quantitate media & heſterno ſuperiorúmque dierum potui reſpondens, aut aliquantùm parcior, quod potus nonnihil in corpus abſumatur. Hypoſtaſis in hac ſubſidet alba, læuis & æqualis, in acutum faſtigiata, ea ratione quæ poſthac exprimetur. Neque craſſum quicquã ſubeſt, neque bulla, neque filamentum, neque eorum quicquam quæ inter mala referentur. Hæc non modò inculpatam omnem naturæ concoctionem, ſed & integrã corporis valetudinem indicat, viriq. ſummã temperiẽ eiúſq. ætatem floridã: non enim alij cuiquam vrina talis obtigerit. Nam mulieris etiamſi temperatiſſima ſit & ætate florens, vrina non parum ab hac deficit. Subſtantia quippe non (vt quibuſdam placuit) tenuis, ſed apertè craſſiuſcula eſt, neque vt viri pura & pellucida, ſed aliquantum turbida & multis innatantibus impura. Huic enim plura quàm viro ſuperuacanea in vteri veſicæque ſedes confluunt, quæ vrinis plerumque permiſcentur. Color ex albo liueſcens non modò cruditatis, ſed ſexus præcipuè index. Horum proportione hypoſtaſis co- *Mulieris vrina qualis.*

pioſior quàm viris, craſſior & albior. Qui ſæpè & ſeduló maris ac fœminæ vrinas inter ſe contulerit, eas tandem internoſcet oculorum conſuetudine. *Puerorum.* Infantium & puerorum vrina albior quidem, ſed craſſior & copioſiore ſedimento quàm ætate florentium. Calor enim tametſi in illis plurimus ineſt, quoniam tamen humoris copia obtunditur, quas dixi vrinas producit. *Senum.* Senum alba, tenuis, hypoſtaſi pauca, cruditatis & imbecillæ concoctionis nuntia, quòd in illis paucus & imbecillus ſit calor. Horum exemplo minimè arduum ſit coniicere qualis eſſe debeat vniuſcuiuſque temperamenti, & quantùm ab optima quæque diſtet. Itaque cuiuſpiam vrina propoſita, ex ſexu & temperamento tum inſito tum aduentitio, & ex ætate coniiciendum & æſtimandum qualiſnam eſſe debeat ea naturalis: vt ſi quando offeratur alia, recordatione illius planum ſit & in promptu, eáne præter naturam ſit, quantúmque à naturali abſit. Antequam verò de morbo ex vrina iudicetur, æſtimandum quod quis vitæ genus paulò antè ſit ſequutus. Nam exercitatio vehemens, vigiliæ, animi excandeſcentia, inediæ, calidiorum ciborum eſus vt inſitum calorem, ita & vrinas inflammant eáſque bilis permiſtione coloratiores reddunt cum paucis contentis: quemadmodum & aër vel à regione, vel ab æſtate, vel ab alia quacunque cauſa exæſtuans. Contrà verò otium, ſomnus multus ac profundus, inertia, crapula, frigidorum ciborum eſus albas, craſſas vrinas, contentáque multa atque cruda proferunt: quemadmodum & aër vel à regione, vel ex hyeme, vel quauis ex cauſa frigidior. Sine horum animaduerſione parum firma futura ſunt de vrinis iudicia, nec quæ ſanorum ab iis quæ ægrotantium ſunt facilè queant internoſci.

Vrinæ copia & paucitas quid indicet.

Cap. XI.

VRINA ſi mediocri ſit copia, moderatam ſeri abundantiam arguit, proindéque naturam tum rectè valere, tum omnia conuenienter adminiſtrare. Multa verò atque copioſa interdum ex immoderato potu vini tenuis vel aquæ, aut ex diureticis medicamentis aut vi frigoris, aliáve externarum rerum importunitate obtingit. Interdum vitio renum, qui vi maxima ex omni corpore ſerum proliciunt aſſiduoq. profundunt, præſertim ſi ardentis viſceráque ipſa exurentis febris æſtus collectam materiam liquauerit, quæ multa in eos deferatur: appellatur ea affectio diabetes à celeri vrinæ tranſitu, in qua admodum multa exuperat, eáque ferè alba, tenuis & ſine hypoſtaſi. Interdum ex interiore affectu prodit, vt quum ingens aquarum copia quodam loco iamdiu coërcita erumpit, aliàs quidem ab hydrope, aliàs à multa cruditate aquoſa quæ circum viſcera fluctuabat. Hinc ſi quidem quodam impetu aut naturæ vi contendit in renes perinde atque in ſpontanea vẽtris perturbatione. Tota huic origo ex victu eſt, quoniam nihil poteſt è corpore manare, cuius materia non aliquando fuerit immiſſa. Ea vacuatio tametſi vires aliquantum debilitat, ventriculum tamen & abdomen

quaſi

quaſi pondere leuat, neque corpus reliquum extenuat. Quinetiam corporis humorúmque moles nonnunquam liqueſcit dilapſáque diffunditur in vrinas: quo modo obſeruauimus bibulum quendam opimo corporis habitu, diebus circiter octo ex ingenti corporis mole, in magnam gracilitatem citra vllam vim morbi collapſum. Id etiam caloris aut colliquantis febris vi fieri proditum eſt: túmq. vrina multa non tamen tenuis & alba cernitur, ſed flammea, vinea, aut paſſea, cui etiam pingue & oleoſum quiddam innatat. Atque hoc hecticæ febris eſt initium. Vrina pauca quæ neque potus penuriam, neque ſicciorem victum, neq. auſterum craſſúmve potum, neq. nimios ſudores aut copioſam alui deiectionem, neque multos labores conſequatur, morbum oſtendit, eúmq. ferè in vrinæ ductibus. Obſtructio aut tumor præter naturam renum hanc plerunque efficit, túmque his ſenſus quidam grauitatis ineſt, aliáq. ſignificatio ex contentis conſpicua. Si obſtructio ex calculo aliáve cauſa vtrinque circa vreteras eſt, dolor vehementer affligit, iſque fixus vt in nephritide. Si veſicæ ceruix quouis modo impedita eſt ſiue tuberculo, ſiue pituita craſſa, ſiue calculo, difficilis eſt emictio, aut etiam vrina ſupprimitur, cum pubis & perinæi dolore, multáque ſubſident aut volitant in vrina. Quæ citra hæc pauca redditur, à craſſo & viſcido fit humore, qui difficilè ſecernitur ac permeat, eáque tum craſſa exiſtit. Febris vehementia nonnunquam vrinam cohibet, túmque & calor & alia febris ſigna comitantur. Sanis etiam parcior fit vrina, quum potus in corporis nutrimentum faceſſit, quod extenuatis & ex morbo conualeſcentibus frequens eſſe ſolet.

Vrinæ paucitas vnde.

Odor vrinæ quid denuntiet.

CAP. XII.

VRINÆ odorem obſeruare fœdum eſt ac planè ſordidum, medicíque dedecet dignitatem. At plerunque velimus nolimus teter vapor odoratum ferit, maximè quum vrina adhuc calet aut admota igni eſt concalfacta. Odoris ſuauitatem vix ſperare licet ab vrinis, niſi vel terebinthina, vel moſchi, vel ſilphij, vel odoratioris medicamenti vi affletur. At moderatio ſæpè è ſanis ac bene conſtitutis corporibus eſt. Fœtor interdum aſſumptorum, vt putris caſei, vt alliorum qualitate cõtrahitur: interdum è renum aut pudendi vlcere, ac tum vrina alba craſſáque eſt cum hypoſtaſi purulenta: ſi è veſicæ calculo exiſtit, craſſior mucus ſubſidet in vrina eáque cum dolore redditur. Fœtida verò vrina ex ſuperioribus locis profluens ſiue rubra turbidáque ſit, ſiue vt interdum contingit tenuis ac perſpicua, alias cum febre, alias ſine febre, putredinis ſemper eſt index: eáque putredo in humoribus, aut in partium ſubſtantia conſiſtit. Si recens eſt fœtor & repentè natus in vrina craſſa ac turbida, humor: ſin vetus ac diuturnus in vrina tenui ac perſpicua, partis cuiuſdam ſubſtantia putreſcit. A criſi quæ fœtida meiitur, diu apparet decretorio, copioſáque fluit, ac mox ſuccedit ægro leuamen.

Quid ſignificent ſinguli vrinæ colores.

CAP. XIII.

VRINARVM hi maximè colores obſeruandi, albus, ſpiceus, citrinus qui omnium verè medius eſt, aureus, croceus, ruber, paſſeus, viridis, cæruleus, liuidus, & niger. Horum duæ ſunt effectrices cauſæ, viſcerum corporíſque calor, & alieni humoris permiſtio. Etenim labor, inedia, æſtus, febris & quæcunque cauſæ corpus concalfaciunt, vrinam pariter colorant, eóque magis quo vehementiores fuerint: & vrina quæ diutiùs in corpore ſubſiſtit, & quæ longè à paſtu meiitur, prioribus coloratior exiſtit. Quinetiam bilis irruens in venas ſerò permiſcetur, ídque (vt in ictero) flauo citrinóve colore inficit, quod & de alio quouis humore ſtatuendum. Differt autem color ex ſimplici intemperie profectus, ab eo quem humoris permiſtio tulit: ille ſiquidem vix vnquam rubrum ſuperat, conſiſtítque in vrinæ ſubſtantia tenui aut mediocri, hic verò ad omne genus pertinet & extenditur, redditque vrinam aut turbidam aut craſſam. Itaque citrinum vrinæ colorem temperatus moderatúſque calor efficit in homine temperato & ætate florida. Citra medium quicunque ſubſiſtit, imminuti caloris & cruditatis eſt nuncius. Vrina alba ſi ſimul tenuis & perſpicua veréque aquea eſt, niſi ex tenui & copioſo potu genita ſit, aut ſummam renum vel meſenterij iecoríſque obſtructionem, aut ſummam coctionis imbecillitatem denuntiat ab extrema iecoris & ventriculi intemperie frigida profectam. Sæpe etiam per febres ardentes cum bilis in cerebrum rapitur, ſubalbida apparet & delirium prænuntiat. Alba & craſſa ſi pariter perſpicua eſt vt cornu (glauca & charopa appellatur) pituitæ mucoſæ dominium oſtendit: ſi obſcura (lactea hæc eſt) craſſæ viſcoſæque pituitæ exuperantiam. Hæ ſi diutiùs apparent, frigidos diuturnóſque morbos portendunt. Ab his eſt ſpicea, quæ minorem cruditatem oſtendit, & calorem temperato finitimum. Citrina omnium mediam ſedem ſortitur. Supra hanc ſunt aurea, crocea & rubra: quæ omnes calorem præter modum increuiſſe ſignificant: atque ſi puræ hæ ſunt ac perſpicuæ, puram ſimplicémque intemperiem, ſin craſſæ ac turbidæ, humorum vitia permiſtionéſque referunt. Rubra ſi perſpicua fuerit, ardens flammeáque dicitur, iecoris exuperantem calorem, ſed etiam ardentem febrem denuntiat: ſin craſſa obſcuráque eſt ſiue cum febre, ſiue citra hanc contingat, flauæ, aut vitellinæ, aut rubræ bilis permiſtionem. Huiuſmodi ferè apparet inclinantibus febrium acceſſionibus: at maximè quum iecoris ſubſtantia vitiata eſt à phlegmone aut ab exquiſito ſcirrho, vt in hydrope: aut quum vel illius, vel folliculi fellis ingens eſt obſtructio, ob quam bilis in venas & vrinas confluit, háſque eatenus inficit, vt ſi linteum immergas, citrinum colorem planè referat, perinde atque epoto rheobarbaro: hæc aut præſentem icterum, aut mox futurum portendit. Ea igitur ratione ardens flammeáque vrina ab ea quæ ex bilis permiſtione aut crocea aut coloratior euadit, diſcernitur. Cruenta vrina ſiue duntaxat recentis carnis loturam ac veluti ſaniem, ſiue puriorem ſanguinem repræſentet

χρῶμα ὑπόπυῤῥον ϗ μήλινον ſeu μέλινον, quid indicet in vrina.

λευκὸν ϗ διαφανὲς οὖρον, id eſt, diluta, alba & tenuis.

Alba ſaturatior.

ἀλευκόχρουν, Gallis lonſche, ὠχρὸν, pallida.

πυῤῥὸν, ξανθὸν ϗ ἐρυθρόν.

ὑπέρυθρον, diluta rubra, ſeu rubida.

οἰνωπὸν, vinoſa & rubicunda, ſeu rubra ſaturata.

ὑφαιματῶδες, ſubcruenta vrina.

præſentet, quum planè refrixerit, quaſi grumum concreti ſanguinis deponit. Ea fit renibus attritis atque reſeratis eorum venis, è quibus ſanguis mox emanat, idque ferè calculi pondere. In errore verſantur qui hanc etiam iecoris imbecillitati tribuunt: vix enim intelligi poſſit ſanguinem alicunde cum vrina præterlabi citra renum affectionem Itaq. ſi nec lumbis nec renibus caſu ictúve contuſis cruenta vrina redditur, ea ex calculo renes obterente, præſertim quum vehementior ſubitur exercitatio, proficiſcitur. Hanc ſæpè turbida & nigricans præcedit, quę impendentem nephritim præmonſtrat. Rubræ vrinæ ſuccedunt vinea & paſſea vuæ nigræ perſimiles, quæ vel ſanguinem vel bilem præaſſari & in atram deuergere indicant. Viridis, praſſinę bilis aut ęruginoſę copiam & permiſtionem: veneta verò ſeu cærulea: deinde etiã liuida ſeu plumbea, niſi è plagis & verberibus ſint, aut melancholię dominium atque permiſtionem, aut natiui caloris extinctionem. Omnium extrema eſt nigra, quę ſi ex rubra & viridi proceſſit, ſummum incendium & bilis atræ perfuſionem: ſin verò ex cærulea & liuida, extremam caloris extinctionem demonſtrat. Eſt tamen & quum vrinæ eiuſmodi criſi quadam profundantur, cùm in acutis, tum in diuturnis morbis & melancholicis. Id verò decretorio die fit, facili tolerantia, & in laborantis ſalutem.

θολερὸν μελανίζον καὶ ζοφῶδες.
πράσινον.
χλωρὸν καὶ πελιδνόν.
μέλαν.

Quid vrinæ ſubſtantia in morbis oſtendat.
CAPVT XIV.

VRINÆ chymoſis & ſubſtantia in liquore ſpectatur, cuius differẽtiæ ſunt tenuis, craſſa, mediocris. Tenuis ſub iis duntaxat coloribus inueniri poteſt qui ad rubrum procedunt, ſub albo, ſpiceo, aureo, crocco ad rubrum vſque: nunquã enim cærulea, liuida aut nigra tenuis apparuit. Craſſa nulli non colori permiſcetur: nam vt in nigra ita etiã in alba craſſities interdũ ineſt. Itaque tenuis quæ neq. immoderato potu neque alia externarum cauſarum importunitate facta ſit, renum & vreterum obſtructionem ſequitur, quæ cum liquore nihil craſſi prætetlabi ſinit, qualem ferè in nephritici doloris vehementia notãt, quum vreteris caput calculo obſeratur. Sequitur & nonnunquam imminutã concoctionem natiuíque caloris penuriam ex intemperie ſola citra humorum vitium: tam exiguus interdum calor eſt, vt aquam aliúmve potum talem elabi ſinat, qualis acceptus fuerat, atque hæc cruditas extrema eſt. Natiuus noſter calor alimentum humoréſque concoquens primum quidem & maximè ſubſtantiæ mediocritatem molitur, cui dein pro partium natura colorem addit, proinde ex ſubſtantia magis quàm ex colore concoctio ſpectatur. Qua ratione dixit Hippocrates, Quoad vrina ruffa tenuíſque fuerit, crudum morbum ſignificat. Mediocris vrinę ſubſtantia vegetum calorem, exquiſitam concoctionem ventriculi, iecoris atque venarum oſtendit, hac rationę in tribus illa mediis coloribus conſiſtit, in ſubaureo, aureo & crocco. Craſſa vrina niſi ex laxioribus patentioribúſque viis vrinæ profluat, oppreſſi caloris atque cruditatis ſoboles eſt: non quòd calor inſitus intemperie, ſed crudorum humorum exuperantia prematur. Vtraque tum craſſa,

τὸ πάχος ἐστι. λεπτὸν μέτριον παχύ.

tum tenuis concoctionem tandem ſubſtantiæ mediocritatem adipiſcitur. Ad craſſam vrinam pertinent pinguis & oleacea, non ea quidem cui pinguedo telis araneorum ſimilis innatat, ſed ea cuius ſubſtantia lentore & craſſitie oleum adipémve liquefactum repræſentat, & quæ commota grauis lentáque, vt oleum apparet. Hæc vel phthiſi vel hectica febre, vel hydrope corpus liqueſcere demonſtrat.

Vrina perſpicua & turbulenta quid ſignet.

Capvt xv.

Perspicva atque clara vrina eſt quam viſus acies facilè penetrat. Turbulenta & obſcura, per cuius medium non videmus. Quantùm autem turbulenta diſtet à craſſa, & tenuis à perſpicua, hinc diſcitur quòd & oui candidum & oleum, & vitrum liquefactum, & vinum ſubnigrum verè craſſum ſit, non tamen turbidum, ſed planè perſpicuum. Quòd etiam vinum album & tenue plerumque turbulentum ſit: quémadmodum & aqua è vino ſtillatitia tenuiſſima quum ſit, interdum tamen obſcura turbulentáque cernitur. Quò ſit autem res dilucidior & fructuoſior, turbulentas vrinas in tres ordines differentiáſque ſecernemus. Vna turbata eſt quæ externi frigoris vi talis euaſit. Hæc omnium denſiſſima & obſcuriſſima, matulam letore quodam albo ſumma præſertim corona inficit, quæ calore promptè declaratur priſtinúmque ſplendorem recuperat. Quòd autem vrina vna quàm altera faciliùs difficiliúſve, quædam vix vnquam turbetur, id ad illarum conditionem referendum eſt: ſed externum quoque frigus non paruam vim ad perturbationem obtinere argumento eſt, quod loco calido nulla conturbetur, ſed qualis emicta eſt talis ſeruetur. Altera verè turbida eſt, cuius ſubſtantia atque liquor vel ex ſeſe vel ab interiore quadam permiſtione craſſeſcit: eiuſmodi à purulentis renibus profluit. Hæc calore diſſolui non poteſt, multáque habet innatantia corpuſcula, quæ quiete ſubſident cum hypoſtaſi craſſa, & plerumque reliqua mox vrina expurgatur atque inclareſcit. Vino ea comparatur quod fæcis permiſtione turbidum eſt. Tertia iam cœpit recepto nomine confuſa appellari, in qua nihil innatare manifeſtò deprehenditur, ſed eſt tota ſui ſimilis, nec tamen hypoſtaſin, nec aliud quicquam (etiam ſi diutius quieſcat) deponens quo magis inclareſcat: igni omníque calore manet indiſſolubilis. Vino confertur quod vetuſtate coaleſcens, aut tonante fulgurantéque cœlo mutatum & vappa factũ, omni ſplendore nitoréque deſtituitur. Perſpicua vrina integram perfectámque concoctionem, humorum bonitatem, & natiui caloris ſummam vbertatem oſtendit, cuius vis etiam in vrina permanens hypoſtaſin tandem ſecernit & diſtinguit. Quę frigoris vi mutatur, poſteáque calore reſtituitur ſibi, admodum leuis eſt ſignificationis, niſi fortè quòd per acutos morbos quum primùm apparuerit creditur concoctionis rudimentum habere, quia ſcilicet morbi initio tenuis non facilè cogitur, poſtea craſſamentum nacta faciliùs turbatur. Verè turbida plerumque ex renum aut veſicæ affectu manat: in quibus vel humoris eſt copia, quem vrina ſecum rapit, vel vlcus

ſimplex

Marginal notes: [Greek, illegible] — *turbulenta vrina.*

ſimplex è quo cruor, vel ſordidum è quo ſanies, pus aut mucus profluit: horum quippe colluuione vrina craſſa turbidáque redditur. Quocirca grauioribus nephriticis doloribus quicunque ſunt opportuni, his vrinæ vix vnquam claræ meiuntur. Turbida quæ citra hos affectus fuerit, craſſorum humorum copiam in venis horúmque effuſionem renunciat, quos difficilè coquit calor inſitus. Hinc & morbi diuturni contumacéſque & capitis dolores fiunt, de quibus Hippocratis eſt ſententia. Quibus vrina turbida qualis iumentorum eſt, iis capitis dolor vel adeſt vel aderit. Perſeuerans autem diutiùs, aut veternum, aut lethargum minatur. Sæpè etiam vrina repentè turbida euadit, quum ſolutis obſtructionibus apertíſque viis craſſior materia diu cohibita excidit è liene, iecore, renibus aut venis maioribus: quod ferè ſanis poſt exercitationes, ægrotantibus poſt morbos obuenit: maximè verò in criſi diuturnarum febrium quales quartanæ ſunt, & in lienis iecoríſque morbis, & in abſceſſuum eruptione. Omnis autem eiuſmodi commodè emanare ſolet cum alleuatione corporum. Quinetiam vrina rubida citrináve & ſine ſedimento, qualis per febrium tum continentium tum intermittentium initia redditur & quæ ſimpliciter cruda nuncupari ſolet, turbida quoque nondum autem confuſa cenſetur: hinc quippe facta eſt, quòd humor crudus & ſuperuacaneus aut è venis, aut è liene, aut è iecore, perinde atque in ictero proſiliens, in ſanguinis ſerum ſe inſerat. Confuſa porrò vrina nunquam renum, aut duntaxat viſcerum, at venarum ſemper affectibus ſuccedit. Ea non crudorum humorum exuperantiam, ſed propriè ſanguinis & humorum qui in venis ſunt maioribus confuſionem, corruptionem & putredinem portendit, eámque ferè malignam: quandoquidem putredo omnia permiſcet, confundit atque perturbat. Quocirca in ſolis continuis febribus iíſque periculoſis & malignis ea deprehenditur. Ex his autem intelligi velim vrinam quæ vel nullo renum vitio ſit inquinata, non ſemper ſanguinis & ſuccorum eius conditionem oſtendere. Ea quippe nonnumquam citrina, craſſa & turbida meiitur, & qui nihilominus tum detrahitur ſanguis exquiſitè purus & rubicundus exiſtit. Id perſæpe & in quartana, & in tertiana intermittente, atque etiam in ictero cernitur, quibus bilis ſuperuacanea aut è iecore aut ex eius folliculo, ex aliíſve ſedibus prorumpit in venas, neque ipſi ſanguini ſed eius duntaxat ſero permiſcetur. Atque hic turpiter errant qui ab vrina craſſa & rubra protinus mittendum ſanguinem eſſe pronunciant. Eſt & nonnumquam vrina & colore & ſubſtantia & ſedimento ſecundùm naturam, quum tamen detractus ſanguis tum colore, tum ſubſtantia vitioſus apparet. Id ferè contigit in ſtatu & ante criſim continuarum febrium, quum perfecta eſt vrinarum concoctio, nec dum tamen natura vllam eſt noxij & peccantis humoris vacuationem molita. Hæc ſunt quæ prima vrinarum inſpectione ex quantitate, ex odore, maximè verò ex colore, ſubſtantia & perſpicuitate animaduerti percipíque poſſunt, etiamſi nondum quicquam in vrina ſubſederit: ſed quæ, vt monui ſummo ſint prudentíque iudicio diſcernenda. Nunc de contentis tranſigendum.

ἀνατεταρα-γμένον οὖρον *turbata.*

ὑπέρυθρον ἢ ὑπόπυῤῥον.

συγκεχυ-μένον οὖρον *confuſa & perturbata.*

Documentum notabile.

Ex iis quæ vrinæ permiſcentur.

CAP. XVI.

Περὶ τῶν ἐμφερομένων τοῖς οὔροις καὶ τῶν συνεξερχομένων.

EORVM quæ vrinæ permiſcentur, alia per ſummam vrinam innatant, alia volitant per mediam, alia in infima ſubſident. In ſummis prima eſt corona, quæ ſupremam faciem ambitu cingit. Hæc in vrina quæ æquabilis & vbique ſui ſimilis ſit, dignoſci vix poteſt, facilè verò in ea cui partium diſſimilitudo quędam ineſt, aut humorum exagitatio. Etenim pars vrinæ ſumma tenuiſſima quum ſit, mutationi magis eſt opportuna, ac ſæpe multa vel colore, vel ſubſtantia ſubiicit oculis, quæ nondum in reliquo vrinæ humore cerni poſſunt. Corona ferè docet qualis in vaſis maioribus ſanguis habetur: nam tenuis & alba dilutum ſanguinē & ſero tenui perfuſum oſtendit: craſſa & alba pituitoſum, citrina naturalem: crocea bile multa eáque flaua conſperſum: rubra & ardens feruidum & accenſum: viridis bile praſſina vel æruginoſa: cærulea & liuida naturali melancholia vel atra bile inquinatum, aut hunc certè in eorum humorum naturam corruptione mox abiturum. Quocirca harum poſtremæ vel melancholicum morbum, vel epilepſiam deſignant.

στεφάνη.

ἀφρῶδες οὖρον, *ſpumans vrina.*

Spuma multa citra vrinæ agitationem innatans, flatus plurimos in corpore vagari, ventriculum & inteſtina diſtendi, colicum dolorem imminere, ídque vel fructuum vel leguminū immoderato eſu, vel inſiti caloris imbecillitate. Ea ſi magnis bullis diu perſeueret, craſſos & viſcoſos humores ex hiſque obſtructiones indicat: at ſi leui cauſa hæ bullæ rumpuntur atque diſſoluuntur, tenuem flatum tenuéſque humores. Si bullæ paruæ & exiguæ per vrinæ coronam diſpoſitæ ſunt, capitis dolor adeſt: cephalalgia quidem ſi coronam omnem, hemicrania verò ſi illius ſolùm medietatem occupent: acriórque dolor erit ſi aureæ ſint & citrinæ, mitior ſi albæ & pallidæ, diuturnus verò ſi diu permaneant.

πομφολυγῶδες, *bullans vrina.*

Quæ porrò media vrinæ facie conſiſtunt, pacati doloris ſunt indices. Quum enim ſummam vrinæ partem teneant, ipſum quoque caput in homine ſummum dolore obſideri teſtantur, ídque vel a flatu, vel ab humore, cuius ſpeciem bullarum color exprimit. Bullæ granis ſãguinis ſimiles in corona ſitæ, ſi dum verſatur & agitatur vrina, deorſum verſus depulſæ, mox in coronam reſiliunt, deſtillatio è capite vel in pulmones, vel in ventriculū, vel in ſcapulas, vel in alias ſubiectis ſedes procumbit, cuius vis & natura ex colore vrinæ coronæ atque bullarum intelligitur.

ἡ ἐπίστασις λιπαρά.

Pinguedo per ſumma innatans telis araneorum ſimilis, hominem, inquit Hippocrates, tabe conſumi ſignificat. Niſi enim renum colliquatio & fuſio quædam in cauſa ſit, corpus vniuerſum vel febre ardente, vel phthiſi, vel hectica febre liqueſcit. Diuulſa quaſi olei puncta innatantia alterutrum ſimiliter, ſed inefficacius denunciant. Nonnunquam tamen animaduerti ex epoto oleo hæc cum vrina fluxiſſe. Quo autem faciliùs illa diſſipantur, eo morbum leuiorem, contumaciorem verò quo diutiùs perſiſtunt. Volitant porrò & interdum ſubſident corpuſcula quædam vel farinæ craſſiori, vel ſquamulis, vel furfuri ſimilia.

τὰ πιτυρώδη, *furfuroſa quædam.*

Quibus in vrina craſſa quędam furfuri ſimilia exeunt, iis veſica ſcabie affecta eſt. At ſi hæc in vrina tenui apparēt, flāmeū & colliquātē

febris ardorem dẽnunciant, ob quem & venarum ſanguis retorretur, τὰ πιτυρώδεα.
& earum ſubſtantia incendio peruſta ſolidum quiddam quaſi interri- *furfuroſa*
mentum deperdit abiicitque quod cum vrinis emittitur. Si quis ſqua- *quædam.*
mulas minxerit & grauis odor adſit, veſica exulcerata eſt. At ſi citra ve- τὰ πεταλώδεα.
ſicæ exulcerationem exeunt, febris ardens vaſorum ſummas partes & tunicas colliquefacit & veluti in lamellas diſſoluit, vnde & ſolidarum partium conſumptio ineſt, ſed tanto minor quantum ſquamulæ furfuribus tenuiores exiſtunt. Quæ farinæ craſſiori ſimilia volitant aut τὰ κριμνώδεα.
ſubſident, eandem ſed leuiorem ſignificationem obtinent. Quum enim febris ardore vel exaſſatus & torrefactus ſanguis craſſus, vel in carne quicquid tenerum & adipale ineſt liquatum fuerit, & caro denique ipſa durior, non ſecus atque ea quæ in ſartagine pertorrentur exaruerit, tum quæ vrinis redduntur craſſiorem farinam referunt: quæ Hippocrati longam inualetudinem ſignificant. Prægnantium integrè valentium vrinis quædam innatant tenui farinæ aut amylo ſimilia, quæ in quiete ſedimentum vel enæorema deponunt craſſiuſculum inſtar carpiæ tenuiter lanæ: reliqua vrina ſubturbida exiſtit, aliquantum vire- σαρκία μικρὰ,
ſcens, aut liueſcens. Carunculæ exiguæ in vrina craſſa exulceratis reni- ἢ ὥσπερ τρίχες
bus apparent. Filamenta albis capillis ſimilia à renibus reddi author eſt Hippocrates: at ipſi animaduertimus ea ſæpius ex iis vaſis ſpermaticis deriuari quæ paraſtatæ dicuntur, in quibus teretem figuram ſortiuntur ex ſeminis materia, quæ vi morbi ſenſim defluens calore craſſeſcit. Apparent autem in iis plurima qui fœda exulcerat áque gonorrhœa correpti non ita pridem fuerunt, & iis mulieribus quibus albicantes menſes profluunt, aut vterus fœda colluuie turget. Nonnunquam & vrina quæ prima fit à concubitu tale quiddam refert, aut aliquantum filamento craſſius. Iam verò ſanguis purus aut in grumum concretus, recens vlcus: pus verò, inueteratum ac ſordidum oſtendit: ídque aut in rene aut in veſicæ ceruice. Diſcernitur autem quod à cer- *Aphoriſ.*
uice ingenti partis dolore manet, à rene nullo ferè ſenſu doloris: quód- *75. lib. 4.*
que à pene aut à veſicæ ceruice omnia vel ſeorſum ſine vrina, vel emictionis initio profluunt: è renibus verò vel cum vrina diligenter permiſta, vel ſub emictionis finem, ſed quæ mox in quiete ſubſideant. A- ψαμμώδεα.
renulæ cum vrina poſtremæ prodire ſolent: harum rubræ & flauæ à renibus, albæ à veſica proficiſci creduntur: veruntamen quum ſordidum in rene vlcus ineſt, ex eo quoque albi calculi quaſi concreto pure obducti excidunt. Craſſior pituita inſtar muci narium matulæ fundo in- τὰ μυξώδεα
hæreſcens cum dolore emicta, veſicæ calculum aut ceruicis ſordidum τῆς ὑποστάσ-
vlcus denunciat. Talem enim affecta veſica quia frigida atque membra- ιος.
noſa cumulat, quam & calculi moles fouet. At quæ nullo dolore fluit, è crudo renum aut circumpoſitarum partium vlcere vel abſceſſu illabitur. Turpiter hallucinantur quicunque anatomes & operum naturæ ignari pituitam hanc putant vel è cerebro, vel è crudiore ventriculo in veſicam permeare, quomodo enim per venas illa pura nec ſanguine tincta nec perfuſa defluat in renes, hóſque ſola præterlabatur? Tria cernuntur in vrinis finitima, ſemen, pus atque pituita, quæ ſic tamen internoſcuntur. Semen quia tenue ac leue, vrinæ ſemper innatat, pus &

pituita ſubſident, hæc tamen craſſa atque tenax ſibi cohæret, pus verò agitatum mox diſſoluitur ac diffluit. Quoniam autem eorum quæ permiſcentur vrinis pars maxima ex vrinæ viis defluit, ne cui fortè de reliquis partibus iudicaturo imponant, omnem cauſam effectuúmque ſeriem à prima referam origine. Rubræ arenulæ defluunt à renibus, quæ ſi copioſæ ſunt & craſſiuſculæ, calculum minantur. Earum adhæſu calculus vel milij vel hordei magnitudine concreſcit, qui quum è renum ſubſtantia in capacitatem excutitur, vrinas craſſas, turbidas, rubras aut ſubnigras reddit, impendentis nephritici doloris indices. Calculus in caput vreteris inſertus dolore excruciat: ac tum vrinæ tenues & albæ, quales in omni ferè renum infarctu cernuntur. Grandeſcens porrò calculus ſic plerumque in rene coërcetur, vt exturbari minimè queat: ac tum in labore & exercitatione valida renem proterens vrinam profundit non modò craſſam & turbidam, ſed & verè cruentam, in qua ſæpe concreti ſanguinis thrombus ſubſidet. Simile quiddam interdum fieri videmus vel à caſu, vel ab ictu, rariùs à labore violento. Quum iam factum vlcus eſt, vrina in quiete alba & craſſiuſcula, in labore coloratior ſpectatur cum ſedimento craſſiuſculo. Deinde vrina craſſa, alba, fœtida veréque purulenta inſequitur, lacti non admodum diſſimilis, in qua pus ſubſidet, vbi ſcilicet iam vlcus cauum ac ſordidum euaſit. In quo vrinæ aliquando tales viſæ ſunt, nunquam in aliis morbis poſſunt certam ſignificationem præbere: quandoquidem perpetuò renales, vt ita loquar, apparent. Vbi verò renis vlcus ſupra modum ſordeſcit & in fiſtulam abit, in vrina alba, craſſa, turbida atque fœtida ſæpe craſſamentum quoddam ſubſidet viſcidum & cohærens, narium muco aut oui candido non diſſimile. Tale etiam plerumque animaduertitur, quum in veſica calculus ineſt: ea quippe materia licet ferè profluat è renibus, circum tamen calculum concreſcit veſicæ vitio & imbecillitate, eo argumento quòd talis etiamnum plerumque manet ac perſiſtit exempto calculo. Quinetiam ſordida ceruicis atque penis vlcera eiuſmodi ſæpe vrinas emittunt, maximè quum ex fœda veneris lue gonorrhœa illa virulenta paraſtatis inſederit. His quidem incipientibus in vrinis filamenta quædam viſuntur, primùm tenuia, deinde craſſiora: ab his vrina tota craſſeſcit, poſtremò ſedimentum quale dixi mucoſum ineſt: atque licet vlcus arte ſaneſcat, diu tamen filamenta ex derelicta loci & ſpermaticorum vaſorum imbecillitate permanent.

Rubra arenula vnde.

De calculo notatu digniſſima.

De hypoſtaſi & vrinæ contentis.

Capvt XVII.

AMpla ſanè & controuerſiæ plena eſt de hypoſtaſi diſputatio, quam non tam contentionis quam veritatis cognoſcendæ ſtudio his complecti conſilium eſt. Vrina è potulentorum liquidorúmque fit materia, quæ omnia permeans dum concoctione quæ in ventriculo, in iecore atque venis fit, cibo, ſanguini humoribúſque permiſcetur, tum coloris tum ſubſtantiæ ſuæ modum adipiſcitur, perinde atque leguminum carniúmve iuſcula. Non enim ſimplex illa exiſtit, qualis olim

lim potus fuerat, ſed aliena perfuſione craſſior. Quinetiam tantiſperdum in nobis ea continebatur, inſiti caloris vim quandam conquiſiuit, quam & Ariſtoteles rectè annotauit in ipſis quoque animantium excrementis manere. Quicquid igitur in emiſſa vrina craſſioris ineſt ſubſtantiæ, licet non protinus aſpectabile ſit, mox tamen ſecernitur atque coit, ac plerumque ſubſidet, perinde atque fex in aqua roſarum ſtillatitia, idque inſiti huius caloris beneficio, cuius eſt vis heterogenea ſecernere. Hæcque craſſior vrinæ portio inſiti caloris vi ſecreta atque in imum depulſa, hypoſtaſis eſt. *Quid hypoſtaſis.* Non igitur hæc (vt Actuario viſum eſt) eius duntaxat coctionis quæ in extremis venis perficitur, aut etiam ſolidarum partium excrementum eſt. Neque (vt aliis pleriſque placet) portio cibi crudior quæ interdum è ventriculo in venas cũ ſero prouehitur, ſed vbique cum vrina ortum perfectionémque nacta eſt. Quocirca non ſolùm aut ventriculi aut ſolidarũ partium, ſed præcipuè maiorum venarum hypoſtaſis eſt index. Vt autem huius atque vrinæ vnus eſt ortus, ita & earum ſubſtantiæ mirè conſentiunt. Multa quippe tenuiſſima ac prorſus aquea vrina hypoſtaſin nullam exhibet, ſimpliciter verò tenuis tenuem, vt in iis quibus cruditas eſt & infirma cibi concoctio. mediocris mediocrem: craſſaque craſſam, vt in pueris & helluonibus, qui multa vorant eáque probè conficiunt. Quæ verò externæ cuiuſpiam rei vel à renibus vel à veſica profluentis permiſtione craſſeſcit & perturbatur, craſſamentum deponit, quod non propriè hypoſtaſis, ſed fex eſt vrinæ Sic igitur hypoſtaſi materiam confert vrinæ chymoſis. Illam autem ſecernit inſitus calor, qui ſi in vrina vegetus eſt ac validus, materiam in vrinę humorem ſparſam ac tum minimè conſpicuam, citò quidem ſegregat & colligit, ac dein prorſus deorſum deponit: & demum ita cogit vt æqualis euadat, id eſt, ſui vbique ſimilis, atque etiam læuis nihil aſperum, nihil diuulſum habens Infirmior vrinæ calor craſſamentum hoc tardiùs ſecernit, neque id deorſum impellit, ſed in medio ſinit propendere, quod enæorema dixerunt, ídque ferè aut diuulſum aut inæquale. *τὸ ἐναιώρημα. craſſamentum medio vrina penſile.* Languidus calor tardiſſimè ſecernit, neque potens cogere, id aut diuulſum relinquit, aut per ſumma innatans nubis ſpecie. Itaque triplex ex ſitu fit contentorum genus, in imo ſubſidet hypoſtaſis, id eſt, ſedimentum, in medio propendet enæorema, id eſt, ſuſpenſum, ſumma facie nubes innatat. *Idem ἐναιώρημα.* Calor demum extremè languidus, vt in exitiali putrida febre, aut nimia indomitorum humorum copia oppreſſus, vt in ictero ſæpe & in tertiana febre, quum è iecore bilis abundantior irrumpit in venas ſeróque permiſcetur, nihil prorſus ſegregat, & vrinam permiſtam ac verè confuſam exhibet. Hæc verò in ſolis obſeruatur ægrotantibus, de quibus iam dicendum. Qui de febricitantium vrinæ hypoſtaſi ex veterum decreto diſſeruerunt ſubtiliùs, illam ſtatuunt puri proportione quadam reſpondere, eſſéque portionem eius humoris qui in febre computruerat, ſed iam coctam, ſecretam & naturæ vi depulſam cum vrina. *Quorundã de vrinæ ſedimento in febricitantibus opinio improbata.* At certè hoc in primis perniciosum eſt medicinæ commentum. Non enim ardentis febris materia quæ torrida bilis eſt, aut in pus aut in quippiam ſimile puri concoctione verti poteſt: neque eadem eſt huius atque phlegmones ratio. Ne

que febris materia in ſtatu iam cocta dum tandem perfecta criſi ab aluo deiicitur, vnquam purulenta apparet aut alba, ſed planè flaua atque bilioſa. Quî fiet igitur vt hypoſtaſis quæ in ſtatu febris ardentis alba conſpicitur, portio ſit eius flauæ materiæ quæ computruerat, & quæ nunquam albeſcit? Ad hæc ſi in ſtatu portio noxiæ materiæ excidit, in principio verò & incremento nihil, vrina in ſtatu quàm in principio vel incremento craſſior exiſtet: quod quotidianis obſeruationibus falſum deprehenditur. Vt enim principio acutarum febrium cruda & confuſa, ita & craſſa cernitur vrina. Quocirca aliter de febricitantium vrinæ hypoſtaſi ſtatuendum: hanc non portionem coctam eius eſſe humoris qui putruerat, ſed ſimilem atque in ſanis materiam obtinere: & quum primùm in acutis febribus apparet, indicare caloris & naturæ dominium atque victoriam, quæ putridos humores non ita pridem turgentes & ferocientes tum repreſſit ac edomuit, & quæ iam ad priſtinas mu-

Pepaſmus. neris functiones redit. Etenim materiæ febris concoctio quam appellant, nec ſuppuratio eſt, nec propriè maturatio, ſed ſolius putredinis repreſſio atque cohibitio. Ita enim in ſtatu tota febris materia adhuc in venis concluſa eſt, nec eius quicquam criſi vacuatum, & nihilominus quia ſedata eſt & in naturæ dominio atque poteſtate, vrina purior exiſtit cum hypoſtaſi, quæ eiuſmodi ſedationem ac victoriam certò demonſtrat. Tum igitur repreſſo furore noxij humoris minus cum vrina defluit, eáque tenuior & minus turbida eſt quàm initio, quum vi putredinis magna merat humorum perturbatio atque confuſio, quorum & magna vis in vrinam quoque ferebatur. Tum etiam ſuperior dominatríxque natura craſſiorem ex vrina materiam in enæorema vel hypoſtaſin ſecernit. Cui vulnus ſalutare pus album ac legitimum reddit, ſi febris etiam primaria ſuperueniat, pus ipſum peruertit vulnúſque idcirco ſiccat quod inſitus calor prematur & laboret, neque rectè poſſit concoctioni incumbere. Ad eundem ſanè modum & per febres languidus oppreſſúſve calor inſitus nequiens cibos ſecundum naturam conficere, nullã in vrinis concoctioneͼ exhibet. In hęc igitur cõtrahẽda erat diſputatio longè difficillima, quam accuratiùs exequar in opere prognoſtico, vbi ex profeſſo de morborum concoctione diſſeretur. Itaque quum calor noſter inſitus pernicioſos morbi humores prorſùm euicerit atque concoxerit, bona fit hypoſtaſis, nempe alba læuis & æqualis, quæ eſt omnium perfectiſſima. Enæorema quod albũ, læue & æquale ſit, minus bonũ quàm hypoſtaſis eſt, & quodãmodo imbecillum calorẽ oſtendit, qui nondũ plenè coctã materiam nequeat ſubigere & in fundum depellere. Nubes etiam tota, nempe alba, læuis & æqualis cruditatis im-

Improbanda hypoſtaſis quæ. becilliorísque caloris eſt nuncia. Hypoſtaſis nigra aut liuida omniũ eſt deterrima, támque perniciẽ minatur quæ naturam omnino proſternat. Enæorema nigrũ aut liuidum minorem perniciem, rurſúmque minorẽ nubes quæ ſimilis obtigerit: ſub iis calor inſitus nõdum ſuccũbit, ſed vi-

In ſanis contentũ quod optimum. goris nonnihil etiamnum retinet. Optimum igitur vnum quodque contentum quod quantitate & ſubſtantia eſt mediocri, albũ, læue & æquale. Quodcũque ab hoc defecerit, vitioſũ. Multũ fit quia aut conſueti ſu-

Eius copia. dores, aut alui deiectio, aut alia naturalis quædã vacuatio ſupprimitur: atque

atque hoc pariter craſſum ac crudum apparet. Quod autem alimenti vbertate & facultatis robore multum euadit, ſimul tum ſubſtantia tum colore mediocre exiſtit. Paucum verò reddunt inediæ, vigiliæ, exercitatio vehemens, & quæcunque euidentes cauſæ corporis ſubſtantiam abſumunt diſſipántque. Et hæc quidem in ſanis. In morbis verò quod ſubſtantia craſſum apparet, vel à crudioris materiæ fit copia, quam natiuus calor euincere non poteſt, túmque alia cruditatis ſigna comitantur: vel à criſi diuturnorum morborum, éſtque tum manifeſta alleuatio morbi. Fit nonnunquam & à pure & à viſcida pituita, vt ex iis quæ ſupra nobis ſunt dicta facilè diſcernes. Quod enim tenue eſt, cruditatem in morbis portendit, aut coctionis initium: in ſanis tenues humores nondum ad ſubſtantiæ mediocritatem deductos. Contentum læue quod nempe continuum eſt, nulla ex parte fiſſum, rugoſum aut diuulſum, ſed ſibi cohærens, nihil habens aſperitatis, à valido fit inſito calore. Contrarium huic aſperum ac diuulſum imbecillus calor haud prorſus cogere potuit. Sic & æquale cuius partes omnes & craſſitie & colore ſui vbique ſimiles ſunt: & contrarium inæquale, cuius partes diſſimilitudine quadam diſtinguuntur, nec æqualiter coctæ aut coloratæ apparent. In coloribus autem ſpiceum, aureum, rubrúmve, bilem in venis exuperare, aut ſanguinem vehementi incendio corrumpi ſignificat: quanquam Hippocrati rubrum leuéque in vrina rubra reſidens ſecuritatem portendit. Venetum, liuidum & nigrum vitalis caloris extinctionem, aut corruptum ſanguinem, atrúmve humorem, aut illic genitum, aut alicunde irrepentem. Contenta ſi fortè deſunt in ſanis non ſemper malo ſunt: ſæpe enim vel ex magna obſtructione, vel ex potu multo ac tenui, qui antè diſtribuitur quàm vllam cum cibo permiſtionem aut concoctionem acceperit, tenuis fit vrina, in qua aut nulla aut admodum pauca cernuntur contenta, quod iis materia non ſuppetat. In ægrotis autem qui humorum vitio laborant, quoniam peccans materia ſubeſt in venis, contenta ſiquando deſunt, ſemper malo ſunt, naturámque denunciant corruptorum humorum copia impediri. Sed hîc demonſtratiua vrinarum ſigna perſequemur, prognoſtica quibus aut concoctio, aut ſalus, aut mors in morbis prœuideri ſolet, aliò relaturi.

Paucitas.

Craſſities.

Tenuitas.

Leuitas.

Æqualitas.

Exercitatio indicandi ex vrinis.

CAP. XVIII.

QVICQVID in vrinis præter naturam ineſt, niſi ex aſſumptorum qualitate ſit, aut viſcera, aut venas ſummáque corporis, aut renes vrinæque vias affici commonſtrat. Eadem ex his vitia vrinæ contrahunt, ac proinde antequam ex iis quicquam decernatur, perpendendum è quo præcipuè loco illa dimanent. Quæ de renibus & vrinæ viis defluunt, promptum ſit ex iis quæ de morbis eorum protuli internoſcere, atque ſi horum nihil comparet, omnis vrinæ ſignificatio aut viſcera aut ad venas maiores ad reliquúmque corpus certò refertur. In his autem diſcernendis ſemper animo cõtemplari & memoria repetere oportet, quòd anni tempus, quæ cœli conſtitutio ſit, & quos morbos regio

Antequam de vrinæ ſententia fera-

ten.ia feratur, quæ me dicum ſecũ repudiaſſe oportet.

inuehere ſolet, aut quis morbus communiter graſſatur in populum: nam is ſemper metuendus ſuſpiciendúſque eſt qui multis inſidiari conſueuit. Deinde perſpecto laborantis ſexu rogandum, notúſne is ſit, vt illius natura atque conſtitutione repetita conſtet quibus ille morbis ſit opportunus. Horum quidem animaduerſio non parum habet ad morborum inueſtigationem & dignotionem momenti, præſertim quum morbus recens adhuc eſt, aut eius nulla inſunt in vrinis perſpicua ſigna. Nam ſi ſenex eſt qui laborat, hyeme, pluuioſo cœlo & in regione humida, fieri vix poteſt, quin tuſſi, deſtillatione aut grauedine & ventriculi imbecillitate affligatur, maximè verò ſi crapulæ & vinolentiæ deditus, & natura humidior, deſtillationum morbis ſæpe conflictari ſolet Aut ſi iuuenis iſque bilioſus ægrotat, æſtate media, cœlíque ſtatu & regione feruentiore, poſt victum calidum exercitationémve immoderatam, ſuſpicio mouetur febris ardentis, aut intermittentis bilioſæ, aut dyſenteriæ, aut pleuritidis, eius ſcilicet cui magis ægrotus ſit obnoxius, aut quæ tum temporis plurimùm graſſatur in vulgus. Horum exemplo de cæteris quoque morbis (vel vrina nondum perſpecta) coniiciendum eſt. Ad hæc verò vrina quę nec renum ductuúmque vitio, nec externarum cauſarum vi mutata ſit, quænam tum viſcerum, tum venarum totiúſque corporis ſit intemperies oſtendit: deinde ſimpléxne ſit, an ex humorum vitio: & quòd humoris genus exuperet, & an cum putredine atque febre. Nam color intemperiem, ſubſtantia craſſa aut turbulenta humoris vitium, confuſio putredinem denuntiat: quæ profectò omnium ferè morborum interiores cauſæ ſunt, ex quibus etiam ſi morbi ſpecies nos lateat, non parua tamen agendorum atque vacuandorum cognitio capi poteſt. Sed & vrinæ contenta ſedis affectæ certam interdum notitiam exhibent. Quoniam verò iam ita mox inoleuit, vt præter hæc tanquam arioli multa multi de abſente ægroto ex ſola vrinæ inſpectione augurentur, quiſquis ſe ad eorum imitationem ſtudet accommodare captandæ gloriæ deſiderio, is accuratim recenſeat quæcunque primum nouerit ex vrina. Nam verborum circuitu ſtultorum mens irretitur. Itaque ſi vrina alba vel ſpicea tenuis offertur, dicat ventriculum atque iecur ſupra modum refrixiſſe, cibi ineſſe faſtidium, feréque deiectam appetentiam, ventriculum à paſtu diſtendi atque dolitare, ructus multos cóſque acidos emitti, flatus plurimos euagari, frigus plerunque ſentiri, caput ingraueſcere, corpus vniuerſum quaſi eneruatum languere, multa olim commiſſa fuiſſe in victu, ídque vel potu frigidæ, vel fructuum eſu, vel vigiliis, vel mœrore. Si iamdiu malum perſiſtit corpus vniuerſum cruditate ſcatere, viuidum periiſſe faciei colorem, aut lienteriam eſſe, aut pedes tumere, & leucophlegmatiæ aut cachexiæ periculum impendere. Et quoniam ea quoque vrina ſæpe notatur in melancholia atque in lienis tumore, de huius quoque ſymptomatis narrandum, de mœrore, metu, in ſomniis turbulentis, rugitu ſiniſtri hypochondrij, cordis palpitatione, ſcotomate déque his ſimilibus.

Quid vroſcopos & vrinarũ coniectores reſpondere oporteat alba & tenui vrina propoſita.

Quid alba & craſſa.

Quum alba ſimul craſſa aut turbida fuerit, quoniam à craſſæ lentæque pituitæ dominio fit, enunciet caput dolore concuti, vel graui ſomnolentia teneri, viſcera humoribus multis impediri, inteſtina atque hypochon-

chondria flatibus diſtendi, & colicum dolorem imminere, ventriculum nauſea aut pituitoſa vomitione premi. Hęc ſi ſimul confuſa apparebit, aut quotidianam, aut lentam febrem eſſe eámque diuturnam, & ſymptomata vrgere quæ febres comitari ſolent. Vrina aurea ſi tenuis fuerit, iecoris calidam intemperiem, ſitim, corporis extenuationem, vigilias, ſomnum turbulentum, manuum volas plantáſque pedum impendio calidas. Ea ſi craſſa erit, bilem flauam exuperare & exagitari, háncque vomitione reddi, os iciuno amareſcere, animi defectiones obrepere, ventriculum & præcordia incáleſcere, ídque ferè cum ſiti aluũ torminibus aut crebra deiectione ſolicitari quæ dyſenteriam minatur, aut corpus pruritu ardere, aut ſcabie fœdari. Eadem ſi confuſa exiſtet, tertianam aut ardẽtem febrem affligere, capitis dolorem, vigilias, delirium, ſitim inexhauſtam, aliáque harum febrium ſymptomata aut adeſſe aut imminere. Rubra vrina ſi tenuis aut mediocris ſit, ſanguinis efferueſcentiam ineſſe, capitis pulſantem dolorem atque grauitatem, membrorum tenſiuam laſſitudinem: & ſi confuſa erit ſynochum putridam eiúſque ſymptomata. Ad hunc modum ſi ex aliis vrinæ coloribus, vel icterus, vel iecoris ſcirrhus, vel phlegmone, vel melancholia in liene, vel cæterorum quippiam ineſſe coniicitur, ſymptomata omnia, tum quæ illinc profecta ſunt, tum quæ impendere ſolent, cauſas quoque euidentes ex quibus illa proficiſci conſueuerunt diligenter perſequi decet. Talis propemodum eſt & affectarum partium ineunda narratio. Sed interrogatiuncula cautè præmittenda, quam pridem morbus inuaſit, ſubitóne an lentè ac pedetentim, & quam vehementer, vt hinc coniectura fiat, acutúſne an diuturnus is ſit. Hinc quippe & ex naturæ, temporis, regionis, & morborum vagantium æſtimatione, ad morbi ſpeciem proximè acceditur. Ad hæc verò ſi bullæ per ſummam vrinæ coronam diſpoſitæ, caput dolore aut humore multo grauari denunciẽt, mox iudicandum & ſomnolentiam, & ſenſuum tarditatem eſſe, ex híſque aut ſoporem aut paralyſim, aut grauiorem defluxionis ruinam inſtare: aut quum iam certa deſtillationis ſigna quæ ſupra dixi deprehenduntur, humorem aut in ceruicem, aut in ſcapulas, aut in artus & articulos procumbere: atque ſi cum deſtillatione febris ſigna exiſtant, pleuritin vrgere, maximè verò ſi tum temporis populariter ea vagatur: ſin verò cũ deſtillatione vrina ſit oleaginea, phthiſin vel ineſſe vel proximè inſtare. Solas autem haſce corporis partes imperitorum vulgus nominibus deſignat, caput, latus à ſumma ſcapula ad coxendicem, ſtomachum à clauibus ad vmbilicum, ventrem, dorſum, & artus. Quumque vllo modo pars dolens (nam dolorem vt maximè infeſtum omnes in primis animaduertunt) deprehenſa fuerit, quæcunque hanc ſymptomata premunt, enarrentur, móxque idonea illi remedia prudenter decernantur. Incertam & plerumque dubiam mercedem referet, qui periclitatione medicos tanquam vates augurari coget. Conſultor verò prudens & fidelis ſani conſilii fructum percipiet.

Quid aurea & tenuis.

Quid ſi eadem craſſa.

Quid ſi eadem confuſa.

Quid ſi rubra & tenuis.

Quid ſi bullans ſit vrina.

LIBRI TERTII DE PVLSIBVS ET VRINIS, Finis.

DE FEBRIBVS,

LIBER IIII.

PRÆFATIO.

SVMMA morborum ſymptomatúmque genera & eorum cauſas atque ſigna expoſui, & qua ratione vniuſcuiuſque (etiamſi inauditus aut ex multis variè implicitus eſſet) eſſentia cauſáque percipi poſſit, vt iam nihil eorum quæ ſunt ad generalem medendi rationem præmittenda deeſſe videatur. At verò quoniam vniuerſalium perceptione nemo quicquam magna laude dignum conſequi poteſt ſine vſu & exercitatione, quæ in ſingulis verſatur: morborum qui in humanum corpus inuadunt differentias omnes ſpeciéſque nunc ſigillatim perſequar, veterum inſtituto & ordine quoad licet obſeruato. De febribus itaque primùm ſcribam, déque morbis qui totius ſunt corporis: hinc ad eos dein pergam qui vniuſcuiuſque partis proprii ſunt. Non pauca interim legenti occurrent à maioribus aut prætermiſſa, aut non ſatis explicata, aut ab illis interdum diſſentanea, ſed quæ tamen vt ratione ſtabilita, ita & longo ſint medendi vſu comprobata. Sic enim decet inueſtigatorem veri non ſolùm quæ legerit, ſed & quæ ſecum ipſe meditando conſiderat & contemplatur vſúque tenet cognitione digniſſima, in communem fructum proferre.

Quid febris, quæ illius eſſentia, quæ ſigna. CAP. I.

πυρετὸς. FEBRIS eſt calor præter naturam è corde in omne corpus effuſus. Rigor horrórve intermittentium febrium, tametſi acceſſionis eſt initium, febris tamen haudquaquam cenſeri poteſt, quòd nondum ſit calor incenſus. Neque per febrem exitialem partium extremarum frigus è febris eſt eſſentia: neque vlla rectè poteſt frigida febris appellari, ſed omnis in caloris genere ſubſiſtit. Calor præter naturam aduerſatur naturali. Eſt autem naturalis duplex, vnus inſitus in ſolidarum partium humido primigenio inhæreſcens, cuius eſt origo cœleſtis. Alter elementarius moderatus & ex omnium elementorum permiſtione temperatus. Ille omnium functionum primarius eſt opifex: hic verò adiuuans, quod elementorum temperies inſitum illum calorem foueat excitétque. Inſitum olim demonſtrauimus exuperare non poſſe, nec illius copiam & vbertatem vitio vnquã dari, ſed quò fuerit vberior (vt in fantium ætate) eò naturales vitæ functiones reddi fœliciores. In eo igitur conſiſtere febris nulla poteſt: ſed febris eſſentia calor eſt præter naturam, qui quum adeſt, tanquam hoſtis infenſus inſiti illius ſubſtantiam ſemper oppugnat, labefactat, omnéſque functiones interpellat. Triplex autem conſtitui debet, vnus admodum ſimplex, qui ſolius eſt caloris exuperantia, hinc genitus quòd calor elementarius aſſiduo incre-

Calor naturalis duplex.

Calor præter natura triplex.

incremento de temperie & mediocritate decedens, plus nimio exuperat,& qui naturalis fuerat, ſenſim non naturalis euaſit, vitioſus proinde & naturæ iam infenſus. Alter eſt calor ex putreſcēte materia prognatus,qui etiam ſi non admodum ſit ardens, quoniam tamen eius de qua prodit materiæ conditionem redolet, præter naturam eſt & inſito calori grauis. Tertius eſt malignus & pernicioſus,quem peſtilens venenatáque materia fundit,non qualitatis exuperantia, non putredine,ſed totius ſubſtantiæ diſſidio vitali inſitóque calori aduerſus. Solus igitur qui præter naturam eſt calor,febris exiſtit, ſi modò iam accenſus conſtánſque permanet. Etenim ſi vel æſtu,vel balneis, vel exercitatione corpus incaleſcit & mox agitatione ſedata deferueſcit,calorem hunc nemo febrem vt neque morbum appellet. Neque porrò calorem præter naturam,qui vel caput vel brachium vel crus ſolùm occupat,quia non in omne corpus euadit. Neque ſi ex parte quapiam latè dimanet,ſed neq. ſi è calidiore iecore pariter cum ſanguine & halitu prodiens, palmas atque plātas quaſi exurat: aut etiam quoquouerſum effuſus omne corpus prehendere videatur: non n. è corde prodit. Vnus calor præter naturam qui è corde per arterias vnà cum ſpiritu profluit,vniuerſalis eſſe poteſt, vnúſque promptè ac celeriter in corpus omne diſtribuitur. Solus igitur debet febris appellatione contineri. Adde iecore duntaxat affecto, non pulſum ſed naturales ſolùm functiones immutari. Affecto verò cor de vitæ principio, ipſi mox omnia conſentire, omnéſque peræquè partes ne munus expleant impediri. Itaque quum febris maximè vniuerſalis morbus omnes vbique functiones offendat, debet eius partis affectio cenſeri, quæ eſt ad omnium conſeruationem vſúmque neceſſaria: ſolúſque calor præter naturam è corde in omne corpus effuſus, vera febris haberi. Non eſt id perpetuum (quod definit Auicennas) omnis febris calorem in corde accendi. Tametſi de continuis & primariis id verum fatemur, intermittentium tamen & ſymptomaticarum calor non in corde primùm accenditur,ſed aliunde ſublatus cor ferit, è quo æſtuās cum ſpiritu mox per arterias in corpus omne refunditur. Omniū porrò frebrium communes notæ ſūt pulſus celer ac frequens, interdum etiam inæqualis: qui ſolius calidioris cordis eſt proprius. Viriū languor & imbecillitas cum ſpontanea corporis grauitate aut diſſolutione: corpus quippe vniuerſum conſentit laboranti cordi. Calor aut foris acer ac pungens, aut intus certè moleſtus, qui & nonnunquam feruido halitu prorumpit è naribus.

Definitionis febris particulatim explicatio.

Febrium ſigna communia.

Febrium differentiæ. CAP. II.

VT tota febris eſſentia calor eſt præter naturam, ita illius propria ſummáque genera ex caloris differentiis ſtatuenda ſunt. Tria igitur febris vt caloris præter naturam prima ſummáque genera exiſtunt, ſimplex,putrida, & peſtilens. Simplex febris eſt cuius calor elementarius ſolo incremento, naturæ ac temperiei limites exceſſit: poteſt & eadem dici naturalis calor in igneum conuerſus. Putrida,cuius calor ex illuuie putrida emerſit. Peſtilens quam venenata pernicioſaque

Febris triplex.

Simplicis tres differentiæ. expiratio intulit. Simplex porrò febris triplex eſt, ephemera, ſynochus, & hectica: quæ ſolo caloris ſubiecto diſtant, quod aut corporis ſubſtantia eſt, aut humor, aut ſpiritus: nec enim plura in corpore ſubſiſtunt. Ephemera in ſolo ſpiritu vago primùm conſiſtit, íſque verè inflammatus eſt, cuius tamen calor toti etiam corpori impertitur. Hæc quia in tenui & diſſipabili eſt ſubiecto, vno ferè die ſoluitur, vnde ephemera, id eſt, diaria nuncupata eſt, rarò longiùs excurrit. Synochus, id eſt continens, ſimplex eſt ſanguinis efferueſcentia; qua nimirum citra putredinem aliámve labem is incaluit, cuius contagione cor ipſum partéſq. omnes incaleſcunt. Hectica vna omnium in partium ſolidarum ſubſtãtia primùm ac per ſe conſiſtit ac hæret. Conſiſtunt igitur omnes in corde, at ratione diſſimili. In ephemera cordis ſpiritus iam incaluit, humores verò atque ſubſtantia duntaxat calent. In ſynocho humor incaluit, ſubſtantia verò calet. In hectica cordis ſubſtantia prorſus iam incaluit, & permanentem fixúmque obtinet calorem. Eſt autem hectica duplex, vna quidem vniuerſalis & primaria, quæ cordis primùm deinde reliquarum partium ſubſtantiam æquabiliter inuaſit. Altera partis eſt hectica, quæ cuiuſpiam partis ſubſtantiam primùm ac per ſe obſidet, è qua tamen tum cordi tum partibus ſingulis impertitur. Huius genera complura: nam & ventriculi & iecoris & lienis & pulmonum hectica deprehenditur. Iam verò putridæ febris, ex putreſcentis humoris ſpecie atque ex ſitu duo prima conſtituuntur genera, continua & intermittens. Quum tanta in venis arteriiſque maioribus ineſt putredo, quæ vel ſeipſa vel ſuo vapore cor continenter attingat & labefactet, continua fit febris. Quum verò aut leuior eſt, aut longiùs à corde diſſita, vt non aſſiduò id afficere queat, febris eſt intermittens. Continua febris duplex: vna vera & primaria, quam accendit putreſcens humor in vaſis maioribus quæ inter alas & inguina excurrunt. Altera ſymptomatica eſt, quæ viſceris cuiuſpiam partíſve putredinem quaſi comes inſequitur. Et quæ ex iecoris, lienis, renis aut cuiuſuis partis eryſipelate fit, typhodes appellatur: quæ ex earum aut inſigniorũ partium phlegmone, vt ex peripneumonia, pleuritide, aut phrenitide, phlegmonodes: vtraque autem ſymptomatica eſt continua. Fit & nonnunquam ſymptomatica dum in hiſce viſceribus citra eorum inflammationem coercitus humor putreſcit: ídque ſi affatim vniuerſimque fit, acuta febris exiſtit: ſin verò ſenſim ac lentè, continua lenta, quæ diuturna eſſe conſueuit. Putrida febris continua quam primariam nuncupaui, ſpecies ſortitur ex vincentis humoris natura. Etenim venarum arteriarúmque ſanguis ſi quum putredine incendióque prehenditur, benè temperatus eſt & quatuor humorum æquabili permiſtione conſtitutus, febrem accendit ſynochum putridam, cuius mox ſpecies explicabimus. Si calidior is eſt plúſque bilis quàm cæterorum humorum continet, abſolutè continuam facit tertianam. Cuius ſi magnum eſt incendium in cor & præcordia deuergens eáque obſidens, verus cauſus, id eſt, febris ardens exiſtit. At verò ſi pituitoſus eſt ſanguis, incenſus is ac putreſcens febrem profert continuam quotidianam, ſi melancholicus, quartanam continuam. Putrida febris intermittens, alia ſimplex, alia compoſita, alia confuſa

Hectica duplex.

Putridæ febris genera duo.

Continua duplex.

Symptomatica quæ.

Putridæ primariæ ſpecies.

fuſa. Simplicis tres differentiæ, tertiana ex bile flaua extra venas maiores putreſcente, quotidiana ex pituita putri, quartana ex atra bile pura ac ſeorſum putreſcente. Confuſa febris non ex humore ſyncero, verùm ex multis vno extra maiores venas loco confuſis, paritérque putreſcentibus emergit: huiuſmodi eſt tertiana notha ex bile atque pituita pariter corruptis. Compoſita febris ex miſtis implicitiſque fit intermittentibus, vt tertiana duplex, quartana triplex, & hemitritæos quæ ex quotidiana continua & tertiana intermittente conſtat. Hic vt multæ ſunt febres, ita & humores multi ſeparatim putreſcunt, non loco vno eodémque confuſi. Hac quaſi figura putridæ febris differentiæ ex humoris ſpecie ac ſitu depromptæ ſunt. Peſtilens porrò febris non vno calore, ſed peſtilenti malignáq. pernicie aliàs ſpiritus, aliàs humores, aliàs partium ſubſtantiam contaminat, hincque differentiæ ſurgunt, quas poſtea exequemur. Rurſum autem de his ſingulis expreſſiùs & quantum expoſcit medendi ratio tradendum.

Peſtilens febris.

De ephemera febre.

CAPVT III.

FEBRIS ephemera eſt calor præter naturam in ſpiritu primùm conſidens. Eſt autem hic ſpiritus non inſitus, quem in Phyſiologia diximus ſolida parte contineri, eiúſque præcipuam ſubſtantiam complere: ſed arteriarum communis è corde in omne corpus influens & illapſus. Hic ephemeræ materia eſt continénſque cauſa, vt in quo tanquam baſi conſiſtens, in reliquum dein corpus inuadit, eiúſque functiones interpellat. Atque vt ſpiritus admodum tenuis eſt, ita & quæ in eo conſiſtit febris omnium eſt leuiſſima & facilè diſſipabilis: non conſtans, ſed veluti tranſiens ac præterfluens. Huic ferè origo eſt à cauſis euidẽtibus, quarum vi & impulſu tenuis, calidus, frigidúſque ſpiritus, omnium quæ in corpore ſunt, promptiſſimè inceditur. Quum igitur ab his non priùs humores quàm ſpiritus inflammari poſſint, neceſſe eſt febrem omnem putridam ab his genitam quædam antecedat ephemera. Huius notæ ſunt, quòd non ſenſim præcedente cibi faſtidio aut ſpontanea corporis laſſitudine, aut grauiore ſomno, & frequenti oſcitatione, ſed tota repentè prehendit, ſoláque euidentium cauſarum vi infertur. Aut nullus aut admodum leuis horror initio fatigat, ídque duntaxat quum cacochymum corpus expirationem multam eámque calidam & acrem diffundit, quæ ob cutem à frigore denſatam, aut ob exilium meatuum conſtipationem ſuppreſſa, ferit partes neruoſas. Nulla comitantur ſæua ſymptomata, nec vehemens dolor, nec magna corporis iactatio. Pulſus quidem celer & frequens, ſed tamen æqualis & ordinatus, magnus ac validus, niſi vel ex mœrore, vel ex inedia, vel cruditate, vel frigore orta ſit: eſt & in pulſu diaſtole maior atque velocior quàm ſyſtole: inſpiratio quoque expiratione & maior & celerior. Calor tactu mitis, ſuauis atque halitu plenus, qui ferè eo ipſo die aut totus occultè expiratur, aut madore ſudoréve naturali eóque miti nec graueolente diſcutitur. Vrina ſubſtantia, colore, ſedimento, aut nihil aut minimum à

Febrem omnem putridam ab euidentib. cauſis exſuſcitatam neceſſario præcedit diaria.

Signa.

Cauſæ pro catarcticæ. naturali diſtans. Diariæ febris prægreſſæ euidentéſque cauſæ ſunt, quæcunque calidiorem intemperiem inferunt: ſolis æſtus, omníſque ambiẽtis feruor: laſſitudo labórq. vehemens: vigiliæ, inediæ, intenta animi cõtentio ex ira, curis, triſtitia vel timore. Omnium autem grauiſſimę ſunt, cruditas, ſiue ex nimia cibi copia & helluatione, ſiue ex vino meraciore, ſiue ex fructuum corruptorúmque ciborum eſu contracta: Naturalium vacuationum, vt alui, vt vrinæ quauis ex cauſa retentio, vt ſudoris halitúſve ſuppreſſio ob cutis denſitatem & conſtipationem vel ex frigore, vel ex adſtringente balneo: Adenum maximéque inguinum ex labore tumores atque bubones, & atroces cruciatus qui corpus inflammant humoréſque exagitant. Tres hæ cauſæ non ſolùm qualitatem, ſed & vitioſam materiam vel in corpore retinent, vel aliunde ſuggerunt, ac proinde febrem ſæpiùs accerſunt ab horrore, & in periculum adducunt putridæ febris, cæteræ verò ſolam qualitatem intemperiémque cõferunt. Quæ cauſa diariam excitauerit, ex antecedentium inueſtigatione diſci poteſt, neque in re tam leui, neceſſaria videtur amplior ſignorum diſcuſſio. Has in febres maximè propenſi ſunt qui calido ſiccóq. ſunt corpore, & qui halitu acri plurimo conferti ſunt, & quibus ſudor, vrina aut egeſtio ſupra modum graueolet. Quum diaria nulla inclinatione, nullo ſudore, aut etiam finito ſudore, ſtatu pari diem vnum exceſſerit, metuẽda permutatio vel in ſynochum, vel in putridam, quod ex ſignis ſuſpectę imminentíſque febris internoſcitur.

De ſynocho febre. Cap. IV.

Febrivm quæ in humoris vitio poſitæ ſunt, omnium prima eſt ſynochos, nobis continens appellata. Ea aſſiduò fatigat, nulla excandeſcentia, nulláque intermiſſione, dum integrè ſoluta ſit. Eſt autem duplex, vna ſine putredine, altera putrida. *Cauſa proxima.* Vtriuſque materia continénſque cauſa in vaſis eſt maioribus, inter alas & inguina ſitis, atque ea eſt vtrique ſedes. Materia autem ſanguis eſt, non ille quidem ſimplex, ſed qui ex quatuor humorum æquabili permiſtione conſtat. In eos proinde duntaxat ſynochus inuadit, qui temperati aut aliquantò humidiores calidioréſque ſunt ætate media, habitu carnoſo ac vere quadrato, & quos plethora, id eſt ſanguinis exuperantia & æqualibus ſuccorum redundantia premit: cæteras naturas conſtitutionéſve non attingit. Eáque cauſa eſt cur admodum rarò ſynochus reperiatur ſimplex. *Synochus quid.* Itaque ſanguinis quædam vel efferueſcentia & ſimplex inflammatio, quæ phlogoſis appellatur, ſynochus eſt ſine putredine. Vt autem ſanguinis ea materia ſui vbique ſimilis eſt, ita & illius inflammatio tota vnius eſt modi, & ab initio in finem vna quaſi acceſſio. Id quidem trifariam fieri contingit: aliàs enim calor par ſuíque ſimilis toto febris decurſu manet, quantúmque recens inflammatur, tantundem protinus diſſipatur, ea eſt ſynochos homotonos: aliàs recẽs inflammatio quàm diſſipatio maior eſt, túmque calor continuo incremento inualeſcit, & ſynochos fit epacmaſtica, id eſt, increſcens: aliàs plus diſſipatur quàm recẽs inflammetur, ac tum calor ſtatim à ſummo vigore incipiens, ſenſim minuitur, *Cauſæ prægreſſa.*

dum deſinat & ſynochos fit paracmaſtica. Synochus omnis ſine putredine eaſdē atq; diaria febris cauſas habet, quæ leniores quum fuerint, diariam, quam vehementiores, ſynochum proferunt. In cauſarum cenſu admodum efficaces ſunt magna adſtrictio conſtipatióve cutis, & ſanguinis redundantia ſiue ex ſuppreſſa conſueta vacuatione hæmorrhoidum, menſium aut narium, ſiue ex immoderato vſu ciborum euchymorum & calidorum ea ſuccreuit. Quamobrē huic ferè obnoxius eſt temperatus intemperanter viuens, qui quum bene habito ſit corpore, multo ſe tamen vino multáque carne implet: huic enim ſanguis multus atque calidus ineſt, qui non facile corrumpitur. Ab his igitur cauſis primùm inflammatur ſpiritus, ac tum ſanguis ſenſim incaleſcit. Huius etenim tenues acreſque vapores ac ipſum calorem præter naturam cutis denſitas aut adſtrictio cohibet nec prodire ſinit, qui geminatus ſanguinem inflammat ſimplicémque ſynochum facit. Huius notæ ſunt quæ & ephemeræ, verùm aliquantum manifeſtiores. Propriè tamen corpus omne maximéque facies inflammatione ruboréque ſuffunditur: diſtendens laſſitudo artus omnes occupat: magna iactatio fatigat: venæ copia diſtentæ multum turgent: tempora vehementer pulſant: caput dolet vel ingraueſcit: ſomnus ſæpe profundus ac veternoſus premit: reſpiratio difficilis: pulſus magnus, plenus, frequens, ac velox, cutis non ſqualida, ſed mollis, non acri ſed blando calore madoréque perfuſa. Huic generi & alterum finitimum ſæpe fieri animaduertimus ex bilis calidorúmque humorum agitatione nimia. Cauſæ ſiquidem euidentes quum vehementiores in bilioſum corpus alioqui ſanum irruerint, non modò ſpiritus concalfaciunt, ſed & acres humores exagitant, quorum æſtu febris accenditur ſine putredine. Hæc ephemeræ limites egreditur, nec tamen ſynochos eſt nunc expoſita: illa quippe ſanguinis efferueſcentia eſt, hæc bilis concitatio ſine putredine: illa in corpus incidit temperatum benéque habitum, hęc verò in calidum ſiccúmque ac plenè bilioſum. Huius cauſæ euidentes non aliæ ſunt quàm quæ ephemeram mouent: maximè verò cruciatus ſummus, qualis nephritici aut parturientis eſt exercitatio labórque immodicus, æſtus, balneum animi excandeſcentia, & quæ his pares ſunt viribus. In hac nullę putredinis notæ in pulſu aut in vrinis cernuntur, veruntamen os amareſcit, deiicitur appetentia, ſitis excruciat, capitis dolor ac vigiliæ vrgent: in cute arida calor acer ferit. Sublata euidente cauſa, paucis pòſt diebus febris eiúſque ſymptomata, quiete ſola, nullo artis ſubſidio ſedantur ac ſponte deſinunt. Quum febris diaria citra putredinis notas diem vnum alterúmve exceſſerit, harum alterutra ſuſpecta eſſe debet.

Signa.

Notha ſynochos ex bilis concitatione frequens.

De ſynocho putrida. CAP. V.

PVTRIDA ſynochos febris eſt continua ex putreſcente ſanguine prognata. De huius exortu ſumma quidem diſſenſione certant artis proceres, poſsítne ſanguis putreſcere: & quæ hinc prodit, ſynochóſne ſit, an bilioſa febris. Cæterùm poteſt eorum controuerſia hac obſeruatione dirimi. Sanguis bifariam putreſcit, vno generali modo, quum

vi caloris præter naturam ſegregantur quæ in eo ſunt ſubſtantiæ diſſimiles, & bilis flaua ac tenuis ab atra quæ craſſa terrenáque eſt ſecernitur. Hæc autē degeneratio veriùs corruptio, quàm putredo cenſetur, vt alio loco dilucidiùs explicatum eſt à nobis. Atque ſi ſanguis hac ratione putreſcat accendatúrque febris ea non ſynochos, ſed vel bilioſa vel melancholica euadet. Alio modo verè ſanguis putreſcit; quum citra ſubſtantiarum diremptum aut ſecretionem totus corrumpitur magno fœtore aut graueolentia. Vt enim è venis in pectus, in ventriculum, in inteſtina, aut in aliam capacitatem ſanguis præter naturam effuſus vitiatur & quaſi in venenatam ſubſtantiam putreſcit: & in muſculos irrumpens tumorem præter naturam phlegmonémque parit, atque putreſcit primùm, deinde ſuppurat: ita dubitari non debet eum validis ex cauſis, vt in putrida atque peſtilenti cœli conſtitutione in venis maioribus putreſcere. Quinetiam quum phlegmoné tentatur iecoris ſubſtantia, ſanguis totus non modò putridus, verumetiam nonnunquàm purulentus exiſtit. Sed & omnes fatentur ſanguinem tam magna interdum mutatione deprauari vt non amplius ad habitum redeat naturalem nec poſſit iterum per naturæ concoctionem ad primam humoris bonitatem redire. Denique per febres qui detrahitur, ſæpe animaduertitur non ſolùm fœtidus & graueolens, ſed & putridus adeò vt nec ſibi cohærere nec cócreſcere queat, omnibus ſcilicet eius fibris putredine conſumptis. Hoc igitur modo quum ſanguis corrumpetur, ſynochos accendetur putrida Hæc quemadmodum & altera ſimplex, vna quaſi acceſſio eſt, nec antè aut miteſcit aut intermittit quàm integrè deſinat. Eſt & ea triplex: quum enim toto decurſu par eſt modus putredinis, homotonos exiſtit: quum plus putreſcit quàm diſſipatur. Hæc etiam non niſi in temperato benéque habito fit corpore, cuius ſanguis copioſus & laudabilis eſt. Cæterùm cauſas habet quàm ſimplex validiores, quæ non modò inflammationem, verumetiam putredinem acceſſunt Omnium autem efficaciſſima eſt cutis non ſimplex conſtipatio, ſed ab impactis multis craſſis viſcoſiſque humoribus vera obſtructio, quæ non cutem ſolam, ſed & tenuis iecoris habitúſque corporis venas infarciat Tametſi igitur integrè ſanum corpus fuerit, omnéſque humores ſecundùm naturam ac ſynceri, quia tamen valida obſtructio perſpirationem prohibet, neque vis refrigerans foris intrò ſubit, neque tenuia, acria & fuliginoſa excrementa intus foras erumpunt, hinc & natiuum calorem ſtrangulari, & quæcunque illic calida humidáque ſunt, putreſcere neceſſe eſt. Nonnunquam verò & ſimilium putridorum occurſu febris hæc accenditur. Notæ ſimiles atque in ſynocho ſimplici, ſed inſigniores ac magis conſpicuæ. Præterea verò calor in hac acriùs contactum ferit: pulſus non modò magnus, vehemens, celer & frequens, verumetiam inæqualis & inordinatus: vrina craſſa, rubra, turbida, ſedimentóque nullo.

Vera ſanguinis putredo.

Synochos putris ſimplex

Cauſæ progreſſæ.

Signa.

Qua ratione in venis maioribus putreſcant humores, quibus febris accenduur continua.

CAPVT

CAP. VI.

PROMPTE putreſcunt calida humidáque corpora, idque ferè quum inſitus eorum calor quauis ex cauſa imminuitur: humor quippe tum vincens & effrenatus, nec caloris vi coërcitus, é permiſtione terrenæ ſubſtantiæ ſuccedit, graueolentia ac fœtore comitatus. Sic & corporis humores facilè putreſcunt, & ex propria in alienam ſubſtantiam cócedunt, aliàs quidem in venis aut omnibus aut certè maioribus, aliàs in vna quapiam particula, idque interdum cum phlegmone, interdum citra phlegmonem. In venis arteriiſque maioribus febris accenditur continua, eò vſque perſeuerans dum humores qui hanc gignunt, vel incendio conſumpti diſſipatíve ſint, vel quouis modo edomiti. Etenim venarum putredo non facilè reſtinguitur, quòd coarctata non liberè perflatur ob loci denſitatem, quódque adhæſu apparatos humores inquinet, & continuatione in propinquas, ex hiſque in alias venas prorepat, transferatúrve, nec antè deſinat quàm quicquid in venis vitioſum eſt, depopulata ſit. Duplex autem eſt putredinis ratio: alia in omnes aut ſaltem in maximas venas æquabiliter inuadit: alia ex vna quapiam initium ducens, in cæteras ſenſim continuatione perreptat. Quæ in venas omnes pariter inuadit, licet earum ſanguinem, non tamen eius omnes æquè partes occupat. Quum enim non omnino ſimplex ſit ſanguis, ſed ex multorum humorum permiſtione compoſitus & ſero multò perfuſus, primùm quidem illius portionem putredini magis obnoxiam prehendit, ab hac deinde aliam ipſi permiſtam atque confuſam, quæ minus quàm illa ſit vitioſa: hócque modo ſenſim obrepens ſimul cum calore præter naturam augetur & inualeſcit, nec antè deſinit quàm partes omnes ſanguinis putredini obnoxias abſumpſerit. Hoc perinde accidit, atque in ingenti phlegmone, in qua collectus ſanguis non ſtatim vniuerſus, ſed eius pars alia citiùs alia tardiùs & putreſcit & ſuppurat, ſic ſenſim augeſcens putredo in ſummum vigorem fertur: quemadmodum & dum ignem accendimus, aridiores primùm ſtipulæ, deinde virgulta, poſtremo ligni materia, ſuo quæque concremantur ordine. Omnibus quæ putreſcere apta fuerant aſſumptis, putredo calórque febris ceſſat, manet tamen pars ſanguinis melior, quæ quoniam minus erat putredini obnoxia, huic inuiolata reſiſtit, eáque licet putridæ permiſceretur, illius tamen contagione minimè computruit, ſed duntaxat incaluitur: reſtincta proinde ſedatáque putredine in priſtinam illa puritatem redit. Atque tum vrinæ puræ ac prorſus laudabiles apparent, quæ craſſæ, turbidę ac ſine ſedimento fuerant. Itaque ea putredine (niſi fortè extremo exitio fuerit) neq; ſanguis vniuerſus neque totus labefactatur. Nam ſoluta febre, non omnino exhauſtæ venæ manent, ſed aliquid in his etiamnum ineſſe deprehenditur ídque vtile & alendo corpori idoneum, quod tamen olim miſcebatur putredini. Idipſum continget etiamſi nihil ſanguinis recens genitum, nihílque cibi toto morbo ſumptum fuerit, quod in extremè acuto fieri iubet Hippocrates. Hac propemodùm ratione putret ſanguis in ſynocho putrida: nec multò ſecus in cauſa, in continuata tertiana, in aliiſve continuis. In his quippe non vniuerſus corrumpitur, nec omnes pariter humores ex

Non vnus idémq. putriendi modus.

Qui fit putredinis ſictio.

quibus conſtituitur: (ita enim permiſcerentur omnium continuarum febrium genera) ſed is duntaxat qui maximè omnium vitioſus eſt. Atque vt huius eſt natura, ita & conſentaneum febris continuæ genus accendit: tertianam quidem continuam, ſed bilis flaua quæ in ſanguine eſt: quotidianam continuam, ſi pituita: & quartanam continuam, ſi melancholia putreſcat.

Modus alter putredi. Altera putredinis eſt ratio, quæ non in omnes pariter venas, ſed ab vna quapiam (à qua fortè initium ſumpſerit) continuatione in cæteras in earúmque ſanguinem & in humores irrumpit. Obtingit hæc quum putrefaciens cauſa vni ſit quàm alteri venæ propinquior, aut quum ſanguis non in omnibus æquè venis ſui ſimilis habetur. Nam in qua magis ad putredinis conditionem accedit, in ea primùm labe tentatur, dein verò (ni periculo prohibeantur) in iis quæ ordine ſuccedunt: nec antè ſerpere ea putredo febríſque deſinet, quàm omnes venas ſenſim peruagata, quicquid in his putrere aptum erat abſorbuerit. Varietas atque mutatio vena ſecta ſæpè animaduertitur: nam interdum primus ſanguis emanat ſyncerus, mox dein corruptus: nonnunquam contra: & interdum è naribus puriſſimus, è ſecta cubiti vena vitioſus: quòd & Hippocratis authoritate celebratum eſt. Hinc diſſimilium ſymptomatum origo, aliis per febres lumbi maximè ingraueſcant aut ardent: aliis præcordia ſiti æſtúque flagrant: aliis vel animi defectio vel ſumma ſpirandi difficultas moleſta: aliis capitis dolor, vigiliæ, aut deliria, vt partis natura fuerit quam putredo obſidet. Hinc & inordinatæ febres, quum priore relicto humore, corruptela alterum adoritur. Hinc febrium implexus, quum humores obſidentur varij. Hinc & prædictiones fallaces, quum priore humore iam ferè edomito victóque, alius alióve loco putreſcere incipit, qui poſt concoctas vrinas crudiores alias de ſe profert.

Efficiēs putredinis cauſa gemina. Putredinis efficiens cauſa duplex, vna propria & intima, altera externa. Putreſcunt corporis humores propria intimáque cauſa, dum in ſe vitium obtinent, quòd nullo naturæ beneficio emendari poteſt. Ita quidem ſenſim ac tempore corrumpuntur, ídque ſponte ſua nullo extrinſecus ſuſcitante.

Cacochymia cōtrahitur alimentis vel corruptis, vel quæ facilè corrūpātur, vel intēpeſtiuè ingeſtis, vel viſcerū vitio. Id vitij genus ferè, ab alimentis corruptis, & quorum vitioſa eſt ſubſtantia contrahi ſolet, cuiuſmodi ſunt frumenta, legumina, oua, piſces, carnes, & quæcunque aut vetuſtate aut negligentia, corruptione quadam labefactantur. Contrahitur & à cibis quidem probis, ſed qui facilè corrumpantur aut putreſcant: quales ſunt lac, horarij fructus, & quicunque alieni vitioſíque ſunt ſucci: ex his quippe genitus ſanguis tametſi concoctione crebram mutationem ſubiit, priſtinæ tamen conditionis & eius à quo naſcitur nonnihil etiamnum vbique retinet. A cibis intempeſtiuè aut ordine præpoſtero ſumptis, vt cum priore nódum confecto alter ingeritur: aut quum duri concoctúque difficiles leuioribus præmittuntur, quorum infirma eſt ſubſtantia. Corrumpuntur poſtremò ac putreſcunt humores interiorum partium, vt ventriculi, iecoris, omniúmq. viſcerum affectione mala. Hæc enim in alimenta concoctione imprimitur, quæ etiamſi puriſſima ſunt, tamen contracta labe inquinantur. Externa porrò cauſa putredinis duplex, obſtructio & putridorum occurſus. Obſtructio à craſſis viſcoſíſque humoribus tanta vt

perſpi-

perſpirationem impediat: tum enim quia nec perflantur, nec refrigerantur humores, etiamſi probi ſint, putreſcunt. Eandem vim obtinet & obſtructio quæ à vaſorum fit plenitudine. At quæ ſupra vires eſt plenitudo, idcirco putreſcit, quòd neque concoqui neque regi ab imbecillis viribus poſſit. Putridorũ occurſus, ſpiritus primùm, deinde humores ipſos corrumpit, vt aëris, halitus, vaporiſque putridi inſpiratio, & vel ſcabie, vel putrida febre, vel lue venerea inquinato accubare. Non pauci contendunt vnam obſtructionem quæ perſpirationem prohibeat, omnis putredinis cauſam eſſe, nihilque in nobis citra hanc corrumpi poſſe. Neque eum humorem ex quo calor præter naturam vapórque teter facilè totus exit, quíque liberè perfluatur, vnquam putredine tentari. At contra euidens perſpicuúmq. eſt vitioſos cibos ſæpe in ventriculo aliiſve partibus computrere: & in peſtilenti conſtitutione tum inſpiratu tum perſpiratu humores corrumpi: licet corpus omnino patens laxúmque ſit, & omnia ſpiracula dehiſcant, aëréque frigido perflentur. Multis quippe aliis ex cauſis poteſt citra obſtructionem innati humidi caloríſque ſubſtantia minui, alienúſque calor introduci, qui efficiens eſt putredinis cauſa.

Perſpiratio prohibita non vnica eſt putredinis cauſa.

De febre continuâ quæ concluſa nuncupatur, déque eius differentiis.

Cap. VII.

CONTINVÆ febris ſubiecta materia in vaſis eſt maioribus, quæ illic putreſcens aut ipſam de ſe putredinem, aut putrem vaporem in cor aſſiduò continentérque fundit, è quo aſſidua fit putrida febris, quæ concluſa nuncupatur. At quum vel in inguine, vel in ſemotiore loco coarctata hæret, cum nec putredinem nec eius halitum, ſed vnum calorem [illegible] infert, è quo ſolùm vel diaria febris fi[illegible] Earum continuarum materia ſanguis eſt: in quo (ſiquidem ex æquabili humorum permiſtione conſtet) ſynochus conſiſtit: ſi verò ab illius mediocritate deficiens vel bilioſus, vel pituitoſus, vel melancholicus appelletur, in eo putrida febris excitatur continua. Vt igitur ſynochus non niſi in temperata natura, quæ multo ſanguine cómque mediocri abundat, & quæ carnoſo eſt habitu gigni ſolet: ita & putrida continua iis duntaxat obtingit qui ab hac mediocritate recedunt, bilioſis, pituitoſis aut melancholicis. Hic autem eorum meminiſſe velim quæ in Phyſiologia fuſiùs demonſtrauimus, in venis nihil præter ſanguinem cum ſero contineri, & quidquid foras effuſum concreſcere poteſt, ſanguinis nomine comprehendi, nullos illic ſecundum naturam humores eſſe ſynceros & ſuperuacaneos: ſed eos quatuor, ex quibus ſanguis conſtat, verè ſuccos eſſe quibus alimur, neque aliud illic bilem [illegible], quàm totius ſanguinis partem tenuem atque calidam, quàm etiam bilioſum ſanguinem appellamus: neque aliud pituitam quàm ſanguinis partem crudiorem: neque aliud melancholiam quàm terrenam portionem & melancholicum ſanguinem. In quibus igitur non æquabilis ineſt ſuccorum permiſtio, ex putreſcente æquabiliter ſanguine febris accenditur continua: & quibus ſanguis multum bi-

lioſus eſt, tertiana fit continua: quibus is pituitæ quàm cæterorum humorum magis particeps fuerit, continua fiet quotidiana: & quum nimiopere in melancholiam deuerget, continua quartana. Eſt autem continuarum omnium genus duplex. Vnum earum quæ ab initio in finem perſeuerant nullo ſtato excandeſcentiæ ordine. Huiuſmodi ſunt ſynochos putrida, & quæ cauſus appellatur. Alterum earum quæ nunquam intermittunt, remittunt verò & excandeſcunt, aliæ quotidie vt quotidianæ continuæ, aliæ alternis diebus vt tertianæ continuæ, aliæ quarto die vt quartanæ continuæ. Quæ ordine nullo excandeſcunt, earum materia in venis eſt cordi proximis, ac proinde putredo cor aſſiduo pari vehementia exercet. Cæteræ verò cauſam in venis habent aliquantum diſiunctis è quibus putredo in cor pari impetu aſſiduo ferri nequit. Harum autem excandeſcentia non vt intermittentium vel à rigore, vel ab horrore, vel frigore initium habet, nec ſudore ſoluitur, nec in apyrexiam deſinit. Talis eſt omnium earum continuarum ratio quas concluſas appellaui. Earum quippe materia in venis coërcita ac putreſcens, tametſi quadam ex parte per cutis ſpiracula ſine ſenſu diſſoluitur, non tamen poteſt ante perfectam ſolutionem tota depelli. Continuarum frequentiſſima eſt tertiana, rara quotidiana, rarior quartana continua, vtraque crebrior eſt continua inordinata. Sanguis enim quiſquis admodum pituitoſus vel melancholicus eſt, quia frigidus ægrè admodum putreſcit, neque hinc vehemens febris, ſed duntaxat lenta aut languida excitari ſolet, quæ ferè inordinata euadit. Putrida febris ab ephemera his notis ſtatim initio diſcernitur. Prægreditur inæqualis quædam & neutra corporis conſtitutio ex ea certè plethora vel cacochymia, quæ ſenſim cumulatur ceu futura febris materia: hinc ſpontanea corporis laſſitudo, motus grauis atque piger, ſomnus turbulentus, immoderatæ vigiliæ, hypochondriorum diſtentio, reſpiratio difficilis, venarum repletio, capitis temporúmque dolor grauis, ac interdum pulſans. Ex his demum excrementa ſuccreſcunt præter naturæ conſuetudiniſque modum: vt ſudor inſolens, ſputum mucúſve exuperans, nauſea aut vomitus: alui deiectio aut vrina copioſior & fœtidior. Talia ferè exiſtunt in neutra corporis conſtitutione, quæ putridam febrem anteuertit. Quum verò iam febris prehendit, putridam hanc eſſe teſtatur, quòd ex neutra corporis conſtitutione, non ex ſola euidente cauſa proceſſit. Vel enim ſponte ex corporis præparatione fit, vel à cauſis euidentibus quæ præparatum corpus excitant ac mouent. Calor in ea non mitis ac blandus, ſed acer, mordax & qui tangentis ſenſum acriter feriat, non ipſo euaſionis initio, ſed vel in augmento, vel in ſtatu, ídque maxime ſi diutius corpori manus inſideat. Pulſus atque reſpirationis inæqualitas: velox enim ſyſtole, diaſtole verò tardior, ídque præſertim augeſcente calore: quum enim ex incenſa putredine multa torrida & fuliginoſa incrementa, ſpiritus humoréſque premant, natura ſyſtole feſtinat depreſſa arteria illa excludere: neque tanta neceſſitate nititur per diaſtolen refrigerium allicere. Eſt & plurimum pulſationum inæqualitas: modò enim celer, modò tardus eſt pulſus, ídque ex inæqualitate varióque motu putredinis: & rurſum modò fortis, modò languidus, alias

Cōtinua febris duplex.

Qui dignoſcatur putrida ab ephemera.

Diagnoſtica ſigna putridæ febris.

aliàs quidem oppreſſa, aliàs leuata natura. Eſt & pulſus velox ſimúlque paruus initio, in vigore tamen velox atque magnus, ita quidem vrgente refrigerii neceſſitate. Vrina penitus cruda vel obſcurè concocta, idque maximè initio: craſſa enim rubra & turbida exiſtit, in qua nihil ſecernitur: interdum etiam ex vehementi obſtructione tenuis quidem, ſed rubra & turbida: ſæpe acris eſt mordax, ſæpe grauem fœtidúmve halitum efflat. Expiratio aut ſudor præter conſuetudinem graueolens. Si exactis horis vigintiquatuor febris ex toto non deſinat, niſi hecticæ ſuſpicio ſit (quod eſt certè rariſſimum) affirmari certò poteſt hanc ex humorum putredine accendi. Continuam porrò ab intermittente his notis diſcernes. Nullo rigore aut frigore prægreſſo repente calor hominem adoritur, aut ſi quando rigor, horror, frigúſve (vt ſæpè fit) animaduertitur, noxii humoris non parum circum præcordia inhæreſcit, qui horrore concutit dum totus calore ſit incenſus. Pulſus inæqualitas maior quàm pro caloris vehementia: vltra horas viginti quatuor exporrigitur, neque vt intermittens vel manifeſto ſudore vel ſenſim hoc tempore deſinit, ſed perſeuerans eouſque durat dum prorſus conquieſcat. In ea autem continua quæ cauſus appellatur, in primis conſpicuæ ſunt communes putredinis notæ, perpetuus & conſtans eſt ardor, iſque ferè æquabilis nec manifeſtè tertiano motu excandeſcens: vehemens eſt præcordiorum æſtus: ſpiratio difficilis ac penè ſuffocatus: iactatio inquietudóque indefeſſa: vigilia deliriúmque frequens: ſitis inexhauſta: lingua nigricans, ſicca, ſcabra feréque amara. Quòd ſi tanta accedat malignitas ac pernicies, vt interiores partes ipſáque viſcera vri videantur ſimúlque extrema frigeant, peculiari ea iam nomine lypirias febris appellatur. Ardentium quidem deterrima, in qua interioris ardoris vehementia inſtar cucurbitulæ calorem ad ſe ex toto corpore reuocat. Tertianæ verò continuæ manifeſtior eſt remiſſio, manifeſtior & exacerbationis motus, nullo frigore aut rigore prehendens, nullóque inſequente ſudore miteſcens: cæteræ quæ in cauſo notæ, at leuiores apparent. Continua quotidiana aut quartana ſi quãdo inciderit, excandeſcentiæ ordine circuitúque internoſcetur. Vtraque ſine frigore aut horrore exacuitur, miteſcitque nullo ſudore, prior quidem quotidie, poſterior quarto quoque die. Putredinis quidem notę adſunt, ſed admodum obſcuræ, neque pulſus ea celeritate, frequentia aut inæqualitate fertur atque in cæteris. Neque vrina peræquè flammea aut rubra eſt, etiam ſi fortè craſſior ſit, neque tanta premit ſymptomatum ſæuitia. Adhæc laborantis natura & habitus & victus antecedens, qualis habeatur venarum ſanguis oſtendunt, & qualis hinc nata ſit febris. Ferè autem continua quæ tertiana non eſt, inordinata deprehenditur bis térve vno die, altero aut ſemel aut minimè excandeſcens. Rarò quippe obtingit, vt vnicus in ſanguine ſolitarius humor putreſcat. Quocirca putridarũm febrium admodum varia ſigna & ſymptomata ſe proferunt. Cæterùm cuius generis inordinata febris magis particeps ſit, ex iis ſignis quæ vnicuique propria ſunt colligi poteſt. Atque hęc de continuis febribus primariis ſeu concluſis.

Continuæ ſigna diagnoſtica.

Ardentis ſigna demonſtratiua.

De febre ſymptomatica.

Cap. VIII.

SYmptomatica febris omnis in continuarum eſt genere, neque vlla vnquam viſa eſt intermittens. Huius proxima materia continénſq. cauſa non in venis eſt maioribus, ſed in parte aliquapiam, è qua aut putredinis quiddam aut teter putridúſque vapor in cor obrepit. Eius quidem genera multa. Vnum inflammationes ſequitur, quod & ipſum eſt multiplex. Quum enim aut externa aut diſtans eſt inflammatio, non niſi ephemera febris accenditur, quòd ſolus calor partium continuatione in cor euadat. At ſi partium interiorum maximéque principum & cordi vicinarum vel phlegmone vel eryſipelas eſt, ſanguis biliſve putreſcens aut illinc in cor ſubit, aut tetrum putrémque de ſe vaporem in ipſum emittit, è quo per arterias fuſo putrida fit febris. Sic à phrenitide, ab angina, peripneumonia, phthiſi pleuritide, hepatitide, ſplenitide, & nephritide febris fit phlegmonodes: ab eryſipelate typhodes, eo quæque grauior, quo pars affecta nobilior cordíque vicinior fuerit. Nonnunquam inflammatio quæ febris huius eſt origo, per initia quaſi inuoluta latet, ac febris eius ſymptomatica admodum conſpicua eſt: quæ hoc modo à continua primaria diſcernitur.

Qui ſymptomatica à primaria dignoſcatur.

Vtraque acuta eſt & putredinis notas exhibet, ſed ſymptomatica nullis ſtatis periodis exacuitur, vrinæ nullum putredinis indicium habent, niſi ex affecta ſede putredo forſan obrepat in venas: ſi non ſtatim initio, mox tamen inflammatæ ſedis indicia ſe proferent. Raró vel ſeptimo vel quartodecimo die aliiſve decretoriis iudicio ſoluitur. In primaria febre continua hiſce contraria apparent omnia.

Lenta ſymptomatica.

Alterum febris ſymptomaticæ genus multò obſcurius eſt, eam febrem continens quam lentam appellaui. Oritur non è visceris partiſve cuiuſquam inflammatione, ſed è latente obſtructione & putredine, quæ visceri contumaciter adhæreſcit impactáque eſt, adeò vt & ipſa visceris ſubſtantia plerumque labefactetur. Putredinis portio nonnunquam in venas effuſa ſanguini permiſcetur. Hæc notas præ ſe fert ſymptomaticæ eius, quæ aut phlegmonodes aut typhodes appellatur. Diſtinguitur autem, quod omnium eſt putridarum mitiſſima: æger nullo graui ſymptomate premitur: ſæpe nec ſe ægrotare putat.

Signa febris lentæ ſimplicis.

Putredinis tamen notæ interdum elucent in vrinis: pulſus frequens, celer & inæqualis, non tamen magnus aut vehemens: vires imbecillæ & languidæ collabuntur, vt ne progredi quidem æger poſſit. Corporis moles, etiamſi alimentum ſumitur, ſenſim liqueſcit. Diuturna etiam hæc febris eſt quæ reliquarum continuarum terminos prætergreditur, nec vigeſimo, nec interdum quadrageſimo ſoluta.

Quæ febris lentæ ſedes perquirenda.

Huius quum ſuſpicio eſt, fomes quærendus omnéſque corporis partes animo ſenſúque luſtrandæ ſunt, dum ſignis conſpicuum ſit, in qua is parte conſiſtat. Sæpe in ventriculo aut in iecore, interdum in liene aut meſenterio, nonnunquam in pulmonibus cuiuſuis humoris ſeminalis putredo cumulata hanc excitat. Sedulò igitur obſeruanda ſunt hypochondria & hypogaſtrium, num in his tumoris cuiuſdam ſenſus inſit. Sæpe etiam vel in cachexia, vel in fœdis virginum coloribus,

ſeroſæ pituitæ in corpus effuſæ leuis putredo illam protulit. Et hęc quidem lenta ſemper appelletur. Altera eſt lenta periculoſior, quæ non ſolùm ex impacti humoris, verumetiam ex viſceris cui inſidet corruptione putredinéque emergit. Iecoris pulmonis, cerebri ac lienis, interdum etiam renis diſtantio: úmque partium corruptela, ſimpléxque pūtredo tametſi nullo putri humore comitatur, quoniam tamen expiratione graui cor aſſiduò laceſſit, continuam febrem non aliter quàm putridus humor ſuſcitat: eámque ſyptomaticam ac omnino lentam: hanc pleriq. rerum affinitate ducti, hecticam dixerunt. Iiſdem notis ſe prodit atque nunc expoſita. Internoſcitur autem, quòd ſenſim editur multóque tempore procedit: aliis ferè morbis ſuccedit: nihil vel minimum vacuatione miteſcit, nullis cedit remediis, ſed iis ſępe exaſperatur: vires plurimùm offendit ac debilitat, leuíque occaſione ſyncopen acceſſit, ſenſim ac plerúmque ſine ſenſu hominem extenuat & marcore conficit. Hoc genus eſt febris quæ phthiſin comitatur: hectica quippe non eſt, ſed putrida ex putreſcente pulmonum ſubſtantia: nec enim neceſſe eſt putridam omnem in humore conſtitui. Hic omnis mihi concludenda videtur continuarum febrium tractatio. De intermittentibus deinceps tradendum.

Altera lenta ſyptomatica longè grauior.

Intermittentium febrium continentem proximámque cauſam non eſſe in habitu corporis.

Cap. IX.

Vetus iam opinio increbuit, humorem qui continens & proxima eſt intermittentis febris materia, in ſolo corporis habitu & extra venas computreſcere: hunc acceſſionis initio è venis maioribus in quibus conditus erat, ſanguini permiſtus in minores, ex hiſque in corporis habitum propelli. Hoc impetu ſummas corporis partes quarum exquiſitior eſt ſenſus, ferië is humoris occurſu vel inhorreſcere vel rigere. Eum mox ſenſim incaleſcere, inflammari ac putreſcere: tum demum extenuatum caloris vi vniuerſum diſſipari in ſudores: ſic acceſſionem finiri, dum noua ſimiliter recurrat. Hæc opinio dum quadam veriſimilitudine frigoris rigoríſque cauſam reddere contendit, veram intermittentis febris originem obſcurat. Hoc in primis abſurdum illa ſtatuere videtur, omnes ferè humores qui morborum cauſæ fiunt in venis contineri, illic primam omnium eſſe originem, quaſi neque in viſceribus, neque in meſenterio, neque in eo quod pancreas appellamus, eorum quicquam congeri poſſit aut computreſcere. Quod deinde illa exiſtimat primo acceſſionis inſultu noxiam materiam prorſus è venis in corporis habitum depelli, acerbum quidem auditu eſt. Quo pacto enim tam repentè poſſit noxius humor ſanguini permiſtus, præſertim verò craſſa lentáque pituita, aut bilis atra, è puriore ſanguine prorſus ſecerni, & quaſi momento in extimas corporis partes, in manuum pedúmque digitos, & in naſum (quæ ferè prima frigeſcunt) protinus extrudi? Admirabilis ſanè nec vſquam comperta tam expedita permiſſarum rerum ſecretio atque depulſio. Adhæc quum in continuis febribus

Imò verò ex habitu intrò tū calor vniuerſus, tū humores in corporis profundum viſceráq. ipſa cogi ſolent.

Comment. ad aph. 1. lib. 2.

peccans materia in vaſis maioribus tota conſiſtat cur non eius quoque portio in corporis molem effunditur, quæ ſæpe rigorem efficiat? Quoniam (inquient) exilium venarum obſtructio in his quàm in intermittentibus maior eſt, atque tanta vt omnem humorem intus cohibeat. Sed hoc diuerticulum eſt. Nam plurimæ continuæ aut ab horrore aut à rigore primùm inuadunt: quòd ſi ipſo ſtatim earum initio bilis in corporis ſumma effundebatur, cur non deinceps quoties inardeſcit, aut mota nouo excandeſcit, eodem ſimiliter inſilit? Licet igitur rigor cauſo ſuperueniens cúmque ſoluens excitetur à bile è venis in corporis molem effuſa, non ſic tamen qui vel continuæ vel intermittentis initio fatigat. Hoc autem rerum euentus luculenter commonſtrat. In horrore atque in rigore febrium intermittentium vrinæ meiuntur albæ, tenues & crudæ. Quòd aperto indicio eſt bilem tum flauam tum atram intrò potiùs quàm foras compelli. Tum temporis moleſta etiam eſt ſuffocatio, tyſsis plerunque ſicca, oſcitatio, anxietas, præcordiorum diſtentio ac ſæpe dolor vehemens: ab his nauſea, & ſub rigoris finem biliosa vomitio. Acceſſionis verò progreſſu multóque magis declinatione omnia miteſcunt, & vrinæ euadunt craſſæ, citrinæ aut rubræ: quæ argumento ſunt tum temporis bilem vt in vrinas, ita & in corporis ſumma contendere. Hiſce verò contraria omnia obtingerent, ſi acceſſionis initio bilis in ſumma corporis irrueret. Sed & quod interdum toto febris intermittentis decurſu vrinam ſubſtantia, colore, hypoſtaſique laudabilem animaduertimus, nónne planum facit eiuſce febris nullam putredinem in venis haberi? Iam verò in febrium differentias deſcendamus. Quum leuior eſt exquiſita tertiana, in qua non rigor, ſed extremarum partium frigus (vt plerunque fit) ſolùm percipitur, quo modo bilis flaua in corporis molem effuſa frigori cauſa ponetur? nunquid calida acríſque ea quum ſit, corporis habitum refrigeret? Aut quum pars corporis quæ vel natura vel morbo imbecilla eſt, omnium prima ac ſola inuadente febre inhorreſcit, túmne ea ſola bilis acrimonia tentatur? Sed & in aliis quid etiam contingat æſtimandum. Quartana continua omnium eſt febrium rariſſima, quandoquidem (vt etiam Auicennas animaduertit) melancholia admodum rarò peccet in vaſis maioribus, rariúſque multò putreſcat: quartana autem intermittens admodum frequens ac ſæpe popularis. Iam ſi admodum rarò melancholia vitioſa eſt in venis, quomodo ex his poteſt tam copioſa ſuffici, aut tam crebrò in corporis habitum pelli, quæ tot gignendis intermittentibus quartanis ſit ſatis? At nunc obſecro opinio hæc rationem reddat compoſitarum febrium, & cui in tertiana duplici, bilis (quæ eius vna ipſis cenſetur antecedens materia in venis maioribus) portio quædam quotidie in omnem corporis habitum propellitur. Si copia id efficit, tertiana omnis vehemens, vt quæ ab exuperante bile fit, in tertianam duplicem, omníſque quartana ferocior in duplicem triplicémve quartanam faceſſet. His quaſi laqueis ita ſeſe irretiunt opinionis huius interpretes, vt ſe nunquam extricare poſſint. Ad extremum curandi lex & ratio ſpectetur. Si antecedens febris intermittentis materia tota in venis eſt maioribus, vna venæ ſectio quæ hanc promptè

demſit, illius curatio ſit. Atqui neque hæc febrem tollit, neque qui in ſolos venarum humores mentem cogitationémque refert, illius vnquam curationem rectam conſequetur. Ea quidem cauſæ ignoratio ita veritatem quaſi tenebris offudit, vt nondum ſit vllius intermittentis febris vera curatio percepta, ſolutióque ſponte ſæpius quàm arte ſuccedat. Hæc quidem pauca (nam alia commentabuntur alii) non potui non in eam opinionem contorquere, quæ tam fraudulenta perniciosáque fuit humanæ ſaluti. Piget ſanè atque etiam pudet de ſententia tot annorum authorúmque numero & vetuſtate confirmata decedere. Sed quid eorum multitudo terrere debet qui ſpreta inueſtigatione veri vnius imitatione eadem omnes via in ſalebras inciderunt? Leuibus in rebus falſis interdum aſſentiri aut conniuere nihil fraudi eſt: at verò in ſeriis & grauibus quæ tanti ſunt ad hominum ſalutem momenti in primis doloſum, omninóque veritas in lucem fidenter proferenda. Quod expono, & ratione & quotidiano rerum vſu veritati conſentaneum deprehendetur.

Quæ ſit intermittentium febrium materia, & quæ illi ſedes in corpore.
CAP. X.

QVÆ protuli, vt intermittentis febris materiam non è venis in corporis habitum propelli, ita & hanc penitus immergi, & circum præcordia adhęreſcere demonſtrant, eámque non eſſe venarum ſuccum alendo corpori deſtinatum, ſed humorem ſuperuacaneum, qui è iecoris ſanguine prolectus in propria conditur receptacula, antequam is iecur tranſcendat. Itaque intermittens tum materia, tum materię ſitu ac foco à continua ſecernitur. Tertianæ materia bilis eſt flaua, affinis ei quæ in fellis ciſti conditur. Quartanæ bilis atra in lienem refuſa. Quotidianæ (ſi qua vera eſt) pituita mucoſa & ſuperuacanea, quæ in ventriculo inteſtiniſque plurima colligitur. Omnium propria ſedes & origo in prima eſt corporis regione circum præcordia, circum ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum aut meſenterium. Hę ſiquidem partes ſunt quaſi publica corporis ſentina, in quam omnis confluit cumulatúrque humorum colluuies. Ex hiſce autem ſedibus febrium horrores rigoréſque ſuſcitari, primùm quidem docendum. Frigus, horror atque rigor intentione & remiſſione diſtant. Frigore ſumma corporis inalgeſcunt, horrore id vniuerſum leuiter concutitur: etenim hic ceu diminutus rigor eſt, rigore vſque cò contremiſcit concutitúrque vix vt cohiberi poſſit. Omnium eadem ſimiliſque cauſa, caloris népe, frigoris, rei pungentis, aut quouis pacto moleſtæ vehemens incurſio in corporis ſentientes partes confertim facta. Diſtántque ſolùm inter ſe aut vbertate cauſæ, aut vehementia ſeu acrimonia, aut motionis impetu. Vt enim aëris aut aquæ frigidioris occurſu corpus frigeſcit, ita & interdum horret atque etiam riget. Præcordia autem & partes omnes quæ circum hæc ſunt, quia membranis ſepiuntur, neruóſque ſentientes ſuſcipiunt è ſexta cerebri coniugatione, eximio tangendi ſenſu ſunt præditæ. Magna etiam ſocietate tum principibus tum externis corporis partibus connexæ ſunt, iiſque

ψύχω, φρίκη, ῥῖγος.

adeò conſentiunt, vt affectæ mox principes partes vniuerſúmque corpus in conſenſum trahant. Sic enim vinum meracius liberaliúſque ſumptum, tametſi è ventriculo nondũ elapſum eſt, mox tamen exulcerata vesicæ, aut vulnerati cruris, aut arthritidis dolorem exaſperat. Sic & frigidæ potus liberalior corpus vniuerſum frigore horroréve concutit. Bilem vomiturus rigeſcit, multóque magis qui alienum vitioſúmque cibum, velut fungos, ſumpſit. Rigeſcit & cui calidum mordáxque medicamentum ventriculum præcordiáque ferit, non minus quàm ſi nudã cutem aut vlcus acrius compungat. Horreſcit demum & cui pus interiore abſceſſu collectum irrumpit in membranas. Ac certè bilis putreſcens in febre acrem magnámque qualitatem adipiſcitur: eáque acceſſionis initio quaſi turgens impetu fertur, affatímque irruit in præcordiorum membranas, iis ſanè argumentis quæ de tuſſi ſicca, de oſcitatione, de ſuffocatione, de anxietate, de præcordiorum diſtentione ac dolore, de nauſea, de vomitu & de albis tenuibúſque vrinis protuli. Quanto magis igitur quàm ſuperiores cauſæ earum poteſt horrorem rigorémve concitare? Citrina porrò illa & praſſina cæruleáve bilis quæ ſyncera ſæpe vomitione prorumpit, propria intermittẽtis febris materia hinc eſſe dignoſcitur, quod dum tota liberaliter redditur, febrem omnem penitus extirpat atque ſoluit. Ea ſanè nunquam tam ſyncera poſſit è venis amandari citra exitiũ, ſed duntaxat è præcordiis, quæ illius ſedes ſunt. Hoc quoque vel inde conſtat, quòd ſi acceſſionis initio humidi fotus aptè calentes præcordiis imponantur, maximè verò lieni in quartana, iecori in tertiana, aut alii cuicunque ſedi fomes ineſſe deprehendetur, horrorem rigorémve leniant, quia nimirum ipſum mali fontem demulceant. Iam verò ſudores non è ſolo corporis habitu, ſed & interdũ è præcordiis moueri, hinc ſciri poteſt, quòd qui vel exercitatione vel Solis ardore exęſtuat, ſi frigidam liberalius bibat, mox totus ſudore diffluit, non mehercle aqua in corpus diſiecta atque fuſa (diu enim poſtea ſentitur huc & illuc fluctuare in ventre) ſed eius halitu ab æſtuantibus præcordiis in omne corpus effuſo, qui demũ in ſudorem concreſcit. Sed & illud præterea obſeruari velim, cum cui iecur aut lien ætate morbóve inaruit, vel magna obſtructione vel ſcirrho obduruit vt in hydrope, in ictero aut in cachexia, nulla vi eũ poſſe ne per febres quidem in ſudores induci, etiamſi reliquum corpus humore multo perfundatur: cum verò cui iecur atque lien calore humoréque naturali abundent quauis ex cauſa ſudore diffluere. Hinc igitur conſpicuum eſſe poteſt primã ſudorum ſcaturiginem è præcordiis eſſe.

Sudorũ vt perfrigerationis, horroris, rigoriſque fontem & originem è præcordiis deriuari.

Eadem & febris intermittentis, & rigoris, horroriſque cauſa, & ſedes eadẽ exterñ præcordia & viſcera.

Diſcuſſa igitur illa velut caligine, vt veritas clariùs aliquãdo diluceſcat, rẽ hanc omnem ſic in ſummã concludemus. Calidus ac putris humor extra venas quauis in ſede conditus, quandiu conquieſcit corpus tacitè exagitat: at verò dum quaſi efferatus illinc præter naturam impetu dimouetur, id variè concutit affligítque. Si paucus eſt vt in leuioribus tertianis, aut eius parua acrimonia, vt pituitæ putreſcentis, motúſve lentus ac languidus, ſolum frigus inuehit, calore quidem ac ſpiritu ab externis partibus intrò quaſi in opem & ſubſidiũ aduocatis. Sin copioſior eſt aut acrior, aut eius motus impulſúſque concitatior horror inuadit. Quũ verò plurimus, iſque vehementer acer & mordax, magno impetu in præ-

in præcordia excuſſus, rigor verus inducitur. Hæc præterea rigoris febriſque materia circum præcordia hærens ex ſe tanquam è fomite tetrum malúmque vaporem in omne corpus effundit, qui & altera frigoris, horroris, rigoriſve cauſa eſſe poteſt. Hinc febris intermittentis acceſſio, ea ferè ratione prehendit, qua cenſuit Hippocrates ex inguinis abſceſſu putridam febrem accendi, ſi non ſolùm calor, ſed & fumus vapórque putridus minimè coë citus partium continuatione ad cor peruenerit. Itaque concitato & quaſi turgente putrido humore, ab eius emiſſa portione ac vapore membranæ feriuntur horrorque vel rigor inuadit. Tum etiam vapor teter ex eo fomite excitatus, in cor primùm per cæcos ductus effertur, atque illinc quoquouerſum per arterias effuſus, omne corpus implet. Atque hic initio cor offundens pulſum contrahit & obſcurat, cerebrúmque implens degrauat conſopitque, omnes denique artus velut obtundit. Poſtea verò in corpus quaſi aura quædam diſiectus, ſenſim incaleſcit & inflammatur, ac tum febris ardorem eiúſque ſymptomata mouet. Tandem ſupra modum extenuatus tum impetu proprio tum impellente natura diſſoluitur, interdum manifeſtè in ſudores, interdum obſcurè ſenſimque per cutem. Atque hæc quidem pura ſimplexque intermittentis ſpecies exiſtit: in qua vrinæ plerumque toto morbi decurſu, colore, ſubſtantia ſedimentóque laudabiles apparent, quia nimirum nihil bilis peccantis è præcordiis irrumpit in venas: plerumque verò tales cernuntur primis acceſſionibus intermittentium. Nonnunquam verò inuaſionis impetu humoris vehementiùs impulſi vna portio inſilit in ventriculum, quæ bilioſam vomitionem mouet, eámque ferè ſub rigoris horroriſve finem: altera portio tenuior eo ipſo impetu ex eodem foco per iecur venáſque maiores in omne corpus irrumpit: túmque grauior eſt acceſſio, ſub cuius finem vrinæ craſſæ redduntur atque flauæ, iis longè diſſimiles quæ paulò ante acceſſionem fuerant. Atque multò quidem grauior euadit acceſſio, quum ex eo ipſo foco portio maior penetrat in venas, ſed & nonnunquam acceſſione ſoluta febrilis quædam manet inæqualitas, nec pura ſequitur intermiſſio: quod in primis conſpicuum eſt in hemitritæo, de qua mox dicam. Intermittentium porrò febrium focum atque fomitem de quo diſputo, præter rationes quas ante protuli, velim & exemplo confirmare. Vir quidam ingenuus, ætate florente epulans liberaliter, quotidianæ vomitioni bilioſæ iamdudum fuerat obnoxius. Hac repente ſuppreſſa, ventriculi vehemens dolor prehendit cum nauſea & tuſſi inani. Hinc mox cœpit corpus citra febrem vllam vehementi rigore, tanquam inuadente exquiſita tertiana, ex interuallis quotidie ſupra vicies concuti. Exactis diebus circiter quindecim putreſcente iam bile, tertiana febre corripitur: qua multis pòſt diebus ſoluta, reſolutio inſequitur omnium partium quæ ſunt ſub capite, nec multò pòſt interitus. Corpore diſſecto tam multorum affectuum cauſam deprehendimus, bilem ſynceram eámque praſſinam circum iecoris caua libræ pondo membranis coercitam, & cuius iam portio in ſpinæ neruos obrepſerat. Non paucos dein non admodum diſſimiliter affici notauimus: quorũ exẽplo intelligi poteſt, rigorem modò ſine febre modò cum febre interdũ ex præcordiis ſuſcitari: intermittentis quoque febris fomitẽ in

Accommodatiſſimum rei probandæ exemplum.

iiſdem locis contineri. Id ex his quoque conficitur, quæ ſæpe fieri obſeruamus, tertianam diuturnam atque quartanam in atrocem cruciatū colico immaniorem deſinere, qui nonnunquam & in artuum dolores & in paralyſim faceſſit. Hic dolor ſine febre eſt, ferè tamen conſueto acceſſionis tempore exacuitur & excandeſcit priſtinúmque circuitum retinet. Vix niſi bilis vacuatione miteſcit, quam conſtat vt doloris ita & febris cauſam fuiſſe: depellitur enim è præcordiis & viſceribus in peritonæi inteſtinorúmve membranas, eo argumento quòd & febris & ſitis & inappetentia miteſcunt suborto dolore. Itaque vt doloris circa peritonæum & inteſtina, ita & intermittentis febris ſedes eſt circa viſcera & præcordia.

Quæ circuituum cauſa ſit, & quid eorum ordinem formámque mutet.

C A P. XI.

QVID humorum motus efficiat, & cur putreſcens pituita, quotidiè, bilis tertio, melãcholia quarto quoque die impetum faciat, diſputatio eſt plena diſſenſionis & omnino cõtrouerſa. Multi quidem demõſtratione confecerunt, morbos omnes qui ex defluxione fiunt, intermiſſionem habere, ac dein recurrere, quoties adeò aucta & collecta ſunt excrementa, vt partem ad excretionem ſtimulent: tum ſiquidem validior in imbecillam ea quaſi onus excutiens deponit. Hinc quidam interpretantur pituitæ ſatis quotidie, bilis flauæ non niſi tertio, & melancholiæ non niſi quarto die ſatis cumulari poſſe, vt naturam prorritet circuitúmque moueat. Cæterùm hi nuſquam periodi cauſam attigerunt, nec cur pituita etiamſi pauca putreſcat, quotidie tamen mouetur impetúmque habet, nec cur bilis flaua vno loco ſi copioſior ſit, non frequentiùs quàm tertio die, nec melancholia frequentiùs quàm quarto efferatur. Quid quæſo vetat concurrentibus cauſis omnibus illis efficientibus, tum multam flauam bilem atrámve quotidie cumulari, vt naturam quotidie ſtimulet circuitúmque moueat? Non igitur ſola excrementi copia, ſed alia quædam vis maior neceſſariò vnumquemque humorem ordine certáque regula ciet ac impellit. Hæc autem propria eſt contractæ putredinis qualitatíſve natura atque conditio, quæ omnem corporis ſtatum naturalem immutat. Vt epilepſiæ inſultus aut hydrophobiæ impetus, non humoris genus, ſed qualitatis natura in humore ſita excitat: & menſtruam mulierum purgationem ſtatis periodis mouet non ſanguinis exuperantia (nam ſiue paucus ſiue multus eſt in muliere, menſibus tamen ſingulis, niſi quid naturæ ordinem interpellet, erumpit) ſed vis ortæ qualitatis: ita & vis quædam ſeu qualitas in humore genita efficit, vt putreſcens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat. Humor autem ſuperuacaneus plenior cumulatus, quia vix naturæ beneficio & calore regi poteſt, corrumpitur & quodam modo putreſcit: ac tum qualitatem eam adipiſcitur, quæ hunc illúmve motum impetúmque habet. Atque vt ſua eſt cuiuſque humoris ſpecies, ita & ſua cuiuſque putredo vel qualitas, ſuus cuiuſque motus. Aliam igitur qualitatem aliúmque motum

Hanc contractæ putredinis qualitatíſve proprietatem, quæ ſtato tempore paroxyſmos ciet, Græci apto nomine ἰδιοσυγκρισίαν appellant.

motum pituita, alium bilis flaua, alium melancholia putredine contrahit. Hæc autem ratione acceſſio ordine recurrit. Quum febris inuaſura eſt, humor in ſuo quaſi foco coërcitus concitatur, & quaſi turgeſcens excandeſcit, ipſóque impetu & multum de ſe tetrum vaporem quoquouerſum in corpus omne diffundit, & interdum exiguam ſui portionem eructat excutítque in præcordia, in ventriculum, nonnunquam & per iecur in maiores venas: eáque manet acceſſio dum ſedetur impetus: & dum quicquid è foco excuſſum eſt, calore crematum diſſipetur aut in ſudores abeat. Hinc ſuccedit intermiſſio coúſque ceſſans dum alio humoris motu & nouo quaſi furore alia recurrat acceſſio. Recurret autem ſtatis vt dixi periodis, niſi quiddam ordine interpellet. Multa febres ordinem tenere prohibent, efficiúntq; vt paroxyſmi vel anticipent vel cunctentur. Anticipant præter conſuetudinem vel quum ſubiecta illorum materia augeſcit, vt ex impuro vitioſóque cibo & excrementorum ſuppreſſione: vel quũ nimiò opere extenuatur, vt ſinapis & aromatum aliorúmve calidorum tenuantiúmque vſu: vel quum motu exagitatur, vt exercitatione, balneis, æſtu, animi excandeſcentia. Cunctantur verò dum contrariis ex cauſis materia vel minuitur vel craſſeſcit, vel pigrior ignauiórque redditur. Quoties verò tanta circuituum mutatio apparebit, vt nullo ordine procedant, humor aut in alterius naturam commigrat, aut alterius generis permiſtione confunditur. Acceſſiones porrò longæ euadunt, quum humor effuſus eiúſque vapor multus craſſus & viſcoſus eſt: hic enim non niſi multo tempore inflammari abſumíve poteſt: & quum meatuum eſt adſtrictio aut virium imbecillitas, hæ ſiquidem diſſolutionem prohibent. Breuitatis verò cauſæ ſunt, humor paucus ac tenuis, viarum amplitudo, viriúmque robur.

De quotidiana febre. CAP. XII.

FEBRIS vnaquæque intermittens à circuitus motúſq. ordine nomen habet. Hinc quotidiana, quòd quotidie typo ſimili redeat, amphemerina dicitur. Omnium quidem febrium rariſſima, & quæ vix ex ſexcentis vna obtingit: ſed quum laborans quotidie febre conflictatur id ferè à duplici tertiana fit. Vt autem paria ſtatuerentur febrium atque humorum genera, hanc in pituita collocarunt: quæ tamen rariſſimè putreſcit, víxque eam putredine qualitatem conſequitur; quæ febris eſſentiam compleat. Quum aut ſuperuacua pituita (cuiuſcunque ea generis ſit) vel in inteſtinis, vel in meſenterio, vel circum ventriculum viſcerúmque caua coërcita putreſcit, febrilémque qualitatem nanciſcitur, quotidie mota conditionis ſuæ vaporem effundit, continentem acceſſionis cauſam. Accidit hæc quibus pituitæ copia ineſt, natura vel ætate humidis, obeſis mulieribus, eunuchis, ſenibus, & iis qui vel otio vel ſomno longiore, vel crebris balneis, vel frigidioribus humidioribúſque cibis, vel aſſidua crapula, vel edacitate vt pueri, vel ebrietate cruditatis ac pituitæ copiam congeſſerunt: maximè verò hyeme, frigidis regionibus & pluuioſo cœlo. His ferè facies ſubliuida & ſubtumida eſt, os ventriculi imbecillum, deiecta appetentia, acidúſque ructus fre-

Cauſa.

Qui quotidiana oppor tuni.

quens Acceſſio autem non repentè, ſed ſenſim inuadit, corporis extrema duntaxat refrigerans, rarò admodum rigore concutiens, corporis adeſt grauitas: & inexpugnabilis dormiendi neceſſitas: plerumque & hoc initio animus vel defectione vel ſyncope langueſcit. Calor dein pedetétim & ægrè augeſcit, magna certè inæqualitate, qua modò calor, modò frigus percipitur. Accenſus dein calor non acer, ſed hebes & halituoſus tangenti primùm occurrit, quaſi ex ſuccenſis viridibus lignis vapor ſublatus poſteà verò aliquantum mordax & acer. Quum in omne corpus iam effuſus eſt, nullum vehemens incendium, corpus nudare cogit, nec ardoris compunctio id variè iactare, nec ſpirandi difficultas multum frigidúmque aërem ducere, nec ſitis vehemens aquam frigidam expoſcere. Inclinans acceſſio primis diebus nullum, poſteà verò paucum ſudorem effundit, qui pro vaporis ſpecie pinguis viſcoſúſque eſt. Tota acceſſio horarum eſt octodecim, intermiſſio ſex, quæ rarò integra puráque exiſtit. Pulſus paruus, languidus, ſummiſſus ac rarus, præſertim acceſſionis initio & incremento, quòd natiuus calor frigidi, craſſi viſcoſique humoris agitatione vehementer prematur: poſteà verò creber euadit, ſed minùs quàm in tertiana atque quartana, æquè tamen velox atque in quartana: huius inæqualitas omni acceſſionis tempore quàm in cæteris intermittentibus maior. Vrina primis diebus tenuis & alba cernitur ex crudæ materiæ copia, quæ & vehementer obſtruit & natiuum calorem obterit: poſteà verò quum materia coquitur eiúſque nonnihil cum vrina præterfluit, rubra, craſſa, turbidáque redditur. Alui deiectio liquida, cruda, pituitoſa. His igitur prima ſæpe acceſſione quotidiana febris dignoſcitur, quum præſertim quotidianæ populariter vigent. In hoc pituitoſarum febrium genus referri ſolet Epiala febris: per hanc quauis corporis particula eodem tempore calor frigúſque percipitur, & vnaquæque corporis pars rigore febréque iactatur. Huius cauſa putatur acida vitreáque pituida leuiter putreſcens, & cuius portio incenſa iam eſt, altera verò nec dum putredinem experitur. Eos autem qui in dignotionem febrium diligentius incumbunt, hoc in primis loco moneri velim, & continuas (quæ biduum triduúmve quandoque occupant) & intermittentes omnis generis variè admodum inuadere. Sæpe quidem in horrore atque rigore tum interiora tum externa ſummè frigent. At nonnunquam interiora frigore perhorreſcunt aut rigent, quum tamen partibus externis non frigus ſed calor vnus æquabiliſque deprehenditur. Nonnunquam partes ſummæ externæque frigent, interiores verò vruntur ac ſitiunt, potúmque in horrore continenter expoſtulant. Tantæ autem varietatis cauſa non ad vitream acidámve pituitam reuocanda eſt, ſed eò ſanè quòd impulſa febris materia dum præcordia feriens horrorem parit, partium externarum calorem aliàs reuocat intrò, aliàs non reuocat: aliàs quoque horroris materia acri ſalſáve non paruam ſitim infert.

Symptomata lenta. *Signa alia.* *Epiala febris.* *Inuaſionis febrium magna varietas imprimis obſeruanda.*

Tertianæ febris cauſa, ſigna.

Capvt XIII.

Tertiana

TErtiana febris exquiſita ex putreſcente flaua bile ſuperuacanea inœenditur, idque vel in propria cyſti, vel circum præcordia cauáque viſcerum: è quibus tamen & eius nonnihil interdum in venas irrumpens ſanguini permiſcetur. Hoc autem loco quiddam admonuiſſe lectorem iuuabit permagni ad artem totam momenti. Bilis ſuperuacanea ſiue è proprio folliculo, ſiue è iecore redundans, quum impetu facto irrumpit in venas, vt in ictero, in tertiana febre, nonnunquam & in cōtinua, & aliis pleriſque morbis non ſanguini, ſed ſero verè permiſcetur, nec ſanguinis portio quædam fit, quemadmodum neque ſerum. Cuius rei hoc tibi argumentum eſto, quòd in iis affectibus ſi vena ſecetur, ſanguis ille ex quatuor humorum permiſtione conſtans, purus atque ſyncerus (niſi aliunde vitium contraxerit) apparet, nec citrino bilis colore infectus. Sicque bilis ea ſuperuacua nuſquā videtur cum ſanguine concreſcere, tota quippe trāsfertur in ſerū eique tanquā vehiculo inſidet, niſi forte minimum eius in ſpumam verſum per ſumma ſanguinis innatat: ac proinde eius permiſtione in his febribus vrinæ viſuntur ſupra modum craſſæ atque citrinæ. Eos maximè prehēdit qui natura calidi ſiccique ſunt, habitu gracili, ætate florida, qui laboribus, vigiliis, mœroribus, curis, ardoribus, victui parco, calido, ſiccóq. aſſueti ſunt, qui iecur impensè calidum obtinent. Hi quippe bilis flauę prouentum faciunt, maximè quidem æſtate, calidis, ſiccíſque regionibus & æſtuoſo cœlo. Si quid iſtorum deeſt, exquiſita tertiana eſſe non poteſt. Repente quidem hæc prehendit inſigni rigore, quo plerunque corpus omne concutitur, ſub cuius finem excuſſa bilis ſæpe vomitione redditur. Hinc calor breui accēditur, & in omne corpus effūditur mox ad vigorem feſtinans, acer, pungens & iniectam manū acriter feriens, ſed ſtatim miteſcens. Laborans ita exuritur, vt & corpus nudet & variè iactet, & ſpirandi difficultate oppreſſum magnum multúmque ſpiritū ducat, ſitique enectus frigidā expetat, vigiliis, capitis dolore, & ira, furoréque percitus. Longiſſima acceſſio horarum eſt duodecim, interdū ſeptem vel quatuor, multo quidem ſudore éoque calido & vaporoſo inclinans, quam pura ſequitur intermiſſio. Pulſus acceſſionis initio contractus, paruus, poſteà verò quā in cæteris celerior atque crebrior, quòd refrigerii maior inſit neceſſitas: vehemens & validus, ſed aliquātum durus ob arteriæ ſiccitatē, minimū inæqualis ob tenuitatem materiæ cuius eſt facilis inflammatio, ob id etiam quod non minor ſit refrigerii ex diaſtole quàm expellendorum putridorum ex ſyſtole neceſſitas. Vrina flaua aut flammea, ſubſtantiæ mediocris & odore grauis. Atque hæc pura quidem & exquiſita tertiana eſt, quam cenſuit Hippocrates ſeptem circuitibus, quod lōgiſſimū eſt, iudicari. Tertia notha aliàs ex vitellina bile in ventriculo putreſcente ac inhærente firmiùs, aliàs ex permiſtione bilis atque pituitæ gigni ſolet. Atque hæc nō omnes bilis, ſed quaſdā etiam pituitæ cauſas habet euidentes. Acceſſiones nullo anticipationis cūctationíſve certo ordine recurrunt, neq. ſi ſtatæ ſūt, exquiſita propterea debet illa cēſeri: nō enim ex circuitu ſolo febris eſſētia ſpectatur: rigor minùs quidē vehemēs, ſed diuturnior, calor mi-

Τριταῖος γνήσιος τε καὶ ἀκριβὴς legitima & exacta tertiana.

Ad tertianā qui procliuiores.

Symptomata.

Τριταῖος νόθος ἢ μὴ ἀκριβὴς tertiana impura nec legitima.

nus pungens minúſque vehemens. qui non æquabilis in omne corpus inuadit, non abſimilis igni ex miſtis virentibus ſiccíſque lignis ſucceñſo. Ardoris ſymptomata omnia mitiora, quòd bilis furorem pituita reſtinguat: hinc etiam pauco nec admodum calido ſudore inclinat. Acceſſio vltra horas duodecim multùm exporrigitur, quandóque longior fuerit, tantò impurior: nunquam ſeptem, rarò quatuordecim circuitibus iudicatur: ſæpè verò longiùs excurrit.

Quartanæ intermittentis cauſæ ſigna. CAPVT XIV.

QVartanę febris continens cauſa cenſetur melancholia putris. Hęc enim quum propriis ex cauſis multa cumulatur, nec caloris natiui beneficio regi poteſt, quaſi deſtituta putreſcens hanc febrem accendit. Eſt autem melancholia duplex, vna naturalis, quæ ſanguinis quaſi fex & limus eſt: altera aduſta, quæ vniuſcuiuſque humoris torrefacti velut cinis eſt: hæcque aliàs ex bile flaua, aliàs ex melãcholia exuſta fit: interdum ſed rariùs ex pituita aut ſanguine peruſto. Hinc quartanarum alia ex ſeipſa, non ex alia præcedente febre originem habet, eáque ferè ſuccedit lienis tumori, quem naturalis melancholiæ exũperantia peperit. Alia aliarum febrium vel continuarum vel intermittentium erraticarum ſoboles eſt, de qua dixit Hippocrates, Interpolata febris eadémque errabunda in quartanam mutabitur, præcipuè ſi autumnus proximus eſt. Humor enim quicunque priorem febrem genuit, niſi integrè vacuetur, exuſtus craſſiórque factus melancholiæ naturam ſubit: putreſcénſque ſubiecta fit quartanæ materia. Itaque eos inuadit qui melancholicum humorem congeſſerunt: cuiuſmodi ſunt lienoſi, & qui vel adurentes vel erraticas febres paſſi ſunt non integrè ſolutas. Neque tamen in liene ſolo, ſed & in meſenterio & circum hypochondria exuperans melancholia coaceruari ſolet. Huic gignendæ apti ſunt frigidi ac ſicci, qui gracili & glabro ſunt corpore, ætate conſtante vel iam inclinante: qui curis & mœroribus confecti ſunt; cibis diu addicti craſſis, terrenis ac omnino feculentis. His melãcholiæ copia ſuccreſcit autumno præſertim & regione cœlique ſtatu inæquali. Quúmque putredinis cauſæ aderunt febris exquiſita quartana accédetur. Acceſſionis initium à frigore eſt valido, quod euſque ſenſim inualeſcit dum vehementem rigorem inuehat, non cũ quidem vt in tertiana pungentem ferientémque, ſed verè contundentem, quo corpus vniuerſum tremore concutitur, dentes ſtrident, articuli verò ac oſſa quaſi pondere obterũtur: hoc abeunte vomitio erumpit amara, quum præſertim viæ patent in ventriculum. Calor accenditur non vt tertianæ vehemens, ſed quam quotidianæ ardentior: neque is toto corpore æquabilis eſt, ſed cum quadã frigoris permiſtione & permanente quodam artuum & oſſium dolore. Sitis, vigiliæ, capitis dolor, reliquáque ſymptomata ſæuiora quidẽ quàm in quotidiana, mitiora quã in tertiana. Acceſſio quàm in cæteris intermittentibus longior: hancque ſudor finit quàm in quotidiana vberior. Pulſus acceſſionis initio multò quã naturalis languidior, minor, tardior ac rarior; poſtea verò validus, magnus, frequens ac celer, & quàm in cæteris febribus inæqualior. Vrina primis ferè diebus tenuis, alba aquoſáque, poſteà verò & ſubſtantiã &

calore

In quartanam propenſi.

τεταρταῖος ἀκριβής.

Symptomata.

& contentis ſæpe mutabilis, quod eius materia plerũque varia ſit eiúſque modò minimum, modò plurimũ penetret in venas. Vix tota febris niſi ex errore, vltra annũ prorogatur, ſoluitur ſæpè menſibus ſex, interdũ tribus. Quæcunque ab huius conditione ſuprà infráve multum receſſit, exquiſita quartana non eſt, ſed aliorum humorum particeps. Neque exquiſita cenſeri debet, quæ in annos duos excurrit, nec quàm vidi in annos nouem produci, nec quam infantes ac pueri citra vllum vitæ errorem ipſo ortu à matre contraxerunt. In hoc genus pleriq referendas putant febres longioris intercapedinis & intermiſtionis, quales ſunt quintana, ſexta, aut ſi quæ rariores periodos habent. Harum quippe materiã ſtatuunt melancholiam admodum craſſam atque terrenam, qualis ab exuſta pituita gignitur. Atque eam quidem paucam in parte quadam diſtantiore iamdiu coarctatam, vt idcirco tardiùs moueatur acceſſionémque faciat. Has Hippocratis authoritate confirmatas Galenus non recipit, ne vel ſupra quatuor humores alium ſtatuere, vel aliam ſedem quam in venis deſignare cogatur. Simplicium febrium formæ tales ferè exiſtunt, at certè nonnunquam variant. Nam quartana interdum à blando frigore exorta, miti dein calore in quatuor ſexve duntaxat horas excurrit. Tertiana verò hac plerumque cum horrore, tum æſtu atrocior atque prolixior. Quam quidem aggreſſione prima difficile ex typo, facile poſtea ſit ex circuitus ordine dignoſcere.

τεταρταῖος ἴδιος καὶ μὴ εἰλικρινής.

De compoſitis febribus.

CAP. XV.

SImplex & exquiſita febris ex vnius ſimplicíſque humoris corruptione proficiſcitur, & eius omnes cauſæ omniáque ſigna, nempe natura, ætas, victus ratio, regio, anni tempus & ſtatus cœli, omnia denique ſymptomata in vnius, eiuſdémque humoris dominium conſpirant. Compoſita autem febris bifariam dicitur, vel quòd ex multis confuſis, vel quòd ex implicitis conſtet. Confuſæ ſunt quæ ita permiſcentur, vt ſimul incipiant ſimúlque deſinant. Fiunt autem ex diuerſis humoribus eodem loco permiſtis atque confuſis, paritérque putreſcentibus. Nam ſeorſum internoſci poteſt, neque vlla ſimplex ac pura elucet, ſed ſunt earum ſigna confuſa. Hæ ſunt quæ ſupra febres nothas appellauimus. Quum par eſt confuſarum modus, vix vllum poteſt definitum genus ſignari, quum verò impar, confuſa febris eius quæ plus pollet potiórque eſt genus noménque ſortitur. Quæ plus bilis putreſcentis quàm cęterorum humorum nacta fuerit tertiana appellabitur, ſed notha ac illegitima: & quotidiana notha in qua ſyncera pituita, ſed alterius quippiam humoris vnà putreſcet: quartana notha in qua melancholia aliis etiam humoribus perfundetur. Implicitæ febres ſunt, quæ diuerſis horis incipiunt diuerſiſque deſinunt. Harum vnaquæque ſeorſum conſiſtit propriámque eſſentiam habet, tametſi acceſſionem partes quædam in tempus idem concurrunt. Fiunt hę ex diuerſis humoribus non eodem loco poſitis, ſed quorum ſua ſit cuiuſque ſedes, ſua eſſentia, ſuúſque motus. Harum vnamquamque tanquam ſeorſum atque ſolitaria conſiſteret, minimè arduum fuerit propriis ſignis internoſcere.

Confuſæ febres.

Implicitæ.

nus pungens minúſque vehemens: qui non æquabilis in omne corpus inuadit, non abſimilis igni ex miſtis virentibus ſiccíſque lignis ſucceņſo. Ardoris ſymptomata omnia mitiora, quòd bilis furorem pituita reſtinguat: hinc etiam pauco nec admodum calido ſudore inclinat. Acceſſio vltra horas duodecim multùm exporrigitur, quandóque longior fuerit, tantò impurior: nunquam ſeptem, rarò quatuordecim circuitibus iudicatur: ſæpè verò longiùs excurrit.

Quartanæ intermittentis cauſæ ſigna. CAPVT XIV.

QVartanę febris continens cauſa cenſetur melancholia putris. Hęc enim quum propriis ex cauſis multa cumulatur, nec caloris natiui beneficio regi poteſt, quaſi deſtituta putreſcens hanc febrem accendit. Eſt autem melancholia duplex, vna naturalis, quæ ſanguinis quaſi fex & limus eſt: altera aduſta, quæ vniuſcuiuſque humoris torrefacti velut cinis eſt: hæcque aliàs ex bile flaua, aliàs ex melãcholia exuſta fit: interdum ſed rariùs ex pituita aut ſanguine peruſto. Hinc quartanarum alia ex ſeipſa, non ex alia præcedente febre originem habet, eáque ferè ſuccedit lienis tumori, quem naturalis melancholiæ exuperantia peperit. Alia aliarum febrium vel continuarum vel intermittentium erraticarum ſoboles eſt, de qua dixit Hippocrates, Interpolata febris eadémque errabunda in quartanam mutabitur, præcipuè ſi autumnus proximus eſt. Humor enim quicunque priorem febrem genuit, niſi integrè vacuetur, exuſtus craſſiórque factus melancholiæ naturam ſubit: putreſcénſque ſubiecta fit quartanæ materia. Itaque eos inuadit qui melancholicum humorem congeſſerunt: cuiuſmodi ſunt lienoſi, & qui vel adurentes vel erraticas febres paſſi ſunt non integrè ſolutas. Neque tamen in liene ſolo, ſed & in meſenterio & circum hypochondria exuperans melancholia coaceruari ſolet. Huic gignendæ apti ſunt frigidi ac ſicci, qui gracili & glabro ſunt corpore, ætate conſtante vel iam inclinante: qui curis & mœroribus confecti ſunt; cibis diu addicti craſſis, terrenis ac omnino feculentis. His melancholiæ copia ſuccreſcit autumno præſertim & regione cœlíque ſtatu inæquali. Quúmque putredinis cauſæ aderunt febris exquiſita quartana accẽdetur. Acceſſionis initium à frigore eſt valido, quod euſque ſenſim inualeſcit dum vehementem rigorem inuehat, non eũ quidem vt in terțiana pungentem ferientémque, ſed verè contundentem, quo corpus vniuerſum tremore concutitur, dentes ſtrident, articuli verò ac oſſa quaſi pondere obterũtur: hoc abeunte vomitio erumpit amara, quum præſertim viæ patent in ventriculum. Calor accenditur non vt tertianæ vehemens, ſed quam quotidianæ ardentior: neque is toto corpore æquabilis eſt, ſed cum quadã frigoris permiſtione & permanente quodam artuum & oſſium dolore. Sitis, vigiliæ, capitis dolor, reliquáque ſymptomata ſæuiora quidẽ quàm in quotidiana, mitiora quã in tertiana. Acceſſio quàm in cæteris intermittentibus longior: háncque ſudor finit quàm in quotidiana vberior. Pulſus acceſſionis initio multò quã naturalis languidior, minor, tardior ac rarior: poſtea verò validus, magnus, frequens ac celer, & quàm in cæteris febribus inæqualior. Vrina primis ferè diebus tenuis, alba aquoſáque, poſteà verò & ſubſtantia &

In quartanam propenſi.

τεταρταῖος ἀκριβής.

Symptomata.

calore

& contentis ſæpe mutabilis, quod eius materia plerúque varia ſit eiúſque modò minimum, modò plurimũ penetret in venas. Vix tota febris niſi ex errore, vltra annũ prorogatur, ſoluitur ſæpè menſibus ſex, interdũ tribus. Quæcunque ab huius conditione ſuprà infráve multum receſſit, exquiſita quartana non eſt, ſed aliorum humorum particeps. Neque exquiſita cenſeri debet, quæ in annos duos excurrit, nec quàm vidi in annos nouem produci, nec quam infantes ac pueri citra vllum vitæ errorem ipſo ortu à matre contraxerunt. In hoc genus pleriq referendas putant febres longioris intercapedinis & intermiſtionis, quales ſunt quintana, ſexta, aut ſi quæ rariores periodos habent. Harum quippe materiã ſtatuunt melancholiam admodum craſſam atque terrenam, qualis ab exuſta pituita gignitur. Atque eam quidem paucam in parte quadam diſtantiore iamdiu coarctatam, vt idcirco tardiùs moueatur acceſſionémque faciat. Has Hippocratis authoritate confirmatas Galenus non recipit, ne vel ſupra quatuor humores alium ſtatuere, vel aliam ſedem quam in venis deſignare cogatur. Simplicium febrium formæ tales ferè exiſtunt, at certè nonnunquam variant. Nam quartana interdum à blando frigore exorta, miti dein calore in quatuor ſéxve duntaxat horas excurrit. Tertiana verò hac plerumque cum horrore, tum æſtu atrocior atque prolixior. Quam quidem aggreſſione prima difficile ex typo, facile poſtea ſit ex circuitus ordine dignoſcere.

τοπωράσεις τέ... ἢ μὴ σὐλλ... (margin note, partly illegible)

De compoſitis febribus.

CAP. XV.

Simplex & exquiſita febris ex vnius ſimplicíſque humoris corruptione proficiſcitur, & eius omnes cauſæ omniáque ſigna, nempe natura, ætas, victus ratio, regio, anni tempus & ſtatus cœli, omnia denique ſymptomata in vnius, eiuſdémque humoris dominium conſpirant. Compoſita autem febris bifariam dicitur, vel quòd ex multis confuſis, vel quòd ex implicitis conſtet. Confuſæ ſunt quæ ita permiſcentur, vt ſimul incipiant ſimúlque deſinant. Fiunt autem ex diuerſis humoribus eodem loco permiſtis atque confuſis, paritérque putreſcentibus. Nam ſeorſum internoſci poteſt, neque vlla ſimplex ac pura elucet, ſed ſunt earum ſigna confuſa. Hæ ſunt quæ ſupra febres nothas appellauimus. Quum par eſt confuſarum modus, vix vllum poteſt definitum genus ſignari, quum verò impar, confuſa febris eius quæ plus pollet potiórque eſt genus noménque ſortitur. Quæ plus bilis putreſcentis quàm cęterorum humorum nacta fuerit tertiana appellabitur, ſed notha ac illegitima: & quotidiana notha in qua ſyncera pituita, ſed alterius quippiam humoris vnà putreſcet: quartana notha in qua melancholia alijs etiam humoribus perfunderetur. Implicitæ febres ſunt, quæ diuerſis horis incipiunt diuerſíſque deſinunt. Harum vnaquæque ſeorſum conſiſtit propriámque eſſentiam habet, tametſi acceſſionem partes quædam in tempus idem concurrunt. Fiunt hę ex diuerſis humoribus non eodem loco poſitis, ſed quorum ſua ſit cuiuſque ſedes, ſua eſſentia, ſuúſque motus. Harum vnamquamque tanquam ſeorſum atque ſolitaria conſiſteret, minimè arduum fuerit propriis ſignis internoſcere,

Confuſæ febres.

Implicitæ.

Continua cum continua duntaxat confunditur, non autem implicatur & abſurdum eſt quod ſcribit Auicennas, vnius continuę putredinem ex vno loco, alterius ex altero effundi. Nam reuera in vtraque humores in venis putreſcunt maioribus, in híſque agitati permiſcentur. At intermittens tum cum altera intermittente, tum cum continua implicari ſolet. Quum itaque tres ſint omnes ſimplices intermittentium differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana, harum vnaquæque cum altera vel eiuſdem vel diuerſi generis implicari poteſt. Ex ſimilium generum implexu hæ fiunt. Duplex quotidiana, quum in dies acceſſiones duę typis definitæ contingunt, quod admodum inſolens eſt. Duplex tertiana frequens obtingit, cuius acceſſiōnes quotidie fiũt, ſed nec pares nec iiſdem horis: ferè enim quæ diebus imparibus fiunt acceſſiones, ſimiles inter ſe ſunt, atque iis diſſimiles quæ in dies pares incidunt. Duplex tertiana è ſimplici ferè initium habet cui dein accedit & altera: & implicatarum vna prior terminari ſolet altera manente. Non minùs frequens eſt duplex atque etiam triplex quartana: illa duobus diebus exercet, vno intermittit: hæc quotidie acceſſiones habet eáſque rarò pares. Vtraque ſolet è ſimplici naſci, cui dein altera, poſtea verò & tertia ad illas ſe applicat. Has omnes à quotidiana typis diſtinguit, quòd ſint quotidianæ ſimiles inter ſe acceſſiones, harũ verò diſſimiles. Et licet ſimiles fortè contingant, ex mouendi tamen impetu & ex commemoratis ſignis internoſci poſſunt. Neque enim duplex tertiana ſimiles atque quotidiana acceſſiones efficit, nec triplex quartana ſimiles atque tertiana duplex quotidianáve: nec ſimiles euidentes cauſæ ſunt, quæ melancholiæ atque bilis aut pituitæ dominium proferant. Iam verò intermittentes diuerſorum generum perquàm rarò implicantur, vt quotidiana & tertiana, & quartana, idque ſi quando inciderit, primis vix diebus animaduerti poteſt. Cæterùm intermittens vt tertiana interdum continuæ iungitur: atque hæc à tertiana continua diſtat, quòd huius exacerbationes ſine horrore rigoréve prehendant, nullóque ſudore inclinent: in illa verò contra à rigore incipiunt inclinántque cum ſudore: nec tamen vt in intermittente ſudorem ſequitur integritas, ſed alterius continuatio. Huius generis eſt quæ ſemitertiana dicitur: continua quidem ac minimè intermittens, vno die cum horrore inuadens, híncque grauiùs increſcens affligénſque, altero autem leuiùs. Conſtat enim ex tertiana intermittente & ex quotidiana continua: vnóque die acceſſiones duas habet, altero vnicam. Si pares ambo ſunt humores, exquiſita fit ſemitertiana: ſi verò bilis exuperat ardétior ſit & tertianæ magis affinis: ſi pituita, mitior magíſque quotidianæ particeps. Quotidiana intermittens ſi quando tertianæ continuæ iungatur, atque implicetur, ſemitertianam quoque efficiet, eámque exquiſitam & nunc dictæ perſimilem, ſi humores ipſi æquales concurrant: non exquiſitam verò exuperante eorum alterutro. His ad vnguem comprehenſa mihi videtur omnis putridarum febrium tractatio.

Tertiana duplex frequens.

Quartana duplex atque etiam triplex.

ἡμιτριταῖος.

Hectica febris gradus, cauſæ, ſigna.

CAP. XVI.

Febris

FEBRIS hectica eſt calor præter naturam in cordis ſubſtantia primùm ac per ſe hærens & infixus. Hic autem cordis vitaliſque principij, mox etiam reliquarum partium ſimilarium ſubſtantiam obſidet, quòd omnis cordis intemperies mox corpori reliquo facilè impertiatur. Conſiſtit in cordis partiſve ſimilaris ſubſtantia, non quidem leuiter, vt ephemeræ aut putridæ febris calor, qui ex accenſo ſpiritu vel humore in partium ſimilarium ſubſtantiam quadantenus effunditur: ſed penitus quaſi immerſis primùm ac per ſe in propriam partis ſubſtantiam infigitur. Quúmque partis ſimilaris duplex ſit calor, vnus elementaris, alter diuinus, non hic quidem, ſed vnus elementaris ſupra modum auctus, hecticæ febris eſt eſſentia: cuius tamen vi tum diuinus ille calor, tum quicquid in ſimilari parte conſiſtit tandem exhauritur. Etenim partis ſimilaris triplex eſt ſubſtantia, ſolida, humida, & ſpirituoſa. Humida rurſum triplex, carnoſa quæ nil quam concretus eſt humor alimentarius: primigenia, quæ propria eſt innati calidi ſubſtantia, in qua & ſpiritus & calor innatus primùm conſiſtit: aquea ſeu elementaris qua tanquam glutine ſolida ſubſtantia cohæret ac perſiſtit. Quum itaque febrilis ille calor cor & vnamquamque partem ſimilarem inuadit, primùm quidem carnoſa quoque illius ſubſtantia incenditur & efferueſcit, ac quandiu nihil eius aut exiguum diſſipatum eſt, primus eſt febris hecticæ gradus. Secundus quum amplius procedente calore, aut plurima aut tota carnoſa hæc ſubſtantia abſumpta eſt, nam & huius multi exiſtunt ordines. Tertius hecticæ gradus eſt, quum abſumpta carnoſa ſubſtantia, calor ille febrilis & immanis primigenium humidum manifeſtè depopulatur: hic verus eſt marcor, & febris hectica cum marcore, quam Græci μαρασμώδη & περιφρυγῆ appellant. Per hanc quidem inſitus ſpiritus atque calor qui eo humido innititur, omníſq hinc prodiens facultas magnam facit virium iacturam: hinc & corporis vires omnes marceſcunt & languent, omnéſque functiones intercidunt. Hæc ſi manifeſta iam eſt, penitus immedicabilis exiſtit. Quum enim nobis inſitum ſit & ex ſemine contractum humidum id primigenium, quicquid illius abſumptum fuerit, reſarciri nunquam poteſt, & hominem neceſſe eſt multò antè tempore interire, quàm maior illa portio diſperdatur. Carnoſa verò ſubſtantia quia inſtaurari poteſt, ſecundus hecticæ gradus curationem admittit, niſi iam fortè marcori ſit proximus. Vt autem febris calore, ita etiam ætatis decurſu ſine febre, ſine dolore, ſolo interdum ſenio naturalíque ſiccitate carnoſum id humidum abſumitur, deinde & primigenium, fitque ſimplex ex ſenio marcor: quemadmodum & dum arbores vetuſtate ſenióque marceſſere comperimus. Hectica porrò febris quæ vera ſimpléxque exiſtit, aut ſtatim ab initio prehendit, aut ephemeræ ſuccedit. Hæc in eum duntaxat incidit qui natura calidior ſicciórque fuerit. Fit autem à vehementibus cauſis euidentibus, vt ab iracundia, à mœrore, labore, æſtu, ſiti, inedia. Hæ ſiquidem cauſæ quum leuiores ſunt, ephemeram, quum vehementiſſimæ hecticam mouent: ſtatim nimirum inflammatis ſolidis partibus. Incipientis hecticæ febris primíque gradus ſigna ſunt, quum vehementes cauſæ euidentes anteceſſerunt, Exacto triduo aut quatriduo quum ephe-

Calor ſimilaris partis geminus.

Tres hecticæ gradus.

Cauſæ euidentes vehementiſſimæ quæ hecticã inuunt.

mera amplius dici nequeat, ſi febris perſeuerat æqualis citra inſignem vel additionem vel minutionem: quæ quia æqualis exiſtit, ſine vllo dolore eſt, víxque laborans febricitare ſe putat. Magna virium imbecillitas eſt cum quodam languore. Tangenti calor mitis primùm apparet, ſed mox acer ac mordax. Pulſus debilis, paruus ac frequens: & arteriæ quàm circumpoſitæ partes calidiores ſentiuntur, maximéque in diaſtole. Hora vna duabúſve ab ingeſto cibo calor exacuitur pulſúſque crebrior atque celerior euadit: cibo autem confecto febris in priſtinam æqualitatem redit. Vt enim ſi calcem humore conſpergis, vapor multus acriórque calor ſuſcitatur, ita & corporis ſolidæ partes hectico calore obſeſſæ, ampliorem calorem effundunt dum cibi madore proluuntur.

...tomata

Secũdi gradus ſigna.

Quum ſecundus gradus eſt hecticæ, præter ſuperiora inualeſcente cordis ſiccitate, corpus iam manifeſtè liqueſcit & abſumitur. Vrinæ pinguedo telis aranearum ſimilis innatat, cutis non rugoſa & mollis vt iis qui aliis de cauſis extenuantur, ſed vt cæteræ ſolidæ partes arida ſqualidáque exiſtit. Pulſus durus tenſúſque eſt, multóque debilior ac minor.

Tertij gradus nota.

Febris maraſmodes verúſque marcor & tertius hecticæ gradus eſt, quum præ ſiccitate conſumptionéque corporis, oculi ſupra modum caui ſunt, & prominent quæ circiter ſunt oſſa, aridæ palpebræ víx attolli poſſunt, atque vt dormienti conniuent: neque tamen is ſtatus ſomnus eſt, ſed dormiendi impotentia. Collapſa tempora ac ſummè caua, quòd eorum caro abſumpta ſit: frons dura, intenta & arida: facies ſqualida & plumbea, cuius & viuidus calor periit. Venter quaſi inanis, depreſſus atque contractus, reliquúmque corpus omne ita aridum, vt nihil præter oſſa membranis & cute obducta, & quaſi ſceleton eſſe videatur: ipſáque cutis apprehenſa vt corium aridiſſima apparet. Pulſus omnium maximè durus, paruus, debilis ac frequens Atque hæc quidem hectica febris omnino ſimplex eſt, alteri nulli permiſta, quæ proculdubio rariſſima vſu obtingere animaduertitur.

Hectica febris prima differentia quæ & ſimplex eſt & inuentu rara.

Altera frequentior, quæ putredinem coniunctam habet.

Eſt & alia febris hectica aliquanto frequentior, quæ acutam ardentémque febrem excipit. Quum enim admodum vehemẽs eſt febris incendium, & laborantis natura calidus ſiccúſque diutius inediam aut ſitim tolerat, nulláque ope incendio ſuccurritur, colliqueſcit carnoſa ſimilarium partium ſubſtantia, & febris in partes ſolidas inuadit, eáſque populatur. Hæc propriè ardens & colliquans eſt febris, id breui efficiens quod ſimplex hectica ſenſim multóque tempore.

Tertia ex putredine quoq. nata.

Traditur & tertia hecticæ differentia ex partis cuiuſpiam affectione, præſertim ex iecoris, lienis, ventriculi, pulmonum, thoracis, renum vel inteſtinorum inflammatione haud rectè curata, maximè verò ſi purulenta euadat. Quum enim febrilis calor diutiùs in his perſiſtat, corque obſideat, ſolutu certè quidem difficilis euadit, ac tum cordi, tum cæteris partibus ſummam ſiccitatem ingenerat. Cæterùm hæc propriè hectica cenſeri non poteſt, ſed ſymptomatica febris, eáque plerunque lenta, de qua antè iam dixi. Quinetiam neque hoc genus, neque alterum præcedens in hecticę ſimplicis genere contineri poteſt: vtrúmq. enim ex putredine natum eſt, quam etiamnum diu redolet, eius quippe indicia in pulſu, in venis, in ſitu, in aliiſque ſymptomatis permanent. Quin & crebrę in his excandeſcentiæ etiam ſine cibo fiunt, & inæquali-

qualitates, & crebri horrores, quum præſertim purulenta eſt collectio. Itaque omnis quæ hectica appellatur ex putrida febre profecta putredinis etiamnum particeps eſt.

De maligna peſtilentéque febre quæ totius ſubſtantiæ morbus eſt. Cap. XVII.

MALIGNA febris eſt quæ non modò calore, ſed & qualitate venenata cor fatigat. Quâ enim febris eſt, calore: qua maligna pernicie moleſta eſt. Venenata qualitas appellatur, cuius vis & pernicies ſupra vulgaris putredinis conditionem eſt. Ea autem vel intus ſponte gignitur in nobis, vel extrinſecus inducitur, idque aliàs è ſublimi, aliàs aliis ex cauſis. E ſublimi venenata febris quæ fit, peſtilens eſt, aliis ex cauſis ſimpliciter maligna. Hæc itaque fit quum in nobis humores præter ſimplicem putredinem, alienam quoque perniciem his ex cauſis contrahunt. Hi enim ſponte ſua eo interdum ſenſim vetuſtate degenerant, vt praſſina, cærulea atráve bilis putreſcens, vel vitioſi cibi atque potus, quia ſint cuiuſdam veneni participes, naturæ ſuæ humores febréſque proferunt. Aeris quoque inquinamenta quæ ex infectis paludibus, lacubus, antris, ſpecubus, hominum animantiúmque cadaueribus aut excrementis, aut ex aliis grauioribus expirationibus ſunt contracti, & quæ ex temporum tempeſtatúmque inordinatis exuperantiis procedunt. Quæcunque his ex cauſis genita ſit pernicies, ea vel cum aëre, vel cum cibis, vel quouis modo aliter in nos penetrat, atque ſi ſuſcipiendæ febri præparatum corpus eſt, malignè corruptis humoribus febrem infert ſimpliciter malignam. Peſtilentis autem febris cauſa eſt pernicies venenatáque qualitas è ſublimi cœlitúſque in aërem demiſſa, quæ quaſi furibunda paſſim inuolat in vulgus. Quia enim peſtilentiæ ſemina aeri inſperſa inſpiratione perſpirationéque intrò ſubeunt, ſi cor affectioni præparatum eſt, id continuò, inde verò arteriarum ſpiritus, poſtremò humores corpúſque vniuerſum labefactant. Sed eſt cognitu difficillimum, quid corpus vnum quódque peſtilentiæ obnoxium reddat. Quũ maligna peſtilénſve febris ſimplex eſt & ſolitaria citra putridã, pulſus languidus, paruus, frequẽs, celer, omninóque inæqualis exiſtit: vires omnes præſertímque vitales concidũt: frequẽs animi defectio ac interdũ ſyncope: aſſidua vomitio per quã ne cibus quidem optimus cor recreat: vigiliæ moleſtæ, frequẽns corporis iactatio, vrinæ nec crudæ nec turbidæ: nec ſitis vehemens, nec appetentia deiecta, nec magnũ incendium, nec febris admodum ardẽns vt idcircò interdum ægri nec ſe febricitare putent, & ſine ſenſu doloris viribus extinctis inopinatò decedant. Hæ igitur notæ ſunt malignæ, peſtilentiſque febris. Quum autem ſolitaria non eſt, ſed putridæ permiſta, commemoratis ſignis accedunt capitis dolor & grauitas, & in ſomnum propenſio, deinde deliriũ, ſpiratio difficilis & graueolens, ſitis inexhauſta, deiecta appetentia, bilioſa vomitio, interiorum æſtus vehemens & extremorum frigus, vt idcirco febris foris mitis ſit, intus cõturbãs: vrina cruda, turbida ac fœtida: fœda & graueolens alui proluuies, aliáque plurima quæ pro varia corporis humorúmque conſtitutione alia alios exercent. Hæc enim

[illegible] κακοήθης πυρετὸς καὶ ὀλέθριος.

λοιμὸς καὶ ὄλεθρος.

conſtitutionis varietas cauſa eſt, cur vix duos vſquam videas eadem cõtagione inquinatos ſimilibus premi ſymptomatis. Futurorum porrò grauium malignorúmque morborum præſagia quædam ſunt. Ver pluuioſum & auſtrale æſtáſque feruida, nam putredo corporibus accerſitur. Auſter ſine pluuiis diu perſeuerans: omnia quippe corrumpit, quia natura calidus humidúſque eſt: pluuioſus verò calorem æſtúmque temperat. Aër turbidus, caliginoſus, æſtuoſus quodam caumate, ſine ventis aut leui auſtro. Nam flatu quouis & tempeſtate valida aër expurgatur, neque putredinem ingenerari ſinit. Cometæ, ſtellæ cadentes, hiatus, ardores & alia in æthere nocte conſpicua. Hæc enim ſingula ſi diu perſiſtant, putredinis tum cauſæ tum ſigna perhibentur. Eius verò genitæ aut proximè impendentis ſigna ſunt, inſectorum & ex putredine genitorum animalium exuperantia, cuiuſmodi ſunt pulices, cimices, muſcarum varia genera, locuſtæ, ranæ ac mures. Sæpe quæ in terræ viſceribus degunt animalia errabunda proſiliunt, auiculæ corruptione perceptâ nidos deſerunt cœlúmque mutant: nonnunquam minutiorum animalium quæ proniore ſunt capite, vt ouium, magna clades antecedit. Ex his igitur præſagiri poteſt annum grauem calamitoſúmque fore, in quo putridi maligniq́ue morbi graſſentur. At verè peſtilentem annum fore, non hinc præuidere licet, ſed ex ſola ſyderum commiſtione, quæ illius eſt procreatrix.

Prognoſtica ſigna quibus præſentitur grauis & peſtilens annus futurus.

De carbunculo bubonéque peſtilenti.

CAP. XVIII.

PESTILENTIVM febrium aliæ incomitatæ ſunt, aliæ malignitatis ſuæ atque veneni characterem quendam exhibent. Hic autem vel carbunculus eſt, vel bubo, vel exanthemata purpurea. Hæc quidem in mitioribus ſub morbi ſtatum erumpunt toto corpore conſperſa, interdum cærulea vel nigra nullo tumore exuberantia. Carbunculus perniciem adfert minorem, non è certa ſede ſed indiſcriminatim modò ex hac modò ex illa proſiliens. Ferè autem oritur à puſtula exili milij ſeminis magnitudine: interdum verò & multæ proſiliunt, primum quidẽ pruritu, deinde rubore, ardore, doloréque vehementi. Hoc verò ſenſim increſcente pars vritur, cruſtoſúmque vlcus quaſi cadente ferro inducitur, ídque vel nigrum vel cinereum. Nonnũquam & à cruſtoſo vlcere ſiue puſtula initium ſumit. Caro quæ circum vlcus eſt ſummè inflammatur, nigreſcente colore doloréque implacabili, quæ demum corrupta incidit. Proximam continentémque huius cauſam ſtatuunt, craſſum, retorridúmque ſanguinem longè ab eo diuerſum qui phlegmonem parit. Cæterùm quod peſtilens ſit populariterque graſſetur cauſa eſt non modò putrida ſed & venenata aëris conſtitutio, qua dum præparatum corpus attingitur, contractæ cladis hunc quaſi characterem exhibet. Quæſitum autem perdiu, febríſne ex carbunculo, an ex febre carbunculus procedat? Quoniam interdum carbunculi initium multo antè tẽpore conſpicuum quàm febris eſt, tametſi Galenus ex carbunculo febrem neceſſariò deducit. At certè vna venenata pernicies vtriuſque cauſa eſt, nec tota in carbũculo, nec in febre tota inhæreſcẽs. Quãdiu enim car-

ὁ ἄνθραξ.

Peſtilentis min feb.is

carbunculus ſine febre eſt : quis omne virus in affecta ſede collocet? *tum carbunculi, veræ cauſa.*
Licet affecta pars extirpetur, aut circumſcriptione facta virus intrò ſubire inhibeatur, non idcirco reliquum corpus in tuto fuerit. Non enim quemadmodum virulentarum beſtiarum demorſu, ex ea parte pernicies inducitur, ſed inquinati aëris inſpiratione. Quum itaque huius veneno cor laceſſitur, ſi robuſtæ ſunt vires, veneni quiddam ſtatim in aliquam corporis ſummani partem diſiicitur, illicque ſenſim incrementum ſumit partémque contaminat: altera veneni portio intus hærens, quum ſenſim inualuerit, febrem infert peſtilentem. Sin verò imbecillæ vires erunt, incenſum intus venenum febrem parit, cuius impetu veneni quiddam foras exiliens, poſtea carbunculum promit. Similis eſt & de peſtilente bubone diſputatio. *ὁ λοιμώδης βουβών.* Hic autem ſimilem atque carbunculus ortus ſui perniciem obtinet : materiam verò minùs feruidam ac verè phlegmonodem, vt quæ ſanatione ſuppurat. Inſidet verò ſolis adenibus nempe vel tonſillis, vel alis, vel inguinibus. De hoc nihil veterum literis proditum eſt, ſiue quòd tum rarus admodum & inſolens eſſet, ſiue quòd in regionibus feruidis nuſquam graſſetur. Nunc autem aquiloniis præſertim regionibus in peſtilentia frequens, aliàs cum carbunculo, aliàs ſolitarius, aliàs antè, aliàs poſt febrem ortum habens. Si carbunculi comes eſt, illi ferè aſſidet proximáſque glandulas occupat : vt ſi in capite vel in aliqua vicina parte conſedit, eas quæ in collo & ſecus aures ſunt glandulas inuadit: ſi in brachiis, alas: ſi in cruribus, inguina. *τὰ φύματα καὶ ἐξανθήματα.* Nec tamen bubo carbunculi quaſi comes eſt indiuiduus, ſed vterque etiam ſeorſum deprehenditur. Finitima his ſunt exanthemata & ecthymata. Hæc puſtularum ſpecie in ſumma cute extuberant, alba quidem, ſed in ambitu rubra. Exanthemata verò maculæ ſunt exiles vel rubræ, vel purpureæ, vel nigræ. Vt autem corporis ſumma, ita & interiora omnia viſcera, muſculos, neruos, cæteráſq. partes ſolidas obſident, ex hiſque primam ducunt originem. Vtriuſque ſua propriáque cauſa in aere : qualitas quippe maligna diuerſi mitioriſque generis quàm quæ carbunculum bubonémque peſtilentem ingenerat : proinde in infantes ac pueros, non autem in ſeniores, niſi ferocior immaniorque ſit, inuadit. Neque auſtrina neq. pluuioſa conſtitutio neque æſtus, ſed cæca pernicies hyeme pariter ac æſtate annis quibuſdam irrumpens, horum eſt effectrix : cum hac enim inquinamenta illa incipiunt paritérque deſinunt. Initium habent à febre quæ ſynochi ſpeciem habet : cuius pulſus frequens, celer ac vehemens eſt. Membra omnia ingraueſcunt, ſomnus obrepit, caput dolet, nares ſtillant, oculi tument & illacrymantur, facies quaſi inflammata rubeſcit, vox rauceſcit, difficilis crebráque fit reſpiratio. Die tertio, quarto aut interdum quinto exanthemata ecthymatáve morbi vi impulſa prorumpunt nulla criſi, nulla febris ſolutione. Hæc enim perſiſtit dum cita aluo fœda proluuies excat, aut dum abſumatur tempore. Morbi complures alii ſunt peſtilentes aut conſuetorum aut inſolentium numero, quorum eſt ſua cuiuſque cauſa euidens propriáque malignitas in aere cœlitus demiſſa, cuius eſſentia haud ſecus quam ex euentu dignoſci comprehendíque poteſt. At nihilominus quoniã vniuicuinſque comes eſt maligna pernicioſaq.

febris ex ea contagione profecta, quæ inſpiratu cor viſcus omnium nobiliſſimum primùm attingit, iure debent omnes hoc genere peſtilentis febris recenſeri. Quicunque verò aut epidemii, aut contagioſi, aut venenati morbi nulla comite febre nos obſident, licet occultæ cuiuſdam & cæcæ malignitatis ſint participes, non huc tamen, ſed in particularium morborum genera referri debent, in quorum deinceps tractatione verſamur.

De febrium ſymptomatis.

CAP. XIX.

ἀσύμπτωτος πυρετὸς οὐδείς.

FEBRIS nulla incomitata progreditur, ſed tum ſymptomatis tum aliis plerunque morbis ſtipata. Symptomata quęcunque leuia ſunt ac mitia, in ſignis duntaxat connumerari ſolent: quæ verò ſæua ac ſæpe laborantem non minùs quàm febris exercent, viréſque nimiopere aut fatigant, aut diſſoluunt, animaduerſione & tractatione digna ſunt. Si quid igitur præter febrem ægrotum immaniùs torquebit, videndum & accuratè diſcernendum, idne ex febre vt proprium eius ſymptoma emergat, an ex alio morbo qui febri ſit implicitus & cuius propria ſit ſeorſum cauſa. Grauius autem ſymptoma reddit, aut humoris ſitus aut partis imbecillitas. Quum enim febris materia non in omne corpus eſt æquabiliter effuſa, ſed in aliquam partem præcipuè impegit, pro illius conditione ſymptomata exurgunt. Quum etiam ante febrem pars quædam corporis vel natura vel humoris cuiuſdam veteriſve mali vitio imbecilla erat, tametſi æquabilis ſit corporis affectio, pars tamen iamdiu offenſa prima omnium iacturam & incõmoda perſentit: & ſi quod in vlla corporis parte vitium olim delituit, id protinus excitatur cum febre. Febrium verò ſymptomata, quæ ferè ſolent grauiſſimè torquere, hęc ſunt: ſitis, linguę ariditas & ſcabrities, deglutiendi difficultas, guſtus deprauatus, cibi faſtidium, nauſea, vomitio, alui profluuium, ſingultus, ſyncope, animi defectio, oppreſſio, æſtus immodicus, corporis iactatio & eius velut contuſio, lumborum grauitas capitis dolor, vigiliæ, delirium. In intermittente verò febre rigor vehemens, ſudor exuperans.

ἄλλα κ. τῶν δὲ αἰτιῶν.

Sitis quidem fit interiore ventriculi tunica vel ardore inarefacta, vel imbuta nitroſo & acri calidóque humore. Illa tamen potu extinguitur, hęc verò minimè etiam ſi totus venter humore perfundatur ac turgeat. Sępe enim vel ore madido grauis exiſtit. Sola corporis æſtuatio niſi hæc interueniat, rarò ſiti excruciat. Nam interdū corpus febri exardeſcit ſine ſiti, non quòd (vt volgò creditur) frigida deſtillatio ventriculum proluat, ſed quòd ardoris cauſa lõgiùs abſit à ventriculo. Lingua nõnunquã ſine ſiti areſcit in febre, periude atque in iis qui per ſanitatem hiante ore obdormiũt: areſcit & ab immodico ęſtu, & à calido acrique vapore in fauces, in os & in palatu ſublato. Huius plerũq. tanta vis eſt vt linguã ſcabritie exaſperet, nõnunquã & hãc diffindat. Si craſſiuſcul⁹ vapor eſt, aut pituita è ventriculo in os redũdat, aut è cerebro procũbit, craſſeſcẽs ea vi caloris & obdureſcens linguã ac dẽtes plerũque & gulã totã lentore obducit. Hę ipſę cauſę quum fauces œſophagique introitũ obſident, & viam

[illegible]

cibi vel ſiccitate vel lentore coanguſtant, deglutiendi difficultatem inuehunt. Nunquam tamen deprehenſum eſt his ſolùm ex cauſis (quod tamen plurimi metuunt) omnino fauces præcludi. Guſtus deprauatur quum lingua aut os vel bilis perfuſione amareſcit, vel corrupti humoris ſubſtantia aut vapore inquinatur. Sub hoc autem vitio integra nonnunquam eſt appetentia. Cibi verò faſtidium aut febrem antecedit, aut primum eius ſymptoma exiſtit Huius enim cauſa multiplex. Nam & ſola corporis perturbatio & omnis ventriculi perfuſio à quouis humore, qui aut ipſum quaſi ſaturat, aut aliena qualitate appetendi vim illius conſopit & obruit: necnon corruptus vapor in os ventriculi vndelibet efflatus aut ſola infenſa qualitas eò ſe inferens appetentiam euertit. Nauſea atque vomitio cauſas habet aut humorem aut vaporem aut qualitatem, quæ modò nimiopere relaxat & emollit, vt pituita dulcis, modò expultricem facultatem vel copia vel acrimonia extimulat, vt bilis genus omne, modò pernicie facultatis ipſius robur aut infeſtat aut diſſoluit, vt maligna atque peſtilens febris qualitas. Quum igitur cauſarum aliqua vel in ore ventriculi, vel circum tunicas eius tam vehementer impingitur ac hæret vt excuti ipſa minimè poſſit, ſi exinanitus eſt ventriculus nauſeam ſolùm: ſin verò potu cibóve confertus eſt, cibi vomitionem mouet. Quum autem cauſa ipſa nuſquam obhæret, ſed aut in ventriculo fluctuat, aut in eum aliunde confluit, humoris aliàs birioſi, aliàs pituitoſi vomitionem ciet. Alui profluuium quod lienteria dicitur, nonnunquam perinde atque vomitio febri ſuccedit, quum ventriculus vel copia, vel acrimonia, vel malignitate humorum vaporúmque euſque proritatur vt minimè cibum vel amplectatur vel conficiat. Sed & id nonnunquam præſtat immoderatus ac intempeſtiuus frigidæ potus, præſertim ventriculo purgatione laceſſito datus Singultum vel ab inanitione vel à repletione fieri author eſt Hippocrates: at qui per febres acutas eáſque malignas incidit, quum ferè pernicioſus ſit, aliam cauſam habet aut corrupti humoris acrimoniam, aut malignitatem ac perniciem qualem peſtilens febris exhibet. Hæc quippe vt vomitionem ac plerumque animi exolutionem, ita & dum in ventriculi tunicas altiùs inſeritur, ſingultum ciet. Animus in febre deficit & exoluitur modò ab eius humoris pernicie qui venenatam febrem inflixit, modò ab æruginoſa aut praſſina aut atra bile, quæ ventriculi os præcordiorúmve membranas acriter ferit ac vellicat. Quum autem turgens hæc materia è venis in cordis arcem vel ſubit vel impellitur, multò grauior obtingit exolutio, necnon ſyncope in primis periculoſa, quum ea repente & affatim irruperit. Exolutionem etiam plerumque infert ſymptomatum quæ febribus aſſiſtunt ſæuitia, vt vigiliæ, dolor, timor, immodica & repentè facta quæuis vacuatio, itémque victus tenuis atque parcus. Quæ hactenus protuli, ferè quidem ventriculi aut præcordiorum offenſione emergunt, quum vel bilis acerrima vel alius quiuis putreſcens aut venenatus humor in eas ſedes vehementiùs irruit, aut eò de ſe tetrum vaporem effundit. Quæ autem non ex his cauſis profecta ſunt, ex alio quodam peculiari morbo ducunt originem. Oppreſſio quæ penè ſuffocat laborantémque huc illuc agitat & impellit,

ἡ γεῦσις ἐπὶ τὸ χεῖρον.

ἡ ἀποσιτία ἢ ἀνορεξία.

ἡ ναυτία καὶ ἔμετος.

ἡ διάρροια.

ὁ λυγμός.

ἡ λειποθυμία ἔκλυσις τε καὶ λειποψυχία.

ἡ ἄσθμα καὶ πνῖγος μετὰ ῥιπτασμοῦ.

fit interdum ab odore bilis praſſinæ vel ærugionoſę, quæ circum cor, vt in cauſo, exæſtuat, interdum ab eius humoris copia qui in præcordiis aut in viſceribus firmatus ac per febrem impulſus ventriculum atque diaphragma premit. Poſterior hæc non minùs in intermittente febre quàm in continua frequens, cui ferè comes eſt præcordiorum diſtentio, ἡ σύντασις. atque in contactu preſſúque dolor. Eſt porro grauiſſima oppreſſio, quum vel iecur vel lienem phlegmone exercet. Huic affinis eſt ſpirandi difficultas non parui in morbis acutis momenti. Ea precordiorum oppreſſionem ſępe conſequitur, nonnunquam cordis & pulmonum æſtum, quum vt in cauſo bilis atque putredo circum eas ſedes incenditur: aut quum turgens in venis materia impetu proſiliens eò procumbit. Delirantibus quorum ſenſus alio diſtrahitur, rara & alta: iis verò qui iam morti proximi ſunt, alta, crebra difficiliſque fit reſpiratio, ſed non tam vehementia æſtus quàm inſiti caloris penuria & virium languore. Quæ verò vel à deſtillatione, vel ab alia quauis cauſa proceſſit, ὀσφύος ὀδύνη minimè debet in febrium ſymptomatis recenſeri. Lumborum dolor at- καὶ βάρος. que grauitas tum maximè fit quum peccantis materiæ pondus in venam cauam aut in maiorum lumborum arteriã plurimùm illabitur. Ea ſi pariter vehementiùs incenditur, renum lumborúmque ſuſcitat ardores. At vero quum eius portio in tenues venas quę per ſumma ſunt corporis, atque etiam in muſculos excurrit, laſſitudines, membrorum grauitates, artuúmque dolores excruciant, quos imperitum vulgus catarrho refert acceptos. His ex cauſis maximè verò ex oppreſſione, ex lumborum artuúmque dolore atque ex æſtu magna incidit corporis iactatio, qua id ſubinde modò in alterutrum latus, modò in pedes inquietum deuoluitur. Quum verò neque a dolore, neque ab his cauſis impellentibus corpus perturbatione iactatur, vel morbi materiam in venis turgere & huc illúcque ferri vel cæca malignitate cor, vt in peſtilente febre, obſideri putandum.

ἡ κεφαλαλγία. Capitis dolor in febre ſubiectarum partium maximeque pręcordiorũ conſenſu fit, in quibus exæſtuans humor multũ de ſe vapore in caput per medias quaſque regiones (eſt enim corpus omnino perſpirabile) emittit. Hic vero meninges & pericranium, vel calore & acrimonia feriens, vel copia diſtrahens dolorẽ parit. Nonnunquã & e venis arteriiſque maioribus ſurſum impulſus tenuior ſanguis temporum pulſantem facit dolorem. Omnis autem ex febre genitus capitis dolor aut tempora aut frontem, aut omnino priorem capitis regionem adoritur. Qui verò aut in occipitio, aut in vertice, aut circũ aures figitur etiamſi cum febre excandeſcat, peculiarem cauſam habet in capite neque ſymptoma κεφαλαία eſt febris. Sępe enim hiſce locis vetus dolor quaſi ſopitus atque conquieſcens, humore irritato exaſperatur cum febre, quemadmodum & humor omnis circum membranas & articulos præter naturam obhærens, ſi tacitus erat vini meracioris liberaliore potu ſuſcitatur doloremque ciet. ἡ ἀγρυπνία. Vigilias inferunt cauſæ omnes quæ ſomnum & quietem interpellant: dolor, æſtus, oppreſſio, ſitis & quæcunque nimium infeſtæ ſunt, & laboranti graues. Plerũque etiamſi ne iſtæ quidem moleſtę ſint, ſomnus tamẽ nullus obrepere poteſt. Id ferè obtingit quũ calidus acerque vapor cerebri ſubſtantiã magis quàm meninges ferit, eámque exiccat

& cal-

& calfacit, ſpiritúſque ſupra modũ attenuat & variè diſpergit. Idipſum quoq. citra magnum ardorem euenire compertũ eſt, quoties pernicioſa qualitate cor obteritur. Somni modus diligenter obſeruandus. Nam in acutis morbis conſopiti laborantes quum expergiſcuntur, plerumque nec meminerunt nec ſe dormiuiſſe putant. Poſteriores hæ cauſæ ſi vehementiores occurrunt, aut ſi feruida bilis in cerebrum obrepit, idque vrinis factis interdum purioribus, mens conturbatur & portentoſa rerum ſimulachra ſenſibus & menti ſeſe obiectant, quibus continuò ſuccedit dilirium ipſáque mentis alienatio, cuius varias poſthac ſpecies exponemus. Maioris autem terroris quam periculi eſt delirium, quòd ſæpè nullo vitæ diſcrimine hominem abducat ab vſu rationis. Quum iam perſeuerante delirio cerebrum grauius offenditur, neruorum accedit ſubſulus, quo non nerui modò, ſed & artus ipſi præſertim manus ac brachia ſaltu quodam à tremore diuerſo inuitis iactantur: is quidem perniciem fere portendit. Præſentitur autem impendens delirium aut importuna loquacitate, aut immoderatiore geſtu, aut quanis effrenata laborantis impudentia. Ferè autem quum is humor deferbuerit, repreſſo delirio grauis profundúſque ſopor obrepit. Rigor horrórve quanquam intermittentium febrium eſt proprius, nonnunquam tamen modum excedit. Ex his autem cauſis prodit quas ſuperiori oratione ſumus complexi. Qui in continua febre interdum apparet aut commutationis aut ſolutionis eſt index. Sudor non modò febrium intermittentium ſed & continuarum & aliorum quorundam morborum eſt communis. Huius materia eſt humor vel copia vel qualitate grauis, per cutis ſpiracula manifeſtè affatímque proſiliens. Hinc verò quòd calidus ſit aut frigidus, mitis aut acer, tenuis aut craſſus atque viſcoſus: fœtidus aut ſuauis, humoris qui hunc protulit genus exprimitur. Erumpit ſudor aut naturæ vi, quiddam ſuperuacaneum robore expellentis, aut ſponte proprioque impetu. Illum naturalem, hunc ſymptomaticum appellant. Qui decedẽte febris intermittentis acceſſione profluit vberius, & qui in continuarum febrium criſi emanat, naturalis eſt: præter naturam verò & ſymptomaticus, qui quouis modo alitur alióve morbi tempore proſilit. Hic ferè primùm incipit à capite, ac deinde à reliquis etiam partib. ſenſim emanat. Solùm enim vtilis & ſecundum naturam is habendus eſt, qui expurgatæ aluo ſuccedit; quíque iam vacuata craſſiore morbi materia, reliquam tenuem per corporis ſumma diſſipat. Qui verò vel morbi initio, vel quouis alio tempore, vel ante concoctionem, vel ante criſim exierit, irritus eſt atque ſymptomaticus, & cui nulla morbi fida ſolutio committi poteſt. Qui in ſyncope & in virium exolutione ſiue calidus ſiue frigidus emergit, non ſudor, ſed propriè mador appellatur. Hæc præcipua ſunt febrium ſymptomata, ex quorum ſpecie atque ſæuitia intelligi poteſt, in quam præſertim partem continens febris materia incumbat, aut quæ pars corporis vel imbecilla vel humoris vitio grauata ante febrem fuerit. Sic omnis comprehenſa ſit tractatio noſcẽdarũ febriũ. à qua in eã me confero quæ de morbis eſt partiũ ſingularũ.

Libri quarti de Febribus earúmque ſymptomatis, finis.

DE PARTIVM MORBIS ET SYMPTOMATIS LIBER V.

PRÆFATIO.

QVI primi omnium medicinæ initia & quaſi fundamenta iecerunt, iure quidem ac merito id ſibi laudi & gloriæ tribuêre, vt à ſe inuentis & modò deprehenſis inuſitatíſque affectibus inaudita quoque nomina arbitratu ſuo imponerent. Sed quum ipſi rudem adhuc & incultam rerum cognitionem haberent, nomina morbis confinxerunt, non ex rei eſſentia cui primùm & maximè medemur, ſed ex eo quòd ſorte primùm occurreret, quemadmodum & lui venereæ hæc ætas maximè varia aptauit nomina. Itaque morbi alij à parte cui inſident nuncupati ſunt, vt pleuritis, nephritis, peripneumonia: alii ab efficiente materia, vt melancholia, cholera, calculus: alii ab ingenti quodam ſymptomate, vt epilepſia, apoplexia, paralyſis, tremor: alii ab extremarum rerum ſimilitudine, vt elephas, cancer, polypus, ſatyriaſis. Veteres igitur illi & primi medici quum vnam empiricam colerent, dogmatici dein notandis rebus artem fecerunt, longáſque obſeruationes ad artem & ad præcepta reuocarunt: quam ne obſcurarent & offunderent nouitate verborum, longo iam vſu trita morborum nomina retinuerunt, aliíque deinceps eadem vſurparunt. Nobis quoque eorum vſus tenendus: corporíſque partes ſequutis, morbi omnes eorúmque cauſæ & origines ſcrutandæ, non opinabiles tantùm quas plerique meditando fingunt & comminiſcuntur, ſed curationi in primis conſentaneæ, & ex quibus medendi ratio depromatur. Equidem nunquam vllum planè cognitum penitúſque perſpectum morbum eſſe putauerim, niſi compertum habeatur & quaſi oculis cernatur, quæ in humano corpore ſedes primariò laboret, quis in ea ſit affectus præter naturam, vnde is proceſſit, vtrum in ea ſede genitus κατὰ πρωτοπάθειαν, an aliunde profectus κατὰ συμπάθειαν, an denique cauſa aliqua interior illum foueat. Hæc enim ſingula certis ſignis ſcrutari & internoſcere oportet eum qui rectè velit morbis mederi. In hanc morborum cauſarúmque doctrinam nũc totus incumbo, cui nec dum curationem ſubiiciam, ne in turbulenta ſingularium confuſione occuper, quorum non eſt diſciplina. Alia noſcendorum alia curandorum morborum methodus, nec ſingulis omnia conuenienter aptari poſſunt. Interiores autem corporis morbos primùm oratione perſequar, deinde externos qui ſenſibus obiecti ferè chirurgiam poſtulant: id initio ſanciens, nequis huc niſi gnarus anatomes ac peritiſſimus accedat: & quæcunque quis vel leget vel audiat (fit autem audiendo quàm legendo mens in rem ipſam attentior) fixa meditatione ea contempletur in humano corpore: vt ſummam rerum cognitionem firma memoria ſtabiliat.

Nõ propriè, ſed fortuito, vtque ſors tulit morbis olim eſſe impoſita nomina.

Primi ac præcipui in conſultando ſcopi.

De ca-

De capitis dolore eiúſque cauſis.

Cap. I.

Capitis affectus quoſcunque vſus olim notauit, ſymptomata certè ſunt, non morbi. Hæc in tres ordines ex affecta ſede partimur: alia capitis membranas, alia cerebri ſubſtantiam, alia meatus atq. ductus obſident. Membranas appello meninges & pericranium, in quibus ſolis vt exquiſitè ſentientibus dolores ſiunt, cephalalgia, cephalæa & hemicrania. In cerebri ſubſtantia, quæ omnis principis facultatis nempe mentis, imaginationis & memoriæ ſedes eſt atq. inſtrumentum, deprauatæ functionis ſymptomata ſunt, phrenitis, delirium, melancholia, lycanthropia, mania: abolitæ verò functiones ſunt, ſtultitia, amētia, extincta memoria, ſopor, veternus, catoche, lethargus. In cerebri ventriculis atque in iis ductibus per quos animalis ſpiritus in ſenſuum motuúmque organa diſtribuitur, ſenſus motúſque ſymptomata fiunt, vertigo, epilepſia, incubus, apoplexia, paralyſis, conuulſio, tremor, catharrus. De ſingulis rurſum plenius dicendum. Dolor omnis capitis in membranis exiſtit, quæ ſi neque ab æſtu, neque à frigore, neque ab ictu, neque ab odore graui offenduntur, cauſam interiorem habent doloris, quæ aut illas intemperie afficit, aut ferit, aut diuellit, aut diſtendit. Quæ autem ſigna doloris ſpeciem, eadem & efficientes cauſas oſtendunt. Dolor acer, erodens ac perforās ab humore fit aut vapore bilioſo & acri feriente membranas: grauans à frigidorum pituiroſorúmque copia: diſtendens à flatuum aut humorum mitiorum exuperantia qui inter caluam & pericranium, vel inter caluā craſſámque meningem ſe inſinuant, eáſque membranas diducunt ab oſſe: dolor pulſans à tenui bilioſóque ſanguine, vel à ſpiritu redundante, quo turgentes ac diſtentæ arteriæ vehementiùs pulſant, membranáſque concutiunt. Eius ferè generis eſt dolor omnis qui ſtatis horis quotidie ſiue cum febre ſiue citra hanc recurrit. Sed enim horum dolorum cauſæ ex iis ſignis certiùs diſcerni poſſunt, quæ demonſtrant quis humor in capite exuperet. Dolor omnis & externus eſt aut interior. Externus quoniam pericranio incumbit, capillorum radices inuerti non ſinit, & capitis preſſu exacuitur, interior verò miteſcit. Falſum eſt & à veritate prorſus alienum, interiores ſolos dolores ad oculorum vſque radices pertinere: nam & externi eodem ſæpè pertingunt, quòd & pericranium cui inſident, oculorum cauum ſuccingat. Dolor capitis conſuetus & multos iam annos hominem frequenter leui occaſione exercens, aut cephalæa aut hemicrania eſt: illa caput totum aut partem eius maximam: hæc alteram duntaxat occupat, à temporúmque pulſatione initium ferè ſumit. Quinetiam cephalæa ſemper proprio & primario fit capitis affectu: hemicrania verò præcordiorum ſubditarúmque partium ſympathia. Cephalalgia genus vtrumque comprehēdit, ac præterea quemuis dolorem ſiue ex febris ſiue ex ſolis ardore, ſiue ex ebrietate, ſiue ex alia quauis euidente cauſa excitatum. Ita igitur doloris ſpecies eiúſque cauſa internoſcitur.

Marginal notes: περὶ τῶν κεφα-λαλγιῶν. — *Doloris capitis cauſæ diuerſæ.* — κεφαλαία ἡμικρανία.

Principis facultatis ſymptomata.

CAP. II.

περὶ τῆς παραφροσύνης.

PRINCIPIS facultatis animæ quæ in cerebri ſubſtantia tanquam in proprio domicilio reſidet, deprauata functio eſt deſipientia, παραφροσύνη Græcis & παράνοια dicta, quæ mentis eſt alienatio. Hac qui conflictantur præpoſterè ratiocinantur aut aliena cogitant, qualia aut nuſquam, aut aliter multò ſubſiſtunt. Quibus ita mens ægrotat, ij dolorem, inquit Hippocrates, ferè non ſentiunt. Deſipientium tres ſunt ordines, alii cogitatione ſola delirant, quibus etiam vigilantibus mens viſis quibuſdam mendacibus iactatur: alii verbo, qui vel impudentiùs & effrenatiùs, vel nullo ordine nullóque iudicio multa obloquuntur: alii opere, qui ſuas etiam cogitationes factis explent. Omnium cauſa eſt humor aut vapor feruentiſſimus in cerebri ſubſtantiam in eiúſque ventriculos effuſus, cuius impulſu & agitatione mens in falſa quædam fictitiáque traducitur. Deſipientia alia cum febre, alia ſine febre conſiſtit. Quæ cum febre, aut phrenitis eſt aut delirium. Diſtant autem quòd ſimplex delirium fiat ex bile, aut ex tenui ſanguine per cerebrum effuſo, aut ex ventriculi, præcordiorum totiúſve corporis calida expiratione, qualis in ardentiſſimarum febriũ vigore ſuſcitatur. Phrenitis ſemper ex proprio atque primario cerebri affectu, vt ex inflammatione, ex eryſipelate. Diſtant etiam quòd delirium plerumque febris aut morbi grauioris ſymptoma ſit: phrenitis verò non ſymptoma, ſed cauſa ſit febris. Adhæc frequens admodum eſt delirium, phrenitis verò rariſſima. Horũ autem cauſa ſanguíſne ſit an bilis flaua, ex delirationis ſpecie perſpicuè noſcitur. Nã deliria, inquit Hippocrates, quæ cum riſu accidunt, tutiora ſunt quam quæ ſeriò: quòd illa à ſanguinis exuperantia, hæc quia ferocia, à bilis ſint acrimonia. Diſcernuntur porrò ex iis ſignis, quæ quis humor exuperet demonſtrant. Atq. hęc quidem deſipientię in febre ſunt. Deſipientia porrò ſine febre alia ſimplex eſt, alia melancholia. Simplex illa & leuis interdũ fit ex cerebri inanitione atque ex imbecillitate principis facultatis, qualem dixit Hippocrates ab immoderato ſanguinis effluuio, atque etiam ex vigiliis accidere. Fit & interdum vehementius perculſo & impulſo cerebro, vnde & animalis ſpiritus & mens perturbatur atque confunditur, vt quæ apud Hippocratem ex capitis ictu fit deſipientia. Quinetiam ex multa vini potatione naſci traditur, ídque plerunque ſine febre, capite nimirum ſanguinis vaporíſque feruidioris copia incaleſcente & celeriùs impulſo. Melancholica deſipientia triplex, melancholia, lycanthropia, & mania. Melancholia mentis eſt alienatio, qua laborantes vel cogitant, vel loquuntur, vel efficiunt abſurda longéque à ratione & conſilio abhorrentia, eáque omnia cum metu & mœſtitia, quæ duo Hippocrates indubitata melancholiæ ſigna conſtituit. Incipientes quidem melancholici abiecto, demiſſo & hebetiore ſunt animo, ſe ſuáque negligunt, vitam ſibi acerbam putant & amariſſimam, etiamſi ex ea migrare pertimeſcant. Quum iam malum inualuit, multa animo & cogitatione fingunt & obloquuntur aliena perturbatè atque confuſè, eáque ferè triſtia: alii ne loquendum quidem ſibi eſſe putant, ſed omnem vitam in taciturnitate tranſigendam

παρακοπὴ ἢ παράνοια ἢ παράληρησις. φρενῖτις.

μελαγχολία.

dam

dam. Dein hominum conſuetudinem conſpectúmque magnopere fugiunt, multi ſolitudines quærunt, & interdum mortuorum ſepulchra, aut horridas ſpeluncas errantes ſectantur eóque ſe recondunt, ac ſæpe luporum ritu vlulant, quorum propriè vitium lycanthropia nuncupatur. Infinitæ horum ſpecies: qualis nimirum maximè olim fuerit cuiuſque intenta cogitatio, aut qualis vitæ conditio, talis ſeſe repræſentat melancholica deliratio. Nam (quod Ariſtoteles literis prodidit) vt vinū potantium naturæ & moribus, ita ſanè melancholia laborantium conſtitutioni ſeſe accommodat. Eorum plurimi qui ſine febre deſipiunt, melancholici putantur, maximè ſi meticuloſi ſint & triſtes, qui facilè cōtinentur, nec violenter quicquā faciūt: ſola quippe melancholica deſipientia à frigidiore ſucco contrahitur, reliquæ omnes à calido. Melācholiæ ſuccedit mania, nobis furor vel inſania dicta, quæ cogitatione verbo aut opere melancholicorum quidem deliramenta imitatur, ſed iracundia, iurgiis, clamoribus, horrendo aſpectu, multo denique maiore corporis impetu & mentis perturbatione laborantes exercet ac impellit, vt quaſi feræ & immanes beluæ in obuios dentibus, vnguibus, & pugnis inuſitata rabie petulanter inuadunt. Horum iam cauſas expediam. Melancholiam efficit ater ac feculentus humor aut vapor in mētis ſedē irrepens. Humor autem modò in liene viciniſque partibus, modò in capite ſolo conſiſtit, modò in venas vniuerſúmque corpus effunditur. Hinc melancholia triplex hypochondriaca, primaria, & quæ totius corporis vitio fit. Omnium mitiſſima eſt hypochondriaca, quæ & flatulenta nuncupatur: ea ſiniſtri hypochondrii ſympathia concitatur, è quo vapor ater & obſcurus obrepit in mentem. Huius generis ſigna conſpicua ſunt ſubter præcordia, in quibus arteriæ vehementer & moleſtè pulſant, ſicut & Hippocrates notauit. Præcordiorum venæ ſi pulſant, aut turbationem aut delirium portendunt. Ex humoris ardore æſtus præcordiis ineſt, ſed ſine ſiti: nam læſa ventriculi concoctione ſputum humidū copioſúmque reiicitur. Hinc etiā ructus, flatus, rugitus & fluctuatio: ſępè dolor & cordis palpitatio: interdū etiā ſuffocatio. Sumpto cibo calidiore & coctu difficili calidus vapor ſurſum expiratur, è quo tum hæc tum omnia melancholica deliramenta inualeſcunt: miteſcunt verò refrigerante cibo, alui deiectione, vomitione & ructibus. In pleriſque etiam lienis aut meſenterii renitens dolénſque tumor aliæque horum affectuum notæ inſunt: in aliis quum præſertim ab exuſta bile flaua tales euaſerint, nec ſola fex melancholica, ſed atra bilis moleſta eſt, non manifeſta humorum congeſtio deprehenditur. Melancholia primaria in qua cerebrum primariò afficitur ſiue peculiari, ſiue totius corporis vitio, hinc intelligitur, quòd ſine præcordiorum affectione fatiget, quódque ſigna adſint quæ melancholicum humorē vel in capite, vel in toto corpore dominari & exuperare demonſtrant. Iam verò quum atra bilis vel melancholiæ, vel ſanguinis, vel flauæ bilis exuſtione genita eſt, mania inſilit & adoritur, quæ proinde ſępe ſuccedit incaleſcenti melancholiæ. Ater hic humor ſimiliter atque melancholia aliàs in præcordiis, aliàs in toto corpore, aliàs in capite ſolo congeritur. Calidus verò quum ſit, immania horrendáque delirametā cōcitat:

Λυκανθρωπία.

Μανία.

Melancholiæ cauſa.

Triplex melancholia.

Hypochondriaca.

Primaria.

quòd ſi putreſcat, febrem acccerſet: ſin duntaxat vehementiùs incaleſcat, ſine febre maniam ſolitariam. Et hæ quidem deprauatæ aut perturbatæ mentis functiones exiſtunt, quibus ferè comites ſunt vigiliæ, eæque interdum pertinaces adeò ac diuturnæ, vt mente captus quidam menſes quatuordecim inſomnes duxerit. Nunc de contrariis ſymptomatis.

μανία μονήρης

Stultitia ſeu fatuitas, quæ Græcis eſt μωρώσις, mentis eſt imminuta & infirmata functio ceu quædam ignauia. Amentia quæ ἄνοια, eſt vel imaginationis vel mentis occaſus atque priuatio, qua iam ab ipſo ortu perculſi affectíque vix mentis inopia loqui diſcunt. Huius claſſis eſt fluxa & amiſſa memoria, quæ & obliuio. Omnium autem cauſa frigida eſt cerebri intemperies, quæ functiones omnes torpidas ſegnéſque reddit: nonnunquam cerebri aut temporum ex ictu aut ex vulnere vehemens concuſſio, quæ id imbecillius fecerit. At qui ab ipſo iam ortu & naturæ primordiis vitium contraxerunt, iis inconcinna cerebri figura maláque ineſt conformatio, aut certè pauca cerebri ſubſtantia, vt quibus caput puſillum exiſtit. Verumenimuerò frigida cerebri intemperies quæ non ſimplex eſt, ſed ex humoris frigidi pituitoſique copia, iis quæ iam diximus ſoporoſos etiam affectus adiungit, ſomnum, ſoporem, cataphoram, lethargum.

ἐπιλησμονὴ καὶ λήθη.

ὁ ὕπνος.

Somnus quidem naturalis, cerebri & animalis facultatis quies eſt, ſpiritus ac vires inſtaurans, quæ vigiliis & exercitatione per ſenſuum motuúmque organa diſſipatæ ſunt. Quocirca inanitio & defatigatio ſomni quietíſque cauſa quædam eſt: ac proinde à vigiliis à multáque exercitatione ſomnus arctior & placidior obrepit. At verò ſomnus non naturalis (vt Ariſtoteli placet) oppleto fit cerebro, ídque vel halituoſo quodam vapore, vt à balneis, à cibi viníque copia, ab aluo ſuppreſſa: vel humore copioſo qui nec caloris nec frigoris modum vehementer excedat. Is enim ſi pariter frigidus veréque pituitoſus ſit, & magna copia in cerebri ſubſtantiam & in ventriculo (quò proprium cerebri excrementum cumulari recondíque ſolet) effundatur, non ſomnum, ſed alium ſoporem, qui Græcis καταφορὰ βαθεῖα dicitur, inferet: aut etiã veternum ſopore grauiorem, ſi illius copia admodum grauis extiterit. Adhæc ſi fortè humorem eum pituitoſum putredo inuadens febrẽ accerſat, lethargus excitabitur, à ſopore vnius febris eiúſque pituitoſæ interuentu diſtinctus. Ab apoplexia verò ſopor, qui grauis ſit, internoſci vix poteſt: hoc tamen diſcrimiuis intercedit, quòd ſopor facilem liberámque reſpirationem ſine ſtertore conſeruet, quæ tamen in apoplexia ſenſim ingraueſcit, accerſitque ſtertorem. Reliquæ omnes motus & ſenſus & mentis functiones, in ſopore perinde atque in apoplexia, vel etiam grauiùs interceptæ concidunt: quanquam in quodam deprehendi vnam conſtitiſſe memoriam. Is quum per acceſſionem ita ſopiretur, vt nec pilorum auulſionem, nec punctionem ſentiret, excitatus tandem omnia furore quodam memorauit, quibus acerbè excruciatus fuerat in ſopore. Fiunt præterea & ſoporoſi affectus cerebro ictu vel caſu vehementiùs concuſſo. Agitatis quippe & commotis ſpiritibus, nulla rectè actio edi poteſt, túmque ſubſiſtit homo quaſi attonitus, vt

καταφορὰ βαθεῖα καὶ καρώδη πάθη.

λήθαργος ὁ κάρος.

qui

qui aut timore aut verecundia obſtupuit. At ſi concuſſionis vi & impetu fracta ac depreſſa calua meninges cerebrúmque premit, ſenſus atque ſermonis expers obtupeſcit æger. At certè quum effractum cerebrum eſt, atque eius aut neruorum inde prodeuntium diuulſio quædam obtigit, omnibus quidem fractis aut debilitatis deterrimus oritur ſopor exiguam nobis ſalutis ſpem relinquens. De hoc inquit Hippocrates, A capitis ictu ſtupor malum. Et rurſum, Quorum cerebrum concuſſum aliqua ex cauſa eſt, eos repentè obmuteſcere neceſſe eſt. Quendam vidi ictu adeò vehementi ac valido concidiſſe, vt ſanguis ex oculis, auribus, naribus & ex ore manaret: hinc tantus mentis ſenſuúmque ſtupor inuaſit, vt calua pertuſa ac deinde obducta fuerit omnéque remedij genus ſine ſenſu inductum ſitque is tertio menſe reſtitutus, immemor omnium quæ obtigerant. An autem ex contuſione, an ex humorum frigidorum copia ortus ſit affectus ſoporoſus, facilè tum propria ſigna explicabant, tum quæ morbum anteceſſerunt. ἡ κατάληξις.

Eſt & aliud ſymptoma ex contrariarum cauſarum permiſtione naſcens, quum pituita biliſq. flaua permiſtæ in cerebro ſimul immoderatius exuperant. Id catoche ſeu catalepſis, id eſt, prehenſio aut ſtupor vigilans vocitatur, quòd licet mens ſenſúſque omnes ſubitò correpti vigilantis formam figurámque retineant, nihilominus tamen omnis eorum functio conſopita ſit. Quocunque ſtatu prehenſus ſit æger, eodem permanet. Rarum certè hoc malum, & cuius admiratione ſpectatores obſtupeſcunt. Laborantes duos referam, quorum animaduerſio in cæterorum cognitionem adducat. Vnus dum literis & chartis ſedulò inuigilaret, repentè hoc vitio perculſus, ita quidem obriguit, vt ſedes calamúmque digitis premens oculis in libros præfixis putaretur in eorum ſtudia incumbere, donec vocatus ac impulſus deprehenſus eſt omni ſenſu motuque carere. Alterum mortui ritu iacentem inuiſi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus ſentiebat quicquam: facilis tamen inerat ſpiratio, & quicquid in os inſerebatur, promptè vorabat. E lectulo ſublatus ſolus conſiſtebat impulſúſque incedebat, & quocunq. vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quaſi fixum & ſtabile permanebat. Expreſſam quandam dixiſſes laruam aut arte progredientem ſtatuam. Hinc igitur conſtet quæ cerebri ſymptomata ſimplicem intemperiem, & quæ humorum vitium ſequantur. Nunc de ventriculorum ductuúmque affectibus. κάτοχις, ἢ ἐγρήγορον ἄγρυπνον κῶμα

Motus ſenſúſque ſymptomata. CAPVT III.

VERTIGO eſt qua omnia circumagi videntur, ita quidem cerebrum ſenſúſque exagitans, vt ſæpe laborans corruat, niſi propinquis nitatur adminiculis. Hac leuiùs ſymptoma eſt ſuffuſio, qua ſolùm fumi, nubes, muſcæ, híſque ſimilia volitare ad oculos putantur. Huius cauſa proxima eſt tenuis calidúſque vapor per arterias in cerebri ventriculos irrepens qui in plexu choroide ſpiritus & humores exagitans & variè impellens, turbulentos ſenſus motúſque reddit. Hic porrò va- σκοτόδινος ἢ τὸ σκότωμα, τὸ ὑπόχυμα.

por ex humore quodam vitioſo non continenter & aſſiduò, ſed circuitibus & quoties euidentium cauſarum vi cietur, efflari conſueuit. Hic autem humor interdum in cerebro, ſæpiùs in ventriculo & præcordiis, aliíſve partibus ſubſidet. Hinc vertigo alia primario cerebri affectu, alia ventriculi aliarúmque partium conſortio fit. Illam demonſtrat capitis dolor aut grauitas, aurium tinnitus, olfactus vel auditus oblæſus: hanc verò nauſea, inappetentia, oris amaror, & cordis eroſio cardiogmos appellata. Aut ſi qua pars alia huic malo dedit originem, eius affectæ indicia elucebunt. Vt in quodam cui ab occipitio vertigo exoriebatur, pars in eo minima dolebat, quæ ſi vel blandiſſimè attingeretur, concitatus humor vaporem in ſenſus omnes expirabat quo protinus offuſi tenebantur. His qui vertigini aut ſuffuſioni obnoxii ſunt, acceſſionem cient euidentes hæ cauſæ, Solis æſtus, exercitatio immodica, & quæcunque humores calfaciunt aut exagitant, aut cerebrum concutiunt. Deinde rotarum circumactus & aquarum vortices.

Ἐπιληψία. Epilepſia totius corporis diſtentio crebra eſt, ſeu conuulſio non perpetua, qua homo ſubitò concidit, ſenſuum omnium atque mentis functionibus interceptis, vt ne audiat, nec videat, nec expeditus præteritorum meminerit. Concuſſione ex ore ſpumę mouentur, & ſolutis muſculis interdum vel vrina, vel ſtercus, vel genitura præter voluntatem exit & obſcura vox eliditur. Atque hæ quidem abſolutæ epilepſiæ notæ ſunt: plerunque leuior exiſtit cuius non tam expreſſa ſunt ſymptomata: nam vertigini finitima hæc eſt, aut quaſi medio ordine inter vertiginem & epilepſiam. Proinde non pauci vertiginem dixerunt diminutam epilepſiam, prodiderúntque ingraueſcentem illam in hanc faceſſere. Cauſa interior traditur humoris pituitoſi aut melancholici ingens copia, quæ repentè cerebri ventriculos meatúſque inferciens efficit vt æger cohibito animali ſpiritu corruat. Hæc tamen non affatim ac penitus ſpirituum ductus obturat, ſed eius nonnihil etiam præterfluit, quo cerebrum concuſſione adnititur quicquid noxium eſt excutere. Cæterùm non ſola noxij humoris copia epilepſiam infligit, quòd in ſopore eius copia inſit citra conuulſionem: quòd etiam quum ſubitò definit epilepſia, ei ſanè quemadmodum & apoplexiæ, excuſſo in neruos humore, neceſſariò ſuccederet paralyſis, id verò nuſquam obſeruatum eſt. Quocirca vt alio opere pleniùs demonſtrauimus, præter humoris copiam venenata & cerebri ſubſtantiæ grauiter infenſa atque inimica qualitas, epilepſiæ cauſa ſtatuenda eſt, quæ quoties exagitatur ac prorepit in cerebrum, ea quidem feriente, cerebro autem contrapugnante, quaſi colluctatione quadam ac demicatione fit epilepſia. Huius autem fomes modò in cerebro, modò in ore ventriculi, nonnunquã & in aliis diſtantioribus ſedibus deliteſcit, è quibus furtim per cæcos ductus in cerebrum ſerpit & progreditur. Hinc epilepſiæ tres differentiæ conſurgent, vna cerebro aſſignatur, altera eſt quæ ventriculi, tertia quæ alterius cuiuſuis partis conſenſu fit. Quæ in cerebro fit epilepſia, aperto eorum qui è viuis deceſſerunt capite, animaduerſa eſt ſæpius aliundè ſuſcitari quàm ex ventriculorum infarctu. Cauſam interdum deprehendi cerebri abſceſſum eſſe, interdum corruptelã meningis portionem

Vera epilepſiæ cauſa continens, qualiſcũque ſit antecedens ſeu frigida ſeu calida materia.

Triplex epilepſia pro parte vnde ſuſcitatur.

tionem caluæ adhærentem ſummo dolore: quibus è locis teter vapor in cerebri ventriculos penetrabat. Hanc ſpeciem oſtendunt, capitis grauitas aut etiam dolor atrox, ſenſuum mentiſque ſtupor aut tarditas, faciei pallor, turbulenta inſomnia, & quod acceſſio repente hominem adoritur nulla ſymptomatum præſenſione. Alteram quæ ab ore ventriculi haud ſecus atque oculorum ſuffuſio originem ſumit, præcedunt ventriculi dolor, diſtentio, compunctio, & difficilis inediæ tolerantia: quúmque acceſſio proxima eſt, nauſea, cordis dolor, aut animi defectio: quum verò ea deſierit, vomitio alia pituitoſa aliàs biblioſa. Tertia ſpecies ſæpe à manuum pedúmve digitis, vel à crure, interdum ab vtero ſuſpiratur, præſertim quum fœtus geſtatur, cum quo & putria multa coerceri ſolent. Non paucas noui mulieres quæ quoties vterum geſtant, crebro epilepſia corruunt, expeditæ verò nunquam. Hæc etiam poteſt ab alia quauis parte proficiſci: nam viſa eſt quæ à ſummo vertice capitis originem haberet: è quo vapor quoquouerſum excurrens, ſi per externas partes ſolùm vagabatur, vertiginem: ſin intrò penetrabat in cerebrum, epilepſiam ciebat. Omnium manifeſtiſſimè hæc ſpecies deprehenditur. Ex ea quippe ſede in qua mali fomes delitеſcit, prehendente acceſſione velut aura quædam frigidior per continuatas partes in cerebrum efferri percipitur: cuius etiam impetus incipiens iniecto arctiore vinculo (ſi pars id incommodè ferat) internis cludi cohiberique poteſt.

Incubus eſt grauis corporis oppreſſio & nocturna ſuffocatio reſpirationem offendens vocémque intercipiens. Senſus quidem non adimuntur, ſed tamen ſtupefiunt hebetantúrque quemadmodum & mens & imaginatio. Etenim laborans vel ab hoſte ſe inuadi, vel ab aliquo venerem exigente tanquam ab incubante mole premi, qui manu attactus mox effugiat, vel abſurdiora quædam ſpectra imaginatur ac fingit. Cauſa eſt craſſior pituita aut melancholia, non in cerebro ſed circum præcordia inhæreſcens, qua per crapulam & cruditatem turgeſcente, diaphragma pulmonéſque premuntur: craſſo autem vapore illinc in fauces & cerebrum expirato vox ſupprimitur, ſenſus atque mens obturbatur, viſíſque triſtibus offunditur. Incubus epilepſiæ & apoplexiæ affineſt, in quas ſi diutius perſiſtit, ſæpe degenerat. ἐφιάλτης.

Apoplexia eſt repentina motus & ſenſus, omniſque animalis functionis priuatio. Hac quippe perculſus, nullis ferè mali indiciis præcurrentibus totus repente quaſi attonitus concidit: atque ſi acerbum malum eſt, iacet fixis oculis ſine ſenſu, ſine motu, ſine mẽte, ſola reſpiratione à mortuo diſſidens, quæ & admodum difficilis mox euadit & cum ſtertore grauiſſimo. Hoc vno maximè à ſopore & ab vteri ſtrangulatu diſtat quòd in his ferè reſpiratio facilis & libera ſeruetur. Licet enim in caro in omníque graui ſopore priores cerebri partes opprimantur ab híſque prodeuntes ſenſus torpeſcant, partes tamen poſteriores illæſæ, ſatis ſpiritus in mouendi neruos effundunt quo motus conſeruetur, maximéque reſpirationis ad vitæ conſeruationem imprimis neceſſariæ. At apoplexia omnia occupãs & offendens motum omnem reſpirationémque tollit, eáque maximè cauſa hominem iugulat. Adhæc ſolutũ carũ ferè excipit bona valetudo: apoplexiã paralyſis. Vteri ἀποπληξία

verò ſtrangulatus quam ſolo vapore cerebrum feriat, multò minus reſpirationem impedit, niſi fauces præcludat. A ſyncope verò diſſidet apoplexia, quòd nullus aut inprimis obſcurus ac languidus in illa arteriarum pulſus exiſtat, in apoplexia verò plenus ac validus, niſi quum iam in propinquo mors eſt. Si mitior apoplexia fuerit, ſenſus quidem aut motus ineſt, ſed admodum ſtupidus & incertus, ac tum ferè pars altera corporis reſoluta ingraueſcit. Huius cauſa in cerebro conſiſtit, omnis motus atque ſenſus communi principio. Ea autem eſt craſſior, frigidiórque pituita, neque enim à ſanguine, neque à melancholia hanc gigni veriſimile eſt, etiam ſi toto corpore exuperent. Atque frigidior ea pituita licet proprium cerebri excrementum ſit, dum tamen affatim & vniuersè omnes eius ventriculos implet, aut dum minimum quiddam retis admirabilis arterias, per quas ſpiritus ex corde in cerebri ſinus influit, repentè obſtruit aut coarctat, apoplexiam infert. Tum quippe ſinus influente ſpiritu deſtituti, nihil deinceps ſuppeditare poſſunt ſenſuum motuúmque neruis, móxque neceſſe eſt animal collabatur, ac ſi eius carotides arteriæ interciperentur vinculo. Quibus caput graue frequenti ſopore tentatur, & corpus omne pigreſcit inertiúſque euadit, & oculi tenebris offunduntur, hi apoplexiæ opportuni ſunt, maximè verò ſenes, pituitoſi & crapulæ addicti, qui breui anguſtáque ſunt ceruice.

Cauſa.

Qui propenſi in apoplexiã.

παράλυσις. Paralyſis quę conſummata ſit, vnius cuiuſpiam partis non totius corporis motum & ſenſum perimit. At imperfecta internum ſenſum perimit conſtante motu, interdum motum incolumi ſenſu, vtrumque enim altero manente interdum perire poſſe in Phyſiologia demonſtrauimus. Eſt & quum imperfecta paralyſi ſenſus motúſve torpet & hebeſcit, hic propriè ſtupor appellatur, quo aliquando vidi vniuerſam corporis cutem ex crapula & vinolentia affici illæſo motu. Fit autem paralyſis alias ex debili apoplexia, ac tum propriè paraplegia dicitur, aliàs ex ſtupore ſenſim aucto, qui paralyſis eſt nuncius. Illa quidem grauior & periculoſior eſt, ac ſæpe in apoplexiam recurrit, hæc verò mitior, at nihilominùs pertinax. Illa ferè aut partes omnes quæ ſub capite ſunt, aut alterum ſaltem corporis latus occupat, éſtque propriè hemiplegia: hæc interdum illas, interdum vnamquampiam partem obſidet, vt linguam, oculum, maxillam, labrum, brachium, manum, crus, pedem, aut quicquid ſub diaphragmate conſtituitur.

ναρκώδης τις παράλυσις.

παραπληγία,

ἡμιπληγία.

Pars reſoluta celeriter frigore obrigeſcit, ea quoque grauis eſt, ſi attollitur, mox ſua mole recidit relabitúrque, laxa, mollis, tum motus tum ſenſus expers. Quumque iam diu malum protractum eſt, ea contrabeſcit atrophia. Faciei quæcunque pars reſoluta fuerit in aduerſam partem ſanam contorquetur. Inueſtiganda porrò diligenter mali prima ſedes. Si partis cuiuſpiam in facie extinctus eſt ſenſus, affectio in iis eſt neruis qui à tertia cerebri coniugatione prodeunt: at perempto motu, in primis ſpinæ vertebris cauſa ſubſiſtit. Si partes omnes quæ ſub facie ſunt reſoluuntur, affectio totius ſpinæ obſidet initium. Hemiplegiæ cauſa non in tota ſpina, ſed in illius altera duntaxat parte inhæreſcit.

Altero crure aut vtroque reſoluto cauſa non ſupra lumbos quærenda eſt. Si tota ſpinæ medulla in tranſuerſum afficitur, reſolutio ſubditas partes omnes tum dextras tum ſiniſtras occupat, ſin altera medullæ pars afficitur, eas duntaxat, quæ è nocumenti regione ſunt. Quacunque igitur parte reſoluta, accuratè diſcendum in eâne ſola effectus conſiſtat, an in illius neruo. Sed & quæri debet in totóne proceſſu nerui, an in eius parte aliqua, & an in origine ſolùm, an ipſa cerebri aut ſpinæ medulla. Ad quam quidem rem exquiſitè tenenda eſt ex anatome omnis neruorum diſtributio. Ea porrò cauſa ſpiritus influxum & diſtributionem interpellans, craſſa ferè eſt pituita neruo tenaciter impacta, húncque obſtruens & impediens quò minùs ſpiritus animalis in eam diſtribuatur partem, in quam neruus propagatur. Quinetiam alius quiuis humor in ſpinæ medulla infixus paralyſin committere poteſt: ac ſæpe flaua bilis hanc infligit, quum ſub finem intermittétium febrium in ſpinam dorſi ac in neruorum origines effunditur. Eam præterea inducit nerui callus, & tuberculum & tumor omnis præter naturam neruum aut medullam conſtringens, multóque magis iniectum vinculum & contuſio, ex caſu vel ictu, & vertebrarum luxatio, quæ aut in dexterum fit aut in ſiniſtrum. Quænam autem harum cauſarum paralyſin intulerit, quiuis facilè propriis ex ſignis internoſcet. *Cauſ. paralyſis*

Conuulſio eſt neruorum muſculorúmque ſuam originem verſus prę- ter voluntatem perpetua contractio. Hac membrum in quod muſculi tendo inſeritur ſimul adduci neceſſe eſt & contrahi, & à naturali figura deſciſcere, & vehementiſſimo torqueri dolore, qui modò leuiùs modò atrociùs inſultet viréſque proſternat. Rarum quidem & inſolens, ſed tamen acutum malum eſt conuulſio, & quod breui interimit. Hęc interdum totum corpus, interdum partes infeſtat. Quæ totius eſt corporis, id adeò arctè occupat, vt flecti haud poſſit: quúmque corpus in priora curuatur emproſthotonos eſt, quum in poſtera opiſthotonos, quum æquali robore in vtramque partem intenditur, tetanos, id eſt, diſtentio: quæ nomina ſolent etiam ſolius ceruicis conuulſionibus accommodari. *σπασμός.*

Huius cauſam & vitium in ſpinæ initio contineri extra controuerſiam eſt. Iam verò partis conuulſio interdum in oculo, in frontis cute, in linguæ radice, in maxilla, in labris vnde riſus fit ſardonius: interdum in brachio, in manu, in crure animaduertitur: eo ſcilicet neruo aut muſculo affecto qui partis motioni deſtinatus eſt. Pars autem nerui primariò affecta ea ratione deſignabitur, quæ in paralyſi expoſita iam eſt. Conuulſionis cauſæ multæ ſunt quas omnes Hippocrates in duas contulit, inanitionem & repletionem. Quæcunque enim vel ab ardente febre, vel ab ellebori alteriúſve medicamenti potione: vel ab immoderata ſanguinis profuſione, vel ab immodicis vigiliis, vel ab inediis, vel à labore immodico, fieri traditur ab inanitione eſt, quemadmodum & quæ ex vulnere aut ex nerui compunctione concitatur. Hác ſequitur inflammatio ſimplex, & ardor neruoſas partes cerebrúmque feriens. His igitur ex cauſis propria ſubſtantia diſſipata, nerui & mem- *Cauſæ.*

branæ ſicceſcunt ac in ſeſe contrahuntur. Quæcunque verò conuulſio vel ex phlegmone, vel ex ebrietate & crapula, vel ex ſuppreſſa quadam vacuatione conſueta, vel ex intermiſſa exercitatione proficiſcitur, ad repletionem referenda eſt. Ex his igitur quæ anteceſſerunt, conuulſionis ſpecies atque cauſa diſcernetur, tum etiam quòd ex repletione, repéte gigni ſoleat, ex inanitione verò ſenſim multóque tempore. Præter illas alia quoque conuulſionis eſt ſpecies, quam rectè flatulentam quis appellet. Ea ſæpe manuum pedúmque digiti, nonnunquam & crura, vel extenduntur vel in ſeſe contrahuntur ſummo dolore, ſed eo breui & qui frictione ſola miteſcat. Cauſa eſt craſſus lentúſque vapor in neruorum propagines inſiliens, quis illas haud ſecus atque citharæ cordas implet atque conuellit: proinde iis qui vino & crapulæ aut ſocordiæ ac deſidiæ ſe dediderunt, frequens eſſe conſueuit. Huius etiam generis quædam non ita pridem mihi occurrit, non extremas ſolùm, verùm alias quoque partes impetens. Ea quotannis hyeme duntaxat, ſed bis térve quotidie affligebat. Caput primum in acceſſione vibratione quadam ex interuallis contorquebatur, hinc ſenſim malum per ceruicem frigoris ſenſu deuoluebatur: quúmque inter ſcapulas irruebat, illæſa mente integríſque ſenſibus opiſthotono corpus rigebat: quum verò in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus excutiebatur, ita arctè id protinus contrahebatur, vt nulla aſtantium vi exporrigi poſſet, dum prorſus conquieſceret acceſſio. Ex quibus intelligi poteſt continentem proximámque illius cauſam non humorem, ſed frigidum, craſſum lentúmque vaporem fuiſſe, qui inclinante acceſſione totus diſſiparetur, cuius tamen fomes eſſet in capite.

φυσώδης σπασμός, Gallicè goutte grampe.

ὁ τρόμος.

Tremor motus eſt deprauatus membrum præter voluntatem concutiens. Oritur quum inſita grauitate membrum delabitur: facultas verò imbecillior id nequit erigere nec robuſtè exporrigere: tum enim pugna quadam grauitate reſiſtit facultas ac tantum in ſublime membrum attollit quantum in ſuo pondere deorſum fertur. Præcipua igitur cauſa eſt facultatis atque neruorum imbecillitas: quæ contrahitur interdum ex ætate, vt quum iam grauis eſt ſenectus: interdum ex cauſa vires reſoluente, cuiuſmodi eſt diuturnus grauíſque morbus, immoderata intempeſtiuáque venus, & timor aliúdve animi pathema: interdum ex iis quæ tota ſubſtantia neruis ſunt infenſa, vt hydrargiri vapor immodicus: interdum ex iis quæ neruos acriùs feriunt ac implent, vt vinolentia viníque meracioris liberalior vſus, hac nulla crebrior tremoris cauſa exiſtit. Quinetiam præter neruorum imbecillitatem alia quoque cauſa ſtatuatur, neruorum obſtructio à lētis craſsíſque humoribus, quę ſit tamen leuior quàm in ſtupore aut in paralyſi: communes quippe horum cauſas eſſe volunt & ordine ſolo diſtingui, vt quanto interuallo à paralyſi ſtupor, tanto à ſtupore tremor recedat. Atque vt pituita ſic & bilis flaua in neruos inſiliens horum fit ſymptomatum cauſa, ea ferè ratione qua & de paralyſi traditum eſt. Etenim non rarò ſub acutorum morborum finem tremor enaſci deprehenſus eſt. His iam omnia tum principis tum ſentientis mouentiſque facultatis ſymptomá-

Cauſa.

ptomata videor perſequutus. Nunc quæ ab excrementis prodeunt, expediam.

Excrementorum cerebri ſymptomata.

CAP. IIII.

DESTILLATIO Græcis κατάῤῥους eſt ſuperuacanei humoris è capite in ſubiectas ſedes prolapſio. Hoc nomen latè patet in multis, quo tamen veteres eam ſolùm deſignarunt quæ in fauces ruit. Ergo deſtillationis cauſa atque materia capitis eſt excrementum. Cerebri ampla copioſáque medulla multo eget alimento, è quo neceſſe eſt multum quoque excrementum gigni: maximè verò ſi impensè frigidum humidúmque aut alia id ratione imbecillum ſit, illíque vel copioſius vel non ſatis congruens alimentum ſuppeditatur. His enim ex cauſis vbique magnus fit excrementorum prouentus. Quum moderatum excrementum eſt, id omne in priores cerebri ſinus reconditur, qui in id quodammodo deſtinati ſunt: quum verò immoderatiùs exuperat, extrinſecus etiam cum cerebrum, circúmque meninges diſpergitur & fluctuat, quò per interiorum ora venarum effuſus eſt. Cerebri ſinus ſeu ventriculi facilè per palatum expurgantur, reliqua verò capacitas tum per palatum, tum per nares, tum per aures & oculos. Itaque ſi cerebro humido ſiccæ ſunt nares, deſtillationes capitíſque morbi ingruunt, quíque foris ſplendent intus ſæpe ſordent. Excrementum porrò id cerebri naturam imitatur, quúmque pituitoſum ſit, tenue tamen aquoſum atque dulce exiſtit ſed in cerebri ventriculis diutiùs obhærens plerumque vel ſalſam vel acrem qualitatem tempore conquirit. Aliud præterea in externis partibus capitis excrementum colligitur, maximéque ſub cute verticis, quo venarum per faciem & tempora in caput irrepentium extrema deſinunt. Quoties enim hæ vel ſero vel humore multo turgent, alimenti reliquias & ſuperuacua ſub cutem effundunt, quæ præ cutis craſſitie atque denſitate vaporare foras vix queunt. Horum coagmentatione aſſidua tantus interdum cumulus fit, vt tumor ceræ inſtar mollis promineat cutem condenſans eámque à calua plurimùm diſiungens. Hic certè fons, hic fomes eſt omnis externæ deſtillationis, quem miror neminem omnium veterum animaduertiſſe. Hinc in externas corporis partes fertur deſtillatio in oculos, in maxillas, in dentes, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia in latera, in dorſum & lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos: eáque tum omnis arthritidis tum omnis ferè externi doloris cauſa eſſe deprehenditur. Quæ autem è cerebri ventriculis, aut ex iis locis quę ſub calua ſunt fertur deſtillatio, ea in interiores corporis ſedes prolabitur, in híſque varios morbos excitat: in neruorum origines irruens apoplexiam, paralyſim, ſtuporem, tremorem: in ſenſuum organa, cæcitatem, ſurditatem, tinnitum, odoratus priuationem: in nares grauedinem: in fauces & in aſperam arteriam raucitatem: in pulmones tuſſim, aſthma, phthiſim: in ventriculum cruditatem: in inteſtina alui profluuium: hincque ſi in iecoris venas ſe inſinuet,

ἐγκεφάλου τῶν περιττωμάτων συμπτώματα. [illegible]

Deſtillationis interior materia.

Externæ omnis deſtillationis materia, è qua arthritis.

A deſtillatione interiore qui morbi.

craſſeſcens,tum eas tum viſcera infercit obſtructionéſque parit. Sic deſtillatio quàm plurimorum eſt morborum procreatrix. Vnus autem homo præ cæteris animantibus his malis idcirco obnoxius eſt, quòd amplo ſit cerebro eóque ſublimi,è quo excrementum in omne ferè corpus delabi poteſt, idque perfundere, & quaſi irrigare. Id autem excrementum quandiu in cerebro conſiſtit ferè aquoſum eſt & ſerò perſimile, quod tamen cum ea tenuitate ex cerebri ſubſtantia lentorem adipiſcitur: quo ſæpe cernuntur per frigora nares ſtillare. Talis igitur initio vel in pulmones vel in alias interiores ſedes illabitur:taliſque ab ſummo capitis vertice in extimas corporis partes atque in pedum articulos profluit. At verò excrementum hoc partium in quas procubuit calore ſenſim craſceſcit, portione eius tenui diſſipata. Sic enim ex tenui & aquoſa pituita ſupernacanea mucoſam, ex hácque albugineam, deinde vitream & gypſeam caloris vi procreari in Phyſiologia demonſtrauimus. Quum autem frigida deſtillatio in partem quampiam incidit, ab externíſne an ab interioribus capitis ſedibus ea profluxerit, internoſcendum quidem (nam medendi ratio diuerſa eſt) tum iis ſignis quæ nunc poſita ſunt, tum iis quæ externum capitis dolorem ab interiore ſeiungunt. Deſtillationis porrò materiam gignunt ac augent intemperans humidióreque victus, & capitis imbecillitas intemperiéſque frigidior. His ex cauſis cumulatum excrementum ſi diutiùs ſubſiſtit ac hæret, tum morbos tum quæ retuli profert ſymptomata. Id verò depellit & è capite exturbat, quicquid ſuo id loco dimouet, vt copia grauans, frigus exprimens, æſtus colliquefaciens, balneum laxans & perturbans exercitatio vel animi pathema. Hæc igitur quoniam efficiunt vt pondere ſuo excrementum in ſubiectas ſedes profluat, deſtillationis cauſæ ſtatuendæ ſunt. Recentiorum medicorum turba non ſatis probabili Auicennæ dogmate, omnem deſtillationis materiam ſtatuit è iecore calidiore ſuſcitari multos inde vapores in caput efferri, qui deinde cerebri frigore in aquam, etſi protinus relabantur, perinde atque terrarum expirationes quæ in nubes concreſcentes mox diſſoluuntur in imbrem, aut ſicut vaporarij halitus in ſublime elatus denſatur in aquam. At verò excrementi minimum hac ratione congeri poteſt. Sed & iis qui vel temperato vel frigidiore ſunt iecore deſtillationes plerumque fiunt: & hæ quidem quemadmodum & reliquæ ferè omnes à capitis imbecillitate & frigida intemperie, quæ omnium ſunt cauſarum creberrimæ ac validiſſimæ. Capitis ſymptomata omnia perſequutus videor, quorum interiores ferè cauſæ ſunt intemperies ſimplex & vitium humoris, qui vel extra vel intra caluam conſiſtit. Hic verò vel in meningibus, vel in cerebri ſubſtantia, vel in eius ductibus obhæret, vel illinc in ſubiectas partes illabitur. Atque hi precipui ſunt ſcopi, ex quibus tota medendi ratio peti conſtituique debet.

Cauſæ deſtillationis omnes euidentes.

Deſtillationis occaſio ſeu propheſis deſtillationem irritans.

Oculorum morbi, ſymptomata, horúmque cauſæ. CAP. V.

[illegible]

SIMILI ratione & oculorum interiores affectus ab externis ſumma cura ſeiungendi ſunt, quòd in his curatio & remediis & viuendi ratione

tione variet. Interiores dico qui intra corneam membranam conditi ſunt,& quorũ origo ab intimis cerebri ſedibus ducitur. Externos verò qui vel in cornea vel extra hanc exiſtunt. Hi autem affectus aut oculi viſionem aut motum peruertunt, idque modò cum dolore modò citra dolorem vllum. Motui impedimento ſunt ſtrabiſmus atque paralyſis.

Strabiſmus oculi conuulſio eſt,qua is in obliquum ita contorquetur, *στραβισμὸς* vt nequeat amborum vnus aſpectus eſſe. Paralyſis motus eſt abolitio: *διαστροφή.* horum cauſæ ſupra commemoratæ vel in oculorum muſculos incidunt,vel in neruos ex ſecunda coniugatione eò directos,vel in eam cerebri partem vnde illi emergunt. Atque hi primùm & per ſe motum impediunt. Affectuum porrò interiorum qui viſioni obſunt,alij in cernendi ſpiritu, alij in cerebro, alij in optico neruo,alij in humore cryſtalloide conſiſtunt. Spiritus vt acutè & diſtinctè cernat, debet multus eſſe & æthereus. Nam multus ſi craſſus quoque ſit, & longinqua & vicina quidem videt, via tamen diſcernit. Paucus verò licet æthereus ſit, luſcioſos tamen facit, qui propinqua planè diſcernunt, diſtantia *οἱ μύωπες* haudquaquam vident. Paucus & craſſus hebetes, qui neque diſtantia *καὶ νυκτάλωπες. οἱ* vident neque propinqua diſcernũt:ſenum hoc ferè vitium eſt. Cæcitas, *ἀμβλυωποί.* obſuritas omniſque viſus imbecillitas cuius cauſa in oculo conſpicua non eſt,vel cerebri,vel optici nerui,vel humoris cryſtalloidis vitio exoritur. Cerebri autem vitium intemperies eſt aut ſimplex,aut ex humore. Optici nerui vitium obſtructio ex humoris craſſioris influxu: aut anguſtia ex tabe vel ex tumore præter naturam: aut illius diſruptio ab externis cauſis. Cryſtalloidis peculiare vitium eſt,è propria ſede dimotio aut ex caſu aut ex ictu, quibus vehementer oculus ipſe concuſſus eſt. Iam verò hæc notis diſcernenda ſunt. Vitium & offenſæ viſio- *Qua obſeruatione cauſa affecta viſionis ſit peruestiganda.* nis cauſam in cerebro eſſe certo ſcies, ſi non ad oculum modo verum etiam ad alios ſenſus imbecillitas pertinet. An verò ex ſimplici intemperie, an ex humore vitium ſit inductum, ea luculenter declarant quæ de affecti cerebri ſignis prodita ſunt. Quum cauſa in cerebro non reperitur, in neruis opticis aut etiam infra hos quærenda eſt: atque ſi cæcitas repente aut breui tempore inualerit, obſtructio certè eſt ex humoris influxu:ſin verò pedetentim multóque tempore,aut intemperies aut adſtrictio vitio detur. Quanta autem ſit optici nerui obſtructio vel adſtrictio, ita quidem coniectura intelligere eſt. Si laborans oculum ſanum claudens altero videre contendat, ac tum pupilla dilatetur, ſpiritus nonnihil etiamnum influit per neruum:ſin verò eadem pupillæ figura eadémque amplitudo permanet,nihil omnino ſpiritus illabitur prorſúſque illi intercluſa eſt via. Ruptus autem opticus neruus,aut humor cryſtalloides è propria ſede dimotus, intelligitur ex ictu vel caſu vel ex alia quauis manifeſta cauſa quæ vim intulerit: quanquam interdum vidi nullius externæ cauſæ vi, ſolius acerrimi humoris influxu repentè & cryſtalloidem è propria ſede dimoueri & pupillam dilatari, ſed tum comitabitur dolor immanis & implacabilis. Quinetiam quum cryſtalloidis dimotio ſurſum deorſum ſit, laboranti quæcunque cernuntur gemina apparent, non autem quum in alterutrum angulum ſit,

diuulſio atque ruptio. Hi ſunt omnes interiores oculorum affectus. Externos qui corneæ & adhærenti membranæ inſident perſequamur.

Caligo eſt tenebroſa viſio ex craſſiore denſioréque facta tunica cornea. Rarum hoc vitium ex morbo, ex ſenectute frequens: quia certè membranæ quemadmodum & vngues craſſeſcunt. τὸ ἀχλυῶδες τῆς ὄψεως.

Nubecula verò tenuis eſt humor corneæ inhæreſcens, cujus adhæſu putat laborans ſe per nebulam, per vaporem aut fumum res omnes intueri. Hic verò humor ſenſim craſſeſcens tandem albuginem parit. Eſt enim albugo craſſus & albus humor in cornea aut etiam ſupra hanc ita concretus atque denſatus, vt omnem plerumque videndi aciem perſtringat. Senſim quidem hæc duo vitia ſuccreſcunt, ac ſæpè ex ophthalmia & epiphora. Interdùm & ex proprio fiunt humore lento, qui ob pupillam effunditur ex ſpatiis quæ ſunt inter membranam adhęrentem & corneam. λεύκωμα.

Hallucinatio quæ Græcis eſt παρόραμα: fit cornea tunica alieno colore infecta, quo etiam foris omnia tincta cernuntur: vt in ictero citrina, in ſuggillatione & inflammatione rubra.

Rhexis eſt eiuſdẽ corneæ ruptura vel ſectio vel exceſio, è qua primùm albugineus humor emanat oculúmque multo minorẽ relinquit. Deinde rhagoides tunica procidit, ac tum oculi eſt procidentia, quæ Græcis eſt proptoſis. Ab hac diuerſa eſt oculi confuſio, in qua ex ictu humores permiſti confuſíque ſunt citra eruptionem vllam. ῥῆξις. πρόπτωσις ὀφθαλμοῦ.

Exuberant (ſed rarius) in hac tunica puſtulæ quales exanthematum, phlyctęnę dictę. His ruptis vlcuſcula manent varia, quorum ſordidiſſimum epicauma dixerunt. Hæc tandem pus excipit. Quinetiam huic tunicæ & carbunculi & carcinomata inſident, rariſſima quidem, ſed omnium vlcerum deterrima. Nunc adhærentis membranæ affectus percurramus.

Vnguis neruoſa dura & albicãs mẽbranula eſt ex angulo ſeſe obtẽdẽs & plerumq. pupillam contegens. Oritur ex adhærente mẽbrana ſenſim multó que tempore (ſi permittitur) increſcente & obdureſcente. πτερύγιον.

Omnium autem frequentiſſimè oculos infeſtãt epiphora & ophthalmia, ex quib. & dolores ſanéquam acerbi & alij plerique morbi expullulant. Epiphora eſt tenuis humoris impetus, lachrymarum ſpecie, in oculos factus. Is autem humor aliàs frigidus ac planè aqueus ſine dolore, ſine ardore aut rubore: aliàs acer eſt aut ſalſus, qui & dolore & acrimonia & ardore & rubore moleſtus eſt, vnde & palpebrarũ ſequitur exulceratio. Fluxionis huius origo ferè è ſincipite & è ſummo vertice ducitur, in quo humor extra caluam & ſubter cutem congeri ſolet, qui per pericranium in adhærentem membranam deſtillat, ac demum foras per oculos excidit: quemadmodum & ex ea ſede deſtillationes aliàs in dentes, aliàs in maxillas procumbere proditum iam eſt. Quocirca huius eædem atque deſtillationis cauſę ſtatuendę ſunt. ἐπιφορά.

Ophthalmia eſt oculi phlegmone ex oculorum angulis in totam adhærentem membranam effuſa. In hac tenues oculorum venæ turgent, & quæ in oculorum albo obſcuræ fuerant, conſpicuæ ſunt: plerunque quicquid album fuerat rubeſcit: Summus ardor atque dolor attingit, ὀφθαλμία.

qui acrium ſæpè lachrymarum fluxionem accerſit. Tum ſanè magna huic ſimilitudo eſt cum epiphora. Sed inter ſe diſtant, quod in ophthalmia oculi album, in epiphora ſolùm palpebræ cilium rubeſcat. Diſtant præterea & materia & origine. Quum ingraueſcente ophthalmia album oculi rubeſcens vſque adeò tumet & increſcit, vt nigro ſublimius euadat ipſúmque ferè contegat, chymoſis appellatur. Inflammationis cauſa eſt tenuis bilioſique ſanguinis in oculo fluxio, è temporum angulorúmque venis in obſcuras & latentes oculorum venas irruẽs. Quibus fluxione frequenti venæ patefactæ ſunt, hi quauis ex cauſa inflammatione rurſum tentantur, & à plethora, & à ſolis æſtu, & ab exercitatione, & ab aliis externis cauſis quas diximus fluxionem irritare.

ἡ ὀφθαλμοδυνία.

Oculorum dolores quoniam in primis graues eſſe ſolent, ſeorſum quoque æſtimandi. Mouentur autem ab humorum acrimonia in acri epiphora, ab ardore in opthalmia, à flatuum vel humorum influentium copia, quæ illorum tunicas diſtendit, à carbunculo & carcinomate: ſed à puſtulis & vlculoſis quæ in corneam incidunt aut nullus aut admodum leuis oritur dolor. Quos hactenus numeraui affectus omnes oculi globum obſident. Nunc qui ambitum inuadant, palpebras dico & angulos, tradendum.

αἰγίλωψ.

Maximus quidem & creberrimus eſt ęgilops, phlegmone parua inter maiorem angulum & naſi radicem. Pars ipſa quaſi furunculo tumet, ambitus rubore perfunditur, dolor ſummus viget íſque lancinãs. Cauſa eſt tenuis bilioſúſque ſanguis per temporum, frontis faciéique venas eo inſiliens, ſicque venam illic conſpicuam exedens aut corrumpens, vt ſanguis in id ſpatium ſub cutem effuſus phlegmonem pariat: qua rupta exulcerat áque cute abſceſſus apparebit, è quo pus per vlcuſculum manat.

κόλπος καὶ σύριγξ.

Ex his parum bene curatis affectibus, ſinus conſequitur aut oculi fiſtula. Etenim quum ægilops non maturè aperitur, aut quum cute adhuc integra pus non liberè effluens diutius coercetur, cuniculos agit, ac demum vicinis partibus exeſis ſinum parat, in quo copioſius colligitur: hic ad os ſubiectum penetrat, & viam aperit in narem proximam, è qua graueolens excidit. Quòd ſi pus viam ſibi muniat in angulum oculi maiorem, fiſtulam excauat qua ſinus expurgatur. Solet quippe in ſinu illuuies aſſiduò congeri, quę preſſo angulo per illius fiſtulam emanat, túmque tumor ſubſidet, dum noua illuuie denuò repleatur, quòd pleri que ſingulis horis obtingit.

ῥυάς.

His malis rhyas ferè ſuccedit, quæ eſt carunculę anguli maioris abſumptio vel imminutio, à qua & angulus latior euadit. Fit tamen & aliis ex cauſis, velut ab humoribus & medicamentis exedentibus.

ἐγκανθίς.

Rhyadi opponitur encanthis, quæ ipſius eſt carunculæ immodica eminentia.

ἡ ψωροφθαλμία καὶ ψωριῶσα βλέφαρα, ξηροφθαλμία.

Palpebrarum vitia ſunt ſcabies quę pſorophthalmia, & pruritus qui xerophthalmia nuncupatur: illa ſcabies eſt ex humore calido & acri, cilia potiſſimum occupans: hæc pruritus eſt ex humore ſalſo atque nitroſo, ſolétque noſtris ſicca lippitudo nuncupari.

Ectropion palpebræ eſt inuerſio, qua pars eius interior rubra prominet.

minet. Oritur autem vel ob cicatricem vel ob ſubditę carnis exuperantiam, qualis ſæpè ex chymoſi relinquitur.

Grando tuberculum eſt durum palpebræ ferè ſuperiori innaſcens. χάλαζ.
Hordeolum tuberculum calidum in abſceſſum ferè deſinens, quod è palpebræ margine atque è cilio prorumpit. Quinetiam ciliis atque ſupercíliis pilorum defluuium contingit, quod madaroſis appellatur: & pilorum inuerſio & pediculorum prouentus, omnia certè ex iis cauſis genita quæ & finitimos capillorum affectus edunt. μαδάρωσις. φθειρίασις.

Aurium morbi & ſymptomata, horúmque cauſæ & ſigna.

Cap. VI.

Avris phlegmone plerunque tentatur. Hæc parte intima inter craſſiorem meningem & membranam quę audiendi meatui prætenditur colligi ſolet. Gignitur ex acri tenuiſſimóque ſanguine, qui ab interioribus meningum venis eò irruens tandem putreſcit. Calore ſe prodit & dolore grauiſſimo, membranas quippe humoris acrimonia pungit & copia diſtendit atque diuellit. Hinc pulſans & vehementer lancinans dolor excruciat, qualis & per phlegmonas omnes quæ circũ arterias & membranas accenduntur. Febricula oboritur ſuis comitata ſymptomatis. Nullus tumor nullúſque rubor foris conſpicitur, niſi fortè geminato malo externa in conſenſum trahantur. Putris materia in pus ſenſim coctione mutata abſceſſum inuehit, è quo rupta vel exeſa vel rarefacta audiendi membrana pus foras per auris anfractum manat, magna doloris lenitione atque grauitatis leuatione. Quibus imbecillum eſt cerebrum & excrementis abundans, iis diu auris diſtillat, manétque interdum ſuppuratio admodum diuturna, qua vel pus album vel liquidior ſanies excurrit. Fit tamen & interdum ſuppurationis aut ſordium genus aliud citra inflammationem, ex magna cerebri impuritate ex multáque colluuie eò ſibi viam & exitum moliente. ἡ διὰ ἐκχυ- μώσεω γινο- μένη ἀπόστα- σια. πυῤῥοοῦντα ὦτα.

Vlcus auris ſordidum ex his ſæpè cauſis excitatur, quoties vel pus uel humor influens ſumma pollet acrimonia. In vlcere verò humido nec tempeſtiuè reſiccato caro excreſcit, quæ auris ductum obturat & auditum peruertit. Obturant præterea tum ſordes copioſę ſi vel concreſcant vel obdureſcant, tum calculi tum alia quæcunque imprudentibus in aurem incidunt. Diuturna autem ſordis ac ſaniei ſuppreſſio, ac etiam impurum ſordidúmque vlcus vermes progignit.

Iam verò dolor, tinnitus, auditúſque grauis, & omnia audiendi ſymptomata, ex iiſdem ſæpe cauſis procedunt. Dolor enim acerbiſſimus in phlegmone eſt, nec minus acerbus fit ex flatulento ſpiritu circum mẽbranas coërcito, exitum quippe non reperiens, vehementer illas diſtẽdit diuellítque ab oſſe. Diſcernitur autem quòd neque in hoc ardor neque grauitas, ſed ſola ineſt diſtentio cum tinnitu aut ſtrepitu valido. At multò leuior dolor exiſtit, quem frigidus craſſúſque humor intimę auri impactus ciet. Hic etiam citra ardorem, citra grauitatem atque diſtentionem altè fixus eſt, cauſáſque manifeſtas habet redundantis pituitæ ſuperuacuæ. At certè ſibilus, tinnitus, ſonitus, ſtrepitus, omníſque σκληρακοΐ- τα ὦτα. ἐνηχήματα. τερισμὸς. σιγμὸς. ψόφος, ἦχος.

Narium morbi, ſymptomata, cauſa & ſigna.

CAP. VII.

NARES expurgando cerebro deſtinatæ, eorum quæ præterlabuntur acrimonia ſæpè exulcerãtur: deinde etiam ab ictu, à caſu, à vulnere, ab aliíſque cauſis euidentibus. Narium vlcus neque dolore, neque acrimonia conſpicuum, ac proinde diu ſæpè latet incomprehenſum, dum planè ſordeſcat exedátque oſſa tenella. At verò quum recens eſt hinc noſcitur, quod ſanguinis nonnihil frequenter eructet, maximè quum attingitur aut irritatur: quódque nares hoc ſæpè madeant: atque ſi ſinitur, cruſtula ſiccáque nigra obducitur, quæ emunctionis impetu non nunquam procedit. Vetuſtius ac iam putridum vlcus ozæna appellatur, è quo cruſtula ſordidior atque etiam graueolens mucus excidit. Laborans ipſe tum ſibi graueolet tum vicinis tetri ſpiritus contagione moleſtus eſt. Sæpe illic vlcera diuturna ſerpunt, quæ vel narium alas, vel earum interſtitium, vel alia eius loci tenella oſſa exedunt atque putrefaciunt magna deformitate, exeſúmque palatum ſæpè perforant: idque maximè ſi vel carcinomatis ſpeciem habent, vel è fœda lue venerea, quod creberrimum eſt, contracta ſunt. ἡ ὄζαινα.

Recentibus vlceribus neglectis caro plerunque excreſcit, quæ ſarcoma nuncupatur. Ea quum longitudine ita excreuerit, vt iam è nare foras propendeat, aut in fauces relabatur, polypus eſt. Vtrumque vitium narem obſtruit & ſpiritui viam intercludit, dum præſertim in latus affectum decumbitur, loquelam offendit & obſcurat. Atque hæc ſymptomata grauedini quodammodo ſimilia, niſi quòd admodum diu permanent, nec errhinis tolluntur, quoque vlceris ſigna iamdiu anteceſſerunt. τὸ ὑπερσάρκωμα. ὁ πολύπους.

Iam verò odoratus ſymptomata ſunt, fœtor aſſiduus, odorandi imminutio vel abolitio. Fœtor ex his duntaxat partibus eructatur, quæ circa nares & os ethmoides ſunt: nam quę in ipſo olfaciendi ſenſu, vel prope hunc intra meningas putreſcunt, ſenſum ipſum haudquaquã feriunt, nec ea laborans, ſed quiuis aſſidens reprehendit. Vt.n. quippiam odoratum feriat, neceſſe eſt, ex eo vaporem quodam interuallo in eum ſenſum & in priores cerebri ventriculos efferri. Odoratus quoque perit aut imminuitur impedito narium ethmoidíſque oſſis meatu, quo ſpiritus ac odor duci ſolet. Idq. vel ſarcomate, vel polypo, vel phlegmone vel grauedine. At ſi horum nulla ſigna comparent, offenſionis cauſa, vel ad priores cerebri ventriculos, vel ad eas propagines in quibus eſt odorandi ſenſus, referri debet: in his vel intemperies, vel humorum copia, vel corruptela, ſenſum eiúſve ſpiritus cõtaminat. Circum eas ſedes abſceſſus interdum fiunt nulla febre, minimo dolore, è quibus ruptis animaduerti pus ſyncerũ per nares affatim profluere perinde atq. è purulentis auribus, idque nullo incommodo valetudinis. Sed & in quodam milite qui reſimis erat naribus ex fœdiore quadam eluuie diutiùs cohibita, vermes duo villoſi inſtar digiti illic geniti inuentíque ſunt, qui tandem in furorem illum adegerunt, febréque non admodum manifeſta de medio ſuſtulerunt die circiter vigeſimo. ὀσφρήσεως συμπτώματα.

κόρυζα. Grauedo autem frigida pituitoſáque eſt deſtillatio in os ethmoides eiúſque membranas incidens, è partibus quæ circum cerebrum aut è ventriculis eius effuſa. Ea caput ingraueſcit, reſpiratio difficilior euadit, nec niſi hiante ore anima duci poteſt, vox non vt antè ſonora, nonnihil liquoris profluit è nare, principio tenuis, deinde craſſiuſculi. Fit interdum etiam grauedo ſuperiore multo grauior à pituita, quæ vel ſanguine vel aliorum humorum permiſtione calida & acris euaſerit: ea nares non ſolùm tumefacit, ſed etiam ardore ſummo exulcerat.

αἱμοῤῥαγία E naribus porrò ſanguinis erumpit, aperta, rupta vel exeſa vena eò deſinente. Eam quidem aperit ſanguinis tenuitas vel exuperantia: rumpit vulnus, contuſio ex ictu aut ex violenta quauis euidente cauſa: exedit ſanguinis vel cuiuſuis humoris acrimonia. Venæ in nares, non ex intimis cerebri, ſed ex oris palatíque ſedibus excurrunt, ſatis quidem detectæ ac patulæ, vt quaſi emiſſarium ſint ſuperuacui ſanguinis expellendi: quemadmodum & hæmorrhoides, & quæ in vteri ceruicem pertinent. Ex his ſiquidem omnibus aliàs naturæ beneficio, aliàs præter naturam ſanguis emanat.

Faciei oríſque vitia, & horum cauſæ.

CAP. VIII.

CVtis quæ faciei obtenditur, quoniam ſubiectæ carnis portio quædam eſt ſiccior, vitia contrahit cæteris partibus inſueta. Eiuſmodi in primis ſunt ardentes puſtulæ, quæ tum in naſo tum in reliqua facie magna fœditate extuberant. Cauſa eſt tenuis bilioſúſque ſanguis immodicè auctus, aut conſueta eius vacuatio ſuppreſſa: tum quippe in eas ſedes irrumpit, impetúmque facit. Accedit etiam cutis rara atque tenella, quæ eo humore ſub epidermide coercito promptè imbuitur. Huius quoque ordinis eſt rubor faciei vniuerſus præter modũ ſine puſtulis eſfloreſcens: qui ſi perpetuus eſt atq. conſtans, feruidiore ſanguine cutis imbuta eſt: ſin ex interuallis recurrit, ſolus vapor eò ſublatus in cauſa eſt aut tenuis humor nondum impactus. Huc etiam pertinent citrinus, liuidus, albicans aut aliter fœdatus color, & cutis ſcabrities: quales icterus, leucophlegmatias, omnéque cachexiæ genus proferre ſolet: omnes quippe ex humorum vitio, ex corporis ac viſcerũ impuritate ducunt originem, vt poſthac pleniùs diſſeretur. At varus, tumor eſt
ἴονθοι.
ἐφηλίς. durus & exiguus ex frigido craſſóque humore quaſi in callum concretus. Lentigo ſubnigra aut verè falua faciei macula eſt, lentem magni-
ὑπώπια. tudine coloréque referens. Suggillata nigritiæ quædam ſunt ex contuſione ictúque vehementi derelictæ, quemadmodum & vibices. Eiuſmodi deformitatum ingens eſt numerus, quæ quoniam corporis functionibus haudquaquam obſunt, non inter morbos, ſed quòd omnino præter naturam ſint, inter ſymptomata recenſeri debent.

κυνικὸς σπασμός. Cynicus ſpaſmus oris eſt diſtentio ſeu conuulſio, qua id omnino peruertitur. Conſpicuum quidem malum ſi graue eſt atque conſummatum, leue autem non niſi quum loquẽdum ridendũ mve eſt, detegitur: tum ſiquidem oris labra nolenti contorquentur. Similem deformita-

tem

tem inurit labrorum paralyſis, hoc tamen diſcrimine, quòd ſi paralyſis eſt, labrum in ſanam partem contorquetur, ſi ſpaſmus in affectam. Quæ horum efficientes ſint cauſæ ex iis quæ ſuprà de paralyſi atque conuulſione prodita ſunt intelligitur. Huc pertinent & labrorum fiſſuræ, quæ ventriculi viſcerúmque conſtitutioni prauæ ſuccedunt.

Dentes variè affici ſolent: modò enim aut exerti, aut longiores prominent, modò atteruntur aut mandendo aut externarum cauſarum vi. Stupeſcunt frigidioris humoris influxu, & acerborum crudorúmque fructuum eſu. Nigreſcunt & fœdo lentore obducuntur detergendi incuria, dulcium & calidorum vſu, expiratione cruditatis & crapulæ, humorum vitio propter viſcerum maximéque lienis impuritatē à quartana relictam, atque hydrargyri illitu. Vacillant mobiléſque fiunt, externa vi concuſſi, & quum eorum radix multo humore madet laxiórq. fit alueolus. Dolore conflictantur grauiſſimo, idque ferè ob deſtillationem alias tenuem alias frigidam, quæ vel in maxillæ membranam, vel in dentium neruum, vel etiam in corpus decumbit. Ruit autem deſtillatio è capitis vertice per tempora in maxillam aut ſuperiorem aut inferiorem: & ſi quis dens exeſus eſt, in quem iam via pateat in eum maximè fluxio inſilit. Tenuis porrò an frigida deſtillatio ſit ex ſuprà commemoratis ſignis internoſcendum: & quòd frigidæ malarum tumor ſæpè comes eſt, tenuis rarò: huiuſque dolor acerbior, illius verò mitior. Crebra ſæpéque recurrens deſtillatio dentes excauat, exedit, putrefacítque, ac nonnunquam ab alueolis exturbat.

αἱμωδιᾶν
μελαίνονται καὶ ῥυποῦνται.
σείονται.
ὀδυνῶνται.

Gingiuæ interdum præter modum luxuriant & excreſcunt, adeò vt dentes propè integāt, iis potiſſimum quibus molles & ſpongioſæ ſunt, & qui locis æquoſis humidioribúſque vt nautæ degunt. Flacceſcunt & exeduntur humoris acrioris & ſalſi adhæſu, & vlcuſculis dentium radices detegentibus.

οὖλα πλαδῶσι.

Eædem phlegmone manifeſta tentantur parulide appellata ad dentium radicem intrò foráſve adeò prominente, vt etiam vicinæ partes diſtendantur, rubeant, caleant ac doleant. In ſuperiorem maxillam ea procumbere ſolet ex oculorum cantho maiore: in inferiorem verò per tempora è venis eò definentibus. Abceſſus hinc ſequitur, cuius pus non ad faciei cutem, ſed ad dentium radices exili velamento tectas irrumpit. Vlcus ſi malè curatum eſt, caruncula extat & prominet epulis nuncupata.

φλεγμονή.
ἐπουλίς.

Maxilla autem inferior & conuulſione: & paralyſi interdum tenetur, crebriùs verò deſtillatione, quæ in eius articulum ad auriculæ radicem influens, immobilem eam pleruṁque reddit, loci quidem dolore & tumore duro atque conſpicuo. Ea ferè externarum more deriuatur è vertice capitis.

Aphthæ porrò vlcera ſunt non admodū caua in quamuis partem oris ſerpentia, in palatum, in gingiuas, in linguæ latera in eiúſque radicem. Hæ infantibus familiares, ſed adultis quoque illas efficit halitus calidior è iecore & ex bilis feruore per œſophagum aut etiam per cæca ſpiracula exurgens: illas etiam interdum gignit pituita ſalſa profluens

ἄφθαι.

è capite. In febribus quidem hæ frequentes, nonnunquam & ſine febre graues quales ſæpe menſibus ſuppreſſis obſeruantur. Eas autem hic prætermitto, quas venerea lues & hydragyri perunctio ſolet excitare.

Linguæ fauciúmque morbi, ſymptomata & cauſæ.

Cap. IX.

ὁ βάτραχος

IN ea oris parte molli & laxa quæ ſub lingua eſt, & cui ea incubat, atque quaſi vinculo alligatur, tumor colligitur batrachus appellatus, qui interdum phlegmones, ſæpiùs œdematis mollis & laxi ſpeciẽ exhibet, è quo aperto mucus proſilit oui candido perſimilis. Lingua verò tota interdum ſtupore vel paralyſi tenetur, iis neruis prorſus impeditis qui à ſeptima celebri coniungatione propè ſpinalis medullæ initium deriuantur. Interdum altera duntaxat eius pars dimidia, dextra ſiniſtráve reſoluitur citra vllam guſtus offenſionem. Quum tota prehenditur, grauis apoplexiæ metus impendet: quanquam non rarò animaduerti diuturnam linguæ paralyſim nulla conſequuta apoplexia. Ex conſummata paralyſi omnes obmuteſcunt: ab ortu quoque nonnulli muti permanent, idque naturæ conformantis vitio. Viſus eſt etiam cui leuiore ex cauſa biduum triduúmve loquela adimeretur, móxq. repentè & inopinatò redderetur, & qui ſępiùs ex interuallis & circuitibus modò loqueretur, modò miteſceret integrè ſano corpore.

οἱ τραυλοὶ καὶ ἰσχνόφωνοι.

Blæſi atq. balbi ſermonem non articulatè explicant aut linguæ breuitate, aut craſſitie nimia, aut alio naturali vitio conformationis, nonnunquam & affluentis humoris copia, modò ex humidiore cerebro, modò ex ebrietate: nonnunquam immodica ſiccitate.

Guſtus autem perit aut imminuitur neruis mollioribus, qui à tertia cerebri coniugatione exeunt perfrigeratis aut quadantenus obſtructis, aut certè ea cerebri parte affecta vnde illi originem habent. Deprauatus verò guſtus qui abſurdi alieníque ſaporis perceptio eſt, accidit quum vel linguæ corpus, vel quæ ipſum veſtit membrana vitioſo atque tetro humore imbuitur, qui vel ſolus, vel liquore eorum quæ bibuntur eduntúrve dilutus, in linguæ corpus molléſq. neruos penetrat, ſuíſq. vitiis eos perfundit: túmq; e vel ſalſus, vel amarus, vel acidus, vel aliter abſurdus ſapor guſtu percipitur tanquam à cibo potúve eſſet inductus. Is autẽ humor atq. vapor ſæpè ex inferis ſedibus elatus, œſophagum linguámque proluit, nonnunquam & è cerebro defluit.

τὰ παρίσθμια.

Tonſillæ ſæpè tument imbutę deſtillatione frigida: ac tum quidem ſub maxilla tumor tactu viſúq. intus animaduertitur, , hícque ceu fruſtulum quoddam faucibus inhæreſcens mole ſua premit, obſtátque ne cibus potus & ſaliua facilè vorentur: idq. ſine ſiti ſine ardore. Sed & interdum inflammatio tonſillas exercet, quæ partis nomen etiam ſortitur. Hęc tumoris notas præ ſe fert, prætereà verò dolorem, ruborem ardorem atque ſitim. Concocta materia interior cuticula facilè diſrumpitur, abſceſſúq. facto pus in os & in fauces emanat. Hinc vlcus ſequitur ſordidũ & quo graueolens fit expiratio. Oritur eiuſmodi vlcus fre-

quenter

quenter citra phlegmonem ex humore ſalſo vel ſeri, qui molles, humidás, calidáſque tonſillas prorſus exedit, nonnunquam & ex contagionis labe incipienti lui venereæ familiare eſt.

Sed & columella è palati extremo propendens plerumque moleſta eſt. Laxior enim longiórque euadens, in fauces & œſophagi caput illabitur, titillatione moleſta, qua qui afficitur, hanc perpetuò vorare fruſtra contendit, metuitque ne eius impetu ſtranguletur. Hoc vitij naſcitur quum ea humore multo supernè defluente madet atque perfunditur. Quinetiam columella ſeu gurgulio interdū (ac certè rarò) inflāmatur tumetque cum rubore & ardore. Ac tum in fauces illapſus maiore tædio quam relaxatus ſuffocationis metum concitat. Quum per inflammationem illius pars ima creſſa, ſumma vero tenuis & nigricans apparet, [illegible] Hippocrati, id eſt, vua, nominari ſolet. Si quidem figura, calore atque magnitudine eſt vuæ acino perſimilis. ἀκίων, κιωνίς, χαλαστὴ γαργαρεὼν, ἄγκων κιονίς φλεγμονῶσα.

At verò angina affectus eſt faucium, id eſt, ſummæ gulæ gutturíſque partes per quas tum cibo potuíque, tum ſpiritus introitus eſt, præcludens. In hac ſpiratio fit difficilis, deglutire vix licet, ac proinde potus reſilit in nares, dolor acerbus fauces occupat. Atque hæc quidem omnis anginæ cōmunia ſunt ſigna. Singulis autem eius differentiis alia peculiaria exiſtunt. Etenim anginæ alia vera, alia notha eſt: veræ & legitimæ quatuor ſunt differentiæ. Vna quam omnium periculoſiſſimam cenſuit Hippocrates, vbi neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet. Huius quippe inflammatio penitus abſtruſa grauiora infligit ſymptomata, non ſine metu præſentis ſtrangulatus. Hac ſæpe vidimus ſublatū ægrotum horis octodecim, conſtante mente integriſque ſenſibus. Altera eſt quum interiores laryngis faucıúmque muſculi manifeſta phlegmone tentātur. Hæc æquè ac ſuperior ſymptomatis ſæua eſt, ſed minore tamen fit periculo, quòd manifeſto ſe proferat tumore, qui & remedia promptè admittit, & in os expurgari poteſt. Tertia fauces interiores vnà cum ceruice occupat, in qua foris tumor atque rubor eſt cōſpicuus cum calore & dolore. Symptomata huic nihilo ſunt quā ceteris leuiora, ſed tamen ſpes ſalutis melior, quòd inflammatio foras proſiliēs euocari digeríque poſſit. De hac ſcripſit Hippocrates, Ab angina habito ſi tumor fiat in collo, bonum: foras enim morbus profertur. Quarta omnium leuiſſima atque tutiſſima cenſetur, quæ non interiores fauces, ſed ſolam ceruicem eiuſque muſculos prehendit, quorū tamen tumore interiores etiam laryngis muſculi comprimuntur, introitúſque omnis coarctatur. Omnium cauſa eſt fluxio bilioſa aut ſanguinea, quæ è venarum iugularium ramis eò pertinētibus in has ſedes influens vel eryſipelas vel phlegmonem parit. Euidentes verò cauſæ variæ, frigus potius quàm æſtus, ictus, oſſa piſcium imprudenter vorata, per media pariſthmia traiecta, frigidæ potus, temulētia atque quæuis repletio nimia. Præter communia anginarum ſigna memorata, adſunt præterea in his tumor, rubor, calor atque febris, quæ omnis veræ anginæ comes eſt aſſidua. Angina verò quæ notha nuncupatur, febris eſt expers. Hæc autem fit quū pituitoſa deſtillatio in fauces ceruicíſq. muſculos decūbit: [illegible] tumor ineſt, ſed ſine rubore, ardore &

συνάγχη.

Vera angina quadruplex.

enim abſtergi nec dimoueri, nec ſurſum efferri ſpiritus vi facilè poteſt. Quum recens eſt atque etiamnum ruit deſtillatio, eius acrimonia guttur ardet ac corraditur, frequénſque tuſſicula fatigat, qua nihil aut tenue quiddam effertur: quum verò ea conſtitit hæſitque pulmonibus, rarior eſt tuſſis, quæ ſine gutturis ardore craſſius quiddam ex imo ducit pectore. Quum porro pauca leuiſque eſt deſtillatio, leuiá quoque comitantur ſymptomata: quum verò magna grauiſque impetu ruit, præfocans quædam ſpirandi difficultas angit, crebra, celeris & magna eſt reſpiratio, ſed qua paucus aër attrahitur, ſenſus quidam grauitatis percipitur ad pectus & ad ſpinam protenſæ, quo loco pulmones membranis figuntur & hærent. Calidus autem an frigidus humor ſit qui deſtillat, ex ſignis, atque ex iis percipi credendum quæ de deſtillationum ſignis traditæ ſunt. Porrò autem humor craſſus & lentus pulmonem eiúſve arteriam occupans, arida tuſſi vehementiſſimè exercet, qua vix quicquã extunditur: ſpiritum difficilem reddit: inter ſpirandum ſtertorem quẽdam aut ſibilum elidit, quod pulmonum bróchiis pertinaciter ſit impactus, & vias coarctet per quas ſpiritus emeádit: deſtillationis notæ antecesſiſſe ut vel à cerebro vel à vicinis ſedibus.

Hic humor quum non totus expuitur, reliquum bronchiis aut pulmonum cauis in quæ ſubiit firmiùs inhæreſcens quam vt euelli poſſit, tempore magis magiſque craſſeſcit atque ſicceſcit, dum vi caloris in vitream aut etiam in gypſeam pituitam abeat. Quúmque deſtillationibus multis circuitu redeuntibus, & vtrinque nonnihil craſſæ huius & gypſeæ pituitæ relictum fuerit, ſenſim magna eius copia in pulmonũ fiſtulis atque cauernis cumulatã, verũ tandem fit aſthma, cui opportuni eſſe ſolent, qui deſtillatione atque tuſſi frequenter tentantur, maximè verò ſenes & qui anguſtis ſunt pulmonibus. Ab aſthmate fit orthopnœa qua difficiliùs nec niſi recta ceruice ſpiritus ducitur, qualiter & eos ſpirare dixi quos angina vehementer premit.

Malo ingraueſcente, lentus humor in grandinem concreſcit, atque hæc tandẽ in veros calculos. quibus interdum diſſectos pulmones refertos deprehendimus, alióſque in his præduros ac ſolidos, alios veteris caſei conſtantia, incipientes alios gypſeæ pituitæ duritie: omnes quidẽ propria cyſti obductos. Sed etiam nõ ita pridem vir occurrit, qui quoties exercitatione incaleſcit, concitata tuſſi calculos è pulmonibus edit præduros, eóſque excreat modò hordei: modò piſi magnitudine. Bona tamen is valetudine fruitur, præterquàm quòd paulò difficiliùs reſpirat, & in medio thorace grauitatis cuiuſdam pondus percipit. Atque hæc quidẽ aliis ſine dyſpnœa, aliis cũ ſuſpirioſa orthopnœa obtingunt, qua qui conflictantur vehementi anguſtia preſſi propè ſuffocantur, altóque & ſuſpirioſo ſpiritu multum & frigidum aerem ducere contendunt, quo plurimo cor ad refrigeriũ indiget. Omnes ita affectos verè aſthmaticos, id eſt, anhelatores & ſuſpirioſos appellamus, qui ieiuni & in quiete & ſereno cœlo faciliùs ſpirare ſolent: at quoties cauſa & materia intus códita frigido humidóve cœlo, aut etiam multa crapula humeſcens & quaſi tumens diffunditur, noua dyſpnœæ quaſi acceſſione conflictantur. Multóque magis ſi forte recens quędã deſtil-

κατάῤῥους latio in arterias veteri malo iã impeditas ingruit. Sed & ſæpe fit vt gra-
πνιγώδης. uiore & repentino vtriuſque cauſæ impetu æger promptè iuguletur, eáque deſtillatio ab euentu catarrhus præfocans appellatur. Galenus neque à deſtillatione, neque è peripneumonia, neque à pulmonum tuberculo: neque à ſuppuratione quenquam repente ſtrangulari poſſe exiſtimauit, ſed à ſola angina in qua neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet. At verò quibus iam diu & multum pulmones infarcti erant, vt in veteri aſthmate, multam repentinámque deſtillationem pleroſque iugulaſſe teſtamur.

ὠμὸν φῦμα. Crudum tuberculum pulmonum arteriis adnatum eáſque obſtruẽs, iiſdem atque aſthma vrget ſymptomatis: diſcernitur tamen quòd pedetẽtim increuerit nulla præcurrente deſtillationis nota, quódque difficilis reſpiratio inſit citra ſtertorem. Omnis tamen vetus & contumax ex quacunque cauſa ſit obſtructio, inſpiratione magna detegitur: per hanc enim ſub pectore offendiculum percipitur, quod protinus tuſſim etiamſi diu ſopita fuerit proritat. Si iam tuberculum aut alia quæuis obſtruens cauſa iã altè penetret, vt non aſperis, ſed læuibus pulmonum arteriis cordi vicinis inhæreſcat, non modò difficilis reſpiratio, verumetiam pulſus omnino varius & inæqualis atque intermittens, vel etiam interciſus exiſtet: ac tum cordis palpitatio & animi quædam defectio accedet oppreſſo iam corde. Atque hæ omnes quidem ſunt obſtructorum pulmonum cauſæ. At cum hi tum eorum arteriæ anguſtiores fiunt vel à natura, vt iis qui iam ab ipſa cõfirmatione depreſſum obtinent pectus arctúmque ſub hoc ſpatium: & qui vel natura vel pleniore victu & ocioſa vita obeſiores euaſerunt. De quibus Hippocrates, Qui natura admodum craſſi ſunt, breuiore vita fruuntur quàm qui graciles. Vtriuſque ductus omnes corporis præanguſti inſunt & exiles, in híſque ſpiritus paucus leui occaſione opprimitur, éſtque vel citra humoris influxum extinctioni maximè obnoxius.

περιπνευμονία. Peripneumonia pulmonum eſt inflammatio, aliàs quidem phlegmones, alias eryſipelatis ſpecies. Magna ſpiritus difficultas vrget, malæ præter modum quaſi inflammatæ rubent, oculi intumeſcunt. Atque ſi phlegmone eſt, ſputum, inquit Hippocrates, cruentum citatur, niſi admodum ſit crudus morbus, præcordiorum totiúſque pectoris anguſtia premit, grauitas ſumma ſternum dorſúmque contrahit, ſed tamen febris acuta non admodum vrit. In eryſipelate verò tuſſis flauum ſputum trahit non multo permiſtum cruore, pectoris anguſtia grauitatíſque ſenſus minor, at febris flagrantiore incendio extorret. Vtráque autẽ modò per ſe oritur, modò anginæ vel pleuritidi ſuccedit, dũ è faucibus aut è latere humor repentè fertur in pulmones. De hac ſcripſit Hippocrates, A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. In vehementi enim pleuritide ſi ſine cauſa lateris dolor ſoluitur repentè aut plurimum miteſcit; plerunque in pulmones tranſitus fit, ac tum increſcente tuſſi ortáque ſuffocatione maiore peripneumonia naſcitur cum ſputo etiam cruento, à qua pauci admodum liberantur. Quæ non alium morbum ſubſequitur, ſed ex ſeſe prima duxit originem, fit quidem ex tenui bilioſóque ſanguine è dextro cordis ſinu per venã arterialẽ in pul-

mones

mones vehementius & abundantius excuſſo, qui non modò pulmonis venas & arterias, verum etiam totum ipſius corpus præter modũ implens atque diſtendens, coarctatur ac putreſcit & pulmonis inflãmationem accendit, non eam quidem aliarum more collectam, ſed toto viſcere effuſam. Rara autem admodum eſt vera peripneumonia. Hanc Hippocrates tradit vinolentia potiſſimum fieri: piſciúmque vt mugilũ & anguillarũ eſu, qui pingue habẽt hominis naturæ infeſtiſſimum, atque carnis deuoratione nimia & aquæ mutatione. At verò tenuis & acris multáque deſtillatio è cerebro confertim in pulmones illapſa, interdum ardore præter naturam incenditur, æſtum ac febrem inferens: ac plerique eam affectionem peripneumoniæ nomine deſignãt, in qua & tuſſi & ſpirandi difficultate & lenta febre ſenſim conficitur æger ſine vlcere, ſine expũitione cruenta. Hæc ſi peripneumonia dicetur, ab exquiſita profectò plurimùm tum cauſa tum ſymptomatum magnitudine diſſidebit.

Vomica pulmonis eſt abſceſſus exiguus, & puris in pulmonis quadam parte collectio, quod membranula propriáque cyſti arctè adeò concluditur, vix vt quicquam de ſe tetrum in cor expiret. Hæc frequẽs eſt in tabidis, ſed & plerumque ſine tabe fit, quum ſanguis ex aperta, rupta, aut exeſa vena in paruam quandã pulmonis regionem ſecedens, illic putreſcit ſenſimque mutatur in pus, ac per ſumma ſicceſcens ſibi cyſtim efformat. Latens profectò & in primis abditum vitium, ſæpe nec laboranti, nec medico notum, quo laborans ipſe nec conſueta munia intermittit, nec ſe morbo teneri putat, cauſámque interitus ſui neſciẽs intus gerit ſub pectore. Sic affecti ſublinido ferè ſunt faciei colore, eíſque lingua lentore quodam eſt oppleta maximè quum longè à cibo abſunt: & corporis agitatione aut potu cibóve calidiore vrina facilè tingitur & pulſus citatur, citra tamen vllam ſpirandi difficultatem. Interdum verò poſt concitatiorem corporis motũ pillulæ paruæ & globuli inſtar piſi exigui redduntur à pulmone membranula cõcluſi, qui contriti digitis pus reddunt fœtidiſſimum, quale à cauo putrique & corroſo dente interdum expurgatur. Adoleſcens quidam à paulò vehementiore exercitatione, quum acerba tuſſi nullo puncto temporis intermiſſo torqueretur, vomicam integram columbini oui magnitudine excreauit, in qua aperta pus exquiſitè album & æquale deprehenſum eſt: cruenta excreatio integrum biduum perſtitit magna febre magnáq. corporis perturbatione. At nihilominus ſeruatus is eſt atque ſanitati reſtitutus. Non pauci inopinatò è viuis horæ quadrante erepti ſunt, in quibus diſſectis non alia mortis cauſa comparauit, quàm repẽtina vomicæ diſruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetrauerat ipſius vim extinguens atque obruens. Quúmque ex his duo medici eſſent percelebres, attamen nec febre, nec in appetentia, nec alio vllo ſymptomate impendentem ſibi diem vitæ ſupremum præſenſerunt. Id mihi quidem per ſæpe eius loci memoriã refricauit, quo inquit Hippocrates. Quibus ſuppuratio in corpore abdita non innoteſcit, ea propter craſſitudinem vel puris vel loci deliteſcit. Etenim haud rarò efficit obuoluentis mẽbranæ denſitas, vt nihil tetrum à pure in cor vitæ

Ἀπόστημα ἐν πνεύμονι

fontem inſpiretur. Omnibus tamen ſic affectis multo tempore antequã vomica rũperetur, cruenta excreatio proceſſit è pulmonibus, eáque cũ tuſſi: adfuítque ſpiritus grauis ac fœtidus: corporis grauitas, pectoris leuis oppreſſio & ſpiritus difficultas, quibus tabes rarò comes. Sed hæc quidem ſigna aliorum quoque affectuum communia ſunt.

ἡ φθόη. Tabes autem pulmonis eſt exulceratio, qua ſenſim corpus vniuerſum liqueſcit. Hac incipiente frequens tuſſis moleſta eſt, qua cruentum aliquid ſine ſenſu doloris extunditur: hoc interdum ſubſiſtit, tuſsíque ſordidum quiddam editur, deinde purulentum, tùm febricula leuis adoritur, cuius nulla fit intermiſſio: quæ tandem hectica facta, mox à cibo aliarum more inualeſcit. Vlcere magis magíſque ſerpente & ſordeſcente pus excreatur, fitque quòd dixit Hippocrates, A ſanguinis ſputo puris ſputum. Hoc quum ſyncerum eſt, aquæ iniectum minimè alterius ritu innatat, ſed (ſi purum eſt) in imum deſcendit ſubſidéque. At nihilominus quoties vel labore, vel tuſſis impetu, vel excandeſcentia vlcus puris lentore obductum refricatur, cruenta excreatio redit. Confirmato ac iam inueteraſcente vitio putris pulmonis portio interdum exit, & ſputum carbonibus iniectum aut etiam per ſe graueolet, ſæpe id etiam halitus contagione imprudentes labefactat: capilli defluunt, idque alimenti penuria: toto corpore exarefacto & inualeſcente febre vngues in manibus curuantur, malæ liueſcunt tetro vapore eò ſublato, coſtarum extrema ſiccitate ſurſum conuelluntur: dum tandem corpus omne conſumptum contabeſcat, calórque natiuus exhauſto pabulo intereat. Magna inter ſcriptores cõtrouerſia eſt, poſsítne quis citra cruẽtam excreationem tabe reſolui. Nonnulli poſt ſolam ſcreationem humoris liquidi & ſubflaui, leui febricula correpti tabeſcere cœperunt, ac multò pòſt tempore cruoris exiguum quiddam cum pure reiecerunt: Sed non paucos etiam animaduerti tabe ſenſim ſublatos, in quibus nihil omnino cruoris toto morbi decurſu comparuit. Atque horum quidem

αἱ αἰτίαι. ratio mox proferetur. Tabis cauſa duplex, vna quidem pulmonis vitioſa cõſtitutio, altera humor exedens. Vitioſam conſtitutionem appello, non intemperiem, ſed mollem, tenellam ac corruptioni paratam pulmonum ſubſtantiam, de qua alibi fusè diſſerui. Sic plerique iam ab ipſo ortu & à parentibus latente pulmonum vitio tenentur, quo tandẽ omnes contabeſcunt, etiamſi nulla aut certè minima deſtillatio è cerebro aut aliunde procumbat. Qui tabida ſtirpe ſati ſunt, quaſi hæreditario iure omnes neceſſariò tabe marceſcunt: hócque malum ſæpe vidimus in omnes eiuſdem familiæ ordine graſſari. Et qui natura pectus anguſtum atque depreſſum obtinent, hi ſunt in tabem procliuiores, horúmque natura, vt inquit Hippocrates, ad phthiſim vergit. Non hinc certè quòd pulmones anguſti ſint, (hoc enim duntaxat in aſthma deduceret) ſed quòd ij ferè languidi adeò ſint & imbecilli, vt tempore ſenſímque flacceſcant ac ſponte corrumpantur. Ac proinde qui ab ortu vitioſos nacti ſunt pulmones, alij à cruenta ſcreatione, alij citra hanc tabidi deceſſerunt. Cauſa tabis altera acris eſt & exedens è capite deſtil-

τὸ ἐμπύημα latio: aut humor acer è corde in pulmones eiectus, qualis maximè au-

τὸ ἐμπύον. tumno cumulatur, aut pus in thoracis capacitate concluſum, de quo

ſtatuit

ſtatuit Hippocrates, Empyos, id eſt, purulẽtos qui intra dies quadraginta ſcreatu non purgantur, in tabem tranſire. Hæ igitur cauſæ valentiſſimos quoſque pulmones ſenſim & ſine ſenſu doloris exulcerãt: quibus etiam accedunt quæcunque in cæca proprietate vt lepus marinus præſtare poſſunt.

Iam verò pulmonum vena caſu, labore, clamoribúſve rupta: aut æſtu, balneis, vini potu alimentíſve calidis & multis vel etiam ſuppreſſorum menſium (quod interdum fit) eò confluentium multitudine reſerata, magnam ſæpe ſanguinis copiam excreatione profudit, quam nulla tabes eſt inſequuta, ac ita affectos pleroſque vidi diu poſtea vitam nullo incommodo exegiſſe. Non enim ſimplici venæ ruptione (modò reliqua pulmonis ſubſtantia integra ſit) quiſquam contabeſcat. Aut ſi illinc tabes inſequitur, id ſanè fit quòd ſanguis ab vlcere in pulmonum ſubſtantiam dimanet, inflammatúſque ac demum putreſcens eã labefactet. Id poſtremò de omni affectu internoſcendũ, in vtro pulmone conſiſtat. Si alter duntaxat obſtructione vel peripneumonia, vel vomica, vel vlcere tentatur, inſpiratione magna atque etiam tuſſi grauitas aut offendiculum eſt in affecto latere, è quo nonnunquam ſputum corradi ac educi percipitur. In affectum latus decumbenti ſpiratio difficilior tuſsiſque crebrior euadit: contráque accidit quàm in vera pleuritide, & in iecoris aut lienis inflãmatione & in nephritide: ſub his enim tolerabilior, laborante verò pulmone moleſtior eſt in latus affectum decubitus. Quum porrò his morbis lateris dolor comes accedit, íſque interior fixus & permanẽs, affectum pulmonem membranę coſtas ſuccingenti iam adhæreſcere ſuſpicio eſt. Id autem fit interuentu pituitæ aut ſaniei cuiuſdam lentæ quæ è læſo pulmone dimanans eum contagione lateri agglutinat, ac demum putreſcens latus pulmonémque labefactat. ἀίματος ἀναγωγή.

Thoracis morbi & ſymptomata.

CAP. XI.

Pleuritis phlegmone eſt eius membranæ quæ coſtis ſubtenditur. ἡ πλευρῖτις. Latus varij dolores exercent, qui tum ſitu tum materia diſtant. Situ quidem quòd alius cauſam habeat inter coſtas & membranam quę intus illa ſuccingit, alius in muſculis meſopleuriis: alius in muſculis qui extrinſecus coſtis incubant. Poſtremus hic dolor non vtique exquiſita ſed notha pleuritis eſt: qui verò vel in muſculis meſopleuriis, vel inter hos & membranam ſuccingentem, vel in vtramque ſedem incidit, vera & exquiſita pleuritis eſt. Materia quoque dolores hi diſtant: quod alius à phlegmone, alius à deſtillatione, alius à flatu ſuſcitetur. Fit autem phlegmone rarò ex craſſo, ſæpius ex tenui bilioſóque ſanguine qui ex vena caua cordi aſſidente in eam quæ azygos nuncupatur, ac dein in tenues coſtarum venas impetu quodam incurrit, ex quibus apertis aut diſruptis exilit, incidítque aut in muſculos meſopleurios, aut inter coſtas & ſuccingẽtem membranam, illicque collectus phlegmonem verámque pleuritim parit. Quũ verò ſanguis in externos thoracis muſculos effuſus fuerit, idque per ramũ qui à vena caua mox vt è thorace in alã emerſit, delabitur propagatúrq. in partes thoracis exter- *Lateris dolor à ſanguine.*

nas ex materia quidem veram, at ex ſitu notam pleuritim facit. Quanquam autem hæ phlegmone ſitu diſtant, magna tamen ſocietate connexæ ſunt: ac ſæpe interioris in externam aut contrà tranſitus eſt: quòd vt in anatome docui, interiorum venarum extrema foras emergant, & externarum ora intrò ſubeant. Cauſa porrò quæ ſanguinis fluxionem impetúmque mouet, aut illius immoderata eſt copia, aut tenuitas, aut efferueſcentia & exagitatio ab æſtu, à balneis, ab exercitatione, ab excandeſcentia, ab ictu, à ſubita refrigeratione, aut à potione frigida, quæ cõcalfactum agitatúmque ſanguinem variè depellit ac diſiicit. Ad has cauſas accedit lateris imbecillitas, qua fluxio non quidem allicitur, ſed promptiùs excipitur. Dolor autem pleuriticus non perpetuò vniuſmodi eſt, ſed vt ſanguis inciderit varius & ſitu & loci amplitudine, ſic & dolor ſæpe vehementia variat: nam à tenui bilioſóque ſanguine qui phlegmonem eryſipelatodem gignit atrocior, à puro aut pituitoſo mitior. Ab his enim aut ſimplex phlegmone fit, aut quæ œdematodes nuncupatur. Lateris dolor è deſtillatione contractus externas etiam partes occupat, oritúrque humore frigido è ſummo capite per ceruicem in ſcapulas & omoplatas, tandémque in lateris externos muſculos, modò priores, modò poſteriores illapſo. Hic tametſi nequaquam pleuritis eſt, perſeuerans tamen veram interdum pleuritim quæ etiam ſputum cruentum emolitur accerſit, ſeu quod ſenſim altius penetrans tandem ſe in meſopleurios & ſuccingentem membranam inſinuet, ſeu quòd illius dolor nouam fluxionem eò proritet è venis. A flatu lateris dolor etiamnum fit admodum vehemens, quoties is inter membranas aut externas aut interiores ſeſe infert, eáſque diſtendit diuellítque à vicinarum partium adhæſu. Adhæc hiſce membranis viſcerum pondere & grauitate deorſum retractis ſæpe diuturni inſunt dolores, quos vt iecoris vitio & mole fieri traditum eſt, ita & lienis occaſione diu protrahi animaduertimus. Neque prætereundum eſt ex ictu aut caſu ſæpe laterum dolores relinqui diuturnos atque contumaces, multóque magis ſi vel coſtarum luxatio, vel fractura ſit inſequuta. Hæc genera iam ſignis diſcernenda ſunt. Lateris dolor quocunque pertineat ſpiritum intercipit, nec liberè & magnum ſpirare ſinit, quòd latus atque thorax ad reſpirationem conferat motúque irritetur. Diſtant tamen quòd dolor à flatu verè vagus eſt, nec diu eadem ſede perſiſtit, ſed calore & fomentis miteſcit atque etiam ſæpius diſcutitur: ortus quoque eſt à frigore, aut ab aliis cauſis flatulẽtis, hiſque euidẽtibus. Dolor ex deſtillatione prægreſſam habet & manifeſtã cauſam: in ceruice vel ſcapula primùm afflixit, deinde in latus delapſus eſt, in quo preſſu cõtractúque exacerbatur, fomentis non tollitur. Atque horum dolorum nulla febris comes eſt, niſi aliunde fortaſſis accerſita. Iam verò externæ atque etiam veræ pleuritidis hæ communes notæ ſunt, febris aſſidua, reſpiratio difficilis, frequens atque parua: dolor pungens atque diſtendens: tuſſis initio ſicca, quæ nihil prorſus emolitur. At multùm inter ſe diſtant, quandoquidem externæ dolor tactu preſſúque excandeſcit: moleſtus eſt in latus ægrũ decubitus, in ſanum facilis: pulſus quidem frequens & inæqualis, ſed neque tenſus neque durus. Interioris & veræ pleuritidis febris aſſidua acutior:

Irritans cauſa quæ & occaſio & propha ſis appellatur.

A deſtillatione.

A flatu.

Lateris dolor per ſympathiã frequens veramque pleuritim mentiens, qui vel fluore alui ſpõtino purgatione ve vel ſudoribus ſoluitur.

tior eſt, quòd affectæ ſedi magna inſit vicinitas cum corde: ſpiratio difficilior, frequentior & minor: dolor pungens atque diſtendens, qui ſi membrana coſtas ſuccingens parte ſuperiore inflammatur, ad iugulum, ſui inferiore ad hypochondrium pertingit: neque lateris tactu neque preſſu ingraueſcit, éſtque in ægrum latus decubitus quàm in ſanum facilior: materia ſi quidem inter coſtas & membranam ſuccingentem collecta aduerſo decubitu propendens, membranam magis diſtendit atque diuellit, vnde dolor, diſpnœa, atque tuſſis acerbior. Pulſus frequens & inæqualis, durus eſt atque ſenſus, ídque magis quum membrana ſuccingens, quàm quum ſoli muſculi meſopleurij inflammantur. Tuſſis interdum initio ſicca, ſed mox ferè humida, cuius deinde ſputum coloratum exiſtit. Primùm enim liquidum & album reiicitur, quum è ſolo pulmone pituita, nōdum autē ex affecto latere quicquam excidit: deinde flauum quum ſanies quædam tenuis illabitur: poſtea rubrum ac verè cruentum, quum iam patentiore via ſanguis purus emanat: hinc purulentum inſequitur maturata phlegmone. Hæc autem omnia ex affecto latere per ſuccingentem membranam vel pertuſam, vel exeſam, vel quouis modo rariorem factam excidunt effundúntúrque in thoracis capacitatem. Etenim dum expirando thorax deprimitur, ac multò magis dum in tuſſi vehementer comprimitur, humorem qui in capacitate eſt cogit reiicitque in aſperas pulmonum arterias: in quas facile recipitur, quòd earum ora cartilaginea & ſemper patentia deſinant in extremum pulmonis tenuiſſima membrana obducti. Ex his ſenſim in maiores ſubeunt, dum tandem frequēte tuſſi in eam quæ gutturis eſt arteriam, ac tandem foras exigantur. Hæc thoracis vitia ſunt, quorum hoc loco meminiſſe oportuit. Nam vulnera, contuſiones, vlcera, abſceſſus, eryſipelata & quæcunque foras erumpentia vel dolorem inferunt, vel reſpirationem interpellant, ſeipſis conſpicua ſunt & ad aliam contemplationem pertinent.

Exquiſiti pleuritidis ſigna pathognomonica & ei comitantia.

Diaphragmatis vitia non alia ſymptomata infligunt, quàm quæ interiora thoracis obſidere diximus, atque iiſdem ferè ſignis præterquàm doloris ſitu ſe produnt. Tumores duros diaphragmatis radici infixos nonnunquam deprehendi, qui ſenſim tabe laborantes conſumpſerunt, citra vllam delirij ſpeciem.

Suppuratio eſt puris in thoracis capacitatem collectio, in cuius illuuie pulmo totus immergitur. Eò autem confluxit vel ex angina, vel ex peripneumonia, vel quod frequentiùs contingit, ex pleuritide. His enim tuſſi non bene expurgatis abſceſſus exoritur, è quo tandem rupto pus ſæpe vniuerſum in thoracis capacitatem influit: eóque etiam diu poſtea è ſordido vlcere ſtillat, dum tandem ingens ac penè ſuffocans copia cumuletur. Interdum ex abſceſſu pus ſurſum in os irrumpit expuitúrque, ac tum ſuppurationis periculo liberat. Eſt quidem ſuppuratio omnis puris tum confectio, tum collectio, quacumque parte ſit corporis: at propriè ea eſt quæ vel thoracis vel abdominis ſpacio fit. In alia verò quauis corporis parte, ſi maiuſcula eſt, abſceſſus: ſin minor, vomica nuncupetur. His autem notis ſuppuratio deprehenditur. Ex prægreſſa angina, aut ex peripneumonia, aut ex pleuritide vehementi

τὸ ἐμπύημα.

Empiema inſigna.

nihil penè laborans expuit. Pulmonis grauitas, aut faucium aut lateris dolor, ſimúlque febris vehementia ſubito remiſſa eſt: nouum grauitatis ſenſum in imo thoracis ad diaphragma ſurrectus æger percipit, decumbens verò aut in alterutrum latus ſe cóuoluens, transfluere quiddam & fluctuare: tuſſis valida perſeuerat, ſed ſicca & qua nihil aut minimum reiicitur: febricula perpetua, languida, inordinata ac verè hectica: perſeuerans enim ſuppuratio phthiſim accerſit. Quoniam autem thoracis capacitas diſſepto (quod mediaſtinum appellant) media dirimitur, neque dextri lateris cum ſiniſtro vlla ſocietas eſt, contingit quidem vt aliàs ſuppuratio alterutrum duntaxat latus: aliàs vtrumque occupet, quod magna eſt obſeruatione dignum. Ab angina & à peripneumonia ſuppuratio in vtrumque ferè capacitatis latus influit: à pleuritide in alterutrum duntaxat: in id quippe quod dolore vexatum eſt. Latus porrò in quo vitio ſuppuratio reconditur, hinc noſces quòd & grauius & calidius exiſtit. Decumbens æger in latus ſanum onus ſentit pectori incumbere, quod & anguſtia vehementer premit & tuſſim exaſperat. In latus ægrum decubitus hæc omnia mitigat, putè nimirum in coſtas recumbente.

Suppurationi affine interdum malum eſt, in quo magna thoracis capacitas ſeroſo, pituitoſo, cóque tenui humore ſcatet, qui aut è cerebro per aſperam arteriam & pulmones tenuitate ſua affatim irruens, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate (quòd ſæpe in hydropicis animaduerſum eſt) cæcis ductibus redundãs eò penetrauit. Tum ſuppurationis ſigna atque ſymptomata inſunt, niſi quod neque febris affligit neque ſuppurationis efficientes cauſæ præceſſerunt. Ea proinde affectio non ſuppuratio, ſed ſuppurationi finitima eſt. Hactenus morbos omnes attigi, qui pulmones, thoracem, omnéſque reſpirationis partes infeſtare ſolent. Iam verò præcipua eorum ſymptomata perſequamur.

Spiritalium partium ſymptomata, quibus maximè laborantes vindicari expetunt, hæc numerantur: vocis læſio, diſpnœa, tuſſis & ſputum cruentum. Vocis inſtrumenta ſunt, guttur, larynx, muſculi & nerui eò inſerti, quemadmodum loquelæ organa ſunt lingua, labra, dentes, palatum, gurgulio atque nares. Itaque affectis aut muſculis qui laryngem claudunt aperiúntve: aut neruis recurrentibus, qui è ſexta ſunt coniugatione: aut cerebri parte à qua hi prodeunt offenſa, vel animal obmuteſcit, vel obſcuram vocem, vel exilem edit. Rauceſcit verò quum gutturis ſuccingens interior membrana humore multo vt per graues deſtillationes madeſcit, & quum ingenti clamore exaſperatur. Vicinarum quoque partium affectiones vt gulæ, œſophagi, ceruicis & laxatæ ſpinę officiunt voci. Præterea verò & quicumque affectus reſpirationi obſtant, quòd citra reſpirationem vox liberè edi non poſſit.

Dyſpnœa. Difficilis ſpiratio multiplex: magna qua plurimus ſpiritus trahitur, hæc ingentem calorem ſine obſtructione ſubeſſe denunciat vel in corde vt per febres, vel in pulmone vt in peripneumonia: eadem ſimul frequens eſt, & ſpiritus calidus ac feruens ab ore & naribus efflatur. Magna aliter reſpiratio qua thorax & ſcapulæ plurimùm attolluntur,

mea-

meatuum anguſtiam oſtendit vel ab angina, vel à multa deſtillatione pulmonis arterias opplente vel à tuberculo duro pulmonis, vel à ſuppuratione. Parua & frequens reſpiratio aut imbecillitatis viriũ eſt index, aut doloris atque impedimenti, quòd vel pulmonibus inſidet, vt in peripneumonia vel thoraci, vt in pleuritide, vel diaphragmati, vt quũ ventriculi, in iecoris aut lienis mole premitur, vel muſculis abdominis qui omnes reſpirationi ſubſeruiunt.

Tuſſis expiratio eſt valida qua quicquid ſpirandi inſtrumẽtis moleſtũ eſt excutere natura contẽdit. Inſtrumenta autẽ ea ſunt, fauces, aſpera arteria, pulmones interioráq; thoracis. His interdũ moleſti ſunt humores præter naturã illapſi, qui ferè humidã tuſſim excitãt: interdũ & alij affectus, vt refrigeratio, exulceratio, tuberculum quorũ materia expelli minimè poteſt, fitque ab his arida tuſſis. Quánã autẽ in parte hęreat affectus, tuſſiendi ratio ac modus oſtendet. E palato & è faucibus quicquid infeſtũ eſt ſcreatu eruitur: ex arteria verò tuſſicula, illicque titillatio ac ſæpe proritans ardor percipitur: è pulmonibus valida tuſſi. Quæ porrò tuſſis quibuſdam interuallis, vt bis térve anno affligit, ex irruente deſtillatione proficiſcitur: quæ verò continenter nulláque aut minima intermiſſione fatigat, aut vitioſam pulmonum affectionem, aut obſtructionem veterem, aut aliam ſtabilem intus cauſam habet. βήξ.

Succedit his malis cruenta expuitio, per quam è locis admodum variis ſanguis exit, quos tamen peculiaribus notis internoſcere licet. Qui enim expuitur ſanguis, ſi è gula aut è vẽtriculo eſt, vomitione: ſi è gingiuis, lingua & palato, expuitione ſimplici: ſi è faucibus & gurgulione, ſcreatu: ſi ex gutture, tuſſicula: ſi ex pulmone, & thorace, tuſſi reiicitur. Et qui tuſſi, ſi tenuis, floridus ac ſpumoſus, atque ſine ſenſu doloris effertur, ex pulmone eſt, ſin verò craſſus, grumoſus ac nigricans, ſimúlque pars quædam thoracis dolitet, è thorace. Per omnes autem expuitiones cruentas etiam atque etiam animaduertendum, num ſanguis nuper fluxerit è naribus, illinc ſiquidem ſæpe in fauces relabitur, interdum in pulmones aut in ventriculum, ſed qui poſtea grumoſus euadat atque concreſcat. αἱμοπτύσις ſeu αἵματος ἀνάπτυσις, ἀνάχρεμψις, ἀναγωγή.

Cordis affectus. CAP. XII.

COR morbi omne genus obſidet, maximè verò ſimplex intemperies, phlegmone, eriſipelas: omníſque præter naturam tumor, vlcus quoque ac vulnus: ſed hęc ſanè rariùs. Crebrius autẽ atque propriè venenatus humor, qui tota ſubſtantia eſt infenſus vitali robori. Intemperies omnis vires diſſoluit, corpúſque languidum reddit, quòd ſub hac vitalis calor ac ſpiritus laboret, cuius affectu & offenſa in omne corpus redundãt. Calidę intemperiei ſigna ſunt, pulſus frequens & velox ac interdum magnus: ſimilis quoque reſpiratio, febris plerumque comes & expiratio calida. Frigidę intemperiei contraria adſunt omnia. Humidæ pulſus plenus eſt, mollis & languidus. Siccæ exilis, tenſus ac durus. Cordis autem intẽperies quæ iam multùm increuerit, manifeſtè partibus quoque ſimilaribus inuritur, quæ principi conſentientes ſupra modũ incaleſcunt vel inareſcunt, vel frigeſcunt, vel multo humore

madent, dum pedetentim mors obrepat. Reliquos cordis affectus incipientes quidem noſſe difficilimum, inualeſcentes verò facile, qui antequam conſpicui ſint ſyncopas magnas frequentéſque inferunt, quibus ferè repentina mors comes aſſiſtit: ſitque quod ab Hippocrate literis proditum eſt. Qui ſæpè & vehementer ſine cauſa manifeſta deficiunt, ij derepentè moriuntur. Vulnera cordi inflicta, quę non altè in ventriculos penetrant, non protinus interimunt: & in quodam qui ſenſim contabeſcens & liqueſcens de medio tandem ſublatus eſt, tria vlcera in corde reperi non parum caua & ſordida, multò antè iam tempore contracta.

συγκοπή. Quæ hinc præcipuè naſcuntur ſymptomata, ſunt ſyncope & cordis palpitatio. Syncope præceps eſt virium lapſus. In hac pulſus aut nullus eſt, aut extremè rarus & obſcurus, corporis ſumma frigent, tempora, ceruix & thorax frigido ſudore madent, facies pallet, totúmque corpus quaſi eneruatum iacet, mens omníſque ſenſus deficit. Syncopen autem inferunt cordis affectus omnes pręter ſimplicem intemperiem, ſæua animi pathemata, vt timor grauis, voluptas maxima, interdum & mœſtitia fortis. Dolor atrox, labor, inedia, vacuatio immodica & quæconque calorem natiuū ſpiritúſque diſſoluunt atque diripiunt: cuiuſmodi cauſi ſunt, febres magnæ & ardentes & malignæ quæuis. Omnis verò quæ in os ventriculi (quod eximij ſenſus eſt & cordi vicinum in primíſque conſentiens) inciderit grauis offenſa, in eam ſyncopen conijcit quam ſtomachicam vocitant. Idem præſtat & inflammatio & eryſipelas, & à bile compunctio, & venenatus humor ſiue illic inhæreſcit, ſiue in crure vel in bubone, vel in vtero, vel in inteſtinis, vel in quouis viſcere concluſus tetrum de ſe vaporem in os ipſum ventriculi aut in cor eructat exhalátque.

παλμὸς. Cordis palpitatio immoderata eſt concuſſio vehementi diaſtole atque ſyſtole moleſta. Huius tanta vis eſt vt ſæpè ſit animaduerſa thoracis vicinas coſtas effregiſſe. Sæpe & eas quæ ſuprà mammam ſunt de propria ſede depuliſſe, ſæpè etiam arteriam foras dilataſſe in aneuryſma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & viſu conſpicua erat pulſatio. Ita quidem affecto corde arteriæ omnes vehementiùs pulſant ac interdum dilatantur, præcipuè verò quæ ſuprà iugulum ſunt. Nonnunquam ac præſertim in quiete intermittit hoc ſymptoma, ſed vehementer exaſperatur immodica exercitatione, æſtu, balneis, venere, crapula, meraciore vino & excandeſcentia. Huius cauſam omnem veteres vel in ſanguinis exuperantiam retulerunt, vel in humorem copioſiorem pericardio infixum. Cæterùm in iis quos modò exempli gratia recenſui, palpitationem peperit retorridabilis, quæ aliàs ſponte vacuari conſueuerat, in arterias effuſa. Hanc in duobus qui à valida pilæ exercitatione repentina morte ſublati ſunt, illic deprehendimus in tophi nigri ſpeciem concreuiſſe. In cæteris verò cauſam animaduertimus bilem eſſe perafſatam, interdum in præcordiis ſæpius in liene congeſtam. Quamobrem in hoc ſymptoma plurimùm propenſi ſunt qui hypochondriaca melancholia laborant, & quibus lien bilis atræ copia turgeſcit. In his etiam citra lienem & pancreas conſpicua &

moleſta

moleſta percipitur arteriæ palpitatio: ex eóque loco per arterias quibus multis lien perfuſus eſt, teter atérque vapor promptè in cor vicinú ſubit, cuius vi & malignitate irritatum, vehementiori pulſatione nititur quod noxium eſt excutere: haud ſecus atque cerebrum in epilepſia. Ne quam autem confuſionis obſcuritatem pariat longior ac malè diſtincta rerum productio, partium quæ ſupra diaphragma ſunt morbos hoc libro concludam, reliquos qui ſub diaphragmate conſiſtunt, in proximum relaturus.

DE PARTIVM MORBIS ET SYMPTOMATIS LIBRI QVINTI FINIS.

DE PARTIVM QVÆ SVB DIAPHRAGMATE SVNT MORBIS.

LIBER VI.

OEſophagi & oris ventriculi affectus, cauſæ & ſigna.

CAP. I.

OEsophagvs cibi potúſque via rarò morbis tentatur, quòd in eo nihil quod perlabitur diutius moretur aut tardet. At interdum vel intemperies, vel tumor aliquis pręter naturam obſtruens, íſque modò frigidus, modò inflammationis particeps, nonnunquam & vlcus malè afficit. His omnib. deuorandi actio prępeditur, ſed quodam diſcrimine. Quum ſimplex eſt intemperies, eſculenta poculentáque tardè delabuntur, toto œſophago æquabiliter affecto ſine vllo anguſtiæ doloríſve ſenſu: quod iis etiam commune eſt qui nauſea faſtidióque cibi vix deuorare queunt. Verùm ſi ſcirrhus aliúsve præter naturam tumor durus ac frigidus œſophagi viam intercludat, ſiue is in œſophago, ſiue in ceruice extuberet, difficilis quoque ac tardus tranſitus eſt, ſed cú partis cuiuſdam anguſtia. Quum verò phlegmone inhæreſcit, præter vorandi tarditatem & loci anguſtiam, dolor quoque lancinans excruciat, cum calore, ſiti magna & febre. Hinc tempore vel ſcreatu vel vomitione exit. Vlcus tandem his accedit, à quo dolor in affecta parte acerbior euadit, qui mirum in modum exacuitur, ſi vel acre, vel ſalſum, vel acidum, vel acerbum quippiam voretur. Omnis porrò œſophagi dolor in dorſi ſpinam incumbit, in quam gula quoque reclinat & adhæreſcit.

Similibus quoque affectibus os ventriculi tentatur, quos & iiſdē licet notis deprehendere: pręttereà verò & mentis alienatione ob eos neruos quos è ſexta cerebri coniugatione ſuſcipit. Mulierem vidi grauidam, cui tuberculo duro eóque ingenti ita os ventriculi obturabatur,

vt quicquid indebatur attracto ventriculi ore mox remearet atque redderetur. Sic aſtantium omnium iudicio nihil cibi potúſve bimeſtri tempore vel conatu maximo ea vorauit. Tandem morbo, deſipientia febréque confeſta deceſſit edito partu quem vitæ ſuperſtitem reliquit.

Ventriculi morbi, cauſæ & ſigna.

CAP. II.

[illegible] *ἀπλοῦ χυμοῦ μετοχικῶν πάθη. ἀπόστημα.*

IN ventriculi morbis numerantur intemperies tum ſimplex tum quæ humoris particeps eſt: inflammatio hunc raro exercet, rarius abſceſſus, aliquando tamen vlcus. Quum intemperies calidior eſt, ſitis eſt diuturna, quæ expleri nequit: cibi potúſque frigidi appetentia eiúſque facilis concoctio: frigidis tum ſumptis, tum admotis ventriculus iuuatur recreatúrque: meraco vino & quouis potu cibóque calido offenditur ac plurimum exæſtuat edítque ructus nidoroſos. Quòd ſi humor præterea calidus bilioſúsque redundat, his inſuper notis accedit nauſea, oris amaror, cibi faſtidium, & roſionis cuiuſdam ſenſus. Frigidam ventriculi intemperiem teſtantur, ſitis nulla, cibi potúſque calidi deſiderium, tarda concoctio, frigidis tum ſumptis tum admotis offenſio, horror, perfrigeratio, & ructus acidus. Atque ſi humor craſſus frigidúſque qualis pituitoſus inhæreſcit, grauitatis cuiuſdam ſenſus ventriculum premit, ſine ipſius demorſu, ſine oris amarore, adhæc nauſea, languor atque diſſolutio. Humidum ventriculum delectat ac firmiorem reddit cibi ſolidioris ſiccíque vſus: at immoderati potus humidioríſque cibi copia hunc ita obtundit, vt quaſi diſſolutus langueſcat: atque ſi pariter humor aquoſus multus innatat, aut ventriculi tunicis impactus eſt, ſaliua multa in os exurgit, quæ frequentem expuitionem ſine tuſſi promouet. Ventriculi ſiccitatem comitatur potus humidioríſque cibi appetentia vſúsque facilis ac iucundus, ſolidioris ſiccioríſque cibi tædium, difficiliſque concoctio, ſed nulla eroſio, nulla grauitas, nulla denique nauſea aut vomitio.

Inflammatio autem quæ in ventriculi ſubſtantiam inuadit originem habet è ſanguine per venas quibus alitur è portis iecoris deriuatas, immoderatiùs inter illius membranas effuſo. Ingens ex partium diuulſione dolor excitatur atque tumor, atque is contactu maximè, interdum & viſu conſpicuus. Hic putreſcente ſanguine vehementer lancinat, quòd pars affecta eximio ſenſu prædita ſit: febris ardentiſſima, magna corporis iactatio & inquietudo, ſitis inexpleta: aſſidua ingeſtorum aut vomitio aut deiectio, niſi quum fortè eius oſculum aut pylorus obſideatur, his quippe coarctatis nihil elabitur: animi frequens exolutio, vigiliæ & plerumque deliria. Huic plurimùm affinis eſt inflammatio quæ vel ſummum iecoris lobum quo ventriculus obtegitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occupat. Tumor enim prominens & circumſcriptus cum dolore in ventriculi ſitu ineſt, & febris & ſitis & reliquarum notarum plurimæ: vt proinde vel experientiſſimos medicos interdum fallat. Diſtinguitur ſola ſymptomatum vehementia & pernicie:

Ad phlegmonem, abſceſſum atque vlcus diarrhœa conſequens ventriculi quoque affectus.

quan-

quandoquidem in ventriculum omnium ſæuiſſima incidunt. Abſceſſus ſi fortè inſequitur, non foras quemadmodum qui in abdomine eſt, ſed vel in ipſum abdominis ſpacium, vel in ventriculi cauum pus eructat, aut vomitu aut deiectione conſpicuum.

Vlcus ſiue ex abſceſſa derelictum eſt, ſiue ex aſſumpto cauſtico aut ſeptico medicamento, ſiue ex humore qui ſimili facultate polleat cò ſe inſigente, prorſus exitiale cenſetur: quemadmodum & omnis corruptio & labes quæ illi ex toxico aut ex venenata potione inuritur. Dolor quidem plerumque ſubeſt, interdum tamen & ſine dolore malum clanculum ſerpit. Alui deiectio aut vomitio fatigat, quum præſertim ex aliena qualitate inducitur. Febris lenta éáque aſſidua laborantem conficit, cum pulſu crebro ac frequenti: appetentia, concoctio omniſque ventriculi functio languet, corpus malè alitur ſenſímque liqueſcit, dum tamen inſito calore pabuloque deficiente vita priuetur. Atque ij quidem ventriculi morbi ſunt.

Ventriculi ſymptomata, horúmque cauſæ.

Cap. III.

OS in primis ventriculi multa ſymptomata exercent. Horum alia fiunt quatenus eximio id ſenſu præditum principibus partibus cordi ac cerebrò magna affinitate coniungitur. Illis enim conſenſu quodam ſua etiam vitia impartit, & variis ea modis laceſſit: cor quidẽ animi defectione, ſyncope, dolore quem cardialgiam dixerunt: cerebrum ſopore, veterno, catalepſi, incubo, morbo comitiali, melancholia, delirio, quorum omnium rationes atque cauſæ ſupra ſatis explicatę ſunt. Alia verò huic vt appetentiæ ſedi ſymptomata ingruunt qualia ſunt diminuta atque deiecta appetentia, bulimos, appetentia canina, pica, malacia, ſitis.

Imminuitur aut omnino proſternitur appetentia, cibíque faſtidium adeſt, quum corpus vniuerſum multo luxuriat alimento, nec huius quicquam partes cæteræ ſugunt è ventriculo. Hic enim vtili multo humore perfuſus alium reſpuit. Idem quoque obtingit quum os ventriculi pingui adipe, aut per morbos humore lento aut aliter vitioſo obtunditur: Sæpe quidem fit vt quum cibi faſtidium eſt, guſtus nihilominus (vt qui in lingua conſiſtat) integer permaneat & rectè diiudicet.

Bulimos autem, id eſt, vehemens fames magnam conſequitur inanitionem & alimenti penuriam ex inediis: quandoquidem exhauſto pabulo pars ventriculi ſumma exquiſitè ſentiens efflagitat quod eſt ibi neceſſarium. Eſt enim fames ex penuriæ ſenſu orta cibi appetentia. Canina quoque vocata appetentia modò ab eiſdem fit cauſis, modò ab humore frigido & acido, oſculo ventris impacto: qui adſtrictione alimenta in ventriculi fundum compellens, famem acceſſit.

Pica verò & malacia quibus vitioſi aliení que cibi, vt terra, caro cruda, carbones, fructus acidi & acerbi expetũtur, grauidas ſæpe mulieres infeſtãt, nonnunquam & viros. Tanta malaciæ vis eſt vt vir quidam [illegible] edendæ calcis viuæ deſiderio ſãdiu preſſus, illam tandẽ pugni magnitu

dine vorauerit, ſicque omnino recreatus, nulla ventriculi, nulla viſcerum offenſione. Fit autem quoties oris ventriculi tunicæ vitioſo quodam humore vel excremento oblitæ ſunt, cuius longa conſuetudine ſimilia etiam vitioſa expetuntur: quanquam quum ingens & morboſum iam omnino vitium ineſt, contrariorum appetitus vrget.

ἄδιψοι. δίψα. Sitis demum eſt frigidi humidique potus appetētia. Hæc nulla prorſus eſt, quum os ventriculi humore dulci, frigido multoque perfunditur: immoderata quum id ipſum quaſi humore prorſus exhauſtum inaruit, idque vel potus penuria vel magna corporis diſſolutione ab æſtu & balneis: aut quum illius tunicæ vel humore ſalſo vel calido & acri imbutæ ſunt, vt ex ſalſorum ciborum & condimentorum eſu, ex meracioris vini potu, maximéque per febres ardentes.

Ventriculus porro vt cibi promptuarium eſt & primæ coctionis officina, aliis rurſum ſymptomatis premitur, quæ hæc ferè ſunt: cruditas, bradypepſia, vitiata cōcoctio, ructus, rugitus, inflatio, ſingultus, nauſea, vomitio tum ſimplex tum cruenta, cholera, dolor. Cruditas coctionis ἀπεψία. βραδυπεψία. eſt priuatio, bradypepſia tarda difficiliſque cōcoctio. Harum cauſæ ſoli vi & magnitudine diſtant. Eæ autem ſunt intemperies omnis modò ſimplex, modò ex humorum vitio: tumor præter naturam, omnéque morbi genus, quod ventriculi concoctionem neceſſariò peruertit. Sępè etiam iecoris, lienis aut meſenterij vitia vel integrè ſani ventriculi cōcoctionem ſympathia quadam & affectus communicatione præpediunt. Sic hepaticis & quibus calidum iecur multa bile ſcatet, ventriculus contactu imbecillior, non tamen (quod multi prædicant) continuò frigidior euadit: quod non omnis illius imbecillitas ex intemperie frigida procedat. Sic & melancholicis & hypochondriacis & quibuſcunque venter inferior abſceſſu aut graui humorum vitio laborat: ventriculus malè concoquit ſi vitioſa illa qualitate laceſſitur. Cruditatis effectrices etiam cauſæ ſunt cibi potúſque exuperantia, quam natiuus calor moderari nequit: aut praua illorum qualitas quæ nec ſuperari nec mitigari poteſt: aut intempeſtiuus illorum vſus, quum vel potus vel cibus nouus ingeritur priore nondum confecto, aut ſomnus breuior, aut immoderatæ vigiliæ, aut balneæ, aut exercitationes mox à cibo, quæ διαφθορά. huius deſcenſum accelerant. Cibum verò corrumpit aut aliena ipſius qualitas, aut vitioſi humoris permiſtio, aut vtendi ordo præpoſterus, vt quum perſica mala, fragæ, aliíſque fructus horarij, cotoneis malis aliiſque ſolidioribus cibis poſteriùs eduntur.

ἐρυγή. ἐμπνευμάτωσις. Ructus flatúſque vel ſurſum erumpens vel intus cum rugitu ſtrepitúve concluſus, omnis denique ventriculi flatulenta diſtentio, cruditatis ſoboles eſt, atque iiſdem ex cauſis originem habet, maximè verò ex cibo flatulento & ex immoderato fluctuantéq. potu: præſertim quum bilis atra vel atra ventriculo ſubſternitur, vt in hypochondriaca melancholia: tunc enim liquidi flatulentíque cibi pars maxima concoctionis caloríſque vi faceſſit in flatum. Quænam autem tum flatus tum λυγμός. cruditatis cauſa præcipuè ſubſit, ex iis notis intelligitur quæ ventriculi demonſtrant affectus.

Singultus conuulſiuus eſt ventriculi motus, quo quæ in proprium

corpus

corpus impacta ſunt excutere conatur. Sæpius autem ex interuallis v- & tuſſis repetit, dum quod moleſtum eſt extundat. Hunc perinde atque conuulſionem vel ab inanitione vel à repletione fieri cenſuit Hippocrates. Ab inanitione quidem vt ab immoderato ſanguinis effluuio & ab immodica purgatione. A repletione vt in pueris & iis qui crapulæ addicti ſunt: vt etiam quum vel piper voratum eſt, vel bilis vel aliud quiduis acre & mordax in tunicas ventriculi ſeſe penitus infixit: id quippe ventriculus interdum ſingultu, interdũ & ſternutamento quod plerumque à ſingultu liberat, diſiicere contendit. Hæ ſingultus cauſæ tradi ſolent, præter quas tamen & aliæ grauiores exiſtunt. Etenim ſæpe vapor malignus in os ventris effuſus deteriorem quàm quiuis humor acer & mordax ſingultum inflixit, qualem ſæpiſſimè comperimus malignis & peſtilentibus febribus atque etiam iecoris inflammationi superuenire, & maximè quũ ſpes in anguſto poſita eſt, & cor morbi malignitate obruitur. Sed & quæ extrinſecus ventriculi premunt, ſingultum ingenerant. Quidam tres continuos menſes ſingultu vexatus nullis conſuetis remediis antè potuit expediri, quàm coſtæ extremum, quod tum primum deprehenſum eſt contorqueri, altiúſque in ventriculum in illo ſenſu doloris infigi blandè ac molliter erectum ſit. Confeſtim namque ſingultus affligere deſiit: qui tamen repetebat quoties coſtam denuò incurueſcere contigiſſet. In aliis dein non paucis eandem ſæpe ſingultus cauſam agnoui.

Nauſea inane eſt vomendi deſiderium quo nihil eiicitur: ſæpe tamen ſponte nullóque conatu aqua pellucida profluit ab ore. Vomitio autem eſt eorum quæ in ventriculi ſunt ſpatio ſurſum facta reiectio. Hæc enim quæ in capacitate ventriculi hærent, ſingultus verò quæ illius tunicis penitus inſederunt expurgat. Similis eſt eadémque horũ ſymptomatum cauſa, ſed in nauſea lenior, in vomitione grauior. Ea ſanè eſt multiplex, vna ventriculi imbecillitas tantáque diſſolutio vt neque cibum amplexari neque continere poſſit. Noſcitur hæc inde quod cibus purior nullo humore vitioſo permiſtus redditur. Imbecillitas porrò vel ab intemperie præſertímque humida proficiſcitur, quæ & diſſolutionem prænuntiat: vel à lubrico & in pingui læuore quo omnia qualia ſumpta ſunt remeant: vel ab aliena qualitate, qualis præſertim eſt venenata ac peſtilens, qua afflati ferè aſſiduo vomunt. Altera nauſeæ vomitioníſque cauſa eſt res quæuis præter naturam laceſſens vẽtriculũ ac irritans. Id autẽ efficit modò copia, vt copioſior ingeſtus cibus naturæ grauis, modo acrimonia vt bilis, modò lentor vt pituita, modò aliena & externa qualitas, vt corruptus putreſcénſque cibus. Hæc etiã cauſarũ vitia nonnũquam in ventriculo gignuntur, vt quũ crudior cibus permanens in pituitã faceſſit, aut quum exuſtus vertitur in bilem, aut quũ in externam alienámque ſubſtantiã corrũpitur. Nonnunquam vitiũ ex aliis ſedibus eò confluit, è iecore, liene, meſenterio & inteſtinis, cerebro & vniuerſo denique corpore per iecoris venas. Iã verò quis humor vomitionẽ protiret, etiã ſi nondũ is erũpat, multis tamen ex notis dignoſci poteſt. Ex ructu atq. ex eius ſapore, qui aut acidus, aut nidoris æmulus, aut amarus, aut acer eſt: dein ex doloris proprietate, qui nunc

ἡ ναυτία.

ὁ ἔμετος.

pungés, nunc grauans eſt, idque quodam vel caloris vel frigoris ſenſu: poſtremò ex eorum quæ vomuntur qualitate atque ſubſtantia, maximè quidem quum noxius illis humor permiſcetur: nam irritat is interdum ventriculum cogítque cibos vomere, nec tamẽ dimouetur ipſe, ſed incõcuſſus ſubſiſtit ac intus remanet. An autem humor vomitionis cauſa in ventriculo genitus ſit, an aliunde influxerit, diſcernitur, quòd in vẽtriculo genitus iam dudum eum afficit atque torquet, & in victus ratione aut ordine peccatum aliquid recens eſt. Qui verò è iecore, aut è liene aut aliunde confluxit, ſigna exhibet affectæ eius partis quæ veluti ſeminarium & origo mali fuerit.

αἱμάτορος ἔμετος.

Sanguis quoque interdum vomitione redditur: ſed impetu longè diuerſo quàm in tuſſi, atque ſanè copia maiore, quanquam viſus eſt tuſſi affatim reiectus pelues implere, vena ampliore derepentè rupta. Qui vomitione redit, vel cibo, vel potui, vel pituitæ permiſtus exiſtit ac ferè concretus in grumos, non tenuis ac rubicundus, ſed craſſus & iam concretione nigreſcens. Hunc etiam ſæpe comitatur deiectio nigra, dũ erumpentis ipſius portio in inteſtina deuoluitur, quæ longo illorum anfractu prolapſa ita nigreſcit vt vel picem vel caſiæ medullam repreſentet. Frequẽs præterea incidit animi defectio, quòd extra venas coërcitus putreſcénſque ſanguis, pernicioſa & venenata qualitate cordi ſit infeſtus. Quiſquis autem reuomitur, è ventriculo prodit in quem aut è iecore, aut è liene, aut è vicinis partibus confluxerat, idque vel aperta vel rupta vel exeſa vena, quod ex præ greſſarum cauſarum animaduerſione diſcerni poteſt. Vomitionem cruentam nullam equidem naturalem eſſe puto, neque aut in plethora aut in menſium ſuppreſſione naturam vacuandi hanc viam vnquam moliri.

χολέρα.

Cholera eſt bilis tũ supernè tum infernè eruptio. Ea quippe vomitur paritérque deiicitur, primùm liquidior, deinde craſſior atque coloratior: vt primùm pallida & citrina, deinde flaua, praſſina, cærulea aut etiam nigra. Affectus hic acer, ferox & in primis acutus exiſtit, in quo ſtomachus & inteſtina mirè torquentur & flatuum copia diſtenduntur: ſitis cruciat: pulſus celer, frequens ac ferè paruus: his & nonnunquam ſuccedit animi defectio. Huius itaque cauſa bilis eſt, quæ tempore vel in ſuo folliculo, vel in iecore, vel in liene, vel circum pancreas, vel circum inteſtina, ſtomachúmque cumulatur, quúmque ſupra modum aucta naturæ grauis & infenſa eſſe cœperit, huc illúcque impellitur ac diffluit, vt etiam ea perculſi toxicumſeſe bibiſſe putent.

ἱστεωδυνία.

Ventriculum porrò dolor exercet plerumque immanis, cuius cauſa aut flatus eſt in illius capacitate coarctatus nimioperè diſtẽdens haud ſecus atque in colico dolore, aut humor cibúſve acer & mordax tunicis impactus, aut tumor præter naturam, aut vlcus. Intemperies verò ſola dolorem vix infligit. Indoleſcit & nonnunqaam ventriculus incubantium viſcerum tumore, aut humorum decumbentium copia: atque hic etiam dolor contactu preſſúque exacuitur. Cauſæ his notis internoſcendæ quas in aliis iam ſæpe recenſui.

Iecoris

Iecoris morbi, cauſæ & ſigna. CAP. IV.

IEcur compluribus variiſque patet affectibus. Hi autem ſunt intemperies tum ſimplex tum ex humorum vitio, ſubſtantiæ corruptela, obſtructio, ſcirrhus, inflammatio, abſceſſus, vlcus. Quum ſimplex intẽperies calidior quacunque ex cauſa cõtracta eſt, cibi maximéque carnis faſtidium ineſt, ac nihilominus inedia plurimùm incommodat: ſitis quoque vehemens: corpus vniuerſum maximéque manuum palmæ & plantæ pedum calent, atque ſi ſiccitas comes eſt, areſcunt, madent verò ſi ea ſimul humida ſit. Ex intemperie frigida cibi cupiditas maior: ſitis nulla præſertim ſi ea pariter humida ſit. Simplex verò nulla intemperies, diu ſola conſiſtere poteſt, quin breui pòſt tempore humoris vitium accerſat. Quæcumque enim vis ſiue alimenti, ſiue aeris, ſiue alterius cuiuſlibet cauſæ, iecoris, eadem multò faciliùs humorum temperiem immutat, eóſque ſui ſimiles reddit. Imò etiam ſi ab ortu iecur intemperatum eſt, quum gignendorum humorum præcipua ſit officina, quacunque id cõſtitutione fuerit, eadem quoque humores afficiet: ac impensè calidum, calidos bilioſóſque multiplicabit: frigidum verò frigidos atque pituitoſos. Itaque calidior intẽperies tum eos humores qui per meſenterij venas feruntur, tum quos iecur in ſe continet & in omne corpus diſtribuit, extorret. Frigidior verò craſſos, lentos, crudos pituitoſóſque reddit: ſiccior dẽſos, ſiccos atque terrenos: humidior tenues & aquoſos. Sic humorum vitio & exuperantia ſæpe iecur ſcatet & premitur. Signa verò calidioris humoris exuperantis ſunt, bilis aut vomitione aut deiectione prorumpens, primùm quidem tenuis ac pallida, deinde craſſa verè flaua ac fœtida: oris amaror, cibi faſtidium, ſitis vehemens & plerumque febris, eáque aut intermittens tertiana, aut errabunda, aut certe lenta qua omnino langueſcit corpus paulatímque exareſcit. Frigidioris tum iecoris tum exuperantis in eo humoris ſigna ſunt, nec frequens, nec multa, nec multum colorata, nec fætida alui deiectio: deinde cibi appetentia, nulla ſitis, nulla febris, nulla denique corporis extenuatio. δυσκρασία. κακοχυμία.

Subſtantiæ corruptela non minus iecur quàm pulmo contaminari ſolet, qua laborans ſenſim languore contabeſcit. Ea fit ex omni humore, frequentius autem ex bilioſa ſanie per iecoris ſubſtantiam effuſa, quæ ſenſim lentéque putreſcens ipſam pariter iecoris ſubſtantiam labefactat atque corrumpit. Eiuſmodi autem ab alimentorum vitio contrahitur, quæ aut corrupta ſunt aut ſeptica vi pollent. Vinum quoque generoſum & meracius longo ac liberaliore vſu in idem vitium præcipitat, non ſolùm quòd viſcus hoc calefaciat & deſiccet (ita enim in ſcirrhum duntaxat deducit) ſed putridum quendam lentorem ſaniémque exaggeret. Sic affectis quoniam malum ſenſim ac pedetentim ſerpit, virium robur diu infractum perſiſtit, vt etiam obire illi poſſint cõſueta munia: febris initio nulla atque etiam procedente malo admodũ lenta ineſt: ſitis quoque non acriùs vrget, quòd iam caloris ardor deferbuerit, & nullus ferè in hypocondrio tumor ſubſit. Hinc tamen vitium deprehenditur, quod vini optimi eiúſque meracioris, ſummum ineſt deſideriũ, perinde atque iis qui pulmonũ corruptela cõtabeſcunt. οὐσίας διαφθορά.

Sic ſæpe illecebris blãditur hoſtis infenſiſſimus & ſui amantiſſimus clã iugulũ petit. Eduliorũ maximéq. carnis ingens faſtidiũ, vt etiã eius calentis vapor odórque grauis ſit cieátque nauſeã. Halitus ex putrida illunie teter admodũ & fœtidus expiratur, multóq. magis quã in tabe frequens animal languor & defectio, principio quidem leuis, deinde ſudore frigido erumpente grauior & periculoſior: quibus tandem crebrò violentérque preſſus æger ſuccumbit.

ἡπατος ἀ-τονία. Hos iecoris affectus proximè conſequitur imbecillitas, qua qui tenentur propriè hepatici dici ſolent. Vt enim vniuſcuiuſque partis integritas & intemperies tum ipſius tum facultatis robur tuetur, ita intẽperies & ſubſtantiæ corruptela ipſis inuehunt imbecillitatẽ. Itaque ſi iecoris attrahendi facultas infirma ſit, liquida defluunt ab aluo cremoris ſpecie, etiãſi nulla ventriculi offenſa, nulláq. meſenterij ſit obſtructio. Si retinẽdi vis languet, aluus interdũ (ſed admodũ rarò) liquida & ſanioſa reddit carnis loturæ recens mactatæ ſimilia. Sæpius etiã quum hæc imbecillitas increuit, ſanguis ſponte profluit, è venis, idque vel per nares vel per vterum, vel per hæmorrhoidas, vel per ſputa. Sed & interdum ſanguinẽ animaduerti ab extremis venis quæ in cutem deſinunt multis è locis effundi, qui nullo ardore lineſcebãt. Si vis ſanguifica imbecilla eſt, cruditates fiunt, quibus primùm pedes, deinde & cæteræ partes intumeſcunt: vt iis qui a morbo graui conualeſcunt, necnon hydropicis, ſcirrhoſis, ictericis aliiſque hepathicis. Etenim venæ iecori malè affecto vt potè ſuæ origini condoleſcunt, & conſentiunt, vt & nerui cerebro.

ἡ ἔμφραξις. Obſtructio iecori admodum familiaris eſt, nullumque viſcus hoc æquè vitio tentatur, quòd vena è portis per iecoris ſubſtantiã in ramos tenuiſſimos diſſipata obliteretur: húcque alij non minus tenues è caua vena conueniant, per quos omne debet alimentũ traduci & exportari. Hęc apertas præ ſe fert notas, nã grauitas & diſtinctio cum obtuſo dolore dextro inſidet hypochõdrio tum præcipuè manifeſta, quum quis mox à cibo exercitationem ſubit. Et tamen ſine tumore, ſine febre eſt. Obſtructionis cauſę ſunt, humor craſſus aut lentus aut multus. Talis interdũ à cerebro procumbit in ventriculum, qui deinde præterfluens ſenſim in tenues iecoris venas cum alimento penetrat eáſque obſtruit. Ferè tamen ex alimentis craſſis, viſcoſis multíſque fit obſtructio, quũ aut balneis aut motu vehementiore mox à cibo in tenues venas vel rapiũtur vel impelluntur: nonnunquam & bilis flaua in iecore præter naturam diutius coercita, nec tempeſtiuè expurgata mirè craſſeſcit, graueſq. & admodum periculoſas iecoris obſtructiones inducit, vt quæ (ceu mox oſtendemus) interdum etiam in cyſti lapideſcat.

σκίῤῥος. Scirrhus tumor eſt pręter naturam durus ac renitens, doloris expers, niſi fortè quum pars affecta duriùs premitur. Tactus hunc deprehẽdit præſertim ſi gracile & adipis expers eſt abdomen: idque faciliùs erecto vel in dextrum latus inclinato ægro quàm decumbente ſupino, tum quippe non niſi preſſu animaduerti poteſt. Hic iecoris ſitu & figura circumſcribitur: ægro præterea facilis eſt decubitus dexter, ſiniſter verò grauis, quòd moles quædam velut ſuffocans in ventriculum

& præcordia incumbat. Ex contumaci & inueterata obſtructione ferè ſemper, rarò vel potiùs nunquam ex inflammatione originem trahit, quòd in viſcere natura calido & humido omnis inflammatio in pernicioſum abſceſſum deſinat. Humor igitur obſtructionis author, primum quidem tenues iecoris venas implet & infarcit, auctus deinde hinc etiam in omnem viſceris ſubſtantiam redundat, & eam perinde atque venas obſtruit: quòd ſi rurſum multò plenior cumuletur, iecur in amplam molem diſtendit, túmque viſcus turgidum ac tumens apparet. Tempore humor ſicceſcit & vi caloris tenui parte diſſipata, reliquus totus obdureſcit: cuius permiſtione iecoris ſubſtantia labefactatur vetúſque tandem ſcirrhus emergit. Hic è ſimplici tumore diſtat, quòd nó niſi longo dierum numero, ſimplex verò breui etiam procreetur. Vt autem peccans & efficiens humor, modò pituitoſus modò bilioſus eſt: ita & ſcirrhi prodeunt varij quos accuratè diſcernere expedit: quandoquidem & vehementia & impendente periculo plurimùm diſſident. Illum cauſæ anteceſſerunt quæ craſſum pituitoſúmque ſuccum coaceruant, hunc verò quæ bilioſum: in illo dominantis pituitæ refrigeratíque iecoris, in hoc bilis exuperantis concalefactíque iecoris ſigna elucent: hic ferè ictero ſuccedit & lentam febrem comitem habet, ille nequaquam: hic vnus in eum hydropem præcipitat qui aſcites appellatur, ille citra vllum incommodi genus diu perſiſtit, aut duntaxat cachexiam leucophlegmatiámve infert.

Magnus etiam plerunque tumor iecur ſine ſcirrho diſtendit, qui iiſdem ſe profert notis atque ſcirrhus, niſi quod minus renititur & breuiori tempore genitus eſt. Hic ferè in iecoris ambientes membranas effunditur, háſque prorſus obſidet. Contactu obſeruandus: etenim plerunque tantus apparet, vt vniuerſum hypochondrium repleat, neq. coſtarum extrema percipi, neque ſub hæc digiti infigi poſſint; neque iecoris vlla figura ſit aut circumſcriptio. Oritur interdum à flatu aut à tenui cruditate, quam vel immoderata frigidæ potio, vel intempeſtiuus fructuum eſus, vel crapula ſatietáſque nimia peperit: & hic quidé non grauitatis, ſed tenſionis ſenſum infert: & breuiori tempore contrahitur. Interdum vero ab humore craſſo & lento, aliàs bilioſo, aliàs pituitoſo, quem validum iecur à ſe excutiens in proprias ambientes membranas depoſuit. Hic magis renititur, & ſua mole premit, atque etiam multo tempore congeritur, nec niſi multo diſcuti poteſt. ὄγκος ἄνευ σκίῤῥου.

Eſt præterea & in hypochondrio tumor alius muſculis abdominis inſertus. Hic admodum rarus eſt & inſolens, qui non preſſu, ſed leni blandóque tactu ac ſæpe viſu percipi debet: foras enim prominet. Figuram quoque oblongam habet, qualis eſt recti in abdomine muſculi.

Hepatitis, eſt iecoris inflammatio, quæ ſanguis illius parte quadam præter naturam collectus incendit. Fit autem dum ſanguis ipſe vel exuperantia vel tenuitate, vel feruore & acrimonia, vel externarum cauſarum impulſu, è venis immoderatiùs prorumpens, in viſceris corpus copioſior ſecedit. Tum extra propria vaſa putreſcit & inflammatur, ſimúlque imbutam carnoſam partis ſubſtátiam labefactat atque corrumpit: hinc plerúque ſinus excauatur. Primum igitur ſanguis ver- ἡπατῖτις.

citur in putridam ſaniem: ac tum inflammatio eſt: ſanies deinde caloris natiui beneficio in pus abit: ea ipſa puris collectio abſceſſus dicitur. Erūpente demū pure vlcus manet cauum ac ſordidum. Hac mutationis ſerie multa vitia ex vno eodémque fonte dimanant, quæ vt variis ſunt nominibus inſignita, ita & varias curandi leges habent. Singula verò propriis ſignis ita indicantur.

ἐπαθος ἀπόστημα.

Inflammati iecoris ſigna.

Inflammationis notę ſunt grauitas dextra præcordiorū parte, dolor (quū maximè ea ſedes attingitur) à iugulo ad coſtas nothas protenſus, ob concluſam materiæ congeriem quæ ſuccingentem thoracis membranam conuellit. Hac ratione & ſpiritus difficultas & tuſſis exigua eáque ſicca ineſt, qua nihil excreatur. His igitur notis atque doloris ſitu diſtat à pleuritide. Febris ex inflammatione fit ardens & acuta, ſitis inexhauſta, linguæ ſcabrities & huic lentor inhæreſcēs, primùm quidem flauus, deinde nigricans: nauſea & cibi faſtidiū: interdū ſingultus propè ſtrangulans: ſæpe corporis color ictero fœdatus: vrinæ craſſæ, rubicundæ ac turbidæ. Syncerę bilis modò vitellinæ modò æruginoſæ vomitio, & plerumque per aluum deiectio, quæ interdum vel diarrhœam vel dyſenteriam infligit. Si inflammatio eryſipelatodes fuerit, febris, ardor, vomitio reliquáque ſigna grauiora euadent ac tandem in marcorem deducent. Hæc quidem omnis inflammationis communes notæ ſunt: particulatim verò ſi inflammatio in caua iecoris magis deuergat, cibi faſtidium, nauſea, ſitis, biliosa vomitio aut deiectio acrius vrgent, & prætereà grauis & admodum laborioſus eſt decubitus ſiniſter, nec promptè inflammati iecoris tumor contactui obuius eſt. Si verò inflammatio gibbam magis regionem obſideat, ſpirandi difficultas, tuſſis & grauis dolor iugulum retrahens magis infeſtant, & pręterea difficilior eſt decubitus dexter, vt quo pars affecta premitur: contactu preſſúque dolor exacuitur, promptéque tumor percipitur, qui & interdum prominens eſt & oculis conſpicuus. Omnes hæ quidem manifeſtæ & vehementes notæ apparent quum ingens eſt inflammatio. Quum verò exigua, obſcuræ & exiles: ſæpe enim iecur animaduertimus tuberculis & abceſſibus inſtar furunculorum obſideri, nullo hypochondrij dolore, nullo tumore, nullo decubitu difficili: febris ſolùm inerat non admodum ardens, cum ſiti, cum cibi faſtidio, cúmque alui bilioſo profluuio in menſes interdum multos perſeuerante: vt idcirco difficilè id mali quemadmodū & ſubſtantiæ corruptela ab intemperie calida aut ab obſtructione internoſceretur. Quū autem muſculis abdominis rectus iecori prætenſus ſolus inflammatur, ſuperiorum notarum nulla quidem (niſi fortè febris) adeſt, lancinans dolor magis affligit, tumor oblongus foras prominet, viſu tactúque conſpicuus: cutis enim circumtenſa rubeſcit atque calet.

Abſceſſus quum iam fit & putrida ſanies in pus conuertitur dolores & febres, inquit Hippocrates, & cætera ſymptomata inualeſcūt, rigores ſæpe nullo ordine nullaque ratione inuadunt quos ſequitur caloris exacerbatio. Confecto iam pure omnia quidem remittuntur, ipſéque ardor deferueſcit, vires tamen relinquuntur multo imbecilliores, pulſúſque frequens, paruus ac languidus, crebréque animi defectio. Quum rupto abſceſſu puris illuuies prorumpit, eius tetro vapore cor obrui-

obruitur, qui ſæpe graui orta animi defectione ægrum de medio tollit: ex hoc enim vix quiſquam ſeruari poteſt. At quum exiguus eſt abſceſſuſ, ſi vires ſatis conſtent, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum, aut per vrinas profunditur. Sed & interdum fiſſa, vel exeſa iecoris ſubſtantia id excidit in abdominis capacitatem, quò & hydropicorum aqua confluit.

Vlcus ex abſceſſu contractum, quoniam alimento continenter alluitur, perpetuò colluuie multa ſordeſcit, neque vnquam poteſt ſaneſcere. Iecoris enim ſolida ſubſtantia ſpermatica quum ſit, non magis quàm pulmonis reparari poteſt. Quum igitur vitioſa eſt ſanguinis confectio, corpus non alitur, ſed verè tabeſcit, putrida, ſanioſa & interdum cruenta eſt alui deiectio ac ſæpè quaſi ex cadauere facta colliquatio. Vrina quoque ſanie perfuſa, aut ſi ea in abdominis ſpatium penetret, hydrops omnium grauiſſimus exoritur, qui & ingenium pubiſque grauitate & manifeſto tumore ſe prodit, ſiquidem vires tamdiu perſiſtant, quod certè vix vnquam vlla obſeruatio notauit.

Qui morbi in cyſti fellis. CAP. V.

Cyſtim fellis occupant obſtructio, calculus, repletio & inanitio. Obſtructio aut eius eſt ductus quo bilis è iecore prolicitur aut eius quo è cyſti in inteſtina eructatur. In vtraque aluus durior pigriórque eſt, feces albicant, vrinæ flauæ craſſæque adeò ſunt vt ſæpè nigreſcant, bilis cum ſanguine in ſummum corpus effuſa ictero cutem deturpat. In priore tamen cyſtis prorſus exhauſta eſt: in poſteriore illa bilis copia diſtenditur, variiſque exuperantiæ ſymptomatis premitur. χολοδόχου κύστεως πάθη.

Calculus in cyſti fellis plerumque concreſcit niger, ſed tamen leuis & qui aquæ immerſus innatat, neque vt qui è renibus aut veſica euellitur ſubſidet in imo. Origo illi eſt è flaua bile quæ proprio conceptaculo diutius coercita nec tempeſtiuè vacuata, nec nouo influxu renouata mirum in modum obdureſcit. Id autem in primis accidit quum vterque cyſtis ductus obſtruitur. Huius quidem neque manifeſtæ ſunt notæ neque grauia ſymptomata quibus certò ac facilè detergi poſſit. At ſuſpectus iis eſſe debet, quibus grauis & diuturnus fuit icterus. Decrepitus quidam ſenex in iram mirè propenſus poſt deceſſum ſine felle ac ſine cyſti inuentus eſt, in cuius ſede calculus ingens concreuerat. Quinetiam poſt diuturnum icterum oborto alui profluuio huius naturæ innumeros calculos inſtar piſi aut hordei in pleriſque exturbari deprehendimus.

Bilis porrò propria cyſti nonnunquam tantopere exuperat, vt hanc in ingentem diſtendat magnitudinem. Ac tum ſanè infeſta eſt grauitatis pondere, preſſu, dolore ac ſuffocatione, ructu, ardore, ſiti, iracundia, & ſi quando fortè computreſcat febribus intermittentibus. Hinc igitur grauiſſima mala prodeunt, nec certè leuiora quum affatim ea prorumpit.

Cyſtis enim quum prorſus exinanitur omnémque bilem ſuam foras eructat, aut bilioſas vomitiones, aut choleram morbum aut diarrhœam

aut dyſenteriam, aut toto corpore auriginem ſubitam, aut vrinarum vim primùm tenuium, dein craſſarum & ſaturato croci colore, aut alia his ſinitima ſymptomata concitat. Non pauci è viuis erepti ſunt, in quibus non alia interitus cauſa comparuit, quàm quòd folliculus bile omnino eſſet exhauſtus.

Lienis morbi, cauſæ & ſigna.

Cap. VI.

Lienis grauiores morbi ſunt, tumor diſtendens, obſtructio, ſcirrhus & inflammatio. Lien ſubſtantia rarus atque laxus occaſione leui diſtendi poteſt: quúmque ſanguinis excipiendæ fæci deſtinatus ſit, hanc omnémque impuritatem facilè admittit: hac imbutus tumet multò quidem quàm iecur frequentiùs, ac plerumque ſine ſcirrho. Tumor tú ſiniſtro hypochondrio animaduertitur laxus, nec admodum renitens, qui interdum lienis ſitum figurámque retinet, interdum vniuerſum hypochondrium implet: ſed & is interdum ſubter vmbilicum prolabitur, noxia quidem materia è viſcere in omentum quoquo verſum effuſa. Hæc autem varia diuerſáque eſt. Crudus, aquoſus aut pituitoſus humor eò nonnunquam confluit, iis potiſſimum qui in locis paluſtribus humidíſque degunt, & qui frigidæ potu largiore humidíſque veſcuntur oleribus: iis etiam qui è frigidis, humidis, diuturníſque morbis emerſerunt. Sæpe tamen melancholicus ac terrenus humor, qui ſanguinis fæx eſt, & limus, in lienem rapitur. Illic abundantiór cumulatur, vel quia multus erat in ſanguine, vel quia eius naturalis vacuatio quæ è liene in ventriculum aut in aluum fieri ſolet, ſuppreſſa eſt. Cumulatus autem principio laxum tumorem ingenerat. Huius ſigna ſunt reſpiratio crebrior & difficilior, præſertim in curſu ac labore, aut etiam quum in dextrum latus decumbitur: amplificatio quippe viſceris maximè quum ventriculus cibis turget, diaphragma premit. Appetentia ferè perſiſtit, ſed ventriculi offenditur concoctio: ex qua crudus aquoſúſque chylus pleriſque fluctuat, quo ſæpe os madet expuitióque multa fertur. Flatus plurimus ſurſum deorſúmque erumpit, aut hypochondrio ſiniſtro rugitu quodam & murmure obauditur totus ferè aut in ventriculo aut in ea coli inteſtini parte quæ viſceri aſſidet collectus: nõ enim audiẽdi ſunt qui hunc in liene concludi temerè profitentur. Humoris vapore cor laceſſitur, corpúſque vniuerſum ignauum & iners quaſi diſſolutum languet: & nonnunquam leuiuſculæ animi defectiones obrepunt. Ad hæc capitis grauitas & inconſueta ſomnolentia eáque turbulenta ac moleſta. Deſidia, timiditas, negligentia contemptúſque rerum. Pallidus, ſubliuidus aut omnino fœdus corporis maximéque faciei color. Atque hæc quidem efficit quum in liene copioſior fuerit ſimplex illa naturalíſque melancholia: quæ tametſi ſanguinis fæx eſt, fluxa tamen & liquida etiamnum manet alioqui per tenues venas eò minimè laberetur.

ἐς ὄγκον μέγαν καὶ λιπαρὸν ἐπαιρομένου σπληνός.

Quum verò copioſior ea melancholia liquida tempeſtiuè expurgata minimè fuerit, craſſeſcet: ac tum obſtructionem venarum arteriarúmque

ἔμφραξις.

que gignet. Sub hac, hypochondrij ſola grauitas aut interdum lienis dolor exercet. At quum multa non venas modò, ſed & lienem vniuerſum implet atque diſtendit, diſſipatáque tenui illius portione craſſior ſubſidet, lien totus obſtruitur.

Hic caloris vi ea materia magíſque craſſeſcit, ſenſimque in ſcirrhum lien obdureſcit. Id autem accidere ſolet, quoties tumori aut nulla aut etiam vitioſa adhibetur curatio, per ea quæ ipſo protinus initio vehementer digerunt ac diſſipant. Hic lienis ſcirrhus aliàs ſolam illius ſubſtantiam occupat, iſque & ſitu viſceris & figura circumſcribitur: aliàs verò in partes quoque vicinas diffunditur, vt omnem plerumque ventris ſiniſtram regionem impleat. Hic longiori tempore quàm ſimplex laxúſque tumor genitus eſt, prementi magis renititur, omniáque ſimplicis tumoris ſymptomata grauiora & manifeſtiora exhibet. Purior quippe melancholicus eſt humor, è quo quicquid inerat tenue ac benignum tempore diſſipatum eſt. σκίῤῥος.

Iam verò inflammatio nó ſæpe in lienem incidit, quòd purus ſanguis phlegmones autor in id viſcus rarò penetret. Si quando tamen ea obrigerit ſimiliter & eiſdem ex cauſis atque in iecore progignitur. Febris ineſt aſſidua & ardens, lentor linguæ nigricans, ſitis implacabilis, cibi faſtidium, ſiniſtri hypochondrij diſtentio atque tumor: dolor pulſans, moleſtus dexter decubitus & interdum ſiniſter, aliáque ſymptomata in ſiniſtrum latus perinde atque inflammato iecore in dextrum incidunt. Ea etiamſi impura ſit inflammatio, nonnihil tamen ex loci natura reſipit melancholicorum ſymptomatum. Si vel abſceſſus vel vlcus inſequitur, non ex aliis fit cauſis, neque aliis notis oſtenditur quàm in iecore comprehenſum eſt. φλεγμονὴ.

Atra bilis grauiſſimorum ſymptomatū effectrix, in liene proprio etiam receptaculo in viciníſque locis congeri ſolet. Fit autem aliàs ex bile flaua, quæ exuſta malignámque naturam ſubiens, iam aut à liene prolicitur, aut iecoris vi in lienem ipſum atque interdum in pancreas ac meſenterium protruditur. Aliàs quoque ex naturali fit melancholia, quæ in liene iam diu inhæreſces, victu calidiore, æſtu, exercitatione, aut etiam vetuſtate ſupra modum incaleſcens vſtáque, malignam bilis atræ naturá adipiſcitur, qualem ſæpe ex lienis tumore fieri notauimus, quoties is immanius efferatur. Bilis hæc atra ſæpius ſine tumore, rarò cum tumore exuperat: vim enim tantam illius copiá natura ferat. Nullus igitur ſiniſtri hypochondrij tumor, nullus aut obſcurus dolor, nulla diſtentio aut oppreſſio. Certùm æſtus in præcordiis magnus: præſertim quum aut vinum aut calidior cibus aſſumitur. Huius confectio moleſta, ructus, flatúſque plurimus ſuſcitatur, quaſi ex lebetis aqua ſubdito igne: nec enim pituita nec alius quiſquam humor æquè flatus ex cibo profert. Arteriæ in præcordiis & ſupra vmbilicum dilatantur ac vehementer pulſant: cordis magna & frequés eſt palpitatio, ſi quid præſertim vel corpus vel animus exagitatur: animi defectio nonnunquam incidit pulſum immutans. Quum autem, vt ſæpe fit, vapor in caput irrepſit, facies quaſi inflammata rubore perfunditur, mens peruertitur & alienatur, terrore, metu & mœſtitio concutitur, quaſi mors immi- μελαίνης χολῆς συμπτώματα.

neat, nihilque reliquum ſit ſpei. Furori omnia finitima in quem æger ſæpe metuit raptum ſe iri. His reliqua hypochondriacæ melancholiæ quæ ſuprà commemoraui ſigna plerunque accedunt, interdum etiam abſunt.

Meſenterij & eius quod pancreas appellatur morbi cauſæ & ſigna.

CAP. VII.

Tanta plerumque ſuperuacuorum eſt humorum colluuies, vt deſtinatis à natura receptaculis tota excipi haud poſſit. Ac tum non parua ſuperfluentis portio in vicinas quoque ſedes illabitur, maximè quidem in pancreas & in meſenterium, quæ totius corporis veluti ſentina ſunt. Quibus ergo aſſidua ingluuie magnus ſit vtriuſque bilis & pituitæ prouentus, eas tempeſtiuè non expurgatas natura valens ac robuſta plerumque in pancreas & in meſenterium ignobiles ſedes deponit: idque ferè è iecore & è liene per eos venæ portæ ramos qui non in inteſtina, ſed in ipſum meſenterium & pancreas deſinunt & oblitterantur. His locis & glandulis tempore exaggerantur varij humores, qui primùm laxum mollémque tumorem, deinde ſiccescentes renitentem durum ac verè ſcirrhoſum ingenerant. Durus vſque adeò interdum deprehenſus eſt, vt penitioribus ſub vmbilico partibus vel os vel calculus concreuiſſe putaretur. Itaque ſi ampla & vaſta mole venter totus præter naturã prominet, idque citra fluctuationem, citra alui ſuppreſſionem diutinam, citra hydropis ſuſpicionem, vnde & qua id ex cauſa obrigerit, tactu ita quidem diſcernendum. Quum adipis copia venter prominet, quoniam cuti ſummæ is inhæreſcit, manu totus comprehendi ſecernique poteſt à muſculis abdominis: ac præterea reliquus corporis habitus obeſior exiſtit. Quum tumor inſertus eſt muſculis abdominis, primo is contactui occurrit, & quum premitur plerumque etiam citra preſſum dolore afficit, quòd pars ea ſenſu prædita ſit: inteſtina non coarctat, neque alui deiectionem remoratur. Meſenterij verò tumor quoniam altè ſepultus eſt, non niſi preſſu animaduertitur, nullo dolore affligit, quòd pars ipſa doloris ſit expers. Quinetiam ſua is mole inteſtina premens atque coarctans ſæpe efficit vt aluus pigrior ſit, tardiúſque fæces deſcendant. Vtrum præterea tumor vniuerſum meſenterium an partem duntaxat & quamnam occupet, molliſne ſit an durus, tactu etiam internoſcendum. Cæterùm quiſnam in meſenterio humor exuperet, iam non tactu, ſed iis ipſis notis, quibus in iecore aut in liene proditum eſt, cognoſcitur, ſed quę tamen tum obſcuriores tum leuiores exiſtunt. Hæc autem obſcuritas multis cauſa fuit ignorantiæ, & cur harum partium affectus prætermiſſi fuerint nec veterum ſcriptis celebrati. Ego tamen hoc aſſirmo & profiteor, choleræ, melancholiæ, diarrhœæ, dyſenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiúmque febrium, latentium denique morborum cauſas me in his plerumque ſedibus animaduertiſſe, quorum depulſione deploratis ſalus redderetur.

Hippocrates lib. de glandulis inteſtinorum.

An ad meſenterium ventris tumor pertineat, qui ſcire poteſt.

His perſæpe focus et ſeminarũ grauium & diuturnorũ morborum.

Vera quoque inflammatio in meſenterium incidit, quum ab exeſis

aut

aut ruptis illius venis ſanguis excidit, & in aliqua ſede præter naturam collectus putreſcit, tandémque ſupputans abſceſſum facit. Ea inflammatio ſine manifeſto dolore eſt, ſolúmque grauitatis ſenſum habet, niſi fortè vehementius premátur. Febris admodum leuis & lenta, ſine ſiti, ſine grauibus ſymptomatis, nec omnino ægrum proſternens, nec quotidianas functiones interpellans. Principio ſanies quędam rubra, facto deinde abſceſſu pus album defluit ab aluo, & vtrumque modò permiſtum alui fæcibus, modò ſeorſum & ſyncerum, vt quum inflammatio in poſtrema inteſtina deuergit. Tum quippe pus per venā proximam in recti aut coli inteſtini capacitatem influit, ſyncerúmque magna interdum copia redditur nullo ſenſu doloris: quod aliquando celebres medicos magna admiratione & controuerſia torſit. Sed non aliunde id quam ab affecto meſenterio dimanare facilè noſci poterat. Neque enim ab inflāmatis inteſtinis, neque à ventriculo poteſt ſine vehementi dolore prodire. Ex iecoris verò aut ex lienis inflāmatione, febris vehementior affligit, omniáque ſymptomata fiunt grauiſſima: neque tā ſyncera ſanies ſeorſum ob lõgiorē viç tractū exit. Renes etiā affecti non illac, ſed per vrinas repurgantur. Itaque vnū meſenteriū reliquum eſt in abdominis capacitate, quod ſub illis notis inflammatione tentetur.

Pus ex aluo ſyncerū ſi redda-tur, ex meſenterio de riuari.

Iecoris lieniſque ſymptomata, & horum cauſæ. CAP. VIII.

MVlta ſanè ſymptomata promiſcuè à iecore, & à liene originem habent, quod ea viſcera in humorum procreatione ſecretionéq. plurimùm occupentur. Ea ſunt icterus, melancholia, atrophia, cachexia, hydrops eiúſque ſpecies. Icterus bilioſi eſt humoris per ſumma corporis effuſio. In hoc album oculorum & partes quæ circum tempora ſunt, interdum & cutis tota vel pallido, vel flauo, vel citrino colore ſuffunditur, hincque vitium aurigo nuncupatur. Auriginoſum corpus vix ſudat, ſed purigine plerunque tentatur, & quaſi ſuſcepto onere ingraueſcens torpeſcit, mens ſenſúſque hebeſcunt, & variis laceſſuntur imaginibus. Icteri variæ exiſtunt cauſæ, vna eſt virulentarum beſtiarum vt viperæ demorſus aut epotum venenum: quorum vi ſanguis totus priſtinam amittit puritatem & in citrinum ac bilioſum humorem corrumpitur, qui omnia peruadens cutem inficit atque labefactat. Tunc autem euidentes cauſæ prægreſſæ ſunt, atque repentè aut breui color mutatus eſt, febris nulla fatigat. Fit & aliter icterus per criſim bilioſarum febrium, qua noxiam materiam natura ex alto corpore in ſummum foráſque propellit. Hic repētè naſcitur, febrem finit nec tamen cū febre deſinit, ſed diutius aliquando protrahitur: vrinæ & alui excrementa ſecundum naturam habent. De hoc loquebatur Hippocrates, Quibus per febres icterus die ſeptimo, aut nono, aut vndecimo, aut quartodecimo ſuperueuerit, bonum, niſi dextrum hypochondriū durum ſit: alias minimè bonum. Ex iecoris quoque inflammatione icterus naſcitur, cuius vi & incēdio pars ſāguinis maxima vertitur in bilē, & in omne corpus quoquouerſum effunditur. In hoc vehemēs ardénſque febris exiſtit: dextro hypochondrio grauitas dolórque ſubeſt, deic-

ἴκτερος.

ctiones & vrinæ bilioſæ profluunt, inflammati iecoris ſigna comitantur. Atque hi quidem rariùs incidunt, nec omnino ſimplices exiſtunt.

Icteri ſimplicis cauſa continens.

Simplex verò icterius & qui frequentiùs ingruit aut iecoris aut cholodochi folliculi peculiari vitio fit. Quum enim in calidiore iecore bilis copioſior gignitur quàm à cyſti expurgari tota poſſit, redundans ea quoquouerſum irrumpit aut effunditur, atque cum ſanguine vel eius ſero euadens ſummam corporis cutem inficit. Sed & quum ea cumulatur in iecore, eius ſubſtantiam amplificat & in tumorem attollit tactu conſpicuum: ac dein tempore craſſeſcens atque obdureſcens non modò obſtructionem, verumetiam iecoris ſcirrhum renitentem ac prędurum ingenerat, cui ferè ſuccedit hydrops. Sub hoc ictero aut nulla aut admodum lenta febris eſt, atque licet turbidæ, craſſæ & croceæ ſint vrinæ, alui tamen deiectiones non albicant, quòd è folliculo atque etiam è iecore bilis multa proruat in aluum. Icterus verò qui & obſtructione meatuum ad bilis cyſtim pertinentium fit, repentè hominem adoritur, ſine febre, ſine magna corporis aut virium iactura: deiectiones albicant, quòd bilis illapſus in inteſtina cohibeatur. Vrinæ craſſeſcunt atque rubent adeò vt & propè nigreſcant: dextro hypochondrio grauitatis ſenſus ineſt ſine conſpicuo tumore. Cōminiſcuntur pleriq. alias icteri cauſas, vt folliculi fellis imbecillitatem, & partium quæ in habitu ſunt corporis calidiorum intemperiem: quæ tamen omnes rariſſimæ quum ſint, in earum numero haberi debent quæ cogitatione potiùs quàm vſu & euentis deprehenſa ſunt.

ἴκτερος μέλας, ἢ μελάγχλωρος

Icterus arquatúſve niger melancholici eſt humoris in cutem & in corporis ſūma effuſio. Sub hoc coloris flos perit, íſque pro viuido obſcurus primùm, deinde ſubliuidus & ſubniger nulla euidenti occaſione apparet. Corpus quidem minùs quàm in altero ingraueſcit, mens autem imaginibus magis perturbatur, quæ metus & mœſtitiæ plenæ ſunt. Nec deiectio nec vrina de naturali ſtatu manifeſtè decedit. Proxima huius continénſque cauſa eſt melancholicus humor in omne corpus cum ſanguine effuſus, idque vel quod in ſanguine atque in iecore nimium exuperet, neque totus lienis vi elici expurgarique poſſit: vel quòd lien huius copia infarctus alium excipere nequeat, vel copia turgens illius portionem refundat in venas, ac tum lienis tumor grauitáſque premit: vel quòd vena è portis iecoris in lienem directa ex qua ſanguinis fæx deducitur ac expurgatur, obſtructa obſtipatáque ſit.

τὸ φυσῶδες καὶ ὑποχονδριακὸν πάθος.

Affectio hypochondriaca vtriuſque affecti viſceris maximéque lienis ſoboles eſt. Huius enim ſpecies duæ, vna mitior, deterior altera. Illa ex melancholico humore terreno ſanguiniſque fæce ducit originem, qui in liene viciniſque ſedibus ſupra modum cumulatus, tumorem ingenerat è quo teter vapor ſurſum effertur. Lienis tumor interdum conſpicuus ingénſque animaduertitur ſine ictero, ſine cachexia, idque quū & mitis ſit humor & arcte coerceatur. At verò quum è propria is ſede prorumpit in venas effuſus, aut icterum aut cachexiam parit. Quum autē præter naturam incaleſcit, vel deteriorem ſubſtantiæ conditionē ſubit, atrum de ſe vaporem exhalat, qui animum mentémque variè con-

onturbans, author eſt hypochondriacæ melancoliæ Huius notæ ſunt multa fixáque diu cogitatio, rerum commentatio & ſuſpicio malarum, verecundia ruſticúſve pudor, ſolitudo, mœſtitia, timiditas & ignauia, animi deiectio aut deſpiratio, mentis atque ſenſuum caligo, turbulentus ſomnus, peruerſa rerum exiſtimatio ac ſæpe præpoſterum iudicium Atque hæc quidem ſunt melancholicorum ſymptomatum mitiſſima. Altera affectio ferocior exiſtit. Ea fit ab atra bile quæ vel ex terrena ſãguinis fæce ſupra modum incaleſcente & exuſta, vel ex bile flaua proceſſit. Colligitur hæc nonnunquã in liene, ſæpius in pancreas & in meſenterium ſpargitur nullo tumore manifeſto. Quúmque ſit humor acer atque pernicioſus, exigua portione ſæuiſſimorum ſymptomatum author exiſtit. Quæ igitur ab hoc fit melancholia, ſuperioris notas præ ſe fert omnes & eas quidem multò grauiores. Præterea vero præcordia ſæpe ingenti feruore æſtuant, pulſúſque arteriarum in his eſt validus, quum vapor quauis ex cauſa excitatus ſurſum euolat, cor palpitat aut premitur, anima deficit, pleriſque fauces ſiccitate præcluduntur, vt iccirco difficilè poſſit in mulieribus ab vteri ſtrangulatu ſecerni: facies rubore ardoréque ſuffunditur, oculi quaſi ſuffuſione caligant, mens denique perturbatur, ac interdũ tantopere occupatur, vt ſine vlla rerum expectatione meliorum, ſumma ſit deſperatio vitæ: neque poſſit vlla orationis ſuauitate ad ſpem recuperandæ valetudinis erigi. Hoc miſerabile medicis tormentũ: ſumma verò tranquillitas eſt laborãtis conſtantia & prudẽtia. At vero extincto diſſipatóque vapore ſymptomata miteſcunt, ſubinde tamẽ recurſura. Hoc malũ ſi penetret in cerebrum eóq. figatur, furorem ac tandem febrem acceſſet hecticæ finitimam & quæ in maraſmum deducet.

His quadantenus ſimilia profert incõmoda bilis ſimplex circa iecur abundantior coercita & exæſtuans: nam & æſtus apparet, & animi defectio, & ſuffuſio atque rubor: & niſi vires iam malo ſuccumbant, animus concitatus exardeſcit, iracundia ſæpe iactatur, vlciſcendi libidine effertur. Hac etiam tandem corpus abſumitur & liqueſcit, niſi in melancholiam tranſitus ſit.

Atrophia eſt nutritionis error quo cõrpus ſenſim exareſcit & abſumitur. Si vel alimenti penuria, vel vacuatione immoderata, vel aliarum euidentium cauſarum vi, vel acuto morbo corpus emarceſcit, atrophia non appellatur: ſed duntaxat quum lentè ac pedetentim nulla prægreſſa cauſſa id ſumpto alimento non alitur. Atrophiæ quę vnam quãpiam partem obſideat, cauſa eſt peculiare quoddam illius vitium: eius verò quæ totius eſt corporis, cauſa in aliquo principe viſcere conſiſtit, quæ caloris ſpiritúſque aut naturalis aut vitalis robur vel obtundit vel extinguit. Itaque cordis affectus maximéque febris hectica & pulmonis exulceratio, quoniam vitalem illius omniúmque partium ſpiritum labefactant, in atrophiam perducunt. Quinetiam ventriculi grauiores affectus eòdem adigunt, & lienis iecoríſque calida atque ſicca intemperies, & bilis multæ tum flauæ tum atræ perfuſio. Vix enim vllam animaduerti veram atrophiam in qua viſcera præter intemperiẽ, non multa quoque humorum pręſertímque bilioſorum colluuie ſcaterent, ac ea- ἀτροφία τῆς θρέψεως ἀτυχία.

rum plerũque copia diſtenderentur. Hæc igitur cauſa quoniam naturalem ſpiritum & calorem proterit, vix vt vtilem ſanguinem gignat, in atrophiam præcipitat. Per hos affectus tametſi alimenti copia ſuppetit, & venæ multo humore turgent, corpus tamen non alitur, quia is humor caloris & ſubſtantiæ bonitate, ſæpe etiam fibris quibus concreſcat deſtitutus, partibus neque adhæreſcere, neque aſſimilari poteſt. Multò autem diuerſa eſt cachexiæ ratio, de qua nunc tranſigendum.

καχεξία.

Cachexia malus eſt atque vitioſus corporis habitus. Sub hoc plena ſatis atque copioſa corporis moles eſt: at verò tum ſubſtantia tum colore vitioſa. Corpus non vt athletarum promptum & alacre, ſed graue eſt atque iners, non viuido colore floreſcens, ſed vel pallido, vel liuido, vel citrino ſqualidum. Hoc mali ex alimentis impuris atque corruptis contrahi ſolet: aut ſi hæc vitio non ſunt, ventriculi aut viſcerum vel imbecillitas vel impuritas accuſanda. Imbecillitas diminutam concoctionem cruditatémque parit, quæ in venas & in habitum corporis vtilioris vice alimenti rapta, partibus ſingulis tum apponitur, tum etiam agglutinatur, at nõ perfectè aſſimilatur: hincq. vitioſa non autem vera & perfecta ſit nutritio. Impuritas viſcerum ſiue à ſcirrho, ſiue à corrupti humoris affuſione, ſiue ab eorum corrupta ſubſtantia proficiſcitur, vitioſum corruptúmque ſanguinem profert, quid demum in partes ſingulas euectus illícque concreſcens vitioſam quoque efficit nutritionem, vitiatam nimium ſubſtãtiam pro vtili diſſipata reponens. Hinc cachexia pro ſanguinis conditione varia: alia cruda ac pituitoſa, alia melancholica, aliáque aliter corrupta, quàm alimenti natura & mala viſcerũ conſtitutio protulit. Pituitoſa cachexia, qua ferè virginum nitor ſqualet viuidíque coloris flos perit, leucophlegmatiam antecedit: eámque prænunciat: quemadmodum & melancholica cachexia elephantiaſim minatur. Cachexia igitur ab atrophia quàm lõgiſſimè diſtat: in hac extenuatum corpus ſenſim contabeſcit, in illa ampliorem id mole habet. In atrophia quòd in venis eſt nec concreſcit nec parti adhæreſcit, vixq. ſanguinis appellationem meretur: in cachexia & concreſcit & nutriendæ parti adhæreſcit, atque licet pituitoſus, melancholicus aut aliter vitiatus, ſanguis tamen appellatur. In vtraque corporis viriúmque robur elangueſcit, ſed in atrophia quòd nulla prorſus, in cachexia quòd vitioſa ſit nutritio.

Cachexia duplex vna primaria victus ratione improbabili ingenerata, altera ſecũdaria, affectuum omnium præter naturam maximè verò longorũ & vitioſórum viſcerum ſoboles.

ὁ ὕδερος.
ὁ ἀνὰ σάρκα ἤγουν λευκοφλεγματίας.

Huic proximus eſt, hydrops, maximè qui ſarcites appellatur. Triplex enim traditur, ἀνὰ σάρκα, aſcites, & tympanias: horum rationes atque cauſæ in primis diuerſæ. Anaſarca, id eſt, ſubter cutem, qui & leucophlegmatias Græcis nuncupatur, molis corporeæ incrementum eſt præter naturam. Huius initio pedes tument, maximè veſperi & ab exercitatione, aut quum decliues diu fuerint, in hiſque (ſi craſſiuſculus eſt humor) digiti manet impreſſum veſtigium, manè verò & per quietem ſæpe diſſipatus tumor euaneſcit. Deinde neque facies, neque brachia, neque partes aliæ, imò neque abdomen ipſum magis quàm reliquum omne corpus intumeſcit: ſed id æquabiliter, molle, laxum & pallidum exiſtit, diſſolutum & quaſi eneruatum minimo labore frangitur, omnéſque illius functiones languent & hebeſcunt: febris ferè aſſidua ſed

lenta conficit, cum pulſu paruo, crebro & inæquali: vrinæ albæ, tenues & omnino crudæ. Hæc autem idcirco accidunt quòd corpus vniuerſum cruditate & pituitoſo albicantéque ſanguine, aut ſi dicere mauis, aqua lenta & concreta ſuffunditur: hunc & malum ipſum aquam inter cutem rectè nuncuparunt, cuius copia natiuus color obruitur. Hanc à phlegmatica cachexia ſeiungit ſola magnitudo, quòd tumidiorem habeat corporis vitiatam molem. Vna & eadem vtriuſque cauſa, immodica nimirum iecoris atque venarum refrigeratio, quæ aut primaria eſt, aut ex cordis, lienis, ventriculi, meſenterij, aliarúmve partium concoctioni ſeruientium vitio contracta, & inſiti caloris ac ſpiritus nimia diſſipatio. E cauſis autem euidentibus viſcera refrigerant natiuúmque calorem obtundunt aquæ frigidæ & vitioſæ potus immodicus, lactucarum fructuúmque eſus intempeſtiuus, præſertim dum vel æſtu vel exercitatione corpus incaluit, eiuſque viæ patent per quas externa vis penetrat. Inſitum verò calorem ſpiritúſque diſſipant acutus vehemenſque morbus, & ſanguis è naribus aut ex vtero aut ex hæmorrhoide immoderatiùs profluens, & quæcunque denique exhauriunt nutrientium viſcerum robur. Harum cauſarum magna vis eſt, ſi vehementer & affatim fiant: ſin verò ſenſim ac lentè, tametſi perſeuerent (vt diutius ab vtero vel naribus paulatim fluens ſanguis) minimùm certè incommodaturæ ſunt. Menſium verò conſuetarúmque hæmorrhoidum ſuppreſſio & omnis ſanguinis nimia exuperantia calorem ſpiritúmque ſtrangulat & obruit. *Cauſa.*

Aſcites eſt abdominis ex ſubdito aquoſo ſeroſóque humore diſtentio. Venter ſenſim impletur dum diuulſa laxatáve cute ſupra modum intumeſcat. Corpus reliquum marceſcit ac liqueſcit. Tumor preſſo diaphragmate ſpiritum difficilem reddit. Si abdomen impellitur, aut corpus in alterutrum latus prouoluitur, fluctuantis humoris ſonus obauditur. Vrina admodum pauca eſt, eáque ferè craſſa & rubicunda: præſertim ſi iecur morbo initium dedit. Seroſus humor totus interdum ſub abdomine concluditur, nonnunquam eius portio in femora & in pedes maximè poſt inambulationem, interdū in ſcrotum veluti cuniculi ſibi inuſitatam viā parat. Irrepit & nonnunquā in thoracis ſpatiū, infértque ea ſymptomata quæ diximus purulentos affligere: nonnūquam & in vterum, vt in muliere cui inſtante menſtrua purgatione humor ſub abdomine congeſtus, per vterum ſponte ita profundebatur, vt omnis moles abdominis biduo ſubſideret: alius dein humor ſenſim proximo menſe ſuccreſcere incipiebat, qui ſtato quoque tempore totus efflueret. Hic non vt leucophlegmatias ex ſola partium nutrientium refrigeratione, nec ex cruditate ſola ortum ducit: ſed maximè ex ſoluta continuitate partium aut vaſorum quibus humores contineri ſolent. Itaque in leucophlegmatica quoniā ſolida ſunt omnia, cruditas è viſceribus per venas in omne corpus permeat: in aſcite verò quoniam exeſum, apertum, ruptum, fiſſúmve aliquid eſt, ſeroſus humor vtpote tenuis, ſine ſanguine ſolus vti ſolet per renes, excidit & in abdominis capacitatem illabitur. Haud ſecus atque ſuppurans pleuritis, exeſa aut diſciſſa ſuccingente coſtas membrana, affatim irruit in thoracis capa- *ὁ ἀσκίτης.* *Aſcitæ cauſa efficiens.*

citatem. Non enim aliter tanta ſeri collectio præter naturam illic fieri poteſt. Turpiter hallucinantur qui putant per anguſtos cæcóſque poros ſeroſum humorem transferri in capacitatem abdominis. Nam hac ratione aſcites peræquè omnes inuaderet: & diſtribuendis humoribus videretur natura inutiliter [illegible] ductúſque tam multos deſtinaſſe. Adde quòd iis quos ex vrina dies viginti ſuppreſſa extinctos nouimus, aquæ nihil quicquam deprehenſum eſt per cæcos illos ductus in abdominis ſpatium refluxiſſe, quoniam integra nec pertuſa his erant ſanguinis ſerique conceptacula. Hinc fit vt aſcites iis ferè ſuperueniat, qui rupta vel exeſa viſcerum vena, cruentis vomitionibus aut deiectionibus opportuni ſunt. Licet enim ſuppreſſus ſanguis ſit, ſeroſus tamen humor per derelictam fiſſuram præterfluit inciditque in ſpatium abdominis. His etiam ſuperuenit qui viſcerum errore ictero diu tentatur, & quibus lien vel iecur vel meſenterium veteri ſcirrho obduruit: quandoquidem viſcerum ſubſtantia ſiccitate humoríque penuria ceu rimis quibuſdam dehiſcit, eorúmque ambiens membrana diffringitur, vt non amplius tenue ſerum continere poſſit, ſed id renum more elabi ſinit, atque ſenſim quaſi ex fiſſa olla ſtillare in vacuum abdominis ſpatium. Hanc cauſam tenuit Hippocrates, quum ait, Quibus hepar aqua plenum eruperit, iis venter aqua repletur. Quod ſi ſola viſceris ſubſtantia diffinditur, ambiens autem ac cingens membrana integra manet, aqua non excidit, ſed veſiculæ aqua plenæ ὑδατίδες Græcis dictæ emergunt, quibus ſæpe pecudum boúmque iugulatorum iecur ſcatere deprehenſum eſt. Hoc enim viſcus quia terrenum ſiccúmque eſt magis quàm reliqua, hydropem accerſit, & magis ætate prouectis quàm pueris. Itaque cauſæ omnes quæ iecur vehementer exiccant, vt ardentes febres, vt calidiorum ciborum præſertim vini meracioris liberalior vſus, hydropem inuehunt: ab his quippe exarefactum iecur perinde atque terra ſiccitate dehiſcit ac finditur. Fit præterea aſcites ex iecoris aut lienis vulnere exiguo quod non altè penetrauit (hoc enim repentè hominem interimit) ſed ſummam duntaxat extimámque faciem attigit. Oritur & ex vlcere quòd ferè ab illorum ſuppurante phlegmone atque vacuata relinquitur.

Qui in aſcitem propenſi.

ὁ τυμπανίας.

Hydrops tympanias, abdominis eſt diſtentio ex multo flatu in illius capacitate concluſio. Moles quàm in aſcite minor & minus grauis, parum fluctuans, ſed rugitu obmurmurans: ſummus venter vngue percuſſus vt tympanum tinnit, multáque flatus iudicia exiſtunt. Huius ergo materia flatus eſt ex imbecilla cócoctione & cruditate genitus: qui cú multus in ventriculo aut inteſtinis, velut in colico dolore coercetur, nec exitum naturalem reperit, impetu viam ſibi muniens, per cæcos tenuéſque ductus inter abdominis membranas magnis cruciatibus ſeſe infert, ac demum variè impulſus in ipſum abdominis ſpatium penetrat aut deuoluitur. De hoc inquit Hippocrates. Quibus tormina circa vmbilicum fatigant, & labor atque lumborum dolor, qui nec medicamento aut vllo alio modo ſolui poteſt, in hydropem ſiccum firmatur. Rarus certè hic hydrops, vixque ſyncerus flatus ſub abdomine citra humoris permiſtionem vnquam eſt animaduerſus.

Inteſtino-

Inteſtinorum morbi, cauſa, & ſigna.

Cap. IX.

INTESTINA non admodum intemperie infeſtari ſolent: horum autem grauiores morbi ſunt, obſtructio, adſtrictio, inflammatio, abſceſſus & vlcus. Obſtructio aut alimenti prolapſionem, aut fæcis deiectionem, quæ præcipuæ ſunt inteſtinorum functiones, interpellat. Ea autem interdum, ſed admodum rarò fit à tumore præter naturam in inteſtini ſubſtantia orto, qui nonnunquam eouſque increſcit, vt eius ductum viámque impleat. Hic notis elucebit, quæ mox recenſebuntur. Interdum à reſiccatis obduratiſque fæcibus, quæ in illorum anfractibus reconditæ exturbari vix poſſunt: ſiccantur verò quoties tardè deſcendunt, aut quum forenſibus negotiis aliiſve occupationibus coercitæ ſurſum remeant. Euidens hæc cauſa anteceſſit: nullus ſubeſt dolor, nullúſque tumor conſpicuus. Leniter ac facilè hæc ſoluitur obſtructio. Interdum à craſſa, lenta, veréque gypſea pituita, quæ ſenſim copioſior collecta firmiúſque inteſtinis adhæreſcens: omnem eorum capacitatem replet. Superuacanea quidem pituita in cerebro, in ventriculo & in inteſtinis gigni conſueuit, ſed in cerebro tenuis & aquoſa, in his verò craſſa atque lenta: hæc enim peculiare eſt ventriculi & inteſtinorum excrementum, non fæx alui, quippe quæ cibi excrementum eſt commune. Etenim quum illorum ſubſtantia frigida ſit atque membranoſa, craſſum certè ac viſcoſum de ſe excrementum proferet, quale eſt pituita lenta. Hæc igitur ſecundum naturam gignitur concreſcitque in inteſtinis: è quibus cernitur aliàs ſponte fæcibus circumiecta deſcendere, aliàs clyſtere manifeſtè deduci, aliàs dyſenteriæ vi corradi. Quum autem parciùs ea vacuatur, ſenſim aucta caloris vi ſic tandem craſſeſcit, vt prorſus obſtruens inteſtina quaſi infarciat, fiátque latentium difficilúmque morborum cauſa. Caroli Quinti Imperatoris legatus quidam dolore torquebatur, nec non tumore à dextro hypochondrio per ima ventriculi in ſiniſtrum exporrecto. Huic quum ſexennio toto remedij genus omne tanquam emolliendo ſcirrho adhibitum fuiſſet, iniecto tandem acriori clyſtere durum ac firmum quippiam, medio ductu pertuſum pedis longitudine detractum eſt: quod ille inteſtini portionem eſſe metuebat. Sed quum repentè leuatus videretur, adhibito conſilio iterum ac tertio clyſtere prolutus eſt, rurſúſque ſimili euulſa materia continuò priſtinæ eſt valetudini reſtitutus. Alteri cuidam ſimilis, ſed grauior affectus aluum prorſus cohibuit: qui tandem ventre ſupra modum intumeſcente deceſſit à viuis: inuentúmque eſt colum inteſtinum vſque adeò infarctum pituita concreta, vt ſolidum prorſus cenſeretur, nihílque omnino fæcis in aluum delabi ſineret. Vera hæc eſſe teſtamur, quæ tamen Galeno non admodum probabilia videntur. Craſſior porrò hæc pituita in cæci aut coli inteſtini cellulis diutiùs coërcita nonnunquam concreſcit in calculos: quales ſæpe vidimus inſtar nucis iuglandis, & in quodam magnitudine caſtaneæ quarto aut ſexto quoque die dolore nullo exturbari. Hæc igitur mala concreſcens pituita efficit, qua exuperante animus viréſque languent, ventriculi cru-

τῶν ἐντέρων πάθη.

ἐμφράξις.

ditas adeſt:tardáque alui deiectio, flatus plurimus obmurmurat, venter friget,ac nonnunquam colico dolore primitur.

στενοχωρία. Obſtructioni affinis eſt inteſtinorum coarctatio & anguſtia Ea autem fit eorum vi quæ ingeruntur ſiue cibi ſint,vt cotonea mala:ſiue adſtringentes clyſteres. Quinetiam à meſenterij aut viſcerum tumore inteſtina premente:hocque frequens admodum eſt. Fit & ab enterocele, quum inteſtinum in ſcrotum deuoluitur, eoque quaſi vinculo coarctatur. Horum vnum quodque ſeipſo non aliis indiciis percipi debet, præter inſtitutum non erit exemplum memorabile hoc loco interſerere. Septennis puella diarrhœa correpta, quum per dies complures ſubalbidam ac putrem olidámque materiam indolenter aluo redderet, diuturnitatis fluoris eiuſmodi pertæſa eius auia, conſilium de cohibendo cum aliis mulierculis cepit. In eam rem cydoniato larga manu exhibito ſic eſt eius eſu aluus repreſſa, vt eo die & ſequenti nocte nil omnino reddiderit,ſed excitatis ſæuiſſimis ventris doloribus & torſionibus vſque eo intumuerit vt hydropica derepente euaſiſſe putaretur. Accitus medicus quid rei eſſet ſuſpicatus clyſmatis primùm lenibus, dein etiam acrioribus identidem iniectis hęrentem aluo noxiam materiam foras euocare,fotu dolores lenire tentat:ſed id fruſtra. Inualeſcentibus quippe doloribus immanibus cum crebris animi deliquiis tandémque liquidioris ſtercoris vomitione intra biduũ miſerabiliter extincta eſt. Aperto corpore cæcum inteſtinum coanguſtatum conſtrictúmque adeo obhęreſcente interiorémque ductum obthurante cydoniato deprehenſum eſt, vt illac nullo modo prorſus quicquam poſſet peruadere: vnde accidit vt acris illa & corrupta materia meatu prohibita obiectáque mora reſtagnans inuſitatam ſibi viam in abdominis ſpatium patefecerit, paulo ſupra obſtructum locum pereſo perforatóque inteſtino,quo velut emiſſario & cuniculo acto excidens abdominis totam capacitatem repleuerat. Hinc acerbiſſimi dolorum morſus, hinc diſtentio, hinc animi defectiones, obtortóque fœdo vomitu crudeliſſima mors breui conſecuta. Hæc hiſtoria ad eos valebit qui redundantem nocentémve humorem, vndecúmque is profluat, intempeſtiuè ſiſtere atque coërcere properant maximo ægrotantium malo.

φλεγμονή. Iam verò inflammatio in gracilia inteſtina non ſæpe incidit: at in craſſiora quæ ſanguine multáque carne prædita ſunt, frequenter maximéque in id quod rectum appellant. Dolor in primis acer íſque lancinans,non vt in dyſenteria aut corradens,aut vagus aut intermittens:ſed in vna eadémque ſede defixus conſtánſque premit. Febris quàm in dyſenteria ardentior, eáque dum pus conficitur exaſperans & inæquali rigore fatigans. Deſidendi cupiditas inanis, & qua præ obſtruentis tumoris magnitudine nihil minimúmve deiicitur:in dyſenteria verò nõnihil atque etiam creberrimè. Dolorem vel anodinus clyſter mirum in modum exacuit, quod tumorem comprimat: in dyſenteria compeſcit atque demulcet acri humore deterſo.

ἀπόστημα. Abceſſu facto ruptóque pus primum ſanioſum, deinde album & concoctum à podice exigitur: íſque vel ſeorſum ac ſyncerum, vel paulũ ante fęces, à quibus detergi impellíque ſolet. Tum dolor, febris aliáque ſympto-

ſymptomata miteſcunt & aluus impedimento ſublato liberè exit. ἕλκωσις.

Vlcus tum ex abſceſſu, tum etiam ex dyſenteria aut tenaſmo relinquitur. Huius dolor fixus eſt, cuius ſenſu debilitata inteſtina, ſæpius onus ſuum deponunt, eructántque modò cruentam, modò purulentam ſaniem. Id ſi cauum eſt, quoniam in parte humida conſiſtit, & excrementis peruia, diu ſordidum manet, víxque tandem cicatrice obducitur, & niſi diligenter præcauetur, ferè vel in fiſtulam, vel in cancrum deſinit.

Inteſtinorum ſymptomata, horum cauſa & ſigna.

Cap. x.

INTESTINA non paucis dirí que ſymptomatis torqueri ſolent, qualia hæc ferè ſunt, dolor tum colicus, tum iliacus, tarda alui deiectio & ileus, profluens aluus, quæ aut lienteria eſt, aut colliquatio, aut diarrhœa, aut dyſenteria, aut tenaſmus. Ad hæc cruenta aut purulenta deiectio, lumbrici quoque & aſcarides. τῶν ἐντέρων συμπτώματα.

Colū inteſtinum amplum quum ſit & laxum, anfractibúſque multis ſinuoſum, varias ſanè materias excipit, quarum exuperantia diſtorquetur dolórque fit, quem ab affecta ſede colicum nuncupamus. Hæ autem materiæ ſunt flatus craſſior, humor aut lentus ac pituitoſus, aut acer & mordax & verè bilioſus, qui interdum etiam inflammationem accendit, è qua pus in colo fieri interdum ſolet. Flatus in colo inteſtino plurimus gigni cumularíque ſolet, in quo ſæpius rugire vel murmurare obauditur: neque enim aliud natura condidit excipiendi flatus receptaculum, quem tamen prima ventriculi concoctio maximè progenuit. Itaque flatus in hoc inteſtino copioſior congeſtus, ſi propter obſtructionem à duris reſiccatíſque fæcibus aliíſve de cauſis erumpere nequit, inteſtinum vi diſtendit atque diuellit, magno certè & immani cruciatu magnoque ſenſu doloris. Cohibendi flatus conſuetudine non paucos diſſectione animaduertimus, quibus dilatatum colon inteſtinum brachij amplitudinem adæquabat: alios quidem ex imo ventre flatus toto anfractu in ventriculum reſiliens ructu emittebatur, & quibus pro crepitu ructus erat: alios quoque aliis ex cauſis hoc ſymptomate continenter affligi, vt his plures ructus quàm verba eſſent. Flatulentus dolor colicus ventrem diſtendit, vagus eſt & inſtabilis, in variáſque ventris ſedes ſe contorquet: ſæpe obmurmurat, & arctè concluſus, nec ab ore nec ab aluo erumpit: hunc cauſæ flatus effectrices præceſſerunt. A craſſa lentáque & præſertim à vitrea pituita, quæ non modò huic inteſtino adhæreſcit, ſed & ipſum corradit, dilacerat atque id plerumque perforantis terebelli more ſe infigit, colicus etiam dolor excitet. Hic ſæpe fixus eſt & altè excruciat, nauſeam & pituitæ vomitionem ciet: neque ructibus neq. flatibus emiſſis demulcetur, habuítque originem à crapula & otio, quæ cruditatem craſſúmque humorem progignunt. Ab acri verò erodentéque humore, aut etiam ab inflammatione quiſquis ortus fuerit dolor colicus, fixus etiam eſt, ſed cum febricula, ardore, ſiti & vigiliis: irritatur eſculentis potulentíſque cali- κωλικὴ ὀδύνη.

lidioribus, à quibus etiam ſumpſit originem. Atque hi quidem verè colici dolores facilè miteſcunt cedúntque iuſtis remediis. Nephritici dolores in quibus nec arenula nec calculus exturbatur, ſæpe colicorum ſpecie eludũnt.

Nothi colici dolores. Alij inſuper cruciatus, quadam ſimilitudine & vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo inteſtino ſedes eſt, ſed vel in peritonæo, vel in membranis quæ abdomini ventríſque partibus obtenduntur. Hi ſanè grauiſſimi ſunt & admodum diuturni, ac neque clyſteribus, neque medicamentis, neque fomentis, neque iis remediis, quibus qui verè ſunt colici dolores, deliniri ſolẽt. Eorũ materia aut flatus eſt tenuis, aut humor acerrimus & æruginoſus membranarum ſpaciis concluſus, è quibus detrahi vix poteſt. Succedunt diuturnis febribus, aliíſque biliofis morbis, quorum eſt difficilis ſolutio. Natura quippe criſim noxiíque humoris depulſionem in aluum molita, quum nuſquam vacuandi viam promptam & expeditam nanciſcitur, illum è venis & viſceribus in membranas ſæpe auertit, vbi dolores exurgunt priore morbo grauiore. Obſeruaui & continuas & tertianas, ſæpiùs verò quartanas febres hiſce doloribus finiri, qui diu circuitu certo exacuebantur parémque acceſſionum ordinem retinebant.

ἡ βραδύνουσα διαχώρησις. Tarda atque pigra alui deiectio eſt, qua fæces & cibi reliquiæ raro nec pro aſſumptorum ratione deſcendunt. Per hanc fæces neceſſariò obdureſcunt, quòd diutiùs cohibitæ caloris vi continenter ſicceſſant, ab híſque nonnihil ſucci ſemper exugant meſenterij venæ, non modò in tenuia, ſed & in craſſiora inteſtina diſtributæ. Tarda deiectio inteſtinorum quidem ſyptoma eſt, ſed quod alios deinceps morbos excitat: quocirca inter euidentes morborum effectrices cauſas refertur. Illinc ſiquidem vapore caput tentatur, corpus ingraueſcit, ventriculi concoctio offenditur, ac reliquæ functiones deteriores euadunt. Sæpe ex viuendi errore naſcitur, velut ab eſculentis ſiccioribus, acerbis & adſtringentibus, quæ præſertim prima menſa aſſumpta ſint: ad hæc ex immoderata ciborum copia quam pauco tempore natura, neque vincere, neque diſtribuere poteſt: ex otio denique & decubitu ſomnóque multo. Cæterum non hanc, ſed eam quæ morbi ſoboles eſt tardam deiectionem perquirimus. Huius cauſa triplex ſtatuitur: ſenſus obtuſus qualem infligunt veternus, apoplexia & paralyſis. Stimuli penuria, vt quum flaua bilis quæ obiter inteſtina ad excretionem irritat cohibetur, hócque crebrò fit in ictero. Inteſtinorum vel obſtructio, vel adſtrictio, quæ cæteris eſt cauſis frequentior. Adſtrictio à meſenterij aut viſcerum tumore naſcitur, qui inteſtina preſſu coanguſtat: nonnunquam & ab enterocele. Obſtructio verò vel à duris ſicciſque fæcibus, vel à craſſa lentáque pituita, vel ab aſſidua corruptione cibi & multi & varij nec conſueti multiplicatíſque cruditatibus, vel à concreto calculo. In quibus ergo pigra multum ac tarda eſt aluus, vt in eo quem nouimus non niſi duodecimo quoque die excrementa fæcéſque deiicere, & aliquando citra manifeſtum corporis functionúmque detrimentum dies totos quadraginta nihil prorſus ab aluo reddidiſſe, cauſa quidem neque à conſuetudine, neque à natura, ſed ab iis quæ nũc recenſui vitiis petenda. Quin-

etiam

etiam tumor præter naturam in inteſtino genitus, id in totum obſtruit fæciſque prolapſum cohibet.

Hæ cauſæ quũ ſupra modum increuerint, excrementorum via prorſus occluſa, miſerabilem ileum edunt, in quo fæces aluum præterlabi nequeunt. Hunc perſæpe committit inteſtinum, ſi cum reſiccato ſtercore vel in ſcrotum vel in diſruptum vmbilicum procidens retrudi nequeat. Interdum & ſtercus durum, & inteſtini tumor præter naturam: aliæ verò cauſæ rarius. Sub hoc omnino neque cibus deſcendit, neque iniectus clyſter aſcendit. Atque per initia inteſtinorum murmur ineſt, dolor circumuectus, ructus inanis, nauſea, atque ventriculus nimium humidus. His dein accedit pituitę biliſque vomitio, quicquid editur, bibitúrve, tametſi in inteſtina prouoluitur, hinc tamen poſtea remeat inquinatum ſtercoris nidore: ac poſtremò horrendum viſu ſtercus ipſum morituris vomitione reiicitur, frigeſcente quidem iam corpore, & oborto ſudore frigido. ὁ εἰλεὸς καὶ στρόφος.

Cita alui deiectio contrariis fit ex cauſis, quum videlicet cibus vel liquidus vel lubricus vel pinguis nimium eſt, quum is ſua copia ventriculũ & inteſtina quaſi pondere grauius onerat: quum quædam acrimonia cum pungit atque vellicat, ſiue ea ex medicamentorum genere, ſiue cibus ſit corruptus, ſiue bilioſum & acre corporis excrementum ſit, aliunde eò confluens, aut etiam illic genitum. Hæc quippe citam aluum reddunt, quæ & liquida & ſæpius quam ex conſuetudine deiicit. Ex iis autem quæ exeunt profluuiorum differentiæ ſtatui debent. Quũ ab aluo continenter cruda deſluunt, aquoſa nempe diluta, humentia, colore ſubalbida vel cinerea, graueolentia, idque ſolo ventris rugitu, vel murmure, nullo manifeſto torminum doloriſve ſenſu, aut lienteria aut cœliaca eſt affectio. Si enim læuia & æqualia ſuique ſimilia & quaſi chyli aut cremoris ſpecie profluunt, cœliaca: ſin verò inæqualia & diſſimilia, in quibus cibi nec obtriti nec confecti ſubſtantia apertè cognoſcitur, lienteria eſt. Cœliacæ affectionis cauſa non cruditas eſt, non imbecilla ventriculi concoctio, ſed chyli imperfecta malàque diſtributio, quam meſenterij, lienis aut iecoris obſtructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorũ maximeque fructuũ fugacium & potus immoderata copia peperit. Hęc enim diſtribui tota nequit, ſed maxima ex parte in abdomine ſubſiſtit. Ab his cauſis multa congeritur illuuies, quæ ſenſim in tenuioribus inteſtinis aucta vel ventriculo, vel in meſenterio, vel circum viſcera, tempore corrumpitur. Quumque ſua copia grauis eſſe cœperit, vel ſponte infrà interdúmque ſupra prorumpit, vel a natura laceſſita propellitur, nonnunquam leuiſſimo clyſteris medicamentíve irritamento exit. Pulſus frequens & celer exiſtit tanquam febris affligeret, & deiecturis leuiuſculæ animi defectiones obrepunt. Ante eruptionem abdomen diſtenditur, venterque prominet: hiſque ſuccedens ſpontanea perturbatio, cœliaca eſt affectio. Vacuato humore omni ſuperuacuo, profluuium ſponte conquieſcit, interdũ eodẽ quo cœperat die, interdũ poſtero aut tertio. Lienteria dicitur inteſtinorũ lęuitas, quia quæ per aluũ defluunt, alimẽtis tum ſubſtãtia tum colore finitima ſunt. Cauſam habet non diſtributionis impedimentum,

Margin notes: διάρροια ταχεῖα. — κοιλιακή. — λειεντερία.

ſed concoctionis primæ imbecillitatem, ob quam cibus crudus nihilque mutatus delabitur, ſiue quod imbecillior ventriculus eũ non conficit, ſiue quod laxior ille non arctè continet dum integrè coquatur. Ventriculus autem imbecillior redditur proprio robore diſſoluto, idque bifariam vel ſuo vel externo ſeu aliarum partium vitio atque ſympathia. Propria illius vitia hæc ſunt: refrigeratio, cuiuſmodi eſt ab immoderato frigidæ potu, præſertim quum corpus exæſtuat. Laxitas ſeu emollitio, qualem inducunt aquæ tepidæ, olei, butyri, adipis, prunorum, maluæ atque ſimilium vſus immoderatior. Aliena qualitas inuſta, qualem fungorum, cucumerum, melonum & fructuũ maligna qualitate putreſcentium intempeſtiuus eſus, multoque efficacius hauſtum venenum induxit, quemadmodum & peruerſa cœli conſtitutio, quæ popularem ſæpe lienteriam promouit. Aliarum autem partium conſenſu lienteria fit, quum ab illis vitium aliquod in ventriculum incidit. Sic pituita è cerebro procumbens, quia refrigerat & emollit: & bilis è iecore profuſa ventriculum proritans, crudos cibos nec dum planè coctos in aluum præcipitat. Sic & animaduertimus ingentem abdominis abſceſſum, & pulmonũ vomicam, & pectoris renúmque ſuppurationem tetro malignóque nidore in cor & in ventriculum effuſo grauem periculoſámque peperiſſe lienteriam, qualem in iis quoque cernimus, qui diuturno morbo confecti iam morti ſunt proximi.

διάῤῥοια. Diarrhœa quanquam dici poteſt omne alui profluuium, id tamen propriè deſignat quo ſynceriores humores defluũt ſine vehementi ſenſu doloris. Aliàs enim ſeorſum pituita, aliàs bilis flaua, aliàs atra purior apparet. Pituita craſſa & mucoſa ex inteſtinis craſſioribus ferè corraditur, in quibus cumulari & concreſcere ſolet: ſæpe & ex meſenterio in quo ea plenior congeſta œdemata ſchirróſque progignit, hincque ferè pituitoſum omne profluuium originem ſumit. At nihilominus tenuem ſpumoſámque pituitam cenſuit Hippocrates è capite in ventriculum inque inteſtina prolabi: dulcem verò atque dilutam ex vniuerſo corporis habitu deriuari. Qua ratione etiam teſtatur diarrhœã ſoluere leucophlegmatiam, eſſéque balbis familiarem. Diarrhœa biliosa eſt qua bilis flaua aut citrina ardens ac plerunque ſpumans, emanat, idque ſine magna ventris torſione, quòd liberè per laxas patentéſque vias deducat. Ea ſæpe è calidiore iecore aut cyſti fellis profunditur in inteſtina: nonnunquam & ex meſenterio in quod ſuperuacuum omnem humorem oppreſſa natura ſolet recondere: nonnunquam ſed rarius è venis maioribus atque etiam ex corporis habitu. Sic enim diarrhœam ſtatuit Hippocrates ſurditatem alióſque ex bile morbos ſoluere. Melancolica diarrhœa aut è liene aut meſenterio prodit, quum oppreſſa natura vel naturalem melancholiam, vel bilem atram in aluum

ὑποχώρημα μέλαν. excutit exturbátque. Hæc autem cæteris multò eſt inſolentior. Atra nõnunquam vſque adeò apparet deiectio, vt vel cum diluta pice vel cum caſſiæ medulla conferri poſſit, quæ multos melancholiæ ſimilitudine fefellit. At illa certè è ſanguine fit, qui quoties aperta, rupta vel exeſa præcordiorũ vena, in inteſtina incidit, longo ſinuoſóque prolapſu ita percaſſatur ac nigreſcit, vt picem planè referat. Diſcernitur autem quòd

intin-

intincta lintea rubeſcant, quódque cruenta vel comitetur vel præceſſerit vomitio. Fit & quum poſt diuturnum icterum iecore infarctu ſchirrhóve laborante aut aliter male affecto, bilis flaua proprio folliculo diutiùs coërcita virorem tandemque nigrorem vſtione contrahit, quæ vel in atros calculos ſphærularum è gagate ſpecie ibidem concreſcit, vel turgeſcens & naturæ moleſta irrumpit in inteſtina: túmque excrementa illa nigra atro ſanguini ſimilia exiſtunt, quę Hippocrati habentur peſſima, nimirum quę non ita multò pòſt ęgrotanti ſunt perniciem allatura.

Sed & inteſtinorum colliquatio ad diarrhœam referri poteſt: in qua quòd infernè procedit, quaſi adipe vel oleo perfuſum cernitur. Hinc autem fit, quòd recens concreta pinguedinis carniſve aut etiam (diu protrahente vitio) ſolidarum partium ſubſtantia liqueſcat deſfluátque in aluum. Familiare hoc quidem profluuij genus peſtilentibus febribus & cauſo colliquanti, & hecticæ, & phthiſi, & atrophiæ, nonnunquam & viſcerum inflammationibus. συντήξεις τῶν ἐντέρων

Dyſenteria eſt cruenta alui deiectio cum dolore & ventris torſione: vnde & hanc Latini tormina nuncuparunt. Primùm quidem inteſtinorum mucus egeritur, deinde adeps intus illis adhęreſcens exiguo cruore perfuſus: eáque prima eſt dyſenteriæ ſpecies. Altera quum interior inteſtinorum tunica corraditur, cuius pelliculæ & fibrę deiectionibus permiſtæ apparent. Tertia quum altiùs penetrante & depaſcente vlcere, ipſa caro propriáque inteſtini ſubſtantia putris vel exeſa procidit. In quo autem maximè inteſtino vlcus conſiſtat, primùm ex ſitu doloris intelligitur, deinde ex permiſtionis ratione. Etenim ſi cruor & quicquid corraditur, fæcibus alui exquiſitè permiſcetur, inteſtina ſuperiora: ſi verò id purum ac minimè permiſtum excidit, ſeorſúmque fæces alui deſcendunt, inferiora craſſioráque vlcere depaſcuntur. In hoc genere tenaſmus habetur, qui directi inteſtini vlcus eſt. Sub hoc aſſidua deſidendi cupiditas ſollicitat, ſed qua nihil ferè præter mucoſum quiddam & ſubcruentum egeritur. Dyſenteriæ atque tenaſmi cauſa eſt pungens acérque humor, qui non recta, ſed per anfractus in inteſtina vi quadam delatus & infixus, ea exulcerat & acrimonia rodit. Is autem vel bilis eſt flaua, vel atra, vel pituita ſalſa. Nonnunquam & exedentia medicamenta, vt colocynthis, & adamantis puluis: nec non vitioſa & acria alimenta ingeſta altiùs ſe in inteſtinum figunt, dyſenteriámque cient. Humor porrò acer in inteſtinum irruit interdum ex meſenterio, in quo jam dudum cumulatus erat, vt crebro iis accidit quibus amplum abdomen prominet: interdum vel è iecore, vel è liene, vel ex vicinis partibus: interdum è venis maioribus atque ex ipſo etiam corporis habitu. Hæc omnia propriis ſignis noſſe expedit, vt certa ſit curatio. Non omnem dyſenteriam febris comitatur, ſed eam duntaxat cuius humor eſt acerrimus, íſque è viſceribus aut è venis magna corporis perturbatione profuſus. δυσεντερία.

τεινεσμός.

Cruenta alui deiectio qua cruor ſine dyſenteria ac ſine tenaſmo fertur, rarò ex iecoris imbecillitate fit, ſæpius ex apertis internis hæmorrhoidibus. Qui è iecore imbecillo dimanat, verus cruor non eſt, ſed dilu- διαχωρήσεις αἱματηρά.

tus & recentis carnis loturæ perſimilis. Hic idcirco rariſſimè apparet, quòd inſolenter admodum ſanies ea per meſenterij venas è iecore prolabatur in inteſtina. Qui autem ſeorſum purus ac rutilus exit, ex aperta hæmorrhoide eſt, quæ hunc proxime è vena caua profundit, modò egeſtionis initio, modò in fine & in ipſo egerendi conatu. Interdum & grumus rubens hinc procidit, dum hæmorrhois ſtillat in recti inteſtini capacitatem, in qua omnino coit. Neque igitur ex apertis meſenterij venis ſanguis multus, neque ex ſuperioribus liquidus ac rutilus deſcendit, ſed vt antè dixi picis inſtar retorridus ac niger.

πυώδης ὑποχώρησις. Purulenta excretio ſi exigua & cum dolore prodit, ab vlcere aut inteſtinorum aut podicis eſt, quod vel dyſenteria, vel teneſmus, vel phlegmone reliquit: hoc autem antecedens affectus commonſtrat. Si copioſior eſt atque doloris expers, ex abſceſſu quodam meſenterij in proxima inteſtina fertur. Si verò parcior paritérque indolens, ea quidem verè purulenta non eſt nec ab vlcere manat, id quod multos puris ſpecie fefellit, ſed mucoſa quædam ſordes eſt ſubalbida & veluti limus fæxque ſanguinis melancholici quam podicis expuunt venæ, atque multo interdum tempore eructant post diuturnos ferè morbos melancholicos duramque & laborioſam equitationem. Nunquam certè aut admodum rarò è iecoris aut è lienis abſceſſu, multóque rarius (quod tamen affirmat Galenus) è purulentis pulmonibus ſyncerum pus in aluum deriuatur. Hanc tamen illi viam comminiſcitur è pulmonibus eructari in ſiniſtrum cordis ventriculum, hinc in aortam arteriam, ex hac in minores quæ per meſenterium feruntur pelli & excidere in inteſtina. Auicennas aliam viam confinxit, è pulmonibus in dextrum cordis ſinum, hinc in venam cauam, è qua in iecur & portas, ex quibus in meſenterij venas tandémque in inteſtina. Cæterùm in his figmentis fieri omnino nequit, vt tam longo viæ tractu pus quod ſanguinis permiſtione tinctum fuerat, tandem album redeat, ſecernatúrque ſyncerum.

μυξώδης ὑποχώρησις.

ἑλμινθες: *ventris tineæ.* Lumbrici ex omnibus corporis partibus maximè inteſtina occupare ſolent: quanquam & exiguos interdum in renibus genitos vidi cum vrina profuſos, & in pulmonibus, & in auribus, & in dentibus: ſæpe etiā in neglectis abſceſſibus vlceribúſque ſordidis. Ex craſſa lentáque pituita, quæ in inteſtinis frequens corrupta præparataque fuerat, ab vberrimo inſito calore ſuſcitantur vitámque ſumunt, eorum animalium exemplo quæ ex putri materia cœleſtis caloris ope vitam habent. Vt autem varia eſt putreſcentis materiæ figura, ita & variæ fiunt lumbricorum ſpecies. Alui longi ſunt ac teretes, qui in ſuperioribus gracilibúſque inteſtinis gigni ſolent: è quibus dum cibus deſcendit obnituntur & ſurſum plerumque irrepunt in ventriculum, quem grauibus torquent ſymptomatis. Inde per gulam os ipſum conſcendunt, quo hiante etiam proſiliunt: clauſo verò dormientibus per palati cauum obrepunt in nares foraſque prodeūt. Alij breuiores ſunt & lati cucurbitæ ſeminis effigie, quorū procreatio eſt vel in cæco inteſtino, vel in coli cellulis: atque

αἱ στρογγύλαι.

αἱ πλατεῖαι hi ſæpe mira ſerie inter ſe cohærēt. Interdū mutuo horū adhæſu & adunatione crebra contexitur latus ille vermis, quē ob ſimilitudinē Græci ταινίαν appellant, quod vittis & faſciis mulierū quibus capillū vinciunt, ſimilis,

ſimilis, tam latus ac longus exiſtat, vt per omnia pręcipuè verò craſſiora extendatur inteſtina, in iis præſertim quibus pigrior tardiórque aluus natura eſt. Alij exigui ſunt & tenues, ſimúlque teretes (aſcarides appellãt) quibus ferè ſedes eſt in recto inteſtino & extremo ſphinctere: adultis nonnunquam horum multitudine fæces conſperguntur. Hos etiam animaduerti interdum ab ano pruritu quodam emergere, hincq; in femora natéſque quoquouerſum ſerpere. Omnibus materiam ſuppeditãt cruditas & crapula, deinde eorum vſus, quæ facilè putreſcunt, vt lactis, caſei, fructuúmque dulcium & fugacium. Itaque pueri quàm adulti his multò ſæpius affligantur, quòd illorum calor humidior ſit, confertioréque halitu perfundantur. Lumbricorum ſigna ſunt ventris diſtentio cum murmure atque torſione, lienterium profluuium, corporis diſſolutio, faciei pallor, oculorum ſuffuſio, vel ſugillatio, narium pruritus. Quúmque ſurſum obrepunt, agitati (maximè per inedias & cibi penuriam) inteſtina morſu aut ſuctu feriunt, ſiccam tuſſim mouent: oris vẽtriculi præcordiorúmque compunctione animi defectiones, ſyncopas, epilepſias: aſcenſu verò tremorem, deuorandi conatum & ſtrangulandi metum inferunt, quibus malis infantes plerique ſunt extincti. ἀσκαρίδες.

Ani affectus atque ſymptomata.

Cap. XI.

Anum, hi affectus occupant, phlegmone, abſceſſus, fiſtula, fiſſura, condyloma & hæmorrhois, cuius ſymptoma eſt ſanguinis effluuium. Phlegmone fit copia ſanguinis è vena caua per hęmorrhoides in partes inanès quę circa podicem ſunt incidente. Hæc quum ex aliis cauſis tum maximè ex multa duráque equitatione proficiſcitur. Dolor ineſt admodum acerbus, íſque lancinans & qui premendo exacuitur, foras interdum prominet, aluus non niſi difficile & ſummo cruciatu exit, ac interdum dies multos ſiſtitur comite etiam febre, vt & vrina ob viciniam affecta veſica.

Abſceſſus è phlegmone relinquitur qui in recti inteſtini cauum ſæpius quàm in cutem erumpit, quandoquidem parte molliore exedens pus ſibi promptiùs viam parat. Rupto abſceſſu vlcus manet purulentum ac ſordidum, quale & nonnunquam exiſtit ex neglecto tenaſmo. Id autem in fiſtulam breui degenerat: vix enim parte humida & excrementis peruia coaleſcit, ſordiúmque copia calloſum diutiſſimè manat etiam dolore ſedato. In hoc pus vel ſeorſum vel deiectionis initio exit, multò ſecus, quàm è meſenterij aut ſuperiorum partiũ vlcere. Sed & id viſum eſt interdum in veſicam penetrare: ac tum micturo crepitus è pudendo perinde atque è podice, deinde puris atque etiam fęcis nonnihil miſtum vrinæ prorumpebat. Aliquando autem è phlegmone non abſceſſus vlcúsve relinquitur, ſed ad anum venæ craſſa & melancholica ſanguinis colluuie diſtentæ, ob ídque partibus etiam vicinis vehementes dolores & cruciatus acerbos facientes, vel liberè eam poſteà expuunt in inteſtinum, vel in condylomata depoſitum. ἀπόστημα.

ῥαγάς. Ragades, id eſt, fiſſuræ, ani vlcuſcula oblonga ſunt, quibus ſphincteris rimæ proſcinduntur: iis ſimiles quæ inferius labrum & manus pedéſque dilacerant. His finitima ſunt & leuia quæcunque ſedis vlcera. Dolor acerrimus eſt cum ardore citra phlegmones indicia, vlceríſque extremum expreſſa ano plerunque oculis patet. Fiunt autem vel duriorum aſperitate fæcum, vel humoris acris ſalſi ſiccantiſque morſu.

κονδύλωμα. Condyloma durum eſt tuberculum in ani margine ortum, aut verrucæ, aut grani vuæ, aut maturi, mori, aut ficus effigie. Ex melancholico nigróque ſanguine illic ſenſim extuberat & increſcit, tædio potius quàm dolore moleſtum.

αἱμοῤῥοΐς. Hæmorrhois verò quæ externa & conſpicua eſt, ex ano quoque ſurgit ac prominet. Ea ex atro melancholicóque ſanguine fit, qui è caua in extremum venæ profuſus, nondum tamen illinc præ loci duritie exiliens cumulatur, idque implet & in ficus ſpeciem diſtendit. A condylomate autem diſtat, quòd & breuiori tempore fiat, & affligat graui dolore, quódque nondum in calloſam duritiem concreſcat. Atque ea cæca appellatur hæmorrhois, quum nihil ſanguinis effundit. Quæ verò aperta iam eſt, ſanguinem interdum ſponte, in conatu ſemper profundit, nec in tantum tumorem attollitur. Interiores hæmorrhoides quum corporis venæ aut multo aut acri turgent ſanguine, nullo ferè ſenſu tumoris doloriſve ſuperuacuum ſanguinem eructant, idque ſolùm in egerendi conatu, atque iis ſeorſum conſpicitur fæce minimè permiſtus.

Hæmorrhoidum ſymptomata ſunt immoderata ſanguinis profuſio, & eius minimè conſueta ſuppreſſio. Vtrumq. enim præter naturam eſt, ſicque grauium morborum cauſa. Sola quippe vacuatio naturalis ea cenſetur, quæ quod graue infenſúmque eſt, velut onus inutile deponit citra corporis infirmitatem, citráq. virium iacturam. Profuſionis cauſa continens vel in ſanguine eſt, qui multus, tenuis aut acer violenter erumpit: vel in venis quæ aut apertæ aut exeſæ aut ruptæ iam ſunt. Suppreſſio autem contrariis fit ex cauſis.

ἀρχὸς προπίπτων. Anus procidit modò ſponte, modò egerendi conatu, apparétq. ſphincter totus interdum inuerſus atque prouolutus. Cauſa eſt muſculi reſolutio ſeu laxitas ex multi humoris perfuſione: qua ratione pueris & infantibus quàm adultis id vitij familiarius obſeruatur.

Renum morbi, cauſæ atque ſigna.

Cap. XII.

νεφρῖτις. RENES morbi pauci exercent: inflammatio, obſtructio, abſceſſus & vlcus. Inflammatio quæ propriè nephritis appellatur admodum rarò accenditur in renibus, quòd firma eorum & prædura caro ægrè fluxionem admittat. Fit tamen interdum renibus ictu caſúve concuſſis, accerſitáque fluxione per emulgentes venas. Hanc adeſſe teſtantur ardor ingens, dolor grauis ac pulſans in ea inanitate, quæ eſt inter extremam coſtam & coxendicem. Hic & vicinas partes quæ circum præcordia ſunt, circum lumbos, circum coxendicem & pubem atque partes

res obſcœnas, diſtentione conuellit. Extremorum frigus, atque cruris è directo ſiti ſtupor ineſt: mictio cum ardore atque labore frequens, principio tenuis & cruda, deinde craſſa atque mucoſa: aluus impedita & pigra. Hinc ventris diſtentio, febris aſſidua, nauſea, ructatio, crebráque vomitio.

Renis obſtructio, varias habet cauſas: arenulas, calculum, humorem craſſum & viſcoſum. Rarum quidem eſt víxque vnquam compertum, vt à ſolo humore vel craſſo vel lento ren totus obturetur: à calculo autem ab arenulis ſæpiſſimè, à quibus etiam ſolis vrina ſupprimitur. Arenulæ autem non in interiore cauo, ſed in propria renum ſubſtantia proueniunt, à qua duræ ſunt ac rubræ & renis ſubſtantiam colorémque retinent. Illinc fluentis vrinæ impetu raptæ feruntur in cauum, prolabuntúrque in veſicam per vreteras, & vrinam reddunt arenoſam. Si curatio negligitur, tempore craſſeſcunt illæ, vel mutuo adhæſu inter ſe colligatæ calculum coagmentant atque componunt. Hic dein è renis ſubſtantia excu batur in cauum, quúmque euellitur, renis partem cui adhæreſcebat, ſine doloris ſenſu diuellens & quaſi dilacerans ſaniem prolicit, quæ pariter cum vrina profunditur, eámque craſſam, turbidam, ſubnigrámque reddit. Calculus autem exceptus renis capacitate ſi exiguus eſt, non multo pòſt tempore in caput vreteris ſe infert, ex quo magna vi ſummóque dolore nephritico in veſicam procidit. Si craſſiuſculus eſt aut ſalebroſus & aſper, in via diutius hæret & magno cruciatu vreterem dilacerat. Sed & nonnunquam in renis capacitate ſubſiſtit ac permanet, quum præ craſſitie non ſatis lata illi eſt vreteris via. In illam contruſus & exagitatus, acerbum ſæpè dolorem mouet, quum præſertim proſilit atque ſe infert in vreteris caput: at is miteſcit calculo remeante in renis cauum. Hic (niſi tempore procidit) aſſiduo arenularum appulſu coagmentatur in verum renis calculum, cuius nec vna ſemper eſt magnitudo, nec vna forma, nec color vnus. Confirmatus ferè renis cauum implet conſuetáſque arenulas exire prohibet: ac proinde renum calculus veteres dolores nephriticos obtegit & diſſimulat. Perfectum in rene hunc eſſe docent, affectæ partis grauitas, ob quam vix ſpina dorſi inflectitur: cuius tamen dolor, non vt is quem deſtillatio peperit, externarum partium preſſu admodum manifeſtus eſt. Nullo tumore foris conſpicuo obtuſioris cuiuſdam doloris ſenſus ineſt, præſertim quum aluo ſuppreſſa rem ipſe vel flatu vel fæce premitur, aut quum decubitus eſt in aduerſum latus: aut quum vehementior eſt exercitatio. Nephriticus dolor ex interuallis citra calculi excretionem redit per laborem & duram equitationem vrina profluit cruenta, tum quippe calculus ſuo pondere & attritu renem contundit ac plerumque ſine ſenſu dilacerat, exulceráque, è quo ſanguis cum vrina profunditur. Cruris, quòd è directo affecti renis eſt, torpor quibuſdam ineſt moleſtus. Calculi materia eſt craſſus & viſcoſus humor in renem pariter cum ſanguine eiúſque ſerò excurrens, qui aliàs ex cruditate, aliàs ex torrido terrenóque ſanguine procedit. Efficientem cauſam omnes quidem profitentur immoderatum eſſe renum calorem, qui humores perurens, ſiccans & obdurans cogit in lapidem. At certè alia ſta-

νεφρῶ ἔμφραξις.

ψαμμώδης νεφρός.

νεφρός λιθιῶν.

Materia calculi.

Cauſa efficiens.

tuenda cauſa efficacior longéque crebrior, inſita renum arenoſa calculoſáque conſtitutio. Hanc quiſquis à parentibus contraxit, vix vlla ratione calculi tormenta effugiet: quandoquidem hoc vitium omnium eſt maximè hæreditarium, vt non paucis pariter cum renibus calculus procreetur. Adiuuantium porrò cauſarum præcipua eſt otium ſomnúſque diuturnus decubitu ſupino.

νεφρῶν ἀπόστημα. Renum abſceſſus, quò purulenta materia coërcetur, rariùs ex phlegmone fit, ſæpiùs ex ſordido vlcere non expurgato, ea ratione quam mox ſubiiciam. Concoctione tamen phlegmones pus gignitur & abſceſſus tantus interdum vt diſtento rene tumor circa lumbos & alia foras promineat. Febres cum horrore oberrant: grauitatis ſenſus quàm antè magis infeſtat. Rupto autem abſceſſu pus cum vrina defertur & interdum ſordes aut corrupta caro ex putri renum ſubſtantia.

ἕλκωσις. Vacuato expurgatóque abſceſſu vlcus manet diuturnum admodum ac ferè immedicabile. Quæ enim ſubſtantiæ portio vel putredine, vel attritu exeſa eſt, neque reſarcire vnquam neque coaleſcere poteſt: quandoquidem viſcus hoc vt cætera ſpermaticum eſt, cuius etiam vrina iugiter præterfluens vlcus agglutinari non ſinit. Quocirca ſordidum id vt fiſtula perpetuò relinquitur. Huius ſignum eſt quòd modò pus, modò mucoſum quiddam vrina permiſtum defluit, hincque vrina redditur alba, turbida, lactis ſero perſimilis, quæ tandem quiete ſedimentum id purulentum mucoſúmve deponit. Vlcus ex abſceſſu phlegmones inſolens admodum eſt. Nec minus id quoque inſolens putandum, quod vel à profluentis materiæ acrimonia renem exedente, vel ab ictu, vel à caſu eius venas diſrumpente fieri tradunt. Crebrò autem ac ferè ſemper à calculo intus coërcito fit, qui vel pondere renem contundit, vel attritu comminuit exeditque. Ita ſæpè vidimus tota renis carne ac ſubſtantia pereſa, ambiente tanquam marſupio membrana pus calculóſque multos obuolui. *Vlceratorum renū cauſa.* Vlcus ab his cauſis ortum habuiſſe argumento eſt, quòd vrina antequam purulenta eſſet, ſæpè cruenta fuerit, præſertim ab exercitatione & labore, quòd febris nulla aut perobſcura fatiget. Siquando autem obſtructo vreteris capite pus cohibetur, id ſenſim vel per emulgentem in maiores venas redundans, ſanguinem habitúmque corporis inquinabit (qua ex cauſa quaſi ex leucophlegmatia calculoſos tumere ac palleſcere, ſæpè animaduerti) vel ea ſede congeſtum ilia lumbóſque copia diſtendet, è quibus etiam aperta cute diu multúmque manat. Nonnunquam & illinc calculus ingens cum pure aliàs exceſſit, aliàs exculſus eſt. Hæc quum accidunt tota iam penè renis ſubſtātia putredine conſumpta eſt, illincque pus redundans inter peritonei membranas fluctuat. Huius copia interdum vidimus totam ventris lumbórúmque regionem diſtendi, & pus hinc tum deiectione, tum vomitione reddi ſyncerum.

ἡ νεφρετικὴ ὀδύνη. Nephriticus dolor, acerbiſſimus eſt renum cruciatus, aut certè vreteris cuius eſt ſenſus eximius. Is in renis ſitu fixus alterutro latere ſtabilis eſt, niſi quòd interdum vel ad coxendicem vel ad veſtem qui è directo iacet, vreteris tractu protenditur. Non vt colicus dolor in ventrem me-

dium

dium aut in omnem illius regionem murmure quodam euagatur: neque ſemper citata & expurgata aluo diſcuſsíſque flatibus miteſcit: ſed immanitate & ferocia peritonæum conuellit: hinc viſcera & ventriculus ſubuertuntur, ac primùm quidem pituitoſa, deinde biliosa vomitione reiiciunt. Vrina quum malum incipit pauca, tenuis, & aquoſa eſt, interdum verò ſupprimitur: poſtea copioſa, craſſa & arenoſa exit: eáque ardoris quodam ſenſu ad crebrius meiendum compellit. Decubitus in ægram partem dolorem demulcet, in aduerſam exaſperat. Creber admodum eſt ac multis frequens hic dolor: colicus verò rarus. Tāti cruciatus neque inflammatio, neque ſanguinis grumus, neque craſſus humor cauſa ſtatui poteſt, quòd mollis ac fluidus facilè obſequatur, quódque obſeruamus craſſiorem mucum, imò & concretum pus nullo ſenſu è renibus facilè prolabi. Vnus calculus cauſa ſit doloris, qui craſſiuſculus inæquabilis ac ſcaber dùm per anguſtum vreterem deuoluitur, hunc magna vi dilatans atque dilacerans per quam immaniter excruciat. Iis qui iampridem nephriticis doloribus erant aſſueti vſque adeò dilatatum vreterem aliquandò comperimus, vt in eum maior digitus immitti poſſet. Per hunc mediocres calculi ſine moleſtia excidebant, qui olim non niſi ſummo cruciatu procidiſſent. Qui verò aut admodum certè raò & leuiter nephritico dolore tentati ſunt, minimè calculo diſtorquentur. Hunc autem à colico diſcernere in primis arduum eſt quum nihil excedere manifeſto deprehenditur. Sedato atque reſtincto dolore etiam atque etiam conſiderandum, doloríſne cauſa in veſicam exturbata ſit, an in renis cauum remigrauerit. Si exturbata eſt, cauendum ne illic ſubſiſtat, & aſſiduo materiæ appulſu in veſicæ calculum coagmentetur. Iam verò eiecto cum vrina calculo, æſtimandum ſolidúſne ſit, an ex arenularum adhæſu compactus. Ex iis namque medendi ratio conſtituitur. Neque iis credendum eſt, qui calculos albos in veſica duntaxat, rubros in renibus naſci affirmant. Nam purulenti renes albos quoque proferunt.

Cauſa nephritici doloris effectrix.

Veſica morbi, cauſa, ſigna atque ſymptomata.

CAP. XIII.

VEſica calculo crebriùs affligitur, inflammatione & abſceſſu admodum raò, exulceratione nonnunquam. Veſicæ calculus magnitudine, ſubſtantia, colore, figura atque ſitu plerumque variat, nec vniuſmodi cernitur in omnibus: hinc & varia ſymptomata laborantes exercent. Huius cauſam plerique omnes tradunt craſſum eſſe crudúmque ſuccum, qui per venas cum vrina in veſicæ capacitatem influat, in qua tanquam fæx ſubſidens, loci calore exarefactus ſenſim lapideſcat. At vero qui limum iſtum (niſi fortè admodum anguſta aut obſtructa ſit veſicæ ceruix) tamdiu poſſit illic remorari non video quum & ſanguinis grumus, & pus & mucoſa lentáque pituita, aliáque multò craſſiora facilè illinc profluant cum vrina. His argumentis abductus aliam cœpi cauſam inueſtigare, ac tandem comperi omnem calculum

ἡ λιθίωσις κύστεως.

Cauſa calculi veſicæ.

in veſica concluſum, rudimentum quoddam è renibus traxiſſe, è quibus per nephriticum dolorem excidens. ſi grandiuſculus eſt, in veſica aliquandiu hæret, ac plerunque perſiſtit, illicque allatarum ſordium adhæſu coagmentatur, dum verus confirmetúrque lapis fiat. Ita quidem neminem hactenus offendi in veſica calculum habere, qui nephriticis doloribus diuexatus antè non fuiſſet. Et quoſcúnque exemptos veſicæ calculos obtriui (obtriui autem experiundi gratia permultos) in eorum medio quaſi nucleum reperi, verum rudimentum è renibus exturbatum, diuerſi quàm reliquum integumentum ac inuolucrum & coloris & ſubſtantiæ. *Signa.* Propria calculi veſicæ ſigna hæc ferè ſunt, vaga quædam & oberrans circa pubem & perinæum titillatio, ſiquidem exiguus is & leuis etiamnum eſt: quum verò grandeſcit, in decumbentis grauitatis pondus percipitur, vt idcirco difficilis & doloris plenus per ſalebroſa loca ſit inceſſus, multóque difficilior ſaltatio. Mictio crebreſcit adeò vt & tandem aſſiduò meiendum ſit, víxque poſſit vrina cohiberi. Quum meiendum eſt vrinæ fluor repentè intercipitur, obuiam quidem impulſo calculo, ſicque minimè continuata ſed interciſa eſt emictio. Ac tum dolor aliàs vniuerſum pudendi ductum, aliàs glandem ſolam affligit, iſque acerrimus ſub emictionis finem, quum calculus vrinæ curſu incitatus quaſi proditurus ſphincterem violentius comprimit. Meiendi conatum comitatur deſidendi cupiditas, quòd calculi magnitudo è perinæo rectum inteſtinum vt veſicæ ceruicem extimulet. At verò nonnunquam ſummæ veſicæ adhæreſcens calculus & quaſi ex illa propendens, vix illum ex ſignis manifeſtè exhibet: & viſi ſunt qui nullo dolore diu illum geſtauerint: omnibus tamen hæc ſigna modò mitiâ ſunt & obſcura, modò ſæuiora. Vrina alba, craſſa & turbida redditur quum grandior calculus iam diu eſt in veſica detentus, in qua ſedimentum purulentúm eſt aut narium mucori perſimile. Horum ſignorum plurima etiam ſpectantur in cauo & ſordido ceruicis vlcere, quale venerea gonorrhœa profert. Hæc verò ex cauſis antecedentibus internoſcenda ſunt. Si vlcus ineſt ſordidum, fœda illi gonorrhœa iamdiu anteceſſit: ſin calculus, laborans mitis quibuſdam nephriticis doloribus fuit opportunus, neque ſemper calculum doloris cauſam eminxit. Ad extremum verò digitis in anum aut certiùs catheter in veſicam immiſſus, quod coniectura dubium incertúmque fuerat, ſenſu explorabit confirmabítque.

φλεγμαίνων σφιγκτήρ. Inflammatio ſi qua premit, ea non veſicæ vt quæ tenuis exanguiſque eſt, ſed ſphincteri ceruicis muſculo inſidet. In ea febris ardens & acuta infeſtat: dolor perquàm acerbus ac lancinans in perinæo cum rubore & ardore excruciat: vrina ſupprimitur ſummo tamen meiendi deſiderio atque conatu: aluus ſolito adſtrictior eſt, quia rectum inteſtinum inflammationis magnitudine coarctatur: pubes atque pecten ad vmbilicum vrinæ copia diſtenditur. Catheter præ loci anguſtia immitti non poteſt: ſed & in primis periculoſa eſt irritatio, quando quidem hic affectus ſæpè in gangrenam vel ſponte abit è qua vix vllus vnquam ſeruatus eſt. Quum abſceſſus fit & ſuppuratio, omnia ingraueſcunt: eo autem aperto miteſcunt, pure quidem erumpente, ſubſidente verò tumore

re

re profuſaque vrinæ exuperantia.

Ex abſceſſu ſi ſeruetur æger, vlcus in ſphinctere cauum manet ac ſordidum, è quo quum vrina craſſa modò ſanies, modò pus copioſum & graueolens excidit, tandémque ſubſidet in imo. Viſus eſt & hic abſceſſus per perinæum erumpere, è quo vrina reddebatur, nonnunquam & in anum penetrare, illácque vrina omnis defluere.

Quinetiam veſicæ corpus ipſóſque vreteras lenior interdum exulceratio occupat, qua interior duntaxat pellicula abraditur. Ea fit aliàs à contundente corrodentéue calculo, aliàs ab vrina acriore, quã vel vini meracioris ciborúmque calidiorum vſus, vel acris ſalſique humoris permiſtio tulit. Ex vtraque aliquanto craſſior euadit vrina, & modò ſanguine, modò pure exiguo perfuſa: pelliculæ, aut ſquammulæ, aut furfurea quædam cum vrina exeunt. Cæterùm ab ea quæ in vretere conſiſtit exulceratione, dolor inter renem & pubem affligit, & pus capillorum ſpecie natat in lotio. Ab ea verò quum veſica vrina contineri nequit, aſſidua meiendi cupiditas perurget, neque laborans erectus ſtare poteſt: ingens cruciatus & indeſinens veſicam, pubem, perinæumque obſidet, maximus verò emictionis tempore. τῆς κύστεως ἑλκώσεις ἐπιπολαία.

In penis ductu ab iiſdem cauſis leuis quoque fit exulceratio abraſa interiore tunicula. In hac quæcunque modò dixi etiam cum turbida vrina manant, attamen non vt in illis ſub emictionis finem, verùm vel ipſo initio vel etiam ſponte citra vrinæ curſum. Inter meiendum vrina acrem in pene dolorem parit, præſertim quum fluere vel incipit vel deſinit: quemadmodum in veſicæ exulceratione (cui acris vrina ſemper incumbit) perpetuus ac indeſinens eſt dolor. Fiunt & in vrinæ ductu exulcerationes ſordidæ atq. cauæ illis multò deteriores, cuiuſmodi hoc ſeculo frequentes protulit venerea lues, de quibus poſteà. ἐν τῇ οὐρήθρᾳ ἑλκώσις.

Priapiſmus eſt colis arrectio & incrementum præter naturam permanens citra libidinis ſtimulum. Hic interdum cum inflammatione, interdum citra hanc exiſtit, quum inflatus coles quodam tetano diſtēditur. Cauſa eſt flatulentus ſpiritus pudendi arterias fiſtuloſúmq. neruum affatim implens. Is autem vel ex craſſo viſcoſóque humore caloris inopia ſuſcitatur, vel ex genitalis ſeminis vbertate atque redundantia. Hoc mali genus inſolens admodum eſt, quo tamen narrant iugulatum quendam biduo ab exceſſu è vita intentum rigidúmque exhibuiſſe penem. πριαπισμός.

Iam verò præcipua partium obſcenarum ſymptomata ſunt rei venereæ impotentia atque gonorrhœa. Impotentia ea fit, aut quia extincta virilitate ſemen intus non gignitur, aut quia emitti non poteſt. Extinguitur virilitas ex ſenio, ex morbo, ex cauſis omnibus quæ inſitum ſpiritum robúrque diſſoluunt, ex incantamentorum (neque enim fabula eſt) maleficiis, & ex medicamentis quæ genitale ſemen aut proprietate aut qualitate manifeſta perimunt. Non emittitur verò ſemen in magna vaſorum obſtructione atque in partium obſcœnarum paralyſi. Poſteriores tametſi rei venereæ libidine iactantur, hanc tamen membrorum ignauia non exercent, priores verò nec ruunt in venerem, nec eius deſiderio pulſantur. ἀδυναμία τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

γονόρροια. Gonorrhœa, eſt inuita & nimia ſeminis profuſio citra venerem citra libidinis inſomnia, citra colis tentiginem, leui quodam aut nullo oblectationis ſenſu titillatúve facta. Sed & gonorrhœæ ſpecies quędam eſt, quum occaſione minima ſemen emittitur, vt in eo qui ſola clyſteris perfuſione ſemen eiaculari conſueuit. Sed & quendam vidi qui longa gonorrhœæ conſuetudine, per inſomnia atque etiam cogitatione ſola purum ſanguinem, non minori voluptate quàm ſemen effunderet. Malum quidem eſt gonorrhœa mulieribus perinde atque viris commune. Eſt autem in hac ſemen crudum, aquoſum, liquidum, ac tenue, nec prorſus album. Effluuij cauſa eſt ſpermaticarum partium infirmitas, qua vel non concoqui vel non retineri ſemen poteſt tantiſper dum concoquatur atque craſſeſcat. Quamobrem frequens iis eſſe ſolet, qui impuberes nec dum matura ætate veneri petulantiùs ſeſe addixerunt. Nam imbecillæ partes euadunt, in quas longa conſuetudine humores abundantiùs confluunt.

Quum per inſomnia libidinis, aut in attenta rei venereæ cogitatione ſemen affatim procidit, non vt in vera gonorrhœa, crudum id & aquoſum ac ſine ſenſu, ſed magna vtrique voluptate exit, ſed in mulieribus cum partium obſcœnarum odaxiſmo quodam, pruritu atque titillatione. Effluentis huius cauſa eſt ſeminis vel exuperantia, vel calor & acrimonia naturam proritans, vel ingens ſpermaticarum partium robur: hoc argumento quòd voluptate iucunda id ſemper emanat.

γονόρροια βρομώδης καὶ δυσειδής. Inuaſit hoc ſeculo in humanum genus ex lue venerea quoddam vitium gonorrhœæ finitimum, quod idcircò & fœdam virulentámque gonorrhœam appellamus. Principiò virus album aut ſubcitrinum è vaſis ſpermaticis ſine ſenſu excidit vigilanti pariter atque dormienti. Eius cauſa eſt ſpermaticorum vaſorum atque teſtium imbecillitas, non illa quidem ſimplex, ſed ex venenata lue contracta: hæc enim efficit vt quicquid in his vaſis colligitur, in tetrum fœdúmque virus faceſſat: quod deinde contagione alium quemuis contaminat. Tempore virus hoc putret & acrimoniam aſciſcit, ductum penis in tranſitu exedit & exulcerat. Factum vero iam vlcus eſſe oſtendit dolor exortus, qui & in tentigine quaſi funem peni ſubtendit, & in emictione tanquam in dyſuria acriùs ſtimulat, vt idcirco multi in calculi veſicæ ſuſpicionem venerint. Sed hęc propriis affectuum ſignis haud difficile ſit internoſcere. Tam altè interdum excauatur vlcus, vt foras emergat in penis ſummam cutem. Hoc virulento fluore præter rationem ſuppreſſo, intus plerumque colligitur abſceſſus, aliàs quidem citra teſticulum in epedidymide, aliàs in perinæo, qui rupta apertáve cute materiam fundit.

καυλοῦ ἕλκος. Diuturnum quidem penis vlcus eſſe ſolet, víxque vnquam ſponte ſaneſcit. Quocirca in eo neglecto vel tuberculum carnoſum inſtar verrucæ expullulat, vel cumulata ſordes in callum obdureſcit: idque non vno meatus loco, ſed duobus ac plerumque tribus. Adnati tuberculi callíve notæ ſunt: vrinæ ſuppreſſio, vel tenuis emictio, qua non pleno illa curſu ac fluore, ſed exili quodam quaſi filio exit. Pene cópreſſo durum tuberculum deprehenditur, & immiſſo cathetere obuiam fit ob-

ſiſtítque

ſiſtitque quaſi offendiculum.

Meiendi porrò ſymptomata ſunt : diabetes , vrinæ incontinentia, iſchuria, dyſuria, ſtranguria, mictio cruenta atque purulenta. Diabetes immoderatum vrinæ profluuium eſt, quo aſſumpta potio, nihil mutata profunditur. Quibus venter aut corporis habitus aquoſi humoris copia tumet, iis interdum magno impetu vrina quàm potus longè copioſior emanat : quomodo obeſum quendam & tumidulum vidi ex multa mictione diebus circiter octo, mirum in modum extenuari & concidere. Qui largiſſimè bibunt, copioſam quoque profundunt vrinam, vt is quem nouimus quotidie horæ ſpatio repentis aquæ medicatæ libras ſexdecim exorbere : etenim qualem ſumpſerat, talem protinus emeiebat. Cæterùm horum affectuum neuter diabetes putandus : ſed cum ſiti inexpleta ſupra modum bibitur, omniſque potus nihil ferè mutatus mox effluit. Hoc proprium eſt renum ſymptoma, in quibus calor ingens, aut ardentiſſimus humor impactus, vim trahendi ſeri vehementer impellit, quod tamen præ retinendi imbecillitate continuò prolabitur in veſicam. Proinde corpus vniuerſum & ſiti & calore immodico exhauſtum planè contabeſcit. Sed hoc quàm rariſſimè ſymptoma vſu venit, vixque vllus eſt depiehenſus, qui copioſæ emictionis non aliam intus cauſam haberet. ὁ διαβήτης.

Vrinæ incontinentia dicitur quum ea ſine acrimoniæ & doloris ſenſu manifeſtè excidit præter arbitrij imperium : hiſque ſignis longe diſtat à dyſuria. Fit autem reſoluto ſphinctere ceruicis, atque iis neruis paralyſi affectis, qui è lumbis in eum inſeruntur muſculum. Hoc aliàs ex ictu aut caſu, aliàs ex refrigerio aut deſtillatione fit. Qui ſe in ſomno permeiunt quales maximè pueri, his quidem non paralyſi, ſed ſola laxitate atque mollitie ſphincter diſſoluitur, qui neque exuperantiam neque acrimoniam vrinæ ſuſtinere poteſt, præſertim quum animales vires ſomno ſopitæ obſcuram functionem obtinent. οὔρησις ἀπροαίρετος καὶ ἄλυπος

Iſchuria his contraria eſt, vt qua prorſus vrina ſupprimitur, nec huius quicquam exit. Cauſam Galenus plerumque refundit in obtuſum veſicæ ſenſum, ob quem illa ſe impleri non ſentit, nec idcirco ad excretionem irritatur. At certè vrina quamdiu patentem liberámque viam habet (vt in iis qui ob calculum ſecti ſunt) nullo propellente aut excernente prolabitur, & ſuopte impetu foras excidit. Vna igitur ſuppreſſæ vrinæ cauſa eſt adſtrictio vel obſtructio. Hæc quæ vel vreterum amborum capita vel veſicæ ceruicem opplet. Vtrum autem eorum in cauſa ſit, certis notis perueſtigandum. Si alterius duntaxat vreteris via obſtructa eſt, haudquaquam ſupprimitur vrina: per alterum enim perlabitur. At quum vterque obſtruitur aut coarctatur, ſuppreſſio fit, hinc conſpicua, quòd laborans renis vtriuſque dolori fuit opportunus, lumborum ſumma grauitas eſt, ac interdum vehemens vtrinque dolor excruciat: nulla aut minima meiendi cupiditas vrget, in pube nec dolor nec tumor ne premendo quidem percipitur : veſica inanis eſt & vacua, vt ne immiſſo cathetere vrinæ quicquam emanet. Quum verò obſtructa veſicæ ceruix vrinam cohibet, aſſiduum meiendi deſiderium premit, ſummúſque ſed irritus conatus eſt : pubes collectæ vrinæ copia ἰσχουρία.

diſtenditur ac dolet: atque ſi catheter in veſicam inſeritur, copioſior vrina impetu profluit leuamentóque eſt. Obſtructio circa vreterum capita ferè fit à calculis grandiuſculis, qui pariter illis impacti ſunt: rarò vel ab humore craſſo vel à ſanguinis grumo: rariùs ab inflammatione vel à pure. In veſicæ ceruice pleruũque fit, vel ab inſerto & hærente calculo, vel à tuberculo carnoſo aut calloſo, cuiuſmodi ex virulenta gonorrhœa ſuccreſcit: rariùs à craſſo humore, aut à pure, aut à ſanguinis grumo. Hæc enim non diu ſubſiſtunt in via, ſed facilè vrinæ curſu ac impetu foras impelluntur. Cuidam annum agenti trigeſimum obſtructa veſicæ ceruice, vrina affatim tanquam emictione ex vmbilico in multos menſes profluxit: idque citra tumorem, citra vllam aquæ in abdomine collectionem & citra valetudinis offenſam. Quũ hinc multi admiratione tenerentur, audirem verò recens in lucem edito malè vinctum vmbilicum nunquam coaluiſſe, ex hincque ſemper nonnihil ſtillaſſe, cenſui eo adhuc naru eſſe vrachum, & nunc illi perinde atque dum vtero geſtaretur vrinam è veſica in vmbilicum refluere.

στραγγουρία. Stranguriam, id eſt, vrinæ ſtillicidium nuncupant, quum vrina ſtillatim guttatimque redditur: id aliàs quodam conatu, ſed dolore nullo, aliàs vehementi dolore & irritatione fit. Quæ nullo fit dolore, eaſdem cauſas atq. iſchuria obtinet, ſed ſinè leuiores, quòd ſit diminuta quędam iſchuria. Quæ cum dolore acri, tum iſchuriæ, tum dyſuriæ permiſtas cauſas habet. Quòd enim guttatim ſtillet, iſchuriæ: quòd verò ardeat ac ſtimulet, dyſuriæ rationem ſumit.

δυσουρία. Dyſuria penis & veſicæ vt dyſenteria inteſtinorum difficultas eſt, vrina quippe magno cruciatu atque dolore interdum affatim interdum guttatim redditur. Cauſa vel in vrina conſiſtit vel in veſicæ ceruice. In vrina quòd acrior euaſerit, idque aut victu calidiore, aut bilis permiſtione, aut acrimonia puris ex rupto abſceſſu manantis. In veſicę ceruice vel exulceratio vel inflammatio eſt, quam tranſiens vrina acriùs ferit. Cauſæ his ſignis internoſcentur, quæ ſupra vnicuique affectui ſunt aſcripta.

αἱματηρὰ οὔρησις. Mictio cruenta eſt quæ ſanguine perfunditur. Puri ſyncerique ſanguinis eruptio ex interiore penis meatu, mictio haudquaquam appelletur, quòd ſine vrina nullóque voluntatis arbitrio, ex aperta, rupta vel exeſa vena fiat. Quum autem ſanguis vrinæ permiſcetur, ſi copioſus eſt, vel à renibus excidit vel à ſphinctere ceruicis muſculo: nam neque ab vretere neque à veſicæ corpore multus emanare poteſt. Qui à renibus defluit, vrinæ toti exquiſitè permiſcetur, vt ea quaſi dilutus & tenuis quidam ſit ſanguis: hic verò mox ſubſidet rubicundus, liquidus ac minimè concretus. Huius cauſa ſi neque caſus neque ictus fuit, debet omnino ad calculum referri, qui per corporis laborem præſertim per exercitationem validam, renem eiúſque venas obterẽs, ſanguinem profundit. Sola ſanguinis emictio ſæpe renis calculum patefecit, qui aliis nullis indiciis ſe prodebat, vt ne ſubeſſe quidem putaretur. Sic diu poteſt multa emictio cruenta prodire, ſine manifeſta virium iactura. Quęcunque huius aliæ cauſæ tradi ſoleant, vt renum imbecillitas, ſimplex

eorum

corum apertio, iecoris infirmitas, plethora, menſium aut hæmorrhoidum ſuppreſſio, raræ adeò hæ & inſolentes obtingunt vix vt vnquam ſolæ cruentam mictionem protulerint. Qui porrò ſanguis à ſphinctere muſculo in veſicæ capacitatem inſtillatus mictionem cruentam reddit, vrinam non æquabiliter perfundit, ac ſubſidens in imo concreſcit in grumos: eius quoque portio aut grumus interdum citra vrinam excidit, dolor plerumque meiendo premit, ac veluti penis radicem adurit, aliáque vel vlceris vel ruptæ venæ ſigna comitantur.

Mictio purulenta interdum è renibus, interdum è penis ductu prodit. Illa pus habet accuratè permiſtum, aut ſi quid fortè craſſius ſeorſum eſt, id ſub finem emanat. Hæc verò primo loco pus ſyncerum eiaculatur, quod vel à penis ceruice, vel à paraſtatis exulceratis, vel à vaſis ſpermaticis exierat: ab hoc dein purior vrina ſubſequitur. πυώδης οὔρησις.

Mictio ſubnigra ac turbida ſine dolore, ſi neque ab ictero neque à criſi prodit, ab euulſo calculo eſt, qui poſtea non ſine moleſtia exturbabitur è rene. Mucoſa vel ab vlcere quodam vel à calculo veſicæ fit. Filis aut capillamentis conſperſa, vel à lenta pituita, quæ in vreteribus, vel à ſeminis excremento, quòd in vaſis ſpermaticis longitudinem hanc adipiſcitur. At verò tum hæc tum alia quæcunque vrinas poſſunt immutare, fuſiùs explicantur in iis quæ de vrinæ contentis ſunt tradita. ὑπομέλαινα οὔρησις. μυξώδης. τριχίασις.

Scroti morbi, cauſa & ſigna.

Cap. XIV.

SCROTVM & qui in eo ſunt teſtes tum inflammatione labefactantur, tum tumore duro ſcirrhoſóque, tum omnibus herniæ generibus. Inflammationem accendit tenuis feruidúſque ſanguis præter naturam in ſcrotum & teſtes profluens. Scrotum in tumorem diſtenditur, durities ineſt, rubor atque calor, dolor lancinans, qui leui contactu exacuitur, febris plerumque comes. Quòd ſi inflammatio teſtem ſolum occupet, hæc in profundo demerſa ſunt, tactu meliùs quàm viſu comprehenſa: ſin verò in ſcrotum effunditur, omnia foris extant oculis obuia.

Malè curata inflammatio illis ſæpe prædurum tumorem ex calore præproperè extincto relinquit. Tum rubor, calor & dolor abſunt, durities vna perſiſtit, cuius nonnihil plerumque immedicabile permanet.

Hernia ſeu ramex aliàs in inguine prominet. Bubonocele appellatur, mulierum atque virorum communis, aliàs in ſcroto, quæ virorum duntaxat eſt. Fiunt autem quum quippiam in alterutram ſedem illapſum, tumorem parit. Illapſus cauſa eſt peritonæi (quod omnia ſub abdomine coërcere ſolet) ruptio aut dilatatio. Quum ſola eſt ruptio interioris membranæ (duplex quippe eſt peritonæum) tumor in inguine ſolo exiſtit: quum verò huic etiam dilatatio accedit eius membranæ, quæ in ſcrotum deuoluitur, hoc pariter diſtenditur. Illabuntur autem varia, ex quibus ramicum differentiæ ſtatui ſolent. Ab inteſtino enterocele eſt: ab omento, epiplocele: ab aqua, hy- κήλη. βουβωνοκήλη. ἐντεροκήλη. ἐπιπλοκήλη.

ὑδροκήλη καὶ σαρκοκήλη. drocele: ab adnata carne, ſarcocele. In enterocele & epiplocele permanens tumor non eſt: nam reſupino & inteſtina & omentum vel ſponte vel blando digitorum impulſu remeant: illa quidem rugitu & flatulento murmure, hoc verò ægriùs & nullo ſono, nullo rugitu. Hydroceles atque etiam ſarcoceles tumor pepetuus eſt, nec impulſus in abdominis capacitatem cedit. Hoc autem diſcriminis intercedit, quòd hydroceles tumor mollior eſt, pulſatus reſonat, pondere leuis & oppoſito lumine perſpicuus. Sarcoceles tumor durus, grauis & obſcurus, qui longiori tempore pedetentim increuit. Vt autem viris in ſcrotum ita & interdum mulieribus tum inteſtinorum tum omenti aut aquarum prolapſus fit in pudenda, è quibus illa videntur tanquam è ſacculo propendere. Sed & vmbilici ruptio ramicis genus cenſeri poteſt, quo ſæpe videtur is mirum in modum prominere, inteſtinis ſub cutem prorumpentibus. οἱ ἐξόμφαλοι. Neque præter inſtitutum ſit eum virum producere, qui ex accepto ventris vulnere præciſum tenue inteſtinum prodit, è quo alui excrementum non ſolum ſolidum aut cohærens continenter emanat annos iam quindecim, ea via intercepta quæ in anum ducebat. Ab his iam mulieri peculiares morbos exequar.

Vteri affectus, cauſa & ſigna.

CAP. XV.

VTerum morbi varii obſident: phlegmone, abſceſſus, vlcus, cancer, ſchirrus, mola, inflatio, hydrops, calculus: & in ceruice rhagades, condylomata, hæmorrhoides. φλεγμονή. Phlegmone fit tenui feruidóque ſanguine è vena caua per tenues venas, non in vteri capacitatem, ſed in illius ſubſtantiam effuſo: qui collectus accenſus ac putreſcens phlegmonem parit. Malum certè in ceruice quàm in vtero frequentius. Quum totus vterus inflammatione obſidetur, dolor acer ac pulſans excruciat: atque ſi inflammatio in priorem partem magis deuergit, in pubem quoque dolor inclinat, & vrinæ difficultas eſt: ſin verò in poſteriorem partem, dolor lumbos infeſtat, & aluum ſupprimit. Pubis, imi ventris, lumborúmque ardor, tumor, diſtentio atque grauitas ineſt: febríſque comes aſſidua cum ſymptomatum ſyndrome: immiſſo in ceruicẽ digito quæcunque pars vteri prematur, vehementer dolet.

ἀπόστημα. Puri ſanguine in pus tranſeunte abſceſſus fit. Ac tum commemorata ſigna inualeſcunt, febrium horrores ſæpe adoriuntur nulloque ordine: omnia tamen confecto iam pure miteſcunt. Rurſum verò quum pus acre & exedens eruptionis viam parat, acriores dolores, febres vehementiores, aliáque grauiora ſymptomata excruciant.

ἕλκος ῥυπαρόν. Rupto expurgatóque abſceſſu vlcus manet ídque ſordidum. Pus autem ex veteri corpore, vel in illius capacitatem incidit, vnde ſyncerum profluere deprehenditur: : vel extrà in abdominis capacitatem penetrans, inter inteſtina hæret ac ſubſiſtit, vt imum ventrem copia diſtendat premátque pondere. Ruptus in ceruice abſceſſus tactu quidem deprehenditur, atque is interdum in ſolam ceruicem pus effundit, tandémque foras emittit: interdum in veſicam, túmque vrina per

vteri ceruicem aſſiduò fluit, hácque ex re ſæpe vidimus naturalem mi-
ctionem prorſus abolitam : interdum in directum inteſtinum penetrat
abſceſſus, túmque fæcis nonnihil ex vteri ceruice profluit.

Leuior interdum exulceratio vtero eiúſve ceruici inuritur. quæ in- ἕλκωσις ἐ-
teriorem pelliculam corradit aut excauat modicè. Fit autem à partu πιπολαία.
difficili quo aut grandior fœtus editur, aut etiam aduerſus aut corru-
ptus vi miſerè extrahitur. Fit & à violento effrenique concubitu, atque
à diuturno fluore acri & erodente. Ab omni exulceratione dolor ſubeſt
acer, pungens & exedens, ſanies & colluuies emanat, eáque copia, ſu b-
ſtantia & colore varia, nonnunquam fœtida, nonnunquam odoris ex-
pers, quámque à ſimplici fluore vix diſcernas. Propria autem exulcera-
tionis cognitio ex cauſis antecedentibus atque ex ſenſu doloris capitur,
qui vel immiſſo digito vel acri iniectione, qualis ex vino aut ex hydro-
melite eſt, refricatur.

Vteri maligna vlcera, quòd locus excrementis putredinique pateat, τῆς μήτρας
ſæpe vel in nomas, id eſt, depaſcentia efferatque vlcera, vel in carcino- ἕλκη κακοή-
mata degenerant. Nomæ inæquales conſpiciuntur, exedentes, in diéſ- θη.
que magis ac magis depaſcentes, cæteris vlceribus fœdidiores, ſordi-
diores acerbioréſque. Neque à ſolis euidentibus cauſis, ſed & ab acri
exedentéque humore infixo originem habent. Carcinoma humor effi- καρκίνωμα.
cit atribilarius, qui collectus vi caloris efferatur & excandeſcit. Hoc ſi
nondum exulceratum eſt, moles pondere grauis percipitur, tumórque
durus colore ſubliuido. Ab inflammatione hinc ſeiungitur, quòd diu-
turnus ſit, dolórque minus lancinans, & febris non perinde ardens. A
ſcirrho, quòd calore doloréque fatiget. Exulceratum verò carcinoma
vt nomis malignius eſt, ita præter cæteras notas labra habet prætumi-
da ac dura, atque ex concreta illuuie, ſordida & liuida: ſanie quoque id
manat graueolente, tenui & nigra vel etiam fulua.

Scirrho autem interdum totus vterus, interdum pars quædam ob- σκιῤῥωθεῖσα
duraſcit. Cum durus ipſe tumor tactui renititur, nullus aut obſcurus μήτρα.
dolor adeſt, ſtantibus graue pondus (quod in aliis etiam tumoribus ob-
tingit) quaſi prolapſurum incumbit in pudenda: ſedentibus verò aut de-
cumbentibus ſua grauitate rectum inteſtinum premit: inceſſus diffici-
lis, crurum totiúſque corporis ſegnities. Fit autem ex humore craſſo
ac terreno per vteri ſubſtantiam effuſo, illicque concreſcente : aut ex
inflammatione quæ neque diſſoluta eſt neque in abceſſum conuerſa.

Mola tumor eſt carnoſus non in ſubſtantia, ſed in vteri capacitate ἡ μύλη.
genitus. Rudimentum interdum cuiuſdam formæ obtinet, ſæpe moles
eſt informis cute vel membranis obducta, intus caro mollis & confu-
ſa, venis reſperſa compluribus, ſine oſſibus, ſine inteſtinis, ſine viſceri-
bus. Alimentum ea per venas prolicit, nutritúrque plantarum more &
incrementum ſumit, vt interdum ventrem quaſi octimeſtris fœtus di-
ſtendat. Hæret nonnunquam acetabulis firmiſſimè, vt hanc aliquæ qua-
tuor quinquéve annos, interdum & totam vitam vtero geſtarint. At
plerunque leuiùs adhæreſcens, tertio quartóve menſe excidit, nondum
ad iuſtam magnitudinem perducta.

Ad hanc proximè accedunt irriti & inutiles conceptus, quorum fre-

ἄχυρα καὶ ἀμβλωσά. quens eſt euentus. Multi ſimul interdum geſtantur, pariuntúrque,& interdum cum legitimo fœtu eduntur. Molę cauſa efficiens non eſt ſolus ſanguis menſtruus, neque hanc (vt oua quæ appellantur ſubuentanea) efficere poteſt ſolum muliebre ſemen, quum nuſquam viſa ſit mulier molam ſine mare concepiſſe: ſed molæ cauſa eſt viri ſemen, idque aut corruptum aut quouis modo inualidum, quod alimentum quidem trahere, nihil verò conformare poteſt. In mola quemadmodum in conceptu menſes ſiſtuntur, mammæ turgeſcunt, cibi faſtidium ineſt, venter ſenſim attollitur, vt idcircò concepti fœtus ſuſpicio magna ſit. Atque his ſignis diſtat à ſcirrho. A fœtu autem vero atque legitimo, quod hic blandè ac leuiter mouetur: mola aut grauitate figitur, aut impetu quodam prouoluitur in quodcunque latus mulier decumbat. In mola mulier ad inceſſum grauior euadit, eique quaſi pondus propendet ex vtero, artus gracileſcunt, dolórque ventrem ſæpe compungit: quorum nihil adeſt in vero atque legitimo fœtu, præſertim ſi valetudine integra eſt mulier.

ἐμπνευματωμένη μήτρα. Vterus præterea nonnunquam tumet atque diſtenditur flatuum copia, qui aut edito partu in vacuam capacitatem irrepſerunt, aut alia ex cauſa illic geniti coarctantur. Pectem imúſque venter inflatur ac dolore concutitur, qui & plerumque ad ſeptum tranſuerſum & inguina excurrit: agitato corpore interdum ſonitus obauditur, ventréque digitis impulſo tympani ſonus editur, ac flatus è ceruice manifeſtò prorumpit.

ὕδερος ὑστερικός. Tumet & nonnunquam vterus aquarum copia, qui certè hydrops eſt vterinus. Inflationis ſigna adſunt, ſed grauitas maior & ſonus quaſi fluctuantis aquæ. Huius quemadmodũ & aſcitæ efficiens cauſa eſt iecoris aut lienis vitium, aqua tamen ex abdominis capacitate cæcam & inuſitatam viam ſibi parat in vterum. Interdum etiam vena cauſa ſolum ſanguinis ſerum eodem inſtillat. Mulier quædam hoc hydrope correpta, quoties appetebat menſtrua purgatio, omnem aquarum colluniem ex vtero per ceruicem profundebat, pelućſque ſex aut octo implebat aqua citrina feruentiſſima, dum venter totus ſubſideret. Mox dein menſes inſequebantur ex naturæ præſcripto. Collecta proximo menſe per collunies, ſtato dein tempore profluebat. Hæc tandem perſanata vterum geſtauit, peperitque bene vitalem fœtum.

διόπτρα. Rhagades, condylomata & hæmorrhoides in vteri ceruice, in eiúſque pudendo, perindeatque in ano proueniunt. Percipiuntur dolore aut cruoris perfuſione, maximéque in coitus attritu: atque etiam (niſi foràs prodeant) inſtrumento vterino quod dioptriſmum appellant.

Vteri ſymptomata, horúmque cauſa.

CAP. XVI.

VTERI propria ſymptomata ſunt, menſium ſuppreſſio, menſium profluuium atque ſtillicidium, albus fluor vterinus, gonorrhœa duplex, vteri ſtrangulatus, aſcenſus, deſcenſus, prolapſio & conuulſio.
ἔμμηνος κάθαρσις. Hinc furor, dolor: adhæc quoque ſterilitas & abortus aliáque geſtantis vteri incommoda. Menſtrua purgatio ex naturæ præſcripto primùm

Verum

erumpit ætatis anno quarto decimo, deſinit verò quinquageſimo. Quibuſdam à duodecimo in ſexageſimum perſiſtit. Pleriſque ſeriùs incidit citiúſque deſinit. Horum cauſa eſt tum naturæ tum victus varietas, quæ aliis copioſam, aliis perexiguam purgationem exhibet. Itaque aptus & conueniens purgationis modus eſt, qui naturæ & vitæ generi eſt conſentaneus: hoc vno ſigno dignoſcendus, quòd vbi deſiit, neque vires grauatas neque imbecillas relinquit.

Menſium ſuppreſſio in ætate matura citra prægnationem omnino præter naturam cenſetur: quemadmodum & eorum purgatio rarior quàm menſtrua, & parcior quàm naturæ & victus conditio poſcit. Hinc ſymptomata ſuccedunt: nauſea, cibi faſtidium, lumborum, ſcapularum, capitis, totiúſque corporis grauitas, & dolor quaſi tenſiuæ laſſitudinis, vrinæ craſſæ, turbidæ, rubicundæ, ac plerunque nigricantes: ex quibus tandem graues ac diuturnos morbos fieri commemorat Hippocrates. Euidentes horum effectricéſque cauſæ ſunt, cibi potúſque parcitas, labor vehemens, ſudor multus, ſanguinis immoderata vel ex naribus, vel ex hæmorrhoidibus, vel è ſecta vena profuſio, vomitio, aut alui immodica vacuatio, corporis extenuatio ex quocunque ſit morbo contracta. Quinetiam curæ ac mœrores & timor horrendus, ſæpe menſes ſuppreſſerunt. Interiores verò cauſæ aliæ quidem in principibus partibus vel in toto ſunt corpore, aliæ in vtero ſolo. In principibus partibus vt in iecore, in liene, in ventriculo aut in pulmonibus. In his ſi qua eſt frigidior intemperies contracta, aut vehemens obſtructio, aut ſcirrhoſa durities velut in ictero, in cachexia, in hydrope, in aſthmate, in aliiſque affectibus, quorum vitio venarum ſanguis labefactatur, fieri certè nequit vt menſes rectè atque ordine ex naturæ præſcripto fluant: quemadmodum neque ſi craſſorum viſcoſorúmque alimentorum vſu, aut frigidæ multa potione aut otio diuturno, frigidus, lentus craſſúſque ſanguis euaſerit. In vtero autem menſium purgationem impediunt, refrigeratio, obſtructio, tum quæ ſimplex eſt, tum quæ à tumore fit, vt à ſcirrho ab inflammatione: vteri quoque peruerſio, & quicquid interius os eius obturat, vt concretus ſanguis, caro excreſcens, adipis copia & adnata pellicula, aut ab vlcere malè inducta cicatrix: aut conformationis naturale vitium, ex quo mulierem vidi cui nunquam vel menſes, vel aliud quicquam fluxit ab vtero, ac nihilominus bene habita, prorſúſque incolumis annos vixit circiter ſexaginta.

ἡ τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις.

Immoderata autem menſium purgatio vltra naturæ vitæque modum eſt, qua aut copioſior ſanguis quàm pro multitudine, aut diutius profluit, aut crebrior, aut non ſtato circuitu redit. Omnis nimiæ & exuperantis vacuationis ſignum eſt virium imbecillitas, & eorum ſymptomatum inuaſio, quæ immodicam ſanguinis effuſionem ſequuntur: cuiuſmodi ſunt inappetentia, cruditas, fœdus faciei color, pedum ac deinde reliqui corporis tumor œdematoſus. Fit autem vacuationis exuperantia ab his cauſis omnibus quæ ſanguinem ita excalfaciunt, extenuant, vel quoquomodo exagitant vt promptè ora venarum patefaciat, tantóque impetu efferatur, vix vt poſſit naturæ robore cohiberi. Fit & à plethora, quæ tanta plerunque exuberat, vt non ſolùm venarum ora

ἄμετρος κένωσις τῶν καταμηνίων.

aperiat, ſed & ex iis tenues interdum diſrumpat; quod his ferè accidit, quibus menſes diu ſuppreſſi poſtea confertim ac concitatiùs erumpunt: & quibus abortus, aut veri aut irriti fœtus quauis ex cauſa contingit. A partu quoque laborioſo atque difficili, quum vel grandior fœtus vel obliquè ſitus, nimio conatu excluditur, in quo vel rumpuntur venæ vel nimis dehiſcunt, vt idcircò immoderatus ſanguis, quemadmodum & ab euidentibus cauſis quibuſlibet violentis emanet.

[ἄτακτος καὶ συχνοτέρα καταμηνίων κάθαρσις.] Crebrior menſium purgatio, ſiue bis ſiue ter ea menſe redeat, ſi modò copioſa ſit, iiſdem quoque fit ex cauſis. Etenim neque huius ordinem neque menſuram natura moderari poteſt. Atque hæ quidem immoderatæ eruptiones confertim ac repente fiunt. Eſt & vteri ſtillicidium ſeu fluxio diuturnior, qua ſanguis parcè ac ſenſim, nullóque ordine illabitur, interdum quidem purus, interdum ſeroſus & quadam saniei ſpecie: idque aliàs aſſiduò, aliàs ex breuioribus interuallis. Huius cauſa eſt venæ exeſio modò ſimplex, modò vlceri coniuncta, quod nonnunquam in vtero, ſæpius in eius ceruice conſiſtit. Quum ſimplex eſt exeſio, aut nullus aut obſcurus eſt dolor, ſin verò vlcus adeſt, manifeſtus ac vehemens, plerunque immiſſo digito deprehenſus.

[ῥοῦς γυναικεῖος.] Fluor quem muliebrem aut vterinum appellant, à menſium profluuio diſtat, quòd non ſyncerus ſanguis, ſed corruptum quiddam prodeat, idque continenter aut nullo ordine nullóque circuitu. Eſt autem id modò liquidum & albicans lactis ſero aut ptiſſanæ cremori perſimile: modò citrinum aut pallidum, modò ſubuiride, adeò acre ferè & adurens, vt quaſcunque partes attigerit, erodat aut leuiter exulceret: atque id rurſum modò tetrum eſt & graueolens, modò odore nullo moleſtum. Prodeuntium odor, color atque ſubſtantia fluoris ſpeciem commonſtrat. Cauſa autem quæ corruptum humorem aſſiduò gignit, alias in vtero, aliàs in principibus partibus conſiſtit. Grauiter proinde hallucinantur, qui omnium ex vtero prodeuntium, quemadmodum & omnis ſuppreſſionis menſium cauſam ab vno requirunt vtero. Etenim quibus mulieribus viſcera refrigerata, vel obſtructa vel ſcirrho dura, cruditates, malum habitum aut leucophlegmatiam inuexerunt, corruptus humor in varias partes effuſus, ſæpe in vterum procumbit, & illac decurrens corpus expurgat, quod aliis quibuſdam per renes aut per aluum fieri contingit. Hoc quidem vitium multarum commune, ſed maximè in ea muliere conſpicuum, cuius ſupra diximus hydropem menſibus ſingulis per vterum expurgari. Neque verò affectus hic ætate maturas tantùm, verumetiam virgines quas pallor decolorat inuadit, quo & puellam octauo ætatis anno obſeſſam vidi, ac diu poſtea grauitérque afflictam. Atque hæc fluoris vterini cauſa admodum frequens obſeruatur. Altera cauſa ex vtero longè quidem rarior exiſtit, eáque vel intemperies eſt feréque frigida, vel imbecillitas ab vteri geſtatione, à partu, à contuſione, aut ab alia externarum cauſarum vi contracta: vel eroſio vel exulceratio ex inflammatione aut ex abſceſſu derelicta. His quippe cauſis oblæſus vterus & proprium alimentum malè conficiens, excrementa multa progignit, quæ foras elabuntur & excidũt. Internoſcuntur cauſæ, quod ex ſolo vteri affectu parcior ſit fluor, & eius

eius affecti adſint indicia: at ex viſcerum totiúſve corporis affectu, fluor ſit copioſus nec malè affectorum viſcerum notæ deſint.

Muliebri fluori affinis eſt gonorrhœa, quæ mulieres perinde ac viros imò etiam frequentiùs exercet, quò harum ſemen vtpote crudius ac dilutius minùs ſubſiſtat. Profluit autem citra vllã veneris titillationem, nec aſſiduò nec quotidie vt in vterino fluore, ſed quibuſdam interuallis, non ab vteri capacitate, ſed à vaſis ſpermaticis in vteri ceruicem, éſtque in album, ſeroſum omnis expers graueolentiæ & acrimoniç ac omnino paucum. Huius eadem eſt cauſa atque virilis gonorrhœæ. γονόῤῥοια καὶ ἀπὸ τῶν γυναικῶν.

Hac autem multò crebrior eſt virulenta gonorrhœa, quam impura venus inſtigit, eo modo quo antè in viris eſt comprehenſum. Quòd per hãc excidit, continenter aſſiduóque fertur vt in vterino fluore. Eſt tamẽ craſſius multo, atque modò albũ modo flauum aut vireſcens, odore grauí moleſtum, acre & exedens: ac proinde rarò deprehenditur citra pudendi vlcus. At nondum his notis certò poſſit ab vterino fluore internoſci: ſed hinc maximè quòd non vt ille ab vtero, ſed à ſpermaticis vaſis prodeat: quódque prorumpentibus menſibus non deſinat, ſed cum his & mox ab iis ſimiliter perſiſtat: vterinus verò fluor ceſſet in menſium eruptione & aliquanto pòſt tempore. Quin etiam luis venereæ ſigna ſe produnt, neque vterini fluoris ſeu primarij ſeu eius qui viſcerum vitio ſit indicia vlla cernuntur. βρεμώδης γονόῤῥοια.

Hyſtericorum porrò ſymptomatum grauiſſimus eſt ab vtero ſtrangulatus. Primum quidem quum leuis & exigua eſt mali cauſa, ex vtero ſublatus vapor viſcera ventriculúmque feriens, nauſeam quandam mouet, cui tamen rarò ſuccedit vomitio, ſæpè tædium quoddam & cibi faſtidium, idque interdum cum murmure ventriſque rugitu, interdum citra hæc. Quum vapor in diaphragma thoraciſque partes effertur, reſpirationem breuem crebrámque tanquam compreſſo pectore facit. Simul etiam cor obſidens leuem interdum animi defectionem inducit, qua tamen vix pulſus immutatur. Metus hinc atque deſperatio ægram concutit, ac plerumque tanta vt ſe mox interituram putet, nullàque ratione in ſpem erigi & recreari poſſit. Malum altiùs in fauces inuadens eas quaſi vinculo conſtringere, aut manu præcludere videtur, prorsúſque ſpiritum intercipere magno ſuffocationis metu. Vbi verò cerebri arcem conſcenderit, aliàs quidem furorem vterinũ appellatum, cum garrulitate, iracundia & inquietudine mouet, aut alia deſipientiæ genera metus horroríſque plena: aliàs quaſi ſoporem quendam ac veternum inducit, quò mulier corruens velut attonita iacet, ſine motu, ſine ſenſu vllo, reſpiratione adeò parua & rara, vt interdum nulla eſſe credatur, tanquam ipſa iam mortua extinctáque ſit. At nihilominus pulſus interdum conſtat validúſque eſt, interdum obſcurus paruúſque, vt ne percipi quidẽ poſſit. Hi varij ſunt ordines varięque hyſtericarum acceſſionum formæ, quæ circuitu vt epilepſia repetũnt, alijs quidem crebriùs, alijs rariùs, dum diſcuſſa ſit earum cauſa. Sub acceſſionis finem humor quidam ex muliebribus locis excurrit, inteſtina obmurmurant, deinde oculi attolluntur, malæ rubeſcũt, intellectus, ſenſus ac motus reſtituitur, & corpus firmari incipit. Sæpè tamen deprehen- πνὶξ ὑστερική.

ſum eſt frigus tum temporis è capite per ceruicem in ſcapulam & brachium illabi, quod ſtuporem difficilémque motum redderet, exhiberétque ſpeciem quandam paralyſis, ſed quæ non multò poſt diſcuteretur. Cauſa quidem acceſſionis hyſtericæ eſt vapor ex vtero, non ſolum per venas aut arterias, ſed & per ſpiracula cæca & latentia ſublatus, atque is certè venenatus támque malignus ac pernicioſus, vt partium quas attigerit facultates offundat earúmque functiones intercipiat. Si vaporis naturam ſpectemus, plurimorum venenorum conditione frigidus is & melancholicus eſt. Huius focus eſt vterus, in quo vel menſtruus ſanguinis, vel concluſum ſemen, vel alius quiuis humor in hanc venenatam malignitatem corrumpitur. Vt igitur ſæpè animaduerſum eſt comitialem morbum ab vtero vel in prægnante ſuſcitari, e quo venenatus humor tetrum vaporem in cerebrum expiraret, ipſúmque morbum cum partu finiri, ita & de hyſtericis ſymptomatis credẽdum. Hæc autem vix putem duntaxat vel à menſtruo vel à ſemine ſuſcitari, quum & eas quæ benè purgantur & vterum geſtant & viri conſuetudine fruuntur, plerumque fatigent: quúmque ſupra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu conſuetum veneris vſum immiſerunt, nullo hyſterico ſymptomate. Quiuis autem humor in vtero hoc modo corruptus, eius generis vaporem ex loci natura venenatum expirat, & vnde vita illinc & ſumma veneni pernicies exoritur. Hinc fit vt tametſi viris diu hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint, aut veneris vſus ſit intermiſſus, nulla tamen hyſtericis ſimilia ſymptomata contingant. Hæc quoties grauia incidunt, noſcuntur quidem facilè, leuia difficile, quòd melancholicis aut cardiacis non admodum ſint diſſimilia. Debent autem omnium affectarum partium obſeruatione, omniúmque ſignorum conſenſione diſcerni.

τῆς ὑστέρας ἀνωῤῥοπία. Vteri aſcenſus, deſcenſus, prolapſus atque conuulſio mulieres ſæpè fatigant. Galeni motus authoritate nonnunquam putaui vterum nihil aut perexiguum è ſua ſede dimoueri: at ægrotarum mulierum modo querimonia modò precibus adductus, hunc ſæpè tactu deprehendi inſtar globi cuiuſdam in ventriculum efferri, cúmque grauiter opprimere. Hinc & ſæpè manu depreſſus eſt, manifeſtóque in propriã ſedẽ propulſus. Neq. id ſanè alienũ magis videri debet, quàm eiuſdẽ prolapſus, quo totus ferè procidit. Aſcenſa non quæ ſtrãgulatu ſymptomata fiũt, ſed duntaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, ſpirandi difficultate aut animi defectione, at ſine metu, ſine delirio aut alio ſymptomate grauiore. Deſcenſus vteri appellatur, quum in inferas partes is prouoluitur. Percipit obſtetrix hunc pudendo obuium: laborans verò ſi erecta ſteterit grauitatis pondus in pudendum incumbere: ſin verò vel ſedeat, vel ſupina iacet, vel aluum exoneret, quaſi onere rectum inteſtinum premi, ſin prona iaceat vrinæ difficultatem naſci, vt etiam viri congreſſum pertimeſcat. Prolapſus deſcenſu grauior eſt, quod euerſus vterus foras procidat, eiúſque fundus promineat, & manu attractetur anſerini ſaltem oui magnitudine. Conuulſio eſt quum vterus in alterutrum inguen contorquetur. Inguinis ac ſæpè coxendicis vehemens tum dolor exercet, qui ſi atrociùs excandeſcat vteri furor appellatur.

(Margin notes: καταῤῥόπιαν. — πρόπτωσις. — παρασπασμὸς καὶ διαστροφή.)

tur: crus totum maximéque femur torpeſcit ac friget. Tam varij motus & errores iis duntaxat obtingunt, quibus vteri appendices laxiores, idque vel ex graui vteri geſtatione, vel ex caſu atque contuſione, vel ex copioſi humoris perfuſione euaſerunt. At prolapſus non ex leuioribus hiſce cauſis, ſed ex vehementiore ſolùm pariendi conatu, quo vterus fœtum ſecundáſve excludens impetu conſequitur, ſéque inuertens præcipitat: interdum & imprudentis obſtetricis temeritas vterum cum fœtu aut cum ſecundis inuertit detrahitque. Quibus itaque habenæ ſeu appendices laxiores ſunt, his vterus quoties irritatur, ſurſum deorſúmve, aut in alterutrum latus ſe contorquet. Irritatur autem aut rei præter naturam quam in ſe continet, aut externæ eiúſque aduerſæ moleſtia. Tum quippe laceſſitus & quaſi ſuccenſus de proprio loco decedit, aliàs in aliam partem oberrans, vt quod inſenſum inimicúmque eſt fugiat, quod verò iucundum ac blandum ſequatur. Ita quidem rem habere ſenſus animaduertit, vt proinde non parum demirer Galenum contra Platonem cenſuiſſe, vterum nihil aut certè perexiguum moueri, idque non per ſe, ſed duntaxat à vinculis & appendicibus quibus annectitur, dum plenitudine diſtenta contrahuntur breuioráque fiunt. At tametſi ſponte mouetur vterus aut errat, non idcirco animal haberi debet. Nam & ventriculus pars etiam planè naturalis, ſine arbitrio, ſine iuſſu noſtro mouetur: quum rei alienæ iniuria laceſſitus magno impetu hanc vomitione repellit: aut quum fame exinanitus iucundo cibo quaſi geſtiens occurrit, húncque ab ore vix dum præmanſum eripit, ereptúmque auidè adeò continet & arctè amplexatur, vt vndique contractus in eum totus incumbat. Hæc ſi in ventriculo conſpicua ſunt, multóque magis in corde, cur non ſimiliter in vtero fiant? quem ſcimus prima fœtus conceptione ſemen attrahere, genitúmque fœtum menſibus nouem continere, & maturum (quaſi cognitione ſit præditus) excludere.

τῆς μήτρας σφάλματα.

Cauſa motus vteri.

Sterilitatis cauſæ, prægnantium ſigna ſymptomata, horumque cauſæ.

Cap. XVII.

STERILITAS vt alia pleraque ſymptomata aliàs vteri obſcœnarúmque partium, aliàs viſcerum vitio tum viris tum mulieribus inducitur. Steriles enim & infœcundi ſunt impuberes & ſenio confecti, quòd his tenue & aquoſum languidúmque ſit ſemen: & qui vel ætate matura morbo acuto, vel etiam diuturno conficiuntur, qui vel humores corrumpat, vel ſpiritus principes offendat. Ad horum conditionem accedunt, & qui citra manifeſtam corporis actionúmque vitæ offenſionem principum partium, vt ventriculi, iecoris, lienis ac pulmonum latenti vitio, intemperie, obſtructione, aut ſcirrho tenentur, maximè ſi vel cachexia, vel leucophlegmatias, vel icterus, vel tabes & corporis extenuatio, vel lenta febris, vel alia quædam cacochymiæ ſoboles ſit conſecuta. Viri enim ita affecti aut ſemen non proferunt, aut ptor-

τὰ τῆς ἀγονίας ἤτοι ἀτεκνίας αἴτια.

ſus euanidum & infœcundum, vt pote nec ex vtili materia productum, nec ſpirituum benignitate perfuſum. In mulieribus verò quæ ita ſint affectæ aut viri ſemen vtero non concipitur, aut conceptum à muliebri ſemine deſtituitur móxque excidit: aut retentum principium partium vitiis obrutum extinguitur, idque vel mox vel aliquãto pòſt tempore. His ex cauſis non modò ſterilitas fit, ſed & mola, & irritus conceptus, & fœtus languidus & abortus, multo quidem frequentiùs quam peculiari vteri errore. Iam verò obſcœnarum partium vitia, quæ ſterilitatem accerſunt, in viris quidem numerantur, pudendi paralyſis & atonia, gonorrhœa, vaſorum ſpermaticorum obſtructio, coarctatio & contuſio: teſtium pudendíque exilitas & quæuis mala conformatio. In mulieribus eadem atque in viris teſtium ſpermaticorúmque vaſorum vitia: & oris vteri ceruicíſve nimia amplitudo vel anguſtia, obſtructio, obliquitas, peruerſio, hincque nata menſium ſuppreſſio: quæ omnia non ſignis egent, ſeipſis quippe conſpicua. Adhæc vteri ſemen ſuſcepturi intẽperies immodica ſterilitatem facit. Calidior ea eſt, quũ (vt in viragine) genitalia pruriũt nimíſque titillãtur venere, & mẽſes parcè & cũ labore emanãt ardoréq; exulcerãt. Frigidior, quũ venus eſt ignauior, menſes aut ſupprimũtur aut parcè fluũt, atque ij decolores: lũborũ, pubis, crurúmque ſtupor ineſt. Humidior, quum tenue, aquoſum, copioſúmque menſtruum redditur, ac ſæpe vterinus fluor infeſtat, frequenſque lumborum & pubis grauitas premit. Impedit etiam nimia coarctatio ab omento pingui, & vteri inflatio, omnis denique affectus inſignior. Quæcumque igitur mulier ætate matura his vitiis minimè tenetur, & bono rectéque conformato eſt corporis habitu, nec extenuato nec obeſo, lumbis latis amplóque ventre, fœcunda cenſeatur. Eam autem hinc noſci putat Hippocrates, ſi veſte obuolutam ſubterſuffias, atque odor per corpus ad os & nares tranſmitti deprehendatur: ſterilem verò quum in via extinctus odor eò minimè pertingit. Quinetiam allium expurgatum ſi peſſi forma dormituræ ſubdatur, odórque vel ſapor ad os pertingat, fœcunda eſt, ſin minus, ſterilis. Hordeum in mulieres aut viri vrina maceratum, ſi deinde ſepultum decimo die germinet, fœcunditatem, ſin minus, ſterilitatem arguit. Præterea ſi vrinæ viuum ſulphur inſpergatur, hincque vermes prodeant, fœcunditas, ſin minus, ſterilitas eſt. Quum igitur maris ac fœminæ congreſſu conceptus non euadit, vtrius id culpa contingat hæc indicabunt. Sępè tamen vſu venit, vt neuter coëuntium ſit ſterilis, ſed quia eorum ſunt inter ſe abhorrentes naturæ, nihil idcirco ex ſeſe, ex aliis verò generare poſſunt. Sic amborum impenſè calidorum non facilis eſt conſenſus, vti nec frigidorum temperatorum atque etiam contrariorum perutilis congreſſus.

στεῖραι γυναῖκες.

Genitaliũ vitio ſterilitas.

Intemperie inſigni.

Sterilitatis indicia & fœcunditatis.

Conceptus ſigna.

Itaque mulier viro iuncta conuenienti & conſentaneo, quæ nec naturali nec aduentitio vitio ſterilis ſit, nec ad veneris vſum ignauior, ea ad concipiendum apta idoneáque eſt. Eam autem concepiſſe coniiciendum, ſi ingenti oblectatione vnà cum viro, aut certè paulò poſt ſemen eiaculetur. Si exceptum id retinetur, nec excidit, nec à concubitu mulieris pudenda madent. Tum etiam eo ipſo die mulier aut leuiter in

ter inhorreſcit aut titillatu quodam vterum contrahi percipit, dum ſemen arctius comprehendit, aut dolor leuis imum ventrem obſidet. Vteri os interius arctè adeò conniuet, vt ne ſpecilli mucronem admittat. Deinde pleniore diſtentóque iam vtero, os illud interius quod oblongum erat, breuius fit ac retrahitur, ſurſúmque remeat, vix vt immiſſo obſtetricis digito attingi queat. Veneris appetentia languet, huiuſque aliquanto negligentior eſt prægnans. Menſtrua purgatio præter conſuetudinem ſubſiſtit nec ſtato tempore procedit: quum enim vteri acetabula ſecundarum adhæſu obturentur, óſque ipſum interius conniueat, nihil ſanguinis ex vteri capacitate elabitur. At quibus fortaſſe ſanguis primis menſibus aut etiam poſtremis effluxerit, ex iis venis quæ ad vteri ceruicem pertinent quemadmodum & virginibus emanat, citra vllam fœtus offenſionem. Menſe ſecundo etiamſi menſtrui aliquid profluat, qui tamen prouida ſolérſque natura ſanguinis nonnihil reponet in mammas ſuperioréſque ſedes, pectoris venæ impleri, mammæ verò turgere ac rudeſcere incipiunt. Fœtu grandeſcente latera lumbique expanduntur dilatantúrque, ac venter citra manifeſtam grauitatem intumeſcit. Quibuſdam tum temporis in facie vel citrinæ vel liuidæ maculæ, vel lentigines efflореſcunt, vel oculorum ambitus liueſcit aſpectu languido: aut alia ſymptomata vrgent, quæ poſthac enarrabimus. Vrina citreo aut ſubliuido eſt colore, craſſiuſcula ac ſubturbida, quæ leuiter concuſſa bullulas vel granula è ſumma corona demittit: in hac quod per quietem ſubſidet innatátve craſſiuſculum eſt & malè cohærens, carptæ lanæ haud abſimile. Vrina vini albi permiſtione, ſimilis euadit elixarum fabarũ iuſculo. Mulſa cruda ex aqua cœleſti data dormituræ, ſi deinde ventrem torſionibus affligit grauida eſt, ſin minus, non eſt. Poſtremum hoc & minimè fallax indicium eſt, quum iam fœtus loco dimoueri cœperit, quod vel tardiſſimum accidit medio prægnationis tempore. Moueri autem incipit non vt mola, graui moleſtóque pondere, non rugientis aut euagantis flatus ſpecie, ſed leni, blando ordinatóque impulſu, aut quaſi muſcæ volatu, quem ſæpè calens manus impoſita animaduertit. Quum citra hæc ſigna menſes ſubſiſtunt, ac venter præter modum ſine hydrope diſtenditur, in vtero præter naturam quippiam ineſt, aut irritus conceptus, aut mola, aut inflatio.

Máſne an fœmina vtero geratur hinc coniiciendum. Mulier ſi marẽ gerit, probè colorata eſt, & hilari vultu, ſi fœminam, decolor ac triſtis. Mares parte vteri dextra magis continentur, fœminæ magis ſiniſtra. Et quum mas eſt, dextra mamma amplior eſt ac tumentior, eiúſque papilla nigreſcit firma & arrecta, citiúſq. lacte ſtillat. Prægnans è ſede progreſſura dextrum pedem primùm promouet. Omnes tum venæ tum arteriæ dextræ magis quàm ſiniſtræ implentur ac tument, præſertim ſub lingua: éſtq. pulſus dextra quàm ſiniſtra manu plenior, maior ac validior. Quum verò fœmina geſtatur, ſiniſtra omnia firmiora & magis cõſpicua ſunt, flaccidioréſque ſunt mammarum papillæ. Quinetiam lac emulctum ſi aquæ inſtilletur, mox (quia tenue & dilutum eſt) diuellitur, cohæret autem ac diutius perſiſtit in ſummo ſi maſculus eſt fœtus,

Máſne an fœmella geſtetur.

Mulier quæ viuidum fœtum opportunè conceperit, ſi integrè ſana eſt, nil moleſtiæ offenſioníſve perpetitur toto prægnationis decurſu. Natura quippe ſingula in conuenientes vſus legitimè diſponit. At verò ſi valetudinaria eſt ſecundo aut tertio menſe quum iam menſtrua purgatio diutius ſubſiſtit, nec dum tamen in fœtus alimentum abſumitur, eius morbi inſultus præſentiſcit cui maximè fuerit opportuna, & quicquid eſt in corpore vitij, id tum detegitur, quemadmodum & non grauidis mulieribus quoties menſium inſtat eruptio. Ei autem quæ vel cacochymia vel plenitudine premitur, corpus quaſi laſſitudine frangitur, lumbi, inguina, fœmoráque graueſcunt ac dolent: ſomnus grauis interdiu obrepit. His accedit cibi faſtidium, inappetentia, nauſea ac pleriúmque vomitio modò pituitoſa, modò bilioſa, ex eo ſcilicet humore ſuperuacaneo qui in præcordiis redundauerit. Quibus autem cumulatus humor vomitione non prorumpit, iis ſpirandi difficultates, vertigines, animi defectiones anxietatéſque contingunt. Et quum tetri humores ventriculi tunicis impacti fuerint, pica & malacia, omniſque rei alienæ & peregrinæ, vt terræ, teſtarum, carbonum, ſalſorum acidorúmque eduliorum deprauata appetitio in quartum quintúmve menſem fatigat.

Prægnans cauſaria.

Malaciæ cauſæ.

Abortionis cauſæ.

Abortus porrò vel ab euidentibus vel ab interioribus fit cauſis. Euidentes aliæ fœtum enecant, vt ſyncope, timor & triſtitia: & quę toto genere extinguunt, vt quæ vel ſuffitu, vel odore, vel ſubſtantia venenata ſunt. Alię cibum ſubtrahunt, vt inedia, immoderata purgatio ſanguinis è naribus, ex hæmorrhoide aut aliunde reiectio. Mulieri enim ſanguine miſſo abortum facit, idque magis ſi fœtus auctior eſt.

Aliæ vteri acetabula diſſoluunt, per quæ fœtus alimentum capeſſebat, vt violenta exercitatio, ſaltatio, durior equitatio aut vectio, grauioris oneris geſtatio, caſus violenter concutiens, aut ventris ictus fœtum contundens. Interiores verò cauſæ ſunt cibus immoderatus, & plethora fœtum ſuffocans aut extinguens, mucoſus humor vteri implens acetabula, & ligamenta ita remolliens ac diſſoluens, vt fœtum continere non poſſint. Cibus mali ſucci & inde nata cacochymia, ob quam fœtus alimenti benignitate deſtitutus, ſenſim languet & emoritur. Morbus acutus, qui ſæpè fœtum in grauius diſcrimen quàm matrem conicit, adhæc quæ ſupra enumeratæ ſunt & principum partium & vteri affectiones malæ. Quæcunque igitur mulier citra euidentem cauſam obortire conſueuit, vel totius corporis vel vteri ſolius vitio laborat. Abortu porrò immaturus fœtus excluditur alias viuus, aliàs mortuus & extinctus. Viuus quidem quum acetabula violentiùs diſſoluta ſunt, mortuus quum iis firmis & conſtantibus fœtus ipſe perit. Abortus futuri notæ ſunt, lac ſponte fluens è mammis, præſertim aquoſum. Id enim, inquit Hippocrates, fœtum imbecillum eſſe teſtatur. Mammarum ſpontanea extenuatio. Nam ſi gemellos habenti dextra mamma gracileſcat, marem: ſi ſiniſtra fœminam amittet. Laterum ventríſque ſuperioris coarctatio. Lumborum coxarúmque grauitas & ad motum ſegnities. Si fœtus iam moueri cœperit, rarior languidiórque motus euadit, quúmque abortiendi tempus inſtat, aqua primùm ſanio-

Interiores.

Abortionis impendentis ſigna.

ſanioſa profluit loturæ carnium ſimilis, deinde cruenta, hinc purus ſanguis, poſtea grumi, ac demum fœtus ipſe aut formatus aut informis excluditur.

Quum verò extinctus iam fœtus diu in vtero ſubſiſtit, commemorata omnia ingraueſcunt, adſúntque ſtomachi morſus, animi deliquium, capitis & oculorum dolor, frequens horror febrilis, ſpiratio fœtida & graueolens, venter grauis & quaſi procidens, & qui etiam admota manu frigidus percipitur. Imò & obſtetrix immiſſis digitis frigidam animaduertit vteri ceruicem: interdum conuulſiones oboriuntur epilepticis finitimæ.

Pariendi difficultas aut à matre aut à fœtu eſt. A matre quidem mala confirmatio: ſtaturæ breuitas, virium corporis imbecillitas, vt in puella & anu, puſillanimitas atque metus. Vteri ceruiciſque mala conformatio, anguſtia & oſſis pubis firmior compactio, compreſſio ſeu coarctatio ex vicinarum partium tumore ac duritie, ex veſicæ calculo, ex recti inteſtini excremento duriore & lumborum concauitas. A fœtu autem quum ſolidior illius membrana ægrè dirumpitur, quum ipſe imbecillior enixu nihil matrem adiuuat: quum grandior, aut monſtroſus, aut geminus eſt: aut quum non recta in caput fertur, nec manibus ſecundum latera adductis, ſed vel ambos pedes, vel (quod multo operoſius exiſtit) alterum duntaxat, vel manus primùm exerit, vel duplicatus in nates exit: vel obliquus alterutrum latus, vel pronus ventrem primum exhibet, quæ omnium peſſima eſt pariendi figura. Difficilem partum in propinquo eſſe prænunciat, humor aquoſus in membrana allantoide concluſus totus ante partum effluens, aut copioſior ſanguinis eruptio multo tempore fœtum præcedens. Loci enim ſicci manent, deſtituti eo humore qui fœtui tranſitum facilem & lubricum præbet: languidi dolores ex interuallis longioribus recurrunt, quandoquidem ægrè abrumpuntur acetabula, víxque ſecundæ ab vtero diuelluntur. δυστοκία.

Arthridis differentiæ, ſigna & cauſæ.

CAP. XVIII.

ARthritis articulorum eſt dolor ex interuallis ferè inuadens. Corporis artus varij dolores occupant: alij namque oſſium membranas, vel muſculos, vel neruos, vel medias regiones, quales aut lues venerea, aut ſimplex deſtillatio proferre ſolet. Alij articulos duntaxat obſident, in quos quaſi defixi inciderunt: atque hos ſolos arthritis nomen complectitur. Statuuntur autem arthritidis differentiæ ex articulorum numero: ſed tribus duntaxat vſus nomina indidit, hæ ſunt chiragra, ischias & podagra. Quæcunque in alio quouis figitur articulo generis nomine arthritis appellatur. Chiragra manum infeſtat, eiúſque vel carpum vel externam partem vel digitorum articulos ac vincula. Dolor huic ineſt plerúmque pulſans, ſæpe cum tumore, rubore, calore atque turgentibus pleniſque venis. Podagra vel malleolos vel pe- ἀρθρῖτις. χειράγρα. ποδάγρα.

dium, maximè verò pollicis articulum adoritur. Tumor in chiragra adeſt, tum partis tum venarum ambientium rubor, calor, dolórque pulſans. Iſchias omnium vehementiſſima ſedem habet non in eo articulo quo femoris caput in coxendicem inſeritur, ſed altiùs ad ſummam natem, qua nerui à lumbis & ab oſſe ſacro emergentes feruntur in crura. Dolor atrox non in ſola eſt coxendice, ſed in femur quoque & in ſuram & in extremum pedem exporrigitur, quocunque nimirum ab affecta coxendice deductus neruus pertingit. Rarò tumor ineſt conſpicuus, rariùs calor aut rubor, quòd eius loci ſumma cutis venis conſperſa minimè ſit. Humeri arthritis dolore quidem inſignis eſt, non tamen (vt neque iſchias) tumore, rubore vel calore manifeſta. At quæ cubitorum genuúmque eſt, & dolorem & tumorem præ ſe fert ingentem, ruborem verò caloremque exiguum. Proxima continénſque omnis arthritidis ac doloris cauſa eſt non ſimplex vlla intemperies, ſed humor præter naturam infixus & adhærens, qui ſæpè tumore manifeſto ſe prodit. Atque tametſi nonnunquam(vt iis qui primùm incipiunt illa tentari) citra inſignem tumorem dolor affligit, tenuis tamen ac paucus aliquis humor ſubeſt. Hic autem qui continens eſt doloris cauſa, nunquam aut admodum rarò (præter multorum id opinionem aſſeuero) in id cauum ac ſpacium penetrat, quòd inter oſſium extrema interuenit, ſed in vincula duntaxat, atque in eas membranas quæ extrinſecus oſſium extrema nectunt & ambiunt, ac etiam in tendones eò directos: hoc ſanè argumento, quòd in nodoſa tophaceáve podagra atque chiragra, humor in calculum iam concretus, aperta ruptáve cute plerumque eruitur è digitorum articulis, vinculo integro ac illæſo. Et in iſchiade ſi noxius humor in coxendicis pixidem conditus eſſet, nec tam vehementem (quod vinculum obtuſi ſit ſenſus) nec tam latè diffuſum dolorem inueheret. Neque porrò humor hic continens arthritidis cauſa, tam varius atque traditur exiſtit: nec enim ſanguineus, nec bilioſus, nec melancholicus vnquam eſt, ſed omnino vel pituitoſus vel ſeroſus, perperámque arthritidis differentiæ ex humoris genere ſtatui ſolent: vt alia calida, alia frigida ſit, ſed omnis frigida eſt, ex frigido humore genita. Quòd ſi rubor aut calor interdum maximéque in chiragra vel podagra cernitur, is non eſt morbi eſſentia, ſed ex vehementia fit doloris, qui ruborem calorémque nonnunquam & febrem acceſſit: quæ potiſſimum iis eueniunt qui conſtitutionem corporis obtinent impensè calidam atque plethoricam, & qui leui occaſione febre iactantur. Hic igitur frigidus humor ac tenuis, articulorum vincula, membranas aut tédones implens & diſtendens aut feriens, dolorem infert: dolor verò ſi corpus præparatũ iam eſt, ruborem, calorem atque febrem: quæ diſtendentis aut ferientis humoris ſunt ſymptomata. Talis eſt ratione artiſque vſu comprobata ſententia de arthritidis continente cauſa. Antecedentem porrò cauſam rectè omnes ſtatuunt humorem eſſe, qui aliundè in imbecillos articulos aut influit aut influxurus eſt, vnde autem & per quas vias influat, nemo ad vnguem videtur inueſtigaſſe. Ex hac ignoratione hactenus dolor articularis pro immedicabili derelictus eſt, nuncupatúrque medicorum opprobrium. Errant profectò quicun-

ἰσχίας.

Proxima arthritidis cauſa.

Qualis humor arthritem faciẽs.

Antecedens cauſa.

quicunque ex intimis illum partibus in articulos irrumpere putant. Quomodo enim à viſceribus intimiſque ſedibus poſſit humor ſyncerus aliquiſpiam per venas ferri? aut qui ſanguini permiſtus nuper erat, illinc per ora venarum in articulos purus excidere? aut ſi etiam cum humore ſanguis emanat, cur in articulo collectus phlegmonem non excitet? Sed neque humor crudus qui per alios ductus quàm per venas fertur in articulos arthritim facit. Nam cruditas in cachexia è viſceribus in pedes incumbens dum tumeſcant, podagram non efficit. Alia igitur quàm ex intimis partibus eſt athritidis origo. Hæc autem, caput eſt, è quo ſanè pituitoſus humor iſque tenuis profluit in articulos. Non quidem cerebrum aut interiores eius ventriculi, in quibus pituitoſum excrementum cumulari coaceruarique ſolet (hoc enim vel foras per nares, vel per palatum in aſperam arteriam atque pulmones, aut in ventriculū, interioréſque ſedes illabitur) ſed partes capitis externæ & extra caluam poſitæ origo ſunt arthritidis: è quibus ſuperuacaneus humor per ſumma corporis ſub cute deorſum decurrit. Venæ enim multæ ab externis iugularibus deductæ eò excrementa ſua tenuia atq. ſeroſa deponunt. Quúmque capitis craſſa denſáque ſit cutis è qua capilli ſuccreſcunt non quemadmodum è reliqua corporis cute illinc facilè humor expiratur. Tempore igitur cumulatur copioſior, in iis maximè quibus gignendi eius euidentes cauſæ (quas mox referemus) conueniunt. Cumulati iam humoris ſigna ſunt: capitis grauitas & ſomnolentia, dolor externus, & qui cōtactu præſertim q. inuerſis capillis exacuitur. Tumor œdematoſus interdum vt cera mollis, cuti præſertim ad occipitium ſubiectus: cutis denſa nec caluæ propius adhærens. Ea igitur humoris denſa lentáque congeſtio arthritidis fomes eſt atque origo. Supra modum congeſtus humor leuiſſima occaſione aut æſtus, aut frigoris, aut frictionis interdū etiam ſponte de ſua ſede decidit, & in ſubiectas partes illabitur. Atq. quum aquæ & ſeri inſtar tenuis ſit, ei perſimilis quem frigidiore cœlo è cerebro per nares fluere comperimus, non per ſpinalem medullam (paralyſis.n.fieret) non per neruos & muſculos, ſed facilè ſub cute (vbi laxæ & amplæ ſunt viæ) in corporis extimas ſedes influit. Is autem fluxionis decurſu, quia tenuis, in ſolis articulis qui compacti deńſique ſunt, ſubſiſtit ac hæret, non item in mediis regionibus, quæ amplæ laxéque ſint. In id demum corporis latus præcipuè fertur, in quod crebriùs corpus decumbit. Atque ſi dum incitatus eſt humor in dextrum latus eſt decubitus, dextrum humerum brachiúmque dolor impetit, ſi in ſiniſtrum, ſiniſtrum: ſi in dorſum ceruicem, ſcapulas, coxendices vel crura. Qui arthritide conflictari incipiunt, ſolent primum leuem chiragram aut podagram experiri, cuius vix quiſquam niſi expertus credat humorem è capite duci, aut illinc poſſe tam repente in extremos pedes clanculum & ſine ſenſu illabi. At quoniam initio admodum tenuis eſt, & iis maximè qui calidiores mundi regiones incolunt, facilis promptáque illius eſt defluxio. Quum autem tempore craſſiuſculus is iam euaſerit, maximè in frigidis regionibus & ætate prouectis, non repentè in extrema profluit, ſed in mediis hæret regionibus ac tum mali origo, tum decurſio conſpicua eſt. Sentitur enim dolor

Arthritidis fons & ſcaturigo.

è ceruice vel per humeros in cubitos & manus, vel per dorſum in coxendices, genua pedéſque ſenſim deuolui, ſenſu interdum frigoris oborto quo corpus omne perhorreſcit. Dolor è ſuperis partibus in inferas ſæpe deſcendit, aſcendit nunquam, nec è dextris in ſiniſtras aut contrà commigrat: ſi quando enim dolori dextro ſuccedit ſiniſter, hunc non loci permutatio, ſed noua defluxio parit. Omnis etiam quum defluit humor aliquantum tenuis eſt, alioqui non defluxurus: articulo iam impactus noſtri caloris vehementiorúmque medicamentorum vi craſſeſcit, & parte tenui diſſipata diſſolutáque, fæx quædam terrena manet, quæ frequenti influxione coagmentata, in manifeſtum tophum & calculum digitorum præſertim in articulis concreſcit. Ea eſt arthritis nodoſa, qua diſſiliunt articuli, diſtorquentur, & pereunte motu incurueſcunt. Iam verò arthritidis euidentes cauſæ eædem quæ fluxionis exiſtunt: vna quippe humoris in capite redundantia, altera articulorum imbecillitas. Harum neutra ſeorſum arthritim facit, ſed neceſſarius amborum concurſus. Imbecillitas quum ex aliis quibuſdam vitiis ęſtimanda eſt, tum maximè ex vinculorum membranarúmque laxitate & ex viarum amplitudine. Hæc autem vitia vel ab ortu ſunt ex parentum imbecillo ſemine: fitque tum arthritis hæreditaria: vel aliis ex cauſis euidentibus quæ laxant & emolliunt membranáſque feriunt: eiuſmodi ſunt veneris balnearúmque vſus crebrior, & quę foris incidentia articulos contundunt. Redundantis verò humoris interiores cauſæ ſunt cerebri totiúſque capitis imbecillitas, & frigida humidáque intemperies. Humor enim vel alimenti vice capite exceptus, quum hæc vitia adſunt, totus cõfici non poteſt, ex eóque neceſſe eſt excrementũ tempore gigni atque cumulari. Hæc autem fluxionis materiã multiplicabitur, ſi præterea euidentes cauſæ acceſſerint, quæ illius exuperantiam gignunt. Hæ præcipuæ ſunt, crapula, potus omnis viníque maximè liberalior, hoc enim & caput implet & neruos membranáſque ferit. Somnus immodicus præſertim mox à cibo: ocium, exercitationum intermiſſio, conſuetarum vacuationum earum maximè quæ per vrinas & ſudores fiunt ſuppreſſio vel imminutio.

Procatarctica & euidentes cauſæ.

De elephantia.

CAP. XIX.

περὶ τῆς ἐλεφαντιάσεως ἤτοι τοῦ ἐλέφαντος.

Elephantia morbus eſt venenatus in terrena ſubſtantia, totius corporis naturam immutans. Quum terrenus ac melancholicus humor venenatam qualitatem aſciuerit, eam mox tum viſceribus, tum partibus omnibus impartitur, quæ dein inquinata, terrenum quendam ac melancholicum ſuccum vel ex puriſſimis alimentis gignunt eiuſdem veneni participem, quo partes imbutæ ac nutritæ tempore ſimilem nanciſcuntur naturam, fitque in eis elephantia totius ſubſtantiæ morbus. Neque verò hic (quod pleriſque viſum eſt) cutem ſolam aut corporis ſumma, ſed & intima quæque oſſáque ipſa inuadit & obſidet, quod omnia impuro fruantur ſucco. Quanquam autem ipſa morbi qualitas ad totum corpus pertinet, præcipua tamen vis in iecore atque in lie-

in liene reſidet, quæ ſua dein vitia corpori toti impertiunt. Elephantiā alij ab ortu, alij contagione, alij ſponte proprióque vitio contrahunt. Ab ortu, qui ex elephantico parentum ſemine procreati ſunt: atque ſi parentum alter quum genuit elephanticus erat, fœtus quoque naſcetur elephanticus: tanta eſt diuinæ illius procreatricis facultatis energia, vt in ſemine intemperato ac prorſus impuro conſiſtens, corporis partes fingat vel ex impura materia. Si nondum elephantia parens quum genuit tenebatur, ſed in eam duntaxat erat propenſus, filius eadem ætate qua parens elephanticus euadet. Quorundam etiam literis proditū eſt, mulierem quæ inſtantibus aut profluentibus menſibus conceperit, fœtum edere in elephantiam procliuem. Contagione verò ſiue concubitu, ſiue accubitu, ſiue aſſidua vitæ conſuetudine, lues hæc hominem adoritur, quòd ex elephantico perniciosa qualitas pariter cum humore transferatur in aliud corpus, ſenſimque irrepat in omnes partes. Proprio corporis vitio inducitur cum bilis atra plurimùm exuperat, quæ ſenſim ac tempore venenata labe inficitur. Nam veneni ſpeciem in nobis ſponte gigni poſſe, alio loco demōſtrauimus. Exuperat autem quū vel ſanguis, vel melācholia, vel bilis flaua ſupra modum torretur. Quocirca eos adoriri ſolet, quibus vel menſes ſuppreſſi, vel varices, vel diuturnæ hæmorrhoides curatæ ſunt: & eos qui bubula, ceruina, aſininàve carne veſcuntur, cæteriſque cibis glutinoſis atque craſſis: eos denique quibus, vel iecoris ardor, vel victus calidior bilem flauam cumulauit: quę diu cohibita degenerauit in atram. Quę mala quū non niſi florentis aut etiā prouectioris ſint ætatis, elephantia nec pueros nec adoleſcentes ſpōte inuadet. Incipiente morbo viuidus ille coloris flos perit, cutis decoloratior apparet, aliis quidem nigricans, aliis flaueſcens, aliis albicans: vnde nonnulli tres elephantiæ ſtatuerūt pro coloris varietate differentias: hinc denſior, durior aſperiórque redditur, quū ſcilicet iā multo eſt humore perfuſa. Talis verò præcipuè conſpicitur aut in facie, aut in manibus aut in pedibus, natura quoad licet vitia propellente in corporis extrema. In his ſenſus torpeſcit frigúſque perpetuum ineſt maximéque in pedibus. Licet enim horum initio integer ſeruetur motus: ſtuporis tamen & frigoris ſenſus ineſt. Tum temporis verrucæ plurimæ ſuccreſcunt, non in manibus ſolùm, ſed & in facie & in reliquo corpore, peculiares verò in linguæ radice. Pedes, manus & facies tument, in híſque varia promicāt tubercula, maximè verò in malis quę extuberant liuido tumore: labra inuertuntur, nares reſimæ obſtruūtur craſſitie alarum, & rimis diſcerptæ cruſtulas nigras atque cruentas excutiunt: oculi candidum flaueſcit, mitáque craſſitie quaſi vngue obtegitur, ſupercilia prædura ac ferè calloſa, atque etiam glabra. Ex his enim quemadmodum & ex palpebris & ex mento pili venenata qualitate imbuti defluunt, dum tandem horrenda euadat partium omnium deformitas. Manuum pedúmque digiti ſiccitate dehiſcunt, vnguéſque finduntur ac dilacerantur. Totius etiam corporis cutis areſcit atq. fœda ſiccáque ſcabie exaſperatur, eáque interdum cum pruritu. Ipſa muſculorum caro abſumitur ac ſenſim liqueſcit. Malo aurē ingraueſcente pro ſtupore cutis ſenſus perit manente motu, vt ne infixa quidem

Hereditaria.

Cōtagione inducta.

Improbabili victu acquiſitæ & vita intemperantia.

Indicia incipientia.

Confirmata ſigna.

Conſummatæ.

acicula dolorem moueat, neque inſperſa feruidior aqua exurat: vox è gutture rauceſcit, reſpiratio difficilior euadit, ſpiritus totiúſque corporis exhalatio fœtet, ſordida virulentáq. vlcera in manibus, pedibus & pleriſque locis excauantur, grauiſque putredo omnia contaminat. Quæ ex vrinis aut ex ſanguine tradi notæ ſolent, incertæ omnino ſunt atque fallaces. Eſt autem eo ſæuior elephantia, quo ſigna grauiora apparent: maximè verò quum non in ſummo duntaxat corpore, ſed & in ipſis quoque viſceribus, in oſſibus cæteriſque interioribus partibus firmius inhæreſcunt. Non omnia tamen in omnibus ſed alia in aliis comparare ſolent.

De lue venerea. CAP. XX.

Cauſa. LVes venerea eſt contagioſus affectus cum vlcere aut immani cruciatu variis locis emergens ac ſæpe extuberans. Efficiens eius cauſa, venenata eſt & maligna qualitas atque pernicioſa labes, quæ in quacunque corporis parte primum inſederit, eam contaminat, indéque continuatione in corpus omne ſpargitur, & ex paruo initio & quaſi ſuſcitabulo profecta, ſenſim inualeſcit & propagatur, dum non ſpiritus modò atque humores, ſed & carnem & partes omnes ſolidas peruagetur. Neque earum temperamentum ſolùm, verùm etiam totam ſubſtantiam peruertit, vix vt vlla deinceps probo ac puro fruatur alimento. Hinc excrementorum prouentus ſuccreſcunt, variáque vitiorum genera emergunt, qualia mox recenſebo. Ea porrò qualitas nó ſimplex & ſolitaria eſt, ſed in humore ſubſiſtit: quo vt ſubiecto quodam & vehiculo vtitur. Neque qui iam inquinitatus eſt alium halitu ſolo, ſed liquore de ſe in alterius corporis partem epidermide nudatá eiecto contaminat: è qua malum prorſus initiũ ſumit. Itaque venerea lues contagioſus eſt morbus, non ſponte intimóque corporis vitio, ſed attactu ſolo contrahendus. Nam & quam quis ab ortu accepit, ea olim ex parentum contagione proceſſit. Maximè autem venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit eius frequentatione propagata eſt in hominum genus atque ex vnius impuritate & inquinamento ſenſim in vniuerſum orbẽ eſt diſſeminata, miſerabile ſcortatorum flagellum. Sæpius ea è partibus obſcœnis incipit, licet interdũ & ex aliis pleriſque locis expullulet, in quibus labes contagione fuerit aſperſa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui longè ſit impurior, à ſimili verò aut à minus impuro nũquam. Æquè impuros citra offenſionem congredi licet, & vterque tamen puriorem alium congreſſu labefactat. Hauritur interdum lues è ſcorto, quod nondum inquinatum eſt, quum quis cum eo volutatur mox ab alio impuro ſcortatore. Impuritas non ex cute ſpectatur, quòd ſæpe maximéque inueterata lue fermentum intus reconditum ſit & abſtruſum. Et hæc de cauſis & ortu.

Ortus & propagatio.

Differentias eius ſpecieſque nonnulli quibus ſymptomatum quàm eſſentiæ maior cura fuit, varias multiplicéſque ſtatuerunt. Vna tamen & eadem totius eſt eſſentia, ſed variis diſtincta ordinibus, vt alia

leuior

leuior ſit, alia grauior. Eſt & corporum in quæ illa incidit permagna varietas: ac vtraque ex cauſa fit, vt lues alia leuioribus, alia grauioribus ſymptomatis exerceat. Omnium leuiſſima eſt ea ſpecies qua ſolùm capitis, & barbæ pili ſenſim citra aliam corporis offenſionem defluunt. *Primus luis venereæ gradus.* Eius quippe virus in tenui quodã vapore conſiſtit, qui in corporis ſumma effunditur ad illorum radicem: atque vt ephemera febris à putrida, ita & hæc ſpecies diſtat à cæteris. Altera paulo deterior eſt, qua cutis *Secundus.* vniuerſa crebris maculis minimè extuberantibus conſpergitur, iiſque paruis lentiginis inſtar, ac modò rubris, modò flauis: quæ non antè deleri extinguíve poſſunt, quàm morbi radix ſit euulſa. Hæc in tenuiſſimo ſanguine virus habet quam nulla grauiora ſequuntur incommoda. Tertia ſpecies grauior ac iam vera lues eſt: hac rubræ aut flauæ puſtulæ primum quidem circa frontem ac tempora poneque aures, deinde *Tertius.* in capite atque etiam toto corpore erumpunt & extuberant rotundo ſchemate ſiccæ ſine pure: quæ deinde ſicca cruſta obducuntur, atque, ſi negliguntur, ſerpunt in ambitum excauántque cutem, dum ex puſtula verum vlcus euadat, quod ferè virulentum eſt ac ſordidum. Partes quæ ad podicem, ad nares, atque fauces ſunt, quia tenellę, omnium primę exulcerari ſolent. Emergunt autem hęc, quum iecur ipſum atque ſanguinis humorúmque maſſa labefactatur, à qua protinus carnoſę molléſque partes detrimentum capiunt. Quarta his ſpecies ſuccedit, quum *Quartus.* iam inualeſcens lues ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas, ac neruos adoritur. In his tam vitiatis excrementa multa, craſſa quidem & glutinoſa pro partis conditione, ſed tamen maligna congeſtione cumulantur, quæ nonnunquam in tendones ſæpius inter oſſa & perioſtia confluunt. *Symptomata luis venereæ grauia.* Hæc quum vel membranam ab oſſe diuellunt, vel eam malignitatis acrimonia feriunt, cruciatus cient implacabiles, qui noctu ferè ingraueſcunt. Ab his demum coagmentatis præduri tophi cruciatu multo grauiore ſuccreſcũt. Eadem porrò quũ in oſſe ſubſiſtũt, id amplificant, diſtendunt, atq. etiã exedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem verò corpus vigiliis, diris cruciatibus confectum, & atrophia marceſcens vita deſtituitur. Longiſſimè hi dolores diſtant ab arthritide, quòd hæc breui paruóque tempore expedit, ſitque ex defluxione, quæ repentè in articulum incubuit. Dolores verò luis venereæ ſenſim multóque tempore procedunt ab eo excremento, quòd pars malè affecta paulatim congreſſit. Adhæc arthritis aut in articulo, aut circa hunc conſiſtit fixáque eſt. Dolores ex lue, non articulos, ſed medios artus obſident, in quibus & plerumque tophi concreſcunt, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri oſſe, & in medio cubiti radio, & in parte priore tibiæ; nonnunquam & in aliis quoq. oſſibus. His ergo ex ſignis vnaquæque luis ſpecies dignoſci percipíque poteſt. Quum autẽ ex dubiis ſignis de lue ambigitur, eius origo altiùs eſt inueſtiganda, à qua parte initiũ habuerit. Etenim quoniã non niſi attactu contrahi poteſt, neceſſe eſt labes aliqua in ea primùm parte comparuerit per quam inſertum eſt virus. Hæc enim prima ſe profert in partibus obſcœnis, ſi concubitu: in ſumma cute, ſi accubitu contracta eſt: in nutricum mammis, ſi inquinatus erat infans: in infantis ore

faucibus, ſi nutrix infecta. Emergunt autem in obſcœnis partibus puſtulæ, vlcera maligna, virulentáque gonorrhœa, inguinum bubones. Sed hæc niſi altiùs intrò ſubeant, nondum lues ſunt venerea, ſed rudimentum & veluti character eius impudentis. Huc affinitate quadam attexendi videntur reliqui tum venenati tum cótagioſi affectus, & quicunque virulentarum beſtiarum ictibus infliguntur. At quoniam præcipua eorum cognitio ex cauſarum animaduerſione capitur, non antè duxi de his tradendum quàm eorum curandorum ratio quoque ſubnectatur. In hæc omnem iam videor interiorum affectuum cognitionem contraxiſſe, quam tamen frequens inſpectio contemplatióque rerum confirmabit. Confido etiam particulatim ſingula me perſecutum, nihílque recens emerſurum, quod non ex illorum obſeruatione ac imitatione noſci percipíque poſſit.

LIBRI SEXTI DE PARTIVM MORBIS ET SYMPTOMATIS LIBRI SEXTI FINIS.

DE EXTERNIS CORPORIS AFFECTIBVS,

LIBER VII.

PRÆFATIO.

CHIRVRGIA primùm medicinæ pars eſt habita, & ambæ ſub iiſdem natæ ſunt autoribus: nec chirurgiæ alia quàm medicinæ præcepta, nec aliæ demonſtrandi ſunt leges. Poſtea verò vt vnius medicinæ dignitas ſplendidior præſtabiliórque foret, rationis conſiliíque facultatem vtpote liberalem aſſumentes medici, ac ſuo quodammodo iure ſibi vendicantes, quicquid manuum opera geri ſolet id omne ad chirurgos ac pharmacopæos artis adminiſtros tranſtulerunt. His prima cura fuit luxata oſſa ſedibúſq. ſuis mota reponere, fracta verò dirigere in ſuámq. ſedem cópellere: & nonnulla ferramentis quoque aperire, ſecare, excidere, vrere. Tum deinde vulnerum vlcerúmque, ac poſtremò ſuppurantium tumorum curatio illis eſt relicta, quæ vnguentis illita linteola atque linamenta manu adhibet. Reliqui affectus externi poſſunt ſine chirurgia curari, quos tamen & illa plerunque vſurpat ſibi. Omnium tamen origo ferè ex interiore cauſa trahitur; cuius obſeruatio atque curatio planè eſt medica: imò etiam omnium quæ foris exiſtunt atque geruntur rationem medicus tenet, qui & chirurgi opus dirigit, vt medicus ratione, chyrurgus manuum vſu & exercitatione præſtet & excellat.

Tumorum præter naturam differentiæ.

CAP. I.

MOrbi qui in externis partibus ex humoris vitio ſuccreſcunt, modò cum tumore fiunt, modò citra tumorem: & vtrique alij ex ſanguine, alij ex bile flaua, alij ex atra, alij ex pituita, alij ex ſero, alij ex flatu, alij ex horum permiſtione. Humor porrò qualitate aut acer eſt & exedẽs, aut mitis ac blandus. Situs verò humoris, aut in ſola cute eſt, aut cum cute ſubiectam quoque carnem, vel tẽdonem, vel adenem occupat. Qui in cute, vel in ſumma quæ epidermis appellatur, vel etiam in vera conſiſtit, quæ illi ſubſternitur. Rurſum verò humor vel partem cui inſidet in ſuam naturam cõuertit, vt in elephante & alpho, vel per ipſius duntaxat ſubſtantiam effuſus ſua illam qualitate afficit. Hæ quidem propriæ externorum affectuum differentiæ ſunt ad medẽdi rationem accõmodatæ. Itaque vniuſcuiuſque propria continẽnſque cauſa eſt humor quidã vitioſus præter naturam cumulatus: cumulatur autem vel congeſtione, vel fluxione. Congeſtio præter naturam ſenſim fit ex humoribus in partem alimenti vice diſtributis. Quum enim pars vel ita imbecilla eſt vt nec affluens alimentum in propriam ſubſtantiã mutare, vel ita vitiata vt idipſum corrumpat, nec genita excrementa à ſe propellere queat, neceſſariò præter naturam congeſtio quædam fit. Fluxio autem eſt humoris incurſio concitatior atque copioſior quàm parti alendæ ſit ex vſu. Huius interiores cauſæ ſunt fluxuræ materiæ copia, acrimonia vel tenuitas: propellẽtis partis robur, viarum laxitas, & excipientis partis imbecillitas ſitúſve decliuior. Euidentes verò cauſæ, contuſio, ruptio, vulnus, luxatio, & quæcumque doloris aut caloris vi fluxionem acceſſunt. Hi porrò affectus qui corporis ſumma obſidẽt, vel in cute prominent, vel eam excauant, vel commaculant. Prominent tumor, tuberculum, puſtula. Tumor tuberculo maior, & vtroque minor eſt puſtula. Tumores ſunt phlegmone, phygetlon, bubo, phyma, eryſipelas (hoc enim & in tumoribus recenſeri ſolet) œdema, hydrocephalon, hydrocele, tumor flatulentus, ſcirrhus ganglion, bronchocele, parotis, ſtruma, cancer. Tubercula ſunt: carbunculus, furunculus, terminthus, glandula, nodus. Puſtulæ ſunt: pſydracia, epinyctis, phlyctænę, ecthymata, ephelides, hidroa, herpetes, ſcabies, prurigo, lichen, pſora, lepra, omniáque verrucarum genera, clauus, callus. De ſingulis igitur dicendum, ſed alio ordine ex cauſarum affinitate inſtituto, quæ in curandi ratione primas obtinent.

Externorũ affectuum pro humoris ſpecie & qualitate, & pro affecto loco differentiæ.

ἀθροισμός.

ῥευματισμός.

Tumores, tubercula, & puſtulæ è ſanguine.

CAP. II.

PHlegmone tumor eſt calidus præter naturam collectus, prominens atque circumſcriptus, aut ſaltem gallinacei magnitudine. Huic quaſi ex igne aut ex balneo rubor ineſt: calor quoque ex inflammatione vehemens quaſi pars vratur, diſtentio ex copia renitens: pulſatio profunda & moleſta, quòd arteriarum diaſtole partem inflammatã

ἡ φλεγμονή.

feriat: dolor ex calore, ex pulſu atque tenſione acerbus, præſertim quū pars eximio ſenſu prædita eſt. Cauſa continens ſanguis eſt, non in ſolam cutem, ſed in ſubiectam quoque carnem impactus, qui è venis cò tandem confluxit. Quum enim venæ arteriæque maiores immoderata ſanguinis copia diſtenduntur, hanc grauatæ in minores quaſi onus deponunt, ex his demum in minimas. Ac tum per earum oſcula, pérque tunicarum meatus ſanguis cohiberi non potis, effluit illabitúrque in ſpacia vacua quæ inter fibras ſunt primorum corporum, præcipuéque muſculorum, venarum, arteriarum, neruorum atque membranarum. Hæ partes fluxione dum perfunduntur implentúrque, diſtentæ copia quaſi diuelluntur, feruentíſque ſanguinis ardore incaleſcũt, dolorémque faciunt. Sanguis quippe extra vaſa collectus, nec liberè perflabilis, neceſſariò putreſcit atque inflammatur. Ita quidem ſi purus is erat, exquiſita phlegmone fit, cuius ſpecies ſunt, ophthalmia, parotis, angina, parulis in gingiuis, aliæque ex partibus nomina adeptæ. Eſt & alia minus exquiſita, cuius non ſyncerus eſt ſanguis, ſed aliorum quoque humorum particeps. Hinc fiunt phlegmone eryſipelatodes, œdematodes & ſcirrhodes.

τὸ φύγεθλον. ὁ βυβών. Phygethlon phlegmone eſt in adenum locis emergens, maximè verò in ceruice, in alis, aut in inguinibus. Latinis Panus appellatur. Sed & qui in inguine naſcitur, peculiari nomine bubon nuncupatur. Similibus ex cauſis ortúque ſimili ac phlegmone naſcitur, iiſdémque ſignis innoteſcit. Ferè autem fit aut poſt febres, aut poſt dolores partis alicuius, qui fluxionem prorітant in adenes.

τὸ φῦμα. Phyma tumor quoque adenum eſt, ſimplici phlegmone atque phygethlo aliquanto minor ac planior, minúſque rubens ac dolens. Non enim è puro ſanguine proficiſcitur, ſed ex eo cui pituitæ quiddam ſit admiſtum, vt ſit phlegmone œdematis particeps.

ὁ ἄνθραξ. Carbunculus ex ſanguine originem habet, non eo quidem tenui & laudabili, ſed craſſo ac nigro, calido tamen, feruente atque corrupto. Hic in quancunque partem inuaſerit, eam mox exurit, puſtulas circum ſe ardentiſſimas acerrimáſque ciet, tandémque ardoris vi cruſta vel nigra vel cinerea obducitur. Huic partes vicinæ longo ſæpe tractu conſentiunt, caloris doloríſque participes: valida quoque febris acceſſitur. Inflammata pars nunquam ſuppurat, ſed feruore exuſta corruptæ carnis lobum tandem excutit, quo excidente vlcus cauum ſordidúmque manet, hócque vno maximè à cæteris ſeiungitur tuberculis. Carbunculorum alius ſimplex, qui è ſolo ardore ſimplicique putredine naſcitur, alius malignus, qui his etiam iungit venenatam qualitatem: talis in peſtilentia graſſatur, de quo plura proprio loco diximus.

ἡ δοθιήν. Furunculus dothien Græcis appellatus, tuberculum acutum cum inflammatione ac dolore, ouum columbinum magnitudine non excedens, Phymate ergo minus eſt, ſed acutius, rubentius, ac dolore grauius. Phlegmones veram ſpeciem exhibet, ſed eius exiguæ, & quæ vix infrà cutem deſcendat, atque ſubiectæ carnis minimum comprehendat. Suppurat furunculus, perinde atque phlegmone, híncque à ſim-

plici

plici carbunculo diſcernitur. Fit autem non quemadmodum phleg-
mone è probo ſanguine: qui in particulam vi quadam irruat: ſed è craſ-
ſo & vitioſo, non perinde tamen atque in carbunculo exuſto, quem à
reliquo puriore natura ſecernens tanquã infenſum & inutilem in cor-
poris ſumma propellit. Quocirca vt phlegmone multitudinis, ſic furun-
culus cacochymiæ ſoboles eſt: raróque fit vt hic ſolitarius erumpat, ſed
ferè multis corpus ſcatet atque inquinatur.

Epinyctis Celſo puſtula eſt peſſima circa quam vehemens inflamma- ἡ ἐπινυκτίς.
tio cum ingenti dolore, ſubrubra ac quadam tenus liueſcens, eáque no-
ctu potiſſimum affligit. Sponte exulceratur ex eáque ſubcruenta ſanies
emanat. Vnde & ſpeciem habere cognoſcitur carbunculi, causámque
ſimilem, ſed quæ nullius peſtilentiæ particeps, leuior exiſtat: quemad-
modum & eius puſtula carbunculo minor. Terminthus huius quoque ὁ τέρμινθος
generis eſt, ex feruido præaſſatóque ſanguine prorumpens. Epinyctidi
par quidem magnitudine, ſed cui puſtula incumbit nigra ac rotunda,
quæ ardore in ſquamam abit. Ecthymata etiamſi peſtilentiæ conditio- τὰ ἐκθύμα-
nem ſequantur, ex ſanguinis tamen feruore prodeunt & extuberant: τα.
neque manifeſta eſt pituitæ permiſtio. Tempore concoquuntur & al-
beſcunt, eorum materia in pus iam conuerſa, quæ tandem & in ſqua-
mas ſicceſcit.

Tumores, tubercula, atque puſtulæ ex pituita.

Cap. III.

VT pituita alia tenuis, aquoſa aut mucoſa exiſtit, alia craſſa & glu-
tinoſa, cuiuſmodi eſt quę vitrea aut gypſea appellatur: ita neceſſe
eſt varios ex hac collecta naſci tumores. Ac primum quidem œdema tu-
mor eſt frigidus, laxus ac mollis, doloris expers. Nec calor nec rubor, τὸ οἴδημα.
ſed vel genuinus vel albidus duntaxat color ineſt: tumor ſæpe magnus
& qui preſſo digito, vel nullo vel exiguo dolore cedit. Eſt autẽ duplex:
vnus collectus & circumſcriptione definitus, qui propriè ac ſimplici-
ter œdema nuncupatur: alter diffuſus & expanſus, qui rectiùs tumor eſt
œdematoſus. Hic ex crudiore pituitoſóque ſanguine, aut iecoris aut aſ- ὄγκος οἰδη-
ſumptorum vitio progignitur, qui in nutriendas partes illapſus, nec in ματώδης.
earum ſubſtantiam conuerſus, ſenſim cumulatus redundat partémque
tumore diſtendit, ac ferè retinet prementis digiti veſtigium. Ita ſanè in
tabe, in cachexia & in leucophlegmatia, modò pedes, modò reliquum
corpus omne tumidum euadit. Verum & exquiſitum œdema nõ ex ſan-
guine pituitoſo, ſed ex pituita fit ſuperuacanea, quæ ſolùm vel aquoſa,
vel mucoſa ſit, vndecunque illa in affectam partem deferatur. Ferè ta-
men è capitis deſtillatione huic origo eſt, quę ſępe in genua, interdum
in humeros aliáſque partes decumbit.

Huc pertinent aquoſi tumores, quibus vel aqua citrina, vel ſangui- ὄγκοι ὑδα-
nis ſerum comprehenditur: quod genus hydrops, aſcites, dydrocepha- τώδεις.
lon, hydrocele, & quicunque horum ſimilitudine ſub cutem promi-
nent.

φυσώδεις ἢ φυσοκήλη. Finitimi his etiam ſunt flatulenti tumores in quibus vapor aliquis flatúſve præter naturam concluditur. Huiuſmodi ſunt hydrops tympanias, ramex flatulentus, & quicunque aut ſub cute, aut ſub oſſium membranis, aut in muſculis ex collecto vapore attolluntur. Hi admodum rarò vſu veniunt, víxque vſquam poteſt ſolus flatus citra humoris permiſtionem colligi. Tumor indolens eſt, niſi quum membranas magna vi diuellit atque diſtendit, œdemate mollior minuſque renitens, nec prementis digiti veſtigium retinens.

σκίῤῥος. Scirrhus tumor eſt præter naturam durus ac renitens, concolor & indolens. Duplex is eſt, vnus velut incipiens nec confirmatus nec legitimus, in quo preſſo doloris ſenſus ineſt: alter confirmatus & exquiſitus, qui omnis doloris omniſque ſenſus eſt expers. Vtriuſque materia eſt craſſus viſcoſúſque humor, qui particulæ impactus in eiúſque ſpacia inſertus ita obduruit, vt non niſi ægrè ſolui diſſiparíque poſſit. Hic autē humor aut ſtatim tumoris initio talis exiſtit, vt quū vel pituita vitrea atque gypſea, vel naturalis melancholia quæ fæx eſt ſanguinis, in parte aliqua ſeu fluxione, ſeu congeſtione cumulatur: aut ex malè curato eryſipelate vel phlegmone talis euaſit, vt quum eius materia immodicè refrigeratur & adſtringitur, aut diaphoreticis diſſoluta tenui portione craſſior ſubſiſtit ac manet. Vt enim iecoris ſcirrhus fere omnis qui ab ictero relinquitur, ex bile ſenſim craſſeſcente fit, ita & nonnunquam in externis quoque partibus eandem habet originem.

γαγγλίον Ganglion tumor eſt concolor, durus, renitens & indolens, niſi quòd vehementer preſſus ſtuporis ſenſum exhibet. Oritur circum neruos & articulos, ſæpe in carpo ex craſſa lentáque pituita, vel ex naturali melancholia, quæ in eam duritiem cōcreſcit. Qui extra articulos neruóſque necnon extra adenes paſſim exoritur, diſcriminis gratia quibuſdā

βρογχοκήλη nodus appellatur. Huius generis eſt bronchocele, noſtris hernia gutturis appellata, inter aſperam arteriam cutémque congeſta: non vt pleriſque viſum eſt ex immodicis clamoribus, aut ex potu aquæ ex liquefactis niuibus, quæ Alpinis aliíſque montanis in vſu eſt: ſed ex craſſa lentáque pituita quæ eo ſenſim è capite eiúſque partibus externis per auris poſteriora deuoluitur.

ἀδὴν ἐσκιῤῥωμένος. Glandula eſt adenis tumor obduratus, à nodo gangliόve ſolo ſitu diſtans. Hæc enim è ſolis adenibus, ille è neruis aut articulis emergit. Quúmque adenes variè ſparſi ſint in omne corpus, maximè ad venarum arteriarúmque diductiones, in multas quoque partes glandulæ

παρωτίς. incidere ſolent: quibus nonnunquam corpus vniuerſum (quod multa pituita redundaret) ſcatere deprehendimus. In hoc etiam genus pertinent parotis frigida, bubóque frigidus. Glandularum aliæ reſoluuntur, quarum humor non admodum craſſus ſenſim digeri diſſiparíque poſſit. Alię ſuppurant factóque & erumpente purè in abſceſſum deſinunt. Et hæc quidem ſanguinis caloríſque ſunt participes. Aliæ duræ perſiſtunt veram ſcirrhi ſpeciem adeptæ, earum origo è gypſea pituita eſt: aliæ vbi inueterauerunt contracta tandem malignitate in vlcus deſi-

αἱ χοιράδες nunt: illæ ſtrumæ ſimplices ſunt, hæ verò exulceratæ. Vehementer quidem duræ ſunt ſtrumæ & propriis membranis vt glandulæ omnes obuoluun-

voluuntur, ſed earum materia acrior tandem euadens, ad enem ipſum, circumſitam carnem cutémque exedit, vlcúſque efficit malignum, ſerpens & exedens. His ſæpe ortus eſt in ceruice, in qua plerumque longa ſerie diſpoſitæ glandularum modo cernuntur. Hinc & nonnunquam in pectus aut in alas, aut in mammas prorepunt. Defluit autem earum materia è capitis parte externa, per ceruicis tendones & adenes: idque ſenſim ac lento adeò curſu, vt ſæpe obſcura ſit origo. Ea verò materia non ſimplex pituita eſt, ſed quæ iam caloris vi ac putredine excandeſcens acrimoniam conquirit. Quòd ſi pituita atræ bilis permiſtione ferocior ſit, ſtruma carcinomatis vim & conditionem æmulabitur, nuncupabitúrque ſtruma carcinodes. ἡ καρκινω-ματώδης χοιράς.

Cancer, tumor eſt durus, rotundus, inæqualis, venis quandoque in ambitu turgidus, colore liueſcens aut nigricans, dolore, ac interdum colore grauis. ὁ καρκῖνος. In qualibet corporis parte naſci ſolet, in ore, in oculis, in vulua, in cole, in ano: at maximè in fœminarum mammis: quæ quia fungoſæ & inanes illius materiam promptè excipiunt, ſed & in eas tũ è capite tum ex vtero facilis eſt decurſus. Huius obſcura ſunt rudimenta, ac plerumque tumor exoriens ſentitur ciceris magnitudine, cum dolore & calore quaſi ferientis candentis acus, interdum etiam dolore nullo. Hinc fabæ, deinde iuglandis & oui magnitudinem æquat, dum tandem in ampliorem molem attollatur & increſcat. Quum iam illius materia aut vetuſtate aut errore viuendi, aut medicamentis incaleſcit: dolor calórque citra inflammationem vehementior exercet, pars conſpicuè liueſcit aut nigricat, venæ in ambitu craſſo nigróque ſanguine nonnunquam turgent. Huius continens cauſa eſt bilis atra ſanguíſve feruidus ac retorridus: ſæpe ex ſuppreſſis menſtruis aut hæmorrhoidibus, nonnunquam ex quartana febre cumulatus. Quo pigrior & ignauior humor eſt, hoc mitiorem cancrum infert: grauiorem verò quo is calidior, acriórque fuerit. Ille niſi irritatus excandeſcat, diu citra perniciem conſiſtit. Hic verò coerceri vix poteſt quin breui exeſa cute ſe detegat, fiátque cancer exulceratus. Tum quidem corruptæ carnis ſpeciem tumor exhibet, cum fœtore, cum ſordida illuuie, horrido aſpectu labris præduris & inuerſis. Ex eo ſanies tenuis, nigra aut fulua manat, vapor expiratur cordi, ori, cerebróque grauis, febris aſſidua eáque lenta ineſt, frequens animi defectio, quum præſertim cancer mammis inhæret: exeſis venis ſæpe ſanguis profunditur, & niſi malignitate ocyus interimat longè latéque prorepit.

Cancrum proximè imitatur phagedæna, vlcus quidem non cutem ἡ φαγέδαι-να. modò ſed & ſubiecta quæque depaſcens & erodens. Huius etiam origo eſt ab atra bile maligna aut ab æruginoſa, de qua inter vlcera tradetur.

Sarcoma carnis eſt incrementum tuberculi tumoríſve ſpecie. Non τὸ σάρκω-μα. ex humoris cuiuſquam ſit affluxu, ſed ex ſolo partis alimento. Hæc enim quia aut intus aut foris exulcerata eſt, ni cohibeatur, aſſiduo alimenti acceſſu diffunditur atque luxuriat: ſæpe etiam venarum & arteriarum inſtar ductus producit, per quos alimentum ſumat. Sic in ὁ πολύπους. malè curatis vlceribus ſæpe excreſcit caro, ſic polypus naribus contu-

ſis,ſic epulis in gingiuis ad dentium radices,ſic ficus in ano. Sic demum & integra cute quum ſubiecta caro contuſa ruptáque eſt, ingens tumor ſenſim exurgit,qui & cæterarum partium more alimentum capeſſit,nullo quidem dolore, ſed exquiſito ſenſu & naturali colore. Hic in quauis parte,ſed frequẽtiùs in ceruices,alarum, inguinũ‑que a lenibus prouenit, quorum circumſcripta caro non facilè poteſt amplificari in tumorem.Similem ferè ortum habet atque phlegmone, diſtat verò quòd non affatim, ſed ſenſim ſanguis accedat, & quantum accedit in alimentum abſumatur atque luxuriet.

ἡ ἐπουλίς. ἡ σύκωσις.

Huc fortaſſe cauſarum affinitate pertinebunt, varix & aneuryſma. Varix venæ immodica eſt dilatatio: in cruribus quàm in cæteris partibus frequentior.Qúumque vena impletur multo craſſóque ſanguine, pars aut liuida aut nigra apparet, atque etiam tumet, ſed ſine dolore: preſſus tumor protinus cedit, móxque redit.Fit autem ex ictu, ex contuſione, ex nimio conatu,ex labore & peregrinatione:interdum ex plethora vt pleriſque mulieribus vterum gerentibus. Aneuryſma arteriæ dilatatio eſt ſpirituoſo plena ſanguine. Id interdũ in externis partibus exiſtit, in manibus, pedibus,circa iugulum atque pectus: hoc à varice diſtans, quòd magna, turgida ac ſæpe moleſta pulſatio inſit. Preſſo tumore, quæ intus eſt materia promptè ſubterfugit. Fit & nonnunquam in interioribus arteriis, maximè ſub pectore, circa lienem & meſenterium vbi, vehemens ſæpe pulſatio animaduertitur. Credi vix poteſt quod nonnulli comminiſcuntur, per hos affectus ruptam apertámque eſſe venam aut arteriam. Si enim ſanguis è vena aut arteria proſiliens, non amplius illis contineretur, mox corruptus putreſceret, tumórque fieret generis diuerſi.

ὁ κιρσός. τὸ ἀνεύρυσμα.

Externi affectus & puſtulæ à bile.

Cap. IV.

ERyſipelas, ardor eſt vehemens per corporis ſumma diffuſus. Nec tumore manifeſto extuberat, nec partem attollit aut diſtendit, nec penetrat in ſubiectam carnem, ſed latè diffunditur nulla collectione circumſcriptum. Quancunque partem prehendit, vehementer mordicat & vrit: color ineſt ex rubro flaueſcens, qui preſſu ſubterfugit, móxque redit. Dolor nec pulſans nec admodum vehemens eſt. Quum fluxio excutitur, horror quidem ac dein febris hominem adoritur: ac ſæpe quum in crura irruit, ab inguinis tumore initium ducit. Serpit id quidem herpetum more, atque priori derelicta ſede, in vicinas partes ſenſim obrepit. Eſt autem duplex, vnum quod ſimplex eryſipelas. Celſo appellatur, ſolo rubore & ardore, nulla exulceratione moleſtum. Alterum quod eidem ſacer ignis nuncupatur: éſtque exulceratum eryſipelas. Huius duæ ſpecies ſunt, vna qua ſumma cutis ſine altitudine exulceratur, in qua & cruſtulæ inſtar furfuris excitantur: altera cuius exulceratio altiùs in cutem penetrat, è qua ruptis puſtulis purulenta ſanies exit. Simplicis eryſipelatis origo eſt è feruente tenuíque ſanguine, qui bilioſus appellatur: exulcerati verò ex eo cui bilis ſuperua-

τὸ ἐρυσίπελας.

peruacuæ eiúſque incaleſcentis nónihil ſit admiſtum. Is è venis tenuioribus propulſus nequaquam in carne ſubſiſtit & hæret, ſed tenuitate in cutem fertur & euolat, quæ denſior & compactior hunc retinet cohibétque. Qúumque tenuis ſit humor facilè diſpergitur, neque in conſpicuum tumorem ſe attollit. Genus hoc vniuerſum exquiſitum eſt eryſipelas: quod verò phlegmonodes appellatur, tumentius quidem, ſed minus feruidum exiſtit, multóque minus œdematodes.

Huc pertinent phlyctænæ & phlyctides Græcis nuncupatæ. Repentè emergunt ſubflaui humoris copia diſtentæ, bullarum modò lucidæ atque iis ſimiles quæ ab aqua feruida, vel ab igne ambuſtis erumpunt, non manifeſto tamen dolore graues. His ruptis humor excidit, cruſtulæque obdureſcunt, dum ſaneſcant. Has conſtat non niſi ex feruentiſſima bile gigni, quæ ignem viribus ſuis adæquet, vt non idcirco præter rationem illas vulgus ignem ſylueſtrem appellarit. αἱ φλύκταιναι καὶ φλυκτίδες. *Sylueſter ignis.*

His proxima eſt papula. Eſt autem ardor cutem ſerpentibus minimis puſtulis exaſperans ac rodens, Græcis herpes appellatur. Ea quidem duplex, vna ſimplex quæ herpes eſt miliaris, altera fera, quæ herpes exedens nuncupatur. Papula fera ruptis puſtulis veram cutem exulcerat, rodit atque depaſcit, ſerpit in latum atque in altum, ex eáque vlcuſcula manent arida. Papula ſimplex & mitior ſummam cutem exaſperat, & ſub vna epidermide conſiſtit, exiguas illic puſtulas excitans, quæ minimùm extant aut prominent, milio haud abſimilis. Vtraque in vicina quaſi in orbem quoquouerſum ſerpit, ſéque diffundit, ac plerumque medium ſaneſcit extremis longiùs procedentibus. Papula exulcerata eryſipelati ſummè affinis eſt, vt idcirco nonnulli in genus idem confundant: hoc tamen diſcriminis intercedit, quòd eryſipelas conſpicua fluxione derepentè emergit, herpes & verò ſeu papula ſenſim multóque tempore, nec conſpicua fluxione effloreſcit. Herpetis puſtulæ aridæ ſunt, è quibus ruptis nec ſanies nec pus exit. Eryſipelatis verò magnæ, exulceratæ & humidæ, quæ ſanioſum pus effundunt. Herpes pruritu, eryſipelas dolore ac ardore torquet. Omnis papula diuturna eſt, prorſus febris expers, nec niſi tempore ſaneſcit: eryſipelas verò ferè cum febre eſt, præceps & quod breue vel ſponte ſoluitur. Vtriuſque herpetis materia continénſque cauſa, bilis eſt ſyncera, ſuperuacua eáque ardentiſſima, cuiuſmodi praſſina vel æruginoſa quæ ſenſim nulloque fluxionis impetu è venis expurgata, tenuitate partes omnes præcipuéque carnoſas tranſgreditur, dum denſiorem cutem attingat. At verò craſſior ea atque glutinoſior eſt quàm in eryſipelate, ac proinde diutius atque tenaciùs in cute hæret ac ſubſiſtit. Quæ igitur glutinoſior fuerit, ſimúlque acrior in cute tota remoratur, puſtuláſque mouet, quibus ruptis exulcerata cute, papula fera emergit. Tenuior, verò cutem etiam penetrat, coërcetúrque in ſola epidermide, quam ſi ſudoris modo nequeat tranſire, erodit & puſtulis intercuſantibus exedit. ὁ ἕρπης. *Cauſa proxima.*

Impetigo, cutis eſt aſperitas dura ac ſicca cum ingenti prurigine. Ea autem à ſcabie diſtat, quòd ſicca ſit, & omnis humoris omníſque saniei expers. Ex ſiccis enim puſtulis fit, ſcabies verò ex humidis. Huius qua- ὁ λειχήν.

ὁ κνισμὸς. prurigo.

tuor ſunt ſpecies, vna admodum ſimplex, qua cutis rubra, dura, exaſperatáque vehementi pruritu roditur: at hæc ſimplici pruritus nomine continetur. Oritur ex bile, aut ex pituita tenui, quæ tamen putrida ſit aut ſalſa, & quæ ſub vna epidermide coercetur cámque exedit. Altera eſt vera impetigo, lichen Græcis nuncupata, quæ aſperior puſtulis maioribus emergit, acrius corrodit, latiúſque procedit. Hæc ſæpe ex neglecta papula fit, feréque ex ea quæ papula fera nuncupatur & quæ niſi maturè ſublata ſit in lichenẽ vertitur, hic deinde in pſoram, pſoráque in leprã. Lichenis materia eſt bilis ardentior, aut pituita putris ac ſalſa, non tenuis illa quidem, ſed quæ craſſitiem aut ex ſe, aut ex aliorũ

ἡ ψώρα.

permiſtione contraxit. Tertia ſpecies eſt Græcorum pſora (hæc enim à ſcabie longè eſt diuerſa) qua cutis craſſior, ſiccior durior, tumentior & ſerpentibus puſtulis aſperior euaſit: his vehementer roditur & exeditur paſſimque finditur, ex ſe furfuracea quædam nigra excutit. Huic originem dedit atra bilis in cutem effuſa, è qua digeri vix po-

ἡ λέπρα.

teſt: ægrè ſiquidem hoc malum ſaneſcit. Quarta ſpecies eſt lepra Græcis nuncupata, omnium ſanè deterrima. Ea cutem vehementer rodit, altè depaſcit atque findit: ex qua non ſolùm furfures, ſed & ſquamulæ decidunt, modò pallidæ, modò ſubnigræ: nullis hæc cedit remediis, & de eius curatione vulgus diuos implorare ſolet. Naſcitur ex bile atra, cui etiam craſſæ lentæque pituitæ ſalſæ quiddam ſit admiſtum. Hincque non epidermidem ſolùm, verùm etiam totam cutem prehendit ac obſidet. Quodcunque pſora lepráve inquinatum ſit corpus, ſenſim id tabeſcit & abſumitur.

De puſtulis. CAP. V.

τὸ ἐκθυμα. eruptio.

ἡ ἰφυλὶς.

τὰ ἐξανθήματα.

CVtis admodum frequens vitium eſt puſtula, cuius appellatione comprehenditur quicquid rotundo ſchemate leuiter in cute extuberat. Eius duo genera, vna eſt humida, è qua rupta vel humor vel ſanies vel pus emanat: altera ſicca humoris nihil profundens. Humidis continentur hidroa, ephelides, phlyctænæ ſeu phlyctides, epinyctides & quæ & his ruptis fiunt ſcabiei genera. In ſiccis numerantur exanthemata quædam, pruritus, deinde & vari & verrucarum genera.

ἱδρῶα.

Exiguæ & aquoſæ puſtulæ ſunt hidroa, id eſt, ſudationes. Emergunt repentè ſparſim toto corpore, ſed frequentiùs in manibus pedibúſque milij magnitudine, aqua plenæ, ſine rubore, ſine vllo dolore. Fiunt enim ex ſudoribus ſub epidermide coërcitis, per cuius ſpiracula ij digeri minimè poſſunt: vnde à quibuſdam ſudorum papulæ nuncupantur.

ξυσμός.

His aliquanto maiores ſunt ephelides puſtulæ quidem in ambitu rubræ ac feruidæ leui dolore, è quarum medio rupta bulla aut veſica albus humor inſtar lactis exit, ſcabiéſque ſuccedit. Fiunt autem ex feruido impuróque ſanguine ſub cutem effuſo.

αἱ ἐφηλίδες.

Scabies aſpredo cutis eſt, ſeu leuis exulceratio pruriens aut interdum rodens. Fit autem ex humidiore quauis puſtula, ſiue pallida, ſiue liuida.

ſiue

ſiue nigra ſit: quæ rupta vlcuſculum in cute profert humidum, aut etiã interdum expurgat a ſanie aridum, idque modò cum prurigine ſola, modò cum leui rubore in ambitu, cúmque calore ac dolore. Ex reſiccata ſanie cruſtula obdureſcit, quæ ſæpe vlcuſculum obducitur. Vt autem puſtularum, ita & ſcabiei ſpecies multæ, humoréſque multi ac varij earum cauſæ exiſtunt, quos & dolor & color & manantis ſaniei ſpecies diſtinguit. E toto quidem corpore ſcabies erumpere ſolent, ſed ex capite peſſimæ, quæ idcirco peculiari nomine ſunt inſignitæ. Appellantur autem pſydracia, fauus, & manantia capitis vlcera. Fauus, qui Græcis eſt cerion, ſaniem amplis foraminibus emittit milij craſſitudine. Vlcus manans, quod Græcis eſt achor glutinoſam ſaniem anguſtis foraminibus eructat. Hæc ſcabiei genera ab ea ſimplici capitis ſcabie diſtant, quæ ſummam duntaxat cutem obſidet. Hinc autem cerion & achor dignoſcuntur, quòd euulſi capilli radix craſſa in primis eſt, lento craſſoque humore obſita. Cauſa eſt nitroſa ſalſáque pituita aut melancholia ſub cute malignè putreſcens, quæ quoniam capillorum radici multa inhæreſcit, & capitis quàm cæterarum partium cutis denſior eſt, ex ea detergeri aut elui tota vix poteſt. Quocirca vlcus ęgrè ſaneſcit, atque ex humoris pernicie in primis contagioſum pueris exiſtit. τὸ κηρίον. ὁ ἀχώρ.

Verrucarum genera licet exigua ſint mole, quòd tamen fœda ſint ac plerumque moleſta, in morbis haberi debent. Verruca penſilis quæ acrochordon Græcis appellatur, parte quidem ſumma latior, imò verò quæ ad cutem eſt tenuior, qua quaſi pediculo innititur. Exquiſitè dura eſt & aſpera, cuti concolor. Altera thymium dicta, & colore thymi florem repræſentans, ad cutem etiam tenuis eſt, in ſummo lata, dura & aſpera penſili minor. Hæ quidem verrucæ rarò ſolitariæ, ſæpiùs complures proueniunt, maximè in palmis pedibúſque puerorum. Plerumque inopinatè comparent, atque etiam nonnunquam ſubitò diſparent. Verruca ſeſſilis, quæ Græcis eſt myrmecia, humilior eſt thymio, lupino vix vnquam maior, dura, ſtabilis, latiore baſi radices altè exigens dolorem ciet. Clauus vt ſeſſilis verruca, in cute eminet, albus, rotundus, calloſus parte ſumma clauorum capiti ſimilis, ſed prædura ſolidáque radice intrò ſe infigens, quaſi ex oſſium membranis emergat & expullulet. In digitis planiſque pedum ex calcei preſſu aut intertrigine naſci ſolet, acuto interdum dolore ſponte feriens, ſemper verò ingredienti moleſtus. Callus colore atque ſubſtantia clauo ſimilis, obdurata eſt ſumma cutis ex labore in palmis aut inferioribus pedum plantis ſuccreſcens. Nullam tamen radicem altè demittit, ac proinde prorſus eſt doloris expers. ἀκροχορδών. μυρμηκία. ἧλος. τύλλωμα.

Maculæ. CAP. VI.

CVtis etiam vitia quædam nihil prominent, ſed æqualia manent nulla aſperitate: huiuſmodi ſunt maculæ quæcunque alieno colore hanc fœdant: vt vitiliginis ſpecies, lenticulæ, ecchymomata, ſugillat, ſtigmata, vibices. Vitiliginis tres ſunt ſpecies: alphus, melas, leuce. In his cutis fœdatur diſperſis maculis, neque continuatis, neque co- δέρματος σπῖλος, χοιράς. ὁ ἀλφός.

De gangræna & abſceſſu.

CAP. VII.

MAGNA ſæpe vitia phlegmonis aliiſque tumoribus ſuccedunt, quorum non aliud gangræna peius. Eſt enim incipiens partis corruptio: quæ quum iam eo proceſſit, vt pars corruptione extincta & emortua ſit, Sphacelus, id eſt, ſideratio nuncupatur. Hæc in oſſe caries eſt, in carne cæteríſque partibus generis nomen retinet. Primùm igitur coloris flos perit & extinguitur: quúmque iam ſphacelus eſt, pars liuet aut nigreſcit, tumida, mollis ac prorſus cadauerosa: nec arteriarum pulſus eſt, nec dolor, ſed nec ſenſus vllus, vt etiam ſine ſenſu doloris altè ſcalpellus adigi poſſit. Oritur autem quum pars affecta vitali calore ac ſpiritu deſtituitur: aut quia corde per arterias influere prohibetur arctiore vinculo, cótuſione vel obſtructione, aut quia inſitus partis calor præfocatur & extinguitur, ídque vel humorum copia, vt in magnis inflammationibus, vel ingenti obſtructione quæ perſpirationem prohibet, vel penetrabili frigore, vel venenata atque maligna qualitate. — γάγγραινα. ὁ σφάκελος. *Extinctio & ſuffocatio caloris natiui quibus ex cauſis.*

Abſceſſus, apoſtema Græci dicunt, eſt collectæ materiæ in pus aut in alienam ſubſtantiam conuerſio. Inflammationis quidem materia, quæ ſanguis eſt, extra venas putreſcit, cuius ſi tanta eſt putredo vt nequeat ab inſito calore vinci, ſæpe in gangrænam tranſit: ſin verò vincatur, concoctione in pus faceſſit, eáque puris collectio, abſolutè eſt abſceſſus. Hic quum fit, locus tumentior, durior, rubicundior, feruidior ac antea apparet, dolor incumbit vehementior, ísque pungens ac lancinans: atque ſi locus inſignis eſt, febricula rigórque inordinatus noctu potiſſimùm fatigans. Abſceſſu iam facto miteſcunt omnia, tumor in mucronem magis attollitur, excitatúrque cutis prurigo. Pus enim cineri comparatur, cuius iam calor deferbuit. Fiunt porrò & alij abſceſſus ex frigidis, duris, inueteratúſque tumoribus, quorum materia neque inflammatur, neque ſuppurat. Ex his non pus, ſed aliena quædam ſubſtantia eruitur, ex frigido humore concoctionis vi genita. Ita enim his apertis potiſſimúmque inueteratis, ſubſtantiam deprehendimus ſimilem vel grumo, vel oſſi, vel vngui, vel pilo, vel lapidi, vel adeni, vel ligno, vel carboni, vel luto: ea in carnoſa parte ſuccreuit, ſed, nulla ciſti obuoluta. Fiunt & alij quoque abſceſſus quorum materia cyſti & tunica concluditur, atque ex materiæ conditione tres emergunt eorum differentiæ, ſteatoma, atheroma & melliceris. In ſteatomate quæ extirpatur ſæuo, in atheromate pulti, in melliceride melli perſimilis eſt, circũ quam tunica vetuſtate obduruit. Hęc in reliquis partibus corporis rariſſimè, crebrò in capite progigni ſolent, quòd huius cutis denſa materiam diu cohibeat, dum in alienam exteráimque ſubſtantiam concedat. In hæc quoque genera pertinent capitis tumores, iunioribus teſtudo & talpa dicti, niſi quòd forte diſtent magnitudine. Quoniam autem lenti ſunt hi abſceſſus ac ſenſim multóque tempore gignuntur, aut nullo aut obſcuro dolore exercent, niſi quum fortè acriùs ſuppurant. — τὸ ἀπόστημα. τὸ στεάτωμα. τὸ ἀθήρωμα. ἡ μελικηρίς.

Sinus, venter eſt & obtecta laténſque capacitas expurgato abſceſſu manens. Quum ſanguis in phlegmone, aut alia in abſceſſu materia pu- — ὁ κόλπος.

treſcit, contagione vicinam quoque carnem, & interdum neruorum venarúmque fibras corrumpit & exedit, quæ & puris naturam ſubeunt, & cum pure defluunt. Proinde pure affatim effuſo, neceſſe eſt intus ſinum relinqui, quo id tenebatur. Quum enim pus exitum nullum habens diu coërcetur ac intus ſubſidit, proxima quæque & adhuc ſana rodendo ſinuat, ſicque latè ſinus ſe fundit. Hic ſi in longum exporrigitur, longioréque ductu pus emittit, fiſtula nuncupatur: eſt enim arctus
ἡ σύριγξ. oblongúſque ſinus. Hæc ex figura modò ſimplex, modò multiplex, quaſi ramulis ſparſa, interdum recta, interdum tortuoſa flexuoſáque eſt. Recens ſinus atque fiſtula carne ſua circumuoluitur, cuius tandem latera
τυλλώδης κόλπος. vetuſtate obdureſcunt, quòd pure adhęrente nec tempeſtiuè deterſo atque concreſcente occaleſcant. Hoc tanquam parietate aut velamento ſinus fiſtuláve circundatur, qui & tum calloſus appellatur.

De vulnere. CAP. VIII.

τραῦμα. VNITATIS ſolutio in vtramque partem tum ſimilarem tum organicam incidit, eſtque communis vtriuſque morbus. Quæcunque interiorem & ex corporis vitio originem habet, aut quæ pus putredinémve contraxit, vlcus appellatur. Nam & phleginone aperta, & vulnus quod incuria iam ſordidum ac putre euaſit, ſpecie mutata vlcus
πληγή. eſt. Quæ verò extrinſecus orta eſt, ſi cæſim infertur, plaga aut vulnus:
ἡ τρῶσις. ſi punctim ab acuto telo, punctio: ſi colliſu à re graui, in carne quidem
νύγμα. contuſio, in oſſe fractura: at in membrana, neruo atque vena ruptio
θλάσμα. nuncupatur. Euidentes cauſæ aut incidunt ac vulnerant, aut pungunt,
κάταγμα. aut contundunt, aut multifariam agunt. Incidunt enſis & quæcunque
ῥῆγμα. longiore ſunt acie. Pungunt pugio, ſica, ſagitta, animalium morſus &
κάταγμα. quæcunque mucrone ſunt prætenui. Contundunt Caſus, violenta in-
ῥῆγμα. curſio, motus vehemens, vociferatio. Multifariam agunt, venabula, retuſa tela & quęcunque vulnerando contundunt. Hinc igitur tres primę fiunt ſolutæ vnitatis differentiæ, vulnus quod partis eſt mollioris, vt cu-
ἡ θλάσις. tis, vt carnis, venæ, arteriæ, nerui aut membranæ. Punctio verò vniuſcuiuſque partis perforatio. Contuſio ſeu colliſio mollioris partis frequens enterior diuiſio, externa facie integra. Durioris vero partis vt oſſis (quod irruenti corpori duro tamen intrò cedit, nec in ſe compellitur) ſolutio fractura eſt. Tenſarum vero partium, vt nerui, membranæ,
κάταγμα. tendonis, venæ & arteriæ, ruptio. Hæc quidem ſimplicia ſunt ſolutæ
σπάσμα. vnitatis genera, ex quorum commiſtione compoſita emergunt. Vniuſ-
καὶ ῥῆγμα. cuiuſque multæ rurſum ſpecies exiſtunt. Nam vulnus aut ſimplex eſt aut cauum. Hoc ita appellamus in quo propriæ ſubſtantiæ portio quædam periit. Simplex rurſum aut ſummum eſt, quum cutem ſolam occupat, aut profundum, quum in carnem in aliáſve ſubiectas partes infligitur. Longum aut breue, magnum aut paruum: atque in his non longitudo ſola, ſed altitudo quoque & latitudo ſpectanda. Rectum vel obliquum, æquale vel inæquale, vt quod parte vna ſummum eſt aut anguſtum, altera profundum aut latum. Singulæ eiuſmodi differentiæ tum ſenſibus præſertímque viſu atque tactu tum infligentis

cauſæ

cauſæ animaduerſione internoſci ſolent: neque (quum coram ſint & in conſpectu poſitæ) alia de ſe indicia poſtulant. Sed tamen cauſæ quæ vulnus inflixit & materia & figura & magnitudo & vires æſtimandæ ſunt. Materia aut lignea eſt aut arundinea, aut ferrea, aut ærea, aut ſtannea, aut plũbea, aut cornea, aut vitrea. Figura aut acuta, aut obtuſa, recta, curua, angulоſa, ſulcata aut ſpiculis alata. Magnitudo teli admodum varia obtingit, cuius etiam appellatione irruendi impetus comprehenditur: vt ſit vtrimque vulneris magnitudo conſpectior. Vires eius materiæ quæ vibratur interdum nullæ ſunt, interdum aut ſimplici aut venenata qualitate infenſæ ſunt: ſimplici vt cauterium & ſepticum medicamentũ: venenata vt tela toxico immerſa extinctáque, vt rabidi canis, ſerpentis aut muris aranei morſus: vt ſcorpij, vîperæ aut phalangij aculeus. Hæc verò non ampliùs ſimplicia & ſolitaria, ſunt vulnera: quemadmodum nec quæ vel intemperiem, vel ingentem dolorem vel phlegmonem, vel pruritũ comitem habent. Hinc autem illa noſci poſſunt, quòd ſymptomata quam pro ſimplicis vulneris conditione graniora ſuſcitent, maximè verò quæ toxicorum & virulentarum beſtiarum ictibus infliguntur, de quibus poſthac plenior erit tractatio. Nunc autem ad eas notas pergo quæ demonſtrant quæ pars in quovis vulnere plurimùm ſit affecta. Inciſa vena, ſanguis abundè profunditur, eóque abũdantiùs quò amplior atque turgidior ea fuerit: profluit autem continenter & æquabiliter nullo ſubſultu, ſanguis craſſiuſculus atque rubicundus. Ab arteria verò tenuis, flauus feruidúſque manat: neque is æquabiliter, ſed pulſu quodam & ſaltu: quum enim arteria ſe ſummittit, copioſior exit. Neruo autem ſeu punctim ſeu cæſim vulnerato, motus interdúmque ſenſus perit aut certè offenditur, torpórque accidit partibus vulneri ſubiectis, dolor ingens excruciat inflammatio partem exercet nonnunquam in gangrænam deſinens, febris accenditur, cerebríque conſenſu ſæpe delirium ſuccedit. Conuulſio quoque inſequitur, idque frequentiùs pũcto & quadam tenus ſecto quàm præciſo neruo. Vulneratis tendonibus aut membranis quæ tum caluam tum reliqua oſſa conueſtiunt, eadem ſigna at obſcura tamen obtingunt multóque magis cæſis articulorum vinculis. Os vulneratũ ſi nudatum eſt immiſſo ſpecillo ſcabrum exaſperatúmque percipitur nullo dolore, niſi quũ fortè obtegenti membranæ duriùs occurritur. Iam verò quam intus partem vnumquodque penetrans vulnus attingat ſignis indicandum. Si ex capitis ictu meninges vulnus acceperint, atrociſſimus dolor ineſt, qui & manſu adductíſque maxillis, & ſpiritus contentione exacuitur, protinus vomitio conſequitur identidem ac ſubinde recurrẽs: ſanguis intro effuſus nonnunquam vel è naribus, vel ex auribus, vel ex oculis promanat: ſenſus interdum quaſi attonitis obtunduntur, neruíque diſtenduntur: nec multò pòſt febris atque mox delirium exoritur, præſertim quum inflammatio occupauerit. Si cerebri quoque ſubſtantia offunditur, vt facilè fit quum amplificatum id (vt plenilunio) omnem caluæ capacitatem implet, mens labat ſymptomatáque omnia ingraueſcunt, ac ſæpe cerebri portio non citra vitæ perniciem excidit. At ſi altius in cerebri ventriculos vulnus ſit inflictum, aut ſi transfoſſi

Symptomata & ſigna quæ indicant partẽ quamcunque vulneratam.

Si interior pars quæpiam conſauciata ſit & offenſa, quæ eius ſunt indicia.

ſunt oculi, repentina mors inſequitur, perinde ac percuſſo corde: illic quippe vis animalis, hìc autem ſpiritus atque etiam ſanguis confertim emanat. Quum pectoris vultus in cauum ſubit, expiratione flatus erupit, atque vel aloës vel myrrhæ vel ariſtolochiæ puluere in vulnus infuſo, mox amaror impartitur ori. Vulneratis pulmonibus præter hæc, expuitio ſpumans cruentaque fertur, ſpiritus difficile atque cum ſono eliditur. Deinde ni repentina mors ſequatur, tum febris tū marcor hominem ſenſim conficit. Conſauciato corde protinus extrema frigeſcūt, mórſque in propinquo eſt: atque ea derepente irruet, ſi ſauciato in illius ſinus deſcēderit. Arteriis venísque amplioribus inibi diſſectis magna ſanguinis viriúmque facta profuſione, ſudores frigidi fœtidíque exeunt mortis nuncij. Transfixum diaphragma præcordia conuellit, ſummam infert difficultatem ſpirandi, delirium quoque & mentis alienationem, nonnunquam tuſſim & expuitionem cruentam, tandémque haud ſecus atque ictus pulmo tabem atque interitum: maximè quum parte id media afficitur, vt quæ neruoſa exanguíſque ſit & continenter agitetur. Extremarum verò partium quæ carne multa ſunt prædictæ vulnera interdum agglutinantur. Vulnerata gula nullus cibi potúſve tranſitus eſt, quicquid aſſumptum fuerit, protinus euomitur: ſingultus, animi defectio ac plerumque conuulſio diſtorquet. E ventriculi vulnere quod in capacitatem ſubit, cibus & potus erumpunt, vomitio quoque frequens eſt & ſingultus, & animi defectio, nec ex eo diu quiſquam ſeruari poteſt. Diſſectis inteſtinis fęces minimè deſcendunt, ſed in abdominis ſpacium illabuntur graui exorta putredine: atque plaga vel fæces ipſas vel earum odorem fundit. Iecoris aut lienis vulnus quum per ſumma eſt præcordia ad ſpinam reducit, cruētas tum vomitiones tum deiectiones mouet, lateris punctiones doloréſque ad iugulum, quòd è directo eſt, animi defectiones atque febrem, alui profluuia, quibus tandem quaſi atrophia corpus liqueſcit & abſumitur. At quod altiùs vulnus infligitur, animi defectione frequenti ſudoréque frigido mortem accelerat. E rene læſo mictio fit cruenta eaque parcior dolor ad inguina atque teſtes deuoluitur, vrina ſub abdomine collecta hydropis quandam ſpeciem exhibet. Eadem propemodum & percuſſa veſica infert, atque inſuper vomitionem, ſingultum, deliria, vrinæque profuſionem è vulnere, quibus & mors ſuccedit. Diſciſſa ſpinæ medulla ſubditæ partes reſoluuntur, earumque motus ac ſenſus omníſque functio intercidit, vt etiam modò ſtercus, modò vrina, modò ſemen præter voluntatem exeat. Rarò autem ſimplex vulnus vſquam conſiſtit, ſed ferè partes complures occupat atque comprehendit, è quibus & multa & variè confuſa ſigna exiſtunt.

De vlceribus.

CAP. IX

τὸ ἕλκος. VLcus eſt fœda impuráque continui ſolutio. Impura quidem ſit, nō vt vulnus ſanguine, ſed vel humoris vitio, vel hinc genita ſanie, vel pure, vel quauis alia corruptione, non extrinſecus, ſed ex vulnere ipſo profecta. Vulnus extrinſecus accipitur: vlcus nonnunquam extrin-

ſecus

ſecus quoque, vt quum vel ſeptico medicamento, vel cauterio corpus
nutritur: ac ſæpiùs huic origo ſpontanea ex interioris vitio eſt. Itaque
omnis efficiens vulneris cauſa, euidens eſt, vlceris verò plerunque in-
terior, quiuis ſcilicet humor præter naturam collectus. Hic enim vel
exeſione vlcus gignit, vel in vulnere accepto vetuſtate aliáve ratione
ſuccreſcit. Eſt autem vlceris interior illa cauſa duplex, antecedens &
continens: Antecedens eſt corporis impuritas atque cacochymia, aut
ex improbo victu, aut ex viſcerum praua affectione contracta. Conti-
nens eſt, vitioſus humor omníſque corruptio in affecta parte conſiſtẽs
ac hęrens. Vulnus ergo ſolitarium exiſtit, neque illi cauſa aſſidet: vlce-
ri ſua ſemper comes eſt cauſa, quæ quod genuit etiamnum fouet. Præ-
cipuæ vlcerum differentiæ, & ex iis quæ dimanant, & ex cauſarum va-
rietate ſtatuuntur. Vlcus quidem quemadmodum & vulnus appellare
licet magnum paruum, ſummum profundum, rectum obliquũ, æquale
inæquale, recens aut inueteratum, at non illius propriæ ſunt differen-
tiæ. Ab iis autem quæ in vlcere ſuccreſcunt, indéque manant, ſpecies ἕλκος. ἰχωρ-
hę fiunt: vlcus ſanioſum, virulentum, ſordidum, purulentum atque ver- ῥοοῦν. ἰῶδες,
minoſum. Eſt autem ſanies omnium quæ defluunt tenuiſſima, minimè ῥυπαρόν.
glutinoſa, ſubalbida aut ſubrubicunda. Quod hæc craſſius exiſtit, ſi glu πυῶδες. σκω-
tinoſum quoque eſt, ſiue Græcorum ichor ſit ſiue meliceria, noſtris vi- ληκιῶν.
rus appelletur: pus vtroque craſſius eſt & albidus, minimè tamen gluti- ἰχώρ.
noſum aut cohærens: hoc ex vlcere exit iam ſeneſcente, ſanies ex inci-
piente atque crudo, virus ex maligno. Vnumquodque autem vitioſum ἰός.
habetur, ſi multum, tenue, dilutum, liuidum aut nigrum, mali odoris & πύος.
acre: tolerabilius verò ſi omnia obtineat contraria. Sordes hiſce omni ῥύπος.
bus craſſior glutinoſiórque eſt ac minimè profluit, ſed veluti concreta σκώληκες.
adhæreſcit vlceri. Vermes tum ſordis tum putredinis ſoboles ſunt, ſo-
léntque in neglecto vlcere procreari.

Vlceris porrò differentiæ ex continente cauſa hæ ſunt: vlcus phleg κακόηθες
monodes, eryſipelatodes, œdematodes & carcinodes: dein exedens, ca- ἕλκος.
coëthes & putridum. Nam interdum ex adaperto quodam tumore fit vl-
cus, interdũ citra tumorem ex humoris partíſve corruptione. Ex tumo-
re fit phlegmonoſũ aut eryſipelatoſũ aut œdematoſum, aut cancroſum,
quod & cancer dicitur exulceratus. Sine tumore verò vlcus fit exedens,
quod partẽ cui inſidet, aſſiduò excauat exterítque. Quinetiam depaſcẽs νομῶδες.
(Græci nomodes appellant) quod non ſolùm affectam partem excauat,
ſed & vicinas quoque integras abſumit & quaſi depaſcendo depopula-
tur. Huius quoque ſpecies eſt phagedæna, ſerpens quidem vlcus & ob φαγέδαιναι.
ambulãs, ſed ſola cutem, non autẽ ſubiectã carnẽ rodens ac depaſcens.
Omnium cauſa eſt bilioſus, acer & mordax humor, aliàs craſſus, aliàs
tenuis confertim in partem effuſus. Succedunt ea herpeti & eryſipela-
ti, interdum & vulneri quod acrius medicamentum exaſperauit.

Ab his ſunt vlcera cacoëthe, id eſt, maligna & ægrè ſanabilia, quæ e- κακοήθη καὶ
tiam quod difficile ad cicatricem ducantur Græcis dyſepulota nuncu δυσίατα
pantur. In hoc genere ſunt Telephia atque iis deteriora Chironia. Ea τηλέφεια
ferè magna, non tamen putrida ſunt, neque tetrum odorem expi- καὶ χειρώ-
rant, neque depaſcunt, neque dolore excruciant, ſed oras habent, tu- νεια ἕλκη.

mentes, præduras atque calloſas: proinde non facilè ſaneſcunt, cicatrice interdum obducuntur tenui, ſed quæ mox dirupta vlcus remouat: exulcerato cancro ferè ſimilia, niſi quòd tumore nullo obſidentur in ambitu. Horum præter vulgare humoris vitium, cæca quoque malignitas cauſa ſtatuenda, quæ vix abigi profligaríve poteſt. Talia ferè ex peſtilentia relinqui ſolent.

σηπιδονώδης. Putridum vlcus proximum his eſt, in quo non id ſolùm quod exit, ſed ipſa quoque vlceris caro computruit, atque mollis, glutinoſa & cadaueroſa iam addita, tetrum grauémque odorem exhalat. Hoc niſi coërceatur plerumque in ſphacelum deducit. Oritur nonnunquam ex ſola humoris pernicie, ſed hinc tamen frequentius quòd partis inſitus calor vel ab arteriarum obſtructione vel alia quauis ex cauſa ſit extinctus, neque iam poſſit partis ſubſtantiam & integritatem tueri. Vlceris igitur cuiuſque ſpecies eiúſque continens materia tum ex iis, tum ex eorum quæ dimanant ſubſtantia atque colore, tum ex orarum duritie vel tumore vel colore noſcenda.

Antecedẽs vlceris cauſa. Adhæc verò vt perfectior inſtituatur curandi ratio, cauſam quoque vlceris antecedentem, & quicquid in illius ambitu concedit, etiam atque etiam circumſpicere oportet & accuratiùs explorare. Multa enim plerúque circunſtant, ſine quorũ animaduerſione nequeat vlceris ſanatio compleri: cuiuſmodi ſunt intemperies præter naturam, phlegmone omniſque tumor: varix, contuſio aliáve carnis corruptio. Intemperies deprehenditur partis colore, contactu, laborantis ſenſu atque remediorum vſu. Tumor præter naturam quum tactui viſuíque ſit obuius, ſeipſo innoteſcit. Hic autem vlceri materiam pabulúmque ſuggerit, vt (ni prius ſublatus ſit) nequeat vlcus omninò ſaneſcere. Varix quoque aut quouis modo dilatata vena, ſi in vlcus materiam eructat, id agglutinari non ſinit. Contuſio autem omníſque ſubiectæ carni corruptio aut vitioſitas, haud ſecus ac intemperies vlcus ſanari prohibet. Neque enim id carne impleri, neque agglutinari, neque cicatrice rectè obduci ſinit, ni conuenientem naturæ ſuæ modum obtineat. Quinetiam viſcerum præſertim verò iecoris atque lienis conſtitutio, totius denique corporis habitus tenendus: quòd ex bono facilis, ex malo habitu difficilis ſit vlceris curatio: hac ex cauſa hydropicorum & ictericorum vlcera ægrè ſaneſcunt.

De oſſibus fractis, luxatis aut aliter vitiatis.

CAP. X.

κατάγματα. OSSI quoque peculiaria vitia inſunt vlceri finitima: nam & continuitas ſoluitur & id loco mouetur. Continuitas ſoluitur quum id aut vitiatur, aut colliditur, aut foratur, aut finditur, aut frangitur. Vitiatur vel quum nigrum euaſit, à candente ferro vſtum, à maligno vlcere, à fiſtula, à cancro aſſidente inquinatum: vel qùum pingue & molle vel etiam quum carioſum fit. In his non ſolus color, ſed & oſſis ſoliditas perit: quæ in nudato oſſe ſatis eſt conſpicua, in contecto verò explorari debet ſpecillo tenui in vlcus immiſſo, dum os attingat: molle ſiquidem &

dem & aſperum deprehenditur. Colliditur atque contunditur nonnunquam cum nulla diuiſione pars illius ſumma ex ictu ſolùm exaſperatur: nonnunquam cum integra continuatione inflectitur, vt coſta atque cartilago, at verò propriè quum in interiorem partem impellitur. Hoc concauum quodammodo fit, quemadmodum & ænea vaſa quum illuduntur. Infantibus & iis quibus etiamnum tenella ſunt oſſa, præſertim verò caluariæ, peculiare hoc vitium. Tum quidem incumbens caro contuſa eſt atque ſub ea depreſſum os cauúmque tactu dignoſcitur. Foratum eſt os quum adacto tenui mucrone demiſſóque tenui ſpecillo vndique ſoliditas exiſtit. Finditur rectum & vt lignum in longitudinem, frangitur vel tranſuerſum vel obliquum: atque huius extrema modò retuſa, modò acuta ſunt, hæcque ſæpius carnem vulnerant aut neruum. Quinetiam fragmenta ab eis tenuia interdum recedunt non ſine compunctione ac dolore. Fiſſum fractúmve os facilè cognoſcitur ſi illius fragmenta ſuis ſedibus mouentur: aliud enim ſuper aliud effertur, ac proinde aſperitas, & inæqualitas tangenti occurrit, mutatúrque interdum partis figura. At nonnunquam fit vt fragmenta omnia in ſuis ſedibus perſiſtant, ac tum obſcurius eſt malum: nihil enim pungit, nihil reſimum eſt, ſed tactu omnia ſunt æquabilia membróque ſua figura manet. Hinc tamen coniicere licet, quòd pars contacta dolet: neque ſuo perfungitur munere: tota intumeſcit ac plerumque calet, euidentes quoque ictus cauſæ anteceſſerunt. Atque hæc omnibus quidem oſſibus communia ſunt, nunc quicquid vnicuique peculiare eſt perſequamur.

Caluariam penitus frangi aut etiam findi periculoſiſſimum & nihilominus cognitu difficillimum eſt. Quum caput vehementer percuſſum eſt re quippiam dura, aſpera atque vaſta, ſanguiſque per aures aut per nares effluxit, & bilis vomitio & vertigo inſequuta eſt, homóque quaſi attonitus concidit, ſine voce, ſine ſenſu, magna fractæ caluariæ ſuſpicio eſſe debet. At hæc certè interdum ea nondum facta obtingunt, concuſſo duntaxat vehementiùs cerebro. Sed & nonnunquam ſine his quoſdam vidimus fracta caluaria dies circiter octo quaſi minimè affectos, ad conſueta munia prodire, quos tamen poſtea ingens ſymptomatum turba proſtrauit. Itaque quum fracti oſſis opinio eſt, nullum certius ſignum ſit, quàm demiſſo in plagam ſpecillo id explorare. Si quid enim in oſſe aſperum extra futuras occurrit, fractum idipſum eſt: ſi nihil niſi læue & lubricum, integrum manet. Interdum etiam ex malis ſymptomatis fractæ caluariæ ſuſpicio eſt, nec tamen qua parte vulnerata eſt cutis, ſed altera os finditur: ac tum circumſpectiùs quærendum nunquis locus mollior ſit aut tumeat aut doleat, in hoc quippe ruina exiſtit. Porrò autem ſi malis quas dixi notis ſtatim per initia vel mentis alienatio, vel torpor, vel neruorũ reſolutio vel diſtentio acceſſerit, non modò fracta, ſed & depreſſa caluaria meninges cerebrúmque premit. At ſi ea multo poſt tempore ſuperuenerint vel ex phlegmone, vel ex humorum illuuie originem trahunt. Si quid autem in naribus aduerſum frangitur, ſiue os ſiue cartilago eſt, naſus deſidit, coarctátur nares ſpiritúſque ægrè ducitur. A latere verò ſi quid fractum eſt, aut locus cauus

Caluariæ fractura & fiſſura.

brachium recedit à latere, neque id adduci poteſt: ſi in priorem, brachium in poſteriora facilè, in priora difficilè inflectitur, Cubitus ab humero in omnem partem excidit: quum in poſteriorem brachium curuum eſt, neque exporrigi poteſt, éſtque altero breuiùs quum in priorem, extentum idipſum eſt neque incuruatur. Similis quoque luxatæ manus eſt ratio. Femur ſi (vt ſæpiſſimè fit) in interiorem partem prolabitur, crus totum extra porrigitur, vix alteri iungi poteſt, éſtque eo longiùs. Si in exteriorem, vt nonnunquam contingit, crus totum intrò ſpectat, eſtque altero breuius. Raro autem admodum vel in priora vel in poſteriora luxatur.

Genu in omnem præterquam in priorem partem conuerti poteſt: quod ſignis communibus internoſcitur. Hinc etiam quòd perinde atque in femore nerui intendi ſolent. Palmæ planta que oſſa modò in priorem partem, modò in poſteriorem prodeunt, atque in ea parte tumor apparet, in aduerſa ſinus. Digiti tum manus tum pedis in partes omnes excidunt, communéſque notas habent, quia neque naturalem figuram retinent, neque poſſunt in eam partem flecti in quam prolabuntur.

Hic expleta atque confuſa ſit Pathologia, quæ eſt affectuum, cauſarum & ſignorum, omnium denique quæ præter naturam in humanum corpus incidunt tractatio. Quanquam autem ea in breuem quaſi formulam comprehenſa videri poteſt, quiſquis tamen acri ſtudio attentáque cogitatione ſingula expendet atque æſtimabit, tandem percipiet nihil eorum prætermiſſum eſſe, quæ ad perfectam rerum & morborum cognitionem pertinent, & ad medendi vſum conducunt. Præſtabilia quæque videor perſequutus, minutioribus iis duntaxat neglectis, quæ nullo ſtudio in cuiuſque vel mediocriter eruditi captum ac mentem venire poſſunt.

LIBRI SEPTIMI PATHOLOgiæ de extern. corp. affect. finis.

IOHANNIS FERNELII AMBIANI DE ABDITIS RERVM CAVSIS LIBRI DVO,

poſtremo ab ipſo authore recogniti, complu-
ribúſque in locis aucti, ad Henricum
Franciæ Regem Chriſtia-
niſſimum.

AD HENRICVM

FRANCIÆ REGEM CHRISTIANISSIMVM, IOANNIS FERNELII Ambiani, horum, de abditis rerum cauſis librorum.

PRÆFATIO.

SI cvi vnquam ſcriptori, Chriſtianiſſimè Rex, mihi certè vni cunctandi multúmque dubitandi occaſio inceſſit, num has de abditis rerum cauſis lucubrationes diu ſuppreſſas, in apertum proferrem, paterérque in vulgus emanare. Id enim ſæpè mihi in animo verſabatur, non leuis eſſe momenti in arte omnium præſtantiſſima, & quæ in totius humani generis ſalutem comparata ſit, abſtruſum quiddam & reconditum depromere, quod à vulgari genere philoſophandi, & à popularibus ſenſibus abhorreret. Non paucos idcirco eſſe, qui medendi artem veterum labore inuentam, ſatiſque conſummatam rati, non vltra progredi contendant, velíntque poſteros omnes vno quaſi filo deductos, iiſdem ſemper veſtigiis inſiſtere, de quibus nefas ſit vel tranſuerſum (quod aiunt) vnguem decedere. Viam illi prorſus obſtruunt inueniendis nouis, & eos impudentiæ grauiter accuſant, qui in eo omne ſtudium collocarunt, vt aut nouum quippiam conderent, aut traditas ab antiquis artes iam quaſi vetuſtate collapſas fulcirent, aut illis adderent, quæ partim diligentia, partim ætate eſſent progrediente conſequuti, & quæ temporibus magis quàm ſcriptoribus defuerant. His ex cauſis ab hac editione deterreri poteram, omniáque lubens ſilentio obruiſſem, niſi quę de re medica ſeorſum à nobis traduntur, hanc quaſi interpretationem deſiderarent, ſine

ne quibus & obſcura illa manerent, & non ſatis tutà ab improborum voce. Cæterùm ſi hanc vetuſtiſſimi Philoſophi viam tenuiſſent, vt ſemper maiorum preſſis veſtigiis, intra eoſdem terminos ſubſiſterent, neque penitus in intimam naturæ cognitionem penetrarent, demerſa adhuc lateret multis in rebus veritas: & vix dum vllum in abdita naturę ſcientia lumen effulſiſſet. Si omnem laborem poſteri collocaſſent, vt eas ſolùm artes & diſciplinas exædificarent, quarum fundamenta priores iecerant, nunquam tam multa diſciplinarum copia creuiſſet. Si quæ in veterum mentem non venerant, iuniores non aperuiſſent, neque illorũ induſtriam ſuis vigiliis excitaſſent, noua ingeniorum lumina minimè lucerent. At quoniam philoſophis alia via aliáque ſtudiorum ratio placuit, neque obtrectatorum lingua, neque veterum ornata grauitas, & ampliſſima authoritas poſterorum quemquam à ſcribendo deterruit: omnes certatim ſic elaborarunt, vt ætates propè ſingulæ magnam & authorum nouorum & artium copiam profunderent. Atque vt interim de hac noſtra ſyncerè loquar, diſciplinæ & artes quæ annis propè mille ac ducentis ſepultæ fuerant, aut quæ veriùs extinctæ occiderant, iam planè reuixerũt, priſtinum, ne dicam maiorem, ſplẽdorem adeptæ, vt nihil ferè docto illi ſeculo debeat hæc ætas inuidere. Dicendi ratio, ſummáque eloquentia nunc paſſim floreſcit, philoſophiæ genus omne excolitur: muſici, geometræ, fabri, pictores, architecti, ſculptores, aliique artifices innumeri ſic mentis aciem extulerunt, vt artes quique ſuas præclaris magnificiſq. operibus exornarint, quæ vetuſtioribus illis vno omnium ore celebratis nihil cedant. Neque inuentis ſolùm ornamenta & incrementa adiunxit temporum excurſio, ſed & artes nouas protulit, ad quas priorum nũquam vel ingenium vel induſtria penetrauerat. Demetrium admirata eſt antiquitas, atque illum ab reperta machina quadam bellica, appellauit obſeſſorem. Quanto ampliore nomine donandi nobis ſunt hoc ſeculo machinarum inuentores, quibus ab ardenti quaſi bombo, nomen bombardarum eſt inditum? quæ dij boni! quanto vel balliſtis violentiores, vel tormentis rapidiores, vel catapultis concitatiores feruntur? Arte librorum chalcographica quid vtilius ad omnium diſciplinarum propagationem? At illam protulit noſtra hæc ætas, vt & paulò ſuperior, ceræ, corticis aut papyri vice, chartam hanc quam Fabianam primi appellarũt: atque iſtorum ope in tantum faſtigium

euectæ ſunt literæ. Quis ignorat non tam nouarum rerum deſiderio, quàm nauigandi peritia claſſe perluſtratum Oceanum? repertas Inſulas? intimos Indiæ receſſus apertos? maximam cōtinétis ad Occiduū partē, quā inde nouū orbē appellāt, priſcis ignotā noſtris magno ſuo cōmodo cognitā fuiſſe? Hæc, vt cūcta aſtronomica, Platoni, Ariſtoteli, vetuſtioribúſque Philoſophis non ſatis perſpecta, Ptolemæus dein plurimùm auxit & illuſtrauit: qui tamen ſi nunc redeat, Geographiam non agnoſcat, adeo nouus orbis inductus videtur huius ſeculi nauigatione. Ad quam nos non dico adiumentum attulimus, certè excogitauimus horarum æquinoctialium obſeruatione, qua ratione quacunque ſit orbis regione, illius eam poſſis internoſcere, quā Geographi appellant longitudinem. Quod quidem de fontibus antiquorum non hauſimus, ſed de noſtris riuulis primi (ni fallor) protulimus. Te quocunque vertas cogitatione intelliges non decoxiſſe poſteros, ſed erecto ad contemplationem intentóque animo hæreditatem veterum artium ampliaſſe, & induxiſſe nouas. Quid igitur, inquiunt, non eſſe huius noſtræ ætatis, nouum quicquam præſtare poſſe? Incomprehenſarum rerum immenſa eſt multitudo, & multo maior quàm quæ poſſit vnquam percipi. Nulla autem ratio afferri poteſt cur ingeniorum laus nunc ſit inferior. Quid eſt igitur cur aliquis hanc ætatem tam inclementer damnet, vt ex tanta rerum copia nihil queat attingere? Quis hoc ſeculum tanti inſimulet ſtuporis, tātæ tarditatis, nihil vt nouum cudere poſſit, nullarum artium afferre prouentum? Quiſquis mentis valens acumine inertia non torpebit, ſed ad res cognoſcendas tempus diligentiámque ſumet, poterit orbitam eandem cum veteribus terere, & in eiuſdem induſtriæ curriculo verſari, & illorum obſeruationibus adiutus, inuentis artibus magna addere incrementa, & noua condere multis profutura. Sic enim alia ex aliis trahi ſolent, & ex anguſtis fontibus perampla flumina deriuari: tantáque eſt artium & diſciplinarum ſeries, vt apta ex ſeſe omnia & connexa videantur. Si liberè quod ſentio, dicere licet, dicam, & quidem paucis: tam peccant qui à veteribus peruestigata omnia comprehenſáque eſſe contendunt, quàm qui eiſdem primam rerum cognitionem detrahunt, illóſque de veteri doctrinarum poſſeſſione deiiciunt. His conſtitutis, velim ex æquo & bono accedant nobis honorarij arbitri atque diſceptatores, qui malo

lo inuidiæ puri, & profectus & conſilij mei rationem colligant ac iudicent: nec enim tantum ipſe mihi tribuo, vt fidem haberi velim præiudicatæ meæ ſententię. Qui primi inter veteres admirabili quodam ad philoſophandum ſtudio ſe contulerunt, in naturæ anguſtias & quaſi in carceres deducti, eò ſe reuocarunt ſpatij, vt ſolis mundi elementis perpetuò inhærentes, nimiſque materiæ dediti longè intra modum conſtiterint. Alij deinde erectiore animo, ſuis non contenti finibus, ad Ægyptios (quibus cum Chaldæis & Hebræis frequens erat commercium) cõmigrarunt, à quibus diuina non pauca per vmbram duntaxat caliginémque percepta retulerunt. His ſuam poſtea philoſophiam tanquam variis reſperſere figmentis & quadam impietatis labe inquinarunt. Vnde accidit, vt tum vel rudis & materiata nimis fuerit philoſophandi ratio, vel ſi diuinum quippiam attigiſſet, inconſtans ac prorſus incerta. Nunc verò quando Dei Opt. Max. beneficio nobis per Chriſtum lux ipſa veritatis affulſit, multa ſimul nobis ſunt diuinitus allata, à veteribus animo non integrè percepta. Quis noſtrum immortalitatem animæ, domicilium, vim naturámque neſcit? Quid porrò inter philoſophorum greges magis controuerſum, aut diuturnioribus contentionibus exagitatum? Ordines cœleſtes, & illam ſupernæ ciuitatis deſcriptionem, quis veterum ſapientum ſubodoratus eſt? Hæc autem ſi iam cunctis patent mortalibus; quis etiam non intelligat multa eſſe in philoſophia extra elementorum ordinem, prorſus abſtruſa & naturæ arcanis inuoluta quæ neque oculis, neque auribus neque vllo ſenſu deprehendi poſſunt? horúmque cognitionem non mihi modò, ſed & noſtri ordinis nominiſque cuilibet notiorem, quàm Ethnicis philoſophis eſſe debere? Video poſteriores illos Platonicos, Numenium, Philonem, Plotinum, Iamblicum, Proclum, quicquid de diuinis rebus magnificum attigerunt, illud à Chriſtianis viris, Ioãne, Paulo Hierotheo, Dionyſio furtim excepiſſe: vt inde abſtruſa Platonis dicta clariùs lucidiúſque interpretarentur, & in verum ſenſum deducerent. Nobis verò non ſimiliter liceat Hippocratis ſenſa nunc apertiùs reſerare, vt vetus medendi ratio ſuſcipiat incrementum? Affigemúrne perpetuo his caducis? Nunquam concretum hunc craſſúmque aerem perrumpemus? Nunquam ex hoc tenebricoſo mentis carcere in perſpicuam lucem euolabimus? Nunquam abducto per meditationem animo, diuina abſtruſáque contemplabimur? Hæc ſin-

gula quum apud me tacitus expenderem, ſimúlque aliquando monitus eſſem Hippocratis oraculo, quo in morbis diuinum quippiam ineſſe confirmat: exiſtimaui perbreuem ſententiam permagna eſſe momento ponderandam, & eò magis quòd eximius vir ob diuinitatem olim ſeu numen cultus ſit, & breui sẽtentia magnam rerum ſuppellectilem, quam mente gerebat, concluſerit. Primorum philoſophorum mos fuit, quæcunque diuina attigiſſent, tanquam myſteria contegere, aut integumẽtis quibuſdam & inuolucris implicata enuntiare, ſeu imperitæ multitudinis offenſionem veriti, ſeu quia hæc tam abſtruſa ſi nullo negotio intelligerentur, probatum iri minimè ſperarent. Quocirca anno ab hinc vigeſimo odoratus quippiam ſub diuini nomine in medendi arte penitus obuelatum latêre, quod nondum ſatis pateret, cœpi illius ſtudio & amore incitatus quid eſſet inueſtigare. Deprehendi autem id eſſe abditorum morborum tractationem, nec ſatis tritam, nec veterum monimentis expreſſam: ſine qua tamen manca & duntaxat inchoata, nec numeros omnes habitura ſit ars medendi. Hoc temporis curriculo in hæc vndiq. multa peruolitaui, longè plura meditatus ſum, neque quicquam occurrit, quod à concepta ea de re ſentẽtia me reuocet. Quo longius ætate, literis artis exercitatione, & multis tum aliorum, tum meis experimentis eò ſpectantibus procedo, hoc mihi certior veriórque fit de abditis morbis ſententia, in quam & pleroſque omnes paucis admodũ rationibus iam adduci video, quaſi illorum animus quodam veri inſtinctu afflatúque ſit perfuſus. Ea autem quænam ſit iam literis mandare conor, non tam perficiundi ſpe, quàm deſiderio excitandi ingenia multorum ad veri inueſtigationem. Magnus hic noſter conatus. Rex Chriſtianiſſime, ſed qui maieſtatis tuæ ſplendore ſummam vim ſummúmque robur obtinebit, ſi nouis lætíſque regni tui auſpiciis ille nobis affulgeat. Accedent nihilominus & rationes non tantum probabiles, verùm etiam ad aſſentiendum neceſſariæ, quibus (vt confido) veritas ipſa manum nobis adiiciet & ſua luce obſcuram multorũ caliginem excutiet. Quinetiam ne quid in opinione dubia non ſatis ratum haberetur, ſingula quæque ex Galeni monimentis videbor affirmaſſe: qui tametſi aliquando videatur hæc dedita quaſi opera extenuare, in ea tamen vel nolẽs plerũq; relabitur. Hinc ſcient omnes, quod terimus argumentum, & in communem medicinæ vſum primi conferimus, idipſum veteres attigiſſe, vixque vllũ eſſe qui hanc in animo ſententiam inſitam,

quaſi inſculptam non habeat, etiam ſi verbo plerumq. aliud exprimat. Itaque quam non pauci hanc noſtram inſtitutionem exiſtimaturi ſunt nouam, reuera peruetus eſt: neque ea ſum inſoléntia, vt me eius authorem iactem, ſed interpretem duntaxat & explanatorem profiteor. Hęc autem maximè in poſteriorem librũ meditor: quæ quoniam ex phyſicis naſci conſtituíque ſolent, ipſa ratio connexi coëgit in librũ priorem philoſophica quædam præmittere, quæ in illorum demonſtrationem neceſſaria videbantur. Atque ita quantum diuinitatis, id eſt, abditarum cauſarum, ineſt tum naturali philoſophiæ, tum rei medicæ hoc vnum opuſculum ſcrutabitur & diſcutiet. Quod autem plena contentionis, diſſeréndi rationem quandam aggredior, non ſimplici narrationis ſpecie, ſed quibus ferè ſermónibus res controuerſa agi diſputarique ſolet: à tali quodam inductus exordio.

LIBER PRIMVS.

Mundi elementa ſolam materiam genitis quibuſque rebus impertiri.

Cap. I.

PHIATROS, BRVTVS, EVDOXVS.

OPPORTVNE adeſſe video quem quærebam, niſi me fallunt oculi, alioqui non ſatis perſpicaces. Profectò is ipſe eſt, neque ſplendor hic exorientis Solis aduerſus aciem obtuſúmque oculorum perſtringit. O infelicem & auſpicatam occurſationem! Etenim liberabor eo ſcrupulo, qui mihi ex agitata per hoſce dies diſputatione iniectus eſt. Ille ſic me habuit malè, vt nulla ratione potuerit à me reuelli. Sodalis hic iampridem meus, toto decennio viſus némini, ſcio afferet noui aliquid ex longa peregrinatione, illius ope conſequar quod meo ipſius ingenio aſſequi non potui. Sed quonam ille ſe proripit? non aſſequar virum niſi procul inclamem. Heus tu bone vir, heus Brute, ſubſiſte per Æſculapium, aut ſi mauis, per Hippocratis genium: nec enim arctius habeo vinculũm, quo te retineam. BRVT. Quis eſt qui me vocat? ô ſalue mi Philiatre. PH. Salue tu quoque. BRV. Facis tu quidem tuo more vt feſtiuus agas verbis, nec vnquam vrbanitatis ſales exuas. Sed quid tu? quo hinc te agis? PH. Te ipſum quærebam quem rediiſſe nobis audieram. BRV. En tibi adſum. PHI. Video, ſed

vſque eò inſolens, vix vt oculis meis credam, quibus monſtro ſimilis eſt hic tuus aduentus. Quàm cupio te interrogare? BR. Tam cito? vixdum bene ſalutaui. PH Non queo ampliùs ſupprimere, quod me quàm diutiſſimè torſit. BR. Quid hoc tandem rei? PH. Non ita pridem ad indictam quandam celebrium medicorum diſceptationem conueni vel audiendi ſtudio, vt planè immodico illius artis amore teneor. Agitabatur inter eos eiuſmodi quæſtio: An ne quod in morbis eſt diuinum, diuinam opem deſideret. Illud olim ab Hippocrate noſtro ſimpliciter breuitérque dictum, videbam variis interpretationibus aliò atque ipſe ſperabam trahi: nec profectò tumultuoſo illo congreſſu decidi res omnis potuit, tum quod nouus interpres liberè fuſéque explicandi caruit loco, tum quòd præiudicata opinio & fauorem detrahebat & fidem inauditæ (vt tum aiebant) ſententiæ. Ab eo die optabam tui mihi copiam fieri, vt tuum ea de re ſenſum expedires, quo facto me beaueris. Enimuero mihi perſuadeo, in ea re noſtræ medicinæ verti cardinem. BR. Rem affers arduam, in qua paulum conſumere temporis mihi nunc ocioſo & curis laxato iucundum eſt, videamus qualiſnam ſit res ipſa. Idipſum vereor, ne tuus interpres rem ſuam non planè conficiat: vix quippe adduci vlla ratione poſſum, vt tam exiguo integumento, tanta ſit incluſa diuinitas. Memini aliàs me in philoſophum quendam incidiſſe, cui ſimilium ferè eſſet paradoxorum cura: is palam enunciabat, non omnes rerum vires ab elementorum permiſtione prodiiſſe, neque hæc omnino cauſas eſſe eorum quæ conſiſtunt: ſed plurima à cœlo tum orta, tum ſuas obtinuiſſe vires. PH. Plurima horum ſimilia audiſſes tota diſputatione. BRV. At ſcis, quid illi obtigerit philoſopho? PH. Quid obſecro? BRV. Is demonſtrationum neceſſitate compulſus, tandem in elementa cælo recidit. PH. Maior eſt vis noſtro huic Eudoxo, qui in demonſtrationem plurimus incumbit: eſt in eo nonnihil quod forſan audire velis. Si illum probè noui (noui autem optime) lubens aperiet nobis & ediſſeret hanc rem totam, & gratiam ab illo inibimus initurі, ſi nos benignè & attento animo audierimus. BRVT. Ain? Speras, id nobis probatum iri? PHIL. Exitum nolim polliceri, vnum ſcio, illum quidem certè enunciaturum nobis ea myſteria, quæ abſtruſa, neque in communibus hominum ſenſibus poſita, hactenus putauit. BRV. Vtvt res habeat, placet hominis ingenium ac vires experiri: hac tamen lege vt mihi liceat, quæcumque obſcura aut noua audiam ſedulò percontari, & liberius diſſentire, ſi abſurdum quiddam attingere videbitur: ſic enim fiet vt audias meam, quam tantopere deſideras, hac de re ſententiam. PHIL. Efficiam vt tibi liceat: viri mores & ingenium probè teneo. BRVT. Conueniamus hominem, & quando ita videtur interpellemus. PHIL. Erit nunc tempeſtiuum: agit enim in villa proxima, quò profectus eſt heri cum amicis philoſophis, ibi plenius & audacius ſermonem cum illo conferemus, tantiſper dum ſe franget æſtiuus iſte calor. Illud imprimis vereor, ne non deſcendant in animum noſtrum, quæ afferet: petet enim neſcio quid ex abditis fontibus rei medicæ, quo non cuiuis penetrare promptum eſt. Tu ipſe & noſtrate & externa philoſophia inſtructus, impetum ſuſtinebis, ſi quando ſu-

perflue

perior erit meis viribus. Malim enim tuto fugere, quàm temerè & cum nota iis me obiicere, quæ perferre nequeam. At vehementer me pudeat, ſi ea philoſophiæ præcepta neſcire deprehendat, quibus velim vidi recens inſtitutus. Quocirca dum hanc viam compendiariam per ſaltus & humiliores colles conficimus; quæſo in commune conſideremus conferamúſque philoſophiæ principia, quæcunque in futuram diſputationem vtilia iudicas: ne quum ad ſeria veniemus, graue ſit viro in hæc, quæ ſui ingenij non ſunt, detrudi. Sic enim nihil moliemur perturbatè, & à minimis ſtruemus maxima. BRVT. Ordinem dicis quem omnes ſecuti ſunt, in quorum nos veſtigia incurrere debemus. PHIL. Itaque matutinus hic auium concentus dum recreat animos, inito colloquio hæc explicanda ſuſcipe. BRV. Rem vt vis aggredior, & in primis rogo te, certóne ſcias naturam aliquid eſſe? PHIL. Qui naturalis philoſophiæ præcepta tradunt, naturam quandam eſſe non dubitant, à qua ſe φυσικοὺς appellant: idque tanquam notiſſimum & apud omnes peruulgatũ, philoſophię principiũ ſtatuunt, quod neque demonſtrari debeat, neque poſſit. BR. Illámne tu aliquando aut vidiſti, aut manu tractaſti? PH. Videre non contendo, ſi modò cogitatione ſatis hanc poſſum conſequi. Tu igitur aliò perge. BRVT. Eorum quæ mundus habet omnium, alia per naturam eſſe dicuntur, alia per alias cauſas, vt per artem vel fortunam. PHIL. Quomodo? BRV. Quæ ſponte ſua interioréque impetu prodierunt, natura eſſe dicuntur, vt quatuor mundi elementa, metalla, ſtirpes omnes, cuncta animalia, horúmque partes: at lectica aut domus, non natura, ſed arte ſuam rationem eſt adepta. Neque verò animal, neque ſtirps, neque quicquam cæterorum naturalium appellatur natura, ſed duntaxat à natura (à qua oriri dicitur) conſiſtere atque conſeruari: hoc igitur ortus omniſque actionis occultum intimúmque principium, natura cuiuſque rei dicitur & eſt. Huic materies quædam ſubiicitur, quemadmodum ſimulachro æs aut lignum quàm ſanè oportet & naturæ nomine dignari. Sic vnumquodque ex naturis duabus conflatum eſt, quæ nullo pacto ſeiungi, aut diſcluſæ locis conſiſtere queunt: ſed eſt vtraque alterius ſic appetens, vt ei annexa alioqui moritura foueatur. Materies ea quæ formæ tanquam primum fundamentum ſubſternitur, dum res ipſa compoſita perit atque in aliã faceſſit, vna eadémque permanet. Omnis enim quæ gignitur ſubſtantia ex quodam gignitur ſiue ſubiecto: quemadmodum ex aqua fit aër, ſtirpes & animalia ex ſemine, neque quicquam fit ex nihilo. Atqui ſubiectum ex quo aliquid factũ eſt, ex materia & ſpecie conditum erat: ſpecies periit abiitque ſuccedente altera, priuationémque tollente: materia autem eadem permanſit: quæ hanc ſubiectã ſubſtratámque excipere. Neceſſe igitur eſt hunc in modum ſubiici quiddam, in quo ſeruato ac ſuperſtite fiat rerum conuerſio. Ex quo intelligitur materiã nec vllo ortu generatam & indiſſolubilem eſſe, immortalem ſeculis omnibus, ac vt ortus ita & interitus expertem: atque dum gignitur quiddam, eius ſolùm formam naſci & emergere, dum occidit & extinguitur, eandem occumbere: materiam autem rerum omnium communem, vnam eandémque perpetuò manere. Si enim quando res

Quid natura.

Natura duplex.

Formam & fieri & perire, materiã perpetuam eſſe.

obliteſcit, illius materia ſimul interiret & diſſiparetur, communis rerum omnium moles, iamdudum, vel ſæpiùs eſſet abſorpta, nec hominũ vniuerſum genus, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus ſtare poſſet. PH. Hæc ſatis probè teneo. Age verò, aliud ediſſeramus.

Rei naturalis materiã ex quatuor mundi elemẽtis conſtare.

Si ex alia quapiam res omnis genita profluit, à qua materiam ſuam, quaſi à fonte hauriret, cur tandem elementa deſideramus, quæ in concreti huius corporis procreationem confluant? BR. Vt hæc quoque genitis conſtitutíſque rebus materiam ſubminiſtrent: etenim materia priùs ab elementis profecta, in ſubiectum quondam migrauit, ex quo quidque oriri naſcíque contuemur. PH. Mentem tuam non aſſequor: dic igitur, ſi lubet, clariùs. BR. Subiectum id corpus ex quo procreatione quiddam naſcitur & emergit, aut eſt omnino ſimplex aut compoſitum. Ex ſimplici nihil niſi ſimplex duci deriuaríque poteſt, quòd motus illius ſimplex ſit & vniuſmodi. Qua ex cauſa elementa in ſeſe duntaxat ſoluuntur, & retro viciſſim commeant, & vnumquodque ex alio fit ſimplici. Ex compoſito autem corpore non ſimplex, ſed aliud compoſitum efficitur, quod nunquam poſſit ex ſimplici prodire. PH. Sic res habet. BR. Conclude igitur aliam elementis, aliam concretis corporibus eſſe materiam. PH. Id conſequens eſſe video, quanquam nondum mihi dilucide patet. BR. Dicam igitur luculentius. Elementorum ſimplex, concretorum verò ex elementis compoſita eſt materies. In illis ſola principia: in his vtraque omnino tum principia, tum elemẽta inſunt. Simpliciſſima eſt elementorum inter ſe commutatio, in qua quod prius eſt, poſteriori ſimplicem materiam exhibet. Concretis miſtíſque corporibus gignendis, vnius elementi materia ſatis eſſe non poteſt, ſed neceſſe eſt quatuor illa permiſtione confuſa, gignendis rebus idoneum ſe ſubiectum exhibeant ſubſternántque. Vt enim dubitare non poſſis aurum, argentum, ferrum, metalláque omnia: item vnionem, hyacintum, ſmaragdum, vniuerſúmque lapidum, concharúmque genus, non ex vnico ſed ex permiſtis quatuor illis rerum initiis originem duxiſſe: aut ſi mauis, ex terra tanquam ex matre, ſed quæ ex aliorum temperatione idoneam conſtitutionem ſit adepta: ita etiam ſtirpes & animantia, quæ non ſtatim è terra, ſed ex ſemine edita ſunt in lucem, quanquam longiore tractu & complurium mutationum interuentu, ex iiſdem tamen rerum primordiis, quæ in ſemine & alimento tenebantur materiam acceperunt. Hæc igitur illorum materia non vt elementorum, ſimplex eſt, & omnis formæ expers, ſed multa compoſitione & conformatione inſtructa, corpus iam phyſicum, & propriè ſubiectum appellatur, in quo quatuor elementorum ſubſtantiæ incorruptæ perſiſtunt.

In rerũ permutatione aut interitu elemẽta haud quaquam pereunt.

Quinetiam ſi ex hoc intereunte corpore aliud proferatur, illæ, quanquam alia proportione aliáque permiſtionis lege, integræ manebunt, dum extrema tandem diſſolutione in ſuas naturas quæque redeant & reſtituantur vniuerſitati. PH. His omnibus memini me non ita pridem ex naturali medicinæ parte informatum inſtitutúmque fuiſſe. Iam tempus eſt, finem inter nos diſſerendi fieri. En hortus eius quem tantopere expectamus. BRVT. Hæc ſanè (tanta vis eſt ſermonis) nullo viæ tædio peruenimus. PHIL. Veſtibulum ingreſſi apud hunc a-

mœniſſimum

mœniſſimum fontem anhelantes conquieſcamus, ac tantiſper reſpiremus, dum aliquis domeſticorum qui nos introducat, occurret. BR. Nullus eſt quieti locus, oſtium iam concrepuit. PH. Quem quærimus adeſt ſuo more, meditatione plenus: bene res habet, nondum in literarum colloquia ſe contulit cum amicis, ſenſit aduentum noſtrum, contendit ad nos ex aduerſum. BR. Age ocyus & congredere. PH. Saluus ſis Eudoxe perdocte. EV. Vos quoque ſaluete: aduenisse quidem vos gaudeo, vt huiuſce philoſophicæ ſodalitatis numerum augeatis, ſitque nobis plenior ad ſtudioſam ruſticationem occaſio. PHIL. Nihil quicquam nobis eſt optatiùs, niſi vobis moleſti ſumus. EV Oportunè quidẽ veniſtis ſi quid affertis, etiam ſi nihil affertis. PH. Afferimus ſanè quod vos totum hunc diẽ magna occupatione diſtineat. EV. Quid iſtuc mi Philiatre? Quid quæſo rei huc vos tam matutinos egit? An quid eſt quòd mea opera opus ſit vobis? PH. Maximè. Etenim angimur vehemẽter ea diſputatione, quæ nuper agitata eſt de diuinis morborum remediis: hícque noſter Brutus, quanquam ſupra vulgarem modum ſit multos annos philoſophatus, optauit tamen in tuam familiaritatem & colloquium venire, vt quantum ea de re geſtas animo, tantum per tuam humanitatem intelligeret. Itaque rogamus vt quod inter diſſerendum aſſequi haud potuimus, id tu docendo nobis planum facias: ſi modò nunc tibi licet per ocium, & ſi familiarem hunc amicorum cœtum ſoluturi non ſumus. EV. Arduum eſt quod petitis, & à veterum pauciſſimis comprobatum: quúmque non facilè ſit nouam rem ad communem hominum mentem & aſſenſum accommodare, vereor ne ſi id percrebreſcat, atque in ſermone multorum incipiat eſſe, primò aditu indignum commentatione videamur: quò fit vt non facilè veſtræ acquieſcam petitioni. PH. Confidimus rem vniuerſam ex naturalis philoſophiæ principiis ſic te demonſtraturum, vt ei qui ſyncero candidoque animo totam præceptionem diligenter audiet, nulla irrepat calumniãdi occaſio. Tu Mathematicorum more, ex principiis, quæ ſunt omnibus vel plebeiis recepta, ſoles rem omnem tam apertè conficere, vt qui ab illis ad extrema occultiora, tanquam manu deductus ſit, his tandem non minùs quàm illis fidem tribuat & aſſentiat. BR. Illa docendi ratio eruditis quibuſque viris, maximéque Græcis veteribus probata exculτáque eſt, propterea quòd tutò ac facilè quicquid ſuſcipit demonſtret. Quocirca hac inniti præſtantiſſimum ſemper eſſe duxi, tametſi imperitis non perinde placet, vt quam aſſequi non poſſunt, neque iudicio decernere nouerunt, quo quidque loco ſtatuendum ſit. Gaudent enim ieiunis nudiſque quibuſdam propoſitionibus & ſententiis deſtitutis munitione demonſtrationum, putántque iis ſe ſcire, demonſtrationibus ſe obrui, potiùs quàm doceri. Vnde fit vt ſcriptorum cuiuſuis fidei & authoritati omnia tribuant, ſatis eſſe rati ſi quid audierint à probato inſigniſque famæ viro dictum. Proinde quas ex optimis authoribus mira diligentia obſeruarunt præclaras ſententias incompoſitiſſimè congerunt, quæ minùs cohærent quàm ſcopæ diſſolutæ. Putant id artis eſſe primum & maximum, ſi nihil arte, modò pulchrè ſententioſéque dicatur. PHIL. Valeant iſti, mendicent perpetuò, & alienis rebus inhæreant, curéntque ediſcere ſingula, quàm

ſcire potiùs. BR. Tu vir optime, tuo more facito, & ſi quid in morbis aut in eorum medicina diuinum ineſſe putas, id per philoſophiam obteſtor, ne pigeat nobis quicquid eſt exponere. Nihil eſt cur rei aut difficultatem aut nouitatem cauſeris: nouimus & quantum poſſis, & quàm nihil tibi nouum ſit. EV. Poſſum fortè aliquid, quia poſſe videor. Paucis certè quidem omnem controuerſiam vobis dirimere poſſum, ſi in caput vnum ac ſummam, totum coniici velitis. BR. Tam eſt ardua, támque obſtruſa noua hæc & παράδοξος ſententia, vt ſi pro dignitate eam exponi ac diſcuti placeat, neceſſe ſit antequam ad medicinam venias, difficillima quæque ac longè pulcherrima naturæ principia excutere, & rerum omnium ortus, primámque formarum originem interpretari. PH. Mihi quidem iucundum erit ac dulce, à vobis hæc priùs edoceri, quàm rei medicæ totum me dedam. EV. At mihi graue eſt, ad hæc quaſi incunabula reuocari, quæ nec ſatis memoriter teneo, neque hanc decent ætatem. BR. Age precor, ne pœniteat in hanc rem aliquot horulas noſtra cauſa collocare, quò & nobis ſatisfacias & res tota planioréque ſuis principiis orta eſſe videantur: fac vt alteram diei partem in hanc operam perdas, velut animi cauſa confabulando. EV. Conabor equidem, quando me tantoperè vrgeris, & præſtabo quantum mea feret tenuitas, ſed meos tamen familiares adeſſe volo, quos ſcio philoſophiæ ſtudio flagrare. BRV. Æquum eſt. EV. Heus puer, acceſſe philoſophos, qui mihi huc venêre comites, vt ſe nobis ſocios, ſi videbitur, adiungant: reperies in hortis deambulantes. Vos ceſſatores ſcamna parate in aula, quæ hortis adiacet: ex ea enim regione ſalubrius inſpirat cœlum, his maximè diebus, quũ terra in omnis generis ſtirpes & flores ſe reſoluit. En adſunt quos operiebatur: ingrediamur omnes, & ſedibus in vmbra poſitis diſputemus. PH. Placet. EV. Nullum hic ſtatuite dignitatis ordinem: locum quem cuique fors tulit, capeſſite. Liberum erit omnibus, hac de re quæ ſentient dicere, nulli indicetur ſilentium: nec enim æquum eſt in hac ſodalitate. Hîc philoſophi, qui pridie venerant. Quæ ſit, inquiunt, veſtra quæſtio, ignoramus. Agemus Pythagoræ diſcipulos: diſcemus aliquid ſine vllo periculo. EV. Tacerem vobiſcum ſi per hos liceret. Quoniam verò amicorum & philoſophiæ gratia nihil reiiciendum, ſed audendum potius eſt aliquid, prouinciam maiorem, ſcio, viribus meis ſuſcipiam: quo & ſi nihil adferam dignum tantis viris, recreabo tamen animos nouitate rei. Itaque de occulta medicina locuturus, rem paulò altiùs repetam, vt à fundamentis opus extruere, & ſuo loco partes omnes collocare poſſim. BR. Sic optamus velimúſque te rem ipſam iam nunc auſpicari.

Rei naturalis formam ſubſtantiam eſſe, non accidens.

CAP. II.

EVDOXVS.

MATERIA eſt conſtans permanénſque ſubiectum, ex quo omnia procreantur: & quanquam per ſe ipſa, & à forma remota non inuenitur,

inuenitur, prima tamen in corpore ſupponitur tanquam fundamẽtum, cui forma innitatur ac inſit, veluti receptaculo omnium viciſſitudinũ & commutationum. PHI. Nos iſthæc ad te venientes longa commentatione diſcuſſimus, vt renouata eorum memoria, inſtructiores eſſemus ad tuam diſputationem. EV. Si hæc, vt debetis, recipitis, dubitari non poteſt materiam ſubſtantiæ rationem & genus ſubire, vtpote quæ in compoſito prima ſubiicitur, & permanens continentes rerum varietates nouationéſque ſuſtinet. BRVT. Ne iſtuc quidem nos in diſputationem reuocamus, ſatis omnibus perſpicuum. EV. Sed neque illud quod eſt principij loco receptum, cuiuſque ſubſtantiæ naturalis formam actúmque primum, ſubſtantiam & ipſam eſſe. BR. Quid ita? EVD. Nam ſi in genere ſubſtantiæ eſt materia, multo (arbitror) magis ipſa forma, quam vos hac longè perfectiorem eſſe non inficiamini. BR. De forma non adeò compertum eſt, quod ea per ſe ſubſiſtat, nuſquam, ſed in materia ſemper ac ſubiecto ſit, ad accidentis ferè ſimilitudinem. EV. Vaſtum eſt hoc diſputationis mare, in quod ſi ſemel vela pandimus, longa nobis erit, & grauis ex cõcertatione perferenda iactatio: nec niſi poſt lõgos errores veniemus ad illum vobis, vt dicitis, optatiſſimum portum. BRV. Rem totam percurrere ſatius eſt, ſi tibi per otium vacat. Ego enim, vt ingenuè fatear, à grauiſſimis quibuſdam authoribus ſum inſtitutus, qui aliis, quàm tu, principiis nixi, omnia quæcunque mundus continet, ipſáſque rerum formas ex elementorum permiſtione naſci ac prodire contendunt. Illi materiam totam rei naturalis ſubſtantiam eſſe confirmant, huícque rhytmum quendam ſeu concentum affectionum qualitatúmque accidere. quæ forma ſit, per quam & nomen habeat, & à cæteris diuerſa ſit. his enim ſuis qualitatibus res quæque cognoſcitur, & ſenſibus noſtris ſeſe offert. Multis rationibus contendunt, id Ariſtoteli rei formam dici, eámque eſſe perfectionem, & finem ad quam rei ferebatur procreatio: per eam habere & figuram & finitionem, & perfectionis complementum. PHIL. Si hoc ita tibi ſtatuendum eſſe videtur, aut rationes producito, quarum te moueat probabilitas, aut ſi id non potes, celebris authoris teſtimonium. BRVT. Vtrumque adferam: nam Alexander Aphrodiſeus Peripateticæ familiæ ſectator præcipuus, hæc videtur iiſdem propemodum verbis dixiſſe, quo loco ſic ait: Verùm enimuerò in igne quod naturale ac ſimplex corpus eſt, calorem & ſiccitatem ſpeciem facimus, & ab iis atque in iis genitam leuitatem. hæc enim principium eſt motionis ad ſuperiora tendentis. PH. Hæc fortaſſe ex aliorum ſententia pronũciauit. BR. Minimè verò, ſed ea fuit opinio tum maximè celebris, quam etiam Galenus, quem Alexandri tempore vixiſſe ſcimus, probaſſe videtur: nam neque id in quæſtionem vocauit, & libro de elementis primo qualitatem paſſim elementi ſpeciem appellat, aítque ignem ex materia conſtare & qualitate. Hos non paruo poſt interuallo tutatus eſt Philoponus philoſophus in primis magnus, & poſt hunc alij plurimi celeberrimi nominis & grauiſſimæ authoritatis viri. PHIL. Quæ ratio potuit illos in iſtam opinionem inducere? BR. Quòd cùm prima elementa, per temperaturam ſubiici fieríque miſtorum corporum materiam oporteret,

Alexãdri aliorũq; que philoſophorum falſa opinio de formarũ eſſẽtia.

Galenus Aphrodiſei tempore.

eſſet quoque neceſſe illa retundi, & ad medium quoddam temperari, ſi exquiſita erat permiſtio futura. Contendebant autem illud fieri non poſſe, niſi elementorum formas in qualitatum genus & ordinem referrent, quibus ſolis proprium eſt intendi & remitti. Multo poſt tempore Auerrhois acerrimo vir ingenio, lectis diligenter ſingulorum decretis, hac ipſa ratione eò neceſſitatis redactus eſt, vt elementorum formas ancipitis inter ſynceras qualitates & compoſitorum corporum formas naturę ſtatuerit, iliáſque qualitatibus & ſubſtantiis interiectas vtriuſque participes eſſe. Quatenus enim elementis perfectionem cõſiſtendique vim tribuunt, ſubſtantiarum viribus pollere: quatenus verò in permiſtione confuſæ intendi aut remitti videntur, qualitatum vim & poteſtatem exercere. Haud ſecus enim formarum, quæ in elementis inhæreſcunt, coitionem fieri autumat, quàm contrariarum qualitatum confuſionem, quaſi propriæ elementorum qualitates remitti nequeant, niſi & ipſæ pariter commutentur formæ. Si enim aliqua ex parte eas quiſpiam retundi dicat, cùm ſit reliquarum, inquit, eadem ratio, poſſent quoque omnes illorum qualitates in nihilum tandem redigi, forma ſuperſtite & haudquaquam offenſa. Id autem per quam abſurdum in natura videtur, neque enim ſubſiſtat ignis, omnis caloris expers: neque aqua, ab omni humore deſtituta. PHIL. Aduerſus hunc autem aciem ſtruunt optimi quique Ariſtotelis interpretes, qui omnes affirmant elementorum qualitates nonnihil ac leuiter retundi poſſe, formis eorum quæ veræ ſubſtantiæ ſunt, ſeruatis, neque illas obſtare quominus elementa poſſint bene perfectéque miſceri. BRVT. Ego cùm præclaris philoſophis cenſeo, elementorum ſpecies, quemadmodum & qualitates eas quas primas vocitant, inter ſe diſſidentes, coire tamen ac congredi remiſſioneque conuenienti temperatas, καθ᾽ ὅλου miſceri, hinc totius compoſiti vnam ſimplicémque formam prodire. Tu verò ſi vis elementorum ſpecies nequaquam retúdi, quo pacto illarum temperamentum fieri intelligas, haud equidem video. PH. Fiet, inquit Ariſtoteles, primordiorum ſubſtantiis ad minima diductis confuſéque permixtis. BRVT. Id appoſitionem eſſe dico, non commixtam temperaturam. PHI. At vera miſtio tum perficitur dum totæ præterea qualitates totis confunduntur, etiamſi non ſint illorum formę totæ totis confuſæ. EVD. Quid vos tantoperè moratur hæc philoſophica concertatio, quæ aut nihil aut minimum frugis ad hanc rem ſit allatura? Debueras tu certè quidem, his poſthabitis, ad grauiora & longè vtiliora properare. Quid de elementorum formis ſtatuas parum laboro, ſi modò cum præclaris philoſophis tibi conueniat, concretorum corporum formas in ſubſtantiarum genere conſtitui. BRVT. Conueniat ſanè, nec illis prorſus adhæreo, à quibus dixi me aliquando fuiſſe inſtitutum, ſed tutiorem viam ingreſſus, iampridem conceſſi in familiam longè celeberrimam, eorum qui compoſitorum formas inter perfectiſſimas ſubſtantias collocant, elementorum formas inter qualitates referunt: quam quæſtionem etſi tu ad hanc rem parum facere ducis, vellem tamen de illa tuam audire ſententiam. EVD. De his nihil certum, nihil conſtans, nihil omnium conſenſu probatum definiri poſſe ſen-

Alexãdri miſtio, quæ falſa eſt.

Vera miſtionis ratio.

Falſa miſtionis opinio.

Vera miſtio.

tio, quandiu mens humana corporis hoc veluti ergaſtulo incluſa, neque materiam neque formam ſenſibus cognoſcit. BR. Sic arbitror: neque enim tam diſcordes illi fuiſſent, qui in hanc inueſtigationem diligẽter incubuerunt. EV. Si tamen placet, hæc rationis probabilitate diiudicari oportere, illorum potiùs accedam ſententiæ, qui vt concretorum corporum, ſic nullo diſcrimine & elementorum ſpecies, puras ſubſtantias eſſe pronunciant. BR. Age verò ſi quid ad eius rei fidem in animo premis, hoc expromeneque enim vel temerè, vel citra rationem, ita ſentire puto. EV. Cæteras omnium rationes omitto: vnius Alexandri, quem tu præcipuum ducem legiſti ſententiam in te profero. Age igitur ob oculos apertè ponatur Alexandri locus, vbi elementorum formas ſcriptura proſequitur, vt inde nobis ſit integra ſententiæ noſtræ confirmandæ poteſtas. BR. Quamobrem (inquit) ea ſpecies quæ ab arte proficiſcitur, ſubſtantia nullo pacto eſt, quemadmodum & ars ipſa, forma verò quæ eſt à natura, proculdubio ſubſtantia eſt quemadmodum & ipſa natura. Verùm enimuerò in igne, quod & naturale & ſimplex corpus eſt, calorem & ſiccitatem ſpeciem facimus, & ab iis atque in iis genitam leuitatem. His planè affirmat compoſiti naturalis formam eſſe ſubſtantiam, elementi, qualitatem, ſicut & artificio aliquo fabricatæ rei: neque eſt de illius opinione quicquam altius inueſtigandum. EV. Sed hæc videri poſſunt neq. ſatis circũſpectè dicta, nec vlla demonſtratione ſuffulta: noli librum ponere, ſed eo vlterius euoluto, lege quæ paulo pòſt adiecit. BR. Perplacet. Illis commemoratis, hæc ſubiicit. Quandoquidem non poteſt ipſa ſpecies per ſe ſeorſum à materia ſeparata & adiuncta ſubſiſtere: vtranque tamen ſubſtantiam eſſe non ambigimus. Nam ſicut materia, ita & naturalis ſpeciei ſubſtantia eſt: partes enim ſubſtantiæ, ſubſtantiæ ſunt. Quinimo quia pars vtraque ſubſtantia eſt, idquod ex ambabus conſtat, & ſubſtantia & vna quępiã natura eſt, non vt quæ artificio fieri videmus. Horum enim ſubiectum ſubſtantia eſt: ſpecies verò, qualitas eſſe creditur. Hæc ne tibi ſatis ſunt? EV. ſatis profectò: ſed inſpice propius an authoris mentem purè fideliterque edideris. BR. Quid ni purè ac fideliter? certè quidem ad verbum. EV. Iam igitur accipe. Partes (inquit) ſubſtantiæ, ſubſtantiæ ſunt: atqui tam elementum quàm compoſitum corpus, eſt ſubſtantia. Ergo vt corporis compoſiti ſic & elementi partes, ſubſtantiæ ſunt. Hac ratiocinatione ſi demonſtrat Alexander, naturalis compoſiti formam eſſe ſubſtantiam, eadem conficiet, ipſius quoque elementi ſpeciem, ad ſubſtantiæ genus eſſe referendam. BR. Hæc ne mihi tendebas retia? EV. Non ego, ſed tu tibi ipſe, ſi qua ſunt retia circundediſti. BR. Captum equidem me eſſe ſentio, ſed ſemel; quòd ſi me iiſdem iterum implicare poſſis, tùm verò demum teneor: nam hæc quidem retia, eò mihi facilè perrupturus videor, quòd Alexandro forma fortaſſe pars elementi non eſt, vtpote quæ illo iudice qualitas eſt, quanquam miſti forma pars eſt totius & ſubſtantia. EV. Si ſolam materiam eſſe dixit elementi partem, à qua ὅλην αὐτοῦ τὴν οὐσίαν habet, elementi ſpecies quæ qualitas eſt, nihil conferet illius eſſentiæ. PH. Etiam atque etiam vide quid agas: in præcipiti enim ac lubrico ſtas, vix vt inſiſtere aut ingredi ſine

Elementorum vt rerum naturalium formas eſſe ſubſtãtias.

Lib. de anima.

Demõſtratio contra Alexandrum.

caſu poſſis. EV. Dic mi Brute, nónne materia vna eſt rerum omnium communis? BR. Ita iudico. EV. At rerum naturalium eſſétię plurimùm inter ſe diſcrepant. BR. Mihi quidem ita videtur. EV. Quo igitur pacto poteris ὑσιώδεις illas rerum differentias à materia, quæ omnium vna eſt & eadem conſtituere? aut quemadmodum ab illo rudi & communi rerum omnium principio, res quæque propriam ducet ſui generis eſſentiam? BR. Non video. EV. Itaque ſi rerum quæ ex natura conſtant, diuerſi ſunt ordines, & differentia genera, ſi propria quædam eſt & ſua cuiuſque natura, neceſſe eſt præter communem illam materiam, aliud quiddam inſtitui, quo res ſingulæ ſuam adipiſcantur ſpeciem, & ſuæ cuiuſdam naturæ ſint. BR. Neceſſe id quidem eſt. EV. Illud verò quicquid eſt quod eſſentiam toti largitur, præclarum quiddam eſſe conuenit, & materia pręſtantius. BR. Sanè: nam ex eo ſuum res quæque nomé ſortitur. EV. Atqui hoc illud eſt, quod tu ſpeciem ac formam rei appellare ſoles. BR. Solent & plerique omnes. EV. Ergo neceſſe eſt formam eſſe primam ac præcipuam rerum omnium partem. BR. Nihil equidem verear de ſecundis id fateri corporibus, at elementorum longè diuerſa eſt ratio. Horum enim ſpecies qualitas eſt. EV. Quodam veluti circulo in eaſdem reuolueris tenebras: oſtendi vna eadémque ratione, omnis ſubſtantiæ ſiue ſimplicis, ſiue concretæ, ſpeciem eſſe ſubſtantiã: ſed quando ita res exigit, veniamus tamen ad ſingula, eorúmque ſigillatim naturas explicemus. Stirps aut metallum, formę ſuæ debet, quòd ſtirps eſt aut metallum: & reliqua eodem modo omnia. Verúmne id eſt? BRVT. Ita volunt. EV. Ipſum quoque elementum neceſſe eſt vt elementi rationem à ſola acceperit ſpecie. BR. Et id quoque. EV. Atqui per formam elementum ſubſtantia eſt, & huius generis ſubſtantia. Nam vt huius aliúſve generis ſubſtantia ſit, hoc eſt vt ſit vel ignis vel terra, non poterit à materia capere quæ eſt rerum omnium communis. BR. Hoc iam paulò antè conceſſi. EV. Vndénam igitur? BR. A ſua forma. EV. Ergo hæc elementi forma, per quam ignis eſt ignis, ab aqua differt ſubſtantia eſt. BR. Quomodo? EV. Nam ſi ignis eſt ſubſtantia, vt fateris ipſe, quod illi tribuit vt ignis ſit, ipſum quoque ſubſtantia eſt BR. Conſentaneum eſt. EV. At ea eſt ipſa ignis ratio, quam tu formam eſſe non inficiaris: quo fit vt concludatur neceſſariò, cùm ignis tum cuiuſque elementi formam ſubſtantiam eſſe. Inde nos elementum vel aliam ſubſtantiam definitione comprehenſuri, non figura, non colore, non pulchritudine, non turpitudine finimus, ſed ea ſubſtã:ia, à qua res quæque naturalis ſuam duxit éſſentiam, ea autem forma eſt quæ rei cuiuſque definitionem concludit. Rurſus vt ſtirps à metallo, & animal à ſtirpe, formæ varietate & diſſimilitudine differt, ſic & elementum, quod ipſum quoque ſubſtantia eſt, à cæteris ſubſtantiis diſtabit natiua quadam & inſita ſibi ſubſtantia. Vt enim ſubſtantiæ eſſentiam nullum accidens explere poteſt, ſis neque poteſt illa rerum ὑσιώδης id eſt, vt quidam loquuntur, eſſentialis differentia ex accidente conſtitui: quippe quod rei naturalis eſſentiam immutare nequeat. Cùm igitur in cæteris omnibus ſubſtantiis id quo diſſidet vnum ab alio, ſubſtantia ſit, quî fieri poteſt vt in elementis quæ veræ ſubſtantiæ ſunt, hoc ſecus habeat?

Inductio.

A definitione.

BR. Iſtā hercle controuerſiam non fouebo diutius, præſertim cùm eam induxerim, rei tuæ non admodum, vt dicis neceſſariam. Proinde non verebor hac de re pedibus in tuam ire ſententiam: víxque credam Galenum, Alexandrum, Philoponum, & reliquos huius familiæ celebres viros elementis formam tribuiſſe, nullius ſubſtantiæ participem, ex ſolis qualitatibus conflatam. Sed (vt Auicennas interpretatur) quia nobis ignotæ ferè ſunt rerum eſſentiæ, & quia non ſunt ſua formis impoſita nomina, eò factum eſt fortaſſe, vt illi viri elemētorum formas propriarum & inſeparabilium qualitatum nomine appellauerint. EV. Hoc ſanè tolerabilius: ita enim maximos viros, à craſſæ ignorationis crimine, modeſtè vindicabis. PH. Iam me nihil huius quæſtionis pœnitet, etſi modò verebar me improbius feciſſe viderer. Et quia pudendum non eſt diſcendi ſtudium, nihil reformidabo philoſophica quædam denuo in medium proferre. EV. Propone igitur quàm potes breuiſſimè, ne properantes ad grauiora, nos medio curſu teneas.

Concluſio.

Naturalis cuiuſque corporis ſimplicem eſſe formæ ſubſtantiam, neque hanc eſſe ex ſubiectis formis ortam, contra Alexandrum.

CAP. III.

PHILIATROS.

OMNIS quæ ſenſibus apprehenditur ſubſtantia, ex ſubiecto & ſpecie tanquam è ſuis partibus eſt compoſita, quemadmodum & quæcunque ars effinxit in æris, lapidis, aut ligni materia, ſpeciē quandam ab arte & ornamentum habent. Elementum quod corpus eſt ſimplex, pro ſubiecto ſimplicem & prorſus informem, ab omníque ſpecie deſtitutam materiam habet. Compoſitum autem miſtúmque corpus naturale, ſubiectum ſimplex habere nequit. Sic enim videmus vniuſmodi & ſui vndequaque ſimile corpus (Græci ὁμοιομερὲς vocant) quod eſt omnium compoſitorum longè ſimpliciſſimum, vt aurum, vt lapidem, vt ferrum, permiſtum & è quatuor elementis coagmētatum ſubiectum habere. Siquidem antè conceſſimus, miſti corporis materiam à quatuor elemētis ductam eſſe, quæ aſſeruatis ſuis formis in miſto corpore permanerent. Nam ſi perirent illorum formæ, tum reuera interitus eſſet, haudquaquam permiſtio. Quinetiam multiforme variæque naturæ corpus contemplans, cuiuſmodi hæc roſa, aut iſta tam blandè nobis arridens laurus eſt, oculorum obtutu clarè video (neque enim demonſtrationis fides maior aliunde eſſe poſſit) ſubiectum corpus ex multis diſſimilibúſque partibus habere, aliam eſſe radicem, alium corticem, aliud lignum, aliam medullam, alia folia, alias baccas. Rurſum diſpari magis & ampliori varietate diſtinctum eſſe animalis ſubiectū, quod præter eam partium diuerſitatem, conformationem quoque in illis habuit & multiplicem figuram. EV. Rem attigiſti mi Philiatre, vtiliſſimam omnino, nec vlli, opinor, dubiam, quippe quę ſenſu plus ſatis comperta fiet, & ſi fortè rationem pręter ſenſum requires, viuen-

Elementi materia ſimplex.

Similaris corporis materia compoſita ex elemētis eſt:

Diſſimilaris corporis materia multiplex.

tium officia & actiones contemplatus, videbis neruos, oſſa, carnem, vires vſúſque tam diſſimiles obtinuiſſe, vt illorum quoque naturas & eſſentias latiſſimè differre pronuncies. Quinetiam habent ſimilares hæ partes vel inter ſe compoſitæ quædam propria temperamenta, quæ quum integra ſeruantur & inuiolata, par eſt & illarum naturas, quæ temperamenti ſunt comites, incorruptas manere. Quid enim eas diſſoluere poſſit, inuiolato temperamento? Ita planum fit in animantis compoſitione oſſa, neruos, carnem, membranulas & reliquas partes ὁμοιομερεῖς non modò colore, craſſitudine, aliiſve qualitatibus & conformatione, ſed & ingenito temperamento, & propria eſſentia ac ſpecie diſſidere. Hæc ſi quis ad ſtatuendas rerum differentias non ſatis eſſe exiſtimabit quánam, obſecro, alia ratione eſſentias rerū diſtinguet? aut quænam dabit corpora, quorum ſit quàm illorum diſſimilior eſſentia? & his tamen (ſi quibus aliis) ſuam eſſe ſubſtantiam negabit nemo, niſi ſi quis eo contentionis & amentiæ proceſſerit, vt dicere auſit, tam noſtri corporis partes quàm reliqua vel maximè diſſidentia corpora, ſolis accidentibus ſeiungi. Sed enim is vetuſtiſſimorum philoſophorum iam pridem exploſum decretum reponet, qui abdicatis formis, ſolis accidentibus perfici diſcernique omnia aſſeuerabant. Quocirca propoſitæ hîc à te ſententiæ accedens, profiteor, non animantiū ſtirpiúmque modò corpora, ſed lapidum quoque & metallorum quorundam, multiplex haberi ſubiectum, cuius particulæ ſpecie & eſſentia, non ſolis accidentibus diſſideant. BR. Leuaſtis me onere non paruo, planius alioqui & fuſius illa explicaturum. Iam enim vobis probaturus ſum, quatuor primordiorum naturæ, ſimpliciſſimam eſſe formam: compoſitorum autem ex iis corporum, perfectiorem & ex compluribus coagmentatam. Sic enim diligentiſſima rerum perueſtigatione videtis lapidi quàm elemento præſtabiliorem ineſſe formam, & ſtirpi quàm lapidi, & animanti quàm ſtirpi: quaſi pro dignitate ſubiecti formam cuique largita ſit natura. Nempe igitur tu negabis iis compoſitam eſſe formam, quibus eſt compoſitum ſubiectum? Aut ſi id concedes, non etiam illud dabis, genitam eſſe cuiuſq. rei formā, & ex iis prognatā formis quę ſunt in tui ſubiecti cōcretione? quę ſi ita eſſe fateberis, fateare ſimul neceſſe eſt nō eſſe eā aliunde petēda, neq. ei facultates vllas ineſſe, niſi quas ſimpliciū naturæ cōferunt. Hæccine tibi ſatis firma argumēta eſſe videntur? de quibus quid ſentias & quibus ea rationibus infirmes, audire ſanè velim. EV. Hæc vnde & ex cuius fontibus & quorſum deriuata ſint, ſatis perſpicio: neque fieri poteſt vt ſine grandi contentione dirimantur: de quibus dicam equidem tam nunc meam ex Ariſtotelis mente ſententiam. Elementi ſimplex ex forma in ſubiecto ſimplici: naturalis autem corporis compoſiti quanquam coagmentatum, & ex diuerſis partibus cohærēs eſt ſubiectum, ſimplex tamen eſt totius forma, ſed quæ multiplici & compoſito ſubiecto vtens, multiplices compoſitáſque obit functiones, è quibus perfectio illius intelligitur. BR. Dilucidius hæc eloquere, vix enim aſſequimur. EV. Formarum multi ſunt ordines, ex officiorum generibus digeſti. Nam quum forma natura, quæ iam

Diſſimilaris corporis partes eſſētiis differūt

Argumēta quæ nituntur probare diſſimilaris corporis cōpoſitam eſſe formam.

Solutio.

Formarum ordines.

quædam ſit, eáque motionis principium, quæcunque vnius ſimpliciſque motus cauſa fuerit, ſimpliciſſima illa & imperfectiſſima, & infima iure optimo iudicabitur, quę verò multiplicis variíque motus erit opifex, perfectior erit illa certè, & altioris cuiuſdam ordinis. Sic elemẽti forma, quia loci mutatione ſurſum tantùm aut deorſum fertur, omniũ cenſetur imperfectiſſima & abiectiſſima: ſtirps, quæ nutritionis etiam, incrementi procreationiſque motum ciet, nimium perfectior habetur & nobilior. Hac rurſum abſolutior eſt animantis forma, quæ præter hæc ſenſum confert, & voluntariam progreſſionem. Omnium tandem ſuprema & perfectiſſima eſt hominis ſpecies, quæ ſupra hæc omnia mentem diuinum munus à diis immortalibus eſt conſequuta. Conueniebat autem vt quæ forma perfectior eſſet, ac pluribus prædita facultatibus ea pleniorem & inſtructiorem corporis velut officinam haberet, vt multiplicem inſtrumentorum copiam ac varietatem ad alias atque alias accommodaret functiones. Nam neq. perfecta, & multas in ſe efficientes obtinens forma, in materiam commigrabit rudem, ſimplicem, & impolitam: nec ſi commigrabit, aut in ea incolumis ſtare poterit aut omnibus ſuis maneribus plenè defungi. Elementorum omnino rudis & ſimplex eſt materia: æri, lapidi ſubiectum ex ſola elementorum temperatione compoſitum ineſt. Stirpibus & diſſimilare & iam organicum corpus ſubſternitur: in animantibus verò cùm partium diſſimilitudo quàm in ſtirpibus eſt maior, tum inſtrumentorum concinnitas & elegantia decentior. Ipſum denique hominem tam fabrè facit Natura, vt videatur voluiſſe ex eo tanquam abſolutiſſimi operis exemplari, de ſe fieri exiſtimationem, adeò multis gradibus eum ſupra cæteras omnes res naturales extulit. Ad hunc igitur modum, ſimplex quidem eſt omnium rerum forma, ſed quanto ſublimiorem in locum euecta eſt, quantóque plures in ſe continet efficientias, tanto ſubiectum abſolutius, inſtructius & ad ſingula commodius efficienda obtinuit: eſt enim formæ gratia conditum corpus, non item forma corporis. BRVT. Quid audio? ne tu fœlix es, quòd abſint philoſophorum quos ego ſector greges: qui ſi adeſſent, vniuerſi, ſcio, in te impetum facerent, tum ſingulæ familiæ tecum ſummo iure agerent: inſtaret princeps ille noſter Alexander, & te à ſententia tua deductum, in ſuam facilè perduceret: alij propè innumerabiles, diſputationum ſuarum & interrogationum laqueis te irretitum tenerent, quibus cum tibi iuſto ſacramento contendere non liceret. Etenim ſi ſimplicium è quibus res componuntur ſpecies, integræ ſeruantur in compoſito, neque pereunt, vti fateris, par eſt omnino, haud ſecus inter ſe componi miſceríque atque ſuas quibus inſident materias, & ex eiuſmodi permiſtione formam totius enaſci, támque ſicuti & ſubiectum, eſſe compoſitam veluti concinentium formarum quandam harmoniam: argumentum dabo, ſi fortè deſideras certiſſimum. Stirps enim & animantis totius actio, ex conſpirantibus in vnum partium omnium functionibus prouenit, neque totius alia eſt, quàm omnium inter ſe conſentientium artium actio: ita etiam tanquam clara voce proclamante natura, credendum nihil aliud eſſe totius formam, niſi iſtum ſingularum

Forma principium motus.

ſpirent. Ridiculum enim eſt, putare animam aut formam perinde atque ſubiectum corpus ex partium differentium nexu compoſitionéque conſtare. Sed eſt neceſſe, totius compoſiti vnam eſſe formam ſimplicem, quæ à ſimplicium partiúmque formis diuerſa, illas incorruptas & integras in toto coerceat, alioqui perituras. Id probatur Ariſtotelis locupletiſſimo teſtimonio, ex ſexto τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Quod, inquit, ex aliquo conſtat, ſic eſt compoſitum vt vniuerſum ſit vnum, non vti cumulus, ſed vt ſyllaba (ſyllaba autem non eſt elementa ipſa, neque eſt idem quod b & a, neque caro eſt ignis ac terra: diſſolutis elementis hæc non ſunt, caro inquam ac ſyllaba: elementa autem ſunt & terra & ignis) ſyllaba igitur profectò eſt non ſolùm elementa litera vocalis & muta, ſed etiam aliud quiddam. Itidem & caro non ſolùm ignis ac terra aut calidum frigidúmque eſt, ſed etiam aliud. In eandem ſententiam ſunt & illa: Hoc quidem eſt ſubſtantia vniuſcuiuſque rei, nam vt res ſit, hæc eſt prima cauſa quæ non eſt elementum, ſed principium. Sunt alij loci complures libro ſecundo de animalium procreatione, in quibus idipſum manifeſtiùs explicauit. Sed de his aliàs ſeorſum plura. Cur autem oporteat aliud quiddam nouumque principium & cauſam, ſimplicium formis induci, adfert, cùm de Anima contra Empedoclem diſputat, non poſſe ſimplicia, maximè autem contraria in vnum coire & contineri, niſi arcto velut vinculo, fortius quid & valentius ipſa ſtringat ac coerceat, ne diuulſa diſſipatáque mox diſtrahantur, & eò redeant, vnde ſingula profectæ ſunt. Quinetiam primo de Anima, contra Platonem eadem ratione oſtendit, ſi in vnum atque idem coaleſcent, quæ diuerſa ac multa ſint, neceſſe eſſe alterius vi ea cogi, copulari, & ne diffluant contineri. E quibus intelligitur planè, vt corpus, quamuis è multis compoſitum, vnum tamen eſſe dicimus, ſic dicendum eſſe, formam ipſius vnam & ſimplicem eſſe. Quid habes obſecro, quod ad hæc reſpondeas? Túne Ariſtotelem ſuperabis vel authoritate, vel argumentorum ſubtilitate ac robore, quibus omni ſtudio totíſque viribus efficere conatur, compoſitorum corporum neceſſariò oportere ſimplices eſſe formas? BR. Non ego ſanè cum meam modò ſententiã exponerem, id dicere volebam compoſiti corporis animam vel formam harmoniam eſſe, & quandam è multis compoſitionem. EVDO. Id ſermo tuus præ ſe ferebat. Quid igitur ſentis? dic amabo apertiùs. BRV. Hoc volebam: compoſiti formam vim quandam eſſe, ex ſubiectorum ſibi corporum temperamento ac miſtione. Subiecti enim ex miſtione præparationem ipſámque potentiam, cùm ad abſolutionem peruenerit, tum ἐντελέχειαν, id eſt perfectionem fieri, quæ rei ſit forma. Ita formam de potentia materiæ educi ſentio, quòd ipſa potentia continenti progreſſione tranſeat in formam, actúſque fiat. EVDO. Hæc ſunt Alexandri illius Aphrodiſei. Túne igitur vis illius partes conſerto pede tueri? BRVT. Quid ni obſecro? EVDO. Etiam atque etiam quid reſpondeas vide, & quæ quantáque incommodorum conſequutio te penè obruat. BRVT. Quorum nam? EV. Neceſſe eſt eo quidem authore, ſubiecti præparationem, non accedentem ſolùm adiuuantémque, ſed primam & efficientem cauſam ſtatui: quippe quæ de ſe omnem for-

Comment. vlt. (margin)

Commẽt. 39. (margin)

Num. 39. (margin)

Nec formã eſſe vim ex ſubiectarũ partiũ naturis profectam. (margin)

Ἡ ἐντελέχεια τοῦ ὅλου σύνολον. (margin)

Quæ incõmoda ſequerentur ſi forma ex ſubiecto naſceretur. (margin)

mæ eſſentiam proferat ac ſuſcitet. Simul verò ex ſubiecto ſibi corpore animam omnémque ſpeciem emergere: & à corporum differentia formarum varietates proficiſci. BRV. Hæc principia ſunt & veluti fundamenta illius opinionis. EV. Horrenda ſanè: conſequitur enim formam omnem, vel ipſius hominis præſtantiſſimam mentem, mortalem & internecioni obnoxiam eſſe, ſi quidem ex ſubiectorum præparatione & interitura harmonia reſultet: quo quid eſſe poteſt vel abſurdius vel magis impium? BR. Bona verba: rem dicis illi viro nec inopinatam. EV. Euge virorum optimę, perge vt cœpiſti, nec te huius pudeat. Ponendum erit ſubiectum ſua ſpecie dignius & præſtantius: eius eſſe in compoſito principatum, moderandíſque actionibus ipſum præeſſe, quas omnes per formam ceu per inſtrumentum exequatur: neque formam habendam eſſe præcipuam functionis cauſam, quæ corpore pro inſtrumento vtatur. BR. Hæc opinor, tibi non conceſſerit Alexander. EVDO. Sunt tamen ſuperioribus annexa & conſequentia, quod vt ille fateretur nec tuum expectauit iudicium, nec te conſiliarium adhibuit.
" Quid enim ait? Neque grauitas, inquit, ob id infra tendit, quod vtatur
" terra cuius eſt poteſtas, ſed terra ipſa intercedente grauitate (quę & po-
" teſtas & forma & perfectio terræ eſt) fertur inferius. Idē in animamo-
" dus habetur, quum ipſa quoque poteſtas & actus & formas ſit eius corporis à quo poſſidetur. Eius enim procreatio quodammodo ex miſtione & temperamento primorum corporum eſt, ſicut oſtendimus. Atque per animam operatur id corpus, in quo principatum animæ eſſe conſpicimus. Agnoſcíſne hæc Alexandri? BR. Agnoſco optime: neque vt tu abſurda, ſed opinabilia problemata eſſe iudico. EV. Siccine nihil te pudet tam deteſtabilis opinionis? qua nihil nec dici nec cogitari poteſt in philoſophia vel diſtortius vel monſtroſius: erubeſcunt opinor qui nobiſcum hic ſunt boni doctíque viri, audita iſta tam peruerſa philoſophia. Sed nullus te tamen aut metus deiiciat aut pudor ſuffundat, quo minus fortiter tuis inſiſtas gradibus, & iſtos abſurdiſſimarum rerum quoad poteris perferas inſultus: ex hac enim tolerantia clariùs opinor, veritas elucebit. BR. Quid hîc mihi tua opus eſt cohortatione? obſiſtā intrepidus, nec dubitabo animi confidentia, quanta maxima eſſe poteſt aſſeuerare, quæcunque huc ex Alexandro protuliſti, ea omnia longè omnium eſſe veriſſima, ſibíque aptiſſima conſequentia per omnia conſentire: videri autem pleráque falſa, quoniam abſtruſa ſunt, & à vulgi intelligentia remota: ſed in his ſicuti in omnibus quæ poſita ſunt in rationis probabilitate, ſatis eſſe duco, ſi ſecum vniuerſa cohæreant, nulla vſquam intercurrente repugnantia, nouáque probabiliter inducere cuique liberum eſſe, id vnum modò caueat, ne quid dicat quod videri poſſit non ſatis conſentaneum. EVDO. Quid iuuat opinionum varietas, ſi quam teneas, quæ cæteris præſtare & probabilioribus rationibus niti videatur? Sed ad rem, ſingula diiudicemus accuratè. Corpus, inquit Alexander: operatur per animam, ſicuti terra per grauitatem deorſum fertur: quaſi verò ſit anima corporis agentis inſtrumentum. Ariſtoteles contra cenſet, omnia omnium, cùm animalium tum ſtirpium corpora, animæ eſſe inſtrumenta eiúſq. gratia facta eſſe,

Alexander animam, omnémque adeò rei formam corpori ſubiicit inferiorémque facit. Ariſtoteles & omnes omnium rectè philoſophantium familiæ excellentiorem & ſuperiorem eſſe volunt. Ille omnis actionis omníſque motus principium & cauſam corpus eſſe docet. Hic contra Empedoclem rationes collegit, cur formam, quam & naturam ſimpliciter appellat, omnium cauſam & initium motus eſſe conueniat. Nunc age veri potius accedendum putas, Alexandróne an Ariſtoteli? Vtrius eſt apud te maior authoritas? Quòd ſi apud te leuis & infirma eſt nominis exiſtimatio, rationes vide, quas ſi Alexandro firmiores & euidentiores eſſe comperies, tum demùm Ariſtotelem contemnito. BRVTVS. Suæ non deſunt Alexandro rationes, neque tam præceps ac deuius is fuit, vt iam ſatis cognita Ariſtoteli mente, temerè voluerit nouam introducere doctrinam. EVDOXVS. Plerique gloriæ, vt ipſi appellant, immortalis adeò magna tenentur ambitione, vt celebritatem nominis, & ſuam illam immortalitatem vel falſis inuentis, vel etiam flagitio quærere non dubitent, ſed tu quod verum eſt fatere. An non tibi videtur Ariſtoteles (puto enim te eius omnia euolniſſe) firmiſſimas atque adeò neceſſarias omnino rationes ad hanc rem attuliſſe? An non animaduertis Alexandrum in exemplis & inductionibus iíſque non magna probabilitate ſeptis plurimum verſari: Sed oculos, obſecro, in te ipſum conuerte, & in omnes penitùs partes introſpice: An nihil te mouet dictorum improbitas? Audebíſne tuam animam temeraria confeſſione mortalem facere, & cœleſtem illam diuinitatem fœdo lutulentóque corpori ſubiicere? Hæccine tam impia & tam nefanda recipies? Quid ſentias reſponde quæſo ſimpliciter & ingenuè, neque tuam libertatem, vllius quantumuis magni hominis præiudicio tibi ademptam eſſe velis. BRVTVS. Sit vti vis, rei cuiuſque forma, ſimplex quædam ſubſtantia, & illa præcipua efficiénſque cauſa functionum, præſtantior corpore, quo in obeundis functionibus tanquàm inſtrumento vtatur. Sed tamen illa ex corporis temperamento prodire videtur, ceu vis quædam ſimplex ex ſubiectorũ corporum temperie & concordi harmonia profecta. Non hoc, puto, negabis, ſi diligentiſſimo examine omnia libraueris. Sic enim compoſitæ theriaces aut medicatæ potionis vim, ex ſimpliciũ commiſtis temperatiſque viribus extitiſſe intelligimus, quód cum Galeni etiam mẽte conſentaneum eſt. EV. O callidum veteratorémque hominem! Quod ipſe ſatis tueri non potes, id videri vis mihi condonare, vt ſummo totius diſputationis capite viciſſim accepto, reliqua vel ab inuito extorqueas. Nam ſi formam ex ſubiectorum corporũ temperie ortam eſſe concedã, facilè deinde quęcunq. controuerſa ſunt tibi aſſumes, euerſis omnibus philoſophiæ præceptis. BR. Putabã litem hãc inter nos iſta moderatione dirimi poſſe. At cùm de ſuſcepta ſemel opinione nihil velis remittere, ſed omnia ſummo iuris rigore perſequaris, tuebor & ipſe pręfractè meam opinionẽ, de qua nulla vis, nullũ periculum me poſſit depellere, mordicus tenebo, cùm animã, tum omnẽ ſpeciem, ex ſubiecti corporis cõſtitutione & innata potẽtia naſci, neque aliũde prodire, nihil curãs,

Aliud argumentum quo contendit formam ex ſubiecto naſci.

ſiue tu hanc mortalem eſſe, & materia poſteriorum atque abiectiorem,& illius inſtrumentum, ſiue his contraria ſtatuas. Hæc munitiſſima eſt arx in quam me recipio,vallo,foſſa, multarumque rationum telis ac iaculis inſtructiſſima: hanc ſi oppugnare proponis, ſenties quanto tuis inde veniant machinæ potentiores & rapidiores EVD. Ego verò machinis fortaſſe nullis, ſed latentibus tantùm ſubterraneiſque cuniculis te petam.Iam igitur age dulciſſime Brute:hæc iſta vis, quam rei naturalis formam appellas, nónne ſubſtantia eſt? Hancne Alexander quidem ipſe ſubſtantiam eſſe negabit:tu verò quid? BR. Eſto ſubſtãtia. EV. Miſtorum elementorum temperaturam, omnémque ſubiecti hinc exortam habitudinem & potentiam ſtatuis ſcio, in qualitatem genere. BR. Sic neceſſe eſt. EV. Atqui ex vna vel ex multis qualitatibus,ſubſtantia emanare nequit. BR. Nequit prorſus. EVD. Quî igitur fieri poterit, vt ipſa rei forma, ex qualitatum permiſtione & temperamento prodeat,ſolæque qualitates nullius ſubſtantiæ, concurſu & ope ſubſtantiam ingenerent? BRV. Non è ſola (ne quid ignores) fit qualitatum miſtura & temperie, ſed ex ipſa quoque earum quæ in elementis ſunt formarum confuſione & permiſtione. EV. At elementorum formas Alexander in qualitatum genus retulit,vt hac etiam ratione neceſſe ſit, eo certè authore, compoſiti formam ex qualitatibus enaſci. BR. Ego verò, nequaquam illi in præſens aſſentior, ſed Auerrhoidi potiùs qui elementorum formas, ambigui ancipitiſque generis eſſe poſuit: huius opem ſi hic imploro, quid iam oberit, quo minus compoſiti totius forma è ſimplicium ſubiectorum formis emergat? EVD. Quòd ne ſic quidem ſimplex erit forma, ſed vt corpus, ita & ipſa quoque compoſita. BR. Mentem meam nondum, vt video, conſequeris. EVD. Quid ſic? BR. Quia ex ſubiectarũ formarum temperatura, ego ſimplicem naſci poſſe exiſtimo, quæ licet ſit ipſa ſimplex, omnium tamen formas ſuo veluti ſinu complectatur. EV. Id ne fieri poſſe? BR. Quid ni? EV. Auſculta pauliſper, vt quid ego velim,& tu quod quæris ſcias. BR. Auſculto, loquere quid velis. EV. Quæcunque ad rei naturalis procreationem confluxere, ſeu ſimplicia ſeu compoſita corpora, ea priuſquam mutua inter ſe actione componerentur & coirent, ſingula cùm materias & formas ſuas habuêre,tũ qualitates perpetuò ipſis inſidentes. Itáne? BR. Quorſum hæc? EV. Nihil nunc quidem id refert,reſponde tantùm, neque ad finem præproperè contendas. BR. Fateor elemẽta tribus illis inſtructa, in rerum procreationem conuenire: Quid tum poſtea? EVDO. Dum vera & exquiſita fit illorum commiſtio, qualitates illæ diffunduntur totæ in totas: Siccíne tibi videtur? BR. Id iam ſæpius antè conceſſi. EV. At nequeunt illorum materiæ ὅλαι καθ᾽ ὅλας permiſceri, ſed longa partitione partibus eò reductis, vt iam ad extremum exiguæ illæ, coniunctione quadam inter ſe vinctæ cohęreant. BR. Sic quidem neceſſarium eſſe duco: nam ſi materiarum perfecta fieret confuſio, corpora in ſeſe penitus ipſa ſubirent: quod mihi quidem videtur abſurdius quàm vt recipi debeat. EV. Nec verò formæ materias quibus ſemel infuſæ ſunt, deſerunt vnquam, neque poſſunt aliæ in alias tranſitione facta commigrare: id ſcis optimis quibuſque philoſophis ita viſum eſſe? BRVT.

Auerrhois

Simplicem totius formam non poſſe ex ſubiectis formis emergere.

Demõſtratio.

ὅλαι καθ᾽ ὅλας.

Et

Et mihi quoque. EVDO. Formarum igitur non alia quàm materiarum miſtio erit, neque relictis ſedibus exilient formæ, quæ ſeorſum ipſæ & à materia ſolutæ inter ſe commiſceantur: ſed ſubiectis immerſę, quemadmodum illa ſic & hæ afficientur. Quocirca vt materiæ totæ in totas penetrare nequeunt, ſic neque formæ. BRVT. Quid tandem inferes? EVDO. Non poſſe ſimplicem eſſe ſpeciem, quæ à tali temperatione proſiliat. BRVT. Vide quò rem deducere velis: non enim perſpicio vnde aut quo modo iſthæc confeceris. EVDO. Dicam, ſi voles, planiùs. BRVT. Tua commenta nihil moror, neque mea intereſſe puto: vt captioſis iſtis & argutis cauillationibus reſpondeam: hoc ſatis habeo perſpectum, rei naturalis formam, ſubſtantiam eſſe ſimplicem. EVD. Fortaſſe tecum mihi conueniet, ſi ſine vlla omnino lite rem omnem paulò altiùs vna contemplemur. BRVT. Ea verò mihi plus ſatis eſt perſpecta. EVDO. Fac igitur, per te erudiar, fac id pleniùs concipiam, quod animum mihi iamdudum ſollicitat & angit. BRVT. Quid iſtuc? EVDO. Huius mei muli corpus vniuerſum, nónne ex oſſium, neruorum, membranarum, carnis, cutis, aliarúmque ſimilarium partium copulatione conſtructum eſt? BRVT. Perge quò cœpiſti. Quid enim hic reſpondeam ad hoc quod eſt vel carnifici compertum? EVD. Quid porrò? An non illud etiam compertum, conſimiles has & eiuſmodi partes, integras & inoffenſas in corporis compoſitione ſeruari, & ſuam eſſe cuiuſque earum propriam & eſſentiam & formam? BRVT. Compertum & illud etiam laniis. EVDO. Perge obſecro, tua iſta in reſpondendo liberalitate vti, neque committas vt ſordibus aut malignus videare in iis rebus, quarum pleniſſimus eſt etiam plebeiorum hominum ſenſus. Partes illæ muli, conſimiles & vnius inter ſe modi, nequaquam miſcentur, ſiue illarum materias, ſiue formas ſpectes. BR. Neque id ſanè opus fuit, ſatis erat illas apta concinnáque inter ſe harmonia coniungi: qualem hiſce in ædibus lapides, cæmentum, trabes, & lateres, ab arte accepiſſe vides. EVDO. Sic mihi quoque videtur. Quo igitur pacto fieri poteſt vt noua totius forma ex his tam multis ſimplex tamen ipſa prodeat? BR. Tu videris ipſe, ita tamen certè res eſt. EV. Si permanent integrè & inuiolatæ partium formæ, quomodo aliá de ſe ſimplicem, multæ ipſæ integræ & corruptæ producent? ſi qua ex iis prodire ſtatuatur, hanc oportet eſſe compoſitam, vt & iſtarum ædiū compoſitam ab arte ſpeciem eſſe dicimus, non autem ſimplicem: erit ergo totius muli forma, ex ſubſtratis formis quædam veluti cōpoſitio, vtque totum corpus, ſic & ipſa totius forma è multis diuerſiſque partibus conſurget. Viden' hæc eſſe neceſſaria? BR. Neſcio quibus aut vnde conquiſitis tricis non inuoluas in re ſatis plana & expedita: proinde commentitias iſtas ſimilitudines quàm aptæ ad rem excogitaueris, iudicabunt alij, me certè non admodum mouent. EV. Satis feciſti cęteris: hoc verò poſtremum recténe intulit, an non? BRV. Neſcio quid dicas. EV. Scis, vir optime, ſed fateri pudet. Quid ſentiam taceo & contineo optimè, neque volo continuo palàm eſſe: proinde tu alium ſi videtur interroga. PHIL. Quid te res minima tā citò, tam vehementer confundit optimè Brute? Collige teipſum & vel noſtra gratia reſponde, vt

Exempla demonſtratur.

hæc diſputatio maturè tandem & conuenienter concludatur. BR. At enim ſui ſimilis ſemper eſt hic Eudoxus: minutula quædam & acuta interrogat, quibus conceſſis aut negatis ſtatim nobis aliorum conſequentium longam contexit ſeriem confictorum, ad oſtentationẽ exemplorum mirifica copia refertam, vt captioſis iſtis laqueis irretitos cogat vel quod ante negatum ſit etiam inuitos dare, vel quod ſtultè conceſſum cum rubore repetere. PH. Quid tua refert? permitte vt arbitratu ſuo omnia excutiat. Agedum reſponde. BR. Si iubet hic doctorum virorum conceſſus, dicam compoſiti corporis, compoſitam quoque eſſe illam ſubſtantiæ participem formam, ſed quæ ex ſimplicium tamen formis conſtet atque cohæreat. EV. Hei, arcis tuæ pars ſumma iam corruit, caue ne te tota mox obruat. BR. Satis in tuto eſt quicquid ſupereſt. EV. Quàm durum & quàm arduum eſt opinionem ſemel ac penitus animis imbibitam euellere! Hic nullum non mouet lapidem, nihil nec abſurdiſſimum quidem detrectat, id vnum ſibi modò retineat, formam rei ex ſubiecti compoſitione ſuſcitari, nulla neque cura neque æſtimatione perpendẽs, quidnam ponat, & fierine id poſſit an non. Propoſui tibi non Ariſtotelem ſolùm, ſed & Alexandri tui patroni rationes, quibus conficit, ſimplicem eſſe cuiuſque rei formam, quod & tu palam atque ingenuè dediſti. BR. Dedi equidem, ſed ante hanc altercationem, bellè & ſine vllo diſſidio procedentibus adhuc rebus: nunc poſteaquàm obortum & indictũ video tam atrox bellum, nihil quod huic præceptioni aduerſum fiet fatebor, ne veriſſimis quidem & clariſſimis rationibus conuictus. EVD. Nempe hoc illud eſt, quod rectè in comœdia ſcriptum memini, Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur. BR. Ne tu mihi iſtac obtrudas, nondum enim de mea opinione deceſſi. EV. Quænam ea eſt, obſecro? BR. Siue ſimplex ſiue compoſita compoſiti ſpecies eſſe ſtatuatur (nihil enim moror) eam tamen eſſe ceu quandam ex imperfectioribus partium formis abſolutam perfectionem: nunquam ab hac opinione digrediar. Exemplum modò protuli ex Alexandro de Theriaca, & medicamentis compoſitis, quorum vis ex ſimplicium facultatibus dimanauit, vt inde colligeretur compoſitorum corporum formas ac vires è ſubſtratis naturis proficiſci & originem ducere. EVDO. Apta verò ſimilitudo, quam ſi viciſſim in te retorquеam, omnia ſubuertam huius opinionis fundamenta. BR. Quid ita? EV. Theriace quæ iam temporis progreſſu mutua ſimplicium effectione in vnum quidem redacta eſt, tota quidem ſimplicium vires & eſſentias retinet incorruptas, ſed quibus noua totius forma, eáque ſimplex acceſſit, proprijs & nouis ornata viribus. Vnde effectus edit, qui licet obſcuriùs, omnes tamen ſimplicium redolent facultates, ac præter eos, alios quoque qui recens inductæ formæ proprij ſunt, quóſque non vnius ex tota miſcella ſimplicis, ſed totius eſſe theriaces facilè iudices. Qui hos mirantur, alij à tota compoſitionis ſubſtantia, alij à proprietate quadam, alij à conſtituente forma, eos manare contendunt: & quamuis alijs atque alijs vtuntur verbis, eadem tamen omnes pronuntiant. Eſt enim certè omnibus confeſſum, eas functiones nulla poſſe ratione comprehendi, neque ex elementorum, ſimpliciúmque partium viri-

Neque etiã ſi totius formæ cõpoſita ſtatuatur, eã poſſe ex ſubiectis formis prouenire.

Argumẽtũ de Theriaca diſſoluitur.

bus.

bus demonſtrari, ſed vſu ſolo, atque experimento ab hominibus peritis animaduerti ac notari: ſimilis prorſus eſt in ſtirpis aut animantis fabrica contemplatio. In his enim vt in illis, mundi elementa, & primæ ſimplicéſque partes, ſuo vtraque modo commiſcentur, quibus incorruptis ſimplex totius forma ſuccedit. BR. Tua ſit iſta interpretatio: mea & alia eſt longè, & vt arbitror, ſanior. EV. Vellem vt ego tibi, ſic tu mihi ſingula dilueres: at ſi placet rem altius paulò ac diligentius ſcrutemur. Quod ex illis mundi primordiis primum ac proximè conſtitutum ais, aliunde nihil accepit ſed ab illis ſuam omnem vim hauſit. BR. Maximè. EV. Compertum eſt autem, primordiis illis vires ineſſe, quibus ſurſum ac deorſum cieantur. BR. Compertum. EV. Quicquid igitur ex illis conſtabit, nihil ſupra ſimplicium vires ſortietur, ſed duntaxat ſurſum aut deorſum feretur, pro modo naturáque vincentis elementi. Quocirca nihil ex illis ſolis genitum ſua natura poterit ſimul ad contraria moueri. BR. Ita neceſſe eſt. EV. At contrà fieri vides in ſtirpibus & animantibus, quæ dum ex alimento capiunt incrementum, ſurſum ſimul deorſúmque porriguntur, & animantium non varia tantùm, ſed & in contraria ſæpè eſt progreſſio, varia & multiplex ſentiendi vis, animi impetus aliàs alij, & comprehenſionum opinionúmque admirabilis pugna. Quid iſtorum quæſo motus elementorum reſipit? Num contraria elementa eadem ſimul particula dominantur, quæ contrarias iſtas motiones cieant? Id ſi nullo pacto fieri poteſt, qua fronte dices hæc ab impulſu elementorum pendêre! Prætereo plurimas alias rerum vires, quas ideo occultas appellarunt, quòd illarum nequeat vlla certa reddi ratio: quas ſi tu voles vt reliquas omnes, elementorum naturis acceptas referri, ſudabis quidem plus ſatis, & præterquam quòd operam ludes, temeritatis inſuper atque imprudentiæ calumniam incurres. Ergo vt in theriaca & in vnaquaque re compoſita, facultates cernimus nullius ſimplicium proprias, & quæ illorum naturam minimè redolent: ſic totius ſimplex quædam eſt ſpecies, quæ à ſimplicium formis eſſentię ſuę nihil accepit. An ſi miſtum corpus ab elemẽtorum permiſtione, & materiam & temperamentum ſumere fatemur, neceſſarium ſtatim eſſe ducis, indidem quoque formam eius ac vires peti? Oculos mihi in hæc ſigillatim defigito, intendito animũ. Plura non addam, ne ſuperuacanea probandi diligentia ipſe mihi diffidere videar, & claris ac conſpicuis per ſe rebus argumentorum fumos prætendere. Tu de his vt voles ſtatuito, neque enim tibi quicquam perſuadendum recepit: ipſa pro ſe veritas fortius conſtantiúſque certabit, nobíſque tacentibus ſe ipſa defendet. BR. Ne tu prouinciam arduam ſuſcipis, ſi quidem me admonendo aut verius aſſentando, victum capere ac tenere ſtudes. EV. Quomodo victus teneri poteſt is qui congreſſum metuit, qui certaminis aciem conflictúmque ſubterfugit? BR. Itáne ſtomacharis? Apud te ſumus. Si imperas, hoc tibi aſſentior, rei naturalis formam non elici ex ſimplicium temperamento: id tamen quod eſt in comœdia præfatus. Hic impulit me, hæc nũc omnino vt crederem: Atque haud ſcio, an quę dixi, ſint vera omnia. Sed paruipendo. EV. O anilem inconſtantiam! virum te indicabam, qui veritatis inueſtigatione gauderes: at nunc ſpre-

Sine ſimplex ſiue compoſita ſtatuatur totius forma, demonſtratur non poſſe eã ex ſolis ſimplicũ formis eſſe.

ta ratione, quæ eſt in certis animi inuentis velut anchora, ad quácunque aſſenſionem quaſi ad ſaxum tempeſtate delatus adhæreſcis. BRV. Ita ferè vſu venire ſolet in tali loco ac turba. PH. An non tibi ſatis eſt, ô Eudoxe, victum hoſtem in has anguſtias & vincula conieciſſe? viſne hunc præterea ſuo iugulare gladio? BR. Qui prudens, intrepidus & apprimè exercitatus gubernator videris ô Eudoxe, faceres & ipſe non minus me naufragium, ſi hoc æſtuoſo & turbulento ſermonum fluctu iactareris. Et ſi mihi, vt par eſt, viciſſim reſpondere voles, oſtendam non minora te incommoda ſequi, quæ de hac opinione retrahant. EVD. Erit id mihi certè gratiſſimum. Age igitur refelle quæ dixi: iam enim ego te liberum ac ſolutum mitto, quò pleniorem habeas ad id quos voles, poteſtatem. BRVT. Tu verò te ad reſiſtendum ac ſuſtinendum compara. EVD. Egone tuos inſultus & incurſiones pertimeſcam?

Partium quæ in compoſito ſunt ſingularum formas eſſe veluti quaſdam præparationes inducendæ totius formæ & eas eſſe multiplices.

CAP. IV.

BRVTVS.

Argumenta alia.

NAturalis corporis compoſiti, ſiue id ſimile eſt ſiue diſſimilare, ſubiectum ais eſſe compoſitum, & ſimplicia è quibus componitur, vt oſſa, vt neruos, vt carnes, vt membranas ſingula ſuis eſſe inſignita formis. Itaque ſi his partibus alia inſuper totius ſimplex induatur forma, fiet vt rei quæ actu quodam & ſua forma integrè perficitur, alia (quod vllo modo fieri nequit) accedat forma, & vni eidémque rei, multæ perfectiones inſint: vtque ſimplicis vnius & ſimilaris partis, vt oſſis aut carnis, multæ ac diuerſæ habeantur ſpecies, per quas & ex diuerſis conſtaret eſſentiis & in diſſidentia genera referretur. Quid mihi ad hæc reſpondebis? EVD. Perge quæcunque voles in vnum conferre. BRVT. Os, quòd exempli gratia dictum ſit, ſua iam ornatum eſt ſpecie, ſuper quam ſi aliam indueis totius ſpeciem, id vtique vnum erit, ac multa multorúmque generum naturas adeptum, diſſidebit ipſum ſecum, quod quàm à naturæ rationibus abhorreat, intelligis, opinor. Hinc à peritiſſimis philoſophis ſcriptum audies, quicquid rei ſua ſpecie perfectæ, quam illi in actu (ſic enim loquuntur) eſſe dicunt, acceſſerit, id neque ſubſtantiam eſſe poſſe, neque formam, ſed ſolius accidentis rationem ſubire. Quid igitur mirabare cùm aſſererem modò totius ſpeciem veluti compoſitionem quandam eſſe ex partium formis? Quòd ſi ſimplex quædam totius forma omnibus ex æquo partibus inſideat, oſſi, neruo, carni, membranis, hæc omnia, quæ tum ſubſtantia tum temperamento diſſimillima quiſque iudicat, vnius erunt omnino formæ & eſſentiæ. Quo quid cogitari poteſt diſtortius? Malim ego certè quiduis perpeti, quam tam monſtroſa probare commenta. Tibi verò, hæcne cum rerum natura conſentanea videri poſſunt? & tu me ſi diis placet, citra rationem putabas inſanire, ſecurus quemadmodum iſtam rerum abſurditatem diluere aut effugere poſſes, quod vbi te perfeciſſe videbo,

non

non dubitabo in tuam vltrò concedere ſententiam. EVD. Apertè diluam, ſed iis tamen antè comprehenſis, quibus res tota perſpicuè probari debet: non enim longa litigioſáque contentione tempus eſt terendum. BRV. O heliam ſubterfugit optimus vir: diſtinctiones quærirat, & diuerticula conſectatur, tota res nugatoria eſt, vt videtis. EV. Difficile eſt incitatum contentione ingenium moderari. BR. Dic igitur paucis, omni verborum prolixitate conciſa. EVD. Stirps aut animal, dum viuit, nonne ſpeciem quandam obtinet, qua vitæ muneribus defungitur? BR. Quale hoc diſputandi genus? qui reſpondere debebat, interrogatus viciſſim interrogat. An nihil pudet? EVD. Bono animo es, pallorem hunc cum tremore excutio, neque enim aut difficile aut terribile eſt quod propono: res vno verbo tranſigi poteſt, & qui rem plenè ac diffusè dici non patitur, is, ne tranſuolet, breuibus ac membratim cæſis ſententiis coërcendus eſt. Proinde cùm tu nobis operam neges, in eo colligendo quod ad concludendam hanc diſputationem cum primis eſt vtile, patienter ſaltem, ſi placet, auſculta: & ſi quid non ſatis rectè concludere videbimur, redargue. Tu verò Philiatre, reſponde ad ſingula. Stirps aut animans dum in viuis eſt, an non vt vitæ functiones obit, ſic & ſpeciem quandam habet quæ illarum ſit opifex? PH. Certè ſpeciem habet qua alitur, increſcit & omnino viuit. EV. Emortua ſtirpe aut repentè extincto animante nonne omnes illæ pereunt vitæ functiones? PH. Ita cernimus. EV. Quid cauſæ eſſe putas? PH. Quòd totius abierit forma, quæ illarum erat effectrix. EVDO. Igitur ea ſpecies, diuerſum quiddam erat à partium formis, neque ex illis conſtabat. PHIL. Quomodo? EV. Vita excedente ſimilarium partium vnaquæque, os, neruus, caro ſuam ſibi formam retinet, & quod tum ſuperat os, verum os eſt, non homonyma, vt oculus mortuus (hic enim propria inſtrumenti ratione orbatus eſt) ſed ſimplici & illi peculiariter tributa appellatione. Eique tum ſua ſpecies eſt à nerui, à carnis, ab aliarum ſimilarium formis diſtincta. PH. Eſt, vt iis quæ natura conſtant omnibus. EVD. Nec verò ſuam hanc ſpeciem ab animæ exceſſu ſtatim accepit, ſed eadem illi quoque inerat, cum vita & ſpiritu frueretur animal. PH. Credibile id quidem: vnde enim tam repentè corporea illa quum ſit, inuolaſſet? EV. Cur non igitur nunc æquè viuit hoc corpus atque antè, ſi quidem intermortui huius partes ſimilares, formis ſuis præditę ſunt ſingulę, neque magis quàm dum viueret diſiunctę, aut locis diſcluſæ? Si totius viuentis ſpecies, è partium formis apta erat & compoſita; cur non illa ſimiliter in demortuo perſiſtat, his in ſua quaque parte permanentibus? Hęccine ſatis oſtendunt, pręter partium formas, toti aliquid tribuendum eſſe, quod idipſum vnum ſit, & quo vitam agat? eſſéque illam totius formam diuerſum quid à ſingulis ſingularum partium formis, neque ex illis coaleſcere? PH. Planè. EVDO. Cùm aut os aut lapis corruptione perit, illiúſque forma diſſipatur, elementa, ex quibus ea conſtabant, non ſimul, quaſi ad nihilum redacta intercidunt, ſed (quemadmodum vetuſtiſſimus author Hippocrates memorię prodidit) facta veluti reciprocatione, in ſuas quęque vnde prodière naturas redeunt. PHIL. Scio: nam ſi elementorum ſubſtantię quæ ad rerum procreationem in vnum confluxerant,

Solutiones.

Demōſtrat totius formā diuerſum quiddam eſſe à partium formis.

illarum rerum interitu vaneſcerent, neque in ſuam naturam remearẽt, iampridem abſumpta foret omnis elementorum ſubſtantia, nec ea ſatis fuiſſe rebus innumeris hactenus generatis. EV. Rem tenes, ea tibi eſt ad ſtirpis animantiſve interitum transferenda. Aſſeruant enim particulæ ſimilares ſuam quæque ſpeciem, & ad ſuas redeunt naturas, abeunte totius forma. PH. Par omnino videtur eſſe vtrobique ratio. EV. Vt ergo iis quæ in lapide miſcebantur elementis, lapidis inſidebat forma, neque tum ſincera erant ea primordia: ſic mihi animo concipito, in animali, dum viuit, animam & in toto & in ſingulis eſſe particulis, vt & vitam iis & vitæ munera largiatur. PH. Eſt opinor neceſſe. EVD. Quid porrò hîc ampliùs expectas? An vt concludam, id quicquid eſt vnde vitæ munera accipimus, cùm animam tum rei ſpeciem appellari eámque nec ex partium compoſitione coaleſcere, nec illis neceſſariò comitari? An vt finem potiùs faciam in re ſatis per ſe clara? PH. Satis equidem hæc ſuperque eſſe cenſeo. EVD. At mirum vt inter hæc noſter Brutus ſibi ſilentium imperare potuerit. PH. Nihil enim habuit quod diceret, aut cur his refragaretur. EV. Et in eo tamen exemplo quod oblectarat rem noſtram cõfecimus. BR. Vt mutuò muli ſcabunt! Quaſi verò quicquam ad me pertineat mutua iſta inter vos aſſentatio, aut quaſi ab iis rectè quicquã concludi poſſit inter quos aguntur omnia de compoſito: manent, manent inquam (vtcunque magna contentione veſtra confirmetis) omnia tamen mea immota, neque vnquam poterunt vlla omnino ratione labefactari. EV. Quid audio? Itáne ô dij boni, immota manent quæ ego ab imis vſque fundamentis erui? BR. Siccine ais? quibus tandem id obſecro machinis? EV. Nulliſne? An vis vt iiſdem illis ego tibi lippientes hoſce & inutiles oculos eruam? Partes illæ, inquã, quas tum in ſtirpe tum in animali diſſimillimas eſſe ſtatuis, eiuſdem rationis ac formæ ſunt omnes, dum eorum vtrunque in viuis eſt. At mortem obeuntibus illis, totiúſque euaneſcente forma, quæ ſuperant partes, neque formæ, neque eſſentiæ ſunt eiuſdem, ſed omnino diuerſæ. Imo & diſcretæ ſunt, neque vnum inter ſe cohærentes & continuatæ efficiunt, niſi fortaſſe poſitionis vicinitate, quo modo lapides ligna, lateres & cæmentum domum: nam ſingulæ partes ad ſuas tum naturas redeunt, quæ præſente totius forma, inter ſe vnitæ & continuatæ, ſimplex quid & vnius eſſentiæ erant. Itaque totius interitu ſimilaris cuiuſque partis ſpecies, in ſuum (vt appellant) actum & in ſuam perfectionem erumpit, quæ non ita pridem, dum viueret animal, ſolùm ineſſe potẽtia dicebatur: actu enim fit quod erat potentia. Et illa quidem tum nobilioris formæ lumine obſcurata, nec elucere ipſa poterat, nec parti ſuam aut eſſentiam aut nomen conferre. Quandoquidem formæ inferiores, quo nobiliori ſunt velut adminiſtræ, cùm præſtantior illa & ſublimior inducitur poteſtate tantùm inſunt, quæ modò energia, id eſt, re ipſa atque actu inhæreſcebant. Et contrà quæ præſente nobiliori, potentia ſolùm ineſſe dicebantur, illæ ea decedente erumpunt in actum, viréſque ſuas integras & ſynceras exhibent. Hic vides ea quæcunque argumentando collegeras, diſſoluta: nam ſi fortè partibus ſimilaribus, quæ iam ſuis formis inſignitæ ſunt, noua totius accedet forma, non idcirco tamen

Solutiones argumentorũ quæ ſunt initio capitis huius.

men conficere poſſis,parti cuique duas actu ineſſe formas, quòd eidem rei duæ perfectiones haudquaquam eſſe poſſunt.Complures autem formas, eadem in re potentia ſimul eſſe poſſe : præter has verò & vnam actu, nemo eſt qui neget. Neque verò forma accedit τῷ ὄντι actu manenti:ſed obſcuratur inferioris formæ ille actus & perfectio, quoties clarior & nobilior immittitur. Quocirca neque quidquam vnum diuerſorum (quod acerrimè contendebas) generum erit : ſed ab vna poſteriori nobiliorique forma res omnis eſſentiam,nomen,genus mutuabitur.BRV. Hac ratione ſi priori meæ argumentationi ſatis eſſe factum putabis, poſterior ſaltem ſtabit quæ tuamq́ opinionem conuincat. EVD. Multo hercle minus id intelliges, ſi quid de formæ eſſentia teneam audieris : ego enim compoſiti corporis ſpeciem cùm ſimplicem & ſimilarem, tum per omnes particulas fuſam eſſe pronuntio. BR. Quî ſic? Paucis explicabo : Tu mihi mentem attende. In hanc totam quam viuentem cernis ſtirpẽ ſpiritus vnus naturalis, íſque ſui totus ſimilis ſparſus diffuſúſque eſt : huius quoque ſpiritus interuentu, vna toti ſtirpi anima inſidet. Erit id fortè dilucidius in animantium genere: his vnicus ac ſimplex eſt naturalis ſpiritus, ab vno ſimplicique fonte profluens, vbique ſui ſimilis, omnes tum ſimilares tum diſſimilares partes continens. Ergo cùm is vnus ſit è ſimplici fonte ſcaturiens, nõ niſi vnius ſimplicíſque animæ vehiculum & nexus eſſe poteſt. Ita enim, ſi eſt à veteribus philoſophis rectè demonſtratum, animam conuenientis ac proprij ſibi ſpiritus nexu & vinculo in corpore retineri, nos rectè ex ipſorum ſpirituum differentia, quàm ſint multiplices,& quàm inter ſe diſſentientes animarum eſſentiæ,colligemus.Naturalis igitur anima vnica eſſe in omnes particulas ſpirans, atque diffuſa concluditur. Haud abſimilis eſt vitalis aut ſentientis ratio, quæ proinde quòd animantis ſpiritus vnus vbique eſt, & ipſam quoque per omnia cùm ſentiendi tũ mouendi inſtrumenta vnam eſſe neceſſe eſt, Vidéſne quid velim? BR. Audio ſaltem,etſi non apertè id video. Enimuerò,vt donemus tibi naturalis tum ſpiritus tum animæ vnum eſſe fontem, pro partium tamen varia natura hæc alia atque alia eſſe deprehendũtur. Oſſi,carni,neruo & cuique ſigillatim particulæ, peculiaris quidam ac ſuus inſit ſpiritus & anima. Nam vt hæ partes ſubſtantia ſunt maximè diſſimili,ſic eas diſſimiliter & nutriri & augeri par eſt. Quî igitur tam diuerſa, vna eadémque præſtabit anima? EV. Quid ni? An tibi nouum vel incredibile videtur, ſi quid diuerſorũ inſtrumentorũ adminiculo,multos ac differentes edat effectus? BR. Non adeò.EV. Nempe hoc illud eſt, quod hac etiã in re te ſentire velim, tam varias ac latè diſſidentes partium functiones, non ex ipſius animæ, ſed ex partium quibus infuſa & inſpirata eſt, differentia proficiſci. Hoc itaque modo, vis animalis etſi vna eſt ſuique ſimilis in omnes tum neruos tum lacertos diſtributa, per alios tamen ſolùm ſenſum, per alios ſenſum ſimul ac motum confert & efficit, & vtrunque aliàs obſcurius, aliàs clariùs, pro partium quibus eſt infuſa quáſque mouet varietate & affectione diuerſa: vis item naturalis quę in carne eſt, carnem gignit,quæ in oſſe,os,eodémque in reliquis modo. Accommodat enim ipſa ſeſe ad partium quas moderatur ac fouet tẽpera-

Poſterioris argumenti ſolutio.

mentum, naturam, multiplicéſque ac varios vſus BRV. Sed quidnam eſt quod modò mihi de ſtirpibus dicere occœperas? EVD. Vt animantibus vis naturalis è corde vel iecore, vbicunque prima eſt eius ſedes, profecta, toti deinceps corpori cõmunicatur: ſic propemodũ cenſuit Ariſtoteles ſtirpibus quiddã ineſſe, cordis loco, ídque media inter radicem & caudicem ſede, è cuius velut ſcatebris: vis illa naturalis manans, in vniuerſam deriuetur ſtirpem. Itaque ſcire licet, quæcunque ſpecie diſtare exiſtimamus tum animantia tum ſtirpes, diuerſum hoc vitæ principium ſortita eſſe, diuerſámque ab hoc emanantem naturalem vim: ita vt ſit ſua cuiuſque formę propria. Attamen ſic eſt illa ſimplex & tota vniuſmodi, vt vel in diſſimiles partes recepta, vna ſuique ſimilis vſque perſiſtat. BRV. Quid tu hinc colligendum eſſe ducis? EVD. Viuentis huiuſce ſtirpis lignum, corticem, folium, florem, atque fructum omnia vnius eſſe formæ, vnáque ſpecie contineri; & animantis os, carnem, vinculum, cartilaginem, ſpecie nequaquam diſſidere. Atque id eſt quod argumenti tui poſterioris, quo fortiter contendebas, non poſſe ſimplicem ac ſui ſimilem formam, tam diſſimilibus partibus æquabiliter inſidere, imbecillitatem prodit. Nam quæ ſubſtantia ac temperamento diſſimili cernuntur, communi quadam per innatum ſpiritum calorémque præparatione, redditæ ſunt ſimiles & idoneæ ad eiuſdem formæ ſuſceptionem. BRV. Illud ipſum prouidebam eſſe tuæ rationis conſequens: ſed vt eras pollicitus, ita mihi nunc deinceps reſpondeto. EV. Æquum poſtulas, neque recuſo. BRV. Canis os ſpecie & eſſentia diſcretũ eſt ab oſſe muli. Nónne ita res habet. EVD. Demus iſtuc BRV. At canis os, ab eiuſdem carne longius diſſidet, quàm illius ipſius os ab oſſe muli. Igitur ſi ſpecie os ab oſſe differt, muli (inquã) os ab oſſe canis, quis neget carnem ab oſſe cum quo nihil ſimile habet, ne in vno quidẽ eodémque animali ſpecie ſaltẽ differre? Quid hic habes quod reſpondeas?

Argumentum aliud.

Solutio.

EV. Erras. Neque enim ſi vtriuſque os tum canis tum muli, eadem appellamus nomenclatione, idcirco putandum eadem illa ſpecie ac ratione contineri: imò verò diſiuncta ſunt diuerſorum animantium oſſa, & quidem latiùs quàm eiuſdem os atque caro. Vis illa naturalis quæ canis oſſi moderatrix præeſt, eadem non poteſt aſini oſſa regere, & canis tamen cartilaginem & carnem perinde atque os moderatur. De hac partium ſimilitudine, ſi rectè iudicare voles, non eſt (vt dixi) æſtimandum ſubſtantiæ temperamentum aut craſſitudo, ſed ipſius ſua quædam proprietas, & is ſpiritus, qui accidenti formæ illam certo modo præparat. BRV. Eũdem reuolueris. Quid iuuat, toties hæc nobis tam odioſè inculcare? Iam tu viciſſim audi: multis non agam, ſed tamen intelliges tandẽ quantopere in huius hæreſeos delectu, iudicio falſus ſis. EV. Magnam inibis à me gratiam, ſi meam diligentiam tuis ſcrupulis excitabis. BRVT. Accuratius ſingula excutiam, neque ad te confutandum rebus vtar extrinſecus alicunde corrogatis, ſed omnibus ferè domi tuæ natis. EVDO. Quænam illæ? BRV. Malum hoc medicum, hocve citreum, túne aliquando quale ſit conſideraſti? EVDO. Et perſæpe quidem BRVT. Cortex eius calet: quæcunque verò illo integuntur interanea & velut viſcera, non parum frigent. EVDO, Id vel quiuis è plebe nouit.

Argumẽta ab exẽplis.

BR. Caſiæ fiſtulę medulla lenit aluúmq. ſubducit, cortex menſes potenter mouet, adeóque fœtum etiam excludit. EV. Ita compertum eſt vſu. BR. Floris qui in labruſca prouenit, extrema in ambitu folia refrigerãt, quod enaſcitur inter hæc medium adurendi vim ſortitum eſt. EV. Et id verum eſſe, longi iam temporis vſus atque experiẽtia, ſæpenumero docuit. BRV. In animantium porrò genere leporis pulmo ſuſpirioſos ipſos iuuat, ſanguis calculum comminuit, oſſiculum quod in poplite poſteriori eſt arenulas deturbat, coagulum appoſitione conceptum retinet, pilus erumpentis ſanguinis impetum ſiſtit: hæccine omnia recipis? EV. Maximè: ſunt enim in vſu quotidiano. BR. Quid igitur cauſæ adfers ad hæc & huiuſmodi plurima? Cùm eiuſdem ſtirpis vna pars vrit, altera vi frigoris ſtupefacit, vna in anguſtum arctando contrahit, altera fundendo dilatat: cùm vrinas aut menſes ciendi, aut nunc aut illum humorem expurgandi facultatem habet vna, altera verò iſtorum nihil pręſtare poteſt: fierine (id quod aſſeris) poteſt vt eadem omnes forma præditæ ſint? EVD. Quid ni? BR. Secus viſum eſt magnis ac doctis viris: ſed quoniam non tam authoritatis in diſputando, quàm rationis momenta ponderanda ſunt, ratione potius pugnemus, & meam rationem cum tua ratione (ſi videtur) committamus. EV. Velim ſanè BR. Ain tu à forma omnẽ actionem proficiſci? EV. Aio. BR. Et eam formam ſimplicem eſſe ſtatuis? EV. Etiam. BR. Quomodo igitur tam multi, támque diſpares erunt vnius & ſimplicis formæ effectus? Quo pacto erit illa multiplicium & contrariorum author, quæ non conſtet ex contrariis, & quæ ſit omnino ſimplex? hæc haudquaquam fieri poſſe non ignoras ſcio, & ſi ſoli eſſemus, non dubito quin tu mihi facilè faſſurus eſſes. Sed turpe ac pudendum videtur, in grauium virorum conceſſu atque oculis, palinodiam canere: quocirca non amplius vrgebo, ſed ad alia ſi videtur diſcutienda pergam. EVD. Quid iſtuc rei? Itáne tibi res eſt confecta? itáne ante victoriam triumphum? BR. Nihil enim habes, quod huc afferas. EV. Bona verba. BRVT. Dic igitur clarè, vt in peſſima cauſa ingenij tui ſpecimen exhibeas. EV. Quas mihi modò recenſebas facultates, illæ nequaquam ab ea animæ parte prodierunt, qua viuunt aluntúrque ſtirpes: hæc enim ſolas vitæ functiones confert, atque has aliis aliter. At verò ſtirpis eæ partes quæ viribus pollent contrariis, non viuæ in nos agunt, ſed cùm iam mortuæ corporibus noſtris adhibentur, variis pro ſua quæque natura modis, illa afficiunt, vt intelligere liceat eas δυνάμεις aliunde quam ab altrice & naturali anima peti, quæ totius eſt ſtirpis viuentis. BRVT. Hem optimi viri qui ceſſatis? veſtræ certè partes ſunt amico ſuccumbenti opẽ ferre. Iã demũ ſentis, quã ſit huius teli penetrabilis acies, quámq. facilè ſit te perfoſſura? ſtirpis emortuæ partes quarũ mihi contrarios eff:ctus obiicis, nequaquam eiuſdem ſunt formę εἰδοποιῶ, cuiuſmodi dudum erant cùm viuerẽt. ſed vt vires & temperamẽta, ſic & formas habent diuerſas, per quas res efficiunt tam diſſimiles. Nunc animam naturalem in eas redire remearéque fingito, quæ paulò antè exceſſerat, ea tum illis partium viribus nihil addet, ſed hoc maximè conferet, vt in quibus partibus tanta ineſt virium diſſimilitudo illæ nutritione incolumes ſeruentur & increſcant, & priuſquam ſenio conta-

Leporis vſus in medendo.

Omnem actionem à forma.

Solutiones.

beſcant, aliàs de ſe eiuſdem generis excitent: nam hoc ipſo à lapidibus metalliſque diſtat. Ergo altrix illa anima, tum ſingulas partes, tum ſpeciem illarum conſeruat, quibus aliunde vires acceſſerant. BR. Hoc ſcilicet eras cum tanto apparatu, & tam longa circuitione dicturus? EV. Hoc ipſum. BR. Controuerſiá tamen nondum dirimis, ſed reſpondendo, in grauiora (quod eſt intolerabilius) incurris incommoda. EVDO. Cur obſecro? BRVT. Aperiam vtrumque ſeorſum. Diſſimiles illæ ſtirpis aut animalis partes, vires habent illis etiamnum viuentibus aut eaſdem aut fortè maiores quàm iam mortuis. Quid ad hæc? fare age. EVDO. Vera narras: neque enim vires nouas morte conſequutæ ſunt, ſed earum quas habuere, potius fecêre iacturam. BR. Vt igitur emortuæ, ſic & viuentis ſtirpis particulæ variis præditæ ſunt viribus, & res efficere poſſunt contrarias. EVD. Eſt neceſſe. BRV. Cùm igitur in haſce omnes in communem eámque ſimplicem totius formam referendas eſſe profitearis, quî poſſis effugere, quo minus illam contrariorum eſſe opificem fateare? At illud eſt longè abſurdiùs, quàm ſi illam aſſeras eſſe compoſitam. EV. Minimè verò: nam ego diſputationem hác ſemel concluſurus, certè & conſtanter aſſero, ſimplex idem agens quod anceps & homonymum appellant, contrarios effectus edere poſſe, quotieſcunque vel diuerſa inſtrumenta, vel alias inferiores cauſas, velut ſuccenturiatas ſibi in opus adiunxerit: accommodat enim ſeſe ſubiectorum quibus inhæret naturæ. BR. Tu igitur altricem ſtirpis animam, partium formis ignobiliorem ac viliorem facis, ſi quidem conſeruandarum partium gratia illam conditam eſſe cenſes. EV. Immò contrà planè: Singularum partium formas quoſdam veluti gradus eſſe quibus ad ſupremam illam totius formam promoueatur, nec alia de cauſa illas in ſubiectum impreſſas, niſi vt iſta præparatione ad hanc introducendam via præſterneretur. Nec verò cùm dicerem animam nutriendi facultate præditam, ſingularum partium formas ſeruare, hanc illorum gratia conditam eſſe putabam, ſed ſua ipſius & ſtirpis ſolim cauſa conſiſtere. Cæterùm quoniam illa è ſuis cohæret partibus, ſit idcirco, dum ſe totámque ſtirpem hæc nutritione tuetur, nouóque fœtu, multiplicat, vt ipſas quoque partium formas, quibus ad præparationem opus habet, incorruptos quoque ſeruet, ſimúlque nouas interdum gêneret. Itaque partes ad totius formam nonnihil quidem, at non eſſentiam conferunt. BR. Quidnam igitur? EV. Præparationem & accommodatá quandam διάθεσιν recipiendæ ſimul atque ſeruandæ totius formæ, eiúſque omnibus muneribus defungendis. His enim internunciis ac veluti paranymphis fœliciter coit & indiuulſum permanet formę cum toto ſubiecto coniugium, quas ſi qua fortè vix expulerit neceſſe eſt vel diuortium ſtatim conſequi, vel inertem certè & ocioſam formá in ſubiecto relinqui. Quemadmodum igitur oſſis, nerui, carnis, & cuiuſque ſimilaris ſubiectum, non ex ſolo qualitatum temperamento, ſed ex primordiorum quoque naturaliũ permiſtione præparatum eſt, & illis ſuas formas ſeruantibus, forma nerui vel oſſia influxit: Sic omnino putandũ totius animantis formæ corpus ſubilci, exhærentibus & in vnum confuſis oſſe, neruo, carne, aliiſque id genus partibus conſtructum. Ex apta enim

Aliud argumentum.

Solutio.

Partium formas præparationem quandã eſſe ad totius formam ſimplicem.

Qualitatũ temperamẽtum.

Primordiorum permiſtio.

enim & concinna ſimiliarium poſitione, numero, figura, magnitudine partes illæ quæ appellantur organicæ conſurgunt, è quarũ deinde cõuenientia & mutuo conſenſu ſuis numeris abſolutum efficitur corpus. Itaque his vniuerſis aptè conciunéque in vnum coëuntibus, conueniẽter ac legitimè præparatum ſubiectum, formam harum omnium communé in ſe allicit & conſeruat, & illius functionibus inſeruit. BR. Admirabilis verò præparationũ congeries. EVDO. Nec tamen omnes attigi, quas ad rei procreationem inductionémque formæ requiri exiſtimo. BR. Nunquã deſines in nugis terere tempus, & flexuoſis ac vagis interpretationum ambagibus, inueniendæ veritatis occaſionem intercipere? EV. Nihil equidem minus: ſed ſi quod reliquum eſt auſcultare velis, audies quæ ſunt omniũ longè veriſſima. BR. Non ferã amplius, narra cui voles tua commenta. PHIL. Mecum age potiùs ô Eudoxe, neq. quod de his præparationum generibus dicere inſtitueras abrũpas, nos quæcunque dixeris æquis & attentis animis accipiemus. EVDO. Quis huius viri faſtidioſam moroſitatem perferat? PH. Omitte verò illum, & ad expoſitionem quam auidè expectamus aggredere. EV. Ades dum igitur attentus, & animaduerte quid velim. PH. Arrectus ſum, dic age. EV. In viuentium omnium corporibus, tres minimum præparationes (ſic enim appello quas Græci προκαταςκευὰς dixerunt) ad formam recipiendam neceſſariæ inſunt. Vna eſt proba & idonea temperatio, quæ partis cuiuſque ſimplicis ac ſimilaris ſua eſſe intelligitur ex primordiorum miſtione prognata, & totius etiam corporis ſua quædam compoſita, ex confluentibus conſpirantibúſque in idem ſimilarium partium temperamentis comparata. PH. Veriſimile id quidem, & maximè conſentaneũ. EVDO. Altera præparatio corporis eſt, congrua aptáque cõpoſitio, conſenſus & conformatio. quæ nos cernimus, organicis quibuſque partibus primùm ac per ſe ineſſe, toti verò corpori ex organicarum compoſitione. PH. Hanc ego non dubito viuentium omniũ eſſe communem: nam & Ariſtoteles animam definiens, inquit eſſe actũ corporis naturalis organici: quod organorum conformatio ſit ei corpori, quod vitam & animam ſuſcipiet, neceſſaria. EVD. Tertius ad hæc eſt ſpiritus quidam, per totum fuſus, cui ſalutaris ineſt & vitalis calor. PH. Cur hunc inter præparationes numeres, nondum mihi planè conſtat. EVD. Si pro comperto tibi eſt, animal omne calorem in ſe continere ac fouere, quo vitam tuetur, quóque extincto illius anima decedit atque intermoritur, nequaquam in dubium vocabis, quin ſpiritalis ille calor ad vitam degendam ſit omnium maximè neceſſarius, quippe qui & ad animæ naturam accedat proximè. & illi perpetuus atque indiuiduus comes ſit. PHIL. Sed quid prohibet, quo minus hic ad ſuperiores præparationes referatur, cùm non ſecus atque illæ ex elementorũ concretione prodeat? EV. Etſi elementorum ſoboles eſt prima illa præparatio, conformatio tamen & ſpiritus, nõ illinc, ſed è diuiniori quodam principio originem ducunt. PH. Quid ita? EVDO. Quoniam fieri nequit vt elementa vel diligentiſſimè ac ſumma cum ratione temperata, per ſe nullius ope alterius, aptam corpori conformationem, ſenſum, motúmve conferant. Quam enim legem, aut quam menſuram his efficiendis feres? PH. Inexplicabilis eſt, mea quidem ſententia, tempera-

Tres præparationes ad totius formam neceſſariæ.

Quum diſtinctiæ ſint ex præparationes.

Cõformatio & ſpiritus aliunde quàm ex elementis

menti modus. EVD. Id in conformatione longè magis dicas: nam hoc aut illud temperamento eſſe calido ſatis intelligitur, eò quòd calidum & igneum elementum cæteris elementis in permiſtione præpolleat. Itémque tactu frigidum ſi ſenties, frigidum elementum dominari: ſed quanam ratione factum ſit, vt hæc aut illa fuerit huius aut illius rei figura, id verò eſt quod nec dicere nec mente conſequi poſſis. Plurima enim cernimus quæ cùm ſint eiuſdem temperamenti, diſſimiles tamen figuras accepiſſe, ruſúmque conſimiles eſſe figuras, quorum ſit diſſimillimum inter ſe temperamentum: id quod ex medicorum ſententia plenius poſtea & vberius probabitur. PHI. Videtur id ratione aliqua ex parte fulciri. EV. Porrò inſitus is ſiue ſpiritus ſiue calor, qui vitæ eſt opifex & vinculum, non poterit partium corporis temperamento acceptus referri. PH. Id quoque ſi placet apertius doceto. EVDO. Repentè ac recens extincto iugulatóve animante, partes ſimilares, ſuam ſingulæ aliquandiu retinent temperaturam. PHIL. Id memini iam à te ſuprà demonſtratum, fieri non poſſe vt inſitum rei temperamentum tam ſubitò mutetur ſuámque velut exuat naturam. EVD. In iis tamen partibus tum neque inſitus ille calor, neque ſpiritus ineſt. PHIL. Quid mirum? Nam idcirco interiit animal eiúſque partes, quòd animæ vitæque conſeruatrix cauſa nempe ſpiritus ille calidus nobíſque inſitus, aut ſubitò euanuerit diſſolutus, aut extinctus perierit: etenim apertè cernimus, quod ab Ariſtotele annotatum eſt, moribundum animal refrigeſcere. EVD. Hinc itaque concluditur, inſitum illum ſiue ſpiritum ſiue calorem, nihil ad temperamenti rationem pertinere. E quoniam ſpiritus qui in arteriis præſertim maioribus eſt, inter corporis partes non cenſetur, ſicuti neque qui venis clauditur ſanguis, fieri proinde neceſſe eſt, vt nec ille ſpiritus calórve quicquam pertineat vel ad corporis ſubſtantiam, vel ad temperamentũ ex elementis naturæ ortũ. Quare hoc ipſum nec ſpiritus nec conformationis efficiens erit, ſed hæc è diuiniori natura fluxiſſe oportet. PHIL. Iam primùm in mentem mihi venit Auerrhois ille, in Arabum factione primæ exiſtimationis philoſophus, qui collactaneorum ſectione prima, tuam ſententiam ſequutus, cenſuit innatum nobis tum calorem tum ſpiritum, neutiquam ex partium corporis temperatione proficiſci. Sic enim ait: Partes natura quidem & agunt & afficiuntur in totum à calore ipſis innato, qui alius eſt ab eo, quem à temperamento adipiſcuntur. Experimento quippe anatomices compertum exploratúmque eſt, corde corpuſculum contineri vaporoſum exquiſitéque calidum, quod ab ipſo per arteriarum ductus in vniuerſum deriuatur animantis corpus atque tranſmittitur. Hæc ſunt quibus planum facit nobis inſitum calorem & ſpiritum non modò ignis naturam conditionémque non retinere, ſed ne ab elementorum quidem concretione permiſtionéque omnino prodiiſſe, quaſi illorum diuinior quædam ſit origo, quæ qualis ſit, neque mihi occurrit vbi ille expreſſerit, neque aliunde poſſum vlla diligentia plenè conſequi. Tu proinde quicquid de his habes animo comprehenſum (habes autem vt ſcio plurimùm) id deprome quæſo, & liberaliter nobis impartire. EVDOX. Rem petis per quam ſane

Inſitus ſpiritus.

lubricam & plenam periculi, vnámque omnium maximè temeritatis obnoxiam calumniæ, ſed audebo tamen, quando iſta poſtulat diſputationis continuata ſeries, quantum ea de re teneo id vobis exponere, vt ratione inter vos communiter agitata ex æquo & bono ſtatui poſſit, quam oporteat his de rebus eſſe doctorum & veritatis amantium hominum ſententiam: ac primùm quidem caloris & ſpiritus: mox deinde formarum originem ortúmque commemorabo. Qua in re ſic agam, vt mea omnia firmiſſimè corroborem & Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis & Galeni decretis. PHIL. En in hoc ſumus auidè quicquid dicturus es excepturi, & tanta diligentia expenſuri, quanta ab hominibus maxima præſtari poteſt. EVDO. Quicquid viuit nulla putrida materia creatum (vſus perfectum id appellat, ſiue in ſtirpium, ſiue in animantium genere poſitum id conſtitutúmque eſt) ex ſubiecto prodiit, quod eſt ſuum cuiuſque ſemen. PHIL. Memini id eſſe ſuprà confectum. EVDO. Ex hoc ſingulæ primùm corporis finguntur partes naturæ vi, non aliter quàm opificis manu: minutæ particulæ primùm confuſæ in ordinem poſtea digeruntur. PHIL. Sæpè id obſeruatum ferunt ab hominibus ſtudioſis. EVDO. Itaque ſemen tanquam excellenti quadam ſapientia præditum, dum ſtirpibus quidem è terra, ſed quæ ſit aliis elementis permiſta: animantibus verò è materno ſanguine familiare & quale cuique ex vſu eſt nutrimentum ſuggerit, concinnam ſimul idoneámque elementorum temperationem confert, efficítque vt ſit vnumquodque huius illiúſve diſcreti ſingularíſque temperamenti: vnde liquet ſingularem temperamenti rationem quam nonnulli temperamenti proprietatem dixerunt, tum corpori toti, tum particulis ipſis vim ſeminis induci, atque etiam certè conformationem compoſitionémque ſubiecti, de qua ex Galeni mente pomeridiana diſputatione plura colligemus. Atque hoc modo complexi ſumus priores duos præparationum ordines. Tertius porrò qui per vitalem ſpiritum caloremque conficitur: vt non ex ſola elementorum temperatione perfici potuit, ſic apertiùs illuſtriúſque quàm reliqui à ſemine ſui ortus initia ducit. Semen enim caloris & ſpiritus refertum aſſeuerant omnes, & has vires à parentibus accepiſſe. Nam cùm ſui ſimile quippiam generaturi parentes, nequeant in opus continentur incumbere, quòd aut prius quàm perfectum ſit, intereant, vt ſtirpes aliquæ, aut aliis vitæ rationibus ſeſe accommodent, vt perfectiorum animantium genus vniuerſum, prouida ſolérſque Natura rerum æternitati conſulens, quæ parenti inerant ad procreandum & vitam largiendam vires, eas per calorem & ſpiritum ſemini commiſit, exiguæ quidem portioni, ſed quæ totius vicaria iiſdem prædita facultatibus toti ſimile procreet. Hæc in rem præſentem tibi ſatis ſint, aliàs, dum ita feret, plura fortaſſis audituro. *Tres eas præparationes à ſemine cōferri.*

Rei naturalis potentiam non eſſe ſuopte impetu ad formam progredi, ſed haud ſecus atque actum de habitu, formam elici de potentia materiæ.

CAP. V.

PHILIATROS.

Quid potētia formæ.

AGedum mi Eudoxe, has queſo mihi tenebras quibus offundor, diſcutito: iam enim ſuprà docuiſti, potentiam eſſe materiæ quandam præparationem, ad excipiendam certam ſpeciem: at hæ προπαρασκευαὶ quas ſemini ineſſe commemoras, ſúntne ea ipſa potentia quam inueſtigamus? EVD. Sunt omnino, atque in vnum idémque redeunt. PHIL. Nulla iam demum verborum circuitione, nullo anfractu rem omnem compendio & planè dixiſti. BRV. An non illud audax, ne dicam temerarium facinus, rem tam arduam, tam à noſtris ſenſibus abſtruſam, de qua doctiſſimorum philoſophorum acerrimæ ſunt & in hunc vſque diem indefinitæ contentiones tam paucis támque apertis verbis concludere? Confidentia eſt hæc certè intolerabilis & ab interpretis naturæ modeſtia aliena. Tu, quaſi digito attingas, audes quid potentia ſit indicare? EVD. Quidni? Sed iam age quæſo, mi Philiatre, quum potentiæ nomine nihil ſit nec philoſophorum ſermone magis tritum, nec diſputationibus acrius exagitatum, poteriſne quàm multiplex id ſit recenſere? PHIL. Potero ni fallor, primùm enim Ariſtoteles potentiam eſſe definiuit motus mutationiſque principiū: quúmque id duplex ſit, vnum efficiendi, patiendi alterum: duplicem inde potentiam ſtatuit. Efficiendi quidem potentiam eſſe dixit mutationis in alio principium, de qua Phyſicorum ſeptimo multa: patiendi verò principium mutationis ab alio: qua verbi ſignificatione, rei cuiuſque materiam appellat potentiam, formam verò actum atque perfectionem. Harum vtraque in ſubſtantiarū eſt genere. Præterea autem id etiam nominis ad accidens quiddam trahitur, quod Ariſtoteli naturalis potentia, vel impotentia dici ſolet. Eſt enim habilitas vel affectio cuius ope vnumquodque facilè vel agit vel patitur: aut ſi mauis, propenſio & procliuitas quædam ad aliquid agendum aut patiendum. Sic omnes artes agendi potentias nuncupauit, quòd principia ſint mutandi in alio. Similes etiam affectiones rebus inanimis aſciſcit, quarum ſubſidio expeditiùs agunt obſiſtúntve, ne contrariorum vi in deterius commutentur. Patiendi potentia diatheſis eſt, qua res quæque in alium ſtatum promptè conuertitur. EVDO. Conſiſte pauliſper, in portum enim iam appuliſti: nam ea de qua diſſerimus, eſt patiendi potentia, quæ materiæ tanquam præparatio quædam inſidens, eam aptam idoneámque reddit commutationi, & excipiendæ quam appetit formæ. Hæc eſt quam Alexāder Aphrodiſeus rectè inquit, eſſe principium materiæ inditū, per quod illa apta ſit ad omnia ſuſcipienda, quæ ab ipſo & ex ipſo futura ſunt. EV Quicunque definierant potentiam eſſe materiæ quandam preparationem & inſtructionem, illi ſi non vltra qualis ea ſit preparatio inueſtigandum putarunt, prodigioſa tamen commenta nobis obtrudunt, laborántque de nominis potius, quàm de ipſarum cognitione rerum. At ſi veterum philoſophandi legem ſequi volumus, res animo comprehenſæ nobis ſic erunt, vt ſi ſenſibus eſſent perceptæ. Tu itaque mi Philiatre, ſi ex tribus iſtis præparationibus concinnā materiæ accommodationem clarè intelligis, ne dubita te quoque poteſtatis

Potentiæ nomen multiplex.
5. Metap. ca.12. & 9. ca.1. & 2.
2. de Anima cap.1.
In categ. qualitatis.
2. Phyſ.

gnarum

puram eſſentiam tenere. PH. Tenere me puto. Cæterum velim vt tu mihi alia deinceps interpreteris, eáque & multa & multis perobſcura. Quum philoſophi dictitant, de potentia materiæ educi formam, túne cenſes has præparationes cùm iam perfectionem integram acceperint, formam de ſe emittere? Scio equidem à Simplicio ea de re ſic ſcriptum eſſe: In omni mundo, ſi quis exortus prodit, non aliter quàm per potentiam ad ſubſtantiam prodit atque perficitur, materiáque cùm recipit formam per potentiam ad ipſam perducitur. Et alio loco: Neque enim omnino ab imperfecto ad perfectum aliquid peruenit, niſi media adſit potentia addens perfecto id quod deficit, ſummam perfectionem ſuſcipiens à perfectiſſimo. Hæc non ſanè dubito quin veriſſima ſint, ſed me mihi prorſus docent. BR. Si mihi liceret bona iſtorum venia, ego tibi ô Philiatre, paucis explicarem, quemadmodum rei cuiuſque ſpecies ac forma de potentia materiæ ducatur. EV. Tibi verò non conceditur modò, ſed & omnes quotquot adſunt orant, vt te huius quæſtionis interpretem exhibas. BR. Planam igitur huius rei expoſitionem accipe, quę nullo negotio, te ab intricatiſſimis aliorum erroribus expediat. Iſthæc de qua tam anxiè diſſeritur potentia, qualitas eſt, quæ magna in vtramque partem latitudine, aliàs intendatur, aliàs remittatur. PH. Magna certè quidem. BR. Atque initio prætenuis ea eſt & obſcura mox verò ſenſim paulatímque vires capit & increſcit: quúmque ita minutatim facta additione, ad integram abſolutionem venerit, tum ea eſt, vt Ariſtoteles dicere ſolet, ἐντελέχεια quædam, quam alij perfectionem, alij perennem quandam agitationem interpretantur. Quemadmodum igitur iſta perfectio, de inchoata obſcuráque præparatione ſenſim ordinatímque educi conſummaríque videtur: ſic ſanè exiſtimare debes, rei cuiuſque ſpeciem (quæ à perfectione nihil differt) de præparatione ac potentia verè naſci & oriri. Eſt enim perfectio ſpecies ipſáque præparatio potentia, neque ad eam rem alia opus eſt explanatione: ſed vt præparatio tandem fit perfectio, ſic potentia commutatur in formam. EV. Parum abeſt, ô Philiatre, quin tenearis: vide ne imprudens tu tibi laqueos induas, perículoſa eſt aſſentiendi facilitas: proinde in tam lubrica ac præcipiti via, memineris tibi cautè incedendum eſſe. Sunt enim permulta, falſa illa quidem, ſed veris tamen ſimillimis, quę veritatis pallio velata, falſa ſpecie multos in fœdos ac pudendos errores abducunt. Eſt autem hic Brutus percallidus, & qui niſi caues, te facilè circumueniet. PH. Quomodo? EV. Si perfectionem eſſe rei formam dederis, actum eſt. PH. Quid igitur? cenſen' illa inter ſe eſſe diuerſa? EV. Maximè: ſi quidem non minus diſtant quàm quæ in diuerſa genera diuertunt. Perfectio ex potentia, ſenſim velut adoleſcens conſummatur, párſque totam antecedit: forma verò immiſſa tota repentè eſt, cuius ne minimum quidem ante fuit. Illa vt potentia natura quædam eſt patiens: hæc natura eſt efficiens, omníſque motus principium. Illa accidens ſolùm eſt, hæc autem ſimplex puráque ſubſtantia, quod meminiſti ſuprà eſſe multis rationibus confirmatum. PH. Memini tanquam nominis mei. EVD. Quî fieri igitur poteſt, vt potentia continuato incremento, in ſolidam atque expreſſam formam (ſic enim appellare placet quàm

Quid ſit formam educi de potentia materiæ.

Falſa quorundam expoſitio.

Perfectionẽ non eſſe rei formam.

Græci οὐσιώδη dicunt) habeat, vt fiat ex qualitate ſubſtantia? vt genera ſuprema, quibus nihil ſit inter ſe commune, quæque longius diſtent, quam quæ ſint ſummè contraria, in ſeſe mutuò commigrent? Poteſt quidem quæuis qualitas in aliam qualitatem tranſire, & in ſubſtantiam ſubſtantia, communem enim materiam habent: at qualitatem in ſubſtantiam reciproca viciſſitudine commutari poſſe, nulla comprehendit mentis humanæ cogitatio. PHIL. Mea certè nullo modo concipit. EVDO. Et aliud tamen tibi perſuadere nititur verſutus hîc Brutus, vt te obnoxium aliquando & proſtratum teneat, iis vtique perſimilis, qui ſubſellia aſſidere volentibus ſubtrahunt, vt qui ceciderit, cùm eum videant ſupinum, profuſiùs & maiori cachinno rideant. PHILI. Nunquam ita facilè me duci patiar, ſed quem ſemel occupauero gradum, in eo poſthac firmiùs & fixiùs perſiſtam. BRVT. Quid audio? Siccine mea ſententia contortis & aculeatis ſophiſmatis impetitur? ſiccine captionibus eludor? EVDOX. Ita tibi appellare liceat, quæ fugere non poſſis. Sed ſi per ocium tamen apud te ſingula diligentiùs expendes, cernes profectò, quanto noſtra hæc tuis illis præponderent. Quod ſi tuis rationibus aliquid conſtructum eſſe putas, næ ego illud & facilè & breui diruam. BRVT. Aggredere, iam expecto. EVDO. Quæ in ſemine eſt potentia ſenſim minutatímque augetur, dum perueniat ad ſummam perfectionem: itáne ais? BRVT. Maximè. EVDO. Quánam obſecro agente & concitante vi, incrementum illud dari putas? BR. In promptu eſt Alexandri reſponſio, primum infuſum eſſe ſemini quoddam motus initium, quod impetu à generante accepto, ad aliquam vſque finem agit, dum ſe continuato incremento perfecerit, & velut ingreſſum ſtadium, ad metam vſque (niſi ſi qua vis decurſu retrahat) percurrerit. EVDO. Sum equidem plus æquo obliuioſus, proinde ſi longiùs extrahitur oratio, tota mihi protinus excidit. Age igitur conciſis magis reſponſionibus, ſi modò eas à me memoria teneri velis. BRVT. Quemcunque voles modum tenebo. EVD. Impetum quendam motúſque initium ais à generante iam olim ſemini datum fuiſſe. BR. Ita res eſt. EV. Hoc motus initium, intelligiſ-ne eſſe potentiã? BR. Idipſum prorſus. EV. Deinde principium illud, quod eſt potẽtia, agere quidem continenter exiſtimas, & à primis inchoatíſque naturis, ad vltimas & conſummatas, quibus nihil addi poſſit, quáſque nos ſummas & perfectiſſimas iudicamus procedere. BRVT. Quidni? EV. Et hanc potentiam tu qualitatem eſſe ſtatuis. BR. Sic viſum eſt Ariſtoteli. EV. At nulla qualitas, primo & per ſe poteſt agere, ſed omnis actio, ad ſubſtantiæ compotem formam pertinet, quæ principium quoddam eſt efficiens. BR. Ne hoc quidem inficior. EV. Dum igitur ais potentiam ſenſim augeri, quoad fiat perfecta ſpecies, accretio illa, cuinam formæ primùm refertur accepta? BR. Ipſe videris, iſtud ego minimè inueſtigo. EV. In ſemine tria tantùm eſſe dicimus, materiam, formam, potentiam. Illa igitur potentiæ actio, perducítne primùm ad ſeminis formam? BR. Quonam aliò perduceret? EV. At id fieri nequit. BR. Quid reddas cauſę? EV. Quoniam quicquid agit, in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectum patiens, neque forma quæ in ſemine eſt, aliud quicquam molitur

Potentia nunquã ſic perfici poteſt vt in formã degeneret.

Potentiam ſeminis nulla ratione poſſe in formam tranſire.

Nulla qualitas primo & per ſe agit.

Omne agẽs in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectũ patiens.

tur quàm vt ſemen aliud de ſe generet. BR. Hoc ipſe ſatis ſciebam, ſed eò me vel inuitum traxerat rei conſequentia: nunc itaque reſilio, & potentiam quæ ſemini ineſt, ſeſe ſua vi augere aſſero, neque vllam externam opem deſiderare. Ea enim tametſi qualitas exiſtimatur, prẹſtantioris tamen eſt ordinis quàm cęteræ: quapropter & illam Ariſtoteles appellauit naturalem potentiam, quod vt qualitatis, ſic & naturæ quadãtenus ſit particeps. Quocirca qui illam dicet per ſe aliquid agere poſſe, nihil abſurdum dicet. EV. Mira diuerticula. Huc igitur ſequere, quando ita tibi viſum eſt. Si quid primo ac per ſe agit potentia, dum ſe ipſam auget ac perficit, aliud efficit nihil quam ſui ſimilem potentiam, neque poteſt ipſa, quantumuis aucta de ſe formam edere. Ex ſemine quidem tanquam ex ſubiecto generatur animal aut ſtirps: at potentiæ efficientia formam, aut ſeminis vi animal generari, præſtantiam philoſophorum nullus receperit. BR. Quid ita quæſo? EV. Quod nondum eſt, ſed futurum eſt, ita iam ſimpliciter non eſt: quod autem non eſt, qui poſſit aliud quicquam efficere? quo pacto fieri poſſe exiſtimas, vt formam procreet quæ ſemini ineſt potentia, ſi nondum ineſt ipſa forma? aut vt ſemen quod nondum in ipſum animal, efficiat animal? Nempe ſi quid ex his gigni debet, aliud quiddam poni neceſſe eſt, quod actu formam obtineat, quodque ſit huius procreationis efficiens cauſa, eáque prima & præcipua. Quæ Ariſtoteles diligentiſſimè contemplatus, in animalium ſtirpiúmque procreatione duplicem naturam inſtituit, imperfectiorem vnam, quæ in ſemine fit quidem, nondum tamen eſt: perfectiorem alteram, quæ actu cum ſit, effectrix ſimpliciter eſt, qualis in eo eſt, à quo dimanauit ſemen. Locus eſt libro de animalium procreatione ſecundo, vbi naturæ & artis diſcrimen ſecreuit, his ferè verbis, Ars principium formáque eius quod efficitur, ſed in alio: motus autem naturæ in ipſo eſt quod efficitur ab altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. In ſemine igitur naturam ſtatuit, quæ fit & mouetur: in eo autem quod actu eſt, efficientem naturam. Quæ Simplicius in hanc ſententiam fuſius explicauit: Vniuſcuiuſque natura & cauſa motionis ſubiectum ſibi ipſi & non alteri ſimile facit: vt enim natura hominis hominem, ſic & natura ſeminis non aliud quam ſemen efficere poteſt. Quomodo enim propriè hominem faciet, ea quæ eſt in ſemine, quæ nondum eſt hominis natura antequam homo fiat? Si natura ſeminis commutari deſiderat, & animal perfici, propriè efficiens & proxima cauſa, eſt natura paterna atque materia: nam forma actu præcedit in patre & matre, ſecundum quam id quod potentia eſt, ad actum perducitur. Atque hoc modo natura eius quod generatur, ſi efficiens dicitur, ita efficiens eſt, vt & ipſa ſimul fiat. Ea verò propriè efficiendi vim obtinet quæ actu talis eſt, quoniam natura, ſui ſimilis eſt procreatrix. Vides vim illam ſeminis, quam potentiam appellari diximus, nequaquam poſſe in animalis ſpeciem verti, tametſi ipſa ſeſe quam optimè adaptat, & omni ornatus genere inſtruat atque perficiat, ſed adeſſe oportere quiddam, quod actu tale ſit. PH. Hęc mihi certè longè veriſſima videntur, neque iam hic noſter Brutus quicquam præterea habet quod obiiciat. Attamen priuſquam colophonem his imponas,

Perfectionem ex potentia.

conſonum & æquum eſt, vt nobis id explanes, quod omnibus philoſophis placere video : rei cuiuſque formam de ſubiecti potentia educi. EVD. Quum quæ ſemini ineſt potentia, id eſt, indicandæ formæ præparatio, aſſiduo incremento, ad ſummam perfectionem euaſerit, ad ſubſtantiæ quoque formam ſimul peruentum erit. Etenim perfectionem illam forma neceſſariò comitatur, nec vnquam deſerit. Proinde Ariſtoteles, formam plerunque ἐντελέχειαν nomine perfectionis appellat, vel quòd perfectæ potentiæ indiuidua ſit comes, vel quod totum ipſum compleat, & perficiat. Vt igitur perfectionem, ſic & formam de potentia materiæ educi ſermonis vſu dicimus, tanquam pares in iis rationes faciat, iſta conſequentiæ neceſſitas. PHIL. Formam de præcurrente poteſtate haud ſecus eiici ratiocinabar, atque actum de habitu. EVD. Nec ſanè multum eſt diſſimilis analogia. PHIL. Hanc igitur nobis pleniùs interpretare. EVD. Longa aſſuetudine & frequentatis actionibus muſicus (vt hunc pro reliquorum exemplo ſumamus) iiſce partibus habitum adeptus eſt & inſeruit, quæ plurimùm ſeſe exercent. Atque is deinde tamen dormit, habitum tamen hunc muſicæ aut cithariſticæ ſemper retinet. PH Hoc tanquam digitos teneo. EV. Si fortè igitur experrectus citharam pulſabit, vndénam cenſebis illi modulandi actum acceſſiſſe? ex ſolóne habitu qui in actum eius ſit commutatus? PH. Nihil minus, ſed eò profectò, quia concitata princeps animæ vis, iis tum partibus præſit ac imperet, quibus exercitatione iam olim indutus atque impreſſus fuerat modulandi habitus: hę ſi quidem habitu paratæ in opus actúmque ſuum promptè feruntur, quoties animæ ipſis inſpirata voluntas ita imperauerit. EV Rectè tu quidem. Vt igitur actum ex habitu, idcirco prodire dixerunt, quòd actus, niſi comparato habitu, perfectè elici non poteſt: ſic in ipſa quoque rerum procreatione dicendum eſt. Non enim potentia formam, ſed externa cauſa exprimit, quæ tamen auxilio potentiæ diſtituta, vt non haberet ipſa per ſe ſatis virium. PH. Video. Tanquam enim qui ſcientiam habet, ſed ea non vtitur, cùm vult accedente mentis impetu, contemplatur, & actu fit ſciens: item quodcunque ſubiectum gignendæ rei perfectam potentiam habere dicimus, accedente agentis extrarij vi, id rectè, te authore, actum formámque excipit. EV. Scopum attigiſti. PH. Quiquid ſcit (inquit Ariſtoteles) ſi animum in contemplationem actu intentum habet, ſeruat tamen habitum, nec perdit contemplando ſcientiam, ſed excolit magis ac perficit: ita id quod perfectam potentiam obtinuit, accedente forma, potentię qualitatem non excutit, ſed ornamentum illi & perfectionem addit. EV. Ita neceſſe eſt, vt iam fixum ac ſtabile ſit, id quod proponebatur, haud ſecus de potentia materiæ formam elici, atque actum de habitu. PH. Id quidem iam ſatis perſpicuum. Quod verò de medicamentis aiunt, quæ intrò ſumpta, noſtri caloris vi de potentia in actum excitantur, promouentúrque, hiſ ne ſimile putas? EV. Quodammodo. Si quidem vel nondum adhibita nobis medicaméta, ſuam ſpeciem habent: ſibíque innatas vires, ſed quas non ante in nos exerant, quàm à noſtro calore ſint irritata, quod certe opus eſt ad illorum vires experiundas. Itaque verè dixeris medicamenta de potétia operádi ad operis

Forma quomodo educatur de potentia materia.

Habitus.

Medicamenta quomodo ducantur de potentia in actum.

actio-

actionem , & quaſi ex feriis ad opus venire, non tamen ad nouam formam tranſire. Itemque in animalium procreatione, ſemen conceptum, vteri vi ac benigno tempore ad agendum impellitur , non vt animal animaliſque formam de ſe excitet aut edat: ſed tantùm vt exuſcitata aut impulſa ipſius potentia aut facultas, deincépſque aucta, ſubiectam ſibi materiam omni præparationum genere inſtituat, vt ſubſtantiæ tandem particeps forma extrinſecus aſſumatur,& excepta commodè aſſeruetur, ſuas deinceps omnes functiones obitura.

Gignendæ formæ, ne minimum quidem antè in materia fuiſſe, neque potentiam quicquam eſſe formæ, neque ad ſubſtantiæ genus referri.

Cap. VI.

BRVTVS.

Argumenta quæ contendunt potentiam eſſe inchoatam & imperfectam quandam formam.

FRuſtra nobis hic laborare videris optime Eudoxe, qui quæ ſunt oculorum teſtimonio clariſſima, ratiocinatione vis & inani ac longè repetita interpretatione eludere. An non cepam ſæpenumero vidiſti, de tectis aëre libero propendentem, per ſe nullius extrarij ope, ſeſe diffundere , & herbeſcentem ex ſe viriditatem proferre? aut ouum ſolo fornacis tepore pullum excludere? Equidem & ipſe vidi frequenter, & Ariſtoteles fieri poſſe litteris mandauit. Nunc omni philoſophophorum authoritate poſthabita, neglectis etiam acutiſſimè excogitatis eorum rationibus , ſolius ſenſus communis bonitate, & omnium animis informata notione, ductus, dic per Deum immortalem, dum iam viuere ac moueri incipit ille pullus, vnde ſuam accipit animam? vnde prodit illa? aut quis eam inducit? vbi extrarius ille tuus opifex eſt qui ouo ſuam inſculpat formam? An non hîc tuorum commentorum ſe prodit vanitas? An non luce clarius eſt, illam ex oui potentia exiſtere, vt ex eodem ouo pullum vniuerſum? quid relicta ſenſuum euidentia, abſtruſa veſtigamus? EVDO. Iampridem coarctus es fateri, fieri illud nequaquam poſſe, & formam extrinſecus venire. BRVT. Egó ne? tibi verò iſtud ſum faſſus? nondum vt video hac in re mentem meam ſatis concepiſti. EV. Quid hoc nouæ rei? BR. Dicam, & equidem paucis. Ego enim perinde atque tu, rei cuiuſque ſpeciem in ſubſtantiæ genus refero, ſed quod fortè non donabis, ad idem etiam genus, potentiam pertinere puto: hac autem ratione moueor, quòd quũ videam ſpeciem ipſam ex potentia trahi , neceſſe ſit non diuerſæ rationis ac generis illam ſtatui, ſed eſſe formæ aliquid imperfectum aut velut mutilum. Atque id quidem in ſemine cùm potentia tantùm ineſſe dicebatur, ocioſum delituiſſe cenſeo. Vbi verò cœpit ſuis ſe virtutibus prodere, eſſéque ex efficientia manifeſtum , tum verò demum id actu ineſſe diximus, quanquam priſtinam ſpeciem non mutauit: id enim tenue licet & exiguum eandem tamen perpetuò ſubſtantiam tenuit. Hæc mea eſt de potentiæ ſubſtantia , déque formæ exortu aſſenſio, firma illa quidem certè & ſtabilis, & à qua me nulla ratio depellet. EVDO. Eóne teme-

Alia argumenta. ritatis procedes, vt inter ſubſtantias potentię locum tribuas? BR. Temeritatis non erit, id quod veriſſimum eſt aſſerere. In ſemine quam potentia quædam eſt animalis, ipſum animal ineſſe dicimus, poteſtate, quin etiam ipſum ſemen animal eſſe, poteſtate duntaxat. In ouo auis eſt, poteſtate: in glande quercus iam eſt, ſed poteſtate: in oleæ bacca, ipſa eſt olea. In húncque modum, quæcunque ex ſemine vt è ſubiecto proficiſcuntur, in ipſo priùs ineſſe potentià mente colligimus, quàm emergant, & oculis obuerſentur. Reliqua vniuerſa quæ nullo ſemine gigni traduntur, vt metalla, vt lapides, vt ſtirpes ſeminis expertes, vt animalia è putri materia nullóque coitu nata, non è quouis ſine diſcrimine ſubiecto fieri palam eſt, ſed ex eo duntaxat in quo ſui quoddam ſeminatium habuerint. Non omnis fert omnia tellus:

1.Georgic. *Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ:*
Arborei fœtus alibi, atque iniuſſa vireſcunt
Georgic.1. *Gramina.* Et rurſum:
Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt:
Fluminibus faciles craſſiſque paludibus alni
Naſcuntur: ſteriles ſaxoſis montibus orni:
Littora myrtetis lætiſſima: denique apertos
Bacchus amat colles: Aquilonem & frigora taxi.
Horum autem cauſam reddit.

Georgic.2. *Quippe ſolo natura ſubeſt.* Hæc Virgilij placida ſunt, quæ te omnia recipere ſcio. Itaque dum poteſtate animal aut ſtirpem in ſemine ponis, neceſſe eſt fateare, delituiſſe hæc in eo, & ſuæ eſſentiæ, quantumuis imperfectum quiddam tamen omnino habuiſſe: neque, opinor, ibis infiCias in iſtis ſeminariis, eius quæ ventura eſt, aliquantulum eſſe formæ. EVDO. Nihil ne minimum quidem: ſed habet res tota eo modo quem Simplicius aperuit. In ſemine (inquit) ex quo gignitur vel animal vel planta, inſitum principium quoddam eſt, non minus perpetientis quàm agentis motionis, per quod proclinitatem quandam habet, & ampliorem quærit excipiendæ formæ. Hoc igitur principium potentiam appellat & naturam in ſemen infuſam, quam ab anima longè diuerſam facit, ne fortè ſemen animatum eſſe fateatur. Eſt autem ea natura imperfectior, multò quàm anima, quippe quæ ſit ad eam accerſendam veluti præmiſſa quædam præparatio, vel ſi mauis habilitas & potentia: neque verò animæ quicquam eſt, neque in eam poterit vlla mutatione conuerti: neque animæ quicquam antè in ſemine fuit, quàm ipſa tota acta cepit exiſtere: quocirca dici non poteſt ſemen animatum. Ergo ne tibi imponat ipſa nominis ratio: quod eſſe potentia dicimus, id nequaquam eſt ſimpliciter: vt neque quod eſſe poteſt, id iam actu eſt. Semen aut hoc aut illud poteſtate eſſe ſtatuo, nec ideo tamen id iam actu & reipſa eſſe dico: nec enim & in glande vel quercus vel eius ſpecies, nec auis in ouo, nec formæ eius quicquam vel tenuiſſimum, non enim partium adiectione paulatim minutatimque conſummatur, ſed ſubita repentináque mutatione vno momento tota ſimul in ſubiectum concedit. PH. Audio, maximè inter ſe pugnantes vobis eſſe ſententias, quas ſi ex anguſtiis iſtis verborum ſeptis, in latiores veluti campos deducetis,

ctis, intelligi tandem poterit vtra ſit firmior & ab vtra ſtet veritas: quæ certè & vnica eſt & ſimplex, vt alteram ſtare, alteram cadere ſit neceſſe. BR. Meas ipſe partes facilè tutabor: ac ſi meas rationes & authoritates in medium proferri patieris, cúmque tuis contendere, intelliget ſpero, vel puer: ac tibi etiam fortè ipſi perſuadebitur, quidpiam formæ antè in ſubiecto fuiſſe, quàm illa actu ineſſet tota. EV. Magnam tibi gratiam habiturus ſum, ſi veris rationibus, è mea me opinione, in tuam perduxeris. Sed age iam aggredere. BR. Qui ſcientiæ habitũ habet, hoc ipſo ſciens & eſt & dicitur: & quum ſcientiæ & cõtẽplandi actio inceſſerit, actu & perfectè ſciens. Hæc dudum conceſſeras. EV. Neque nunc palinodiam cano. BRV. Sic vtique in ſemine, quàm diu cúmque nondum quicquam agere vitale poteſt, fatendum eſt animam ſolùm ineſſe potentia. Vbi verò ſua ſe efficientia, ſuis ſe prodit operibus, actu tum ineſſe, quaſi ſola actione & effectis, actúne an potentia duntaxat inſit, diſcernatur. Quod ipſum Ariſtoteles breui ſententia ſic expreſſit. Animam naturalem altricemque in ſeminibus & vtero conceptis quæ ſeparari poſſunt, haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu priuſquam (eo modo, quo conceptus qui iam ſeparantur) cibum trahant & officio eius animæ fungantur. Principio enim huiuſmodi omnia ſtirpis vitam viuere videntur. De anima quoque ſentiente deinceps dicendum eſt, atque etiam de rationis intelligentiæque participe: omnes enim potentia priùs haberi quàm actu neceſſe eſt. Hæc declarant ſatis Ariſtotelem cenſuiſſe, in ſemine ſubobſcuram fuiſſe animæ portionem, quæ præ imbecillitate nondum quicquam moliretur animalis functionis. EVD. In tranſuerſum perperam trahis Ariſtotelis ſententiam, qui ne per ſomnium quidem, huius ſimile quicquam ſuſpicatus eſt. Quid abſurdius autem in philoſophia, aut magis horrendum, quàm naturaliter efficientem cauſam inſtituere, quæ feriata tamen & ocioſa nihil prorſus agat? cauſam enim actione definimus, quæ ſi nulla erit, ne cauſa quidem eſſe poterit. BR. Quid ais? nónne in trimeſtri vel quadrimeſtri fœtu, cùm primùm is moueri ſentitur, anima vel tota ineſt, quæ vt abſolutum erit animal, cunctas illi functiones præſtabit? EV. Ineſt vtique. BR. Et tamen nondum poteſt illa neque curſum ciere, neque vocẽ edere, neque viſione quid percipere. Quid cedo eſt cauſæ? EV quoniam impeditur aliundè & quaſi vincta tenetur, quòd organa deſideret, ad ſuas actiones obeundas accommodata. BR. Eandem rationem ſi ad ſemen transferes, intelliges profectò, & in eo illam ab initio eſſe & impediri tamen inſtrumentorum vel penuria vel vitio quo minus quid agat illámque ablato impedimento mox in actum erumpere. Hanc ne me putes opinationem confinxiſſe: authores meos tibi proferam, viros in philoſophia adeò magnos vt eorum te poſſit authoritas vel deterrere, vel frangere. In iiſque primum Ariſtotelem, quem ſcio te plurimum omnium & meritò quidem ſuſcipere: is igitur, animalium procreationem vtrúnque diſcutiens horum cauſam his verbis planè explicauit: » Quorum principiorum actio eſt corporea, hæc ſine corpore eſſe » nõ poſſe certum eſt: verbi gratia ambulare ſine pedibus. Itaque extrinſecus ea vt adueniant, fieri haudquaquam poteſt: nec enim ipſa per ſe ab »

Alia argumenta.

Degenerat animal. li. 2. cap. 3.

Solutio.

In ſemine contendit quiddã vẽtura formæ contineri.

cedere poſſunt, quum ſeparabilia non ſint. Ergo eo authore, nutriendi ſentiendique principia ſeorſum habentur nunquam, ſed in corpore ſemper: quare eadem ſtatim per initia erant in ſemine, nec vnquam ſeiuncta, ſed cum eo ſimul nata. Audi verò rurſum vt Themiſtius alter mihi patronus hæc iſta apertius è tenebris in perſpicuam lucem eruerit. Igitur (inquit) & animas in ſuum aliquod proprium corpus (ſi ſuum animæ inſtrumentum corpus eſt) diuertere oportebit: Dixi diuertere: imò non diuertit, ſed fabricatur architectatúrque ſibi & præparat domicilium, non confirmatum antè & præparatum. Cauſam deinde ſubiicit, Non enim quemadmodum cithara dedolatur priùs & conditur, tum demum adhibetur ad muſicam: ita & corpus ornatur antè inſtruitúrque, mox animæ ſumendum offertur. Quale igitur ſingulis animis corpus inſtrumentúmque conueniret, item qua ratione anima illud ſibi confingeret, neglectum à Timæo penitùs & retrohabitum eſt. Audis Themiſtio non interpreti modò, ſed & paraphraſæ Ariſtotelis, videri animam ab initio in corpore fuiſſe, neque dum præparato, neque obeundis functionibus accommodo: ſemper ſemini comitem animam fuiſſe neque, vt rectè dicebat Ariſtoteles, ſine corpore eam eſſe poſſe. Sed agè: eritne vlla apud te Platonis authoritas? Erit opinor. At his eadem ſæpius inculcans, præter illam animæ procreationem, quàm in Timæo nobis expoſuit, libr. de legibus decimo de eadem hæc ſcripſit: Satis ſupérque monſtratum eſt, animam omnium antiquiſſimam eſſe, cùm motus principium ſit. Et mox: Rectè igitur & propriè, veréque & abſolutè diximus priùs corpore animam factam fuiſſe, corpus verò poſterius atque ſecundo loco, quod eſt animæ ſecundùm naturam dominanti ſubiectum, hæc Plato: quæ vt inter legendum oculis ſæpe percurriſti, ſic nunc vehementer opto, vt in illa paulò acriùs intendas & diligenter circumſpicias, ac expendas qua de cauſa effícto corpore animam priorem eſſe ſtatuerit. Hæc enim quoniam eſt omnis motus initium (motum à mutatione Plato ſeiungit, quòd hanc inanimorum, illum viuentium eſſe velit) & quoniam omnia, etiam quæ corporis ſunt, adminiſtrat & obit, iure optimo ſibi ipſa corpus apparat, inſtruit, ornat. Quòd ſi eſt, vt verè eſſe præclariſſimi quique philoſophi authores fuêre, conſtat animæ eſſentiam in ipſo necdum conformato ſemine concluſam teneri, quæ continenter ipſum minutatímque & membratim fingat, vt opere tandem abſoluto, functiones ſtirpis aut perfecti animalis, pro ſua quæque natura cunctas obeat. Ac ſi nunc daretur de illis vnumquemlibet, ſed maximè Platonem rediuiuum nobiſcum huc vnà congredi, præter illa quæ ſunt ab eo multis in locis accuratè conſcripta, audires & alia profectò quàm plurima, quæ te non probabili modò ratione, ſed (qualis mathematicorum eſſe ſolet) etiam neceſſaria, huc te vel inuitum agerent. Et quanquam vana erit confictio, tu tamen patere vt eum animo repræſentemus, hoc pacto te ſuo more interrogantem: ô Eudoxe, quandiu in ſemine & corpori informi anima continetur, an non ea conformando corpori omnem operam impendit? Agè, reſponde mi Eudoxe, hæc tanquam percontanti Platoni. Quòd ſi te pudet, nihil verebor illi tecum ac pro te reſpondere: nempe tum

1. De anima cap. 21.

pe tum ab anima aptè conformari corpus, nónne rectè dixero? certè enim ita fatendum eſt, tum verò ille ſubiiciet. Dum ſic effingitur corpus, needum vlla eſt expreſſa & diſtincta partium informatio, tū certè nequit anima eas exercere functiones ad quas illæ partes comparantur. Quid? an non hoc quoque dabimus, cùm nec ſine pedibus inambulare, nec ſine oculis cernere poſſit? Ac ſi ita perget: Cōformato integrè corpore, & ſingulis partibus inſtructo, cum anima iam illarum ope cuncta vitæ ſenſúſque munia exequitur, quo tandem pacto tum corpori ineſt anima? Actu dices, opinor, iſque & audacter & verè. Quum igitur (inquiet) informi adhuc corpore, illa non valebat animales promere functiones, quo tum pacto inerat? An hic obtumeſcemus? at id quidem turpe eſt. Quid igitur reſpondebimus? Sola nimirum poteſtate, hoc enim reſtat vnicum. Quid tu hîc illum putas? Inſtabit vtique & quod conſequens eſt concludet. Animam quæ vim & poteſtatem ingenitam habebat, agendi, nondum verò quicquam agebat, ob inſtrumentorum penuriam, id ipſum eſſe, quod nos potentiam dicimus: actum verò, animam eſſe quæ liberis expeditiſque inſtrumentis opus edit. Itaque potentiam eſſe quidem animæ ipſius eſſentiam, ſed quæ otioſa tamen nondum quicquam efficiat, propterea quòd corpus ineptum adhuc ſit & inconcinnum. Quis contra hæc poſſit dicere? Ego certè quidem ſtatim aſſentiar. Tu verò quid? An non idem quoque facies? Video te annuere. Quid ergo erat opus, vt tu nouum, inexplicabile & incomprehenſum potentiæ genus nobis fingeres? Iam planè conuictus es, opinor: tantúmque abeſt vt ab inſtituto meo ipſe decidero, vt arctiſſimis vinculis te potius obſtrictum teneam, adeò vt dimouere te non poſſis. EV. Preſſius vrgere videris ô Brute, nóſque infeſtius ac propè dixerim furioſius inſectari. Ac tu tibi quidem paucis & perperam intellectis philoſophorum ſententiis adductus, ante victoriam canis triumphum: Sed moderare, obſecro, ardentes iſtos impetus, graue probrum erit ſi quid recantare cogeris. BR. Egóne? EV. Caue exultes: ſed animum mihi ſedatum patienter adhibe. Quæ tu litigioſa peruerſáque diligentia contendis, ex hypotheſi defluunt & ducuntur omnia, quæ ſi quidem vera & fide digna fuit, idoneè & conuenienter fortaſſe concluſiſti, animam quæ nondum ſuas functiones obiret, poteſtatis appellatione dignandam. Sed vana & fallax eſt ſuppoſitio, quæ ſemini & nondum efformato corpori, animam ineſſe aſſumit. BRV. Hanc non ego, ſed inuictiſſimi teſtes Plato, Ariſtoteles, Themiſtius tibi poſuerunt. EV. Tu me ſtatim (opinor) vel teſtium grauitate, vel numero offunderes, niſi ſenſa illorum melius quàm tu concepiſſem. Primùm enim quod ex Platone citas teſtimonium, non de ſingulari ac de ſua cuiuſque anima, ſed de generali illa mundi, quæ totius eſt vniuerſitatis, dictum eſt, de qua quid ſentiret, paulò pòſt pleniùs expreſſit, his propè verbis: Animam cuncta gubernantem & in omnibus quæ mouentur, habitantem, nónne & cœlum gubernare neceſſariò confitebimur? & rurſum: Vniuerſa ergo quæ in cœlo ſunt, quæ in terra, quæ in mari, ſuis motibus anima ducit. Hic igitur, vt paſſim in Timæo, mundi animam Plato ſtatuit, à medio per omne vſque ad cæli extrema ſeſe porrigere, eique extrinſecus circunfun-

Solutio qua planè docet in ſemine nihil quicquam de ſubſtantia formæ contineri.

di, cunctiſque genitis vitam conferre. Qua ſententia, an tibi videtur, rei vniuſcuiuſque animam ſtatuiſſe antiquiorem prioremque recens genito corpore? Sed de Platonis dogmate acutius fortaſſe & diſtinctius poſthac iudicabitur, ſi in eum fortè ſermonem incidemus. Iam verò quò ad Themiſtiũ attinet, is ſe manifeſtò detexit palam profeſſus animam ſtatim ab initio infuſam eſſe maris ſemini, tanquam indiuiduam ita diſpenſante natura comitem. Quamobrem nihil veretur aut reformidat, ſemen animatum facere, cuius anima architectatur & extruit ſibi domicilium ex idonea materie. Atque in his quidem quæ ex putri mucoſáque materia, nullo ſemine prodeunt in lucem, animam quandam abſtractam cenſet procreatis apteque conformatis vitam largiri, Timæum in hoc ſequutus: his verò quæ ex ſemine deriuata fluxêre, iam à Timæo deficiens, putat vniuerſalem animam nihil inſpirare, ſed ſuam cuique ſemini inſitam eſſe, quæ temporis progreſſu cuncta conformans, ſuis tandem ſe detegat operibus. Hinc tu optime Brute, eſſe certe vis, vt videtur, potentiam eſſe Themiſtio aliquid eſſentiæ animæ, cùm nullus tamen extet locus, vnde id haurire aut petere poſſis. Imò verò ille ipſe Themiſtius in libris phyſicis de potentia & priuatione differens, tanquam de accidentibus diſputationem inſtituit longa ſatis oratione. Sed neque Themiſtium vt fidelem idoneúmque teſtem velim in hác noſtram diſceptationem recipi, quòd nutabunda & inconſtanti aſſenſione, quò fluctus impellit, nunc in Platonis, nunc in Ariſtotelis ſententiam inclinare videatur. Proinde ne qua tibi poſthac hinc ſuppetat cauillationum occaſio, iam nunc apertiſſimis ac veriſſimis rationibus contra Themiſtium tibi probabo, ne minimum quidem eſſentiæ animæ ſemini, antequam animal eſſe cœpiſſet inſediſſe. Sed Ariſtotelis tamen antè videtur explicanda ſententia, quam tu te putas perquam conuenienter ad tuam Themiſtiique opinationem confirmandam citaſſe. Nam ſi quis altiùs ac diligentiùs Ariſtotelis mentem ſcrutabitur, intelliget profectò, neque in iis quæ ex putri materia, neque in aliis quæ poſito (vt ille ait) ſemine ſurgunt, de animæ eſſentia quicquam ab initio fuiſſe, ſed totam tum primùm illapſam, cùm ad illam excipiendam dignè fuit & affabrè conſtructum corpus. Qua in re Platonis rationem authoritatémque recipit, quanquam de ipſa formæ origine, nec omnia probare, nec ſequi voluit. Ariſtotelis abs te citatus locus plane quidem innuit, animam tum altricem tum ſentientem non poſſe actu ſine corpore conſiſtere, quoniam ad corpus pertinet vtriuſque actio. Sed vt in corpore eſſe vtramque donemus, neque ab eo ſeparari poſſe, an tu hinc directè colliges vtramque iam olim neceſſariò in ſemine fuiſſe? An non aliud illis corpus ſubſterni poteſt? Poteſt opinòr. Atque in eum obſecro locum mihi fixiùs oculos intende, non quidem contentionis, ſed veritatis inueſtigandæ ſtudio. Quid enim ait? Nam neque ipſa (principia ſcilicet nutriendi & ſentiendi, quorum ad corpus refertur actio) per ſe accedere poſſunt quum inſeparabilia ſint: neque cum corpore (craſſo ſemini.) ſemen enim excrementum alimenti mutati eſt. Vbi dicti etiam cauſam ſubiecit. Semen excrementum eſſe vile ac ſordidum, illa autem principia dignitate præſtantia. BR. Si neque cum corpore, neque

ipſa

ipſa per ſe poſſunt principia nobis accedere, quis iam modus reſtat? EV. Audi reliqua: Sed.n. inquit, omnis animę ſiue potētia virtus ſiue corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum quàm quæ elementa appellantur. Quale autem ſit diuinum hoc corpus, quæ deinceps eſt ſententia commonſtrat: Ineſt in ſemine omnium, quòd facit vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis aliqua facultas eſt, ſed ſpiritus, qui in ſemine ſpumoſóque corpore continetur, & natura quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemēto ſtellarum. Id ergo diuinum corpus de quo paulò antè dixerat, ſpiritus eſt, in quo tanquam ſede propria, calor conſtituitur ipſáque natura quam animæ ſubſtantiam putamus. Hunc ſpiritum, cui vim maximam concedit, ſimpliciter ſemen appellauit, in ſequenti proximè oratione, vbi & reliquam craſſiorem ſeminis ſubſtantiam corpus genituræ nuncupauit. Corpus autem (inquit) genituræ, in quo ſemen animalis principij continetur, in vnum prouenit, partim ſeparabile à corpore, partim inſeparabile. Quæ ipſe Ariſtotelem ſic interpretor, illa nutriendi & ſentiendi principia, cum craſſo ſeminis corpore, ſeu cum ipſo genituræ corpore non accedere, quia fœdum eſt & abiectum excrementum: neque tota per ſe incedere, quia ſunt à corpore inſeparabilia, neque poſſunt extrinſecus venire, ſed cum diuino corpore ac ſpiritu inuehi. Viden' iam illa incertæ, quæ importunæ & contentioſæ pertinaciæ fundamenta? Alio pergamus. PH. Pedem ambò nondum hinc referas: ſed quænam hæc ſint tam præclara, quóve modo accipienda, apertiùs fac & dilucidiùs. EV. Præſtat o Philiatre, in ſuum quoque locum ac tempus differri, quàm inchoatam ſemel diſputationem abrumpi: finienda mihi & concludenda eſt hæc tota controuerſia, & quod eram pollicitus, ratione docendum, ne tantulum quidem animæ ſemini ineſſe. BR. Satis mihi iſtuc eſt agitatum, ſatis concluſa tota diſputatio. EV. Agè verò, tu tibi rei confectæ palmam arripias: nos quibus te proſequamur, epinicios hymnos meditabimur. Sed pro tua tamen humanitate facies, vt in hoc triumpho percunctantibus ac dubitantibus nobis, omnia detegas & enucleatius & ſimplicius: hoc enim & eruditione & modeſtia tua digniſſimum eſt. BR. Sentio te gryphos quoſdam & nouas captiones meditari, equidem illius concertationis iam dudum ſatur ſum, ſed quando tamen laceſſere pergis, enarrabo ſi voles fuſius, quicquid habeo in animo comprehenſum. EV. Eſſet id mihi quidem periucundū, ſed video in his eſſe qui conciſius dici mallent. BR. Vt lubet. EV. Atque etiam inſuſurrat hic mihi, alia quàm tu opinione imbutus, vt pro ſe me tibi opponam, & quo melius exerceamur pro more te interrogem. O perdocte Brute, quicunque frutices aut animantia ex putri materia proſilierunt, nullo ſemine, nullo patre, nullo ſatore, vndénam hæc animam accepere? BRV. Dicam cum Themiſtio cœlitus illam à ſumma & totius mundi gubernatrice anima fluxiſſe, quæ quum omnes omnium rerum formas in ſe poteſtate contineat, datrix formarum à pleriſq. eſt appellata. EVD. Perfectiora autem animantia, quæ non niſi præcurrente ſemine in vitam venere, vnde ſuam animam hauſerunt? BR. Ex ſemine, in quo & illa fuerat: hîc enim mihi placet Themiſtius. EV. Atqui

Cōfirmatio.

Stellarum elemētum.

Si quæ ſine ſemine prouenerunt, forma extrinſecus acceſſerunt, multo magis perfecta illa quæ ex ſemine naſcuntur.

tum in ſemine, tum in putri materia, prius anima ineſt poteſtate quàm actu. BR. Idem arbitror de vtroque eſſe iudicium. EV. Vt igitur cœlitus acceſſura, in putreſcente materia nondum ineſt forma, ſic neque in ſemine (in quo potentia eſſe dicitur) actu iam ea ſubſiſtit. Aut ſi iam in ſemine eam eſſe dicis, cur non itidem & in putrida colluuie? Quocirca ſi non eſt huius, nec illius erit potentia, quicquam eius formæ quæ acceſſura eſt. Quin & aliud ſequitur vehementer abſurdum, imperfectis animalibus è putri illo pedore natis, præſtantiorem eſſe multo ac diuiniorem originem, quàm longè perfectiſſimis illis, quæ vis ſeminis in vitam produxit. BR. Quid enim prohibet? EV. Quid? nónne dementiæ proximum ſit, culicis, aut vermis quàm leonis, aut equi, aut elephantis, aut ſi Diis placet etiam hominis diuiniora feciſſe ortu primordia? Non ita te inſanire puto: ſed ſi quid diuinitatis minutiora hæc ab ortu ſunt conſequuta, multo, opinor, amplius his plenioribus & abſolutioribus elargieris, aut certè tantundem. BR. Hanc quæ nihil ad rem facit comparationem omitte, quod dico ſemel intellexiſſe contentus. Vt Virgilius rectè quidem dixit:

Æneid.6.

—Semina flammæ
Abſtruſa in venis ſilicis.—Et rurſum:
E ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.

Georgic.1.

Ita equidem ſemini ex quo quid gignēdum eſt, ipſam rei formam iam ineſſe profiteor, ipſúmque animatum rectè vocari: Quiſquam ne hoc redarguet? EV. Obmurmurāt omnes quòd ſuperiora non dilueris: iámque hic ſe mihi comparare videtur ad hoc poſtremum conuellendum, & labefactandum. Vigila Brute, ne tuam cauſam deſeras, ſic enim per me proponere geſtit. BRVT. Agè diſſimulator, tu ipſe depoſita perſona cominus congredere, vt huius diſputationis ruinam tuis humeris ſuſtineas. EV. Agè placet, congredior: reſponde igitur breuiter. Semini non ſimiliter atque perfecto animanti ineſt anima. BR. Fateor: nam huic actu ineſt, ſemini verò ſolùm poteſtate. EV. At nihilominus quum ſemini ineſſe animam potentia dicis, tu illi ſimpliciter ipſam quoque animæ ſubſtantiam ineſſe confirmas. BR. Rem tenes. EV. Aut igitur illi tota ineſt, vti & perfecto animali, aut illius ſola quædam portio. BRV. Veſani aut pertinacis eſt hominis iſthæc poſtulare. An tu hîc vllum eſſe putas, qui hæc auſurus ſit, aut ſi quis fortè audebit, non ab omnibus exibilatum iri? EVD. Equidem auſurum ſcio: verum verò ridiculus an non futurus ſit, res ipſa tandem oſtendet. Sed interim reſponde. BRV. Quaſi verò arduum ſit aut inenodabile: neque enim ſemini ea ineſt animæ perfectio, quæ abſolutis iam animalibus. EV. Sequere vt cœpiſti. Totáne anima ſemini inſidet, an eius ſolùm portio quædam minutior? BR. Ego illius portionem non dicam ineſſe, quandoquidem nullas anima partes habet quæ ſeorſum à toto conſiſtere valeant. EVD. Ergo tota illi ineſt. BR. Tota quidem, ſed imperfectiori tamen modo. EVD. Sed agè, quam ita in ſemine imperfectiorem ſtatuis, an non eiuſdem cum perfectiori generis atque eſſentiæ eſſe putas? BR. Eiuſdem omnino, inferiori tamen ordine & gradu: neque enim Alexander illam ante actu formam

Semini nō ineſſe animæ gradū quendam imperfectiorem.

mam

mam appellat, quàm ſit perfectionem conſequuta. Potentiam tantiſper appellare ſolet dum obſcurior adhuc eſt & imperfectior. E V. Vide iam in quas anguſtias te præcipitare poſſit quiſquis tecum congredietur. B R V T. In quas obſecro? E V. Nempe quòd ſubſtantiæ participem formam magis ac minus intendi ponis, & eadem ſpecie aliā formam alia præſtantiorem. B R. Fac igitur, ſi mauis, ſint illæ diuerſorum generum. E V. Si diuerſa facies illarum genera, iam mihi in portum nauis appulerit, iam tota res erit confecta, iam imprudens eò ſubieris, quod effugere tanto contendebas opere. Nam priuſquam ex ſemine perfectum euadet animal, erit vtique neceſſarium, ipſam formæ eſſentiam mutari atque per varias ſpecies tranſiri: deinde verò ſemini nihil quicquā eius formæ quę acceſſura eſt inſediſſe, quo nihil amplius opto in hac diſputatione, id enim eſt quò aſpirabā. B R. Ergo proinde rectè videbar cenſuiſſe, illarum & ſubſtantiam & genus idem: ſed neſcio quibus me pręſtigiis hinc abduxeris. E V. In idem igitur luti volutabrum te reuolues, quo iam cœperas ſordidè conſpurcari: in quo ſi diutiùs hærebis impeditus, quo pacto illud expedies earum ſubſtantiarum quæ ſint eiuſdem generis, alteram eſſe altera imperfectiorem? B R. Id quidem perfacilè. Vide enim quid animi cogitatione informem: ſemini ineſſe quidem formæ eſſentiam, ſed humilioris cuiuſdam & imperfectioris gradus, in quo potentia ſolùm appelletur: hæc deinde cùm paulatim aſcendendo ad ſummum, vt ita dicam, perreptauerit, tum actum quidem futurum, citra vllam tamen generis aut eſſentię mutationem. E V. Intendi igitur ac remitti ſubſtantiam vis non ſecus ac meram qualitatem. B R V T. Vis ſimpliciter quod ſentio in ſinu tuo deponam? eam eſſentiam quæ potentia eſt, non exiſtimo puram eſſe ſubſtantiam. E V. Eſt igitur accidēs. B R. Neutrum profectò: ſed inter vtrūque mediam naturam obtinuit. E V. Nouum verò doctrinæ genus, noua philoſophandi ratio, ſumma rerum genera cunctis recepta multiplicare, illa ceu promiſcua quadam miſcella confundere, ſupra hæc genus conſtituere, quòd omnia ſuo velut complexu contineat: nam ſi vlla eſt ipſis inter ſe communicatio, neceſſe eſt profectò commune quoddam genus ſupra illa poni, nec ea eſſe ſumma. B R. Audi preſſius & exquiſitius. Summa illa decem rerum genera, augeri ampliaríque nolim equidem: verùm ſtatuo potentiæ eſſentiam eſſe ſubſtantiam adeò infirmam ac debilem: vt ceu qualitas intentionis ac remiſſionis vices ſubire poſſit. Quemadmodum enim celebris author Auerrhois formas elementorum medio ſubſtantiarum & qualitatum interſtitio collocauit, vt eſt antè comprehenſum: ſic mihi in præſentia liceat gignendæ rei potentiam quæ obſcura & prætenuis quædam eſt ſubſtantia, ancipitem, & inter ſubſtantiæ participem formam intérque qualitatem medio loco ponere, vt quæ ſit qualitate quidem mobilior, ignobilior autem abſoluta ad quā feſtinat forma: E V D O. Ne ſic quidem contractam labem dilues, ſed alio hærebis luto: nam in primis quem teſtem produxiſti, is vanitatis plerumque arguitur, & dum falſa pro veris pronunciat, miſerè multis impoſuit, ea veritatis ſpecie, in qua prior & ipſe hallucinatus videtur. Tu ſi quæ adfers, velis quemadmodum in iudicio fieri ſolet, te-

Vnius ſimplicíſque formæ non eſſe plures gradus perfectionis.

ſtium fide comprobari, grauiores erunt & integriores citandi. BR. Exuenda ſunt arma, ſatis eſt conflictatū: ſententiam meam qualem protuli accipito. EV. Sed forti animo perſiſte: ſi ſuffugies, quotquot adſunt te perſequentur, & ſi conſequantur arctiùs vincient. Quidam eorum vehementer optat, vt pro eximia tua ſapientia, id vnicum reſpondeas, num tu magis ſis homo, quàm puer hîc: aut magis ſis animal quàm aſinus. BR. Proh deum fidem qualem hîc mihi virum narras? deſcendat ille ipſe me interrogaturus in arenam: aut ſi id ſponte non vult, ede nomen quo illum appellem. EV. Haud agnoſceres hominem, etiam ſi nomen audires. BR. Illum igitur indica. EV. Curioſulus es: ſed cogita ſaltem quid ad illa reſponderi poſſit. BR. Tam ruſticè vrgenti, ne verbum quidem vllum: tua tamen gratia reſpondebo, me nihilo magis hominē eſſe, quàm puerum: fortè verò magis ſim animal quàm aſinus. Quid hi rident? EV. Refellendi eſt hęc ſpecies quædam, quum abſurdiſſima quis dicere videtur, illa deridere, non argumentis inceſſere. BR. O ineptum riſum, cùm nihil contra iſta dicere poſſint, rideant tamen: ſe ipſos planè & ipſi rident, & aliis deridendos exhibent. EV. Eia bone vir, bilem iſtam dilue, & æquo animo accipe quod ille tuis reſponſis conſequens nectet. Si non magis tu homo es quàm puer, neque puer magis quàm infans, ſequitur omnino neque tuam quàm pueri, neque pueri, quàm infantis, neque infantis quàm fœtus vtero geſtati, nec huius quàm ſeminis (in quo tu animam ineſſe profiteris) vel præſtantiorem vel perfectiorem eſſe animam: ſed omnes vno eodémque perfectionis genere teneri. Nam ſi homo maioris minoriſque differentias non admittit, neque proculdubio ipſa hominis forma, quam ſubſtantiam eſſe conſtat ipſo homine digniorem. Proin ſi hominis ſemen eſſe dicis animatum, nobiſque communem animam obtinere, ea nihilo erit imperfectior quàm tua: nec ipſum ſemen minus homo fuerit quàm tu. BRVT. Attamen id ego nondum hominem appello quod hominis functiones non obeat. EV. Neque igitur infantem, hominem eſſe dicas, quòd ea tractare non poſſit, quæ à floridæ & vegetæ ætatis homine geruntur. Si ita pergis ex officiis & muneribus rerum genera diſtinguere, fient ex neceſſitate quamplurima hominum genera: quòd cùm abſurdum ſit, & extra omnem omnium opinionem palàm fit, te perperam in varios perfectionis ordines, ſubſtātiæ participes formas diſtribuiſſe, vt humilem quendam in his ordinem ſemen potentiæ nomine ſortiretur. Attende igitur in quas anguſtias te, tanquam in carceris barathrum coniicis, dum ardentiori vincendi ſtudio, adniteris eius quæ acceſſura eſt formæ aliquid ſemini impertiri, & dum liberalitatis ſtudio, hoſtem naturæ agis infeſtiſſimū. BR. Nulla eſt mihi prorſus horum verborum cura: ſatis enim mente complector, quî ſe tota hæc res habeat. EV. Hoc igitur exprime, vt vel nunc demum nobis conſtet, quid tibi velis. Oportet enim huic noſtræ diſputationi tandem aliquando colophonem imponi, ne inconcluſa & velut capite diminuta relinquatur. BR. Tu igitur illā vel conclude vel concide, aut ſi id non placet, alium qui cum dimices quære. EV. Nullus opinor mortalium, tuas haſce partes velit tueri. BR. An non ipſe potes, vel perpetuò enarrationis tenore ſermonem conti-

continuare, vel ſi interrogatio magis arridet, teipſe interrogare, viciſſimque tibi reſpondere? EV. Si mea reſponſio tibi erit accepta, perbreui Ariſtotelis oratione difficultas omnis eximetur ac diſcutietur. BRV. Quánam iſta? EV. Subſtantiæ (inquit) quodammodo ſunt vt numeri. Nam quemadmodum ſi quid ſublatum à quopiam numero aut additum fuerit, non idem numerus, ſed diuerſus emergit, etiamſi minimum id fuerit, ob idque fit vt numerus non magis minúſve numerus ſit: ſic propemodum neque ea ſubſtantia quæ ad formam accommodatur. Hoc ſi eſt, vt rectè Ariſtoteles ſentit ac iudicat, nihil, ne vel minimum quidem formæ eius quod gignitur eſſe potuit in materia, & illius potentia, quam anteceſſiſſe dicimus, nequaquam particeps erat formæ venturæ: ſed erat illa ceu præparatio quædam, & apparatus formæ accommodatus: Non qui formam poſſit allicere, aut vi quadam & neceſſitate de ſe promere, ſed qui patiens magis quàm efficiens, materiam alioqui rudem & rerum omnium communem inſtruat concinnámque reddat excipiendæ formæ. *Simpliciſſimã eſſe cuiuſq. formæ ſubſtãtiam. 8. Metaph. cap. 3.*

Non potuiſſe geniti formam à parentibus fluere. Qualis & vnde ſit vera formarum origo.

CAP. VII.

BRVTVS.

SIſte ſermonem, longiùs enim conficiendæ rei ſtudio excurris. EV. Sic res erat obiter, ſub tuo ſilentio concludenda. BR. Si me ſatis inter diſſerendum intellexiſti, non aliud ſentio quàm Ariſtoteles, etſi videor interdum in abſurda quædam deuolui. Totam enim expletámque rei ſpeciem, per initia ſtatim à genitore ſemini inditam eſſe ſtatuo, ac vbi primùm id vim contraxiſſe dicitur prolificam, eſſe tum integram animam plenè aſſequutum, antè autem in ſemine velut otioſam latitaſſe, quamdiu per obicem & repagulum ſuos actus obire nequibat: atque vbi procedente tempore aptatis & concinnatis inſtrumentis, remotum eſt omne impedimentum, tum demum res maiores & perfectiores moliri. Atque id fortè mecum ſenſit Themiſtius. EV. Túne iam totus reuixiſti, recollectis qui te languore quodam defecerant animis? Hem quid audio? BR. Optima ſanè & longè veriſſima. EV. Veriſſima quidem, ſed his ſolis qui naturam vel exterminare vel omnino delere cogitant. Quid enim aliud quàm naturam tollit, qui velut reſupinam ipſam torpere vult, aut manibus inſinuatis feriari? quaſi verò vel labore frangatur aliquando, vel veterno oppreſſa altiùs obdormiat. Sed ab inſtituto deſciſcere, & aliunde ſe alio conferre, familiare ſcilicet id eſt, & optimum viro parum ſibi conſtanti. Si nunc totam animam ſemini ineſſe cenſes, cur reſpondendo tam acriter contendebas, illi ineſſe duntaxat quiddam inchoatum & imperfectum eius formæ, quæ acceſſura erat, quod potentię nomine appellabas? BR. Vt tuas & horum omnium vires quantæ eſſent experirer. EV. Bona verba. Perquam id iniquum & indignum eſt, in abditiſſimis philoſophiæ quæſtionibus, aliud ſentire, *Animam non poſſe otioſam in ſemine delitescere. Demonſtratio.*

aliud dicere. Par quidem eſſet, vt nos viciſſim idem de te periculum faceremus. Iam igitur aperi ſimpliciter & nulla fraude, quam arbitreris eſſe tutiſſimã sẽtentiã. Semẽ ſi prolificũ eſt, idémne ſtatim ab anima cõtinebitur? BR. Sic vtiq. EV. Et quæ illud continet ac gubernat anima, talíſne eſt ac tã perfecta qualis & quã perfecta tua? BR. De rationali anima, quæ mens eſt, nihil in præſentia definio. Cæterùm quæcũq. bruta & rationis expers ſtatuitur, ſiue ſentiẽs, ſiue nutriens, ea tanta ac talis inerat olim ſemini è quo genitus ſum, quanta & qualis nunc me moderatur. Idem quoque de ſtirpe & de bruto animanti iudico, ſi quidem illa non è cœnoſa quadam ſubluuie, ſed è ſemine ſuo prodierit. EVD. Hac iſta ratione tu ſemen animatum eſſe profiteris. BR. Nimirum celebres philoſophos imitatus, non Themiſtium modò, ſed ipſum quoque Ariſtotelem & Platonem. Quid enim Plato? Sperma (inquit in Timęo) vtpote animatum ac reſpirans, qua parte ſpirat, per eandem vitale effluendi deſiderium gignit, atque ita generandi amorem nobis inſeruit. Hic quanquam ſemen animatum eſſe pronunciet, non tamen id eſſe fatebitur, nec hominem, nec equum, imò ne animal quidem. Etſi enim animalis eſſentiam ſit conſequutum, ineptum tamen eſt defungendis animantium muneribus, à quibus nomina ſunt rebus indita. EV. Quid nouę interpretationis mihi aures corradere sẽtio? BR. Ea ſi tibi hactenus eſt inaudita, eſt quod effuſiùs læter, putam te Platonis mentem ex me primo hauſiſſe. EVD. Verba nihil aliud quàm fundis. Tu ſi vera illa eſſe exiſtimas, conſiſte intrepidus, & fidenti animo te ad pugnam accinge. BR. Quid igitur, vis-ne rurſum tuis hæc argutiolis inceſſere? EV. Secùs-ne putas? BR. Nũquam hic vir vllum nugarum finem faciet: nunquam deſinet logicas & pueriles (in quibus ætatem conſumpſit) plicas implicare, adeò nihil nec pudoris nec prudentiæ grandior ætas attulit. Quid in re controuerſa ſentiam ex Platone palàm audiuit, & per ſummam tamen iniquitatem poſtulat, vt ego ſuæ peruicaciæ omnes impetus ſuſtineam. Sed valeat ſanè, malim ego longè victoriam illi ſine puluere cedere, & bona omnium venia de hac arena decedere. EV. Itáne ſedatus è tãto feruore? PH. Quid te mi Brute, malè habeat? oportuit enim aliunde quàm ex iſta concertatione angi: nihil enim, quod quidẽ ſciam, te noſter offendit Eudoxus. BR. Non huc veneram vt tam inquietè exagitarer, neq. id eſt allicere ſtudioſos, ſed è ſcholis potiùs exſibilare. PH. Víſne omnia tibi donari? Philoſophica iſta diſceptatio nobis vltrò & gratis eſt ad eruditionem conceſſa, atque illi tempus id impertitum, quod viri candidi ad animi recreationem ſibi delegerant vacuum & liberum. Dum autem alternis interrogationibus reſponſionibúſque modeſtè verum inquiritur, quid tibi iniuriæ illatum putabis, ſi fortè imbecillior es deprehenſus? Velles, ſcio quòd tibi glorioſius eſſet, vincere, ſed hanc gloriolam contemnunt viri ſapientes. Dum enim ardua de re colloquia inter ſe conferunt, rem omnem vltrò citróque agitatis rationibus enucleant, ſimúlque ingenij ſui, in quærenda veritate, periculum faciunt, nullam è victoria laudem aucupantes. BR. Neque vllam ipſe aucupor: ſed tam longæ & tam ſpinoſæ diſputationis obrepſerat tædium. PH. Si fatigatus velis conquieſcere, ego pro te tantiſper reſpon-

Confirmatio.

Semen animatum dici non poſſe.

reſpondebo. BR. Nihil minus:nimis quàm integris ſum viribus. PHIL. Agè igitur: hæc iſta reſpondendo nobis diſputatio concludatur. EV. Si vtile ducis optime Brute, diſputationem ad exitum perducere, eſſéque veritatem tecum mihi communiter inueſtigandam, oportet vt vel interrogationes perſequenti mihi reſpondeas ipſe, vel ego mutatis vicibus tibi: ac ſi me viceris, non vt tu mihi, ſic ego tibi infeſtus ero. BRV. Audiam hoc denuò, quid ſorte velis. EV. Semen dicis-ne eſſe animam? BRVT. Malè hercle tenes quæ dixi. Semen anima non eſt, ſed eſt animatum, ſi id quidem fœcundum eſt & prolificum. EV. Eſt igitur ſemini anima congenita. BRVT. Concedo equidem. EVD. Vnicáne in toto quod emittitur ſemine, an ſua cuiuſque ſeminis particula? BR. Quorſum hæc, aut qualis quæſtio? EV. Quoniam ex eodem, veluti ex canino ſemine, contingit aliàs vnicum, alias multos naſci canes. BR. Quum vnicus, tùm vnam ſemini fuiſſe animam: cùm multi, multas dicam. EV. Quid ſi contigiſſet hoc ipſum ſemen ſic totum in vnum vteri locum colligi, vt vnicus inde emergeret canis, íſne tum multas canum animas vnus contineret? BR. Hî iam apertè certè nugaris. EV. Si te arctius premam, metuo ne velut expreſſus atque eliſus ſubterfugias. Sed faciendum eſt tamen, quando ſemel cœpimus. Quoties ſemen eiacularis, túne vnicam an multas fortè animas ſimul emittis? BRV. Ita omnino neceſſe eſt, ſiquidem id fœcundum fuerit: tale autem mihi ſit, necne, nondum euentus detexit. EV. Atqui dum animam cum ſemine pariter effundis, tuam inſuper retines, nónne? BRVT. Videtur ſanè, quî enim ſuperſtes eſſem? EV. Quid igitur illa eſt, quæ cum ſemine effluxit, aut vnde genita prodiit? BRV. Ipſe videris. EV. Ea tuæ pars non eſt, ſed integra quædam eſt anima tuæ haudquaquam abſimilis, nec ea vllo modo inferior. BR. Sic volunt. EV. Et illa tamen ex te prodiit vnà cum ſemine. BR. Id iam ſæpe ante conceſſi. EV. Ergo quemadmodum è tuo corpore ſemen profectum intelligimus: ſic exiſtimare oportet ſeminis animam, ex anima tua proferri, vt ex ſui ſimili generetur vtrumque. BR. Neceſſe eſt. EV. Illud verò qua ratione fieri poſſit, vt tua vnius anima, aliàs de ſe nouo quodam & inaudito procreationis genere, tam repentè, tam multas, tam crebrò multiplicet, æquum erat id quidem à te pro tuo acumine ſubtilius explicari. BR. Procreationis huius modum qualemcumque voles tibi fingito: neque enim eum tibi exponendum recepi, quem me ignorare fateor, nec adeò imprudenter in huius gurgitis implicatos vertices, vnde enatare non poſſim, deſcendam. Labyrinthus ille eſt diuerticulis innumerabilibus ſectus, vt qui ſemel ingreſſus ſit, exitum inueniat nunquam. Proinde rem inexplicabilem non ſum tam temerarius, vt explicare me poſſe confidam. Sed vtut eſt, noua non eſt hæc procreatio, ſed iam ante aliquot ſecula ab antiquiſſimo philoſopho Platone obſeruata & celebrata. An tu illa nunquam legiſti, quæ Socrati Diotima mulier fatidica in ſympoſio narrat? Omnium ô Socrates, inquit, hominum prægnâs & grauidum eſt corpus, prægnans & anima. Et cùm primum ad certam ætatem peruenerimus, parere noſtra natura cupit. Si (vt inquit) prægnans eſt anima, nónne aliis prægnans eſt animis, vt & homo homine, & canis cane, & ſua vnumquodque ſpe-

Demonſtratio.

Prægnantē eſſe animā quomodo. Plato intellexit.

cie? Satis hæc facere debent, quibus & ſemen animatum, & animā prægnantem eſſe commemorat. EVD. Vellem, hic in te deſcenderes optime Brute, & altiori paulò ſtudio ipſam ſcrutatereris veritatem: nam ſi anima ſic prægnans eſt vt interpretaris, quid ſupereſt, niſi vt te plenum animarum eſſe fateamur, quas vbi voles effundas cum ſemine? Id verò quid aliud eſt, quàm dicere immenſam in te hominum eſſe cohortem & procreationem, omnémque naturæ vim ex hoc mundo relegare? neque enim ortus, aliud hac quidem ratione fuerit, quàm deliteſcentis & reconditæ rei repræſentatio, & emerſus. Iam illud quemadmodum expedis, quòd quæ olim non fuerit, nunc fortè grauidata eſt, anima tua? Cuius enim obſecro ſemine, potuit illi vterus inturgeſcere? nam ſi nihil de ſeipſo concipit, & ſi alterius eadem ſpecie opem & concurſum exoptat, cuiúſnam congreſſu anima tua eſt grauidata? minus fortaſſe ridiculum, id in muliere fuerit, ſi quis vt corpus ſic & animam grauidatam eſſe dicat. Sed quid de infœcundis? quorum eſt certè quidem, in vnoquoque genere magnus numerus: quid de tota mulorum ſpecie? Semen enim hæc ſanè habent, ſed animatum fortè eſſe negabis. Cur ita? Animam enim ſortita ſunt, & quidem perfectam, neque ab aliis ſui generis diſſimilem. Quid obſtat igitur quominus illa ſemen animet, & quominus ſuo tempore prægnans ſit? nunquid exacta ſunt animæ genitalia membra? An non vides quàm ſint hæc non dicam abſurda, ſed portentoſa planè & cum rerum natura pugnantia? Et tu tibi poſthac vſque adeò turpiter impones? Tu te ſciens ac videns, ſponte in tenebras præcipitabis, vnde poſtea lucem aſpicias nunquam? BRV. Ne te fruſtra maceres: Non eſt quòd vllius iſtorum vel ſolutionem vel rationem à me expectes. Satis ſupérque feciſſe videor, quòd meas partes celebrium virorum authoritate ſim tutatus: quos ſciò, neque temeritate, neque ignorantia talia protuliſſe. EV. Heu quàm dubiè in ſimplici & obſcuro verbo ſpem omnem collocaſti. Quum Plato aut magnorum aliquis philoſophorum, ſemen animatum eſſe pronuntiat, ſubaudienda tibi mox eſt potentia. Vt enim ſemen potentia eſt animal, ſic & ipſum potentia animam gerit. Tu verò Themiſtio iuratus, ais ſemen actu eſſe animatum, animámque ſibi ipſam architectari & parare domicilium. Sed & illud à ſcopo longiſſimè abeſt, quod ex Platone huc contorques. Qui enim animam prægnantem eſſe dixit, non aliis animis grauem (vt ita dicam) vterum ipſam habere voluit, ſed (vt proximè ſequentia declarant) amore & deſiderio immortalitatis grauidam eſſe. Nā ruſum ait in Timæo, brutæ huic, & quam huc & illuc ſuæ cieant appetitiones, animæ inſitum eſſe generandi amorem? hócque nomine grauidam dici, quòd generādi eſt auida. Quinetiam eo loci & pudendum virile cui vis illa inſita ſit, generandi valde appetens, & naturam etiam muliebrem, animal quoddam eſſe cenſet, inobediens illud atque imperioſum, & quod ratione contempta furioſarum libidinum impetu, ſibi cuncta ſubiicere conatur. Ergo quum tua anima iam potēs facta eſt generandi, grauida nimirum tum dicitur: quum verò ſic afficeris, vt totus penè turgeas, & cùm tua illa appetitrix anima, toto niſu ad generādum ruit, amore velut inſana, ipſa tum parturit. Hæc ex Pla-

rone tibi haurienda erant, non craſſa illa & abſurda quàm proponebas interpretatio. BR. Quid verò ſi Ariſtoteles, quam protuli interpretationem comprobat? is enim genitum animal ex ſemine deriuari ponit, ſemen verò ipſum ex genitore perinde ac ſi quæ in genito eſt anima, iam olim antè in ſemine fuerit, fueritque ſemen animatum, anima à parente profecta. In hanc enim ſententiam ſcripſit τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ 7. Materia alia talis eſt, vt à ſe ipſa moueatur, complura nàque moueri quidem à ſeipſis poſſunt. Alia talis non eſt, quia quædam ſunt, quorum materia talis eſt, vt ſic moueri non poſſit, niſi ab alio: idcirco alia (nempe hæc poſteriora) non erunt, neque ortum habebunt, ſine eo qui artem habet: alia (ſcilicet priora) erunt generabuntúrque ſine artifice, quia à ſeipſis & ſuopte impetu naturali, deinde ſubiungit: Semen perinde atque artifex facit, habet enim potentia ipſam formam. Rurſum alibi. In quibuſdam luce clariùs extat, id quod generat tale quidem eſſe, quale eſt id quod ab ipſo producitur, non quidem numero, ſed ſpecie idem atque vnum, vt in iis quæ natura fiunt conſtat: homo namque hominem, & equus equum generat. Colligimus ex his omnibus quid ſequatur: Semen quia à ſeipſo ſuóque impetu naturali mouetur, animal fieri ſine artificis manu. Proinde totum animal, eiúſque formam à ſolo ſemine prodiiſſe, nullius extrarij opificis labore. Rurſum ſi ſemen habet potentia ipſam formam, ſequitur vt formæ eſſentiam (licet impeditam) contineat. Item ſi homo per ſemen hominem generat, illius quoque formam inducit, atque ita oportuit parentem ſemini animam inieciſſe, quam ipſum deinde genito conferret. Ac ſi preſſius exactiúſque in Ariſtotelis ſententiam inquirere voles, referam quod eſt ab eo ſcriptum libro ſecundo de animalium procreatione: vbi multis rationibus vltro citróque reciprocatis hunc in modum per arduam quæſtionem diluit. Fieri autẽ poteſt vt hoc ab hoc moueatur, & hoc ab hoc: ſintque perinde atque miracula illa quæ ſua ſpõte mouentur. Partes. n. habent vim quodammodo etiam quum quieſcunt. Quarum primam vbi extrinſecus aliquid mouerit, vim agendi ſtatim proxima conſequitur. Vt igitur in iis quæ moueri ſua ſponte miramur, quodammodo illud mouet quod nihil nunc tangit, ſed antè tetigit: ſic id à quo ſemen, aut quod ſemen effecit, mouet quum aliquid tetigerit, quanquam non adhuc tangit. Eſt tamen quodammodo eius qui nunc ineſt motus efficiens, vt ædificatio ædium. Igitur aliquid eſſe quod efficiat, ſed non ita vt hoc aut illud, neque ita ineſſe vt ſit primum illud agens, apertum iam eſt. Quemadmodum autem vnum quodque fiat accipiendum hinc eſt, hoc initio: Omnia quæcunque aut natura efficiuntur aut arte, ab eo quod actu eſt fiunt, ex eo quod potentia tale eſt. Semen igitur tale eſt, motúmque habet & principium tale, vt motu peracto pars exiſtat quæque, eadémque ſit animata. Et mox: Ratio quæ iam caro aut os eſt, à motu efficitur, proficiſcente ab eo quod genuit, quódque actu eſt id quod potentia eſt id ex quo gignitur. Ars principium formáque eius quod efficitur eſt, ſed in alio: motus autem naturæ in ipſo eſt, ab altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. Hactenus Ariſtoteles, qui res ſic procreari apertè oſtendit, vt ſemini ſuam omnẽ vim,

ca.p 9. ſ. 229. P. g. 2. circa medium.

De animantium & ſtirpium procreatione quid Ariſtot. ſtatuerit.

7. Metap. Cap. 8.

Cap. 1.

ipſúmque generandi principium inſit, quo deinde principio, tametſi pater abſit, ſemen generat tamen, filiúmque procreat. An non id tibi ſentire videtur Ariſtoteles? EVD. Maximè. BR. Hoc verò, quod in ſemine latet principium, cum ſe primùm detexerit, actus vtique fiet, & naſcentis anima: quod indicio eſt idipſum animæ eſſentiam habere. Sed & in omnibus rebus principium & conſummatio, nónne eadem ſunt eſſentia? EVD. Erras & quidem toto cœlo, ſi hoc principium in ſubſtantiæ participem formam adoleſcere putas: neque enim id eſt ceu quædam inchoatio formæ acceſſuræ, ſed vt antè dixi, vis quædam & potentia in ſemine, per quam id ſe adornat ipſum, inſtruítque rebus ad excipiendam formam commodis. BRV. Sed pater obſecro, vt ego te ſigillatim quædam interrogem. EVD. Placet. BR. Quiſquis alium de ſe geniturus eſt, nihil illi amplius conferre videtur, quàm ſemen. Atqui in hoc ſemine ſolam potentiam haberi commemoras, quæ facultas quædam ſit duntaxat præparatoria. An non ita habet? EV. Ita planè. BRVT. Quid ſequitur? vt taceam: concluſio enim ſatis loquitur ipſa quicquid fœcundum ſemen emiſit, potentiam illam duntaxat emiſiſſe, non etiam genitæ rei formam. EVD. Neceſſe eſt omnino. BRV. Itane? Quomodo igitur defendes, quod inquit Ariſtoteles: quicquid fit, ab eo quod actu eſt fieri, niſi ſemini ipſam actus eſſentiam tribuas? EV. Quidni? BRVT. Tritici granum è terræ ſucco intumeſcens, & mediocriter incaleſcens, aliud de ſe triticum profert, tametſi nullum adſtet triticum actu. EVD. Verum. BRVT. In animantium genere, ſi fortè marem contingat emiſſo fœcundo ſemine in vterum item fœcundum, è viuis excedere, aget tamen ipſum per ſe ſemen, & animam nihilominus, quàm ſi ille in viuis eſſet, procreabit. EV. Videtur planè. BRVT. Tum fornacis tempore ex ouo pullus excluditur, vbi tum gallum eſſe dicas è cuius ſemine natum eſt ouum? EVD. Nuſquam fortaſſis, ſed iampridem extinctus. BRVT. Et rei gignendæ aliquid impartiri poſſit, quod nec vſquam nec quicquam ſit? EVD. Nihil omnino. BRV. Neque igitur quod de vita migrauit, nec comparet, formam vllam, quum nullam ipſum habeat, rei quæ gignitur largiri poſſit. EV. Neceſſe eſt. BR. Id vero ſi olim dum viueret, ſemini formæ eſſentiam non immiſit, ſed potentiam tantùm quæ qualitas ſit, quî fiet vt ipſa forma actúſque poſtea accedat? aut vndénam aduolabit? quis illam introducet? niſi illam putas erui poſſe de potentia. Quod ſi eſt, vides quid conſequi neceſſe ſit, eam in ſemine ab ipſo ſtatim exordio fuiſſe, ſed prius velut in tenebras merſam, tum demum collecto robore emerſiſſe, & ſua ſe efficientia, in lucem promouiſſe. Quæro enim per deos immortales, illam cuius nihil putas ſemini prius inſediſſe, quis ita repente totam velut inſpirauit? EVDO. Sol, inquit Ariſtoteles, & id quod eſt omnium primum omnia mouens. BRVT. Quænam aut vnde recondita iſta philoſophia? EVD. Ne mirare. Sed Ariſtotelem ſcito tibi totum eſſe diligenter & accurate legendum, pertractandum, excutiendum, ſiquidem illius ſententiam planè velis & purè conſequi: neque enim vno ſe loco totum ac ſimpliciter aperuit, neque in re lubrica & præcipiti conceptionem animi ſui calumniis aut reprehenſionibus obnoxiam eſſe voluit. BRVT. Profer igitur in medium ſi quid habes

Solutio qua explicat formarum ſubſtantialium verã originem, ex Ariſtotele.

habes ad hanc rem momenti. EVDO. Accipe id primùm quòd ἐν τοῖς τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, ſcriptum reliquit his ferè verbis: Poſt hæc ſcire conuenit neque materiam neque formam generari: id autem dico de ſummis. Omnis enim mutatio alicuiûs eſt, & ab aliquo, & in aliquid: ab aliquo quidem primum mouente: alicuius, nempe materiæ: in aliquid, ipſam vtique ſpeciem. In infinitum igitur abibit, ſi non ſolùm æs ſit rotundum, ſed ipſum etiam rotundum (id eſt ipſa rotunditas) aut ipſum æs, ſtetur igitur neceſſe eſt. Deinde ſciendum ſubſtantiam quamque generari ab alio, quæ eodem cum ipſa nomine appelletur. Viden' Ariſtotelem palam dicere, neque rei ſpeciem, neque materiam procreationis aut ortus vllam ſubire rationem? Si enim genita putetur & è ſubiecto quodam ſic prodiiſſe, vt cùm eius nonnihil retinuerit, quòd ad integritatem deeſt, aliunde ipſa conquiſierit, è multis iam illa, vt cæteræ res naturales, conſtabit: neque ſimplex & vnius modi tota erit, verùm ex partibus compoſita ſe ſimplicioribus & antiquioribus. Sed & illarum partium, ſi quem ortum item eſſe putabis, in infinitum res abitura eſt, neque vllum vnquam exitum inueniet diſquiſitio: quod quoniam Ariſtoteles in primis refugit & horret, eandem propemodum ſententiam compluribus locis inculcat. Dico autem æs rotundum facere, non eſſe idem atque rotundam & ſphæricam formam, ſed aliud quidpiam nempe huiuſmodi formam alij imprimere. Si enim facit, ex alio quodam facit: hoc enim ponebatur, vt æream ſphæram facere. Id enim ita dicitur, vt ex hoc illud fiat, ex ęre, ſphęra. Ergo ſi facit etiam illud ipſum clarum eſt profectò, eadem facturum ratione, ita in infinitum abibunt procreationes. Patet igitur neque ſpeciem (aut ſi quod eſt aliud, eius quæ eſt in corpore formæ, nomen) generari, neque vllam eſſe eius procreationem, neque in hoc poſitam eſſe ipſius ſubſtantiam. Et mox: patet igitur ex hiſce quę dicta ſunt, id quidem non fieri quod vt forma, aut vt ſubſtantia dicitur? ſed eum tantùm concurſum qui ad ipſam refertur. His quanquam Ariſtoteles rei cuiuſque ſpeciem, neque gigni, neque fieri contendit, hanc tamen rebus immitti non negabit: idque vel à cœlo, vel à ſempiterno illo & primo rerum omnium motore. Sic enim ait, Homo generat hominem atque ſol. & rurſum: Hominem quoque generat homo præter hæc autem id quod eſt omnium primum omnia mouens. BR. Finem his facito. Satis enim multa citaſſe videris: explica nunc ſingula. Si conſentaneum eſt, vnam quamque ſubſtantiam ab eiuſdem nominis & rationis ſubſtantia generari, velut hominem ab homine, equum ab equo, fruticem à frutice: nonne par eſt formam quoque à forma, & à materia materiam effici? & quæcunque in equo ſunt, ab equo genitore deriuari? Si enim ille quem progenitorem fateris equus, neque materiam, neque formam eius quem gignit, facit, quid illi ad ortum confert? EV. Concurſum, inquit, facit. Dum enim vim ſuam ſemini indidit, quæ id concinnè præparatum & ad formam recipiendam aptum redderet, ſimul effecit vt illi forma conciliaretur, & in ſubiectum ita præparatum incurreret: qui incurſus & formæ cum ſubiecta materia concentus, quoniam eſt ipſa rei conſtitutio & ortus, quiſquis hanc efficit ſocietatem & connexum, is vtique pro-

Lib.12.c.3.

Nec materiam, nec formam generari.

Eſſe & ipſum æs, rotunditas & ipſa rotunditas, quæque ſubſtantia & ipſa ſubſtantia multũ inter ſe differũt.

τῶν μετὰ τὰ φυσ. 3.

creationem facit. Quod ipſum ſic plenius Ariſtoteles patefacit. Id quod generat, ſatis magna certe eſt cauſa vt in materia ſit ipſa ſpecies. Iterum & alio loco: Demonſtratum autem eſt in aliis declaratúmve, neminem facere generaréque formam, ſed id efficitur atque fit quod ex iis conſtat. Vt ergo diſputationem hanc ſemel concludam: Quicquid fit, ex ſubiecto in quo potentia ineſt, effici aſſero ab eo quod actu iam eſt & verè ſubſiſtit, non quòd efficiens illi actum formámque impertiat, ſed quòd cum ſemine potentiam conferat, quæ ſuopte impetu ad perfectionem adoleſcens idonea fit ſubiecti præparatio, quæ ſpeciem extrinſecus deinde excipiat, vel alliciat in materiam in eáque conſeruet. Proinde quiſquis dat potentiam, qua hæc velut in vnum committantur congrediantúrque, ille iure optimo procreationis cauſa cenſeri debet. BR. Quas nobis declinationes comminiſcitur? PH. Quò te proripis, optime Brute? BR. Sine a vobis tantiſper abſim, dum ſe mens à caliginoſa iſta vertigine recollegerit, quò clarius & acrius videat quid ſit in re controuerſa ſimul & obſcura veriſimillimum. PH. Ne quam temporis iacturam ſub inutili ſilentio faciamus, liceat mihi diſputationẽ hanc in epilogum colligere, dum noſter Brutus vngues ſuos corrodens, in opaco illo virentíque loco ſolus obambulat. EVD. Vt voles. PH. Rerum omnium quas parens natura progenuit, conſtitutio prima è ſubſtrata materia & ſpecie fieri intelligitur: è quibus cum longè maximè præſtet ſpecies, naturæ nomine multo ſæpiùs quàm materies appellatur. Vt autem quod genitum ſit, ſtabile nihil aut permanens cernimus, ſed occidere aliquando & euaneſcere: ſic ea ſpecies per quam res vigebat, non potuit perpetuò materiæ inhærere. Immigrauit illa quondam, idque repentè admodum, & vno temporis puncto, quem illius ortum appellamus: emigrabit item aliquando, & quidem vno etiam momento, iſque erit illius interitus: ſed priuſquam illuc appelleret, ornatum quendam & præparationem materiæ deſiderabat, per quam & ſine qua eò appellare non poſſet. Hæc præparatio potentia dicitur, quæ non quidem portio, non minimum quicquam eſt aduentantis formæ, ſed vt dixi, illam tantùm præcurrens inſtructio. Quiſquis rem aliquam genuit, potentiam hanc contuliſſe putatur: aliàs per ſe & ſolitariam, aliàs cum ſemine aut quodam ſeminario illi reſpondente. Itaque cùm multiplex illa ſit & varia corporis præparatio, tum ex quatuor illis rerum initiis haudquaquam corruptis, ſed minutiſſimè & ex toto inter ſe confuſis reddita temperatio, tum concinna corporis conformatio, & partium apta ſecum coniunctio, tum verò ingeniti ſpiritus omnis commoderatio: totus hic potentiarum ordo, à facultate & vi ſeminis, & ab eo qui ſemen iecit dependet. Vbi verò iam omnis ad plenum abſoluta eſt præparatio, quo tempore conſummatam potentiam dicimus, tum extrinſecus accedit ipſa ſpecies, naturali quadam & quaſi dicas ineuitabili neceſſitate. Ea ſimplex eſt quidem omnino, nullam ex ſubiectorum formis compoſitionem ſortita, ſed quæ multa tamen pro variis quas habeat facultatibus gerere & moliri poſſit. Qui ſenſibus omnia metiuntur proximámque cauſam duntaxat animaduertunt, illam de materiæ potentia educi exuſcitaríque contendunt: quæ

Epilogus totius ſuperioris diſputationis.

quæ ſententia multis eſt & efficacibus argumentis proſciſſa. Non enim efficiens ac genitor, dum per ſe, aut ſeminis ſeminariive interuentu, aliud quiddam ſui nominis ac generis gignit, illius ſpeciem vel facit vel immittit: ſed is huius vnius concurſus cauſa eſt, vt nempe in materia ſit ſpecies. Atque id eſt quod geniti cauſa eſſe, ipſúmque genuiſſe perhibetur: ſed eſt certè ſupra illum, ſublimior & præſtantior opifex, extrinſecus formam ceu quodam afflatu inſpirás. EV. Pulchrè tu & memoriter omnia, nulla temporis iactura. PH. Supereſt igitur vt ſi extrinſecus, vnde ipſam prodiiſſe putes, exponas. EV. Id iam nunc plenè, vbi ad nos redierit Brutus: ſed quem cedo hominem mihi, qui cum committerer, dedisti? PHIL. Qualem verò ipſum arbitrare? EV. Diſpeream ſi vnquam aliàs in virum inciderim, qui mihi plus negotij faceſſiuerit. Tenet ille mordicus ſuam opinationem, meditata omnia multúmque ac diu in omnem partem agitata. Verſutus iuxta atque acutus, vt ſi quid vel falſum probare velit, ſubtiliter tamen id & probabiliter faciat, neque verò vllo rubore vnquam ſuffunditur: vt quæ ad artem diſputationem Plato deſiderat, ea præ ſe ferat omnia, ſcientiam, prudentiam & audaciam. PH. Magnam is certè diligentiam impendit, euoluendis non tantùm veterum, ſed & huius ſeculi, ſi quorum aliqua celebritate nomen percrebuit philoſophorum monumentis: hoc adiit, audiuit, coluit, ſaltem quos tali honore dignos comperit, bona orbis parte hac vna de cauſa peragrata. Nunc verò his vinculis ſic videtur impeditus & obſtrictus, vix vt illi ſe explicandi, ſpes vlla relicta ſit, EV. St, St, Lupus eſt in fabula. BR. Egóne abiecta ſcientia quam teneo certiſſimam, fallaces atque incertas aliorum opiniones conſecter aut aucuper? Ego meam cauſam vno momento, victus deſeram? ego quæ tot vigiliis, tot ſudoribus didici, ad extremum vno omnia verbo improbabo? ego tot ac tantos authores, tot iam annos inter ſe conſentientes, iſtiúſne vnius authoritate adduci potero vt contemnam, vt craſſæ ignorationis inſimulem? patiárne mihi illud ex animo excuti, quod tot annorum approbatione iam cõfirmatum eſt, formam de materiæ potentia in lucem proferri, vt contrarium planè nunc demum veluti nouus tyro doceat, ipſam extrinſecus in materiam illabi? Durum id profectò, durum de ſententia decedere, de authoritate deiici. Sed quoniam rerum naturalium veritas in occulto latet: & natura veritatem in profundo (vt ait Democritus) penitus abſtruſit, hanc inquirere, inueſtigare, rimari conuenit: id enim cum maiori æquitate & modeſtia coniunctum, quàm ſententiam quam temerè adamauerim paruicaciter defendere. Et harum quidem de quibus eſt inter nos controuerſia, opinionum vtera vera ſit ſolus opinor nouit Deus: neque nos quid verum, ſed quid ſit veriſimillimum inueſtigamus. Vtrinque fautores ſunt & cauſarum patrocinia. Sed, vt hoc verè & ingenuè fatear, mollior eſt & infirmior mea opinio, proindéque rationib. preſſa cedit. Experiar itaque quanto ſit aduerſarij firmior, & è quibus locis illa ſibi fidem veritatis adſtruat, quàm clara, quàm liquida faciat omnia. Iam ad vos redeo viri optimi. EV. Video: ſed taliſne cedò, qualis abiiſti? BR. Qui ſim vix ipſe ſcio, adeò mihi dubius animi videor, & in lubrico poſitus. Proinde, age ſi quid adferre poteſt tua induſtria

in quo tanquam in portu,ab iſta huc & illuc impellētium opinionum iactatione, mens conquieſcat, ne pigeat tantulum laboris ſuſcipere. Scio equidem opinionibus omnia teneri:deſperatam eſſe cognitionem certi, id tamen ſequi lubet quodcunque veriſimile videatur: quocirca expecto quem exitum iſta diſputatio ſit inuentura. Quid igitur illa ſunt,cedo,dudum ex Ariſtotelis fontibus deriuata? Homo generat hominem,atque ſol.Homo generat hominem,præter hoc autem,id quod eſt omnium primum omnia mouens. Iucunda eſt quidem illorum mihi recordatio quæ ſæpe certè me legere memini: ſed vt nunc video, obſcitanti & non ſatis intento animo. Tu verò quàm habes interpretationem? nunquid hominis alia eſt efficiens cauſa quam homo? aut equi alia quàm equus? EV. Nequaquam omnino. Verùm ne quis craſſius putaret, eum qui vel hominem vel equum progenuit, quæcunque illius ſunt vna procreaſſe, caducæ mortaliſque naturæ limités hic prætergreſſus Ariſtoteles duplicem rerum authorem opificémque conſtituit: alterum compoſiti totius ceu hominis hominem, alterum ſolius formæ conditorem, quem ſempiternum & immortalem eſſe profitetur. Hic rurſum ſe bifariam ſecat. Vbi rerum cauſas phyſica ratione ſcrutatur, ſpecies rebus immitti putat ab illa quinta natura, quam Solis nomine exprimens, cœleſtium omnium corporum conuerſiones immutabiléſque curſus comprehendit. Quum verò quæ ſupra naturam ſunt ſubtili contemplatione rimatur, rerum omnium opificem Deum, ſolutámque mundi mentem Platonis æmulatione cauſam eſſe decernit. BR. Multa ſanè congeris quę valde exoptem te hic apertius docere, ac primum vbi & quomodo Ariſtoteles naturalem formarum originem cœleſtem putauerit: ita repentè me veluti quædam vertigo corripuit,præ auditionis nouitate.

Plenior interpretatio Ariſtot. de rerum & formarum origine.

Rerum omnium formas primáſque ſubſtantias de cœlo duci, ex Ariſtotele. CAP. VIII.

EVDOXVS.

DICAM paucis,& in Ariſtotelis ſententia verſabor, ſi modò facilem mihi præbebis audientiam. Res quæque naturalis ex principiis duobus conſtituitur:ex materia, & ſpecie. At ſi illius procreationem ſpectabis,tertium his accedet principium, quod efficiens & ortus cauſa nominetur, quam naturalem contemplationem inſtituens, cœlū eſſe tradidit. Vt enim omnium motuum primus eſt, quid ad locum eſt, ex quo reliqui omnes ceu poſteriores defluunt, procreatio, alteratio (hoc enim verbum cùm neceſſarium ſit & aptum,terendo vſitatum facere oportet) accretio, interitus:ſic illud corpus quod iugi perenníque itione & irrequieto ambitu circumagitur, omnium quæ gignuntur corporum cauſam eſſe conuenit. Ac probatum eſt quidem infinitis ſeculorum ætatibus, Solem vertigine aſſidua conficientem viciſſitudines anniuerſarias,ſuo ad nos acceſſu aut receſſu, & rerū ortus promouere, & occaſus obitúſque efficere: quem in modum cœleſtis illa mundanáque conuerſio, Ariſtoteli cauſa ſtatuitur eorum, quæ & gignuntur & inte-

Vt omnia quæ hic mūdus cōtinet regantur à cœlo.

Meteoro.

intereunt. Neceſſe eſt, inquit, totum hunc, qui terram ambit, mundum « cum ſuperis conuerſionibus ſic continuatum eſſe, vt omnis eius virtus « inde gubernetur: nam vnde omnibus eſt motus principium, prima illa « debet haberi cauſa. Præterea autem, hæc ſempiterna eſt, neque loco definitum habet finem, ſed in fine ſemper. Mox docens ab elementis « materiam, à cœlo ſpeciem genito conferri, hæc adnectit: Itaque rerum « quæ in ipſo eueniunt cauſas, quod quidem ad materiæ genus pertinet, *Cœlum elementum Ariſtot.* ignem & terram & his cognata corpora exiſtimari conuenit: hoc enim modo appellamus id quod ſubiicitur, & quod aliquid fert: id autem quod ita cauſa ſi vt motus ſit principium, ad eorum vim referri debet, quæ ſemper mouentur. In hanc quoque ſententiam cùm aliis paſſim in locis, tum libro de mundo, cœlum appellat elementum à quatuor illis notis longè diuerſum, neque, interitui obnoxium, ſed planè diuinum & immortale. Ceterùm duplex cùm ſit in cœlis circumactus & conuerſio, mundana illa incitatiſſima, quæ viginti quatuor horarum ſpacio completus, & ea qua ſubiecti ſeptem orbes verſantur retro, cõtrario atque ſummum cœlum motu: prior illa vnius modi ſemper, conſtantique & immutabili ordine progrediens, ortus & interitus (quæ contrariæ res ſunt) cauſa eſſe non poſſit. Poſterior verò per ſigniferum orbem obliquum, errantes ſtellas circumagens, dum illas in aquilonem adducit, rerum facit exortus: dum abducit in auſtrum, interitus. Atque vt earum acceſſus receſſúſque, continuata ſerie, nec vnquam ne ad momentum quidem mutatis vicibus ſeſe excipiunt: ſic ortus obitúſque rerum ſemper erunt conſtantiſſimi, neque vllo vnquam tempore deficient. Itaque appetente vere cùm ad nos illorum vis reuiſit, multas rerum nouationes animaduertimus, emergere pleraque omnia ac exhilarari: & quia vere calor redit omnibus, fœta eſſe ac ſucci plena omnia: herbas, fruges, arbuſta, flores, gemmáſque trudere, & foliorum viriditate veſtiri: animalia amoris ſtimulis incitari, ea quidem ratione quam Poëta cecinit.

Ver adeo frondi nemorum, ver utile ſyluis: *Georgic. 2.*
Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium latè deſcendit, & omnes
Magnus alit, magno commiſtus corpore fœtus.
Auia tunc reſonant auibus virgulta canoris:
Et Venerem certis repetunt armenta diebus.

Cenſetur idcirco ver omnium temporum eſſe ſaluberrimum, gignẽdis, augendis ſeruandíſque rebus vnum omnium maximè opportunum. Contrà anno Solis receſſu feneſcente, plurima occidere, omnium certè vires emarceſcente calore frangi, hinc autumnum haberi pernicioſum. Atque hæc quidem ſol annua viciſſitudine deſignat. Errantes verò ſtellæ per orbem ſigniferum, contrà quam à ſupremo illo cœlo ducuntur in contrarium curſus retorquentes varia radiorum permixtione, multò maiora: adeò vt præſtantiſſimorum philoſophorum monumentis proditum ſit, eam poſſe cœli conſtitutionem incidere (qualem e-

tiam quondam fuiſſe tradunt) quæ tum homines, tum equos, tum perfectorum animantium genus omne, ex ipſis elementis tanquam ex coniunctiſſima aut proxima materia (ſic mihi appellare liceat quam Græci προσεχεστάτην dicerent) generet, quemadmodum & imperfectiora quædam, vt mures, vt ranes, vt locuſtas ſæpè ſua ſponte inde naſci videmus. Negari non poteſt maxima eſſe quæ cœlum cùm motu tum lumine tanquam ſuæ facultatis vehiculo, in hęc inferiora demittit. Et quiſquam poſthac dicere audebit, elementa vniuerſam ſubſtantiam rebus gignendis conferre? ac cœlum, ſine quo ne elementorum quidem vlla ſit efficientia, ocioſum atque iners, & veluti feriatum faciet? Ināne fruſtra conditum videtur? Ināne nullus vſus illuſtriſſimi vnius & puriſſimi corporum cœleſtium ſplendoris? inutilis iſte vndequaque abſolutiſſimus ornatus? iſta tam admirabilis ab omni æternitate motuum ordinúmque conſtantia? At longius abeſt, quàm vt ad nos eius vis pertinere poſſit. Egregium ſanè, & tali ſapientia dignum commentum. Tu ſi vel pictum philoſophum vnquam vidiſſes, iſtuc diceres? Qui magnū cenſeri debet id ætheris & aëris interuallum quod Ptolemæi demonſtrationibus confirmatum eſt, partem non eſſe totius mundi milleſimam? Si mundus qui vno omnia complexu coërcet, ab ornatu nomen inuenit, & ſi is vnum corpus eſt in quo videntur omnes aptæ & colligatæ inter ſe partes, neceſſe eſt profectò, vnam eſſe totius naturæ continuatam vim, quę tota mundo confuſa, res omnes complexa teneat, omniáque ſic connectat, vt in terris cœleſtia conſiſtant dignitate cœleſti: & vt (quod ait Ariſtoteles) mundus hic inferior ſuperis conuerſionibus continuatus ſit, & vis illa cœleſtis in totum diffuſa mundum, in abditiſſimos vſque terræ receſſus penetret ſub éaque denſiſſima quæque & ſolidiſſima corpora.

Non ſolum aëris mutationes à cœlo eſſe.

BR. Satis perſpectum habeo caloris, frigoris, imbrium, ſiccitatis vices, reliquas item aëris tempeſtates, à cœleſtium corporum viribus dependere: at ipſas etiam rerum ſubſtantias atque formas, vnde Ariſtotelem comprobaſſe conſtat? non enim id tu admodum luculenter aut efficaciter conficis. Sed ne lites amare aut fouere videar, equidem talpas, vermes, ranas, & ſi quæ ſunt alia huius imperfectioris generis nullo ſemine prognata, tecum ſentio ex elemētorum materie cœleſtis ſpiritus, vi & in vitam veniſſe, & in ea permanere.

Quęcunq. animalia & ſtirpes ſine ſemine proueniunt à cœlo generari.

Sed quæ è ſemine emergunt, aut quæ ex alio ſui generis naſci cōtuemur: horum vitalem vim à cœlo vſque deducere, perpauci, ſcio, tibi concedent: idque eò minus quod hominem, equum, leonem, quouis tū anni tempore tam cœli ſtatu oriri, animari, atque formari, quotidiana experimenta commonſtrent. EV. Si diligentius expenſis rebus cum bona ratione conſilium capies, intelliges vtique in omnibus parem eſſe argumentorum vim & neceſſitatem. Quibus accedit quod in vniuerſum ſic concluſit Ariſtoteles: Omnis eius virtus, inde gubernatur. Ergo quæ ab intimis abditiſſimíſque terræ viſceribus proferuntur eruūturque tum metalla, tum lapidum ſtirpiúmque genera, conuenienter & appoſitè præparato ſolo, ſuę formę eſſentiam è cœlo hauriunt. Serpētes, locuſtas, vermes, muſcas, mures, veſpertiliones, talpas, & id genus alia quæcunque fateberis ſponte ſua, nullo ſemine, de putri materia, de cœno-

noſa colluuie exoriri, ortáque ſpirare & moueri. Ariſtoteles ad eũdem modum author eſt, vim illam animalem ac ſpirabilem, quæ per omnem naturam fuſa eſt è cœlis ducere, quo loco inquit: In animalibus generantibus calor ſecernendo ex cibo ingeſto & concoquendo facit excrementum, quod conceptus ſit principium, itémque in plantis, niſi quòd in his & quibuſdam animalibus, nihilo deſideratur maris principium: habent enim quoddam in ſe mixtum, in pleriſque tamen animalibus eo opus eſt. Eſt autem cibus aliis quidem terra & aqua, aliis ea quæ ex his orta ſunt. Itaque quod calor in animalibus è cibo facit, idem temporis in ambiente nos aëre calor, è terra & mari coquendo concernit & conſtituit. Eodem quoque pertinet quòd paulò antè dixerat generari animalia & ſtirpes in terra & aqua: quòd in terra quidem ſit humor, in aqua ſpiritus, in eo autem toto calor animabilis, vt animæ quodam modo plena ſint omnia, Hæc ille. Quòd ſi è cœleſti facultate, exigua iſthæc & minutula animantia proferuntur, cur non itidem in perfectioribus & grandioribus eadem valeat ratio? Aut qualis illa tandem erit ſortitio, quæ ſecretio, quæ differẽtia? An quia videmus hominem, equum, leonem, ſeminis interuentu enaſci, idcirco ſupremæ illius & vniuerſalis animæ mundi vires non experientur aut ſentient? Maiorem hæc & operoſiorem apparatum requiſiuerunt, efficiente quidem cœlo, præparante ſemine. Hoc illud eſt quod Ariſtoteles in problematis attigiſſe videtur, quum inquit: Quorum facilis eſt ortus, & quibus procreationis ſuæ tempus breue conſtitutum eſt, hæc temporum viciſſitudine commutationéque procreantur. Quæ autem in ortu ſuo tempus requirunt longius, vel nullo pacto vel ex coitu procreentur illa neceſſe eſt. Caius hanc addidit rationem: Rei minoris, minus quoque principium eſſe conuenit. Quamobrem huius etiam ſeculi mutationes, ſemen minutorum animantium generi conferre poſſunt. Ita enim etiamnum accidere videmus vt tum maximè oriantur & exiſtant, cùm aliqua temporum incidit mutatio: maiorum autem genus pro ſua magnitudine, mutationem quoque deſiderat maiorem. Hanc mutationem tantam interdum fieri Ariſtoteles commemorat quæ ſola tum homines tum perfectiora quæque animantia nullo ſemine proferat, & quæ vna tum efficientis cauſæ tum præparantis ſeminis vim obtineat. Eiuſmodi quandam fuiſſe rerum initio ita inquit: Qui de natura diſſerunt, animantia principio orta eſſe dicunt ingenti mundi vniuerſíque mutatione. Et nunc ſi rurſum eiuſmodi ortus futurus ſit, eiuſdemmodi mutationes aliquas antecedere oportebit. Ingentes has mutationes efficit inſolens quædam, & admodum rara concurſio permiſtióque ſiderum. Quoniam autem ea tam rara incidit, ne fortè longa temporis intercapedine, iam olim creatum perfectorum animantium genus deficeret, prouida ſolérſque natura his quæ ex ingenti quondam mutatione creata fuerant, ſimul vitæ ſeminarium cœlitus immiſit, & in tantulo ſemine vitalem vim incluſit, quæ deinceps materiam ſic aptaret, præpararet, gignendíſque rebus accommodaret, vt omni tempore vim illam animabilem, & ſpirabilem, de cœlo excipere poſſet & allicere, ſicque continuata fieret rerum caducarum ſeſe excipientium

3. de generatione animalium ſub finem.

Perfectiora etiam animalia à cœlo gigni, ſed ſeminis interuentu.

ſect. 10. probl. 64.

Probl. 15. lib. 10.

ſeries, ſemine quidem materiam ſuppeditante & pręparante, cęlo vero
inducente formam. Hęc ſi voles ad metam perducere, in id tanquam
circulo recides quod principiò fuerat aſſumptum: Homo generat ho-
minem atque ſol. Duplicem enim cauſam geniti hominis efficientem
cùm ſtatuat, homo qui per ſeminis vim præparationem omnem & or-
natum conciliat, proxima continénſque cauſa erit. Etenim ſpiritus &
calor qui eſt in ſemine diuinus, ſub ingenti quondam mutatione cœlo
demiſſus, ſubiectum ſeminis materiam ſic inſtruet & præparabit, vt
conſentaneam partibus ſingulis permiſtionem temperationemque,
deinde verò ſtructuram, cõformationem poſitúmque accerſat, tum de-
mum in totum ſeſe diffundens, ſingulis veluti gubernator inſideat, ne-
que deſerat quas temperauit, formauit, compoſuit. Altera externa pre-
greſſáque cauſa dici ſolet, quũ tamen verè prima ſit & princeps, quę in
Dubitatio. præparatã materiã ſimplicem ſpeciẽ demittit inſeritque. Ad hunc igi-
tur modum, maiorum perfectiorúmque viuentium genus mutatio-
nem deſiderat ampliorem & à cœlo & à ſemine, cùm minutorum ge-
nus, excitata vi cœli mutatio, ſatis ſupérque conſummare poſſit. BR. In-
telligo planè quid velis, neque aliud reſtare video, niſi vt vnum hoc do-
ceas, quemadmodum cum his conueniant Ariſtotelis illa quæ ſic dudũ
„ efferebas: Quorum principiorum actio eſt corporea, hæc ſine corpore
„ eſſe non poſſe certum eſt. Itaque extrinſecus ea venire non poſſunt: nec
„ enim ipſæ per ſe accedere poſſunt, quum ſeparabilia non ſint. Atqui
„ quum ſint omnes (ſi vnam mentem excipis) rerum formæ corporeæ,
„ has quî putabis cœlitus ſine corpore illapſas? Negat enim fieri poſſe vt
extrinſecus illæ veniant. Explicandus hic ſanè locus & aperiendus eſt, ſi
Solutio. me voles in tuam pedibus ire ſententiam. EV. Quæris quod diſputatio-
nis iure tibi deberi fateor, id verò ſimilitudine diſſoluam. Vt à Sole
cui lux ingenita eſt, defluit, non quidem ipſa lux, ſed lumen ſplendórq.
qui perſpicua corpora colluſtrans, non ſplendida modò, ſed lucida
quoque illa exhibet: ſi vnaquæque efficiens cauſa, maximéque ſupera
illa cœleſtiáque corpora, rerum ortus promouent, rebúſq. ſpecies im-
partiunt. Non enim perennes illas ſibíque inſitas rerum ideas ac ſpe-
cies à ſe excutiunt, aut ſuæ ſubſtantiæ quicquam genitis rebus elargiũ-
tur, aut iam in cœlis genitam abſolutámque formam ſolam ac per ſe
incommodè præparatum ſubiectum ſubmittunt: ſed hac vna ratione,
res nouas excitant, & edunt, quòd ſuperæ illæ cœlorum vires, motu, lu-
mine ac ſpiritu tanquam vehiculis huc deuectæ circumfuſæque nobis
in ſubiectum potentia præparatum ſeſe inſinuant, & ſubſtantiarum
à quibus dimanarunt vim & naturam recens genitæ rei imprimunt &
ſpeciem ſic inducunt, vt a Solis luce in perſpicuum inſtructúmque cor-
pus irradians lumen, ipſúmque colluſtrans, illi non lumen modò, ſed
& ſuam quandam lucem tandem immittit. BR. Apertè quidem & lu-
culenter qua ratione mundus hic inferior à ſupero illo gubernetur, &
qua quæ gignuntur omnia ſuam inde formam ſuſcipiant: Nunc con-
tinuata traditionis ſerie apertius ediſſere, vt Ariſtoteles ſtatuat id quod
eſt omnium primum omnia mouens, omnium quæ gignuntur cau-
ſam eſſe. Si enim rebus omnibus cœlum formam impertit, quid altiſſi-
ma il-

ma illa & perobſcura inueſtigatione ſit opus? quid rerum cauſas ab illa origine abditiſſima repetere iuuabit?

Ariſtoteles ſupra naturam philoſophatus ſtatuit formarum diuinam originem: Deum maximum cœlos aſtráque condidiſſe, hiſque gignendarum rerum vires indidiſſe, quæ etiam Platonica ſunt ſacris literis conſentanea.

CAP. IX.

EVDOXVS.

REM omnino arduam petis, quæ tum longum tempus, tum cogitationem multam atque otioſam expoſtulat, vix vt dignè poſſit tumultuario iſto congreſſu explanari illuſtraríque dicendo. PH. Conandum tamen eſt, & quidem tanto impenſius, quanto eſt vtilior & iucundior hæc inueſtigatio. EV. Naturalē contemplationem inſtituēs Ariſtoteles, nihil ex profeſſo aggreditur, quod non vel manu tāgere, vel oculis cernere, vel demonſtratione conſequi poſſit. At nō ſemper intra eos limites quaſi in anguſtias ſe coercet: ſed interdum naturæ ordinem prætergreſſus, & in rerum diuinarum contemplationem tranſiliens, verbis quidem paucis, at grauiſſimo ſententiarum pondere omnium quæ gignuntur primam originem deducit à Deo. Ne quis autem iſtorum euidentiam deſideret, monet in libris τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ diuinorum cognitionem omnino extra ſenſus & ſupra captum humanæ mentis eſſe, neque vllam poſſe demonſtrationem eò pertingere. In eā ipſam ferè ſententiam & Theophraſtus: Forte autem illud veritati magis cōſonum eſt, tangente ac veluti contrectante mente contemplationem fieri. Nam & in illis nulla eſt hallucinatio, ſed huius ipſius difficilis eſt & intelligentia & fides. Paulò antè monuerat quàm ſit ardua eorum quæ naturæ limites tranſcendunt, cognitio. Aliquatenus per cauſam contemplari nos poſſe, principia à ſenſibus accipientes: cùm verò ad ipſa ſumma primáque tranſierimus, iam non amplius poſſe, ſiue quod cauſam non habeamus, ſiue ob noſtram imbecillitatem. BR. Et Plato diuinorum altitudinem abſtruſóſque & imperſcrutabiles receſſus reueritus, vetuit in Epinomide ne quiſquam de diuinis profanè loquatur, néve pro ſuo arbitratu illa innouet, exiſtimans fieri non poſſe vt mortalis natura de his quicquam certi comprehendat: eſſéque id cuiuſque præcipuum ac maximum officiū (ſi quis hæc rectè doceat) quàm maximo ſtudio ediſcere, neminem autem rectè docere, niſi quē Deus adiuuerit. Idem in Timæo his ferè verbis: Quum ergo ô Socrates multa de Diis vniuerſíque procreatione à multis dicta ſint, ne miteris obſecro, ſi rationes de iis vndecūque omnibus probatiſſimas & exactiſſimas afferre non poſſim. Satis enim factum putare debebis, ſi non minùs probabiles, quàm quiuis alius rationes attulerim. Æquum eſt meminiſſe & me qui diſſerā, & vos qui iudicabitis, homines eſſe, vt ſi probabilia dicentur, nihil vlterius requiratis. Rurſum autem ſic: Cæleſtia horū principia Deo nota ſūt, atq. ei qui Dei ſit amicus. Quocirca ea quā ad Dio-

In Meta ph. c. 5.

nyſium conſcripſit epiſtola, monet vt eos tanquam barathrum decli-net, qui de Diis tanquam de iis quæ manibus teneri & apprehendi poſ-ſunt, certas exigunt demóſtrationes. Quod & in Theæteto quidem, ſed in Phædone præcipuè eo nomine grauiſſimè reprehendit, quòd ambi-tioſis inter ſe verborum pugnis & inani demonſtrationum conatu, principes ſe nouorum & pugnantium dogmatum conſtituant, de re-bus ipſis nihil certum, nihil ſtabile, nihil firmum habeant. Vnde & in Phædone hanc de Diis quæſtionem & inueſtigationem naturalium duntaxat rerum contemplatione mixam deteſtatus, ſuam deplorat cæ-citatem: qui, quæ ſe prius perſpicuè ſcire exiſtimaret, ne per vmbram quidem ſibi vnquam viſa eſſe compererit, & quorum aliquam eſſe ra-tus fuerat ſoliditatem, ea nunc omnia, non ſecus ac inanes ſomniorum imagines vaneſcere. Proinde & in Gorgia, & in conuiuio de amore, iis quæ de anima, de Diis, de dæmonibus à Diotima fatidica muliere So-crates accepiſſet, ſe potius fidem adhibere ait, quàm vllis quamlibet e-uidentibus rationibus, ſéque impenſe conari vt aliis eadem deinceps omnibus perſuadeat, quæ ſola auditione accepta, ſibi perſuaderet eſſe veriſſima. PH. Hæc quanquam inueſtigatio ſyllogiſmo comprehendi non poteſt, quoniam tamen diſputando iam huc uſque velut tempeſta-te quadam delati eſtis, par eſt omnium quæ deinceps ſunt rerum totam tractationem perſequamini: nihil vt ſuperſit omnium quæ tum mun-dus comprehendit, tum extra illius ambitum ſunt, cuius non aliquam inſtitueritis diſputationem, ac velut quæſtionem exercueritis. Is igi-tur primus motor quem paulò antè cæterorum principum Ariſtoteles appellauit, Deúſne eſt, ân ve illi dignitate proximus? BRV. Poſſem in id multa ex Platone præclara depromere, ſed quæ parui exiſtimem, quod non quemadmodum Ariſtotelica euidenti ſunt demonſtratione ſtabi-lita. PH. Agite igitur, communi opera excutite, quàm bellè inter ſe conſentiant philoſophorum ſcripta, & ſicubi diſſentiant, veriùs præ-ponderent rationes. Et ſi placet, Platonica Brutus proferat, Eudoxus Ariſtotelica. Ego quanquam parum idoneus, ſacra intermiſcebo, vt omnibus numeris conſummatam harmoniam reddamus. Nunc mihi quiſque meminerit, quàm induerit perſonam, nunc ſcenæ ſeruiat om-nia depromens ac recenſens, quæ cauſæ ſuæ patrocinio futura putet. Et ſi quis fortè memoriæ non ſatis confidit, en magnam librorum ſu-pellectilem è quibus ſententiarum teſtimonia citare, nemini debet nec pudendum videri nec turpe. Sed vt ad rem tandem aggrediamur, Eu-doxus incipiat, ſi quidem ita omnibus placet. EV. Si quis fortè in hoc cœtu erit qui tam rudem támque conſilij & ingenij expertem Ariſto-telem ſuſpicabitur, vt his elementis & corporeis perpetuò inhæreſcat, ſummam cauſam ſtatuat gubernantem hæc omnia quæ cernimus, au-diat quæſo vt duplicem ille mundum ſtabiliuerit: aſpectabilem hunc concretum & corporeum, alterum ſuperiorem illum, ſenſus noſtros effugientem, incorporeum: qui totus formis plenus eſt, & ſimplicibus impermiſtis, ſolutis liberíſque ab omni corpore & dimenſione menti-bus, beatiſſima & exoptanda maximè Dei diuorúmque domus, arche-typus & exemplar huius inferioris caducique mundi. Quæ omnia his breuiter

Duplex mundus.

1. de cœlo cap. 9.

breuiter perſtrinxit. Patet ergo neque locum extra cœlum eſſe, neque « vacuum, neque tempus. Quocirca neque apta ſunt ea quæ illic ſunt, in « loco eſſe, neque tempus ſeneſcere ipſa facit, neque vllius eorum eſt vlla « mutatio, quæ ſuper extima ſunt diſpoſita conuerſione: ſed nullis tranſmutationibus, nullis affectionibus prorſus ſubiecta, optimam in vniuerſa æternitate vitam & ſufficientiſſimam habent. Ea autem optima illorum vita eſt contemplatio, qua alibi exiſtimauit nihil eſſe nec iucundius nec melius. Quænam verò ea eſt æternitas in qua vitá habent? Sic quidem Græcè legitur αἰών, quaſi ἀεὶ ὤν, id eſt, ſemper ens & æternitas, aut ſi dicere licet, ſempiternitas, quæ re vera Deus eſt. Eo quidem nomine ſe Deum intelligere plenius indicauit hac ſententia: In Deo vita nimirum çuúmque continuum atque perpetuum ineſt, hoc enim ipſe eſt Deus. Ac ne nouum aut abſurdum videretur hoc de Deo nomé, diuinè id ait ab antiquis pronuntiatum eſſe. Quemadmodum enim finis, qui vitæ cuiuſque continet tempus, æuum & æternitas eſt nuncupatus, eadem ratione finis vniuerſi cœli, & is qui tempus totum infinitumque continet, æuum eſt & æternitas, ab eo quod ſemper ſit appellatione ſumpta: eſt námque immortalis atque diuina. Quanta porrò Deus rerum cognitione valeat, hinc demonſtrat, quòd tota illius vita mentis eſt operatio. Ille quidem ſuus eſt actus, actus verò is qui per ſe eſt, illius eſt optima atque perpetua vita. Si mentis actio, quam contéplationem eſſe diximus, Dei vita eſt perpetua, quis iam dubitat Ariſtotelem rerum omnium cognitionem tribuiſſe Deo? & certè is eſt rerum omnium cognitio. & ſua actio & ſua vita, qui Ariſtoteli optimus demonſtratur, perpetuus, perfectus, immobilis, indiuiduus, neque magnitudine, neq. partibus definitus, nullam alterationem, nullam affectionem ſubiens, vt cui nihil omnino ſit contrarium. Horum verò demonſtrationem inde concludit, quòd ſit neceſſe in motibus ad aliquid tandem peruenire, quod mouet & non mouetur, quod ipſum perpetuũ eſt & ſubſtantia atque actus: id ipſum quidem eſt quod antè appellauerat omnium primum omnia mouens. Quęcunque ſupra cœlum ſunt mentes & formę olympici illius habitaculi ciues, ſi non eandem atque Deus, illi tamen dignitate & natura proximam conditionem acceperunt. BR. His de mundo archetypo videtur Ariſtoteles Platonis auditione informatus, hoc ſolùm diſcrimine, quod ex motuum ordine, Plato ex cauſæ procreantis neceſſitate demonſtrationem confecit. Ita enim Timæus de Deo demonſtrationem adhibet claram & illuſtrem: Si mundus hic genitus eſt, neceſſe eſt ab aliqua cauſa genitum eſſe, hanc verò cauſam æternam eſſe neque ab alio genitam. Quænam autem ea ſit, his paucis in Epinomide expreſſit: Ego igitur aſſero Deum cauſam omnium eſſe, nec aliter fieri poſſe. In ea diſceptatione quam cum Critone familiari ſuo Socrates habuiſſe perhibetur: Haud itaque vir optime (inquit) valde curandum eſt, quid de nobis vulgus dicat, ſed quid ille qui quid æquum quid iniquum ſit intelligit, qui vnus eſt & ipſa veritas. Ex operibus quidem opificem hanc cauſam, effectorémque mundi Deum, noſſe datur. Ex imagine autem & ſimulacro (vt Socratis auditor Antiſthenes dicebat) is non agnoſcitur, nullis oculis conſpicuus,

12. Metap. tex. 39. c. 7.

1. de cœlo cap. 9.

12. Metap. textu 11.

nullius rei ſimilis, vt ex illa effigie noſci poſſit. Atque (vt à Xenophonte Socratico ſcriptum legimus) Qui cuncta concuſſat, ipſe intrepidus & inconcuſſus, magnus nimirum poténſque eſſe cognoſcitur: qualis autem ſit facie, ignoratur. Quam porrò ſedem incolat opifex hic & mundi pater, hoc ipſum etiam Platonis ſcripta declarãt. Neque enim qui ſit immortalis, æternus, incomprehenſus, eum eſſe in concreto caducóque mundo, quem creauit ipſe, tanquã in ergaſtulo concluſum: ſed vt priuſquam hęc rerum vniuerſitas extitiſſet, ſic & nunc imménſus & infinitus illam implet infinitatem, quæ mundi connexum extimámq. cœli faciẽ exceſſit. Illic viuentia omnia quæ ſola mente percipiuntur, in ſe ipſo, vt Timæo placet, complexus, vnus ea continet, quemadmodum mundus hic nos & cætera quæ cernuntur animantia comprehẽdit. Vultíſne hoc loco Dei poteſtatem ac vires ex Platone recenſeam? Hic in Epinomide deos aſſerit ſcire, videre, audireq. omnia: nihil ipſos fugere, quod aut ſenſu aut mente percipi poſſit. Eos omnia poſſe quæcunque mortales immortalésve poſſunt: bonos illos, imò verò optimos eſſe. Quicquid mortale eſt, quicquid viuit & ſpirat, quicquid vſquam eſt, cœlum, terram, maria ab iis omnia & facta eſſe & poſſe fieri. Et in Parmenide, Nullum niſi Deum ſupremam habere rerum ſcientiam, neque illarum cognitione priuandum. PH. Nihil ad hæc è ſacris literis quicquam adferam, quum ſit omnibus conſpicuum illas ſimilibus de Deo ſententiis refertas eſſe. Sed vt rem iam cœptam compleatis, illud diſcuti oportet, mundúſne aliquando fuerit à Deo genitus, an æternus. EV. Ariſtoteles magna rationum probabilitate contendit eum, neque ortum eſſe, neque corrumpi poſſe: aut ſi aliquando genitus eſt, eundem poſſe corruptionem ſubire. Cæterùm altius interdum contemplatus, & cœlum & mundum Dei maximi opera genitum confirmat. Ita enim libro de mundo ſcriptum reliquit: Omnium quæ rerum natura cóplectitur conſeruator eſt Deus, & quæcunque in hoc mũdo quoquo modo perficiuntur eorum omnium idem genitor eſt: non ſic tamen vt opificis aut animalis laſſitudinem ſentientis in morem, labore affici poſſit: ſed indefeſſa vtens virtute, qua omnia in poteſtate continet ac perficit, & ea quidem quę longius ab ipſo videntur eſſe ſummota. Hęc ferè ſunt quibus planè edocuit mundum aſpectabilem, & quicquid eo continetur, à Deo omnium principio factum. Huc pertinet quod & alibi ita prodidit: Quum in omnibus id quod præſtabilius eſt naturam ſemper appetere fateamur, ſitque eſſe præſtabilius quàm non eſſe, nec fieri poſſit vt omnibus id accidat, propterea quod multa longius ab ipſo principio receſſerunt, Deus reliquo modo vniuerſum compleuit, continua facta procreatione. His perpaucis abſtruſam contemplationem perſcrutatus eſt ſummus philoſophus. Præſtantiſſimum eſt ſemper eſſe, quod ſoli Deo ipſique principio competit: Reliqua omnia quæ à principij dignitate longius abſunt, perpetua eſſe non poſſunt. Ne igitur his velut deſertus mundus aliquando deſtitueretur, abſoluta vniuerſi fabrica, Deus ſtatim rebus ſingulis vim indidit procreatricem, qua rerum & ortus & interitus perpetui manerent. Sed quomodo hanc indidit? Sparſis nimirum diuinitatis ſuę ſeminibus: hęc enim generandi ſemina, gene-

1. De cœlo.

2. de ge. & cor. ca. 20.

ralis

ralia quidem in cœlos & ſtellas, peculiaria in res quaſque ſua inſeruit.
Primum igitur cœlis ſideribúſque ſingulis proprias ſubſtantias mo-
trices præfecit, quas quòd optima mẽte prçditæ ſint, idcirco intelligen- *12. Metaph*
tias appellant. Quum videamus, inquit præter, ſimplicem vniuerſitatis *cap. 7.*
conuerſionem, quam à prima & immobili ſubſtantia cieri dicimus, a-
lias inſuper errantium ſtellarum conuerſiones, eáſque ſempiternas (eſt
enim ſempiternum corpus quod in orbem conuertitur, neque vſquam
conſiſtere poteſt, id quod eſt in phyſicis oſtenſum) neceſſe eſt vtique il-
larũ etiam conuerſionẽ vnamquãque ab eo cieri quod per ſe ſit immo-
bile, & ſempiterna ſubſtantia. Et mox: Eſſe igitur ſubſtantias, & in iis pri-
mam ac ſecundam pro eo, qui eſt in ſtellarum conuerſionibus, ordine
perſpicuũ. Itaque ex Aſtrologia Eudoxi & Calippi ſuperos motus ſcru-
tatur iis parem numerum diſtribuit intelligentiarum: quæ non modò
cœlos mouendi, verùmetiam inferiora quæque generandi conſeruan-
dique vires obtinerent, vt horum virtus omnis inde gubernetur. Hæc
autem paucis admodum complexus eſt quòd pluribus à Platone expli-
cata iam eſſent. BRVT. Equidem de his quid Plato ſentiat dicere fortaſ- *In Timæo.*
ſe poſſim. Nam de Deo, de mundi procreatione, déque cœlorum vir-
tutibus, plurima demonſtrat iſtis conſentanæa. Cœlum igitur (inquit)
aut mundus, aut ſi quod eſt aliud nomen, quo maximè appellari gau-
det, conſiderandum eſt in primis (id quod ab initio de vniuerſitate
quæri oportere ponebamus) vtrum ſemper fuerit, nullo vnquam ortus
initio, an genitus eſſe cœperit. Cœpit: etenim aſpectabilis eſt, & tracta-
bilis, & corpus habet. Sunt autem talia omnia ſenſu percepta. Quæ au-
tem ſenſus apprehendit, & quæ opinione cum ſenſu comprehẽduntur,
ea omnia placuit aut genita eſſe aut gigni. Et quod genitum ſit, id di-
cimus neceſſe eſſe ab aliqua cauſa genitum eſſe. Verum enimuerò pa-
rẽtem & authorem huius vniuerſitatis & inuenire operoſum eſt, & vt in-
ueneris, in vulgus tamen dicere nõ poſſis. An non hic videtur Plato rem
penitùs abſtruſam demonſtratione conſequutus? Eſtne quicquam hoc
argumento vel breuius vel clarius? Quicquid cernitur, tangitur & cor-
pus habet, id aliquando genitum eſt, neque æternum eſſe poteſt: At-
qui mundus hic aſpectabilis, tangitur, cernitur & corpus habet: quare
neceſſe eſt & huius aliquem jam olim fuiſſe ortum, & futurũ aliquando
interitum. Et cuius ortus initiúmque fuit, id ab aliqua cauſa genitum
eſt: neque enim ſine cauſa quicquam oriri poteſt. Ergo mundi cauſam
ſtatui oportet, & eam quidem quæ nec cernatur ipſa, nec tangatur, nec
ſit corpore prædita, & æterna per ſe ſit, neque ab alio quodã genita. Et
rurſum: Volẽs itaque Deus omnium quæ intelligi poſſunt pulcherrimo
& vndique abſolutiſſimo mundum hunc ſimillimũ reddere, animal v-
num ipſum effecit aſpectui ſubiectũ, animalia cuncta naturæ ſuæ con-
uenientia intra ſuos limites continens. Quum igitur Deus ille qui ſem-
per eſt, vniuerſum hoc primum condidiſſet, mundi æternam animam
illi extrinſecus circundedit, & à medio per omne porrexit: deinde abſo-
luta pulcherrima mundi fabrica, rationum quædam ſemina illi indi-
dit, & vitæ exordium diuinitus induxit, vt cum mundo vim quoque *In Timæo.*
procreatricem gigneret. Duo enim illa Deum ita condidiſſe Plato

commemorat, Dicamus quam ob cauſam hanc vniuerſitatem & pro-
" creationem rerum conſtituerit is qui conſtituit. Nempe bonus erat, &
" bonum nulla vnquã vlla de re tangit inuidẽtia. Itaque conſtituto mũ-
do Deus procreatricem vim inſtituit, ſpargens in mundi corpus maxi-
méque in cœlum ſemina quædam rationum & vim gignendarum re-
rum, per quam ſe mundus impleret animalibus, ſtirpibus aliiſque rebus
caducis, pro multitudine idearum quæ ſunt in mente diuina, fieretque
hic mundus exemplaris illius quàm ſimillimus. Hoc rurſus Plato cõfir-
mat referens æternum illum Deum alloquutum fuiſſe mundum, ſtellas,
dæmonas, quos Deorum deos quaſi deorum ſatu prognatos appellat,
quum illis generandi vim concederet: Dij deorum, quorum ego opi-
fex & pater ſum, hæc attendite. Quæ à me facta ſunt, me ita volente,
In Timæo. ſoluentur nunquam. Quanquam omne colligatum ſolui poteſt, eſt
" tamen certè mali, velle diſſoluere quod conuenienti & bona cohæ-
" ret harmonia. Quare quum orti ſitis, immortales certè quidem ex toto
" non eſtis, nec indiſſolubiles, nec tamen vnquam diſſoluemini, nec mor-
" tis fatum ſubibitis. Nam mea voluntas maius potentiúſque vobis eſt
" vinculum ad perpetuitatẽ veſtrã quàm illa quibus eſtis tum, cùm gigne-
" bamini, colligati. Nunc quid ſentiam cognoſcite. Tria adhuc genera
" mortalium nobis generanda reſtant: quibus prætermiſſis cœli abſolu-
" tio perfecta non erit. Omnia enim animantium genera ambitu ſuo non
" continebit, contineat autem oportet, ſi quidem futurus eſt mundus o-
" mnino perfectus. At ſi hæc à me vno fiant, vitáque donentur, pari erunt
" cum diis conditione. Ergo vt mortalia ſint, accedite & ſuſcipite vos ſe-
" cundùm naturam animantium procreationem, meam vim imitati, qua
" in veſtro ortu ſum vſus. Atque in iis quidem quicquid eiuſmodi eſt, vt
" & eodem cum immortalibus appelletur nomine, & diuinum vocetur,
" & principatum in ipſis teneat, & ex eorum genere ſit quæ perpetuò iu-
" ſtitiam ac vos conſectari velint: eius ego vobis ſemen ac initium tra-
dam, vos quod reliquum eſt mortale cum immortali contexentes, facite
ac generate animantia, eadem cibum ſuppeditantes augete, & interitu-
tia rurſus excipite. Quam vim eſſe putatis eorum verborum, quæ pa-
ter ille ſator & rerum conditor, tum cœlis, tum vniuerſæ mundi natu-
ræ induxit? Ego vobis ſemen & initium tradam. Nónne procreandi vim
illis indidit verbo, ſpargens rerum gignendarum ſemina? Hæc diuinæ
voluntatis organa ſunt, quibus illi conditorem ſuum æmulati, morta-
In Timæo. lium corpora effingant, demúmque accepto immortali principio gu-
" bernent. Neque ſolùm gignendi conſeruandíque vires, ſed & omnem
" ſatorum neceſſitatem illis contribuit. Nam cùm vniuerſum opifex Deus
" conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarum, ſingulis ſin-
gulas, iiſque tanquam vehiculo impoſitis monſtrauit vniuerſi naturam,
& leges fatales edixit. Hæc vir eximius de Deo, de archetypo mundo &
de mundi procreatione ſubtiliter & accuratè diſſeruit. PH. Niſi hæc
Platonis eſſe audirem, omnia quaſi interpretationem eius prophetici
elogij putarem. Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius om-
nis virtus eorum. In quo tria illa comprehenduntur. Dominus, Verbũ &
Spiritus, quibus conditi ſunt cœli omniſque eorum virtus accepta.

Quænam

Quænam autem hæc cœlorum virtus? Ea nimirum quam Dionyſius Areopagita interpretatur, nunc rationum, nunc exemplarium nomine. Exemplaria (inquit) eſſe dicimus rationes in Deo, quæ rerum ſubſtantias ingenerent: has bonas diuinaſque voluntates Theologia vocat, eorum quæ ſunt effectrices, & ex quibus ſupra naturæ conditionem, ipſe Deus quæ ſunt omnia produxit. Et rurſum: Deus quoque ratio dicitur in ſacris, non modò qu a & rationis & ſenſus & ſapientiæ indultor eſt, ſed quia & omnium cauſas in ſe vno eodémque modo antè complexus eſt. Eadem & Euſebius Palæſtinus vir præſtantiſſima doctrina, manifeſtius aperuit. Primum omnium, inquit, Deus cœlum genuit per ipſum & in ipſo rerum futurarum omnium opifices rationes inchoans, & ſemina gignendarum rerum ſubiiciens. Cœli porrò conſeruationem potuitne quiſquam luculentius quàm Theodoritus ad Platonis mentem interpretari? Sed enim, quum cœlum corruptibilem mutabilémque ſubſtantiam ſit ſortitum, ſemper eſſe perſeuerauit quale fuit à principio, ſuſtinente ipſum opificis ſui verbo, à quo veluti a creatore regitur & continetur, qui ei ſtabilitatem atque immutabilitatem dat quoad voluerit. Ex his intelligi poteſt, Platonicos finitimam his theologis doctrinam habuiſſe. Hinc olim dici ſolitum, Platonicos paucis mutatis Chriſtianos fieri. Conſentiunt omnes omnium ſapientum velut ex vno ore ſententiæ, Græcos quamuis multarum artium diſciplina & ingenij acumine præcellentes, nunquam tamen ad ſublimia illa rerum diuinarum faſtigia euaſuros fuiſſe, niſi ab Ægyptiis & Hebræis, quos iam olim diuina bonitas eò [illegible] extrax[illegible], velut porrecta manu tracti fuiſſent. [illegible] Solon & Pythagoras, qui quæ ab illis acceperant [illegible] per manus tradiderunt, ſed hæc tamen certè [illegible] ad Socratem & Platonem ventum eſt, [illegible] in vulgus promulgata ſunt ea, quæ antè velut myſteria in religioſo ſilentio habita fuerant. Quæcunque autem Platonici ad principis ſui interpretationem poſtea inuexerunt, ea omnia è myſticis Chriſtianæ Theologiæ libris, ad ſuorum ſplendorem ac nitorem tranſtulerunt. Vt enim Iamblichus multa, ſic & Porphyrius Origenis auditor: & Amelius qui Porphyrij ſcholis præfuit, quemque lecto Ioannis Euangeliſtæ proœmio vehementer admiratum, in hæc verba prorupiſſe legimus. Ita per Iouem barbarus homo cenſet in principij loco & dignitate verbum, apud Deum conſtitutum, Deúmque eſſe per quem abſolutè omnia facta ſunt. Mitto alia quæ ad hanc rem adferre poſſem, ſi temporis occaſio ſineret.

Lib. de diuinis nominibus c. 1. 6.

Lib. de Euangel. demo ſt.

Res omnes caducas & mortales diuinitus olim conditas fuiſſe: eas nunc cœleſti virtute & regi & gubernari, quæ eadem planè eſt diuina. CAP. X.

EVDOXVS.

HIs ergo miſſis, è cœleſtibus in hæc inferiora & caduca delapſi, quod alterum erat conſideremus, vt mundi conditor Deus diuini-

Lib. de mũdo. 12. Met. tatis ſuæ ſemina in ſtirpes & animantia quæque inſperſit, quibus continua maneret procreatio: Deus, inquit Ariſtoteles, per omnes naturas ſuis ſeminibus in plantas, in animalia, ſiue ſpecies, ſiue genera ſpectes, eſt diuiſus. Itaque in omnium ſemine Ariſtotelis ſententia, diuina virtus ineſt, cuius vi emergunt vniuerſa.

—Deum namque ire per omnes
Terráſque tractúſque maris, cælúmque profundum. *Georgic. 4.*
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque ſibi tenues naſcentem arceſſere vitas.

Vt autem Deus vnicuique ortus & vitæ, etiam conſeruationis eſt author. Rebus, inquit, omnibus ex Deo ſua vita & ſtatus ipſe dependet, aliis clarius, aliis obſcurius. Conuenit enim optima ratione vt qui vita eſt ſempiterna, cæteris caducis ſit vitæ ſtatúſque cauſa. Si plura voletis & apertius, dicam quæ ſcripta ſunt in libro de mundo: Vetus ſermo eſt, à maioribúſque proditus inter omnes homines, vniuerſa tum ex Deo, tum per Deum conſtituta fuiſſe, atque coagmentata, nullámque naturam ſatis inſtructam ad ſalutem eſſe poſſe, quæ citra Dei præſidium, ſuæ ipſa demum tutelæ permiſſa ſit. Quocirca veterum nonnulli euſque prouecti ſunt, vt hæc omnia dictitarent Deorum eſſe plena: etenim cunctorum, quæ rerum natura complectitur, conſeruator eſt Deus. Hæc in ſummam ſic comprehendit Ariſtoteles: Deus rerum omnium principium & finem & medium tenet. Et Theophraſtus: Diuinum eſt rerum principium per quod & ſunt & permanent vniuerſa. BRVTVS. Plato etiam quamuis minus expreſſe, vires tamen diuinas rebus quibuſque caducis datas in ortu commemorat in Timæo, quibus genus ſuum propagarent. Eaſdem verò in vniuerſam perpetuitatem præſenti Dei numine conſeruari atque gubernari, nec minus caducarum rerum quàm cœleſtium curam illum habere. „Deus qui ſapientiſſimus eſt, quique res & curare poteſt & „vult, magna ſcilicet curabit ſolùm: parua autem quorum eſt cura fa„cilior, per ignauiam aut inertiam negliget? Fruſtra profectò quicquam conderet, quod non poſſet idem conſeruare. PHILIATROS. *Gen. cap. 1.* In his quidem, maximè verò in Ariſtotelicis, audire mihi videor Moſem, qui innumeris antè ſeculis conditi mundi hiſtoriam perſecutus, Æternum Deum condito cœlo omníque ornatus genere inſtructo, ait vim illi naturalem impartiiſſe, quæ nobis in ſigna eſſet & tempora. Deinde animantium omni genere mundum iam genitum impleſſe, quorum quidem mortalium, ne continuatio ad genus aliquando intercideret, illi rei pro ſua ſapientia proſpicientem, ſeminibus eorum vim diuinam indidiſſe qua ſe in omne æuum gignendo propagarent. Quomodo? Herbam virentem aut pomiferum lignum è terra proferens Deus, ſimul & fructum & ſemen pro ſuo quóque genere ferre iuſſit, ad tuendam ſuam cuiuſque ſpeciem. Marinis cætis atque vniuerſo piſcium generi, auibus, quadrupedibus, homini denique imperauit vt ſui quodque generis multiplicatione mundum implerent. Ita ſummus ille rerum opifex dum ſingula conderet, verbo & ſpiritu oris ſui, ſimul illis vires in-

ſpirauit procreatrices, quibus fieret admirabilis rerum ſeries & continuatio. Deum porrò quæcunque genita ſunt omnia conſeruare, ſacræ teſtantur literę, in quibus ſparſim Deus rerum omnium lex & vita nominatur, quale quod à Paulo dictum eſt: Deum qui vitam & omnia det omnibus, non longè abeſſe ab vnoquoque noſtrûm, in ipſo nos viuere, nos moueri, nos eſſe. Nihil enim eſt, inquit Dionyſius, in ſubſtantiis, quod ipſius omnipotentis diuina virtus non tueatur atque contineat. Stabilem hanc rerum conſeruationem ſic plenius expreſſit. Quæcunque ſunt, omnia eadem ratione, & vt eſſent, & vt bene eſſent acceperunt: Súntque & bene ſunt, ab eo qui ante eſt vt ſint & vt bene ſint conſequuta. Nam in ipſo ſunt & bene ſũnt, & quum ex ipſo initium acceperint, in ipſo ſeruantur atque in ipſum finiuntur. Hoc & Theodoritus pulchrè dixit, Gubernator quidem eſt naturæ, creator eius, nec quam ipſe fecit nauiculam deſtituit. XV. Hactenus ergo conſentiunt omnes, & cœlum & omnia quæcunque mundus hic inferior caduca fragiliáque continet, olim proximè à Deo fuiſſe procreata: à Deo vires ortu accepiſſe retineréque diuinas, quibus tum ſe cõſeruent, tum ſui generis propagationi incũbant. Hac ratione veteres dixerunt, Deũ per omnes naturas eſſe diuiſum, & Deorũ plena eſſe omnia, quòd vis illa diuinitus accepta in omnibus permaneat, ſed aliter in cœlo, aliter in caducis rebus: in his ſiquidem velut in ſtirpibus & animãtibus obſcurior, at ſui duntaxat ſimilis, in cœlo præſtantior ad rerum omnium procreationẽ. Quocirca cœlum nullo ſemine multas profert tũ animantes tum ſtirpes: at ſemen nihil quicquam ſine cœlo generat. Semen gignendis rebus materiam cõcinnè duntaxat & conuenienter apparat & inſtruit, cœlum in apparatam illam ſpeciem ſummámq. perfectionem immittit vitámq. ſuſcitat in omnibus. Quòd autẽ eiuſmodi præſtãtiſſimæ cœli vires fluxerint à Deo, idcirco verè diuinas eſſe profitemur: neque profectò aliud cœleſte quàm diuinũ eſſe, eáque nomina Hippocrati, Ariſtoteli, Platoni, Virgilio idẽ prorſus deſignare. Quæ Deus olim propriis operibus inchoauit, eadem nũc quaſi feriatus cœlo tãquam adminiſtro continuanda credidit. Et quæcunque naturæ legibus exiſtere dicimus, eadẽ primũ proceſſerunt à Deo: qui certè nunc admodum pauca proximè, nec cœlo, nec natura, nec ſemine interueniente ingenerat, ſed conditis naturæ legibus omnia per cœlum adminiſtrat. Quæ autẽ id ratione efficiat, pulchrè Ariſtoteles exemplo declarat libro de mundo: « Quapropter (inquit) ſi è dignitate regis haudquaquam eſſet Xerxem functione propria adminiſtrare omnia, & abſoluere quæcunque facta cuperet, ipſiſque operibus faciendis pręſentem intereſſe, longè id nimirum minùs Deo conuenit. Quare auguſtius id decentiúſque exiſtimandum eſt, Deum ſummo in loco ita eſſe collocatum, numinis vt tamen eius vis, per vniuerſum mundum pertinens, cum ſolem lunámque moueat, tum cœlum omne circumagat, ſit úlque cauſam præbeat eorum quæ in terra ſunt ſalutis atque incolumitatis. Et paulò pòſt: Hoc igitur modo natura diuina ab vno eodémque ſimplici motu primi corporis vim ſuã immittit in ea quæ ſunt primò cõtinentia, ab illíſque ſubinde in ea quæ lõgiùs atque longiùs abſunt,

Act. c.1.17.

Lib. de diuinis nominibus.

» quoad permeauerit vniuerſa. Quippe alterum ab altero motũ, ruſſus
» ipſum quoque aliud mouet cum mũdo, quum vnumquodque interim
» agat conuenienter conſtitutioni ſuæ, nec tamen omnibus eadẽ ſit via,
» ſed diuerſa, nonnullis etiam cõtraria. Quod verò (mox inquit) in hiſce
» rebus agitur, magnoperè ſimile eſt iis, quæ belli tempore inter homines factitatur. Namque ſtatim vt claſſicum exaudiri in exercitu cœptũ eſt, alios ipſe videas ſcuta ſibi aptantes, loricam alios induẽtes, alios ocreas vel galeã ſumere, vel balteo ſe cingere feſtinantes. Rurſum alios qui frenatos equos admittant, alios qui currus conſcendãt, qui deniq. teſſeram per explicatam aciem prodant. Tũ manipuli ductor ad manipulum, centurio excurrit ad centuriam, poſtremò equites ad cornu, velites ad ſtationem quiſque ſuam feſtinãt: Cùm interim ſub vno ductore omnia moueantur, qui imperia & ſpecie ſignificanda accepit ab eo apud quem ſumma eſt imperij. Eodem nos & ipſos modo cenſere conueni de vniuerſo. Quũ enim ab vna vi impulatrice cieantur omnia, fit vtique quod cuique commodũ eſt & conueniens. Hæc igitur ratio eſt qua perſuaſus Ariſtoteles cenſet, Dei maximi vim è cœlis per omnia diffundi. Quo autem dilucidius ſit qua ratione diuinæ cœleſtéſque vires ad rerum omnium procreationem & conſeruationẽ huc defluant, iuuat ea de re Ariſtotelis ſententiam epilogo concludere: Deus ſempiternus, immenſus, incorporeus, indiuiduus, non in mũdo corporeo, ſed ſupra hunc in excelſo habitans domicilio, immutabilis quidem quum ſit, nulli affectioni ſubiectus, habeátque ex ſeipſo vitam optimam & ſempiternam: non præter rationem rerum principium ſtatuitur, omnium primũ omnia mouens, a quo ſit rerum omnium ortus, omnium vita & conſeruatio. Quæcũque mentes infinitatẽ illam ſupra extimam cæli conuerſionem incolunt, in Deo vitã agunt, quæ tota eſt illius contemplatio. Deus porrò cælos & mundum procreans, ſingulos ſingulis diuinitatis ſuę ſeminibus conſperſit, quę proprias vires insererent eáſque naturales ad naturalem omnium mortalium adminiſtrationem & conſeruationem comparatas. Is demũ ſtirpes & animãtia procreãs, viribus diuinis inſigniuit, & ſuis quæque ſeminibus fœcundis impleuit, quorum continuatione perpetua ſobole ſeſe propãgarent. Quęcunque olim Deus tum in cælis, tum in terris progenuit, omnia vnus tuetur atque regit cœleſtia quidem per ſe & proximè, animantia verò & ſtirpes, aliáque mortalia cœlorum ope & interuentu, quibus naturæ leges tum procreatrices tum conſeruatrices indixit & impoſuit. Itaq. animantium, ſtirpium, lapidum & metallorum omnium quæcunque & fuerunt & eſſe poſſunt formas vna cœli forma poteſtate cõprehẽdit, & innumerabilibus, illa quaſi grauidata formis, omnia gignit, & fundit ex ſeſe: vna illius vis & facultas præ ſe fert omnium caducorum vires, quæ vel olim comparuerunt, vel poſthac vnquam comparebunt. Has autem vector mundi ſpiritus, cælo in totam vniuerſitatem diffuſus, rebus omnibus impertit, ſimul & ſpeciem & natiuum vitalémque calorem gignendis illis atque conſeruandis accommodatum. Is omnia continet, omnia calore vitáq. ac fouet, vt nihil vſquam ſit non huius vbertatum confertum. Huius vi & ope & inanima quæque perſiſtunt, & ani-

& animata ſui quæque generis animam habent, alia quidem nutrientem, alia ſentientem, alia mentis rationíſque participem. Sic illa ſeſe rebus accommodat, ſic ſingulorum naturis inſeruit, vt quantum cuiuſque natura & conditio deſiderat, quantum ipſa ſubiecti præparatio ferre poteſt, tantundem illa exhibeat. Sol quanquam abeſt longiſſimè, aduerſis tamen corporibus lumen ſic impertit, vt niteant ſplendeántque illa fulgoribus: ſed aliter aqua, aliter lapis, aliter lignum, aliter argentum. Ita propemodum & vis illa cœlitus demiſſa, omnibus quidem eſt vitalis, ſed ita vt aliis tantùm hoc largiatur vt ſint, aliis vt animam inſuper habeant, ídque aut nutrientem, aut ſentientem, aut mentis compotem: non enim vno modo ab omnibus illa ſuſcipitur. Sed & hoc velim poſtremò admonere, ne illam quidem ipſam vim ſui ſemper ſimilem eſſe, aut vno ſe ſemper modo rebus exhibere: ſed aliàs aliter pro ſtellarum ſtatu multiformi, quarum commixtio implexióque plerumque euariat, tametſi vectoris ſpiritus vna eſt & impermutabilis ſubſtantia. Fieri igitur non poteſt quod quidam interpretatur, mundi ſpiritum, vitam ſtatúmque rebus omnibus ſic impertiri, vt ne minimam quidem aſtrorum opem deſideret. Hoc ſi eſt, cur quæſo non ſimilia & ſimiliter perpetuò generet, quum ſemper æquè præſens rebus adſit? BRVT. Non admodum diſſimilem mundi adminiſtrationem Plato meditatus, ideas ſolùm videtur adieciſſe, non eas quidem (vt plerique nugantur) inter nubes errabundas, ſed in mente illa diuina immortales & immutabiles. Quæ quum ita ſe habeant (inquit) fateri oportet eſſe ſpeciem quæ ſemper eadem ſit, ſine ortu atque interitu, quæ nec accipiat aliunde quicquam, nec ipſa vſquam ad aliud procedat, quæ nec oculis, nec alio ſenſu vllo percipiantur, quámque intelligentia contemplandam veluti ſorte quadam acceperit. Altera eſt eiuſdem cum ea nominis illiúſque ſimilis, ſed quæ & ſenſibus percipiatur, & genita ſit, & feratur ſemper & in loco ſit, vnde poſtea veluti vaneſcat opinione cum ſenſu comprehenſibilis. Ita quidem vniuerſales ideas adhibita demonſtratione conſtituit, eáſque immortales, à quibus, etiamſi ſingulorum formæ pereant (velut quum muſcæ aut ſcarabei omnes occidũt) nouæ poſſint ſuſcitari. Quã multa de his arcanorum myſteria Plato adumbratis ſententiis inuoluerit, ex ea quam ad Dionyſium dedit epiſtola perſpici poteſt, in qua ita ſcriptum legimus: Dicis non ſatis eſſe tibi demonſtratã eius quod primum eſt naturam: dicẽdum eſt igitur ſed per ænigmata, vt ſi quid huic tabulæ vel mari vel terra acciderit, qui eam legerit, nõ poſſit intelligere. Sic autẽ res habet: Penes omnium regem omnia ſunt, omnia ipſius gratia, & ipſe eſt omnium bonorum cauſa. Secundum verò circa ſecunda, & tertium circa tertia. Hoc loco mirè æſtuant Platonici Iamblichus, Proclus, Plotinus, Numenius, Plutarchus, aliíque complures, & de vera interpretatione inter ſe acerrimè certant: at quam ſim à Platonico præceptore non ita pridem edoctus, hîc ſi videtur ediſſeram. Niſi enim per incuriam aliquam mihi periere, chartulas ſcio, & commentariolos mihi eſſe alicubi repoſitos, in quibus ſentẽtiolas quæ ex ore dictantis exceperã memoriæ à me mandatas memini. Vir erat ille natu grandis,

Themiſt.1. de anim. ca.24.

In Timæo.

Platonis locis explicatus, Epiſtola ad Dionyſium

genitali illa quaſi turgens procrearet. Per cuncta diffuſus & inſertus, omnium quę fiunt proximus author, totúſq; vitalis, vitę ſeminarię rebus infundit: huic.n. cōmes eſt cœleſtis ille diuinúſque feruor, qui cæteris naturis omnib. ſalutarem impertit & vitalem calorē, qui in omnē fuſus naturam, animantia omnia, omnes ſtirpes gignit, conſeruat, alit, auget, ſuſtinet. Quare quum vna natura ſit quæ mundum omnem continet, quæque ipſum tuetur, fatendum eſt ipſam eſſe mundi animam, ex qua cōſeruatio, & ſalus omnium omnis oritur, & cuius ſpiritus cūcta complexu conciliat. Sic omnibus inter ſe continentibus neceſſe eſt, quod à Tullio dicitur, omnia vno diuino & continuato ſpiritu contineri. *In Tuſcul.* In vniuerſum mundi corpus diffluens hic ſpiritus, & ſingulis ſe rebus immiſcens, ſecum (perinde vt ſi vehiculum eſſet) tum illam mundi animā, tum idearum rationes, & è cœlo ſideribúſq. rationum ſemina inuehit, totis confundit & permiſcet: his porrò comites ſunt ipſa mundi vita, & ſalutaris ille ſiderum calor, à quo eſt cùm procreādi, tum nutriendi, augendi conſeruandíque facultas, quam perſpicuè cernimus in ſtirpes, arbores, conchilia animantéſque propagatam.

Aeneid.6.

Inde hominum pecudúmque genus, vitæq; volantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus.
Igneus eſt illis vigor & cœleſtis origo
Seminibus.

Neque verò ab hoc ordine lapides & metalla ſemoueam, quòd nihil in viuente mūdo tam deforme & tam abiectum ſit, cui non infuſus ille ſpiritus munerum diuinorum aliquid elargiatur. Hęc ſunt optimi viri, quæ audiueram equidem à Platonico illo, ſed ita multis ante annis, vix vt meminiſſe potuerim, niſi memorię labenti hæc chartula, inquam ſingula retuleram, ſuccurriſſet. EVD. Virum narras haud vtique ſilendum, ſed dignum profectò cuius nomen monimentorum æternitati conſecretur. Sed age obſecro, hoc nobis ingenuè fatere, cur cùm hæc iampridem & audiſſes & probaſſes, recondita tamen tenebas, neque in medium proferebas? Cur ſuperiorem concertationem eouſque incaleſcere patiebare? An illa exciderant animo? An non tibi iure reprehendendus videris peruicacitatis aut inuidentiæ nomine? BR. Nondum profectò, nondum vlla ea obduxerat obliuio, ſed ad philoſophici ingenij aciem exacuendam hæc inueſtiganda duxi, & vt plenius conſtaret quid quatuor illæ ſimplices rerum naturę in ſingulis virium haberent, quas plurimi rerum omnium primordia cauſáſque ſtatuunt, ex quibus velint rerum omnium cognitionem capi & certiorem diſciplinis demonſtrationem adhiberi. EVD. Experiris tamen non poſſe te in veteri illa ſententia permanere, ac veluti ſtationem tueri: aut ſi caſtella quędam munitiora defendere coneris, proditurum te quidem totam philoſophiæ vrbem. Sed qui poſſunt diuina illa commentitia vel eſſe vel videri, quæ ſummi naturæ exploratores ac ſpeculatores, pro certis retulêre præſertim additis demonſtrationibus pro rei natura firmiſſimis & euidentiſſimis?

De ſpiri-

CAP. XI.

PHILIATROS.

AVdio præter commemorata, toto mundo ſpiritus vagari, quos
Græci *δαίμονας* appellarunt, de quibus mihi videor quiddam ſupe-
riore diſputatione ſubodoratus. Nequid igitur rerum inſit vniuerſitati,
ſiue ſub aſpectum id cadat, ſiue oculorum obtutum effugiat, quod no-
ſter hic congreſſus non attigerit, æquum eſt & de illis quid ſint, quot
illorum genera, quid denique rei mundo procurent, inueſtigare. EVD.
Ab hac diſputatione aliena prorſus videtur ſolers iſthæc diſquiſitio.
PHIL. Erit fortaſſe non modò ad perſpicuam æterni Dei cognitio-
nem apprimè vtilis, immò etiam ad morborum, & remediorum quæ
trans naturam ſunt demonſtrationem neceſſaria, de quibus pomeri-
dianis horis ex te nonnihil audire confidimus. Quid itaque de ſpiriti-
bus è ſacris literis in vnum quaſi faſciculum congeſſerim, ipſe præ-
pando: vos quæ aliunde legiſtis, profundite. Deus excelſus priuſquam
mundi huius aſpectabilis quicquam moliretur, incorporeum illum
miris ſpirituum ordinibus confertum condiderat, qui quum omnes
boni eſſent, neque quicquam malum efficere potuiſſet qui eſſet ipſe
optimus: vnus tamen Lucifer auſus eſt in corde ſuo dicere, In cœlum *Eſaiæ* 14.
conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ſedebo in mon-
te teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper latitudinem nu-
bium, ſimilis ero altiſſimo. Tum omni exercitu quem fraude & per-
fidia fefellerat comitatus, de cœlo corruit in terram qui manè oriebα-
tur, & in infernum detractus eſt in profundum lacus. Et, vt inquit Iu- *In Epiſtola.*
das Apoſtolus, Deus angelos qui non ſeruauerunt ſuum principa-
tum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni Dei
vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. Itaque infinita illa ſpirituum
multitudo bifariam tum diſcreta eſt: hi cælorum ſedibus addicti & cō-
ſecrati ſunt: illi cœlo exterminati huc in exilium relegati, elementari
mundo ſedibus incertis oberrant. Superiores illos nouem choris diſtū-
xit Dionyſius: Supremum & excelſiſſimum tenēs Seraphin, hinc Che-
rubin inſequuntur, deinde Throni, ab iis dominationes, mox virtutes,
proximè Poteſtates, ſuccedunt principatus, inde Archangeli, tandem
Angeli infimo cœleſtium ordine. Ita enim ſingulos ex ſacrarum litera-
rum monimentis deprompſit. Quibus autem obeundis muneribus
quique deſtinentur, ita dein expreſſit: Cœleſtium ſpirituum prima di-
ſtinctio Deum iugiter ambiens, & circa illum nullis mediis interpoſi-
tis agminibus aſtans, æternam ipſius ſcientiam ſimpliciter & indefi-
cienti circumſtat affectu. Ea quippe plurimas ac beatiſſimas ſpecula- *De cœleſti*
tiones, puriſſimis intuetur obtutibus, ſimplicéſque & continentes di- *hier. ca. 10.*
uinæ claritatis radios ſuſcipit, atque diuini cibi alimonia paſcitur,
plurima ex diuinis excellenti ratione cognoſcens, diuinæque ſcientiæ
& agnitionis quantum fas eſt particeps facta. Quid autem à ſupre-

eoſque mundo vagari, hoc ſenſus teſtimonio Plato comprobauit: An eſt quiſquam qui dæmonum quidem opera opinetur eſſe: dæmones autem neget? Quòd ſi dæmonia eſſe puto, neceſſarium eſt putare me dæmones quoque eſſe: an non ita ſe res habet? Sed omnium numinum multitudine quaſi mundum aliquem inſtituens, in Epinomide ſummos Deos, vltra mundanos ait ampliſſimam rerum prouidentiam habere: ſub his in cœlo quoſdam conſpicuos eſſe, tertio infimóque loco dæmones: horum genus vnum ex æthere, alterum aëre eſſe. At neutrũ, inquit, conſpici totum poteſt: ſed quãuis hi dæmones prope nos ſint, nunquam tamen manifeſtè nobis apparent. Et mox: Aliud verò quod ex aqua eſt, rectè ſemideum vocabimus. Id nonnunquam cernitur, nonnunquam aſpectui noſtro ſe ſubtrahit: & quum videtur, tenui viſu perceptum admirationem affert. Præter tria hæc dæmonum genera, Plato quoque Heroas inſtituit, libro quarto de Leg. Poſt deos iſtos, inquit, dæmonibus vir mentis compos ſacrificabit, heroibúſque poſt dæmones. Heroas extinctorum hominum animas eſſe definiunt, à corporis nexu ſeiugatas & liberas. Quos Plato dæmones promiſcuè appellauit, hos Latini ex officiis diſtinxerunt. Qui adminiſtrandis regionibus præſunt, Dij patrij Penatéſque: qui pacato & quieto numine domum poſſident, Lares: aut ſi quando terrorem incutiant, Laruæ: qui verò nobis ſingulis teſtes & cuſtodes adiecti ſunt, Genij appellantur. Heroas quos Græci dixerunt, veteres Latini Lemures dicere ſolebant. Quibus viribus præditi ſint, ex Platone accipite: Prudẽtiæ mirabilis participes ſunt, acuto quippe ingenio tenacique memoria cogitationes noſtras omnes cognoſcunt. Honeſtos bonóſque homines mirificè diligunt, improbos vehementer oderunt, vtpote qui doloris participes ſunt. Sed Deus qui diuinam ſortem perfectè poſſidet, à doloribus voluptatibúſque liber, ſapientia cognitionéque perfectè fruitur. Quum autem refertum animalibus cælum ſit, & Dij ſummi & dæmones ſe inuicem interpretantur: media enim animalia tum ad terram, tum ad cœlum leui motu feruntur. Hoc ipſum in conuiuio Diotimæ fatidicæ mulieris authoritate ſtabiliuit. Quam vim habet dæmonum natura? Interpretatur & traiicit humana ad Deos, diuina ad homines. Et mox: Deus quidem homini non miſcetur, ſed per id medium, commercium omne atque colloquiũ inter Deos hominéſque conficitur, & vigilantibus nobis atque dormientibus. Hæc quidem de naturis dæmonum: nunc vt ſint illis ſingularum mundi regionum gubernacula diſtributa, ex Politico, vbi de vita quæ ſub Saturni regno ducebatur audite: Tunc ſanè totius mundi princeps curatórque primùm Deus extitit, ac nunc per varias mundi plagas ſingulæ ipſius partes à Diis principibus diſtributæ ſunt. Animantium quoque genera gregatim diſtincta dæmones, quidam tanquam diuini paſtores ſortiti ſunt, quorum quiſque ad munus ſuum obeundum ſufficiens quum eſſet, ſinguli ſingulis ſic vt ille voluit præficiebatur, quibus præerat ipſe. Plenius in Critia ſiue Atlantico: Dij quondã vniuerſum terræ orbẽ ſigillatim ſortiti ſunt, in regiones ſingulas diſtributum. Qui perſuaſione pro gubernaculis vtebantur, eáque ani-

In Apologia.

In Epinomide.

Blanconis filium noſcitis:hic aliquando,&c. Et mox ſubdit: Quibus autem fauerit in ipſa familiaritate poteſtas dæmonij, breui ij proficiunt. Et rurſum:Si Deum gratum eſt,permultū quidem & breui proficies:ſin contra,minimè. Vnde libro de Repub.ſexto ait: Dæmonis autem noſtri ſignum referre nunc non decet. Et libro de Legib.ſexto, monet vnumquemque numen ſuum & proprium dæmonem, conuenienti ſibi honore afficere, quò ſe is familiarem præbeat, omniáque ſeruet illæſa. In quam ſententiam hæc poſt multa protulit Apuleius. Hic quem dico prorſus cuſtos, ſingularis præfectus, domeſticus ſpeculator, indiuiduus arbiter, inſeparabilis teſtis, malorum improbator, bonorum probator: ſi ritè animaduertatur, ſedulò cognoſcatur, religioſè colatur, ita vt à Socrate iuſtitia & innocentia cultus eſt, in rebus incertis proſpectator, dubiis præmonitor, periculoſis viator, egenis opitulator: qui tibi queat tum ſomniis, tum ſignis, tum etiam fortaſſe coràm quum vſus poſtulat mala auertere, bona proſperare, humilia ſublimare nutantia fulcire, obſcura clarare, ſidere aduerſa corrigere. Hæc ſunt quibus ad ſacrorum imitationem Plato & ciuitatibus adminiſtrandis & domibus nobiſque protegendis dæmones addictos confirmat. Ceterum nuſquam malignos à bonis ſeiunxit, ſed omnes promiſcuè Deorum nomine complexus eſt: nam illius ætate bonos dæmones nondum innotuiſſe conſtat. Quoſcunque Deorum cultu venerata eſt, omnes autore Porphyrio cacodæmones erant. At Platonici iuniores, eos genere toto diſiunxerunt. Clarè quidem Proclus, ſed apertius Iamblichus. Dij inquit, angeli, dæmones boni, non apparent phantaſtico modo, ſed proprio prorſus & vero: Spiritus verò mali phantaſtico fallacique, ſimulant Deorum præſentiam dæmonúmque bonorum, ideóque cultorem ſuum iubent eſſe iuſtum, vt ipſi videantur boni ſicut & Dij. Quoniam verò natura ſunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt omnino qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dij verò bonique dæmones neque fallunt vnquam, neque conferunt ad iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonū, ſibimet inconſtans, inſtabilis ſecúmque diſſidens, aliàs alia ſuadens. Superiorum verò natura ſibi conſtat aſſiduè, eundémque ſeruat ſemper in actione tenorē. Is mox plurima de proprio cuiuſque dæmone ſubiecit, & rationem duplicem qua illum nobis familiarem reddamus: harúmque alterā artificioſam appellat, quā Porphyrium ſecutus ait ex cœli figuris & geneſeos poteſtatibus deduci. Supra hæc nonnulli curioſa nimis & præcipiti indagatione ſceleratas artes inuexerunt: alij in nefariam dæmonum ſocietatem atque commercium ſeſe pactionibus obſtringunt: alij gentilitiis ſacrificiis ſummos illis honores deferunt quo rerum potiantur: alij diuinorum nominum poteſtate illos ac ſubigere, in ſuámque ditionem redigere confidunt, quibus vt ſeruis imperent. Quæ omnes prorſus vanæ & captioſæ ſunt artes. Sed nec illa de qua modò dicebā minus ſuperſtitioſa eſt, qua plerique glorioſius iactant bonos dæmones poſſe ſibi familiaritate coniungere, quorum conſuetudine optima quæque condiſcant: hi ſiquidem difficilè comparent, nec niſi ſummi Dei iuſſa capeſſunt. Illorū ve-

rò ſimulata ſpecie cacodæmones percurioſis hominibus multa plerunque ementiuntur. Itaque qui aut gentilitiis ſacrificiis aut ſimulatis nominibus diuinis accerſiti conuolant, omnes ſunt cacodæmones: qui tametſi optant venire, cogi tamen ſe ſimulant, inquit Porphyrius, vt ſuis nos dein præſtigiis irretiant. Vidi quendam vi verborum ſpectra varia in ſpeculum deriuare, quæ illic quæcunque imperaret, mox aut ſcripto aut veris imaginibus ita dilucidè exprimerent, vt promptè & facilè ab aſſidentibus omnia internoſcerentur. Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcœnis nominibus ſpurcè contaminata, cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quædam & inaudita principũ nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquiloniſque regionibus imperent. Cæterùm omnis dæmonum quauis arte parata neceſſitudo, omniſque horum præſtigiarum ratio, peſtifera fraus eſt in extremam hominum perniciem introducta. Nam Porphyrio teſte, dæmon mendacij parens, rogatus etiam quæ non nouit conſtanter affirmat: & quæ nouit, ſi ſemel verè, decies illa falsò refert, naturæ ſuæ nunquam immemor. EVDO. Multa quidem & expreſſa de dæmonibus ex authorum veſtrorum fide deprompſiſtis, ad quæ ſi neque Ariſtotelis ſententias ſingillatim accommodare, quid tamen illius opinio ferat, hinc perſpici poteſt, quòd Deorum plena eſſe omnia ex Pythagoreorum doctrina aſſeuerat: & naturales Deos mundum hunc inferiorem, ſublimiores verò ſuperiorem illum ſola cogitatione comprehenſum moderari atque conſeruare. Quanti verò aliorum de his tum ſcripta tum dicta æſtimauerit, ex his paucis quæ libro de diuinatione per inſomnia, memoriæ mandauit, coniicitur. Sublata, inquit, cauſa quæ ad Deum referatur, nulla præterea alia videtur conſentanea eſſe. Quandoquidem originem eius inuenire quod dicitur, quaſdã eſſe in Boryſthene & iuxta columnas Herculis, qui futura præſentiant, captum ingenij noſtri excedere videtur. *lib.1.cap.5.* Libro de partibus animalium ita ſcriptum legimus, Heraclitum dixiſſe ferunt ad eos qui quum alloqui eum vellent, quod fortè in caſa furnaria quadam caloris gratia ſedentem vidiſſent, accedere temperarunt: ingredi eos fidenter iuſſit, quoniam (inquit) ne huic quidem loco Dij deſunt immortales. Quo ſanè loco Deorum nomen Geniis, Penatibus, Lemuribus, ſpiritibus denique omnibus Plato ſuo more impertiuit, vt qui peræquè omnes incorporei & à noſtris ſenſibus remoti ſint operibus ſolis conſpicui. De his autẽ quæ ad rei medicæ exercitationem non admodum accommodata videri poſſunt, iam fortaſſe vltra modum. Quúmque gnomonis vmbra in ſolario meridiem inſtare commonſtret: par eſt diſſerendi finem facere, & quieti valetudinique nonnihil tribuere. Heus pueri menſam primis cibis extruite. PH. Ne te pœniteat optime Eudoxe, in hanc diſputationem ceu vi quadam impulſum fuiſſe, quam ſpero non parum fructus ad rei medicæ vſum nobis allaturam, & cùm mihi, tum cæteris omnibus qui diſputantibus nobis aſſederunt, eximium quendam diuinitatis ardorem concitaſſe. Si quos enim ſpiritus orbe toto volitare & vagari compertũ habemus, eóſque ſenſu non attingi, incorporeos eſſe, immortales, & intelligentiæ participes: conſtans id & firmũ eſſe debet, animũ quem in nobis ſen-

bis ſentimus intelligētię capacem, incorporeum ſimul & immortalem haberi: & eundem quum è corpore emigrauit, in perpetuum viuerè, referríque in ſpirituum greges. Si extra concretum hunc aſpectabilémq; mundum innumerabilis ſpirituum multitudo, quaſi in turmas digeſta, ducibus gubernatur, neceſſe eſt omnino & ducibus ipſis regem vnum imperatorémque ſummum præfici, qui principatum tenens diuinitatis ſplendore intelligendíque præſtantia, immenſus ſit & incomprehēſus, cuius maieſtatem & præſtantiam infirmitas fragilitáſque noſtra, ne tenuiſſima quidem ſuſpicione poſſit attingere, hoc luto, hoc denſo corporis cæmento demerſa. His animi quaſi primis epulis corroborati, corpus oblectamento quodam & ſolatio leuaturi, lauemus, & menſæ accumbamus.

LIBRI PRIMI DE ABDITIS Rerum Cauſis, Finis.

IOANN. FERNELII AMBIANI DE ABDITIS RERVM CAVSIS.

Liber II.

PRÆFATIO.

VT res cęteræ omnes quas mundi hæc vniuerſitas complectitur, ab initiis & quaſi rudimentis quibuſdam obſcuris ortum accepêre: ita naſcens rerum cognitio atque ſcientia, principiò rudis, in his ſolùm verſabatur, quæ vel oculis vel auribus vel aliis denique ſenſibus dici percipíque poſſent. Etenim prima illa ætas effectus duntaxat intuebatur, qui coram & in conſpectu omnium erant, cauſas ex quibus illi prodiiſſent minimè contemplata. Poſtea verò quaſi adoleſcens ipſa rerum cognitio, ſtudio exculta maiore in ea altius penetrare cœpit, quæ penitus abſtruſa & longiſſimè à ſenſibus diſiuncta, ſolius mentis vi & agitatione condiſcerentur. Tum primùm nata noménq; ſuum adepta eſt philoſophia, quæ vna omnium quæ fiunt cauſas ratione animóque luſtrat & perſequitur, háſque ex euentis inueſtigat atque demonſtrat. Quoniam verò non ſemper euidentes eæ ſunt & plerumque in obſcuro poſitæ deliteſcunt, non ab omnib. peræquè ſunt comprehenſæ, ſed vnius eiuſdémque rei alij alias ſæpè cauſas attulerunt, vt ſua cuique probabili ratione ducebantur. Plurima hinc philoſophandi genera proceſſerunt, è quibus duo commemorantur in hunc vſq; diem pręclara: vnum ſub Democrito, alterum ſub Hippocrate principe. Ille cauſarum omnium ordinem perſequutus, fortuitam illam atomorum concurſionem implorans, eas ipſas rerum omniũ

prima elementa fecit. Hippocrates non hæc at terram, aquam, aërem, & ignem: à quibus inter ſeſe confuſis, omnia quę oriuntur & occidunt, naſci alique contendit. Hæ ſectæ ductę ab humili eouſque progreſſæ ſunt ad ſummũ, vt non in philoſophia modò, verùm etiam in medicina pręclaros imitatores & æmulos inuenerint, qui cùm rerum omnium, tum morborum cauſas ad ſua quique elementa referri oportere, non infirma, ſed maximè credibili probabilíque ratione ſuaderent. Atomos amplexati ſunt qui ſe methodicos medicos appellarunt: terram, aquam, aërem & ignem dogmatici. Vtriq. ſua principia tam arctè tenent, támque accuratè defendunt, nihil vt gigni fierive putent, quod non ſtatim cauſis illis acceptum ferant. Quæ quum ita ſint, velim vnuſquiſque ex bono & æquo ponderet ac iudicet, quàm parum firma & quantum in opinione dubia ſint quæcunque de primis rerum cauſis diſputari ſolent vtque de his nihil certum nihil cognitum comprehenſúmque animo haberi poſſit. Euentorum ſuas vtrique cauſas iactitant, has magna probabilitate rationum tutantur: authorum vtrimque par ferè numerus, qui ingeniorum laude & acrimonia non admodum diſpares ſint. Vtrorum igitur teſtimonio fidem attribues? In vtram te illorum familiam tutum recipies? Stabilitatémne vel authoritatem habere poſſit, qui ſe commentitiis illis opinionibus adiunget? Atomos veteres iam ridemus miramúrque vt ſibi quiſquam perſuaſerit corpora quædam ſolida atq. indiuidua fortuita illa concurſione res magnitudine immenſas, varietate multitudinéque infinitas, omnémque abſolutiſſimum hunc mundi ornatum effeciſſe. At certè ſi Democritus mortem cum vita commutare poſſet, multo acriùs hæc quę putamus elementa, ſuo more rideret. Quæ equidem huc non idcircò affero, vt quaſi armis contendam quatuor elementorum mundi vires nullas eſſe, ſed vt clarum perſpicuúmque fiat, eos qui rerum omnium efficientes cauſas ab his elementis neceſſariò petunt, quę duntaxat probabili ratione ſtabilita ſunt, plurimùm diſputationibus ſuis hallucinari, multorúmque euentorum cauſas aliò pertinere.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

Rei cuique genitæ alias à Materia, alias à Qualitatum temperamento, alias à forma vires ineſſe.

CAP. I.

BRVTVS.

IAM ſatis & magis opiparè quàm Philoſophos decet, epulati ſumus hilarem in modum. Nequid igitur diei huius tam præclarè nobis pereat, ad frugiferam fructuoſámq; diſputationẽ noſtram reuertamur, & è philoſophia quaſi è vadis & fluctibus emerſi, in amplum illum medicinę campum concedamus, in quo nõ vt manè, diſſerendi ſubtilitate digladiari velim, ſed reſtinctis contẽtionibus armiſq; depoſitis (ne qui paſtis controuerſiam fieri diſceptationem cauſentur) ex te pacatus audire, quantam in re medica abditarum cauſarum vim eſſe putes. EV. Velles igitur diem hunc totum amicis eripere, qui vt animum à grauioribus curis hilaritate quietéque relaxarent, nos comitati fuerant. Quando autem video noſtra hæc colloquia illis non iniucunda fore, placet diem totum vt cœpimus literis conſecrare. At ne vel Solis ardore torreamur, vel tetris his ſeptis coërceamur, conueniet ſub hortorum virentib. vmbraculis, in herbeſcentib. ſubſelliis conſidere, qua placidiſſimè ſpirat Fauonius: eritque nobis terræ tumulus pro mẽſa, in quam libros ſi res exigat reponemus. Accedamus itaque, & hîc molliter ac delicatè recumbamus. PH. Locus ſanè amœniſſimus, quo vel Muſæ plurimum oblectentur: cõferet huius amœnitas non nihil ad rei quam expetimus perſpicuam dilucidámque explicationem. Eia tu iam quum voles ad rem aggredere, à medicinę principiis exorſus. EV. Tria quidem hæc materiam, ſpeciem atque temperamentum in vniuſcuiuſq; rei naturalis compoſitione contineri, multis ſuprà rationib. eſt confirmatum. E quib. duo vt principia rem omnem conſtituunt: at temperamentum duntaxat ineſt in materia, quę ex primorum mundi elemẽtorũ permiſtione concreuit. Nunc vt ab iiſce trib. neq; à pluribus rerum omnium vires profectę ſint, & quales ediſſerendum. PH. Rectè tu quidẽ viam quam nos tenere oporteat ingrederis: perge igitur reliquum iter conficere, & dic cur rei procreatæ, alias à materia, alias à temperamẽto, aliàs à forma vires ineſſe putes: quum vnica ſit totius ſubſtãtia à qua omnis actio omniſq; effectus enaſci & emanare creditur. EV. Ariſtoteles efficientiũ cauſarum alias eſſe proponit rationis expertes, alias participes: Quęcunq; (inquit) rationis ſunt participes, contrariorum operum ſunt effectrices: expertiũ autẽ rationis vnaquęq. vnius duntaxat operis eſt principium. Hinc autem argumentum ſic ratione comprehendam: Cauſarum facultatúmque naturalium quæ ſunt rationis expertes, vna *9. Metap. cap. 2.*

vnius eſt effectus principium, neque ab vna & eadem poſſunt complures diuerſique effectus prodire. Atqui vnius cuiuſque ſimplicis naturaliſque corporis velut ſtirpis, complures notamus effectus, eóſque admodum varios & diſpares: Nequeunt igitur hi ad idem communeque principium referri, ſed eſt neceſſe horum multæ ſint cauſæ. PH. Etiam ſi hoc vnum complures cauſas & facultates habeat, eas tamen omnes temperamento acceptas feram, ni tu mihi patefeceris, harum nonnullas à materia, & nonnullas à ſpecie conferri. EV. Primum quidem in tēperamento vires aliquas ineſſe haud inficiaris. PHIL. Idne inficiarer quod omnium philoſophorum medicorúmque ſententiis ſtabilitum eſt? EV. Neque tamen id in ſe vno functionum omnium vires comprehendit. PH. Quarúmnam igitur? EV. Earum duntaxat quæ quodammodo primarum qualitatum naturam conditionémque redolent. PHIL. Quomodo? EVD. In permiſtione neceſſum eſt omnino aut vnam, aut duas qualitates excellere: quæ quoniam ſuperiores ſunt, omnem temperamenti efficientiam ſibi vendicant, vt quicquid ab illo efficitur, id ab iis perfectum eſſe dicatur, quamuis otioſa nō ſint cętera. Quod enim calidum perhibemus, id quidem calefacit, licet imbecillius quàm ignis: quod calidum ſiccúmque eſt, calefacit ſimul & exiccat. Neque ex temperamento poteſt vlla functio prodire, quæ non ad vincentis qualitatis naturam vimque referatur. Hæc ſi ſola ſit & pura, elementi vires habebit: ſi contrarij permiſtione temperata, eaſdem prorſus etiamnum vires licet obſcuras & inferiores, obtinebit. Contrarij enim repugnantia, vincentis qualitatis vires & exuperantia impedire quidem poteſt, at illius naturam ac vim nequit prorſus obterere. Ergo in temperamento neceſſe eſt vincentis elementi vis maneat, atque dominetur, licet depreſſa & infirmior: quæ ſemper naturæ priſtinæ memor alterius diuerſique generis nullum poſſit effectum proferre. Id ita eſſe vt tibi perſuadeam, ſubtiliore mihi ratione opus videtur. Vera permiſtio corporum eſt temperamentum ſolarum eſt qualitatum: Contrariæ autem qualitates non in ſe mutuò tranſeunt, inquit Ariſtoteles (neque enim calor abit in frigus, neque humor in ſiccitatem, aut contra) ſed ipſum duntaxat corpus ſubiectum mutationem ſubire conſtat. Neque enim calor frigori, neque frigus calori, ſed quod ſubiicitur vtrique eſt materia. Ergo ſi contraria exiſtimat in ſeſe commigrare non poſſe, quî fiet vt ex principium qualitatum temperatione aut vis aut qualitas noua emergat, quæ diuerſam naturam adepta, illarum nihil redoleat? Neceſſum eſt igitur vires quę ex principium qualitatum temperamento prodiere, ſuperioris dominantíſque qualitatis naturam imitari. PH. Huius ſanè concluſionis rationes video. Materiam verò quas tandem ad efficiendum vires accepiſſe putas? rudis enim & informis quum ſit, atque duntaxat ſuſtinēdi rerū formis ſubiecta, nihil prorſum efficit, ſed patitur ſuſtinétque omnem mutationis ordinem. EV. Simplici nudæque rerum materię vires nullas aut functiones ineſſe ſtatuo: ſed ei quam ex permiſtis elementorum ſubſtantiis concretam eſſe confirmauimus. Hanc autem luculentius explicare conſtitui. Demonſtratum eſt ab Ariſtotele cùm aliis locis, tum maximè quarto Meteorologicorum, è quatuor primis

1. de gener. c. 6.

2. de gene. cap. 1.

2. de gener. cap. 2.

Cap. 1.

primis qualitatibus duas, calorem nempe & frigus agere, ob idque efficientes appellari: duas verò humorem atque ſiccitatem pati, idcircò & patibiles dici. Sic & de primordiis naturæ, ignis & aer tanquam cauſæ efficiunt, aqua & terra patiuntur vt materia. Quæ enim potentiora ſunt & viribus excellunt, ſimpliciter efficientia pronunciat: aquam verò & terram, quæ minus poſſunt, materiam facit concretorum corporum, horúmque qualitates ſiccitatem & humorem patibiles. Animantes, inquit, in terra & in aqua duntaxat perſiſtunt atque degunt, in aere autem & in igni minimè: propterea quod terra & aqua corporum materies exiſtunt, mox ſubiungit: Quod itaque patitur, aut aridum aut humidum, aut ex vtroque conflatum eſt. Atque aquam humidi, terram ſicci corpus eſſe ſtatuimus, quippe quæ inter humida & ſicca maximè pati ſolent. Et alio loco: Quum autem ſimilaria alia ratione ac via quàm diſſimilaria conſtitui ſoleant, ex quibus ea fiunt, ſunt materies quidem ſiccum & humidum, & terra & aqua, hórum enim vtrumque vtriúſque poteſtatem habet euidentiſſimam: efficientia verò calor atque frigus: hæc enim ex illis ſimilaria corpora conſtituunt. Quid autem hinc eliciam videto. Humorem atque ſiccitatem patibiles qualitates ſtatuit Ariſtoteles: terram verò & aquam, quibus illarum plurimum ineſt, materiam naturalium corporum. Itaque quas recenſet ille ſecundarias qualitates a patibilibus ortas, quóſque corporeos affectus nuncupare ſolet, nos etiam optima ratione videbimur materiæ vires & qualitates appellare. Eiuſmodi autem ſunt durum & molle, craſſum & tenue, viſcoſum & friuolum. Sic enim verto quod Græci ψαθυρὸν, Plinius friabile appellat, læue & aſperum, rarum & denſum, & quæ huius ſunt ordinis omnia in materiam penitus immerſa. Poſſum & aliter hanc ipſam materiã eiúſque vires exprimere. Ariſtoteles de his diſputãs ſubtilius, omnia elementa appellat efficiẽtia, illorum qualitates ac vires contemplatus. Dum autẽ ad illorum ſubſtantiam animum mentémque adhibet, omnia patibilia & naturalium corporum materiam ſtatuit, ex qua conſtent quæcunque circa hoc vniuerſitatis medium collocantur. Hæc eſt igitur miſtorum corporum materia quæ ex elementorum materiis qualitatum vi concreta, vires habet, eáſque quas nuper appellaui ſecundarias: & à qua vnumquodque, molle vel durum, craſſum vel tenue eſt. Ea ipſa cauſa eſt cur cibus ocyus tardiúſve alat, & cur vires habeat aut obſtruendi aut aperiendi aut detergendi. PH. Id (puto) perinde eſt atque ſi dicas, aliàs ab elementorum qualitatibus, alias ab eorum materia vires naſci: at nihilominus vtræque ab ipſis planè ſunt elementis. EV. Vtraſque dices ſi videbitur elementarias, cæterùm niſi quæ à qualitatibus ſunt, ab iis diſcernantur quas materia edit, magna ſe certè in rebus offeret ambiguitas, magnáque confuſio & perturbatio: quã ſi expedire conſiliũ eſt, qualitatum effectus à tẽperamento, cõſiſtentię verò à materia deriuabis. PH. Perplacet homonymiæ diſtinctio: iam obſecro quod tertiũ erat viriũ genus perſequere. EV. Si rei naturalis forma quæ totius eſt perfectio, & materia & tẽperamento longè præſtãtior eſt, quis quæſo tam demens ſit & in rerum contẽplatione tam cæcus, vt illa quidem exiſtimet agere, formam vero prorſus otiari? Accidẽs vim effectri-

4. Meteorol. cap. 5.

cap. 10.

2. de gener. Cap. 5.

cem ingenitam habere, ſubſtantiam eam quæ quantum eſt præſtantiſſima ab omni agendi & aliquid efficiendi vi & facultate eſſe deſtitutam? Equidem tantùm virium corporum formis attribuo, vt ab his exiſtimem omnes quoſcunque cernimus effectus primùm maximéque proficiſci. Quod & Ariſtotelem cenſuiſſe video. Is enim philoſophos inſectatus, qui naturalium corporum facultates atque vires ex calore & frigore deducebant, rati ex his & per hæc omnia confici: planum facit demonſtratione eas qualitates inſtrumenta duntaxat eſſe cauſæ cuiuſdam præſtantioris atque ſuperioris, quam & naturæ nomine inſigniuit. Nam qui has dicet primùm & per ſe agere, perinde faciet ac ſi ſerræ aut cuiuis inſtrumento efficiendi cauſam poteſtatémque tribuat: & perfectione formáque rei exterminata, veram amittet cauſam, inſtrumentis actiones feret acceptas, quæ per ſe tamen otioſa manerent, niſi formæ vi cierentur. PH. Si tanta vis ineſt & facultas agendi in forma, vt illi motus omnis & actio primùm feratur accepta: quas paulò antè ad temperamentum & materiam functiones referebas, non ab illis ſed à forma primùm & per ſe ortas eſſe ducemus. Quid cauſæ eſt igitur cur à temperamento & à materia illas prodire decreueris? EV. Qui ſupra ſenſus nihil inueſtigant, à materia & à temperamento eas naſci aſſeuerant, tametſi prima eſt in his obeundis forma: hos etiam ſequuti à materia & à temperamento illas prodire diximus, quia per hæc tanquam per inſtrumenta fiant. Quas autem à forma eſſe ſimpliciter pronuncio, eas ipſa nullius inſtrumenti interpoſitu aut ſubſidio per ſe obit. PH. Age verò, nónne materia & temperamentum quæ tanquam inſtrumenta proponis, vires quædam ſunt efficiẽtis formæ? EV. Non ſanè, ſed vt (quũ aliquid arte) faber aut fictor is eſt qui primum agit & præcipuè, & cui vis ineſt ſua & facultas efficiendi, ars nempe ipſa aut robur corporis: artifici verò adiumento eſt inſtrumentum, ſecuris vel dolabrum: & in inſtrumento vis quædam eſt adſcita, non quæ agat, ſed per quam melius agatur, ea eſt ſecuris apta conformatio, vel acuta ad expeditè ſecandum acies. Ita propemodum in naturali rerum effectione, ſpecies primum eſt & præcipuum efficiens, in quo vis quædam efficax ineſſe intelligitur, temperamentum verò & materia tanquam inſtrumenta ſubſidio veniunt efficienti cauſæ. Horum vtrique ſua vis ineſt & facultas, quippe temperamenti & materiæ apta conſtitutio per quam ſit commodior effectio. Itaque in vno quoque naturali corpore tres ſunt cauſę efficientes, forma, materia, & temperamentum: & vniuſcuiuſque ſua quædam vis eſt, qua validius vel hebetius agat. Ne autem à ſimili duntaxat tantam rem dixiſſe videar, demonſtrationem ſubiiciam. Forma ex ſe efficiendi principium eſt, nec vt ea conſiſtat principiique naturam habeat, ab inſtrumento mutuata eſt, quod poſterius tanquam adſcititium incidit. Vim igitur & facultatem agendi forma prius acceperat, quàm per inſtrumentum ageret: quemadmodum & faber priuſquam ſecuri vel dolabro quicquam effingat, vim artémque habet agendi, neque hanc ab inſtrumento ſumit. Ex quo intelligitur eam facultatem, quæ ſua ineſt cuique formæ natiua, & quæ illius proprietas appellatur, à materiæ temperamentique viribus longè diſtare. PH. Quónam quæ-

ſo diſcrimine formæ vires ab his quæ tum materia tum temperamento aſſignantur, re ipſa diiunges? EV. Nonne poteſt artifex ſola arte (quæ vis eſt ſua) nullius externi inſtrumenti ope, ſtatuam animo effingere? PHIL. Poteſt opinor. EVDO. Sic vtique & rei ſpecies quippiam efficit, ad quod neque materia neque temperamentum quicquam confert, quin pariter alias tum à temperamento, tum à materia. Tria illa quum ſint in naturali corpore implicita mutuóque nexu colligata, vix poteſt ſpecies effectu ſuas ſeorſum vires expromere, quin pariter & materia & temperamentum ſuas velut ſuccenturiatas edant, neque è contrario. Hincne quæſo concludendum putes in vnam eandémque omnes confundi, neque illas reuera diuerſas eſſe? Huius generis plurima videas ſic inter ſe connexa, vt mutua opera indigeant, nullúmque poſſit ſeorſum conſiſtere, ea tamen qui re ipſa non diſcernet, omnem conturbabit veri cognitionem. Quoniam autem facilè coniector, te horum vniuerſalium demonſtratione (licet certiſſima) nihil aut parum commoueri, ſingula iam perſequar, eáque medica, in quibus hanc triplicem virium differentiam planè commonſtrabo: vt quum quaſi exemplis inſtructa fuerit vniuerſa demonſtratio, quæcunque ſparſim tota arte medica de his traduntur, facile percipias, & ſingulorum ſpeciatim obſeruatio vehementiùs te alliciat, oblectet ac iuuet. BRVT. Ego tacitus & quaſi mutus cum magna ſpe iam expecto quorſum hoc tuum vertas inſtitutum, vt omnibus in vnum concluſis ac dilucidè explicatis, perſpiciam quid noui hæc tua ſententia ferat. EV. Altiſſima quæque ac difficillima inſtituti noſtri theoremata attingimus, quæ velim optime Brute, acerrima attentiſſimáque cogitatione excipias: atque dum audies, oro atque obſecro nequid vlla præuaricatione indulgeas aut condones nobis, quo potes aut artis præcepta labefactari atque conuelli, aut eius authorum exiſtimationem minui: ſic enim planior erit cognitio veritatis, quum ſingula dicendo in controuerſiam aut diſceptationem vocabuntur. BRV. Eia, tu iam ad hanc diſputationem aggredere, vt qui hactenus impellente aut potius vrgente Philiatro, iuſto plus viſus es philoſophari, nunc quæ medica ſunt: non minùs diſertè pertractes.

Vires eas quas forma profert, vti & ipſam formam, planè diuinas eſſe atque dici, vt quarum nulla ſit certa manifeſtáque ratio.

CAP. II.

EVDOXVS.

PEripateticæ philoſophiæ, quam matutina diſputatione ſumus complexi, hæc ſumma erant capita: Primas quatuor ſimplices rerum naturas in compoſitorum materiam cedere, Cœlum autem ſpeciem illis atque formam conferre: hoc quintum eſſe elementum, cuius conuerſio curſúſque per obliquum circulum rebus omnibus cauſa ſit ortus ac interitus. Supra autem hos naturæ limites quum fertur Ariſtoteles, miris argumentorum viribus docet, Deum maximum ſub-

ſtantias ſimplices, ſeparatas & immutabiles tum extra cœlos tum in cœlis condidiſſe, à quarum diuinitate omnium vita continetur. Iſtarum viribus cœlum admirabili celeritate circum axem verſari, hac motuum conſtanti & ordinata æquabilitate, quæcunque hic caduca cernimus & mortalia, alternata ortus ac interitus viciſſitudine moueri eámque eſſe iſtarum continentem ac proximam cauſam. Itaque formarum origo proximè cœlo, deinde intelligentiis, atque Deo, qui vitæ fons eſt perennis fertur accepta, quam Platonici in ſimplices illas procreatrices ideas contulerunt. Iam verò ſi quod antemeridiana diſputatio confecit, ex Deo & per Deum nobis inſunt omnia, ſi is rerum omnium conditor, omnium principium & finem mediúmque tenet: ſi Deorum plena ſunt omnia, diuináque virtus atque poteſtas per omnia commeat, per quam ſunt & permanent omnia: ſi quum Deus hanc vniuerſitatem cōpleret, rerum ortus perpetuos inſtituens, per omnes naturas propriis ſeminibus generatim, & per ſpecies diuiſus eſt, & ſi tum rebus ſingulis vitæ ſpiraculum indidit: dubitabitne adhuc aliquis illis quippiam ineſſe quod & verè diuinum & ſit & appelletur? Temeritas profectò ſit aut furioſa potiùs dementia: hanc diuinitatis præſtantiam, quam veterum omnium conſtanti traditione, Deorum munere rebus inditam accepimus, velle nulla ratione, non dicam minuere, ſed ex toto auferre. Sed & pluſquam furor ſit, fateri rebus quibuſque diuinitus quippiam eſſe datum, neque tamen id diuino nomine dignari. BRV. Eſto, rebus diuinum quippiam inſit, quid tamen id qualéque ſit, non eſt vnde conficiam. EV. Quidni? Quum in naturali corpore nihil ſit, ſimplici forma præſtantius, nihil prius: cætera verò quæ ad materiam pertinent illi ſubſtrata ſint vt caduca & abiecta, conſequens eſt ſimplicem rei formã, diuinum id eſſe quod inueſtigatur: & quicquid illius naturã refert ac exprimit, id quoque diuinitatis eſſe particeps. BRV. Sed quas vires habituram putas ſimplicem illam rerum ſpeciem, quas non poſſim elementorum miſtioni attribuere? EVD. Si propriæ quædam ſunt elementorum, & qualitatum vires, diuinatis certè multò maiores erunt, neque poterit viribus hæc deſtitui, quæ omnis generis dignitate & perfectione præſtantiſſima eſt. Atque omnes quidem eius functiones & opera ſub ſenſuum cognitionem recidunt, neque nos poſſunt latere: ſed vnde & quomodo prodeant, qualiſque ſit effectricis illius cauſæ aut facultatis ſubſtantia, æquè occultum & ignotum id plerumque eſt atque ipſa diuinitatis eſſentia. Magnetem ferrum allicere videmus, & rhabarbarum bilem, agaricum pituitam, epithymum atram bilem: inſuper ſtruthiocamelum ferrum coquendo atterere, viperæ aut ſcorpij veneno hominem necari: veratrum & cicutam eſſe homini peſtifera, illo tamen coturnices, hac ſturnos veſci. Horum tamen obſcuræ ſunt cauſæ, & adeò occultæ vt percipi à nemine poſſint, nulláque certa ratione comprehendi. Latent enim obſcuritate inuolutæ naturæ, quæ dum neque euidenter percipi, neque verbis dici poſſunt, occultæ nobis rerum proprietates appellantur, vti

Prœmio Græcis ἰδιότητες ἄῤῥητοι Nec verò (inquit Aphrod.) ſolũ medicæ artis au-

problem. thores, rerum ſtatuere proprietates coguntur, ſed etiam philoſophi atque grammatici eodem perſæpe veniunt. Tum enim eò venire neceſſe

eſt,

eſt, quoties effectæ rei cuiuſpiam ratio nequeat vel acutiſſimi hominis ingenio explicari, lucémque recipere, neque quoquo modo primorum elementorum naturis attribui. Hæc itaque quoniam vires & naturas elementorum excellerunt, ſupra naturalem philoſophiam (quæ tota in illis vertitur) conſtitui, nec demonſtrationum cancellis coarctari merito iureque dicemus. Præclarè Theophraſtus eorum quæ ſciūtur, & quorum naturalis quædam ratio haberi poteſt, certos limites hac ratione præſcribit. Si quidem qui de omnibus rationem quæritant, ſimul cum ratione ſcientiam tollunt: immò verius erit dicere eos rationem petere eorum quorum neque eſt, neque fuit. Quamobrem (multis in hanc rem propoſitis exemplis) in natura & in vniuerſa ſubſtantia, ait terminum quendam conſtituendum eſſe eorum, quæ vnde & cuius gratia exiſtunt, ratione cognoſci poteſt: in hoc enim dicendo aliquouſque progredi poſſumus, ſupra naturæ limites non poſſumus. Ariſtoteles naturalem philoſophiam inſtituens, quæ ex primis rerum naturis atque ex rebus ſenſu perceptis demonſtrationes adfert, dum forte in abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones incidit, earum ſolutione certáque definitione ſe abſtinens, inquit, omnes eſſe ſupra captum humanæ mentis. Hinc palàm eſt veteres illos philoſophiæ proceres, non omnium quæ fiunt, ſed quorundam duntaxat rationes ab elementis petiiſſe, neque cauſas eas attigiſſe, quas generali fuſóque nomine occultas rerum proprietates appellant. BR. Si inter omnes conueniret diuinitatem quandam rebus ineſſe, nihil equidem reclamarem: cæterum quum diligenti obſeruatione videam ſummos viros, maximéque Galenum illius nuſquam, occultæ autem proprietatis parcè & timidè mentionem feciſſe, cur quæſo à tanto viro ſine magna neceſſitate ſponte deſciſcam? EV. Videbam te non ſatis animo certo & confirmato poſſe in iis quæ nuper conceſſeras conſiſtere: non equidem te à Galeni dogmate conor diuellere, quin in eo corroborare potius. Quanquam enim diuinitatis nomen is minùs apertè celebrauit, rem tamen ipſam, quæ variè ac multifariam dici poterat, frequenter attigit. Quod ne poſthac dubites, tibi iam demonſtrandum ſuſcipio quantum dignitatis ac virium Galenus occultis rerum cauſis delinarit. Is enim etſi eſt in ratione multus, & quanquam rerum omnium cauſas omnes, ne quid ignorare videatur, in prima elementa referre vult, idque ex inſtituto proponit, perſæpè tamen vix ſuis principiis ac limitibus ſe continens, cogitur clam & quaſi furtim in occultas rerum proprietates illabi: idque tam frequenter, vt artis nulla parte id deuitare poſſit. BRV. Mira ſanè polliceris; quæ optarem tam facilè ex Galeni verbis oſtendi, quàm breuiter dicuntur. EVD. Dicta quidem breuiter, ſed diffuſa tamen res eſt, à qua ſi quis expectandus eſt fructus, paucis certè illa verbis nec comprehendi neque coërceri poteſt. Si patienter & conſtanter audies, locos eos ſigillatim patefaciam, quibus neceſſariò Galenus abditarum proprietatum dignitatem celebrauit, illiſque tum rationes tum medicorum philoſophorúmque ſententias addam, quo ſtabiliora & firmiora ſint omnia. BR. Si quid eſt eiuſmodi, maximum profectò eſſe fateor, & ſine quo ars medendi manca ſit & mutila. At non ego pollicitationi

Rerum omnium cauſas Galenus refert ad prima elementa.

bus, ſed reipſa moueor, quam vehementer exopto. Hanc aggredere dum voles, me docilem ac beneuolum præbebo, niſi quam obſcuritatem & quaſi tenebras ob ſenſus offundas, quas illuſtrari velim.

Corporis humani & cuiuſcunque animantis diuinam eſſe fabricam.

Cap. III.

EVDOXVS.

AB hominis natura exordium inducens, primam illius in vtero conformationem qualem & quibus ex cauſis Galenus inſtituerit, ex variis locis depromam. Libro de fœtus conformatione, in quæſtionem id atque dubitationem ſic adducit: Sicut iam oſtendi corporis noſtri ſtructuram ſummam architecti ſapientiam & poteſtatem referre: ita velim mihi philoſophos iſtos opificem indicare, deúſne ſit aliquis ſapiens ſimul ac potens, qui primùm ſanè cogitauerit, quale cuiuſque animantis corpus fingere conueniret: deinde potentiam ipſius oſtendere, qua quæ propoſuit, abſoluit: an anima quædam ſit à diuina differens. Mox autem huius ſolutionem ſcrutatus ait, Atqui neceſſarium eſt vel ex motu quodam ſine ratione & arte fœtuum conformationem ad optimum finem perduci: vel Deos ſimiliter atque eos, qui miracula moliuntur (hi quum motus initium dederint, diſcedunt quidem, machinæ verò aliquantum artificiosè mouentur) ſtirpium animaliúmque ſemina in quandam motuum continuationem idonea præparaſſe; poſtea verò nihil ipſos agere. Diſiunctæ autem & ancipitis huius ſolutionis vtram partem ſit ſequutus, declarant ea quæ mox ſubiungit, Oratio (inquit) de anima ea quæ particulas conformarit, omnino incerta eſt, miniméque demonſtrari poteſt: ac certè ea manifeſtè indicare mihi videtur, artificis qui nos condidit artificium, quod nemo qui libero animo rem perpendet, in temerariam rationiſque expertem fortunam referre poteſt. Et concludens, Summam (mox inquit) in fœtuum conformatione & ſapientiam & potentiam video: neque poſſum exiſtimare eam quæ in fœtu eſt animam quidem, ſed naturam appellatam, fœtum ipſum conformare: vt quæ non modò ſapiens non ſit, ſed omni prorſus ratione careat. His profectò ſtatuit Galenus fœtum non à ſemine, non ab vlla rationis experte facultate, ſed à ſapientiſſima quadam & potentiſſima vi extrinſecus appellente effingi. B R. Si locis pugnandum eſt, ego tibi eum opponam, quo inquit: Naturalem porrò animam omnium principem fœtus obtinet, quæ non ex ſanguine, ſed ex ipſo ſemine, arteriam, venam, neruum, os, & membranam procreat. Quúmque pro certo ac rato poſuiſſet, ſtirpes ab anima naturali fingi, ſic demum concludit: Itaque ſi non aliis viribus natura ſeminis plantam efficiat, aliis animal, ea quæ in ſtirpibus vides ad animantia traducito, eandem namque in vtriſque rationem reperies. Libro autem Aphoriſmorum primo cauſam illam efficientem fictricémque aſſeuerat calorem eſſe natiuum. Huc quoque animum (inquit) aduerte, quòd aliis quidem omnibus

Lib. 1. de ſemine.

Comment. aph. 15.

nibus ratio eſt inexplicabilis, ſoli autem Hippocrati atque eius ſectatoribus explicari poteſt. Neque enim aliud quicquam animal ab initio conformauit, neque rurſus adauxit, aut vſque ad mortem enutriuit, prœterquam iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo: hic enim eſt omnium operum naturalium cauſa. Ergo cauſam quæ finxit, nos alit, nos auget, nos ad extremum vſque tuetur ac gubernat, alias animam, alias naturam, alias natiuum calorem, plerumque inſitum temperamentum appellauit, vnam quidem ſubſtantiam variis deſignans nominibus. Quid tu ad hæc? Negabis ſcilicet ea eſſe Galeni, an ſententiam aliqua obſcuritate tectam eſſe dices? EV. Nolim hic ego locorum varietate pugnare, neque locos omnes inter ſe conciliare, neque indicare vbi Galenus ſecum ipſe pugnet, & ſibi aduerſetur: ſed quid quum accuratè & ex profeſſo animæ formatricisque facultatis ſubſtantiam inueſtigat, de illa ſtatuat. Libris de ſemine non eſt exquiſita illa & ſubtilis de rerum veritate quæſtio, ſed popularis & craſſiori philoſopho conueniens oratio: vbi autem abſtruſa illa & recondita ſcrutatur, & qualia ſint non hominum opinione, ſed re ipſa inquirit, iam non illam naturalem, vt quæ bruta ſit & inſipiens, ſed planè diuinam & ſapientiſſimam eſſe confirmat: cuius ſanè ſubſtantiam quum ſe prorſus neſcire fateatur, nec vlla demonſtratione comprehendere potuerit: multis tamen eam nominibus illuſtrat. Hippocratem vulgaremque veterum morem ſequutus, naturam appellauit, quum inquit, Nemo tam ſtolidus eſt, qui non intelligat quandam generandi fœtus cauſam eſſe, quam omnes naturam appellamus, quæ eius ſit ſubſtantia ignorantes. Quam naturæ appellatione deſignauit, negat tamen ex elementorum concretione naſci. BR. Vbi? EV. Quo loco maximè ſolet elementorum temperamentorumque vires, tanquam rerum omnium cauſas ſummis laudibus efferre. Eos enim exagitans, qui ex vna quapiam particula de toto corpore pronunciant, ſic ait: Verùm ambo à veritate aberrant, vno modo eoque communi, quòd vnius particulæ occaſione, de toto ſunt auſi. Altero quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas eſt, & particulas ſecundum animi mores effingit, non meminerunt. De hac namque Ariſtoteles dubitauit nunquid diuinioris ſit originis: atque à calido, frigido, humido & ſicco res diuerſa. Quo mihi minus rectè facere videntur, qui tam temerè de rebus maximis pronunciant, & ſolis qualitatibus formandarum partium cauſam aſſignant. Conſentaneum enim eſt, hæc (id eſt has qualitates) organa eſſe: formatorem verò alium. Hic quum elementorum vires celebret, ſupra has tamen formatorem noſtrum collocat. BRVT. Quibus verò loci putas Ariſtotelem hanc vim inter diuinas retuliſſe? EVDO. Libro Meteorol. quarto, vbi de ea hæc planè verba facit: Similaria autem alia ratione & via, ab aliáque cauſa quàm quæ diſſimilium ſunt partium conſtitui ſolent. Nam (quod deinde ait) ex elementis ſimilaria conſtant, ex ſimilaribus autem, tanquam ex materia, integra naturæ opera confici ſolent. Rurſum, Partes ſimilares calore & frigore & miſtis motibus fiunt: at diſſimilares, quale eſt caput, aut manus, aut pes, ex illis conſtitutæ nemini videbuntur. Sed quemadmodum caloris & frigoris motio cauſa eſt vt æs argentúmve

Lib. de formatione fœtus.

2. de temperamentis.

Qualitatis inſtrumenta.

Cap. 17.

ſiat, vt verò ſerra aut phiala aut arca fiat, non item: ſed ars cauſa eſt: ſic ſanè vt diſſimilares partes fiant, in cauſa eſſe putabitur natura aut alia quædam cauſa. Itaque inſtrumentorum conformationem non primis elementis horumve temperamento, ſed vel naturæ, quam ab iis diuerſam facit, vel præſtantiori digniorique cauſæ addicit deſtinatque. Imò verò nec ſimilarium partium propriam eſſentiam atque formam ab elementorum temperamento ducendam putat. BR. Noua penè & incredibilia narras, & quæ niſi citato atque indicato loco, nunquam credam. EV. Libro de ortu animalium ſecundo: Dura (inquit) mollia, viſcoſa, tenera & quicunque alij affectus partibus inſunt animatis, à calore rigoreve effici poſſunt. At ratio qua iam hoc caro, illud eſt os, non poteſt: ſed à motu efficitur proficiſcente ab eo, quod genuit, quodque actu & re ipſa iam eſt, quod eſſe poteſt id ex quo res gignitur. PH. Iſthæc quidem rectè: ſed ad Galenum reuerſus, tu extrema perſequere quæ inchoaſti, vt omnia perfecta videamus. EV. Quum ipſe Galenus affirmauerit vim fœtus conformatricem, non eam eſſe animam vel naturam, quæ in eo ipſo fœtu continetur, quænam ea ſit vis conformans, libro de vſu partium decimo ſeptimo, altiorem ſpeculationem inſtituens, planius & apertius dixit, eámque non diſſimulanter mentis verbo notauit: Quis ita demens vel hoſtis vel oppugnator operum naturæ eſſe poſſit, qui non ſtatim ex cute ipſa, omnium primum conſpiciat artem creatoris? Quis mox non cogitabit mentem quandam aut intelligentiam admirabili vi præditam per terras vehi, & in omnes extendi partes? Nuſquam enim non gigni videntur animantia: quæ omnia admirabilem quandam ſtructuram acceperunt, omnium mundi partium ea certè eſt viliſſima atque ſordiſſima, quæ circum terram eſt, & eò tamen pertinere videtur mens à ſuperis illis deducta corporibus. Hæc mi Brute, quid aliud quæſo quàm Platonis ſententiam confirmant, qui mundi animum cunctis in rebus vigere tradit? Aut quid magis quàm Ariſtotelicum dogma, quod formá rei cœlitus demitti prodit? PH. Quænam obſecro, ea ſunt ſuperiora corpora, à quibus deductam mentem huc vſque pertinere ait? EV. Id continuata patefacit oratione. Hæc ſuperiora corpora qui viderit, confeſtim dignitatem pulchritudinémque ſubſtantiæ eorum admirabitur, maximè quidem Solis, poſtea verò Lunæ, deinde aſtrorum. In quibus quanto corporis ſubſtantia purior eſt, tantò decet mentem inhabitare meliorem & præſtantiorem ea quæ in terrenis eſt corporibus. Si enim in luto, in ſorde, in limo, in ſtagnis, in plantis & fructibus, quum putreſcunt, animalia quædam gignuntur, eáque mirabilem oſtendunt generantis ſplendorem; quid oportet exiſtimare in ſuperioribus corporibus? Si eximia eſt mens & intelligentia quæ in tantam ſordem accedit, quantam exiſtimare oportet eſſe eius excellentiam in Sole, in Luna & in pleriſque aſtrorum? Mihi certè hæc cogitanti, per ambientem nos aërem mens quadam non parua porrigi & extendi videtur. Hæc ſi quis libera ſolutáque mente circumſpiciet & contemplabitur, videns in tanta carnium humorumque colluuie inhabitantem tamen mentem: videns præterea animalis cuiuſque compoſitionem & ſtructuram (omnia enim ſpecimen & dignitatem præſeferunt

Cap. 1. ad finem.

De vſu partium. 17.

fecerunt ſapientis conditoris, illius quæ in cœlis eſt mentis magnitudinem & excellentiam admirabitur. His planè Galenus vniuerſi naturam ipſúmque mundi animum deſignauit, cuius ſapientiam, iuſtitiam & prouidentiam paſſim admiratur & ſuſpicit. Nunc verò vt is ſupra naturam Deum ſtatuerit primum rerum omnium conditorem, hinc deprehenditur quod ait, Deos olim ſtirpium animaliúmque ſemina in perpetuam motuum continuationem idonea præparaſſe, vt nihil poſtea ipſi agerent. Hoc enim quid aliud eſt quàm Deum propriis ſeminibus generatim & per ſpecies eſſe diuiſum, cuius virtus per omnia commeet? Quod ſi eſt, quicquid matutina diſputatio confecit, id omne etiam Galenus aſſeuerat: neque aliud Plato, aliud Ariſtoteles, aliud Galenus principium cauſámque ſtatuit procreationis formarum. Placet hunc locum plenius tractare, & ſententias proferre, quibus Galenus conditorem hunc genitorémque rerum, non modò naturam aut mentem, ſed ſumma animi agitatione & contemplatione Deum appellauit. Nos (inquit) ortus principium à creatore acceptum ſeruamus. Et mox, Non enim ſatis erat velle tales fieri, neque ſi creator lapidem repente voluerit hominem efficere, id in illius eſt poteſtate ſitum. Hoc autem eſt in quo à Moſis opinione tum noſtra tum Platonis & aliorum qui apud Græcos naturæ rationes rectè pertractauerunt, diſſidet. Nam illi ſatis eſt Deum ornare velle materiam, eam enim ſtatim vbi ille voluit, ornatam eſſe: omnia ſiquidem in eo poſita illique parere exiſtimat, etiam ſi cinerem voluerit equum vel bouem efficere. Nos autem non ita ſentimus, ſed eſſe quædam dicimus quæ natura fieri non poſſint: & hæc omnino a Deo non attentari, ſed ex iis quæ fieri poſſunt id duntaxat eligi quod eſt optimum. Hæc Galenus, qui etſi non (vt Moſes) Deum ſolo arbitrio, ſolo verbo, ſolo nutu quæcunque vult ilicò perficere cenſet, cum tamen profiteatur rerum omnium conditorem, pro naturæ legibus & inſtitutis omnia efficientem: & quæcunque vi naturæ orta dicimus, à Deo illa primum ortus ſui principium duxiſſe. Quod ipſum libro de Hippocratis Platoniſque placitis nono luculentiùs his explicat: Quemadmodum de humanis affectibus facimus iudicium, ita etiam de diuinis facere conuenit, ac corporis noſtri opificem admirari, quicunque tandem ſit Deorum. Si autem quòd illum non videmus, idcirco neque eſſe dicimus, iam non eodem modo iudicamus atque de artibus iudicari ſolet. deinde, Ridiculum enim quam optimè constructa naui aut domo aut lecto, ignoto autem opifice, putare illa nulla arte, ſed temerè & fortuitò facta eſſe. Et mox, Hippocrates quæ ſubſtantia ſit naturæ nos conformantis ac regentis, non eſt auſus pronunciare, opificem noſtri cauſam, vt omnibus mos eſt hominibus, naturam appellans. Verùm efficientem noſtri cauſam Plato definiuit: fabricatorem enim mundi Deum ſuis filiis præcepiſſe, vt ratione genus humanum fingerent, accepta quidem ab ipſo immortalis animæ ſubſtantia, addito autem quod naſci quódque interire poteſt. Hanc Platonis de conditore rectoréque Deo ſententiam minimùm à Moſis arcanis diuerſam locis compluribus vt ſuam Galenus tuatur. Diuinam is quum ſibi perſuaſiſſet eſſe formarum originem, cona-

Lib. 11. de vſu partiū.

ἡ φύσις. quid Hippocr.

tus inſuper altius inueſtigare diuini conditoris ſubſtantiam, mira rei obſcuritate quaſi tenebris offuſus, diuturna ancipitique indagatione defeſſus, ita demum in medio curſu reſiſtens quæritur: Quamobrem maximo dolore affectus mecum ipſe cœpi inueſtigare, an aliquam de ſtructura animalium validam rationem poſſem inuenire, ac nullam deinde inueniens (id quod in hoc libro fateor ingenuè) philoſophos quibus ad hanc rem plus eſt vel ingenij vel facultatis, hortor vt in hanc quæſtionem ſedulò incumbentes, ſi quid pro ſua ſapientia inuenerint, nobiſcum id velint ſine inuidia communicare. Et paulò poſt: Cæterùm quum nullam inueniam opinionem cum ſcientiæ certitudine demonſtratam, fateor me de ſubſtantia animæ dubitare, nec probabile quicquā de ea quod aſſerā habere: quin & de fœtuū fictrice cauſa nihilo plus certi me habere fateor. Paulò pòſt: Tantum igitur hoc de cauſa animalium formatrice pronunciare me poſſe confido: quòd & ars & ſapientia in ea ſit maxima. Quamobrem facto iam periculo, cæteros admonet ne in eandem inquiſitionem penitus incumbant. Hæc (inquit) creator noſter talia fieri voluit. Quæ autem facta iam ſunt, neque tentes, neque audeas quærere quemadmodum facta ſunt. Quæ enim facta eſſe ignorabas, niſi ab anatome edoctus fuiſſes, qualiter meritò audes quærere qua ratione facta ſint? Satis ergo tibi ſit nouiſſe vnamquamque particulam pro rerum commoditate & vſu conſtructam fuiſſe. Si verò præterea conaberis quo pacto ita facta ſit inquirere, palàm fiet, nec tuam imbecillitatem, nec opificis illius ſentire potentiam. Quanquam igitur certa demonſtratione conſtat eum qui nos procreauit opificem diuinum eſſe, quæ tamen illius ſit ſubſtantia, aut quomodo nos effecerit, nulla poſſumus intelligentia & ratione comprehendere. Illud (inquit) nos ſcire conuenit non eſſe ſimilem ſpeciem demonſtrationis, qua nos iuxta prouidentiam cuiuſdam Dei aut Deorum compoſitos eſſe, & qua opificis noſtri aut animi ſubſtantiam cognoſcamus. BR. Multa mihi nōdum animaduerſa, ex variis abditioribúſque locis eruis, quibus poſſis ruinoſam philoſophiam erigere ac inſtaurare. EV. His locis non proximam cuiuſque animantis procreatricem cauſam, ſed primam illam & præſtantiſſimam, quæ verè efficiens & conformatrix eſt, Galenus inueſtigat. Proxima quæ dicitur, neque ſimpliciter materiam, neque formam confert, ſed duntaxat præparatione quadam & commodarum rerum procuratione materiam inſtruit, cuius beneficio idonea fit & conueniens excipiendæ formæ. Hac vna habilitate animal vnumquodque aliud ſui generis procreare perhibemus: materiam verò quo pacto ſimpliciter efficiat, quę neque ortus, neque interitus mutationi ſubiicitur? BR. At ſaltem ſpeciem ſummámque perfectionem addet. EV. Mas qui iam ſemen in fœminæ vterum emiſerit, quum reliquo geſtationis tempore longius abſceſſerit, intercluſo vteri ore, quid quæſo poſſit ad fœtus conformationem formæque immiſſionem conferre? BR. Si nihil mas, at certè fœmina dum vtero gerit, fœtus lineamēta ducit formámque fingit, quod (vt ait Plinius, & tu quoque ab illo iampridem recepiſti) imago ſub ipſo conceptus tempore hauſta, in ipſo fœtu elucescat. Si quid fœmina inter concipiendum vehementius & ...dius animo comprehenderit, huius notam fœtum referre, doctum

Lib. de fœtus format.

Lib. 15. De vſu part.

Lib. 9. De plac. Hipp.

expertúmque mulierculárum genus teſtatur. Tanta vi in pleriſque pollet ea facultas animi quæ cogitatione fingit, vt vna poſſit iuſta videri conformationis cauſa. EVD. Et certè poteſt tenello fœtui colorem vel figuram partis immutare, & ſigna quædam & quaſi inuſta imprimere. Cæterùm totius formæ ſubſtantiam, aut vniuerſam corporis conformationem, nulla poteſt animi quantumuis fixa atque intenta in aliquam rem cogitatio præſtare. Quæ enim tam acris & tam vehemens eſt rerum cogitatio, quæ viſa tam altè inſculpta ſunt in animo atque impreſſa, vt poſſint ſexus ſpeciem mutare? Optarent quidem mulieres id ſibi priuilegium ferri eſſéque in ſua poteſtate ſitum vt quoties marem comprehenderent, eundem etiam gignerent. Sed quæ conceperit ſi fortè procerum quempiam & liberali ſpecie virum, ſi mancum, ſi claudum, ſi canino capite, ſi caudatum, ſi excecto naſo, aut ſine inteſtinis, acri intentoque animo intuebitur, talémne obſecro oportet illius fœtum euadere? Dum porrò fœtus partes ſingulæ finguntur, cáſne mulier ſigillatim animo & cogitatione luſtrat, ac velut pertractat? Aut quum in ouo ſenſim pullus coagmentatur gallináne incubans, in partes ſingulas eo quo finguntur ordine cogitationem defigit? Itáne neceſſarium fuerit non modò mulieres, ſed & omnes tum auium tum reliquorum animantium fœminas, gnaras eſſe & peritas anatomes, & nouiſſe quo quæque pars ordine fingatur? Nulla anus tam delira eſt vt hoc exiſtimet. Ergo tametſi ea vis animi quæ fingit, notis quibuſdam variare ac velut diſtinguere fœtus colorem aut formam poteſt, nequaquam tamen poteſt eas conformare: neque id in parentibus eſt poſitum, vt qualem volent fœtum edant; ſed id diuinitus accipi conſentaneum eſt. BR. Quòd homo hominem, & equus equum, & cæterorum vnumquodque ſui generis quiddam perpetuò generet, neque vnquam in diuerſam ſpeciem tranſitus ſit; id ſanè conficere videtur genitori vim ineſſe conformatricem. Si enim nulla in eo vis foret, cur homo hominem potius quàm equum aut aſinum procrearet? EVD. Eò arbitror quòd ab homine data materia, non equo ſed homini formando conueniens ſit & apparata: ad quam quum efficiens cauſa extrinſecus appulit, ſeſe ad illius naturam accommodat, omnémque eius præparationem imitatur ac perficit. Matutina autem diſputatio confecit, animal quod ſemen ad procreandum iecit, omnem illius præparationem non autem formam aut vim huius effectricem adhibere. Si aliis rationibus voles contra hæc agere & pugnare, philoſophicam eam diſputationem repete, cum qua vires tuas ſi voles periclitaberis. Medicam nunc ſuſcepi, in qua ſatis videbor præſtitiſſe, ſi planum fecero Galenum diuinas illas cœleſtéſque cauſas in omnem artis partem quodammodo admiſiſſe, quod eſt huius loci ac temporis inſtitutum. BR. Perge igitur viam tenere quam ingreſſus es, & ordine quàm optimo ſingula perſequere.

Animam noſtram ab elementis ortam, Galeni decreto.

CAPVT IIII.

EVDOXVS.

PRoximum his videtur vt quid præſtantiæ tum anima tum eius facultates acceperint, ediſſeramus. Ac primùm quidem æſtimatione

qui partibus ſingulis innatus eſt & inſitus. Quocirca cò dem reuolueris vnde iam te ſubduxeras: ac neceſſariò concedes, animam ſpiritum eſſe. Ne inuidia verbi labefactetur oratio, vna ea ſubſtantia, quæ noſtri adminiſtrationem gerit, quocunque eam nomine deſignes, ſimplex eſt, incorporea & immortalis, non Galeno ſoli, verumetiam Hippocrati, qui tum de hac, tum de altera quæ nos conformauit, à phyſicis illis clemẽtes ad ſubtiliorem rationis calculum reuocatus, diuinam hanc ſententiam protulit: Communibus equidem ſententiis & opinionibus tum eorum qui prius fuerunt, tum meis hactenus vſus ſum: nam neceſſe fuit quum de medica arte tractaremus, principium commune plurimorum ſententiis & opinionibus proponere. De cœleſtibus autem rebus & ſublimibus mihi nihil dicendum videtur, niſi quatenus homines animaliáque cætera quæ in terris degunt & gignuntur, principium inde & originem habent: quodque anima de cœlo eſt. His Hippocrates animæ cœleſtem facit originem: illius verò ſubſtantiam, quam caloris nomine appellat, immortalem. Inquit enim, Nunc verò ſententiam meam patefaciam: Profectò mihi videtur id quod calidum caloremve dicimus, quiddam non mortale eſſe. His plura non addam: arctius enim quam iſtis ſententiis adſtringi ratio non poteſt. BRVT. Eſto certè illis adductus & quaſi ſatiatus: adde ſi videtur, qua ratione ſimplex & immortalis hoc caduco corpore coercita omnia gerat. EVD. Id ex alia Galeni oratione coniicio, quam hunc in modum vertimus: Nam & animam noſtram, alij corporis expertem eſſe ferunt, alij ſpiritum eſſe, alij ne eſſe quidem illius propriam vllam ſubſtantiam, ſed proprietatem ſubſtantiæ corporis eam, vnàque rerum facultatem habere, quas natura facere poteſt. In his igitur ego medium quendam ordinem teneo. BRVT. Quem hunc quæſo medium appellat ordinem? EVD. Quod anima neque ſola proprietas ſit ſubſtantiæ corporis ex elementorum orta qualitatibus, neque ſimpliciter ſubſtantia ſit incorporea, quæ per ſe conſiſtens nullo corporis egeat ſubſidio. At ſic ea medio ordine poſita eſt, vt incorporea quæ ſit, corporis tamen commodis inſeruiat, neque poſſit citra bonam conuenientémque eius temperiem integras functiones obire. Quandiu enim corporis eſt conſtricta vinculis (nihil enim ſupra hæc Galenus inueſtigat) illius ornatu, bonáque conſtitutione indiget. Hæc mea interpretatio illius ſententia corroboratur: Illud certè euidenter apparet, animam vt in corpora commigrauerit, ipſam eorum naturis inſeruire, quæ ſunt (vt dixi) ex certa elementorum temperatione prognatæ: neque quod ad artem medicam pertinet, quicquã mihi officere puto, quòd ignoro quemadmodum immittantur, aut ab aliis in alia corpora concedant animi, Græcè id ἐμψύχωσις & μετεμψύχωσις dicitur. Oportet enim profectò idoneum id eſſe corpus, quod animam recepturum eſt, & ſi ſui temperamenti magnam ipſum mutationem ſubeat, ex eo ſtatim animam ipſam emigrare. Ex his planum facit animam, quam ſimplicem & corporis expertem dixerat, corporis legibus & natura teneri. PHIL. Quid illa quæſo deſignant, anima in corpora commigrat, aut protinus emigrat? Nónne quòd animæ propria ſit ſubſtantia, quæ per ſe ſine corpore conſiſtat? quod ſi eſt, illam,

Lib. de carnibus.

apertè renunciat immortalem eſſe & indiſſolubilem. EV. Rectè tu quidem colligis, quanquam vix audet Galenus in id conſequens incidere, quod eodem loco ſe prorſus ignorare profitetur. De anima porrò (inquit) an immortalis ipſa, cum ſubſtantiis corporis confuſa, animalia gubernet, certò equidem me ſcire non profiteor, ſicuti neque an ipſius vlla ſit per ſe ſubſtantia. BR. Vndique mihi ſalebræ ſunt. Ego quippe ex aſſumptionibus illis concludendum potius fuiſſe exiſtimem, animam noſtram mortalem eſſe, neque poſſe illam per ſe ſolitariámque conſiſtere. Si enim nec epotum venenum, nec malos corporis affectus ſuſtinet, ſed ab illis emigrare cogitur: ab illis ſanè perpetitur aliquid: iam ſi patitur, vinci tandem poteſt & occumbere, quum nempe grauior aliquis eam vis premet. Item, ſi quicquam anima à corporeis affectibus patitur, quiddam illis communionis & ſocietatis cum corpore intercedit: quocirca nec expers eſt corporis nec immortalis. EV. Hæc malè colligis: Nihil enim quicquam perpetitur anima: verũtamen ea quorũ quaſi vinculorum nexu, ſocietate quadam cum corpore cohæret, affici poſſunt: ſunt autem innatum calidum & inſitus ſpiritus, quæ quum extremo corporis vitio diſſoluũtur, illa libera & expedita neceſſariò de corpore decedit. BR. Sed aliud iam vrget acrius. Si enim corpus inſtrumentum eſt animæ, quo ea ad obeundas functiones indiget, nihil illa quicquam ſolitaria, & à corpore ſeiuncta poſſit efficere. Atqui ridiculum eſt & abſurdum otioſam inertem animam eſſe vt quam efficientem cauſam eſſe definiuimus: non igitur poteſt ſolitaria conſiſtere. Quod ſi à corpore ſeiungi nequeat, neque ipſa per ſe conſiſtat, planè mortalis erit vnà cum corpore: ſi mortalis, corporis quoque & elementorum particeps eſt, non autem diuina. Hæc ſanè illius ſubſtantiam & naturã ratiocinatione inueſtigandi, mortalem & corpoream eſſe demõſtrant, qualem & Galenum ſtatuiſſe credibile eſt. EVDO. Offendis in ipſo ſtatim limine. Non enim anima ſic eſt obligata corpori, vt aſſidua illius ope indigeat: ſed quæ Dei ad naturam ad ipſúmque mundum, eadem eſt & humanæ mentis ad corpus ratio. Neutrius enim ſubſtantia corpori cui regendo præeſt, obſtringitur, aut vllo modo ſubiecta eſt: ſed præter eas functiones quas Deus per naturam mens per corpus exequitur, nullius corporis aut naturæ adminiculo alias quaſdam præſtantiores efficit. Non enim anima vt ratiocinetur vllius indiget opera, quo vt inſtrumento vtatur, ſed per ſe ſoláque rationem init ac intelligit. BR. At læſo tamen cerebro animaduertimus mentem omnémque animæ vim perturbari, omnémque actionem impediri, eo autem bene valẽte, ſanas eſſe & conſtantes animæ vires. Ex quo intelligitur, hanc quandiu eſt immerſa concreto corpori, illi quodammodo inſeruire, eoque apto egere & idoneo. EVD. Eget ſanè, non vt inſtrumento, ſed vt proprio domicilio. BRVT. Quomodo? EVDO Vt artifex qui integræ eſt valetudine, ſed domicilio coercetur, ſi quod opus rectè effecturus eſt, non ſolùm conuenienti aptóque inſtrumento inſtructus ſit, ſed etiam domicilium lumine colluſtretur, nec obſcurum, nec tenebricoſum ſit oportet: ita ſanè ſtatuo animam, dum corporis eſt irretita compagibus, non

cor-

corporiſtanquam inſtrumenti, ſed tanquam domicilij bona conſtitutione ad ratiocinandum & ad intelligendum indigere. Hoc ſi deſit, vel nihil, vel vitiosè aget, vel fortaſſe emigrare cogetur. Vt autem omnis ambigendi occaſio deſit, audi quæſo quid libro de vteri conceptu diuinè pronunciet: Anima eſt vniuerſitatis animæ defluxus à cęlica regione deſcendens, ſcientiæ capax, quæ ſemper ad ſibi ſimilem viam cognatámque ſubſtantiam adſpirans, terreſtrib. relictis omnium ſuprema petit, cœlicæ diuinitatis particeps, ſuper cœleſtem locum ſæpius contemplans vnà omnium rerum moderatori aſſiſtit. Iſthæc dilucidè commonſtrant. Galeni ſententiam nihilo à Platonis & Ariſtotelis dogmate deſciuiſſe, ſed ſumma illos conſenſione animam noſtram ſimplicem, incorpoream & immortalem ſanxiſſe. BR. Caue ne Galenum iis concordem reddas, à quibus palàm voluit diſſidere. Conſtat enim illum, libro de animi moribus, Platonis de animę immortalitate ſententiam multifariam exagitare, ac modeſtius inſectari, tametſi & hanc, & vim quæ nos conformauit incorpoream, planéque diuinam & ſapientiſſimam eſſe alicubi confirmat.

Quid animæ facultas Galeno. CAP. V.

BRVTVS.

HIs tamen miſſis ad animæ facultates oratione deducta, quænam earum ſubſtantia ſit dilucidè commonſtres. EV. Quoniam omnes hæ mortales ſunt & caducæ maior eſt controuerſia, ſintne diuinitatis quoque participes. PHIL. Priuſquam in hanc diſputationem deſcendatis, lubens ſanè audiam quid facultatis nomine veteres complexi ſunt: quandoquidem admodum dubiam & incertam eſſe video hac de re ſententiam, quod & Galenus ſanè exiſtimaui. Qui verò naturalem contemplationem tractarunt, aliud alij ſibi perſuaſerunt. Hi namque incorporeas quaſdam facultates corporibus ineſſe confirmant: illi contrà, corpora ipſa operari pro ſua cuiuſque natura, quæ ex quatuor elementorum temperamento conflata ſit. Cæterùm quid ea de re iudicio decernat, non exprimit: ſi quid Eudoxe aliud occurrit quod dubitationem patefaciat & illuſtret, id nobis ob oculos expone. EV. Rem inueſtigas mi Philiatre, cognitu in primis neceſſariam, quam in ſuis monimentis Galenus occultam & inuolutam reliquit. BR. Hîc mihi videmini rem minimè dubiam interrogando dubiam facere. In promptu ſiquidem eſt, Galeno nihil aliud facultatem dici, quàm efficientem rei cuiuſque cauſam, quæcunque tandem ea ſit. Nam libro de Plenitudine, facultatem appellat cauſam effectricem, nihilque putat referre δραστικὴν an ποιητικὴν dicas: vnde liquet facultatem actionis cauſam fore. Et libro de facultatum ſubſtantia: [Verùm quoniam quæ ſit operum horum cauſa parum conſtat, facultatem appellauimus effectricem.] En vobis locus extat libro de cauſis pulſuum primo, vbi pulſationis quæ in arteriis fit cauſam inueſtigans ſcribit hunc in modum: [Quæ ſit illa cauſa haud procliue id inuentu eſt, alius enim innatum calorem eſſe cenſet: alius naturæ robur, alius temperamenti quandam proprietatem, alius totam corporis conſtructionem, alius ſolum ſpiri-

Lib. de facul. ſubſt.

tum, alius horum quædam, alius omnia ſimul. Iam verò ſunt qui facultatem introduxerint incorpoream, quæ accommodatis ad mouendum iis quæ diximus inſtrumentis vtatur, aut omnibus, aut quibuſdam, aut certè vno aliquo. Hanc igitur pulſus cientem cauſam, quæcunque ſit, etiam ſi eius ignoramus ſubſtantiam, quia pulſus tamé efficere poteſt, facultatem ipſam appellauimus, quemadmodum & alia opinor omnis facultas ab eo appallari ſolet, quod ipſa facere poteſt. Nam cuius rei ſit facultas, & ipſius etiam facultatis notionem (vt quæ ſit comparationi relationíque ſubiecta) ita demum concipimus, quum ad aliud quiddam animum retulimus: ideóque ſic eam appellamus, quum eius ignoramus ſubſtantiam.] Hic ſane locus facultatis nomine efficientem cauſam intelligit, non eam quidem ſimpliciter, ſed qua ratione in hunc illúmve effectum ſe comparat atque refert. Hanc verò comparationem relationémve alia ſententia hunc in modum explicat, [Hoc autem multi ſtatim ſapientes perturbantur, quòd deprauatam habent de facultate notionem. Nam perinde ac ſi qua res in ſubſtantiis habitet, vt nos in ædibus, ita mihi de facultatibus videntur exiſtimare, non intelligentes omnium rerum quæ fiunt, efficientem quandam eſſe cauſam, quæ conſideretur ſecundum comparationem & reſpectum ad aliquid: atque eius cauſę, vt certæ cuiuſdam rei, propria eſt quędam & per ſe appellatio, ſed pro habitu quem cum ea re quæ ab ipſa fit habet, eius quæ ſit rei eſt facultas, vt quot ſunt cuiuſque rei actiones, tot & illius eſſe facultates dicamus. Vt aloën purgandi facultatem habere, & ſtomachi roborandi, recentia vulnera glutinandi, & vlceribus planis inducendæ cicatricis, & palpebrarum humores exſiccandi, nón quòd horum quicquam aliud efficiat quàm aloë. Hæc enim eſt quæ ea facit omnia, quæ quoniam facere poteſt, totidem facultates habere dicitur, quot res facit. Itaque aloën purgare poſſe dicimus, & ſtomachum roborare, & vulnera glutinare, & vlcera cicatrice inducere, & humentes oculos ſiccare, quaſi nihil interſit, aloen purgare poſſe dicamus, an purgandi facultatem habere. Item & humentes oculos ſiccare poſſe, idem ſignificat atque facultatem habere deſiccandorum oculorum. Ad eundem modum, quum ratiocinatricem animam, cuius eſt in cerebro ſedes, per ſenſus ſentire poſſe dicimus, & ex rebus ſenſu perceptis ipſam per ſe meminiſſe, & tum conſequentiam, tum pugnam rerum videre, & tum diſſolutionem, tum compoſitionem, non aliud ſignificamus, quàm ſi comprehenſim dixiſſemus, ratiocinatricem animam multas habere facultates, ſenſum, memoriam, intelligentiam, & de reliquis vnamquamque. Et quoniam non ſentire tantùm ipſam poſſe dicimus, ſed & ſpeciatim videre, audire, olfacere, guſtare, tangere, ipſam rurſum facultates habere dicimus videndi, olfaciendi, audiendi, guſtandi, tangendi.] Iſtis quidem Galenus perſpicuè decernit facultatem non propriam eſſe rei ſubſtantiam, ſed efficientis cauſæ comparationem, & vt dicere ſolent, relationem ad hunc illúmve effectum. Quam hîc paſſim ſe ignorare fatetur facultatem ſubſtantiam, alio tamen loco affirmat non aliud quàm temperamenti proprietatem eſſe, quo nomine
Aph.34.& 2. naturam paſſim appellat, tum in Aphoriſmis, tum in libro de natura
huma-

humana. Libro de præſagatione ex pulſibus, de illa hunc in modum ſcribit: [Facultatis ſubſtantia in ſingularum partium poſita commodo temperamento eſt: Nam tum demum ſuum quæque munus obit ſtrenue, vbi ſit temperatiſſima: contrà malè fungitur, ſi intemperata eſt.] Et libro ſecundo, [Nihil in illis commentariis attulimus de facultatis eſſentia: neque enim prius hoc decretum, quàm vndique reperiſſem conſtans, pronunciare fui auſus: nunc verò eſſentiam facultatum adducti ſumus, nihil eſſe præter qualitatem temperamenti.] Libro autem de Plenitudine hanc rem totam lucidus definiuit. [Ego verò aliam eſſe arteriarum facultatem à neruorum & venarum facultate, docui in libris de Hippocratis & Platonis decretis, in iiſdémque illud etiam, arteriarum facultatem è corde velut è fonte quodam manare, neruorum è cerebro, venarum ex iecore. In libro autem de Elementis ſecundum Hippocratis ſententiam, oſtendit ſubſtantiam quæ generari quæque interire poteſt, per ſe totam immutari, dum quatuor qualitatum vi vel incaleſcit vel frigeſcit, vel humeſcit, vel ſicceſcit, eſſéque ſuam cuiuſque corporis ſubſtantiam in iſtorum quatuor, calidi, inquam, frigidi, humidi, ſiccique temperatione ſitam, ideóque gubernantium quódque corpus facultatem ſubſtantiam, illam eſſe temperationis proprietatem.] Hæc ſunt quibus de facultatum ſubſtantia nihil dicere potuit apertius. LVDO. Magnum quiddam tibi perſuades attuliſſe, atque his omnem facultatum ſubſtantiam deſignaſſe, parum opinor intelligens quid proprietatis appellatione notet. Ea ſubſtantia non eſt, ſed qualitas intima efficienti cauſæ: neque igitur ipſa facultatum eſſentia, ſubſtantia ſimpliciter eſt, ſed qualitas, quemadmodum & ea quam caloris eſſentiam veteres vſu appellare ſolent, non ſubſtantia, ſed ſimpliciter qualitas eſt. Quid autem de facultate verè ac ſincerè Galeno ſit viſum relictis ambagibus, hæc vna ſententia commonſtrat: [Non quidem ſubſtantias in ſuas facultates diuidi exiſtimamus, ſed vnamquamque ſimplicem indiuiduámque ſubſtantiam, ſuis facultatibus omnia efficere. Non ſimpliciter & abſolutè ſubſtantiam dicimus facultatem habere, ſed interim adiici ſolet vrendi aut refrigerandi, aut ſiccandi, aut madefaciendi, interim fingendi, ratiocinandi, aut mouendi ſeipſam, aut aliud eiuſmodi, quæ in participe rationis anima percipimus:] hæc anima quum vna ſit, multas tamen habet facultates quas omnes alio opere enumeraui. Quæcunque igitur cauſa res efficiet varias, tot ea nimirum facultates obtinebit quot res faciet, non quòd ſimplex ea in facultates quodammodo diſtributa ſit, ſed quòd quibuſdam rationibus ad ea quæ facit variè ſe gerat. BRVT. Id igitur perinde erit ac ſi quis vnus ſit & pater & auunculus & auus: quod ratione reſpectúque diuerſo fit. EV. Hac ſimilitudine non poſſis rem perfectè exprimere: nam quod facultate præditum dicimus, id verè proprietatem quandam & qualitatem in ſe obtinet; qui autem vel pater vel auus eſt effectus, nihil in ſe magis quàm antè habet. Decedente filio licet tum pater non ſit, nil tamen is in ſe mutationis accepit: at rei facultas perire nequit re ipſa non mutata. PH. Multa quidem hîc dicuntur à vobis, quibus obruor potiùs quàm docear, ex quibus aliæ è

nondum mihi planè conſtat quid ſit facultas. Id tu verbis & iuſta atque explicata oratione quid ſit expone, & ſitne quippiam à ſubiecta re diuerſum. EV. Volo equidem: Ariſtoteli agendi poteſtas eſt nunc ipſa efficientis cauſæ ſubſtantia, nunc aliquid cauſæ penitus inſidens, quod illa tanquam principium quoddam ad agendum adhibet, id ſiue poteſtatem, ſiue facultatem, ſiue virtutem atque vim appellare velis, minimùm refert. Prior horum nominum ſignificatus rarior eſt, poſteriorem crebrius authores vſurpant, dum paſſim aiunt, vim, facultatem ac poteſtatem agendi rei cuipiam ineſſe, tanquam ea quippiam ſit à ſubiecta re diuerſum. Ei igitur inſidet, ac intimè & penitus, vix vt vnquam diiungi ſepararique poſſit. Quòd autem intima eſſet & ingenita, idcircò inſitam rei proprietatem dixerunt: quam Themiſtio definire placet quippiam eſſe, quod rei ſubſtantia ex ſe profert, & tanquam de ſinu ſuo promit. Non id quidem vlla eſt ſubſtantiæ portio, ſed intimum quiddam & ingenitum ab illa dimanans. PH. Nondum planè aſſequor, ne cogitatione quidem, quo pacto rei vis atque ſubſtantia inter ſe diſtent ſintque diuerſæ: dic ſi lubet planiùs. EVDO. Vis & facultas imminui augerive poteſt, nonnunquam verò quaſi impedita teneri: ſubſtantia nulla ratione vel intendi vel remitti poteſt. Hoc declarant inueterata medicamenta, quorum vires prorſus infirmæ & quaſi eneruatæ iacent, forma verò ſuáque ipſorum ſubſtantia integra etiamnum manet. Hos virium facultatúmque ordines Galenus roboris infirmitatiſque gradibus definit. Etenim vis & facultas, ad functionem interim meliùs, interim deterius eſt comparata, vnde modò præclariùs, modò deterius functionem adminiſtrat. [Eſt (inquit) præſtantior ad functionem conſtitutio facultatis, virtus eſt & robur: deterior infirmitas atque vitioſitas. Lapis Heraclius allio perunctus imbecillus adeò redditur, vix vt tenuiſſimum ferri fragmentum alliciat, eius tamen forma temperamentúmque permanet. Huius vis & facultas foras emittitur ac tranſilit, dum procul remotum disiunctúmque ferrum attrahit: at ſpecies atque ſubſtantia immota ſuis ſe tota limitibus continet. Ex quo intelligitur quantum ab efficiente cauſa vis illius facultáſque diſtet, vtque robur & infirmitas quidam ſint facultatis ordines.] PH. Quid igitur? Tune dices omnes qui de re medica vel diſſerunt vel quotidie diſputant, vitioſè loqui, dum aiunt facultatem attrahentem quicquid in alimento vtile eſt allicere, expultricē aliena depellere, concoquentem cibum conficere, vti & quartam continere? Hi profectò vnāquamque facultatē quaſi efficientem cauſam proferunt, auditorúmque ſenſibus illas obiectant
1. Collecta- tanquam ſecretas ſubſtantias. Qua in re etiam ſequuti videntur quod
nea.7. Auerrhois ait, ipſas facultates animas tum eſſe, tum appellari. EV. Quid Auerrhoidi hac de re ſtatutum ſit, nec laboro, nec mea refert. Sed tamen ipſa rerum affinitas, atque coniunctio efficit, vt plerique vim & facultatē eſſe ſtatuant efficientem cauſam, qui nihil maius aut præſtantiùs inueſtigantes effectum omnem facultati attribuunt: quod & Galeno frequens eſſe ſolet. Quando (inquit) efficientis cauſæ eſſentia incognita nobis ſit, eam facultatis nomine appellamus. Qui ſic vſu quodam & cōſuetudine facultates agere pronunciant, quanquam nec ſatis aptè, nec

pro

propriè, dilucidè tamen planéque loquuntur: at magnam certè ambiguitatem & erroris occaſionem tollunt, lucémque rebus afferunt diſtinctione. Si Lucas peritus eſt canendi, pingendi, pulſandæ citharæ, vnus is multarum functionum efficiens cauſa cenſetur, quippe qui vnus omnium vires facultatéſq; obtineat. Atque quanquam facultas ipſa nihil per ſe poteſt efficere, vſu tamen dicimus citharœdum pulſare, cantorem canere, pictorem pingere: quum nec cantor, nec citharœdus, nec pictor ſubſtantia ſit, neque prima efficiendi cauſa, ſed Lucas. Sic res habet in natura, quę vna principium & omnium functionum cauſa, omnia quidem efficit, at facultatibus vſa diuerſis. Quod igitur eſt ars parta artifici, id naturæ eſt vis & facultas: niſi quòd hæc ingenita eſt, illa vſu & exercitatione conquiritur. BR. Hæc quum ita conſtitueris, quótnam ex Galeno putabis facultatum ſubſtantias nobis ineſſe? EVD. Tot nimirum, quot efficientium cauſarum propriæ inſunt differentiæ. Galenus Platonis imitatione atque contemplatione tres animæ partes, ſubſtantia, ſedibúſque diſcluſit: tres itidem deſignabuntur omnium quæ in nobis ſunt facultatum ſubſtantiæ. Vnius eiuſdémque ſubſtantiæ ſunt facultates omnes naturales, alterius vitales, quemadmodum & animales ſunt ſentientis animæ tanquam proprietates. BR. Equidem tres has partes animę, omnium quę in nobis ſunt facultatum ſubſtantias eſſe perſpicio. Has autem partes ſi mihi demonſtratis, vti & animam totam diuinas eſſe, neque ab elementorum natura perfectas, grauibus ſeriiſque rebus ſatisfeceris.

Trium partium animæ diuinam eſſe ſubſtantiam, ex Galeni ſententia.

CAP. VI.

EVDOXVS.

PArtium animæ quæ locis ſedibúſque diſcluſæ ſunt, eam duntaxat quæ rationis eſt particeps, immortalem ac ſempiternam haberi, cęteras autem mortales & caducas, omnes quidem aſſeueranter pronunciant, quæ qua ratione vnam eandémque ſimplicem animam efficiant, plenius alio explicauimus opere. BRVT. His non immoror: ſed quid illæ diuinitatis habeant expecto. EVDO. Principis animę quæ ratiocinatur ſimplicem diuinámque eſſe ſubſtantiam, ne Galenus quidem inficiabitur, etſi quandoque id videtur in dubitationem traxiſſe. BR. Huic iam nec repugno nec obſiſto, ſed quid aliis mortalibus ineſſe poteſt diuinitatis? EV. Animal vnumquodque diuinitus eſt conformatum, & quæ id vis effinxit, Galeno prorſus eſt diuina. BRV. Id agnoſco. EV. Atqui quæcunque fictum iam & conformatum corpus regit anima, eadem eſt quę id effinxit, hęc igitur, non minùs quàm illa diuinitatis eſt particeps. BR. Id vnde, & ex quo authore tibi aſſumis? EV. Ex Galeno, *Lib. de fœtus format.* quo loco hunc in modum ſcribit: Quid autem in partium functionibus accidit, perſpicuitatis quidē gratia, vno aut altero exēplo cōcludemus. Deinde propoſitis exemplis de pueris & infantibus qui digitum vnumquemque porrigunt vel inflectunt, ac linguam variè contorquent &

conuoluunt inconuenientem figuram concinnæ vocis exprimendæ, neque tamen nouerunt quibus muſculis ad ſingulas motiones ſit opus: ſubiungit: [Nam animal vnumquodque videmus ea ſe parte corporis tueri qua præ cæteris plurimum valet: cornu enim petit vitulus etiam ante nata cornua: & equinus pullus calce, nondum ſatis firmis vngulis, ſic & catellus mordere conatur, etiam ſi adhuc infirmos habet dentes, & auium genus omne volatum molitur, etſi per infirmitatem nondum poteſt. Hæc enim videntur declarare, animam quę partibus vtitur, ipſarum partium vſus noſſe, perinde vt ſi eas ipſa feciſſet, non ab alio factis vteretur. Mox dein ait: Atque hac quidem ratione in animantium corporibus illa anima quæ partes con formauit, adhuc videtur permanere. Neque enim fieri poteſt, vt quæ nunc præſens adſit, ea quaque parte conuenienter vtatur: quæ verò totum conſtruxerit, ea fugerit. Paucis deinde interpoſitis addit. Nam quum puellos videamus ſonantes, quicquid iubentur ſonare, vt myrrham, vt ſcalpellum, vt ſmegma, quum nec intelligant à quibus muſculis lingua ſic moueatur vt eam vocem conuenienter ſonare poſſit, multóque minus iſtorum muſculorum motores neruos, probabiliſſimum id videtur vt quiſquis linguam formauit, is vel in formatis à ſe partibus etiamnum permaneat, vel ſi eas partes fecerit, vt animalia ſint gnara voluntatis eius qui noſtræ animæ principatum tenet. Quum autem huius conſequens eſſe videam, aliam eſſe quæ principatum in nobis teneat animam, alias quæ in ſingulis partibus, aut certè vnam omnino quæ communiter omnia diſpenſet, magna profectò circumuenior perplexitate, vt de opifice qui nos ſit fabricatus, nihil quod conſiſtere poſſit mihi in mentem veniat tantum abeſt, vt certam habeam cognitionem. Nam & quum audio philoſophos quoſdam dicentes materiam ab æterno animatam, defixis in ideas oculis ipſam ſe perfectè exornare, tum vel multò magis cogito, vnam eſſe oportere animam, quæ nos tum formarit olim, tum ſingulis nunc vtatur partibus. Sic enim legitur. ὅτι καὶ μᾶλλον εὔλογον μίαν εἶναι δεῖν ψυχὴν τήν τε διαπλάσασαν ἡμᾶς, καὶ τὴν νῦν χρωμένην ἑκάστῳ τῶν μορίων. In cuius ſententiæ confirmationem ſuprà dixerat. καὶ φαίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἔτι διαμένειν ἡ διαπλάσασα ψυχὴ τὰ μόρια· οὐ γὰρ εἰόντι χρῆσθαι μὲν ἑκάστῳ προσηκόντως τὴν νῦν οὖσαν, οἴχεσθαι δὲ τὴν κατασκευάσασαν. Eam verò opinionem, quæ animalia quædam ponebat particulas noſtras primum conformaſſe, atque deinceps in illis omni vitæ tempore permanere: quæ quia voluntatem principalis animæ cognoſcerent, illius imperium ſequebantur: paulò ante his exploſerat. [Sed & hoc à diligentioribus medicis quæſitum eſt, & quum quidam diceret, muſculum quémque non ſecus atque animal, voluntatem noſtram ſentire, atque attrahere & circumagere linguam, vt figuram ſortiatur, ad illam vocem concinnè exprimendam accommodatam: cæteris omnibus id minimè probabile viſum eſt.] Itaq; Galenus eam ſolam opinionem probat, quæ in ſingulis animalium particulis primam vim illam ſic ticem inſidere & permanere, illáque ad ſuum opus excitare confirmat. Sed hic te obteſtor & obſecro mi Brute, id mihi paulò altius cogita quod dixit, eum qui corpus noſtrum finxit, quicunque is fuerit

(hunc

(hunc autem cœleſtem mentem, nonnunquam & Deum eſſe profitetur) adhuc in conformatis particulis permanere, & his ſingulis nunc vti, idóneque idipſum eſt quod paſſim vulgauit Plato, Deū & opificem & rectorem noſtri cauſam eſſe? Quódque Ariſtoteles Deum verè genitorē eſſe & conſeruatorem rerum omnium, qui tum ipſe principium & finem mediúmque tenet? Nónne & quod ait Theophraſtus, diuinum quidem eſſe omnium principium, cuius beneficio & ſint & permaneant vniuerſa? Quod etiā, ſed planius, Theodoritus: Deus creator naturæ gubernator eſt eiuſdem, non enim quam ipſe fecit nauiculam deſtituit. Omnium verò apertiſſimè Galenus, qui interpretationem ſubiiciens pleniorem, dixit eum qui corpus noſtrum finxit, adhuc in conformatis particulis permanere, híſque nunc ad proprias functiones vti. Itaque ſi aut Deus aut certè diuina erat vis illa noſtri conformatrix, diuina etiā eſt ea quæ nos regit, & quæ functiones moderatur in nobis. BRV. Hæc de mouente vi & facultate quæ in muſculis inſidet forſan afferuntur, quam tu diuinam eſſe poſſis concedere: cæterùm vim naturalem atque vitalem vnde conſtat, eundem tenere dignitatis gradum? EVD. Quid eſt quod eas, obſecro, de ſtatu illo déque gradu deiiciat? nónne omnes æquè mortales ſunt & diſſolubiles? nónne & omnes æquè corporeæ? Neque verò ſentientis animæ quàm iſtarum functiones vel præſtantiores ſunt, vel admirabiliores. Nam cor, ventriculus, iecur, liē, renes, vtraque veſica, venæ & arteriæ non minùs, immò etiam ampliùs præ ſe ferunt adminiſtrationis quàm muſculi, & nerui. Quam enim ſuprà Galenus, mentem quandam & intelligentiam admirandæ virtutis, in omnes terræ partes ex ſuperioribus deduci commemoraret, & eam vnamquamque particulam: quemadmodum vtilitas exigit, conſtruxiſſe, non muſculos duntaxat aut neruos quorum vis motus ſenſúſque ciet, ſed reliquas partes omnes, nullo diſcrimine mihi certè quidem complexus videtur. Itaque ſi vis & natura quæ nos effinxit in muſculis, atque neruis reſidet, cur non ſimiliter in cæteris conſedit? Et ne fortè hæc mea, cóque parum firma videantur, alium tibi locum profero ex libro de ſemine, vbi de partium inſtauratione diſſerit his verbis. [Nam carnoſa omnia è ſanguine orta ſunt, membranoſa è ſemine, idcóque ſi quando corrupta fuerint illa ſanguinea, facilè denuò generantur, largè enim ad id ſuppetit materia, ſed quæ conſtant ex ſemine, aut nunquam prorſus, aut rarò certè denuo generantur, etiamſi efficientem ſui cauſam habent, non ſecus atque integra.] Mox verò rationem ſubiiciens cur effectrix illa fictríxque cauſa in animantium particulis derelicta permaneant, ita ait, [Neque enim natura animal deſeruit, neque iſtarum virium ipſa oblita eſt: quas enim ab alio non accepit, ſed ab ipſo ſemine habuit, fieri non poteſt vt eas abiecerit.] Naturam dicit effectricem illam cauſam, quam alibi conformantem intelligentiam appellauerat, ab ea minimè diuerſam quæ animantia gubernat. Hoc nudè poſitum & infirmum, ſi voles ratione firmabò. Partis compoſitio, ſitus & figura, ad agendi commoditatem & vſum comparantur. Quamobrem natura & facultas, quæ agit & partes ad actiones ciet, eadem neceſſariò aut illas partes concinnè conformauit: aut ſi qua alia vis eas con-

didit, illa certè facultati agenti præparabat ac veluti inſeruiebat. Itaque agens hæc facultas (quę tanquam finis eſt optimus) illa formatrice præſtantior habetur. Hæc igitur ſi inter diuinas numeratur, multò certè magis agens illa dignior. BR. Inſtat ſanè ac vrget hæc ratio, & quo me cunque vertam perſequitur. Sed quãdo aliis atque aliis in animum incurrentibus nouę exoriuntur dubitationes, hæque rationes controuerſias non diſſoluunt tantùm, ſed & nouas plerunque nectunt, liceat mihi quæſo tecum paulisper veritatis ſtudio contendere rationũ tuarum ductu & auſpiciis. Si natura vires (vt paulò antè Galenus aiebat)

Lib. de fœtu format. à ſemine accepit, ipſa ſemen non eſt: non enim à ſeipſa diceretur vires aſſumere: ſed erit natura & diuerſum & poſterius quid à ſemine. Rurſu ſi natura à ſemine vires ſuas accepit, vt ſemen hoc terrenum de parentibus fluxit, ita & quæ ab hoc profectæ ſunt vires: quare neque cœleſtes erunt neque diuinitatis participes. EV. Satisfacit hunc in modum

Li. de vſu part. *De ſemine* *De natur. facul.* *lib. 2. de ſemine.* Galenus: videtur ſiquidem rurſus quæ corpus conformat anima, vtpote in ſemine contenta, à parentibus in fœtum peruenire. Cuius quidem ſubſtantia quænam ſit, dicere non poſſum: quum à quibuſdam audierim eam quum incorporea ſit, vt aiunt, ſimul cum ſemine ingredi. Animæ ac naturæ ſubſtantiam aliorum exiſtimatione atque iuditio, incorpoream eſſe ait, & in ſemine contineri. Quanquam enim plerunque ſolet ſemper ſimpliciter naturam appellare, quandoque alterum ortus noſtri principium, nonnunquam opificem fortiſſimum: tamen vbicunque exquiſitiorem dicendi rationem inſtituit (non id quidem artificem, ſed in ſe artificem habere pronunciat. Vt quum ait: [Si vero ex ſanguine conuerſo mutatóque ſingulas fieri particulas dicamus, in ſemine artificem qui hæc facturus eſt, ſtatuere conuenit.] Et alio eiuſdem libri loco: [Conſtat ſimilitudinem formæ cum vtroque parente, ei facultati quæ ineſt in ſemine opifici atque fingenti acceptam referri.] Quum igitur facultas agens ipſáque natura verè ſit in ſemine, quod ſupra dicebat naturam vires à ſemine accepiſſe, perinde eſt ac ſi cum ſemine dixiſſet: Simul enim (ait libro de fœtus formatione) ea facultas cum ſemine ingreditur, hæcque illa tanquam conueniente materia ad formandum fœtum vtitur.) Ergo natura incorporea in ſemine concluſa, ab hoc haud ſecus vires accipit, quàm artifex ab inſtrumento: nam reuera eæ diuinitus acceſſerunt. BR. Durum eſt profectò iis aſſueſcere, quæ ne per ſomnum quidem hactenus mihi venerant in mentem. EVD. Vſu aſſiduáque meditatione ea tibi mollienda erunt: quibus cùm animum imbueris & inſtitueris, mira te cognitionis ſuauitate & delectatione perfundent. Ac ne noua tantoperè exiſtimes, vide vt familiaris tuus Auerrhois præter eas formas quæ à temperamento emerſerunt, alias inſtituat facultates nobis ineſſe, eáſque animas vocitari. Quod ſi hæ neque elementa ſunt, neque elementorum participes, reſtat vt prorſum diuinę ſint atque cœleſtes. BR. Ergo hanc Auerrhoidis mẽtem eſſe perſpicio, planéque rei veritatem aſſequor. Ex quo mirari ſubit, cur quum ſuprà citatos Galeni locos toties verſarim, nunquam tamen eos euolouerim, nec quid latentis veritatis includerint explicarim. Mens puto aut peruagatorum elementorum obſeruatione, aut communi vulgari-

que hominum iudicio obruebatur, à quo non promptum eſt citra nominis & gloriæ iacturam diſcedere. EVD. Quam ſis conſecutus veritatem tene ac promulga: iniquum ſiquidem eſt in altiſſimis philoſophiæ quæſtionibus aliud ſentire, aliud dicere.

Humani corporis, vt omnium viuentium ſpiritus eſſe diuinos, ingenitumque illis calorem diuinum.

CAP. VII.

PHILIATROS.

SI de humanis ſpiritibus diſſerendum proponitis, optem mihi implicatam huius nominis rationem expediri. EV. Propria ſpiritus ſignificatio ventus eſt, omnibus in linguis. Atque quum ventus præpotens ſit, mirabiliáque efficiat, & oculorum obtutum effugiat, affinitate quadam & ſimilitudine factum eſt, vt ſpiritus nomen ad rem omnẽ quæ ſub aſpectum non cadit tranſiret, ſiue corporea ea ſit, ſiue incorporea. Hinc fit vt quæ in nobis ineſt ſubſtantia, auræ tenui perſimilis, ſpiritus appellationem ſubeat. Eſt autem à corpore & humoribus quippiam diuerſum, quod Hippocrates τὸ ἐνορμῶν ceu incitans nuncupauit, non à ſubſtantiæ tenuitate, ſed quod eius vt venti magna vis ſit & incurſio. Qua igitur ratione iſtos ciet impetus, intelligitur affinitatem habere cum corpore: qua autem videri non poteſt, ad incorporeã ſubſtantiam accedere: ex quo fit, vt amborum medius ſit & vtriuſque particeps. Quæcunque ſubſtantia intelligitur corporis expers, noſtróſque ſenſus effugiens, ea ſuas vires nobis caducíſque corporibus prouehente ſpiritu impertit. Itaque vt viuentis Dei & vniuerſæ naturæ, ſic & animæ ſuus eſt ſpiritus: Dei ſpiritus, occultam Dei maieſtatem poteſtatémque præferens per omnia ſparſus permeat, vbique præſens omnia complectitur: hic animos habet in poteſtate, & eos quocũque vult adducere poteſt. Naturæ ſpiritus, is eſt quem omnes philoſophi iuxtà ac poetæ celebrant: quem Plato mundi animum Galenus mentem huc ex ſuperioribus deductam appellauit: quem Ariſtoteles de mundo diſſerens hac definitione planius expreſſit, Spiritus dicitur quædam tum in plantis atque in animalibus, tum per omnia commeans animata fœcundáque ſubſtantia. Hic ergo longè latéque diffuſus omnia continet, omnia lætificat, vitalem mundi animam ipſámque naturam ſecum afferens: quæcunque ſubierit, vitalia faciens. De quo Latinæ philoſophiæ princeps Tullius, ordinem conſtantiámque rerum ſuſpiciens ſapientiſſimè: Hæc ita (inquit) fieri omnibus inter ſe mundi partibus concinnentibus profectò non poſſent, niſi ea vno diuino & continuato ſpiritu continerentur: paucis certè ſpiritus tum præſtantiam tum diuinitatem Græcorum philoſophorum imitatione complexus. Iam verò peculiaris rei cuiuſque mortalis & concretæ ſpiritus, illius formæ ſubſternitur, eámque denſo concretóque corpori nectit, mediam inter vtrumque conditionem ſortitus, iungitque diſparia res vtrique affinis ac familiaris: atque his profectò ab altero, qui vniuerſitatis atque to-

tius naturæ eſt, regitur atque continetur. Hic eſt animi omnium que facultatum vector propriáque ſedes, & quem fortaſſe illarum corpus rectè dixeris. Sic enim olim Platonici corpus quoddam excellentis naturæ perlucidum & æthereum, animæ facultatibúſque ſubiterni prodiderunt, quo illæ cum terreno & denſo corpore conſociarentur. Hoc in problematis imitatus verè eſt Alexander Aprodiſæus: quod Ariſtoteles planè indicauerat, ſpiritum animæ facultatúmque corpus, & illius diuinam ac cœleſtem eſſe naturam, quæ reſpondeat elemento ſtellarum. Locus eſt quem libro ſuperiore produxi: [Sed enim (inquit) omnis animæ ſiue virtus ſiue potentia, corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quàm ea quę elementa appellantur. Verùm prout nobilitate obſcuritatéve animæ inter ſe differunt, ita & natura eius corporis differt. Ineſt enim in ſemine omnium, quod facit vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumoſóque corpore continetur: & natura quę in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemẽto ſtellarum. Ergo dentum hoc corpus ex variis partibus coagmentatum, ſpiritus eſt propria ſedes, in quam nullo intermedio incumbit: & ſpiritus animæ eiúſque facultatum velut baſis.] Itaque in denſo corpore ſpiritus, in ſpiritu calor innatus, in his natura & facultas. Vtrumque & ſpiritum & calorem qui in eo eſt, diuinum cenſet: neque enim ignis eſt neque ortus ab igni, quoniam (vt mox inquit) ignis nullum animal generat. Denique natura quæ in eo eſt ſpiritu, nónne præſtantiorem magíſque diuinam quàm ſpiritus conditionem obtinuit? Natura, inquit, quę in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondet elemento ſtellarũ. Potuítne quicquam manifeſtius proferre? Quanto interuallo cœleſtia corpora ab elemẽtis ſeiuncta cernimus, tanto eam naturam à denſo & mortali corpore diſtare putat: ſpiritum vero mediũ inter illa collocari. BR. Sed hunc quæſo mihi ſcrupulum dilue: Calor is quem natiuum appellas nónne inſitus nobis eſt & interior? EV. Maximè. BR. Qui fiet igitur, vt ſit cœleſtis? Qui enim cœleſtis nuncupatur, extrarius eſt, ambienſque nos circumſidet. EV. Hoc iſtud verbum eſt, quo plurimi circumuenti in errorem inducti, ſunt, qui, quoniam cœlum ipſum extra nos eſt, putant, quicquid cœleſte eſt, extraneum eſſe, neque in nobis inſidere, quaſi nulla vis cœleſtis in nos commigrare poſſit. Et clarè tamen interim vident frugum fructuúmque procreationem & incrementum non niſi cœleſti hoc calore perfici. BR. Eſt is quidem neceſſarius, ſed idcirco duntaxat vt interiorem inſitúmque temperet ac gubernet. Quod quomodo nonnulli interpretentur paucis aperiam ſi permittis. Inſitus noſter hic calor temperatus eſt, & ex elementorum permiſtione natus: ignis quippe is eſt, ſed eatenus contrarij permiſtione impeditus vt neque feruidus ſit, neque exurens, neque violentiam illam retineat, quæ eſt igneę naturæ propria, ſed totus moderatus ac benè temperatus ſit, &, vt ait Galenus, frigidi ſit particeps, & quaſi ex calido frigidóque temperatus. Nec verò hic Ariſtoteli ſimpliciter cœleſtis eſt appellatus, ſed proportione quadam reſpondens elemento ſtellarum. quod autem alteri comparatur eique ſimile eſt, nemo idem idipſum [illegible]

In præfat.

Lib. 2. De generat. animalium ca. 3.

Lib. 2. De tremore & palpit.

[illegible]

cenſuerit. Verùm enimuerò hunc noſtrum bene temperatum inſitúmque calorem, functionum opificem, certa ratione moderatur atque gubernat ille cœleſtis ſalutariſque calor, ſicque continet & ad functiones promouet, vt illius complexu fotúque deſtitutus calor noſter mox pereat & extinguatur, aut nihil quicquã efficiat. EV. Olfacio cuius authoritate perſuaſus triplicem calorem ſtatuas, igneum, temperatum, qui idem natiuus ſit, & cœleſtẽ. Cæterùm non ſatis acutè perſpexit vir ille, cuius te patrocinio tutum fore confidis. Ariſtotelem dixiſſe inſitum hunc nobis calorem & in animalibus ſtirpibúſve contentum, nec ignẽ eſſe neque ab igni originem ducere. At quem inſitũ ille facit, is tametſi non eſt ignis, ex igne tamen (vt ait) temperatus eſt, ab eóque ortum habet. Rationem autem cur noſter calor non ab igne trahat originem, hanc reddit Ariſtoteles, quòd ignis nullum animal generat. Quòd ſi nec totus ignis nec eius portio quicquã generat, multò certè minus quicquid ab eo ortu quodam proceſſit. Conuenit enim longè præſtantiorem vim effectionémque toti quàm parti concedere. Rectè igitur hunc inſitum nobis calorem neq. ignem eſſe, neq. ab igne originem ducere, ſed totum planè cœleſtem eſſe, literis memoriæq. mandauit. Iam verò donemus ex elementorum permiſtione quendam ortum in nobis temperatum. Hic ſanè quiſquis erit, ſimilitudine quadam cum duntaxat exprimet, qui lapides & metalla continet, neque aliud in nobis quàm ſimilarium partium molem coagmentationémque ſeruabit, ne diſſipetur aut defluat. Agè obſecro, in oſſibus, in neruis, in aliis denique partibus ſimilaribus emortui animantis, nónne is calor ineſt quem in lapide fateris? BR. Ineſt ſanè. EV. Quum adhuc in viuis erat animal, nónne iis ipſis partibus aliquid inerat præſtantius illo lapidis vel oſſis demortui calore, quòd vitæ functiones obiret? BR. Nihil fortaſſe ſupra temperamentum: veruntamen id temperamentum in viuente quoniã inerat præſtantius, poterat ſanè eas vitæ functiones (quæ perfectiores ſunt) obire. EV. Id autẽ viuentis temperamentum qua ratione putas quã demortui præſtantius? hoc enim in diſceptationem vocatur. BR. Aliis vix queam verbis exprimere. EV. Atqui neceſſe eſt id apertius clariúſq. dici. Quod vt efficiam, aliud exemplum diſputationis huius noſtrę ſupponam. Viuens piper temperamento impenſè calidum alitur, increſcit, omniáque vitæ munera exequitur. Id iam donemus emori. Quoniam omnes in illo vitæ functiones perierunt, neceſſe eſt opinor vnà cum functionibus harum efficientem cauſam periiſſe: naturalis enim quum ſit, otioſa manere haud poteſt. Itaque piper interitu cum vitæ functionibus nonnihil etiam perdidit, quod erat vitæ cauſa. Id verò quid eſſe dicas? non temperamentum, quum emortuum exſiccatúmque piper non minus, immò etiam magis quàm viuens calidum ſit: nam id ſiue ſeorſum conſideres, ſiue ad hominem temperatum referas, & ſimpliciter & comparatè calidum iudices. Perdidit igitur interitu quidpiam à temperamento diuerſum, quod functionum cauſa fuerat. Id autem quid fuerat? Si omnia ratione animóque luſtres & accuratè circunſpicias, nõ aliud occurret quàm ſpiritus vitalis, & calor in eo ſpiritu qui mortè ſit extinctus. Hunc igitur neceſſe eſt à temperamento di-

Leonicenus

Temperatus calor.

uerſum, & ſupra temperamenti naturam conſtitui, qui vnus vitæ omniúmque functionum ſit author. BR. Eò certè vel nolens adducor. EV. Is autẽ ſi ſupra tẽperamentũ eſt & ab elementi conditione alienus, nónne optimo iure ſtatuetur cœleſtis ac planè diuinus? Is eſt quo omnis omniũ tũ ſtirpium tum animantium vita continetur, & cuius vnius extinctio mors eſt. Hũc ab elementari facile diſcernes ac internoſces in ſtirpibus & in animantibus frigidis, vt in lactuca, in mandragora, in ſalamandra: quæ quũ tẽperamento abſolutæ frigidæ ſint, non hoc ipſo certè, ſed ſolo vitali ſpiritu & calore viuunt. BR. Et tamen Galenus frigida eſſe pronunciat. EV. Calidáne an frigida ſint, hic non diſputo, quanquã dici poſſunt temperamento frigida, at calore vitali (quantuluſcunq; ſit) calida: quemadmodũ & viuens omne quod ſalutaris huius caloris vim in ſe continet. Si hæc ſimpliciter frigida ſunt in eorum temperamento, elemẽtum frigidum vincit atq. dominatur, præpollétque calido. Quocirca temperamenti vi quicquid efficiunt, à dominante frigido prodit. Atqui alimentum trahunt & concoquunt, inde aluntur & increſcunt, hiſque ſimilia opera edunt: hæc verò quomodo poſſint vel à temperamento frigido, vel à diminuto & victo calore, qui in temperamento eſt, proficiſci, vt qui præcellentis frigoris præſentia nihil agit? Neceſſe eſt igitur hæc alterius caloris ſint opera, ad quem planè referuntur ac per-*lib. de ſimpli. 4.* tinent. Is autem eſt vitalis ac diuinus, quem niſi Galenus ab elementari diuerſum ſtatuat, vix ab iis quas proponit philoſophorum tricis ſeſe explicabit. Quod igitur calor hinc in viuentibus opera edit temperamẽto non conuenientia, & quòd morte interdum extinguitur permanente temperamento, palàm ſit illum in viuentibus diuinum ac cœleſtem eſſe, ab elementarique diuerſum. His rationibus adactus Ariſtoteles, apertè pronunciauit calorem hunc viuentis corporis diuinum & ſupra elementi naturam eſſe. Quin & illum puto alias tam præclaras rationes in id ſecũ quæſiuiſſe, totque in animo habuiſſe quibus id ſibi perſuaſerit, vt ſi nullam adferret, ipſa tamen illius authoritas me frangeret. Plurimi autem veſtri ſimiles contra nituntur, quibus non aliud quicquam eſt, cur incredibile ſit hũc calorem diuinum eſſe, niſi quòd nequeunt ipſam diuini naturam intelligere & cogitatione comprehendere. BR. Id iam conſpicuum certúmque videtur. Cæterùm hoc mihi loco cũ multis dubitare licet, hicne calor in nobis diuinus ſubſtantia ſit, an accidens. EV. Quod multorum mentes occupat, poſſum hac perbreui ſententia explicare. In materia quæ & temperamento & omni inſtructione ſit apparata, ſpiritus ineſt, plurimum quidem æthereus, ſed tamen ex aliorum elementorum permiſtione conſiſtens. Calor qui in eo eſt ſpiritu, qualitas eſt, quæ nuſquam ſcorſum ſubſiſtit: eſt igitur & verũ accidens, ſed planè diuinum ac cœleſte, ſicuti & lumen calórque ſolis & vna quælibet vis alia cœlitus in corpus iam apparatum demiſſa. Natura autem ea ſeu forma, quę interuentu ſpiritus & caloris in materia conſiſtit, puriſſima eſt ſubſtantia, eáque tota cœleſtis ac diuina, elementorum haudquaquam particeps. Quocirca (vt iam ad penſum redeam) præter igneum calorem qui partibus ineſt ſimilaribus, neceſſum eſt in nobis, & in cunctis viuentibus præſtãtiorem quendam inſi-

dem

dere, qui ſalutaris ac verò diuinus functionum opifex ſit aut adminiſter. Hoc tuus Auerrhois dilucidè videtur comprobare primo collectaneorum, ſtatuens partium ſimilarium propriam formam eſſe temperamenti rationem, quæ ex quatuor elementorum moderata menſura ac permiſtione procedit. Præter hunc verò in cunctis viuentibus calorem innatum quendam ineſſe, ab eo diuerſum quem à temperamento partes adipiſcuntur. Hunc ipſum calorem partibus diſſimilaribus & inſtrumētis pro forma datum, quanquam non inficiatur facultates & animæ partes his inſuper conferri. BR. Tu commemorata hominis ſententia animum mihi præteritarum deliciarum dulciſſima recordatione recreaſti: tanta enim & tam admirabili ſuauitate ea olim ſenſus mentémque deliniit, nihil vt exiſtimarim aut ſubtilius aut præſtantius dici poſſe. Iſtorum ego duci recordatione ſentio defenſionē meam periclitari, méque ad defenſionem ſegniorem reddi: ac prorſus in tuam ſententiam adduceret, ni me reuocaret neoterici illius ratio, quæ calorem hunc iccirco diuinum aut cœleſtem dici non poſſe contendit, quòd in pleriſq; excrementis contineatur, ſordidis certè quidem illis, & quæ iam à naturæ bonitate defecerunt. EV. Portentoſa deliria parum quidem is animaduerterat quid de excrementis ſubiungat Ariſtoteles: [At verò Solis calor (inquit) & animalium nō modò in ſemine continetur, verumetiam ſi quid excrementi ſit, quanquam diuerſum à natura, tamen id quoque principium habet vitale.] Et quid quæſo hic eſſe poſſit, quod ad cœleſtia comparatum, ſordidum non deprehendatur & abiectum? & tamen hîc etiam viget & quaſi habitat cœleſtis ille calor. Vt in noſtrum hoc vile ac lutulentum corpus, diuina mens immergitur: ſic tum in ſemine tum in animalium excrementis, hic inſidet calor diuinus & vitale principium: hoc planè indicant quæcunque ex illis gigni cernimus, animantia. PH. At iſtorum ortus plerumque ex his eſt materiis quæ ſponte ſua putreſcunt. Tunc etiam in hiſce putridis cœleſte quippiam ineſſe putes? EVD. Quæcunque putruerunt corporis noſtri ſuperuacanea, quanquam receſſerunt à natura eius à quo dimanarunt, adeò vt illi interdum ſint aduerſa & inimica, naturalia tamen & accõmodata ſunt aliis, quæ inde gigni prodiréque ſolent. Quãobrem in illis calorem ineſſe dicimus & principium vitale, aptum quibuſdam gignendis imperfectis animantibus, inutile autem & incommodum iis de quibus illa pulſa ſunt. PH. Cœleſtis ergo caloris complures fient ordines, neque qui vni eſt naturalis (quanquam cœleſtis ac vitalis) continuò omnibus peræque naturalis erit & amicus. EV. Neceſſe id quidem: vt enim formarum quæ omnes cœleſtes ſunt ac diuinæ, alia alij materiæ conuenit aut aduerſatur: ita calor cœleſtis, alius alij animanti proprius eſt & familiaris, alius alij alienus & incommodus. BR. Sunt hæc quidem in primis cõſentanea, imò matutina diſputatione Themiſtius iis duntaxat quæ ex putrida eluuie prouenerunt, exiſtimabam communem illã mundi animam conferri iiſque ſolis principiũ vitale accedere ex ſuperioribus: quod nihilominus docuiſti quodam diſcrimine, & pro rata cuiuſque conditione impertiri. EV. Hæc velim ob oculos proponas & ſæpius mente colluſtres, expenſiſq. ſingulis de-

cernas, quantum Galenicum hoc dogma ab Ariſtotelico diſtet. BRV. Germanum quidem prorſus eſt, nulla diſſimilitudine ſeiunctum. Quãdoquidem Galenus in vniuſcuiuſque partis ſolida ſubſtãtia, humidum primigenium & inſitum ſpiritum collocat: in his verò calorem ipſámque partis naturam, quorum nihil ex puris elementis originem habet. EV. Audent nihilominus inſuper plurimi acriter obſiſtere, qui nec ſpiritum eum, nec calorem aiunt à Galeno diuinum appellari, quemadmodum neque naturam diuinam. Vim eã quæ nos conformauit Galeno diuinam dici fatentur, neque tamen eandem, quum nos regit ac moderatur, eo nomine exprimi deſignaríque volunt: itaque dum illorum omnis de nomine contentio eſt, ſi rei nomen ſupprimatur, continuò putant rem ipſam de medio tolli. At dum res maneant, verba illa fingant arbitratu ſuo. PH. Dic quæſo breuiter quid diuini appellatione intelligi velis. EV. Quicquid ſuprà dixerat Ariſtoteles proportione reſpondere elemento ſtellarum. PH Quid hoc ſibi vult elementum ſtellarum? EV. Vt quatuor ſimplices naturas elementa vocamus, quòd in rerum omnium concretionem confluunt, illíſque cedunt in materiam: ita cœlum ac ſtellas, quòd ſuas etiam illis vires adhibeant, ac impertiant, elementa iure appellemus. Si in primam animantis procreationem, quæ ex ſemine ex maternóque ſanguine fit, mẽtem cogitationemque figes, animaduertes ſanguinem ex quatuor elementis quæ in cibis inerant conſtitui, ex eíſque materiam ſeminis, quam purior vtiliórque ſanguis contulit. At naturam, ſpiritum & calorem, quos ſemen in ſe comprehenſos continet, quum aliunde prodiiſſe memineris, intelliges ſupra elementorum vires & ordinem eſſe, neque poſſe illorum præſtantiam vel ad caduca hæc & ſordida elementa, vel ad temperamenti proprietatem pertinere. Partium humani corporis ſubiectam materiam ab elementis & à temperamentis: at facultates, ſpiritus, inſitum calorem, & figuram, ab eo ſeminis ſpiritu, in quo tum calor, tum natura, víſque diuina inſidebat, proficiſci. PHIL. Corporis noſtri gubernatrices facultates & vim eam quæ nos conformauit, quemadmodum & animam, non ex elementis, ſed diuinioris cuiuſdam eſſe originis copioſè ac ſolidè videris explicaſſe. Operibus verò & functionibus, de quibus ne verbum quidem vnum feciſti, túne etiam latens & ſecretum aliquid adſcribes?

Diuinum quid.

Plurimas functiones & opera in nobis, occultis ex cauſis eſſe.

CAP. VIII.

EVDOXVS.

QVid me præterea quæſtionibus fatigas Philiatre, & ad ſententiam de operibus ferendam hortaris? Si iam planum feci animam & facultates in nobis ineſſe diuinas, eáſque non otiari, non ceſſare, ſed continentes actiones ciere, & in opere eſſe ſemper: ſpiritũ quoque illarum vectorem, itémque calorem & diuinitatis participem, neque quæ illarum ſunt opera, iure debẽt diuina appellari? Vix tu ſanè poſſis nu-

merando percenſere functionum genera quæ ſupra elementorum vires ſunt, & quæ nequaquam ad illorum temperaturam pertinent. PHI. Auſi. une eas functiones diuinas nuncupare, quæ cernuntur & ob oculos mihi obuerſantur? EVDO. Quidni? Nónne admiranda Dei opera in conſpectu & in oculis ſunt omnium? PHIL. Quam igitur diuinam functionem cenſebis? EV. Vt quæ trans naturam ſunt & ſupra captum humanæ mentis, quia nos in ſui admirationem trahunt, admirabilia ſolemus appellare: ita functiones admirabiles iure diuinas appellem, quarum cauſa & ratio abdita, delitescens & occulta, neque demonſtrari, neque certò explicari poteſt. Huiuſmodi autem eſt, quæcunque non à primis ſimplicibúſque rerum naturis ortum habuit: ſed illarum ordinem prætergreſſa, vix vlla poteſt mentis acie comprehendi. PH. Hanc ſi diuinam eſſe cognoſcis, non incerta eſt & abdita. EV. Certum quidem eſt & comprehenſum hanc cauſa ſupra elementorum ordinem eſſe, at nihilominus occulta eſt & inexplicabilis illius ſubſtantia, quæ (vt ait Alexander) modum humani ingenij prorſus excedit, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerum omniũ parẽs atque author eſt. Operis quidem ſolertiſſimi cuiuſdam rationem artifex qui extruxit integrè tenet: cæteri verò, qui artis ſunt illius ignari, rationem nullam reddere queũt, ſed tantummodò rem inſpectant & demirantur. Vnde (paulò pòſt inquit) apud medicos abditæ illæ delitescentéſque cauſæ earum rerum putantur, quarum nulla ratio reddi poterit. Ea fuit Galeno abditarum rerum definitio, eadem & Ariſtoteli, qui ſupra captum humanæ mentis illas collocauit. PH. Dilucida hæc quidem explicatio: quod autem ſequitur ediſſere, quæ functiones occultis ex cauſis & quæ ex manifeſtis procedant. EV. Hoc ſanè protinus adorior ab iis auſpicatus quę naturales functiones appellantur: earum genera ſunt procreatio, nutritio & accretio. Procreationem ſuprà demonſtrauimus occultis ex cauſis eſſe, non eam, qua prima rei ſubſtantia generatur, immutationem primam appellãt, primordiorum vi & permiſtione factã: ſed eam quæ cuiuſque rei rationem continet, qua iam caro, aut os, aut neruus exiſtit, & quæ inſtrumentorum conformationem figurámque perficit. PH. De hac nihil prorſum addubitem. EV. Iam verò nutritionem & accretionem vt intelligas eadé eſſe præſtantia, ad eas animum mentémque adhibe quæ iſtarum adminiſtræ vocãtur, ſunt autẽ attractio, retétio, concoctio & depulſio. Alimenti confectionem tum eam quæ in ventriculo, tum alteram quæ in iocinere ac venis, tum tertiam quæ in ſingulis partibus perficitur (omnes ſi quidem vna eadémque ratione conſiſtũt) vnde & qua ratione fieri putas? PH. Nónne à mediocri calore qui ex iuſta primordiorum confuſione ſuſcitatur? Si enim Auerrhois ex Ariſtotelis, Alexandri, Galenique ſententia putat elementa quum perfectè miſta commutatáque fuerint, & quaſi coctione purgata potiorá que facta, tum nobiliores & altiores cuiuſdam ordinis functiones edere, quales nequeunt pura illa atque ſyncera. Hæ ſunt quas plerique inter admirabiles collocarunt, vt theriaces vis & effectio ex tam multorum medicamentorum compoſitione ſurgens. EV. Hæc quidem ſimilitudo multorum admiratione celebratur, quæ vbi ſemel in vulgus prodiit,

Proœmio. problem.

1. De nat. facult.

omnium ferè vinctos tenuit animos atque eorum imbecillitatem occupauit, qui omnia elementis attribuunt. Sed ſi (quod ſuprà docui) ex horum permiſtione vis nulla enaſci poteſt, quæ non ad vnum quodpiam elementorum maximè pertineat: neceſſum eſt id quod in miſtione vicerit, vires ſuas pręcæteris oſtentare. Qui fiet igitur vt vniuſcuiuſpiam animantis calor poſſit, quæ duriora ſunt atterere & comminuere, molliora & tenera non poſſit? vt ſtruthionis calor ferrum, columbæ venter lapillos exterat, leonis verò calor, qui tum vehementior tum acrior eſt, non poſſit? Rei igitur naturalis ſi qua eſt affectio quæ nullius ſimplicium naturam & vim redolet, ea iure nequit ad permiſtionis vim pertinere. Huiuſmodi eſt, tum ventriculi tum cæterarum partium concoctio: quæ non tam elementorum calori, quàm efficientis patientiſque familiaritati & ſimilitudini aſſignanda eſt. PHIL. Hoc etiam affirmant, quicunque calorem hunc ab elementis eſſe contendunt. EVDO. Iam igitur nihil erit quod noſtræ ſententiæ aut concluſioni aduerſetur. Quandoquidem vnicuique animantium generi ſi proprium deſignatúmque eſt alimentum, quòd illi ſubſtantiæ affinitate familiare ſit & iucundum, fiet illius concoctio non ab elementorum qualitatibus, ſed ab ea ſubſtantia cum qua familiaritas eſt atque ſimilitudo. PH. Hoc ipſum cenſuerunt tum alij complures, tu imprimis Alexander Aphrodiſ. & Galenus. EV. Quanquam omnis concoctio maximè fit à cœleſti calore, iuuatur tamen bono temperamento & mediocri elementorum calore, qui ſi non ſubſtantia, temperie tamen & mediocritate ad cœleſtem proximè accedit. Si qua integra & laudabilis eſt in nobis concoctio, ea diuini caloris eſt effectio: deprauata autem & vitioſa omnino ab elementis eſt. Temperies diuini caloris vim & effectionem corroborat, qualitatis exuperantia deprauat atque peruertit. Bilis non ab illo quantumuis aucto, ſed ab elemẽtorum ſolo calore profertur, quum mediocritatis legẽ velut per vim oppreſſit. Ergo id veriſſimũ reputo, quod à quibuſdam dictum accepi, cœleſtem illum colorem, quãtuſcunque ſit, ſalutarem eſſe & vitæ conſeruatorem: eum verò qui ab elementorum permiſtione natus ſit, quoties ſupra modum increuerit, peſtiferum & pernicioſum eſſe. PH. Valdè placet hæc interpretatio quæ meo certè quidem iudicio, difficilium & obſcurarum quæſtionum claram habet & facilem explicationem. Reliquarum effectionum éſtne quæſo par ratio? EVDOX. Eſt ſanè. Nulla ſiquidem elementorum temperatura cauſa eſſe poteſt cur ventriculus cibum arctiſſimè comprehendat, cúmque contineat, quòd ſit plenè concoctus, húncque depellat mox vt concoctus ſubactúſque fuerit. Equidem video vetuſtiſſimæ opinionis approbatione, omnibus in ore verſari, omniúmque opinione tritum, ſiccitatem retentioni adiumento eſſe. Sed hac vnica cauſa ventriculum vel aliam quandam particulam, vtile alimentum auidiùs amplecti & tenere, noxium & ſuperuacaneum reiicere & aſpernari, aut vterum nouem integris menſibus fœtum ſuo complexu tenere, neque hunc ſinere prius elabi quàm ad abſolutionem peruenerit, non niſi futili commentitiaque opinione dici poteſt. Nam has functiones efficit vis quædam elementis præſtantior, atque diuinior, quæ partibus ſingulis à pri-

Proœmio proble.

Proœmio de Simplicibus, & tertio.

mi;

ma origine eſt inſita. Iam vero quid eſt quod attractionem ſolius caloris, depulſionem autem frigoris aut humoris vi fieri comminiſcuntur? Calidum omne allicere & ad ſe quaſi rapere, frigidum contra expellere atque propulſare compertum quidem habemus, ſed tamen promiſcuè & citra delectum. Cęterùm quum quippiam non quiduis, ſed familiare ſolùm prolectat, nō id ſolo calore, ſed alia præſtantiore facultate efficit. Si enim in partibus corporis nulla alia quàm cōmunis illa caloris ratio ineſt, quî fiat vt vnaquæque ex confuſa & multiformi maſſa ſanguinea, id ſolùm quod ſibi accommodatum eſt & amicum proliciat: os craſſiorem ſubſtantiam, caro tenuiorem ſibíque finitimam, & cætera pro ſuæ quæque naturæ modo? Vnúne elementi calor vtile internoſcet, vt id demum attrahat frigus verò noxiū ſentiet depellendum. Id ipſum ſi eſt, eædem etiam vires cæteris inanimis inſidebunt, vt quæ eiſdem vigent qualitatibus. Rectè Galenus affirmat, non modò nutritionem & cōcoctionem, ſed & attractionem fieri ſubſtantiæ ſimilitudine, & vnamquamque particulam eadem vi qua lapis Heraclius ferrum, quod ſibi familiare eſt attrahere. PH. Plura non opto quibus iſtorum fidem facias. Si enim ab elementorū qualitatibus attractio depulſióque naſcerentur, harum perquàm euidens eſſet demonſtratio, neque de illis veteres inter ſe tāta contētione decertaſſent, neque Galeno alia atque Eraſiſtrato vel Aſclepiadi ſententia fuiſſet, quum eaſdem omnes ſtatuerint elemētorum vires. Perge reliquas functiones ſimiliter excutere, ad vitales accedens. BRV. Galeno placet præcipuum cordis opus eſſe, tum ipſius tum arteriarū pulſationem, idque vitale appellat, quoniam refrigeratione innatum calorem, qui vitam tuetur, temperat. Pulſationē à calido fieri ait quod frigidi particeps eſt. Verba eius hæc ſunt: [Nam calor inſitus ceu ſemper mobilis, neque intrò neque extra ſolùm fertur, ſed alterum ipſius motum alter ſemper excipit. Verùm (paulò pòſt) ad ſuperiora exterioráque motionem & quaſi explicationem, quod natura calidus ſit expetitur: intrò autem deorſúmq. fertur, hoc eſt ad proprium principium viam init, quoniam frigidis aliquatenus particeps eſt: quippe ex calido & frigido temperatus.] His apertè omnem vitalem functionem elementorum qualitatibus aſſignat. PEV. Vt tibi, ſic & aliis fortaſſe multis ita videtur. Sed id & animo tamē penitus intuere, num poſſit ſola calidi frigidíque temperies iugē hunc & irrequietum diaſtoles ſyſtoléſque motum efficere atque moderari? Pulſationem equidem magna ex parte gratia refrigerationis eſſe non dubitem: & quoties caloris intemperies modum exceſſerit, ex refrigerandi neceſſitate crebriorem celerioremque pulſationem reddi, contrà verò rariorem ac tardiorem quum frigus dominabitur. At calorem atque frigus perpetuæ motionis efficientē cauſam ponere, id omni ratione caret, réque & euentis refellitur. Cur enim non reliquis partibus ſimiliter atque arteriis hęc indita eſſet pulſatio, quū ſint omnes æquè ex calido frigidóque temperatæ? Quanquam igitur populari ac craſſa philoſophandi ratione pulſationis cauſam illic videtur attigiſſe, aliam tamen pro dignitate grauitatéque rei pręſtantiorem, alio loco acutius vidit, vbi eam cauſam nunc facultatem, nunc vim pulſantem appellat.

Li. de nat. facul. 2.

Vitalis functio.

Li. de cauſis pulſuum

In ipſo cordis corpore vis illa eſt vnde id contrahitur ac dilatatur: quæ in omnes arterias per tunicas earum influens, ſic eas cogit aperitque quemadmodum ipſum cor. Quoniam ergo inſitus & vitalis calor per arteriarum capacitatem vnà cum ſpiritu in omne corpus effunditur, cauſa autem quæ pulſationem efficit per arteriarum ſubſtantiam celerrimè defluit, perſpicuum vel ex Galeni ſententia fiet, hanc ab inſito calore & a vitali facultate diuerſam haberi. PHIL. Concluſa iam mihi videtur hæc omnis oratio: ex qua etiam probatum video, functiones quas dicimus animales, vt quæ altioris ordinis, planè diuinas eſſe, ac modo quodam inenodabili perfici. EV. Conſequens eſt omnino: animalis quippe functionis gratia, corporis partes diſſimilares & organicæ concinnam aptámque figuram acceperunt. Atqui figuram ipſamque conformationem non poſſe elementis acceptam referri, ſed planè diuinam haberi, Galeni eſt ſententia. Neceſſum eſt igitur animalem omnem functionem non ab elementorum temperatura, ſed ab inſtrumenti ratione modo quodam inexplicabili maximè primúmque perfici. Hæc inſtrumenti ratio & vis, ea ipſa eſt quæ illud initio conſinxit: ita enim Galenus prodidit vim illã fingentem quæ diuina eſt cõformatis inſtrumentis perpetuò aſſidere, eámque ſingulos muſculos vt nouit ad vnumquemque motum neceſſarios impellere, quòd inſtrumentis ea vis ſola vti poſſit quæ illa conformauit. Quinetiam quod viciata quouis modo figura, aut inſtrumenti proprietate, etiamſi viciata non ſit illius temperatura, neceſſe eſt inſtrumenti animalem functionem lædi, (alterutra enim manus vehementer incaleſcens vel cõrabeſcens, integrè mouetur atque apprehendit) planum facit non elementorum temperaturam, ſed inſtrumenti rationem cauſam eſſe præcipuam quæ motum ſentúmque perficiat. PH. Contradici video à nonnullis. Nam ſi quod inſtrumentum ſalua figura, magnitudine, numero atque ſitu, [illegible] ex temperie vitium quale eſt in paralyſi contraxerit, id non ſolum deterius, ſed & nihil penitus aget, etiamſi nullus inſtrumenti, ſed ſolius temperamenti morbus inſit. Quæ ratio viros [illegible] eruditionis eò adduxit, vt commodam elementorum temperaturam ſtatuerent primam cauſam & præcipuam, è qua tanquam è radice naſceretur animalis functio: inſtrumenti verò rationem, cauſam ſecundariam & adiuuantem, per quam functio melius obitur. Ipſéque adeò totus in hanc ſententiam concedo, niſi me forte aliò retrahis. EV. Hoc ſi voles paucis perſpicuéq. perfici, debes ad ſingula quæ propoſiturus ſum, reſpondere. PH. Fiet pro virili. EV. Similares partes quæ omnium primæ coagmentantur, ex elementorum permiſtione conſtant, perficiuntúrque harum temperamento. Ex ſimilaribus autem cõſtant organicæ: quare neceſſum eſt has etiam ex elementis conſtitui, ipſorúmque conuenienti temperamento indigere. PH. Hoc ipſum eſt quod dicebam. At præter eam ſimilarium compoſitionem, inſtrumento inſuper ex conformatione, ſitu, numero, & magnitudine, ſua ratio acceſſit, longe quidem à temperamento diuerſa. PHIL. Eſt hoc ſanè manifeſtum. EVDO. Temperamentum igitur omnibus eſt partibus commune, ſed ſimilaribus primũ & per ſe: organicis verò cũ figura. Quocirca tu [illegible]

Lib. de fœtus formatione.

Conciliator differentia 63.

tritio tum naturalis quæque functio, omni ex æquo parti organicæ atque ſimilari neceſſaria videtur. Animalis autem functio, ſiue ad motum ſiue ad ſenſum comparata, ſolius eſt inſtrumenti, nulli parti ſimilari quantumuis perfecta conceſſa. Hæc igitur à ſola inſtrumenti ratione, non autem à temperamento profecta eſt. Quid dici poteſt obtuſius, quid peruerſius, quid intolerabilius, quid ineptius, quam temperaturam cauſam motionis haberi, quæ nihil ſola, ne eius principium quidem efficere poſſit? Si pars ſimilaris gratia organicæ eſt, erit illius temperamentum propter inſtrumenti rationem. Atqui finis perfectior eſt iis quæ in finem contendunt, quare ipſa inſtrumenti ratio perfectior eſt temperamento, quanquam hoc magis videtur ad vitæ neceſſitatem & vſum conuenire: ipſáque inſtrumenti ratio imperatoris, temperamentum verò gregarij & auxiliarij militis perſonam geret. Si extincto inſtrumenti natiuo calore, partibúſque vehementer refrigeratis in paralyſi motus ſenſúſque perit, id nō idcirco fit, quòd bona temperies cauſa motus eſſet principalis, ſed quòd eſſet præparatio quędam adiuuans & facultati mouenti neceſſaria, qua certè ſublata omnis illius actio intercidit. PH. In paralyſi de qua iamdiu diſſero, ſalua eſt & integra inſtrumenti ratio, quam actionum cauſam ſtatuis: cur igitur ea motum non efficiat? EV. Quòd plerunque functionē præpediri cernimus, nequaquam læſa principali cauſa, ſed dūtaxat ſublatis læſíſve adminiculis, quibus in agendo nitebatur: quanquā in paralyſi vitium quoddā eſt inſtrumēti, obſtructus quippe neruus eſt, quo animalis ſpiritus illabitur. Sed iam id velim alio tibi argumento firmari, animalē functionem ab inſtrumenti ratione perfici. Animal nónne quauis ſtirpe nobilius eſt & pręſtantius? PH. Eſt opinor. EV. Hanc vnde coniecturam facis? PHI. Quoniam corpus video & maioris figurarū varietate, & numeroſo magis inſtrumentorum apparatu inſtructum. EV. Quoniam igitur vnicuique corpori indita eſt anima, quæ ad illius functiones & vſus accommodatur, ſi animanti pręſtabilius abſolutiúſque quā ſtirpi corpus datum fateris, neceſſum eſt tum illius functiones, tum animam harum effectricem, præſtantiorem diuininiorémque putes. PH. Ii omnes philoſophi profitentur. EVDO. Si primæ illæ cauſæ tam longè diſtant, diſſidebunt ſanè & præmunitiones, & inſtumenta quibus agunt, ſiéntque alia naturalis, alia ſentientis animæ, hæcque illis, multo præſtantiora, nempe animalis ſpiritus & inſtrumenti ratio, non ab elementis, ſed diuinitus accepta. Iam verò quid de principibus animæ functionibus, apprehenſione, ratiocinatione, & memoria dicam? Vt enim eæ longè cæteris antecellunt, ſic & cauſas habent iis multò præſtanciores, quæ rectè nequeunt ad elementorum permiſtionem referri. PH. Audiſtin' Brute, hanc omnem de functionibus interpretationem? BRV. Audiui, planéque totam memoriter complector. PH. Quid illa veritatis tibi videtur præ ſe ferre? BR. Superiorū ſanè conſequens eſt, & illis naturali colligatione conſertè contexteque connexa. PHIL. At ea pluſima functionū genera inſtituit, quę omnino ſint ſupra vim elemētorū & demonſtrationis philoſophicæ. BRVT. Video neque id putem alienum à philoſophia, vt neque cætera omnia, quæcunque hactenus

in diſputationem adducta ſunt. Inauditum id parúmq. vſu tritum, cœleſtis aut diuini nomen me multò vehementius quàm res ipſa torſit. In medicinæ phyſiologia ſatis quidem mihi eſſe duco, ſi humani corporis compoſitionem ac ſtructuram ſingularúmque partium functiones & vſus mente conſequar, parum curans, ſiue illarum cauſas rerum primordiis & temperamento, ſiue diuiniori origini attribuas. Id enim parum confert ad medendi rationem planè philoſophicum & in quo ſatis fuerit probabili ratione niti. Quocirca ſubtilius quàm ſatis eſt illis perquiſitis, ad ea quæ magis ſeria ſunt diuertere. EV. Iam dudum animus erat hæc tentare ac periclitari, ſed obſtinata iſta veſtra pertinacia nobis in mora fuit. BR. Nunc igitur demum ſi ita videtur, quod totius eſt diſputationis noſtræ caput aggredere: morbos dico occultos, quibus diuinum quiddam ineſſe commemoras.

Parti ſimilari non vnicum, ſed tria morborum genera inſidere, & qui ſint materia morbi.

CAP. IX.

EVDOXVS.

IN hunc vaſtiſſimum medicinæ campum ſi deſcendemus, ſæpè quidem hærebimus in ſalebris, quibus is vndique conſperſus eſt: erit que neceſſarium in vias incurrere non ſatis tritas, & quæ fortaſſis parum vos oblectent. PHIL. Huc ipſi conceſſimus vt ardua quæque, ſpinoſa & inuia conſectaremur, quæ nos fortaſſe terendo plana reddemus. Age igitur omiſſa omni contentione, reconciliatáque voluntate noſtra, ne ſit moleſtum communi ſtudio rem omnem veritatis cognoſcendæ cauſa indagare. BRV. Pulchrè mones, iamdudum illius contemplationis efferor deſiderio. Cùm itaque ſimus grauioribus laboribus curíſque vacui, in hoc diuerticulo ab omni turba & ſtrepitu ſeiuncti, liberè ſcrutemur ipſam veritatis lucem, neque vlli authorum tam ſis addictus, quin tuam de morborum cauſis ſententiam (tametſi à popularibus ſenſis alienam) in medium proferas. Non enim huc ipſi conceſſimus audituri quid hac de re alij, ſed quid tu ſentires. EVDO. Quando his me ſuaſionibus tanquam ſtimulis acriter vrgetis, ad rem aggredior, & demonſtrandum ſuſpicio in parte ſimilari tria eſſe morborum genera quæ vix quiſquam apertè videtur perſecutus. Hoc autem vt expoſitione perſpicua illuſtretur, altius Galeni ex arte morborum ſumma genera repetamus. PHI. Tria ille conſtituit, ſimilare, organicum & commune quod continui diſſolutionem primus appellauit. EV. Organico & communi ſuppreſſo, de vno ſimilari quæratur. Quot ergo huius ſtatuis differentias? PH. Tot nimirum quot intemperiei genera: neque enim aliud eſt ſimilaris morbus, quàm noxia intemperies. Hæc autem diſtribuitur in quatuor ſimplices, totidémque compoſitas: háſq; ſingulas volunt nunc ex humoris cuiuſpiam vitio, nunc citra humorem prægreſſa ex cauſa contrahi. EVD. Agè Brute, hinc ſunt omnes partis ſimilaris morbi? BR. Nullum his adnumerat Galenus: nam qui in bona ſimilaris partis

temperie omnem illius ſanitatem conſtituit, omnẽ profectò eius morbum ex læſa mutatáque temperie naſci confirmat. EV. Cæterùm ſi qua ſunt in parte ſimilari præter temperamentum, quibus ſanitas illius & integritas conſeruetur, nónne neceſſe fuerit in bona illorum conſtitutione ſanitatem, in mala morbum collocare? BR. Neceſſariũ profectò. EV. Atqui duo in vnaquáque ſimilari parte inſunt temperamento præſtantiora, ſubiecta materia, & ſpecies. BR. Id ſanè eſt quod tátopere ex te audire poſtulamus: vtque in illis morbos ineſſe putes. EV. Eſt id quidem explicatu per quam arduum, quod etiam ſi dilucidè explicetur atque demonſtretur, minimè tamen tutum ſit inuulgare. BRVT. Expedit tamen in hanc contemplationem paulò acriùs grauiúſque incumbamus, vt eius obſcuritate diſcuſſa veritas illuceſcat, & à nobis fructus percipiatur vberior. EV. Meminiſtis non ita pridem me demonſtraſſe medicamentis aliàs à materia, aliàs à temperamento, aliàs à forma vires ineſſe: id nunc ad corporis partes commodè transferemus, quarum quæ ſimilares appellãtur, tria hæc in ſe diſcreta continent, materiam, temperamentum, & eſſentiam, quæ illarum ſpecies dici cõſueuit. Temperamentum quum ex elementorum ſit qualitatibus, in accidentium genere meritò recenſebitur, materia verò illi ſubſternitur, à qua pars laxa aut aſtricta, mollis aut dura, craſſa aut tenuis euadit. Cor calido ſiccóque temperamento eſt, neque admodum diſſimili ſunt pulmones: at materia diſtant abſúntque longiſſimè, vt quæ illi denſa grauíſque ſit, his rara atque leuis. Haud ſecus renes frigidum nacti temperamentum, cor verò calidum, ſummo diſcrimine diſiunguntur: vtriuſque tamen materia, compacta eſt atque denſa. Hanc materiæ vim ſpectantes tum philoſophi, tum medici, vt renes, ita cor & iecur terrenum, appellant, quo nomine conſtat non temperamentum, ſed materiam deſignari, quæ illis perinde ac terræ craſſa, compacta adſtrictáque ineſt. Iam verò partis eſſentiam atque ſpeciem à materia & à temperamento diuerſum quiddam eſſe, mihi perſuaſit Ariſtoteles, cùm ait, rationem eam qua caro aut os eſt, non à primis elementis, ſed à ſemine & diuiniore principio naſci. Non enim quicquid ſimiliter atque os denſum tactúque frigidum deprehẽdimus, id continuo os eſt, ſed eſt præterea nec eſſe oſſis eſſentia propriáque ratio accedat, qua detracta ne ipſa quidem elementa vel idonea temperie permiſta os effecerint. BRV. Hæc mihi cum ſuperioribus ſatis videntur cohærere, ſi modò tu his eum Galeni locum concilies qui in vnaquaque ſimilari parte ait ſubſtantias tres haberi, ſolidam, carnoſam & ſpirituoſam, ex quibus is ait virium ſubſtantiam compleri. EV. Id quidem facile: nam ſolida atque carnoſa eſt quam dixi partis ſimilaris materiam conſtituunt. Spirituoſa, in qua calor eſt inſitus ad formam refertur ac pertinet. Hæc porrò ſingula Galenus ait ex congrua elementorum temperie conſiſtere. Quæcunque igitur in parte ſimilari ineſſe cogitamus, vel illius materia ſunt, vel forma vel temperamentum. BRVT. Importunus orationem tuam interpellaui, reliquam verò contemplationem perſequere. EVDO. Tria igitur quum ſint ex quibus pars vnaquæque ſimilaris conſtituitur, tria quoq. ſunt per quæ illa ſubſiſtit atque conſeruatur, quorum vnoquoque pe-

reunte continuo pars tota perit. Vt autem tria ſunt per quæ pars ſubſiſtit, ita & tria ſunt per quæ vel benè vel malè ſubſiſtit: quandoquidem contrariorum eadem eſt ſubiecta materia. Illorum enim integritas & moderatio partis eſt ſanitas, eorundem contrariorum immoderatio morbus. Quocirca vt partis ſimilaris ſanitatem, ita & morbum neceſſe eſt in tribus conſtitui, triáque fieri ſimilarium morborum genera, vnum materiæ, alterum temperamenti, tertium totius ſubſtantiæ. Hoc autem iam velim ex partis ſimilaris actione cõfirmare, ac docere huius robur à tribus illis dimanare atque conſeruari. Quanquam enim ſimilaris partis actio illius formæ atque eſſentiæ refertur accepta, ad illam tamen materia atque temperamentum maximum habent momentum, quorum ope deſtituta nihil quicquam forma ſit effectura: vt vnoquolibet iſtorum pereunte continuò pars tota perit, omniſque illius actio intercidit, ita etiam vnoquolibet læſo & à natura ſua diſcedente pars tota longè deterior, & infirmior euadit & ad opus ſuum inexpeditior. BRVT. Id obſecro nobis paulò apertius ob oculos pone, & inductione quadam illuſtra. EVDO. Faciam ſedulò: Principio congruens partis temperamentum ad actionum perfectionem conferre, vitioſum autem illas impedire, & imbecillitatem accerſere, ſatis ſupérque notum arbitror. BR. Id certè tibi aſſentior, quod omnibus obuium clarúmque eſt, non alia fulciendum demonſtratione: ſi quidem Galenus paſſim contendit ac tuetur omnem imbecillitatem intemperiei ſobolem eſſe, qui & temperamentum omnis actionis principium cauſámque ſtatuit. EV. Vitiata porrò materia partis robur atque valetudinem infringi, hinc docere velim, quod nonnullis ventriculus, neque acetum, neque ſinapi, neque piper, nec denique quicquam acre aut mordax; aliis omnia facillimè toleret: deinde quòd odoribus alij oblectentur, alij citra offenſionem eos ferre nequeant. BRVT. conſentiunt certè hæc cum vero omnia, ſed tamen ſi permittes, cauſam eorum ex Galeno dicemus, quòd aliis exquiſitior & quadam veluti exuperantia acutior, aliis hebetior, atque obtuſior ſit ſenſus. EV Rectè quidẽ, at verò exuperantis deficientiſve ſenſus, quænam cauſa ſtatuetur? Non intemperies: multi namque intemperati, eiuſmodi nihil experiuntur aut ſentiunt. Vna igitur cauſa ſit oportet, quòd ventriculus cerebríque meninges raræ ac laxæ, quaſi diſſolutæ atque imbecilles, à quibuſlibet externis iniuriis promptè offenduntur. Permultos videas optimo temperamento, qui neque calorem, neque frigus, neque laborem, neque vllam exuperantiam perferunt: hac ſola ratione, quòd molli, raro laxóque ſint corpore. Tale autem euaſit vel ex pauco imbecillóque ſemine, vel ex molliore delicatioréque vita: ex qua etiam molles ſolet appellari. Plurimos è cõtrariò videas intẽperatos, vt ruſticos & agreſtes, qui tamẽ validi ſint, & multò facilius externas iniurias perferant, hac ratione quòd partes ſingulas, oſſa, neruos, tendones, omnéſque fibras ſolidas habent atque denſas: ex quibus compactum corpus firmum atque robuſtum euadit, ad omnia perferenda comparatum. Tale vel ex robuſtiorum parentum copioſo validóque ſemine procreari ſolet, vel exercitatione, conſuetudine & vſu conquiri. Quanquam autem Galenus locis quibuſdam [illegible]

mnem corporis actionem temperamento refert acceptã, paſſim tamen libris Methodi ſexto & nono partis materiam atque ſubſtantiam non parum ad robur pertinere. Quum enim ait naturam omnémque virium ſubſtantiam ex partium [illegible] ac ex ſolidis ipſis cõſtare, horúmque ſingulorum & qualitatem & quantitatem ſeruandam eſſe, nonne hoc ipſo commonet, non ſolum temperamentum, verùm etiam illorum ſubſtantiam quæ partis ſimilaris eſt materia, ad virium robur magnam opem conferre? Præterea vbi in medendi præceptis, partis quæ vim & vſum habet toti corpori communem, cuiuſmodi eſt ventriculus, aut iecur, robur ſeruare iubet, à relaxantibus abſtinet, quòd partis ſubſtantiam ſtatúmque optimum diſſoluant, adſtringentia verò quorum vis eſt ad corporis ſubſtantiam & ſtabilitatem commendat. Libris de tuenda ſanitate, duras frictiones artus corroborare tradit, quod illorum ſubſtantiam atque materiam compactiorem firmiorémque reddant. Ac ne ſingula longius perſequar, is paſſim docet partis bonam habitudinem atque agendi vim, non à ſolo temperamento, verùm etiam ab ipſa illius materia proficiſci, vitiúmque materiæ imbecillitatis actioníſq; læſę cauſam & morbum eſſe. PH. Probè id aſſequor quod pro ſumma tua eruditione nobis planum feciſti: quod autem reliquum eſt exequere, vt à partis eſſentia ac ſpecie, illius robur & agendi vim teneri putes. EVD. Id non admodum anxiè tibi expoſuero. Vt enim ſtruthiocamelus non elementorum calore, non initio temperamento, ſed totius eſſentiæ natura ferrum exterit & concoquit: ita & quæcunque in nobis ſunt partes totius ſubſtantiæ vi concoctionem, nutritionem harúmque adminiſtras functiones obeunt, quemadmodum motum atque ſenſum. Partis autem tota ſubſtantia eſt, quam & ſpeciem & interdum facultatem appellamus. Plurimus eſt Galenus vt eiuſmodi facultatum præſtantiam dignitatémque demonſtret, tum principum trium quæ corpus vniuerſum gubernant, tum earum quæ vnicuique parti regendæ fuerunt addictæ: omniúmque ſubſtantiam acrius ſubtiliúſque philoſophatus, à partis materia & à temperamẽto diuerſam inſtituit. Tria igitur omnino ſunt quibus ſimilaris partis ſubſtantia completur & cohæret, quibus illius robur ſtabilitáſque conſiſtit, & quibus omnis illius actio perficitur. BR. Nihil iſta demonſtratione luculentius. EV. Si vnum quod iſtorum cum roboris, tum obeundæ functionis cauſa eſt, bene conſtitutum integras, malè vitioſas deprauatáſque functiones obibit. Atqui bona ea cõſtitutio ſanitas eſt & appellatur, mala verò morbus. Quocirca neceſſe eſt in tribus illis & ſanitatem & morbum collocari, & in parte ſimilari tria fieri morborum genera. Vnum eſt materiæ immoderatio, alterum intemperies, tertium totius ſubſtantiæ corruptela: quæ ſingula partis actionem primùm ac per ſe prepediunt. Si diſputationem totam velis Galeni ſententia concludi, in hunc locum quo tres imbecillitatis cauſas triáque morborum genera expreſſit, mentem auréſque erige. Quæ (inquit) immoderatè laxant, ſoluunt robur, quare & partis virtutem: quæ autem ſuprà modum refrigerant, natiuum calorem extinguunt, qui fortaſſis (vt nonnihil arbitrantur philoſophi ac medici ſummi) ſubſtantia virtutum exiſtit: aut ſi non hoc ſaltem pri-

11. Methodi & 9.

9. Metho. diuinas facultates appellat.

Lib. 2. Artis ad Glauconem.

mum & maximè neceſſarium earum inſtrumentum. Tum verò & qualitates quædam extraneæ virtutes diſſoluere poſſunt.] Hac oratione Galenus læſarum virtutum cauſas tres vel inuitus fatetur, relaxãtia, refrigerantia & alienas qualitates: quídque horum ſingula in parte ſimilari immutent & labefactent, atque relaxantia materiam, refrigerantia temperamentum, extraneas qualitates facultatum ſubſtantiam demoliri: has quidem primùm ac per ſe, id eſt proximè, alia duo ex accidenti, qua ratione vel materiam vel temperamentum peruertunt, quæ prima ſunt facultatũ inſtrumenta. Ex his perſpicuum euadit tria illum in ſimilari parte morborum genera ſedibus diſcluſiſſe, hæc ipſi appellauimus materiæ immoderationem, intemperiem, & totius ſubſtantiæ corruptelam. Hæc iam placet non modò in animis: ſed etiam in oculis conſpectúque omnium exponere, & quaſi exemplis illuſtrare. Ventriculus vt pars ſimilaris tanta plerumque imbecillitate corripitur, vt nihil alimenti concoquat, & cruditas ac lienteria ſequatur. Hanc autem contrahit, aliàs impensè refrigeratus vel immoderato frigidæ potu, vel lactucarum eſu, aliàs relaxatus immodico olei tepentis hauſtu: aliàs extraneis venenatíſque qualitatibus laceſſitus: hoc & epoto veneno, & in exanthematis, & in aliis compluribus morbis popularibus obtingit, quibus cardiaca remedio ſunt. Imbecillitatis læſæque functionis tres hæ cauſæ, tria in parte ſimilari morborum genera ſunt. BRV. Iſthæc quidem magna probabilitate dici video: quæ tamen fient illuſtriora magíſque conſpicua, ſi minutiùs concidantur, illorúmque differentias perſequaris: nam in ſingulis vtilior eſt exercitatio doctrinæ. Similarium morborum genus in octo intemperies diſtribui recipimus, quarũ ſint ſimplices quatuor, cõiugatæ totidem, hæque aliàs puræ, aliàs ex humorum influxu natæ. Immoderatæ autem materiæ, quas tu nobis differentias enumerabis? EV. Ea quidem mollis eſt aut dura, laxa aut aſtricta, tenuis aut craſſa rara aut denſa, quæ cùm immoderatius excreuerint, vnius materiæ morbi ſunt. Hæ tametſi poſſunt quotidianis obſeruationibus deprehendi, inſignioribus tamen exemplis clariores fortaſſe fient. Quod Ruellius non ita pridem literis memoriæque mandauit, id ipſi vidimus in milite quodam oſſa crurum, brachiorum & femorum ex morbo tam mollia & flexibilia euaſiſſe, vt ceræ modo facilè ſequerentur quicunque torqueres: quæ tandem balnearum naturalium vſu (eiuſmodi erant aluminoſæ) in priſtinum vigorem robúrque reſtituta ſunt. Puellam cernimus noſtra vicinia articulorum vinculis adeò laxis, vt quocunque velis artus inuertas, quod illi ab ortu vitium eſt. His qui argentea vaſa inaurant, ſolius hydragyri vapore nerui eouſque emolliuntur ac ſi paralyſi laborent: quam idcirco non pauci è iunioribus medicis neruorum mollitiem, alij neruorum diſſolutionem appellarunt. Hæc vitia nulla intemperie, nullo vel conformationis vel quantitatis vel numeri vel ſitus errore comitabantur: quocirca nec temperamenti nec inſtrumenti, ſed vnius materiæ morbi exiſtimari poterant. Si quando ventriculus, corporis membranæ, aut cutis præter modum tenuis raráque, aut contrà ſi craſſior denſiórve extitit, quis tam ſomnolentus eſt ac nihil cogitans, vt illam morbo &

vitio teneri neget, videns vel vltra modum diſſolui corpus vel vitæ neceſſariam tranſpirationem cohiberi? Hîc autem quum dico rarum aut denſum, laxum aut adſtrictum, non ea intelligo vitia quæ venarum, arteriarum, aliorúmve inſtrumentorum ductibus incidunt, quòd morbi ſint in figura: ſed quæ pars ſimilaris ex primordiorum concurſione & permiſtione contraxit, ea quis nó iudicet morbos eſſe partis ſimilaris? BR. Certior ſum multò quàm dudum: ſed quid obſecro ſi illa ad intemperiem referat Galenus, ex qua tanquam ex cauſa prodire velit: nam & ſecundæ qualitates omnes à primis, & à téperamento ortum initiúmque ſumpſerũt. EV. Vide quò res euadat, & ne dum Galeni partes tueri conaris, rebus ipſis quaſi noctem offundas. Etenim ſi omnia partium vitia quæ à ſecundis ſunt qualitatibus ad intemperiem reuocat, neceſſitas profectò ſimul coget morbos quoſdam inſtrumentarios eodẽ pertinere, cuiuſmodi ſunt læue & aſperum. Et qua ratione dicis ſecundas qualitates ad primas tanquam ad cauſam referri, eadẽ inſtrumentarij morbi omnes referentur ad intemperiei genus, quòd vnũ temperamentum conformationis & inſtrumenti cauſam Galenus inſtituat. Quæ qui ita eſſe contendit, quid aliud quæſo quàm ſumma morborum genera confundit ac perturbat? Quid aliud quàm omnẽ doctrinæ vim inexpiabili ſcelere peruertit? Omnis quippe docendi via ac ratio artificio quodam & expollitione diſtincta proponi debet, quam ſi tollas, omne doctrinæ lumen extinguitur. Itaque ſi dilucida conſpicuáq; morborum cognitio quæritur, neceſſe eſt, ſumma primáque illorum genera ex partium quibus inſunt generibus conſtitui, vnúmque ſimilarem appellari, alterum inſtrumentarium, tertium communẽ. Ac deinde horum ſingulorum differentias, ex eorum quæ vel partis ſimilaris, vel inſtrumenti rationem complent differentiis ſumi. Quamobrem vt omnis vel figuræ vel magnitudinis, vel numeri, vel ſitus permutatio, inſtrumẽtarius morbus eſt: ita profectò & omnis, vel materiæ, vel temperamenti, vel formæ, id eſt totius ſubſtantiæ offenſio, morbus eſt ſimilaris, fiéntque neceſſariò molle & durum, laxum & adſtrictum, tenue & craſſum, rarum & denſum morbi ſimilares ab intemperie diuerſi, in vna materia poſiti, qui & immoderatæ materiæ differentiæ ſint. *Materia morborum differentia* Hæc autem quæ dixi velim ex curandi ratione confirmare. Medicamenta quæcunque hominũ ars atque induſtria inuenit morbis curandis idonea, vel ex primis, vel ex ſecundis, vel ex tertiis qualitatibus vires habent, quibus & nonnulli quartas adiiciunt. Primæ illorũ vires ac facultates intemperiei morbis ſuccurrunt ac medẽtur, ſecundæ verò immoderationi materiæ: tertiæ & quartæ iis qui totius ſubſtantiæ vim robúrque diſſoluũt. Quanquam autem Galenus omnes neruos contendit, vt ſecundas illas facultates ex primis prodire atque naſci demonſtret, quemadmodum tertias atque quartas ex primis & ſecundis: illas tamen neceſſariò diſtinctis generibus ſeiungit. Si qua pars corporis inde facta eſt imbecillior, quòd immodicè relaxata aut diſſoluta ſit, huic medicamentis non calidis aut frigidis, ſed planè corroborantibus ſuccurritur. Huiuſmodi ſunt adſtringẽtia quorũ vis & facultas nó in ſolo temperamẽto, ſed in materia penitus inſidet, quæ craſſa denſáque eſt aliàs comite calore, vt

in abſynthio, in myrrha, in aloë, in rheobarbaro: alias cum frigore, vt in roſa, in flore mali punici, in gala, in rhoë. Quinetiam ſapores quòd ſecundarum qualitatum indices ſint, Galenus libro de ſimplicibus quarto demonſtrat, ex medicamentorum materia verius quam ex temperamento & prodire & diſtingui. Itaque vt medicamentorum primæ facultates intemperiei, ita & ſecundæ materiæ morbis occurrunt veréque medentur. Hoc morbi genus ratum quidem vixque ſolitarium exiſtit, de quo proinde ſatis egiſſe videor. BR. Neque profectò ampliorem illius demonſtrationem velim, cui vt neceſſariæ imprimis aſſentior. Te verò pro tua in nos beneuolentia etiam atque etiam rogo & obteſtor, vt quos totius ſubſtantiæ morbos appellas, eadem demonſtrationis via perſequaris.

De morbis totius ſubſtantiæ, & quanti ij ſint in arte momenti. CAP. X.

EVDOXVS.

NOn deſinetis (video) me laceſſere, & ad imparia meis viribus prouocare. Eſt quod exigitis per quàm obſcurum & inauditum, nullaque hactenus arte comprehenſum, vt idcirco me pudeat eius tractationem ſuſcipere. Cæterùm quoniam id rei medicæ tanti intereſt, vt optimam illius partem continere videatur, nolim vobis tāta in re deeſſe. Hanc ſi rudius explanauero, ruſticæ & familiari diſputationi tribuetis, in qua quæ clàm differuntur non tā exquiſita & accurata eſſe debent, quam quæ magnis vigiliis elucubrata in publicum proditura ſunt. Tota rei ſubſtantia perfectio eſt & integritas, qua res vnaquęque conſiſtit. Hæc quoties immutatur & de perfectione decedit, res tota continuo perfringitur: ipſáque illius deceſſio, morbus eſt totius ſubſtātiæ. Quoniam autem omnis mutatio ſubſtantiæ, aut procreatio eſt aut corruptio, qualitatis verò alteratio, rectè videbimur deceſſionem hanc & mutationem de optimo ſtatu, totius ſubſtantiæ vel corruptionem vel corruptelam appellare: quæ ſi nondum conſummata fuerit, ſubſtantiæ morbus eſt: nam perfecta conſummatáque corruptio interitus eſt. PHILIAT. Hic obiter audire velim quid inter corruptionem & putrefactionem interſit. EV. Illa latius ſeſe fundit, hæc anguſtioribus coarctatur terminis: ſi quidem quæcunque putreſcunt, eadem corrumpuntur, non tamen hęc retroaguntur, nec quęcunque corrumpuntur, eadem ſtatim putreſcunt: nam & hominem & viuens omne, morte corrumpi dicimus etiam ſi nondum putreſcat: lignū dum crematur, corrumpi quidem, at non putreſcere. Res vnaquæque putreſcit, cùm eius temperies ſenſim diſſoluta, proprius natiuúſque calor (qui omnia regit & continet) euincitur ac deficit ſiue ab ambiente calore diſſipatus, ſiue à frigido aut ab alienis qualitatibus extinctus. Refrigerato & extincto calore, naturalis & aqueus humor dominatur, vndique redūdat & diffluit, quippe nec iā alicunde coërcitur nec ſicco temperatur. Neque verò Galenus dum partiū aut humorū corporis putreſcentiū vnam obſtructionem cauſam ſtatuit, ab hoc Ariſtotelis inſtituto quicquam

Putredo.

recedit. Nam obſtructio caloris tranſpirationem ventilationémque prohibet, prohibita ventilatione calor refrigerio deſtitutus hebeteſcit, & extinguitur. Calore demum fracto & debilitato humor cogatur ac d[illegible] temperie & dominatio deſtitutus computreſcit: cui ferè coniunctus eſt tumor & graueolentia. Putredine magis ac magis inualeſcente, proprius calor elangueſcit ſimúlque naturalis humor diſſipatur & partes ſicciores euadunt, quaſi marcore conſumptæ, qui omnis putrefactionis finis eſt. Omnia enim quæ putreſcunt, tandem in fimum ac cinerem exareſcunt. Simplex corruptio non eo naturali ordine ad marcorem ſenſim progreditur, ſed externarum cauſarum magna vi, tanta celeritate propriam ſubſtantiam diſſoluit, vt putrefactioni tempus nó ſuppetat, & potius corruptum quippiam appareat quam putredine teneatur. Corrumpentium cauſarum aliæ temperamentum, aliæ ipſam rei ſubſtantiam primum ac per ſe inuadunt. Hæ totius ſpeciem exterminant, paruo admodum læſo temperamento. Itaque morbus quem totius ſubſtantiæ corruptelam appellamus, duplex eſt ſtatuendus, vnus ſimplex eſt corruptio, alter putredo. Corruptio ſimplex: ſpiritus innatique caloris (qui præcipua eſt partis ſubſtantia) diſſipatio aut extinctio. Per vigilias, per labores, per inedias atrocéſque dolores ſpiritus diſſipatur: calor autem innatus extinguitur, in ſtrangulatu, & in penetrabili extremo per frigore. Putredo, eſt ſubſtantiæ partis diſſolutio: talis eſt in gangræna & ſphacelo, in phthiſi, in iecoris, lienis aliarúmque partium corruptela. Neque tamen putridæ febres, in quibus duntaxat venarum humores arteriarúmque ſpiritus computreſcunt totius ſubſtantiæ, ſed ſimplicis intemperiei morbi ſunt. Per has enim partium ſubſtantia non [illegible] putredine ſed intemperie ſola tentatur: nec quæ in ſpiritu aut in humore eſt putredo, morbus eſt, ſed morbi cauſa. BRVT. Vt tu putridas haſce febres, ita ego ipſam partium putredinem atque corruptelam intemperiei adnumerabam, cuius certè ſoboles eſt. EVD. Et malè quidem. Non enim ſi putredo intemperiei ſuccedit, eadem idcirco cenſeri debet, ſed eſt, vt dixi, genus diuerſum. Valida intemperies, tum humores, tum partes, ipſas plerunque obſidet, cui nulla putredo ſuccedit. Et quũ in ardente febre humores computruiſſe dicis, non ſolùm intelligis illos vehementer incaluiſſe, vt ſolo refrigerio ad curationem ſit opus: ſed præter calorem aliud vitium, idque grauius animo concipit, quod ſolis refrigerantibus emẽdari non poteſt, ſed vacuari indiget & e corpore procul amandari. In partibus ſingulis intemperiei atque putredinis cõſpectius diſcrimẽ elucebit. Nemo quippe pulmones, lienem, vel iecur incaluiſſe idem eſſe dicat, atque computruiſſe. Intemperata illa minimè, putrida verò facilè oculorum iudicio in diſſecto cadauere animaduertes. Fueritne vlla demonſtratio ſenſuum fide præſtantior? Poſſum tamen & hoc intemperati putridique diſcrimen curandi legibus ſtabilire. Quandoquidem membrũ inflammatũ refrigerando perſanamus: putridum & ſphacelatum non item, ſed precidendũ idque extirpandũ [illegible]que eſt: nam omnino præter naturam cùm ſit, ſeſe auferendum indicat. BRVT. Hinc conſpicuè animaduerto ſubſtantiæ corruptionem ab intemperie diſtare eaſque in morborum diuerſa genera

referri. Reliqua ſi videtur perſequere. EV. Totius ſubſtantiæ morbus ſiue ſimplex eſt corruptio, ſiue putredo, aliàs ex manifeſta cauſa fit, aliàs ex occulta. Qui ex manifeſta procedit manifeſtus, qui ex occulta occultus appelletur. Manifeſtus eſt, quum vigiliis, inediis, laboribus, doloribúſve immodicis inſitus partium ſpiritus diſſipatur: aut quum inſitus earum calor ſtrangulatu frigoréve extinguitur. Eſt & manifeſtus quum partis cuiuſdam ſubſtantia immutatur ac ſenſim putreſcit, putredine quidem ex intemperie præter naturam. Occultus totius ſubſtantiæ morbus eſt, qui non ex his manifeſtis, ſed ex abditiore quadam cauſa proceſſit. Abditior illa cauſa ſupra elementorum conditionem eſt, quæ dum nobis eſt infenſa, non corporis temperamẽtum, ſed totam illius ſubſtãtiam (quo nomine calor inſitúſque ſpiritus cõtinetur) primùm ac per ſe offendit, vt cui ſit prorſus inimica. Hoc cauſarum genere numerantur omnia peſtifera, deleteria & venena, quorum ferocia innatiuum noſtrũ diuinúmque calorem, in ipſúmque vitæ principium maximè ac primùm ſæuit atque debacchatur. Non enim eiuſmodi cauſæ ſola putredine (vt rudioribus pleriſque viſum eſt) ſed occultiore quadam vi infenſæ ſunt. Qui vnam putredinem, epidemiorum, peſtilentium, cõtagioſorũ & venenatorum morborum cauſam eſſe contendũt, magnis tenebris offuſi omnia permiſcent atque perturbant: vt qui inueſtigandi ſolicitudine abiecta, vehementiſſimos quoſque morbos nullo delectu, vel ad plethoram vel ad cacochymiam, vel ad obſtructionem, proximè verò ad putredinem, quæ ex illis genita ſit referunt. Nõ aliud quàm has cauſas tota arte illos audias circũferre & intonare, quaſi nihil maius poſſit in corpus irruere. Quum aliquis integrè ſanus acceſſu ad peſtiferum peſte corripitur aut à rabido cane demorſus in rabiem agitur, aut ſcorpionis compunctu, aut hauſto toxico extinguitur, quis quæſo tam hebes ſtatuat vnam omnium putredinem cauſam, quæ tam varia, támque multa efficiat nullo alterius concurſu? Quę poſſit tam vehemens támque pernicioſa putredo in hominem nec plethora, nec cacochymia, nec obſtructione correptum repẽtè irrumpere? Magna certè pernicies plerunq. hominẽ rapit nullis eiuſcemodi cauſis inquinatum: quemadmodum & hæ cauſæ interdum iugulant, nulla comitãte pernicie, ex quibus à putredine pernicies internoſci diſcernique poteſt. Breuis certè & compendiaria, ſed pericuLoſa nimis iſthæc medendi ratio, quæ ſolas putredinis cauſas animaduertit. Ex Ariſtotelis ſententia nuper demonſtrauimus res quaſcunque interire & corrumpi, aliàs ſenſim diſſoluta temperie inductáque putredine, aliàs tota illius ſubſtantia ab externis quibuſdam cauſis offenſa. Quis ergo dubitet & hominẽ vtriſque ex cauſis occidere atq. diſſipari? PHIL. Non probabilia ſolùm, ſed neceſſaria quoque hæc eſſe video, & ad vnguem memini vt parti ſimilari tres morbos ineſſe intemperiẽ, materiæ immoderationem, & totius ſubſtantiæ corruptelã, ex Galeni mente deduxeris. Quoniã verò totius ſubſtantiæ morbum tanti in arte ponderis eſſe iudicas, nunc prolixius & diligentius locos quibus hunc Galenus affirmare videatur, ſi quos habes expromc. EVD. Vnus è quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus elicitur, vbi hunc in modum ſcribit: Oſtenſum eſt medica- cap. 2.

mento naturam eſſe alterandi aut vna quapiam qualitate, nempe aut calfaciendo, aut refrigerando, aut humectando, aut exiccando, aut dictorum coniugatione quapiam: aut tota ſua ſubſtantia, ſicuti cōplura lethalium venenorum, nec pauca alexiteriorum ſeu amuletorū, & purgantia omnia, & multa quæ vocant attrahētia. Duplicem audis cōmutationem (ſic enim ἀλλοίωσιν verto, quam alterationem iuniores dixere) vnam primarum qualitatum, alteram ſubſtātiæ: nos ſi naturæ modum exceſſit, hanc ſubſtantiæ corruptelam appellamus. Eſt & alter eodem libro locus, quo in eandem ſententiam ſcribit duplicem eſſe alexiteriorum naturam: aut enim commutare, aut ex affecto corpore pellere beſtiarum virus corrumpendi natura præditum, vel mortiferum medicamentum: & commutare quidem, aut vna tantùm qualitate, aut duabus in vnum coniugatis, aut totis ſubſtantiis, inanire verò totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & calore cum partium tenuitate coniuncto. Quid, iſtuc eſt κατὰ τὰς ὅλας οὐσίας? Si medicamenta nos afficiunt aut ſuis qualitatibus aut tota ſubſtantia, neceſſe eſt corporum noſtrorum, aliàs qualitates, alias totam ſubſtantiam mutari. Hæc autem mutatio ſi multum de optimo ſtatu decedat, & naturę limites prætergreſſa ſit, totius ſubſtantiæ morbus erit. Ne autem vnius loci authoritate parum firma videatur teſtimonij fides, alium proferam ex commentario ſecundo libro de natura humana. Quum Hippocrates morbos alios à victus genere, alios à ſpiritu quē trahimus fieri proponit, hunc idcirco in omnes publicè graſſari putat, quòd inſpiratus aër omnes attingat, qui morbidam in ſe quandam excretionem habet. Ad cuius precautionem atque curationem, iubet loca in quibus morbus graſſatur mutare, & quam pauciſſimum ſpiritum ducere: quem νοσηρὴν ἀπόκρισιν dixit, Galenus expirationem interpretatur proprietatate totius ſubſtantiæ infenſam. In expirationibus inquit, quæ proprietate totius ſubſtantiæ magis, quàm qualitate corpora offendunt, rectè curationem tradidit Hippocrates in duplicem redigens ſcopum, loci mutationem, & exiguæ inſpirationis vſum. Hanc inſalubrē proprietatem vt medicamentis & aëri, ita & alimentis quibuſdam, velut ſemiputrido tritico, & aquæ, interdum ineſſe confirmat. Iam ſi hæc tota ſubſtantia nos offendunt, conſequens eſt profectò, totius corporis noſtri ſubſtantiam interdum mutari, fierique in nobis, tum Hippocratis, tum Galeni ſententia, quoſdam totius ſubſtantiæ morbos. Nam dum vel aër, vel medicamenta totius ſubſtantiæ proprietate nos afficiunt, corporis quidem noſtri neque qualitates, neque temperamentum, ſed totam ſubſtantiam primùm ac per ſe immutant. Cùm enim omnis actio ſit ex contrariis quæ ſub vno eodémque genere comprehenduntur, illorum qualitates, corporis etiam noſtri qualitates, tota verò illorum ſubſtantia totam corporis ſubſtantiam afficiet, neque fieri poteſt vt qualitas in ſubſtantiam, aut ſubſtantia in qualitatem primùm ac per ſe agat. Eſto igitur, quiſpiam deleterium medicamentum hauſerit, quo è vita ſit exceſſurus. Id quidem ſenſim partium omnium maximéque principum ſpiritus, humores, totámque ſubſtantiam labefactabit, atque corrumpet, dum tandem mors ſequatur & interitus. Partium autem corruptio & affe-

dum, ſed ad metam pergendam. Non pauci ex his qui in nobis fiunt diuini occultique morbi, efficientem cauſam habent toto confuſam aëre, quaſi ſparſum quoddam malorum ſemen, cuius vis eſt ad morbos gignendos maxima. Eam Hippocrates morbidam excretionem, & quaſi morborum ſeminarium appellauit: quam neque ex primis qualitatibus conſtare, neque ex illis proficiſci, ſed ſublimiorem cœleſtémque originem habere profitetur. BRV. Id ne certò poſſis docere? EVD. Poſſim fortaſſe. Nã vt dierum decretoriorum atque criſium, ita & plurimorum euentorum cauſas is pariter atque Galenus cœlo ſideribúſque tribuit. Libro de aëre & aquis maximas anni mutationes obſeruare & plurimùm cauere iubet, nullam in iis lubens medicam potionem offerens, priuſquam decem aut plures dies tranſierint. Vtræque enim Solis mutationes, ſolſtitiaque præſertim æſtiua, ac æquinoctium vtrúmque, ſed autumnale potiſſimum, decem dies periculoſiſſimę putantur. Præterea ortus aſtrorum, præſertim caniculæ cauere & obſeruare, deinde arcturi, Vergiliarúmque occaſus, mala ſiquidem potiſſimùm decernũt. Hęc ſidera ſi obſeruauit Hippocrates mala decernere, nec eſſe ad medicationem tuta, quanam obſecro id ratione fieri dicas: Æſtúne immoderato? At brumale ſolſtitium frigidiſſimum eſt. Frigoríſne inclementia? At ęſtiuum ſolſtitium atque canicula, magnam vim habent caloris. Aliáne vlla qualitatum exuperantia vel intemperie? Atqui vernum æquinoctium temperatiſſimum eſt, à quo non longè abeſt Vergiliarum exortus. Hęc igitur ſidera ſi nõ caloris, frigoris, humoris aut ſiccitatis exuperantia, alia certè vi quadam abditiore, mala quę dixit Hippocrates, decernunt, poſſúntque morbidam illam excretionem occultorum morborum cauſam diſſeminare, & quaſi ſemina quædam in aëra ſpargere. Quas autem Hippocrates obſeruauit ſiderum vires eas poſteritas confirmauit, addens & alia præſtantiora, ad quæ ætas illa vetuſtior nondum penetrauerat. BRV. Iam ſatis videris oſtendiſſe quoſdam haberi totius ſubſtantiæ morbos, qui corporis ſpeciem corrumpant, proximum eſt audiamus num & illis ſuæ ſint differentiæ: quod ſi à te impetrauerimus, non modò ſumma nos obſcuritate confuſionéque liberabis, ſed etiam incœptis magnum addes incrementum.

Occultorum morborum differentiæ. CAP. XI.

EVDOXVS.

DIFFICILE quidem hoc in loco bene verſari, neque promptum vnde poſſint eæ differentiæ deduci. Non enim facilè perſpici poteſt quis optimus formæ ſit ſtatus, nec quibus illa modis de ſtatu optimo decedat. At quoniam huius rei cognoſcendæ vos in primis ſtudioſos video, nõ committam ſanè vt mea opera vobis vſquam defuiſſe videatur. Morborum totius ſubſtantiæ, alij quidem manifeſti ſunt, alij occulti. Manifeſti vt ſcabies, phthiſis, horúmque ſimiles. Totius ſubſtantię occulti morbi, corruptelam & perniciem habent ab occultioribus iiſque maximè externis cauſis. Horum multæ differentiæ, quas omnes (quoniam aliud nobis aſſequi non licet) ex efficientium cauſarũ

differentiis, Hippocratis imitatione conſtituam, qui morbos alios à victus genere, alios à ſpiritu quem trahimus prouenire diſtinxit. Occultorum porrò morborum efficientes cauſæ ſunt, quæ tota ſpecie & vi deleteria nos vel offendunt, vel enecant. Eę toto genere & prorſus venenatæ habentur: quarum vis eſt clam ac furtim corporis noſtri ſubſtantiam, non temperamentum immutare. Sic enim tota eſſentia contrariæ ſunt & infenſæ nobis, vt ſi quicquam earum nos vt decet attingit, omnino lædat & aſſiduum incrementum ſumat, nec in nos agere deſinat, dum quicquid noſtræ ſubſtantiæ attigerit in ſuam naturam trahit atque mutet, dúmque ſenſim ſerpat in omne corpus. Nunquam enim poteſt à corpore noſtro vinci aut miteſcere, vt in illius ſubſtantiam mutetur: poteſt tamen (exiguum ſi fuerit) vi noſtri caloris extenuari, diſſolui, tandemque foras propelli: poteſt & antidotis propriis extingui. Iam verò eiuſmodi cauſarum quæ tota ſpecie nobis contrariæ ſunt, aliæ cum aëre ſpirando trahuntur, vt peſtilentiæ ſemina: aliæ extrinſecus nos attingunt vt rabidi canis, venenatarum beſtiarum virus: aliæ intrò ſumuntur, idque vel cibi, vel potus, vel medicamenti ſpecie. Venenum quod halitu nos ferit, omnium præſentiſſimum & efficaciſſimum eſt, nec humore, nec craſſiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat atq; commigret. Sed tenuiſſimum quum ſit, ſpiritu hauſtum celerrimè, per pulmones in cor viſcus vitæ nobiliſſimum, & in arterias, in omne denique corpus obrepit, primumque ſpiritus, deinde humores, poſtremò ipſam partium ſubſtantiam labefactat.

2. De natura humana Morbi (inquit Hippocrates) qui à corporis membrorum validiſſimo proficiſcuntur grauiſſimi ſunt, atque ſi vbi cœperunt permanſerint, neceſſe eſt validiſſimo membrorum laborante totum corpus laborare.

Quodcunque autem venenum contactu ferit, minus efficax eſt, neque in ſolo ſpiritu vel in aere, ſed in humore quodam prouehente
» vires habet. Hic verò in partem cute detectam quum inſederit, contactu
» eam quidem primum, deinde verò proximas, reliquúmque corpus om-
» ne cõſequutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis ſolus ha-
» litus contagione quenquam polluit, ſed in partem demorſu apertam
» vel ſaliuam, vel humorem eructat, cum quo virus illinc ſenſim in omne corpus euadit, in integram verò cutem ſi incidat, nihil officit. Sic omnium beſtiarum quæ virus eiaculantur, venenum prouehente deducitur humore. Sic elephantiaſis, aut luis venereæ virus non inſpiratu, ſed humore in quamuis partem cute nudam defixo, ſenſim prorepit in omne corpus. Venenum quod non niſi intro ſumptum vires habet, omnium firmiſſimum exiſtit, non in ſpiritu, non in tenui humore, ſed in craſſiore quadam ſubſtantia inhæreſcens. Hoc genere ſunt fungi, arrhenicum, auripigmentum & alia propè innumera quæ non odore, non adhæſu, ſed hauſtu ſolo enecant. Hæc chirurgi plerumque in malignorum vlcerum curatione citra vllam partium corporis iacturam magnóque vſu extrinſecus adhibere ſolent: ex quo intelligitur non eſſe illa contactu deleteria. At verò ſi quid iſtorum ſumatur è craſſiore materia venenũ vi noſtri caloris ſuſcitatum, in principes dein partes ſeſe inſerit, proférque ſui furoris incommoda. BRV. Iſthæc ſanè dilucida & in primis expedita deleteriarum cauſarum diſtinctio,

ſtinctio. EV. Iam verò cùm tres occultæ ſint & venenatæ cauſę, totidem occultorum morborum qui ex illis ortum habuerint differentiæ ponentur, vt alij maximè quidem ab aëre: alij cõtactu, alij à venenata quę intus ſit materia procedant contrahantúrque. Hi quidem omnes venenati ſunt, at non ſimiliter, neque iiſdem ex cauſis. Nam qui ex intus concluſa materia proceſſerunt, quia non foras emigrant, nec in vicinos contagione prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupentur, reliqui omnes contagioſi, quòd vel externæ eiúſque venenatæ cauſæ occurſu geniti ſint, vel contagione mutuáque ſocietate vicinos contaminent. Summa igitur hæc ſit diuiſio. Occultorum morborum alij ſimpliciter venenati ſunt, alij venenati contagioſi. Horum alij ſimpliciter contagioſi, vt hydrophobia & qui virulentarum beſtiarum ictu fiunt: alij contagioſi peſtilentes. Si quis fortè hanc venenati repetitionem faſtidiat b. eius dici permittemus occultorũ morborum tres eſſe differentias, venenatos, contagioſos & peſtilentes. Ex aere primùm maximéque fiunt peſtilentes, qui quanquam etiam contactu mutuáque hominum communitate & vitæ ſocietate contaminent, prima tamen illorum origo víſque maxima & validiſſima in aere quẽ ſpiritu ducimus ineſt, illíncque proceſſit. Qui contagioſi dicũtur emiſſo halitu nihil aut minimum offendunt, at maximè plurimúmque contactu. PH. Poſſúntne hæc genera rurſum minutius concidi? EV. Poſſunt vtique. Nam morborum in multos vagantium, alij pandemij aut pancœni appellantur, id eſt totius plebis morbi, aut omnibus communes: alij verò diſperſi. Pandemiorum alij ſimplices, alij endemij, alij epidemij, rurſum epidemiorum alij ſimplices, alij peſtilentes: & peſtilentium, alij conſueti, alij inſolentes. PH. Apta quidem diuiſio, at ſingulas ſpecies propriis notionibus explica. EVDO. Diſperſos morbos vt quum hîc pleuritide, iſte nephritide, ille phthiſi laborat, non perſequor, quod non ex communi quadam cauſa, ſed ex vniuſcuiuſque proprio vitio & errore procedant. Pandemij cauſam habent communem. Ea ſi eſt in communis cibi vel potus vitio, pandemij ſimplices fiunt, ſi cauſa eſt in aere, endemij vel epidemij. Aer quippe ſi ab inferioribus terreníſque cauſis inficitur, endemij fiunt, ſi à ſuperioribus, id rurſus aut ex temporum tempeſtatúmque mutatione, tum fiunt ſimplices epidemij, aut ex cœleſtium corporum viribus & influxu, ij ſunt verè peſtilentes, quorũ alij grauiores, alij mitiores, alij conſueti, alij inſolentes. Hæc iã exemplis illuſtremus. Conſueti peſtilentes morbi ſunt peſtilens febris, carbũculus, bubo peſtilens, iíque grauiores: in leuioribus conſuetis ſunt exanthemata tum rubra tum purpurea, quæ ſumma cute maculis non exuberantibus efloreſcunt: & quæ ecthymata Hippocrati, Plinio papulæ & pituitæ eruptiones dicuntur. Inſolentes ſunt paraplegia quædam lethalis inſueta & inaudita, quam Hippocrates commemorat in Thaſo contigiſſe, & flagrãtes ardores, grauedines anheloſæ, ſudorifica febris, hanc ἱδρωτύρετον nonnulli dixere, qui noſtro æuo in regiones plurimas inuaſerunt, aliíque non pauci his finitimi, qui aut veterum obliuione deleti ſunt, aut noui poſthac emergent. Reliqui communes, & epidemij ſimplices & endemij & pandemij, quia manifeſtam cauſam habẽt,

Πάγκοινοι.

Σποράδες.

1. *Epide.*

ſub occultorum morborum genere non continentur, neque præſentis ſunt contemplationis, de his tamen affinitatis gratia dicemus. Simplices epidemij ſunt lienteriæ, dyſenteriæ populares, ſanguinis eruptiones, tuſſes, ophthalmiæ, pleuritides, tubercula, aurium dolores, febres omnes putridæ, & alij qui ab Hippocrate in epidemiis commemorati, ſub diſperſorum ſpecie plurimùm graſſantur in vulgus. Hi non vt peſtilentes mutua ſocietate homines contaminant, ſed quà epidemij ſunt, nonnihil reſipiunt malignitatis vulgaris, eóque diſtant à diſperſis. Endemij ſunt tum quidam horum, ſed qui ex putridis aquarum, terrarum vel cadauerũ expirationibus orti ſunt: tum etiam quibuſdã regionibus familiares, vt phthiſis Luſitanis, ſtruma Hiſpanis & Alpinis, hydrocele Narbonenſi Galliæ, omnes quidem ex aeris grauitate nati. Pandemij ſimplices iiſdem appellantur nominibus, ſed quorum cauſa in victu ſit communi: eiuſmodi ſunt febres, alui profluuia, tubercula, aliáque plura incommoda ex communis aquæ vſu profecta. His miſſis ad ſuſceptã de occultis morbis tractationem reuertamur. Contagioſi morbi ſunt, qui externi cuiuſdam veneni occurſu & contagione primùm contracti ſunt, vt ſtupor a torpedine piſce, vel ab opio, hydrophobia, & qui ſcorpionum beſtiarúmque venenatarum morſu, vel telorum venenatorum ictu fiunt. Et qui tametſi ab externis cauſis primam originem non habuerunt, geniti tamen contagione afficiunt, vt lues venerea, elephantiaſis, & qui ex iſtorum permiſtione fieri poſſunt. Hos neq; inſpiratio, neque commune elementorum vitium vnquam protulit: quocirca nec multos communiter inuadunt, nec debent in pandemiis recenſeri, ſed peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Manifeſti totius ſubſtantiæ morbi ſuprà appellati, vt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui, & qui huius ſunt generis, contactu quidem & fiunt & afficiunt, neque tamen in hoc contagioſum genus referri debent, quod nihil occultũ malignúmque reſipiant, hîc autem contagioſos duntaxat occultos perſequimur. Venenati morbi alij ex veneno intus genito, alij ex veneno aſſumpto. Ex intus genito veneno hi fiunt, ſtrangulatus vteri à putri ſemine ortus, morbus comitialis cuiuſcunque ſit ordinis: ſyncope ex putreſcente grumo ſanguinis ſubeunte veneni naturam, cordis quædam palpitatio ſphacelus ex ſeptico humore, & alia cæca ſymptomata, quæ venenatus humor inferre conſueuit. Venenum quippe non id duntaxat appellamus, quod ſemper enecat, aut quod cordi vitæque principio ſit infenſum, ſed quicquid tota ſubſtantia & cæca vi facultatum ſubſtãtiam vel extinguit vel laceſſit, & cæco modo earũ functiones offendit. Intus autem gignitur venenũ & à lumbricis cõputreſcẽtibus, & ab eſculẽtis poculentíſque vitiatis, & à vario viuẽdi errore. Ex aſſumpto autem veneno morbos atque ex his plerunque interitũ ſequi, omnes vel plebeij compertũ habent. Venena lædunt corrũpũtque noſtram ſubſtantiam, alia totius ſubſtantiæ diſſidio, alia exuperantibus qualitatibus. Totius ſubſtantiæ diſſidio, & diſſenſione napellus, aconitũ, rhododẽdron, apiũ riſus: qualitatum exuperantia euphorbium, anacardus, opium, cicuta. Venenati morbi neque ex aëris inſpiratu, neque ex cauſarum corpori occurſantium contactu, ſed ex intimis duntaxat cauſis fiunt & excitantur.

Σποράδες νόσοι.

Epilepſia.

tur

tur. Qui venenum hauſit, aut comitiali morbo laborat, neque halitu, neque contactu alios inquinare poteſt, qua ratione hi ab epidemiis & à contagioſis diſtant. BR. Occultorum morborum differentias hac quaſi figura rectè videris expreſſiſſe: rurſum tamen de eiſdem ſigillatim paulò altiùs meditemur, à peſtilentibus auſpicati.

De peſtilentibus morbis, quod illorum occulta ſit cauſa. CAP. XII.

EVDOXVS.

MOrbi quicunque omnibus communes & vniuerſales appellantur, ex communi quæcunque ea ſit cauſa procedunt. Horum qui ſimplices dicti ſunt ex ſemiputridis leguminibus aut frugibus, vel ex aquæ infectæ potu ſæpe prouenerunt, quomodo in caſtris aliquando contigiſſe memoriæ proditum eſt. Solent autem aquæ ſtagnantes in quibus linum, aſphaltum, canabis, rhododendron, aut alia ſtirpium cadauerúmque inquinamenta diutiùs macerata ſunt, iſthæc afferre. Qui ex cauſis illis ortum acceperint, ſimpliciter pácoini aut pandemij, nondum verò epidemij appellantur, quod non ex aere, ſed ex prauo victu procedant. Aer morbos efficit, quoties vehementer aut immutatur, aut inficitur. Licet enim aeris ſubſtantia ſimplex quum ſit, putreſcere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem ſubit: multa inquinamenta tanquam ſparſa morborum ſemina, aliàs ex inferioribus, aliàs è ſuperioribus excipit. Ex inferioribus quidem velut ex ſtagnis, paludibus vel lacubus inquinatis ac putridis, è quibus expirans vapor ambientem permiſtione labefactat. Ex terra graui & inquinata, ex antris, ſpecubus, aut barathris graues interdum expirationes in aëra attolluntur nobis plurimum infenſæ. Animantium, maximè verò ſerpentium & hominum non cremata ex bello cadauera, reſeruata illorum excrementa, euulſæ ſtirpes venenatæ, aliæque ſordes computreſcentes, plerumque aëri graues & exitiales offenſas induxerunt: non aliter quàm metallorum, ſulphuri, arſhenici, hydrargyri aut prunarum fumus coarctatus non paucos iugulauit. Huius autem generis inquinamenta, quoniã nec longius in multas regiones euagari, nec diutiùs permanere poſſunt, ſed ipſa aëris immenſa puritate facilè diſſipantur, vincuntur & pereunt, epidemios morbos non ingenerant. Sed qui ab hiſce cauſis, ex ipſáque loci natura aut ſitu morbi fiunt endemij, id eſt illi plebi aut populo peculiares & vernaculi dicuntur. Solæ igitur affectiones, è motibus ſuperioribus in vniuerſum aera diffuſæ, epidemios id eſt ſuperuenientes & vulgares morbos inuehunt. Sic enim ſtatuit Galenus epidemiorum cauſam in aëre, quos & Hippocrates à ſpiritu cuius attractione viuimus, prouenire dixit. Cœlitus autem fiunt in aere affectiones conſtitutionéſque duplices, aliæ ſunt qualitatum exuperantiæ, vel inæqualitates ex temporum tempeſtatúmque mutatione, ex quibus putredines plurimùm graues: aliæ verò ſunt inquinamenta eò cœlitus demiſſa. Ex temporum mutatione tempeſtatúmque magna vi quicunque morbi fiunt, ſimpliciter ſunt epidemij. Cœli

verò inquinamenta non hos ſolùm, verumetiam peſtilentes ingenerant, qui ſunt epidemiorum pernicioſiſſimi. Itaque ſimpliciter epidemij, à peſtilentibus diſtant. Illi ſiquidem non niſi ex multis temporum, tempeſtatúmque mutationibus quę aliç poſt aliàs fiát, aut ex vnius temporis ſolius magna quadam alteratione & vehementi permutatione proueniunt, pro quibus non ſolùm præſentes conſtitutiones conſiderandæ ſunt (inquit Galenus) ſed ex qualibus & quales fiant permutationes. Ab his cauſis qui & quales morbi obtingere ſoleant, paſſim commemorat Hippocrates libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio, vt cùm ait: Si hyems ſicca & Aquilonia fuerit, ver verò pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, & ophthalmias & inteſtinorum difficultates. Quum enim corpora noſtra ipſáque terra ex pluuiis vernalibus & ab auſtro humore multo ſcateant & madeant, neceſſe eſt æſtate æſtum conduplicari, ipſúmque corpus & carnem inflammari, vnde & febres acutiſſimæ & reliqua mala fiant. At verò epidemiorum qui peſtilentes appellantur, non ab ea cauſarum longa ſerie, nec ab ingenti temporum permutatione quę corporum humores perturbet, ſed à venenato inquinamento aëri inſperſo prodeunt: quod cum ſpiritu intrò ſubiens, cor viſcus nobiliſſimum & validiſſimum inficit: ex quo cenſuit Hippocrates morbos fieri pernicioſiſſimos, qui vires omnes vniuerſúmque corpus proſternant. Hi morbi ſunt quos ſępius iam dixi cauſam occultam & abditam habere, nec ab illis peruulgatis primis qualitatibus originem ducere, quod plenius illuſtrandum demonſtratione fuerat. Quanquam peſtilentia vt morbus omnis acutus, ęſtu immoderato vel intemperantia excandeſcit, & æſtate grauius affligit, ſępe tamen animaduerſum, ęſtatem feruentiſſimam nullum peſtilentię genus protuliſſe interdum peſtilentiam hyeme initium cœpiſſe, quę ęſtate media vel autumno ſoluta ſit: argumentum planè euidens illius cauſam non eſſe primarum aëris qualitatum exuperantiam. Iam de putrida conſtitutione ęſtimandum. Hęc ſi à terrenis exhalationibus profecta eſt etiam circumiecto aëri permiſta, peſtilentię cauſa ſtatui non poteſt, cùm ne epidemium quidem morbum (vt ſupra dicebam) ſed duntaxat endemium ingeneret. Quę à noxia tempeſtatum mutatione, vt ab inconſtanti, ab intemperato, à pluuioſo, ęſtuoſo aut nubilo cœlo tracta ſit: ea licet longè dimanet atque propagetur, & ex grauteolentia pruinæ aut roris magna eſſe deprehendatur, plerunque tamen ſine peſte euenit. At verò peſtilens conſtitutio hyeme ac ęſtate, ſicco ac pluuioſo cœlo, bene temperato ac inæquali, plerunque citra graueolentem putredinem, adeò obſcurè & furtim inuadit, vt nullo vnquam ſenſu internoſcatur: ſúntque peſtilentiæ ſemina vſque adeò occulta, cęca & à ſenſibus aliena, vt nos prorſus effugiant, inopinatáque feriant, nec vnquam niſi effectibus & euentis deprehendi poſſint. Hoc quidem imprimis mortalibus miſerabile impendentem ſibi tantam perniciem ne odore quidem ſentire, nec vitare poſſe. Nulla putrida, nulla intemperatior aëris conſtitutio, poteſt in valde multas mundi regiones euagari, in illiſque vigere: at peſtilentia tam immaniter interdum ſæuit, vt vniuerſum penè orbem occupet, frigidas atque

Aphor. 3.

calidas regiones, ſiccas ac humidas hyeme vt æſtate. Huius generis duas ſub Marco Antonio fuiſſe commemorant toti orbi grauiſſimas, quibus penè vſque ad internecionem humanũ genus deletum fuerit. Qualem & aui noſtri narrant obtigiſſe anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo. Hæc in Aſia exorta per Illyricum Dalmatiámque ſperſit in Italiam, per Germaniam verò in Galliæ & Hiſpaniæ fines, compluribus annis miſerè in omnes ferè populos debacchata, vix vt tertia pars viuentium ſuperſtes euaſerit. Hac cauſarum viciſſitudine res humanæ permutantur: corruũt enim ac quaſi neglecta vileſcunt omnia ex tam ſæua & miſeranda clade. Summa verò (vt nunc) inſtauratione facta, omnia in precio ſummóque ſtatu vigent, aliquando rurſum collapſura. Tantas quæſo mutationes quis non putet cauſam è ſublimi maximè generalem habere, neque poſſe ex ſola tempeſtatum mutatione naſci? BR V. Hîc denuò quid putrida conſtitutio efficiat contemplemur. EV. Ea epidemios quoſdam morbos inferre ſolet, nunquam tamen ſola peſtilentes: ad peſtilentiam interdum confert & incrementum addit, at non illam excitare poteſt, ſed cauſæ altioris hoc opus eſt. Si vna putredo tantæ perniciei cauſa foret, omnes animantes peræquè attingeret. Nam vt ſalubris aër ſpiritu ductus, omnes animantes tuetur ac ſuſtinet, toti illarum generi ſalutaris, ita qui à putrida illuuie labefactatur, toti animantium generi æquè pernicioſus euadit: & vnus omnium ſanitati vitæque principio aduerſatur & inſpiratus omnes peræquè lædit, neque homines magis quàm boues, aut hos potiùs quàm oues aut ſues. Itaque ſi qua illinc peſtis incidet, omnium peræquè communis erit. Hoc tamen rerum euentu arguitur, vſúque falſum deprehenditur. Compertum ſiquidem id omnes habent, quòd ab optimis agriculturæ authoribus memoriæ proditum eſt, peſtilentiam aliam incidere quæ ſolos boues iugulet, qualem meminimus anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimoquarto irrepſiſſe: aliam quæ ſues aut quę oues, aliam quæ gallinas, aliam quæ ſolos homines. Quæ pecudes feráſque interimat, pulchrè eſt à Virgilio deſcripta,

Hîc quondam morbo cæli, miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totóque autumni incanduit æſtu:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitque lacus, infecit pabula tabo.

Diſcriminis verò cauſam paulò antè expreſſerat,

Quàm multæ pecudum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt. Iam igitur cùm homines ſoli peſtilentia corruunt, quænam cauſa hanc ſtragem facit? Non ſimplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit. Neceſſe igitur fuerit abditiorem cauſam & peculiarem eſſe, ipſúmque aerem peculiari quodam quaſi veneno inquinari, quod huic non illi animantium generi ſit infenſum, totáque ſubſtantia contrarium. Si quis ex vobis contentioſè aſſeueret putredinem cauſam eſſe peſtilentiæ, ſed quæ tamen non vna ſemper ſit & vniuſmodi, verùm nunc illi nunc alteri animantium generi pernicioſa: neceſſe eſt fateatur malignam hanc eſſe quæ huic

illiue præcipuè aduerſetur. Id autem quid aliud eſt quàm venenum tota ſubſtantia non manifeſta qualitate inſenſum? Nemo enim explicare poſſit quis modus, aut quæ ratio ſit eius putredinis, quæ vel bobus, vel ouibus, vel hominibus ſolis ſit infenſa. Id ſi nec dilucidè exprimi, nec animo percipi poteſt, debet in eorum genere cenſeri, quæ cæca, obſcura & abdita nuncupamus: & tota ſubſtantia contraria ſunt: totoque genere deleteria, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt: : Itaque quicquid aſſeratur, omnis peſtilentiæ cæca & delitescens eſt cauſa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus aut ex putredine profecta. BR. Vndénam quæſo hanc fluere putas? EV. A cœlo nimirum. At non à firmamento, nec à motu primo, vt qui ſemper ſui ſimilis eſt, non à Solis obliquo circumactu, ſed à certa permiſtione ſyderũ. Sol motu ſuo anni tempora æquabiliter facit ac diſterminat, ver, æſtatem, autumnum & hyemem. Quòd autem non omnes æſtates æquè feruidæ ſint aut ſiccæ, nec omnes hyemes pariter rigeant aut humeſcant: quòd æſtas quædam muſcarum & ſcarabæorum quaſi nubes proferat, alia ſit ab his omnibus puriſſima: quòd omnium admiratione locuſtæ tanto exercitu in Galliam conuolarint anno octingenteſimo ſexageſimo quarto: & in Italiam anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octauo, vt omnia germina depopulatæ ſint: id iam non à Solis motu, ſed à varia ſyderum commiſtione petendum: quorum motus non inutiles & præter rationem ſummus rerum conditor certis legibus definiuit. Vt alia horum commiſtio imbres, alia ſerenitatem, alia auſtrinam, alia aquiloniam, aliámve tempeſtatem mouet, ita ſanè fatendum, quandam obtingere quæ aëri peſtilentiam immittat. Vtque multa ſunt peſtilentiæ genera, ita vniuſcuiuſque peculiarem quandam eſſe commiſtionis rationem & propriam cauſam, quæ aliàs mitiùs, aliàs ferociùs in aërem atque in nos furiat & debacchetur: Grauis eſt eorum ſtupiditas qui ſidera nihil in aëra niſi calorem aut frigus, imbres aut ſiccitatem lumine motúque ſuo inducere contendunt. Si illa bene conſtituta omnium vitam tuentur ac conſeruant, cur malè conſtituta vitæ non incommodent? Illinc prima & præcipua eſt rerum omnium ſalus & conſeruatio, illinc quoque interitus. Has cauſas atque vires ſoli de medio tollunt, & tanquam nullæ ſint negant, qui huius ſunt contemplationis imperiti. O verè fœlices qui ſecretiore hac cognitione ſapientiſſimi fiunt: qua neque ad præcauendos, neque ad perſanandos peſtilentes morbos eſt vlla præſtantior. Itaque puræ ſimpliciſque peſtilentiæ cauſa eſt cœleſtis configuratio vim inferens, quæ neque temporum mutatione, neque vlla manifeſta qualitate, ſed ſolo euentu deprehendi poteſt. BR. Quàm verò puram ſimplicémque peſtilentiam eſſe definis? EVD. Id par eſt vt explicem. Tria diximus in aëre communium morborum genera. Endemium à terrenis inferioribúſque expirationibus: Epidemium à vehementi temporum tempeſtatúmque mutatione: Peſtilentem ab occulta malignáque qualitate cœlitus demiſſa. Hæc interdum ſimplicia puráque ſeorſum apparent, plerunque verò permiſcentur & coëunt, eorum cauſis in idem conſpirantibus: túmque difficilis admodum eſt eorum diſtinctio. Licet enim variæ hæ ſint & diſcretæ

cretæ cauſæ, quoties tamen coniunguntur, coëunt & confunduntur, quadam generis affinitate ſeſe iuuant impetúſque ſuos augent. Harum vnica eſt verè peſtis efficiens, duæ autem præparatoriæ. Peſtilentia grauior euadit in regione putridis expirationibus infecta quàm in ſicca atque pura: ruſúmque grauior æſtate quàm hyeme, & auſtrina tempeſtate quàm Aquilonia, & inæquali intemperatóque cœlo quàm æquali & temperato. In ſumma grauior eſt peſtilentia quæ Epidemiis aut Endemiis conſtitutionibus permiſcetur, quàm quæ pura ſoláque conſiſtit. Ergo graues terrenæ inferioréſque expirationes peſtilentiam ſolæ non inferunt, ad illam tamen non parum præparant & excitant. Hæc cauſa eſt cur vna peſtilentia non omnes regiones, nec omnes homines peræque afficit & lædit. Peſtilentia pernicioſius tanguntur loca maritima auſtro obiecta, calida & humida, tetris expirationibus infecta, alta atque patentia, quàm mediterranea, Aquilonia, ſicca, pura & contecta. Ruſúmque inter homines magis læduntur, qui calidi & humidi, multo ſcatent humore putredini obnoxio, patentiore laxóque corpore, quàm qui frigidi ſunt & ſicci, humore pauco eóque puro, & corpore moderatè laxo vel adſtricto. Nimia corporum laxitas quemadmodum & obſtructio præparat ad peſtem. Quanquam autem hæc vera ſunt, propria tamen & peculiaris conſtitutio atque præparatio quæ loca vel corpora reddit peſti obnoxia, omnino nos latet, neque ſenſu, neque ratione, ſed ſolo euentu & experimento, vti ſuperior illa peſtilentiæ cauſa, comprehenſa. Multos videas in peſtilentia ſimplici febre vel continua vel tertiana vel quartana, corripi, qui licet putridis ac vicioſis humoribus ſcateant, peſte tamen nequaquam polluuntur: argumentum nón ſola putredine in hanc lucem corpus præparari. Alios quos optimè ſanos iudices, facilè peſte corripi: hunc verò qui multorum peſtiferorum occurſu nihil ſit perpeſſus, vniuſcuiuſpiam cum quo vel familiare vel temperamenti ſimilitudo ſit, ſocietate prehendi. Vt ergo efficiens, ita etiam patiens excipiénſque peſtis cauſa cæca eſt & occulta, non qualitatum primarum intemperie, non ſimplici putredine: ſed totius ſubſtantiæ proprietate nobis infenſa. BR. Rectè mihi videris peſtilentiæ externas cauſas exequutus. Cæterùm hoc ſcire vehementer opto quibus ſignis vel optimè exercitatus medicus peſtilentem febrem ab ardente diſcernet. EVD. Siue tu illarum ſubſtantiam, ſiue ſymptomata contemplaberis, latum eſt diſcrimen: de ſymptomatis primùm, mox de eſſentia. Vis peſtifera in corpus irruens ſpiritibus & humoribus confertum ſymptomata quędam infert, aliis ex putredine morbis communia. At huius propria quędam ſunt, quibus prudens exercitatúſque medicus, illam agnoſcat diſcernátque à cęteris, & quo vno quouis obiecto morbo nulla cunctatione iudicet ſimpléxne is ſit, an diuinum quiddam habeat: qua diſtinctione prætermiſſa, nulla rectè curatio ſuſcipi poteſt. PH. Eia igitur peſtilentium morborum propriam ſpeciem nobis depinge, ſingulos ordine perſecutus. EV. Peſtilentię ſemina pariter cum ſpiritu hauſta in pulmones quam mox ſine ſenſu in cor penetrant. Hoc, ſi affectioni præparatum eſt, nec ſatis obſiſtere valet, labefactant, continuóque arteriarum ſpiritus: poſtremò (quanquam non ſemper) hu-

mores vniuerſúmque corpus inquinant. Affecto inquinatóque corde, vires omnes præcipuéq. vitales infringuntur & ſpiritus ſqualent. Hinc arteriarum pulſus exilior & imbecillior, ſimúlque frequentior ac celerior, quo vno febrem ineſſe iudicant illam ephemeram, peſtilentium omnium pernicioſiſſimam. Ea nec ardore mordax nec ſiti vehemens, qua nec laborantes ſe febrire credunt: non vrinis, ſed vel animi defectione, vel ſyncope, vel pulſu paruo ac preſſo, vel aſſidua vomitione, vel vigiliis, inquiete & iactatione corporis, viriúmque proſtratione conſpicua, quæ plerunque ſine ſenſu doloris, hominem inopinatò rapit. Quũ labes altiùs permanat in humores, mitior quidem febrem infert peſtilentem ſimplicem, vehementior, verò carbunculo vel bubone inſignitam. Licet ſanguis & humores labefactentur; non tamen putreſcunt, vnde nec turbidæ, nec confuſæ viſuntur vrinæ, ſed ſubſtantia, colore ſedimentóque laudabiles. Bubo atque carbunculus priuſquam febris apparens, mitiorem peſtem denuntiat: robuſtámque cordis naturam veneno laceſſitam, huius ſtatim nonnihil foras propuliſſe. At poſt ortam febrem prorumpens, dominantis veneni impetu fit, éſtque quaſi victæ naturæ pernicioſum indicium. Ea eſt peſtilentis febris exquiſita deſcriptio. Quòd ſi præterea vel capitis dolor, vel delirium, vel ſitis, vel incendium vehemens, vel vrina turbida comitabitur, non ex labe, ſed eſt putrida permiſtione fiet, quæ aliàs aliam partem laceſſit. Hæc autem permiſtio ex quadam cœli conſtitutione non ita pridem elapſa eluceſcet, in qua febres hac lege graſſabantur. Initio calor vehemens, ſitis, capitis dolor, vigiliæ, nauſeæ, inquies, aliáque vehementiæ ſymptomata exercebant: ſimul & vrinæ cernebantur rubicundæ, craſſæ, turbidæ atq. confuſæ: omnia in ſeptimum diem perſiſtentia. Hoc verò ipſo die vrinæ puriores euadebant concoctione manifeſta, quotidie in melius procedente ſimúlque ſymptomata leuiora. Quum ita ſe mox perſanatum iri magna ſpe ægri medicorum iudicio ſibi pollicerentur, plerique non multò poſt peribant. Pulſus quippe hinc in dies ſenſim imminuebatur & langueſcebat, totiúſque corporis robore pedetentim diſſoluto, intra quartum decimum mortem oppetebant. In his ergo febribus putredini permiſta erat peſtilentia ac die ſeptimo euicta iam putredine, perſeuerans dein peſtilentia tacitè ac furtim iugulabat. Itaque peſtilentis febris eſſentia ex propriis ſymptomatis perpenditur. Si peſtilentes febres (quod Galenus memoriæ mandauit) calore non admodum vehementes ſunt, ſi earum vrinæ ſimillimæ ſanis & cum ſedimento, planum eſt & euidẽs aut nullam aut admodum exiguam his ineſſe putredinem, neque hanc exitij cauſam haberi. Non pauci editis de peſte quæſtionibus & libellis vehementer æſtuant, vt tueantur peſtilentem febrem non aliundè quàm ex putredine proficiſci: vtque illius diſcrimen ſtatuant à cæteris putridis, aiunt propriam cordis ſubſtantiam vel primigenios humores in illa computreſcere, neque aliud eſſe venenatam peſtis malignitatem (de qua diſſerimus) quàm putredinis modum. In aliis febribus atque etiam in cauſo, neque cordis ſubſtantiam neque inſitos humores putreſcere, at vno putrium vaporum occurſu incaleſcere. Hi vel neceſſitate adacti fatentur omnem peſtilentem febrem ex

putrida & hectica conſtitui, quaſi earum quædam ſit compoſitio. Alij quibus hæc commenta non placent, non minus abſurda fingunt, peſtilentis febris profundam, ſordidam ac tenacem, cæterarum extimam duntaxat & leuem eſſe putredinem. Multa vtrique ſubtiliter diſputāt, ſed quoniam à veritate deſciſcunt, neceſſe eſt multis figmentorum technis ſe irretiant. Qua quæſo illi ratione fieri poſſe exiſtimant, vt vel cordis ſubſtantia, vel primigenij illius humores putreſcant? Nihil eiuſmodi tolerare poteſt viuens animal, ſed prius vita excedat quàm eò veniat. Vt cordis ſubſtantia neque vlcus neque eryſipelas ita neque vllam putredinem admittit. Illa etiam quo pacto cohærere poſſunt: cordis ſubſtantiam putreſcere, neque admodum vehementem eſſe calorem? Si in cauſo putreſcentis bilis ſolo contactu cor vehementer calet, multò certe vehementius incendetur id vniuerſum ſi putreſcat. Adde non poſſe cor vniuerse putreſcere, quin iam ante acriter incaluerit, proinde neque poſſe in hoc extremum perueniri, quin calor antè ſit deprehenſus multò vehementior quàm in cauſo. At non eiuſmodi, ſed toto morbi decurſu mitis obſeruatur: ex quo intelligitur peſtilentium nulla affinitate cum putrida febre coniungi. Cum hectica verò quid affinitatis habeat? Obſidet (aiunt) vtramque cordis ſubſtantiam. Eſto ſanè. Non tamen peſtilens febris cor ſiccitate torret vt hectica vt proinde illi ſit affinis. Deinde quum ex cōfirmata hectica omnes decedant, deberent vel maiori neceſſitate ex peſtilente interire: quis enim putrido corde viuat? At non paucos videmus ex peſtilente ſeruari: nihil igitur ſimilis eſt hecticæ. Quoniam igitur peſtilens febris neque caloris incendio vt cauſus, neque ſiccitate vt hectica cor torret: ab vtraque plurimum differt, habétque præſentem vim & perniciem omni intemperie, omni putredine maiorem, quæ vna veneni ſpecie cor vitæ fontem obſidet, demolitúrque. Hanc autem ſpeciem qualis ſit, euentis ponderemus. Quum peſte correptus ſolo halitu aut excrementorum expiratione aſſidentes vel integrè ſanos labefactet, hique veſtibus contagionem longius exportent referuéntque diutius, conſtat hāc non ſimplicem putredinem, ſed multò immaniorem perniciem eſſe, quæ tenui eoque admodum repentino aëris inquinamento tenetur, hánceque alio quouis veneno expeditiorem. Non enim ſi quis toxicum ebiberit aut ſi à ſcorpione demorſus, halitu alios inquinet. Reliqua ſymptomata ſi diligenter expenderis, pulſum paruum & obſcurum, animi defectionem, ſyncopen, vomitionem, aſſiduam iactationem cum vigiliis, omniáque nullo ferè ſenſu doloris quis veſtrum hæc non potius veneni quàm putridi caloris ſobolem dicat? Qui aiunt in peſtilentibus febribus iccirco vrinis ſedimentum ineſſe, quòd natura perterrita putredinis exuperantia, quaſi ſuccumbens morbum aggredi non audeat: ſingularem corporis noſtri naturam conſilij atque rationis participem efficiunt, quæ tamen ſine ratione ciet motus in corpore neceſſarios, nec vnquam otio perfruitur. Fieri certè non poteſt, quin & ſumma putredine quæ in venis eſt, aliquid profluat cum vrinis, in híſque putredinis indicia ſe proferant. Itaque ſi illarum vrinæ ſanis ſunt ſimillimæ, fieri nequaquam poteſt vt in vaſis mala putredo ſubſiſtat

quæ interitus ſit cauſa, ſed latet nonnihil grauius peſtilentiúſquè putredine, quod nimirum cordi totius ſubſtantiæ repugnantia & diſſidio aduerſum ſit & tanquam deleterium. BR. At Galenus non alia ratione bolum armenam peſtiferos iuuare tradit quàm quòd vehementer exiccet, exuperantémque humorem exorbeat, qui putreſcens peſtem inducit. EVD. Viſne igitur hanc meam ſententiam medendi ratione confirmem? Si peſtis in corpus inciderit, quod iam vel plethora vel cacochymia vel obſtructione laboret, fieri vix poteſt ea ſimplex, ſed ferè tum putridæ febri implicatur. Hac morborum permiſtione miſta ſigna apparent, & amborum quaſi miſta medendi ratio tenenda. Ac ſi purum corpus erat quum peſtis inuaſit, omnino ea ſimplex obtinget. In hac medici celeberrimi & qui longo artis vſu doctrinæ ſtudia compleuerunt, prorſus abſtinent à venæ ſectione, niſi admodum ingens adſit plenitudo, experti, eos quibus ſanguis ſiue initio ſiue poſtea eſſet miſſus, aut paulò pòſt obiiſſe, aut in deterius lapſos eſſe. Non enim (vt quibuſdam videri poſſit) vacuatio hanc perniciem ſummouet, aut imminuit, aut cohibet, vt quæ non eſt in humoris vitio poſita: neque laborantem vlla ratione leuat, ſed contrà grauius offendit. Etenim extrinſecus nos circunfundens pernicies, vacuato ſanguine & ſpiritu in pulmones, in cor & in venas facilius penetrat, ac ferocia maiore inualeſcit: ſanguis etiam phlebotomia concitatus promptius labem contrahit, quemadmodum aqua cui fellis tantulum inieceris, ſi agitetur, ocyus quam ſi conſiſtat amareſcet. Quinetiam vires vacuatione imminutæ, inſilienti perniciei minus obſiſtunt. Hæ rationes experientia confirmatæ, vt à venæ ſectione, ita magis à valida purgatione docent abſtinendum: clyſteribus & leuioribus medicationibus vtendum. Quum igitur in peſtilenti febre ſimplici, tota pernicies à venenata qualitate impendeat, extremo morbo extrema remedia diligenter adhibenda ſunt, non quæ vacuent, ſed quæ tum frigore & adſtrictione leui, ſpiritus, ſanguinem & humores cohibeant reprimántque, cuiuſmodi eſt mali punici, citrei, medici, & vuæ acerbæ ſuccus victúſque perſimilis: tum quæ totius ſubſtantiæ proprietate huius veneni vires aut obterant, aut hebetent, aut foras ſudore exterminent. Huius, vt vniuſcuiuſque veneni, propria eſt antidotus, antipathia & totius ſubſtantiæ diſſidio aduerſa. Huc tamen nonnullas etiam antidotos plurimi accommodant aliis venenis communes, ſcordium, dictamum, gentianam, vetonicam theriacem, & mithridatium. Adde & terram lemniam, & bolum armenam, de qua modò quærebas. Hæc igitur non exiccando, ſed totius ſubſtantiæ proprietate in id vires habet. Cur.n. non etiam inediæ ad peſtem multo maiorẽ vim obtinerent, quum & potentius & tutius quàm bolus corporis vniuerſi ſuperfluentem humorem abſumant diſſipéntque? Quinetiam bolus ſiccitate omnibus peręquè putridis febribus, neque peſtilenti, quàm illis potius conferret, niſi peculiari quaſi priuilegio ornaretur. Siue igitur peſtilentium febrium cauſam, ſiue ipſam illorum ſubſtantiam, ſiue ſigna, ſiue curandi rationem animaduertes, vbique proculdubio vim illam agnoſces abditiorem, alias quidem manifeſtius, alias obſcurius

BRV.

BRV. Rectè quidem. At de exãthematis & ecthymatis quod à te in medio poſitum fuerat perſequere. Scio quam his cauſam Auicennas & Notericorum plurimi deſignent: reliquias quaſdam menſtrui ſanguinis quo fœtus in vtero alebatur, in pueris & infãtibus etiamnum permanere: quo feruidiore cœlo vel auſtrina tempeſtate, vnà cum eo quo ſanguine efferueſcentes, naturæ vi propulſæ foras proſiliant & effloreſcant in cute. EV. Hæc quidem ab illis ſcio proferri, at quam conſentaneè, ipſe diiudices. Ex ea ipſa cauſa mulieres quibus ſuppreſſi menſes in omne corpus redundant, iiſdem malis obnoxiæ iacerent, quod tamen rarum videas. In pueris & infantibus quod dicebatur menſtrui reliquias permanere, Galeni ſententia redarguit, quæ aſſeuerat fœtum in vtero non è fœdiore illo ſanguine menſtruo, ſed è materni puriſſima portione alimentum capeſcere. Neque ſi quid menſtrui fœtui cedit in alimentum, id tãdiu poteſt poſt multas febres, poſt multos morbos ſuperatos, in annum ætatis trigeſimum aut quadrageſimum perdurare, qua nos ætate non paucos vidimus hiſce exanthematis grauiſſimè cõflictari, alios occumbere. Adde vnumquemque his aliquando in vita neceſſariò conflictari debere, & neminem his poſſe ſecundò aut tertiò prehendi: quorum vtrunque manifeſtè falſum animaduertimus. Hæc verò mala ex communi quadam cauſa tota aëri cõperſa originem habere, luculenter demonſtrant, quòd non ſolùm feruidiore cœlo, ſed & hyeme interdum graſſantur. Quòd annos complures ſileant, & certis annorum interuallis ſæuiant in plebem, aliàs quidem ſeorſum exãthemata, vt grauiſſimè anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto: aliàs ecthymata ſola, vt anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo. Quæ qui videt, quomodo cauſam illam ſuperiorem, nõ intelligat ac iudicet mundo graſſari? Vt igitur carbunculus & peſtilens bubo, ita ſanè exanthemata & ecthymata cauſam habent è ſublimi: at ea peculiari quadam malignitatis ſpecie aërem contaminat: aliáque in his exiſtit quàm in carbunculo vel in bubone: & alia in exanthemate quam in ecthymate: & horum quàm illorum minor eſt ferocitas. Cauſa autem cur infantibus & pueris magis familiaria hæc ſint, reddi poteſt, quòd firmior ætas & adultior, tantulis malis non laceſſitur, niſi quum fortè conſtitutio grauior inualuerit. Hæc autem rurſum ex ipſorum morborum deſcriptione & figura conſideremus. In cute ij quidem effloreſcunt non ex ambientis contactu, ſed ex inſpiratu, quo vt cor afflatum delubitúmque fuerit ipſo ſtatim initio vniuerſum corpus, maximè verò caput ingraueſcit, hoc etiam plerunque dolore concutitur, oculi tument & illachrymantur, facies quaſi inflammata rubeſcit, vox rauceſcit, ſpiritus crebrior ac difficilior euadit, pulſus frequens ac celer febris nuntius. Malo dein ingraueſcente venenum ex humoribus die tertio aut quarto foras proſilit, & in cute effloreſcens mali ſpeciem detegit. Ecthymata puſtulis multis toto corpore confertim albo colore exuberant quæ pituitæ & bilis permiſtionem præ ſe ferunt. Exanthemata verò quaſi pulicum maculis ferè rubra apparent, interdum purpurea, interdum viridia aut nigra. Tandem compreſſo furore, ſoluta aluus humorum qui contaminati fuerunt reliquias criſi expurgat. Hic 1. *De ſanit. tuend.*

ita apparentibus nullum tamen putredinis indicium (ſi modò ſimplices ſint morbi) cernitur in vrinis: argumentum eos venenata qualitate virium corporíſque noſtri totam ſubſtãtiam demoliri. Hoc & morborum fœditas teſtatur, tam deformis aliquando viſa vt occæcatis oculis, vniuerſa cutis in ſquamas fœtidas & in cruſtas ingẽtes ſolueretur: corpus omne non aliter contabeſceret & macie nigroreque torreretur, quam ſi menſes quatuor è furca pependiſſet. Neque verò ſolius cutis hæc vitia, verùm etiam omnium interiorum, muſculorum, viſcerum, ſolidarúmque partium omnes priuſquam cutis labefactatæ. Sæpe etenim deprehenſum prægnantes maturos partus edidiſſe hac lue perfuſos, quarum aliæ nihil omnino foris, aliæ non niſi multis pòſt diebus incommodo ſenſerunt. Et quoſdam ab interitu diſſectos, quibus iecur, lien, pulmones omniáque interiora haud ſecus atque cutis ſordidiſſimis papulis manantibus ſcaterẽt. Quinetiam raucitas ſpiritúſque difficilis initio premẽs, & prima eruptio in faucibus & ore, in ano & partibus obſcœnis apparens, planum facit ex intimis partibus hæc mala originem habere. In has etiam finiri, argumentum eſt quòd ſanatis & raucitas & ſpirandi difficultas manet, aliàs ſine tuſſi, aliàs cum tuſſi ad tabem deducta. PH. Iſthæc adeò luculenter explicata video, vt fides abrogari non poſſit. EVD. His finitimę & quadam ſimilitudine coniunctę ſunt febres ſudorificæ, quæ inſolentes magno terrore in omnem inferiorem Germaniam, in Galliam Belgicam & in Britanniam, ab anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto, in annum milleſimum quingenteſimum trigeſimum, autumno potiſſimùm peruagatæ ſunt. Vt primùm lues hæc in ciuitatem quandam inuaſerat, derepentè ſupra trecentos aut quingentos indies corripiebat, dum hinc aliò commigraſſet. Perculſi mox quaſi eſſent languore diſſoluti animi defectione corruebant, decumbentéſque perpetuo ſudore diffluebant cum febre, cum pulſu crebro, celeri & inæquali, neque ſudori modus erat ante morbi ſolutionem. Soluebatur autem vno aut ad ſummum altero die, quanquam liberati diu poſtea languebant. Omnibus cordis palpitatio conquiſita, alios quidem duos treſve annos, alios omnem vitam comitata. Initiò multos ſuſtulit quum nondum illius vis erat percepta: at poſtea admodum paucos, vbi exercitatione & vſu deprehenſum eſt, eos qui ſudores exciperent prolicerèntque & ſe cardiacis munirent, omnes reſtitui. Inſolentium morborum quum nec vis nec medicatio cognita eſt, grauis ſolet eſſe calamitas. Hoc ſtatu aer tenui nec admodum peſtilenti veneno perfuſus, ſuppat infirmiorque vitali robore, cor vt laceſſiuerat in cutem corporis extimam foras propellebatur, nec carbunculo, nec bubone, nec exanthemate nec ecthymate, ſed ſudore ſolo prorumpens, quòd venenum ſpiritui quàm humori potius inſideret. Omni quippe ratione hæc febris in ephemerarum cenſu habetur. Eam igitur tempeſtatem quis quæſo non peſtilentem iudicet, quæ tam multos, tam multis ſenſim mundi regionibus, repentè ſine ſenſu oppreſſerit: cum cordis indeſinente palpitatione, cum animi defectione perpetua, cum eruptione foras ad cutem, quæ multorum eſt peſtilentium morborum communis? Illa porrò omnibus decantata grauedo

anhe-

anhelosa, anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo, in omnes fere mundi regiones debacchata cum febre, cum ſumma capitis grauitate, cum cordis pulmonúmq; anguſtia atque tuſſi quanquam multo plures attigit quàm iugulauit: ſe ſuo tamen impetu proprioque ac inaudito veneni genere peſtilentem prodidit. PH Quos propoſueras peſtilentes morbos, omnes iam videris exequutus. At quos ſimplices epidemios & endemios appellas, ſiccine putes abditioris illius perniciei quippiam redolere, & ex tacitis incomprehenſiſque cauſis proficiſci?

Epidemiis morbis occultum quiddam ineſſe.

Cap. XIII.

EVDOXVS.

PVto equidem, & cur putem dicam, quanquam non æque euidens eſt in illis demóſtratio. Dyſenterias, lienterias, pleuritides, ophthalmias, febres acutas, huiúſq; generis morbos vulgares, temporum mutatione tempeſtatumque vi ſuſcitari perſpicuis rationibus ſuaderi poteſt: in idque multus eſt Galenus, multus & Hippocrates libris de locis, aëre & aquis, libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio. Cæterùm quum longa obſeruatio tempeſtates non paucas iis quas Hippocrates commemorat ſimiles notauerit, eáſque admodum ſalubres, multas verò temperatas & æquales cum primis inſalubres & pernicioſas, non poſſum equidem non ſuſpicari, præter qualitatum tempeſtatúmque mutationem, occultius quiddam & pernicioſius in ambiente nos aëre tum volitare & circumferri. Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo octauo, dyſenteriæ graues vniuerſa Europa tanta ferocitate populabantur, vix vt ciuitas vlla immunis euaſerit, cùm tamen nec exuperans intemperies, nec temporum inæquabilitas, nec valida tempeſtas vlla aut vigeret, aut ante viguiſſet. Annus autem ab hoc ſecundus, qui à Chriſto nato quadrageſimus erat ſupra ſeſquimilleſimum, omnium quos maiorum memoria notauerat, toto orbe feruentiſſimus, maximè tamen ſalubris obtigit. Poſſum itidem & de lienteria, quam meminiſtis circa hæc tempora plurimùm inualuiſſe ratiocinari, quemadmodum de pleuritide, de febre omnis generis, déque aliis non paucis epidemiis, quos vt noſtra, ita maiorum ætas & vidit & animaduertit. Hi porrò morbi quum in omnes terræ regiones calidas ac frigidas, Auſtro & Aquilone perflatas, peræquè inuadant, id queſo exiſtimate, num præter intemperiem aut ſimplicem putredinem ſit neceſſe quippiam in aëre contineri, quod omnium cauſa communis exiſtat. Non enim poſſit calida vel humida intemperies, regionum tam longè latéque diſtantium communis eſſe cauſa: nam quæ Auſtrales offendet, Aquilonios iuuabit. Nec igitur poteſt vlla putredo ex intẽperie nata, omnium regionum eſſe communis. Quocirca præſtantioris & occultioris cuiuſdam originis ſimplicium epidemiorum cauſa ſit oportet. Hippocrates ad explorandam morbi cuiuſque naturam, & ad euentum prænoſcendum, iubet tum temporis conditionem, tum epidemiorum mor- *Prædictionum 2.*

borum impetum animaduertere: deſignans cauſas duas planè diuerſas temporis conditionem & latentem tacitúmque impetum, morbos quoque ex illis prodeuntes diuerſos. Quicunque celebres medici popularis dyſenteriæ, pleuritidis, aliorúmve morborum qui graſſantur in vulgus, naturam & curationem literis mandarunt, eos certè quàm eiuſdem cognominis diſperſos, multò pernicioſiores notauerunt, quaſi tanta tamque communis cauſa, perniciei expers eſſe non poſſit. Sidera vt peſtilentes ita & alias interdum minus pernicioſas, eá que occultas excitant qualitates, quę fiunt epidemiorum morborum cauſę. BR. Ruriùm quæſo de febribus vulgaribus paulò attétius meditemur. Equidem cõtinuas febres non modò in quibus ecthymata erumpunt purpurea, verùm etiam omnes quæcunque graſſantur populariter, non admodum inficiabor præter peculiarem humoris putredinem, nonnihil etiam publicæ communiſque perniciei redolere, cùm proximè ad peſtilentes accedant. At de intermittentibus, etiam ſi populares ſint, maior foret controuerſia: quod illarum genus vniuerſum Hippocrati ſalutare ha-
Aph. 44. quarti. beatur. EV. Quòd morbus quiſpiam ſalutaris ſit, non idcirco poſſis inficiari peſtilentem aut occultum eſſe. Galenus libro de criſi ſecundo, ſingularum febrium iudicia perſequutus, poſtea quæ à ſymptomatis petuntur alia ab efficientibus antecedentibuſq; cauſis deducit: & præter primarum aëris qualitatum exuperantiam, aliam abditam & delitescentem cauſam inuenit. Ne autem in his referendis nimius ſim, ſatis fuerit de quartana ſola ſententiam proferre. Primum verò (inquit) hoc ipſum conſidera nunquid autumnus frigidam & ſiccam inæqualémq; temperaturam acceperit: tunc enim certius ſperabis quartanos circuitus in ipſo fore frequentiores. Poſthæc ſi regio ipſa talium febrium ſit procreatrix: ſi ægrotantis natura atræ bili ſit obnoxia: ſi ratio victus anteceſſerit, quæ huiuſmodi humorem coaceruauit: & ſi eo tẽpore quartanæ febres populariter fiant. Hoc loci Galenum videtis præter ægrotantis, regionis, & victus conditionem, duplicem in ambiente nos aëre conſtituiſſe cauſam vnam frigidam & ſiccam inæqualémque temperaturam, alteram nec nomine nec verbo expreſſam, quæ tamen cauſa eſt cur quartanæ febres populariter fiant. Hæc tametſi adeò obſcura eſt & naturæ arcanis inuoluta, vt nec propria eſſentia, nec nomine cõprehendi poſſit, eam tamen & eſſe conſtat & aliam ab intemperie. Iam verò ſi quartanarum popularium cauſa obſcura & deliteſcens eſt, neceſſe fuerit ipſas quoque quartanas, eſſentia obſcuras & occultas haberi. BR. At nihilominus vno omnes ore quartanarum cæterarúmque intermittentium eſſentiam in humoris putrèdine, & ex huius differentiis illarum differentias conſtituunt. EV. In illis (fateor) putreſcit humor aliquiſpiam: cæterùm neque is, neque calor illius ſoboles, tota febris eſt eſſentia. Grauis ſæpe humorum putredo & coercetur in nobis & expellitur, quam nec febris anteceſſit, nec comitatur, nec conſequitur. In elephantiaſi, in lue venerea, tanta plerunque putredine corporis tũ interiores, tum externæ partes obſidentur, vt exeſæ quaſi laceratæ, excidant ídque nullo febris indicio. BR. Hæc duntaxat mihi perſuadent nõ ex quauis ſine delectu putredine, etiam ſi grauiſſima ſit febrem, enaſci.

EV. Ediſſere

EV. Ediſſere quænã putredo febrem, & quæ nullam accendet. BR. Hoc ſi verbis explicare cōner fruſtra laborem. EVD. Id igitur fatendum eſt vnum quippiam ex eorum numero eſſe quæ nos fugiunt, tacitum & obſcurum. Nec quidquam conſpiceris aut me tu non magnopere contendo, idipſum de quo noſtra eſt diſputatio à cœlóne prodierit, an intus ſit in corpore genitum, vti & venena non pauca. Satis ſit in re controuerſa demonſtrare id quidquid eſt, occultum nec ſolius intemperiei ſobolem eſſe. Apè igitur grauis ille putredine ſcateat ſine febre: hic verò cum febre. Hic præter ſimplicem putredinis rationem, aliud quippiam circumgerit, à quo febris incitatur, & quod accedens febrem inducit, decedens abducit. Id quocunque nomine appelles à putredine diuerſum quiddam eſt, in quo conſiſtit febris eſſentia. Hoc autem vt conſtet luculentius, paucis referam quæ obſeruationibus olim animaduerti, quorum & vos ſimilia videre potuiſtis. Miſellus quidam quartana febre ſimplici & lue venerea, ſordidis vlceribus deformis, duobus ſane quàm contumaciſſimis malis conflictatus, opem medicam expoſcit. Conuenienter prępurgato, ligni guaiaci decoctum imperatur cum victu tenui & admodum exquiſito. Horum perſeuerantia, vniuerſi corporis putridus humor partim abſorptus partim diſſipatus eſt in ſudores: omniſque partium intemperies ſic abacta eſt, vt maligna quæque, & ſordidiſſima vlcera, quibus tum naſi extremum exciderat, tum reliquum corpus omne ſcatebat, ad cicatricem perducta ſint. At nihilominus cum à lue venerea integrè vindicatum corpus videretur, omniſque illius obſtructio ſoluta omniſque exhauſta putredo: quartana tamen contumaciter in tempus longiſſimum producta eſt. Ex quo intelligi poteſt proximam illius cauſam non in obſtructione, non in humorum putredine, ſed in affectione quadam ſecretiore ſtatui, quæ partibus ipſis inhæreſcit. Hanc Galenus iam ſenex agnouit, de febribus intermittentibus ita ſentiens: Harum circuitus repetere minimè deſinit, quoad diſpoſitio in parte generante excremēta ſeruetur. Quin & eo loci paulò altius quàm libris methodi, & primo artis ad Glauconem febrium curationem inſtituens, præcipuum ſanationis ſcopum eſſe ait diſpoſitionis huius correctionem. Ea autem febrilis diſpoſitio eſt ab intemperie longè diuerſa. Hoc ipſum ex euentu ſuperiori contrario æſtimemus. Sæpenumero quartana febre ſoluta, corpus etiamnum permanet impurum, alias quidem aliis febribus, aliàs cruditati, aliàs lienis ſcirrho, aliàs cachexia, vel hydropi, aliàs aliis ex putredine malis obnoxium. Hoc non modo in peſtilentibus & contagioſis, verumetiam in venenatis morbis omnibus Dioſcorides accidere tradit, vt quum tempore vis illa venenata & præſentanea perdita fuerit, vitioſa quædam affectio diuturna relinquatur, quæ communia aliorum morborum remedia communémque medendi rationem efflagitet. Sæpe etiam ex impuro corpore & putredine conferto, vidimus quartanam febrem non ſimplicem modò, ſed & duplicem & triplicem propriis antidotis abigi, nulla purgatione præmiſſa & ſtabili impuritate. Non præter rationem propria quędam febrium remedia inuulgantur, quibus vel aniculæ optimis medicis calumniam texũt illorúmque arte inſimulant.

2. de differ. febr. ca. 7.

Lib. 6.

BR. Multa in peregrinatione vidi hac de re incredibilia, quæ tanquam omnino ridicula ſum aſpernatus. EVD. Itaque ſi putredo profligari poteſt manente febris eſſentia, rurſúmque eſſentia diſſolui, manente putredine, perſpicuum eſſe debet illa variis diuerſíſque tum naturis tũ eſſentiis teneri. Quoniam autem de quartana febre exempli gratia ſermo habitus eſt, reddat veſtrum aliquis manifeſtam cauſam, cur ea licet interdum annos quatuor perſeueret, nunquam aut rariſſimè eundem hominem bis tota vita prehendat. Equidem hactenus vnicum bis prehenſum audiui. Aut cur quartanæ febris ſtatæ & quæ errabunda non ſit, circuitus pomeridianis duntaxat horis inuadat. Hæc quis tam occulta & inuoluta eſſe credat, ſi non etiam occulta planéque obſcura quartanæ ſit eſſentia? BR. Noua audio. EV. Immò peruetera, licet nondum fortaſſe animaduerſa. Adde etiam quartanam eò contumaciorem fore, quo meridiei propius inuaſerit. BR. Ea fortaſſe cauſa ſit cur medicus admodum prudens, in quem aliquando incidi, ad earum febrium omniumque popularium morborum curationem ſelectas antidotos diligenti ſiderum obſeruatione adhiberet, nóſque frequenter magna operum ſuorũ teneret admiratione. Magna etiam probabilitate id ſuadebat, quod eſt ad finem libri de natura humana ſiue Hippocratis, ſiue Polybi, ſiue alterius is eſt, omnes febres ex bile eſſe. Nos præterea graui in errore verſari, qui vt omnis continuæ febris materiam in maioribus eſſe venis, ita omnium intermittentium cauſam exiſtimaremus in carne ſeu in ipſa corporis mole contineri, vno Galeni argumento, de rigore, & de ſudoribus inclinatione erumpentibus. Is magna rationum efficacia, ex cauſis, ex ſignis, ex curandi ratione, docebat intermittentiũ materiam ſæpius in ventriculo, aut in viſceribus, aut in ventre inferiore coërceri: hincque nihilo minùs quam ex corporis mole & rigores & ſudores moueri. EV. Optimè nunc tecum ageretur, ſi ex his paucis, abditiora quædam ab illo diligenter peruestigaſſes. Multa quippe viri docti vſu longo parta ſibi tanquam in theſauros recondunt, quæ etiam ſi publicæ vtilitatis deſiderio tenentur, inuulgare dubitant, ne multitudinem veterum doctrina confirmatam vellicent ac irritent. BR. Tu verò de his quid ſentis? EV. Hæccíne vis in ſinu tuo dicam? Galenus non-

Cap. 3. dum artis operibus confirmatus ſecundo de Criſi hoc continentem febrem ab intermittente diſcrimine ſeiunxit: In tertiana per totum corpus bilis defertur, atque ideò vehemens fit rigor, biliſque ſuperuenit vomitus, vrinæque ac ſudores billioſi ſunt. In ardentibus verò, quę nullã habent intermiſſionẽ, bilis humor in vaſis vnà cum ſanguine cõtinetur; atque hæ ipſæ à tertianis differunt (quamuis eo qui vtrúque facit morbum humore communicent) quòd in his quidem intrà venas continetur, in illis verò cum vehementer moueatur, per ſingulas corporis partes diſſeminatur, quo fit vt delationis impetu ipſa per ſeipſam expurgetur, & ſudoribus atque vomitionibus finiatur. Et alio loco: Nam quæ

Cap. 6. in ſola flaua bile febris accenditur, ſi quidem bilis adhuc intra vaſa maneat, exquiſita febris ardens nuncupatur: ſi verò per totum corpus deferatur, tertiana. Sic & ſi ab atra bile ſit febris, quum per totum corpus delata fuerit, quartana efficitur: quum immobilis, illa quæ quatuor

quoque

quoque die excreſcit. Sicuti ſi ex pituita ortum habeant, vel quotidianæ ſunt, vel quæ ſingulis diebus accenduntur: vno ſolo differentes, quòd vel per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores: & quòd cum rigore & vomitionibus & ſudoribus fiunt, vel ſine his. Hæc igitur ſunt quæ à Galeno iuuene pronunciata haudquaquam receperim, quandoquidem tum ætatis non aliam ſedem humoribus quam venas deſignabat, in quibus vel illi putreſcerent, vel illinc in corporis habitum irrumperent. Cæterùm ætate & rerum obſeruatione Cap. 17. iam maturior, ſecundo de differentiis febrium anxiè admodum cauſam inueſtigans intermittentium, & cur hæ circuitione quadam repetant, aliam his originem aliúmque fomitem inſtituit. Neque enim humorem qui putreſcens circuitus eſt materia, ſemper è venis maioribus exilire aut illic contineri, ſed in vnaquapiam corporis parte quæ propria ſedes eſt propriúſque fomes febris intermittentis. Etenim poſt aliquot de circuitu repetentium morborum demonſtrationes ita colligit: Vbi pars aliqua debilis efficietur, id ei cauſa erit cur non excrementa ſolùm, ſed ipſe etiam ſanguis corrumpatur ac putreſcat, & febris accendatur. & mox: Quinetiam vbi nequeat concoquere quælibet pars genita in ſe excrementa, aut expellere ad aliam, tale ſibiipſi initium febricitandi, quale ea quæ tranſmittit alteri adfert. Ita enim in parte vnaquapiam excreméta colligi putat, vel partis ipſius vitio & imbecillitate vel alterius mittentis robore. Itaque vt alio inquit loco: Sæpe diſpoſitio in iecore & in ſplene attulit febrem, quoties aut inflãmatio aliqua aut obſtructio putredinem accendit. Hinc primo artis ad Glauconem Cap. 5. inquit, vix citra oris ventriculi iniuriam fieri quotidianam, nec ſine lienis vitio quartanam, nec tertianam abſque iecoris offenſione. Quod autem de hiſce partibus attulit, idem & de vicinis omnibus quæcunque circa meſenterium, pancreas & inteſtina inſident, accipiendum eſt. In his enim intermittẽtium febrium cauſa foméſque reſidet. Quod autem Cap. 3. 5. & ſecundo de Criſi adferebat, rigorem fieri flaua bile mota ſeleſtáque per 6. corporis habitum, id certè perpetuum non eſt. Immò ſecundò de differentiis febrium per quæcunque loca ſententia ea feratur, vt per præcordiorum membranas, rigorem excitare tradit, quemadmodum & ab æſtu, à laſſitudine, à medicamento calido & acri quod vlceri adhibetur. Licet autem putredo in quapiam parte tanquam in fomite coerceatur, neque illinc putridus humor in omne corpus permeet, vapor tamen caloŕque putredinis illinc in omne corpus effunditur quod ſanè Galenus 2. *de diffe.* ſic confirmat: Vbi verò calor ſuperat materiam, appellatur incremen *feb.* tum & aſcenſus tale tempus. Atq. eo tempore augetur calor tam multus, vt non ſolùm deurat locum ipſum qui veluti cauſa putredinis eſt, ſed iam per continuitatem depaſcat vniuerſum corpus. Hæc ſunt quæ de re propoſita ex Galeni mente deprompſi, quæ curando imitor, omnia ſane iis conſentanea quæ à celebri medico audieras. Plura adiicere poſſem, ſed inclinans iam dies, nec ipſam nos curandi rationem perſequi, nec ſuſcepti argumenti metas tranſilire ſinit, quod omne in rerum abditarum cauſis poſitum erat. P H. Cognitis ergo epidemiorum peſtilentiúmque morborum cauſis ad contagioſos venenatóſque morbos diuertamus.

De contagioſis morbis.

Cap. XIIII.

Evdoxvs.

NVx vmbra proximis ſtirpibus arboribúſque grauis, apud Ouidium ſic quæritur: Me, ſata ne lædam, quoniam ſata lædere dicor, Imus in extremo margine fundus habet. Narbonæ taxus tam præſentis eſt veneni vt authore Dioſcoride, ſi qui dormiant ſub ea, aut in eius vmbra ſubſideant, lædantur & ſæpenumero moriantur: quandoquidem corpori vniuerſo ſtrangulatum & celerem interitum infert. Baſiliſcus tantæ perniciei ab Auicenna deſcribitur, vt non eos modo qui vel manu vel alia corporis ſui parte, ſed etiam qui virga attigerint, momento necet: quod & viſu & ſibilo efficere tradũt. Torpedo piſcis piſcatorem qui ſe haſta attigerit, in ſtuporem inducit. Sunt & alia non pauca tum in animantium tum in ſtirpium genere: quæ poſſint integræ cutis contactu hominem interimere. At multò plura quæ aperta cute, vt venenatæ ſagittæ, aſpidis, hydræ, viperæ, ceraſtis, dipſadis anguis, ſcolopendræ, ſalamandræ, ſtellionis, paſtinacæ, lacertæ, draconis, crocodili, phalangij, ſcorpij, & rapidi canis morſus. Epidermis denſa quum ſit atque valida, hebetiorum & craſſiorum venenorum ſubſtantiam altius penetrare non ſinit, niſi vel findatur vel dilaceretur: quæ autem in venenis efficaciſſima ſunt, illam, quantumuis validam ac denſam penetrant, intróque penitus ſubeunt. Omnium quidem vis & pernicies ex ea ſede quam primùm attigerit, ſenſim in corporis principes partes & in artus inuadit, dum corpus omne labefactet, idque omni veneno peculiare, vt pedetentim ſerpat, aliud quidem ocyus, aliud ſegnius. Rabidus canis demorſu ſaliuæ aut humoris quiddam eructat, in quo vis eſt veneni. Id intro ſubiens ſpiritus, ſanguinem, humores partiúmque ſubſtantiam contagione labefactat: hinc ſenſim ſerpit longius in partes principes, ſed tam ſegniter, vt rarò ante diem vigeſimum, interdum non niſi anno ſymptomatis ſe prodat. Per has moras, nec febris, nec malum aliud vllum percipitur, nec ſcit æger quanta pernicies lateat. At quum hæc tempore in cor penetrauerit, vellicantur præcordia, æger indignabundus euadit, nec ſtare, nec quieſcere potis, furentis in morem huc illuc effrenatè agitur, manibus ora dilacerat, alios dente petit, ex ore ſpuma promanat, oculi torui & aſpectu horrendi, febris valida, ſitis inexhauſta, & tamen æger aquam omniáque liquida adeò perhorreſcit, vt emori potius eligat quàm bibere aut ad aquam deduci. Quibus malis defatigatus tandem miſere cedit e vita. Phalangij aut ſcorpij aculeo, tum alia tum breuiori tempore fiunt ſymptomata, quod promptiùs expeditiúſque venenum ſerpat. Itaque omnium perniciem ab ea corporis parte exoriri, quam primum lethifera vis attigerit, illinc ſenſim in omne corpus irrepere, ipſúmque permutare, & perimere animaduertitur. Id & inuenta comprobatáque curandi ratio confirmauit, quæ veneni perniciem ea parte qua intrauerit reuocat: vulneris dilatione, partis demorſæ ſuctu, ſcarificatu, affixis cucur-

tulis

ſtulis, medicamentis acrioribus. Et ne longiùs intrò ſerpat, eam arcet iniectis vinculis arctioribus, carnis circumſcriptione, vrentibus medicamentis, vel candente ferro, nonnunquam extremæ partis amputatione. Perniciei verò ſæuitiam reſtinguit atque domat antidotorum vſu, vt rabiem fluuialium cancrorum vſtorum cinere, gentiana & alyſſo: cuius vires exæquare rubiam experimur. Vacuatio nulla aut admodum rara adhibenda. Hæc igitur optimorum medicorum diligentia atque fide comperta demonſtrant non modò rabidorum canum aut ſcorpionum, ſed & omnium quæ aut morſu aut quouis contactu enecant, perniciem eſſe venenatam eámque contagione vires ſuas expromere. BRVT. Equidem de iſtis nihil dubitem quæ ſint celeberrimorum medicorum conſenſu confirmata: quanquam non deſunt qui putent canem ſolo ardore & æſtus vehementia in rabiem agi, ipſúmque illius quod dicimus venenum eſſe velut caloris exuperantiam. PHI. Nondum poteſt veterem pellem exuere. Hæc æſtate venatores quidam in lupum ſæniorem irruerunt, trucidatum in varia obſoniorum genera appararunt & elixerunt. Omnes quicunque eſiterunt, non multò poſt tempore rabie correpti alij perierunt, alij ſociorum morte prudentes ſibi proſpexerunt. In ea carne tam diligenter apparata, quam tu reſtare putes ardoris exuperantiam? At vis lethifera & venenata permanſit quæ vix igne miteſcit: quemadmodum nec cantharidum vis deleteria vſtione tota perit. EVD. Qualis eſt virulentorum animantium pernicies atque contagio, talem velim exiſtimetis latêre ac teneri in lue venerea, niſi quòd hæc fortaſſe minus præſens ac mortifera ſit. BR. Gaudeo te in huius morbi ſermonem incidiſſe, de quo tam multi multa ſcripſerunt, ſed quæ palato meo non ſapiant, quocirca tuam ea de re ſententiã magnopere optamus audire. Huius primam originem alij ſiderum inſolenti conſtitutioni, alij aquarum inquinamentis, alij cuiuſdam ſcorti impuritati referunt acceptam. Cæterùm licèt ea lues ſenſim contagione in omnem Europam, Aphricam, Aſiam & extremam Indiam defluxerit, omnémque orbis partem quæ noſtratium commerciis vtitur, impleuerit: quoniam tamen deprehenſa eſt ab vno quopiam ad admodum paucis Neapoli originem habuiſſe, non potuit ſanè epidemiorum morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuari. Quamplurimos enim paucis diebus afflixiſſet, tandémque tempore deſiiſſet. Ego proinde exploratiorem duxerim poſtremam originis rationem. EV. De origine haud magna contentione decertem, ſed de illius cauſa, de vi & natura, ex qua curandi ratio omnis ducenda. Primùm autem occultam & venenatam illius eſſe naturam, tum ex inuaſionis modo, tum ex iis quæ mox tradentur perſpicuum fiet. Atque cùm neminem vnquam hac lue labefactauerit inquinati aëris inſpiratio, non debet ea inter epidemios recenſeri. Quum nec alimentorum impuritate nec vitio vnquam ſit orta, non numerabitur in ſimpliciter venenatis. Reſtat igitur habeatur in contagioſis. Veneni quidem ac perniciei huius vis & efficacia tempore deliteſcit, & tempore copioſis ſignis & argumentis ſe prodit. Vtque rabidi canis aut ſcorpionis, ita huius venenum ab ea ſede quæ ſit contagione labefactata, ſenſim in omne corpus perrepat atque *Lues venerea.*

ſæuit vt planè contagioſorum morborum naturam imitetur. Qua parte contactus & ſocietas eſt, ab ea maximè prehendit & initium ducit, qui venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis luem contrahit. Nutrix à qua pollutus infans lac ſugit, à mammis, condormiens inquinato ſudore diffluenti, à cute, & à ſummis corporis partibus: qui effuſo ore oſculo ſaliuam exceperit, ab ore: infans vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: obſtetrix quæ infectæ parturienti opem tuliſſet, à manu, quæ tandem excidit. Huius tamen veneni quia vis eſt hebetior, non niſi in apertam nudámque partem inuadit. Partium à quibus lues exordium capit, aliæ aliis grauius vitæ diſcrimen adferunt: omnium exitioſiſſima eſt, quæ ab interioribus & reconditis viſceribus, aut à partibus obſcœnis inchoatur, cæteræ leuiores & minus periculoſæ. Quanquam autem illius vna eadémque perpetuò eſt eſſentia, vt tamen corpora quibus inſederit, natura, temperamento, affectu & habitudine variant, ita diſtincta multipliciáque ſymptomata inducit, alia quidem in bilioſo, alia in pituitoſo, alia in melancholico: non enim ſi bilioſus pituitoſæ concubuerit eiſdem atque illa ſymptomatis premetur. Non igitur poſſint ex ſymptomatum differentiis, propriæ morbi differentiæ conſtitui. Cuicunque particulæ lues primùm inſederit, illic inhæreſcens puſtulatim excitat, interim & vlcuſculum. Inde longius prorepens radices figit, ſenſimque partium continuatione adacta, interiora ſubit, & ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore corpus vniuerſum vaſtat atque depopulatur. Hinc venenum malo ſubeſſe intelligitur, non aliter quàm ſcorpij, aut rabioſi canis virus perreptans in omne corpus. Illius ſigna varia efficit partium natura ad quas pedetentim repit & permanat. Quum (viro exempli gratia) concubitu à pudendis madore perfuſis initium habet, puſtulas in his primum & vlcuſcula euocat contumacia malique moris. Vapor dein aut ſpiritus ductu cauo pudendi intrò irrepens (neque enim credibile eſt humoris quicquam eò ſubire venæ cauæ ſanguinem arteriæque maioris ſpiritum labefactat: túmque bubo prorumpit in inguine. Hinc vaſis ſpermaticis renibúſque affectis gonorrhœa ſe promit, qua virus turpiſſimè velut eructando eiicitur. Quum execrandum malum in iecur & in ventriculum inuaſit, leuis quidam alui fluor ſuboffendit, móxque cum iecore ſanguis polluitur, quo cunctæ corporis venæ participes fiunt, cóque in artus, in muſculos & in cutem diſſeminato, compreſſum maleficium atque tacitum erumpit: proſiliúntque liuidæ rubentéſque puſtulæ, vlcuſcula cruſtoſa & herpetes, nonnullis vlcera caua atque maligna: bilioſis quidem phagedænica & exedentia, melancholicis cancroſa, pituitoſis leuiora, ſed ſordidiora, & humore quodam mucoſo fœtidóque manantia: ſanguineis crebriora & carbunculi effigie. Omnia quidem labris præduris, tumentibus & inuerſis, quæ exeſa carne, ipſa etiam oſſa depaſcunt, primum tenella qualia ſunt naſi & palati, deinde ſolidiora, quæ putria carioſáque tempore excidunt. Ab iis, cùm malum iam cerebrum ſummámque corporis arcem obſidet, multa ſuperuacua pro partis conditione pituitoſa colligi neceſſe eſt: quæ ſi intercluſa capite teneantur, magnum & acerbum dolorem cómouent:

ſin

ſin foras ſub cutem capitis promineant, & in articulos vel in artus deturbentur, his aut cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè inualeſcant, aut tophos, pręduros, ſcirrhoſóſque tumores haud quaquam tamen doloris expertes. Quanquam enim pituitoſa videtur materia, veneni tamen maleficio perfuſa, acrimoniæ particeps eſt. Hinc ſub oſſium membranas ſe recondens, tum acrimonia, tum diſtentione dolorem excitat. In oſſiũ verò ſubſtantiã per tenues quaſi tubos ſe inferés, illa diffundit dilatátque in tumorem, quæ tandem carie conſumpta putreſcunt. Si minus acris & mordax materia cutem non excedit, ad pilorum radices effuſa malignitate aut venenato vapore, effluuium concitat, quo plerique viſi ſunt ſine capillis, ſine ſupercilio, ſine barba, ſine pilis, qui poſtea tempore repullularunt. Quum tam multa vbique ſint huius perniciei ſigna nullum tamen cernitur in vrinis, neque ex his quiſquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus poſſit deprehendere. Iam verò hæc paucula de venerea lue ſi adhibito animi iudicio ſtudioſè obſeruabitis, cui veſtrum non perſpicua ſit eius pernicies? Quis ex vobis eam veneni participem eſſe inficiabitur? Si in omne corpus diſſeminata ſerpit, non aliter quàm quæ à rabidi canis morſu infertur, poſſitne expers eſſe veneni? Neque verò in externas duntaxat quæ ſub aſpectum veniunt, verumetiam in interiores quaſque partes in ipſáque viſcera penetrat, quæ (quod de exanthematis afferebatur) diſſectis mortuis comparent puſtulis vlceribúſq. fœda. Plurimi ſanè hoc in morbo in aliiſque venenatis captioſa eáque admodum inani ratione falluntur, quod dum vident ſymptomata hæc omnia cum humoris cuiuſdam vitio inſultare, nihil præter humorem ineſſe putant, nihil maius animo concipiunt, neque acriore illa animi acie perſcrutantur nũ aliud quippiam in humore ſubſit in quo præcipua affectionis cauſa cõſiſtat: quale proculdubio ſi ſenſu non cernimus, oportet certè ratione & intelligentia comprehendere, alioquin in maximarum rerum ignoratione verſari. Itaque vis illa veneni tenuis, admodum ac ferè corporis expers, ſenſúſque noſtros effugiens, aut in humore aut in alio quouis corpore inhæreſcit, quod ſubiectum duntaxat quaſi vehiculum eſt eius quæ nos afficit maleficioſæ facultatis. Quî enim poſſit corpori noſtro vim inferre ſola virtus incorporea? BR. Omnem certè hac de re dubitationem & velut caliginem, dilucida interpretatione diſcuſſiſti. Velim tamen inſuper mihi aculeos ex animo euellas, quos nonnulli infixerunt. Aiunt illi hanc luis venereæ contagionem, & in dies mutari, & iam prorſus inclinare atque conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finem habitura. Quid quæſo hac de re ſtatuis? EV. Hanc niſi ſua clementia Deus optimus extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquam extinctum iri, ſed fore humano generi comitem & immortalem. PHI. Circumferunt tamen olim puſtulas fœdas erupiſſe complures, dolores admodum paucos: nunc contrà, puſtulas eſſe nullas, dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis. EV. Id fortaſſe effecerit non luis conditio, ſed præpoſtera multorum curatio. Adeò enim nunc ea mortalibus eſt formidabilis vt vel illius minima ſuſpicione confeſtim ad remedium ex hydrargyro concurratur: quod ſanè puſtularum ardorem

extinguit, at deſtillationes articulorúmque dolores exagitat. BRVT. Túne igitur vulgarem illam medendi rationem confirmas? EV. Nihil equidem minus, quòd ea morbi ſymptomatis duntaxat ſuccurratur, radice neglecta. Ad terræ huius & immanis beluæ oppugnationem omnes machinas adhibuerunt. Alij ſperant ſe initio radicem vacuationibus euulſuros: purgant validè, dehinc quibus competit ſanguinem mittunt, mox reliquias idoneis ſyrupis præparant, quas & ſecundò & tertiò interdum & quartò expurgent. Ea certè curatio ſi malum inter initia conſiſtit, ſolúſque corporis ſpiritus vel humor inquinatur, plerunque liberat, non item ſi iam partium ſubſtantia obſidetur. Alij ratione non admodum diſſimili, tenui extenuanteque victu, & potu ex hebeno guaiacina vel ſancta vel ex Cinarum radice corpus abſumant, humores detergūt diſſipántque in vrinas & ſudores. Hinc neceſſe eſt puſtulas & vlcera cum corpore ſiccari & ſaneſcere, tophos præduros incidi atque diſſolui, ex hiſque natos dolores miteſcere. At ſymptomata iſthæc putato, morbi verò eſſentiam multò diuerſam, quæ illis abeuntibus, etiamnum tanquam radix ſolidarūm partium ſubſtantiæ firmiùs inhæreſcit. Alij vnctionibus ex hydrargyro curationem ſuſcipiunt. Cùm enim hydrargyros non (vt pleriſque viſum eſt) calida ſit, ſed adeò frigida vt vi narcotica dolores quoſcunque ſopiat & leniat, optima ratione ſanguinis eruptiones, bilis ardores exceſionéſque retundit: puſtulis vlceribúſque malignis opitulatur. Quum eadem vehementer humida ſit, præduros tumores emollit concretóſque diſſoluit. Et quoniam adeò tenuium eſt partium, vt omnia vel duriſſima metallorum corpora ſubeat, penetret atque diſſoluat, multa è corpore per ſudores diſſipat quædam purgatoria vi in aluum deturbat, multámque pituitam ex ore prolicit. Quocirca ex accidenti deſiccans, vacuánſque ſymptomatum materiam, illis non parum ſuccurrit: ac certè crudeliùs quàm guaiacum magno oris tædio, grauiore vitium iactura & imminentiore periculo. Etenim cerebrum tanto frigore offendit, vt rheumatiſmis deinceps opportunum maneat: neruos, articulos eatenus laxat & debilitat, vt in omnem fluxionem proni euadant, ſuſcitentúrque tremores immedicabiles, & recentes cruciatus priſtinis grauiores. Non vt in ſimplici arthritide hi repentè oboriuntur, neque foras prominent, ſed ſenſim radice altiùs defixa, penitiùs ferè in oſſa tibiæ & humeri ſubeunt: Hydrargyrus tanto periculo ſymptomatis opem ferens, mali radicem haudquaquam euellit. Quo fit vt tum hæc, tum ſuperiores ineffic aces ſint & parum tutæ cum periculo recidiuæ, quum præſertim lues initium præterlapſa ipſam partium ſubſtantiam obſedit. Tempore ſiquidem reuireſcit recurrítque interdum poſt annum trigeſimum, tantóque interuallo mali fomes quaſi ſepultus deliteſcit. Et nihilominùs qui tum expertes mali prorſúſque expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolémque gignunt ea lue conſperſam, indicium profectò tum temporis mali fermentum in venis in ipsiſque partibus reſeruari, & vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis latere. Recidiua rarò perſimilis eſt radici, neque iiſdē ſymptomatis, ſed ferè deſtillatione, arthritide, artuū dolore, tophis, vel oſſiū carie moleſta:

Vis argenti vini.

neque

neque pari contagione, eos cum quibus ſocietas eſt, afficit: quòd auxiliis humoris furor & impetus repreſſus ſit, etiam nondum mali radice euulſa. BR. Hanc igitur quánam alia ratione putas extirpari poſſe? EV. Propriis antidotis & alexipharmacis. Neque enim hydrargyros, neque hebentis alexipharmacorum aut antidotorum vim obtinent: ſed empiricorum inuenta ſunt, quæ plerique vulgi imitatione inducti tanquam fucum adhibent malo, quum certè foret conſultius imitatione curationis rabioſorum à veteribus inſtitutæ remedia in id meditari conſentanea. BRV. Miror equidem ſæpéque ſum miratus, neminem hoc toto ſeculo veram luis curationem attigiſſe, perſuaſus ſatis veram eam non eſſe quæ circumfertur. PH. Omnes quæſtui inhiant, & poſthabita inueſtigatione veri, quicquid primùm ſors obtulit ſequuntur. Malè nobiſcum ageretur ſi noui ſæpè morbi emergerent, quando ne vnius quidem remedia aſſequi valemus. EV. Itaque vt rabiei, ita luis venereę propria quædam eſt antidotus, quæ etiam ſi neque victum admodum tenuem neque vacuationes multas præmittes, vna poſſit labem eluere. Symptomata verò, vlcera, dolores, tophi & quæcunque acriter vrgent, idoneis nec tam longè petitis auxiliis expeditius tutiúſque leniri poſſint. BR. Hæc ex te diſcere vehementer optamus. EVD. Vos me rei nouitate impuliſtis, vt nimis multa de tam fæda lue narrantem. Temporis breuitas plura non fert: neque hîc abditorum morborum curationes, ſed cauſas duntaxat ex profeſſo inueſtigamus demonſtramúſque. BRV. Hîc ſaltem ſiquid de elephantiaſi animo concepiſti, in medium profer. EVD. Elephantiaſin in contagioſorum morborum genere contineri, omnes certè vel plebeij perſuaſum habent, quòd non vt peſtilens halitu ſolo, ſed vt lues venerea concubitu, accubitu, omnique contactu prehendat. Quanquam ciuitatum legibus Elephantici ſepoſiti & à reliqua plebe ſegregati degunt, nunquam tamen vel ſedulò ſciſcitati accepimus quenquam adminiſtrorum, etiam ſi perpetui illis aſſideant, ſola ſpiratione contaminatum. Siquis fortè malum hoc ſponte proprio intimóque vitio contraxit, non idcirco debet à contagioſorum cenſu reiici. Non enim contagioſum morbum ex ſolo ortu, verumetiam ex inuadendi ſerpendique modo definiuimus. Elephantiaſim autem non ex ſola atra bile fieri demonſtrant melancholia, morbus & mania: in quibus etiam ſi atra bile & in cerebro & in toto corpore redundet, citra tamen elephantiaſim eſt, quemadmodum & quartana intermittens & quartana continua, in quibus melancholiam putreſcere fatemur. Hæc igitur & inſuper eruptio fœda foras in partes eximas & in cutem proſiliens, elephantiaſim perniciei cuiuſdam eſſe participem declarat. Ea primùm dura, craſſa, aſpera, & quâ redditur, colore ſubliuido vel purpureo, cum ſenſu quodam ſtuporis. Puſtulæ dein extuberant, verrucis initio ſimiles, ſed quæ poſtea grandeſcant dureſcántque, interdum etiam magna fœditate exulcerantur. His notis facies potiſſimum & naſus, manuum pedúmque digiti fœdantur, oculi rubore puſtuliſque ſuffuſi caligant, pili toto corpore decidui ſunt, maximè in ſuperciliis & in mento. Omnia igitur foras erumpentia, ipſúmque pilorum defluuium, quis malignitatis & latentis veneni no-

Elephantiaſis.

tas eſſe non agnoſcat? Multus humor plerumque in cutem conſertim effunditur, bilioſus quidam in ictero, pituitoſus in leucophlegmatia, melancholicus in melancholia, à quo nihil tale fieri cernimus. Itaque elephantiaſi præter humoris vitium, malignum etiam virus ineſt, quod tum humores tum partium ſubſtantiam polluit. Illa quippe non ſolius cutis (quod Galenum dixiſſe miror) ſed totius corporis eſt affectio. Quales in linguæ radice verrucæ extuberarint, tales in omnia viſcera in omnéſque partes intimas diſſeminari comperimus. Curandi difficultas morbi malignitatem atque perniciem docet. Hanc idcirco tot ſeculis veram curationem non inueniſſe reor, quòd propria illi antidotus perquiſita non ſit, quam tamen & eſſe & inueniri poſſe non diffido. PH. De contagioſis morbis ſatis abundè: nunc recepto traditionis ordine de venenatis morbis tranſigendum. Non enim hoc loco de phthiſi, de lepra, de ſcabie, de pruritu, déque aliis huius claſſis ſermo habendus eſt, qui quamuis in contagioſis numerari ſoleant, manifeſti tamen ſunt, à manifeſta putredine orti, neque (quod ſuprà monebas) huc quoquam modo referendi.

I. de natur. facul.

De venenatis morbis. CAP. XV.

EVDOXVS.

ITane præterea exigitis vt de venenatis morbis ſermo habeatur? Si iam planè inter omnes conuenit quamplurima eſſe venena, quorum vis cæca & deliteſcens vario nos ſymptomatum cruciatu fatigat, nonne euidens eſſe debet, ab illis morbos in nobis excitari qui non manifeſtis qualitatibus, ſed totius ſubſtantiæ diſſidio vitæ noſtræ primordia demoliuntur? BR. Neque id ipſi demõſtrari volumus, ſed dilucidius explicari, quot & quas illorum differentias eſſe putes. EV. Quem venenatum morbum definiuimus, is nec ductu inſpiratóque aëre, nec externorum contagione, ſed vna deliteſcentis intus veneni pernicie prouenit, ſuboffenditque. Hoc iam dixi cæteris hebetius & in craſſiore denſioréque materia inhæreſcere, quæ non niſi interioris caloris eiúſque copioſi vi excitetur. Venena aliàs imprudentiùs intrò aſſumuntur, aliàs intus progignuntur. Quæ intro ſumuntur alia quidem in metallorum, alia in ſtirpium, alia in animantium genere ſunt. In metallorum genere, arrhenicum, auripigmentum, chryſocolla, calx, æs uſtum, atramentum ſutorium, ſulphur, adamas, lapis cæruleus & armenus: itémque hydrargyros, cinnabari, cerusa, plumbum, minium, gypſum. Hæc putant nonnulli ſola qualitatum exuperantia, priora quidem cauſtica vel ſeptica, id eſt, vrente vel putrefaciente vi, poſteriora verò aſtringente & præfocante nobis infenſa: proinde non ſimpliciter venena, ſed venenata medicamenta appellari. At quanquam manifeſtis omnia qualitatibus vehementes obſunt, totius tamen ſubſtantiæ diſſidio nonnihil etiã veneni reconditum habent. In ſtirpium ordine ſunt, aconitum chamæleo, taxus, ephemerum, thymælea, laureola, thapſia, rhododaphne, ranúculus, draguntium, tithymali genera, & quæcunque immodicè pur-

gandi

gaudi vim obtinent vt veratrum, ſcammonium, cypariſſias, cyclaminus, colocynthis, & alia eius generis non pauca, omnia verè deleteria. Sunt & quæ qualitatum duntaxat exuperantiis infenſa putantur, quod genus ſunt euphorbium, anacardus, itémque opium, mandragora, hyoſcyamus, cicuta, ſolanum, manicum, fungus: quæ tamen malignitatis expertia haudquaquam putamus: in animantium genere numerantur cantharides, lepus marinus, ſalamandra, bupreſtis, deuorata hirudo, pinorum eruca, felis cerebrum, ſanguis tauri, lac corruptum, piſcium aut pecudum fulgure vel peſtilentia interemptorum carnes, & quæcunque ſuprà diximus demorſu vel contactu enecare. Porrò ex his quæcunque intro ſumpta ſint, multò præſentius & atrocius quàm contactu offendunt. Hæc igitur omnia non modò qualitatum exuperantiis, verumetiam totius ſubſtantiæ diſſidio exitialia eſſe deleteria, morbóſque inferre venenatos, tum ex inſequentibus ſymptomatis, tum ex alexiteriis quæ veteres ad curationem inuenerunt, facilè intelligi poteſt. Quæ porrò intus gignuntur venena, non vt ſuperiora primo ſuæ naturæ ortu, ſed longo ordinis progreſſu atque mutatione talia euaſerunt. Vt enim ex varia humorum putredine, ſiue ea ex intemperie, ſiue aliis ex cauſis orta ſit, diuerſi generis febres excitatur: ita ſanè ex putredine lóngius progreſſa, vel alia cæciore ex cauſa venenum in nobis prouenire gignique poteſt. Galenus ait veteres hanc quæſtionem diſputaſſe, euidentiſſimiſque rationibus collegiſſe, eoſdem affectus fieri & à lethalis veneni portione & à corruptione quæ è corpore ſcaturire poteſt. Hanc autem quam appellat corruptionem, re ipſa venenum eſſe mox canis exemplo demonſtrat: in quo tanta plerumque fit humorum corruptio, vt totus in rabiem agatur, quæ veneni ſoboles eſt. Atque tum & canem ipſum & omnes illius humores venenatos haberi, argumento eſt quòd eius ſputum humanum corpus attingens rabiem excitet. His perſuaſum vobis eſſe debet, in nobis ſimiliter corruptionem quandam ſponte gigni poſſe quæ non modò veneni vices æquet, ſed & ipſa tota venenum ſit. Itaque ſyncope admodum grauis & periculoſa plerunque fit ex concreto ſanguinis grumo, maximè ſi vel in ventriculo vel inteſtinis, deinde ſi in pectore vel veſica putreſcat: fitque ea cum pulſu paruo, reſpiratione difficili, extremorum frigore, & ſudore frigido ſuborta interdum febre. Rei autem ſic perſpectæ veteres conuenientia remedia non à manifeſtis, ſed ab occultis qualitatibus quaſi alexiteria quædam attulerunt. Non admodum diſſimilia ſymptomata tradunt & à concreto putreſcentéque lacte gigni, quibus eadem probè ſuccurrunt. Extremum pedem aliquando repentè ſphacelatum vidimus, ſine cauſa externa, ſine tumore aut rubore conſpicuo. Oborto primùm dolore immaniſſimo mox ſenſum in eo ac motum periiſſe, partem totam liuore contabuiſſe, exulcerationem fœdam inſequutam, quæ acerrima cauſticáque medicamenta ſine ſenſu admitteret. Non multò pòſt arteriam brachij dextri, deinde etiam ſiniſtri pulſare deſiiſſe: ita ſenſim vniuerſo corpore obſeſſo, miſerum extingui: ſine febre, ſine ſymptomatis admodum grauibus. Totámque præſentium malorum quis intemperiem aut ſimplicem aut cum humore, cauſam eſſe ſtatuat? Quis non

lib.6. De locis affectio.

potius venenatam qualitatem in partes omnes propagari putet, quæ extremam hanc perniciem inferat? In vteri porrò ſtrangulatu plerumq; mulier ſine motu ſine ſenſu quaſi extincta iacet cum pulſu obſcuro paruoque, eatenus vt interdum ne percipi quidem poſſit: cum animi defectione & difficili ſpiratione, quæ non modò pectus opprimit, ſed & fauces quod manu prehenſas præcludit: hunc autem tam immanibus ſymptomatis comitatum tradit Galenus vel à ſuppreſſis menſibus vel à cohibito ſemine proficiſci, quod vitiatum maiorem quam menſes vim & noxam corpori infert. At quum non ipſa corrupti ſeminis ſubſtantia, ſed vapor duntaxat in cordis cerebrique ſedem ſublatus iſtorum ſit author, quis non illum vaporem, multóque magis vitiatum ſemen vnde is prodiit, cenſeat venenatæ qualitatis conditionem ac vim obtinere? Quænam obſecro manifeſta, ſiue ex primis, ſiue ex ſecundis

6. De locis affectis. ſit qualitatibus, hæc tam ſæua poſſit moliri? Hanc ſanè cauſam quæ mole parua, maximas ſolo contactu alterationes inducit, rectè Galenus & ſcorpionis & phalangij ictibus comparat quibus exiguo veneno per minimum foramen iniecto, totum corpus afficitur, breuíque admodum tempore ſæuiſſima ſymptomata inualeſcant. Poſſim opinor ipſa rerum ſimilitudine itidem de comitiali morbo ratiocinari. Quum enim à crure vel à digito manus vapor quidam in cerebrum conſcendere deprehenditur auræ frigidæ perſimilis, qui ipſum attingens ſenſus mentémque turbat & epilepſiam infert, quis non facilè credat corruptionem quandam in affecta parte genitam eſſe, eámque adeò validam vt phalangij, ſcorpionis, aut aliarum pernicioſiſſimarum ferarum venenis

Lib. 6. De Locis affectis. queat comparari? Equidem id puto veriſſimum quod apud Galenum Pelops dicebat, poſſe præter naturam in corpore eſſentiam ſponte generari quæ mole minima ſit, facultate autem quàm maxima: & quæ quum neruoſam aliquam ſedem occupauerit, per continuatas partes vſque ad neruorum principium vim ſuam tranſmittat, ſiue id alteratione fiat ſiue ſpirituali eſſentia veluti aura ad ipſum elata, ex eáque comitialem circuitum excitari. BR. Hæc facilè ſuadere poſſint epilepſiam quæ vniuſcuiuſuis partis conſenſu fit, à venenata malignitate promo-

3. De locis affect. ca. 5. ueri, de qua productus Galeni locus traditus eſt. Cæterùm quæ primario cerebri affectu contrahitur, aliam fortaſſe cauſam habet, quam is mihi videtur paulò ante ſic expoſuiſſe: Conſtat epilepſiam in cerebro conſiſtere, impediente humore animalem ſpiritum, qui in ventriculis eius continetur, quo minus poſſit exire. Hunc deinde humorem ait craſſum & viſcidum eſſe, aliàs pituitoſum, alias melancholicum. Et quoniam velox eſt epilepſiæ diſcuſſio, eum ipſum humorem obſtruere meatum ſpiritus qui in cerebri ventriculis eſt, cerebrúmque ipſum concutere, quo excutiat id quod noxium eſt. A craſſo ſemper humore (inquit) hanc affectionem induci argumento eſt quod & ſubitò fit & ſoluitur confeſtim. Nam ſubitariam meatuum obſtructionem à craſſo viſcoſóque humore fieri conſtat. Hac etiam varietate epilepſiam ab apoplexia diſiungit, quòd in hac frigidus, craſſus & viſcoſus humor omnes principes cerebri ventriculo affatim impleat obturétque: in epilepſia verò aut non omnes aut non affatim & vſquequaque. SVD. Id ſi il-

[illegible] diſcrimen eſt, neceſſe ſit omnem apoplexiam quędam antecedere epilepſia: non enim poſſunt omnes ventriculi repente & affatim impleri, quin prius modicè & leuiter obſtruantur. At contra fieri deprehendimus apoplexiam primò & derepentè inuadere, quam nulla præuenerit epilepſia. Quinetiam ſi in epilepſia craſſus & viſcoſus humor cerebri ventriculos meatúſque ſemper obſtruit, eo per acceſſionem, dum neruorum principium (vt inquit Galenus) ſeipſum quatit diſcuſſo, non aliis præterea acceſſionibus fatigabitur. Atqui multæ nihilominus recurrunt. Aut ſi [illegible] humor per acceſſiones influit, [illegible] poterit vt quum aliquis in dies quater aut ſexies primario affectu corruit, quales non paucos videre licet, tam multus tamque craſſus humor ſuccreſcat: Quænam ea ſcaturigo vnde toto vitæ curriculo dimanet, & in meatus incurrat? B.R. His rationibus ipſe etiam ſæpe [illegible] de epilepſiæ, quemadmodum ſanè & de apoplexiæ cauſis dubitaui. Quum aliquando vidiſſem virū viribus integrum, ſiniſtri oculi ictu vehementiore, repente attonitum corruiſſe, [illegible] ac motu priuatū, cum ſpiritu difficili ac ſtertore, & cū aliis ſortis apoplexiæ indiciis, cúmque nec venæ ſectione nec alia potuiſſe ratione ſeruari quin horis duodecim interiret, mortis cauſam inueſtigatione dignā putaui. Diſciſſo apertóque capite, neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractum, diuulſúmve, ſed duntaxat interiores oculi venas contuſionis vi diruptas animaduertimus, è quibus ſanguis cochlearium duorum menſura, in cerebri baſim procubuerat, qui concretus arterias eas obſtringebat, quæ retiformem cōtextum conſtituunt, & quæ illinc in cerebri ventriculos propagatæ, choroidem alterum [illegible]. Cerebri autem ventriculi prorſus illæſi manéſque cerebri [illegible]. [illegible] qui citra cauſam externam apoplexia extinctus eſſet, diſſecare viſum eſt, in quo humor craſſus & viſcoſus ſimiliter ad contextum retiformem inuentus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis. Hinc ego ratiocinatus, [illegible] putaui, iis arteriis vel obſtructis vel compreſſis apoplexiam gigni, quod tum cerebrum nihil ſpiritus a corde per ſubiectas arterias recipiat, ſicque [illegible] motum ſenſúmque perire. Quidam hæc opinor animaduertens, [illegible] fieri apoplexiam interceptis viis quæ ſunt cerebro cordíque communes. At ne [illegible] parum meminiſſe, ad epilepſiā reuerſus [illegible] cauſam eius [illegible] affecto cerebro ſit. E V. Non alia profectò videtur, quàm eius quæ per contentionem. Vt enim aliquando obſeruauimus è ſummo capitis vertice in quo ſub pericranio vitiatus venenatúſque humor [illegible], vaporem manifeſto ſenſu intrò ſubire, [illegible] poſtea cauſtico perforatam medicamento [illegible] procul dubio exiſtimari debet intus, vel circum meninges, vel circum cerebri ſubſtantiam vitium contineri veneni æmulum, [illegible] epilepſia ſuſcitetur. Aperto epileptici [illegible] qui decubuerat capite, [illegible] doloris [illegible] ipſo circum [illegible], de[illegible] craſſiorem [illegible] calvæ oſſi adhæreſcere, pauculo humore putri interiecto. In altero cerebri ſubſtantia humo-

rem fœditiſſimum, cúmque exiguum contineri: vtriuſque tamen ventriculos & meatus omnis humoris: omniſque obſtructionis expertes. Multos ipſe (ſcio) vidiſti inde epilepticos euaſiſſe, quòd in curanda lue venerea, dum vnguentis ex hydrargyro illinerentur, nónihil in [illegible] & in cerebrum penetraſſet. Hiſne quæſo dicas cerebri ventriculos humore multo impleri & obſtrui? B R. Minimè quidem, ſed ipſum corrupti hydrargyri pernicie laceſſiri. E V. Talem igitur & in omni alia epilepſia, cauſam exiſtimato: atque ſi quid aliquando putridi humoris ineſſe deprehenditur, non ex ea ipſa putredine, ſed ex venenata, quam concepit qualitate, hoc mali ſuſcitari. Itaque quocunque corporis in loco is fuerit, venenatus illinc vapor in cerebrum ſublatus id ipſum meningéſque totius ſubſtantiæ inimicitia acriter ferit. Effertur autem ex interuallis haud ſecus atque in febribus intermittentibus, & in rabie, & in aliis pleriſque morbis quorum eſt ſtata recurſio. Cerebrum proprij veneni offenſione interdum & ab omni mentis ſenſuúmque functione prorſus vacat, vti & cor in ſyncope interdum ſeipſum vniuerſumque corpus quatiens adnititur offenſionem excutere, non aliter quàm cor palpitans. P H. Ego complurium authorum lectione mihi perſuaſeram, id duntaxat venenum appellari, quod tota ſubſtantia cordi vitæ principio aduerſaretur. E V D. Periculoſa iſthæc perſuaſio. Vt cantharis ſolam veſicam, lepus marinus ſolos pulmones exulcerat: ita parti vnicuique quippiam totius ſubſtantiæ diſſidio contrauenit quod illius venenum & deleterium eſt. Maximè hoc nomine digna ſunt quæcunque

C.ꝑ.18. iecur, cor & cerebrum principes corporis partes totius ſubſtantiæ diuortio oppugnant demoliuntúrque. Cerebri venenum quoddam haberi Galenus quinto de ſimplicibus medicamentis hac expreſſit ſententia: At ſunt quæ tota eſſentia nobis cõtraria ſunt, proindè ſi vel minimum eorũ aſſumptum fuerit, omninò lædat neceſſe eſt, ceu dryopteris & pityocãpe, & thapſia, & ſolanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea ſaliua & fel venenatorum animalium. Nam talia omnia genera ſunt deleteria, non quantitate. Siquidem [illegible] ſi largius bibantur, quædam dementant, quædam mortem inferunt, verum conuenienti quadam menſura aliis admiſta iuuant. Porro quæcunque inter ea mentem lædunt, continuò etiam pleraque caput [illegible], vaporum prauorum congerie ipſum implentia. S[illegible] & quæ [illegible] ventriculi tentant atque affligunt, vt & inde caput per conſenſum lædatur. Communiter verò vniuerſa duobus modis cerebrum affligunt lædúntque: aut quum tota ſubſtantia ſunt contraria, [illegible] qualitatibus temperaturam immutant. Quæ hi[illegible] Galenus [illegible] ſubſtantia cerebro contraria ſtatuit, illius certè venena ſunt. Quot igitur partium, maximéq. principum, tot & venenoſum genera [illegible] quibus & venenatorum morborum differentiæ fluxerunt: quæ [illegible] recenſere propriis notis quaſi depingere, conuenientibúſque [illegible] alexiteriis profligare, maioris eſt operis. B R. Hæc quãdo [illegible] ceps æſtimemus quem vſum ad medendi artem habere poſſint [illegible] que matutina concertatione de Deo, de ſpiritibus & iis quæ [illegible] naturam ſunt, tam accuratè diſſerebantur à vobis.

[illegible]

Et morbos, & remedia quædam trans naturam eſſe.

CAP. XVI.

EVDOXVS.

SVpra mundum aſpectabilem, alium ſenſibus nullis obuium Deo ſpiritibúſque confertum cogitatione complectimur, mortalis huius ſummum cuſtodem & gubernatorem, à quo etiam multa homini alias ſalutaria aliàs noxia & peſtifera impendent. Deus itaque maximus, omnia in poteſtate habet quæ condidit, & quocunque vult ea deducit. Illius imperio cœlorum motus cohibiti ſunt, & Sol tanquam fixus conſtitit dimicaturo Ioſue, Sol plenilunio eclipſi adumbratus patiente Chriſto: ignis de cœlo deductus ab Elia: Aër plerunque, ſed maximè Dauidis peſtilentia grauiſſimè contaminatus: Aquarum exuperantia & cataclyſmo olim terræ facies obruta: terræ ſterilitas frugúmque inopia & fames Ioſephi ætate. Sic quippe in cœlos & elementa ſumma viget Dei poteſtas. At in nos multo plerunque maior. In ſacris Ezechias graui morbo percuſſus eſt: Iob vlcere peſſimo à Satana Dei iuſſu fœdatus. Centum octoginta quinque Aſſyriorum millia ab angelo interempta, & omne primogenitum Ægypti ſub Pharaone occubuit. Plenæ ſunt ſacræ literæ calamitatibus, quas Deus ſumma iuſtitia mortalibus inflixit, & beneficiis quæ placatus contulit. Quicunque autem diuinitus morbi delabuntur, naturalium quodammodo ſimiles apparent, at quia eiuſdem habent medendi arti haudquaquam obſequentem, iure trans naturam appellandi videntur. Vt hos cacodæmon humani generis hoſtis ferus & immanis, ſæpe ſolet Dei permiſſu infligere, ita homines malefici miris dæmonum artibus vim multis noxamque inferunt: alij neſcio quos inuocant adiurántque verbis, exorciſmis, imprecationibus, incantamentis & carminibus: alij collo ſubnectunt alligántve ſcripta quædam, characteres, annulos, imagines aliáque nefanda: alij cantibus vtuntur, ſonis vel numeris: interdum potionibus, ſuffitibus & odoribus, interdum faſcinatione & præſtigiis. Sunt qui abſentis imaginem cera effingant, & quauis illius parte compuncta, verborum atque ſiderum vi, in ſimilem abſentis eidem morbum inferre inſtituant, aliáque non pauca de infligendis morbis præcepta. At vno ſolo oculorum intuitu & radio naturaliter pueros aut infantes faſcinare non facilè credam, quanquam in Bucolicis ſcribit Virgilius, Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Sunt qui perſuadere contendant in anu menſtruam purgationem ſuppreſſam, in corpus omne redundare, tempore venenatam reddi, ſpiritus inficere, eóſque potiſſimùm qui ab oculis foras exiliunt, hos autem contaminare, pueros & tenellos infantes faſcino lædere. Quæ rationes parui ponderis ſunt. Menſtrua quippe purgatio quum anubus ex ætate & naturæ præſcripto deficiat, neque ipſis neque aliis eſt incommodatura. Quinetiam tum prægnantes, tum quibus ex morbo ſuppreſſi ſunt menſes, multò vehementius pueros faſcinarent: adde quòd non oculis modò, verumetiam halitu & expiratione efficacior vis eſſet. Si qui fortè ſunt in Triballis &

Illyriis aliiſque regionibus, qui eodem auctore Plinio viſu effaſcinent, interimántque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis, & hoc malum facilius ſentiant puberes: horum cauſam priuatim reddit, naturam in quorũdam toto corpore, in aliorum oculis venena genuiſſe, nequid vſquam mali eſſet, quod in homine non eſſet. Hæc verò rara & quaſi miraculo priuatis quibuſdam irrogata. Ad ſuperſtitioſas [illegible] artes redeo, quibus compertum habemus magos, ſagas, ſtriges incantamentis nonnullos ita vinxiſſe, vt cum vxoribus non concumberent: alios concubitus impotentes [illegible] reddidiſſe: alios in corporis extenuationem viriúmque [illegible] tabem cum languore ſummo traxiſſe, quos ſolæ quæ inhæſerant præſtigiæ [illegible] reſtituere poſſent: Neque ſolum morbos, verùm etiam dæmonas ſcelerati homines in corpora immittunt. Hi quidem viſuntur furoris quadam ſpecie diſtorti, hoc vno tamen à ſimplici furore diſtant, quòd ſumme ardua obloquantur, præterita & occulta renuncient, aſſidentiúmque arcana referent, eóſque multis conuitiis impetant, & diuinorum verborum poteſtate terreantur, contremiſcant aut ſuccenſeant. Quidam non ita pridem quum per æſtus noctè vehementer ſitiret, è ſomno ſurgens potu non inuento obuium malum fortè prehendit: id mandens fauces ſibi quaſi manu præcludi ſtrangulatúmque ſenſit, ſimúlque à ſubeunte dæmone iam obſeſſus, viſus eſt in tenebris videre ſe à prægrandi nigerrimóque cane vorari, quæ poſtea reſtitutus integra mente nobis ordine recenſuit. Hunc non pauci expulſu, & calore & ſcabritie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione ſimpliciter delirare iudicabant. Iuuenis alius familia equeſtri paucis antè annis corporis concuſſione & quaſi conuulſione ex temporum interuallis laborauit, qua nunc ſolùm ſiniſtrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum vnicum, aliàs crus alterum, aliàs vtrunque, [illegible] corporis truncum tanta celeritate exagitaret, vix vt à miniſtris quatuor ducumbens cohiberetur. Caput autem inconcuſſum iacebat, lingua & locutio libera, mens ſana, omnéſque ſenſus integri vel in conuulſionis ferocia. Decies minimùm quotidie corripiebatur: in interualliis ſanus, ſed labore confractus. Vera epilepſia iudicari poterat ſi mentis ſenſuúmque læſio acceſſiſſet. Peritiſſimi quique adhibiti medici conuulſionem epilepſiæ finitimam à maligno vapore ſpinæ dorſi impacto cenſuerunt: è quo vapor in eos nervos emanaret qui à ſpina in artus quoquouerſum, non autem in cerebrum diſſeminantur. BRVT. Sana ea quidem me iudice ſententia. EVDO. Hęc credita cauſa vt ſummoueretur, clyſteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ [illegible] ſuper neruorum initiis, fotus, vnctiones, emplaſtra, primùm quæ diſcuterent, dein quæ roborarent venenatamque malignitatem obtererent. His parum proficientibus ſudores proliciuntur balneis æſtuantis & guaiacinæ hebeni decocto, quæ nihilo magis profuerunt. BRV. Quid eſt quæſo cur tam accommodatis remediis id malum non ceſſit? EVDO. Quoniam omnes longè aberramus à cognitione veri. Nam menſe tertio primùm deprehenſus dæmon quidam, totius mali author,

voce inſuetíſque verbis ac ſententiis tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans eſſet) ſe prodens. Is multa aſſidentium maximéque medicorum ſecreta detegebat, ridens quòd eos magno periculo circunueniſſet, quódque irritis pharmacis corpus hoc pene iugulaſſent. Quoties laborantem pater inuiſebat, is procul à conſpectu inclamabat, Appellentem húc arcete & ab ingreſſione propulſate aut torquem è ceruice detrahite: ex hoc enim (vt Gallorum torquatis equitibus in more eſt) diui Michaelis imago propendebat. Si ſacra, diuináque verba coram legebantur, ferocius ſubſaltabat & inhorreſcebat: Quum intermiſſio erat ferociæ, laborans in quiete omnium meminerat, quæ inuitum ſe protuliſſe fatebatur & dolebat. Cerimoniis & execrationibus compulſus dæmon negabat ſe crimine damnatum, & ſpiritum ſe nuncupabat. Interrogatus quis eſſet, aut quomodo & qua hæc poteſtate moliretur, dixit multa intus eſſe domicilia in quæ ſe recódat, & in quiete ad alios commigrare: ſe in hoc corpus iniectum à quodam, cuius nomen non efferret, à pedibus ingreſſum in Regiam, & à pedibus egreſſurum quum præſtitutus dies aduentarit. De aliis non paucis diſſerebatur, quæ etiam ex aliis dæmonum laqueis irretitis interdum audiri ſolent. Neque hæc vt noua profero, ſed vt conſtet dæmones aliàs intrò ſubeuntes in corpus, idipſum variis & inauditis interdum modis laceſſere: aliàs non intro ſubire, ſed vel vtiles corporis humores exagitare, vel noxios in principes partes traducere, vel hiſce venas alióſque ductus obſtruere, vel inſtrumentorum ſtructuram permutare, quibus ex cauſis innumeri morbi fiunt. Horum dæmones authores ſunt, ſcelerati perditíque homines miniſtri: omníſque eorum trans naturam eſt ratio. BRVT. Illorúmne & remedia quædam trans naturam ſtatues? EVDO. Neceſſe eſt omnino. At remediorum quæ trans naturam, alia verè diuina, alia magica ſunt. Quàm multos legimus Deum per prophetas vel è morte ſuſcitaſſe, vel à lepra & elephantiaſi expurgaſſe, vel ab extremo mortis reuocaſſe periculo? Multò plures cæcos, claudos, mutos, paralyticos, leproſos, febricitantes, omníſq. generis morbo & languore confectos Chriſtus olim integrè reſtituit: à quo dein Apoſtoli, nec pauci viri religionis ſanctitate conſpicui vim poteſtatémque ſunt adepti. Quos nunc vobis quaſi exemplo referebam, vidi execrationibus, precibus, verbis ſacroſanctis, votis & ieiuniis expediri: qui etiamnum ſaluberrimè & integerrima mente degunt. Hæc porrò diuina rememia improbi nefaríſque viri magicis artibus æmulantur, accita dæmonum ope: vt Moſis miracula Pharaonis magi, & ſummam Apoſtolorum admirationem Simon Magus. Plinius commemorat ætate ſua principem Neronem vanas falſiſſimáſque comperiiſſe magicas artes. Quippe (inquit) non cithare tragicique cantus libido illi maior fuit, fortuna rerũ humanarum ſumma geſtiente in profundis animi vitiis, primúmq. imperare Diis concupiuit, nec quicquã generoſius voluit: nemo vnquam vlli artium validius fauit: ad hæc non opes illi defuere, non vires, non diſcendi ingenium aliáque non patiẽte mundo, immenſum & immutatum exemplum eſt falſæ artis quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tyridates venerat, magos ſecũ adduxe-

rat, magicis cœnis eum inuitauerat, non tamen quum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita perſuaſum fuit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam veritatis vmbras, ſed in iis veneficas artes pollere, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulò curioſior, quòd nullum ſignum argumentúmve perſpexiſſet, eas ſuſtulit. Generatio mala & adultera ſignū quærit, & ſignum ei non dabitur niſi ſignum Ionæ prophetæ. Illas tamen & eſſe & fuiſſe quæ in ſacris extant de Pythoniſſa, de muliere ventriloqua, de Nabuchodonoſor Rege, de Magis Pharaonis, aliáque non pauca perhibent. Et quæ ab Ethnicis authoribus, de Demarcho, quem narrat Plinius degustatis extis pueri immolati in ſacrificio, in lupum ſe conuertiſſe: & de Circe, quæ poculo ſocios Vlyſſis in illo errore diuturno mutauit in feras, vt eſt apud Virgilium:

Quos hominum ex facie Dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Et quæ de meſſibus alio traductis ſcribit:

Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſa dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſyluis
Mœrim, ſæpe animas imis exire ſepulchris,
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Et in Damone,

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam.
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſses. Et:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Ouidius libro ſine titulo:

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam,
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes cantatáque vitibus vua
Decidit, &, nullo poma mouente fluunt.

Hæc niſi multorum fide comprobata conteſtatáque forent, non tam multas leges Iuriſconſultorum prudentia in magos tuliſſet: nec iis qui meſſes excantaſſent, in lege duodecim Tabularum pœna eſſet conſtituta. Vt autē magicis artibus dæmon non res ipſas, quippe quas generare non poſſit, ſed ſolas rerum ſpecies & ſpectra quędam exhibet, quibus hominum mentes quaſi præſtigiis illudat, & oculorum aciem præſtringat, ita & in his quę ad medēdi vſum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, ſed fallax, captioſa & periculoſa eſt ſanatio. Vidi ſcripta chartula collo ſubnexa vniuerſi corporis icterum vna nocte detergeri: vidi & febres verbis, ceremoniis quadamtenus profligari, ſed quæ mox ſimiliter, aut multo deterius recurrerent. Poteſt quidem dæmon quoſdam integrè perſanare, at tantum beneficium in hominem, quem perpetua conſectatur inuidia, conferre haudquaquam velit. Fictam duntaxat ſimulatamque ſanationem exhibet, cuius admiratione peruerſas hominum mentes irretiat, ſibíque infidelitate ſubiuget, hoc vnū cum primis adnitēs, vt ab his quos ſeduxerit diuino cultu & honore dignetur. Hæc tum diuina tum magica remedia ſunt trans

natu-

naturam. Exiſtunt autem & quædam inania veréque anilia, quæ quoniam hominum imbecillitatem nimia ſuperſtitione iamdiu occupant, ſuperſtitioſa dicimus. Ea ſunt de quibus dicere nemo poſſit, cur & vnde creditas vires habent: Neque enim a temperamento, neque ab alij manifeſtis qualitatibus, neque à tota ſubſtantia, neque à diuina vel magica poteſtate. Eiuſmodi ſunt ſcripta, ſigna, characteres, annuli, qui nec Dei nec ſpirituum opem implorant. Si nulla ſuperior cauſa acceſſerit, quid ſola figura, vel character virium poſſit ad profligandos morbos obtinere? Omnis quippe effectio ex contrariis eſt, quæ in eodem poſita genere, partim ſimilia, partim diſſimilia ſunt. Vt nec calor in ſaporem, nec ſapor in odorem vel ſonum, nec ſonus in figuram: ita ſanè nec verba, nec figuræ nec characteres in morbos quicquam efficiant. Non ſolùm autem in iis quæ trans naturam, verum etiam in naturalibus pleríſque remediis ſuperſtitiones incidunt: vt dum herbis, ſtirpibus, lapidibus aut metallis vires attribuuntur, quæ nec ad manifeſtas qualitates, nec ad totam illarum ſubſtantiam accedunt. BR. Iuuaret exemplis iſthæc patefacere. EVD. Superſtitioſum dico morbum comitialem his prolatis geſtatíſve carminibus finiri:

Gaſpar fert myrrham, thus Melchior, Baltaſar aurum,
Hæc tria qui ſecum portabit nomina Regum
Soluitur à morbo Chriſti pietate caduco.

Dentium dolorem miteſcere, ſi quis, dum ſacrum fit, dentes contingat, hæc verba efferens: Os non comminuetis ex eo Strumas, aut laxiorem columellam ſaneſcere iis precibus quas nobis Aëtius ſcriptis reliquit. Vomitiones conquieſcere ceremonis & verbis quibuſdam quæ medicaturi vel abſentes pronunciant, ſatis fore rati ſi modò laborantis nomen cognitum habeant. Theophraſtus author eſt iſchiadicos carmine ſanari. Cato prodidit luxatis membris carmẽ auxiliari. Dixit Homerus profluuium ſanguinis vulnerato femine Vlyſſem inhibuiſſe carmine. Vidi quendam qui è quacũque corporis parte profluentem ſanguinem cohiberet, partis contactu verba quædam obmurmurans. Sunt qui hæc commemorent, De latere eius exiuit ſanguis & aqua. Ad febres ſanandas quàm multæ circumferuntur preces? Eſt qui laborantis prehenſa manu dicat, Æquè facilis tibi febris hæc ſit, atque Mariæ virgini Chriſti partus. Alius ante paroxyſmum manus cum ægroto lauat recitans ſecretò pſalmũ illum ſolemnẽ, Exaltabor te Deus meus rex. Si quis aſino in aurem dixerit percuſſum ſe à ſcorpione, tráſire malum protinus tradunt. Vt verba, ita & ſcripta in ſuperſtitioſis multa numerantur. Ad arcẽdam lippitudinẽ charta in qua duæ Græcæ literæ P.A. inſcriptæ ſint, circumligata lino ſubnectatur collo. Ad dentium dolorem riduculum hoc ſcriptum appenſum: Strigiles falcéſque dentatæ, dentium dolorem perſanare. In his etiam quæ foris admouẽtur, nõ leuis plerunque ſuperſtitio eſt. Eiuſmodi illud eſt Appollonij apud Plinium: Vi interempti dente gingiuas in dolore ſcarificari. In calua interfecti ignéque cremati, aquamẽ fõte noctu propinare comitialibus morbis. Ex calua ſuſpendio interempti, catapotia fieri contra canis rabidi morſus. Nam ſi dens aut calua has vires non à temperamento, ſed (vt credi par eſt) à pro-

Plin. 21.10.

Plin. 28.3.

Lib. 28.*c.*1.

prietate totius ſubſtãtiæ & à tota ſpecie nãciſcitur, vniuſcuiuſque hominis vel dens, vel calua eadem facultate viget, neque quòd vi ſit interemptus, eam proprietatem facit. Eadem ſuperſtitione ſunt, difficiles partus ſtatim ſolui cùm quis tectum in quo ſit grauida tranſmiſerit lapide vel miſſili quodam, ex his quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrſam. Et probabilius id efficere haſtam militarem euulſam à corpore hominis, ſi terram non attigerit. Comitialem morbum ſanari cibo è carne feræ occiſæ eodem ferro, quo homo interfectus ſit. Immatura morte raptorum manu, ſtrumas, parotidas, guttura, tactu ſanari. E tribus puteis pari menſura permiſtas aquas, prolibare nouo fictili, reliquum dare in tertianis acceſſu febrium bibendum. In quartanis fragmentum claui à cruce, inuolutum lana collo ſubnectere. A quartana febre eum liberari qui vinum biberit, in quod immerſus fuerit gladius quo ſit caput abſciſſum: & eum cuius vnguium reſegmina anguillæ viuæ collo ſubnectantur in linteolo, illa mox in aquam dimiſſa. Lienis dolorem ſedari, ſi pecudis lien illi ſupertendatur, dicátque medicus lieni, ſe medicinam facere. A tuſſi vnumquemque liberari, qui in os rubetæ ranæ inſpuerit, ea mox viua dimiſſa. Laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus, capitis dolorem ſedare. Faſcia mulieris alligato capite dolores imminui. Hoc verbum Abracadabra, chartæ ea figura inſcriptum quam Serenus tradit, ex collo appenſum, à febribus maximéque ab hemitritæo liberare. Quid etiam veri id habere poteſt, quod multi affirmant, lathyris quæ tithymali ſpecies eſt, folium ſurſum euulſum ſi ſumatur vomitionem mouere, deorſum ruptum deiectionem? Eſt qui profitetur icterum omnem ſanari, ſi laborantis vrina manè in ollam emicta igni ſenſim efferueſcat, dum tota in vaporem exhaletur, diebus nouem continuis. Alius ad febrem omnis generis intermittentem, virgas duas parallelas verborum vi mediis partibus committit, ipſóque contactu vincit crucis effigie, quam collo ſubnectit: ſic quidem multos leuat, ſed qui ferè grauius recidant. Innumeris tum Plinius tum alij complures ſcatent magorum commentis, quibus vulgus in ſui admirationem trahant. Quin & in herbis non pauca videas ſuperſtitioſa figmenta, qualia Galenus ab Andrea & Pamphilo conſcripta commemorat, incantationes, transformationes & decanorum dæmoniorúmque herbas ſacras. BRVTVS. Valde nobis arridet cordíque eſt tua hæc luculenta & morborum & remediorum quæ trans naturam ſunt notatio: in qua dum à naturali contemplatione confuſa quæque ſeiungis, reddíſque ſingula ſeorſum pura, nos certè vindicas à terris tenebris & à denſa caligine. Nunc autem in naturæ limites regreſſi ea potiſſimùm ſcrutemur, quæ poſſint occultis morbis opitulari, eáque vel à cœlo, vel ab elementis, vel ab animantibus, vel ab ſtirpibus, vel à metallis & lapidibus: extra hæc nihil nos poteſt naturaliter vel iuuare, vel lædere.

Libr. 28. cap. 4.

6. De ſimp.

Occultas

Occultas quaſdam eſſe formæ ſeu totius ſubſtantiæ proprietates, & quot ſint illarum differentiæ.

CAP. XVII.

EVDOXVS.

QVoniam dies hic vobis totus eſt conſecratus, quæ de occultis medicamentorum viribus dici optatis, paucis complectar. Primùm autem occultas illas tacitáſque vires rebus ineſſe, eáſque naturæ limitibus contineri, ex ſuperioribus demonſtrationem habet. Nam ſi occulti morbi vſquam proueniunt, neceſſe eſt & contraria illis occultáque remedia exiſtere. Nihil in hac rerum vniuerſitate ſubſiſtit, cui non & ſimile, & cõtrarium quiddã natura protulerit, etiam ſi noſtra diligentia nequit inueniri. Vt igitur morbis ex intemperie, contrarias ex intemperie vires: morbis ex materia contrarias materiæ facultates: & inſtrumentariis, ſecundas medicamentorum vires ex permiſtis materiæ temperamentique viribus ortas opponimus: Ita ſanè occultis totius ſubſtantiæ morbis, neceſſe eſt natura contrarias vires comparatit, quæ & ipſæ occultæ ſint, & totius ſubſtantiæ diſſidio illis aduerſæ. Etenim tam immanes morbi nunquid propriis deſtituti remediis iacebunt? Siccine naturæ res tantopere ad vitam neceſſariæ defecerint? Itaque in earum & facultatum & qualitatum genere, quæ à tota ſubſtantia fluxerunt, ordines multi ceu gradus collocandi, quorum extremi ſint contrarij: ex his aliæ nobis infeſtæ & prorſus inimicæ, aliæ contra tota ſubſtantia familiares & amicæ, & quaſi noſtræ naturæ conſeruatrices. Hæ ſunt quas medicamentorum occultas proprietates vius appellat. Poſſum opinor & aliter harum neceſſitatem perſuadere. Quæcunque animantium, ſtirpium, lapidum, metallorúmque corpora gignuntur, quando ex primis quatuor rerum initiis materiam ſumunt, ſimul ex permiſtis illorum qualitatibus temperamentum ſortiuntur, ex iiſque vires habent, quas nos primas ſimplicium medicamentorum facultates appellamus. At quando non modò qualitates, ſed etiam elementorum ſubſtantiæ in genitis rebus confuſæ etiamnum manent ac perſiſtunt, neceſſum eſt hinc etiam vires quaſdam ſeruari, quas in materia ſitas eſſe diximus. Eiuſmodi ſunt grauitas, leuitas, mollitudo, durities & reliquæ à materia qualitates, quas de more ſecundas appellant, non quòd aliis poſteriorem ortum acceperint, ſed quòd minus validæ ſint minúſque efficaces. Præter has verò tertiæ ſunt à totius forma profectæ. Sic enim ſimplices qualitates viribus præditæ ſunt, neceſſe eſt rerum formas atque ſubſtantias multò præſtantioribus excellere. Hæ ſunt quarum genus vniuerſum Galenus à tota ſubſtantia prodire commemorat, parcè admodum timidè & obſcurè quid hoc rei eſſet interpretatus. PH. Tibi verò quid eſſe videtur tota rei ſubſtantia? EV. Si ea neque temperamẽtũ eſt ex primis qualitatibus, neque materia elementorum, quid aliud eſſe dicas quàm totius geniti formam? Hanc nonne alias ſummam rei perfectionem, aliàs ſubſtantiam, aliàs & eſſentiam nullo nominum delectu appellas? PHI. At nuſquam Galenus tertiam hanc facultatem ad for-

mam rei, multis autem locis ad prima rerum omnium elementa refert. EVD. Ita quidem facit, quoties omnia quæcunque fiant, probabili ratione illuſtrare, & quaſi ſub obtutum ponere contendit, nequid ignorare videatur. At ſi verecunde veritatem quærimus, neque ad elementorum qualitates, neque ad illorũ materiã, tota rei ſubſtantia accedit, ſed proprias à ſe vna vires eſt ſortita. Ita quidem Galenus quoties ſpretis argutiarum aculeis, rem omnem verè nudéque explicat, totam ſubſtantiam planè diuerſam facit ab elementorum facultatibus: maximè quo loco de medicamentis totius ſubſtantiæ ſimilitudine attrahentibus hunc in modum diſſerit: Eſt autem & aliud attrahentium medicamentorum genus qualitatis familiaritate trahens, quod nihil aliud eſt niſi ſimilitudine totius ſubſtantiæ, ſicuti accommodatum ſibi elementum trahunt quæ nutriuntur omnia. In his ſunt purgantia omnia & quædam alexiteria. Hæc deinde vim non ab elementis accepiſſe ita demum confirmat: Calida autem eſſe oportet hæc omnia, nam de his inter quæ eſt ſubſtantiarum ſimilitudo id potentius trahit quod eſt calidius, quippe quod ſimilitudini calorem addidit auxiliarium. Quũ enim duabus de cauſis id trahat, ſuperabit profectò id quod vnicam habet cur trahat cauſam. Hæc Galenus. Quibus planè vel nolens fatetur quod eſt veriſſimum, totius ſubſtantiæ ſimilitudinem diuerſum quippiam ab elementorum qualitatibus, eámque attractionis præcipuam cauſam eſſe, ſolum autem iuuari elementi calore. Si duæ cauſæ hæ ſunt, ſubſtantiæ ſimilitudo atque calor, nónne diuerſæ ſunt & diuerſam originem ſortitæ? Non poteſt igitur Galenus non in eas incidere occultas rerum proprietates, quæcunque ſint illarum cauſæ. Quarundam facultatum probabilem cauſam depromſit, idque facile, aliarum certè difficilius, aliarum nullam prorſus eſt aſſequutus. Quò quoties fortè incidit, cogitur vel inuitus ad occultas rerum proprietates confugere, & illinc quaſi auxilium implorare. Libro ſecundo de naturalibus facultatibus de vi attrahente contra Eraſiſtratum diſſerens, rurſum in eandem ſententiam tertio de ſimplici medicina inquit: Oſtenſum ſiquidem eſt à nobis in
» commentariis de naturalibus facultatibus quod qualitatum quæ in
» ſubſtantiis ſunt proprietatibus attractiones complentur. Quinetiam
» libro de reſpirationis vſu Eraſiſtratum ridet & criminatur, quòd curio-
» ſius multarum rerum cauſas conquirat ac inueſtiget. Ita enim ſuſcepta
» cum Eraſiſtrateis diſputatione ſermonem inſtituit, At ſi Eraſiſtrati (in-
» quiunt) rationem reprehendis aliam dicito. Dicam equidem, ſed ſi vos
» primùm dixeritis quid in cauſa ſit cur piſcatores contactu torpedinis
» obſtupeſcant: quòd ſi non poſſitis, hoc ſaltem nobis conceditis, vt il-
» lam animanti vim eſſe dicamus, qua ſtuporem contactu inducere poſ-
» ſit, idque adeò potenter vt per ipſum tridentem ad piſcatorum vſque manus facilè diſcurrat affectio. Ergo piſcium qualitates eſſe concedetis, quibus vel ſtuporem, vel caron, vel frigus, vel putredinem, vel aliud malum afferre poſſint: aëris eandem vim eſſe negabitis? Sed oſtendere non licet (inquiunt) quæ ſit ipſa ſeu vis, ſeu qualitas. Iniquum eſt per obſcura & incerta quicquam inuerti ac refelli. Itáque multas rerum virtutes occultáſque proprietates vel ex Galeno comperimus, quarum

Lib. 5. ſimpli. cap. 16.

nulli

nulla ſit inueſtiganda ratio. Id nuſquam clarius quàm vndecimo de ſimplici medicina, vbi de cancris fluuialibus vſtis agens, Pelopem præceptorem ſuum vellicat, qui cauſam reddere vellet, cur ij medeantur demorſis à cane rabido. Sic enim poſt alia multa: Nam cancrorum cinerẽ, quia exiccandi vim habeant, mordentium canum venenum abſumere, ſimúlque digerere: ita enim dictitabat Pelops ambitioſa profeſſione iactitans ſe talium omnium cauſas nouiſſe. At niſi me planè ſcire quippiam antè perſuaſum habeam, propinquis perſuadere non tento. Itaq. nec Pelopis rationem contra quam videbam multa dici poſſe, pro vera recepi: nam & cancros prodeſſe puto ex proprietate totius ſubſtantiæ. Hæc Galenus, qui & paulo antè pollicitabatur ſeorſum librum ſe aliquando cõſcripturum, de iis quæ proprietate totius ſubſtantiæ quippiam in nobis efficerent. Sunt & alia paſſim apud eum plurima, quibus conuincitur omnino, eas rerum proprietates in artem medendi introducere: ſingula ſi recenſere coner, longior ero quàm pro iſta temporis breuitate. PH. Optarem docte Brute, de his paulo profundius & accuratius quædam ex te ſciſcitari, vnde nunc plurimi has rerum proprietates appellent occultas. Quum Galenus eas fatetur à totius ſubſtantiæ proprietate naſci, an nullam putas earum eſſe rationem, qua demonſtrari poſſint? BR. Nullam omnino. PH. Agè, obſecrò, qui iam longo vſu compertum habet, magnetem ferrum allicere, nónne ſcit hanc illius eſſe proprietatem, vt ignis calfaciendi ac vrendi? Tu enim proinde quod ignem calfacere ſenſiſti, calidum iudicas eáque illum vi pollere. Item quia magnetem ſæpenumero ad ſe ferrum trahere obſeruaſti, debet ex eo quod conſequutum vides, id quod anteceſſiſſe neceſſe eſt colligere, ex effectione & opere efficientem eius operis cauſam? Neque eſt quòd exiſtimes omnis philoſophicę demonſtrationis initium ex principibus illis qualitatibus non aliunde duci. Si quis enim albam roſam proferens caloris cauſam roget, hánc que velis frigidiori temperamento tribuere, quid quæſo de rubra dices? Intybi ſpecies lactariæ nónne idcirco ſuccũm fundunt, quod frigidæ ſint? At complures calidiſſimæ, quales ſunt tithymali, eodem ſucco madent. Et aloë idcircóne eſt amara, quia calida? Atqui in opio, quod pernicioſo frigore necat, amaritudo ineſt eximia. In odoribus verò maior eſt ac magis impedita controuerſia, vix vt vllus ſit quem ab elementorum certis qualitatibus expirari, docere poſſis. BR. Quorſum hæc obſecro? PH. Nempe vt intelligas, nec totius ſubſtantiæ proprietates, nec odorum colorúmq. naturas ex primis duntaxat qualitatibus deduci. BR. Quam gloriarere ſi tibi hac in re cederem. PH. Ego verò nulla de re minus quam de gloria laboro. Sed omiſſis ſeriis liceat mihi tecum parumper vrbanius iocari. Nuper ex India quidam meus familiaris lapillum mirè luminoſum deportauit, qui totus quaſi incenſus admirabili lucis ſplendore fulget, iactíſque radiis ambientem aërem lumine quoquouerſus implet. Is terræ impatiens, ſuopte ipſe impetu confeſtim in ſublime euolat. Neque verò anguſtè haberi poteſt, ſed amplo liberóque loco tenendus. Summa in eo puritas, ſummus nitor, nulla ſorde aut labe inquinato, figuræ ſpecies, nulla certa, ſed inconſtans & momẽto mutabilis. Quúmque ſit aſpectu longè pulcherrimus,

ſeſe tamen contrectari non ſinit, & ſi diutius admiraris feriet acriter. ſi quid illi demitur, fit nihilo minor. Aiebat inſuper, huius vim eſſe ad plurima tum vtilem, tum ſummè neceſſariam. BR. Itáne fabuloſis ænigmatibus cum OEdipodibus quibuſdam te iocari putas? PH. Nihil fabularum texo: rem ſi ante te conſtitui voles oculorum fide veriſſimam fateberis. BR. Beſtiolam aut noui generis auiculam eſſe oportet. PH. Nihil iſtorum, ſed res eſt prorſus inanima atque muta. BR. Nouam & admirabilem rem audio, cuius profectò, ſi cuiuſquam alterius, proprietas debet occulta cenſeri. At nullúmne illi eſt inditum nomen? PHIL. Ignis, flamma. BRVT. Captus ſum, & quidem ſatis ſuſpicabar quippiam fallaciæ ſubeſſe. PH. Quid me fallaciæ aut vanitatis inſimulas? rem profero veriſriſſimam. BR. Sed tamen viliſſimá & maximè protritam. Hoc vno maximè ſpem meam fefelliſti, quod ex India allatam diceres. PH. Ergo India ſi quid eiuſmodi rarum carúmque ſola protuliſſet, admirarentur ſcilicet omnes ac laudarent occultas eius proprietates: nunc quoniam vulgare eſt paruóque parabile, contemptum proinde erit & nullo in precio? Si (vt rectè protulit Auicennas) ignis inuentu admodum difficilis eſſet, nobiſque ab extremis & ignotis regionibus deferretur, illius quidem vim & proprietatem magis quàm cæterorum omnium omnes admiraremur, illius cauſas attentiùs ſcrutaremur, illiúſque multo magis quã magnetis effectus nos in admirationẽ traherẽt. Si quæras vnde ignis cõburit, aut eas quas dixi vires accepit, non aliud dicere poſſis, quàm ſummo eſſe illum calore, & hanc eſſe illius naturam & proprietatem. Hoc enim certè reſponſo, doctè videberis ſatisfeciſſe. Et tamẽ quum magnetem dico ferrũ attrahere, aut pæoniam comitialem morbum profligare ingenita ſibi proprietate, non videor tibi cauſam ſatis dilucidè exprimere. Quid ita? Aut cur quod vtrique commune eſt, alterius tantùm veluti quodã priuilegio propriũ facis? Id vnum fortaſſe diſcriminis ſtatui poteſt, quod ignis proprietas quia vſitatior, peculiari nomine caloris & leuitatis definita ſit: magnetis verò, pæoniæ atque ſimilium proprietatibus nondum vllum ſit nomen inditũ. Quo errore minutiores plerique philoſophi tenentur, rati quidem vnumquodque ſciri cuius nomen cognitum habeant, nihil verò ſciri cui nomen deſit. At certè ſcientia ex rerum non ex nominũ cognitione ducitur, neque res ipſæ nominibus, ſed nomina rebus obſecundant. BR. Conclude tandem ſi potes, vt quid cõprehendere vis, intelligã. PH. Non omnia à primis fieri qualitatib. & ſi quæ ab illis fieri traduntur, ſciri putas, nihil eſſe quod neſciatur; neque occultarum proprietatum magis quàm elementorum affectionibus nos in admirationẽ duci oportere. Vt enim ſi quod medicamentũ noui calidũ tenuiúmque partium eſſe, id colligo obſtructiones expedire, vlcerumque perſanare: ita ſanè cognita ex effectu rheibarbari proprietate qua bilem expurgat, complector idipſum corpus refrigerare, icterũ, tertianas bilioſáſque febres diſcutere, capitis dolores, vigilias, ſitim aliáſque ex bilis feruore ſymptomata compeſcere. BR. Id iam manifeſtum agnoſco rerum proprietates non ab elementis, non à materia ſed à ſola forma prodire, neque has rectè occultas, ſed vel formæ vel totius ſubſtantiæ proprietates appellari? Iam verò quot qualéſque hæ ſint fuſius expli-

explicandum. EVD. Hoc ſanè nomen Galeno latiſſimè patet ad multáque pertinet, quandoquidem alimentum nos alere, medicamentum expurgare, deleteria medicamenta & venenata omnia nos enecare, totius ſubſtantiæ vi docet: rurſúmque alia in renes, alia in veſicam, alia in lienem atque in pulmones vel caput concedere, iiſque aut ſalutaria aut peſtifera eſſe tota ſubſtantia. BR. Tibine in his videtur totius formæ appellationem variam feciſſe? EV. Maximè. Alimẽtum quippe idcirco nos alit, quia nobis tota ſubſtantia ſimile eſt. Hæc autem ſimilitudo nec temperamentorum eſt nec materiarum, ſed vel formarum duntaxat, vel horum certè omniũ, quam proinde totius ſubſtantiæ ſimilitudinem dixerũt. Lactuca & vinum alimenta quidem ſunt, quorum neutrum nobis temperamento ſimile vides, & quorum materiæ admodum diſſimiles ſint. Idcirco autem nobis familiaria dico & amica, quod ſpiritum quendam vitæ caloris in ſe contineant benignum, nobiſque familiarem, cuius appulſu ſpiritus calórque noſter fouetur ſuſtentatúrque, & quorum materia quadam accepta mutatione, in corporis noſtri materiam abit eiúſque molem alit & auget. Itaque ſi alimentorum alia calida ſunt, alia frigida, ſimilitudo quã quærimus temperamentorum haudquaquam eſt. Deinde ſi illorum alia dura ſunt, alia mollia, aut hæc rara, illa denſa, neq; rurſum in materiis eſt ea ſimilitudo. Neceſſe igitur eſt hãc in ſpiritu & in cœleſti illo calore conſtitui, quæ ſunt formæ congenita. Quod vt perſpicuè & luculenter perſpicias hæc tecum altius ipſe meditare. Lac è mammis ſuctum, lactenti optimum & inprimis conueniens alimentum eſſe: idipſum verò ſi proprio calore diſſipato frigeſcat, nunquam quantumuis denuò igne recaleſcat, poſſe bonitatẽ vimque priſtinã recuperare, & infantem qui eo ſolo aletur, breui totum extabeſcere. Quæcunque, venatu viuunt animalia, vt in auium genere aquilam, miluum, accipitrem, in quadrupedibus leonem, lupum, vrſum, vulpẽ: in piſcium genere congrum, delphinum, thunnum, lupum, mulum, omnia quidem viua præda oblectari, nec niſi neceſſitate, abiecta cadauera attingere, præter vrſum fortaſſe. Dum itaque delphinus aut mulus viuos piſciculos ventro continet conficitque, non modò ſuam ſubſtantiam illorum materia verumetiam calorem calore natiuo fouet & auget: quemadmodum & lactis calor inſitus, infantis calorem multò euidentius quàm manus imbecillo ventriculo adhibita ſuſcitat atque fouet. His ergo rationibus ſtatuo, vtile nobis è viuis animantibus alimentum fore, ſi illorum materiam vincere & atterere valeremus: & recens cæſas carnes, quæ tenere ſint, præmaceratis ac ſemiputribus vtiliores, quòd à viuis minus abſint. Magnus hic ſanè locus ac latè patens, quem vt totum animo perluſtres, velim ipſe tecum rationem habeas & contempleris, cur in tanta rerum multitudine nihil quicquam nos alere poteſt, quod non ipſum etiam alatur ſitque vita præditum. Non enim lapides aut metalla nobis alimenta ſunt, ſed duntaxat vel ſtirpes, vel animantia, vel quæ ex his prodierunt: quid ita? Quoniam noſtra vita noſtérque calor non niſi aliorum vita & calore, neque corporis noſtri ſubſtantia non niſi illorum materia ſuſtineri poteſt. Quinetiam quæcunque ex his præſtantiorem vitam degunt, vtiliora & ſalubriora nobis alimen-

Facultatum differẽtiæ à tota ſubſtãtia profectæ.

ta ſunt. Nam auium quadrupedúmque ſubſtantia melius quàm piſcium, & horum melius quàm fructuum aut ſtirpium ſubſtantia nos alit, ſi modò paribus paria referas. Ex quibus profectò comprehenditur alimentum nobis familiare eſſe primùm quidem ſpiritu & calore diuino, deinde materia quæ in hæc præparationem acceperat. Hæcque nos totam ſubſtantiam appellamus. BRVT. Videberis igitur & cicutam & ſcorpionem nobis alimenta dicere, quòd & viuant & ſpiritu caloréque cœleſti inſtructa ſint. EVDO. Si omne noſtrûm alimentum viuere dixi, non continuò ſequitur è contrario, omne viuens alimentum eſſe: ſed eſt præterea neceſſe alimenti viuentis calor nobis familiaris ſit. At multorum calor ſpiritúſque cœleſtis noſtro aduerſus omnino eſt, planè inimicus ac peſtilens. Alimentorum ſubſtantiæ ex diametro opponitur ea quæ deleteriorum ac venenatorum eſt tota ſubſtantia. Vt enim illa magna familiaritate nobis coniuncta ſunt, ita hæc prorſus inimica & peſtilentia, quæ adhibita non modò primis ſecundíſve qualitatibus nos afficiant, ſed & toto genere de corpore noſtro quicquid attigerint corrumpant, idque extabeſcens in ſuam ſpeciem ac ſimilitudinem vertant. Quocirca in genere totius ſubſtantiæ extremè cótraria ſunt alimenta & deleteria. Inter hæc medio quaſi ordine conſederunt medicamenta purgántia, quæ neque vt alimenta in noſtram ſubſtantiam conuerti, neque hanc prorſus corrumpere aut abſumere ſolent. Extremorum [illegible] naturam habent participem, partim quidem ſimilia, partim diſſimilia nobis. Dúmque nec vinci omnino neque vincere poſſunt, inimica diſſimilitudine velut per ſeditionem exigunt & exterminantur: ſecū interim ſimilitudinis neceſſitudine cum humoré abducentia, cum quo maior erit affinitas. Eiuſmodi ergo ſunt medicam[illegible] inter illa totius ſubſtantiæ extrema, conditionem planè mediam acceperunt. Quæcunque autem ab his in alimentorum extremum [illegible] ſerunt, qualia ſunt quæ benigna vocantur, ea ſi ſuo purgandi fine quauis occaſione fruſtrentur in humorem ad quem educendum apta erant conuertantur, cedúntque nonnunquam in alimentum corporis. Quæ verò à medio in genus deleteriorum magis declinant, quòd genus ſunt vehementiora, ſi quando purgandi finē non aſſequuntur, corpori grauiter incommodant. Vtriuſque generis conditionem Galenus ita perſequitur. Ideóque in purgantibus medicinis quędam ſunt, quę ſi purgatione fruſtrentur, præterquam quod nullo damno corpus afficiunt, in alimentum ipſius inſuper cedunt, aliæ ſe ad animantis perniciem ac venenum conuertunt. Habet enim omnino purgans medicamentum cum vno certè aliquo in nobis humore ſimilitudinem, neque eſt illi ſemper admiſta vis veneni: quare ſi non purget, non tamen iniuriam ſemper aliquam faciet, ſed & concoquetur, & talem gignet humorem qualem trahere poterat. Et ruſſum: Quare vbi purgationem haud aſſequuntur quædam purgantium, alia malum corporibus noſtris inferunt, quædam verò alimentum exhibent. BRVT. Iam ſatis planè expoſitæ tres facultatum differentiæ, à tota ſubſtantia profectæ: at quarta reſtare videtur, qua alia medicamenta aliàs corporis partes quaſi delectu quodam aut iuuent aut lędant. EV. Id non minus totius ſit ſubſtantiæ proprie-

3. De ſimplic. cap. 23.

prietate, non quæ ad vniuerſum corpus, ſed quæ ad vnam quampiam particulam comparatur. Vt enim partium corporis aliæ aliis gaudent iuuantúrque alimentis, noſtrum quidem cerebrum animantium cerebro, pulmo pulmone, iecur iecore, ſtomachus ſtomacho, & cor corde, idque ob quandam ſubſtantiæ cognationem: ita & in deleteriorum genere, quædam proculdubiò vnicuipiam particulæ, non aliis aduerſantur ſuntque peſtifera. Quod cùm Galenus cognitum haberet, ſaſſus eſt à marino lepore pulmonem vnum ex omnibus corporis particulis, à cantharidibus veſicam ſolam exulcerari. Similis eſt eorum ratio, quibus vis data eſt particulas expurgandi: quædam enim iecur, quædam lienem, quædam pectus pulmonéſque, quædam verò caput purgant: alia renum alia veſicæ calculos conterunt. Nihil eſt in vlla naturæ parte, quod non peculiari & occulta proprietate vigeat. Etiam ſi multa inter ſe conferamus, neceſſe eſt omnino has illorũ proprietates, aut ſimilitudine atq; diſſidio aduerſari. Hinc ſympathiæ, & antipathiæ, id eſt cõſenſiones & diſſenſiones profectæ ſunt, omnibus rebus inſertæ: arcanæ quidem illæ & abditæ, quas natura nos mirari potius quàm ſcire voluit. Hæ cauſæ habentur omnium occultorum effectuum, qui nullis rationibus euidentibus probabiles exiſtunt. Quod igitur alia medicamenta aliis corporis partes aut iuuent, aut lædant, in cauſa eſt ſympathia vel *Selenitis.* antipathia. Itaque ſi tibi magnetem ferrum attrahere proponam, ſi ſelenitem quem annulo incluſum vidiſſe memini, nudæ cutis contactu ſanguinem quauis ex parte manantem ſiſtere, quam vim nonnulli iaſpidi concedunt: ſi tertio digito indutum minore quàm æquinoctialis horæ curriculo, dyſenterica alui profluuia cohibere, aut eum qui hæmorrhoidas ſiſtebat & compeſcebat, ſi felem nepita herba ſibi mederi, ranas, buffones, lacertas & ſerpentes herbæ ranunculi eſu & contactu recreari, ibidem paſtã ſerpentibus origano ſalutem quærere, muſtellã cum regulo dimicaturam ſe ruta munire, confixum ceruum dictamo ſibi opitulari: hæc inquam aliáque eius generis ſexcenta ſi tibi proponam, in promptu erit quod dicas, ea totius ſubſtantię ſimilitudine & amicitia, quæ nexia ſunt attrahendo hęc efficere. PHILIAT. Quid ſi fortè ſcammoniũ & alia quędam vehemẽtiora chologoga foris admota, dyſenteriã perſaluent? BR. At verò ſi tibi cõtra ob oculos cõſtituo magnetem vel allio perunctum vel adamantis pręſentia ferrum non allicere: vaneſcere filicem, quæ copioſa in ambitũ arundine obſita ſit: & contrà perire arundinem, quã obſepiens multa filix in orbem cinxerit. Quercũ iuglandi proximè aſſidentẽ, aut braſſicã cyclamino oppoſitã exareſcere, cicutam vino tanquã veneno inſperſam emori, Oleã in quercus ſcrobe poſitam extingui, Fraxini vmbram ſerpẽtes non ferre & quã longiſſimè fugere. Vitem claueculis ſolam braſſicam non complecti & in diuerſam partem ſe inflectere, Sapphirum anthracem aut fugare, aut diſcerpere, Cancros fluuiatiles à rabido cane demorſis opem ferre, Scordion & centaurium minus lethalium beſtiarum ictibus, Terram lemniam hauſtis cantharidibus aut lepore marino ſuccurrere. Terram armenam à peſtilentibus febribus vindicare. Iam habes quod dicas hæc autẽ

pathia & totius ſubſtantiæ diſcordia fieri, qua etiam alexiteria, id eſt, amuleta omnia nos tutos reddunt. Cæterùm ſi pæoniam tibi affero infantium collo ſubnexam, comitialem morbum ſanare (id enim de pæonia maſcula veriſſimum comperi) quã totius ſubſtantiæ aut conuenientiam aut repugnantiam dabis quæ id efficiat? Si quòd pituitã, quæ mali cauſa eſt, è cerebro ſimilitudine ſubſtantiæ detrahit, idcirco medetur, cur non etiam aliis quibuſque à pituita morbis ſuccurret? aut cur non eaſdem vires obtineat medicamenta quæcunque pituitam eliciunt? Scio Galenum hanc illi vim idcirco aſſignare, quòd exiccandi vi polleat tenuíſque ſit ſubſtantiæ, ac propterea ventriculorum cerebri infractus expediat. Sed quum alia plurima extent maiore ſiccitate prædita tenuiorúmque partium, cur illa vim pariter eandem ad morbum comitialem non accepiſſent? EV. Iſthæc eius vis non è manifeſtis qualitatibus, ſed à totius ſubſtantiæ diſſidio atque repugnantia dimanauit, qua non pituitæ, non humoris lentori, ſed morbi comitialis eſſentiæ (quæ latens occultáque eſt) prorſus aduerſatur. PH. Mira verò plerunque Galeni ambitio qui medicamentorum vires quas Dioſcorides ſedulò ac diligenter eſt perſequutus, omnes connititur in vulgatas elementorum facultates refundere, hincque omnium cauſas & rationes deducere. Sed præclarũ iſtum, ſi Diis placet, conatum tot ac tantæ circunueniunt difficultates, vt vni ac ſimplici rei non modò duas, ſed tres quatuórve contrarias pugnantéſque ſubſtantias aſſignet: id autem quàm contortè perſpectum vobis eſt, quibus quotidie præcipua cura eſt, iſta omnia diligentius excutiendi. Ipſe equidem nunquam de hoc artificio ita benè ſperabo, vt ex ſtirpium colore, odore, vel ſapore earum primas ſecundáſque facultates conſequuturum putem, neque hanc ipſe noſcendi rationem, ſed eam quæ ab experientia ducitur, firmam habebo. Hincque adeò factum eſt, vt vni Dioſcoridi qui ſimplicium medicamentorum vires puris nudiſque verbis, nulla conſequente ratione enarrauit, plus fidei & authoritatis habeam, quàm Galeno tot variis rationibus inſtructo: exiſtiméḿque medicamentorum experientiam ratione potiorem. EV. Placidè ac modeſtè omnia. Neque enim leuis neque inanis habendus hic Galeni labor.

Vnde nata totius ſubſtantiæ proprietas, vtque à ſubſtantia diſtet, & vbi ſita ſit.

CAP. XVIII.

EVDOXVS.

TEmperamentum accidens omnino quum ſit, in ſubſtantiarum genus verè conſtitui non poteſt. Materia quæ rudis & omnis formæ expers intelligitur, ſubſtantia iam eſt, ſed infimo & abiectiſſimo ordine. Præſtantiori gradu eſt naturale corpus. Corporis autem ſpecies ac forma, quæ illius eſt ſumma perfectio, qua tum in rerum natura conſiſtit, tum à cæteris diſtat differtque rebus, cæteris quidem omnibus digni-

dignitate præcellit, & in ſubſtantiarum genere prima atque ſumma collocatur. Quocirca nihil omnium melius quàm ſpecies poteſt tota vel præcipua rei ſubſtantia aut eſſentia appellari: & quæ ſubſtantię totius proprietates nuncupantur, hæ ſpeciei ſunt & formæ. Quæcunque igitur ſit formarum, eadem eſt, & proprietatũ origo. Deus autem maximus olim primùm cœlos ſtellis & viribus inſtructos, ipſáque gignendarum rerum elementa, ſolus ex ſola diuinitatis ſuæ immenſitate condidit. Deinde verò & ſecundo loco animantium, ſtirpium & inanimorum genera, non ſolus ex ſe ſolo, ſed ne illa (inquit Plato) eadem cum cœlis conditione forent, accitis cœlorum elementorúmque viribus: Vt enim ſingula de terra vel aqua proferens, materiam illis ab elementis aſſignauit, ita ſanè formam cuique ſuam è cœlo propriis ornatam viribus immiſit. Et ne poſthac aſſiduas operas ad continuandam perpetuandámque rerum procreationem collocaret ſingula quæ creauerat iuſſit ſemen proferre, quod gignendis aliis tum materiam, tum præparationem calore, ſpiritu & conformatione exhiberet: ipſum verò cœlum iuſſit formam præparatis illis impartiri: itaque occultas rerum proprietates, quæ neque in temperamento, neque in materia inhæreſcunt, ſi è ſpiritu & calore deducis, diuinas fateri neceſſe eſt, quandoquidẽ calor & ſpiritus in ſemine verè proximéque diuinus eſt: ſin verò è forma, proximè cœleſtes, vti & formam. Non abs re igitur & Platonicorum & Theologorum ſententia cœlũ intelligitur genitarum gignẽdarúmque formarum omnium ſeminibus conſperſum, eius vero anima ſeminales rationes comprehendit ab his ideis profectas quas vna diuina mens omnes ſuo quaſi ſinu gerit. Quicquid mundi vniuerſitate cõprehenditur, id Deus cœlo elementiſque conſeruãdum ortúque aſſiduo continuandum ſubiecit, vt iam nihil vel ex ſemine gigni genitúmve cõſeruari ſine cœlo poſſit: niſi quid Deus iis quaſi miniſtris omiſſis, ex ſe proximè miraculo efficiat. Quæcunque etiam ſponte ſua nullo ſemine prodeunt, vt ſtirpes pleræque & animantes, metalla omnia omnéſque lapides, ex vno cœlo formas proprietatéſque ſumũt, quod ſemper præſto eſt & in omnem materiã idoneo temperamento aliiſq. præparationibus inſtructam formam immittit qualem ea meretur. Itaque naturalis illa cauſa præſtantiſſima & nobiliſſima omnium eſt formarũ exemplar, cuius per omnia diffuſa virtus quocunque penetrat: quam Plato mundi animam, alius quidam datorem formarum, Ariſtoteles vniuerſalem naturam appellauit. Hæc formam rebus non de ſubiecti præparatione ſuſcitat, ſed integram quaſi de ſinu ſuo confert præparato ſubiecto, in quo illæſa teneri ſeruaríque poſſit. Illinc ſimul & tota formæ proprietas defluit, quæ quanquam accidens eſt à forma tamen nunquam ſeiungi ſepararíve poteſt: illius ingenita & indiuidua vis, cuius ope quæcunque ſua ſunt omnia efficit. Hoc vno maximè proprietas à ſua forma & à tota ſubſtantia diſiungitur, quòd plerunque imminuitur integra illæſáque formæ ſubſtãtia. Scammonij vis eſt bilem expellere: ea ſæpe adeò remittitur, vt exhauſta periiſſe tota credatur: magnes adamãtis præſentia quaſi hebeteſcit. Quinetiã in vno eodemq. genere, aliud alio potẽtius vegetioréque proprietate valet. Quæ quãuis ita ſint,

nuſquam tamen dicimus, id cuius extenuatur proprietas, ſubſtantiam mutaſſe. Ex quo perſpicuum euadit, hãc proprietatem accidens & qualitatem, non autem rei ſubſtãtiam eſſe. Idq; quod inde etiã conſtat, quòd vna eadémque res complures ſæpe proprietates habet, ad complures ſubſtantias nunquam. BRV. Quæ rebus quibuſque primo ortu ingenitæ ſunt proprietates, vllane præterea cœli aſpiratione egent? EV. Maximè ſanè, qua nimirum integræ conſeruentur, & permaneant: quandoquidẽ, nihil huius ope deſtitutum, integris perſiſtit viribus. Vt enim in animantiũ corpore ſuus cuique parti inſitus eſt ſpiritus atque calor à ſemine, quem tamen generalis iſque vitalis è corde per arterias in omne corpus emanans ſulcitat, tuetur atq; conſeruat: ita ſanè quicunque animantibus & ſtirpibus à prima origine ſpiritus aut calor inſidet totius formæ cuſtos & propugnator, ab illo totius mundi generali ſpiritu, qui vnus animam mundo conſociat, omnéſque virtutes continet, excitatur, conſeruatur & augeſcit. Is enim omnium genitorum ſeminales rationes, omnéſque omnium occultas proprietates complexus, omnia implet, per omnia diffuſus, in animantia, in ſtirpes & in metalla propagatur. BRV. Sempérne ſpiritus ille corporibus æquè præſens, & æquabili proſperitate vires ſuas impertit? aut hæc illincne vires ęquabiliter vel hauriunt, vel ſuſcipiunt? EVD. In vnoquoque corporum quum alia aliis ceu gradu quodam validiora infirmioráve cernantur, conſtat non æquabiliter omnia, ſed vt varia fuerit ſuſcipientium præparatio atque conſtitutio, magis minúſve tum ſpiritus tum occultę proprietatis haurire. Quinetiam ſi efficientis cauſę vim ſpectabimus, ſpiritus ille cœlitus quoquouerſum defluens, licet ſemper & in omnia, nec tamen ſimiliter, nec pari menſura illabitur, ſed definitis ſyderum coitionibus cumulatiſſimè. Singula terrena potentiſſimas efficaciſſimáſque vires experiuntur, propriis ſideribus benè fœliciterque conſtitutis colluſtrata. Alia Solis, alia Lunæ, alia aliorum planetarum acceſſu, radio aut lumine vigent. Æſtiuo ſolſtitio ardore Solis aër incenditur, terrena flagrant maria feruent: tumque motus illius conuerſione oleæ, tiliæ, populi, vlmi, & ſalicis folia circumaguntur, ipſóque die alia quam pridie facie cœlum ſpectant. Brumali autem ſolſtitio aridum pulegium propẽdens è tectis floreſcit vt admodum cæca. Cichorij, Heliotropij, & Scorpiuri flores ab ortu ad occaſum ſolùm inſequuntur, abeuntem intuentur, cum eoque vertuntur omnibus horis, etiam nùbilo die: exortu ſe pãdũt, occaſu ſe contrahunt. Lunę porrò vires mare perſpicuè imitatur, cuius æſtus aſcendente illa inualeſcit, deſcendente mareſcit. Oſtrearum, conchyliorum & concharum omnium corpora cum Luna creſcunt pariter, paritérque decreſcunt. Materia è ſyluis cæſa cum Luna creſcens iam multo eſt lumine, quòd humidi fiat acceſſio, breui tempore marcet & carie conficitur: cæſa verò quum Luna decreſcens exiguo eſt lumine, diutius perennat. Formica interlunio ſemper quieſcit: plenilunio etiam noctibus operatur. Soricum fibræ, numero dierum Lunæ reſpondere tradũtur, Selenites lapis imaginem Lunæ continens, eam reddit in dies ſingulos creſcẽtis minuentiſque numero. Vt hæc à Sole Lunáque vires, ſic & non pauca obſcuriores quaſdam ſenſibus incomprehenſas, à cæteris

teris planetis ſideribúſque inſtituantur. Magnes ſi liber ſinitur, altero extremo in arcticum cœli verticem, altero in antarcticum ſe contorquet. Cinerem cancri vſti, Sole leonis ſignum peragrante Luna decima octaua, Æſchrion Empiricus Galeni laude celebratus, ad rabidorum canum morſus afferebat. Sexcenta eius generis rectè philoſophantium ſententia confirmat, docétque pariter qui planetæ & quæ ſidera vnicuique corporis particulæ, & quæ vnicuique tum animantium tum ſtirpium generi præſint: quæ ſiderum conſociatio morbos ingeneret, quę ſalutaria profligandis illis remedia ferat. Hac inſpectione cognitioneque rerum, mox ratione comprehenditur, quòd omni tépore rerum proprietates cum mundi ſpiritu illabuntur, inſúntque rebus efficaciſſimæ, & quando herbas ſtirpeſque ſingulas legere, quando componere: quando ad curationem adhibere expediat. Ea obſeruatio cœleſtia vtiliter accommodat apiáque terrenis, & remedia plenis integríſq. viribus opportunè ſufficiens, opera profert admiratione digna, ad quæ nō alius quiſquam accedet, iiſdem etiam ſubſidiis inſtructus. Hinc quas veteres magna vigilantia peruestigarunt rerum proprietates, nunc permulti irritas comperiunt, quarum vſu intempeſtiuo plerunque fraudantur. Non pauci, ſcio, Aſtrologiam ſuperſtitioſa rerum vanitate contaminarunt, alij nefandiſſimis anilibúſque figmentis conſperſerunt, alij libertatem animi actionéſque noſtras ſiderum neceſſitati perperam obſtrinxerunt. Cæterùm elementorum corporúmque naturalium vires, cœleſtium motu viribúſque teneri atque conſeruari, quis iam eat inficias? BRVT. Tu nobis admirabiles noſcendarum proprietatum deſiderij igniculos accendis. EVDOX. Nec ſine cauſa. Eſt quippe ea veriſſima præſtantiſſimáque cognitio, quæ nos vna ſcientiſſimos reddat: difficiles tamen ſalebroſóſque aditus habens, quaſi deſerta prætermittitur:

Multa tegit ſacro inuolucro natura: neque vllis
Fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia: multa
Admirare modo, nec non venerare: neque illa
Inquirere quæ ſunt arcanis proxima, nanque
In manibus quæ ſunt, hæc nos vix ſcire putandum:
Eſt procul à nobis adeò præſentia veri.

Vna proprietatum cognitio res ipſas exercet, reliquæ omnes vix aliud quàm verba. Quæ quum ipſe mihi ante oculos propono, iam ferè anteactorum laborū me tædet vehementérque pœnitet: idémque opto quod Euripides, vt res ipſæ cum hominibus colloquantur, & ſe quales ſint explicent, vt procul amandentur artificioſi ſermones. BRVTVS. Vt polypus cirros ſuos auctos deuorat, ita & tu optime Eudoxe peritior iam factus, mihi videris redundantem hanc tuam eruditionem faſtidire. Age verò proprietates iſtæ rerum ſiue à primo ſemine, ſiue cælitùs deductæ ſunt: quum in animantes aut in ſtirpes inſederint, cuinam potiſſimum illarum parti inhærēt? EV. Quum illæ ſint formæ proprietates, neceſſe eſt omnino in ipſa forma proximè inſideant, & in ſpiritu qui eſt formæ vehiculum: at nihilominus penetrant & in totam illarum ſubſtantiam, hinc & totius ſubſtantiæ proprietates appellantur.

BRV. Dic paulò explicatius. BRV. In viuentibus multæ vires inſunt, quę illorum extinguuntur interitu: regulus viuens, non autem extinctus, viſu enecat. Cor hirundinis palpitans deuoratum, conferre creditur ad memoriam & intelligentiam. Turturis cor ad febres omnes intermittentes, ſi viuens caléntque voretur. Anas viua ventri admota, tormina compeſcere: Scorpius ſuo vulneri impoſitus, iniectum virus exhaurire: viuens aranea iuglandis teſtis incluſa collóque ſubnexa quartanam depellere. Hæc & quæcunque non niſi viuentia agunt, præcipuas vires in ſpiritu & forma viuentis obtinent. Multa autem tum in animantium tum in ſtirpium genere morte extincta, vires etiamnum retinent: ſed quas multò efficaciores habebant dum viuerent. Et partes & excrementa tum ſtirpium tum animantium è viuis illis, tacitas vires habent multo efficaciores quàm quæ è mortuis eximuntur: & quæcunque à mortuis ſumuntur efficaciora ſunt cruda quàm cocta. Ranarum oculi ante Solis ortum eruti viuis illis in aquam dimiſſis, alligati tertianas abigere traduntur, omnium ſerpentum dentes euulſi, quartanas ſanare: talpæ viuæ dens, dentium dolores compeſcere contactu. Omnium ſtirpium flores, ſurculi, comæ, radices deprehenduntur tacitis viribus præſtantiores è virentibus recens lectæ, quàm aridæ, & omnes crudę quàm coctæ, quemadmodum & hominis calua, ad epilepſiam: oſſiculum è poplite leporis ad nephritidem & ad ſpaſmum flatulentum: inteſtinum lupi ad colicum dolorem: piſcium quorundam oſſicula ad calculum: cor corui geſtatum ad inhibendum ſomnum: cor veſpertilionis ad hūc accerſendum: ceruorum exuuiæ ad ſenectutem, & quæcunque horum ſimilia traduntur, cruda ſunto, ni qua fortè qualitate excellant ſtomacho infenſa. Vt enim viuentium interitu extincto ſpiritu, magna ſimul cœleſtis quæ eo tenebatur vis perit: ita coctione ignísque feruore multa diſſipantur quæ derelicta fuerant. Eò quippe vnumquodque integrioribus pollet facultatibus, quò propius ad primam originem accedit. Multorum nihilominus vires eouſque penetrauerunt, vt non ſolùm in ſpiritu & in tenui ſubſtantia, verum etiam in craſſiore materia & in tota ſubſtantia firmius inhæreſcant, permaneántque abeunte totius forma, illiúſque temperamento diſſoluto. Nam quæ ex herbis, aut ex aliis purgantibus medicamentis aqua vaporario elicitur, purgandi vim etiamnum retinet, aut deleteriam ſi herbæ in deleteriis fuerit. Qui ex hydrargiro exuſtione fit puluis, præcipuas illius vires habet. Vſtarum cantharidum cinis vrinas abunde mouet, éſtq; vt cantharides deleterius. Cancrorum vſtorum cinis demorſorum à rabido cane amuletum eſt. Hoc quicquid de proprietatum ſitu quæſitum eſt, ſic rurſum expediā: Occulta rei proprietas tota quidē è forma & è tota rei ſubſtantia manat, apta tamē & varia ſubiecti præparatione quo ſuſcipiatur conſeruetúrq; indigēs, quæ magnum habet ad iuuandum impediendúmve momentū. Quanquā igitur tota è rei forma exiſtit, nō tamē in illa duntaxat poſita eſt, ſed quodammodo in totum ſubiectum corpus diffuſa: & prima quidem illius origo atque fons è forma eſt, ſed cuius vis & habilitas agendi in totum deriuatur ac pertinet. Id quod perinde eſt ac

ſi di-

ſi dicas proprietatem à forma toti ſubiecto impertiri. Hęc ſi habere argumento eſt, quòd immutata ſubiecti præparatione, ea ipſa proprietas aut acutius, aut hebetius agit. Succinum attritu incaleſcens, & pharmacum noſtro calore ſuſcitatum, celeriùs valentiúſque redditur. Quum, itaque in ſimplici corpore forma in omnem materiam penetrauit ſimul in eam ſuas omnes vires & proprietates infixit, adeò quidem tenaciter, vt etiam ſi forma pereat totiúſque temperamenti ratio diſſoluatur, proprietates nihilominus permaneant, licet quadamtenus immutatæ & infractæ. Nihil igitur mirum videri debet ſi vapor aut aqua artè è ſtirpe elicita, ſtirpis vim proprietatémque retinet, aut ſi cantharidum cinis deleterius eſt vrináſque mouet, & veſicam exulcerat. BRV. O Deum immortalem, quos mihi aculeos iſthac interpretatione infigis: quàm dulci, & iucunda recordatione animum exuſcitas! Tu mihi refricare videris purioris philoſophiæ memoriam propè intermortuam, & vulgaris illius ſophiſticæ cauillis obrutam. Agnoſco quàm ſit difficile in tanta philoſophantium turba, cernere quid potiſſimum ſequaris. Quod ipſe interpretaris, nunc primum recordor ſæpius me certa oculorum fide animaduertiſſe. Etenim fuſilis & metallicæ illius philoſophiæ τῆς χημείας [vt certè multorum] quum longa peregrinatione cum primis ſtudioſus exiſterem, exercitatiſſimo admodum præceptore vſus, ex vnoquoque, tum ſtirpium, tum viuentium genere ſubſtantias elicui planè varias, primùm quidem aquam, eámque vberiorem ſi ſtirpis virebat, parciorem ſi areſcebat. Deinde oleum, non id quidem pingue ac ſordidum, quale preſſu ex amygdalis & ex pleríſque ſeminibus trahitur, ſed artis præſtantioris opus, quod tempore nec ranceſcat, nec facilè corrumpatur. Id autem duplex: vnum tenue & albicans, alterum ſiccius atque rubens: poſtremò fecem terrenámque ſubſtantiam ſubſidentem inſtar cineris atri & exuſti. Hac diſſolutione conabamur miris artibus, ex vnoquoque corpore quatuor illa rerum primordia, quæ ortu natura permiſcuerat, ſeiungere: aquam in concreto vapore, aërem in oleo albicante, in rubente ignem, in fece terram. Cæterùm neutiquam præſtare licuit, vt ex iis quicquam prorſus ſimplex purúmque ſecerneretur, quòd, vt inquit Augurellus:

Quæ miſcet natura potens confundit eodem,
Haud ars vlla poteſt prorſus diſiungere.

Quanquam autem ſecreta hæc ſimplicia non ſunt, puriora tamen quàm in permiſtione elucent, iiſque ignis beneficio non parum ſordidæ materiæ ab elementis contractæ deceſſit. Quocirca ſi quæ denſandi, aſtringendi, corroborandi, detergendi, aut aliæ à materia vires inerant in compoſito, hęc in ſecretis illis minore ſunt efficacia. Iam verò totius ſubſtantię proprietatem, de qua maximè eſt noſtra diſputatio, nuſquam ſeorſum puram conſiſtere deprehendimus, ſed in ſingula illa etiamnum ſecreta penitùs immergi. Infirmiorem in aqua, quæ præſertim è ſtirpe viridi proliciebatur: in ea quippe humor exuberat alimentarius, nondũ ſtirpis vim omnem ac proprietatẽ adeptus. Efficacio rẽ in oleo, multóque in rubente quàm in albo: illud ſiquidẽ & odore, &

ſapore totius ſubſtantiam referens. propria ſedes dignoſcitur inſiti ſpiritus & caloris, in quibus proprietas tota ſubſiſtit fouetúrque. A fece terrena & ab aquoſo humore quaſi ab impurorum elementorum vinculis vindicatum oleum, purius quidem euadit, perinde atque venarum ſanguis, ab alui fece, & ab vrinis expurgatus. In terrena porrò ſubſtantia & in illa derelicta fece, nonnihil etiam occultarum virium manet, quod & arte eximi poteſt. Fex vritur dum prorſus albeſcat & in calcem redigatur, quæ certè proprio humore aptè diſſoluta eximiis viribus præcellit. At verò qui neglecto quatuor ſubſtantiarum diremptu, quidpiam ſecernere ſtudent in quo maxima ſit proprietatis efficacitas, & illa quæ multis dici ſolet quinta eſſentia, primùm è re ſubiecta aquam lento vaporario prolectant, hac deinde feces reſpergunt, vt ſecundo humorem eliciant ſicque ſeptena reſperſione & expiratione feces torreri non ſinunt & ex his vim facultatémque omnem exhauriunt, aquæ maximéque aſſidenti oleo innixam. quæ ad multa vtilis accommodatáque ſit. Quinetiam exceptas aquas vaſe pelicani effigie, multa agitatione anfractúque longo circulantur, quo hæ vires ſortitæ efficaciſſimas, in quintæ illius eſſentiæ naturam vix vlli corruptelæ obnoxiam faceſſant. PH. En multa refers admodum recondita: quibus augurer maiora te & abſtruſiora de peruulgato illo multíſque decantato philoſophorum lapide ſubolfeciſſe. BR. Non olfeci modo verumetiam de hoc non parũ fortaſſe deguſtaui. PH. Et fortaſſe magno tuo damno. BR. Imò lucro fœnoréque maximo, vt qui eo ſtudio verum comprobauerim, quod fabuloſo figmento vobis haud abſimile putatur. PH. Quid hęc quæſo rei? BR. Indignis hæc impertiri nefas. EV. Etiam ſi iam dies inclinet, dic tamen rogatus, nec in amicorum ſodalitate celes, quid hac de philoſophia acceperis. BR. Dicam veſtro hortatu, non hunc totum theſaurum deprompturus, ſed edocturus quàm verè ſubſiſtat. Ne vos autem inſolens nominum ſermoniſque obſcuritas offundat, quæ partes vmbra & ænigmate obuelarunt, in apertum & in clariſſimam lucem proferam, ſtrictim tamen & quam breuiſſimè. Lapis Philoſophicus, elixir Arabibus, gignendi propagandíque auri verum ſemen, non è ſulphure, non ex argento viuo non ex vllo cæterorum quæ multi fraude proponunt, ſed ſolo ex auro eoque puriſſimo quærendus veſtigandúſque eſt.

Hordea cui cordi, demum ſerit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia, in auro
Semina ſunt auri, quamuis abſtruſa recedant
Longius, & multo nobis quærenda labore.

Nihil eſt in vlla naturæ parte quòd non in ſe generis ſui ſemen contineat, ſed quod vix poſſit arte prolici. Ex ſolo autem auro poteſt. Maxima vis ſeminis in oleo quodam inhæreſcit, atque id quidem in cæteris inflammari cremaríque igne ſolet, in auro autem non poteſt, qua ex cauſa id nullius ignis ardore torreri abſumíve poteſt, & omnem artis vim tolerat:

— Vni quoniam nil deperit auri
Igne, velut ſolum conſumit nulla vetuſtas,

Ac neque rubigo aut ærugo conſiſtit vlla,
Cuncta adeò firmis illic compagibus hærent.

Fœcundum autem id ſemen ſit eruito: Auri puriſſimi vncias duas, argenti viui magno artis ſtudio præparati decuplo permiſce, ignéque languido diſſolue, dum argentum viuum prorſus expiret, priſtinúmque auri pondus ſubſideat in atrum puluerem redactum, qui tamen liquatus poſſit in propriam auri naturam redire. Ex hoc dein puluere igne acerrimo vaporij; aquam continenter elicies, dum puluis totius in cinerem candidiſſimum, & in calcem deuergat. Calcem ſepties aqua reſperge, quæ & toties expiratione inde prolecta ſit: omnique arte elabora, vt hæc impulſione & incurſione crebra ſeſe extenuent, & ab omni ſorde fecéque puriſſima reddant, vires ſummas conſequuta. Hæc duo ſunt totius artis operíſque conficiendi primordia, in quib. mundi quatuor elementa deuinciuntur. Nam in aqua aër etiam ineſt, in calce terra atque ignis, ſitque quod in ſmaragdina Hermetis tabula, tanquam inſculptum myſterium, legimus. Aſcendit à terra in cœlum, iterúmque deſcendit in terram, ſicque vim recipit ſuperiorum & inferiorum. Qui ænigmate hæc contexerunt, hanc aquam appellant argentum viuum, calcem verum ſulphur, quorum permiſtione lapis fit, perinde atque ex aqua farinaque panis. Alij aquam ſpiritum viuentem, terram fermentum: alij illam marem, hanc fœminam dixerunt, quorum complexu & coitione procreatur infans. Opus autem poſtremum vt compleas, calcem puram obturato vaſe reconde equino fimo calente, diebus quadraginta, dum in humorem album & craſſum liqueſcat. In hunc iuſtis dierum interuallis aquam ſenſim infunde: ea quidem via & ratione quam artis periti ad vnguem explicarunt, vt calx aquam ſuam omnem ſenſim combibens quaſi illinc enutrita, in lapidem verum concreſcat. Quàm variam colorum mutationem hoc temporis curriculo debeat lapis ſubire, & quæ indicia illius conſummati perfectíque exiſtant, expreſſum etiam ab illis patefactúmque eſt. Hic theſaurus immenſus. hoc verum elixir, hoc frugiferum auri ſemen, cuius drachma ſi in ducentas & quinquaginta liquati plumbi aut ſtanni drachmas infundatur, id vniuerſum in aurum puriſſimum conuertet. Imò etiam, vt cum poëta loquar:

Ipſius vt tenui proiecta parte per vndas
Æquoris, argentum ſi viuum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

PH. Heu quid rerum audio? Equidem tibi artíque condiſcendæ me totum dedo, meáſque fortunas omneis periclitandi ſtudio deuoueo. EV. Siccine è philoſophia ad diuitias habendi deſiderio quaſi inflammatus raperis? Vide ne quod poſtremo additum eſt, fabulam detegat. Miſſa igitur tam vehementi de pecunia opinione, ſatis nobis ſit è rebus ſingulis ſincerum quippiam puriſſimúmque elicere, in quo vis illa occultarum proprietatum ſumma inſideat. Pro qua re dilucidiùs explicata maximam Bruto gratiam habemus. BR. At pro beneficiis in me tuis meritam gratiam debitámque referre nunquam poſſim.

Occultis morbis, tacita medicamentorum proprietate ſuccurrendum, non Empiricorum ritu, ſed arte & methodo.

Cap. XIX.

BRVTVS.

HANC autem de abditis proprietatibus diſputationem tandem vt concludas, ſi qua putas arte illa ad curationem adhibendas, hanc nobis expedi. EVD. Eſt certè quidem maxima: vt enim in cæteris, ita in his curandi ratio contrariorum lege completur. Vt repletio inanitione, inanitio repletione. omniſque intemperies intemperie contraria: ſic totius ſubſtantiæ morbus, medicamentis profligatur totius ſubſtantiæ proprietate contrariis. Vnicuique ſiue in epidemiorum, ſiue in contagioſorum, ſiue in venenatorum is genere ſit, peculiare quoddam remedium opponitur, ſecreta facultate efficax. PHI. Breuis hæc & expedita ratio medendi, quæ neque philoſophicis, neque medicis theorematis, neque vlla methodo innititur, & qua quiuis è plebe ſemeſtri optimus medicus euadat. Hinc fortaſſe Galenus locis non paucis facultates quæ totius ſubſtantiæ proprietate fiunt, dixit à methodo & ratione alienas eſſe. EV. Quò te rerum iſthæc ignorantia & ſtupiditas deuoluit? Siccine putes tam præclaram artem nullis aliarum diſciplinarum ornamentis fulgere, neque illarum adminiculis fulciri? Grauis eſt eorum temeritas qui eximium quoddam remedium nacti, ſine iudicio, ſine arte vtcunq; ſors tulerit, ſtatim ad curationem proferunt. Olim Empirici ad vnumquemque morbum magna remediorum ſylua comparata, quodlibet nullo delectu ad curationem adhibebant. Id ſi fortè parum profuiſſet, continuò ad alterius opem concurrebant ſubinde facta mutatione, dum morbus vel ſponte, vel naturæ beneficio quàm remediis potius ſaneſceret, poſtremò adhibitum totius curationis cauſam fuiſſe perſuaſi. Hæc ratio tantam remediorum ſyluam peperit, nihil vt toto obſeruetur orbe, quod nõ in medicinæ vſum accommodetur. Medendi viam, quæ vni remediorum multitudini fidit, parum tutam intelligens Hippocrates, ipſo artis quaſi veſtibulo dixit. Experimentum fallax: id nimirum quod nec ratione, nec methodo, nec iudicio ſuffultum ſtabilitúmque ſit. Quod verò ex Galeno afferebas, facultates quę totius ſubſtantiæ proprietate fiunt, à methodo & ratione alienas eſſe, non idcirco dictũ putes quod illis nulla methodo vti conueniat, ſed quod non vt quę ſunt in calefaciendo, frigefaciendo, humectando, ſiccandóque, methodis reperiantur. Illas enim non ratione ab odore, vel ſapore, ſed ſola experientia inuenire poſſis. Nam, inquit Galenus, cur hic lapis tacto vulnere ex quo ſanguis prorumpit, curſum eius reprimat ac ſiſtat, haud nouimus. At cur lapis quem vocant hæmatiten, in oculares facultates indatur, haud latet: nam id rationis inuentum eſt. Itaque occultæ facultates quæ manifeſta demonſtratione ſciri haud poſſunt, methodo tamen & ratione ad morborum curationem adhibendæ ſunt. BR. Placet hæc interpretatio. Cæterùm quas dicimus experientia ſola cognitas vires, putáſne caſu & animantium imitatione inuentas? quemadmodum

ferunt

ferũt ab ibide clyſterem, ab hyppopotamo venæ ſectionem, à ceruo venenatis ſagittis confixo dictamni vires edoctos non eſſe? EVD. Potuit illinc fortaſſe experiendi quædam occaſio, & experientiæ initium duci: at perfectio ipſáque experientiæ fides & conſtantia, non niſi ratione conquiritur. Quum hic remedium adhibet ieiuno, ille paſto: hic morbo incipiente nec præpurgato corpore, ille inclinante iam morbo: hic in affectu ſimplici, ille in compoſito: hic in leniore & perfacili, ille in contumaci: vterque experitur quidem, at non ſimiliter. Extitit ergo experiundi quædam ratio, qua ſpreta quæcunque vtilia hic experietur, ille haud magnam probabit, aliáque perquiret, hinc tanè tot experimentorum procellis & vndis demergimur. BR. Qua quæſo ratione experimenta comprobare liceat? EV. Eadem nimirum qua & morborum curationem exequimur. BRVT. Hanc igitur ſummatim breuitérque perſtringe. EVD. In quemcunque curandum morbum incideris: æſtimandum principio manifeſtúſne is ſit, an occultus: ſi occultus (nam manifeſtos hic non perſequor) ſimpléxne & ſolus, an manifeſto implicitus. Quum occulta pernicies inuaſit, ſi purum corpus erat & integrè ſanum, ferè ſolet ſimplex & ſolitarius eſſe morbus: ſin verò vel plethora, vel cacochymia, vel obſtructione, vel alia cauſa præter naturam corpus tenebatur, vix poteſt qui inuadit occultus morbus ſimplex eſſe. In hoc igitur curando non ante afferenda ſunt remedia quæ totius ſubſtantiæ contrarietate eum profligent, quàm plethoram, cacochymiam, obſtructionem aliamve cauſam medendi arte ſummoueris. Si quidem hæ & occultam perniciem fouent, & antidotorum vires infringunt. In cacochymia quæ præſertim ventriculum, primas venas viſceráque occupauerit occultæ medicamentorum vires quaſi ſepultæ franguntur & hebeſcunt, perinde atque ſi in lutum ſordidiſſimum demergerentur. In obſtructione præcluſæ ſunt & impeditæ viæ quibus iter eſt ad affectam ſedem, nec eò poteſt antidotus integris viribus peruenire. In plethora etiam obſtructio ferè ſubeſt, quibus ex cauſis infirmæ & parum efficaces redduntur medicamentorum vires. Itaque non antequam hæc vitia ſolueris, occultæ medicamentorum proprietates vtiliter afferentur. Cæterum ſi ſimplex occulta pernicies eáque ſola ſubſit in corpore ſtatim non alia curatione præmiſſa, conuenientia remedia afferantur, tum ad id eius quod etiamnum futurum eſt, tum ad id quod factum iam eſt. Quod fieri poteſt futurúmve eſt inhiberi debet & intercipi, idque efficiente illius cauſa ſublata: hæc ſi in aëre fuerit, accenſo igne vel refrigerantibus, vel odoribus qui tota proprietate ſunt efficaces, vel alia omni arte corrigetur dum purior aër euadat. Pauca erit reſpiratio: à pleniore victu, à vehementi exercitatione, & ab omnibus cauſis abſtinendum quæ crebram magnámque reſpirationem inducunt. Quum vel à contactu vel ab intro ſumptis pernicies contracta fuerit, peruestigandæ & diſcendæ ſunt illius cauſæ, quas poſtea declinare non difficile ſit. Nam virulentas beſtias, aut inquinatorum hominum conſortia, & loca quibus ij habitant, vitare poſſumus: & qui in veneni ſuſpicione ſunt, ad eſculentorum potulentorúmque ſaporem diligenter attendere, & aliqua præſumere poſſunt, quæ veneni vires heberét. Quod

porro morbi factum iam eſt, ſummoueri debet per ea quæ extirpant, retundunt, & extinguunt. Extirpant autem quæcunque virus exhauriunt, foráſque proliciunt. Qua in re & quanta veneni pernicies viſque ſit tenendum, & qua parte & quam pridem intrò ſubierit. Primo quoq; tempore etiam ſi nondum pernicioſa ſigna compareant, virus antequam inualeſcat, & altius in corpus illabatur, viſceráque tangat, coërceri debet, ſimúlque valente auxilio reuelli, [illegible], alioqui exitiali vi & pernicie occupatis iam viſceribus, fruſtrà ſuccurritur. Idque ea lege reuellatur qua conceptum diſpoſitúmque eſt. In morbis peſtilentibus per os & nares valida expiratio conuenit, quæ & pulmones & partes cordis vicinas exinaniat, moxque [illegible] expurgatus aut odoratus, cardiacus ve vapor inſpiretur. In morbis contagioſis paulò ſupra partem primùm infectam, vincula (ſi id commodè poteſt) arctiſſima iniiciantur, deinde pernicies protinus [illegible] ctu facto ab eo qui ieiunus non ſit, qui & os vino colluerit, & cotoneum malum præmanderit, vel qui olei exiguum ore contineat. Quum ſuctio tuta non eſt, gallinacei diſſecti etiamnum proprio calore tepentes, percuſſo loco circumuoluuntur: vel gallinæ viuæ podex loco adhibetur, dum intereat, alia ſubinde mutatur dum ſuo calore & ſpiritu partis venenum exugat. Locus etiam ſpongia noua fouendus eſt, quæ vel in lixiuio ſarmentorum aut ficus, vel in poſca, vel in aceti ſalſamento, vel muria, vel aqua maris maduerit. Scarificatus altiores imprimendi, vt cum ſanguine virulenta materia profundatur. Affigendæ cucurbitulæ cum largiore flamma, quæ foras euocent. Emplaſtra ex porro, cæpa, allio, ſinapi, adiecto ſale aut nitro, interdum aut ex raphia aut ex cantharidibus imponuntur, quæ venenum elicere & diſcutere queant. Loci in carne facta circumſcriptio & quaſi circinatio virus intro ſubire non ſinit, idque cum ſanguine profundit. Interdum & hamo prehenſa caro ſcalpellique acie circumſcripta amputari debet. Vſtio candente ferro virus omne domat & abſumit, nec in membra inſinuari patitur. Quum vero cruſtæ deciderint, vlcus diu ſordidum & manans protegetur, ne illius labia coaleſcant obducanturque cicatrice. Sectio totiúſque partis (ſi extrema ea fuerit) amputatio in extremis & præſentibus ſerpentium ictibus imperatur. In venenatis porro affectibus quum aſſumptum venenum eſt, ſine mora virus foras exhauriatur priuſquam inualeſcat. Vomitio protinus conciteur hydrelæo repente, aut butyro, aut adipe anſerino ex aqua calente, aut maluæ, aut ſeminis lini, fœnigræci, aut vrticæ decocto. Quæ ſingula præſertim oleum, non modò vi relaxante vomitiones mouent, ſed & perniciei vim acrimoniámque obterunt. Quinetiam reliquiæ inteſtinis inhæreſcentes, clyſtere acri deducendæ, in quo hieræ tum ſimplicis tum compoſitæ, & mellis & nitri magna vis inſit. Hæc igitur ſunt quibus elici extirparíque venenum poteſt, quorum optimum quoque & rei ſubiectæ conuenientiſſimum deligetur, ſi partis a qua id prehenderit ſitus & natura æſtimabitur, & ſi quanta ſit veneni pernicies, & quam pridem inualuerit compertum fuerit. Cæterùm quoniam plerunque hiſce præſidiis tota vix pernicies elici poteſt, huius quicquid reliquum fuerit, obtundi reſtinguíque debet.

Ob-

Obtundant quæcunque manifeſtis qualitatibus illius furorem, vim, acrimoniámque hebetant & conſopiunt. Id genus ſunt in peſtilentibus morbis frigida & ſtiptica, vt aquæ frigidæ potus, mali punici, citrei medicíque ſuccus, omphacium, oxalis, acida omnia & medicamenta hiſce viribus prædita. Odores ac ſuffitus qui eiſdem polleant facultatibus. Si intro ſumpti veneni ſuſpicio eſt, eius vis obtundetur vel oleo, vel butyro, vel anſerino adipe, vel iure pinguioris carnis & gallinaceorum, vel maluæ, altheæ, lini aut fœnigræci, ptiſanæ cremore, vel lacte ſchiſto, vel lactis potu pleniore, in quo etiam cucumeris ſemina contrita ſint. Omnium ſiquidem vis leniendo, veneni acrimoniam hebetat, ipſúmque quaſi conſopitum in aluum deturbat. Confert præterea venarum ductus obſtruere vel aſtringere, ne tam repente vis illa veneni in viſcera in principéſque partes inuadat. In id efficaces ſunt bolus armena & terra lemnia, quæ etiam communi dote proſunt. Item halicæ, oryzæ, fagi aut tritici pultes. Venenatarum beſtiarum acceptum virus obtunditur & membratim perſlagaturum ſiſtitur, tum his quæ nunc dicta ſunt, tum aliis quibuſdam acrioribus, vt vini meracioris paſſique potu, alliorum, porrorum, cæparum & omnium acrium eſu. Quum enim difficile hæc coquantur, multóſque dies eorum vis & qualitas remaneat, putant hoc tempore perniciem illorum vehementia & acrimonia obtundi, & arceri ne altiùs penetret. Hæc vniuerſa in occultorum venenatorúmque morborum curatione præmittenda, & vt vniuſcuiuſque ſtatus conditióque feret accommodanda, ſine quibus vix quiſquam poſſit, vel ampla remediorum ſuppellectile vndique inſtructus, certam eſſe abſolutámque ſanationem ſuſcipere. Quæ ſi via & ratione ſtabilita confirmatáque ſunt, conſtat non ſine arte & methodo ad occultarum proprietatum opem concurrendum, ſed ſummam eſſe artis poteſtatem, eámque vbique primas obtinere. Leuiuſculos, incipientéſque occultos morbos ars generalis interdum cohibet: at integra perfectáque ſanatio his duntaxat completur, quæ perniciei atque veneni vim omnem aut reſtringant aut exterminent. Id autem alia communi, alia peculiari dote præſtant: communi quidem, bolus armena, terra lemnia, dictamnus, paſtinaca, ruta, ariſtolochia, theriace, mithridatium, aliáque non pauca à Dioſcoride octaui libri calce conſcripta. Quæ porrò peculiari dote vigent, alia occultos, alia manifeſtos morbos expugnant: Anginæ ſiquidem ſimplici manifeſtæque inflammationi hirundinum vſtarum cinis, & albi canis ſtercus proprietate ſuccurrit: Aſthmati, vulpeculæ pulmones: colico dolori, è lupi inteſtino cingulum: calculo, hircinus ſanguis: non ſubſtantiarum diſſidio, ſed amicitia & ſimilitudine qua partibus offenſis affines ſunt. Occultis verò morbis obſiſtunt, quæ antipathia & totius ſubſtantiæ diſſidio vires habent. Vt ſua cuiuſque veneni atque morbi ſpecies: ita ſua cuiuſque eſt antidotus, id ſecretiore proprietate exterminans, aut intro ſumpta, aut ſuffitu odoréque hauſta, aut foris adhibita. Proprietatum quidem cognitio, omnium præſtantiſſima atque nobiliſſima, nos vna locupletare, ornaréque poteſt. Ardua ſanè illa & procul à noſtris ſenſibus poſita, tota quippe ex naturæ & eſſentiæ inſpectione cognitionéque naſcens. Illa autem puriſſima ſimpli-

ciſſimáque, rerum natura nullis ſenſibus obuia, ſola mente comprehenditur. Hanc ſi oculis & re ipſa cerneremus, continuo in ea quaſi in ſpeculo proprietates omnes nobis elucerent. Quanquam autem latent, naturæ arcanis multáque obſcuritate inuolutæ, præ ignauia tamen ſinendæ non ſunt, ſed inueſtigandæ diligentius, non è primis tangendi ſecundíſve qualitatibus, non è ſapore, odore, ſono vel colore, verùm è ſolis effectis & operibus, quæ tum longa vſus obſeruatione tum optimorum authorum monimentis comparata confirmatáque ſint. At verò quoniam inclinato iam die ad veſperum perducta eſt diſputatio, huic modum finémque conſtituam, vt paulìſper laxemus animos, & à ſeueritate ad hilaritatem riſúmque traducamus. Vos autem diſputationis ſtudio incenſi totiúſque memores otio maiore in abditarum proprietatum cognitionem aliquando acrius grauiúſque incumbite.

De Abditis Rerum Cauſis Libri ſecundi Finis.

IOAN.

IOANNIS FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV medendi rationis libri ſeptem.

Quam totius medicinæ tertiam fecit partem ad praxim perutilem & neceſſariam.

IOANN. FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV MEDENDI rationis, Libri ſeptem.

PRÆFATIO IN LIBRVM Primum.

Naturæ legibus eſſe medicinæ leges conſentaneas.

Vniuerſi atque microcoſmi eaſdem eſſe leges.

VNIVERSA illa mundi natura, omnia continens, atque per ſingula meabilis, vt Solis & Lunæ reliquorúmque ſyderum curſus & conuerſiones, temporumque vices & tempeſtatum commutationes, atque Oceani æſtus reciprocationéſque moderatur: ita & hanc rerum immenſitatem ordine certo & conſtantia regit immutabili. Nec verò tam ſapienter & vniuerſa gubernare & ſingula fouere poſſet, niſi diuina quadam mente architectatrice & conſeruatrice vteretur, quæ conſilio & recta ratione omnia prudenter adminiſtret & prouidenter tueatur. Hæc autem ipſius ratio, lex eſt naturæ, ſumma quippe vis inſita in natura, qua adminiſtrantur omnia atque exiſtunt & conſeruantur ſingula: ceu imperium quoddam cui cuncta pareant & ſine quo nec rerum natura nec mundus ipſe conſiſtat. Atque hæc quidem lex vnà cum mundo nata, è ſumma eſt mente Deique numine profecta. Nam vt inquit Plato quum Deorum ſator mundum naturámque conderet, huic ſimul leges fatales indixit. Iam verò quicquid aut animantium aut ſtirpium aut metallorum genere continetur, inferiore hac mundi regione comprehenſum, id peculiari quoque quadam natura (quæ ſua eſt rei cuiuſque) conſtat, quæ quod genuit, tuetur & regit. Hæc rurſum peculiaris cuiuſque natura, propria lege eáque ſtabili & rata ducitur, qua actiones omnes perficit, illáque tota eſt obediens & ſubiecta vniuerſę naturę, eiúſque propria lex ſummæ legi: vt omnia vna quaſi conſenſione & ſympathia iuſſis ſupremę legis obtemperent. Itaque quicquid habet naturæ imperium, id perpetua conſtantia rectáque ratione & conuenienti lege ſuſtinetur. Hæc ſi ad noſtram

medi-

medicámque contemplationem referemus, quicquid in homine præter cognitionem & voluntatis arbitrium ineſt, id omne adminiſtratur naturæ legibus. Ad huius autem ſimilitudinem effictum ſimulachrum quoddam eſt medicina, quæ naturæ legem ſemper intuens in eámque defixa, ad ipſius imitationem, ſtudium & opus omne dirigit, vt homini firmam miniméque morbis obnoxiam valetudinem conſeruet & tueatur, lapſam verò & affectam erigat & in integrum reſtituat, vitámque ipſam ſaluam & incolumem quàm poteſt fieri longiſſimè producat. Illa quidem nata aut potius æterna, hæc verò ſcripta naturæ lex eſt: illa archetypus & primarium exemplar, hæc ſolida & expreſſa quædam eſt eius effigies. Has nulla vis humana, nulla regionum locorumve mutatio, nulla temporum decurſio peruertit, ſed inuiolatæ, ſtabiles & omni ſeculorum æternitate immutabiles & perpetuæ manent. His vel inuiti (quia mors omnibus communis) cedunt illi ſubmittunt, qui omnium gentium populos ſibi ſubiicere & legibus adſtringere contendunt. His imperatores ſummique reges parent, aut certè non impune refringantur. Hæ legum omnium præſtantiſſimæ, & omnium gentium peræquè communes prorſus neceſſariæ & immutabiles. Quum igitur ut tanta earum neceſſitas, tanta præſtantia, enitendum omnino vt integræ, puræ & caſtæ hauriantur è ſaluberrimis & puriſſimis naturæ fontibus: non eæ quidem arctæ & rigidæ, ſed blandæ ac mites, quæ morbis grauiter afflictos erigant, recreent & reficiant: eos verò qui earum ope medicinam ſint facturi, magna dignitatis commendatione apud omnes extollant, ſintque tandem ſuaſori honorificæ, morigero & obtemperanti frugiferæ, toti denique humano generi ſalutares.

Medici officium, & quæ artis præſtantia.

CAPVT. I.

MEdici munus atque officium eſt curare appoſitè ad ſanandum. Non enim ſemper ægrotum ſanitati reſtituit. Appoſitè autem curat qui citò tutò & iucundè remedia confert. Medicus porrò remedia confert, non ſolùm vt naturæ miniſter, ſed interdum vt adiutor, interdum etiam vt opifex primarius. Eſt enim in pleriſque ars natura præſtantior: vt quę non ſolùm naturam imitatur, ſed & modò adiuuat, modò etiam ſuperat, ac ſæpè medendo plus quàm natura gerit. Etenim humanę vitę moderatrix natura, cuncta quàm optimè poteſt adminiſtrat, idque aſſiduè molitur, vt corpus in extremam vſque vitæ periodum integra, aut quàm ſaltem ortu accepit, ſanitate conſeruet: & ſi qua id forte extrinſecus iniuria laceſſitur, eam pro viribus propulſet. Quæcunque autem vel tuenda ſanitate vel morbis profligandis rectè illa gerit, imitatur conſilióque dirigit medicina, vnam ſanitatem ſcopum agendorum ſibi proponens. Nonnunquam & morbi peruicacia impeditæ vel imbecillitate laboranti naturæ, adiutrix medicina fert opem, & manca inchoatáque munera explet, ac perficit, diuturnóſque

Medicina ad naturæ imitationem efficta.

Plus interdũ medicum quàm natura præſtat.

morbos plerumque breuiores facit. Quinetiam naturam interdum ea ſuperat. Si quidem luxatos artus reponit, vulneriſque diſiuncta labra adducit, & in aliis non paucis præcipuam curationis partem adminiſtrat, quam minimè natura aggredi poteſt. Quod ſi in [illegible] conſtituta hæc eſſet tot tantiſque maiorum vigiliis [illegible] quædam & excellentius quam natura præſtaret? Vt fabrica in arte, quæ naturalis eſt materia, opera magnifica & eximia inſculpit [illegible] viribus & architectura ex lignis & lapidibus ædes templaque extruit, quæ architectari natura nunquam potuiſſet: ſic medicina [illegible] maiora, interdum & præſtantiora gerit, quam natura queat efficere. Nimirum quòd natura inſtinctu ſolo, medicina verò rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Quum igitur omnium quæ mundus habet medicina perſpectas vires teneat, internoſcatque ſalutaria à peſtiferis, hæc quidem longè propulſet, & declinat, illa conſectatur & inquirit, & ita tempeſtiuè adhibet, vt ſuis viribus exitiales alioqui morbos leniat faciatque ſalutares, quos ſola natura nunquam euicerit. Iam verò medicinæ ſcopus ſanitas eſt. Hanc violatam reſtituit ſanatio, quæ modò natura ac ſponte, modò arte fit. Leuiores morbos ſola natura plerumque ſanat, idque per ſe nullo artis ſubſidio: grauiores ſæpius arte indigent, quos non ipſa per ſe, ſed adhibita curatione ſanat: nam quæ arte fit ſanatio, non niſi curatione perficitur. Eſt autem curatio, recta atque conueniens remediorum vſurpatio. Remedia dicimus quæcunque corporis affectum præter naturam depellunt. Horum autem recta & conueniens eſt vſurpatio, quum idonea quantitate & modo rationéque congruam adhibentur, atque in his curatio omnis conſiſtit. Tria igitur ſunt quibus ars tota medendi conſtituitur: remedij genus, quantitas & vtendi ratio: quæ hoc libro accuratè perſequi conſilium eſt. Remedij genus vt planius cognoſci percipíque poſſit, diſcernendum vnúmne an multa eſſe oporteat. Si vnum, ſimpléxne an compoſitum: ſi multa, ſimulne omnia, an ſigillatim, & quo quæque ordine afferenda ſint. Atque hæc recta cenſenda eſt methodus. Quantitas deſignabitur ſi conſtet, quàm validum remedium, quo gradu receſſus à mediocri, quo pondere, quoties & quandiu exhibendum ſit. Vtendi ratio explicat per quę loca abigendus morbus eſt, cui ſedi adhibenda remedia, qua forma, quo morbi tempore, quáve hora. Hæc igitur omnia noſſe oportet, vt conueniens fiat remediorum vſurpatio. Quum enim remedium conuenienti & quantitate & ratione adhibetur, arte curatio ſuccedit.

Propoſitum medicinæ.

Curatio quid.

Tria quibus medicina cōſtituitur.

Vtēdi ratio.

De remedij inuentione. Cap. II.

Contrariis morbus omnis abigendus.

Morbus omnis contrariis profligandus: contraria enim ſunt morborum remedia. Remedium eſt quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim infert: quod vim infert, contrarium eſt: omni ratione igitur remedium morbo contrarium eſſe neceſſe eſt, omnémque morbi depulſionem atque curationem contrariis perfici. Contraria multifariam dicuntur. Quæ non in qualitate ſolùm, verumetiá in quantitate, in numero, in ſitu, in figura, in omni denique

genere plurimùm diſtát, vt calidum & frigidum, humidum & ſiccum, durum & molle, craſſum & tenue, atque etiam magnum & paruum, multum & paucum, altum & depreſſum contraria ſunt, quæ propriè nuncupantur aduerſa. Alia contraria ſunt quæ priuantia appellantur, vt plenum & inane, integrum & corruptum, continuum & ſolutum. Quęcunque autem remedia contraria morbos remouere & valetudinē reſtituere poſſunt, in hæc tria genera retulerunt medicorum celeberrimi, quæ ſunt medicamentum, chirurgia, diæta. Chirurgiam in aliud tractandi tempus reiecimus, medicamentorum alimentorumque vires hic tradituri. Quæ morbis aduerſa dicuntur, non in mediocritate quadam conſiſtunt, ſed ab hac in oppoſitum diuertunt. Quod enim mediocre eſt in medio extremorum poſitum nunquam ad mediocritatem id traducet, quod vel extremum iam eſt vel in extremum deuergit. Nam quum illa vel permiſtione vel contactu congrediuntur, mutua actione ſeſe obtundunt, ſuáſque vires remittunt, ac neutrum omnino in alterius naturam, ſed in medium quiddam faceſſit. Itaque quod frigidum eſt, non temperatis, ſed calidis duntaxat intemperiem reuocatur: quemadmodum quod tortuoſum eſt, niſi in aduerſum crebro retorqueatur, rectum vis euadet. Hoc autem in priuantibus multò euidentius exiſtit, inter quæ quoniam medium nihil intercedit, non niſi contrariis curationem perficiunt. Rata igitur conſtánſque manet curandi lex per contraria. Arbitrantur plerique, medendi ſummam legem euerti, dum morbos quoſdam audiunt remediis depelli ſimilibus. At eiuſmodi omnia morbo licet ſimilia ſint, eius tamen cauſæ primùm ac per ſe aduerſantur, morbo autem ex accidenti: húncque tollunt non per ſe, ſed ſublata eius cauſa. Sic rheumbarbarum quamuis calidum febrem ſoluit, dum ipſius materiam expurgat. Et laſſitudinem exercitatio lenit, quòd humorem per muſculos effuſum diſcutiat. Et vomitionem ſedat vomitio, quæ proritantem humorem excutiat. Et diſenteriam purgatio leuat, noxia materia eius efficiente cauſa detracta. Ad eundem propemodum frigidæ larga perfuſio conuulſionem (vt eſt apud Hippocratem) ſoluere putatur. Cæterùm non eiuſmodi remedia hîc ſcrutamur, ſed quæ primùm ac per ſe affectum ſummoueant. Sunt autem eiuſmodi omnia curando affectui verè contraria. Itaque quum ſuum cuique morbo contrarium ſit remedium, eadémque ſit contrariorum doctrina, quot certè morborum, tot & remediorum genera ſunt conſtituenda. Vt igitur aliàs vnicus morbus eſt, íſque aut ſimplex aut compoſitus: aliàs multi exiſtunt modò impliciti, modo diſiuncti: ita ſanè & remedium aut vnum eſt, ídque vel ſimplex vel compoſitum, aut multa exiſtunt vel diſiuncta vel implicita. Hæc ſumma remediorum genera ex vno ſimplicíque fluxerunt. Nam vt vnum multis, ita ſimplex compoſito prius exiſtit. Quocirca vt ea rectè conſtituantur, ſimplicia enumeranda ſunt, & in primis inueſtigandi colligendíque ſimplices omnes affectus præter naturam quicunque vel in corpore vel in humoribus aliíſve contentis ſubſiſtunt. Partis quidem ſimilaris vitia & ſimplices affectus contra naturam ſunt, intemperies calida aut frigida, humida aut ſicca. Ad hęc ſubſtantiæ laxitas & mollitudo, deinde corruptio at-

φαρμακευτικὴ χειρουργικὴ καὶ διαιτητική. partes medicinæ, quòd medicina, manu, & victu, morbos depellūnt.

Morbos quoſdā ſimilibus abigi quomodo accipiendum.

Aph. 21. libr. 5.

Partis ſimilaris morbi.

que putredo. Eadem vitia in humorib. quoque atq; in ceteris contentis inſunt, maximè verò intemperies & corruptio. Præter hæc quoque immodica exuperantia, qualis in plethora, turbulenta agitatio atq; defluxio, craſſities atque tenuitas, durities & mollities, lentor ſeu tenacitas & acrimonia. Hęc enim quoties a naturæ modo longius abſunt, vitioſa & pręter naturam cenſeri debent. Inſtrumentorum verò vitia, quę quidem medicamentis emendari poſſunt, numerari ſolent: meatuum læuitas & aſperitas, anguſtia ſeu coarctatio, & amplitudo ſeu dilatatio, denſitas & raritas, occluſio & apertio. Nam cætera quæ vel in figura vel in numero vel in magnitudine fieri traduntur, aut ex enumeratis humorũ vitiis obtigerunt, aut certe chirurgiam expoſtulant, quemadmodum & continui ſolutio affectus partis vtriuſque communis. Quare non alij ſimplices & primi affectus præter naturam conſiſtũt in nobis, quorum ſit per medicamenta curatio. Iam verò ſi his aduerſas medicamẽtorum vires perſcrutemur, ita quidem in medendi arte omnia inter ſe collata è regione reſpondere videbũtur, vt quot affectus contra naturam ſimplices, totidem exiſtant & medicamentorum facultates, párque ſit affectuũ atque remediorum numerus. Quòd & alia diuidendi ratione certiùs aliquando demonſtrabitur. Itaq; intemperiei calidæ contrauenit & opponitur medicamentum refrigerans, frigidæ calfaciens, humidæ exiccans, ſiccę humectans. Humorum exagitationi ſedans & reprimens: defluxioni tum inhibens tum repellens. Exuperantiæ aduerſatur vacuans per vomitum aluũ, vterum, per vrinas & ſudores, & quod per nares aut partem aliam attrahit: & quod per cutem reſoluit digerítque: craſſitiei, τὸ λεπτυντικὸν attenuans: tenuitati τὸ παχυντικὸν incraſſans: duritiei τὸ μαλακτικὸν emolliens: mollitiei τὸ σκληρυντικὸν indurans lentori τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικὸν detergens & expurgans. Acrimoniæ τὸ ὑδατῶδες ἐμπλαστικὸν illinens & glutinoſum frigidum. Partium laxitati τὸ συντατικὸν contendens & corroborans. Corruptioni quod hanc inhibet alexiteriũ & alexipharmacum: putredini concoquens, ſuppurans & expurgans: quibus cõtraria ſunt venenatum & corrumpens & ſepticum. Meatuum leuitati repugnat τραχυντικὸν exaſperans, aſperitati λειαντικὸν læuigans. Anguſtiæ dilatans, dilatationi coanguſtans ſeu adſtringens: denſitati ἀραιωτικὸν rarefaciens: raritati πυκνωτικὸν denſans: occluſioni ἀναστομωτικὸν aperiens: apertioni στυπτικὸν occludens. Continui ſolutioni & agglutinans & ſarcoticum & epuloticum: his autem contraria ſunt exulcerans, exedens, cauſticum & eſcharoticum. Omnes igitur ſimplices tum affectus præter naturam, tum medicamentorum facultates ſummatim percenſuiſſe videor. Hęc generalis eſt remediorum pro affectuum varietate inueniendorum ratio atque indicatio ſumma, è qua medicamentorum omnium tam ſimplicium quàm compoſitorum vires peti debent.

Simplicis affectus, ſimplex curatio. CAP. III.

SImplex affectus, ſimplici remedio, compoſitus compoſito propellendus. Qualis enim morbi, talis eſt & contrarij remedij conditio. Vt enim affectus alius ſimplex eſt, alius compoſitus vel implicitus: ita con-

contrarium remedium,aliàs ſimplex,aliàs compoſitum, aut ex variis implicitum ſit oportet. Itaque ſimplicis affectus ſimpliciſſima eſt per contrarium curatio.Cui perſpecta cognitaque ſit morbi naturæ, facilè ſit nulla adhuc arte, ſed communi quadam animi notione contrarium ipſi curando remedium opponere. Nam ſi vel corpus vel humor aliúdve contentum calidius euaſit,cuius efficiens cauſa eſſe deſierit,ſolis refrigerantibus ad mediocre temperatúmque remigrabit: ſi verò frigidius ſolis calfacientibus.ſi humidius ſiccantibus, ſi ſiccius humectantibus:ſi quid denique humoris copia turget vacuantibus, ſi quidem inanitum eſt,replentibus.Eadémque ratione in cæteris, omnem exuperantiam contraria depellit exuperantia. At verò inter ſimplices illas & primas cæterarum quaſi effectrices, quæ calida eſt intemperies pari tēpore atque frigida diſcutitur. Licet enim caloris quam frigoris maior ſit efficacitas, illi tamen patientis corporis repugnantia magis obſiſtit: agenti frigori vt minus efficaci,ita & repugnantia minor occurrit,quò fit vt pari illa tempore ſuas efficientias exerceant effectúſque cōpleāt. At nihilominus tutior eſt ac mitior calidorum quàm frigidorum vſus. Nam frigida dum calorem præter naturam expugnare contendūt, inſito pariter negotium faceſſunt: calida verò dum frigus propulſant, inſitum pariter calorem exuſcitant atque fouent. Sed & inſitus corporis calor aduentitio quaſi auxiliarius opitulatur, vt facilius ac mitiùs externum frigus excludat. Itaque frigida intemperies tutiùs ac mitiùs quam calida tollitur. Id verò de recente ac leui audiendum. Nam inueterata atque conſummata frigida intemperies ægriùs multò quàm calida cedit remediis, quemadmodum extrema ſenectus inſito calore deſtituta ac morti iam proxima, minus medicabilis eſt quàm hectica febris. Sicca quoque intemperies tardiùs omnino ac difficilius eximitur quàm humida.Si obſcurior morbi ſpecies nondum tibi penitus cognita perſpectáque eſt, huic ne properes remedia adhibere: ſed rem totam naturę committito. Natura enim proba ratione viuendi adiuta & innixa,aut morbum profligabit, aut patefaciet & foras proferet. Incerta quippe medicatio & irrita,non niſi diſpendio decernitur.Si quid fortè experiri cogeris, leue id eſto, ne fiat in re ancipiti iactura grauis. Hæc quidem de affectu ſimplici ac ſolitario, cui nec cauſa nec graue vllum ſymptoma aſſiſtit. Nunc de affectu quem ſua adhuc cauſa fouet ac continet.

Calidorum auxiliorū quàm frigidorum vſus tutior.

Quādo curationem naturæ cōmittere oportet.

De methodica & legitima curatione.

Cap. IIII.

CAVSA omnis prius quàm affectus methodo recta exſcindi & ſummoueri debet. Cauſa enim perſiſtente affectus manet, nec penitus euelli poteſt,Quòd ſi adnitaris,quantum huius demes, tantundem aſſidua & continens cauſa (nunquam enim naturalis quum ſit, orioſa manet) proferet: atque licet affectus interdum leuior euadat,minimè tamen eius ſuccedit perfecta curatio. Quum recens affectus nulla adhuc firma ſtabilíque conſtitutione inhæreſcit, totus quidem ſublata cauſa

plerunque diſperditur: at quum pars quædam eius genita iam eſt, pars quaſi ortu nouo cõtinenter additur, tum cauſæ ſublatio affectum non eximit. Quocirca cauſa primùm, genitus dein affectus ſummouẽdus: ita enim radicitus extirpabitur, nihil vt deinceps eius repullulet. Ergo & quum longior quædam continuatio ſeriéſque cauſarum exiſtit, in qua alia ex alia naſci & exiſtere, & omnes inter ſe aptæ connexæque videbuntur, ſuo quæque ordine demenda erit, ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, inueſtigatione verò poſtrema fuerit inuenta. Ab hac ſenſim ordinatimque ad cæteras, poſtremóque ad morbum progreſſus fiet ſuo cuique obiecto contrario. Hæc non iam ſimplex, ſed methodica curatio eſt, quæ non ſolis remediis, ſed via vtendíque ratione completur. Hæc vna maximè herbariis atque pharmacopœis, quibus etiam cognita eſt remediorum materia, medicus eſt prçſtantior. Eſto exempli cauſa, impuri eiúſque calidioris alimenti vſu longo & immodico chylus acrior factus, qui dein neceſſitate & alterius penuria raptus in iecur, bilem multam vitioſóſque humores proferat, quorum poſtea ſit in venis facilis corruptio ac putredo, quam proximè febris ſequatur ſuis comitata ſymptomatis. Conſtat ſanè neque febrem neque eius ſymptomata ſedari poſſe niſi vacuata putredine. Hanc verò fruſtra purgari, niſi quæ hanc gignit humorum colluuies emendetur: hanc emendari non poſſe quandiu chylus impurus è ventriculo affluet & impurius calidiúſque alimentum ſuppeditabitur. Itaque niſi vrgentius quidpiam interpellet, primùm prohibendæ ſunt euidentes cauſæ quæcunque impurum chylum ingenerant, mox expurganda impura omnis colluuies quæ putredinis eſt materia, ac demum quæ his ex cauſis orta eſt humorum putredo vacuanda: ad poſtremum ſi quid caloris alieni vel in humoribus vel in ipſis partibus derelictum ſit, extinguendum. Quennam rurſum ſtatuamus moleſta cerebri deſtillatione vrgeri, quæ ex immodico excrementorum prouentu ſit orta: hic verò ex frigida humidáque cerebri intemperie, quam vel alimentorum refrigerantium vſus, vel gelidi cœli occurſus pepererit: conſtat ipſo ſtatim initio tum immutata victus ratione tum aliis quibuſcunque remediis corrigendam cerebri frigidam intemperiem, mox eximendum omnem excrementorum prouentum: ſic demum quæ ab hoc fit deſtillationem protinus conquieſcere. Hac ratione ſimplicis omnis affectus curatio pro cauſarum ordine procedat. In connexis quoque aut conſequentibus, affectus omnes eo ſigillatim extirpentur ordine, quo ſibi ortu ſuccedunt. Affectus enim prior ſtatim initio eximatur neceſſe eſt, vt ſi crebrior ea deſtillatio tandem illabatur in ventriculum, cuius vitio tum nauſea orta, tum deiecta appetentia, tum impedita ſit concoctio neque profectò nauſea tolli, neque appetentia, neque concoctio reſtitui poteſt, niſi expurgato ventriculo, prorſus verò expurgari nequit non antè inhibita deſtillatione, neque hæc inhiberi niſi vacuato cerebro ſublatáque frigida intemperie eius effectrice. Itaque niſi vrgentius quidpiam ſollicitet, primum corrigenda frigidior cerebri intemperies, dein quicquid genitum eſt excrementi purgandum eſt: ac ſi quid poſthac gigni contingat, id curſu na-

Vna curãdi methodo medicus herbario & pharmacopœo præſtat

ſu naturali deriuandum in nares: his quum deſtillatio expurgata & auerſa fuerit, ventriculus omnino expurgandus, dum in eo nihil ſit reliquum, atque vaneſcant ſymptomata quæ laboranti erant importuna. Hæc vtique vera eſt & exquiſita medendi ratio, ex cauſarum affectuúmque ſerie ineunda. Affectus dico pręter naturam qui vel in partibus ipſis vel in contentis inhæreſcunt, id eſt, vel morbos vel interiores eorum cauſas. Horum quippe vitium quodque contrario oppugnandum eſt. Symptomata verò inter hæc plerumque apparent interiecta, ſed quorum tamen propria non eſt curatio, neque his contrarium quicquam è regione obiicitur, quòd ſublatis affectibus ea protinus euaneſcant. Methodi atque ordinis inuerſio non modò nihil ad curationem proficit, ſed & plerumque morbum conduplicat. Quum enim perſiſtente cauſa de morbo nonnihil ſubtrahitur, licet tum fortaſſe ſibi æger nonnihil leuatus eſſe videatur, mox tamen pari ferocitate morbus repetit, atque etiam interdum maiore: vt quum collecta fluxio calidis vehementérque diſſoluentibus diſcutitur, quæ irruenti cauſæ motum vehementiorem afferunt & agitant. Atque hæc quidem methodus in cauſarum ordine: quæ verò in implicitis & compoſitis affectibus tenenda deinceps monſtrabitur.

Quum multi morbi inſunt, quænam curandi methodus.

Cap. V.

QVum diſiuncti & diſparati morbi in corpore ſiſtunt, ſuam quiſque ſeorſum medendi rationem obtineat. Qui ita ſedibus longè diſtant, vt vnicuique ſua poſſint remedia cæteris intactis adhiberi, poſſunt ij & ſigillatim & pariter omnes curari, minimúmque refert cui primùm propria remedia decernas. Impliciti verò atque compoſiti non niſi methodo ac ratione ſumma eximi poſſunt. Nam implicıti quoniam tam vicinis partibus inſident, vt communiter ipſarum functiones impediant, vix propriam ſeorſum curationem habent. Multo magis eſt compoſitorum implicita ſanatio. Etenim quum vni eidémque particulæ penitus inhæreſcant, & in vnum quaſi conflati coëant, quodcunque remedium vnum quempiam, idem cæteros quoque pariter attinget. Quum igitur neque compoſitis neque implicitis, ſingulis liceat propria ſeorſum accommodare remedia: quúmque omnium curatio eodem tempore probe adminiſtrari nequeat, methodus omnino adhibenda in primis eſt, quæ ſuum cuique ordinem præſtituat, & quid primo, quid ſecundo, quid denique tertio quartóve loco ſit ſanandum. Porrò autem ita variè concurrentibus morbis accidit interdum vt omnino conſentiant, quum vnius curatio alteri ſanando conducit, aut nihil ſaltem obeſt: interdum diſſentiant, quum vtriuſuis curatio alteri incommodat morámque affert, nonnunquam verò partim conſentiant, partim diſſentiant, atque eatenus vnius curatio alteri & prodeſt & obeſt. Implicitos morbos atque compoſitos qui aut congruunt aut minimè diſſentiunt, & ſimul & ſeorſum ſanare licet: quúmque id ſeorſum fit, ab vtrouis incipere conceditur: vt ſi oculus ſuffuſione & albugine teneatur implicitis affectibus, *Impliciti & compoſiti morbi ſi cō-*

Grauat quanam curãdi ratio tenenda.

& quorum proximæ ſunt ſedes, poteſt ſuffuſio acu deprimi perſtantẽ albugine, poteſt & albugo deleri permanente ſuffuſione, poſſunt & illæ ſi videatur pariter eximi. Similiter ſi iecur frigida intemperie ſimúlque obſtructione ſimplici tenetur, ex quarum permiſtione compoſitus eſt morbus, intemperiem medicamentis emendare licet, quæ obſtructionem nec expediant nec geminent: & hanc quoque expedire intemperie remanente: licet & ſimul iiſdémque remediis illas tollere. Quum implicati aut compoſiti morbi omnino diſſentiunt, nec prorſus huic aut illi, ſed vtrique mediocritate quadam & contrariorum permiſtione ſuccurrendum. Sic increſcenti phlegmone reprimentia remedia digerentibus permiſcentur. Sic etiam ventriculum frigidiorem & iecur calidius temperata iuuant, quæque ex calidis frigidiſque conſtant, & modò horum modò illorum vſus alternatus. Vbi vterque incremento iam vires acceperit, quoniam contraria præſidia poſtulant, difficilè ſaneſcunt ac plerunque deſperati & inſanabiles permanent. Quum impliciti morbi partim conſentiunt partim diſſentiunt, ab eo auſpicandum, cuius curatio alteri haudquaquam officiat, & ab eo ſine quo alterius curatio compleri nequeat, vt quum ophthalmiæ implicatur albugo, quoniam acribus hanc detergere non eſt quin noua accerſat fluxio, aſperetúrque phlegmone, hæc in primis quidem ſananda, mox detergenda albugo. Quum etiam in parte vlcus eſt, ídque cauum & inflammationi coniunctum, vlcus neque agglutinari, neque ad cicatricem perduci poteſt, niſi carne impleatur: carne autem proba impleri non poteſt, niſi inflammatione ſedata priſtinam temperiem pars receperit. Imò quæ cicatricem inducunt, quia validè ſiccant, carni gignendæ obſiſtunt, & quæ carnem regignunt, inflammationem augent. Neceſſe igitur eſt inflammationem primùm extingui, quæ rationem eius obtinet, ſine quo nequit curatio perfici: deinde carne vlcus impleri, tandémque cicatrice obduci. Hanc medendi methodum dictant ſimplicium affectuum naturæ, quæque illis contraria opponuntur remedia. Horum quippe obſeruatione cognoſci poteſt, quid à quo, quid cum quo, quid poſt quod ſanari poſſit. Ita quidem omnis abſoluta videri poteſt legitima morborum curatio, quam ſemper ſequi oportet, dum nihil vrgentius interueniet, quod hanc neceſſitate quadam interpellet.

Si diſſentiant.

Si partim conſentiant partim diſſentiant.

De curatione extraordinaria legitimæ oppoſita.

Cap. VI.

Vrgere quid, & quot modis.

IN affectuum connexione plerumque vrgentiori vel inuerſo & præpoſtero ordine in primis ſuccurrendum. Ab eo enim auſpicanda curatio, à quo maximè ægro periculũ impendet, in eúmque primum medentis conſiliũ dirigi debet. Vrget autem & periculoſus eſt affectus trifariam: aut propriæ eſſentiæ magnitudine, aut læſæ functionis præſtantia, aut facultatis offenſæ dignitate corpus vniuerſum gubernantis. Atque horum quidem periculoſiſſimus eſt, qui vniuerſalem facultatẽ proſternit, & vires frangit corporis gubernatrices, vt quarum conſeruandarum

darum gratia omnis inſtituatur curatio. Ab hoc ſequitur qui præſtantem quandam & eximiam functionem lædit: minus his periculoſus eſt qui magnus quidem exiſtit, ſed citra præſtantis functionis aut virium iacturam. Cæterùm ſi quando vel à functionis læſione vel ab affectus magnitudine maius quàm à virium iactura ægro periculum impendet, ab alterutro auſpicandum, atque in id quod eſt grauiſſimum omni cura & cogitatione primùm incumbendum, ſiue id ante ſuſceptam curationem partũ iam erat, ſiue recens dum legitima adhibetur curatio interueniat. Grauiſſimum autem dicere poſſis vel quod maximè ægrum in vitæ diſcrimen adducit, vel de quo is grauiſſimè queritur, cuius precibus & votis interdum cedere cogimur. Hæc vt illuſtriora exemplis fiant, memoria repetatur frigidior illa ante commemorata ventriculi intemperies, eiúſque cruditas ex cerebri deſtillatione profecta, omníſque eius legitima curatio: cui tamen vt propoſito ſeruiat hoc inſuper addamus, tam frigidam eſſe vt totus æger inhorreſcat, víxque queat conſiſtere: morbi quidem vis atque magnitudo hanc primùm lenire hortatur, deinde ad deſtillationem quę eius cauſa eſt accedere, quemadmodum æſtuoſum febris ardorem plerunque intermiſſa cauſa compeſcimus. Rurſum verò id quoque ponatur, congeſtæ pituitæ vi vſque eò ventriculi appetentiam langueſcere calorémque remitti, nihil vt concoquat, ſinátque quicquid aſſumitur aut crudum deiici aut vomitione reddi: læſæ quidem functionis neceſſitas ac præſtantia ſuadent in primis ventriculum expurgandum antequam irruens omnis deſtillatio ſiſtatur. Hanc tandem pituitam, ſi tertiò ſtatuamus ita in os ventriculi defigi, ipſúmque tam acriter ferire, roſioníſque ſenſum inuehere, vt frigidos ſudores, viriúmque defectionem ac ſyncopem acerſat, ita quidem maximè curationis methodum inuerti continget: tum quippe prætermiſſis omnibus properandum vt pituita accuratè abſtergatur. Tribus itaque hiſce concurrentibus, poſtremum omnium maximè vrgere ſolet, niſi fortè (quod rariſſimum eſt) vſu veniat, morbi magnitudinem aut læſæ functionis præſtantiam plus negotij faceſſere. Omnem igitur eiuſmodi curationem extraordinariam dicere ſolemus. Aliàs autem poſterioris curationem prioribus prodeſſe, alias obeſſe contingit. *Prapoſtera curatio & conuerſa.* Prodeſt in his quæ nunc commemoraui: quibus enim pręſidiis poſteriora, iiſdem & priora tolluntur. Eodem quippe pituita medicamento poteſt è cerebro atque ventriculo expurgari. Expetenda omnino optabiliſque curatio, qua omnibus eadem opera medeamur. Quòd ſi poſterioris medicatio priori neque confert neque officit, non vtique magna poteſt celeritate perfici, ſed ferè longiùs producitur: tum nihilominus tamen vrgentiori obſiſtendum, aliis quoad fieri poteſt minimè neglectis. Quum verò vrgentioris curatio cæteris prorſus obeſt, atque contraria expoſcit remedia, dum illi vacamus, reliqua deteriora fieri eſt neceſſe, quorum dein aut difficilior aut certè longior ſit futura methodica curatio. Hoc tamen optabilius eſt, quàm vrgentioris ferocia & effrænatione affligi & proſterni ægrotantis vires. Læſio etenim morte eſt tolerabilior. Qui methodum in omnibus nimium pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumque hominem de medio tollit. Agè

verò donemus pituitam, quæ in ventriculum è cerebro fluxit, ita demũ in venas intrudi, eáſque adeò obſtruere vt bilem coërceat, hácque putreſcente cauſum accendat: quis tam inconſideratus aut rudis ſit, vt in perſeuerantem deſtillationem totus incumbat, neglecta febre quæ interim ægrotum ſit peremptura? Quis non potiùs properet in primis ardentem febrem tum vacuatione tum refrigerantibus reſtinguere, etiam ſi quid in deſtillationem peccet aut etiam irritet? Eadem eſt atque etiam multo manifeſtior in ea pleuritide ratio, quam è capite ruens frigida deſtillatio, ſenſímque ſuccingentem membranam ſubiens excitauit.

Sæuiori ſymptomati occurrẽdum, morbo interdum prætermiſſo.

Sæuiori quoque ſymptomati quod vires nimiopere conuellat aut etiam proſternat, in primis diligentérque ſuccurrendum, morbo etiam interdum prætermiſſo. Quanquam enim ſublato morbo protinus ſymptoma vaneſcit, quod nuſquam in corpore ſubſiſtat: ſi tamen nimium graue inſensúmque eſt, ne violentia aut pernicie iugulet, leniendum protinus, ipſáque methodus inuertenda. Atque ea quidem ſymptomatis ſanatio eſt, non qua ſymptomata, ſed qua aut offenſarum virium, aut noui cuiuſdam affectus cauſa exiſtit. Nam vigiliæ, dolor excrucians, immodica omnis vacuatio, vacuandorum ſuppreſſio, prohibita tranſpiratio & vires debilitant, & morbos ingenerant. Itaque vrgente quouis ſymptomate quandiu virium robori fidimus, methodus quidem tenenda, nec contra artis præſcriptum in ægrotantis gratiam vni vacandum ſymptomati. At ſi iam vires labant protinus ſymptomati occurrendum, morbo tantiſper omiſſo, omníque ratione vires fulciendæ & reficiendæ, quò & morbo obſiſtere & toto curationis ſpatio ſatis eſſe poſſint. Sic igitur temperanda ſunt omnia, vt neque laborans malorum ſæuitia crudeliùs torqueatur, neque delicata mollique medicina quæ conſanuiſſe videbantur recrudeſcant. Hactenus explicatum ſatis qua ratione vniuſcuiuſque affectus remedium perueſtigetur, ſiue id ſimplex, ſiue compoſitum, ſiue vnum, ſiue multa: & quo hæc ordine congruenter & methodicè afferenda ſint. Nunc remedij deſignanda quantitas.

Vt remedij quantitas definienda ſit.

Cap. VII.

Magnitudinem morbi quæ indicẽt.

EXpugnando morbo paria quodam modo opponenda adhibendáque ſunt remedia. Vt tria erant ex quibus medendi ars conſtituebatur, remedij genus, quantitas & vtendi ratio: ita tria ſunt ex quibus illa noſſe oportet, affectus, ſpecies, magnitudo & partis cui inſidet conditio. Ex affectus ſpecie remedij genus innoteſcit, ex illius magnitudine remedij quantitas, ex partis conditione vtendi via & ratio perueſtiganda. Affectus ſpeciem oſtendunt propria ipſius ſigna quæ demonſtratiua dicuntur. Magnitudinem verò ſignorum ſymptomatúmque vis ac impetus & tum à priſtino & naturali habitu, tum ab eo qui ante morbum fuerat: receſſus indicat. Hic autem ex laborantis natura, ex ætate & conſuetudine deprehenditur. Naturam dico non modò inſitum temperamentum, ſed & organorum conformationem & ſitum, omnémque inſitam eorum conſtitutionem. Conſuetudo conſtat ex

vitæ-

vitæ genere, ex ſuperiore victus ratione & ex anni tempore, cœli ſtatu & regione in qua quis plurimùm verſatus eſt. His ſi propria ſigna accedant quæ alio loco prodita ſunt à nobis, certum indubitatúmque euadet, quænam aut totius corporis aut partis affectæ priſtina fuerit conſtitutio. Ad hanc deinde ſi morbi magnitudo ſymptomatum vi percepta conferatur, planè conſtabit: quantum morbus à priſtino habitu receſſerit, & quam valida decernenda ſint remedia. Cògnitus ſit Dion ante morbum calido ſiccoque temperamento, Theon verò frigido atque humido: ambos peræquè adoriatur febris ephemera. Theoni qui à priſtino habitu longiùs receſſit, frigidiora remedia quàm Dioni decernenda ſunt: grauiùs quippe & periculoſius ex Hippocratis ſententia laborant, quod ipſius naturæ, ætati atque conſuetudini minus conſentaneus ſit morbus. *Aph.3.li.3.* Eadem ratione ſenex, qui iuxta ac iuuenis tactus iudicio febricitet, frigidiora tandem quàm iuueni expoſcet auxilia, licet ad ea ſenſim veniendum eſſe hortetur virium imbecillitas. Similiter quum pituitoſum atque bilioſum per cauſus inuadit, bilioſus cognato morbo minùs periclitatur, huícque leuiora medicamenta tum bilem purgantia tum refrigerantia quàm pituitoſo congruunt. In partibus quoque ſi tendo pari atque caro vel humorum influxu vel vlcere tentatur, ſicciora quàm caro remedia poſtulat. Et vt generatim complectar, aduerſus omnem affectum præter naturam adhibendum eò vſque contrarium eſt remedium, dum in naturalem aut certè in priſtinum habitum ſit regreſſus. Id autem aliàs ſemel & vniuerſim fit, aliàs ſenſim aut paulatim. Remedium quod par morbo exiſtit, quódque tanto receſſu quanto & morbus à naturali diſtat, eum quidem omnino & vniuerſim eximit atque perſanat. Etenim ſi quatuor numeris corpus incaluit, quicquid quatuor quoque numeris frigidum paribus viribus ei conuenienter adiungetur, id quidem vehementer immutabit, pariterque tantundem ab eo viciſſim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. Vt enim ſi in aquam feruentiſſimam alterius gelidæ par modus infundatur permiſtione tepor exurget: ita corporis ſanguini humoribúſque valdè calidis, ſi aut alimenta aut medicamenta paribus viribus frigida, nec dum ventriculi calore prorſus obtuſa accedunt, perfuſione temperies inducetur. Si quæ verò partes incaluerunt vehementius, eorum attactu adhæſúque priſtinam mediocritatem recipient. Ad hunc modum humoris lenti & glutinoſi adhæſionem omnem detergit medicamentum æquè validum, & vitioſi exuperantiam vniuerſam tollit medicamentum quod huic ſemel detrahendæ ſit ſatis. At verò quòd ſuppar infirmiúſque morbo eſt, hunc quidem minuit eáque ratione iuuat, ſed nec prorſus tollit & perſanat. Quod enim ordine ſecũdo frigidum ſit, haudquaquam poteſt quarti ordinis calidum affectum ſemel & vniuerſim eximere, ſed eius tamen portionem aliquam delet detrahítque. Nam licet ab affectu vehementiore id fortaſſe victum & quaſi extinctum ſit, ea tamen veluti colluctatione aut ſibi parem aut aliquanto minorem alterius portionem ſuſtulit. Curando igitur affectui contrarium remedium aliàs quidem par, aliàs infirmiùs adhibendum, his *Qui ſemel ac vniuerſim pari cõtrario morbi pr. ſtigandi.*

Aph. 6. libr. 1. & Aph. 22. lib. 2.

ferè legibus. Leuior affectus pari contrario ſemel vniuerſímque ſummoueri poteſt: quandoquidem nullam id corpori viribúſve inſignem vim infert. Extremis quoque morbis extrema diligentiſſimè remedia authore Hippocrate ſunt adhibenda. Præcipites enim ſunt & acerrimi, vt apoplexia, quíque breui oppreſſuri ſint vires & extincturi. In quibus etiam morbis materia turget, ſuóque motu & inſtabilitate omnia conturbat, ſtatim initio valentiſſimum medicamentum adferendum eſt. Præſtat enim nonnullo virium diſpendio morbum diſcutere, quàm ſinere vt ea materia principem aliquam partem obruat, & nullo ſubſidio vniuerſæ vires mox collabantur, & concidant.

Qui lente & paulatim.

Mediocris autem affectus quoniam nec præceps eſt nec periculoſus, lentè paulatímque tutiùs eximitur. Non enim citra corporis offenſionem, & magnam perturbationem iacturámque naturæ vniuerſum repente demoliri licet, quòd in contrariorũ validorum pari robore magna vi & vtriuſque iactura confligatur, multó que magis ſi corporis aut partis affectæ ſubſtantia rara aut eximio ſenſu prædita ſit. Ita enim pronunciauit Hippocrates vniuerſim & repente, vel vacuare, vel replere, vel calfacere, vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculoſum: omne ſiquidem nimium naturæ inimicum: paulatim verò quod fit, tutum. Quum enim lentè id paulatímque fit, vtrique tum morbo tum naturæ conſulitur: morbus ſiquidem abigitur, natura quàm minimum fieri poteſt offenſa. Bifariam autem lente paulatímque curationem fieri contingit, contrariis quæ aut pari aut inferiore ſint receſſus ordine. Nam & contraria paria ſi exigua quantitate adhibentur, & quæ inferiore ſunt receſſus ordine identidem repetita, morbum blandè ſenſímque eximunt. Quod enim ordine tertio frigidum eſt, ſi morbo paris ordinis applicetur quantitate modica, non vniuerſum poteſt ſemel repentéque diſcutere: at identidem ſæpiúſque repetitum poteſt. Atque hæc profectò tametſi copia non magnopere lædunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandam inurunt, vt non admodum tutus ſit eorum vſus. Non enim immodicum corporis calorem congruenter, vel opio, vel mandragora, vel hyoſcyamo, exigua licet portione repetita extingues: neque exuperantem humorem parua portione, vel ſcammonij, vel colocynthidis repetita vtiliter detrahes.

Aph. 51. libr. 2.

Tuta curatio.

Tutior altera eſt quæ lentè paulatímque fit curandi ratio, contrariis blandis & quæ inferiore ſint ordine, ſed aut repetitis aut interdum copia maiore adhibitis. Senſim quippe multóque ocio & tempore affectum omnem depellunt, nullo aut certè quàm minimo corporis & virium diſpendio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta. Ne tamen vſque adeo imbecillæ & languidæ ſint remediorum vires vt nihil ferè proficiant. Siquidem morbus vehementior illas plerumque ſic aſpernatur & contemnit, vt his vel iteratis nihil cedat. Sic verò blandæ ſint vt tamen aliquantum iuuent, ne remediorum blandimentis (quod ſæpè fit) morbus exaſperetur. Viribus imbecillis leuis lentáque curatio neceſſaria: ea quoque ſemper optanda: niſi morbus vehementior accelerare cogat. Tuta ſiquidem ea eſt ac iucunda, & quæ ſat cito fit ſi ſat bene. Hac paulatim medendi lege ſi omnia recta ratione geruntur, neque id

ſuccedit

ſuccedit quod ratio poſtulat, non protinus, inquit Hippocrates, ad aliud eſt tranſeundum. Tametſi enim manifeſta vtilitas necdum vlla ſit ſecuta, & tardior ſit remediorum euentus, de recta tamen medendi via decedendum non eſt. Imperita ſtoliditas nihil ratum certúmve obtinens, huc illuc per omne remedij genus oberrat. Dum tamen in eodem remediorum genere conſiſtas, per varia & multa euagari licet, ne vni aſſueſcens natura eius vim non ſentiat & aſpernetur. Sed & plerumque remedium vni, non alteri confert, ob eas proprietates quæ ſunt medicamentis cum corporibus communes, & quæ ſola experientia deprehendi poſſunt. Quod igitur permutatione vtiliſſimum compertum fuerit, id ſedulò vſurpandum, quod verò noxium protinus immutandum. Quæſitum ſæpe dubitatúmque eſt, poſſitne blandum ac lene remedium iteratum, id ſenſim præſtare, quod validius ſemel & vniuerſim, huiúſque vehementia compenſari crebritate & copia lenioris. Hoc ſanè in iis remediis veritatem habet, quæ nec genere nec agendi modo naturáque, ſed ordine ſolo diſtant. Nam plantago vel copia vel crebro vſu æquè refrigerare poteſt, atque ſemperuiuum ſemel aut parciùs admotum. At verò non id efficiet quod opium, quod huic vis inſit narcotica: neque agaricus crebriore vſu id quòd ſemel colocynthis, quòd huic non illi vis inſit trahendæ craſſæ muccoſæque pituitæ, idque è ſummis & extremis corporis partibus. In omni porrò ſiue repente ſiue paulatim ſuſcepta curatione, ſic adminiſtrari temperaríque remedia debent, vt neque morbi quicquam indiſcuſſum maneat, neque contrarium morbi genus inducatur mediocritate tranſmiſſa. Id verò aſſequi in primis eſt arduum, vnáque remedij quantitas, omnium quæ in arte geruntur, maximè acri eſt iudicio decernenda.

Multa & varia remedia ad vnũ morbum abigendum commodè vſurpãtur generis tamen eiuſdem.

Partium indicationes quibus limitatiùs definitur remedij quantitas. CAP. VIII.

REmedij quantitas quum morbi magnitudo præſcripſerit, etiam pro partis affectæ conditione augenda minuendáve eſt: non enim omni æquè parti eadem congruere poteſt. Partis autem conditio æſtimatur ex ipſius conformatione, poſitu, præſtantia atque ſenſu. In conformatione conſiderandum quàm rara ſit aut denſa. In ſitu verò ſitne in ſummo ea corpore conſtituta, an in alto demerſa, quàm longè abſit vel ab ore vel ab eo loco cui remedium imponitur. In præſtantia ſpectãdum párſne ſit ex earum numero quæ principes appellentur, & corpus vniuerſum gubernant, cuiuſmodi ſunt cerebrum, cor & iecur: ánne munus publicum habeat & toti corpori commune, vt pulmo, vt ventriculus, inteſtina, renes & veſica & quæ his ſubſeruiunt venæ, arteriæ & nerui: aut an priuata ſit, ſibi duntaxat non aliis vtilis. In ſenſu videndum hebéſne is ſit an acutus. Horum autem animaduerſione remedij quantitas atque vis ſic eſt immutanda. Pars denſa & compacta, remedia expoſcit validiora & attenuantia magis, quorum vis intrò ſubire poſſit, cuiuſmodi ſunt renes & iecur & quæcunque ſolida pars appellatur. Quæ verò ſubſtantia eſt rariore, vt lien, pulmo & muſculorum

Pro partis natura & conditione medicinæ immutatũ quantitas.

Subſtantia
Situs.

Situs. caro, mitiora poſtulat. Affectus in corporis ſummo poſitus pari quodam modo remedio abigi poteſt: qui verò in alto corpore demerſus latet, valentius & attenuantius flagitat: validiora quippe inflammato iecore quàm inflammato abdomini extrinſecus imponuntur. Et ex aſſumptis vehementiora renibus quam ventriculo debentur, quandoquidem in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes verò hebetiora & imbecilliora reddita, neque qualia aſſumpta ſunt perueniunt. Longior quippe via eſt per viſcera partéſque multas directas, in quibus remedia aliis permiſcentur humoribus; nec leuem mutationem ſubeunt. Quocirca longè acriora & vehementiora decernenda

Præſtantia ſunt, pro viæ longitudine & partium quas permeant numero. Præſtantia porrò idcirco mitiora expoſcit remedia ne vehementiorum appulſu & contagione facultas aut offendatur aut diſſipetur ad vitæ conſeruationem neceſſaria. Priuata verò pars & ignobilis vehementiora perfert, & quanta expoſcit morbi magnitudo. Principi parti laboranti nullum adferendum eſt remedium, quod immodicè vel relaxet vel refrigeret vel aliena & occulta qualitate ſit præditum, ſed id ſemper quadam corroborandi facultate polleat.

Senſus. Ob ſentiendi quoque præſtantiam neque oculus neque os ventriculi, vehementia acriáque medicamenta: hebetioris verò ſenſus partes & valida & acria medicamenta nullo incommodo ſuſtinere ferréque poſſunt. Atque hæc quidem ſunt omnia, quorum ſumma eſſe debet obſeruatio, vt certa decernatur remediorum quantitas. Ex his enim & ex intellecta morbi magnitudine, ſciri poteſt quam validum remedium, quo gradu receſſus & quo pondere conueniat, vt affectum ſemel vniuerséque demat: aut quoties & quovſque admouendum ſit, ſi lente paulatímque id ars efficere præcipit. Semper autem priſtini habitus memor, in eúmque intentus,

Quovſque progredien dum in curando. eouſque curationem promoue, dum in eum factus ſit regreſſus. Eò quippe redire conſilium eſt vnde morbus exordium duxit. Priſtinum ſtatum, licet vitioſum, qualem acceperis conſerua, nec quandiu morbus fatigat, de eius in meliorem commutatione labores, niſi aut morbi cauſa ſit, aut eius curationi officiat. Sublato recentiore morbo recreatíſque viribus, ſi quid demum vetuſtioris ineſſe deprehendetur, id ſenſim ocióque multo, ſi videtur, demoliendum. Nam quæ longo ſunt

Aph.7.li.2. tempore contracta, lentè curare oportet: quæ breui, breuiter: vt creationis morbi atque curationis paria quodam modo ſint temporum momenta. Quiſquis remedij quantitatem arte conſequi ſe poſſe diffidet, omnia ſenſim paulatímque gerat, dum æger ſibi videatur reſtitutus & priſtinas receperit vitæ functiones. Quæſtionis huius magnitudine non pauci occupantur: poſsítne qui ex morbo, in priſtinam & ęque atque

Quæſtio & eius ſolutio antea ſalubrem ſtatum redire. Validis hæc vtrinque rationibus agitatur, ſed quicquid in ea vel obſcurum vel ambiguum eſt, explanatione adhibita elucebit. Morbus ſæpe repente emergit, cuius cauſa ſenſim radices egerat. Nam quicunque continentem cauſam intus habet, ſenſim multóque tempore genitus eſt: vt, licet fortaſſe continua febris repente hominem prehenderit, eius tamen cauſa, quæ humoris eſt vitiũ, multo antè tempore ſenſim inualeſcebat, ob quam neque tum omnino &

no & integrè ſanum corpus erat. Quúm igitur febris ſublata cauſa perfectè ſanatur, corpus nō modò ad priſtinum ſtatum redit, verum etiam plerumque ad multò meliorem eo qui ante febrem fuerat. At verò fieri arte nulla poteſt, vt ad ſimilem habitum redeat ei qui ante morbum & eius cauſam fuerat: aut ſi morbus ſine continente cauſa fuit, fieri nequit vt in priſtinum ſtatum regreſſus ſit. Qui enim naturalis bonúſque erat, ex morbo nonnihil immutatus eſt, pá[r]tique affectione aliquid contraxit, cuius naturam aut diu aut perpetuò redolet, manétque imbecillior: quod in grauioribus morbis luculentiùs apparet. Inuentum iam eſt affectus cuiuſque remedium, eiúſque deſignata quantitas, reſtat vtendi ratio, quę cui parti, & qua forma, quoque tempore & hora id adhibendum ſit, explicet.

Vtendi ratio. Cap. IX.

REMEDIORVM alia vacuāt, alia dūtaxat immutant, vitioſúmque affectum depellunt. Remedia quæ ſolùm immutant, ſiue externa, ſiue interiora ſint, affectæ parti quàm proximè licet, adhibenda. Id autem partis affectæ ſitus oſtendit, & ſedes atque conſenſus. Nam ſi externa pars eſt ei ipſi imponenda ſunt quæ immutent, vitioſúmque affectum remoueant: ea quippe non niſi contagione quicquam efficiunt. Quum autem interior eſt affectus, eius ſedes indicat, remedia ei parti extrinſecus imponenda, quæ illi proxima è directo reſpondet. Quocirca ex anatome compertum ſit oportet & notum, cui cutis regioni pars quæque interior ſubiecta ſubditáve eſt. Quomodo verò intrò ſumenda rectè exhibeantur, demonſtrat partis conſenſus atque ſocietas, & viæ in affectam partem ferentes atque directæ. Quum enim cognitum perceptúmque fuerit qua via ad partem affectam facilior expeditiórque tranſitus eſt: mox in promptu erit, illac etiam intromittenda eſſe remedia. Sic cerebri affectus corrigunt & immutant auxilia, quæ capiti maximéque ſyncipiti & coronali commiſſuræ foris adhibentur, & quæ induntur in aures, quæque vel ſubſtantia vel ſuffitu per nares intrò ſubeunt: iis verò quæ eduntur bibuntúrve, immutandi cerebri parua & admodum lenta vis ineſt. Pulmonum, laterum, thoracíſque interiori vitio ſuccurrunt, quæ foris pectori imponuntur, & quæ vaporis ſpecie vna cum ſpiritu hauriuntur: & quæ ſenſim lambendo & deglutiendo illabuntur in arteriam, minimè verò quæ ore accepta in ventrem ſtatim deuorantur. Ventriculum, iecur & lienem immutant & corrigunt, tum quæ admouentur, tum quæ ſumuntur, conuenie̅tia remedia. Inteſtinis ſuperioribus potio clyſtere vtilior, inferioribus clyſter potione conuenientior. Renibus & externa conueniant & intrò ſumpta & ſubdita vt clyſter. Veſicæ atque vtero externa, immiſſa & aſſumpta. Vacuatio autem fit per communes patentéſque vias, in quas natura commodè dirigit. Has verò oſtendunt partis affectæ conformatio atque conſenſus. Cōformatio quidem, vt quæ illius ſit figuræ, quæ in ea aut circum eam ſpatia ſint, in quæ excrementa ſua deponit. Conſenſus, vt quas & ex quibus locis in ſe vias habeat pertinentes, qui-

poſita videtur remediorum adhibendorum ratio: nunc de eorundem formis.

Medicamenta qua forma, quo tempore conueniant.

Cap. X.

VAriæ multiplicéſq; medicamentorum formæ omnes duabus continentur, liquida & ſolida. Vtra autem ſit vtendum oſtendunt affectus ſpecies & partis affectæ natura atque ſitus. Pars affecta longiùs à remediis abſtinens, aut ſolida atque denſa, liquidiorem medicamenti formam expoſtulat, vt quæ altiùs ac promptiùs penetret omniáq; ſubeat. Pars verò propior aut rarior, ſolidis etiã iuuari poteſt. Medicamenta autem quæcunque intrò ſumuntur vt vel emolliant vel extenuent, vel detergant, vel diſſoluant digerántque: & quæ foris admouentur, vt vel eadem præſtent vel dilatent vel relaxent, omnia quidem liquidiore forma efficaciora ſunt. Quę verò vel repellunt vel attrahunt vel incraſſant vel inferciunt vel aſtringunt atque denſant vel corroborant, ſiue intus ſiue foris adhibenda ſint, maiorem vim obtinent effectúmq; promunt manifeſtiorem ſolida. Quæ medias quodammodo vires habent, vt pleráq; detergentia aut emollientia, his media quoque forma, qualis vnguentorum eſt & eclegmatum aptari accommodarique debet. Et hæc de remediorum forma, nunc de tempore.

In morbis curandi magni ſemper momenti eſt opportunitas. Affectus qui aliquantum protrahitur, vix niſi mutatis remediis ſaneſcit. Simplex affectus qui leuioribus præſidiis tempeſtiuè non ceſſit, valentioribus profligandus. Quum autem diuerſorum quadam remediorum ſerie curatio perficienda eſt, non niſi prioris effectu inducto, poſteriùs aggredimur. Non enim durum ſcirrhoſúmque tumorem diſcutere conandum, antequam is planè attenuatus ſit & emollitus. Neque eryſipelatis humorem digerere priuſquam id omnino deferbuerit. Fruſtra enim poſterius tentatur relicto priore. Ad hæc verò, qualis morborum per ſua tempora, talis ſit & remediorum mutatio. Fluxionis initio aſtringentia quæ hanc repellant ſola ex vſu ſunt. In ſtatu quum fluxio planè conſiſtit digerentia: incremẽto verò vtraq; permiſta. Aut ſi fortè congeſta materia digeri minimè poſſe videatur, eius dein ſuppuratio procuranda. Et in febribus cæteriſque partium morbis, primùm quidem initio exuperantis materiæ portio vacuanda, reliqua dein naturæ imitatione præparanda, quúmque iam illius beneficio concocta aliquò propellitur, illac etiam protinus arte vacuanda ac prorſus extirpanda. Aut ſi fortè nullus vel certè lãguidus ſit naturę motus, artis præſidium eius vices tempeſtiuè ſuppleat: tunc enim medicamento locus eſt. Opportunè gerit omnia qui morborum temporibus omnique mutationi remedia accommodat. Naturam quippe adminiculantem habet qui progreſſum eius imitatur. Fœlix autem medicatio cui adiutrix natura ſuccurrit. Irrita verò quæ citra naturæ opem tentatur. Sed & victus ratio præſcribenda eſt ex morborum temporibus. Nam initio te-

Quo tẽpore & ordine curatio peragenda.

Qualis victus ratio quoq; morbi tempore.

nuis quodam modo eſt habendus, incremento tenuior, in ſtatu tenuiſſimus. Quum enim ſæuiſſima ſymptomata vigent, & natura in morbi coctionem tota incumbit, aliò auertenda non eſt neque pleniorís cibi concoctione diſtrahenda. Et quo breuior futurus eſt morbus, hoc victus tenuior pro cuiuſque temporis conditione imperandus, quo verò longior, eo minùs tenuis. Itaque ſine clauo & remis nauigat, naufragiũ tandem facturus qui nulla temporum obſeruatione medicinam facit. Iam verò quum pleríque morbi certis horis concitentur vehementiùs & exaſperentur, neque vllius ferè ſit eadem & perpetua æquabilitas, horarum quoque tum alendo tum medendo habenda eſt ſumma ratio. In acceſſionibus (inquit Hippocrates) cibo abſtinere oportet: nam adhibere noxium. Quum enim per circuitus irritantur morbi, natura his obſiſtens noua cibi coctione auocanda non eſt. Sed & ipſa concoctione ſuſcitatus calor morbum plerúmque grauiùs exaſperat, quum etiam ſecunda valetudine non pauci dum cibus conficitur ingraueſcant, aut non parum agitentur. Huc adde, in ipſa morbi maximéque febris excandeſcentia, tetro vapore corpus vniuerſum perfundi, cóque recẽs ſumptum cibum labefactari & maxima ex parte corrumpi. Quò fit vt neque in acceſſione neque quum mox futura eſt, ſed duntaxat quum eius eſt deceſſio ſeu inclinatio aut intermiſſio, cibus adhibendus ſit. Medicamentorum autem extrinſecus admouendorum nulla ſtata hora, niſi quum ventriculum aut præcordia attingunt: hæc enim cibo præmitti debent. Quęcunque verò intrò ſumuntur, expleta concoctione exinanitóque ventriculo iuuant, nec antequam exciderint, cibus eſt offerendus, niſi quum fortè maligna qualitate prędita ſunt. Hebetatur enim eorum vis & obruitur permiſtione cibi, neque longiùs poteſt ſyncerior ea prouehi, plerumque etiam permiſtum cibum corrumpit. At quum pernicioſa qualitas medicamento vt elleboro ineſt, ne eius contagione exinanitus ventriculus grauiùs offendatur, cibi reliquias ineſſe conducit, vt quæ illius vires non eximant, ſed duntaxat exuperantem ferocitatem infrænent. Neque præterea quum morbi acceſſio fatigat, vacuatione vlla conuellendæ ſunt vires. Perutiliis & accommodata eſt vacuationi hora quæ exacerbationem aliquantũ præcedit. Tum enim cumulata materia exacui mouetíque incipiens promptiùs euellitur. Cautio tamen etiam atque etiam adhibenda, ne vacuatione immodica diſſolutæ vires ſuccedentis exacerbationis impetum ægriùs perferant.

Aph. 11. li. 1

Medicinæ quando aſſumendæ.

His ſummas medendi leges perſtrinxiſſe videor, quibus vnicuique cognitio perceptóque affectui, mox remedium eiúſque quantitas & vtendi ratio præſcribatur. Quod autem ſummatim comprehenſum eſt, nunc particulatim diſcutiendum & vnoquoque remedij genere propoſito exequendum, qua id quantitate & qua ratione ac methodo, curando morbo adhibendum ſit: à vacuatione, quæ ferè omnium morborum communis eſt, inducto exordio.

METHODI MEDENDI LIBRI
PRIMI, FINIS.

METHODI MEDENDI LIB. II.

DE VENÆ SECTIONE.

Quid euacuatio, quótque ſint humorum vitia.

CAP. I.

MEDENDI methodo certis legibus ſtabilita, ſumma remediorum genera, quæ vnicuique præter naturam ſimplici affectui ex aduerſo opponuntur, eorum quantitatem, vtendique rationem ſummatim attigimus. Nunc quo ſit artis cognitio vſúſque certior, particulatim in vnoquoque remedij genere accuratiùs verſandum, & explicandum quæ cuiuſque vis ſit, quæ congruens quantitas, & quę vtendi ratio. Quoniam autem contenta dum pręter naturam exiſtunt, quàm plurimorum morborum interiores cauſæ fiunt, quas in primis ars ſummouere præcipit, illorum euacuatio, vt maximè generale remedium, cæteris iure pręmittenda. Eſt quidem euacuatio eorum quæ præter naturam in corpore continentur expulſio. Continentur autem ſpiritus, humores, & excrementa. Excrementa ſunt fæx alui & vrina & quæ à partibus quibuſdam vt à cerebro & à pulmonibus redduntur. Humores alij ſuperuacui, alij propriè ſucci nuncupantur. Superuacui qui à ſanguine vi naturæ ſecreti alendo corpori inutiles procul amandantur: vt pituita quæ in ventriculo & circum inteſtina hæret, bilis flaua quæ in propria cyſti, & melancholicus humor qui in liene eſt. Succi dicuntur qui in corporis ſubſtantiam conuerti ipſúmque alere ſolent: hoc genus ij ſunt ex quibus ſanguinis moles conſtituitur, & ij quos aliquando diximus ſecundarios appellari. Iam verò horum ſingula aliàs ſecundùm naturam, aliàs præter naturam conſiſtunt. Secundùm naturam, quum decoram & conſentaneam tum qualitatem tum quantitatem obtinent, conueniúntque naturæ legibus & integram ſanitatem tuentur. Præter naturam, quum vel qualitatis vel quantitatis modum non tenet. Itaque quicquid horum à mediocritate & à iuſto naturæ modo manifeſtè deficit, quia morbi cauſa exiſtit, ſi emendari aliter non poteſt, protinus auferendum expellendúmque eſt. Hæc autem illius expulſio, eſt euacuatio. Vacuationis porrò differentiæ ex contentorum tum vitio tum ſitu comparandæ inſtituendæq́ue ſunt. Contentorum vitia ſunt plethora & cacochymia, quæ hoc modo accipienda ſunt. Venarum ſanguis nequaquam ſimplex eſt & vniuſmodi, ſed ex pituitę, bilis vtriuſque & puri ſanguinis permiſtione conflatus: atque hos etiam ſuccos ex omnium conſenſione vſúque dicendi, ſanguinis appellatione deſignamus. In homine benè temperato & optimè ſano, minus eſt bilis flauæ quàm melancholiæ: minus

Euacuatio quid.

Vacuationis differentiæ vnde petendæ.

huius quàm pituitæ, & pituitæ minùs quàm ſanguinis puri. Iuſta illa & naturæ conueniens omnium humorum proportio, conſentanea & naturalis eſt æquabilitas: atque is ſanguis optimus & benignus cenſetur, qui ex quatuor ſuccorum naturalium æquabilitate conſtat. Non ſic quidem vt is parem habeat omnium portionem, ſed pro ratione quam dixi cuique idoneam. Sanguis autem quantitate peccat, quum ſucci omnes in qualitatis mediocritate poſiti, ſupra iuſtam & naturæ congruentem menſuram accumulantur & increſcunt. Tum ſanè corporis vniuerſa moles intumeſcit, & venæ ſupra modum plenæ tentionis ſenſum inuehunt, omniáque membra, præſertim ab exercitatione, exporrigi videntur. Hæc iſta conſtitutio, tametſi bonis conferta eſt humoribus & vires obtinet robuſtas, hoc tamē malū circūgerit, quod ad immodicam peruenit redundantiam, quæ in grauia particula præceps ferri ſolet. Siue autem in hac ſuccorum omnium æquabilis eſt redundantia, ſiue ſyncerioris ſanguinis ſumma vbertas & affluentia, quia purus ille ſanguis reliquos in permiſtione ſuccos magnoperè vincit, non qualitatis, ſed quantitatis ſolius vitium ſubeſt, debet vtraque plethoræ genere contineri. Atque hæc ſimpliciter & abſolutè plenitudo cenſetur, quam etiam ad vaſa tam trito & apud omnes peruulgato nomine celebrant, quòd amplam vaſorum capacitatem prorſus impleat, etiam ſi vires non premit. Alterum genus eſt plenitudinis quæ ad vires refertur, in qua tametſi vaſa non tument, nec copia diſtenduntur, plus tamen vtilis ſanguinis & alimenti continent, quàm à natura regi, gubernaríque poſſit. Mediocre alimentum ſæpenumerò infirmiori naturæ moleſtum eſt & graue, quod licet per initia ſit puriſſimum, diu tamen vix tale perſiſtit: ſed à noſtri caloris gubernatione deſtitutum, tempore dierúmque numero corrúpitur, fitque morborum cauſa. Cacochymia eſt vitioſitas ſeu vitioſa humoris qualitas, qua is à iuſta mediocritate deſciſcit. Sub hac humorum pernicies atque corruptela corporis functionibus incommodat, ciúſque colluuie corpus ſordeſcit & labefactatur. Eſt autem ea bipartita, vna mitior, quum vel ſuperuacui humores immodicè accumulati ſunt, vel ſucci in ſanguine non illa iuſta naturalíque proportione & concordia tenentur. Altera deterior quum vel ſuperuacui humores vel ſucci tum primi tum ſecundarij à naturali & conuenienti ſua temperatione in vitium prolapſi ſunt, quod aut ſubſtantiæ aut temperiei corruptio quædam eſt. Horum vtrumque rurſum aut cum putredine aut citra putredinem obtingit. Latiùs verò patebit cacochymiæ appellatio, ſi excrementorum quoque vitia comprehendat. Contentorum porrò vitia quibus ſedibus inſint & vbi poſita, noſſe quidem maximè oportet ante quàm vacuentur. Plenitudo quæ Græcis eſt plethora potiſſimùm in venis atque in corporis habitu conſedit: at cacochymia in omne corpus diſpergi diffundique ſolet. Quò ſit autem vacuandi ratio conſpectior, corpus vniuerſum in tres publicas regiones diſtribui partirique debet, quæ propriis limitibus & terminis circumſcriptæ tum varia ſuperuacuorum receptacula tum vias expurgandi varias ſortitæ ſunt. Vna veréque prima è gula in mediam iecoris partem dirigitur, in qua ventriculus, venæ meſaraicæ quæcunque ad portas concedunt, cauą

Plethora propriè & abſolutè dicta. Altera plethora ad vires relata.

Cacochymia.

Contentorū vitia.

Corporis regiones tres propriis terminis diſtinctæ.

Prima.

caua iecoris, lien & his interiectum pancreas includuntur, Altera è medio iocinere in tenues partium ſingularum venas excurrit, comprehendens iocineris conuexa, omnémque venam cauam atque illi comitem arteriam maiorem, & quicquid earum incidit inter axillas & inguina. Tertià regio muſculos complectitur, membranas & oſſa, & omnem denique corporis molem, quæ ab ipſo ingreſſu arteriarum venarúmque minorum, in partes ſingulas & in ſummam extimámque cutem profertur. Magna profectò illarum regionum varietas, quum propriis finibus ita circumſcriptæ ſint, vt inter eas communionis minimum intercedat. At multò maxima ex propriis cuiuſque viribus quum ſint aliis aliæ coctiones, excrementa alia & viæ ad expurgandum aliæ: ex quorum animaduerſione omnis ferè medendi ratio ducta deriuatáque eſt. Præter communes ac publicas corporis regiones, extant haud paucæ arctiores, excrementis etiam ſubiectæ, quæ nec latè dimanant nec in vniuerſum corporis influunt. Hoc genus cerebrum, pulmones, renes, & vterus. *Secunda.* *Tertia.*

Euacuationum genera & differentiæ.

Cap. II.

Hinc rectè vacuationis differentiæ duæ ſtatuuntur, vna vniuerſalis, particularis altera. Vniuerſalis eſt quæ communiter ab vniuerſo corpore materiam ſubtrahit. Huiuſmodi ſunt ſudor vel perſpiratio, ſanguinis profuſio, vomitio & alui ſubductio. Harum ſiquidem quæcunque primùm obtigerit, quanquam plurimùm ac validè regionem vnam, cæteras tamen etiamnum conſequutione quadam licet parciùs exinanit. Vomitio primùm quidem ac maximè ventriculum, deinde ſi perſiſtit viſcera venáſque maiores, poſtremò corporis habitum. Alui deiectio primùm & abundè inteſtina, ventriculum, viſcera, primáſque venas, deinde venas maiores, poſtremò minores habitúmque corporis. Sanguinis profuſio primùm venas exhaurit & arterias illis anaſtomoſi coniunctas: exin corporis molem ipſáque viſcera, ad primas progreſſa. Quæ per cutem fit diſſipatio, proximè quidem è corporis habitu diſſoluit, ſecundò è venis arteriiſque grandioribus, ad poſtremum è viſceribus & ex intima corporis regione. Particularis autem euacuatio partem duntaxat aliquampiam excrementorum onere preſſam leuat. Quo in genere eſt cerebri per palatum & nares expurgatio, excreatio, quæ pulmonum & pectoris vitia excuſſit, arenulatum aut puris è renibus emictio, ſanguinis ab vtero aut hæmorrhoidibus profuſio: hæc enim podicem, ilia veterum in primis, vtraque venam cauam expedit: quum aluus balano vel clyſtere mouetur, aut ex quouis loco per cutem fit eruptio, particularis quoque vacuatio exiſtit. Vnum quodque porrò vacuandi genus aliàs ſponte aliàs arte fit. Sponte quum citra vllam medicationem quippiam è corpore effunditur. Id fit interdum natura duce quæ dum integrè valet nobiſque rectè moderatur, quicquid vitiosè ſe habet aut ſuperfluit, id omne corpore excludit, éſtque tum naturalis *Vniuerſalis vacuatio.* *Particularis.* *Naturalis vacuatio.*

& opportuna euacuatio. Fit & interdum præter naturam, quum imbecillior facultas, humores corporis regere atque cohibere nequit, eóſq. prorſum diffluere ſinit: aut licet robuſtior validiórque ſit, interdum tamen humoris copia vel acrimonia tantopere laceſſitur, vt hunc è vaſis receptaculiſque ſuis proprio impetu foras exilire ſinat. Vtraque ſymptomatica, irrita, præter naturam nullóque vſui eſt euacuatio, quòd benignus atque ſalutaris humor pariter cum pernicioſo promiſcuè, nullo delectu nulliſque legibus prorumpat. Artificioſam euacuationem perhibemus, quæ externi ſubſidij ope ſuſcitatur. Ea rurſum bipartitò ſcinditur. Vna legitima exiſtit, quæ quod vel qualitate vel quantitate negotium faceſſit, duntaxat exterminat. Altera huic aduerſatur extraordinaria, qua vtilis & qui in nullo vitio eſt humor exigitur, hæc medentium culpa vel inſcitia decernitur qui neque quod iuſtum, neque quod idoneum eſt perſpectum habent.

Symptomatica.

Artificioſa

Euacuationem natura non externa ope, ſed ſuis duntaxat viribus maximéque expultrice complet: medicus verò variis ſubſidiorum generibus, quæ in ea comparat & accommodat. Profundendi ſanguinis gratia venam aperit aut ſcalpello aut hirudine aut medicamentis quæ ora venarum reſerent. Purgationem molitur medicamentis, quæ noxios humores è corpore eliciunt, ac dein eos foras vel vomitione vel deiectione pellunt. Perſpirationem verò atque ſudores, exercitatione, frictione, motu omni, æſtu, balneis præſertim nitroſis, ſulphureis aut bituminoſis & ex accidenti inedia. Per hanc enim tum nihil offertur alimenti, inſitus calor humoris plurimùm populatur atque diſſipat. Multa inſuper attenuantia medicamenta tum foris adhibita tum intrò ſumpta, corpus per halitum, pérque ſudores digerunt. In partium quoque vacuationibus, cerebrum per nares expurgant errhina medicamenta, & per palatum apophlegmatiſmi: pectus & pulmones expediunt, quæ bechica nuncupantur: renes & veſicam diuretica: vterum hyſterica: aluum reſoluunt balani & clyſteres. Ex vnaquaque demum particula eruptionem mouent, adhibita digerentia, ſuppuratoria, amyctica, cauſtica item hirudines, cornua, cucurbitulæ, ſcarificatio & ferrum candens. Hæc igitur præſidia & tanquam inſtrumenta medici ad omnes omnium generum omniúmque partium vacuationes ſibi comparatunt. Singulorum autem remediorum quæ hic generatim percenſui, tractationem iam iámque diligentiùs exequamur, à venæ ſectione exorſi.

Quid & vnde vena ſecta vacuet. Cap. III.

QVum quatuor ex ſuccis ſanguis totus conſtet & cohæreat, iiſque tenui ſero perfuſis, omnes quidem caloris & concoctionis quæ in iecore perficitur efficientia, ita accuratè exquiſitéque permiſti ſunt, vt nullus ne minimum quidem à cęteris diſiúctus compareat. Inciſa vena iſque patente ſatis foramine, continendi facultas nequit obliquis fibris tam arctè ſanguinem continere ac inhibere, quin is aperta via excidat defluátque. Imò ſi fortè conetur auidiùs complecti atque ſupprimere, contractis venis hunc vberiùs è vulnere profundet. Emanat autem.

tem.

tem, non quemadmodum in purgatione, ſeorſum hic illéve humor: ſed ſanguis vniuerſus, qualem in venis haberi commemorauimus. Atque tametſi moderatur aut etiam paucus ſit, motu tamen impetúque ſuo prorumpit, nihil aut minimum procurante natura. Neque per morbos in quibus vitioſa eſt humorum conſtructio, natura poteſt ſic opus moderari, vt aperta vena id ſolum, quod vel redundat vel vitio contaminatum eſt, effundat. In criſi (fateor) nonnunquam infeſtum humorem concoctione præparatum ab aliis ſegregat: ac tandem per vias idoneas excludit: at nihilominus ſi tum venam incidere contingat, per eam minimè poſſit tantulo tempore vitiatum humorem ſecernere atque exigere. Quod Auicennas ait phlebotomiam bonum ſanguinem rapere, malum verò intus relinquere, quódque metuit ne vena ſecta æger vel ad bilioſorum efferueſcentiam vel ad pituitoſorum cruditatem perducatur: ſi de permiſtis venarum humoribus id protulit, falſiſſimum & inconſiderantiæ pleniſſimum eſt. Neque enim ſerum prius quàm bilis, neque hæc prius quàm pituita vel melancholia, neque inutilis & deprauatus humor antequam integer & familiaris elabitur. Hoc & quotidianus rerum euentus dilucidè commonſtrat. Dum enim ſanguis effluit, ſimplex quidem & vniuſmodi apparet. Exceptus deinde proprio diſperdito calore mox totus concreſcit, eiúſque partes omnes in ſuam quæque regionem contendunt. Serum per ſumma innatat, vrinæ haud abſimile, bilis tenuis & florida concreti ſanguinis pars fit ſuprema, melancholia ſubſidet, ſanguis rubentior & pituita pallidior media tenent. Conſtans ſit igitur præciſa vena omnes qui in venis conditi ſunt humores æquabiliter vacuari. At verò vnde & quibus ex locis euacuatio fiat, quærendum. Quum profluens liquidúſque ſit ſãguis, quiſquis ſecto loco vicinior aſſiſtit, primus quidem exilit, deinde qui illi iunctus continuatúſque eſt, deinceps verò totus non modò è venis & arteriis, verumetiam è viſceribus & ex habitu corporis emanat. Eſt enim admirabilis quædam continuatio ſeriéſque venarum, per quam ſanguis ſic totus transfunditur, vt patente via vniuerſus plerumque cum anima excedat. Fit autem ſanguinis per venas & arterias tranſmiſſio, dum toto corpore analogia quędam ſit & ęquabilitas: nam inanitæ & indigentes partes fibris oblongis trahunt è plenioribus, & pleniores illis ſubſidio veniunt, copiáque grauatæ in vacuas illas onus ſuum deponunt. Adde quòd fuſus & liquidus humor ſponte ſua decliuiores inanéſque regiones conſequitur, in eáſque procumbit. Itaque venæ ſectio quaſcunque venas depleuerit, vniuerſum corpus euacuat. Hinc duplici illa nomine vniuerſalis cenſetur, & quòd omnes humores ex quibus ſanguis conſtituitur, & quòd ex vniuerſo corpore detrahat. At certè non æquabiliter: quum enim partes ordine quodam conſtitutæ ſint, prius ac magis è propinquis quàm è diſtantibus: quúmque aliæ venæ in alias propagentur partes, celeriùs atque validiùs ab is quæ è directo, quàm quæ ex tranſuerſo poſitæ ſunt hauriet. Hæc rerum nominúmque explanatio prætermittenda videbatur vacuandi præceptis, quæ deinceps traditurus ſum.

Promiſcuè quicquid in ſanguine boni maléve continetur vacuat phlebotomia.

Quæ humorum vitia phlebotomia vacuet: è venis.

Cap. IIII.

HVMORVM qui aut peccant in venis aut ex his affatim defluunt, hoc proprium accommodatúmque remedium est venæ ſectio. Illos quippe euacuat, hos reuellendo ſiſtit. In primis autem de euacuatione, mox de reuulſione præcipiam. Humorum qui in venis continentur vitium, aut plethora aut cacochymia eſt. Plethoræ exuperantiſque ſanguinis vnicum ac proprium remedium eſt venæ ſectio. Quumque ſit plethora duplex, vna pura ex optimorum ſuccorum pari quodammodo portione conſtans, altera impura cacochymiæ particeps, quæ vitioſorum eſt humorum in venis redundantia, vtrique ſectio venæ ſuccurrit.

Plethora duplex.

Quum igitur muſculi ſolidi atque diſtenti nec non venæ amplæ atque turgentes periculum minantur, protinus ſectione venæ eſt opus. Hæc enim dolores extenſione placat, corpus graui pondere leuatum erigit & quaſi recreatum alacrius expeditiúſque reddit ad omnis generis functiones: quin etiam inſito calore liberiùs ventilato, reſeratiſque ampliori bus viis ſpiraculis, morbos arcet, quorum diſcrimen impendebat. Diſcrimen autem eſt vel ne diſtenta vaſa dehiſcant, aut diſrumpantur, vnde partium inflammationes oboriuntur, & hæmorrhagiæ: vel ne oborta vniuerſalis obſtructio inſitum calorem reſtinguat, ſtrangulétque vires aliòqui validas, vnde ardentiſſima febris aut repentina mors irruit. His verò malis neque purgatio, neque exercitatio neque inedia tutò ac repente quemquam prohibere poteſt. Plethora pura ſanguine tutiſſimè demitur. Impura verò non æquè tutò, quò tamen ea ſimplici propinquior magíſque affinis fuerit, hoc ſanguis abundantiùs mittendus: parciùs verò atque reſtrictius quo fuerit impurior. In iis igitur qui prauam conſtitutionem ſortiti, venas ſupra modum referſerunt, aut qui licet proba eſſent conſtitutione, vitioſis tamen ſe cibis impleuerunt, euſque ſolùm eximendus ſanguis eſt, dum plenitudinis pericula vitentur. Nam reliquæ impuritati purgatio dein accommodatur. Calida autem biliosáque plenitudo omnium impurarum tutiſſimè vena ſecta tollitur: vt quæ non eam modo minuit, verumetiam refrigerat. Melancholica plenitudo parciùs id auxilij genus tolerat: non enim euſque calida exiſtit, vt refrigerationem poſtulet. Pituitoſa omniū certè minimè: quum.n. impenſe frigida ſit, ſanguinis miſſionem auerſatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix vt vnquam concoqui emendaríque poſſit. Sed & huic ferè comes virium imbecillitas largam vacuationem minimè tolerat. Quocirca decernenda non eſt, niſi venæ ſupra modum confertæ graue periculum minentur: quúmque neceſſitas expoſcet non id ſemel & vniuersè, ſed ſenſim ac partitè tentandum, ea ratione quam poſt hac explicabimus.

Commoda phlebotomiæ, quum plethora grauis eſt.

In omni igitur impura plenitudine à ſecta vena auſpicanda eſt vacuatio, ſine qua vix tutò purgatio decernatur. Etenim medicamentum quod præſertim validius ſit tum calore tum trahendi facultate, humores exagitans perturbanſque plethoricum corpus, in grauius id diſcrimen adducit. In vniuerſum autem plenis turgentibúſque venis, ſi

Plenitudo ad vires, an leuāda venæ ſectione.

non

non proſit, obeſſe tamen non poteſt moderata ſanguinis miſſio. Iam verò altera plenitudo quæ ad vires refertur (hæc autem ſignis non facilè agnoſci poteſt) licet neque vaſa diducere neque diſrumpere neque ingenitum calorem obruere poſſit, quoniam tamen imbecillas vires premit, ne qua fortaſſe putredo aut humorum corruptela ſuccedat, venæ ſectione minui poteſt, quæ tantum relinquat, quantum natura facilè gubernet. Sed & ea quoque quoniam nullius periculi præſentis metu viget, aut victu parciore aut inedia vtiliter ſubtrahitur. De ſanguinis humorúmque corruptione aut putredine, quæ in venis citra plenitudinem conſiſtit, & quæ nuncupatur cacochymia, quam etiam nonnulli appellant plenitudinem ad vires, maior dubitandi occaſio exiſtit, num etiam poſſit commodè vena ſecta demi. Simplicem venarum cacochymiam ſecta vena minuere tutum eſt ac vtile, copiæ tamen ac virium ratione ſuſcepta. Licet enim dum in hac vena ſecatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & vna eadémque ac antè reſtet, humorum proportio: quoniam tamen detracta oneris portione quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, ſed alacriores plerunque euadunt, quòd reliquum eſt faciliùs ferunt, minoreque negotio domant atque conficiunt. Ita ſanè per continuas febres quum humorum ſumma etiamnum cruditas & putredo in venis eſt, plerunque miſſo ſanguine vrinæ quæ rubræ, craſſæ ac turbidæ fuerant, mox puriores apparent, concoctioniſque notas exhibent. Ita quidem ex artis principiis iſthæc præcepta duci videntur atque ſtabiliri, vt in ſecanda vena perinde ac in diiudicandis litibus, facti quàm iuris quæſtio ſæpe ſit obſcurior. Exercitari igitur vnumquemque in his ſignis oportet, quæ tum plenitudinem tum vniuſcuiuſque humoris exuperantiam ſitúmque demonſtrant. Neque imperitorum more, ſi vel nares ſtillant ſanguine vel vrinæ rubicundæ ſeſe offerunt, protinus imperanda venæ ſectio. Etenim facilè ſanguis prorumpit, non ex plenitudine ſolùm, quódque eam vacuationem moliatur natura, ſed aliis compluribus ex cauſis. Quibus enim exeſa ſunt venarum oſcula: quibus etiam viſcera præſertímque iecur imbecillum, vel ſcirrhoſum euaſit, iis ſæpe ſanguis fluit è naribus, haud ſecus atque hydropicis. Quinetiam vrina rubeſcit cruentáque redditur in attritu calculi renum. Flaueſcit ex ictero ſimplici, ex ſcirrhô hepatis atque etiam ex aſcite. Nemo tamen per hos affectus rectè venam ſecuerit. Itaque ex iis ſolùm notis quæ vniuſcuiuſque humoris exuperantiam denunciant, venæ ſectio tutò decerni poteſt. Hæc vna omnium humorum qui in venis maioribus conditi ſunt vitio expeditè ſuccurrit, eoque liberat ſi illinc, non autem è malè affectis viſceribus originem habet: tum enim (vt aliquando pleniùs exequemur) præſtantior accommodatiórque eſt purgatio.

An cacochymia ſectione venæ minuenda.

Cacochymia viſcerum vitio genita, ſectione venæ non emendatur.

Ex his igitur conſtare poteſt quæ humorum vitia vena ſecta vacuet. Nunc vt è venis prorumpentes humores reuellendo ſiſtat, exponendum.

Reuulſio atque deriuatio vt per venæ ſectionem fiat.

Cap. V.

VNum prorumpentis ſanguinis remedium eſt reuulſio, idque ſiue foras vt è naribus aut ex vtero, ſiue in partem aliquam abſceſſum facturus illabitur. Eſt autem reuulſio illabentis humoris in contrarium tractus. Hoc quippe nihil celeriùs fluxionis impetus cohibere poteſt. Contraria mathematicis ſunt quæ vnius & eiuſdem rectæ lineæ extrema tenent, ad quæ qui fiunt motus contrarij dicuntur. Medicis verò contraria quæ in eiuſdem venæ recto proceſſu, per quem humorum curſus eſt quàm longiſſimè diſtant. Aperta porrò vena primùm quidem pars vulneri propinqua exinanitur, hęc dein è longinquis ſanguinem prolicit. Quúnque id rectarum fibrarum ope compleat (illas ſiquidem trahendo vt tranſuerſas expellendo natura deſtinauit) plus ſanguinis & expeditiùs ab iis partibus, in quas fibræ diriguntur, quàm à cæteris eripiet. Imo etiam ſi nihil venæ trahant, humores tamen ſponte recto fibrarum curſu defluent. Quicunque in dextris ſunt, dextra conſectantur: qui in ſiniſtris, ſiniſtra: laudantúrque humorum curſus quicunque in directum feruntur: qui verò obliquè in tranſuerſum, vituperantur, tanquam violatæ naturæ & perturbationis indices. Nomine quidem contraria ſunt, antè ponè, ad dextram ad læuam, ſurſum deorſum, intro foras. Ceterum in humorum reuulſione, ne illa quidem contraria ſunt, niſi & in fibrarum venarúmque recto curſu collocentur. Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium eſt latus ſiniſtrum: at inflammato cruri dextro contrarium eſt ſiniſtrum. Hîc enim communis & directa venarum ſocietas, per quam ſiniſtrum crus inciſum euocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in ſiniſtrum concedit. Proinde huius ſecta vena, dextram pleuritidem non adimit, ſed noxium humorem vel inflammata parte linquit, vel puro ſanguini permiſcet, vel (quod frequentiſſimè accidit) ſiniſtram pleuritidem inuehit. Quum itaque omne eò ſpectet conſilium, vt à loco phlegmone occupato plus ſanguinis ac celeriùs quàm à cæteris partibus hauriatur, vena præcidetur quæ ſit in directo ſitu partis affectæ. Sic enim & naturam cum ratione, & Hippocratem ſummum virum imitabimur, qui in pleuritide interiorem brachij venam ſecare iubet, ab eo latere, quod dolore ſit affectum. Neque verò ſolùm in dextrâ pleuritide, verùm etiam in iecoris inflammatione (cui tamen venæ omne ſocietate iunguntur) interiorem dextri cubiti tundit: qua non comparente, mediam ſecat: ſi nec ea ſe profert, ad humeralem confugere mauult, quam ad interiorem ſiniſtri brachij, tantam ſcilicet vim his attribuens, quæ ſunt in directo ſitu. Itaque reuulſio è directo euidens ſubſidium celeriter adfert, è tranſuerſo nullum. Vena porrò ampla copioſè, vicina validè atque celeriter trahit. Quum igitur magna veheménſque fiet inflammatio ex humore ſcilicet maligno cuius fluxio ſit præceps, & locus in quem procumbit nobilis eximiſve ſenſus, ampla vena finitimo loco ſecanda, vt quæ plus, celeriùs atque potentiùs ab affecta ſede vacuet: Sin verò affectus mitior eſt, anguſta vena eligenda, eáque diſtantiore loco,

ἀντίσπασις id eſt, reuulſio quid.

κατ' ἴξιν, ſiue καθ' εὐθὺ è directo.

vt

vt minus, tardiùs & ignauiùs euacuet. Eiuſmodi reuulſio omnis præterquam quod fluxionem ſiſtit, ab affecta quoque parte prius putrem & inquinatum ſanguinem, quàm ex reliquo corpore benignum atque ſyncerum detrahit. Neque tum metus vlli ſit nouæ fluxionis prorſitandæ. Quum enim pars laborans magis quam cæteræ exinanita fuerit, & ad penuriam vſque detractum ſit, vix denuò alia humorum fluxione conflictabitur, niſi fortè nouo peccetur viuendi errore. Diſtantes enim indigentia auidæ, proprium ſanguinem elabi non ſinent: nec pars affecta (niſi dolor aut calor reſtet vehemens) ab illis quicquam eripiet, vt quæ ſit imbecilla, nec multo egens alimento. Malè igitur Arabum dogmate cenſetur, præciſam in plenitudine eiuſdem lateris venam fluxionis impetum augere, ac proinde quum ingens eſt plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primùm vel ex inferiore pedis vena ſubtrahendam: deinde ex aduerſi cubiti interiore reuellendum, poſtremò reliquias ex eodem latere deriuandas. Quid hoc quæſo conſilij & prudentiæ ægrum toties torquere, quem ſemel poſſis malo redimere? Profuſus ad indigentiam ex laborante latere ſanguis, copiam e fonte pleniſſimo haurit, ſimúlque phlegmone obſeſſam partem releuat, nullum metum afferens nouæ fluxionis. At ex aliis venis quæ è directo non ſunt, vnam copiam imminuit, ne quicquam tamen deprauati elicit, neque oppreſſæ parti leuamento eſt: aut certe putris humor è parte mota per venarum ſanguini permiſcetur, redditúrque malum quod corrigendum fuerat priſtino deterius. Quum autem è directò ſecatur, vacuat, reuellit atque deriuat. Vt fluxio lenta atque diuturna tutiùs è diſtantiſſimis reuellitur, ita & quæ futura eſt arcetur: ſic enim in tractum nouæ viæ longitudinem conuerſa, ſenſim à priſtino citra viriũ offenſionem deliteſcit. Deriuatio, eſt humoris illapſi tractus in vicinum latus. Fit autem aperta ea vena quæ in affectam partem inſeritur. Per quam ea modò alimentum capeſſit, modò noxium humorem influentem excipit. Quocirca quum iniecto ſcalpello ea vena præciditur, pars multitudine defeſſa illac onus ſuum abiicit. Opportunè autem deriuatio administratur, quum à reuulſione præmiſſa fluxionis impetus & ardor iam recedit, neque denuò recentis & inopinati lapſio eſt: præterea cùm humor adhuc liquidus eſt in parte, è qua remeare poteſt. Si vero eò vſque adeò infractum eſſe parti coniectura eſt, vt omni fluendi remeandique habilitate ſit orbatus (quod in diuturnis inueteratíſque inflammationibus frequens eſt, in quibus ſcirrhoſæ quædam reliquiæ inhærent) nulla vtique deriuatio venæ ſectione, ſed fomentis & emplaſtris mollientibus digerentibúſque tentanda. Quibus etiam ſi humor diſſolui diſſiparíque non poteſt, neque locus eſt inſignis, neque dolor vehementer vrget, pars affecta inciditur ac diducitur, maximè verò ſi humor pernicie atque contagione vicinas ſedes inquinauit. Id quanquam deriuatio propriè veréque dici non poteſt, illi tamen quaſi vicem illius ſuccedit. Hactenus de venæ ſectione generatim traditum ſit, quæ interiorem morborum cauſam in vaſis conditam euacuat vel influentem reuellit: deinceps enumerandi affectus ſinguli quibus illa debeat accommodari.

De venæ ſectione falſum quorundam Arabum.

παροχέτευσις. derinatio.

Singulorum morborum, quibus vel præſentibus vel futuris ſecta vena ſuccurrit, enumeratio.

Cap. VI.

MOrbos quos vel ſanguinis vbertas vel eruptio progenuit, præſentes quidem ſanat venæ ſectio impendentes arcet. Eius generis maximè ſunt: ſynochus febris tum ea quæ citra putredinem ex ſanguine efferueſcente tum quæ ex putreſcente eo accenditur, omniſque continua, cuius putredo in vaſis maioribus condita eſt. In partium autem affectibus numerantur, phrenitis, ophthalmia, parotis, angina, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, ſplenitis, nephritis, vteri, pudendorum, inguinum, alarum, brachiorum, crurum, articulorum, omnium denique tum interiorum, tum externarum partium inflammationes, dictæ Græcis phlegmonæ. Fiunt enim dum aperta, rupta vel exeſa vena dilapſus ſanguis in partem abſcedit, abundantiórque congeſtus tumorem parit. His proximè accedunt ſputum ſanguinis, incipiénſque tabes, ſanguinis vomitio & quæ è naribus, ex vtero vel ex hemorrhoide plenior fit eruptio. Horum initio vena oppoſito loco tuſa fluxionis impetum ſiſtit, reuulſioniſque vi nonnihil ex affecta parte reuocat. Ea igitur legitimum ac proprium his remedium eſt, qui ex boni ſanguinis plenitudine ortus ſui primordia acceperunt. Qui verò ex impura plenitudine emerſerunt, quia his plurimùm cognati ſunt, vena quoque ſecta curari deſiderant, quòd eorum materia, etiam ſi impura ſit, in vaſis tamen condita eſt, vel ab his emanat. Deinde carbunculus, furunculus, ſcabies humidior, omniſque rubor per corporis ſumma efflореſcens & quicunque ad iſtorum naturam conditionémque accedunt. His ergo præſentibus venæ ſectione medemur. Sic igitur cauſus, omniſque continua febris curanda, cuius putredo in vaſis maioribus coërcetur. Nam & interdum circa ventriculum maximéque os ipſius & iecinoris partes ſimas coaceruatus humor, exardeſcens febrem parit continuam, quam vt & eius cauſam non poſſit phlebotomia tollere. Intermittens verò quæ pura ſit, ſiue tertianarum, ſiue quartanarum aut quotidianarum genere continetur, quòd eius proxima materia propriúſque fomes non in vaſis ſit maioribus, neque ex his prorumpat, venæ ſectione haudquaquam rectè curatur. At nihilominus in his interdum ſanguis conuenienter mittitur, quum aut venæ immoderata copia turgeſcunt, plethoræque pericula impendent, aut incaleſcentis ſanguinis ſymptoma quoddam acrius vrget: vt pulſans capitis dolor, corporis iactatio, æſtus penè ſuffocans: quanquam & hæc plerumque obrepũt ex bile circum pręcordia efferueſcente. At ne ſic quidem venæ ſectio aut febrem aut cauſam eius tollit, ſed duntaxat ſymptomatum tum pręſentium tum impendentium ſæuitiam compeſcit. Ex partium quoque affectibus, capitis & aurium pulſans dolor, lethargus, vertigo, apoplexia quędam & epileſia, acris mordáxque fluxio, cordis quædam palpitatio. Quinetiam impendentibus illis conſuetis aut anniuerſariis, quum iam plenitudo cauſáque ſubeſſe deprehenditur, anteuertendum occurrendúmque eſt ſectione venę, quandoqui-

dem

dem præſentium atque futurorum vna communiſque eſt ratio medendi: & quæcunque morbis præſentibus rectè peraguntur, eadem ſunt aut incipientibus aut imminentibus illis præmittenda. Sed & citra plenitudinem, atque etiam in penuria interdum vena inciditur, quum euidentes cauſæ vt contuſio, dolor vel ardor fluxionem prouocant, quæ partis alicuius phlegmonem minatur: quod etiam non præſentis, ſed incipientis aut imminentis morbi magnitudine atque metu fit. Hoc loco dubitatio extitit non parum controuerſa, vtri magis ex vſu ſit venæ ſectio, præſentíne morbo an imminenti. Quæ ſic tamen explicari poteſt. *Dubitatio & eius ſolutio.* Quum maxima & præceps eſt plenitudo, necdum morbus vllus genitus eſt, nullo virium diſpendio ſanguis abundè educi poteſt, vt qui copia & pondere naturæ grauis erat: protinus enim laborans diſcrimen effugit morbi imminentis, ſecurúſque redditur. Quum verò morbus iam eſt genitus, vires præſentia eius attenuatæ vix queunt citra detrimentum vllam ſanguinis effuſionem ſuſtinere. Hinc Hippocrates ex more inſilientes vel imminentes morbos iubet anteuertere ſanguinis miſſione, non illorum incurſum appulſúmque expectare. Hac ratione in ephemera ex obſtructione, in ſynocho ſimplici, ſanguis copioſè trahitur antequam materia putreſcat. Quocirca tutiùs imminente quam præſente morbo ſanguis profunditur: ac vtiliùs eſt futurum proſpicere atque præcipere, quàm prorogare, vt inſilientem defixúmque profligemus. Nam ægriùs eiicitur quam non admittitur hoſpes. Cæterùm quum morbus iam grauiter hominem exercet, maiore neceſſitate remedium expoſtulat, quam quum nondum inuaſit. Quocirca genito quàm impendenti morbo neceſſaria magis eſt venæ ſectio, quod geniti ſæuitia, maiore nos neceſſitate impellit & vrget, quàm futuri metus. Itaque præſenti neceſſitas, imminenti vtilitas ac ſecuritas ineſt.

Quæ vena in quouis affectu ſecanda.

Cap. VII.

PLenitudo cui nullius partis affectio aſſiſtit, qualibet ex vena citra delectum detrahitur, commodiſſimè tamen vſúque maximè ex interiore cubiti dextri, quæ à caua plurimùm & à iecore validiſſimè prolicit. Plenitudo biliosa, ex dextri quoque, melancholica ex ſiniſtri cubiti interiore vena: ita enim efflagitat lienis ſitus. Quæ verò ex crudorum colluuie ſuborta fuerit, ex vtrocunque cubito peræque demi poteſt. Eadem prorſus lex & in febrium curatione obſeruanda. Quapropter ſynochus tum ſimplex tum putrida, venam interiorem cubiti dextri præcidi poſtulat perinde vt febris ardens & peſtilens ſimplex, itémque tertiana & quotidiana continua. Quartana verò quæ continenter affligit, interiorem poſcit ſiniſtri brachij. Eadem propemodum ratione in puris intermittentibus ſecanda vena deligetur, ſi quando aut plethora aut ſymptomatum ſæuitia hanc aperire poſtulet. Ex partibus quæ ſupra clauiculas ſunt, perſpicuè reuellit & vacuat inciſa vena humeraria, celeriùs validiúſque in cubito, tardiùs verò & ſegniùs in eo manus ramo qui inter pollicem & indicem excurrit. Ex his verò quæ

inter clauiculas & renes poſitæ ſunt, reuellit ſecta interior, celerius & maiore vi in cubito, tardiùs verò & ſegniùs in manus ramo, qui inter annularem & minimum digitum porrigitur. Ex vtriſque reuellit vena media, ſiquidem ex communibus. Illa humerariæ & interioris ramis coagmentata conflatáque eſt. Nam plerumque aut latet alias innominata, aut alterius duntaxat ſoboles eſt. Subter renes in quacunque parte inhæreſcant affectus, ſecta poplitis vena maiore tum impetu tum celeritate reuellitur, lentiùs verò & infirmiùs ſecta in malleolo ſaphena. Renes ancipites ſunt, medij inter ſuperiora inferioráque interiecti. Situm definio non ex partis ordine, ſed ex ortu & productione venæ, quæ in partem emittitur. Itaque phlegmone quæ rectos abdominis muſculos ſupra vmbilicum inuaſerit, retrahetur aperta interiore vena. Quæ verò colum inteſtinum prehenderit, quamuis ſubter renes ſit, reuellètur ſecta interiore cubiti: ita enim venarum origines deriuationéſque commonſtrant. Hinc ſingulas vniuſcuiuſque partis affectiones perſequamur.

Capitis affectibus quæ vena ſecanda.

Capitis ex plenitudine affectus tum interiores tum externos, ſiue etiam nunc initium faciant ſiue magnitudinem ſummam impleuerint, reuellit ſecta cubiti humeraria: dextros quidem dextra, ſiniſtros ſiniſtra. At ſi ſegniùs & ignauiùs id agendum eſt, vel quum antevertere ac futuros præcauere conſilium eſt, ſecabitur quæ directe inter pollicem indicémque manus contendit, niſi fortaſſe aliunde quàm ex humeraria ducat originem. Eos porrò deriuant ſcapularum atque humerorum ſcarificatus, iniectæque cucurbitulæ, & ſanguis profuſus è naribus, quemadmodum etiam phrenitidas, deliria & apoplexias. Vertigines verò quæ capitis vitio eveniunt, deriuantur præciſis quę ponè aures ſunt arterijs: perinde atque inueterati capitis dolores calidi ſpiritúſque pleni. Qui dolores priora capitis obſederunt, deriuantur aperta frontis vena: qui verò occiput & poſteriora tenent cucurbitulis ceruici humeriſque adhibitis aut inciſa vena puppis. Oculorum inflammationes & acres lachrymę, primùm ſecta eiuſdem lateris humeraria, deinde humerorum ceruicíſque cucurbitulis retrahuntur inhibentúrque: deriuantur autem inciſa vena quę in alterutrũ fertur angulum. Auribus inflammatis & parotidibus poſt humerariam ſecetur vena ſub aure. Gingiuarum, maxillarum & dentium calidiores affectus, poſt humerariam, earum quę ſub labijs extant ſectionem deſiderant: vt angina earum quę ſub lingua cernuntur.

Pulmone inflammato quæ vena aperienda.

Pulmonum inflammationé reuellit pariterque deriuat interior cubiti ſiniſtri potiùs quàm dextri: quandoquidem pulmonum venæ ex dextro cordis ſinu prodeunt, hic autem in ſiniſtrum parietem venæ cauæ inſeritur, qui per alam ſiniſtram in cubitum excurrit. Eadem ſanguini qui tuſſiendo reijcitur, tabi: cordis palpitationi, alijſque eorum vitijs ſuccurrit. Pleuritidi tum interiori tũ externæ, itémque pectoris, diaphragmatis inflãmationibus & vlceribus ſanguinem ſputo fundentibus, interior eodem latere ſecta reuellendo deriuandóque confert. Inflammationes quæ vel axillas vel humeros malè habent, niſi ad brachij flexum pertingant, eandẽ curandi rationem ſubeunt: quum autem eò peruenerint, quoniam partem inflammatione obſeſſam ſectione proritare tutum non eſt, minus

è directo aperienda eſt vena. Iecore [illegible] grauitérve oppreſſo interior dextra proditur: at verò malè affecto lieni ſuccurrit interior ſiniſtra, in cubito quidem validius, in manu languidius. Deriuatio è liene, non vt quibuſdam videtur in hemorroidas, ſed in aluum fit: & è cauis quoque iecoris in aluum, è gibbis verò in vrinas. Recens renum inflammatio, quam copia ſanguinis comitatur in venis, ex interiore cubiti reuelletur, dextri quidem ſi ren dexter, ſiniſtri ſi ſiniſter affligitur. Cum verò non [illegible] plenitudo premit, tutius validiúſque ex inferioribus quæ è directo ſunt, vel in poplite vel in malleolis. Per vteri affectus ſi menſes præter modum emanant, vena cubiti interior impetum coërcebit, ſurſúmque retrahet, quemadmodum & cucurbitulæ ſubter mammas, vel etiam vmbilico infixæ. Suppreſſos autem menſes vena in poplite aut malleolo inſtante purgationis tempore cæſa mouet: nam ſanguinis impetu deorſum conuerſo, venæ quæ in vterũ pertinent, reſerantur. At ſi qua inflammatio ſubeſt, per initia ſurſum retrahetur, itaque directo: illinc quippe tãquam è fonte plenior fluxio irruebat. Nec eſt quod inde menſium ſuppreſſionem verearе: ſi modò quàm mox venam in poplitem aut in malleolum directam ferire iubeas, quę illorum euacuationi deriuationique paratum & expeditum eſt præſidium. At ſi quis temerè hoc ab initio experiatur & attentet, fluxionis impetũ phlegmonémque augebit. Reuulſio enim quæ fit ſecta interiore cubiti vena, quia iecur fontem ipſum è quo fluxionis exordiũ eſt exhaurit, vniuerſalis cenſetur: quæ verò ex venis inferioribus fit, particularis, neque fontem primariò euacuat. Quum itaque vniuerſalia particularibus ſint præmittenda, inflammationes quæ ſubter renes incurrent, primùm reuellendæ ſunt præciſa interiore cubiti vena directa, deinde reſeratis inferioribus, quæ aliquam etiam reuellendi vim obtinent: has tamen tutum minimè ſit primas ferire, maximè ſi ingens eſt venarum plenitudo, fluxioníſque incurſio vehemens. Profluentes affatim hæmorrhoidas ſecta in cubito vena ſupprimit: ſuppreſſas deducit & euocat ſecta in malleolo. At ſi qua inflammatio vel podicem vel partes obſcœnas vel veſicam vel alterutrum inguen infeſtabit, modò non venenatæ cuiuſdam perniciei particeps ea ſit, ex ſuperioribus cubiti venis mult[illegible]o ſummouenda inhibendáque fluxio, ſecundùm quam ex inferioribus, ſi magna premet neceſſitas, particularis reuulſio deriuatióque fiet. Similis eſt crurum inflammationum ratio: quoties enim ingens ineſt plenitudo effrenatáque fluxionis vis & incurſio, ex cubito ſanguis primùm, mox ex crure vel pede fundetur. Sin leuior extiterit inflammatio, neque plenitudo extra modum increuerit, ſuperiorum venarum ſectionibus prætermiſſis, ſatis ſupérque erunt quę ex inferis obeuntur. Hæ igitur venæ in factis aut incipientibus morbis incidendæ. Cæterùm qui ex præſenti plenitudine futuri morbi metuuntur, ſanguinis detractione arcendi ſunt & præuertendi. Ac ſi plenitudo ex ſuppreſſis menſibus coagmentata eſt, quiſquis morbus impendebit, congruenter propulſabitur inferarum ſectione, quæ dum vacuant, menſes pariter exciunt, ipſámque mali cauſam exterminant. Vbi verò ex longa conſuetudine fluentes hemorrhoides cohibentur, plenitudinémque in-

Vtero affectis vena quæ ſecunda.

Partibus infra renes affectis quæ ſecunda vena.

Ad arcendam plenitudinem vena quæ ſecanda.

uehunt, ſi quidem has euocare conſilium eſt, ex inferioribus plenitudo haurietur: ſin illas obcæcare ægrotus requirat, neque velit poſthac illis obnoxius haberi; plenitudo ex ſuperioribus erit detrahenda. Quæcunque autem aliis ex cauſis nata plenitudo morbos minitatur, eos inhibebit ſecta iecoraria in flexu cubiti dextri. Pars cuius vaſa facilè diducuntur vel rumpuntur, aut illabentem fluxionem promptè excipit; exinanienda eſt non per venam finitimam, quum nihil morbi adhuc genitum ſit, ſed per venam quàm longiſſimè è directo diſiunctam, quæ & futuram fluxionem inhibeat, & eius ſolitum impetum in diuerſam regionem incitet.

Quid ſpontanea ſanguinis eruptio conferat in morbis.

Cap. VIII.

SAnguis è naribus, ex hæmorrhoide atque ex vtero plerunque ſponte prorumpit: ex ore verò modò tuſſi modò vomitione: at ex alia corporis parte perquam rarò, nec niſi contra naturam. Quocunque ex loco lentè pariéque ſanguis etiam ſecundum naturam emanat, inutilis habendus: neque enim morbum ſoluit neque conuenientem vacuationem dehortatur, quam præſertim morbi vehementia maturare cogit. Qui verò affatim copioſeque profluit tum in grauante plethora tum in ſynocha febre vtilis, vt quam decretorio die plerumque finit. Quum enim vniuerſale malum omnes peræquè tum venas occupet, vndecunque obtingat ſanguinis imminutio, grauitatis plenitudiniſque ſymptomata cedunt. At in cauſo atque in omni continua perquam humores alij in maioribus vaſis putreſcunt, ſanguis etiam copioſè & affatimque proſiliens non æquè confert. E naribus enim qui excurrit, licet vigilias, deliria, capitis doloremaliáque ſymptomata demulceat, vix tamen propriam morbi eſſentiam atque radicem euellit, niſi fortè immoderatior ſuccedat profuſio, ſumma virium diſſolutione; quæ tamen nuſquam videtur optanda. Vitioſus enim ſanguis per nares poſtremus elabitur, nec niſi quum vtilioris magna vis eſt effuſa. In his igitur febribus tametſi nares multo ſtillent ſanguine, vena tamen cubiti ſecanda: quandoquidem ſæpè deprehenſus eſt è naribus tum colore ſubſtantia laudabilis, quum ex cubito impurus ſordidúſque detrahitur. At verò qui per hos morbos ex hæmorrhoide aut vtero affatim & copioſè exit, quòd proximè è vena caua lumborum decedat, multò quidem vtilior habendus eſt: ſed plerumque nec ipſam febris radicem extirpat, quæ in venis eſt cordi proximis. Hinc ſæpè profluentibus menſibus, atque etiam in puerperis quæ ritè purgantur, ob febris ardorem ſanguis (licet parcius) è cubito demendus. Eadem quoque ac etiam euidentior eſt interdum ratio mittendi ſanguinis è cubito, profluente hæmorrhoide. Iam verò partium phlegmone aliique affectus qui ſupra iecur & diaphragma conſiſtunt, nihil aut minimum miteſcunt ſanguine ex vtero aut ex hemorrhoide profuſo: nec qui inferiores ſedes obſident, eo profluente è naribus: quemadmodum nec è nare dextra ema-

Sãguis ſpõte fluẽs ex hæ[illegible] boro[illegible] ſi eam morbus exigat, non dehortatur.

manans

nás affectus tollit ſiniſtros, nec è ſiniſtra dextros. Itaque ſanguis ſponte at non ex ratione profluens, non eam dehortatur venę ſectionem quam ratio vſúſque poſtulat. Morbis autem curandis venæ ſectio aut per ſe aut ex accidente confert: per ſe aut vacuat aut reuellit, ex accidente verò modò refrigerat, cùm calidiorem ſanguinem educit, modò obſtructiones expedit, ſed eas duntaxat, quæ ex multitudine contractæ fuerāt. His autem affectibus ſemper adhibenda eſt, quibus per ſe: non ſemper verò iis quibus ex accidente medetur. Etenim iecoris calidiorem intemperiem emendare emiſſione ſanguinis, quum eius eſt penuria, minimè tutum ſit; ſed eorum tutior vſus quæ per ſe refrigerant & proprium ſunt intemperiei remedium. Dicti iam ſunt affectus omnes quib. remedio eſt venæ ſectio: nunc effundendi ſanguinis præfinienda quantitas.

Quibus ſignis morbi magnitudo & virium robur comprehendantur: pro quorum indicatione mittere aut non mittere ſanguinem oporteat.

Cap. IX.

CVICVNQVE aliquo conuenit venæ ſectio, ei protinus adhibenda ſi magnus is eſt, viréſque conſentiunt. Leuis autem vſque adeò interdum affectus eſt, vt vel ſponte nullo artis ſubſidio breui ſaneſcat. Atque interdum licet magnus ſit, vires tamen imbecilliores apparent quàm quæ vllam vacuationem ſuſtineant: vt quæ ferè omnem illarum ſubſtantiam conuellat, quarum ſeruandarum gratia curatio inſtituitur. Itaque vt accuratè & ad vnguem præſcribatur in quibus morbis & quantum demendum ſit ſanguinis, prorſus æſtimandum quàm magnus morbus ſit, quámque validæ ſint vires. Morbus autem ſiue factus omnino, ſiue incipiens, ſiue impendens, magnus dicitur aut ex ſe aut ex ſua continente cauſa quæ in humoribus conſiſtit, aut ex ſymptomatis cuiuſdam ſæuitia. Ac primùm quidem magnus veheméntque intelligitur ex ſuo genere: nam cuiuſcunque partis ſit phlegmone, grauior deteriórque cenſetur quàm ſimplex eiuſdem intemperies. Deinde ex partis vſu atque præſtantia, ſi ex principum partium eſt ordine, vt cor, vt cerebrum & iecur: aut ſi contra inter partes abiectas & ignobiles cenſetur. Præterea ex iſtarum ſitu: nam aliæ principibus affinitate iunguntur, vt pulmones, latera, ventriculus & lien: aliæ verò longiore interuallo diſiunctæ ſunt, vt inteſtina, renes, veſica, artus, aliæque in extremis corporis poſitæ. Ex ipſo denique partis ſenſu, qui aut acer acutúſque eſt aut hebes: At cauſæ magnitudo ex humoris qui in affecta ſede congeſtus eſt & continens ſit morbi materia, conditione & natura ſpectatur: quòd nempe benignus ſit vel vitioſus, vel putridus, vel pernicioſa qualitate contaminatus, íſque, aut multus, aut paucus. Hic enim quicquid pernicioſum eſt & malignum, magnum etiam nuncupare conſueuimus. Ex vaſorum etiam & viſcerum, totiúſque corporis plenitudine vel exinanitione, antecedentis cauſæ magnitudo deprehenditur, iténque ex humorum inibi conceptorum puritate aut vitio

Magnitudo morbi vnde æſtimanda.

Symptomatis magnitudinem ex vehementia aut remiſſione eorum quæ incidunt metimur, nempe doloris, ſitis, languentis appetentiæ, vigiliarum & cæterorum quæ vires imminuunt & attenuant. Itaque ſi praua quædam morbi ſpecies velut inflammatio, iecur, cerebrum vel partes cordi vicinas atque connexas occupauerit, cuius vis latè ſe fundat, ſitque humor putridus & venenatus, [illegible] corporis [illegible] conferta appareant, adeò vt inde magna exiſtet corporis [illegible], nulla appetentia, ſitis, dolor acerbus & vigiliæ: hunc profectò in maximorum grauiſſimorúmque morborum numero reponemus, cui & maxima congruit euacuatio. In quo autem morbo diuerſa comparent omnia, is certè pro leuiſſimo minimóque ducendus eſt, & qui ferè nullius vacuationis indigeat. Inter hos non pauci [illegible] medij ordines, qui pro maioris minoriſque ratione, aut abundè aut parcè vacuandum denuntient. Nunc ad virium æſtimationem [illegible] oratio. Facultatum viriúmque corporis aliæ partibus ſingulis ingeneratæ ſunt & inſitæ, aliæ communes & influentes. Inſitarum atque innati calidi vnam & eandem quæ haberi eſſentiam, eámque naturam appellari, & ex innato ſpiritu & humido primigenio conſtare, cui ſoli [illegible] ſubſtantia tanquam materia ſubſternatur, aliàs planum effecimus. Communium verò vagarúmque eſſentias è tribus principiorum [illegible] emanare, triplicique ſpiritu in totum corpus, animalem [illegible] è cerebro per neruos, vitalem è corde per arterias, naturalem è iecore per venas effundi oſtendimus. Quo loci demonſtratum ſimul eſt vires partibus ſingulis ingenitas ab influentibus illis ſuſtineri, totumque animal ab vtriſque gubernari. Itaque ſi integra ſanitate frui debeat animal, vtráſque tam inſitas quàm influentes ſaluas & incorruptas eſſe [illegible] neceſſe. Quod euenturum eſt, ſi earum ſubſtantia æquabili & [illegible] quadam moderatione conſiſtat, quæ in certa quantitate atque proba temperie poſita eſt. Econtrario autem ſi ſubſtantiæ vel quantitas vel temperies inuertatur, illæ neceſſariò iacturam facient aut imbecilliores euadent, vnde earum functiones lædentur, totiúſque animalis gubernatio perturbabitur, tandémque vitæ conſequetur [illegible]. Ergo valentes & imbecillæ vires ex operibus primùm internoſcendæ ſunt. Vrinæ aut alui excrementa cruda, nempe tenuia & aquoſa, aut loturæ carnis ſimilia, naturalis facultatis imbecillitatem commonſtrant, quemadmodum vel retentio vel alia quæuis oblæſa functio. Vitalis facultas ex pulſu paruo, obſcuro & languido, ſimiliter ex reſpiratione parua, difficili atque crebra, ex voce exili & languida, quæ neque pulmonum neque pectoris vitio oborta ſit, debilis animaduertitur. Horum verò contraria eiuſdem robur & firmitudinem oſtendunt. Animalem vim imbecillam coarguunt motus ſenſuúmq. læſio, vigiliæ, deliria aliæq. perturbatæ principes actiones: quemadmodùm contrariè conſtantiam ipſius firmitatémque demonſtrant. Ex iis ergo functionibus facultates lædi conſicimus. Læduntur autem & imbecillæ apparent bifariam, vel oppreſſæ vel languidæ. In omni porrò euacuatione maximè refert languidas ab oppreſſis internoſcere. Hæ ſiquidem largam, illæ nullam vacuationem ferunt. Earúm diſtinctio ex cauſis euidentibus eſt petenda. Si enim eius ge-

Vires, vnde æſtimandæ & coniectandæ.

Qui languidas vires ab oppreſſis dignoſcere liceat.

neris prægreſſæ ſunt quæ virium ſubſtantiam vel mutant vel diſſipant, eas verè languidas eſſe: ſin nullæ eiuſmodi deprehenſæ ſunt, & aliæ vrgent ſuo pondere, opprimi ſolùm cenſeto. Externæ cauſæ & euidentes quibus inſitarum virium (ab his enim exordiar) temperies mutatur, ſunt ardentiſſimæ febres quæ corpus liquant & cauſæ vehementiores quæcunque ſolidas partes immodicè calefaciunt, refrigerant, humectant, ſiccántve. At illarum ſubſtantia digeritur, atque diſperditur in morbis longiſsimis, qui hominem in atrophiam vel in tabem coniiciunt. Influentium autem virium triplex ſpiritus permutatur, tum ex ambientis & rerum quarumlibet irruentium intemperie vel venenata qualitate, tum ex viſcerum aut humorum deprauatis qualitatibus. Aëris quippe feruor & æſtus non ſolùm quà nos extrinſecus ambit, verumetiam quà intrò reſpiratione ducitur, pulmones primùm, deinde cor, omnéſque ſpiritus eouſque inflammat, dum plerúnque febris incendatur: ex qua ſpiritus intemperie neceſſitas eſt vires imbecillæ languidæque reddantur. Adde per eum feruorem ſpiritus non modò temperiei mutationem ſubire, ſed & diſſipatione minui. Frigoris contrà immoderata vis foris incidens introque ſubiens, aliàs ſpiritum omnémq. calorem infringit & debilitat, aliàs prorſus extinguit. Aër dum vel peſtilens vel quodpiam venenatum aliud virium concepit, hauſtus tractuſque contagione noſtros etiam ſpiritus labefactat, ex quo grauium mor[illegible] in corpus incurſio, viriumque nõ mediocris iactura. Multò quidem apertius vel ſcorpij vel rabidi canis vel alterius venenatæ beſtiæ morſu [illegible] virus ſpiritum polluit & inficit. Porrò etiam interiores & abſtruſæ cauſæ ſpiritus immutare ſolent. Vbi enim principes corporis partes intemperie aliquampiam conflictabuntur, eadem ſi longius ſerpat, neceſſariò ad ſpiritus indidem ortos dimanabit, viriúmque robur comminuet. Quodcunque etiam humoris vitium in corpore dominetur, ex eius intemperie grauem offenſionem ſpiritus excipiant oportet. Crudorum quippe humorum vi quia aut corpus vniuerſum aut ventriculum maximéque os eius occupauerint, neceſſe eſt tum caloris tum ſpiritus ſubſtantia refrigeſcat & infringatur, animálque prorſus langueſcat, interdum verò & ſyncope prehenſum corruat. Bilis ardentior calore immodico ſpiritus cremans, aut ventriculi vellicans & quaſi aculeis compungens, haud leuiorum malorum fit cauſa. Eſt & quum humor aliquis veneni labe & pernicie aſpergitur, cuiuſmodi eſt cohibitum putreſcénſque ſemen aut menſtruum aut grumus ſanguinis, cuius vapor ſpiritum labefactans & inficiens aliàs ſincopen, aliàs vteri ſtrangulatum, aliàs epilepſiam, alias alia incommoda ſolet inferre, viribus extra modum offenſis. Ergo tot tantiſque modis ſpiritus à ſua temperie deſciſcunt. Eorum porrò viriúmque ſubſtantia, imminuitur atque diſſoluitur, interdum ſponte, quia tenuis & diſſipabilis in corpore calido, rarò laxóque concluditur, vt proinde ſuopte impetu diſperdatur & vaneſcat, Interdum verò externarum & euidentium cauſarum occurſatione perimitur, quales ſunt ambiens aër feruidior & ſiccior, vacuatio immodica motio vehemens, animi pathemata, dolor & vigiliæ. Immodica humoris aut etiam inutilis

excrementi euacuatio, hoc ipſo quòd ſpiritus ſubſtantia fuſa atq; profluens eſt, non poteſt non bonam illius partem è corpore ſecum abripere. Quocirca ſiue aluus nimiopere vel natura vel arte profluit, ſiue vrina plus æquo profunditur vt in diabete: ſiue pus aut aqua ex thorace, ſtomacho, ventre inferiore aut ex magno quopiam abſceſſu, vniuerſe & affatim prorumpit, neceſſitas eſt grauem vires iacturam faciãt. Multò autem certiùs & clariùs nimia ſanguinis aut ſalutaris humoris vacuatio ſpiritus effundit, viréſque conuellit, ſiue is ex vulnere, ſiue ex naribus, ſiue ex ore, ſiue ex mariſcis, ſiue ex vtero, aut aliunde proſiliat. Hac etiam ratione inediæ corporis robur frangunt, quòd per has neceſſario & vtili corporis alimento diſperdito & exhauſto aliud nõ ſufficitur, vnde vim omnem concidere eſt neceſſe. Labor ac æſtus ſpiritus caloríſque ſubſtantiam halitu aut ſudore diſſipãt. Quapropter qui vitæ ſuæ curſum in labore aut circa balneas & fornaces conficiunt, quoniã continenter labitur ac diffluit eorum ſubſtantia, haud æquè excrementis circumfluunt atque ij qui ocioſam & inertem vitam traducunt. Qui luxuria & effœminata libidine diffluunt his (vt inquit Poeta) fugiunt effœtæ in corpore vires, quæ nullius medicinæ vim perferunt, hi omnium maximè ex tantum ſeminis vacuatione flacceſcunt & languent, quod ſpiritus plurimum diſſipetur. Doloris porrò atrocitas multò amplius quam labor ſpiritus diſpergit, viréſque proſternit. Animi pathemata alia quidem ſpiritum atque calorem obruunt & ſtrangulant, vt timor, mœſtitia: alia vero diſſoluunt atque diſſipant, vt gaudium, lætitia. Vigiliæ corpus vniuerſum cuiuſque maximè animalem ſpiritum exhauriunt, quemadmodum ſomnus, vacuationis genus omne præter ſudores & quam *ἄδηλον διαπνοὴν* Græci vocant cohibet. Atque hæ ſunt cauſæ quarum exuperantia calorem ſpirituum viréſque diſſipant: quæ quoniam euidentes exiſtunt, tanquam notæ & ſigna ſunt ex quibus virium propriæ ſubſtantiæ iacturam fecisse intelligimus. Cauſæ verò quæ duntaxat vires opprimunt interiores ſunt & abſtruſæ neque adeo nobis expoſitæ: eius generis ſunt obſtructio & immoderata humorum copia. Venarum arteriarumque obſtructio quæ à craſſis denſiſque humoribus fit, ſpiritus arctè coërcet, neque illos ventilatione refrigerari ſinit, vnde præpedito vſu vitæ neceſſario grauiter cum ingenito calore opprimuntur. Id quidem in pulmonibus, in iecore, in cerebri ventriculis atque arteriis, in ipſo denique corporis habitu ſæpè ac multum euenire ſolet. Obſtructio autem quam humores nimio plus exuberantes induxerunt, non modo ſpiritum calorémque premit, verùm etiam ſuffocat & obruit. Ac multitudo libera neque vlla obſtructione præpedita ſiue ſimplex ſiue cacochymiæ particeps eſt, vires ſtrangulat: vt in athletico habitu ſanguinis, in leucophlegmatia pituitæ, in hydrope cruditatum in ictero bilis exuperantia. Quotieſcunque igitur naturalis facultas ab excrementis, vitalis ex pulſu & reſpiratione, animális ex propriis functionibus imbecilla deprehendetur, ſi qua ex cauſis illis procatarcticis vehementior anteceſſerit, direptam & imminutam cenſeto virium ſubſtantiam. Vbi verò nulla ex cauſis illis prægreſſa fuerit, & vires nihilominus imbecillæ comparebunt, non vtique diſſolutas, ſed oppreſſas puta-

Quæ vires obruũt aut opprimũt.

to: maximè ſi vel plenitudinis vel multæ cacochymiæ ſigna fuerint connexa. Sublatis cauſis opprimentibus protinus vires recreantur & ad ſeſe redeunt, niſi affectionis diuturnitate proſtratæ iam ſint. Velim igitur affectarum virium tres à nobis ordines conſtitui, alias eſſe proſtratas, graues alias, tertias languidas, quarum ſigna ſigillatim ex ante commemoratis elucebant. Sunt qui vni pulſui tanquam ſigno minimè fallaci iubent attentos eſſe de virium robore iudicaturos. Id certè magnum quippiam, ac nondum ſatis eſſe iudico: quandoquidem pulſus ferè inconſtans incertúſque eſt, & externarum complurium rerum interuentu perturbatur mutationémque ſuſcipit. Deinde ingens copioſáque euacuatio alias vires non minùs quàm vitalem concutit, atque earum occaſu haud ſecus emorimur, atque ſi vitalis intercideret: quare virium aliarum etiam facultatum obſeruatio ad vacuandum neceſſaria. Si quis enim vehementi aut diuturno morbo, vt lienteria, atrophia maraſmove exhibuit, huic ſanguinem non mittes, etiamſi pulſus plenus nunc exiſtit & validus. Quocirca non vnius, ſed trium vagarum & influentium facultatum, neque harum ſolùm, verumetiam inſitarum quibus actio vitæ continetur, robur ad vacuationem æſtimandum eſt.

Vt vacuandi quantitas ex morbi magnitudine & virium robore æſtimari debeat.

Cap. X.

Morbus omnis ægroti vires conuellit, vt & vacuatio quæ ad illius depulſionem adhibetur. Ne igitur durum videatur iam afflictum grauius affligere, ea lege temperanda ſunt omnia, vt morbi ſubſtantia dematur, viribus quàm fieri poteſt minimum oblæſis. His quidem tantiſper negotium faceſſere, dum malum profligetur, & in maioris commodi ſpem adducamur, periti in primis eſt artificis. Quæcunque autem offenſio per legitimas euacuationes viribus infertur, leuis admodùm & breuis eſſe ſolet, vt quæ completa euacuatione mox conquieſcat. Natura ſiquidem noxiorum humorum pondere deonerata, quo veluti ſarcina premebatur, priores vires recuperat, quicquid ſpiritibus & innato calori fuerat detractum reſarcit, factáque morbo deinceps ſuperior quæ reliqua ſunt euincit, partim coquendo partim foras diſſipando. Sic Hippocrates ad pericula proſpiciẽda ſagaciſſimus, conſuluit tenuem victum ęgrotis adhibere, haud veritus illorum vires licet infirmas victus tenuitate debilitare, vt hac ſimul morbi eſſentiam comminueret: idem profectò in vacuandi munere tenendum. Cæterùm perinde vt in victus ita & in euacuationis ratione cauendum, ne in extremam debilitatem adductę vires concidant, circumſpiciendúmque etiam atque etiam & accuratè conſiderandum, quantum & quoad perferre queant. Æqua autem & legitima vacuationis quantitas citra inſignem virium offenſionem morbum adimit. Hoc morbi viriúmque inter ſe exquiſita collatio commonſtrat. Nam validis conſtanti-

búſque viribus fidenter quantum morbus deſiderat erit vacuandũ: minus validis parciùs, proſtratis nihil prorſus moliendum. Cæterũ in hoc ipſum in diſceptationem quæſtionémque vocatur, poſsíntne vires vſque adeò debilitari, vt ne minimam vacuationem tolerent. Plerumque enim in magna virium deiectione vacuationes ſponte, ſalubriter, euentúque fœlici prorumpunt. Deinde vtcunque virium ordini ſua quædam vacuationis quantitas proportione reddi poteſt: non enim credibile eſt vncia aut ſemuncia ſanguinis effuſa vires etiam proſtratas euerſum iri. Quoniam igitur hæc obſcura ſunt, explanationes adhibendæ, vt omnis veterum ambiguitas tollatur. Vacuationum alia integra ſtatuitur & perfectè abſoluta, quæ omnem aut certè plurimam morbi materiam adimit: alia vtilis quidem at non integra, quæ parte morbi ſublata reliquum facit leuiorem: tertia eouſque exigua & deficiens, nihil vt laborantem leuet. Rarò quidem vires adeò proſternuntur (niſi malo victis & deploratis) vt ne vel minimam quidem vacuationem ſuſtineant: verùm huiuſce tanquam inutilis veteres non meminêre, quòd citra ægroti alleuationem viribus incommodet, ſtatuerúntque viribus afflictis & proſtratis nullam omnino vacuationem adhibendam. Itaque valentes vires integram conſummatámque, mediocres imperfectã quidem, ſed vtilem, proſtratæ nullam mali curatricem vacuationem tolerant. Ex morbis autem quicunque vehemens ac magnus extiterit, copioſam eámque neceſſariam expoſcit, ſine qua aut nullo modo aut non tuto ſanari poteſt. Mediocris moderatam, quæ rarò neceſſaria, ſed duntaxat vtilis habetur, per quam citiùs ac tutiùs ſanatio perficitur. Exiguus morbus exiguæ etiam aut nullius omnino vacuationis indiget. Iam verò morbi magnitudo virium robori conferatur. Quum vires erunt planè integræ, & morbus mediocris, non vtique neceſſaria, ſed duntaxat vtilis eſt venæ ſectio, poteſt tamen tutò & quantum morbus deſiderat ſanguis mitti. Non enim verendum eſt conſtantes vires aliquantiſper imminuere, dum morbi ſentina funditus exhauritur: eæ ſiquidem prompto nulláque mora recreantur. Quum in virium conſtantia & firmitudine morbus inuadet magnus & periculoſus, qui vaſa immoderatiore copia diſtendat, quemadmodum in habitu athletico & in ſynochis febribus, tunc vberior vacuatio præſcribenda, quæ affectus magnitudini vſquequaque reſpondeat, expeditque (inquit Hippocrates) vſque ad animi defectionem ducere, ſi æger perferre poſſit. Neque verò de ea animi defectione præcipit, quæ vel timiditate & animi ignauia vel acrimonia humoris accidit, qui os ventriculi pungit & irritat: ſed de ea duntaxat quæ vberiorem euacuationem conſequitur. Hanc enim in morbis extremis ſtatuit tanquam regulam & legitimum vacuationis modum. Eſt autem animi viriúmque defectio lipothymia ſiue lipopſychia, in qua etiamnum ægrotus loquitur, audit, videt, agnoſcitque præſentes. Syncope verò eſt omnium virium præceps lapſus, vt epilepſia animalium: qua certè qui opprimitur nec audit nec videt, & (vt verbo expediam) omnes externas functiones quaſi interceptas habet. Lipothymia leuior eſt ſyncope, háncque ſolet præcedere. In his igitur affectibus ſanguinem vſque ad lipothymiam

Quæſtio & eius ſolutio.

Vacuationum quantitatis tres gradus.

Viribus firmis & conſtantibus quid agendum.

Ad lipothymiam vacuare.

miam mittere permittitur: at non temere & ſine iudicio. Sed quum iam vires præ vacuatione manifeſtæ fatiſcunt & vacillant, & initium patiuntur defectionis atque lipothymiæ, cohibendum: neque vnquam vacuationes ad extremum & vſque ad veram ſyncopen deducendæ, vt quæ omnino periculoſæ euadant, etiam ſi validæ vires erant. Tentandum igitur exuperantem humorem ſubducere, quoad vires ferant. Et quocunque tempore diſſoluuntur, etiam ſi reſtent ſuperuacua, ab euacuatione nihilominus deſiſtendum ceſſandúmque protinus eſt. Hoc autem certiſſimè diſces pulſuum mutationi animum mentemque adhibens, quum ex magno paruum, ex æquali inæquabilem, ex vehementi debilem & obſcurum fieri, quúmque fluentis ſanguinis impetum labere, ægrotúmque iam languere animaduertes. Quoniam igitur ſyncope mortis eſt imago quædam, quæ aſtantes perterret & ægrum in maximum vitæ diſcrimen adducit, in eam profectò vacuationem ægrotum minimè præcipitabit, quicunque dignitatem exiſtimationémque ſuam inuiolatam tueri, neque in vllas obtrectatorum reprehenſiones incurrere volet. Conducibilius quidem ſit ægrum diutius torqueri, quam vna cum morbo vitam omnem profundere. Hactenus vires integras valentéſque oratio noſtra attigit. Mediocres porrò vires ſi mediocris quoque morbus adoritur, moderatam quoque vacuationem poſtulant, quæ leui aut exigua virium offenſione vniuerſam cauſam detrahat. Atque etiam vtilis ea fuerit, quæ lenior mitiórque adhibetur. At ſi eaſdem vires morbus maior inuadat, & cui multa vacuatio fuerit neceſſaria, nequaquam debet ea ſemel & vniuersè ſuſcipi: vt quam vires tolerare nequeant. Non enim rectè morbum demit, qui cum morbo ægrum de medio tollit. Quum igitur ſemel & vniuersè facta vacuatio citra periculum adhiberi non poteſt, quòd vitiosè ſe habet, paulatim vacuare expedit, & minutatim ſalubre quippiam pro eo reponere: ac primùm quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione ſupplere, ídque bis vel ter vel nonnunquam ſæpius: ea curatio Græcis eſt ἐπίκρασις. Proſtrati autem viribus nulla vel morbo exigente vacuatio ineunda. Quæ enim adeò exigua fuerit vt viribus illis quaſi dimenſa & par reſpondeat, quoniam commodi nihil, incommmodi verò atque perturbationis plurimùm infert, tanquam inutilis & ſupernacua prætermittatur. Atque in viribus roborandis confirmandíſque omne tum ſtudium collocetur, ídque cibis boni ſucci modicè ac ſæpius offerendis: quibus etiam facultas inſit morbo aduerſa, quæ cacochymiam emendet. Quod ſi poſtea vires recreari atque refici contingat, tum idonea afferetur vacuatio, quod in diuturnis morbis ſæpius viuuenit. In acutis verò nimia cunctatio ſemper anceps eſt periculoſa.

Virib. mediocribus quantum vacuandum.

Deiectis exiguu.

Præſentium præteritorúmque obſeruationes, ex quibus certior vacuandi quantitas indicatur.

CAP. XI.

Primi & præcipui ſcopi duo ſanguinis detrahendi. Secundarij ſex ſcopi & animaduerſiones in ſanguine mittendo.

MIttendi ſanguinis quantitatem ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam, exquiſitius atque perfectius accidentium cauſarum obſeruatio præſcribet. Ex his cauſis tres numerantur interiores & nobis congenitæ, temperamentum, corporis conſtitutio vel habitus & ætas. Totidem externę & aduentitiæ, ambientis conſtitutio ex anni tempore, regione & cœli ſtatu profecta: vacuatio ſuppreſſa vel immodicè procedens: conſuetudo victus vel generis vitæ vel vacuationis. Præteritas haſce cauſas idcirco ſupra exquirebamus, vt ex iis exquiſita morbi & virium magnitudo nobis eluceret. Præſentes & futuræ nondum morbum aut vires immutarunt: quoniam tamen humoris aliquid è corpore vacuare & vires diſſoluere incipiunt, non parum ad euacuationem quam proponimus momenti obtinent. Quas autem hæ vires habeant, ſigillatim explicandum eſt.

Temperamentum. Calidum humidúmque corporis temperamentum, in propria ſolidarum partium ſubſtantia ſitum, quoniam vi inſiti caloris aſſiduò plurimum diſſipatur ac diſſoluitur, non peræquè copioſam fert vacuationem atque quod ab illo plurimū diſſidet frigidum & ſiccum. Quodcumque vero corpus inde humidū appellāt quòd multo humore abundet in venis retento, id facillimè vacuationem tolerat.

Habitus. Corporis habitus extenuatus, mollis & rarus, tum imbecillus tum multæ diſſolutioni obnoxius eſt. Contra vero carnoſius, firmus atque denſus pauca ſinit è corpore diſſipari. Qui autem præpinguis & obeſus exiſtit, quanquam minimum diſpergitur, difficilè tamen venæ ſectionem idcirco ſuſtinet, quod exilibus ſit venis: quas exinanitas pinguedo facilè ſtringit deprimitque, vt inde metus ſit ne natiuum calorem extinguat. In corporis habitu æſtimanda etiam eſt venarum capacitas: quibus enim amplæ & turgidæ ſpectantur, tolerabilior eſt euacuatio quàm quibus anguſtæ. Neque vero humorum natura poſthabenda eſt: nam tenues & calidi celerrimè diſſipantur ac diffluunt, craſſi ac frigidi diutius hærent. Atque hæc quidem ad corporis conſtitutionem habitumque pertinent.

Ætas. Ætatum porrò quæ decrepita nuncupatur quia effœtis eſt viribus, nullam venæ ſectionem tolerat: moribundum etenim præcipitat, quoniam reliquum natiuè calorem cum ſanguine profundit. Quæ inter ſenectutem & pueritiam mediæ interueniunt, quoniam firmis viribus & corpore benè conſtituto tenentur, nulla vacuandi præſidia metuunt. Puerorum ætas virium quidem ſubſtantia abundat, cæterum quia corpus calidum & humidum obtinet, molle, tenerum ac patens, quod ſponte ſua aſſiduò digeritur ac defluit, ſanguinis miſſionem tutò non feret: quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat, id vltrò ex corporis natura præſtatur. Has ætates nullis annorum finibus Hippocrates circumſcripſit. At Galenus neque ante annum decimum quartum neque poſt ſeptuageſimum iis quas protuli cauſis adductus venam pertundit. Quod profectò de pleniore illa veteribuſque conſueta vacuatione audiendum: nam moderatam quæ tam viribus tum plenitudini, aut par aut inferior ſit, vtrique pro eo ipſo quantulocunque ſunt præditi modo facilè ferent. Sic Rhaſes ætate decrepita quæ graui vrgenteque pleuritide vel peripneumonia torquebatur, ſanguinem emiſit. Sic Auenzoar filio ſuo trimo

ſe vti-

ſe vtiliter venam ſecuiſſe commemorat. Hoc & ipſi plerumque expe-rtum [illegible] ſexto aut quinto ætatis anno tres ſanguinis quatuórque vncias, [illegible] inflammationes, hiſque grauiores morbos [illegible]. Sponte [illegible] tum pueris tum infantibus lactentibus ſanguis inter-[illegible] è [illegible] naribus, nulla corporis aut virium iactura. Suis [illegible] praedita eſt puerorum ætas: cur igitur ad illarum proportionem vacuare non poſſumus, quum præſertim euſarcus eſt puer, plene vel liberaliter educatus, [illegible] bene cocto pro-que ſanguine tumens? Ad extremum verò [illegible] ſeruata plenitudine [illegible] copia intereat, vel vt ea imminuta offenſi [illegible] quo [illegible] viribus à morbo vindicetur: Secandæ autem venæ neceſſitas in pleuritide interioribúſque inflammationib. quam in continuis febribus puero maior exiſtit. [illegible] igitur eſt ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat. Hæ ſunt interiorum cauſarum obſeruationes, quæ ſponte intimóque motu corpus viréſq. afficiunt. Præter eas verò euidentium quoque conſtitutio tenenda. Regio feruens & arida multum innati calidi viriúmque, multum peccantis humoris è corpore haurit: Hinc vires comminuuntur paucior que ſanguis manet in venis: in ea proinde contractiores, parcioréſque in ſanguine mittendo eſſe conuenit. Regio frigidior ac humidior innatum calidum humoréſque intus coercet, horúmque minimum diſſoluit, quocirca ſanguis abundantius profundi poteſt. Cæterum in extreme frigida quæ plurimum in Boream deuergit, ſanguis frigore veluti conglacians vacuationi vix cedit, ſed & partes interiores ſi à ſuo calore deſtitutæ maneant, ambientis frigoris iniuria extinctionis periculum ſubibunt. Quæ inter illas intercedit regio temperatior largiſſimam ſanguinis profuſionem tolerat. In anni temporibus ver temperatum, ſuccis viriúmque abundans, ſanguinem largiùs fundi permittit: eſtque verè [illegible] vena præcauendis morbis idonea. Poſt ver, autumnus, deinde hyems, omnium verò minimum æſtas. Cæli ſtatus qui calidior obtigerit, vt ſubſolana vel auſtrina tempeſtate, [illegible], qui frigidior, vt valido Aquilone aut Fauonio, is quoque parcè: largius autem quicunque clementior nulla ingenti tempeſtatum vi iactabitur, ſanguinem mittendum eſſe ſuadet. Tria hìc in ambientis conſtitutione perpetuò implicita atque colligata, iam in vnum conferamus. Regione frigida & hyeme premens Boreas prorſus venæ ſectione nobis interdicit, ſolúſque Auſter placidior illam admittit. Regione autem feruida & æſtate, quum perflat Auſter, venam pertundere formidoloſum: at quum Boreas æſtum temperat, tutiſſimum. Hæ igitur cauſæ tum innati calidi, tum humorum ſubſtantiam vel conſeruant vel diſſipant, ſed tamen obſcurè ac ſine ſenſu. Cæterum de manifeſta copioſáque vacuatione, quæ fortè tum erumpit, quum venam ſecare proponimus, ſic ita quidem ſtatuendum. Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens, veram atque legitimam non excludit. Quod igitur morbus expoſcit, protinus vacuandum, præſertim ſi neceſſitas impellit, & vires ſpontanea illa vacuatione nondum in magnam offenſionem incurrerint. In vehementi pleuritide, quo tempore fortè fortuna erumpet totius cor-

Regio.

Anni tempora.

Tempeſtas

Spontanea vacuatio.

poris ſudor aut vomitio aut aluus, ſanguis mitti non debeat: ſedatis illis, paulúmque recreatis viribus, vena incidenda. Symptomata enim quum illa ſint, neque morbi ſubſtantiam detrahunt neque vicaria eſſe poſſunt phlebotomiæ. Sic in febre ardente, lienteria quæ ex frigidę potu immoderatiore laxato diſſolutóque ventriculo inciderit, venæ ſectionem non vetat. At quoniam vires inde paulò imbecilliores euaſerunt, hac tum ſeruata dignitate ſanguis parciùs emittetur. Spontanea autem vacuatio quæ morbi ſubſtantiam demit, ſi iam ægrotum leuet poſſitque quantum requiris vacuare, prorſus eſt naturæ committenda: Sin minùs id poſſit, tantum ipſe detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod poſtulas. Quæ ſponte natura perfectura eſt, ne tangito: inchoata verò nec ab ea perficienda completo. Itaque in pleuritide, in febre aſſidua ſi ſanguis abundantiùs ex vtero, ex hæmorrhoide, vel è naribus dimanet, iuſtáque ſit vacuationis quantitas, ex qua æger ſatis leuetur, venam non incides. Sin verò parciùs aut languidiùs ex his locis profluit, morbúſque interim vehementer vrget quòd deficit, etiamſi puerpera ſit laborans, venæ ſectione ſupplendum. Eadem ex cauſa in dyſenteria purgans medicamentum offertur vt quod ſenſim & languidè per anfractus parum idoneos elabitur, affatim perductus conuenientiores deriuetur ac defluat. Conſuetudo porrò nobis obſeruanda, in victus ratione, in vitæ genere & in euacuatione. Qui frugaliter ſiue ex conſuetudine ſiue ex morbi impedimento victitant, parciùs vacuandi ſunt quàm qui liberaliùs pleniúſque viuunt. Qui venæ ſectionem iam eſt expertus, modò vires crebra vacuatione nondum ſint læſæ, alacriùs ac leuiùs eam perferet quàm inexpertus. Conſueta quippe mala, minùs ſunt infenſa. Quapropter opinione ſua vulgus longè fallitur, qua primam venæ ſectionem vt in primis ſalutarem ſuſcipit, & quaſi veneratur conſeruatque in extremos vſus commodaturam.

Conſuetudo.

Aph. 50. libr. 2.

Futurorum obſeruatio aut veriùs prouiſio præfiniendæ quantitati neceſſaria.

Capvt XII.

NOn ſolùm vires præſentes emetiri, verumetiam futuras proſpicere acuti ſapientíſque eſt medici. Poſt vacuationem vires ita tueri atque conſeruare par eſt, vt & alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque indicationi ſuſtinendæ ſatis eſſe queant. Quinetiam ne poſthac intempeſtiuè & alieno tempore nutrire cogamur, ſanguinis nonnihil retinendum aſſeruandúmque eſt ad morbi decurſum & ad reliquæ curationis ſpatium. Futuras vires æſtimabimus, tum ex cauſis procatarcticis quę præſentes ſunt & poſt hac etiam perſeuerabunt, tum ex ſymptomatis quę pręter opinionem incidere poſſunt. In cauſis procatarcticis præcipuè ſunt, cœli conſtitutio & viuendi ritus. Cœli conſtitutio ſi calida euaſerit & ſicca, ac iſtiuſmodi deinceps expectetur, reſtrictius ſanguis emittetur quã ſi frigidã fore coniiciamus. Rurſum ſi proſpicimus ęgrotum tenuiter ſobriéque victurum, vel quia

Quales erunt vires in poſterũ, vnde conſectãdum.

potionis

potionis & cibi languet appetentia, vel quia morbus deuorare non ſinit, vt in angina fauces præcludente, parciùs euacuare mouemur, quam ſi plenius is viuat. Seruare tum aliquid ſanguinis oportet, tanquam naturæ theſaurum & ſuppetias in leuamen futuræ penuriæ. Iam verò repentina & inopinata ſymptomata, quæ vires ſummoperè eneruant & frangunt, ſunt dolor vehemens, vigiliæ, vacuationes præter ſpem erumpentes, & in primis ſyncope. In hanc ſi quidem non pauci quàm mox ab aperta vena ex conſuetudine incidunt, vel quòd natura ſint imbecilliores, vel quòd timore magno perculſi, vires omnes effundant: vel quòd os ventris amara bile perfuſum, aut quàm maximè acri ſenſu præditum & infirmum nacti ſunt. Quum igitur aliquid eiuſmodi futurum ſuſpicamur, quamquam vires tunc valent, ſanguinem tamen vel nullo modo præparcè mittemus, niſi fortè huic periculo antè ſit occurſum. Summæ autem prudentiæ fuerit repentina & inopinata quæcunque incident, longè proſpicere atque præcauere. Hæc iam exemplis illuſtremus. Eſto quiſpiam natura ſanguineus, corpore euſarco, denſo ac firmo, ætate florenti, qui multos dies luxurioſum vitæ genus ſecutus, alimentis ſe expleuerit ſolidioribus & valentis materiæ: qui priſtinam exercitationis conſuetudinem intermiſerit, domíque otioſè vixerit, cui ſanguinis ex naribus, ex vtero vel hæmorrhoidibus vetus conſuetáque eruptio iampridem ſubſtiterit: adeò vt ex harum concurſione cauſarum corporis habitus non mediocre incrementum ceperit, & venæ natura amplæ præ copia ſint diſtentæ. Quocunque tempore hominem ita conſtitutum grauis veheménſque febris vel inflammatio prehendet, quàm mox ſanguis profundendus eſt, íſque copioſus: quandoquidem tum morbi tum cauſæ magnitudo id expoſtulat, ex præteritorum obſeruatione confirmata. Quòd ſi his etiam præſentia conſentiunt adſítque aëris conſtitutio ex regione, anni tempore & ex tempeſtate collatis moderatè frigida & humida, ægrotus verò ad vacuationem procliuis ſit: poſthæc verò morbus non ad multos dies longiùs producatur, nulla calidioris futuræ tempeſtatis ſignificatio appareat: nulla item futuri doloris, vel inediæ vel vigiliarum vel ſpontaneæ vacuationis comminatio intendatur: his ita in vnum conſpirantibus, quis dubitet largiſſimam ſanguinis miſſionem imperare? At verò hiſce contraria omnia, quem non ſubitò à ſanguinis detractione auocabunt? Permiſcentur plerumque ac prorſus inter ſe pugnantes exiſtunt obſeruationes, ac tum prudenti acrique iudicio eſt opus, quo ex comparatis illis vacuatione modus præſcribatur. Præteritorum recordatio plerumque copioſum ſanguinem fundendũ monet, cuius tamen libertaté nobis præſentiũ obſeruatio ſubtrahit. Vt ſi quis priſtina exercitationis cõſuetudine intermiſſa deſidię ſe & luxuriæ dediderit, & alimentis expleuerit, & ſolennis quæpiam vacuatio ſubſtiterit: ſed hinc euaſerit corpus pingue & album, laxũ & molle, tenuíſque ſucci plenũ, adsítque æſtas, regio æſtuoſa, cœlíque ſtatus calidus ac ſiccus: omnino huic ſanguinem non mittes: ſatis enim ex ſeipſo non modò obſcurè, verumetiam manifeſtè vacuatur. Parum verò detrahes in eo ipſo habitu, ſi hyems adſit & regio frigida, cœlíque ſtatus Aquilonius. In hac autem

Indicationibus contrariis quid agendum.

rerum permiſtione, nō obſeruantionum multitudinem, ſed poteſtatem velim te attendere, quòd vna plerumque reliquas omnes dignitate prę-ſtantiáque ſuperet. Qui neque artis cognitione, neque longo rerum vſu, neque prudenti ſynceróque mentis iudicio confidit ſe poſſe vacuationis quantitatem definire, is Hippocratis conſilio potius infra ſubſiſtat, quàm exquiſitè vacuet. Hoc autem loco non abs re fuerit perſcrutari, ſitne vteri geſtatio inter obſeruationes habenda. Ipſa veritatis ſpecies multa probabilitate ſuadet in prægnantibus graui morbo implicitis temperandum, ob fœtum qui vtero continetur, Hippocratis patrocinio ac ſententia hunc in modum defenſa: Mulier in vtero geſtans inciſa vena abortit, idque magis ſi eſt fœtus auctior. At certè hoc perpetuum minimè eſt, vt neque illud quod proximè antè ſcribitur: Mulierem in vtero gerentem acuto morbo corripi, lethale eſt. Quum enim purgatio quæ malignis fit medicamentis, cum periculo grauiore fœtus quàm venæ ſectione decernatur, ſi Hippocrates grauidæ morbo ex cacochymia tentatæ, purgationem largitur iis menſibus qui inter tertium & octauum interponuntur: nos perfectò iiſdem multò tutius ſanguinem mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo conflictabitur. Quod ſi media geſtatione liceat longè tutius in initio factu fas eſt: quòd ſanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento. Hoc tempore ſi ſæpe natura illius ſuperuacui effuſionem ſponte vtilitérque aggreditur per nares, per hæmorrhoidas, aut per vterum & nonnunquã menſes ſtatis temporibus ſalubriter effluunt, cur non ſimiliter nobis liceat premente neceſſitate naturam arte imitari? Multæ niſi vena circiter quartum menſem reſeretur, abortiunt: fœtus enim copia obruitur. Neque verò in plethora ſola, verumetiam citra hanc quum pleuritis aliáve inflammatio vehementius vrget, prægnanti vena incubito cædenda. Inferiores autem prægnantium venas incidere minimè tutum, quod impetu deorsũ conuerſo menſes procedant, præcipitetúrq. fœtus. Octauo ac nono menſe rarò citra abortum ſanguis emittitur, quũ præſertim mulier leui ex cauſa vel ob vteri imbecillitatem, vel ob lubricũ lentorem abortire conſueuit. Hac in re Cornelius Celſus morbi duntaxat viriúmque magnitudinem animaduertit. Antiqui, inquit primã vltimámque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilij genus iudicabant, perſuaſerántque ſibi mulierem grauidam, quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſtea verò vſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliáſque potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim non quæ ætas ſit neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint. Firmus puer, & robuſtus ſenex & grauida mulier valens tutò curantur. Itaque, vteri geſtatio quemadmodum & ætas inter quantitatis obſeruationes habenda. De quantitate mittendi ſanguinis hæc quidem ſatis, deinceps verò de vtendi ratione.

Prægnatio an inter obſeruationes mittẽdi ſanguinis habenda.

Aph. 30. lib. 5.

Aph. 31. lib. 5.

Quo morbi tempore, qua die quáque hora ſanguis emittendus.

CAP. XIII.

Quorum-

QVorum morborum cauſa eſt plenitudo, aliáue humorum labes in vaſis, ea incipientibus illis quàm mox ſecta vena ſummoueri debet. Hoc enim pacto quicquid morbi in poſterum gignendum eſt prohibebitur, quicquid verò genitum & procreatum iam eſt, facilius natura concoquet, euincet atque profligabit. Sic febres ardentiores antequam ſanguinis moles feruoris incendio torreatur, aut vehementior putredo inualeſcat, acceleratum hoc remedium extinguit. Sic & interiores inflammationes hoc auxilij genus initio radicitus eruit, dum qui in partem confluxerat humor nondum obhærens, profluentis ſanguinis impetum curſúmque ſequitur. Vires per initia firmæ ſunt & conſtantes, nec admodum iis diſſimiles quæ pridem erant integra valetudine: ſi quo igitur tempore, ipſo maximè initio hoc præſidij genus tolerabunt. Qui plenitudine aut fluxione permanente alia vult remedia adhibere, peruerſo medendi ordine affectum conduplicabit, viribúſque negotium faceſſet. Sic tamen maturè vena ſecetur vt ventriculus primæque venæ nec vlla humoris corruptela, nec cruditate, nec cibo ſemicocto confertæ ſint. Præcepit quidem Auicennas in morborum principiis phlebotomiã prorſus omittere & concoctionem expectare, dum morbus principium ſtatúmque præterierit: atque tum demum ſolùm illam conferre aſſeuerat. Idque non de ſolis partium morbis quos antè percenſuerat, audiendum putat, quum & mox idipſum de febribus omnibus præcipiat, maximéque de ſanguinea in qua quum aderit concoctio, iubet ſanguinem profluenter educere. Quia verò iſta mirabiliter diſſentanea videntur, perpendendum quibus illa rationibus ſuadere contendat, vt controuerſia ad vnguem diſcuſſa, veritas ipſa clariùs eluceat. Inquit igitur per initia inciſam venam noxios humores extenuare, & per corpus quoquouerſum impellere, ſanguinéque puro & ſyncero permiſcere: nonnunquam etiam nos expectatione noſtra adeò decipi, vt cum ſalubri nihil prorſus vitioſi humoris educatur. Ex animi verò ſententia atque voto omnia ſuccedere, ſi expectata concoctione quum iam morbus principium & ſtatum præterierit, ſanguinem detrahamus. Sed minimè tam inconſiderata eius ferenda eſt ſententia: neque audiendi illius explanatores, quorum dicta quotidie re & euentis refelluntur. Quæ enim abſurdior futiliórque ſententia hac excogitari poſſit, phlebotomiam humores extenuare, quum ex ſuperiorum demonſtratione dilucidè conſtet, qua ante, eadem & poſt phlebotomiam proportione humores in corpore retineri atq. ſeruari? Si qua fortè mutatio incidit, quum tenuis humor expeditiùs celeriúſque, craſſior ægriùs & pigriùs emanet, veriſimilius eſt phlebotomiam ſanguinem & humores potius incraſſare debere. Cur deinde hæc humores exagitet? ſi multitudinem demit, quæ perturbationum, & morbi cauſa fuerat, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At ſi peccans materia ſanguine permiſcetur in venis, cur hæc ſecta vena non pariter foras exiliet? Sed iã plenius æſtimata rei veritate, donemus morbum quempiã vehementem & acutum ex ſolius ſanguinis exuperantia natum, cuiuſmodi ſunt vtraque ſynocha, putrida febris ex plenitudine, angina, pleuritis, peripneumonia, iecoris aliarúmque partium

Aduerſus Auicennam non niſi poſt concoctionẽ phlebotomiam admittẽtẽ.

inflammationes. Hæ ſi peracutæ ſunt & periculoſæ præ ſanguinis copiâ præcipites, quis non ſtatim ipſo initio venam pertundat? quis quũ adhuc vires integræ ſunt, non eam plenitudinem prorſus eximat, quæ morbo cauſam dedit, & quæ in vitæ diſcrimen adducit? Hoc conſilio in ſynocha feſtinamus ſtatim initio ſanguinem ad animi defectionem mittere, antequam materia putreſcat. At ille, in ea febre ſanguinea principio ſanguinem pareè mittit, abundantiùs verò vbi coctionis ſigna comparent. At quam quæſo concoctionem expectet ſanguinis optimi & bene cocti, qui ſola multitudine peccat? In his igitur vt in valde acutis, Hippocratis conſilio differre & cunctari malum eſt, ſed ſtatim ſi vires integræ & valentes erunt, ad animi vſque defectionem ducendũ. Si minus acuti & vehementes erunt morbi, etiam per initia ſanguis effundetur, idque pro multitudinis ratione. Num igitur in his venæ ſectionẽ omittemus & cum Auicẽna expectabimus dum concoctio eluceat, & principium morbus ſtatúmq. præterierit. Siccine morbum ſinemus ſuo impetu proteruire atque ægrotum tam immaniter iactari citra vllam artis opem? Si exitialis erit, ad concoctionem nunquam perducetur, ſin ſalutaris vel anceps, poſt ſtatum in ipſa declinatione quum iam prorſus euictus erit, & laborans à periculo tutus, quid tum venæ ſectione fuerit opus? Sed age hoc loco temporum, morbi & concoctionis vim expendamus. Natura concoctione impuros noxióſque humores è purioribus ſecernit: hos vt conſeruet, illos vt tandem foras exturbet, aut ſola per ſe aut medicamenti ope. Atqui venæ ſectio nullo delectu omnes qui in venis ſunt, promiſcuè & indiſcriminatim prolectat. Quorſum igitur vt hæc fiat, humorum concoctionem atque ſecretionem præſtolemur? Vt in phlegmone pus iam factum non amplius ſecta vena, ſed alia ratione per vias breuiores deriuamus: ita in febribus, quarum materia in venis coërcetur, concoctus ac iam ſecretus humor, medicamento deriuandus deturbandúſque eſt. Qua in re tum temporis naturam habebimus adminiculantem, quæ ſecretos humores foras excludere contendit. At ſi quis hoc tempore venam auſit incidere, non eos ſolùm, ſed pariter vtiles eliciet: quódque grauius eſt, eos qui vi naturæ ſecreti fuerant, puro ſanguini permiſcebit, hunc inquinabit, omnia confundet, naturæque molitionem optimam interpellabit. Quum igitur concoctionis manifeſtæ ſigna comparebunt, non amplius venæ ſectione, ſed aut purgatione, aut aliis deriuantibus præſidiis reliqua curatio tranſigenda: niſi (quod interdum fit) cruditatis ſigna denuò ſe prodant. In febribus vacuata multitudine vbi quæ putruerant concocta ſunt, per aluum, vrinas & ſudores ea vacuare tentandum. In pleuritide & in peripneumonia quæ putruerunt & in pus conuerſa ſunt, per ſputa: in hepatide, caua quidem per aluum, gibba per vrinas: quemadmodum & in nephritide: ſingula denique per loca proxima & conuenientiora ſunt expurganda. Si metu, ignauia, aliiſve occaſionibus venæ ſectio primis morbi diebus adminiſtrata non eſt, quocunque die etiam vigeſimo in ægrum incideris, ſi plenitudinis atque cruditatis ſigna permanebunt, hoc præſidij genus adhibendum, modò vires ferant neque ſint morbi diuturnitate collapſæ. Non enim dierũ morbi

Poſt perfectam coctionem ſectio ni venæ locũ nõ eſſe.

numerus

numerus à phlebotomia per ſe ac primùm dehortatur, ſed quòd ſæpius temporis progreſſu vel concocta eſt morbi materia, vel ſunt vires diſſolutæ. Vt autem vniuerſalium temporum, ita particulariũ & dierum quibus morbi recurrunt delectus habendus, in his potiſſimùm morbis quorum certa eſt vel intermiſſio vel remiſſio. Vacuatio non excandeſcenti, ſed miteſcenti morbo afferenda. Natura quidem plerumque febrium maximéque intermittentium inuaſionibus vomitiones, & declinationibus ſudores commodè ciet, quo tempore etiam licet eadem vtiliter arte promouere: at non vel alui deiectionem vel venæ ſectionẽ. In acceſſionibus ab his omnino temperandum eſt, vt quas neque natura tum molitur, ſed ſi quæ fortè incidunt, ſolius morbi feruore impetúque fiunt. Nulla eiuſmodi vacuatio quæ vires ſuprà modum laceſſit, in tanta acceſſionum quaſi fluctuum agitatione tutò obiri poſſit. Quum enim humores tum maximè quodam quaſi æſtu incitati efferueſcant, obturbatique permiſceantur, nulla omnino queat iuſta eorum fieri ſecretio. Eſto etiam, peccans morbi materia extra venas maiores exardeſcat, ſi hoc tempore vena reſeretur, metuendum erit ne illa in venas exinanitas è veſtigio commigret, fiátque ex intermittente continens. At verò maxima morbi tranquillitate vena ſecta, vix vllum naturæ negocium faceſſit, ipſámque multitudinem è venis maioribus eripit, nullo excandeſcentiæ metu. Maxima tranquillitas eſt medio remiſſionis intermiſſionísve tempore. Si ſpatia inter acceſſiones porriguntur, facilè fit medium ipſum pro rerum commoditate deſignare, ſin anguſtum, difficilè, quòd interdum vix occaſio ſeſe offerat vt vel ante vel pòſt venæ ſectionem oportunè ęgrum alamus. In quibus morbis vel pręcautionis vel curationis gratia, poteſtas datur ſanguini mittendo horam deligere, conuenientior erit matutina quàm pomeridiana. Nam à Solis exortu ſanguinis ſuſcitatur, viget atque dominatur, ipſóque diei lumine tenuis fit, ſerenus & ad fluendum aptior: maximè ſecunda tertiáve hora. Hac ipſa ne æger ſopore torpeat, experrectus inſomnem horam ſaltem vnam duxerit oportet: Heſternum cibum integrè concoxerit, ſitq. alui & veſicæ munia executus: eóque magis ſi vna quæpiam ampliorum venarum erit incidenda. Nam exiles è quibus ſanguis parcius emanat, nulla iſtiuſmodi obſeruatione feriuntur. Aſtrologica etiam obſeruatio vt non parum efficax tenenda. Cæterùm quotieſcunque vehementiores morbi prement & inſtabunt, tum venam pertundito. In vehementi enim & ſuffocante pleuritide vel in angina, in ſanguinis immoderato fluore, in extrema vaſorum plenitudine, in aliis denique morbis qui nimiùm præcipites ſunt, nihil iſtiuſmodi delectus habendus. At verò in febribus aliíſve morbis qui circuitibus affligunt quietis aut remiſſionis animaduerſio multò præſtantior quàm matutini temporis In quancunque igitur diei noctíſve horam remiſſio inciderit, cæteris in id ritè adminiſtratis vena pertundetur.

Quo die aperienda vena.

Qua hora detrahendus sãguis.

Quæ ante venæ ſectionem præparatio afferenda.

Cap. XIV.

VT ad venæ ſectionem opportuna temporis occaſio, ita corporis idonea præparatio adhibenda, qua neglecta ægroto plurimum offenſionis impendet. Partium quæ in prima corporis regione ſunt, puritas & expurgatio, potiſſima eſt ad venæ ſectionem præparatio.

Quatuor iſta venæ ſectionem dũ tollãtur retardant.

Vitia quæ opus impediunt aut certè remorantur, ſunt ventriculi primarúmque venarum cruditas, noxiorum humorum colluuies, aluus fæcibus aſtricta, os ventriculi nimiopere ſentiens vel imbecillum: quæ non omnino vetant & excludunt, ſed duntaxat retardant venæ ſectionem dum ante ſint ſublata. Crudiore enim ventriculo ſecta atque exinanita vena, crudi ſucci plurimùm in ſanguinis locum rapiet. Et ſuppreſſiore aluo ſi venam eliſeris, iecur exhauſtæque venæ ſordidum quiddã & impurum è fæcibus exugent. Tantùm moræ in vena pertundenda interponi debet, quantum ſatis eſt tum ad crudorum concoctionem tum vt excrementa deſcendant. Hæc ſponte niſi ſuccedant, clyſtere vel balano prolicienda ſunt: prunis vel caſſia aluus emollienda. Coctus crudúſve cibus internoſcitur ex accepti eius qualitate & copia, ex tempore quo acceptus eſt, ex ructu, ex ventriculi pondere. Corruptus humor in ventriculo aut in vicinis partibus exuperans, ſiue illic genitus eſt, ſiue aliunde, velut ex capite, ex iecore aut ex liene procubuit, differre hortatur venæ inciſionem, dum ſit expurgatus. Secus enim multo maiore detrimento quàm cruditas rapitur in venas, háſque impuritate multa polluit. Hinc vel obſtructiones vel cachexiæ fiunt, vel morbi quibus mederi propoſueris, ingraueſcunt, euadúntque eorum ſymptomata ſæuiora. Quinetiam impuri humores impetu ferociáque concitati, excandeſcunt, ventriculum præcordiáque vellicant, hinc nauſea, conuulſio, lipothymia, ſyncope & alia ſymptomata, quæ terroris & metus plena ſunt. Vna bilis in os ventriculi tum effuſa, omnium maximè hæc mala inuehere ſolet. Has autem partes à putridis humoribus occupari portendunt cibi faſtidium, nauſea, humoris vomitio, frequens alui deiectio, ventriculi grauitas aut dolor, ventriculi præcordiorúmve tumor atque diſtentio. Quæ quoties præter vllam ciborum cruditatem in ægris apparebunt, è prima corporis regione antequam vena ſecetur deturbandus eſt vitioſus humor, illorum author & velut ſeminarium. Vomitione id moliendum ſi ſurſum vergit, hauſta potione vel aquæ vel hydrelæi tepeſcentis pondo ſelibræ. Alui autem deiectione, ſi eò declinat.

Caſſia non ſatis aptum detergendo expurgãdóque ventriculo medicamentum.

Caſſia in id parum efficax, vt quæ ſola vi leniente & emolliente prædita, tenaces valde & glutinoſos humores nec ſatis detergit, nec ex aluo ſubducit. Accommodatior eſt hiera picra, ſi febris non reclamat, vel rheumbarbarum, vel ſenna, vel agaricum, vel pro humoris ſpecie aliud quoddam blandum, cuius vis vniuerſam corporis molem neutiquam exagitet. His non modò ſemel, verumetiam ſecundo & tertio pro rei neceſſitate expedit vti: ſub hæc tamen mox ad venæ ſectionem accingendum.

Quum totũ corpus impurum eſt qui ordo tenendus in purgando.

Quandoquidem humorum vitia, quum in omnes corporis regiones pariter irruerunt, methodus ſummáque artis præceptio eſt, eas ſuo quamque ordine vacuare, meſenterij quidem venas antè maiores atque has rurſum ante corporis molem. Non autem contrà, ne ex primis venis in maiores aut ex his in corporis habitum noxij humoris ſit

traiectio:

traiectio: quod ſanè eſt non expurgare,ſed inquinare & labefactare corpus. At ex habitu corporis in venas maiores, aut ex his in primas atque in aluum traducere conſentaneum eſt. Quæ autem dixi vitia non ſolùm venæ ſectionem remorantur ac tardant,ſed omnino præpediunt. Hinc neque in hydrope, neque in cachexia, neque in ſcirrho iecoris,aut lienis,vel exigente alterius morbi importunitate,ſcalpellum admouemus. Tertium vitium cui præparatio antè venæ ſectionem adhibetur erat oris ventriculi ſenſus eximius aut imbecillitas. Eximius eſt ſenſus quibus nerui è cerebro miſſi, molles ſunt, teneri, nudi aut occurſantibus rebus obuij: atque hi vix citra offenſionem, acria, acida,aut ſalſa, quod genus habentur acetum,piper,ſinapi deuorant.Imbecillitas ſiue ex intemperie ſiue ex rariore fibrarum ſtructura prouenerit, inde noſcitur quòd nec cibus appetitur nec facilè fertur, ſed eo accepto dolor eſt,interdúmque vel nauſea vel cibi vomitio.Qui ſic affecti ſunt,vt ex leuiſſima occaſione, ex inedia, ex ira, ex triſtitia vel timore,ita ſanè ex phlebotomia quæ pariter cum ſanguine ſpiritus diſſipat & reliquos humores commouet, vel conuulſione vel comitiali morbo,vel ſyncope ſtomachica tentantur ad internecionis periculum, vel in alia denique ſymptomata incurrunt, quæ huius partis occaſione naſci proditum eſt.His itaque ante venæ ſectionem conſulendum, oſque ventriculi muniendum iis quæ corroborant, quæ humorum acrimoniam retundunt & quæ humoris influxum arcent. Id genus ſunt ſuccus mali punici,mali cotonei,medici,citrei,limonum, oxyachantæ & vuæ acerbæ, acetum aut qui ex his fiunt ſyrupi. Aut ſi qua frigidæ intemperiei ſuſpicio ineſt, ex vſu erunt calida aromatica maximè ſyrupus mentæ, diacydonion, vinum auſterum aut aromatites. Horum tantulum, vel panis optimi momẽtum his intinctum conferetur:mox verò vt æger paulum quieuerit,vena incidetur.Præparatio venæ ſectioni prętmittenda,ſi morbi clementia ſinit. Immanis verò importunúſque morbus nulla pręparatione,nulláque cunctatione feſtinare cogit. Sic in habitu athletico à quo præſens aut ſuffocationis aut ruptionis vaſorum periculum impendet: in vehementiſſima pleuritide,in febre ardentiſſima eáque maligna , in caſu & prolapſione aut in obtritu graui,imminentis periculi euentus magis reformidandus eſt quàm noxa ex non pręparato corpore.

Quid ipſo ſectionis tempore faciendum.

Cap. XV.

DEcumbenti ęgro, in maxima tum corporis tum animi tranquillitate vena incidenda, potiſſimùm ſi vires imbecillę ſunt aut ſyncopes metus ineſt. Etenim dum vel ſtamus vel ſedemus, animalis facultas corpus ſuſtinens laborat, ipſáque inteſtina ac viſcera ex præcordiis pendentia vitali naturalique facultati vim inferunt. Si pars quę inciditur prona ſit, & in hanc facilis directúſque ſanguinis curſus, ex ea corporis ſede quàm plurimum exinanire proponimus. Artus confricentur dum incaleſcant, & proximè ſupra eum locum in quẽ ſcalpellus

licus ineſſe putabitur aut cœli conſtitutio frigida ſit, ampla fiet venæ apertio: ſiu tenuis & aquoſus aut ipſa cœli cōſtitutio calida anguſtior. Vena vt decet aperta vinculum à ſuperiore parte laxabitur, quo inde sāguis vberius effluat. Si ſanguinis curſus erit idoneus, ſinatur, ſi minus abundè & exiguus fluat, ſi ipſius ſectionis errore, ea emendetur: ſi ſanguinis craſſitie aliáve ex cauſa laborans pugnum arctè vehementérq. adducat, neruos, muſculos & latera tuſſi ac voce valida contendat: vulnus aquæ calidæ fomento proritetur. Si vecordem cura metúſque terreant, hincque parcius ſanguis emanet, intermiſſio fiat dum vires exponendis recreentur modis. Imò etiā ſi pro ratione ſanguis dimanet, vtile eſt medio curſu digitum vulneri imponere, tum vt vires reficiantur minúſq. diſſipentur, tum etiam vt deterior ſpurciorque ſanguis ex intimis celeriùs in ſectionem confluat. Emanantis autem ſanguinis quantitas æſtimanda eſt vt is demum opportunè ſiſtatur. Æſtimatio ex morbi neceſſitate & ex viribus eſt ineunda. In plethora ſimplici, ad imminentium morborum præcautionem ſatis ſit redundantiam demere, dum mediocritas ſit reliqua. At quum iam morbus ineſt, iſque vniuerſalis, vt febris, non ſatis illud fecerit, ſed ſi vires tolerent, infra mediocritatem imminuendum eſt. Mediocris enim ſi putreſcat, quaſi efferueſcens intumeſcit, & tum corporis infeſtus tum viribus grauis eſt: minui igitur debet, at parciùs quàm in plenitudine. In partium autem phlegmonis non vna quantitas, ſed tum caloris tum ſubſtantiæ mutatio ſpectanda. Quum vehemens dolor, aut magna quædam inflammatio locis ineſt ſectioni propinquis, ſanguis curſus non antè ſiſtatur, quàm vel dolor miteſcere occipiat vel eius color cōmutetur. Mutatio quippe indicat ſanguinem ex inflammata ſede, in qua is eſt à reliquo diſpar, euelli: quod omnino expectandum eſt, niſi aut parti vehementer impactus humor eſt aut euacuatione vires exoluuntur. Hæc ſiquidem cogunt intēpeſtiuè ſupprimere ac potius iterato quod reliquū eſt detrahere, aliàs quidē eodē die, aliàs poſtero. Verùm effluenti ſanguini, ita & viribus attendēdū ne deficiant. Vires defecturas præmonſtrāt, labans fluoris impetus, pallens faciei color, oſcitationes, pandiculationes, aurium tinnitus, oculorum ſuffuſiones, quæ omnia coarguunt vitales ſpiritus imminui & cor infringi deſtitutum calore. Ad hæc ſingultus & nauſea quæ fiunt irrumpente humore in os ventriculi. Omnium tamen certiſſima & minimè fallax eſt pulſus mutatio, qui ſi ex crebro ſupra modum rarus euadat, aut ex magno paruus, ex vehementi debilis & obſcurus, ex æquabili inæqualis, vires collapſuras aut perturbationem epilepſię non admodum diſſimilem præſagit. Hæc igitur ſi ex vacuationis quantitate incidant, protinus intermittendum, ne imbecillitas progreſſa vel mortem inferat vel iacturam quæ nullo pacto reſarciri poſſit. At ſi vel metu & terrore vel ſtomachi de morſu hæc ſigna compareant, intercepto fluore laborās recreetur, vt exinde poſſit reliqua vacuatio compleri. Recreandi multæ ſunt rationes. Os atque faciem frigida conſpergere, acetum, vinum, moſchum, idque genus aromatica ad nares admouere. Ab his verò præſtantiſſimum ſic ægrum proſternere: partibus quippe omnibus in vnam ſitus æquabilitatem adductis, ceſſat labor omnis, principéſque

Signa & præſagia virium labantium.

Reuocandarum virium modi.

partes caloris & ſpiritus plus ſibi nutrito [illegible]. Si ne ſic quidem releuetur æger, vomitus exciteetur [illegible] aut iniecto oleo: quandoquidem is impetu ſtomachi cor [illegible] ſuſcitatque robur. Mox vires inſtaurentur vino [illegible], iuſte carnium, medicamento diamoſ[illegible] ſiue cardiaco.

Vt à venæ ſectione regendus ſit æger.

Cap. XVI.

SAnguine vt morbi magnitudo vireſque ferebant emiſſo, vinculum diſſoluatur, vulnus exiccetur, ne concreſcente ſanguine madens aut non coaleſcat aut abſceſſus metum inferat. Hoc ſiquidem non accuratè animaduerſis die octauo aliquando reſignatum eſt vulnus. Adeps ſi exilit ne præcidatur ſed intrò molliter referendus eſt. Deterſum vulnus linteo obligetur vel roſacea vel dulci aqua imbuto: aut etiam oleo ſi ſanguinem iterum fundere conſilium eſt. Faſciis linteis deuinciatur, quæ nec arctiores ſint nec cutem vlceris ve labia diſtorqueant. Si icto tendone aut neruo, inflammationis aut phlegmones metus eſt, emplaſtrum è ceruſſa imponendum eſt: in ambitu verò cataplaſma ex ſemperuiuo, ſolano, arnogloſſo, aliiſque frigidis. Sectus æger ſupinus decumbat, vt omnibus partibus in ſpinam dorſi tanquam in corporis baſim reclinantibus, ſumma ſit quies, & in quiete partes exhauſtæ repleantur, reſarciantúrque ſpiritus. Neque igitur ad [illegible] properet, neque celerius inambulet, neque vllo exercitationis genere ſe fatiget: neque vtatur venere, neque in balneum deſcendat: quandoquidem ſanguis & ſpiritus vehementius incitati, ne diſſipentur aut incaleſcant, ſedandi comprimendique ſunt. Nec verò venæ ſectioni continuò indormiendum eſt, ne aut languidior calor extinguatur aut obruatur imminutus ſpiritus. Itaque vigilans conquieſcat, abſitque omnis tum animi tum corporis contentio, quod & in lipothymia præcipimus. Hora vna aut altera à ſanguine miſſo, alimentum licet offerre [illegible] quidem quod & boni ſit ſucci, quod promptè alat, & quod ſit profligando morbo accommodum. Duabus abhinc horis aut etiam minus, [illegible] ſomniſcere, modo aſſidentes proſpiciant, ne vel [illegible] in brachium [illegible] ſe deuoluat, vel vinculum diſſoluat, quo ſanguis [illegible], vel aliud ſibi incommodum ferat. Reliquus cibus ſenſim tum copia tum materia deinceps increſcet, neque temerè aut auidè ad pleniorem properandum eſt, vt quem calor imminutus non plenè ſit confecturus & quem crudum multumque exuſtæ venæ rapiant, quo demum omnem corporis molem referciant. Eſto etiam integra ſit omnis alimenti concoctio, quid tamen iuuat illico ſe ſuccis [illegible] implere, quos nimis eſt venæ ſectione demere? A miſſo ſanguine exquiſita [illegible] victus ratio tenenda, neque protinus æger ad priſtinam diætam perinde [illegible] redeat. Intemperantes idonei venæ ſectioni non ſunt. De iteranda venæ ſectione ſic ſtatuendum eſt. Quoniam ex [illegible] ſanguinis copias vel maxima inflammatio vel dolor vehementiſſimus [illegible] continua febris irrumpit: ipſe protinus mitto [illegible]

De iterãda phlebotomia, quã [illegible] nominãt.

In prin-

in principem aliquam partem incumbat, non modò quantum illius exuperat, verum etiam multo plus emittendum eſt, idque vniuerſè & affatim, etiam ad vſque animi defectionem, ſi validæ vires tolerando ſunt. Ferè autem valent in plethoricis affectibus; in quibus rarò vacuationis copia deficiunt. Validas quidem & integras vires, non autem imbecillas permittit Hippocrates vſque ad animi defectionē deducere, Nam conſtantibus & integris viribus defectio interueniens, arteriarum duntaxat ſpiritus exoluit, illæ verò perſiſtunt eæ vires quas cordi, iecori atque cerebro natura congenuit. Licet autem in lipothymia illæ diſpereant, ex his tamen [illegible] aliæ perſimiles denuò reſcitari poterunt, ex quibus impendio recreabitur æger. At imbecillis (quoniam illæ principibus partibus inſitæ vires languent) ſi lipothymia obrepſerit, vix inſtauratio fiet. Quocirca viribus imbecillis cauenda diligentia eſt defectio. [illegible] de maximis vigentibúſque morbis ſancienda. At in lentioribus [illegible] vniuerſalibus, vt in plethora, in febribus & aliis morbis, [illegible] in vaſis [illegible] non quidem ad lipothymiam [illegible] quantum expedit quantum [illegible] expoſtulat, vniuerſè & [illegible]. Ea vacuatio citra vllam virium [illegible] materiam ſubtrahit antequam vel [illegible] putreſcat, vel in nobilem partem irrumpat, vel horrenda ſymptomata ſuſcitet. Qui [illegible] in his vacuationem [illegible] proponet, & minus [illegible] proficiet, & morbū producet in [illegible]. At ſi per virium imbecillitatem nequit [illegible] vacuatio compleri, [illegible] virium [illegible] partitione vti cogimur. [illegible] Partitio autem fit ex [illegible] vel digito [illegible] vires. [illegible] plures ad virium [illegible] tionem [illegible]. [illegible] re, ac bis ſanguinem [illegible] mittere, [illegible] bis [illegible] & [illegible] antequam [illegible] inualeſcat [illegible] expedit [illegible]. [illegible] partitas [illegible] nes oportet [illegible], atque repetitam vel in diem poſterum vel in perendinum [illegible] hoc temporis ſpatio, corrupti humores ex affecta ſede [illegible] in venas [illegible], quos eaſdem altera ſectio promptiùs eripiet. Pars enim laborans [illegible] altero ve die humores ſuos eò depellit, qui corrupti quum ſint, illic relinqui non [illegible] dolores [illegible]. At verò venenatam malignámque [illegible], vt peſtilentem bubonem vel carbunculum, [illegible] iterata vacuatione demoliri, ne peſtilens [illegible] in venis. Neque tamen [illegible] atque [illegible] crebrior venæ ſectio adhibenda: non parum enim ſpiritus [illegible] in ſene [illegible] & [illegible] morbis grauioribus obnoxiam præcipitat: cuiuſmodi ſunt cachexia, hydrops, arthritis, tremor, paralyſis, apoplexia. Impenſius enim refrigerato natiuo calore, humidóque primigenio imminuto viſcera langueſcunt,

crudit as dominatur, quæ tot malorum cauſa ſit atque origo.

Emiſſi ſanguinis obſeruatio.

Cap. XVII.

Sanguinis conditio ex ſubſtantia & colore.

Effluens ſanguis excipiendus mundis terſiſque peluiculis, terrenis, vitreis, ſtanneis aut argenteis, non item æneis, ne ab his vel propriæ ſubſtantiæ vel coloris vel alterius qualitatis conuerſionem ſubeat, quæ noſtrum de corporis affectione iudicium peruertat. Sint & peluiculæ multæ in quibus ſanguinis varietas diſpici ac diſtingui poſſit. Seponantur loco mundo, quo nec puluis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radij pertingãt. Omniũ prima in his obſeruabitur ſanguinis ſubſtantia. Viſcoſus eſt qui lentè fluxit & tanquam glutinum digitis obhæret, quorum neutram efficit probus atque mediocris. Craſſus eſt & denſus, multaſque fibras habet, qui ocyus concreſcit atque conglaciat, hic obſtructionum aliorúmque inde morborum ſit author. Qui tardius concreſcit ac dureſcit, tenuis eſt: qui verò iam refrigeſcens minimè dureſcit, is omnino vel aquoſus, vel putridus eſt, cuius fibræ omnes direptæ atque corruptæ vanuerunt. Idipſum planius diſtinguit fiſſio. Craſſus ac cõpactus difficile finditur, tenuis facile: putridus verò non finditur, verùm ſimulátque attingitur totus in partes exiguas diſcerpitur. Serum multum tanquam aqua citrina concreto ſanguinis innatans, vel potum liberaliorem, vel iecur infirmum quale hydropici, vel imbecillos renes, vel eoſdem obſtructos oſtendit: quibus ex cauſis ſerum redũdans in venas ſanguini permiſcetur. Hunc tamen non eo prorſus deſtitui par eſt, velut in his qui frugaliùs bibunt, aut immoderatiùs ſeſe exercent: craſſeſcens enim ſanguis difficile in tenues venas diſtribuitur, eáſque promptè intercludit. Spuma innatans niſi fluoris impetu nata ſit, incendium atque feruorem eius humoris oſtendit, cuius colorem præ ſe fert: rubra quidem ſanguinis: citrina, bilis: alba, pituitæ: liuida, melancholiæ. Dureſcentis ſanguinis color per ſumma rubicundus, boni vtiliſque ſanguinis eſt index: ruber quidem ac lucidus ardentis, qualis eſt arteriarum, ruber verò & obſcurus mediocris, qualis eſt venarũ. Color citrinus, bilẽ: albus, pituitam: viridis, bilem retorridam: liuidus aut plumbeus atram bilem cum pernicie, vt diſparium colorum permiſtio varios humores exuperare commonſtrat: qui an etiam putridi ſint nécne, ſanguinis ſubſtantia palam facit. Sanguinis parte ſumma innatat nonnunquam pingue quiddam & adipoſum, inſtar telæ aranei cohærens. Hoc, ſi admodum pingue & obeſum corpus eſt, ex ipſo ſanguine cauſam habet, qui eſt in adipem pronus. Sin corpus ſtrigoſius fiat minúſque opimum, idipſum colliquari & marceſcere portendit. Ima parte concreti ſanguinis ſubſidet quod terrenum magis eſt atque fæculentum. Id quum finditur, ſæpius apparet vel rubrum obſcurum, vel nigrum vel liuidum vel viride: vnde humoris qui ſanguinem perfundit, naturã videre eſt: atque ex coloris copia aſſequi quantum vnuſquiſq. humor in venis abundet. Si diſtillo ſanguine grana quędã arenularum æmula offendantur, aiunt vel elephantiaſin vel propenſionẽ ad

hanc

hanc notari: quanquam obſeruantibus rarò tale quiddam deprehenſum eſt. Rarum eſt ſanguinem à venis graueolere: quòd ſi contigerit, putredinis corruptioniſque deploratæ eſt indicium. Detractum ſanguinem nemo deguſtarit: at ſi cui in os fortè incidet, dulciſque apparebit, ſecundum naturam eſt: qui amarus, bilioſus: acidus aut ſtipticus, melancholicus: inſipidus, pituitoſus: ſalſus, pituita ſalſa perfuſus. Sanguinis ſubſtantia atque calore animaduerſis, conferendæ inuicem erunt peluiculæ: quæ ſi omnes optimum ſanguinem æquabiliter exhibeant, credibile eſt reliquum in venis ſimilem haberi, illum tamen detrahendum fuiſſe, quòd multitudine peccaret, quæ vna corpus grauat, ſenſus offundit, & in putredinem aut in grauiorum malorum pericula coniicit. Si vitioſus & impurus ſanguis conſpicitur, multò etiam vtiliùs eductus eſt, vt qui & copia & qualitate moleſtus, corpori negotium faceſſeret: ſed & poſthac diligentiùs vacuari corpus debet, aut pharmaco, aut venæ ſectione. Non tamen quo impurior ſanguis aut crudior alienitóve à ſua natura longiùs deſciuerit, eo plus detrahes, vulgarium & malorum medicorum more: ſed quanto humores citra vltráve ſanguinis naturam longiùs receſſerint, tanto parciùs & cunctantiùs hauriendum de ſanguine: quúmque longiſſimè ab eius forma adeſſe deprehendentur, in totum erit à phlebotomia abſtinendum. Si qui prius manauit ſyncerus, qui autem poſterius prauus exiſtit, multi huiuſmodi reſident humores in corpore, proba victus ratione, idoneiſque vacuationibus exterminandi. At ſi hoc ex phlegmone accidit, bono eſſe ſolet, nempe indicium completæ & integræ vacuationis, quæ morbi materiam ex affecta ſede extirpauit. Si poſtrema peluis purior eſt primis, conſummata eſt vacuatio, quæ ſanguinem vitioſum omnem detraxit, dum vtilis ac bonus dimanaret. Sanguis in tepeſcentem aquam effuſus, diuulſis ſecretiſque ſubſtantiis multa profert. Serum cum aqua omnino confunditur, vt internoſci nequeat: illi etiam permiſcetur tenuior ſanguinis portio, ex cuius colore liceat de humoris natura & ſpecie quodammodo iudicium facere. Craſſior ſanguinis portio & fibroſa ſubſidet in imo: quæ pura & ſecundum naturam eſſe iudicabitur, ſi lucida, tenuis, ſubalbida, & cohærens fuerit. At craſſior craſſum etiam ſanguinem ineſſe: obſcura & nigra aliòve infecta colore, ſanguinem vitioſorum humorum fæcibus inquinari commonſtrat, quos ipſa coloris differentia diſcernit. Si parum illa cohæret, diſtractáque facilè dilaceratur, ſummæ putredinis eſt argumentum.

De arteriarum ſectione.

Cap. XVIII.

MAIOREM arteriarum in cubito venæ ſubſtratam, aut eam quæ in poplite ſita eſt, neque ex induſtria, neque imprudenter incidere ſit tutum. Eius enim ſanguis ægrè reſtingui poteſt, nempe tenuis & calidus impetúque prorumpens: & ſanè nonnulli volentibus medicis vinculo quaſi hæmorrhagiam ſiſtere, nata partis gangræna mortui ſunt. Neque ſi reprimatur, facilè queat vulnus ad cicatricem perduci, ...

aneuryſma ob aſſiduum pulſum óbque tunicas craſſas & præduras. In ipſa verò aneuryſmatis chirurgia non pauci periêre. Præſtat igitur quum neceſſitas poſtulat maiorem arteriam totam obliquè in tranſuerſum ſecare: nam ſanguis deinde ſiſtitur, vtrimque ipſius extremis retractis, & vulneri impoſito emplaſtra ex aloë ſupra deſcripto. Minores verò arterias quæ in ſummis artubus, in capite, in manibus & in pedibus extant, licet citra hæc pericula incidere: vt quæ agglutinari poſſint, præſertim in molli humidóque corpore, quali mulieres ac pueri prædditi ſunt. Confert autem harum ſectio quum vehemens diuturnúſque dolor circum membranas vim infert, qui pungenti ſimilis eſt ob membranæ ſenſum, & qui pulſans eſt ex arteriarum motu. Sanguis enim multus, tenuis & calidus in affectæ partis arteriis coercitus, fit doloris cauſa. Itaque ſi partibus extremis inueſtigentur ac ſecentur arteriæ, quæ à ſedibus illis affectis procedunt, dolor omnino vaneſcit. Pauci hoc tempore arterias incidunt, quod non admodum conſpicuæ ſint, nec facilè ſit illas conſequi. In temporibus tamen ſectæ calidas acréſque oculorum fluxiones inhibent, quarum gratia totæ diſcinduntur, aut inuruntur candente ferro, vel cauſtico medicamento. Poſtè aures ſecantur in vertigine, in diuturnis capitis doloribus calidis atque ſpirituoſis, in faciei rubore & quibuſdam aliis capitis affectibus inueteratis. Quæ inter pollicem & indicem excurrit, aperitur in diuturnis laterum doloribus inter viſcera & diaphragma poſitis. Iuxta malleolum ſecta vetuſtos lenit coxendicum dolores qui iamdiu inualuere. Semper autem eius delectus habeatur, quæ è directo affectæ ſedis eſt, ad quam ne accedendum quidem fuerit, corporis totius prouiſione neglecta.

De particulari ſanguinis vacuatione.

Cap. XIX.

QVVM ſanguis aliqua in parte ita inhæſit, vt nec ſecta vena medicatione reuelli poſſit, ab ea potiſſimùm parti quę offenditur educendus eſt remediis quæ ei ipſi parti liberandæ inſideant. Eiuſmodi ſunt hirudo, ſcarificatio & cucurbita, quæ à parte iam læſa ſanguinem manifeſtè exhauriunt. Hirudo morſu tr fi lum vulnus infligit, quòd non cutem modò, verùm altiùs quoque ſi ea tenella vt pueris & infantibus eſt, penetrat. *Sãguiſuga.* Exhauſta porrò exinanitáque & accuratè præparata auidiùs tutiúſque ſugit, feréque continenter dum copia turgeſcat ſaturáque procidat. Plerumque etiam ſublata ea ſanguis confertim profluit, ſi præſertim in prominentem venam erat infixa: ac tum pro ſcalpello & phlebotomia eſt. Ita quidem ex hæmorrhoide tam copioſum interdum ſanguinem euocat, vt emplaſticis adſtringentibúſque medicamentis ſit opus, & puerorum cubito infixa phlebotomiam exæquet. Quęcunque ſic è vena caua haurit, pro vniuerſali vacuatione habenda eſt. Quæ verò duriuſculæ cuti, aut ei parti cui nulla ſit amplior vena ſubiecta adhæreſcit, quam ſolùm partem attigerit, euacuat: aut certè minimum è vicinis, nihil verò prorſus ex alto aut ex diſtantiore loco

pro-

prolicit. Quocirca iis duntaxat partium vitiis expurgendis adhibetur, quæ in ſumma ſunt cute, vt ſcabiei, vitiligini, impetigini, pano, naſi facieíque rubori & elephanticorum tuberculis.

Scarificatio fit epidermide minutim ſcalpello diſciſſa: quæ tamen & nonnunquam altiùs ſubiens veram cutem ferit. Vacuat è ſola parte diuulſa, niſi fortè venam conuulneret: exitum enim facit humori ſubiecto, nec tamen vi quicquam ex alto aut è longinquo trahit. Quo altiùs ſcalpellus adigitur, eo plenior ſanguinis eſt effuſio. Expurgandæ cutis remedium eſt ſacrificatio, ac eorum quoque affectuum quibus dixi hirudinem opitulari: quinetiam eorum qui in cutem irruperunt eíque iam contumaciter obhærent, vt ſcirrhi, inueteratæ phlegmones, & cuiuſuis corruptæ materiæ. Adhæc gangrænæ, ſphaceli & aliorum in quibus natiuus calor ſtrangulatus ventilari deſiderat. Largius autem ac vberiùs ſcarificatio ſanguinem profundet, ſi protinus adhibeatur cucurbitula. Hæc enim vi flammæ atque caloris non modò quicquid tenuis fluxíque humoris ac ſpiritus partem circumfundit, ſed & quod in locis diſtantioribus, penitioribúſque ineſt validiſſimè trahit. Atque ſi cutis antè ferro exaſperata eſt, id manifeſtè in ſe prolicit: ſin verò leuis ea & integra manet, è diſtantioribus penitioribúſque euocat in cutem, ac in eam ſedem transfert cuicunque fuerit impacta. Itaque inhærens cucurbitula cute iam inciſa corporis ſummas partes expurgat, multò quidem potentius, quam aut ſcarificatio ſimplex, aut hirudo, iiſdémque ſuccurrit affectibus. Leuis autem & quæ ſine ſcarificatione imponitur, non manifeſtè ſanguinem ſed vnum ſpiritum extrahit. Cæterum humores ad ſeſe rapit, irruentem fluxionem reuellit, ſanguinis profuſionem vndecunque factam directo contrarióque loco impoſita ſiſtit, quum præſertim ex vena ſanguinem mitti reuellíque imbecillæ vires minimè ſinunt. Errabundum vterum fluctuantémque humorem cohibet: eum verò qui parti iam hæret impactú que eſt deriuat: & eum qui in alto corpore demerſus eſt euocat in ſummum: vt idcircò ſtuporis, paralyſis, inueterati doloris accómmodatum ſit remedium. Flatus verò ac ſpiritus quauis ſede coercitos expeditè diſſoluit atque diſſipat. Proinde palpitationem, ſingultum, colicum, nephriticúmque cruciatum ocyſſimè compeſcit. Expeditiſſimum hoc præſidij genus ac minimè periculoſum. Neque enim corpus vlla qualitate labefactat neque vires infringit.

Hactenus remedia expoſui quæ ſanguinem tum vniuerſim tum particulatim detrahunt, ad ea deinceps accingar quæ non hanc illámve, ſed nullo diſcrimine omnem corporis materiam vel abſumunt vel diſſipant.

Vniuerſalis quæ per habitum fit corporis euacuatio.

CAP. XX.

EORVM quæ per ſumma corpus exhauriunt vacuántque alia ſudorum conſpicuè cient, alia halitum tenuémque ſubſtantiã perſpiratu digerũt. Hoc genere continentur inedia, vnctio & frixio: illo exer-

Inediæ [illegible]

citatio, balneum, laconicum. Phlebotomiæ vires proximè imitatur Inedia, ſenſim, ac pedetentim ſanguinem abſumens quem ſemel ac repente phlebotomia vacuat: prætereà verò crudos humores aliósque complures diſſipat, omniſque generis excrementa propellit. Etenim natura libera nec impedita, ſalutaria quæque nobis continenter procurat. Quum igitur conſuetus corpori cibus aut ſubducitur aut ex toto circuncíditur, huiúſque penuria ineſt, inſitus nobis calor omnium naturalium functionum author per omnia diffuſus ac inſertus, noui cibi copia minimè implicatus, vbique vim ſuam exerens, inualeſcit. Ac primùm quidem vtilem ſuccum & ſanguinem in corporis partiúmque ſubſtantiam mutat abſumitque nutritione: tenues verò humores ac ſuperuacuos in halitum digerit & ſine ſenſu diſſipat, crudos concoquit, mutátque in ſanguinem alendo corpori idoneum. Ex ſuperuacuis autem craſſos attenuat, lentóſque detergit: ac proinde ſtrenuè expedit obſtructiones, adhæc quicquid concoquere non poteſt, id ſaltem præparat, viáſque omnes corporis quibus excludatur patentiores expeditioréſque facit. Tum etiam expultrix facultas quæcunque præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellitque foras. Hinc plerumque aluus ſponte ſoluitur, vomitiones erumpunt, vrina profunditur vberior, cerebri excrementa defluunt, & quæ à purgationis via longiùs abſunt perſpiratione diſſipantur. His corpus vniuerſum ſublato quaſi onere leuatur, reſpiratio libera fit ac facilis, mens ſenſúſque omnes expeditiores alacrioréſque euadũt. Hæc dum confert inedia, impuro quidem corpori plerumque ventriculum vitioſis implet humoribus: vnde ſtomachi eroſiones, vigiliæ, corporis perturbationes & vertigines, quòd ſcilicet inſitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At verò perturbatos ea demum ſubigit, domat atque depellit, vnde magna ſequitur tranquillitas & morborum multorúmque ſymptomatum ſedatio, ſuperſtite quidem etiamnũ & integro naturali calore. Hæc ſanè moderata efficit inedia, vt quæ acres humores exacuit, incendit, calfacítque corpus. Immoderata verò quoniam pabulo atque etiam ſuperuacuo humore abſumpto, ipſam quoque partium ſubſtantiam diſſipat, quæ caloris eſt ſedes, corpus tandem refrigerat, viréſque comminuit & obterit. Salubris eſt tempeſtiua abſtinentia, & apprimè vtilis quæ per inediam fit euacuatio. Etenim blandè nulláque violenta aut corporis aut humorum impulſione, nulláque aliena qualitate in corpus inducta ſenſim ac lentè progreditur. Acutis porrò vrgentibúſque morbis ſola inedia vix tutò ſuccurri poteſt, ſed aut venæ ſectione aut pharmaco expeditè vacuandus eſt corruptus ac putridus humor, qui de ſua bonitate plurimùm deceſſit, & quem inſitus calor neque amplius in benignum reducere, neque derepente exturbare poteſt. At leues morbos ex cruditate futuros arcet cibi parſimonia: eoſdem recens genitos facilè perſanat inedia: inueteratos quoque eos plurimùm coctione lenit, tandémque profligat. Ea ipſa ex plenitudine futuros conuenienter inhibet, quòd ſenſim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui verò iam præſẽtes ex copia

ſæuiunt,

ſæuiunt, eos non inedia, ſed venæ ſectio expeditè tollit. Sed & incrudioribus morbis materiæ ſitus æſtimandus. Nam quum venis aut ſummis partibus vt capiti vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita grauis moleſtáque eſt, cibus parcus ſiccúſque confert, ea moderatione vt præcordia primáſque partes ne collabantur alat, non autem ad corporis ſumma ipſe pertingat. Quum verò aut in ventriculo aut in prima corporis regione vitium inhæreſcit, multò parcior ſicciórque victus imperandus. Inedia appellatur modò abſtinentia modò parſimonia non cibi duntaxat, ſed & potus, qui magis promptiúsque quàm cibus tum viſcera tum venas implet, iiſque negocium faceſſit. Quos igitur morbos inedia non ſuſtulit, medicatione curato.

Exercitatio aliquantum quoque ſed quàm inedia minùs abſumit ac digerit, idque magna tum corporis tum humorum perturbatione. Hæc nullum extrinſecus corpori calorem confert, ſed ingenitum nobis & innatum ſuſcitat, qui dein quoquouerſum effuſus corpus humoréſque calfacit. Vnde alimenti cócoctio, diſtributio, nutritióque fœlicior. Eadem ſanguinem & humores extenuat, mollit, colliquat & diffundit, atque adeò perturbat, vt ſua illi vaſa impleant atque diſtendant, vixque turgentes contineri poſſint, ſed vi impulſi aut foras exiliant aut impetu in partem aliquampiam irruant. Ipſa etiam cutis ſpiracula laxat & reſoluit, quumque validior ſuſcitatus eſt calor ſpiritus quoquouerſum in corpus impelluntur, qui ductus omnes reſerant viáſque expurgant & ob orto ſudore copioſo ſuperuacua propulſant. Non ægrotantium, ſed bene valentium eſt quæ exercitatione fit ſudorum eruptio. Etenim quia vires exoluit corpúſque defatigat, laboranti grauis importunáque eſt. Bene valenti ad præcautionem accommodata, concocto certè ac iam diſtributo cibo aluóque ſubducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitioſos humores confundat ac perturbet, quos tamen nec euincit nec prorſus depellit, pleriúmque morbis grauioribus rudimenta ponit. *Exercitatio.*

Balneum dulcis aquæ longè quàm exercitatio potentiùs ſpiracula laxat remittítque, humores calfacit, extenuat, fluxóſque colliquat. Ex his fuliginoſos non modò diſſipat è ſummis, verumetiam ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras euocat prolicítque ſudores. Craſſiores verò quos non diſcuſſerit, colliquat & tanta vi concitat, vt in alias plerumque partes iactati confluant. Quocirca balneum iis aduerſiſſimum eſt qui morbo graui tenentur, atque iis qui citra morbum impuro plethoricóve sũt corpore, & quibus nobilioris cuiuſdam viſceris imbecillitas ineſt, aut præcordiorum durus renitéńſque tumor. Quippe liquatus humor præter naturam in partem languidam decumbens in phlegmones diſcrimen adducit. Vtile verò & accommodatum iis deprehenditur, qui ſqualidi extenuatíque ſunt, & quibus iam magna partium ſolidarum ineſt ariditas atque iis etiam qui ex febris ardore quaſi retorridi euaſerunt: melancholicis quoque & craſſo terrenóque humore oppreſſis. Sed & in iis cautio adhibenda, ne vlla ſubſit in venis primis copia crudi humoris, quæ in omne corpus rapi poſſit: néve inter adminiſtrãdũ horror vllus incidat, qui febrẽ prænũciare ſolet. *Balneum.*

Tanto autem manifeſtiùs atque validiùs hęc efficit balneum, quanto vel natura vel arte calidius obtigerit, ſiue ſulphureum, ſiue nitroſum, ſiue medicamentorum calidorum permiſtione comparatum ſit. Solium verò aquæ calidæ in quo reſupinus æger à genibus ad vmbilicum demergitur, non mouendis ſudoribus deſtinatum eſt, ſed aut molliendo reſerandóque vtero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat.

Laconicũ ſeu hypocauſtum. Laconicum in quo ſicco calore ſudor elicitur, humores è corpore aliquanto valentius quàm balneum reſoluit. Morbis accommodatur frigidis atque diuturnis, quorum materia aut in artubus aut in ſummo hæret corpore. At quoniàm in eo vapor feruidus, non ſolùm corpori extrinſecus occurſat, verumetiam reſpiratione intro ſeſe inſinuans, ac in omnia diffuſus corpus haud mediocriter incendit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impensè bilioſo, nec extenuato corpori decernendum. Quum verò humores conturbet corpúſque vehementer laceſſat, iiſdem atque balneum obſeruationibus vſurpetur. His vacuandi generibus humoris atque ſpiritus non exiguum ex vniuerſo corpore diſſoluitur in ſudores, qui tamen per febres acutóſque morbos, ſi res expoſtulet, leuioribus mouebuntur auxiliis.

Vnctio & frictio. Iam verò vnctio atque frictio ſumma duntaxat corporis exinaniunt, neque humores intus ac penitus abſtruſos, neque corpus ipſum inſigniter conturbant. Mollis quidem longáque frictio corporis ſumma excalfacit, cutis ſpiracula laxat dilatátque, quibus ex cauſis humores in extrema corporis effuſi incaleſcunt, extenuantur & liquefiunt, qui demum ſponte ſua diſſipantur & euaporant. Vnctio calida eadem, ſed aliquanto validius confert. Altiùs ſiquidem penetrans non modò cutem emollit, verumetiam corporis interiora & humores contagione calfacit, extenuat, diſperdítque. Leuior tamen eſt vnctio & tolerabilior frictione longa. Illa quidem in acutis morbis, longa verò neque in acutis neque in creſcentibus eſt ex vſu.

His mihi concludenda videtur de venæ ſectione déque omni vacuatione vniuerſali ſuſcepta tractatio, quam idcirco paulò pleniorem inſtitui, vt omnia complecterer, quę in hanc rem pertinent, & quæcunque veterum ſcriptis ambigua ſunt aut controuerſa, perſpicuam lucem acciperent. Quę ſi cui vix licet omnia ad vnguem ipſo medendi vſu complere, conandum tamen eſt, vt ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

Libri Secundi Therapeutices, de Vena Sectione, Finis.

METHO-

METHODI MEDENDI LIB. III.

DE PVRGANDI RATIONE.

Quid purgatio, quótque eius differentiæ.

CAP. I.

PVRGATIO eſt eorum quæ ſola qualitate moleſta ſunt euacuatio. Qualitatis genere non eas ſolùm complector quæ primæ appellantur, ſed & ſecundas & cuiuſvis ſubſtantiæ corruptionem. Nam corporis excrementa & humores ſuperuacui quùm immoderatius exuperant, non multitudine, ſed qualitate peccant: quemadmodum & qui aut nimium craſſi ſunt aut glutinoſi aut acres. Præterea tum hi, tum etiam qui propriè ſucci nuncupātur, ſi vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem ſortiti ſunt, qualitate peccant, & cacochymiæ nomine continentur. Quum igitur hæc vitia à naturali conſtitutione eovſque iam receſſerunt, vt neque victu neque alternatione ſola emendari, neque naturæ caloríſque beneficio in priſtinam bonitatem redúci poſſint, auferenda certè ſunt, omníſque eorum materia tanquam inutilis prorſus extirpāda. Id autem purgatione fit, quæ vnà cacochymiam ſubtrahit. Venæ ſectio eum fortaſſe vitioſum humorem qui conſiſtit in venis, at non ſyncerum euacuat, ſed ſanguine & vtili humore permiſtum. Purgatio verò id ſolùm quod vitioſum eſt & qualitate peccat, vtili relicto, niſi fortè immoderatiùs efferatur. Purgatio alia ſponte, alia arte & medicamenti ope fit, quæ propriè appellatur medicatio. Hæc rurſum duplex, vniuerſalis & particularis. Vniuerſalis non quæ omnes humores, ſed quæ ex vniuerſo corpore aut certè maxima ex parte ſuperuacua deducit. Particularis quę partem quampiam propriis vitiis expurgat, vt è cerebro per palatum & nares muci deriuatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è renibus emictio: vteri per ceruicem expurgatio: & quæcunque rupta cute è quauis particula fit eruptio Eſt porrò vniuerſalis triplex, alui perfuſio. vomitio & quæ alui nuncupatur deiectio: de quibus ſigillatim accuratiùs diſſerendum. ἡ κάθαρσις. ἡ φαρμακεία.

De clyſtere. CAP. II.

INTESTINORVM præſertímque craſſiorum vitiis aptè clyſter ſuccurrit. Eò quippe integris viribus pertingit, quò epoti medicamenti vis non niſi hebetior & longo viæ prolapſu fracta, ignauior accedit. Quot igitur in inteſtinis vitia, tot & clyſterum genera: alij dolores leniunt, alij humores acres conſopiunt, alij vlcera detergunt aut ſiccant, alij fluxiones cohibent, alij euocant. Horum rurſum alij flatus diſcu- ὁ κλυσμός.

tiunt,alij fæces emolliunt,alij humores eliciunt è vicinis partibus, qui purgantium genere propriè contineri ſolent. Nam præter flatus ac fæces cibíque reliquias, non pauca etiam in inteſtinis cumulatur ſuperuacanea pituita, quæ nonnunquam proruit è cerebro, aſſiduo autem ex ventriculi & inteſtinorum nutritione vt peculiare excrementum ſuccreſcit: maximè verò quibus ex multa ingluuie aut ex glutinoſis cibis magnus eſt cruditatum prouentus. Ea quidem initio aquoſa aut etiam mucoſa exiſtit, quæ diutius in longo viæ anfractu, præcipuè verò in cæco inteſtino, aut in coli cellulis inhæreſcens, caloris vi tempore craſſeſcit dum & vitrea & gypſea euadat. Talis interdum modò deorſum, modo fæcibus circumducta ſponte redditur, plerumque tenacius inteſtinis adhæreſcit, vt neque illabenti excremento, neque medicamento cedat. Cumulata hæc copioſior, atque tum inteſtina, tum meſenterium inferciens, caput, ſenſus corpúſque vniuerſum degrauat, obſtructionum multorúmque morborum procreatrix. Similis eſt & humorum quorumlibet ratio, qui aut ſponte, aut purgationis vi è viſceribus decuſſi & in inteſtina deuoluti, illic ſubſiſtunt & hærent. Hos ergo attingens clyſter incidit, extenuat, detergit, ſecúmque deducit: ac multa ſæpe craſſa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vis excludit. Sed & inferiora expurgans, ſuperiora conſequutione exonerat: etenim viſcera preſſáque præcordia liberat, meliúſque ſpirantia facit. A clyſtere omnis eſt purgationis initium: hic deiectionis viam parat & expedit, vomitionis impedimenta ſubtrahit. Quúmque in inteſtina defixi humores aliíve eorum affectus ſanandi ſunt, flatus fæceſque clyſtere in primis excludendæ, vt dein ſit in ipſos affectus vis efficacior. In latus dextrum decumbenti faciliùs celeriúſque ſubit, ſurſúmque excurrens inteſtina proluit: ſiniſtro decubitu in recto aut in colo inteſtino, quòd aliorum mole premitur, plerumque ſubſiſtit. Tepens iniiciendus, idque ſenſim, ne impetu flatus ſurſum magnis torminibus compellat. Ad alui ſubductionem, quod ſæpe conturbet ſubuertátque cibum, ventriculo vacuo indendus eſt: ad medicationem verò eo etiam cibis conferto admittitur, diúque continendus eſt, vt tempore vires ſuas potentiùs exerat. Hoc diutiùs ſubſiſtere poteſt laborans cibum ſumere, aut huic etiam ſi volet indormire: nam poſtea licet non ſyncerus, ingenti tamen fœnore redditur. Rarenter admodum aut in ventriculum ſubit, aut in meſenterij venas rapitur, licet odore vel ſapore os naréſve feriat, aut etiam vrinas inficiat. Qui naturæ conueniens pro alimento ſubditur, abſorbetur interdum ſi longa fuit inedia aut parſimonia cibi. Sæpe etiam quum vehementes cruciatus quales colici ac nephritici torquent, ſubſiſtit ac manet ſurſúmque repit. Dolor enim omnia quaſi abſorbens vacuationem cohibet. Ferè tamen remorantem clyſterem acrior alter aut glans reuocat.

Glans clyſtere longè ignauior eſt, nihil quippe eorum eluit aut ſanat, quę inteſtina afficiunt, ſed alium duntaxat idcirco mouet, quòd acrimonia podicem ad deſidendum ſtimulet. Crebrior hæmorrhoidas irritat & aperit, acriórque vlcus interdum excitat. Ad podicis vitia ſolent omnis generis componi, adſtringentes, detergentes, lenientes,

prouo

prout affectus conditio poſcit.

De vomitione. CAP. III.

VOMITIO, eſt impetu ventriculi ſurſum facta reiectio. Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque ſine ſenſu per gulam in os refluit, crebráque expuitione redditur. Lumbrici quoque interdum ex inteſtinis per ventriculum & gulam in os ſurrepunt: atque in nauſea & cordis dolore tenuis aqua è ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omnes tametſi ſurſum præter naturam fiunt, nondum tamen poſſunt vomitionis appellatione contineri, ſed qui duntaxat manifeſto ventriculi conatu obrigerent. Vt enim vterus in partu collectis vndique viribus ſeſe arctiſſimè ſummis partibus abſtringit quò fœtum excludat: ita & ventriculus rei noxię iniuria laceſſitus compreſſo fundo totus ſurſum impetu fertur, vomitione quicquid infenſum eſt excutiens. Motus hic omnium eſt naturaliū manifeſtiſſimus, quo ventriculus de propria ſede exiliens, aſſidentes partes quibus annectitur magna vi diuellit. Hinc vomitio difficilis violētáque eſt, aliis tamen magis, aliis minus. Quibus preſſum anguſtúmque pectus, & quibus ceruix gracilis & oblonga, ij rarò ac certè violenter vomunt: facilè verò & occaſione leui qui contrario ſunt habitu. Violenter rurſum & periculosè aſthmatici, tabidi & ij quos præcordiorum inflāmatio aut dolor exercet: metus enim eſt aut ſuffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut ruptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore. Crebrior difficiliſque vomitio ventriculum, præcordia & quæ ſub his ſunt viſcera, crebra validáque concuſſione debilitat, cóque humores rapit impuros: caput implet ſenſúſque degrauat & offendit. Quæ verò facilis & moderata obrigerit, ſaluberrima eſt & purgationum omnium præſtantiſſima. Noxios quippe humores ex ipſis fontibus ſynceros elicit & vacuat, omnem quę in ventriculi capacitate in eiúſve tunicis hæret illuuiem in primis expurgat, è pręcordiorum membranis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pancrea omnis generis ſuperuacuos humores ſynceros elici, quos plerumque nec hiera nec aliud vehementiſſimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum exturbare poteſt. In ventriculum enim ex his locis viæ breues ac expeditæ magis quàm in aluum directæ ſunt, per quas facilis eſt vomitio. Quanquam autem primùm ab interioribus euellit, conſequutione tamen caput reliquúmque corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauſeæ, cibi faſtidio, crebræ vomitioni, ventriculo præcordiiſve diſtentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, incubo, epilepſiæ, ſuffuſioni, omnibúſque capitis affectibus, qui præcordiorum ſympathia contracti ſunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effuſa impuritas protulit. In quocunq. igitur affectu langueſcit appetentia, & in nauſea vomendíque deſiderium fatigat, ſi pharmaco non ſatis ſit, vomitione curandum. Nam quę purgatio non eluit, extirpat vomitio, & quæ illinc non facilè labun-

[Margin notes: ὁ ἔμετος. — οἱ δυσεμεῖς καὶ εὐεμεῖς. — *Vomitionis facilis cōmoda.*]

aptior ſit, primùm ſequi, ab hoc deinde craſſiorem, poſtremum craſſiſſimum: atque ſi medicamentum infirmum, & inualidũ erit, nihil præter ſerũ vacuari, ſi validiùs, cum hoc etiam bilem flauam, ſin valentiſſimũ, tum pituitam tum bilem atram. Huic ſententiæ ſuffragans Auerrhois putauit tenues humores quia purgationi aptiores, prius quàm craſſos omni medicamenti genere prolici. At ſi ſatis rerum peritus animaduertiſſet rheumbarbarum, agaricum atque ſennam etiam ex hydropico corpore non aquam, ſed craſſos humores: ſcammonium verò & itidem non craſſos, ſed tenues ſeroſóſque vel ex corpore ſano elicere, non tam turpi credo errore lapſus eſſet. Si vacuationis ordine tenuia ſemper cęteris antecedunt, cur non & ſanguis priùs quàm bilis atra deflueret, quem conſtat multò tenuiorem eſſe? Hæc opinio dum vnicum medicamenti genus ſola pro vacuandi ratione quantitate mutatum ſatis fore humoribus omnibus expurgandis ſtatuit, perturbato rerum ordine ſummam confuſionem inuehit. Hæc incommoda circumſpectius animaduertens Hippocrates, rectè nouit medicamentum humorem qui in corpore præter naturam continetur attrahere non communi & promiſcua quadam vi, ſed totius ſubſtantiæ ſimilitudine inſitáque familiaritate. Medicamentum (inquit) quum in corpus fuerit ingreſſum, primùm ſanè id quod omnium maximè ſibi natura reſpondet atque ſimile eſt deducit, deinde alia quoque trahit & purgat, quemadmodum ſemina & ſtirpes terram vbi ſubierint, id quod in terra ſecundùm ipſorum naturam eſt, ſibi attrahunt, ſiue acidum, ſiue dulce, ſiue amarum, ſiue ſalſum, ſiue aliud quidpiam diuerſum. Primùm igitur eius quod ſibi naturali ſimilitudine coniunctum eſt plurimum arripiunt, tum cætera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medicamenta in corpore ſeruant. Etenim quæ bilem mouent primùm hanc meraciſſimam purgant, deinde mixtam. Quanquam igitur attractio aliàs caloris, aliàs vacui & inanitionis vi, aliàs totius ſubſtantiæ ſimilitudine fit, quæ tamen à medicamentis purgantibus eſt, vna ſimilitudinis proprietate completur, qua & ſtirpes ſuccum è terra ſibi idoneum, & vnaquæque corporis particula id quod in ſanguine ſibi familiare & conueniens eſt, & lapis heraclius ferrum, & paleas ſuccinum prolectat. Hęc autem ſimilitudo non temperamentorum, ſed ſubſtantiarum eſt. Illa quippe attractionis cauſa ſtatui minimè poteſt: quandoquidem nullum medicamentum eſſet trahendæ pituitæ idoneum, quum illa frigida, vniuerſum verò purgantium medicamentorum genus calidum habeatur. Ergo ſola ſubſtantiæ ſimilitudo cauſa eſt cur medicamentum hunc illúmve humorem alliciat. Hæc autem ſubſtantia non ipſa eſt rei materia, à qua vnumquodque aut tenuis aut craſſæ ſubſtantiæ dicere ſolemus: neque huius ſubſtantiæ ſimilitudo attrahendi cauſa exiſtit: nam neque agaricus, neque colocynthis tenuis ſubſtantiæ quum ſit, craſſiorem pituitam, neque rheumbarbarum quòd aſtringentis & ſolidæ craſſæque ſubſtantię, tenuem bilem educeret. Sed præſtantior eſt tota illa ſubſtantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius ſubſtantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cum neque materia ſit, neque temperamentum, neceſſe eſt rei ſpecies & forma

Lib. de Nat. hominis.

Proprietas ſimilitudinis qua medicamẽtum familiarem humorem allicit, vndennã proficiſcatur.

ſit, quæ præcipua eſt ac ferè tota compoſitæ rei ſubſtantia. Admirabiles eius proprietates neque colore, neque ſapore, neque odore, neque vllis ſenſuum qualitatibus, ſed operibus ſolis percipi poſſunt, vnde à pleriſque cæcæ & occultæ nuncupatæ ſunt. Quæ porrò eadem continentur ſpecie, ſubſtantiam non ſimilem ſed planè eandem habere dicuntur: vt ferrum ferro, magnetem magneti, non ſimili, ſed eadem ſubſtantia dicimus. At verò magnetem ferro ſimilem, non eundem, quod eorum ſubſtantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate coniunctæ ſint. Eadem in medicamentis quoque eſt ratio: cenſetúrque agaricus pituitæ tota ſubſtantia ſimilis. Ea autem ſubſtantiæ ſimilitudo attractionis eſt cauſa, atque vnumquodque id trahit quod ſimile, non quod eodem eſt genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam Auicennas colligit, ſi attractio fit a ſimilitudine ſubſtantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum, aurumque aurum. In hac autem ſimilitudine quod validius eſt trahit infirmius, vt agaricus pituitam, non contrà, quòd agarico vis inſit potentior, quam & temperamenti calor plurimùm impellit. Si quando autem contingat tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, vt ab humoris copia obruatur, ea omnino fruſtrabitur purgandi facultate, & in alienam vertetur ſubſtantiam. Vſus enim tres notauit purgantium medicamentorum ordines. Vnus eſt malignorum, in quibus vis & ſubſtantia ineſt venenata, in quo habentur colocynthis & ſcāmonium. Alter benignorum, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cuiuſmodi ſunt pruna, violæ, manna, ſerum lactis, caſſiæ medulla. Tertius mediocrium, in quo ſunt rheumbarbarum, agaricus, ſenna, aloë. Itaque in corpore valido atque inedia exhauſto, benigni medicamenti exigua portio in corporis ſubſtantiam faceſſit: maligni verò portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: medioeris in humorem vacuandum, qui ex ſuperuacaneorum eſt genere alendo corpori minimè idoneus. Licet igitur agaricus calidus ſit, verti tamen nihilo minus poteſt in pituitam, vtpote qui (quemadmodum & cnicus) tota ſubſtantia non temperamento pituitoſus ſit. Hac rerum commutatione temperamenti qualitates pereunt, permanente ſubſtantia.

Medicamentorum purgantium ordines tres.

Purgans medicamentum nonnunquam alium quàm proprium & ſibi familiarem humorem extrahere è corpore.

CAP. V.

Quæ ad purgationis facilitatem & euphoriā conuenire oporteat.

APTAM vtilémque purgationem efficiunt medicamētum accommodatum ſatiſque validum vt humorem exturbet: natura robuſta quæ proritantem humorem expellat & purgationem moderetur: humor tenuis & ad fluendum aptus: corporis viæ per quas flexurus eſt patentes & liberæ. Si quid horum deſit, aut languida, aut inutilis erit purgatio. Inutilem dico quæ vel alieni eſt humoris, vel effrenata exiſtit. Quum igitur vacuandus humor corporis parte denſa, adſtricta, vel obſtructa coërcetur, neque huic purgationis viæ patent: aut quum vel nimium

mium glutinoſus craſſúſque eſt, vel crudus aliíſque humoribus omnino permiſtus, vel in longinquas partes diſiectus, tametſi natura valens conuenienti medicamento proritetur, languida tamẽ aut inutilis ſuccedet purgatio. Languida quippe ac imperfecta eius humoris qui vacuandus erat, inutilis verò alterius qui paratior occurrerit. Medicamẽtum enim quod proprio humore fruſtratur, quemuis obuium & paratiorem impetu adoritur atque exturbat eum ſcilicet qui aut ad fluendum eſt aptiſſimus, aut immodicè exuperat, aut in via purgationis ſubſiſtit. Is enim quouis medicamẽti genere impulſus excidit, vt qui ſpõte etiam interdum elabatur. Id ſanè commone facit Hippocrates. Si n. (inquit) eidem homini idem medicamentum quater in anno voles exhibere, hyeme pituitoſiſſima tibi euòmet, verè liquidiſſima, æſtate bilioſiſſima, autùmno nigerrima. Quum ergo melancholicus humor craſſus, ſanguine permixtus fortè irrepſit in cerebrum, licet medicamentum huic ducendo validum offeratur, potius tamen quàm hunc eam detrahet pituitam quæ in ventriculo & in inteſtinis ſolet inhæreſcere: aut etiam bilem quę ſeorſum pura atque tenuis vel nimia copia, vel corruptela naturam extimulat. Cacochymiam igitur in venis concluſam, aut in corporis habitum effuſam, vix medicamentum (niſi fortè validiſſimum) detrahet, quòd quæ circa ventriculum, circum viſcera primáſque venas conſiſtunt, in primis occurrant expurgãda. His ex cauſis nõnunquam accidit vt purgans medicamentum non proprium & peculiarem humorem, ſed diuerſum plerúmque exturbet. Quinetiam ſi effrænata vis eius fuerit, alienum quoque trahet: tum quippe natura vel grauiùs laceſſita, vel iam imbecillitate languens, neque medicamenti vim, neque humoris impetum coërcere poteſt. Effrenatæ & immodicæ hæ ſunt purgationes ὑπερκαθάρσεις Græcis appellatæ, quibus non modò peculiaris humor, ſed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein inuadit, ac primùm tenuiorem ad fluendúmque aptiorem prolicit, deinde eum qui craſſior atque pigrior ſit, poſtremo ſanguinem, quem natura tanquam reconditum theſaurũ auidius amplexatur ac retinet. Cholagogũ exempli gratia in primis bilem, deinde pituitam, tertio loco atram bilem, poſtremò ſanguinem euocat. Phlegmagogum primùm pituitam, deinde flauam bilem, poſtea atram, nouiſsimum ſanguinem. Melanagogum atram bilem primùm, deinde flauam, tertiò pituitam, ad poſtremum ſanguinem naturæ familiariſsimum. Effrenatio ea & purgationis exuperantia fieri non poteſt totius ſubſtantiæ proprietate: quòd nullum medicamentum poſſit omni humori ſubſtantiam ſimilem habere. Hanc non pauci ad medicamenti calorem & acrimoniam referunt, quę tum venarum oſcula patefacit recludítque, tum continenter adeò proritat, vix vt humorem ſuum coërcere poſſint. Verùm ſi hypercatharſeos ea cauſa ſit, allium, pyrethrum & piper purgandi facultatem ſortientur. Quocirca præter peculiarem quæ ſua eſt cuiuſque, neceſſe eſt generalem purgandi vim, medicamento attribui, qua in alios quoque humores incumbat, eóſque communiter euacuet. Compertum ſit in Dione purgandæ bili flauæ iuſtam congruentémque quantitatem eſſe rhei-

Cur alium quàm familiarem humorem interdum attrahat medicamentum.

Quæ ſit hypercatharſis cauſa.

barbari drachmas tres: atræ bili, ſennæ drachmas ſex: pituitæ, agarici drachmas tres. Concilium ſit triplex humoris genus expurgare, in idque medicamentum componere & accommodare: aptum id efficáxque comparabitur: ſi cuiuſque triens conferatur & rheibarbari drachma vna, agarici drachma vna, ſennæ drachmæ duæ permiſceantur confundantúrque. Quod hac ratione compoſitum foret, nullam vim obtineret, niſi communi quadam & generali purgandi facultate ſimplicia illa mutuò ſe fouerent. Neque enim drachma vna rheibarbari quicquam bilis purgare potis eſſet, neque drachma vna agarici pituitę, neque ſennæ drachmæ duæ, melancholiæ quicquam: neque igitur permiſta illa, niſi mutuas operas conferrent. Simile enim hic accidit atque cum multi niſu communi graue quoddam onus attollunt. Itaque præter propriam, neceſſe eſt & generali vi purgandi medicamentum vnumquodque præditum eſſe, qua cum nimia purgatio erit, alios etiam humores detraher, idque adiutum calore & acrimonia.

Purgantis medicamenti facultatem, à noſtro calore excitari, ſubſtantiam verò ad expurgandum humorem non permeare.

Caput VI.

PRoprietas peculiarem humorem expurgandi è tota medicamenti ſubſtantia & ex intimis principiis manans ac defluens, illi non energia & reipſa, ſed duntaxat poteſtate ineſt. Etenim ſi ſcamonio ſynceræ bilis portio propiùs aſſiſtat, non hanc quemadmodum magnes ferrum alliciet, ſed duntaxat quum à noſtro calore excitatum prorumpet in actum, & ad agendum impelletur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omnique ratione exagitatur, tacita eius facultas quaſi ſolutis vinculis exurgens ſe promit proféртque vires nouas. Ac tum vapor ea ipſa facultate præditus illinc proſiliens, per cæcos occultóſque ductus in omnes corporis partes quoquouerſum effuſus, ad noxium humorem pertingit. Atque is humorem iam diu fortaſſe parti conſuetum ac quieſcentem, acrimonia incidit præparátque, & aduerſa qualitate partis naturam acriùs ſtimulat proritátque ad excernendum. Ipſa verò medicamenti ſubſtantia in ventriculo inteſtiniſve etiamnum perſiſtens, eum ipſum humorem ſimul prolectat, vt purgatio communiter fiat trahente medicamento & expellente partis natura. Non igitur pharmaci ſubſtantia ad eum humorem concedit ac permeat, qui vacuandus eſt, vel hoc argumento, quòd plerúmque aluo ſoluta medicamentum in ventriculo ſubſiſtat, aut etiam vomitione reiiciatur, quódque pillulæ duriores poſteaquàm abundè purgaſſent, viſæ ſint nondum diſſolutæ, aliàs vomitione, aliàs deiectione reddi. Hinc Paulus præcepit lathyridis grana integra vorare ſi imbecillus eſt ſtomachus, eáque etiamſi minimè atterantur miniméque in corpus permeent, validè tamen purgare. Si inquit Serapio, medicamentum ad humorem longè diſſitum accederet, illi familiaritate iungere-
tur,

tur, neque eum cuius iucunda volptate perfruitur, detraheret aut exturbaret, quemadmodum neque magnes ferro iunctus idipſum aliò trahit, ſed planè retinet ac ſeruat. Et hæc quidem conſentanea iis ſunt medicamentis quæ maligna dicuntur, & in quib. vis ineſt venenata totíque corpori infenſa. Nam quę in mediocrium ſunt ordine, vt ſenna & rheumbarbarum, quamquam dum agunt, magna ex parte ſubſiſtunt in ventre, eorum tamen tenuior quędam portio irrepit in venas, vacuandúmque humorem aſſequitur, illiúſque tum color tum odor manifeſtus in vrinis eſt. Benigna verò medicamenta in omne fortaſſe corpus peruadunt, & noxium humorem quaſi vinctum reducunt in ventrem. De quibus ita cenſuit Ariſtoteles, Medicamenta vbi ventrem adierunt reſolutáque ſunt, ſtatim ad venas per eaſdem feruntur vias per quas cibus commeat. Mox quum nihilo concoqui potuerunt, ſed victrice perſtiterunt potentia, relabuntur, & quæ ſibi obſiſtunt, ſecum detrahunt, quæ res purgatio vocitatur. Venter porrò ſelectum ſecretúmque humorem vbi pariter cum medicamento excipit, gemino ſtimulo acriùs laceſſitus quum diutius ferre non poteſt, totis viribus vtrunque excutit, dum à ſe deponat expellátque per loca conuenićtia. Non igitur quem humorem attraxit medicamentum, eundem exigit foráſque excludit vomitione aut deiectione, prout ſcilicet ipſius vis inſita in ventriculum aut in aluum irruerit, ſed natura ſola. Neque enim hinc ſolùm vomitio obrepit, quod medicamentum in ore ventriculi inhæreſcat, idque infirmet; neque alui deiectio quod in ventriculi fundum & in inteſtina id mox illabatur eáque debilitet: ſed quòd medicamento proprietas inſit, qua familiarem humorem non ad ſe modò, verumetiam ad certum deſignatúmque locum impellit ac mouet. Vt enim cantharides ſcapulis brachióve admotæ, non ſolùm ad ſe aquam alliciunt, ſed & vrinas abundanter cient, quò tamen eorum ſubſtantia minimè penetrat: ſic propemodum medicamenta quę iam extrinſecus ventri applicata aluum ſubducunt, quæ iam vomitionem mouent. Quáto igitur expeditius eorum ſumpta ſubſtantia, etiam in ventriculo aut in inteſtinis conſiſtens, purgandi vires obtineat exeátque?

Expulſio noxij attracti humoris naturalis eſt.

Per quos ductus medicamentum humorem detrahat.

Cap. VII.

Qui porrò expurgatur humor ferè per apertos conſpicuóſque ductus traducitur, & à corporis ambitu in venas reſiluit minores, ab his in maiores, è quibus per iecur in inteſtina deuoluitur. Cæterùm in violenta purgatione humores non per hos ſolùm, verumetiam per cæcos occultóſque ductus vel ab extremo corpore magna perturbatione confluunt in ventrem. Extincto animante ampliora duntaxat vaſa & ſpiracula cernuntur, plurima in ſe conſidunt atque conniuét, quæ dum id in viuis erat, vi caloris & ſpiritus diſtenta latius patebant, per quæ non modò tenues, ſed & craſſos glutinoſóſque humores validioris medicamenti vi deduci putandum. Sic hydropicorum aqua ex ingenti ca-

pacitate abdominis aut in inteſtina rapitur, aut in veſicam remeat: ſic multa plerúmque & è pulmonib. & è cerebri ventriculis, neque tamen per venas, neq; per manifeſtos ductus in ventrem illabũtur. Sic & varij artuum articulorúmque tumores, non œdematoſi modò, ſed planè ſcirrhoſi, aliàs in aluum, aliàs in os lenta ſaliua deriuantur ab illitu hydrargyri, cuius vi colliquantur omnia & è toto corpore in os impetu feruntur: ſic denique valentiores apophlegmatiſmi non è cerebro ſolùm verumetiam è ventriculo, aliíſque partib. pituitam eliciunt, ea interdum copia, quæ neque cerebri ventriculis, neque totius caluæ capacitate cõtineri queat. Horum nihil mirum videbitur, ei qui præter rerum euentus, Hippocratis quoque ſententiam ſpectabit, qua is corpus intrò foráſque ſpirabile ſtatuit, & naturam quæ præſertim robuſta validáq; ſit ſemper viam moliri expurgandis ſuperuacaneis, craſſioréſque materias vel per anguſtiſſima foramina deducere, quin etiam per oſſa abſceſſus fieri confirmat: quemadmodum & empyorum & pleuriticorum craſſus humor per denſam membranam traducitur in pulmones, ac demũ tuſſi reiicitur. Hæc ſi natura per ſe facit, multò certè maiora & admiratione digniora molietur adiuta trahentis medicamenti vi, preſertim ſi cõuenienter præparatum corpus atque humor ad fluendum comparatus eſt. Itaque purgantis medicamenti quod validum ſit facultas in omne corpus ſubiens ac penetrans, humorem familiarem (qui coërcitus non ſit) vndique detrahit, non modò amplis patentibúſque viis, verumetiã occultis & ſenſibus incompertis. Hæc de vniuerſo purgantium medicamentorum genere, déque viribus eorum præmittenda videbantur. Nũc verò particulatim medicamenti ſpecies quærenda, eiúſque quantitas & vtendi ratio: quò d vt accuratiùs exequamur, explicandum quibus morbis conueniat purgatio, quod cuique adhibendum purgationis genus, clyſter an vomitio, an vt medicatio: quę medicamenti ſpecies, quàm validum & quo id ordine, vniuersè an partitè: deinde quantum & quouſque vacuandum ſit, & qua id ratione faciendum. His enim tota complectetur purgandi tractatio.

εἰσπνουν καὶ ἐκπνουν τὸ σῶμα.

Quibus humorum vitiis, & quibus morbis adhibenda purgatio.

CAPVT VIII.

CACOCHYMIÆ proprium accommodatúmque remedium eſt purgatio: quicquid enim impurum adeò corruptúmque eſt, vt omnino naturę limites trãſcendat, quoniam arte nulla emendari benignúmque reddi poteſt, prorſus extirpari eximíque debet. Hoc autem purgatione præſtandum, quæ vnà omnem impuritatem ſeorſum ex quauis corporis ſede ſubtrahit & vacuat, ex hac quidem promptiùs ac expeditiùs, ægriùs tardiúſque ex alia. Primæ regionis cacochymia purgatione ſola commodè vtiliterque demi poteſt: & quæ in inteſtinis eſt clyſtère: quæ circum ventriculum & præcordia, vomitione: vtraque etiam pharmaco: ſed maximè quæ aut in liene, aut in iecoris cauo, aut in pan-

Cuiuſlibet regionis corporis cacochymia quo vacuationis genere & quib. vijs exigẽda.

in pancrea, aut in meſenterio, aut in abdominis capacitate conſiſtit. Ex his quippe ſedibus viæ breues ſunt ac directæ, per quas facilè ea ferri poteſt in aluum, quo ſponte etiam interdum prona ruit. Venæ ſectæ vis eò vix vnquam pertingit, neque hinc humores vacuat: ſed graui ſanè diſpendio naturæ ordinem peruertit quicunque impuritate derelicta purum ſyncerúmque ſanguinem profundit è venis, quíque venas ſectione exinanitas implet fœda illuuie rapta è primis ſedibus, quæ quaſi ſentina eſt omnis impuritatis. Quis quæſo adeò rudis in medendo ſit, vt aut ventriculi cruditatem, aut lienteriam aut dolorem colicum, aut lienis ſcirrhum, aut choleram, aut hydropem, aut his affines affectus audeat aut tentet vena ſecta curare? quinetiam venarum cacochymia ſola purgatione, non phlebotomia eximi tota poteſt: permittitur tamen in hac plerumque venæ ſectio, quum tam copioſa accreuit, vt venas ſupra modum diſtendens, pericula minetur, quæ ex immoderata impendent plethora, tum enim ad exuperantiam demendam adhibetur. Deinde etiam quum ex ruptis, apertis, aut exeſis, vaſis, vel foras ea proſilit, vel in partem quampiam abſcedit: etenim reuellit impetúmque ſiſtit. Tertiò quum metus eſt ne ea concitata vehementiùs & quaſi furore corpus exercens, in principem aliquam partem feratur: impetum quippe ſedat atque compeſcit. Nonnunquam & citra hæc, quum præceps eſt morbus: cuius tamen materia in venis concluſa aut cruda eſt, aut viam expeditam non habet per quam facilè medicamento detrahi poſſit, eius portionem venæ ſectio promptiùs quàm purgatio demit: à qua & morbi ſæuitia ſæpe miteſcit, & natura quod reliquum eſt faciliùs coquit. Sic initio continuarum febrium, ſi vires ferant, nec venæ nimium exinanitæ ſint ſanguis mittitur. Cæterùm quæ in his fit venæ ſectio, impuritatis quidem portionem elicit, at minimè ſynceram ſed ſanguine permiſtam: nec vlla poteſt phlebotomia omnem venarum cacochymiam eximere, niſi fortè ſanguinem vniuerſum profundat. Nam vitioſus humor æquabiliter ſanguini permixtus ſeorſum profluere non poteſt. Quocirca licet his ex cauſis aut neceſſaria, aut vtilis fuerit venæ ſectio, adhibenda tamen eſt tandem & purgatio, quæ vt proprium remedium reliquias detrahat. Ea porrò cacochymia quæ vel partis alicuius ſubſtantiam vel corporis habitum occupauit, medicamento in primis, non venæ ſectione ducenda: deinde quicquid reliquum fuerit per cutis ſpiracula, aut per ductus peculiares monendum. Sic exhaurienda eſt cerebri pulmonúmve crudior pituita, ſic & totius corporis cachexia. At verò in cacochymia quæ regiones multas æquabiliter infeſtat, vndelibet vacuationem auſpicari licet. Vt ſi vel ab vniuerſa obſtructione, vel à ſtipatione cutis, vel a vigiliis, labore, æſtu, ira, peſtilentia, vel ab aliarum euidentium cauſarum immoderatione, omnium humorum putredo corpus æquabiliter inuaſit, non magni intereſt à purgatione an à venæ ſectione vacuationem inchoes, quanquam tutius primæ regionis præmittitur purgatio. At quũ inæquabilis eſt cacochymia, ea in primis exhaurienda regio, quæ aut vehementiùs premitur, aut aliis mali initium dedit. Iã verò à cauſis ad morbos ex cacochymia ortos me conferam. In continua febre quæ æſtu

magnio & laſſitudine fatigat, ſi neque nauſea, neque vomitio, neque primarum venarum cruditas eſt, protinus initio vena ſecari poteſt. In ea verò quæ aut ex ventriculi iecoriſque conſtitutione praua, aut ab eſculentorum potulentorúmque vitio proficiſcitur, quoniam infima regio prius ac etiam magis inpuritate ſordeſcit, ex eáque in venas & in habitum corporis vitium irrepſit, expurganda in primis eſt, vtpote ſine qua cæterarum nulla purior euadat. Hac etiam ratione in cachexia, in leucophlegmatia, in hydrope, in ictero atque in aliis pleriſque affectibus, quorum impuritas è iecoris aut lienis vitio corpori toti impertitur, purgatione ſola vacuandum. Nec quoties vrinę craſſæ ac rubicundæ cernuntur, temerè imperanda venæ ſectio: nec ſi ex hac ſordidus ſanguis ac impurus emanat, continuo vtilis putanda. Impuro enim mox impurior alius ex ipſo fonte affluit. Non igitur è riuulis, ſed ex fonte ipſo exhaurienda mali ſcaturigo: cui niſi ſit antè proſpectum, vix cæteris dein poteſt arte ſuccurri. Vt autem in his, ita & in febribus intermittentibus etiam atque etiam obſeruandum, ne vel confuſis vel tranſmotis humoribus corpus euadat impurius. Nam febres tertianæ quarum cauſa in iecori cauo inhæreſcebat, ſæpè intempeſtiuè ſecta vena in continuas abiêre: & continuæ in quibus admodum impura erant viſcera, non parum exaſperatæ ſunt. Exhauſto enim ſanguine impurus humor, quauis ſede ſit derelictus, efferatur ferociú'que ſænit. Aliàs bilis flaua circùm iecur, aliàs pituita vel in cerebro, vel in pulmonibus, vel in ventriculo quaſi ſubſultans detracto ſanguine deiectíſque viribus grauiora profert ſymptomata. Conſtare hinç iam poteſt, quibus humorum vitiis & quibus morbis ſuccurrat accommodata purgatio.

Quo quiſq; regio ordine expurganda.

Per quas vias inſtituenda ſit purgatio, quo meditamenti genere, & quam valido.

Cap. IX.

DVo præcipuè ſunt quibus purgationis via indicatur: vitij ſedes & naturæ motus ſeu inclinatio. Sede perſpecta in promptu ſunt ductus omnes qui ex ea aut per ventriculum, aut per aluum aut per aliud quoduis emiſſarium foras pertinent: per quos ſcilicet natura libera nec impedita, vitia ſua expurgare conſueuit. Hi ſunt quos Hippocrates conuenientes appellat. Ventriculus quidem, & præcordiorum ſummæ partes vomitione, inteſtina maximéque craſſa alui profuſione, pharmacia verò cùm hæc ipſa, tum maximè viſcera & venæ habitúſque corporis commodè expurgantur. Renes & veſica per vrinæ vias: vterus per pripriam ceruicem: cerebrum per palatum & nares: corporis ſumma per cutem halitu & ſudore. Si forte purgationis vias morbus intercipit, aliò motum conuertes: nunquam enim humor, noxius in affectam ſedem eſt deriuandus. Quocirca neque imbecillo ventriculo cienda vomitio, neque in inteſtinorum vlcere, aut inflammatione bilis eò deuocanda, ſed alior ſum reuellenda: neque renibus inflammatis aut exulcerata veſica ad vrinas, ſed ad inteſtina vitioſus humor conuertendus.

Aph. 21. li. 1.

tendus. Motus verò ac impetus naturæ ſic obſeruandus. Humor noxius per conuenientes regiones atque vias delatus ſinendus eſt: atque etiam ſi ſegnius progreditur, incitandus, fit enim natura duce, quæ nihil perturbatè, nihil niſi vtiliter gerit. Qui verò inſueto nec naturali curſu fertur, inhibendus, & in breuem rectúmque tramitem (ſi cómodè licet) reuocandus, vt qui humoris impetu & impeditu natura ſymptomaticè fiat. Iam verò medicamenti genus ex humoris genere petendum. Quot enim peccantium humorum, totidem & medicamentorum genera vſus notauit, vt ſingulis accommodaret ſingula. Alia pituitam, alia bilem flauam, alia atram detrahunt, ſanguinis ſerum alia: & in vnoquoq; genere alia ex aliis partibus. Ita enim quum arquato laboranti & flaua bile ſuffuſo medicamentum datur demendę huic accommodatum, mox totus in habitum naturalem refertur priſtinúmque colorem recuperat. Si aqua ſubter cutem fuſa turgido medicamentum huic ducendæ propinetur, aquoſus humor excidet, magnáque vi foras erumpet, ſubſidente ventris tumore. At verò nulla aut minimo emolumento erunt quæ diuerſa humoribus, non accommodabuntur. Simili quoque ratione cùm vel pituita vel bilis atra moleſta eſt, ſi ſuum cuique medicamentum cógruenter afferatur noxium humorem experimur detrahi, laborantémq. vindicari à morbo. Ad hunc igitur modum medicamentorum genera ex humorum differentiis diſtinxit vſus, vt ſuam cuique purgationem opponeret. In vnoquoque porrò medicamenti genere tum in eo quod bilem, tum in eo quod pituitam, vel alium quemuis expurgat humorem quàm validum aut imbecillum deligi oporteat, noxij humoris ſitus oſtendet. Vt enim non quælibet ſecta vena, ita nec quodlibet medicamentum è quovis corporis loco humorem detrahit, ſed alia aliis corporis ſedibus expurgandis accommodatiora ſunt. Mitiora quippe è prima corporis regione, mediocria è vaſis maioribus, valentiora è corporis habitu ex ſingulíſque particulis euocant. Expedita faciliſq; purgatio eſt è ventriculo & ex inteſtinis: difficilior è venis meſenterij, deinde è iecore & ex liene, multò difficilior è vaſis maiorib. atque etiam è minoribus: omnium verò difficillima ex ipſa partium ſubſtantia, quę ad ſummam cutem atque articulos accedunt. Quo enim pars quæque diſtantior & minus venis conſperſa, eò difficiliùs medicamento cedit, maior quippe in propinquum vis eſt quàm in diſtans. Vt igitur tres corporis regiones limitibus diſcretæ ſunt, ita & purgantium medicamentorum tres hiſce ordines accommodantur. Deinceps de medicamenti quantitate ſtatuendum.

Inclinatio humoris noxij & momentum.

Medicamẽti genus ex humoris ſpecie.

Quam validum eligendũ medicamentũ ex humoris ſitu.

Vt medicamenti quantitas definienda ſit.

CAP. X.

POSTQVAM medicamenti genus ex humoris ſpecie, & quàm validum ex humoris ſitu cognitum fuerit, æſtimandum deinde qua id quantitate offerri debeat. Sua autem eſt & definita cuiuſque quantitas, qua id conuenientem atque moderatum purgationis modum præſtare ſolet, vt proximo libro enucleatiùs tradetur. Quantitatem vel au-

Quid euphoriam diſphoriáve in purgando denunciet. gere vel minuere purgandi facilitate difficultatéve cogimur. Quando autem facilis & quando difficilis ſit futura purgatio, corporis, humoris, atque cœli ſtatus oſtendit. Corporis ſtatu continentur temperamentum, habitus, ſtructura atque conſtitutio & vacuandi conſuetudo. E ſicco exuccóque corpore atque macilento pauca detrahi poſſunt: multa ex humido & ex habitu euſarco. Firmum denſúmque corpus, cuius viſcera, venæ, ipſáque inteſtina natura anguſta aut obſtruuntur facilè, aut coactantur, ſuperuacua retinet, nec facilè elabi ſinit. Molle verò, rarum ac laxum, quale mulierum eſt, puerorum & otio diffluentium patentius eſt, per quod concitati, tractíque humores facilè decurrant. Robuſti & laboribus aſſueti leuiuſcula aſpernantur medicamenta, quemadmodum & quibus ſenſus eſt hebetior. Contra incitantur facilè qui exquiſitiore ſunt ſenſu, & qui vel natura, vel morbo, vel viuendi ratione delicatiores euaſerunt. Crebris purgationibus aſſueti, pharmaco minus laceſſuntur, inſueti magis: alienorum quippe horrifica recordatio naturam turbans ad excernendum ſtimulat, quemadmodum & pharmaci odor grauis aut intenta cogitatio aluum plerumq; ie mouet. At verò conſuetudo familiaritatem, familiaritas amicitiam parit, quę vim omnem lenit. Sic longo tempore conſueta, etiamſi deteriora ſint, minus infeſtare ſolent. Quibus ex cõſuetudine liquida eſt aluus, aut ſponte interdum ſoluitur, purgatio ſæpe expectationem fallit imprudentum. Humoris porrò ſpecies, materia atque copia medicamenti quantitatem hac ratione præſcribunt. Aquoſus humor, biliſque tenuis, facilè: pituita & melancholia pigrè defluit. Qui craſſus durúſque eſt, & quaſi ardore reſiccatus, velut fixus ſubſiſtit in via. Lentus verò & glutinoſus ductibus obhæreſcit. Copioſus & quaſi reſtagnans vt in obeſulis & in his qui ſe crapula ingurgitarunt, aut quauis ex cauſa humorum illuuiem congreſſerunt, leui medicamento magna plerúmque ventris perturbatione immoderatius profunditur. Nam exuperãtia reſeratis venis quaſi ex pertuſo dolio ſponte effluit, non medicamenti effrænata vi, ſed naturæ ſeſe deonerantis robore, quæ interdum nullo etiam irritamento, ſed impetu ſuo id onus deponit & abiicit. Sobriis puríſque corporibus purgationes obtingunt exiguæ, nec propterea tamen validioribus ea medicamentis ſolicitanda ſunt: quoniam qui integro ſalubríque corpore conſtant, difficilè ferunt medicationes. Noxio quippe humore deſtitutum vehemens medicamentum ſanguinem carnéſque colliquat, quò proprium ex ipſis humorem magna vi proliciat. Iam verò cœli ſtatus ex regione, anni tempore & tempeſtate ſpectandus, purgationes quales futuræ ſint oſtendet. Sub canicula & ante caniculã atque in regione æſtuoſa, acer & paucus ineſt humor in corpore qui & foras euocatur, vt proinde haud facilis eius poſſit eſſe purgatio. Hiems media regióque gelida corpus dẽſant & aſtringũt, humorem coarctãt, qui ægrè demittitur. Sic propemodũ aquiloniæ tempeſtates corpora denſant cogúntque & aluum exiccant. Auſtrinæ ſoluunt, laxant & aluum humectant. Solo igitur auſtrino ſtatu, & temporũ regionúmque moderatione fœlices ſuccedunt purgationes. Hæc ſi omnia ſummatim complectemur corpus ſiccum, robuſtum, denſum,

Corporis conditi.

Ap. 49. li. 2.

Humoris natura.

Aph. 37. li. 2.

Cœli ſtatus.

Aph. 17. li. 3.

ſum, obſtructum, purgationibus aſſuetum, melancholia pituitáve craſſa non admodum multa confertum, quæ inueterata longè à viis purgationis diſſita concreuerit: hyeme, regione frigida & tempeſtate aquilonia difficillimè medicamento moueri ſoluíque poteſt. Hiſce verò contraria ſortitum, facilè. Horum igitur obſeruatione pharmaci quantitas coniici decerníque debet. Ad hanc prætereа magnam vim habet roboris, ætatis & prægnationis obſeruatio, quæ non modò dedicamenti quantitatem, ſed & genus plerumque immutat, ceu mox docebitur. At quoniam nos ſæpe multa latent nullis indiciis comprehenſa, incognitam laborantis naturam expedit blandis ſenſim pharmacis explorare, non temerè vehementioribus impetere & labefactare. Cognitis antè & exploratis naturis tuta decernetur medicatio. ἡ πεῖρα σφαλερή.

Quantum & quouſque vacuandum, vniuersè an partitè.

Cap. XI.

Vbi medicamentum & inuentum & iuſtis viribus & idonea quantitate tum humori tum corpori expurgando accommodatum fuerit, purgationis poſtea præfinienda eſt quantitas, atque æſtimandum quantum & quandiu ſit vacuandum. Noxius humor quum alienus ac præter naturam ſit, ſiue morbum præcauere, ſiue profligare conſilium eſt, prorſus eximi debet. Exigua quidem eius derelicta portio, exquiſita viuendi ratione, naturæ caloríſque vi domari ac vinci poterit, vt integra interdum tutáque ſanitas ſuccedat nullo metu recurſuri morbi. Multa tamen ſi reliqua ſit, niſi hanc natura tandem ſubactam ſponte propellat, nulla quantumuis exacta viuendi lege tutus à morbo æger eſſe poteſt: nam tametſi purgatione leuatus appareat, in priſtinam tamen valetudinem recidet, modò citius, modo tardiùs, aliàs leuiùs, aliàs grauiùs pro humoris copia, malignitate, atque virium ſtatu & victus modo. Nam autore Hippocrate, quæ à morbis relinquuntur, recidiuos morbos facere conſueuerunt. Quum enim derelicta portio totius conditionem referat, quæ omnino erat præter naturam, nunquam ipſa poterit in corporis ſubſtantiam conuerti, ſed tempore ſynceros humores, atque etiam recens alimentum inquinabit, rediuiuóſque morbos excitabit. Sic impura corpora quo magis nutris, hoc magis offendis. Itaque quicquid noxij ineſt humoris, id prorſus expurgandum, vt corpus à morbo vindicetur. Id autem vniuersè an partitè fieri oporteat, humoris copia laborantiſque vires indicabunt: ita enim mittendi quoque ſanguinis quantitatem ex morbi magnitudine & ex virium robore dimetimur. Conſtantibus viribus pauca cacochymia vniuersè detrahi poteſt, præſertim ſi concocta ſit aut tenuis, ab eáque viæ pateant in aluum. Imbecillis autem viribus non modò multa, ſed & pauca cacochymia partitè eximenda. Non enim vel in leucophlegmatia vel in cachexia humor quoquouerſum in omne corpus effuſus, poteſt vllius medicamenti vi, ex diſtantiſſimis locis per cæcos occultóſque ductus vniuerſus in aluum confluere. Neque vt ſanguis in plethora exuperans, ſemel & affatim totus ex aperta vena, ita multus humor è corporis ha-

Vnde morborum hypoſtrophæ.
Aph. 12. li. 2.
Aph. 10. li. 2.
Quando vniuersè & quãdo partitè purgandum.

bitu elabi profluereque poteſt. Atque ſi id medicamento quopiam præſtari poſſit, neceſſe tamen fuerit corpus grauiter concuti: humores variè permiſceri, torſiones moleſtas inferri ac ſpiritus diſſipari: hinc tandem vires concidere, proſterni ac plerumque exolui. Hæc in eos ferè incidunt, qui prauo vtuntur cibo, quos purgante hauſto medicamento ſtatim deficere tradit Hippocrates. Quum enim vitioſis corruptíſque ſcateant humoribus, & pauco perfruantur bono ſucco, facilè purgationibus ſoluuntur & fatiſcunt, atque venenatis pharmacis, quæ Hippocratis ſeculum vſurpabat, non parum exagitantur. Neque tamen tentandum leuiorum medicamentorum quantitate immodica vniuerſos ſemel demoliri: ſed aſſentiendum Hippocrati momenti omnes euacuationes extremas periculoſa eſſe. Quod non de ſola virium extrema debilitate morti proxima, ſed & de peccantis humoris vacuatione extrema intelligendum. Nam alio inquit loco, Empyri, aut hydropici cùm vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, omnino moriuntur. Quanto magis in vitæ diſcrimen adducuntur ſi valido aliquo medicamento firmis etiam viribus vno tempore vniuerſa tentetur purgatio? In multa igitur cacochymia tutius eſt paulo citra modum ſubſiſtere, quàm vltra procedere. Lipothymia quæ purgationibus ob humorum vacuandorum acrimoniam & inteſtinorum torſionem interuenerit, leuis eſt: grauis verò quæ ob concitati humoris corrupti tetrum vaporem in cor principéſque partes ſublatum: grauior ob malignam venenatámque pharmaci qualitatem, grauiſſima ob immoderatæ purgationis violentiam: neque tamen vires hæc æquè deiicit atque exuperans phlebotomia. Semper horrendum exanimato iam ægro mortis imaginem obtrudere. Itaque humoris copia accuratè viribus comparanda eſt. Ex præſentium, præteritorum ac futurorum obſeruatione, ex aliíſque ſignis quæ ſecanda vena animaduertenda eſſe monuimus, tum morbi magnitudo humoríſque copia tum virium robur exquiſitè perſpiciendũ. Viriũ autem obſeruatio quũ ſit omniũ præſtantiſſima, non hic, vt in phlebotomia, ſolùm vacuationis modum, ſed & quod medicamenti genus, quámque validum eſſe oporteat præſcribit. Tametſi enim morbi ſpecies humoríſque vacuandi ſedes validum medicamenti genus poſtulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exhibendum ſuadet virium imbecillitas. Eadem quoque eſt tum ætatis tum prægnationis ratio. Puero enim ac ſeni benigna, non vt ætati mediæ maligna decernes medicamenta, etiamſi humoris ſpecies atque ſitus eorum vim deſideret. Prægnans quoque integris viribus, licet, horum vim tolerare poſſit, quoniam tamen fœtui qui intus geritur, quem ſeruare volumus vehementer obſunt, benignis ſolis eſt purganda. Ad virium porrò obſeruationem pertinet expendere quæ corpora grauiter ac moleſtè quæ leuiter ferant medicationes: multis enim, quibus integræ vires apparent, ingens ex purgatione labor, ac plerumque ob ſuam cuiuſque corporis propriámque naturam virium ſequitur exolutio. Macilenti acriter feriuntur medicamenti qualitate praua, vtpote quæ promptè in ſolidas partes ſe inſinuet. Quibus acrium humorum copia ineſt hos moleſtæ torſiones miſerè fatigant, diriquę

Aph.36. & 37. li.2.

Ap.51. li.2.

Extremas vacuationes omnes periculoſas

Aph.27. li.6.

Lipoſychia à purgatione.

Qui facilè & qui ægrè ferunt purgationes.

dirique vapores principes partes offundunt. Dolorum metu non paucis medicationem deſpuunt & abominantur, quibus magna pernicie vitiorum colluuies omnem vitam languioribus exercet. Quibus partes circa vmbilicum & imum ventrem extenuantur & contabeſcunt, ad inferas purgationes tuti non ſunt. Multóque minus quibus abſceſſus vel in pulmonibus, vel in iecore, vel in liene, vel in renibus aliiſve ſedibus deliteſcit. His enim concuſſis non modò dolor ingraueſcit, ſed & eruptionis & defectionis virium metus incutitur. Quocunque vitio labefactatæ ſint interiores corporis partes, quia imbecillæ ſunt, facilè medicamenti qualitate & acrimonia percelluntur. In ſumma, corpus aut magna labe aut morborum humorúmve copia vehementer preſſum & languens, medicamenti vi labefactatum concidit, quemadmodum & ruinoſæ ædes inſtaurando fortè concuſſæ, mox vniuerſæ corruunt. Itaque in his omnibus qui aut imbecilles ſunt aut ægrè ferunt vacuationes, pro medicatione expedit interdum inedia victúque opportuno blandiri, aut ægrum, ſi nequeat in integrum reſtitui, ſublata morbi portione leuare. Vacuandum enim quantum & quouſque vires patiuntur, quæ úmque, iam diſſolui apparent, etiam ſi reſtent ſuperuacua, protinus perſedendum dum illæ recreentur. At dum vires integræ manent atque perſiſtunt, tum vniuersè tum partitè vacuandum eouſque eſt dum nihil reliquum ſit morbi, & perfectæ purgationis indicia quæ mox tradentur omnia compareant. Ex his ergo omnis præfinietur purgationis quantitas: nunc quæ illius ſit vtendi ratio explicandum. *Aph. 35. lib. 32.*

Quo morbi tempore, quo die, quáque hora purgandum.

Cap. XII.

SVmma purgandi opportunitas ex morbi tum concoctione tum impetu ſpectatur. Concoctio eſt ſubſtantiæ in naturæ conuenientiorem ſtatum caloris vi facta mutatio. Non enim qualitates ſolas, vt quæ appellatur alteratio, ſed ipſam rerum ſubſtantiam concoctio mutat. *Pepaſmus.* Alimentum initio diſſimile, corpori tandem ſimile euadit, in illiúſque ſubſtãtiam vertitur coctione crebra. Vitioſus verò putridúſque humor *Pepſis.* & à natura prorſus alienus tametſi in corporis ſubſtantiam nequeat faceſſere, concoctione tamen in aliquid melius & naturæ conuenientius, vt in pus aut in quippiam quod ſit puri finitimum deducitur. Phlegmones materia putris, quemadmodum & vlcerum ſanies, in verum & exquiſitum pus vertitur, quod interdum ſputo aliiſve excretionibus innoteſcit. Venarum verò maiorum ſuccus putreſcens in aliquid mutatur, quod eſt puri finitimum, cuius in vrinæ ſedimento conſpicuæ ſunt notę. Superuacui autem humores ſiue putruerint ſiue nondum putredine tententur, nunquam verè concoquũtur, nec caloris noſtri beneficio aut in pus aut in quippiam illi finitimum mutantur: ſed duntaxat tum ſubſtantiæ tum qualitatis moderationem quandam adipiſcuntur. Sic tenuis aquoſáque pituita influens in pulmones concoctione craſſeſcẽs faciliùs expuitur: craſſa verò extenuatur. Sic & vtraque bilis cir-

cum viſcera (quemadmodum in intermittente febre) putreſcens, concoctione miteſcit: domitáque promptiùs excluditur. Omnis cõcoctionis inſitus noſter calor diuinus eſt opifex, cuius vna eadémque vis optimum quiddam perpetuò molitur: atque ſi varia interdum opera emergunt, non illius ſed ſubiectæ materiæ id varietas efficit. Non aliter is alimentum, aliter putridum humorem concoquit. Neque (vt quibuſdam videtur) pus à duplici calore tum naturali tum præter naturam fit, ſed à naturali ſolo, agente tamen in materiam quæ caloris præter naturam eſt particeps. Hanc neque prorſus vincere, neque in corporis ſubſtantiam, ſed in pus ſolùm mutare poteſt, quod eſt putredine melius ac inter putredinem & corporis noſtri ſubſtantiam medium. Vt autem in phlegmones ſuppuratione, ita & in febribus corruptus humor dum concoquitur ac miteſcit, pariter etiam fluidior euadit ſecerniturque à crudis, vt eius dein expeditior eſſe poſſit euacuatio. At verò purgandi tempus opportunum præſcribetur ex humoris ſpecie & ſitu, atque etiam ex morbi vehementia. Leuiter affecti naturæ viuendíque legibus committendi: quos enim ſponte natura perſanat, fruſtra medicina fatigat. At quibus nec naturæ vis nec proba viuendi ratio ſatis fuerit, medicina ſuccurrat. Si enim aut longiùs protrahitur morbus aut vehementiùs excandeſcit, opitulandum arte. Ac primùm ſi corruptus, vitioſúſque humor aut in ventriculo aut circum hunc cónſiſtere ſignis deprehenditur, ſiue pituitoſus, ſiue bilioſus, ſiue alio quouis præter naturam genere corruptus ſit, primo quoque tempore expurgandus eſt, præſertim ſi impetu quodam ſponte mouetur, neque locis illis tenaciùs adhæreſcit, alioquin leuiter eſt præparandus: eius porrò concoctio haudquáquam eſt expectanda, vt quæ propriè futura non eſt, neque eius ab vrinis mutatio quærenda. Qui autem vitioſus humor altiùs aut in liene, aut circum pácreas atque iecur, aut in meſenterio conditus erit, ſiue lentam febrem, ſiue intermittentem, ſiue melancholicam, ſiue diarrhœam, ſiue cachexiam, ſiue ingentem obſtructionem protulerit, protinus quoque detrahi poteſt, niſi aut admodum lentus craſſúſque ſit, aut ventriculi impuritas obſiſtat. Hæc enim quum adſunt primùm quidem leuiter detergendus eſt ventriculus, deinde attenuandus ac detergendus humor, poſtremo aut vniuersè aut partitè vacuandus. Quum autem vitioſus humor in maioribus vaſis concluſus, vt in continua febre, aut circum hæc aliqua ſede coërcitus, vt in pleriſque acutis morbis, putreſcit: tametſi corporis adſit præparatio, & ventriculus viæque omnes eo directæ, liberæ, expeditæque ſint, haud tamen rectè poteſt ante coctionem exquiſitè purgari. Etenim in morbis acutis tẽpus perfectæ purgationi accommodatiſſimum, ſtatus eſt, aut veriùs declinationis initium, quo & perfecta exiſtit concoctio & vacuationes ſponte procedunt. Tum enim morbi materia fluida, & à reliqua puriore ſecreta iam eſt, ſimul natura præparatam illam expellere contendit. Itaque quum iam perfecta apparet concoctio, ſtatúſque vehementia miteſcente nulla ſuccedit vacuatio decretoria, moue tu medicamento. His enim quæ præter rationem leuiora apparent minimè confiſus, quicquid concoctũ præparatúmque eſt expurgabis, vt mox integra ſe-

Omnis ceu-perſeos ſeu pepaſmi ſolus eſt calor inſitus author.

Occaſio purgandi vnde capienda.

Si humor prima corporis regione hæreat quando expurgandus.

Si in ſecunda.

Act. 27. libr. 2.

quatur

quatur ſolutio. At ſi tum natura euacuationem aggreditur ac iudicat, ſi cruda eſt dum opus compleuerit. Deinde ſi integrè iudicauit, neque morbi quicquam reliquum fecit, res in tuto eſt, nec aliud quicquã mouendum. Sin quippiam derelictum eſſe quaſi ex imperfecta criſi ſuſpicio ſit, quoniam quæ relinquuntur in morbis, recidiuos morbos facere conſueuerunt, medicamento quoque detrahendum. Vniuerſa igitur morbi materia non niſi concocta & poſt ſtatum cùm iam ſymptomata præter rationem miteſcunt, radicitùs extirpari poteſt. Idipſum eſt quod præcipit Hippocrates, concocta medicari atque mouere non cruda. At nihilominus morbi incremento quum non dum perfectè, ſed manifeſtè ſolùm, & in fine principij quum obſcurè concocta eſt materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim iuſſit Hippocrates concocta medicari, non ſolùm perfectè, ſed & quovis modo cocta complectitur: mox ea duntaxat à medicatione remouens atque excipiens, quæ vt in morborum principiis abſolutè cruda ſunt. Ita quæcunque vllo modo concocta fuerint medicari ſinit, obſcurè quidem cocta, parcè, manifeſtè moderatiùs, perfectè verò cocta validiùs. Vt igitur in phlegmone non vniuerſa materia retinetur, dum perfectam concoctionem ſit aſſequuta, ſed quicquid ſuppurat quotidie elicitur, ita ſanè & in acutis ſtatuendum morbis, idque ſiue partium ſiue graduum ordine fieri putetur materiæ concoctio. Ita enim quicquid à purgatione reliquum erit, facilius natura domabit. In neutra corporis affectione impendentem morbum ſæpè arcemus purgatione, quæ vitioſos iam congeſtos humores detrahat. Atqui tum maximè multóq. magis quàm ipſo morbi initio crudi ij ſunt. Cur igitur non peræquè initio vtiliter illos purgemus? Et hæc de morbo quidem acuto, ſed ſalutari prorsúſque tuto præcepta ſint. Cæterùm in ancipiti atque graui cuius ſemper & ſymptomata ſæua ſunt, & minimè tutus exitus, ſtatim per initia non vtiliter ſolùm, ſed & neceſſariò vtendum medicamento, neque prudentis ſit medici concoctionem expectare, quę fortaſſe futura non eſt. Quum enim anceps is ſit ac vehemens, ſempérque metus impendeat, ne aut deterior euadat aut laborantem ante ſtatum iugulet, crudę etiamnum materiæ nonnihil purgatione demendũ ante concoctionem. Et certè cruda ea materia quum in pleriſque acutis morbis turgere ſoleat, & quaſi oberrans fluctuet & fluat refluátque in venis atque viſceribus, non admodum ægrè videtur medicamento ceſſura. Sic ſæpè artis vſu animaduerſum eſt crudioris humoris purgatione, ſiue ſponte ſiue arte ea contigiſſet, accelerari concoctionem, móxque vrinas puriores & cum ſedimento fieri, & ancipitem periculoſúmque morbum tutum ſalutarémque reddi. Idipſum Hippocratis eſt conſilium in acutis morbis inter initia vtendum eſſe medicamento: & quum morbi incipiunt, mouendum eſſe, ſi quid mouendum videtur. Quo autem acutior eſt morbus, hoc magis acceleranda validióque decernenda purgatio: vt tandem extremis morbis extrema diligentiſſimè adhibeantur remedia. His non ſolùm remedij celeritatem, ſed & vehementiam hortatus concitatam omnem materiam protinus atque eodem ipſo die euacuare do-

Aph.20. li.1.

Aph.11. li. 2.

Ap.12. li.1.

Ap.29. li.2

Ap.6. li.1.

miopere auerſetur, aut mox reuomat. Nec inteſtina coarctata obſtructáve noxiorum humorum curſum impediant. Etenim concitati ſi ſubſiſtant, aut ventris torſiones, aut faſtidia, aut vertigines, aut animi defectiones mouent; corpúſque iactatione multa fatigant. Quòd ſi aut è viſceribus aut è venis atque ex corporis habitu eliciendi ſunt, non modò ventriculum & inteſtina, ſed & meſenterij venas & viſcera libera eſſe oportet. Itaque nauſea omnis ante purgationem ſummouenda eſt, aut inedia, aut vomitione, aut deterſione atque deiectione per pilulam ex aloë. Suppreſſa iamdiu aluus clyſtere mollienda: aut ſi quid aliud inteſtinis adhæreſcit, detergendum id eluendúmque eſt. Noxius præterea humor præparandus: qui enim durus craſſúsve eſt, non facilè per anguſtas vias profluit in aluum, glutinoſus in his etiam obhæret. Quocirca durum mollire, craſſum incidere & attenuare, lentum glutinoſúmque detergere oportet antè purgationem. Quæcunque id præſtant, pariter quoque venarum per quas futura eſt purgatio obſtructiones expediunt. Atque hæc vel alimenta vel medicamenta ſunt. Horum autem alia intrò ſumuntur, eáque vel arida vel liquida. Arida quum frigidi lentíque ſunt humores, & magna cruditas in primis eſt viſceribus, præſertímque hyeme. Liquida vt ſyrupi apozemata & oxymeli, quum altiùs, & in exilibus venis conditi ſunt humores, in ſicciore corpore ac etiam æſtate. Alia verò extrinſecus præparant, vt fotus & vnguenta. Fotus ſuo tepore ac vapore per ſpongiam, partem quamuis blandè cõcalfacit, natiuúmque eius calorem erigit ac ſuſcitat, humores qui ei præter naturam incident, & impacti conſopitíque ſunt excitat, emollit, attenuat, colliquat, fluxiléque reddit, vt facilè ſequantur quocunque medicamentũ trahet. Hoc quidem præparationis genus diuturnis eſt affectibus accõmodatiſſimum, quod tamen & Hippocrates acuti morbi vt pleuritidis initio vſurpauit, neque calorem veritus, neque fluxionem nouam. Sed & quum omne corpus vitioſo humore eóque craſſo ac glutinoſo perfunditur, hunc nonnulli ante purgationem balneo perinde atq. fomento præparare iubent, quo tamen minimè proritentur ſudores, ſed duntaxat emolliatur & liquefiat vacuandus humor. Fotui proximam vim obtinet vnguentum, at infirmiorem, quod non admodum altè ſubire poſſit. Victus quoque præparandi facultate pollet, quum attenuans detergénſque imperatur, maximè verò tenuis ac parcior. Detracta enim de conſueto cibo portione, natiuus calor crudos humores concoquit abſumítque, frigidos verò craſſos & glutinoſos viſceribus aut venis impactos partim abſumit, partim adeò extenuat, vt etiam ſponte nonnunquam procidant: qúmque inedia corpus exhauſtum excremẽtis vacat, liberúmque eſt, medicamentum facilè quoquouerſum ſubit, ac integris viribus in omnia penetrat. A tenui victu medicatio ſynceros ac minimè permiſtos humores commodiſſimè detrahit. Ea igitur craſſis lentíſque humoribus vt melancholicis & pituitoſis, ante purgationem adhibenda præparatio. Tenues verò vt aquoſos & bilioſos, non Auicennæ conſilio ante purgationem craſſiores reddere oportet. Non enim quod ille exiſtimat, vt ſputorum quæ mediocri ſunt ſubſtantia facilior eſt excreatio, ita & humorum mediocrium facilior eſt purga-

Altera humoris, primum quidẽ craſſi & lenti.

Deinde tenuis & bilioſi.

tio. Nam licet pulmonibus contenta materia ſupra modum tenuis, impellentis ſpiritus vi tuſſiendo nõ facilè in arteriam ſuſtolli excreariq́ue poſſit, ſed tenuitate ſua facilè relabatur in pulmones: in corpore tamen conuenienter præparato, quo tenuior ac liquidior ſit humor, eo fluidior exiſtet, & promptius trahenti medicamento cedet, eiúſque impetum ſequetur: feruentior tamen & acrioris ſi fuerit, eius ante purgationem obtundenda eſt & frænanda acrimonia, iis præſertim remediis quæ corporis quoque præparandi vim habeant. Licet igitur tenuis humor concoctione aliquãtum craſſeſcat, atque tum euacuationi ſit apparatior, non idcirco tamen & nos naturæ imitatione eum ante purgationem debemus craſſiorem facere. Non enim quòd craſſeſcat idcirco coquitur, neque concoctus idcirco purgationi aptior eſt quòd craſſior euaſerit, ſed quòd ſit à reliquis humoribus ſecretus, cúmque natura prorſus vacuare contendat. Quo autem tenuior, eò ad effluendum eſt aptior. Aliud præparatio eſt, aliud concoctio. Hæc naturæ ſolius opera caloriſque noſtri beneficio, illa etiam arte tota plerumque perficitur. Detergentibus enim incidentibúſque medicamentis expeditur obſtructio, humórq; attenuatur, at nõ plenè concoquitur. Præparatum humorem non ſemper licet exquiſitè purgare, concoctum verò Hippocratis præcepto licet, quum præſertim viæ patent. Itaque corpus quã purgari debet, patẽs nec impeditum eſto. In hoc quiſquis peccat humor tenuis ac fluidus, ſi vt in acutis morbis turget, ſtatim initio nulla præparatione è quauis regione detrahendus eſt: ſin verò parti cuipiam is firmiùs inhæreſcit, vix niſi deterſus aut concoctus & naturæ vi ſecretus, trahẽti medicamento obtemperat. Craſſus verò atque glutinoſus humor, non niſi vi & perturbatione vel è patente corpore deduci poteſt. Accommodanda porrò vnicuique eſt ea præparationis forma, quæ pariter morbi ſæuitiam leniat: vt acutis morbis potio, nonnunquam & vnguentum ex eorum materia quæ attenuando detergendóque refrigerant, at non impensè calfaciunt. Diuturnis atque lentis valentiora, non potionis modò aut vnguenti, ſed & fotus & balnei forma: vtriſque demum apta conueniénſque victus tenuitas.

An ieiuno, & qua forma, & quibus obſeruationibus dandum medicamentum.

Cap. XIV.

SALVBERRIMA eſt quæ ſine offenſione fit medicatio. Solet autem omnium primus ventriculus offendi, vt qui medicamentum ſummis integriſque viribus excipiens primos eius ſuſtinet impetus, neque id niſi fractum retuſúmque longiùs penetrare ſinit. Quum igitur in omni morborum curatione tanti ſit momenti ventriculus, ſumma tum huius tum medicamenti ratio eſt habenda. Medicamentum omne validum aut malignum naturæ infenſum eſt, forma quoque omnis liquida ventriculi latera alluit, in illiúſque ſubſtantiam altiùs ſe infert, ac proinde grauius eum ferit: ſolida verò minùs, quòd promptè in fũdum,

Forma liquida & ſolida.

inta-

cta ferè illius ſubſtantia illabitur. Cæterùm liquida altiùs penetrat in omniáque ſubit, potentiùs detergit & infarctus expedit. Solida diutiùs hærens circum præcordia tardat, ac minúſque efficax exiſtit. Ventriculus prætereà quum aridior fuerit, atque prorſus vel ab inedia, vel à febre, vel à Solis ardore exhauſtus, tum medicamenti vi plurimùm laceſſitur, tum id auidiùs in ſe recondens & velut exorbens, neque diffundi neque vim ſuam exercere ſinit. Contrà verò quum moderatè eſt humidus. At immoderato humore potúve perfuſus, medicamenti, quod præſertim imbecillum fuerit, plerumque vim obtundit. Itaque imbecillo quemadmodum & puro ad vnguem ventriculo, medicamentum blandum aptetur: aut ſi fortè diſtantiorum partium affectus validiùs expoſcit, ieiuno quidem at non prorſus exinanito detur: quum nempe concoctus cibus deſcendit, at nihilominus interior ventriculi tunica reliquiarum benignitate etiamnum madet. Sic enim in diſtantiores partiores partes id permeat, minimùm offenſa ventriculi ſubſtãtia. Quum autem malignitatis particeps eſt medicamentum, vt veratrum, corpora, inquit Hippocrates, ante potionem humectanda ſunt cibo pleniore quietéque. Ipſum verò medicamentum ſeu liquida ſeu ſolida ſit forma, ſacchari, mellis, aromatis aut rei cuiuſpiam ſuauioris permiſtione condiendum, vt ventriculo præcordiiſque iucundum occurrens, quadam odoris ſaporiſque gratia vires ſuas fœliciter exerat. At robuſto atque impuro ventriculo, liquida forma nullius rei ſuauitate oblita conferat, ídque longiſſimè à cibo, vt altiùs in primas corporis ſedes in earúmque humores ſe inferat. Et hæc quidem obſeruanda, quum ſyncera optatur humorum detractio. At verò blanda leuiáque medicamenta, quæ ſolas alui fæces emolliunt & exturbant, eccoprotica dicuntur, non multò ante cibum atque etiam cum cibo ſumenda. Si cui conſueta eſt matutina vomitio, ea ante medicamentum cienda. A medicamento quoque ea nonnunquam ſuccedit, vel quod imbecillior ſit ventriculus, vel quòd pharmaci horrore concutitur, vel quòd quum agitari cœpit, humores quorum copia obruitur, excutit, vel quòd præcordiorum mole coarctatus pylorus, aut aluus fæce obſtructa duriore non id facilè illabi ſinit. Hæc tamen omnia diligens auertit præparatio. Hauſto medicamento, vel aqua hordei vel ſucco mali punici, vel ſubauſtero vino, vel ſaccharo reliquiæ è faucibus & è gula detergendæ deiiciendæque ſunt, quum præſertim horrendo ſapore grauis ſuſpectáque eſt vomitio. Surrectum dein corpus in quiete continendum ventriculus medicamentum arctiùs complectatur: atque etiam interpoſito ſemihoræ ſpatio, ſi (quod ferè fit) inexpugnabilis dormiendi neceſſitas prēmet, vtile medicamento indormire, vt illius vis in ſopore plenior excitetur: quamprimùm verò in actum id prorumpit, vigilandum penitus eſt, dum effectum omnem compleuerit. Nam arctiore ſomno purgationis opus ſubſiſtit. Quum enim, inquit Hippocrates, ſiſtendum cenſueris, ſomnum molieris, nec quicquam mouebis, contrà quum medicamentum citare voles, corpus mouebis. Motione enim corpus turbari indicio eſt nauigatio. Cibum plerique putant non ante offerendum quàm medicamentum ſuo perfunctum ſit munere: ſatis

Imbecillo aut puro ventriculo conueniẽs medicamentum.

Aph. 13. libr. 4.

Robuſto & impuro.

A medicamento cur vomatur.

Medicamento vtiliter ſuper dormitur.

Aph. 13. 14. 15. li. 4.

tamen ſit è ventriculo id ita excidiſſe, vt nullus eius odor, nullus ructus, nulla nauſea, nulláque ſtomachi roſio ſubſit, quum præſertim ſyncera deſideratur purgatio. Cibus enim medicamenti permiſtione corrumpitur. Solida forma, blandúmque medicamentum, quod tardius deſcendat, longiorem cibi moram, eámque quatuor ſaltem horarum interponi poſtulat. Primus autem cibus detergens ſit ſorbitio, quæ medicamenti reliquias eluat, & quò decet impellat, ſimúlque ventriculi interiora oblinens omnem medicamenti qualitatem tædiáque demulceat. Qui purgatur continendus eſt temperamento loco: nam concitati iam humores æſtus iniuria, aut rapiuntur in cutem, aut nimium efferueſcunt febrémque incendunt: frigore verò torpeſcunt & denſatis coarctatíſque viis ignauiter exeunt. Liberior ac vaſtior aër, aut apertus flatibúſque expoſitus, etiamſi nulla eſt intemperies grauis, difficiles efficit purgationes, quandoquidem corpora præſertímque imbecilla vehementer conturbat.

Vtilíſne & perfecta fuerit purgatio, an contrà.

Capvt XV.

Artificis cuiuſque ſummum eſt ſtudium, quorſum opus euadat animaduertere. Purgationum alia vtilis, alia vitioſa eſt. Vtili talia purgantur, qualia purgari oportet, vitioſa verò aut aliena purgantur, aut non conuenienti ratione. Vtilis tres ſtatuantur differentiæ, obſcura, manifeſta, perfecta. Obſcura exiguam admodum peccantis humoris portionem detrahit, quę quia conueniens eſt, confert quidem, nondum tamen ægrotum manifeſtò leuat. Manifeſta quæ inſignem humoris portionem exturbat. Perfecta quæ nihil illius reliquum facit. Signis hæ diſcernuntur, à deiectionibus & à laborantis tolerantia depromptis. Deiectiones, inquit Hippocrates, non copia æſtimandæ ſunt. Neque enim fæcum neque crudorum quæ circa meſenterium exuperant copioſa deiectio, vtilem purgationem facit: ſed quum talia, inquit, deiiciuntur qualia deiici oportet: qualia nimirum exuperaſſe & morbi cauſam fuiſſe, coniectura fuerat. Qualia autem ſunt illa, biolioſáne, an pituitoſa, an melancholica, ex ſubſtantia & colore noſcendũ, niſi quid medicamenti color peruertat. Nam ex rheobarbaro & hiera flaueſcit deiectio, nigreſcit verò multum ex caſſia, aliquantum ex ſenna. Laborantis verò tolerantia atque leuamen quàm perfecta fuerit purgatio docet. Itaque ſi purgatione qualia oportebat, ſed admodum pauca exierunt, & quibus laborans non magnopere leuatum ſe percipit, obſcura eſt purgatio, quę confert quidem, ſed leuiter. Si verò noxij humoris copia maiore detracta ægrotus ſeipſo iam multò leuior apparet, manifeſtè vtilis eſt. Si plurimo humore ſeu vniuerſè ſeu partitè euulſo, laborans non leuiorem modò, ſed vel ab omnibus vel à præcipuis quibus affligebatur ſymptomatis ſeſe prorſus vindicatum ſolutúmque ſentit, idque non quum adhuc purgatio fit, ſed quum ea iam planè deſiit, perfecta cenſeri debet. Tum ſomnus placidus íſque multò quàm antè

Aph. 23. lib. 1.

Ægroti emphoria perfectam purgationẽ indicat.

arctior, citra vllum tamen veternum obrepit: non quidem ex virium imbecillitate, ſed inde obortui, quòd ex morbo perinde atque ex labore fatigatum corpus, mox vt peccantium humorum quaſi ſarcina deoneratur, ſedato ſpirituum impetu leui ſomno conquieſcit. Sitis quoque ſi vehemens præceſſerat, exquiſita purgatione miteſcit, detracta nimirum materia quæ illam concitauerat: aut ſi fortè nulla fuerat exquiſita purgatione exſiccatum corpus ſitire incipit: nec, inquit Hippocrates, id deſinit purgari antequam ſitiat. Quinetiam à perfecta purgatione apparentia reſtituitur, dolor ſi quis vigebat, miteſcit, atque etiam febris, aut alia quævis morbi eſſentia extirpatur, hinc laboranti vires reſurgunt, idque pro eorum quæ vacuata ſunt ratione. Cæterùm nonnunquã accidit vt humor agitatus periodis conquieſcat, aut morbus perſiſtente intus cauſa ſponte ſe remittat, ac tum laborans ſe morbo expeditum putat. At certè minimè tuta eſt quæ citra vacuationem obtigerit mali leuatio, &, vt inquit Hippocrates, ſi quid fiat præter rationem leuius confidendum non eſt. Perfecta igitur purgatio non modò ex ſymptomatum ſedatione iudicanda, ſed ex eorum maximè quæ purgata ſint tum ſpecie tum copia: quippe quum iis reſpondent quę certis ſignis ineſſe deprehenſa fuerant. Horum igitur contemplatione innoteſcet quid, quantum & quandiu purgandum: & quando abſoluta fuerit purgandi neceſſitas.

Aph.19.li.4. *Aph. 27. li.2.*

Vitioſa autem purgatio, aut inutilis eſt, aut moleſta, aut exuperans. Inutilis eſt tum quæ humorem à noxio diuerſum trahit, tum quæ noxium proritat, non autem educit, conturbat enim magis quàm euacuet. Vtraque dum infenſum humorem euellere contendit, eum diffundit & exagitat, ſuſcitatóque vapore tetro corpus inflat atque diſtendit, ac proinde magis quàm iuſta purgatio laceſſit. Moleſta noxium quidem humorem, ſed vi quadam elicit, vel quòd præparatio adhibita non fuerit, vel quod vehementius aut immoderata quantitate ſit pharmacum, vel quòd non correctæ malignitatis ſit particeps, vt colocynthis, euphorbium, elleborus, vel quòd externus error ſit admiſſus. Omnis quippe eiuſcemodi ægrorum præter morbum affligit atque torquet. Hinc corporis laſſitudo, capitis dolor febris aliáque ſymptomata. Sub hac quidem talia exeunt qualia exire oportet, ſed vires nimium conuelluntur atque diſſipantur. Exuperans effrenatáque purgatio cum humore noxio naturalis pariter atque neceſſarij nonnihil vi eripit non citra virium offenſionem. Quoniam igitur de propria corporis ſubſtantia nonnihil euellit, vel cruor citra hæmorrhoidas, vel ramentum vel pingue aliquid liquamini aut loturæ carnis ſimile in excretis cernitur. Hinc torſiones, cordis dolor, æſtus, anxietas, iactatio, corporiſque perturbatio, præter hæc animi quoque defectio & ſumma virium exolutio: ſpiritu quidem quaſi naturæ theſauro vel vi direpto, vel pharmaci pernicie & malignitate oppreſſo. Hic iam omnis concludenda videtur de vniuerſali purgatione tractatio. Quicquid enim præterea deſiderari poteſt, ab his quæ fuſiùs de venæ ſectione præcepta ſunt mutuari licet.

Mala purgatio.

De purgatione particulari.

Cap. XVI.

PRAETER ea quæ publicas corporis regiones, aliæ etiam priuatas quaſdam ſedes exhauriunt ac expurgant, quorum & hic tandem meminiſſe expedit. Eiuſmodi numerantur errhina, apophlegmatiſmi, bechica. Non antè his vtendum quàm reliquum corpus probè exinanitum ſit prorsúſque vacet excrementis, ne aliunde noxios humores rapiant in affectam ſedem: ſemper enim vniuerſalis curatio particulari præmittenda. *Errhina.* Errhina in nares vel immiſſa vel hauſta cerebri ſuperuacaneam pituitam proliciunt. Non eam quidem quæ in cerebri ventriculis (hinc quippe nulla via excurrit in nares) ſed quæ circum cerebri ſubſtantiam circúmque meninges colligitur & fluitat. Hauriantur autem prono capite, vt rectà per os ethmoides ferantur nec recidant in fauces. Omnibus medentur ſoporoſis affectibus, obtuſóſque ſenſus omnes expediunt, & interiores in quauis ſede infixos dolores diſcutiunt. Similis propemodum eſt & ſternutamenti ratio: ſed quod vehementer ſuccutiat, vis ei maior. Etenim non modò cerebrum expurgat, ſed & quæ in partem eius poſteriorem atque etiam in fauces irruunt validè ſucceſſu reuellit. *Apophlegmatiſmi.* Apophlegmatiſmus vel manſus vel gargariſatus ſaliuam atque pituitam ore deducit. Huic vis maior eſt expurgandi cerebri ventriculos, quibus via decliuis eſt in palatú: multò proinde maxima vis erit apophlegmatiſmi, ſi reſupino capite hauriatur in nares, vt mox per ſumma palati relabatur in fauces. Ita quippe cerebri baſim proluens longè validiùs ex illius ventriculis excrementa detrahit. Et hæc quidem in primis neceſſaria ars deſtinauit expurgando cerebro, quod natura cumulandis excrementis maximè eſt obnoxium. Expurgatur autem tutiùs confecto iam cibo quàm quum crudus venter eſt cibóque turgens. *Bechica.* Pulmones interioráque thoraci expurgant, quæ bechica nuncupantur. Quanquam enim ex iis nonnihil detrahi poteſt in aluum, id tamen perexiguum eſt, ac maximam ſuperuacuorum partem vel in pulmonum ſubſtantia vel in arteriis tum deſtillatione tum peculiaris vitio congeſtam, neceſſe eſt impetu tuſſis expurgari. In id autem ea conferunt quæ deſtinata pulmonibus, modò tenuiorem pituitam incraſſant, modò lentam detergunt craſſámque attenuant, idque quadam lenitudine: nam exaſperantia, vt ſalſa, acida & acria tuſſim plerumque fruſtra cient: neque ex vſu ſunt niſi quum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim ſtimulare oportet. Commodè autem bechica in lentam ac craſſam medicamenti formam aptantur, qualis eclegmatis eſt aut craſſioris ſyrupi, ne liquidior præproperè illabatur in ventrem. Lenta quippe (præſertim ſi ſenſim ac blandè quaſi lambendo demittitur) quoniam diutiùs ſubſiſtit obhærétque faucibus, maiore portione ſubit in aſperam arteriam. Hanc tamen ſemper potulentorum liquore irrigari, præterquam quod Hippocratis ſententia confirmatum eſt, conſpicuè etiam in eo obſeruanimus, cui ex vulnere gutturis ſub larynge accepto nec propè agglutinato, inter bibendum ſordenſúmve nonnihil ſemper humoris emanab-

manabat.

Ita quidem medendi vacuandique ratio ſummis iam præceptionibus expoſita videri poteſt, quæ tamen quoniam ſola in vſum accommodari nequit, par eſt deinceps ſingula tum ſimplicia tum compoſita medicamenta illi ſubnectere, quæ tanquam artis inſtrumenta ad profligandos morbos comparari vſurparíque ſolent.

LIBRI TERTII THERAPEVTICES, De purgandi ratione, Finis.

METHODI MEDENDI LIBER QVARTVS.

DE SVMMIS MEDICAMENTORVM GENERIBVS ET Facultatibus.

PRÆFATIO.

QVONIAM omnis motus & omnis affectio è contrariorum diſſidio atque repugnantia proficiſcitur. Natura dum mundi hanc vniuerſitatem aſſiduæ mutationi ſubiecit, ſimul eam neceſſariò variis diſſidiorum generibus quaſi ſeminibus conſperſit. Atque vt quatuor rerum primordia, ignem & aquam, terram & aërem contraria inſtituit, ita & vnicuique quod ex iis ortu proceſſit, aliud quippiam oppoſuit diſſidij lege. Nullus igitur affectus ſubſiſtere poteſt in nobis, cui non pariter contrarium quiddam tanquam remedium illa protulerit. Nulláque vſquam eſt remediorum penuria, ſed noſtra eorum plerumque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis eſt affectus, ſed idcirco duntaxat aut quòd ſupra modum auctus omnem præſidiorum vim aſpernetur, aut quòd imbecillæ iam vires curationis prolixitati ſuccumbant. Summa igitur ſit in inueſtigandis remediis ſedulitas, & quæ ſingulis morbis profligandis propria & accommodata ſint, nobis ſemper in promptu extent, & quaſi aceruatim occurrant. In remediis quidem numerantur venæ ſectio, cucurbitula, ſcarificatio, hirudo, vſtio, ſectio, huiúſque generis non pauca: at pars eorum maxima ex medicamentis petenda, de quibus nunc mihi ineunda tractatio. Ne quem verò immenſam eorum quaſi ſyluam ingreſſum offundat turbulenta rerum confuſio, omnem medicamentorum materiam poſthac in claſſes quaſdam referendam duxi. Sed in primis vt omnis eorum cognitio ex differentiis & generibus ſtabilita dilucidior ſit & luculentior pauca de his in vniuerſum præmittam.

Quid medicamentum, quótque id modis in nos agat.

CAP. I.

Medicamentum eſt quod poteſtate naturalem corporis conſtitutionem quoquomodo immutat. Eorum autem quæ nos immutant & afficiunt atque etiam agentium omnium, alia vim ſuam agendi actu, alia poteſtate duntaxat obtinent. Actu quidem quæ ita promptam & expeditam illam habent, vt primo quoque contactu nos immutent, vt ignis, vt ferrum candens. Poteſtate verò, quorum vis & facultas intus condita & quaſi ſopita nondum ita exeritur aut depromitur vt primo quoque contactu agat. Sic piper poteſtate calidum eſt & mandragora facultate frigida. Iuuabit autem in hanc contemplationẽ paulò altiùs incumbere. Prima & communia rerum omniũ elementa, terra, aqua, aer & ignis, & quæcunque cœleſti diuinóque calore ſunt prædita, vt ſol, vt animantes & ſtirpes, energia actúque vires habẽt eáſque ſic promptas vt ſemper agant, nec vllius externi ſubſidij ope vel irritamẽto indigeant. Ignis quippe ſemper calfacit & aqua ſemper refrigerat; Sol quoque perpetuò calfacit, & animantes quoad viuunt actu calidæ, quemadmodum & ſtirpes omnes: quandoquidem ſuis facultatibus alimentũ continenter trahunt, coquunt & expellunt ſuperuacua, cæteriſque vitæ muniis fruuntur. Ex inanimorum quoque genere magnes ſeu heraclius lapis facultate illa cœleſti & quæ trans elementum eſt, vim actu habet alliciendi ferrum, & ſuccinum actu paleas attrahẽdi. Si qua fortè alia comperientur vim actu habere, vt lapis ferrúmve candens aut aqua feruida, non eam quidem inſitam ſibi ſed aſcititiam habent, & ab iis acceptam quæ actu talia ſunt. Reliqua omnia mundi miſta & vitæ expertia corpora præſertim verò medicamenta, poteſtate duntaxat vires habent inſitas, eáſque ex varia elemẽtorum commiſtione profectas. Hæ autem illorum conſopitæ vires, ab iis inſuper excitari debent quæ actu vigent. nec vllum poteſt medicamentum inſita facultate ſua nos immutare, citra noſtri caloris opem. Non hinc quidem quòd calor noſter vim vllam medicamento impertiat (omnes enim hoc habet ſibi congenitas) ſed quòd tacitas illas & otioſas ſuſcitet & in actum proferat, à quibus deinde corpus noſtrum mutatur & afficitur. Calor enim noſter medicamentum dum ſubigit, eius naturam, temperamentum & alias quaſcunque vires detegit & explicat: hoc verò quaſi proritatum communi rerum omnium conditione reluctatur & obſiſtit, atque viciſſim contagione corpus afficiens, omnes in id vires ſuas expromit. Sic piper aut pyrethrum etiam ſi actu frigidum ſumitur, protinus vt depulſo frigore à nobis incaluerit, ſuo ipſius calore nos acriter vrit: & vinum licet nos plerumque dum bibitur refrigeret aſcititio frigore, mox tamẽ vt incaluit impenſè calfacit. At verò lactuca, mandragora & quodcunque frigidum eſt medicamentum, primũ quidem aſcititio frigore, deinde quum incaluerit inſito quoque nos afficit, quemadmodũ & aquæ frigidæ potus: haud abſimili ratione quũ purgans medicamentum calefit ac ſubigitur in nobis, purgandi vim ſuam exerit atque profert, quà dein corpus conturbat & peculiarẽ ſibi humo-

Quid actu.

Quid poteſtate.

Quæ actu talia.

Quæ poteſtate.

Actu fieri.

humorem prolicit. Deleterium quoque venenatam qualitatem tum primùm depromit & nos labefactare adoritur, quum calefit, irritatúrque vi noſtri caloris. Ex his luculentius intelligi poteſt, noſtrum calorem nullam medicamento agendi facultatem conferre. Vnde enim venenatam illam qualitatem ſortiretur, aut cur eam ſibi aduerſiſſimã deleterio impertiret in ſuam perniciem? Ita igitur de his quæ actu & de his quæ poteſtate vim habent ſentiendum. Medicamentum autem non ab actu, ſed à poteſtate propriè definitur: piper enim & allium & lactucam & mandragoram propriè quidem: cæterùm nec ignem nec niuem, niſi fuſa nominis appellatione medicamentum dixeris. Quicquid porrò calidum frigidum alitérve appellamus, aut ſimpliciter aut comparatè dicitur. Simpliciter & abſolutè quod vim illam ſummam & impermiſtam obtinet, vt ignis ſimpliciter calidus eſt, aqua abſolutè frigida. Comparatè verò cuius vis & facultas contrariis quidem permiſtione repreſſa obtunditur, ſed tamen cæteris adhuc in miſtione ſuperior præpollet actúmque profert vt piper, vt lactuca. Quod huius eſt generis nec ſummè nec abſolutè calidum vt ignis, ſed homine temperato (qui & vniuerſæ ſubſtantię mediocritatem obtinet) calidius, & lactuca eo ipſo frigidior eſt, ob idque talis comparatè dicitur: vt enim ſumptum piper temperamẽtum hominem calfacit, ita & lactuca eum ipſum refrigerat. Quòd ſi ad vnumquemuis hominem referre velis, quod vni calidum alteri frigidum plerumque videbitur. Ita igitur vires quæ tum actu tum poteſtate inſunt, æſtimandæ ſunt in iis quæ per ſe non per accidens agunt. Per ſe id agere dicitur quod proximè nulliúſque interuentu nos immutat, vt ignis, vt nix. Ex accidenti verò quod non proximè, ſed alterius cuiuſdam interuentu, vt aqua frigida æſtuoſo cœlo corpori moderatè effuſa. Ea quippe primo occurſu atque contactu, ac proinde per ſe refrigerat: at certè quoniam cutem denſat nihilque expirare aut diſſipari ſinit, inſitum nobis calorem cohibens ac etiam intrò compellens conſeruat atque auget, & idcirco corpus ex accidente calfacit. Sic rheumbarbarum licet occurſu primo aliquantum calfaciat, quòd tamen bilem quæ ardoris febriſque cauſa eſt expurget, accidente refrigerat: quemadmodum & calida medicamenta quæcunque febrium obſtructiones infarctúſque expediunt. Hæ præcipuæ ſunt & cognitu neceſſariæ agendi efficiendíque differentiæ. Nunc quo tota definitio particulatim explicetur, tradendum quot quibúſque modis immutetur corporis noſtri naturalis conſtitutio. Hæc quidem in tribus maxime poſita eſt ex hiſque conſtat ex bona corporis & humorum temperie, ex materiæ commoderatione, & ex formæ ſeu ſubſtãntiæ integritate: nam & his tribus continetur humanum corpus, temperamento materia atque forma. Trifariam igitur id immutari poteſt, atque triplex omnino ſtatuendum eſt nos afficientium medicamentorum genus: vnum naturalem tum corporis tum humorum temperaturam mutat, vt quod impendio calidum, frigidum, humidum, ſiccúmve eſt. Alterum materiæ commoderationem, vt quod nimiũ denſat aut rarefacit, adſtringit aut laxat, incraſſat aut attenuat. Tertiũ corporis humorúmve formã atque ſubſtãtiã demolitur, vt quod illam deterit aut diripit ceu venenum, &

Quid ſimpliciter tale. Quid per comparationem.

Per ſe & per accidens.

Humanũ corpus quibus cõſtet, & quibus diſſoluatur.

promptè & primo quoque occurſu agat. Quocirca piper dum actu frigidum eſt, non temperamento ſed aſcititia qualitate tale exiſtit: eam autem vim & poteſtatem qua nos calfacit, ſibi inſitam habet & à naturæ primordiis accepit. Quoniam autem eorum quæ, verbi gratia, calida appellantur non vna eſt omnium vis & æquè valida facultas, quatuor earum gradus & ordines vſus diſtinxit. In primam ea claſſem referuntur quæ obſcurè nec dum manifeſtè agunt, in ſecundam quæ iam manifeſtè, in tertiam quæ vehementer, in quartam quæ ſummè atque extremè, vt quæ in calidorum genere deruunt eſcharámque moliuntur. Deinde etiam vniuſcuiuſque claſſis & ordinis, vt cuius non parua ſit latitudo, tres ſtatuuntur partes, initium, medium & finis, vt eorum quæ ordine tertio calida dicuntur, alia in huius ordinis initio, alia in medio, alia in fine conſiſtunt. Secunda medicamentorum facultas ex eorum materia temperamenti ſiue qualitatis primæ vi perfuſa ſuſcitatur. Eſt autem materia alia tenuis, quæ tum in corpus tum in humores ſeſe promptè infert & inſinuat: alia craſſa atque lenta, quæ hæret ac ſubſiſtit nec altè penetrare poteſt: alia mediocris, quæ ambarum medias vires ſortitur. Calor verò in quancunque materiam inciderit, agendi vim atque celeritatem auget, quemadmodum & ſiccitas: at frigus & humiditas reprimunt & cohibent. Ex horum porrò commiſtione varia, ſecundæ medicamentorum facultates emergunt, quarum hæ ſunt præcipuæ, ex methodo depromptæ. Incidens ſeu attenuans & incraſſans, Detergens & glutinoſum quod oblinit vel emplaſticum eſt, Exaſperans & læuigans, Aperiens & occludens, Dilatans & coarctans & coanguſtans ſeu adſtringens, Rareſaciens & denſans, Relaxans & contendens quod aſtringens & corroborans, Attrahens, digerens, diſſoluens & repellens, Emolliens & obdurans, Maturans ſeu pus mouens & corrumpens ſeu ſepticum, Agglutinans & exulcerans ſeu veſicas excitans, Sarcoticum & exedens, Epuloticum & diſrumpens quod cauſticum vel eſcharoticum eſt. Sic autem materiæ atque temperamenti permiſtio illas profert. Medicamentum quod tenuis eſt materiæ ſi pariter calidum eſt, idque citra ordinem tertium vt petroſelinum, hyſſopus, ſumptum quidem corporis meatus exiguos aperit, ex humoribus tenues diſſoluit diſſipat ſeu halitu digerit, hincque ſudores & vrinas mouet, craſſos verò incidit attenuat ſeu comminuit: foris autem impoſitum cutem rareſacit & dilatat, ex alto quoque corpore ſpiritus humoréſque trahit atque reſoluit. At ſi iam quarto eſt calidiorum receſſu, ſepticum habetur, quod nimirum aut vrit aut vlcerat, aut veſicas excitat aut colliquat. Quod verò tenuis eſt materiæ ſi temperatum, aut etiam ſi pariter id frigidum exiſtit vt acetum, intrò ſumptum aperit quoque & attenuat, ſed ignauius quàm calidum: at foris inductum corpori, quatenus frigidum eſt fluxionem repellit & eruptionis impetum cohibet, idque validius quàm quod frigidum adſtringénſque eſt, altiùs enim frigoris vim deducit. Quod verò cum media materia frigidum quoque exiſtit vt omphacium, portulaca, modicè fluxionem repellit ac ſiſtit, ſiccat & adſtringit. Medicamentum mediocris materiæ quod vna temperatum fuerit vt oleum ſimplex, relaxat, emollit ſcirrhos, concoquit, maturat atque pus mouet. At moderatè calidum

Secunda qualitas.

vt chamæmelum, quia dolorem lenit anodynum appellatur. Quòd paulò calidius, ſed citra tertium eſt ordinem vt abſynthium, ſumptum quidem aperit ora vaſorum, glutinoſóſque detergit humores, ac proinde venas meatúſq. omnes expurgat, & eorum obſtructiones expedit: quod tenuior materia quia celeriùs & ſine deterſione penetrat, non effecerit. Quod iam tertium caloris receſſum ſuperat vt colocynthis, ariſtolochia, non ſolùm detergit, ſed etiam quia acrius, partes ipſas vehementer exaſperat & exulcerat. Eadem quoque præſtat ſi foris corporis ſit inductum. Medicamentum quod in craſſa terrenáque materia temperiem quandam caloris frigoriſque nactum ſit, vt bolus Armena aut terra Lemnia, interiores meatus obſtruit cutemque obturat, exaſperata lenit & ſoluta agglutinat: infarciens enim eſt aut emplaſticum aut læuigans aut etiam glutinoſum. Quod autem moderatè ſeu calidum ſeu frigidum exiſtit, vt roſa, vt myrtus, laxiores partes contendit, atque ideirco corroborat. At immoderatiùs velut ordine quarto calidum, vt calx, auripigmentum, arſenicum, exedit éſtque ſepticum, cauſticum vel eſcharoticum. Immoderatiùs verò frigidum atque ſiccum vt galla, nux cupreſſi, ora vaſorum ſumptum non modò obſtruit, verumetiam contrahit & occludit, meatus omnes coarctat, ſeu coanguſtat, ipſos verò humores ſupra modum incraſſat. Foris impoſitum cutem denſat & adſtringit, fluxionis impetum cohibet ac etiam repellit, & vulnus cicatrice obducit.

Ita igitur facultates ſecundas ex medicamenti materia temperamento perfuſa prodire quiuis intelligere poſſit: quarum tamen ſingularum rationes luculentius poſthac explicabimus.

De ſaporibus. CAP. III.

VT autem facultates ſecundæ, ita & medicamentorum ſapores ex eorum materia primis qualitatibus inſtructa prodeunt: quúmque horum magna ſit ex origine affinitas, optima ratione ſapores indices erunt & internuncij primarum atque ſecundarum facultatum. Itaque calidúmne quippiam an frigidum ſit, tenuis an craſſæ materiæ ſapore internoſcitur. At verò tertias medicamentorum facultates vt purgandi peculiarem humorem, aut obtundendi venenum, aut aliam quampiam ex iis quas mox ſubiiciam, non ſapor vlláve ſenſuum qualitas, ſed vna patefacit experientia & obſeruandi conſuetudo. Nouem autem ſaporum differentiæ ſunt, nec plures guſtus notauit, acer, acidus, pinguis: ſalſus, auſterus dulcis: amarus, acerbus, inſipidus. Tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, poſtremi è craſſa atque terrena.

Acer. Sapor acer eſt, qui linguam & os acrimonia ferit atque compungit, ſimúlque calfacit & interdum quaſi exurit: is maximè conſpicuus eſt in pipere, pyrethro & euphorbio, quorum exemplo de cæteris inferioribus æſtimandum. Suſcitatur autem ex tenui, ſicca calidáque materia, nec in alia conſiſtere poteſt. Quicquid igitur acre ſeu mordicans guſtu percipitur, id ſtatim igneæ naturæ particeps eſt. Atque ſi nondum vehemens eſt ſed citra tertium ordinem ſubſiſtit, vt hyſſopus, petro-

petroſelinum, fenículum, thymus, vim atque facultatem habet intro quidem ſumptum penetrandi & meatus aperiendi craſſóſq. humores attenuandi: extrinſecus verò corpori inſidens cutem rarefacit, humoréſque elicit ac reſoluit. Quod verò iam acrius eſt tertiúmque calidorum ordinem exceſſit, & guſtando præter acrimoniam tenui vapore caput ferit, aut exurit papuláſque excitat, vt ſinapi, pyrethrum, euphorbium: aut veſicas infert, vt lepidium, cantharis, ranunculus, aut colliquat & putrefacit, vt ſublimatum, chamælea & thapſiæ ſuccus.

Acidus ſapor guſtum quoque penetrat & tenuitate ferit, ſed citra vllum ſenſum caloris: talis maximè in aceto deprehenditur, deinde etiam in ſucco mali citrei, in quibuſdam malis punicis & cotoneis. Emanarat hic ex tenui ſiccáque materia, cuius vel calor inſitus putredine expirauit vt in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes eſt, vt in aliis quæ commemoraui. Quocirca acidum penetrando & incidendo nihilo eſt acri infirmius, imò ſanè ad hæc nihil quicquam eſt aceto valentius, præſertim ſi aut vetus eſt aut ſtillatitium, hoc enim metalla, quemadmodum & citrei mali ſuccus margaritas diſſoluit. At verò non vt acre foris impoſitum diſſoluit atque diſſipat, ſed contra repellit cohibétque fluxiones, idque validius quàm frigidum adſtringens, altiùs enim frigoris vim deducit. Sic acetum experimur & fluxiones repellere, & omnem ſanguinis è naribus eruptionem atque diſenteriam tum vapore ſuſcitato, tum etiam fotu cohibere, ipſáſque hæmorrhoidas & immodicas vteri purgationes ſuffitu inſeſſúve ſiſtere, omnémque ſanguinis reiectionem potum vel per ſe admiſta aqua promptiſſimè cohibere. Neque idcirco id inter adſtringentia numerandum. longè enim ab his materia diſtat, ſed vnius frigoris altè ſubeuntis beneficio fluxiones repellit, ſiccitate verò quæ planè valida eſt eas atque ſanguinis eruptiones ſiſtit ac cohibet. *Acidus.*

Pinguis ſapor nec calore nec acrimonia guſtum ſollicitat, ſed linguam oriſque partes lentore quodam oblinit. Is præcipuè animaduertitur in oleo tum ſimplici tum amygdalino: in butyro, in adipe qui nec vetuſtate rancidus nec natura ſit acrior, cuiuſmodi leonum & vulpium. Pingui quoque ſapore eſt althæa atque eius & pſylii mucus & tragacantha. In aliis pleriſque tum adipibus tum oleis, vt in ricinino, in amygdalino amaro, ſub pingui alij quoque ſapores exiſtunt: at verò vt non vnus ſimpléxque eſt horum ſapor, ita nec facultas nec materia ſimplex & vna. Naſcitur pinguis ſapor ex tenui non quidem ignea ſed planè aërea materia, quæ calore & frigore quodammodo temperata ſit. Atque ea licet tenuis, ſicca tamen non eſt: alioqui pingue perinde atque acidum & acre penetraret ac incideret. At certè humoris eiúſque aërei particeps magis eſt: ac proinde præcipua vis eius atque facultas eſt relaxare, emollire & humectare. *Pinguis.*

Salſus ſapor linguam non admodum calfacit, ſed acriter ſiccando corradit. Hic in primis elucet in ſale atque in nitro, deinde moderatius in crithmo herba. In mediocri materia conſiſtit cum calore & ſiccitate. Atque enim materię (quę non exquiſitè ſimplex eſt) partes quaſdã terre- *Salſus.*

nas permiſtas calor externus tandem præaſſans & vrens atque ſiccans, ſalſum ſaporem inducit, fitque à terreno ſicco quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum attenuatúmque eſt. Neque igitur prorſum terrenus neque aqueus, ſed ex amborum permiſtione quandam materiæ mediocritatem ſortitur. Neque ſi ex calore proceſſit hic totus manet, ſed permiſtione obtunditur, ſiccitas verò maior conquiritur ac perſiſtit. Quocirca ſalſum moderatè penetrat & incidit, corradédo ſtimulat & expurgat, validè ſiccando tenues ichores abſorbet, corpora conſeruat & à putredine tuetur: ſyncero tamen ſalſorũ eſu & nimio, humores & ſanguinem labefactari conſtat. Atque ſalſus hic ſapor ſecundùm naturam fit à calore non admodum acri, ſed qui tamen ſenſim multóque tempore terrenas partes quæ ſunt in aqueo humido exurit atque ſiccat: hinc in ſalſo ſapore ſiccitas maior quàm calor deprehenditur. Alius etiam ſalſus ſapor arte præſertim alchymia profertur, ex ſicciſſima planéque terrena materia quam acerrimus calor extremè tum exuſſit tum aſſauit. Nullúmque corpus eſt in rerum natura è quo & calcem & proprium ſalem non eliciant alchymiſtæ, quem vnuſquiſque guſtu percipiat, & agnoſcat, vt è fuligine, è vini ſæce, è nitro, huius enim axungia appellata, ſal eſt. At verò omnis eiuſcemodi impensè calidus eſt ac in pleriſque cauſticus & qui pro cauteriis vſurpatur.

Alchymia.

Auſterus.

Auſterus ſapor os & linguam moderatè conſtringit & quadam aſperitate coarctat: hinc quadamtenus ſiccat & refrigerat. Hic propriè crudus appellatur, éſtque immaturis fructibus peculiaris, vt in ſucco vuæ acerbæ, pomorum, pyrorum, meſpilorum immaturorum, atque etiam in portulaca. Conſiſtit in media materia quæ terrenæ & aqueæ particeps eſt, in qua non calor ſed frigiditas dominatur & exuperat. Ac proinde auſterum omne ſtrenue refrigerat, extinguit, cogit atque contrahit, fluxiones moderatè ſiſtit atque repellit. Hæc autem frigiditate potiùs atque ſiccitate efficit quàm materiæ mediocritate. Quum enim in ea ipſa materia naturalis calor dominari cœperit & frigiditatem hanc euincet, quúmque vi caloris terrenæ materiæ aquea exquiſitè permiſta fuerit, & iam maturatio facta apparebit, depulſi auſteritate in eadem materia ſuccedet dulcedo. Sic enim crudorum fructuum auſteritas maturatione dulceſcit non tam materiæ quàm qualitatis mutatione.

Dulcis ſapor guſtu ſuauis atque iucundus oblectat nullaque qualitatis exuperantia moleſtus eſt. Eiuſmodi conſpicuus eſt in ſaccharo, melle, glycyrrhiza, polypodio, iniubis & aliis pleriſque fructibus: atque in omnibus lenientibus. Hunc tamen ſaporem caue ne cum pingui & oblinente confundas: licet enim affinis quodammodo, reipſa tamen diuerſus eſt. Diſtat autem ab eo non qualitatibus primis, quia vterque temperatus eſt aut obſcurè calidus, ſed vna materia, quæ in pingui tenuior eſt, in dulci paulò craſſior, ſed quæ tamen non vltra mediocritatem procedat. Quocirca dulce quadantenus ſed minus quàm pingue relaxat, magis verò aſperitatem lenit: præterea quoniam & materiæ & temperamenti mediocritatem obtinet, anodynum eſt, maturat, concoquit & pus mouet. Et hi quidem ſapores in mediocri ſunt materia: nunc de his qui in craſſa conſiſtunt.

Ama-

Amarus ſapor dulci ex aduerſo oppoſitus, inſuauis ac triſtis, ſenſum ipſum velut corradit aut diuellit. Eo inſignis eſt aloë, deinde abſynthium, centaurium minus & colocynthis: quorum exemplo cætera dignoſci poſſint. Craſſa eius eſt materia atque terrena, quàm exuperans calor præaſſauit & exiccauit: omnéque amarum calidum ſiccúmque eſt. Hinc ſanè præcipua vis detergendi & meatus expurgandi ei ineſt idque cum calore non tamen extremo. Quum enim calor penetrando craſſi viſculam materiam ſecum deducit, ea quicquid obuium eſt ſecum rapit & abradendo expurgat. Et quo amarius medicamentum, eò valentius id efficit. Abſynthium quidem moderatè: at aloë, ariſtolochia, centaurium minus, & colocynthis non expurgant modò & abſtergent, ſed & partes ipſas immodico vſu exaſperant atque corradunt & exulcerant. Hinc aloë ora venarum aperit profunditque ſanguinem præſertim ab hæmorrhoidibus, ariſtolochia interiores diſrumpit abſceſſus, centaurium & colocynthis exulcerant, ſecúmque ramenta detrahunt. His autem ventro ſumptis infarctus expellendi, ita & admotis ſordida vlcera detergendi & expurgandi eximia vis eſt. Quinetiam amarum quia ſiccando ſuperuacaneos humores aut abſorbet aut detergit, & dulcedini quę putredinis parens eſt prorſus aduerſatur, ratione optima putredinem arcet & corpora diu integra conſeruat. *Amarus.*

Acerbus ſapor auſtero finitimus, eo tamen grauior moleſtiórque eſt, ac magis linguam omnémque guſtum conſtringit & exaſperat: ac proinde magis tum ſiccat tum refrigerat. Is luculenter in malicorio, in galla, in rhoë & cupreſſi nucibus conſpicitur: atque in aliis quàm plurimis quæ acerbitate ſunt his proxima. Eorum materia planè terrena eſt & ſicca nec aquæ nec humoris manifeſtè particeps, in qua non calor ſed frigus planè dominatur cum ſiccitate. Quoniam igitur frigida fluxiones repellunt, vt adſtringentia humorum impetum ſiſtunt & cohibent, vt ſiccantia conſtringunt atque denſant & vulnera cicatrice obducunt, vt verò terrena humores incraſſant. *Acerbus.*

Inſipidus ἄποιος dictus qui propriè ſapor non eſt, ſed ſaporis priuatio nulla qualitate manifeſta guſtum ferit. Tali eſſe videtur farris genus vniuerſum, & cucurbita, & citrulus, quibus & alia plurima finitima ſunt. His materia tametſi craſſa quodammodò eſt, non tamen prorſus terrena & ſicca aſtringens, ſed humore quodam etiam perfuſa, qui tamen non exquiſitè ſicco permiſcetur vi caloris. Et quum neque ipſius frigoris vis ſuperet, accidit neceſſariò vt nullo guſtu ſapor, nulla effectu qualitas aut facultas percipiatur. At nihilominus hæc eorum materia quoniam verè emplaſtica eſt meatus omnes & intus & foris infercit & obſtruit, exaſperata lenit, & ſoluta agglutinat. Quanquam autem hic ſapori dulci affinis eſt, diſtat tamen quod & in paulò craſſiore atque crudiore ſit materia, & à temperie aliquantùm in extremum frigidius deuergat: dulcis verò ſapor in calidius. Moderato enim ac miti calore bene concoquente pluríma dulceſcunt, vt fructus. Atque etiam in dulci nonnihil ineſſe caloris argumento eſt, quòd dulcia non pauca vt mel vetuſtate aut coctura amareſcunt. *Inſipidus.*

Hi ſunt igitur ſimplices omnes ſapores atque ſynceri quibus di-

gnoſcendis ſeorſum exercitari oportet. Ex ſapore autem quæ medicamenti temperatura & quæ materia ſit cognoſcitur: ex his demum quibus id tum primis tum ſecundis qualitatibus ac viribus ſit præditum.

Quibus verò ſapores varij ineſſe deprehenduntur, vt abſynthio, quod præter amarorem qui primis eſt obuius, adſtrictionem quoque habere percipitur, diuerſæ quoque ſubſtantiæ atque facultates, vt detergendi & adſtringendi ſeu corroborandi inſunt. E contrario quoque, ſi cui medicamento vt cichorio facultates inerunt variæ, vt detergendi & refrigerandi, ex variis id quoque & ferè contrariis ſubſtãtiis & ſaporibus conſtabit. Itaque ſapore ſiue ſimplex is eſt, ſiue multiplex, de materia, déque facultatibus medicamenti iudicari poteſt. Id autem facilè ac certò fiet ſi ſimplex aut exquiſitus ſapor erit. At rarò admodum purus ſyncerúſque & ſolitarius inuenitur. In quibus igitur ſapor non certò poterit medicamenti vim atque facultatem exprimere, experientia ſuccurrit ac ſupplet: atque etiam ſi guſtu aut ratione videberis facultatem aſſequutus, eam tamen experimento identidem confirma. Multa enim plerúmque ſolitaria meditatio & probabilis ratio ſuadet, quæ vſus & experientia coarguit. At ne te fallax experientia decipiat etiam atque etiam caue ne effectum, qui per accidens à medicamento proceſſit, primùm ac per ſe editum eſſe iudices.

Quibus obſeruationibus ſtatuendi ſint facultatum ordines.

CAPVT IV.

VT in primis ita & in ſecundis facultatibus virium ordines quatuor habendi ſunt: atque in aſtringentium vel attenuantium genere, primæ claſſis exiſtunt quæ obſcurè id agunt, ſecundæ quę manifeſtè, tertiæ quæ vehementer, quartæ quæ ſummè ac extremè. Rurſum vniuſcuiuſque claſſis ſeu ordinis & initium quoddam eſt, & medium, & finis. Multorum ſimplicium facultates veterum diligentia & obſeruatione in ordines digeſtæ ſunt, quarum imitatione & exemplo quæ deſunt referri in eoſdem poſſunt. Id autem conſideratiùs & circunſpectiùs agendum, iis nimirum æſtimatis & obſeruatis quæ ſimplicium vires minuunt vel augent. Ea ſunt regio, tellus, ſitus, tempus, cultura & præparatio. Vt enim ſimiles vitis palmites diuerſis regionibus atq. locis depacti diuerſa vina, ita ſimilia ſemina regione atq. tellure varia, ſtirpes proferũt facultatibus viribúſq. varias. Regio calida & æſtuoſa, omnia edit proferétque acriora & vehementiora hebetiora verò frigidior & humidior. Origanum, hyſſopum & ſatureiã aduectas è Cappadocia aut Creta, iis duplo acriores deprehendimus quas noſtra Gallia protulit. Tellus arenoſa atque ſicca, acriora quoq; edit, quemadmodum inculta atque deſerta: frigida verò paluſtris & vliginoſa, & quæ multa cultura magnóque labore ſubigitur, vberiora & lætiora, ſed multò ignauiora. Collis in auſtrum decliuis præſtantiora gignit, quàm in aduerſum aquilonem deciduus. Verè & æſtate media ſtirpes omnes dum multo ſucco cóq. maturo & probè cocto turgent, validiores ſunt quàm autũni

fine,

fine, quum deciduis foliis & exhauſto ſucco effœtę manent, ſempérq. priori germinatio poſteriore vtilior. Ad hæc tempore frigidarum humidarúmque ſtirpium vis hebeſcit quum iam planè inaruerint: calidarũ verò ſiccarúmque inualeſcit. Etenim al thæa aut malua quæ prorſus arida ſit, nec humectat nec probè emollit: neque plantago, aut ſolanum, aut ſemperuiuũ quum proprio humore deſtituitur, commodè refrigerat. Origanum verò, hyſſopus, aut thymus conuenienter arefactus, diſſipato humore aqueo multo magis tum calfacit tũ exiccat. Præparatio quoque arte quæſita ſimplicium vires auget vel imminuit. Nã calida attenuantia atque detergentia, ſi ſenſim areſacta & in puluerem redacta offerantur, multo præſtantiores habent vires & effectus edunt maniſeſtiores, quàm virentium expreſſus ſuccus: atque hic validior eſt quàm aqua in qua illa fuerint incocta. Non enim vt quidam prodidit, aqua ſimplex tanquam communis ſit materia omnium quibus permiſcetur, cum calidis calfacit, & cum frigidis refrigerat, ſed perpetuò calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim obtundit. Quinetiã coctio omnis eorũ quibus tenuis eſt materia vim aut minuit aut prorſus diſſipat: craſſiorum verò vt metallorum adſtringendi ſiccandíque facultatem auget. Lotio quoque incidendi atque detergendi vim aufert, emplaſticam verò auget. Horum igitur atque ſimilium obſeruatione prætermiſſa ſtatui certò non poteſt quàm valida ſit vllius medicamenti facultas. In æſtimandis autem ſimplicium medicamentorum viribus, hiſque in claſſes digerendis, veterum imitatione omnia ex mediocri tum loco tum regione tum præparatione quærenda ſumendáq. ſunt. Hic porò non minus obſcura quàm controuerſa quæſtio exiſtit, quâ quãtitate deſignati ſint in medicamentis facultatum ordines. Quũ enim quod ſecundi eſt ordinis calidorum aut detergentium copia maiore ſumptum, æquè validè vel etiam validiùs calfaciat aut detergat, quàm quod eſt tertij ordinis copia & quãtitate minore acceptum: cõſtat profectò ſimplicium vires & ordines ex pari eorum quantitate cõſtituendas eſſe: Sed quænam ea quantitas eſt atque menſura? drachmáne an vncia? & quod gradu ſecundo calfacit drachmæ pondere, ſi vnius vnciæ põdere ſumatur tertio calfaciet, atque neceſſariò in varias claſſes erit referendum. Hinc non minus difficilis ſuboritur diſputatio de doſi conſtituenda medicamenti alterantis, quod nimirum aut prima aut ſecunda facultate agit. His diſſoluendis non pauci vehementer æſtuant, atque rei tam arduæ interpretationem in iuſti libri magnitudinem auxerunt, quam tamen ita paucis complectar. Medicamenti cuius vim experiri volumus quantitas ea ſit mediocritate quæ non protinus exoleſcat aut deficiat. Non enim ſcintillę vis & calor quantus ſit (ſummus autem eſt perinde ac totius ignis) percipi poteſt, quòd priùs extinguatur quàm in nos agat, neque piperis aut pyrethri minima portio: Quum autem moderata & iam inſignis medicamenti quantitas ad experiendum ſumitur, mandendo æſtimandum & perpendendum non quantum aut quàm latè, ſed quàm vehementer aut acriter agat. Piperis enim granum ſi manditur, os & linguam acriùs & vehementiùs calfacit quàm vncia feniculi: ac proinde piper toto genere cenſetur re-

Montanus

niculo calidius, licet vncia fœniculi plures oris partes ac latiùs calfaciat. Quæ pari menſura ſunt, ſi pari quoque acrimonia & vehementia agunt, pari ſtatuantur ordine: ſi verò impar, ſit agendi vehementia diuerſo. Sic igitur vt facultatis robur & ordo deſignetur, efficiendi qualitas & vehementia ſpectanda.

Iam verò in præſtituenda doſi alterantis medicamenti, alterandæ ſeu mutandæ partis amplitudo atque ſitus æſtimetur. Affectionis quæ in ea parte eſt (ſeu intemperies fuerit ſeu obſtructio) magnitudo, alterantis medicamenti ordinem præſcribit: ſi enim pars frigida ſit ordine ſecundo, medicamentum opponetur quod ſecundo quoque ſit ordine. At qua id quantitate ſit offerendum, ex affectæ partis magnitudine atque ſitu decernitur. Si magna pars eſt quæ laborat aut longè ab occurſu medicamenti diſſita eſt, largiùs: ſi parua aut medicamento obuia, parciùs & minore doſi id offerendum eſt. Crudum aut refrigeratum ventriculum ſex octóve piperis grana calfaciunt, quæ ad refrigeratum vterum nihil aut minimum contulerint: & æſtuantem oculum aquæ roſaceæ ſemuncia recreat, quæ concalfactum caput nihil iuuet. Horum igitur obſeruatione & prudentis medici iudicio, alterantium medicamentorum doſis præſcribenda.

De tertiis medicamentorum facultatibus.

Cap. V.

Tertia medicamentorum facultas de qua mihi dicendum reſtat, non è temperamento, non è materia, ſed è tota rei ſubſtantia atque forma primùm ac per ſe proficiſcitur: ac proinde occulta totius ſubſtantiæ proprietas appellari ſolet. Ab hac duæ medicamentorum differentiæ prodeunt: alia enim euacuantia, alia duntaxat alterantia. Euacuant quæ totius ſubſtantiæ familiaritate atque ſimilitudine peculiare ſibi quiddam proliciunt. Horum rurſus alia è toto corpore, alia ex vna quapiam particula trahunt: quæ è toto corpore purgantia dicuntur: & eorum quædam attractum humorem vomitione reddunt vt aſarum & veratrum album, quædam deiectione vt rheumbarbarum & ſcammonium. Quæ ex vna quapiam parte, aut ex cerebro per os atque palatum vt apophlegmatiſmi, aut per nares vt errhina, aut ex vtero per ceruicem ſuperuacuum humorem trahunt, vt ariſtolochia. Cæterùm quæ vel vrinas cient vt petroſelinum, vel menſtruas purgationes vt artemiſia, vel excreationes mouent vt hyſſopus, quoniam non attrahendo, ſed vel detergendo vel extenuando atque penetrando excrementa depellunt, quodammodo euacuantia, non tamen purgantia ritè dici poſſunt, non enim ſimilitudine trahunt. At verò alexiteria & alexipharmaca, id eſt, quæ aut venenum aut deleterium medicamentum proliciunt amoliuntúrque ſimilitudine, vt ſchiſtum lac, agaricum, diſſecti pulli gallinacei calentes percuſſæ parti applicati, ſcorpius ipſe proprij inflicti veneni alexiterium, iure inter euacuantia connumerantur, nec tamen propriè cathartica dici debent. Huius quoque claſſis ſunt quæ vulneri foris impoſita tela atque ſpicula euellunt & euocant, vt radix

arun-

arundinis. Hæ ſunt igitur eorum differentiæ quę totius ſubſtantiæ proprietate euachant. Quanquam autem quæ primis aut ſecundis facultatibus agunt, alterantia propriè nuncupantur, multa tamen tertiis etiam facultatibus, ſeu tota ſubſtantia alterant. Ea ſunt quæ abdita proprietate totam rei ſubſtantiam immutant, atque rem ipſam demoliuntur ac prorſus corrumpunt. Horum alia ſunt deleteria, alia antidota & antipharmaca. Deleteria quidem ſunt quæ propriè venena dicuntur. Quum enim venenorum, id eſt, eorum quæ præſentanea vi nos interimunt, alia ſid manifeſta, ſed tamen violenta & excellenti qualitate pręſtent, vt euphorbium vrendo & opium ſtupefaciendo: alia verò qualitate occulta, hæc ſanè non illa veneni appellatione complectimur. Hæc igitur totius ſubſtantiæ diſſidio nobis infenſa noxiáque ſunt, vt dipſas, pityocampe & hydrargyros: vt venenatarum beſtiarum ceu ſcorpij, phalangij & rabidi canis ictus. Etenim cum ſaliua hæ virus ictu eiaculantur, quod ſenſim intrò ſubiens ac prorepens, in principes tandem partes inſilit earúmque vires ac ſubſtantiam dirimit. Priora verò intrò ſumpta quum nequeunt à noſtro calore domari atque vinci, hunc tandem, omniúmque facultatum ſubſtantiam peruertunt. Antidota verò & antipharmaca deleteriis planè contraria ſunt, eáque totius ſubſtantiæ diſſidio ſic immutant & obtundunt, vt ne minimùm deinde nos queant offendere. Horum alia hauſtum vel iniectum venenum aut etiam deleterium medicamentum, totius ſubſtantiæ contrarietate ac diſſidio frangunt, obtundúntque aut prorſus extinguunt, vt citrij ſemen. In hoc genus pertinent & quæcunque peſtilentes alióſque epidemios morbos profligant aut arcent, vt mithridatium. Alia venenatarum beſtiarum ictibus medentur, vt alyſſum & pimpinella rabidi canis: quorum ampla eſt tractatio, & eximia vis medendo. In hoc porrò tertiarum facultatum genus referenda ſunt quæcunque vnicuique corporis particulæ aut iuuandæ, aut lædendæ addicta creduntur, pro quibus nonnulli fruſtra quartas medicamentorum facultates induxerunt. Etenim ſaluia cerebrum idcirco iuuat & corroborat, quod illi totius ſubſtantiæ ſimilitudine familiaris ſit: qua ratione & bugloſſum cordi, & eupatorium iecori, & ſcolopendrium vel aſplenium lieni gratum familiaréque eſt. At verò totius ſubſtantiæ diſſidio atque repugnantia, lepus marinus ſolos pulmones, cantharis veſicam ſolam exulcerat. Tertia hæc medicamentorum facultas, quia extra ſenſus eſt humanos, nec ſapore, nec odore, nec tactu, nec vllo denique ſenſu noſci deprehendive poteſt: ſed vna obſeruatione & experientia, quæ vſu longo & artis exercitatione bene ſtabilita confirmatáque ſit.

Hic autem appoſi è experiundi ratione pauca ſubnectere videbor. Experiri eſt quippiam effectu probare. Alia enim ſenſu aliquo comprobantur, quorum eſt certiſsima cognitio: alia ratione probabili, quæ tamen e ſenſibus ducta deriuatáque eſt: alia vſu & effectuum atque euentuum obſeruatione. Hæc igitur rerum notio quæ ex crebra euentuum obſeruatione habetur, propriè dicitur experientia: vt alia cognitio ſenſu, alia demonſtratione vel opinione, alia experientia percipia- *τὸ ἐμπειρεῖν, vnde ἡ ἐμπειρία experimẽtum.*

ἡ ἐμπειρία. tur, & experiens qui experientia doctus euaſit. Ea autem experientia
ὁ ἔμπειρος. noſci debent, quæ nec ſenſus percipere nec ratio vlla conſequi poteſt: atque hæc ſorte ſola vel caſu deprehenduntur: ac ſæpe diúque quæſita fortuitò pleramque inueniuntur & occurrunt nobis. Sic ſanè & purgantium medicamentorum & alexipharmacorum cognita vis eſt. Non quòd ſemel duntaxat, ſed quod identidem atque ſimiliter & eadem rerum omnium concurſione ſępius euenerit, experientiam gigni. Quúmque effectus aliquis ſæpius obſeruabitur ex cauſa quapiam proficiſci (cauendum tamen ne cauſarum ſimilitudo nos eludat) vis huius atque facultas erit experimento cognita. At nihilominus ex aliquo experimento interdum affinitate rerum ducimur in alterius experimenti inueſtigationem.

De medicis ponderibus & menſuris.

Cap. VI.

Rerum omnium æſtimatio aut numero fit, aut pondere, aut menſura. Numeri vna eſt & eadem apud omnes vbique gentium ratio, non etiam ponderis aut menſuræ, ſed maxima horum varietas, & vniuſcuiuſque ditionis ſuum pondus ſuáque menſura, patrio nomine inſignita. Sed tamen quoniam rerum omnium maximè quæ ad medendi vſum comparantur, certas & communes eſſe leges oportet, certa quoque & omnibus communia decet eſſe pondera, vt vna lege vna ſit omnium gentium conſenſio. In id autem ſtabiliendum in primis eſt pondus minimum ceu minutum, è quo (velut in numeris ab vnitate) additione continua aucto prodeant cætera pondera. Id quidem eſt granum omnium ponderum minimum, è quo fiunt obolus, ſcriptulus ſeu ſcrupulus, drachma, vncia, libra: & quę ex his componuntur, ſemuncia, ſeſcuncia, ſelibra, ſequilibra. Granum igitur cui tanquam baſi reliqua innituntur pondera, ratum conſtánſque eſſe decet: neque id granum eſſe hordei, neque tritici, neque ciceris, neque frugis vllius aut leguminis, quòd nullius par ſit vbique gentium pondus. At verò numarium minutum, quod aurifabri granū appellant, & Latinè momentum dici poteſt, omnibus mundi nationibus vnum idémque eſt & ſtabile: quod auri ſacra fames & opum furioſa libido, inuiolatè & incorruptè ſeruat, ídque ſignis & exemplaribus vndique identidem collatis. Hoc igitur nobis ſit omnis ponderis initiūm: è quo medicinarum pondera recepta nunc lege ſtabilita ſunt hoc pacto.

Obolus ℈ ß	pendet		g. x.
Scriptulus ſeu ſcrupulus	℈ j.		g. xx.
Drachma	ʒ j	℈ iij.	g. lx.
Semuncia	℥ ß		ʒ. iiij.
Vncia	℥ j.		ʒ. viij.
Seſcuncia	℥ j		ʒ. xij.
Quartarius ſeu quadrans quart.	j.		℥ iij
Selibra	℔ ß		℥. vj.
Libra	℔ j.		℥. xij.
Seſquilibra	℔ j ß.		℥. xviij.

Ita

Ita numarium pondus quod non modò numularij ſed & mercatores vſurpant, vulgare medicum ſuperat quincunce: éſtque ad id proportione ſeſquiquinta Geometris appellata. Nam drachma numaria pendet g lxxij. & vncia quæ drachmis quoque his octo conſtat, pendet drachmas medicas ix. & g xxxvj. ſiue vnciam medicorum vnam cum drachma vna: & granis trigenta ſex: libra verò numaria, quæ vnciarum eſt xij. (nam eſt vbi xiiij. eſt vbi xvj, aut xviij, aut xx. vncias habet) pendet medicorum ℥ xiiij. ʒ iij & g xij.

Atque hæc ita licet pharmacopolarum & recentium medicorum vſu recepta confirmatáque ſint, certiora tamen & iniquitati ac fraudi minus opportuna pondera retinere ſi velimus, in ea re præſertim, in qua vel leuiſſimum detractum momentum, non ſolùm errorem, ſed etiam periculum creare poteſt, præſtiterit vt momentum numarium, ita & cætera inde prodeuntia pondera vſurpare, vt vna eadémque ſit vbique gentium certa & conſtans medicis & pharmacopolis ponderum menſurarúmque regula, quæ & aliis omnibus. Itaque obolus grana xij. ſemiobolus ſex, ſcriptulum xxiiij. drachma ſeptuaginta duo pendebit, cæteráque ad horum proportionem. Quæ ponderis ratio veteribus medicis vſitata fuit, in ſcriptulo xxiiij. grana conſtituentibus: quod τὸ γράμμα vox pro ſcriptulo Græcis vſurpata apertè demõſtrat. Propterea enim γράμματα ipſis appellantur quia tot minutis ſcriptulum cõſtat, quot nimirum apud eos ſunt literarum figuræ. Idem ratio quoque ipſa comprobat: Quum enim ſcriptulum ſiliquas ſex pondere æquet, & ſiliquam σιτάρια quatuor æquent, ſcriptulum quatuor & viginti frumenti grana pendeat neceſſe eſt. Antiquum autem pondus imminutũ & adulteratum propolarum auaritia fuiſſe credibile eſt, qui quã poſſunt maximo coëmunt pondere, quę poſtea diuendant quàm minimo.

Hæc igitur pondera ſunt, quibus hodie omnia referuntur ad lancẽ, vt aliis fruſtra ſit opus. At ne iis deeſſe videar qui veterum ponderum interpretationem deſiderant, illa quoque paucis complectar atque ſubiiciam, quæ Græcis, Latinis & Arabibus vſurpata fuêre.

Pondera.

Granum numarium baſis omnium ponderum, tanquam minutum & λεπτὸν, ob id minutia appellatum.

Chalcus ſiue Æreolus	pendet g ij, ſiliquæ dimidium.
Siliqua Latinis ceration & dichalcum Græcis. Kirat Arab.	pendet g iiij. Chalcos duos.
Semiobolus, ἡ μιώβολον, danic Arab.	pendet g vj. ęreola tria, ſiliquam vnam & dimidiam.
Obolus Onoloſcat Arab.	Scriptuli dimidium, pendet g xij. ſeu ſiliquas tres, chalcos ſex.
Scriptulum grãma Gręcis & διώβολον dictum	pẽdet g xiiij. ſeu obolos duos, chalcos xij.

Semidrachma ſiue τριώβολον, ilarium Oribaſio, victoriatus Scribonio & Celſo,	pendet g̃ xxxvj. ſeſquiſcriptulũ.
Drachma Attica, holce quoque Græcis dicta, vnciæ, pars octaua.	pendet g̃ lxxij. ſcrupulos tres obolos ſex.

Denarius Romanus paulò grauior eſt drachma, vt denarij duntaxat ſeptem ſint in vncia. Hincque Celſus & Scribonius qui pro drachma vertunt denarium, ſeptem ſolùm drachmas ponũt in vncia: Plutarchus tamen, Galenus & Plinius dum Latina aut Græca transferunt, denarium drachma, & drachmam denario quaſi nil differant reddiderunt, pro vnciæ parte octaua.

Sextula Hexagium Aureus Solidum	pars ſexta vnciæ, pendet ſcrupulos quatuor.

Sicilicus pro didrachmo apud Scribonium pendet ʒ ij. Aſſarius & δυωδεκα quoque appellatur quod duodenis obolis, ſicut as vnciis conſtet.

Duella ſextula duas ℈ viij.

Stater eſt ſemuncia ℥ ß ſeu ʒ iiij. Dupondium quoque dicitur, pendé que Aſſaria duo.

Vncia Attica libræ pars duodecima pendet drachmas octo, ſeu tradente Celſo, denarios Romanos ſeptem.

Romana libra. Pondo As	pendet vnciis xij. ſiue drachmas xcvj.

Mna ſiue Mina Attica paulò grauior eſt, pendétque drachmas centum, ſeu vncias xij. cum dimidia.

Quanquam autem propriè as libra dicitur, plerumque tamen & rem vnamquamque ſolidam & integram ſignificat: vtque libra, ita res quæque in partes xij. diſtribuitur quæ totius ſunt vnciæ: aliæ verò partes ſic Latinis appellari ſolent:

As, libra, res ipſa tota.

Vncia pars eſt aſſis ſeu totius duodecima.

Sextans	vnciæ	duæ
Quadrans		tres
Triens		quatuor
Quincunx		quinque
Semis		ſex
Septunx		ſeptem
Bes & octunx		octo
Dodrans		nouem
Dextans		decem
Deunx		vndecim.

Menſu-

Menſura.

Iam verò de menſuris: quoniam magna in his & incerta eſt varietas, rectè quidē videtur exoleuiſſe, ac pro illis concauis quib. tū arida, tum liquida veteres demetiri ſolebāt, libras & pōdera nūc paſſim medici vſurpāt: niſi fortè quum virentes herbas præſtituunt quarū non adeò exquiſitum pondus deſideratur: has enim pugillis & manipulis mēſurant.

Manipulus m. quantum manu comprehenditur.

Pugillus p. quantum digitis tribus capi poteſt.

Poteſt tamen quiſquis volet concauas menſuras ad liquores præſertim ſibi comparare, eáſque ponderibus coaptare, vt alia ſit libræ vnius, alia duarum, alia trium, aliæq́ue aliorum ponderum capaces.

At nihilominus veterum menſurarum quæ tum aridis tum liquidis accommodabantur, hîc interpretationem ſubiiciam.

Cochlearium menſura minima, capit vini mediocris ſubſtantiæ ſeu flaui ʒ j. & ℈ ß.

Cheme, mediocre ſeu minus cochlearium, capit cochlearia parua, ij. ſeu ʒ ij ℈ j.

Myſtrum, ſeu cochlearium magnum ligulæ par, cochlearia parua ij. ß, ſeu ʒ ij. ß.

Concha myſtra ij. chemas ij ß. cochlearia v.

Cyathus conchas ij. myſtra iiij. coclearia x. ſeu ℥ j. ß.

Acetabulum græcis oxybaphon ſeſquicyathum, conchas iij. myſtra vj. cochlearia xv. ſeu ℥ j. ʒ ij.

Quartarius τέταρτον ἡμικοτύλιον, ſextarij pars quarta, cyathos iij, cochl. xxx. ℥. iiij. ß. oxybapha ij. myſtra xij.

Heminæ ſeu cotyle ſeu tryblium & ἡμίξεστον, dimidia ſextarij pars, hemiſextarius Pariſienſis: continet quartarios duos ſeu ℥ ix. cyathos vj. oxybapha iiij. myſtra xxiiij. cochlearia lx.

Sextarius Græcis ξέστης, menſura omnium vſitatiſſima congij pars ſexta, heminas duas, quartarios quatuor, cyathos xij. ſeu ℔ j. ß. chopina eſt Pariſienſis.

Chœnix Græcis, modulus Latinis, ſeſquiſextarius eſt, ℔ ij. ℥. iij.

Congius, Græcis Chus, ſextarios ſex, ℔ ix. quartarios xxiiij. Pinthæ tres ſunt Pariſ.

Vrna congios quatuor, ſextarios xxiiij.

Amphora. Quadrantal.	idem, vrnas duas, ſextarios xlviij.
Metretes & Ceramium Græcis Cadus Latinis	capit congios ſeu choas xij. ſeſquiamphoram, ſextarios lxij. ſeu ℔ c. viij.

Culeus capaciſſima Romanorum menſura, continebat amphoras xx. ſextarios 960. congios 160. vrnas 40.

Aridorum verò menſuræ Romanis hæ fuerunt, quæ & liquidorum communes erant præter modium.

Ligula par myſtro.

Cyathus capit	ligulas iiij.
Acetabulum	ligulas vj.
Quartarius	acetabula duo.

Hemina	acetabula iiij. ligulas xxiiij.
Sextarius heminas duas,	quartarios iiij. acetabula octo.
Semodius	ſextarios octo.
Modius	ſextarios ſexdecim.
Medimnus	chœnicas 46. ſextarios 72.

Hæ liquidorũ menſuræ vino præſertim dicatæ fuerunt, quod ſi mediocris eſt ſubſtantię, referetur ad id quod dixi pondus. At quoniam oleum leuius eſt vino parte nona, mel verò grauius vino parte dimidia quęcũque menſura capit mellis vncias xv. capit vini vncias x. & olei ix. Eáq; proportio in menſuris omnibus obſeruanda: quæ ſi iniquæ fuerint, pondus quod minimè vnquam fallax eſt, iis erit pro lege.

De componendorum medicamentorum cauſis.

Cap. VII.

VT morborum ita medicamentorum genus duplex ſtatuendum, vnũ ſimplex compoſitum alterum. Simplex medicamentum appellatur quod ſponte ſua tale exortum eſt, nihil noſtra adeptum induſtria. Hoc autem alias vnica, aliàs pluribus tum ſubſtantiis tum facultatibus præditum eſt: vnica vt piper, pyrethrum, euphorbium, quorum ſubſtantia omnis prorſus tenuis calidáque eſt: pluribus vt roſa & abſynthium quæ mediocri ſubſtantia detergunt, craſſa & terrena corroborãt, & rheumbarbarum quod tenui purgat, terrena aluum & ſanguinem ſiſtit. Hoc eorum genus poſſis quodammodo, nempe natura & prima origine compoſitum appellare, quòd varias illas tum ſubſtantias tum facultates ortu ſint nacta. Cæterum hoc loco compoſitum dicimus, quòd non ipſo ortu, ſed arte operáque noſtra tale euaſit, vt theriace, mithridatium, & quodcunque ex multorum permiſtione conſtat. His tamen nõ ars vires contulit, ſed duntaxat ſimplicia conuenienter miſcuit, è quorum actione mutua noua & incomperta vis tandem emerſit. Miſcendorum autem & componendorum medicamentorum magna fuit tum ad ſimplices tum ad compoſitos morbos neceſſitas. Simplicem morbum ſimplex plerumque medicamentum quod paribus ſit viribus tollit. Qúmque ſimplex aliquod exiſtit, quod citra vllam corporis & virium offenſionem morbum prorſus depellat, quia omnium pręſtantiſſimum, nulla compoſitio permiſtione quærenda, neque quod ſimplici effeceris, compoſito tentandum: Etenim compoſito prius eſt ſimplex & certius & exploratius, neque eius quod vel optima ratione compoſitum ſit, ante experientiam tutus ac certus vſus eſſe poteſt: nam multa plerumque nos conſentanea putamus, quæ permiſta tacitis ſeſe viribus perimunt atque demoliuntur. Optimum igitur & in primis conducibile ſit, ad vnumquemque affectum ſimplicem præſtantiſſima ſimplicia tanquam remediorum baſes accommodare & in promptu habere, non guſtu modò & ratione, ſed experimento quoque & vſu longo comprobata. At verò quoniam non ſemper cuique morbo peculiare remedium licet opponere, ad ſimplices etiam affectus multis de cauſis neceſſaria fuit medicamentorum permiſtio. Prima quum, vt dixi, ſimplex medi-

Compoſitũ medicamẽtum quale.

Compoſitionis medicamentorum neceſſitas.

Prima componendi cauſa.

medicamentum deeſt curando morbo prorſus oppoſitum, eius enim penuria compoſitum vſurpamus, cuius vires ſint morbo pares. Vt quũ intemperies affligit numeris duobus à mediocritate diſtans, ſi nullum in promptu medicamentum ſit frigidum ordine ſecũdo, duorum quę primi & tertij ſint ordinis pares portiones temperatę, compoſitum efficiẽt ordinis ſecundi & depellendo morbo accommodatum. Eadem in detergentibus, attenuantib. atque cęteris permiſcendis eſt ratio. Altera componendi cauſa ex ſimplicis medicamẽti vitio depromitur, quod aut imbecillũ eſt, aut malignum. Imbecillum ſeu ignauum ac pigrum, acrioris permiſtione excitatur, vt rheũbarbarũ, ſpica vel cinamomo, ſenna ginzibere, agaricus & turbith ginzibere quoq; aut ſale gemmeo: aloë aſaro, ſpica, xylobalſamo: abſynthium cinamomo: & quorum vis in craſſiore materia fixa inhęreſcit, ſi altius aut longius deducenda eſt, attenuãtium aut acrium adiectione impellitur. Nonnunquã tamen & hęc agendi celeritas pręparatione comparatur, pręſertim tritura vel coctione. Aſarũ enim aut piper aut calaminthe diligẽter trita cribróq; tenui creta, longius penetrat, validiúſq; aperit ac digerit. Æs quoque, chalcantum, alumen aliáq; metallica vſtione tenuitatem acrimoniámq; nanciſcuntur. Quod porro malignum aut prauum medicamentum fuerit (ſi qua eius vtendi neceſſitas eſt) benignioris permiſtione obtunditur, vt ſcãmonij atque etiam aloes acrimonia, maſtiche, tragacanto, cotoneo malo, roſis phœnicobalanis: venenata qualitas, dictãno, ſcordio: ellebori nigri malignitas, aniſo, dauco, cumino: ęruginis ad malignorum vlcerum deterſionem acrimonia retunditur olei & cerę permiſtione in Ægyptiaco, aut aquis adſtringentibus: vis opij narcotica ne quid officiat, caſtorio & croco emendatur: hæc quoque correctio interdum præparatione fit, vt ne aloes acrimonia venas excedat lotione eximitur, & æs vſtum lauatur, vt ſine morſu cicatricem inducat. *Secunda.*

Tertia componendi cauſa ex affectę partis ſubſtantia, ſitu, præſtantia atque ſenſu exiſtit. Quum enim pars denſa longéque à remediis diſſita fuerit, vt ren & vterus, plerumque attenuantia baſi permiſcemus quæ eò penetrent, plerumque alia quę ſubſtantiæ familiaritate baſim, id eſt, præcipuum ſimplex medicamentum eò dirigant: vt medicamentis cephalicis betonicam, pulmonicis hyſſopum, cardiacis bugloſſum, hepaticis agrimonium, ſplenicis ſcolopendrium, hyſtericis artemiſia. Pars quoque nobilis aut exquiſiti ſenſus, (ſi baſis vehementior fuerit) aliud quiddam ſibi tota ſubſtantia familiare miſceri poſtulat, & quòd ſe ſuúmque robur conſeruet. Ea propter quæ viſceribus accommodantur medicamenta, corroborãtibus fulciuntur, & quæ ſub alimenti ſunt ſpecie, vt medicata vina, quia minus moleſta, cæteris antecellunt. His igitur de cauſis ſimplex affectus compoſitum plerumque medicamentum poſtulat. *Tertia.*

Quarta & omnium maximè neceſſaria componendi cauſa eſt affectuum varietas. Quot enim ſimplices ij fuerint, totidem facultates iis opponentur, neq; vlli ſimplici vis eſt depellendi cõpoſitum affectum: quandoquidem ſimplex ſimplici nõ autẽ compoſito contrarium eſt. Si *Quarta & poſtrema.*

quod ortu ſimplex varias tum ſubſtantias tum facultates ſortitum eſt, vt ſatis ſit compoſito affectui tollendo, bene eſt:ſin minùs, permiſcēda tot erunt ſimplicia quot facultates expetuntur. Si ſimplex quidem eſt morbus,ſed quem vel ſua interior cauſa, vt humoris lentor, vel ſymptomatis grauitas,vt doloris ſæuitia comitatur: neceſſaria eſt medicamenti compoſitio, quæ in ſingulos affectus referatur atque pertineat. At multo magis ſi multi, iique diſſimiles morbi, vt intemperies & obſtructio in eandem partem concurrant,aut etiam ſi partibus ij diuerſis inſideāt, vt iecoris calida intemperies, renum calculus & vteri obſtructio menſes ſupprimens.In his igitur neceſſe eſt medicamentum ex iis componātur quæ ſigillatim vnumquemque affectum depellant. Quum multæ compoſitionis baſes collectæ fuerint,addenda fortaſſis his rurſus erunt quæ ſingulas illas vel adiuuent, vel emendent: vt iam inde non paruus ſimplicium numerus accreſcat. Sic enim fiunt quæ polychreſta medicamenta veteres appellarunt.

Secundariæ quædā cauſæ cōpoſitionis.

Hæ igitur cauſę quatuor,nempe ſimplicis męedicamenti penuria,eius peruerſitas, affectæ partis conditio, & affectuum varietas, efficiunt vt neceſſaria ſit medicamentorum compoſitio. Sunt & aliæ quædam cauſæ, non eæ tamen neceſſariæ, ſed vel vtiles vel iucundæ. vtilis quidem eſt medicamenti forma,quòd ſolida potentius trahat,liquida commodius penetret & eluat.Quocirca medicamentum in catapotiorum formam accommodamus,quum potentius è capite & è diſtantioribus locis trahere: in potionem verò quum ventriculum & præcordia expurgare, & in omnia penetrare conſilium fuerit: ſic quoque ſi dolor leniendus eſt, aut emolliendum quidpiam eſt,vnguentum: ſin verò euocandum quidpiam aut digerendum eſt, emplaſtrum potius vſurpamus. Adde quod quadam vtilitatis ſpecie medicamenti formam vtentis conſuetudini aut naturæ plerumque aptamus,quòd alij catapotia,alij bolos, alij potiones penitus auerſentur: vt etiam vtilem medicamento formam demus,quædam interdum adiicienda ſunt,vt potioni hydromeli, vnguento oleum, emplaſtro cera vel lithargyros, quæ nullas vires,ſed formam duntaxat exhibent. Iucunditas porrò quoad licet medicamentis comparanda, modò vt illorum vim & facultatem non tollat:triſtia enim & horrenda nec ſumuntur facilè,nec continentur,ſed ventriculum euertunt, corpus conturbant, ac plerumque animi defectione vires exoluunt. Comparatur autem medicamento iucunditas colore,odore,ſapore. Ad colorem & tenuitatem,purgans medicamentum in tenui & puro liquore maceratur, quædam foliis auri integuntur,ceruſa vnguentis additur vt albeſcant. Ad odoris gratiam medicamentis addimus aniſum,daucum, cinamomum, caryophillum, nucem moſchatam,& ipſum quoque moſchum,aut ambarum. Externis quoque ſpicam nardi,iridem,cyperum, malabathrum,amomum, conſtum. Hæc enim odoris iucūditate non modò oblectant, ſed & corroborant, & corporis ſpiritus vehementer reficiunt, animúmque exhilarant In ſaporis ſuauitatem (qui quam odor magis ventriculum & præcordia recreat) amara medicamenta melle vel ſaccharo leniuntur, nimirum dulcia ſucco limonum,vel aceto,vel ſuccis auſteris, vt nempe expetet labo-

laborantis guſtus, cathartico in vino, & liquore roſatum ſtillaticio macerantur additis aromaticis: eadem quoque ex carnium iure ſumuntur.

Hæ igitur cauſæ ſunt omnes quæ medicamento quod baſis appellatur, nonnulla adiicere cogunt, ex quorum permiſtione & coagmentatione quædam fit compoſitio.

Lex vel methodus componendorum medicamentorum.

CAP. VIII.

VT methodo quadam apta fiat medicamentorum compoſitio, baſis in primis conſtituenda eſt, id eſt, medicamentum ſimplex in compoſitione præcipuum, & velut columen cui cætera innitantur, profligando affectui accommodatiſſimum, eiúſque tum qualitas tum quantitas deſignanda. Qualitas quidem ex affectus qui præter naturam in corpore fuerit ſpecie: magnitudo ex illius magnitudine, & ex laborantis partis natura atque conditione præſcribetur. Vt quum frigidus erit affectus, medicamentum pro baſi ſtatuetur atque eligetur calidum: atque ſi ordine ſecundo frigidus eſt, id à mediocritate in contrarium pari ordine recedet. Si pars quoque affecta profunda fuerit, aut longè diſſita, denſa, obtuſi ſenſus, atque ignobilis, hinc baſis facultas augenda erit, vt vires omnino pares in ipſam affectus ſubſtantiam exerceat. Partis quoque dignitate æſtimata, medicamentum quærendum quod ei conſentaneum ſit, eámque ſingulari quadam familiaritate iuuet. Horum obſeruatione baſis deſignabitur affectui contraria, eique par viribus, & affectæ parti conſentanea. Oportet igitur medicinam facturo, ſelecta omnis generis remedia ad vnumquemque affectum & ad partem affectam accommodata, vndique ratione & experimento cognita comparentur, vt quaſi in promptuarium recondita ac ſepoſita ſuppetant ad vſus. Atque in primis ſi ſimplex & ſolitarius morbus ſine cauſa interiore, ſine ſymptomate proponetur curandus, ſimplex depromatur medicamentum quod depellendo illi par ſit viribus, & partem iuuet, aut ſaltem non offendat. Si ſimplex nullum par morbo ſuppetet, ex multis vnum tale comparetur, quæ aut ſimilium, aut etiam contrariorum ſint virium. Si baſis quæ ſit arte conſtituta omniúmque optima fuerit nihilominus vel ignaua nimis, vel maligna, vel minimè ad partem ſit accommodata, aliorum permiſtione iuuetur, & reliqua, vt dixi, attexantur, quæ illius effectum opúſque proſperent, ac promoueant. Baſis ſi non quantitas, vis ſaltem ſumma atque præcipua in compoſitione eſſe debet: neque enim theriaci paſtilli, neque euphorbium, neque ſcammonium in compoſitionibus quæ ex iis conſtant, cæteris quantitate, ſed tamen viribus antecellunt. Cæterorum quæ baſis effectum felicitant, tum quantitas tum vis minor ſit, vt neque in affectum neque in partem inſigniter agat, ſed in ſolam baſim, cuius tamen vires minimè peruertat. Eorum verò quæ melioris vſus vt odoris ſaporíſque gratia induntur, multò quidem minùs vis elucere debet aut baſi obſiſtere. Iam verò ſi morbus ſimplex quidem eſt, ſed quem interior quædam cauſa fouet, aut aliquod graue ſymptoma co-

Baſis quid.

mitatur, vniuſcuiuſque profligandi conſtituenda quoque baſis eſt, cuius etiam quantitas ex affectus magnitudine deſignetur, vt quo vehementior is fuerit, validiorem quoque baſim ſortiatur. Atqui ſi vno eodémque tempore his omnibus quæ præter naturam concurrunt pariter occurrendum eſt, confuſæ baſes in quandam compoſitionem referantur, quæ vna vice ſit omnium. Si quid verò eorum magis videbitur vrgere, in id quoque magis ac præcipuè remedio valentiore incumbendum. Si præterea morbi complures in vnam eandémque partem concurrant, cum omnibus vnum æquè poſſit remedium opitulari, multo magis compoſitum id eſſe oportet, & ea ratione quam dixi ex variis baſibus atque ex iis quæ illas conſtabiliant ac vndique perficiant, conſtitui. Si in varias longéque diſſitas partes varij morbi inciderunt, non æquè neceſſaria eſt compoſitio, cùm ſua cuique remedia ſeorſum pura aptari poſſint. Hæc componendorum medicamentorum methodus eſt, ex ipſa quoque methodo medendi deprompta quæ morbo depulſo, corpus in naturalem habitum reſtituit. Hic autem obiter dubitare licet, vtiliſne ſit multorum eiuſdem facultatis ſimplicium permiſtio. Empiricorum vetus is mos fuit, in eundem vſum & effectum multa vndique ſimplicia congerere, vt vnum ſaltem ex multis in compoſitione exiſteret, affectui curando proprium, & laborantis naturæ conſentaneum. Hanc & nunc rationem plerique ſectantur, qui neque affectus ſpeciem, neque magnitudinem inueſtigant, neque laborantis naturam, neque remediorum vires aut ratione aut vſu compertas habent. De his verò ita ſtatuendum: Si prima aut etiam ſecunda medicamentorum facultas, vt calfaciendi, refrigerandi, molliendi, incidendi, detergendi, aut ſimilis quædam compoſitione quæritur, complura hiſce facultatibus prædita aptè commiſceri poſſunt: atque tametſi complurium vires non ſint quàm vnius efficaciores, in eundem tamen effectum conſentiunt, nec ſeſe perimunt: vt plantaginis, ſolani, lentis paluſtris & ſemperuiui commiſtio: aut ex malua, althæa, & helxine compoſitio. Cæterùm ſi tertia quædam qualitas compoſitione experitur, non æquè certò aut tutò multa & varia permiſcueris. Cùm enim eiuſcemodi qualitas obſcura quodammodo ſit, nec ſenſibus deprehenſa, quæ ex multorum confuſione emerget admodum incerta atque anceps erit, nec niſi experimento & obſeruatione comprobari poteſt. Tametſi enim quædam ſeorſum comperta ſint ſimiles effectus edere, plerumque tamen tacitis etiam quibuſdam viribus omnino diſſentiunt, vt idcircò ſi in vnam eandémque compoſitionem concurrant, non ſeſe iuuent atque corroborent, ſed contra perimant atque peruertant. Non igitur poſſunt compoſitionis tacitæ vires ex ſimplicium viribus coniici, niſi etiam vſu compertum ſit ea ſibi omnino conſentire. Vt enim non omnia quæ dulci ſunt ſapore, ſi concurrant dulcem iucundúmque ſaporem proferunt, neque vini Cretici & pomacij & lactis & mellis (quæ ſeorſum ſingula palatum iuuant) permiſtorum ſuauis eſt & gratus ſapor: neque omnium quæ ſeorſum ſuauem ſpirant odorem, ſi confundas, ſuauis quoque odor euadet: ita neque omnium quæ aduerſus venenum ſeorſum deprehenſa ſunt vires habere, permiſtio atque compoſitio ratione

Quæstio. *Solutio.*

tione cenſeri poteſt priſtinas aut æquè validas vires retinere. Quod enim fuerat in ſingulis, rarò deprehenditur in miſtis denuóque debet compoſitio etiam obſeruatione comprobari. Exiſtit huic affinis & alia quæſtio, an quæ diuerſarum virium permiſcentur, ſingula priſtinas in compoſitione vires retineant, eáſque adhibita nobis exerceant. Conſtat quidem veteres phlegmonarum incremento adſtringentia diſcutientibus miſcuiſſe, vt ſimul pares vires exercent. Atqui fieri poteſt, vt contrária illa confuſa non ſeſe mutuò redundant? Hæc igitur diluenda ſunt. Cùm recens eſt eorum permiſtio, vtraque priſtinas ſuis vires integras retinent, eáſque adhuc vt antè exerunt. Neque in his modò quæ foris adhibentur, ſed & in his quæ intro ſeu potionis ſeu antidoti forma ſumuntur. Nonnulli vim quandam in nobis ſtatuerunt diſcretricem, quæ ſingula illa antequam ſint perfectè confuſa, ſecernat in nobis, & quæ ſingula ſuis aptet partibus atque affectibus, eáque in proprios vſus referat & accommodet: quemadmodum & iidem ſentiunt vim illam diſcretricem ex ſimul permiſtis diuerſis alimentis quid parti cuiq. conueniat attribuere. At verò cùm multorum in compoſitione iamdiu facta eſt confuſio, atque ea quam iuniores fermentationem appellant, mutua actione omnium quædam coitio atque concurſio euaſerit, priſtinæ ſingulorum vires non ampliùs integræ manent, neque illas poteſt facultas vlla diſcretrix in nobis ſeiungere: ſed pereuntibus & extinctis ſingulorum viribus, nouæ prorſus emergunt, ex illarum tamen concurſione profectæ. Quæ autem hæ ſint nouæ vires, ex primis quidem atque ſecundis qualitatibus quænam ſiant, poteſt ex ſimplicibus ipſis conijci. Ex tertiis verò quænam ſumma facultas oriatur, quæ totius compoſitionis formam atque totam ſubſtátiam comitatur, cùm ex ſimplicium occultis viribus illa prodeat, non niſi experimento diſci cognoſciq. poteſt.

Quæſtio altera.

Solutio.

Auicen.

De medicamentorum formis eorúmque eliciendis viribus.

CAP. IX.

FOrmæ tum ſumendi tum admouendi medicamenti quam compoſitionis longè diuerſa eſt ratio: magníque refert qua forma quoduis ſeu ſimplex ſeu compoſitum medicamentum adminiſtres. Nam præterquam quòd alios aliæ formæ delectant, aliæ etiam formæ tum ad partes affectas, tum ad morbos accommodatiores ſunt, neque formarum pares ſunt omnium vires, quandoquidem ad extenuandum atque penetrandum conuenientior eſt liquida, ad corroborandum, & adſtringendum ſolida. Quæ talia ſumuntur qualia ſponte prodierunt, ſiue recentia, vt holera & acetaria, ſiue arefacta, vt ſiccæ radices vel ſtirpes, nondum formæ cuiuſquam dicuntur conditionem adepta. Primæ formarum differentiæ inde depromptæ ſunt, quòd medicamenti tum ſimplicis tum compoſiti aliàs ipſa ſubſtantia & materies, aliàs vis eius præcipua atque facultas arte elicita ſuggeritur. Vim ipſam atque facultatem interdum ipſi materiæ permiſceri, in eáque contineri confert, vt in medicamentis adſtringentibus, corroborantibus & ſiccantibus: inter-

dum verò à materia ſecerni, vt in medicamentis attenuantibus, diaphoreticis & purgantibus, quòd craſſior illa & compactior materia viribus obſit. Itaque forma omnis aut ſolida eſt aut liquida. Solidarum prima atque ſimpliciſſima eſt puluis, qui deinde & ipſe in alias coaptatur formas: quales ſunt paſtillus, electarium tum liquidum tum ſolidum, catapotium, bolus, eclegma ſeu delinctus, antidotus multiplex recentioribus confectio appellata, partim enim aromatica eſt & analeptica, partim opiata & anodyna, partim cathartica, partim antipharmaca, conditum ſimplex, conditum compoſitum, ex quibuſdam autem horum liquore quouis ſolutis potiones fiunt medicæ. Quæ verò ſolam medicamenti facultatem retinent formæ ferè liquidæ hæ ſunt liquor ſtillatitius, infuſum ſeu dilutum, & vniuerſum factitiorum vinorum genus, ius ſeu decoctum, emulſio, medicatus ſuccus, ſapa ſeu rob: è quibus & aliæ comparantur, iulepus, ſyrupus, apozema. Ex his quoque variè commiſtis potiones fiunt medicæ, clyſteres, glandes, peſſi, noduli.

Externorum medicamentorum formæ eadem poſſunt methodo inſtitui: puluis inſpergendus, fomentum ſiccum, ſacculus, fomentum humidum, inſeſſus, balneum, epithema, collyrium, mucilago, embroche, oleum, ceratum ſimplex ſeu illitus, vnguentum, puls, cataplaſma, emplaſtrum. Cauterium autem, errhinum, gargariſma & apophlegmatiſmus, facultatum potiùs quàm formarum ſunt nomina. De ſingulis ergo hiſce formis particulatim tradendum, & explicandum qua ratione, & qua ſimplicium proportione præſcribi temperarique debeant. Simplicium autem cognitio, collectio, delectus, expurgatio, conſeruatio, præparatio, correctio & miſcendi induſtria, ſeorſum ad pharmacopœos referuntur ac pertinent: quorum tamen in primis & medicum gnarum peritúmque eſſe oportet, ſiquidem apud artis miniſtros authoritatem dignitatémque ſuam retinere ac tueri velit, quos docere hæc ipſa debet, quemadmodum componendorum medicamentorum formula ad pharmacopolas oſtenſuri ſumus. Formarum ergo rationes atque vires expoſituri à liquidis auſpicemur. Quas veteres olim medicamentorum facultates memoriæ prodiderunt, eas in integris illis primùm quidem ſunt experti, alij poſtea vt laborantium deliciis ſubſcriberent, eas variè à craſſiore terrenáque materia ſeiunxerunt: vt deſtillatione, infuſione, decoctione & ſucci expreſſione. Quum autem in phyſiologia demonſtratum ſit, ſtirpis cuiuſque materiam humorem continere alimentarium, & alterum primigenium, in quo præcipua vis ineſt, aqua ſtillaticia alimentarij humoris portio tenuior: quæ ſi ſine odore & ſine ſapore eſt, nullas, ſin odorem ſaporémque ſtirpis retinet, exiguas illius vires habet. Oleum verò humidi eſt primigenij portio aëria, atque vt illius odorem ſaporémque, ita & vires plurimum refert, quarum tamen non parum ignis vi diſſipatur & euaneſcit. Elixatione facultas (quæ præſertim in craſſiore materia inhæret) manifeſtius euocatur, atque in ius ipſum transfertur: quæ verò in tenuiore conſiſtit, tota plerumque diſſipatur ac diſperditur. Infuſio vim multo maiorem transfundit in quemuis accommodatum humorem, nihilque

aut minimũ diſſipat tenuioris ſubſtantiæ, quòd ſenſim blandéque fiat: nulla vi immodici caloris. Expreſſione qui quaſi plantæ ſanguis citra liquoris alieni permiſtionem ſuccus extorquetur, nulla videtur illius facultate deſtitui. Sed hæc rurſum planius ex facultatum diſcrimine diſtinguam. Refrigerandi, humectandi, emolliendi atque relaxandi facultas, in ſolis virentibus & humore multo præditis, & in fructibus atque ſeminibus inueniri poteſt. Neque enim plantago, neque ſolanum, neque ſemperuiuum ſi exaruit manifeſtè refrigerat, neque althæa, aut malua, aut helxine arefacta manifeſtè humectat vel emollit. Neque profectò facultas ea admodum deſtillatione ſyncera euocatur, quòd empyreuma ſiccitáſque conquiratur calore. Exiliatione verò ac infuſione efficacior manet, multóque magis expreſſione, vt in iure, in mucilagine, in ſucco vel oleo. Calfaciendi autem, ſiccandi, attenuandi, detergendi, penetrandi & adſtringendi facultas in arefactis quoque integra conſiſtit, & aliquanto valentior quàm in virentibus, quandoquidem in his ex humoris alimentarij ciúſque aquoſi & crudiuſculi perfuſione ea facultas obtunditur. Hæc è virentibus ſtirpibus deſtillatione aliquantum eximi poteſt, ſed expreſſione plurimum, infuſione atque decoctione ſiue ex virentibus illis ſiue ex aridis, mediocriter elicitur, ſi præſertim è liquore accommodato, vt ex hydromelite fiat, nam aqua calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim hebetat, atque remittit, neque poteſt integras illorum calidorum vires aſſumere aut adipiſci: ſed eſt neceſſe decocti ius mediam & mixtam naturam aquæ & eorum quę incoquuntur, obtineat. De ſingulis qua ratione fiant rurſum ſummatim tradendum.

Liquoris deſtillatione eliciendi ratio.

CAP. X.

Liquor ſtillaticius duplex comparatur, aqua & oleum. Aqua elicitur è floribus, herbis & radicibus virentibus, quæ tempore legitimo lectæ & expurgatæ, in vaporarium integræ coniiciuntur, ſi tenuior ſubſtantia in qua præſertim vis ineſt odoris, expetitur: cui deinde blandus lentúſque ignis ſubdendus. At ſi medicamentoſa facultas deſideratur, recentes herbæ atque radices minutim conciſæ, atque etiam tonſæ, ſuóque ſucco immerſæ ac madentes, in fictile vas omnis alienæ qualitatis expers recondendæ & operiendæ ſunt loco tepido, dum vno aut altero die inſita earum facultas, olim tacita & penitus recondita, ſeſe expromat. At ſi multarum ſtirpium, & quæ diuerſæ ſint facultatis, vis quædam ſumma extrahenda eſt, confuſæ illæ contritæque, ſuo ſinantur liquore madere atque macerari, dum fermentatione omnium in quandam vnitatem facta ſit coitio. Poſtea verò omnium promiſcuê in vaporarium coaptentur vitreum, aut plumbatum, & inducatur ſtillans capitellum cæmento vel luto tenaci obſeratum, ne quid expiret, è cuius oblongiore canaliculo & quaſi ceruice receptaculum propendeat, diligenter etiam obſeratum. Vaporarium porrò

in cacabum æneum, cinere, ſabulóve aut aqua plenum fornaci ſuperpoſitum & coaptatum ſic mergitur vt ne fundum eius attingat, ignisque ſuccenditur è prunis aut carbonibus aut è ſtipulis, qui minimè tetro fumo opus inquinet: iiſque initio acrior, deinde languidior & ignauior, qui duntaxat moderatam caloris vim conſeruet. Quæ per cineres aqua elicitur acrior eſt, magiſque empyreuma redolet, ac minus vernaculæ & inſitę facultatis retinet quàm quę per aquã, aſſeruatur tamen diutius & tardius corrũpitur. Vtraque tamen ratione & modo ſtirpium pars tenuis in qua tùm odoris tum ſaporis vis ineſt, diſſipatur, ſimúlque facultatum pars maxima exoleſcit, vt non temerè illis ſit fidendum. Quapropter tertia diſtillandi ratio ſolius vaporis vt inuenta eſt, quæ vna omnium maximè ſtirpium odorem, ſaporem, facultatéſque retinet citra vllam empyreumatis inſuauitatem: quæ tamen vt diutius conſeruari poſſit, poſtea octo circiter dies inſolatur. Ad hanc comparandam lebes æneus aqua plenus fornaci inducitur, & lebetis labris amplæ ollæ vel vrnæ labra quoque coaptãtur, & luto agglutinãtur. Olla verò circumquaque in ambitu amplis foraminibus pertuſa eſt, in quæ vaporaria herbis plena inſeruntur & agglutinantur, vt cùm acceſſus ignis fuerit feruentis aquę ſolus halitus in ollam ſubiens, vaporaria contingat, & blandè è ſtirpibus aquam ſuſcitet. Ne tamen coërciti atque concluſi halitus copia calor obruatur, vrna vel olla ſummo faſtigio exiguum foramen habeat, quo halitus partem expiret, poſſiſque calorem pro nutu moderari. Liquoris huius ſtillacij ſi quam cæterorum vis aliquanto ignauior eſt, iucũdior tamen, ſuauior & ad multa accommodatior exiſtit. Id autem minimè ſilendum, earũm ſtirpium quarum tenuis eſt & rara materia, vt ocymi, florum violarum, roriſmarini, vires cum odore & ſapore quauis deſtillatione exoleſcere: earum verò quarum craſſa eſt & denſa materia magis retineri ac conſeruari.

Olei autem è ſtirpibus eſſiciendi diuerſa eſt ratio: neque in id virentes ſed conuenienter arefactæ ſumuntur, partim vt humoris alimentarij & aquei minuatur portio, & oleagina (quæ humidi primigenij pars eſt) ſincerior & purior eliciatur, partim etiã vt herbæ teri poſſint. Imprimis enim eas tundere, & terendo in tenuiſſimum puluerem redigere neceſſe eſt. Is immiſſus in cucurbitã vitream, quæ protractum collum habeat & tanquam longam proboſcidem exactè, ne quid expiret, Hermetis ſigillo obſerandam, in diplomate per octo decémve dies ſinitur, dum per medium vitrum quandam conquirat ſubſtantiæ macerationem. Deinde proboſcidis ſummo naſo detruncato, collocanda tranſuerſim cucurbita eſt, in perforató amplo fictili in id adaptato, & tenui cinere vndique ad duos tréſve digitos aggeſto operienda, & viuo carbone fumi experte deſuper dato paulatim calfacienda, dum in aliud agglutinatum vas profluat oleũ primùm pallidũ, dein flaueſcẽs. Hac ratione Alchymiſtę ex lachrymis, reſinis, atque etiam metallis per humectationem oleũ extrahũt purius & odoratius cum peculiari phlegmate, quod nec odore nec viribus oleo cedit. Sed ad id longo opus eſt tempore & maxima diligentia, atque in moderando attemperandóque igni dexteritate ſumma: & ad poſtremum pro impenſa opera ex pulueris libra dimidia vix puri & ſinceri olei vncia elici poteſt.

De infuſione, elixatione & ſuccorum extractione.

Cap. XI.

INfuſio quod caloris vi nihil diſſipet, ſimplicium vires puras ſyncerâſque transfert in liquorem: at non omnes, ſed eas præcipuè quæ in tenuiore ſunt ſubſtantia: eas verò quæ in craſſa ac terrena, non æquè validas. Purgandi etiam vim ſummam elicit, quum præſertim tenuis ac penetrans liquor fuerit, aut ſimplicium naturæ conſentaneus. Rei autem infundendæ conuenientes liquores ſunt multiplices, quorum præſtantiſſimus eſt aqua vitę, quę tenuiſſima quum ſit, in omnes commiſſæ materiæ partes ſeſe inſinuans, concretum illius ſuccum attenuat, incidit, colliquat, ſecúmque rapit: ab hac deinde ſunt vinum album ac tenue, aqua tum ſimplex tum ſtillatitia tum in qua attenuantia ſimplicia ſunt incocta, hydromeli, mel & oleum. In his quæ maceratur materia exarefacta ſit & aqueo humore deſtituta, expurgata, minutim conciſa aut tuſa, vt liquorem omni ex parte combibat. Tamdiu autem maceretur dum contabeſcat, & ſapore deprehendatur vim omnem ſuam exiiſſe: aut ſi multa variáque permiſcueris, dum omnia fermentatione vnam eandémque communem naturam ſint adepta, quòd ferè triduo fit. Liquor autem in quem eorum materia coniicitur vel tepidus ſit, vel tepido loco aſſeruetur, vel inſoletur, vt blandi caloris beneficio adiutus vim promptius exorbeat. Hac igitur ratione comparantur potiones catharticæ, & aceti, vini, mellis atque olei complura factitia genera. Vinum autem vt commodè fiat, ſtirpium materia quum viribus excellit legitur, & in vmbra ſiccatur: deinde in muſtum coniicitur dum deferueſcat, ac poſt duos tréſve menſes quum iam vinum deferbuerit & fuerit defæcatum, transfunditur reconditúrque: nec ſi ſtirpium materia diutius macerari ſinatur, corruptionem ſubit, niſi vinum fortè vapeſcat dolio nimium vacuato, aut non conuenienter obthurato. In vetuſtius etiam vinum macerata ſtirpium materia, non parum id efficax reddit. Quum autem vinum naturæ iucundum ſit ac familiare, quaſcunque vires acceperit, eas per omnia ſeſe inſinuans, promptè in ſingulas & abditiſſimas corporis partes diffundit atque impartit, éſtque optimum medicinæ vehiculum. Vis ea præcipua hyeme ad craſſos lentóſque humores, ad obſtructiones, ad morbos frigidos ac diuturnos, qui ſine febre fatigant: ad quæ quouis eſt ſyrupo vel medicato liquore præſtantius. Aceti aut mellis, aut olei conficiendi non admodum diſſimilis eſt ratio: de quibus ſeorſum particulatim trademus.

Liquor in quo iam ſtirpes incoctæ ſint, quod & earum ius appellatur, non paruas earum vires elicit, & coctio ea quæ propriè elixatio dicitur, rerum facultatem atque ſpeciem à materia ſeiungit. Elixantur autem quorum vis & facultas cum quadam tenui ſubſtantiæ portione transfertur in liquorem, vt ligna, pulueres, radices, herbæ, germina, fructus, ſemina, flores. Lapides & metalla elixari nequeunt. Liquor verò, aut aqua ſimplex eſt, aut hydromeli, aut lactis ſerum, aut ſuccus, aut ſimile quippiam: raro vinum, quòd promptè aceſcat aut vapeſcat. *Liquor ſeu decoctum.*

rariùs aqua ſtillatitia, quòd vis eius exoleſcat. Non igitur, vt quidã memoriæ prodidit, ſimplex aqua omnium eliciendarum virium communis eſt materia, neque vt ea cum frigidis frigida eſt, ita cum calidis calida, neq; ſi ſeorſum diutius excoquitur (quod ille putat) incaleſcit, ſed frigida ſemper, tametſi minus, perſiſtit. Itaque calida tenuiáque medicamenta quorum vires integrę deſiderantur ad frigidos craſsóſque humores attenuandos aut lentos detergendos, aut ad expediendos veteres infarctus, ex hydromelite tenui coquenda ſunt, quòd eorum vim aqua ſimplex nimium obtundat: frigida verò, vt biliosos feruentéſq; humores ac febrium ardores validè reſtinguant, ex aqua coquenda, addita etiam ſub finem interdum aceti parte octaua, ſi cum refrigeratione extenuatio quoque & penetratio expetitur. Facultas porrò quæ in tenui atque diſſipabili eſt ſubſtantia, vt penetratio, extenuatio, apertio, reſolutio, coctione pauca euocatur, multa diſperditur: quæ verò in craſſiore eſt materia, vt abſterſio, adſtrictio, repreſſio, incraſſatio, non niſi coctione pleniore educi poteſt, altiùs enim demerſa eſt. Quin & eorum quę coquuntur materia ęſtimanda, craſſáne ſit, dura, ſicca aut compacta, vt lignorum, radicum aridarum & ſeminum: an è contrario. Cùm igitur ſingula ſelecta expurgatáque fuerint, ſeorſum moderatè (vt ſupra de infuſione dixi) ſiccanda in vmbra, dum aquoſus humor fuerit abſumptus. Ita enim vt odore atque ſapore ſic viribus efficaciora fient: dein quum coquenda erunt, quæ compactiora ſunt & diutius coqui poſtulant, prima in tepidam aquam conijcienda ſunt, deinde quæ mediocriter, poſtremò quæ leuiùs, vt primùm ligna, deinde radices, ſemina, lignorum cortices ac fructus, poſtremò flores, qui non niſi macerari debent. Igne lento qui tetri & alieni fumi ſit expers, ſenſim ea ſerie coquantur, dum arida atque dura molleſcant: cætera verò planè contabeſcant, & in liquorem vires ſuas odore ſaporeque noſcendas ſingula deponant, quòd nec, vt quidam putant, hora vna, nec vllo temporis certo ſpatio, ſed vno periti artificis iudicio, definiri poteſt. Percocta omnia quinque ſexve horis maceranda ſunt in tepido liquore, & antequam penitùs refrigeſcant, excolandum eſt ius, atque in vſus recondendum. Vt autem virium quædam prodeat æquabilitas, nihílque cætera viribus aut ſapore nimiopere ſuperet & obtundat, ſimplicis vniuſcuiuſque vis atque ſapor ſeorſum ante permiſtionem ęſtimandus obſeruandúſque fuit. Moderatus tamen atque conueniens virium ſaporíſque modus iuri impartietur, ſi recentes herbę, radices, cortices, ſeminave quibus præſertim vis ſapórque validus ineſt, ex liquoris ſextuplo pondere coquantur ad dimidias, vt ſtirpium recentium vnciæ quatuor aut manipuli quinque, ex aquæ libris duabus dum libra vna ſuperſit: aut aridæ ex octuplo liquore ad tertias, vt arefactarum ſtirpium vnciæ quatuor ex aquæ vnciis duabus & triginta, dum vndecim vel duodecim reſtent. His enim quòd aridiores ſint & humoris non parum combibant, ex copioſiore liquore, & quòd in ſicca earum materia vis firmiùs inhæreſcat diutiùs elixari par eſt. Et hæc quidem ad iulepi aut apozematis vſum: nam ſyrupis, quòd pluri melle & ſaccharo condiantur, efficacius reddi decoctum oportet, & parem ferè menſuram relinqui iuris atque herbarum,

barum. Recens enim herbarum radicúmque materia ex quadruplo liquore coquitur, dum ad tertias redeat: ſicca verò ex ſextuplo liquore, dum ad quadrantem redeat: vt libra vna materiæ aridæ ex libris ſex aquæ, dum ſeſquilibra ſuperſit. Manipulorum is modus eſto vt ſinguli paulo minus quàm ſingulas vncias pendeant. Ea igitur mediocritate nec craſſum nec inſuaue nimis ius fuerit, atque moderata doſi integras vires ſortietur. Quanquam autem hæ communes ſunt coquendi leges, ſciendum tamen peculiariter eſt, quam ſimplex vnum quodque decoctionem ferre poteſt, vt vis integra elici poſſit: quorundam enim etiam ſi dura ſint, vt aſari, iridis, pyrethri & cyclamini vis coquendo perit: quorūdam virentium & mollium manet, vt ſennæ, maluæ, cichorij, bugloſſi: in id quidem ſimplicis cuiúſque natura pernoſcenda. Et hæc quidem ad quaſuis potiones comparandas. Ad fomentā verò ex aliis etiam pleriſque liquoribus ſtirpes coquuntur, vt ex lacte, ſi leniendus eſt dolor, ex oleo, ſi quid emolliendum, ex aqua aluminoſa ſi adſtringendum, è lixiuio ſi validè digerendum ſiccandúmque eſt.

Sucus è viridi ſtirpe aut fructu expreſſus, vt illius ferè omnem ſubſtantiam atque ſaporem, ita & ſummas vires obtinet. Exprimitur autem ex minutim conciſis tuſíſque radicibus, herbis, floribus, atque ſeminibus, quæ tuſa vtiliter ſinuntur biduò aut triduò macerari: dein in linteum rarum coniecta, vel manibus, vel prælo, vel torculari ſubiguntur, dum ſuccum profundant: alia quidem facilè, vt quæ humida ſunt & ſucculenta, vt plerique fructus: alia difficilè, vt quæ exucca ſunt & paucioris ſucci, vt thymus, polium, laurus, ſaluia, ſampſuchus, & quorum lenta viſcoſáque eſt materia, vt bugloſſum, borrago, portulaca: ex his enim vix niſi ignis tepore liquatur ſuccus prolicitur: Omnium efficaciſſimus eſt qui recens fit ac turbidus: qui autem iā inclaruit puriórque redditus eſt, licet gratior iucūdiórque ſit, vt tamen fæcem ita & facultatis portionem depoſuit, neque vllius purgantis medicamenti quod defæcatum ſit vis admodum valida deprehenditur. At nihilominus ad ſyrupos & potiones qui accommodabitur, expreſſus phlialáque recōditus leniter inſolari, aūt tepido loco reponi debet dum vinorum ritu deferbuerit fæcémque depoſuerit, & quicquid craſſum ineſt ſubſideat. Ita deinde quicquid purius & clarius innatat, ſecretum in potiones confertur. Hac ratione comparatur limonum ſuccus, granatorum, & cotoneorum, pomorum, pyrorum, ceraſiorum, oxyacanthæ & ribes, hi enim diutius ſine coctura perſiſtunt. Recentium quoque herbarum ſucci eadem poſſunt ratione elici. At plerumque protinus vt extracti ſunt in rem præſentem clareſiunt, idque vel ſæpius colo denſo aut panno tranſmiſſi vel ex oui cādido ſcopulis agitati, vel leniter ferueſacti, dum omnis craſſior ſordes ipſi candido tanquam viſco adhæreſcat. Concreti porrò & obdurati ſucci plerique aſſeruantur in varios vſus qui aut mox vt expreſſi ſunt & colo tranſmiſſi lento igni coquuntur dum craſſeſcant, vt ſapa, defrutum, miua cydoniorum, robub ex ribes: aut inſolantur concreſcúntque in ſolidam formam, vt aloë, ſcammonium, elaterium, lycium, acacia, mororum ſuccus.

Emulſio iunioribus dicta huc etiam pertineat. Ex fructibus enim

& quibuſdam ſeminibus contuſis elicitur, quæ quòd ſucci minimum fundãt & ne attritu pingueſcant, inter conterendum l quore aſperguntur. qui deinde ſimplicium viribus perfuſus colatur & exprimitur, hac ferè ratione: ℞ amygdalarum dul. expurgatarum vncias duas, quatuor ſeminum frigidorum maiorum recentium & mundatorũ an. drachmas duas, ſeminis lactucæ & papaueris albi an. drachmam vnam, pariter omnia terantur in mortario marmoreo, affuſa ſenſim libra vna aquę coctæ, quæ iam refrixerit, aut aquæ decoctionis hordei vel glycyrrhizæ. Huic quidem non parua vis eſt ad refrigerandum, ad renum ardores extinguendos & ad leniendam vrinę acrimoniam. Ad pectoris quoque & pulmonum vitia conteruntur pinei nuclei, piſtacia aut ſtrobili: nonnunquam & ſyrupus aliquis permiſcetur leniens atque refrigerans.

De iulepo, apozemate & ſyrupo.

Cap. XII.

POtionum formę ad ſimplicem intemperiem, & ad corporis vel humorum præparationem & ad alios pleroſque vſus, tres nunc pręcipuæ vſurpari ſolent, iulepus, apozema & ſyrupus. Iulepum iuniores Græci iulapium appellant, ídque è quouis liquore ſtillatitio, aut ſucco defæcato addito mellis ſacchariue triplo conficiunt, coquúntque ſenſim expumando dum toto ferè liquore abſumpto mellis conſiſtentia fiat. Nunc verò ſimplicior fit atque liquidior, quó ſque ſimplex ſit ab apozemate, quòd liquidus à ſyrupo diſtat. Accommodatur autem is præcipuè intemperiei corrigendæ, leniendæ ſiti & compeſcendo atque frenando humoris ardori, & malignitati frangendæ. Fit proinde vel è cardiaco liquore ſtillatitio, vel è puro defæcatóque ſucco, vt limonum aut granatorum, vel è iure vnius paucorúmve ſimplicium, cui mellis ſacchariue quadrans permiſcetur, lenitérque coquitur, ac deinde clarefit, & conditur aromate, vt citra aquę vlliúſve liquoris permiſtionem, omnino iucunda fiat potio. Interdum etiam nulla ignis vi ex his fit quę coqui non poſſunt, vt ex aquis ſtillatitiis, & ſucco limonum: quæ omnia ſaccharo expurgato affuſa, colo denſo ſubinde tranſiguntur. Ferè autem ſacchari quadrans aut ſextans inditur, cinamomi verò ad vnamquamque doſim ſcripuli dimidium. Eſt & alia iulepi ratio, cùm hyeme, aut in virentium herbarum penuria quiuis ſyrupus duplo aut interdum quadruplo ſtillatitij alteriúſve puri liquoris diluitur, nullo ignis beneficio.

Apozema æquè ac iulepus liquidum eſt, ſed ex complurium ſimplicium decocto compoſitum, quæ in multos varióſque vſus accommodantur, atque id ferè ad tres quatuórve doſes inſtituitur. Id autem quoniam ferè iulepo inſuauius eſt, rarò in eoſdem vſus deſtinatur, ſed maximè in humorum attenuationem, atque deterſionem, in corporis præparationem, & in reliquiarum expulſionem. Olim quidem veteres modo virentes modò aridas herbas mulſæ incoquebant, propinabántque ius colo tranſmiſſum: hyeme verò earum pollinem tenuiſſimum

mul-

mulſæ inſpergebant: hæcque vice erant apozematis. Nunc verò decoctarum ſtirpium ius aſſumitur ea quam ſuprà dixi ratione, in quod ſacchari aut mellis aut cuiuſvis ſyrupi quadrans, ſi non admodum inſuaue, aut triens ſi inſuauius eſt ſoluitur, rurſúmque leniter & parcè coquitur, aut ſolùm calefit vt clarificetur & aromate condiatur ea doſi quam nunc in iulepo dixi. Hæ quidem potiones in rem præſentem vſurpari ſolent. Solet exigendis quoque humoribus præparatis è ſimplici apozemate catharticum ex tempore fieri, incoctis ſcilicet in eo aut dilutis medicamentis purgantibus. Syrupus quòd in herbarum penuria recondatur, aſſeruetúrque diutius, craſſiore fit conſiſtentia, in eos præcipue vſus, in quos & apozema, quanquam plerumque iulepi etiã commoditatem habet. Ex iis comparatur, quæ vix hyeme ſuppetunt nobis, aut quæ æſtate non facilè ſit aut promptum, cùm neceſſitas poſtulat, ex variis locis tam multa congerere. Fit haud ſecus ac apozema è ſtirpium ſucco, vel ex earum coctarum iure, in quod adhuc tepidum pro libris ternis ſingula ouorum candida iniicies, diúque ſcopulis agitabis dum ſordes omnis ſpumæ adhæreſcat. Deinde in id ipſum mellis ſaccharíve par pondus diſſolue, & rurſum coque dum feruendo ſepoſitáque ſpumæ portione, ſub hac detectus humor clarus appareat. Tum denuò coletur & leuiter exprimatur reddatúrque igni lento, dum percoctus ſit in ſyrupi conſiſtentiam, & in ſingulis libris binæ duntaxat liquoris vnciæ ſuperſint. Quum tamen ius ipſum ex admixtis fructibus, vt ex prunis, ficubus, myxariis, zyziphis, aut ex quibuſdam mucoſis ſeminibus, vt althææ, cydoniorum, aut pſyllij, aut ex tragacantho vel gummi Arabico craſſum lentúmque euaſerit, vt conuenienter coletur, mellis ſaccharíve minus indendum eſt. Accuratiùs is clarificatur, vt diutiùs aſſeruetur, nec putreſcat facilè, percoquitúrque in mellis conſiſtentiam, ac dum extracta guttula atque refrigerata, non amplius perfluat, & veluti mellis craſſitudine indureſcat. Quoniam autem plus ſacchari quàm apozema habet, liquoríſque minimum & vix ſextantem retinet, vt valida integráque eius facultas transferatur in ſaccharum, ius, vt ſuprà dixi, meracius atque efficacius aſſumendum eſt. Omnium autem validiſſimi ſunt ij ſyrupi, qui è defæcatis expurgatiſque fructuũ ſuccis comparantur, in quos par quoque ſacchari modus additur, expurgantur coquuntúrque vt ſuperiores. Aut ſi fortè ſucci vis coctione nimia diſperditur in ſacchari iam expurgati & perfectè cocti libra vna, ſucci crudi & reſidentia defæcati ſelibra ſenſim diſſoluatur atque còquatur. Si metuitur ne hic ſyrupus ob ſucci cruditatem ſitum contrahat, inſoletur dies aliquot. Hi enim ſi vel blando igne vel diplomate lentè ac ſenſim coquantur, tota & integra ſucci vis transferetur in ſaccharum: ex melle confectus ſyrupus quia diutiùs aſſeruatur, minus neque ad conſiſtentiam coquendus eſt: is quoque magis incidit ac detergit. Ex ſaccharo autem ſuauior, ſed non æquè efficax: percoquendus is eſt, at ferè tandem candeſit, quod tamen vitium præcauetur, ſi mellis quadrans permiſceatur ſaccharo. Harum compoſitionum formulas hìc nullas deſcripſimus, quòd multæ poſthac omníſque generis paſſim occurrant.

De clyſtere & balano. CAP. XIII.

CLYSTER ſiue clyſmus eſt alui & inteſtinorum diluuium atq. perfuſio ſiphone in podicem indita. In varios is vſus comparatur, ad molliendas fæces obduratas, & inteſtina oblinenda, ad flatus diſſipandos, ad expultricem vim proritandam, ad craſſos & pituitoſos humores detergendos qui inteſtinis adhæreſcunt, ad humores è locis diſtantioribus euocandos, ad compeſcendos dolores, ad coërcendum aluum & corroboranda inteſtina, ad naturales vires inſtaurandas. Conſtat ferè clyſter omnis ex libra vna iuris vel cuiuſvis liquoris, in qua ſextans, aut quod ſummum ſit quadrans medicamentorum diluatur cum olei quadrante. Pueris aut puſillis infra ſubſiſtitur, grandioribus ſuprà tranſcēditur ad ſeſquilibram, ſimili cæterorum ratione ſeruata. Omnium primus atque ſimpliciſſimus ex hydromelitis libra vna, olei quadrante & ſalis drachmis duabus conſtabat: deinde verò compoſitiores redditi ſunt. Qui emolliens dicitur, ex iure fit coctarum herbarum emollientium, vt radicis althææ & liliorum, maluæ, helxinæ, violæ, mercurialis, acanthi, ſeminis lini, althææ & fœnigræci, ficuum, in quo ſoluta ſint interior pulpa caſſiæ, mel violatum, butyrum ſalis expers, oleum ſimplex aut violatum. Interdum ex oleo ſimplici repefacto, vel ex oleo & butyro, additis mucilagenibus vt prorſus inteſtina oblinat. Ad flatus diſſipādos confert ius origani, calaminthæ, rutæ, chamæmeli, anethi, cum ſemine aniſi, carni, cumini, feniculi & cum baccis lauri, quo diſſoluatur mel anthoſatum, confectio è baccis lauri, cum oleo rutę, lauri aut chamæmeli. In eundem vſum fit ex oleo nucum puro, vel addito vino Cretenſi. Proritabitur expultrix facultas, ſi ſalis communis drachmæ duæ, vel ſalis gemmei drachma ſemis liquefiat, vel hiera ſimplex, vel compoſita, vel diaphœnicum, vel confectio Hamech, vel aliquid ex his quæ potenter ſtimulant. Detergens ex hordeo, furfure, roſis, plantagine, abſynthio, beta, agrimonio, centaurio minore & contritis lupinis, admiſta hiera & melle roſato. Euocabuntur quoque humores è ſuperioribus ſedibus, ſi iſtis pulpa colocynthidos ad duas tréſve drachmas incoquatur, aut tantundem diſſoluatur pilularum cocciarum aut quoduis acrius medicamentum: quandoquidem diutiùs inteſtinis obhærens, viſcera reliquúmque corpus vi ſua conturbare expurgaréq poteſt. Cùm dolores leniendi ſunt, melilotus, chamæmelum, ſemen lini & althææ, aliáque anodyna coquuntur in lacte, adduntúrque vitelli ouorum duorum. Aut ſi doloris cauſa perſpecta eſt, induntur quæ illam ſummoueant, vt exin dolor miteſcat. Si concitatior aluus, cohiberi aſtringíq. debet & inteſtinum corroborari, conuenient roſæ rubræ, plantago, portulaca, ſanguinaria, tapſus, cauda equina, additis granis myrti & cupreſſi nucibus: in quorum iure interdum maſtiche, bolus armena, ſanguis draconis, amylum, farina fabarum, aliáque eiuſmodi quæ quandā multis ſpeciem exhibent, permiſcentur ſine oleo. Recreantur porrò inteſtina, ſi iuſculo capi carniſve alterius bene ſucculento, aut vino rubro generoſo ſubauſtero proluantur: exinanita quippe auidiùs hæc plerunque retinent, & in corporis commoditatem referunt.

Balanorum

Balanorum ſeu glandium vſus eſt ad proritandam vim inteſtinorum excretricem, cùm enim ſubditus vix ſupra ſphincterem muſculum aſcendat, hunc ſolùm acrimonia ſtimulat, & deſidendi cupiditatem infert. Fit autem teres & oblongus quatuor ſexve digitos: infantibus betæ vel mercurialis cauliculus, melle vel butyro ſalſo oblitus pro glande eſt: quemadmodum & ſapo albus in eam coaptatus formam. Cæteris mel coctione incraſſeſcens, & in eam quam dixi formam redactum: cui ſi acrior deſideratur, ſalis vulgaris drachma dimidia, vel gemmei ſcrupulus dimidius, vel pulueris hieræ ſcrupuli duo, vel pulpæ colocynthidos puluerataæ ſcrupulus vnus inſpergitur. Frequentior porró balani vſus ſæpe hæmorrhoidas, interdum vlcera & condylomata proritat. Quocirca non ſolùm ad aluum ciendam, ſed ad hæmorrhoidas quoque reſerandas aut ſiſtendas, & ad tenaſmum ex idonea fingitur materia.

De potione purgatoria. Cap. XIIII.

Cathartica potio quòd latiùs ſeſe diffundat ſubeátque tenues venas, ad humores quoſvis expurgandos efficacior eſt bolo, pilulis & quauis ſolidiore forma: & pilularum drachma vna liquore ſoluta, non minùs purgabit quàm duriorum duæ. At verò quod medicamentum vel acrimoniæ, vel malignitatis eſt particeps, liquidum id magis quàm ſolidum partes principes ferit atque vellicat. Purgantis potionis doſis rarò excedit tres vncias, ne copia ventriculum ſubuertat. Fit autem interdum ex ſimplicium purgantium infuſione, vt cum rhebarbari drachma vna & ſemis, agar. trochiſcati drachma vna, & drachma dimidia cinamomi electi macerantur in hydromelite, aut in aquis ſtillaticiis betonicæ & endiuiæ, & in expreſſo diluuntur ſex drachmæ ſyrupi capill. ven. Interdum ex iure coctorum fit purgantium, vt quum polypodij quercini, ſeminis carthami, radicis petroſelini, vuarum paſſarum expurgatarum an. ʒ ij. foliorum ſennæ emundatorum ʒ iij. epithymi ʒ j. decoquuntur in vnam doſim, addendo ſub coctura finem cinamomi ʒ ß. & in expreſſo diluuntur ſyrupi de ſcolopendrio ʒ vj. fitque potio. Interdum mixtura quadam iunguntur decoctum & infuſum, vt ſi ad varios expurgandos humores præſcribas, ℞ Endiuiæ, lupuli, betonicæ, bugloſſi an. m. ß. foliorum ſennæ emundatorum ʒ iij. fiat decoctio ad ℥ iij. in qua colata infunde rhebarbari lecti ʒ j. ß. agarici trochiſcati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expreſſo diſſolue ſyrupi violati vel capilli veneris ʒ vj. fiat potio. hac quoque formula apozemata fiunt in plures doſes, atque ſyrupi in varios atque multiplices vſus conſeruandi. Interdum verò ipſa purgantium materia vel in tenuem pollinem redacta, vel ab antidotis accepta, aquis ſtillaticiis alióve liquore diluitur: vt cum rhebarbari drachmæ duæ pulueratæ dantur ex aqua roſarum & ſyrupo roſato ad dyſenteriam: aut pulueris hieræ ſimplicis vncia ſemis ex hydromelite, aut catholici drachmæ decem ex decocto hordei, aut diaphœnici ſemuncia ex iure radicum cichorij, oxalidis, petroſelini & polypodij. Purgantium porrò aliquæ quædam ſolidiores formæ ſunt, vt bolus

qui fit ex drachmis decem pulpæ caſſiæ cum ſaccharo vel cum puluere. Ducis & qui ex catholico vel ex diapruno. Electarium quoque ſolidiore forma, vt quòd è ſucco roſarum eſt & diacarthami, & quæcunque ad horum imitationem ſolent in rem præſentem præſcribi. Pilulæ his ſolidiores exiſtunt, quarum varia genera, & conficiendarum rationem poſthac exponemus.

De ſolidioribus formis, ac primum de puluere.

Cap. XV.

SOLIDIORES formæ præcipuam è medicamentorum puluere naſciſcuntur materiam, qui vt rei neceſſitas poſtulat, variè in illas coaptatur. De eo igitur tâquâ baſi in primis dicendû. In puluerem terûturquæ aut natura duriora ſunt, aut prorſus exaruerunt, vt quædam radices, complura ſemina, herbarum folia, ſucculi, flores, plurimáque aromatum genera. Hæc igitur mortario teri poſſunt alia quidem tenuiſſimè & in exquiſitiſſimum læuorem, quorum nempe vis & facultas in ſubſtantia non admodum tenui poſita eſt, & quæ altius penetrare deſideramus: alia verò craſſiuſculè & minus accuratè, vt flores & aromata, quorum nimis attenuatorum vis facilè diſperditur. Aluta itaque tegendum mortarium, ne pars tenuiſſima attritu euolet atque vaneſcat in auras: néve acrimonia aſtantes feriat offendátque, vt ferè fit in thapſia & euphorbio. Si tenuiſſimus puluis expetitur, denſo cribro cernendus eſt, ac ſubinde mortario reddendus dum totus traiici poſſit, ac demum ſedulò recondendus. Quæ multò ſunt duriora, vt corallium, margaritę & alia complura tum lapidum tum metallorum genera, quæ præſertim in collyria vſurpari ſolent, mortario primum craſſiuſculè trita, marmori deinde vel porphyrio ſolidiſſimo inducuntur & laborioſè læuigantur dum nihil aſperum aut durum ſubſiſtat. Quæ porrò minus dura ſunt aut arida, quia puluerari nequeunt, vt radices quædam & ſemina atque fructus, ſeorſum pila contunduntur pilo mundo, deinde cernuntur & aliis permiſta ſiccioribus promiſcuè teruntur atque puluerantur. Amygdalæ, pinei nuclei, cucurbitæ, melonis & aliorum quorundam ſemina, quia trita pingueſcunt, & tempore rancida eua ſunt, minutiſſimè conciduntur. Glutinoſa vt gummi ammoniacum, bdellium & myrrha, quod minimè contundantur, vino, aceto, aut alio quouis liquore ſoluuntur & expurgantur. Hæc igitur aut ſeorſum ſingula aut confuſa puluerantur, ſed quadam ſerie, primúmque duriſſima, poſtremò tenerrima. Pulueres tum cardiaci tum corroborantes, ampulla vitrea reconduntur in vſus: quibus nunquam pingua ſemina, vt quæ diuturnitate ranceſcant immiſcenda ſunt, ſed quum apparabitur electarium illa poſtulans, tum recentia addentur opportunè.

Pulueres ad varios accommodantur affectus, non ſolum ad venena & vulnera aut ad vires corroborandas, aut ad iuuandam concoctionem, ſed præterea ad ſiſtendas deſtillationes, ad aluum vel cohibendam vel ſubducendam. Is ſi non admodum inſuauis eſt, purus datur: ſin inſuauis, addito ſacchari triplo vel quadruplo. Extrinſecus quoque in varios vſus

ſus pulueres tum capiti tum aliis partibus inſpergi ſolent.

Paſtilli quos τροχίσκους & κυκλίσκους ceu orbiculos complanatos Græci dixerunt, ex pulueribus quoque ac plerumque ex metallicis fiunt. Arida quippe medicamenta diligenter contrita, humore aliquo non pingui iunguntur excipiuntúrque dum coeant, vt liquore ſtillaticio, vino aceto, herbarum ſuccis, aut quadam mucilagine. Humore abſorpto cõcinnantur formulæ orbiculares lupinorum ſpecie, proptereáque ἀρτίσκοι Græcis & nobis paſtilli ceu parui panes dicti, qui aut blando igni exiccantur, aut ſenſim in vmbra exareſcunt reconduntúrque. Cùm vſus requirit, conuenienti humore diluuntur, aut cerato molli, aut in alias coaptantur formas. Hoc tantùm diſtant à puluere, quod huius ſoluti putent vires promptius diſſipari & vaneſcere, paſtilli verò vtpote ſolidioris atque compactioris, meliùs retineri & conſeruari.

Antidoti non ſolùm aduerſus venena, quæ vel per morſus, vel per cibos, vel per potiones, vel per inſpiratum contactúmve inferuntur, ſed aduerſus viſcerum interiorúmque partium affectus omnes, ad vires quoque corroborandas, & ad expugandos humores dantur perinde ac pulueres: ex his enim fiunt vel melle vel paſſo exceptis. Mel optimum in fictilem patellum coniectum aquæ vel alterius liquoris quadrante diluitur, ſenſímque moderato igne coquitur atque deſpumatur, cúmque expurgatum planè fuerit, deponitur, & feruore ſedato perductóque ad teporem qui immiſſum digitum admittat (nam calidius puluerum vim abſorbet) in libras ſingulas ternæ confuſorum pulueris vnciæ paulatim inſperguntur, paulatímque ligneo pilo melli permiſcentur, dum vbique ſubſtantiarum quædam ſit æquabilitas. Cùm mixtura prorſus infrixit, eximitur & pyxide reconditur, nec liquida nimis nec ſolida, vt deinde mutua ſimplicium actione melior ſuccedat fermentatio. Si amygdalæ, dactyli, aliíve fructus aut ſaccharum etiam indendum fuerit, aut caſſiæ aut thamarindorum pulma, aut manna, minimè debet iſtorum cauſa mellis pondus augeri. Et hæc conficiendæ antidoti ſumma eſt ratio, in qua ſimplicium vires integræ perſiſtunt, admodum efficaces, probéque fermentantur, & diutiſſimè conſeruari poſſunt, huius innumera poſthac exempla ſuppetent.

Electuarium formę ſolidioris iuniores antidoti vice in laborantium gratiam ſubſtituerunt, ídque ſaccharo concinnatum, ſed commodo & effectu minori. Neque enim ſimplicium æquè validæ vires manent, neque par eſt fermentatio, neque conſeruatio. Pulueres eadem ac in antidoto ratione triti cretíque confunduntur: ſaccharum verò liquore ſtillaticio, aut quouis alio qui tamen acidus minimè ſit (nunquam enim vel limonum, vel mali punici ſucco, vel aceto ſolutum denuò obdureſcit) igne diluitur, deſpumatur expurgatúrque, coquitur lentè ſupra ſyrupi craſſitudinem, atque dum extracta guttula ſoliditatem prorſus adepta videatur. Tum demum aliquantum refrigerato, paulatim puluis inſpergitur, & accuratè pilo agitatur, confunditúrque dum æquabilis omnium ſit vnitas. In ſingulas expurgati ſacchari vncias, pulueris non admodum ingrati drachmas ſingulas: inſuauis verò minus inſpergunt. Exempta dein maſſa antequam refrigeſcat men-

ſæ inducitur, pilo dilatatur atque complanatur, & refrigerata diſcenditur in teſſalas vel quadratas vel quadrangulas vel rhomboideis, ponderis duarum triúmve drachmarum, quæ in ſacchari duritiem ſicceſcant. Quidam mixturæ adhuc calentis guttulas excutiunt quæ mox concreſcunt in orbiculos, vt in electuario cui manus Chriſti nomen indiderunt.

Rhomboideis.

Catapotia.

Pilulæ ex aridis quoque ſed minus laborioſè contritis medicamentis finguntur, quibus plerumque arefacti ſucci, & lachrymæ gummi accedunt. Omnia conuenienti pondere permiſta, humore excipiuntur non pingui quidem, ſed neque tenui vt paſtilli, lento tamen & glutinoſo, vt in maſſam iuncta aptius cohęreant, nec tempore exiccata maſſula dehiſcat, nec ſimplicium expiretur facultas. Humor igitur aut mel erit coctum & expurgatum, aut ſyrupus craſſiuſculus, aut lenta quædam mucilago ex idoneo ſucco vel liquore comparata. At nihilominus ſi vel lachrymas, vel gummi, vel ſuccos, vt aloën, ſcammonium, ſagapenum, ammoniacum, tragacanthum compoſitio habeat, tenui quouis liquore cogi ſatis ea poterit. Ac primùm quidem gummi, aut lachrymæ expurgatæ ſubiguntur pilo calido dum molleſcant, pulueres paulatim induntur, ac poſtremò liquoris affunditur quantum miſtura poſtulat. Molliuſcula ſit initiò, vt ſimplicium concurſione fermentatio proba fiat: exacto biduo aut triduo recondenda maſſa oleo amygdalino oblinatur, obuolutáque aluta vel tenui membrana referatur in pyxidem.

De medicamentorum formis, primùm de delinctu.

Cap. XVI.

Illinctus Græcis eclegma, thoracis deſtinatus affectibus, mediam ſortitur ſubſtantiã eámque glutinoſam, ne pręproperè elabatur in ventriculum, & media quaſi via ſubſiſtens atque obhærens, thoraci pulmonibúſque impartiri poſſit. Fit igitur maximè ex fructibus, cuiuſmodi ſunt vuæ paſſæ, dactyli, ficus, mixaria, zyzipha, & ex ſuccis, glycyrrhizę, ſcyllæ, braſſicæ, praſij, hyſſopi, ex tragacantho, gummi arabico, ex ſemine cydoniorum, maluæ, melonum, cucumeris, citrulli, ex amygdalis, auellanis, ſtrobilis. Horum igitur contuſa cretáque impulſu materia, aut melle cocto, aut ſyrupo, aut mucilagine accommodata excipitur, dum mediam nacta craſſitudinem, mellis aut pultis modo delingi poſſit. Si qui præterea pulueres, vt cinamomi, zinziberis, iridis, ari, dracuntij, aut diaireos aliorúmve electariorum induntur, pro eorum modo lentus liquor, qui omnia comprehendat augendus. Fit etiam linctus ex ipſis electariis & ſaccharo candefacto, aut penidiis, quæ in eam formam thoracico quodam ſyrupo ſoluuntur. Quocirca liquoris quantitas præſcribi nulla poteſt, ſed artificis committenda arbitrio.

De ſuccis medicatis & conditis. Cap. XVII.

Svccago, Græcis ἀποχύλισμα, & Arabibus robub appellata, ſuccus eſt fructuum herbarúmve expurgatus atque defæcatus, & ignis

Solisve

Solíſve beneficio in duriuſculam ſapæ conſiſtentiam percoctus. Hæc diu incorrupta ſeruari poteſt, & ſimplex appellatur: quæ autem mellis ſacchariue nonnihil in palati gratiam acceperit, compoſita. Ab vna triplex omnino ſubſtantia elicitur, vna quum in lebete coquitur, exprimitur, & quod expreſſum fuerit, denuò in duriuſculam conſiſtentiam recoquitur, hæc veteribus inuſitata fuit. Altera quæ propriè ſapa Latinis, σιραῖον & ἕψημα Græcis, & rob Arabibus appellatur, ex quàm recentiſſimo fit muſto ad tertias cocto, quod & mellis craſſitudinem ſuperat, & tempore dierúmve numero vt ſaccharum candeſcit. Quòd ſi aliquantum tardetur, dum dulcore minimum depoſito acrimoniæ nonnihil muſtum conquirat, nunquam poſtea in ſapam concreſcet. Sed ex hoc ad dimidias aut etiam ad tertias cocto expumatóque, fiet quod veteres defrutum dixerunt, id etiam ex meraciore vino conficitur. Sic ſanè & cotoneorum, & ribes, & baccarum oxyacanthæ, & ceraſiorum, & pyrorum, & malorum & prunorum recens ſuccus feruefactus concreſcet in ſapalem craſſitudinem, quæ aut ſimplex fiet, aut addito ſaccharo compoſita. Herbarum & fructuum expreſſi ſucci in alios, vt ſuprà dixi, vel ſiccantur vel reconduntur vſus.

Condiuntur fructus aut ſaccharo, aut melle, aut permiſtis ambobus: exigui quidem vt ceraſia, pruna, baccæ ribes & oxyacanthæ, integri: maiores & mala, pyra, cydonia, perſica, citrea, iuglandes virides conſecti & foris intúſque purgati. Saccharum aqua ſolutum clarificatur & percoquitur, túmque humidiores fructus, vt ceraſia, corna, pruna, perſica, baccæ ribes atque oxyacanthæ immerguntur coquuntúrque leniter, donec abſumpto fructuum humore ſaccharum in priorem redeat conſiſtentiam. Fructus verò duriores, vt cotonea, iuglandes virides, citrea, pyra & mala, intus foriſque purgati atque ſecti elixantur donec tenereſcant, deinde eximuntur & demadeſcunt: in hac eorum aqua ſaccharum diſſoluitur, clarificatur & percoquitur: huic dein fructus redduntur & recoquuntur, dum reliquo humore abſorpto, ſyrupi conſiſtentia fiat. Amariores fructus vt iuglandes, citreorum, & aranciorum cortices, nouem circiter dies tenui lixiuio quotidie mutando macerantur, exin aqua coquuntur dum molleſcant, condiuntúrque ea quam dixi ratione. Haud ſecus radices vt eryngij & ſatyrij, acori & zinziberis, herbæ quoque vt menta, lactuca, earúmque teneriores cauliculi condiri ſolent. Hæc porrò ſaccharo imbuta ac bene ſaturata eximuntur, & ſole vel igne lento exiccantur, vt condita ſicca euadant, quæ pleroſque magis quàm liquida iuuant.

Condiendorum florum diuerſa eſt ratio: pulverato enim duntaxat immerguntur ſaccharo, vt cõſeruari poſſint quæ proinde cõditura neotericis conſerua nũcupatur. Quod enim florum vis coctione facilè diſpereat, non igni coqui, ſed duntaxat inſolari debent. Flores igitur vt roſarum, violarũ, bugloſſi vtriuſque, nymphææ, geniſtæ, cichorij, aranciorum, perſicorũ, betonicæ, ſaluiæ, hyſſopi, pæoniæ, roſmarini, calendulæ: exemptis ſuperuacuis demetuntur ſummo vigore. Hos dein alij integros, ſimúlque ſaccarum duplo pondere pulueratum in vitreato vaſe inuicem inſternunt, inſolántque vnum, duos, treſve menſes pro florum

tenuitate & natura. Alij recentes flores laborioſè conterunt,& ſacchari duplum triplúmve pondus addunt, exquiſitè illa permiſcent, recondunt& inſolant, vt ſenſim nulla virium aut odoris diſſipatione fermentatio fiat. Alij ſaccharum tenuiſſimè terunt, huic roſarum aliorúmve florum ſuccum affundunt, ex iiſque confuſis paſtillos, & figuræ cuiuſuis panes confingunt, quos linteo obductos inſolant, dum planè exaruerint. Hos bene reconditos conſeruant in annum, ad quoſvis vſus multò cæteris præſtantiores. Quidam flores integros duplo triplóve primario ſaccharo liquato & adhuc calente immergũt & perfectè commiſcent dein vbi refrixit miſturam pyxidibus recondunt & inſolant.

Conditum compoſitum quale iuniores plerique in rem præſentem præſcribendum duxerunt, mixtura quædam eſt appoſita ex ſimplici condito aut conſerua, & ex quodam electario aut puluere corroborante, quibus tandem conueniens ſacchari modus adiicitur. Temperandorum lex quidem nulla, ſed vtilitati iungenda eſt commoditas. Raro tamen conſeruarum vncia, pluſquam puluerum drachmam admittit: vt in cardiaco quod habet conditura bugloſſi, nymphææ & roſarum, corticis citri conditi an. vnciam dimidiam, pulueris electarij diambrę, de gemmis & diamargariton frigidi an. ſcrupulum dimidium, oſſis è corde cerui, ſeminis citrei & cardui benedicti, radicum tunicis & tormentillæ an. ſcrupulum vnum, ſcobis vnicornis grana octo, folia auri minutim conciſa ſex numero, ſacchari albi quantum ſatis eſſe videbitur ad conditi formam. Huc quadam rerum affinitate pertinere videtur mixtura quæ neotericis eſt paſta regia, Meſuæ electuarium regium. Ex his ea maximè conficitur quæ pectoris pulmoniſque vitiis, & extenuatis ſuccurrunt: cuiuſmodi eſt quæ continet, amygdalarum dulcium cortice liberatarum ℥ j. ſtrobilorum, piſtaciorum recentium & expurgatorum an. vnciam dimidiam, pulpæ dactylorum, myxariorum & vuarum paſſarum an. drachmas ſex, gummi tragacanthi & Arabici an. drachmam vnam, amyli vncias duas, pulpæ capi elixi vncias quatuor: fructus omnes aqua roſata aliquandiu macerati cum cæteris tundantur, & ſaccharo modo conuenienti paulatim inſperſo omnia ſubigantur in maſsã, ex qua boli aut panes dulciarij fiant cuiuſuis figurę, ſenſim exiccandi, & auri foliis obducendi. Adduntur interdũ quatuor ſeminum frigidorum maiorum cortice expurgatorum, ſeminis papaueris albi & ſeſamini, an. drachmæ duæ: interdum cinamomi drachmæ tres aut ſemuncia: interdum ambræ aut muſci ſex octóve grana. Quæ ex quibuſdam horum maſſa ſimplicior conficitur, ſi diligenter ſubacta in panes aut in placentulas concinetur furnóque leniter coquatur, fiet qui Maſſæ panis aut Marcipanis à iunioribus eſt appellatus. Et hę quidem præcipuæ ſunt ſumendarum compoſitionum formulæ, quæ nunc vſurpari ſolent: deinceps quæ foris admouentur tradendum.

De externorum medicamentorum formulis ac primùm de humidis.
CAPVT. XVIII.

IN externis medicamentis prima ſint humida fomenta, quæ vt variis partibus & in varios coaptantur vſus, ita & ex varia conſtant mate-

ria. Alia dolores leniunt,alia laxant atque emolliunt, alia adſtringunt, alia ſiccant ac diſſipant,alia partes corroborant. Sua autem eſt cuiuſque affectus & partis apta peculiariſque materia. Hæc non aliter quam ſupra dixi,ex côuenienti idoneóque liquore coquitur,aliàs ex aqua ſimplici, cui interdum ſub finem vinũ vel acetum ſit adiectum, aliàs ex lacte,aliàs ex lixiuio,aliàs ex ferrariorum aqua. Modus & quantitas tum ſimplicium tum liquoris, partis fouendæ magnitudini & ſitui accommodetur. Itaque ad caput ſiccandũ atque corroborandũ, & ad eius deſtillationes ſiſtendas,lotio fotúſque fiet ex cephalicis ſtirpibus,tenui lixiuio incoctis,addito interdũ vino,interdũ ſale aut alumine. Ad lateris dolores finiendos,ex mollientibus,anodinis & leniter diſcutientibus,aqua incoctis, affuſo interdum vini albi quadrante. Ad ventriculi dolores & eius concoctionem iuuandam,ex ſtomachicis,vino rubro adſtringente & aqua percoctis. Ad iecoris lieniſque tumores & veteres infarctus,ex mollientibus & attenuantibus,quibus & adſtrictio lenis ad partium robur accedat,nunc vino albo,nunc aceto ſub finem impoſito. Ad nephritidem laxantibus & anodynis,aqua ſimplici vel hydromelite incoctis fouendum. Vtero his quæ tum affectui, tum parti conuenient, modò fotu,modò vapore ſuccurritur. Fotus porrò parti affectæ per filtrum, vel per ſpongiam inducitur, quæ eo ipſo iure calente imbuta, ac deinde expreſſa ſit, aut per veſicam, aut per lagenam eiuſdem iuris plenam. Quum amplior eſt pars,quàm vt fotu vllo tegi tota poſſit, inſeſſus aptandus eſt,conſtans copioſiore decocto,in quod pars tota affecta immergi poſſit:non alia is quàm fomentum ratione comparatur:particulatim autem mirè conducit tibiarum atque coxendicum doloribus: vteri affectibus menſibúſque ciendis, colicis, iliacis præſertímque nephriticis doloribus. In hunc quippe laborantes partes omnes demerſæ, plurimum leuantur nulla reliqui corporis perturbatione.

Balneum verò vt totius eſt corporis, ita & eius tum interioribus tum externis confert affectibus. Quod moderatè frigidum eſt, aut eligendum, aut nondum tepidum, calidiores viſcerum intemperies emendat, quibus plerumque corpus vniuerſum abſumitur atque marceſcit: corporis ſumma refrigerat, itémque denſat,ſudores coercet, nec tenuem ſubſtantiam diſſipari ſinit. Tepidum quo diutius ſine manifeſto calore corpus madeſcat,inſitum calorem ſuſcitat & auget, hunc cum optimo ſucco & alimento in corporis ſumma euocat, omnia humectat ac modicè refrigerat,extenuata implet, habitúmque meliorem procurat, nec quicquam ſudore halitúve digerit: quæ omnia confert, nulla corporis humorum, aut ſpirituum perturbatione. Quòd porrò calidius fuerit, corpus calfacit, rigidis perfrigeratiſque neruis atque muſculis opitulatur,humores craſſos attenuat,concretos diluit, colliquat, fluxiléſque reddit,interiora quoque ſed maximè cutis ſpiracula laxat,ſudores ciet, multáque diſſipat è corpore, hácque ratione ex accidenti ſiccat. Simul verò his eſt incommodis moleſtum, fluxiones ſi quæ ſunt in partes imbecilles auget, ſpiritus incendit, corpus vehementer exagitat,adeò vt ſi vel plethoricum vel impurum fuerit, morbo promptè tentetur. Atque balneum eiuſmodi ſimplex eſto. Compoſitum verò vt fomentum variá

ſimplicium materiam pro affectus ſymptomatiſve natura continet.

Epithema aliter quàm olim nunc pleriq; vſurpant, éſtque tum viribus tum formula à fométo diuerſum: id ſimiliter parti cuipiam admouetur feréque principi, quam vel ab intemperie, vel ab inſiliente malignitate vindicare, vel corroborare conſilium eſt. Id cordi & iecori peculiare eſt. Concinnatur ex aquis ſtillaticis aliiſque liquoribus, & binis vnciis ſingulæ accommodatorum puluerum drachmæ diſſolutæ permiſcétur, mixtura deinde tepefacta per ſpongiam tenuem vel per pannum mundum imbutum expreſsúmque parti inducitur. Nonnunquam pulueres aliáque ſimplicia ſacculo includuntur, qui tepentibus aquis inſperſus imponitur. Vt ad iecur calidum & imbecillum id confert, in quo ſunt aquarũ ſtillaticiarũ endiuiæ, cichorij, portulacæ, roſarum, plantaginis an. ℥ ij. aceti ℥ j ß. in quib. ſoluantur roſarũ rubrarum cimarum abſynthij, trium ſantalorum, ciperi, ſchœnanthi, trochiſcorum è camphora, ſingulorum puluerarorum ʒ j. fiat epithema. Cordi verò muniendo, atque corroborando ſuperponatur quod habet aquarum bugloſſi, boraginis, roſarum, cardui benedicti & ſcabioſæ, vini albi odorati an. ℥ ij. in quibus ſoluantur foliorum meliſſę & pimpinellæ, grani tinctorij, xyloaloës, corticis citri ſicci, radicum dictamni & tormentillæ an ʒ j. cariophyllorum ʒ ß. croci ℈ j fiat epithema. Si pulueres ſacculo libet comprehendere craſſiuſculè terantur ac duplo ferè pondere. Sacculos eoſipſos citra vllius humoris perfuſionem nonnunquam partib. inducunt, ſed vſu minore.

Mucilago ad humectandum, molliendum & leniendum dolorem in primis efficax, tum ſola tum illitui iuncta. Elici autem ea ſolet ex pleriſque ſeminibus, vt cydoniorum, althææ, maluæ, pſyllij, lini, fœnigræci, quę aliquantum tuſa aut inciſa in liquore aut ſtillaticio aut alio qui ad rem conducat macerantur : hic tepefactus vel feruefactus dum totus lenti cuiuſdam mucoris ſpeciem induat, linteo colatur & exprimitur. Singulis autem aquæ vnciis ſingulæ ſeminum drachmæ ſatis ſunt. Sic cydoniorum & pſyllij contuſa ſemina, in aquis ſolani & plantaginis macerantur ad eryſipelata & quaſvis inflammationes. Sic ad molliendum althææ & lini mucilago elicitur ex iure ficuum, & fœnigręci mucus ex aqua chamæmeli aut ſaluiæ aut ex hydromelite, cùm quid leniter reſolui poſtulat.

De oleo, cerato, vnguento. CAP. XIX.

OLEI genus ſtatuendum duplex, vnum ſimplex, miſtum alterum. Simplex fit aut preſſu aut deſtillatione. Preſſu ex fructibus, baccis aut ſeminibus oleagineis, quæ mortario tuſa, & aquæ calidæ vapore tepefacta, ſacculóque inducta, torculari premuntur dum purum emanet oleum. Ita quidem ex amygdalis dulcibus & amaris, piſtaciis, ſtrobylis, nucibus auellanis & iuglandibus, atque etiam ex baccis lauri, iuniperi & myrti, ex ſeminibus lini, canabis, ricini, cucurbitæ, cucumeris, papaueris & hyoſcyami, denique ex vuarum acinis tritis, calfactis & torculari expreſſis oleum ſimplex elicitur. Deſtillatione verò ea quæ

per

per deſcenſum appellatur ex lignis, herbarum foliis areſactis, & olla comprehenſis, vi ignis ſuperpoſiti oleum in vas ſubiectum & agglutinatum profluit, quòd ferè empyreuma redolet: qua ratione oleum eruitur è iunipero, tartaro & è lateribus quod philoſophorum nuncupant. Elicitur & deſtillatione per aſcenſum dicta, quomodo ſuprà docui quintam eſſentiam iunioribus inuentam, è ſtirpium materia ſeiungi, præcipuámque earum vim cum odore atque peculiari ſapore retinere. Mixtum porrò oleum è ſimplici fit, in quod ſtirpium, fructuum, florum & quorumuis ſimplicium materia mergitur: id deinde inſolatur vel coquitur dum inditæ materiæ vires prorſus hauſerit, tum demũ exprimitur atque reconditur. Sic oleum fit roſatum, violatum, melinũ, rutaceum, vulpinum, ſcorpionúm, lubricorum, aliáque generis huius complura. Simplex oleum ex oliuis aut amygdalis expreſſum ſumitur, omnis alienæ qualitatis expers, puriſſimum ac optimum, quòd integrè ac purè eorum quæ infundentur velut communis quædã materia, vires excipiat. Hoc autẽ vt pulchrius ſynceriúſq. euadat, & ne tẽpore pingueſcens autranceſcens ſordeſcat, tetrúmque nanciſcatur odorem, lauari imprimis debet, vel aqua ſimplici, vel rocacea, blandéque agitari, aqua ſubinde mutata dum prorſus albeſcat. In eo macerantur medicamenta quadrantis aut (vt vires erunt) ſextantis pondere. Si non inſolatu, ſed coctione comparandum id eſt, cum medicamentorum materia humor quoq. aliquis vt vinum, aqua ſi ſimplex vel ſtillatitia vel ſuccus de recenti ſtirpe extractus affundatur, & eouſque decoquantur dum humor omnis abſumptus fuerit, & olei guttula igni data non amplius crepitet, ne ſi aſſeruandum fuerit, putredine ſitúve inquinetur. Humoris indendi modus quadrans ad oleum aut etiam triens eſto: aut oleum ſine humore duplici vaſa ſenſim coquatur, ne feruendo vſtionis vel nidoris inſuauitatem conquirat. Atque hæc & ſimilia compoſita olea veteribus Græcis quidem μύρα, Latinis verò vnguenta ceu vnguinoſa odoramenta appellantur. Vnde myropolæ & vnguentarij dicti, qui aromatibus atque aliis odoratis rebus olea imbuunt ac ſpiſſant ad odoris gratiam. Ipſis ſi quidem eiuſmodi odores conditi expetebantur, non ad fomenta ſolùm & cataplaſmata, aut ad vlcera inunctionémve corporum, quibus vario vſu illinebantur, ſed propter fragrantiam etiam & ſuauitatem odoris, quæ quidem noſtris quoque & oleis & vnguentis, quoad fieri poteſt concilianda eſſet, ſed ea in re medicorum imprimis dein & pharmacopœorum accuſanda eſt incuria. Quinetiam ſimplex quoduis oleum ſi fragrabat, vnguenti nomine dignabatur. Vnde laurinum vnguentum Galeno dictum: & Stacte perquàm odoratum & precioſum vnguentum per ſe efficere tradita Dioſcoridi.

Embrocha non eſt vlla medicamenti compoſitio, ſed vtendi quędam ratio: partis nempe cuiuſvis irrigatio atque perfuſio oleo facta, quòd vel altè cadendo, vel blandè fricando intrò adigitur.

Illitum appellamus quod veteres ceratum mollius dixerunt: ex oleo & cera in id comparatum, vt olei vis atque facultas cuti diutius inſideret. Oleum quippe permiſto ceræ triente aut quadrante incraſſatur. Sed vt temporis & cœli conſtitutio fuerit, ceræ plus minúſve indẽdum

eſt, vt æſtuoſo cœlo plus, rigido verò minus. Cera minutim conciſa in oleum coniicitur, eáque liquantur ſimul vel igne lento, vel ne exuſtionem redoleant vaſe duplici, vix dum liquata igni ſubtrahuntur, continentérque tudicula permiſcentur dum coëant. His interdum adipes adduntur, & axungiæ, & mucilagines, quę paulatim quoque refrigerando permiſcentur. Si nihilominus exuſtio metuitur, cera pilo calido ſubigenda eſt, adiecto adipe aut mucilagine, vt res poſtulat, ſenſimque affuſo oleo dum omnia in linimenti mollitudinem concreſcant. Hoc genere continentur quæ quòd fatigatis neruis effectiſq. laſſitudine muſculis ſint vtilia, acopa Græci dixerunt: cuiuſmodi eſt quod habet, olei, ceræ an. ℥ ij terebinthinæ ʒ ij. mellis ℥ ß.

Vnguentum id iam appellant quod Græcis eſt ἔγχειστον medicamentum quidem quod in cerato molli craſſiuſculam quandam materiam confuſam habet, vt idcirco ceratum craſſius appellari iure poſſit. Ea autem eſt herbarum arefactarum, aut metallorum, aut terrarum puluis tenuiſſimus, qui refrigeſcenti cerato inſpergitur, & ne quid grumoſum maneat, accuratè ſpatha permiſcetur. Id cerato ſeu linimento aliquanto craſſius euadit. Mixturæ modus eſt vt oleum pulueris quadrantem, ceræ verò ſextantem contineat. Succi quum ex vſu erunt & gummi & reſinæ, ſicciores quidem vt pix, vt maſtichæ, teruntur: humidiores verò vt terebinthina inſtillantur: mediæ vt ammoniacum & bdellium, aceto, vino, aut alio liquore ſolutę induntur, ſiccantúrque dum abſumpto humore moderata ſit vnguenti conſiſtentia. Illitus aut vnguenti præſcribendi quantitas vix duas tranſcendit vncias, niſi affectæ partis amplitudo maiorem poſtulet.

Puls, cataplaſma, ſeu malagma, emplaſtrum.

Cap. XX.

PVLS ad demulcendum dolorem, ad molliendum, ad reſoluendum & ad concoquendum, ex farinis fit liquore quodam ſolutis, & moderata coctione coactis. Nonnunquam & panis medulla farinarum vice ſubſtituitur, vt quum ad arthritidis dolorem panis mica lacte bubulo diluitur, coquitúrque adiectis ſub finem vitellis ouorum & croco. Nonnunquam mucilagines pro liquore ſunt, vt ſi in libra vna mucilaginis ſeminum althææ, lini & fœnigræci, paulatim igne lento hordei farina inſpergatur, coquatúrque cum ouorum vitellis & croco dum pultis forma exiſtat. Butyrum, adipes & olea his inter coquendum continenter miſceri poſſunt, idque in varios vſus, & ne puls dum laboranti particulæ inſidebit, præproperè ſicceſcat.

Cataplaſma ad eoſdem ferè vſus atque puls accommodatur, media inter vnguentum & emplaſtrum, quaſi ex amborum materia mixtum conſiſtentia. Fit ex radicibus, herbis, floribus, ſurculis, coctis atque contuſis dum abundè molleſcant, adiectis dein farinis & oleis. Vnde non aliud cataplaſma cenſeri debet, quàm quod veteres malagma dixerunt, cùm & ex ipſis, quæ dixi, medicamentis malagma confici Celſus tradat.

dat. Itaque recentes radices, herbæ, flores, ſurculi, fructus, præſertimque caricæ coquuntur dum contabeſcant, cribro cernuntur, cretis adduntur & mucilagines, & farinæ, & adipes, & olea, rurſúmque coquuntur dum in pultis aut concreti mellis craſſamentum coeant. Hoc deinde cataplaſma linteo aut ſtupæ canabinæ inducitur, & ſuper integram cutim iniicitur. Omnium autem modus is eſto, vt ſtirpium pars ſit vna farinarum ſemis, adipis aut olei quadrans. Si quæ ſemina, aut radices aridæ, aut ſtirpes indendæ fuerint, pulueratę ſubſtituentur pro farinis hac formula. ℞ Radicum althææ, liliorum, & iridis an. ℥ ij. caricas ſex numero, maluæ, violariæ, parietariæ, rutæ, abſynthij, an. m. j. coquantur & cribrentur, deinde addendo florum chamæmeli & meliloti, ſeminis aniſi & feniculi pulueratorum an. ℥ ß. farinæ hordei, lini & fœnigræci an. ℥. j. axungiæ anſeris, olei irini an. ℥ iij. coquantur in cataplaſma.

Sinapiſmus tum qui cum axungia tum qui ſine hac fit, in cataplaſmatum eſt genere. Conficitur enim ex pulpæ ficuum & fermenti pari pondere, quibus ſeminis ſinapis contuſi quadrans concorporatur. Nonnunquam adduntur & farinæ & adipes, ſed ea ſemper ratione, vt ſinapi compoſitionis totius pars ſit quarta, tametſi eius vis intendi remittíve ex cauſa poteſt.

Emplaſtro forma ſolidior ineſt, quoniam id non inditur in vlcera, ſed parti ſuperinducitur, iccirco maximè vt eam corroboret & exiccet, vel impactos ei humores digerat, interdum vt concoquat, rarò vt emolliat. Non enim emplaſtri ſubſtantia intrò ſe infert, ſed foris inſidens quæ ſubiecta ſunt potius in ſe rapit & euocat. Præcipua eius materia aut lithargyrus eſt, aut cera, aut gũmi aliquod, aut permiſta omnia, quibus tamen oleum aut adeps additur vt aptè cohæreant, nec partem cui inducantur, inquinent, & quod ex his agglutinatis emplaſtrum fit, non adeò tenaciter parti adhæreſcat vt ægrè ſummoueri poſſit. Si quod tetrapharmacum appellant ex oleo, cera, pice & reſina coaleſcit. His lentis glutinoſis ac verè emplaſticis, aridarum ſtirpium, aut metallorum creti pulueres plerumque induntur, omniáque legitimè concorporantur. Primùm autem ſi cera inditur, ea liquatur in oleo: ſi lithargyros, ea quoque ex oleo coquitur: ſi qui prætereà inſunt herbarum ſucci & liquores aut mucilagines, cum his pariter ferueſiunt, dum abſumantur. Poſtea verò his permiſcentur adipes, & reſinæ & gummi, vt ammoniacum, bdellium, ſagapenum aut pura aut liquore quodam velut aceto aut vino ſoluta: poſtremò terebinthina infunditur. His demùm confuſis & in legitimam temperaturam coctis, igne ſubducto pulueres paulatim inſperguntur, agitantúrque ſpatha dum omnia in maſſam coëãt. Ex hac manibus oleo perunctis ſubacta finguntur magdaliæ, ac tum tenuiſſima quæque admiſcentur, vt crocus humore ſolutus, moſchus, ambra & cætera quæ ignis vim nullam ſuſtinent. Magdaliæ ea ſint conſiſtentia quæ minimè manus inquinent, & lentam nihilominus ſolidamque emplaſtri nanciſcantur formam, nec mollem, nec planè duram. Sic igitur ſingulorum in temperatione quantitas iudicio potiùs quàm legibus præſcribenda: quàm qui non obtinuerit, liquidis de-

nuò vel ſiccis malaxando adiunctis, aptam compoſitionis formam inducet.

Eſt porrò & alia ſimplicior emplaſtri ſpecies, cùm prætermiſſis lentis hiſce & glutinoſis, ceræ pluſculum oleo liquatur, vt indendos pulueres comprehendat. Ceratum durius non autem emplaſtrum id iuniores appellant. In hoc oleum & cera pari ſunt pondere, at nihilominus cùm æſtas eſt aut recens pinguiſque cera, paulò minus ſit olei : plus verò ſi vetus aridáque cera aut hyems fuerit. Si qui pulueres conueniant, hi detracta ceræ portione ſubſtituendi erunt. Et hoc quidem ceratum eſt durius. Vt autem emplaſtri forma exiſtat, ſi quod gummi, aut terebinthina, aut adeps, aut medulla exigitur, minuendum eſt oleum. Si verò reſina, pix, metallica, aridæ ſtirpes aut alia quæuis exiccata atque puluerata inerunt, minus eſto ceræ. Antequam autem horum pulueres indantur, reliqua quæ in cerati compoſitionem venerant, coquantur dum benè coëant, & euſque dum exempta eorum portio, atque refrigerata legitimam emplaſtri conſiſtentiam habere videatur, craſſáque ſit mediocriter & vt cera igni remollita ſequax & quadamtenus glutinoſa.

Iuniorum quorundam ſedulitas formarum varietate capta, telas emplaſticas inuenit, quæ pro partis affectæ magnitudine confectę & impoſitæ, aliæ reſoluunt, aliæ vlcerum ſordes expurgant, aliæ illa agglutinant & cicatrice obducunt, non in alios, quam emplaſtrum vſus aptę. In emplaſtrum quod coquendo legitimam propè conſiſtentiam ſit aſſequutum, tela vetuſtate quodammodo iam attrita demergitur, emplaſtro conuenienter vtrinque imbuta atque infecta, extrahitur tenditúrque, vt refrigerata obdureſcat, ac tum demum obuoluta reconditur, vt quæ ſic habet: olei, axungiæ porci, lithargyri, an. ℔ j. ceræ nouæ, axungiæ arietis, picis nigræ tuſæ an. ℔ ß. coquantur lenſim, ſub finem addēdo colophoniæ pulueratæ vncias nouem, ceruſæ vncias tres: quum idoneam ſubſtātiam compoſitio nacta fuerit, immergendum linteum, dum vtrinque infectum ſit ſatis, atque vbi refrixerit recondendum.

De ſiccioribus medicamentorum formis.

CAPVT XXI.

PVluis ad externos affectus, ſiue è ſtirpibus & earum ſeminibus, ſiue ex metallicis & terrenis petitur, non aliter quàm ſumendus apparatur: quanquam interdum formæ quædam craſſiuſculam poſtulant. Is in varias coaptatur formas, in ſacculum, in ſcutum, frontale, cucufam, ſuffitum. Sacculus pro fomento ſicco ad flatus diſſipandos, ad dolores qui ex his orti fuerint demulcendos, ad refrigeratos artus, ad humores euocandos & abſorbendos, denique ad deſtillationes ſiſtendas. Eiuſmodi eſt qui continet milij ℔ ß. ſalis vulgaris ℥ iiij. baccarum lauri modicè contuſarum ℥ ij. ſem. aniſi, feniculi, carui & cumini, florum chamæmeli, comarum anethi, an. ℥ j. integra nec tuſa omnia ſartagine torrefiant, & protinus recondantur in ſacculum: calidus capiti, ventri, aut cuiuis parti affectæ inducatur, ſubinde mutetur dum optatum effectum præſtiterit.

Scuti forma ventriculo peculiaris eſt, in id maximè vt illius inſitum calorem ſuſcitet, concoctionem iuuet, illique omnino robur addat. Arida materia craſſiuſculè teritur ad vnciam vnam vel ſeſquunciam, carptóque bombace excepta geminis linteis conſuitur in ſcuti formã. Vt in eo quod habet roſarum rubrarum, mentæ, abſynthij, ſaluiæ, ſampſuchi, anethi an. ℥ ij. cariophyllorum, nucis moſchatæ, galangæ, ſchœnanthi an. ℥. j. Rediguntur in puluerem ex quo cum bombace ſcutum concinnatur. Non alia ratione cucufa minutim conſuitur, ad frigidam capitis intemperiem, & ad dolores inde genitos, ad deſtillationem ſiſtendam, modò eius forma capiti apta ſit & conueniens. Pulueris modus duarum eſt vnciarum: vt qui recipit ſaluiæ, lampſuchi, roriſmarini, ſtœchados, betonicæ, an. ℥ ij. corticis citri ſicci, granorum alkermes an. ℥. j. ß. piperis, cardamomi, caryophyllorum, nucis moſchatę an ʒ j ß referantur omnia in cucufam. In eoſdem vſus is quoque puluis interdum capillis inſpergitur. Ex cardiacis vt ex meliſſa, floribus bugloſſi & roriſmarini, ex ſemine ocymi, cardui benedicti, xyloaloë, macere, ſingulis pondere drachmæ vnius cum croci ſcrupulo, ſacculus interſuitur cordi aptus. Ex his præterea quæ capitis ardorem compeſcunt, & ſomnum conciliant, vt ex roſarum, florum nymphęę, violarum, betonicæ, ſerpelli an. ʒ j. frontale concinnatur: quibus ſi conciliandus ſomnus erit, addentur lactucæ, papaueris albi & hyoſcyami aut folia aut ſemina.

Scutum.

Cucufa ſeu cucullus

Suffitus & odoramenta ad ſpiritus reficiendos & cor exhilarandum, ab externáque malignitate vindicandum: ad craſſam pulmonum pituitam & infarctus ſoluendos: ad ſiccandum roborandúmque cerebrum, eiúſque deſtillationes coërcendas ex conuenienti ſingulorum fiunt materia.

Hæc trita aut prunis candentibus inſpergitur, vt odoratum fumum expiret: aut aqua roſarum ſtillatitia vel alia odorata diluitur, quæ ſenſim igne incaleſcens, ſuauem halitum edat: aut in pilæ pomíve formam conglomerat, in odoris gratiam circumfertur. Ad ſiccandum corroborandúmque cerebrum efficacior eſt ſuffitus ſiccus, qualis ex ſtyrace, ex ſucco cyrænaico, xyloaloë & caryophillis: ſiſtitur deſtillatio ſuffitu ex roſis, maſtiche, vernice. Pulmones expurgat ex tuſſilagine, iride, thure, aut ſulphure. Cordi halitus confert ex xyloaloë, caryophyllis, nuce moſchata, calamo aromatico, ſtyrace, benioin, ambra, moſcho, quæ trita vt veterum thymiamata vel in paſtyllos referuntur, vel aqua roſarum, vel lauandulæ, vel florum aranciorum ſoluta igni ſuperponuntur.

Ex horum quibuſdam pulueres fiunt odorati, ex his rurſum ladano exceptis poma odorata, vt quod habet ſtyracis aridæ ℥ ß, calami aromatici, benioini, roſarum rubrarum, maioranæ ſiccæ, radicis iridis florentiæ an. ʒ iij. macis, caryophyllorum an. ʒ ij, ambræ, moſchi, an. ℈ ß, ladani puriſſimi quantum ad omnia cõcorporãda deſideratur. Pilo malaxantur calido, affundendo ſenſim aquam roſarum, aut naphthæ, vel terebinthinæ momentum vt tenacior maſſa fiat.

Sapo quoque horum permiſtione odoratus euadet, hac ratione. ℞ ſa-

ponis albi (qui ex veruecis adipe, ex calce & ſale conſtat) ℔ j. radicis iridis florentiæ ℥ j, mentę, maioranæ, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ ij, aquæ lauendulæ quantum ſatis fuerit ad corporandum.

Cypriæ quæ vocantur auiculæ eos ipſos pulueres habent, cum duplo aut triplo carbone è ſalice: ex his deinde vel ladano, vel terebinthina coactis iunctiſque effinguntur auricularum formæ, quæ citra flammam ignem facilè admittant, è quo fumus expiretur. Si pulueres cum cera ſubigantur, ex hac concinnatę minutiores tedæ, quum incendentur, iucundum quoque halitum edent.

℞ carbonis ſalicis ℥ iij, ſtyracis, calaminthæ ℥ ij benioin ℥ j, caryophyll. pulueratorum ʒ ß, concorporentur cum gummi tragacanthæ, effingantúrque vel tedæ vel auiculæ.

METHODI MEDENDI Libri Quarti Finis.

METHODI MEDENDI LIBER QVINTVS.

DE VSITATA INTERIORVM medicamentorum materia.

PRÆFATIO.

DE ſimplicium medicamentorum viribus generatim quidem dixi, & qua ratione permiſceri illa cōponique debeant. Nunc verò particulatim omnem eorū materiam perſequi, & in quaſdam facultatū claſſes digerere conſilium eſt, quæ ſummis affectuum generibus ex aduerſo reſpondent, vt vnicuique medicinam facturo ſtatim conſtet & in promptu ſit, quod remedium ad curationem tum interioris tum externi affectus proferat. In id autem non ſolas ſimplicium medicamentorum quæ in eodem ſunt genere, ſed & ſingulares ac proprias cuiuſque vires tum veterum tum noſtra obſeruatione cognitas recenſebo, vt ex vnoquoque genere quid ad quemuis affectum aptiùs conueniat accommodatúmque ſit ſeligere liceat. Non enim quæcunque vno & eodem genere continentur vt attenuantia, prorſus ſimilia ſibi ſunt: ſed ſingula inſuper peculiares ſibi vires ſortiuntur, quibus ad hunc illúmve affectum magis conducant, aut hanc potiùs quàm aliam partem iuuent. Vniuerſalis porrò interiorum affectuum curatio iis completur, quæ partis cuiuſque intemperiem corrigunt, quæ humores emolliunt, attenuant aut detergent, quæ corporis vias leniunt & aperiunt, in quibus poſita eſt omnis ad vacuationem præparatio: iis deinde quæ

iam præparatos humores detrahunt & vacuant, quæ vacuationis reliquias ex quauis particula eximunt, quę prorſus expugnatas partes ab omni malignitate aut intemperiei labe vindicant, quæ illas tandem corroborant ac firmant. Poſthæc verò non admodum diſsimili ſerie externarum facultatum materiam diſtinguam. Quę autem medicamenta ſingulis morbis atque ſymptomatis peculiari quadam dote opem ferunt, in particulari ſingulorum curatione tradetur. In his recenſendis tum vniuerſalibus tum particularib. remediis, ex immenſa medicamentorũ ſylua ea ſolùm protuli, quæ velut optima & in hominum ſalutem vſu longo comprobata, medendi exercitatione vſurpari debent. Quę nulla naturæ & vitium offenſione cognita fuerint languentibus opem ferre, eximio quaſi cultu ſeruanda ſunt, nec temerè in noua quævis & incomperta prorumpendum. Sapore multa aut profutura aut nihil certè nocitura putatur, quę ſępè vidi tacitis viribus, ſola obſeruatione noſcendis, alia ſumpta, alia ſolùm admota, in perniciem ſummam & exitium miſeros præcipitare. Vtinam qui omnem ætatem diſcendis ſtirpium nomenclaturis conterunt, operam ſuam iis experiendis ſedulò nauarent. Vt in rebus cæteris quæcunque optimæ ſunt habitæ, magno mortalium vſu retinentur, aliæ verò tempore exoleſcunt, ita & in ſtirpibus credi par eſt eas omnium eſſe præſtantiſsimas, quarum priſca etiam nunc extant nomina. Quocirca non operæpretium eſſe duxi, hoc loco ſtirpes ſingulas & metalla, atque res omnes terra marique comparatas, in medendi vſum eorum more coaptare, qui omnia peræquè indignis laudibus quaſi encomiis celebrare contendunt, naturę potius inani oſtentatione aut admiratione quàm medicinæ fructu.

Quæ ſimplicem intemperiem corrigunt.

Cap. I.

PARTIVM interiorum totiúſque corporis ſimplicem intemperiem emendat contrariorum vſus, quæ ſumpta aut qualitate ſola, aut ſua pariter materia nos immutant. Qualitate ſola, quę non in noſtram vertuntur ſubſtantiam, ſed prætereuntia ſuam nobis qualitatem impertiunt, & intemperiem immodicam temperant. Horum alia frigida, alia calida, humida aut ſicca exiſtunt. In frigidorum genere primas obtinet aqua ſimplex frigida, quæ citra vllum ſubſtantiæ noſtræ incrementum exuperantem calorem obtundit: ad quam deinde accedunt oxycratum, & potiones non paucæ ex aqua comparatæ, & mali punici & citrij & conſimilium ſimplicium ſucci, in quibus tamen & alia quàm refrigerandi facultas ineſt. In calidorum genere habentur piper, zinziber, pyrethrum, ſinapi, & quæcunque citra alimenti conditionem refrigeratas corporis partes calfaciunt, depulſóque frigore calorem ſuſcitant. Sic propemodum de humidis atque ſiccis ſtatuo, aquæ potum aut balneum etiam ſi intrò ſubeat & inanes corporis capacitates impleat, quod tamen minimè in corporis naturam mutetur, ſimpliciter humectare: quemadmodum & violam, & maluam, & althæam, & hor-

dei decoctum potus verò parſimoniam & arida omnia, quòd eum ſuperuacuum humorem abſumant, exiccare. Materiâ pariter atque qualitate intemperiem emendant, quæ coctione in ſanguinem & ſuccum vertuntur alendo corpori idoneum, qui priſtinæ qualitatis ſemper particeps, conditionis ſuæ quandam ſubſtantiam gignit in nobis : ſicq. pro diſſipata calida frigidam ſubſtituens atque reponens, cum ſubſtantia ipſam quoque intemperiem mutat nouámque ſuggerit. Ea ſunt quæ alimenta dicuntur medicamentoſa. In frigidorum ordine ſunt lactuca, cucumis, pepo, ceraſium, aliíque fructus complures, qui dum nos alunt, nos pariter refrigerant, & exuperantem partium humorúmque calorem obtundunt. In calidis numerantur vinum ſuaue, vua paſſa, ſtrobili, piſtacia, ſorbilium ouorum vitelli, & iuuenum quadrupedum, auiúmque carnes: horum quippe vſu corporis ſubſtantia alitur, & pro frigida calidior redditur, natiuus quoque calor fouetur atque ſuſcitatur. In humectantibus ea ſunt quæ non humore ſuperuacuo, ſed vtili & alimentario partium ſolidarum ſubſtantiam implent, alunt & augent, citra vllum caloris aut frigoris præter naturam incrementum, vt hordei cremor, pullorum gallinaceorum aut columbinorum decoctū, hœdinæ aut vitulinæ carnis iuſculum, in quo etiam humidiores herbæ ſint incoctæ. Corporis verò ſubſtantiam vehementer ſiccat & abſumit inedia, idque ex accidenti, per ſe autem panis biſcoctus & arefactus è fabis, piſis, hordeo & millio torrefactis & ſale conſperſis, & meracius gaiaci decocti eius. Copioſa eſt tum alimentorum, tum medicamentorum, tum etiam cæterorum remediorum materia, quibus intemperies omnis emendari abigíque ſolet, nec integrè poteſt eorum tractatio ſine medendi ratione compleri.

De præparantibus. CAP. II.

SIMPLEX intemperies diutius, vix ſolitaria ſubſiſtit quin ſibi conſentanei humoris eiuſque ſuperuacui prouentum faciat, & ex ſimplici compoſita euadat: hæc verò non antè poteſt commodè tolli, quàm vitioſus humor qui illius fomes eſt expurgatus fuerit. Expurgari autem conuenienter nequit ante præparationem idoneam: hæc igitur ſi deeſt vacuationi eſt præmittenda, feréque curationis eſt initium. Eſt autem præparatio duplex, vna corporis, humorum altera. Vtraque rurſum aut naturæ aut artis fit beneficio. Naturæ quidem in concoctione, qua ſenſim inutiles & ſuperuacui humores, inſiti caloris vi mitificantur & domantur, acres frenantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur lenti deterguntur, adeò vt non amplius vel partibus vel iis ipſis adhæreſcant. Eos tandem ſic concoctione præparatos, natura plerunque vel ſponte vacuat, in idque opus illa etiam vias per quas excretura eſt, dilatat atque patefacit. Cęterùm cùm non ſemper natura valeat ſola humorum vitia domare, vt in diuturnis m[illegible]bis, ſed nec in acutis omnia illi tutò commiſeris, idcirco artis ſubſidio illam plerunque adiutare cogimur, pręſertim autem vacuatione, & ante hanc tum corporis, tum humorum præparatione. Hac quidem non verè coquuntur humores

ſuper-

ſuperuacui, ſed feruidi & acres temperantur, craſſi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, & corporis exaſperatæ viæ leniuntur, clauſæ pateſiunt aperiuntúrque: atque in his maximè poſita eſt omnis tum corporis tum vacuandorum humorum præparatio. De ſingulis igitur particulatim dicendum.

Frænans dománſque medicamentum dixeris quod ferocientes humores, turgentes & quoquouerſum impulſos coërcet atque compeſcit, vt eorum perturbatione ſedata, facilior ſit in aluum deductio. Id autem frigidum eſſe oportet, non tenuis ſubſtãtiæ, ne magis exagitet, neque tamen craſſæ, quòd hæc vacuationi obſit, ſed quodammodo mediæ: cui etiam auſteritatis quiddam ſit adiunctum: hæc enim peculiari dote ferocientis humoris acrimoniam obtundit. Itaque medicamentum eiuſmodi ſapore auſterum, acerbum & quodammodò crudum exiſtit, vt omphaciũ, ſuccus quoque exalidis, mali punici acidi, citrij & medici, ſuccus quoq. oxyacanthæ & ribes: his enim maximè bilis retũditur acrimonia. Contrarium huic eſt medicamentum acre, quod vehementi calore & tenuitate bilem auget, eámque concitat, & in furorem agit: quo genere eſt ſinapi, naſturtium, piper, cardamomum, omnéque calidiorum aromatum genus. χαλιναγωγόν.

Detergens medicamentum, Græcis eſt ῥυπτικὸν, tum calidis tum frigidis humoribus præparandis aptum accommodatúmque eſt, quod vtriſque lentor plerumque inſit. Id lentos atque glutinoſos humores aut viſceribus, aut internis meatibus, aut etiam vlceribus cutíſve poris præter naturam adhæreſcentes eluit, præteriénſque ſecum deducit atque rapit. Quod cutis poros expurgat, quia in eos penetrare debet, tenuis cuiuſdam & nitroſæ eſt ſubſtantiæ: quod verò interiore infarctu liberat, ſiccum eſt & mediæ cuiuſdam ſubſtantiæ: quod enim tenuius eſt, celeritate nimia citra effectum vllũ penetrat, hoc verò mora quadã & moderata craſſitie lentos humores conuenienter abradit. Sapore id ferè amaro eſt, qui & in eadem ſubſtantiæ mediocritate conſedit: hæc illius detergẽdi facultas interdum cum frigida eſt intemperie, vt in cichorio, & omni intybi genere: ſed efficacior cum calida, quæ tamen citra ordinem tertium exiſtat, vt in abſynthio, in ariſtolochia & centaurio.

Huic ex aduerſo opponitur glutinoſum, Græcis eſt ἐμπλαστικὸν, cuius partes colligatæ inuicem tenaciter cohærent. In quamcumque id corporis partem impegerit, ei firmius adhæreſcit, eam oblinit, atque etiam ſi caua eſt obſtruit: verè inquinans, infarciens & emplaſticum id eſt. In interiores corporis ductus inſertum, eos obſtruit & infarctu implet: cutis meatibus illitum tenaciter hæret, eóſque pariter obſtruit. Huic media quodammodo eſt materia, humore multo aqueo vel aëreo, ſed tamen tenaci perfuſa: citra manifeſtum colorem, in quadam calidi frigidique mediocritate. Eiuſmodi eſt quod pingue appellant, quódque dulci eſt ſapore, aut inſipidum, nec acre, nec mordax, nec acidum, nec ſalſum, nec amarum.

Attenuans medicamentum quod Græcis eſt λεπτυντικὸν craſſos atque compactos humores incidit, comminuit & variè diſiungit. Id fa-

cilè penetrare oportet, ac proinde tenuis eſſe materiæ: ſiue pariter frigidum ſit vt acetum, ſiue calidum vt piper. Cæterùm quod in tenui materia calorem habet ſecundo aut tertio receſſu, éſtque ferè ſapore acri; id in attenuantium genere valentiſſimum eſt.

Incraſſans quod Græcis eſt παχυντικὸν, tenues fluxóſque ac liquidos humores, conſiſtentiores compactioréſque reddit: hoc verò efficit dum craſſa ſua materia ſe tenuioribus illis permiſcet, perinde ac ſi aquæ terra inferatur fiatque lutum. Sita eſt hæc vis & facultas in craſſa & terrena ſubſtantia, quæ aut frigida aut temperata ſit, citra vllam acrimoniam.

Obſtructione & infarctu liberans quod Græcis eſt ἐκφρακτικὸν, non ſimplex eſt & vniuſmodi, vt neque vna atque ſimplex eſt obſtructionis ratio. Sed vt hæc vel à lento vel à craſſo fit humore, ita & quod obſtructione liberat, vel detergens eſt vel attenuans, vel etiam interdum emolliens. Præcipuè autem infarctu liberans id appellare liceat, quod vnum poteſt omnia præſtare. In his igitur poſita eſt vacuandorum humorum præparatio: at verò eam quæ corporis eſt, hæc præcipuè faciunt.

Leniens ſeu læuigans Græcis eſt λειαῖνον, aſperas & ſumma facie inæquales partes æquabiliter implet, ac planas læuéſque reddit. Exquiſitè humidum, id eſt, humore multo aqueo atque etiam aëreo abundans, in mediocri tamen & minus craſſa quàm glutinoſa materia, quæ tamen humorem ipſum cohibeat, nec diffluere ſinat, vt melius implendis partibus atque læuigandis adhæreſcat. Eſtque quemadmodum & glutinoſum in quadam caloris frigoríſque mediocritate, omnis acrimoniæ & vehementioris qualitatis expers.

Exaſperans τραχῦνον Græcis, detergente multo eſt validius, vt non ſolùm ſordida & aliena eluat, ſed & partium quibus adhærent ſubſtantiam corradat, & quadam inæqualitate diuellat. Id certè vehementer ſiccum eſt, & calore quodam præditum, in mediocri tamen materia: hoc genere ſunt centaurium minus, ariſtolochia, aloë & quæcunque vehementer amara ſunt, ſalſa & acria.

Aperiens medicamentum quod ἀναςομωτικὸν appellant, vaſorum ora reſerat, omnéſque interiorum partium ductus, vt venas, arterias, vreteres & inteſtina dilatat, & amplificat: quæ continent iunctáque ſunt ſoluit, longiúſque diſiungit. Id ſubſtantia eſt mediocri, ſed tamen calida, vt altè penetret, nec immodicè ſicca, vt commodiùs relaxet nec vias coarctet.

Occludens atque coanguſtans, quod venarum & arteriarum ora reliquóſque corporis ductus coarctat, & in anguſtum adducit, Græcis eſt συνακτικὸν. Craſſioris id ſubſtantiæ eſt, frigidum pariter & ſiccum, omnis expers acrimonię & amaroris, vt quod in auſterorum adſtringentiúmque genere primas obtinet.

Diſſoluens διαφορητικὸν dicitur, quod intrò ſumptum detergendo & attenuando non ſolùm obſtructas vias aperit, ſed & obſtruentes humores in corporis ſumma impelli, eóſque tandem vel ſudore vel halitu diſſoluit. Id autem ſubſtantię eſt tenuis & calidę, vt detergendo attenuan-

quandóque celerrimè penetret in omniáque ſubeat: huic ex aduerſo eſt cohibens & tenuis humoris diſſolutionem coërcens: quod vel craſſum omnino eſt vel oblinens. Deinceps autem quæ ſit expoſitarum facultatum materia tradendum.

Frigida quæ æſtuantem & ferocientem bilem compeſcunt, inhibéntque putredinem.

Cap. III.

FRigidorum medicamentorum alia ſimpliciter refrigerant, vt lactuca, alia refrigerando acrium humorum impetum ſedant, vt mali punici ſuccus, alia attenuant & detergunt infarctúque liberant, vt cichorium: de quibus ſigillatim dicendum.

Lactuca frigida eſt initio tertij, humida ſecundo, ídque ſimpliciter citra adſtrictionem aut vllius qualitatis exceſſum, cruda quę eſtur, aquæ frigidę modo refrigerat, ventriculi & pręcordiorum æſtum compeſcit, bilem feruidioréinque ſanguinem frenat. Neque tamen vt aqua emollit, aut ventriculi præcordiorúmve robur ſoluit, ſed nulla offenſione pro ſucco feruido temperatiorem profert, cúmque benignum ac probum. Ea temperatione ſomnum accerſit, veneris inſomnia coërcet: ad quæ eius quoque ſemen vſu pari ſolet.

Portulaca frigida ordine tertio, humidà ſecundo, ſapore auſtero, bilis feruorem per febres maximè ardentes atque malignas, eiúſque ferocientis & concitatæ impetum ſedat, & putredinem cohibet ne ſerpat longius. Ventriculum corroborat, eiúſque vomitiones ſedat, cùm præſertim ſiti à bilis ardore exæſtuat. Ventris quoque bilioſas fluxiones atque dyſenteriam ſiſtit. Cruda acetariis expetitur, herbæ coctæ ius & interdum ſuccus medicamentis, quorum penuria ſemen vſurpatur.

Plantago vtraque frigida ſiccáque eſt ordine ſecundo, modicè adſtringens folio & ſemine, radice quoque abigendis febribus peculiariter eſt efficax. Ea quoque bilis feruorem compeſcit, ſitim ſedat, etiam ſi vel decocti ius, vel ſtillatitius liquor ore contineatur. Sanguinis reiectiones aliúſque bilioſos fluores & dyſenteriam cohibet: at nihilominus iecur renéſque infarctu liberat.

Roſa frigida primo, ſicca ordine ſecundo, leniter adſtringens præſertim alba, rubra verò paulò minus frigida, ſed ſicca adſtringénſque magis. Quocirca bilis æſtum retundit, confértque ad febres ardentes & quaſcunque putreſcens bilioſus humor procreauerit. Ventriculum iecúrque corroborat, & effluuia reprimit quibus per febres caput tentatur, eiúſque dolores demulcet & ſomnum conciliat. Quòd ſapore non admodum iucundo ſit, ſtillatitius liquor huius in eadem non minori facultate accommodatur. Roſa pallida caloris eſt particeps atque ſiccitatis in tenui ſubſtantia, multóque magis quæ moſchata appellatur. Vtraque amara abſtergénſque, venarum, arteriarum ac præcipuè

iocineris obſtructiones expedit, nec ſecus ac aloë crebro vſu ora venarum aperiens ſanguinem prolicit: bilem flauam ſeroſóſque humores ſubducit, ac proinde morbo regio incipientíque hydropi non parum confert.

Omphacium vuę acerbæ & nondum matureſcentis ſuccus, frigidus eſt ordine ſecundo, ſiccus primo, auſterus, quemadmodum & fructus omnis crudioris ſuccus. Æſtum omnem febriúmque ardores valdè compeſcit. Incipientes phlegmonas cohibet, putredinem coërcet ac ſitim extinguit. At nihilominus iecoris obſtructiones expedit, vt idcirco regium morbum fœdóſque colores abſtergat: quæ dum pręſtat leni ſimul adſtrictione ventriculum iecúrque corroborat, nec vt acetum acrimonia ferit.

Ceraſium quod rubrum ſubacidúmque eſt, frigidum ordine ſecundo ſiccúmque primo eſt, languenti ſtomacho confert, appetentiam excitat & ſitim extinguit. Eius ſuccus quum vini modo expreſſus deferbuerit fæcémque depoſuerit, in annum aſſeruatur, febrium demulcet ardores æſtuantíque ſtomacho auxiliatur, & odoris ſuauitate cor exilarat. Et (quod cæterorum acidorum auſterorúmque commune eſt) ſerpentem putredinem cohibet. At qui è dulci ceraſio exprimitur, ſtomacho nocet, éſtque mali ſucci febricitanti prorſum infenſus.

Ribes fructus Arabibus appellatus è ſuo frutice racematim propendens ſubacido dulcíq; ſapore, acidum ceraſium ſuauitate ſuperat, nihilo facultate inferior. Eius ſuccus frigidus & ſiccus ordine ſecundo, acidus acerbúſque ac leniter adſtringens, in annum quoque aſſeruatur: acutis febribus opitulatur earúmque putredini reſiſtit, cardiacis confert vomitum & bilioſum alui profluuium ſiſtit, appetentiam mouet, ſitim ſedat, ſanguinis feruorem demulcet & bilis acrimoniam domat, eroſiones & vellicationes eiuſdem tollit.

Mali punici acidi multò quàm ceraſij aut ribis ſuccus eſt acerbior & adſtringentior, ſed inſuauior. Quocirca bilis ardorem aluíque profluuium efficaciùs compeſcit, acutarum febrium non putredinem modò ſed & malignitatem coërcet, earúmque acrimoniam ſtrenuè retundit, ſyncopas ſtomachicáſque defectiones arcet, viſcerum ſubſtantiam robúrque tuetur.

Mali medici ſeu citrij, limonij & arancij ſuccus aridior eſt quàm punici & acerbior, minus tamen adſtringens. Minus quoque vomitiones aut aluum ſiſtit aut ſyncopas tollit, aut viſcerum robur ſeruat: febrium tamen acrimoniam & malignitatem, earúmque concitatiorem materiã non minus frænat atque demulcet. Præterea tenuitate quadam vias ductúſque expurgat, calculoſis renibus opitulatur.

Oxyacanthæ, quàm mali punici ſuccus, frigidior acerbior adſtringentiórque habetur, & quamuis inſuauior minúſq; cardiacus ſit, ferocientem tamen febrium humorem æquè cohibet: validiùs verò bilis impetum, hincque ortam diarrhœam & dyſenteriam aliáſque eius fluxiones ſciſtit atque coërcet.

Acetum frigidum atque ſiccum ordine ſecundo, licet tenue ſit & alè

altè penetret craſſóſque humores extenuet, credatúrque obſtructiones expedire, pariter tamen non mediocriter humores cohibet. Hinc alui profluuia & ſanguinem vndecumque manantem incipientéſque inflammationes & ſumptum & admotum arcet: bilis quoque impetum ſedat temperátque febrium æſtus: ſitim extinguit, appetentiam mouet, nauſeam tollit, aperientia medicamenta, prægnantibus tutiora reddit. Quæ dum præſtat in humoribus ipſam tamen viſcerum partiúmque ſubſtantiam vellicat & ferit, neque his æquè ac ſuperiores ſucci robur tuetur.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergendíque vis ineſt.

Cap. IV.

INtybi genera quatuor quæ nuncupantur ſeriola, intybum ſatiuum, intybum agreſte & cicerbita, omnia quidem frigida atque ſicca gradu ſecundo, & aliquanto validiora agreſtia quàm ſatiua. Omnia ſanguinis humorúmque feruorem leniunt, & venereis appetentiam extinguunt. Simul etiam quoniam amara ſunt & detergentia, viſcera maximéque iecur infarctu liberant, abſumúntque aut diſſipant collectam in illis bilioſam illuuiem, viuidúmque faciei colorem reddunt. Ad hæc verò adſtrictione quadam ſtomachum, propriè autem iecur atque renes corroborant vt ne aſſiduo illorum præſertim cichorij, quod intybum eſt agreſte, eſu vel potu quiſquam incommodum perceperit.

Oxalidis quæ Latinis rumex appellatur & quæ frigida atque ſicca eſt ſecundo receſſu, vis præcipua eſt in radice, deinde in folio, licet nullo ſit amarore prædita, iecoris tamen primùm ac præcipuè, deinde lienis atque renum infarctus tollit. Hinc regium morbum emendat, lienem diſcutit, arenulas expurgat, & menſes ciet, moderatè quidem omnia. Semen verò leniter adſtringit & corroborat, hinc alui profluuia & ſtomachi vitia potum ſanat.

Cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli pulpa frigida & humida ordine ſecundo, quæ quoniam improbum ſuccum gignit ac facilè corrumpitur, rarò in artis remedia vſurpatur. Semini præcipua vis eſt, quod integrum ſi coquitur, iuſculo refrigerato modicè ſiccat, incidit & abſtergit, vt etiam lentes in facie deleat, ac propterea iecur ac renes expurgat vrináſque ciet. Quod verò expurgatum fuerit, tritum aquáque hordei exceptum ſanguinis & vrinæ ardores lenit minúſque ſiccat.

Lichen vulgò hepatica dicta refrigerat & ſiccat ordine primo vt & inflammationes compeſcat, moderatè abſtergit & regium morbum ſanat. Ad hæc tamen omnia quàm intybi genera ignauior: cæterùm hepati familiaris atque vernacula.

Trichomanes, polytrichon callitrichon, omnéque adianti genus calore quodammodo temperatum eſt. At modicè ſiccat, extenuat ac digerit. Quocirca craſſam glutinoſámque pulmonum pituitam expellit, confértque aſthmaticis, lentámque & viſceribus adhærentem bilem

oluit. Hinc ictericos ſuccurrit, hydropicis, lienoſis, nephriticis, horúmque calculos terit ac menſes mouet. At nihilominus ventris fluxiones cohibere Dioſcoridi creditur.

Gramen & aſparagus moderatè refrigerant, ficcant atque etiam abſtergunt. Hinc iecoris & renum obſtructiones aperiunt proſúntque regio morbo correptis & nephriticis. Gramini præcipua vis in radice: aſparago in radice atque in ſemine cuius & cauliculi eduntur crudi.

Eupatorium quod agrimonium appellant folio atque ſemine commendatur. Incidit detergítque, ac modice adſtringit nullo manifeſto calore. Propriè autem iecur, deinde omnia quoque viſcera infarctu liberat ſeruato eorum robore. Febribus diuturnis morbiſque ex obſtructione profectis mirè ſuccurrit.

Formula potionum quæ ex his ſimplicibus in rem præſentem præſcribi ſolent.

Cap. V.

Sitim quæ per ſummos æſtus aut per febrium ardores vehementer excruciat, aqua in primis compeſcit quę pura ſit, leuis & omnis alieni ſaporis ac odoris expers: qualis è puriſſimo fonte per ſaxa & arenoſa rapidè profluit. Quę tamen amplius extenuari leuiórque reddi poteſt, vel agitatione vel transfuſione crebra: immerſa etiam interdum cibarij panis medulla, quę fermenti acrimonia illam ſeruato ſapore emendet. Quę diu igne ferbuerit in fictili mundo & ſi tenuem de ſe vaporem multum expirauerit, attenuata tamen eſt leuiórque facta, ſed minus frigida, quòd igneam quandam in ſe vim conceperit, neque priſtinam ſuauitatem retinet, quod contrarij ignis vi immutata ſit, & de ſua natura deceſſerit. Vt autem tutiùs & citra viſcerum offenſionem pro potu ac vice vini ſumi poſſit, in ea integrum hordeum incoquitur dum crepuerit: vel glycyrrhiza vel vua damaſcena vel corinthia vel ſaccharum, cùm pręſertim vlla eſt pectoris affectio adiectio ſub finem cinamomi momento ſi ventriculi robur ſeruandum eſt. Quòd ſi acida magis delectant aut nauſea & animi defectio dulcibus proritatur, aut ferociens humor frenandus eſt, aut viſcerum robur conſeruandum, in ea vel mali punici expurgata grana incoquuntur, vel medici citriive mali pulpa, vel ceraſia, vel vua acerba, vel oxyacanthę baccę: aut certè horum expreſſus defęcatúſque ſuccus aqua cocta & refrigerata, eo modo diluitur qui ad laborantis palatum faciat. Sic enim ſeruatur aquę refrigerandi facultas, & eius mollities, qua tandem ventriculum viſceráque relaxat atque debilitat, emendatur. Itaque per febres ardentes atque peſtilentes eiuſmodi potiones his conferent, qui ventriculo & viſceribus ſunt imbecilles, & qui nauſea, aut animi defectione, aut alui profluuio, aut maligna putredine, aut immodica virium ſpirituúmve diſſipatione laborant. In diuturnis porrò febribus & in cęteris morbis quos iecoris lieniſve calidior intemperies aut vetus obſtructio etiam cum tumore progenuit,

vt in

vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia, in diuturno alui profluuio, ſi vino parcendum eſt, vt plerumque licet pro potu erit iuſculum radicis graminis, aut oxalidis ſi præſtantius deſideratur, aut cichorij ſi præſtantiſſimum. His enim citra vllum incommodum ſeruatóque robore, iecoris quæ dixi mala tolluntur: quemadmodum & lienis vitia radicis bugloſſi aut aſplenij herbæ aut corticis tamariſci iuſculo. Medicatæ verò potiones ad ſitim, bilis æſtum ac feruorem & ad febrium ardores earúmque arcendam putredinem, ex aſſeruatis iiſdem ſuccis & ex aquis ſtillatitiis ſic fiunt iulepi formula in rem præſentem. ℞ Aquæ roſarum ſtillatitiæ ℔ j. ſacchari clarificati ℥ iiij. bulliant igne lento dum exquiſita ſit permiſtio. Vtendum ex modo pari aut duplo aquæ coctæ refrigeratæ. Alius ℞. Aquarum ſtillatitiarum endiuiæ & roſarum an. ℔ ß. ſacchari albi ℥ iiij. coquantur modicè in iulepi conſiſtentiam. Ex aqua portulacæ vel plantaginis ſimiles quoque comparantur cùm præſertim aluus profluit. Iam verò ſi acidi iulepi vſus fuerit neceſſarius ſeu propter nauſeam & animi defectionem, ſeu vt bilis feruor putredóve coërceatur, acidus ſuccus quicunque videbitur ad rem accommodatior defæcatus in iulepum ſub finem indetur, ne feruore exoluatur aciditas. ℞. Aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥. iiij. lentè coquantur dum deſpumauerint. Aut, iulepi roſati, ſucci limonum an. ℔ ß. miſce in eoſdem vſus.

Dilutior verò hic fuerit, qui habet aquæ fontaneæ, ℔ j. aquæ roſarum, ſucci limonum, ſucci granatorum, ſacchari albi an. ℥. iiij. coquuntur dum deſpumauerint. Ex aceto quoque vel omphacio ſic fiet. ℞. Aquæ puriſſimæ ℔ j. aquæ roſarum, ſacchari albi an. ℥ iij. aceti ſub finem iniecti ℥ ij. vel omphacij ℥ iij. coquantur in iulepum. Hyeme verò vel in ſuccorum penuria, ſyrupi pharmacopolio aſſeruati aquæ coctæ quadruplo diluuntur. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è limonibus, è ſucco citrij, è granatis acidis, ex omphacio, deribes & è ſucco oxalidis, ſyrupus acetoſus & oxyſaccharum ſimplex. Hæ igitur potiones billioſis febribus tum intermittentibus tum continuis, ſeu ardentes ſeu peſtilentes eæ ſint, accommodari ſolent. Cæterùm noxiorum atque feruentium in illis humorum pręparatio, aliis perficitur medicamentis, quę refrigerando pariter detergant, & attenuent: bilis enim tametſi feruida plerumque tamen tenax craſſáque eſt, velut in fellis cyſti: nonnunquam & per has febres viſcerum tenuiúmque venarum obſtructio à pituitoſis & obduratis eſt humoribus. Tum igitur apozemate infarctus tollendus, quod ex his aut ex horum quibuſdam conſtet. ℞. Radicis cichorij, oxalidis, graminis & aſparagi an. ℥. ß. endiuiæ, feriolæ, agrimonij, hepaticę, polytrichi, callitrichi, adianti albi an. m. j. ſeminis cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli an. ʒ ij. coquantur ex aquæ ℔ j. ad dimidias. Colato & expreſſo iuri adde ſacchari albi ℥ iij. fiat apozema clarificetur & aromatizetur ʒ ij. ſantali citrini, cinamomi an. ℥. j. Si qua fortè malignitatis ſuſpicio ineſt, arceri ea ſimul poterit adiectis radicibus tunicis & tormentillæ, ſeminibus citrij & cardui benedicti, & limonum ſucco: de quibus tamen poſthac pleniùs.

Autumno quum iam herbæ marceſcunt, aut hyeme quoniam frigidis iam areſactis vis nulla manet, radices ac ſemina ſic debent in apozema conferri.

℞. quatuor radicum frigidarum an. ℥ ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſc, endiuiæ lactucæ & aſparagi an. ʒ j. Coquantur ex arte ad quartaria tria. Colatis adde ſacchari albi ℥ ij. ß. fiat apozema clarificatum & aromatizatum. Si res acidum fieri poſtulet, radices horis quatuor in aceto macerentur, aut ſub coctur æ finem affundatur aceti pars octaua. Nonnunquam & ſacchari vice ſyrupus aliquis diluitur in apozemate vt ſyrupus de cichorio, de endiuia, de limonibus: nonnunquam iuſculum: ſi non admodum ingratum fuerit nullo ſacchari ſyrupíve permiſtione datur, vt quod habet radicum graminis, aſparagi & oxalidis an. ℥ j. ſem. endiuiæ & melonum an. ʒ. ij. Coquantur ad ℔. j. ius coletur in rem præſentem. Cùm non facilè ſuppetet apozematum materia, ſyrupi in vſum aſſeruati diluentur duplo triplóve aquæ coctæ, aut liquoris cuiuſdam conuenientis. Eiuſmodi ſunt ſyrupus è cichorio ſimplex, ſyrupus de endiuia & ſyrupus bizantinus: qui omnes etiam à purgatione derelictam intemperiem emendant & eximunt.

Medicamenta quibus bilis atra & domatur & quibus præparatur.

Cap. VI.

Quæ porrò medicamenta ad atram bilem, aut etiam ad ei finitimam cæruleam aut æruginoſam (quæ ex præaſſata citrina aut praſſina fiunt) conferant, ſi domanda ea fuerit, ea ipſa vſurpentur acida quæ ſupra dixi flauæ bilis acrimoniam conſopire atque frenare: etenim crebro vſu atræ perinde ac flauæ bilis ſymptomata lenient. Sin verò feruor minor fuerit qui leniri duntaxat poſtulet, hæc peculiariter conuenient.

Viola purpurea frigida ordine primo, humida ſecundo aquea & emolliens, feruidos acréſque humores temperat, lenit atque ſubducit, ſiccam exuſtámque bilem & qui ab hac fiunt capitis dolores conſopit, ſomnúmque accerſit, cordis tædia depellit.

Bugloſſum vtrumque tum hortenſe quod borrago appellatur, tum agreſte calidum humidúmque eſt ordine primo. Eadem quæ viola confert ac præterea animum lætitia & hilaritate perfundit, diſcutitque melancholicorum imagines & ſpectra.

Malorum fragrantium ſuccus vt odoris ſuauitate cor reficit, ita & quicquid hinc infeſtum eſt præſertim: verò bilis atræ fuliginem domat: ſuáque ſubſtantia illius materiam diluit & mitificat: cordis palpitationem arcet.

Citrago quæ & melyſſophyllon, calida ſiccáque receſſu primo. Demulcet quoque atram bilem: confert ad timores & triſtitias quæ occaſione nulla ex atra bile ſuſcitantur, lætáque facit ſomnia. Simul quoque aliquantum detergit.

AT verò quum bilis atra ad purgationem præparanda erit, medicamenta quæ ipſi præparandæ conueniunt, ſi feruidior ea acriórque fuerit, ex iis conſtent quæ mox ſubiiciam: ſed quæ tamen frenantium quæ dixi miſtione temperata ſint. Si verò lenta, craſſa atque terrena ea fuerit, & tanquam fæx limúſque ſanguinis nullius ſit caloris particeps, vt in lienis tumore & morbis diuturnis inde profectis, iis quæ ſequuntur ſolis ad purgationem præparabitur.

Fumaria calida primo ordine, ſicca ſecundo, modicè acris & amara: viſcerum omnium obſtructiones tollit eáque corroborat, exuſtos humores blandè ac ſenſim expurgat, ſanguinémque puriorem reddit: vrinam bilioſam & multam commanducata aut pota ciet: diuturnis febribus ex viſcerum obſtructione & morbis omnibus ex ſanguinis impuritate remedio eſt: corpus enim & humores à putredine vindicat.

Lupulus calidus primo receſſu, ſiccus ſecundo cauliculis & flore inſignis, lienem præſertim ac deinde cætera viſcera infarctu liberat, vrináſque mouet: fumariam facultatibus omnibus æmulatur, ſed ſaporis moleſtia minore.

Caſſutha quæ vulgò cuſcuta, primo ordine calida, ſicca ſecundo, amaroris adſtrinctioníſque particeps, melancholiam tum herba tum ſemine propriè incidit atque detergit, obſtructum lienem expedit, deinde & iecur, arquatúmque nigrum & febres lentas diuturnáſque pellit, quandoquidem venas omniáque vaſa à putridis humoribus expurgat, ſeruato ventriculi & reliquorum viſcerum robore.

Scolopendrium quod eſt aſplenium, quódque ceterachum appellant, nulla ſaporis inſuauitate, folio ſolo lienem diebus quadraginta abſumit, fœdúmque ex obſtructione colorem detergit, atque calculos etiam in veſica comminuit.

Polipodium moderatè calfacit, ſiccat vehementer, dulci ſimúlque auſtero ſapore præditum: lentos & craſſos humores terget & expedit, atrá craſſiorémque bilem ſenſim expurgat. Nimia autem eius auſteritas leniente & humectante quopiam, vt gallinaceo iure, mollienda eſt.

Capparis cuius florem ac radicis corticem vſurpant, calidus ſiccúſque eſt tertio receſſu. Attenuat detergítque adſtrictione leni, coctus appetentiam excitat, ac ventriculum recreat, lienis prædurum tumorem diſſoluit, præcipuè cortex aridus tum ſumptus tum admotus: cúmque diebus quadraginta colliquare traditur. Iecoris quoque obſtructionibus non leuiter ſuccurrit.

Tamariſcus calidus eſt & ſiccus principio gradus ſecundi, incidit abſtergítque. In id primas tenet virentis ſuccus apprimè efficax, ab hoc eſt cortex, deinde flos ac folia, poſtremo loco lignum: huius decoctum peculiari facultate lienum validiſſimè comminuit prodéſtque morbo regio conſumptis.

Epithymus calidus ſiccúſque ordine tertio, incidit ac leniter adſtringit, melancholiam extenuat ac lienem validè expurgat morbiſque omnibus eximiè confert illius vitio prognatis. Sed tamen ſitim æſtúmque ſuſcitat: quamobrem vuæ paſſæ, violis aliíſque lenientibus permiſcendus.

Betonica calida ſiccáque receſſu ſecundo, incidendi detergendíque vi prædita: ſtomacho laboranti prodeſt, eiúſque concoctionem iuuat, pulmonis, iecoris lieníſque vitia expurgat, menſes ducit, renum lapides exterit, regium morbum ſanat: omnibus denique obſtructionibus expediendis & cum febre & ſine febre accommodatiſſima.

Hyſſopum ſolo folio valet, quod calidum ſiccúmque eſt ordine tertio, tenuium partium: præcipuam vim habet attenuandi & detergendi humorem craſſum quem per aluum etiam exigit, ſic viſcerum omnium ſed maximè pulmonum obſtructiones expedit craſſámque eorum pituitam.

Praſſium quod & marrubium album appellant, (nam nigrum quia fœtidum intrò nunquam ſumendum) folio ac ſemine ſecundo eſt calidorum ordine, tertio ſiccorum, quod quia tenue & amarum eſt, iecur, lienem, thoracem, vterúmque validè expurgat & obſtructiones liberat. Id tamen cenſuit Dioſcorides renibus ac veſicæ nocere.

Stœchas calida ſicca primo ordine, ſubaſtringens & mediocriter amara, extenuat, detergit, omniaque viſcera obſtructione liberat, ſimúlque corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atque vmbella eo quo praſſium ordine vniuerſas obſtructiones aperit. Hinc tuſſientibus & peripneumonicis ictericíſque confert, lienoſis atra deducit, menſes quoque ciet. Crudo etiam nauſeabundóque ventriculo efficax.

Calamintha præcipuè montana eodem quoque ordine incidendo abſtergendóque infarctus omnes expedit, vrinas ac menſes expellit, regium morbum & aſthma expurgat, corpus ſudore digerit, elephanticis, quia craſſos humores extenuat, cutem calfacit, mordet, ſugit, poſtremò vlcerat, remedio eſt. Prægnantibus verò ſuſpecta, quandoquidem ſeu pota ſeu admota conceptum interit ac eiicit.

Pulegium eodem caloris ſiccitatíſque eſt ordine: craſſos humores extenuat & lentos, quia ſubamarum detergit, craſſam pulmonum pituitam & lienis atram bilem educit, menſes ſecundáſque pellit, ventriculi cruditates nauſeámque compeſcit.

Satureia quæ & tymbra pulegij vires proximè imitatur.

Thymus calidus ſiccúſque ordine tertio ſtrenuè incidit, viſcera omnia potu expurgat, maximè verò pulmones atque thoracem. Menſes quoque ciet, ſed fœtum expellit.

Chamædrys quaſi puſilla quercus calida ſicca tertiò ordine craſſos lentóſque humores incidit & terget, atque viſcerum obſtructiones expedit vrinaſque & menſes ciet.

Chamæpitys ſicca tertio ordine, calida ſecundo, eadem quæ chamædrys efficit: & peculiariter regio morbo correptis & arthriticis auxilio eſt, ab odore pinus & ſimilitudine quaſi pumila pinus appellata.

Rubia radice atque ſemine pollet, calida ordine ſecundo, ſicca tertio. Eximia detergendi facultate inſignis, qua iecur, lienem, renes atque vterum exquiſitè purgat. Nam icterum ſanat, lienem abſumit, vrinam craſſam atque copioſam nonnunquam & cruêtam mouet, menſes ciet,

appoſitáque ſecundas fœtúmque detrahit: vt proinde minimè ſit tuta prægnanti.

Centaurium minus calidum ſiccúmque gradu ſecundo, folio ac flore vtile. Iecoris, ſplenis, renum & vteri obſtructiones vehementer adeò ſoluit, vt etiam tamen immoderato vſu, ſanguinem atque etiam prægnanti fœtum excludat.

Gentianæ radix calida ſiccáque ordine ſecundo, ſummè amara. Terget, tenuat, purgat & obſtructiones liberat, eadem quæ centaurium ac multò etiam validius præſtat.

Ariſtolochia præſertímque rotunda, calida atque ſicca tertij gradus initio, radice ad omnia quæ dixi ſuperioribus quoque eſt efficacior, adeóque validè cerebri & pulmonum lentam putrémque pituitam expurgat, vt epilepſiæ ab vtero, tuſſi & aſthmati eximiè conferat, & interiores rumpat abſceſſus: ſed abortum quoque prouocat.

Aloë calida ſiccáque ordine ſecundo adſtringens & amariſſima, ventriculum impenſè roborat, quæ præſertim lota fuerit: lentam craſſámque pituitam exergit, & omnes omnium viſcerum obſtructiones vallde adeò ſoluit vt & venas corradat & earum oſcula crebriore vſu reſeret & ſanguis emanet, quum præſertim extenuantium medicamentorum permiſtione exacuitur, idque non amarore ſolùm, ſed purgandi quoque vi, qua quod deterſit, protinus expurgat detrahítque in aluum. Crudos humores & ſuperuacuos abſorbet, cæteros à putredine tuetur.

Nunc autem extemporaneas aliquot ex his compoſitiones exempli gratia ſubiiciam, quæ lentam craſſámque pituitam apparent, contumacéſque obſtructiones expediant. ℞ aquarum hyſſopi, feniculi & betonicæ an. ℥ iij. ſacchari albi ℥ ij. fiat iulepus clarificatus & aromatizatus ℈ iiij. cinamomi. Apozema, ℞ radicum apij, petroſelini & feniculi an. ℥ ß. hyſſopi, betonicæ, origani, ſatureiæ an. m. j. coquantur in hydromel ad ℔ j. decoctum coletur detúrque ad ℥ iij. Calidarum herbarum vis purior atque validior in hydromeli quàm in aquam transfertur, hebeſcit enim ſi aqua permiſta ſit.

Si acidum magíſque penetrans apozema eſſe conuenier, radices horis ſex macerentur in acri aceto Validius id autem reddetur ſi rubiæ radicem, praſſium, calamintham, thymum aut pulegium habeat, ſed inſuauius & geſtanti in vtero mulieri ſuſpectum. In hyeme perinde ac æſtate comparari commodè poteſt, quòd calidæ ſtirpes exarefactæ calfaciendi, incidendi, detergendíque integra facultate minimè fruſtrentur. Quapropter veteres vice apozematis aut ſyrupi hyeme aridas herbas in exquiſitum læuorem tunſas dabant ex hydromelite. Hyeme quoque in apozemata conferuntur ſemina aniſi, apij, petroſelini, fœniculi.

Si magna attenuandi & in diſtantiſſima quæque penetrandi vis deſideratur, hæc ex gaiaci iuſculo ſeu cocta ſeu in puluerem redacta offerantur apozematis ſpecie, maximè in frigidis artuum & articulorum morbis: promotis quidē ſudoribus ſi vitium in ſummo eſt corpore, aut ſine his ſi in viſcere reconditur. Si vetuſtior ac cōtumacior, fuerit interiorum

riorum viſcerum obſtructio, minimè ciendi erunt ſudores: ſin vitium in ſummo ſit corpore purgatione præmiſſa cieri vtiliter poterunt. Ex cæteris ſimplicibus quæ poſtremo loco inter valentiſſima recenſui, compoſitiones & ad menſes ducendos & atterendos calculos præſtitui ſolent.

Purgantium medicamentorum materia.

CAPVT. VIII.

NVnc quæ medicamenta præparatos iam humores exigãt è corpore omnémque impuritatem tollant, propoſita iam ſerie tradendum. Eorum autem quæ corpus quouis modo ſeu ſurſum ſeu deorſum verſus exinaniunt, alia id quadam materiæ conditione, alia formæ & totius ſubſtantiæ proprietate, alia vtriſque præſtant. Solius materiæ vi emolliendo quidem & leniendo aluum ſubducunt, oleũ & butyrum, malua, althæa, viola, mercurialis, pruna, pſyllium & huiuſmodi plurima: quę quoniam formæ proprietate prorſus deſtituta ſunt, inter purgantia neutiquam recenſeri ſolent, quemadmodum neque hydrelæum, quod tamen vomitiones ciet. Et cotonea mala comprimendo obuias partes ſic coarctant & adſtringunt, vt humoris in ſe reconditi non parum eructent & exprimant: Myrobalanos tamen eadem quoque vi purgare cum Meſue non affirmem. Etenim ſi peculiari quodam inſtinctu hunc quàm illum potius humorem prolectent, atque vt fatetur, myrobalani citreæ bilem, cæpulæ pituitam, inde melancholicam ducant, ea vacuandi varietas non ab adſtringente materia quæ vna omnium eſt communis, ſed à cuiuſque formæ proprietate proficiſcitur: quanquam non dubito eorum materiam obuios humores quos attigerint adſtrictione ſua depellere. Quadam igitur formæ proprietate quodammodo prædita hæc ſunt. Tertia porrò quæ peculiarem quendam humorem inſita duntaxat proprietate trahunt, alia vomitione, alia deiectione purgant. Et vomitione alia blandè vt ſemen atriplicis, & raphanus: alia mediocriter vt aſarum: alia moleſtè vt elleborus: horum verò quæ aluum mouent, alia bilem flauam, alia melancholiam, alia pituitam, alia humores tenues aquoſóſque deiiciunt. In vnoquoque genere quædam validius id præſtant, Bilem blandè purgat rheumbarbarum, valentius ſcammonium: pituitam modicè agaricus, validè turbith aut colocynthis: melancholiam facilè ſenna, moleſtè elleborus niger: aquoſum humorem moderatè iris vel cucumer agreſtis, immoderatè & impetu daphnoides. Neque ſolùm ex viribus & energia, verumetiam ex agendi ratione horum differentiæ exiſtunt. Nam licet rheibarbari tanta portio ſit, quæ pares atque exigua ſcammonij portio vires obtineat, non tamen ſimiliter & ratione pari aget: neque poteſt rheumbarbarum quantumuis auctum ſcammonij rationem & naturam imitari, neque ſcammonium quantũuis imminutum rheibarbari conditionem ſortiri. Ineſt enim præter communem & alia ſua cuique proprietas indiuidua quam in alio nuſquam reperias: hanc ex veterum monimentis noſſe aut vſu inueſtigare decet. Quæ in vnoquoque genere imbecilliora ſunt, è proximis ſedibus expurgant, ex

ventriculo, inteſtinis, meſenterio, iecore & ex liene: validiora è diſtantioribus magna vi extorquent. Cæterùm vt humorum ita & purgandorum locorum certior cognitio ex medicamenti natura capi debet, quæ vt cuipiam humori, ita & cuipiam parti expurgandæ addicta eſt & accommodata. Capiti agaricus, pectori caſſia fiſtula, ventriculo & inteſtinis aloë, iecori rheumbarbarum, lieni ſenna, articulis hermodactyli proprietate affines ſunt, qua & eò vim ſuam dirigunt & inde potentius trahunt. Hæ ſummæ ſunt purgantium medicamentorum vires ac differentiæ, quas deinceps ſigillatim perſequemur.

Quæ bilem flauam ducunt, Græcis cholagoga appellata.

CAPVT IX.

MAnna quæ & mel roridum, calida ordine primò leniens leniterque extergens, citrinam bilem creditur blandè expurgare, idque nulla offenſione vitium. Quocirca infantibus bimulis aut etiam iunioribus dari poteſt duarum triúmve drachmarũ pondere, hordei aut pulli iuſculo diluta: adultis verò & ætate florentibus tres vnciæ aut non ſatis, aut parum commodè aluum ſubduxerint.

Caſſia fiſtularis calida humidáque primo ordine, lenit, emollit & laxat: bilis acrimoniam febriúmque æſtus obtundit, ſitímque ſedat, ſed flatus excitat. Infantibus ſeſquidrachmæ, adultis verò imbecillis aut etiam prægnantibus vnciæ, validioribus ſeſquunciæ pondere, flauam bilem aluo leniter detrahit. Craſſam verò pituitam etiam ſi contigerit, quia lubrica celerrimè præterfluit, ignauius expurgat. Datur itaque pulmonum thoracíſque affectibus leniendis, iecori bile æſtuanti, febri ardenti, præſertim ſi ſqualidum corpus eſt aut æſtuoſum cœlum: datur quoque renum & veſicæ ardoribus. Ventriculo tamen humidiori, laxiori, nauſeabundo, ac imbecillo, quemadmodum & profluenti aluo infenſa.

Roſarum rubrarum ac præcipuè pallidarum ſuccus calidus ſiccúſque ordine primo, amarus, detergens, & obſtructiones expediens. Bilem ab aluo atque aquas citrinas manifeſtè ducit. Permiſcetur autem conuenienter vel ſero lactis vel ſaccharo ſyrupi ſpecie, cuius doſis eſt à ſeſquuncia ad vncias tres. Accommodatur autem propriè obſtructo iecori, ictero, cachexiæ, incipienti hydropi, febribúſque lentis: prægnanti parum tutus, quòd venas plerumque referet.

Rheumbarbarum calidum ſiccúmque ordine ſecundo, amarum, craſſiore ſubſtantia adſtringens atque corroborans, tenuiore verò detergens ac purgans. Educit flauam bilem atque pituitam. Tenuis eius portio purgandíque vis coctura diſſipatur atque diſperditur: ſincera verò elicitur in extenuante quodã liquore macerata, adiecto vino albo & cinamomo: eiúſque ſiccitas & adſtrictio humectante aut leniente ſyrupo vel alio liquore lenienda. Infantibus pueris, ſenibus, prægnantibus & ex morbo iam imbecillis familiare ac tutum. Lactantes pueros drachmæ vnius pondere purgat, eiúſque diluti ſummum pondus eſt dra-

eſt drachmarum trium: febrium omnium materiam blandè ſubtrahit, iecur propriè expurgat, idque ſtrenue corroborat, & eius obſtructiones incipientéſque ſcirrhos diſſoluit, ictetum & cachexiam ſanat, ventriculum quoque conuenienter expurgat & firmat, idque mitiùs quàm aloë. E diſtantioribus verò ſedibus noxium vix humorem prolectat, validioribus & quibus craſſi humores per anguſtas vias ex alto ſunt educendi minus congruit, quòd adſtrictionis veſtigium purgando relinquat, ſed & iis aduerſiſſimum eſt totum & cum magmate datum. Hoc autem ſummè confert vomitioni, lienteriæ, dyſenteriæ, ſputo cruento, ſanguini vndecunque erumpenti, ruptis atque contuſis: propriè verò aſſum & ex plantaginis ſucco hauſtum.

Aloë deligenda ſubſtantiæ mediocris, nam quæ tenuis eſt & perſpicua, ignauior exiſtit, bilem pituitámque craſſam expurgat, ſed lentè ac præcipuè è ventriculo & inteſtinis, eáſque partes detergendo vacuandóque corroborat. Datur à ʒ j. ß ad ʒ iij. Huic autem permiſceri debent quæ vim eius ſtimulent, cinamomum, macer, nux moſchata, ſpica, cariophylli: & quæ eius acrimoniam exeſionémque retundant tragachanta & maſtiche. Confert autem propriè nauſeæ, cruditati & quibus aut ventriculus aut præcordia multo crudo conferta ſunt humore, voracibus, frigidis humidíſque corporibus: hæc enim abundè ſiccat, vix tamen è partibus quæ ſupra iecur ſunt quicquam detrahit in aluum. Nocet hepati vt cuius tenues venas amarore & acrimonia vellicet, podicem corradit, aperítque hæmorrhoidas. Aduerſiſſima igitur iis qui ſanguinem aut vomunt, aut excreant, aut quouis modo ex aluo aut vtero profundunt. Deinde etiam calidis, ſiccis, extenuatíſque corporibus, niſi quum ingens eſt humidorum excrementorum prouentus. Nec puero apta nec prægnanti tuta, nec ſeni excrementis vacuo vtilis.

Scammonium calidum ſiccúmque ordine tertio: arce penetrans & conturbans, Bilem tenuem atque citrinam ex vniuerſo corpore ſimúlque aquam citrinã ac ſeroſos humores trahit. Quúmque vis eius quaſi furens & effrænata ſit, promptè quidem ac citò & è diſtantioribus vacuat, neque tamen craſſiuſculos vllos humores, ſeu pituitoſos, ſeu bilioſos, qui circum præcordia ac viſcera concreuerunt & obhærent, euellit, ſed effectum quaſi præcipitans & accelerans, eos duntaxat qui tenues & fluxioni apti humores ſecum rapit: idque tum ex abdomine vt hydropicis, tum è venis & è ſummo corpore, ac inde pauca ſuccedit emictio. Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti, nec imbecillo conueniens, nec ardente febre alióve acuto affectui iactato, ſed robuſto dũtaxat qui ætate ſit valida & vniuerſa purgatione indigeat. Eius tamen nonnihil imbecillis interdum pharmacis vtiliter permiſcetur, vt eorum aut tardiorem vim acceleret, aut ſopitam extimulet. Opere quidem vniuerſũ corpus conturbat, calidos humores inflammat, paratis febrem accendit, viſceribus principibúſque partibus qualitate maligna infenſum. Quocirca non ſyncerum, ſed temperatum retuſúmque datur, vt ea permiſtione quam diadacrydion appellant. Fit autem hũc in modum: Scammoniũ lauatur & concutitur in aqua roſarum, in qua prius incoquantur cortex myrobalani citreæ, ſpica & cinamomum. In hac horis

vigintiquatuor maceratum tandem ſiccatur, deinde diluitur excipitúrque oleo amygdalarum dulcium cum pauca tragacantha ac demum coquitur in coronco malo acido expurgato, ac maſſa diligenter oblito Quibus conuenit datur diadacrydion a ℥ vj. ad xij.

Quæ atram bilem detrahunt melanagoga propterea dicta.

Cap. X.

SEnna calida ſiccáque initio gradus ſecundi folliculis & ſemine quàm folio præſtantior, ſubamara abſtergénſque eſt: melancholiam retorridam, bilem atque craſſam pituitam commodiſſimè purgat, non ſtatim è diſtantioribus locis, ſed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis viſceribus, ex hypochondriis & meſenterio, in quibus omnis eſt illuuiei ſentina. Ex iis enim ſedibus vix aliud quicquam æquè validè corruptos atque craſſos humores prolicit, aut obduratos tumores euacuat, aut in tenues venas ſubiens veteres earum obſtructiones expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere poteſt. Diuturnorum atque lentorum morborum quos viſcerum impuritas, aut vetus obſtructio genuit ſingulare eſt præſidium, vt lentarum veterúmque febrium melancholiæ, epilepſiæ, ſcabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiaſis & omnis denique impuritatis. Senſus pariter exacuit, cor exhilarat, torſionibus ſæpe moleſta, non quòd flatulenta ſit, ſed quòd firmiter hærentes humores ac plerumque acres nequeant ſine ſenſu doloris euelli. Nunquam tamen deprehenſa eſt vel inteſtina corradere, vel ſanguinem proritare: blandè alioqui ſed tamen lentè purgans, nulla qualitate infenſa, niſi quòd ventriculo aliquantum grauis: pueris ac ſenibus vtilis, neque prægnantibus aduerſa. Permiſcenda ei ſunt quæ ventriculum roborent, ſimúlque tardiorum vim extimulent, cuiuſmodi ſunt zinziber, cinamomum aut ſpica: & quæ leniendo ſine torſionibus facilè deducant, cuiuſmodi ſunt iura pinguia, pruna, iuiubæ, vuæ paſſæ, viola, althæa, polipodium, & qui ex his fiunt ſyrupi. Datur autem puluis eius ad drachmas duas: decoctũ à drachmis tribus à drachmis ſex: dilutum ab vncia dimidia ad vnciam vnam.

Elleborus radice præcipuè vtilis: hæc autem calida ſiccáque eſt ordine tertio. Albus vomitione purgat, ſed maxima corporis perturbatione & præfocationis metu ex qualitate venenata. Niger verò bilem imprimis atram, deinde etiam flauam atque craſſam pituitam detrahit in aluum, non è viſceribus modò, ſed & è venis, è quibus ſanguinem rapit, & è partibus extremis præcipuéque è cerebro. Quocirca confert in primis elephantiaſi, cancro, herpeti, vitiligini, melancholiæ, furori, vertigini & epilepſiæ. Purgatio ex elleboro difficilis terroríſque plena, puero nec ſeni, nec imbecillo, nec grauidę, ſed robuſto ſoli & animoſo adhibenda, quum peruicacioris morbi neceſſitas expoſtulat, nec aliis ceſſit remediis. Infundantur autem radicum cortices contuſi, aut etiam coquantur à ſcrupulo vno ad drachmam vnam in iure carnium pingui, aut in hydromelite aut in aqua hordei, aut in aliquo leniente ſyrupo, expreſſúmque detur. Puluis ſeorſum decernendus non eſt, nec con-

ne conuulſionem accerſat, eius quoque dilutum tutiùs aliis permiſtum medicamentis quàm purum offertur.

Quæ pituitam educunt, phlegmagoga ob id dicta.

Cap. XI.

Agaricvs albus ſit leuis & friabilis, calidus primo, ſiccus ſecundo gradu. Craſſam præcipuè ac lentam pituitam, deinde etiam bilem vtramque expurgat. Maximè quidem à ventriculo, meſenterio, iecore, liene, vtero & pulmonibus, quorum obſtructiones, atque in iis genitos inueteratos morbos tollit. A cerebro verò, à neruis, articulis, ſummíſque partibus debiliùs trahit, quòd vis eius ignaua ſit & imbecilla. Aliquantum horrendo eſt ſapore, & ventriculo infenſus: quapropter maceratus vino in quo zinziber aut cariophyllum aut ſpica maduerint cōcinnatur & cōfingitur in trochiſcos. Datur puluis eius à drachma vna ad drachmas duas, decoctum vel dilutum à drachmis duabus ad vnciam dimidiam, non robuſtis modò & validis, ſed & infirmioribus, puberibus, ſenibus nondum præcipitatis, ac etiam grauidis, ídque nullo periculo, ſi morbi conditio expoſtulat.

Turpethum quod album, gummoſum eligitur, radix eſt herbæ lacte turgentis, quæ alypia dicitur, & folia habet ferulæ minora. Id calidum ſiccúmque tertio ordine pituitam non modò tenuem, ſed & craſſam & lentam à cerebro, à neruis & ab articulis euellit, multóque magis è pulmonibus & è viſceribus. Confert morbis frigidis diuturnis, quos leuior purgatio non ſubtraxit. Ventriculum autem ſubuertit, corpus conturbat & immodicè ſiccat. Quæ mala corriguntur permiſtione zinziberis, maſtiches, olei amygdalarum dulcium & ſacchari. Rarò ſeorſum datur, ſed lenioribus permiſtum, nec puero, nec ſeni, nec grauidæ, nec debili, ſed vni robuſto conueniens. Datur puluis à ſcrupulis duobus ad drachmam vnam decoctum à drachma vna dimidia ad drachmas tres. Nonnulli radicis thapſiæ corticem pro turpetho ſubſtituunt graui errore, vt qui ſcrupulorum duorum pondere vomitionem deiectionémque magna perturbatione ac periculo concitet.

Hermodactylus cuius radix rotunda, tum foris tum intus alba & modicè compacta ſit, calidus ſiccúſque initio ſecundi. Craſſam lentámque pituitam expurgat peculiariter ab articulis, ſed admodum lentè & languidè, & idcircò vix vnquam ſeorſum, ſed validiorum medicamentorum permiſtione corroboratur. Ventriculum offendit, flatúſque ſuſcitat: quæ incommoda tollunt cuminum, myrobalani atque zinziber, aut ſpica. Datur puluis à drachma dimidia ad drachmam vnam: decoctum verò à drachma vna ad drachmas duas.

Colocynthis calida ſiccáque ordine tertio, amariſſima. Lentam pituitam craſſóſque humores ac glutinoſos, paritérque bilem vtramque (quod vix alij conceſſum) detrahit & aquam citrinam, ídque maximè ex articulis & diſtantiſſimis reconditiſſimíſque partibus. Confert morbis inueteratis contumacibus, quos neque agaricus, neque turpethum ſoluerit. Vehementer autem ventriculum: viſcera corpúſque cōturbat:

venas aperit & ſanguinem elicit, quàm aloe aut aliud quodvis pharmacum potentius: inteſtina corradens grauibus torſionibus excruciat. Quocirca exquiſitiſſimè trita diluitur oleo amygdalarum dulcium, additáque tragacantha aut maſtiche concinnantur trochiſci, vel coquitur ex iure pingui, aut ex alio quovis liquore leniente. Nec puerorum, nec ſenum, nec prægnantium (fœtus enim vel ſuppoſita enecat) ſed ætate duntaxat florentium & robuſtorum medicamentum eſt, vixque niſi aliorum permiſtione tuta. Datur à ſcrupulo vno ad drachmam dimidiam.

Quæ aquas & ſeroſos humores ducunt, hydragoga dicta.

CAPVT XII.

EBVLVS calidus ac ſiccus ordine ſecundo, hydropicorum aquas facilè per aluum deducit, nonnunquam & vomitione rejicit. Eſt autem ventriculo aliquantum grauis, ſucci vis efficacior, purgátque vnciæ vnius pondere. Elicitur autem vel à radice, vel è mediano cortice ſtipitis contuſo, affuſa aqua hordei vel vuarum paſſarum, cum cinamomi vel nucis moſchatæ momento & cum ſaccharo. Coctura vis eius purgãdi perit & exoluitur, neque vt Dioſcorides ſcribit eam perſiſtere vſu compertum eſt. Fructum nonnulli condiunt duplo ſacchari & cinamomi parte octaua, exhibéntque vnciam vnam: acinorum verò drachma vna tunſa idem ex mulſa aut vino albo præſtat. Sambucus eodem temperamento iiſdemque pollet viribus, ſed ebulo aliquãto infirmior.

Hæc ſola ex iis quæ aquas ducunt imbecillis & prægnantibus, ſed ne temerè quidem decerni poſſunt, cætera verò quæ deinceps tradentur, vt nec pueris, nec ſenibus, nec imbecillis, nec prægnantibus, quod menſes ac plerúmque conceptum expellant: ita neque extenuatis, neque biliosis, neque febre, neque acuto morbo correptis, neque æſtuoſo cœlo conueniunt, ſed robuſtis duntaxat, qui frigidis diuturníſque morbis tenentur, ídque frigido aut certè temperamento cœli ſtatu.

Iris cui flos purpureus, efficacior eſt ea cui albus, calida & ſicca tertio receſſu, acris & fauces exurens, ventriculo ac viſceribus infenſa non parum eſt acrimonia qualitatis ſuæ. Deiectione nonnunquam & vomitione aquam præcipuè citrinam ducit, ab hac deinde & craſſiorem pituitam, viſcerum obſtructionibus expediendis efficaciſſima. Radicis ſuccus vnciæ vnius pondere ex vuæ paſſæ iuſculo & ſaccharo, addita ſpica aut cinamomo moderatè purgat: ſicca verò tunſáque radix ex eodem liquore, aut ex ſero lactis à drachma vna ad drachmas duas. Decoctæ huius purgandi vis vaneſcit: Nec puero nec ſeni, nec prægnanti tuta, quod cæterorum more quæ validè aquas expurgant, menſes moueat abortúmque faciat. Soldanella hydropicorum aquas puluere ad ʒ j. decocto & ſucco ad ſemunciam pota ſalubriter educit.

Cucumer agreſtis calidus ſiccúſque ordine tertio vehementer amarus, abſtergens & ora venarum aperiens. Fructus præcipuè aquas deor-
[illegible] mouet, nec non pituitam atque interdum bilem: nec
[illegible]dix: efficaciſſimus autem ſuccus è maturo fructu

incli-

inclinantē æſtate leniter expreſſus ſiccatúſque, elaterium appellant. Permiſcetur autem atque temperatur leniente liquore vel tragacantha, addito cicamomo vel ſpica. Datur elaterium à granis decem ad viginti, radix verò puluere à granis quindecim ad triginta: decocto à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Ricinus calidus ſiccus tertij ordinis initio. Deiectione ac vomitione hydropicorum aquas & ſeroſos articulorum humores expurgat, ſimúlque craſſam pituitam ac bilem. Dantur autem eius grana quinque, aut quod ſummum ſit octo, quæ quoniam vehementer magnóque labore ac impetu & turbulenta vertigine purgando corpus iactitant, expurgata torrefiunt ignéque ſiccantur, aut in maſſa coquuntur, ac deinde trita dantur ex decocto feniculi & vuarum paſſarum, addito ſaccharo & cinamomo. Quinetiam integra & minimè trita grana liquato ſaccharo & melle obducta ſi vorentur, blandè purgant, minima offenſione ventriculi.

Lathyris vires habet ricino proximas, cuius grana haud ſecus præparata dantur à ſeptem ad duodecim. In eundem quoque vſum vulgus tria quatuórve lathyridis folia ex pingui iure cum holeribus coquit. Qui verò cum hæc tum grana cruda ex ſolo vino trita propinant, in magnam perturbationem atque terrifica ſymptomata corpus miſerè præcipitant.

Eſula maior pityuſa eſt Dioſcoridis, cuius radix magna & lacte turgés, turbet appellata, q vlceret venenatáq. ſit, prorſus exoleuit & ab vſu receſſit. Eſula verò minor eligitur quæ rotunda nuncupatur atque etiam peplos. Huius minor eſt radix calida ſiccáque ordine tertio, aquas altius immerſas validè purgat, deinde pituitã atque bilem atram. Cordi autem ac viſceribus vim infert, exulcerat, venarum ora aperit excitátque febrem. Quæ mala emendatur permiſtione bdellij, vel tragacanthæ, atque myrobalani vel cotonei mali. Sed antè maceranda herba eſt diem circiter vnum in aceto, vel in ſucco portulacæ, vel ſolatri, vel intybi, facta ſubinde liquoris mutatione. Radicis cortex datur in puluerem redactus à granis v. ad x. Lac verò à tribus ad ſeptem. Sunt qui hodie tunſæ herbæ ſuccum qua dixi arte præparatum aut aloe aut pici permiſcent, quam deinde ſubſtituunt pro ſcammonio, ex quo diadacrydion comparatur. Titymali ſpecies vſurpantur interdum in eoſdem vſus, præparantúrque ratione non diſſimili.

Mezereī ſpecies tres deſcribuntur Meſuæ. Prima quæ maioribus atque virentibus eſt foliis iiſque tenuibus & gracilibus: daphnoides eſt Dioſcoridi. Secunda quæ folio eſt oliuæ, anguſtiore, ſed multum pingui & viſcoſo: thymelæa eſt. Tertia eſt Dioſcoridis chamælea. Primam duntaxat admittit Meſues, poſteriores duas vt pernicioſas exterminat. Ea calida ſiccáque eſt ordine quarto & acerrima, inflammat febrémque accendit, exulcerat, cordis principúmque partium vires veneni modo exoluit. At nihilominus quòd aquas citrinas & melancholicos humores eximiè ducat, hydropicóſque mirè iuuet, interdum vſurpatur. In id autem eius folia corriguntur vt eſula. Propriè verò macerantur in aceto & ſucco oxyacanthæ, vel mali punici, vel cotonei cum tritis

myrobalanis: deinde ſiccantur. Quum vſus poſtulat hac ratione præparata folia infunduntur à drachma dimidia ad drachmam vnam, vel coquuntur è ſcrupulo vno ad ſcrupulos duos in pingui aut leniente iure, adiecto ſacchato & cinamomo: puluis autem eorum datur à granis v. ad grana x. maſtiche & ſpica permiſtus.

Euphorbium calidum ſiccum ordine quarto. Vrit, vlcerat & magna anguſtia in ſyncopem frigidúmque ſudorem præcipitat. Anno primo prorſus eſt venenatum, hunc in annum quartum integris perſiſtit viribus. Omnium autem validiſſimè aquas & craſſam, lentámque pituitam ab extremis partibus euocat. Sed quę dixi illius pericula emendantur, ſi diem vnum maceretur in oleo amygdalino, deinde exceptum mergatur in citreo malo acido, quod deinde maſſa obductum coquitur. Quúmq; vſus expoſcit, datur à granis vj. ad x. cum maſtiche, cinamomo & ſpica. Ac vbi corpus perturbari cœperit, danda ſubinde potio quæ refrigeret ac leniat.

Quæ vomitum cient. CAP. XIII.

OXymeli iuniores plerique iis annumerant quæ vomitiones cient, quod nuſquam tamen eſt vſu compertum. Quòd enim acetum vt Dioſcorides diligenter animaduertit adſtringens ſit, idipſum ſanguinis eruptiones è naribus, ex vtero & ex hæmorrhoide, alui quoque profluuia & vomitiones cohibet, idque non modò potum, ſed & odoratum & appoſitum. At verò ſtillatitium acetum vulgares nonnulli non paruo periculo experti ſunt vomitiones mouere, quandoquidem ventriculum, inteſtina, omniáque interiora viſcera ſummis cruciatibus exulcerat, quemadmodum & hoc ipſum metalla omnia diſſoluit, ab arte igitur vt pernicioſum exulet. Cæterum quum ventriculus craſſo lentóque humore confertus eſt, multo ante vomitionem tempore is extenuari præpararíque commodè poteſt oxymelite, non ſimplici modo, ſed & interdum compoſito, vt demum addito ſtimulo expeditior fœliciórque ſit vomitione.

Raphanus domeſticus eſculentus quum ſit, offenſione nulla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcunque nimirum in eo craſſa ſunt attenuat, quæ lenta ſunt detergit, ac demum ſtimulata expultrice vi ſurſum extollit nulli ætati neque prægnanti infenſus. Teruntur autem radicis eius conciſæ vnciæ duæ, affusáque mulſa ſuccus exprimitur tepidus offerendus. Seminis (quod efficacius ſit) ſemuncia vel ʒ iij. ſimiliter teritur addita mulſa aut ſero lactis, aut aqua hordei.

Peponis radix nulla etiam qualitate infenſa, ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat: Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti grauis. Ea autem arida atque trita datur ex aqua mulſa à ſcrupulis duobus ad drachmam vnam.

Vrtica his aliquàtò acrior, non modò è ventriculi capacitate, ſed partibus quoque ei vicinis craſſos humores euocat, ac facilè minimóque labore vomitu pellit, nec calore, nec acrimonia quicquam offendens.

Datur

Datur ſemen eius tritum ex aqua mulſa, aut leniente iuſculo & ſaccharo à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Aſarum calidum ſiccum gradu tertio, attenuans, obſtructioneſque aperiens, odore aromatico: vomitione validius quàm quæ nunc propoſui, primò ventriculum, deinde vicinas quoque & abditiores partes ex interuallis purgat, è quibus & craſſam pituitam & bilem tum flauam, tum æruginoſam euellit. Omnis malignæ qualitatis expers, atque etiam prægnanti tutum, præſertim quùm non exquiſitè teritur. Viridia folia dantur à v. ad viij. trita & affuſo vel hydromelite, vel ſero lactis, vel leniente decocto expreſſa. Radix cuius præcipua vis eſt trita, datur ex liquore ſimili, à drachma dimidia ad ſcrupulos quatuor. Maceratur verò in eo ipſo liquore à drachma vna & dimidia ad drachmas tres, expreſſúmque datur. Coctura vis eius vaneſcit, quemadmodum & cæterorum quæ vomitione purgant.

Iuglandis arboris quum præſertim ſucco madet, decerptus medianus cortex, areſactus tritúſque vomitionem ciet, longéque mitius iuli eius qui catuli vocantur quíque florem antecedunt, decidúntque frondeſcente arbore. Hi enim furno ſiccati, tusíque à drachma dimidia ad drachmam vnam ex leniente liquore, aut ex vino albo ſurſum purgant, colicóſque dolores ac nephriticos tollunt.

Sparthum maius quod ſtipite eſt quadrangulo calidum ſiccum ordine ſecundo, incidit & attenuat, vomitione pituitam alióſque humores trahit tum flore tum ſemine, atque licet ſapore non iniucundo ſit, ventriculum tamen conturbat, & aliquantum offendit. Quocirca permiſcendum ei feniculi ſemen cum cinamomo, & ſaccharo, datúrque puluis aut ſeorſum, aut ex aqua mulſa à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Balanus myrepſica quam granum ben, Arabes dixerunt, duplex; maior quæ inſtar eſt auellanæ, minor quę ciceris eſt magnitudine, vtilior eſt & ad purgandum accommodatior. Calida tertio, ſicca ſecundo receſſu, oleoſa ſed tamen acris, ventriculum viſceráque conturbat, craſſos lentóſque humores vomitione purgat. Medulla eximitur ſiccatúrque igne ac torretur, datúrque ex feniculo, cinamomo & ſaccharo, vel ex feniculo & cinamomo ſubacta vt ricinus, coquitur in maſſa datúrque à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Elleborus albus calidus ſiccúſque tertio ordine, mordet, & vomitu tã violenter purgat vt propè ſtrangulet. Corpori viribúſque perinde atque venenum infeſtus prorſum fugiendus eſt. Si cui tamen robuſto hunc exhibere morbi diuturnitas & peruicacia ſuadebit, radicis fibrę à ſcrupulo vno ad ſcrupulos duos in raphani radicem infigantur, iiſque poſtridie exemptis raphani radix offeratur. Aut eæ fibræ in iure pingui, aut in vino dulci, aut in leniente decocto cum cinamomo & aniſo macerentur nocte vna, expreſſúſque liquor, addito ſaccharo propinetur.

Non pauca ex iis quæ aquas detrahunt vomitum quoque cient, vt ſambucus, ebulus, ricinus, lathyris & eſula: ſed hoc tamen loco ea ſolùm perſequor quæ citra alui deiectionem vomitione purgant.

Purgantia quæ ab vſu receſſerunt.

Cap. XIIII.

PLERAQVE veterum monimentis celebrantur purgantia medicamenta quæ tempore dierúmque numero vt ſuperuacua exoleuerunt, alia quòd commoditate vsúque minimo naturam vehementius conturbarent, alia quòd nulla aut certè quàm minima deiiciendi vi ſine fructu moleſta ægrotis eſſent. Prioris generis ſunt lapis armenius, lapis cyaneus, nitrum, aliæque ſalis ſpecies, ſarcocolla, ſagapenum, opopanax, æs vſtum, antimonium & ſquamma æris, cyclaminus, ſtaphis agria, thapſiæ ſuccus, inuolucrum maius. Et quæ ruſtici interdum vſurpant pix nigra, buxi contrita folia, & eius fruticis quam nigram prunum vocant fructus. Poſteriori claſſe continentur quæ aut alui fæces emolliunt, aut inteſtina leniunt, pruna, iuiubæ, mixaria, ficus recentes, viola, malua, althæa triplex, beta, blitum, mercurialis, pſyllum eiúſque mucor, butyrum: deinde quæ bilem flauam imbecillius trahere dicuntur, tamarindi, eupatorium, abſynthium, capillus veneris, rumex maior, chamepitys, lactuca ſylueſtris, myrobalani citreæ, & quæcunque ferè aluum mollire diximus. Quæ præterea melancholiæ & bili retorridæ accommodantur: ſerum lactis, fumaria, volubilis lupulus appellata, braſſica ſemicocta, pulegium, polypodium, cortex radicis capparis, thymus, epithymus, myrobalani nigræ. Poſtremò quæ pituitæ conueniunt, ſtœchas, origanum, tragoriganum, hyſſopus, polypodium, cnicum, centaurium minus, ſcylla, ariſtolochia, terebinthina, thlapſi, ſtruthion, id eſt lanaria, dracuntium maius, myrobalani cepulæ, & emblicæ. Ea igitur quòd hac tempeſtate hiſve regionibus minimum ſint efficacia, non purgantibus, ſed iis quæ ad purgandum iuuant & præparant, & iis in quibus purgantia maceranda permiſcendáve ſunt, adſcripſimus.

Hæc igitur purgantia ſimplicia operibus iam diu confirmata, in artis vſus ſatis ſupérque fuerint, niſi cui fortè noua quædam benigniora obſeruationibus occurrant. Ex his quoque compoſitiones in pharmacopoliis aſſeruatæ, quas in antidorarium retulimus. Sunt autem eiuſmodi. Ad expurgandos omnes humores, ſyrupus catharticus minor & maior, catholicum liquidum ac ſolidum. Ad bilem, ſyrupus roſarum pallidarum, ſyrupus perſicorum, hiera ſimplex, electarium è prunis tum ſimplex tum compoſitum, electarium è ſucco roſarum & diacydonion. Ad pituitam, electarium diacnicum, diaphœnicon, benedicta, confectio hamech, hiera diacolocynthidos. Ad melancholiam, è ſenna & confectio hamech. Ad aquam citrinam, electarium hydragogum minus & maius, & electarium è thymelæa. Ex eiiſdem quoque pilulæ aſſeruantur: ad bilem quidem hæ leniores, pilulæ è hiera, pilulæ ſtomachicæ, pilulæ ruffi & aſſaieret: pilulæ imperiales: valentiores autem pilulæ ſine quibus, & pilulæ aureæ. Aliæ ad pituitam, vt pilulæ de agarico, pilulæ lucis, cocciæ, de hermodactylis & polycreſtæ. Ad atram bilem, pilulæ è fumaria, pilulæ indæ, pilulæ è lapide cyanæo. Aliæ ad aquas, vt pilulæ è tymelæa, & vnguentum lathyridis.

Præſcriptionum purgantium formulæ.

CAP. XV.

IN eorum gratiam qui vix dum artis operib. initiati præſcriptionum formulas quas imitentur expoſtulant, hoc iã loco explicaturus ſum, qua temperatione quibuſque formis tum ſimplicia tum compoſita quę dixi purgantia medicamenta in rem præſentem accommodari diſcernique ſoleant, ſumpto à balanis & clyſteribus exordio: ad ea dein progreſſurus quæ ſuperuacuos humores è ſingulis corporis regionibus detrahant.

Aluus proritatur glande ac ſubducitur: pueris aut infantibus betæ vel mercurialis cauliculis radíxve oleo intincta, aſpersáve ſale aut ſaliua pro glande eſt. Recentis etiam oui vitellus cum ſalis & croci momento linteolo raro illigatus delicatioribus & infantibus nodulus fit balani vice ſubdendus. Sapo quoque albus aut ſuccidia in glandis formam palmę longitudine exacuitur, induitúrq; blandè, citra morſum aluum exonerat. Crebrius autem ex melle in eandem formam concinnatur, quod eouſque coquitur dum craſſeſcat nec amplius digitos inquinet. Euadet is acrior ſi ſalis vulgaris drachma dimidia conſpergatur. Ne tamen ſua acrimonia primo ſtatim ingreſſu anum ſtimulet, ſal aut quiduis aliud acre melli dum coquitur permiſcendum. Mellis vncia ſalis vulgaris drachmam vnam habeat, aut ſalis gemmei ſcrupulum vnum, aut muſcerdæ ſcrupulos duos, aut pulueris hieræ ſimplicis drachmam vnam, aut hieræ diacolocynthidos drachmam dimidiam aut agarici ſcrupulos duos, aut colocynthidos pulueriſatæ ſcrupulum vnum: hæc tandem inteſtini calore liquefacta atque ſuſcitata idipſum ad excernendum proritant ſphinctĕrémque recludunt.

Clyſterum formulæ.

QVum ad facilem expeditámq; purgationem vias liberas eſſe oporteat per quas detrahendus ſit humor, clyſter inteſtinorum capacitatem exinaniens & meſaraicarum ora venarum patefaciens: is præparantium cenſu habendus eſt. Alius quidem obduratas alui fæces emollit cohibitáſque deducit, alius coërcitos flatus diſcutit: alius craſſam lentámque pituitam infarcientem inteſtina iiſque tenacius adhærentem abſtergit, ſecúmque rapit: alius ex alto vacuandos humores euocat: alius dolorum acrimoniam lenit: alius immodicum alui fluorem ſiſtit: alius ſanguinem ſupprimit, aut inteſtinorum vlcera ſiccat. Ferè autem clyſter libram vnam aut vncias quindecim habet liquoris, mellis vncias tres, olei tantundem, ſalis momentum. Omniúmque primus ac ſimpliciſſimus olim continebat hidromelitis probè cocti vncias quindecim, ſalis vulgaris drachmas tres, olei ſimplicis vncias tres. Emolliens hæc contineat, radicis althæę & liliorum an. ℥ j. ficus pingues conciſas quatuor, maluæ, violæ, helxines, mercurialis, acanthi an. m. j. ſeminum, lini, fœnigræci & aniſi, an. ℥ ß. coquantur, & in ℔ j. percolata diſſoluatur caſſiæ fiſtularis, mellis violati, butyri recentis, vel axungiæ anſeris an ℥ j. olei violati vel ſimplicis ℥ iij.

Diſcutiens flatus, ℞. Quatuor emollientium, origani, calaminthes, chamæmeli, anethi an.m j.ſeminum aniſi, feniculi, carui & cumini an. ℥ ß. baccarum lauri contuſarum, ſeminum rutæ & ſileris an ʒ ij. coquãtur, & in ℔ j. iuſculi diſſolue electarij diaphœnicon vel benedictę ℥ ß. confectionis è baccis lauri ʒ iij mellis antholati, ſacchari rubri an. ℥ j. oleorum rutæ & anethi an ℥ j. ß. Ex inferioribus partibus detur in aluum. Additur his interdum oleum è nuce iuglande, quod etiam ſolùm vel vino permiſtum flatus validè diſſipat, quemadmodum & rutaceum oleum.

Clyſter detergens hac formula præſtituendus, ℞ Origani, calaminthes, abrotani, abſynthij, centaurij minoris, furfuris, hordei integri an. m.j.ſeminis carthami contuſi, polypodij quercini an. ℥ j. hermodactylorum ℥ ß. percoquantur, & in iuris ℔ j. diſſolue hieræ ſimplicis ℥ j. vel hieræ diacolocynthidos ʒ vj. mellis roſati ℥ j. ſalis ʒ ij. fiat clyſter ſine oleis: his nonnunquam & ſucci betæ vel mercurialis ℥ j. affunditur. Ex horum quoque materia proritans clyſter eſt comparandus, cui ſi cęteris purgantibus prætermiſſis pulpæ colocynthidos ſemuncia incoquatur, validiſſimè è diſtantiſſimis euocabit atque deducet.

In varia affectuum concurſione atque confuſione, ex multorum permiſtione varij quoque vſus clyſteres fient, hac formula: ℞ Quatuor emollientium, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, calaminthes, abrotani, furfuris, hordei an.m.j.ſeminum aniſi, feniculi, carui, lini & fænigræci an. ℥ ß. In ℔ j. decocti iuris diſſolue catholici ℥ j. vel hieræ ſimplicis, diaphœnici an. ℥ ß. mellis roſati ſacchari rubri an. ℥ j. olei chamæmeli & violati an. ℥ j. ß. hi igitur omnes in præparantium ſunt genere. A purgatione verò clyſter interdum quoque neceſſarius eſt, qui aut anodynus ſit, aut immoderatum profluuium cohibeat inteſtináq; corroboret, aut ſanguinem ſupprimat, aut inteſtinorum vlcera perſanet. Anodynus: ℞ Radicum althææ & liliorum an ℥ j. maluę, violæ, chamæmeli, meliloti an.m.j.ſeminum althææ, lini, fœnigræci & cydoniorum an. ℥ ß. coquantur ex lacte & in huius ℔ j. diſſolue butyri recentis ℥ ij. vitellos ouorum duorum, ſubter indatur.

Adſtringens: ℞ Roſarum rubrarum, balauſtiorum, plantaginis ſanguinalis, arnogloſſi, verbaſci an.m.j.ſeminum oxalidis, portulacę, plantaginis & myrti an. ℥ ß. coquantur in lacte vſtulato, vel in aqua fabrorum. In iuſculi ℔ j. diſſolue amyli ʒ ij. gummi arabici vel tragacanthæ vſtulatæ vel maſtiches ʒ j. clyſter fiat ſine oleis.

Adſtringentior fiet, ſanguinémque ſupprimet, inteſtinorum vlcera ſiccabit, & ad cicatricem perducet, ſi huic præterea addas boli armenæ, ſanguinis draconis an. ʒ ij. Multò quoque præſtantior reddetur, ſi pro iuſculo vſurpentur herbarum ſucci.

Purgationes.

NOnnulla quoque aſſumpta ſolas ab aluo fæces ducunt & exturbant, eccoprotica propterea appellata. Ea rectè cibis præmittuntur vt eorum impulſu celerius & validius excidant. Eadem quoque paſtis ciböq; confertis offerri poſſunt, ſed cibũ præcipitant aluũq; ſub du-

cunt minore profectu. Nonnulli cibis illa permiſcēt, ſed ij vt aluū exonerent, aut nondum confectos cibos pręcipitant, aut certe corrumpūt. At vnam aloēm cibis interponere nihil nocuerit, quum præſertim in peſtilenti conſtitutione in corpus illam diſtribui volumus, vt humores à putredine vindicet. Itaq; ad molliendam aluum ſi neque olus, neq; oleum, neq; butyrum, neq; pruna ſatis erunt, mannæ calabriæ ℥ j. ex carnium iure ſoluta ſorbenda eſt ſemihora ante paſtum aut caſſiæ fiſtularis ſemuncia ex ſaccharo. Quum autem ſimul quædam deſideratur vētriculi deterſio, vel aloēs, vel pilularum ſtomachicarum, vel rheibarbari & aloēs drachma dimidia in pilulas duas tréſve concinnata voretur paulùm ante paſtum. Ita enim copioſiùs deiicit, quàm ſi tripla multo antè tempore fuiſſet aſſumpta. Qui hæc vel leniſſima auerſabitur, pruna circiter duodecim coquat è iure duarum triúmve drachmatū ſennæ, additóque ſaccharo, edantur ex ſuo iure. Quum plenius mollienda eſt aluus citra inſignem vllam humorum purgationem, æſtuoſo præſertim cœlo per febrem ardentem & ſitim validam ita præſcribendum. ℞ mannæ calabriæ ℥ ij diſſolue ex iuſculo capi, horis tribus cibo præmittatur. Aut validiùs ſic, ℞ caſſiæ fiſtularis ʒ x. aſperge ducis puluerē fiátque bolus. Aut ſic ℞ diaprunon lenientis, ſimplicis ʒ v. medullę caſſiæ fiſtulæ, ℥ ß. cum ſaccharo fiat bolus. Quum autem ſeorſum expurgandi ſunt humores, medicamentum longiore interuallo cibum præcedat, vt purum nec aliena permiſtione f. actum è ventriculo excidat, penetrétque prius in venas quàm bibi potúſve permiſtione interpellētur. Ventriculo detergendo atque purgando accommodatiſſima eſt aloē, lieni ſenna, iecori rheumbarbarum meſenterio & inteſtinis agaricus: quanquam & vnum quodque in alias etiam partes, in alióſque humores vires exercet. His igitur è prima corporis regione citra reliqui corporis perturbationem vllam præparati detrahuntur humores: atque ſic è ventriculo. ℞ maſſæ pilularum aſſaiaret ʒ j. rheibarbari ʒ ß. ex ſyrupo abſynthij malaxentur fingantúrque pilulæ ſeptem. Potio autem quod ventriculi latera proluat validius extergit. ℞ pulueris hieræ ſimplicis ʒ iij. rheibarbari electi contriti ʒ j. diluta vnciis tribus hydromelitis propinetur ieiuno. Si vires permittant addetur ʒ j. aut ʒ j. ß. El. diaphœnicon, vt medicamenti languida vis proritetur ocyúſque prolabatur in aluum. At quum ventriculi ſeu pituitoſa ſeu bilioſa impuritas, vel nauſeam, vel animi exolutionem langueſcente pulſu, vel ſyncopen acceſſit, lenioribus res tutò gerenda. Quum quis prætérea aloēs amarorem faſtidit, rheumbarbarum, & ſi hoc quoque graue & inſuaue, ſenna in eam quam mox ſubdam formulam, aptetur. At verò ſi iam altiùs circum ventriculum, circum pancreas aut meſenterium conditus eſt humor bilioſus præſertim, his ducendus eſt pharmacis, quæ habent pulpæ caſſiæ fiſtularis vel diaprunωn ſimplicis ʒ vj. rheibarbari electi triti ℈ iiij. ex ſaccharo bolus fiat, vel potio. ℞ rheibarbari electi ʒ j ß. electarij lenientis ʒ iij. ſyrupi violati ℥ ß. aquæ decoctionis hordei ℥ iij. ſoluantur in potionem. Ita quidem rheibarbari ſubſtantia, quia ſicca & adſtringens, leniente aliquo (niſi immoderatè aluus profluat) tēperanda. Vel ſic, ℞ aquæ ſtillatitiæ endi-

Quæ aluum molliunt atque ſubducunt.

De expurganda prima corporis regione.

uiæ,vel cichorij ℥ ij.vini albi odorati ℥ j. in quibus macera rheibarbari ſelecti triti ʒ ij.vel ʒ ij ß.cinamomi ʒ ß. in expreſſo dilue ſyrupi adiantini aut de cichorio ſimplicis ʒ vj.Eiuſmodi potio vel ex aliis quoque aquis vt bugloſſi betonicæ, aut meliſſophylli comparata,laboranti puero, vel ſeni, vel iam imbecillo vel prægnanti mulieri,quum non alia ſecura fuerit purgatio, decernenda, quæ & interdum ſyrupi roſarum pallidarum vnciâ vnâ validior euadet.Complurium autem humorum confuſa illuuies,ex iiſdem ſedibus ſic eluenda: ℞ endiuiæ,lupuli, betonicæ an.m.j.florum cardiacorum an.p.j. foliorum ſennæ expurgatorum ʒ ij ß.aut ʒ iij decoquantur ad ℥.iij. In colato iure macera rheibarbari electi contriti ʒ j ß.agarici trochiſcati ʒ j cinamomi ʒ ß. in expreſſo dilue ſacchari albi ℥ ß. vel ſyrupi è cichorio ſimplicis ʒ vj. Hyeme cùm herbarum eſt penuria,ad coquendum aſſumantur polypodium,cnici ſemen, vuæ paſſæ, radices cichorij, oxalidis, graminis, aut feniculi.Si caſus præceps eſt,drãchmæ decem vel ſeſcuncia catholici ex hidromelite aut conuenienti iure propinetur:vel in decocto & expreſſo iure quod habeat foliorum ſennæ ʒ iij. agarici ℈ iiij. diluuntur catholici, ſyrupi de cichorio an ℥ ß. vel ʒ vj. Quum peruicatius malum in his ſedibus non vni purgationi ceſſurum ſperatur, apozema vel ſyrupus ſubinde dandus, dum victum malum ſit. ℞ radicum graminis petroſelini & feniculi, polypodij, ſeminis cnici, paſſarum expurgatarum an.ʒ iij. endiuiæ, lupuli, hyſſopi, ſcolopendrij an. m. ß. foliorum ſennæ ℥ j ß. decoquantur in aquæ ℥ xij. ad ℔ ß. In qua colata macera agarici albiſſimi ℥ ß.cinamomi ʒ j ß.In expreſſo ſolue ſacchari albi ℥ j ß.vel ſyrupi è cichorio ſimplicis ℥ ij. Apozema hoc erit in tres doſes.

Syrupus in eoſdem vſus.℞ radicum apij,petroſelini & capparis in aceto horis ſex maceratarum an.℥ ß.agrimoniæ,endiuiæ,cichorij,lupuli,fumariæ,caſſutæ,ſcolopendrij,hyſſopi, origani an.m.ß. ſeminum aniſi,cucurbitæ & melonum,glycyrrhizæ an.ʒ ij. coquantur in aquæ ℔. tribus ad ℥ xv. in quibus infunde horis duodecim foliorum ſennæ electorum ℥ iiij. agarici albi ℥ ij. florum cardiacorum, epithymi an. p. j. zinziberis,cinamomi an.ʒ ij.feruefiant ac exprimantur,ac dein diſſolue ſyrupi è cichorio, è ſcolopendrio & hyſſopo an.℥ ij.ſacchari albi ℔ ß.coquantur in ſyrupum,dentur ℥ ij. ex conuenienti decocto. Si poſthac affectus expoſtulet,ſeorſum in ſeſcũciam ſyrupi,ʒ j.aut ℈ iiij.rheibarbari expreſſum diluetur. Horum igitur imitatione poſſint generis omnis compoſitiones ad expurganda primæ regionis vitia præſtitui. At nihilominus in aſcite,quòd aqua citrina denſis membranis arctiùs coërcita ſit,& à purgationis viis ductibúſque ſepoſita, validiorum medicamentorum vim efflagitat. Quę porrò humorum impuritas in ſecũdam corporis regionem quæ maiorum eſt venarum inuaſerit, niſi languidiores vires aut acrior morbus obſtet,pharmaco valentiore demenda eſt, & iis quæ dixi lenioribus nonnihil eorum adiiciendum, quæ ſcammonium,turpethum, colocynthidem, hermodactylos, huiuſque claſſis pharmaca continent. Vt caſſiæ fiſtulari, vel diapruno ſimplici, vel catholico pondo ſemunciæ, vel diluto rheibarbari, vel agarici, vel ſennæ miſcendum aut diaphœnici, aut diacarthami, aut diacydonij,

Quomodo ſecunda corporis regio expurganda.

aut

aut confectionis Hamech ℥ ij. vel ℥ iij pondo: qua etiam ratione ſupra ſcripto ſyrupo turpethum & ſcammonium adiungantur: aut ſyrupus catharticus maior, aut electarium catharticum maius vſurpentur. Patefactis tandem & expurgatis primis regionibus, tertiæ iam quæ ſummarum eſt partium, vt capitis, lumborum, artuum cacochymia, quemadmodum & hydropicorum ſeroſus humor, aliis inſuper vehementioribus detrahenda, quæ vt vires erunt & corporis præparatio, ita conuenienti tum doſi tum forma decernentur.

Regio tertia vt expurganda.

Capitis & cerebri peculiaria medicamenta.

CAPVT XVI.

OMnem iam eorum medicamentorum materiam quę noxios humores tum apparant, tum è publicis corporis regionibus detrahunt exequutus, ea dein perſequar quæ purgationis vniuerſæ reliquias è ſingulis partibus præſertim è cerebro, è pulmonibus, è thorace, è corde, è iecore, è liene, è renibus, ex vtero atque ex articulis deriuent. Et ea demum quæ partes ipſas prorſus illuuie expurgatas corroborent, priſtinæque reddant valetudini. Id autem remediis præſtandum quæ peculiari dote partem vnamquamque iuuent. Cerebri igitur mucum atque pituitam per nares hæc eliciunt.

Sampſuchum narium mucum ac pituitam impoſitum blandè expurgat.

Saluia & betonia vtraque trita & in alterutram narem indita ſi aliquantum ſinitur, pituitam nullo tædio prolicit cerebrúmque mirè leuat.

Anemone quæ præſertim quadrato eſt caule & flore purpureo, acris eſt, propriè verò ſuccus eius naribus infuſus cerebrum expurgat: commanducata radis pituitam trahit.

Beta vtraque & nigra & candida nitroſa quadam facultate, cerebri excrementa deducit, in idque ſuccus earum ex melle aut hydromelite naribus indendus.

Braſſica ſatiua eadem qua beta vi nitroſa, naribus immiſſa capitis pituitam elicit, cæteriſque humoribus exonerat.

Radix iridis noſtratis, naribus ſubdita ſternutamenta mouet, & pituitam prolicit, quod & ſuccus validiùs præſtat, ſed quod acrior ſit, leniente liquore temperandus.

Elaterium cucumeris agreſtis ſuccus, iridis ſuccum facultate ſuperat: vt maiori quoque temperatione ſit opus.

Cyclamini ſuccus ad purgandum caput omnium efficaciſſimus, at non ſatis tutò naribus inſtillatur, quòd cerebri meninges acerrimè feriat. Qua autem ratione hæc conuenienter aptentur in errhina, dicendum.

Errhinum blandum. ℞ Foliorum ſampſuchi, ſaluiæ, betæ & anemones (quum haberi poteſt) recentium an. m. j. Terantur & affundè aquæ betonicæ, vini albi an. ℥ ij. expreſſus ſuccus accommodetur in errhi-

Errhina.

num. Si acrius optatur, addenda radicis iridis virentis ſemuncia: hauriendus autem hic ſuccus eſt in nares prono capite, vt altius ſubeat ne relabatur in fauces. Valentius. ℞ Radicis cyclamini ℨ j. elaterij, ſi in promptu eſt, ℨ ß. Trita macerentur in ℥ iiij. vini albi vel hydromelitis vt mitius euadat. Expreſſus ſuccus reponatur in ampullam. In hoc maceratum oblongum contortúmque linamentum in nares inſerendum: nam ſuccus ſi hauſtus feratur in cerebrum, abundè quidem mucum eliciet, ſed acerrimo & tamen momentaneo dolore: neque aridorum pulueres tuto poſſunt in nares inſpirari. Ac tenuiſſimè contrita illa excipi poſſunt mellis vncia vna quo nares ſublinantur. Cyclamini quoque radix in oblongæ turundæ ſpeciem præciſa & aqua vitæ macerata ſi naribus indatur, pituitam abundè proliciet. Oportet autem quę immittuntur non prorſus nares obturare, vt quum ducetur ſpiritus errhini vaporem vímque ſecum deducat in cerebrum: ipſum quoque laborantem prono haberi capite, vt excrementum cerebro meningibúſque circumfuſum promptiùs illabatur in nares.

Quæ porrò pituitam ſternutamento promouent, diuerſa ſunt facultate, nam & his acriora ferè ſunt, & cerebrum impulſionis vi concutiunt, ſicque eius ſuperuacanea vndique in priora atque in nares deriuant. Sunt autem huiuſmodi.

Struthium quæ & lanaria & ſaponaria nuncupatur, ſternutamenta ciet, ac mucum prolicit trita cum melle & naribus infuſa.

Caſtoreum vt aliis facultatibus, cerebrum neruóſque iuuat, ita & ipſum ſternutamento purgat.

Ptarmica, hoc eſt, ſternutatoria ex ipſius affectus præſtantia nomen inuenit, quandoquidem & foliis & floribus efficaciſſima eſt euocando ſternutamento.

Batrachij radix, acerrima arefacta tritáque naribus ſubdita, ſternutamento cerebrum expurgat.

Elleborus albus potentiſſimè ſternutamenta mouet, ſi vel ſola radicis eius fibra inſeratur in narem, multóque magis ſi arida ea in aqua vitę macerata ſit. Puluerem eius in nares indere non niſi veterno aut apoplexia correptis & conſopitis liceat.

Euphorbium vel odore ſolo ſternutariorum eſt cuius etiam oleo perunctæ nares, aquoſo multo ſtillant humore.

Quum autem horum effrenata vis ſit, ne quid inopinatò contingat, ſingulis certius quàm permiſtis compluribus atque compoſitis vti liceat.

Struthium & batrachium terantur macerentúrque in hydromelite: in quo dein intincta linamenta indantur in nares. Veratro tamen & euphorbio ea quam dixi præcautione vtendum.

Per palatum verò pituitam hæc proliciunt manſa aut gargarizata.

Apophlegmatiſmi. Maſtiche commanducata blandè & leniter pituitam ex ore & faucibus potiùs quàm è longinquis elici, perinde ac omnia ferè diutiùs ore circumducta. Vua quoque paſſa & per ſe cum nucleis & cum pipere commanducata caput blandè purgat.

Sinapi verò tunſum ori quouis modo inditum, è cerebro pituitam ducit.

ducit,naribus quoque admotum ſternutamenta ciet.

Naſturtium ſemine eadem,quæ ſinapi præſtat.

Pyrethrum radice idem & aliquanto validiùs efficit.

Piper longum tametſi calidius,non æquè ad ducendam pituitam efficax.

Staphis agria non ſolùm quòd acri ſemine os faucéſque velut exúrat, ſed peculiari quoque vi cerebri pituitam euocat, & ore profundit.

Hæc ita comparentur in vſum: ℞ Sacchari candefacti ℥ j. maſtiches ℥ ß piperis longi,pyrethri,ſtaphidis agriæ an.ʒ j.fiat puluis,qui referatur in nodulos ore continendos premendóſque dentibus: hæc quidem manſa præcipuè gingiuas, dentes, maxillas & oris fauciúmque partes expurgant,quas nimirum calor attigerit. At verò gargarizatu quoniam altiùs in fauces incidunt, longius quoque proliciunt, vt ex ipſis faucibus ex amygdalis,ex œſophago & palati cauo,quemadmodum & penna altius in fauces indita. ℞. Seminis ſinapi tunſi ex aceto ℥ ß. piperis longi in puluerem triti ʒ j.hydromelitis ℔ j.fiat gargariſmus. Vel ſic: ℞ Ficus pingues inciſas quatuor numero,vuarum paſſarum expurgatarum ℥ j.glycyrrhizæ ℥ ß.coquantur ad ℔ j. In expreſſo iure diſſolue radicis pyrethri tenuiter tritæ ʒ.j.piperis lõgi ʒ ß.fiat gargariſmus.Piperis enim atque pyrethri vis coquẽdo vaneſcit atque diſperditur. Sed neque gargarizatu cerebri interiora exquiſitè purgantur, quòd minimè ad cerebri baſim is pertingat,quò maximè cerebri excrementa confluunt. Optima autem & vtiliſſima cerebri expurgatio per palatum fiet, ſi aptus conueniénſque liquor hauſtus in nares reſupino capite relabatur in fauces.Etenim tranſitu cerebri baſim ſubiens viam per quam excremento curſus eſt expedit, cerebrum vi ſua ferit, cuius etiam excrementa facultate deducit: hanc autem cæteris mitiorem ita decernito. ℞. Radicis althææ & betæ an.℥ j.hordei integri,glycyrrhizæ,vuarum paſſarum an.℥ ß. coquantur in hydromelite ad ℔ j. In quo macera radicis pyrethri, radicis cyclamini contritarum an.℈ ij. exprimatur liquor in eum quem dixi vſum.

Frigida quæ capitis ardores & deliria mitificant acerſúntque ſomnum.

Cap. XVII.

Roſa ſicca deſtillationes arcet,quas tamen humida ac recens odore ſolo proritat, capitis dolores ex ardore compeſcit, accerſítque ſomnum,cerebrum mentémque roborat.

Viola frigida & humida, tum odore tum ſubſtantia capitis quoque ardores ac mentis perturbationes lenit inducto ſapore.

Nymphæa tota refrigerat ordine ſecundo,eius radix atque ſemen exiccat, flos verò humectat, íſque naribus ac fronti admotus, capitis ex bile dolorem lenit, ſomnum conciliat, ſumptúſque omnem extinguit ardorem. Lactuca tum admota tũ ſummo cibo ſumpta acres demulcet

humores,deſipientiã ſedat,vaporiſque ſuauitate ſomnum acceſsit,idq; blandè & citra offenſionem vllam. Solanum furioſum venenatum eſt ac inutile,hortenſe verò eſculentum eſt & admotis foliis ſomnificum: ſed & hortenſe immoderatè ſumptum mentem quoque perturbat.

Hyoſcyamus albus eligendus cui flos & ſemen altum eſt,cui verò flauum aut nigrum quòd vel inſaniam vel ſoporem inferat fugiendum. Sed ne albus quidem tutus,quòd immodico vſu dementet. Papauer album medicinis tutius,ſed minus efficax quàm nigrũ, & ſylueſtre quod rhœada appellã,flore rubro,nigro autem ſemine,éſtque frigidum ordine tertio. Semperuiuum maius frigidum quidem abundè,ſed nullius particeps malignitatis. Tria hæc fronti & naribus admõta acres fluxiones ſiſtunt, capitis ardores extinguunt, dolores leniunt ab æſtu & febris ardore natos,ſomnúmque inducunt ac deliria ſedant.

Caphura frigida ſicca gradu tertio, acris, odorata, partium tenuiſſimarum. Capitis ardorem, cephalalgiam ab æſtu naribus admota, aut cum ſantalis & aqua roſarum ſtillatitia in frontis & temporum fotum adhibita mitigat,ſanguinem è naribus profluentem ſiſtit,exæſtuans cerebrum recreat odore,ſed libidinem extinguit. Mãdragora frigida ordine tertio, ſiccáque primo perhibetur, radice folio, fructúque vſurpanda. Eximia ei vis refrigerandi atque compeſcendi ardentium febriũ æſtus,capitis dolores ac deliria,ſed præcipua conciliandi ſomnum,ſoporifera enim eſt & narcotica. hæc autem præſtat tum fructus odore, tum folio radicéve trita,inductáque ex oleo fronti atque temporibus. Opium frigidum ſummo quartóve gradu,ſiccum primo:planè narcoticum eſt quòd ſublato aut conſopito ſenſu ſtuporem inferat. Ad leniendum acerbum dolorem, ad quemuis ardorem protinus extinguendum, ſoporémque acceſſendum, extrinſecùs moderatè appoſitum omnium quæ ſuprà dixi efficaciſſimum,quæ vel naribus illitum odore ſolo confert. Medicamentis inditur quorum exuperans calor temperari poſtulat,intrò aliàs minimè purum admittitur.

Hæc igitur præcipua eſt eorum materia quæ, in prædictos vſus coaptantur vel in ſyrupos,vel in pilulas,vel in antidotos: huiuſmodi ſunt quæ aſſeruantur, ſyrupus roſarum ſiccarum, ſyrupus nymphææ, ſyrupus papaueris,diacodιων ſimplex, diacodιων compoſitum, pilulæ è cynogloſſo,Philonis antidotus & trochiſci è ſuccino,trochiſci de Caphura & trochiſci Narcotici. In rem autem præſentem fotus fiunt ſincipitis,embrochiæ, illitus,cataplaſmata,frontalia. Vt in cauſo & capitis dolore ab æſtu,fotus qui habet aquarum ſtillatitiarum plantaginis, roſarum,ſolani an. ℥ iij.aceti ℥ j.ß.caphuræ ʒ ß. miſcæ in fotum ſincipitis & temporum. Aliud: ℞ roſarum, violarum, nymphææ, lactucæ, ſolani,ſemperuiui an.m.j. ſeminum lactucæ, hyoſcyami &. papaueris albi an.℥ ß coquantur ex aqua ſimplici,acetíque ſextans ſub finem indatur:tepido ſinciput foueatur per ſpongiam aut per ſplenia. Hæc eorum materia(ſerpillo,meliloto,betonica,rutáque additis) tuſa cretáq; & roſaceo vnguento aut populeo vel oxyrhodino excepta in cataplaſma redigitur,accommodatum vigiliis, phrenitidi omníque deſipiẽtiæ, fronti ac ſincipiti inducendum. Ad hæc quoque vitia earum partium embro-

embrocha, id eſt, irrigatio, fiet ex oleo roſato, nymphææ, papaueris albi & mandragoræ: quib. ſi extrema res eſt, opium addetur, ſed ea temperatione vt eius non ſupra grana dena olei vnciæ ſingulæ excipiant. Addita cera illitus ex his fient, & cerata tum liquida tum ſolidiora, fronti temporibúſque inducenda. Ex his quoque aceto exceptis oxyrhodinũ fiet compoſitum, iiſdem partibus inducendum, vt quod ℞ olei roſarum nymphææ & papaueris albi, aceti, aquę ſtillaticię ſolani & betonicę an. ℥ ß. miſta agitentur pro embrocha frontis & ſincipitis. Aliud: ℞ vnguẽti populei & roſacei aceto locorum an ʒ vj. ſeminis papaueris albi & pſyllij contuſorum, ceræ an ℥ ß. malaxentur & concorporentur in cerati formam, quod inductum linteo fronti circundetur. Aliud ſiccum: ℞ roſarum rubrarum, foliorum violarum & nymphæę an p. j. foliorum betonicæ, lactucæ, & hyoſcyami an. m. ß. ſem. lactucæ & papaueris albi & amygdalorum amarorum contuſorum an ʒ iij. conciſa omnia & (ſi aridiora ſunt) vapore aquæ roſarum madefacta exceptáque ſplenis, interſuantur, & applicentur fronti & temporibus.

Calida medicamenta quæ affectuum cerebri præſertímque frigidorum reliquias proprietate diſſipant.

Cap. XVIII.

Saluia calida primo, ſicca ſecundo, quæ anguſtiore folio efficacior habetur, ea leniter adſtringit, & emanantem ſanguinem cohibet, ventriculum atque cerebrum corroborat, torpentem appetentiam excitat, peculiariter autem neruos firmat, eorúmque vitiis omnib. medetur: in ídque vires obtinet caſtoreo finitimas. Betonica cerebro auxiliatur, ídque vel odore ſolo recreat. Hinc comitialibus furioſiſque medetur, paralyſim torpentiáque membra perſanat.

Sampſuchus calfacit ſiccátque tertij ordinis initio, tenuium eſt partium, & validè digerit, odoríſque ſuauitate cerebrum neruóſque corroborat: ex híſque flatus, craſſam pituitam, & hinc ſubortas obſtructiones diſſoluit. Roſmarinus ſampſucho præſtantior, vnà cum cerebro & neruis cor, ſenſus omnes & memoriam confirmat: tremori atque paralyſi ſalutaris. Stœchas cerebrum neruóſque iuuat, & frigidis eorum medetur affectibus, illíſque moderato calore quaſi vitam reſtituit: vertigini, epilepſiæ atque melancholiæ ſaluberrima. Laurus calfacit & ſubaſtringit, baccæ in medicamenta adiiciuntur quæ neruorum laſſitudines reficiunt, & ad vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt: earum ſuccus aurium dolori & grauitati inſtillatur. Myrtus quàm laurus adſtringentior moderato calore atque ſuauitate cerebro familiaris, eius ſpiritus viréſque fouet & firmat, nec parum ſiſtendis deſtillationibus opitulatur. Acorus qui Galanga eſt, calidus ſiccus ordine tertio, oris halitum commendat, frigidis & flatuoſis ventriculi & cerebri affectibus medetur, inditus naribus cerebrum iuuat & firmat, ore verò detentus veneri ſtimulat.

Pæonia mas præſtantior eſt fœmina, calida ſiccáque ordine ſecun-

do, radice, flore, ſemine celebrata. Cerebrum odorata mirè recreat, ſed admota ſumptáque magis: mentis perturbationem ſedat, nocturna ludibria atque etiam incubos diſſipat, timores, pauoréſque diſcutit, comitiali morbo medetur. Cerebri quemadmodum & iecoris, renum vterique obſtructiones tollit. Ruta ordine tertio calfacit & exiccat: odorata & admota mentis hallucinationes & deſipientiam arcet, melancholicóſque pauores diſcutit, cum oxyrhodino illita capitis dolores quacunque ex cauſa mitigat.

Serpillum acre, calidum & ſiccum initio tertij, & odoratum & ex oxyrhodino appoſitum cerebrum iuuat atque corroborat, vt idcirco dolores deliria mentiſque perturbationes ſedet acceríito ſommo: at nihilominus rheumatiſmos frigidáſq. deſtillationes capiti inductum ſiſtit & diſſipat. Spica quæ & pſeudonardus, calfacit & ſiccat ordine ſecundo, caput admota calfacit eiúſque humores ſuperuacuos exiccat, & deſtillationes arcet apoplexiæ, paralyſi, tremoríque vtilis.

Centaurium minus rheumaticis affectibus auxilio eſt, neruis accommodatiſſimum, vt quos humore turgentes citra noxam euacuet ác deſiccet. Iridis illyricæ ſeu florentiæ radix & aloë præterquam quòd ſomnum alliciunt, dolorem etiam capitis temporibus & fronti ex roſacco illitæ ſedant, & odoratæ cerebrum recreant.

Compoſitiones porrò ex his paucæ extant præcipuúſque eſt ſyrupus è ſtœchade. Aquæ verò ſingulorum ſtillatitiæ ferè vſurpantur, & ex his quædam ſaccharo conſeruantur, vt flores roriſmarini & ſaluiæ & ſtœchados. Olea quoque non pauca vt myrtinum, laurinum, rutaceum, nardinum. In rem verò præſentem cùm vel affectuum frigidorum materiam ſiccare, vel cerebrum corroborare conſilium eſt, horum plurima in capitis lotiones aptantur, additis iuniperi baccis & aniſi feniculique ſemine: coquuntúrque vel ſarmentorum lixiuio, vel aqua cui ſub finem vini albi quadrãs affundatur. In id non modò virentes, ſed & areſactæ herbę conferuntur, vt quarum integra vis etiam ſubſiſtat. Oleum quoque ad frigidos quoſvis affectus ſic comparari poteſt. ℞ Baccarum lauri, myrti & iuniperi an. ℥ ß. ſeminis feniculi, rutæ & peonię an ʒ iij. ſaluiæ, betonicę, ſampſuchi, florum ſtœchados, roriſmarini & ſpicæ an. ʒ ij. Tunſa omnia conſpergantur ℔ ß. aquæ vitæ, dũ omnino madeſcant deinde affuſa olei libra vna coquantur vaſe duplici dum liquor omnis ſit abſumptus, expreſſúmque oleum recondatur in vſus.

Quæ deſtillationes ſiſtunt & quæ cerebrum corroborant.

Cap. XIX.

MAſtiche vapore tenues capitis fluxiones incraſſat atque cohibet voratáque cerebrum tenuibus expirationibus impetitum tuetur, ac firmat, præſertim verò in febribus, epilepſia, vertigine & in cæteris quæ ſympathia fiunt. Vernice ſuffitu aliquantò adſtringentior & valentior maſtiche, ad cætera tamen non tutò ſumi poteſt. Succinum quod Arabum eſt carabe, & Grecorum ἤλεκτρον, calidum primo, ſiccum

ſecun-

ſecundo ordine, leniter adſtringit, tritúmque ac potum vomitiones ventríſque fluxiones ac deſtillationes ſiſtit, attritu iucundum ſpirat odorem, ſuffitúque cerebrum recreat, ſiccat, eiúſque deſtillationes quocumque ruant cohibet, quod & collo circumductum non leniter confert.

Thus calidum ſiccúmque ſecunda claſſe, frigidas capitis deſtillationes tum interiores ad fauces, pulmones & ventriculum, ad dentes & maxillas, tum externas ſiſtit & quodammodo diſcutit atque ſiccat, tum ſuffitu tum appoſitu emplaſtri vice.

Agallochum xylaloë, calidum ſiccum ſecundo gradu, odoratum, adſtringens, ſub amarum, firmat omnia interiora viſcera, ſed peculiariter cerebrum tum manſum tum ſuffitum, eximiè ſiccat & corroborat. Spicanardi humores è capite ſeu in fauces ſeu in pectus ſtomachúmve procumbentes ſumpta ac etiam ore contenta proprietate cohibet, viribus cæteris quàm pſeudornardus præſtantior.

Styrax calidus gradu primo, ſiccus ſecundo, cerebro quoque iucundus: cuius ſuffitu cerebrum ſicceſcit, deſtillationes ſiſtuntur, & raucedines grauedinéſque miteſcunt.

Melanthium calidum ſiccum receſſu tertio, ad omnia ad quæ ſtyrax atque etiam efficaciùs accommodatur. Nam frictum adductúmque naribus expirante odore deſtillationes omnes & coryzam excitat, imbecillóque cerebro opitulatur. Intrò verò non tutò immititur. Succus quem officinæ benioin appellant, calidus ſiccus, ac ſummè tenuis, odoris ſuauitate cor, cerebrum ſenſúſque omnes exhilarat, caput ſuffitu ſiccat, eiúſque ſuperuacua abſordet, inclinantibus morbis aptus.

Caryophyllum odoratu cerebrum corroborat & exiccat, eiúſque affectus frigidos perſanat, mentem erigit memoriámque firmat. Nux moſchata eiúſque macer, ſi vel manditur vel naribus inditur tum odore tum ſubſtãtia, cerebri, mentis, ſenſuúmque vires auget. Myrrha ſuffitu cerebrum quoque recreat, ſuperuacuos humores abſtergit & abſorbet. Ambarum caput odoris ſuauitate roborat & epilepſiæ confert, cæteríſque frigidis opitulatur affectibus.

Compoſitiones ex his nullæ extant, ſed re exigente ex tempore comparari poſſunt: ferè autem ſingulę teruntur in pulueres, quorum ſit varius vſus. Suffitus adſtringens deſtillationes tenues & acres, habet roſarum rubrarum, maſtiches, vernicis, ſuccini ſingulorum contuſorum ℥ ß. craſſas verò ac frigidas ſiſtit cerebrúmque corroborat, qui ℞. Succini ſeminis melanthij an. ℥ ß ſtyracis calaminthæ, benioin an. ʒ iij. maceris caryophyllorum, nucis moſchatæ an. ʒ ij. Terantur in puluerem craſſiuſculum ad capitis ſuffitum. Si myrrha & maſtiche ſingulæ pondo vnciæ vnius aqua roſarum ſtillatitia ſoluantur, adiecto puluere præſcripto trochiſci concinnabuntur ad ſuffitum apti. Puluis capillis inſpergendus deſtillationes arcens. ℞. Xyloaloes, ſuccini, caryophyllorum an. ʒ iij. roſarum rubrarum, ſampſuchi, maceris, nucis moſchatæ an. ʒ ij. Cucullus verò ſeu interſutus pileus quo caput ad deſtillationes & frigidos affectus munire ſolet. ℞. Sampſuchi, roſarum ru-

brarum, florum roriſmarini, ſaluiæ & ſtœchados, ſpicæ nardi areſacto-rum an. ℨ ij. corticis citri ſicci, grani infectorij, maceris, piperis, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ℨ iij. fiat puluis qui bombace carpta exceptus coaptetur in cucullum. Cerebrum quoque roboratur ſiccatúrque odoratis in nodulum coniectis, vel in globum pomi ſpecie, vt ℞ Seminis meláthij torrefacti ℥ ß, ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, cariophyllorum an. ℨ ij. trita concludantur ſyndone in nodulum. Pomum odoratum hac formula. ℞. Sampſuchi, roſarum rubrarum, pſeudonardi an ℨ ij. maceris, xyloaloes, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ℨ iij. ſtyracis, benioin an. ℥ j. Trita contuſáque omnia excipiantur ladano puriſſimo, vel mucilagine gummi tragacanthæ, fingantúrque globuli pertuſi, aſperſo puluere ambaris & moſchi an. ℈ ß.

Ad pulmonum pectoriſque vitia. CAP. XX.

VItia quæ tum pulmoni tum pectori inhæreſcunt purgato iam corpore atque deſtillatione ſedata, ferè quidem vel leniendo, vel detergendo extenuandóque tolluntur. In ídque ex infarctu liberantiú ordine áptiſſima ſunt quæ incidendo atque detergendo, nec vehementer calfacient, ſiccéntve, nec exaſperent: ſed leniant & quadamtenus humectēt, vt ſtrobyli, mel, terebinthina. Interdum etiam acriora, ſed ex melicrato, priſana, vino dulci, aut leniente ſorbitione data. Arteriæ autem pectoriſque aſperitatem hæc peculiariter leniunt ſimúlque ardorem extingunt.

Pruna dulcia moderatè refrigerant, humectant, verò ordine ſecundo, aluum molliunt ac ſúbducunt, pectus arteriámque leniunt, bilis ardorem ac ſitim compeſcunt.

Zyzypha quæ & iuiubæ ac myxaria quæ & ſebeſten, quo prunis dulciora, hoc viribus omnibus eis antecellunt. Cremor hordei refrigerat, humectat & oblinit, ſitim reſtinguit, deterget ſine adſtrictione, ac facilè in thoracis partes illabitur.

Succus amygdalarum dulcium arteriam pulmonémque lenit, ac ſimul emolliens humores è thorace ſputis educit: qui ex amaris elicitur, obduratos ac tenaces validius expectorat. Semen maluæ quia humectat & oblinit aſthmaticis bidendum datur, thoracem pulmonémque proprietate iuuat, raucámque vocem lenit.

Semen bombacis quòd craſſa leniendo extenuet, tuſſi & thoracis vitiis peculiariter medetur. Viola feruidos acréſque humores temperat & ſiceeſcentes pulmones humectando recreat, eorúmque exaſperatas vias lenit.

Glycyrrhiza temperata calore, modicè humida: omnia exaſperata propriè verò arterias lenit, tuſſim ſiccam, aſthma atque ſitim mitigat. Gummi arabicum refrigerans ac modicè ſiccans, ſed tamen quia emplaſticum: aſperitatibus omnibus medetur, nec ventriculum relaxat.

Tragacantha frigida ſecundo, humida primo receſſu: humidior quàm gummi aptiúſque tuſſim veterem omnéſque aſperitates lenit.

Nuclei pinei calore temperati luculenter humidi emolliunt ac de-

tergunt,

tergunt,purulentam,craſſam,lentámque expuitionem promouent.

Piſtacia quia leniendo ſubamara ſunt & adſtringētia.pulmonis thoracíſque obſtructiones liberant. Auellanæ toſtæ deſtillationem arcent, crudæ verò ac recentes tuſſi veteri medentur, ſtomacho tamen infeſtæ præſertim quæ vetuſtate nimium exaruerint.

Mel calidum ſiccúmque ordine ſecundo, valenter detergit, aluúmque ſubducit, non niſi coctum ſumitur, nam flatus crudum excitat & ventriculum offendit.

Saccharum minus calidum ac ſiccum quàm mel, vtque gratius eſt & ſuauius, ita & omnia mitius quàm mel efficit, nec ſtomacho infeſtum eſt.

Compoſitiones ab his extant, ſyrupus zyzyphorum, ſyrupus violatus, electarium tragacanthæ frigidum, eclegma è pino pilulæ, bechicæ, pilulæ albæ & penidia. Ad quarum imitationem aliæ quoque poſſunt in rem præſentem præſtitui, quemadmodum & potiones quædam lenientes pectorales appellatæ, quales ex hordei m.j. paſſarum ℥.j. zyzyphis, myxariis an.viij.nu. glycyrrhizæ ℥ ß. in aquæ ℔.iij. percoctis.

Hæc verò pectoris pulmonúmque vitia detergendo & extenuando purgant. Vua paſſa quæ dulcis fuerit, leniendo detergendóque leniter thoracis ac pulmonis affectibus eximiè ſuccurrit.

Ficus abſtergendi facultatem & incidendi obtinent, præcipuè verò thoracem purgant, tuſſi veteri diuturníſque pulmonum vitiis conueniunt, gutturi, arteriæ, & anhelatoribus aptiſſimæ. Capillus veneris propriè pectus & pulmones expurgat, pleuritidi & peripneumoniæ vtilis. Adiantum album craſſa & lenta ex pulmone educit.

Hyſſopus peculiariter peripneumoniæ, aſthmati, orthopnœæ, & tuſſi veteri ex deſtillatione opitulantur, prçſertim ſi ex melle, aut vuis paſſis, fico & ruta decoctus potetur, deterſor familiaris. Praſſium quod album appellatur, craſſa è pectore educit, vtilitérque datur aſthmaticis, tuſſientibus, & interdum tabidis. Origanum linctum ex melle tuſſibus medetur: inclinanti quoque peripneumoniæ & pleuritidi.

Calamintha, orthopnœç, aſthmatique confert ex hydromelite. Abrotanum maximéque eius ſemen recta ceruice ſpirantibus, ruptis, conuulſis, tuſſi, orthopnœæ auxiliatur.

Polypodium radice vſurpatur calida ſiccáque ordine ſecundo: dulcis paritérque ſubauſtera eſt. craſſam pituitam detrahit, præcipuè verò è pulmonibus, quia lenis e'. & dulcis.

Cnici ſemen ac propriè eius medulla in vſum venit, calida ſiccáque ordine ſecundo: abſtergens & aperiens, ſimúlque leniens, propriè pectus atque pulmonem lenta pituita expurgat, vocem clarificat.

Iris flore ac radice inſignis, calida ſiccáque ordine ſecundo, inueterata omnia pectoris pulmonúmque vitia blandè expectorat. Helenium radice vtile, calidum ordine tertio, ſiccum primo, ad educendos lentos & craſſos thoracis humores accommodatum: veterem tuſſim emendat, orthopnœam, conuulſiones, inflationes, ſtomachíque vitia, mēſes quoque mouet & vrinas. Satureia quæ & tymbra, medetur pulmonis & thoracis vitiis & thymum viribus æmulatur. Thymus vt obſtr uctiones

Tuſſilaginis radices & folia petuntur, hæc virentia temperatis proxima ſunt, ſiccata verò modicè acria & calida euadunt, hinc ſiccas tuſſes & orthopnœas ſanant, & accenſa inſpirato fumo pulmones tam blandè expurgant, vt ſine noxa omnes thoracis abſceſſus rumpere credantur.

Symphytum, conſolida maior ordine ſecundo excalfacit ſiccátque. Collectum in thorace pulmonéque pus expurgat & ſanguinis reiectiones ſiſtit.

Pulmo vulpis arefactus ſi bibatur, ſuſpirioſos adiuuat, tabidorum vlcera agglutinat, roborátque pulmonum ſubſtantiam.

Ex his componuntur extántque medicamenta huiuſmodi, ſyrupus hyſſopi, ſyrupus praſſij, electarium diaireωs ſimplex & diaireωs compoſitum, conditum adianti, conditum florum iridis, conditum radicum enulæ, zinziber conditum, eclegma è ſcylla ſimplex & compoſitum, pilulæ ſcabioſæ. Et quæ ad ſanguinis excreationem & ad tabidos purulentóſve conferunt, trochiſci è terra lemnia, ſyrupus ſymphyti. Quum magna ſit horum compoſitorum ſuppellex, rarò decernuntur alia niſi cùm penuria ſubeſt, aut ad implicitos affectus inſueta deſideratur permiſtio, vt quæ leniendi & expectorandi hoc modo vim obtinet. ℞. zyzypha, myxaria, ficus paſſas an. vj. nu. vuarum paſſarum ab acinis liberarum ℥ j. polypodij quercini, ſeminis cnici, radicis helenij an. ℥ ß. adianti albi, hyſſopi, praſſij, origani, ſaturelæ an. m. j. ſeminis althææ & ſeſeleos an. ʒ. ij. coquantur exprimantúrque ad ſeſquilibram, adiectóque pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. Si vel eclegmata vel electaria rei præſentis neceſſitas expoſtulet, horum permiſtio ex his quas ante protuli formulis diſcenda.

Quæ cordis diſcutiant affectus cardiaca appellata.

Cap. XXI.

QVod affectus pauci in cor inuadere poſſe credantur, cardiacæ facultates præcipuæ ſunt, noxia omnia malignáque depellere, & cordi robur conferre. Malignitatem depellunt alia frigida, alia calida. Cardiaca frigida hæc ſunt.

Bugloſſum vtrumque languentibus medetur & ſyncope vexatis, melancholicos exhilarat, & ex diuturno morbo conualeſcentes recreat. Viola & nymphæa in cardiacis frigidis quoque habentur, vtraque cordis tædia diſcutit, ſpiritus excitat ac tetros arcet vapores. Semen mali citrij amarum venenis reſiſtit, oris ſuauitatem commendat, ad mulierum malaciam confert. Succus mali citrij & punici acidi, & arancij acidi frigidus ſiccus ordine tertio, aduerſus internas & peſtilentes putredines, venena & partium principum maximéque cordis imbecillitatem in primis vtilis eſt, & dum cardialgia, hoc eſt, mordicatio ventriculj os infeſtat. Semen oxalidis cordis & oris ſtomachi inextricabilia vitia, maximè ſcorpionum ictus ſanat.

Mali odorati, atque cotonei ſuccus cor & ſtomachum roborat, ſyncopem tollit, venenum conſopit aut arcet.

Calida. Meliſſophyllum ſyncopen ex frigida cauſa, mœrorem triſtitiámque excutit. Doronicum, quod Paulo Arnabo dicitur, radix calida & ſicca ordine tertio, ſubdulcis, intus alba, foris flaua, pollicis craſſitie, nodoſa, denſa, cordis palpitationi & venenatorum morſibus atque ictibus auxiliatur, ipſúmque cor peculiariter roborat. Veronica altera quæ & tunix & biſtorta, calida & ſicca, ſubamara, contra nocturnas peregrinationes & difficiles ſomnos commendatur: aduerſus toxica, ſerpentum & ſcorpionum ictus ex vino albo bibitur: ſuccus peſtis arcet contagia, & vomitiones cohibet. Dictamni radices & folia in vſu ſunt, calfaciunt & ſiccant ordine tertio, tenuium ſunt partium: ad morſus & ictus venenatos exhibentur, & ad peſtilentium febrium malignitatem. Pentaphyllum tormentilla vulgo, ſiccat tertio receſſu citra manifeſtum calorem, ſubaſtringit, tenuium eſt partium, venenis reſiſtit & peſti, omnes ſagninis eruptiones cohibet. Attractylis hirſutior quibuſdam, aliis acanthium, carduus benedictus vulgò, calidus ſiccus, amariſſimus, obſtructiones internorum viſcerum tollit, & eorum vlcera ſanat: aduerſus peſtilentes alióſque venenatos & putres affectus imprimis efficax. Stœbe ſcabioſa, vt abſceſſus interiores rumpere, ita & peſtilentium morborum vires è corde foras extrudere creditur, & eorum bubonas carbunculóſque diſcutere. Ocimi ſemen cardiacum eſt, cor enim exhilarat eiúſque defectionem tollit & humidum ſtomachum roborat.

Corroborantia frigida. Os è corde cerui, hominis cor quadam ſubſtantiæ ſimilitudine roborat, ad cardiacam affectionem & ſyncopem in primis vtilis, pro quo in eoſdem vſus cornu cerui ſubſtituitur. Cornu vnicornis omnium præſtantiſſimum creditur cor tueri, veneni vim omnem obtundere, & peſtilentium morborum perniciem lenire.

Ebur frigidum ſiccum primo gradu, cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Aurum temperatiſſimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos, ad exolutum ſtomachum, ad cardiacos & præter rationem mœſtos efficax. Argentum frigidum humidúmque temperatè, auri vires quadamtenus æmulatur, ſed iam metallicæ malignitatis quodammodo particeps.

Vniones ſeu margaritæ frigidæ ſiccæ, integræ potiores, cor proprietate roborant, ſyncopen tollunt, putredini cor obſidenti peſtique & venenis obſiſtunt.

Saphyrus potus ictos à ſcorpione iuuare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur, & inteſtinas vlcerationes emendare. Hyacinthus virulentarum quoque beſtiarum ictibus & malignis medetur affectibus. Smaragdus, eadem non potus modò, ſed & collo ſubnexus confert, & melancholiam mœſtitiámque ſoluit. Corallus frigidus ſiccus ſecundo gradu, vt adſtringendo ſtomachum roborat, & ſanguinis reiectiones magnoperè ſiſtit, ita & cordi robur conſeruat, idque munit aduerſus peſtilentium morborum iniurias. Succinum cor & ſtomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & ſiccum primo receſſu, morſus ſerpentum & omnium reptilium ſanat, mortiferas & venenatas potiones no-

cere prohibet.

Bolus armena frigida ordine ſecundo, peſtilenti febri opitulatur, eique reſiſtit, putredinem cohibet, & ſanguinis expuitionem & dyſenteriam & deſtillationem.

Caphura malignos vapores præſertim calidos extinguit, ab híſque ortam ſenſuum exolutionem reparat.

Calida. Xylaloë ad cardiacos affectus, ad ſyncopen, ad omnia denique cordis frigida vitia vtiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus ſiccus, cor aliáſque principes partes muniens, putredini & venenis reſiſtit.

Cinamomum calidum tertio ordine, ſiccum ſecundo, putridam ſaniem exorbet: ad deleteria & venena vtile.

Caryophyllum calidum ſiccum tertio gradu, odoratum, acre, ſubamarum: cardiacos affectus & ſyncopem tollit, viſcera corroborat & cordis ſpiritus reſarcit. Amomum calidum ſiccum tertio gradu, validè ſiccat & adſtringit, odoríſque ſuauitate cor recreat. Crocus calidus ordine ſecundo, ſiccus primo, coquit, digerit, mediocriter adſtringit, cor in primis, deinde alias partes roborat, emendátque earum putredines: ſed extra modum ſumptus lethalem vim inferre perhibetur. Moſchus calfacit ſiccat ordine tertio, tenuiũ eſt partium, odore ſpiritus inſtaurat, languidas partes ac præcipuè cor firmat & roborat, lipothymiam & vias reſolutas ſarcit, ſed imbecillum cerebrum bilioſis præſertim ferit. Ambarum calidum ſiccum ſecundo gradu, humores calfacit, incidit, attenuátque, ſtomachicis miſcetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & ſycopem tollit, ſed ebrietatem accerſere dicitur permiſtum vino: ſenibus & natura frigidioribus accommodatius quàm iuuenibus.

Hæc porrò ſimplicia in compoſitiones coaptantur, quæ ſunt huiuſmodi: Syrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco aut infuſo violarum, ſyrupus nymphææ, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus malorum redolentium, ſyrupus è ſucco perſicorum malorũ, ſyrupus è ſucco limonum, ſyrupus granatorum, ſyrupus è cortice citrij, ſyrupus è ſucco citrij acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis ineſt cor muniendo arcendóque putredinem: vnus autem ſyrupus meliſſophylli malignitatem omnem extinguit. Electarium quoque de gemmis, diamagariton frigidum, electuarium de ambra, electuarium exhilarans, mithridatium & theriace. Flores præterea & fructus ſaccharo conditi conſeruatique, vt bugloſſi flos & radix, flos violarum, perſica condita, mala odorata condita, cortex citri conditus, & nux moſchata condita. Quinetiam non paucæ extemporaneæ compoſitiones in alias quoque transferuntur formas, vt in pulueres, in condita, in paſtam regiam, in deſtillatum inſtauratiuũ, in epithemata, in ſacculos, in ſuffitus & odoratos globulos, quorum exempla quædam exercitationis gratia hic ſubieci. Puluis. ℞. Cornu cerui & vnicornis, margaritarum ſplendidarum, ſcobis eboris an. ℈ vj. fiat puluis tenuis ex cocleari ſumendus, aqua bugloſſi & vino albo dilutus. Eiuſce pulueris drachmæ duæ exceptæ vnciis tribus ſacchari albi ſoluti aqua roſarum ſtillaticia, concinnantur in tabellas quas manus Chriſti appellant. Huic & nonnihil interdum additur

electarij de gemmis aut de ambra, interdum & ambaris momentum. Fit & ad peſtilentiam hac formula: ℞ Fragmentorum gemmarum lapſapphiri, hyacinthi, ſmaragdi, margaritarum, coralli rubri an. ℈ j. oſſis è corde cerui, eboris, ſeminis ocymi, cardui benedicti, citrij, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ & angelicæ, doronici an. ʒ ß. terræ lemniæ, boli armenæ an. ʒ j. moſchi, ambaris an. g̃ viij. ſacchari albi ſoluti aqua melyſſophylli ℔ ß. concinnetur electarium in tabellas pondo ʒ ij. Conditum cardiacum. ℞. Corticis citri conditi, conſeruæ bugloſſi, violarum & roriſmarini an. ℥ ß. pulueris electarij diamargaritων frigidi & electarij de gemmis an. ℈ ß. ſacchari albi quod ſatis eſt ad conditi formam. Epithema. ℞. Aquarum ſtillatitiarum meliſſophylli, bugloſſi, cardui benedicti & roſarum an. ℥ ij, aceti ℥ j. In quibus diſſolue omnium ſantalorum, xyloaloes, caryophyllorum, corticis citrij ſicci trium omnium an. ʒ j. croci ℈ j. caphuræ ℈ ß. fiat epithema cordi inducendum ad æſtum & malignitatem arcendam. In id quoque pulueres ſacculo includuntur, qui vel ſiccus cordi admouetur, vel ſuprà dicto liquore imbutus. Odore quoque labes arcetur ex his quę epithema conſtituunt. Deſtillatum cardiacum & inſtaurans. ℞. Conſeruæ bugloſſi vtriuſque, violarum, roſarum & nymphææ, corticis citrij conditi an. ℥ ij. pulueris electarij diamargaritων frigidi, electari de gemmis & de ambra, croci an. ʒ ij. ſeminis citri, oxalidis, cardui, attractylidis & citrij mali, radicum dictamni, vetonicæ & pentaphylli an. ʒ iij. iuſculi caporum iuuenum alteratorum cum lactuca, oxalide, portulaca, ſcabioſa & meliſſa ℔ vj. trita confuſáque omnia vaporario vitreo incluſa igni mandentur, vel aquę feruenti, ſenſimque liquor eliciatur. His nonnunquam perdicum aut turturum, aut etiam nemoralium teſtudinum præparatarum conciſa caro permiſcetur cum medulla panis albi. Excepti deinde liquoris libra dimidia cum ſacchari vnciis duabus & cinnamomi drachma vna colo tranſmittitur in vſus, affuſa interdum ſemuncia ſucci granatorum aut limonum. Deſtillatum aliud malignitatem arcens & obtundens. ℞. endiuiæ, bugloſſi vtriuſque, ſtœbes, pentaphylli, cardui benedicti, oxalidis, pimpinellæ, betonicæ recentium omnium an. m. j. radicum dictamni, vetonicæ, & pentaphylli, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, doronici romani, zedoariæ an. ℥ ß. ſeminum oxalidis cardui attractylidis & plantaginis an. ʒ vj. theriaces, mitridatij veteris an. ℥ ij. Recentes herbæ tundantur, hiſque aſpergantur reliqua omnia exquiſitè trita, ſinantúrque triduo macerari, ex his dein in vaporarium coniectis ſenſim liquor excipiatur.

Ventriculo accommodata. Cap. XXII.

QVæ ſtomaticha nuncupantur medicamenta, alia humorum quibus eſt imbutus ventriculus illuuiem exugunt abſumúntque, vel prorſus detergunt, eius robore ſeruato: alia concoctionem adiuuant, ceteráſque illius functiones confirmant. Prioris quidem claſſis ſunt, malum citrium & medicum malum punicum & cidonium ſeu cotoneum, ceraſium, rybes, oxyacantha, ſorba, meſpila & quæcunque ſuprà dixi

æſtuans

æſtuantem bilem frænare. Hæc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones ſiſtunt, æſtuantem ventriculum refrigerant, ſitim extinguunt, cibi faſtidia diſcutiunt, & appetentiam inuitant, diſſolutúmque ventriculum adſtringunt & corroborant.

Quæ verò deinceps ſunt id ipſum præſtant in frigidis humoribus, qui ſtomachi tunicas infarciunt.

Menta vtraque calida & ſicca principio tertij ordinis, guſtu acris ſubamara, tenuium partium adſtringendi & exiccandi vim obtinet. Stomacho apprimè vtilis eſt, appetitum excitat & in condimentis peculiarem vſum inuenit, in eo humores frigidos craſſóſque excalfacit, attenuat & abſorbet, ſingultus, vomitiones cholerámque ſedat, ſanguinis vomitiones ſiſtit: ſed cóceptioni reſiſtere creditur. Betonica crudorum concoctionem adiuuat, datur acidum ructantibus & ſtomachicis, dolorem capitis ex ventriculi ſympathia ſedat. Abſynthium calidū primo gradu ſiccum ſecundo, adſtringens, amarum & acre, excalfaciens pariter & detergens, roborans & deſiccans: eius decoctum ſtomachum corroborat, bilem eiq. inhærentem pituitam detergit, vacuátq. tum per aluum tum per vrinas. Hinc morbo regio correptos ſanat, malaciā, ſtomachi, & inflationes diſcutit, appetitum excitat, nauſeam arcet, lumbricos pellit: comæ, folia & ſemen vſurpantur, ſed ſuccus ſtomacho infenſus eſt. Saluia excalfaciens, & ſubadſtringens, appetitum excitat, cruda craſſáque conficit, & ſtomachum corroborat, ſingultum quoque lenit. Siſymbrium balſamita vulgò ſeu menta aquatica, excalfacit atque ſiccat tertio ordine, tenuium partium eſt, & digerentis facultatis ex redundante pituita vomitiones, ſingultus, ſtomachíque diſſolutiones cohibet ſeu ſumptum ſeu admotum vrinam ciet. Non edendum grauidis niſi mortuo iam conceptu: quippe etiam impoſitum ipſum extrahit. Succinum calidum primo receſſu, ſiccum ſecundo, ventriculum & corroborat, nauſeam ſedat, prauos ventriculi humores abſorbet atque eos gigni prohibet, ventríſque fluxiones ſiſtit.

Corroborantia & adſtringentia frigida, quæ tum reliquias acrium humorum abſorbent, tum concoctionem iuuant. Roſa amara, adſtringens præcipuè rubra arefacta ſtomachum & iecur corroborat, eiúſque diſſolutioni medetur, vomitiones & lienterias ſiſtit. Cytinus mali punici flos, ſtomachum roborat, fluentem aluum ſiſtit, bibitur commodè ſanguinem excreantibus. Balauſtium adſtringentem quoque vim habet, & eandem quam cytinus.

Myrtus tum baccis tum folio citra calorem, ventriculi ſuperuacua & alui illuuiem ſiccat atque concoquit, faſtidium abigit, præcipuámque corroborandi facultatem adſtringendo obtinet. Oliua recens flaua necdum matura, vtilis ſtomacho ipſum roborat, adſtringit, appetentiam mouet, humores acres digerit. Idem præſtant oliuæ halmades quę muria conditæ ſeruantur.

Coriandri ſemen præparatum adſtringit, terget, concoctionem adiuuat, ventriculum roborat, eiúſque exhalationes in caput ferri prohibet. Rhus frigidum ordine ſecundo, ſiccum tertio, vehementer adſtringit, ventriculum eiúſque facultates omnes roborat ſumptum & ad-

motum, vomitiones, dyſenterias, ſanguinis, eruptiones, aliáſque diuturnas fluxiones cohibet obſoniis inſperſum, aut aliter ſumptum, inflammationes mitigat, méſes quoque ſiſtit. Acacia frigida primo gradu, ſicca tertiò validè adſtringit, ſtomachi robur viréſque omnes fouet, vomitum ſiſtit, menſes ſupprimit. Lycium ſiccat ordine ſecundo, calore temperatis proximum eſt, adſtringit, terget, digerit. Hypociſtis eadem quæ acacia & multò validius præſtat, eodem quoque cenſu ciſtus exiſtit, aliquanto tamen ſiccantior & adſtringentior.

Calida quibus præcipua vis eſt ad frigidos crudóſque ichores abſumendos, & ad concoctionem augendam, hæc ferè ſunt. Maſtiche calida & ſicca ordine ſecundo, parum adſtringit, minimum eſt acris, ſtomacho auxiliatur, purgantium acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, deſtillationes arcet & abſumit, vomitionéſque ſiſtit. Crocus ſtomacho vtilis eſt, ciborúmque concoctionem iuuat. Myrobalani omnes vehementer adſtringunt, ſtomachum expurgant & corroborant, vomitiones, dyſenterias, & alia alui profluuia compeſcunt, & appetentiam reuocant.

Galanga calida ſicca tertio gradu, ſapore acerrimo linguam admodum vellicante, concoctionem adiuuat, oris halitum commendat, venerem ſtimulat. Spica nardi calida exceſſu primo, ſicca ſecūdo, adſtringit, ſubacris & leuiter amara, ſtomachum roborat ſumpta & admota, omnéſque frigidos affectus concoquit. Agallochum odoratum, guſtu adſtringens & ſubamarum, ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adiuuat, eius putredinem ſummouet, & ſuperfluentes humores abſorbet, flatúſque diſcutit. Macer calidum ſiccum tertio gradu, vi aromatica odoréque ſuaui præditum, ſubacre, tenuium partium: hoc peculiare habet vt ventriculum roboret, & concoctionem iuuet. Nux moſchata calida ſicca ſecundo gradu, vim habet roborandi ventriculū, & frigidos ipſius affectus ſanandi, concoctionem iuuandi & flatus diſcutiendi. Zinziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum, obſtructiones aperit, ſtomachum corroborat & excalfacit, concoctionem promouet, vapores craſſos & flatus diſcutit, craſſos humores attenuat, aquoſos abſumit. Caryophyllum ventriculi calorem robúrq. ſuſcitat, concoctionem perficit, cardialgiam tollit & nauſeam, doloréſque ex cruditate & flatuum copia ſubortos.

Cinamomum excalfacit, adſtringit, roborátque ventriculum & concoctionem iuuat.

Ambarum ſiccitate ventriculi ſuperfluentes humores abſumit, odoris ſuauitate prauam illorum qualitatem omnémque impuritatem ac putredinem emendat, ſuſcitato natiuo calore ac ſpiritu concoctionem iuuat, cæteráſque functiones validiores efficit. In id quoque vſurpantur quæcumque cor natiuúmque calorem fouere & roborare tradita ſunt.

Ex his porrò compoſitiones extant aſſeruátúrque variæ, ſyrupus myrtinus, ſyrupus mentæ & abſinthij & miuæ cydoniorum, electarium myrtinum, electuarium diarrhodon & aromaticum roſarum maius, trochiſci è ſpodio, myrobalani emblicæ & cepulæ conditæ, iuglandes nuces

ces conditę, ſorba condita, cydonia condîta, conſerua roſarum & mentę, cortex citri conditus, & nux moſchata condita. Quarum imitatione alię quoque ex tempore pręſcribuntur, vt vinum abſynthij & iuſculũ è radice cichorij & abſynthij coma, iulepus è ſucco cydoniorum aut granatorum, & aqua roſarũ ſtillaticia. Condîta quoque multiplicis vſus. Adhæc fomentum è roſa, cytino, ſaluia, menta vtraque & abſynthio, cum portione cyperi, calami aromatici & ſchœnãthi, adiecto ſub finẽ vini quadrante. Ceratum molle ex oleo maſtiches, menthæ, abſynthiij, nucis moſchatæ & nardino, aut horum quibuſdam cum ceræ momento. His etiam vt vnguenti ſpecies euadat, interdum pulueres inſperguntur galãgæ, maceris, nucis moſchatæ, xylaloës, & zinziberis, vt ſingulę olei vnciæ ſingulas puluerum drachmas habeant cum ceræ tantillo, & ambari aut moſchi exiguo. Aut ſi pluſculum puluerum atquæ ceræ ſit, ceratum ſolidius exiſtet, in quod plerumque ſolet maſtiches triens quadránſve addi, tundíque pilo calente: quò etiam pertinere videtur ceratum ſtomachicum. Sacculus prætereа minutim tranſſutus in ſcuti formam concinnatur ex aridiorum tritorum puluere, vt qui habet roſarum rubrarum, cytinorum, mentæ, abſynthii, ſampſuchi atefactorum an. ℥ iij. ſpicæ nardi, galangæ, nucis moſchatæ, cariophyllorum an. ℥ ij. croci ℥ ß.

Iecori peculiaria medicamenta

Cap. XXIII.

CVM iecoris tum ſubſtantia tum venæ exiles ſæpè infarctu & humorum illuuie præpediri ſoleant, magnáque ſit huius viſceris dignitas & præſtantia, id quidem maximè medicamenta poſtulat quæ obſtructione liberent atque corroborent, nullo vehementi calore. In hæc autem non omnia promiſcuè, ſed peculiari quadam dote iſta conferre comprobantur.

Gramen modicè frigidum ſiccúmque, ſubaſtringens & ſuaue, tenuis ſubſtantię, iecoris infarctus ſoluit robúrque tuetur. Intybum omne calidam hepatis intemperiem, atque etiam inflammationem extinguit, ſanguinis feruorem ſedat, obſtructiones iecoris aufert: hinc bilioſam eius collectionem expurgat, icterum perſanat, iecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum offendit, ſemen genitale minuit. Cicerbita, hieracium & chondrilla, vt temperatura affines ſunt, ſic viribus minimum diſcrepant: eadem quæ intybum, ſed ignauius multò præſtãt. Lichem quæ hepatica, detergit mediocriter refrigerat, iecoris obſtructiones tollit, icterum & impetigines curat, ſanguinis inflammationes compeſcit. Adiantum omne tenuat, digerit, aperítque iecoris obſtructiones & ictericis confert. Quę ſemina frigida maiora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium ſunt partium vt iecoris quoque obſtructiones impediant.

Plantago frigida ſicca ordine ſecundo, adſtringit, & nihilominus digerit hepatis obſtructiones ſoluit, putredines & dyſenterias coërcet, fluxiones ſiſtit tum foliorum ſemine.

Oxalis omnéque rumicis genus tum radice tum ſemine blandè iecoris illuuiem expurgat, obſtructiones expedit, ex eáque genitos affectus perſanat: & adſtrictione leni nec iniucunda ipſam pariter iecoris ſubſtantiam firmat & corroborat.

Calida. Eupatorium calfacit, incidit, abſtergit, peculiariter verò iecoris obſtructiones expurgat, ſeruato robore, diuturnis & erraticis febribus apta. Fumaria iecur obſtructum aperit, laxúmque firmat, bilem expurgat, ſanguinem impurum clarificat, & putredini reſiſtit.

Lupulus calidus ſiccus primo ordine detergit & aperit, expurgat iecur, & obſtructionibus liberat, icterum ſanat, menſéſque mouet. Aſparagus iecur infarctu liberat tum radice tum ſemine: regióque morbo auxiliatur. Idem ac etiam efficacius conferunt apij, petroſelini & feniculi radices, quæ ſi calidior erit affectus, aceto macerandæ ſunt.

Abſynthium vt ventriculo, ita præcordiis & iecori opitulatur, quódque in venis bilioſum eſt per vrinas expurgat.

Praſſium vt guſtu amarum eſt, ita iecur infarctu liberat, & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obſtructiones aperit, confértque incipienti ſcirrho.

Chamædrys amara, ſubacris incidit, terget, viſcera præcipuè verò iecur expurgat & obſtructionibus liberat. Chamæpitys terget, purgat, obſtructum iecur liberat, ictericis auxilio eſt.

Corroborantia frigida. Santala omnia frigida gradu tertio, ſicca ſecundo, calidis naturis conueniunt, propriè verò hepar corroborant & refrigerant, cardiacos iuuant. Ebur frigidum ſiccum gradu ſecundo, adſtrictionis cuiuſdam particeps, qua viſceribus robur adiicit. Spodium ebur vſtum refrigerat, adſtringit, ſitim compeſcit, ventriculum & hepar roborat. Roſa & lichen iecur roborant. Corallium frigidum ſiccúmque ordine ſecundo, adſtringit, roborat, bilis feruorem compeſcit, eiúſque impetum ſeu ſurſum ſeu deorſum ſedat, iecoris ſubſtantiam quouis modo ſolutam impingit atque coarctat, & ſanguinis vndecunque manantis fluorem ſiſtit.

Calida. Iuncus odoratus ſeu ſchænanthum modicè calfacit adſtringitque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, ſanguinem excreantibus auxiliatur. Calamus aromaticus calidus ſiccus ordine ſecundo, leniter adſtringens, minimum acer, ventriculum & hepar excalfacit roborátque, hydropem ſanat & tuſſim. Eupatorium moderato calore peculiariter hepar corroborat. Vua paſſa tota ſubſtantia iecori familiaris, moderata adſtrictione ipſum roborat. Id ipſum præſtat piſtacium ſubamarum, odoratum atque eſſentiæ tenuitate iecur obſtructum expedit.

Compoſita medicamenta quæ humorum reliquias è iecore per vrinas expurgant ſunt ſyrupus cichorij, ſyrupus endiuiæ, ſyrupus byzantinus, ſyrupus è radicibus minor, ſyrupus è radicibus maior, & oxymeli compoſitum. Corroborant verò electarium trium ſantalon & trochiſci eupatorij, electarium diacubebe, & trochiſci è ſuccino. Refrigerant verò conſerua cichorij, ſurculi lactucæ, endiuiæ, & portulacæ conditi,

cera-

ceraſa condita, oxyacantha condita, & ribes conditum, aut ſi quando res ipſa expoſtulet, recentia fient apozemata modò ſimplicia, modò acida, affuſis interdum herbarum ſuccis. Electaria quoque & condita confuſis pulueribus atque conſeruis. Fotus præterea ſiquid emolliendum aut calfaciendum eſt, & epithema ſi refrigerandum ex aquis ſtillatitiis endiuiæ, portulacæ, abſynthij, plantaginis & roſarum paribus portionibus & aceti parte octaua, in quibus trium ſantalorum, roſarum, lupinorum & trochiſcorum è caphura pulueres conuenienti doſi ſoluti ſint. Illius quoque & vnguenta ex his quę ipſi ventriculo accommodauimus.

Quæ lieni conueniunt. CAP. XXIV.

APTA lieni medicamenta ea ſunt quę ſuauitate quadam, terrenum illius humorem vel emolliunt, vel quodammodo colliquant, detergunt, & attenuant, ſine adſtrictione conſpicua, vt deinde obſtructione ſoluta faciliùs excidat in aluum. Horum quædam moderatè frigida ſunt & humida quę exuperanti bili retorridæ conueniunt, vt viola, buglosſum vtrumque ſuccus malorum fragrantium. Plurima verò moderatè calida ſunt & tenuium partium, vt craſſam fæculentámque melancholiam attenuent atque diſſipent: qualia hæc ſunt. Lupus ſalictarius ſeu lupulus, lienis obſtructiones expedit cúmque expurgat. Caſſutha peculiariter lienem obſtructione liberat, arquatúmque nigrum pellit. Scolopendrium, ſeu aſplenum & ceterachum, proprietate lienem expurgat abſumítque. Raphanus lienem extenuat & obſtructione liberat, iecori etiam prodeſt. Radix apij lienem expurgat, & obſtructione liberat eiúſque tumores diſſoluit. Cortex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obſtructionibus liberat abſumítque & icterum ſanat. Capparis radicis cortice imprimis, dein fructu & cauliculis tum decoctis in oxymelite tum pulueratis ſpleni ſcirrhoſo eximiè benefacit atque frequenti vſu lentos craſſóſque humores exterget & incidit, tandémque per vrinas & per aluum exigit. Agnus calidus ſiccus tertio gradu flore & ſemine inſignis aperit extenuat, flatus diſcutit, duritiem & obſtructionem lienis diſſoluit: ſed genitale ſemen abſumit, & libidinē extinguit. Chamædrys lienem validè adeò expurgat vt ipſum abſumere credatur. Acori veri radix in vſu eſt, quæ galanga maior dicitur: calfacit & ſiccat tertio ordine, guſtu acris eſt & modicè amara, odore non iniucunda, tenuium partium, detergit & extenuat: lienes induratos reſoluit atque comminuit, duritias & collectiones omnes ſanat decocto huius fouentibus. Scylla calida ſicca ordine tertio, ſummè incidit & reſoluit, duritias lienis collectionéſque diſcutit: & obſtructiones validè expedit: quartanam & icterum ſanat.

Lapathum digerente detergentéque facultate præditum, lienem ex aceto ſumptum iuuat, ex vino coctum ſumptúmque regio morbo prodeſt, lepras impetiginéſque ſanat.

Rubiæ ſemen ex oxymelite potum lienem abſumit. Idipſum præſtat & peucedanum & raphanus & iris ſimiliter, ex aceto aut oxymelite

pota. Ariſtolochia multò validius lienem obſtructione liberat, lateríſque doloribus auxiliatur, putreſcentia ſanat, & ſordida expurgat. Cancamum vulgò gummi lacca, obeſos extenuat, concretúmque lienem diſſoluit. Horum quædam etiam foris amota, ſed maximè quæ deinceps ſunt lienem plurimum expediunt.

Ruta tum ſumpta tum admota ex aceto cataplaſmatis vice lienis obſtructiones duritiáſque tollit. Naſturtium præſertímque ſemen eius cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Struthium duritiem quoque lienis ſoluit. Vrtica cum cerato impoſita concretum conduratúmque lienem colliquat. Sinapi calidum ſiccúmque quarto receſſu, lienis tumores omnîſque generis dolores ex alto in ſumma trahit.

Centaurium minus calidum primo ordine, ſiccum tertio, ſummè amarum & ſubaſtringens, validéque abſtergens, optimum eſt ad lienis & iecoris obſtructiones ſoluendas: ſed & lienem induratum foris impoſitum ſanat. Aſarum calidum ſiccum tertio ordine, tenuium partium hepatis & ſplenis obſtructiones reſerat, eorúmque duritias diſſoluit, ictерum ſanat, febribus diuturnis auxilio eſt: valet foliis ſed radice efficaciſſimum.

Cyclaminus calidus ſiccus tertio gradu, radix in vſu eſt. Incidit, terget, aperit, digerit, reſoluítque. Lienis durities & tumores fotu aut illitu perſanat: tum recens tum aridus arquatum ſiſtit, & bilioſum ſudorem ciet.

Alia ex his aptantur in eos ſyrupos qui tetrum bilis atræ vaporem demulcent, cuiuſmodi ſunt ſyrupus violarum, ſyrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco malorum benè olentium, & ſyrupus meliſſæ & confectio alkermes. Alia in eos qui melancholiæ reliquias ex tumente liene vel diſſipant vel abſumunt: quales ſunt ſyrupus ſcolopendrij & fumariæ, ſyrupus è radicibus, oxymel ſcyllicitum, electarium diacapparis, trochiſci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis, electarium exhilarans, & aliæ complures compoſitiones ad cordis affectus relatæ. Ex quibus dein in rem pręſentem iulepi fiunt & apozemata, electaria quoque & condîta. Foris præterea fotus ex ruta, vrtica, ſtruthio, naſturtio, centaurio minore, in quo aceti quadrans inſit. Illitus ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalarum amararum, oleo liliorum lotis aceto ſcyllitico cum cera: quibus ſi ſextans adiectus ſit puluerum iridis, aſari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco ſolutis aceto forti, emplaſtrum efficiet lienis obſtructioni tumoríque accommodatum. Poſſunt & aliæ formæ complures pro rei neceſſitate ex tempore pręſtitui.

Renum ac veſicæ medicamenta.

CAP. XXV.

QVÆ leniunt & refrigerant, arenulas minimè ſinunt in calculum concreſcere, vrinę ardorem demulcent, eámque facilius emittunt. Quæ vrinas cient tenuitate ſubſtantiæ ac ſiccitate ſanguinem attenuãt & colliquant, ſerúmque ſecernunt atque deducunt in renes. In hoc genere

nere nonnulla traduntur moderatè frigida, vt pepones, melopepones, cucurbitæ, cucumeres, hordeum & gramen: ſed omnium efficaciſſima ſunt quæ in ſubſtantiæ tenuitate calida ſiccáque ſunt tertio receſſu: vt apium, petroſelinum, fœniculum, daucus, phu, ſeſeli, aſarum & ſmyrnium. Quæcunque vrinas ſtrenuè cient, eadem quoque renes & vrinæ ductus abſtergendo incidendóque expurgant, & arenulas pariter exturbant, & calculos ex arenularum adhæſu leuiter concretos diſſoluũt atque diripiunt. At verò ſolidiores veróſque calculos quæ propriè comminuere traduntur, attenuant incidúntque nullo calore, nulláque ſiccitate inſigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obitérque quæcunque mediis viis obhæreſcunt ſuperuacanea ſecum in renes deducit, vnde vrina aliàs ſupprimitur, aliàs tenuis & pellucida præterfluit. Hoc genere ſunt limonum ſuccus, radix oxalidis, rubi, aſparagi, graminis & perſonatæ, betonica, adiantum, aſplenum. Nonnulla etiam aſperitate ſua calculi ſummam faciem abſtergunt & attritu comminuunt: vt vitrum combuſtum, ouorum teſtę, milium ſolis. Nec deſunt quæ id proprietate efficiant vt lapis iudaicus. Vtraque igitur affectis renibus opitulãtur: ſed hæc præcipuè. Amygdala amara & dulcia eorumque recens oleum, zyzypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi amygdalæ amaræ & ceraſi, piſtacia, ſtrobyli, caricæ, & quæcunque leniendis pulmonibus conuenire diximus, eadem renum ac veſicæ ſcabriciem leniunt, vrinam demulcent atque effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari ſinunt. Althææ radicis ius potum eadem confert, & vrinæ difficultati medetur, renum & veſicę cruditates pellit: eius ſemen renum calculos etiam confringit. Quatuor ſemina frigida minora, lactucæ, portulacæ, intybi, cichorij renum ſiccitatem, aſperitatem ardoréſque leniunt. Semen melonum & quatuor ſemina frigida maiora ſicca ſunt ad finem primi ordinis, incidunt, tergent, tenui ſunt eſſentia præſertim arefacta & contrita: hinc vrinas adeò mouent, vt renibus arenis aut calculo preſſis non mediocriter proſint. Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abſtergendi vi renes validè expurgant & vrinam pellunt. Fraga quoque chamæbati Idęi fructus, renum & veſicæ ſordes & arenulas eluunt, detritóſque calculos excludunt, præcipuè autem ab his aqua ſtillatitia.

Plantago vtraque ſemine aut folio arefacto, renum obſtructiones tollit, ídque abſtergendi quadam & tenuandi facultate qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne vrinas ac menſes mouet, renéſque validè adeò expurgat, vt calculos minuere credatur. Helxine ſubfrigida, abſtergit, leuitérque conſtringit, calculo tamen & vrinæ difficultati ſuccurrit. Graminis radix moderatè frigida & ſicca, tenuiúmque partium vrinæ difficultatibus medetur & calculoſa veſicæ rudimenta comminuit, quod & eius ſemen præſtat. Aſparagi radix trita & ex vino pota vrinam ciet, renes infarctu liberat, calculos exturbat, nephriticis auxiliatur: neque credi par eſt longo eius vſu veſicam exulcerári, ſemen genitale auget, veneremque ſtimulat. Ruſcus tum radice ſubamara, tum foliis & baccis ex vino potis vrinam ciet, veſicæ calculos deterit, ſtilli-

cidio vrinæ medetur,menſiſq; mouet & morbum regium ſanat. Eryngij radix calore temperata, non modicè ſicca pota colicis medetur,calculos,ſtillicidia,difficultates vrinæ & renum vitia ſanat.Chamęmelum potu & inſeſſu calculos vrináſque pellit.

Quę verò ſubiiciuntur quòd calidiora acrioráque ſint,ad ea ipſa veſicæ renúmque vitia efficaciora comprobantur. Cicer omne calidum ſiccum ordine primo, incidendi abſtergendíque facultate præditum, obſtructiones tollit, vrinam mouet & renes expurgat, renum & veſicę calculos exterit: ſed nigrum & paruum validiſſimè,ac hoc deinde rubrum.Terebinthina calfacit,mollit,diſcutit,terget, expurgat, viſcerum omnium maximéque renum obſtructiones tollit, & anguſtos meatus aperit,vrinam ciet,putredinem cohibet. Pimpinella calida ſicca ordine ſecundo, ex vino pota calculos terit,& ſtranguriam decocta iuuat.Saxifraga calida & ſicca eadem ſed multò efficacius confert.

Crithum vulgò creta marina calida ſicca tertij ordinis initio, dyſuriæ & regio morbo opitulatur,renúmque calculos confringit.

Lithoſpermum vulgò milium ſolis, ſemine ex vino poto calculos comminuit,vrinas pellit,ſtranguriámque diſcutit. Siſymbrium aquaticum & Sion excalfaciunt, tenuium ſunt partium & ſapore acri, ea cruda coctáque potenter vrinas mouent, calculóſque diſſoluere atque excernere traduntur.

Vrtica calida ſicca receſſu tertio,tenuium partium & acris,tanta abſterſione valet vt ventrem ſubducat, renes infarctu expediat calculóſque terat.Anonis calida ad finem ſecundi, attenuando tergendóque vrinas ducit,calculóſque confringit,radicis cortex præcipuè vtilis,deinde eius cauliculi qui antequam ſpinis muniantur ſale conditi gratiſſimi ſunt. Petroſelinum vulgare,Plinio apium ſatiuum. Græcis ſelinum, calidum ordine ſecundo, ſiccum tertio, foliis ſemine & radice obſtructiones tollit, vrinam ciet, renes & veſicam abſtergit, eorúmque calculos comminuit: eadem foris tum fotu tum inſeſſu confert. Foeniculi radix & comæ renum & veſicæ vitia expurgant: vrinam mouent tum ſumptæ tum admotæ. Smyrnium quod & libyſticum, radice vrinæ difficultati medetur:ſemen etiam renum & veſicæ vitiis cófert, cætera præſtat quæ apium & petroſelinum. Raphanus vterque calidus tertio,ſiccus ſecundo,tum radice tum ſemine renes expurgat,vrinam ciet, calculos comminuit & exturbat. Apium ſaxatile quod petroſelinum macedonicum, calidum ſiccúmque tertio receſſu, radice præſertímque ſemine vrinam ducit, renum & veſicæ doloribus potum ſuccurrit. Daucus ſemine primùm, deinde radice calfacit & exiccat,vrinam vehementer pellit vt etiam calculos excludat. Seſeli maſſilienſe daucum viribus æmulatur. Perſonata quæ bardana, radice & ſemine vrinas pellit, renes infarctu liberat,arenulas calculóſque excutit.Pæoniæ radix acris & ſubamare, ex vino pota renum & veſicæ dolores lenit,ſeminis grana ſumpta calculorum rudimenta pueris eximunt. Tribulus vterque præſertímque ſylueſtris, poto ſemine renes purgat, calculoſiſque medetur. Spartum geniſta appellatum, ſecunda claſſe calidorum & ſiccorum,incidendi extenuandíque viribus præditum ſemine

præ-

præſertim vrinas ducit, & tum veſicæ tum renum calculos comminuit.

Iuniperi fructus calidus tertio, ſiccus primo, ſtomacho vtilis eſt, renes detergit, & vrinam pellit: ſed caput tentat.

Lauri baccæ, & folia tum fotu tum inſeſſu veſicæ conferunt affectibus: radicis cortex renes expurgat & calculos rumpit, ſed conceptus enecare traditur. Calamus odoratus vrinam mouet, renum vitiis & ſtranguriæ commodè opitulatur. Cyperus radice inſignis quæ calida & ſicca, citra acrimoniam incidit, calculo vexatis congruit, & vrinam mouet.

Cardamomum ex vino ſumptum affectis renibus & dyſuriæ medetur. Periclymenum quod eſt inuolucrum maius, & caprifolium officinis, vehementer calidum & ſiccum, tum fructu tum folio vrinam mouet, calculos pellit, & ſi pluſculum bibatur cruorum profundit.

Præcipuæ ex his comparatæ compoſitiones ſunt, ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus de limonibus, ſyrupus althææ, ſyrupus raphani, electarium diaſpermaton, & electarium λίθον τρίβον. At verò in rem præſentem varia ex his apozemata decernuntur, alia quæ leniant & laxent, alia quæ expurgent deturbentque arenulas aut calculos: quibus interdum oxymeli ſcilliticium vtiliter affunditur. Pulueres quoque & electaria & condita his formulis quæ ſupra ſunt expoſitæ. Fotus quoque & inſeſſus tum ad compeſcendos, nephriticos dolores, tum ad comminuẽdos calculos, ex radicibus althææ, raphani, petroſelini macedonici, feniculi, eryngij & bardanæ, cum malua, parietaria, berula, chamæmelo, betonica, naſturtio, pimpinella & origano, lauro & iunipero. Ex quorum deinde magmate, addito polline ſeminis althææ lini & fœnigræci, ſeſeleos & dauci cum axungia cuniculi & anſeris cataplaſma concinnandum eſt. Illitus præterea ex oleo liliorum, chamæmelino, laurino, nardino, è ſcorpionibus & terebinthino. Nonnulla etiam in clyſteres induntur, qui eductis primùm fecibus ſummè ſint profuturi.

Vteri medicamenta. CAP. XXVI.

QVÆ verò conferre traduntur, alia immodicum eius fluorem ſiſtunt, alia ſuppreſſum mouent, alia humorum colluuiem eluunt expurgántque vterum, alia corroborant. Quæ menſium fluorem ſiſtunt ferè frigida ſunt omnia, genitale ſemen extinguunt, ſedántque veneris impetus & vteri ſtrangulatus compeſcunt: nec frigidis aliter iuuatur vterus. Nymphæa quæ præſertim candidam radicem habet, muliebri profluuio medetur, veneris inſomnia cohibet, & ſemen genitale extinguit. Cytinus & balauſtium refrigerant ſiccántque gradu ſecundo, adſtringendi vim habent, menſes aliáſque vuluæ fluxiones cohibent. Rhois ſemen obſoniis inſperſum pro ſale, & decoctum potui datum menſtruas mulierum purgationes & alba earum profluuia retardat. Idem ramuſculorum rubi decoctum præſtat multóque efficacius eius foliorum & cauliculorum ſuccus expreſſus & ſole ſiccatus. Cornu cerui vſtum & lotum, & ebur in tenuiſſimam ſcobem redactum fœmi-

nis fluxione vuluę laborantibus magnopere proſunt è conuenienti liquore hauſta. Portulaca mulierum purgationes ſiſtit, venerisque impetus & inſomnia ſedat. Plantago refrigerat denſatque, hinc ſanguinis eruptiones omnes cohibet, atque vt alui profluuia ita & vuluæ fluxiones compeſcit, & aduerſus vteri ſtrangulationes ex lana ſubiicitur.

Semperuiuum vtrumque refrigerat gradu tertio & moderate ſiccat, muliebres fluxiones ſiſtit & veneris ludibria ſtrangulatúſque retundit.

Quęcunque autem menſes mouent, calida ferè ſunt receſſu tertio, nec tamen vehementer ſiccant, eiuſmodi ſunt amara & acria, quorum tanta vis eſt, vt in diſtantiſſima ſaluis viribus penetrare poſſint, & venarum ora reſerare, craſſa extenuare & lenta detergere: atque etiam cum menſibus pleraque peculiari dote alias quoque vteri ſordes & illuuies expurgare. Nec pauca ex his conceptus ſecundáſque pellunt, aut etiam fœtus enecant. Chamæmelum calidum ſiccúmque primo receſſu, tenuium partium, anodyna digerendíque facultate prędituṁ potu & inſeſſione menſes & fœtus euocat, vteri duritias & flatus diſſoluit. Betonica vterum expurgat, & nihilominus corroborat & conceptum retinet: vtilis prægnantibus: quibus alba ſordidáque illuuies ex vtero manat. Laurus calfacit & emollit eiúſque decoctum in muliebres inſeſſus additur, & vuluæ ſordes vel prægnanti tutò eluit. Parthenium decoctum ad vuluæ duritiem & ſtrangulatum inſeſſu prodeſt. Erinum radice, foliis & floribus vtile, aſſum & ex roſaceo tuſum ſubditúmque vuluam emollit & blandè expurgat. Trifolium odoratum calidum ſiccúmque ordine tertio, ſemen & folia ex aqua pota vuluæ ſtrangulatui ſuccurrunt. Pæonię radix eiúſque grana nigra vuluę ſtrangulatui & vteri doloribus ex vino pota medentur. Quę validius menſes cient aut vterum expurgant, minimè tuta ſunt prægnanti, quod pleraque ſolutis acetabulis conceptum eiiciant, quædam etiam ſeu ſumpta ſeu admota interimant. Sampſuchus menſes ducit tum ſumptus tum in peſſo ſubditus. Ocimum ſumptum in acetariis vterum expurgat, veneremque ſtimulat. Origanum attenuans aperiénſque menſes euocat. Meliſſophyllum ſecunda claſſe calidorum, prima ſiccorum, ad menſes educendos tum potu tum inſeſſu vtile & ad concipiendum iuuat.

Praſſium mulieribus quæ non purgantur, menſtrua & à partu ſecundas pellit, difficilè parturientibus ſalutare. Scordium menſes ducit, & fotu potúve partum accelerat.

Baccharis odorata, radice ſubdita partum educit. Artemiſiæ ſpecies duæ calidæ ſecundo, ſiccæ primo, tenuium partium, ſumpta aut in vteri fomenta vel inſeſſus accommodatæ, menſes ducunt, ſecundas fœtúſque extrahunt, vteri præcluſioni conferunt: earum quoque ſuccus cum myrrha ſubactus & admotus, elicit quæcunque concluduntur in vtero. Pulegium calfacit ſiccátque ordine tertio, potum extenuando menſes, ſecundas fœtúſque pellit, tumores, duritias & vteri conuerſiones inſeſſu tollit. Cyperi radix refrigeratæ & præcluſæ vuluæ fotu auxiliatur, menſéſque euocat. Phu valeriana dicta, calida ſiccáque ordine ſecundo, menſes fotu ducit & vrinas. Rubiæ maioris radix ſeménque

men-

menſes,ſecundas,fœtúſque ſubditum trahit,ſumptúmque pellit.

Polium montanum cui teucrio nomen eſt, menſes & à partu ſecundas,mortuúmque fœtum ſumptum eiicit.Seſeli tam ſemine tum radice vteri ſtrangulatui medetur : menſes & fœtum vtero excludit. Dauci ſemen efficax adeò promouendis menſibus vt etiam ſecundas fœtúſque pellat,& ſtrangulatus ſumptum ſedet.

Ruta incidit & digerit,menſtrua ducit , flatulentos vteri tumores diſcutit ex oleo cocta & infuſa,& vuluæ ſtrangulatû liberat : cum melle trita & obſcœnis partibus inducta , veneris appetentiam & ſemen extinguit.Calaminthe calida ſiccáque tertio receſſu,acris & modicè amara,vehementer incidit & abſtergit , menſes validè adeò ciet , vt & conceptum ſeu pota ſeu admota interimat & eiiciat. Sabina tertio eſt gradu calidorum & ſiccorum,acris & validè digerens,menſes ſi quid aliud prouocat,fœtum etiam viuentem enecat & mortuum eiicit. Dictamni radix tum pota tum vel ſuffitu vel peſſo excepta,mortuos iam fœtus educit,& ſolo guſtu partus accelerat. Ariſtolochia vtraque menſes, ſecundas,& fœtus cum myrrha & pipere pota pellit: ſubdita eadem præſtat,& vteri ſordes expurgat. Gentianæ radix ſumpta extenuat , abſtergit , purgat & obſtructione liberat , nec modò ſumpta ſed & ſubiecta menſes , fœtus & ſecundas excludit. Iridis radix fotu mollit aperitque locos , & muliebria trahit, & glandis modo cum melle appoſita fœtus euocat. Aſari radix ſubdita menſes conceptúſque trahit. Smyrnium radice,herba aut ſemine ſumptum,aut etiam feruefactum ſubditúmque menſes ſecundáſque pellit,& abortum facit.Myrrha calida ſiccáque ordine ſecundo,tenuis & validè detergens,vuluam emollit,& præcluſam aperit,menſes & partus celeriter extrahit, præſertim quæ ſtacte appellatur.Styrax & bdellium myrrhæ vires imitantur. Caſtorium cum pulegio potum menſes partus & ſecundas eiicit.Sagapenum ex hydromelite ſumptum,menſes potenter ciet,ſed fœtum examinat. Galbanum non ſumptum modo,ſed & admotum menſes partúſque euocat.Opoponax vteri tumores duritiáſque appoſitum ſoluit, menſes trahit , ſed fœtum enecat.

Eorum quę corroborando vtero deſignantur,alia cum ipſum firmant conceptúmque continent , alia moderato calore fouent & manentem illuuiem exorbent,amara quadamtenus & odorata vt ſimul aperiant & calorem ſuſcitent,odoríſque ſuauitate vterum oblectent. Prioris generis ſunt.

Biſtorta officinis appellata,frigida ſiccáque moderatè & adſtringens, menſtrua ſiſtit,vterum corroborat,conceptúmque retinet ac fouet tum admota radice tum ſumpta cum nuce moſchata & caryophyllis.

Corallium tum ſumptum , tum ſubditum menſes cohibet , vterum conceptúmque corroborat.Coſtus impurum vterum expurgat tum fotu tum ſuffitu,& ad concipiendum iuuat.Betonica eadem vt ſupra dixi confert,fœtúmque recreat.

Caryophyllum tum ſumptum ex vino odorato tum ſubditum , vteri ſtrangulatum lenit, & vterum fœtúmque recreat.Nux moſchata & macer eaſdem quoque vires obtinent.

Nardus ſeu ſpica nardi impura vuluæ profluuia ſaniémque ſubdita abſorbet, conceptúmque ſuffitu adiuuat. Styrax ſuffitu quoque vterum expurgat, exiccat & corroborat, vteri ſtrangulatum compeſcit; & ad concipiendum preparat.

Succinum ſuffitu potúque vterum ſiccat, prauos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum iuuat. Melanthium ſuffitu menſes ob craſſitiem lentorémque ſuppreſſos educit, vterum excalfacit, exiccat & corroborat. Calamus odoratus tum potu tum appoſitu aut ſuffitu menſes euocat, vterum ſiccat & recreat. Benioin liquor creditur cyrenaicus, calidus ſummè tenuis & halitu digerens, vteri fluxiones ſuffitu vel peſſo exorbet, ipſúmque vt & partes omnes neruoſas corroborat. Moſchus tum ſumotus tum peſſo ſubditus, vteri ſtrangulatum tollit, venerem prouocat, vterum odore recreat, ſiccat & corroborat, concipiendíque ſpem auget. Ambar quoque præfocationem arcet atque ſiſtit, & tum ſumptum tum ſubditum omnia quæ moſchus validè confert.

Compoſitiones verò ad vteri refrigerationem & ad immodicos menſes cohibendos hæ extant. Syrupus è portulaca, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus myrtynus, aqua plantaginis aut portulacæ diluti: trochiſci ſpodij, trochiſci terræ lemniæ, trochiſci ſuccini, oleum roſarum, nymphææ & myrtinum, vnguentum Comitis.

Ex tempore autem decernetur iulep roſatum, & ex aquis ſtillatitiis myrti, plantaginis & oxalidis adiecto ſucco vel oxyacanthæ vel cidoniorum. Pulueres quoque & electaria aut condita ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cerui vſto & ſuccino, addito ſaccharo roſato aut conſerua roſarum, aut alia quauis adſtringente. Emplaſtrum quoque quod habet boli armenæ lotę in aceto ℥ iij. terræ lemniæ ſimiliter lotę ℥ ij. ſanguinis draconis, maſtiches an. ℥. nucum j. cupreſſi, gallarum, roſarum, balauſtiorum tritorum an. ℥ ß. cerę & vnguenti comitis an. quantum ſatis eſt ad corporanda in emplaſtri formam. Vel farinæ fabarum dilutæ mucilagine gummi, arabici vel tragacanthę quantũ ſatis eſt ad excipienda & vincienda & cogenda omnia in emplaſtri conſiſtentiam, quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia peſſi ſubdentur vel iniectiones. Ad mouendos porrò menſes & ad expurgandum vterum extant ſyrupus capillorum veneris, ſyrupus hyſſopi, ſyrupus artemiſię, electarium diacalaminthes tum ſimplex tum compoſitum, trochiſci è myrrha qui etiam ſecundas pellunt, & pilulę ſagapeni, quibus etiam vis ineſt mortuum fœtum excludendi. Harum exemplo aliæ quoque formulæ re vrgente præſcribentur tum ſumendæ tum admouendę vt fotus huiuſmodi ℞. Chamęmeli, ſampſuchi, ocimi, pulegij, origani, praſſij, calaminthæ, artemiſię, melyſſophili, parthenij, abrotani, abſynthij an. m. ij. coquantur in aqua quę ſatis ſit ad fotum vel inſeſſum, vel iniectionem. Eadem aptari poterunt in peſſos, quos etiam vtiliter ex radice dictamni, ariſtolochię, gentianę, ex myrrha, ſtyrace & áloë, terebinthina exceptis concinnare liceat.

Ad vterum verò corroborandum & adiuuandum concoctionem extant electarium de gemmis, electarium aromaticum, electarium diaſatyrion,

ſatyrion, ſatyrium conditum & eringium conditum. Suffitus quoque decernetur qui habeat melhantij ſeminis ℥ ß. ſtiracis, calaminthæ, ſuccini, ſchœnanthi, calami odorati, ſpicæ nardi an. ℨ. iij. roſarum rubrarum ℨ ij. fiat puluis ad ſuffitum. Aut peſſus: ℞. Liquoris cyrenaici, iridis roſarum rubrarum an. ℥. ß. zibeti, ambaris an. ℊ iiij. moſchi ℊ ij. fiat puluis qui ſyndone exceptus in balanos aut peſſos aptetur.

Quæ arthritidis & externis quibuſdam affectibus medicamenta conferunt.

CAP. XXXII.

EXTERNI affectus qui in vnamquamque piam particulam ſiue cum vlcere, ſiue citra vlcus incidunt, peculiara habent libro proximo tradenda remedia. Qui verò in plures partes inuadunt, vt arthritidis, paralyſis, tremor, artuum dolores & qui ex vniuerſa fluxione orti fuerint, huc commodè referri poſſunt. Per hos igitur affectus cùm iam ſatis purgatum in corpus & fluxio cohibita fuerit, ſi humorum reliquiæ ſumendis digerendæ diſſipandæque videbuntur, in id apta erunt ſimplicia quæ ad cerebri affectus ſupra attulimus: quandoquidem neruorum eadem atque cerebri eſt ratio. Propriè verò & peculiariter ad artuum dolores hęc commendantur: Helenij radix & iridis, chamæpitys, verbaſcula duo, calaminthe, acori radix, centaurium minus, hermodactylus, in apozemata aliáſve compoſitiones aptanda: de quibus mox ſigillatim dicam. Cæterùm præcipua ad horum malorum curationem topicorum vis eſt, quorum alia ſtatim initio ardorem ſi quis ineſt extingunt & fluxiones arcent, nec tamen humores in partem inflammatam altius impingunt: alia dolorem qui citra inflammationem fuerit compeſcunt: alia dolore ſedato impactum humorem attenuant, digerunt diſſipántque ne tempore obdureſcens concreſcat in tophum. Quum igitur chiragrę aut podagræ initio dolor ardórque articulos obſidet, hæc ex vſu erunt: Aquæ ſtillatitiæ roſarum, plantaginis & ſolani, quibus aceti ſextans aut quadrans affundatur, id enim fotu calido inflammationes ſedat reprimitque fluxiones, & collectas quodammodo diſcutit, arthriticis & podagricis accõmodatum. In eius ℔. j. ſi caphuræ ℨ j. aut ℨ j. ß. ſoluatur, cæteros articulorum cruciatus, qui etiam aliè demerſi ſunt compeſcit.

Pſyllij ſemen maceratum mucilaginem edit, ad omnes inflammationes, ſed propriè ad articulorum calidos dolores in primis ſalutarem. Cotonei mali & althææ ſemina mucilagines quoque reddunt non minus efficaces, ſi præſertim ex aqua ſolani aut plantaginis elicitæ fuerint. Hyoſcyami folia recentia aut per ſe aut cum polenta calidas acréſque fluxiones ſiſtunt, omnéſque dolores mitigant & medicamentis in id compoſitis commodè miſcentur. Cicutæ folia atque ſemen arefactúſque ſuccus omnem dolorem ſedant qui præſertim ex inflammatione ortus fuerit. Eadem quoque vis ſemperuiuo vtrique & mandragoræ: quibus ſi dolor intolerabilis non facilè finiri poteſt, opij momentum addetur, quod ſenſus torpore inducto in cali-

dis præſertim affectibus dolores omnes ſedat atque conſopit.

Anodyna quæ dolores quacunque ex cauſa ortos demulcent. Lac vaccinũ acres fluxiones partiúmque omnium inflammationes fotu mitigat: quod & polentę forma permiſtis anodynis euidentiùs præſtat. Stercus vaccinum cùm præſertim depaſcuntur herbas impoſitum, emollit & reſoluit, ardores doloréſque mitigat, veſparum ictus ſanat & addito aceto tumores digerit. OEſypus calfacit & emollit, paulúmque digerit, dolores quacunque ex cauſa compeſcit, quod & lana ſuccida eo imbuta præſtat. Thus calidum ordine ſecundo, ſiccum primo, anodynum quoque eſt, & ex oui candido ſubactum impoſitúmque omnem dolorem lenit.

Dolorum autem humorúmque reliquias hæc impoſita digerunt & euocant. Verbaſcula duo quæ paralyſis & arthriticæ herbæ vocantur, calida & ſicca, manifeſtè adſtringunt atque digerunt, foliáque tuſa vtiliter imponuntur articulorum doloribus & paralyſi.

Chamæpitys quæ iua arthritica, citra inſignem calorem aut acrimoniam latentes in alto & in flaccidis partibus humores impoſita abſorbet & exiccat, partéſque firmando roborat. Calamintha triplex affecto articulo inducta totum excalfacit, humorémque ex alto euocat, iſchiadicis familiaris. Naſturtij quemadmodum & vrticæ ſemen adurentis particeps eſt facultatis, & idcircò fixos peruicacéſque coxendicis dolores euellit. Helenij radix frigidos diuturnóſque partium affectus ſanat, & coxendicum dolores, & articulos humore nimio luxatos. Centaurij minoris decocti ius clyſtere ſæpe infuſum iſchiadicis mirificum auxilium præſtat, humorem enim elicit dolorémque leuat. Succus verò epotus aut etiam herba ipſa ex hydromelite decocta, peculiariter neruorum vitiis ſuccurrit: & cum oleo partibus contuſis emplaſtri modo impoſita præſentiſſimo eſt auxilio. Hermodactylus pituitam craſſam ex articulis trahit & expurgat, podagræ & arthritidi confert tum ſumptus tum admotus in cataplaſmate. Oppoponax iſchiadicis inductum & podagricis opitulatur. Bdellium calfacit, emollit diſcutitque duritias, & neruorum nodos.

Ammoniacum calfacit & inter emollientia principatum obtinet, articulorum tophos diſſoluit, & induratos lienes ſanat, arthriticos & podagricos iuuat. Sagapenum calidum, tenuiúmque partium, paralyticis & conuulſis confert, articulorum nodulos diſſoluit. Galbanum mollit ac digerit, eadem quæ ſagapenum confert. Caſtorium tenuium partium & calidum, neruis accommodatum, contumaces & ſcirrhoſos eorum affectus ſanat, potum illitúmve prodeſt tremori, conuulſioni & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium omnium calidiſſimum, cauſticæ & vrentis facultatis, tenuium partium: craſſos & lentos humores quocunque ſint loco incidendo digerit: aurium ſonitum & dolorem tollit, coxendicos & paralyticos iuuat.

Non paucæ ab his compoſitiones deducuntur, aliæ leniter refrigerantes, aliæ anodynæ, aliæ diſſipantes & exiccantes, quæ quoniam externæ ſunt in proximum librum aptè referuntur: ex tempore verò hæ facilè apparari poſſunt. Fotus per oxycratum comparatum ex aquis

ſtillatitiis

ſtillaticiis, vel ſuccis ſolani, plantaginis & roſarum, vel etiam hyoſcyami ſi dolor vehementer excruciet: in quibus quadrans aut ſextans inſit aceti. Aut ſi dolor altè ſit demerſus vt in humeri, cubiti, aut coxendicis articulo, caphuræ etiam nonnihil inſit, in ſingulis quippe libris binæ drachmæ. Adhæc mucilago ſeminis cydoniorum ex aqua ſolani inducta, aut è ſemine pſyllij, aut vtraque ſimul hoc ferè modo. ℞. Aquæ ſtillatitiæ plantaginis & ſolani an. ℥. iij. in quibus macerari finito ſuper cineres calidos ſeminis cydoniorum & pſyllij an. ℥ ß. extrahatur mucilago quæ tepida inducatur locis dolentibus, obducatúrque ſtupa canabina, aut lineo oxycrato tepido imbuto. Herbæ quoque ex oxycrato in cataplaſma coquuntur ſine oleo, ſine adipe. Nihil enim pingue inflammatis partibus imponendum: quanquam hac in re non parum confert vnguentum populeum in aceto lotum. Ardore ſedato quum doloris immanitas repreſſa fuerit, cataplaſma anodynum ex medulla panis in pultis formam fiet hoc modo. ℞. medullæ panis ℔. j. ſenſim ex lacte coquatur dum craſſeſcat, aſperſo puluere qui habeat florum chamæmeli & meliloti an. ℥ j. roſarum rubrarum, ſaluiæ an. ℥ ß. croci ʒ ij. nonnunquam & oleum inditur chamæmeli vel liliorum. In id quoque illius conueniet qui habeat mucilaginis ſeminis althææ, lini & fœnigræci depromptæ ex aqua chamæmeli ℥ j. ß. olei liliorum chamæmeli & violatum an. ℥ ß. axungiæ anſeris ʒ vj. croci ℈ ij. ceræ quod ſatis eſt ad illitum.

Doloris demum impactam materiam antequam obdureſcat digerunt, emplaſtrum è mucilaginibus, è meliloto, & oxycroceum: ſed validè quod habet gummi pini, picis nigræ an. ℥ ij. ceræ, axungiæ an. ℥ j. thuris, hermodactylorum, radicis iridis, ſulphuris non extincti an. ℥ ß. olei irini quantũ ſatis fuerit ad concorporãdum in emplaſtri formam. Locis compactioribus præſertim coxendici ex cæteris gummis validiora inducuntur, ſinapiſmus quoque & alia proximo libro tradenda.

METHODI MEDENDI
Libri Quinti Finis.

METHODI MEDENDI

LIBER SEXTVS.

DE EXTERNORVM MEDICAMENTORUM Materia.

PRÆFATIO.

SVMMAS externorum medicamentorum facultates tot omninò ſtatuendas eſſe, quot & ſumma externorum affectuum genera, medendi lex methodúſque demonſtrat: ipſamque eorum materiam in quam nunc incumbo in quaſdam facultatum

claſſes digerendam, quæ affectibus ex aduerſo contrariæ ſunt. Harum quidem aliæ calidis affectibus fluxionibúſque ſuccurrunt, quales ſunt reſtigerans, repellens, emplaſtica ſeu infarciens, anodyna, narcotica. Aliæ tumoribus affectibúſque frigidis, vt rarefaciens, emolliens, attenuans, abſumens vel exiccans, attrahens atque reſoluens. Aliæ abſceſſibus & vlceribus, vt ſuppuratoria vis, ſarcotica, agglutinans, detergens ſeu expurgans. Aliæ contra, ſoluendæ cuti & aperiendę conueniunt vt veſicans, cathęretica, ſeptica, eſcharotica & cauſtica. De his igitur déque earum contrariis ſigillatim tradendum, & quas vnaquæque facultas alias de ſe particulatim vires proferat.

Refrigerantia medicamenta. CAP. I.

EOrum quæ refrigerant vt varij ordines, ita & effectus quoque varij ſunt, alia ſimplices inflammationes demulcent, alia eryſipelata, alia herpetes, carbunculos & ignem ſacrum: quæ hac ita ſerie ſubiunximus à lenioribus exorſi. Leniora ea ſunt quæ ad interiorum quoque æſtum tutò ſumuntur, vt lactuca tum ſatina tum ſylueſtris, portulaca, intybi genera quatuor, helxine, hieracium: calidas enim phegmonas & liena eryſipelata compeſcunt, ſed hæc potentius.

Lenticula paluſtris frigida & humida ordine ſecundo, collectionibus calidis, podagris & igni ſacro commodè illinitur cum polenta. Vmbilicus veneris humidus ac frigidus, obſcurè adſtringentem & leuiter amaram obtinet facultatem qua phlegmonas eryſipelatoſas, & eryſipelata phlegmonoſa perſanat & omnibus partibus excalfactis in cataplaſma commodiſſimè aptatur. Pſyllium ſecundo ordine frigidum, ſemine in primis efficax prodeſt eryſipelatis, fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto aut poſca, eius mucilago vtiliter illinitur cuicunque dolori & collectioni inflammationíque: ſiquidem egregiè adeò refrigerat, vt ſi in aquam feruentem coniecta fuerit, ea protinus deferueſcat. Hyoſcyamus albus tertio ordine refrigerat, ſuccus extero ſemine, foliis caulibúſque expreſſus, collyriis dolorem lenientibus commodè miſcetur, & contra acres calidáſque fluxiones: cum farina aut polenta contra oculorum, pedum, aliarúmque partium inflammationes, ſemen eadem tritum poteſt additum cataplaſmatis dolorem leuantibus: folia ad eadem tum per ſe tum cum polenta vſurpantur. Papauer ſatinum ordine quarto frigidum, eius capita trita & cum polenta cataplaſmatis miſta inflammationibus & ignibus ſacris medentur. Capitis ardores cum roſaceo, oculorum inflammationes cum oui candido & croco mitigat. Nigrum frigidius eſt albo cuius ſuccus eſt vocatum opium, ad omnia longè efficaciſſimum. Caphura frigida ſicca gradu tertio, lachryma indicæ arboris tenuium partium, acris & odora: repellit & facilè penetrat, phlegmonas & eryſipelata refrigerando mirè iuuat, ad gonorrhœam & albas vuluæ fluxiones efficax, cum ſuccino è conuenienti liquore hauſta.

Hæc igitur ſimplices inflammationes quæ præſertim è feruidiore ſanguine profectæ ſint, vt phlegmonas, eryſipelata & artuum dolores perſa-

perſanant. Quæ verò deinceps erunt, quoniam prætereà auſteritatem quandam & adſtrictionem obtinent, ardentes bilioſáſque eruptiones extinguunt, herpetas, epinictidas, carbunculos & ignem ſacrum.

Portulaca receſſu tertio frigida humidáque ſecundo, æſtuantibus auxiliatur, & calfacta omnia egregiè refrigerat: quódque auſteritatis & adſtrictionis cuiuſdam ſit particeps, fluxiones omnes reprimit, bilioſas eruptiones vt herpetes, impetigines, ignémque ſacrum retundit. Polygonum portulacæ vires æmulatur, collectionibus feruidis ignibúſque ſacris auxiliatur. Plantago exiccat & adſtringit, paritérque refrigerat ordine ſecundo. Hinc eruptiones ſanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidáſque cohibet, ambuſta & inflammationes demulcet.

Liguſtri folia adſtrictiora vi feruidis inflammationibus & carbunculis illita proſunt, & commanducata oris vlceribus medentur, & eorundem decocto ambuſta vtiliter fouentur. Solanum hortenſe refrigerat & adſtringit ordine ſecundo, & ad inflammata & omnia quæ refrigerari & adſtringi poſtulant, & ad fluxiones acres mirè cōducit: ignibus ſacris & herpetibus folia cum polenta inducuntur. Somnificum verò multò magis refrigerat, vt penè ad papaueris vires accedat, nec niſi foris illini aut aliter admoueri innoxiè poſſit. Cortex radicis eius vſurpari debet. Semperuiuum vtrumque ordine tertio refrigerat, deſiccat verò & adſtringit mediocriter, phlegmonas refrigerat, eryſipelata, herpetáſque cohibet. Sed & ad nomas, oculorum inflammationes & ambuſta, folia per ſe vel cum polenta illita conferunt. Succus per ſe eadem præſtat fotu, aut cum roſaceo infuſus. Corianum refrigerat & leuiter adſtringit, eryſipelatis & herpetibus medetur, epinyctidas, teſtium inflammationes carbunculóſque cum melle ſanat. Succus eius cum ceruſa & aceto ardentes in ſumma cute inflammationes iuuat. Mandragora tertio ordine refrigerat. Radicis cortex valentiſſimus eſt, ab hoc ſuccus è malis aut è caule collectus. Folia recentia oculorum inflammationibus, & iis quas vlcera excitarunt cum polenta inducta proſunt, articulorum dolores leniunt. Radix trita ex aceto herpetibus & ignibus ſacris medetur. Acetum refrigerat & adſtringit, inflammationes arcet impoſitum, fluxionéſque reprimit, ſedem vuluámque procidentem: ad ignem ſacrum, lepras, impetigines cum aliquo conuenienti efficax eſt: phagedænas vlcerum nomáſque fotu cohibet, item vlcera quæ ſerpunt, panos & pruritus. Omphacium & mali punici, citri, limonúmq. ſuccus perfectè refrigerat, bilis acrimoniam impoſitus validè obtundit. Eò commodiſſimè vtemur contra omnes calidos & bilioſos affectus, non quidem puro, ne adſtrictione immodica calorem ipſorum cute denſata includat, ſed ſucco portulacæ aut ſemperuiui temperato: ita enim herpetas, impetigines, lepras phagedænas nomáſque ſanat.

Compoſitiones ab his fiunt, oleum roſarum, oleum violarum, oleum nymphææ, oleum papaueris, hyoſcyami & mandragoræ, vnguentum refrigerans & vnguentum populeum. Præter hæc verò re exigente alia præſcribuntur his ſanè præſtantiora. Nam oleo, cerato aut vnguento moderata vis ineſt refrigerandi, neque quum ingens inflammatio ery-

ſipeláſve ſumma corporis exurit, ſatis ea proſunt, niſi & aceti momento perfundantur: omnis quippe adeps omnéque oleum mox vt incaluit, quaſi incenſum partis calorem auget, & ſummam cutem exulceratam exaſperatámve ſorde coinquinat. Multò ad refrigerandum, præſtantior vis ineſt epithemati, ſomento aut cataplaſmati. Epithema fit ex aquis ſtillatitiis roſarum plantaginis, ſolani, intybi & portulacę. Valentius comparatur ex recentium harbarum coctarum iure, valentiſſimum ex earum præſertímque è ſolani, ſemperuiui, hyoſcyami, papaueris & mandragoræ expreſſis ſuccis, qui linimentis ſint excepti. Quinetiam eæ ipſæ tuſæ herbæ imponuntur cataplaſmatis ſpecie. Benefacit & mucilago è ſeminibus althææ, cydoniorum & pſyllij, aqua vel ſucco quodam accommodato maceratis deprompta: vix quippe vlla poteſt adſtrictio in lenta mucilagine haberi. Debent autem in liquoris tepidi libris ſingulis ſeminum vnciæ quoque ſingulæ demergi, dum liquor concreuerit. Quum leuior eſt ardor, mucilagini permiſcetur oleum quoddam refrigerans linimenti forma. ℞ ceræ albæ liquefactæ ℥ j. in quam diſſolue oleorum violarum & papaueris lotorum aqua ſolani frigida an. ℥ j. mucilaginis ſeminis cydoniorum & pſyllij extractæ in aquis vel ſuccis ſolani & plantaginis ℥ ij. fiat illitus, huic addi poteſt caphuræ ℈ ß. Mirè iuuat cataplaſma ex refrigerantium ſuccis & hordei expurgati farina, quæ ſine igne agitantur, & ea temperatione permiſcentur dum polentæ aut pulticulæ nanciſcuntur craſſitiem. additur vtiliter caphura: aadduntur quoque ſub permiſtionis finem interdum mucilagines, rarius olea. Quæ igne permiſta coquuntur, melius quidem coëunt ac firmiùs cohærent, ſed minùs refrigerant. Omnia porrò in vehementi ardore & æſtuoſo cœlo frigida inducentur: atque etiam interdum arte refrigerata, & protinus vt partis feruore acriùs incaleſcunt areſcúntve, commutantur, quod ſubinde fit, dum repreſſo ardore atque dolore pars liueſcere incipiat. conſiſtendum enim tum eſt, ne pariter extincto inſito calore pars gangræna vel ſphacelo pereat. Hyeme verò atque mitiore inflammatione tepida etiam ſubinde admota iuuant. Ad herpetes verò, impetigines, phagedænas aut ignem ſacrum, portulacæ, plantaginis aut ſemperuiui ſuccis, aceti, omphacij, ſucci limonum aut granatorum par modus additur in fotum: aut ex his farina orobi & hordei permiſtis, pultis ſpecie cataplaſma exiſtit.

Repellentia medicamenta. CAP. II.

REPELLENS medicamentum quod Græci ἀποκρουστικὸν dicunt, id appellamus & quod influentem humorem cohibet, & quòd eum ipſum aut etiam parti leuiter infixum in aduerſum reiicit, éſtque hoc priore vehementius. Vtrumque frigoris vi perficitur, cuius natura eſt cohibere, comprimere, repellere & retrudere. Sed ad hos affectus validiſſimum id frigus eſt, quod in craſſa terrenáque ſubſtantia conſiſtit, qualis nimirum ea eſt quę acerbo, auſtero, adſtringentíque ſapore deprehenditur. Ea enim partis ſubſtantiam premens atque coarctans, influen-

fluentem humorem remeare cogit, huic ex diametro attrahens opponitur, de quo poſtea ſermo habendus. Vitis viniferæ folia capreolique refrigerant & adſtringunt, trita & illita capitis dolores, ſtomachi inflammationes, & aliarum partium ardores fluxionéſque ſiſtunt. Roſa refrigerat & adſtringit præcipuè rubra, ſed arefacta magis. Contuſa & illita præcordiorum inflammationibus & ſacris ignibus medetur. Succus oris vlcera, gingiuas, tonſillas & faucium ardores gargarizatu reprimit & fluxiones cohibet. Arida verò roſa vino aut aqua calente dum extabuerit macerata, ad capitis, aurium, oculorum, ſedis, recti inteſtini ac vuluæ dolores facit fotu adhibita. In id efficax quoque eſt roſarum fæx poſt rhodoſtagma in alembici fundo reſidua, ſimiliter macerata & calens locis dolentibus impoſita, partim ita mitigata, partim repreſſa doloris cauſa.

Rubus immaturo fructu & floribus refrigerat, potenter adſtringit & deſiccat, mollioribus & recens natis foliis & germinibus leuius. Hæc tamen manſu aphthas & alia oris vlcera ſanant, & gingiuas firmát. Flos & fructus immaturus vt hæmorrhoidas manantes, dyſenterias, & alia ventris profluuia ſiſtunt, ita herpetas cohibent, oculóſque procidentes confirmant. Myrti vtriuſque germina, folia, baccæ & ſemen refrigerant & adſtringunt, ſanguinem excreantes ſanant, & veſicæ eroſiones exiccant, oculorum fluxiones & inflammationes cum polline polentæ leniunt. Semen in deſeſſionibus vtile, ſedis vitiis & vuluæ procidenti aut fluxione laboranti, fluentes quoque capillos continet. Trita folia & ex aqua impoſita, partibus omnibus fluxione laborantibus cœliacíſque proſunt: & admiſto omphacino oleo ad vlcera ſerpentia, ignem ſacrum, teſtium inflammationes & ambuſta conferunt.

Cupreſſus folio & nuce ſeu pilula modicè refrigerat, ſed valdè ſiccat & adſtringit. Folia hernias inteſtinorũ per ſe reprimunt, & cum polenta ignibus ſacris vlceribus quę ſerpunt carbunculis & oculorum inflammationibus illinuntur. At tum folia tum pilulæ ex vino potæ dyſenterias aliáque alui profluuia & ſanguinis reiectiones ſiſtunt: vulnera glutinant & ſanguinem ex iis manantem ſupprimunt. Quercus ſiccat & adſtringit: ſed validius adſtringit quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, & quę ſub glandis putamine fructus carnem conueſtit, ab his folia. Omnium decoctum datur dyſentericis, ſanguinem excreantibus, ventríſque diuturno profluuio vexatis: & in peſſo contra mulierum fluxiones. Eodem ad incipientes & creſcentes phlegmonas aliáſve humorum defluxiones vtuntur: nam quæ iam vehementes conſtiterunt, adſtringentibus haud indigent.

Galla omphaticis tertij ordinis in ſiccando, ſecundi in refrigerando, admodum acerba & terrea deſiccat & reprimit fluxiones: adhæc conſtringit comprimitque partes laxas ac languidas, omnibúſque fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Galla altera flaua, laxa & magna, exiccat quidem & ipſa & adſtringit, ſed tantò imbecillius quantò acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Decoctum earum ad inſeſſus vtile, contra vuluæ & ſedis procidentias fluxionéſque.

Balauſtium ſylueſtris mali punicæ flos, cętinus ſatiuæ & domeſticæ,

inſigniter adſtringunt, ſiccant & refrigerant, craſſę ſunt eſſentię, fluxiones cohibent, humida gingiuarum vitia mobiléſque dentes decocto colluto emendant: herniam prolapſu inteſtini erumpentem cataplaſmate repellunt. Malicorium aſperum mali punici putamen, eadem præſtat quæ balauſtium.

Acacia ex fructu aut foliis Ægyptię ſpinæ expreſſa & arefacta in vmbra, ſiccat ordine tertio, refrigerat primo.

Hæc ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, menſium exuperantiam & prociduam vuluam cohibet, procidentes oculos & citam aluum reprimit. Lota leuem ſuam acrimoniam deponit & commodè oculorum medicamentis admiſcetur. In eius locum ex fructu immaturo & virgultis prunorum agreſtium coctis ſuccum expreſſum, coactum & in tabellas confectum inſolatúmque ſubſtituimus.

Hypociſtis acaciæ vires imitatur, verùm aliquantò magis ſiccat & adſtringit. Rhus vulgò ſumach, fructus eſt racemoſus, cortice acido, adſtringente, repellente. Fracta, contuſa, liuidáque illitus ex aqua ab inflammatione vindicat, fluxiones omnes compeſcit: Aqua in qua is maduit decocta cogitur coítque in mucilaginem, omnia quæ ſemen præſtans: Folia etiam eandem vim ſortita, gangrænas & pterygia cohibent ex aceto illita: liquamentum mellis conſiſtentia fit ex aridis foliis ex aqua decoctis, eadem quæ lycium conferens. Oxyacantha adſtringit & deſiccat, & ſecundo ordine refrigerat: Alui profluuium & muliebrem fluxum, omnéſque fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit. Meſpila adſtringunt, ſtomacho grata ſunt, aluúmque ſupprimunt.

Sorba minus quàm meſpila adſtringunt, aluo fluenti in cibo accommodatiſſima, quod & decoctum eorum poteſt.

Corna in cibo adſtringunt, profluuio alui atque dyſenteriæ ſalutaria. Cotonea mala parua rotunda & odorata, adſtringunt & refrigerant, fluxiones ſiſtunt: decocto eorum ſedes & vuluæ procidentes proluuntur. Cruda cataplaſmatis miſcentur ad cohibendam aluum, contráque ſtomachi ſubuerſionem & ardorem mammarúmque inflammationes. Hæc quidem ſumpta nec minus tamen admota iuuant.

Compoſitiones quę fluxionem inhibent repellúntve ſunt, oleum omphacinum, omotribes & ex hoc recenti oleum roſaceum, oleum melinum, oleum myrtinum, oleum maſtichinum comparatum: vnguentum diachalciteos, emplaſtrum Comitis, emplaſtrum ad herniam & alia quædam inter emplaſtica relata.

Quum igitur leuior quędam calidáque fluxio vt phlegmone incipiēs fatigabit, reuulſione præmiſſa & dolore ſi is acrius vrgeat mitigato, adhibendus fotus oxycrati ſpecie, ex aquis ſtillaritiis roſarum, plantaginis & ſolatri addito aceti roſati ſextâte eáve temperatura vt bibi poſſit. Mox vnctio ex oxyrhodino, quod interdum myrtini olei dimidium habeat. Benefacit & mucilago è ſemine cydoniorum & pſyllij ex aqua roſarum, plantaginis, ſolani, affuſa aceti parte octaua. Efficacius eſt cataplaſma ex decocto aut ſucco roſarum, balauſtiorum, plantaginis, ſolani & ſemperuiui, & ex polline fabarum permiſtis omnibus coctíſque in

que in polentæ aut pulticulæ ſpeciem. huic, ſi grauior fluxio expoſcet, pulueres inſpergentur rhois, myrti, roſarum, boli armenæ, aut terræ lemniæ. Ad extremum his non ſatis proficientibus, adſtringentis noſtri emplaſtri portio oxyrhodino diluta imponetur vnguēti ſpecie. Supra verò ſedem affectam locus per quem fluxio decurrit cingetur emplaſtro adſtringente, quod fluxionis vias coanguſtet. Horum continuādus eouſque eſt vſus dum fluxio conſiſtat, & tumor aut non amplius increſcere aut ſubſidere videatur. Ac tum deinde ad vnguentum diachalciteos & cætera tranſeundum quibus miſtæ inſunt vires. Atque ita fluxionum quidem initio tempeſtiuus eſt repellentium vſus, niſi fortè vel peſtilens, venenata aliterve maligna materia exiſtat, vel critico modo depulſa, vel emunctoriis excepta allectáve ſit, vel acerbum & excruciantem dolorem habeat coniunctum: quippe illicientibus tum & paregoricis vtendi locus eſt, non repellentibus & exaſperantibus.

Emplaſtica medicamenta repellentibus finitima.

Cap. III.

EMplaſticorum quæ temperatura ſit & quæ materia, quáſque vires ſortita ea ſint, ſuprà quidem comprehenſum eſt cum detergentibus illa oppoſui. Quæ verò ſimpliciter talia dicuntur, frigida craſſa atque terrena, nec vlla qualitate moleſta ſunt: proinde meatus infarciunt, tenuémque humorem permiſtione incraſſant. Alia quædam inſuper ſiccant & vlcerum humores abſorbent. Alia etiam leuiter adſtringunt & roborant, nec humores diffluere ſinunt. Primo hæc genere continentur.

Triticum lentoris quiddam & obſtruentis naturæ nactum eſt. Eius farina cum oui liquore iuncta fluxiones ſiſtit, ex hyoſcyami ſucco neruorum fluxionibus illinitur, pollen verò eius ex aqua mulſa aut hydrelæo coctus omnem inflammationem valentius quàm farina ſimplex compeſcit: extrinſecus admotus cutis ſpiracula infarcit & humores coërcet. Fabarum farina ex liquore quouis frigida admota cataplaſmatis ſpecie eadem confert. Amylum, farinâ triticeâ tum frigidius tum ſiccius, verè ac propriè emplaſticum eſt: contra fluxiones oculorum & puſtulas cauáque vlcera efficax: ſanguinis quoque reiectiones potu cohibet. Crudum oui albumen emplaſticum eſt, refrigerat, fluxiones arcet, oculorúmque inflammationes lenit, veſicæ & renum exulcerationibus prodeſt. Quæ verò ſequuntur emplaſtica, exiccant pariter & vulnerum aut vlcerum quemcunque attigerint humorem, combibunt exorbéntque, vt idcirco ſiſtendo ſanguini conueniant. Mumia humani eſt cadaueris liquamen, thure, myrrha & aloë in ſepulchro conditi, calida ſicca ordine tertio, leuiter adſtringit: peculiariter verò tum ſumpta tum admota ſanguinem vndecunque prorumpentem ſiſtit. Maſtiche leuiter adſtringit, ſiccátque ſine morſu, & ſanguinis reiectiones habet.

Corallium adſtringit & moderatè refrigerat, contra ſanguinis reie-

ctiones in primis efficax, excreſcentia coërcet, vlcerum caua & oculorum cicatrices abſtergit.

Lapis hæmatites adſtringit & refrigerat, tenuiſſimè tritus ex oui candido oculorum phlegmonas lenit, ſanguinis expuitioni & cuiuis eruptioni conducit, oculorum vlcera per ſe ſiccat, & cicatrice includit. Terra omnis in medendi vſum recepta, ſummè ſiccat citra omnem morſum, quod omnis igneæ ſubſtantiæ prorſus ſit expers: vt quæ propriè argilla appellatur. hinc leuiter refrigerat ſiccátque & meatus oblinit occluditque, quæ preſertim lota fuerit. Sigillum lemnium ſtrenuè ſiccat & leuiter adſtringit, vique emplaſtica vndecunque prorumpentem ſanguinem tum ſumptum tum admotum cohibet. Bolus ſeu terra armena validam ſiccandi vim obtinet, quæ putria oris & tabidorum vlcera deſiccat, ſanguinis expuitiones aliáſque reiectiones, quemadmodum & dyſenterias compeſcit.

Sanguis draconis officinis factitius ex hircino ſanguine, bolo armena & ſorborum aliorúmve adſtringentium ſucco eadem quæ bolus, ac etiam promptius efficit.

Gypſum emplaſticum verè eſt ac ſiccans, ad ſanguinis eruptiones vtile & ad ophthalmias ex oui candido.

Vſtum ac deinde lotum, quemadmodum & calx elota, emplaſticum magis euadit. Omnia quidem excipienda diluendaque ſunt aceto, cui etiam, vni præcipua vis eſt vt fotu ſolo erumpentem ſanguinem protinus compeſcat.

Metallica quę ſubiiciā emplaſtica quoque ſunt & ſine morſu ſiccant, adhæc quoq; non leuiter adſtringunt. Lithargyrus chryſitis & argyritis ſiccat primo receſſu, nullo inſigni calore aut frigore, modicè adſtringit & terget, cum oxelæo cocta emplaſtica fit, & complurium emplaſtrorum materia. Vis ei occludere, adſtringere & explere caua.

Ceruſa refrigerat, ſiccat, occludit, repellit & adſtringit, emplaſtica tamen eſt, candefacit emplaſtra quibus inditur.

Pompholyx, Arabum tuthia, ex æris vel detritæ cadmiæ fauillis tenuiſſimis, quæ fornacum metellicarum ſummis caminis adhærent progignitur, refrigerat, adſtringit & exiccat: lota omnium propè citra morſum ſiccantium euadit præſtantiſſima. hinc ad vlcera cancroſa ad aliáque maligna & ad oculorum fluxiones efficaciſſima. Spodium verò pompholyge aliquantò craſſius & adſtringentius è craſſiuſculis enim fauillis quæ in fornacum pauimentum decidunt ſuccreſcit: plarimas tamen pompholygis vires imitatur.

Cadmia factitia botrytis appellata, & pompholyge & ſpodio craſſior ac magis terrena, ſiccior & adſtringentior. Naturalis verò quæ officinis eſt lapis calaminaris, ſicca minus exiſtit, veruntamen vſta ſæpiùs acetoque reſtincta & in exquiſitum læuorem trita, oculorum inflammationes arcet, palpebras inuerſas reducit & in emplaſtris laxos œdematoſóſque tumores ſiccat atque diſſoluit. Stibium vulgò antimonium, valenter adſtringit, refrigerat, meatus obſtruit, fluxiones oculorum in collyriis inditum & ſanguinem manantem, quod præſertim coctum fuerit ſiſtit, eſt enim roſionis expers, & vim habet vſto plumbo perſimilem,

milem. ambuſta igni in puſtulas erumpere non patitur cum adipe recenti illitum, & maligna vlcera comprimit, nec latius ſerpere ſinit. Plũbum frigidum humidúmque exiſtit multò magis quod aceto lotum fuerit, & in pollinem redactum, adſtringit & phlegmonas incipientes arcet, oculorum fluxiones reprimit, partiumque omnium ac præcipuè ſedis vlcera rebellia & cancros demulcet. Plumbum vſtum eadem efficit; ſed acrimonia maiore niſi lotum fuerit. At plumbi recrementum quod ſcoriam appellant, his multo vehementius adſtringit, Molybdæna plumbago dicta recrementum in camini fundo repertum, quo vi plumbi argentum aurúmve expurgatur, magis refrigerat & adſtringit quàm lithargiros, éſtque ſubſtantiæ craſſioris: eundem tamen vſum in emplaſtris obtinet acrimoniæ expertibus, detergentibus minimè idonea. Alumen ſciſſile & candidum adſtrictione eſt vehementiſſima præditum, ab hoc rotundum, quod aqua ſoluitur & igni liqueſcit celerius quam ſciſſile, gingiuas humore turgidas comprimit, dimotos vacillanteſque dentes cum aceto firmat: ſanguinem profluentem, eruptiones papularum & aurium fluxiones inhibet.

Compoſitiones ab iis extant vnguenti aut emplaſtri forma, vnguentum album, vnguentum è ceruſa, vnguentum è lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum diachalciteos, vnguentum diapompholygos & vnguentum exiccans rubrum. Ad hæc autem alia in rem præſentem comparantur hac formula, quæ ſanguinis, aliorumque humorum fluxum ſiſtit; ℞ Boli armenæ ℥ ij. amyli ʒ j. ſanguinis draconis, maſtiches, myrrhæ, olibani an. ʒ ß. ſymphyti, roſarum rubrarum an ʒ ij. Bolus & ſanguis draconis diluuntur aceto, cætera teruntur, omniáque oui candido & oleo roſato vel myrtino excipiuntur in cataplaſma. his interdum vehementiora accedunt adſtringentia, vt trochiſci è terra lemnia & alumen vſtum. Pleraque etiam intrò ſumuntur ad immodicos ſudores, ad dyſenteriam, ad cruentam excreationem, quæ fiunt ex mucilagine gummi arabici & tragacanthæ deprompta ex aqua plantaginis & roſarum, aſperſo amylo aut tritici vel orizæ polline. Conuenit & puluis qui habeat, boli armenæ ℥ j. terræ lemniæ ℥ ß. lapidis hæmatitę, corallij rubri an. ʒ j. ſacchari roſati ℥ j. ß. vel conſeruæ roſarum & ſymphyti an. ℥ j. Idem quoque puluis exceptus mucilagine tragacanthę in hypoglottidas fingitur aduerſus hęmaptoicos.

Anodyna medicamenta. Cap. IV.

Doloris cauſa admodum multiplex eſt, & quicquid eam contrarietate tollit, dolorem verè ſedat, at nequaquam anodynum id appellamus, ſed quod perſiſtente cauſa dolorem lenit & mitigat, quanquã propriè peregoricum dici debet. Id autem vel temperatum exiſtit corporique noſtro conſimile, vel ordine primo calidum tenuiſq. ſubſtantię: quod nimirum doloris cauſam ęquabilem reddit, temperat, demulcet, corporiſque ſubſtantiam fouet. Eius ſunt generis quę tum pus mouent tum emolliunt, pręcipuè verò hęc.

Althęa ordine primo calida & modicè humida laxat, digerit, phle-

gmonem demulcet, mitigat & concoquit.

Radix in aqua mulſa decocta & cum adipe anſerino aut ſuillo ſubacta ad vteri inflammationes & præcluſiones vtilis. Decoctum radicis ex aceto collutione dentium mitigat dolorem: radicis mucilago ad omnia vtiliter accommodatur.

Malua humida & glutinoſa, leuiter digerit & emollit, moderato & tepido calore prædita. Eius decoctum vuluas inſeſſione mollit, eroſionibus inteſtinorum, vuluæ & ſedis prodeſt clyſtere infuſum, aut fotu admotum. Sacris ignibus & ambuſtis decocta ex oleo folia imponũtur, neruis proſunt & veſicæ: potum decoctę ius facilem partum reddit crebriore vſu, illita inflammationes lenit & indurata emollit. Id illi peculiare eſt vt impoſita ictibus veſparum & apum dolores leuet.

Lilium radice & foliis deſiccat, abſtergit & digerit. Radix aſſa aut cum roſaceo trita ambuſtis medetur, vteros emollit menſéſque prouocat, & in vino cocta clauos pedum tollit, ſi triduo non ſoluitur. Succus è flore expreſſus ad omnia efficacior. Chamæmelum temperato eſt calore, extenuat, digerit, rarefacit & laxat, dolores mitigat, & ad laſſitudines mirè confert. Tenſa remittit & laxat, quæque mediocriter dura ſunt emollit & condenſata rarefacit eius decocta veſicæ vitia vtiliter fouentur. Melilotus omnes ſed præcipuè oculorum inflammationes mollit, deinde etiam vteri ſedis & teſtium in paſſo decocta & illita, addita aliquando fœnigræci farina, aut lini ſemine, aut polline molario.

Lini ſemen primo ordine calidum omnem intus foriſque inflammationem compeſcit & emollit cum melle, oleo & exigua aqua decoctum. Cum lixiuio parotidas duritiéſque diſcutit, herpetes & fauos purgat in vino decoctum. Ad vuluæ inflammationes in deſeſſionibus vtile.

Fœnumgræcum ſecundo ordine calidum, ſiccum primo, digerit, eius farina molliendi & diſcutiendi facultate prędita: inflammationes exiguas ſed duras digerendo curat. Seminis decoctum inſeſſu ad vteri inflammationes præcluſionéſque vtile, & exulceratis locis commodè infunditur. Farina cum anſerino adipe peſtis vice apponitur, loca quæ iuxta vterum ſunt emolliens & relaxans.

Lac alienæ omnis qualitatis expers medicamentum leniens eſt, ad acres & mordaces fluxiones præcipuè oculorum commodiſſimum, non eas modò ſero abluens, ſed etiam pinguedine corpora illiniens, ad quæ omnia lac mulieris benè habitæ recens, vtiliſſimum & humano corpori eſt familiariſſimum. Lac omne concoquit & relaxat, ſed maximè bubulum: phlegmonas oculorum cum roſaceo & ouo concoquit: infunditur & vtero exulcerato, ad ſedis & pudendorum vlcera, & ad omnia quæ leniri poſtulant apprimè conducit. Hinc cancroſis vlceribus aliis medicamenti anodynis permiſtum applicatur. Collutum oris phlegmonas mitigat, tonſillas & columellam phlegmone liberat, venena eroſione interimentia nocere prohibet.

Butyrum facultatis eſt remollientis, concoquentis, paululum etiam digerentis, exiguas & quæ in teneris & mollibus ſunt corporibus phlegmonas

gmonas id ſolum perſanat, vt parotides, bubones & oris inflammationes. Gingiuis puerorum aſſiduè illitum, exitum dentibus accelerat: cataplaſmatis inditur quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, bubonibúſque, idque initio ex aqua roſacea lotum, & modico intinctum croco. Oleum quod ex maturis oliuis exprimitur, ſalis expers, ætate medium, moderatè calidum eſt, lenit omniúmque maximè humectat & emollit, laſſitudinis optimum remedium, ob ídque Græcis acopum appellatum: corpus ad obeunda munera promptius alacriúſque reddit. Oleum amygdalarum dulcium ad hæc omnia quàm ſimplex oleum præſtantius & efficacius tum admotum tum ſumptũ. OEſypus calfacit, ac emollit, paulúmque digerit: omniũ partium doloribus tum per ſe tum ex aceto & roſaceo efficaciter imponitur. Succida lana eaſdem vires habet, percuſſis & contuſis peculiariter ſuccurrit. Adeps omnis qui tenuitate ſubſtantiæ ſit prẹditus dolorem lenit atque demulcet, humorum acrimoniam obtundit & aliquantum digerit: eiuſmodi eſt qui à feris & agreſtibus animalibus ſumitur: at qui à domeſticis quæ concluſa degunt in vrbibus, tum craſſior eſt tum humidior. Adeps ſuillus inſigniter humectat, emollit & relaxat, at non admodum excalfacit, quod calorem obtineat noſtro calori finitimum: vicinam oleo vim nactus niſi quòd aliquanto magis tum emollit tum concoquit. Quamobrem cataplaſmatis quæ ad phlegmonas exiguas & aliquantum duras accommodari ſolent miſcetur, in teneris præſertim corporibus. Adeps vitulinus ſuillo aliquanto calidior & ſiccior, cúmque proximè viribus imitatur. Adeps gallinaceus ſuillo vehementiùs emollit & relaxat ſimúlque humorum acrimoniam obtundit. Adeps anſerinus tum ſuillo tum etiam gallinaceo calidior eſt & partium tenuiorum, magíſque obtundit quæ in alto corpore demerſa fuerint. Adeps humanus vt omnium medius, ita & mediocriter ad omnia vſurpatur. Medulla indurata & ſcirrhoſa corpora emollit. Optima omnium ceruina, dein vitulina: ex vtraque peſſi componuntur ad emolliendos vteros: miſcentur commodè omnibus medicamentis emolliendi vi præditis. Et hæc anodyna ſimplicia. Quæ autem cauſam vel ſummouendo vel compeſcendo leniunt dolorem, quòd curandi lege id efficiant, ex iis petenda & depromenda ſunt, quæ ad vnumquemque curandum affectum proferentur.

Eliciuntur extántque ab iis oleum chamæmelinum, oleum liliorum, oleum leucoij lutei, oleum ſeſaminum, oleum amygdalarum dulcium, oleum anethinum, oleum irinum, oleum ex vitellis ouorum. Itaque cùm dolor vehementer fatigat, is promptè ne vires proſternat leniendus eſt fotu ex iure althææ, maluæ, violæ, liliorum, chamæmeli, meliloti, anethi, ſemine lini & fœnigræci, ex aqua & lacte percoctis, deinde cataplaſmate ex libra vna medullæ panis ſimilaginei ex lacte aut ſapa coctæ, adiectis ouorum vitellis tribus, roſacei ſeſcuncia & croci drachma vna. Huic etiam interdum permiſcentur mucilagines ſeminis althęæ, lini & fœnigræci, cum florũ chamemeli & meliloti tritorum an. ℥ ß. Sũmè conferunt memoratæ mucilagines depromptæ ex aqua chamæmeli, additis oleis aut adipibus accõmodatis & ceræ mo-

méto illitus forma, vt qui ℞. mucilaginis ſeminis althææ & lini tractæ ex aqua roſarum ℥ j. olei liliorum & amygdalarum dulcium, œſypi axungiæ anſeris recentis an. ℥ ß. ceræ ʒ vj. Hæc vera eſt & ſimplex anodynorum ratio, quorum tamen vis eorum permiſtione augetur & increſcit, quæ doloris cauſam tollunt. Sic enim ad artuum atque nervorum dolores ex frigida materia ortos, veteres acopa & myracopa ex his concinnarunt. ℞ ſampſuchi, roriſmarini, rutę, pulegij, origani, centaurij minoris, marrubij an. libram dimidiam, radicum iridis florentinæ, cucumeris agreſtis & ariſtolochiæ rotundæ, baccarũ lauri & myrti contuſarum an. ℥ ij. florum iunci odorati ℥ j. Tunſis omnibus affundantur vini & olei an. ℔ vj. macerentúrque horis xxiiij. poſtridie coquantur dum vinum fuerit adſumptum. In expreſſo humore eliquantur terebinthinę, bdellij, ammoniaci, reſinę & cerę an. ℥ iij. caryophyllorum, nucis moſchatæ, cinamomi an. ℥ ß. compoſitio in pyxidem reponatur ad vſus. Sic etiam plethorico aut cacochymo corpore quum acerbus dolor ex fluxione vrget, qui mitigari eueſtigio poſtulet, quòd ſola lenientia partes laborantes relaxant & eneruant euocántque fluxionem, vnde magis diſtenduntur atque dolent, ipſis propterea conuenienti modo adſtringentia permiſcentur: nimia ſiquidem adſtrictio conduplicat dolorem, & relaxatio partes dolentes effœminat. Modus itaque erit vt fluxio leniter reprimatur, infirmíſque partibus robur, & excrucianti dolori lenimentum adferatur.

Narcotica. CAP. V.

DOLOREM idcirco narcotica leniunt, quòd inducto ſtupore partis ſenſum obtundant torpidiorémque reddant, vt doloris vrgentem cauſam ea minimè percipiat. Omnia quidem vehementer frigida exiſtunt, ſed quæ tamen non hac ſed peculiari facultate ſenſum adimant. Etenim ſemperuiuum maius licet alterco frigidius, minimè tamen partem vllam admotum ſtupefacit. Hyoſcyamus ſeu altercum cui ſemen & flos candidus eſt, ad externos affectus vſurpatur. Folia recentia tum per ſe tum cum polenta miſta ad oculorum, pedum aliarúmque partium inflammationes, ad omnes denique mitigandos dolores vtiliter illinuntur. Succus quoque ex virente herba contuſa, aut etiam ex ſemine expreſſus ad acres calidáſque oculorum fluxiones, dolores aurium, & vuluæ vitia benefacit, ſemen confert podagris, teſtibus inflammatis, mammíſque à partu lacte turgentibus ſi tritum cum vino inducitur. Miſcetur vtiliter & alijs cataplaſmatis dolorem leuantibus.

Cicuta ſumma refrigerandi vi pollet, folia dolorem omnem & epiphoras ſedant. Succus exprimitur è foliis floribúſque aut etiam è ſemine viridi, qui in ſole dèſatus in paſtillos ad inflammationes, eryſipelata, & herpetas medicamentis leuandi doloris gratia permiſcetur. Mandragora tertio eſt ordine refrigerantium. Succus è cortice recentis radicis contuſæ aut ex pomis expreſſus & ſola concretus, miſcetur medicamentis ocularibus & omnibus quæ dolores finiunt. Folia quoque

recen-

recentia oculorum inflammationibus omnibúſque ab vlcere ortis cũ polenta auxiliantur. Radix trita ex aceto ignibus ſacris medetur: articulorum dolores cum polenta ſedat.

Torpedo tanta ſtupefaciendi inſita vi inſignis eſt, vt per ſibi infixum tridentem piſcatorum manus protinus ſtupefaciat: cúmq. vniuerſum qui manibus eam prehenderit aut nudis pedibus calcauerit. Oleum narcoticum id redditur in quo viua torpedo extincta fuerit. Papauer album quód & ſatiuum, fotu tum folij tum capitis ex aqua decocti ſomnum accerſit, ſed potu magis vigilias diſcutit. Capita trita & per ſe & cum polenta ignibus ſacris & inflammationibus proſunt: oculorum verò inflammationibus cum toſto oui luteo & croco: igni ſacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieres & croco. Papauer nigrum frigidius eſt, magiſque narcoticum. Meconium, papauere aliquanto magis refrigerat & torpefacit, ſed & vſu tamen periculoſius eſt. Opium tum ipſo papauere tum meconio multo ad refrigerandũ & ſtupefaciendum potentius, deſperatis duntaxat leuioribus auxiliis admouendum in ardore ſummo & intolerabilli cruciatu cum exquiſito ſenſu. Nam ſenſus obſtupefacit, tenues & acres fluxiones coërcet: ſed niſi moderatum & correctum fuerit periculi plenum exiſtit. deuoratum enim mortiferum eſt: oculis admotum caliginem & rugas inducit, ſurdaſtráſque reddit aures & partes omnes ad motum ſenſúmque torpidiores factas, excrementis tandem opprimit.

In narcoticis compoſitionibus præcipuæ ſunt, philonium romanum, & pilulæ è cynogloſſo, oleum hyoſcyami, papaueris & mandragoræ, in quibus & opij nonnihil interdum diluitur. Narcotica leuiora externis medicamentis tuto permiſceri poſſunt quę vigilias & deliria ſedát, & iis quæ ardores & eryſipelata extingunt, ex hiſq. ortos cruciatus ſedant. Opium verò non niſi quum dolor acerbior vires diſſoluit, ſyncopéſque metum incutit, nec alia remedia iuuant medicamentis permiſcendum. Qúmque id rei neceſſitas exigit corrigitur caſtorio, myrrha & croco: poſſúntque trochiſci mitigatorij hac ratione teneri. ℞ Gummi arabici & tragacanthæ, amyli an ℥ ß. ceruſæ lotæ aqua rolarum ʒ. vj. ſtyracis, myrrhæ, caſtorij, opij ſapa ſoluti ſingulorum ℈ iiij. croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine pſyllij ex aqua roſacea, fingantúrque trochiſci in vſus varios aptari poſſunt, atque externis præſidiis miſceri quæ adhibentur leniendis partium doloribus. Hæ quidem facultates ſimplicium medicamentorum ſunt quę calidis affectibus eorúmque ſymptomatis medentur. Quæ autem frigidis & ex frigido concretóque humore in partem quamlibet impacto genitis opitulentur, proximè tradendum.

Emolliens, relaxans, & rarefaciens medicamentmm.

CAP VI.

DVrum id corpus dici ſolet quod preſſum carni noſtræ minimè cedit. Eſt autem id triplex, vnum quod vehementer ſiccum eſt atque terrenum, ſiue natura tale euaſit vt lapis, ſiue ab externis cauſis *Siccitate, Repletione Concretione. Durum.*

vt exercitatione valida, Solis feruore, æſtuario, ardẽti febre, aut inedia. Alterum quod plenum diſtentúmque eſt largioris humoris affluxu vt plenus vter, aut hydropici venter: ídque propriè nobis tenſum ac renitens, Græcis ἀντίτυπον appellatur. Tertium quod frigoris vi concreuit, ſiue id extrinſecus incidat, vt in glacie, ſiue ex propria partis intemperie vt adeps, ſiue ex influentis humoris natura, vt craſſa pituita in ſcirrho proprio calore deſtitura ſponte obdureſcens atque concreſcẽs. Poſtremum hoc verè ac propriè durum eſt medicis: cætera in alias referunt differentias vt ſiccitate durum in ſiccum, plenitudine durum in tenſum ac renitens.

Emolliens igitur medicamentum id propriè fuerit, non quod copia diſtentum ac renitens vacuat, aut ſiccum humectat, ſed quod concreta excalfacit, ſoluit atque colliquat. Eſt autem mediocris id materiæ, & moderatè nec ſupra ſecundùm ordinem calidum, ne tenuiorem humoris portionem diſſoluens, reliquam obduret. Eſt id quoque humore aërio confertum, vt oleum maturum, & adeps temperati animalis omnique externo ſapore & qualitate vehementi deſtitutus pingui & oleagineo eóque ſubdulci ſapore id deprehenditur. Si tenſum totidem modis atque durum dicitur, trifariam quoque relaxans dicetur, & quod humectat, & quod calore emollit, & quod in tumore collectam materiam euacuat: ſiue ſanguis ea ſit, ſiue pituita, ſiue ſeroſus humor, ſiue flatus. Sed hoc propriè relaxans appelletur quemadmodum Græcis χαλαστικὸν, & emolliens μαλακτικὸν. Quod verò rarefaciens appellamus & Græci ἀραιωτικὸν, ſolidam compactámque materiam ſoluit & diffundit eiúſque partes inuicem longius diſiungit vt exiguos poros ampliores reddat.

Eiuſmodi diaphoreticum quoque eſt quòd cutem corporis ſolutiorem efficiat, vt per eius ſpiracula vapores commodè diflari poſſint. Subſtantia huic tenuis eſt vt altè ſatis penetret, eáque moderatè calida ne aduſtione aut ſiccitate immodica meatus coarctet. Quod huic contrarium eſt condenſans ſeu πυκνωτικὸν partis ſubſtantiã ſolidiorem compactiorémque reddit, & cutis poros contrahit, vt eorum partes minori interuallo coëant. Id moderatè eſt frigidum, ſed tamen craſſũ eſt, acerbum vel auſterum. Itaque quę ſimpliciter humectant vt viola, helxine, acanthus, malua, althæa, oleum ſimplex, omnium quidem mitiſſimè emolliunt. Quę verò his paulò calidiora ſunt & tenuia, emolliunt, laxãt, atque rarefaciunt vt chamęmelum, lilium, ficus aridę, butyrum recens, adeps ſuillus recens. Quæ verò hoc genere calidiora atque tenuiora ſunt ad ſecundum tertiúmve ordinem, ſcirrhos emolliunt, digerũt diſſipántque, vt hæc. Lini ſemẽ omnem duritiem emollit, & leuiter diſcutit ex oleo & aqua coctum: vuluæ tumores & duritias inſeſſu perſanat, vteri & inteſtinorum exeſiones demulcet & lenit. Ficus aridæ præſertímque pinguiores coctæ & illitæ tumores duros, ſtrumas, nodóſque omnes parotidas ac furunculos emolliunt. Decoctum earum eiuſdem naturæ eſt; nam cum farina triticea ad tumores maxillarum, panos, parotidáſque illinitur. Fœnigræci ſemen molliendi & diſcutiendi quoque facultatẽ habet, eius farina cum anſerino adipe vterum emollit &

lit & relaxat, & in hydromelite decocta, addita axungia genitalibus induratis medetur. Vitis albæ ſeu bryoniæ radix calfacit ſiccátq. moderatè inflammationes & duritias emollit & diſcutit, abſceſſus rumpit, lienes induratos liquefacit & abſumit fotis cum ficubus impoſita, pſoram etiam ac lepram ſanat, lentigines, veros, ſugillata & cicatrices nigras cum fœnogręco emendat. Cucumeris agreſtis radix calida ſicca emollit, digerit & abſtergit. Illita ex polenta omne vetus œdema diſcutit, impoſita cum terebinthina reſina tubercula rumpit, decocta ex aceto & illita podagras alióſque articulorum dolores diſcutit. arida trita alphos, lepras & impetiginem abſtergit, & in facie maculas aut cicatrices nigras expurgat, ad quæ omnia præſtantius eſt elaterium. Iridis radix calida ordine ſecundo, ſicca tertio, ſtrumas veteréſque duritias cocta & illita mollit, idem & ſuccus ex ea expreſſus confert, qui malagmatis & acopis vtiliter imponitur, lienes ex aceto impoſita extenuat: decoctum radicis ad muliebria fomenta apprimè vtile, molliens aperiénſque locos. Ebulus exiccandi & modicè digerendi facultate pollet, radix vuluas cocta emollit & aperit, & quæ circa eas ſunt affectiones inſeſſione corrigit, inueteratos tumores cóncretóſque ſoluit, podagricis cum taurino adipe auxiliatur. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. OEſypus omnium pinguium mitiſſimè mollit, laxat, digerítque. Adeps ſuillus inueteratus & ſalis expers, potentiùs quàm recens emollit: vetuſtate enim ſubſtantiæ tenuitatem, calorem & acrimoniam quandam nanciſcitur, qua recens languidus & imbecillus indiget. Cæteri autem calidiores vt: adeps gallinaceus, anſerinus, anatinus, vitulinus, bubulus, recentes magis, vetuſtate acriores iam facti, minus emolliunt: digerunt verò potentius & ſiccant. Qui verò è ſiccioribus ſunt animalibus, vt arietinus, hircinus, ceruinus, abundè ſiccant nec emolliunt. Medullæ omnes vt dolores compeſcunt, ita etiam molliunt, calefaciunt, rarefaciúntque. Colliguntur æſtatis exitu, ex oſſibus humidiores, è ſpina verò ſicciores. Laudatiſſima omnium ceruina, quæ viſcera, chordas, tendonéſque emollit: hanc proximè ſequitur vitulina, eadem, ſed aliquanto ſegniùs præſtans.

Ladanum calfaciendi molliendíque vi præditum venarum ora patefacit, in peſſis vuluæ duritiem ſanat: in medicamenta quæ dolorem finiunt, vt quę duritias omnes emolliunt, vtiliter inſeritur. Gummi è pino recens articulorum maximéque coxendicúm lenit dolores, prędurós tumores emollit atque concoquit: quod autem vetuſtius eſt calfacit magis ac digerit. Terebinthina reſina, ab hac dein lentiſcina, & alię omnes acrimonię expertes, emolliunt, concoquunt, leuitérque diſcutiunt.

Ammoniacum calfacit, mollit, extrahit: ex aceto commodè liquatur igne leni ne vratur, aut ex aceto tunditur in mortario: tubercula duritiáſque mollit ac diſcutit, articulorum coxendicúmque doloribus auxilio eſt cum nitro & oleo ſubactum impoſitúmque: & ex aceto ſolo iecoris lieníſque duritias ſoluit: nodos qui in artubus occalluerunt cum melle aut cum pice illitum diſcutit. Bdellium molle & pingue, calfacit

& emollit,coquit, modicéque digerit:duritias omnes & bronchocelas diſcutit, cum ieiuna ſaliua ſubactum:vuluæ ſpiracula appoſitu & ſuffitu laxat:malagmatis inſeritur quæ contra duritias & neruorum nodos proſunt:contuſum ſoluitur affuſo vino aut aqua calente.Styrax liquidus calfacit,emollit & concoquit:vuluæ præcluſa duritiáve laborati conuenit, menſes educit appoſitu, miſcetur vtiliter emollientibus & diſcutientibus malagmatis

Ammoniacum: bdellium & ſtyrax, aliáque generis eiuſdem,vbi iam vetuſtate exaruerint diſcutiunt potius quàm emolliunt. Attamen in recentium & mollium penuria arida iſta pingui oleo ſoluta vſurpantur. Galbanum excalfacit,mollit,coquit & diſcutit,furunculos ſanat, vteri euerſiones atque duritias,articulorum nodos, concretáque ómnia aceto liquatum ſoluit.Opopanax calidus ordine tertio,ſiccus ſecundo,emollit ac modicè digerit,galbano aliquanto valentior & calidior.

Compoſitiones hinc fiunt, oleum liliorum oleum violaceum,oleum chamæmelinum, oleum lumbricorum,oleum lini, oleum irinum: vnguentum de althæa, vnguentum reſumptiuum: emplaſtrum diachylon magnum,emplaſtrum è mucilaginibus. Cùm autem referêtur in vſum, vt ſedandi doloris ita ſcirrhos concretóſque humores emolliendi initiũ ab humido fotu ducetur. Id autem comparatur ex radice lilij & althææ, ex malua,viola,adiectis quibuſdam attenuantibus,anetho,origano,calamintha, ſerpillo,pulegio,thymo, quæ omnia ex aqua ſimplici vel hydrelæo cocta adhibentur in fotum.Mox à fotu quum tepefactus humor adhuc incaleſcit,ac modicè ſolutus eſt cutique ſpiracula patent, illitus adhibendus ex vnguento althææ vel reſumptiuo, vel ex hoc temporali ℞. mucilaginis ſeminis althææ,lini,& fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℥ j. ß olei liliorum, anethi & irini adipis anſeris & anatis an. ℥ ß ceræ pinguis quantum ſatis eſt ad illitus conſiſtentiam.Hæc igitur quòd calore liquata & frictione adacta altè ſubeant poſſintque in affectam ſedem &in noxium humorem penetrare,ſtrenuè quidem emolliũt atque iuuant.Proximas his vires obtinet cataplaſma huiúſmodi. ℞ radicum althææ liliorũ,ebuli & iridis an.℥ ij.maluæ,violæ,chamæmeli,meliloti, anethi an.m.ij.caricas pingues inciſas viij.coquantur dum contabeſcát, terantur & cribro cernãtur,poſtea adde radicum bryoniæ & cucumeris agreſtis crudarum & deraſarum an.℥ ij.pollinis ſeminis lini & fænigræci an.℥ j. adipis gallinæ,anſeris & anatis an.℥.iij. Ruſum modicè coquantur in cataplaſma. Emplaſtro, quòd craſſior eius ſubſtantia nequeat per cutem,altè ſubire,non tanta emolliendi vis ineſſe poteſt.Hoc tamen extemporale vires ſummas obtinet. ℞. mucilaginis althææ, ſeminis lini & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuũ ℔ ß axungiæ anſeris,gallinæ & vituli.medullæ cerui & vituli an.℥ ij.ceræ citrinæ ℥ iiij. coquantur in duplici vaſe ad emplaſtri craſſitiem, inſpergendo ſub fine radicis iridis florentinæ, ſtyracis calaminthæ an. ℥ ß. Validius emplaſtrum eſt diachylon,quo ruſum efficacius eſt emplaſtrum è mucilaginibus, ex quorum permiſtione & temperatione varia, alia non pauca decerni ſolent.

Atte-

Attenuantia medicamenta.

Cap. VII.

Attenuantium vt ad interiores affectus, ita & ad externos eoſque contumaces non paruus eſt vſus. Ea quidem rarefacta cute dum altiùs intrò ſubeunt, non modò frigidum, craſſum concretúmque humorem calore liquant, ſed & partium tenuitate eum incidunt & extenuãt. adeò vt exin vel ſponte ſua in halitum & vaporem abeat, vel ſaltem trahentium vi facilè diſſipetur. Quæ ſubiiciam quod ea facultate plurimùm valeant, affectus ſanè varios calore & attenuatione tollunt, non quòd attrahant digerántve, ſed quòd ſic extenuatus humor ſponte ſua plerunque euolet.

Anethum ex oleo decoctum crudos & incoctos humores concoquit & incidit: hinc varios ſedat dolores, ex cruditate obortos, flatus diſcutit, tormina compeſcit. Mulieribus vteri præfocatione correptis decoctum inſeſſu perutile. Corpus in modico labore defatigatum leuat, ſomnúmque conciliat. Pulegium, craſſa lentáque incidit extenuat & concoquit: cum polenta iſchiadici, & aliis partibus frigoris affectis inductum confert: neruorum conuulſiones & opiſtothonum ſedat: decoctum prurigines, inflationes, vteri duritias & ſubuerſiones inſeſſione tollit: lienoſis cum ſale vtiliter adhibetur. Satureia, partium omnium craſſos lentóſque humores extenuat & concoquit, lethargicos calfacta excitat, cum triticea farina iſchiadicis opitulatur.

Origanum extenuandi facultate, œdemata alioſque laxos tumores fotu illitúve diſcutit: prurigines, ſcabies, regiúmque morbum eius decoctum balneo expurgat. Succus eius cum lacte aurium tinnitus doloréſque finit. Thymus validè incidit & recentia œdemata ſeu fotu ſeu illitũ ex aceto diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit: thymos penſiléſque verrucas tollit: coxendicibus cum vino & polenta impoſitus medetur. Sampſuchus tenuium partium digerentíſque eſt facultatis: arida folia ex melle ſubacta ſugillata eximunt: aceto excepta luxata firmant & œdemata diſſoluunt: acopis & malagmatis calfaciendi reſoluendíque gratia permiſcentur. Roſmarinus abſtergentis incidentíſque facultatis particeps, ex vino tenui coctus admotúſque œdemata diſſipat, neruorum dolores ſedat: ſed & ſuffitu deſtillationes tuſſimq́ue compeſcit. Hypericũ calfacit tenuíque ſubſtantia incidit & craſſa comminuit: laſſos fotu, illitúque recreat, contuſis attritíſque neruis eximiè ſuccurrit.

Abſynthium peculiariter ilibus, præcordiis, iecori & ſtomacho dolenti cum cerato tritum imponitur: epinyctidas ex aqua, & anginas cum melle & nitro ſanat. Centaurium minus veteres duritias mollit & extenuando reſoluit ſiccat & validè nulla acrimonia adeò detergeт, vt ſinus fiſtuláſque perſanet. Elenium lentos craſſóſque humores extenuat: radix & folia ex vino cocta & admota partes frigidis & diuturnis obſeſſas affectibus excalfaciunt atque perſanant, quemadmodum & iſchiadas & exiguas articulorum præ humoris copia luxationes. Dauci radix præſertímque ſemen excalfacere multúmque diſcute-

re foris impoſitum deprehenditur,& œdemata ſoluere. herba his inferior & hebetior exiſtit. Ruta ſtrenuè incidere ac digerere lentos craſſóſque poteſt humores: quin & partium tenuitate flatus diſſipat, ad veteres ſtomachi dolores & cruditates, ad tuſſes & laterum thoraciſque affectui cum ſpirandi difficultate, ad coxendicum articulorúmque cruciatus fotu & illitu benefacit: teſtium collectionibus inflationibúſque cum lauri foliis & exanthematis cum myrto in cerato prodeſt, ſuccus inſtillatus aurium doloribus ac tinnitui ſuccurrit: ſylueſtris ad omnia præſtantior. Cuminum ſemine efficax, calfacit ordine tertio, ſiccat & nonnihil adſtringit, termina inflationéſque diſcutit coctum & illitum ex oleo & hordei farina, teſtium collectionibus impoſitum cum vua paſſa aut lolij farina ceratóve opitulatur. Laurus calſacit, mollit & incidit: decoctum foliorum eius vuluæ & veſicæ vitiis apprimè conuenit fotu vel inſeſſu, folia cum polenta & pane inducta flatulentum omnem tumorem diſcutiunt, baccæ foliis calidiores omnibus thoracis rheumatiſmis proſunt. In medicamenta commodè adiiciuntur quæ neruorum laſſitudines reficiunt, & in vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt.

Adipes & medullæ ex calidis ferocibúſque animalibus quòd calidiores tenuioréſque ſint, partémque facilè imbuant, attenuandi facultate inſignes ſunt, cùm præſertim vetuſtate acriores euaſerint: vt adeps vulpinus, caninus, vrſinus & leoninus: & quæ ab his animalibus eruuntur medullæ. Olea quoque vetuſtate & annis extenuata purgatáque, attenuandi vim maiorem nanciſcuntur.

Iam ex iſtorum temperatione conſtant, oleum anethinum, oleum rutaceum, oleum amygdalarum amararum: oleum è ſcorpionibus, oleum è capparibus, oleum nardinum tum ſimplex tum compoſitum, oleum hypericinum, oleum laurinum, oleum vulpinum, oleum terebinthinæ: deinde vnguentum Agrippæ & vnguentum quod Arogon dixerunt.

Itaque vt frigidi, craſſi lentíque humores qui quauis corporis particula vel in ſcirrhum vel circum neruos, membranas aut articulos effuſi coierunt, facilè tandem euelli, attrahi diſſiparíque poſſint molliendi in primis, deinde verò extenuandi ſunt, ídque vel vtraque ſeorſum facultate, vel ambabus pariter confuſis. Quæ id efficiant medicamenta, fotus vel epithematis vel embrochæ vel vnguenti forma coaptentur, vt altiùs poſſint in corpus & in concretam materiam penetrare. Solidior enim qualis eſt emplaſtri forma, non æquè facilè poteſt. Itaque pars affecta hoc decocto primùm fouenda, quod non perinde ac emolliens neceſſe eſt è recentibus herbis conſtitui, quandoquidem arefactæ efficaciores vel hyeme ad extenuandum deprehenduntur. ℞ radicum enulæ, iridis & ebuli, baccarum iuniperi an. ℥.ij. origani, calaminthæ, pulegij, thymi, anethi, ſampſuchi, roriſmarini, centaurij minoris, foliorum lauri an. m.j. ſeminis aniſi, feniculi, cumini & rutæ an. ℥ ß. modicè coquantur ex aqua ſufficienti, affuſo ſub finem vini albi quadrante, pars calidè foueatur, per ſpongiam, vt potentius humorem colliquet & attenuet. Si malum iam vetuſtate occalluit, his initio vel præmitti vel permiſ-

permiſceri debent emollientia. Mox à fotu calente adhuc & patente cute embrocha fiat ex attenuãte quouis oleo per lanam ſuccidam: aut pars vnguento Agrippæ vel Arogo duriter affricetur ad ignem. Aut ſi multorum deſideratur permiſtio, emplaſtrum è mucilaginibus, aut diachylon ſoluatur duplo triplóve olei irini vel rutacei. Epithema hoc validius humorem quemuis frigidum attenuat & liquefacit, in parte præcipuè neruoſa quum cæteris præmiſſis digerendi atque diſſipandi tempus iam inſtat ℞. aquæ vitæ ℔ j. in qua tepida macera thymi, calaminthæ, pulegij, origani aridorum an. ℥ ß. radicis pyrethri, zinziberis, nucis moſchatæ, ſpicæ caryophyllorum an. ʒ iij. aqua exprimatur in vſus, Deterſus dein locus rigandus imbuẽdúſque eſt oleo terebinthinæ vel hoc ſtillatitio. ℞. radicis iridis & helenij, baccarum iuniperi an. ℥. ij. hyperici, roriſmarini, ſampſuchi, thymi, ſatureiæ, abſynthij, cẽtaurij minoris an. ʒ. iij. dauci, ſeminis rutæ & cumini, baccarum lauri an. ʒ. ij. nucis moſchatę, caryophyllorum, zinziberis an. ʒ. j. ß croci ʒ. j. ſtyracis, caſtorij an. ℥ ß. Tritis omnibus affunde aquæ vitæ ℔ j. deinde cum abſorpta fuerit, terebinthinæ & olei an. lib. j. confuſa omnia excipiantur ſtillante vaporario, primúmque eliciatur aqua, deinde oleum, vtrumque ſeorſum recondatur. Ne pars ab vnctione nuda maneat, emplaſtro tegi poterit conſtante paribus portionibus vnguenti Arogi & emplaſtri è mucilaginibus: vel ex fæce ſtillatitij olei cum cera ſubacta.

Abſorbentia medicamenta. CAP. VIII.

EMollitus, attenuatus & alia quauis ratione apparatus iam humor, tum demum vel abſorbendus, vel attrahendus foráſque per patefactum cutem euocandus eſt, dum tumor omnis ſubſideat, & affectus ſymptomata miteſcant. Abſorbent quidem validè exiccantia, quibus tanta attenuandi ſiccandíque vis ineſt, vt quẽmcumque attigerint humorem præter naturam citra diſſolutionem abſumant. Hæc liquida forma aptari par eſt, ſi altius ſubire conuenit. Conferũt autem œdematoſis, aquoſis, flatulentiſque tumoribus nonnunquam & ſcirrhoſis & præduris, ſed inclinantibus, & quibus exquiſita emolliendo attenuandóque præparatio eſt adhibita. Acetum tenui ſubſtantia apprimè digerit & vehementer ſiccat, fotu calido œdemata, ſugillata, podagricóſque dolores tollit, & vlcera quæ ſerpunt: feruẽtis vapor aquam intercutem abſumit, & aurium tinnitus. Sal humores ſuperuacuos tenuat & abſorbet, & quicquid in corporibus præter naturam humidum eſt, id totum abſumit, reliquam ſolidiorum ſubſtantiam cogit, contrahit, & impenſè exiccat & à putredine vindicat, gingiuas humidiores aut putreſcentes perſanat: ex oleo illitus œdemata & hydropicorum tumores minuit, laxatos & podagricos iuuat: pruritus, lichenas, lepras, pſoráſque & vlcera ſerpentia fotu compeſcit.

Muria & aqua marina ſalis effectus exhibent: iſchiadicis, podagricis & œdemate vexatis fotu conueniunt. Nitrum ſalis vires æquat, niſi quòd parciùs contrahit: miſcetur emplaſtris quæ extenuant, ſiccant & abſumunt, & quæ lepras abſtergunt.

Cinis omnis vſtione igneas partes conquirit: ficulneus validè extenuat & abſumit, acrimoniæ vrentíſque facultatis plurimum ſortitus. Hinc proximus eſt ſarmētitius & qui ex ilice aut braſſica ſumitur. Omnes cum axungia vel oleo illiti œdemata diſcutiunt, articulorum doloribus, neruorum nodis & contuſionibus mirè proſunt.

Lixiuium pro cineris qui eluitur natura vires habet. Omne quidem vehementer abſtergit, exiccat & abſumit, flatulentos œdematoſóſque tumores diſcutit, & eadem quæ cinis fotu præſtat: ſed omnium maximè quod ex cinere ficus & tithymalorum fit, adeò vt ob ſubſtantiæ tenuitatem nullo ſenſu doloris exurat. Alumen validè adſtringit, ſiccat & abſumit, excreſcentem carnem, putreſcentia vlcera, gingiuas humore prægnantes, oris vlcera, oculorum epiphoras, aurium fluxiones, pruritus atque lepras ſiccat at coërcet.

Calx cineris ſpecies ſed tenuioris ſubſtantiæ quàm qui è lignis fit, vehementer adeò vrit vt cruſtas ſuſcitet. Elota verò citra morſum potenter exiccat, validiúſque abſumit ac digerit ſi marina aqua lauetur. Lixiuium quod eius lotione vim & acrimoniam conquiſiuit, omnium ſummè exiccat & abſorbet.

Compoſita in id vſurpantur oleum caſtorij, oleum euphorbij, oleum philoſophorum & petroleum. Si igitur mollis laxúſque tumor doloris ac ruboris expers in parte quapiam vt in genu aut in ſcroto collectus eſt, aut latè diffuſus vt in tibiis & pedibus eorum qui cachexia, hydrope aut inclinante podagra laborant: pituitoſus ſeroſúſque humor aut etiam flatus concluſus primùm abſorbendus eſt fotu è lixiuio cineris ſarmentorum vitis, aut ilicis, aut ficus, aut braſſicæ, per ſpongiam nouam quæ aliquandiu ſinenda arctiúſque vincienda eſt. Nonnunquam origanum, calamintha, thymus & alia quædam ex incidentium & attrahentium genere vtiliter incoquuntur in lixiuio. Si vehementior deſideratur exiccatio, lixiuium vſurpetur ab extincta elotáque calce. Sublata ſpongia ſiccatáque cute, embrocha fiat ex oleo caſtorei, euphorbij, aut è lateribus: aut ex alio quod habeat ſalis marini vel nitri ℥ ß. aluminis, ſulphuris an. ʒ ij. ſoluantur aqua vitæ ad ſordium craſſitiem: deinde adde olei nucum vel rutæ vel terebinthinæ ℥ iiij. agitentur, & modicè calefiant dum permiſta omnia vnguenti temperaturam habeant. At verò quum ſcirrhoſus tumor eſt, íſque iam quadamtenus emollitus, quidquid in eo præparatum eſt humoris, exiccandum non modò præſcripto fotu, ſed & aceti acerrimi & aquæ vitæ vapore. In hæc duo permiſta lapis molaris candens immergitur, tumórque ſcirrhoſus ita exponitur, vt calentem vaporem vndique excipiat. Mox deinde oleo vel vnguento ſiccante perfunditur duriúſque premitur & quaſi ſubigitur. Hac abſorpta portione quod reliquum eſt rurſum emollitione præparandum, rurſúſque ſiccandum: atque ſic alternanda remedia dum humore omni abſorpto tumor totus ſubſideat. Vtrique demum tumori tum ſcirroſo tum œdematoſo continuò ab vnctione emplaſtrum aliquod digerens, attrahens atque reſoluens ex iis que mox dicentur inducendum. Aut hoc etiam emplaſtrum vehementer ſiccans imponendum quod è vomica

mica ſaniem per cutis ſpiracula manifeſtè exugit. ℞. olei veteris ℥. vij. ceræ albæ ℥ v. liquefactis adde terebinthinæ ℥ iiij. permiſtis refrigeratiſque inſperge ſalis petræ, nitri, cineris ficulne i an. ℥ j. fiant magdaliæ.

Attrahentia.

Cap. IX.

Attrahens medicamentum Græcis ἑλκτικὸν & ἐπισπαστικὸν repellenti aduerſum, foris impoſitum humores tum ſeroſos tum craſſiuſculos, ſpiritúſque ex alto corpore in ſumma transfert. Id autem calore præſertim efficit, cui præcipua attrahendi vis eſt. Cui tamen ſi præterea tenuis ſubſtantia atque ſiccitas accedat, multò efficaciùs euadet. Quod ordine ſecundo completo calidum eſt ac tenue, attrahit id quidem: quod vero iam tertio receſſu conſiſtit, non attrahit modò, verùm etiam quod attractum eſt diſſipat, éſtque metaſyncriticum, id eſt, euocans ex alto & reſoluens. Quod denique hęc tum calore tum tenuitate ſuperat, reſoluendo vel puſtulas vel veſiccas excitat, dicitúrque vel rubrificans vel phœnigmus. Attrahendi porrò facultatem alia inſitam ſibi obtinent, vt dictamnus, propolis, ſagapenum, thapſia: alia à putredine vt fermentum, fimus columbinus, anſerinus, & quicunque à calidiore animante decidit: alia totius ſubſtantiæ ſimilitudine, vt ſcorpius vulneri ſuo impoſitus deleterium venenum quod eiaculatus eſt extrahit & euocat. Anagallis cui flos purpureus, attrahendi adeò inſita facultate valet, vt adactos corpori aculeos euellat: ſuccus gargarizatu & naribus infuſus capitis pituitam eadem vi purgat. Anemone vtraque acris, commanducata radix, aut ſuccus naribus inſuſus pituitam trahit, folia & caules menſtrua cient vellere appoſita: illita quoque lepras eximunt. Calamintha admodum tenui eſt eſſentia, qua humores ex alto euocat atque tranſmutat, confértque iſchiadicis, ſtrenuè digerit, humores incidit & extenuant valenter craſſos, quales ſunt qui elephantiaſim procreant, ex vino cocta ſugillata tollit, nigráſque delet, cicatrices. Narciſſi radix diuturnis articulorum doloribus trita ex melle & impoſita ſubuenit, infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina & melle. Struthion ſeu ſaponaria cum polenta & aceto illita lepras tollit, tubercula diſcutit cum farina hordeacea & vino decocta, ſternutamenta monet, trita cum melle & naribus infuſa ex ore pituitam ducit.

Ariſtolochia vtraque ſurculos & ſpicula extrahit, ſquamas oſſium illita educit. Hiberis naſturtium agreſte Latinis, ordine quarto calida, radix eius apprimè vtilis ad coxendicis dolores, cum ſuillo adipe ſalſo emplaſtri modo horis quatuor inſidens. hoc modo rheumatiſmo omnes ſanat occultos, exiccandi ſcilicet & ex alto euocandi, tradendique facultatem obtinens. Lepidum vulgò piperitis calfacit etiam ordine quarto, iſchiadicis præſenti remedio illinitur tritum cum radice enulæ & horæ quadrante impoſitum lepras idem quoque eximit. Thlaſpi ſemen calfacit & exiccat ordine quarto: bilem & pituitam per ſuperna & inferna purgat, menſes ciet & fœtus

enecat, prodeſt iſchiadicis per ſedem infuſum. Cardami ſeu naſturtij ſatiui ſemen adurentis eſt facultatis perinde ac ſinapi. Coxendicis dolores excalfacit illitum cum polenta & aceto: œdemata & panos diſcutit cum pice, extrahítque infixos corpori aculeos, lienem illitum cū melle extenuat, & fauos expurgat, lepras & impetigines abſtergit, furunculos & carbunculos rumpit, & ad ſuppurationem deducit, herba eadem, ſed multo imbecillius præſtat. Sinapi calfacit ſiccátque ordine quarto, extenuandi & extrahendi vim habet, lethargicis deraſo capiti illinitur ficubus admiſtum & impoſitum, donec rubeſcat locus: ad coxendicum cruciatus, lienes & omnis generis diuturnos dolores confert, quoties permutandæ affectionis cauſa ex alto in cutis ſumma aliquid trahere animus eſt. Alopeciis illitum medetur, ſugillata cum melle aut adipe aut cerato delet, extrahentibus emplaſtris ſcabiémque exterentibus vtiliter admiſcetur, ex aceto contra lepras & feras impetigines perungitur, grauitati aurium & ſonitui tritum cum fico & impoſitum prodeſt.

Vrticæ tum folia tum ſemen articularibus morbis & podagricis cum oleo vetere aut cum vrſino adipe imponuntur, & lienoſis cum cerato, tubercula & parotidas ſanant, adeò ſcilicet digerente facultate valent. Hermodactylus calidus ſiccus ordine ſecundo, podagræ omníque arthritidi confert cataplaſmate admotus, cum vitellis ouorum & farina hordei vel mica panis. Pirethrum calidum ſiccum ordine tertio. Radix pituitam elicit, ſudores ciet iuncta ex oleo, diuturnis rigoribus efficax, contra refrigeratas reſolutáſque partes corporis eximiè conducit: ſtupidis partibus illita ſenſum reſtituit. Draconthij radix acris & amara tenuiumque partium calfaciendi vim obtinet, craſſa & lenta extenuat ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. polypos & carcinomata abſumit & eliquat, maximéque ſuccus qui & radice & foliis eſt valentior. Cyclamini eius quæ Arabum eſt arthanita, radix tertio ordine calida & ſicca aperit, incidit, attrahit & diſcutit. Succus medicamentis tubercula, ſtrumas aliáſque durities diſcutientibus commiſcetur: ac bile ſuffuſis cum melle illitus competit. Decocto radicis luxata, podagra & capitis vlcuſcula, pernionéſque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo impleta & cineri feruenti imponitur, adiecto interdum ceræ modico, & vnguentum cōparatur inprimis vtile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis ipſos: enim aut maturat aut reſoluit, oſſicula etiam extrahit. Cyclaminus altera quæ officinis beatæ Mariæ ſigillum nuncupatur, illita cruda (nam coctæ vis perit) ſugillata non ſine morſu tollit, tunſa exceptáque pari axungiæ veteris modo ſtrumas prædurόſque tumores omnes emollit, & integra cute diſſoluit. Tithymali omnes ſtrenuè calefaciunt, reſoluunt, ſiccántque & detergent: myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergunt quoque lichenas & pſoros.

Elleborus eruptionibus pituitæ medetur cum axungia illitus, & ſuppurationi veteri: aphos, impetigines, ſcabies lepráſq. eximit. Thapſiæ tam radix quàm ſuccus omnium maximè quæ pares cum eis vires adepta ſunt, vim habent attrahendi, vbi ex imo aliquid euocandum

eſt.

eſt. Succus illitu aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix ſuccúſque cum æquis ceræ thuriſque portionibus ſugillata liuoréſq. tollunt, cum melle lepras cutiſque vitia emendant: cum ſulphure tubercula diſcutiunt, ſed non diutius quàm horis duabus dimittantur, ne inflammatio inuadat, locus deinde aqua maris calida fouendus. Anacardi ordine quarto calidi ac ſicci, ſerpiginem, impetiginem & morphæam illitu tollunt, ſed non multò poſt locus aqua abluendus. E reſinis autem vna ſtrobylina omnium calidiſſima & celerrimè ſiccans, vt terebinthina mordacitatis expers. Illa è profundo validius quàm cæteræ reſinæ trahit. Pix nigra mollis & pinguis vuluæ duritias & ſedis tubercula diſcutit. laterum, articulorum, partiúmque omnium dolores aut ſola aut cum ſulphure inducta diſſipat, carbunculos & ſtrumas diſrumpit cum mella ſubacta, éſtque digerentium medicamentorum communis materia. Caſtoreum valde tenuium eſt partium, calfacit ſiccátque: coquit ac diſcutit: tumores contumaces & ſcirrhoſos: illitum prodeſt tremulis, conuulſionibus & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium coxarum doloribus, paralyſi, tremori, conuulſioni, omnibus frigidis affectibus mirè prodeſt, ſquamas oſſium eadem die eximit, pituitam per nares largiter euocat, & ſternutamenta ciet. Sulfur calfacit, trahit è profundo, diſcutit, terget, ſaliua, vel lotio, vel vetere oleo, vel melle ſubactum ictibus venenatis prodeſt, pſoras, lichenas, lepras cum terebinthina tergendo & diſſipando perſanat. Ex eorum porrò genere quę putredinis vi trahunt, mitiſſimum eſt fermentum, quod tenuium eſt partium, mediocriter calidum: proinde cum moleſtiam quæ in profundo ſunt extrahit, & digerit, particeps eſt aciditatis & caloris ex putredine. Fimi omnes attrahendi facultate pollent, at non paruo diſcrimine. Columbinus admodum calfacit, attrahit & rubrificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus ſtrumas diſcutit, arefactus tritúſque cum naſturtij ſemine, inueteratos coxendicis, lateris, ceruicis & lumborum dolores, podagras & arthritides omnes extirpat. Anſerinus aliquanto calidior, iiſdem viribus ſed efficacioribus præditus eſt, ac vix præ acrimonia vllius eſt vſus, Gallinaceus verò eadem, ſed inefficacius poteſt, nam multò quoque minus calet, ſi præſertim à concluſis gallinis ſumitur.

Stercus caprillum digerentis & acris facultatis adeò vt induratis & ſcirrhoſis tumoribus congruat non lienis modò, ſed aliarum quoque partium, ídque fabacea farina & oxycrato permiſtum. Confert & ad aquam inter cutem emplaſtri ſpecie.

Vſtum tenuioris eſſentiæ non tamen manifeſtè acrius redditur. Miſcetur digerentibus cataplaſmatis, quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accommodantur.

Inter compoſita autem quæ valdè trahant ac digerant habentur oleum ricininum, oleum balaninum, oleum ſinapinum, quæ preſſu perinde ac amygdalinum elici poſſunt. Emplaſtrum è meliloto, emplaſtrum è baccis lauri, emplaſtrum oxycrocæum. Sed his multò præſtantiora ſunt quæ ex cõmemoratis ſimplicibus poſſunt in rem præſentem præparari. Quum igitur ſcirrhi duriorіſve tumoris attenuatus prępara-

túſque humor minimè potuit exiccantium medicamentorum vi totus abſorberi, euellendus reſoluendúſque eſt attrahentium medicamentorum vi, quę in imo conditos demerſóſque humores in cutem ſummam transferunt. Eadem porrò ſi diutius parti inſident, attractos tandem aut manifeſtè aut ſine ſenſu diſſipant. Conuenienter ea in ſolidam pulueris emplaſtríve formam aptantur: quæ ipſa non intrò ſe infert, ſed aduocat ad ſeſe ſubditam humorem aut ſpiritum. Extemporalia igitur his formis deſcribentur. ℞. picis aridæ, ceræ nouæ, axungiæ ſuillæ, ſaponis nigri an. ℔ ß liquefiant cogantúrque in emplaſtrum. Aut ſic, ℞. picis ſiccæ, ceræ nouæ an. ℔ ß. axungiæ ſuillæ ℥ vj. ſulphuris ignem non experti ℥ iij. liquentur in emplaſtri craſſitiem. Aut ſic, ſulphuris, radicis pyrethri, hermodactyli an. ℥ j. ß additur & nonnunquam ſalis nitri, vel ſalis petræ, vel ſalis marini torrefacti ℥ j. Hoc etiam vehementer trahit & diſcutit. ℞ olei veteris ℔. j. lithargyri, picis ſiccæ an. ℔ ß ladani, ammoniaci, galbani aceto forti ſolutorum an. ℥ iij æruginis tritæ ℥ j. ß fiat emplaſtrum. Imponuntur & cataplaſmatum formulæ quibus diſcutiendi vis ſumma ineſt. ℞ pulpæ ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum: fermenti veteris an. ℔. ß. radicum ireos, cucumeris agreſtis & bryoniæ recentium & crudarum an. ℥. ij. ſeminis vrticæ & naſturtij an. ℥. ß. Trita omnia contundantur in cataplaſma. Addi quoque poteſt fimi caprini aut columbini ſeſcuntia. Hi fimi arefacti tritique & cerato aut pice excepti, validè etiam trahunt: at validiùs ſi ex caricis aut melle in cataplaſmatis formam aptentur, validiſſimè ſi vel anacardino melle vel ſapone nigro coquantur. Sinapiſmus quoque vehementer diſcutit, ſed vehementiori dolore & papularum ardore. ℞ pulpæ caricarum coctarum in aqua & aceto, ſeminis ſynapis ex aceto triti an. pares portiones. Aut pulpæ caricarum fermenti an. partem vnam, ſinapis partes duas. Tenellis corporibus ſinapi minuendum, augendum verò durioribus atque robuſtis, detracta etiam ſinapis portione nonnunquam tantundem vtiliter addetur ſeminis thlaſpi, vel naſturtij contuſi. Hiſce autem omnibus multò validius trahit cataplaſma quod habet, Radicis thapſiæ tritæ ℥ j. axungiæ ſuillæ ℥ iij. Hoc tamen non modò albicantes papulas excitat, ſed & partem vniuerſam in tumorem attollit non leui ſenſu ardoris. Quod verò ſequitur non attrahit ſolùm, ſed & attractum validiſſimè diſſipat leniori quodam pruritu aut ardore. ℞ radicis cyclamini crudæ & contuſæ ℥ j. axungiæ ℥ ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, ſed multò præſtantior eſt altera quæ Dioſcoridi eſt poſterior, & officinis beatæ Mariæ ſigillum appellatur.

Phœnigmus eiúſque vſus. Cap. X.

HVmores particulus inſidentes qui neque mollientibus neque attenuãtibus neque attrahentibus reſolui diſcutive potuerũt, phœnigmis liquati trahuntur ac defluunt. Eorum ope hydropicorum aqua & ſeroſus humor vndeuis educitur, capitis, coxendicum omniúmque articulorum peruicax dolor eximitur. Compoſitum nihil quod veſicas excitet aſſeruari ſolet, promptè tamen ſic aliquod apparatur. Saponis ni-

nis nigri & ſalis vulgaris triti pares portiones confundito dum concorporentur & emplaſtri forma fiat: impoſitum veſicas excitat, aquamque ducit nullo ſenſu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem eſt, & hoc quoque acrior eſt ranunculus. Vterque tuſus & impoſitus humores ex alto nō ſine dolore prolicit in veſicam. Phœnigmus è cantharidibus omnium promptiſſimè nec admodum vehementi ardore ſeroſos humores largiter euocat. Cantharides in exquiſitum læuorem tritæ parti imponuntur iam frictione rubenti & excalfactæ. At mitius vnguentum fuerit quod in portione vna tritarum cantharidum, axungiæ vel cerati liquidi quadruplum cōtineat. Tutius quoque & moderatius fuerit cataplaſma quod habet cantharidum tritarum partem vnam, ſeminis ſinapis contuſi partes tres, pulpæ ficuum aut fermenti acris partes ſex. Cuicunque autem parti è cantharide phœnigmus inſederit, vrinæ odorem dyſuriámque ciet. Rupta aut aperta puſtula humor ſenſim emanat, inductóque pingui aut leniente vnguento, non antè finitur exulceratio ſiccari quàm omnis humor ex affecta parte ſit exhauſtus. Hactenus quidem remedia protuli quæ externis affectibus citra exulcerationem medentur vt tumoribus collectionibúſque frigidis, ex hiſque progenitis doloribus. Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratáve cutis eſt, vt abſceſſibus, vulneribus, vlceribúſque variis dicendum.

Maturantia. CAP. XI.

Maturatio ἡ πέπανσις à cibi concoctione diuerſa, eſt vitiati corruptíque humoris in conuenientiorem naturæ ſtatum deductio. Eſt autem ea duplex, ſuppuratio ἡ ἐκπύησις, & concoctio quædam ſeu mitigatio ὁ πεπασμός. Suppuratio eſt corrupti putridíque ſanguinis in pus exquiſitum commutatio: ex hoc enim ſolo pus efficitur ſyncerum. Pepaſmus verò ſeu mitificatio, eſt putridæ bilis tum flauæ tum atræ atque etiam pituitæ, non in pus quidem, ſed tamen regreſſa putredine in benigniorem & minus naturæ moleſtam ſubſtantiam conuerſio. Quod pus mouet medicamentum ἐκπυητικὸν dixerunt: quod concoquit πεπαστικὸν ſeu mitigatorium, cui ex aduerſo eſt σηπτικὸν. Vtraque maturatio proprium eſt naturæ & noſtri caloris opus, nec vllum medicamentum per ſe maturat. Vtrumque tamen tum ſuppuratorium tum mitigatorium duplex exiſtit: vnum propriè quod inſiti noſtri caloris vim atque ſubſtantiam tuetur vel etiam auget: temperatè id quidem calidum & partis cui foris adhæreſcit temperaturæ non admodum diſſimile. Id quoque in eum humorem qui computruit calorem inducit inſito nobis ſimillimum, cuius etiam beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. Alterum genus ex accidenti maturat: idque moderatè calidum & humidum eſt, veréque emplaſticam materiam ſortitum: hoc dum cuti ſpiracula infarcit & obſtruit, ſpiritum calorémque natiuum partis cohibet, nec diſſipari ſinit: qui dein intrò remeans augeſcit & vel pus conficit, vel corruptū humorem mitificat ac concoquit. De iis igitur quæ phlegmonarum

pus mouent in primis tradendum. Aquæ tepidæ fotus per ſe ſemper calfacit & humectat. mollit & concoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoque digerit ac diſſipat.

Hydrelæum modicè calidũ parti affuſum maturat & concoquit, idque euidentius quàm aqua tepida. Oleum maturum ſalis expers, calfacit moderatè, humectat & mollit, præſertim quod nec frigidum ſummè, nec calidum, ſed tepidum adhibeatur. concoquit quoque & pus mouet, aucto natiuo calore, dum cohibet occluditque quicquid è nobis foras effluere eſt natum. Butyrum tum per ſe concoquit & pus mouet, tum medicamentis quæ id præſtant commodè miſcetur, maximè in puerorum molliorúmque corporum phlegmonis exiguis. OEſypus non diſſimilẽ butyro concoquendi & pus mouendi vim obtinet. Adeps omnis præcipuéque domeſticorum animalium mollit, concoquit & pus mouet: nam præterquam quod ſuo lentore perinde atq. oleum offarcit cutis ſpiracula, cohibétque quicquid è nobis affluere aptum eſt, calorem etiam obtinet noſtro finitimum. In eorum quos vſurpamus cenſum imbecillior eſt ſuillus, ab hoc vitulinus, hunc gallinaceus ſequitur, anſerinus omnium efficaciſſimus, vt non modò mouendi puris, ſed etiam digerendi facultate iam polleat. Medulla ceruina & vitulina vt ſcirrhos emolliunt ita etiam concoquunt, & pus mouent eadem qua adeps ratione. Farina tritici perpurgata furfure ex oleo aut ex hidrelæo cocta cataplaſmatis forma cutis ſpiracula offarcit, & calorem natiuum intus continet adaugétque, qui demum humorem ſupernacuum maturat, concoquit, & in pus album, leue & æquale conuertit. Idémque præſtat & tritici pollen. Panis triticeus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut ſi tempore exaruit hydrelæo aut oleo pingui ac dulci, aut butyro mollitus & in cataplaſma redactus. Caricæ pingues ex aqua aut hydrelæo coctæ & illitæ, aut forma cataplaſmatis ex oleo aut butyro & farina triticea admotæ pus mouent, panos alióſque tumores ad maturitatem perducunt. Tuſſilaginis & oxalidis folia ſub cineribus cocta & ex adipe tunſa, phlegmonas alioſque abſceſſus celeriter maturant.

Radix althææ laxat, mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulſa fotu ad parotidas, ſtrumas alióſque tumores maturandos efficax. Cataplaſmatis ſpecie ex adipe ſuillo vel anſerino, aut etiam oleo cocta adiecta farina triticea, aut panis medulla potentius concoquit & maturat. Liliorum radix cocta dum planè contabeſcat, mollit atque maturat prȩſertim aſſa, & vt althææ radix adipe excepta cataplaſmatis ſpecie. Cepa licet cruda acris ſit & mordax, coctura tamen diſſipata acrimonia, emollit, pus mouet, in his præſertim tumoribus qui ægrè ſuppurant.

Pix mollis & liquida, lentoris multi particeps per ſe molliendi, puris mouendi & concoquendi facultate pollet, arida roſacea in affectu calido aut oleo conuenienti diſſoluitur in eoſdem vſus: dura enim emollit, pus mouet, tubercula pauóſque diſcutit, ex pice molli, cera & oleo compingitur ceratum puri generando perutile. Reſina terebinthina aut etiam lentiſcina dura mollit & concoquit cruda. Elotæ omnes

acri-

acrimoniam deponunt & adiectæ ceræ & butyro, vel oui vitello, vel oleo quopiam, accommodato, puris mouendi facultatem adipiſcuntur. Thus molle, album & pingue moderatè calidum, mediis ac temperatis naturis conſentiens, inſignem puris mouendi facultatem obtinet, vtpote nulla ſiccandi aut adſtringendi vi prædi tum. Ladanum adprimi exceſſus finem calidum, emollit & moderatè concoquit. Styrax liquida ſeu rubra, calfacit quoque emollit & concoquit. In hoc quoque cenſu habentur bdellium & ammoniacum, & quæcunque moderato quodam calore emolliunt, eadem quoque pus mouent.

Iam verò vnguenta ab his extant maturantia baſilicum minus, baſilicum maius, vnguentum de althæa, vnguentum Agrippæ, & quod reſumptiuum appellant, emplaſtrum quoque diachylon ſimplex, diachylon compoſitum & emplaſtrum è mucilaginibus.

Itaque ſi qua collectio aut tumor præter naturam partem obſedit iſque calidus cum rubore, calore & dolore lancinante, cuius materia non diſſoluenda, ſed in pus vertenda videatur, vt in phlegmone, ſurunculo & carbunculo, fluxione cohibita repreſſóque ardore atque dolore, maturatio atque ſuppuratio iuuabitur primùm quidem fotu ex hydrelæo tepido, aut ex eorum decocto quibus emolliendi paritérque maturandi facultas ineſt, quibus pariter & dolor leniri & calor obtundi poſſit. Protinus à fotu conferet illitus facultatis eiuſdem: móxque cataplaſma pultis ſpecie ex mucilagine althææ, lini & fœnigræci deſumpta ex decocto caricarum, in quo farina tritici ſoluta coctáque ſit, adiecto oleo & oui vitello. Si minus calida eſt phlegmone & ægrè ſuppurat, vt idcircò maturantia validiora poſtulet, cataplaſma fiat ex radice althææ, liliorum & ceparum cum oxalide, malua, acantho, chamæmelo & meliloto exquiſitè coctis atque cretis: quibus deinde farina frumenti, lini & fœnigræci adiecta ſit cum butyro & axungia gallinæ vel anſeris. his rurſum validius eſt vnguentum baſilicum vtrumque & emplaſtrum diachilon compoſitum & emplaſtrum è mucilaginibus, quorum vtrumque olei liliacei vel irini permiſtione emolliendum eſt, quò altius ſubire poſſit, viréſque ſuas exercere.

Detergentia & expurgantia abſceſſus & vlcera

Cap. XII.

QVÆ extrinſecus inducta abſceſſus & vlcera mundant ſordéſque expurgant, emplaſticis contraria, non aliam naturam ſortita ſunt quàm quæ intrò aſſumpta diximus lentos atque glutinoſos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικὰ nuncupantur. Ordine autem & viribus plurimùm diſtant: leniora enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & euocant, his valentiora ſunt quæ craſſiorem vlcerum ſordem detergunt, valentiſſima quæ malignorum vlcerum corruptam carnem exedunt atque etiam fiſtularum callos blandè exterunt, quæ ſanè ſunt cathæreticis proxima. Sic autem digerenda ſunt.

Cichorij, endiuiæ, omniúmque intuborum ſuccus licet frigidus,

quia tamen amarus tutò detergit & vlcera non minus quàm viſcera purgat.

Roſarum præſertim rubrarum ſuccus cum adſtrictione leni deterſionis tamen vt & amaroris particeps eſt: hinc melli roſato & ex aridis roſis ſyrupo detergendi facultas inſignis.

Plantaginis folia vel integra vlceribus inducta ſordem luculenter extergunt: ſuccus vlcerum malignitatem emendat, expurgatáque ad cicatricem perducit. Sedi ſeu ſemperuiui maioris ſuccus licet refrigeret ac leuiter adſtringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentius efficit. Hæc igitur tuta admodum & vtilia ſunt cùm nondum tota ruptæ phlegmones reſtincta eſt inflammatio: aut cùm vlcus ardore atque dolore diſtorquet. Agrimonij & betonicæ ſuccus aliquantulum calidus detergit, omniáque vulnera & vlcera capitis præſertim ſanat, nec quicquam putreſcere aut in fiſtulam coaleſcere ſinit. Apij ſuccum ad extergendum non minus efficacem iuniores experti ſunt, quem idcirco paſſim in id vſurpant.

Fabacea farina leuiter abſtergit vt idcircò cutis ſordes, maculas è ſole contractas & lentes in ſumma cute exterat.

Hordei farina modicè quoque abſtergit & paulò plus quàm fabacea ſiccat.

Cicerum farina incidit & exterget, ſcabies, impetigines, maligna etiam vlcera cum melle purgat. Orobi farina cutis aſpredinem, pruritum, lentigines in facie atque etiam maculas & vlcera cum melle detergit: nomas gangrænáſque cohibet. Lupinorum farina exterget validè, alphos, liuores, achoras, exanthemata, ſcabies, gangrænas vlceráque maligna partim extergendo, partim digerendo ſiccandóque citra acrimoniam iuuat. Fœnigræci farina furfures, achoras, lepras & lentigines emendat, & ex vino aut melle ſubacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, fauos, vngues ſcabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & ſerpentia vlcera cohibet. Mel calidum ſiccúmque ordine ſecundo, aperit, putredini obſiſtit, ſiccat, deterget, expurgátque meatus & vlcera, nec vt ſal corporum ſubſtantiam coarctat: crudum cocto & diſpumato detergentius quidem multo eſt & mordacius, ſed eo minùs agglutinat. Saccharum mellis ſpecies cùm ſit, ſiccat quoque & abſtergit, ſed quod rubrum eſt potentius, vtpote calidiùs & acrius. Terebinthina licet ſubſtantia tenuis, quia tamen ſubamara blandè abſtergit, & tum ſumpta tum admota ſordes expurgat. Aloë vehementer amara, moderatè tamen terget vt ne puris quidem & aperiſtatis vlceribus ſit moleſta: peculiariter ſerpentia vlcera cohibet putridis genitalibus medetur & oculorum medicamentis permiſcetur. Thus extergit quoque, ſed quàm aloë ignauius. Myrrha verò quòd cum amaritudine ſumma tenuis ſit ſubſtantiæ potentius quàm aloë extergit. propriè autem impetigines ex aceto purgat, albugines tollit, caliginem diſcutit, ſcabritiem læuigat.

Quæ porrò ſequuntur valentiore detergendi facultate prædita, malignis peruicacibúſque vlceribus accommodantur. Marrubium ſiccat detergítque validè adeò, vt folia ex melle illita ſordidis medeantur vlceribus

ceribus nomáſque cohibeant quod efficacius expreſſis ſuccus ex melle confert, & illitus oculis videndi vim exacuit.

Meliſſophylli ſuccus vt marrubij maligna etiam vlcera, propriè verò thoracis & pulmonum ſanat, & cum melle oculorum caligines delet, Abſynthij ſuccus calfacit & validè detergat & expurgat, ſordémque vlcerum eluit, ac in fiſtulam abire prohibet, & à putredine vindicat: eadem decocti ius, ſed inefficacius præſtat. Anagallidis vtriúſque ſuccus ſiccando & extergendo putrida iuuat vlcera, & cum melle oculorum caliginem diſcutit. Scordium vetera vlcera purgat, ſiccat & cicatrice obducit. Hypericum arefactũ atque tritum inſperſúmque humida atque putrida vlcera perſanat. Vrticę ſemen ſordida vlcera quæ citra acrimoniam detergit exiccaríque poſtulant conuenienter ſanat: carcinomata & ſerpentia vlcera addito ſale ſiſtit. Cyperi radix ſiccat & ſine morſu abſtergit, arida tritáque vlcera omnia præ humida, qualia ſunt oris, genitalium, atque ſedis etiam ſi depaſcant compeſcit.

Ariſtolochiæ vtriuſque radix ſtrenuè abſtergit, ſed rotundæ potentius: putredines ſanat & exeſt, vlcerum ſordes expurgat, verméſque necat & extrahit.

His verò quæ ſequuntur ad exedendam putredinem & fiſtularum callos exterendos vis maior ineſſe comprobatur. Centaurij & chelidonij ſuccus exiccat detergétque validè adeò vt vetera malignáque vlcera, ſinus quoque & fiſtulas expurget, detergat, tandémque perſanet.

Iridis radix calfacit, exiccat, abſtergit, arida tritáque cum melle vlcera capitis præcipuè expurgat: eius verò ſuccus infuſus fiſtulas & ſinus detergit & carne implet. Sabina calida ſiccáque ordine tertio, vehementer abſtergit, cum ſenſu quodam acrimoniæ & exeſionis: vlcera quæ atra cernuntur & admodum ſordida cum melle expurgat, putrida exedit, ſinuum fiſtularúmque callos exterit, ſi modò vis eius citra noxam perferri poteſt.

Gentianæ radix impensè amara, expurgat abſtergítque, alphos delet, vulneribus ſinuatim depaſcentibus medetur.

Aſphodelus radice efficax, calida ſicca extergẽte & diſcutiente: vlcera ſordida purgat, fiſtuloſa ſanat, depaſcentia ſiſtit. Ari radix calida ſicca & detergendi facultate inſignis, vlcera omnium generum ſiue phagedænæ ſint ſiue carcinomata, ſiue ſerpentia, ſiue fiſtuloſa commodiſſimè expurgat. Dracuntij radix vt acrior & amarior, ita efficacius maligna & phagedænica vlcerata trita cum melle expurgat, fiſtuláſque & ſinus exterget.

Cucumeris agreſtis radix arida tritáque vt alphos, lepras, impetigines, cicatrices nigras, & in facie maculas abſtergit, ita & veteres ſinus fiſtuláſque expurgat. Elleborus potenter exterget, ad alphos quoque, impetigines & lepras accommodatus: ſi in fiſtulam callo obduratam immittatur, duobus tribúſve diebus callum detrahet. Miſy, ſory, chalcitis & chalcanthum, vſta lotáque maligna vlcera fiſtuláſque valenter detergent: cruda verò aut non lota vim habent exedentem & cathæreticam. Pro iis, quòd nobis deſint, ſubſtituitur vitreolum vſtum atque e-

lotum. Ærugo elota putridis quoque vlceribus & ſinubus expurgandis aptiſſima.

Spuma nitri, nitrum & aphronitrum quanquam vehementer tergent, non tamen vlceribus, ſed lepris, alphis, impetiginibus aliiſque cutis vitiis expurgandis cum aqua calida aut vino infunduntur. Pro his quòd deſint, ſal petræ expurgatus ſubſtituitur. Alumen crudum & ex eo comparata aqua nomis, phagedænis, Chironiis, malignis, putridis & paſcentibus vlceribus conueniunt, non tam detergendo quàm cohibendo ne longius ſerpant.

Ex his igitur quæ primi ſunt ordinis compoſitiones fiunt expurgandis phlegmonis recens apertis, vt quæ habet mellis roſati ℥ j. vitellum oui vnius, farinæ hordei quod ſatis eſt vt in vnguenti ſpeciem concorporentur: adduntur interdum terebinthinæ lotæ ʒ ij. ſi melior optatur deterſio. Valentius autem eſt quod recipit ſucci apij ℥ viij. ſucci agrimonij ℥ iiij. ſucci plantaginis ℥ ij. mellis roſati ℥ x. coquantur aliquantum, deinde adiice farinæ hordei, lupinorum & fœnigræci an. ℥ j. percoquantur in vnguentum, permiſcendo ſub finem terebinthinæ ℥ ß. Si craſſius aut tenacius pus fuerit, deterſio maior fiet hac formula. ℞. reſinæ, mellis, terebinthinæ an. ℔ ß. myrrhæ, ſarcocollæ, farinæ lupini & fœnigræci, radicis iridis an. ℥ ß. fiat vnguentum. Huc pertinet vnguentum aureum, cui vis quoque detergendi par quodammodo ineſt, & emplaſtrum de ianua, & emplaſtrum gratia Dei nuncupatum, quæ aut ſolida aut oleo tenui diluta induci poſſunt, ad capitis imprimis aliarúmque partium neruoſarum vlcera. Huc quoque referri poterũt quę tertij ordinis ſunt vehementer detergentia, cuiuſmodi ex ærugine cæteriſque acrioribus metallicis conſtant, ſi lenioribus ſoluantur & temperentur, veluti emplaſtri diuini drachma vna ſi tribus recẽtis vitelli diſſoluatur, aut ſi vnguenti Ægyptiaci, aut Apoſtolici drachma cum duabus tribúſve tetrapharmaci aut cerati alterius ſubacta vnitáque ſit, vlceribus blandè extergendis optimum comparabitur remedium. Sic & præcipitati puluiſculus leniente quopiam exceptus, nullo morſu ſuperfluam carnem abſumit & vlcus ſorde expurgat. Si iam vlcus ſordidum eſt, & mali moris, ſiue id ſponte natum eſt, ſiue ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata factum, ex his quæ ſecundi ſunt ordinis vnguentum comparabitur hac formula. ℞. Plantaginis, abſynthij, marrubij, ſcordij, meliſſophylli, hyperici recentium & contuſorum an. m. j. coquantur aliquantum in vino albo & olei ℔ j. ß. in quo expreſſo diſſolue radicum cyperi, iridis & ariſtolochiæ rotundæ tritarum atque cretarum an. ℥ ß. ceræ ℥ iiij. rurſúmque coquantur dum craſſeſcant, ac tum adde reſinæ ℥ ij. thuris, myrrhæ, aloes, ſarcocollæ an. ℥ j. & poſtremò terebinthinæ ℥ j. ß. Quæcunque validiora deſiderantur, ea inſuper nonnihil habent æruginis: cuiuſmodi ſunt emplaſtrum diuinum, remollitum, vnguentum Apoſtolorum & vnguentum Ægyptiacum, omnium certè quæ extant præſtantiſſima.

Si verò è ſinu aut fiſtula exterendus eſt callus, iniicietur decoctũ quod habeat plantaginis, abſynthij, centaurij minoris, ſabinæ, foliorum oliuę & agrimonię an. m. j. radicum gentianę contuſę ℥ ij. fiat decoctio in

vino albo, in quo colato ad ℔ j. diſſolue mellis roſati, ſyrupi abſynthij an. ℥ j. ß. Si non id præſtiterit quod poſtulas, vel myrrham vel aloën, vel vnum quodpiam ex his poſtremis medicamentis diſſolue: vt vnguenti Ægyptiaci ℥ ß. ſicque ſenſim augeri vis poteſt dum optatus exiſtat euentus. Expoſita eorum medicamentorum materia quæ partium externarum inflammationes, præduros tumores, phlegmonas, abſceſſus, vlceráque ſanant, deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur, eaque ad cicatricem perducunt.

Profluentem ſanguinem cohibentia ἴσχαιμα Græcis appellata.

Cap. XIII.

QVæ ſanguinem vberius prorumpentem ſiue ex aperta exeſáve ſponte vena, ſiue ex rupta aut in vulnere præciſa, alia quadam proprietate, alia vi emplaſtica, alia cauſtica id ipſum præſtant. Quæ primi ſunt ordinis non ſtatim frigida ſunt omnia aut adſtringentia, ſed ex his quædam calida & acria, vt vrtica. Quæ ſecundi, venarum exitus inferciunt atque implent, móxque arefacta nihil effluere ſinunt. Quæ tertij ordinis, vrendo venas coanguſtant, cruſtuláque obducunt, quæ omnia cohibet. Telephium tertia ſemperuiui ſpecies & quæ huic ſimilis craſſula maior appellatur, in ſiſtendo ſanguine & curandis vulneribus efficax: tertio receſſu frigidi, humida ſecundo. Polygonum ab effectus præſtantia ſanguinariæ nomen obtinuit, quòd eo ſiue integro ſiue tunſo ſtillanti parti inducto ſanguis cocat & in grumos concreſcat vt non amplius effluat.

Pimpinellæ folia tunſa aut etiam cocta ſi apertam venam attingant, protinus ſanguinem ſiſtunt, quod & radix luculentius efficit: eadem quouis modo ſumpta ſanguinis vomitiones excreationéſque ſupprimunt: ſubdita verò mulierum purgationes hæmorrhoidáſque cohibent. Vrticæ radice recenti in narem inſerta ſanguis mox ſupprimitur, quod nec minus tum ea ipſa, tum foliis tunſis vulneris inductis pręſtatur.

Pentaphylli radices, folia floréſque vehementer adſtringunt & deſiccant ſine morſu & in multo ſunt vſu ad ſanguinis reiectiones. Androſemum licet calidum & ſiccum, recenti tamen vulneri impoſitum ſanguinem continet.

Hippuris ſeu equiſetum adſtringit manifeſtè atque ſiccat, propriè verò ſuccus ſanginem è naribus manantem reprimit: arefacta folia trita & inſperſa cruenta vulnera glutinant. Salicis folia & cortex pręcipuéque lanugo & flores inſerti naribus erumpentem ſanguinem próptè ſiſtunt, & redacti in puluerem & calamo efflati in nares idem pręſtant.

Iſatis valenter quoque ſiccat & adſtringit: cuius folia recens vulnus conglutinant, nec ſanguinem effluere ſinunt. Symphytum maius atque etiam petręum ſiccat atque coniungit moderato calore: tunſę radices vt ſumptę ſanguinis reiectioem, ita & recenti vulneri illitę eruptionem ſiſtunt, labráque vulneris conglutinant, quemadmodum & minu-

tim conciſas carnes cogunt ſi vna coquantur. Corallium, hæmatites lapis, iaſpis & qui cornalinus appellatur, occultis quoque viribus ſanguinem ſupprimunt. At vero mumia, thus, myrrha, maſtiche, ſanguis draconis, terra lemnia & bolus armena, in emplaſticis habentur, & obſtruendi ſiccandique facultate ſanguinis effluuia cohibent.

Quum itaque recens vulnus ſanguinem immoderatius profundit, emplaſtica quædam aceto lota cum puluere eorum quæ proprietate ſiſtunt, aut in pulueri inſpergendi aut in cataplaſmatis formam aptabuntur oui candido excepta, vt ℞. boli armenæ, terræ lemniæ lotarum in aceto an. ℥ j. maſtiches, ſanguinis draconis an. ℥ ß. thuris, myrrhæ, radicis conſolidæ maioris, pimpinellæ & vrticæ an. ʒ ij. fiat puluis. Vel ℞. boli armenæ ſanguinis draconis an. ℥. ß. thuris, maſtiches, aloës an. ʒ ij. pilorum leporis minutim inciſorum ʒ. iij. pul. ſuccini & corallij rubri an. ʒ j. ß. oui candido excipiantur & turunda oblonga indantur in nares. Cauſticorum vſus ſi quando fortè ad cohibendum ſanguinem neceſſarius fuerit, poſthac tradetur.

Glutinantia medicamenta. CAP. XIIII.

GLVTINANS medicamentum κολλητικὸν Græcis appellatum eſt, recentia vulneris labra adducta coniungit, & ad priſtinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coitura labra aut influat aut ſuccreſcat humor. Adſtringens id eſſe oportet, craſſæ terrenæque ſubſtantiæ, ac ſiccum ordine ſecundo, calore temperatum, vt nec deterſione nec acrimonia feriat. Arnogloſſum quæ plantago, ſiccat & adſtringit ſine morſu, recentibus vulneribus aptum, quæ citra metum inflammationis glutinat, vetera quoque vlcera ſordida, maligna elephantica expurgat, & inæqualia cicatrice obducit.

Cynogloſſum ſeu lingua canina vt oris fauciúmque ita & cæterarum partium vlcera terget, recentiáque vulnera glutinat, horúmque calorem temperat. Myriophyllum ſeu mille folium adeò exiccat vt cruenta vulnera protinus glutinet, & ab inflammatione vindicet, ſeu viride ſeu ſiccum, ex aceto oblitum. Salicis tum folia tum flores citra morſum ſiccant & adſtringunt, cruentúmque vulnus glutinant & inflammationem arcent. Vlmi folia & cortex medianus ſpiſſandi vim obtinent multóque magis ſuccus è pomis expreſſus, recentia vulnera celeriter his admotis coëunt atque ſolideſcunt. Verbena ſiccat & adſtringit, glutinandi vulneribus familiaris, vetera quoque putreſcentia vlcera cohibet, ſordida ex melle purgat, & cicatrice obducit.

Myoſotis quæ piloſella adſtringit atque ſiccat, foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morſum ſiccans, tuſa & admota recentibus vulneribus præſertim ſenum efficaciter medetur. Betonica vulneribus quoque recentibus, præſertim capitis accommodatur. Stœbe quæ & ſcabioſa, omnibus quoque vulneribus & maximè pectoris ſuccurrit. Bugula & ſanicula recentioribus primum cognitæ inter vulnerarias herbas primas tenere creduntur. Hypericum ſiccat moderato calore, folia, flores,

fructus

fructus tunſi glutinandis vulneribus imponuntur. Attractylis in ſanandis quoque vulneribus efficaciſſima, eadem vlceribus fiſtuliſque diuturnis medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia præcipuéque neruorum glutinare traduntur. Cochleæ puſillæ tritæ iiſdem quoque viribus eſſe creduntur, quas & ad interiora vlcera pręſertim pulmonum vſurpant. Sarcocolla emplaſtica & ſubamara citra morſum ſiccat, & vlcera glutinat. Myrrha, thus, magiſque thuris cortex, aloë, mumia & omnia ferè quę ſanguinem cohibere diximus, glutinandis ſunt vulneribus aptiſſima. Terebinthina reſina, atque etiam abietina quę nobis frequens eſt, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus vtiliter permiſcetur: nec ſola aut oui luteo excepta parum conducit. Pix mollis & liquida iiſdem quoque medicamentis adiungitur: & pix ſicca atque reſina arefacta, ſed hæ durioribus corporibus aptiores. Lithargyros auri quòd èmplaſtica ſit & ferè omnis qualitatis expers non modò glutinantibus, ſed & cęteris quoque emplaſtris vt communis quædam materia ſubſtituitur.

Quum igitur recentis vulneris ſuppreſſus iam ſanguis fuerit, ídque citra phlegmones metum, labris propius adductis atque iunctis, inſtillanda aut linamentis inducenda erunt vnguenta carptis linamentis excepta, variè ex iis concinnata ſimplicibus: hiſque ſuperponenda lintea vino rubro tebido imbuta expreſſáque leniter. Si exiguum eſt vulnus, ſatis fuerit terebintina lota adiecto oui luteo & farinę momento. Efficaciſſimum quoque eſt balſamum artificiale ita concinnatum. ℞. vtriuſque plantaginis, ſemperuiui vtriuſque, ſymphyti vtriuſque, betonicę, verbenę, pimpinellæ, piloſellæ, pentaphylli, abſynthij, centaurij minoris, millefolij, cynogloſſi, equiſeti, attractylidis, hyperici an. m. j. recentibus contuſis affunde aquę vitę ℥. vij. ſinantur macerari diebus quatuor, quinto ſuccus ex his tepefactis exprimatur: in quo diſſolue olei optimi loci in aqua roſarum ſtillatitia ℔. ij. coquantur vaſe duplici dum ſucci dimidium abſumptum ſit, ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔. j. percoquantur in reliqui ſucci conſumptionem purè, coletur atque recondatur ampulla vitrea. Poteſt & oleum tuſis herbis cum aqua vitæ pariter affundi atque quatriduo macerari ac deinde coqui & liquor totus exprimi, putúſque excolari, vt in eo tandem terebinthina vaſe duplici percoquatur. Hinc & vnguenta quibuſdam adiectis comparari poſſunt in primis efficacia, vt ℞. balſami prædicti ℔ ß. ceræ albę, reſinæ an. ℥ ij. ſarcocollę ℥ j. thuris, maſtiches an. ℥. ß. fiat vnguentum in vaſe duplici. Rurſum quoque validius ita comparabitur ad neruoſarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda. ℞. Lumbricorum terreſtrium expurgatorum atque tunſorum ℔ ß. macerentur diebus ſex in olei optimi ℔ ß. his deinde ferueſactis exprimatur oleum eique adde balſami prę ſcripti ℔ ß. ſeui arietini mundi ℔ ß. picis nigræ ℥ iij. reſinæ ℥ ij. ammoniaci, galbani, opopanacis, aceto ſolutorum & colatorum an. ℥ j. thuris, maſtiches an. ℥. ß. coquantur vaſe duplici in vnguentum, vel etiam ſi voles in emplaſtrum.

Ex his quæ ad balſami compoſitionem protuli, potio quoque perutilis fit ad vulnera quæ vel in pectoris vel in abdominis caua penetrant

cum viſcerum offenſione, & ad inueterata vlcera præſertim renum atque pulmonum. ſi amaror metuitur nimius, ſubtractis abſynthio & centaurio minore ſubſtituantur ſtœbe ſeu ſcabioſa, agrimonium & braſſicæ cymæ. Tunſę omnes aut ex his quędam vino aſpergantur albo & tenui dum prorſus merſæ madeſcant, & mellis collati quadrante. Macerentur diebus ſex, tepefactis his aut modicè feruefactis vinum exprimatur, dentúrque ieiuno ℥ iiij.

Sarcotica medicamenta.

Cap XV.

Σ Αρκοτικὸν medicamentum eſt quod deficiétem carnem in vulnere aut in vlcere cauo progignit, ipſumque cauum carne implet. Id quidé proprium eſt naturę opus: quodcúque tamen medicamentum vlcus moderatè ſiccat, eiúſque ſordes blande ac mediocriter citra morſum detergit, quoniam ſanguinem qui gignendę carnis eſt materia tuetur, & impedimenta ſubtrahens vlcus purum aut quale ſaltem acceptum eſt conſeruat, ſarcoticum dixerunt. Eſt autem id ſubſtantiæ mediocris, moderatè atque infra ordinem ſecundum tum calidum tum ſiccum, vt acrimonię ſit expers. Calidius enim aut tenuis carnem colliquat, craſſius autem aut frigidius nimium ſiccat & adſtringit.

Herbæ quibus ſola ſit progignendæ carnis facultas, paucæ admodum ſunt, ſed quæ recentia vulnera conglutinant, & quæ ſordida vlcera leuiter expurgant, eædem quoque carnem gignunt, modò mitiorum quorundam permiſtione temperentur.

Fœnigræci, orobi & lupini farina, ſiue ſola ſiue melle & oui luteo & terebinthinę momento excepta, mitiſſimè carnem genera. Thus peculiari facultate ſarcoticum eſt & in mediis corporibus carnem gignit: in aliis tum ſiccioribus, tum humidioribus nonnihil additur his conſentaneum.

Manna thuris vulnera quoque caua & vlcera conuenienter explet.

Pix liquida atque etiam ſicca mannæ thuris commodè iungitur vt vlcera vulneráque caua impleat. Terebinthina blandè tergendo ſiccandóque efficit vt vlcerum caua carne impleantur. Sarcocolla quę præſertim in aqua roſarum ſtillatitia aut in lacte ſoluta ſit, citra morſum deſiccans & vlcera commodè detergens, ea quoque facilè carne implet.

Aloë præcipuè lota paulum extergit vt ne puris quidem vlceribus ſit moleſta: hinc ad vlcera carne implenda apprimè vtilis. Myrrha ſiccans atque detergens, vlceribus carne implendis aptiſſima.

Si quod igitur vlcus eſt aut recens vulnus cuius portio quædam ſublata ſit, vt idcirco non protinus agglutinari queat, ſarcoticis primùm caro gignenda eſt, deinde vlcus glutinantibus committendum. Sarcotica autem medicamenta, tum ex his quæ protuli tum ex agglutinantium, detergentium atque ſupputantium temperatione fiunt. Si quidem tetrapharmacum quod & baſilicum appellant, ad gignendam carnem paſſim extat, & baſilicum magnum, & vnguentum aureum, & em-

& emplaſtrum gratia Dei, de ianua, & emplaſtrum diuinum. Poteſt & præſcriptum ſupra balſamũ ad vulnera implenda atque glutinanda ita comparari, ℞ balſami præſcripti ℔ ß, in quo liquentur vaſe duplici ceræ albæ, reſinæ, ammoniaci, an. ℥ j. galbani, olibani, maſtiches, myrrhæ an. ℥ ß. ariſtolochiæ rotundæ tritę ʒ ij. fiat vnguentum, aut ſi voles aucta cera emplaſtrum. Paluis quoque in eundem vſum hac forma præſcribitur. ℞ ſanguinis draconis, boli armenæ an. ℥ ß. maſtiches olibani, ſarcocolæ an. ʒ. iij. aloës lotæ, ariſtolochiæ rotundæ, radicis ireos an. ʒ. ß. fiat puluis. huic etiam addi conuenienter poſſunt ambræ ℈ vj.

Epulotica medicamenta ſeu cicatricem inducentia.

CAPVT XVI.

Ἐπουλωτικὸν, medicamentum Græcis eſt quod impleti iam vlceris ſummam carnem vehementer ſiccat & obdurat, & in cicatricem cuti ſimillimam cogit. Id autem abundè ſiccum eſt, vt humorem abſumat: eſt & craſſioris materiæ vt carnem adſtringat, contrahat, atque denſet. Nullius caloris ſed frigoris cuiuſdam particeps, omnique morſu deſtitutum.

Terra armena putreſcentia oris vlcera ſanat, cæteráque ſiccat & cicatrice obducit. Terra lemnia eadem quoque, ſed imbecilliùs efficit. Lithargyros moderatè ſiccat & adſtringit, & vlcera cicatrice obducit. Ceruſa ſiccans quoque & adſtringens, excreſcentia leniter reprimit, & cicatrice claudit. Malicorium & balauſtium adſtringunt, humida vlcera ſiccant híſque cicatricem inducunt. Myrrus ſiccat quoque & adſtringit, trita & vlceribus præ nimio humore cicatricem non recipientibus auxiliatur. Hæmatites lapis ſiccat adſtrictione leui qua tamen excreſcentia reprimit & obdurat, hæ quidem leniora ſunt & lenioribus vlceribus teneríſque corporibus apta. Lapis calaminaris qui cadmia eſt lapidoſa, ſæpè vſtus accetóque extinctus vehementer ſiccat: excreſcentia reprimit & cicatrice munit. Cadmia vera ſiccat & adſtringit, ſed non ſine acrimonia, quam tamen lotione ex aqua roſarum & plãtaginis deponit, ſícque vtilior ad cicatrices inducendas euadit. Spodium & pompholyx acria quoque exiſtunt, ſed lotione mitia adeò redduntur, vt citra morſum excreſcentem carnem coërceant & cicatrice obducant. Concerpta etiam linamenta ſola tum ſicca tum madefacta in ſtyptico rubro vino, aut in quo abſynthium, roſa & aluminis pauxillum ſit incoctum, inter epulotica meritò ſunt habenda.

Scoria ferri, plumbum vſtum, ſtybium quod & antimonium vſtum, calx viua, alumen vſtum, vitriolum vſtum, æris ſquamma, æs vſtum, omnia quidem acria ſunt, & verè cathæretica, ſed quæ tamen ſæpius lota dum omnem acrimoniam depoſuerint, epulotica redduntur, optima ſanè malignis vlceribus cicatrice obducẽdis in durioribus corporibus: idque modò trita & inſperſa, modò excepta cerato ex oleo roſaceo, melino, myrtino, omphacino, aut maſtichino. Ex eorum leuioribus extat vnguentum album, è ceruſa, quod & in emplaſtri formam apta-

tur, vnguentum rubrum exiccans. In id quoque valentiora ſunt, vnguentum diachalciteos auſtero vino ſubactum & myrteo emollitum, vnguentum diapompholygos, & vnguentum quod propriè adſtringens appellauimus. Poſſunt & alia in rem præſentem ita comparari. Calx viua toties in aqua frigida aut in aqua plantaginis lauetur dum omni deſtituatur acrimonia, & ex oleo roſaceo quantum ſenſim combibere poterit diu in mortario ſubigatur in vnguenti formam. Aliud valentius. ℞. plumbi vſti & loti, pompholygis ſeu tuthię lotæ, æris vſti & loti, aluminis quoque vſti & loti an. ℥ j. oleo roſato & aceti momento excepta in mortario diu ſubigantur in vnguenti ſpeciem. Ex iiſdem quoque puluis tenuiſſimus confici poteſt, addendo lumbricorum terreſtrium arefactorum, ſanguinis draconis an. ℥ j. ß.

Cùm plumbi crudi lamina tantoperè commendetur non ad ſimplicia modò verùm etiam ad maligna & cancroſa vlcera tum ſananda, tum etiam cicatrice tergenda: cúmque ad eadem omnia multò pręſtantiorem crudi plumbi tenuiſſimum puluerem ſim expertus, inſperſum malignis vlceribus illa blandè citra vllum doloris ſenſum corrigere, expurgare, & ad cicatricem perducere, eius conficiendi rationem ſubicere nolui. Plumbum in laminas quàm tenuiſſimas ducitur, hæ minutiſſimè conciduntur, aceto quàm acerrimo immerguntur maceranturque triduo, permutato quotidie ſi videtur aceto, poſtea exemptæ & igni ſiccatę citra vſtionem, in mortario laborioſè teruntur, ſic tandem in tenuiſſimum leuiſſimúmque puluerem rediguntur, cuius vis eſt ad ea quæ dixi, & ad multò maiora ſingularis & eximia.

Cathæretica medicamenta.

Cap. XVI.

Exedens medicamentum Græcis καθαιρετικὸν appellatum eſt quod inutilem tum putridam tum excreſcentem carnem abſumit, & polypos, tubercula, verrucas, callóſque detrahit: non quidem vniuerſim ac repente, ſed quaſi liquefaciens ac ſenſim tabefaciés citra vllam vicinæ carnis corruptionem aut putredinem. Id autem vehementer & iam quarto ordine calidum eſt atque ſubſtantiæ pertenuis, qua ſe altius in abſumendam materiam inſinuet. Quod igitur epuloticum medicamentum ſiccando comprimendóque ſine doloris ſenſu facit, id cathæreticum nō ſine acrimonia & ſenſu doloris exedit. hoc genere continentur teſtarum, concharum & rerum cauſticarum vt tithymalorum cinis, pumex cremat us, ſal torrefactus aut melle duplo exceptus olláque noua exuſtus: alumen vſtum, pompholyx, plumbum vſtum, ſtibij ſeu antimonij cinis, qui peculiariter cancros abſumit. Vitrioli genera, quæ pro chalcantho, chalcitide, miſy & ſory vſurpantur, adhæc ærugo & æris ſquamma, hydrargyrus ſublimatus, & idem præcipitatus atque cinabrium.

Quum igitur in vlcere aut putredo aut mollis fungoſáque caro tantopere luxuriat, vt neque detergentibus, neque vehementer adſtringentibus eximi tota poſſit, neceſſarius eſt cathæreticorum vſus, quæ quic-

quid

quid ſuperuacuum eſt ſenſim exedant. Ex his ſimplicibus compoſitiones extant: vnguentum Apoſtolorum, vnguentum Ægyptiacum: poſſunt & trochiſci ex calce viua trita & melle excepta confici qui acriori igne ſiccentur & trochiſci aſphodelorum hac formula: ℞. ſucci radicis aſphodelorum ℥ iiij. calcis viuæ ℥ ij. æruginis ʒ j. permiſta in trochiſcos concinentur qui ſole feruente ſiccentur vel igne.

Septica medicamenta.

Cap. XVIII.

PVTREFACIENS medicamentum Græcis σηπτικὸν, eſt quod tum humorum tum corporis materiam labefactat, & cum fœtore quodam corrumpit. Eſt autem id inſito nobis calori aduerſiſſimum, vt cuius vim atque ſubſtantiam prorſus demolitur. Quod frigidiſſimum & veluti quarto eſt ordine, naturalem certe calorem extinguit, interimitque partem idque ſenſim ac plerumque ſine ſenſu. Septicum tamen id appellare non licet, ſed ſolum quod ſumma caloris acrimonia inſitum nobis calorem aut diſſipat, aut igneum conuertit, ſimúlque qualitate maligna humidum primigenium diſſoluit, & omnem partis ſubſtantiam tabefacit atque colliquat & putredinem cum fœtore inducit. Id igitur ſummi eſt caloris in ſubſtantia moderatè craſſa: nam tenuior à noſtro calore euinci facilè diſſiparique poſſet, hoc genere ſunt, auripigmentum ſeu arſhenicum tum purum tum ſublimatum, ſandaracha, chryſocolla, aconitum, dryopteris, pythiocampe.

Hæc quidem vehementer calida, nec tamen cauſtica ſunt, neque eſcharotica, nec cruſtam in nuda carne gignunt: ſed qualitate prorſus maligna atque venenata carnis quam attigerint ſubſtantiam corrumpunt & in putredinem cadauerosam deducunt, quæ multò deterior eſt quam ex gangræna. Venenata autem eorum vis ſenſim intrò ſubiens præcordia viſceráque ferit. Quocirca non niſi repreſſa crebra lotione ex ſucco portulacæ, limonum, ſolatri, aut ſemperuiui vlli vlceri adhibenda ſunt, debéntque cerato leni permiſceri, parua copia & in parte quæ à principibus procul abſit. Maiore enim copia nec repreſſa in vlceribus cordi propinquis vt in mammæ cancro, illa præſertim arſhenicum & ſublimatum mulierem diebus ſex ſuſtuliſſe notaui perinde ac ſi id hauſiſſet. Horis circiter tribus ab inſperſo puluere vehementi rigore concuſſa, vomitione mox tentari cœpit, & crebris animi defectionibus corripi cum pulſu languido, quæ dein ſenſim aucta, ob orto extremarum partium frigore, & facie reliquóque corpore ſupra modum intumeſcente, miſerè illam iugularunt. Periculoſus omnino iſtorum vſus, nec certè ad chirurgiam neceſſarius, cum ſine fructu vllo pernicioſa ſint: nec enim partem quam attigerint vt cauſtica vrunt, nec cruſtam inducunt, ſed quam corruperint ita relinquunt arte excidendam. Quocirca eiuſmodi remedia prorſus exterminanda ſunt, omniáque vel detergétibus vel cathæreticis, vel eſcharoticis, vel cauſticis citra perniciẽ eximenda abſumẽdáque ſunt. Aut ſi parũ meticuloſus eſt laborãs &

conſtanti animo conſtantibúſque viribus ea vel ſectione vel candenti ferro demollienda ſunt, quibus nulla in corpus aliena qualitas inducitur.

Eſcharotica & cauſtica medicamenta. Cap. XIX.

Exvlcerans medicamentum, quod Græcis eſt ἐσχαρωτικόν, non modò nudam carnem vt cathæreticum abſumit, ſed & cutem ipſam diuellit. Veſicans id quodammodo efficit, ſed leuius & ignauius, quòd ardoris vi humorem proliceat & ſolùm puſtulas excitet. Eſcharoticum multò vehementiùs vrit vt iam cruſtas inducat, nec tamen infra cutem ſubit. Vtrumque ſummo & quarto eſt calidum ordine, ſed veſicans in tenui, eſcharoticum in craſſa denſáque ſubſtantia. hoc ordine ſunt, corticis fraxini cinis qui ſaliua dilutus & parti cuiuis impoſitus, cutem vrit ſine puſtula. Sabinæ crematæ cinis verrucas & duriora cutis tubercula exeſt: cinis è cremata vini fęce id ipſum quoque præſtat exiguo humore liquatus. Sapo niger miſtus pari portione ſalis marini triti, impoſitus cutem quoque vrit, ruptáque cruſtula ſanies copioſa manat. Nitrum atque etiam eius ſuccedaneum quod eſt ſal petræ exquiſitus, inſtar piſi loco madido inductum, cutem diuellit & vrit inducta cruſtula. Fit autem ſapo niger è calce, ſale, oleo & ſeuo. Sapo autem albus è calce, cinere & ſeuo veruecino.

Καυστικόν medicamentum eſt quod non modò ſummam cutem vt eſcharoticum, ſed & veram quoque ſoluit atque diſrumpit: nonnúnquam & in ſubiectam carnem cauterij inſtar penetrat, non id quidem ſenſim colliquans & exedens, ſed repentè exurens, cruſta denſiore inducta. Id quàm eſcharoticum vehementiùs eſt, feruentiſſimo calore præditum in craſſa terrenáque ſubſtantia.

Tria hæc igitur, cauſticum, eſcharoticum, & veſicans, quòd vires in cutem exerant, vno eodémque genere contineri par eſt, & ſolùm agendi vi diſtare. Quæ verò non ipſam cutem ſed ſolam nudam carnem afficiunt diuerſi planè ſunt generis. Quum igitur quauis ex cauſa cutis aperienda fuerit, nec laborans ſectionem vſtionémve tolerare poteſt, inducto cauſtico medicamento vel rumpique debet. In cauſticorũ autem cenſu præcipua ſunt, calx viua, vitriolum vſtum, æs vſtum & quæ ex his fit aqua fortis alchymiſtica. Ex his quoque lapis fit ruptorius qui ſeſquihoræ ſpatio cutem penetrat. ℞ vitrioli vſti ℥ ij. ſalis armeniaci ℥ j. calcis viuæ, cineris è vini fęce an. ℥ iij. Tritis atque permiſtis affunditur lixiuium ficulneum aut tithymallinum, quod ſubinde colatur dum iſtorum materia tota ferè diſſoluta ſit, lixiuium deinde in olla noua aperta coquitur ac ferueſcit dum craſſeſcat atque lapideſcat. In ampullam vitream & obduratam reconditur loco ſicco, ne humidiores aëris attractu liqueſcat.

Cinnabrium, mercurius ſublimatus & præcipitatus eius puluis integram cutem nec exulcerant, nec diuellunt, neque in hunc ordinem, ſed ſolùm inter catheretica valentiora haberi poſſunt.

Ad

Ad ambuſta. Cap. XX.

Seu igni ſeu aqua oleóve feruente ambuſta eſt corporis pars quæpiam, alia inflammationem ſedant ſimúlque extinguunt empyreumia, aut euocant, alia puſtulas prohibent & reprimunt dolorémque leuant, alia vlceratas partes aut excoriatas dolentes leniunt & ad ſanitatem perducunt.

Primi generis ſunt poteſtate frigida omnia vt aqua, acetum & ex his oxicratum, oui albumen, ſuccus ſemperuiui, lactucæ, endiuiæ, ſolani, hyoſcyami, plantaginis & portulacæ, & horum aquæ ſtillatitiæ, terra quæuis obuia, ſed maximè Cimolia & quæcunq. leuis vt bolus armena commemoratorum ſucco aquáve deſtillata aut oxicrato ſoluta & protinus illita, coriandrum viride, lenticula ſemicocta, ceruſa, alumen aqua ſolutum cum oui candido, atramentum ſcriptorium ex qua, caphura. Atque hæc ab vſtione protinus arripienda & tepida applicanda, quia actu talia anodyna euadunt & empyreuma foras euocant, dein qua valent poteſtate ardorem extinguunt & inflammationem ſedant. Vt.n. ignis, ſi propriùs ipſi pars vſta admoueant, proprij inuſti mali fit alexiterium, eámque reuocato empyreumate dolore leuat: ſic nonnulla impreſſum partibus ardorem foras calore proleċtát, atque ita ſedata inflammatione ambuſtis medentur, vt ari & porri illita folia præſenti ſunt ambuſtis remedio. Cæpæ cum ſale contuſæ ambuſtæ parti impoſitæ miraculo perſanant. Oleum quoque ſale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contuſa folia & appoſita idem præſtant. Radicis etiam aſphodeli decoctæ in oleo ſuccus perniones & ambuſta ſanat.

Frigidorum vſu quũ partis ambuſtæ ardor repreſſus ſtatim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducenda quæ puſtulas prohibent ſimúlque dolorem leniunt. Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidum dilutum aqua ambuſtis vtiliter allinitur & puſtulas prohibet. Liguſtri, ſaluiæ, myrti ſingulorum cruda folia cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent ambuſtis vtiliſſimè imponuntur. Eadem viridia contuſa, & maluæ & papaueris corniculati, admiſta axungia aut cerato efficaciter quoque ambuſtis illinũtur. Mori folia ad ambuſta teruntur, ex oleo vel aceto linenda: ſic maluæ folia oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis vtiliter imponuntur. Lactuca cum ſale illita prodeſt: recens ambuſtis: & helxine admota. Hyperici folia cum ſemine, & althææ cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex oui quoque candido. Ouum crudum cum ſua teſta tritum & illitum: & virides platani pilulæ cum axungia ſanant ambuſta. Alba & nigra oliua prodeſt ambuſtis trita & oblita, quod empyreuma eliciat & puſtulas reprimat. Gummi ſpinæ ægyptiæ ambuſtis quoque prodeſt, quòd dolorem leuet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ouo. Arctium & verbaſcum & ex floribus huius deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commodè imponuntur. Lilij radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia pręſtant.

Herba cucullus vulgò appellata,charta conuoluta & ſub cinerib co-cta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta intra triduum perſanat. Thus quia anodynum & adſtringens ambuſta pernionéſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat. Ruta in olei libra vinique ſextario cocta commodè fouentur partes quas penetrabile frigus aduſſerit. Ambuſta aquis feruidis ſi ſtatim ouo occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim hordeacea farina & ſalis momento. Chryſanthemi flos vtiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At verò pars ſi iam puſtuloſa aut excoriata vlceratáve eſt,quę leniunt & moderatè ſiccant vſurpanda erunt,qualia metallica vſta & lota, leni & blando liquore excepta. Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo vnguento ſubacta,blandū fit puſtuloſis & vlceratis remedium: efficacius fiet ſi viuam eam & illotam cerato liquido exceptā, parti puſtuloſæ inducas,aut myrrhā tritam cum vino rubro adhibeas,aut hyoſcyami viridis ſuccum continenter illinas. Magnes quoque crematus & tritus,& hæmatites, & oſtreorum cinis commodiſſimè ambuſtis inſperguntur. Ouis in aqua duratis & putaminibus in pruna exuſtis, tum lutea ex roſaceo aptè illinuntur. Frumentum toſtum in ferro & tritum è vino vlceratis præſtantiſſimo eſt remedio. Betæ folia in vino cocta & trita vtiliter excoriatis illinuntur,eiuſdem ſuccus roſaceo liquido paulatim inſtillatus quantum combibere poteſt, illis quoque remedio eſt. Folia myrti pulueratа, aqua roſarum perfuſa blandè exſiccant & cutim nutriunt. Hordeum toſtum,tritum ex oui candido vtiliter illinitur. Ficus cum cera & roſaceo ſubacta ambuſtis cicatricem obducit. Cinis ſarmentorum vitis & vinaceorum ambuſtis cum roſaceo prodeſt, idem braſſicę radicum cinis & folia decocta, & coriandrum cum lacte muliebri præſtant.

Cyclamini radices cum ſemperuiuo tritę ambuſta ſanant,ita vt cicatrix fallat: idem quoque pręſtat calida admota plantago,& beta. Gallarum puluis intertrigines & ambuſta excoriata inſperſus ſanat. Cinabaris cum ſanguine draconis illitus. Hederæ flores ex cera. Lactis cremor cum hordei combuſti cinere. Laridum ad flammam liquatum dum deſtillet, aqua roſacea exceptum. Oleum ex induratis ouorum vitellis & mortario plumbeo contritis, tandémque in ſartagine frixis, vbi cruſtæ deciderunt puſtularum, eruo cum melle aut iride vlcus expurgandum, tandémque ſicco linamento.

Ad hæc compoſitiones paucæ extant, oleum roſaceum, oleum è tartaro,oleum myrtynum,oleum ex ouis,vnguentum populeum, vnguentum roſaceum, album raſis, diapomphyligos & διαμύρτων, emplaſtrum è ceruſa, de minio, diachalciteos & nutritum roſaceo aut aqua plantaginis ſoluta. Ex tempore verò ex ceruſa,oleo myrtino,adipe ſuillo,ſpuma argenti & cera optimum ad perniones & ambuſta comparabitur vnguentum: vel ſic: ℞.mucilaginis ſeminis cydoniorum & tragacanthæ an. ℥ ß.olei ouorum & nenufaris an. ℥ j. miſce in formā vnguenti. Item ℞ ficus aridas quot voles,cum cera eliquata ſubiguntur in ceratum.

METHODI MEDENDI
Libri Sexti Finis.

ME-

METHODI MEDENDI
LIBER SEPTIMVS.

DE COMPOSITIS Medicamentis.

PRÆCLARIS *olim viris qui tum medicinæ tum chirurgiæ vſu & exercitatione celebres euaſerunt, præcipuam curam ſummúmque ſtudium fuiſſe comperimus, vt ad difficiles quoſque affectus peculiaria ſibi remedia quaſi theſauros reconderent, vt fœlici operum ſucceſſu, nominis ſui dignitatem & gloriam augerent atque tuerentur. Ea licet vnuſquiſque domi conficienda curaret, & tanquã arcana haberentur, tempore nihilominus annorúmque numero, aut morte, aut precibus, aut precio, aut cõmutatione, aut aliis pleríſque modis cognita inuulgatáq. fuère. Hinc verò alÿ publicis mortalium commodis potius addicti, ſparſas medicamentorum compoſitiones quæ iam paſſim innotuerant, congerendas eſſe duxerunt, operámque nauarũt vt è celeberrimis authoribus optimas & quamplurimas in libros quoſdam medicamentarios referrent. Ita quidem Scribonius Largus & Actuarius & Nicolaus Myrepſus & Nicolaus Præpoſitus opera ſua concinnarunt. Hoc labore fieri haud potuit quin ex variis authoribus complures non admodum diſſimiles in eundem vſum compoſitiones adducerentur, vt ſyrupi effectus eiuſdem, & pharmacã multa ex aloe, nec pauciora è ſcammonio, aut è colocynthide, aut turpetho, quæ ſola componẽdi ratione, aut ſimplicium quorundam varietate diſtant, & electaria quoque, & emollientia, & detergentia multa, quorum præcipua vis ex ærugine eſt, & quæ aliorum ſimplicium ſola immutatione variant, vt eſt cuiuſque authoris arbitrio conceſſum. Sic igitur multa tandem congeſta fuere, quorum pars maxima ocioſa & ſupernacua. Conducibilius autem erat in quouis genere optima quæque ſeligere, cæteris vt inutilibus prætermiſſis. Sed & hac remediorum congeſtione affectus complures omni ope deſtituti manent, ad quos nimirum non ſatis accommodata remedia inuenta fuiſſent. Ea ſiquidem multorũ hinc inde colligendi cura, empirices quodammodo imitatrix & æmula, nullo delectu nulláque methodo adhibita, nec morbis nec ſymptomatis nec eorum* Præfatio.

cauſis remedia accommodauit, nec eorum genera ex illorum differentiis conſtituit. Neque præterea quid vnaquæque compoſitio aut vtile, aut ſuperuacuum, aut gratum, aut inſuaue contineret, vſquam expedit, ſed quales ab indoctis plerunque viris vſurpatæ fuerunt, nullo adhibito iudicio recepit atque comprobauit. Ex his quoque plurimas nonnulli ſuo quique arbitrio inuerterunt atque deprauarunt: vix vt nunc vlla reſtet pharmacopœis certa componendi ratio, & nondum rata aut ſtabilita ſit ea medicinæ pars quæ inprimis eſt ad curandos morbos neceſſaria. Hoc quum multi paſſim reformandum eſſe iudicarēt, dedi operam vt compoſitiones quemadmodum & ſuperiore libro ſimplicia arte traderentur: & quæcunque vtiles vſúque faciles exiſtunt, priſtinam formam retinerent: quæ verò diſtortæ rectā cenſura in meliorem formam aptarētur, nec quicquam aut ſupereſſet aut deeſſet ad morbos eorúmque cauſas & ſymptomata profligan̄da neceſſarium. Itaque non omnes veterum monumentis tritas compoſitiones, ſed præcipuas duntaxat perſequar, nouas plerunque adiicio, vt opus omni medicamentorum genere compleam: plurimas circumcido quæ ſub his còmprehenſæ confuſam & indigeſtam multitudinem reddunt. Inuulgata earum nomina retinui, ſed non iiſdem vbique aut ſimplicibus aut ponderibus, quandoquidem vt curandis morbis aptiores eſſent atque ſuauiores, quædam in pleriſque commutanda fuerunt. Vt tandem pharmacopœorum commoditati quodammodo reſponderem, in claſſem vnam ſyrupos, in alteram pharmaca, in aliam electaria, & reliqua in ſuam quæque claſſem digeſſi: vnde rurſus deprompta facile poſſint in medendi vſum referri.

DE SY-

DE SYRVPIS.

SYRVPVS acidus ſimplex omnes tum calidos tum frigidos humores præparat, & quodam robore attenuat, eorum putredinem coërcet, his ardorem febriúmque æſtus & ſitim lenit, obſtructas vias expedit, altè in omnia penetrat, vrinas ſudoréſque à purgatione ciet. ℞. aquæ puriſſimæ ℔ iiij. ſacchari albi ℔ v. coquantur dum expumauerint & dum aquæ dimidium ſuperſit: ac tum affunde aceti vini albi ℔ iij. Rurſum coquantur in ſyrupi craſſitudinem.

IN SYRVPVM ACIDVM Scholia Auctore Guilielmo Plantio.

SYRVPOS & iulepos multáque alia tam ſimplicia quàm compoſita medicamenta inuenta Arabum eſſe vel appellatio ipſa barbara manifeſtò oſtendit. Longo tamen antè tempore veteres Græci & ex eadem materia & in eoſdem vſus ſua habuerunt apozemata: quæ quòd præparandis ad purgationem tum corporibus tum humoribus accommodarentur, propotiſmata ipſis ſunt appellata, quaſi purgationibus præuias potiones dicas, quòd recta medendi ratione viam medicamentis purgantibus ſternant. Ita Galenus origanum, hyſſopum, pulegium, calamintham in mulſa & oxymelite incoquit ad purgandi corporis præparationem. Et, ſi ipſi credimus. Archigenes, Antonius Muſa, aliíque complures priſci medici ex cichorij, anethi, iridis, chelidonij, & ſimilium herbarum ſuccis cum muſa dulciculas eiuſmodi potiones ægrotis conficiebant ad varios hepatis aliarúmque partium affectus. Et Dioſcorides radices comáſque plantarum in aqua decoquit & feruefactum ius excolat, deinde vel per ſe, vel mulſo & melle dulcoratum exhibet, aut vt recondatur, tam diu decoquit dum ad mellis craſſitudinem peruenerit. Vt hæc tria, apozema, ſyrupus, iulepus, ſolo conditura modo inter ſe differant. In apozemata enim propterea quòd pro re nata ex tempore ferè decernitur in tres quatuórve doſes partiendum, ad condituram ſatis erit ſi ſacchari aut mellis trientem recipiat, vt ſubtriplum ſcilicet ſaccharum ſit ad excolatum decoctum aut expurgatum ſuccum. Syrupum verò qui vt aſſeruari diu poſſit perfectiorem cocturam deſiderat, tantundem aut minus aliquanto ſacchari vel mellis obtinere par eſt atque colati decocti aut purificati ſucci. His quia dilutior, penetrabilior & delectabilior, iulepus eſt, ſolùm propterea ſacchari ſextantem aut pro ſaccharo conuenientis ſyrupi parem modum recipere abundè fuerit, vt ſubduplus ſacchari modus ſit ad decoctum accommodatum aut aquas ſtillatitias.

His verò omnibus ex decoctis & ſuccis plantarum & fructuum com-

paratis potionibus mel & ſaccharum adduntur, non ad conſeruationem ſolùm aut guſtus & ſaporis ſuauitatem & gratiam, ſed ob proprias etiam mellis & ſacchari vires quas ipſis impertiunt. Quum enim duo hæc quotidiano propemodum vſu conſueta nobis ſint & familiaria non vt condimenta ſolùm, ſed etiam vt cibaria, vtraque vtique ratione potiones quibus hæc admiſta fuerint, vires naturales in morbis ſopitas & languentes exuſcitant & rigunt, natiuúmque calorem qui ſolus morbos concoquit & mitificat recreant, craſſáque extenuando & viſcoſa extergendo & obſtructa expediendo purgationes quàm facillimas præſtant. Atque hæ à melle & ſaccharo facultates eiuſmodi potionibus accedunt, ſuas & ipſis ad varios vſus haud paruas vtilitates habentibus, quas ſingulis deſcribendis auunculus ipſe operis auctor declarabit, eo ſeruato ordine quem & componendi ratio poſtulat, & medendi methodus præſcribit. Nam quum ſimplex prius natura compoſito exiſtat, & recta adhibendorum remediorum ratio alia aliis ordine vſurpandis præponi velit, à ſimplicioribus & iis quæ recta medendi via præmittuntur orationem exorſus eſt, eandem toto opere in cæteris rationem ſeruaturus, à ſyrupo acetoſo ſimplici ducto initio. Nam apozemata & iulepos hoc loco ſilentio præterit, quòd in præſentia de iis medicamentis ſolùm ſermonem inſtituat, quæ apud pharmacopolas in longum tempus aſſeruantur, & alioqui ſingularum partium morbis conuenientia apozemata ſuprà ſunt ab auctore tradita. Et quamuis condita quas conſeruas vulgò appellant, & ex herbis & fructibus conditilij quidam ſucci ἀποχυλίσματα Græcis dicti ſimpliciores ſint ſyrupis, ob eámque cauſam præponendi videantur, poſt purgationes tamen quia ferè inſtituuntur ad partium robur tuendum aut etiam conciliandum, ideo auctori conſilium fuit in alium locum reiicere, ita ſcilicet medendi flagitante methodo.

Inuenti autem ſunt ſyrupi vt in promptu eſſent quoties his vtendi occaſio incideret: quòd herbæ earúmque radices & fructus quouis tempore ad manum præſto non adſint, & quum ſuppetunt, vrgeat adeò interdum neceſſitas, vt ex his apozemata & iulepos parare non patiatur. Primo autem loco ſyruporum compoſitiones traduntur quæ præparandis ad purgationem humoribus conueniunt: deinde verò quæ partium ſingularum expurgandis reliquiis, quæque tuendo ac conſeruando illarum robori accommodantur. Atque hęc generaliter de ſyrupis. Particulatim verò ſyrupus acetoſus ſimplex non è ſolo aceto & ſaccharo (quemadmodum & alij acidi) componendus erat, ſed adiicienda fuit aqua quæ aceti vim & acrimoniam temperaret. Cauendum ne pro aceto albo deſtillatum imponatur quod acerrimum interiora omnia ferit non parua ſumentis pernicie. Cauendum etiam ne aceti plus adiiciatur: ſiquidem hęc menſura æquabilis viſa eſt. Si quis autem aceti acorem ſuſpectum habeat ne penetrabili ſuo frigore molli carne corpora, quale puerorum & mulierum, pręcipuéque in ipſis vterum offendat (ὑστεραλγὲς enim acetum eſt Hippocrati) poterit vtendi tempore permiſtione aquæ dulcis aut ſtillatitię aut etiam conuenientis decocti quàm dilutiſſimum ſyrupum hunc

redda-

reddere, aut pro eo oxyſaccharo vti. Syrupus acetoſus compoſitus deſcriptus hic non eſt, ne pharmacopœos inani iactura oneret. Nam addita portione ſyrupi è radicibus compoſitus euadet & in vſus eoſdem aptus. Id quidem auctori conſilium fuit compoſitiones omnium quàm optimas ad ſumma quæque morborum cauſarum genera proponere, vt nihil prorſus maneat remediis deſtitutum. At verò inanem & ſuperuacaneam compoſitionum farraginem vndique eorum more corrogare qui incompertis nec comprobatis remediis inconſideratè chartas implent, oneroſum nimis pharmacopœis, ſtudioſis verò indiſtinctum & confuſionis plenum fore exiſtimauit.

Syrupus è ſucco limonum minùs quidem quàm acetatus extenuat ac penetrat. at bilis feruorem corporiſque æſtum ac ſitim magis reſtinguit & ardentium febrium putredinem peſtilentiúmque malignitatem magis cohibet: oris præterea ventriculi & cordis principúmque partium robur tuetur nauſeam, vomitionem, animi defectionem & ſyncopen arcet: peculiariter verò renes expurgat, & vrinam ducit. ℞ ſucci limonum expurgati & colo laneo ſponte ſua transmiſſi ℔ vij ſacchari albi expurgati ℔ v. lentè coquantur in ſyrupum.

Plantius

Syrupi de limonibus, de acetoſitate citrij, de granatis acidis, de aurancíis, de omphacio, è ſucco oxalidis, oxyacanthæ & de ribes: omnes quidem acidi, è ſuccis fiunt qui aut reſidendo aut colando clariores purioréſque ſint redditi, his deinde par ſacchari modus aut etiam minus additur, ſiue aquæ permiſtione, propterea quòd aciditas ea minimè infeſta eſt, ſed ſuauis & cardiaca. Et minus quoque dilueretur ſacchari (quemadmodum in iulepis) ſi diutius ſucci conſeruari poſſent. Sunt qui ſuccos præpurgant, reſidendo & inſolando, aut per ſpumantia albumina colando, aut etiam leuiter ſolum exprimendo, vt in protropo vino fit: Deinde cum ſaccharo expurgato, id eſt, ex æquali aqua cocto: dein clarificato, tandémque in iulepum percocto, paulatim admiſcentes bacillo verſatili agitant dum comprehendantur & vna coëant: aut cum ſaccharo prope percocto parum coquunt: aut etiam cum primario ſaccharo (quale Maderanum) eo tantum vſque coquunt dum colliquefactum ſaccharum ſit & planè dilutum. Atque eo modo ſyrupus è limonum & citriorum ſucco, ſyrupus acetatus ſimplex & iulepus roſatus albiſſimi fiunt: granatorum verò, oxyacanthæ, de ribes, & è rubro aceto vt genuini coloris gratiam retineant, minus ſunt diu ad miſturam piſtillo conuerberandi. Atque conficiendi hæc ratio in ſuccis quidem fructuum præcipuéque acidis locum habere poteſt, alij verò vt herbarum & radicum ſucci maiorem ad ſyrupos præparationem requirunt, atque bis coquendi ſunt, ſemel per ſe ad tertiæ ferè partis conſumptionem, deinde vbi colando & reſidendo declarati fuerint, cum optimo ſaccharo in ſyrupum percoquendi: alioqui facilè corrumpuntur & ſitum contrahunt.

SYRVPI qui ſequuntur ex acidis quoque ſuccis comparati, ſuperioris vires imitantur, vt ſyrupus è ſucco cytrij acido, ſyrupus è granatis acidis, ſyrupus ex auranciis, ſyrupus ex omphacio, ſyrupus è ſucco oxalidis. Peculiariter tamen ſyrupus è ſucco citrij acido febris æſtum, putredinem & malignitatem reſtinguit: ſyrupus de granatis acidis ventriculum & viſcera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones ſedat, ſyrupus de auranciis cardiacus maius eſt & ſuauis. Syrupus ex omphacio ſitim magis compeſcit: ſyrupus è ſucco oxalidis bilem obtundit obſtructioneſque ſoluit: ſyrupus è ribes ſuauior & adſtringentior. Vna eadémque omnium conficiendorum ratio, in ſucco enim cuiuſuis expurgato ſacchari aliquantum minus diluitur, hæcque ſtannato vaſe exceptas igni dantur ſenſímque percoquuntur in ſyrupum.

OXYSACCHARVM ſimplex miſtas tum attenuandi tum obtundendi & corroborandi vires ſortitur, miſtæque humorum materiæ, hincque ortis febribus erraticis confert. ℞. ſucci mali punici acidi ℥ viij. aceti ℥. iiij. ſacchari albi & puri ℔ j. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS.

Oxyſaccharum eaſdem quas ſyrupus acidius vires obtinet, ſed inferiores præter roborandi vim qua præſtat: propterea morbis æſtiuis & mollioribus corporibus eius quàm ſyrupi acidi tutior vſus eſt. Ne tanta ſyruporum varietas, fruſtra aſſeruetur, auctor rectè ac prudenter oxyſaccharum compoſitum, oxymeli compoſitum, & oxymeli ſcylliticum compoſitum prætermittit. Nam quum ex vſu eſſe putabuntur, medicus illa expeditè componet atque præſcribet, oxyſacchari ℥ j. & ſyrupi de radicibus maioris ℥ ij. vel ſyrupi adiantini ℥ j. ß.

OXYMELI ſimplex craſſos humores valdè extenuat, lentóſque detergit, & veteres ſoluit infarctus, craſſa è pectore ducit, aſthmati contumacibúſque febribus accommodum. ℞. aquæ puriſſimæ, mellis optimi an. ℔ iiij. coquantur expumando dum aquæ dimidium abſumptum ſit: ac tum affunde aceti acerrimi ℔ ij. rurſúmque expumando percoquantur in iuſtam conſiſtentiam. Dilutius verò quod fit habet aquæ puriſſimæ ℔ j. mellis ℥ iij. aceti ℥ j. ß. eáque deſpumando leuiter coquuntur.

Oxymeli ſcylliticum ſimplex multò validius craſſa attenuat, & ad omnia quæ dixi confert. Id ex aceto fit ſcyllitico quod melli ex aqua cocto deſpumatóque affunditur, percoquitúrque vt alterum. Vtrumque autem compoſitum reddetur adiecta dupla portione ſyrupi è radicibus maioris.

PLANTIVS.

Aceti mulſi quod oxymeli vocant, rarior nobis vſus eſt quàm fuit veteribus, quibus ſyrupus acetatus nondum comparatus erat, qui deter-

detergendi vi qua mel ſaccharo præſtat excepta, cætera quæ oxymeli habet minimè inferiora, aliáque præterea non paruì ad febres momenti. Quod autem hodie paſſim in pharmacopoliis aſſeruatur acetum mulſum, ingratum planè eſt: ſiue id nimia eius craſſitie ex multa coctione nata accidat, ſiue etiam acore eius nimio, qui non perinde noſtratis mellis atque ſacchari permiſtione hebeteſcat & obtundatur. Quantauis enim aqua dulci aut decocto accommodato craſſum iſtud oxymeli diluas, nunquam tamen ſimiliter gratum & potabile atque ſyrupum acidum eſſe certis. Dilutius verò quod in rem præſentem fit a nonnullis & oxymeli Galeni appellatur, in id omnia penetrantius multo eſt & iucundius. parua enim coctione quũ non craſſeſcat, ſed in eo aquæ fluxilitas ſeruetur, quam aceti adiuuat tenuitas, & mellis præterea ſpurcitia omnis partim ſpumæ detractione partim clarificatione detergeatur, tenuiſſimum propterea ſimul & lucidiſſimum euadit, ſi mel præſertim album & acetum album receperit, & pauco aceti acore guſtanti fit minimè moleſtum: frequentiore tamen eius vſu & pleniore hauſtu ſtomachum offendi conſtat, iis præſertim quibus ventriculi os natura eſt admodum ſenſile: vnde eius in febribus, ſeu acetoſius ſeu mellitius pares, parum tutus eſt vſus. Mel autem probum deligatur, quod inter craſſiſſimum & tenuiſſimum ſit mediocre, ſapore dulciſſimum & acerrimum, ſimúlque dulcedinis ſenſum inferens & vellicatu pungens linguam, colore pallidum aut ſubrutilum & pellucidum, odoratiſſimum & recentiſſimum, quodque ſublatum non facilè ob ſequacem lentorem abrumpatur, pondere graue, vnde in imo vaſis quod ſidit ſupernatante pretioſius, & inter coquẽdum ſpumę parum emittens. Noſtris tamen temporibus candidiſſimum mel & ſuauiſſimum veréque aromaticum, liquidiſſimum, maximéque fluxile, albam & duram cruſtam ducens, ex Luſitania & Gedano Antuerpiam deportari cœpit, quod bonitate Attico & Siculo minimè cedit: verùm id iam inſtitores vt pleraque alia noſtrates ſæpius abluendo & dealbando mentiuntur, quam eorum fraudem in ſuauitate odoris & guſtus deprehẽdes. Huic bonitate & colore proximè accedit mel Narbonenſe, & hiſce etiam regionibus quod è fauis ſponte primùm defluit virgineúmque mel vulgò appellatur. Improbius verò mel coctione melius redditur: vſúſque deſpumati ſemper aptior, niſi ſtomachum inflaret in eo diutius immorans, æſtuoſúmque eſſet & bilem augeret. Mel pueris non tineoſis & ſenibus accommodum, aluum & vrinas mouet, calorémque natiuum ſuſcitat & tuetur, & longam prorogat ſenectam: Picrocholis verò & iuuenibus, quòd facilè in bilem conuertatur, aduerſum.

Syrvpvs è cichorio moderatè refrigerat, viſcera omnia leni adſtrictione corroborat, detergendo aperiendóque iecoris aliarúmque partium infarctus ſoluit, bilem eluit & ad purgationem præparat, initiis acutarum ardentiúmque febrium & peſtilentium accommodum atque ſalutare. ℞. totius intubi agreſtis, quod cichorium vo-

cant ℥ iiij. radicum oxalidis, graminis & aſparagi contuſarum ana. ℥. ij. lichenis, eupatorij, intubi ſatiui, quod endiuiam vulgò appellant, ſeriolæ, cicerbitæ, lactucæ ſatiuæ & agreſtis, adianti albi, adianti nigri, adianti ſimplicis & ſaxifragi, lupulorum, caſſuthæ an. manip. j. coquantur omnia in ℔ x. aquæ dum ad ſex redeant. In expreſſo iure diſſolue ſacchari albiſs. ℔ vj. coquantur in ſyrupum clarificatum.

PLANTIVS.

Quum ſyrupus è cichorio crebrò in vſum veniat deſcriptione Nicolai Florentini aut Gulielmi Placentini & vterque ex confuſa quadam ſimplicium tum calidorum tum frigidorum miſcella atque etiam ex rhab. conſtet, vix vt dici poſſit in quem præcipuè effectum ſit accommodandus: non præter rationem hîc deſcriptio immutata eſt, & prorſus ad eos effectus comparata qui titulo rectè enunciantur: ad quos propter radices calidas aliorum neuter decerni poteſt. Si fortè acidus deſiderabitur, huic ſyrupi aceroſi vel oxyſacchari triens permiſcebitur: aut ſi paulò calidior vel magis penetrans velut ad complicatos affectus, ſyrupi è radicibus tantundem, vel etiam ſeminis affundetur. Rhabarbarum autem ſi vſquam addendum eſſet, vtendi tempore potius adiiciendum videretur quàm parandi, quod eius purgandi vis & coctione & diutina aſſeruatione vaneſcat, & ad præparationem humorum hic ſyrupus non ad purgationem comparetur, roborandíque vis inſit maior in rhabarbaro quam quę pręparatorio propotiſmati conueniat. Sed ne vtendi quidem tempore per ſe vtiliter permiſceri poteſt, quia purgandi eius facultas nulla aut certè perexiguas vires ſit habitura, obſtante videlicet nimia ſyrupi craſſitudine. Eadem de cauſa ſyrupus ipſe ad eos effectus ad quos deſcribi ſolet non ita efficax per ſe fuerit: quemadmodum ſi decocto conueniente diluatur & iucundior reddatur. Nullo itaque ægrorum commodo, ſed ſolo diſpendio faciunt qui ſingulis ſyrupi libris ℥ j, rhabarbari incoquunt eámque interdum menſuram non duplicant modò & triplicant, ſed quadruplicant etiam & ſextuplicant contra omnium codicum fidem, qui pro quaque lib. tantum ʒ iiij. permiſcendas eſſe iubent. Hallucinantur & qui ſyrupum hunc è ſolo cichorij ſucco componendum eſſe contendunt, haud diſſimiliter atque ſyrupum è citriorum ſucco: qui in eo licet varietate maximè nitantur, quòd componendis medicamentis multorum ſimplicium inter ſe pugnantium congeriem reiiciendam eſſe ducant, ideóque Guliel. Placentini & Nicol. Florentini è cichorio compoſitiones vt diſcrepantes temeréque & citra rationem inſtitutas repudient, non tamen propterea è cichorij ſucco compoſitio in earum locum ſubſtituenda eſt: quum ad eos effectus quos ſyrupus de cichorio præſtare comperitur, rectè præſtitui non poſſit. Siue enim ad purgationem præparanda bilis eſt, iecoriſque & aliarum partium obſtructiones liberandæ, ſine moderatè refrigerandum & roborandum, vt acutarum peſtilentiúmque febrium initio, quid horum quæſo efficere poſſit eiuſmodi ſuccus, qui diu & vehementer contundendo ægréque exprimendo primum craſſior redditus, deinde per ſe ad ter-

ad tertiæ partis conſumptionem ferueſactus, tandémque ad ſyrupi craſſitudinem cum ſaccharo percoctus, omnis propemodum virtutis ſuæ iacturam vaporando fecerit? tantundem ferè ac ipſum merum ſaccharum. Secus habet in decoctis & ſuccis fructuum precipuéque acidis, qualis citriorum, limonum, granatorum & ſimilium ſuccus eſt. Hi enim integras vires ſuas in ſyrupos conferunt, quum nec preſſu ſubſtantiæ tenuitatem, nec coctura facultatum amittant, quemadmodum ſuprà adnotauimus. Decocta verò quòd multorum ſimplicium vires recipiant & propter aquam tenuiora ſint & fluxiora, ſimiliter non craſſeſcunt nec vires deperdunt coquendo, vnde & ex his conſtantes ſyrupi preparandis ad purgationem corporibus magis conueniunt: qui verò ex aliis ſuccis fiunt, poſt purgationem patente iam & fluxili corpore, rectiùs in eos vſus decernuntur, quos ſingulis deſcribendis auctor commemorat.

SYRVPVS intybi domeſtici bilem obtundit, iecur refrigerat, expurgat atque corroborat, ictérum & è iecoris obſtructione ortos morbos perſanat: poſt purgationem vtilis, & concocta iam quodammodo febrium aliorúmve morborum materia. ℞. endiuiæ recentis, ſeriolæ, lichenis, lactucæ, agrimonij, cicerbitæ, hieracij an. m. j. ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum an. ℥ j. ſantali albi & rubri contuſorum, roſarum rubrarum an ʒ ij. coquantur ex viij. lib. aquæ ad dimidias. Adde colato iuti ſacchari albi lib. iiij. Rurſum pariter coquantur, deſpumentur, expurgentúrque, coquendo adde ſucci endiuiæ reſidentia purgati lib. j. Poſtea ſucci granatorum acidorum puri & defæcati ℥ iiij. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupum hunc endiuiæ tametſi incerti auctoris, componendum tamen atque reſeruandum idcirco putauit, quòd ſumma ratione deſcriptus videretur, atque ita plus efficacitatis habiturus quàm ſi è ſolo endiuiæ ſucco conſtaret vt nonnulli volunt: omnibus iecoris vitiis perſanandis poſt corporis purgationem vtilis, atque bilioſorum morborum reliquiis expurgandis imprimíſque cutis ſcabiei & prurigini accommodatus.

SYRVPVS bizantinus miſtas vires ſornitus tum iecori tum lieni expediendo expurgandóque comparatus, idque poſt purgationes: ictero & arquato nigro & diuturnarum febrium reliquiis peculiaris. ℞. ſucci intubi ſatiui & apij an. ℔. ij. ſucci lupi ſalictarij & bugloſſi ana. ℔. j. coquendo purgentur dum inclareſcant, & cum ſacchari ℔ tribus ſyrupus fiat.

PLANTIVS.

Interpres Meſuæ negat in febribus ante diem ſeptimum ſyrupo bizantino vtendum eſſe, ſed communiter in compoſitis febribus ſtatim

initio apparendæ materiæ vſum fore ſyrupi acetoſi ſimplicis cum fœniculi decocto & tertia parte mellis roſati. Poſt purgationem verò quia hepaticorum & ſplenicorum reliquias validè expurgat curationémque complet, vtiliſſimus futurus eſt ſyrupus hic byzantinus percurandis vtriuſque viſceris morbis ſolutus contumacibus, qualis icterus eſt & arquatus niger, addito præſertim ſyrupo è radicibus. Compoſitus prætermiſſus eſt, quòd ſimplicis vim peruertat, nimiúmque habeat aceti.

Syrvpvs ſcolopendrij craſſam terrenámque melancholiam extenuat, mollit, fluxámque reddit, lienem obſtructione liberat, tumentémque ſoluit, melancholiæ, quartanis diuturniſque febribus apprimè vtilis. ℞. polypodij è quercu, radicum vtriuſque bugloſſi corticis radicum capparis, corticum thamariſci ſingulorum ℥ ij. ſcolopendrij veri man. iij. lupi ſalictarij, caſſuthæ, capilli veneris, meliſſophylli ſingul. manip. ij. coquantur in aquæ ℔ ix. dum ad quinque redeant. Colato adde ſacchari albi ℔ iiij. percoquantur in ſyrupum expurgatum & clarum.

PLANTIVS.

Syrupum ſcolopendrij rectè & magno vſu compoſitum huc retulit, quòd nullus apud pharmacopœos extaret veterum deſcriptione ad terrenæ melancholiæ præparationem accommodatus. Eſt autem verum ſcolopendrium aſplenum Dioſcoridis, & officinarum ceterach.

Syrvpvs è radicibus lentam craſſámque pituitam terget & extenuat præparátque. Iecoris omniúmque viſcerum obſtructiones ſoluit, tumoréſque ſummittit, fœdos virginum colores expurgat, vrinas ciet, febres quæ agrè ſoluuntur inueteratóſque affectus finit. ℞. radicum apij, fœniculi, petroſelini, ruſci & aſparagi an. ℥ iiij. radicum capparis & rubiæ an. ℥. ij. coquantur in ℔ x. hydromelitis diluti dum redeant ad ℔ vj. & cum ſacchari ℔. v. clarus fiat ſyrupus.

PLANTIVS.

Quum duo traduntur ſyrupi è radicibus, vnus è duabus petroſelini & fœniculi, alter è quinque: priorem conſultò prætermiſit vt parum efficacem & paratu facilem ſi res poſtulet, poſteriorem vt efficacem ſeruandum putauit, cui vt efficacior exiſteret, & ad plures affectus vtilior, capparis & rubiæ radicem rectè adiecit. Acetum reiecit quòd plerunque ſine eo deſideretur: quódque ſi res poſtulet facilè ei ſyrupi acetoſi portio præſcribendo admiſceri poſſit, & interdum aliorum quoque permiſtione temperari.

Syrvpvs adiantinus moderato calore omnes æquabiliter humores quacunque corporis ſint parte leuiter incidit atque deterget: cuiuis incipienti morbo & cuiuis naturæ, ætati, regioni, atque etiam prægnanti

familiaris. ℞. adianti albi manip.iij. adianti nigri, adianti ſimplicis, ſaxifragi. betonicæ, pimpinellæ, aſplenij an. manip. ij. coquantur ex aquæ ℔. viij. dum ad quinque redeant. In expreſſo ſolue ſacchari albi ℔. iiij. mellis optimi expurgati, ℔. ß.

PLANTIVS.

Syrupi capillorum veneris artificioſa deſcriptio quum nulla extet, his vtiliter hæc inſerta eſt: quæ lectiſſimorum ſimplicium in varios affectus tum ſubſtantia tum temperamento conſpirantium delectu abſoluitur. Vnde præparantium ſyruporum hic omnium maximè eſt à vario & multiplici vſu polycreſtus, ad quamcunque partium, præcipuè verò thoracis, iecoris, lienis, renum & vteri quoſuis affectus omni ætate & natura vtilis. Sed & ipſius ea eſt prærogatiua vt aluum in eius vſu aliquandiu perſeueranti ſoluat, & humores non ſolùm præparet, ſed præparatos etiam exigat imprimiſque craſſam pituitam & bilem, quemadmodum recentioribus medicis quibuſdam & nobis ipſis artis tractandis operibus ſæpenumero obſeruatum eſt, quem quidem effectum pariter præſtat quum adiantorum omnium decoctum, tum albi maxime: quamuis contra Dioſcoridi tradatur aluum ſiſtere. Cæterùm qui vel vuas paſſas vel glycyrrhizam adiantis permiſcent in ſyrupum, ij quamplurimorum affectuum alioqui communem, paucorum proprium efficiunt, eiúſque arctant vſum quàm latiſſimè aliàs patentem: ac tenuandi & detergendi vim ipſius iſtorum permiſtione obtundunt. Rectius itaque ex ſolo adiantorum decocto ſyrupum hunc conficerent qui ceu communis materia ipſis aſſeruaretur ad cuiuſcunque generis affectus, deinde quum res poſtularet peculiari decocto, ad huius, aut illius partis affectus accommodarent: ad thoracis exempli cauſa paſſularum aut glycyrrhizæ decocto, ad iecoris, agrimonij aut cichorii: ad lienis, aſpleni aut tamariſci: ad renum, vrinas aut arenulas promouentium. Ita enim decocto conuenienti ſyrupi vis communis parti cuipiam ſimul deſtinatur & augetur, quæ in deſcripto ſyrupo ineſt longè efficaciſſima.

HÆ ſyruporum compoſitiones præparandis ad purgationem humoribus ſunt aptæ. Nunc autem qui ſyrupi partium ſingularum expurgandis reliquiis conferant tradendum.

SYRVPVS è ſtœchade cerebri atque neruorum affectibus frigidis, vt paralyſi, epilepſiæ, conuulſioni, tremori & deſtillationi è capite quouis procumbenti mirè conducit. ℞. florum ſtœchados ℥ iiij. thymi, calaminthes, origani an. ℥. j. ß. ſaluiæ betonicæ, florum roriſmarini an. ℥ ß. ſeminis rutæ, pæoniæ, feniculi an. ʒ. iij. coquantur ex aquæ ℔ x. ad dimidias, expreſſum ius cum ſacchari & mellis ſingul. ℔. duabus denuò coquatur in ſyrupum. Condiatur cinamomi, zinziberis, calami odorati an. ʒ ij. quę raro linteo illigata in ſyrupum ſint appenſa.

PLANTIVS.

Syrupo è ſtœchade, quòd parum capitalis eſſet, alia quędam non præter rationem adiecit, ſaluiam, betonicam, roſmarinum, ſemen rutæ, pæoniæ & feniculi, variis cerebri & neruorum affectibus multum profutura. Alias non video quamobrem capitis affectibus deſtinari debeat hic ſyrupus, quum ſtœchas, quę primas in hac deſcriptione tenet éſtque velut baſis ſyrupi, veterum auctoritate hepatica ſit potius aut ſplenica quàm cephalica. Ad viſcerum enim omnium obſtructiones imprimis commendatur, quas ſubſtantia tenui & ignea facilè aperit, ſimúlque altera ſubadſtringente terrea interiora omnia roborat. Ad condituram autem ſi calamus aromaticus deerit, ſubſtituatur nux moſchata, quæ roborandi cerebri vim habet præcipuam.

SYRVPVS roſarum ſiccarum calidos cerebri affectus temperat, ſitim extinguit, ventriculum roborat, ſomnum conciliat, tenues defluxiones cohibet. ℞. aquæ ſimplicis ℔ iiij. in qua tepida macera horis xxiiij. roſarum rubrarum areſactarum ℔ j. In expreſſo ſolue ſacchari albi ℔ ij. coquatur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS.

Aridarum roſarum macerationem ſecundò & tertiò plerique renouandam eſſe volunt, quo (vt ipſi arbitrantur) augeatur vis ſyrupi, vnica tamen efficax non minùs fuerit. Terna ſiquidem infuſione longè copioſiſſimam aquam affundi neceſſe eſt, velùti pro ſiccarum roſarum ℔ vna aquæ libris octo, alioqui multiplici maceratione vel exhaurietur, vel valida expreſſione nimium craſſeſcet: ſed & ſingulari infuſione roſarum facultatis non minus combibet quàm pluribus, quemadmodum in ſale accidit aqua ſoluendo. In omni autem alui fluore vtilis eſt hic ſyrupus confirmandis corroborandiſque partibus, & vlceribus agglutinandis blandéque detergendis tum per ſe tum aliis excipiendis facultatis eiuſdem.

Syrupus nymphææ capitis ardores, phrenitides, vigiliáſque compeſcit, & ſomnum conciliat, deſtillationem aſperitates lenit. ℞. florum nymphææ recentium ℔ ß. florum violarum ℥ ij. foliorum lactucæ manip. ij. ſeminis lactucæ, portulacæ & cucurbitę an. ℥ ß. coquantur in ℔. iiij. aquæ dum tres ſuperſint, expreſſo aquæ roſarum ſtillaticiæ lib. ß. ſacchari albi ℔ iij. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

SYRVPVS nymphææ ſimplex omiſſus eſt vt parum vtilis, compoſitus deſcriptione Franciſci Pedemontani propter ſemina quamplurima, acetum & ſuccum granatorum prorſus alienus eſt, & ad ea inutilis quæ deſiderantur. Quocirca iure hic alius deſcriptus eſt perfacilis

facilis & vtilis ad ea quæ inſcriptione proponuntur. Alterius autem nymphææ quæ flore eſt luteo & radice candida, flores ſunt hoc ſyrupo componendo præferendi.

SYRVPVS de papauere eadem confert quæ nymphææ, ac peculiariter moleſtam tuſſi n compeſcit & deſtillationes quæ fauces gutturque exaſperant. ℞. capitum papaueris albi mediocriter maturorum & recentium ℥ viij. capitum papaueris nigri recentium ℥ vj. aquæ cœleſtis ℔ iiij. coquantur ad medias, deinde adiectis ſacchari & penidiorum an. ℥ viij. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS.

In ſyrupo de papauere ſimplici minus inditum eſt capitum papaueris nigri, quòd eius non æquè tutus ſit atque albi vſus. Compoſitus autem ſyrupus è papauere complura habens lenientia prætermiſſus idcirco eſt & ab vſu relectus, quòd talis re exigente facilè comparari poſſit, addito ſyrupo iuiubino aut violaceo.

DIACODION præterquam quòd ſomnum acceſſit, cerebri quoque deſtillationes quocunque irruant arcet, ventriculum firmat, dyſenteriam aliáque alui proflúuia ſiſtit. ℞. capita papaueris albi tum magnitudine tum maturitate mediocria xij. num. aquæ cœleſtes ℔ ij. coquantur ad tertias, colato adde ſape optimæ ad tertias coctæ ℥ iiij mellis optimi ℥ ij. Perfectè ſimul coquantur addenddo ſub finem roſarum rubrarum, balauſtiorum acatiæ, rhoïs culinarij tritorum an. ʒ. ij. ſeminis portulacæ, corallij albi & rubri an. ʒ. j.

PLANTIVS

Diacodειῶν reiectis quibuſdam ſuperuacuis & inſuauibus in meliorem formam relatum eſt, aptam ſiſtendis deſtillationibus. In eundem vſum Dioſcorides capita papaueris in aqua ad dimidias per ſe decoquit, dein adiecto melle & hypociſtidis ſucco in eclegmatis conſiſtentiam redigit. Capita autem papaueris neque perquam viridia, neque etiam ariditate exucca eſſe debent, ſed quum viridi adhuc maturitate ſonare incipiunt ad compoſitionem decerpenda ſunt, propterea κώδωνες & κώδειαι Græcis ducuntur, id eſt, ſtrepentia papauerum capitula. Compoſitio hæc præ nimia craſſitie quia inſuauior quibuſdam eſſe queat, vſus tempore poterit hordei decocto aut alio quouis accommodato dilui. Quinetiam ſi vel conſiliandus ſomnus erit, vel ab acri & tenui fluxione exulcerationis periculum impendebit, ad eam tum inhibendam tum etiam temperandam, recenti ſeminis papaueris decocto, aut eiuſdem cremore è decocto hordei expreſſo, Diacodij vim augere decebit. Neque metuendum eſt ne noxa ab his vlla corpori oriatur, licet quarto exceſſu frigefacere tradantur ab auctoribus: quum tenera papauerum germi-

na nationes pleræque olerum modo in cibis adhibeant, & expreſſo è ſemine oleo veſcantur ſeménque ipſum operibus dulciariis (vt placentis & panibus) ad guſtus & saporis gratiam aſpergent citra vllam omnino offenſionem gignant ſomnum grauiorem: quo vtique modo Ægyptij ſeſamino oleo & ſeſamo palati gratia vtuntur. Ex qua conſuetudine, omnia dicta factáque quaſi papauere & ſeſamo ſparſa pro eleganti dulcíque oratione dixit Petronius. Nam & papaueris lacryma ceu liquor opium Græcè dictus, & ſuccus è foliis & capitulis expreſſus meconium Græcis appellatus non vnica, ſed multiplici ſubſtantia conſtant, vna aquea valde frigida, altera aerea temperata, & tertia calida, amara & odorata. Illa in virentibus & teneris, in aridis hæ magis elucent. At verò opium vel potius meconium quod ad nos conuehitur, adulteratum planè eſt & occulta quadam vi nobis infenſum, ideoque minimè vtendum, quacunque id arte corrigatur. Quum enim opium ex lacte ipſo capitum papaueris ſyluatici cum maximo labore exiguum conficiatur, meconium verò ſine moleſtia & abundanter ex foliis teratur, facilè inſtitores qui compendium & lucrum quærunt, opium adulterant, aut pro eo meconium ex Apulia aut Hiſpania comportant.

Syrvpvs violarum compoſitus acrem deſtillationem temperat, raucitatem, tuſſim grauem, & arteriæ aſperitatem, pleuritimque lenit & ſitim compeſcit. ℞. florum violarum recentium ℥ ij. ſeminis cydoniorum, ſeminis maluæ an. ℥ j. zizipha, myxaria an. xx. num. decocti cucurbitæ vel ſeminis eius lib. v. coquantur ad medias, & cum ſacchari ℔ ij. ſyrupus fiat.

Plantivs.

In compoſito hoc ſyrupo nihil eſt immutatum, quòd arte compoſitus videretur, leniendo, refrigerando, humectando ad omnem arteriæ ardorem & aſperitatem vtilis, ſed & ardentem vrinam & nephreticum cruciatum demulcet, viola autem herba & folia cocta maturandi vim habet: ſemen cholagogum eſt ad modum rheibarbarici: habetur & flore medio ſubcroceum quidam, quo anguine & puerili epilepſiæ ſuccurri tradunt ſi cum aqua bibatur. viola flos & ex eo vna aut altera infuſione ſimplex ſyrupus comparatus feruidos acréſque humores tẽperat, lenit atque ſubducit, idcircóque in pleuritide vtilis: atram retorridámq. bilem & ab hac fuliginem domat, indéque ſuſcitata ſymptomata capitis dolores, vigilias, inſomnia conſopit, & cordis tædia depellit: Calidiora ſiccioráque medicamenta commodè leniẽdo frenat. hæ dotes cùm magnæ ſint, ſyrupus ex violarum recentium diluto confectus, meritò inter polychreſtos cenſendus eſt. Hoc è fragrantibus violis, aliquantulum in vmbra, vt decet, ſiccatis, & aqua tepida maceratis expreſſum, cum primario ſaccharo ſi percoquantur in ſyrupũ, in annum & eo amplius citra rancorem vllum, aut corruptionẽ aſſeruari poteſt ad cõmemoratos vſus, ante & poſt corporis purgatione vtendus.

Fruſtra autem quidam tum violaceo tum roſaceo ſyrupo conficiendo violarum & roſarum macerationem nouies renouant, quum vna & altera tertiáve aut ad ſummum quarta infuſione nihilo inefficaciores futuri ſint, quemadmodum conficiendorum medicamentorum formula ad pharmacopæos oſtenſuri ſumus. At ſyrupus è glycyrrhiza parum neceſſarius viſus eſt, quòd parum ſit efficax, quódque in ſyrupo de hyſſopo ſit comprehenſus, neque tanta alioquin varietas quicquam conferat, ſed confuſionem potius tyronibus adferat.

SYRVPVS zizyphorum eadem quæ ſyrupus violarum & multò efficaciùs præſtat: vterque morborum initiis aptus. ℞. zizypha lx. num. myxaria xx. num. florum violarum, adianti albi, hordei cortice liberi, glycyrrhizæ an. ℨ. vj. ſeminis maluæ, cydoniorum, ſeminis papaueris albi, melonum & lactucæ, tragacanthæ an. ℨ. iij. Semina cydoniorum & maluæ & tragacantha linteo raro illigata cum cæteris coquantur in aquæ ℔. v. ad medias, & cum ſacchari albi ℔. ij. percoquantur in ſyrupum.

SYRVPVS de hyſſopo thoracis pulmonúmque vitia tum calida tum frigida leniendo blandè ac leniter expurgat, ſputum attenuando detergendóque concoquit faciliúſque reddit: peripneumoniæ atque pleuritidi inualeſcenti & inclinanti aptus. ℞. hyſſopi arefacti ℥ j. ß. radicum polypodij quercini, feniculi, glycyrrhizæ, ſeminis carthami an. ℥ j. hordei expurgati, adianti albi an. ℥ ß. paſſularum purgatarum ℥ j. ß. ficus ſiccas, palmulas pingues an. x. num coquantur in aquæ ℔. vj. ad dimidias, expreſſum cum mellis & ſacchari an. ℔. j. ß. percoquatur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de hyſſopo deſcriptio eadem permanſit, niſi quòd pro radice apij ſubſtituta eſt radix polypodij, & pro radice petroſelini ſemen carthami, quæ multò aptiora ſunt & accommodatiora. Subtracta ſunt quædam lenientia, quæ in ſyrupo violato & ziziphorum ſatis habentur, vt huic vis eſſet paulò detergentior.

SYRVPVS de praſſio validiſſimè incidit, tenuat, detergit, expurgátque thoracis pulmonúmque vitia: ſtrenuè confert inueteratis affectibus ex craſſa lentáque pituita, vt aſthmati, tuſſi veteri, empyemati: quinetiam peripneumonię & pleuritidi iam inclinatę confert. ℞. praſſi albi recentis ℥ ij. glycirrhizæ, polypodij quercini, radicum apij & feniculi an. ℨ. ß. adianti albi, hyſſopi, origani calaminthæ, thymi, ſtœbes, ſatureiæ, tuſſilaginis an. ℨ vj. ſeminis aniſi & bombacis an. ℨ iij. vuarum paſſarum expurgatarum ℥ ij. ficus paſſas pingues x. num. coquantur in ℔ viij. hydromelitis diluti ad dimidias: expreſſum percoquatur in ſurupum cum mellis & ſacchari albi an. ℔. ij. condiatur ℨ. j. radicis iridis florentinæ trita.

PLANTIVS.

Syrupus de praſſio veteri deſcriptione Ioannis Meſuæ ex tanta permiſtione lenientium detergentium, & incidentium confuſus videtur, vt dici vix poſſit in quos præcipuè vſus referendus ſit: quod & de aliis pleriſque, qui nulla methodo nulláque ratione ex variis vndique authoribus congeſti ſunt, dici etiam poteſt. Quocirca cùm propoſiti iam eſſent ſyrupus violarum & zizyphorum pro humectantibus & abunde lenientibus, & ſyrupus de hyſſopo pro moderatè detergente, incidente, & expurgante pectoris vitia, ratione optima hunc de praſſio ſyrupum ſummè incidentem atque detergentem eſſe voluit, vt extremis & inueteratis mederetur affectibus: quem tamen quiſquis valet ſuperiorum permiſtione temperabit.

Syrupus ſymphyti tabidorum & vlceratorum pulmonum ſaniem & & pus blandè ac leniter expurgat ſine metu erupturi ſanguinis, pulmonéſque pariter corroborat. ℞. radicum & cymarum ſymphyti maioris & minoris an m. iij. roſarum rubrarum, betonicæ, plantaginis, pimpinellæ, polygoni, ſcabioſæ, tuſſilaginis an. m. ij. E tuſis omnibus recentibus exprimatur ſuccus, coquatur & expumetur ad ℔ iij. addendóque ſacchari albi ℔ ij ß ſyrupus fiat.

PLANTIVS.

Quod ſyrupus nullus vſquam extaret aut eſſet in vſu deſcriptus ad tabem purulentoſque pulmones in tanta penuria hic è ſymphyto vtilis ſanè & arte ſumma præſtituendus erat.

Syrupus è ſucco bugloſſi cor præcipuè corroborat & exhilarat, eiúſque palpitationem & ſyncopen diſcutit, melancholicos & maniacos iuuat. ℞. ſucci bugloſſi deſęcati ℔ iij. ſacchari albi ℔. ij. Percoquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

Syrupus è ſucco bugloſſi domeſtici & ſyrupus è ſucco violarum & ſyrupus è ſucco perſicorum malorum omnes quidem cardiaci eadem ratione confici ſolent.

PLANTIVS.

In ſyrupo bugloſſi tum ſylueſtris tum domeſtici & in ſyrupo è ſucco violarum aut ſucco perſicorum malorum aut è cortice citrij nihil immutandum fuerat. Cæterùm magna fuit neceſſitas adiiciendi ſyrupi meliſſophylli, quod nullus in vſum veniret qui cordis affectus & peſtilentium venenatorúmque morborum iniuriam propulſaret.

Syrupus è cortice citrij mali cor etiam quauis ex cauſa frigida torpeſcens aut palpitatione affectum excitat & exhilarat, mœſtitiámque diſcutit. ℞. corticum citriorum malorum recentium in aqua mace-

maceratorum & preparatorum ℔ j, coquantur in aquę ℔ vj. dum duę ſuperſint, & cum ℔ iij. ſacchari albi ſyrupus fiat, condiatúrque cum moſchi granis ſex.

Syrupus meliſſophylli omnium maximè cordis palpitationi & ſyncopæ ſuccurrit, peculiariter verò peſtilentium & venenatorum morborum malignitatem obtundit & arcet. ℞. radicum dictamni, pentaphylli, vetonicæ & doronici romani an. ℥ ß, foliorum meliſſophylli, ſtœbes & morſus, florum bugloſſi vtriuſque & roriſmarini an. man. j. ſeminis oxalidis, citrij mali, fœniculi, attractilidis (qui carduus dicitur benedictus) & ocimi an. ʒ iij. coquantur in aquæ ℔. iiij. ad dimidias: expreſſo adde ſacchari abi ℔. iij. ſucci meliſſæ, aquæ roſarum an. ℔. ß. percoquantur in ſyrupum conditum cinamomi & ſantali citrini an. ℥ ß.

Syrupus è menta ventriculum moderato calore iuuat leníque adſtrictione corroborat, concoctioni opitulantur, nauſeam, vomitum, ſingultum & lienteriam ſedat. ℞. ſucci cydoniorum dulcium, ſucci cydoniorum acidodulcium, ſucci granatorum dulcium, ſucci granatorum acidorum, ſucci granatorum acidodulcium ana. ℔ j. ß. In his permiſtis macera horis xxiiij. mentæ ſiccæ ℔. j. ß. roſarum rubrarum ℥ ij. coquantur ad medias: colatis adde ſacchari albi ℔. iiij percoquantur in ſyrupum conditum ʒ iij. galliæ moſchatæ linteo raro illigatæ.

Plantivs.

In ſyrupo de menta maiore nihil immutandum fuit, neque aſcribendus erat minor alter, vt qui ſub hoc comprehendatur. In ſyrupo abſynthij nihil quoque immutandum.

Syrupus ab abſynthij ventriculi reliquias vel expurgat, vel abſumit, ex morbo conualeſcentibus appetentiam viuidúmque colorem reddit: iecur infarctu liberat regiúmque morbum diſcutit, ac omnia concoctionis inſtrumenta corroborat. ℞. abſynthij romani ℔ ß. roſarum rubrarum ℥. ij ſpicæ nardi ʒ iij. macerentur horis xxiiij. contuſa in vini albi veteris ac odori & in ſucci cydoniorum an. ℔ ij. ß. coquantur igne lento ad medias & cum ſacchari ℔ ij. percoquantur in ſyrupi craſſitudinem.

Cydoniorum miua appellata ventriculum hepárque roborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, vomitum & lienteriam compeſcit. ℞. ſucci cydoniorum defæcati ℔. vj. coquatur prunis lentis ad medias ſenſim expumando, dein affunde vini rubri veteris & optimi ℔ iiij. ſacchari albi lib. iij. & denuò coquantur dum mellis conſiſtentia craſſeſcant, condiantur cinamomi ʒ j. ß. caryophillorum & zinziberis an. ij. ℈.

PLANTIVS.

Hæc miua cydoniorum media eſt inter ſimplicem & compoſitam,& vtriuſque vires obtinet.

SYRVPVS myrtinus ventriculum & viſcera coroborat, vetus alui profluuium, ſanguinis omnem eruptionem omnémque cerebri deſtillationem ſiſtit. ℞ baccarum myrti ℥ ij. ß. ſantali albi, rhois culinarij, balauſtiorum, baccarum oxyacanthæ, roſarum rubrarum an. ℥. j. ß. meſpilorum ℔. ß. contuſa omnia coquantur in ℔ viij. aquæ ad tertias, expreſſo adde ſucci cydoniorum & granatorum an. ℔ v. coquatur vt artis eſt.

PLANTIVS

Syrupus myrtinus veterem retinet compoſitionem. Syrupus autem byzantinus quòd omnium hepaticorum reliquias à purgatione validè expurget curationémque compleat, commodè huc referri poteſt.

SYRVPVS fumariæ è ſanguine ſalſos exuſtóſque humores expurgat, pruritum, ſcabiem, impetiginem, lepram, omniáque cutis vitia emendat, maligna fiſtuloſáque vlcera., cancrum & elephantiaſim demulcet. ℞. endiuiæ, abſynthij romani, lupuli, caſſuthæ, ſcolopendrij veri an. m. j. epithymi ℥ j. ß, coquantur in ℔. iiij. aquæ ad medias, colatis adde ſucci fumariæ expurganti ℔ j. ß. ſucci vtriuſque bugloſſi an. ℔. ß. ſacchari albi ℔. iiij. coquatur ſyrupus bona conſiſtentia.

PLANTIVS.

Quum multæ ſint ſyrupi è fumo terræ deſcriptiones, nulla ſanè videtur hac vna conuenientior & vſu facilior ad expurgandam omnem ſanguinis impuritatem.

SYRVPVS è ſucco bugloſſi vtriuſque, è ſucco violarum, & ſyrupus melyſſophylli ad lienem quoque pertinent.

SYRVPVS è malis odoriferis terros melancholiæ vapores infringit, pauores, mœrores, furorémque ſedat & exhilarat. ℞ ſucci malorum acidodulcium fragrantium ℔ iiij. ſuccorum violarum, bugloſſi domeſtici & ſylueſtris, aquæ roſarum ſtillatitiæ an. ℔ j, coque ſimul expuma & cola, deinde adde ſacchari albi ℔ vj. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Ridiculum videbatur ſyrupum è pomis habere tamquam pomarium ſimplex, niſi & alij ad melancholiam vel atram bilem ſucci acceſſiſſent.

SYRV-

Syrupus althææ craſſam obſtruentémque renum pituitam & lentam purulentámque eorum ſaniem & arenulas blandè ac clementer expurgat citra manifeſtum calorem, vrinæ præterea demulcet ardorem ℞.radicum althææ ℥ ij. cicerum rubrorum ℥ j. radicum graminis & aſparagi,glycyrrhizæ mundatæ,vuarum paſſarum expurgatarum an. ℥ ß.cymarum althęæ, maluæ. helxines, pimpinellæ,plantaginis,adianti vtriuſque an.m.j. quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum an.ʒ.iij.coquantur ex aquæ lib vj.dum quatuor ſuperſint, cum ſacchari albi ℔.iiij. percoquatur ſyrupus.

PLANTIVS.

Syrupus althææ cùm nuſquam deſcriptus haberetur,frequens tamen eius eſſet vſus ex cuiuſque arbitrio, non aliter potuit nec vtiliùs ad eos qui propoſiti ſunt affectus componi.

Syrupus raphani renes & veſicam validius expurgat, calculos comminuit, arenulas exturbat, ſuppreſſam vrinam deducit. ℞. radicum raphani domeſtici & ſylueſtris an.℥ j. radicum ſaxifragi, ruſci, leuiſtici, eryngii, anonis,petroſelini & feniculi an.℥ ß.foliorum betonicæ,pimpinellæ, pulegii, cymarum vrticę, naſturtii, crithmi, callitrichi, an.m.j fructus halycacabi, zizypha an.xx.nu.ſeminis ocimi, bardanæ, petroſelini macedonici, ſeſelios, carui,dauci,lithoſpermi, corticum radicis lauri an.ʒ.ij.vuarum paſſarum expurgatarum, glycyrrhizæ ana ʒ. vj coquantur quo decet ordine in aquæ lib.x. dum ſex ſuperſint, è quibus cum ſacchari ℔.iiij. & mellis expumati ℔. j. ſyrupus fiat clarus & conditus ℥ j.cinamomi & ℥ ß. nucis moſchatæ.

PLANTIVS.

Quòd ſyrupus nullus deſcriptus inueniatur ad renum calculos & arenulas exturbandas, magno certè vſu hîc è raphano ſubſtituendus erat, qui aptè & conuenienter ex iis componitur, quibus ſumma vis eſt comminuendi calculos, aliis quibuſdam interiectis lenientibus atque detergentibus.

Syrupus artemiſiæ ſuppreſſos aut parcius fluentes menſes potenter mouet, quòd ſyrupus adiantinus & hyſſopi moderatiùs efficiunt, vteri ſtrangulatus & ſubuerſiones ſedat. ℞. artemiſię manip.ij.radicum iridis,helenii,rubiæ,pæoniæ,libiſtici,feniculi an.℥ ß.pulegii,origani,calaminthes,nepitæ, meliſſophylli, ſabinę,ſampſuchi, hyſſopi,praſſii,chamędryos,chamępityos,hyperici, parthenii,betonicæ an.m.j. ſeminis aniſi,petroſelini,feniculi,ocimi,dauci,rutæ,nigellæ an.ʒ iij Contuſa macerentur horis xxiiij. in hydromelitis ℔.viij. coquantur ad ℔.v. & cum ſacchari ℔.v.percoquantur in ſyrupum conditum cinamomi ℥ j.& ſpicę ʒ iij.

PLANTIVS.

In ſyrupo ex artemiſia, quòd multa continerentur vterinis affectibus parum apta & inconſideratè confuſa, non pauca quę aut non ſuppetunt

nobis, aut quorum vis coquendo exoleſcit, ea vt ſuperuacua aut incommoda author ſubſtraxit, iis ſolùm derelictis quæ præcipua ſunt & optima.

PVRGANTES COMPOSITIONES.

MEDICAMENTA quæ ad purgandos humores comparantur, tametſi in formas aptantur varias, in vnum tamen locum omnia referre expedit, ita quidem ordine à mitioribus inſtituto.

ELECTARIVM è prunis ſummè leniens, obduratam aluum molliens, varios humores blandè ac leniter expurgans, per vehementes cœli æſtus, in febrium ardore, in ſiti, omnia ætati vtilis.

℞. radicum althææ, polypodij è quercu, paſſarum expurgatarum an. ℥ ij.

glycyrrhizæ mundatæ, ſeminis cnici an. ʒ j.

maluæ, violæ, helxines, mercurialis an. m. ij.

coquantur in lib. x. aquæ dum ad ſex redeant: in colati dimidio percoquantur.

pruna dulcia, zizypha, mixaria an. xx. num. ficus paſſæ pingues x. num.

deinde pulpa cribro tranſmittatur, in altero colati dimidio bulliant foliorum ſennæ mundatorum lib. j. ß. expreſſúmque hoc pulpæ permiſceatur cum ſacchari & mellis expumati an. ℔. ß. rurſum coquantur ad electarij conſiſtentiam, ſub finem inſpergendo cinamomi tenuiſſimè triti ℥ j zinziberis ʒ iij. doſis ℥ j. Tota compoſitio eſt ℔. iij. doſes autem ſunt circiter xxviij. aut xxx.

ELECTARIVM è prunis ſolidum eadem præſtans.

℞ pruna dulcia num. x.

maluæ, violæ, mercurialis, helxines an. m. j.

polypodij è quercu, ſeminis carthami, radicis althææ, paſſarum purgatarum, glycyrrhizæ an. ℥ ß.

foliorum ſennæ mundatorum ℥ x.

coquantur ex aquæ ℔. v. dum duæ ſuperſint, deinde torculari expreſſis adde ſacchari rubri ℔. j. ß. coquantur rurſum igne lento in electarij ſolidi conſiſtentiam, aſperſo ſub finem puluere electarij aromatici roſati maioris ad ʒ iij.

concinnentur tabellæ pondere ℥ ß. Tota compoſitio eſt ℥ circiter xx. doſes circiter xxx.

Vtrumque compoſitum fiet atque validius è locis diſtantioribus omnes humores; præſertim verò bilem vtramque expurgabit hoc modo,

℞ electarij è prunis ſimplicis recentis & adhuc calentis ℔. j. in quo, diſſolue diadacrydii ʒ iii.

Doſis à ʒ iii. ad ℥ ß. In ℔ i. compoſitionis doſes ſunt circiter xxxii.

Plantij ſcholia in purgantes compoſitiones.

Vt ſyrupi, ita & purgantium medicamentorum compoſitiones vndique

dique arte nulla deprompꝺæ ſunt, & in medicamentarios codices relatæ, vt idcircò duas tréſve aut plures deprehendere liceat effectibus planè conſimiles, nec aptè ad curandos affectus accommodatas. Quò fit vt non abs re author purgantium compoſitiones multum immutauerit, vt ad ſingula conueniens quiddam & vtile proferret. Quantum autem poſteriores iſtæ à primis nomina ſortitæ, à vetuſtioribus diſtent, quantúmque propoſitis affectibus magis conueniant vnuſquiſque ſimplicium viribus æſtimatis facilè intelliget. Diaprunum tum ſimplex tum compoſitum à Nicolao deſcriptum cùm maximè refrigerare debeat & febribus conuenire, aromata plurima continet calidiſſima, quæ etiam in compoſito ſcammonii acrimoniam exaſperant.

Catholicvm ſimplex omnes æquabiliter humores blandè ac leniter è quauis corporis particula deducit & expurgat, ſiue cum febre, ſiue ſine febre, nec pueris, nec ſenibus, nec prægnantibus infenſum.

℞. radicum helenii, bugloſſi, cichorii, althææ, polypodii quercini, ſeminis cnici contuſorum an. ℥ ij.

ſtœchados, hyſſopi, meliſſophylli, eupatorii veri, aſplenii, betonicæ, artemiſiæ an. m. ij.

vuarum paſſarum expurgatarum ℥ iij.

quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſeminis aniſi, glycyrrhizæ an. ℥ iij.

coquantur omnia ex arte in ℔. x. hydromelitis dum vij. ſuperſint. In colato iure macera horis xii. foliorum ſennæ mundatorum ℔ j. ß.

agarici albi ℔. ß. zinziberis ℥ i aliquantum bulliant & in expreſſo liquore diſſolue pulpæ myxariorum ℔. ß.

foliorum ſennæ mundatorum tenuiſſimè tritorum ℥ iiii. ſyrupi infuſionis roſarum pallidarum ℔ i.

mellis optimi expumati lib. ii. percoquantur igne lento in mellis temperaturam, inſpergendo ſub finem rheibarbari electi & cinamomi electi an. ℥ i.

ſantali citrini ℥ ß.

nucis moſchatæ ʒ ii. Doſis eſt ℥ i. Tota compoſitio exiſtit lib. iiii. Doſes ſunt circiter quinquaginta.

Plantivs.

Catholicum hoc verè dici poteſt, quòd medicamenta omnes humores purgantia & partibus ſingulis interioribus præſertim familiaria contineat. Blandè autem atque clementer purgans, ab extremis ſummiſque partibus nihil aut minimum detrahit: catholicum verò maius id validè & efficaciter præſtat, cuius compoſitio ex omni pharmacorum genere conſtat, quæ tum è propinquis tum è diſtantioribus ſedibus trahunt, aptè confuſis atque repreſſis. In catholico autem veteri malè coquitur rheumbarbarum & caſſia, quæ cum thamarindis aceſſit, ac totam ferè compoſitionem corrumpit.

CATHOLICVM maius omnes quoque humores promiſcuè trahit, idque validius non è vicinis tantùm, ſed è diſtantioribus ſedibus citra corporis perturbationem aut virium iacturam.

℞ quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis papaueris albi an ʒ j.
tragacanthæ ʒ iij.
roſarum rubrarum, ſantali citrini, cinamomi an. ʒ ij,
zinziberis ʒ j,
rhei barbari electi, diadacrydij an. ℥ ß,
agarici, turpethi an. ʒ vj,
ſacchari albi ſoluti in aqua roſarum in qua ℥ ij. foliorum ſennæ incoctæ ſint ℔ j.
concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij Doſis tabella vna. Tota compoſitio eſt ℔ j ß Doſes autem circiter quinquaginta.

SYRVPVS infuſionis roſarum pallidarum, tenuem bilem ſeroſóſque humores è primis viſceribus, nullo labore detrahit, morbis leuioribus, pueris, ſenibus & imbecillis aptus.

℞. aquæ infuſionis roſarum pallidarum ℔ v.
ſacchari expurgati ℔. iiij. coquantur igne lento in ſyrupi temperationem, macerantur autem roſarum pallidarum recentium ℔ duæ in aquæ tepidæ ℔. vj. horis xij. operculato vaſe: roſæ deinde eximuntur exprimuntúrque, his recentes aliæ ſimiliter ſubſtituuntur, híſque abiectis aliæ tertiæ quartò octauò etiam atque nonò, dum facultatis plurimùm liquor ebiberit, in quo ſaccharum ſoluetur, neque profectò ex contuſis roſis, neque ex earum ſucco perinde efficax ſyrupus fuerit. E perſicorum floribus aqua, vt dixi, maceratis ſyrupus quoque fit, qui ſimiliter bilem aquáſque ducit & vermes enecat.

PLANTIVS.

Syrupus roſarum pallidarum, electarium è ſucco roſarum & diacydonium veterem componendi rationem retinent, non admodum manifeſta mutatione. At in electario diacarthami, quòd mannæ grauatæ, mellis roſati & ſacchari geminati adiectio compoſitionis rationem ſolidam peruerteret, hic rectè eſt ſuppreſſa.

ELECTARIVM è ſucco roſarum bilem ac tenues aquoſóſque humores validè & e diſtantioribus locis prolicit: his vtile ac tutum qui articulari morbo laborant, nec admodum vehementi febre iactantur.

℞ ſucci roſarum ſiccarum recentium, ſacchari albi an. ℔. j. ß. coquantur in electarium ſolidum igne lento.
Inſperge ſub finem trium ſantalorum, maſtiches, cinamomi exquiſitè tritorum an. ʒ ij
diadacrydij ℥ ß.
caphuræ ℈ ß. concinnentur tabellæ ponderis ʒ ij. ß. Doſis tabella vna. Tota compoſitio eſt ℥. xxij. doſes autem ſunt circiter ſeptuaginta.

DIACY-

Diacydonivm eadem quæ electarium è ſucco roſarum aliquantò moderatius atque facilius efficit.

℞. pulpæ cydoniorum expurgatæ, coctæ & cribro tranſmiſſæ ℔.j. ß,

ſucci cydoniorum ℔.ß.

ſacchari albiſſ. ℔.ii.

coquantur in mellis craſſitiem, inſpergendo ſub finem cinamomi triti. ℥ i.

zinziberis, maceris, caryophyllorum an ʒ.ii.

diadacrydii ℥ ij. Doſis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt ℔.iiij. doſes autem circiter nonaginta.

Electarivm diacnicu pituitam ſeroſóſque humores, atque etiam bilem è diſtantiſſimis euocat atque ducit: peculiariter capitis, neruorum articulorúmque doloribus benefacit.

℞. pulueris electarii diatragacanthi frigidi, medullæ ſeminis cnici, hermodactylorum an. ℥.ß.

roſarum rubrarum, ſucci glycyrrhizæ, cinamomi, an. ʒ ii.

turpethi ℥ j,

diadacrydij ℥ ß,

ſacchari albi aqua roſarum ſoluti ℔. j.

concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. ß. Doſis tabella vna.

Diaphoenicon bilem crudámque pituitam atque etiam lentam clementer expurgat, compoſitis ac etiam diuturnis febribus & morbis ex cruditate ortis & colico flatulentóqne dolori aptum.

℞. pulpæ palmularum mundatarum ex hydromelite coctæ & cribro cretæ, penidiorum recentium an. ℔.ß,

amygdalarum expurgatarum ℥ iij. ß. Contuſis & permiſtis omnibus adde mellis expumati ℔.ij,

Paulùm coquantur ac deinde inſperge zinziberis, piperis, maceris, cinamomi, foliorum rutæ ſiccorum, ſeminis feniculi & dauci an. ʒ.ij.

turpethi tenuiſſimè triti ℥ iiij.

diadacrydii ℥ j. ß. Doſis eſt ʒ iij. ad ℥ ß, Tota compoſitio eſt ferè ℔.iiij. doſes autem inſunt centum & circiter triginta.

Plantivs.

In diaphœnico palmulæ hîc rectè macerantur & coquuntur in hydromelite, quòd vetus infuſio, quæ triduo in aceto fieri præcipiebatur, horrendum ſaporem præ ſe ferat. Subtracta quoque ſunt nonnulla vt leuiſtici ſemen, pinei nuclei; galanga, xiloaloe, quòd nimium multa ineſſent facultatis eiuſdem, auctáque eſt palmularum penidiorum & aliorum mitiorum quantitas, vt inde compoſitio tota vſu ſuauior & facilior exiſtat.

Benedicta craſſos pituitoſóſque humores atque etiam ſeroſos à parte euocat, calculi materiam reuellit, ipſóſque calculos exturbat & nephriticum dolorem lenit, frigidæ naturæ frigidóque cœlo apta.

℞.turpethi ʒ x,

diadacrydii,hermodactylorum,roſarum rubrarum an.ʒ v,

caryophyllorum,zinziberis, ſaxifragæ ſeminis apii, ſalis gemmei,galangæ,maceris,carui,fœniculi,acinorum aſparagi & ruſci, ſeminis milij ſolis,quatuor ſeminum frigidorum maiorum,glycyrrhizæ an.ʒ j.

mellis optimi expumati lib. i.ß conficiantur ex arte.

Doſis à ʒ iij.ad ℥ ß Tota compoſitio eſt ferè lib.ii.doſes autem inſunt circiter quinquaginta.

Plantivs.

Ex benedicta quòd multò calidior videretur, nec vſu facilis nec propter febrem tuta,optima ratione author ſubtraxit ſpicam nardi,macropiper,cardamomum & crocum, atque pro his ſubſtituit quatuor ſemina frigida maiora & glycyrrhizam.

Confectio Hamech bilem atram ac retorridam ſalſamque pituitam detrahit, maniæ, pſoræ, lepræ, impetiginis,cancri & elephantiaſis peculiare ſubſidium.

℞.corticis myrobalanorum citrearum ℥ ij.

cepularum & nigrarum violarum,colocynthidis, polypodii quercini an.℥ j ß,

abſynthij,thymi an.℥ ß,

aniſi,fœniculi,roſarum rubrarum an ʒ iij

Tuſa omnia macerentur in ſeri lactis lib.ii. deinde coquantur ad lib. j.fricentur manibus & exprimantur.

Colatis adde ſucci fumariæ , pulpæ prunorum & vuarum paſſarum an.℔ ß,

ſacchari albi, mellis expumati an.℔.j,

coquantur ad mellis craſſitiem, inſpergendo ſub finem agarici,ſennæ tritorum an.℥ ij.

rheibarbari triti ʒ j.ß,

epithymi ℥ j,

diadacrydii ʒ vi,

cinamomi ℥ ß,

zinziberis ʒ j,

ſeminis fumariæ & aniſi,ſpicæ nardi an ʒ j.doſis à ʒ iii.ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt ℔ iii.& ℥ viij.doſes verò inſunt circiter octoginta.

Plantivs.

In confectione Hamech fruſtrà myrobalani geminantur in decocto primùm , deinde rurſum triti impoſiti. Rheibarbari cocti vis perit,caſſia & manna cum thamarindis coctæ corrumpuntur , ſcammonii cocti vis exoleſcit nec facilè aliis permiſcetur. Quocirca aptior multò atque vtilior & vſu facilior eſt ea confectio quam hic nobis author expreſſit. Hæ compoſitiones omnium optimæ ſunt ac tutiſſimæ,quòd in iis turpethi & ſcammonii acrimonia atque feruor pulchrè retundatur permiſtione vel pulpæ prunorum atque vuarum paſſarum , vel hermodactylis.

dactylis & amygdalis, vel roſis eariúmque ſucco vel myrobalanis. Aliæ quædam extant non æque tutæ vt electarium indum, vtrumque electarium elechof, electarium de pſyllio & diaturbith in quibus ſcammonii & validiorum acrimonia minimè retunditur: imò potiùs calidorum ſocietate exacuitur. Adde quòd nihil ea contineant aut præſtare poſſint quod non alia hîc deſcripta fœliciter efficiant. Quocirca ad omnium affectuum cauſas ſummouendas ſatis ea poſſunt conducere.

HIERA ſimplex bilem pituitámque ventriculo, inteſtinis, hypochondriis & meſenterii venis impactam expurgans, validéque infarctu liberans, morbis omnibus ex cruditate & ex venarum obſtructione genitis blandè ſuccurrit.

℞ cinamomi, maceris aſari, ſpicæ nardi, croci, maſtiches, an. ʒ vj,
aloës non lotæ ʒ centum ſiue ℔.j.& ℥ ß. mellis optimi expumati ℔. iiij.

Conficiantur vt artis eſt. Datur puluis ſolus à ʒ ij. ad ʒ iij. melle verò exceptus ab ℥ j. ad ℥ j.ß.

HIERA diacolocynthidos quæ vna vice fuerit omnium à veteribus deſcriptarum, craſſos lentóſque humores præcipuè verò bilem atram & aquas citrinas tutò ac clementer expurgans, eximiè confert paralyſi, tremori, conuulſioni, arthritidi, inueteratíſque neruorum affectibus atque etiam hydropi, deinde melancholiæ, maniæ, epilepſiæ, pſoræ, lepræ, maligno vlceri, cancro & elephantiaſi, qui affectus leniora aſpernantur pharmaca.

℞. ſtœchados, marrubij, chamedryos, hyperici, ſcillæ aſſatæ, polij, calaminthes montanæ, cinamomi, ſpicæ nardi, epithymi, polypodij quercini aridi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum an. ʒ.j.ß.

pulpæ colocynthidis, ſcammonii, ellebori nigri præparatorum an. ʒ ij.

euphorbii preparati, aloës, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, ſagapeni, caſtorij an. ʒ j.

mellis cocti in ſucco cydoniorum & expumati ℔.j. conficiantur ex arte, dantur ʒ iij.

Colocynthis, ſcammonium, elleborus niger & euphorbium trita fricentur cum oleo amygdalarum dulcium, ac deinde macerentur biduum in mucilagine tragacanthæ & gummi arabici deprompta ex aqua roſarum dum mucilaginem totam ebiberint.

PLANTIVS.

Hieræ ſimplicis vetus compoſitio permanſit, neque quicquam mutandum fuit præter xylobalſamum, quod minimè ſuppetit nobis. Compoſitiones multæ ex validioribus conſtant pharmacis, aliæ quidem ex ſcammonio vt electarium è prunis, diacydonion, electarium è ſucco roſarum: aliæ præterea turpethum habent vt diaphœnicon, aliæ cum his hermodactylos vt diacnicum & benedicta. aliæ colocynthidem vt confectio Hamech, aliæ inſuper elleborum nigrum & euphorbium, vt hiera diacolocynthidos, quæ quorundam affectuum, ſed admodum rarò peculiaris eſt. Ex quo intelligi poteſt, nullũ ſimplex me-

dicamentum purgans in vſum venire, à quo non aliqua extet compoſitio, vt idcirco non aliæ plures videantur expetendæ.

Hydragogum minus hydropicorum aquas clementer & citra offenſionem deducens pueris ſenibus, imbecillis atque prægnanti tutum ſiue febris vlla ſit, ſiue nulla.

℞. ſucci roſarum pallidarum ℔ ß,
ſacchari albi, mellis optimi an ℥ xv.
coquantur dum expumauerint & craſſeſcant, ac tum adde ſucci radicis ebuli ℔. j,
praſſii ſicci, ſeminis feniculi tritorum an ʒ ij. acinorum ebuli, & ſambuci an. ℥ ij cinnamomi ʒ vj.
maceris galangæ, an ʒ iij. igne lento percoquantur in mellis craſſitiem, datur ℥ ß ex ſero lactis aut ex decocto hordei aut vuarum paſſarum. Efficacius reddetur adiecta elaterii ℥ ß, aut radicis cucumeris agreſtis arefactæ ac tritæ ʒ vj, aut ſucci radicis iridis noſtratis ℔. ß.

Hydragogum maius ex laureola, aquas potenter detrahens.

℞ ſeri lactis ℔. ij.
ſacchari albi, carnis cydoniorum ex aceto coctorum an. ℥. x. mannæ calabrinæ ℥ v.
coquantur igne lento in mellis craſſitiem, ſub finem adiice foliorum laureolæ præparatorum ex aceto & oleo amygdalarum dulcium ℥ ij. Datur ℥ ß.
præparandi ratio hæc eſt: foliorum laureolæ ℥ ij macera horis xxiiii. in aceto mali punici vel portulacæ: modicè coquantur, exprimantur, ſiccentur atque terantur, deinde affunde aquæ roſarum ℔ ß.
olei amygdalarum dulcium ℥ j ß. bulliant rurſum dum abſumpta ſit aqua, & puluis ſuperſtiti oleo mixtus in compoſitionem addendus.

Plantivs.

Ne quid vllo modo deeſſet, his poſtemo loco compoſitiones adiecit ad detrahendas hydropicorum aquas, has tametſi valentiora pharmaca præſertim ſcammonium & euphorbium expurgent, peculiares tamen compoſitiones ex his conſtare voluit, quibus ad aquas vis propria & familiaris eſt. Vna mitior eſt, altera vehementior ex laureolæ foliis, quæ nondum in compoſitionem vllam relata fuerant. Quàm appoſitè autem eiuſmodi compoſitiones ad aquas detrahendas inſtitutæ ſint, quiuis è ſimplicium permiſtione coniiciet.

Vngventvm è lathyride aluum mollit ac ſubducit, & potenter hydropicorum aquas detrahens, diſtentum abdomen remittit. Eas autem infernè & ab aluo ducit, ſi vmbilicus, imus venter, inguina, femoraque oblinantur, supernè verò atque vomitione, ſi ventriculus attingatur.

℞ ſucci lathyridis ℔ ß,
ſucci eſulæ ℥ iiij.
In quibus diſſolue radicis cyclamini ℥ ij,

ſcam-

ſcammonii ℥ ß.

granorum ricini lathyridis expurgatorum an. ℥. j. ß.

ſeminum feniculi, rutæ & anethi, baccarum lauri an ℥ j. Trita omnia macerentur in ſuccis diem vnum.

Poſtea axungiæ ℥ viij. & ceræ ℥ iiij. liquefiant, in hiſque ſenſim omnia diſſoluantur, & igne non acri coquantur, dum totus abſumptus ſit humor, & omnia in vnguenti temperaturam coëant.

Si eadem materia ex olei ℥ xv. coquatur ad totius liquoris conſumptionem, expreſſum oleum eaſdem quoque vires nanciſcetur.

Vnguento præterea ſi vel gummi ammoniacum, vel cera concorporetur in emplaſtri conſiſtentiam, aquas quoque id impoſitum, ſed ignauiùs promouebit.

ELECTARIVM diaſaru omnis generis humores circum ventriculum & præcordia exuperantes vomitione ducit, non continuato ſed ex interuallis facto impetu: ſeni atque prægnanti tutum ac facile.

℞. ſyrupi mentæ & violarum an. ℥ viij. coquantur in mellis craſſitiem.

Sub finem ſubducto igne inſperge radicis peponis arefactæ, ſeminum raphani & vrticæ maceratorum in aqua roſarum & arefactorum & tritorum an. ℥ ij.

radicis aſari contritæ & cretæ ℥ ij,

cinamomi, ſeminis feniculi an. ʒ iij. confice in electarium liquidum.

Dantur ʒ iij. ex aqua hordei vel ex ſero lactis.

PLANTIVS.

Magnas rei medicæ ſuppetias tuliſſe author videtur his poſtremis compoſitionibus, & ea præſertim quæ ad ciendam vomitionem deſtinatur, quòd nulla vſquam extaret, qua tutò nobis liceret humores ſurſum purgare, cùm ſit tamen ea vacuatio ad multorum morborum curationem in primis neceſſaria.

QVA ratione electaria tum liquida tum ſolida eadem & nunc pilullas ad omne tum morborum tum cauſarum genus accommodemus.

PILVLLÆ è hiera ſimplici fiunt è ʒ j. pulueris cum melle roſato ſubacti.

PILVLLÆ ſtomachicæ quæ cibo præmiſſæ ventriculum expurgant concoctionem iuuant, cibum deducunt, aluúmque blandè exonerant.

℞. aloes ʒ vj.

maſtiches, roſarum rubrarum an. ʒ ij, cum ſyrupo roſato vel abſynthij cogantur in maſſam.

PLANTIVS.

Pilullarum ſtomachicarum cùm ſex deſcriptiones exiſtant; omnes

hac vna dempta ſtomacho ſunt aduerſiſſimæ, nec cibo præmitti poſſunt, quòd vel ſcammonium vel turpethum contineant, quibus corpus vniuerſum præcipuéque ventriculus conturbatur.

PILVLLÆ ruſſi quę & communes appellantur, crebro vſu concoctionem iuuant, nec cibum corrumpi ſinunt, humores atque corpus à putredine vindicant, qua ratione aduerſus peſtiferæ luis contagia mirificè proſunt.

℞. aloes optimæ ℥ ij,
myrrhæ electæ, croci ſynceri an. ℥ j. excipiantur vino aromatico.

PLANTIVS.

A pilullis quæ ex ſola conſtant aloë compoſitiones ſenſim deducens ac veluti coagmentans, aliàs iis deinde ſubiecit quæ ex aloë & rheobarbaro, mox ex aloë & agarico componuntur: poſtea quæ ex agarico, aloë & rheobarbaro, ab iis alias ex aloe, agarico, & rheobarbaro & ſenna: quibus demum pilullas ſine quibus ſubiunxit, in quibus præter ea quatuor, ſcammonii vis atque infuſio magis quàm ſubſtantia continetur, ex his autem myrobalanorum portionem ſubtraxit, quòd re vera nimium multa cum aliis etiam adſtringentibus ineſſet.

PILVLLÆ aſſaieret quòd plus aloes quàm quæ hiera contineant, efficaciores exiſtunt.

℞. pulueris hieræ ſimplicis ℥ j,
aloes ℥ ij.
maſtiches, myrobalanorum citrearum an. ℥ ß, cum ſyrupo è ſtœchade cogantur in maſſam.

PILVLLÆ de eupatorio bilem leniter expurgant, & iecur infarctu liberant corroborántque, præſtantiores quàm quæ è rheobarbaro inſcribuntur.

℞. ſucci eupatorii, ſucci abſynthii, myrobalanorum citrearum an. ʒ iij,
rheubarbari electi ʒ iii.ß,
maſtiches ʒ j,
croci ʒ ß.
aloes ʒ v,
ſucci endiuiæ quantum ſatis fuerit vt cogantur in maſſam.

PILVLLÆ maſtichinæ quòd agaricum contineant validius bilem craſſámque pituitam expurgant, quàm quæ ex ſola aloë conſtant.

℞. maſtiches ℥ ij,
aloës ℥ iiij,
agarici trochiſcati, pulueris hieræ ſimplicis an. ℥ j ß. cum vino maluatico cogantur in maſſam.

PILVLLÆ ex tribus, conſtant ex iiſdem addendo rheibarbari ſelecti ℥ ij,
cinamomi ℥ ß. cum ſyrupo è cichorio fit maſſa.

PILVLLÆ imperiales clementer ac moderatè omnes humores è viſceribus expurgant, ea pariter corroborant, infarctu liberant, omniúmque

que nutrientium partium concoctionem iuuant.

℞. aloës optimæ ℥ ij,
rheibarbari electi ʒ j. ß,
agarici trochiſcati, foliorum ſennæ mundatorum an. ℥ j.
cinamomi ʒ iij.
zinziberis ʒ ij.
nucis moſchatæ, caryophyllorum ſpicæ nardi, maſtiches an. ʒ j. cum ſyrupo violato ſubacta cogantur in maſſam.

Pilvlæ ſine quibus eſſe nolo, bilem, pituitam & melancholiam vndique, ſed præcipuè ex capite, oculis & ſenſibus detrahunt, oculorum ſuffuſiones minuunt, & viſum conſeruant, aurium dolores tinnitúmque tollunt.

℞. aloes optimæ ʒ xiiij.
myrobalanorum citrinarum, cebularum & indarum, rheibarbari, maſtiches, abſynthii, roſarum, violarum, ſennæ, agarici, caſſuthæ an. ʒ j.
ſcammonii ʒ vj. ß. Scammonium ſoluatur ſucco feniculi quantum ſufficit, traiiciatúrque per pannum, eóque liquore pulueres tenuiſſimi excipiantur in maſſam.

Pilvlæ è fumaria bilioſos humores, acres quoque & ſalſos extrahunt, cutis vitia emendant.

℞. myrobalanorum citrearum, cebularum & indarum an ʒ v,
diadacrydii ʒ v.
aloes ʒ vij. Trita omnia ter imbuantur ſucco fumariæ térque ſiccari ſinantur, ac demum cogantur in maſſam.

Pilvlæ aureæ iis quidem propter colocynthidem validiores, caput & ſenſus oculóſque præſertim expurgant, híſque aciem reſtituunt, bilioſos paritérque pituitoſos humores detrahunt.

℞. aloes, diadacrydii an. ℥ v.
roſarum rubrarum, ſeminis apii an. ʒ ij. ß,
ſeminis aniſi & feniculi, maſtiches an. ʒ j. ß,
croci, pulpæ colocynthidos an. ʒ j, mucilaginis gummi tragacanthæ quantum ſatis eſt: fingatur maſſa.

Pilvlæ de agarico pituitam lentóſque humores vndique, præſertim verò è capite & è thorace potenter ducunt, deſtillationi & aſthmati peculiares.

℞. agarici, maſtiches an. ʒ iij,
radicis iridis, praſſii an. ʒ j,
turpethi ʒ v.
pulueris hieræ picræ ℥ ß,
pulpæ colocynthidos, ſarcocollæ ʒ ij,
myrrhæ ʒ j, ſapæ quantum ſatis eſt vt cogantur in maſſam.

Plantivs.

In pilullis ex agarico congeſta ſunt præſtantiſſima quæque ad craſſam pituitam tum è vicinis, tum è diſtantioribus partibus detrahendam. In quarum compoſitione nihil prorſus immutandum fuit.

Pilvlæ cocciæ bilem quidem, ſed pituitam craſſam validius vn-

diqꝫ purgant, peculiariter tamen è cerebro atque neruis, quorum præcipuè morbis medentur.

℞.pulueris hieræ ſimplicis ʒ x.

pulpæ colocynthidis ℥ iij.& ℈ j.

diadacrydij ʒ ij.ß.

turpethi, ſtœchados an. ʒ v. cum ſyrupo è ſtœchade maſſa concinnetur.

PLANTIVS.

Pilulæ cocciæ licet bilem pituitámque validè purgent, non tamen omnes pariter humores perinde atque hæ quę polychreſtæ & vulgò aggregatiuæ maiores vocantur, quarum compoſitio nihil à vetere diſtat, niſi quòd pro ratione ponderum tranſpoſita quædam ſunt ſimplicia. Harum autem compoſitio multò conuenientior eſt quàm pilularum de octo rebus, & quàm pilularum de quinque generibus myrobalanorum, quæ tamen eadem pharmaca comprehendunt. Harum igitur deſcriptiones hîc iure prætermiſſæ videntur. Prætermiſſa quoque & deſcriptio pilularum de colocynthide, quòd ſub iſtis contineri videantur: quemadmodum & pilulæ de euphorbio ſub pilulis de hermodactylis.

PILVLÆ ex hermodactylis craſſos humores ſimúlque ſeroſos potenter ab extremis partibus præſertim ab articulis euellunt, cerebri, neruorum articulorúmque frigidis morbis familiares.

℞. hermodactylorum, aloes, myrobalanorum citrinarum, turpethi, colocynthidis, bdellij mollis, ſagapeni an.ʒ.vj,

caſtorij, ſarcocollæ, opopanacis, ſeminis rutæ agreſtis & apij ana ʒ iij.

croci ʒ j,ß.

ſucci braſſicæ quantum ſatis fuerit ad maſſam conformandam.

PLANTIVS.

Pilulæ ex hermodactylis veterem compoſitionem retinent ſolæque ſatis ſunt ad veteres articulorum dolores: efficaciores in id quàm quæ arthriticæ vocantur, & tutiores quàm quæ fœtidæ, aut de opopanace, aut de ſagapeno, aut de ſarcocolla, vt idcirco harum deſcriptione minimè fuerit opus.

PILVLÆ polychreſtæ ad capitis, ventriculi, hepatis aliorúmque viſcerum varios & implicitos affectus: ex his enim pituitam & bilem vtramque purgant.

℞.myrobalanorum citrearum, rheibarbari an.℥ ß,

ſucci eupatorij, ſucci abſynthij, myrobalanorum cepularum & indarum, agarici, colocynthidis, polypodij an.ʒ ij.

diadacrydij, turpethi, aloes an.ʒ vj.

maſtiches, roſarum rubrarum, ſalis gemmei, epithymi, aniſi, zinziberis an.ʒ j.confice cum ſyrupo roſarum.dantur à ℈ ij.ad ʒ j.

PILVLÆ è lapide cyanæo bilem atram craſſámque pituitam eximiè purgant, ad melancholiam, mœſtitiam & furorem, ad cancrum & elephantiaſim, ad alphos nigros ídque in primis vtiles.

℞. lapi-

℞. lapidis cyanæi abluti ʒ vj,
epithymi, polypodii an. ʒ viij,
diacrydii, ellebori nigri, ſalis indi an. ʒ ij ß,
agarici ʒ viij,
caryophyllorum, aniſi an. ʒ iiij,
pulueris hieræ picræ ſimplicis ℥ xv, cum ſucco intubi ſeu endiuiæ, maſſa fingatur.

PLANTIVS.

Pilulæ è lapide cyanæo propter elleborum nigrum, vſurpatæ vſitatiores ſunt quàm pilulæ indæ quæ elleborum quoque continent. Eas idcirco deſcripſit aliis prætermiſſis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quàm pilulæ è lapide armeno, quas eadem ex cauſa prætermiſit.

PILVLÆ è thymelæa ſeroſos humores & hydropicorum aquas ſtrenuè proſiliunt.

℞. foliorum thymeleæ aceto maceratorum & exiccatorum ʒ v,
myrobalanorum flauarum ℥ ß,
myrobalanorum cepulatum ʒ iij, mannæ & thamarindorum aqua intubi ſolutorum quantum opus eſt ad pilularum formam.

PLANTIVS.

In pilulis è thymelæa nihil immutatum eſt, his & aliæ acceſſerunt ex eſula aptè quidem compoſitæ, & quibus magna vis eſt ad aquas detrahendas.

Pilulas lucis tum maiores tum minores idcirco derelictas fuiſſe coniicio, quòd nimium multa & parum apta ſimplicium miſcellanea miſtura confuſæ ſint, quódque ad oculorum affectus ſatis efficaces ſint pilulæ ſine quibus.

PILVLÆ ex eſula hydropicorum quoque aquas ab aluo deducunt non leui perturbatione, vt idcirco ſolis robuſtis atque iis non febricitantibus conueniant.

℞. corticis radicis eſulæ minoris maceratæ horis xxiiij. in aceto & ſucco portulacæ ʒ ij,
grana ricini expurgata torefactáque quadraginta.
myrobalanorum citrinarum ʒ j. ß,
chamędryos, camępityos, ſpicæ nardi, cinamomi an. ℈ ii. trita omnia tenuiſſimè excipiantur ℥ j. tragacanthę aqua roſarum ſolutę, cogantur in maſſam. dantur ℈ ii.

PILVLÆ è cynogloſſo non ad purgandum quidem, ſed ad omnes deſtillationes cohibendas comparatę, ſiue in thoracem & pulmones cum tuſſi, ſiue in dentes aut aliò procumbant.

℞. myrrhę ʒ vj.
thuris maſculi ʒ v.
opii, hyoſcyami ſeminis, radices cynogloſſi aridę an. ℥ ß, croci, caſtorei an. ʒ j ß. cum aqua roſarum ſtillaticia fiat maſſa. dantur à ℈ j. ad ʒ. ß.

margaritarum ſplendidarum, been albi & rubri, corallij, ſerici combuſti an. ℈ xviij,
moſchi ℈ vj.
caphuræ ℈ iiij.
ſacchari albi aqua meliſſæ ſoluti decuplum vel etiam duodecuplum.

PLANTIVS.

Quòd antidoti principibus partibus corroborandis deſtinentur, rectè earum compoſitiones ex partium corporis ordine hinc inſtituit, ab iis exorſus quæ cerebro, deinde quæ thoraci aliiſque partibus conuenirét.

DIATRAGACANTHVM frigidum omnibus pulmonis thoraciſque vitiis peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tuſſi calidæ cum febre, faucium & arteriæ aſperitati conuenit.

℞ gummi tragacanthæ albiſſimi ℥ j,
gummi arabici ʒ v,
amyli ʒ ij,
glycyrrhizæ, ſeminis papaueris albi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum cortice liberorum an. ʒ j,
caphuræ ℈ v,
penidiorum ℥ j. ß,
ſacchari albiſſimi aqua violarum ſoluti ℔. j. electarium concinnetur in teſſeras.

PLANTIVS.

Diatragacanthum calidis confert affectibus, viréſque obtinet alterius compoſitionis quæ diapapauer appellatur, hæcque idcirco rectè prætermiſſa eſt.

DIAIREΩS ſimplex thoracis pulmonúmque vitia blandè attenuando expectorat, ſputumque faciliùs reddit: calidis morbis increſcentibus aut frigidis leuioribus accommodatum.

℞. radicis iridis florentiæ ℥ j.
pulueris electarii diatragacanthi frigidi, ſacchari candi an ℥ ß,
ſacchari albiſſ. hyſſopi aqua ſoluti ℥ viij. fiat electarium ſolidum.

ELECTARIVM diaireωs compoſitum benefacit calidis morbis iam inclinantibus & frigidis inueteratis, vt tuſſi, aſthmati, raucitati.

℞. radicis iridis ℥ ß.
pulegii, hyſſopi, glycyrrhizæ an. ʒ iij.
tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum, cinamomi, zinziberis, piperis an. ʒ j. ß.
ſeminis lini, althææ & fœnigræci an ʒ ij.
ſacchari albiſſ. aqua tuſſilaginis ſoluti ℔. j. vel ℥ xiiij.

PLANTIVS.

Electarium diaireωs compoſitum eſt hic quoque pro electario diatragacantho calido, & pro electario diapenidiωn, quæ idcirco non niſi fruſtra & pharmacopœorum iactura his inſeri poſſent, hac autem com-

poſitione pro caricis, paſſulis, palmulis & ſtyrace, quæ malè ad hanc compoſitionem apta erant, rectè ſubſtituit ſemen lini, althææ & fœnigræci, quibus vis eximia eſt ad inueterata pectoris vitia.

Diacalaminthes contumacia & inueterata pectoris pulmonúmque vitia horúmque craſſos lentóſque humores attenuat, detergit & expectorat, flatus diſcutit, concoctionem alimentíque diſtributionem adiuuat, vrinas, menſes, ſudoreſque ciet.

℞. calaminthes montanæ, pulegii, petroſelini, ſeſeleos, origani an. ʒ ij,

ſeminis apii, cymarum thymi an. ℥ ß.

libyſtici, piperis an. ℥ j,

ſacchari albiſſ. aqua violarum aut roſarum ſoluti ℔ ij. ß. fiat electarium.

PLANTIVS.

In hac diacalaminthes compoſitione rectè adiectum videtur origanum: in cæteris Galeni compoſitionem author eſt imitatus, & ſimplicium pondera, præterquam in libyſtico & in pipere. hic enim libyſtici ſemiſſem duntaxat, piperis verò ſextantem, quòd ſcilicet cōpoſitio hæc quadrans ſolùm ſit totius eius quæ à Galeno deſcribitur ℔. iiij. de tuenda valetudine. Quum preterea in cæteris electariis ſupra deſcriptis quæ mitia erant, ſuaui ſapore nec vſu difficilia, ſextuplo aut octuplo ſaccharo pulueres exceperit, in hac certè compoſitione quæ calida multum eſt & vſu difficilis, duodecuplum adiecit. Hæc porrò diacalaminthes compoſitio earum vice etiam fuerit, quæ appellantur diahyſſopu & diapraſſiu, & quæ iure tanquam ſuperuacuæ exoleſcant, ne multitudo grauis ſit.

Diamargariton frigidum febrium æſtus atque malignitatem compeſcit, cor munit, roborat, & à maligna contagione vindicat, animi defectione & ſyncope liberat, mœrorémque diſcutit.

℞. quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis portulacæ & papaueris albi, ſeminis endiuiæ, oxalidis & citrii, trium ſantalorum, ligni aloës. zinziberis, roſarum rubrarum, florum nymphææ, bugloſſi & violarum, baccarum myrti, oſſis è corde cerui, eboris, doronici romani, cinamomi an. ʒ j,

coralli albi & rubri an. ʒ ß,

margaritarum ſplendidarum ʒ iij,

ambaris, caphuræ an. ℈ vj,

moſchi ℈ ij.

ſacchari albi aqua bugloſſi vel roſarum ſoluti ℔. ij.

PLANTIVS.

¶ Hoc electarium diamargariton, vt præſtantius & efficacius exiſteret, ſupra vulgarem deſcriptionem quæ incerti eſt authoris, rectè & vtiliter continet ſemina endiuiæ, oxalidis & citrii, ebur quoque & os è corde cerui, doronicum romanum, cinamomum: quæ conſtat omnia cardia-

ca eſſe. Nonnulli in hoc etiam electarium gemmarum fragmenta adiecerunt, ſed tamen fruſtrà, quòd omnia in electario de gemmis, comprehenſa ſint, quòd huic interdum præſcribendo admiſceri poteſt. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida verò plurima, vt idcircò tutus ſit vſus.

ELECTARIVM de gemmis cor eximiè roborat, idque in febribus à maligna & peſtilenti putredine tuetur, animi defectioni, cordis palpitationi & triſtitiæ ſpontaneæ ſuccurrit.

℞. margaritarum ſplendidarum ʒ j ß.
ſapphiri, hyacinthi, ſardæ, id eſt, corneolæ, granatorum, ſmaragdi, an. ℈ ij. & g̃ v,
zedoariæ, doronici, corticum citrij mali, maceris, ſeminis ocimi, caryophillati an. ʒ j,
corallii rubri, ſuccini, eboris an. ℈ ij. ß,
been albi, been rubri, caryophyllorum, zinziberis, piperis longi, ſpicæ indicæ, folii croci, cardamomi maioris an. ʒ ß,
trochiſcorum diarhodom ligni aloës an ʒ. ij. ß, an. ℈ ij. g̃ v. cinamomi, galangæ.
foliorum auri, foliorum argenti an. ℈ j,
ambræ ʒ j,
moſchi g̃. xv,
ſacchari albi aqua roſarum ſoluti ℥ xx. quod eſt octuplum.

PLANTIVS.

Electarium è gemmis omne ferè calidiorum aromatum genus complectitur, neque ea iam harum fragmentis multum retunduntur. Expediret igitur portionem eorum ſubtrahere, præſertim been album & rubrum, piper longum, cardamomum maius & folium, quòd etiam rarò ſuppetit.

ELECTARIVM diambræ cor, cerebrum, principéſque partes corroborat & exhilarat, inſitum calorem ſenibus præſertim ac imbecillis, frigidíſque naturis ſuſcitat, non alimenti modò, ſed & frigidorum humorum concoctionem iuuat omnemque corporis ac vteri perfrigerationem diſcutit, vt idcirco ad concipiendum conferat.

℞. cinamomi, doronici romani, caryophyllorum, maceris, nucis moſchatæ, folii, galangæ an. ʒ iij,
ſpicæ nardi, cardamomi maioris & minoris an. ʒ j,
zinziberis ʒ j ß,
ſantali citrini, ligni aloës, piperis longi an. ʒ ij,
ambaris ʒ j,
moſchi ʒ ß, Singulæ pulueris vnciæ excipiuntur ſingulis libris ſacchari aqua roſarum ſoluti.

PLANTIVS.

Diambras ex omnibus quoque aromatum generibus promiſcuè nulloque delectu congeſtis atque confuſis conſtitui videtur, quemadmo-

dum & diacyminωn & dyaniſωn & diacinamomu, diazinziber, diatriũ pipereωn & diaxyloaloes & diamargatitωn calidum,& diamoſchu dulce, & diamoſchu amarum: quæ omnia vehementer calida ſunt, ex calidis minimè repreſſis conſtantia, vt idcircò videantur eaſdem facultates ſortiri, & eoſdem pene effectus proferre. Quocirca reliquis omnibus ſuppreſſis author hîc vnicam diambræ compoſitionem inſeruit quæ vice ſit omnium, ne multitudine obruatur medicinæ ſtudioſus, & ne immodicam pharmacopœus iacturam faciat. Sed & in hac compoſitione quæ vt cęteræ vehementer calida exiſtit, vtiliſſimum putarem ſubſtituere roſarum rubrarum ℥ iij. vix enim aliter vti ea liceat in calidis naturis aut æſtuoſo cœlo; in febribus aliiſve morbis calidis. Sed & immodicus compoſitionum eiuſmodi calor effecit, vt & vſus quoque difficilis eſſet: & tanquam inutiles exoleſcerent: quemadmodum & diatrium pipereωn Galeni & diacalaminthes. Hæc autem proſpiciens author rectè iuſſit pulueres duodecuplo ſacchari excipi, ita nimirum ſuauitati conſulens.

Pvlvis cardiacus cor mirificè corroborans & muniens, ne in peſtilenti conſtitutione contagione offendatur: in ardenti febre & æſtuoſo cœlo tutus, quòd moderato ſit calore.

℞. radicum tormentillæ, dictamni, tunicis & ſcabioſæ, ſeminis aceroſæ, endiuiæ, coriandri præparati, ſeminis citrij, rutæ & cardui benedicti an. ʒ j,

trium ſantalorum, been albi, been rubri, doronici romani, ligni aloes, zedoariæ, cinamomi, cardamomi, maceris, croci, roſarum rubrarum, florum bugloſſi vtriuſque, florum nymphææ an. ℈ ij.

raſuræ eboris, ſpodii, id eſt eboris vſti, oſſis è corde cerui, coralij albi, coralij rubri, ſuccini, margaritarum ſplendidarum, ſmaragdi, hyacinthi, granati an. ℈. j.

ſerici crudi torrefacti, boli armenæ, terræ lemniæ an. ʒ ß,

caphuræ, moſchi, ambaris an ℥. vj. fiat puluis & ex octuplo ſacchari albi aqua roſarum ſoluti concinnentur tabellæ.

Aromaticvm roſatum maius moderato calore ventriculum omniũmque viſcerum concoctionem adiuuat: cruditatem emendat, humores ſuperuacuos abſumit, flatus diſcutit, ex morbo conualeſcentibus aptiſſimum.

℞. roſarum rubrarum ʒ xv,
glycyrrhizæ raſæ, ʒ vij,
ligni aloes, ſantali citrini an. ʒ iij,
cinamomi electi ʒ v,
maceris, caryophyllorum an ʒ ij ß,
gummi arabici, tragacanthæ an. ʒ ij ℈ ij,
nucis moſchatæ, cardamomi, galangæ, an. ʒ j,
ſpicæ nardi, ambræ an. ℈ ij,
moſchi ℈ j. ex octuplo ſacchari tabulæ concinnentur.

Plantivs.

Aromatici roſati vſitata compoſitio placuit.

Electarium diarhodum Abbatis ventriculi & præcordiorum æſtus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur: flatus diſſipat, doloréſque lenit.

℞. roſarum rubrarum ℥ j ß,
ſantali albi & rubri an. ʒ ij. ß,
tragacanthæ, gummi arabici, eboris vſti an. ℈ ij.
maſtiches, ſpicæ nardi, cardamomi, ſucci glycyrrhizæ, croci, xyloaloes, caryophyllorum, galliæ moſchatæ, aniſi, feniculi, ſeminis ocimi, acinorum berberis, ſeminis ſcariolæ, portulacæ & papaueris albi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, rheibarbari electi cinamomi an. ℈. j.
margaritarum, oſſis è corde cerui an. ℈. ß,
caphuræ g̃ vij,
moſchi g̃ iiij. ex octuplo ſacchari aqua roſarum ſoluti fingantur tabellæ.

PLANTIVS.

Ab electario diarhodon aſarum ſubtraxit quod ventriculum ſubuertat etiam leniſſimè tritum & ſaccharum candum quòd nihil magis quàm ſaccharum album conferat, electarium diagalangæ tametſi à pleriſque ad ventriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exoleuit, cuius etiam loco ſi res poſtulet ſubſtitui poterit diambras vel diacalaminthes.

Electarium diatrium ſantalων calidam iecoris intemperiem emendat, eiúſque obſtructi reliquias tollit, & icterum perſanat, viſcus ipſum & ventriculum corroborat.

℞. trium ſantalorum albi, rubri & citrini, roſarum rubrarum an. ʒ ij.
rheubarbari electi, eboris vſti, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ an. ʒ ij.
gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis intubi an. ʒ j. ß,
caphuræ ℈ i. ſacchari albi aqua roſarum ſoluti octuplum.

PLANTIVS.

Ex electario trium ſantalorum ſubtractum eſt & exemptum amylum tanquam ſuperuacuum, neque in hunc ordinem relatum eſt electarium diacubebæ, quòd ad iecoris calidos affectus & obſtructiones plerique celebrant, quandoquidem non aliud complectitur quàm hoc electarium trium ſantalorum.

Diacrocv quod & diacucurma vulgò appellatur, inueteratos hepatis lieníſque affectus ſoluit, peruicaces obſtructiones atque iam incipientem ſcirrhum euellit, hincque ortam cachexiam & hydropis rudimenta perſanat.

℞. croci, aſari, petroſelini macedonici, dauci, aniſi, apii ſeminis an. ʒ ß.

rheibarbari,meu,ſpicæ nardi an.ʒ vj,
coſti, myrrhæ, caſſiæ ligneæ,ſchœnanthi, carpobalſami, radicis rubiæ,ſucci abſynthii,ſucci eupatorii arefacti,olei balſami an.ʒ ij,
calami odorati,cinamomi an.ʒ j.ß,
ſcordii,ſcolopendrii,ſucci, glycyrrhizæ an.ʒ ij. ß, ſacchari albi aqua endiuiæ ſoluti decuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacrocu quædam continet admodum rara & quæ vix ſuppetunt nobis, vt caſſiam ligneam,carpobalſamum, opobalſamum: quæ ſi prætermittantur non minus efficax medicamentum erit ad ea quæ propoſita ſunt.

DIALACCA maior ad iecoris lieniſque veteres obſtructiones ad malum habitum & incipientem hydropem efficacior quàm diacrocu.

℞.laccæ præparatæ,rheibarbari an.ʒ iij,
ſpicæ indicæ,maſtiches,ſtipitum ſchœnanthi,abſynthii romani,ſucci eupatorii Meſues,ſabinæ,amygdalarum amararum,coſti, myrrhæ, rubiæ,ſeminis apij,ammios,feniculi & aniſi,aſari,ariſtolochiæ longæ,ariſtolochiæ rotundæ,gentianæ,croci, cinamomi, hyſſopi, caſſiæ ligneæ, ſummitatum ſchœnanthi,bdellii an.ʒ j.ß.
piperis,zinziberis an ʒ.ſacchari albi duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium dialacca maior,plires archonticon & exhilarans veterem retinent componendi rationem, quòd ſatis accommodatæ viderentur ad affectus titulo deſignatos.

ELECTARIVM exhilarans Galeno falſò adſcriptum, mœrorem & melancholiam prauáſque cogitationes diſcutit, ſpiritus omnes ſuſcitat.concoctionem iuuat,natiuum calorem auget,& canitiem arcet.

℞.florum ocymi,caryophyllati,croci, zedoariæ, xylobalſami aut ligni aloes, caryophyllorum,corticum citrii mali,galangæ.maceris,nucis moſchatæ,ſtyracis calaminthæ an.ʒ ij. ß,
caphuræ,moſchi,ambaris margaritarum ſplendidarum, oſſis è corde cerui an ʒ ß,
foliorum auri & argenti an.℈ ß.ſacchari albiſſ octuplum.

ELECTARIVM diaſpermatωn renes & vrinæ ſeminíſque vias refrigerans ac leniens,ab omni humoris illuuie clementer expurgat.

℞.quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum, ſeminis aſparagi,pimpinellæ,ocimi & petroſelini, granorum halicacabi an.ʒ ij.
milii ſolis,ſucci glycyrrhizæ an.ʒ iij,
cinamomi,maceris an. ʒ j. ſacchari albi aqua althææ ſoluti octuplum.

ELECTARIVM λίθον θρυπτικὸν lumborũ dolores compeſcit,renũ ac veſi-

veſicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dyſuriæ ſuccurrit, calculum ſenſim comminuit ac proterit.

℞. ſpicæ nardi, zinziberis, cinamomi, melanopiperis, cardamomi, caryophyllorum, maceris an ʒ ß,

coſti, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, chamædryos, an. ℈ ij,

ſeminis apij, ammios, aſparagi, ocimi, vrticæ, citrij mali, ſaxifragi, pimpinellæ, carui, dauci, feniculi, ruſci, petroſelini, macedonici, bardanæ & ſeſeleos, aſari an. ʒ j,

Lapidis ſpongiæ, lapidis lincis, lapidis cancri & lapidis iudaici an. ʒ j. ß,

ſanguinis hircini præparati ʒ j. ß, fiat puluis.

ſacchari albiſſ. aqua betonicæ ſoluti decuplum.

Vrgente autem doloris neceſſitate aut vrina ſuppreſſa puluis purus datur ex paſſo cretico à ℈ ij. ad ʒ j.

PLANTIVS.

Electarium diaſpermatωn variè & ad pleroſque affectus deſcriptum legimus, hoc tamen ſub eodem nomine aptiſſimè compoſitum videtur ad renum æſtus, vrinæ ardores & cæteros affectus qui titulo deſignãtur. Ab electario quod lithontribon appellãt, detracta ſunt ea imprimis quę vix vſquam ſyncera inueniri queunt, & alia quædam adſtringentia quæ obſunt confringendo calculo & exturbandis arenulis. Adiecta verò ſunt pleraque ſemina, & lapides nõnulli, & ſanguis hircinus præparatus, quibus certè omnibus eximia vis eſt & facultas ad calculos & ad ſymptomata omnia eorum vitio genita. Si qua ex cauſa immoderatus huius calor metuitur, alterius electarij diaſpermatωn tẽperatione leniri poterit.

ELECTARIVM diacalaminthes compoſitum potenter menſtrua omnéſque vteri purgationes ciet.

℞ pulueris electarij diacalaminthes ſimplicis ℥ ß,

foliorum praſſij, ſampſuchi, melyſſophylli, artemiſiæ, ſabinæ aridorum an ʒ j,

cyperi, ſeminis rutæ & rubiæ, maceris, cinamomi an. ℈ ij. ſacchari albi aqua parthenij ſoluti duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacalaminthes compoſitum rectè his poſtremò loco adiectum videtur, quòd nullum extaret ad vteri illuuiem expurgandam aptum.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

ANTIDOTVS aneleptica vires omnes exolutas inſtaurat, cardialgiam, animi defectionem & ſyncopen tollit, corpus ſanguinis profuſione aut quauis immodica vacuatione extenuatum reſarcit, tabidis & conſumptis ſuccurrit: humectans nimirum nutriens & cor-

margaritarum non perforatarum ʒ ij,
foliorum auri puriſſimi ʒ j,
moſchi ℈ j.

Plantivs.

Antidotus è cocco baphico, confecto Alkermes appellata, vix tutò poteſt ex ſerico iam tincto & (vt appellant) karmeſino comparari, quòd id non ſine galla, alumine & arrhenico, quod prorſus venenatum eſt, infici ſoleat. Multò igitur tutior atque præſtantior eſt hæc componendi ratio.

Antidotvs è baccis lauri calore ac tenuitate flatus potenter diſcutit, colico atque etiam iliaco dolori familiaris.
℞. foliorum rutæ ʒ x,
ammios, cumini, nigellæ, libyſtici ſeminis, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis longi, mentaſtri, dauci, acori, baccarum lauri, caſtorij an. ʒ ij.
ſagapeni ℥ ß,
opopanacis ʒ iij,
mellis optimi expumati ℔. j. ß.

Philonivm poſt ſex menſes datum ex opio vehementes & acerbos dolores conſopit, colicos, nephriticos, atque pleuriticos: ſomnum accerſit, deſtillationem ſiſtit, tuſſimque lenit, ſanguinis excreationem cohibet.
℞. croci ʒ v,
Pyrethri, euphorbij, ſpicæ nardi, myrrhæ, caſtorii an. ʒ j,
piperis albi, hyoſcyami an. ʒ xx,
opij ʒ x,
mellis optimi expumati ℔. ij. huius doſis eſt à ℈ j. ad ʒ ß.

Plantivs.

Philonij hanc deſcriptionem Galeni authoritate & vſu comprobatam cæteris author prætulit, quòd vna ſatis ſit ad vehementes cruciatus conſopiendos. Ei tamem Meſuem ſecutus, myrrham & caſtorium addidit, quæ neque Galenus improbat, vt tutior ſit permiſtio, quandoquidem his peculiaris vis ineſt corrigendi opii. Si compoſitionis modus ſpectetur, hîc opii pondus ei ferè duplum eſt quod in Philonio romano. Philonium maius quod romanum appellant, quoniam non niſi circiter dimidium habet opii, dupla doſi dari poteſt à ℈ ij. ad ʒ j.

Antidotvs requies appellata ſine opio ſummum febrium ardentium æſtum reſtinguit, ſitim lenit, deliria reprimit, ſomnum accerſit, & requiem præſtat.
℞. roſarum, violarum, an. ʒ. iij,
corticum radicis mandragoræ, ſeminis hyoſcyami albi, & papaueris albi, ſeminis ſeriolæ, lactucæ, portulacæ & pſyllij, nucis moſchatæ, cinamomi electi an. ʒ j. ß.
trium ſantalorum, ſpodij, tragacanthæ an. ℈ ij. mellis optimi expumati triplum.

Antidotus requies appellata minus habet opij quàm omne philonij & opiati genus, validè tamen refrigerat ex aliorum ſimplicium permiſtione, quia omnia ferè frigida ſunt. Eius tamen vſus vix tutus eſſe poſſit, propterea quòd opium non ſatis emendatur calidorum miſtione. At verò ſi ea compoſitio ſine opio comparetur, non parum certè conferet ad leniendos ardentium febrium æſtus & deliria & ſitim & quæcunque ſymptomata ex febris feruore prodeunt.

Cæteræ philonij compoſitiones exterminandæ ſunt, vt minimum neceſſariæ, quemadmodum & antidotus diolibanu & athanaſia & muſa ænea, & requies cum opio, & tryphera magna, & Eſdræ magna a quouis authore ſit, & aurea alexandrina. Eiuſmodi enim compoſitiones quæ opium habent, ſi ad dolores ſunt compeſcendos, pro his ſatis fuerit deſcriptum philonium: ſin verò deſiderantur vel ad principes partes corroborandas, vel ad arcendam veneni cuiuſuis malignitatem & alios pleroſque affectus, vt tryphera magna, Eſdrę magna & aurea alexádrina, & athanaſia, ſatis pro his fuerint theriace & mithridatium. Prætermittitur quoque confectio anacardina, his quas dixi planè contraria. Nam tametſi ad multos celebretur affectus, calore tamen quo ſummo exuperat, parum tuta eſt quod ſpiritus & humores promptè inflammet & febrem promptè accendat.

THERIACE diateſſaron ad epilepſiam, conuulſionem, paralyſin, ventriculi cruditatem, cachexiam & hydropem, alióſque frigidos affectus, præterea aduerſus hauſtum venenum, & virulentarum beſtiarum morſum & peſtilentem conſtitutionem apprimè vtilis.

℞. radicis gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ an. ℥ ij. laborioſè trita omnia excipiantur ℔ ij mellis optimi expumati.

THERIACE Andromachi ſenioris, virulentarum beſtiarum ictibus & exitialibus venenis aduerſatur, comitiales attonitos, reſolutos, cephalalgicos, aſthmaticos, hæmaptoicos ſtomachicos, ictericos, hydropicos, nephriticos, colicos, arthriticos, melancholicos, lymphaticos, atque etiam elephanticos iuuat: menſtrua & mortuum fœtum excludit, cor cerebrum, hepar, ſtomachum & corpus vniuerſum mirè corroborat, idque a peſtilenti contagione tuetur.

℞. throchiſcorum ſcylliticorum ℥ vj,

trochiſcorum theriacorum, magmatis hedychroi, piperis longi, opij, an ℥ iij.

roſarum rubrarum, iridis illyricæ aut florentinæ, glycyrrhizæ, ſeminis napi ſylueſtris ſcordij, opobalſami, cinamomi, agarici an. ℥ j ß,

myrrhæ coſti, croci, caſſiæ ligneæ, nardi indicæ, ſchœnanti, thuris maſculi, piperis albi & nigri, dictamni, marrubii, rheibarbari, ſtœchadis, ſeminis petroſelini macedonici, calamites, terebinthinæ, zinziberis, radicis pentaphylli an. ʒ vj,

polij montani, chamæpityos, ſtyracis calamitæ, mei, amomi, nardi celticæ, ſigilli lemnii, phu pontici, chamædryos, foliorum malabatri

macis, chalcitidis toſtæ (quæ vtiliter prætermitti poteſt) radicis gentianæ, aniſi, ſucci hypociſtidis, carpobalſami, gummi arabici ſplendidi, ſeminis feniculi, cardamomi minoris, ſeſeleos, acatiæ, thlaſpios, ſeminis hyperici, ammios an. ℥ ß,

caſtorii, ariſtolochiæ longæ ſeu tenuis, ſeminis dauci, bituminis iudaici, opopanacis, centaurii minoris, galbani an. ʒ j.

mellis optimi expumati triplum, id eſt, ℔. xiiij. ℥ iij, vini optimi odorati quantum ſatis fuerit diſſoluendis liquoribus & ſuccis. Summa doſis eſt ℈ iiij. aut ſeſquidrachmæ. Nam ℈ j. pulueris aut ℈ iiij. compoſitionis continent opij granum vnum.

Plantivs.

Theriaces compoſitionem ab Andromacho ſeniore elegiaco carmine traditam ſequutus idcirco eſt, quòd neque ſimplicium numerus, neque pondus carmine facilè mutari poſſit. Hanc nonnulli poſtea alio & fortaſſe conuenientiore ſimplicium ordine digeſſerunt, quibus etiam abrotanum & acorum adiecerunt, mutatis quoque quorundam ſimplicium ponderibus, vt idcirco minus certa haberi debeat, ſitque huic vni inſcriptioni citra controuerſiam inſiſtendum. Quod de chalcitide, id eſt, vitriolo vſto huic compoſitioni non admiſcendo Valerii Cordi imitatione monet, id quidem in primis conſentaneum videtur. Cùm enim medicamentum id præſertim vſtum ſummè cauſticum ſit eſcharoticum & internis viſceribus infenſiſſimum, nihilque ad vllum interiorem affectum conferre proditum ſit, non eſt cur tanto incommodo & ſaporis inſuauitate in hanc compoſitionem admitti debeat. Si vt quibuſdam videtur compoſitionem totam nigriorem reddit, non debet in vnam coloris gratiam ſapore & viribus tantopere corpori incommodare. Eo ſubtracto compoſitio tota vtilior, minus acris & calida, & ſuauior euadet.

Mithridativm theriacæ vires proximè æmulatur, & ad eoſdem vſurpatur affectus, vſu quidem faciliore & minore acrimonia caloris. Ex Andromachi deſcriptione quæ Galeno aliiſque vetuſtioribus medicis probatur.

℞. myrrhæ, nardi indicæ an. ℥ j. ℈ ß,

croci, cinamomi, ſcordii, zinziberis an. ʒ vij. ß,

opii ʒ iiij. g̃. xxv,

ſtyracis, ſeſeleos, abrotoni, libanotidis, an. ℥ v, caſtorii ʒ vj. ℈ ß,

polii, coſti, piperis longi, ſeminis dauci, ſchœnanthi, galbani, terebinthinæ an. ʒ vj ß,

piperis albi ʒ v. ℈ j.

petroſelini ſeminis, nardi celticæ, ſeminis feniculi, folii indi aut maceris, gentianæ, roſarum ſiccarum, mei athamantici an. ʒ iiij,

caſſiæ ligneæ ℥ v. ß,

thuris ʒ vj. ℈ j,

ſucci hypociſthidis ʒ vj. g̃ xv,

acori aut calami aromatici,phu pontici, ſagapeni, fructus balſami, hyperici,iridis,acaciæ,gummi,cardamomi,pelicini, id eſt, nigellæ an. ℥ ij,

terræ lemniæ,lumborum ſcinci, cypheos,opopanacis an.℥ vj,

thlaſpios ʒ vj. ℈ ij,

aniſi,hyſſopi,chamæpityos an.ʒ iij,

opobalſami,ariſtolochiæ rotundæ,marrubii an.ʒ j,

mellis optimi expumati ℔ vij.ß.

PLANTIVS.

Mithridatii antidoti compoſitiones quatuor extant variæ quidem & admodum diſſimiles, vna omniúmque maxima Nicolai eſt Myrepſi à Nicolao Præpoſito deſcripta,& ab omnibus vbique pharmacopœis vſurpata,quam omnes quotidie experiuntur magna vi pollere aduerſus febres malignas & peſtilentes,venenum,vomitiones, cruditates, linterias alióſque plurimos affectus.Ea quæcunque primum authorem aut inuentorem habuerit, longè latéque inuulgata tandem eſt. Altera eſt Democratis vetuſti Græci authoris ab Auicenna quoque vſurpata & in Nicolai Præpoſiti medicamentarium librum relata: quæ vt compoſitione,ita & vſu ſuperiore facilior, nec viribus inferior eſt deprehenſa, ſed ſanè ad malignos & contagioſos affectus multò præſtantior. Tertia ab Andromacho deſcripta,deinde & quarta quam Galenus, Aëtius, aliíque Græci ex Antipatro & Cleophanto vetuſtioribus medicis deprõpſerunt.Poſteriores hæ duæ non admodum diſſimiles videntur:nam ex iiſdem ferè ſimplicibus ordine licet tranſpoſitis hæ conſtant, quorum pondera paucis quibuſdam obolis euariant: vt idcirco hæ videantur in eoſdem vſus coaptandæ. At nihilominus quoniam poſtrema hęc paulò locupletior eſt, ex duobus & quinquaginta ſimplicibus compoſita,& Galeni diligentia iudicióque reformata atque comprobata, tanquam omnium præſtantiſſima & ad eos qui dicti ſunt affectus efficaciſſima cenſeri debet. Hanc igitur vnam à medicis omnibus vſurpandam Author in antidotos retulit,tranſpoſito tamen ſimplicium ordine, & omnibus quorum idem pondus erat in eandem claſſem reductis, vt hinc minor eſſet pharmacopœó componendi atque conficiendi labor.

DE TROCHISCIS SEV Paſtillis.

TROCHISCI è vipera quorum vſus eſt ad magnæ theriaces compoſitionem. Viperarum electarum atque pręparatarum caro ex aqua pura cum anetho viridi & ſale coquitur dum oſſa deſerat: exempta teritur pila marmorea, ſenſimque aſpergitur pari pondere medullæ panis triticei arefacti, affuſo interim proprio viperarum iuſculo ſi opus ſit,& opobalſami vel ſuccedanei momento, trochiſci concinnantur drachmæ pondere diligentérque ſiccantur in vmbra.

TROCHISCI ſcyllitici in eandem theriaces compoſitionem referendi.

℞.me-

-℞ medullæ ſcyllæ aſſatæ ℔.i,

farinæ erui ℥ viii. ſimul exquiſitè tunſa digeruntur in trochiſcos, & in vmbra exiccantur.

TROCHISCI hedychroi quorum idem quoque vſus eſt ad theriaces compoſitionem.

℞. mari aut balſamitæ, amarici, aſari, aſpalathi aut eius ſuccedanei an. ʒ ii,

ſchœnanthi, calami odorati aut galangæ, phu pontici, xylobalſami, opobalſami aut ſuccedaneorum, cinamomi, coſti an. ʒ iii,

myrrhæ, folii, nardi indicæ, croci, caſſia an ʒ vj.

amomi ʒ xii,

maſtiches ʒ i. vini optimi quantum ſatis eſt ad trochiſcos fingendos.

TROCHISCI cypheos ad mithridatii compoſitionem expetiti.

℞ pulpæ vuarum paſſarum, terebinthinæ coctæ an. ℥ iij,

myrrhæ ſchœnanthi an. ʒ j. ß,

calami aromatici ʒ ix,

cinamomi ℥ ß,

bdellii, onychis, id eſt, blattæ byzantiæ, ſpicæ nardi, caſſiæ ligneæ, cyperi, arceuthidum, id eſt, baccarum iuniperi an. ʒ iij,

aſpalathi ʒ ij, ß,

croci ʒ j, mellis expumati, vini optimi an. quantum ſatis fuerit ad trochiſcos concinnandos.

PLANTIVS in trochiſcos.

Trochiſcorum qui ad magnas compoſitiones veterum omnium ſententia celebrati ſunt, nulla facta eſt mutatio: ne quid etiam in maioribus compoſitionibus vſu confirmatis immutaretur.

TROCHISCI è capparibus lienis duritiem, terrenam melancholiam flatúſque diſcutiunt.

℞. corticum radicum capparis, ſeminis agni an. ℥ vj.

ammoniaci ʒ ß,

ſeminis nigellæ, calamitæ, ſucci eupatorii, amygdalarum amararum, foliorũm rutæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſeminis naſturtii an. ʒ ii.

cyperi, ſcolopendrii, id eſt, ceterachi, an. ʒ j Pulueres excipiantur ammoniaco in aceto diſſoluto, fingantúrque paſtilli.

PLANTIVS.

Trochiſci è capparibus optimè etiam deſcripti ſunt, quibus ſi præterea addere placet gummi laccæ ſeu caucami & rubiæ tinctorum an. ʒ. j. efficaciores reddentur: nec alii trochiſci de lacca in hunc vſum admittendi erunt, quòd hi è capparibus ſatis ſint ad lienis obſtructiones & veteres affectus.

TROCHISCI de eupatorio iecoris præſertim obſtructiones tumorémque ſoluunt, diuturnas hinc natas febres, icterum & incipientem hydropem ſanant.

℞. mannæ electæ, ſucci eupatorii an. ℥ i,

roſarum ʒ ß,
ſpodij ʒ iij. ß,
ſpicæ nardi indicæ ʒ iij,
rheibarbari, aſari, aniſi an. ʒ ij ß. excepta omnia, ſucco eupatorii & manna redigantur in trochiſcos.

PLANTIVS.

Trochiſci ex eupatorio ſubſtituuntur quoque pro trochiſcis ex rheobarbaro & pro trochiſcis ex abſynthio, quòd eorum magna ſit affinitas, idémque vſus.

TROCHISCI alkekengi ſeu halicacabi renum ac veſicæ exulcerationes, hincque natam vrinæ difficultatem & ſanguinis emictionem compeſcunt.

℞. baccarum halicacabi ʒ iij,
ſeminum citruli, melonum & cucurbitæ mundatorum an. ʒ iij ß,
boli armenæ, gummi arabici, thuris, ſanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, ſucci glycyrrhizæ: tragacanthæ, amyli, ſtrobilorum an. ʒ vj,
ſeminis apij, ſuccini, terræ lemniæ, ſeminis hyoſcyami opii, an. ʒ ii. ex ſucco halicacabi trochiſci fiant. Alii quoque his perſimiles ſine opio componantur.

TROCHISCI è myrrha menſes validè cient, morbíſque ex eorum ſuppreſſione medentur, ſecundas, fœtúmque mortuum excludunt.

℞. myrrhæ ʒ iii,
lupinorum ʒ v,
foliorum rutæ, mentaſtri, pulegii, cumini, rubiæ, aſſæ fœtidæ, ſagapeni, opopanacis an. ʒ ii. ex ſucco artemiſiæ paſtilli formantur.

TROCHISCI è terra lemnia incitatos & ferocientes humores præſertímque tenues compeſcunt, immodicum alui fluorem ſumpti ſedant, ſanguinis ſputum, vomitionem atque mictionem ſumpti quoque compeſcunt, & aliam ſiue e naribus, ſiue ex vtero, ſiue ex hæmorrhoide & vndeuis factam ſanguinis profuſionem admoti ſupprimunt.

℞. ſanguinis draconis, gummi arabici aſſati, roſarum rubrarum, ſeminis roſarum, amyli aſſati, ſpodii, acatiæ, hypociſtidos, lapis hæmatitæ, balauſtiorum, boli armenæ, terræ lemniæ, coralli rubri, ſuccini an. ʒ ii.
margaritarum, tragacanthæ, papaueris nigri an. ʒ i ß,
ſeminis portulacæ toſti, cornu cerui vſti, thuris, nucum cupreſſi, croci an. ʒ ii. cum ſucco aut ſtillatitio liquore plantaginis fingantur trochiſci.

PLANTIVS.

A trochiſcis è terra lemnia ſubtracti ſunt trochiſci ramich, quòd bonam iſtorum partem contineant. Hi autem plurimam adſtringentium pariterque refrigerantium medicamentorum materiam complexi videntur,

dentur, vt idcirco non aliis ſit opus adſtringentibus compoſitionibus: cumque hæc omnium ſit validiſſima atque tutiſſima, aliæ omnes ſupprimantur vt trochiſci ramich, trochiſci diarhodon, trochiſci oxyacanthæ, trochiſci è ſuccino ſeu carabe, trochiſci è ſpodio, quorum omnium minùs eſt apta compoſitio. Trochiſci diarrhodωn qui ex roſis, ſpodio ſantalo rubro & albo, ex croco & caphura conſtant, in iſtorum locum ſuffici quoque poterunt, ſi ſapore nimium horrendi videbuntur.

TROCHISCI è caphura febrium ardentium æſtus, ſanguinis biliſque feruorem, viſcerum inflammationem calidioréinque intemperiem, ex híſque ortam ſitim compeſcunt.

℞.roſarum rubrarum ℥ ß,
ſpodij, glycyrrhizæ an ʒ ij,
quatuor ſeminum frigidorum maiorum, tragacanthæ, gummi arabici, croci, ſpicæ nardi indicæ an. ʒ j. ſantali citrini ʒ ij ß.
ligni aloës, cardamomi, amyli, caphuræ an. ℈ ij. ſacchari albiſſ. mannæ electæ an. ʒ iij. mucilaginis pſyllij ex aqua roſarum depromptæ quantum ſatis eſt ad concinnandos trochiſcos.

TROCHISCI galliæ moſchatæ ſumpti cor, cerebrum, reliquáque viſcera mirè corroborant, os corpúſque totum odoris ſuauitate perfundunt.

℞.ligni aloës crudi ʒ v.
ambræ ʒ iij,
moſchi ʒ j. mucilaginis tragacanthæ ex aqua roſarum factæ quantum ſatis eſt ad troch iſcos.

TROCHISCI aliptæ moſchatæ idem quoque tum ſumpti tum ſuffitu excepti præſtant, difficilique reſpiratione liberant.

℞.ladani puriſſ. ℥ iij.
ſtyracis calaminthæ ℥ j. ß.
ſtyracis rubiæ ℥ j,
ligni aloës ʒ ii,
ambræ ʒ j,
caphuræ ʒ ß,
moſchi ℈ ß, aquæ roſarum ſtillatitiæ quantum exigitur.

TROCISCHI bechici albi qui & pilullę albæ nuncupantur, acrem deſtillationem leniunt, raucitatem & aſſiduam tuſſim compeſcunt.

℞.ſacchari albiſſimi ℔. j.
ſacchari candi, penidiorum an. ℥ iiij.
radicis iridis florentinæ ℥ ij.
amyli ℥ j. ß, mucilaginis tragacanthæ ex aqua roſarum factæ quantum ſatis fuerit ad trochiſcorum conformationem.

TROCHISCI narcotici tutò admoti capitis dentiúmque dolorem conſopiunt, in febrium ardoribus ſomnum acceerſunt, eryſipelata, inflammationes extinguunt, partium omnium extremarum dolores aliis medicamentis ſoluti compeſcunt.

medicis iridis, hyſſopi, praſij, mai rubij, an. ℥ j,
myrrhæ, croci an. ℥ ß, ex melle ſufficienti fiat eclegma quod etiam ex ſcylla compoſitum appellant.

Simplicia multa ſaccharo condiuntur, vt diutius integris viribus perſiſtant: alia quidem integra, alia contuſa. Integra quidem triplo ſaccharo coquuntur, dum omni abſumpto humore ſyrupi perfecti conſiſtentia ſuperſit: vt acorus conditus, ad frigidos cerebri & neruorum affectus, & eorum robur accerſendum.

Zinziber conditum ad ventriculi cruditates & lentam pulmonum pituitam.

Bugloſſi radix condita ad cordis palpitationem & animi defectionem.

Perſica condita, Mala odorata condita, Cortex citrij conditus ad cardialgiam & melancholiam.

Cydonia condita & diacydoniωn, Pyra condita ad ventriculum firmandum atque corroborandum.

Nuces iuglandes conditæ, Myrobalani emblicæ atque cepulæ conditæ, Nux moſchata condita ventriculi concoctionem iuuant, appetentiam inuitant, robúrque augent.

Ceraſia condita, Surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi refrigerant, ſitim leniunt, appetentiam excitant.

Oxyacantha condita, Ribes conditum ſitim & bilis ardorem extinguunt, reprimúntque alui profluuia.

Satyrium conditum, Eryngium conditum ſeminis prouentum faciunt & libidinem excitant, conceptionémque iuuant.

At verò quæ coctionem vix ſuſtinent contrita duplóque ſaccharo permiſta inſolantur conſeruantúrque, & nomen retinent ſacchari compoſiti vt ioſacchar, rhodoſacchar: hæc autem præcipuè extare debent, ſaccharum roriſmarini, ſaccharum florum ſaluiæ, florum betonicæ, florum pæoniæ & ſtœchados, ad cerebri neruorúmque frigidos affectus & eorum robur continendum, ad epilepſiam & apoplexiam.

Saccharum è floribus iridis & è capillis veneris, & è radice enulæ, pectus blandè expurgat, pulmonéſque iuuat.

Saccharum ſymphyti cruentam excreationem ſedat.

Saccharum violarum & florum bugloſſi, cor refrigerat & exhilarat.

Saccharum roſatum ventriculum firmat, arcétque deſtillationes & ſanguinis eruptiones compeſcit.

Saccharum è floribus cichorij iecur refrigerat eiúſque obſtructiones expedit.

Svcci præterea medicati non pauci in vſus aſſeruantur, alij ſimplices ac ſynceri, alij ſaccharo permiſti, qui quòd coquendo in ſapæ conſiſtentiam craſſeſcant, Arabibus propterea robub, id eſt ſapales appellantur. Expreſſi ſubſidere permittuntur dum inclareſcant, purior portio percoquitur in mellis craſſitudinem, deinde inſolatur & reconditur. Si ſaccharum permiſcendum eſt, debet id pari dimidium modo eſſe.

Succus è ribes aſſeruatur ad ſitim, ad bilioſas vomitiones aut alui excretiones.

Succus è nucibus diacaryωn dictus, ad acres deſtillationes & anginas, habet ſucci nucum iuglandium recentium ℔. iiij. mellis optimi ℔.ij. coquuntur ad mellis conſiſtentiam.

Succus è moris diamorωn dictus, ad depaſcentia oris & gingiuarum vlcera & ad deſtillationes acres.

℞. ſucci mororum domeſticorum ℔ ß,
ſucci mororum rubi, mellis optimi expumati an ℔ j,
ſapæ ℥ iij. coquantur in mellis conſiſtentiam.

Succus prunorum ſylueſtrium coquitur dum prorſus craſſeſcat, & pro acacia vſurpatur.

DE EXTERNIS MEDICAMENTIS, AC PRIMVM DE OLEIS.

OLEVM roſarum inflammationes & ſtomachi ardores extinguit, roborat, denſiat, fluxionéſque ſiſtit.

℞. gemmarum roſarum rubrarum recentium vnguibus expurgatarum atque tritarum, ſucci roſarum an. ℔. j. macerentur in olei omphacini ſalis expertis ℔. v. in vitreo vaſe obturato, diebus ſeptem inſolentur, coquantur tribus horis in vaſe duplici, expreſſis abiectíſque foliis noua immittantur, permutentúrque ſecundò ac tertiò. Poſtremò expreſſis abiectíſque foliis inſolentur & coquantur vaſe duplici, dum ſuccus abſumptus ſit. Si oleum deeſt omphacinum ſalis expers, vulgare identidem agitandum lauandúmque ſucco vuæ acerbæ.

OLEVM violarum ardores extinguit, remittítque phlegmonas, pleuriticos iuuat, pulmonis thoracíſque vitia lenit. Fit ex vulgari oleo maturo vel amygdalino recenti & inſulſo, aut quod ſaltem aqua frigida elotum ſit. In id igitur recentes violæ purpureæ coniiciuntur operculato vaſe, inſolantúrque dies ſolùm x. tertio quoque die violis mutatis additíſque poſtremo ſiccis.

OLEVM nymphææ magis refrigerat, ardoréſque præcipuè renum, veſicæ & capitis, ac etiam delirium compeſcit, accerſitque ſomnum. Fit vt violaceum ex floribus nymphææ albis oleo loto maceratis, at inſolatur dies xx. floribus ter interea mutatis.

OLEVM papaueris omnia efficaciùs quàm nymphææ præſtat, & propriè capitis dolores atque deliria ſedat, ſomnúmque conciliat. Papaueri albi flores, folia, atque capita contuſa macerentur oleo loto, perficitúrque vt nymphææ. Coqui etiam poteſt leniter vaſe duplici. Sunt qui è papaueris albi ſemine perinde atque ex amygdalis oleum hoc exprimunt.

OLEVM hyoſcyami albi eadem ratione comparatur atque papauerinum, tum macerando tum exprimendo: non minus ad omnia efficax quàm papauerinum.

OLEVM mandragoræ ſimplex multò euidentius refrigerat, dolores ex inflammatione compeſcit & ſomnum accerſit. Fit autem è pomis mãdragoræ tuſis & oleo maceratis leniterque coctis vt nympheę oleum.

OLEVM mandragoræ compoſitum omnium ſummè refrigerat & dolores omnes ex inflammatione atque etiam alios conſopit, capitis dolores, phrenitides compeſcit illitum & naribus obiectum, promptéque ſomnum conciliat.

℞.olei ℔ ij.ß

ſucci pomorum mandragoræ ℥ iiij.

ſucci hyoſcyami albi ℥ ij.

ſucci capitis papaueris albi ℥ iij.

ſucci violarum, ſucci cicutæ tenerrimæ an. ℥ j.

opij, ſtyracis, calaminthæ an. ℥ ß. permiſta omnia diebus x. inſolentur, deinde coquantur vaſe duplici dum ſucci abſumpti ſint, oleum tandem coletur atque recondatur.

OLEVM melinum quod & cydoniorum, refrigerat & adſtringit, ventriculo, iecori, inteſtiniſque imbecillis accommodatum: hinc vomitum, alui profluuium, ſudorémque illitu ſiſtit.

℞. cydoniorum tum cortice & ſemine tuſorum, ſucci cydoniorum an. ℔. ß.

mitte in vaſe vitreo & affunde olei omphacini ℔ j.ß Inſola diebus xv. deinde bulliant horis quatuor in vaſe duplici. Expreſſis cydoniis alia deinde ſimiliter ſecundò incoquantur, atque etiam tertiò dum nihil reliquum ſit humoris. Expreſſum tandem oleum recondatur.

OLEVM myrtinum refrigerat, adſtringit, & roborat, propriè verò cor, ventriculum, cerebrum atque neruos: fit vt melinum ex myrti baccis & foliis, addito etiam ſucco, cùm haberi poteſt.

OLEVM maſtichinum cerebrum, neruos, ventriculum hepárque adſtrictione corroborat, lienterię, vomitioni & cruditati accommodatum.

℞.maſtiches ℥ iij.

aquæ roſarum ℥ iiij.

olei omphaci vel roſacei ℔. j. coquantur in vaſe duplici ad aquæ conſumptionem. Vinum vice aquæ roſarum imponitur, quum neruorum laſſitudo lenienda eſt.

OLEVM mentæ ventriculum aliáſque partes illitu corroborans concoctionémque iuuans moderato calore: mentæ ſatiuæ tunſa folia cum ſucco macerantur in oleo omphacino, inſolantur, coquuntur, ſæpiúſque mutantur, vt in roſaceo præceptum eſt.

OLEVM abſynthij modicè calfacit & corroborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, obſtructa ſoluit, lumbricos enecat. Abſynthij comæ tunſæ in oleo quoque omphacino macerantur, hócque vt mentæ oleum perficitur.

OLEVM chamæmelinum neruos atque membranas moderata adſtrictione corroborat, modicè reſoluit, dolores apprimè ſedat.

℞.florum chamæmeli recentium & tuſorum ℔.j. mergantur & macerentur in oleo dulci maturo & inſolentur diebus canicularibus xx. Expreſſis reiectiſque foliis oleum recondatur.

OLEVM liliorum thoracis, ventriculi, vteri, renum, veſicæ atque neruorum dolores ſedat, lenit atque coquit.

℞. florum liliorum alborum integrorum abiectis duntaxat filamentis croceis ℔.j. macera in oleo dulci & maturo & inſola diebus xx. Fit. & aliud quod compoſitum appellant ad omnia quæ dixi efficacius, quod recipit.

mastiches, calami aromatici, coſti, olei pyrethri, carpobalſami an. ℥ j.

cariophyllorum: cinamomi an. ℥ ß.

croci ʒ iij. Tunſa omnia aqua macerentur horis xxiiij. bulliant modicè, ſubſtractis igne affunde olei dulcis ℔. ij.

Foliorum lilij ℥ viij. Inſolentur dies xl. expreſſúmque oleum reponatur.

OLEVM leucoij lutei, thoracis, renum, veſicæ, neruorum articulorúmque dolores compeſcit.

℞ florum leucoij ℔. j. macera in ℔. j. ß. olei dulcis. Inſola dies x. ter mutatis floribus: expreſſum oleum reponitur, adiectis ſi placet florum ſiccorum ℥ iii.

OLEVM iaſminum eadem quę leucoij oleum multóque validius confert, ſummè pręterea molliens ac leniens. Similiter è iaſmini floribus comparatur atque liliorum.

OLEVM anethinum modicè calfacit & digerit, cephalalgiam neruorúmque dolores lenit & ſomnum conciliat. Fit ex comis anethi viridibus quæ in ſufficienti oleo dulci macerantur inſolantúrque die vno: aut coquuntur in vaſe duplici, expreſſiſque comis colatum oleum reconditur.

OLEVM amygdalarum dulcium dolores demulcet, partes exaſperatas, pręcipuè verò pulmones renéſque lenit, ſicca & dura emollit, hecticis & tabidis familiare. Fit autem ſic, amygdalæ dulces diligenter expurgatæ plurimum teruntur, affuſo aquæ roſaceæ momento, deinde vaſe exceptæ circiter horas quinque in aqua calida contineantur foueantúrque vt aliquantum incaleſcant. Poſtea ſacculo concluſæ torculari premantur dum oleum emanet.

OLEVM lumbricorum moderato calore emollit lenítque dolorem, contuſis & arthriticis in primis aptum.

℞. lumbricorum terreſtrium lotorum & præparatorum ℔. ß.

vini albi ℥ ij.

olei dulcis ℔. ij. bulliant dum vinum conſumptum ſit, & lumbrici contabuerint, percoletur oleum & ſeruetur.

OLEVM irinum coquit, extenuat, reſoluit, hepatis, ſplenis, vteri & articulorum dolores ſedat, thoracis pulmonúmque materiam coquit.

℞. radicum iridis tunſarum ℔. ß. florum integrorum ℔. j.

decocti vel ſi potentius optatur ſucci alterius radicis iridis ℔. j.

olei dulcis ℔. ij. ß. coquantur in vaſe duplici dum liquor euaporauerit: expreſſus deinde radicibus & foliis recondatur oleum.

OLEVM rutaceum calfacit, craſſos humores attenuat, diſcutitque flatus quàm anethinum valentius, confert dolori colico, paralyſi, ſpaſ-

mo,

ſtro, vteri ac veſicæ perfrigerationi.

℞. foliorum rutæ modicè ſiccorum, ſucci eiuſdem an. ℔. ß. Macera triduum in olei dulcis ℔. iij. bulliant in vaſe duplici dum ſuccus ſit abſumptus: expreſſa deinde ruta ter quatérve mutetur, poſtremò expreſſum oleum ſeruetur.

OLEVM amygdalarum amararum validè attenuat atque incidit, flatus omnes præſertim aurium tinnitus diſſipat, obſtructiones iecoris aliorúmque viſcerum tenuando tergendóque expedit, duritias præſertímque neruorum mollit. Fit ex amygdalis amaris ſiccis & expurgatis, tunſis, aqua feruente calfactis, preſſiſque torculari dum oleum emanet.

OLEVM è cappatibus extenuando detergendóque duritiem omnem propriéque lienis & obſtructionem ſoluit, eiúſque dolorem omnémque affectum lenit.

℞. corticis radicum capparis ℥ j.

corticum tamariſci, foliorum tamariſci, ſeminis agni, ſcolopendrij ſeu aſpenij, cyperi an. ʒ ij.

rutæ ʒ j.

aceti, vini optimi an. ℥ ij.

olei maturi ℔. j. coquantur in vaſe duplici ad conſumptionem vini & aceti, percolatum oleum recondatur.

OLEVM nardinum calfacit, tenuat, digerit ac roborat: cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, veſicæ ac vteri frigidis & flatulentis affectibus mirè ſuccurrit tum ſimplex tum compoſitum.

℞. ſpicæ nardi ℥ iij.

vini optimi, aquæ roſaceæ an. ℥ ij. ß.

olei dulcis ℔. j. ß. coquantur horis circiter quatuor vaſe duplici prunis non acribus dum vinum & aqua euaporent.

OLEVM nardinum compoſitum.

℞. ſpicæ nardi ℥ iij.

ſampſuchi ℥ ij.

xyloaloës, enulæ, folij aut maceris, calami aromatici aut galangæ, foliorum lauri, cyperi, ſchœnanthi, cardamomi an. ℥ j. ß. contuſis affunde.

vini, aquæ roſaceæ an. ℔. j.

olei dulcis ℔. v. macerentur horis xxiiij. deinde coquantur in diplomate horis ſex ſubinde mouendo dum vinum & aqua abſumatur.

OLEVM laurinum calidum & extenuans, ventriculi flatus colicóſque dolores, capitis, viſcerum, vteri, renum neruorúmque frigidos morbos diſcutit. Lauri baccæ maturæ tundantur diúque ex aqua coquantur, colato iuri atque refrigerato pinguedo innatans colligatur & pro oleo recondatur.

OLEVM vulpinum attenuat & aliquantum digerit: podagræ omníque arthritidi leniendæ omni morbi tempore vtile.

Vulpem pelle nudam & exenteratam, minutim conciſam, coque in aquæ fontanæ & marinæ ſeu ſalſæ paribus portionibus, ex dimidio coctæ adde

ſalis ℥ iij.

olei veteris puri ℔.iiij.

thymi, anethi, origani an. ℔ ß. coquantur ad artuum diſſolutionem & aquæ conſumptionem, exprimatúrque oleum.

Oleum è ſcorpionibus extenuat adeò vt illitum lumbis renum calculum, pubi verò aut perinæo illitum aut in veſicam iniectum veſicæ calculum terere & exturbare credatur.

℞. radicis ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis an. ℥ j. contuſa omnia macerentur in ℔. j ß. olei amygdalarum amararum & inſolentur dies xx. deinde modicè coquantur in vaſe duplici, iniectis ſub finem ſcorpionibus quindecim. iterum inſolentur dies xxx. ac tum excolatum oleum recondatur.

Oleum terebinthinæ calidum eſt ac tenue, altéque penetrans magis quàm terebinthina: præduros tumores mollit, & extenuat, frigidos neruorum & articulorum morbos tollit addito robore.

℞. terebinthinæ lucidæ ℔. iiij. repone in cucurbitam vitream, quam in arenas immerge, ignéque ſubdito arte alchymiſtica aquam primum, deinde lucidiſſimum elicies oleum, ac poſtremò flauum.

Oleum ricinum quod de Kerua appellant, ſummè tenuans ac digerens, aurium dolores tinnitúſque diſſipat, manantia capitis vlcera, pſoras, lepras fœdáſque cicatrices extergit, clyſtere aquas & lumbricos elicit.

Ricini grana expurgata tunduntur, ex híſque perinde atque ex amygdalis oleum prolicitur.

Oleum balaninum aurium quoque dolores & ſtrepitus ſoluit, varos, lentigines, maculas cicatricéſque nigras delet, & aluum ſubducit, vomitúmque ciet. Fit ex balano myrepſica quod granum ben Arabes appellant, teritur, calefit oleúmque exprimitur non aliter quàm ab amygdalis.

Oleum è caſtorio frigidis confert cerebri & neruorum affectibus, ſurditati, aurium tinnitui, paralyſi, tremori, ſpaſmo & febrium rigori inuncta dorſi ſpina.

℞. caſtorij aqua vitæ ſoluti ℥ j. olei ℔ j. bulliant in vaſe duplici dum tertia pars abſumpta ſit.

Oleum euphorbij ſimplex eadem ſed efficaciùs multò præſtat, ac præterea naribus immiſſum pituitam elicit.

℞. euphorbij ℥ ß.

olei leucoij lutei, vini odoriferi an. ℥ v. coquantur ad vini conſumptionem.

Oleum è lateribus, quod & philoſophorum appellāt, calfacit, penetrat, mollit dura, reſoluit ac diſcutit tumores frigidos: opitulatur ſpaſmo, epilepſiæ, paralyſi, podagræ & omnibus iuncturarum & neruorū frigidis affectibus. Laterem ruffum ac inueteratum in fruſtula confringe, hæc vrito in prunis donec tota excanduerint: deinde exēpta reſtinguito in oleo claro veteri, & dimittito quouſque ſe oleo impleuerint. Poſtea oleo

exempta

exempta in tenuiſſimum puluerem contundito, atque in cucurbitam vitream indito & arte oleum elicito & reponito.

Petroleum ſummè calidum attenuans, penetrans, ſiccans ac digerens, materiam omnem frigidam è quauis corporis ſede abſumit, epilepſiam, paralyſim, ſpaſmum, neruorum articulorúmque dolores, lienis, renum, veſicæ, vteri frigidiores affectus ſoluit: hoc non arte ſed natura prouenit, ac pleriſque locis ex petris & rupibus emanat.

Plantius in olea.

Oleorum compoſitiones veteribus vſurpatas ſecutus author, nihil in iis immutandum putauit, nec (quod extrinſecus ſolùm inducantur) tanta fuit in laborantium gratiam mutandi neceſſitas. Ad omnium cauſarum affectuúmque genera, præſtantiſſima quæque olea ſelegit ac protulit, cęteris prætermiſſis, quæ aut parum efficacia aut ſuperuacua videbantur. Nec enim neceſſarium videbatur oleum nympheæ citrinæ quòd ſub altero comprehendatur, nec oleum populeum quòd efficacius eo ſit vnguentum populeum: nec oleum alterum mandragoræ, nec oleum coſtinum, nec oleum de piperibus. nec oleum maioranæ, nec irinum cõpoſitum, nec ſambucinum, nec moſchelinum, quòd alia ſatis multa exiſtant quibus vſu faciliore maior ſit calfaciendi, attenuandi digerendique facultas.

DE VNGVENTIS.

Vngventum Galeni refrigerans, ad phlegmonas, eryſipelata, herpetas, omnémque calidiorem intemperiem efficax.

℞. ceræ albæ ℥ iiij. olei roſati ℔ j. liquata vaſe duplici in vas aliud transfundantur, ſenſimque affuſa aqua frigidiſſima ac ſubinde mutata diu ſubigantur. Poſtremò autem ſemperuiui aut ſolani defæcatus ſuccus ſubigendo infunditur, ſi præſertim ad affectus non exulceratos expoſcitur, aut acetum ſi integra necdum exaſperata eſt cuticula.

Plantius in vnguenta.

Vnguentum Galeni refrigerans tametſi deſcriptione vulgari nec ſolani nec ſemperuiui ſuccum habeat, his tamen adiectis efficaciſſimum redditur ad omnes affectus qui refrigerari poſtulant.

Vngventum roſatum ad eoſdem quoque affectus adhibetur, at certè inefficacius.

Adeps ſuillus membranis expurgatus nouies lauetur aqua calida, ac deinde toties aqua frigida: poſtea roſarum rubrarum recentium contuſarum par pondus ei permiſceatur, ſinatúrque marceſcere diebus ſeptem. Fuſus adeps igne lento percoletur, ruſúmque in eo roſarum tuſarum tantundem maceretur diebus ſeptem, affuſo pariter ſucci roſarum dimidio & olei amygdalini partibus ſex: rurſum ſenſim coquantur dum ſuccus totus abſorptus fuerit.

VNGVENTVM populeum phlegmonas, febrium æſtus, renum capitiſque ardores compeſcit, ſomnum temporibus illitum conciliat.

Gemmarum populi recentium ℔ j. maceretur in axungiæ ſuillæ inſulſæ præparatæ ℔ iij. dum quæ ſequuntur omnia æſtate comparari poſſint.

℞ foliorum papaueris rubri, foliorum mandragoræ, foliorum hyoſcyami, cymarum rubi, ſolani, foliorum lactucæ, ſemperuiui maioris & minoris, bardanæ, violæ, vmbilici veneris an ℥ iij. contuſa omnia permiſceantur axungiæ & oculis populi, exactis diebus x. affunde aquæ roſarum ℔ j. coquantur igne lento dum aqua omniſque liquor ſit abſumptus: coletur exprimatúrque, ac ſi opus ſit recoquatur dum vnguenti temperaturam acceperit.

VNGVENTVM album refrigerans ac leuiter adſtringens inflammationes exuſtionéſque compeſcit, ſcabiei & pruritus ardorem omnéſque biliosas eruptiones reſtinguit.

℞ ceruſæ ℥ iiij, lithargyri ℥ ij. lauentur diu in aqua roſarum, qua eiecta, mortario excipiantur, ſenſimque oleum affundatur roſaceum quantum combibere poſſint, continenter agitando atque ſubigendo dum bona ſit vnguenti conſiſtentia: ad datur ſub finem aceti albi pauxillum & caphuræ ʒ j ß.

PLANTIVS.

Vnguentum album quale hîc deſcriptum eſt, vnum erit vice eorum quæ inſcribuntur, vnguentum de lythargyro, vnguentum nutritum, vnguentum de ceruſa crudum, & vnguentum de ceruſa coctum, quod & emplaſtrum de ceruſa appellatur: eorum enim vires hoc vnum complectitur.

VNGVENTVM adſtringens laxiores partes contrahit, ductus viáſque coarctat, fluxiones intercipit atque repellit, valuæ, vteri, ſedis, inteſtiníque prolapſum cohibet, & profluentem ſanguinem admotum ſiſtit.

℞ gallæ immaturæ, nucum cupreſſi, baccarum myrti, balauſtiorum, malicorij, corticum glandium, acatiæ, rhois, maſtiches an. ℥. j omnia exquiſitiſſimè trita macerentur dies circiter quatuor in ſuccis meſpilorum & ſorborum immaturorum, deinde ſiccentur igni non acri, & cum olei rolati ſæpius in aqua aluminoſa loti ℔. j. ß. & ceræ albæ ℥ iiij. fiat vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc adſtringens quòd validiſſimum ſit ac paratu facile, vſurpandum erit pro vnguento comitiſſæ & alio quouis adſtringente.

VNGVENTVM diachalciteos, quod & palmæum appellant, omnes recentes fluxiones ſiſtit, veteréſque reſoluit, vlcera maligna & dyſepulotica glutinat.

℞ adipis ſuilli recentis ſine ſale & fibris ℔ ij, olei veteris, lithargyri triti & creti an. ℔ iij,

chalcitidos læuigatæ ℥ iiii. Adeps & oleum liquantur prunis non

acri-

acribus, iiſque inſperguntur lythargyros & chalcitis, mouentúrque cótinenter tribuspalmę aut ſaltē myrti, ſorbi, meſpilive ramis recentib. vbi cerati craſſities erit, inter coquendum ramus tenellus minutim conciſus iniicietur: rurſúmque coquetur donec digitos non inquinet, verámque emplaſtri temperaturam ſit aſſequutum.

PLANTIVS.

Vnguentum diachalciteos ex hac Galeni deſcriptione vſurpandum eſt vice eorum quatuor quæ à Meſue traduntur, duo ſub deſcriptione vnguenti diaphœnicon, aliáque duo ſub deſcriptione vnguenti palmęi.

VNGVENTVM diapompholygos refrigerat, adſtringit, fluxiones inhibet & vlcera caua implet, maligna ad cicatricem perducit.

℞ olei roſacei ℥ x,
ſucci ſolatri ℥ iiij. bulliant ad ſucci conſumptionem : adde ceræ albæ ℥ v,
ceruſæ lotæ ℥ ij,
plumbi vſti & loti, pompholygis, thuris an. vnciam : coquantur in vnguenti formam.

VNGVENTVM rubrum exiccans eiuſdem facultatis.

℞. olei roſarum ℔ j.
ceræ albæ ℥ v. liquatis inſperge.
lapidis calaminaris, terræ lemniæ exquiſitè tritorum an. ℥. iiij,
lithargyri, ceruſæ an. ℥ iij,
caphuræ ʒ j. coquantur in vnguentum.

VNGVENTVM dialtheas modicè calfacit, emollit, humectat atque lenit.

℞. althææ radicum recentium & contuſarum ℔. ij,
ſeminis lini & fœnigræci contuſorum an. ℔ j. macerentur in aquæ ℔. viij. dein leniter coquantur, exprimatúrque mucilago : de hac ℔. ij & olei ℔ iiij pariter bulliant dum mucilago ſit abſumpta, ac tum adde
ceræ ℔ j,
reſinæ ℔ ß.
terebinthinæ ℥ ij. percoquantur in vnguenti craſſitiem.

PLANTIVS.

Vnguentum dialtheas ſimplex deſcriptum eſt, quòd compoſitum propter colophonium & galbanum, & gummi hederæ ſordidum nimis eſſet, aliáque extarent ad digerendum efficaciora.

VNGVENTVM reſumptiuum dictum. cui etiam ſumma vis ineſt, emolliendi blandè & ſine manifeſto calore aſthmaticis, hecticis, tabidis, pleuriticis atque febricitantibus tutò adhiberi poteſt.

℞. ſeminis lini, althææ & fœnigræci, gummi arabici, tragacanthæ an. ʒ ij. macerentur & bulliant in ℔. ß. aquę roſarum, eliciatur mucilago, in qua diſſolue
adipis ſuilli, gallinæ, anſeris & anatis an. ℥ ij, œſypi ℥ ß,
olei violarum, chamæmeli & amygdalarum dulcium an. ℥ ij.
medullæ vituli, butyri recentis, ceræ albæ an. ℔. ß. coquantur in vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc, quod reſumptiuum inſcribitur, ea eſt compoſitione, vt cæteris quæ ad emolliendum, leniendum aut relaxandum compoſita ſunt, iure præferendum ſit. Nam neque vnguentum diadipibus, neque vnguentum pectorale geminum, neque vnguentum philagrii, neque vllum vſquam ad emolliendum & ad eos quos dixi effectus præſtantius.

VNGVENTVM agrippæ non modò emollit, ſed & validè attenuat & incidit, corporiſque œdemata diſcutit, & vetera neruorum vitia ſanat, renum dolori ſuccurrit, ventrem illitu ſubducit, & hydropicos iuuat.

℞ radicis bryoniæ ℔.ij,
radicum cucumeris agreſtis ℔ j.
ſcillæ ℔ ß.
radicis ireos recentis ʒ iij,
radicum filicis & ebuli, tribuli marini an ℥ ij.

Tunſa omnia recentia macerentur diebus ſex vel octo in olei veteris non rancidi ℔ iiij. parum deinde ferueſiant, & in expreſſo oleo ceræ citrinæ ℥ xv. liqueſiant in vnguenti conſiſtentiam.

PLANTIVS.

In vnguento Agrippæ rectè monet ſimplicia omnia recentia ſumenda eſſe, nec admodum eſſe coquenda: his enim crudis tametſi vis ineſt molliendi & attenuandi validiſſima, coctione tamen perit atque diſperditur. Vnde alio loco rectè præcepit author ad ſcirrhos emolliendos ex hiſce radicibus contuſis atque crudis addita axungia & cera cataplaſma confici in primis efficax.

VNGVENTVM ἀρπῆγον, id eſt, auxiliare calfacit, validè extenuat atque digerit, corporis præſertimque neruorum frigidis affectibus, conuulſioni, reſolutioni, lumborum, articulorum, colicóque dolori aptum.

℞ roriſmarini, maioranæ, radicis iari, ſerpylli, rutæ, radicis cucumeris agreſtis an. ℥ iiij ß,
foliorum lauri, ſaluiæ, ſabinæ, pulicariæ maioris & minoris, radicum bryoniæ an. ℥ iij,
laureolæ ℥ ix.
foliorum cucumeris agreſtis & nepitæ an. ℔ ß.

Omnia Maio menſe collecta & expurgata tunduntur recentia, & macerantur diebus ſeptem in olei optimi ℔ vj. affuſa aqua vitæ ad ℔ j.
deinde coquuntur dum contabeſcant & abſumpta ſit aqua, oleum percolatur in quo ceræ ℥ xvj. liquantur, & adipis vrſini, olei laurini an. ℥ iij,
olei moſchelini ℥ ß,
petrolei ℥ j,
butyri ℥ iiij, agitando hi puluеres inſperguntur,
maſtiches, olibani an. ʒ vij.
pyrethri, euphorbij zinziberis, piperis an. ℥.j.

Omnia in vnguenti formam coeant.

VNGVENTVM marciatum magnum cerebri, neruorum articulorúmque frigidis affectibus, tremori, conuulſioni, paralyſi, arthritidi in primis vtile: præduris tumoribus lienis præſertim emolliendis efficax.

℞ ceræ albæ ℔ j,
olei ℔ iij,
roriſmarini, foliorum lauri an. ℥ iiij,
tamariſci ℥ iij,
rutæ ℥ iij ß,
ebuli, ſabini, balſamitæ, id eſt, mentæ aquaticæ,
ocimi, ſaluiæ, polii, calaminthes, artemiſiæ, helenii, betonicæ, acanthi quæ eſt branca vrſina, aſpargulæ quæ eſt aparine, anemones quæ herba venti dicitur, pimpinellæ, agrimonii, abſynthii, phlomi minoris qui & herba paralyſis, coſti herbæ hortenſis, quæ herba dicitur ſanctæ Mariæ, cymatum ſambuci, ſemperuiui minoris quod craſſula appellatur, millefolii, ſemperuiui maioris, chamædryos, plantaginis ſeu quinqueneruiæ, centaurii minoris, fragariæ, quinque folii, tetrahit, id eſt, herbæ iudaicæ an ℥ ij ʒ ij,
radicis altheæ, cumini, myrrhæ an. j, ß,
fœnigræci ℥ vj,
butyri ʒ v,
ſeminis vrticæ, violarum & papaueris rubri, mentaſtri ſeu mentæ agreſtis, mentæ ſatiuæ, oxylapati, polytrichi, cardiobatani, id eſt, cardui benedicti, periclymeni, id eſt, caprifolii ſeu matris ſyluæ, maratri, herbæ moſchatæ quæ eſt prima geranii ſpecies, trifolii acetoſi quod aleluya dicitur, ſcolopendrii quod eſt ceterach, criſpulæ, id eſt buphthalmi, caphuratæ herbæ, id eſt, abrotoni, ſtyracis, medullæ ceruinæ an. ʒ ij,
adipis vrſini, adipis gallinacei, maſtiches an. ℥ ß, thuris ʒ ij,
olei nardini ℥ j. Herbæ ad finem Maii menſis collectæ recentes terantur macerentúrque diebus ſeptem in vino optimo odorato, octauo die coquuntur ſimul dum vinum ex dimidio abſumptum ſit, ac tum oleum affunditur. Rurſúmque coquuntur dum herbæ contabeſcant & vinum prorſus ſit abſumptum: deinde colatur & exprimitur oleum, in quo rurſus concalefacto ſtyrax, butyrum, adipes, maſtiche, thus, oleum nardinum & cera quo dixi ordine adiiciuntur, cúmque diſſoluta fuerint agitatione continenti ſubſtrahantur igni, & concretum vnguentum recondatur.

PLANTIVS.

Vnguenti martiati tres apud quoſdam traduntur deſcriptiones non admodum quidem neceſſariæ ad frigidos neruorum aliarúmque partium affectus, cùm ad hos abundè faciat vnguentum aregum nunc deſcriptum. At verò qui martiatum hoc habere velit, deſcriptionem hanc ſequatur ex Nicolao Myrepſo depromptam atque reformatam.

VNGVENTVM baſilicum minus quod & tetrapharmacum veteres appellarunt, calfacit, humectat, dolorem mitigat, ac pus mouet, phlegmonis increſcentibus vtile.

℞.reſinæ, picis, ceræ an. ℔. ß, olei quod ſatis eſt.

BASILICVM magnum eadem præſtat & detergendis quoque & implendis vlceribus idoneum.

℞.ceræ albæ, reſinæ, ſeui vaccini, picis, terebinthinæ, olibani, myrrhæ an. ℥ j, olei quod ſatis eſt.

PLANTIVS.

In vnguento baſilico, aureo, apoſtolorum, ægyptiaco & enulato, nihil immutandum putauit: in vnguento citrino ſimplicium doſes admodum incertas atque deprauatas reformauit, atque plus ineſſe voluit radicis dracuntii (cuius ad propoſitos cutis affectus ſumma vis eſt) quàm ceruſæ aut alterius cuiuſuis ſimplicis. In componendi quoque ratione certum modum expreſſit adiiciendorum citriorum malorum, quorum pulpa atque ſuccus ad ea cutis vitia non minus vtilis, imò etiam vtilior quàm cortex habetur.

VNGVENTVM aureum vulnera leuiter detergit, glutinat ac tutò curat.

℞.ceræ citrinæ ℔. ß,
olei non rancidi ℔. ij, ß,
terebinthinæ ℥ ij,
reſinæ, colophoniæ an. ℥ j.
thuris, maſtiches an ℥ j,
croci ʒ j. Cera ex oleo liquatur, adiiciuntúrque reliqua exquiſitè trita.

VNGVENTVM apoſtolorum vulnera & vlcera contumacia itémque fiſtulas detergendo expurgat, fungoſam aut mortuam carnem abſumit & nouam reſtituit.

℞.terebinthinæ, ceræ albæ, ammoniaci an. ℥ xiiij,
opopanacis, floris æris an. ʒ ij,
ariſtolochiæ rotundæ, thuris maſculi, bdellii an. ℥ vj,
myrrhæ, galbani an ʒ iiij,
lithargyri ʒ ix,
olei ſi æſtas fuerit lib. ij. ſi hyems lib. iij. Bdellium, ammoniacum, opopanax & galbanum aceto macerata atque ſoluta cum cæteris tritis in oleum & ceram liquefacta coniiciuntur, coquuntúrque agitando in vnguenti formam.

VNGVENTVM Ægyptiacum multò validius quàm apoſtolorum vlcera vetera atque fiſtuloſa extergit, excreſcentem aut emortuam carnem vehementer exiccat & exedit non ſine ſenſu doloris.

℞.æruginis ʒ v,
mellis optimi ʒ xiiij,
aceti fortis ʒ vij. coquuntur ſimul omnia dum vnguento ſua craſſities & purpureus color accedat.

VNGVENTVM ex enula quod enulatum appellant: ad prurituum,

tum, ad ſcabiem tum ſiccam tum humidam, & ad alias cutis fœditates mirè efficax.

℞. radicis enulæ ex aceto coctæ, tuſæ & cretæ ℔. j,

axungiæ porci, olei an. ℥ iij,

ceræ nouæ ℥ j,

argenti viui extincti, terebinthinæ lotæ an. ℥ ij,

ſalis vulgaris bene triti ℥ ß Cera & axungia ex oleo liquantur, his additur enula, deinde argentum viuum & ſal, poſtremò terebinthina. Tutior eius fuerit vſus, ſi vice argenti viui imponantur ſucci fumariæ & limonum an ℥ j. Vtrumque igitur ſeorſum habendum eſt.

VNGVENTVM citrinum aut rectius citreũ, papulas ex bile aut ſalſa pituita in cute præſertimque faciei erumpentes reprimit; lentigines, impetigines, liuores, fœdas cicatrices & oculorum rubores extergit.

℞ boracis ℥ j,

caphuræ ʒ j,

corallij albi ℥ ß,

amianti, id eſt, aluminis plumoſi, vmbilici marini ſeu belirici, tragacanthæ, amyli, cryſtalli, enthali, dentali, thuris albi, nitri an. ʒ ij,

ceruſæ ex radice dracuntij factæ ℥ j,

ceruſæ vulgaris ʒ vj,

adipis ſuilli recentis ſalis expertis & puri ℔ j. ß,

ſeui caprini ℥ j. ß,

adipis gallinacei ℥ j. Adipes in duplici vaſe liquefiant, in iis macerentur & leniter coquantur citrea mala duo minutim conciſa. Adipes colentur in hiſque trita omnia laborioſè iniiciantur & rudicula ſubigantur: nouiſſimè borax & caphura tenuiſſimè tritæ inſpergantur. Coctum vnguentum ac deinde concretum recondatur.

DE EMPLASTRIS.

EMPLASTRVM diachylon ſimplex iecoris, lienis, externarúmque partium præduros tumores incipientéſque ſcirrhos emollit, ſenſimque diſſipat.

℞. mucilaginum, ſeminis fœnigræci, ſeminis lini & radicum althææ an. ℔ j,

olei veteris puri ℔ iij,

lithargyri purgati atque triti ℔ j. ß, lithargyrum in mortario ſenſim oleo diluatur dum exquiſita ſit permiſtio: igni dein lento coquantur ſpatha aſſiduò ſubigendo dum craſſeſcant: ac tum his paulatim infundantur depromptæ mucilagines, percoquantur in emplaſtri ſubſtantiam. Si valentius deſideratur in ſingulas libras ſingulæ vnciæ radicis iridis tritæ inſpergentur.

EMPLASTRVM diachylon magnum cui vis ad omnia quæ dixi quàm ſimplici præſtantior eſt, propterea quòd ex pluribus tum mollientibus tum digerentibus conſtet.

℞. lithargyri puri, triti & creti ℔ j,

olei irini, chamæmelini, anethini an ℥ viij,

mucilaginum ſeminis lini, fœnigræci, ficuum pinguium, & vuarum paſſarum, ſucci iridis & ſcyllæ, œſypi, ichthyocollæ an ʒ xij. ß,

terebinthinæ ℥ iij,

reſinæ pini, ceræ citrinæ an. ℥ ij. Omnia in emplaſtrum redigantur eadem arte qua in ſimplici diximus.

EMPLASTRVM è mucilaginibus præduros quoque tumores validè mollit ac digerit, abſceſſus quoque maturat, eorúmque ruptorum ſaniem ac pus abſtergit.

℞. mucilaginum ſeminis lini, althææ, fœnigræci, & mediani corticis vlmi an. ℥ iiij. ß,

oleorum chamæmeli, liliorum & anethi an. ℥ j, ammoniaci, galbani, opopanacis, ſagapeni an. ℥ ß,

croci ʒ ij,

terebinthinæ ℥ ij,

ceræ nouæ ʒ xx, fiat emplaſtrum arte iam præſcripta.

PLANTIVS in emplaſtra.

Multa quidem ad emolliendum emplaſtra veteres deſcripſerunt, & ex his quatuor ſub nomine diachylôn, quorum duo hæc tamen præſtantiſſima ſunt. Sed & hoc emplaſtrum è mucilaginibus multò ad omnia potentius exiſtit quàm quod Zachariæ filio adſcribitur, quod proinde minimè deſcribendum fuit.

EMPLASTRVM è meliloto ſtrenuè quoque emollit ac digerit, doloréſque lenit, accommodatum ventriculi, iecoris, atque lienis præduris tumoribus tenſiſque hypochondriis.

℞. meliloti ℥ vj,

florum chamæmeli, ſeminis fœnigræci, radicis althææ, baccarum lauri, abſynthij, ſampſuchi an. ʒ iij,

cardamomi, cyperi, ireos, ſpicæ nardi, ammios, caſſiæ ligneæ, ſeminis apij, aniſi an ʒ ij. ß,

ammoniaci ℥ x,

ſtyracis, bdellij an. ʒ v,

terebinthinæ ℥ j. ß,

ficus pingues xij,

ſeui hircini, reſinæ an. ℥ ij. ß,

ceræ ℥ vj,

olei maioranæ & nardini an. quantum ſufficit, fiat emplaſtrum. Seuum hircinum, reſina & cera in oleis liquentur, his ficus pingues tritæ & cretæ addantur, deinde ammoniacum & bdellium aceto ſoluta, poſt ea terebinthina, poſtremò reliquorum pulueres creti.

PLANTIVS.

Emplaſtrum è meliloto, è baccis lauri, ceroneum & oxycroceum ſatis quidem eſſe videbuntur ad omnes affectus & dolores qui digeri reſoluíque poſtulant, vt idcirco non aliis opus fuerit, neque emplaſtro è ſinapi, neque emplaſtris variis è fermento, neque emplaſtro de alliis, neque emplaſtro relato ad Ariſtarchum.

EMPLASTRVM è baccis lauri ventriculi, præcordiorum, inteſtinorum, vteri ac veſicæ, aliarúmque partium dolores à flatibus aut à frigida quauis cauſa subortos mirè demulcet.

℞. thuris, maſtiches, myrrhæ an. ℥ j.
baccarum lauri ℥ ij.
cyperi, coſti an. ℥ ß. mellis colati quantum ad omnia cogenda ſatis eſt. Id putant ad hydropem mirabile reddi ſi pondus cyperi ſit ℥ j. ß. & caprinum ſtercus areſactum addatur pondere ℔ ß.

EMPLASTRVM ceroneum lienis duritiem mollit, hydropi & frigidis vteri affectibus, thoracis ſcapularúmque doloribus à frigore ortis ſuccurrit.

℞. picis naualis colatæ, ceræ an. ℥ ij. & ʒ iij. ſagapeni ℥. ij.
ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci an. ℥ j. & ʒ. ij.
aloës, thuris, myrrhæ an. ℥ j.
opopanacis, ſtyracis, galbani, maſtiches, aluminis, fœnigræci ſtyracis rubri, bdellij an ʒ iij.
lithargyri ʒ j. ß. Emplaſtrum hac forma concinnetur: ſagapenum, galbanum, opopanax, ammoniacum & pix vino liquentur & colentur, his colophoniam colatam, deinde ſtyracem, maſtichen, thus, myrrham, bdellium trita cretáque, paulò pòſt iniice terebinthinam, alumen, lithargyrum & fœnigræcum. Coctum ex his emplaſtrum in aquam mergitur frigidam & ſubigitur manibus addito puluere aloës & croci manibus ſemper vnctis oleo laurino, concinnantur magdaleæ.

EMPLASTRVM oxycroceum omnem quoque duritiem mollit, atque diſcutit, articulorum dolores & eos qui circum membranas ſunt oſſium euocat atque diſperdit.

℞. ceræ, picis naualis croci, colophoniæ an. ℥. iiij.
terebinthinæ, galbani, ammoniaci, myrrhæ, thuris, maſtiches a. ℥ . & ʒ iij. Galbanum & ammoniacum aceto liquantur atque colantur: pix dein colata additur, ab hac cera, mox colophonia & terebinthina, non multò poſt thus. maſtiche & myrrha. Coctum emplaſtrum in frigidam mergitur, expreſſúmque ſubigitur cum puluere croci, manibus oleo perunctis

EMPLASTRVM de ianua ad vulnera & recentia vlcera mirè efficax inflammationem ſedat, detergit, agglutinat & carne implet, & ad cicatricem perducit.

℞. ſuccorum apij, plantaginis & betonicæ an. ℔. j.
ceræ, picis, reſinæ, terebinthinæ an. ℔ ß. In ſuccis reliqua tria ſenſim agitando coquantur ad ſuccorum conſumptionem, ac tum igni ſublatis addatur terebinthina.

EMPLASTRVM gratia Dei ex eadem ferè materia & ad eoſdem vſus.

℞. terebinthinæ ℔ ß.
reſinæ ℔. j
ceræ albæ ℥ iiij.
maſtiches ℥ j.

betonicæ, verbenæ, pimpinellæ recentium an. man. j. tunſæ herbæ ex vino albo coquantur dum tabeſcant, liquor exprimatur in quo cera, reſina & maſtiche coquantur in idoneam emplaſtri conſiſtentiam: igni ſublatis terebinthina permiſceatur.

EMPLASTRVM diuinum ad maligna vlcera multò præſtantius, eorum enim ſaniem ac putredinem detergit & abſumit, nouam carnem profert & ad cicatricem perducit.

℞ galbani, myrræ an. ℥ ij. & ʒ ij.
ammoniaci ℥ iij. & ʒ iij.
opopanacis, maſtiches, ariſtolochiæ longæ, æruginis an. ℥ j.
lithargyri, olei communis an lib. j. ß.
ceræ nouæ ℥ viij.
thuris ℥ j. & ʒ j.
bdellij ℥ ij.
magnetis ℥ iij. Lithargyrum cum oleo agitando permiſcetur, poſtea coquitur dum craſſeſcat, tum cera additur minutim conciſa, ea liquata igni aufertur, adduntúrque galbanum, ammoniacum, opopanax & bdellium ex aceto vel vino diſſoluta, cocta & colata: deinde puluis inſpergitur myrrhæ, maſtiches, thuris, ariſtolochiæ & magnetis: poſtremò æruginis, ne hac diutius cocta emplaſtrum rubrum euadat.

PLANTIVS in emplaſtrum diuinum.

Emplaſtra quæ ad vulnera & vlcera deſcribuntur, de ianua, gratia dei & diuinum, ea quoque ſatis ſunt, nec plura huc adferenda fuerant. Nam emplaſtrum Oribaſij duplex & emplaſtrum apoſtolorum comprehenduntur ſub hoc diuino, quòd in eoſdem ſint vſus, minùs tamen efficacia.

EMPLASTRVM AD HERNIAM.

℞. gallarum.
nucum cupreſſi.
pſidiæ,
balauſtiorum.
acatiæ
ſeminis plantaginis.
ſeminis pſyllij.
ſeminis naſturtij
cupularum glandium.
fabarum torrefactarum.
ariſtolochiæ longæ & rotundæ.
myrtillorum, an. ℥ ß. hæc omnia puluériſentur, & in aceto roſato macerentur per quatuor dies, deinde torrefiant & exiccentur.

TVM

℞. conſolidæ maioris & minoris.
caudæ equinæ.

glaſti

glaſti,
ſcolopendrij,
radicis oſmundæ regalis & filicis an. ℥ j,
thuris, myrrhæ, aloes, maſtiches, mummiæ an. ℥ ij,
boli armeni lotæ in aceto, lapidis calaminaris præparati, lithargyri auri, ſanguinis draconis an. ℥ iij,
picis naualis ℔ ij,
terebinthinæ ℥ vj, vel quantum ſatis ſit ad emplaſtrum fingendum

PLANTIVS.

Prætermiſſa hîc quoque ſunt alia emplaſtra adſtringentia & corroborantia ventriculum, renes & vterum, quæ non vſurpantur, & pro quibus alia quædam in rem præſentem præſcribi ſolent: vt idcirco videatur hic emplaſtrorum & aliarum compoſitionum numerus ſatis eſſe ad pharmacopœiam & ad curanda ſumma morborum, cauſarum & ſymptomatum genera: neque opus fuit medicamentarium hunc librum otioſis & ſuperuacuis compoſitionibus implere, quæ non niſi fruſtra & ad confuſam multitudinem augendam recenſeri poſſunt. Quę autem compoſitiones ad peculiares quoſdam & ſingulares affectus curandos vtiles exiſtant, quia rarius contingunt, in propria ſingulorum curatione tanquam illis peculiares & accommodatæ tradentur.

METHODI MEDENDI LIBRI SEPTIMI FINIS.

IO. FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

Nobiliſſimo Literatiſſimóque IOANNI BARJOTTIO MARCHEFFRÆO, Philiberti Barjottij Equitis, Prætoriani conſilij Prçſidis, ſacríque conſeſſus Conſiliarij Fil. primogenito, IOANNES LAMY Medicus Pariſ. S.

VT quiſque eius artis, quam cupidè exercet ac profitetur, amore delinitus eſt (Bariotti iuriſperite clariſsime) ita ad eius ſummum perfectionémque ſtudioſe cōtendit. Quod cùm in cæteris omnibus, tum maximè in politiorib. diſciplinis, quæque ad humanitatem pertinent, factitari ſolet. Qui enim in iis principes haberi volunt, tametſi ipſa re ac veritate victi, multos olim iiſdem in tractandis rebus ingenio ac gloria floruiſſe fateantur, tamen partim iis non aſſentiuntur artificiúmque eiurant, partim nonnulla imitātur, nonnulla ſuo marte excogitant, vt in ea cōtentione quod veterū induſtriæ opponere poſsint, aſſequantur. Ita quippe induſtrij architecti quum aliorum & inuenta & perfecta opera admirētur, tamē à populari eorū via interdum deflectentes, ex iiſdem ea eliciunt ac mendicant, quibus ſua ad numeros omnes artificij componāt. Sic dū eorum veſtigia negligenter ſequi videātur, in iis tamē diligenter ac laborioſe inſiſtunt. Quo exemplo D. Fernelius auus tuus (cuius recordatio tibi ſēper iucundiſsima eſſe debet) arte medicinæ clariſsimus, omniūque laude (teſtante ipſa inuidia) cumulatiſsimus, palmam tam ſolidam promeruit, vt ſuo ipſe lumine nō ſolùm Galliā, ſed exteras quoque gētes illuſtraſſe videatur. Etenim quia in eo maxima & præclara fuit ad præclaras artes indoles, ab ea virtutis ac abſolutæ eruditionis primā etiā apud ſuas (quod rarò homini cōceſſū eſt) cōmēdationē facile reportauit.

Idcirco

Ideòque cùm Henricus II. Gallorum Rex Chriſtianiſſimus (cui conſiliarius ac primarius erat medicus) inſtigaret, vt pro ea quam apud omnes fe[illegible] nominis expectatione, artem medendi meliori forma traderet, eamque multis locis detruncatam, & pluribus [illegible] acceperat, [illegible] tantam fortaſſis magnitudine & molem [illegible] liberaret, [illegible] reſarciret [illegible] exequendum [illegible] (in [illegible] vel minimum [illegible]) [illegible] exceſſiſſet, [illegible] ſe tamen illis [illegible] Veruntamen [illegible] pictoris exemplo, qui Agrigentinis tabulam [illegible] in arte depicturus, nudas eorum virgines inſpexit, vt quod in quaque pulcherrimum eſſet (cùm natura in vno nihil omni ex parte expoliat) ex iis tanquam vno exemplari in mutam ſimilitudinem aut fictorum transferret: pro [illegible] veram imaginem, veris coloribus adumbratam, ad vnguem expreſſam maximis laboribus [illegible], poſt vitam illic conſecrauit. Etenim obſcuram ante illuſtrauit, contaminatam perpurgauit, proſtratam erexit, & ſtabiliuit, ita vt ſuis iam reputata natalibus vnius hominis induſtria videatur. Idque non ſecus ac arbores & flores qui decorem & vigorem ſuum hyemis moleſtia deciderunt, veris ſoli ac [illegible] ac fauore [illegible] recuperarunt. Denique quod factu difficillimum erat, tanto ingenii acumine, verbis tam eximiis ac venuſtis veterum ſenſa expreſſit, vt aut noua omnia feciſſe, aut mira luce colluſtraſſe merito dicatur. Ac proinde omnes fateri neceſſe eſt vnicum Fernelium in tantis medicinæ tenebris, clariſſimum lumen prætuliſſe. Quod vtique Rex veri prouidus augurium ſuo præſagiit, Alexandri magni exemplo, qui edicto cauit, ne quis præter Apellem ſuam depingeret effigiem, vnicum Fernelium huius tantæ artis (qua nulla eſt nec honeſtior nec diuinior) poſſeſſor habere voluit illuſtratorem & amplificatorem: qui & rerum & verborum ſupellectile maxima hanc nondum ſatis dotatam & coptam locupletaret & augeret. Enimuero ſi pares ingenio corporis vires nactus fuiſſet, fortaſſe nunc haberemus quem non Hippocratis aut Galeni tantum interpretem, & tantis ingeniis dignum genium, ſed exornatorem diceremus. Quinetiam propter excellentem ingenii magnitudinem necnon ſummam in re medica peritiam tantum aliquando maximus ille Rex huic tribuit, vt aulæ proceribus inſolentius de domeſticis & ſuis medicis inter ſe aliquando glorantibus clariſſimo de eo elogio illam oſtentationem repreſſerit. grauiter enim & vere reſpondit ſe non reperiſſe quenquam præter vnum Fernelium quem iure Medici nomine cohoneſtaret. Adeò nempe Regi maximo ſatisfecerat Fernelius, vt vnus inſtar omnium videretur. Atqui principibus placuiſſe viris (inquit ille) non vltima laus eſt. Verumenimuero, licet hoc grauiſſimum fuerit Regis de Fernelio medicinæ parentis ſingulari doctrina iudicium & dignum tanto viro teſtimonium: haud tamen ob-

trectatores literarum & literatorum oſores defuerunt, qui crabronibus deteriores non irrita iaculeos in bene meritum exacuerint: magiſtro enim veteris diſciplinæ iucundiſsimam ingenij laudem inuidentes, & ſanctiſsimã eius exiſtimationem virtute & labore partam violare fruſtra cupientes, Fernelium docuiſſe res admirari, non autem intelligere dictitarunt. Quæ cenſura hominum tantum ſibi tribuentium, & famæ viri ſuſpiciendi detrahentium admiratione eſt digna. Mirum enim eſt cenſores tam acutos & tam doctos aut non intelligere aut in admirationem trahi, quam ab ignoratione proficiſci philoſophus teſtatur. Prætereo quorundam aliorum effrenatam maledicendi licentiam & contumelioſas ingratorum diſcipulorum voces, cùm præſertim nemo ſit, qui neſciat eum in tanto precio & exiſtimatione apud omnes fuiſſe, vt qui Fernelium repudiat, idem omnes omnium hominum ſtatas ratáſque de homine erudito opiniones ac ſententias (quod impium eſt) reiiciat ac eiuret. Quem enim innumeri pleniore quaſi ore laudant & amplectũtur, eũ nefas eſt ab oppido paucis repudiari. Vtris magis ſana fuerit mens nemo non intelligit. Quanto enim vniuerſorum iudicium paucorum æſtimationi & pondere & numero antecellit, tanto facilius laudantium iudicij grauitas, obtrectantium leuitatem peſſundat ac opprimit. Vt enim aquæ particula facilius corrumpitur quàm tota aqua: ſic probabilius eſt paucos cæco amore ſui occupatos quàm multos veritatis ſtudio impulſos, à ratione ac vero deflexiſſe. Ac illi pauci melius ſibi ſuóque nomini conſuluiſſent, ſi vocem inhumanam continuiſſent, vt paucitatis teſtem, ſic ſtultitiæ ſuæ indicem ac leuitatis. Aut me domeſticus amor fallit, aut nullus vnquã intelligendo res abditas luculentius docuit admirari, & intelligere admirando. Teſtis diuinus ille de abditis rerũ cauſis liber, vniuerſa ferè naturæ miſteria complexus, qui poſteritatis memoriã promeretur. Teſtis & vniuerſa Fernelij medicina multis præclariſque monimentis ad omnem memoriam commendata, qua ſibi monumentum ære perennius extruxit, quæ iam velut altiſsimis defixa radicibus ſic ab omnibus expetitur, tanto ardore legitur, vt iam paſſim vno Fernelij nomine publicæ ſcholæ perſonent. Quinetiam nullus adhuc ad bene fœliciterque medendum præclarè ſecum agi putat, qui in ea non ſit ſæpe verſatus. Quod nuper Ioannes Crato vir præter morum grauitatem vitæque integritatem omni literarum genere clariſsimus, Cæſareæ maieſtatis ἀρχίατρος ac conſiliarius, elegantiſsima illa epiſtola qua in opus Fernelij ante aliquot annos denuo typis excuſum præludit, videtur confirmaſſe. Illic enim vtilem ſibi fuiſſe lectionem ſcriptorũ Fernelij ex animo profeſſus, eũ demũ in medicina profeciſſe ſtatuit, cui Ferneliana non diſplicent. Quinimò illis tantum tribuiſſe, tãtóque ſtudio proſequutum accepimus, vt ea viaticum vitæ appellarit,

nec ſine iis vnquam Alexandri magni exemplo qui Homeri Iliadē ſub puluino ſeruabat, pernoctarit. Alij in eum paulo iuſtiores, præclarè quidem eruditione atque doctrina ornatum, & in arte medendi inprimis verſatum quodammodo commendarunt, quod viderint admiranda artis opera ſcriptis conſentire, & ea quotidie fœlici rerum euentu confirmari, magiſque ac magis illorum veritatem elucere, quam cùm nec auderēt nec poſſent rationibus vllis conuellere, tandem veritate victi iſtorum ſcriptorum inuentionem vni Fernelio attribuerint. At ne quid ad virulentam rabiem deeſſe videretur, inteſtino velut flagrantes odio, necdum adhuc vetere depoſita inuidia, dictionem deuulgarunt cuiuſdam alterius eſſe, nec illi licuiſſe tot occupationibus diſtracto tam accuratè & eleganter tantum opus concinnare. O puerilem hominum cauillationem, qui ocio, & ignauia liqueſcentes, aliena duntaxat opera vellicare atque inſectari norunt, quique omnino philoſophiæ rudes, prætermiſſa æſtimatione rerum, verba ſola grammaticorum more ponderant & examinant. Quiſquis priora eius opera, quæ omnes ſine controuerſia Fernelio adſcribunt, cum poſterioribus cōtulerit, aut dicendi characterem illum ipſaque verba accurata obſeruatione animaduerterit, ſui ſanè vbique ſimilia & ex eadem officina profecta (niſi prorſus ſit mente captus) agnoſcet. Alij denique vt ea etiamnum improbarent, & in ſummam inuidiā adducerēt, nouas eum & falſas opiniones inſeruiſſe & veritatis euulſiſſe perulgarunt. At verò noua quo pacto dici poſſunt, quæ ex limpidiſſimis veterū fontibus hauſta ſunt & deprompta, aut quorū falſa & adulterina, præſertim & veritati & præceptis artis ſint conſentanea? Nam cōſtans & firma de calculo, paraliſi, catharro & arthritide eius opinio tot alioqui doctiſſimorum virorum exquiſitiſſimis rationibus tanquam machinis oppugnata ita firmiter ſtat & ſubſiſtit, vt nulla vnquam ratione (qua rerum omnium veritas eſt exquiranda) conuelli adhuc potuerit. Quendam eſſe audio, qui ſane potius quàm famà conſpicuus eò venerit impudentiæ, vt eum etiam dicere nō puduerit, vniuerſam Fernelij medecinam procul à libera beneque conſtituta academia eſſe relegandam, quod ex turbidis Arabum riuulis petita, & ab eodem tantùm dictionis quodam lenocinio philoſophis indigno, ornata, omnem medicinæ ſplendorem contaminarit, ſuſtulerit, penéque extinxerit. O ſubtilem philoſophū, ſed craſſū, medicū, cùm nemo vſquā ſit gentiū, qui perlectis eius operibus & eorū veritate comperta ſummā in iis rerū inuētionē non admiretur & ſuſpiciat, fateatúrque ſupra modū auctam, magno cū mortaliū commodo & profectu illuſtratam eſſe medicinā. Sic virū omni diſciplinarum genere inſignē quē non fortuna ad gloriam erexit, ſed virtus ad laudem extulit, cōtumeliis dilacerant ac proſcindūt. Sic magni animi & ingenij virū cui vir-

tute & eruditione pares eſſe nequeant, aulicorum exemplo, qui ſubitam aliorum fœlicitatem toruis oculis intuentes, & viribus ſuis diffidētes induſtriis hominibus obtrectant, inuidia ac maleuolentia proſequūtur. Adeò laudi & gloriæ inuideri ſolet. Sed id mirū, quem viuū apertè petere noluerunt, eum mortuū (ſi modò is mortuus eſt qui libris editis tanquam liberis nouáque ſobole fœcundus reuiuiſcit) clam oppugnare voluerunt. At mortuorum laudibus obtrectare, id illorum manes violare eſt. Quod quàm impiū, id etiam Scytharū ipſa teſtatur barbaries. Eſt-ne quicquā crudelius quàm hunc dolorem Fernelij cineri atque oſſibus inurere, vt quā ei laudē multi graui iudicio tribuerunt, eā pauci malè feriati leui opinionis vento agitati imminuāt & detrahere conētur? Quod tibi (Bariotti optime) glorioſū eſſe debet, cùm auū tuū inuidis nō caruiſſe videas. Id.n. præclarum eſt auitæ in auo tuo & auguſtæ virtutis argumētum. Hac linguæ procacitate perculſus ſi quid amiſit, id plurimi amiſerunt: conſecutus eſt gloriā ſua quod pauci obtinuerunt. Quo fit, vt tibi gratuler cùm ab auo patréque ortus tui principia duxeris, quibus inuidi non pepercere, id eſt, quorum gloria tanta extitit, vt malè ſanorū oculis aciem perſtrinxerit. Quæ cauſa fuit vt acerbitatis ſuæ virus in eos fruſtra euomuerint. Et ni fallor ſuſtines imitādæ & auitæ & paternæ virtutis expectationem. Immo ſi quis iſtam tuā frontem apertā ac ingenuam indolem inſpiciat, iam magnum quid promittis, quo vtriuſque parentis imago viua in te vno reluceat. Et ſi bene ominor, emulis cariturus non es: ſolidā enim virtute pleriſque ſcientiarum generibus cumulatā amplecteris, quod vt ſemper facias, te per iſtum tuum genium, & per iſtam frontem tuam oro & obteſtor. Oro & per vtriuſque parentis lineamenta quæ tu exprimis. Omitto corporis, quæ vt ſunt inferiora, ita pro nihilo duci debent. Ac dubito an tibi maior vtilitas, quàm tuis voluptas futura ſit. Vtilitas quidem, cum inſiſtes iis veſtigiis, in quibus parentes pedem preſſerunt, & cum labores tui honeſto gloriæ præmio lenientur & mitigabūtur. Voluptas vero, cùm & ad demortuos, & ad viuos perueniet tui in excolēda virtute & terendis maiorū veſtigiis progreſſus fama. Ita enim tanquā idoneū ſolum eris, cui virtutis parentum ſemen commiſſum natiuo quodā ac verno tēpore excitatum reuiuiſcit, adoleſcit, fructum vberem iuxta & ſuauem redditurū. Iā locus poſtulat, vt inſtitutum conſilij noſtri curſum perſequamur. Vt primum Fernelij quæ reſtant nondum vulgata opera in manus meas fato potius quàm iure hæreditario peruenerunt, conſilium hoc meum & inſtitutum fuit, ea primo quoque tempore in lucem emittere, vt multorum deſiderium nouo hoc edito partu explerent. Ab eo conſilio quædam me reuocabant, ad id multa hortabantur. Reuocabat ea difficultas quam in diuulſis, diſperſis, ac diſſipatis aduerſariis

ſariis repereram. Reuocabat exigua perficiundi ſpes, & parua de indicio meo opinio, vt qui in ea re præſtanda impar ac inferior forem. Sed inuitabat primùm Guillielmi Plantij viri Græcæ Latinæque linguæ periti, de arte medica ſuprà quàm credi poteſt meriti, fides quam præſtiterat. Spoponderat enim, niſi matura mors (quæ laudi, gloriæ, & conatibus virorum illuſtrium ſemper obſtitit) nobis eum eripuiſſet, tam ſe diligentiam præſtaturum, vt quæ diſperſa diſſipatáque forent, colligeret, ac in optimum ordinem redigeret. Ac lubens eius fidem liberarem, niſi improborum verſutia ac præpropera feſtinatio per medios conatus tranſuerſa ageretur. Maximè verò quòd Fernelius animam agens vni Plantio, qui illi quoad vixit intimus fuit & domeſticus, omnia ſua monumenta & aduerſaria crediſſet, ac veluti teſtamēto legaſſet. Hortabantur quoque & plerique de me bene meriti, qui me aſſiduis literis ſolicitarunt, cum me in honeſtam familiam accitum & cooptatum intellexiſſent, vt diuturnæ multorū expectationi & deſiderio aliquando ſatisfacerem. Et mecum quaſi ex ſcripto agere voluerūt, quòd Plantius in Epiſtola nuncupatoria id promiſiſſet. Nam id ſe ſuo iure poſtulare credebant, quòd ad quem & Fernelij & Plantij iſtud luculentum ſcriptorum patrimonium tanquam ad filium, aut affinem perueniſſet, is aut de iure teneretur, aut ingrati & inhumani hominis crimine conuinceretur, niſi de emittendis in lucem libris laboret. Cæterùm Plantius receperat ſe ſeptem libellos in lucem editurum. Et nos idem iam præſtitiſſemus, niſi fregiſſet conſilium meum, propenſámque animi voluntatem retardaſſet plagiarius quidam, cuius fidei multa aduerſaria precariò (inconſulto fateor) commiſeram, qui vniuerſalem febrium curandarum methodum furtim à me acceptam cùm tranſcripſiſſet, iam veluti alienis ſpoliis ac furto inſoleſcens, cœpit iactare ſeſe ac gloriari, quòd iampridem iis de rebus libros cōſcripſiſſet, quos propediem prælo eſſet commiſſurus. Atque eo veluti temerario auſu cœpit Fernelij (qui virtute tantùm duce & comite fortuna caput extulit) famæ ac nomini inſidiari; dum iſtis verborum præſtigiis venerandum ſenem, quem non ſolùm ſui, ſed & exteri æterna laude decorandum putant, honore merito ac omni dignitate fraudare vult atque ſpoliare. Et vt eſt vir maximè popularis, malis iſtis artibus falſo doctrinæ prætextu auram vulgarem captat & venatur. Quem vt conſilio & diligentia anteuerterem, necnon Typographos eius ſtudio obſequentes nimiúmque feſtinantes retardarem, à priore inſtituto abductus, duos tantùm libros, priorem qui febrium, poſteriorem qui morbi Gallici curationem continet, coactus ſum euulgare, fidē de reliquis datam breui (σὺν θεῷ) liberaturus. Quòd eo lubentius fecero, ſi noſtræ induſtriæ primitias ac magni laboris præludia, medicinæ

ſtudioſi grato ſuſceperint animo. Quòd iam penè me conſecuturum ſpero, ſi nouæ ſucceſſus induſtriæ, expectationi noſtræ aliquando reſponderit. Nam ſi ſcripta cōſidero, ea cùm per ſe plauſibilia ſint, nemo non boni conſulet laborem noſtrum & inſtitutum. Sed maior ſperandi occaſio ſeſe offert, quod in tuo nomine (Bariotti ingenue) hic liber veluti reliquæ naufragij tabulæ & luculenti tui patrimonij pars, eſt proditurus. Tuarum enim eſt partium, tui muneris, vt diligentia hunc librum ab improborum manibus veluti lacerum ac ſpoliatum aſſeras, liberes, ac reſtituas. Alioquin vix effugias quin neglecta hac patrimonij parte, veluti aliquo parricidio te inquines. Id enim potes ſi vis, velle autem debes, quia potes. Hoc aui tui manes iure ſuo à te repetere poſſunt. Quòd ſi in hac officij tui in parentes parte claudicares, iniuriam tibi tuiſque faceres, & veluti deſertoris crimine te te alligares. Boni tinctus es literis, ius, iuſtitiámque colis, liberè educatus, raris animi dotibus inſignitus, in vrbe terrarum principe natus, tuo ipſius genere & nomine nobilitatus, fortunis denique ampliſſimis illuſtratus. Si quæ iuris ſunt, quod tu tantopere colis, præſtare vis, hoc iam auus tuus iure à te poſtulare debet, vt ſua monumenta ab omni impietate vindices. Quod autem clariſſimus quiſque iuuenū pro amplificanda & retinenda re domeſtica plurimum laboris ſuſtinet, deforme tibi exiſtimato ab iis te virtute ſuperari, quibus dignitate præſtas. Atque ſi eam nauabis operam quam ſpero, meam augebis induſtriam, vt tādem vtriuſque noſtrum conſenſione atque conſpiratione aliquid eximium & auguſtum in commendationes tuorum parentum, in virtutis tuæ laudem & laborum meorum quandam ſubleuationem, exiſtat. Vale. Bariotti chariſſime, Lutetiæ Parioſiorum Calend. Sept. 1577.

VICTIS NIL NISI DOLOR.

IOANNI

IOANNI LAMY PARIS. MEDI-
co Ioannes Barjottius Pariſ.

Hippolytum quondam ſacris Epidaurius herbis
Eripuit diris correptum faucibus Orci:
Hinc genitus Phœbo, Nymphâque Coronide, Parcis
Ceſſit. At ἀρχίατρος *poſthac,* FERNELIVS *iiſdem*
Paſſibus incedens, Stygiâque palude, ſuorum
Vmbras educens, (tantum profecerat arte
Delia) ad Empyreum ſublimis fertur Olympum.
Sed tuus iſte labor, rediuiuum reddit, AMICE,
Cuius de Medicis diuulſa volumina rebus
Congeris, incudi tradis, donáſque nitori:
Ex quibus, haud prodit, FERNELIVS *vnus & alter,*
At plures, illinc qui Parcæ tela retundent.
Sic facis, vt mors hæc, reparabilis alitis ortu
Sit melior: ſimilem, qui per ſua funera, tantum
Suſcitat, inuideat quantum volet Atropos: vni
Liuor edax Domino pectus miſerabile rodit.

NON INFERIORA SEQVVTVS.

Fernelius vegetó luſtrans arcana labore
Artis, Apollinei quam coluére Patres,
Eripit innumeros fato, ſibi nilque pepercit
Dum poſitum, contra ſæpe reſurgit onus,
Nil intentatum liquit, dum pollice docto
Expolit obſcuras nobilis Artis opes.
Vitam non clauſit ſenio, ſed membra labore
Condit in emiſſis languida facta libris.
Nam tumulus liber eſt. Aliena ſalúſque fit illi
Chara nimis: moritur mortem aliis adimens.
Scriptáque quæ toto ſpargit ditiſſimus orbe,
Vitam Erebo raptam poſt ſua buſta dabunt.
Claras fatalis nequit vrna capeſſere mentes,
Fœtura ingenij non peritura viget.
Nam non intereunt, quorum non debita fata
Diuitis ingenij vis rediuiua manet.

Sacris Ioannis Fernelij Regis Archiat. manibus
Gul. de Baillon. Pariſ. medicus B.P.

ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΥ ΦΕΡΝΕΛΙΟΥ ΠΕΡΙ
πυρετῶν σύγγραμμα, Ἐῤῥῖκος ὁ Βλακοδαῖος
Σκότος ἰατρός.

Λεύσσετε Φερνέλιον τὸν τῆς φρενὸς ἥλιον αὐγαῖς

Φαινόμενον καινῆσι βροτοῖς, λάμποντά τε βίβλα
Τῇ περὶ τῶν πυρετῶν, μετὰ ταῦτα Φρενήλιος αὐτῷ
Οὔνομα, τῆς γνώμης ὅτι φως παραπλήσιος ἐστὶν
Ηελίῳ μερόπεσσι φίλῳ, καὶ λαμπετόωντι.
Εἰ δέ σε Φερνελίου τὸ παλαίφατον οὔνομα θέλγει,
Ηέλιον θνητοῖσι φέρει συγγράμματι τούτῳ,
Κάμνοντας φερέτρου μὲν ἐμὸν, καὶ φωτὶ δεδωκώς.

EIVSDEM BLACVODÆI.

Fruſtratus olim Siſyphus inferos
Paruo reuixit tempore, coniugi
Sibíque fallax. Nam retractum
Atropos ad phlegethontis undam
Et furua ſeuæ regna proſerpinæ
Non paſſa technas reddere commodas
Damnauit æterni Laboris.
Fata dolo nequeunt repelli.
At rectè diuis fata volentibus
Orco remittunt Fernelium, ſuæ.
Virtute terris ſempiternum.
Viuere promeritum: nec antè
Sedes reuiſet Ditis, & Æaci
Sæuum tribunal, donec erit genus
Mortale. Nam viuet ſibi qui
Vitam aliis bonis arte confert.

Igniuomas ſolitum febres extinguere febris
FERNELIVM è viuis inſidioſa tulit.
Sed fugite ô febres: quia nunquam febribus hoſtis,
Dum liber hic viuet, FERNELIVS deerit.

IO. FER-

IO. FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHODVS GENERALIS.

PRÆFATIO.

TANTA olim Empiricæ ſectæ vis fuiſſe videtur & celebritas, vt apud eos, qui ſeſe Rationales profitentur non parũ etiamnum priſtinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum cauſas, aut continentes aut antecedentes, aut etiam concomitantes accuratè ſatis ſcrutantur, ſed morbi cuiuſque audito nomine, ſeu quòd febris continua tertianáve ſit, ſeu pleuritis, ſeu nephritis aut arthritis, protinus ad peculiares traditas ſibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, ſed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potius & nomina quàm morbos ipſos ſecuti. Si qui fortè ex his continentes cauſas attingunt, antecedentes tamen aut concomitantes (vniuerſam dico corporis principúmque partium & humorum, qui in his peccant, conſtitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & ſumma quæ hactenus protuli, remediorum genera ſtatuens ad ſingulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, inſuper propria cuiuſque remedia producere, hoc quaſi initio præceptiones tradam, quibus qui medicinam facturus eſt, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum nequid inconſideratè gerat, tum etiam ne in ſingulorum tractatione breuitatis ſtudioſi cogamur hæc ſubinde inculcare, quæ multorum ſunt communia.

Ante morbi cuiuſque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia perueſtiganda eſſe.

CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens, ex ſimptomatum quæ plurimùm fatigant recenſione, & affectam primariò ſedem, & affectum qui in ea conſiſtit, & eius continentem cauſam intelligas, vt quorum gratia ſis maximè accerſitus. Deinde verò re-

liqui quoque corporis (vt ſecundo pathologiæ docui) conſtitutionem diſcas, ſine qua nihil tutò aggredi poſſis. Inter ſermonem tacitè obſerues, quo habitu, gracili an obeſo, & quo ferè temperamento decumbens ſit: deinde ſciſciteris, quæ viuendi conſuetudo olim familiaris, quæ ante morbum integra valetudine eſſet corporis conſtitutio, quis habitus mediocris an plethoricus, qui non niſi purorum eſt & benè valétium. Si deterior corporis conſtitutio ſuſpecta fuerit, quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus ſit, & perfecténe ſublati ſint: in hos enim facilis eſt relapſus. Ad hæc quoque propriis notis de corpore ſciẽdum, purúmne id ſit an impurum: ſi impurum, quæ corporis regio obſideatur vitioſo humore, primáne, an ſecunda, aut tertia: is verò humor alteratus ſolúmne ſit: vt crudus aut leuiter corruptus (qui citra vacuationem ſeu naturæ, ſeu artis beneficio, poſſit in priſtinam bonitatem redire) anne ſic vitiatus, vt naturæ limites prætergreſſus, & omnino præter naturam prorſus extirpari vacuaríque debeat. Tertiò, vagúſne ac diffluens ſit: an contra venarum aut viſcerum, aliarúmve partium ſubſtantiæ impactus & adhærens: ille enim breuiorem morbum facit, promptéque medicamento cedit: hic verò difficile & morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens, an cum obſtructione ſimplici, aut etiam cum tumore, qui in aliquo viſcere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim, præſertim durus atque diuturnus, non niſi præparatione adhibita, multo tempore eximitur. Quartò ſit vitioſus humor, ánne corruptus: hic enim accelerandam curationem cautione maiore indicat, præſertim ſi febris adeſt: & hæc corruptio atque putredo ſimpléxne ſit & ſolitaria: an præterea partis, cui adhęreſcit, ſubſtantia labefactata ſit. Hæc rurſum labes ſitńe ex diutina humoris corrupti contagione & adhæſu, an ab ipſo ortu & à prima origine, quaſi hæreditario iure contracta. Poſtremò leuíſne ea ſit ac recens, an conſummata adeò vt non amplius naturalem atque bonum ſtatum pars reuocari poſſit. Grauiſſimum ſanè vitium eſt labes aut corruptio ſubſtantiæ viſceris, quod, etiam ſi omnem noxium humorem expurgaueris, perſiſtit in viſcere, & vix aut vllo modo arte corrigi poteſt, præſertim ſi hæreditarium eſt vel graue aque conſummatum exiſtit. Hæc præcipua interiorum eſt cauſarum obſeruatio: tum ad prædicendum tum ad curandum imprimis neceſſaria. Nam ſiue interior præter naturam cauſa morbum protulit eique coniuncta eſt atque continens, ſiue illi dũtaxat implicita ſit, propterea tamen quod vel eum ipſum fouet, vel eius ſymptomata aſperiora reddit, prætermitti non debet, quandoquidem ſine animaduerſione neque prędictio neque curatio iniri recte poteſt. Magni igitur intereſt, morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene conſtitutum corpus inciderit, certos atque legitimos, qui in vitioſum atque impurum, diſtortos atque inopinatos progreſſus habebit. Si quem euchymo & puro corpore partibúſque principibus bene conſtitutis, euidentium cauſarum vi, ex ſubita poſt exercitationem validam refrigeratione pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquiſita exiſtẽt, quam protinus ſecta vena quàm plurimum leniet, aliáque adhibita remedia lu-

culenter

coleſter iuuabunt: huius quoque concoctio ſtatis ſiet periodis, nec alia quàm pleuritides ſymptomata ægrum affligent. Alium item benè conſtitutum, pluuioſo cælo ſimúlque æſtuoſo iter facientem, ſi conſtipata cute obſideat, continua febris, eáque concluſa ex putrefactis humoribus qui in maioribus ſunt vaſis: ea omnino ſimplex quum ſit, propriis duntaxat ſtipabitur ſymptomatis, conſtantes nec perturbatos, ſed decretoriis diebus definitos motus habebit, legitimáque iudicia. In hoc ſtatim initio, nulla purgatione prætermiſſa, venæ ſectio quæ multitudinem concluſæque putredinis magnam portionem ſubtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquámque putredinem præparent, vt inſiti caloris beneficio cocta ſecretáve, tum arte, tum naturæ beneficio atque impetu deducatur in ſalutem. Ad eundem quoque modum peſtilens febris, quæ ex inquinati aëris contagione maligna purum corpus inuaſerit, ſui duntaxat generis ſymptomata promet, & antidotis maximè cardiacis & iis quæ malignitatem frenant, abigetur, nulla vacuationis neceſſitate. At ſi cõtrà ſtatuamus iiſdẽ ex cauſis alios, quibus ante morbum vel impurum corpus eſſet, vel malè conſtituta viſcera morbis ſimilibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit indicium: ſed omnia perturbata, confuſa, & plerumque inopinata ingruent: ac velut tumultuoſiſſimè adorientur, vt ſubinde remedia mutanda atque permiſcenda ſint. Pleuritis enim ſi obtigerit, neque exquiſita neque legitima exiſtet, ſed vel è deſtillatione frigida, vel è corporis frigido pituitoſóque habitu crudior euadet, concoctúque difficilior, è qua vix quicquam tuſſi educetur, neque hanc vena ſecta conſpicuè minuet, ſed & extraordinaria ac illegitima ſymptomata, vt ſuffocationis metus, progreſſus ordinem peruertent, præſertim ſi olim aſthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam peſtilens febris idipſum occupauerit corpus, impuritatis ſymptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nauſea, frequens vomitio, oppreſſio, híſque ſimilia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum ſit iudicium. Eadem quoque impuritas viſcera primáſque venas inferciens, obſiſtet ne ſtatim initio propria febri remedia, accommodari poſſint. Ea enim antequam venæ ſectio adhibeatur expurgari poſtulat, non paruo temporis viriúmque diſpendio. Febris etiam longior & tum iudicatu, tum curatu difficilior atque periculoſior euadit: multo autem magis, ſi quod viſcus ante morbum malè iam affectum erat. Hæc igitur ſunt ante cuiuſque morbi curationem animaduerſione digna: quibus prætermiſſis, nihil certò poteſt de morbi cuiuſque iudicio aut curatione ſtatui.

Quænam plethoræ quæ cacochymiæ præcipua ſit ſedes, & quæ vtriuſque ſint cauſæ.

CAP. II.

PLETHORA, quæ probi ac vtilis ſanguinis ſeu ſuccorum omnium eſt redundantia, maximè ac præcipuè è venis oritur maioribus è

venis oritur maioribus è quibus anaſtomoſi, tenue nonnihil; quemad-
modum è pleniore ſiniſtro cordis ſinu craſſiuſculum aliquid, vna cum
vitali ſpiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm ve-
næ, copia turgentes atque diſtentæ validum tum pulſum edunt. E ma-
ioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex hiſque
in carnis molem, habitúmque corporis effuſio fit, atque plethora ſum-
mas corporis partes ac muſculos implens & di[illegible]
bore coloréque viuido. Porrò autem in prima corporis regione, quæ
ante portas eſt iecoris, nulla propriè plethora ſuccreſcit, neque quum
ventriculus, & partes ſub abdomine cibi vel optimi copia quaſi ſagi-
natæ diſtenduntur, plethora eſt: ſed ſolum multitudo, quæ in vaſis ma-
ioribus & in habitu corporis ſani ac bene conſtituti cumulatur ex op-
portunè dati cibi potúſque vbertate & affluentia. Quæcunque aliis ex
cauſis redundantia in vaſis congeritur, multa potius eſt cacochymia.
Omnis autẽ cacochymia & humorũ impuritas aut ex vitioſa viſcerum
affectione aut ex improba viuendi ratione, non aliis ex cauſis proficiſ-
citur. Iecur, lien ventriculus, aſſidentéſque partes ſeu intemperie, ſeu
impuritate, ſeu ſubſtantiæ labe inquinentur, humores ſuccoſque vel
ex temperato & puro alimento proferent ſui ſimiles & labefactatos.
Intemperatus quoque cibus aut craſſus, aut tenax, aut corruptus, non ſic
exquiſitè poterit concoctione mutari, quin vel in ſanguinem, vel in
alium humorem faceſſens priſtinæ conditionis & naturæ nonnihil re-
tineat atque redoleat, aut vitium aliud contrahat, ſi immodicus ſit & à
noſtro calore minimè vincatur, præcipua verò cacochimiæ ſedes eſt
prima corporis regio, ventriculo, liene, iecoris cauo, circumpoſitiſque
partibus circumſcripta. Hæc enim vt cibi promptuarium eſt, in quod
omnia demittuntur, ita & corporis totius velut ſentina quædam eſt in
quam illorum ſuperuacua amandantur, ſiue ſanum, ſiue ægrum corpus
ſit, ſiue purum alimentum. Non ſolum enim cibi reliquiæ & fæces, ve-
rùm etiam humores ſuperuacui è iecoris concoctione & ex ſuccis
in venas delatis ſecreti illic ſubſiſtunt. In ventriculo, & inteſtinis mem-
branoſis quidem ac frigidis cruda ac ſuperuacanea cumulatur pituita,
quæ eorum proprium excrementum eſt, primùm quidem aquea, dein-
de calore craſſeſcens & mucoſa euadens, ab hac vitrea, poſtremò gy-
pſea omnium craſſiſſima, & inteſtinis tenacius adhæreſcens. In fol-
liculo fellis, & ſecundum iecoris caua, flaua bilis abundat, quæ fer-
uore in vitellinam, deinde in porraceam, in æruginoſam, in cæru-
leam, & in atram omnium acerrimam atque pernicioſiſſimam faceſ-
ſit. In liene melancholicus atque terrenus humor colligitur, qui vſtio-
ne in atram eam bilem, quæ mitior appellatur, degenerat. Sic igitur in
regione prima coërcentur humores ſuperuacanei, iique interdum cum
putredine, interdum citra putredinem. Illic verò interdum vſque adeò
exuperant, vt è propriis conceptaculis in alienas ſedes redundent & præ
copia irruant in meſenterium, in pancreas, & in inteſtina: in quibus
etiam diuturnitate in præduros plerumque concreſcunt tumores. Ab
his interdum per iecur in ſecundam quoque corporis regionem quæ
maiorum eſt venarum, hincque tandem in corporis habitum incur-

runt

ſunt vt in regio morbo, in arquato nigro, in leucophlegmatia. Interdum, at rarius, venarum ſucci corrumpuntur, labemque contrahunt, etiam ſi nulla ſit viſcerum impuritas: nam æſtu exercitatione, vel ita incaleſcunt, inſpiratione graui & putrida corrumpuntur, peſtilente cælo labefactantur, hinc autem magna curandi varietas (vt mox dicam) depromitur. Hęc verò externarum cauſarum vis ſine præparatione corporis leuis. Quocirca temere ac fortuitò omnia dirigit, qui neglecto viſcerum ſtatu morbi cuiuſquam curationem ſuſcipit.

Summa ratio eximendæ tum plethoræ, tum cacochymiæ, quæ duæ ſunt communes morborum cauſæ.

Cap. III.

PLethora, quæ iam grauis citra morbi vllius metum eſſe cœpit, tenui cibo potúque, aut etiam inedia lentè, & ſenſim ac tutò eximitur. Quæ verò inſtans morbi periculum minatur, repentè venæ ſectione ſoluenda, vt periculo ſubtrahat, tutúmque corpus reddat. Quę iam morbum protulit, vt continuam febrem interiorem phlegmonem, ſuffocationem, hæmorragiam ex rupta, aperta, aut exeſa, vena, protinus quoque ſectione venæ minuenda, vt morbi curſum intercipiat, & quicquid eius factum iam eſt, breuius efficiat. Plethora quæ alieno morbo duntaxat comes aſſiſtit, neque efficiens eius eſt cauſa, vt quę febrem comitatur intermittentem, aperta etiam vena vtiliter eximitur: tametſi enim propriam morbi cauſam non tollit, multa tamen eius ſymptomata lenit, & cetera deinceps remedia tutiora expeditioráque facit. Quocunque igitur modò venæ multo feruidóque ſanguine turgebunt, ſi modò carnoſum ac benè habitum corpus eſt, & vires, vt ferè ſit, conſtant, quæ ſuperant, & copia ſui grauis eſt materia, nullo incommodo detrahi poteſt, etiam ſi ſecta vena nihil ad primariam morbi curationem conferre videatur. Ea tamen, ſi lentus morbus minimè vrget, ſub victu tenui ſpacio eximi tutò poteſt. Plethoram impuram, quæ multa eſt cacochymia, iiſdem caſibus repentinis, & ſimili rerum neceſſitate, tutò venæ ſectione ſubtrahes: præcordiis tamen, ſi huic initium dederint, prius expurgatis. Nam quauis materia turgentes diſtentæque venę repentinis caſibus depleri tutò poſſunt, vt ea vacuatione leuetur æger, & multitudinis pericula declinet. Citra plethoram verò etiamſi non ſuperet, ſed vel integra, vel deficiens ſit venarum materia, interdum tamen reuulſionis gratia emittitur, vt alio dato itinere, eóque contrario, eius curſus auertatur. Id autem commodiſſimum eſt, quum ſanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè è naribus, ex vtero, hæmorrhoïdibus, aut vomitione ſcreatúve profunditur, aut quum in partem quamuis irruens eryſipelatis phlegmonéſve collectionem minatur, ſiue id ſponte exeſis aut apertis venis contingat, ſiue ex aliquo ſubito caſu, vt labore, vociferatione, ictu, contuſione, diſruptæ ſint venæ. Hæc igitur affectuum & vitiorum genera ſunt, quibus aut vtiliter, aut neceſſariò, ſecta vena ſuccurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ.

CAP. IIII.

DE cacochymia autem, cui peculiaris eſt purgatio, ita ſtatuendum. In prima corporis regione, ſi recens adhuc eſt impuritas, nec morbum vllum progenuit, quoniam fere, cruditatis ſoboles eſt, parciore victu aut inedia emendari poteſt: vetuſtiorem, quàm nec victus tenuis ac ſiccans, nec inedia ſuſtulit, aut vomitione, aut deiectione, aut vtraque ſubtrahes, vt quum in omnes primæ regionis partes æquabiliter effuſa eſt: tum enim aluus molli clyſtere primùm ducenda: deinde ſi craſſioris pituitæ atque glutinoſæ prouentus inteſtina (vt plerumque fit) inferciat, ea detergente clyſtere eluenda ſubinde repetito, dum (ſi cætera ſinunt) nihil graue, tenſum, durúmve reliquum ſit in imo ventre, & viæ omnes in aluum directæ, liberæ ſint & expeditæ. Expurgatis inteſtinis ſi ventriculus impuritate grauatur, eáque vel cordis dolore vel frequenti nauſea ſurſum obrepere contendat, vomitione ducenda, leni primùm, deinde ſi opus ſit validiore. Sin verò citra nauſeá grauis eſt, & ventriculi diſtentione, dolore, ructu, rugitu, cibi faſtidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergenda deiiciendáque eſt, idque ſæpiùs ex interuallis, dum quæ dixi mala omnia, aut certe plurima deſierint. In interuallis autem ſubſiſtens materia apparetur atque attenuante atq. detergente apozemate: foris quoque illitu, atque etiam ſi rei grauitas expoſcit, fomento, cui ſimilis inſit facultas. Victus tenuis ſit atque boni ſucci qui exigua materie vires, aut pares, aut paulò infirmiores conſeruet, vt natura concoctione cibi minimum impedita, eos qui lædunt humores mitificet atque domet. Si victus pariter ſiccans & attenuans, medicamentorum vis maior exiſtet, nulla aliena permiſtione retuſa. Expurgatus ventriculus propriis demum corroboretur ſubſidiis. Præcordia verò, ſi tum etiamnum impura maneant, idque nullo tumore conſpicuo, ſed obſtructione ſola, quam ſatis, vel oris amaror indicet (vt in ſimplici duplicive tertiana) vel virium imbecillitas, vel fœdus faciei color (vt in ictero) vel mala corporis enutritio (vt in leucophlegmatia & atrophia) purganda aliquanto validiùs erunt ac ſæpiùs, ſed nulla tamen ſcammonij, vel coloſynthidis, vel turpethi facultate quod è dilatatoribus ea ſedibus tenues proliciant humores, iis plerumque prætermiſſis craſſiuſculis qui præcordiorum obſtructiones parere ſolent. At verò ſi quis in iecore, aut in liene, aut in pancreate, aut in alia quauis meſenterij ſede tumor obduruiſſe deprehendetur, idque vel ſitu doloris, vel ingraueſcente pondere, vel decubitu difficili, vel contactu atque renixu, diutius continuandæ purgationes erunt, eæque blandæ ex ſenna, agarico, atque interdum rheobarbaro, ita quidem detergentibus aperientibúſque medicamentis dilutæ, vt craſſum & tenacem humorem cúmque in progreſſu ſyncerum detrahant: atque ſi vicium ſtatus patitur, ſubinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omni ſublatus appareat, laboránſque nihil amplius de ſe queratur. Hæc medendi ratio citra virium offenſionem, inueterata & obdurata vitia ſenſim demolitur, quæ vehementiora pharmaca ſumma vi, ſummáque virium

per-

perturbatione,non excutiũt, & quæ antiqui vt immedicabilia reliquerunt. His autem purgationibus interſerenda erunt quæ concretum humorem incidant ac detergeant,vt validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illitúſque ſimilis, cui inducetur lana ſuccida, vel ſimilis facultatis emplaſtrum, vt omnium ope humor fluxior euadat, & ad purgationem ſequacior. Si pars quæ intumuerat, iam conuenienter expurgata propriæ ſubſtantiæ labem contraxiſſe tandem noſcatur iis notis quas in pathologia recenſui,aut ſi languidiores vires curationis longitudine labaſcunt, & ægrè poſſunt curationis longitudinem perferre, medio etiam curſu ſubſiſte,ne in vitæ diſcrimen adducas eum,cui maximè opitulari conſilium eſt. Sedata enim medicamentorum perturbatione, cùm corpus in tranquillum iam ſe receperit, non parua adhibitæ curationis emolumenta commodáque percipiet. Si tum non parum ipſe ſibi adiutus æger leuatúſque videatur, ſpes eſt reliquam poſſe curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè ſymptomata, aut non multò mitiora perſiſtunt, non leuis ſuſpicio ſit labefactatæ ſubſtantiæ partis, quę vix vnquam priſtinam & integram conſtitutionem ſit receptura. Tum blandiri & quod mali reliquum eſt ſuauiter lenire ſatius eſt,quàm ope irrita ægrum præcipitare. Hæc ſumma expurgandæ cacochimiæ ratio exquiſite & ad vnguem,ſi lentus nec admodum præceps eſt morbus, obſeruari poteſt, ſiue cum diuturna febre, ſiue ſine febre ſit. At verò in acuto & præcipiti morbo, vt in continua febre,aut pleuritide,cuius præſertim ea impuritas non fuerit: vix ante tota demi poteſt,quàm breui acutus morbus finitus fuerit. Nunc de cacochymia, quæ in vaſis & in habitu eſt corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tutò aggredi poſſis, antequàm ſit primæ regioni proſpectum: quæ quaſi ſentina eſt & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quiſquis morbi vllius curationem ſuſcipit, tanquam cæcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari ſubit,qui hac prætermiſſa de ſola vaſorum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vaſorum impuritas, ſi immodica fuerit, venáſque diſtendat, venæ ſectione tutò (vt dixi) minuitur. Quæ verò citra plenitudinem eſt,ſi ab euidentibus cauſis, quæ ſanguinem ſuccóſque corruperint, profecta eſt tũ venæ ſectione tum purgatione peræquè ſubtrahi poteſt. Corrupto enim ſanguine detracto, purior e ſanis viſceribus euchymiſque cibis ſuccedet. Sin verò primæ regionis impuritas aut mala viſcerum affectio (vt verè fit) huic initium dedit,nihil poteſt venæ ſectio conferre,quòd impuro ſanguini mox impurior ſuccedat, neque poſſit impuritatis eum fontem ſecta vena exhaurire. Purgatio ſola eam eximet impuritatem, vt quæ primùm regionem infimam, deinde maiores venas, poſtremò corporis habitum illuuie liberat,nõ ſemel quidem & vniuersè, ſed pedetentim ac ſenſim auctis (vt antè dixi) remediorum viribus,ídque dum priores vrinæ exiſtant,& color corporis viuidior,cæteráq. ſymptomata mitiora. Ad eos humores, qui in vaſis peccant, pręparatio quoque neceſſaria validis apozematis, quę vias in aluum directas reſerent, viſceráque expediant, humores craſſos attenuent, lentóſque detergant. Quorum omniũ adminiſtratio nõ citra dierũ in quibus maior eſt tran-

quillitas

quillitas, & in quibus concoctionis notæ ſe produnt obſeruationem, tutò fieri poteſt. Humorum vitia, quæ in habitum ſummáque corporis è ſubiectis regionibus emerſerût, alia purgatio, alia venę ſectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, eryſipelata, ſcabiem ſordidam, tenſiuam laſſitudinem, & alia quæcunque cum inflammatione mala ingruunt, venę ſectio tollit, expurgatis tamen antè viſceribus: primíſve ſedibus, ſi ſordidæ fuerint. Secta vena impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas modò maiores, ſed ad corporis quoq. partes ſummas attingat. Si quid præterea in corporis ſummo reliquum ſubſiſtat, iis diſſipabitur quæ halitu digerunt, ſudorésve cient. Sin verò collectum in tumorem id ipſum eſt, vt in phlegmone, in carbunculo atque furunculo, peculiaribus remediis curandum. At verò herpeta, impetigines, icterum, leucophlegmatiam, cachexiam, eiúſque generis affectibus, quos non inflammatio, ſed vna humoris vitioſitas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. Expurgato corpore, ſudores aut halitus quod reliquum eſt eripiunt. Id tamen ſi extremis partibus, vt articulis, capiti, alis, inguinibúſne aut artubus impactum, ac velut concretum adhæreſceret, ſiue ſcirrhi, ſiue œdematis, ſiue laxioris tumoris ſpecie, non niſi topicis remediis mollientibus, incidentibus, aperientibus, digerentibúſve tolli poſſet. Hæc in ſingulorum morborum, qui vacuationem vllam exigunt curationes præfari decuit. Medendi præceptiones ſimplicium quidem morborum hæ ſunt, quum ſolitarij non aliis implicantur affectibus: quandoquidem non omnes implicatos perſequi licet. Si tamen aliquando ſimplices illi variè concurrant, hac vna præfatione ſua cuique curatio poterit accommodari. In ſimplicibus eum, quem in pathologia inſtitui, ſequar ordinem, primúmque febrium curationem tradam: deinde morborum qui partes ſupra diaphragma obſident: tertiò eorum qui ſub diaphragmate ſunt: poſtremò exteriorum quos in chirurgiam referunt. Neque, vt pleríque omnes, in ſolam remediorum enumerationem, empiricorum more, incumbam: ſed qua etiam ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quam diu ſingulis vtendum & quando ad alia tranſeundum, indicabo vt remediorum inuentioni methodus quoque & vtendi ratio coniuncta ſit propriis confirmata ſignis.

Quæ ad methodicam febrium curationem obſeruanda.

CAP. V.

QVas olim febrium differentias atque cauſas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præſtat. Febres aliæ repentè hominem adoriuntur & inuadunt, certúmque habent ſui ortus initium: aliæ verò clam & ſenſim, quarum adeò obſcura ſunt initia, vix vt laborans febricitare ſe putet nec niſi quum vehementius increuerint, agnoſci poſſint. Illarum rurſus aliæ ab horrore aut rigore, aliæ ſine his, aut à manifeſto calore: aut à capitis dolore, à ſiti ab alióve pathemate initiũ habent. Earum etiã quæ ſenſim inuadunt, aliæ lentæ ac pigræ perſiſtunt,

aliæ

alii paulò pòſt incrementum ſumunt, dum in ſummo ſint vigore: omnes autem eiuſmodi differentiæ non in intermittentibus modò, verùm & in continuis notantur. Nam ſæpe continuas videre licet biduum, atque etiam triduum, quadam inæqualitate modò caloris, modò frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix poteſt certò febris genus vllum dignoſci. At nihilominus quum iam illa vel frigore, vel calore, vel ſymptomatis moleſta eſſe cœperit, lenioribus quidem ſubſidiis, quoad licet leniri debet, ac deinde depoſito ac remiſſo primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris ſpecies atque magnitudo exploranda. Ratio quidem contingit, vt citra vllam remiſſionem vel aſſiduò increſcat, vel biduum eadem magnitudine perſiſtat, quod tamen ſi obtigerit, ſynochi ſpecies quædam putanda. Vbi igitur febris vel eodem, vel poſtero die ſeſe remiſit, videndum qua id ſit ratione factum. Si impetus qui ab horrore vel rigore in-na erat copioſo [illegible] ſudore ſit remiſſus, eóque detecto febris prorſum deſinat, pura & ſimplex eſt intermittens, cuius ſpeciem poſtero die cognoſces. Sin verò febris a ſudore perſeuerat, implexus eſt continuæ & intermittentis, præſertim ſi hæc diu permaneat illius conditio. Fere tamen longiore progreſſu ea vel in ſimplicem intermittentem, vel in continuam degenerat. Ita quidem pleræque febres per initia ambigunt, & ancipitis naturæ quum ſint, in alterutrum poſtea genus diuertunt. Si ſudor nullus emanauit, ſimplex eſt continua, licet ab horrore quodam initium fecerit. Ea autem cauſóne ſit an continua concluſa, ex impetus vehementia, atque etiam ex propriis ſignis internoſcendum. An verò continua tertiana, tertius id poſtea dies certò patefaciet. Si tum cœli ſtatus peſtilens infeſtat, ſuſpicio ſit, ne continua hæc vulgaris malignitatis ſit particeps. Atque tum in propria illius ſigna ſedulò intendendum, quod omnibus morbis propè illa inſidietur. Lenta porrò febris obſcura admodum initio, nec niſi dierum progreſſu noſci poteſt, ac tum laborans ſibi vires imminui ſine febre putat. De hac etiam obſeruandum ex viſcerum conſtitutione, nunquid tandem hecticæ quandam ſpeciem minetur. Symptomatica, quoniam aliorum affectuum, vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis & ſimilium comes eſt, ex eorum ſignis deprehenditur. Quanquam primarii illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum & hepatis, diu plerunque latent incomperti. Symptomaticæ febri primaria nonnunquam permiſcetur, quum ante partis affectum laborans ſe febricitaſſe ſenſit. Ex iis igitur atque ex propriis ſignis cuiuſque febris ſpecies die ſaltem ſecundo dignoſcenda: ac tum quoque eius, quacunque ſpecie fuerit, magnitudo ſpectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehementia, quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vnoquoque continuarum genere interdum mitis, interdum vehemens febris exiſtit. Cauſæ præterea eius magnitudo ex iis quæ anteceſſerunt, inueſtiganda. Si febris nulla euidente cauſa, ſed ſpontè prehendit, & antequam hominem adoriretur, corporis grauitas, laſſitudo, vigilia, inappetentia, nauſea afflixit: ſi impuram & improbam viuendi rationem diu laborans exercuit: ſi conſueta quædam & vtilis euacuatio,

iamdiu ſuppreſſa eſt: interior ea humoris cauſa, quæ febrem fouet, multa copioſaque eſt: pauca verò, ſi contraria præceſſerint. Quiſnam autem is humor ſit, ſimpléxne an miſtus, ex his quæ de proprii humoris dominio olim prodita ſunt, percipi debet. In quam autem maximè corporis partem humor febris cauſa (is verò ferè coërcetur in venis maioribus) incumbet & impetum faciet, ſymptomatum ſpecies oſtendet. Quum enim aut nauſea, aut vomitio, aut ventriculi atque præcordiorum dolor, aut tenſio atque grauitas, aut inappetentia, aut oris amaror vehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atque præcordia impetum facit: quum lumborum grauitas, aut renum dolor vel ardor, in venam maiorem quæ lumbis incubat: quum vehemens cordis æſtus & ſpirandi difficultas cum pectoris laterúmve grauitate, in cor & venam cauam quæ illi aſſiſtit: quum vehemens capitis dolor, aut temporum pulſatio, aut vigiliæ, aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum: quum denique artuum grauitas, aut laſſitudo, aut ſummarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò non initio ſolùm, ſed & toto morbi decurſu accuratiùs obſeruanda. Tertiò autem, quum iam febris ſpecies atque magnitudo innotuerit, laborantis conſtitutio exquiſitè tenenda: & quibus is præcipuè morbis olim fuerit opportunus: num quod vitium aut in iecore: aut in liene, aut in ventriculo contactu aliíſve ſignis percipiatur, númve mala quædam affectio aut renes aut pulmones aut caput obſideat. Ac tum quoque de his quæ dixi ſymptomatis perpendendum, an ex propria febris & cauſæ eius eſſentia, ánne ex veteri quadam vitioſa conſtitutione procedant: his quippe neglectis curatio nulla rectè inſtituitur. Iam verò iis ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si parum vehemens acutáve febris conijcitur, dies ſecundus non ſine vacuatione prætereat: ſæpe enim ab exordiis leuioribus incrementa magna morbi capeſſunt. Non ſolùm igitur in valde acutis morbis, quorum materia turget Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant) verumetiam in quouis modo acutis vtiliter ſtatim initio vacuandum. Secundus dies, quòd ferè tranquillior ſit, vacuationi accommodandus: cui tamen præparatio ſub primi finem ſyrupis aut clyſtere ſit præmiſſa. In morbis autem lentis ac leuibus, non æquè feſtinanda vacuatio: ſed cunctari ac ſuperſedere licet, dum certius conſtet de morbi genere, preſertim ſi vel ægroti conditio, vel ætas, vel cœli conſtitutio non facilè vacuationi conſentit. Si primis diebus quauis occaſione prætermiſſa ſit euacuatio, quoquo primùm tempore ſis accerſitus, quaſi incipienti morbo remedia decernes, omnibus quidem exploratis, quæ initio inueſtiganda eſſe dixi. Hæc igitur in vniuerſum de quauis incipiente febre præfari viſum eſt. Nunc autem quod vacuationis genus, quæ medicamenta, quæ denique curatio, atque viuendi ratio vnicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptiùs conueniat, particulatim tradendum.

Ephe-

Ephemerarum febrium cauſæ, indicia, & curationes.

Cap. VI.

Febris, quæ euidentium cauſarum vi derepentè purum benéque habitum corpus etiam ab horrore inuaſerit, ephemera putetur. Non enim euidentes illæ & prægreſſæ cauſæ putridam repentè ingenerant, niſi quum vitioſa ſubeſt corporis præparatio. Licet autem per ephemeram ſpiritus ſoli incendantur, humoréſque puri ac boni duntaxat incaleſcant, agitati tamen horrores acrimonia ſua ſæpe excitant, febrémque ſudore ſoluunt. Itaque ſi calor halituoſus, & citra acrimoniam vehementiùs increuit, corporiſque exolutio quædam exiſtit, pulſus celerior, frequentior, ac vehementior citra inæqualitatem (quæ putredinis index eſſe ſolet) ſi vrina nec colore, nec ſubſtantia, nec contentis à naturali differt, & euidentium cauſarum inſueta vis præceſſit, nec antè vlla erat functionum querimonia, quæ ita repente orta fuerit febris, ephemera coniicienda eſt. Ea autem cognitu difficilis, ſed curatu perfacilis, ac niſi in peſtilentium ſit numero, toto genere ſalutaris eſt, ac ferè ſolet die naturali finiri: ſenſimque miteſcente calore decedere, interdum manifeſto ſudore, interdum perſpiratione ſola: quandoq. dum vehementior fuit occaſio, in ſecundum tertiúmve diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem curandæ omnis ephemeræ communis ratio eſt. Etenim ſpiritus & humores perciti atque concitati tum animi tranquilitate, tum quiete corporis atque ſomno compeſcendi ſunt: in idque tumultus omnis & motus, nimiúſque luminis ſplendor arcendus eſt: ac niſi neceſſitas (vt quum ab inedia aut inanitione ſit) poſtulet, ſine cibo continendus æger eſt, dum ſeſe calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iuſculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdináve carne in quo lactuca, oxalis, bugloſſum & portulaca incoxerint: panis quoque ex eo iuſculo coctus & ipſarum carnium nonnihil oxalidis vel citrii mali ſucco vel omphacio intinctum: oua inſuper ſorbilia, eorumque præſertim vitelli, fructus etiam paſſi, aut dulces, aut aciduli. Potus verò vel aqua ſimplex, eáque frigida, ſi nulla ſuſpecta eſt viſcerum imbecillitas, aut certè iam priùs feruefacta, vel ea in qua hordeum incoxerit, vel glycyrrhiza macerata, aut ſolutũ ſaccharũ ſit, vel vinũ albũ tenue & oligophorum aqua multa dilutũ. Sitis verò, quæ per febris æſtum vehementiùs excruciat, lenienda eſt ſyrupo violato, iuiubino, aut adiantino, aut iulepo roſato, aut (quia dulces moleſti ſunt) ſuccus limonum aut punicorum his affundetur, propinabuntúrque ex aquæ quadruplo aut ſextuplo. Inclinante iam ea dulcis quæ balneum confert, niſi aut putredinis, aut deſtillationis fluxioniſque ſuſpicio ſit. Quinetiam ſi compactior aluus negocium faceſſit, hanc opportunè molli clyſtere ducere, nihil noceat. Plenior autem vacuatio rarò arte tentanda eſt, quod integra ſponte ſanatio ſuccedat. Hæc igitur habenda eſt omnium ephemerarũ communis curatio. Cæterùm, vt earum variæ ex euidentium cauſarum numero ſtatuuntur ſpecies, quæ & diuerſa ſymptomata proferunt, ita, & his leniendis pe-

tum quæ ex pleniore aut calidiore alimento proficiſcitur , frequens eſt febris gignendæ cauſa , principio quidem ephemeræ , deinde etiam putridæ , ſi quidem inualeſcat aut diutius ea perſiſtat. Primùm enim ſuppreſſorum excrementorum vapore ſpiritus humoréſque inquinantur & incaleſcunt : caput dolore tentatur , & eorum mole oppreſſum corpus ingraueſcit , quæ peculiaria huic febri ſymptomata ſunt. Præter cætera igitur confeſtim naturalis conſuetáque omnis vacuatio eſt molienda: adſtrictior aluus clyſtere ſolicitáda : vrina parcior diureticis mouenda : ſudores præter naturam cohibiti ciendi ſunt diaphoreticis : hæmorrhoides, aut menſes , qui præter conſuetudinem ſubſiſtunt, prouocandi ſunt : quemadmodum & vetus fiſtuloſúmque vlcus, è quo conſueta ſanies iamdiu non emanarit. Huius quidem ephemeræ facilis eſt in putridam tranſitus. Itaque ſi cauſis perſeuerantibus ea longius excurrat,& ex impuritate impendeat ſuſpectáve ſit putredo, purgatione quidem aut accommodata venæ ſectione arceri poterit,ſi plethora iam grauis euaſerit. Ea enim ephemera : quæ ex ſubita frigidiuſculi humoris fluxione in inguina, aut in alas, aut in aliam corporis ſedem obtigerit,purgationem poſtulat : quemadmodum, & venæ ſectionem quæ ex tenui feruidíque ſanguinis eruptione in crura , in aliáſve ſedes, eryſipelatis ſpecie cum horrore inuaſerit , & quæ ex prurito, ex ſcabie,ex furunculis, aut ex abſceſſu externo. Nam interior omnis putridam parit. Iam verò immodica alimenti ciúſque optimi repletio , quòd ægre dometur atque coquatur , cruditatémque pariat , diariæ plerumque fit occaſio : multò autem magis , ſi ex acriori calidioréque alimento fuerit , vt ex immodico generoſi vini potu , ex ſinapis , naſturtii , ceparum, alliorum & aromatum eſu. Sub hac ventriculus diſtenditur,ac plerumque dolet , caput vapore impletur , tempora pulſant , corpus ignauum,graue,& inquietum exiſtit. Quocirca præter quietem & refrigerationem,quæ omnium communis eſt, inedia atque cibi parcitas apprime eſt vtilis.Potus tamen,ſi implacabilis ſitis eſt,permittendus. Vomitio, aut etiam alui ſubductio accommoda, ſi malum crudelius increuit. Imo etiam ſi cruditas nondum euicta calore , putredinis nidorem quẽdam induxiſſe videatur,purgatio accedat ex puluere hieræ,aut rheo barbaro , aut ex ſenna , aut ex catholico , eáque ſic aptè comparata , vt ventriculum primáſque ſedes exquiſitè purget. Multò autem magis hæc neceſſaria fuerit , ſi ex immodico & intempeſtiuo fugacium fructuum, vt perſicorũ,malorum,chryſomelorum, fragorum,mororum, peponum, melonum, cucumerum,vuarum,lactis,& omnium quæ própè corrumpuntur, eſu oborta ſit. Etenim corruptio,ſi diutius in ventriculo primíſve ſedibus reſedit, aut ſi hinc in iecur venáſque maiores penetret , cum ſpiritu humores ſanguinémque contaminans putridam febrem accendet. Quocirca expurganda eſt protinus,etiam ſi portio eius vomitione,aut alui deiectione ſponte proruperit : quandoquidem ſolus corruptionis nidor derelictus putridæ febris initium plerumque fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electario diarrhodon , vel aromatico roſato , vel cortice citri condito , vel myrobalano . vel nuce moſchata condita , vel condito ex his concinnato. Firmandus quoque ventricu-

lus oleo maſtichino nardino, mentæ, vel abſynthii, idque dum concoctionis bonitas exiſtat. Poſteriora hæc ephemeræ genera, ſi vel cauſarum magnitudine inualeſcant, vel negligentius curentur, quòd aliqua intus materia foueantur, in putridarum ſpecies deſciſcunt. Id autem certo & circumſpectius ex inclinatione præuidendum. Si longa atque difficilis eſt diariæ inclinatio, quam neque ſudor, neque mador excipiat, aut ſi à ſudore frequens adhuc pulſus inæqualitatem nanciſcitur, aut capitis dolor, aut ſitis, aut inappetentia, aut aliud ſymptoma perſiſtit, neque biduo triduóve pura ſequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minimè prætereundum duxi, febres quaſdam tum aſſiduas, tum intermittentes artis vſu notari quodammodo ancipites, & quas neque in ephemeras, neque in vllum putridarum genus certè referre poſſis. Quædam enim vltra diem tertium excurrunt, ac eodem interdum die ſæpius exaſperantur, idque aut dum cibus conficitur, aut ſub veſperam, nullam intermiſſionem puram ſortitæ, blandæ quidem, & quibus laborans vix ſe teneri putat, pulſus tamen celeritate ac frequentia, laſſitudine, corporis grauitate, aut exolutione, interdum etiam grauioribus ſymptomatis conſpicuè. Quædam verò ad puram intermiſſionem deductæ ſine horroris ſenſu, leuiter, vt dixi, aut dum concoctio fit, aut ſi veſperam, aut quauis occaſione recrudeſcunt. Eius generis nonnullæ à vehementiore pruritu, à ſcabie, à furunculis, ab externis abſceſſibus, & ab acri deſtillatione fiunt. Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferueſcente, vel à ſemimala humorum qualitate, quæ aut primam, aut alias corporis regiones obſideat: hæc enim vitioſa illorum qualitas media quædam via eſt ad putredinem, in qua plerumque affectio ſubſiſtit. Quocirca eius generis febres omnes aut tenui refrigerantéque victu ſubtili, ſub quo natura qualitatis vitium ſola emendaret, ſi victus parum profuit, hinc inſuper aut venæ ſectionem, aut purgationem accommodaui, quibus breui eſt ſolutio ſequuta.

De putridis febribus. CAPVT VII.

PVTRIDARVM febrium curationem non apud veteres modò, ſed & apud iuniores pleróſque ancipitem parúmque tutam effecit cauſarum affectarúmque partium ignoratio, neque enim humorum qui peccant rectè eſt habita internotio, neque locorum in quibus illi computreſcunt. Etenim bilem, verbi gratia, vnam eandémque malè ſtatuunt tertianæ intermittentis, & continuæ atque etiam cauſi materiam, illíque perperam deſignant. Quocirca poſthabitis eorum ſententiis, traditas olim per demonſtrationem hac de re hypotheſes ſequuti, earum curationem trademus non contemplatione ſolùm, verùm etiam vſu longo & obſeruatione comprobatam, idque veritate magis quàm aliorum teſtimonio & authoritate ductus. Si quem horror aut rigor adoritur qui ab extremarum partium refrigeratione ſenſim auctus corpus vehementer concutiat, hinc deinde calor acer atque ſiccus cum

pulſu celeri, crebro, & inæquali excipiat, qui ſummo acceſſionis vigore in ſitim inexhauſtam capitiſque dolorem pungentem & æſtuantem cordis dolorem, atque irrequietam corporis totius iactationem deducat, nec ſupra horas duodecim productus, copioſo cóque calido & acri ſudore ſolutus integrè ſoluatur ac deſinat, vt in intermiſſione nihil quicquam ſymptomatum ſuperſit, exquiſita tertiana expectari poteſt, ſi præſertim laborantis natura & ætas, anni tempus, cœlique ſtatus in id conſpirent. Hanc verò proximus circuitus ſiue ſtatus ſit, ſiue anticipet, ſiue cunctetur, confirmabit. Proxima continénſque eius cauſa bilis eſt ſuperuacua, citrina quidem, aut etiam praſina, eáque ſyncerior, nec frigido humore permiſta, non exuperans modò, vel nimium exæſtuans, verumetiam putreſcens, ídque aut in propria cyſti, aut circum caua iecoris, aut in pancreate, aut in vicinis ſedibus. In iis quidem ea neque concreuit, neque obduruit, neque impacta vlli parti tenacius adhæreſcit, vt tumorem vllum pariat in viſceribus, ſed tenuis libere diffluit. Quocirca niſi obſtructione coërcita fuerit, acceſſionis impetu excuti ſolet, aut prorumpere vomitione, deiectione, mictione, & ſudore: hinc tertiana exquiſita breuis exiſtit, nec vltra ſeptimum circuitum producitur. Tantò autem breuior eſt, quò aut parcior materia ſubeſt, aut expeditior eius eruptio, quibus verò non ita ſenſim per circuitus ea prorumpit, plenior ſub finem, & in ipſa totius declinatione quaſi decretoria vacuatio expectanda eſt, quæ omnino tutam illius ſolutionem facit. Acceſſiones ab ortu inualeſcunt ad quartam, quæ tum longitudine, tum magnitudine & acrimonia omnium eſſe ſolet vehementiſſima: quæ deinceps ſunt inclinant ad ſeptimam. Si qua citius miteſcit, ante ſeptimam ſoluitur: ſi tardius, longius excurrit. Itaque acceſſione quartana ſtatus eſt & ſummus morbi vigor, reliquo deinceps tempore declinatio. Hæc rarò repentina criſi vt cõtinua, ſæpius lentè ſoluitur. Vrina interdum toto progreſſu pura & cum ſedimento deprehenditur, quum ſcilicet bilis non admodum proſilit in venas: quum autem eò fertur, ſummè turbida eſt acceſſione quarta, exinde verò inclareſcit, ſedimentúmque deponit: tum enim minus bile perfunditur, minúſque ſunt impeditæ functiones natiui caloris. Itaque concoctionis indicia non incremento, aut in ſtatu intermittentium febrium, quemadmodum continuarum, ſed ferè in declinatione viſuntur, cùm peccantis materiæ pars magna iam eſt exhauſta. Neque tamen ea noxiæ materiæ ſed cibi cocti indicia ſunt: neque præterea bilis ſuperuacua, quæ putreſcens intermittentium eſt materia, concoctionem ſimiliter admittit atque putredo, quæ in maioribus concluſa venis continuam febrem profert.

Continuarum febrium iudicia.

Porrò febres terminantur criſi ſolutione & commutatione.

CAPVT VIII.

CONTINVAM febrem ſecunda, aut (quod tardiſſimum eſt) tertia hebdomada decretoriè ſoluit. Siue enim ſynochus ea ſit, ſiue cauſus, ſiue continua concluſa, ſi primaria eſt, putreſcens materiam habet in venis coërcitam maioribus, quæ inter alas & inguina excurrunt: quúmque nulli viſceri, nulli parti affixa ea ſit, ſed in venarum capacitate cum ſanguine eiúſque ſero fluctuet, ſatis hoc temporis curriculo ſolet à natura domari atque concoqui, & nuſquam hærens excludi foráſque depelli: id autem decretoria eſt ſolutio illius: quæ etiam febris commutatione ſoluitur, quoniam hæc imperfecta quædam criſis eſt, qua non omnino natura poteſt materiam excludere, ſed ſubſiſtit ea aut in aliquo viſcere, aut in adenibus, aut in alia parte corporis, in qua morbum nouum progignit, ea inquam commutatio, quia criſis quædam eſt, tertia ſaltem hebdomade fit. Quæ verò non repente criſi, nec excretione, nec commutatione, velut abſceſſu ſoluitur, ea tamen vel decimo quarto die, vel vigeſimo ſummum feruorem ſummámque ſymptomatum ſæuitiam deponit, ídque nulla, vel imperfecta excretione, ac deinde quaſi ſpeciem genúſque mutet, lento progreſſu & dierum numero ſenſim paulatímque deſinit. Longa huius eſt inclinatio, dicitúrque concoctione paulatim ſolui. Etenim vitioſus humor, qui ſanguis permiſcetur in venis ac etiam ſanguis totus venarum ſi vitioſus fuerit diebus viginti aut triginta totus abſumi ſolet ac ferè totus renouari, ſi modò purius ſufficitur alimentum, nec iecoris viſcerúmque impuritas aut vitioſa quædam conſtitutio obſiſtit. Si quam igitur febrem contingat ſupra diem vigeſimum pari aut etiam maiori acrimonia & magnitudine exporrigi, hanc tu ſymptomaticam cenſeto: atque eam vel interiore phlegmone & abſceſſu, vel ex putredine viſceri alicui impacta profectam. Solutio autem quæ perfecta fit criſi imprimis optanda, vt quæ depulſa morbi materia omni nihílque reliquum faciens, ſummam quietem & integram valetudinem reſtituat. Quæ verò ſenſim ac paulatim fit, vt maximè faſtidioſa eſt prolixitate, ita & minimè tuta & ſæpe cum metu recidiuæ. Atque ſiquidem ipſa declinatione (quia adhuc impurum eſt corpus) æger quicquam committat, facilè relabitur. Putridæ porrò febris continuæ criſis nulla fit perfecta ſudore: quanquam enim ſudor decretorio die (ex Hippocratis ſententia) cófert, atque diſſipata tenui quadam humoris portione febris feruorem lenit, & impetũ ſedat, non tamen poteſt craſſiorem eam putreſcentem materiam educere, quæ febris eſt fomes. Sanguis quoque ſeu ex naribus, ſeu ex hęmorrhoidibus, ſeu ex vtero profluens die critico, licet ſynochũm ſoluat, neque tamen cauſum, neque continuam terminare poteſt: neque harum perfectã atque totam criſim feciſſe deprehenditur, quod exiguam duntaxat

taxat

taxat impuritatis portionem, cum maiore portione vtilioris ſanguinis magna virium iactura educat. Abſceſſus vnus vt parotis aut bubo, nequit vniuerſam febrem excutere. At ſi vel plures ſparſim erumpant, vel vndique in articulos artúſve confluentes tumores excitent, febrem quidem ſoluere poſſunt, at certè difficultate non modica, quòd exorti dolores non parum excrucient, eóſq. ferè lenta quædam febris comitatur, ac tum febris non criticè nec ſolutione, ſed commutatione potiùs terminatur. Vna igitur alui ſpontanea ſolutio atque perturbatio continuã febrem tutò ac perfectè iudicat. Ea quippe ſola poteſt putridam febris materiam perfecta iam concoctione apparatam prorſus excludere atque viſcera & maiores venas, ſordida illuuie obſeſſas, citra virium & naturæ iacturam & offenſionem expedire. Vomitio intermittentes febres plerumque iudicat, continuas verò non item. Licet enim ventriculus & circum poſita, vomitione ſeſe facilè exonerent, maiores tamen venæ deiectione potiùs per eas venas quæ è iecore in inteſtina contendunt expurgantur. Perſpecta igitur febris ſpecie cognitum hinc eſſe poteſt qua ratione ea ſi ſalutaris ſit, ſecundùm naturam facilè, vtiliter, perfectè ac tutò iudicari & decretoriè ſolui debeat. Nunc autem exponendum, quo pacto ea toto morbi progreſſu debeat à natura dirigi, vt ad hanc conuenientem & perfectam criſim perueniat. Primùm autem in exquiſitis typis exercitari vnumquenque velim. Continua febris quæ ex ſua magnitudine, impetu, & more, primis diebus cognoſcetur, indicanda decimoquarto die, ſi exquiſitam motus & progreſſionis formam ſeruat. Primùm quidem repentè inuadit & certam atque manifeſtam habet inuaſionis horam. Quæ enim repentè inuaſerit, repẽtè quoque (niſi aliunde quippiam obſtet) ſoluetur: quæ verò clàm, obſcurè, & longa præcedente laſſitudine vel inæqualitate inuadens nullum manifeſtum ortus ſui initium habuerit, nec repentè, nec criſi vlla ſolui poteſt: par enim exitus atque ortus eſt ratio. Rurſum quæ nullíus euidentis cauſæ vi, ſed in corporis animíque quiete ſumma, vt ſub noctis & ſomni finem ſuſcitatur, grauior ac multò periculoſior eſt, quàm quæ prægreſſæ cauſæ impulſu, & poſt diei æſtum atque laborem obtingit: omnem enim ortus ſui cauſam intus habet in corpore. Febris igitur cuius formam & progreſſum explico, ſiue ab aliqua, ſiue à nulla euidẽte cauſa proceſſit, repentè prehendit, certúmque habet ortus ſui initium: hócque modo blandum eſt ac mite, modò acre ac vehemens. Senſim hęc increſcit ad diem ſeptimum, licet non pari ſemper impetu laborantem exerceat. Vrinas exhibet interdum biduo (quum nondum putredo inualuit) ſanis non admodum diſſimiles, ſed quæ poſtea, augeſcente putredine, ſi albeſcunt, rubent atque confuſæ ſunt. Interdum etiam ſtatim initio craſſæ, rubicundæ & confuſæ, mox dein obſcuræ coctæ exiſtunt: taléſque ferè in diem ſeptimum permanent. Septimo die grauior quædam fit morbi perturbatio, quam vel ſudor, vel ſpontanea alui bilioſa deiectio excipit: quemadmodum ſalutaris eſt & pollicetur perfectam criſim poſthac futuram. Sedata diei ſeptimi perturbatione vrinæ manifeſtam coctionem exhibent, eſtque tum verè morbi incrementum, licet ab ea perturbatione, ſæpè tanquam ex imperfecta cri-

cenſuit in ſtatu fieri grauiſſima, quum curatio tota naturæ committitur, vniuerſáque morbi materia conſeruatur in extremam criſim. Tum quippe ratione optima & criſis ipſa vehementi perturbatione fit, & ſtatus quoque criſim præcedens vehemens exiſtit.

Pro Curatione.

QVONIAM autem vehementi huic perturbationi & criſi periculum non deeſt, præſtat certè multò ante tempore nonnihil materiæ morbi demere, vt omnia deinceps tranquilliora & tutiora ſuccedant. Atque licet & venæ ſectione & medicamentis purgantibus multum ſit illius materiæ ante indicationem detractum, natura nihilominus motus ſuos ſtatis temporibus obſeruans, concoctionem ac tandem decretorio die criſim molitur ac perficit, ſed tamen perturbatione atque vacuatione minore. Id igitur in morbis ſalutaribus efficit artis curatio, vt & breuiores illi euadant & ſecuriore tranquillitate ſoluantur. Nonnunquam etiam leuiter exitiales ſalutares reddit. Hæ formulæ ſunt continuatum febrium, quæ perfecta criſi terminantur ad ſalutem.

De febribus continuis quæ criſi non terminantur.

CAP. IX.

CONTINVA verò febris, ſi criſim habitura non eſt, vix initiò poteſt internoſci, at in progreſſu, præſertim quum iam concoctionis ſigna apparebunt. hinc autem dignoſcitur, quòd neque vomitio, neque alui deiectio bilioſa vlla ſponte fit, nec facilè ſudore corpus diffluit, nec facilis eſt aut libera ſatis medicamentorum purgatio: ſed quaſi præcluſis omnibus vacuandi viis, aut humore contumaciore exiſtente, nullam natura vacuationem ſpontè molitur. Rarò quippe perfectam criſim natura efficit, quam non ante ſpontanea quadam vacuatione præmonſtrauerit. Contrà, quum viis omnibus expeditis ac liberis humores purgandi medicamento facilè obtemperant, & nonnunquam, præſertim diebus iudicibus aut decretoriis, aut vomitiones, aut deiectiones bilioſæ ſponte prodeunt, facilè laborantis tolerantia futura criſis ſperari poteſt. Continua igitur febris, quæ iam apparente concoctione ſalutaris ſperatur, ſi nulla vacuatione ſpontanea impetum fecerit, ſenſim atque paulatim concoctione atq. digeſtione ſoluetur. Licet autem nullas ſponte vacuationes exhibeat, ſingulis tamen criticis diebus exacerbationum impetus habet, quibus victricis naturæ molitionem oſtendit: quúmque vel ſeptimo, vel quartodecimo, vel vigeſimo die, perfectæ concoctionis ſignis apparentibus, ſummum vigoris impetum fecerit, reliquo deinceps tempore ſeſe remittit ac perſeuerante concoctione ſenſim decedit, dum prorſus deſinat, nulla vacuatione ſuborta. Hoc autem tempus totius eſt morbi declinatio, quæ longa planè ac interdum toto morbo diuturnior obtingit. Quę nulla vacuatione, ſed ſenſim concoctione ſoluitur, facilè minimóque errore redit. Ab hac ſumma

corpus non æquè purum, atque à perfecta criſi manet: quúmque priſtinæ qualitatis nonnihil etiamnum retineat, ſi quid vel alimentorum copia & qualitate, vel labore, vel vigiliis peccatur, ex veteri fermento noua putredo excitatur, faciliſque in priſtinum morbum relapſus. Corpore verò per criſim exquiſitè purgato, nihil efficere poteſt externarum euidentiúmque cauſarum iniuria. Eſt porrò tertia febrium ſolutio, quæ commutatione fit. Nonnunquam enim continua in tertianam, nonnunquam (idque ſæpius autumno) in quartanam degenerat. Id autem accidit, quum craſſior eſt venarum materia, quam vt aluum prorſus extirpari poſſit: aut quum magna viſcerum obſtructio ac denſitas obſiſtit, ne morbi materia deuoluatur in aluum. Ab his quippe cauſis peccans febris materia, vincentis naturæ robore à venis excuſſa, nec excidere potens in aluum, hæret ac ſubſiſtit in mediis viſceribus, illicque fixa & obhærens, ſeruánſque putredinem ex loci, id eſt, præcordiorum natura atque conditione, intermittentem facit, quæ præſertim materiæ ſitu à continua differt. Sic propemodum nonnunquam natura, materiam noxiam è venis in ſummum corpus expellens, dolores articularios infert pro ſolutione, quam criſi tentat & molitur, nec tamen perficere poteſt. Sic & abſceſſus & bubones interdum ſub febris finem erumpere videmus. De iis porrò febribus, quarum materia turgere dicitur, quos impetus faciant æſtimandum, vt intelligatur quis earum tandem ſit exitus futurus. Cauſa quæ hunc illarum impetum facit, non ſimplex eſt putredo, ſed peculiaris quædam humoris malignitas, aut ex acrimonia vehementiore, aut ex venenata qualitate profecta, ob quam ita impulſus humor nullo poteſt loco ſubſiſtere, ſed in venis maioribus licet concluſus, huc tamen illúcque, quaſi æſtuans vt mare, effertur, ac plerumque è venis in nobilem aliquam partẽ erumpit. Noſcitur autem materia turgere, quòd in ea febre, licet nec dolor vllus nec calor atrociùs vrgeat, magna tamen percipitur corporis perturbatio, magnáque inquietudo atque iactatio. Dolores quibuſdam modò in hanc, modò in illam partem inſiliunt: quúmque materia ſeſe aliquò infixit, ſæuiora ſymptomata emergunt. Itaque alios ſumma ſpirandi difficultas obſeſſis pulmonibus premit, cum ſuffocandi periculo: alios ſyncope repentina, aut periculoſa animi defectio: quam interdum vidi ſupra horas 24. ſine vllo pulſu perſeuerare citra exitium: alios cruenta expuitio, apertis magna vi pulmonum venis: alios delirium, quum cerebri arcem humor inuaſit: ac deinde eius impetu & ardore ſedato cataphora: nonnunquam in externas quoque partes proſilit ſummo dolore, tanquam ſit abſceſſus futurus & erupturus modò in alas & inguina, modò in latus, ídque cum tuſſi, cum ſpiritu difficili, & cum expuitione cruenta, quaſi vera pleuritis eſſet. Hinc igitur fit, vt acutorum morborum, quorum præſertim materia turget, prorſus (vt inquit Hippocrates) incerta ſit prædictio. Ancipites enim ij ferè ſunt, & inopinata quoque eorum ſymptomata, ídque ob turgentis materiæ impetum: neque ſi iam concoctio appareat certa ſalus eſſe debet. Quæ per has febres ex humoris impetu emergunt, vt laterum dolores, ſanguinis vomitiones & expuitiones, exanthemata purpurea, bubones, parotides, animi defectiones, aut ſyncope, pro criſi

per-

perfecta cenſeri minimè debent: licet enim ipſum humoris furorem atque malignitatem interdum finiant, reliquam tamen putredinem, quæ præcipua eſt febris cauſa, non eximunt: ſed huic neceſſaria eſt alia maior, eáque vniuerſalis vacuatio quæ totius febris iudicatio ſit: parotidas igitur, vel deliriũ, vel cataphoram, at non ipſam febrem vniuerſam ſoluit. Hactenus omnem rationem atque formam expreſſi, qua cõtinuæ febres ſalutares progrediuntur, & qua etiam aut repentè criſi aut ſenſim concoctione ſoluantur, ſiue earum materia turgeat, ſiue non turgeat. Nunc de exitialibus dicendum, quis earum progreſſus, & qui exitus ſit: idem quoque de peſtilentibus.

De exitialibus atque peſtilentibus febribus.

CAPVT X.

EXITIALIS eadem plerumque ac ſalutaris febris exordia ſunt, nec ſæuitiæ eius, nec ſymptomatum vis aut ratio diuerſa: at progreſſu vniuſcuiuſque genus dignoſcitur. Alias enim ſtatim ea dum incipit vehementer conturbat, taliſque perſiſtit: alias à lenibus orta initiis ſenſim inualeſcit, dum ſummam vehementiam aut malignitatem nacta prorſus vigeat. Atqui alterutrum etiam incipiente ſalutari febre deprehenditur, raróque primis diebus exitialia ſigna extant. Quocirca initio nihil de morte exitu citò pronunciandum, ſed omnia adhuc in ancipiti verſari. Atque licèt nonnulla ſymptomata miteſcant, vt hinc aliquid melius ſperari poſſit, quamdiu tamen confuſæ aut crudæ apparent vrinæ, ſpes ſemper dubia eſt & incerta, atque inter ſpem metúmque verſatur æger, præſertim ſi acuta febris & anceps eſt. Nonnunquam enim in lenioribus cũ cruditate (quẽadmodum in quibuſdam tertianis) certa eſt ſalus. Si deinde quarto, ſeptimo, nono vè decimo dic aut circiter manifeſta elucet concoctio, ſpes quoque elucet, ſi modò ea permaneat. Interrupta autem concoctio infida eſt. Perſeuerans verò atque in dies melior ſuccedens concoctio, certę ſalutis eſt nuncia: modò nec peſtilens febris ſit, nec malignitatis occultæ particeps. In peſtilente ſimplici vrina nonnunquam toto decurſu concocta exiſtit. In peſtilente, quæ eſt coniuncta putridæ, licet quæ confuſa & cruda fuerat vrina, ſuperata deinde putredine, coctionis notas exhibeat, permanens tamen cæca eius malignitas plerumque hominem de medio tollit. Nonnunquam etiam (licet admodum rarò) in putrida ſimplici, quæ nullius erat malignitatis peſtilentis particeps, notaui poſt vrinas diu concoctis interitum nullo errore conſequi. Vrinis igitur non ſemper fidendum, niſi & vndique meliora ſigna compareant, præſertim ex pulſu & virium robore. In acuta febre putrida, cui nulla malignitas comes ſit, ſi crudæ vrinæ, aut etiam obſcurè ſeu ex dimidio coctæ diutius perſeuerent, diéſque decimumquartum excedant, ſi natura nullam procedente morbo vtilem vacuationem per os, per aluum, aut ſudores molitur, qua leuari æger videatur, tota morbi materia intus ad vndecimum vel decimumquartum diem, aut ſi vehementior febris eſt, ad ſeptimum ſubſiſtente, tum quidem anceps adhuc morbus eſt:

ac tum ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi concoctionis indicia apparebunt salus quidem ſperari poteſt, non criſi, ſed lenta paulatímque concoctione, cui ſanè diuturnitas comes eſt. Sin vero omni ſuppreſſa vacuatione naturali, cruditas aut etiam obſcura concoctio diutiùs perſeueret in vrinis, nec manifeſta concoctio in valde acuto ſeptimo die, nec in mitiore decimoquarto appareat formidabilis eſt ac deinde ſiue ſymptomata ingraueſcant, ſiue miteſcant, ſi perſeuerante cruditate, pulſus languidior, vox reſpiratióque difficilior euadit, & laboranti robur viréſque concidunt, res ad exitum vergit: natura quippe morbi magnitudini ſuccumbit. Quantò poſtea deteriora hæc omnia fient, tanto propinquior exitus erit: ad hæcque attentus ſi diligenter æſtimes quantum vires declinent, aut quantum ſuſtinere morbū queant, æſtimare quoque poſſis quādo moriturus ſit æger. Exitialis morbus interdum ipſo ſtatim initio dignoſci poteſt, quum ſummo quodam furore incipiens vel corrupti humoris copia, vel malignitate, vires natiuúmque calorem premit ac ferè obruit, ſpiritu difficili, cum vomitione vel nauſea, cum pulſu paruo ac celeri, cum magna corporis diſſolutione, & cum vrinis confuſis. Qui ita ſtatim dum incipit, tam ſæua & tam exitialia ſigna exhibet, vix arte poteſt euinci. Licet enim vacuationes idoneæ tempeſtiuè decernantur, aut etiam ſponte contingant vtiles, quibus noxii humoris portio quædam detrahatur, omnia tamen quæ dixi exitialia ſigna permanent, aut etiam deteriora fiunt, aut noua emergūt. Quum igitur procedente morbo ſic omnia progredi videbuntur, deplorata ſit omninò ſalus. Exitialis alius eſt initio qui lentiùs inuadit atque progreditur, nec multum diſtat ab eo qui ſimpliciter crudus eſt, atque is ſanè anceps eſt; quia licet quædam præ ſe ferat lethalia ſigna, ea tamē emendari poſſunt: & qui ſic leuiter exitialis eſt, arte poteſt ſalutaris reddi. Crudus morbus vrinas habet, quales ferè exitialis: at lethalia ſigna non adſunt: hícque quamdiu crudus eſt, facilè poteſt vel errore, vel negligentia in exitialem tranſire. Quorſum autem ſit ac mutatio procedente morbo, ex his quæ nunc dixi deprehendi poteſt. Salutaris ſimpliciter morbus nec magnæ cruditatis nec mortis notas habet: atque licet nullã artis ſubſidia opitulentur, aut leuis quidam viuendi aut medendi error committatur, ſponte tamen ſua ſoluitur ad ſalutem.

Curatio febrium, CAP. XI.

QVVM per acceſſiones multæ bilis ſpontanea vacuatio contingit, febris ſine medicamento integrè ſolui poteſt. At quū ea aut nulla, aut parcior exiſtit, medicatio adhibēda, ne neglecta febris ſpeciē mutet & deterior vel prolixior euadat. Itaq ſtatim die ſecūda, cùm iā acceſſione ſoluta, deterſóque ſudore laborans cibum ſumpſerit, & horæ circiter octo quietis interuenerint, medicamentum dato. Interdum etiam ſerius, ſi longa ſperatur intermiſſio futura, in qua ante proximam inuaſionem totus compleri poteſt purgationis effectus. Quum enim præcipuè impura ſit prima corporis regio, in qua & humor noxius fluctuat,

neque

neque (vt dixi) coarctatus ſit is, ſtatim initio eius nonnihil tempeſtiuè expurgandum eſt, preſertim ſi vel oris amator, vel cordis dolor, vel nauſea, vel inappetentia, vel ſtomachi præcordiorúmque dolor, vel ſuffocatio acrius vrget. Si verò hæc deſint, nihilque ſollicitet poſt circuitum ſecundum, differri medicamentum poteſt. At interim tamen præparatio quædam adhibenda in intermiſſione, clyſtere molliente atque detergente, & apozemate quod leniter obſtructiones expediat, è radicibus cichorij, oxalidis, graminis, ex endiuia, eupatorio, & adianto, aut ex ſyrupo adiantino, vel è cichorio ſimplici: in acceſſionibus quoque ſyrupo aceroſo, vel è limonibus, vel oxyſacchаro. Si tempeſtiuè purgandi occaſio quauis ex cauſa periit, primo quoque tempore accerſitus hanc decernito. Conueniens autem ea fuerit ex manna, ex medulla caſſiæ, ex leniente electario, ex catholico, aut ſi quæ dixi ventriculi tædia deterſionem maiorem poſtulent, ex diluto rhebarbari, vel ex ſennæ decocto iure, vel ex his aptè permiſtis, ac tum laborantis naturæ & ætati tum regioni & cœli conditioni, ea arte quam alio loco tradidi, accommodatis. Hieram quidem etiam ſimplicem quòd humores maximéque bilem acrius incendat, febrémque bilioſis non elota aloë ſuſcitet, non admiſerim: nec myrobalanos, quod tandem adſtrictione humores viáſque coarctent: qua ex cauſa rheumbarbarum ſine aperientibus & lenientibus pleriſque incommodum: nec præterea acriorum medicamentorum, quæ vel ſcammonio vel turpetho conſtant, lenibus iſtis quidquam permiſtum, niſi fortè robuſtis qui ægrè purgantur aut hyeme rigidioreque cœlo. Ad quam quidem purgationem licet præparatio quæ iam (vt dixi) conducat, minimè tamen eſt neceſſaria, vt neq. cócoctio ex vrinis, quòd è primis his ſedibus humor aut ſponte prorumpat, aut facilè trahatur. Venæ ſectio exquiſitæ tertianæ eſt incommoda, vt quæ vtilem ac neceſſarium humorem detrahit relicto impuro ac noxio. Sub hac enim febre attenuatú corpus eſſe ſolet, paucique ſanguinis: bilis vero acrior ipſa febris materia ſub cauo iecoris exuperare & æſtuare, quam venæ ſectio minimè eximit, nec proinde morbi ſubſtantiam minuit. Imò verò ſi vel ſponte, vel arte nimium profuſus ſanguis ſit, plerumque deprehendes bilem acrius ferocire, febrémque inualeſcere. Peccant igitur qui ex vrina craſſa atque citrina ſtatim mittendum ſanguinem pronunciant. Ea enim non ſanguinis exuperantiam, non eius incendium, quemadmodum quæ ardens eſt, & flammea, ac verè rubra, ſed bilis è iecore effuſionem portendit, quæ in tertiana, perinde ac in ictero, & in hydrope non ſubſtantiæ ſanguinis, ſed viti ſerò permiſcetur, præſertim acceſſionis vigore. Ita enim ſecta fortaſſe tum vena videas illam ſanguini minimè permiſceri, nec cum ſanguine concreſcere, neque ſanguinem, ſed ſerum ipſum bile inquinari, quod poſtea in intermiſſione emictum purius apparet. At nihilominus ſi quando febris ea in corpus inciderit bene carnoſum, boníque habitus, cui amplæ venæ copia diſtentæ ſint, & plethoræ ſpeciem exhibeant, ob quam febris ſymptomata grauiora exiſtant, vt capitis dolor, temporum pulſatio, ſpiritus difficilis, corporis grauitas, phlegmonoſa laſſitudo ſummáque iactatio, ſanguis vtique ob plethoram venæ ſectione mi-

mendus eſt, perinde atque ſi tertianæ febri pleuritis ſuperueniret: quod certè non febris, ſed eorum, quæ aliunde committantur, ſymptomatum gratia, conceditur. In plethora, ſi non iuuet, non tamen læſura eſt venæ ſectio. Ita igitur de ſanguinis emiſſione in tertiana febre ſtatuendum. Si purgatione impuritas aut etiam noxiæ bilis portio iam multa detracta ex purioribus vrinis percipitur, & æger leuatus quodammodo eſt, ſequénſque acceſſio, tum breuior tum mitior, & eius ſymptomata faciliora exiſtunt, totius morbi breuitas ſperanda eſt. Reliquo igitur eius tempore ac progreſſu apozematis, aut ſyrupis leniter refrigerantibus & aperientibus obſtructiones blandè ſoluentur, & naturæ opus dirigetur nequid ſubſiſtat, vt apozemate e cichorio, endiuia, oxalide, gramine, agrimonia, lichene, & ex ſeminibus frigidis tum maioribus tum minoribus, ſyrupo quoque adiantino & e cichorio ſimplici quibus & interdum acetoſi ſimplicis portio adiecta ſit. Sæpe enim tertiana mitior cuius pauca eſt materia putris, vna leni purgatione tollitur, ſæpe etiam feruidioribus papulis circum labra, nareſque obortis ſponte ſoluitur: quanquam & hæ interdum ſolius terroris ſint indices, & cum his febris perſiſtat. Iam verò ſi tam acris eſt febris, tantáque noxiæ materiæ vis, vt data purgatio non quod ſperabatur contulerit, nec breuior mitiorve ſequens fuerit acceſſio, quod defuit indito clyſtere ſupplendum: & eo aluus quoties pigrior fuerit ſollicitanda vt natura ad eam aliquando futuram alui excretionem prouocetur: hac enim via libera & expedita tutior fuerit morbi exitus. Ac tum temporis in ipſa febris intermiſſione apozemata, & ſyrupi offerendi ſunt, quibus tum incidendi tum detergendi maior vis inſit cuiuſmodi ſunt quæ præter commemorata apii quoque, & petroſelini, & fœniculi radicem in aceto maceratum, & hyſſopi nonnihil continent, ſyrupus etiam byzantinus, & endiuiæ, & nonnihil acetoſi compoſiti. His igitur recludendæ ſunt viæ, attenuandique humores etiam bilioſi quum non facilis eorum eſt aut in ventriculum, aut in aluum excurſio. Si bilis vel ſponte, vel iſtorum ope concitata iam frequentius aut vomitione aut deiectione prorumpat tutus ac breuis morbi exitus erit. Ac ſi eius duntaxat quædam veluti ſtimulatio appareat, vomitio quidem præcipuè acceſſionis initio vel hydreleo, vel oxymelite, alui autem deiectio acriori clyſtere in intermiſſione procurabitur. Eadem quoque opera tum vrinæ tum ſudores liberè & copioſe cientur, tametſi ad bilis euacuationem minus conueniant atque vtiles ſint. Hæc in vehementi & exquiſita tertiana ad quartam ferè acceſſionem mollienda ſunt. Ab hac verò ſi (vt plerumque fit) vrinæ minus craſſæ, & citrinæ purioréſque iam euadent, & hypoſtaſeos quoddam ſignum apparebit, expurgati magna ex parte fomitis indicium eſt. Quòd ſi præterea ſequens circuitus breuior atque tranquillior inclinantis totius morbi initium portendat, quod reliquum eſt morbi iam dominanti naturæ committi poteſt, præſertim ſi reliquam vacuationem æger auerſatur ac metuit, multò autem magis ſi quæ ſpontaneæ vacuationes ſatis procedunt, & nihil ſupra exquiſitæ tertianæ conditionem obtigit, tametſi & in iis moderata quoque purgatio conducat, morbúmque tutò ſoluat. In iis ſaltem tum tempo-

ris na-

ris natura ad ſpontaneam curationem apozematis atque ſyrupis, vt dixi, dirigenda. At vero quinta acceſſio ſextáve vehementior ſit, aut ſymptoma quoddam acrius inualeſcat, aut vrinæ nondum ſatis puræ exiſtant, metúſq. ſit ne proprios limites febris tranſcendat non vtilis modò, ſed & neceſſaria ante acceſſionem ſeptimam purgatio ex rheo & ex ſenna vel ex catholico, cuius beneficio præparati humoris pars maxima euacuatur, naturáque acceſſione proxima ad perfectam iudicationem incitetur, & nihil aut minimum morbi reliquum fiat. Quinetiam ſi febre ſoluta ſymptomata quædam diutius perſiſtant, vt cibi faſtidium, ſitis, capitis dolor & cætera, nec facilè æger conualeſcat a morbo, ne quod ex morbo derelictum eſt recidiuam faciat, purgatio quoque neceſſaria: ſic enim tutior ac firmior ſanitas exiſtet. Ea igitur medendi ratione tertianæ exquiſitæ ardor pariter cum cauſa tollitur. Si qua tamen per curationem peculiari refrigeratione febris ardor indigeat, ſalubriter per ea fiet quę refrigerando pariter attenuant, nec putridum humorem impingunt, nec diffIari prohibent, nec vaſorum meatus coarctant, dum etiam febrem reſtinguunt eius pariter cauſam diſſipant, quod in putrida febre vehementer optandum: imò etiam ſi ardentior febris æſtus vires nimiũ proſternit, & ægre tolerari poteſt, cauſæ obſeruatione aliquantum prætermiſſa, refrigeratione multa (etiam quæ putredinis diſſolutionem cohibeat) vtitor, viréſque idoneo cibo ne concidant foueto, ne in tortoris calumniam incurras: deinde remiſſo feruore ad cauſam reuerſus noxiũ humorem exime, ac cibum in reliquam curationem ſubtrahe. Nō pauci iuuenes atq. robuſti in tertianæ ſimplicis & exquiſitæ acceſſione, trium horarum ſpatio, ab iis qui cauſam ſolam intuerentur veſtibus multis excincti, & ſiti ſudoribúſque exhauſti facre.

Summa refrigerandi nutriendique ratio in febribus.

AMPLO & quam maximo conclaui cubare debet, qui acuta febre iactatur, quo multum purumque aërem ducere poſſit, cúmque refrigeratum, abacta omni turba & hominum frequentia, ſparſa quoquouerſum aqua gelida & aceto, ſtratis herbis frigidis, vt ſalicis foliis, vitis, lactucæ, nymphææ, roſarum, & violarum, odoribus quoque & roſis, violis, nymphæa, & ſantalis, aqua roſarum ſtillatitia, & aceto & camphoræ momento conſperſis. Tum temporis non multis, ſed admodum leuibus veſtibus tegendum corpus eſt, ne vniuerſe refrigeſcat. At ſi nihilominus ardore nimio is torretur, in ipſo vigore æſtuantes partes hydrelæo perfundentur, cuius oleum & aqua manu permiſceantur donec albeſcat: huic & aceti ſextans interdum adiici poteſt, & vice ſimplicis olei roſatum, violatum, nymphæum, aut papauerinum ſubſtitui. Id autem iocineri, renibus, æſtuantíque capiti induci poteſt, idque tutò, ſi modò nulla tuſſis, nulla capitis grauitas, nulláque deſtillatio moleſta ſit, nec cataphora profundiórve ſomnus obrepat. Epithema iiſdem quoque partibus atque cordi vtiliter accommodatur, ex liquore ſtillatitio roſarum, violarum, plantaginis, ſolani, nymphææ, & aceti ſextante, in quibus ſantali & camphora, aut paſtilli albi Raſis ſoluti ſint. Ex

iiidem quoque tracta pſyllii vel cydoniorum mucago eximiè opitulatur. Obſeruandum autem, ne hæc inſtante ſudore corpori inſideant illiúſque eruptionem cohibeant, breuémque morbum producant: quanquam longitudo interdum optabilior eſt acrimonia. Interiora cucurbitæ, aut melonum, aut cucumeris aut eſu oxalidis, portulacæ, lactucæ, ex aceto, quæ aut crudæ ſint, aut aqua feruente contabuerint: aut, ſi fortè corroboratio quædam adſtrictione petitur, ſucco mali punici acidi, aut limonis, aut citrij, aut ceraſij, aut oxyacanthæ, aut oxalidis, aut vuæ acerbæ, cóque vel puro, vel aqua diluto: horum enim quàm ſyruporum maior refrigeratio. Hæc ipſa alimenta quoque ſunt, in quorum moderato vſu olim veteres tenuiſſimum victum collocauerunt, quemadmodum & longè tenuiſſimum in cibi potúſque abſtinentia: ab hoc ſenſim ad tenuem, & ad plenum, qui ſanorum & integrè valentium eſt peruenerunt. Omnis autem febricitantium victus humidus, frigidúſque habendus eſt, ex materia leui. Primus autem cibus eſt aqua hordei ſimplex, quæ refrigerando, humectandóque leniter abſtergit: deinde aqua mulſa, quæ melle temperata minùs refrigerat, ſed magis abſtergit & aperit: vel aqua ſaccharo condita, quæ minùs quàm mulſa viſcera calefacit, ſed minus quoque abſtergit. Ab his hordei cremor refrigerans & humectans, abſtergens, leniens, ſitim compeſcens nuſquam ductuum viis adhæreſcens. Hæc ſequitur ſorbitio è pulli gallinacei vel columbini iuſculo, in quo frigidiora olera, lactuca, oxalis, portulaca, bugloſſum, & vua acerba incocta ſint. Mediæ verò materiæ ſunt ea ipſa olera, deinde hordeum integrum ſaccharo conſperſum: ab his panis medulla elota & ex aqua cocta, ſequitur quæ ex pullorum iuſculo coquitur: hinc piſces ſaxatiles, deinde oua tremula ſine teſta in feruentem aquam coniecta: carnis deinde aqua liquidior vaporatio elicita modò ſimplex, modò roſarum bugloſſi, aut violarum ſaccharo temperata. Valentioris iam quodammodo, ſed nondum plenæ materiæ ſunt pulli gallinacei & columbini. & gallinarum caponúmque extrema, deinde eſus eorum feruore conſumptum, & quod iam quaſi in gelu concreuit: ipſa quoque eorum caro, & hœdina, & vitulina, ea quidem elixa, & dum editur ſucco quodam refrigerante intincta, vt carnis ſaporem quodam modo ſopiat: quod & amygdalæ tunſæ iuſculis quoque præſtant. Quæcunque iam craſſiuſculæ ſunt materiæ, vt ea ipſa aſſa, & perdices, auiculæ montanæ, lepuſculi aſſi, & aſſorum quorumuis expreſſus ſuccus, aut qui elicitur è carne in diplomate ſine aqua elixa, quòd nimium alant, ægrè coquantur, æſtúmque in præcordiis excitent, non in acriter febricitantium, ſed in ſanorum cibis numerantur. Si quid tamen horum vehementer experitur, id ex ſucco, aut condimento refrigerante in laborantis gratiam concedi poteſt. Potus eſto vel aqua feruefacta & refrigerata, vel aqua hordei ſimplex, vel aqua cum ſacchari ſextante feruefacta, vel quiuis potus ex his quos connumeraui refrigerantibus, & aqua quoque frigida vini albi tenuis ſextante conſperſa: ſic enim magis refrigerata, & citra viſcerum offenſionem, quoquouerſum expeditiùs digeri diſtribuique putatur. Frigida verò quæ

rò quæ pura ſit ac ſimplex, minimè cibis permiſcenda. At verò quum ſummus ardor ingénſque ſitis ſummam quoque refrigerationem poſtulant, ſine qua metuitur ne nimiùm vexatus æger exareſcat, marceſcat, aut fortè exhauſto ſpiritu breui exoluatur, præſtanda quidem frigida, qua nihil ad infringendum calorem valentius. Sed & ipſa quoque ſynochi, cauſi, aliarúmque continuarum ardentium peculiare remedium eſt, quum illas vel extinguere, vel refringere, vel in alind temperatum genus commutare conſilium eſt. Id tamen non niſi eorum quæ ſequuntur obſeruatione tentandum. Noxia morbi materia ex vrinis iam concocta appareat, quod non ante diem morbi quartum contingere ſolet. Laborans bono ſit habitu, carnoſóque corpore, integris viribus, inſito calore exuberans, potui frigidæ dum bene valeret citra læſionem vllam aſſuetus: ei quoque pectus & viſcera firma ſint & valida, ſine dolore, ſine obſtructione magna, ſine tumore, ſine abſceſſu, nec alui deiectio nimia, nec cruditas vlla fatiget. Hæc igitur cùm adſunt, magna ſiti antecedente, frigida aqua copioſè, ad duas circiter heminas, & vltra ſacietatem epota dum venter præcordiáque diſtendantur, ſatíſque refrigerata ſunt, & horrore quaſi inalgeſcant, ſummum febris ardorem tutò extinguit. Protinus autem multis ſtragulis operientibus eſt qui bibit, moxque cogendus vt vomat, aut aluum copioſè deiiciat, aut ingentem ſudorem effundat. Cohibita enim aut ſubſiſtens tanta frigidæ moles, ſummo vitæ diſcrimine, natiuum calorem cum febrili pariter extinguit, aut ſaltem partem nutrientium functionum tollit, ſpirandi difficultatem, tremorem atque conuulſionem, deglutiendi meiendíque difficultatem infert, ipſa inſuper ductuum vias coarctans, morbíque materiam compingens, morbum multò diuturniorem facit. In eadem atque etiam in grauiora incommoda eos præcipitat, qui contra affecti fuerint, extenuati, exangues, imbecilli, pauci caloris, non aſſueti eius potui viſceribus dolentibus, tumentibus, obſtructis, aut vlceratis, maximè autem ſi adhuc crudus eſt morbus: vnde conſtat, febribus intermittentibus quarum ſcilicet peccans materia in primis eſt viſceribus, liberaliorem frigidæ potionem aduerſiſſimam eſſe: neque ſemper continuam etiam, quæ ardens fuerit, tutò extinguere: & ſub tanta refrigeratione omnino ancipitem eſſe febris curationem. Talis igitur per febres eſto cibi potúſque qualitas. Quantitas verò vtendíque ratio, non parum difficilis: ſumma quippe controuerſia certatur, quantum & quando cibus in acutis morbis offerendus. Antiqui, præſertímque Aſclepiades, primis totius morbi diebus non modò à cibo, verùm etiam à potu abſtinendum putabant, vt ne os quidem ejui ſinerent: ita quidem ſuperantem materiam minui digeríque rati, ſi nulla noua accederet. Eam Hippocratis ſententiam eſſe cenſuerunt: quia, inquit, vbi morbus peracutus eſt ſtatim & labores ſummi fatigant & tenuiſſimo victu (quæ pura eſt abſtinentia) vti neceſſe eſt. Quum verò ægrū triduo per omnia fatigaſſent, quarto die cibo deſtinabant interdum etiam quinto aut ſexto, ſed quartus in pleriſque ad initium cibi aptiſſimus habebatur. Dein verò altero quoque die alebant, ac vlterioribus die-

intermiſſionis in intermittente, aut etiam remiſſionis in continua febre, longius eſt, eius initio quùm iam maximè omnia tranquilla ſunt, & arteriæ conquieuerunt, dare cibum expedit, ruſúmque ſecundo ſi longum eſt interuallum. At quum quietis breue tempus erit & maturè altera timetur acceſſio inhærente adhuc febre, & eius reliquiis manentibus, cibus etiam tutò dari poteſt: præſtat enim decedente febre quàm inſtante ægrum cibo deſtinari. Eadem ratione ſi vaga febris eſt, & incertum eius recurſuræ tempus, ne inopinatò cum recipiat, quandocunque quis ex acceſſione leuatus apparebit, etiam ſi nondum ex toto integer ſit, cibum aſſumat, & cibus ſemper ex acceſſione proxima quàm maximè reducatur. Atque etiam, ſi bis eodem die acceſſiones complures hominem adoriantur, poſt grauiorem præcipuè alendum. Cæterùm in acceſſione iubet Hippocrates prorſus abſtinere, & totius eius tempus ſine cibo prætetire. At nihilominus ſi quis propter virium imbecillitatem deficit, nullo acceſſionis tempore non eſt ſuſtinendus, ídque aut prunis ceraſíſve coctis, aut conditis ſacchato, aut hordei cremore, aut etiam pauco concreto carnium iure, quæ refrigerata ſitim pariter extinguunt. Hæc tamen minore periculo dabuntur inſtante quàm incipiente febre, & increſcente quàm ſummè vigente. In ea porro febre, quæ continua eſt & remiſſionem nullam habet, neq. lenior vnquam ſit, ante lucanis horis, quibus omnes ferè in ſomnum propéſi ſunt, vt matutino tempore, quod natura ſua leniſſimum eſt, plenior dādus eſt cibus, quàm meridiano aut veſpertino, quo ferè áſperior morbus eſt. Veruntamen in homotono febre aptæ ſunt cibo horæ, quibus & integrâ valetudine quis ali conſueuit. In quacunque nihilominus febre continue vis corpori deeſſe videtur, & arteriæ præ exilitate concidunt, & laborans exolui ſe metuit, cúm cibo fouere, vireſque recreare licet.

Symptomatum quæ per febres affligunt remedia.

Cap. xii.

Rigor continuæ febri ſuperueniens, quòd eam plerumque ſoluat, in malis non eſt, nec vlla ratione cohibendus, ſi eum præſertim ſudor excipiat. Frigus autem, horror, aut rigor intermittentium inuaſionibus ſi vehementiùs fatiget corpúſve concutiat, leniri tutò poteſt. Primùm autem ſub expectatione acceſſionis maturè veſtibus multis operiendus eſt æger, & omni potione prohibendus: ſummis partibus, & iis quæ plurimùm inalgeſcunt, adhibenda fomenta calida atque ſicca: vt lapides candentes, aut titiones extincti: ſimul quoque obuolutus laborans ſpiritum diu continere debet. Si nihilominus horror rigórve prorumpat inter veſtimenta, extremæ partes perfricandæ ſunt oleo chamæmelino calefacto, vel liliaceo, vel anethino, vel rutaceo, vel vnguento quod ex his & ex piperis, cardamomi, pyretrive conficitur. Si vnctionum grauis eſt vſus, ea ipſa in aqua vitæ maceranda ſunt, qua dein expreſſa rigentes partes perfundentur. Nonnulli vehementiùs rigoris initio eum qui conflictatur, in balneum deducunt, in quo etiam cali-

diores herbæ incoctæ fuerint. At certè ne quid in eo peccetur, néve calor acriùs inualeſcat, commodiſſimum ſit ventriculum atque præcordia fouere, feruefacto iure calidorum ſtirpium, vt menthæ, abſynthii, ſaluiæ, rutæ, origani, chamæmeli, & anethi, cum aniſi & feniculi ſemine, cui etiam vini albi paulum ſit adiectum: concalfacta enim febris origine, horror ſæpe diſcutitur, ſimúlque melior fit præcordiorum ſtatus. Quum quis ex horrore iá incaleſcere cœpit ſi (vt ferè fit) nauſeabundus eſt, data aqua tepida interdum ſubſalſa vomere cogendus eſt, vel mulſa data, vel hydrelæo vel ſi tenacior humor eſt, ſyrupo acetoſo, aut oxymelite tum ſimplici, tum ſcillitico, aqua hordei tepida diluto. Quinetiam qui ſponte euomuit, horum ope iterum vomere cogendus eſt, vt proritans intus materia radicitùs extirpetur: quæ ſi multa tenaciórque exiſtit, vehementiora etiam ſuo loco tradēda poſtulat. Nam vt circumſpectè Celſus ante nos animaduertit, ferè talis horror ab his oritur, quæ biliosa in ſtomacho reſederunt. Si per hæc vomitio proritari nequit, piper tritum drachmæ vnius pondo, ex aqua calida, ante acceſſionem potum horrorem inhibebit: ſed efficaciùs pilullæ quæ habent rad. ariſtolochiæ rotundæ ℈ ij, myrrhæ ſelectæ, piperis an. ℈ ß. ex abſynthii vel menthæ ſyrupo concinnatæ. Sæpe etiam, per quaternam maximè, omnia tum externa tum interiora corporis vſque adeò perfrigerata ſunt, vt in ipſo horrore aut vinum generoſum, meracum, & calefactum aut aromatites aut aquam vitæ, aut calidiora quædam offerre cogamur. Sitis, quam ſolius linguæ & faucium ariditas parit, oris collutione ex aqua hordei tepida, vel ex aqua ſtillatitia plantaginis compeſcitur, vel ex ea, in qua cocta ſint pruna dulcia, zizypha, myxa aut cydoniorum, cucurbitæ, vel lactucæ ſemen, aut glycyrrhiza, aut quæcumque citra adſtrictionem & calorem blandè leniunt atque humectant. Ea ipſa hora diutiùs etiam contenta lentore ſuo linguam, os, & fauces ſicceſcere non ſinunt. Si dulcia non arrident, fallenda ſitis eſt acinis mali punici, vel citrii, aurantíve laminis aqua roſata & ſaccharo maceratis, vel oxalide manſa. Scabrities verò, atque etiam linguæ oríſve lentor detergendus primùm eſt penicillo ex melle roſato: quod ſi non ſatis reſpondeat, penicillus aqua roſata intingendus eſt, in cuius vncia aluminis drachma vna & ſacchari candi ſemuncia ſit ſoluta. At ſi ex refacto, aut æſtuante ventriculo & præcordiis, ſitis vehementer excruciat neque his, quę nunc dixi, falli poteſt, potus permittendus eſt, ſed quàm tardiſſimè, vt hunc ſudor promptus excipiat. Maturior acceſſionem producit, ſitimque nouam mox exaſperat. Conueniet autem potus ex diluto iure lactucæ, portulacæ, plantaginis, & eorum lenientium quæ dixi ex ſyrupo violato, zizyphorum aut nymphææ, & aqua ſextupla: aut ſi putreſcens ſtomachi humor ſitis occaſio fuerit, è ſucco oxalidis, vuæ acerbæ, ceraſiorum, mali punici vel citrii, aut è ſyrupis qui ab his comparari ſolent, pari aquæ modo dilutis. Quum ceruicis, † aliarúmve partium mador ſudorem inſtare pollicetur, vinum album tenue, quadrupla aut ſextupla aqua dilutum, hunc liberaliùs ciet. Potus autem omnis moderatus eſto, ne præcordia diuellat, & frigidiuſculus,

† aliàs legitur, alarum mador.

gidiuſculus, ne crudiorem aluum liquidioremque reddat. Capitis ex febre dolorem ſedat roſa, viola, nymphæa, lactuca, plátago, ſemperuiuum & alia quælibet herba ex refrigerantibus tunſa, & ex aceto fronti temporibúſque inducta: & quæ ab his extant tum olea, tum vnguenta, cuiuſmodi eſt quod populeum appellant Si vigiliæ, aut delirium moleſtè exercet, his adiici poterunt hyoſcyami, papaueris, & mandragoræ folia, vel ſemen, quæ & ipſa odoratu quoque non parum iuuant. Ex his lotiones, vnctiones, cataplaſmata, non fronti modò & temporibus, ſed ſyncipiti quoque tutò admouentur: ſi neque capitis grauitas, neque deſtillatio, neque tuſſis dehortatur. Si nimia metuitur refrigeratio, permiſceantur his ſerpillum, anethū, & ruta, quibus etiam ad vigilias & deliria nō parua vis eſt. Si extremū malum eſt, in quouis oleo ſolui poteſt opium, vt in ſingulis vnciis huius bini ſint ſcrupuli, eóque frons, tēpora, & ipſæ nares oblinantur. Sed & interdū drachmam vnā Philonii Romani, aut ſcrupulos duos pilullarum è cynogloſſo vorare extrema neceſſitas expoſtulat. His etiam præſidiis ſuccurritur, cùm febricitans, aut quouis acuto morbo decumbens, citra manifeſtam occaſionem huc illuc immodica iactatione ſeſe deuoluit. Aut ſi fortè iactationis cauſa fuerit capitis, præcordiorum, aut lumborum æſtus, his refrigerantibus, quæ ſupra retuli demulcendus erit. Spirandi difficultas quæ ferè ob febris ęſtum vehementer premit ac penè ſuffocat, iiſdem quoque tollitur remediis, & cordis epithemate, quod inter refrigerantia retuli, & potu frigido, quo minimè prohibendus eſt æger ſi tum maximè exigit. Animi defectio, aut etiam ſyncope, quum per febres ardentes ex bile in os ventris effuſa proficiſci ſoleat, non meliùs arceri abigíve poteſt quàm ſucco mali punici, aut citrii, aut vuæ acerbæ ſumpto, aut pane vorato iiſdem intincto Spongia quoque miſtis inter ſe aqua roſacea & aceto imbuta, quæ ventriculi ori tepida imponetur, ad id non parum conducit. Sudor optimus, tenuis, tepidus, calidúſve, minimè fœtidus, facilè ac citra laborem vniuerſum è toto corpore dimanans, qui ſitim ardorémque cōpeſcit, & intermittentis febris acceſſionem integrè ſinit, aut continuæ acrimoniam remittit, qualis ferè eſt qui decretorio die ſuperuenerit. Is verò quoad vires permittunt, tolerandus eſt, atque etiam, ſi parciùs erumpit, prolicicndus. Si verò immoderatione corpus iam diffluit & exoluitur, coërceri debet tum aëris, tum corporis refrigeratione: interdum profuſione ex oxycrato aut omphacio, aut ex aqua in qua incoctæ ſint roſæ, cytini, balauſtia, malicorium, myrti, ſalicíſque folia gallę & cupreſſi glādes, interdum vnctione ex oleo roſato, myrtino, maſtichino, aut melino in quibus (ſi neceſſitas poſtulat) ſuccinum tritum, aut gummi, aut ceræ exiguum ſolutum ſit, vt emplaſtica vi cutis ſpiracula tenaciùs infarciat. At verò ſudor craſſus, glutinoſus, frigidus, ac fœtidus, ægrè, nec è corpore toto prorumpens, initio quidem non omnino malus: ſæpe enim qui eiuſmodi primus vel è capite, vel ex alia parte manat, poſtea melior ex vniuerſo corpore euadit. Talis autem diu ac multùm perſeuerans, omnino malus: nam cum virium robore, impuritatem ſummam & morbi longitudinem, cum imbecillitate, extinctionem fore denunciat. Sudorem malum nunquam prouoces, ſæpè cohibeas, ac tum

præcipuè purgando corpori ſuſtinendíſque viribus operam nauato. Si qua alia ſymptomata præter febris conditionem obrepunt, vt lienteria ex frigidiore & immodico potu, vt tuſſis ex refrigerato pectore, vt ex nudato capite deſtillatio, propriis extollantur remediis, ſed quæ tamen aut nihil aut minimum curandæ febri obſint, & hanc, quoad fieri poteſt, leniant.

FINIS.

IO. FERNELII AMBIANI, DE LVIS VENEREÆ CVRATIONE PERFECTISSIMA, Liber.

Luis Venereæ definitio.

CAPVT I.

LVES Venerea totius ſubſtantiæ morbus eſt occultus, cõtagioſus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus ſeſe prodens: *ſolo concubitu, aut alio impuro cõtactu contrahendus.* Atque vt huius morbi vis & natura, de qua hactenus inter Medicos parum conuenit, certiùs innoteſcat, paulò altiùs expetenda eſt definitionis explicatio. Cùm omnis morbus primùm & per ſe in aliqua parte corporis inſideat: partes autem omnes ſimilares ſint & diſſimilares: neceſſe profectò fuerit in harũ alterutra vel in vtraque luem Veneream primùm & per ſe inhæreſcere. At verò in diſſimilaribus primùm & per ſe non conſiſtit, neque enim cõformationis neque magnitudinis, neq numeri, *neque collocationis ſiue ſitus* morbus exiſtit. Reſtat igitur vt partium ſimilariũ primũ & per ſe vitiũ ſit, & affectus præter naturam: neque enim, ſi cum omni genere morborum concurrit & complicatur, aut etiam varios partium diſſimilarium affectus inuehit, idcircò ſanè morbus vnus non fuerit aut etiam partium diſſimilarium primùm & per ſe affectus cenſebitur. Ita

enim

enim & febris partes omnes obſidens; diſſimilarium partium primùm & per ſe morbus diceretur, nec vnus eſſet affectus, ſed plures: quod veterum auctoritas redarguit. Verùm enimuerò cùm affectuum partis ſimilaris tria ſint ſumma omnino genera intemperies, materiæ immoderatio & totius ſubſtantiæ corruptela: ad quod Lues hæc ſit referenda, videndum. primùm ad intemperiem non pertinere, apertè poſthac demonſtrabimus, cùm de eius cauſa dicemus multò minùs ad materiæ ametriam referri poteſt: neque enim mollities aut durities eſt, neque laxitas aut adſtrictio, neque tenuitas aut craſſities, neque demum raritas aut denſitas, qui materiæ immoderatæ omnes ſunt morbi. Ad formam ergò neceſſariò referenda eſt: quæ quoniam præcipua eſt, & pene tota rei cuiuſque ſubſtantia, eius affectus totius ſubſtantiæ morbi dicentur. Atque ideò Lues Venerea meritò totius ſubſtantiæ affectus dicetur. Iam verò cùm morborum totius ſubſtantiæ alii intemperiem manifeſtam ſequantur, cuiuſmodi ſunt febres omnes putres, aliarúmque partium affectus ex putredine ortum ducentes, alii alias cauſas occultiores: ad quod genus Lues pertineat, videndum. Qui intemperiei ſuccedit morbus manifeſtus eſt, íſque vel putredo quædam exſiſtit, vel putredinis quædam ſoboles, quod Lui non conuenit. Supereſt igitur, vt à ſecretiore cauſa orta putetur. Atque hîc occulti morbi dicuntur, qui non ex diſſoluto temperamento, neque ex ſimplici putredine, ſed ex abditiore quadam cauſa proceſſere, quæ corporis totam ſubſtantiam primùm & per ſe afficit. Hoc cauſarum genere continentur omnia peſtifera, deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum noſtrum calorem, in ipſúmque vitæ principium, cui tota eſſentia contraria eſt & infenſa, maximè ac primùm ſæuit ac debacchatur. Non enim eiuſmodi cauſæ ſola putredine, vt iunioribus pleriſque viſum eſt, ſed tota ſpecie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Hæc autem quæ toto genere & prorſus venenata ſunt, tribus omnino modis nos attingunt: aut enim cum aëre ſpirando ducuntur, vt peſtilentiæ ſemina: aut extrinſecus nos attingunt, vt rabidi canis & venenatarum beſtiarum virus: aut intrò ſumuntur, cibi, potus, aut medicamenti ſpecie. Venenum, quod non niſi intrò ſumptum vires habet, omnium infirmiſſimum exſiſtit: non in ſpiritu, non in tenui humore, ſed in craſſiore quadam ſubſtantia inhæreſcens, huius generis ſunt fungi, arrhenicum, auripigmentum & alia pænè innumera, quæ non odore, non adhæſu, ſed hauſtu ſolo enecant, hæc Chirurgi in malignorum vlcerum curatione citra vllam partium corporis iacturam, magnóque vſu extrinſecus adhibere ſolent, ex quo intelligitur non eſſe illa contactu deleteria. At verò ſi quid iſtorum ſumatur, è craſſiore materia venenum vi noſtri caloris ſuſcitatum in principes demum partes ſeſe inſerit, profértque ſui furoris incommoda. Venenum, quod halitu nos ferit, omnium præſentiſſimum eſt & efficaciſſimum, nec humore, nec craſſiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret: ſed tenuiſſimum cùm ſit, ſpiritu hauſtum, celerrimè per pulmones in cor viſcus nobiliſſimum & in arterias, in omne denique corpus irrepit: pri-

múmque ſpiritus, deinde humores, poſtremò ipſarum partium ſubſtantiam labefactat. Quod autem venenum contactu ferit, minus efficax eſt: neque in ſolo ſpiritu, vel in aëre, ſed in humore quodam prouehente vires habet. Hoc verò cùm in partem cute nudatam inſederit: contactu quidem eam primùm, dein verò proximas, reliquáque corpus omne conſecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus ſolùm contagione quempiam polluit: at in partem demorſu apertam vel humor vel ſaliua eructatur: cum quo virus illinc ſenſim in omne corpus euadit. In integram verò cutim ſi inciderit, nihil efficit. epidermis enim denſa cùm ſit atque valida, horum hebetiorum & craſſiorum venenorum ſubſtantiam altius penetrare non ſinit, niſi vel findatur vel dilaceretur. Sic enim beſtiarum, quæ virus eiaculantur, venenum prouehente ducitur humore, ſic ſagittarum venenatarum, ſic elephantiaſis, aut luis Venereæ virus, non inſpiratu, ſed humore in quamuis partem cute nudam defixo ſenſim prorepit in omne corpus. Ex iis tamen, quæ ſolo contactu officiunt, pauca quædam numerantur, quæ integram etiamnum cutim, quamuis validam & denſam peruadunt & penetrant, intróque ſubeunt: vt quod à baſiliſco aut torpedine piſce infligitur virus. Atque hæ tres occultæ atque venenatæ cauſæ tres occultorum morborum differentias conſtituunt: quorum alii ab aëre: alii contactu: alii à venenata, quæ intus ſit, materia procedunt contrahuntúrque. Hi quidem omnes venenati ſunt: at non ſimiliter, neque iiſdem ex cauſis. Nam qui ex intus concluſa materia proceſſerunt, quia foras non emigrant, neque in vicinas partes prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupantur, qui verò ab aëre, aut contactu fiunt, contagioſi: quòd vel externæ, eiúſque venenatæ cauſæ occurſu geniti ſint, vel contagione mutuáque ſocietate vicinas partes contaminent. At hi qui ſolo contactu contrahuntur vt hydrophobia. Lues Venerea, & qui beſtiarum venenatarum ictu fiunt, ſimpliciter contagioſi dicuntur: alii qui ab aëre procedunt peſtilentes. Vt idcirco breuiſſimè dici poſſit, Occultorum morborum alios venenatos eſſe, alios contagioſos: alios peſtilentes. Sed venenatis & peſtilentibus relictis, de contagioſis pauca quædam dicemus. Contagioſi tota ſubſtantia morbi alii manifeſti ſunt, alii occulti. Manifeſti ſunt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui & reliqui huius generis: qui licet contactu & fiunt & afficiunt, nihil tamen occultum malignúmque reſipiunt: ſed à manifeſta putredine, & qualitatum primarum intemperie, oriuntur. Contagioſi occulti dicuntur, qui externi cuiuſpiam veneni occurſu & contagione primùm contracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce, vel ab opio, hydrophobia & qui ſcorpionum beſtiarúmque venenatarum morſu vel telorum veneno infectorum ictu fiunt. In horum cenſu iure numeranda venit Lues Venerea. cùm enim neminẽ vnquã hac Lue labefactauerit, inquinaueritve aëris inſpiratio, nec multos communiter illo inuadat, non poteſt inter Epidemicos morbos cenſeri, eúmque nec alimentorum impuritate nec vitio ſit orta, non numerabitur in venenatis. Reſtat igitur vt habeatur inter cõtagioſos, quorũ peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Et licet fortaſſis ab externis hæc cauſis primùm originẽ non habue-

habuerit: quoniam tamen hæc ſeire el genita non niſi contagione poſtea afficit, contagioſorum more contagioſus quoque morbus dicendus eſt, alioqui nec elephantia, nec qui Luis Venereæ & Elephantiæ permixtione fieri poſſunt, inter morbos contagioſos recenſerentur, quod tamen veterum auctoritas & vſus coarguit. Itaque Lues Venerea totius ſubſtantiæ affectus eſt occultus & contagioſus.

Luis venereæ origo. CAP. II.

ANNVS fuit à Chriſto nato poſt M. & CCCC. nonageſimus tertius (aliis ſecundus) cùm irrepſit lues Venerea apud Neapolim primùm in Gallorum exercitum Vnde a Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus eſt appellatus. Hunc iram Dei Opt. Maximi interpretati ſunt Theologi, cùm hanc malorum à nobis morum pœnam exigi, hoc ſupplicium de ſcortationibus ſumi publicè docuerunt. Hinc ſtatim mira tam horrendum affectum ſuperſtitio excepit, indoctis quibúſque hominibus & mulierculis ad Diuos neſcio quos vota ſua referentibus, opémque ab iis poſcentibus. Non defuerunt etiam Aſtrologi & Meteorologici, qui morborum popularium cauſas altius repetentes, inſolentem quandam ſiderum conſtitutionem ac binas ſolis eclipſes, aëri inquinamenta quædam reſpergentes accuſarunt, Epidemicúmque hunc affectum dixerunt: quorum etiam opinionem plures Medici poſtea ſunt ſecuti. At ego vel ab inſulis quibuſdam Americis in quibus populariter affectum hunc graſſari audio per Hiſpanos in Gallorum exercitum vitium allatum crediderim: aut illic certè ſcorti cuiuſpiam magna impuritate contractum, cuius dein contagio in omnem Europam, Aſiam, Africam & extremam Indiam defluxerit, omnémque orbis partem, quæ noſtrarum commerciis vtitur, impleuerit. Etenim ſi Epidemicorum morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuata eſt hæc Lues, quomodo paucis diebus plures non afflixit, tandémque tempore deiecit? Ita enim peſtis illa Anglica hoc ſeculo nata ſæpius iam & inuaſit, & extincta eſt penitus. Ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati, ita exanthemata & ecphymata ortus & interitus ſui curſum ſemper abſoluunt. At aut ab vno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues venerea: cuius contagio hactenus ſerpſit in reliquos, nec tempore deſiit. Itaq. accuſanda hoc loco multorum credulitas, qui multas ſe in cœnobiis virgines arcte concluſas hac lue labefactatas vidiſſe ſcripſerunt ſine viri conſuetudine, & impuro contactu: ſola inquinatas aëris inſpiratione. Non minùs explodenda eſt illorum opinio, qui alimentorum impuritate & vitio luem hanc ſæpius oriri contendunt. quaſi verò nunquam antea putridis & vitioſis alimentis vſi ſint & homines ſine lue Venerea: aut hæc in plebeios tantùm & infimæ ſortis homines vitioſis plerumq. cibis victitantes, non autem in magnates & reges ipſos ſelectiſſimis cibis vtentes graſſata ſit. Multi etiam Luem hanc in dies mutari, & ita inclinare atque conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finem habitura, litteris prodiderunt. aiunt enim, cùm primùm oriretur, tãta fuiſſe fœditate,

vt quæ nunc graſſatur, vix illius generis eſſe putetur. Vlcera erant innumera, in quernæ glandis ſpeciē & magnitudinem aſpera, exporrectáque: ſpurcus ab iis profluens humor, fœtor verò tantus exhalans, vt cuius nares attigiſſet, is infici mox crederetur: color puſtulis ex nigro vireſcens, ipſo aſpectu non minùs ægros quàm dolore cruciabat. Fugiebant idcirco omnes eius aſpectum, nedum contactu abſtinebant, vt morbi preterea nullius. Quæ verò ſecuta eſt & iam paſſim vagatur, puſtulas quidem habet paucas, vt & vlcera, dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis, ea vt fœditate tolerabilior, ita certè doloribus & cruciatibus immanior euaſit. Id verò minimè ſeneſcentis Luis naturæ & cōditioni tribuerunt, ſed præpoſteræ multorum curationi. Adeò enim eſt hæc Lues mortalibus formidabilis, vt vel illius minima ſuſpicione confeſtim ad remedium ex hydrargyro concurratur, quod ſanè puſtularum ardorem extinguit, exſiccátque vlcera: at deſtillationes, articulorúmque dolores adauget. Itaque hanc, niſi Deus Opt. Max. ſua clementia ipſe extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquam extinctum iri, ſed fore humano generi comitem & immortalem crediderim.

Luis cauſa efficiens ex nonnullorum opinione.

Cap. III.

DIximvs de Luis origine & externa occaſione. Iam de efficiente cauſa, cuius ad curationem in primis eſt neceſſaria cognitio, accuratiùs diſſerendum. Huius quidem natura & eſſentia quæ ſit, quæ qualitas, quantæ jamdiu, quámque odioſæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ & ſumma diſcordia conuerſatæ at nondum tamen definita quæſtio eſt. Alius enim hepatis intemperiem valdè ſiccam & paulò calidiorem per contagium impreſſam arguit, ac eam primùm quidem ſimplicem, deinde verò increſcente humore noxio compoſitam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulſus & continuum ſoluat & puſtulas, vlceráque excitet, dolores, tophos, aliáque incommoda innumerabilia acceſſat, neque mirum videri debere ſi medicamentis quę ad omnis generis intemperiem comparata ſunt, hactenus non ceſſerit: quod omnis ſicca intemperies partis alicuius nobilis maximéque hepatis humidi primogenii plurimum abſumat atque diſſipet, nec niſi arte ſumma & ſummo remediorum vſu tolli emendarive poſſit, cùm reliquæ omnes intemperies facilè corrigantur. Intemperiem calidam eſſe à natura rei cognoſci & ab eius affectibus, ſiquidem puſtulæ & vlcera, quæ in hoc ſunt morbo duritiem habent inſignem: durities autem fit vel à pituita craſſa, vel à melancholia. At pituita craſſa facta non corrodit. Eroſiones enim, quæ cum duritie affligunt, ſui cauſam materiam craſſam & denſam agnoſcunt. Adhæc materia tenuis, eryſipelata vel herpetes excitat, viſcera autem Luis profunda ſunt & caua. Denique luis Venereæ vlcera iis tolluntur remediis, quæ veteres Arabes ad vlcera à ſicca & torrida materia compararunt. Quocirca à materia calida ſicca & denſa emergunt. Hæc autē ma-

teria

teria non poteſt aliunde peti quam ab hepate, ſiquidem medicum eſt theorema: Actione aliqua per corpus totum æquabiliter læſa, principium eius naturale neceſſariò eſſe malè affectum, neque enim (quod exempli cauſa dictum ſit) motu & ſenſu totum corpus priuari poteſt, illæſo cerebro motus & ſenſus principio, neque aſphyxia, id eſt ſumma pulſus imbecillitas, in toto corpore deprehendi poteſt, illæſo eius principio corde. Sic profectò vitiato ſanguine in omnibus corporis partibus: neceſſe eſt hepar læſum eſſe & cuiuſmodi eſt ſanguinis vitiũ, talem quoque eſſe iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti, liuidi ferè & ſubnigri cernuntur, floridúmque tum faciei tum reliqui corporis amittunt colorem, quo fit, vt ſanguis in hepate gignatur craſſus, denſus & mordax, qui poſtea in ſuperficiem protruſus, eum colorem imbuit, nam talis eſt cutis in ſuperficie, quales ſunt humores in intimo corpore exſuperantes niſi ad profundum frigore aut alia occaſione decubuerint, receſſerintve. Alij omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exuſtionem & malignam quandam affectionem antecedentem cauſam eſſe Luis, dum nec dolores, nec puſtulas excitat: coniunctam verò & continentem, dum illa iam protulerit: humores autem in hunc modum vitiari atque corrumpi, ſcilicet vel aëris vitiati atque corrupti inſpiratione vel cibi cacochymi & aquæ corruptæ vſu, vel certè alterius inquinati cuiuſpiam contagione atque congreſſu. Quidam nihil aliud eſſe ſcripſit quàm deprauati ſanguinis ſuppurationem, quæ pòſt in tumores & nodos conſiccata induretur, & cuius ſcaturigo à malè affecto iecinore pullulet. Horum rationes quam vim habeant paucis excutiamus, vt veritas magis eluceſcat.

Intemperiem ſiccam Luis cauſam non eſſe, ex inuadendi ſerpendíque modo conſpicuum eſt. Omnis enim viſcerum intemperies, præſertim verò ſicca paulatim contrahitur idque vel potus penuria, vel rerum calidarum & ſiccantium diuturno vſu. Eſt enim ſiccitas patiens qualitas minimã vim agendi ſortita Atque Luis cauſa, quanquam non ſemper ſubitò ſe prodit, ſed interdum, vt rabidi canis virus, aliquandiu in nobis delitescit, repentè tamen ſemper contrahitur eo ipſo die vel altero, vel certè breui admodum temporis ſpatio, qua parte contracta eſt, ea vlcere alióve ſymptomate certa de ſe indicia prodit, totúmque corpus vel optimè ſanum peruertit. At potéſtne iecur tam citò ſicceſcere, humidúmque eius primogenium abſumi, & retorridus in eo genitus humor in corporis ambitum propellit? Quænam iſta aut in quo alio morbo tam repentina perſpecta eſt humorum ſecretio, genitáve intemperies: in febre quidem peſtilenti, dum inquinati aëris inſpiratione repentè cordis ſpiritus contaminantur, laceſſitum cor ſuæ affectionis indicia carbunculum & bubonem foras eructat. At minimè tamen accenſa aut reſiccata ſunt viſcera, cor ſiquidem maligna quadam & inexplicabili qualitate obſeſſum ſæpe prius extinguitur, quàm viſcerum temperies poſſit permutari. Adhæc cedò quæ intemperies vnquam contagioſa viſa eſt? Neque verò ſi tubercula dura & vlcera exedentia Luem Veneream ſtatim excipiunt, idcirco ſanè horum principium iecur ſicca intẽperie ſtatim laborat. Ea quippe non tam à iecoris vitio &

cat contumacia, malíque moris. Vapor deinde aut ſpiritus ductu cauo pudendi introrepens (neque enim credibile eſt, humoris quidquam eò ſubire, venæ cauæ ſanguinem arteriæque maioris ſpiritum labefactat, tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc vaſis ſpermaticis renibúſque affectis, gonorrhœa ſe prodit, qua virus velut eructando turpiſſimè eiicitur. Cùm execrandum malum iam iecur & ventriculum inuaſit, leuis quidam albi fluor ſuboſtendit: móxque cum iecore ſanguis polluitur, cuius cunctæ poſtea venæ participes fiunt: eóque in artus, in cutim, in muſculos diſſeminato, compreſſum maleficium atque tacitum erumpit, proſiliúntque liuidæ rubentéſque puſtulæ, vlcuſcula cruſtoſa & herpetes, nonnullis caua vlcera atque maligna, bilioſis quidem phagedænica & exedentia, melancholicis cancroſa, pituitoſis lentiora, ſed fœdiora, & humore quodam mucoſo fœtidóque manantia: ſanguineis crebriora carbunculi effigie: omnia quidem labris præduris tumentibus & inuerſis quæ exeſa carne ipſa etiam oſſa depaſcũt primùm tenella, qualia ſunt naſi & palati, deinde ſolidiora, quæ putria carioſáque tempore excidunt. Ab iis cùm malum iam cerebrum ſummámq. corporis arcem obſidet, multa ſuperuacua pro partis conditione pituitoſa colligi neceſſe eſt: quę ſi intercluſa capite contineãtur, magnum & acerbum dolorem commouent. Sin foras ſub cutim capitis promineant, vel in articulos vel artus detrubentur, cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè ingraueſcant: aut tophos præduros ſcirrhoſóſq. tumores, haudquaquam tamen doloris expertes, progignunt. Quanquam enim pituitoſa videtur materia veneni tamen maleficio perfuſa acrimoniæ particeps eſt. Hinc ſub oſſium membranas ſe recondens tum acrimonia, tum diſtentione dolorem excitat: in oſſium verò ſubſtantiam per tenues quaſi tubos ſeſe inferens, illa diffundit dilatátque in tumorem quæ tandem carie conſumpta putreſcunt. Si minus acris materia mordax cutim non exedit, ad pilorum radices effuſa malignitate aut venenato vapore effluuium concitat: quo plerique viſi ſunt ſine capillis, ſine ſupercilio, ſine barba, ſine pilis, qui poſtea repullularunt. Cùm tamen multa vbique ſint huius perniciei ſigna, nullum tamen cernitur in vrinis: neq. ex iis quiſquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus poſſit deprehendere. Iam verò hæc paucula de lue Venerea ſi acriore iudicio ſtudioſè obſeruaremus, cui non perſpicua fuerit eius pernicies, quis eam veneni participem inficiabitur? Si enim minima eius portio in totum corpus diſſeminata ſerpit non aliter, quàm quæ à rabidis canis morſu infertur, poſſitne eſſe veneni expers? Non enim in externas duntaxat, quæ ſub aſpectum veniunt, verumetiam in interiores quaſque partes, in ipſáque viſcera penetrat, quæ diſſectis mortuis comparent puſtulis vlceribúſque fœda. Itaque hoc in morbo, aliiſq. venenatis plurimos videas captioſa eáque admodum inani ratione falli, quòd dum vident ſymptomata hæc omnia cum humoris cuiuſpiam vitio inſultare, nihil præter humorem ineſſe putant, nihil maius animo concipiunt, neque acriore animi acie perſcrutantur, num aliud quippiam in humore ſubſit, in quo præcipua affectionis cauſa conſiſtat? quale proculdubio, ſi ſenſu non cernimus, poteſt certè ratio-

ne ac intelligentiâ comprehendi: alioqui in maxima rerum ignoratione verſamur, ſed de his aliàs. Hanc luem adnaſci, niſi contagio qui ſe polluerit, diximus, quod quoniam in concubitu ſolet euenire, pueros & ſenes, aut alioqui coitus expertes rarius occupat: ſæpius & facilius, quo quis ſalacior & in Venerem eſt procliuior: qua de re & à partibus obſcœnis ſæpiſſimè incipit: licet & interdum, ex aliis pleriſque, vt dixi, locis expullulet, quibus labes contagióque fuerit aſperſa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui ſit longè impurior: à ſimili verò, vel minus impuro nunquam. Æquè impuros citra offenſionem congredi licet: & vterque tamen alium puriorem congreſſu labe factat. Hauritur etiam interdum Lues è ſcorto, quod nondum ſit inquinatum, cùm quis cum eo volutatur mox ab alio impuro ſcortatore. Impuritas non ex cute ſpectatur, quòd ſæpe inueteratæ luis fermentum intus reconditum ſit & abſtruſum. Iam quos corripuit, vt quiſque viuit ita cum aut citò deſerit, aut diu tenet & in totum abſumit. In Italia & Hiſpania ac ſicubi præterea ſobrij ſunt homines, mitior: in Germania propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius hæret ita prehenſos infeſtiſſimè torquet, & acerbiſſimè affligit. Secundo loco ſunt Galli.

Luis ſpecies, ſigna & ſymptomata. Cap. V.

Lvis differentias ſpeciéſque nonnulli, quibus ſymptomatum quàm eſſentiæ maior cura fuit, varias multiplicéſque ſtatuerunt. Vna tamen & eadem eſt eſſentia totius: ſed variis diſtincta ordinibus, vt alia leuior ſit, alia grauior. Eſt & corporum, in quæ incidit, permagna varietas. Ac vtraque ex cauſa fit vt lues alia leuioribus alia grauioribus ſymptomatis exerceat. Omnium leuiſſima eſt ea ſpecies, qua ſolùm capitis & barbæ pili ſenſim citra vllam corporis offenſionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodam vapore conſiſtit, qui in corporis ſumma diffunditur ad pilorum radicem. Atque vt ephemera febris à putrida, ita & hæc ſpecies diſtat à cæteris. [illegible] paulò leuior eſt, qua cutis vniuerſa crebris maculis nunc tuberculis aſpergitur, iiſque paruis lentiginis inſtar, ac modò rubris, modò flauis: quæ non ante deleri extinguíve poſſunt, quàm morbi radix ſit [illegible]. Hæc in tenuiſſimo ſanguine virus habet: quam nulla alia grauiora ſequuntur ſymptomata. Tertia ſpecies grauior, ac iam vera Lues eſt. Hac rubræ, aut flauæ puſtulæ primùm quidem circa frontem ac tempora, ponéque aures, dein in capite atque etiam in reliquo corpore erumpunt, & extuberant rotundo ſchemate, ſiccæ ſine pure, quæ dein ſicca cruſta obducuntur, atque ſi negligantur, ſerpunt in ambitum, excauántque cutim, dum ex puſtula verum vlcus fiat: quod ferè virulentum eſt ac ſordidum, partes quæ ad podicem, nares, atque fauces ſunt, quia tenellæ, omnium primæ exulcerari ſolent. Emergunt autem hæc, cùm iecur ipſum, atque ſanguinis humorúmque maſſa labefactatur: a qua protinus carnoſæ, molleſq. partes detrimentum capiunt. Quarta his ſpecies ſuccedit, cùm iam inualeſcens Lues, ſolidas partes, oſſa, vincula, membranas ac neruos adoritur.

oritur. In his tam vitiatis excrementa multa, craſſa quidem ac glutinoſa pro partis conditione, ſed tamen maligna congeſtione accumulantur, quæ nonnunquam in tendones, ſæpius inter oſſa & perioſtia confluunt. Hæc cùm vel membranam ab oſſe diuellunt, vel eam maligna acrimonia feriunt: cruciatus cient implicabiles, qui noctu ferè ingraueſcunt. Ab his demum coagmentatis præduri tophi cum cruciatu multò grauiore ſuccreſcunt. Eadem porrò cùm in oſſe figuntur, id amplificant, diſtendunt, atque excedunt, vt eius ſæpe deprehenſa ſit monſtroſa figura. Tandem vero corpus vigiliis, diriſque cruciatibus confectum, & atrophia marceſcens, vita deſtituitur. Quæ Luis natura ac conditio, & quibus illa ordinibus tanquam differentiis diſcreta ſit, ex his conſtat. Iam certa eius ſigna, quæ cauſæ efficientis ſymptomata ſint ſparſim propoſita, ſeorſum enumeranda, & in epilogum coartanda ſunt. Itaque ſi capillorum aut barbæ defluuium citra morbum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis inſtar, modò rubræ, modò flauæ per cutim vniuerſam exortæ ſint, Lues Venerea contracta eſt, idque certius conſtat, ſi vel in pene vel in inguinibus ὑποφαινόμενον aliquod præceſſit. Eadem ſententia ferenda eſt, ſi rubræ, aut flauæ, aut liuidæ puſtulæ circa frontem & tempora, ponéque aures, dein in capite & podice: ac reliquo corpore extuberant rotundo ſchemate, quæ cùm initio ſiccæ eſſent & ſine pure, dein ſicca cruſta obducuntur, aut etiam exulcerantur, excauantúrque & in vlcus ſordidum rotundum ferè degenerant. Sed omnium harum puſtularum & vlcerum ab aliis ſimplicibus diſtinctio vix planè & ad vnguem literis explicari poteſt: oculorum intuitu & frequenti aſpectione cognoſcenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingraueſcentes non in articulis, ſed in mediis artubus affligũt, in quibus etiam tophi præduri & inter oſſa & perioſtia ex craſſa lentáque materia ſuccreuerint, aut etiam carie conſumptum os eſt exeſúmque: Lues iam diu cõtracta eſt. Horum multis aut aliquibus tandem comparentibus Lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video ſymptomatum multitudinem inter Luis ſigna reponere: quæ quoniam illius propria non ſunt, cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vſu confirmatis, caliginem offundunt. Quorſum autem attinet laſſitudinem, proſtratam appetentiam, ſomnolentiam, faciei pallorem, linguę ſcabritiem, aliáque innumera, ſine lue quotidie affligentia inter Luis ſigna recenſere? Iam verò cùm clanculum ſępe ſerpat Lues, hæreátque in corpore diutius, nullis ſignis prædictis conſpicua, illius ab aliis affectibus internotio atque diremptus accuratè tradendus. Itaque cùm ex dubiis ſignis de Lue ambigitur, eius origo eſt altius inueſtigãda, & partes omnes adeundæ, à quibus initium habere poteſt. Et quoniam nonniſi attracta contrahi poteſt: neceſſe eſt, vt labes aliqua in ea parte primùm comparuerit, per quam incertum eſt virus. Quendam exempli cauſa ſtatuamus, multos iam menſes de ſcapularum & occipitis dolore, noctu quàm interdiu grauius affligente conqueri: qui iuſtis purgationibus & topicis remediis non ceſſerit. Cùm dolor externus ſine manifeſto tumore aut abſceſſu tam diu afflixerit, frigidum ex capite humorem eò

confluere ſenſim, aut certè partis vitio & imbecillitate gigni, cumulaŕíque neceſſe eſt. Qui tantùm à viſceribus in partes externas pellitur noxius humor ſiue tubercula aut puſtulas excitet, ſiue ſcabiem, ſiue per vniuerſum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces, non noctu excandeſcentes, ſed qui duntaxat circa partes membranoſas cumulatur. Luis enim initio ex interioribus noxia materia ad cutim pellitur: quæ poſtea in tubercula & puſtulas erumpit: nullus tamen antè affligit dolor, quàm circum membranas venenata qualitate iam perfuſus vitioſus humor *venenata* & maligna congeſtione coaceruatus ſit. Et in hydrope Anaſarca licet totius corporis habitus cruciatibus diſtendatur, nullus tamen aut obtuſus admodum dolor eſt, vt nec in tumoribus pedum œdematoſis, circa finem diuturnarum febrium contingentibus. Verum verò frigidum hunc humorem ſimplex partis intemperies cumulet, an qualitas potius maligna ei perfuſa, inueſtigandum diligentius. Perſcrutandum ergo num ante hos dolores, quiddam in partibus obſcœnis comparuerit. Emergunt autem in his puſtulæ, vlcera maligna, virulenta, gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametſi nondum lues Venerea dicuntur, ſunt tamen rudimenta & veluti character eius impendentis, quorum ſi quippiam præceſſerit, quod poſtea quibuſdam remediis fuerit ſublatum, quoniam tamen ſcapularum dolores diutius perſeuerant, venenatæ cuiuſdam qualitatis inde relictæ ſuſpicio eſſe debet: quæ ſolidas partes iam obſidens, ac illarum concoctionem peruertens, excrementa multa congerit, eáque craſſa & maligna, quæ doloris cauſa ſunt efficiens, & hîc communia omnia deſtillationum remedia conueniunt. Si vel in faucibus vel in ore vlcus, vel excoriatio, aut quauis alia corporis parte contagione aliquid inhæſit, eadem eſt ferenda ſententia. Licet enim reſiccatum fortaſſe fuerit vlcus, non eſt tamen mali radix euulſa, ſed ſenſim interiora vaſtās, tempore ſui teſtimonia profert. Suſpicionis porrò occaſionem confirmabit, ſi circa os tibiæ, aut brachij, aut frontis, aut alterius partis alicuius humor in callum aut tophum concreſcens, nocturno dolore fatigans, exſtiterit. hic enim non aliunde naſci ſolet, & huic morbo familiaris eſt. Quod ſi præterea inūctiones ex hydrargyro æger expertus eſt: multò erit certior cauſæ interioris coniectura. At verò ſi iſtorum nihil præceſſit, ſed ſolitarius dolor eſt, cauſæ internotio difficillima exiſtit: quā tamē hac ratione aſſequi licet, ſi dolor, cuius cauſa inueſtigatur, vel in articulis, vel mediis artubus & muſculis ſedē habet. Qui in articulis vel circa hos exiſtit, fixúſq. eſt: non Venereus ſed vel Arthriticus, ſi conſuetus eſt, ex interuallis repētè inuadit, paulatimq. ſoluitur: vel à ſimplici eſt defluxione. Non enim Venereus dolor articulos (id pace multorū dixerim) ſed medios artus obſidet. In quibus etiam diximus plerumq tophos ſuccreſcere, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri radio, & cubiti oſſe, in parte priore tibiæ: nonnunquā & in aliis quoq. oſſibus. Iam verò ex iis qui in mediis artubus fiunt, qui breui paruóq. tēpore oriuntur, à defluxione ſimplici ſunt, quæ repentè è capite cō- latioi ſolet: cuius etiā fons antea fortaſſe fuerat deprehēſus. Qui verò ſenſim

ſim multóque tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congeſſit, Luis materiam redolent atque idcirco cunctandum eſt, dum alia ſe produnt ſymptomata. Neque enim incogniti & nondum planè perſpecti affectus tentanda vnquam eſt curatio. Solent enim complures admiſſum ſcelus conſtanter denegare, dum dolorum vehementia & ingenti ſymptomatum turba conuincantur. Sed de his ſatis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrium. CAP. VI.

QVI omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem ſunt aggreſſi, neglecta eius eſſẽtia, horum duorum ſymptomatum, tuberum nempe & vlcerum tantùm curam habuerunt. Ac primùm cùm illa corpus depaſcebantur, cauſticis comburere conati ſunt. Dein quia vno extincto, noua renaſcebantur, permulta excogitauerunt vnguento eodem reſtinguere omnia, in aliarum puſtularum & ſcabiei modum. Aliter atque aliter hoc tentabant, verùm nullo quiſquam affectu, argentum viuum qui non addidiſſet. Huius enim vſum aui noſtri ex Arabum ſchola deduxerunt, quos conſtat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoëthea coërcenda, atque ad ſcabiem omnem ſiccam feliciter vſurpaſſe. Itaque eo cum aliis quibuſdam oleis & pulueribus in vnguenti formam concinnato inungebant brachiorum & crurum iuncturas, alii & ſpinam & ceruicem: nonnulli etiam tempora, item & ventrem: atque iterum alii vniuerſum corpus. Quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis: nonnullis tertio iterum die, nonnullis quarto. Claudebatur æger in æſtuario, quod calebat aſſiduè atque intentiſſimè, alij viginti, alij triginta totos dies, nonnulli plures, perunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur, apponebant, ac multa ſuperiecta veſte ſudare cogebant. Empiriacam hanc curandi rationem hactenus ſecuti ſunt medici & chirurgi ferè omnes, non ſine magno Reipubl. detrimento. Tanta ſiquidem huius vnguenti crudelitas eſt atque ferocia, vt ſecundo ſtatim aut tertio die langueſcere incipiat æger. quippe quod in ſummo corpore eſt, & in toto corporis ambitu, ſumma ſua tenuitate colliquat ac diſſoluit ac tandem extrema refrigerandi, qua pollet, facultate, ad interna repellit: inde in ventriculum & thoracem, è quibus deinde ſurſum partium continuatione ad gulam & os compellit, tanta tàmque violenta iniuria, vt dentes quibus, vt & cerebro, peculiariter inimicum eſt, ſtatim omnibus vacillent, ac nonnullis liuidi decidant omnes. Quædam è corpore per ſudores diſſipat: quædam purgatoria vi in aluum deturbat magnis torminibus. Atque vt paucis complectar, omnibus certè, qui ita curantur, exulcerantur fauces, lingua, & palatum: intumeſcunt gingiuæ, dentes vacillant: ſputum per ora ſine intermiſſione profluit, omni prorſus fœtore olentius, tanto contagio, vt labia eius contactu vlcus contrahant, & intus buccæ vlcerentur, frigefacto ſtomacho, & turbato fœtore, appetentia cibi deſtituuntur ægri: cùmque ſiti intolerabili crucientur, vix tamen bibere poſſunt, os alioqui totum vno occupante vlcere. Quinetiam lingua balbutiem, aures

ſurditatem contrahant nonnullis immedicabilem. Fœtet omnis circum habitatio. Atque adeò durum eſt hoc medicationis genus, vt perire morbo complures malint, quàm tanto periculo tum acerbo diſcrimine leuari, quanquam vix centeſimus quiſque leuatur, recidiuo vt plurimum ægro. Recidiua rarò ſimilis eſt radici, neque iiſdem ſymptomatis exercet, ſed ferè deſtillatione, arthritide, tophis vel oſſium carie. Neque pari contagione eos cum quibus ſocietas eſt, afficit, quòd humoris furor & impetus illis auxiliis repreſſus ſit, etiam nondum mali radice reuulſa, tempore ſiquidem ea reuireſcit, recurritque interdum poſt annum vigeſimum, aut etiam trigeſimum: tantóque interuallo mali fomes, quaſi ſepultus, deliteſcit. Et nihilominus, qui tum expertes mali, prorſúſque expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolémque gignunt ea Lue conſperſam: indicium ſanè, tum temporis mali fermentum in venis, in ipſiſque partibus reſeruari. & vt dicere ſolent, in ipſis quaſi medullis deliteſcere. Eſt igitur omnium curationum acerbiſſima, quæ huiuſmodi perunctione fit: & in ea miſerrimum hoc quoque eſt, quòd plerique omnes qui ſic medentur, medicinam non callent, ſed vt audaciſſimus quiſque aut in aliis vidit, aut ipſe tulit, ita medicũ agit, vno quopiam ad omnes vnguento vtens, &, vt ille ait, vno collyrio omnes perſanans, nullius neque temporis neque corporum qualitatis habita ratione. Si quid accidat interim ægro conſilii inopia, quid ſuadeat non habens morbi peruicaciam & malignitatem arguit, quæ non niſi iterata vnctione tolli poſſit. Hinc alius bis, alius ter aut quater, nonnulli decies, alij etiam vndecies aut duodecies eam curationem experiuntur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo, vt credi poſſit, nimium viuendi cupidos, qui non mori maluerint, quàm ſic vitam proferre. Multis námque ad vertiginem, quibuſdam ad inſaniam vſque infeſtatur cerebrum poſt curationem. Tremunt multis non manus tantùm, ſed pedes etiam & vniuerſum corpus, aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione interire vidimus, dum carnifices illos hypocauſto plus æquo calido includunt: in quo illi ſalutis, quam ſic adepturos ſe eſſe ſperant, ſtudio patientius conſiſtunt, donec reſolutis caloris vehementia ſpiritibus, ac defectis cordibus mori ſe non ſentiant. Alios vidimus, intumeſcente ad fauces gutture, cùm exitum non haberet ſanies & ſpiritus, ſuffocari: quoſdam cum meiere non poſſent, alios exorta dyſenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita conualeſcunt: iique validi ac robuſto corpore, quibus malum inter initia conſiſtit, ſolúſque corporis ſpiritus vel humor, non autem partium ſubſtantia obſidetur, atque illi hoc periculo, hac amaritudine his malis affligũtur. Nam cùm initium prætérlapſa Lues ipſam iam partiũ ſubſtantiam obſidet, vt argentum viuum puſtulis, vlceribus, tophis, doloribus, aliiſque ſymptomatis tanto periculo opem ferat, mali tamen radicem haudquaquam euellit. Et ſi quod iuuamentum eius afferat vſus, id profectò vix ad paucos menſes ne dicam dies durare conſueuit. Pro hac tã acerba, tãmque periculoſa curatione, Chirurgi naturæ arcana penitus (ſi Diis placet) intuiti, veluti pro aris & focis decertant. Nec inuenta meliore fruge, glandibus etiamnum

veſc-

veſci deſinunt, vetiti credo, ne vel ipſis de ſuo aliquid decedat lucro vel à iunioribus aliquid didiciſſe videantur. His ego ad Solem cæcutientibus longum Vale præfatus, quæ de hydrargyro ſentiam, paucis exponam.

Hydrargyri vires. CAPVT VII.

HYDRARGYRVS ſumma partium tenuitate præditus tantam vim purgandi ſortitus eſt, vt ne vſtione quidem ea ſpoliari, priuarique poſſit, ſed quod aliorum purgantium nulli conceſſum video, in eius cinere ſuperſit ea multo etiam quàm antea vehementior. Purgat autem peculiari & ſibi inſita proprietate craſſum lentúmque mucum, atque ipſam pituitam, deinde conſecutione quadam bilem vtramque. Craſſum hunc lentúmque mucum cum ex corporibus vel exquiſitè ſanis eo perunctis detrahat, tendones, membranas, neruos aliáſque partes ſolidas diſſoluere videtur: atque propriam ipſorum ſubſtantiam colliquare & in eam materiam conuertere, quam ex ore ſtillare manifeſtè cernimus: carnoſas verò & molles in ſudores digerere, totiúſque corporis conſtitutionem adeo peruertere, vt diu poſtea non niſi craſſum lentúmque mucum vel ex puris alimentis proferat. Sed ne oſſibus quidem, ſi quis ſæpius vnguine ex eo illitus fuerit, vel eius vapore, aut cinnabaris eius ſobolis ſuffitu, pepercerit. Siquidem dentes eo ſæpius inunctis ſtatim poſtea vacillant & liueſcentes marceſcunt, alia verò craſſiora cariem parte quadam contrahunt, quam ferro excidens guttulas argenti viui tremulas non rarò ipſe cōperi. Quanquam autē vt & reliqua omnia validiora, ita hydrargyrus nónunquam & ſuprà & infra vacuat non intra corpus modò aſſumptus, ſed etiam foris inunctus, maximè tamen & propria vi ſuprà purgare natus eſt, & humores omnes præſertim craſſos & lentos ex corporis ambitu, & vniuerſa mole primùm in ventriculum & pulmones regerere, ex his deinde in fauces, tandémque in os compellere, non quidem vomitione, ſed continua mucoſi ſputi profuſione. Vnde & Saliuatio vulgo dicta noua hæc & veteribus intētata purgationis forma. At hæc quidē foris inuncto hydrargyro, nunquam intrò ſumpto, tentatur purgatio, quæ quoniam inchoata ſemel in multos dies velis nolis producitur, imbecillis viribus quiſquis illam promouerit, in certum vitæ diſcrimen laborantem adducet. Rectè Dioſcorides argētum viuum ſeu facticium ex minio, quod cinnabaris dicitur, ſiue minerale in argenti fodinarum tectis ſtillatim concretum, aut per ſe in metallis repertum, potum vim pernicialem habere cenſuit: eius vſu grauiſſima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, vrinam ſupprimi, corpus intumeſcere, plumbeámque deformitatem concipere teſtatur. Ac Galenus ſuſpectū eius vſum ita meritò abhorruit, vt interimat necne ſumptus vel admotus, periculum nunquam facere voluerit, nec denique ex veteribus Græcis in medicinæ vſum tam periculoſum pharmacum inducere quiſquam eſt auſus. Quod igitur ex Arabum medicorum ſententia à multis argentum viuum vel extinctum cum aliis ſumi intrò poſſe dictitant, ſuáque, vt interpretatur, in-

ſtabilitate & granitate, mox vt ingeſtum eſt, ad aluum deuolui, reddiq́ue ſincerum nullo ventriculi aut interaneorum vulnere, minimè recipiendum cenſeo. Multò minus verò conſentit, quod Antonius Muſa multis literarum monumentis clarius ſcriptum reliquit, infantium lumbricos argento viuo propinato totò ſeſe enecaſſe profeſſus. Nec ſi puerorum pediculos vnguento ex hydrargyro in capite parte neruoſa & frigida mulierculæ nullo diſcrimine interimunt, idcirco ſane ſtatim licuerit argentum viuum, cuius ſolo vapore non homines ſolùm perculſi, ſæpe ſtupidi ac prorſus veternoſi redduntur, ſed aues quoque omnes repente mortuæ concidunt, intra corpus aſſumere. Quid igitur de his ſentiam, expertúſque ſim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare videntur, qui hydrargyrum quouis modo præparatum tuto ore porrigi poſſe contendunt, quàm qui venenatum adeò & humano generi ita periculoſum exiſtimant, vt à remediorum etiam externorum cenſu prorſus ſit expungendum. Nam tametſi fortaſſe intro ſumptum ventriculum & interanea, pondere non exulcerat, ſicut neque plumbei ſcloperorum globuli, (ſiquidem hi diu interdum in corpore hærent ſine incommodo, dum ſibi viam & exitum pondere ſuo pararunt) alia tamen ingenti frigore, quo os præſertim ventriculi lædit, alia éaque multò grauiora, venenata ſua qualitate ac malignitate ſymptomata concitat, iis non diſſimilia, quæ ſumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus eſt. Erat is deſtillationi è capite interdum in ceruicem & ſcapulas, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen ſuperueniente iuſtis vacuationibus haud ægrè liberari ſolebat. Huic à me iam doloribus liberato Empiricus quidam plumbi puluerem aduerſus Arthritim ita commendauit, vt in eo ſolo eius recurrentis præcautionem poſitam eſſe ſtatim perſuaderet. Cuius idcirco vſum amplexus, pulueris eius ſeſquilibram ex iuſculis, ex vino, & pyris coctis aliíſque cibis ſacchari locò dierum quindecim ſpacio abſumpſit. Sed dij boni! quot quantáque incommoda ſtatim perſenſit! Dyſenteria crudelis febri ſtipata die duodecimo exorta eſt cum grauiſſimis non ventris ſolùm, ſed & ventriculi torſionibus ad eam ſpinæ dorſi partem, in quam os ipſius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta diſſolutio tanta oris ablæſio ſubſecuta eſt, vt ne contactum vel blandiſſimum ferre poſſet. Et quæcunque ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuiſſimum verſa mox reuomebantur. Inde ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderentur. Sedata dyſenteria, graues illi ventris, lumborum & ventriculi cruciatus dies viginti perſeuerarunt, cum incendii interni moleſtiſſimo ſenſu, totidémque noctes peregit inſomnes. Atque hoc temporis interuallo, licet ſitis ipſum non valde exercuerit, appetentia tamen ſemper proſtrata iacuit, nec aluus quidquam niſi vel clyſtere, vel cathartico medicamento proritata reddidit: & quæcunque tum infra tum ſupra aut ſponte aut arteris beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia, ſuam illam qualitatem internis partibus pertinaciter adeò impreſſerat. Interlm exorto ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac ſanguis ſedata dyſenteria ad febris curationem referata, vena detractus,

ctus, totus flauus, bilioſus ac ſpumoſus deprehenſus eſt. Hæc tam grauia, támque periculoſa ſymptomata ſi plumbum non tam pondere aut inſita frigiditate, quam occulta quadam eáque inexplicabili malignitate, oblæſis viſceribus inferre animaduertimus, quid de hydrargyro intro ſumpto cenſendum putemus?

Pictor quidam Andegauenſis annos natus XXX firma ac laudabili corporis conſtitutione non ita pridem hic agens anno M. D. LVII. manuum digitos grauiores ſolito, torpidiores, ægriúſque mobiles percipiens, paucis poſt diebus contrahi illos, conuelliq́ue ſenſit atque ſenſim indies magis ac magis aucta affectio eſt, dum incurui illi & pæne inflexibiles manerent. Quin & carpum & brachia peruaſit affectio, dum neruis tendonibúſque infrigeratis, humoréque craſſo imbutis admodum torpida, conuulſa grauiáque redderentur. Haud multò poſt idem pedes vitium ſenſere ſublata incedendi potentia: in his tamen vt neque in brachiis neque in manibus, non admodum vehemens dolor affligebat. Miſellus hic tot malis non ſatis, credo, diuexatus, aliud ſymptoma longè grauiſſimum ac crudeliſſimum incurrit. Dolor enim acerbiſſimus atque atrociſſimus ventriculum atque hypochondrium vtrúque occupare cœpit, ſed qui ad totum ventrem pertinet, cui, cùm nec noctu, nec interdiu intermittebat, clyſteribus fotibus, balneis, ac aliis quibuſdam remediorum generibus, ſed fruſtra leuatio quæſita eſt. Vnicum tantùm in acceſſione inuentum eſt ſolatium, tres quatuorve robuſtos homines ventri ſuperpoſitos ſuſtinere. Compreſſo ſiquidem ventre paulò mitior cruciatus erat. Vbi ſex octóve dies nonnunquam & duodecim miſer ille adeò fuerat diſcruciatus, ſenſim abeunte dolore languidus quidem ac pæne moribundus cernebatur, ſed qui ſtatim reſtituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rurſus ſimili acceſſione correptus proſterneretur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atque in acceſſionibus aluus ne validis quidem proritata medicamentis quidquam demittere poterat, quòd ſi quando contingeret, nigrum omnino ac liuidum ſtercus erat. Sed & in intermiſſionibus, quæcunque purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabiliaria omnia ac ſplenis purgamenta iudicari poterãt. Adhibiti ad tanti mali expurgationem celeberrimi quique Medici brachiorum & pedum reſolutionem ad cinnabrium, quo pictores non raro vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille ſæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione, vim ſuam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus inprimis inimicum eſt, tranſmiſit, in quo frigefacto pituita multa tandem collecta eſt, quæ poſtea in tota brachia & pedes influens eorum tendonibus & neruis ſymptomata iis non diſſimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc ſana fuit, me iudice, ſententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda cauſa quandiu laboratum eſt? quot habitæ concertationes? quàm varia fuerunt Medicorum iudicia! Alius frigidam vitreámque pituitam inteſtinis firmiùs inhæreſcentem quàm vt facilè poſſet detergeri, in flatus reſolui, doloŕemque colicum excitare contendebat. Alius

bilem acrem, quam natura in inteſtina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effuſam, ibique coërcitam certis cruciatibus inſeſtare, & quoquouerſum furibundè moueri iudicabat, atque in ipſo motus impetu tum diſtentione, tum compunctione membranarum eum ſelem illum dolorem excitare. Alii denique alias cauſas aſſerebant: quas ſuperuacaneum fuerit recenſere. Etſi autem vnicuique poſitæ à ſe & probabilibus coniecturis inuentæ cauſæ remedia oppoſuit conſentanea, nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, ſed ne ex aliqua parte quidem minuere vel acceſſiones eius breuiores aut tardiores efficere. immo vero annos tres crudeliter excarnificatus, exanguis tandem ac planè tabidus vitam cum morte commutauit. In diſſecto huius corpore ſingula ad cauſæ inueſtigationem inſpicientes, iecur, lienem, ventriculum & renes naturalem conſtitutionem ſibi præ ſe ferre vidimus: nulla in cyſti fellis obſtructio: nulla in meſenterio humoris vitioſi congeſtio: nihil denique in vlla alia parte notari potuit, quod tantorum fuiſſet malorum cauſa. Omnes ſiquidem longè aberamus a ſcopo, & tota, quod aiunt, via errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modò extergeret, ſed etiam imprudens & incautus ore exſugeret, veriſimile eſt, vt è manuum digitis, partium continuatione cerebro, totique generi neruoſo communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & inteſtina, membranaſque omnes interiores non humectaſſe ſolùm aut frigefeciſſe, ſed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtutum, infeciſſe, quæ tantorum dolorum cauſa occulta fuerit cui non tam purgantibus, quàm contrario erat antidoto, occurrendum. Sicuti dolores his non diſſimiles plumbei pulueris vſu concitatos, cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis aſinini vſu curauimus. Ratum ſit igitur argentum viuum & plumbum incomprehenſa ſua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partibus internis inurere, vnde vix vnquam expediri queant: hæc intra corpus vnquam ſumi debere: quod & alia obſeruatione conſtat. Populi qui ad Alpes habitant, bronchocelis turgida guttura habent: id quod & nos aliquando vidimus, & veteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare eſt, quòd Alpes metallorum venis, maximeque argenti abundant, per quas aquarum ſcaturigines emanant, aquæ autem vitioſa hydrargyri facultate imbutæ ſuos tumores proferunt: quæ & dentibus & toti cerebro non parum obſunt. Qua ex cauſa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alii intra biennium, alii citius vitam amittebant. Quanquàm tamen hydrargyrus externis affectibus ſæpe auxilio fuit: quippe qui ſanguinis incendium, biles, ardores exeſionéſque foris admotus mitiget, ſiſtat atque compeſcat, exſiccet, ac inueterata vlcera perſanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis ſerpentem ſcabiem ſiccam ac lichenas, ad psoram ac lepram arietis, ſæpenumero quam rebelles, nec aliis quantumuis accommodatis remediis obſequentes, magno profectu illud aliis rite permiſtum, vt pro prius dicetur loco, vſurpauimus. Sed de his ſatis, iam de primis qualitatibus.

Argentum viuum aliud ex plumbo aliáve materia fieri, aliud in ar-

genti fodinarum tectis ſtillatim concretum inueniri, inter omnes conſtat metallicæ rei peritos ſcriptores.

Verùm de eius temperie non parum inter ſe medici diſſentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & ſiccum exiſtimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipſo in illis legendo obſeruationes literis mãdarunt, montes locóſque omnes in quibus abſtruſas deliteſcit hydrargyrus ineunte vere craſſis denſiſque vaporibus ac nubibus circundari, altiùs ob ſui grauitatem aſcendere nequeuntibus, vixque vnquam aquæ penuria vel media æſtate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, aliàs viriditate & venuſtate facilè ſuperantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æſtatis æſtum & ſiccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà ſulphur, vitriolum, & ſal calore ſuo & ſiccitate arida omnia & ſterilia vicina loca reddunt. Adhæc arbores ad fodinas argenti viui tardiùs multò quàm aliis in locis folia emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui ſi fortè aliquando erumpant, fructus certè ad maturitatem peruenire nequit: Poſtremò in fodinis, qui hydrargyrum legunt, aut præparant, niſi prudenter & cautè ſe gerant, in neruorum contractionem facile incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignaris experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum & humidum eſſe teſtantur. Sed ad alia pergamus.

Argentum viuum aliud facticium ex plumbo, vel vt Dioſcorides cẽſuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud ſponte naturæ prouenit, legitúrque in propriis fodinis. Illud originis ſuæ nondum immemor craſſius & impurius, vt quod ad inaurandum, niſi accurata præparatione expurgatum attenuatúmque fuerit, accommodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præſtantius, duriſſima quæque metallorum corpora ſubit ac penetrat, ſecúmque in his affuſum retinet aurum. Vtrumque tamen eiuſdem eſſe naturæ, eodémque temperamento prædita, inter omnes conſtat. Quocirca ſi facticium ortus ſui ratione frigidum ſit, argentum omne viuum frigidum eſſe neceſſe eſt. Sed ad eius opera & effectus oculos mentémque conuertamus. Dolores quoſcunque tum calidos tum frigidos vi narcotica ſiſtit, & conſopit, perinde atque opium: ſanguinis eruptiones omnes ſiſtit, bilis ardores excretionéſque retundit, & acrium omnium humorum impetus cohibet, puſtulis vlceribúſque ex iis natis opitulatur. Hæcne vllus ad cauſam caloris participem referet? ſed mala, quæ corpori admotum inuehere Auicennas commemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorum principium ita refrigerat, emollit & laxat, vt rheumatiſmis nulla aut leui admodum occaſione tentetur in poſterum, atque ſi aliquando in aurem incidat, præterquam quòd tanto frigore dolores excitet diuturnos, ſurditatem quoque parit, atque mentem peruertit, & ſua ſede dimouet: ſed, vt ſæpè, conuulſionem, qua conquieſcente, magna partis conuulſæ relinquitur grauitas, interdum vertiginem, ſæpiſſimè epilepſiam concitat, nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri ſubſtantia nimiopere refrigerata commotáque. Hæc ſi inunctus ac corpori affrictus hydrar-

gyrus infligit incommoda, nónne impensè frigidus & humidus ſit oportet?

Faber quidam aurarius anno Chriſti 556. ſolius hydrargyri vapore grauiſſima, quæ mox dicam, ſenſit incommoda. Is bis aut ter ad ſummum, dum argenteam ſuppellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admiſſo imprudentiùs, ſtatim ſtupidus, veternoſus ac planè mutus euaſit, quæ in os indebantur, deuorabat ille quidem, ſtercus tamen & vrinam minimè exire ſentiebat, neque ad aurem inclamantes audiebat. exactis menſibus ſex accenſus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excuſſo torpore loqui cœpit, & quæſitis reſpondere, ſed perturbata omnia & confuſa. Remiſit die xx. poſt accommodatas vacuationes febris, & in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpidique ſenſus omnes remanſerunt, menſque ex interuallis perturbata. Hinc quis opera non agnoſcit immenſæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nónne ex iis, qui vel vnguento ex hydrargyro illinuntur, vel eius vaporem aut cinnabaris ſuffitum admittunt, alios quotidie videas ſubitò reſolutos aut attonitos repentè conſidere, quoſdam aſthmate anhelos, alios paralyticos, collo, manibus, pedibúſque tremulis vacillantes, alios ſurdos, reliquam vitam miſerè exigere? Hiſpanorum & Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quam fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi marceſcunt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & ſeneſcentes aſthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo, quod ſciam, animaduerſum contemplemur. Hic enim, ſi quis rerum euentus benè obſeruet, non modò pituitoſis morbis obnoxia noſtra reddit corpora partéſque omnes in primis carnoſas ſuo frigore & humore lædit, verùm ita labefactat, & ſua qualitate imbuit, vix vt corpus febre corripi poſſit, etiamſi multa ſcateat cacochymia.

Anno à Chriſto nato 1556. Coriarium quendam tonſor vt inuiſerem rogauit, rarum affectum & obſeruatione dignum me viſurum dictitans. Is tametſi annos ampliùs decem poſt curationem per hydrargyrum ita ſalubriter exegerat, vt videretur peracutus, repentè tamen exorto in ſincipite dolore diutiùs perſeuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit, exeſúmque eſt, vt fruſtulatim excideret: ſed & cerebri vtraque meninx eadem putredine abſumpta ſubiectáque cerebri ſubſtantia in abſceſſum conuerſa eſt, vnde magna puris copia (miſerabile viſu) per multos menſes, non ex ea tantùm parte, ſed ex vtriuſque oculi angulis etiam ſtillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) viſus eſt, neque cibi faſtidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum eſt, quo tempore mors repentè hominem diu miſerè afflictum è medio ſuſtulit. Alios complures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxiſſe ſine vlla febre, niſi fortè dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiuſdam ſpeciesinducatur: quæ etſi diutius perſeuerauerit, non tamen, vt parum in his verſatus exiſtimare poſſet, in hecticam degenerat: ſed remediis quæ Luem, ciúſque

quæ ſymptomata tollunt, interdum etiam febri aduerſis, deliteſcit. Huc quoque ſpectat quod Medicis in artis quidem operibus diu verſatis & exercitatis, ſed parum oculatis ſæpè impoſuit, eos qui vnguento ex hydrargyro ſemel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè perferant. Quæ omnia ſi quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio, nónne a frigida quadam cauſa hæc proficiſci exiſtimet, quæ non modò corporis noſtri natiuum calorem ita obtundit, vt ęgrè poſtea catharticum è potentia in actum reducat: ſed & partes omnes humoréſque ita refrigerat & humectat, & in ſimilem ſibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamétorum vim ſentire, vel inflammationem concipere poſſint. Summa autem hæc refrigerandi humectandíque potentia niſi in tenui ſubſtantia conſiſteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ ſunt ſententiæ, his maxime argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum eſſe, ex effectis inquiunt, intelligitur: licet aliis quibuſdam probabilibus rationibus frigidum eſſe appareat. Craſſa quippe attenuat, incidit, diſſoluit, & in ſudores diſſipat, obſtructa aperit, duriſſima quæque penetrat aliáque multa edit opera, quæ non aliunde quàm ab eius calore peti poſſunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris planè contraria. Verùm enimuerò ſiquis hanc rem propiùs intuetur, efficientem iſtorum cauſam aliò referendam eſſe, quàm ad hydrargyri calorem intelliget. Etenim demonſtratum eſt à philoſophis & medicis, ſummas medicamentorum vires & facultates, quæ cauſæ ſunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, ſicco: alias à ſecundis, quæ a materia prodeunt, cuiuſmodi eſt tenuitas, craſſities, lentor & acrimonia, & alias à forma & occulta proprietate proficiſci: eóſque prorſus cæcutire, qui in medicamentis vires omnes a primis qualitatibus quærant, nihílque in tota arte præter intemperiem circumſonant. Itaque argentum viuum ſumma partium tenuitate, quæ vel duriſſima metallorum corpora ſubit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & ſudores mouere credendum eſt. Piper & pyrethrum caliſſima cùm ſint, imbecilliùs tamen ſudores promouent, quàm Guiäiacum temperatum, minùs quoque attenuant & incidunt pulmonum craſſum, lentúmque mucum, minúſque menſes promouent, quàm Gentianæ aut Ariſtolochiæ radix, illis calore cedens. Sed quæret fortaſſe aliquis, qui fieri poſſit vt medicamento impensè frigido & humido materia inſit ſumma partiū tenuitate prædita? quærendum quoque fuerat, cur opium adeò frigidum, vt narcoticorum ſit vehementiſſimum, amarore guſtantibus ſit moleſtum. Multa crede mihi deprehendes in rerum natura, ſi ſingula benè examines, in quibus cæcutire humanum intellectum ſit neceſſe. Iam verò hydrargyrum vehementer humidum eſſe, non ſiccum, præter ſupra poſita, hinc colligitur: quòd præduros ſcirrhoſóſque tumores præ cæteris omnibus emolliat, concretóſque diſſoluat: quódque neruos omnes & articulos adeò relaxet & debilitet, vt omnem fluxionem facilè admittant: ſuſcitentúrque eius vſu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi ſpecifica omnis generis humores violenter euacuat, rectè ex accidenti ex-

ſiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obſtruentes, vel ad motorum ſpirituum reſolutionem diſſipationémque non ad argenti viui humiditatem aut vim & qualitatem maleficam referendos eſſe contendunt Chirurgi: & ad hoc argumentis vtuntur parum validis: quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue modò contaminati, ſed alij ferè omnes exquiſitè ſani, quicunque argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito ſulphure cinnabarem decoquunt, vel qui inaurando vel alio quouis modo venenatum argenti viui vaporem aut cinnabaris eius ſobolis ſuffitum, ore naribúſque exceperint. Tremunt etiam iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro ſæpius inunxerunt, idque ſine momẽtanea ac effectu digna ſpirituum motorum reſolutione, ac ſine Lue venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuiſi, hominem alioqui robuſtum & quadratum, cui hydrargyri vapore ita cerebrum, totúmque genus neruoſum repentè affectum eſt, vt non modò brachia & tibiæ vehementer illi tremerent, ſed ne ſtare quidem aut incedere, aut attonitum caput & tremulum attollere poſſet. Hic curatus ſtandi ac incedendi vires paulatim recuperauit. Verùm cerebrum illi graue torpidúmque remanſit & rheumatiſmis obnoxium. Occurrunt quotidie & alia eius generis ſymptomata, quorum animaduerſione intelligere eſt, vim ſummam ineſſe hydrargyro refrigerandi, laxandi, & molliendi, cerebro, neruis, tendonibus, membraníſque omnibus in primis pernicioſum. atque idcirco hoc vix vnquam, niſi in calido & ſicco corpore ad calidum ſiccúmque affectum vtendum, qua ratione mox dicetur.

Iam verò ex purgantibus medicamentis omnibus craſſum lentúmque mucum ſputitione ſolus vacuat inunctus hydrargyrus, Luíſque incipientis ſymptomata interdum compeſcit. Chirurgi verum illius alexipharmacum eſſe rati, reliquis omnibus remediis poſthabitis, hunc medicis omnibus eruditis meritò ſuſpectum & inuiſum ad Luis curationem vſurpandum contendunt. At licet hydrargyro, vt ſuprà comprehenſum eſt, eam vim inſitam eſſe, eámque naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu è corpore etiam exquiſitè ſano craſſum lentúmque mucum ſputitione violenter prouocet: quemadmodum ſanè agaricus, ſcammonium, colocynthis tenues ſeroſóſque humores inſita proprietate vel ex ſano corpore detrahunt in aluum: quoniam tamen malignam humoris qualitatem ipſúmque Luis venenum iam fortaſſe ſolidis partibus tenaciùs inhærens atque impreſſum, manifeſta contrarietate, aliáve occulta proprietate non extinguit, ipſius alexipharmacum aut antidotum dici non poteſt: vt neque colocynthis deſtillationum antidotum dicitur: niſi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia, quantúmque vel purgando vel aliqua facultate alio morbo cuipiam auxiliantur: quòd tamen veterum auctoritas & vſus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota enim & alexipharmaca propriè appellamus, quæ non quidem extrinſecus impoſita, ſed intra corpus ipſum aſſumpta, tota ſubſtantia & oc-

culta

culta proprietate venenis reſiſtunt atque adiierſantur, ipſamque malignitatem extinguunt. Nam vt lethalia venena, quæ deleteria appellantur, ibi in animalis corpus ingreſſa ſunt, totum id momento temporis immutant, ſibique ſimili affectione alterant: ita ſanè alexipharmaca ſeu alexireria, quæ venenorum remedia & antidota ſunt, contraria venenis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant, & alterationem à deleteriis impreſſam, extinguunt: non ſanè quòd ſubſtantia ipſorum per totum corpus penetret (neque enim poteſt tam paucus ſuccus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) ſed qualitatis diffuſione, qualis & extra nos à ſolis fulgore in ambientem aërem diffunditur, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conſpicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi ineſſe diximus, vt ne vſtione quidem depereat, ſed in cinere ſuperſit multo etiam quàm antè vehementior. Siquidem vſtione conſumpta exhauſtáque aquea hydrargyri ſubſtantia, in qua vis refrigerandi inſidebat, etſi natiua eius temperies diſſoluta eſt, manet tamen in cinere, quæ à forma naſcitur vis purgatrix multò quàm antè efficacior, éſtque is tum vſtione, tum aquæ fortis admiſtione acerrimus, hoc ab argento viuo differens, quo acetum ab eius vſta fæce. Hunc autem exhibent circumforanei, tonſores, ſcelerati impoſtores, non medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos, vel alios frigidos quoſcunque affectus, vt hydropem, febrem quartanam idque granorum viij. aut x. pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca: ac ſtatim ex vniuerſo corporis ambitu omnis generis humores ſurſum ac deorſum prorumpunt, tanto impetu, támque violento, vt exhauſtis ſpiritibus, fractíſque viribus, vel repentè moriatur æger, vel aliquot dies ſine viribus, ſine pulſu, ſine voce iaceat mortuo perſimilis. Os interdum totum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida, faucéſque interdum ita intumeſcunt, vt æger ad multos dies nihil prorſus deglutire poſſit. Sic dum hæc ſcriberem, in mea vicinia ſceleſtus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanæ curationem tria catapotia ex eo & Mithridatico concinnata exhibens iuuenem quadratum paucis diebus exorta dyſenteria & delirio è medio ſuſtulit.

Quæ ante Luis curationem obſeruanda.

CAPVT VIII.

ANTEQVAM agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa ſunt pernoſcenda: ac primùm, quamdiu ea afflixerit, & quibus ſymptomatibus ſtipetur. Recens quippe humores ac carnes tantùm obſidés, aut vix dū ſolidas attingés, nullo graui ſymptomate, ſolis maculis aut puſtulis quibuſdam conſpicua, facilè curationem recipit, ægriùs verò, quæ præterea doloribus & ſcirrhoſis tumoribus moleſta eſt. Omnium difficillimè, quæ confirmata, quæ oſſium carie ac partium cartilaginearum exeſione ſe prodit: quam in interioribus etiam viſceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus diſſectis

notaui. Ab his conſiderandus venit totius affecti corporis habitus, & viſcerum, præſertim verò iecoris conſtitutio & temperies Nam qui ſicco ſunt & ſqualido corporis habitu, & os ventriculi debile nacti ſunt mitiora quàm qui frigido & humido ſunt corpore remedia expoſcunt, vt qui raro & laxo ſunt corporis habitu, quàm qui craſſo & denſo. Idem de his quoque ſentiendum, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & ſicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnam inediam, nec validas exſiccãtes vllas purgationes perferre poſſunt, cum tenui bile & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atque compungatur, vnde in graues ſtomachicas ſyncopas incidant. Inſpicere verò oportet, & qui in ipſis viſceribus humores exſuperent. Nam ſi vel partium nutrientium inſito vitio, vel viuendi errore & longa crapula, vel alimentorum impuritate & intempeſtiuo vſu illuuiem multã in primis venis & viſceribus congeſſerint, quæ etiã inde in venas maiores effunditur, antequam Luis propria ſuſcipi poſſit curatio: purgandum corpus ſæpius eſt, cacochymiæ focus prorſus exhauriendus, primùm quidem apozematis aliiſque quibuſlibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ deſtinatis. Ab iis deinde ad ea venietur quæ è venis maioribus aliquid etiam euellant: tandémque ad venæ reſeruationem. Quòd ſi quis temerarius & rei medicæ faciẽdæ ignarus cacochymia manente tentare audeat Luis curationem: vt ipſum (opus ſanè quàm difficile) tollat, corpus ſanè variis affectibus in omne fortaſſe vitiũ obnoxiũ reliquerit. Nõ enim biliosa, melãcholica aliáve illuuies circum viſcera collecta tota in ſudores digeri diſſiparíve poteſt, vtque circum membranas, neruoſas ac ſolidas omnes partes maligna luis cógeſtione ſuccreſcit, ſed tenuiore parte reſoluta ſiceſcit impingitúrque viſceribus, ac tandem acrem malignámque qualitatem contrahens, ipſorum ſubſtantiam labefactat. Hinc profectò curata Lue lienis ſcirrhus comparet vel iecoris tenſio: hinc & herpetes ſæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis ſedibus maligni erumpunt: qui nonniſi longa viſcerum deterſione, humectatione & refrigeratione miteſcunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iã impactam craſſam lentámque materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atque ita luem curare Veneream. Hi certè ventriculum & viſcera omnia grauiter offendunt, ac multis ſymptomatis nullo pene vſu laborantem conuellunt, eiúſque vires adeò proſternunt, vt nequeat poſtea propriam curationis viã perficere. Neque igitur, quæ in primis eſt corporis ſedibus humorum illuuiem per vrinas, aut ſudores euacuare, neque quod externis partibus tenacius iam inhæſit, per aluum reuocare tentandum, ſed Hippocrati auſcultandum, Quæ ducere oportet: per loca conferentia: quò natura vergit, ducere monenti. At verò ſi per vniuerſum corpus fuſa iam ſparſáque erit cacochymia, quæ tamen à viſceribus prodierit: non modò ante Luis curationem primæ ac ſecundæ corporis ſedes iuſtis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandæ, ſed & per totam curationem, ne quæ in affectis viſceribus denuo ſuccreſcant ſordes, diligentẽr prouidendum. Nam ſi bene

habi-

habiti (vt rectè cenſuit Alexander Aphrodiſæus) fameſcentes ſolito cibi vſu prætermiſſo bileſcunt, & materiam congerunt acriorem, multò certè magis, quibus viſcera latenti vitio & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaque purgatione, quòd ſic quotidie cumulabunt extrahetur, vt vacuum maneat ægri corpus, tutiórque ſit alterius affectus curatio. Conſideranda & conſuetudo. Hęc enim nec ſanis nec ægris repentè mutari poteſt ſine diſcrimine, oportet igitur ad inſueta paulatim tranſire. Videndum, & quod anni tempus ſit, quæ regio, quæ ambientis aëris conditio. Hæc enim ſi ad calidum declinarint, blandioribus agendum eſſe ſuadent: ſi verò ad frigidum, validioribus. Ætas quoque puerilis & ſenilis eandem indicationem præbent, cæteræ contrariam. Sed & ſymptomata grauia cùm ſuperuenerint, ſi vires ademerint, curationis ordinem peruertent, dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, ſed minus perfecta.

CAP. IX.

QVAM paulò antè propoſuimus curandi rationem, quæ argenti viui inunctione fit, cùm inefficacem & parum tutam multorum periculo experti eſſent maiores, aliam tentare aggreſſi ſunt. Itaque purgabant validè ſæpius. Deindè quibus competebat, ſanguinem mittebant: mox reliquias idoneis ſyrupis præparabant: quas poſtea purgationibus identidem repetitis exhauriebant, ita Luis radicem multiplici præparatione mitigatam penitus euelli citra vllam virium iacturam aut corporis noxam ſperantes. Hæc quidem curatio ſi vitium recens contractum ſit, ſolúſque ſpiritus aut humor contaminatus, interdum liberat: at certè, ſi iam obſeſſa eſt partium ſubſtantia impetum quidem & humoris furorem reprimit ac mitigat: ſed qui poſteà crudeliùs excandeſcat, ſenſim & clanculum radice altiùs defixa: ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium poſſit extirpari. Hoc igitur lenit, non cauſam eorum euacuat: differt perniciem, non aufert. Interuenerunt & alij, qui ratione non admodum diſſimili, tenui extenuanteque victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex ſancta Chynarum radice corpus abſumunt, humores detergunt, diſſipántque in vrinas & ſudores. Hinc neceſſe eſt puſtulas & vlcera tum corpore ſiccari & ſaneſcere, tophos præduros incidi atque diſſolui, ex híſque natos dolores miteſcere. At ſymptomata iſthæc putato, morbi verò eſſentiam multò diuerſam, quæ illis abeuntibus etiamnum tanquam radix ſolidarum partium ſubſtantiæ firmiùs inhæreſcit. Quocirca tametſi hæc, quàm ſuperiores, multò tutior & efficacior curatio, minimè tamen periculo recidiuæ liberat: cùm præſertim Lues initium præterlapſa ipſam partium ſubſtantiam obſedit. Itaque quibus remediis, quáque methodo vſurpatis perfecta compleri poſſit tam morbi curatio, tradendum, vt nos quoque Chriſtianæ Reip. pro viribus conſulamus. At quoniam hîc Guaiacum cauſæ ſine qua non commodè, aut citò perfici queat curatio, locum obtinet, de eius ortu & viribus prius dicendum.

Guaiaci inuentio, nomen & deſcriptio.

CAP. X.

INSVLA quædam ſuperioribus annis inter nouas terras & antiquis incognitas reperta eſt, ea parte Americæ ſita, qua longitudine in Septentrionem deſinit, huic Spagniola à repertore Hiſpano nomen inditum eſt. Illius inſulæ acolis omnibus Luem quandam, Venereæ hìc graſſantis perſimilem, aliquando familiarem eſſe, & endemiam, quemadmodum exanthemata & ecphymata hic nobis literis prodiderunt.

Huius Luis vnicum remedium illis eſt ligni cuiuſdam decoctum. Quod cùm animaduertiſſet nobilis quidam Hiſpanus, illic Gallico morbo, quem in Hiſpania contraxerat, diutiùs & immaniùs diſtortus, eadem medicina vſus feliciter conualuit, Cuius idcirco vſum poſtea in Hiſpanias attulit, primùm anxius num trans mare, qualis in inſula, eſſet eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huíacum pronuntiant inſulares. Aiunt creſcere, qua apud nos fraxinus proceritate, arborem teretem: folia habere plantaginis, neruoſa, ſed minora ac rotundiora & duriora, ac nuces gignere caſtanearum forma. Cortex huius cùm ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita denſus, ſed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno externæ parti, nigreſcens internæ, quam medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quamminima pars in aqua fluitat, ſed mergitur continuò & ſubſiſtit. Duritie robur omne ſuperat, & idcircò quàm minimè hiat: neque facilè videre, quòd rimas traxerit. Vritur ac inflammatur odore ſuaui, ab accenſo gummi profluit ſubnigrum, & prædurum, vbi refrixerit. Huius ligni ſapor ſubamarus, miti acrimonia palatum ac fauces compungens: qui ſemel cognitus nunquam errare in dignoſcendo ſinit emptorem: vt neque odor. Huius ligni quanquam vna eſt ſpecies, varij tamen ad nos mittuntur trunci, alij craſſiores ab arbore, alij minores, vbique ferè albicantes à ramis deciſi. Præferendum quod recens ſatis, non vetus aut carioſum exiſtit, cui cortex proximè adhæret: quod quamplurimum nigri habet, & veluti lineis quibuſdam colore fuſco per longum interfectum eſt: quod quàm maximè pingueſcit, & pondere valet: Eius enim ſenecta leuitas eſt, & macredo. Fallitur itaque Manardus ligni huius differentias conſtituens: truncos enim albicantes & prorſus buxeos acriores & odoratiores, atque idcirco valentiores eſſe colligit: aliíſque parte nigricantibus interna præferret, niſi decoctum redderent & aſpectu turpius & guſtu inſuauius. Eſt enim lignum illud omnino buxeum pæne inodorum & fauces mordicans, ſed vt cortex amarore moleſtum. At quod intus multum nigri obtinet, vt odoratius & acrius, ita decoctum facit albidius, & minimè lucidum: plurimam enim obtinet reſinam, quæ aquæ incocta turbidam illam albidámque reddit. Sed & rationi conſentaneum eſt, arbori quàm ramis maiorem eſſe vim: & quanto truncus quiſque radici eſt propinquior, tanto præſtantiorem eſſe: ac rurſum qui ab arbore nec ſenio marceſcente, nec recens orta decidunt

rami,

rami, iis qui à modò natis aut ſeneſcentibus, multò eſſe præſtantiores & efficaciores. Præcipiunt nonnulli fugiendum eſſe vſum eius, cuius trunci afferuntur magni, & valde craſſi, vbique nigri. id enim contingere ſeneſcentibus arboribus, vt ſucco deſtitutæ paulatim nigreſcant. At verò cùm omnes eos truncos experiundi gratia ſæpius diſſecuiſſem, ac non modò gummi multis locis concretum deprehendiſſem, ſed etiam è ligno accenſo profluere vidiſſem, eius decoctum vſurpare cœpi, quod vt maximè craſſum & albidum, ita omnium efficaciſſimum longa experientia deprehendi. Quocirca hoc ego vel natali ſolo, vel arboris parte non ſolo ſenio ab aliis differre exiſtimo, eiúſque vt maximè ſucculenti vſum in primis commendo. Iam verò cùm in multis inſulis reperiatur, nullius tamen literis certè proditum eſt, ex qua mittatur præſtantius. Video magnam copiam albicantis, quod imbecillius diximus, perexiguam nigri ad nos vehi. Hoc mercatores ab inſula Ioanniſacra, illud tum ab inſula S. Crucis, tum ab inſula S. Dominici adferri aſſerunt. Itaque Guaiacum aliud ab alio differt, vel pro arboris parte è qua deciditur, vel pro ſolo in quo ortum incrementúmque ſumpſit, vel certè pro ætate.

Guaiaci vires. Cap. XI.

CVM medicamentum vnumquodque calidum aut frigidum, humidum aut ſiccum ad corpus humanum dicatur: quod ipſum per ſe ac ſemper calefaciat, refrigeret, humectet, aut ſiccet: Guaiacum temperamento calidum & ſiccum exiſtimandum eſt. Si quis enim ramentum aut puluerem diutius mandat, caliditatem quandam percipiet, acrimoniæ participem, quin & externa vlcera, ſi eius decocto, aut bullientis ſpuma illinatur, diu poſtea calor & acrimonia quædam ſentietur, huic opinioni ſubſcribunt odor & ſapor. Nam vt auctor eſt Galen. 11. Simpl. ca. v. odorata omnia calida eſſe certum eſt, fit enim, vt ſcripſit Ariſtoteles, à vaporatione odor ſeu exhalatione quapiam: quorum vtrumque caliditatem arguit. Hæc autem cum temperata ſint & mitia, temperatam & mitem caliditatem declarant, quæ ſecundi ordinis initium non tranſcendat. Eſt enim ſecundo ordine calidum, frigidum, humidum, ſiccum medicamentum, quod manifeſtè ſuam qualitatem imprimit: primo verò, quod obſcurè. Non tamen vt quibuſdam placet, ſiccitas in eo obſcura eſt, vt in primo ordine ſubſiſtat, quin potius ſecundi finem aſſequi ex manifeſtis morborum humidorum curationibus opinor. Quanquam verò Guaiacum calidum deprehenditur & ſiccum: eſt tamen humiditatis cuiuſdam particeps, maximè parte interiore nigra, præpingui, & reſinacea, qua viſcerum & partium ſolidarum humidum primigenium conſeruat & alit, ventrémq. lubricum facit, præterquam dum ſudores promouentur. Quod ſi cuiquam mirum videatur, veteres conſulat artis proceres, qui medicamentum vnum & ſimplex pluribus interdum, iíſque planè contrariis pollere facultatibus experti ſunt, vt excalfaciendi, refrigerandi, aut exſiccandi & humectandi, aut tenuium partium & craſſarum, &c. Et niſi primæ illæ & efficaciſſimæ

qualitates ita in vno medicamento confunderentur : haud ſanè quæ ex illis oriuntur ſecundæ ſimiliter complicatæ forent. Iam verò materia Guaiaco eiúſque cortici ineſt valdè tenuium partium : cuius vi ac ſua temperie præſtantiſſima edit opera. Hinc enim craſſa incidit & attenuat, lenta deterget, obſtructa aperit & liberat , ſudores prouocat , vrinas ciet, ſputa adiuuat , ſtomachum præhumidum , nauſeabundum & reſolutum ſua ſiccitate aſtrictionis participe exſiccat & corroborat , vt & alia omnia viſcera: oris malum odorem tollit: diuturnas & inueteratas iecoris & lienis obſtructiones, icterum, hydropem, aliáque vitia ex iis nata curat : omnium corporis partium ſuperfluos humores frigidos diſſipat, atque abſumit: capitis deſtillationes omnes exhaurit , ex iiſque natos dolores tollit : anginam notham, podagram, chiragram, iſchiada, omnémque arthritim mirè iuuat , aſthmaticos, paralyticos, ſtupidos, & quouis modo reſolutos curat. Neruorum affectionibus omnibus ſubuenit , tumores omnes frigidos & duros ad ſuppurationem perducit, vlcera cacoëthea & Chironia ſiſtit , exſiccat , & cicatrice obducit. Luis puſtulas, tubercula, vlceráque omnia atque omnes ex iis natos dolores , aliáque ſymptomata nulla corporis noxa nulláque virium iactura paulatim cohibet & tollit. Vt non abs re lignum hoc Guaiacum ob admirabiles in hoc morbo percurando proprietates Sanctum à multis dictum ſit. Vt autem cortex ligno aliquanto acrior & amarior guſtu deprehenditur, ita maiorem vim ſiccandi ac ſudores promouendi obtinet: præſtantiórque & efficacior in ſiccando & tenuando haberetur, niſi iecori calida & ſicca intemperie laboranti & febricitanti multum eſſet noxius.

Guaiaci præparatio. CAP. XII.

LIGNVM oportet lima in ſcobem planè ac puluerem redigere, quo penetratu ſit facilior , & melius eius excoquatur vis. Nonnulli ad tornum in fruſta quantumuis puſilla comminuuntur, quod vt inefficacius eſt, ita limpidius reddit decoctum. Hunc puluerem pondere ſelibræ in aquæ fontanæ aut fluuialis libris vj diem vnum macerare oportet: deinde percoque lento igne, leni vapore in fictili olla noua, plumbo intus illita , & diligenter priùs elota, ad prunam, dum ad libras duas ſeſe imminuat , magna cura & attenta cuſtodia , ne nimio calore ebulliat, néve exæſtuet , aut efferueat. Nam ſi quid exundauerit multum de vi & efficacia perit , minúſque efficax reliquum exiſtit , ob idque ad flammam coqui non debet : & prunam quoque modicam petit , atque ollam quæ nõ repleatur, ſed cuius quarta pars ad minimum vacet: quæque perpetuo ſit cooperculata , nequid vitium exſpiret. Sunt qui ad dimidias tantùm percoquunt partes. Sed ego illud certè decoctum magis probo, quòd ad ignem diutius fuit, & quod à multo ligno paucum peruenit. ita vt ſuadeam ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquere , modò nulla obſit calidior hepatis intemperies. Sic decoctum perfrigerari ſinendum , dum ſcobs deſideat , deinde percolare & in vitreum vas defundere oportet , in quo diligenter obſtructo conſerue-

ſeruetur ad vſum. Hoc primùm decoctum alii Guaiaci cremorem appellant, alii ſerapium. Color huic decocto eſt, qui aquæ ex limo minimum turbatæ. Sapor guſtanti ſubacidus, initio quidem ingratus, ſed paulatim aſſueſcenti iucundus. Nonnulli ex relicta denuò ſcobe cum libris VI. aut VIII. aquę quandam quaſi loram percoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue percolatum ad cibum potui dant: cùm priùs medicinæ loco ſorbeatur. Ego verò puluerem nouum Guaiaci pondere ſelibræ in libris decem aquæ tepidæ horis XV. maceratum ad prunas decoquo, dum ad libras VII. redigantur. Hoc non modò alit & humectat, ſed etiam medicatæ cuiuſdam eſt virtutis particeps, vt idcircò in paſtu & extra paſtum quantumlibet tutò concedi poſſit.

Acerba hoc loco inter medicos de Guaiaci natura & viribus exorta quæſtio eſt: aliis quidem eius ſolius vſu Luem Veneream penitus extingui, nec aliorum medicamentorum miſtionem ipſum ſuſtinere, quin de vi & efficacia deperdat: aliis contra eius imbecillas vires aliorum validiorum miſtione intendi augerique, & quòd eius naturæ deeſt in aliorum admiſtione ſuppleri contendentibus, ſi perfecta Luis eius vſu expectatur curatio. Ego verò opinionem indefinitè prolatam falſi inſimulo. Neque enim ita per ſe efficax exiſtit Guaiaci decoctum, vt nullius alterius præſidii ope Luem percuret veneream: neque ita imbecillum, vt non niſi aliorum miſtione vires habeat. Cùm ergo eius quidem ſolius vſu abſumptis humoribus Luis ſymptomata omnia cohibeantur, vis tamen & qualitas partibus iam inſidens eodem penitus decocto exſtingui delerive nequit, niſi cum eo aliquod incoquatur alexipharmacum, aut eius præmittatur miſceatúrve decocto. Itaque ſi ſolius Luis ſuſcipitur curatio ſolius Guaiaci decoctum ad ſudores promouendos, cohibendáque eius omnia ſymptomata ſatis eſſe profiteor: cui tamen ad exſtinguendam latentis veneni perniciem, impediendámque recidiuam, noſtrum alexipharmacum, qua ratione mox dicemus, adiungetur. Niſi fortè pauca quædam incoquere placet, quæ ipſum iucundius reddant, cuiuſmodi ſunt vuæ paſſæ in primis, & glycyrrhiza. Quod ſi quis cum eo ingentem tot ſimplicium medicamentorum ſarcinam decoquere iubeat, eius ſanè vim & efficaciam ita obtundet, vt optatus minimè ſuccedat effectus. Non enim bene illi cum omnibus conuenit: ſed habent nonnulla certam inter ſe repugnantiam medicamenta, quam niſi medicus longo vſu & experientia agnouerit, vnius interdum permiſtione, multorum ſæpe egregias vires obtundet, & effectus cohibebit. At verò ſi Lues in corpus inciderit vel aſthmate, vel arthritide, vel iecoris aut lienis inueterata obſtructione, vel ſcirrho, vel certè inſigni aliqua intemperie preſſum, cuius eadem opera tentanda ſit curatio: Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiúſque affectui ſint accommodata. Exempli cauſſa, ſi annuo aſthmate Lues coniungatur Venerea, multis iiſque diris ſymptomatis ſtipata, eſt vterque quidem affectus diuturnus & curatu difficilis, ſed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior: eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, ſuſcipienda eſt, ſed iis addititis Guaiaci decocto medicamentis, quæ aſthmatis fonté & ſcaturiginé ex-

ſiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiuſmodi ſunt flores roriſmarini, ſaluiæ, betonicæ, ſtœchados, & quæ pulmones multa pituita craſſa ac lenta infarctos & obſtructos expediant. Huius ordinis in primis commendantur enulæ campanæ radix ſicca, glycyrrhiza, polypodium, hyſſopus, ſatureia, ſcabioſa, vngula caballina, mel, nonnunquam & liquor Cyrenaicus, & ſtyrax calamita, modò iecoris intemperies non reclamet. Huius decocti vſu Lues pariter atque aſthma ita iuuari aliquando mihi viſa ſunt, vt eodem penè temporis ſpacio, vtriuſque ſequeretur ſanatio. Sed ſunt interim topica alia multa Lui minimè aduerſa remedia ad aſthma adferenda. Eiuſmodi ſunt tum ſyrupi tum linctus omnes, qui craſſa attenuant & incidunt ac ſputa promouent. Item quæ extrinſecus capiti admota ipſum exſiccant & corroborant, cuiuſmodi ſunt calida omnia, præſertim verò hæc, quæ modò non nominauimus: item ſuffitus Hic manè & veſperi, in ſudoris exitu per nares & os excipiendus. Et vt paucis perſtrigam, erunt ea ſemper Guaiaci decocto incoquenda, quæ tum aduerſus affectum Lui implicitum vires habere putantur, tum partes primariò obſeſſas corroborent. Eſt enim Guaiaci decoctum optimum aliorum omnium, quæ vel illi permiſcentur, vel prætermittuntur, vehiculum ad ſolidas partes quaſque etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipſius luis Venereæ Alexipharmacum. CAP. XIII.

IN conclaui, hyeme præſertim, curatio tentanda, aëri minimè nedum ventis obnoxio vbi ignis continuò ſit: aut vt in Germania intra æſtuarium tepidum, cuius oſtio velum aut tapetes obtendantur intus & foris, ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidum intromittat. Melius eſt enim corporis ſpiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndique exſpiret. Æſtate eſt hæc cautio noxia, nedum ſuperuacua. Primo ſtatim die aluus ducetur medicina purgatoria, quæ ad eximendam noxii humoris in corpore exſuperantis portionem dicata ſit: ne is poſtea remediis concitatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiuſmodi vt ad coercendam graſſantem veneni perniciem apta ſit Poſtridie purgationis aperienda eſt vena mediana aut baſilica, maximè ſi plenum & ſucculentum ſit corpus, aut aliqua venarum plenitudine preſſum. Hinc opus auſpicari ſic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathum vnum, manè quidem ad quintam, veſperi ad quartam aut quintam. Porrò cyathum voco ℥ vj. quanquam dimidium libræ commodè datur. Hauſto Guaiaci decocto interquieſcendum horis aliquot: & tamdiu ſtragulis munitum & contectum eſſe oportet, dum caloris ope digeſto in artus medicamento noxium exſudet æger. Cúmque alii hauſto potu ſtatim ſudoribus diffluant, alii non niſi poſt duas treſve horas: nemo poſſit certum ſudoris excipiendi tempus præfinire. Conſtat tamen quibus ab hauſta potione ſudores mox erumpunt, citius detergendos eſſe,

eſſe,& calidis linteis extergendos,ne vires labaſcant. Qui contra verò, tardius. Sudandum ergo erit: quamdiu vires ferre poterunt:& cùm deficere ſentientur, etiam ſi vix parum quid eruperit, ſubſiſtendum, ac reſiccato corpore & venis concidentibus è lecto ſurgere, & ad cibum, ſe præparare par eſt: bis enim die cibus eſt exhibendus. manè quidem poſt quartam à ſumpto poculo horam,ad nonam,vel iuxta horam, veſperi ad ſeptimam, ſitque is quidem ſatis tenuis & exiguus ſed boni ſucci:nam inanem in primis ventrem quærit hoc medicamentum. Itaque qui celerrimè ſaneſcere cupiunt, cibum ſumunt non qui vires augeat, ſed deficere qui non ſinat. Neque periculum metui debet, ſiquidem vis tanta ineſt Guaiaco reficiendi alendique, vt nullus hactenus defecerit, quantumcunque parum ederet, qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autem cibus aſſus potius quàm elixus, pulli ſcilicet columbini aut gallinacei adhuc molliuſculi, magnitudinem non excedentes. Non ignoro alios eſſe, qui carnes omnes ablegant,ſolùm biſcoctum panem ad ℥ ii. cum vuis paſſis Corinthienſibus aut Damaſcenis concedentes, quod vt inueterato morbo & altius fixo interdum concedi poteſt, ita in recenti minimè neceſſarium eſt,ſed hi ſolis reſiccantibus Luem Veneream curare contendunt:nos alexipharmaco malignitatem exſtinguimus & cohibemus. Panis verò quatuor ℥. delicatioribus, validioribus ſex non amplius in diem ſcilicet concedantur. bellaliorum loco ſint paſſulæ & modicum panis nautici biſcocti aut ad ignem exſiccati,aut etiam intermedia panis cruſtula. Potus erit ſupradictum aquoſius alterum Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decurſu. tale enim huic ligno eſt vinum quale cicutæ: cum quaſi hauſeris: nullo remedio reſtitui poſſis. Nonnulli cœnæ tempus circumcidendum volunt,& ad meridiem tantùm reficiendum. ego verò vix bis die ſudoribus tutò corpus exerceri diu poſſe exiſtimo,niſi cibus aliquis interueniat, qui vires diſſolutas recreet & reficiat. Alii non antè cœnam,ſed tribus horis ab ea hauſto decocto ſudores prouocant, crudum aut ſemicoctum cibum in totius corporis partes malè diſiicientes. Porrò inter vtrumque paſtum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis confabulationibus, aut cantorum vel citharœdorum modulationibus, aut alio denique aliquo conſueto luſu oblectamenta quærenda. Omnia verò negotia, omnes circumcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquieſcendum. Cauendum & ab iracundia, quæ bilioſas inprimis materias accendit.Sed & Venerem tanquam peſtem fugere oportet. Iam verò ſi hauſtu Guaiaci ſudores nō facilè proliciantur, vtres aqua calente pleni,vel lapides candentes, vel titiones in vino exſtincti, pedum plantis & genibus admouendi. ita enim tepente calore fuſus liquatúſque frigidus & craſſus humor in extima corporis digeſtus facilius in ſudores abibit. Sed & hauſto validiore Guaiaci decocto ſacculi ſequentes calidiſſimè admoueantur capitis externę parti, totúmque caput linteis calidis diligenter ſuperintegendum eſt, ne aërem frigidiorem ſentiat:idque præſertim cum dolore caput obſidetur. Non enim in parte frigida collectus vitioſus humor decocti beneficio in ſudores fa-

cilè reſoluetur, niſi externorum præſidiorum ope incaleſcat. Sudore quantum vires ferre poſſunt effuſo, linteis calidis exſtergendum exſiccandúmque corpus eſt, & lenibus frictionibus: quod in partib. extimis hæſit, diſſipandum. Sed & inprimis calidis linteis aut pannis exercendum caput eſt aut etiam calentibus ſacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tempore quàm tenerrima. Itaque ſi ſponte ſua non fluet, vel Senna carnium iuſculo, vel decocto matutino validiori incoquenda, vel certè caſſiæ fiſtularis ſemuncia alternis diebus paſtus initio voranda. Hæc enim præterquam quòd ventrem inanem reddūt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortaſſe deliteſcebant, detergunt & expurgant. Sed nihilominus in ſextum aut iuxta curationis diem ſæpe fit, vt incidentis & attenuantis decocti vſu vitioſi humores concitati non modò conſuetos artuum aut capitis dolores crudeliores reddant, ſed alia quoque varia in qua inhærent pro partis conditione ſymptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidentes, nauſeam, inappetentiam, interdum propter malignitatem ſyncopas cardiacas, in pulmones verò tuſſes, initio inanes & ſiccas, ſed tandem incraſſato humore humidas. In thoracis partes externas, ſi liquefactus humor eſt, aut à capitis externis partibus influat, nouos dolores omnium atrociſſimos, ac ſpirandi difficultatem, ſine febre pleuritim mentientes inuehit. Si verò è poſterioribus partibus capitis per ceruicem in dorſi aut lumborum vertebras, aut etiam in iſchion illabatur, altiúſque ſubeat diris adeò cruciatibus laborantē proſternit, vt in peiore res ſtatu videatur eſſe quàm vnquam. Hæc aliáque multa curationi huic ſuperuenientia non modò laborantibus ſpem de ſalute conceptam adimunt, ſed & medicos nondum artis longo vſu confirmatos de cœpta curandi ratione ad aliam tranſire cogunt. Atque hîc mirè geſtiūt tonſores: & dum hydrargyri vim & efficaciam in cœlum laudibus efferunt: neque Guaiaci decocto neque vllis aliis remediis vllum vnquam reſtitutum fuiſſe impudenter mentiuntur: ſolùm hydrargyrum vim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco vis eſt, eáque natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus concitauerit dolores, hos tandem iiſdem abſumptis cohibeat atque compeſcat, ſi quis eo cōſtanter vtatur. Itaque iis imminentibus aut certè iam exortis purgans medicamentum initio vſurpatum aut ei ſimile repetendum quod humores concitatos & furibundos è toto corpore potenter expurgat, intermiſſo eo die validiore decocto. Sed & ſexto & ſeptimo quoque huius curationis die catharticum aliquod validum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto ſenſim attenuatum concitatum fuerit: ſed & quod de quotidianis alimentis pro partium vitioſa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur, vacuúmque excrementis carcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, reſtituitur, aliis poſt ſecundam medicinam purgatoriam ſeptimo ſtatim die, aliis non niſi decimo aut decimoquinto. Hac ratione moderari oportet: & in victus ratione initio prudenter inſtituta conſtanter perſeuerare. Vnicum ibi ſolatium eſt, non videre plures cibos, non videre edentes & nidorem non ſentire. Ad diem huius curationis decimum

aut

aut duodecimum corpore bis aut ter iam purgato,liberatis obſtructionibus viſcerum,totóque corpore iam aperto & patente, Opiata noſtra ſuperioribus remediis adiicienda hunc in modum.

Quotidie manè & veſperi dicendum validius Guaiaci hauſturus opiatæ ſeſquidrachmam deuoret: hinc ſtatim prædicti decocti ℥ vj.aut vij.ſuperbibat,ac in lecto ſe ad excipiendos ſudores qua ratione ſuprapoſitum eſt,componat.Huius per octo decémve dies continuandus eſt vſus,aut etiam diutius, dum veneni radix ſit euulſa, prorſúſque extincta eius pernicies: quod quoniam fit aliàs breuiore temporis ſpacio, aliàs ſeriùs pro veneni conditione, & affectionis diuturnitate, tutiùs omnino eſt paulò vltra progredi, quàm intra ſubſiſtere. Itaque ſi quis perfectiſſimè liberari cupit,hyeme aut cœlo frigidiore & aquilonio cõclaue vbi ipſe cubat,non excedat, priuſquã omnis in totum morbus ſit abactus, & reſtituta valetudo. Sed & ſedatis doloribus, omnibúſque ſymptomatis ſuperiorum remediorum vſu ſublatis, ne quid altiùs emerſum non prorſus extinctum,denuò ſe prodat: perutile ſit laconicũ adire exquiſitè paratum,in quo ſudores ſumpto in ingreſſu Guaiaci decocto cum opiata,dies aliquot promoueantur pro viribus, in eius verò exitu,dum in lecto rurſum ad ſudores excipiendos ſe componet, aquæ noſtræ ad omnia venena ſanè quàm efficacis,℥ v.haurire. Hæc vbi iam ſeptem octóve dies aut ampliùs pro affectionis diuturnitate & ſuipſius natura, ac viribus pertulerit, ſumendum iterum erit quod purget medicamentum, atque ab eo quatuor ſéxve diebus in paſtu aquoſum bibendum decoctum omiſſo fortiore, pòſt ad priſtinam viuendi rationem paulatim redeat ac exire incipiat, ſed cautè & longiùs ac longiùs, nec in apertum ſtatim ſed primùm intra parietes, & de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad vicinam aliquam, nec longiùs domum, donec aërem ferre aſſueſcat. Nihil enim hic repentè fieri aut mutari debet, ſed omnibus paulatim aſſueſcendum. Alii viginti alii triginta dies ſatis eſſe putant, quibus concludatur æger, ſed ſecundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valdè dilutum.Ita ſanè eſſe in recens affectis comperio, quos cùm quindecim, aut ad ſummum viginti dies in cubiculo continui,exire ſino, & ad conſuetam viuendi rationem paulatim redire,vlceribus etiam nondum cicatrice obductis,nec maculis prorſum exſtinctis:quæ tamen poſtea paulatim exſiccantur,euaneſcúntque omnia,idque hyeme. Nam æſtate & temperato cœlo domi laborantes continere ſuperuacaneum puto: quin & deterſis ſudoribus matutinis ſumptóque cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permitto, dum ad veſpertinos ſit redeundum ac nihilominùs perfectè curantur, tanta eſt opiatæ vis atque efficacia.At verò cum vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu conſopitum intúſque deliteſcens recidiuam haud raiò inuehat: quandiu vel tubercula vel vlcera,vel maculæ vel dolores ſuperſunt: tandiu profectò ſuſpecta eſſe medico debet futura valetudo. Eam ob rem ſi quis exiſtimationem integram tueri, & nominis famam præclaris curationibus extendere cõtendit,remediorum vſum minimè intermittat, dum omnem Luis ſobolem radicitùs exſtirpauerit, tantique ac tam

crudelis tyranni omnia veſtigia deleuerit. Quòd ſi fortè vel cubantis intemperantia, vel exoleti ligni infirmitate quippiam aliquando reuireſcat, recurrátque poſt aliquot menſes aut annos, ſimuláque hoc deprehenſum fuerit, eandem omnino ſuaſerim ſubire curandi rationem, dum nihil prorſus ſuperſit: neque igitur dierum numerus, neque ligni & opiatæ pondus vtendum certò definiri poteſt. Recens inquinati ſæpe xv. aut xx. diebus perfectè liberantur. Vtuntur ligni pondere ſex ſeptem octóve ad ſummum librarum: opiatæ ℥ iij aut paulò amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati ſunt, & doloribus ac nodoſis tuberculis iam obſeſſi, vix quadraginta aut quinquaginta diebus euadunt. Ligni ℔ xv. aut xx aut vltra inſumunt: opiatæ ℥ iiij. aut iij. Qui ſæpius etiam fuerunt peruncti, omnium difficillimè, & vix vnquam in totum liberantur, duplici de cauſa: quod & ea ſit hydrargyri vis & proprietas, vt qui fuerunt peruncti, aliorum remediorum vires vix ſentiãt: & quòd etiam morbi huius cauſſam altius illa in corpus impingant. Metuunt ac verentur nonnulli, cùm gracile & ſiccum corpus, aut morbi diuturnitate exſangue & exareſactum occurrit, viribus ne deſtituatur in hac curatione, aut etiam in hecticam tandem coniiciatur vel corporis atrophiam, ob ídque parum quid ſatis eſſe putant, cui vis morbi cedere poſſit, dum vires recreentur. At certè multorum fide & experientia comprobatum eſt, hac victus obſeruatione ſiccos humeſcere & macros pingueſcere, éſtque huius cremoris natura, neminem deſtitui vt ſinat. Quare etiam infirmiſſimis non minus, ſed aliquanto etiam plus dandum eſt, quia nihil cum impetu facit cùm eius iuramentum ſit paulatim ſanare. In his tamen aut nulli aut parcè mouendi ſunt ſudores, dum vires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim niſi vlcera & vulnera ſint, nihil foris illinitur. His verò ſi exigua ſint neque vnguentum, neque aliud quidquam imponendum, ſed exſpectandum, dum extincta mali radice ſponte ſiceſcant. Sin altiùs ſerpũt, ſordidioráque ſunt, aqua noſtra planè diuina bis térve quotidie abluantur, carpinatúque, goſſypium in ea maceratum imponatur vlceri cauo. Hæc non modò mirificè deterget, & ſiccat, ſerpentémq. malignam putredinem arcet & cohibet, ſed etiam quicquid in vlceris cauo durum eſt, paulatim maturat & in pus deducit: vlcus dein carne replet & tandem cicatrice obducit, vt multorum vnguentorum vice meritò vſurpari poſſit.

Luis aliis affectibus implicatæ curatio.

CAPVT XII.

CVRATIONEM Luis Venereæ ſimplicis recens aut non ita pridem contractæ, quàm breuiſſimè licuit, perſtrinximus. Nunc cùm plures cum eo concurrant & implicentur morbi, aut iam diu inueterata eſt, quænam tenenda curandi methodus, tradendum. Lues Venerea morbis quibuſcunque componitur ac complicatur, interdum omnino conſentit atque congruit, interdum diſſentit. Conſentit, cùm eius curatio aliis quoque ſanandis conducit, aut nihil ſaltem obeſt. Diſſentit

ſentit, cùm eius curatio alteri incommodat, moràmque adfert. Lui conſentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis deſtillatione, intemperies ventriculi, aut iecoris humidior aut frigidior, hincque nata obſtructio, vel etiam hydrops, epilepſia, vel etiam ſtupor, paralyſis, aliíque complures ab humida & frigida cauſſa etiamnum præſente contracti. Hos itaque & ſimul cum Lue & ſeorſum ſanare licet. Cumque id tentare libet, ab vrgentiore ſemper incipere iubemur altero tamen, quoad fieri licet, minimè neglecto. Diſſentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior & ſiccior, pſora, lepra, aliáque omnia ſcabiei ſiccæ genera, omnis ſanguinis ſiue ex vtero ſiue ex ano, ſiue ex pulmone reiectio, aliique affectus complures à calida & ſicca cauſſa etiamnum præſente profecti: horum enim legitima curatio legitimis & refrigerantibus medicamentis perficitur, quorũ vſu quoniam Lues fit deterior multo, eius quoque & difficilior & longior futura eſt, quæ calidis & ſiccis & valdè attenuantibus remediis perficitur, curatio. Itaque cùm horum quiſpiam acutus & præceps, vt pleuritis, vel febris ardens Lui complicatur, poſthabita Lue, eius ſtatim debet tentari curatio, iis tamen remediis, quæ quàm minimum Luis cauſſam augeant. In complexis enim affectibus vrgentiori vel præpoſtero ordine in primis eſt ſuccurrendum: atque in id quod eſt grauiſſimum omni cura & cogitatione primùm incumbendum, ſiue id ante Luem Veneream & cœptam eius curationem partum iam erat, ſiue recens, dum legitima tentabatur curatio, interuenerit. Grauiſſimum porrò eſt vel quòd maximè ægrum in vitæ diſcrimen adducit, vel de quo is grauiſſimè conqueritur, cuius interdum precibus cedere cogimur. Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tonſor me ad viſendum ruſticum quendam benè habitum & quadratum deduxit, qui cùm duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore vacaſſet, ac omnino reſtitutus ſibi videretur, in recidiuam tamen incidit, qua duos iam menſes crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obſidebant, atque ipſas etiam ſcapulas, noctu grauiùs excandeſcentes: ſed omniũ grauiſſimi in capitis externa parte figebantur, in qua etiam aliud circa pericranium occalluiſſe plurimis in locis deprehendebatur, fauces quoque ingens vlcus ad palati baſim iam diu occupabat ſordidum, nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibi faſtidio, nec ſiti premebatur, ſed muniis omnibus pro more vacabat, dum ſuperueniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repentè concidentibus in lecto manere coactus eſt, in quo eum deprehendi languidum cum pulſu frequenti & celeri, febre teneri, ac maxima difficultate non modò deglutiendi bibendíque, ſed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus, vt neque intus in amygdalis apparente. Quis non hîc agnoſcat periculoſam anginam Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accommodatis remediis, Lue etiam neglecta curandam? At imperitus tonſor moræ impatiens, lucro inhians, omnia deglutiendi ſymptomata ad faucium vlcus pertinere credens, ſtatim me inſcio ſuis ſeruis inungendum aut potiùs miſerè iugulandum ægrum

committit. Itaque vnguento prohibita fluxione noua biduo extingui-tur. Haud minùs cum aliis multis agitur Lue Venerea correptis, ſi vel febris adſit continua, vel etiam grauis morbus aliquis, cuius poſtponatur curatio.

Familiaris quidam meus annos natus triginta quinque, quater aut quinquies in anno diris cruciatibus ſpinam dorſi à ſcapulis ad finem lumborum obſidentibus, & nonnunquam iſchiade ſolebat torqueri ſine febre, ſine vlla ſpirandi aut meiendi difficultate, ſine vomitione, idque à maligna quadam diſtillatione, Luis naturam, qua olim inunctione fuerat curatus, reſipiente. Hic cùm ſæpiùs à nobis fuiſſet his doloribus liberatus iteratis purgationibus, vnguentis, & ſolis anodynis primùm deinde reſoluentibus & roborantibus, ac demùm recreatis viribus æſtuariis ac foribus ſiccis capiti admotis, recurrerétque nihihilominus dolor conſuetus, atrocis tandem Chirurgi induſtriam experiri cogitauit. num fortè horum dolorum radicem penitus eximere poſſet, ac recidiuæ periculo liberare. Hic dolorem crudeliſſimum ad lumborum regionem pertinentem nephriticum eſſe ratus: languidum iam ægrum quatuor iam dies noctéſque inſomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris, ibíque morari diu iubet: quòd ille doloris crudeliſſimi leniendi ſpe fretus exequitur, dum reſolutis ſpiritibus ac defecto præ virium inopia corde, mori ſe non ſentiret. Rectè quidem hic properabat dolori, vt crudeliſſimo ſymptomati vires frangenti corporis gubernatrices neglecto etiam morbo ſuccurrere. Hoc enim præſtabilius, quàm vrgentioris ferocia ſinere proſterni ægrotantis vires, quarum gratia curatio inſtituitur. Nam quamquam ſublato morbo ſymptomata protinus vaneſcunt, neque vſquam poſſint in corpore ſola ſubſiſtere, ſi tamen grauia adeò infeſtáque ſunt, vt periculum ſit, ne antequam dematur morbus, violentia aut pernicie iugulent, leniéda protinus ipſaque medendi methodus inuertenda. At ibi tamen peccatum grauiter eſt. Eſt enim terminus nunquam prætereundus medico, qui ex arte generosè contra morbum quempiam pugnare contendit, conſtitutus, vt tutò medicetur ei cui dolorem mitigat, vt vires cuſtodiat, per ea ſcilicet, quæ virium robur tuentur atque conſeruant ſymptomata leniendo, quo & morbo reſiſtere & curationis ſpacio ſufficere poſſint. Iam verò ſi Lui complicatus diſſentaneus affectus diuturnus & lentus eſt, cuius nequeat ſtatim curatio perfici, & à quo etiamnum aliquando neglecto minus quàm à Lue impendeat, periculi, eo poſthabito Lues curanda periculoſior, iis tamen remediis, quæ contrario & diſſentienti morbo quàm minimum obſint. At ſi æquè graues & periculoſi exiſtunt, non huic aut illi prorſus, ſed vtrique mediocritate quadam & remediorum contrariorum temperatione eadem opera ſuccurrendum.

Eſto itaque, nobis occurrat quiſpiam annorum xxv, Lue Venerea contaminatus: cui corpus ſit ſiccum & aridum, variis febribus bilioſis obnoxium: volæ manuum plantæque pedum impendio ſæpè caleant: os amarore perfuſum ſit, atque perpetuò aridum, vnde cibi inappetens & ſiticuloſus euadat. Luem Veneream ſi quis remediis deſcriptis curare aggredietur, aliis affectibus neglectis, in certum vitæ diſcrimen ægrum addu-

adducet. Etenim manifeſta hæc viſcerum intemperies calida & ſicca refrigerari & humectari poſtulat, ſeruato robore: Lues verò contracta non niſi attenuantibus & reſoluentibus, quæ omnia ferè ſiccant & excalfaciunt, curari debet. Itaque ſumma methodo opus eſt, quæ eodem tempore remediorum contrariorum permiſtione, vtriuſque affectus curationem perficiat: vt increſcenti phlegmone digerentia remedia reprimentibus permiſta adhibemus. Victus inſtituatur non omnino ſiccans, aut tenuis, vt in curatione legitima: ſed quodammodo humectans & refrigerans: in quo per initia loco Guaiaci ſola in potu vtatur ptiſana. In cibo conuenient non modò pulli columbini aut gallinacei, aliæve carnes coctu faciles, aſſæ in ſucco oxalidis aut mali granati aut aurácij maceratæ, ſed etiam elixæ atque etiam interdum ex iis paratæ ſorbitiones refrigerantes aut etiam hordeatum. Æger quoque non ſemel tantùm die aut bis ſed ter quatérve copioſiùs alendus. Soluenda primo ſtatim die erit aluus medicamento è Catholico: aut ſi magis arrideat, per caſſiam fiſtulam: aut per apozema aliquod in duos matutinos hauſtus alternos ex decocto aperiente, incidente, detergente & refrigerante comparatum cum ſenna & agarico. Hæc enim omnia quoniam purgando humectant, pariter & refrigerant, idcircò ſanè viſcerum ſiccitatem & calorem emendant immodicum, non tantùm quòd humores acres bilioſóſque expurgent, ſed etiam propria vi & inſita facultate. Rhabarbarum ſola ſiccitate noxium eſt, multóque magis, quæcunque vehementiore aliqua ſiccãdi & excalfaciendi vi pollent, vt ſcammonium, colocynthis, aloë. Poſtridie purgationis apozema bis die vſurpandum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis, aut ter alternis diebus corpore, mittendus ſanguis eſt, pro plenitudinis & virium ratione. Ita enim non modò viſcera totúmque corpus refrigeratur, ſed plenitudinis etiam pericula, quæ aliis attenuantibus reſoluentibúſque concitari facilè poſſent, declinantur. Poſteaquam viſcerum impuritati & intemperiei proſpectum erit VII. aut VIII. diebus, refrigerantibus his & blandè expurgantibus: propria Luis remedia adiungenda ſunt. Itaque ptiſanæ loco decoctum Guaiaci hoc modo præparatur, quo & in paſtu & extra paſtum cùm volet vtatur. Ad ſudores quoque promouendos concinnetur etiam validius Guaiaci decoctum, quod longo vſu notauimus non modò nó augere calidam & ſiccam viſcerum intemperiem, ſed ita etiam humectare, vt quauis ratione extenuatos & macros pinguiores reddat, & omnia ſymptomata ab intemperie calida & ſicca hepatis contracta demulceat. Quod in legitima curatione monuimus, aluum ſemper liberam eſſe oportere, id in hac corporis conſtitutione maximè curandum, obſeruandúmque eſt, neque committendum. vt quippiam circum hepar aut lienem aut in ipſo etiam meſaræo indureſcat. Tertio igitur quoque die ſi ea ſubſiſtat, aut etiam. ſi ſponte aliquid deponat, quarto tamen quoque die, ſi quid in viſceribus iamdiu hærere vel de quotidiano etiam alimento gigni, cumularíque exiſtimatur expurgandum vel apozematis ſuprà poſiti doſi: vel caſſia fiſtula, vel Catholico: eodémque diu validiore Guaiaci decocto manè ſaltem abſtinendum: niſi in eius ℥ vj ſennæ ℥ ß. incoquere viſum fuerit, idque per-

colatum loco apozematis vſurpare ad vtrumque efficax. Cùm iam horum remediorum alternato vſu, toto corpore humorum portio maior abſumpta diſſipatáque fuerit, ac corpus ad opiatæ vſum rectè pręparatum, balneum paretur aquę dulcis tepidæ: in quod ingreſſus æger opiatæ iuſtam quantitatem deglutiat, ac mox Guaiaci decoctum ſuperbibat, ibique deſideat integram horam. In exitu dein ad ſudores pro viribus excipiendos in lecto ſe componat. Balneum præter quam quod è corpore ſicco ſudores copioſiores elicit: partium etiam ſolidarum omnium nedum viſcerum ſiccam & calidam intemperiem ſi quid aliud emendat, impeditque quo minus ſudorum eruptione ac moderatè ſiccantium remediorum vſu, quæ ad curationem reliquam neceſſaria ſunt, lædi poſſint. Maximè autem melancholicis omnibus Lue impeditis conuenit: quos conſtat ſicco eſſe viſcerum & partium ſolidarum temperamento, quod humectari deſiderat. Id itaque vel quotidie vel alternis diebus ſemel ingredi ſiccos & attenuatos, calida & ſicca vel altetutra hepatis intemperie affectos confert. Ad id autem præparentur, qua ratione iam dixi, perſeuerêntque, dum Lues omnino ſit ſublata, aut certè quâdiu opiatæ vſus erit neceſſarius: niſi fortè intermittere aliquot dies adſtantis medici prudentia aliquando cenſuerit. Quòd ſi fortè per curationem, indicatione quapiam repugnante balneum ingredi non licuerit, ea certè abſoluta, ſi qua longo remediorum vſu partium temperiei labes inuſta eſt, ea tepentis balnei vſu ad multos dies continuato facile delebitur, niſi vel hydropis vel deſtillationis cuiuſdam conſuetæ metus abſtinendum exhortetur. Sic autem vt dixi tepidum ex decocto herbarum refrigerantium & humectantium comparatum: in quo, vt neque in egreſſu, ſudores nec promoueantur, nec excipiantur. Confert tamen ingredientem ſequentis decocti refrigerantis & viſcera roborâtis ℥ vj. ebibere, quandiu aſſidenti medico videbitur. *(Hoc decoctum in neutro exemplari video deſcriptum, ſed medico ad praxim ſuam verè arte inſtructo facilè erit ſimile formare.)*

Curandi modus perfectiſſ. Cap. XV.

IAm verò ſi neglecta Lues aut imperfectè curata tamdiu in corpore hæſit, vt non modò dolores implacabiles, ſed nodos etiam complures vel in tibiis vel in capite inuexerit, ſuprà poſita quidem curandi methodus tenenda eſt, ſed cui alia atque alia pro laborantium naturâ & ſymptomatum varietate validiora remedia accedant. Duos referam à me reſtitutos, quorum imitatione cæteri curari poſſint.

Dominus de Meſieres, Prior S. Dionyſij à carcere annos natus XL: corpore mediocriter carnoſo & benè habito, Lue correptus Venerea, ſeniores ſtatim conſuluit præclarę huius vrbis Medicos & Chirurgos. Horum omnium communi conſilio atque conſenſu repurgato priùs corpore ac ſanguine miſſo, hydrargyro accuratè inungitur. ſputatio erumpit VII. die copioſa: tandémque aluus etiam ſponte reſoluitur, quod animaduertentes, qui hunc inungebant Chirurgi, breui adeò curatum iri pollicebantur, vt iam ſibi reſtitutus videretur, eorum nimirum omnium

nium vſu,quæ ad perfectam per hydrargyrum curationẽ ſpectant. Verùm enimuerò cùm iam exactis diebus viginti, opis nihil afferretur: euocati in ſubſidium Chirurgi,morbi contumaciam arguunt:quæ interdum niſi iterata ſimili inunctione compeſci aut cohiberi non poſſit: ad quos accerſiti medici facilè annuunt.Itaque eandem, ſed tamen crudeliorem curationem expertus eſt:cùm nihilò magis quàm prima leuaretur,calumniam amolientes chirurgi, quoſdam eſſe propoſuerunt, qui licet curatione hac non modò non liberentur,ſed etiam crudeliùs multo,quàm priùs crucientur,exacto tamen ab ea menſe vno atque altero paulatim poſtea ſaneſcunt,hydrargyro partibus ſolidis admiſſo morbi cauſam ſenſim demoliente, ſuperantéque. Quod ſibi laborans ſalutis cupidus facilè perſuaſit. Sed cùm totos tres menſes muſſitās nihilo melius haberet: ac multi præterea ſcirrhi ac tophi in capite in oſſe crurium,humerorum & brachiorum exorti eſſent diris cruciatibus moleſti. Chirurgos reuocat: qui vno omnes ore curationem per hydrargyrum repetendam putant. Neque hi priùs finem inunctionibus imponunt, quàm duodecies duobus annis eandem curationem tanto dolore tantíſq. cruciatibus ſine vlla ope perpeſſus eſt. Inde ſiccum adeò & exſangue corpus euaſit, vt in eo nihil præter aridam cutim & oſſa ſupereſſet,ac τὸ σκελετὸν potius videretur,quàm viuum corpus. Tophi interim multi obſederant tibiarum, crurium, brachiorum, & capitis oſſa diris cruciatibus,qui impedierunt,quo minùs integro biennio ſomnum inire potuerit.Hos Chirurgi alia curandi ratione deſtituti, cauterio aperire cogitant,ita virus aliquod aperta cute ſtillaturum ſperantes Itaq. cùm duobus in locis,vbi tophi crudelius affligebant, nudatum in capite os nigrum cerneretur: ipſum terebello eximunt humoris acrimonia parte iam interna exeſum, & veluti terebra omnino perforatum, ac cùm ne ſic quidem dolores remitterent, nec ſomnum iniri poſſet, emplaſtris de Vego cum duplicato mercurio hominem per menſem veſtiunt. Alii vinum Guaiacinum poſtea per menſem exhibent: alii etiam balneo ex decocto Guaiaci mergunt:ſed omnia nullo auxilio. Itaque hominem moribundum pro deplorato deſerunt, nulla ei medicamenta opem allatura profeſſi. Quam cedo cladis cauſam afferent?Cur hydrargyrum,quod Luis alexipharmacum vnicum prædicabant, hunc atrociter adeò diuexatum reſtituere non potuerit? Empiricos credo curationem inſtituiſſe dicent. At chirurgi erant huius præclaræ vrbis celeberrimi, medicorum etiam multorum adiuti conſiliis, nec ægrotus ipſe ſibi vnquam defuit, nihil enim ei vnquam tam durum, támque moleſtum pra ſcriptum eſt, quod non dicto citius ſubire voluerit. Nemo à ſeruis accuratius vnquam fuit tractatus. Deniq.nõ opes, non ætas,non vires, neque quidquam aliud illi defuit quod ad curationem requiri poſſit. Ratum igitur ſit, hydrargyrum Luis non eſſe antidotum,ſed Empiricorum inuentum,quod tanquam fucum malo adhibent,neque à viris bonis & reip.ſtudioſis tam fallacem,incertam atque adeo crudelem curationem vnquam tentari debere. Non multò melius, cùm hæc ſcriberem, actum eſt cum huius vrbis medico docto quidem & benè noto, ſed nimis credulo. Hic cùm ex impuro concu-

mul in formam cataplaſmatis pro partibus dolentibus. renouetur ſemel quotidie & ad multos dies perſeueret.

Fiat & emplaſtrum noſtrum, quod capiti toti quidem inſideat per tres aut quatuor hebdomadas, ſed ea lege vt leuetur quotidie ſemel, dum totum caput oleo noſtro efficaciſſimo obungatur, renouetur verò ſexto quoque die.

Emplaſtrum.

℞ ſem. ſinapi per noctem in aceto macerati ʒ ij. piperis pyrethri caryophyllorum an. ʒ ij. maceris ʒ j. hellebori nigri, rad. ireos Florentinæ, hermodactylorum an. ʒ iij. ſem ſtaphis agriæ ʒ j. ß. gummi pini & ammoniaci an. ʒ j. ß. malaxentur ſimul cum oleo de euphorbio, addendo in fine terebinthinę q. ſ. vt benè cohæreāt omnia: fiat emplaſtrum per magdal. extendatur portio ſuper alutam pro nodoſis tumoribus aut doloribus diuturnis capitis à Lue, aut alia cauſſa frigida circum pericranium collectis.

Oleum.

℞ rad. acori, galangæ, cal. aromatici an. ʒ iij. nucis moſchatæ, cariophyll. cinamomi piperis vtriuſq. pyrethri, maceris an. ʒ ß. foliorum ſiccorum lauendulæ, maioranæ, origani, ſaluiæ, pulegij, menthæ, roriſmarini an. p. j. florum anthos, ſaluiæ lauendulæ, an. p. ß. olei communis ℔. j. vel amplius ſi voles, aquæ vitæ ℥ ix. reponantur omnia in phiala vitrea, bulliant ſupra cineres calidos ad aquæ conſumptionem, deinde exprimatur oleum in torculari ad vſum dictum in curatione.

Cùm primùm horum remediorum vſu dolores aliquantùm conquieſcere cœperunt, non modò lenta illa febris, quæ hectica putabatur, euanuit. ſed corpus cum carne ſenſim ita vires recepit, vt in lecto ſedere poſſet. Æſtuarium tum temporis parari iuſſi, in quo tertio quoque die ſemel intromitteretur, ac illic ſederet, quandiu vires facilè ferre poſſent. ſed prius decocti ℥ vj. exhauriebat præmiſſa opiatæ ʒ j. Deinde ad ignem totum corpus oleo noſtro calente inungebatur molli frictione. Hoc enim ſi quid aliud infeſtas hydrargyri qualitates venoſo generi impreſſas delet, & natiuum recreat calorem, omnium quæ in nobis ſuperſunt functionum auctorem. In æſtuario exiguus aliquis ſudor ſtatim eliciebatur, quem imbecillæ vires cùm ſuſtinere haud poſſent, aperto æſtuarij oſtio, ac lectum repetente laborante, ſtatim ſiſtere cogebamur. In hanc medendi rationem dum pertinaciter inſiſto, ita ægri iacentis vires paulatim recreari in dies viſæ ſunt: vt tandem circa quadrageſimum diem certa nobis ſalutis ſpes affulgeret. Nam non modò dolores illi capitis inueterati reſoluto humore extinctáque cauſa euaneſcebant: paulatímque ſcirrhi omnes nodoſi diſſoluebantur: ſed & quæ cruda & cinericia initio fuerant alui excrementa, bene figurata & ruſa reddebantur: ſimúlque pro aquoſis & tenuibus & vrinis craſſiores & flauiorês effluxerunt. ipſéque æger, qui duos annos fuerat peruigil, noctu aliquantum dormitabat. Hinc pulſus ſtatim meliores euaſerunt, & vox initio ita exilis vt vix obaudiretur, validior ac plenior edebatur. Sed & ſeruo.

& baculo innixus ad LX. curationis diem corpus erigere cœpit, ac tandem incedere, quo tempore ſudorem ſatis copioſum ſemel die per vires elicere licuit, non in æſtuario ſolùm, ſed etiam in eius egreſſu in lecto, non quidem diebus continuis, ſed triduum interquieſcendo, dum validior natura quotidie eorum eruptiones perferre poſſet. Iam verò cùm corpus initio oſſeum carne iam ſatis veſtitum videretur: ſorbitiones & elixa omnia circumcidimus, aſſis ſolis eum committentes, ne (quod in fine aliorum multorum diuturnorum morborum nimio potu aut humidorum ciborum vſu fracto iecoris robore contingit) in huiusquoque declinatione, tumor aliquis œdematoſus in pedibus ac tibiis irreperet.

Huius enim rudimenta veſperi iam in pedibus cernebantur, cùm præſertim aliquantiſper ſtabat aut incedebat. Sed & electuar. trium ſantalorum quadruplicato Rheo parari curauimus, cuius tabellam vnam manè bis in hebdomade ad iecoris robur potioni Guaiacinæ præmitteret. Cúmque omnis doloris expers fuiſſet dies iam quindecim, ac benè adeò omnia iam membra nutriri viderentur, vt paulatim magis ac magis omnes eius artus corroborarentur, die tandem curationis LXX. Guaiaci decoctum validius aliquot menſes intermittendum cenſuimus, ſi quid interim non prorſus exſtinctum dolores tuberáve protuliſſet, nos id verò nouo tutius faciliúſque remediorum vſu repetito exſtincturum, roborata nimirum quiete & natura ferente. Verendum enim ne iiſdem remediis natura diutius aſſuefacta, illorum vim tandem non ſentiret, aut certè aſpernaretur. Neque verò hic, vt in recenter contaminatis metuendum ne interim radices altiùs morbus agat: reddatúrque difficilior. Immò qui in tam calamitoſum corporis ſtatum aut ſua negligentia aut medicorum inſcitiâ præcipitati ſunt, vix vnquam niſi in annum iterata curatione modò propoſita reſtituuntur. Verùm enimuerò Guaiaci imbecillius decoctum in ipſo etiam interuallo vini loco prudenter me conſultore vſurpauit, ne vaporem quidem vini admittens. Menſe exacto bellè adeò habere cœpit, vt conſueta munia omnia obire poſſet. Idcircò & aëri die Februarij XI. ſe committere cœpit & quoquouerſum diſcurrere, nullis dolorum veſtigiis, ne in iis quidem locis in quibus ante curationem tubera diſcruciabant, remanentibus. Tantùm capite & artubus grauis ſibi videbatur, & veluti laſſitudine quadam preſſus, idque præſertim cùm è ſereno in nubilum aut pluuioſum cœlum mutabatur, & poſt exercitationes œdemate quodam pedes veſperi dolebant, ſed quod manè prorſus euanuerat.

Quanquam poſt exactos quatuor menſes neque dolor, neque aliud extimeſcendum quidquam ſuperuenerit, quòd latentis fermenti ſuſpicionem vllam mouere poſſet: viſum eſt tamen curationem repetere feliciter antea vſurpatam, vt ſi fortè lentus craſſúſq. humor aliquis, aliúdve Luis fermentum circa perioſtia ſupererat, prorſus huius remedii continuatione attenuari, paulatímque in ſudores reſolui poſſet, ſimúlque malignitas ſi qua ſolidis partibus infixa deliteſceret, exſtingui, atque ita omnium tuberum dolorúmq. cauſa exſtirpari ac funditus euelli. In-

gre-

gredicbatur porrò ſemel in die æſtuarium, inungebatur quoque oleo noſtro: in quo æſtuario, vt & ab eius egreſſu ſudores in lecto excipiebat pro viribus. Veſperi verò hora quarta ſorbebat quidem decoctum, ſudores tamen minimè promouebat, nec lectum repetebat. In paſtu vtroque mediocriter aſſis omnibus alebatur ac biſcocto pane vtebatur, quem in hunc modum parari curabam.

℞. ſem. card. benedicti mundati, pimpinellæ mundatæ, aniſi & feniculi an. ʒ j. miſceantur diligenter cum quantitate ſufficienti paſtæ ex optima farina, ſeu ex qua fiunt panes ciuium Pariſienſium fermento adiecto. Dein fiant panes bene cocti, qui vbi refrixerint, in teſſeras ſecentur, ac ſaccharo in aqua roſata ſoluto abluti, in forno tepido diu ſiccentur, atque ita ad vſum reſeruentur. Iſtorum tãdem remediorum vſu ſalubriter adeò viuit, vt nunquam laboraſſe videri poſſit. Quam Deus mentem omnibus indat, vt ita curari velint, antequàm tam crudeliter fuerint excarnificati.

Quidam non ita pridem ad me venit, cui vlcus ingens à penis radice totum imum ventrem & inguina atrociter depaſcebat, vmbilicum etiã ſupergreſſum, quod neque emplaſtris de Vigo cum ſuperaucto Mercurio, neque vllis inunctionibus ſuppurationem & alui fluorem mouentibus coërceri potuerat, adeò interim extenuato corpore, vt qua oſſa tegerentur, nihil præter cutim ſupereſſet. Alius faucium malignum adeò vlcus & omnibus remediis ex hydrargyro rebelle gerebat, vt columella jam exeſa radice decidiſſet, exederentúrque omnia tenella narium & palati oſſa. Vterque curatione ſupradicta XXIV. diebus conualuit, nullius alterius medicamenti ope, niſi quòd exeſæ & vlceratæ particulæ aqua noſtra diuina bis aut ter quotidie admouebatur.

Opiata antidotus alexipharmaca.

℞. ſcordij ℥ ß. polij montani, pulegij, praſſij albi, origani, calaminthę, hyperici, centaurij minoris, ſtœchados, chamædryos, chamæpityos, ſpicæ nardi an. ʒ ij. ſeminum aniſi, feniculi, petroſelini, dauci, ſileris montani, rutæ, ocymi, hormini thlapi, baccarum lauri, ſem. pæoniæ maris an. ʒ j. ß. rad. ariſtolochiæ rot. gentianæ, dictamni, Valerianæ, aſari, an. ʒ j. zinziberis, nucis moſchatæ, caryophyll. piperis, croci an. ℈ iij. cinnamomi electi, myrrhæ, caſtorei, ſtyracis calamitæ an. ʒ iij. mellis boni q. ſ. fiat opiata.

Aqua mirifica.

℞. ſcordij m. ij. calendulæ, morſus, pimpinellæ, hyperici, betonicæ, maioranæ, bugloſſæ, ſcabioſæ, ſaluiæ an. m. j. hyſſopi, meliſſæ an. m. j. ß. contundantur & in vaſe terreo nouo ad ſolem exponantur, adiecta ea aquæ quantitate, qua omnia bene mergi poſſint, ita vt aqua ſuperet. Vbi ſex ſeptémve dies in ſole efferbuerint, exprimere vehementer ea oportebit: deinde in remanente humore ſimiles herbas contuſas reponere, & rurſus ſoli exponere, vt ſuprà, dum octo aut decem dies efferbuerint (ſed interim ſemel ſaltem quotidie iſta moueri debent baculo) ac tum exprimere. Deinde in manente liquore ſequentia miſcere. ℞. rad. tunicæ tormentillæ, ſem. card. benedicti an. ℥ ß. zedoa-

Vuu

riæ, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ℥ j. macis ʒ ß. ſem. pimpinellæ ʒ j. ß. croci ʒ j. Mithridatij op. ℔. j. theriacæ veteris ℥ iiij. commiſta ſoli exponantur ad v. aut vi. dies aut amplius in alembico obturato. Deinde fiat omnium diſtillatio in vaſe duplici, & ſeruetur ad vſum.

Aqua diuina ad vlcera.

℞. ſublimati optimi ℈. xii. aquæ plantaginis ℥ vi. decoque ſuper calidos cineres in phiala vitrea ad dimidias, & vtere.

IOAN. FERNELII

CONSILIVM EPILEPTICO PRÆSCRIPTVM.

CVM apud eruditos experientéſque viros ſcholaſtica & minutiſſima quæque perſequi indignum videatur, & ſuperuacaneum, operæ precium & veſtra eruditione dignum de affectione propoſita duxeram, etiam ſi apprime grauis & curatu ſit difficilis, paucis multa complecti, & ſummas rerum ſententias appoſitè apud vos proferre. At quoniam ita nunc veſtra exigit ſedulitas, vt non contracta, ſed effuſiore quadam orationis ſerie rem totam particulatim explicem: obſeruata quadam ſtyli moderatione, neque periphraſi, neque metaphoris, neque iocis, ſed ſeriis nudiſque verbis orationem aliquantum dilatare contendam: non tam vobis, quàm laboranti, & iis qui ingentem admirantur ſcriptorum vocem ſatisfacturus. Sequar autem non eum quem de exponendis naturalibus, non naturalibus & contra naturam rebus artificioſè ordinem proponitis, ſed quem tandem reſolutione ad curationem tenendum exiſtimaui. Primúmque quæ propoſiti morbi aut ſymptomatis notio ſit & ratio, & quæ vis attingam.

Morbus, item ſymptoma quod in conſultationem & deliberationem venit, epilepſia eſt, quæ annos decem incedit ac inueterauit. Hæc licet à leuioribus orta initiis, olim in vertiginis potius quàm in epilepſiæ genus diuertiſſe videbatur, progreſſu tamen dierum verã & exquiſitam epilepſiæ ſpeciem eſt conſequuta. Tanta affinitate hi affectus connexi ſunt, vt rectè Auicenna vertiginem diminutam epilepſiam ex eáque in hanc tranſitum fieri notauerit. Cùm etiam in conſummata epilepſia obſeruemus non ſemper grauiores illos & immaniores, ſed & interdum leuiores quoſdam & irritos inſultus fieri, qui vt in vertigine nulla conuulſione, ſed ſola ſenſuum & viſus hallucinatione cerebrum impetunt. Cùm nimirum proxima illa continénſque mali cauſa leuiùs excandeſcit, & exiguum de ſe vaporem effert. Hanc autem quæ illuſtrem & magnificum virum diris modis exercet, & exquiſitam & conſummatam epilepſiam eſſe recipio, quòd in eius paroxyſmo abſoluta

fiat

fiat totius corporis conuulſio, quódque ſpuma ſtridore quodam elidatur ab ore, & ſéſus omnis atque cognitio cum memoria pereat. Imò verò ſi neque vllum eius ſignum deſcriberetur à vobis, veſtra tamen authoritate innixus, hanc pro epilepſia habendam eſſe non dubitarem.

Sed quum tamen tria à Galeno tradantur, vſúque notentur epilepſiæ genera: Vnum ab extremis ſuſcitatum corporis partibus, vt à manuum pedúmque digitis: Alterum ab interioribus viſceribus. Tertium à cerebro quod primarium eſt & ipſi proprium: Optarem ſanè à vobis indicia tradita pathognomonica, tum epiphænomena, quibus certò & luculenter intelligerem in quod genus epilepſiam hanc referendam putetis. Id enim tum ad medendi rationem, tum ad remediorum inuentionem imprimis neceſſarium videbatur, quum non vna omnium, ſed ſua ſit cuiuſque generis curatio. Aliis multo ante paroxyſmum tempore caput artúſque omnes ingraueſcunt, aliis nauſea aut etiam vomitio moleſta eſt, aliis ſtupore quodam refrigeſcunt artus: alii inſtantem paroxyſmum præſentiunt, poſſúntque impendentis repentini caſus pericula vitare: alii derepentè prehenduntur & concidunt, nulla præſenſione futuri mali. Sunt qui paroxyſmo ſoluto protinus ſurgunt nullo affecti ſymptomate: nonnullis verò ſymptomata quædam ab acceſſione grauia manent. Horum igitur animaduerſione proprium epilepſiæ genus deſignari internoſcíque debuerat. Cæterùm in hac reticentia coniiciendum nobis & diſquirendum in quod hæc genus maximè pertineat. Comitiali morbo intercipiuntur mentis ſenſuúmque functiones, hinc cerebri cenſetur affectio. At quoniam ea interceptio interdum fit conſenſu aliarum partium, vt duobus prioribus generibus: interdum verò per ſe affecto cerebro, neque ex his quæ deſcribuntur vlla priorum generum audio pathognomonica ſigna, in poſtremum diuertendum puto, & recipiendum cerebrum ἰδιοπαθεῖν atque etiam πρωτοπαθεῖν concuti. Nec enim venenatus vapor inſtar auræ frigidiuſculæ aut è pedibus aut è manibus ſenſim partium continuatione in caput aut cerebrum obrepere percipitur, nec ventriculi cordíſve ſubuerſio, aut præcordiorum moleſta coarctio paroxyſmum anteuertit, aut ob oculos non nulla quaſi ſpectra obuerſari videntur. Sed cùm illuſtriſſimus derepentè quaſi attonitus aut fulgure percuſſus corruat, neceſſe eſt cerebrum, & ipſam mentis ac ſenſuum arcem obſideri, in eáque proximam & continentem huius epilepſiæ cauſam contineri ac proinde in tertium hanc genus eſſe coniiciendam. Hanc denique epilepſiam eſſe primariam, & vt appellant eſſentialem.

Percepta iam affecta ſede, & quòd cerebrum non aliarum partium conſenſu, ſed per ſe & primariò laborat, diſquirendum quæ in ea ſit cauſa. Galenus tertio de locis affectis, & libro de ſymptomatum cauſis epilepſiam, quæ præſertim primaria ſit, contendit ex obſtructione quadam omnium ventriculorum cerebri proficiſci, ob quam animalis ſpiritus liberè nequit in ſenſuum motúſque neruos influere, & omnis legitima tum mouendi tum ſentiendi, atque ratiocinandi functio perit. Impedita verò natura arctius oppreſſa nondum tamen proſtrata onus quaſi excutiens, caput corpúſque vehementer concutit, dum

Obſtructione ventriculorum cerebri non eſſe cauſam epilepſiæ, ſed qualitatem quandam malignam occultam cerebro venenum infeſtam.

obſtructione ſoluta infarctum humorem expellat. Hanc cauſam, quam vos rectè formalem nuncupatis, magnæ licet rationum probabilitati innixam, & Galeni decreto paſſim comprobatam, validis tum argumentis tum experimentis in pathologia & in dialogis de abditis rerum cauſis infregimus, aliam ſtatuentes, nempe malignam & occultam qualitatem cerebro cunctiſque facultatibus animalibus perinde atque venenum infenſam, quæ vt è pede percipitur ſpecie quadam frigidioris & malignæ auræ per continuatas partes ſurſum in cerebrum efferri: ita ex ipſo quoque cerebro ſuſcitari poteſt, idque protinus ſua malignitate ferire nulla præſenſione paroxyſmi futuri. Hanc verò qualitatem malignam & aduerſiſſimam cerebrum multo validius excutere contendit, quàm humorem ſimplicẽ ſola mole obſtruentem, neque tamen concuſſioni aut conuerſioni finis eſt, donec qualitas illa vaporis ſpecie ſuſcitata diſſipetur, aut ſponte ſua euaneſcat. Cauſa hæc non admodum ei diſſimilis eſt quam vel ipſe Galenus libro ſexto de locis affectis de vteri ſtrangulatu fatetur. Vt enim è ſanguine menſtruo, atque è ſemine corrupto vis quædam venenata profertur, quæ in præcordia & in fauces, atq. in ipſum cerebrum prorumpens paria ſtrangulatus ſymptomata gignit: ita ſanè & alia quædam venenatæ & malignæ qualitatis ſpecies epilepſiam facit. Propriè autem epilepſia ſymptoma eſt: qualitas verò maligna cerebro inſidens ipſe morbus eſt, iſque partis ſimilaris, & quem alibi demonſtrauimus totius ſubſtantiæ morbum appellandum eſſe. His ergo principiis firmius innitendum, hæc ſtabilienda ſunt nobis fundamenta, ſi quæ tam diri & inueterati morbi curatio ſperetur.

Cauſa materialis continens ſeu proxima.

Quanquam autem huiuſce qualitatis ad excitandam epilepſiam ſumma atque etiam præcipua vis eſt, non parua tamen exiſtit & eius materiæ, è qua tanquam è fonte qualitas illa prodit, & ſine qua vix vlla ſubſiſtit. Eam quidem eſſe craſſam lentámque pituitam cuidam melancholico humori permixtam, & in cerebro contineri, eíque pertinaciùs adhæreſcere multis complector indiciis. Ac quidem vetus illa dextræ naris obturatio, ante annos quindecim nata, oculi quoque dextri obtuſior acies, dextræ auris grauior auditio, dextram ipſam cerebri partem non parum offendi, luculenter demonſtrant. In ea autem cerebri parte dextra pituitæ lentæ magnum eſſe prouentum oſtendit, inſita cerebri temperatura humidior, quam deinde ſupra modum auxerunt ingluuies, crapula, cruditates, & aër impensè frigidus ac humidus. At verò melancholiam pituitæ permiſceri, teſtantur ætas in eum humorem gignendum propenſa, curæ, mœrores, & graues cogitationes quibus dominus implicatur. Quod etiam nobiliſſimus vir plerunque citra occaſionem metu atque mœſtitia iactetur, Hippocrati indicium eſt iam obſidentis melancholiæ. Hic certè affectus illos tanta affinitate coniunxit, vt ex vno eodémque melãcholico humore naſci putet: qui ſi in cerebrum inſideat, epilepſiã: ſi in mentem, melancholiã facit. Itaq. pituitæ ac melancholiæ non exigua eſt redundantia in parte dextra cerebri. Sed hæc ſi ſimplex ſit minimè epilepſiam infert, niſi & ea quam dixi externa qualitas accedat. Quocirca varia hæc cerebri excrementa diu-

ta diutius cohibita,& inhærentia,dierum numero,progreſſuque temporis corruptione nacta ſunt externam illam ac prorſus malignam qualitatem,in qua dixi mali eſſentiam haberi. Ad hæc multum mihi contuliſſe videtur tuberculum in dextro tempore inſtar oui columbini exortum,& ipſi comitiali morbo coætaneum. Memini iis diſſectis quos viuentes morbus comitialis aliquando immaniter corripuerat, me aliàs circa meninges,aliàs in cerebri ſubſtantia putridam quandam & glutinoſam ſaniem quantitate fabæ aut nucis iuglandis inueniſſe, quæ crudelis huius & immanis affectus fomes fuerit. Ita igitur de continenti mali cauſa,déque primaria affecta ſede ſtatuendum.

Quoniam verò continentem illam & proximam morbi cauſam, alia quædam antecedens appellata fouet, quæ & ipſa interior exiſtit, & ſine qua ſummoueri illa integrè non poſſit, de hac quoque dicendum. Ea eſt totius corporis cacochymia & impuritas ex praua viſcerum cōſtitutione profecta. Magna hæc quidem & in primis obſeruanda,quòd affectæ ſedi ipſique cerebro primo mali fonti nouam aſſiduè materiam ſuppeditet.Illuſtriſſimo igitur viro iecoris,cordis,cerebri, & renum inſita temperatura,ex parentum ſemine,& primo ortu calida humidáque eſt, ac deinde ſimilis reliquo corpori eſt impartita,quãdoquidem totius temperatura principum partium, vt autor eſt Galenus, conſtitutionem ferè ſequitur. Optima quidem illa,& ad probandum ſanguinem,& bene quadratum corpus comparandum apta: at verò poſtea in frigidiore humidioríque cœlo frequẽs habitatio,paludum, lacuum,& ſtagnorum expiratio fœtida, victus omnium quos audiui intemperantiſſimus,omnium obſoniorum & ferculorum varietate confertus, nullo inſtructus ordine,ſupra ſatietatem ferina quadam voracitate grauis, vt ei qui gulæ & abdomini omnino ſit natus,viſcera,venas,habitúmque totum cruditatibus implens:Somni,laboris,exercitationis, inanitionis,& pathematum animi ratio prorſus neglecta, bonam illam & laudabilem temperaturam, atque inſitam corporis conſtitutionem penitus euerterunt, & pro ea vitioſam ſubſtituerunt: núncque ingluuie aliiſq. commemoratis cauſis obruto calore natiuo,vires & facultates,præſertim naturales,quæ illius beneficio fouentur,impeditæ ac etiam debilitatæ,tantam alimentorum molem modificare atque domare minimè potuerunt. Hinc non cruditates modò, ſed & omnis generis excrementorum prouentus, toto ſic corpore ſuccreuit, vt pars nulla exiſtat quæ non proprio quodam ſuperuacui humoris vitio premat͏ur. Ventriculum multa eſſe pituita confertum indicio eſt nauſea illa frequens, & tenebræ à cibo ob oculos offuſæ,huiúſque ingentem copiam in inteſtina deuolui,aliam in eis etiam gigni,minimè dubitari poteſt. Cerebrum multò grauiùs illius redundantia offundi teſtantur peculiares eius affectiones.Sed & iecur,& lienem obſtrui,atque etiam turgere illud quidem bilis flauæ,húc verò atræ copia,indicio ſunt præter cætera, mores olim quidem ob hepatis calorem, & bilis feruorem in iracundiam, nunc verò ob nimiam aduſtionem in melancholiam propenſi. Sub hac vitioſa ſubſtitutione viſcerũ,quis reliqui corporis bonus habitus eſſe poſſit? Corpus totum ſupra naturam & ætatem ingraueſcẽs,impuritatis ingentem mo-

lem & acetuum confirmat. Hæc igitur corporis impuritas ob viſcerum imbecillitatem & continuatam viuendi rationem illegitimam, quotidie noua etiam atque etiam ſuccreſcens, nouum quoque pabulum ſuggerit continenti cauſæ quam in cerebro conſtituimus. Neque hæc ante conuenienter extirpari poteſt, quàm corpus ipſum omni ſorde & illuuie ſit expurgatum.

Prognoſticum.

Epilepſiam quæ aut annum ætatis vigeſimum quintum exceſſit, aut poſtea hominem adoritur, commori, & in ſupremum vitæ diem manere author eſt Hippocrates: Cùm præſertim vt hæc vehemens fuerit, & originis ſuæ nec certum habuerit initium, nec compertam ſedem. Claſſici verò autores toto hanc genere immedicabilem ſtatuunt, quòd cauſa non ſatis perſpecta illam videant neque medicamentis, neque vacuationibus vllis, neque cœli mutationi, neque viuendi legibus cedere, neque temporis diuturnitate vinci. Quibus de cauſis plerique omnes diuinam hanc appellant, & pro eius curatione implorant diuorum operam. Huius ſanè conditio & eſſentia ſupra elementorum naturam eſt, omnémque ſenſum, & humanæ mentis aciem effugit: non ratione aut demonſtratione, ſed obſeruatione ſola & vſu comprehenſa. Quanquam autem difficilis eſt epilepſiæ curatio præſertímque in malè habito corpore, ſuſcipienda tamen ea eſt, atque iis remediis tentanda quæ multis ſæpè profuerunt. Ea licet quadam ſubſtantiæ proprietate id præſtent, arte tamen adhibenda ſunt exinanito & puriori iam facto corpori.

Medendi Methodus.

Curationis initium ab eo quidem ducendum eſt, quod reſolutione atque inueſtigatione poſtremò fuit inuentum. Id autem eſt totius corporis cacochymia & impuritas, qua præſente, nec tutò quidem medicamenta, quæ ſubſtantiæ proprietate prodeſſe ſolent, adhibeantur. Sæpe enim vel malum ipſum ingeminatur, vel etiam noua quædam ſymptomata acceſſunt. Itaque corporis hæc immodica moles in primis abſumenda, & in priſtinum naturalémque ſtatum quoad licet reuocanda. Deinde caput & cerebrum modis omnibus exhauriendum ac demùm ipſa morbi radix funditus euellenda, corroboratis ſimul hiſce partibus quæ vehementius afflictæ fuerant. Quæ omnia ſi non æquè diſtinctè vt pronunciantur, tutò nihilominus & pro eius quod curationi profuerit iudicio, opportunè decernentur.

Corporis totius curatio.

Nec ſuperuacuam humorum exuperantiam, nec corporis tantam molem ſemel & vniuerſè demoliri licet. Non enim tam repentinam mutationé illa natura ferat, ſed ſenſim ac pedetentim, vt quæ lógo tempore contracta ſunt, lentè quoque citra virium offenſionem tollantur. Neque id profectò ſolis medicamentis præſtandum eſt, vt quorum immodico vſu corpus nimium labefactetur, ſed tum his, tum victu tenui & accommodato. Hic enim cruditates & luxuriantem corporis

molem

molem ſenſim abſumet: illa verò ſuperuacuos ac etiam iam corruptos humores ſenſim quoque excludent. Quoniam verò methodicam illam curandi formam ſatis videor demonſtratione proſecutus, vt tandem frugifera ſit noſtra hæc contemplatio, conducibile ſit omnem deinceps curationis ſeriem ſubnectere. Nec enim vereor apud eruditiſſimos viros ipſas medicamentorum formas depromere, quòd ſæpe curandi ſumma vis poſita ſit in remediorum quantitate, & vtendi ratione. Autumno igitur alio quouis clementiore cœli ſtatu curatione ſuſcepta, primùm aluus, ſi adſtrictior erit, clyſtere proritetur, qui etiam craſſam inteſtinorum pituitam eluat, atque detrahat. Atque is in ℔. j. decocti accommodati habeat hieræ ſimplicis diaphænici an ℥ ß. mellis roſati & anthoſati an. ℥ j. olei rutæ & anethi an. ℥ j. ß. Poſtridie portio humorum ſuperuacuorum qui in ventriculo & in primis ductibus ſine adhæſu fluctuant, expurgetur hoc medicamento: ℞ polypodii quercini, ſeminis carthami, carui, fœniculi, foliorum ſenæ an. ʒ. iij, epithymi ʒ j. fiat decoctio in vnam doſim. in colatura infunde rhabarbari electi ʒ j. ß. agarici trochiſcati ʒ j. cinamomi ʒ ß. expreſſioni adde ſyrupi capillorum Veneris ʒ vi. fiat potio. Detur manè horis ſaltem quatuor ante cibum. Tertio die conſtituatur viuendi ratio tenuis, & citra manifeſtum calorem attenuans, eáque ex cibis euchymis, vt ex pullis gallinaceis & columbinis, ex perdicibus, auiculis montanis, phaſianis, & ſimilibus: iiſque aſſis potiùs quàm elixis. A iuſculis & ſorbitionibus multis abſtinendum, quoniam præcordia nimis implent atque diſtendunt. A fructibus quoque & leguminibus, & ab omnibus flatulentis aut vaporoſis. His igitur & purioribus cibis qui facilè deſignari poterunt, parcè nec vnquam ad ſatietatem vtatur, & ſolùm bis die cibum ſumat, ídque ex iuſtis interuallis quæ concoctioni ſint ſatis. Percipiet autem dominus laborans ſe his conuenienter vti, ſi nec ventriculi diſtentionem, nec rugitum, nec ructum vllum in concoctione ſentiat. Vt etiam potu cruditatum portio facilius abſorbeatur, in eáque natiuus calor validius incumbat, parcus ſit potus, iſque in paſtu ſolo: potu enim quàm cibo impleri facilius eſt. Immoderatus corpus grauat, omnémque concoctionem interpellat. Hoc ei tamen tempore humores ad pleniorem purgationem apparendi erunt, vel apozemate ex radice petroſelini, fœniculi, & polypodii cum hyſſopo, betonica: & ſtœchade, in quo nonnihil oxymelitis diſſolutum ſit. Vel ſi mauult guaiaci decocto in quo commemoratæ radices, & herbæ ſub finem aliquantum incoctæ fuerint. Alterutro aut bis die, aut certè ſemel vtendum horis duabus tribúſve ante cibum. Sed quàm minimè ciendi ſunt ſudores. Si interim aluus ſubſiſtat, ſollicitetur commemorato clyſtere. Cùm & victus ratione, & apozemate diebus quinque aut ſex apparati iam ſatis, ac fortaſſis concitati erunt humores, altero medicamento proliciendi erunt, quod aut priori ſimile ſit, aut aliquantò efficaciùs, & curando affectui accommodatius. Quale hoc eſt: ℞. rad. apii, polipodii quercini, ſem. carthami, paſſularum mundatarum, foliorum ſenæ mundatorum an. ʒ.

iij. epithymi ℥ j. fiat decoctio pro vna doſi. In colatura diſſolue pulueris hieræ ſimplicis diaphœnici ana ʒ ij. fiat potio. Detur manè horis ſaltem quatuor ante cibum. Ab hac purgatione ad apozema redeundum, victúſque ſimilis continuandus, ac deinde poſt dies circiter quinque, tertio medicamento, ſi res poſtulet, purgandum, quod horum perſimile ſit. Vbi autem circiter diebus quindecim horum remediorum ope ventriculus, iecur, lien, pancreas & partes omnes quæ in prima corporis regione conſiſtunt, puriores exiſtent, tum deinde ſecunda corporis regio, quæ maiorum eſt venarum tempeſtiuè vacuabitur ſectione venæ. Hunc enim non modò morbi ſpecies atque magnitudo, ſed & corporis habitus & antè acta vita poſtulant, vires verò & ætas permittunt. Secanda porrò erit vena cubiti media, quæ & è cerebro, & è iecore, ac inferis partibus perinde vacuat, & ea quidem in brachio dextro, quòd oculus dexter ſit hebetior, eiúſque lateris auris atque etiam naris obturetur, & tuberculum in dextro tempore promineat, partéſque omnes dextræ ad motum, & ad ſua munera ſint ob humorum copiam & grauitatem ignauiores. Detrahetur autem ſanguis non minus quàm libra vna quæ vnciarum eſt duodecim.

Cerebri particularis curatio.

A venæ ſectione cùm iam corpus extenuari & marceſcere cœperit, ne quid ad perfectam curationem deſit, tertia corporis regio, quæ ſummas omnes partes ipſúmque caput complectitur, exinaniendà erit. In idque vtiliter guaiaci decocto, vel ſimplici, vel, vt dixi, compoſito ſudores bis die aut ſemel cientur. Et quo tempore dimanabunt, tonſo iam capite adhibeantur hæc calorifica, ℞. ſeminis aniſi, fœniculi, cumini, baccarum lauri contuſarum an. ℥ ij milii ℔. j. ſalis vulgaris libram ſemis: torrefiant omnia in ſartagine, reponantur in ſacculis qui calidi applicentur capiti tempore ſudoris. Sudore deterſo pituita è dextra præſertim nare proliciatur hoc errhino: ℞. ſaluiæ, maioranæ an ℔. iij. tritis affundantur vini albi ℥ iiij. fiat expreſſio in qua maceretur radicis cyclamini minutim conciſæ ʒ j. rurſum exprimatur, reponatur pro errhino, hauriatur in narem dextram, vel penicillus in eo intinctus immittatur in narem dextram, contineatúrque dum pituita profluat. In aurem verò dextram quotidie manè huius liquoris duæ tréſve guttulæ inſtillentur. ℞. aquæ vitæ, ſucci cepæ an ℥ ij. in quibus infundatur pulpæ colocyntidos ʒ j. in expreſſione caſtorei ℈ ii repone, & vtitor vt dixi, obturetúrque auris bombace. Pomeridianis horis ſub cœnam cucurbitulæ ſcapulis, ceruici & occipitio affigendæ, modò leues, modò cum ſcarificatu, idque maximè parte dextra quæ grauius afficitur. Hæc igitur topica remedia cum guaiaco, & victu tenui eouſque continuanda erunt, dum odoratus nari, & auditus auri dextræ ſit reſtitutus. Quod ſi non facile ſit allequi, nonnunquam manè caput ieiuno lauandum, fouendúmque erit lixiuio calido in quo cephalicæ herbæ incoxerint, quod & eius noxios humores vetuſtate concretos, colliquabit, fluxóſque reddet, vt deinde

inde topicis illis promptiùs obtemperent, ſimul etiam occulta quæcunque cerebri vitia deteget.

Peculiaria huius epilepſiæ remedia.

Superiorum remediorum continuatione, cùm & corporis totius & cerebri vitioſa conſtitutio in priſtinam, ac ferè naturalem rediiſſe videbitur, intermiſſo guaiaci & topicorum remediorum vſu, ſed tamen victu ſiccante, tenui, & attenuante ſemper obſeruato, epilepſiæ remedia propria opportunè decernuntur, hac ferè methodo. Primùm quod vniuerſalis purgatio aliquandiu fuerit intermiſſa, hoc modo repetenda erit. ℞. fol. ſaluiæ, betonicæ, ſtœch. anthos, an. m. ß. epithymi ʒ j. fol. ſenæ mundat. ʒ. iij. fiat decoctio pro vna doſi, addendo ſub finem agarici ʒ j. ß. in expreſſo adde pul. hieræ diacolocynthidos ʒ. ij. fiat potio ſumenda die electa, horis quatuor ante cibum. Poſtridie bolus hic voretur. ℞. conſeruæ betonicæ, anthos an. ʒ. ß, mithridatii veteris ʒ. j. miſce. capiat mane horis tribus vel quatuor ante cibum. Sequenti die qui tertius erit, puluis hic ſumatur vel ſolus, vel hydromelite dilutus: ℞. rad. ariſtolochiæ rotundæ epithymi an. ℈. ß. rad. aſari ℈ ij. fiat puluis tenuis, ſumat manè horis duab. ab accepto iuſculo, aut ab alio quouis leui cibo. Si fortè vomitionem concitet, non antè cibus alius offeratur, quàm ea deſierit: ac tum pulli aut capi iuſculum apprimè conueniet, ad hoc deinde conſuetus cibus. Si ob amarorem huius pulueris difficilior ſit vſus, poterit in pilullas redigi, quæ parem vim & facultaté obtinent. Eſt auté vis huic medicamento ſumma ad epilepſiam. At nihilominus ne quid ſuſpectum ſuperſit, die quarto, cauterio aperiatur tumor in tempore dextro prominens, illæſiſque venis, arteriis, & muſculis, ſenſim omnis eius illuuies eluatur atque detergatur, ſinatúrque aliquandiu manare dum in naturalem ſtatum redeat. Occipitium verò, aut ſynciput ad coronalem commiſſuram cauterio inurere, nihil mea ſententia contulerit, neque id citra grauioris periculi diſcrimen experiri licet. Thermarum quacunque ſint facultate præditæ, vis ad affectum hunc nulla deprehendetur. Neque fieri poteſt vt corpus à prauis humoribus aptius vindicetur, quàm expoſita ratione curandi. His ita paucis videor ad quæſtiones reſpondiſſe in quibus plurimùm inerat difficultatis.

Cæterùm vt totam curationem compleam, & huic quaſi colophonem addam, dum vlcus in dextro tempore inuſtum curabitur, vſurpanda erunt remedia quæ ſecreta proprietate epilepſiam inhibent, atque etiam depellunt. Cuiuſmodi eſt puluis, aut electuarium ex ſcobe cornu cerui & eboris, cranio humano, radice & ſemine pœoniæ maris, viſco quercino, corallio, & gingibere exceptis ſaccharo ſoluto aqua betonicæ. Semen pœoniæ maris collo ſubnexum vim habere experimur, & vngulam eius animalis quod veſtrates *ellend* appellant, vel appenſam, vel annulo incluſam vidimus epilepticam acceſſionem cohibere. Æſtiuo ſolſtitio & maximè diui Ioannis Baptiſtæ profeſto, ſi artemiſiæ herbæ radix euellatur, ſub ea verus carbo, ſed tamen bene odoratus, inueniri ſolet, qui ſindone incluſus appenſúſque collo epilepſiam arcet. Et hæc quidem propriè ſymptomati, cætera verò quæ prædixi eius cauſæ ſuccurrunt.

Præcautio.

Hac autem curatione prorſus & ad vnguem completa ne poſtea in conſimilem affectum relapſus contingat, obſeruanda erit aut quàm proximè licebit viuendi ratio iam expoſita. Circum ſolſtitia & æquinoctia Luna decreſcente, clyſtere præmiſſo corpus purgetur medicamento quod præſcripſi ex hiera diacolocynthidos. Poſtride bolus detur ex Mithridatio. Tertio die vomitio proritetur vel puluere, vel pilulis præſcriptis. Reliquo deinceps tempore ex interuallis ea vſurpentur, quæ dixi proprietate valere. Si certus & ſtatus eſt epilepticæ acceſſionis recurſus, iiſdem mediis quinque ſexve diebus vtiliter anteuertetur, nec eius præcauendi certior vlla ſtatui poteſt.

FINIS.

IOAN-

IOANNIS FERNELII AMBIANI AR-CHIATRI, DOCTO-RIS PARISIENSIS, CONSI-liorum liber.

CVI ACCESSERVNT,

Reſponſa quædam Clarorum Medicorum Pariſienſium.

D. IVLIANO PALMARIO CELEBERRIMO MEDICO PARISIENSI, GVILIELMVS CAPELLVS Pariſienſis D. Medicus S.D.

QVod paucis admodum ante obitum contingit, Vir Celeberrime, ut diu peræque occupati floruerint cùm ſingularibus artis propriæ operibus, tum ſcriptis: quæ ſimul ac nata, ſic ab omnibus probata & diſtracta ſint. Id Fernelio tuo venerandæ memoriæ ſeni adfuiſſe nulli aut notius aut gratius eſſe poteſt quàm tibi. Qui cùm iuuentutem in illo iuuando transegeris, & atrienſibus litterariiſque muneribus ſubleuaris, eadem nunc functum colis pietate, qua viuentem obſeruantia proſequebaris. Cuius elogij fidem faciunt qui quotidianas, ſed eximias curationes illas tuas ad illius Præceptoris & alumni diſciplinam, & felicitatem referre te ſentiant, eumque per quem profeceris profiteri. Beneuolentiæ autem locupletis in eum teſtimonium fuit, quod libellum Conſiliorum eius, qui diu latuerat inter aduerſaria quæ curæ tuæ committebat, apud te haberes, & ſeruare poſſes: Rogantibus tamen amicis candidè commodaris ac eius editionem mihi non denegaris. Cùm enim ante annos viginti captus eſſem orationis melle & ſententiarum ſucco tanti viri, & in alueum certioris doctrinæ reductus, quod ex Græcis, Latinis & peregrinis perpetui ſtili medullam copioſe & appoſitè contexuiſſet: Euiſdem enim eſt intelligentiæ & laudis cum iudicio excerpere & primum conſcribere. Itémque cùm publicè eius phyſiologiam docuiſſem, vt illi διδάξαι, tibi verò vir officioſiſſime τὰ ἴδια reprehenderem, Excitaui librariorum noſtrorum tepiditatem, vt hæc Epitome per te donata typis & formula caſtigatis (quantum per tenuitatem operariorum preſtari potuit) exiret. Quod & perfectum iam ab his demùm eſt, à Germanicis ſemel. Breuique fiet, ſpero, vt hic partus poſthumus, & maioribus natu non indignus, adſcribatur [illegible], & in partem propriam hæreditatis & celebritatis paternæ tenuerit. Quanquam memoriæ tantum nomine non editionis hæc ſcripta [illegible] ſi qui [illegible] credere poſſet, quoniam familiaris eius grandiloquentia hic quaſi dimiſſior [illegible]. Sed

ſane

cum [illegible] extemporanea, humiliorem ſty-lum ex compoſito & decoro [illegible] preiudicio [illegible] tio nata eſt. Altius tamen vbique ſuauium Methodi & Prudentiæ (quæ ſorores ſunt) geminum ſydus emicat. Nec tam ſpinoſas dictionum & diſtinctionum [illegible] ſyrtes, quam rerum pondera & ægrorum ſalutem maturo iudicio perſequitur. Sed non eſt hic laudis aut excuſationis locus, Sepulchra maiorum in-tactis relinquimus. Hæc tantum nunc ſanationum velut theatra ad librorum eius ſeriem ſyntagmatiſque completi totius noſtræ artis amplitudinem accommodata, ex morborum contumaciorum momentis, & ſtudioſorum rationibus, diſcendique facultate, remediorúmque non tam copia quàm delectu tibi alteri parenti ex voto excuſſa redhibemus. Quod ſi quæ reſtant in diuite illo [illegible] tuo Ferneliana documenta vel Palmariana experimenta variorum, quæ nunc tam conatus iuuare poſſunt, illa etiam publicæ luci committere, & ægrorum valetudinem fide & ſcripto immortali reſtituere ne differas. Quemadmodum iſtis reſcriptis ſubiunxi præcipuorum quorundam Medicorum noſtratium de varijs affectibus ſententias, vt in manus meas peruenire potuerunt, quæ ſuperiorum luminibus non officient. Hunc autem animum omnes iuuandi, ſine vllius iniuria, tibi ex animo vt & longæuam vitam opto. Vale.

IO. FERNELII AMBIANI, DOCTORIS PARISIENSIS, ARCHIATRI REGII CONSILIORUM Medicinalium liber, ex eius aduerſariis quadringentarum conſultationum ſelectus.

Conſilium primum, De Alopecia, vel depilatione. Propoſitio ægritudinis ab altero Medico pro quodam inquilino.

IVvenis bene carnoſus, ac ſaluberrimus, annos natus viginti, ac ſolis aliquot ſtatim ab incunabulis caput ſibi deturpari ſæpe apud me cõqueſtus eſt: vacuato corpore remedia ego adhibui quæ à veteribus in proliciendis pilis commendari videbam, Sed nullo profectu omnia. Tu ſi quid longo vſu in id admodum efficax, comprobaſti, impertiás etiam atque etiam rogo. Vale & me vt ſoles ama.

Reſponſum Domini Fernelij.

Prognoſticon. Hæ capitis areæ cùm nec ex acuto morbo, nec ex humoris cuiuſquã vitio, ſed ab ortu & ſemine contractæ ſint, vix vllã ſanè curationem admittunt: Seminis quippe & naturæ vitia vix ars vlla poſſit corrigere. Si qua tamen curandi ratio profutura eſt, hæc vna potiſſimùm videtur.

Curatio. Vacuationes nullæ tentãdæ, Nec venæ ſectione, nec purgatione corpus exagitandum, quod nullus humor defluuii cauſſa ſit: At quoniam pars glabra ſiccior appare: vtile ſit fortibus emollientibus cutem laxare, in eámque humorem è vicinis ſedibus prolicere, vt materia gignendis pilis apta ſuppetãt. Primi itaque fotus fient ex radice althææ & liliorum. Ex malua, violaria, parietaria, ex ſemine aniſi, lini, fœnugræci.

Fotus. Ab hoc deinde cũ pars mollior videbitur fotus aliquis cõferet qui materiã alliciat, Ex ſaluia, betonica, ſtœchade, adianto, capillo veneris, abrotano, ſemine vrticæ, & ſinapi coctis in aqua & vini albi parte quarta.

Vnctio. Mox à fotu areæ inungendæ ſunt adipe vrſino qui omnino ſummas vires obtinet.

Exact

Exactis diebus quindecim manè & veſperi caput confricetur cæpis contuſis dum prorſus rubeſcat, & mox melle oblinatur vice cataplaſmatis. *Frictio.*

Si ſub iis remediis pilus non erumpat, poſtremò adhibendum erit vnguentum ex thapſia, & adipe vrſino, quod vt veterum monimentis celeberrimum eſt, ita efficaciſſimum comprobauimus. Eſt autem nobis hìc vera thapſia frequens, cuius ℥. j. trita ſatis ſit in vnciam adipis. Huius vi ſi pilus non ſuccreſcat, vix ſpes vlla aliunde eſſe poteſt. *Aliud vnguentum validum.*

Conſilium ſecundum. De ſtupore.

LOnga recenſione ſymptomatωn, quibus diuexatur D. laborans cenſuimus duas præcipuas omnium cauſſas haberi in quas illa referri poſſint. Vna eſt iecoris & renum calidior intemperies, & qua totus ſanguis feruidior euaſit, & corpus vniuerſum gracile & extenuatum exiſtit, vt iam eius peruſtione æger pronus videatur in melancholiam. *Cauſſæ.*

Altera eſt cerebri neruorum & articulorum imbecillitas cum intemperie frigida, ex qua non paruus eſt excrementorum pituitoſorum prouentus, quæ à cerebro in varias partes influunt, irrigántque neruorum proceſſus. Hinc ſtupor obortus eſt qui omnes ferè artus occupat, Nunc in hanc, nunc in alteram partem influens & inſiliens. Ad quem non parum etiam conferre potuit illitus ex hydrargyro olim immoderatè ſuſceptus, vt cuius vis cerebrum & neruos refrigeret, & articulos debilitet.

Hæc certè rudimenta ſunt grauiorum morborum impendentium, vel arthritidis, vel paralyſeos vel aliorum capitis affectuum quod tumentes & inconſtantes oculi portendunt. *Prognoſticum.*

Quæ omnia vt præcaueantur poſt lenem purgationem ex rheubarbaro, folliculis, & catholico, profuturam venæ ſectionem ex media vena cubiti ſiniſtri opinor: Aut ſi in dextro ſecare malis non magni refert. *Purgatio* *Venæſectio*

Tum temporis victus etiam imperandus eſt, qui quodammodò temperatus ſit, vt nec nimiopere refrigeret nec calfaciat, nec humectet, nec reſiccet: In quo præcipua vini cura eſſe debet, vt omnino imbecillum ſit & abundè dilutum, ne vel calore offendat, vel vapore & halitu cerebrum neruóſque feriat. Nam ſolo vini meracioris vſu immoderato non paucos vidimus in corporis vniuerſi ſtuporem incurriſſe, quo ſola cutis affici videbatur, citra vllum metum paralyſis. Imperandæ ſimul ſunt matutinæ frictiones corporis vniuerſi. Capitis exiccatio per ſacculos ex ſale, milio, furfure, ſemine aniſi, fœniculi, & baccis lauri torrefactis. Deinde pituitæ deriuatio per nares vel ſternutamentis, vel errhinis: Qua etiam in re vtilis eſt pronus decubitus, vitandus ſupinus quo humores in artus & neruos procurrunt. Moderata & æqualis partium omnium exercitatio ante cibum conferet, vt quæ neruos, muſculos & articulos corroborat, & ab excrementis vindicat. *Victus.*

A paſtu cibi vapores vtiliter reprimantur, vel coriandro, vel accommodato puluere: Præter hæc autem quæ ferè in victus ratione conſiſtunt, neceſſaria erit frequens alui deiectio, interdum clyſtere qui hieræ *Reprimentia.*

quidpiam contineat, interdum ſyrupo idoneo, vel pilulis. Syrupus decoctionem recipiat ex iis quæ iecori, cerebro & neruis dicata ſunt, in qua infundantur folliculi, agaricus, & rheubarbarum, ſua quodque conuenienti doſi.

Pilulæ cõſtent ex aloë lota in ſucco endiuiæ, agarico, & rheubarbaro.

Octauo quoque die purgetur alterutro ſed ſyrupo frequentiùs, & vtilius. Interiectis diebus dabitur vel mithridation cum conſerua bugloſſæ, vel acori, vel proprium fiet electuarium ex puluere triaſantali, & diamargaritonis.

Vaporaria. Exactis diebus quindecim vel viginti vtiliſſima erunt vaporaria ex decocto radicum, aut herbarum accommodatarum cerebro, atque neruis, vt in iis ſudoribus prouocatis ſuperuacua dimanent, & nerui articulíque roborentur.

Decoctum guaiaci. Ante hæc autem ſi morbus contumaciùs hæreat, nec iteratis purgationibus ſatis imminutus videbitur, æger domi continendus erit circiter dies octo, quibus & victus tenuis, & ligni ſancti decoctum imperetur, eliciendo bis quotidie ſudores: Poſt quos tamen dicta vaporaria vtiliter adhiberi poſſunt.

Conſilium tertium, De Catharro cum hemicrania, & eorum curationibus.

Dignotio & diſtinctio vtriuſque affectus. QVantum ex tuis litteris aſſequi coniectura poſſum, œdematoſi illi tumores qui iam inde à multis annis faciem tuam & malas occupant à deſtillatione ortum habent, quæ à capitis vertice in hanc partem influit: At quia tam frequenter in eam ſedem prolabitur veriſimile eſt illam partem praua affectione detineri, quæ fluxionem alliciat: Sed tamen inde nihil certi haberi poteſt niſi priùs perſpecta ſede, & affectus ſpecie. Hemicrania verò de qua poſteriores tuæ literæ conſilium exquirunt diſiunctus eſt, & diſparatus morbus, ſuam quoque ſeorſum medendi rationem obtinens: Huius enim continens cauſa vapor eſt, qui à bile ex iecore in ventriculum affluente ſurſum elatus cerebri meningas ferit ac vellicat, materiam fortaſſe deſtillationi ſuppeditans.

Pilulæ. Catharrus ille qui te ſæpius recurrens tam grauiter affligit vniuerſali purgatione ex ʒ j. maſſæ pilularum ſine quibus (quæ tum tuæ ætati, tum temperamento ſunt accommodatiſſimæ) fuerit ſiſtendus, maximè ſi ab hinc octo aut decem diebus nullum catharticon ſumpſeris. Poſtridie *Sacculi.* ſacculi quam calidiſſimi qui cum ex alto euocent aut reſoluant manè & ſerò ante cœnam vertici capitis raſi applicentur (corpore interea calidis linteis cooperto) ſinantúrque ſpatio ſemihoræ, aut circiter, & *Emplaſtrũ.* continuentur per aliquot dies, donec fuerit cohibitus. Præterea temporibus aut his partibus per quas fertur adſtringens emplaſtrum viámque intercipiens apponendum, quod alternis diebus erit renouandum, nec tollendum donec fluxio conquieſcat. Quod ſi non amplius per os & *Gargariſma.* maxillam decurrat, Ne tamen gingiuæ & internæ oris partes tam facile fluxilem humorem recipiant, ter aut quater in die aſtringente & corroborante gargariſmate colluantur. Et quia tota catharri materia non tam citò abſorbetur ſenſim ac ſenſim erit attribuenda huius gargariſmatis

ſinatis portio per os & nares, per quos cerebri capacitas expurgatur, manè & ſerò ante cœnam. Obſeruetur verò idonea victus ratio, viuat frugaliter, vtatur cibis euchymis, & tenui vino quàm dilutiſſimo, partim ob frigidam cerebri, partim ob calidam iecoris intemperiem: Abſtineat ab immodico potu, iuſculis, & aliis humidis. Declinet à ventis, frigore, imbribus: Exerceat ſe mediocriter manè, & lõgè ante paſtum. In ingreſſu lecti fiant frictiones brachiorum, dorſi, crurum, tibiarum, verſus inferiores partes. Aluus ſemper ſit libera, vel ſponte, vel arte, clyſteribus, glandibus ſollicitetur. Ne excrementis & vaporibus corpus ſcateat. Remediorum deſcriptiones in promptu ſunt. *Victus.* *Frictio.*

℞ Maſſæ pilularum ſine quibus ℈ ij,
Pilularum de agarico. ℈ j.
Reformentur ex ſirupo de ſtœchade, & fiant pilulæ vij.
Parentur ſacculi conſuti ex ſemine aniſi & fœn.
Baccarum lauri. ℥ an. ij.
Milij ℔ ß. Salis communis ʒ vj.
Applicentur vertici capitis.
Item ℞. Vnguenti deſiccatiui rubei ℥. ß.
Maſtichis puluериſatæ ℥ j.
Fiat emplaſtrum. Applicetur tempori lateris dolentis.
Item ℞. foliorum ſaluiæ m. j.
Maſtichis tritæ ℥. ß.
Raſuræ cornu cerui. ʒ iij.
Bulliant in vini & aquæ an. ℥ iiij.
Deinde coletur, & fiat oris collutio & gingiuarum, ter aut quater in die.

Caputpurgium commune fiat. Clyſter communis iniiciatur.

Conſilium quartum, Pro nobili matrona dolore dentium vexata. E Gallico conuerſum.

DOlor ille dentium qui te iam immaniter exercet à frigida deſtillatione originem habet, quæ à ſiniſtra capitis parte, in maxillam eiuſdem lateris, & dentis neruos, interdum vſq. ad homoplatas decumbit. Ad huius præcautionem primò cohibendus eſt catharrhus, cauſáq. eius penitus circumcidenda. *Cauſſa.*

Id autem fiet iis catapotiis ſemel in menſe deuoratis. Vel hac potione ſi æſtas ſit, aut calida aëris conſtitutio: ſequenti die à prima purgatione tonſum caput iis ſeminibus in duplicato linteo concluſis fricabitur, idque fiet ſpatio duodecim aut quindecim dierum. Quibus elapſis purgabitur corpus vt prius. Dein poſtridie caput, maximéque pars eius ſiniſtra pauxillo aquæ vitæ ſingulis matutinis temporibus fouebitur, aſperſo pilis poſt fotum ſequenti puluere. Interea dentium ratio habenda, quibus deterſis ter aut quater in die longè à cibo ſumpto retineatur in ore, & manducetur hoc maſticatorium, ad pituitam è toto cerebri corpore, maximè ex eius ventriculis per infundibulum in os & palatum attrahendam. Deinde hoc decocto ſæpiſſimè in die gingiuæ abluantur, interim cibis boni ſucci veſcendum, ſobriè viuendum: Sitis *Pilulæ.* *Frictio.* *Fotus.* *Maſticatorium.*

aut triginta dierum ſpatio eſt imperanda: In qua ſemoto vino potus erit guaiaci decoctum, idque ſimplex, ſatiſque dilutum. Alterum verò meracius offerendum eſt hora quinta matutina & hora quarta pomeridiana, vt hora prandii ſtatuatur nona cœnæ verò ſeptima. *Potus guaiaci.*

Ac tum cibus parcus eſſe debet, ſiccus, boníque ſucci. Erunt igitur potiones huiuſmodi, Decoctum meracius forma communi nobis vſitata ſimplici, Decoctum magis dilutum, forma quoque communi pro paſtu, & ſiti.

Hæc victus ratio licet humores attenuet, corúmque portionem digerat in ſudores, curationem tamen perficere non poteſt neque ſanitatem reſtituere, ſed alia quoque remedia adhibenda ſunt hoc ordine. *Purgatio.*

℞ Betonicæ, Saluiæ, Lupulorum an. m. j.
Florum cordialium an. p. j.
Foliorum ſennæ mundatorum ℥. iij.
Fiat decoctio pro vna doſi.
In colatura infunde rheubarbari electi ℈ iiij.
Agarici trochiſcati ʒ. j. Cinnamomi ʒ. ß.
In expreſſione diſſolue ſacchari albi ℥ ß. fiat potio, Capiat principio dietæ, & continuet octauo quoque die.
Si quando id medicamentum parcè deiiciet
Addi poterit diaphœnici ʒ. i

Diebus interiectis, ſi quando durior aluus ſubſiſtet, ſollicitabitur clyſtere molli.

Quum primum ſudores dimanare cœperint manè quotidie tonſum caput infricabitur his ſacculis valdè calentibus.

Sacculi communes calidiſſimi capiti admoueantur in ſudore. *Sacculi.*

Item ℞. Nigellę Romanæ: Stiracis calamitæ, Benioini, an. ʒ. iij.
Macis, Caryophyllorum an. ʒ. j. Fiat puluis groſſus pro ſuffitu, Vtatur bis die deterſo ac ſiccato capite. *Suffitus*

Item quotidie manè & ante cœnam caput purgiis vtatur communibus: Quæ ſi non ſatis pituitam eliciant, addi poſſet radicis artanitæ ʒ. ß. In iis ergo ſedulò perſiſtendum dum ſanitas integrè reſtituta videbitur. *Caput purgium.*

At ne poſtea vel viuendi intemperantia, vel negligentia in affectus ſimiles reſideat, Singulis ſaltem menſibus corpus purgandum erit ſirupo, quem ad omnes eos affectus accommodamus.

℞. Radicum apii, petroſelini, fœniculi, & capparum, an. ℥ ß. *Purgatio repetita.*
Endyuiæ, Capillarium, Agrimonii, Cuſcutæ, Ceterach,
Betonicæ, Saluiæ, Stœchados, Maioranæ, an. m. j.
Florum cordialium, Epithymi, an. p. j.
Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde folliculorum ſennæ mundatorum ℥. iiij.
Agarici albi ℥ iij. Turbith gummoſi ʒ vi.
Gingiberis ʒ. ii. Cinamomi electi ʒ ß.
Bulliant parum poſt infuſionem, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔. i.
Paretur ſirupus perfectè coctus non clarificatus. Capiat ſemel aut bis

bis in menſe.

Conſilium ſextum. De diſtillatione in varias partes cum lienis affectu, Pro Nobili virgine.

Symptomata. CONſpicua ſunt in hac virgine diſtillationis indicia, quæ à capite præſertim à parte ſiniſtra in latus & in pulmones, & in ceruicem pone aures, & in ſcapulam ſiniſtram, & in varias ſubiectas partes incumbit: Cum ſtertore & difficili reſpiratione, quæ aſthmatis eſt rudimentum.

Canon. Accedit ventriculi dolor qui non tam proprio quàm lienis vitio contrahi videtur. Huius enim viſceris mihi magna ſuſpicio eſt, quod tamen iecori offenſionem impartiat, fortaſſe originem dederit affectæ capitis ſiniſtræ parti. Obſeruandum igitur, explorandúmque ſiniſtrum hypochondrium.

Implexis affectibus cerebri vacuationibus ſuccurrendum, ſed quæ modò capiti, modò viſceribus accommodata ſunt. Vltima lunæ quadra antequam capitis dolor prehendat purgatio decernenda iis cataportiis.

Purgatio. ℞. Maſſ. Pilularum cocciarum ℈ j. Pilularum ſine quibus ℈ ij. Excipe conuenienti liquore, fiant pilulæ v.

Sacculi. Diebus tribus aut quatuor inſequentibus mane caput fricandum eſt ſacculis ex milio, ſale, ſemine aniſi, & fœniculi, torrefactis in ſartagine. Tum etiam pituita per os & nares elicienda vt impendentis diſtillationis metus arceatur. Reliquo deinceps tempore admotis præſertim ac ſuffitibus caput ſiccandum & corroborandum eſt: Et quod pulmonibus iam impactum eſt bechicis detergendum. Maximè verò ſirupo de hyſſopo, & capillari modò vice eclegmatis, modò iulepi forma dilutis, vt etiam ratio quædam habeatur mouendorum menſium. Poſſunt in id & alii bechici ſyrupi apparari, qui præter cætera habeant radicem Enulæ Campanæ, Polypodium, Vngulam caballinam Scabioſam, Hyſſopum, Satureiam, cum dactylis, ficubus, & paſſulis.

Caput purgium.

Bechica.

Hiſtoria morbi præcedentis ſcribente & interrogante Claudio Melino.

VIrgo annos 23. nata, ſtatura exigua, corporis habitu denſo, craſſo his ſymptomatis torquetur.

Ante quinque aut ſex annos tribus aut quatuor ab vltima quadra Lunæ diebus capitis dolorem ingentem ſentit tum occipitis, tum ſyncipitis, parte præſertim ſiniſtra.

Sentit etiam dolorem ventriculi inſignem cùm vel cibi copia non ita ampla eam oppreſſit, aut cum cibis frigidioribus vt oleribus vulgaribus, & humidis vtitur.

Inſpirat & expirat cum ſonitu & ægre tempore frigido & humido.

Dolet illi omne corpus, & pars præcipuè quæ eſt ab ima ſcapula ſiniſtra vſque ad imum mammæ ſiniſtræ.

Vigilia illam malè habet, Aurora ſomnum adfert.

Habuit aliquando manus volam cruſtis obſitam.

Aluus illi adſtricta eſt, & menſes inæqualiter periodon ſeruant: Interdum.

terdum enim à proxima purgatione fluunt poſt tres menſes, interdum ſex ſeptimanas tranſmittunt, hique parci ac exigui.

Conſilium ſeptimum, de Epilepſia.

VT iuriſperitis ex facto ius oritur, ita nobis ex recta morbi cognitione tota medendi ratio petenda. "Canon."

Non ita pridem expreſſa nobis eſt defectionis ſpecies, incertis illa quidem ſignis & quæ aliis ſint affectibus communia: Hanc ſuſpicabamur ſyncopes tãtùm naturam referre. Tu verò indubitatis ſignis adſeueras & mones morbum eſſe comitialem, cúmque non cerebro proprium, ſed ex ventriculi ſympathia, Húncque certis periodis recurrere, ac ferè inclinãte Luna. His ita conſtitutis curatio, qualiſcunque eſſe poteſt, ſic videtur adhibenda. Sex ſeptémve diebus ante ſtatum periodi tempus clyſtere ieiuna perfundatur, qui præter cætera accommodata recipiat hieræ ſimplicis, diaphæniconis, an. ℥ ß Eo ipſo die tenuiter alatur, & vacuandus humor oxymelite ſimplici, vel compoſito præparetur. *Clyſter.*

Poſtridie purgatio decernenda ex diluto rheubarbari, & agarici. an. ʒ. j. In quo diſſolutæ ſint pulueris hieræ diacolocynthidos ʒ ij. Aut ſi fortè ea apud vos non extat, diſſoluantur pulueris hieræ ſimplicis, Diaphęnici an. ʒ j. ß. At verò tu ipſe æſtimato virium robore, morbíque magnitudine exquiſitiùs medicamenti quantitatem præſtitues. *Purgationes.*

Tertio die ab omni vacuatione & medicamento quieſcendum erit, niſi fortè Mithridatij opti. ʒ j. exhibendam putes.

Quarto die alia vacuatio tentanda, vomitu, quæ vna efficaciſſima eſt, & in primis accommodata his vitiis & viis expurgandis, quæ ventriculo, aſſidentibúſque partibus diutius, & tenacius inhæſerunt, & inſederunt.

Ea autem efficaciſſima erit ex ℈ ij. aut ʒ j. radicis azari, quæ in hydromelitæ aut paſſularum decocto diſſoluta ſit, cùm tantillo cinnamomi, & ſyrupo violarum.

Reliquis diebus inſequentibus, dum ſuſpectum acceſſionibus tempus exactum ſit mane quotidie offerantur ℈ iiij. huiuſmodi opiatæ.

℞. Conſeruæ anthos, & bethonicæ an. ʒ j.
Mithridatij veteris ʒ ij. ß. Theriacæ ℈ iiij.
Viſci quercini, Seminis pæoniæ, Cranij humani pulueriz atorum, an. ℈ ij. Miſce, Capiat per ſe, vel cum aqua betonicæ. Si pæonia mas haberi poteſt nihil efficacius deprehendes, ſiue ſemen ſiue radicem inclinante Luna collectum, ʒ j. pondere. Quæcunque monemus non ſemel duntaxat, ſed ter quatérve impendente periodo decernenda ſunt.

Conſilium octauum, Pro puero octo annos nato Epilepſia diu correpto, cum abolita ferè memoria, & ratiocinatione.

℞. Foliorum betonicæ, Anthos, Maioranæ, Stœchados, Saluiæ, an. m. j. Florum cordialium, an. p. j. Fiat decoctio ad ℔ ij. In colatura infunde per noctem epithymi ʒ ij Foliorum ſennæ mundatorum ℥ iiij. Gingiberis ʒ ij. Cinamomi electi ʒ iij. Mane bulliant parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue Mellis optimi, Sacchari albi ana lib. ß. Fiat ſyrupus

mediocriter coctus. Capiat ſemel in hebdomada ℥ j.ß. cum aqua decoctionis betonicæ.

Item conſeruæ bugloſſæ & anthos an. ℥ j. Mithridatij optimi, Theriaces an. ℥ ß. Seminum & radicum pæoniæ maris, Viſci quercini, Cranij humani, Raſuræ cornu cerui puluceratorum an. ʒ ij. Miſce, fiat opiata, Adde Syr. viol. q. ß. Capiat ʒ vel ℈ iiij. tribus vel quatuor matutinis poſt purgationem Horis tribus vel quatuor ante cibum. A vino prorſus abſtineat. Sitque pro potu aqua ſimplex, In qua incoxerint raſuræ cornu cerui cum exigua parte gingiberis. A fructibus abſtineat præſertim à crudis & horariis, A lacte & lacticiniis, à leguminibus & piſcibus.

Conſilium Nonum, de Epilepſia.

Prognoſticon. Affectus hic comitialis longè grauiſſimus ex graui & inueterata cauſa ſubortus, in impuro atque iam male habito corpore vix vllam arte curationem admiſſurus eſt. Accedit tanta virium conſcuſſio, vt nulla corporis pars affectionis expers deprehendatur, ſi vnum pulmonem exceperis. Caput dolore, vertigine, Melancholia, Comitialiq. morbo tentatur. Summa eſt viſcerum impuritas: reliquum quoque corpus ſordeſcit: Vrinæ craſſæ & ſabuloſæ renum obſtructionem & grauitatem demonſtrant: Nec vetus femoris dolor diſſipatus eſt.

Euacuatio. In tanta vitiorum ſyndrome curatio à corporis exinanitione ineunda, quæ quoniam vix tutò poteſt medicamentis purgantibus perfici, tentanda potius eſt victu tenui, & ſiccante per guaiacum. Itaque purgetur ſtatim initio, vel per ſyrupum quem aliquando præſcripſi, vel per medicamentum ex diluto rheubarbari & agarici cum drach. ij. diaphœniconis.

Poſtero aut tertio die ad tenuem victum accedat, in quo ſolis aſſis veſcatur, parca manu: Bibátque ſimplex decoctum guaiaci ſine cortice, vt ei facilius aſſueſcat Prandeat hora decima, Cœnet verò hora veſpertina, Quinta, vel ſexta matutina, Rurſúmque quarta pomeridiana calicem hauriat purioris & meracioris decocti, in quo & cortex ſit guaiaci & polypodium cum ſaluia, betonica, & ſtœchade: ídq. primis diebus vice ſit apozematis præparantis, Nec ſudores vi proliciantur. *Guaiacum.*

Sudores. Exactis diebus ſex vel ſeptem cùm iam præparati & conturbati corporis humores fuerint, iterum purgetur medicamento non admodum diſſimili aut cui addita ſit ſenna cum epithymo.

Exin verò decocti vi ſudores promoueri incipiát, vt vacuatis interioribus ſedibus ſummæ pariter exinaniri poſſint.

Quum ſudores liberè euacuabunt, & corpus difflabunt, & iam extenuatum ac gracilius exiſtet, locus erit topicis remediis.

Cataplaſma. Ac tum femori primum, quod toti malo initium dedit adhibendi fotus extenuantes atque diſſipantes Móxque ab his inducendum cataplaſma ex radice bryoniæ & cucumeris agreſtis crudis, cum ſemine ſinapis, cum pulpa ficuum, & fermento acri, quæ omnia bona & commoda proportione contemperata ſint, & quam non tibi ſed tyroni præſcriberem. Si non ſatis hæc tibi præſtitiſſe videbuntur, tandem phænigmus ex fermento & cantharide imponendus, dum radix ipſa mali ſit euulſa. His enim præſidiis quòd validè trahant plus efficies, quàm vlcere vel

admo-

admodū diuturno, cui nimirū ſola vis ineſt excipiendi, non attrahendi. Tum temporis mouendæ quoque erūt hæmorrhoides vel ſucco Mercurialis, vel ſucco ficus, vel glande ex puluere hieræ ſimplici, cum radice ariſtolochiæ rotundæ, ſed tamen fotu præmiſſo emolliente. Aut ſi non ſatis moueri ac profluere queant, vtiliter aperietur in pede ſiniſtro ſaphena, educetúrque ſanguis pro virium modo. *Hæmorrhoidos.*

Dum per hæc topica curando femori operam dabis, nihil obſtabit etiam topica capitis remedia aggredi. Ac primum errhina duæ validè ſatis è cerebro mucum proliciant. Dein capitis frictiones per ſacculos ex ſeminibus diſcutientibus cum milio & ſale torrefactis. Ab iis tonſo ad cutem capiti inducetur emplaſtrum ex radice iridis florentiæ cum hermodactylis & ſemine ſinapis. Quæ pulueriſata excipiantur emplaſtro de meliloto addita terebinthina q.ſ. dum emplaſtri conſiſtentia ſit. Valētius deinde addetur ſi rei neceſſitas expoſtulet. Poterūt in id ipſum cucurbitulæ, interdum leues, interdum cum ſcarificatu occipitio affici. In iis ergo perſiſtendum cum expoſita ratione viuendi per guaiacum, dum non modò interiores, ſed externæ partes omnes propriis humoribus & excrementis expurgatæ videbuntur. *Errhina. Sacculi. Cucurbitulæ.*

Setones in occipitis vlcera in commiſſura coronali non eam quam dixi trahendi vim obtinent. Neque ab iis id præſtari experior, quod ab aliis præſidiis, ac ſæpe ægrotos ſine fructu miſerrimè torquent. *Setones.*

Cum toti corpori partibúſque ſingulis hac ratione proſpectum fuerit, ſi qua morbi comitialis ſuſpicio derelicta videbitur, opportunè decernentur quæ tota ſubſtantia, & occulta proprietate, hoc mali genus profligare tradentur.

Conſilium Decimum, Ad oculorum ſuffuſionem, Pro vxore Domini de Riou, Die 19. Martij 1552.

VTriuſque oculi hebetudo, & impendens cæcitas, tum quæ ex ophthalmia in oculo dextro relicta eſt, tum quæ poſtea in ſiniſtrū inuaſit, primam efficientem cauſam habet in cerebro. In hoc quippe abundantior pituita excrementitia progigni cumularíque ſolet, ídque ex frigida humidáque Dominæ laborantis intemperie, & ex immoderata viuendi ratione. Ea ſanè vt præcipua eſt arthritidis cauſſa, quoties per poſteriora & per opticos neruos irrepens in oculos hæc videndi ſymptomata peperit: Neque enim ſola pupillæ dilatatio citra hanc cauſam cæcitatem inferre poteſt. *Cauſſa.*

Hoc autem loco hæſitamus vbinam potiſſimum hic humor impediens, & qui continens & proxima eſt mali cauſſa conſiſtat? An in optico neruo, Anne ſub pupillæ partibus intimis ſuffuſionis ſpecie, Aut an extrinſecus ſupra corneam pupillæ effundatur albuginis ſpecie. Hæc enim ſingula diligenter æſtimanda ſunt, & internoſcenda, ſine quibus curatio, ſi qua ſperanda eſt, perfici non poſſit. Itaque optamus diligenter moneri per te de iis omnibus, Si nihil ob pupillam in oculo eſſe deprehenditur, Cauſa eſt in optico neruo, atque is obſtructus forſan eſt: Neque enim ſuſpicio eſt læſæ facultatis videndi, aut partis cerebri in qua conſiſtit. *Pars affecta.*

Si quid obſcurum ob pupillam animaduertitur, diſcernendum denuo, ídne in profundo ſub tunicis conditum ſit, ánne foris circa tunicam cerato idem adhæreſcat. Illud ſuffuſio, hoc albugo eſt.

Tantiſper autem dum horum certiùs monebimur, curatio ineunda eſt generalis, & quæ hiſce omnibus affectibus æquè communis eſt. Primum victus ſiccans & attenuans imperandus eſt, quo neque ſorbitionibus, neque liquidis, ſed aſſis duntaxat & ſiccis veſcatur, híſque ſatis tenuiter, & quantum ſatis eſſe videbitur ad virium præſeruationem. A vino abſtineat dies viginti aut triginta: Potus ſit ligni ſancti decoctum quod nullius alterius rei permiſtione ſit apparatum.

Si altero validiore & acriore decocto hora quinta matutina & quarta pomeridiana tentes ex toto corpore, maximéque è capite ſudorem elicere non leue momentum ad curationem fuerit.

Purgatio. Tertio aut quarto die huius victus cùm iam humores exagitati apparebunt, purgatio adhibenda per pilulas lucis maiores & pilulas ſine quibus, aut per alias quas laborantis naturæ expertus eris accommodatiores.

Hæ octauo aut decimo quoque die repetendæ ſunt, nec eo die ſudores promouendi.

Diebus interiectis aluus, ſi fortè durior exiſtet, molliatur clyſtere.

Quotidie mane, potiſſimùm ſub finem ſudoris deraſo capiti vel tonſo imponendi ſunt ſacculi ex milio, ſale, ſemine aniſi, fœniculi, & baccis lauri torrefactis, quos in lecto decumbens calidiſſimos perferat horam circiter dimidiam, vt eorum opera lentus capitis humor foras proliciatur, & cerebrum totius mali fons magis quàm partes cæteræ roboretur. in hoc enim efficaciores ſunt ſacculi, quàm vel emplaſtra vel ſinapiſmi quantumuis calidi.

Aophlegmatiſmi. Sublato ſacculo caput muniendum eſt ſtuppis ſiccis, quæ ſufflentur ſtirace, benioini, caryophyllis & horum ſimilibus paulo ante vtrumque paſtum. Eodémque tempore pituita è capite detrahenda eſt apophlegmatiſmis, qualia ſunt ex maſtiche & pyretro manſis. Vel gargariſma ex accommodato decocto, in cuius ℔ j diſſoluta ſit ℥ j pyretri puluerizati. His conſtanter vtendum interim dum affectus oculi certius innoteſcet. Sítne albugo, ſuffuſio, aut optici nerui obſtructio Nam imbecillitatem ex ſpiritus penuria, aut virium diſſolutione nondum eſſe conſtat.

Quibus perſpectis, idoneis remediis dum licebit opem feremus.

Conſilium vndecimum, Ad imminentem cæcitatem ex obſtructione nerui optici, Pro Domino Laſlier annos nato ſexaginta, 29. Martij 1552.

IMpedita hæc, aut deprauata viſio, quæ aut hypochyma aut cæcitatem minatur cauſam habet in optico neruo non modò craſſum vaporem, ſed & lentum craſſúmque humorem, qui è cerebro illapſus nōdum omnem nerui capacitatem implet. Hic verò ſi ad cryſtallinum atque pupillam incidat hypochyma: Sin verò illic ſubſiſtens augeſcat

atque

atque concreſcat ſimplicem cæcitatem in qua tamen nihil vnquam vitii in oculo cernetur pariet. Itaque exhibendum, ne quid præterea eò recens influat, idque bona ratione victus quæ corpus moderatè alat, nec tamen humectet, nec excrementis impleat.

Bis aut ſemel ſaltem in menſe purgandum per pilulas ſine quibus, & pilulas lucis maiores: Atque etiam interiectis diebus ſi quando aſtrictior aluus erit aut ventriculus crudior apparebit per catapotia ex aloë.

Caput mane quotidie ſiccandum fomentis ex ſale, milio, & ſeminibus diſcutientibus torrefactis. *Fomenta.*

Frictiones quoque in poſteriora & in occipitium inferiora verſus deductæ apprimè vtiles erunt. *Frictiones.*

Pituita ſæpè ex capite proliciendæ apophlegmatiſmis, Errhinotum autem non æquè tutus eſt vſus, Sternutamentorum aduerſiſſimus quod excrementi curſum atque impetum in poſteriora conuertant. *Apophlegmatiſmi.*

His ergo ſimilibus rationibus caput excrementa minimum cumulabit. Atque ea magna ex parte per naturales meatus deducentur.

Alter autem curandi ſcopus eſt, vt qui in opticos neruos iampridem humor influxit, aut prorſus aut quantum ritè licet euellatur, reuellatúrque in fluxionis originem. Id quanquam arduum eſt, ac imprimis difficile, tentandum tamen etiamnum eſt.

Sæpe igitur, maximè verò poſtridie purgationis, & aliquot deinceps diebus affigendæ erunt cucurbitulæ leues occipitio, vtrinque ad ceruicis originem. *Cucurbitulæ.*

Imperandus eſt decubitus ſupinus: In quo & caput ipſum aliquando ſuccutere contulerit, vt qui tenaciùs impactus eſt humor ſede ſua dimoueatur. *Decubitus.*

Occipitii atque ceruicis appellatos ſetones non probaui, Quandoquidem nullo illis vſui, vel commodo, ſed graui ſæpè periculo infixos animaduerti. *De ſetonibus.*

Efficaciſſimam autem ac tutiſſimam reuulſionem experior, quæ fit ab optico neruo in id cauum quod eſt in radice auris, & in cõnexione maxillæ pone infimam auriculam: Per id enim ramus è vena iugulari intrò ſubiens in opticos neruos vtrinque excurrit, Eóſque comitatur ad oculos vſque, in id igitur exiguum emplaſtrum vnguis magnitudine, apponendum eſt, aliud quod conſtet ex æquis portionibus ſaponis nigri, & ſalis communis triti. *Vnguentũ ad radicem auris.*

Vel aliud ex ſemine ſinapi & cantharidibus. an. ʒ. fermenti acris ℥ i. His verò prudenter & arte ſumma vtendum.

Quòd ſi metuatur ne non ſatis ſequax ſit humor reuellendus, præparandus erit fotu remolliente & attenuante, qualis fiet ex decocto althææ, verbenæ, Euphraſiæ, Rutæ, ſeminis fœniculi, & fœnigreci. *Fotus.*

Huius decocti vapore ex ſpongia molli, ac femella ſub veſperum oculi fouendi ſunt: cùm præſertim emplaſtra infimæ auriculæ inhærebunt, vt ſuo ſaltem tepore noxium humorem molliat & extenuet.

Colyria verò in oculos fruſtra immittentur, quod eorũ vis nequeat in *De colyriis.*

aff[e]ctam ſedem penetrare.

Puluis. Vtiliter nihilominus ſæpè mandetur ſemen fœniculi aut etiam puluis ſumatur in fine paſtus ex coriandro, aniſo, fenieulo, euphraſia, & glycyrrhiza, & cinamomo: Iſtorum enim vapor, & halitus ex ore & ſtomacho ad oculi anteriora fertur.

De Guaiaco. Non deerunt ſcio qui hac in re Guaiaci decoctum imperent & vehementer commendent, quod tamen ſine iſtorum ope irritum ſit, & minimè profuturum.

Conſilium 12. Reſponſum D. Fernelij ad literas D. Duperat in aula Cæſarea viri percelebris ſeu Medici eius Bucherij.

Litteræ tuæ ad I. Syluium Doctiſſimum Bucheri mihi fidem fecerunt ſpectatæ tuæ eruditionis, quam denuo ex his ad me confirmas, & ſimul etiam in me tui candorem ſummámque propenſionem declaras. Nequid igitur de ſcriptis meis vt parum tutis Domino in ſuſpicionem veniat: priores ad I. Syluium tuas literas non obiter ſed diligenter admodum legi ac peruolitaui, in quibus cùm multa eſſent verborum prolixitate inuoluta, videbaris non de ſola podagra ſed interdum de aliis articulorum doloribus diſſerere. *Propoſitio dubitationis.* Quorum originem aliàs cerebro, aliàs venis ferebas acceptam, de qua ſi & nunc dubitas cùm conſilii mei rationem exigis, Nónne & tu mihi videris dubitandi occaſionem dediſſe? At verò ſi nunc communis eſt noſtra ſententia hoſce dolores è pituita naſci, eámque è capite deorſum in articulos labi, nihil eſt quod ambigat cunctetúrve Dominus curandi rationem iampridem à te ſalubriter perſcriptam exequi, quam & ſcriptis meis non parum laudibus ornaui, & ad vnguem imitatus ſum, licet aliis remediorum generibus expreſſam, vt ſuus eſt vnicuique vtendi modus: Quemadmodum ſolet vnuſquiſque ea ferè commendare quæ plurimùm fuerit feliciter expertus. Quanquam ipſe non dubito etiam qualia commemoras profutura ſi ſtabilis adſit perſeuerantia. Sed iam ad quæſita tua.

De Guaiaco. Si Dominus potum ſibi deſignauit ligni ſancti decoctum, nihil obſtabit per hyemem, interdum at non ſemper illi parem aut minorem miſcere vini tenuis portionē. Monere hoc loco velim huius ligni multa eſſe genera aut certè multos ordines: neque id ſumendum quod ſubdulce decoctum reddit ſero lactis perſimile, ſed odoratum præferri, cuius decoctum ſua acrimonia palatum faucéſque titillet. Cùm ſecundam illam & medicatam è ligno ſancto potionem ſumet ſi ſudor emanabit eo ipſo die ſe domi contineat, nec aëre ſe committat cœlo inclementiore, ne patente laxatáque cute frigus intrò ſubiens neruos feriat ac vellicet. Incipiente paroxyſmo cùm primùm rudimenta erunt doloris exquiſitè purgandum eſt, nec vlla expectanda concoctio. Humor enim dum in articulos influit tenuis eſt & aquoſus qui facilè purgationi cedet: at vbi in articulo aliquandiu inhæreſcit craſſeſcet, nec facilè medicamento ducetur, nec huiuſmodi eſt quem præcepit Hippocrates concoctum medicari. Hæc ſunt fortaſſe quæ tu vir doctiſſime tanquam pa-

paradoxa miraris,& quæ optas vt exponam,tuáſque rationes in contrarium diluam Quanquam autem paucis mos eſt dicti ſui aut conſilij rationem reddere: quoniam tamen id tantopere æquo & ingenuo animo efflagitas, ne quod nudis verbis protuli temerè & vt ſors tulit effudiſſe videar, dicam paucis quid ea de re ſentiam, quod tamen pluribus erat diſſerendum:Perſequor autem ſingula quæ obiicis,non docendi,ſed reſpondendi gratia.

De frigida arthritidis cauſis. Primùm quidem frigidæ arthritidis cauſſam proponis eſſe tenacem craſſamque pituitam, id quidem ſimpliciter & abſolutè pronuntiatum falſi inſimulo, initio ſiquidem tenuis eſt & aquoſa qualis interdum vi frigoris defluit è naribus, neque craſſa tam promptè excideret & illaberetur in articulos & corporis partes externas, ſed hæreret in via. At certè hæc tempore vi caloris craſſeſcet in articulis: Atque tum vt ex Galeno producitur non niſi longiori tempore reſolui poteſt. Tandem verò ſi ſinatur plerumque in tophum dureſcet immedicabilem, de quo Poëta *ſoluere nodoſam neſcit Medicina podagram.* Morborum igitur tempora diſtingue,ſi concordes vis eſſe ſcripturas. De huius pituitæ differentiis ſcripſi ex optimorum Medicorum ſententia lib. 5. Naturalis partis Medicinæ. Improbans deinde cerebrum mali fontem eſſe, quæris cur non omnis externa cauſſa diſtillationem proritans arthritidem facit:Quærendum etiam fuerat cur non omnis cerebri diſtillatio tuſſim excitet, Scis vir optime non vnum omnis diſtillationis curſum eſſe, varia quoque eſt humoris procliuitas: Et vt aliæ partes aliis imbecilliores aut laxiores exiſtunt, ita alias humorem in hanc illámve partem influere.

Contendis inſuper nullum eſſe meatum pedibus cum cerebro communem,per quem eò poſſit humor incidere, vtque rem tuam conficias euidenter colligis neque per ſpinalem medullam neque per neruos illapſum fieri. Quod equidem fateor nec quenquam adeo eſſe rudem credam, qui eiuſmodi vias excogitet: ais tu tamen Cerebrum poſſe venis communicare ſuum excrementum.Cùm ſis ipſe Anatomes peritiſſimus, vellem mihi viam indicares qua è cerebri ventriculis (quos Gal. lib.de vſu partium excipiendorum excrementorum gratia factos commemorat)excrementum ipſum remeet in venas. In Cerebri ſubſtantiam nullæ venæ ſparguntur, neque aliæ intus ſunt quàm quæ per meninges vtrinque in verticem efferuntur: potéſtne excrementum ex intimis illis ventriculis in illas ſurſum remigrare. Quod ſi is aliquando in ſtomachum procumbit,obſtruítque iecur,nihil ad rem noſtram. Ego diſtillationi quæ fit in articulos non his exiſtimem ductibus aut meatibus opus eſſe,ſed aliàs cerebri ventriculis, aliàs è partibus externis etiam per ceruicem & ſcapulas deorſum illabi, quæ partes conſecuta ſubcutaneas & laxas tenuis cùm ſit plerunque ſine ſenſu doloris ſenſim præterlabitur,dum in ſolidiore & compactiore articulo ſiſtatur & inhæreſcat,cuius ligamenta,tendones & membranas non ſine dolore diſtendit.Hanc mihi perſuaſi frigidæ arthritidis cauſſam quam malè perceptam plerique vt immedicabilem reliquerunt: At neque in his neque in aliis quibuſcunque artis operibus me vnquam ab inueſtigando deterrebit re-

terum authoritas, licet nullum hactenus vel minimum ſcriptorem neglexerim: ex meis tamen inuentis plus quàm ex illis profeciſſe experior. Ad te iam redeo cùm ſuadere niteris excrementa hæc pituitoſa è venis excidere, multa certè (tu me liberè loqui iubes) committis. Nunquam enim vidiſti eiuſmodi pituitam medicamento è venis detrahi, ſed quæcunque purgationibus deiicitur, tota aut à cerebro aut à ventriculo, aut ab inteſtinis eſt, ea ipſa dolorem colicum infert: Nec quæ vel in colico vel in febribus vomitione redditur à venis in ventrem confluit ſed in hiſce ſedibus concreuerat. Allucinaris etiam cùm dicis vidiſſe te multam pituitam craſſam ei quæ in ventriculo generatur non diſſimilem è ſecta vena cum ſanguine fluxiſſe. Quod enim in peluiculis interdum albicans innatare cernitur, & à fibrarum vi concreſcit ſanguis appellatur, iſque pituitoſus & qualis in leucophlegmatia redundat. Ego certè inter vulgi errores hunc cenſeo grauiſſimum, quod & in febribus omnibus, & in aliis quibuſcunque morbis humoris vitia nonniſi in venis conſtituat, neque aliam hiis poſſe in nobis ſedem inuenire putet, & cùm de humoribus diſſeritur, nihil de ſuperuacuis, ſed de hiis duntaxat intelligat, qui ſanguini permiſcentur in venis. De hiis autem aliquando plura. Reliqua omnia quæcunque profers ex Gal. contendunt in cacochymia ex venarum oſculis, multa vel in cutem vel in alias partes corporis extimas imbecilles erumpere, quæ ſcabiem, pruritum, tubercula, inflammationes, interdum etiam calidas arthritides excitant: quorum certè nihil inficior.

De dolore articulari. Pro eodem D. du Perat Anno 1550.

QVæ de laborantis Domini affectu & de cauſis illius nobis aſſequi, Quæ de præcautione & curatione iudicio decernere licuit hæc ſunt: laborantis ætas ſexagenaria, temperamentum frigidius, habitu corporis obeſulus in cerebro, ventriculo & inteſtinis redundans pituita tenax & craſſa. Denique non pauca alia ſigna quę ex ſcriptis aliorum paſſim decerpſimus. Articularem hunc propoſitum dolorem à frigida potius quàm calida deſtillatione proficiſci demonſtrant, Quòd doloris ſpecies & diuturnitas cõfirmat: In quos autem articulos ea potiſſimum procumbat expreſſum nobis non eſt. Quanquam id non parum habet ad curationem momenti. Neque profectò animaduerſum video vnde illa frigida pituitoſáq. diſtillatio in articulos irruat, quod tamen præcipuũ eſt curationis caput, in quod dirigi debet omne medendi conſilium. Ego ſanè nec pituitam craſſam quæ ex aluo detrahitur, neque eam quæ in articulos influit vnquam credam poſſe ex venis defluere. Vtraque enim ſyncera eſt & excrementitia qualis nuſquam in venis continetur, ſed illa ex ventriculo, & venis & inteſtinis ex loci natura prouenit. Hæc verò in articulos è cerebro & è toto capite procumbit, cuius tamen proprium eſt excrementum. His itaque conſtitutis ad curationem properemus, itaque vbi primùm laborans fuerit præſenti dolore ſolutus, aut ſaltem duobus tribúſve per integram ſanitatem menſibus huic viuendi ra-

De pituita frigida.

Victus.

di rationi aſſueſcat: Cibis veſcatur euchymis, Capis Gallinaceis, columbis, perdicibus, auiculis, lepuſculis, vitulo, veruece. hiſque ſimilibus, aſſis quidem omnibus, nunquam elixis, prorſúſque à ſorbitionibus abſtineat & à piſcibus omnibus: item à caſeo, piſis, & fabis, à fructibus omnibus maximè hortatiis. Secunda menſa ſatis fuerit vel vna paſſa vel diacydonium: Sic enim victu ſicco & moderatè calido curandum eſt, vt nihil aut certè nimium pituitæ in ventre ſuccreſcat. In id etiam conferet vna hora aut altera ante paſtum ſumere tabellam vnam electuarii Aromatici roſati maioris deſcriptione Gabrielis, vel tantillum Gingiberis conditi: Calidiora fugiat, qualia ſunt Diatrionpipereon, Diagalanga, Diacalaminthа, & quæ huius ſunt ordinis: obſunt enim calore, nec tamen viuendi errores poſſunt emendare. A paſtu verò ventriculi vapores depellat hoc puluere. *Tabella.*

℞. Coriandri præparati ʒ ij Cinamomi electi ʒ j. Margaritarum precioſarum ℈ j Sacchari roſati ℥ ij. fiat puluis, capiat cochleare vnum in fine paſtus: Bis in die ſumat cibum, idque ſatis tenuiter & ex iuſtis interuallis quæ coctioni ſatis ſint: Nam illi famem interdum tolerare bonum, vt cruditates vincantur. Potus eſto vinum album vel ſubrubrum & tenue Vtrumque moderatè dilutum: Cereuiſia tenuis primo hauſtu vtilis, immoderatum tamen eius vſum deuitet, & omnem aquam etiam ſi ſit multo aromate condita, nequid addat ad ſeroſos humores quibus gignendis eſt obnoxius. Parcius illi bibendum, vt ne potus toto die excedat ℥ xxx. *Potus.*

Si quo fortaſſe alio potu delectabitur omnium certè vtiliſſimus erit qui ex palma ſancta paratur pituitoſúmque humorem incidit, extenuat & detergit, idque potentius quàm quiduis aliud expedit obſtructiones, & e locis penitioribus digerit. Cruda plurima & ſuperuacua reſiccat & abſumit, ad quæ aliorum medicamentorum vis penetrare non poſſit, vt idcirco futurus ſit huic laboranti ſaluberrimus Accidit etiam quòd hoc potu liceat quantumuis vti, ſic autem fiet admodum rarus. *Vires Guaiaci.*

℞. Raſuræ palmæ ſanctæ lib. ß. infunde in lib. vj. aquæ tepidæ horis xxiiij. Deinde fiat decoctio ad lib. iij. Ponendo in fine paſſularum mundatarum ℥ ij. Cinnamomi electi ʒ iij. Caryophyllorum ʒ j. Fiat potus colatus, vtatur in paſtu loco vini, Vel ſaltem primo hauſtu loco ceruiſiæ. *Decoctum*

Si aluus non facilè deiiciet, irritabitur vel balano, vel molliente clyſtere. Vtiliter etiam bis in hebdomade mouebitur hoc clyſtere, qui craſſam pituitam detergit, elicitque per aluum. *Clyſter.*

℞. Radicis altheæ & helenii, Polypodii querni an. ℥ ß. Centaurii minoris, Abſynthii, Rutæ, Florum Chamæmeli & Meliloti an. m. j. Fiat decoctio in lib. j. In colatura diſſolue hieræ ſimplicis & terebinthinæ an. ℥ ß. Mellis roſati & anthoſati an. ℥ j. Olei rutacei & anethini an. ℥ j ß. Fiat clyſter, Detur poſt alui decoctionem.

Decimo quinto quoque die reliquum omne corpus, maximè verò cerebrum & articuli purgabuntur hoc medicamento facili & benigno.

℞.Aquarum ſaluiæ & hyſſopi an ℥ j. In quibus infunde agarici recenter trochiſcati drach.ij.In expreſſione diſſolue rhei electi infuſi, vt decet ℈ iiij.cum drach.ß.Cinnamomi electi. Electuarii diacarthami drach.ij.Syrupi de ſtœchade ℥ ß fiat potio.

Sin verò pilulæ gratiores erunt,hæ ſanè conuenient.

Pillulæ. ℞.Maſſæ pilularum ſine quibus & Cocchiarum an.drach. ß. Cum ſyrupo de ſtœchade fiant pilulæ.

Hæc igitur viuendi ratio grauis quidem non eſt , & quam nequeat diutiſſimè tenere,Sed tamen in primis idonea & vtilis. Cæterùm ſi laborans facilè pareat, velitque poſtea à diuturno illo morbo articulari tutò vindicari , neceſſe eſt vt maiora ſubeat veterem prorſúſque vitioſam corporis ſui conſtitutionem omnino permutet. Quod quidem gradatim & haud grauatè hoc modo efficiet. Exacto priore victus menſe: poſteriore,qui paroxyſmo vicinus eſt,à vino prorſus abſtineat ac pro vino bibat palmæ ſanctæ decoctum ſuprà deſcriptum , ſeruata per id temporis victus ratione paulatim tenuiore & exquiſitiore,ex his tamen quæ præſcripta ſunt.Tum etiam altera potio fiat magis medicamentoſa,vt validius humores iam apparatos digerat & abſumat qua tanquam medicamento vtetur manè & ante cœnam ſitque huiuſmodi.

Potus iteratus guaiaci. ℞.Palmæ ſanctæ lib.ß.Corticum eiuſdem ℥ ij. Infunde duobus diebus in lib.vj.aquę tepidę.Deinde fiat decoctio ad lib.ij.Ponendo in fine radicis accori veri,& Enulæ Campanæ,Polypodii quercini an.℥ ß.Foliorum ſaluiæ,maioranæ,ſtœchados,& betonicæ : Florum anthos an.p. j.Cinnamomi ℥ iij.Caryophyllorum, Macis an.drach.j. Fiat potus colatus vt decet,Capiat ℥ iij.pro doſi. Manè hora v.& tribus horis ante cœnam in lecto decumbens ſtragulis,& veſtibus contectus dum ſudor emanet, Ita enim quicquid vitioſi humoris diſſeminatum eſt per neruos & articulos ſenſim digeretur & abſumetur.

Quoniam verò cerebrum deſtillationis huius quaſi fons eſt & origo conſentaneum huic quàm cæteris partibus plura adferre remedia , itaque deterſis ſudoribus mox caput & ceruix calefiant & exiccentur iis ſacculis,quibus vis eſt diſſoluendi reliquias noxii humoris & corroborandi cerebrum.

Sacculi. ℞.Foliorum Saluiæ,maioranæ,ſtœchados,an.p.i. Seminis aniſi,fœniculi,& fænugræci an ℥ i.Milii lib.i Salis communis lib.ß. Torrefiant omnia in ſartagine. Reponantur in duobus ſacculis , Applicentur calidi ſyncipiti & ceruici donec ſponte frigeſcant ſæpiúſque iterentur ſi videbitur.

Errhina. His peractis moueantur ſternutamenta,Simul etiam errhinis & apophlegmatiſmis pituita è cerebro per os & nares deriuetur.ſucco betæ, vel maioranæ extractæ cum vino albo. Iſtorum igitur aſſiduo vſu exhauriendus eſt fons ille mali dum exquiſitè ſit exſiccatus.Sub finē menſis aut cum victu,ſudore, purgatione, apophlegmatiſmis & ſacculis iam ſatis exſiccatum,corroboratúmque fuerit cerebrum, nec vllum indicium apparebit dominantis pituitæ , iam tum certè artus omnes nerui & articuli firmandi erunt & corroborandi , ne poſthac fluxionem tam facilè admittant, in id autem efficax eſt balneum quod fit ex inco-

ctis

ctis roſis. Balauſtiis, Saluia, Stœchade, & myrrha, adiecta bona copia aluminis, in hoc autem tepido ſedeat diu ieiunus, vt neque calorem neq. ſudorem excitet, Sed artus laxiores duntaxat confirmet, idq. diebus tribus aut quatuor continuis. *Balneum.*

Hinc ſenſim redeat tutò ad familiarem victus rationem, quæ tamen quantum licebit proximè ad hanc accedat.

Fiant matutinæ capiti frictiones ex ſacculis quotidianæ, Sit & frequens pituitæ deriuatio per os & nares: in ſumma fugiendus eſt omnino decubitus ſupinus, in quo quotidiana cerebri excrementa defluunt in ceruicem & in artus: Pronus vero tenendus vt excrementis curſus ſit in nares. *Frictiones.*

Exercitatio verò conferet moderata in aëre ſicco & libero.

Artuum frictiones duræ erunt recens experrecto ſaluberrimæ.

His obſeruatis confido laborantem hoc morbo vindicatum iri. Quòd ſi quibuſdam prætermiſſis contingat denuò corripi, incipiente paroxyſmo exquiſitè purgetur ſatis valido medicamento: Nam leniùs cùm datur humores exagitat, neque tamen expurgat, atque ideo deſtillationem ipſóſque dolores auget, ac ſæpiùs conduplicat, vt proinde multi deterreantur & abſtineant à medicamentis principio doloris. Itaque medicamento iam ante præſcripto pro ℥ j Electuarij diacarthami addantur ʒ ij. vel quantum aſſidentis medici prudentia æſtimabitur: hoc vno incipientes dolores ſæpè finiuimus. Mox à purgatione capitis & ceruicis frictiones ſiccæ fiant, idque ſacculis præſcriptis admodum calidis, vt his reliqua diſtillatio ſiſtatur atque digeratur, ne in articulos procumbat. At ſi nihilominus fluxio irruat, occupétque articulos, ipſóque doloris initio, ſi rubor calórque conſpicitur (qualis interdum adeſt etiam frigidæ arthritidis initio: vnde complures falluntur.) Adhibere oportet primum moderatè frigida, deinde anodyna. Poſtremò digerentia, frigida quæ dico non intrò adigunt humores ſed fluentes inhibent, extinguúntque calorem: Huius ordinis eſt mucilago ſeminis cydoniorum extracta in aqua ſolani, qua tepida locus dolens oblinatur, in eáque maceratis linteis obtegatur. Hæc ſi non ſatis dolorem leniat addetur aceti pars octaua: Si ne ſic quidem dolor mitescat, adiicietur camphoræ momentum, vel aliquid trochiſcorum albi Rhazis. *Cautio.* *Fotus.*

Ab oleis, vnguentis, & pinguibus omnibus abſtineat tum temporis quòd calore promptè inflammentur, geminentúrque dolores.

Quum iſtorum beneficio doloris vehementia omniſque ardor extinctus fuerit, conuenient anodyna eiuſmodi.

℞. Olei liliacei & chamæmeli, Mucilaginis, pſylij extractæ in aqua ſaluiæ an. ℥. Croci ℈ ß. Ceræ parum: fiat linimentum pro vnctione doloris bis aut ter quotidie, Poſt vnctionem adhibeatur ſequens cataplaſma. *Vnctio anodyna.*

℞ Micæ panis maceratæ in lacte vaccino lib. j. Croci ℈ ij. Florum Chamæmeli, & Meliloti an. pug. iij. Pulueris farinæ lini & fenugræci an. ℥ ß. Olei liliacei parum: fiat cataplaſma.

Multa ſunt huius ordinis vt medulla caſſiæ fiſtulæ, ſtercus vaccinum adhibitum, vel aqua diſtillationis eius, Vnguentum ex ſucco ebuli: & a-

lia innumera quæ doloris vehementia & neceſſitas inuenit.

Torquentur multi remediorum nouorum inuentione. At ſanè puto arthridem facilius ac tutius methodo, quàm remediorum multitudine profligari.

Finitis aut magna ex parte imminutis doloribus reliquus humor digerendus, ne in articulo quaſi in tophum concreſcat.

Emplaſtrū. ℞. Gummi pini, Picis naualis, Emplaſtri oxycrocei an. ℥ j. Sulphuris viui, Hermodactylorum pulueriżatorum an. ℥. ß. Olei terebinthinæ quod ſufficit, fiat emplaſtrum, applicetur poſt vnctionem.

Conſilium 13. Podagræ omniſque articularis morbi curatio. Pro Domino Alberto Iuniori Marchione Brandemburgenſi.

Victus. PRotinus vt articularis dolor quempiam adoritur, Conſueti cibi & potus dimidium circumcidendum, victúſque tenuior & purior imperandus, quo corporis & humoris moles immodica concidat, Vino interdicendum, cui calore & vapore ſuo noxia vis eſt proritandi fluxiones & dolores exaſperandi. Danda pro potu ceruiſia tenuis, vel aqua ſaccarata, vel quippiam quod citra offenſionem palato arrideat. Vitanda erunt ſalſa omnia & aromatica, & quæcunque caput tentant, vt allium, Cæpa, Naſturcium, Sinapi: Idque maximè cùm dolores immaniter fatigant. Sorbitionibus & iuſculis parciſſimè vtendum, & aſſis potius quā elixis vt omni ratione corpus, ſicceſcat, & ſuperuacuorum humorum non exigua portio abſumatur. Hæc igitur præcipua ſunt imprimis obſeruanda victus præcepta, quæ latius explicabit quiſquis Medicus curationi præfuerit. Quoniam autem ſola victus ratione nequit tam atrox malum omnino profligari: Accedant & hæc remedia, quibus ſolemus breui dolorem finire. Continuo vt dolor inuaſerit, Aluus ſi aſtrictior erit molliatur clyſtere, qui aut hieram ſimplicem aut diaphenicon habeat, cum cæteris quæ immiſceri ſolent: Poſtridie corpus exquiſitè purgetur medicamento cui non infirmior vis ſit, ne fortè humores exagitet potius quam vacuet, hincque fluxionem geminet, Sed valido ſatis, & quod à ſummis extremiſque partibus exuperantes humores proliciat: Id autem ſolemus hac ferè formula præſcribere.

Purgatio. ℞. Aquarum ſtillatitiarum ſaluiæ & betonicæ, Vini albi an. ℥. 1. ß. In quibus infunde rheubarbari optimi, Agarici recenter trochiſcati an. ℈. iiij. In expreſſione diſſolue electarij diacarthami ℥ ij. Syrupi violati, aut capilli veneris ℥. ß. fiat potio, Detur mane horis iiij. ante cibum. Hoc electuarium Diacarthami, ſiue diacnici ob hermodactylos ac turbith eſt accommodatum arthritidi: Cuius doſis laborantis naturæ & viribus cōueniens aptetur. Nulla huic purgationi præmittenda eſt præparatio, quod initio profluens humor tenuis ſit & aquoſus, faciléque obſequatur trahenti medicamento.

Si fortè purgatione vna ſatis detractum non videatur, doloréſque iidem perſeuerent, aut noua concitata fluxione exaſperentur, ſecundò haud abſimili medicamento purgandum, atque etiam tertiò ſi res expoſtulet: ſed interpoſita quiete, vt viribus prouideatur: id autem medici expe-

experientis iudicio credendum.

Dolores verò (ne vires nimium proſternãt) ipſo ſtatim initio, ac etiam ante purgationem leniendi ſunt, hoc inducto præſidio, quòd etiam blandè refrigerando fluxionem arcet nec tamen humorem in articulum impingit.

℞. Aquarum ſtillatitiarum ſolani, & plantaginis an. ℥ iij. In quib. macera ſeminis altheæ & cydonii, an. ℥ ß. Fiat mucilago quę tepida inducatur locis dolentibus, obducatúrque ſtuppa cannabina vel linteis mundis, cùm areſcere incipiet alia imponatur, vt pars ſæpe madeat, dum rubor, calor dolórque omnis ſublatus ſit. Hoc ſummè ſtrenuum eſt in ſedanda podagra atque chiragra. Si inflammatio maior eſſe videatur addes aceti ℥ i. In cęteris articulis cum atrocior dolor exiſtet, vt in cubito, in genu, & in coxendice, quo altius vis huiuſce remedii penetret, adiicies camphoræ gran. viii. Aut interdum partem fouebis aqua roſarum ſtillata, in cuius lib. ß. diſſoluta ſint camphoræ gran. vi. Incipientibus doloribus nec olea, nec adipes, nec metallica proſunt, ſed multis rationibus aduerſiſſima deprehenduntur. Quum extincto ardore atque rubore doloris immanitas repreſſa fuerit quidquid huius reliquum fuerit exigetur hoc illitu. *Mucilago.*

℞. Mucilaginis ſeminis lini, & fænugręci extractę in aqua ſaluiæ ℥ iij. Oleorum lumbricorũ, Chamęmeli & liliacei an. ℥ i. Axungiæ vulpis & anſeris an. ℥ ß Hermodactylorum tenuiter puluériſatorũ ʒ. ii. Medullæ cerui, aut vituli, & ceræ an. q. ß. Fiat vnguentum quo pars dolens & tumida bis, térve in die vngatur, & calidis linteis obuoluatur. Conducet & ipſi parti affectæ mox ab illitu hoc emplaſtrum inducere. *Illitus.*

℞. Vnguenti præſcripti ℥ v. Radicis ariſtolochiæ rotundæ, Thuris, Myrrhæ, Galbani, opopanacis an. ℥ ß. Terebinthinę ʒ. iii. ceræ quod ſatis, fiat emplaſtrum per magdalias. *Emplaſtrũ.*

Si tenacior doloris materia fuerit, quàm vt hiſce remediis molliri poſſit aut euelli, hoc tandem imponatur emplaſtrum.

℞. Gummi pini ℥ i. Picis nigræ ℥ i. Ceræ ℥ i. ß, Axungiæ veteris ℥ i. Hermodactylorum puluériſatorum, Sulphuris viui an. ʒ vi. Fiat emplaſtrum, quotidie renouandum, & continuandum, dum tumor omnis ſublatus videatur, & dum articuli ſit liberior motus. *Aliud.*

Quòd ſi perfecta negligetur curatio aliquid in ipſo relinquetur articulo, quod tandem obdureſcens concreſcet in tophum, proſtuſq. motum eius præpediet aut excludet. *Cautio.*

Hæc certa & admodum tuta doloris articularis curatio recentis, quæ ſi ritè adminiſtrêtur nunquam te fallet. Nec alia empirica longè petenda ſunt, quibus ſæpe illudimur. Morbi quippe huiuſce curatio arte & methodo non empiricis perfici poteſt. Obſeruandum tamen & circunſpiciendum in hac curatione, vt cùm nouus nouáque fluxio emerget, noua quoque decernatur purgatio. Ad eos verò curandos qui ob veterẽ podagram incedere nequeunt, & qui pedum contractionem quandã & motus imbecillitatem contraxerunt: ſi non ſupra modum id mali inueterauit tolli hac ratione poterit.

Quotidie mane pedes mergãtur in hoc decocto in quo quam calidiſ-

ſimo circiter horam conſiſtant.

Lotio pedũ. ℞ Bacarum iuniperi, Radicis helenii,& althææ,an.℥ ii.foliorum lauri,myrti,ſaluiæ,betonicæ,ſtœchados,Origani,Calaméti, Maioranę,florum roriſmarini ana m.j.ſeminis lini & fenugræci an.℥ j. Fiat decoctio in lixiuio ſarmentorum claro & quantitate ſufficienti ad immerſionem dictam. Hoc ſi efficacius reddere voles addes ſaluiæ communis ℔.i. Deinde deterſi pedes hoc vnguantur oleo.

Oleum. ℞.Radicis pyrethri,Gingiberis,nucis moſchatæ,Caryophyllorũ contuſorum.an.℥.ij.florum ſaluiæ,hyſſopi, anthos, ſtœchados, ſpicæ nardi an.ʒ j.ß.radicis ariſtolochiæ rotundæ,Hermodactylorum puluerizatorum an. ℥ j. Permixtis omnibus affunde aquæ Vitæ lib.j. Sinantúrq; die vno macerari Deinde adde terebinthinæ ℔.j.ß. Reponantur omnia in alembico vitreo. Diſtillentur lento igne. Scorſum aqua & oleum reſeruetur in vſum dictum.

Sudor à pedibus. Deterſi ergo pedes hoc vnguento,oleo & linteis obuoluantur. Deinde laborans decumbat benè contectus. Applicentur plantis pedum lapides candentes vino extincti,ſinantúrque dum è tibiis ſudor emanet ac pedibus. Quúmque inde laborans deſurget reliquo die ac noctis tempore ſeſe muniat, ac frigus prorſus arceat. Ita quidem liberiorem motũ conſequetur. Hæc ſunt præſidia quibus podagra & cæteri articulorũ dolores abigi, breuíque ſedari debent. Nunc qua ratione arcendi ſint paucis attingam.

Qua ratione cauendum ne podagra aliúſve dolor articularis redeat.

CVm ſedatis doloribus,firmatíſque partibus æger iam ſibi reſtitutus erit, menſe vno aut altero antequam conſueti dolores redeant tentanda ſunt remedia,quibus ij præcaueri poſſint:In id autem ſi impurum corpus, & ſuperuacuis humoribus confertum fuerit parciore victu vtendum, Eóque ſicco & attenuante: Vino ſi per vires & ventriculi imbecillitatem licet interdicendum, efficiendúmque omninò vt abſumpta humorum noxiorum portione corpus gracileſcat.

Cùm verò vna victus ratio non ſatis id præſtare poterit adhibendæ quoque purgationes erunt ſeptimo vel octauo quoque die. Modò per potionem quæ ſit deſcriptæ ſuperiori ſimilis, modò per catapotia de agarico & cocchya. Diebus interiectis,clyſteribus quoque aluus ſollicitabitur,ſi pigrior adſtrictiórve fuerit.

A ſecunda tertiáve purgatione, ſi corpus ſatis exinanitum erit, ſudores tempeſtiuè mouebuntur,vel guaiaco vel aliis quibuſlibet calorificis vt humores quibus præter naturam,tum nerui, tum articuli imbuti ſunt attenuati prorſus diſſipentur.

Tum temporis adhibenda quoque erunt capiti ſua remedia quæ ipſam totius mali fontem exhauriant. Deterſis ergo ſudoribus quotidie ſi voles ante cœnam, attonſo capiti inducantur ij pulueres quàm caliđiſſimi, vt humores diſcutiant: tum caput ſiccatum firment atque cor-

robo-

roborent.

℞.Foliorum ſaluiæ maioranæ,ſtœchados an.m.ß. Seminis aniſi,fœniculi & cumini,an.℥ ij. Baccharum lauri contuſarum ℥ ß.Milii. ℔.ij. ſalis communis ℔ ß.Torrefiant omnia in ſartagine, reponantur in ſacculis,qui calidiſſimi adhibeantur capiti & ceruici, dum ſponte refrigeſcant. Caput deinde muniatur tegumentis quæ vaporentur hoc ſuffitu, *Pulueres* *Suffitus.*

℞. Nigellæ Romanæ,Styracis Calamitæ,Benioini (quod eſt pro ſucco Cyrenaico)Carabes,Maſticis,an.℥ ß.Caryophyllorum ʒ ij. Fiat puluis groſſus pro ſuffimento capitis.

Si fortè ſub cute capitis vel manifeſtus humor deliteſcere,vel conſpicuus humor ineſſe videatur, ſæpius lauandum & fouendum erit caput lixiuio,in quo Cephalicæ herbę incoxerint. Aut ſi ne id quidem humores capitis ſuperuacuos abſorbeat,caput radetur,eíque emplaſtrum hoc imponetur cui eximia vis diſcutiendi eſt.

℞. Pulparum ficuum, fermenti veteris an.℥ ij. Seminis ſinapi contuſi ℥.iij.Emplaſtri de mucilaginibus ℥ iiij. Malaxentur & incorporentur addendo terebinthinæ parum ſi opus ſit,hoc emplaſtro caput integatur contineatúrque dum omnem euacuauerit humorem ſuperuacuum: Valentiora emplaſtra non æquè tutò adhiberi poſſunt.In eo ergo ſubſiſtendum eſt. *Emplaſtrũ.*

Exhauſto mali fonte cùm iam caput excrementis prorſus vacuum & confirmatum erit,Poſtrema curationis parte Artus omnes & articuli laxiores adſtringentur,& firmabuntur balneo eiuſmodi.

℞ Foliorum myrti,balauſtiorum,roſarum rubearum , Plantaginis, Verbaſci,Lauri, Origani,Calamenti , Pulegii , Thymi,Saluiæ,Florum roriſmarini,an.m. ii. Baccarum iuniperi ℥ iii. Aluminis rochæ ℔.iiii. Bulliant omnia in aqua ſuffic. pro balneo : in hoc diutius immorandum ad duas tréſve horas neque ſudores mouendi ſunt, vt artus melius firmentur. Continuetur autem triduum,aut quatriduum, mane ieiuno ventriculo. *Balneum.* *Cautio.*

Hæc ſumma curandi ratio vtramque arthritidis cauſſam tum eam quę excrementum facit , tum ipſam articulorum imbecillitatem ita radicitus euellit,vt exin laborans ab ea immunis & tutus euadat. At nihilominus ne ſic quidem ei confidendum,vt protinus ad intemperatiorem viuendi formam redire liceat.Sed moderatiore victu deinceps obſeruato, quotannis vere & autumno purgatio decernenda,quæ conſuetum inuaſionis tempus interuertat.

Poſtridie caput præſcripto lixiuio lauandum , atque etiam tertio, quartóque die.Balneum etiam niſi admodum graue ſit imperandum. *Lixiuium.*

Certa quidem hæc & minimè fallax curatio quam ad vnum quodque genus arthritidis quiuis accommodare poſſit. Hanc autem aliis pleriſque idoneis præſcriptionum formulis híſque efficaciſſimis illuſtraſſem, Si qua mihi huius mali ſpecies, propriis ſignis atque ſymptomatis fuiſſet expreſſa.

Littera D. Melun ad D. Fernelium Pro D. de Boiſdauphin.

CLaudius Lauallenſis tibi notus nonum iam menſem agit hic legatus Regis Chriſtianiſſimi, atque tandem incidit in affectum quem corporis grauitatem appellat ipſe; Ego verò plenitudinem vires prementem: Præterea ventrem inferiorem natura iam bis laxauit, ex quo ea eieciſſe quibus premebatur credibile eſt. Quandoquidem facile tolerauit dies aliquot & melius habuit.

Erant autem quæ ſponte naturæ exierunt fuſca, vt plurimum, & graueolentia, & inæqualia, & in his pituitoſa, pauca, viſcida.

Aluum ſponte fluentem iuuit ℥ i. ſennæ in iure prunorum macerata, & expreſſa Ergo cùm iam intelligat vacuatione opus eſſe: mihi autem, atque his qui medicinam factitant non ſatis fidat: Rem totam ad te, cui plurimum fidit, tuámque authoritatem, defert.

Plenitudinem ad vires duo potiſſimum arguunt, corporis grauitas, & quod leuibus ex interuallo repetitis vacuationibus feliciter vtitur.

Conſilium Quartumdecimum, De arthritidis præcautione, & Curatione pro Domino De Vallecot Cantore Regio 1552. E Gallico conuerſum.

MI Domine vt legitimè ſanitatem tuam conſerues, præcautionémque adhibeas ad dolores, qui viam affectant ad pedes, genua, artus, cæteráque articulationes: Primum purgationem inſtituere debes quater quinquieſve in anno. Scilicet poſt feſtum Paſchæ, & circiter menſem Auguſtum potione infraſcripta. Verum poſt feſtum Omnium ſanctorum, & circiter Purificationem B Mariæ pilulis quæ ſubſcriptæ ſunt: eligendúſque erit tibi dies temperatus humidiórque, vt certior euacuationis effectus ſuccedat.

Purgationes.

Et ſi neceſſe videatur, die præcedenti clyſtere molliente & præparante erit tibi aluus eluenda.

Quatuor aut quinque à purgatione diebus vel pluribus, ſi ita feret animus plures addere, conducet fricare, & deſiccare caput ſacculo quàm calidiſſimo pleno ſeminibus infraſcriptis.

Hiſque diebus elapſis iuuabit caput lauare, præcipuè æſtate, lixiuio conuenientibus plantis hic indicatis confecto, poſteáque exiccare diligenter & calidè. Neque eſſet alienum reliquis æſtatis menſibus caput quoque lauare ſapone ad id comparato. Quin & ſex vel octo poſt purgationem diebus deſiccare & roborare cerebrum expediet, ſub noctem, aut lecti ingreſſum ſuffumigio hic indicato.

Victus.

Sed præſcriptis remediis præcipuum addendum eſt, nempe victus ratio In qua quinque capita obſeruanda potiſſimùm erunt.

Primum, ne nimia copia cibi, & potiſſimùm potus, qualiſcunque tandem ille ſit ingeratur: nec iuſcula quidem multa.

Secundum, ne vino generoſo & vaporoſo delecteris quin potius probè limphato.

Te

Tertium, vt abſtineas à ſomno diurno,& per noctem ne decumbas in ſpinam,ſed in alterutrum latus.

Quartum vt ſingulis temporibus matutinis diligenter caput pectas, illúdque & nucham linteis calidis & ſiccis perfrices, omniáque cerebri excrementa depellere,& corporis ſuperflua deponere ſatagas.

Quintum vt modico exercitio indulgeas, cupútque inter cætera à frigore vindices.

Si fortè remedia præſcripta prohibere non poterunt quin noua ſemper fiat doloris aut fluxionis acceſſio,eius primo appulſu affundes litum ſubditum,ad dolorem leniendum,maximè ſi cum tumore,rubore,caloréve ſit coniunctus.

Quod ſi ne hic quidem litus ſufficeret,aliud vnguentum eſſet ſuper addendum.

Calore extincto, & dolore magna ex parte mitigato emplaſtrum ſequens eidem parti erit imponendum,quod tandiu erit renouandum,ſeu quotidie ſeu alternis diebus, vt nihil neque tumoris neque ruboris, neque inflammationis reſideat.

Potus ſolutiuus.

℞.Aquarum betonicæ,& Saluiæ Vini albi an.℥ j.
In eis infunde rheubarbari electi ℈ iiij.
Agarici albi ʒ j.
Cinnamomi ℈ ß.
In expreſſione diſſolue electuar.diacarthami ʒ i.ß.vel ii.
Syrupi de ſtœchade ʒ vi.
Fiat potio:Detur in aurora.

Doſis pilularum.

℞.Maſſæ pilularum cocchiarum,& de agarico an.ʒ j.
Maſſæ pilularum aloephanginarum ℈ j Syrupi violacei quod ſatis.
Reformentur ex aqua ſaluiæ,fiant pilulæ v.Capiat hora iij.matutina.

Sacculi.

℞.Seminis aniſi,fœniculi & cumini,Baccarum lauri an.℥ ij.
Milii lib. j.
Salis communis ℔ ß.
Torrefiant ſicca & contrita. Fiat puluis, includatur ſacculis raris ad vſum.

Suffitus.

℞.Nigellæ Romanæ,Stiracis Calamitæ, Benoini,Charabes,an.℥ ß.
Ponantur in pixide,poſtquam ſicca & mediocriter puluerata fuerint ad ſuffumigium.Vel fiat cucuſa interbaſtata.

Litus.

℞.Aquarum ſolani & plantaginis an.℔ ß.
Aceti ℥ ij.
In iis infunde ſeminis cydoniorum,& pſylii an.℥ ß.
Extrahatur mucilago ad cineres calidos pro fotu tepido cum linteis ad locum dolentem.

Vnguentum.

℞.Vnguenti populeonis ℥ iii.
Vnguenti de althæa ℥ j ß.
Incorporentur ſimul pro vnctione loci dolentis poſt fotum.

Emplaſtrum.

℞.Radicis ireos Florentiæ, Hermodactylorum pulueriżatorum an. ℥ vi.
Emplaſtri oxycrocei,& de mucilaginibus an.℥ ii.
Gummi pini ℥ j.
Malaxentur ſimul addendo olei lumbicorum q.ß. fiat magdaleum, extendatur ſuper alutam pro locis dolentibus.

Diæta.

Si iis remediis curari perfectè non poterit, ex vſu erit abſtinere vino & bibere bis in die decoctum prius palmæ ſanctæ cum cortice,quod alio loco recenſuit D.Fernelius.

Conſilium Quintum decimum. De Tremore.

TV eximio quodam animi candore his me encomiis celebras, Orophæc doctiſſime,quæ nec agnoſco,nec temerè recipio.Quod tamē ea probitate ac ſynceritate quæ virum Chriſtianum ac philoſophum decet in me ſis propenſior gratiam habeo quàm maximam, cumulatè relaturus ſi qua occaſione mea tibi opera aut fauore obſequi poſſim. Vt autem tibi tuóque inſtituto ſatisfaciam:Tremor quem ætate firmiſſima obrigiſſe proponis, nonniſi à grauiſſimis præter naturam cauſis induci poteſt.Cúmque nec cerebrum inſigniter affici,nec pituitam vſquam exaſperare audiam,aliæ quàm vulgares huius ſtatuendæ ſunt cauſſę.Æſtimata anteacta vita, & corporis habitudine, adducor vt tecum credam neruos partéſque ſolidas immodico meracioris vini atque veneris vſu labefactari,& iam vſque adeò debilitari,vt naturale conſuetúmque munus explere nequeant:Nec artus firmiter mouere,nec continere. Hinc tremorem ſuſcitari qui quoties laborans, vel potentiorum conſpectu, vel aliunde metu concutitur,acrius vt ferè ſolet inualeſcat.

Cauſſæ.

Cùm verò ab arefactis potiùs quàm à repletis neruis tremor hic ducat originem, ægrius curationem perinde atque conuulſio ab inanitione admittet: ſi quam tamen experiri velis, ea nec purgationibus nec vacuationibus immodicis, ſed contrariis cauſſis, & proba victus ratione tentanda. At nihilominùs ſi qua fortè cruditas ineſſe deprehenderetur, ea tuto vel clyſtere, vel potione ex rheubarbaro & agarico eximi poſſet.

Purgatio.

Imò etiam ſi hinc bilis ſincerior detrahi videretur, quæ circum præcordia exuperans ſæpe deprehenſa eſt in ſpinalis medullæ neruos inſilire,aliáſque tremorem, aliàs ſtuporem aut paralyſim inuehere. Ea ipſa, aut ſimilis quædam purgatio decimo quoque die repetenda foret. Purgationi quoque bidui aut tridui præmittenda præparatio per apozemata:Diebus verò interiectis aluus ſi pigrior erit clyſtere ſollicitāda,

in quo non parua ſit hieræ ſimplicis,& mellis anthoſati portio. Continuanda hæc medendi ratio vſque ad diem trigeſimum aut quadrageſimum,aut certè dum appareant tremoris ſymptomata miteſcere. Tum temporis vinum prorſus interdicendum eſt, cuius vnius abſtinentia ſæpe affectus hoſce ſuſtulit.Eſto autem pro potu, vel aqua hordei, vel ptiſana vulgaris, in qua macerentur cinnamomum, vel nux moſchata aut guaiaci decoctum dilutius,aut quod bochetum appellant. Id ſcilicet hydromeli in quo ſaluiæ minoris folia maduerint. Victus accedat euchymus, ac mediocriter tenuis, modò ex aſſis,modò ex elixis,vt neque omnino ſiccet,neque nimio plus humectet.

Cùm victus & dictorum præſidiorum ope corpus iam minus tremore concuti videbitur: hincque præparatio & antecedentis cauſſæ vacuatio facta erit tum ex vſu erunt balnea, in quibus cephalicæ herbæ, & radices incoxerint,aut ex his comparata vaporaria, in quibus dies aliquot manè ieiunum corpus confricandum eſt dum ſudor emanet, deterſúmque tepido cubili committendum,in quo mox tota ſpinæ medulla hoc oleo obungetur.

Oleum.

℞. Stœchados,Anthos,Saluiæ,Maioranæ,

Primulæ veris,an,m.j.

Baccarum lauri,& iuniperi,an ℥ ß.

Nucis moſchatæ,Gingiberis,Caryophyllorum,

Pyrethri an.ʒ.iij.

Trita omnia aſpergantur aqua vitæ ad ℔. j.

Dein affundatur olei communis optimi ℔ j ß. bulliant ſimul lento igne vſque dum tota aqua abſorpta fuerit Exprimatur oleum reſeruetúrque in vſum dictum.

Non ante hæc intermittantur quàm tremor prorſus intermiſerit.

Si fortè inter medendum ſuſpicio quædam ingrueret diſtillationis quæ tremorem eum foueret,ſiccanda ea quoque eſſet milio & aliis ſeminibus torrefactis & ſuffitu: Aut etiam ſi nimia opprimeret errhinis opportunè deriuanda eſſet.

Litteræ Præfecti Perticenſis 1554.Ex Gallico conuerſa.

Hiſtoria.

AB anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo incepi grauitatem inſignem perſentiſcere cum tremore omnium membrorum, præcipuè poſt cibum & ſomnum. Dolor à media coxa ad cerebrum recta ferebatur,totam ſpinam lateris dextri comprehendens, ſeſéque in brachium eiuſdem lateris extendebat:Remanebántque membra omnia ponderoſa vt moueri non poſſent nihílque aliud præter ſomnum affectarent,maximè à paſtu. Sentióque per vniuerſum corporis habitum ſubuentaneam quandam fluxionem aquarum, nonnunquam torrentis more ferocientem. Nonnunquam lentiorem,vt craſſi tantùm vaporis eleuationem diceres per partes neruoſas ad gingiuas vſque. Frigore autem ad caput frequentiſſimè percellor, itémque ad alias partes exteriores:Neque rectus diu ſtare poſſum, neque decumbens conſiſtere:omninóque dextra pars extenuari mihi videtur.

Conſilium Decimum ſextum. Reſponſum ad literas præcedentes De tremore & grauitate.

DIſtillatio crebrior in muſculos, neruos & membranas parte præſertim dextra excurrens, cauſſa vna aut certè præcipua videtur ſymptomatum omnium, quæ effusè narrantur in litteris; vt grauitatis & doloris, qui in dorſum, in brachia, manus atque in dextrum coxendicem exporrigitur: His malis accedit corporis imbecillitas, à ventriculi, & viſcerum praua conſtitutione: Obſtructa enim ſunt atque impura, neque corpus conuenienter alunt, cauſæque ſunt concoctio fruſtrata, & caput præſertim, dein & reliquum corpus vaporibus offuſum miréque ingraueſcens.

In hac affectuum varietate & contrarietate leuis blandáque curatio ſuſcipienda, quæ caput & neruos expurget ſtomacho & viſceribus minimum offenſis.

Primùm igitur corpus vniuerſum ſequenti ſyrupo bis menſe purgandum, qui ad ſupradicta omnia comparatus eſt.

Syrupus. Syrupus ex cephalicis, hepaticis, & ſplenicis cum ℥ iij. ſennæ & ℥ ij agarici.

A purgatione quinque ſéxve diebus continuis ieiunus horis ſaltem duabus ante cibum ſumat vnam ex tabellis ſequentibus.

℞. Pulueris Electuarii Diamargariti frigidi, & electuarij lætificantis Galeni an. ℈ ß.

Raſuræ eboris, & cornu ceruі, Cinnamomi electi an. ℈ j.

Sacchari albi in aqua roſacea diſſolui ℥ iij. Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ iij. Sicca etiam caput expurgando atque roborando adhibenda ſunt remedia ſequentia.

Purgatio pituitæ per nares ex ſuccis maioranæ atque betæ vel validiore ſternutatorio, Capitis ſiccatio atque corroboratio per ſacculos communes.

Iam verò neruorum refrigerationem & debilitatem emendabit ſi quid aliud guaiaci decoctum in paſtu loco vini hauſtum, atque etiam manè ad proliciendos ſudores. Quo ſi per vires vti non licet, corpus ſaltem vniuerſum fricandum mox a ſomno, ſatis duriter, linteis ſiccis, & calidis, ac deinde exercitatione moderata diu incaleſcant atque firmentur artus omnes.

Quum iam ſecundò aut tertiò purgatum corpus fuerit per ſyrupum, ſi non ſatis firmi & robuſti artus erunt, fiant æſtuaria ſicca, quibus ſumma vis ineſt neruos ſiccandi atque roborandi. Erunt autem huiuſmodi.

Æſtuarium. ℞. Granorum iuniperi, Radicis acori, & Enulæ Campanæ, an. ℥ j.

Saluiæ Betonicæ, Maioranæ, ſtœchados, Lauri, Abſinthii, Origani, Calamenthi, Rutæ, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m j.

Seminis anisi, fœniculi an. ℥ ß.

Fiat decoctio in aqua & vino albo. Effundatur decoctum ſuper lapidem candentem, & vapor excipiatur in dolio vel cuppa contecta, dum corpus incaleſcat & emanet ſudor.

Si non facile ſit hac ratione æſtuario vti: Mane ſaltem decumbat in lecto

lecto & benè contecto plantis pedum applicentur lapides calidi extincti decocto ſupradicto: Hócque modo decumbenti ſudor blandè proliciatur, dein detergatur.

Hæc autem continuare expediet, dum nerui omnes ſatis firmati & robuſti appareant.

In ratione viuendi ſatis ſit bis die cibum ſumere: ídque ſatis parcè & tenuiter, ne imbecilla viſcera copia offendantur: Cibi ſint boni ſucci & concoctu faciles, quales ſolent ab omnibus commendari.

A piſcibus ſaltem multis abſtinendum, multóque magis à leguminibus, vt à piſis & fabis. A fructibus quoque & herbis crudis.

A ſorbitionibus & iuſculis omnibus, & ab iis omnibus quæ nimium corpus replent & humectant.

Vino vtendum nec admodum vaporoſo, nec vinoſo, ſed tenui quod aqua pura largè dilutum ſit, ne cerebrum & neruos feriat.

Ab omni alio potu abſtinendum, ac eo ipſo parcè & ſobriè bibendum, quòd nihil magis neruos refrigeret ac humectet, & corpus totum grauet, quàm nimia potus perfuſio,

Longè à paſtu dormiendum, fugiendúſque ſomnus meridianus.

Conſilium Decimumſeptimum. De inſigni obeſitate corporis. Reſponſum ad literas D. Melini.

SIc ſumma fide & diligentia litteris expreſſam video Domini tui Boiſdelphini valetudinem, vt eam mihi quaſi ob oculos proponas, & in memoriam reuoces, quam ſæpe coram animaduerti. Obeſus corporis habitus, vaſtáque moles, quia nonniſi pleno liberalíque victu ſuſtineri poteſt, magnum facit excrementorum prouentum, nunc maximè ętate inclinante, deſide vita, cœlo frigido & humido ſolo. Atque licet D. Legatus frigida pituitoſáque illuuie plurimum ſcatere videatur, non pauca tamen bile exęſtuat, quam memini interdum ſponte illi ab aluo impetu prorupiſſe, & quotidie ter ſaltem aluum mouere, eámque ſemper quam tenerrimam ſeruare.

Iam ſi ſuperuacuorum humorum exuperantia præter naturam & conſuetudinem ſuccreuit, quid mirum videri debet ſi eorum mole preſſum corpus ingraueſcit, miniméque ſit ad conſueta munia comparatum? Nequid autem poſthac grauioris mali contingat, tentandum, vt quam exuperãtiã victus parcior ac tenuior, prorſus abſorbere nõ potuit, Medicina ſubtrahat: quandoquidem obſeruatum eſt aluum ſiue ſponte, ſiue arte ſolutam emolumẽti non parum contuliſſe: Id autem ſenſim ac lẽtè præſtandum quod aluus leniſſimis illi proritetur, quódque minimè tutum ſit tantã illuuiẽ vi & impetu concutere, ne vniuerſa corruat: itaque accõmodatiſſima purgatio fuerit per catapotia ex rheubarbaro & aloë an. ʒ ij. Agarici ʒ. j. Cinnamomi, & ſantali citrini an. drach. ß. quæ concinnẽtur cum ſyrupo de chicorio. Hac autem lege vtendum, vt primum quidem ℈ j. offeratur manè hora vna aut ſeſquihora ante paſtum. Duobus tribúſve diebus interiectis ʒ ß. aut ℈. ij. dentur horis duabus ante cibum. Sic ſæpè repetenda erit purgatio ex interuallis breuioribus, ſenſimque vis illi augenda, & continuanda, dum omnem videatur caco-

chymiam ſuſtuliſſe, priſtinúmque corporis robur & integram valetudinem reduxiſſe.

Conſilium Decimum octauum. De pulſatione, ſibilo, & obeſitate.

Hiſtoria. SEnator Carnotenſis, carnoſus, plethoricus, annum agens trigeſimum quartum, diſtentum gerens abdomen, in lecto decumbens ſibilum quendam ac veluti pulſationem obaudiebat, quæ tamen toto æquabiliter corpore ſparſa in nulla parte peculiariter inſideret, nec tactu perciperetur, ſed ſolo auditu tum laborantis, tum aſſidentium, ſi attentiùs aures admouerentur.

Hic licet neque dolore vllo afficiatur, neque vllum ſymptoma compareat horrendum, metuebat tamen ne repentina morte raperetur. 1555 Menſe Februario.

Symptoma hoc quale nobis expoſitum eſt, vehemens eſt arteriarum omnium pulſatio, quæ circum caput & tempora maximè decumbenti obauditur. *Cauſſa.* Ea autem ex ſpiritus ſanguiniſque feruidioris copia fit, quæ citra putredinem incaleſcens & efferueſcens venas diſtendit, arteriaſq. tenui & vaporoſo ſanguine implet ſenſum exhibens, pulſationis illius turbidæ, magnæ & vehementis. Huius quidem rei argumentum, quod ſi ſanguis vel intemperatiore victu, vel exercitatione immodica, vel igni aliquantum incaleſcat & excitetur, hæc ipſi ſymptomata ingraueſcant atque exaſperentur. Solius igitur feruidioris vberioriſque ſãguinis id ſoboles eſt, neque vllũ grauius malũ intus latere portendit, nec maius periculum imminere minatur modò tempeſtiuè remedia adhibeantur.

Prima & ſumma curationis, atque præcautionis pars in viuendi ratione conſiſtit. Debétq. Dominus laborans vino imprimis parciſſimè vti, eoq. *Victus.* oligophoro, ac benè diluto, vt minimum vini ſaporem retineat. Elixis potius quàm aſſis carnibus veſcendũ, & vtriſque intinctis in omphacio, vel aceto, vel ſucco oxalidis, vel limonum vel mali medici Piſcium vſus non inutilis, ſi præſertim durioris ſint carnis & ſolidioris. His tamẽ parcè & frugaliter vtendum. Interdum diebus præſertim piſculentis cœna ſit hordei cremor. Vitanda ſunt ſalſa omnia, & piperata, aliiſve aromatis condita, & acria, vt allium, cæpa, ſinapi, naſturtium.

Vitanda quoque vehemens exercitatio corporis, nimia concalefactio, iracundia, triſtitia: Omnis denique animi perturbatio & mentis contentio.

Si huic viuendi legi diebus circiter viginti malum non ceſſerit, clementiore iam cœlo, Medicina illi ſuccurret. Primúmque aluus clyſtere emollietur, poſtero die corpus purgabitur hoc medicamento quod & nephritico dolori accommodatum eſt.

Purgatio. ℞. Medullæ Caſſiæ ℨ vj,
Diapruni laxatiui ℥.j ß.
Rheubarbari puluerizati ℨ j. Ex ſaccharo fiat bolus.

Tertio die vena ſecabitur interna brachii ſiniſtri, ſãguiſque detrahetur pro virium ratione ad ℥ x. aut xij.

Die-

Diebus inſequentib. mane detur doſis vna ſyrupi de chicorio ſimplicis, & oxyſaccharæ ſimplicis, ex duplo aquarum decoctionis radicum chicorij & acetoſæ.

Continuetur porrò præſcripta viuendi ratio dum vehemens illa pulſatio prorſus ſublata ſit & plenitudinis pericula deuitet. Atque etiam ſi diutiùs refrigerans illa & frigidior viuendi lex obſeruetur, nihil ad corporis ſalubritatem fuerit præſentius.

Conſilium decimumnonum. De Tabe pro Rhotomagenſi quodam ciue.

QVi deſcribitur affectus tabes eſt, non è ſola diſtillatione, ſed vitio pulmonum contracta, vt quos conſtat tamdiu ſpirandi difficultate oppreſſos fuiſſe, & nunc ſic labefactatos vt propria illorum ſubſtantia non modò contabeſcat, verumetiam corrumpatur: Cuius rei argumentum eſt pedis atque crurum tumor mollis & œdematoſus. Quin etiam expuitio nunc purulenta prodiens confirmatam eſſe tabẽ teſtatur. Quocirca malum iam factum eſt immedicabile, neq. ſpei locus eſt. Producẽda tamen eſt laborantis vita, quoad arte licebit, blandis benigniſq. ſubſidiis, quæ citra virium offenſam morbum leniant. Itaque à venæ ſectione deinceps abſtinendum: Quòd ſi ſanguinem denuò erumpere contingat, is aptiùs ſupprimetur ʒ i. Rheubarbari electi puluerizati. *Cauſſa.* *Prognoſticõ*

Aut ſi qua ratione purgandum videbitur ſatis erit vel caſſia fiſtula vel dilutum rheubarbari. *Purgatio.*

Educenda ſputa ſyrupis lenientibus, atque detergentibus, qui non vehementer aperiant. quales ſunt ex iuiubis, ſebeſten, ficubus, paſſulis, polypodio, vngula caballina, pimpinella, hyſſopo: In quibus bona ſit portio ſacchari vt ſint vice eclegmatis. Conferet & ſyrupus reſumptiuus recenter diſpenſatus, & vnguentum reſumptiuum, quo corpus vniuerſum veſperi & manè obungetur. *Bechica.* *Syrupus.*

Sic etiam veris initio imperandum lac aſininum arte præparatum, quod offeretur manè, puro ſtomacho, horis ſaltem quatuor ante cibum: Aut ſi eius non ſit facilis vſus, hordei cremor ex ſaccharo roſato, ea ipſa hora, atque ſimiliter exhibendus.

Reliquam victus rationem non dubito ex arte fuiſſe præſcriptam, in qua tamen cibus facilis concoctu parcior ſumatur, ſed ex breuioribus interuallis ne imbecilliorem naturam obruat, & cruditates augeat, quæ cauſſa ſunt œdematoſi tumoris.

Reſcriptum Domini Grabe medici Regij ad medicos Pariſienſes, Pro Domina De L'aubeſpine, Tabem minante.

SExtum iam menſem vterum geſtabat generoſiſſima Domina, fluxionibus etiamnum à cerebro in thoracem obnoxia. Quum ad vigeſimum Iulij 1553. poſt diutinam in ſole morá, & contractam ex paſſionibus animi ſanguinis acrimoniam in hæmoptoicum affectum incidit, Sanguinémque cum tuſſi confertim, multum feruentem, & floridum re- *Nouatio loci & cauſa.*

iecit: Quæ omnia non aliunde quàm ex pulmone ſanguinem effluxiſſe indicant, magis verò aperto vaſis oſculo, quàm eo ipſo rupto, vel eroſo, & præcedentia & ſubſequentia perſuaſerunt. Conquieſcente autem affectu ſolis medicamentis hiſque paucis ſanguinis feruorem retundentibus, & vi adſtringente, eadémque emplaſtica præditis à miſſione ſanguinis, aliiſque remediis validioribus profligando huic affectui accommodatis, viſum eſt adſtanti Medico abſtinendum: Donec ea valentior natura facilius à partu perferre poſſet. Inſurgente autem à partu febre quæ poſt alui profluuium bilioſum, & putre facillimè, nullóque exhibito auxilio præter apozema quod muliebria promoueret, delituit. De dolore in dextra thoracis parte cæpit conqueri, ac difficili in eam partem decubitu, cum anhelatione, & ſenſu ponderis ſi in aduerſum latus deuolueretur.

Paucis verò poſt diebus cùm denuo leui tuſſicula præcedente ſanguis reiiceretur: idque etiam frequenter contingeret conſtante tum virium robore, dignum admodum neceſſarium iudicauimus ad prima præſtantiſſimáque huius affectus præſidia deuenire: Hanc igitur Methodum ad amuſſim ſeruandam ſtatuimus.

Phlebotomia. Eluta aluo leni clyſmate ſanguinem miſimus ex interna cubiti dextri ad ℥ iij Poſtridie ſectionem iterauimus.

Quia verò ſanguis vtraque ſectione craſſus, limoſus, & ſemiputris effluxit, eodem die, poſt horas aliquot, ex vena eadem detraximus, quem ſtatim vt puriorem ſynceriorémque ſiſtendum voluimus.

A miſſione ſanguinis purgationem poſt Iulepi vſum inſtituimus. Ea autem leuiſſima fuit ex ſeſquidrachma rheubarbari in diluto cùm ſemiſſe eiuſdem puluerati, & ſemuncia ſyrupi ex roſarum ruboris perfectiſſimi infuſione.

Emplaſtrũ. A purgatione roborando cerebro proſpeximus atque educendis per ſuturas vaporibus admouentes coronali ſuturæ emplaſtrum ex ammoniaco, & columbino ſtercore.

Enema. Interim verò partem affectam non neglexímus: Primum itaque enæma & ſanguinem ſiſtẽtia quibus vulnus ſi quod eſſet coaleſceret, tenuiſque & acris fluxio incraſſata ſiſteretur præſcripſimus. In cóque ordine eſt electarium ſolidum de terra lemnia & bolo Armena, cum ſpeciebus tragachanti frigidi, & diapenidij reiectis ſpeciebus calidis. Eiuſdem facultatis confectionem liquidam inſtituimus ex bolo armena, Terra lemnia, Corallo rubro, & hæmathite, adiecta conſerua roſacea, & ſirupo de papauere. Cæterùm vt quod iam in pulmones receptum eſſet faciliùs repurgetur ſyrupum thoracicum tenuantem detergentem, & qui ſputum promoueret præſcripſimus. Acceſſit eodem confectio ſolida quam maſſam panis vocant, ex pineis recentibus & amygdalis cum ſaccharo & aqua roſacea, infuſionis tragacanthi, ſemine acetoſæ plantaginis, & portulacæ exceptis, quæ præter quam quod facilius expectorare facit, ſua etiam adſtrictione glutinat.

Lac. Adiecimus à nemine non probatum aſinini lactis vſum, cum ſacchari roſacei puluere.

Itaque generoſam hanc Dominam benè habere ex præſcriptorum

auxiliorum ſylua iam non ambigimus, nec ſiniſtrum aliquid futurum pertimeſcimus quandiu præceptis ſalubribus paruerit, & rationem victus hactenus ſeruatam non neglexerit. Quod ſi ab externis iniuriis, vel vehementi aliquo motu animi prævalida & contentioſa voce aut intempeſtiuis vigiliis affectus recurrerit, iiſdem auxiliis pugnandum conſulimus. *Prognoſticon.*

Verum ad huius mali præcautionem mediocrem ſanguinis miſſionem purgationémque ex diluto rhei, Vere ineunte, & Autumno pro præſentiſſimis commodiſſimíſque remediis habemus, & ſummopere commendamus.

Conſilium Vigeſimum, Reſpondens ſuperioribus propoſitionibus.

Inueſtigatio loci & modi. Sanguinem feruidum atque floridum iam aliquoties ex interuallis tuſſi reiectum rectè profectò æſtimatum eſt è pulmonibus prodiiſſe. Quoniam verò generoſiſſima Domina laborans molli tenellóque corpore, & pulmonibus eſt imbecillis, atque iamdudum diſtillationi & tuſſi eſt obnoxia, vehementer metuendum ne non modò reſerata, ſed etiam exeſa vena ſit (Nam vi ruptam fuiſſe nulla coniectura aſſequi poſſum) immò etiam cum poſteriore reiectatione à parte non obſcurus dextri lateris dolor ſit exortus cum anhelatione & aſperiore tuſſi, cúmque ſenſu quodam grauitatis atque ponderis prementis, ſi præſertim in aduerſum latus ea deuolueretur, niſi cum vera pleuritis erat non leuis ſuſpicio eſſe debuit & vlcerati pulmonis, & collectionis vomicam minaretur.

His tamen malis ita quidem accuratè ac ſedulò adhibita accommodatáque ſunt artis præſidia, vt iam domina laborans in tuto poſita eſſe credatur, citra metum recurſuri mali: quo mihi gratius atque optatius eſſe nihil poſſit.

Itaque in iis perſiſtendum eſſe duco remediis quorum vſu & ope conualuit, maximéque in lactis & cremoris hordei vſu.

Prognoſticon. At nihilominus quoniam & periculoſiſſima, & fallaciſſima ſolent huiuſmodi eſſe mala, & diu plerumque latere, ſimulata quadam ſpecie bonæ valetudinis, dum aliquando occaſione leui aut etiam nulla recrudeſcat, obſeruandum circumſpectius nunquid priſtinæ malignitatis ſit in thorace derelictum, Num etiam tuſſis aliquando fatiget, aut lenta febris ſollicitet, aut aliquantum difficilior ſit reſpiratio, qua multus ſpiritus duci nequeat: Horum quippe animaduerſione præter lac matutinum & vitæ rationem idoneam ex vſu fortaſſe videbuntur quæ blandè leniant & quodam robore pulmones leuiter expurgent.

Supra deſcriptus affectus Dominam de L'Aubeſpine iugulauit. Nam febris lenta illam reſiccauit, repetiitque lateris dolor, ſputum cruentum, cum maiore ſpirandi difficultate. Diſſecto corpore inuenti ſunt pulmones putres, & coſtis adhærentes, [illegible] cum vlceribus variis.

Domini Fernelij ſcriptum, dum diſſerendum illi eſſet cum aliis Medicis aulicis De affectibus Dominæ De l'Aubeſpine, Cùm primùm in hanc vrbem appulit.

Hiſtoria. MEnſe Auguſti 1553. cùm grauida eſſet ſexto menſe dimidio, citra vim vllam, citra diſtillationem, aut tuſſim antecedentem cœpit derepentè ſanguinem expuere, & educere de pectore cum ſtertore, ſed ſine magno conatu.

Tum temporis cœpit & ſanguis è naribus profluere, ac interdum relabi in fauces quum hac impugnatione nondum fluxiſſet, licet venæ ſupramodum plenæ turgerent, eſſétque aliis impregnationibus fluere conſuetus.

Exactis diebus quinque deſiit & conſtitit expuitio cruenta, tuſſis tamen ſicca derelicta eſt ſine ſtertore, ſiue difficultate ſpirandi, in partu nullæ, aut parcæ purgationes eruperunt, quæ poſtea ſirupo de hyſſopo proritatæ ſunt.

Quinto die à partu febris ardentiſſima exercuit biduum, cuius vi leuiuſculus lateris dexter dolor obortus eſt.

Hinc lenta febris non admodum manifeſta perſeuerauit, & in dextrum latus decubitus.

Paucis hinc diebus grauis diſtillatio è capite procubuit in ſcapulam dextram, ſimúlque in extremum homoplatæ dextræ, & in eam ſedem lateris quæ iam ante laborabat. Secta tertio vena à medicamento, Scapulæ & homoplatæ dolor deſiit.

Perſtitit verò in latere altero coniunctus, qualis etiam nunc perſeuerat.

Ab hinc ſemper difficilis fuit dexter decubitus, & reſpiratio, etiam ſi nihil ſanguinis emanet.

Indagatio cauſſarum & loci. Ex his conſtare poteſt primam ſanguinis eruptionem neque ex rupta, neque ex eroſa, ſed duntaxat ex aperta vena factam, ob immoderatam ſanguinis copiam. Idque in ſolo dextro pulmone, è quo in dextro decubitu ſanguis ſtillare percipiebatur.

Acceſſiſſe poſtea diſtillationem, quæ dextrum latus occupans facta eſt doloris cauſa, vt idcirco implexus ſit duorum affectuum, quorum vnus eſt in pulmone, alter in dextro latere.

Præter hos affectus, iecur etiam calidius eſt, & obſtructum, cum leui dolore & renitentia: Ren etiam dexter interdum nephritico dolore fatigatur.

Conſilium vigeſimum primum. De ſputo ſanguinis è pulmonibus, cum tuſſi. Pro Domino de Beiaumont. Anno ætatis ſuæ quinquageſimo. E Gallico conuerſum.

VT leuamen aliquod difficultati reſpirationis tuæ inducatur, præcautióque adhibeatur, ne tuſſis cum ſanguinis ſputo ſuperueniat, eáque tandem copia quæ nuper tibi obuenit: ſummopere vehementiùs exercitium cauendum eſt, Ingens calor, incandeſcentia. Aliæque animi perturbationes. A vinis generoſis, cibíſque præcalidis, ſale, aut aromati-

bus

bus conditis, omnibúſque aliis occaſionibus quæ corpus plus ſatis mouent aut excalfacere cogunt.

Neque maior copia cibi, aut potus eſt ingerenda.

Præter hæc quater in anno, conſtitutionibus diebúſque conuenientioribus purgandum erit corpus bolo infra ſcripto, ſæpéque ſub noctem ad lecti ingreſſum vti conſerua roſacea expediet.

Si tamen accideret ſputum hoc ſanguinis repetere, Commodum videretur poſt blandam alui mollitiem mittere ſanguinem è baſilica dextra, quæ eſt lateris fluxioni magis opportuna. De ſequenti hauſtulum rheubarbari torrefacti potare.

Vti quoque frequenter atque adeò omnibus horis familiari quadam, iampridémque præſcripta opiata, donec ſanguis conſiſtat.

Interímque vino abſtinere, & in ſiti iulepum roſaceum bibere, aut ſirupum myrtinum aut de portulaca.

Bolus.

℞. Caſſiæ fiſtulæ recenter mundatæ ℥.vj.
Rheubarbari electi puluerizati ʒ j.ß.
Electuarij diatraganthi frigidi, aut ſacchari albi q.ſ. fiat bolus.

Potus.

℞ Rheubarbari electi torrefacti ʒ j.ß.
Sirupi roſarum ſiccarum ʒ vj.
Aquæ plantaginis ℥ iij. Miſce, fiat potus.

Opiata.

℞. Conſeruæ roſarum ſiccarum ℥ j.
Boli armenæ ʒ iij.
Terræ ſigillatæ. ʒ ij.
Coralli rubri,
Charabes,
Cornu cerui vſti, an ʒ ß.
Sirupi myrtilli q.ſ. Fiat opiata vel in forma lohot.

Conditum.

Ad præcautionem, etiam ſi ſanguis non erumpat, hoc condito ſæpe vtendum.

℞. Conſeruæ roſaceæ & ſymphyti an. ℥ ß. Trochiſcorum de charabe, & de terra ſigillata an. ℈ j.

Coralli rubri, Margaritarum electarum an. ℈ ß.

Sacchari roſati q.ſ. Fiat conditum, Capiat cochleare vnum hora vna ante paſtum.

Vſus boli armenæ perutilis erit ſi ſanguis rurſus erumpat. Deinde ipſo ſuppreſſo ſequenti ſirupo pulmones corroborandi, leniendi, & detergendi.

Sirupus.

℞ Paſſularum mundatarum ℥ j.
Polypodij quercini, Glycyrrhizæ raſæ, an. ʒ ij. Vngulæ caballinæ, Scabioſæ, Pimpinellæ, Centinodiæ, an. m. j.
Seminis altheæ, & bombacis an. ʒ j. Fiat decoctio ad ℔. j. In expreſſione diſſolue ſacchari albi, quartaria tria.

vt hac viuendi ratione exhauriatur humor omnis ſuperuacuus, & corpus vniuerſum gracileſcat, ipſúmque caput quód mali fons eſt ſicceſcat. His legibus ſenſim aſſueſcendum, in quibus tum ſanandæ tum præcauendæ orthopnœæ præcipua vis conſiſtit. Saluberrimum fuerit has in omnem vitam continuari, & accuratiſſimè obſeruari. Nihil tam graue ac moleſtum quod non facilè reddat conſuetudo.

Quoniam autem vna victus ratio licet exquiſita vix ſatis poteſt iamdiu affecti corporis omnem impuritatem eximere, adhibenda quoque interdum eſt purgatio: Maximè verò ineuntibus, quatuor anni temporibus.

Ea hyemis & veris initio eſſe poterit per pilulas de agarico, & pilulas cochias: Sub æſtatis verò & autumni initium per potionem huiuſmodi.

℞ Aquarum ſaluiæ, & betonicæ, vini albi, an. ℥ j. *Purgatio.*

In quibus infunde rheubarbari electi, Agarici trochiſcati an. ℈ iiij.

In expreſſione diſſolue electuarij diacarthami ʒ ij.

Sirupi de hyſſopo ℥ ß. Fiat potio. Detur die & hora electionis.

Si ſtatum eſt & certum futuri paroxyſmi tempus: Diebus circiter octo vel decem præmittenda eſt purgatio.

Aut ſi fortè derepente aut inopinatè id hominem adoriatur, inuadátque ipſo ſtatim inuaſionis initio validè purgandum, vt quæ influit materia extirpetur, antequam in pulmones impingat. Id ſi non vna præſtare queat adhibeatur ad altera purgatio, dum tota fluxio euulſa cohibitáque ſit.

Quotidie mane caput ſiccandum, & fricandum, vel linteis aſperis, vel interdum ſacculis huiuſmodi.

℞. Seminis aniſi, fœniculi, & Cumini an. ℥ j. Baccarum lauri contuſarum ℥ j. Milii ℔ j. Salis communis ℔ ß. *Sacculi.*

Torreſiant in ſartagine, Mox reponantur in ſacculos quo calido caput confricetur.

A capitis frictione quotidie mane pituita & mucus proliciatur è naribus, idque vulgaribus & conſuetis remediis.

Interdum ſternutamenta mouenda, vt eorum quæ in faucibus & in pulmones influere conſueuerunt reuulſio fiat in nares. *Errhina.*

Exercitatio ſubeunda mediocris, præſertim mane & ſub cœnam, aut ſaltem pro exercitatione corporis frictiones duræ & aſperæ vſurpētur.

Somnus vitetur pomeridianus, iſque noctu quoque breuis ſit. Nunquam ſupinus, ſed in alterutrum latus decubitus ſit.

Ne cerebri excrementi in fauces & in aſperam arteriam procumbant, ſed vt decurrant in nares.

Cœlum vitetur humidum ac frigidum: Caput muniatur hyeme, ne frigoris iniuriam ſentiat. Suffiri id etiam poteſt odoribus calidis, ſiccis, & corroborantibus, vt Nigella Romana, Styrace Calamita, Aſſa odorata, Succino, & Roſis.

Hæc igitur pauca viuendi præcepta tum per curationem, tum etiam à curatione in omnem vitam obſeruanda ſunt, ne tam facilis ſit in conſuetum affectum relapſus.

Iam verò curatio propria & peculiaris inſtituenda eſt, quæ medicamentorum ope vitioſam corporis conſtitutionem eximat. In hanc tempus eligendum inter duos paroxyſmos medium, Cùm iam à priore paroxyſmo vindicatus nondum paratus eſt in alterum relabi. Debétque curationis hoc tempus dierum eſſe circiter triginta.

Primùm autem ea quam dixi viuendi ratione ſuſcepta, & ad vnguem obſeruata, aluus clyſtere mouenda eſt qui in decocto molliente habeat hieræ ſimplicis, Diaphænici an. ℥ ß Mellis roſati & anthoſati an. ℥ j. Olei anethi ℥ iij.

Poſtero die purgandum potione quam ſupra deſcripſi. Ab hac reliqui humores apparandi erunt hoc apozemate.

Apozema. ℞ Polypodij quercini, Seminis carthami, radicis Enulæ Campanæ, & fœniculi, Paſſularum mundatarum, an. ℥ ß. Sabinæ, Betonicæ, Stœchados, Hyſſopi, Satureiæ, Tuſſilaginis, Thymi an. m. i. Seminis aniſi, Althææ, & Bombacis, Glycyrrhizæ, an. ʒ ii. Fiat decoctio hydromelite ℔ j In colatura diſſolue ſacchari albi ℥ ij. Fiat apozema in quatuor doſes, Clarificatum, & aromatizatum ʒ j. Cinnamomi electi, Capiat bis in die horis duabus ante paſtum.

Quinque ſéxve dies continuandum hoc apozema, ac interim ſi aſtrictior erit aluus clyſtere ſollicitabitur.

Demum repetenda purgatio, vel per potionem, vel per catapotia. Potio autem huiuſmodi apprime conueniet, quæ tum capiti tum pulmonibus accommodata eſt.

Purgatio altera. ℞ Polypodii quercini, ſeminis carthami, Radicis Enulæ Campanæ, Paſſularum mundatarum, Foliorum ſennæ mundatorum, an. ʒ iii. Fiat decoctio pro vna doſi. In colatura infunde agarici trochiſcati ʒ i ß. In expreſſione diſſolue diaphænici ʒ ii. Syrupi de hyſſopo ℥ ß Fiat potio, Capiat ieiunus horis quatuor ante cibum.

Cùm iam corpus iis præſidiis, & parciore viuendi lege ſatis exinanitum apparebit, Capiti vtiliter propria remedia afferentur. Id autem ad cutem attonſum quotidie manè, & hora vna ante cœnam fricandum erit ſacculis quos ſupra deſcripſi quàm calidiſſimis, iique perferendi erunt, dum caput totum videatur incaleſcere.

Tum temporis niſi nimium moleſtum foret dies circiter octo guaiaci decocto vti plurimùm ad rem conduceret.

Id autem ſumendum eſſet manè & horis tribus ante cœnam, Cúmque eius vi ſudor emanare perciperetur, tum tempeſtiuè ſacculi calidiſſimi inducerentur capiti. Deterſo ſudore antequam cibus ſumatur, mucus & pituita proliciatur è naribus hoc errhino.

Sternutatoria. ℞ Saluiæ, Betonicæ, Maioranæ recentis an. m. j.
Radicis iridis, ℥ i. Terantur ſimul demum affundendo vini albi, Hydromelitis an. ℥ ii. Exprimatur ſuccus, Hauriatur in nares iam expurgatas. ſi non ſatis eliciat hoc præſtantius accommodabitur.

Radix cyclamini præcidatur & aptetur in tubulos oblongos duorum ferè digitorum, Hi macerentur in aqua vitæ demum inſerantur in nare modò in dexterâ poſtea in ſiniſtram ſinantúrq. dum prono capite pituita decurrat & abundè fluxerit ex vtraque nare. Sternutamenta quoque perinde

perinde cieri poterunt & impetu facto cerebri excrementa deriuabuntur in nares, omníſque cerebri euacuatio illac prouocabitur.

In id neque cucurbitulæ neque apophlegmatiſmi contulerint multum. Illæ ſiquidem cerebrum parciſſimè vacuant, horum parum tutus eſt vſus quod pituitam deducunt in fauces, à quibus potius reuellenda.

Quum diebus circiter octo cerebrum expurgatum ſatis fuerit, caput radatur, eíque imponatur hoc emplaſtrum, quod validè fluxiones omnes ſiſtit, atque diſſipat.

℞. Ficuum pinguium, fermenti acris an. ℔. ß. Seminis viticis, & naſturtii contuſorum an. ℥. j. Seminis ſinapi contuſi ℥ ij. Emplaſtri de mucilaginibus ℥. iv. Malaxentur & concorporentur, addendo olei irini quod ſatis fuerit. *Emplaſtrũ*

Formetur emplaſtrum extendendo ſuper alutam quod toti capiti imponatur & quotidie mane remouetur.

Id omnem capitis humorem ſenſim eliciet, quod neque cantharides occipitio admotæ, neque vlcus ſyncipiti & commiſſuræ cauterio inductum, neque ſecta in fronte vena effecerit.

Quo tempore hoc geretur emplaſtrum, Curatio dirigi poterit ad poſteriorem ſcopum, & infarctis pulmonibus ſuccurri poterit hoc apozemate.

℞. Radicis Enulæ Campanæ, Polypodij quercini, Seminis carthami, Paſſularum mundatarum, an. ℥ ß. Hyſſopi, Satureiæ, Thymi, an. m. j Foliorum ſennæ mundatorum ℥. i. ß. *Apozema.*

Fiat decoctio ad ℔ ß. Addendo ſub finem agarici trochiſcati. ℥ ß Radicis iridis Florentiæ ʒ. iij. In colatura diſſolue ſacchari albi, Mellis optimi, an ℥ j Fiat apozema in tres doſes, Capiat diebus alternis, Manè horis iv. ante cibum.

Hoc abſoluto ſummoueatur emplaſtrum, ac deinceps caput bene muniatur, reliquúmque curationis tempus collocabitur in vſum eorum quæ pectus & pulmones leniunt: Cuiuſmodi eſt huiuſmodi ſyrupus bechicus.

℞. Iuiubas, Sebeſten Ficus pingues, an. v. num.

Polypodii quercini, Seminis carthami, Paſſularum mundatarum, Radicis Enulæ Campanæ, an. ℥ ß. Origani, Calamenthi, Hyſſopi, Satureiæ, Thymi, an. m. j. Seminis althææ, & bombacis, an. ʒ. iij. *Syrupus bechicus.*

Fiat decoctio in hydromelite ad ℔ j Paretur ſyrupus perfectè coctus, clarificatus, & aromatizatus Cinamomi, & radicis iridis Florentiæ an. ʒ. ij. Vtatur ſubinde ex cochleari, ſenſim quaſi lambendo.

In id ipſum apprimè valet & vtile fuerit hoc vinum quod manè ſumptum vires etiam omnes corroborat. *Vinum.*

℞. Vini albi optimi, Hydromelitis perfectè cocti, an. ℔. j. In quibus infunde radicis Enulæ Campanæ, & Polypodii quercini minutim conciſarum, ana. ℥. ij. Ita ſinantur, & poſt horas xxiv. quotidie horis ſaltem tribus ante cibum ſumat vncias quatuor vel quinque.

Iſthæc curandi ratio licet facilis, nec grauibus implicata remediis, ſatis tamen eſſe poſſit ad peruicacem hunc affectum profligandum.

At nihilominus ſi quam eius velut vmbram redire contingat, primo ſtatim initio validè purgandum erit hiis medicamentis quæ dixi, & in ipſo paroxyſmo capiti admouendi ſacculi quàm calidiſſimi, dandúmque pro linctu oxymel ſquilliticum, ac interdum nonnihil aquæ vitæ: Hæc enim promptè liberant, ſi præſertim medicamentum aquoſa & ſeroſa abundè detraxerit. Quoniam autem pertinacia & diuturna vitia vix vniuerſis & repentè euelli poſſunt, ſi quid è curatione derelictum fuerit, id ſenſim eximetur bona ratione viuendi, quam ſupra deſcripſi, & purgationibus quæ ſingulis anni temporibus ſint accommodatæ. Hæc ſanè prorſus impedient, ne in priſtina mala relapſus, vt ferè ſolet ſit facilis.

Conſilium vigeſimum tertium. De Aſthmate, Pro Hiſpano quodam de Bourges.

Cauſſæ. VEtus hoc aſthma quale expoſitum nobis eſt duabus è cauſis conſiſtit. Vna eſt pulmonum arteriarúmque pertinax obſtructio, ſenſim ex influente pituita contracta, quæ eouſque iam obduruit, vt pars eius maxima, vel grandinis, vel caſei duriuſculi conſiſtentiam obtineat. Altera cauſſa eſt diſtillatio è cerebro quibuſdam circuitibus in pulmones affatim incumbens, quæ quoties irruit anguſtiores iam pulmones maxima ex parte obſtruuntur, túmque fit reſpiratio difficillima, veríque aſthmatis, aut etiam orthopnϾ acceſſio, quę duos tréſve dies perſiſtit, dum diſtillationis portio excretione diſcuſſa ſit. Acceſſionum ergo præcautio, totiúſque morbi curatio in his poſita eſt.

Purgatio. Tertio aut quarto die qui ſuſpectam acceſſionem præcedit purgandum eſt valido ſatis medicamento, quod poſſit è cerebro aliíſq. partibus influxurum humorem vniuerſum vacuare, quale eſt hoc ſequens.

℞. Aquarum diſtillatarum ſaluiæ, & vngulæ caballinæ, Vini albi, an. ℥.j.

In quibus infunde rhei electi ℈ iiii. Agarici trochiſcati ʒ j. Cinnamomi ʒ. ß.

In expreſſione diſſolue diaphœnici ʒ j ß. vel ʒ ij. Syrupi de hyſſopo ℥ ß. Fiat potio. Detur die & hora electionis.

Poſtero die cerebri excrementa deriuentur per nares hoc errhino.

Caputpurgium. ℞ Betonicæ, Saluiæ, Maioranæ, an. m. j.

Radicis iridis ℥ ß. Terantur omnia ſimul. Dein ſuperfundendo vini albi ℥ iiij. exprimatur ſuccus, & fiat caputpurgium. Vtatur manè & ante cœnam, & ita aſſueſcat cerebri pituitam deriuare per nares repetitis & continuatis errhinis.

Per palatum apophlegmatiſmis deriuare tutum non eſt, quod ea via nimis propinqua ſit faucibus per quas fluxio & diſtillatio fit in pulmones.

De ſetonibus. Neque etiam ſetones appellati, aut vlcera parte quauis excitata, etiam ſi diutiſſi nè profluant, vtilem poſſunt deriuationem afferre (ſic enim non paucos vidimus illuſos.) Sed omnium efficaciſſima & vtiliſſima eſt, naturalis, ea quæ ex naturæ præſcripto fit per nares.

Tum temporis etiam tonſum vel deraſum caput quotidie fricandum his

his erit quę frigida excrementa ſiccant ac diſſipant, ipſúmque cerebrum corroborant, ne poſthac tam multa ſuperuacua gignat: fiet autem hoc modo.

Sacculi. ℞. Saluiæ, Betonicæ, Stœchados, Anthos, an. man j. Granorum iuniperi ℥ ii.
Seminum aniſi, feniculi, Cumini, Baccarum lauri contuſarum ana ℥ j.
Milii ℔. i. Salis communis ℔ ß. Torrefiant omnia in ſartagine. Demum reponantur in ſacculo qui calidè applicetur capiti, quotidie manè.

Si poſt tres quatuórve dies diſtillationis ſigna appareant, aut non ſatis purgatus æger videbitur, eadem iteretur purgatio. Si ne his quidem aſthmatis acceſſio impediri poteſt, ſed eadem vt ante aut etiam minor recurrat in ipſa acceſſione dentur ſyrupi de hyſſopo, vel oxymeli ſquilliticum, vel conſerua Enulæ Campanæ.

Inunctio. Pectus inungatur oleo liliorum, amygdalarum dulcium & anethi, cum mucilagine fœnigræci extracta in aqua ſcabioſæ, Caput & ceruix præſcriptis ſacculis calidiſſimis fricandum. Infundantur clyſteres acerrimi, cum tenui & attenuante victu.

A venæ ſectione putamus deinceps abſtinendum, quoniam licet ſymptomati aliquando ſuccurrat: cauſſæ tamen & frigidæ diſtillationi maximè eſt inimica. Hæc igitur præcipua remedia quibus cerebro mandanti tanquam fonti ſuccurritur.

Vt autem altera mali cauſſa quæ pulmonibus infixa eſt, ſummoueatur, quum ab acceſſione liber fuerit æger craſſam pulmonum pituitam hoc ſyrupo emolliat, incidat & abſtergat.

Syrupus abſtergens. ℞. Althææ, Enulæ Campanæ, Polypodij quercini, Seminis carthami, Paſſularum mundatarum, an. ℥ ß.
Iuiubarum, Sebeſten, Ficuum pinguium, an. quinque numero.
Hyſſopi, Saturciæ, Origani, Calamenthi, Pimpinellæ, Vngulæ caballinæ, Adianti, Capilli veneris, Scabioſæ, an. m. j.
Seminis althææ, Maluæ, Bombacis, glycyrrhizæ raſæ, an. ʒ ii. Fiat decoctio ad vncias quindecim.
In colatura diſſolue ſacchari albi vncias quindecim, Fiat ſyrupus perfectæ coctionis.
Vtatur omni hora ſine aquis, loco lohot, ex cochleari.

Præparatos humores quinto aut ſexto quoque die hoc alio ſyrupo ſenſim expurget.

Syrupus purgatorius. ℞. Decoctionis prædicti ſyrupi vncias quindecim, in qua infunde foliorum ſennæ mundatorum, Agarici, an. ℥ iii.
Gingiberis albi ʒ i. Radicum ireos Florentiæ ℥ ß. Deinde fiat parua ebullitio & expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℥ xv. Fiat ſyrupus perfectè coctus capiat ℥ ii. pro doſi cum aqua hordei.

Victus. Tenendus quoque eſt toto curationis tempore victus idoneus, in quo vitanda ſunt ea omnia quæ craſſum ſuccum generant vt caro bubula & ſuilla: Pedes & extrema animantium. Feréque piſces omnes & caſeus. Flatulenta omnia vt legumina, herbæ multæ, fructus crudi, quales maximè ſunt hortarij, qui aquoſos humores diſtillationíſque cumulant materiam, qualis maximè exiſtit potus immoderatus, multa fre-

quæ ſorbitio, vt omni ratione corpus ſiccius & minus excrementitium euadat.

Ergo carnibus vtendum boni ſucci, iiſque aſſis potius quàm elixis: Quàm parciſſimè bibendum, & in potu ab aqua abſtinendum quòd cruditates frigidóſque humores progignat, & pulmonibus aliiſq. partibus infartos humores impingat, Vinum reſumendum eſt aliquando intermiſſum. & eo vtendum quod minimè vaporoſum eſt, nec caput tentat, idque probè diluendum.

Reliqua quæ in victus ratione deſiderari poſſunt, facilè fuerit ex his diſcernere, quæ omnia ad calidum potius quàm ad frigidum inclinare debent, niſi magna quædam ſuſpicio ſit hepatis calidioris.

Vbi in vſu præſcriptorum æger dies quadraginta aut ſexaginta diligenter perſeuerauerit, & rudiorem illam mali partem exemerit, vt reliqua radix penitus euellatur, vtiliſſimum fuerit diætam ex palmæ ſanctę decocto imperare, ſed quod ſit hac deſcriptione paratum.

Decoctum guaiaci. ℞. Raſuræ palmæ ſanctæ ℔ ß. Corticis eiuſdem ℥ ij Infunde per horas xxiv. in ℔ vj. aquæ. Deinde fiat decoctio ad ℔ ij. Ponendo in fine Betonicæ, Saluiæ Maioranę, Stœchados, an. m j. Polypodij quercini, Paſſularum mundatarum an. ℥ ß. Fiat potus colatus. Capiat ℥ quinque pro doſi, Tepidè, Hora quinta matutina, & hora quarta pomeridiana, benè tectus in lecto: Sumat verò cibum horis tribus à potione.

Item ℞ Raſuræ palmæ ſanctæ ℔ ß. Infunde per horas xii. in ℔ x. aquę. Dein fiat decoctio ad ℔ quinque, Fiat potus colatus, Vtatur in paſtu & in ſiti loco vini.

Quum hac vtetur ratione victus debet quinto aut ſexto quoque die purgari ſyrupo ſupradicto, cóque die à priore potu abſtinere. Debet etiam & in lecto decumbens capitis ſacculos calidos admouere, vt illic calorem aut etiam ſudorem excitet Debet etiam errhinis aſſiduo vti.

Conſilium viceſimum quartum, de Tuſſi.

TVſſis hæc frequens & moleſta, qua craſſa, putria, & graueolentia, ac ſæpe cruenta excreantur, & quam atrophia, corporiſq; extenuatio comitatur, grauem pulmonum affectionem portendit, nempe vel *Prognoſticō* vomicam, vel vlcus, quod in veram phthiſim deducit, Vnde morbi exitus non modò anceps ſed metus periculique plenus eſt, quod arte vitari non poſſit. Quum iam ſæpe vena ſecta ſit, ab ea abſtinendum deinceps, ne vires languidulas nimium proterat. Si quando fortè cruenta ſanguinis exputitio immoderatior procedat cohibenda erit potione ex ℈ iv. *Potio aſtringens.* rheubarbari electi, & ℥ ß. ſyrupi roſarum ſiccarum cum ℥ iij aquæ arnogloſſi: eáque potio multo efficacior erit, ſi rheum torrefiat. Alia adſtringentia ex bolo armena, ex corallio, ex lapide hemathite & ex ſimilibus nunc ex vſu non ſunt ſed danda omnino opera eſt vt ſputa quàm *Victus.* facillimè reddantur, ſyrupis aliiſque bechicis admodum lenientibus, & alimentis, omniſque victu perſimili: vitanda enim ſunt omnia acria, ſalſa & acida & quæcunque titillatione vel acrimonia tuſſim exaſperant: vitanda animi excandeſcentia, vociferatio, & immodica exercitatio quòd iis ex cauſſis pulmones diuellantur & vlcus refricetur.

Conſilium

Conſilium vigeſimum quintum, De Cordis palpitatione.

Cauſſa.

CORdis palpitatio (qualis ampla, dilucidè, & ex fide expoſita eſt) non è ſanguinis immoderata copia, originem ducit, Non ex aqueo humore pericardio præter naturam coërcito, non ex adnato tuberculo, aut ex aliis cauſis veterum traditione celebratis, quæ cor mole ſua premunt, Sed ex male affecto ſiniſtro hypochondrio, è quo ferè animaduerti hoc ſymptomatis genus prodire. Illic enim & lien & pancreas ſub fundo ventriculi, aliæque vicinæ ſedes multo tergent humore vitioſo non eo quidem melancholico ſimplici, qui veluti ſanguinis fex eſt, ſed potius atrabiliario, quæ ex flaua bile torrefacta in eáſque ſedes reiecta ſenſim ſuccreuit: is quoties ira, exercitatione, meraciore vino, aliiſve cibis calidioribus exagitatur, tetrum & melancholicum de ſe ſpiritum efflat, qui ſubiens arterias (quibus multis lien totus conſpergitur) in cor proximum facilè obrepit. Illius malignitate cor laceſſitum & irritatum palpitatione nititur quod noxium eſt & moleſtum a ſe excutere, quemadmodum & cerebrum in morbo comitiali. Vaporis portio altius in cerebrum ſublata vigilias, inſomnia, fortaſſe & terriculamenta, timoris atque mœſtitiæ plena inducit, quaſi permiſtio quædam ſit melancholiæ: Et re vera affectus hic, qui totius mali eſt origo ei maximè affinis eſt, qui hypochondriacam melancholiā ſuſcitat. Nā ventriculi cruditas, ructus plerumque acidus, flatus immoderati, ſurſum deorſúmque erumpentes, ventris rugitus, eiúſque generis ſymptomata, quæ potiſſimū apparent in laborāte, quoties calidior cibus ingeritur, minimè fiunt primario vētriculi vitio, ſed per conſenſum & copia bilis atræ redundātis in ſiniſtro hypochondrio, & circa ventriculū, in quibus ſedibus aliquid fortaſſe contractū, vel tenſum, ac renitens vel dolitans, ac pulſans deprehenditur. Hinc etiam præceſſit magna illa corporis extenuatio, febris diuturna, continua, lenta & hecticæ finitima. Certiſſimam autem fidem id facit, & coniecturam omnem confirmat, quod medicamentis vſtam bilem ducentibus, alui profluuio, & hæmorrhoidum eruptione ſymptomata omnia mitiora obtigerint, laborans plurimum ſit adiutus. Itaque vt horum imitatione reliqua morbi curatio compleatur, conſulo vt frequens adhibeatur purgatio, eáque blāda, qualis eſt ex iam præſcripto ſyrupo. Cui tamen interdum ℥ j. rheubarbari in aqua bugloſſi diluti admiſceri poteſt: Eáque purgatio quæ bis in hebdomada imperatur, ſi continuatis duobus diebus fiat, efficacior vtiliórque deprehēdetur: Si vires permittant frequētius etiā decerni poteſt. Sin minus aluus ſaltē molli clyſtere ſubducetur, quem parcius ſegniúſque reddet. Poſtridie purgationis quatuor aut quinque horis ante cibū danda eſt ℥ j. mithridatis veteris, miſta pari portione conſeruæ bugloſſæ. Vt autem facilius noxii humoris vacuatio procedat, vtile fuerit hypochondrium, ſiniſtrum (ſi quid præſertim in eo quale dixi deprehenſum fuerit) quotidie manè fortaſſe & ante cœnam hoc præparante decocto fouere. *Purgatio.*

℞ Radicis altheæ, liliorum, fœniculi, Capparum an. ℥ j. Maluæ, Violarum, Ceterach, Abſinthii, Menthæ, Meliloti, Chamæmeli, Sum- *Fotus.*

mitatum anethi, an. m. j.

Seminis aniſi, lini, fænigræci an. ℥ ß. Cyperi Calami aromatici an. ʒ ij

Fiat omnium ſacculus, Bulliat in aqua ſufficienti, in qua maceretur ſpongia noua & mollis, pro fotu ſiniſtri hypochondrij.

Si deterſus locus mox obungatur hoc illitu non parũ etiam cõferet.

Litus. ℞ Olei violarum, liliorum, & chamæmeli, lotorum in aceto an. ℥ ß. Mucilaginis pſyllii, & fœnugræci extractæ in aqua bugloſſi ℥ j. Ceræ parum, fiat linimentum.

Electuariũ. Continuandum præterea eſt electuarium quo iam fœliciter eſt vſus, vt billioſi humoris ſymptomata miteſcant. Idque diebus duntaxat quibus nec ſyrupum, nec mithridatium ſumpſerit: Atque in idipſum & ad ſitim (ſi qua erit) extinguendam fiat hic ſyrupus, qui imprimis etiam conueniet, quoties vel defectio quædam, vel pulpitatio vrgebit: Diluetur autem ex triplo vel quadruplo aquæ.

Syrupus. ℞. Succorum depuratorum bugloſſi, borraginis, & acetoſæ, an. ℥ iiij. Succi limonum, & granatorum, an. ℥ iiij.

Sacchari albi vncias ſexdecim. Fiat ſyrupus mediocriter coctus lento igne, aromatizatus ex ʒ ij. ſantali citrini.

Victus. In victu huius potiſſimum monendus eſt æger, vt vino quàm parciſſimè vtatur eóque nec vaporoſo nec generoſo, & aqua multa diluto, in qua bugloſſi flores maduerint. Abſtinendum prorſus à ſalſis, piperatis, ſinapi. Allio, Cæpa. & ab omni cibo calidiore: item à lacte, & ab omnibus lacticiniis, & ab iis quæ facilè corrumpuntur. Sorbitiones cum primis vtiles è iure carnium laudabilium, quæ alterentur cum bugloſſa borragine, lactuca, & acetoſa. Cœna interdum erit cremor hordei ex lacte amygdalino, & ſaccharo præparatus, ſolus quidem ſumptus ſine vini potu. Hoc quippe miteſcunt humores ſuccúſque laudabilis ſuccreſcit.

Conſilium vigeſimum ſextum, De ventriculi ſtupore.

PRæcipua ſymptomata de quibus laborans hic conqueritur, ſunt virium imbecillitas, & ventriculi ſtupor.

Cauſſa. Porro virium imbecillitas cauſſam habeat neceſſe eſt in aliquo principalium viſcerum: Id autem viſcus in quo ea cauſſa reſidet ventriculus eſt, cuius vitio corpus non alitur. Etenim ſtupor ſeu inſenſibilitas illa qua alimenti benignitas non percipitur ventriculum grauiter affici docent ídque vel à craſſa, lenta viſcidáque pituita interioribus illis tunicis adhæreſcente, vel ab intemperie frigida, qua veluti conſopitur illius ſenſus: Atque probabilior quidem eſt poſterior ſententia. Quum enim accommodatis medicamentis pluries deterſus ſit ventriculus & omnino expurgatus, neque tamen naturalis ſenſus reſtitutus eſt, ſed eadem reſtitit affectio, ſtatímque eadem pituitoſi humoris copia ſuccreuit, neceſſe eſt vt is frigida intemperie torpeſcat, qua vel vtilis alimenti pars maior vertatur in lentum, tenacem, & omnino crudum humorem.

Curatio.

Victus. Victus ſit excalfaciens & ſiccans, in quo abſtineat à ſorbitionibus, & elixis

elixis ac humidis omnibus ac hordeatis imo & à gelatina: Tum etiam à fructibus, præterquam ab vuis.

Vtatur carnibus auicularum, perdicum, & caponum minutim conciſis ex condito quod aliquid habeat cinamomi, & nucis moſchatæ, iiſq. omnibus aſſis. Et ſi fortè hæc ſolidiora faſtidiat, vtatur expreſſis caponum aſſorum.

Vinum generoſum ſic vt excalfaciat ventriculum. Non aliis vtatur medicamentis purgantibus, quam aloë, idque ex ʒ ß. cum ſyrupo abſynthino in tres pilulas redacta, per horam ante paſtum deuorata bis in hebdomada.

Diebus interiectis iniiciatur clyſter qui præter cætera habeat ʒ. vi. hieræ ſimplicis.

Item quibus diebus non vtetur pilulis capiat quantitatem nucis moſchatæ, vel gingiberis viridis conditi, manè, & per horam ante cœnam.

Item ℞ Abſynthii, Menthæ Roſarum rubrarum an. m. i. Calami aromatici, Cyperi, & ceterach. an. m.

Bulliant in aqua, Ponendo in fine vini albi partem mediam. Fiat fotus manè & ſerò cum ſpongia noua. *Fotus.*

Item liniatur regio ventriculi oleo nucum moſchatarum: Dein admoueatur emplaſtrum conueniens. *Litus.*

Item ſi hæc non ſufficiant, Admoueatur regioni ventriculi linteum maceratum in aqua vitæ & excalfactum, ea enim præſtantiſſima cenſetur in ſtupore & paralyſi. *Embrocha.*

Conſilium vigeſimum ſeptimum, De Dolore flatuoſo ventriculi.

VEntriculi dolor vehemens ex interuallis affligens à multo flatu eſt, qui inclinante dolore, ructu erumpere ſolet.

Hunc autem flatum cruditas parit quam ventriculus tempore copioſam congerit, & quam interdum vomitione reiicit. *Cauſa.*

At non ſola ventriculi imbecillitas tota illius eſt cauſſa.

Sed altius cauſſa inueſtiganda eſt in iecore: Hoc enim & calida intemperie, & obſtructione multa laborat, venámque ruptam aut exeſam habet è qua ſanguis olim, & non multis ante diebus vomitione dimanauit: Quibus ex cauſſis concoctio omnis vitiatur, multáque mala tum ventriculo tum toti corpori impendere ſolent. Huic autem affectioni niſi diligenter occurratur aut hydropis aut maioris grauioríſque morbi periculum imminet. Multa quidem remedia ad cruditatem adferri poſſunt, quæ tamen ob iecoris metum non permiſerim in hoc affectu. Neque enim vehementer aperientia aut detergentia neque medicamenta ex hiera aut ex aloë ex vſu ſunt, quòd venas corradant oráque patefaciant, à quibus dein ſanguis profunditur. Itaque nullum mihi tutius medicamentum videtur Rheubarbaro, quod & crudam pituitam & bilem expurget, obſtructionibúſque ſolutis ſanguinem cohibet, ſi tertio vel quarto quoque die ʒ ß. vel ℈ ii. in tenuiſſimum puluerem redactos ſumat ex vino albo, & aqua plantaginis: Vel catapotiorum forma horis duabus ante cibum, Nulla purgatio tutior efficaciórque de- *Prognoſticum.* *Rheum.*

minatur. Præcautionis autem ſummum conſilium eſt vt ab his omnibus D. abſtineat quæ ſanguinem concalefaciunt, extenuant, exagitant, aut quouis modo erumpere faciunt è venis. Eiuſmodi ſunt vehemens & intempeſtiua corporis exercitatio, Ira, Excandeſcentia, Timor & cęteræ animi perturbationes, Vinum tenue & generoſum, ſinapi, ſalſa & piperata omnia, & quæcunque condimenta ex iis parantur: Deinde corporis concalefactio, vel ab æſtu immodico, vel ab igne, vel à thermis, vel ab aere æſtuoſo. Ab his igitur omnino abſtinere debet, vt nihil aut minimum ſanguinis, poſthac è venis profundatur. Cæterùm ſi ne iis quidem malum præcaueri poteſt, & fortaſſe tumoris vel doloris rudimenta quædam poſthac quaſi circuitu appareant, ſtatim quàm diligentiſſimè ſuccurratur, primùm clyſtere emolliente, dein medicamento ex ſolo rheubarbaro, vel adiectis interdum folliculis ſennæ: Ab agarico, maximéque ab aloë, aut hiera abſtinendum ne aperiant ora venarum. Quibus ſi malum non cedat, vena ſecanda erit brachii interioris, ídque ad reuulſionem. Imò etiam ſi malum non premat vtile fuerit quotannis venam bis incidere, veris initio, & autumno, vt ſanguinis feruor miteſcat. In id etiam conferunt ſirupi quos præſcripſimus ex ſuccis endiuiæ, plantaginis, centinodię, roſarum, acetoſæ & agreſtæ. Aut ſi efficacius ſanguis ſiſti debet puluis offeratur quem conditi forma præſcripſimus: & hæc quidem cauſſæ ſuccurrunt. *Præcautio.*

Doloris autem ſæuitiam leniemus clyſtere, qui flatus detrahet, quos nouimus interdum affectui primario permiſceri: Interdum fotu ventriculi ex iis quæ quodam robore flatus diſcutiunt, ac diſſipant: Interdum & vnguento ſimilis facultatis. Horum neque materiam neq compoſitionem in præſentia referemus, quòd ſeorſum ſatis amplè & diffusè explicata ſit.

Conſilium Vigeſimum nonum, De febre cum grauibus Symptomatis. Pro Comitiſſa Aleſiorum. Reſcriptum eius Medici.

GEneroſiſſimam Comitis Aleſiorum coniugem morbo vehementi, eóque diuturno occupatam ſedulitate atque diligentia veſtra liberatam audio (Viri doctiſſimi.) Fuit autem morbus febris continua, quæ trigeſimo die aliquantulum miteſcens poſt recruduit vehementius, cum inquietudine, vigiliis, alui profluuio, delirio, ſpiratione difficili, inappetentia, & ſiti in tenui corpuſculo, quæ non modò à vobis euicta, ſed etiam totius corporis conſtitutio melior multo quàm ante morbam effecta eſt. Intumuerat.n. ventriculus ante annos duos flatibus, & ſeroſa quadam humiditate, eius tunicas diſtendentibus, & affectus per vices afferebat cordis palpitationi perſimiles. Refrixerat obduruerátq. vterus, ſpéſque prolis exigua erat, ſed zulapiis, & benignioribus pharmacis, puluiſculis, fotibus, linimentis, tanquam interna reſarcientes omnia, effeciſtis vt vterus ſtatim conceperit. Nec ambigo hæc generationis primordia ad lætam ſobolem fuiſſe peruentura, ſi quieuiſſet amplius & pleniori victus ratione reſtaurandis viribus ſtuduiſſet. At cùm nec ſibi nec conceptæ ſoboli, ſed ſubortis fortunarum ſuarum litibus & controuerſiis proſpiceret, in eam incidit Charybdim, quã Hippocra- *Hiſtoria.*

tes tenuibus vtero gerentibus præſagiuit. Quæcunque inquit tenues v-
Aph.30. lib.5. tero gerunt abortiunt, prius quàm craſſeſcant. Sextus ſiquidem prolis conceptæ menſis agebatur, quando ædes repetere ſtatuit, quotidiano miliarium viginti itinere, donec in Albigniacum ſororis domum reciperetur. Quo in loco ſtatim vel æſtu ſolis percuſſa, vel itineris, vel lecticæ concuſſione fatigata, cœpit omne genus cibariorum faſtidire, ingeſta remouere, renum coxarúmque dolore affligi & partus immaturi metu perterreri. Quibus omnibus ope noſtra ſedatis rurſum in tertianam continuam incidit: Cuius exacerbatio tertio quoque die vltra horas duodecim extendebatur. Sexto die ſymptomatôn, quæ in exacerbatione affligebant vehementia perterriti, ſanguinem ad vncias tres miſimus à quo meliora & mitiora omnia extitere: Sed infans reiectus die ſeptimo, cum globulis tribus infernè curuis clauſæ manus magnitudine. Hinc tertiana continua intermittens facta eſt: Quæ rurſum aliquot poſt diebus duplex euaſit. Cui curandæ poſt leues purgationes venæ ſectionis præſidium attulimus ad vncias quatuor. Tandem pedum facieíque tumorem ſubcutaneum animaduerti: Sed & ventrem intumuiſſe cùm diceremus, Domina laborans à biennio alium partum immaturum, eoſdémque affectus ſibi contigiſſe affirmauit. Tumor paulatim increuit. Acceſſit & alui profluuium, Tandem ſedato alui profluuio remanſit tumor pellucidus, tympani ſonum edens, Vnde grauiſſimè illi metuo, ne derepentè viribus fractis concidat.

Reſponſum Domini Fernelij & Domini du Montenu.

QVum multis hiſce grauiſſimis malis, vir eruditiſſime, paucis ante diebus affligatur illuſtriſſima Comes Aleſiorum, nunc verò enixa euictáque febre tam multiplici, ſedatóque alui profluuio, aliiſque repreſſis ſymptomatis vna reliqua eſſe videatur hydropis ſuſpicio ſi vires ſatis conſtent vix tam præſens vitæ diſcrimen putamus impedere. Nam in hoc mali genus non paucis ante annis propenſa eſt, à quo nonnun-
Prognoſticō quam ſponte, & ſolius naturæ beneficio. Nonnunquam arte, leuibúſque præſidiis eſt vindicata.

Tumoris cauſſam non ad vterum referendam putauimus, nec leuinſculos errores puerperij tam graui malo initium dediſſe: Sed iecoris in primis, deinde & lienis vitia. In his ſiquidé viſceribus renitentes, præduróſque tumores olim animaduertimus, qui nondum prorſus noſtris ceſſerant remediis, quum vtero concepit: Sed & illos credibile eſt geſtationis tempore non parum increuiſſe, ſenſímque auctos & confertim cumulatos humoribus, & febribus tam variis, & huic hydropi originem dediſſe. Id ſanè dextri hypochondrij dolor conſtanter aſſeuerat quem nos atrocem eſſe audiuimus, vt ne minimum digiti attactum tolleret. Quocirca huic vni viſceri in primis ſuccurrendum eſſe cenſuimus ídque ſenſim ac blandè, ne vel minimùm vires offendantur. Expeditis enim hiſce viſceribus, ſublatiſque eorum vitiis, omnem ſperamus ventris tumorem diſcuſſum iri. Quanquam autem te virum experientiſſimum minimè latent remediorum genera quibus id compleri poſſit, eorum tamen quaſdam formulas, pharmacopolæ deſcripſimus,

quas

quas te cenſore & æquo æſtimatore morbi & virium, ille pro rei natura & conditione mutauerit.

℞. Aquæ endiuiæ ℥ iij. Vini albi ℥ j.ß. In quibus infunde rheubarbari electi ℥ ß Cinnamomi electi ʒ ij. *Purgatio.*

In expreſſione diſſolue ſyrupi de chicorio ſimplici ℔ ß. Fiat ſyrupus pro quatuor doſibus, Vtatur tertio aut quarto quoque die.

℞. Electuarii triaſantali quadruplicato rheubarbaro ℥ ij. Capiat aliquando loco ſyrupi. Item Raſuræ eboris ʒ j. Pulueris electuarii Diacubebe ʒ ß. Pulueris electuarii triaſantali, Diarrhodonis Abbatis & Diamargaritonis frigidi an. ℈ j. Sacchari albi diſſoluti aqua abſynthii ℥ iij. Fiat electuarium per tabellas ponderis ʒ iij. Capiat aliis diebus intermediis. *Electuarium.*

Conſilium Trigeſimum, De Nephritide, variis affectibus complicata, Pro Senatore Burdegalenſi. Anno 1554. Menſe Septembri.

AFfectus planè varij atque diiuncti concurrunt in corpus iamdiu malè habitum: Vnus eſt deſtillatio è capite frigidiore, & excrementitio, modò in maxillas, in ceruicem & ſcapulas: Modò in pulmones, & inferiora procumbens, cum tuſſi & impedita reſpiratione quod aſthma portendit. Alter eſt dolor nephriticus ex interuallis affligens ab arenulis, aut tenui calculo profectus, quanquam multum nunc video indicium concreti, & inhæreſcentis in ſiniſtro rene calculi, qui vel renem ipſum alterat & vellicat, vel imminentem nephriticum dolorem portendit. Tertius affectus eſt peritonei in dextro inguine nimia laxitas, aut etiam diuulſio quæ enterocelem minatur ex tuſſiendi impetu orta. *Hiſtoria de cauſis.*

Malus habitus quem ex ſubtumida corporis mole, & ex colore non ſatis viuido iudicas, originem habet a iecoris lieniſque impuritate, & obſtructione. Morbis autem tam variè implicitis, nonniſi ſumma arte atque diligentia ſuccurri poteſt.

Victus imprimis obſeruandus eſt euchymus, veſcendúmque capis gallinaceis, lepuſculis, perdicibus, auiculis & vitulina carne, & interdum veruecina, eáque aſſa potiùs quàm elixa. Declinandæ ſorbitiones, iuſcula, potus immodicus, ad hæc ficuum & corũ quæ mali ſucci ſunt eſus: Satietas, Crapula, & Cruditas nimia: Debétque omnino tenuis ac parcus victus pariter ſiccus eſſe, vt aſſumpta humoris ſuperuacui portione corpus ſicceſcat, fiátque tum deſtillationi, tum cachexię & reliquis morbis minus opportunum. *Victus.*

In id quoque exercitationes moderatæ conferent: Ne corpus otio & ignauia torpeſcens, prematur copia ſuperflui humoris.

Quin etiam prædictis affectibus tum abigendis, tum pręcauendis neceſſarius eſt medicamentorum vſus. Ac bis menſe purgandum corpus eſt, hoc ſyrupo accommodato capiti, iecori, & pulmonibus.

℞. Radicũ Chicorii, Acetoſæ, Ruſci, Aſparagi, & Petroſelini an. ℥ ß. Agrimonij. Endiuiæ, Caſſuthæ, Ceterach, Betonicæ, Stœchados, Hyſſopi, Tuſſilaginis, Pimpinellæ, Saxifragiæ, an. m. j. *Purgatio.*

Seminis endyuiæ, Caſſuthæ, Althææ & Melonum, Glycyrrhizæ raſæ, an. ʒ ij.

Fiat decoctio in ß.q.aq.pro doſibus iv. Capiendis vt dicetur.

Quum purgandi maior erit neceſſitas videbitúrque diſtillatio nimiũ vrgere, vel corpus nimium ingraueſcere, ſi parcior cibus malo non ſuccurrit, primæ doſi adde Diaphenici ʒ ij.

Quod iampridem in pulmones influxit eluendum, detergendúmque eſt: Diebus interiectis crebriore vſu ſequentis ſyrupi qui renibus etiam non parum confert.

Syrupi detergentes. ℞ Radicis Enulæ Campanæ, polypodii quercini, Seminis charthami, paſſularum an. ℥ ß.

Iuiubas, Sebeſten, Ficus pingues an. quatuor numero.

Hyſſopi Satureiæ, vngulæ Caballinæ, Betonicæ, Saxifragiæ, an. m. j.

Seminis althææ & Bombacis, Glycyrrhizæ raſæ an. ʒ iij.

Fiat decoctio ad ℔ j. ß. In colatura diſſolue, ſacchari albi quartaria tria: Mellis optimi ℥ iv.

Paretur ſyrupus perfectè coctus, & aromatizatus cum radicibus ireos Florentinæ, & cinnamomi an. ʒ ij.

Vtatur frequenter ex cochleari, vice eclegmatis, & interdum ex aqua decoctionis hordei.

Electuariũ. Item ℞. Pulueris electuarii tragacanthi frigidi & Diairios ſimplicis, an. ʒ. ij. Pulueris electi Aromatici roſati maioris ʒ j ß. Seminis Petroſelini Macedonici, Saxifragiæ, & Ocymi, an ʒ ß.

Sacchari albi diſſoluti in aqua parietariæ ʒ iiij. Formetur electuarium per tabellas ponderis ʒ. ij. Vtatur aliq. longè à cibo loco ſyrupi. Iam verò laxiùs inguen decumbenti ſupinè quotidie fouendum eſt decocto huiuſmodi.

Decoctum aſtringens. ℞ Piſidiæ, Balauſtiorum, Nucum cupreſſi, Gallarum, an. vnc. j. Aluminis vnc. iij.

Fiat decoctio in aqua fabarum pro fotu. Dein emplaſtrum imponendum contra rupturam, Malaxatum cum prædictis pulueribus.

Cætera leniora quæ deſiderari poſſunt ex aliorum conſiliis & ſcriptis petenda.

Conſilium Trigeſimum primum, ad Cachexiæ initium.

QVum non caput ſolùm aut vterus ſed reliquum corpus omne grauiter laboret, vitioſè alatur, fœdo nec viuido colore ſuffuſum ſit, artus omnes quaſi diſſoluti langueant, nec munus ſuum complere poſſint, & ſumma ſit virium imbecillitas, crebráque animi defectio, cum ſpiritu difficili, quoties præſertim corporis motus paulo vehementior exiſtit: Non aliter affici videtur D. Laborans quàm ij quibus aliquod cachexiæ eſt initium aut leucophlegmatiæ. Quocirca malorum omnium cauſſa non in capite, aut vtero, ſed in principalibus viſcerũ inueſtiganda eſt: maximè naturalibus: vt in ventriculo, iecore, liene, & aſſidentibus illis, quorum ope vniuerſum corpus ali ſolet. Hæc igitur admodũ impura ſunt, & multo humore ſuperuacaneo perfuſa: Cuius vitio & impuritate cibus omnis quantumuis purus ſit aſſumptus labefa-

Cauſſa.

befactatur, & tam varia mala obrepunt. In tanta viſcerum impuritate eſt obſtructionis ſuſpicio. Obſeruandúmque num præcordia, aut ventris partes quædam intumeſcant dolitent, aut renitantur. Omnibus híſque vitiis initium dedit intempeſtiuus & immoderatus lactis & fructuum eſus: Nec capiti, nec vtero rectè ſuccurri poteſt, antequam ſit viſceribus tanquam fonti & fomiti proſpectum. Itaque diligens hæc medendi ratio imprimis tenenda, ex qua partibus, dein ſymptomatis, ni ſatis miteſcant opitulandum.

℞. Radicis Chicorii, Petroſelini, Fœniculi, & Capparum, Polypodii quercini, Seminis cartami, an. ℥. ß. Hyſſopi Praſſii albi, Origani, Agrimonii, Ceterach, Cuſcutæ, Adianti. a. a. m. j. Seminis aniſi, fœniculi, Endiuię, Melonum an ʒ. i. *Purgatio.*

Fiat decoctio ad vncias quindecim: In colatura infunde per noctem foliorum ſennæ mundatorum ℥ iv. Agarici albi ℥. ii. Epithymi ℥ ß. Gingiberis ʒ ii. Bulliant parum manè, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔ i.

Paretur ſyrupus mediocriter coctus non clarificatus, capiat quinto aut ſexto quoque die ℥ ii. pro doſi, cum pari portione aquæ decoctionis hordei aut vini albi Huic doſi quandoque vtiliter addetur rheubarbari electi ʒ. i.

Si quando diebus interiectis aluus non facilè deſcendat moueatur his pilulis. *Pilulæ*

℞. Aloës optimæ, Pulueris hieræ ſimplicis, Rheubarbari electi, Agarici trochiſcati an. ʒ i.

Cum ſyrupo abſinthii Malaxentur ſimul, & fiat maſſa. Capiat pilulas duas aut tres pro doſi hora vna ante cibum.

Quum ne ſyrupo nec pilulis vtetur conferet vel decoctum, vel vinum abſynthii Pontici, quod etiam dilutum ſit decocto Chicorii.

Aut ſi id fortè faſtidiet hoc vtetur electuario, quod & roborandi, & præparandi vim obtinet. *Electuariū*

℞. Pulueris electuarii aromatici roſati maioris, & electuarii Diamargariti frigidi, an. ʒ. ii.

Raſuræ eboris & cornu cerui an. ʒ. i. Sacchari albi diſſoluti in aqua roſarum ℥ iii. [illegible]

Fiat Electuarium per tabellas ponderis ʒ iii. Capiat vnam manè, & per horam ante cœnam.

Ventriculus & præcordia hoc foueantur vnguento:

℞. Olei nucis moſchatæ, Olei menthæ, Olei abſynthii & Amygdalarum amararum. an. ℥. ß. Ceræ parum, fiat linimentum. Vngatur manè & ante cœnam, & ſuperponatur ſcutum ex bombace. *Vnguentum.*

Victus imperetur euchymus, attenuans, & moderatè calfaciens: Iſque non admodum plenus, Ne vires imbecillæ copia obruantur. *Victus.*

Quocirca abſtinendum à multis ſorbitionibus, & ab humidis, vt quæ [illegible] implent, cruditates geminant, obſiſtúntque curationi.

Maximè verò ab immoderato potu abſtinendum: Atque ſi ſitis premat arte fallenda eſt quandoquidem non vera ſed mendoſa exiſtit.

Bis aut ter in die cibum ſumat, idque tenuiter ſatis, & quantum ſa-

cile poſſit conficere. Euentus indicabit quid poſtea agendum reſtet.

Conſilium Trigeſimum ſecundum, Ad Cachexiam, & hydropem incipientem. Pro Ambianenſi quadam Nobili muliere.

Hiſtoria. NObilis huius mulieris affectio à leuibus principiis orta ſenſim ad cachexiam & hydropem profecta eſt, in quo non admodum ingens ſit ventris moles, præcipuúſque tumor prouoluatur in pedes & tibias: Magni tamen æſtimanda vetus illa & renitens iecoris durities, iam ſcyrrho proxima cum nauſea, vomitione, deiecta appetentia, & cum ſiti inexhauſta.

Purgatio. Hæc enim nonnihil humoris in viſcere computruiſſe commonſtrant. Quoniam igitur eiuſce humoris vitio & impuritate ventriculus perfunditur, hîc imprimis eluendus eſt, vt dicta ſymptomata miteſcant: Ac ſæpe purgandum medicamento quod conſtet ex rheubarbaro, folliculis ſennæ, & agarico, quæ macerata ſint in decocto accommodato, adiecto ſyrupo infuſionis roſarum pallidarum: Debet autem eiuſmodi potio vel octauo vel decimo quoque die propinari.

At ne moleſtum ſit eam potionem tam frequenter repetere, in eum vſum ſyrupus componitur laxatiuus, qui ſimili ſit facultate, in quo immiſceri aliquando poterit ſuccus roſarum pallidarum, vel ſuccus ebuli per reſidentiam depuratus, quum præſertim aquoſus humor eliciendus erit.

A ſucco autem Iridis ſeu gladioli quod acerrimus ſit, & ſæpe interiora exulceret abſtinendum putamus.

Sed & diebus interiectis quum fortè pigrior aluus erit proritetur non clyſtere modò, verùm etiam catapotiis ex aloë & rheubarbaro, vel interdum ſyrupo qui recipiat ſyrupi de Chicorio ſimplicis, & Syrupi roſarum pallidarum an. ℥ iij. Cum diluto ʒ. vi. rheubarbari electi infuſi in aqua praſſii aut fœniculi: Hoc altero quoque die vtendum ad vnciam vnam.

In hac curatione præcipua ratio habenda eſt iecoris affecti, Repetendi ſunt fotus, Vnguenta, Emplaſtra quæ iecoris duritiem remollient, quoad licet illius robore ſeruato.

Electuariũ. Paretur electuarium ex puluere electuarii Diacubebe, & electuarii triaſantali, cum raſura eboris.

Lixiuium. Tibiæ & Pedis tumor œdematoſus diſcutiatur lixiuio, in quo incoxerint radices Ebuli, & Enulæ Campanæ, Roſmarini, Maioranæ, Thymus, Laurus, Origanum, & ſimilia.

Veſicatoria. Si ventris tumor videatur prolabi in tibias & pedes maximè poſt inceſſum vtile eſſet veſicas excitare in locis tumentioribus, cum fermento pulpæ ficuum, & portione cantharidarum, quibus apertis viſum eſt aliquando omnem ventris tumorem illac deduci, victus tenuis ſit & ſiccus, parcéque bibat.

Conſilium Trigeſimum Tertium, Ad Hydropem. Pro alio Ambianenſi, 1551.

DE Domini laborantis conſtitutione id iam tibi indixeram, non ſolùm cachexia, ſed incipiente hydrope illum teneri. Quo & venter

venter ſupra modum intumeſcebat, & diſtendebatur, & ſubtumida diſcolórque facies erat.

Malorum initium fuit à iecore, cui & lien conſentit. Vtrumque enim viſcus turgidum, retinens & durum animaduertitur, vt non modò obſtructionis, ſed & ſcirrhi ſpeciem exhibeat.

His ego curationem inſtituens viuendi rationem moderatam atque ſiccam imparaui, Medicamento aluum ſubduxi, Viſcera electuario ſenſim aperiente corroboraui: Atque iis quatriduum duntaxat vſus tantopere adiutus videtur Dominus Laborans, vt ſe ſibi reſtitutum iam putet. At certè mali cauſſa ipſéque fomes intus manet, viſceris vtriuſque ſchirrus. Cui hac ratione ſuccurro, Decimo aut duodecimo quoque die purgabit medicamento quod vtramque, bilem, pituitam, aquoſóſque humores detrahat.

Atque ſi diebus interiectis aluus ſubſiſtet hanc ſollicitabis clyſtere iiſdem etiam diebus interiectis dabis operam, vt tum apozematis tum ſyrupus aperientibus, ac detergentibus expediantur obſtructiones, & extrinſecus vnguentibus viſcera molliantur, ſeruata ſemper eorum robore. His quaſi generatim curationi accommodatis remediis obſequutus priſtinam ſanitatem Domino laboranti reſtitues, quem idcirco tibi perſanandum remitto.

Conſilium Trigeſimum quartum, Pro Cancellario Imperatoris Caroli v. Hydrope laborante Io. Fernelij reſcriptum 1551.

QVi iecore impenſius calido natus fuerat aſſidua animi contentione, curis. vigiliis, immoderato labore, fortaſſe & viuendi ratione parum conſentanea aſcititium vitium naturali coniunxit. Atque iis inualeſcentibus cauſſis factum eſt, vt iecur quaſi incenſum torreatur & feruida bilis inſolentius exuperet. Hinc cauſus ille ardentiſſimus: Deinde vagæ febres, & erraticæ frequentes, paritérque eryſipelas cum ſiti, vigiliis, inquietudine, aliiſque bilis furoribus, hominem leuiſſima quauis occaſione exercuerunt. Et hæc quidem maximè cum ſolum intemperies, biliſque feruor vrgebat. Poſtea verò altius malum irrepſit: Nam bilis aliorúmque humorum exuperanti illuuie iecur iamdiu infarctum eſt, ac ſcirrho tandem obduruit: Quinetiam propria illius ſubſtantia labefactata eſt, & inſitus calor plurimum obtritus. Obſtructionis ſiquidem index eſt diuturnitas mali & excrementa alui pallida atque albicantia. Schyrrhi verò decubitus in dextrum quam in ſiniſtrum latus diuturnior, facilior, atque tolerabilior: in hoc enim iecur incumbens ſua mole quaſi ſuffocans ventriculum premit, atque præcordia ſpiritúmque intercipit. Si nulla tactus retinentia, ſed totius ventris mollities apparet, in cauſa eſt aquoſus humor ſub peritoneum effuſus, & iecinori prætenſus, cui occurrens ipſe non ſinit attingi viſcera.

Ad hæc verò ſubſtantiam iecoris labefactari, illiúſque calorem natiuum obteri atque torpeſcere, neque iam alendo corpori idoneum eſſe indicio ſunt artuum totiúſque corporis atrophia, qua id iam ſummo marcore liqueſcit. Cruditates iádudũ animaduerſæ, frequens virium la-

pſus, veteres pedum dolores. Deinde tibiarum, atque demum crurum tumores œdematoſi: Aquarum ſub abdomine collectio, quæ non modo cachexiæ, ſed & veri hydropis, eiúſque aſcitis ſpeciem exhibet.

Hic eſt ſanè malorum finis, in quem iam multo ante tempore omnia conſpirabant, poterátque finis ex aliis prægreſſis longè præuideri. Itaque iam conſpicuus eſt hydrops, qui licet ventrem non magnopere diſtendat: quoniam tamen neque ab immoderato frigidóque potu, neque à ſanguine effluuio, neque à lienis vitio contractus eſt: ſed longius etiamnum progreſſus, qualem dixi cauſam grauem ſcilicet obtinet, cámque multiplicem in iecore ſenſim multóque tempore contractam, altis firmiſque radicibus infixam, quæ difficillime euelletur. Equidem tantam cauſſarum ſeriem, támque multorum effectuum continuationem repetens, quæ & marcorem & pulſum languidum & virium diſſolutionem induxit, ſi non prorſus deploratam ſalutem iudico, vix tamen auſim perfectam curationem polliceri: ſatis eſſe ratus, ſi malorum quædam tolli quædam leniri poſſint, vt quàm longiſſimè fieri poteſt paruo tædio vita protrahatur. Quod qua ratione fieri debeat ſubiiciam.

Prognoſticon.

Curationis qualiſcunque ſperati tádem poteſt ratio duplex, vna quæ cauſſam iecoriſque vitia, altera quæ aquas ſummouet. Cauſſæ ſumma ratio habenda, quod vna hominem tandem conficere poſſit. Aquarum verò poſterior: Tametſi enim omnis harum illuuies fortaſſe ſubtrahetur, quandiu tamen cauſſa ſubſiſtet denuo alias cumulabit. Vtraque autem remedia ſic temperanda erunt: Si vires ſatis conſtabunt leuis & frequens purgatio offeratur ex diluto ℥ j. rheubarbari maceratis in aqua praſſij vel fœniculi cum ℈. ß. cinamomi, addito ſaccharo vel ſyrupo cichorij. Ita quippe ſenſim bilis citra virium iacturam detracta & inexhauſtam ſitim leniet & ſublata nauſea appetentiam ſuſcitabit, pariterque efficiet vt roborato iecore excreméti ſeroſi ſi minus progignatur: Neque profecto in hac virium imbecillitate vllum valentius medicamentum tentandum.

Diebus interiectis, quum aluus nimium pigra ſubſiſtet, mollienda erit clyſtere quodam accommodato.

Euacuatio ex ebuo.

Si fortè aquarum copia ventrem diſtendet, bis menſe ſubtrahi poterit idoneo pharmaco. Hac in re & iridis ſuccus quod fauces vrat, & gulam, & cucumer agreſtis, & chamelęa, quod corpori vim inferat minimè probentur.

Ebulum commendo, cuius ſuccus citra vllam offenſionem blandè aquas proliciet, ſi ex radicis ſeſquuncia tuſa affuſo vino aut hordei decocto expreſſus ſuccus propinetur. Quo die nulla vacuatione æger ſollicitabitur vires ac viſcera corroborabuntur crebro vſu electuarij, quod conſtet ex puluere elect. Diacubebe, Triaſantali, Raſura eboris, & ſaccharo in aqua praſſij diſſoluto. Nolim autem pluribus medicamentis Dominum laborantem ſenio morbóque confectum, aut vires pene collapſas onere: Sed bonam curationis partem victus ratione, quæ in hac re primas obtinet moliri. Cibus eſto è carnibus boni ſucci, quæ concoctu faciles ſint, aſſæ potius, Elixæ nunquam aut admodum raro.

Victus.

A. ſor

A ſorbitionibus abſtinendum, & ab humidis omnibus: Non tamen condimentorum gratiæ interdicimus, vt quibus ſopita excitetur appetentia. Cibum partiri præſtat, eiúſque iuſtum modum ter quatérve die dare, vt nulla virium offenſa faciliùs coquatur.

Quàm parciſſimè bibendum, vt in potus penuria ſiccatæ partes, ipſíque renes redundantem aquarum illuuiem ſenſim exhauriant, ipſa verò viſcerum ſubſtantia alienorum occurſu minimè impedita ſeſe expurget, emendet & corroboret.

Potus eſto, non qualis à pleriſque imperatur meracum vinum, ſed largiſſimè dilutum, quod & ſitim continuo leniat, & iecoris æſtus temperet. At niſi ætas & ſtomachus diſſuaderent, frigidam darem, quæ promptiùs quàm vinum cauſſę ac ſiti ſuccurrit, nec tamen magis aquoſos humores exaggerat: id ſiquidem arduum ac imprimis difficile in tanta ſitis immanitate potui parco aſſueſcere. Sed tamen totis viribus conandum id aſſequi, quo vno plurimi ſunt reſtituti: Hoc vſus & conſuetudo facilè reddet: Nam ſubtracto potu os tamen aliunde acceſſitis humoribus permanebit. Sed & huic malo poteſt aptiſſimum ſubſidium comparari ſi maſtiche vel quiduis eiuſdem facultatis aſſiduè mandatur, aquam enim plurimam eliciet, non vt quibuſdam videtur, è capite ſolo, ſed ex ventriculo, & ex abdominis capacitate: Sícque multis eſt nominibus profutura. Sunt qui in hunc vſum vomitiones probent. Hæc præcipua huius inſtituendæ curationis capita eſſe duxi, quibus non paruam acceſſionem facient docti Medici quibus res hæc tota concreditur. De Lucenſium aquarum potu nihil equidem ſperare auſim, quòd nulla ſint manifeſta qualitate inſignes, neque alio ſapore vllo quàm noſtræ potabiles ſenſum feriant. Quidam conquiſitis illis & curioſius allatis hic vſi ſunt nullo certè fructu: Etiamſi vnius horæ ſpatio libras decem & ſeptem ebiberent, ſudores promouerent, omniáque quam diligentiſſimè imitarentur, quæcunque balnearum tibicines præcipiunt. *De aquis Lucēſibus.*

Conſilium trigeſimum quintum, De Cachexiæ Curatione.

QVæcunque deſcribuntur ſymptomata ad iecoris lieníſque obſtructionem, tenſionémque pertinent, quibus etiam ventriculus neceſſariò conſentit. Tanta enim horum viſcerum aſſidentiúmque partium eſt impuritas, vt omni impedita deprauatáque coctione corpus vniuerſum ſordeſcat, & vitioſis humoribus ſuffuſum cachexia quadam prematur. Eadem viſcerum impuritas cauſſa eſt inflationis, ſuffocationis, nauſeæ, ac euagantium flatuum, cum murmure & vario dolore. Cauſſa eſt denique defectionis animi & exolutionis virium, & cur tam frequenter laborans cibum appetit: Impendentem enim ſyncopem nititur arcere, depulſa nimirum humoris acrimonia benignitate cibi. His malis iam inueteratis difficile admodum ſuccurri poteſt niſi laborans accuratè obtemperet medicorum conſiliis: Primùm parcè viuendum illi eſt. Ter duntaxat cibus offerendus, ex iuſtis interuallis, iſque ſatis tenuis & boni ſucci: à ſorbitionibus & iuſculis & liquidis omnibus abſtinendum, & ab immoderato potu quod humoris copia ca- *Cauſſæ.* *Victus.*

lor obruatur, offendatúrque coctio. Victus tenuior & ſiccior eligendus, Vinum tenue, & bene dilutum, exercitatio moderata, atque etiam interdum valida, prout vires ferent.

Medicamentis præterea obſtructiones tollendæ ſunt, ſenſímque detrahendus omnis humor noxius in aluum, idque epicraſi, hac ferè formula. Apozema ad tres doſes. Pilulæ de tribus.

Purgatio. Diebus interiectis cùm non purgabitur, Corroborandus erit ventriculus, atque inteſtina hoc electuario.

Electuariū ℞. Raſuræ eboris & cornu cerui an. ℈.ij. Cinnamomi electi, Margaritarum peleᶜtarum, Pulueris electuarij Aromatici roſati maioris, electuarij. triaſantali an. ℈.j Cum vnciis iiij. ſacchari albi, fiat electuarium.

Quotidie mane & ſero hora j ante cœnam ventriculum & præcordia foueat hoc illitu.

Litus. ℞ Mucilaginis ſeminis fœnugræci, extractæ in aqua endyuiæ ℥ j.
Olei abſynthij, Roſarum, Menthæ, & de capparibus, an. ℥. ß.
Macis. Caryophyllorum, Roſarum rubearum puluerizatarum an. ℈. j.
Ceræ parum, fiat litus.

Subinde autem purgationes hæ blandę præbendæ ſunt, & continuandæ donec tumor omnis, atque renixus ſublatus ſit, Dúmque ſymptomata omnia miteſcant, quod vix ante menſes duos ſpero futurum.

Conſilium Trigeſimum ſextum, Pro quodam ex aula Imperatoris Caroli v. Febris diuturnæ & ſæpe recurrentis curatio.

Ægri tēperies. DIlucida luculentáque ſignorum & ſymptomatum, quæ in laborante Domino obſeruantur enumeratio expreſſam morbi ſpeciem, omnéſque illius, tum interiores, tum euidentes cauſſas nobis ob oculos poſuit. Corporis forma, figura, habitudo omniſque conſtitutio. Deinde functionum tum naturalium, tum animalium integritas, natiuum, temperamentum laudabile commonſtrant. Sed quod paulum in calidius deuergere oſtendit venarum amplitudo, id ætate annorúmque decurſu ſenſim calidius euaſit. Tandem etiam naturæ conuenientem modum exceſſit magnis animi perturbationibus, vigiliis, curis, ſollicitudinibus, quas Dominus ſedulo in rerum magnarum adminiſtratione ſubiit.

Cauſſa. Ab his ſimilibúſque cauſis euidentibus iecur incenſum multæ bili gignendæ accommodatum eſt, quæ tempore coaceruata & exæſtuans omnium quæ traduntur ſymptomatum effectrix eſt.

Hæc vel in ſecunda valetudine celeres vehementéſque animi perturbationes, crebrámque excandeſcentiam gignit.

Hæc eadem cauſſa eſt, cur aluo adſtrictiore, acri vapore caput tentetur, reliquúmque corpus non exectabile ſentiat inæqualitatem, & manuum volæ plantæque pedum exæſtuent, quòd etiam iecoris calidioris eſt indicium.

Itaque bilis retroactis annis tantopere exuperans effecit vt corpus vniuerſum quaſi liqueſcens in quandam extenuationem collapſum ſit, atque etiam vt bilis tempeſtiuè non expurgata ſed coërcita, ac ſubinde putre-

putreſcens ſæpiuſculè ſui generis febres excitarit, idque multo crebrius poſtremis annis: quibus illa copioſior cumulabatur. Et cum corpus ita procliue ſit, & præparatum vt ex leuiſſimis quibuſlibet occaſionibus caloris, frigoris, laboris perturbationum animi atque victus in eiuſmodi febres incidat, iiſque promptè corripiatur, argumentum ſane eſt exuperantis cauſſæ interioris, maximéque redundantiæ quæ ſit naturæ grauis, & ſupra modum moleſta. Quinetiam febris ſpecies inuaſioniſque modus interiorem cauſſam demonſtrant atque exprimunt Nam rigor initio, calor acris, faciei rubor & inflammatio cum leui mentis alienatione, pulſus creber, ſimiliſque reſpiratio, vrina rufa, atque craſſa, excretiones ſub morbi finem bilioſæ, omnes quidem notæ ſunt exuperantis flauæ bilis, quæ ex permiſtione ſanguinem tenuiſſimum feruidúmque reddit.

Itaque & febris, & omnium quæ narrantur ſymptomatum cauſſa non alio, quàm ad bilis exuperantiam, & ad iecoris immoderatum calorem referri poteſt. Eodem etiam eryſipelatis & omnium fluxionum, quæ in crura procubunt cura pertinemt: quandoquidem eryſipelas febri continuo ſuccedit quaſi illius quædam indicatio, ex eo nimirum humore qui febrem accenderat. Cæterum ſi quis tumor pedum œdematoſas eryſipelata diſcuſſiſſe deprehenditur, etiam ſi per ſanitatem adeſſe conſueuerat, & familiaris putetur. Suſpectus tamen eſſe debet, metuendúmque ne imminentis cachexiæ ſit prænuncius: ferè enim iecur multa craſſáque bile obſtructum obſcura ſchirri rudimenta contrahit, quæ dum ſenſim, & ſine ſenſu adoleſcunt, in cachexiam, hydropémque præcipitant. Licet autem febrium recurſiones, & crurum inflammationes defluxionéſque ægrius inueteratæ ſunt, ætáſque laborantis iam inclinet: Si quis tamen tempus diligentiámque ſumet, poterit in illa valida robuſtáque ſenectute vel integram ſanationem, vel certè ſummam leuationem ſperare: Maximè verò ſi in dextro hypochődrio nihil retinens aut durum cőtactu decubitúve deprehendetur. *Prognoſtica*

Medendi autem ſcopus erit iecoris obſtructiones expedire, exuperantem illius bilem ſenſim expurgare, ipſúmque viſcus refrigerare, & corroborare. Quæ qui oportunè præſtabit omnem certè febris cauſſam adimet: Defluxionum fontem exhauriet, & in multos annos vitam producet. Primùm igitur decernatur purgatio ex diluto drachmarum duarum rheubarbari, vt decet apparato, quo omnis illa redundantia & crudorum & ſemiputrium humorum in ventriculo & circa meſenterij venas fluctuans abigatur aut emendetur. Deinde iecoris, lieniſque obſtructiones reſerandæ iis remediis quæ dum extenuant & reſerant, ſimul obſtructionis materiam in aluum ſenſim deducunt: Huiuſmodi eſt ſirupus de chichorio compoſitus, qui pro doſi habeat ℈ ij. rheubarbari. Hic diebus alternis aut tertio quoque die offerendus tribus horis ante cibum ſine cuſtodia. Si longius erit interuallum irrita erunt omnia nec què ſperabamus effectű aſſequemur ita. r. laxatis apertiſque viis ſenſim natura aſſueſcet bili in aluum expurgandæ. Sirupus ad retorridam bilē. *Curationis ſcopus.* *Purgatio.* *Viarum libertas.*

℞. Rad. chicorij, Acetoſæ Graminis, aſparagi, an. ℥ ß. *Syrupus.*

Agrimonij, Ceterach, Cuſcutæ Lupulorű, Adiãti, Capilli veneris. an. m. j.

Foliorum ſennæ mundatorum ℥ iij. Fiat decoctio ad ℔ ß. In colatura diſſolue ſuccorum depuratorum bugloſſi, borraginis, fumariæ, & acetoſæ, an. ℥ j. ß. Sacchari albi ℔. j. Paretur ſyrupus perfectè coctus.

Et cùm decoquetur adde expreſſioni ʒ vj. rheubarbari electi in aqua endiuiæ cum ʒ. ij. cinnamomi infuſi. Capiat bis in hebdomada ℥ j. ß. vel ℥. ij. pro doſi, cum aquis hordei vel meliſſæ, ſine cuſtodia. Diebus interiectis aluus molliente clyſtere proritetur. Ad cruditatem pituitoſámque aliquando per hyemem contingit.

℞. Rheubarbari electi ʒ j. ß. Aloes optimi, Pulueris hieræ ſimplicis, Agarici recenter præparati an. ʒ j. Cum ſyrupo abſynthij formetur maſſa. Hęc vacuationum genera omnem bilis exuperantiam ſenſim detrahent per aluum, nec febrem accendi, nec fluxionem in crura procumbere ſinent, nec tamen vires frangunt, ſed potius augent, dum naturam humorum noxiorum ſarcina veluti pondere graui releuant. Hęc æſtate reſidua dum æſtu corpori humores adhuc fluxi ſunt & quaſi fuſi in hanc curationem incumbendum. Scopus alter curationis erat iecur, vniuerſúmque corpus refrigerare & corroborare, id autem præſtabitur victus ratione potiùs quàm medicamentis. Sit igitur victus tenuis initio curationis, qui modicè refrigeret ac humectet, iura gallinarum ex lactuca, acetoſa, omphacio, bugloſſo, borragine: Carnes aſſæ macerentur condimento refrigerante, vt ſucco acetoſæ, omphacio, ſucco mali punici, citrei, vel arantij. Vitet ſalſa, piperata, aromate condita, quæ iecur & humores adurunt. ſaccharata omnia, quæ promptiſſimè in bilem faceſſunt: Allium, porrum, cœpam, ſinapi, naſturtium, huiúſque claſſis omnia. Vitet etiam vina generoſa, debilia diluere aſſueſcat, nec timeat ſtomachi imbecillitatem, ceruiſia interdum vtilis, ſed quæ nec multum acris ſit, nec admodum craſſa. Corpore puriore iam facto cibus augeatur, ſeruata qualitate. Peractis viginti diebus curationis ſorbeat mane hordeum mundatum paratum vt decet. Huic ſi poteſt indormiat, continuétque, in duos aut tres menſes, aut ſi velit in omnem vitam eorum exemplo qui hic ſalubriter & magno valetudinis commodo vti aſſueuerunt.

Iecoris refrigeratio.

Victus.

Cruribus nihil adhibendum cenſeo pręter aquas aut ſuccos ſolani, plantaginis & roſarum cum aceti octaua parte dummodo quantum fieri poterit illa ſublimem ſitum obtineant.

Deſunt quędam.

Conſilium Trigeſimum ſeptimum. De febre intermittente dolorifica.

LAborans de qua ſcribitur grauiſſima febre intermittente afflicta, cum vomitione crebra, cum ſyncope & cum ſumma corporis totius, ſed maximè viſcerum imbecillitate, quoniam omnium remediorum opem neglexit nec tempeſtiuè medicamentis paruit in ſæuiſſimas ventris torſiones meritò incidit quib. diu ac vehementer cruciata eſt. Febris enim peccans materia è viſceribus (in quibus omnis febris intermittentis fomes conſiſtit) inter peritonei & ventris membranas deuoluta febrem finiuit, ſed dolorem acceſſiuit. Ex his poſtea membranis

nis cùm minimè excidere poſſet, nec viam expeditam inueniret qua in aluum illaberetur, velut furioſa aliò tandem impetum faciens tranſiliit in caput, & in corporis artus, vbi & nouos cruciatus mouet. Metuendum ne tandem neruos occupans & tendones, paralyſis ſpeciem ingeneret, quæ ex colico dolore fieri traditur à Paulo, & de qua non pauca ſcriptis notaui. Hæc ſunt ſanè omnium malorum grauiſſima, quæ neglectis & perperam curatis febribus intermittentibus ſuperuenire ſolent: iis autem remedia quærenda.

Licet autem minùs quàm olim purgationes nunc profuturæ ſint, imperandæ tamen ſunt, eæque ſatis validæ vt noxium humorem è ſummis partibus reuellant in aluum: Aut ſi minimè paritura eſt laborans iis ſaltem leuioribus ſed identidem repetitis purgetur, quibus iam aliquoties eſt vſa. A purgationibus conferent vnctiones dolentium partium, anodynæ, & diſcutientes, quales comparari poſſunt ex oleo lumbricorum & irino, & oleo de terebinthina, iis tandem adiectis quæ ad paralyſim conferunt. Conferent quoque balnea in quibus incoxerint herbæ cephalicæ multóque magis vaporaria aut æſtuaria ſicca, ſi modò ea perferre queant laborantis vires. Porrò Morbus peruicaciſſimus in laborante malè obtemperante dubium aut etiam ſiniſtrum plerumque exitum expectat.

Conſilium trigeſimum octauum, De febre lenta & variis affectibus è Gallico tranſumptum.

VT certò ſatisfacere poſſim quæſitis ad me miſſis de febre lenta, Operepretium eſt eius veram cauſſam & originem inueſtigare. Quæ quoniam aliis febribus intermittentibus & erraticis ſucceſſit, in ea ſum ſententia fomitem eius latere vel in renibus, vel in iecoris aut lienis praua qualitate: eſt enim ſymptomatica, cuius vt planum haberi poſſit indicium, vrinæ ſunt perpendendæ. Si enim craſſæ, ſpiſſæ, albæ, purulentæ ſunt, aut ſi quando alias cruentæ fuerunt, indicium eſt abſceſſum aliquem, aut vlcus in renibus ſubeſſe. Quod ſi nihil alienum in illis conſpicitur, à iecore vel liene cauſſa repetenda. Non enim doloris colici vel nephritici quibus D. Laborans conflictatus eſt hæc confectaria eſſe videretur. Sitis ceruiſiámque bibendi lubentiùs quàm vinum cupiditas qua tenetur ciborum auerſatio, præcipuè eſculentorum ructus, rugitus, flatus ventriculi, ſtridor, & ad concoquendum abſurditas, cum lipothymia ad ſyncopen vſq; manifeſtam eius, & ab eo noxam demonſtrant tum proprio vitio, tum hepatis & ſplenis vicinia ac ſympathia. Neque verò fluxioni (ſi quę in ventriculum decumbit) tantopere mens adiicienda. Non enim tam ſæua accidentia ſolus catharrus parit. *Cauſſa.*

Remedia tum ad febrem tum ad alios affectus blanda, & epicraſtica eſſe debent ætate, diuturnitate, debilitate, conſiderationis partem ad ſe trahentibus. Alternis ergo diebus ſi aluus non reſpondeat iniiciatur clyſter ex formula. *Clyſter.*

℞ Radicis althææ ℥ j.

Florum chamæmeli, Meliloti, Anethi, Abſynthij, Furfuris macri, an. m. j.

Seminis aniſi & fœniculi ana ʒ ij. Fiat decoctio, in colatura ad ℔ j.

Diſſolue mellis roſati ℥.ij. Olei communis ℥ iij. Paretur clyſter.

Si non ſatis detrahet craſſæ & lentæ pituitæ addes hieræ ſimplicis ʒ v. vel ℥.j.

Per hebdomadas ſyrupum infraſcriptum hauriet, vt ſenſim ventriculus detergeatur, cæteræque partes huius mali fomites.

Quod ſi ſæpiuſculè vteretur largius prodeſſet: Nullo enim pacto debilitat, imo valenter roborat.

Syrupus. ℞. Radicis acetoſæ, Cichorij, Graminis, & Petroſelini Polypodij quercini an. ℥.ß.

Agrimonij, Ceterach, Cuſcutæ, an. m. j. Foliorum ſennæ mundatorum an. ℥ ij.

Fiat decoctio ad ℔ ß. In colatura diſſolue Sacchari albi ℔.j. Fiat ſyrupus perfectè coctus. Cui inter bulliendum adde expreſſionem ʒ ij. Rheubarbari electi infuſi in vino albo, cum ℈ ij. cinnamomi electi.

Capiat ℥ j. ß. Pro doſi cum aqua decoctionis hordei: Manè tribus horis, nec pluribus ante cibum.

Nonnunquã loco ſyrupi vti poterit pilulis ſequentis deſcriptionis.

Pilula. ℞. Aloes optimæ, Rheubarbari electi. Pulueris hieræ ſimplicis, an. ʒ j. Agarici præparati ʒ. ß.

Malaxentur cum ſyrupo abſynthij. Fiat maſſula: Capiat pilulas v. pro ʒ. Mane horis iiij. ante cibum.

Diebus interiectis ad roborandum ventriculum, & firmanda viſcera expediet condito ſequenti liberaliter indulgere.

Conditum. ℞. Corticis citri conditi ℥.j. Myrobalanorum conditorum, Conſeruæ roſarum, an. ℥. ß. Pulueris elect. aromatici roſati maioris ℈ ß.

Cinnamomi electi, Santali citrini, Raſuræ eboris, & Cornu cerui, an. ℈ j. Sacchari roſati q. ſ. Fiat conditum auro coopertum.

Capiat cochleare vnum mane, & per horam ante cœnam.

Ad ſitim bibet Iulepum ſimilis deſcriptionis.

Fetus. ℞. Aquæ roſarum lib. ß. Succi granatorum ℥.iiij. Succi limonum ℥ ij. Sacchari albi ℥. viij.

Fiat Iulep. Vtatur in ſiti longè à cibo, cum triplo vel quadruplo aquæ coctæ.

Neque alio potui indulgebit, Aut aquam vel ptiſanam vulgarem, vel ceruiſiam affatim hauriet: Sed ſupradicto Iulepo contentus erit vel ſyrupo granatorum, vel ſucco citri aut aurãtij, extra cibum, vel etiam cum cibo. Quod ſi eum lipothymia quædam inceſſeret, præſtaret multo hæc ſuperiora illi propinari quàm vinum: Eo tamẽ illud in paſtu guſtare mediocriter poterit, vt nulla poſtea ſitis conſequatur. Ad ventriculi autem labores, dum cibis coquendis incumbit, erit ex vſu pauca & paula: im præbere. Quod ſi eſca ſolida ſit, ſuccis ſupradictis irroretur. Neque te victus refrigerans magnopere deterreat, Placidius enim ad frigida quàm ad calida eius ſe affectus habebunt.

Conſilium Trigeſimum nonum, De febre quartana.

Pro Regina Leonora.

Hiſtoria. AB annis teneris, & à prima vſque pueritia deprehenſa eſt obnoxia Aſthmati, quod humidiore cælo & quoties nouã Luna illuceſcit.

noua

noua diſtillatio vehementius fatigat: Magno & periculoſo vteri ſtrangulatu ſæpe correpta eſt. In quo & mens & ſenſus omnes pereunt, & ſuffocationis vehementia ceruicis, oculorum, & faciei venulæ dehiſcunt, vt hinc rubræ maculæ diutius perſiſtant: Viſcerum maximéque iecoris illę numeroſæ inſunt obſtructiones, Ex quibus ſæpe in continuas & in tertianas febres eaſque diuturnas, Sæpe & in icterum admodum contumacem incidit. Quum tali eſſet conſtitutione annum ſuperiorem totum in otio tranſegit, nec tamen quidquam detraxit de victu, qui vberrimus eſſe conſueuerat: Hinc crudorum humorum omniſque generis excrementorum ingens prouentus, & obſtructiones geminatæ, quæ tandem effecerunt vt menſium hæmorrhoidúmque vacuationes parcius nec ſtato tempore procederent. Quibus ex cauſis tandem vniuerſum corpus cœpit ingraueſcere, & quindecim diebus antequam morbo prehenderetur mira laſſitudine ſpontanea fatigari. Simul & appetentiam ſentit deiici, quam tamen vario obſoniorum genere, variiſque gulæ irritamentis conabatur excitare, vt non minus intemperanter, quàm olim viueret. Ab his cauſſis quartana inuaſit ſecunda Septembris, ex ſeipſa, non ex alio antecedente morbo: Sed principiis adeo tenuibus atque obſcuris, vix vt à quoquam deprehenderetur. Secunda acceſſio manifeſtè ſpeciem exhibuit intermittentis febris in qua omnis generis vomitiones eruperunt: Tunc cœpimus & ſyrupis, & clyſteribus, & tenuiore victu corporis humores præparare. Tertia tamen acceſſio multo vehementior euaſit tum frigore tum vomitione, tum ſuffocatione ex aſthmatis permiſſione, tum iactatione corporis atque ſiti. Proinde medio acceſſionum interuallo & proximo die minoris afflictionis blandè purgauimus. Licet autem vacuationes vndique & pituitoſæ & bilioſæ arte ſponteque procederent, febris tamen manifeſtè increuit, habuitque quartam, quintam, ſextamque acceſſionem, & acerrimam & longiſſimam, vt iam nulla integritas, aut intermiſſio deprehenderetur: Nullus enim ſudor vnquam erupit qui acceſſionem finiret. Quum igitur febris non minus continuæ quàm quartanæ particeps videretur, ne fortè in deteriorem degeneraret vtile viſum eſt venam ſecare baſilicam ſiniſtram e qua corrupti ſanguinis vnciæ circiter octo detractæ ſunt, magno quidem vſu, & facili tolerantia: nam præter febris continuę ſuſpicionem ad ſecandum ſuadebant menſium, hæmorrhoidúmque ſuppreſſio, victus in otio intemperantior, faciei rubor, & venarum ingens & turgens plenitudo ob quam ſanguis è naribus ſubinde emanabat. Ab eo tempore corporis integritas & intermiſſionis puritas maior apparuit, ſed par ferè acceſſionum vehementia, cum cibi faſtidio, & nauſea cum vomitione & oris amarore. Quę ſymptomata cùm nec victûs ratione, nec ſyrupis, nec clyſtere miteſcerent, ſecundo medicamento eoque blando purgandum duximus, poſt acceſſionem nonam. Cæteræ acceſſiones hinc leuiores inſequutę ſunt, ſenſimque decreuerunt vt neque frigus moleſtum ſit, nec calor interpellet. Quocirca toto menſe Octobris ſola victus ratione idonea, & emollientibus clyſteribus occurſum eſt, niſi quòd ſemel dum graui nauſea, & linguæ amarore premeretur ſorbitioni incocti ſunt folliculi ſennæ, & paucis ante diebus ad leuem ex deſtillatione tuſſim ſyrupus adhibitus iuſſimus. Quæcunque poſthac ad reliquam curationem idonea vide-

Progreſſus morbi.

buntur, Horum imitatione, prudenter decernent ij quibus id muneris erit commiſſum.

Conſilium quadrageſimum, Ad quartanam diſtillationi implexam.

QVum multis ac variis affectibus, feréque aſſidua diſtillatione iamdiu conflictetur generoſus Dominus Cathalaunenſis, cenſuimus non ſoli quartanæ febri qua torquetur, ſed aliis quoque implicitis affectibus ſuccurrendum quod iis præſentibus ægrè poſſit quartana febris profligari, quódque ea profligata variis nihilominus querelis futurus ſit obnoxius.

Corpus.

Itaque omnibus qua licuit animaduerſione æſtimatis, duximus non differendam, ſed ſumma diligentia ſuſcipiendam curationem, quę tum medicamentis, tum victus ratione, & veteres morbos, & hanc vitioſam corporis conſtitutionem immutet.

Victus. Victus ratio prorſus ſicca ſit, & attenuans, moderatéque calida, vt hunc frigidum mucoſúmque habitum emendet. A ſorbitionibus prorſus abſtinendum, A liquidis omnibus, Ab elixis carnibus, A piſcibus, A caſeo, A fructibus, Ab immoderato potu: Carnibus veſcendum euchymis, iiſque omnibus aſſis, aut perrarò elixis, Quas tamen ſi volet condimentis intingat, ex pipere, gingibere, cinamomo, nuce moſchata, interdum & ſinapi: Vinum generoſum ſit ac minimè vaporoſum, album, aut ſubrubrum, tenue, non ſupra modum dilutum, quo & parcè vtetur in paſtu. Exercitatio ſubeunda manè, eáque multa, & valida, dum corpus incaleſcat, aut fatigari incipiat, à qua frigus ſedulò vitetur. A ſomno experrectus diu multúmque fricetur linteis ſiccis, aut aſperis, aut interdum ſicca manu.

Medicamentorum, ſed blandorum frequens ſit vſus, & quę crudos noxióſque humores ſenſim nullá que vi detrahant. *Clyſterus.* Aluus ſæpè clyſtere ſollicitetur, qui in decocto emollientium habeat hieræ ſimplicis, Diaphœnici, an. ℨ vj Mellis anthoſati ℥ ij. Olei rutæ & anethi an. ℥ j. ß.

Pilulæ. Sexto aut octauo quoque die pridie acceſſionis dentur catapotia quæ conſtent ex puluere hieræ ſimplicis, rheubarbari, aloes, & agarici, quæ partibus portionibus malaxentur ex ſyrupo abſynthij. Sumátque pro doſi ℨ. j? vel ℈ iiij.

Nonnunquam vice pilularum purgentur hoc ſyrupo.

Purgatio. ℞. Radicum apij, petroſelini, fœniculi & capparum, Polypodij quercini. Seminis carthami, an. ℥ ß.

Agrimonij, Betonicæ, Hyſſopi, Origani, Lupuli, Ceterach, Thymi Epithymi, an. m. j.

Seminis aniſi, fœniculi, & Melonum, an. ℨ. j. ß.

Fiat decoctio ad ℥. xv. In qua infunde per noctem foliorum ſennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥. ij. Gingiberis ℨ. ij. Bulliant mane parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue Sacchari albi ℔. j. Paretur ſyrupus coctus ad perfectionem, & non clarificatus: Capiat vncias duas pro doſi cum aqua bugloſſi, vel altera conuenienti.

Con-

Conuenit interdum in illo diſſoluere expreſſionem ℥j. Rheubarbari electi, infuſi in vino albo, vt ſenſim genus omne humoris ſeparetur, vacuetúrque. Ita igitur iſtorum vſus continuandus eſt alternis diebus, vt vix vlla prætereat quin pridie vel clyſter, vel pilula, vel ſyrupus adhibeatur.

Præparantibus ſyrupis non admodum fatigandus eſt Dominus laborans. Sed omnis præparatio idonea victus ratione tentanda.

At quoniam interdum per acceſſiones bibendi neceſſitas vrget, loco priſanæ aut aquæ hordei vel alterius potus refrigerantis & compingentis humores propinandum eſt oxymeli ſimplex Galeni, aut ſyrupus acetoſus, aqua multa dilutus: Sed tamen parcus potus apprimè vtilis eſt, omnemque morbum breuiorem reddit, At liberalior naturam occupat, reuocatque ab humorum coctione. *Potus.*

Conſilium Quadrageſimum primum. Ad quartanam Diarhœa implexam.

QVartana febris ſimplex eſſe non poteſt, neque ex ſolo ſucco melancholico originem habere, ſed ex flauæ bilis permiſtione, quę dum retorretur materiam illi ſuppeditat. Illius exuperantia primùm vomitiones concitatæ ſunt, quúmque illac tota expurgari non poſſet, tandem irrupit in aluum peperit rectè appellatam, diarrhœam quæ vel teneſmum vel dyſenteriam minatur. *Quartanæ ingenium. Symptomata.*

Hanc comitatur deiecta appetentia, magna corporis extenuatio & virium imbecillitas: quæ omnia ſymptomata ſunt ſæuientis bilis flauæ. Quum antè ab his omnibus grauiora mala laboranti, quàm à quartana febre impendeant, illis primùm & maximè ſuccurrendum, febre tamen non omnino neglecta. Itaque alui profluuium ſedandum eſt, non iis quæ omnino adſtringunt, & cohibent, ne fortè hinc febris inualeſcat, ſed iis quæ calidam iecoris intemperiem emendant, ſimúlque appetentiam & vires reſtituant. Clyſteres anodyni deſcripti qui impendentem dyſenteriã arceãt frequenter immittantur, quibus tua eruditio aut mucilaginem cydoniorum, aut amylum, aut farinam fabarum adiiciet, cùm neceſſitas expoſcet. In ſiti quoties ſine cibo bibendum erit, ex vſu erunt ſyrupus de limonibus & oxiſaccarum ſimplex. Syrupus de agreſta, atque iis ſimiles aqua multa diluti: interdum grana mali punici aut ſuccum citri, vel medicum malum offeres, quibus etiam vel omphacio omnis cibus intingi, macerarique poteſt, vt his & victu refrigerante accommodato, & humectante bilis feruor miteſcat, & iecoris intemperies ſeruato ipſius robore emendetur. *Potus.*

Hordeatum ex amygdalino lacte & ſaccharo roſaceo ſumptum quotidie manè, horis ſaltem quatuor ante ſtatam prandij horam ſummas vires obtinet. Extrinſecus iecori vel epithema refrigerans atque corroborans, vel ceratum ſantalinum imponendum eſt, idque diu geſtandum. *Hordeatũ. Epithema.*

Præter hæc (ſi vires permittant) tantillum rheubarbari ex multis interuallis propinandum: Mallem autem pondus drachmę vnius in ſubſtantiam, quàm dilutum offerre.

Si ſub his remediis diebus circiter quindecim ſymptomata non ſatis miteſcant, vinum omnino circumcidendum erit, & alius quiuis potus offerendus. Multos quippe hoc anno expertus ſum non potuiſſe à ſimilibus ſymptomatis, & a quartana febre vindicari, niſi prius detracto vino: Hiſque vires firmiores erant aquæ potu quàm vini.

Cautio.

Conſilium quadrageſimum ſecundum, Ad lienis tumorem.

Cauſſa.

SYmptomata quæ narrantur docent lienem iamdiu malè affectum fuiſſe, licet fortaſſe nec tumor nec dolor deprehendatur. Sed & dolor ille ſcapulæ affecti lienis ſoboles eſt, qui membranas diſtendēs ac diuellens ſæpe deprehenſus eſt eiuſmodi dolorem inferre, quemadmodum & inflammato iecore dolor ad iugulum pertingit.

Affectus vteri ortum habuiſſe videtur à lienis impuritate, eo ſenſim ſe expurgante, ſed quæ vterum ipſum tandem contaminauerit, & acrimonia ſua veſicæ ac vteri ipſius ceruicem exuſſerit: Quæ cauſſa eſt vt viri congreſſum non admittat laborans: itaq. impuritas illa lienis ſenſim cumulata, ac tandem computreſcēs incaluit, & tumorē cū ſymptomatis ſupradictis peperit. Hic autem tumor etiam ſi calore moleſtus ſit, phlegmone tamen nō eſt. Multò certè minùs abſceſſus, quod hoc viſcus his minimum opportunum ſit. Porrò tumor ille nulla alia via quàm per aluum eximi poteſt: Illinc verò deriuabitur ſyrupo qui conſtet ex ſuccis bugloſſæ, borraginis, fumariæ, ſummitatum lupuli, &c. cum folliculis ſennæ & rheo.

Syrupus.

Diebus intermediis aluus emollietur clyſtere ex decoctione emolliente, cum vncia ſeminis catholici, & vnciis tribus mellis.

Vt emolliatur tumor fiat fotus emolliens, & corroborans ex radicib. capparum, malua, viola, parietaria, Summitatibus aliquot lupulorum, radicum capparum, roſarum rubrarum, betonicæ: bulliant in aqua, addendo parum aceti. Item poteſt fieri illitus eiuſdem virtutis.

Illitus.

Non admouenda ſunt ſuppurantia, quod in iecore & liene abſceſſus omnis exitialis ſit.

Vino interdicatur, Vtatur ſyrupo & acetoſo & capillari.

Conſilium Quadrageſimum tertium, De Melancholia Hypochondriaca. Pro Domino de Maligny.

Hyſtoria ſymptomatis.

ILluſtriſſimum atque prudentiſſimum virum Dominum de Maligny audio multis variiſque ſymptomatis obſideri, iiſque grauibus, & metuendis, ſed quæ omnia in vnius eiuſdemque affectus ſignificationem concurrant. Hæc licet paucis antè diebus, & æſtate ſupra modum feruida vehementius excanduerint, Multo tamen iam tēpore originis ſuæ prima quidē rudimenta habuiſſe videntur. Mœſtitia & metus citra occationem Domino frequens, ſolitudo, alta, grauisq. cogitatio, Somnus turbulentus, ſpectris, variiſque terriculamētis moleſtus, omnia quidem melancholiam eſſe denuntiant, non eam certè primariā, quæ ſolius cerebri vitio ſit: ſed alteram quæ præcordiorum ſympathia ſuſcitatur, & quam idcirco hypochondriacam ſolemus nuncupare. Huius enim manifeſtum

r'"eſtum indiciũ ex eo tumore eſt, qui circum lienem & pancreas animaduertitur. Eius verò continentẽ cauſſam nó exiſtimẽ eá eſſe naturalã melancholiam, quæ fex eſt ſanguinis, ſed alteram retorridã quæ ex præaſſata bile citrina progignitur, & quam peculiari nomine bilem atram dicimus. Hęc ſiquidem iam multo tempore ſenſim in pręcordiis congeſta illic plerumque exæſtuare percipitur, túmq. malignos de ſe vapores effundit, qui in diaphragma impulſi ſpiritũ quodammodo intercipiunt & offendunt. In cor verò validam eius palpitationem, atque interdum ſyncopem: Si eos interdum in cerebrum attolli contingat, allucinationes fiunt delirio proximæ, atque hæ cum quodam timore & triſtitia. Quibus ex cauſis D. Laborans quaſi animo perculſus ſibi multum diffidit, & vix in ſalutis ſpem erigi poteſt. Itaque palpitationis cordis atque ſyncopes cauſſa non in corde, aut pericardio, ſed in ſolis præcordiis cõſtituenda eſt, è quibus teter hic vapor per multiplices arterias ſublatus cor appetit. Hæcque mala profert omnibus ferè hypochondriacis communia. Quinetiam ſi diligentius tractetur, prematúrque ſiniſtrum hypochondrium, qua in vmbilicum diuergit, non admodum diſſimilis palpitatio illis, vt opinor, quã in corde deprehendetur: ambarum enim vna eſt origo. Adhæc ructus flatulentus, rugitus, nauſea, expuitio frequens, & alia crudioris ventriculi ſigna hypochondriacis omnibus communia ſunt, & ex atræ bilis conditione profecta. *Progreſſus morbi.* *Pars affecta.*

Cauſſæ autem euidentes & prægreſſæ ſunt, quod illuſtris Dominus naturæ ſupra modum bilioſus, curis grauibúſque cogitationibus, victu calidiore, nec ſatis temperante magnum flauæ bilis prouentum cumulauit, qui & illi quandam icteri ſpeciem protulit. Tandem verò non expurgata tempeſtiuè, iiſdem cauſis perſeuerantibus in atram bilem conceſſit, quæ nunc omnium prædictorum malorum continens eſt proximaque cauſſa. *Cauſſa.*

De Prognoſtico certè hoc licet dicere quod licet malum hoc, ſyncope, aliíſque ſymptomatis graue ſit, & plenum terroris, curationem tamẽ admiſſurum ſit hac pręſertim laborantis ætate, & hoc virium robore: Maximè verò ſi Medicorum conſiliis æger pareat & obtemperet. Alioqui ſi hæc aſpernetur, vel ſyncope, vel exolutione virium tolletur, vel rapietur in furorem, quam maniam appellant, vel ſi hęc euadat, vix tandem hydropis incommoda deuitabit. *Prognoſticon*

Hęc quidem multa atque varia exiſtunt, ſed quoniam omnium tota curatio in duobus pręcipuè poſita eſt, Vnum ídque maximum, vt interior ex cauſſa, quam bilem atram eſſe diximus prorſus extirpetur: Alterum vt ſyncope, aliáque grauia accidentia tantiſper arceantur, dum perficietur curatio. Cauſſa eà licet tam copioſa ſit vt penè laborantem obruat, cùm tamen vires ſupra modum languidæ ſint, & ſymptomatum ſęuitia premantur, ſenſim ac pedetentim ſubtrahi debet, ac ea moderatione quam imbecillæ vires facilè tolerent: In id autem accommodatiſſimum fuerit apozema huiuſmodi. *Scopi.*

℞. Radicis bugloſſi, Oxalidis, & Chicorei, an. ℥ ß. Agrimonij, Cuſcuthæ, Ceterach, an. m. j.

Foliorum ſennæ mundatorum ℥ j. ß. Fiat decoctio ad lib. j. Addendo

ſub finem trium florum cordialium an.p.j.

In colatura infunde rheubarbari electi ʒ iij. Cinnamomi ℈.iv. In expreſſione diſſolue ſyrupi violati ℥ ij.

Paretur apozema non clarificatum in tres doſes, Capiat diebus alternis, Manè horis ſaltem quatuor ante cibum.

Apozematis huius ſuauis atque blandi tutiſſimus vſus erit, neque medicamentum vllum valentius erit propinandum, ſed huius continuatione citra vllam virium offenſionem tota mali cauſſa ſenſim detrahetur, ſenſimque vires vegetiores euadent. Hoc abſoluto quatriduum quieſcat D Laborans iniecto tamen leui clyſtere detergente ſi fortè ſubſiſtat aluus. Dein verò idipſum repetatur ea quam dixi ratione, & ſemper viribus æſtimatis, & facili ægri tolerantia. Diebus interiectis, & quibus æger non purgabitur apozemate, Offerendus erit ſyrupus ad humorum præparationem & ſymptomatum ſedationem, qui huiuſmodi fuerit.

℞. Succorum depuratorum bugloſſi, borraginis, Oxalidis, fumariæ Pomorum redolentium, & Granatorum an. ℥ ij.

Sacchari albi ℔. ß. Fiat ſyrupus mediocriter coctus, Capiat bis in die ℥.ij. pro doſi, cum pari portione aquæ decoctionis hordei, horis ſaltem duabus ante cibum.

Sic igitur duo hæc remediorum genera alternanda erunt, vt hoc vno die illo verò altero vtatur. In interuallo autem (quod quatuor, ſéxve dierum eſſe oportere dixi) bis in die hac vtetur confectione quæ vires recreet, & humoris acrimoniam ſymptomatúmque vehementiam retundat.

Conditum.

℞. Conſeruæ bugloſſi ℥.j. Conſeruæ roſarum, Corticis citri conditi, an. ℥. ß Raſuræ eboris ʒ.j.

Oſſis è corde cerui, Raſuræ cornu cerui. Guaiaci electi an. ʒ. ß. Margaritarum ſplendidarum, Xiloaloes an ℈ j. Coralli rubri, Cryſtalli tenuiſſimè puluerizati an. ℈. ß.

Sacchari albi q.ſ. Fiat conditum foliis auri compertum: capiat cochleare vnum, ſeſquihora ante paſtum, & ſuperbibat parum vini diluti. Huic interdum permiſceri poterit portio quædam, velut quadrans confectionis. Alchermes: quamquã eius vt omnium calidiorum víus in hoc affectu (ſi quo in alio) vehementer ſuſpectus eſt. Nihil enim morbum hunc eiúſve ſymptomata æquè exaſperat, atque vel alimentorũ, vel medicamentorum calidorum vſus. Quocirca ſubſiſtendum eſt in his quæ dixi remediis, neque ad calidiora aut vehementiora citra perniciem, aut ſaltem iacturam tranſiri poteſt. Erit autem eorum quatuor quæ dixi vſus continuandus Apozematis, Syrupi clyſteris, atque Conditi, ea quam dixi ratione, dum planè ſibi reſtitutus videatur æger.

Vena ſectio.

De venæ ſectione dicendum: Hanc quoque ſummè profuturam, ſi tempeſtiuè & conuenienter fiat: Multus enim ſanguis continetur atque coercetur in venis feruidus, & torrefactus (etiamſi aliud vrinæ ſuadeant) qui refrigerari atque ventilari poſtulat: Neque veteres quidquam ſalubrius aut præſtantius hoc ſubſidio ad curationem prætulerunt: Itaque poſt apozematis tertiam purgationem ſi vires recreatæ ſatis aut

con-

conſtantes apparebunt, ſanguis audacter mittatur ex media aut interna cubiti vena, idque ad octo decémve vncias, niſi fortè vires concidant, quod tamen rarum eſt. Sæpius enim onere depoſito exſurgere, & ſuſcitari vires deprehenduntur. *Cautio.*

Symptomatum ſedatio.

Verè quidem ac propriè ſymptomata omnia deſinunt cùm percuratus morbus fuerit. At nihilominus ſi per ipſam curationem vehementius illa vrgeant, lenienda erunt peculiari remedio, maximè cordis palpitatio & ſyncope. Quoties igitur horum alterutrum exiſtet, frictiones *Frictione.* ventris, lumborum, & crurum fiant, deorſum verſus, vt reuulſio fiat vaporis ſurſum irrepentis.

Ampla quoque cucurbita affigatur imo ventri ſine ſcarificatu, Aluus ſi ſubſtiterit balano proritetur, Cordi & ſiniſtro hypochondrio epithema inducatur huiuſmodi.

℞. Aquarum ſtillatitiarum plantaginis, Roſarum, Portulacæ, Bugloſſi, Meliſſæ, & Cardui benedicti, Aceti, an. ℥. ij. *Epithemata.*

In iis diſſolue trium ſantalorum, Roſarum rubearum puluerizatarum, carabes an. ʒ. iij. Trochiſcorum de camphora ʒ ß.

Paretur epithema, Adhibeatur tepidum.

Ore verò ſumat ſuccum mali punici aridi, quo nihil eſt ad huiuſmodi ſyncopas præſentius. Huius penuria ſuccum mali citrij aut medici, aut baccarum oxyacanthę. His enim tum vaporis tum humoris noxij acrimonia & malignitas obtunditur, contrà verò proritatur calidis: ſi tum temporis libeat conditi præſcripti momentum dare, non parum ad id conducet.

Victus ratio. Non paruam tum ad curationem tum ad ſymptomatum *Victus.* ſedationem vim obtinet viuendi ratio ſine qua vix quidquam fiat commendatione dignum. A cibis calidis & à feruidis omnibus tanquam aduerſiſſimis vel Galeni conſilio prorſus abſtinẽdum quod & ipſum ma- *Cautio.* li totius fomitem augeant & ſymptamata proritent. Cibis igitur veſcendum frigidis & humidis, etiã ſi ventriculi cruditas hos dehortari videatur, vt carne vitulina, hœdina, capis, pullis gallinaceis, & columbinis, hiſque elixis, cum lactuca, portulaca, acetoſa, borragine potius quàm aſſis: Aut ſi fortaſſe horum vel etiam perdicum, vel auicularum aſſarum eſus delectabit: intingantur ſucco aliquo refrigerant: & adſtringente, vt oxalidis, omphacij, mali punici, vel medici, vel etiam aceto, his enim humor obtunditur, & arcetur ſyncope, vt ſaccharatis exaſperatur: A ſalſis & aromaticis abſtinendum. Panis nec ſalſus, nec nimium ſit fermentatus: Vinum ſubrubrum ſit, ſubauſterum, ac modicè adſtringens vt os ventriculi roboret, arceátque animi defectionem aqua multa dilutum, ne vapores promoueat. Vinoſum, album, tenue, vaporoſum fugiat, vt infenſiſſimum: imò etiamſi à vino abſtinere aliquando placeret, ac pro potu vel ſucco granatorum ex aqua vel decocto baccarum oxyacanthæ, aut ceraſorum acidorum areſactórúmque (quæ plerique in alios vſus aſſeruant) vti, nihil magis ad curationem conduceret: Hócque vno remedio complures conualuerunt. Omnino autem parcè bibẽdum, quòd nimia humoris fluctuatio & rugitus & flatus & expul-

tiones & cruditas augeat.

Bis die cibum ſumere, idque parcè & tenuiter ſatis ſit, hora nona matutina, & quarta pomeridiana.

Nocte verò media vtiliſſimus erit hordei cremor amygdalino lacte exceptus, vt qui ſummè vaporis & humoris ferociam compeſcit. Interiectæ verò horæ nec cibo nec potui, ſed his quæ dixi remediis accommodentur, deputētúrque. Omnis tum corporis tum animi perturbatio vitanda, vt ira: excandeſcentia, curæ, graues cogitationes, deinde etiam corporis motus validior, qui palpitationem infert, vt ne ad deſidendum quidem ſeu ſponte, ſeu medicamentorum vi deſurgat, ſed aut pelui aut linteis ſubditis alui onus excipiatur.

Aër frigidiuſculus ſalubrior calido & æſtuoſo, & Aquilonis conſtitutio tutior Auſtrina. Neque loco concluſo, ſed liberiore continendus eſt æger: & patefactis feneſtris ſæpiùs expurgandum conclaue.

Sub curationis finem cùm iam D. Laborans prodire incipiet balneum aquæ dulcis apprimè conducet: non quo proliciantur ſudores, ſed quo iamdiu concalefactum corpus refrigeretur, areſactúmque humectetur.

Hæc præcipua ſunt curationis præcepta, quorum imitatione de cæterisque fortaſſe interuenient ſtatui facilè poſſit.

Conſilium quadrageſimum quartum, De Melancholia hypochondriaca.

SYmptoma quale expoſitum eſt hypochondriaca eſt melancholia, iamdiu confirmata in ea ætate quæ illi maximè ſolet eſſe opportuna. Facta eſt autem ex bile retorrida, quæ ſenſim multóq. tempore circum præcordia cumulata eſt, & quam Natura nec per aluum, nec per vomitionem tempeſtiuè expurgauit. Ea ventriculi concoctionem ſi offendit, vt eorum quæ aſſumuntur partem maximam vertat in flatus, qui & ructu & diſtentione plurimum fatigant.

Sed & ex eo humore aduſto ac retorrido vapor Naturæ ſuæ ſimilis crebrò ſurſum irrepens in cerebrum metum, mœſtitiam, variáq. terriculamenta, & viſorum oſtenta parit: excurrens verò in corpus vniuerſum multos mouet dolores, qui tamen mox deſinunt.

Reliqua affectûs curatio hac debet ratione compleri.

℞ Bugloſſi, borraginis, Meliſſæ, Betonicæ, Pimpinellæ, Lupuli, Cuſcutæ, Ceterach, Endyuiæ, an. m. j. Radicum, Chicorij. Polypodij, quercini, paſſularum mundatarum, an. ℥ ß.

Quatuor ſeminum frigidorum maiorum an. ʒ. j.

Florum cordialium, Epithymi, an. p. j. Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde foliorum ſennę mundatorum, an. ℥. iij. Agarici albi ℥. ij. Gingiberis ʒ. ij. Bulliant parum, & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi lib. j.

Fiat ſyrupus perfectè coctus non clarificatus. Capiat ſexto quoque die ℥. ij. pro doſi cum aqua decoctionis hordei.

Vtile ſit ex eadem herbarum materia ſyrupum cōponere non laxatiuum quo manè quotidie ieiunus vtatur ad humoris vacuandi præparationem

tionem : ſi quando tamen aluus adſtricta fuerit diebus interiectis hoc molliatur clyſtere.

℞. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Althææ totius chamæmeli, Meliloti, Anethi, Abſinthij, Origani, an. m. j. Seminis aniſi & lini an. ℥ j. Fiat decoctio ad lib. j In colatura diſſolue Catholici ʒ. vj. Mellis roſati & anthoſati an. ℥. j. Olei communis ℥ iij. Fiat clyſter. *Clyſter.*

Corpore itaque blandè quater quinquiéſve purgato continuet ſequens conditum.

℞. Conſeruæ bugloſſæ & Violarum an. ℥. j Puluetis Electuarij lætificantis Galeni ℈. j. Raſuræ eboris, & cornu cerui an. ℈. ij. Margaritarum electarum ʒ ß. Sacchari albi quantum ſatis. Fiat conditum, Capiat cochlear vnum manè & per horam ante cœnam. *Conditum.*

Quum iam morbus aliquantum inclinare videbitur, & ſymptomata omnia mitiora apparebunt: Maximè verò ſub finem hyemis apprimè vtiles erunt balneæ dulcis aquæ potabilis, in quibus ieiunus diu ſedeat eáſque continuet circiter dies decem aut duodecim. Sint autem eo tempore, vt neque ſudorem neque calorem manifeſtum excitent. Neque corpus ex. gitent, ſed duntaxat quadam refrigeratione humectent. Interea verò quotidianę corporis totius frictiones ex vſu erunt, atque tum præſertim cùm acceſſiones vrgebunt. *Balnea.*

Victus omnino humectans ſit atque refrigerans : in quo prorſus à calidis abſtinendum, maximéque à vino vinoſo, aut meraco, nam ſummè dilutum bibendum eſt. Idque parcè, quod multa fluctuatio, flatus ructúſque augeat. Conuenient ſorbitiones in quibus refrigerantes herbæ incoxerint: Hordei quoque cremor eſt accommodatus, & alimenta omnia quæ ſimilis ſint facultatis. A curis & negotiis tractandis prorſus abſtineat : à ſeriis arcendus, iocis exhilarandus, & venatione, & aëre libero.

Conſilium Quadrageſimum quintum, Deſtillatio cùm Melancholia.

NObili huic viro crebrò deſtillatio modò in ceruicem, modò in ſcapulas & brachia, modò in dorſi poſteriora procumbit : ſed his multò grauius ſymptoma illum exercet, quod melancholia eſt Hypochondriaca. Nam ex quo à quartana febre vindicatus eſt, ſiniſtri hypochondrij dolore prehenſus ita demum in hunc vſque diem lienis affectu diſtortus eſt, vt in ſiniſtrum latus decumbere nunquam licuerit: hinc ventriculi concoctio contagione offenditur. Diu multúmque appetentia proſtrata eſt. Ructus ſuſcitatur plurimus, & ſaliua multa per gulam in os exurgit. Hinc allucinationes, & ſomniorum terriculamenta. Metus quoque & mœſtitia, & ruſticus quidam pudor, & falſis abſurdéque rerum mœſtarum imagines. *Deſcriptio.*

Curatio.

℞. Radicis graminis, Petroſelini, fœniculi. Apij an. ℥. ß.
Bugloſſi, Borraginis, Lupuli, Agrimonij, Cæterach, Cuſcutæ, Adianti, Capilli veneris, Hyſſopi, Origani, an. m. j. Seminis endiuiæ, cuſcutæ, & Melonum, Glycyrrhizæ raſæ. ʒ. ij. *Syrupus lōgus.*

Florum Cordialium, Epithymi, an. p. j. Fiat decoctio ad ℥. xv. In colatura infunde per noctem, foliorum ſennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥ ij. Turbith. conquaſſati ℥. ß.

Gingiberis ʒ ij. Mane bulliant parum & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔ j Fiat ſyrupus perfectè coctus, Capiat ſemel in hebdomada ℥ ij. cum aqua decoctionis bugloſſi.

Semel verò in menſe, & maximè vltima quadra Lunæ vt diſtillationis materia purgetur, Addes prædictæ doſi Diaphœnici ʒ j. ß. Diebus interiectis partes omnes principes maximéque lienem corroborabis hoc electuario.

Tabellæ. ℞. Pulueris Electuarij lætificantis Galeni Raſuræ eboris an. ʒ j. Pulueris electuarij diamargariti frigidi, & triaſantali an. ʒ ß. Sacchari albi diſſoluti in aqua bugloſſi ℥ iiij. fiat elect. per tabellas ponderis ʒ. iij.

Linimentũ ℞. Olei liliorum, & de capparibus, Mucilaginis altheæ extractæ in aqua bugloſſi, an. ʒ vj. Ceræ parum, fiat linimentum.

Emplaſtrũ. Item ℞. Gummi Ammoniaci diſſoluti in aceto forti ℥. j. Radicis arthaniticæ, & ireos florentiæ an. ℥. ß emplaſtri de mucilaginibus & de meliloto an. ℥. j ß Fiat emplaſtrum pro ſplene.

Victus. Si malum contumacius perſeueret ſecanda vena interior cubiti ſiniſtri, Vere proximo, ſi nihil dehortabitur. Victus imperandus eſt boni ſucci, & tenuis qui in frigidiorem aliquantulum deuergat. Nam calida omnia idcirco aduerſiſſima, quod atram hanc bilem ex flaua præaſſata genitam exacuant, ſíque materiam geminent, grauiora ſymptomata ſuſcitent, itaque & ſalſa omnia, & piperata, & ſinapi, & vinum generoſum, meraciúſque vitandum: Hiſce verò contraria deligenda. Anno 1551. Menſe Nouembr.

Littera D. Melini Medici, Ad Dominum Fernelium, De ſanguinis miſſione in pruritu.

QVæ negotiorum tuorum ſit magnitudo, Quæ item moleſtiæ, non ignoro: Omnes enim qui grauiore aliquo morbi genere laborant ad te non aliter quàm ad Æſculapium quendam confugiunt: Quæ res fortaſſe alium à tuo congreſſu deterreret.

Ego autem qui etiam noui quanta iſta ſit ingenij fœcunditas, quamque ſit tibi facile de quauis quæſtione propoſita in re medica reſpondere. Tum etiam noui iſtam morum facilitatem cuiuis ferè expoſitam. Non ſum paſſus diutius ſcrupulo me illo angi, de quo proximis litteris ad te: Quem mihi eximere, facilius fuerit tibi, quàm mihi eximendũm offerre: Quod vt iam facias te etiam atque etiam oro.

Hyeme ſuperiore incidi in laſſitudinem vlceroſam, ſponte, quam ni fallor practici pruritum appellant.

Leni pharmaco paulo poſt lienem & hepar exoneraui, Ab eo tempore variis partibus exanthemata extiterunt ſicca admodum, & fixius hærentia, quæ ſi erodebantur vt ſcabendo contingit ſanguis nigrior & craſſior inde erumpebat: Tandem furunculus inferiorem tibiam dextram occupans, tum herpes miliaris animum exuſcitant ad maiora præſidia quærenda. Hic verò venam aperio, & ℥. iij. tantùm ſanguinis

plus

plus minus educo,& Catholico, ſenna, confectione hamech, interdum addito rheubarbaro, bis térve, ab vſu ſeri lactis, prunorum, Tamarindorum, & huiuſmodi ſatis longum ventrem ſoluo. Hac ratione paucis topicis adhibitis à morbo reualui: Quanquam etiam octauo poſt die à venæ ſectione venam iterum aperui baſilicam, & circiter ℥.ij. ſanguinis plus minus effluere ſiui. Chirurgus autem quem mea cauſſa Claudius Lauallus Regis Chriſtianiſſimi Legatus vocauerat, & medici in ea erant ſententia, ſanguinem multum eſſe vacuandum. Eorum ratio hæc erat: ſanguis eſt admodum vitioſus, Ætas & vires aut vigent, aut à vigore non ita procul abſunt: Præterea hunc ſanguinis vacuandi modum quotidie vſurpamus, & quidem fœliciter. Sed ego Galeni ſententiam ſequutus lib.j. Sanitatis tuendę vbi de ſpontinis languoribus vlceroſis, de pruritu, & ſcabie diſſerit, vel nullum, vel certè perpaucum ſanguinem mihi eſſe vacuandum contendebam, idque reuellendi cauſſa potius quam vacuandi. Ita enim inquit, *Cap. 4. lib. 4.*

Vbi paulum vel citra ſanguinem reſtitum, vel vltra proceſſum eſt audacter mittendus ſanguis: quem Galeni locum ita interpretor. Vbi ſanguis coctione diminuta paulum, aut aucta factus eſt paulò crudior, biliosior tum ipſum vacuare abundanter nullus timor eſſe bebet: At in me nulla extabant ſigna in vrina quæ cruditatem indicare Galenus paulo ante dixerat. Præterea hyeme ſuperiore ſæpius cibum ſemel die tantùm ſumpſi: Cruditas igitur exigua illa mihi detrahere ſanguinem abundantius non ſuadebat. Ad hæc ſanguis in me non eſt paulo, aut nimio biliosior, vel atra bile multum impurus: id quod arguit, & temperies, & ętas iam inclinans, & color totius corporis ex flauo plumbeus, acti labores, curæ & longa ſtudia literarum, ergo ſanguinem mittere non debueram. Nam & Galenus ſtatim ſuperiori periodo addit: Vbi plus, conſiderantius agendum: vbi plurimùm, in his nullus omnino mittendus eſt. Mox quoque ait: inſpicere verò & quantitatem conueniet, vt verbi gratia. Si bonus ſanguis, exiguus ſit, reliquus verò ſuccus plurimus vtique in his abſtinendum à detractione ſanguinis eſt. Sin is quidem exiguus, ſanguis verò copioſus audacter incidenda vena eſt. Hæc Galeni ſententia mirum in modum in hunc vſque diem me afflixit. Siquidem dum ſanguis effluit impurus, craſſus, ac niger, aut aliter vitioſus Chirurgi ac Medici complures largiſſimè ſanguinem detrahunt: Quum verò purus ac floridus, contra: niſi in venis plethora ſubſit, quod fœliciter id remedij genus vſurpari quotidiana docuerit experientia. Quare aut alia eſt nunc curatio laſſitudinis vlceroſę ſponte natę quàm ſeculo Galeni, (quod ſanè verum eſt ſi mentem referas ad ea quæ de frictione mediocri, tarda, & quiete interrupta, id eſt de ἀποθεραπεία dicuntur à Galeno: Item de balneis, & oleis, & cæteris id genus) Aut homines citeriores Æquinoctiali maiorem ſanguinis vacuationem ferre poſſunt, quàm propriores Æquinoctiali.

Fallax interpretatio vt & ſigna.

Cautiones mittendi ſanguinis vulgaris.

Non ſum autem neſcius te detineri variis & magnis negotiis. Sed idem etiam non ignoro ſi mihi quadrantem horæ voles concedere, nullo negotio me hac moleſtia liberabis, aut potiùs explicabis.

Reſponſum Domini Fernelij ad Dominum Melinum ſuper quæſtione propoſita. Conſilium Quadrageſimum ſextum.

INcidiſti obiter in ſubtilem & arduam dubitationem quę omnium ferè torſit ingenia, qui Medicinam facturi ad artis operam & vſum ſe contulerint. Ea autem è Galeni ſcriptis emerſit. Quorum tanta eſt varietas, tanta inconſtantia tanta plerumque diſcordia, vix vt quiſquam illius hac de re ſententiam hactenus ſit aſſequutus. Sed neque is, ſi quid iudicio, de hac controuerſa quæſtione quidquam firmum ac conſtans ſibi vnquam animo ſtabiliuit: quippe cùm ad meditationem potiùs quàm ad medendi rationem omnem vitam contulerat. Non interpretis munere hoc loco fungar, nec authoris ſententias è diametro contrarias conciliare contendam: Sed quod vſu longo quaſi comprehenſum teneam, rogatus paucis theorematis exponam, quæ hunc tibi iniectum ſcrupulum penitus eximent. Vaſorum omnis plenitudo venæ ſectione demenda. Nam quæ pura eſt plenitudo, & propriè plethora appellatur, hoc vnico remedio tollitur. Impura verò quæ multa eſt cacochymia, licet purgatione quodammodò minui poſſit, Nec tamen tuto, Nec celeriter: At ſecta vena protinus pericula vitantur ex plenitudine impendentia nulla virium offenſione. Itaque quoties benè habitum corpus occurret, idque venis amplis & multo ſanguine turgentibus, venam audacter incides: Atque ſi ſanguis purus apparebit, copioſiùs detrahes, Sin verò impurus, parcius ac reuerentiùs, ex interuallis detrahendo potiùs quàm vniuerſim & affatim vacuando, ſublata plenitudine præcipiti atque periculoſa. Reliqua impuritas, & cacochymia purgatione eximenda eſt. At venarum impuritas pauca quæ nuncupatur cacochymia ſine plenitudine, non venæ ſectionem, ſed purgationem expoſcit. Hæc enim peccantem cacochymiam, illa verò non ſolùm cacochymiam, ſed omnes humores æquabiliter & plenitudinem quæ tum nulla eſt ſubtrahit magna virium iactura. Sed tum maximè incommodat venæ ſectio cùm cacochymia è iecoris aut ventriculi vitio (quod ferè fit) contrahitur, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia. Nam detracto ſanguine, licet impuro, impurior multo ſuccedit. Hæc ſatis opinor quæſtionem tuam diluent, quæ multo tamen explicatius opere proprio tradita ſunt. Omnia his quidem conſentiunt quę tu ex libro quarto de ſanitate tuenda protuliſti. Quæ diuerſę ſunt ſententiæ id ſequuntur quod iubet Galenus tertio de locis affectis. In melancholia cubiti ſiniſtri venam mediam tundere ſanguinémque copioſum detrahere, ſi craſſus ac niger is effluat, Cohibere verò ſi purus ac tenuis, & quod vndecimo Methodi ait, Saluberrimum eſſe in omnibus febribus ſanguinem mittere, quas putridus humor accendit. Quódque primo artis ad Glauconem venæ ſectionem permittat in quartana, & libro de venę ſectione non minus morboſè cacochymia quàm ex plenitudine ortos venæ ſectione curet: Sed hæc diluuntur à nobis, fulciturque prior ſententia in libello cui titulum fecimus, De vacuandi ratione. Pluribus non ago variis negotiorum occupationibus variè diſtrictus. Vale.

Certiores phlebotomiæ indicationes.

Conſilium Quadrageſimum ſeptimum, Pro D. Maluenda. Imperatoris Caroli V. Theologo. Cachexiæ Curatio.

MAxima eſt eorum quæ propoſita ſunt ſymptomatôn permiſtio. Sed tamen tanta eſt ſeries atque connexio vt omnia ex eodem quaſi fonte deriuari putem. Capitis grauitas, Auris dextris tinnitus, Oculorum ſuffuſiones, & ſcotomata, incipiens vertigo, Non ſatis firma in labore & litterarum ſtudiis conſtantia, Omnia quidem ſunt ſymptomata atque indicia malè affecti capitis & cerebri. Hoc verò nõ ſola ſympathia, & inferiorum partium conſenſa, Verum etiam propria affectu teneri indicant ſymptomatôn perſeuerentia, totiúſque morbi diuturnitas. Quandoquidem neceſſe eſt caput ex ſubiectarum partium habitu & humore nonnihil in ſe proprij vitij tempore contraxiſſe. At verò difficilis tardáque concoctio. Mictus frequens, nauſea, leuiuſculæ animi defectiones ad ventriculum maximéque ad eius os ſuperius referuntur ac pertinent. In quo & cuiuſdam doloris ſenſus contractu deprehenditur, vnde profectò perſpicuum eſſe poteſt eius tunicas multo humore, eóque vitioſo infarctas eſſe: Adſunt & non pauca ſigna malè conſtituti iecoris, quod impensè calidum multis adhuc annis opportunum fuit gignendæ bili. Hæc aliquando vomitione erumpit, non ſine animi defectione, eadem in os effuſa plerumque amarorem inducit, eadem aliquando coërcita & putreſcens febres peperit, quales audiuimus: Iſtius bilis craſſeſcentis, cruditatúmque copia, iecur obſtructum primum eſt, Demum & tota illius ſubſtantia multa illuuie perfuſa in tumorem iam attollitur, qui ſi nulla ope diutius perſeueret in ſcirrhum abiturus eſt. *Syndrome & fons accidentium.*

Primum itaque mali fontem in iecore conſtituimus, è quo iam pleniore vitioſus humor, in lienem, in pancreas, in meſenterium, in ventriculum, in aliáſque vicinas ſedes redundat, quas copia turgere, & contactu inde deprehenditur, quod leuiſſimo quoque medicamento plurima ab aluo detrahuntur. Illis autem partibus ſic ſe habẽtibus cùm non ſolùm caput, verùm etiam reliquum corpus omne, vt iam languidum non ſatis firma ſit valetudine, eſt tandem futura cachexia, & ab hac hydrops, niſi diligenter proſpectum ſit. Hæc ſunt quæ impendere video, ſed quæ tamen præcaueri poſſunt, quemadmodum & quæcunque genita iam apparent curationem tempore ſunt admiſſura.

Debet autem curatio blanda & lenis adhiberi, ſenſim multóque tempore & otio ea euellat quæ iamdiu radices egerunt. *Victus.*

Debet & ſumma victus obſeruatio haberi: In qua cibi deligantur boni ſucci, qui minimum ſint excrementitij, nec multùm impleant, ſed exigua mole vires ſuſtineant, vt eorum vſu natura haudquaquam diſtrahatur & reuocetur ab humorum vitioſorum concoctione. Itaque carnes ſint teneræ, molles, quales iuuenum animantiũ & auiũ quæ dumeta & montes, non autem aquas incolunt: omnes quidem aſſæ potius quàm elixæ ex capparibus, vel alio condimento præparatæ. Iuſcula & ſorbitiones quæcumque multũ implẽt circumcidantur. Itémque piſces niſi qui firmiore ſint carne: Nec tamen oua incommodabuntur. Fructus

omnes noxij præter vuam paſſam, Dactylos, amygdalas,& cotoneorum conditum: Horum vſus erit poſtrema menſa. Potus erit vinum album, nec dulce, nec acerbum, quale vobis eſt Rhenenſe, quod nec picatum, nec ſulphuratum ſit, aut fuluum, aut ſubrubrum tenue. Vtrumque aqua multa, eáque pura dilutum vt parua copia ſitim leniat, nec iecoris calorem incendat. Satis fuerit bis die nutriri, ſed ea lege atque menſura, vt nec cibus ſuo pondere ventriculum grauet, nec potus fluctuationem & ructus excitet. Hoc enim conſilium nobis vires quales accepimus conſeruat. neque illas neque corporis molem augere, ſed extenuare potius poteſt, vt tum vitioſi humoris portio quædam exhauriatur, tum reliqua ad futuram vacuationem præparetur. Quocirca vtile ſit interdum famem & inediam tolerare,& cœnam prætermittere.

Corporis matutinæ frictiones, & exercitationes moderatæ ieiuno ex vſu erunt, quæ & aliquid à corpore diſſipent, & natiuum calorem ſuſcitent: Somnus moderatus longè à cibo ineatur. Hæc viuendi lex exquiſitè tenenda eſt, dum corpus ſaneſcat integrè: Cui etiam ſi diutius aſſueuerit, firmior conſtantiórque futura eſt valetudo.

Clyſter. Quæ autem medicamentis fit curatio hac ratione complebitur. Plurimum quidem aluus clyſtere ſollicitetur, qui in decocto emolliente & detergente Catholici ſemunciam recipiat, cum mellis & ſacchari portione idonea. Simul autem eo ipſo die aggrediatur, ſimúlque obſeruet præſcriptam viuendi rationem: Poſtridie humores crudi & ſuperuacanei, qui in ventriculo primíſque venis, & in aluo fluitant hoc medicamento expurgentur.

Purgatio. ℞. Expreſſionem ʒ ij. ß. Rheubarbari electi infuſi in aqua Chicorij, & vino albo, cum ʒ ß. cinnamomi electi. In qua diſſolue ſirupi de mentha ℥. ß. Fiat doſis. Detur hora vj. matutina.

Cautio. Diebus inſequentibus reliqui humores concoquendi ſunt, & præparandi, ídque electuario potius quàm ſirupo, aut apozemate: Galeni quidem imitatione, qui huiuſcemodi morbis & hyeme pulueres potius quàm liquores offerebat.

Electuariū. ℞. Raſuræ eboris puluerizati, Electuarij aromatici roſati an. ℈. ij. Pulueris electuarij Triaſantali, & electuarij lętitiæ Galeni an. ʒ ß. Sacchari albi diſſoluti in aqua roſarum ℥. iiij. Fiat elect. per tabellas ponderis ʒ iij. Capiat vnam mane, & per horam ante cœnam: id autem diu continuet, niſi cùm aliis medicamentis vtetur.

Quod ſi interdum extra paſtus præ ſitis vehementia bibendum eſſet, quum nec aqua, nec ptiſana, nec cereuiſia competit, Nihil certè præſtantius oxymelite, quod vel ſimplex ſit, vel ex Galeni deſcriptione, vel ex decocto radicis petroſelini, & fœniculi, & hyſſopi tantillo paratum.

Exactis diebus octo, quibus hæc vtendi ratio, & præparantium vſus obſeruatus ſit, ſecundo blandè purgandum erit ſequente ſyrupo, quem in eam rem ſic accommodauimus.

Syrupus. ℞. Radicis Chicorij, Acetoſæ, Graminis, Petroſelini, Fœniculi, Capparum, Polypodij quercini, Seminis carthami, Paſſularum mundatarum, an. ℥ ß. Marrubij albi, Agrimonij, Ceterach, Adianti, Capilli veneris.

ris, Bugloſſi, Boraginis, an. m. j. Seminis aniſi, Endiuiæ, Cuſcutæ, & Melonum an. ℨ. ij. Trium florum cordialium, an. p. j. Fiat decoctio ad ℥ xv. In colatura infunde foliorum & folliculorum ſennæ mundatorum ℥ iiij. Agarici albi ℥. ij. Gingiberis albi ℈ ij. Cinnamomi electi ℥. ß. Dein facta ebullitione parua fiat omnium expreſſio.

In qua diſſolue ſacchari albi ℥. xv. Fiat ſyrupus perfectè coctus: Ponendo in fine decoctionis expreſſionem, ℥. j. Rheubarbari electi, infuſi vt decet in aqua endiuiæ, & vino albo. Doſis erit ℥. j. ß. diluta ex aqua decoctionis hordei. Hoc ſyrupo purgandus erit octauo quoque die aucta vel imminuta doſi pro rei neceſſitate. Diebus interiectis ſi fortè aluus aſtrictior erit vtilius promouebitur his pilulis, quàm clyſtere.

℞. Aloes optimæ, Rheubarbari electi, an. ℨ. ij. Pulueris electuarij, Aromatici roſati maioris. ℈ j. Cum ſyrupo de mentha fiat maſſa mollis. Capiat pilulas duas hora vna ante paſtum. *Pilulæ.*

Vbi iam ſecundo aut tertio purgatus fuerit ad efficaciorem præparationem reliquorum humorum, qui & magis terreni & contumaciores eſſe ſolent præter electuarium & victus rationem præſcriptam, Primus ex vſu erit fotus, qui eos humores emolliat, colliquet, fluxóſque reddat, & omni ratione viſcerum obſtructiones expediat, ſeruato illorum robore: Erit autem huiuſmodi.

℞. Radicis althææ, Chicorij, Enulæ Campanæ inciſarum, an. ℥ ß. *Potus.*

Roſarum rubrarum, Balauſtiorum, Agrimonij, Menthæ, Abſynthij, Florum chamęmeli, Anethi, an. m. j. ß. Seminis aniſi, Lini, & fœnugræci, an. ℥ ß. Schœnanthi, Cyperi, Calami aromatici an. ℨ iij.

Fiat ſacculus, Bulliat in lib. j. aquæ, addendo ſub finem vini albi ℔. ij. ad fotum ſtomachi, & hypochondriorum, Manè, & ante cœnam, Cum ſpongiis latis, & nouis, expreſſis, donec tertio aut quarto recaleſcant.

Deterſo ventri hoc emplaſtrum vtiliter admoueri poteſt.

℞. Vnguenti de althæa ℥. ij. Cerati ſantalini & cerati ſtomachi confortatiui, an. ℥. j. ß. *Emplaſt.*

Malaxentur ſimul, fiat emplaſtrum extenſum ſuper alutam. Applicetur poſt fotum.

Conſilium Quadrageſimum octauum, Ad Cachexiam, Pro quodam ex Comitatu Burgundiæ.

Signa cauſarum.

Lippientes oculi, Olfactus ſtupidus, Saliua aut pituita copioſior ex ore profluens, Pedum tumor veſpertinus, indicia ſunt ſummę cruditatis exuperantis toto corpore. Quæ cùm iecoris calorem comitem habeat, ex manuum pedúmque feruore deprehenſum, proximam cachexiam, aliáque mala, fortaſſe & hydropem futurum minatur, quæ quum florente hac ætate tam manifeſta rudimenta habent, procedente illa & ingraueſcente in extremam perniciem agerent: Occurrendum autem eſt ſumma diligentia & attentione. *Victus.*

Primúmque victus ratio purior ſit, in qua ab inteſtinis & extremis animantium partibus, à piſcibus multis, à caſeo ab omnibúſque viſcoſis, & lentis abſtinendum, temperandúmque eſt, quemadmodum & men-

ſes circiter duos ab omni ſorbitione. Vitanda crapula, & conſueta edendi voracitas: Omnino temperantius viuendum, & omnino toleranda inedia, detrahendáque cœna, Vinum quoque parcius, & dilutius eſto, ídque ferè album aut tenue. Exercitatio frequentior, & validior adhibenda: Quod ſi præſtare non liceat, quantum defuerit tenui victu ſupplebitur.

Neque verò hac ſola viuendi lege, eximi poterunt multo tempore contracta corporis vitia, niſi & lenium quorundam medicamentorum vſus acceſſerit. Erunt autem hæc ad rem propoſitam in primis accommodata.

Syrupus longus, ℞. Radicis Apij, Petroſelini, Fœniculi, Capparum, Polypodij quercini, Seminis catharmi, Paſſul. an. ℥. ß. Hyſſopi, Origani, Calamenti Adianti, Capilli veneris, an. m. j. Ceterach, florum lupuli an. p. j. Seminis, aniſi, Endiuiæ, Cuſcutæ, & Melonum, Glycyrrhizæ raſæ, an. ʒ ij. Foliorum ſennæ mundatorum ℥. iiij. Agarici albi ℥. ij. Gingiberis ʒ. j. Cinnamomi electi. ℥. ß. Bulliant parum, Dein exprimantur, & in expreſſione diſſolue Sacchari albi ℥ xv. Fiat ſyrupus perfectæ coctionis. Capiat ſemel in hebdomada ℥. ij. Ex tantillo vini albi diluti: Diebus interiectis cum fortè aluus non facilè deiiciet, Tum ad hanc mouendam, tum expurgandum corroborandúmque ventriculum his vtetur pilulis.

Pilulæ. ℞. Aloes optimæ ʒ. ij. Rheubarbari electi, ʒ. j. Pulueris Electuarij Aromatici roſati maioris, ʒ. ß. Sirupi abſynthij q. ſ. Fiat maſſa mollis, Capiat pilulas ij. vel iij. pro doſi. Hora j. ante paſtum ſine cuſtodia.

Tabella. Quibus diebus non purgabitur, Seſquihora ante paſtum ſumat tabellam vnam electuarij aromatici roſati maioris, quo & cruditatum & cibariorum concoctionem iuuet.

Ad gingiuæ inferioris exeſionem, quæ poſtremo deſcribitur miſce, Gingiberis puluerizati an. ℈. j. Aluminis vſti ʒ. j Mellis roſati ℥. j. Hocque quaſi linimento gingiua bis térve die ſatis aſperè confricetur.

Conſilium 49. Ad dolorem colicum vna cum ſpina dorſi dolore, Pro quodam nobili Germano 1557.

Propoſitio. VT atrociſſimi & curatu difficiles hi ſunt dolores qui illuſtrem virum tam dirè & immaniter exercent: Ita & de eorum cauſſa déque affecta ſede dubitari video nec plane inter celebres medicos conſentire. Tametſi enim longè is latéque diffuſus eſt. Eius tamen peculiarem quandam & primariam ſedem credi par eſt, è qua prorumpens in alias quoque partes inuadit. Hanc equidem controuerſiam quæſtionem rogatus paucis excutiam, vt deſignatæ ſedi doloris propria quædam remedia aptari, & accommodari poſſint.

Inueſtigatio partis affectæ. Primùm igitur vrinæ tum ſubſtantia tum colore contentiſque laudabiles, Et ad eas accedentes quę ſecundum naturam ſunt (niſi quod ex aſſiduo decubitu citrinæ aliquantulum apparent) atque hæ ſine arenulis, ſine pituita luculentes commonſtrant, neque ad renes neque ad vreteres doloris cauſſā pertinere. Neque profecto qui proponitur, nephritici doloris ſpeciem habet, neque vſquam aut viſus aut auditus eſt, qui citra

citra vllius materiæ deceſſionem triennium perſtiterit. Ad lienem ad iecur, ad meſenterium minimè etiá poteſt hic dolor referri, quòd hæ partes aut nullius admodum obtuſi ſint ſenſus. De inteſtinis verò quorum ſenſus eſt eximius non præter rationem dubitari video, quod præſertim in ſiniſtro hypochondrio ſecundum colon inteſtinum atque etiam toto ventre ſæpè obaudiatur rugitus: quòd vagus dolor modò in dextrum modò in ſiniſtrum latus inſiliat: quòd nonnunquam & in dextrum teſtem is deuoluatur: quòd abdomen ſupra modum inflari diſtendíque videatur. Eáque omnia ingraueſcant dum adſtrictior eſt aluus. Contrà verò prorumpente flatu aut aluo ſoluta abdomen ſeſe ſummittat & dolor miteſcat dum nouus flatus ſuſcitetur. Hæc quidem (fateor) manifeſta argumenta ſunt doloris cuiuſdam oborti ex flatu in inteſtinis concluſo atque coarctato, qui & illic peculiarem atque fouentem cauſſam habet, craſſam, lentam, mucoſámque pituitam inteſtinis, præſertim autem cæco & colo tenacius adhærentem, qualem ſæpè deprehenſum eſt in hoc laborante ab aluo aut ſeorſum, aut cum fæcibus prodire. His ergo rationibus adductus non poſſum non fateri cauſſam vnam doloris eſſe craſſam lentámque pituitam quę inteſtinis craſſioribus ſit impacta. Sed hęc ſanè tenuior & leuior mihi cauſſa videtur, tãtúmque concomitans. Cęterùm tum multiplex & variè implicitus hic dolor eſt tum ſedes eius atque cauſſa quoque multiplex. Nam pręter eum dolorem qui colico ſimilis eſt & ab inteſtinorum flatu atque pituita proficiſcitur, alius íſque pręcipuus ex metaphreno atque è lumbis eſt: è quibus & in muſculos epigaſtrij diffunditur, neque leuis ſuſpicio eſt nonnihil ad ſpinæ ſpondylos pertinere. Ex hac tam multiplici cauſarum varietate curandi difficultatem obortam eſſe coniicio: itaque dolor ſecundum dorſum & lumbos deductus, & illinc plerumque in latera atque etiam in priora abdominis exporrectus & quaſi cingulo corpus totum arctius conſtringens, demonſtrat partes eas omnes dolore obſideri, & abdominis dolorem cauſſam eſſe cur id coarctari non poſſit ad feces & flatus excludendos. Cauſſam porrò tam latè diffuſi doloris credibile eſt fuiſſe deſtillationem frigidam, quę ſi non è cerebro, è capite ſaltem in dorſi & lumborum muſculos procubuit. *Cauſſæ multiplices.*

Primùm quidem parte ſiniſtra, demum etiam dextra, Hinc poſtea ſenſim partium continuatione in abdominis muſculos membranaſque irrepſit. Fortaſſe & eius nonnihil altius inter ſpinæ ſpondylas ſeſe inſeruit, quemadmodum ferè accidit cùm eiuſcemodi adfectus diutius protraxerint.

Hoc tamen loco propter ea quæ dixi inſpiciendum & obſeruandum moneo ſitne ſpina ſitu & figura ſecundùm naturam, poſsítne quoquouerſum liberè flecti, & partes quę vtrinque ſecundum productionem ſpinæ ſunt tactu durioréque preſſu condoleſcant. Non leuis enim ſuſpicio mihi inceſſit aut luxatæ aut aliter læſæ ſpinæ: cùm D. Laborans vehementi & valido equi ſubſultu ſenſit ſpinam ad poſteriora magno impetu contorqueri, cámque cumpunctione valida feriri quæ corpus vniuerſum exagitaret. *Cautio.*

Cùm duo ſint impliciti dolores cauſis ſedibúſque diſcluſi, vnus qui ad *Prognoſtici.*

inteſtina pertinet, potéſtque colicus appellari, alter qui ad ſpinam dorſi atque lumbos, prioris quidem ſublatio ſperari poteſt, præſertim ſi ſimplex & ſine inteſtinorum labe fuerit, atque vt cauſæ eius magnitudo certius æſtimetur totius ventris regionem tactu explorari velim, & animaduerti nunquid in eo præter naturam obduruerit, eorum memor quæ vidi & ſcripſi ſæpè in inteſtinis craſſam lentámque pituitam in inteſtini ſpeciem concreſcere, & obdureſcere, viámque flatibus ac fęcibus pręcludere: poſterioris doloris difficilior curatio & anceps exitus præſertim ſi diuturnitate in ſpinam dorſi altius ſe adegit: vtriuſque tamen curationem experiri iuuabit, & nihil eorum prætermittere quæ arte & cum ratione opitulari queant.

Curatio per victū. In his tam atrocibus doloribus expurgandis non minorem vim obtinet vitæ quàm medicamentorum ratio: quandoquidem ea non pauca abſumit ſuperuacanea, quæ vix ſint medicamentis ceſſura, itaque victus ſit euchymus, ſiccans & attenuans iſque ſatis tenuis: carnibus veſcendum gallinaceorum, columbarum, turturum, perdicum, auicularum, lepuſculorum, & ſimilium hiſque aſſis potius quàm elixis: condimenta quoque vtilia quæ præſertim nucem muſchatam, gingiber, & piperis momentum recipiant: vinum tametſi calore iuuare creditur, quia tamen vapore & tenuitate cerebrum neruóſque ferit, aduerſiſſimum putandum, ſubrubrum ac leuiter adſtringens deligendum potius quàm album, idque aqua cocta multa dilutum in qua ſaluia macerata fuerit. Si

Decoctum guaiaci. D. Laborans ea eſt animi conſtantia vt omnia quæ dixi de victu vna diæta per guaiacum complecti velit, eam quidem ſperem non parum ad perfectam curationem profuturam, neque tamen ſtatim initio ſudores promouendi ſunt, ſed meracius decoctum manè & horis tribus ante cœnam vice attenuantis apozematis offerendum, alterúmque dilutum in paſtų loco vini, ſi curationis progreſſu ſudores facilè emanent, excipiendi erunt, & leuiter ciendi atque detergendi ſeptimo vel octauo quoque die intermiſſo guaiaco purgatio decernenda erit huiuſmodi.

Purgatio. ℞. Stœchados, Betonicæ, Saluiæ, Anthos, Epithymi an. p. j.
Polypodij quercini, foliorum ſennę mundatorum, an. ʒ. iij.
Fiat decoctio pro vna doſi. In colatura infunde agarici trochiſcati ʒ. j. ß.
In expreſſione diſſolue Diaphœnici, vel elect. Diacarthami ʒ. j. ſyrupi de hyſſopo ℥ ß Fiat potio, detur manè horis iij ante cibum.

Hæc quidem omnia vniuerſalia ſunt, neque venæ ſectione tentanda eſt vlla euacuatio, vt quę ſit hac in re plurimum nocitura. Cęterum ſumma vis curationis in topicis eſt remediis. Primúmque ad colicum dolorem extirpandum quotidie horis tribus à prandio clyſterem indendum cenſeo hac formula.

Clyſteres. ℞. Florum chamæmeli, Meliloti, Anethi, Rutæ, Origani, Abſinthij, Centaurij minoris an. m. j. Seminis aniſi, & fœniculi, Baccarum lauri contuſarum, an. ℥ ij. Fiat decoctio: in lib. j. colaturæ diſſolue hieræ ſimplicis, Mellis roſati, & anthoſati, an. ℥. j. Olei anethi, ℥. iij. Fiat clyſter, iniiciendus, vt dixi.

Poterit interdum pro hiera ſimplici diſſolui ℥. ß. vel ʒ. vj. hierę diacolocyn-

locinthidos.

Sic permutatione augendus continuandúſque clyſterum vſus dum prorſus expurgata ſit craſſior inteſtinorum pituita quæ materia eſt colici doloris, dúmque dolor hic, in abdomen & ventrem incumbens manifeſtè miteſcat.

Cùm iam ſatis expurgata putabuntur inteſtina, vt quæ multo tempore contracta fuerat in eis vitioſa qualitas tollatur, robúrque accedat, iniectiones ſæpè fiant ex ſeſquilibra vini cuiuſdam generoſi rubri, aut leniter adſtringentis eiúſq. meracioris & tepentis, In quo interdum Caſtorei ʒ ij. diſſolutæ ſint, poſtea verò puræ & ſine caſtoreo fiant. Diu continuentur iniectiones huiuſmodi, quandoquidem nihil prorſus nocuerint ſi etiam in inteſtinis ſubſiſtant, aut non prorſus excidant. His igitur præſidiis ſpero prioris doloris cauſſam omnem ſublatum iri. Hoc tempore curationis ſi dolores aliáve ſymptomata vehementiùs vigebunt, leniantur fomentis & aliis ſubſidiis, quibus iam olim leniri ſueuerunt. *Iniectiones*

Poſterioris doloris curatio tum opportunè erit topicis ſuſcipienda, cùm iam prior miteſcere incipiet, nondum tamen diæta per guaiacum intermiſſa, nihil enim obſtat quòminus doloris vtriuſque curatio ſimul tentetur.

Primum igitur deterſo ſudore, quem iam ſub diętę finem guaiaci decoctū promouerit, quotidie mane totá ſpinę totáque dorſi & lumborū regio fouenda erit & inungenda his remediis quæ iam diu impactam materiam & altiùs infixam incidant, attenuent, & quouis modo præparent. Fomentū ergo fiet ex decocto radicum enulæ campanæ, ex baccis iuniperi, & ſtœchados, Foliorū Betonicæ, Saluiæ, Lauri, Rutæ, Sampſuchi, Roriſmarini, Origani, Calaminthæ, Centaurij minoris, quæ omnia incocta ſint in aqua ſimplici, addito ſub finem vini albi triēte. Adhibeatur autem ſpinæ quā calidiſſimum per filtrum aut ſpongiam oblongam quæ in eo ipſo decocto macerata ſit & expreſſa, cúmque ea ſæpius repetita locus bene incaluerit, deterſus inungatur hoc oleo. *Fomenta.*

℞ Florum ſtœchados, Anthos, Lauandulę. & Sampſuchi an. m. j. Croci ʒ j.

Baccarum lauri contuſarum ℥. j. Pyrethri, Gingiberis, Nucis moſchatę, Caryophyllorum, Caſtorei an. ʒ. iij. Terātur & in puluerem redigantur omnia. Demum his commiſtis affunde aquæ vitæ optimæ & rectificatæ ℥. viij. Terebinthinæ lucidæ lib. j. Reponantur omnia in alēbico vitreo, fiátq. deſtillatio igne lento. Excipiatur primum aqua, Demum oleum, quod ſeorſum aſſeruetur in vſum vnctionis prædictæ.

Si non ſit facilis fomenti vſus, aut non omnes id dolentes partes attingat, commutetur in inſeſſum è decocto conſimili, in quem omnes hæ affectæ partes demergi poſſint.

Quum iam continuato fotu & vnctione, manè & ante cœnam ad dies circiter quinq. aut ſex attenuatus humor ſatis exiſtimabitur: Mediocres curcurbitulæ vtrinque ſecundum ſpinæ productionem à dorſo ad extremum lumborum continuata ſerie affigantur, idque ſine ferro & ſcarificatu, vel etiam cornua maiuſcula, quorum frequens eſt apud *Cucurbitulæ.* *Cornua.*

diſſolue ſyrupi capilli veneris ℥.j.ß. Fiat apozema clarificatum, mediocriter coctum.

℞. Nigellæ ℥.ß. Stiracis calamitæ, Benionini, Radicis Ireos Florentinæ, an. ʒ.iij. *Suffitus.*

Caryophyllorum, Maſticis an. ʒ.ij. Fiat puluis pro ſuffitu.

℞. Radicis Iringiorum ℥.j. Seminis napi, Cæpe & Bulbi, an. ʒ.iij. Radicis pyrethri ʒ ß. Gingiberis ʒ.j.ß. radicis biſtortæ. Renum & caudarum ſcincorum an. ℥.ß. ſyrupi de artemiſia quantùm ſatis. Fiat opiata. Capiat manè, & in lecti introitu, ad quantitatem caſtaneæ. *Opiata.*

Conſilium Quinquageſimum primum, Pro muliere hystericis ſymptomatis affecta.

MVlier ætate matura, ac plena multos annos viri conſuetudinem intermiſit: Quo factum eſt vt ſemen congeſtum, ac præter naturam retentum computruerit, imò malignam qualitatem conquiſierit, quam & retenti menſes, & humores quicunque in vtero putreſcunt ſubire ſolent. Inde tetri malignique vapores in ſuperiores partes elati, in vêtre equidem torſiones faciunt, & murmura cum dolore. Demum ventriculi ſubuerſiones, ructus, ſingultus, atque vomitiones variæ. Quum verò ſeptum tranſuerſum atque pulmonem opprimunt, difficilior eſt reſpiratio cum ſtertore, aut ſi cor feriat, palpitatio ſuſcitabitur, aut animi defectio. Sin verò in cerebrum ac mentem irrepat, aliàs morbi comitialis acceſſiones, aliàs deliria, aliàs oculorum caligo, aliorúmque ſenſuum interceptio, aliàs alia facultatis animalis ſymptomata ingruunt. *Seminis retenti ſymptomata.*

℞ Hyſſopi, Praſſij, Nepitæ, Meliſſæ, Hyperici, betonicæ, Artemiſiæ, Matricariç, an. m. j. *Curatio.*

Radicis rubiæ tinctorum, radicis pæoniæ, Viſci quercini, Polypodij quercini, Seminis carthami an. ℥.ß.

Florum anthos, Stœchados arabicæ, an. p. ij. Seminis rutæ, Seminis pæoniç, & leuiſtici, an. ʒ.j. Seminis paſtinacç ʒ.ij.

Foliorum ſennæ mundatorum ℥ iij. Fiat decoctio ad q. iij. addendo in fine agarici albi ℥ j.ß. Gingiberis ℈ j.

In colatura expreſſa diſſolue ſacchari albi quart. iij. Fiat ſyrupus coctus vt decet, & cùm coquitur adde expreſſionem ℥.ß. rheubarbari electi, infuſi in aqua betonicæ, cum ſpica nardi & cinamomi an. ℈.j. capiat die quaque. Diebus interpoſitis vtatur decocto ligni ſancti, atque ei ſenſim aſſueſcat. Primúmque offeratur ei in paſtu loco vini, quod in lib. iiij. aquæ raſuræ ligni ſancti ℥.iij. vel iiij. duntaxat accipiet: incoquantur paſſulæ ſi videbitur cum ſaccharo & cinamomo: Exacto triduo decoctum meracius manè & veſperi horis ij. ante cœnam cum quibuſdam ex his quæ ſunt in ſyrupo propinabitur.

Victus ratio ſit mediocris.

Cucurbitulæ leues, eæque maiores ſine ſcarificatu feminibus affigantur. Crurum frictiones vtiles vaporum impetum deorſum conuertent. Fomenta & vaporationes fient ex quibuſdam eorum quæ ſunt in ſyrupo, adiectis pulegio, origano, Calamentho, Ruta, & Sabina: Fiant preſſi-

ex puluere hieræ,& ſucco mercurialis confecti: Addi poterit nonnihil pilularum cochiarum,aut radicis cyclamini,aut cucumeris aſinini, vt his fœda vteri illuuies tenacius impacta eliciatur. Si hæc non ſatis eſſent: Obſtetrix experta ipſo acceſſionis tépore digitum oleo nardino vel muſcatellino oblitum illius in vteri ceruicé immittat, vt vel titillatu putre ſemen prouocet,vel ceruicem extendat,quo tum vt ait Galenus ſurſum maximè conuellitur.Si vterum libebit vehementius expurgare,per quietem iniectiones fiant ex decoctis herbarum, quas in fomentis narrauimus,additis agrimonio,abſinthio,aut etiam aloës tantillo. Vt autem inhibeantur acceſſiones imminentes, potio detur ex aquis nepitę, Meliſſę,& Cichorij ſacchiro & cinamomo conditis,aut paſtinacæ ſemini,ʒ.j. in his vel in aqua matricariæ diſſoluta,hauriat.

Cataplaſma. Quum verò pars maxima acceſſionum ab vtero fiat, Cataplaſma decernatur ex filice,leuiſtico,abſinthio,& hyſſopo coctis ac maceratis in vini ſtiptici & aquæ paribus portionibus, quo venter totus integatur, aut melius vndique cingatur ſimul que ligetur, vt vaporum aſcenſum reprimat.Suffitus odorati pudendo offerendi,graueolentes naribus.

Conſilium Quinquageſimum ſecundum,Pro muliere, & prægnante, & puerpera, male habente ab vtero.

Propoſitio. MVlier habitu medlocriter carnoſo,ætate media, hepate calidiore, ventriculo frigidiore corripi ſolebat ſuffocatione vterina, cùm ſenſus priuatione,ac veluti conuulſione,doloribúſque colicis. Item hæmitritæo laborauit duos menſes dum prægnans eſſet. Tandem peperit: excrementa alui citra opem medicam non deiiciebat, ſed & magna pituitæ copia cum his profluebat, interdum ſine his nulli ſudores, nulla cerebri excrementa cernebantur,nihil cum vrinis profundebatur. Queritur qua ratione medendum ſit,ne his doloribus colicis & vterinis rurſum iactetur.

Reſpond.D.Fernelij.

Inueſtigatio cauſſarum. Neceſſe eſt ingentem eſſe cauſſam quæ tot & tam grauibus ſymptomatis laborantem exerceat,eam autem duplicem ſtatuo,Priorem que in prima corporis regione inſidet in ventriculo,in inteſtinis, in meſenterio & cauis iecoris.Hę quippe ſedes refertæ ſunt & obſtructæ craſſa excrementitiaque pituita quæ alui deiectionem tandiu remoratur. Nam & interdum concreſcit in illis máximéque in colo inteſtino, ex quo & acrioris clyſteris vi aliquando euelli videmus: Hinc ergo dolores colici omnem ventris regionem obſidentes ſuſcitantur.

Altera cauſſa eſt in iecore calidiore,Hoc enim multam bilem profert, quæ cùm non poſſit per ductus naturales expurgari propter obſtructiones,in corpus vniuerſum cum ſanguine promanat. Sed & nonnihil huius in ventriculum effundi indicant vomitiones, interdum amaræ & bilioſæ quæ conſequuntur pituitoſas. Bilis illa in corpore pituitoſiore febrem accendit hæmitriteum,quę ſudore ſolita reliquit laſſitudines vlceroſas, aut phlegmonodes. Sanguis enim venarum maiorum aut minorum quæ ſunt in habitu corporis omnino expurgatus non eſt, ſed inquina-

inquinatus bile pituitoſiore eiuſmodi laſſitudines infligit. Scopus medendi eſt corpus expurgare excrementis. Pituitoſa igitur illa excrementa ad expurgationem præparanda oxymelite, in quo incoxerint hyſſopus, &c. cum octaua parte aceti, & quarta mellis. Item fiat fotus ventris extenuans & emolliens. Quotidie iniiciatur clyſter aeris, in quo diſſolue hieræ diacolocynthidos, & diaphænician ℥ ß. cum melle. Quandoque detur mitior ad fæces emolliendas & lubricanda inteſtina. Semel in hebdomada propinetur potio quæ recipiat rheubarbarum, Puluerem hieræ ſimplicis, & aliquid Diaphænici. Quippe Diaphænicum neceſſarium eſt ad craſſam & lentam pituitam excludendam, & ſine eo rheubarbarum non liberabit.

Vtatur in paſtu vino tenui diluto, extra paſtum decoctione guaiaci, aut abſynthij cum vino & aqua.

Vbi prima regio fuerit expedita, ſecunda & tertia liberandæ etiam erunt non valdè diſſimilibus remediis.

Non puto tamen quod ex habitu corporis ſit neceſſe in aluum reuellere, ſed ſudoribus, decoctione guaiaci meraciore, aut aliis miſtis remediis exhauriendam eſſe hanc regionem.

Victus ſit ſiccans, & extenuans, in quo abſtineat ab omnibus humidis.

Vniuerſo corpore repurgato vterus perſaneſcat. Quòd ſi nihilominus aliquid in eo reſtare videbitur, profligabitur vel ſuffitu, vel peſſo, vel aliis ad id accommodatis.

Conſilium Quinquageſimum tertium, De partu legitimo.

DE partu qui ducenteſimo ſecundo nuptiarum die in lucem editus eſt, cùm is integrè confirmatus ac benè viuidus exiſteret, dubitatū quæſitúmq. eſt, Num fortè ante nuptias conceptus eſſet, & nonum iam menſem compleuiſſet. Deinde an hoc dierum numero natus ſeptimeſtris ac bonæ ætatis habendus ſit. Ad prius reſpondit. D. Fernelius.

Recens editi partus ætatem nullis indiciis certo definiri poſſe, & immaturos fœtus aliàs videri integrè conformatos atque perfectos, aliàs ſine pilis, vnguibus, labris, aut palpebris vel auriculis vix dum diſiunctis, quemadmodum & abortum obſeruauimus nonnunquam die quadrageſimo dimidij digiti magnitudine, membris omnibus diſtinctum, interdum tertio menſe rudem adhuc & malè digeſtam molem repræſentare: id autem efficit ſeminis varietas, & facultas quæ in eo eſt, conformantis robur, aut infirmitas.

Ad poſterius quæſitum idem reſpondit. Partum editum die ducenteſimo ſecundo ſeptimeſtrem cenſendum. Etenim Hippocrati, vetuſtioribúſq. Græcis, Philoſophis, tum Medicis qui in hanc contemplationem accuratiùs incubuerunt, incomperti erant Romanorum menſes. Hiſque quemadmodum, & Hebræis Lunæ curſu demenſi ſunt, conſtátque menſis diebus viginti nouem cum ſemiſſe, quod tēpus ferè à quouis Lunæ congreſſu ad proximum intercedit. Hac anni ſupputandi ratione quæ in fœtus geſtatione, in morborū decretoriis diebus, in omni *De menſe Medico & aliis.*

denique Medicorum obſeruatione imprimis, & ad vnguem tenenda, partus hic de quo quęritur prodiit in lucem, die vigeſimo completo ſeptimi menſis. Neque tamen (vt verè ſeptimeſtris cenſeatur) neceſſe eſt ſeptimum menſem prorſus impleuiſſe, ſatiſque fuerit ad hunc terminũ aut vltra aut infra dies ſeptem accedere. Ita enim ſyderum nos gubernantium vires non in momento conſiſtere, ſed his limitibus contineri atque vigere Ptolomæus aliique Aſtrologi celeberrimi literis prodiderunt. Septimeſtrem quoque partum benè vitalem eſſe præterquã quod Hippocratis, & omnium Medicorum authoritate celebratum eſt, atq; receptum, Nos etiam longa experientia notauimus. Cuius rei ab Aſtrologis petenda ratio, qui primum conceptus menſem in Saturni dominio, ſeptimum in Lunæ poteſtate collocant, quæ viuentibus omnibus vitam atque vires impertit.

Conſilium Quinquageſimum quartum, Ad Hæmorrhoides.

QVæ ſine dolore deſcribuntur manantes hæmorrhoides, cæcæ ſunt & interiores: quarum nihil patent foras prominere.

Cautiones Hæ autem quum iamdiu & ſupra annos duodecim abundantius fluere conſueuerint, omnino ſupprimi non debent ne tandem incommoda ſequantur quę Hippocrates commemorat, & metuit. At verò quum immoderatus illarum fluxus iam vires obterit, & iecur impendio refrigerat, ex quo icterus, & fortaſſe cachexia iam apparet, & impendet, Illas certè cohibere non modò vtile, verum imprimis neceſſarium videtur. Sic tamen vt tertio quartóve menſe quiddam profluere ſinatur.

Cohibebuntur vtiliter in hac deſcripta corporis conſtitutione, non reuulſione per venæ ſectionem è cubito, aut per cucurbitas hypochondriis affixas, non pulueribus, conditis aut potionibus adſtringentibus, ſed hiſce leuiſſimis remediis, quæ profutura non dubito. Itaque ſi quæ purgatio neceſſaria videbitur, Non alia conueniet quàm quæ ex rheo conſtat.

Potus ℞. Aquarum roſarum, & Arnogloſſę an. ℥ jß. In quibus infunde rhei electi ℈.iiij. Cinnamomi electi ℈.j. In expreſſione diſſolue rheubarbari electi pulueriżati ℈.ij. Sirupi roſarum ſiccarum ℥ ß. Fiat doſis.

℞. Plantaginis, Centinodię, Roſarum rubrarum, Balauſtiorum. an. p. j. Fiat decoctio in lacte ad lib. j.

Clyſter In colatura diſſolue Boli armeni, Farinæ fabarum, an. ℥. j. ß. Fiat clyſter in forma pultis, quam diu teneat, & iteretur bis, ter aut quater, ſi non ſatis primus cohibuerit. Si miſcella maior placebit addetur ſanguis draconis.

Cataplaſma. Iuuabit etiam cataplaſma extrinſecus podici adhibere ex bolo armena optima, quæ in aceto, & arnogloſſa, & oui candido ſit diſſoluta, aut in ſucco plantaginis & centinodiæ qui etiam in clyſtere conueniunt.

Victus. In victus ratione vitanda ſunt vina vinoſa, admodum tenuia & quæcunque alimenta ſanguinem inflammant.

Parcè viuendum, Ne vires iam imminutæ nimio cibo premantur,

neve

néve ſanguis ſupra modum increſcat.

Vitanda exercitatio vehemens, ira, mœror, & quæcunque ſanguinem ac ſpiritus inflammant, ac exagitant.

Conſilium Quinquageſimum quintum, De renum affectibus.

DVobus affectibus, hiſque finitimis conflictatur hic vir nobilis: Vnus eſt renis exulceratio, Alter eſt penis ſeu vrinarij meatus leuis exulceratio, cum adnato tuberculo carnoſo, Renis alterius aut vtriuſque vlcerati indicium eſt vrina alba, craſſa, & purulenta, in qua & pus ipſum ſubſidere deprehenditur: Deinde quod æſtate ſuperiore poſt vehementes exercitationes & labores vrinas profuderit cruentas: Tum enim vlcus excitatum eſt & (vt coniicio) à calculo renem atterente: qui paucis ante menſibus in rene concreuit: Nunc ſordidiore facto vlcere non cruenta ſanies, ſed purulenta emanat. Vlcerati meatus vrinarij indicium eſt ardor & acrimonia quæ meiendo torquet, quódque multis ante mēſibus fœda illa gonorrhea diuexatus ſit, quæ meatum hunc exulcerare ſolet. Vlceri verò malè ſanato adnatum eſſe tuberculum carnoſum argumento eſt difficilis emictio, & qua nonniſi tenuiſſimo filo vrina profunditur, quodque aliquando omnino ſuppreſſa ſit vrina. His implicitis affectibus non facile ſit integrè mederi. *Signa morbi.*

Renis vlcus vix vnquam coaleſcit, quod pars ſpermatica ſit. Carnoſum tuberculum difficilè & ęgerrimè abſumitur. *Prognoſticôn.*

Confert tamen interdum purgatio, vel ex caſſia ſola, vel interdum adiecto rheo. Poſtero die vtilis terebinthina lota ad ℥.ij.

Sorbitio matutina ex decocto radicis altheæ & cicerum rubrorum cum melle vel butyro: Hoc detergebit renis vlcus. *Sorbitiones*

Hoc ipſum præſtabit & hydromeli ſimplex, ſi vel in ſiti vel primo hauſtu ſumatur in paſtu vice cereuiſiæ.

Vehementiora non laudo.

Tuberculum carnoſum extirpari debet ſæpius immiſſo cathetere, vt huius aſperitate illius nonnihil ſenſim euellatur. *Catheter.*

Hoc enim curandi genus breue eſt & expeditum. Quod tamen ſi laborans non feret cereolus immittendus eſt qui meatum ipſum dilatet, comprimátque tuberculum, & interdum is obungetur puluere: qui ſimiliter tuberculum abſumat & vlcus conglutinet: Cuiuſmodi eſt hic. *Cereolus compoſitus.*

℞. Oſſis ſapiæ, Tuthiæ præparatæ, an. ℨ.ij. Cornu cerui vſti, Aloës lotæ, an. ℨ j. Aluminis vſti ℨ.ß.

Fiat puluis. Vtatur arido vel miſto cum melle raſato informam vnguenti.

Vtilis etiam fuerit frequens iniectio aquæ aluminoſæ compoſitæ & diſtillatæ, vt hac in re fieri ſolet. *Aqua aluminoſa.*

℞. Aluminis crudi ℥.ij. Succorum plantaginis & portulacæ, an. lb. ß. Aquarum roſarum & plantaginis. an. ℥.iij.

Agitentur omnia cum albuminibus trium ouorum. Reponantur in

alembico vitreo,& diſtillentur igne lento.

In his morbis contumacibus opus eſt & diligentia,& ſumma animi conſtantia,& tempore.

Conſilium Quinquageſimum ſextum , De vrina purulenta.

VRina quam craſſam & albam emingi percepimus verè purulēta eſt. In qua quiete ſubſidere pus deprehenditur album,leue, & ęquale Ita autem pus index eſt abſceſſus vel vlceris. Quod tamen neque in pene, neque in veſica,neque in vertebribus eſt. Sed cùm ſine vllo ſenſu doloris exſtat in ſolis renibus ſubeſſe intelligitur. Ab his etiam & calculi grandiuſculi, & vrina ſępe cruenta profluxit, quę tum indicabat vlcus renis attritu fieri. Nunc verò ſordidum & purulentum eſt.

Locus affectus.

Prognoſticō

Sanatio perfecta ſperari vix poteſt ,& diligenter proſpiciendum , ne pus cohibeatur aut ſubſiſtat. Ita enim in alias partes,redundàns ac refluēs grauium fit ſymptomatum cauſſa. Satis fuerit curatione vlcus blandè expurgare,& aſſiduam liberámque puris effuſionem procurare. Itaque abſtineat ab omni corporis vehementiori motu,& exercitatione,à ſalſis,calidis & acribus,ne vlcus exaſperetur. Hidromelitis potus vtilis, prę ſertim primo hauſtu, interdum huius vice hordei decoctum. Dein verò & quę ſequuntur medicamenta.

Victus.

Bolus.

℞. Caſſiæ fiſtulæ recenter mundatæ ʒ x. Cum ſaccharo vel electuario Diatragacanthi frigidi, Fiat bolus , capiat die electionis duabus ante cibum: vel ſic.

℞. Caſſiæ fiſtulæ recēter mundatæ ʒ.vj Rheubarbari electi puluériſati ʒ.j. Cum ſaccharo fiat bolus.

Item ℞ Terebinthinæ Venetæ lucidæ ʒ.ij.ß. Lauetur in aqua roſarū, vel alkekengi. Capiat poſtridie purgationis ex cochleari , cum ſyrupo capilli veneris.

Clyſter.

Si quando aluus adſtrictior erit , aut renes grauati erunt, alias diebus hoc perfundere clyſtere.

℞. Quatuor emollientium Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m. j. Seminis aniſi, lini & fœnugræci an. ℥. ß. Fiat decoctio ad ℔.j. In colatura diſſolue hieræ ſimplicis, Catholici, an. ʒ. v. Mellis roſati, Sacchari rubri, an. ℥.j. Olei violati ℥.iij. Fiat clyſter.

Inclinante Luna tribus vel quatuor matutinis ſumat hoc decoctum, horis tribus ante cibum.

Sorbitio.

℞. Cicerum rubrorum, ℥.iij. Radicis althæę, ℥.j. Summitatum braſſicæ m.j. Fiat decoctio ad ℔ ß.

In colatura diſſolue Mellis optimi deſpumati, ℥.ij. Fiat ſorbitio.

Conſilium quinquageſimum ſeptimum, Ad dolorem Nephriticum.
E Gallico tranſlatum.

Victus.

VT Nephritico dolori pręcautionem adhibeas, cui iam pridem obnoxius es: imprimis vitandi ſunt cibi omnes craſſi, & obſtruentes, vt carnes porcinæ, bubulæ, & ferinæ præcipuè ſale conditæ. Itémque piſces ſquámoſi & aquis lutulentis innutriti. Leguminúmque omne genus tum recens , tum ſiccum : cruſtacea etiam omnia , Panis prauè coctus,

ctus, Caſeus omnéſque fructus crudi, Vinum quoque nigrum & craſſum, Aſperum, vel dulce: Sed veſci poteris nutrimentis leuioribus, & facilis coctionis, vt carnibus iuuenum animalium, aut aliorum, tum aſſis, tum elixis. In iuſculis incoquentur radices petroſelini, aut fœniculi: Intermiſſus quoque parabūtur ex capparibus, aſparagis, Lupulo. Itémque acetaria ex pimpinella, ſaxifragia, coronopo hortenſi, cæteríſque ſimilibus oleo & aceto probé maceratis. Vinum bibes album potius quàm rubrum, ſaltem valde rutilum, tenuéque, nec valde potens & mediocriter temperatum, prouiſione totius corporis non neglecta. Omne alimentum ſobriè ingeres, tum eſculentum tum poculentum. Repletio enim huic morbo & aliis ſuſpecta eſt. Ter in die cibum temperatè ſumere ſat erit. Ac conueniet in ientaculo butyrum recens ſæpe comedere cum pane, ſiue ſimplici ſiue toſto ſaccharúmque inſpergere. Poſteáque vinum album haurire, Si nonnunquam fruſtula butyri inſulſi deuorare ſuccurret, iuuabunt tum aluum, tum renes. Iuſcula etiam ex radicibus ſupradictis conferent, Neque nocebit hora j. poſt ſimile edulium aſſumptum exercitio mediocri indulgere. Eodémque modo ante & poſt cœnam. Interdiu dormire non expedit, nec noctu in renes decumbere, nec eos intro vel foris calfacere, ſeu ſtrangulis ſeu igne. Sed præter hæc particularia quædam auxilia pharmaceutica ex vſu erunt. Primúmque præſcribitur puluis ſumendus horis duabus ante iuſculum ad cochlear vnum, vel ſolitarium, vel ex vino albo, idque ſemel in hebdomada, potiſſimum ſi aluus reſtabit. Nihil autem eſt quod tibi luculentius ſeruiet, quàm ſi ſex ante deſinentem Lunam diebus, perfundantur inteſtina clyſtere in hanc formulam.

℞. Radicis althææ ℥ j. Radicis Enulæ Campanæ, ℥ ß. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Betulæ, Mercurialis, an. m. j. *Purgatio.*

Florum chamæmeli, Meliloti, Summitatum anethi, an. p. j. Seminis aniſi, Fœniculi Carui, & Cumini, an. ʒ. iij.

Fiat decoctio. In colatura ad ℔. j. Diſſolue hieræ ſimplicis ʒ. vj. Diaphœnici ʒ. iij. Mellis roſati. ℥. ij. Olei Chamæmeli, & anethi, an. ℥. j. ß. Fiat clyſter, Detur manè in exitu lecti, die prædicto.

Sequenti verò potio purgatoria conueniet in hunc modum.

℞. Aquæ parietariæ ℥. ij, In aqua infunde rheubarbari electi ℈. iv. Cinnamomi electi ʒ. ß.

In expreſſione diſſolue expreſſionem ℈. ij. Agarici trochiſcati infuſi in aqua betonicæ, Diaphœnici, ʒ. j. *Pilulæ.*

Syrupi capilli veneris, ℥ ß Fiat doſis, Detur die ſequenti clyſter.

Interpoſitis autem tribus diebus à quibus ceſſabis. Quarto demum, quinto, & ſexto, qui erunt vltimi tres dies decurſus. Lunæ, hauries ſingulis quibuſque diebus matutinis, horis tribus quatuórve ante cibum drachmam vnam maſſæ pilularum, quam ego tibi conficiendam procurauí, ad pilulas quinque, vel ſi tibi amaror non admodum diſplicet, diſſolues eam vino albo. Nec propterea lecto continendus eris.

℞. Radicis Gentianæ electæ vnciam j. Fiat puluis ſubtiliſſimus, ex quo cum ſyrupo capilli veneris, fiat maſſa mollis, Reponatur in aluta, & in pixide ad vſum prędictum.

Hiſce tribus diebus exactis qui ſex ſuperiorum poſtremi ſunt, Non erit alienum ſi ita fert animus altheæ & cicerum decoctum parare, De qua conſilium à me exquiſiuiſti, Continuiſque quatuor aut quinque diebus potare.

Interea temporis exacta victus lex & ſupradicta tenenda eſt, Superioráque omnia ſub finem trium menſium continuorum repetenda ſunt, ſi perfecta & integra curatio à te expectatur.

Conſilium Quinquageſimum octauum, Pro duce Sommenſi, Calculoſo.

Temperamentum. ARenularum emictio nephritiſque incipiens in corporis conſtitutione ſupra modum bilioſa, & cuius ſanguis craſſus & terrenus magna ex parte torretur, hac præcautione arceri debet.

Victus. Quum craſſus viſcoſúſque ſanguis gignendis illis materiam ſubminiſtret, iecoris verò renúmque calor ex hac torrefacta arenulas calculóſque proferat, Victus ratio obſeruari debet, quæ refrigeret & humectet ſimúlque detergat, & modicè extenuet citra manifeſtum calorem. Pullorum gallinaceorum, Columbarum, & vituli carnes, ex lactuca, althæa, malua, aut ex hordeo mundato elixæ, iuriſque ſorbitio ieiuno data. Interdum ptiſanæ cremor ex melle aut ſaccharo paratus apprimè eſt vtilis. Alio quouis paſtu carnes tum elixæ tum aſſę edantur, in ſucco limonum maceratæ, vel intinctæ: Qui ſi deſit vel omphacium vel oxalidis ſuccus, nonnunquam & acetum conueniet. Vinum tenue & imbecillum ſit, & abundè dilutum. Nam plurimi ab hiſce malis vini abſtinentia, & aquæ potu ſeſe vindicaſſe aſſeuerant. Dorſi lumborúmque matutina frictio, itémque exercitatio valida, aut equitatio durior arenulas & calculos deturbat, nec ſinit in renibus concreſcere.

Cæterùm quum vna victus ratio vix ſatis tuta eſſe poſſit ad morbi huius præcautionem, interdum etiam medicamentis agendum erit, quæ non vehementi calore aut ſiccitate, ſed moderatione prædita noxiam morbi materiam per aluum detrahant, & quæ renum calorem temperent, & quę arenulas facilè cum vrinis exturbent. Eorum autem compoſitio huiuſmodi erit.

Syrupus longus. ℞. Radicis ruſci, Aſparagi, Graminis, Althææ, & Petroſelini, an. ℥.ß.

Gallitrici, Betonicę, Pimpinellæ, Saxifragiæ, Parietariæ, Adianti, an. man. j.

Seminis ocymi, Petroſelini Macedonici, Milij ſolis, Geniſtæ, Bardanæ, Sileris montani, Glycyrrhizæ raſæ, an. ʒ.ij. Paſſularum mundatarum, Polypodij quercini, an. ℥.j.

Fiat decoctio ad ℥.xv.

In colatura infunde florum cordialium recentium, an. p.ij. Foliorum ſennæ mundatorum ℥.iv. Agarici albi ℥.ij.

Gingiberis albi ℈.ij. Bulliant parum & fiat expreſſio: In qua diſſolue ſacchari albi ℔.j.

Fiat ſyrupus perfectè coctus. Capiat decimo quoque die ℥.ij. pro doſi. Cum aqua decoctionis hordei vel aniſi.

Ex hiſdē ſimplicibus detractis purgantibus alter ſyrupus apparetur,

quo

quo ex aqua hordei diluto diebus interiectis manè vtetur ad renum expurgationem.

Terebinthinæ vſum in hac laborantis conſtitutione non probem, quod promptè inflammetur iecoris calore.

Si fortè frequens vſus ſyrupi faſtidiet, illius vice hoc electuarij genus ſuppetat.

℞. Quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, Glycyrrhizæ raſæ, an. ℈ j. Seminis Pimpinellæ, Ocymi, Petroſelini Macedonici, Nucis moſchatæ, an. ʒ ß. Pulueris electuarij, Aromatici roſati maioris ℈ ij. *Tabellæ.*

Sacchari albi diſſoluti in aqua alkekengi ℥ iv. Fiat Electuarium per tabellas ponderis ʒ iij.

Capiat vnam manè tribus ante paſtum & ſuperbibat parum vini diluti.

Renes extrinſecus refrigerentur æſtate hoc fotu. *Fotus & illitus.*

℞ Aquarum diſtillatarum Lactucæ, Nenupharis, & Roſarum, an. ℥. iij. Aceti ℥ ij Miſce Manè & veſperi renes tepidè foueantur. Hyeme accommodatius erit hoc linimentum.

℞. Oleorum violati, Nenupharini, & Roſacei lotorum in aceto, & aqua roſacea, an. vnc. j.

Mucilaginis altheæ extractæ in aqua parietariæ ʒ vj. Ceræ tantillum, fiat linimentum pro vnctione renum, Manè, & Veſperi.

Si fortè aliquando Nephritici dolores recurrant, Clyſter iniiciatur ei ſimilis quem præſcripſi.

Quo reddito fotus adhibeatur ad partem dolentem, ex deſcriptorum ſacculorum decocto.

Hic ſi non ſatis proderit ampla cucurbitula dolenti loco affigatur ſine ſcarificatu. Si ne hisquidem dolor miteſcat Cataplaſmata idonea ſuccedant, & inſeſſus quorum vis eſt in ſedandis doloribus efficaciſſima. *Cucurbitulæ.* *Cataplaſma.* *Inceſſus.*

Conſilium Quinquageſimum nonum. Pro Stranguria.

STranguria hæc qua vrina reddi narratur turbida & impura ſummo cum dolore ſiue purulentum ſit id quod tandem ſubſidet, ſiue mucoſum, neque ex ventriculi cruditate, neque ex ea pituita quæ in articulos ſtruere conſueuerat, progignitur. Nunquam enim è ſuperioribus ſedibus tam craſſa illuuies per integros renes illabi poteſt in vias vrinæ. Quum igitur renes nondum malè affecti eſſe deprehendantur, Neceſſe eſt omnino aut è veſica, aut è pene vaſiſque ſpermaticis impuram hanc ſordem profluere, ac proinde vel calculum in veſica eſſe, vel vlcus in pene & veſicæ ceruice. Quum autem ij affectus quaſdam notas communes habeant, propriis certè diſcernendi ſunt: Neque peculiaris eſt ſuſcipienda curatio, antequam certò conſtet vter ſubſit affectus. Itaque obſeruandum attentius, Num quod pondus grauitatis percipitur in perinæo, quod etiam incedenti moleſtum ſit? Num dolor nonnunquam incumbat in podicem, & meiendi ac deſidendi cupiditas ſit? An vrina pleno fluat radio? Si profluentius illius curſus intercipi- *Inueſtigatio loci affecti.* *Conſule cōſtitutionem Epidemij.*

tur? Hæc enim certa ſunt calculi indicia. Præſertim verò ſi aliquando laborans nephritico dolore diſtortus fuerit. At verò ſi nihil iſtorum comparuerit, ac prætereà virus quod ſam è pene interdum ſponte excidat ſine ſenſu, & ſine emictione. Si ante vel poſt teſtium tumorem virulenta gonorrhæa aliquando contaminatus fuit æger? Si vrina non pleno radio ſed tenui quaſi filo redditur? Si in penis arrectione vel attractu: aut dolor, aut etiam tumor aliquis percipitur, in ipſo penis ductu vlcus certè ſordidum ac fiſtuloſum, vel in veſicę ceruice, vel in penis ductu conſiſtit. Vt autem coniectura quæ ab his ſignis ducitur ſenſus indicio exploretur atque confirmetur. Catheter blandè immittendus eſt, quo continens illa & proxima mali cauſſa certiùs deſignabitur. Cognita tandem affecta ſede, & propria mali origine huic peculiaria accommodabuntur præſidia, & quæ vt ſpes eſt profutura ſint. Inter moras tamen (ſi quæ erunt) dolor emictionis leniendus eſt fotu emolliente, vel anodyno partium obſcœnarum, aut interdum fotu ex lacte tepido.

Inunctione etiam quæ ſit eiuſdem facultatis pars erit lenienda & iniectione & mucilagine ſeminis pſyllij & cydoniorum, extracta in aqua plantaginis. Vrinæ quoque acrimonia lenienda eſt ſyrupo violato, Altheæ, Limonum. Vel alio refrigerante, aut emulſione ſeminum frigidorum maiorum, & vino abundè diluto, ſi robur ventriculi ferat.

Conſilium ſexageſimum, Ad vlcus ſphincteris veſicæ,
Conuerſum ab aduerſario Gallico.

VT remedia adhibeantur vlceri iam inueterato & calloſo, quod ſignis quibuſdam certis & cathetere deprehenditur eſſe in ſphinctere veſicæ ſine tuberculo carnoſo. Primùm fotibus mollientibus, & dolorem ſedantibus ter aut quater in die pars infra ſcripta lenienda erit.

Fotus. ℞ Radicum altheæ: liliorum inciſorum an. ℥ i. Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Naſturtii, Origani, Calamenthi, Abſinthii, Florum chamæmeli, & meliloti, an. m j. Seminis lini & fœnugreci, an. ℥ i. Reponantur in ſacculo, Bulliant in aqua & vino albo, Fiat fotus pudendi & perinei, ter aut quater in die.

Poſt quinque aut ſex dierum huiuſmodi fotus continuatione, intermittenda erit duobus diebus, interímque purgandum erit corpus caſſia & rheubarbaro in hunc modum.

Purgationes. ℞. Caſſiæ fiſtulæ recenter mundatæ ℥ vi. Rheubarbari electi ſubtiliter puluerizati ℈ iiii. Cum ſpeciebus electuarii tragacanthæ ad ʒ ß. fiat bolus.

Die ſequenti purgationem hauriet Terebinthinam Venetam in hunc modum paratam.

℞. Terebinthinæ Venetæ lucidæ lotæ in aqua roſarum & parietariæ ℥ ii.

Tum ad priores fotus per tres aut quatuor dies erit redeundum, vel donec prædictum vlcus mollitum, & lenitum erit.

Túncque ſiphone tenui iniiciendum erit decoctum inferius, & ad partem affectam deducendum ter aut quater die.

℞ Roſa-

℞.Roſarum rubrarum,Plantaginis,Hordei integri, Agarici. Abſynthii an m.j.Centaurii minoris m.ß.

Fiat decoctio ad ℔ j. in colatura diſſolue mellis roſati ℥ ij fiat iniectio. *Iniectio.*

Poſt aliquot dies quibus hæc iniectio celebrabitur, Decoctum erit magis deterſiuum,addendo quæ ſequuntur.

℞.Prædictæ decoctionis ℔ j.In qua diſſolue aloës optimæ ʒ ij. Myrrhæ ʒ j Ariſtolochiæ rotundæ puluerizatæ ʒ ß.fiat iniectio.

Vlcere iam his auxiliis probè deterſo & mundificato vt magis ac magis deſiccetur fiet iniectio aquæ aluminoſæ in hanc formam confectæ.

℞. Aluminis crudi ℥ iv Succorum plantaginis, & portulacæ an.℥. viij.Agitentur omnia ſimul, & diſſoluantur cum albuminibus trium ouorum crudorum, Dein reponantur in alembico vitreo & diſtillentur. *Aqua aluminoſa.*

Vt autem poſtea vlcus cicatrice inducatur, & pelle veſtiatur, iniectione hac vltima procurandum erit.

℞ Aquæ plantaginis ſtillatitiæ ℔.j. in qua diſſolue trochiſcorum albi Raſis cum camphora ℥ ß. Fiat iniectio, aut loco trochiſcorum. ℞. Litargyri auri,Ceruſæ,Boli armeniæ an ʒ ij.

In victus ratione abſtinendum erit ab ſalitis, & aromaticis vinis potentibus. Cæteríſque ſanguinem ſubtiliorem reddentibus eorum loco iuſcula refrigerantia. Pruna, Cæteráque edulia quæ ſanguinem moderatum generare poſſunt,erunt ex vſu. Nonnunquam inter paſtus & percurationem hydromelitis bene cocti, vel aquæ hordei hauſtum vnum aſſumere expediet. *Victus.*

Conſilium ſexageſimum primum, Ad mictionem purulentam.

QVidam mingebat vrinas turbidas in quibus ſubſidebat pituita craſſa & viſcoſa afficiebatur ſummo dolore & ardore inter mingendum,Putabat herus id fieri calculo,in veſica concluſo, ſed chirurgi adhibito inſtrumento non inuenerunt calculum, Reliquum eſt ergo vt id fiat à veſicæ imbecillitate.Ad eam ſequentia præſcripta ſunt. *Hiſtoria.*

℞.Polypodii quercini ℥ j.Radicis ruſci, Aſparagi,Graminis, Petroſelini,& fœniculi,an.℥ ß. *Syrupus perfectè coctus.*

Agrimonii,Ceterach,Cuſcutæ,Pimpinellæ, Betonicæ, Gallitrici, Saxifragiæ,Adianti,Capilli veneris an.m j.

Seminis aniſi.Melonum,Bardanæ. Petroſelini Macedonici, Glycyrrhizæ raſæ,an.ʒ ij. Fiat decoctio ad ℥ xv.In colatura infunde foliorum ſennæ mundatorum ℥ iv. Agarici albi ʒ ij. Turbith gummoſi ℥ ß. Gingiberis ʒ ij.Bulliant parum ſimul,& fiat omnium expreſſio, in qua diſſolue ſacchari albi ℔.j.Fiat ſyrupus perfectè coctus,Capiat decimo vel quintodecimo quoque die ℥ i ß.vel ℥ ii.pro doſi, Cum pari portione aquæ parietariæ.

Item ℞.Aloës optimæ ℥ ß.Rheubarbari electi ʒ ii.ß. Agarici trochiſcati ℈ iv.

Pulueris Electuarii Ducis ℈ ii.Malaxentur omnia ſimul cum ſyrupo

de althæa, fiat maſſa mollis.

Tabellæ. Capiat pilulas quinque pro doſi ex drachma vna ſine cuſtodia. Aliis diebus cùm vel adſtrictior erit aluus, vel moleſta pituita.

Item ℞. quatuor ſeminum frigidorum maiorum, Seminis ocymi, Pimpinellæ, Saxifragiæ, & Petroſelini Macedonici, an. ℨ j. Cinamomi electi, Nucis moſchatæ an. ℥ ß.

Pulueris Electuarij Diarhodonis Abbatis ℨ j. Sacchari albi diſſoluti in aqua parietariæ & Gallitrici ℥ vj. Fiat elect. per tabellas ponderis ℥ iij. Capiat vnum manè tribus ſaltem horis ante cibum, quibus diebus nec ſyrupis nec pilulis vtetur.

Fotus. Item ℞. Radicis Althææ, Enulæ Campanæ, Granorum iuniperi, an. ℥. j. Centaurii minoris, Origani, Abſinthii, Chamæmeli, Meliloti, Anethi, an. m j. Seminis aniſi, Fœniculi & fœnigreci, an. ℥ ß. Fiat omnium ſacculus, Bulliat in aqua ſufficiente. Ponendo in fine vini albi quartam partem, Fiat fotus calidus pudendi pubis & perinei.

Inceſſus. Hoc ſi non ſatis pituita extenuabitur & liquefiet, ex iiſdem parabitur inceſſus, in quo calido madeat & mergatur ad vmbilicum vſque.

Conſilium ſexageſimum ſecundum, Ad mictionem inuoluntariam cum aliis accidentibus.

Diſtinctio cauſſarum & ſymptomatum. QVi ampla & dilucida narratione expoſitus eſt affectus licet varia ſymptomatum permixtione, eorúmque inſolenti cócurſione perobſcurus & nouus appareat, ſingulorum tamen ſignorum vires & naturas, ſi paulò altius ſcrutemur, cóſpicuus vterque reddetur eiúſque cauſſa aliorum morborum imitatione iudicabitur. Non vnus quidem eſt & ſimplex affectus omnium ſymptomatôn cauſſa, ſed collatis æſtimatiſq. eorum naturis tres omnino affect. impliciti deprehédentur. Vnus eſt tibiarũ recurrens, ex interuallis inflammatio, Rubor ſiquidé atque calor notæ ſunt inflãmationis, φλόγωσιν appellant. ea tamen eryſipelas cenſeri non poteſt, cùm non ſolùm cutem, verùm etiá ſubiectam carnem occupet totáque pars in ingẽtem molem attollatur. Reſtat igitur vt ea tibiarum inflãmatio ſit phlegmonodes. Huius proxima continénſque cauſſa ſanguis eſt tenuis ac feruidus, qui non ſolùm rubore & calore ſed & immodica copia partem offendit. Is quidem non vno loco coërcitus phlegmones ſpecié exhibet, quæ poſtea in abſceſſum deſinit, ſed per tibias æquabiliter diffuſus phlegmonodẽ tumorem efficit, eóúſque perſeuerantem, dũ repreſſo ardore ſanguis totus aut manifeſtè, aut ſine ſenſu diſſipetur & exhalet. Deſluit autem hic ſanguis ex vniuerſo corpore, Maximè verò è viſceribus & è vaſis omnibus in quibus ſtatis temporum circuitibus coagmentari exuperaréque ſolet, ídque ob infrà laborantis conſtitutionem. Quum enim & illius temperamentum, & habitus, viuendi pœ ratio, & vitæ genus laborantem ſanguineum eſſe demonſtrent, multóque ſanguinis generando pronum, accidit certè, vt ſtatis temporum interuallis magna ſanguinis exuperantia toto corpore ſuccreſcat. *Progreſſus morbi.* Ea autem quum iam moleſta & naturæ grauis euaſit in tibias quauis ex cauſſa imbecillas, è vaſis aut à natura propellitur, aut ſuaptè impetu ruit. Quemadmodum his qui ſimili cõſtitutione ſunt

aliis,

aliis per nares, aliis per hæmorrhoides, aliis per alias ſedes erumpit: Reuera niſi huic Domino laboranti ea exuperantia in tibias procumberet periculum impenderet vel repentinę ſuffocationis, vel ruptionis vaſorum, quũ audiamus aliquando ſanguinem magna vi vomitione reiectum, idque nonniſi aperta vel rupta vena, quæ vel è iecore, vel è vicinis partibus & ſedibus in ventriculum dirigitur. Ex vniuerſo autem corpore, ac ex omnibus venis fluxionem in tibias irruere luculenter ea commonſtrant quæ audimus acceſſionis principio apparere, ea ſunt totius corporis grauitas, laſſitudo tenſiua, ſpiritus difficultas, capitis dolor æſtus & ardor partium interiorum, animi anxietas, quæ omnia exuperantis ſanguinis eiúſque calidioris ſunt ſymptomata.

Alter affectus Dominum laborantem affligens eſt, Melancholia inflammationis comes quam hypochondriacam iudico. Nam dolor in hypochondrium ſiniſtrum plerunque incumbens, eiúſque palpitatio in ſiniſtram mammam excurrens, inſolens animi anxietas, mœſtitia, ſolitudo, variæ ſomniorum perturbationes, iudicium in rerum adminiſtratione, ratiocinatione hebetius, & memoria fluxa, ſigna quidem ſunt quæ nonniſi ad atram bilem referri poſſunt, cuius vapores in cor & cerebrum illapſi hæc omnia multóque grauiora infligere ſolent. Quum ſummus ardor interiorum viſcerum, humorúmque tam multos annos perſeuerauit, vix fieri poteſt quin flauæ bilis præaſſata pars maxima in atram faceſſat, quæ in proprium lienis receptaculum relegata malignitatis ſuæ vires profert.

Tertius affectus eſt emictio inuoluntaria dormienti potiſſimum ſine ſenſu obtingens: Ea nequaquam ſoboles eſt inflammationis aut ſuperiorum affectuum, neque poſthac metuenda videtur iſchuria ei ſimilis quæ hominem grauiſſimè torſit, ſed emictionis eius cauſſa eſt ſphincteris muſculi qui veſicæ ceruicem obſignat offenſio: hic enim catheteris immiſſione diuulſus dilaceratúſque eſt: ex quo & ſanguis copioſior emanauit. Sic autem oblæſus obſerandi munus complere non poteſt. Hæc quidem de affectuum dignotione, & de cauſſis: Quibus ita conſtitutis omnium certè ſperari poteſt, perfecta ſanatio ſi modò laborans in hac ætate florente, & ſummo virium robore quam decet diligentiam impendat.

Poſtremus affectus qui emictionem efficit ſine ſenſu quoniam ſimplex admodum eſt nec vllam ſordem aut illuuiem effundit, cum vrina, ſolis adſtringentibus & corroborantibus emendari poteſt. Huiuſce generis fotus ſunt partium obſcœnarum ex roſis, balauſtiis, plantagine, rhoe, malicorio, híſque ſimilibus coctis in aqua fabrorum: Deinde emplaſtrum ex eadem materia, & ex metallicis lythargyro, alumine, bolo armena, maſtiche, exceptis oleo myrtino, & aceto. *Curandi ratio.* *Fotus.* *Emplaſtrũ*

Hæc ſi extrinſecus inſidentia parum iuuent, intromittenda quidem erunt ſiphone, dum offenſum ceruicis muſculum attingant. Ita enim multo efficacior deprehendetur eorum vſus.

Alij duo affectus quoniam impliciti quodammodo ſunt, & vnus alterius ſoboles eſt, communem ferè curationem habent.

Recurrens illa tibiarum inflammatio ſola fortaſſe victus ratione, inhiberi arceríque poteſt: At Melancholica affectio curationem quandam *Syrupus.*

Syrupus. expoſcit. Itaque vt ſanguis totúmque corpus purius reddatur, quinto aut ſexto quoque die purgatio decernatur ſyrupo, qui conſtet ex ſucco bugloſſi, Borraginis, fumariæ, lupuli, oxalidis & ſimilium, recipiátq. in libras quaſq. ſuccorum dilutum foliorum ſennæ ℥ iiij & cinamomi ℥ ß, Sacchari ℔ i. Huius doſis erit ℥ ii. ex ſero lactis dilutæ. Si melancholica ſymptomata magis premant, diebus interiectis ſimilis offeratur ſyrupus, detractus foliis ſennæ. Præſcribatur & electuarium ex puluere lætificãtis Galeni, Diambrę & Electuarii de gemmis, cum ſaccharo diſſoluto in aqua bugloſſi. Purgatio nulla validior tentetur nec poſthac vena ſecetur, niſi maior neceſſitas ingruat. Cæterùm tuto & magno vſu aperiri poterunt hæmorrhoides, ſi fortè intumeſcant aut quouis modo conſpicuæ ſint, idque vel ſcalpello, vel hirudine, vel medicamentis.

Victus. Huc accedet victus ratio, quæ bonum, tenuem, modicè frigidum ac humidum ſiccum generet, qualem nimirum hypochondriacæ melancholiæ omnes expetunt.

Iam verò recurrentis inflammationis præcautio in hoc maximè poſita eſt, vt parcè tenuitérque viuat, & ſiti ac inediis ſe maceret, atque in ſanguinis & humorum mediocritate conſiſtat, nec hoc ſinat in vllam grauem & moleſtam exuperantiam augeri.

Quocirca cibis euchymis frigidis ac humidis mediocribus vtatur, & à conſueta alimentorum copia dimidium detrahat. A vino menſes duos aut tres (ſi ventriculi robur ferat) abſtinebit. Huius verò loco potus erit, aut ceruiſia tenuis aut aqua cinamomi condita, aut ligni guaiaci decoctum: Quod etiamſi ſudores promoueat, corpúſque reddat patentius, vtiliſſimum iudico. Reliquo vitæ curſu deuitet vinum meracius crapu-

De lacte. lam atque ſatietatem. Tota quippe curationis atque præcautionis ſpes

Canino. ſita eſt in victu refrigerãnte ac tenui, Sententiæ de potu lactis aſinini non acceſſi quòd lac in calida & bilioſa conſtitutione promptè corrũpatur. Ne corpus atrophia laboret, Multo minus placet balnearum vſus: quod hæ fuſis colliquatíſque humoribus fluxiones protitent. Corpus autem variis fluxionibus tentetur.

Ne autem poſthac in tibias tam prona ſit fluxio, vtile ſit faſciis eas arctius vincire, aut caligis quæ hic nobis ex pelle canina parari ſolent in eum vſum.

Conſilium Sexageſimum tertium. Ad Gonorrhœam, & Arthritidem.

Propoſitio. GEneroſum hunc virum duo exercent affectus arthritis, & gonorrhæa: Hæc recens eſt, & trium duntaxat menſium ſine emictionis ardore, ſine vlcere aut meiendi difficultate. Illa vetuſtior, quæ hoc anno grauius afflixit, & ante annos ſex ſemel de ſe futura aliquando teſtimonium exhibuit. Mirum ſanè hanc ipſo ſtatim inuaſionis initio omnes peræquè articulos occupaſſe, & tophos in digitis, manu, carpo, aliiſ-

Prognoſticõ. què locis reliquiſſe. Indiciũ hoc eſto grauiſſimę arthritidis aliquando futuræ, quæ paucis annis hominem totũ quaſi compedibus & manicis ſit comprehenſura, niſi tempeſtiuè occurratur. Hoc ille præſentiens ac

metuens

metuens opem implorat, quam conferre ei non liceat, in aula vagi ac inſtabili committendum tibi illum putaui vt in curando rationem eam & methodum imiteris, quam nos aliquando tenuiſſe vidiſti. V autem tu pariter virulentæ gonorrheæ curationem accommodes, die primo aluũ perfundes clyſtere, qui teneat hieræ ſimplicis, Diaphænici an. ℥ ß. Mellis roſati, & anthoſati, an. ℥ i &c. Poſtero die purgabis medicamento ex rheubarbaro, & agarico, an ℈ iiii. Infuſis in aquis betonicæ, endiuiæ & vino albo an. ℥ i. in expreſſione diſſolue Electuarii di carthami ʒ i. ß. Syrupi capilli veneris ℥ ß. Tertio die dentur terebenthinæ ʒ ij. ß. Cum ſyrypo capilli veneris, ex cochleari horis iiii. ante cibum. Quarto die quieſcendum. Quinto diætam per guaiacum auſpicari oportet, decoctúmque duplex habendum, vnum ſpiſſius quod in ℔ ß. ligni & ℥ ii. corticis habeat ſub decoctionis finem radicis Enulæ Campanæ, polypodii quercini, Seminis Carthami, an. ℥ i Quo vtatur bis die tribus horis, vel iiii. antè paſtum. Alterum dilutius ex ſolo ligno, Cuius vſus erit in paſtu vice vini. *Clyſter.* *Purgatio.*

Victus in diæta imperandus tenuis, attenuans & ſiccans. Si aluus erit adſtrictior, proritetur clyſtere.

Septimo vel octauo die denuo purgetur medicamento nõ admodum diſſimili. Ab hac purgatione topica remedia capiti primum adhibeantur, vt ſacculi ex ſeminibus, qui erumpentem ſudorem magis euocent. Et poſt deterſum ſudorẽ quotidie manè & veſperi errhina primùm quidem leuiora, dein valentiora. Quum capitis humores magna ex parte diſſipati apparebunt, Ceruici ac ſpinæ dorſi ea induces medicamenta, quæ ſcio te chartulis excepiſſe. Tophis verò emplaſtra quædam, quæ ſerie longa Domino de Chauuigné nos præſcripſiſſe ſatis meminiſti.

Quum iſtorum continuatione omnem articularem dolorem & tophos fiſtulares, ipſúmque mali fontem abſorpſeris, corroborandi poſtremò erunt articuli remediis in id comparatis: Quorum tibi magna quoque ſupereſt ſuppellex.

Sed antequam res eò deducatur, te vt ſpero reuiſurus ſum. Si his remediis gonorrhœam penitus euelli non contigerit, inſerenda erunt in penem, quę eius reliquias exſiccent: Horum materia ſi res poſtulat plenius aliquando exponetur. Interim nihilominus calor immodicus, & æſtus renum per curationem reprimuntur illitu ex oleis nenupharini & roſarum, lotis in aqua plantaginis, vel oxymelite ex aquis roſarum, plantaginis, & ſolatri, an. ℥ ii Aceti ℥ i. In quibus etiam ſi neceſſitas poſtulet, diſſolue trochiſcorum de caphura ʒ ij. *Diſcuſſio reliquiarum.*

Conſilium Sexageſimum quartum. Pro Enterocele. E Gallico tranſlatum.

AD curationem propoſiti affectus primũ contineri oportet conclaui & decumbere lectulo dies vt minimum viginti, lumbiſq. ſupinum inſiſtere, nec corpus admodum extendere, aut exagitare, præcipuéque tibias atque adeò animum ira, tuſſi, riſu, aliíſque affectionibus. *Decubitus.*

Interea temporis ſobriè & temperatè viues, cibis nec flatuoſis, nec *Victus.*

humidis: dabíſque operam ne venter ſit turgidus aut ſiccus quotidie aut natura, aut arte ſeu clyſtere ſeu glande ſoluantur.

Primùm quidem purgabitur corpus medicamento poſtea deſcribendo, quod etiam repeti poterit poſt xv. vel xvi. diem.

Clyſter ℞. Quatuor remollientium, Origani, Calamenthi, Abſinthij, Chamæmeli, Meliloti, Anethi an. m. j.

Seminis aniſi, fœniculi an. ℥ j. ß. Mellis roſati, & anthoſati an. ℥ j. Olei rutæ & anethi an. ℥ j ß. Fiat clyſter.

Potio. Item. ℞. Radicis conſolidæ maioris, & mediæ, radicis oſmundæ regalis, an. m. ß. foliorum ſennæ mundatorum. ʒ iij. Fiat decoctio pro vna doſi: In colatura diſſolue, rheubarbari electi puluerizati ʒ j ß Syrupi roſarum ſiccarum ʒ vj. fiat potio.

Quatuor primis curationis diebus fouebitur tumor ille ſpongia mediocriter madefacta decocto ſequenti: Quinquieſque aut ſexies quàm calidiſſimè ferre poteris totam partem duram & dolentem diu contegens ſupinus, tum ſplenio & faſcia lineis inductis circumligabis bis in die manè videlicet, ac hora prima poſt prandium: Fotus talis eſto.

Fotus. ℞ Radicis altheæ, Ebuli, & iridis recentis an. ℥ ij.

Maluæ, Violariæ, Parietariæ, Naſturtij, Abſynthij, Origani, Calamenthi, Centaurij minoris, an j. Seminis fœniculi, Lini & fœnugræci, an. ℥ j. Fiat omnium decoctio in aqua ſufficienti pro fotu.

Poſt quatuor dies fouebis denuo herniam illam tuam ſacculo quem ibi tradidi vino rubeo adſtringente perfuſo & madefacto ad prunas, & poſt alios octo dies intergetur ſecundus ſacculus lixiuio ex aqua ferrariorum, & cinere quercino poſt quos ſacculos bis in die inductos, applicanda prorſus erunt ſplenia & faſciolæ.

Quibus perfectis ceſſare poteris ab aliis remediis, præterquàm à ſubligaculo herniæ tuæ accommodato per duos menſes, itémque vt ab omni conatu laborioſo abſtineas ſiue equeſtri ſiue pedeſtri.

Quartodecimo curationis die hauſtum quendam pulueris ſequentis ex cochleari manè & veſperi hora j. ante cibum aggredieris, ac vſque dum perfecta ſit ſanatio perſequeris.

Hauſtus. ℞ Corticis myrobalanorum Indorum & Chebulorum, an. ʒ j. ß. Naſturtii, Portulacæ, Plantaginis, Sumach. ana. ʒ ß. Coralli rubri, Lapidis hæmatitis, Carabes an. ℈ j. Cinnamomi electi ℈ iv. Sacchari roſati ℥. iiii. Fiat puluis.

Conſilium Sexageſimum quintum, Ad Coxendicum, & aliorum articulorum dolores.

Fons cauſſarum. MVltis híſque diris malis premitur hæc adoleſcens, ſed quorum omnium vna ſit origo, vnúſque malè fons è capite. Vetus œdema quod illam primis annis habuit, frequens & importuna capitis lotio intemperiem frigidam & imbecillitatem capitis reliquerunt, quæ frigidi excrementi copiam, aſſiduò cumulat. His ex cauſis congeſtus exuperánſque frigidus ac pituitoſus humor, olim in ceruicis adenes ſtrumarum vice procubuit. Nec multis ante annis in corporis partem dextram

dextram irruens, ceruicis, ſcapulæ, coxendicis, femoris, totiúſque cruris articulos obſedit. Neque ſolum externas corporis partes ſed & nouiſſimè interiores inuaſit, tanta fluxione in pulmones illapſa, vt non modò tuſſim, ſed & ſtertorem & moleſtam ſpirandi difficultatem inuexerit. Vnde intelligitur omnium malorum continentem cauſſam eſſe frigidum pituitoſúmque humorem qui omnes ferè corporis ſedes occupat, illiúſque primam originem è capite fluere.

Niſi extremè imbecillæ ſint vires, ſpes quædam ſanationis affulget, hoc potiſſimum ætatis vigore, & appellente Vere. *Prognoſticon.*

Multa quidem ad curationem antè præſcripta ſunt, quibus leuata laborans nondum tamen ob mali diuturnitatem & peruicaciam ſanata: Hinc ſuſpicor malorum fontem nondum prorſus exhauſtum eſſe. Sed crebro vt in pulmones, ſic in articulos fluxionem è capite ferri, quę hanc diuturnitatem alat. Summum curationis conſilium eo dirigatur, vt caput vacet excrementis, aut ſi quæ neceſſario gignuntur, deriuentur per nares, vel admotorum vi digerantur. Itaque decimo vel duodecimo quoque die pro virium robore purgetur potione, vel catapotiis quę ſatis validè poſſint è diſtantibus partibus detrahere.

Tonſo capillo quotidie manè, & hora vna ante cœnam ſemina aniſi, fœniculi, carui, & cumini, baccæ lauri, milium & ſal torrefiant in ſartagine, excipiantúrque ſacculo qui quam calidiſſimè ſuſtineri poteſt inducatur, donec vel calor intro penetret, vel ſudor emanet à facie. Hoc ſublato caput muniendum eſt ſtupis cannabis concalefactis, & ſuffitu à te præſcripto perfuſis. *Sacculus.*

Mox ex vſu erunt apophlegmatiſmi & errhina, principio quidem his mitiora, quàm quæ ex helleboro conſtant. Ac ne ſternutamenti impetus corpus nimiopere concutiat, ſatis fuerit in vnc. iij. ſucci betonicæ, vel ſampſuchi iniicere iridis drach. ij. vel Cyclamini ʒ. j. *Errhina.*

Ceruix tota cingatur emplaſtro digitos tres lato, quod conſtet ex ℥. ij. maſtichis & ℥ j. emplaſtri contra rupturam. *Emplaſtrũ.*

Decubitus ſupinus omnino vitandus, vtilis autem pronus, qui fluxionis impetum deducat in nares. *Victus.*

Victus imperandus ſiccans, & extenuans. Sorbitiones omnes fugiendę ſunt atque piſces, & potus immodicus.

Carnibus aſſis veſcendum, Parciſſimè bibendum. Denique ſitis toleranda.

Horum omnium vſus tamdiu continuandus eſt, dum laborantis caput grauitate & dolore leuetur, poſſitque citra moleſtiam vbique attrectari.

Exactis autem diebus circiter viginti, vt & diſtillationis reliquiæ & humores qui tum in articulos tum in pulmones procubuerunt attenuentur, diſſipentúrque, vtile ſit guaiaci vſum imperare, qui multo minus vires offendit, tutiórque eſt æſtuatio. Sit autem decoctum meracius, in quo ſub finem incoquantur polypodium, ſemen carthami, ſaluia, & hyſſopus. Eritque imprimis vtile ſi huius vi manè & ante cœnam ſudores elici poſſunt. *Decoctum guaiaci.*

Quum hoc fiet, erit nihilominus in his perſiſtendum remediis quæ nunc deſcripta ſunt.

Suſtinenda erit laborans victu ſatis pleno, ne vires tempore, laboréque deficiant.

Cucurbitulæ. Si ne iſtorum quidem ope artuum dolores miteſcunt, inueſtigetur in coxendice ſumma pars doloris, quæ ſolet ad os ſacrum pertinere, & in hanc figatur cucurbicula mediocris eáque ſine ſcarificata, tertio aut quarto ex interuallis repetita, dum dolor deſinat. Validius enim quàm quoduis emplaſtri genus dolorem euellit.

Vaporaria In genu verò vaporaria fiant ex vino aut aceto infuſo lapidi molari candenti, aut foliis è lixiuio ſarmentorum, in quo incoxerint radix acori, & Enulæ Campanæ, Polypodium, Laurus, Thymus, Stœchas, Saluia, Betonica, maiorana.

Pulmonum infarctus expedient Oxymel ſimplex, Oxymel ſquilliticum, Syrupus de hyſſopo, vel alius vice eclegmatis ex bechicis compoſitus.

Conſilium Sexageſimum ſextum, Ad tumorem ſchirroſum.

Progreſſus morbi. PVlchrè quidem iudicium veſtræ narrationi conſentit: Nam ſi initio vehemens cruciatus erat ſine rubore, ſine pulſu, aut calore: Nunc verò dolore ſedato tumor increuerit, neceſſe eſt vel ex œdemate factum eſſe exquiſitum ſcirrhum, vel ſi non admodum durus aut renitens eſt tumor, rupta muſculorum membrana carnem ſupra naturalem modum increuiſſe, & factum eſſe indolens ſarcoma. Probabilior tamen eſt prior ſententia.

Decoctum guaiaci. Quum nihil adiuta ſit laborans præclaris auxiliis, putauimus exinaniendum corpus eſſe, diſſipandóſque vitioſos humores decocto palmæ ſanctæ: Ad quod adigenda eſt cum victus ratione tenui & ſicca, idque dies ſaltem viginti.

Octauo quoque die purgabitur medicamento ex folliculis ſennæ, Agarico, & Diaphœnico quòd craſſos humores iam præparatos eliciat: Nec eo die ſudores mouendi ſunt. Aliis diebus deterſo ſudore adhibendum eſt emplaſtrum Philagrij, vel emplaſtrum filij Zachariæ, Vtrumque enim accommodatiſſimum eſt emolliendis tumoribus ſcirrhoſis diſcutiendiſque.

Hæc niſi continuata ſatis proficiant imponatur emplaſtrum efficaciſſimum.

Emplaſtrũ ℞. Radicum bryoniæ, Cucumeris agreſtis, Iridis, Sigilli beatæ mariæ crudarum, an. ℥ ij. Radicum altheæ, & liliorum coctarum ſub prunis, an. iij. Seminis ſinapi, vrticæ, Naſturtij, an. ℥. j.

Terantur omnia ſimul, addendo axungiæ anſeris recentis ℥. viij. Olei amygdalarum dulcium q. ſatis. Fiat cataplaſma.

Conſilium Sexageſimum ſeptimum. Ad peſtem Anglicam, 1550. Ioan. Fernelij, Ia. Holierij, & Ia. Syluij, Pro legato Anglico.

Dignotio morbi. PEſtis Anglica haud ita multis ante annis tota omnium acutiſſima. Nomen à ſymptomate inſigniori ſudatione nacta ſiue in humorum

ſiue

ſiue in ſpirituum, ſiue in amborum putredine conſiſtat Epidemia omnino eſt: Corruptóque cœli tractu à venus, halitibúſve tetris, aut cauſa alia venefica planè in corpora magis humida atque excrementoſa vt peſtes aliæ ſæuit & ſæpius, & periculoſius. Quapropter venenoſam iſtam aëris qualitatem ſi lubet aut prohibere (id quod multò eſt optabilius) aut profligare, expugnanda nobis eſt diligentiſſimè tum externa illa cauſſa, nempe aëris corrupti contractus & commiſtio, tum corporis afficiendi præparatio. Aërem corruptum, & tota ſua ſubſtantia qualitatibúſque peſtilentibus viciatum in corpus tuum recipi prohibebis, ſi loca eo aëre peſtilenti contaminata interuallo etiam longo vitabis. Aut ſi in eo verſari tuam dominationem cogunt negotia flabellis eſt agitandus, & propulſandus, aut his quę putredinem arcent caſtigandus. Et qui nondum putredinem hanc ſentit iiſdem eſt ſeruandus. Qualia ſunt ignis in cubiculo & domo reliqua atque adeo eius toto ambitu ex lignis ſiccis & plantarum partibus odoriferis luculentus. Partes hæ ſunt Saluiæ, Roriſmarini, Iuniperi, Lauri, Maioranæ, Thymi, Sicca folia, flores, ſemina. Baccæ, Caryophylla, Semen melanthij, Semen & radix pæoniæ, præſertim maris, Schœnanthum. Lignum aloës, Styrax, Radix & ſuccus angelicæ, & qui ex his fieri poſſunt trochiſci ad ſuffitum apti, Addita etiam ambra ſi libet, ac moſcho, & cæteris alexipharmacis. Hunc verò aërem ea cura præparatum caue hominum halitibus conſpurcari. Ne fortè inter eos ſint quibus mali huius rudimenta & veluti ſeminaria circumgeſtentur. *Aër.*

Corpus tuum paulò calidius ac humidius contra hanc luem munies ac veluti adamantinum reddes, ſi vacet excrementis, aut putridis aut ad putredinem paratis, & bene totum perſpirabile reddatur. Quæ ambo præſtabant vacuationes paucæ & victus ratio idonea. Vacuationes autem erunt einſmodi.

Primo quoque die antequam Lutetia excedas, Accipe Caſſiæ recenter purgatæ ℥. vj. Rheubarbari electi mediocriter puluerizati, ℥. j. ß. Cinnamomi ℈. vj. Capias manè horis tribus ante cibum cum ſaccharo vel aqua bugloſſi.

Poſtridie manè circiter ſextam, ſanguinem vnciis ſex, vel circiter minues ſecta baſilica dextra, aut victu tenuiore ſi à phlebotomia abhorres. *Purgatio.*

Quum verò corpus noſtrum etiam ex alimentis qualitate & quamtitate idoneis excrementa gignat interdum etiam largiora, ſalubre tibi eſt ſemel aut bis in ſeptimana, deuorare vna hora ante cibum duo aut tria hæc cerapotia.

℞ Aloes electæ ℥. ß. Myrrhæ optimę ℨ ij. Croci ℈ ß. Foliorum dictami veri. Radicis pſeudodiptami, Betonicę erraticæ ſeu tunicis, Pentaphylli veri ſeu tormentillæ. Boli armenæ veræ, Sigilli Lemnij veri an. ℨ ß. Cum oleo amygdalarum dulcium recenti igne extracto, & cum ſirupo limonum fiat maſſa mollis inuoluatur aluta. *Pilulæ.*

Quanquam verò hęc purgantia etiam robur addant partibus noſtris principibus in quibus ſunt facultates ſummę, quorum actio eſt noſtra vita: Tamen propriis etiam alexipharmacis ſunt velut armandę.

Ne locum dent vllum malignæ huius aëris contagioni, Cuiuſmodi eſſe hæc duo præſtantiſſima conſtituimus ratione atque experientia inuenta ac comprobata.

Potio alexiph. ℞. Conſeruæ Bugloſſæ, Borraginis, Chicorij, Adianti albi ſeu Capilli veneris an. ℥ ij. ß. Conſeruę roſarũ, Corticis citri conditi, an. ℥ j. ß. Foliorũ veri diptami, Radicis pſeudodiptami, Tunicis, Tormentillæ, an. ʒ ij. Seminis cardui, Seminis citri, Seminis oxalidis, an. ʒ iij. Zedoariæ, Gẽtianæ, an. ℥ ß. Mithridatij veteris, Theriaces, an. ℥ iij. Pulueris electuarij Diamargaritonis frigidi, De Gemmis, Diarhodon Abbatis & Triaſantali an. vn. ß. Aquę decoctionis duorum caponũ alteratorũ cũ oxalide, Portulaca, Scabioſa, bugloſſa, borragine, Calendula lb. x. Cũ foliis triginta auri puriſſimi. Fiat diſtillatio artificialis in vitreo vaſe ſuper cineres, Seruetur vaſe vitreo, Vtatur manè horis duabus ante cibum, Dando cum ſaccharo & cinamomo. Et ſi malum prehendit dato in ipſa acceſſione bis aut ter ad vncias ij. vel tres parum calefactas.

Victus. Manè vacuato corpore partes omnes motibus clementibus exerce, quibus ſi ſudor blandus ſuperueniat linteis mollibus tergendus eſt. Ab hoc vbi corpus deferbuerit cibum ſumes coctu facilem, ſed paulo parciorem ſolito. Tales ſunt Turdi, Perdicelli, Perdices, Auiculæ, Capi altiles, Gallinæ, Phaſiani, Lepuſculi, Cuniculi, capreoli aſſi potius quàm elixi, cum omphacio vel cum ſucco oxalidis, limonum, aranciorum, aceto ſimplici aut roſaceo. Aut ſi elixis illis vel ſimilibus veſci libet alterantur portulaca, oxalide, bugloſſo vtroque & cum prædictis condimentis mandantur, ſed ita parcè vt ſemiſatur ab epulis recedas. Piſces ſi tangere placet diligantur qui poſt coctionem habeant carnem ſiccam & digitis friabilem quorum prouentu veſtra diues eſt Anglia.

De ceruiſia. Vinum ſit æſtate mediocre viribus colore aut album aut igneum Hyeme valentius & rubentius modo non magis vaporoſum aut calidum vt aqua multa ſit diluendum quam in hoc affectu aut præcauendo aut curando non probamus quod nimis humectet, vti neque veſtra ceruiſiam quę ſuccum gignit craſſum & melancholicum quoquomodò paretur. Veſtram quoque *gouſthalicam* illi affinẽ non probauimus, Nec lac corrumpi nimis habile. Nec ſerum lactis vino albo ſecretum & miſtum. Caſeus quanquam ſiccando ſaluber eſt, quia tamen vetus calfacit, recens eſt frigidior & crudior & obſtructioni paratior vitandus eſt, pręſertim frequens & largus: fructus omnes æſtiui corpus putredini parant:

Antidota. Dactylos, vuas paſſas, pruna paſſa permittimus imo imperamus: Item ficus paſſas quòd viſcera tergeant, obſtructa liberent, & venis reſiſtant, Amygdalas dulces, Cappares, &c.

Cautio. Corticem citri conditi, Conſeruam roſaceam boraginatam, bugloſſatam, Aſplenij, Scabioſæ, Chicorij, Radicis tormentillæ. Tunicis & ſimilium maximi facimus crebro vſu & horis prope omnibus ſiue ante paſtus ſiue poſt, niſi alia ratione aluum adſtringendo obſint. Poteſt interdum ante ientaculum per horas duas ſumere quantitatem auellanæ huius miſturæ.

Opiata. ℞. Conſeruæ roſaceæ, borraginis, bugloſſi, Corticis citri conditi, an. ℥. j. ß.

℥ j. Theriacæ aut Mithridatij veteris. ʒ iij. Boli armeni, Sigilli Lemnij, an ʒ ij. Fiat opiata, Poſt cuius paruam quantitatem ſuperbibat ℥ ij. vini diſtillati.

Potes etiam ſumere portiunculam oui philoſophici quod plerique medici deſcripſerunt.

Si improuiſo lues inciderit mirum in modum roborat in ipſo ſudore diſtillatum calefactum bibere & electuarium ſumere etiam bis terve & paucum ex vino aqua bugloſſi diluto madidum ſugere, atque hoc partes ipſas principes facultatum effectrices, ac ipſas facultates corpus noſtrum gubernantes reficit & veneni vim tabificam citius de corpore propulſat ob id acceſſionem reddit ſalubrem magis ac breuem, & à ſymptomatis feris hanc luem ſequi ſolitis corpus vindicat.

Conſilium ſexageſimum octauum, Elephantia incipiens.

Nobilis annos quinquaginta natus carnoſus quidem, ſed tamen ſquallidus & ad eum accedens habitum qualis eſt ictericorum, facie rubicunda ſeu ex rubro liueſcente, ſanguine craſſo nigróque perfuſa, in qua maculæ nigræ aut liuidæ interdum exoriebantur, vt etiam in reliquo corpore ſenſui nullo aut obtuſo præditæ, ſed ſine ſiti, ſine cibi faſtidio & aliis ſymptomatis grauioribus. Infinitas hic potiones hauſerat medicas, & ſudoribus corpus exſiccauerat in balneis calidioribus, non ſine valetudinis iactura. Verebatur ne Elephantia corriperetur, cuius iam videbatur rudimentum. Reſcripſit Dominus Fernelius hæc remedia. *Hiſtoria temperamenti.*

♃. Radicis acetoſæ, Lapatij acuti & Enulæ Campanæ, Polypodij quercini, ſeminis carthami, paſſularum mundatarum an. ℥ ß. Endiuiæ, Chicorij, Plantaginis, Bugloſſi, Borraginis, Lupulorum, fumariæ, Cuſcutæ, Ceterach, Chamædryos, Chamæpityos an. m. j. Florum violarum p. ij. fiat decoctio ad ℥ xvi. In colatura infunde per noctem Epithymi ℥ ß. foliorum ſennæ mundatorum ℥ v. Agarici albi ℥ ij. Gingiberis ʒ ij. Manè bulliant parum & fiat expreſſio, in qua diſſolue ſuccorum depuratorum fumiterræ, & plantaginis an. ℥ iiij. Sacchari albi ℔ j. ß. Fiat ſyrupus perfectè coctus. Doſis ℥ ij. vel ℥ ij. ß. cum ſero lactis quinto aut quoque ſexto die. *Syrupus longus.*

♃. Conſeruæ bugloſſi, Borraginis an. ʒ ij. Raſuræ eboris & cornu cerui an ℈ j. Mithridatij veteris ʒ ij. Miſce pro duabus doſibus poſt purgationem, horis iij. ante cibum. *Conſeruæ.*

Poſt tertiam aut quartam purgationem vena ſecetur interior brachij ſiniſtri, Detrahatúrque ſanguis ad ℥ x. *Phlebotomia.*

Deinde ſi qua ratione fieri poteſt reſerentur hæmorrhoides primum quidem fotibus emollientibus & alterantibus. Deinde ſuppoſitoriis ex hiera ſimplici cum ſucco mercurialis vel cum felle, aut ſi foris conſpicuæ ſint & intumeſcant affixis hirudinibus, vt his rationibus ſanguis ater & melancholicus emanet. *Hæmorrhoides.*

Quum ita corpus diligenter præparatum vacuatúmque fuerit, perutilis erit balnearum vſus ex aqua dulci potabili vſque ad multos dies continuatus manè ieiuno ſtomacho, ſed ea ratione vt non admodũ calidæ ſint, verùm duntaxat tepidæ vt corpus tandem humectetur: Non *Balneæ.*

autem ſudores eliciant.

Victus. Victus obſeruandus refrigerans & humectans, cremor hordei ieiuno maximè conducit cùm præſertim non eſt opus medicamentis. Iuſcula quoque ex pullis gallinaceis, carne vitulina, aut veruecina, cum bugloſſo, borragine, oxalide, lactuca, & plantagine.

Si vinum æſtate circumcidetur eius vice ſaluberrima erit aqua hordei vel alius quiuis potus in laborantis gratiam comparatus.

Cornicula. Si quæ partes in cute exiſtunt nigricantes aut liuidæ nullo vel obtuſo ſenſu præditæ, his adfigantur cornua vel cucurbitulæ exiguæ cu ſcarificatu, eóque ſatis alto vt ſanguis promanet ſentúſque reuocetur.

Conſilium ſexageſimum nonum. De Elephantia.

Propoſitio. QVum de his quæ in facie Ioannis Rocquier ſe produnt non bene inter doctos medicos conueniat, aliíque affirment, aſpectu illum eſſe horridum, & Leoninos oculos, ſupercilia glabra, rareſcere barbam, nares tumidis, multíſque tuberculis tum intus tum foris deformes cum incipiente vlcere, hinc reſpirationem difficilem, tonſillas vlcerari cum voce rauca & obſcura: Alij verò iſtorum quidpiam deprehendi negent, & tubercula, ſi qua ſunt, rubra apparere. Neceſſe eſt ea ſigna de quibus inter celebres medicos certatur omnino obſcura & inſida latere, neque ab his iudicandum quemquam Elephanticum, Neque ſi quæ dicta ſunt omnia compareant, iudicandum propterea eſt elephantiæ initium, cùm præſertim probè corpus alatur, nullúſque pedum aut manuum ſtupor aut refrigeratio ſubſit, qui elephantiam ſtatim initio concomitari ſolet.

Neque ſi elephantiæ initium adſit ſegregandus ideo eſt laborans ab hominum conſortio, quum nondum corpus aut ſpiritus graueolens, nec putredo ea ſit, cuius contagione vicinos labefactare poſſit.

Iudicium. Ita igitur de re controuerſa & litigioſa nos ſubſignati doctores medici cenſuimus Ioannem Rocquier etiam craſſo aut melancholico ſanguine ſuffuſum, & tuberculis ſubrubris deformem nondum eſſe inter elephanticos numerandum nec ſegregandum ab hominum conſortio. At ſi poſthac malam omnem medendi viuendíque rationem aſpernetur, nulliſque cedens remediis ingraueſcat, & manifeſtiora de re iudicia proferat, tum ſatis opportunè quid agendum fuerit æquiore iudicio decernetur.

Curatio. Curatio vere ſuſcipienda.

Victus refrigeret ac humectet.

Purgetur ſingulis hebdomadis apozemate.

Vino prorſus abſtineat.

Calida autem omnia, & venenata pharmaca tum purgantia tum alexipharmaca declinet, cuiuſmodi ſunt ſcammoneata, mithridatium, theriaca, &c. vt quæ non modò non iuuent affectum, ſed etiam humores adurant & morbum conduplicent.

Conſilium ſeptuageſimum, Litteræ cuiuſdam qui victu tenui & decocto guaiaci morbum quendam profligabat.

VIctus fuit pertenuis & paſſulis & dactylis, & à vino ita temperaui vt olfactu mihi nauſeam pariat, alui ratio ſatis conſtat, Potio matutina ſudorem prouocat mediocrem, veſpertina nullum, ſpirandi difficultas nulla eſt, ſed vetus dolor ſemper thoraci inhæret. Deprehendi autem à ſex diebus nouum dolorem è regione veteris inter ſcapulas, qui à veteri in eo differt, quòd nouus tactu vetus tantùm motu vehementi ſentiatur, ab heſterno die malum malo conduplicatum: ventriculus alioqui ſuaptè natura imbecillis perpetuò mihi dolet citra tamen cibi faſtidium &c. Ad ea reſpondit Dominus Fernelius. *Progreſſus morbi.*

Egregiam ſanè operam videris impendere expugnando huic diuturno contumacíque morbo, vereor tamen ne vires tenuiore victu tãdem concidant: conſeruandæ ſunt ac paulo pleniore cibo ſuſtinendæ, vt omnem curationis decurſum perferant. Audio nouos dolores exortos, ſed ea vis eſt potionis éaque natura vt ſi quid in corpore tacitè latebat id primis diebus in apertum proferat ſæpéque dolores exaſperet, mox tamen diſpariturος.

Quod etiam ventriculum nouus dolor fatiget ex eadem cauſſa prouenit, exagitati quippe vitioſi humores è viſceribus eo confertim irruperunt: hos itaque duxi in primis expugnandos medicamento accommodato cuius tibi compoſitionem deſcripſi. Quo die id hauries ab altera potione abſtineto, ac deinceps liberalius hac vtere vt ſudores copioſi vndique dimanent. Qui ſi ne ſic quidem vberius exeant, eliciantur æſtuario quod in ſudorem plantis pedum aſſideat.

FINIS.

IOANNIS CAPELLANI SENIORIS ILLVSTRISS. Chriſtianiſſimi Regis Franciſci primi genitricis Medici,

CONSILIVM DE PESTE.

PESTILENTIA aëreum eſt venenum, ſiue venenatus aër putrium vaporum admixtione & in pernicioſiſſimam humano generi qualitatem dira diuerſione excitatus. Sic enim affectus aër, reſpirationis neceſſitate, primùm cordis receptaculum ſubit, mox per arterias in vniuerſum corpus vitium transfunditur. Itaque vtroque, & corde totius vitæ fonte, & ſpiritu proximo animæ organo, tum ſæua contagione advitam

minùs idoneo, hominem cadere, (niſi celeritate prouideatur) neceſſe eſt, vt verò iam præceps malum caueamus, primùm de iis quæ ad victus rationem pertinent, dicemus, Deinde medicinalia tum cautionis tum curationis inſtituentur.

Cùm hæc aeris inclementia ab aqueis vaporibus per aërem confuſis oriatur, deligendus eſt aër qui procul diſtet à lacunis & ſtagnantibus aquis, quæ ob id quod minus mouentur computreſcunt. Feneſtræ domus ad Orientem & Septentrionem pandantur. Ab his enim partibus venti ſpirantes nebulam ſiue caliginem, quibus aer corrumpitur, minimè patiuntur, Borealis præſertim flatus qui ob hanc cauſam ſcopa cœli vulgò vocatur, quod refrigerando æſtuātem aerem temperet, & putrilaginem corrigat. Vtendum aqua, quoad fieri poteſt, quam ſaluberrima. Cibus & potus ſint temperati non qualitate ſolùm ſed & quantitate, vt qui redundantem humorem non colligant, & ad corrumpendum ſint contumaces. Cuiuſmodi ſunt quibus non eſt immodicus & improbus ſuccus, acida quædam, vt malum citrium, oxyacantha, rumex, omphacium, & acetum quibus reliqui cibi ſunt condiendi, vinum cum aqua temperetur in qua aurum candens extinguetur, eſt enim ſingularis quædam συμπάθεια conſenſúſque auri cum vino, & vini cum vitali ſpiritu. Vitetur autem ſomnus diurnus, qui difflari corpora non permittit. Graues, triſtes, & moleſtæ animi perturbationes reiiciendæ, quæ temperamentorum modum naturæ conuenientem permutant. Monet ſiquidem animus corpoream molem, vt intelligētia cœlum, non ſolùm locali motu, ſed etiam alterationis per ſpiritum eius organum. Vehementiores exercitationes idem faciunt viréſque fatigant & imbecillitas ad actiones reddunt. Moderatæ verò totius corporis habitus excrementa vacuant, membra omnia roborant, & alacriores ad obeunda munia corporis facultates efficiunt.

Auxilia ad præcautionem.

Pro medicinalibus præcautionis remediis excitatus à ſomno cubiculum ſuffire debet ex thure, iuniperi baccis, corticibus mali citrei aridis, aut foliis lauri. Horum enim ſuffimentum non ſolùm aërem purgat, ſed etiam veſtes nidorem combibentes qualitatem venenis contrariam reportant. Os & manus aqua tantillo aceti permixta lauentur. Geſtare vtile erit ea quæ per antipathiam lethalibus venenis aduerſantur, vt qui dicitur granatus lapis ex carbunculorum genere, qui quanquam ſit minoris pretii, maioris tamen inter gemmas virtutis cenſetur, cordi præſertim amicus, vt ſmaragdus cerebro, ſapphirus iecinori, corallium ſtomacho: Hiacynthus etiam anuli modo geſtatur & ore continetur. Nonnulli etiam collo appendunt hydrargyrum genuino & occulto odio cæteris venenis contrarium. Includatur capſulæ ſpongiola aceto imbuta quæ frequenter odoretur. Ore teneatur cortex aridus mali medici, aut eius, & lauri folium. Item Zedoaria, cui Arnabo apud Gal. & Paulum nomen eſt. Hæc enim omnia occulta proprietate & inuiſibilibus quibuſdam radiis peſtilentem aërem arcent, vt Rhicinus talpam, Draconium viperam, polemonium ſcorpionem, lyſimachium ſerpentes perſequitur & muſcas necat. Si aluus ſponte ſoluta non fuerit, ita vt nil interdiu reddiderit, media ante cœnam hora deuoretur vnum ex ſequentibus catapotiis.

℞ Aloes

℞. Aloes ʒ ij. rhab & agar. an. ℈ j. Zinzib. & cinnamo. an. ℈ ß. cum ſucco citrij aut aceti fiat catapo. Aloe non ſolum viuentia ſed etiã mortua corpora à putredine vindicat Rhabar. pituitam & vtramq. bilem exigit. Agaricus idé operatur. Thoracis vitiis vtilis, quod & venenis aduerſatur, niſi vetuſtate corruptus. Tunc enim quod veneno contrarium erat, in naturam veneni degenerat: Cinamomum venenis remedio eſt. Zinziber viſcera roborat, tarditatem & ſegnitiem purgantis medicaminis excitat. Cum exeundum eſt mane, ſumatur ad nucis iuglandis magnitudinem ex remedio quod his conſtat. ℞. boli arm. loti in aqua ſcabio. ℥ i. Florum nymph. & bugloſſ. condit. an ℥ ii. Cortic. citrii & florum roſa condit. ana ℥ i. Cinna. ʒ i. ſeminis citrii à cortice purgati, marg. coral. rub. an. ʒ i amb. ℈ ii. Camph. ℈ i. miſceãtur cum ſucco mali citrei aut punici. Lutum armenicum peſtilentiæ eſt peculiare remedium quod & reſpirationis organis quacunque cauſa oppreſſis præſentaneo eſt remedio. Nymphæam poſt Galeni tempora ab Arabibus longa experientia obſeruatum eſt aduerſus peſtilentiam mirificè cõuenire. Bugloſſum ſpiritui amicum eſt. Ita vt vinum in quo maduerit triſtitiam pellat, & mœrentem animum recreet. Citrei mali cortex ventriculum roborat, ſuccus quoque febrem extinguit colliꝗue putredinem, Margaritæ oculorũ caliginem diſcutiunt, & faliginoſos vapores diſſipant. Ambra Cerebri, cordis & pectoris vitiis opitulatur. Camphora ſeu Camphura præſtat in corpore humano quod Boreas in ſenſibili mundo. Purgat enim internũ aërem noſtrum, hoc eſt ſpiritum & peſtilentem feruorem extinguit. Denique (vt res in pauca conferatur) quæ in contage peſtifera vſurpantur, tribus omnib. facultatibus dotata eſſe debent. Nam & putrediné arcere debent, ſpiritus confirmare, & diſſolutos cogere ac inſtaurare, denique bezoardicam vim aliquam præ ſe ferre id eſt, ἀντιπαθῶς Venenum oppugnare debent. Itaque, quo ad eius fieri poteſt ea quærenda ſunt remedia, quæ in facultatibus pollere videantur. Cæterum prouidendum eſt vt humores excrementitij qui ad concipiendam peſtilentiæ luem ſunt opportuni, deiiciãtur. In cũmq. finem deuoranda ſunt tria aut quatuor ex his Catapotiis quæ à Paulo Ægineta Rhuphu. citante ſcribuntur.

℞ Ammoniaci thimyamatis ʒ ii. myrrh. aloës an. ʒ i. cum melle fiat catapotia. Ammoniacum & myrrha excreationes promouent & vitiis thoracis qui iniuriis peſtilentiæ magis patet, facilem perſpiratum efficiunt. Eſt & myrrhis herba (quam nonnulli myrrham vocant) eam ex vino bibentes à peſtilentia illæſi ſeruantur, horum loco ſequentium vſus probari poſſet.

℞ Aloes ʒ ii. rhab. agar. an. ʒ ß. maſtich. ℈ j Zedoar. Zingib. an ℈ ß. ex mali Citrei ſucco, aut eius ſyrupo formentur catapotia, Maſtiche ventri, qui cum corde magna eſt affinitas & paſſionum communicatio, imbecillitatem erigit.

Vt primum peſtilens occupat morbus quo celerius minatur periculum, ita vt laborantem die vno iugulet, eo maturius ad præſidia confugiẽdum. Secãnda igitur vena in cubiti flexura (modo inguina aut vicina loca malũ nõ occupet) vt ætas, vires & habitudo permiſerint. Eximendi ſanguinis menſura ad horum portionem attemperetur. Hoc enim pacto *Curatio.*

in genere venoſo propriè & arterioſo per conſenſum & communicationem efferueſcentia prohibetur, aut iam facta minuitur, auertitúrque per eaſdem vias peſtifer à corde vapor. Detracto ſanguine ex prius inſtituta antidoto ſumendum eſt, duplo plus quàm præceptum fuerit in præcuſtodienda parte additis eidem remedio Camphoræ granis 4. & quia per æſtatem frequentius graſſari & ſæuire malum conſueuit in hoc plus caphoræ addi debet, vt verò reliqui à ſanguine humores qui in ventriculo inteſtinis & primis venis reſident quos peſtilens virus obtinuerit, deiiciantur, deuoranda ſunt aliquot ſecundæ compoſitionis catapotia. Duabus ante cœnam horis ſi venæ ſectio fuerit matutina, vel deuorentur manè a pridiana veſperi facta ſit. Cùm verò catapotia reſpuit omnino ægrotus, deuorare poterit quæ ſubiiciuntur ℞ rhab. ℈. iiij. agar. ℈ ij. cum aliquot Zinzib granis. His omnibus permixtis cum ℥. ß. conſeruæ bugloſſ. & pauco oxymelite. Quòd ſi ſolido vti medicamento tenue it, hæc omnia reſoluantur cum oxyphœnici, id eſt thamarindor. decocto quod refrigerat, ſitim extinguit, cibi faſtidium abigit, bilis acrimoniam frangit, & putredinem cohibet. Nec ducenda alius acrioribus medicamentis ne virus peſtiferi reuulſio fiat ad viſcera, à quibus ipſum abalienare, propulſare & eliminare natura contendit. Cùm verò ad aduerſas parteis virulentum protrudit humorem externo artis præſidio iuuanda eſt. Sic enim interna vi expultrice, & externa remedii facultate idem humor exterminabitur. Ad id etiam auxiliatur profundus ſcarificatus, vſtio, decoctio, aut cum erodentibus medicamentis, abolitio. Si febris ægrotantem extorret, ſitiſque valida torqueat, non eſt à potu abſtinendum nimis. Sit tamen qui plurimum refrigeret, extinguat, putrefactioni repugnet vt oxymelitis modo cum ſaccharō fiat & multa ſyncera aqua diluatur, aut ſyrupus ex mali citrei ſucco aut oxyachanto, vel omphacomelite. Quod ſi ad ventriculum malè affectus humor impetum fecerit, vt ad vomitionem proritet, citanda eſt ea cum oxymelite cum raphani decocto. Obſiſtit enim venenis vniuerſis raphanus. Res ipſa de qua agitur fuſiorem tractationem poſtularet: verum non omnia perſequi, ſed ſolùm ea in animo fuit notare, quæ ex multis eſſent ſcitu digniſſima.

Conſilium pro diuerſis affectibus nobilis pueri.

PVER quidam annos ſex natus in Britannia febre continua prehenditur cum exanthematôn moleſtia. Creberrima erant, & totum corpus, imo internum os vna cruſta inductum, obductúmque videbatur: Oculorum inſignis tumor, atque veluti exertio, eminentiáque foras. Tandem dexter lumine omnino priuatur. Siniſtra acies hebetior vt ſuffundi videretur. Viſum eſt id pendere ab obſtructione nonnulla nerui viſorii, accedente ſuffuſione aliqua quæ nondum inualeſcat: Aliquando auris fuerat illi ſanioſa & purulenta, vt facilè ab aurium neruis ad oculos fit conuerſio.

Obſtructio inſinuat vſum reſerantium & quæ infarctus recludunt.

Suffuſio

Suffuſio ſi adſit, concreſcentis aut i im concreti inter cerato idem aut cryſtallo idem humoris fuſionem & diſcuſſionem deſiderat.

Ad præcautionem Victus ratio, Vacuatio, Diuerſio, Membrorum affectorum roboratio.

A paſtu vtatur puluere è coriandris conditis. Saccharo roſato, Margaritis, Pauco cinn.

℞. Aniſi, fœniculi, Cinnamomi, an. ʒ j.ß. Coriandri præparati ℥ ij. Sacch. colati ℔.ß. Eufragiæ ʒ.ij. fiat puluis.

Manè cùm ſurrexerit ſumat ex hoc puluere.

℞ Seminis fœniculi, aniſi, & eufragiæ, an. ʒ.j. ß. Cinnamo. ℈.ij. Nucis moſchatæ, Maſti, an. ʒ ß. Sacchari ℥ iij. Fiat puluis vtendus vel per ſe vel cum aqua fœniculi.

Crebris potius quàm magnis medicamentis vtendũ ratione ætatuſq;.

Apophlegmatiſmi laudabantur non erthina, Grana maſtiches in vinis paſſis incluſa.

Probantur parua catapotia ex rhabarbaro & agarico.

Apperente vere conficiatur ſyrupus adiectis Cephalicis & ophtalmicis.

Pyrotici in ſiniſtro brachio applicatio eſt vtilis. Confert & in occipitio.

Manardus præter hos duos auerſionis modos tertium conſulit faciẽdum in confinio anteriorum futurarum Caluariæ vſtione Auro vel ferro igne candente facta.

Si quid aliud in viſus obſcuritate & viſorii nerui obſtructione inducta id præſidii confert Lixiuium ex ſarmentorum cinere, In quo macerentur herbæ cephalicæ, & folia ſennæ.

Corroborant cerebrum Myrobolanus Cebula mane ſumpta. Imo etiam nucleus ore contineri debet. Nux moſchata, fœniculi ſemina cõdita. Eufragia crebro maſticata. Semen fœniculi aceto maceretur, Siccetur, Adde Cinnamomum & ſaccharum, Puluis fiet valde vtilis, Aſpectus rerum viridium præcipuè ſmaragdi: Color cæruleus fatigatum oculum recreat: contra lædunt oculos Crapula, Muſtum, Legumina, Braſſica, Raphanus, Allium, Porrum, & id genus alia, Magni piſces, Aſpectus rerum lucidarum & celeriter motarum: Iuuenis aliquis ſuaue ſpirans abluto ore diligenter aqua in qua per horam macerabitur ſemen fœniculi, Nux moſchata, Inſufflet in oculum. Poterit & lambere oculum præmanſo ſemine aut fœniculi aut eufragiæ.

Probantur animantium fella maximè piſcium atque in primis rayæ: Ex terreſtribus quadrupedibus agniculorum, porcellorum, Hœdorum iuuenum, & qui adhuc ſubrumi ſunt.

Fotus non multum probatur quia plus attrahitur quàm diſcutiatur, Niſi & corpus & cerebrum diligenter ſint repurgati. In ſuffuſionibus nondum inueteratis hæc aqua mirificè facit.

℞. Succi fœniculi ℔.ß. Succi gallitrici & Chelidonii an. ℥.ij Eufragię recentis m.ij. Verbenæ, Maioranæ, an. m j. Syrupi roſat. ℥.iv. Mellis opt. ℔.ß. Tuthiæ præparatæ, Ligni aloës, an. ʒ ij. Reponantur in alembico & diſtillentur lento igne, iſta aqua abluatur oculus, & aliquid ex ea in

illud leniter inſtilletur. Etiam ſi tenella eius ætas ſit. Probatus eſt tamen vſus ligni ſancti in decocto valde diluto adiecta glycyrrhiza, Paſſulis & ſemine fœniculi.

Hæc conſulebant Tagaultius, Syluius, Akakia, Flexellius.

SIMONIS PETREII MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI consilia ſex

Conſilium primum. De facilitando partu.

Difficile eſt iudicare de cauſis, quæ difficilem partum eius optimæ mulieris, de qua ad me ſcripſiſti, efficiunt. Præterea quòd cauſæ interdum manifeſtæ ſunt, vt nimia fœtus magnitudo, colli vteri anguſtia, & fœtus matriſque imbecillitas: interdum occultæ, vt optimi cuiuſque medici iudicium fugiant. Accedit nonnunquam particulari quadam vteri natura, vt fœtus in vtero iuſtum & conuenientem ſitum non habeat, etiamſi mulier in externis rebus non peccauerit, nempe nimia ventris adſtrictione, violento motu animi, aut corporis, & cæteris id genus. Atque dum apud me diligenter repeto huius in pariendo difficultatis, qua nobiliſſima mulier afficitur, cauſas, eam agnoſco vteri peculiarem quandam naturam, qua efficitur, vt ex vtroque ſemine in vtero fœtus conformetur, qui eum depravatum ſitum ſibi vendicat: neque enim mihi tuis literis explicaſti vllas cauſas externas aut internas manifeſtas interueniſſe, quæ hanc pariendi difficultatem attulerint: niſi fortè accuſetur ipſius fœtus imbecillitas, qui non poteſt matris conatus in pariendo adiuuare. Et certè imbecillitatis eius eſt coniectura: cum tuis literis oſtenderis vterum ad inferna propendere quarto iam menſe cum dimidio, in quo non ſolet eſſe fœtus grandis, qui oneri eſſe poſſit. Vnde autem ea fœtus imbecillitas ortum duxerit non facile poſſum iudicare qui mores optimæ mulieris ac vitæ legem ex te non cognouerim, de his verò cùm ad me ſcripſeris meum hac de re conſilium certius accipies. His ita conſtitutis videtur mihi eſſe conſulendum optimæ mulieri grauidæ, iis præſidiis quæ vterum confirment ac impediant, ne ad partes infernas prolabatur. Ad quam rem plurimum valet emplaſtrum, pro matrice lumbis admotum. Deinde venter eſt ſuſtinendus, ac vterus confirmandus vſu conuenientium faſciolarum, à peritis obſtetricibus bene ac conuenienter impoſitarum. Atque vt ſurſum vterus feratur, vtendum eſt cardiacis tabellis quæ ambram & zibettum recipiant cum radice biſtortæ & corallo. Appendatur etiam collo nodulus qui ventriculum contingat, conſtans ſantalis pululeratis, croco & ambra griſea, zibetto, cuius vapore grato vterus allectus minus deorſum inclinabit. Vbi autem vterus confirmatior euaſerit & minus deorſum propenderit, valde probo vſum expreſſionis ℥ ij. rhab. electi infuſi in aqua roſarum, addendo ſacchari roſati ℥ ß quam poterit repetere ſemel atque iterum ſi ab eius vſu illi bene ceſſerit, præſertim quinto & ſexto menſe. De

venæ

venæ ſectione non poſſum certò affirmare an ſit illi profutura, in ea vteri imbecillitate & in partes infernas inclinatione. Verùm ſi abundantis ſanguinis ſigna ſeſe proferant, poteris duo vaſcula detrahere. Quod attinet ad poſtremum tuarum literarum caput, quo à me petis, quæ remedia ad facilẽ partum conferre poſſint, tum cùm natura ad excludendum fœtum ſeſe accingit, clyſteres remollientes magnam vim ſemper habere indicaui, deinde ea linimenta & olea malactica, quibus inferior venter, & lumbi illinantur. Ad eundem ſcopum plurimum valet ſyrupus paratus ex cinamomo, croco, puluis quoque nucleorum dactylorum cum trochiſcis de myrrha. In hac re Galenus caſtoreum etiam commendat quod vi ſua mortuum fœtum poſſit excutere, Æticem lapidem veteres in partu facilitando probauerunt, ſi femori admoueatur, abortum verò impedire ſi ſupra vmbilicum applicetur.

Conſilium ſecundum, De vterina ſuffocatione. Ad Grauellanum medicum.

Accepi tuas literas (Grauellane doctiſſime) quibus me certiorem feciſti de ſymptomate grauiſſimo quo tui fratris vxor laborat, nempe vterina ſuffocatione, cuius ipſe hoc menſe Ianuario ſpectator & obſeruator fuiſti, à quo tremor capitis & quid epilepſiæ ſimile eſt conſequutũ Cui malo etſi remediis accómodatis eſt à te proſpectũ, nondũ tamẽ eo planè liberata eſt, ſed per incerta interualla illi moleſtũ eſſe ſolet. Eius verò ſymptomatis originem putas ad vterum eſſe referendam, in cuius ſinu portio ſeminis corrupti retenta in partes ſupernas eos tetros vapores tranſmittit, qui pro variis partibus quas affligunt, varia ſolent edere ſymptomata. Nam cùm per arterias in cor & pulmones irruunt, ἀπνοίαν, reſpirationis priuationem: ſi meningas cerebri occupẽt, cõuulſiones afferunt, quales tibi viſæ ſunt. Hanc tuam de grauiſſimis ſymptomatis ſententiam valde probo, ſed & ſucci melancholici quo plurimùm abũdat cacoëthiam conferre exiſtimo. Vterus enim & lien mutuas tradunt operas ad ægræ perniciem. Itaque ſi benè conſultũ illi eſſe velis vtriq. parti eſt cõſulẽdum. Ac prioribus quidẽ literis quas ad te dedi breuiſſimè conſilij rationem explicaui quæ ſeruãda videretur, in ſucci melancholici malignitate corrigenda & domanda, nunc ea tantùm explicabo quæ ad vterum hoc ſymptomate leuandum pertinere videbuntur. Itaque quoties hic paroxyſmus illam inuadet repetenda remedia quæ tu vſurpaſti, deinde cucurbitulæ femoribus admouendæ. In ſinum pudoris manus obſtetricis butyro illita cum pauco zibetto erit immittenda Hoc partes confricandæ vt illa titillatione irritatus vterus corruptũ ſemen excludat: hoc conſilium ſequitur Matheus de Gradibus non aſpernandus auctor. Præterea vmbilico admoueatur emplaſtrum ex theriaca & mithridatio cum pauco zibetto, Clyſteres paulò acriores inijciendi ex vterinis comparati. Aperienda vena ſaphena poſt lotionem pedum, ex decocto calido: Vbi autem hoc paroxyſmo liberata fuerit, ne repetat: Corpori erit conſulendum purgatione, ac remediis à me deſcriptis quæ valent contra ſuccum melancholicum.

Bene olentia in vteri collum indenda, præſertim paroxyſmi tempore

re quæ vim expultricem vteri ad expulſionem ſeminis irritent, Cardiaca præſidia, quæ viribus recreandis conueniunt, non erunt negligenda.

Semicupia parata ex ſeminib. & herbis malacticis & vterinis mihi valde probantur, vt vteri ductus ſint liberi, & reuellatur vapor qui ſurſum aſcendit.

Hęc ſunt (mi Grauellane) quæ ſymptomati depellendo videntur mihi conuenire. Si quid noui occurrerit, vbi mihi ſignificaueris ad te reſcribam.

Conſilium tertium. De melancholia hypochondriaca, Ad medicum quendam.

HOnoratus vir de cuius natura & ſymptomatis variis quibus cruciari ſolet ad nos accuratè ſcripſiſti, videtur nobis laborare hypochondriaca melancholia quæ non ſolùm hypochondrium verum etiam venoſum genus videtur occupare. Ac verendum ne tandem in grauiorē melancholiæ ſpeciem degeneret, cuius habuit quædam rudimenta à viginti fere annis quemadmodum nobis ſignificaſti Huius obfirmati mali cauſam agnoſcimus non ſolùm iecoris calidam intemperiem, verum etiam κακεξίαν quandam, qua ex alimentis euchymis malos humores gignit & bilioſos & melancholicos, à quibus hypochondriaca melancholia fouetur, & excitantur ea ſymptomata de quibus conqueritur, dolores ὀςεοκοπώδεις totius corporis, præſertim tibiarū, quas à primo ſōno ſentit immoderato ſenſu frigoris affici: niſi fortè à capite ſeroſi humores, qui eo multi continentur, ad tibias defluant & eum frigoris ſenſum afferant. His ita conſtitutis & œconomia totius corporis eiuſmodi contagione labefactata, vt optimè iudicas, illi vere nouo diligenter erit proſpiciendum his generibus remediorum quæ abs te deſcripta ſunt: Vitando medicamenta vehementiora & ſiccantia Itaq. vtatur frequenter clyſteribus duorum generum: quorum vnum ſit purgans ex decocto malactico & flatus diſcutiente, in quo catholicum diſſoluetur. Alterum adipoſum & oleoſum vt ſicca inteſtina humectet & quodam lentore imbuat, ſine vllo medicamento purgante. Deinde vtatur catholici & caſſiæ fiſtulæ an. ℥ ß. vbi hoc medicamento ventriculus fuerit repurgatus, parabuntur apozemata ex decocto ſimplicium ſpleni ac hepati conuenientium, cum violis & lupulo. Quo quidem decocto vbi per quatuor aut quinque dies vſus fuerit, cœlo clementiore præteritis octo diebus dilutum ʒ. ii. rhab. erit inſtituendum cum ℥ j. ſyrupi violati ex multis infuſionibus: De venæ ſectione ſic habeto: Nos in hoc corpore valde gracili & extenuato eam non probare hoc tempore: ſi tamen mēſe Aprili caloris cuiuſdam ſpeciem præ ſe ferant vrinæ, tum de ea imperanda erit cogitandum, ea cautione vt tantùm vaſculum detrahatur. Poſtquam corpus his remediis fuerit præparatum & repurgatum, lactis aſinæ vſus erit ſalutaris, obſeruatis eis legibus quæ à perito medico debent obſeruari. In cuius vſu tantiſper perſeuerabit, dum ab eo ſe iuuari ſenſerit. Quod vbi faſtidire inceperit, tum iuſculis refrigerantibus cum carne vitulina aut pullo paratis erit locus. Cœlo autem temperato & æſtiuo

æſtiuo de balneis aquæ dulcis ſæpè repetundis tuum iudiciū valde probamus ea cautione vt ſudores non promoueantur. Neque verò omittendus eſt vſus ſyrupi de ſucco pomorum dulcium, bugloſſi, borraginis parati, quo hac æſtate vtetur ſi ventriculus ferre poſſit, quemadmodum etiam ſyrupus ſaporis cœlo clementiore poterit præſcribi. Et quoniam ipſi ſucco melancholico adiuncta ſemper eſt cacoethia, quæ ſpiritui vitali, & partibus nobilibus aduerſa & infeſta eſt, aduerſus eam tuendæ erunt cardiacis tabellis & conditis, in quibus præſcribendis ventriculi rationem habebis, qui videtur admodum eſſe imbecillus, & multis flatibus diſtentus, quibus diſſipandis puluerem aliquem à paſtu conuenientem præſcribes, cuiuſmodi eſt vulgaris è trageta communi, corallo, cum pane toſto & ſaccharo roſato. Victus ratio ſit euchyma, qualis vix hoc ieiunij tempore poteſt vſurpari, niſi ouis ſorbilibus vtatur & lucio, cæteriſque piſcibus ſaxatilibus. Vbi ieiunium præterierit, erunt tum ad manum alimenta generando ſucco accommodata. Quod attinet ad illud frigus quod noctu ſentit poſt primum ſomnum, illud facile vitabit, ſi curauerit duas magnas lagenas pedibus admoueri, quæ linteis contectæ pedibus admoueantur. Sic enim fiet vt earum contactu calor tibias ſubeat & illud frigus diſſipet. Quòd ſi hac arte frigus non miteſcat, ex axungia ſuilla lota in aqua ſaluiæ, cum oleo irino mixta, & aquæ vitæ paretur linimentum, quo tibiæ illinantur & cotone muniantur.

Conſilium quartum, De fluxione in pulmones.

EXperitiſſimi medici relatione accepimus nobilem mulierem ætate ferè triginta & ſex annorum, quæ multos liberos peperit, à tribus annis fluxione in pulmones laborare quæ illi tuſſim affert, & interdum periculum ſuffocationis tum præſertim cùm menſes fluere incipiunt, quæ etſi iam diuturna euaſerit, nulla tamen adhuc videntur pulmonis affecti eſſe ſigna, præſertim cùm nulla macies corporis ſit conſequuta, nec vlla febris ſignificatio appareat, neque naturalis facultatis robur in coquendo cæteriſque actionibus deſideretur. Sed verendum iam eſt, ne humor putreſcens, aut acrior redditus pulmones exulceret. Illúdque præcipuè moleſtum eſt, quod habeat ſenſum frigoris in capite perpetuum de quo vehementer conqueritur. Ad hanc fluxionem ſiſtendam doctiſſimi medici quamplurima remedia inſtituerunt, quibus tum vniuerſo corpori proſpectum eſt, tum partibus affectis pulmoni, & capiti, nihil adhuc tamen profectum eſt, perſeuerantibus iiſdem ſymptomatis quæ antea illi moleſta fuerunt: Itaque poſtulat à nobis remedia, quibus fluxionem inueteratam in pulmones ruentem poſſimus coercere, & ægram his incommodis quibus afficitur liberare. Quod vt commodius fiat, videndum quæ cauſa fluxionis, vt ea cognita conuenientibus remediis oppugnetur: Huius cauſam principè puto eſſe cerebri frigidam humidam intemperiem, quæ tum ex reliquiis alimentorum, tum ex vaporibus è ſubiectis partibus in caput ſublatis, multos ſeroſos humores gignit, qui robore cerebri in pulmones deferuntur. Hanc

adiuuat fortaſſe iecoris intemperies paulo calidior, preſertim in corpore non perſpirabili, cuiuſmodi eſt mulieris corpus multo adipe obſitum: Pulmones cum longiore temporis ſpatio eam fluxionem receperint, ea iam implentur, atque aſthma periodicum pariunt incertis repetens interuallis. Huic malo inueterato vt conſulatur omne conſilium eò referendum videtur, vt primùm impediatur ne humor in capite collectus in pulmones tranſmittatur, deinde vt quod iam in pulmone collectum eſt, conuenientibus remediis expectorando expellatur: vtrumq. præſtari poterit ſi vniuerſo corpori proſpiciatur hoc autumno vſu pilularum capiti conuenientium, cuiuſmodi ſunt ſine quibus, aggregatiuæ miſto agarico, quibus bis in menſe vtetur poſt primùm ſomnum. Verũ ante vſum pilularum purgandum erit corpus decocto foliorum ſennæ, cum decocto pectorali parato in quo rhabarbarum infundatur & agaricus, & in expreſ. colata diſ. ſyrupi roſar. pallidarum ℥ i. His adiungi poteſt frequens vſus enematum, deinde corpore purgato aperiatur vena baſilica dextra ad duo vaſcula. Conſuletur capiti in pulmones fluxionẽ tranſmittenti fotu cephalico ex lixiuio ſarmentorum parato, in quo radix ireos florentiæ, calamus aromaticus, ſchœnanth. betonica, maiorana, ſaluia, cum foliis ſennæ bullierint addendo ſub finem decoctionis vini rubri quartã partem. Hoc fotu caput fouebitur mane ſpatio vnius hebdomadæ, deinde caput ſiccatum oleo nardino, de terebinthinâ veneta, alchymiſtico, cum pauca aqua vitæ illinatur diu ſuperpoſito cottone perfuſo puluere ireos florentiæ, maioranæ, ſaluiæ: quo remedio ſi nihil perficiatur, & idem frigus perſeueret, emplaſtrum parabitur de betonica, maioris compoſitionis additis benioini, ſtirace calamita, pice, & pulueribus cephalicis calidis, vt radicis ireos, cyperi, maioranæ, cum pauca terebinthina parabitur emplaſtrum admouendum capiti detonſo capillitio. Ab his veniendum erit ad cauteria ſummo capiti admouenda vitatis ſuturis. Hyeme perſeuerabit in vſu tegumentorum capitis quæ à peritis medicis ſunt inſtituta Nares habeat apertas quæ ſi occluſæ fuerint, vtendum erit primum leuioribus errhinis deinde vehementioribus, quæ in hac ſpecie mali ſunt repudianda. Ad caput roborandum parabitur opiata ex conſeruis anthos, theriaca, mithridatio, cortice citri condito, nuce moſchata condita, admiſta conſerua florum vngulæ caballinæ, borraginis, quæ omnia excipiantur ſyrupo de ſtœchade.

Pulmoni verò in cuius bronchiis plurima pituita continetur proſpicietur decoctis bechicis, paratis ex radice enulæ campanæ, ireos florentiæ, dracunculi, cum betonica, hyſſopo, ſatureia, & cæteris bechicis à peritis medicis inſtitutis.

Looch quoq. parabitur ex radice ari, dracunculi cocta ſub cineribus, cui contuſæ permiſcebitur pulpa ſebeſtem iuiubarum paſſularum cum tragacantho frigido, exceptis ſyrupo capilli veneris, quo frequenter vtetur cum baculo liquiritæ. Addi poterit puluis pulmonis vulpis, Proderit etiam ore aperto vaporem decocti pectoralis attrahere. Alias bechicas formulas à doctiſſimis medicis inſtitutas vehementer probo.

Con-

Conſilium quintum, De renis abſceſſu.

VRinæ cruentæ, & cum ramentis quibuſdam redditæ, oſtendunt optimæ mulieris renem male habere, de cuius dolore in lumbis conqueritur, vt abſceſſus in rene magna ſit coniectura, præſertim cùm ab eo tempore conſueuerit vrinas reddere pituitoſas, vel potius quæ præ ſe puris quandam ſpeciem ferant, vniuerſo corpore in renem imbecillum ſeſe exonerante: Cui malo niſi tempeſtiuè proſpiciatur verendum ne tabem tandem inferat: Commodè autem proſpicietur, frequenti enematum remollientium vſu, deinde caſſiæ fiſtulæ nunc ſolius, nunc cum rhabarbaro coniunctæ, in bolos ſumptione. Deinde cum calidum cælum ſeſe remiſerit aperiatur baſilica lateris dolentis: Atque vbi vniuerſo corpori his remediis proſpectum fuerit de detergendis renibus & confirmandis eſt cogitandum. Ad renes detergendos valebit primùm aqua amygdalata cum hordeo & liquiritia parata. Deinde hydromelitis aquoſi vſus vbi cælum clemens extiterit, opiata ex conſerua violarum & roſarum parata cum electuario diatragachantho frigido, pineolis mundatis, & in aqua roſarum maceratis, exceptis ſyrupo de althea: Eodem pertinebunt iuſcula ex herbis refrigerantibus, lactuca, portulaca, violaria, althea parata, ipſa denique hordeata mane ſumenda. Poſtremum erit lac aſinæ quo per vnum menſem, aut alterum vtetur manè cum ſaccharo roſato. Deterſis renibus erit vtendum trochiſcis Gordonij cum tragachantho frigido, quibus in hydromelite diſſolutis vti poterit. Renes confirmabuntur vnguento roſato Meſue quo illinantur bis in die. Nec erit alienum menſe Septembri aëre temperato vſurpare decoctum Chyne cum paſſulis & liquiritia, vt humores, qui à toto corpore in renem affectum influunt alio ſuum curſum inflectant. Vitæ lex quæ à perito medico eſt inſtituta ſeruabitur diligenter. Prætermiſeram in commemorandis remediis detergentibus vſum terebinthinæ venetæ quæ mirificè prodeſt detergendis renibus cum diatragachantho frigido ſumpta.

Conſilium 6. De tumoribus qui ſpeciem ſtrumæ carcinodꝭ euc præ ſe ferebant.

CVm duo tumores qui in ſiniſtræ axillæ ora apparent præ ſe ferant ſpeciem quandam ſtrumæ carcinodis, vt tuis literis nobis ſignificaſti, mitiſſimè cum iis agendum eſſe exiſtimamus, neque malacticis ac digerentibus vehementioribus vtendum, ne malum ingraueſcat, ſed blandioribus, cuiuſmodi erit vnguentum quod parabitur ex portione aliqua diacalchiteos diſſoluta in ſucco plantaginis, & ſolani agitatis ſimul omnibus in mortario plumbeo, neque ab eo remedio eſt diſcedendum donec videris quid ei leuationis afferre poſſit.

Verum commodior erit vſus externi præſidij vbi toti corpori ingenuæ adoleſcentulæ proſpectum fuerit, quod quoniam tenellum eſt & ſiccum, vt ex eius parte reſciuimus, molliter eſt tractandum. Itaque purgabitur caſſia fiſtula, catholico, vel ſyrupo ſaporis recens parato ſublata media parte croci, quo vtetur bis aut ter in menſe cum ſero lactis in-

diureticos & arcana magni faciũt egentibúſque vltrò offerũt, vt iam legis vim habere videátur. [At, vt aliquis præclarè dixit, Ingenioſos & opulentos, & ætatis ſpatio probatos, dignos quibus credatur, putant, non rectè fortaſſe: ſed vulgi opinio mutari vix poteſt, ad eáque omnia dirigunt & qui iudicant, & qui exiſtimant. In quo error maximus conſiſtit, & qui longè latéque patet.] Maximè verò ſi quid peccatur, in hoc morbo peccatur: Qui tamen tanti momenti eſt vt hominum crux & tormentum eſſe credatur, & in quo ſæpe, langueſcente ac planè ſilente medicorum induſtria, ſtupor potiùs, quàm vtilis remedii noua inuentio cernitur. Et tamen nullus non profitetur artem deturbandarum arenularum, imminuendique calculi. Nulla anus quæ in ſuis forulis & arculis pulueres ſaxifragos λιθαγωγὰς non habeat. Nihil tamen eſt in quo tanta ſit vulgi cęcitas & ignorantia, & in quo aliquãdo medicorum frigeat induſtria. Sed, ſi fieri poſſit, plus aliis ſapiamus. Sũt autem capita quædam à nobis perſtringenda. An non tutus diureticorum vulgaris vſus videatur. Quis *Propoſitio.*
ſit ille mucus pituitáque quæ in calculoſorũ veſica ſuccreſcit & quę v- 1
na emeiitur. An non tutum ſit illius mucum detergere ῥυπτικῶν vſu, an 2
verò ſinendus, An acrimoniam vrinæ temperare ſit melius, an nõ: quod 3
acriuſcula vrina ſuas quaſdam dotęs habere videatur: detergendi enim 4
vi pollet. Prętere a quærẽdũ quid ſit illud Hippocratis ἀπαλύναι καὶ μαλακύναι. *Epidem. 6.*
An non in ſolo vſu veratri præmittendum vt conuellendi occa- 6
ſio adimatur: Contrà vero num ſit periculoſum fomentis corpus renum 7
effœminare & emollire. Vltima quæſtio eſt de conſenſu renum cũ partibus ſuperioribus inferioribúſve: cur ſiniſtræ aliàs laborẽt magis quàm dextræ, cur non pariter ęquabilitérque ſympathia ſẽtiatur cum partibus ſuperioribus & inferioribus, cum renes ambigui iaceant. De diureticis primùm. Galenus conuellit eorum opinionem qui promiſcuè calculoſis acria & calida offerunt. Nam, & corpus conſiderandum, & materia ipſa, cauſáque efficiens. Si corpus pręingue, intemperans, gulęque deditum, aliter ſeſe gerere oportet, quàm ſi corpus gracile, bilioſum, calore acri & ſqualido abundans. Craſſo & præpingui inedia, vſus attenuantiũ confert: calido ſiccóque & bilioſo inedia inutilis imò periculoſa vt quæ coagmentationis maioris cauſa ſit. Diureticorum verò vſus apprimè in aliis neceſſarius, in his noxius exiſtit. Et idẽ author diſtinguens medicaměta arthritica & Diuretica, vult ea eſſe Diuretica quæ & calore & acrimonia præpollent: hæc autem liquant, fundunt, ſecernunt. Vtraque autẽ idem faciunt calculoſis quod & pulmonicis, proptereáque vtriſque interdicuntur. At quidem in pulmonum vitio, quia dum ſerum liquant & ſecernũt, id quod remanet contumacius reddunt & τῇ ἀνακαθάρσει ineptius. Secundo, dum diſtinguuntur lac prouocantia ab iis quæ menſes cient, hęc acriora & calidiora eſſe debent quod non attrhat vterus: cõtra quæ lac promouent minùs calida eſſe debent, quòd ad mammas & ſanguis ducatur, & ab iis attrahatur: cur tantopere calida acriáque ad renes expurgandos vſurpamus, cùm ij attractrice facultate validiſſima polleant? Aliud eſt abſolutè dicere diureticon eſſe, aliud habere vim mouendæ vrinæ, aliud deterendi lapidis aut materiei incidendæ. Quæ

De diureticis. cap. 11. lib. 6. ſanitatuend.

Diſtin. 1.

Diſt. 2.

Cap. 3. lib. 5 Simpl.

Diſt. 3.

Diſt. 4.

nutricis. Incredibile dictu quàm copioſa ſit excretio illius muci obſeſſa
à lapide veſica. Nec deſinit generari in calculoſa veſica donec detractus
ſit lapis. Eo detracto, non amplius emejitur. Cauſa autem cur id fiat, pau- *Diſt. 1.*
cis cognita, & maius quoddam otium & ſpatium requirit. Generatur
etiam in iis quibus gonorrhœa fuit malignior: vnde in vrethra carun-
cula ſit oborta. Dum enim quod tenuius eſt excernitur, quod craſſius
eſt ſubſidet, idque natura præ craſſitie & anguſtia viarũ emolliri nequit:
hinc lapidis aliquando generatio, hinc alias ſuppreſſio vrinæ: Hinc oc-
cupatio ferè totius capacitatis veſicæ dum ad parietes veſicæ adhereſcit
& inaugeſcit: Inde micturiunt ægri, hinc multis mors. Quæſtio eſt, an
illum mucum vſu ῥυπτικῶν detergere ac deradere tutum ſit. Nam primũ,
de ſententia Hippocratis, eſt tanquam glutinum quo coagmentantur a-
renæ vniuntúrque ad molem lapidis. Deinde ſupprimit vrinam: Tertiò *4. De mor-*
implet aliquando copia ſua totam veſicam, vnde moriendi neceſſitas. At *bis.*
eſt vbi detergere conuenit, eſt vbi iſte mucus opportunitates quaſdam *Diſt. 2.*
habet ad dolorem leniendum. Nam hic obliuit obducítque ſuo lentore
lapidem vnde aſperitas læuigatur, minúſque moleſtiarum infertur. An-
gulum quoque lapidis hebetiorem reddit: obducitur enim, oblinitur &
oblimatur. Itaque ad vitæ dulcedinem facit. Et fortè (ſi mea conie-
ctura locum habitura eſt) Natura inconſiderata quadam & fortuitâ pru-
dentia mucum ipſum ſuggerit, vt innocentior calculus reddatur. Nec
neceſſe eſt iſtum mucum detergere, qui alioqui miſeri ægri tædia eſt de-
liniturus. Nam dummodo non ita ſit magnus prouentus, vt capacitas *Diſt. 3.*
impleatur, vtilitas tantiſper hinc conſequitur cum lapis iſto quaſi limo
oblitus cum veſica familiaritatem init, vnde longè minores in mictu
dolores excitantur. De vrina an ſit ita lenienda temperandáque non abs *Detergen-*
re quæſitum eſt. Quid enim attinet detergentia & ῥυπτικὰ aliunde anqui- *tibus.*
rere cùm domi ſit remedium æquè ferè pollens. Purgat enim, deterget,
& eluit vrina. Immo lithotomi quidam non imperitè, poſtquã detractus
eſt lapis, detergentia & expurgantia medicamenta vlceri non indunt,
quod vrina illac perfluens vicem illorum deterſoria ſua vi ſuppleat. Et
dum in calculoſis ea temperatur vrina, tantundem demitur de dotibus
quas habet in extergendo. Sed id viderint alij. Vltimas quæſtiones attin-
gere locus iã poſtulat. De proprietate & vi verborũ ἀπαλύναι καὶ λεπτύνειν
aliud agendo, iam diximus. Hippocrates videtur requirere renum ſoli- *De mollitio-*
diorum emollitionem quandam & humorum exquiſitam attenuationẽ, *ne renum*
ſed id maximè quia agit de elleboriſmo, cui locus eſt in iunioribus, & in *& attenua-*
inueterato affectu cum quaſi vectibus eſt extrudendus. Hęc autem ſoli- *tione hu-*
diorum corporum emollitio procuratur, vt ne in ſuffocationis periculũ *morum E-*
æger coniiciatur, néve conuellendi occaſio maior offeratur. At Galenus *pide. in 6. ad*
extendit latius vim iſtorum verborum Hippocratis. Et licet à veratro ab- *part. 6. ſect.*
ſtineatur, etiamnum putat renum corpus ſolidius laxandum emollien *1.*
dúmque. At in fomentis, balneis & emollitione magna cautio adhiben- *Tres di-*
da. Tria enim ſequuntur incommoda: Primum frequens fotus carnium *ſtinctiones*
effœminationem affert: Deinde vires deiiciendo facultatem maximè ex- *in fotu.*
pultricem debilitat quominus id amoliatur quod moleſtũ eſt. Tertiò, vt
concedam magnas eſſe opportunitates horum, tamen dum corpora re-

num effœminantur & emolliuntur, magis prona redduntur excipiendis
à toto corpore excremẽtis, vnde relapſus & recidiuæ occaſio. At eã pro-
uiſionẽ curámque adhibebit medicus, vt cum fomẽtis balneiſque vſus
Lib. 1. locorũ affectorum c. 4. fuerit, antequã ægrũ dimittat, partibus ad tempus relaxatis & emollitis
robur addat ne ad ῥευματικὴν διάθεσιν, vt loquitur Gal. adducantur. Hæc
autem conſiſtit in facilitate quadã recipiendi excremẽta à corpore toto
De ſympathia renum cum partibus ſuperioribus & inferioribus. profluentia. Quouſque autem procedendum ſit in eorum malacticorum
vſu oculatioris prudẽtioriſque medici opus eſto & munus conſiderare.
Vltima porrò quæſtio habet quãdã latitudinem. Nam proponitur con-
ſenſus renum cum partibus ſuperioribus aut inferioribus. Cur ſiniſtræ
partes occupato rene ſiniſtro grauiùs laborent, quàm dextræ rene dextro
occupato. An pariter æqualitérque laborante rene coafficiantur partes ſu-
periores & inferiores cùm renes ambigant. Ac primum cùm partes la-
borant apprimè conducit ſcire, an per ſe, an ratione aliarum partiũ per
Aph. 5. lib. 6. ſympathiã afficiantur. Et Hippocrates non abs re primùm monebat do-
lores qui ſunt in lateribus aut pectoribus, atque aliis partibus ſi multum
» differant, ediſcendum eſt, vt metaphrenon & ſcoptula operta in quibuſ-
» dam laborant, in aliis ſtupet crus: immo in eadem parte doloris differẽ-
Diſtinctio. tia eſt, alius grauis, acutus alius, hic prudentia medicorum deſideratur.
Nam vulgus, etiam imperiti quidam medici ſæpe ad catarrhum dolendi
cauſam malè referunt, cùm id totum renale ſit, & ad renes omnis opera
Aph. 36. libr. 7. dirigi debeat. Ideo Hipp. optimus docendi artifex ita ſcripſit, Quibus re-
nali morbo laborantibus (νεφριτικοὺς vocat) dolores circa ſpinæ muſculos
» fiunt ſi circa loca exteriora oriantur, abſceſſum externum futurum pu-
» ta, &c. Vnde doctiſſimus Arculanus inter ſigna abſceſſus renum, præſer-
Diſt. 2. tim panniculos, vt loquitur, eius occupantis narrat difficilem ſpinæ in-
flexionem, tuſſiendi difficultatem, corporis ægram erectionem. Et tamẽ
plerique vt καταῤῥοώδεις curati ſunt à medicis, omniſque labor & opera vt
Lib. de internis affect. inutilis refrixit. Interque cætera diligenter attendi debet ad ea quæ ab
Hippocrate ſcripta ſunt de variis morborum renes occupãtium ſpecie-
bus. In quibus explicandis ſcribit inter τὰ σημεῖα συνεδρεύοντα renũ affe-
Diſt. 3. ctorum dolores eſſe in pectore, & cruribus. Immò plerique vt pleuritici
Diſt. 4. curati ſunt, cùm tamẽ prima mali labes & origo ren eſſet aut lapide, aut
Lib. de intern. affect. alia quadam cauſa occupatus: Hippocrates celebrat maximè duos humo-
res renalium morborum parentes φλέγμα καὶ χολήν. Notare autem opor-
tet cauendum eſſe ne nos decipiat magnitudo renum, ea præſertim quã
vitium quoddam latens & diuturnum aluit ac inuexit. Imponit enim
ſæpè medico credenti tumorem eſſe ſplenis, & eos dolores, qui frequen-
ter in nothis coſtis oboriuntur, à liene eſſe, cùm cætero quin id totã à
rene aucto pendeat. Id enim ſola poſt obitum anatome deprehendit,
6. Ep. quod ratio & medicorum prudentia aſſequi non potuit. Præterea etiam
in eadem parte diuerſæ doloris ſpecies. In renem dolor grauis, & bi-
fariam grauis, id eſt, verè grauis quod grauitatis ſenſus ſit, & βαρεῖα
ὀδύνη, id eſt, ὀξεῖα, vtroque enim modo fit, verè grauis, ſi ſubſtan-
Com. ad aph. 5. libr. 6. Aph. tiam renum calculus occupat, item ſi ſubſtantia renis ſit inflammata.
Acutus, ſi aliæ partes à ſubſtantia renum laborant, vt tunica renes
veſtiens (hæc autem contento in ſubſtantia renis calculo laborare

poteſt

poteſt per diſtentionem, ſi diſtenditur corpus ſolidũ ipſius renis) interna capacitas renis, venæ & arteriæ quæ ad eam capacitatem terminãtur, & ortus vreterum. Hæc eſt Galeni ſententia germana de cauſis doloris in rene oborti. Circa quam tria quoque obiter quæri poſſunt. Primum, an rem inflammari poſſit intactis aliis, potè venis & arteris, quoniam dicit grauem dolorem eſſe, id eſt, cum grauitatis ſenſu, inflammata renum ſubſtantia, quod non eueniret ſi venæ & arteriæ inflammarentur: eſſet enim acutus dolor. Secũdo, an venis & arteriis inflammatis acutus ſit dolor. Id enim non videtur. Tertiò, an vt ſit dolor acutus oporteat omnia iſta prædicta ſimul & coniunctim laborare, nempe, ventrẽ renis interiorem, os vreterum, venas, arterias, tunicã quoque ipſam, an verò diuiſim. De quibus hoc loco non plenius diſputo, hunc ſcrupulum in animis lectorum relicturus. Nunc ad ſtuporem. Quidam olim primarius fuit medicus, vt humana mens & ratio facilè vacillat, qui ſtupore curis laborantem vt iam in paralyſin caſurum curabat: donec oculatior medicus eum ſtuporem non paralyſeos rudimentũ, ſed renis è regione poſiti obſidionis ſignum declararet. Et res tãdem patefacta eſt. Video Galenũm & autorem libri de renum affectionibus aliquãtum variare: Ita Galenus: Stupor in crure fit ob vaſorum dorſo incumbentium, id eſt, cauæ venæ magnæque arteriæ cum renibus & cruribus coniunctionem: Nam maximẹ in renes expullulant: deinde non magnæ in lumbos inſerũtur. Qui autẽ per meatus vrinarios, aut membranas, aut neruos, aut peritonæum renes cum cruribus copulari putant, hi ſunt imperiti. Alterius autoris hæc eſt opinio, cùm lapis in renibus generatur, afficitur vena quẹ ad crura deſcẽdit: ſunt enim ambæ ab vna ſobole venæ cauæ quam inferis partibus natura diſtribuit: vena autem quẹ ad crura porrigitur repleta conſtringitur neruus aut muſculus, vnde animalis ſpiritus ad crura non tranſmittitur: hic mentio fit de neruis, illic non fit. Et notandum vnum ab eodem autore obſeruatum quod in perturbatione calculi retrahitur vnus aut alter teſticulus, prout dexter aut ſiniſter rẽ afficitur. Cur autem id fiat ex anatome demonſtrãt. Reſtat diſputare de ſubuerſione ventriculi, déque difficultate ſpirandi. Renes (ait ille poſiti ſunt ſecundum ſpinam poſt inteſtina & ventriculum, ideò facta in renibus violenta quadam diſtentione per copulas affectio ad inteſtina & ventriculum digreditur, indéque affectione aſcendente, ventriculus euertitur. Et quomodo diſtentio illa contingit dolorifica cum renes ob ſoliditatem non diducantur? Eſt enim quidam contrarius conatus, cùm vaſa diducũtur, non obſequatur autem præ ſoliditate corpus renum. Sed & difficultatem quandam ſpirandi ob diaphragma euenire putãt quod inferiore ſui parte præditum ſit peritonæo tunica quæ ad renes pertineat, ſuperiore verò mẽbrana quæ coſtis obtenditur. Quod diaphragma cũ renibus compatitur, vt inſtrumẽtũ liberæ reſpirationis, difficultatis ſpirandi cauſa eſt. Quidã verò anatomici (vt natura ſæpè aliter atque aliter in aliis ludit) dum propagationem neruorũ diligentius perſequũtur, inuenerunt partem neruorum à ſexta cõiugatione ortorũ inſignẽ ſatis in renes inſeri: quẹ pars medium diaphragma tranſmittit & ad clauiculas vſque pertinet. Hinc difficultas ſpirãdi, & orthopnœæ quædã ſpecies. vnde primarius quidam vir cùm nephri-

Quæſt. 1. *Quæſt. 2.* *Quæſt. 3.* *De ſtupore cruris cauſa.* *Cap. 3. lib. de renum affect.* *Cap. 3. lib. de renum affect.* *De ſubuerſione ventriculi.* *De difficultate ſpirandi.*

bant:allis,quib.mens multò plura calluerat, viſum eſt renibus id totum pendere, nec accuſandum eſſe pulmonem. In renes curádos incubuerũt ſanatus eſt. Et verum eſt illud Hipp. De morbis non à parentibus & difficillimis magis δόξα quàm τέχνη iudicat. Et nõ abs re vſus ſum voce Græca δόξα quod alij eam aliter interpretãtur. Pro conſenſu partium ſuperiorum aut inferiorum vnus Arculanus audiendus eſt: Alia ſunt ſymptomata ſi ren dexter laborat, alia ſi ſiniſter. Si dexter hepar coafficitur & partes potius ſuperiores: ſi ſiniſter, ad partes inferiores malum potius pertinet. An illud verum. An ſitu differunt? Anæ quẽ inter partes ſuperiores & inferiores renes ambigunt? De iis fides ex anatome repetenda. Vnum obiter dicam à nonnullis obſeruatum. Æquali doloris cauſa in vtroque rene exiſtente, plures & maiores moleſtiæ oriuntur rene ſiniſtro occupato, quàm dextro, quia aiunt, colon inteſtinum qua parte renem ſiniſtrum attingit, anguſtius multò eſt, quàm qua parte dextrum tangit. De iis ad anatomen. Et quoniam ſeriis aliquando minus ſeria ludicráque ſunt admiſcéda, vt minus ſeria eleuent aliquantulum cũ laborem qui in ſeriis intelligendis impenditur, afferam vnum ex Hippocrate quod miraculis quodammodo adnumerandum videtur. Quidam nomine Moſchus valdè lapidoſus erat, hordeolum illi in ſuperiore palpebra obortum eſt. Infernas id ſoluit affectiones. Ex hoc loco videtur hordeolum in ſuperiore palpebra, parte longè à renibus diſſita ortum vindex fuiſſe calculoſæ affectionis. Id quod monſtro ſimile eſt. Quidam interpres cauſam eius rei ad cerebrum reuocat à quo quandam calculorum originem repetit, quia cerebrum materiam frigidam concretionis, lapidis cauſam ſuppeditat. Quam materiam cùm deorſum non pellit, in palpebris aut vicinis partibus aliquid affine generat. Et affert exemplum de patre ſuo: hic cùm ſtrangurioſus foret & lapidoſus, concitato vomitu, & purgato diligenter cerebro, iis moleſtiis liberatus eſt. Non damno aliorum opiniones: liberum eſt & ſuum cuique iudicium. Et melius eſt rationem aliquam probabilem comminiſci, quàm cum intactum relinquere. Sed expecto alios qui accuratiore quadam lima & iudicio in eo loco obſcuro expoliendo vti poſſint. Pluribus quæſtiones à nobis propoſitæ enucleari potuiſſent, ſed apud artis Magiſtrum accuratius & prolixiùs ediſſerere velle, eſſet γλαῦκα εἰς Ἀθήνας.

lib. de Flatib.

De differẽtibus ſymptomatis dextri aut ſiniſtri renis.

Cap. de renum affe.

Sectio 2. lib. 2. Epid.

Hiſtoria.

Calculus à fluxione cerebri.

FINIS.

INDEX

INDEX IN SEPTEM PHYSIOLOGIÆ LIBROS.

ABdomen pagina 21
Abdominis muſculos vrinæ expulſionem iuuare 173
Academicorum de animo ſententia 80
Accretio quid 125
Accretionis & procreationis differentia ibid.
Ἀκρώμιον 9
Actio 143
Actiones communes 119
Actiones propriæ ibid.
Adeps frigidis naturis copioſus, calidis paucus 58
Adeps pars corporis non eſt 171
Adipis differentiæ 58
Adipis procreatio ibid.
Adipis temperamentum 90
Adoleſcentia 96
Αἱμάτωσις 167.168
Aër ambiens caloris conſeruandi cauſa omnes in ſe continet 206
Aër auribus ingenitus 189
Aer flammæ pabulum 103
Aer humidior aqua 74
Aer inſpiratus vt fiat ſpiritui pabulum 209
Aer quid flammæ conferat 103
Aer quomodo in pulmonem atque inde in cor perueniat 32
Aeris inſpirati vſus 102
Aeris inſpirati præparatio 209
Aeris, ſpiritus & ſanguinis diſtributio per pulmones ib.
Aere nihil humidius 74
Ærumna 196
Æſtate acrior eſt in nobis calor quàm hyeme 114
Ætas quid 95
Ætas conſtans 96
Ætas nulla calida & ſicca abſolutè, vti nec frigida & humida ibid.
Ætatis quàm naturæ, in æſtimandis temperamentis, maior vis tribuitur 97
Ætates quinque 96
Ætatum mutatio vnde ſpectatur 95
Ætatum temperamenta 96
Afflictio 196
Ἀγκὼν 9
Agglutinatio 127
Alexand. Aphr. de partium facultatibus ſententia 101
Alimentum eſt materia altrici facultatis 160
Alimenti in ventriculum depulſio 161
Alimenti præparatio in ore 160
Alimenti per inteſtina depulſio 164
Alimenti nullũ eſt genus tam benignũ, vt vniuerſum concoctione mutari poſſit 127
Alimenti in iecur diſtributio 164
Alimenta coctione non putreſcere 162
Alimenta multa tenuitatis cauſa in venas permeare 166
Allantoides membrana 238
Aloë 122
Altrix facultas nunquam ociatur 124
Altrix facultas quæ ibid.
Altricis & auctricis differẽtiæ 126
Alui excrementum 164
Ambitio 195.196
Amnios membrana 238
Ἀνάλυσις i. reſolutiuus doctrinæ ordo 1
Anatomes modus 60
Anatomes præſtantia & neceſſitas ibid.
Anatomica adminiſtratio ib.
Anatomica inſtrumenta ib.
Angor 196
Anima quid 119
Anima intelligens ſentientem & naturalem poteſtatẽ in ſe concludit 120
Anima cauſa eſt primaria, facultates cauſa adiuuãtes 121
anima vna diſſimiles actiones edit 146
anima qua ratione ſit ſimplex 157
anima cur quibuſdam non videatur ſimplex ibid.
anima naturalis & ſentiens ex ſemine prodierunt 221
anima ſentiens in fœtu ducta eſt à parentibus 241
animæ cuiuis parti, vt menti ſuum ſubiici ſpiritum 102
animę propria actio vita eſt 119
animæ ſpecies tres 120
animæ pars ſenſu pollens phãtaſiæ appetitus, & motus facultates habet 121
animæ partes 120
animæ partes Geometricis figuris comparatæ ibid.
animæ ſentientis ſedes & inſtrumentum 139
animæ tres facultates locis diſſidere 148
animæ facultatem illi conſiſtere vnde ipſius inſtrumentũ deducitur 146
animæ actiones cur læſo corpore lædantur 158
Animæ ſentiens vis & materia 189
Animæ ſentientis varia inſtrumenta 188
animæ facultates corporis tẽperamentum & conformationem ſequuntur 203.204
animæ principes facultates ſedibus non eſſe diſtinctas ib.
animæ facultates ex qua parte ſeminis oriantur 232
animam ſolis operibus cognoſci 119
animam actionum corporis cauſam eſſe ibid.
animam hominis eſſe immortalem 203
animam externas functiones variis inſtrumentis perficere 193

animi affectiones vt fiant 195
animi perturbationes morbos præcedunt ibid.
animi intentio ad motum neceſſaria 199
animi ægritudines 195
animal omne natura calidum eſt & humidum 92
animal omne ab ortu in vitæ extremum in dies ſiccius redditur 95
animal omne appetere, imaginari, loco moueri 121
animal nullum perfectum ſine teſtibus gigni poſſe 217
animalem facult. lædi poſſe aliis illæſis 147
animalia quæ ſenſu prædita non mouentur 138.139
animalia quæ progrediendi facultate ſint prædita 205
animalia ſenſus impulſu ſtirpes natura duce viuere 153. 154
animalia bruta diſcretionem totius habere quàm iudiciũ 192.193
animali facultati reliquas materiam ſubiicere 155
animæ facultas in cerebro cõſiſtit 148
animalis facultas omnium poſtrema ibid.
animantia muta dextro cordis ſinu deſtitui 149
animantia ſanguine prædita exanguibus calidiora 205
animantia ſexu diſtincta 212
animantia omnia ſanguinea è ſemine oriuntur 231
animantis alimentum 151
appetendi & ſentiendi facultates inſeparabiles ſunt 133
appetendi & ſentiendi facul. parte cerebri priore domicilium habet ibid.
appetitus naturalis rebus omnibus ineſt 128
appetitus 130
appetitus naturalis ibid.
appetitus natur. fons eſt iecur ibid.
appetitus animalis in cerebro ſitus ibid.
appetitus rationalis 137
appetitus rationalis à progrediendi facultate differt ib.
appetitus tot differentiæ, quot animæ facultates 158
appetitus duo mortales 159
appetitus omnes à reliquis facultatibus diſtingui ibid.
appetitus triplex 158
appetitus vt ab externis cauſis non moueatur 195
appetitum mouentes cauſæ ibid.
appetitum naturalem in ſtirpibus quid incitet 128
appetituum differentiæ 136
appoſitio 127
aqua nihil frigidius 74
aquatilia vt vitam tueantur 206
arabum de temperato ad pondus falſa opinio 87
ἀριθμητικὴ 3
argumentatio 200
ariſtotelici cur venas è corde naſci putarint 45
ariſtoteles partem corporis vt accipiat 72
ariſtotelis ſententia de qualitatum remiſſione exponitur 83
ariſtotelis de cerebri temperamento ſententia 90
ariſtotelis de partibus animæ eiuſdémque facultatibus & de communi earum ſede ſententia 17. & cap. toto
ariſtotelis de fœmineo ſemine opinio 224
ariſtoteles cor primùm conformati contendit 233
ars 201
arteria venoſa 52
arteria ἀορτὴ ibid. 51
arteria magna vulnerata vniuerſus ſanguis profunditur 207
arteriæ ſpiritus vitalis canales 51
arteriæ cui quàm venæ pauciores ibid.
arteriæ venoſæ id cordi præſtant, quod venæ meſaraicæ iocinori ibid.
arteriæ ad brachia 52
arteriæ ramus ſuperior 51
arteriæ ramus inferior 52
arteriæ emulgentes ibid.
arteriæ propria ſpiritus inſtrumenta 209
arteriam ferè vena comitatur 51
arteriarum quàm venarũ maior neceſſitas 53
arteriarum temperamentũ 90
arteriarum pulſum ſatis conſeruare moderatum partium calorem 107
arteriarum tunicæ eodem tẽpore atque cor attolluntur & ſummittuntur ibid.
arteriarum beneficium ibid.
arthenicum 100
articulus quid 3
articuli ſenſus expertes ibid.
artifex facultas 143
aſpera arteria 53
aſſimilatio 127
aſtragalus 10
atomorum concurſus exploditur 73
attractio iucundi, & moleſti expulſio quomodo fiant 127
attractricis facultatis neceſſitas eſt ibid.
attractrix facultas 126
auaritia 159
audiendi facultas 131
auditio vt fiat 182
auerrhoidis figmẽtum de ſubſtantiarum permiſtione 80
auerrhoidis opinio de qualitatum remiſſione refutatur 83
auerrhoidis de vitali facultate cauillus 146.147
auerrhois falsò Galenum erroris inſimulauit 83
auicennas humorem primigenium cum aqueo confudit 167
auicennæ error de bile 174
auicennæ de grauidæ concubitu opinio 230
auicennæ de ſemine error ib.
auicennæ falſa opinio de disiunctione oſſium pubis in partu 237
auicennas malè temperamentum definiuit 81
auriculæ 40
auris ibid.
auctrix facultates quæ 125

B

Beluis non ineſt propriè memoria 202
Bilem, quandoque ab imbecillo fieri calore 171
Bilis flaua 169
Bilis vtriuſque ſecretio ibid.
Bilis flaua vt in folliculum fellis trahatur ibid.

Bilis ad inteſtina deiectio ibi.
Bilis inteſtina ad deiectionem irritat ibid.
Bilis quid 181
Bilis vera ad nutritionem inutilis ibid.
Bilis excrementitia & vtilis 184
Bilis naturalis duplex ib.
Bilis vitellina 185
Bilis vitellina flaua ardentior ibid.
Bilis ſpecies tres in ſtomacho genitæ ibid.
Bilis atra humorum omnium peſſima ibid.
Bilis atra triplex 186
Bilis atra nulla fit ex ſanguine ibid.
Βλεφαρίς 40
Bona triplicia 196
Brachium 9
Branchiarum in piſcibus vſus 207
Βρέγμα
Bruta quæ poſſint meminiſſe 134
Brutorum anima 156

C

Cadauer quale eligendum 60
Calor viuentium non ab elementorum miſtione naſcitur 92
Calor innatus vitæ functionum effectus eſt 108
Calor innatus cum humido primigenio à ſemine, carnoſa ſubſtantia à ſanguine materno deriuatur 109
Calor innatus quid 110
Calor & humor, in ortu ſummus eſt 111
Calor in ortu licet ſummus ſit, tamen eſt temperatus ibid.
Calor innatus ſeipſum ex accidenti conſumit 112
Calor innatus duplex 115
Calor innatus ſimplex eſt qualitas 146
Calor hominis ſimplex eſt, & eiuſdem naturæ 170
Calor innatus nunquam ociatur 176
Calor noſter cur in æſtu langueat 205
Calorem omni viuente excellere 91
Calorem innatum ſupra elementorum naturam eſſe 99
Calorem innatum humido ſibi conuenienti contineri 109
Calori noſtro non opponitur frigus 85
Caloris in vitæ decurſu mutatio 96
Caloris innati vi vita continetur 99
Caloris & humoris innati ſocietas 113
Caloris innati ſubſtantiam hyeme non augeri 115
Calua 35
Caluæ figura 6
Caluæ oſſa ibid.
Calx 10
Canalis qui cerebrum cerebello committit 37
Capitis totius oſſa duo & viginti 8
Carnes nonnullæ frigidæ 57
Caro 56
Caro triplex ibid.107
Caro citiùs, quàm cæteræ partes alitur 193
Caro fit ex materno ſanguine 24
Carodites arteriæ 52
Καρπός 9
Cartilaginum vſus 3
Cartilagines ſenſus expertes ibid.
Cartilagines in oſſium extremis 11
Cartilagines ſolæ & per ſe ib.
Cauſa efficiens vna eodem inſtrumento diuerſus ſæpe edit effectus 14
Κυΐσκω 26
Cerebelum 37
Cerebri baſis 6. partes tres 37 ventriculus medius 37. ventriculus poſtremus ibi. functiones ibid. tubercula ibid. torcular 48
Cerebri ſubſtantia quomodo alatur ibid.
Cerebri ventriculi duo priores ſenſui, medius & poſtremus motui ſeruiunt 139.140
Cerebri meninges ſentiunt 140
Cerebri meninges tactus ſunt origo ibid.
Cerebri, cordis & iecoris tum vires, tum ſpiritus ſpecie [illegible] ſubſtantia differre 152
Cerebrum motus & ſenſus principium 24.35.40
Cerebrum mentis domicilium 36
Cerebrum viſcerum præſtantiſſimum ibid.
Cerebrum ibid.
Cerebrum omnium partium humidiſſimum eſt & frigidiſſimum 132
Cerebrum ſenſu caret 140
Cerebrum ſentiendi principium 148
Cerebrum ſentientis animæ domicilium ibid.
Cerebrum iugiter mouetur 197
Ceruix 4
Chyli ad iecur per venas meſenterij tranſuectio 165
Chyli & chymi differentia 186
Chyloſis in ventriculo fit 150
Χυλώσεως cauſæ efficientes 162
Chylum diuerſarum partium permiſtione conſtare 171
Chylum temperatum in corpore temperato omnes humores ſuo genere temperatos producere ibid.
Chylus non eſt proximum ventriculi alimentum 163
Chylus in venis meſenterij tubeſcit 177
Chylus primum in corpore alimentum ibid.
Chylus fibras in ventriculo contrahit 181
Χυμός 177
Χορίον. i. ſecundæ 251
Cibi in cremorem conuerſio nondum eſt concoctio 162
Cibus ingeſtus famem ſedat animalem non item naturalem 163
Cibi ad iecur diſtributionem ratione potiùs quam ſenſu cognoſci 165
Cilia 40
Ciliorum ταρσοὶ ibid.
Claues ſoli homini datæ [illegible]
Coccix nullum emittit neruum 44
κόκκυξ 4
Coctionis in ventriculo ratio 161
Cogitatio frequẽs memoriam ſtabilit 192
Cogitatio ibid.

Cognitio & appetitus Principia & cauſæ ſunt actionis & progreſſionis animalium 157
Cognitio 192
κῶλον inteſtinum 23
Color 177
Columella 335
Compoſitiuus doctrinæ ordo 33
Componendi facultas 141
Compoſitio 20.35
χωνεύειν 37.56
Conceptio quid 210
Concipiendi rationes 229
Concoctio quid 161.168
Concoctio perfecta non vbique fit 176
Concoctio triplex ibid.
Concoctio prima in ventriculo ibid.
Concoctio ſecunda in iecore 176
Concoctiones duæ communes 177
Concoctionis quis ſit finis 174
Concoctionis primæ quis humor, quod excrementum 177
Concoctionis ſecundæ humor & excrementa ibid.
Concoctionis ſecundæ triplex excrementum ibid.
Concoctionis tertiæ humores & excrementa ibid.
Concoctrix facultas 127
Conſultatio 201
Contemplatio 200
Contemplatio 143
Contraria ſimul vna eadémque ſede excellere nequeunt 84
Contraria de eodem comparatè enunciari poſſunt 87
Coquentis facultatis primum opus 176
Cor 31
Cor ad cerebri neceſſitatem conditum 20
Cor timidis & ignauis grandius 31
Cor non mouetur noſtro arbitrio. ibid.
Cor neque muſculus eſt neque ex muſculis coagmentatum ibid.
Cor craſſo ſanguine nutritur ibid.
Cor quare omnium facultatum principium dicatur à ſophiſtis 151
Cor quid iecori & cerebro cōferat in perfectis animalibus 153 154
Cor poſtremum mori, primum viuere Ariſtot. 233
κορωνοειδὴς proceſſus 9
Cordis neceſſitas 20
Cordis ſinus duo 31
Cordis canales ibid.
Cordis auriculæ 32
Cordis valuæ ibid.
Cordis φλεβικὴ ibid.
Cordis ἀρτηριακὴ ibid.
Cordis ſubſtantia vnde nutriatur 46
Cordis temperamentum 90
Cordis arteriarum motus nec eſt in noſtra poteſtate, nec interrumpi poteſt 145
Cordis & arteriarum pulſationes diſtant 210
Cordis pulſatio 206
Corpora interitu in elementa diſſoluuntur 80
Corpora quæ permiſceri poſſunt 78
Corpora inflammantur ob oleoſam ſubſtantiam quam in ſe habent 103
Corpora, quæcunque viuunt, aluntúrque oleoſo humore prædita ſunt ibid.
Corporis vniuerſi ſubſtantia aſſiduè diſſipatur 20
Corporis interiora in tres regiones diuiſa ibid.
Corporis humani in ſimplicia diſſolutio 68
Corporis totius temperamentum vnde fit 91
Corporis actiones à corpore non proficiſci 119
Corporum ſubſtantiæ mutuò ſe penetrare nequeunt 78
Corpus humanum artis medicæ ſubiectum exſtit 2
Corpus humanum non modo animæ diuerſorium: verùm organum eſt ibid.
Corpus humanum tria obtinet, cæteris animantibus negata ibid.
Corpus hominis, vt cæterorum omnium, ex quatuor elementis conflatum eſt 74
Corpus omne ſectione infinitum 80
Corpus vnum & idem multi poteſt eſſe temperamenti 95
Κόρυζα 178
Coſtæ 8
Coſtæ nothæ 30
Coturnix veratrum coquit 162
Coxarum oſſa 10
Coxarum capacitas mulieribus quam viris amplior 29
Coxendicum oſſa 10
Crus ibid.
Cubitus 9
Cupedia 158
Cupiditas ibid.
Cupiditatis vnū quodq. genus in quæ bona feratur 196
Cutis 55
Cutis crebris foraminibus peruia ib.& 60
Cutis lex & regula temperamentorum 89
Cutis temperata eſt ibi.
Cutis eodem eſt temperamēto atque totum corpus 91
Cutis ex ipſo ſemine concreſcit 242

D

Dentes 23.8
Deſperatio 196
Diaphragma, eiúſque vſus 30
Diaphragma ſimplex eſt muſculus ibid.
Diaphragma qui moueant nerui 45
Διάφυσις 11
Diaſtole 207
Diaſtoles affectus 210
Digiti manus 10
Digiti pedis 11
Diſcretio 192
Diſtributionem attractione fieri 166
Diſtributionis celerioris cauſę ibid.
Dolor 196
Dorium 5.17
Θύμωσις 158

E

Effectio quid 115
Effictio quid 134
Effigiei ſimilitudo 239
ἔντερον inteſtinum 23
Ἐκφύσις ſeu ἀπόφυσις inte-

inteſtinum ibid. 184
Electio 201
Elementa corporis ſenſibilia 72
Elementa quatuor ibid.
Elementa in miſtione ſummas qualitates retinent 83
Elementa vbi ſint ſyncera 78
Elementa non ſunt cauſæ facultatum, vti nec temperamenta 211
Elemento ſimplici nihil poſſe nutriri 75
Elementorum & principiorum differentia 72
Elementorum facultates inter ſe eſſe contrarias ibid.
Elementorum ſubſtantias mutari ibid.
Elementorum qualitates ſummæ ibid.
Elementorum qualitates remiſſæ ibid.
Elementorum ſubſtantias & formas in permiſtione ſeruari 77
Elementorum ſubſtantias totas totis permiſceri quibus argumentis nonnulli probent,& eorum refutatio 79. 80
Elementorum ſolæ qualitates, non item ſubſtantiæ,totæ totis permiſcentur 89
Elementorum ſubſtantiæ quã uis in miſtione ſeruentur, poteſtate tamen duntaxat inſunt ibid.
Elementorum in miſtis portiones cauſa quodammodo non ratione naſcuntur 87
Elementum quid 72
Empedoclis de elementorum permiſtione ſententia 70
Ἐμπλησις 55
Ἐμβρυουλκία 28
Ἐμπροσθοτόνος 34
Ἐμετός 162
Efficientis vnius plures facultates eſſe 122
Ætate media licet humor ſit paucior, par tamen eſt ſenſu calor 112
Examinatio 196
Excandeſcentia ibid.
Excrementorum deiectionem naturalem eſſe retentionem voluntariam 164
Excrementorum differentiæ 184
Excrementum concoctum 71
Expultrix facultas 126
Expultricis facult. neceſſitas ibid.

F

Faciei commiſſuræ ibi.
Faciei oſſa ibid.
Facultas animæ quid 121
Facultas aliqua vt pereat 123
Facultas diſcernendi 133
Facultas imaginum conſeruatrix ibid.
Facultas fictrix ſiue phantaſia, aut imaginatio ibid.
Facultatem eſſe formam inſtrumenti 131
Facultatem à temperamento naſci 151
Facultatem vnam aliis integris perire poſſe 156
Facultates tot eſſe, quot opera 122
Facultates non ſunt partes animæ ibid.
Facultates naturales quo quæque tempore dominentur 153
Facultates altrici inſeruientes quatuor 126
Facultates quæ, quibus partibus maximè vigeant 129
Facultates peculiares villis nõ indigent 130
Facultates animales ſolis animantibus obtigerunt ibid.
Facultates quo ordine intercidant 155
Facultates quo ordine oriantur ibid.
Facultatis & partis diſcrimen 122
Facultatis animalis vſus 131
Facultatis animalis varia ſunt inſtrumenta 104
Facultatum quatuor altrici inſeruientium demonſtratio 126
Facultatum naturalium inſtrumenta 119
Facultatum animalium genus duplex 110
Facultatum animalium demonſtratio ibid.
Facultatum animalium diuiſio & numerus 131
Facultatum numerus ex organorum differentia æſtimandus eſt ibid.
Facultatum differentiæ ex inſtrumentis 132
Facultatum trium conſenſus 155
Facultatum præſtantia & ordo 148
Fames quid 163
Fames duplici fit cauſa ibid.
Fames 195
Fauces biuiæ 33
Femur 10
Fibræ ſanguini confuſæ 179
Flammæ pabulum triplex 103
Fœmina 212
Fœmina quando gignatur 238
Fœminæ ſemẽ fœcundum eſſe 223
Fœminas ſemen proferre ibi.
Fœminas nonnunquam nullo viri concubitu molas concipere ibid.
Fœmineum ſemen cur nonnullis infœcundum videatur 224
Fœmineum ſemen partem fœtus fieri magis quàm maſculum 242
Fœtui copioſior materia à fœmina quàm à mare confertur 235
Fœtus quadrageſimo die eiecti deſcriptio 230
Fœtus partes omnes quando conformatæ appareant 233
Fœtum menſtruo non ali 227
Fœtus puriſſimo alitur ſanguine 236
Fœtus conformatio 231
Fœtus vrina 236
Fœtus ſudor ibi.
Fœtus excluſio ibid.
Fœtus quando moueatur 237
Fœtus in vtero ſitus ibid.
Fœtus quando ſentiat 235
Fœtus cur in vtero variis ſignis aliquando floreant 239
Folliculus fellis vt alatur 242
Folliculus fellis nonnunquam calculis refertus 25
Folliculus fellis ibid.
Folliculi fellis vſus 20.25
Formatrix facultas 124
Formæ rerum omnium diuinæ ſunt, 222
Formido 195
Frigus æquè atque calor vitam eripit 20.

Frontis os 6
Functionum naturalium ſuprema nutritio 175

G

GAleni de peritonæo aſſertio 28
Galeni de pulmonis temperamento ſententia 90
Galeni de cerebri temperamento ſententia ibid.
Galeni de ſeminis in vterum profuſione ſententia 229
Gallorum oua 225
Gaudium 196
Gemelli vt concipiantur 240
Gemelli vnico fiunt concubitu ibid.
Genæ immobiles 40
Generatio quid differat à permiſtione 77
Glandium diuiſio 46.& 56
Glandulæ, earúmque differentiæ 56
Glandulæ ad linguæ radicem ibid.
Glandularum in meſareo vſus 25
Γλουτία 37
Grauidis quæ eueniant ſymptomata 237
Gula ventriculi manus 161
Guſtus 41
Guſtandi facultas 131
Guſtatus vt fiat 190

H

HÆmorrhoides venæ 50
Hippocr. calidi, frigidi humidi, & ſicci nomine quatuor elementa intelligit 76
Hippocr. hominem prima die calidiſſimum ſtatuit 112
Hippocr. quid per naturam interdum intellexerit 111
Hippocrates quid calidum appellet libri primi aphoriſmo decimoquinto 115
Hominem temperatum ad pondus inueniri 92
Homo præ cæteris animantibus cerebrum habet ampliſſimum 2
Homo temperamenti mediocritate cæteris antecellit 88
Homo poſtremo vitæ die frigidiſſimus 113
Homo vnus naturæ, ſenſus & mentis viribus eſt prædıtus 153
Homo ſolus recordatur 202
Hominis tactus temperamentorum index 88
Hominis temperati tactũ medium tenere vniuerſæ ſubſtantiæ ibi.
Hominum anima 156
Hominum cur plures, quàm cæterorum animalium, differentiæ 239.240
Humerus 9
Humor quis quauis ætate abundet 98
Humor oleoſus 104
Humor elementarius ibi.
Humor natiuus & primigenius 105
Humor primigenius ſpiritus & caloris innati fundamentum & ſedes ibid.
Humor partium ſolidarum triplex ibid.
Humor natiuus, qui propriè dicendus 106
Humor ſecundariorum quartus ſolus eſt in eſſentia partis ſimilaris 182
Humor oleoſus caloris innati eſt ſubſtantia 169
Humor natiuus, ſiue primigenius ætatis decurſu imminuitur ibid.
Humor cryſtallinus primum videndi eſt organum 131
Humor quid 184
Humorem quemlibet ex conuenienti chyli portione gigni 172
Humores ſecundarij quatuor 107
Humores omnes eodem tempore citò in nobis gigni 170
Humores diuerſi vnde in nobis gignantur ibid.
Humores quatuor neceſſariò in nobis gigni 171
Humores omnes ex eodem chylo vnius caloris beneficio producuntur ibid.
Humores omnes eodem tempore ſimul gigni 172
Humores quatuor ſecundarij vt ex ſanguine fiant 174
Humores in venis non eſſe ſynceros 182
Humoris triplicis in ſtirpibus demonſtratio 104
Humoris natiui iactura non reſarcitur 107
Humorum & corporis conditio plerumque eſt diuerſa 98
Humorum trium comparatio 106
Humorum trium diſcrimē ibi.
Humorum quatuor procreatio 16
Humorum differentiæ vnde ſpectandæ 172
Humorum ſecundariorum ordo 17
Humorum quatuor in ſanguine proportio 182
Humorum differentiæ 184
Hyeme maior eſt in nobis caloris copia quàm æſtate 114

I

IActatio 196
Iecoris vſus 20
Iecoris ſubſtantia prorſus ex ſanguine non concreuit
Iecoris læſi ſigna 148.149
Iecoris retentio 168
Iecoris coctio ibid.
Iecoris caro ſanguis opifex ibid.
Iecur 25
Iecur putrium nutrientium princeps 21.25
Iecur ad cordis & cerebri neceſſitatem conditum 21
Iecur ingenita ſibi facultate ſanguinem efficit 25
Iecur nullis interdum fibris diuulſum ibid.
Iecur cur omnibus ferè partibus communionē habet ib.
Iecur venarum origo ibid.
Iecur naturalis animæ ſedes 148
Iecur & cerebrum cordis indigere auxilio 154
Iecur ingenita proprietate ſanguinem conficit 174
Iecur vt alatur ibi.
Iecur ſãguinis officina & principium ibi.
Ignis materia fumus 103
Ignis ancipitis naturæ 190
Igne nihil calidius 74
Ilium oſſa 11
Imaginatio 103
Imitatrix facultas 123
Incrementa certus eſt modus 125
Inductio 100

Inſun-

Infantia 69
Infans natiuo calido excellit, iuuenis aduentitio 112
Inimicitia 196
Inſectorum coitus 28
Inſomnium cuius ſit facultatis 115
Inſomniũ quando nullum fiat 193
Inſomnium falſum 194
Inſomniũ quando & quomodo verè fiat ibid.
Inſomnium quid ibid.
Inſomniorũ varietatẽ ex corporis affectione procurrire ibid
Inſtrumenta ad motum neceſſaria 137
Inſtrumento læſo functionem quoque lædi 147
Intelligentia corporei inſtrumenti opera nõ indiget 142
Intelligentia ibid.
Intelligentia patiens ibid.
Intelligentia agens ibid.
Intelligentia agens & patiens ibid.
Intelligentiæ actio a ſenſibus ducitur ibid.
Intelligentiæ ſubiectum ibid.
Intemperatum multiplex 86
Intemperati cum intemperatis vi generent 230
Inteſtina 23
Inteſtina tranſuerſos tantùm habent villos 24
Inteſtina craſſa adipem & denſiorem & cumulatiorem habent quàm tenuia 1 ibi.
Inteſtina bile ad fæcum deiectionem irritantur 25
Inteſtina expellendi facultate ſunt valentiſſima 164
Inteſtina cibũ etiam coquere ibid.
Inteſtinorum vſus 21.23
Inteſtinorum numerus 23
Inteſtinorũ duplex tunica ib.
Inteſtinorum nutricatio 164
Inteſtinis vnicum villorũ genus obtigit 130
Inteſtinum ieiunum 23
Inteſtinum cæcum ibid.
Inteſtinum rectum ibid.
Ira 158.165
Iucundi facultas 143
Iudicium 200
Iugulum 9
Iuuentus 96

L.

Lac tribus conſtat partibus 181
Lares 56
Lætitia 196
Lamentatio ibid.
Larynx 34
Larynx noſtro arbitrio claudi vel recludi poteſt ibid.
Laryngi additæ glandulæ ib.
Libido 158.195
Libido ex ſeminis ardore 228
Lien 25
Lienis vſus ibid.
Lien ſimiæ perexiguum ib.
Lien aliquando viſus, qui mole ſua iecur ſuperabat ibid.
Lien ſuccũ melancholicũ ſibi in nutrimentũ ... ib.
Lien ſucci melancholici fæces in os vẽtriculi profundit ib.
Lien vt melancholicum humorem trahat 169
Lien quomodo alatur ibid.
Lingua 35
Lingua guſtandi ſenſu prædita ibi.
Lingua vinculum ibid.
Luctus 169
Lumbus 4
Lumen quid 189
Lumini nihil eſt contrariũ 104
Luna hominis & reliquorũ omnium humores regit 227

M

Magnanimitas 196
Magnes 122
Malæ, ſeu maxillæ ſuperioris os 27
Malleoli 9
Mammarũ aut teſtiũ cõcoctio non eſt communis 177
Manus oſſa 8
Mas 212
Mas quando gignatur 238
Materiæ ſpermaticæ in teſtes ſecretio 215
Maxillæ inferioris oſſa 8
Maxilla inferior ex omnibus capitis oſſibus ſola mobilis ibid.
Maxillæ muſculi 14
Meditatio, ſiue cogitatio 124
Medicamenta omnia naturæ ſunt inimica 167
Medulla ſpinæ & cerebri igne non diffunditur 59
Medullæ procreatio ibid.
Medullæ differentiæ ibid.
Melancholicus humor 169
Melancholici humoris è liene expurgatio quomodo fiat ib.
Melancholicus humor quod ventriculo conferat ibid.
Melãcholicus ſuccus quid 181
Melancholici humoris differentiæ 185
Membra tempore ſicceſcunt 111
Membrana ſuccingens coſtas 54
Membrana duplex, quæ pectoris capacitatẽ dirimit ib.
Membrana ſuccingens coſtas omnibus in pectore membranis, præter quæ pericardi ortum præbet 50
Membranæ 53.54
Membranæ propriè dictæ ib.
Membranarum neceſſitas ib.
Membranæ ſenſus non motus com potes ibid.
Membranæ è neruis non naſcuntur 55
Membranarum differentiæ 54
Membranarum ortus ibid.
Membranæ fœtum inuoluentes quo ordine formentur 231
Memoria 134
Memoria duplex ibid.
Memoria propriè quid ibid.
Memoriæ & imaginationis eadem ſedes 141
Memoria læſa non modò occipiti ſed toti cerebro remedia adhibenda ibid
Memoria conſeruans 192
Memoria efficiens 193
Memoria mentis 202
Memoria vt fiat ibid.
Meninx craſſa 36
Meninx tenuis ibid.
Mens vt ex duabus intelligentiis conſtet 143
Mentis & animæ ſentientis diſcimen 157
Mens formarum omniũ præſtantiſſima 200
Mens, poſtquam è corpore emigrauit præteritorum non meminit 202.103
Mentem inſtrumento non indigere 199.200
Mens vt intelligat, & rerum notiones concipiat ibid.
Mens agente & patiente intelligentia conſtat ibid.

Mens vt fœtui in vtero accedat 222
Mens & intelligentia fœtus 241
Meſaraicæ venæ 24.45.
Meſaraicorum venarum vſus 20
μεσάραιον ſeu μεσεντέριον 24
Meſenterij vena quælibet ſanguinem continet atque chylum 165
Meſenterij venas eodem tempore diuerſas actiones edere ibid.
Meſenterij venæ chylum præparant iecori ibid.
Meſenterij venæ ſuperiores ad diſtributionem, inferiores ad expulſionem magis aptæ ibid.
Menſtrua quib. animalibus ad ſint aut deſint 226
Menſtrui neceſſitas & productio ibid.
Menſtrui circuitus cauſa 227
Menſtrui natura ibid.
Menſtruum quid ibid.
Menſtrui malignitas ibid.
Menſtruum inter venena relatum ibid.
Menſtrui retenti incommoda 228
Mēſtruus ſanguis in grauidis quò concedat ibid.
Menſtruum nutricationi ineptum 237
Menſtrui expurgatio à partu 238
Menſtruum quo tempore erumpat 226
Μεταχάρπιον 80
Μετέωρα ex imperfecta elemētorum miſtione fiunt 82
Metus 159
Miſtio quid 78
Mœror 196
Moleſtia ibid.
Morales facultates tres 159
Moralium facultatum ſedes ibid.
Morborum, ſenij & interitus cauſa 154
Mors eſt caloris extinctio 99
Morum varietas vnde proueniat 204
Mors quid 159
Motionis & progreſſionis finis 117
Motum tria efficiunt 199
Motus inſtrumenta 139
Motus cauſa præcipua 199
Motus tonicus ibid.
Motuum liberorum duo genera 137
Mouendi & progrediendi facultas ibid.
Mouens facultas à ſentiente diuerſa eſt ibid.
Mouendi facultas maximè in poſteriore cerebri parte ſedem habet 138
Mouendi facultas à cerebri ſubſtantia eſt, ſentiendi à meningibus 140
Mucum nerium aut ventriculi pituitam non eſſe 178
Mulier menſtruoſa vt ſpeculū polluat 190
Muſculus frontis vnus 13
Muſculus μασητὴρ 14
Muſculus linguam exerens 15
Muſculus veſicæ 18
Muſculus omnium, qui in corpore ſunt, maximus ibid.
Muſculus proprium eſt inſtrumentum motus voluntarij 140
Muſculi & eorum vſus 3
Muſculi ſubſtantia ibid.
Muſculi compoſitio 13
Muſculi in lōgitudine partes tres ibid.
Muſculi oculorum ibid.
Muſculi labrorum 14
Muſculi naſi ibid.
Muſculi ceruicis ibid.
Muſculi oſſis ὑοειδοῦς 15
Muſculi laryngis ibid. 34
Muſculi linguæ 15. 34
Muſculi pectoris 15
Muſculi μεσοπλεύριοι 16
Muſculi ſcapularum ibid.
Muſculi humeri ibid.
Muſculi brachium mouentes in humero ſunt ibid.
Muſculi carpum & digitos mouentes in brachio ſiti 17
Muſculi manus ibid.
Muſculi exteriores dorſi ibid
Muſculi interiores dorſi 18
Muſculi abdominis ibid.
Muſculi genitalium ibid.
Muſculi podicis 18
Muſculi femur mouentes in coxa poſiti ibid.
Muſculi, qui in femore poſiti tibiam mouent 19
Muſculi, qui in tibia poſiti, pedem mouent ibid.
Muſculi pedis ibid.
Muſculi ψόαι 26
Muſculi propria functio 199
Muſculi quæ ſit laborioſa conſtitutio quæque naturalis ibid.
Muſculi cum quatuor humoribus elegans comparatio 168

N

Nares 40
Nares, earumque interſtitium 7
Naſus 40
Naſi oſſa 7
Natura humana quid 110
Natura tria comprehendit ib.
Natura tota ex ſemine eſt ibid.
Naturæ in neruorum communitione ſolertia 44
Naturæ nomen non vni calori, ſed illius quoque ſubſtantiæ accommodari 110
Naturæ appellatio multiplex ibid.
Naturæ ſubſtantia ibid.
Naturæ ſubſtantia ex quatuor elementis conſtat 111
Naturæ præcipuum munus 160
Naturam eſſe temperamentū 111
Naturalis animę pars, eiúſque facultates 123
Naturalem facultatem lædi illæſis aliis 147
Naturalem facultatem in animantibus perfectiorem eſſe quàm in ſtirpibus 155
Naturalis facultas cæteris ignobilior 155. 56
Neruis prima ſentiendi, mouendíque facultas data eſt 3
Nerui recurrentes 40
Nerui ſentientes è priore cerebri parte 42
Nerui mouentes è poſteriore cerebri parte, & ex ſpinæ medulla deriuantur ibid.
Nerui è cerebro nati cur alij ad modum alij ad ſenſum accommodantur 140
Nerui mouentes duri, ſentien-

tientes molles 139
Nerui medulla conferti mo[ue]uent 140
Neruorum cerebri prima coniugatio oculis viuendi ſpiritum inuehit 38
Neruorum cerebri ſecunda coniugatio oculos mouet ibid.
Neruorum cerebri tertia coniugatio ad guſtatum pertinet ibid.
Neruorum cerebri quarta cõiugatio tertiæ primum confuſa, mox ad palatum decurrit. ibid.
Neruorum cerebri quinta coniugatio auditum præſtat 39
Neruorum cerebri ſexta coniugatio interioribus partibus tangendi ſenſum præbet ibid.
Neruorum è ſpinæ medulla productorum deſcriptio 42
Neruorum è ſpinæ medulla prodeuntium coniugationes nouem & viginti 44
Neruorum mouentium aliam ſentientium aliam eſſe compoſitionem 139
Neruos non à corde, ſed à cerebro naſci 150
Neruos non naſci à meningibus ibid.
Notio quid 200
Notiones generales ibid.
Nutritio quid 124
Nutricatio plenior non eſt accretio ibid.
Nutritionis & procreationis differentia ibi.
Nutritio vt ex ſanguine ſenſim fiat & aſſimilatio 175
30

O

Ὀβελιαία ſutura 56
Occipitis os ibid.
Oculi pars corporis precioſiſſima 40
Oculi tunicæ 41
Oculi humores ibid.
Oculorum gratia caput [illegible]ditis corporis partibus collatum 40
O[illegible]um 196
Odorandi inſtrumentum 38
Odorandi facultas 131
Odorum effuſio 189
Oeſophagi vſus 21.22
Oeſophagi duplex túnica 22
Oeſophagi villi deſunt obliqui ibid.
Oeſophagus, ſeu gula ibi.
Oeſophagus ventriculi pars videtur 24
Oleum promptiſſimè inflammatur 103
Oleum ex quouis corpore, quod inflammari poteſt, arte elicitur ibid.
Omentum 22
Omenti vſus ibid.
Ὠμοπλάται 8
Opera animæ eſſentię tribuenda 121
Opinio 206
Oſſium vſus 3
Os ſacrum 4.10
Os iugale 7
Oſſa in oculi foſſa ibid.
Oſſium connexio multiplex 11
Oſſis petroſi foramen cæcum 39
Oſſium medulla pars corporis non eſt 71
Oſſa ſanguine aluntur 163
Oſſium proximum alimentum 165
Ortus noſtri & interitus eadem eſt cauſa 113
Ortus noſtri principia 212. 213
Orta ſubuentanea 225
Οὐραχὸς 27
Οὐρητῆρες ibid.

P

Palati inteſtinum 7
Palati cauerna interior gemina ibid.
Palatum 35
Palpebræ ſuperioris muſculi 14
Palpebra interior immobilis ibid.
Palpebræ ibid.
Παραστάται 28
Parenchymatis differentiæ 57
Pariendi modus 237
Parotides glandulæ 56
Pars inſtrumentalis 69
Pars corporis quid 70
Pars nulla partem alteram nutriat 71
Pars ſimilaris non eſt prorſus ſimplex 106
Pars ſimilaris qua ratione dicatur ſimplex ibid.
Pars vnaquæque corporis quorſum alimentum trahat 166
Partis ſimilaris ſubſtantia triplex 106
Partis ſimilaris ſolida ſubſtantia tota eſt à ſemine concreta 107
Partis cuiuſque propria excrementa 178
Partis cuiuſque qualis eſt ſubſtantia tale & alimentum 214
Parti ſimilari inſtrumentalis non opponitur 70
Parti vnicuique quatuor facultates naturales inſunt 117
Partibus naturalis quidam ſenſus ineſt conuenientis & aduerſæ qualitatis 167
Partium frigidarum ordo 90
Partium nutrientium neceſſitas 20
Partium nutrientium vſus ib.
Partium omnium in vnam animalem actionem conſpiratio 21
Partium differentiæ 57
Partium inſtrumentalium differentiæ 69
Partium inſtrumentalium ratio ibid
Partium calidarum ordo 90
Partium humidarum ordo ib.
Partium ſubſtantia ſolida quatuor è ſemine accepit 109
Partium vnæquæque ſubſtantia vnde & quomodo alatur 118
Partium varietas alimenti diuerſitate opus habet 118
Partium corporis conſenſio 129
Partium trium principum rudimenta 230
Partes quæ ad motum conferant 34
Partes ſimilares 68
Partes diſſimilares ibid.
Partes corporis ſimplices decem 72
Partes ſimilares ex elementis ortæ 75
Partes omnes internę tangenti calidæ ſentiuntur 93

Partes multæ internæ calore aduentitio incaleſcunt 93
Partes quot ſunt corporis, tot eſſe ſpiritus toticémque naturas 116
Partes corporis principes ib.
Partes omnes corporis tum inſitis tum influentibus ſpiritibus gubernari 117
Partes varias vario nutriri alimento 179
Partes & bono & malo ſucco aluntur 181
Partes nullas ab aliis nutriri 117
Partes quaſdam ſyncero ſanguine nutriri 181
Partes ſolidæ ex ſemine ortum habent 211
Partes omnes in fœtu ſimul formari 235.235
Patella 10
Pauor 196
Pedis oſſa 10
Πεδίον ibid.
Pectionis oſſa 8
Pericardium 31
Pericardium è cordis capite naſcitur ibid.
Pericranij tunica 54
Peritonæum 21
Peritonæum nuſquam perforari 28
Πέρνα id eſt, ſura 10
Pigritia 196
Phyſiologia 68
Pili partes ſimilares nõ ſunt 59
Pili quibus locis maximè proueniant ibid.
Pili partes corporis non ſunt, vt neque vngues 70
Pilorum ortus 59
Pilorum in homine differentiæ ibi.
Piſces aqua ſyncera non aluntur 75
Piſces & inſecta vt odorentur 189
Piſcium oua 225
Pituita omnium, quæ in corpore ſunt frigidiſſima eſt, & humidiſſima 89
Pituita in toto iecore gignitur 178
Pituita quid 186
Pituita ſalſa 187
Pituita nutriens ibid.
Pituita acida ibid.
Pituitæ procreatio 169.186
Pituitæ vſus 170
Pituitæ excrementitię quatuor ſpecies 187
Plato ſtirpes nonnunquam animantes appellauit 128
Plato cupiditates ex corde naſci cenſet 196
Pleuritis vbi fiat 30
Polybij error de ſemine 214
Praxis 201
Principia 71
Προαίρεσις ſiue electio 143
Procreandi neceſſitas 211
Procreandi libido vnde ibid.
Procreatio quid 123.124
Procreatrix vis in ſtirpib. 212
Procreatricis facultatis partes duæ ibid.
Prodigalitas 196
Prudentia 143
Prudentia 201
Prudens 200
Πτερυγοειδὴς proceſſus in oſſe cuneiformi 6
Pubertas 96
Pueritia ibid.
Pulli origo ex oui albumine 242
Pulmo cordis gratia creatus 31
Pulmo ſpirandi officina 32
Pulmo vngulæ bubulæ figura ſimilis ibid.
Pulmonis alimentum 31
Pulmonis fibræ 33
Pulmonis temperamentum 91
Pulmonis vſus 207
Popula 41
Pulſus vt calorem refrigeret, quidque præterea cõmodi 207
Pulſus non eſt in arbitrij noſtri poteſtate 208
Pulſifica vis 210
Pulſifica vis differt à vitali ib.
Pus quomodo ex pulmone foras propelli poſſit 32.33
Qualitates tangendi omnium ſunt potentiſſimæ 73.74.
Qualitates primæ & ſecũdę ib.
Qualitates primæ elementis primùm inſident ibid.
Qualitatum principum in mistione comparatio 81
Qualitates aduentitiæ in temperamenti ratione non continentur 93
Radius 9
Ῥαχίται muſculi 45
Ratio 195.196
Ratiocinatrix facultas 141
Ratiocinatio 200
Recordatio 202
Regiones calorem innatum variare 115
Ren aliquando vnicus 26
Renes ibid.
Renum vſus 20
Renes ſenſu quodam obtuſo præditi 26
Renum incerniculum ibi.
Renum ſitus & munus ib.
Reſpirationem eſſe liberã 207
Reſpirationis inſtrumenta 208
Reſpirationis modus ibid.
Reſpirationis effectus ibid.
Reſpirationis neceſſitas maior quàm tranſpirationis 206
Reſpirationis vſus 207
Reſpirationis & pulſus differentia ibid.
Rete admirabile 36
Retentrix facultas 126
Retentricis facul. neceſſitas 127
Sagacitas 201
Saliuæ vſus 15
Sanguine fibris deſtituto corpus atrophia laborat 115
Sanguinem in venis maioribus elaborari 174
Sanguinem in exilium venarum extremitatibus alb ſcere 175
Sanguinem non eſſe ſimplicem 178
Sanguini vt humores vitio ſi permiſceantur 182
Sanguini ſpermaticus humor inſperſus 214
Sanguinis nomine quatuor humorum mixta congeries appellatur 175
Sanguinis propriæ notæ 179
Sanguinis differentiæ 183
Sanguis totus calidus eſt 89
Sanguis in manibus venis contentus ad ſecundarios humores non eſt referendus 107.108
Sanguis vt in venas permeet 174
Sanguis vt in carnem aliáſque partes illabatur ibid.
Sanguis 177.179
Sanguis cur in grumum concreſcat 179
Sanguis dulcis eſt 182
Sanguis non naturalis duplex 182

Sapientia 291
Sepulæ 8
Scientia 200
Scrotum 18
Sebaſtianus Franciſci Galliarum Delphini veneficus 15
Secretio vel expulſionis, vel attractionis initium eſt 129
Secretrix facultas ibid.
Semen & ſanguis maternus corporis principia ſunt, non elementa 75
Semen ſpiritu præditum 102
Semen quid 103
Semen in teſtibus morari & confici 215
Semen non ab omnibus partibus ſecerni ibid.
Semen ex tribus principibus partibus ſecernitur 216
Semen quomodo in teſtibus & vaſis conficiatur 218
Semen ſimplex non eſt ibi.
Semen non à teſtibus, ſed ab vniuerſo corpore fœcunditatem accipit 216
Semen album craſſúmque 220
Semen quomodo albeſcat & denictur 210 221
Semen natura calidum & humidum 221
Semen in vtero cóceptum vita fruitur, animámque in ſe continet naturalem & altricem 221.222
Semen ex ſe elementis concretum, à diuiniore tamen principio vim ſuam accepit 222
Semen fœcundum quale 225
Semen vnde fœcundum dicatur 225.226
Semen in ſe animam tum naturalem, tum ſentientem potestate habere 240.241
Seminaria vaſa 27
Seminaria vaſa mulieribus pluribus anfractibus flexuoſa, quàm in viris 29.223
Semini ſummam ineſſe vim ſpiritus & caloris 218
Semini, quomodo materia ſpiritus & facultas conſeratur 219
Seminis prima natura tribus instructa facultatibus 123
Seminis conficiendi vis dici non debet procreatrix 124
Seminis materia quæ 213
Seminis natura ibid.
Seminis vnaquæque portio fœcunda. 215
Seminis facultas alia eſt ab eius materia 218.219
Seminis facultas vnde ſpectanda ibid.
Seminis materia non ab omnibus corporis partibus ſecernitur, ſed facultas ibid.
Seminis materia vim habet pariendi 219
Seminis quantæ ſint vires 221
Seminis ſpiritus natura reſpódet elemento ſtellarum 222
Seminis materia 223
Seminis ejectio 228
Seminis attractio ibid.
Senectus 96
Senes ab humorum ſuperuacuorum redundantia dicuntur pituitoſi 98
Senes & pueri cur memoria ſint infirma 155
Sentiens anima duas facultates obtinet, internam & externam 153
Sentientis animæ facult. interiores tres ibid.
Sentientis animæ ſedes ibid.
Senſum omnem perceptione affici 132
Senſus paſſio verius quàm actio eſt 4
Senſus tactionis omnibus animantibus communis ibid.
Senſus ſcientiarum fundamenta 88
Senſus externi vnde nomen habeant 131
Senſus non niſi perpeſſione fit 131
Senſus communis 113
Senſus communis præſtantia ibid.
Senſus communis ſenſuum quinque externorum quaſi quidam fons eſt ibid.
Senſus interiores omnes in eadem ſede conſtitui 155
Senſus alia, alia motus inſtrumenta 159
Senſus qui medio non indiget 190
Senſus quid 191
Senſus vt affici dicantur ibid.
Senſus interior vt afficiatur 192
Senſuum præſtantia 88
Senſuum interiorum numerus 135
Senſuum interiorum inſtrumenta 139
Senſuum exteriorum inſtrumenta ibid.
Senſuum actiones, quomodo inter ſe differant 188
Seuum 18
Sexus in ſtirpibus confuſi 212
Sexus diſcrimen vnde ſpectetur 238
Sexuum neceſſitas 212
Simile è ſimili naſcitur 42
Sitis 195
Similitudo triplex 238
Similitudinis, quæ in effigie eſt vera cauſa 236
Solis præſtantia 100
Sollicitudo 196
Somnus & vigilia ad ſenſum internum pertinent 135
Somnus quomodo fiat ibi.
Somnus cunctis animalibus neceſſarius ibid.
Somnus 193
Sonus vt fiat 188
Species totius vniuicuique vel minimæ particulæ communis eſt 81
Species rerum in ſenſibus morari 192
Spina oſſium omnium ſedes & origo 4
Spinalis medullæ tunicæ 41
Spinalis medulla & cerebrum partes ſunt ſimilares & in carnis genere numerari debent 75
Spinæ vſus 44
Spinæ medulla 42
Spinæ medulla pars eſt corporis 71
Spinæ & neruorum medulla ſenſus expers 140
Spinæ medulla cerebri ſoboles eſt 150
Spinæ medulla caua eſt 198
Spiritum vitalem in animalem conuerti vi in cerebro inſidente 152
Spiritum animalem non ſolùm per manifeſtum canalem diſtribui 198
Spiritum omnéſque facultates è ſemine ortum ducere 231

Spiritus mẽtis & corporis vinculum 102
Spiritus quid ibid.
Spiritus ex duobus conſtat 105
Spiritus naturalis 116
Spiritus vitalis ibid.
Spiritus animalis ibid.
Spiritus animalis non eſt tam neceſſarius omnibus partibus, quam naturalis & vitalis 117
Spiritus naturalis primus omnium eſt & verè ſpiritus dici debet 178
Spiritus naturalis ſpiritum inſitum nutrit ibid.
Spiritus animalis facultatum eſt vector 198
Spiritus animalis neruorum duntaxat robur tuetur & continet ibid.
Spiritus animalis primum ſentientis animæ inſtrumentum 188
Spiritus caloris & facultatum omnium moderator, partiúmque omnium conformator 231
Spiritus per totũ ſeminis corpus vagatur 232
Spiritus animales in prioribus cerebri ventriculis conficiuntur 37
Spiritus errantes tres 116
Spiritus & facultates non ex elementis, ſed ex ſemine naſci 222
Spiritus vitalis pabulum 33
Spiritus omnium, quæ in corpore ſunt, calidiſſimum eſt 90
Spiritus nomina 101
Spiritus ſubſtantia vbi vigeat 102
Spiritus vitalis procreatio 117
Spiritus animalis procreatio ibid.
Spiritus animalis aſſidua procreatio 197
Spiritus animalis diſtributio ibid.
Spiritus, qui in ſemine eſt, præſtantia 240
Stercus 177
Stirpes enim frigidæ calore viuunt 100
Stirpes ſuum etiam habent calorem 92
Stirpes omnes tactu iudice frigidæ cenſentur ibid.
Stirpes ſola naturali animæ parte præditæ 113
Stirpes naturali appetitu præditas eſſe 127
Stirpes quomodo ſalutaria à noxiis diſcernant 128
Stirpibus nulla vis ineſt diſcernendi idoneum ab alieno ibi.
Stirpis alimentum 153
Stirpium anima 157
Stoicorum de ſpiritu ſentẽtia 101
Struthiocamelus ferrum coquit 162
συντηξις proceſſus 6.9
Subſtantia ſolida 107
Subſtantia ſpirituoſa ibid.
Subſtantia ſolida triplex ibid.
Subſtantiæ neque intentionẽ, neque remiſſionem ferunt 80
Subſtantiarum omnium, quæ in parte ſimilari ſunt, enumeratio 107
Succorum differentiæ 184
Sudores qui ſint naturales, qui minùs 177.179
Suffocationes cauſa triplex 205
Sulphur 100
Sulphur terræ adeps 104
Supercilia 40
Superfœtatio 240
Suturæ capitis 5
Syncipitis oſſa 6
σύμφυσις 11
Syſtole 207
Syſtoles effectus 210

T

Tactio vt fiat 191
Tactus 41
Tactus ſenſuum primus 93
Tactus ſolus de interiorũ partium temperamento non poteſt indicare ibid.
Tactus omnibus animantibus communis eſt 121
Tactus inſtrumentum vnũ eſt 133
Tactus quid differat à cæteris ſenſibus
Tactus inſtrumenta 139
Tactus ad animantium ſalutem manè neceſſarius eſt ibid.
Talus 10
Tangendi facultates 132
Tangendi vim neruis non eſſe ingenitam 191
Temperamenta ſimplicia quatuor 85
Temperamenta cõiugata quatuor ibid.
Temperamenta partium ſubſtantia & compoſitione naſcuntur 89
Temperamenta tum à primigenia natura, tum ab ætate ſpectantur 97
Temperamenta elementis, non ab humoribus accepta referri debent 98
Temperamenta ſunt partium corporis non humorum 99
Temperantia 159
Temperamentorum particulares differentiæ ſunt innumeræ 85
Temperamentorum differentias omnes in ætatibus non inueniri 97
Temperamentorum alia, alia dominantium humorũ ſunt nomina 98
Temperamentum permiſtionis ſoboles 82
Temperamentum quid ibid.
Temperamentum quid à miſtione differat 90
Temperamentum non eſt ex ſolis qualitatibus 82
Temperamentum eſt ex virtũ comparatione 84
Temperamentum temperatũ 85
Temperamentum intemperatum ibid.
Temperamentum calidum & humidum omnium minimùm ſtatu ſuo permanet 86
Temperamentum humidum & ſiccum actu dignoſcitur 89
Temperamentum calidum & frigidum non vno ſemper modo cognoſcitur ibid.
Temperamentum nõ eſt ſimplex qualitas 91
Temperamentum totius ex multis conſtare ibid. 92
Temperamentum totius quomodo æſtimandum ibid.

Temper-

Temperamentum innatum vt ab externis cauſis permutetur 93
Temperamentum innatum ſemper in nobis quodammodo ſeruari, neque prorſus mutari poſſe 94
Temperamentum proprium exiſtit media ætate 97
Temperatum ad pondus 86
Temperatum ad iuſtitiam ib.
Temperatum ad pondus in rerum natura haberi 87
Temporum anni cum ætatibus comparatio 114
Tendo ex nerui & vinculi fibris concretus 3
Tendones motus inſtrumenta ibid.
Tendones inter neruum & vinculum mediam naturam obtinent ibid.
Tendonis ſubſtantia 11
Tendonis figura varia ibid.
Terra ſiccior igne 74
Terra nihil ſiccius ibi.
Terræ, quàm cæterorum elementorum, in corpore humano maior eſt copia 81
Terror 196
Teſtes 27
Teſtes quid corpori præſtent 217
Teſtes ad generis conſeruationem neceſſarij ibi.
Teſtes primi ſunt conficiendi ſeminis authores ibid.
Teſtes quid ſemini conferant 119
Teſtes principibus partibus annumerandos eſſe 220
Teſtibus nullum ineſſe generandi ſpiritum ibid.
Teſticuli mulieris 29
Teſtium facultas 215.216
Teſtium exectio quomodo corpus immutet 217
Thorax 8
Tibia 10
Tonſillæ 35
Τροχαντὴρ magnus 20
Τροχαντὴρ paruus ibid.
Tunicæ 53
Tunicarum differentiæ ibid.

V

VAſa ſpermatica inter venas habentur 213
Vena arterioſa 46
Vena porta ibid.
Vena caua 49
Vena caua non eſt continuata venis meſenterij ibid.
Vena ἄζυγος ibid.
Vena puppis 48
Vena media 49
Vena baſilica ibid.
Vena humeraria ſiue cephalica ibidem
Vena ſaphena 50
Vena porta nihil cum corde commune habet 149
Vena legitimus ſanguinis locus 173
Venæ emulgentes 49
Venæ concoquendi & attrahendi facultate præditæ 44
Venæ ſimplici conſtant tunica ibidem
Venæ iugulares 47
Venæ ad vterum & mammas ex proximis inter ſe radicibus deriuantur 50
Venæ cauæ in crura diſtributio ibid.
Venæ iugulares externę comites arterias non habent, vti nec cephalicæ 47.48
Venę quomodo ſupra modum poſſint impleri 166
Venæ & arteriæ quomodo nutriantur 175
Venæ ſanguinem conſeruant ne concreſcat 180
Venarũ deſcriptio 44.toto ca.
Venarum in brachio diſtributio interdum variatur 49
Venarum temperamentum 90
Venarum in corpore vſus 173
Venarum vires 176
Venas è iecore naſci 149
Venas aut arterias ponè aures reſectas ſterilitatem inducere 286
Venereæ voluptatis ſedes 288
Venis vim ineſſe gignendi ſeminis 214
Venter inferus 22
Venter medius 30
Ventriculus prima concoctionis officina 22
Ventriculus vt benigniore chyli parte fruatur 162
Ventriculus non eſt præditus prouidentia 164
Ventriculi figura 22
Ventriculi ſitus ibid.
Ventriculi cum aliis partibus conſenſus ibid.
Ventriculi duplex tunica ibidem
Ventriculus cibi & potionis receptaculum 161
Ventriculi attractio ibid.
Ventriculi retentio ibid.
Ventriculi coctio ibid.
Ventriculi propria ſubſtantia concoctionem perficit 162
Ventriculi facultas expultrix 163
Ventriculum ſanguine verò nutriri 162
Ventris ori ingenita vis eſt appetendi 167
Vertebræ quid 4
Vertebræ omnes triginta ibi.
Vertebrarum exigua foramina 5
Vertebrarum tunica 42
Vertebrarum glutinoſus humor ibid.
Veſica 27
Veſica vnde alatur 173
Veſicæ membrana ſimplex, triplici ſtaminum genere contexta 27
Videndi facultas 131
Videndi facultas quid ibid.
Vigilia quid 135
Villi qui quibus facultatibus addicti 129
Villorum triplex genus 130
Vincula capitis & maxillæ 12
Vincula ſpinæ ibid.
Vinculi nouum genus, quo femori caput coxendicis acetabulo inhæreſcit ibid.
Vinculorum vſus 3
Vinculorum commune genus 12
Vinculum robur 13
Vinculum ſenſu vacat 3
Vinculum quid 11
Vires effectu cognoſci 84
Viros quàm mulieres in coitu maiorem voluptatem percipere 228
Viſcera omnia ambientem tunicam à peritoneo communiter accipiunt 24
Viſio vt fiat 190
Viuens omne corpus eſt organicum 192
Viuentium differentiæ & ordines 193

Vita propria eſt viuentis functio 119
Vita animantium quid 155
Vitalis facult. quare ſic dicta ibid.
Vitalem facultatem lædi integris aliis 147
Vitali facultate intercepta reliquas quoque ceſſare 155
Vitalis facultatis neceſſitas demonſtratur 146
Vitalis facultas in corde conſtituenda 149
Vitalis facult. [illegible] non modo perficit, ſed etiam conſeruat 154
Vitalis vis non eſt animæ pars, ſed facultas ſumma ibid.
Voluntas 143
Voluntas libera appetitus eſt rationalis 137
Voluntas appetituum regina 196
Voluntas prima quidem motus cauſa eſt efficiens, ſed non præcipua 198
Voluptas quomodo oriatur 121
Voluptas 196
Vmbilici vaſa 216
Vmbilicus primus omnium perfectè conſiſtit ibid.
Vngues partes ſimilares non ſunt 59
Vnguium ortus ibidem
Vrina 177
Vrinæ in veſicam profuſio 172
Vrinæ excretio ibid.
Vteri tunica ſimplex, omni ſtaminũ genere cõtexta 29
Vteri cornua ibid.
Vteri acetabula ibid.
Vteri ſinus ibidem
Vteri os ibid.
Vteri ceruix ibid.
Vteri duo orificia 229.230
Vteri cotyledones 231
Vterus 29
Vterus vt ſemen comprehendat 229.230
Vterus quis ad conceptionem idoneus 230
Vterus nonnunquam vna cum fœtu in partu excidit 237
Ὑμὴν 30
ὑοειδὲς os ibid.
ὑποχόνδρια 21

Z

Ζωόφυτα.

INDICIS PHYSIOLOGIÆ FINIS.

INDEX IN PATHOLOGIÆ LIBROS SEPTEM.

A

Abortus cauſę externæ pag. 446
Abortus cauſæ internæ ibid.
Abortus futuri ſigna ibid.
Abortus propinqui ſigna ibid.
Abſceſſus quid 464
Abſceſſus 465
Abſceſſus ſigna ibid.
Abſceſſus varij ibid.
Accidentia propria quomodo affectum oſtendant 287
Achor 463
Actio læſa quomodo locum affectum oſtendat 285
Actio læſa partem tantùm affectam non ipſum affectum innuit ibid.
Adiantis puluis dyſenteriam cie[illegible] 423
Ægylops 378
Aër quomodo corpora immutet 260
Aër nihil non penetrat 261
Aër quot modis morbos pariat ibid.
Aëris ambientis neceſſitas 260
Aëris impuri incommoda ibi.
Aëris in morbis procreandis, efficacitas 261
Aëris ſubſtantia vt inquinetur 261
Aëris sereni commoda 261
Ætas vt pulſum variet 305
Affectus & affectio quid differant 239
Affectus præter naturam 245
Affectus contra naturam ibi.
Affectus contra naturam duplex 247
Affectus alicuius partis propriú ne ſit, an per alterius conſenſum qui dignoſcatur ibid.
Affectus præter naturam qui primum & per ſe ex pulſu deprehendantur 307
Affectus cuiuſque externi cauſa continens 455
Affectuum ſigna 466
Affectuum externorum pro humoris ſpecie, & qualitate, & pro affecto loco differentiæ 454
Affectuum corporis ſumma obſidentium differentiæ 455
Agens omne agendo nonnihil patitur 265
Agoniæ motus 271
Alimento venenum opponi 263
Alimentum medicamẽtoſum quid ibid.
Alimentum quid ibid.
Alimentum omne calfacere qui intelligi debeat 264
Alli[illegible] fœcunditas aut ſterilitas deprehenditur 444
Alphus 464
Alui pigra deiectio 420
Alui deiectio cita 421
Alui deiectio cruenta 423
Alui deiectio purulenta 424
Alui deiectio mucoſa ibid.
Amentia 365
Animi perturbationes 270
Anaſarcæ pulſus 308
Aneuriſma 460
Aneuriſmatis & varicis differentia ibid.
Angina 387
Angina vera quadruplex 385
Angina notha ibid.
Angina à vertebrarum ceruicis luxu-

cis luxatione 186
Anginæ pulſus 308
Anginæ cuiuſlibet cauſæ 385
Ani affectus 426
Aniphlegmone ibid.
Ani prouidentia ibid.
Animæ partes tres brutæ 291
Animus ſine anima, anima ſine aëre conſeruari nequit 260
Animi affectiones vt pulſum mutent 306
Animi deliquium in febribus vnde accidat 359
Animi affectiones menſes interdum ſupprimunt 419
Animi deliquium ex vterino ſtrangulatu 441
Animi affectiones fœtum interdum enecant 446
Animo deficientes pulſum edunt crebrum & celerē 306
Ανθρωπία 262
Anni tempora vt pulſum mutent 305
Aphræ 383
Apoplexia 369
Apoplexia quid à caro differat ibid.
Apoplexia cur hominem iugulet ibid.
Apoplexiæ cauſa 370
Apoplexiæ pulſus 308
Apoplexiæ & ſyncopes differentia ibid.
Apoplexiæ qui ſint obnoxij ib.
Aqua frigida liberalius pota quomodo ſudorem interdū moueat 344
Arenæ rubræ in vrinis renum calorem ſignificant 286
Artheriæ incitæ ſigna 467
Arthritis quid 447
Arthritis quomodo dolorem inferat 448
Arthritis cur vocetur medicorum opprobrium 449
Arthritis hæreditaria 450
Arthritidis differentias perperam ex humoris genere ſtatui 448
Arthritis omnis frigida eſt ib.
Arthritin cur calor & rubor interdum comitentur ibid.
Arthritidis cauſa antecedens ibid.
Arthritidis cauſæ procatarcticæ 449
Arthritidis ſcaturigo ibid.
Arthritidis differētiæ tres 447
Arthritidis imminentis ſigna 449
Arthritidis cuiuſuis cauſa continens 448
Arthritidis & venereæ luis dolores quomodo differāt 453
Arthritidis vtrum latus magis ſit obnoxium 449
Arthritidis incipientis notæ ibid.
Arthritidi cur articuli magis quàm cæteræ partes ſint obnoxij 449
Articuli luxati indicium 472
Articulorum imbecillitas vnde ſit æſtimanda 449
Artis medicæ neceſſitas 243
Artuum dolores varij 447
Aſcitæ pulſus 307
Aſcites, eiuſque notæ 415
Aſcitæ cauſa ibid.
Aſcitæ qui ſint obnoxij 416
Κριθή 415
Aſthuma 387
Atheroma 465
Atrophia, eiúſque cauſæ 413
Atrophia fere omnis humorum habet coniunctam colluuiem ibid.
Atrophiæ & cachexiæ diſcrimen 414
Auditus læſi cauſa 283
Auerrhoidis de continui ſolutione falſa opinio 99
Auicennæ de febre implicita 289
Auicennæ de catarrho abſurda opinio 374
Auicennas quam puri è pulmonibus in aluum viam fingat 414
Aurigo 379
Auri phlegmone ibid.
Auri vlcus ibid.
Aures purulentæ ibid.
Aurium vermes ibid.
Aurium dolores ibid.
Aurium ſibilus 380
Aurium tinnitus, ſonitus & ſtrepitus ibid.
Azymus panis ſanguinem gignit craſſum & lentum 450

B

Balneæ 271
Balneæ frequentes articulos labefactant 378
Bilis dolores facit acerrimos 289
Bilis copioſioris cauſæ 297
Bilis redundantis argumenta ibid.
Bilis atræ exuperantis cauſæ & ſigna ibid.
Bilis ardentis febris materia in pus aut quippiam puri ſimile concoctione conuerti nequit 324
Bilis praſſinæ & citrinæ ſedes 314
Bilis putreſcens quomodo horrorem aut rigorem pariat 344
Bilis ſuperuacua in venas cùm irrupit, non ſanguini, ſed ſero permiſcetur 149
Bilis flaua nonnunquam in ciſti lapideſcit 404
Bilis in cyſti exuperans 407
Bilis copioſè è cyſti profluens ibid.
Bilis circa iecur coërcitæ incommoda 413
Bilis atræ ſymptomata 409
Bilioſa vomitio in febribus vnde 345
Blæſi 420
Bubo 456
Bubo peſtilens 357
Bubo quas partes obſideat ib.
Bubo peſtilens veteribus incognitus ibid.
Bubonecele 435

C

Cachexia 414
Cachexia vnde contrahatur ibid.
Cachexia pro ſanguinis conditione varia ibid.
Cachexiæ pituitoſæ & leucophlegmatiæ differentiæ ib.
Cacochymia quibus ex rebus contrahatur 336
Cæcitas 375
Calculus ipſe morbus non eſt 389
Calculus vt concreſcat 322
Calculus in cyſti fellis 407
Calculus vt è rene in veſicam feratur 427
Calculi in pulmonibus inuenti 388
Calculi in rene perfecti notæ 427
Calculi materia ibid.
Calculi cauſa efficiens ibi.

Calculi in veſica cauſa 429
Calculi veſicæ ſigna 430
Calculoſos ſępe tumere ac pallcſcere 428
Calculum in renibus ſignificaut arenulæ rubrę in vrinis 322
Caligo 377
Callus 463
Calor inſitus interna eſt interitus noſtri cauſa 257
Calor partis ſimilaris duplex 353
Calor elementaris ſupra modum auctus ibid.
Calor naturalis duplex 328
Calor alienus efficiens putredinis cauſa 406
Calor præter naturam triplex 328
Caloris natiui extincti cauſæ 465
Caluarię fractura & fiſſura, eárúmque indicia 471
Calx fructum accelerat, arborem perimit 264
Canina appetentia 399
Cancer 459
Cancer exulceratus 461
Cancri ſigna 459
Capitis dolor in febribus vnde excitetur 360
Capitis dolor qui non ſit febris ſymptoma ibid.
Capitis affectus in tres ordines diuiduntur 363
Capitis dolor diuerſas ſequitur cauſas ibid.
Carbunculus, eiúſque origo 356
Carbunculi cauſa continens ibid.
Carbunculi & febris peſtilentis vera cauſa 357
Carbunculus licet extirpetur reliquum tamen corpus nõdum in tuto eſſe ibid.
Carbunculi ſigna ibid.
Carbunculorũ differentiæ ib.
Caſtanea craſſum & lentum ſanguinem gignit 364
Καταφορὰ 366
Catarrhus 373
Catarrhi materia ibid.
Catarrhi cauſæ euidentes 374
Catarrhi occaſio ibid.
Catarrhus præfocans 388
Catoches pulſus 307
Catoche 367
Cauſarũ genera quatuor 256
Cauſa euidens ſiue externa 258
Cauſa continens ibid.
Cauſa antecedens ibid.
Cauſa euidens in omni morbo neceſſaria 259
Cauſa efficiens triplex ibid.
Cauſa eadem quomodo ſalubris & inſalubris dicatur ib.
Cauſa vna eadémque morbos nunquam varios infligit 276
Cauſa ſolitaria quæ 290
Cauſæ morborum efficientes duplices 258
Cauſæ morborũ naturales ib.
Cauſæ morborum præter naturam nobis infitæ ibid.
Cauſæ per ſe, & per ſe accidens ibid.
Cauſæ ſalubres & inſalubres 260
Cauſæ contrariæ in eiuſdem morbi procreationem interdum concurrunt 276
Cauſæ continentis inueſtigatio 289
Cauſæ antecedentis inquiſitio ibid.
Cauſarum connexio 258
Cauſarum euidentium diuiſio 293
Cephalæa 360
Cephalæa quid 363
Cephalalgia ibid.
Cerebrũ ſenſus & motus commune principium 370
Cerebri ſubſtantiam qui obſideant affectus 363
Cerebri ventriculos & meatus qui morbi afficiant ibid.
Cerebri ſauciati ſigna 467
Cerebro quæ vitia ventriculus impartiat 396
Chiragra 447
Chironia vlcera 469
Chirurgi & pharmacopæi artis medicæ miniſtri 454
Chirurgi & medici differentia ibid.
Chirurgiæ & medicinę eadem ſunt præcepta ibid.
Chirurgiorum cura ibid.
Cholera 402
Cibus & potus omnem prorſus corporis conſtitutionem immutant 264
Cibi potúſq; vitia morbis materiam & pabulũ præbẽt 263
Cibi potúſque etiam optimi exuperantia naturæ grauis eſt 264
Cibi potúſque moderati commoda 265
Cibi faſtidium in febribus, eiúſque cauſa 359
Cibi corruptio 400
Clauus 463
Cœliaca affectio 411
Colici dolores nothi 420
Colicus dolor 419
Colocynthis dyſenteriam cict 423
Colon præcipua flatuum ſedes 300
Calor citrinus in vrinis omnium medius 316
Coloris vitioſi cauſæ 282
Colum inteſtinum flatus receptaculum 419
Columellæ affectus 385
Conceptus irriti 437
Conceptus ſigna 444
Condyloma 426
Conſtitutio neutra 249
Cõſtitutio quælibet corporis in tres ordines diuiditur ib.
Continui ſolutio 453
Contuſio 466
Conuulſio 371
Conuulſio flatulenta ibi.
Conuulſionis pulſus 308
Conuulſionis cauſæ 371
Cordis temperamentum quibus ex ſignis colligatur 294
Cordis palpitationi qui ſiut obnoxij 395
Cordis affectus ibid.
Cordis intemperies omnis vires diſſoluit ibid.
Cordis quacunque intemperie laborantis ſigna 396
Cordis palpitatio ibid.
Cordis vulnerati ſigna 468
Cordi quæ vitia ventriculus impertiat 399
Corneæ tunicæ ruptura 377
Corpus humanum eſt morbi ſubiecta materiæ 256
Corpori tria præter naturam inſident 284
Crapula cur morbos frigidos generet 264.269
Crapula materiam arthritidi ſuppeditat 450
Cruditas 400
Cubiti arthritis 448
Cubiti luxatio 483
Κυματώδης pulſus 303

Cyſtin fellis qui morbi infe-ſtent 407

D

DEglutiendi difficultas in febribus vnde oriatur 359
Deiectio nigra 423
Delirium futurum quomodo prænoſcatur 361
Delirium 364
Delirium in febribus vnde procedat 361
Demonſtratiua ſigna 284
Dentes mobiles 583
Dentium ſtupor 582
Dentium nigredo 583
Dentium dolor ibid.
Deſidiæ incommoda 268.269
Delipientia ſine febre duplex 364
Deſipientiæ cauſa ib.
Deſipientium tres ordines ib.
Diabetes quid 316
Diabetes 435
Diabetæ ſigna ib.
Diabetes proprium eſt renum ſymptoma ibid.
Diaphragmatis inflammati pulſus 308
Diaphragmatis vitia 293
Diaphragmatis transfixi notæ 454
Diaſtole quid 301
Diarrhœa 422
Διάθεσις 244
Digitorum luxatio 469
Δίκροτος pulſus 302
Dolor quid 283
Doloris cauſæ ibid.
Doloris proprietas quomodo affectam ſedem arguat 287
Doloris proprietas vt affectũ prodat ibid.
Dolorum capitis differentiæ & cauſa 363
Δικροτίζων pulſus 302
Dyſenteria 423
Dyſenteria non ſemper febrẽ coniunctam habet ib.
Δυσηκοΐα 380
Δύσπνοια πνιγώδης 387
Dyſuria eiúſque cauſa 434

E

EBrietas quos morbos pro creet 364
Ecchymoma 464
Ἐκλείπων παλινδρομῶν pulſus 302
Ecthymata 457
Elephantiaſeos incipientis notæ 451
Elephantiaſeos confirmatę ſigna ibid.
Elephantiaſeos conſummatæ ſigna ibid.
Elephantiaſeos ex vrinis & ſanguine notæ incertæ 452
Elephantiaſi qui ſint opportuni 451
Elephantiaſis quid 450
Elephantiaſis totius ſubſtantiæ morbus eſt ibid.
Elephantiaſis quot modis contrahatur ib.
Elephantiaſis hæreditaria ib.
Elephantiaſis à cõtagione 451
Elephantiaſis à proprio corporis vitio ibid.
Elephantiaſis à vitæ intemperantia ibid.
Elephantiaſis nec pueros nec adoleſcentes ſponte inuadit ibid.
Ἔμμετρον καὶ ἐμμετρικὸς pulſus 302
Emproſthotonos 371
Ἐμπύημα 391
Empyematis ſigna 394
Encanthis 378
Ἐνέργεια 244
Enterocele 436
Epicauma 377
Ephelines 462
Epilepſia 368
Epilepſiæ pulſus 308
Epilepſiæ cauſa interior 368
Epilepſiæ vera cauſa cõtinens ibid.
Epilepſiæ ſedes ibid.
Epilepſiæ tres differentiæ ib.
Epilepſiæ in cerebro cauſæ obſeruatæ ib.
Epilepſiæ primariæ indicia ibid.
Epilepſiæ ab ore ventriculi procedentis ſigna 369
Epilepſiæ tertia ſpecies ibid.
Epilepſiam ſæpe ab vtero ſuſcitari 441
Epinyctis 457
Epiphora 377
Epiplocele 436
Epulis 460
Eryſipelas, eiúſque ſigna ib.
Eryſipelas duplex ib.
Eryſipelas phlegmonodes & œdematodes 461
Eryſipelatis ſimplicis origo ib.
Eryſipelatis vlcerati origo ib.
Eryſipelatis & papulæ vlceratæ differentia ibid.
Exanthemata purpurea 257
Exanthemata ibid.
Exanthematum ſigna prognoſtica ibid.
Ἐξόστωμα 472
Excrementa vt longum affectum prodant 285
Excrementa vt affectum ſignificent 286
Excrementa alia aliis partibus propria 289
Excrementa vt humores atque ex iis natos affectus prodant 292
Excrementa in demonſtratiuis ſignis primas tenent 312
Excrementorum prouentus plures morbos, quàm vlla alia cauſa procreat 280
Excrementorum naturalium qualitatem & quantitatem immutantia 280
Excretionum præter naturam cauſæ ibid.
Exempla ad loci affecti inueſtigationem propoſita 286. 287
Exempla, quibus cauſæ, principalis, adiuuans, & ſine qua non demonſtrantur 258.259
Exemplum quo febriũ intermittentium focus & fomes liquidò oſtenditur 345
Expectoratum vt procedat 391
Εὐεξία quid 290

F

FAcies vt dominantes in corpore humores indicet, & morbos futuros pręſagiat 291
Faciei rubore perfuſa pulmones inflammatos arguit ib.
faciei puſtulæ 382
faciei rubor ib.
facultatis vitalis intemperie, vel atrophia, vel diuturno morbo labefactatæ pulſus 310
facultatis vitalis repentinam ſpirituum diſſipationem debilitatæ pulſus ib.
facultatis procreatricis vis 451
facultatum omnium princeps

eſt vitalis 309
Fimes quid 399
Fauus 292
febrem omnem putridam a cauſis euidentibus genitam neceſſariò præcedit Ephemera 331
febrem omnem putridam in humore conſtitui non eſt neceſſe 341
febrem intermittentem non tollit venæ ſectio 343
febres quintæ, ſextanæ 352
febres confuſæ ibid.
febres implicitæ ibid.
febres intermittentes diuerſorum generum ratiò implicantur ib.
febris ephemeræ qui ſint obnoxij 332
febris ſynocho qui ſint obnoxij ibidem
feb. tertianæ qui ſint obnoxij 349
feb. quartanæ qui ſint obnoxij 350
feb. hecticæ quis ſit opportunus 353
febris quid 328
febris nulla frigida appellari poteſt ibid.
febris eſſentia ib.
febris ſimplex quid 330
febris putrida quid ib.
febris peſtilens quid ib. & 331
febris ephemera quid 331
febris ſynochus 330
febris hectica ib.
febris hectica duplex ib.
febris continua duplex ibid.
febris ſymptomatica ib.
febris typhodes ibid.
febris phlegmonodes ib.
febris ardens ib.
febris intermittens putrida ibid.
febris confuſa 331
febris compoſita ib.
febris hemitritæos ibid.
febris ſynochos duplex 332
feb. ſynochos ſine putredine quid ibid.
febris ſynochos homotonos ibid.
febris ſynochos epacmaſtica ibid.
febris ſynochos paracmaſtica ibid.
febris ſynochos notha 333
febris ſynochos putrida triplex 334
febris concluſa 337
febris putrida continua quibus obtingat ibid.
febris putrida quid cognoſcatur ab ephemera 338
febris lipyria 339
febris ſymptomatica qui a primaria diſcernatur 340
febris ſymptomatica lenta ib.
febris ſymptomatica hectica 341
febris quartana continua febrium omnium rariſſima eſt 347
febris quotidiana rara ib.
febris epiala, eiúſque cauſæ 348
febris tertiana notha 349
febris quartana exquiſita, eiúſque ſymptomata 350
febris quartana notha ib.
febris compoſita 351
febris quotidiana duplex 352
febris tertiana duplex ib.
febr. quartana duplex & triplex ibid.
febris ſemitertiana ib.
febris hectica quid 354
febris hectica a vehementib. fit cauſis euidentibus ib.
febris maligna quæ 355
febris maligna quibus ex cauſis oriatur ibid.
feb. nulla ſymptomatis vacua 318
febris cur interdum adſit citra ſitim ibid.
febris nec in humore, nec in ſpiritu, ſed in corde corporiſque partibus totâ hæret 358
febris putridæ uerperuum eſt indicium ſyſtole quàm diaſtole celerior 307
febris putridæ pulſus 338
febris definitio particularis explicata 329
febris tria ſumma genera ib.
febris ſimplicis tres differentiæ ib.
febris putridæ duo ſumma genera 330
feb. putridæ primariæ ſpecies ibid.
febris ephemeræ origo 331
febris ephemeræ ſigna ib.
febris ephemeræ pulſus ib.
febris ephemeræ cauſæ euidentes 332
febris ſynochi materia & ſedes ibidem
febris ſynochi ſine putredine cauſæ antecedentes 333
febris ſynochi non putridæ ſigna ibid.
febris ſynochi putridæ cauſæ antecedentes 334
febris ſynochi putrida ſigna ibid.
febris ſymptomaticæ lentæ qui perquiratur ſedes 340
febris intermittentis materiam è venis in habitũ corporis primo acceſſionis inſultu non depelli 341
febris tertianæ materia 343
febr. quotidianæ materia ib.
febris continuæ materia & ſedes 337
febris putridæ diagnoſtica ſigna 338
febris continuæ ab intermittenti differentia 339
febris ardentis notæ ib.
febris ſymptomaticæ cauſæ, ſedes & ſpecies 340
febris quartanæ materia 350
febris quotidianæ cauſa 347
febris quotidianæ ſigna 348
febris tertianæ exquiſitæ materia & ſedes 349
febris tertianæ ſigna & ſymptomata ibid.
febris eſſentia non ex ſolo circuitu ſpectatur ibid.
febris tertianæ nothæ, quam exquiſitæ, ſymptomata cur ſint mitiora ibi.
febris quartanæ cauſa 350
febris hecticę ſedes 353
febris hecticę eſt eſſentia ib.
febris hecticę gradus tres ib.
febris hecticę ſecundus gradus curatiõnẽ accipit ib.
febris hecticę primi gradus ſigna & ſymptomata 354
febris hecticæ ſecundi gradus ſigna ib.
febris hecticæ tertij gradus ſigna ib.
febris hecticæ prima ſpecies ſimplex & iuuentu rara ib.
febris hecticæ ſecunda ſpecies frequentior, & putredinem coniunctam habens ibidem

febris

Febris hecticæ tertia ſpecies ex putredine quoque nata ibid.
Febris peſtilentis cauſa 355
Febris malignæ ſeu peſtilentis ſimplicis & ſolitariæ ſigna ibid.
Febris malignæ non ſolitariæ ſigna ibid.
Febris peſtilentis futuræ ſigna prognoſtica 356
Febris peſtilentis characteres ibid.
Febrium omnium communes notę 329.330
Febrium continuatum genus duplex 338
Febrium intermittentium omnium ſedes 3 3
Febrium quartanarum ſpecies duæ 350
Febrium quæ ſint grauiſſima ſymptomata 358
Femoris luxatio 473
Fiſtula 466
Flatus in pulmone 366
Flatus copioſi cauſę & ſigna 300
Flatus rarò citra humoris permiſtionem vſpiam colligitur 452
Fluor muliebris 441
Fluor muliebris vterum ex vteri an totius corporis affectu fiat, quomodo diſcernatur ibid.
Fluor vterinus quomodo à virulenta gonorrhœa differat ibid.
Fluoris muliebris cauſa ibid.
Fluoris muliebris altera cauſa ibid.
Fluxionis prętter naturam cauſæ 455
Fœtor putredinis ſoboles 2,8
Fœtus quando viuus, quando mortuus abortu excludatur 447
Fœtus quomodo moueri incipiat 445
Fœtus in vtero extincti ſigna 446
Fœtus fluentibus aut inſtantibus menſibus conceptus in elephantiaſin eſt procliuis 451
Fractura 466
Frigus, horror & rigor vt inter ſe differant 343
Frigus in febribus quando inuadat 345
Fructus horarij ſanguinem vitioſum proferunt 264
Functionis læſio proprium & ſeparabile eſt morbi ſymptoma 278
Functionum lęſarum differentię 279
Functionum animalium læſarum cauſæ ibid.
Furunculus 456
Furunculus quid à carbunculo & phlegmone differat ibidem
Furunculus cacochymiæ ſoboles ibid.

G

Galenus quam puri è pulmonibus in aluum viam ſtruat 424
Galeno quæ ſit iſchurię cauſa 433
Ganglion 458
Ganglij ſedes & materia ibidem
Gangræna 364.365
Gaudij moderati commoda 270
Gaudij immoderati noxa ibidem
Genum arthritis 448
Genu luxatum 473
Gingiuę flaccidę 383
Gingiuarum excreſcentia ib.
Gingiuarum phlegmone ibid.
Glandula 458
Glandularum differentiæ ibid.
Glaucoma 376
Gonorrhœa 432
Gonorrhœa qui ſint obnoxij ibid.
Gonorrhœa virulenta eiúſque cauſa ibid.
Gonorrhœa muliebris 441
Gonorrhœa mulierum virulenta ibid.
Grando 379
Grauedo 382
Gula ſola omnium eſt propè morborum mater 263
Gulę vulnera ę iudicia 468
Guſtus vitia 384
Guſtus in febribus cur deprauatur 3,9

H

Habitus corporis vt redundantem humorem prodat 297
Hæmorrhois 425
Hęmorrhois cęca ib.
Hęmorrhoides internę ibid.
Hęmorrhoidum ſymptomata ibid.
Hallucinatio 377
Hecticę febris pulſus 307.308
Hemicrania quid 363
Hepatitis 405
Hepatici 404
Hernia 435
Hernię cuiuſlibet ſigna & differentiæ ibid.
Herpes, eiúſque ſpecies 461
Herpetis cauſa continens ib.
Hidroa 462
Ἡμιπληγία 371
Homo cur catarrho magis quam cęterę animantes ſit obnoxius 374
Hordeolum 379
Hordeum quomodo fœcunditatem aut ſterilitatem indicet 444
Horror febris non eſt 328
Horror quando inducatur 345
Humeri arthritis 448
Humeri luxatio 472
Humida partium ſubſtantia triplex 353
Humor vt in parte aliqua coacernetur 276
Humor arthritin faciens quò penetret 450
Humor arthritin mouens qualis ſit ib.
Humor arthritin faciens vnde profluat 449
Humor arthritin faciens vt è capite defluat ibid.
Humoris arthritin facientis in capite cumulati ſigna ibid.
Humoris aquoſi in corpore collecti cauſæ & ſigna 300
Humoris arthritin facientis copioſè accumulati cauſæ internæ 450
Humoris prętter naturam congeſtio 458
Humoris præter naturam luxio ibidem.
Humores putreſcentes vitiorum excrementorum copiam coacernare 307
Hydrocele 436

Hydrops triplex 414
Hydrops vterinus, eiúſq. cauſa 418
Hydropis vterini exemplum ibid.
Hypochondriaca affectio 412
Hypochondrij tumor 405
Hyſterica ſymptomata non tantum vel a menſtruo vel à ſemine excitari 442
Hyſtericarum acceſſionum variæ formæ ibid.

I

Icterus 410
Icteri variæ cauſæ ibid.
Icterus ex criſi ibid.
Icterus ex iecoris inflammatione ibid.
Icteri ſimplicis cauſa continens 411
Icterus ex obſtructione meatuum ad cyſtin fellis pertinentium 412
Icterus niger ibid.
Ἰσοπάθεια 247
Iecoris inflāmati indicia 287
Iecoris temperamentum quibus indiciis percipiatur 293
Iecoris affectus 403
Iecoris intemperies ibid.
Iecur ſuā humoribus temperiem impertit ibid.
Iecur præcipua humorum officina ibid.
Iecoris ſubſtantia corrupta ib.
Iecoris imbecillitas 404
Iecoris obſtructio ibid.
Iecoris obſtructi notæ & cauſæ ibid.
Iecoris tumor ſine ſcirrho ib.
Iecoris inflammatio vnde oriatur 405
Iecoris abſceſſus 406
Iecoris inflammati ſigna ib.
Iecoris vlcus 407
Iecoris & lienis promiſcua ſymptomata 408
Iecoris vulnerati indicia 468
Ignis ſacer 460
Ignis ſacri ſpecies duæ ibid.
Ignis ſylveſter 461
Ileos 420
Impetigo 461
Impetiginis ſpecies ibid.
Incantationibus virilitatem extingui 431
Incubus 369
Incubus in epilepſiam aut apoplexiam ſæpe degenerat ibid.
Incubi cauſa ibid.
Inediæ commoda & incōmoda 265
Inediam ægrè ferunt impura corpora ibid.
Interm[itt]entes ex humorum putredine pulſus ibid.
Intemperiei frigidæ tam ſimplicis quam ex humorum affluxu contractæ pulſus ibid.
Intemperantia medicorū nutrix ibid.
Intemperiem vnam aliquam inſ[ta]urentia 273
Inteſtinorum morbi 417
Inteſtinorum obſtructio ibid.
Inteſtinorum obſtructorum exempla ibid.
Inteſtinorum coarctatio 418
Inteſtini cæci coarctati exemplum memorabile ibid.
Inteſtinorū inflammatio quid a dyſenteria differat ibid.
Inteſtinorum abſceſſus ibid.
Inteſtinorum vlcus 419
Inteſtinorū ſymptomata ibid.
Inteſtinorum colliquatio 423
Inteſtinorum vulnere diſſectorum ſigna 468
Iræ vis 270 271
Iſchias 448
Iſchiadis dolor quouſque pertingat ibid.
Iſchuria 433
Iſchuriæ cauſa ibid.

L

Laboris & quietis viciſſitudo animanti neceſſaria 268
Lac emulctum vt concepti fœtus ſexum arguat 445
Lactuca frigidum parit ſanguinem 264
Laſſitudo tenſiua ſpōtanea 275
Lateris varij dolores 391
Lateris dolor à ſanguine ibid.
Lateris dolor à deſtillatione ibid.
Lateris dolor à flatu 392
Lateris dolor omnis ſpiritum intercipit ibid.
Lentigo 464
Lepra 462
Lethargi pulſus 308
Lethargus 366
Leuce 463
Leucophlegmatia laborantibus pulſus eſt creber & celer 306
Leucophlegmatiæ & cachexiæ pituitoſæ eadem eſt cauſa 464
Leucophlegmatias, eiúſque notæ 414
Lichen 461
Lien tumori quàm iecur opportunior 408
Lienis vulnerati indicia 468
Lienis affectus 408
Lienis tumor, eiúſque ſigna & cauſæ ibid.
Lienis obſtructio 409
Lienis ſcirrhus ibid.
Lienis inflammatio ibid.
Lienteria quid 278
Lienteria 419
Lienteria popularis ibid.
Lienteriæ in febribus cauſa 359
Lingua in febribus cur ariditate, ſcabritie, aut lentore afficiatur 383
Liquida omnia celerius quam ſolida coquuntur 296.297
Loci affecti ſigna demonſtratiua 384
Loci affecti ex ſignis inueſtigandi ratio 382
Loquelæ inſtrumenta 359
Lumborum dolor & grauitas in febribus vnde oriatur 359
Lumbrici 424
Lumbrici longi ibid.
Lumbrici interdum in ventriculum conſcendunt 425
Lumbrici interdum per os narésque prodeunt ibid.
Lumbrici lati ibid.
Lumbrici cur pueros quam adultos ſæpius infeſtent ibid.
Lumbrici quæ ſymptomata inferant ibid.
Lumbricorum omnium materia ibid.
Luſcioſi 374
Λυκανθρωπία 45

M

Mador quid 35
Malaciæ vis 251

Maciaciæ cauſa 446
Malum mortuum 464
Mammæ grauidis quando & cur turgeſcant 445
Mammæ cur cancro obnoxiæ 459
Mania 3 5
Mania ſolitaria 366
Mārcor ex ſ río 354
Mares parte dextra, fœminæ ſiniſtra magis geſtantur 133
Mas ne aut fœmina geſtetur vnde coniiciatur ibid.
Materia quæ dicantur ægre 163
Matula qualis eſſe debeat 313
Maxillæ inferioris affectu 38
Maxillæ luxatæ ſigna 472
Medicamenta 271
Medici munus 243
Medico in tangenda arteria quid obſeruandum 303
Menſi ſymptomata 414
Melancholiæ cauſæ 298
Melancholiæ exuperantis ſigna ibid.
Melancholia duplex 350
Melancholia ſuperflua vbi coaceruetur ibid.
Melancholia quid 364
Melancholia tripl x 365
Melancholia hypochondriaca ibid.
Melancholia primaria ibid.
Melancholia ſanguinis fæx 4 9
Melancholiæ cauſa 365
Melancholiæ hypochondriacæ cauſa 3 9
Melancholiæ hypochondriaca ſigna ibid.
Membranarum capitis affectus 363
Meninges cerebri ſint ne vulneratæ quibus ex ſignis colligatur 467
Menſes ſuppreſſos quæ ſequantur ſymptomata 439
Menſes grauidis vnde fluant 445
Menſium ſuppreſſio 439
Menſium ſuppreſſorum cauſę ibid.
Menſium immoderatus fluxus ibid.
Menſium immoderatè fluentium ſigna, ſymptomata, cauſæ 449
Menſiū purgatio crebrior ib.
Menſium ſæpe grauium & diuturnorum morborū fomitem continet 432
Menſtrua purgatio quando incipiat, quando deſinat 433
Menſtrua purgatio cur in prægnatione ſubſiſtat 445
Menſtruę purgationes cur ſtatis periodis moueantur 346
Menſtruæ purgationis modus quis vtilis 4 9
Metus & mœſtitia duo ſunt indubitata melancholię ſigna 365
Mictio cruenta 4 4
Mictio purulenta 435
Mictio ſubnigra ibid.
Mictio mucoſa ibid.
Mictio capilloſa ibid.
Mola in vtero quomodo alatur & creſcat 437
Mola vt à ſchirro vteri diſtet ibid.
Molæ cauſa efficiens ibid.
Molæ & veri fœtus differentia 433
Morbus quid 244
Morbus per conſenſum triplex 247
Morbus magnitudinis 252
Morbus numeri ibid.
Morbus vnus 253 254
Morbus ſimplex ibid.
Morbus ſolitarius & comitatus ibid.
Morbus compoſitus ibid.
Morbus non ſemper tribus ex cauſis ortum habet 258
Morbus & morbi cauſa à ſymptomate quid diſſtent 277
Morbi prima genera tria 390
Morbi ſimilaris differentiæ tres 249.250
Morbi temperamenti ibid.
Morbi materiæ ibid.
Morbi totius ſubſtantiæ ibid.
Morbi peſtilentes 250
Morbi contagioſi ibid.
Morbi venenati ibid.
Morbi inſtrumentarij differentiæ quatuor 251
Morbi conformationis ibid.
Morbi compoſitionis 252
Morbi multi 254
Morbi implicit ibid.
Morbi connexi ibid.
Morbi diſiuncti 255
Morbi cauſis manentibus nunquam poſſunt curari 256
Morbi hæreditarij 257
Morbi ſimilaris origo 274
Morbi organici origo 275
Morbi ex ſymptomatis innoteſcunt 285
Morbi a catarrho 373
Morbis vnde indita ſint nomina 362
Morborum compoſitio multiplex 255
Morborum latentium ſymptomata & ſigna conſpicua ſunt 277
Mores vt humorum in corpore redundantium ſint indices 313
Mores etiam victum & diſciplinam imitantur 291
Morum diſſimilitudo ex temperamento ibid.
Morum obſeruatio morbos ſæpe detergit 292
Motus naturalis & voluntarij differentia 267
Motus voluntarij differentiæ ibid.
Motus quid corporibus conferat 268
Motus inter diaſtolen & ſyſtolen medij 301
Motus corporis vt pulſum mutet 304
Mulier molam ſine mare non concipit 437
Mulieres cur frequentius quàm viri gonorrhœa laborent 440
Mulieribus quoque inteſtinorum, omenti, & aquę prolapſus ſit in pudenda 436
Mulſum vt imprægnationem arguat 445
Muſculi recti in abdomine inflammatio 406
Μύουρος pulſus 3 2
Μυρμηκίζων pulſus 303
Narium ſarcoma 381
Narium venę vnde prodeant 382
Narium pruritus lumbricorum eſt indicium 425
Nauſea in febribus vnde 359
Nauſea 401
Nauſeæ & vomitus cauſæ ibid.
Naturæ inter ſe abhorrentes

nihil generat 444
Neotericorum de cauſa continente error 258
Nephritis 426
Nephritidis ſigna 427
Nephriticus dolor 428
Nephritici doloris ſigna 429
Nephritici doloris cauſæ effectrix ibid.
Nephriticus dolor à colico non facile diſcernitur ibid.
Nerui vulnerati notæ 467
Nerui callus paralyſin inducit 371
Neruorum in febribus ſubſultus 361
Nodus 458

O

OBauditio 379
Obliuio 366
Oculi paralyſis 375
Oculi nubecula 377
Oculi albugo ibid.
Oculi procidentia ibid.
Oculi vnguis ibid.
Oculi fiſtula 378
Oculorum affectus Interni 375
Oculorum ſuffuſio 376
Oculorũ affectus externi 377
Oculorum dolores 378
Oculis transfoſſis mors ſequitur 468
Odoratus ſymptomata 381
OEdema 457
OEdema duplex ibid.
OEdema exquiſitum ibid.
OEſophagus rarò morbis tentatur 396
OEſophagi affectus ibid.
Ὁμαλὸς pulſus 302
Omentum pingue ſterilitatis cauſa 444
Ophthalmia 377
Ophthalmiæ & epiphoræ differentia 378
Opiſthotonos 371
Oppreſſionis in febribus cauſa 359.360
Orthopnœa pulſus 308
[illegible] 387
Os vitiatum 470
Os colliſum 471
Os foratum ibid.
Os fractum ibid.
Os fiſſum ibid.
Os quot modis luxetur 472
Oſſis vulnerati ſigna 467
Oſſis continuitas quot modis ſoluatur 470
Ὄζαινα 381

P

PAlmæ plantæque luxatio 471
Palpebrarum vitia 378
Palpebræ inuerſio ibid.
Pancreas & meſenterium totius corporis ſentina 410
Panus 456
Papilla nigreſcens matrem conceptum indicat 445
Papula fera 451
Papula ſimplex ibid.
Papula exulcerata ibid.
Paralyſis apoplexiam ferè excipat 370
Paralyſis ibid.
Paralyſeos pulſus 308
Paralyſeos ſigna 371
Paralyſeos ſedem inueſtigandi ratio ibid.
Paralyſeos cauſa 371
Παραφροσύνη 364
Παραπληγία 370
Παράστρεμμα 472
Παρεμπίπτων pulſus 302
Parentum natura cognita ad deprehendendam liberorum indolem conducit 294
Parotis 380
Paroxyſmos quæ immutent 347
Paroxyſmi quando longi aut breues ibid.
Paroxyſmi qua ratione recurrant ibid.
Paroxyſmorum immutatio quid denunciet ibid.
Pars corporis quid 245
Partis ſimilaris ſubſtantia triplex 353
Partis cuiuſcunque vulneratæ ſymptomata 467
Parti cuique ſimilari ſymptomata accidũt duodecim 279
Partium interiorum ſauciatarum indicia 467
Partus difficilis cauſæ 447
Partus difficilis futuri præſagia ibid.
Pathologia quid 473
πάθος ſiue πάθημα 244
παθογνωμονικὰ ſigna 284
Pectoris vulnerati notæ 468
Πολίωμα 464
Penis ex virulenta gonorrhœa vlceratus 431
Penis vlcus 432
Penis tuberculum verrucę inſtar ibid.
Pepaſmus quid 324
Peripneumonia 353
Peripneumoniæ pulſus 308
Perſpiratio prohibita non eſt ſola putredinis cauſa 337
Phagædena 459
Phlegmone plethoræ ſoboles 456
Phlegmone 455
Phlegmone vt fiat ibid.
Phlegmones magnæ partem nobilẽ obſidentis pulſus 308
Phlegmones cauſa proxima humorum eſt putredo 278
Phlegmones cauſa continens 456
Phlegmones differentiæ ibid.
Phrenitis 364
Phrenitis pulſus 308
Phlectænæ & phlyctides 461
Phyma 456
Φθίσις 390
Phthiſeos pulſus 308
Pilorum defluuium in elephantiaſi 451
Pituita rariſſimè adeò putreſcit vt febrem excitet 347
Pituita ſuperuacua quibus in locis gigni ſoleat 417
Pituita in collo nonnunquam concreſcit in calculos ibid.
Pituita varios tumores inducit 457
Pituita ſuperuacua quibus maximè locis coaceruetur 299
Pituitæ copioſioris cauſæ ib.
Pituitæ redundantis ſigna ib.
Pituitæ vacuatio quæcunque conducibilis ibid.
Plenitudo impura ſeu cacochymia multa 294
Plethora quæ corpori mala inferat 264
Plethora 272.273
Plethora duplex 294
Plethora menſes immoderatè ciet 264
Plethora abortum mouet 446
Plethoræ ſigna cõmunia 295
Plethoræ ſimplicis pulſus 308
Plethoræ ex prægreſſa viuẽdi ratione

ratione ſigna communia 295
Plethoræ cuiuſque ſigna propria ibid.
Pleuritis 391
Pleuritis notha ibid.
Pleuritidis ſigna 287
Pleuritidis cauſę 392
Pleuritidis exquiſita ibid.
Pleuritis veræ ſigna 393
Podagra 447
πολυαιμίας quę vera eſt plethora, indicia 296
Polypus 381
Potus cunctis animantibus neceſſarius 312
Prægnantis conſtitutio quantam ad fœtus temperamentum vim habeat 257
Prægnantium vrina qualis 445
Prægnans valetudinaria quibus affligatur ſymptomatis 446
Priapiſmus eiuſque cauſa 431
Principis facultatis dominium 364
Prognoſtica ſigna quæ, eorum que diuiſio 254
προγνωστικὰ 247
Prurigo, eiuſque cauſa 462
Ptora ibid.
Πτυελισμός 398
Pulmonis vomica 389
Pulmonis ſauciati ſigna 462
Pulmonum intemperies 386
Pulmonum obſtructio ibid.
Pulmonum crudum tuberculum 388
Pulſus quid 301
Pulſus in tum dis & triſtibus qualis 270.271
Pulſus dominantis humoris nuncius eſt 292
Pulſus quarum partium conſtitutionem renunciet 3 1
Pulſus moderatus cæterorum lex 304
Pulſum quæ immutent 303
Pulſus naturalis quando obſeruandus 306
Pulſus creber omnium primus ibid.
Pulſus in omnibus febribus creber & celer editur 307
Pulſus cuiuſque præter naturam cauſa & indicatio ibid.
Pulſus mollis quam partem affici ſignificet 3 8
Pulſus propriè virium robur denunciat ibid.
Pulſus validus quid deſignet ibid.
Pulſus vehemens quid oſtendat ibid.
Pulſus languidus quid innuat 3 9
Pulſus incurrens quid præſagiat ibid.
Pulſus intermittens quid portendat ibid.
Pulſus caprizans & dicrotus quid ſignent 311
Pulſus vndoſus & vermiculans quid indicent ibid.
Pulſus myu us quid demonſtret ibid.
Pulſus tremulus quid indicet ibid.
Pulſus ordinatus fidus, inordinatus infidus 312
Pulſum tangentis manus qualis eſſe debeat 3 3
Pulſuum differentiæ 301
Punctio 466
Pupillę vitia 376
Pus 469
Pus ſyncerum ex meſenterio per aluum ſecerni 411
Pus ex ani abſceſſu in veſicam penetraſſe animaduerſum 425
Pus cineri comparatur 465
Puſtula 462
Puſtulæ 455
Puſtulę humidę 462
Puſtulæ ſiccę ibid.
Putredini quę ſint obnoxia corpora 335
putredinis duplex ratio ibid.
Putredo quomodo venas inuadat ibid.
putredinis qui fiat finis ibid.
putredinis varietas vena ſecta deprehenditur ibid.
putredinis efficiens cauſa duplex 338
putredinis externa cauſa duplex ibid.
Putredinis contractæ qualitatiſque proprietas paroxiſmos ciet 348

Q

Qualitatis vitium 280
Qualitas venenata quæ dicatur 355
Quantitatis vitium 280

R

Raucedo 394
Regio vt pulſū variet 305
Regionum ad valetudinem momenta 261
Renis obſtructio 427
Renis vulnerati ſigna 469
Renum arenulæ 427
Renum calculus ibid.
Renum abſceſſus 428
Renum vlcus ibid.
Renum vlceratorum cauſa ibid.
Renes purulenti albos etiam calculos profundunt 429
Rerum externarum vſus humorum in corpore conſtitutionem declarat 430
Rei neceſſariæ, quarum vi ſtatus vitæ noſtræ immutatur 260
Reſpirationis vſus ibid.
Rhagades 425
Rhagoidis tunicę puſtulę 377
Rheuma complures morbos procreat 276
Rheumatis cauſæ ibid.
Rheumatiſmos quę partes obnoxiæ 276
Rhyas 378
Rigor febris non eſt 469
Rigor ex materia in ventriculo contenta 344
Rigor quando fiat 345
Rigor in febre continua quid indicet 361
Ructus 400
Ruptio 466

S

Sanguis maternus alterа temperamenti cauſa 257
Sanguis alimenti, ex quo prodit, qualitates retinet 263
Sanguis bonus quis 296
Sanguis quomodo putreſcat 334
Sanguinis vera putredo ibid.
Sanguis cum vrina profluens vnde proueniat 434
Sanguis carbunculum faciens qualis ſit 456
Sanguinis profuſio vnde fiat 282
Sanguinis è pulmonibus profuſio 391
Sanguinis vomitio 402
Sanguinis mictio poteſt eſſe

diuturna ſine manifeſta virium iactura 435
Sanguinis miſſio abortus cauſa 446
Sanguinis ſerum quamobrem permiſceatur 312
Sanies 469
Sanitas 248
Saporis alieni cauſa 282
Sarcocele 436
Sarcoma 460
Scabies, eiúſque origo 462. 463
Scabiei & impetiginis diſcrimen 461
Scabiei multæ ſpecies 462
Scirrhus 458
Scirrhi materia ibid.
Scirrhi in iecore varii 405
Scirrhi differentiæ 385
Scroti inflammatio 435
Scroti tumor prædurus ibid.
Semen ſimilem ſuæ temperaturam ſimilaribus partibus inducit 257
Semen per inſomnia effluens eiúſque cauſa 432
Senex, ſine felle & cyſti inuentus 407
Sexus vt pulſum mutet 304
Signa abſolutè 290
Signa & cauſæ ibid.
Signorum neceſſitas 284
Signorum prima genera tria ibid.
Signorum altera diuiſio 285
Signum quid 284
Singultus 400
Singultus in febribus vnde 359
Sinus 405.
Sinus calloſus ibid.
Situs vt partem affectam indicet 28-
Situs vt partis affectum indicet ibid.
Situs quid 400
Sitis in febri vnde 358
Sitis quæ nullo potu reſtinguatur ibid.
Solis ardor quos morbos concitet 276
Somnus quid 269
Somnus 366
Somnus cur ſudores moueat 269
Somnus vt pulſum variet 305
Somnus à cibo materiam arthritidis cumulat, vti & ociú 450.
Somni modus in febribus diligenter obſeruandus 295
Somni moderati commoda 269
Somni immoderati incommoda ibid.
Somnia vt exuperantes humores ſignificent 292
Somniorum cauſæ ibid.
Sordes 469
σπασμώδης pulſus 303
Spaſmus cynicus 382
Sphacelus 394
Spinæ luxatæ ſigna 470
Spirandi difficultas in febribus vnde proueniat 360
Spiratio difficilis 394
Spirationis inſtrumenta ibid.
Spiritus & humores diſperdentia, obruentia, inquinantia, corrumpentia 273
Spiritus quis ſit, qui febris ephemeræ materia dicitur 331
σταφυλὴ 385
Steatoma 405
Sterilitas ex genitalium vitio 444
Steriles qui ſint 443
Sterilitatis cauſæ ibid.
Sterilitatis & fœcunditatis ſigna 444
Sternutatio plerumque ſingultum ſoluit 401
Stigmata 394
Stomachi affectus 397
Strabiſmus 375
Stranguria 413
Strumæ ibid.
Struma cancroſa 459
Strumarum materia ibid.
Stultitia 365
Subſtantia tota quæ dicantur agere 162
Subſtantiæ vitium 280
Sudor naturalis & ſymptomaticus 361
Sudor in febribus quis vtilis ibid.
Sudoris in febribus cauſa ibid.
Sudores è præcordiis moueri 344
Sudoribus qui plus minúſve ſint obnoxii ibid.
Suffuſio 367
Suggillata 382
Sulphur viuum vt fœcunditatem & ſterilitatem prodat 444
Suppuratio quid 391
Suppurationis pulſus 308
σύκωσις 460
συμπάθεια 247
Symptoma quid 277
Symptoma ſymptomatis poteſt eſſe cauſa 278
Symptoma neque morbus, neque morbi proxima eſt cauſa 279
Symptoma & cauſa euidens ſunt ſigna 283
Symptoma ſeipſo non aliis ſignis percipitur 348
Symptomatis & ſigni differentia 277
Symptomatis propria definitio 278
Symptomatis variis concurrẽtibus quomodo partis affectæ inueſtigatio ſit inſtituẽda 288
Symptomata primi generis 279
Symptomata ſecundi generis 280
Symptomata tertii generis ibid.
Symptomata vnde reddantur grauiora 358
Symptomatum ſumma genera tria 279
Syncope 396
Syncopes cauſæ ibid.
Syncope in febrib. vnde oriatur 359
Syncope ſtomachica 396
Synochi ſimplicis pulſus 308
Syſtole quid 301
Syſtoles acceleratæ cauſa & indicatio 307
Syſtoles tardæ, crebræ, raræ indicationibus ibid.

T

Tabes 390
Tabes morbus contagioſus ibid.
Tabis cauſa duplex ibid.
Tabi qui ſint obnoxii ibid.
Tactus dolores cur maximè ſint atroces 283
Tactus eſt omnium animantium communis ibid.
Tactus non eſt vnum & ſimplex inſtrumentum ibid.
Tarix 379
Talpa 460
Talephia vlcera 462

Tcane

Temperantia ſalutaris vitæ moderatrix 265
Temperata omnia & mediocria ſanguinis bonitatem præſtare 295
Temperamentum totius corporis iecoris & cordis naturam ferè imitatur 293
Temperamentum vt pulſum immutet 305
Tenaſmus 46?
Tendonis vulnerati ſigna 467
Terminthus 457
Teſtudo 460
Teranos 371
Thoracis ſymptomata 594
Thymium 463
Timoris & triſtitiæ motus 270
Tonſillæ 384
Tophi in articulis vnde 449
Tophi è lue venerea
Tremor 375
Tremoris cauſa ibid.
Tubercula 453
Tumores 455
Tumores aquoſi 457
Tumores flatulenti 458
Tuſſis 386. 395
Tuſſicula 386
Tympanites 414
Tympanitæ pulſus 308

V

VAcuatio quæ fit naturalis 426
Vacuationes ad vitam neceſſariæ 238
Vacuationes temporariæ ibi.
Vacuationes neceſſariæ ſuppreſſæ varios morbos pariunt 435
Vari 251
Varix 406
Varus 464
Vaſorum reſeratio vnde accedat 282
Varij 281
Venæ ruptæ vel cæſæ cauſæ 282
Venæ pleniores anaſtomoſi nonnihil copiæ ſuæ in arterias transfundunt 295
Venæ inciſæ ſymptomata 467
Venæ iecori malè affecto condoleſcunt 404
Venarum putredo cur non facilè reſtinguatur 335
Vena, nihil præter ſanguinem cum ſero continere 337
Venenum quid 403
Venerea lues, eiúſque cauſa 452
Venerea lues morbus eſt contagioſus, neque proprio vitio contrahitur ibid.
Venerea lues quas primum partes exulceret 453
Venerea lues vnde contracta ſit quomodo dignoſcatur ibid.
Venerea lue correpti cur excrementis ſcateant ibi.
Venerea lue qui inquinentur ibid.
Venereæ luis iudicium eſt facies puſtulis fœdata 291
Venereæ rei impotentia 411
Venereæ luis ortus 452
Venereæ luis quatuor ordines 453
Venereæ luis grauia ſymptomata ibid.
Venus 272
Ventriculi affectus 398
Ventriculi quacunque intemperie laborantis ſigna ibid.
Ventriculi inflammatio ibi.
Ventriculi abſceſſus 399
Ventriculi vlcus ibid.
Ventriculi ſymptomata ibid.
Ventriculi imbecillitas vnde 401
Ventriculi dolor 402
Ventriculi propria vitia 412
Ventriculi vulnerati ſigna 468
Ventriculus cordi & cerebro magna affinitate coniungitur 399
Ventriculus præter arbitrium noſtrum mouetur 444
Ventris tumor an ad meſenterium pertineat qui ſciri poſſit 410
Verruca penſilis 463
Verruca ſeſſilis ibid.
Vertebrarum ceruicis luxatio 472
Veſicæ ſphincter inflammatione laborans 430
Veſicæ abſceſſus 431
Veſicæ exulceratio ibid.
Venæ vlceratæ ſigna ibi.
Veſicæ ceruix quibus ex ſignis obſtructa intelligatur 434
Veſicæ vulneratæ ſigna 468
Vibices 464
Vigiliæ effecta 360
Vigiliæ in febribus vnde 360
Vini commoda & incommoda 264
Vinolentia vt pulſum mutet 305
Vinum arthritin irritat 458
Virgines quoque fluore vterino infeſtantur 440
Virilitas quibus ex cauſis extinguatur 412
Virium infirmarum cauſa triplex 309 469
Virus 469
Viſionis affectæ quomodo inueſtiganda ſit cauſa 375
Vitiliginis ſpecies tres 471
Vitellus oui tenuem profert ſanguinem 264
Vlcera in corde inuenta 596
Vlcera maligna 499
Vlceris in rene ſignum 428
Vlceris cauſa duplex 469
Vlceris differentiæ ex iis quæ in ipſo ſuccreſcunt ib.
Vlceris ex cauſa continente differentiæ ibid.
Vlceris ſanationem quæ impediant 470
Vlcerum vermes 469
Vlcus putridum 470
Vmbilici ruptio 436
Vngues adunci tabis propria ſunt ſigna 286
Vnitatis ſolutio 657
Vnitatis ſolutæ tres primæ differentiæ ibid.
Vocis aut loquelæ læſio 394
Vocis inſtrumenta ibid.
Vomica columbini oui magnitudine è pulmone eiecta 390
Vomica quid 593
Vomitio in febribus vnde 359
Vomitio cruenta nulla naturalis 402
Vomitio 401
Vomitus cauſæ 451
Vreteris vlcerati ſigna 434
Vreteris vtriuſque obſtructi vel coarctati ſigna ibid.
Vrethræ exulceratio ibi.
Vrina quid 302
Vrina quarum partium conſtitutionem renunciet ibidem

Vrina proprium iecoris eſt excrementum ibid.
Vrina quarum partium certas notas referat ibid.
Vrina quando excipienda 313
Vrina cur aliàs turbetur, aliàs non turbetur ibid.
Vrina quibus ex rebus immutetur ibid.
Vrina mulieris qualis 313
Vrina puerorum 314
Vrina ſenum ibid.
Vrina citrina 316
Vrina alba tenuis & perſpicua quid ſignificet ibid.
Vrina in febribus ardentibus ſubalbida delirium prænunciat ibid.
Vrina glauca & lactea quid indicet 317
Vrina lactea quid indicet ib.
Vrina flammea quid innuat ibid.
Vrina rubra, craſſa, & obſcura, quid demonſtret ibid.
Vrina cruenta vnde ib.
Vrina viridis quid ſignet ib.
Vrina nigra quid denunciet ibid.
Vrina craſſa quid oſtendat ibid.
Vrina confuſa 318
Vrina perſpicua quid ſignificet ibid.
Vrina verè turbida quid denotet 319
Vrina confuſa quid denunciet ibidem
vrina ſpumans quid ſignificet 320
vrina bullans quid oſtendat ibid.
vrina cui pinguedo telis aranearum ſimilis per ſumma innatat quid probat ibid.
vrina furfuroſa quid ſignificet ibidem
vrina farinacea quid doceat 321
vrina prægnantium qualis ibid.
vrina mucoſa quid indicet ibidem
vrina quæcunque propoſita quid vroſcopus reſpondere debeat 319
vrina cuidam ex vmbilico profluxit 433
vrinam inſpecturus medicus quid priùs ſecum reputare debeat 316
vrinæ materia 311
vrinæ inſpectio quo loco fieri debeat, quæque in ea ſint obſeruanda 313
vrinæ optimæ quæ cæterarum lex ſit deſcriptio 315
vrinæ mediocris copia quid indicet 316
vrinæ copia vnde ibid.
vrinæ calor vnde 318
vrinæ ſpiceæ indicatio ibi.
vrinæ aureæ, croceæ, rubræ, quid oſtendant ibid.
vrinæ paſſeæ & vineæ quid arguat 319
vrinæ chyntoſis differentia triplex ibid.
vrinæ tenuitas vnde 317
vrinæ mediocris ſubſtantia quid denotet ibid.
vrinæ turbulentæ tres differentiæ 318
vrinæ corona quid 320
vrinæ corona quid doceat ib.
vrinæ capilli aut carunculæ innatantes quid ſignificent 321
vrinæ ſanguis immixtus quid denotet ibid.
vrinæ arenuloſæ quid ſignent ibid.
vrinæ hypoſtaſis 322
vrinæ hypoſtaſis quarum partium ſit index 323
vrinæ ἐναιώρημα ibid.
vrinæ hypoſtaſis bona 324
vrinæ ἐναιώρημα bonum ibid.
vrinæ nubes bona ib.
vrinæ hypoſtaſis mala ibi.
vrinæ ἐναιώρημα malum ibid.
vrinæ calor intemperiem ſubſtantia craſſa aut turbulenta humoris vitium, cõfuſio putredinem arguit 326
Vrinæ contenta ſedis affectæ certam interdum notitiam exhibent ibid.
Vrinæ poſt acceſſionem craſſiores 345
Vrinæ incontinentia eiúſque cauſæ 413
Vteri phlegmone 436
Vteri inflammati ſigna ib.
Vteri abſceſſus ibid.
Vteri vlcus ſordidum ib.
Vteri exulceratio leuior ibi.
Vteri quomodolibet vlcerati ſigna propria vnde petenda 437
Vteræ nomę ibid.
Vteri carcinomata ibid.
Vteri ſcirrhus ibid.
Vteri rhagades, condylomata, & hæmorrhoides 438
Vteri propria ſymptomata ib.
Vteri ſtillicidium 439
Vteri ſenſus 441
Vteri aſcenſus quid differat à ſtrangulatu ibid.
Vteri deſcenſus ibid. prolapſus ibid. conuulſio ibidem errores 442 prolapſus vnde ibidem inuerſio ibidem intemperies ſterilitatem facit ibid.
Vterini ſtillicidij cauſa 440
Vterini ſtrangulatus cauſa 441
Vterum nonnunquam ad ventriculum efferri 439
Vterum quæ cauſæ moueant 441
Vterus flatuum copia tumens 438
Vterus animal haberi non debet 443
Vterinus furor 441
Vterinus ſopor ibid.
Vterinus ſtrangulatus, eiúſque ſymptomata ibid.
Vulnus 466
Vulneris differentiæ ib.
Vultus animæ imago 291
Ὑπαντὸς 244

Indicis Pathologiæ Finis.

INDEX IN LIBROS DVOS DE

ABDITIS RERVM CAVSIS.

Abſurditas cōſequēs ſententiam eorum qui vitia ex ſecūdis qualitatibus ad intemperiem reuocant 602

Abſurditas conſequens eorum ſententiam qui omnem peſtilentem febrem ex putredine naſci affirmant 618

Abſurditas conſequens eorum ſententiam qui affirmant humores primigenios putreſcere in corde in peſtilenti febre ibid.

Accidens nullum poteſt explere ſubſtantiæ eſſentiam 490

Actio à forma proficiſcitur 507

Actiones à forma ſimpliciter prodeuntes, nullius inſtrumenti interuentu fiunt 566

Actiones formæ vnde prodeāt aut quomodo non facilè eſt cognoſcere 509

Actu ineſſe quid 506

vt Actus de habitu ita forma de prçeminente potentia elicitur non admodum diſſimilis analogia 516

Aſtringentia quæ 604

Aër non putreſcit 613

Aeris affectiones duplices ib.

Aër quando morbos efficiat ibid.

Aëris mutationes non ſolùm à cœlo ſunt 558

Aërem immutantia 613

Agaricum pituitam attrahit, cuius rei cauſa occulta eſt 608

Agens agit vt obiectum patiēs ſibi ſimile reddat 514

Agens idem ſimplex homonymum appellatum effectus contrarios edere poteſt 508

Alexandri verba de forma ſubiectorum ſimplicium & compoſitorum 494

Alexiteria aduerſus venena 636

Alimenti confectio an à calore naturali an elementorum temperatione excitatio fiat 594

Alimenta & deleteria extremè contraria in genere totius ſubſtantiæ 600

Alimenta omnia vitam habent 554

Alteratio duplex 607

Aluï fluor in venerea lue 648

Amelij verba lecto initio euangelij D. Ioannis 547

An fœtus notam huius referat quod fœmina inter concipiendum vehementius cōprehenderit 574.575

Angeli cuſtodes Adami, Abrahæ, Iſac, Iacob, Moſis 556

Angeli cuſtodes hominum ibidem

Angeli ſuperiores nouem choris diſiuncti 555

Anima accommodat ſe ad tēperamentum partium, quas moderatur 505

Anima altrix & ſentiens actu ſine corpore ſubſiſtere non poteſt 521

Anima corporis legibus tenetur ſecundum Galenum 577

Anima diuini cuiuſdam corporis particeps 523

Anima mundi vnde defluat 552

Anima mundo indita à Deo 545

Anima nihil perpetitur ſed calidum innatum & inſitus ſpiritus 578

Anima non poteſt otioſa latere in ſemine 528. & eius rei demonſtratio ibi.

Anima noſtra non eſt ab elementis orta 575

Anima nullo inſtrumento indiget ad ratiocinandum 579

Anima nutriens non eſt condita cauſa partium ſtirpis 508

Anima prægnans dicitur quod ei gignendi amor inſitus ſit 520

Anima quomodo obligata corpori 578

Anima ratiocinatrix multas habet facultates 580

Animæ facultatum quæ ſubſtantia ſit 579

Animæ origo vnde ſit Hippocr. 577

Animę pars naturalis ſola immortalis eſt, reliquæ mortales 583

Animæ partium ſubſtantia diuina eſt ibid.

Animæ ſubſtantia 577

Animę ſubſtantia corporis expers 576

Animam eſſe actum corporis organici quomodo dictum ſit ab Ariſt. 509

Animam nihil aliud quàm calorem eſſe quomodo dictū ſit à Galeno in lib. de tremore & de rigore 576

Animam non eſſe corporis agentis inſtrumentum, ſed corpus potius animæ inſtrumentum 519

Animam non procreari ex tēperamento & miſtione primorum corporum contra Alexandrum 51

Animal dictū eſt à defungendis muneribus animalis 518

Animal moribundum reſugeſcit 510

Animalia ex putri materia procreata non ex quouis ſubiecto ſine diſcrimine fiunt 518

Animalium venatu viuentium enumeratio 649
Animalibus proprium atque deſignatum eſt alimentum 594
Animantium & ſtirpium ſeminibus vis diuina indita ad ſe propagandum 543
Antidoti ſelectæ diligenti obſeruatione, quibus prudens medicus vtebatur aduerſus febres & morbos publice graſſantes 625
Antipathia vnde nata ſit ibid.
Apoplexia fit arteriis obſtructis 637
Apprehenſio, ratiocinatio & memoria cauſas habent præſtantiores, quàm quæ rectè permiſtioni elementorum aſſignari poſſint 597
Apuleius de proprio vnicuique dæmone 559
Aqua & terra patiuntur 565
Aqua quæ vaporario elicitur ex verbis & aliis medicamētis magnam vim habet 656
Argumentum à maiori quo oſtenditur perfecta atque ex ſemine prodeuntia multo magis extrinſecus formam accipere quàm quæ ex putredine naſcuntur 523
Argumentum aliud nitens probare formam naſci ex ſubiecto 497
Argumentum à theriaces cōpoſitione nitens oſtendere formam ſuſcitari à ſubiectis partibus ibid.
Argumentum de theriace diſſoluitur 500
Argumentum aliud nitens oſtēdere diſſimilaris corporis formā compoſitam eſſe 492
Argumentum contendens in ſemine quiddam venturæ formæ contineri 519 ſolutio paucis poſt verſibus
Argumentum contendens oſtendere formam ineſſe ſemini 531
Argumenta contendentia potentiam eſſe quandam imperfectam formam 516
Argumenta alia contendentia potentiam eſſe quandam imperfectam formam 516
Argumenta alia contendentia quidpiam formæ antea in ſubiecto fuiſſe 519. & eorum ſolutio ibid.
Argumenta n tentia oſtendere diſſimilaris corporis formam compoſitam eſſe 492
Argumentorum probantium aliquid animæ in ſemine ineſſe ſolutio 521
Ariſtoteles interdum in rerum diuinarum cognitionem tranſilit 541
Ariſtotelis verba de ſemine 531
Ariſtotelis verba in libr. de mundo de vi numinis Dei pertinente per vniuerſum mundum 549
Ariſtotelis verba in problematibus de his, quorum ortus facilis eſt 539
Arte vel fortuna quæ ſint 483
Arte chymiſtica nihil poteſt ſimplex & purum ſecerni 657
Artes ſceleratæ eorum qui ſe in nefariam dæmonum ſocietatem pactionibus obſtringunt 559
Arthenicum & auripigmentum in malignorum vlcerum curatione adhibētur 631
Articulorum dolores in lue venerea 631
Aſtringentia vtilia partibus habentibus vſum toti corpori communem 600
Attractio & nutritio ſimilitudine ſubſtantiæ fiunt 597
Auerrhois ſtatuit facultates alias ab his, quæ à temperamento emerſerunt 586
Auerrhois ſententia de calore nobis inſito 501
Author & opifex rerum duplex ſecundum Ariſtotelem 536
Autumnus quare pernicioſus 537

B

Baſilicus viſu enecat 618
Bilis à calore ſolo elementorum fit 594
Bonum quid appellat 552
Bolus armena in peſtilentibus morbis 663
Bubo & carbunculus ante febrem apparēs peſtem mitiorem denunciat 618 poſt febrem verò apparens quid ſigni ſit ibid.
Bubo in inguine eorum qui lue venerea infecti ſunt vnde

C

Cacodęmones curioſis hominibus multa ementiuntur 560
Caducæ res diuinitus conditę ſunt 547. 548
Caducæ res & mortales cœleſti virtute gignuntur & gubernantur ibid.
Calidum trahit & frigus depellit quomodo accipiēdum 595 & an ſolus calor qui ab elementis eſt alimentum attrahit, eodem loco
Calor ab elementorum temperatione natus, immodeꝛatus pernicioſus 594
Calor diuinus corroboratur à temperie, deprauatur autem ab exuperantia 550. 551
Calor & ſpiritus innatus partes ſubſtantia & temperamento diſſimili, ſimiles reddit & idoneas ad eiuſdem formæ ſuſceptionem 595
Calor inſitus cœleſtis eſt, & eius rei demonſtratio 589
Calor inſitus diuinus à Galeno appellatus 592
Calor leonis maior quàm ſtruthionis non poteſt tamen ferrum atterere 594
Calor mitis in febre peſtilente oſtendit eam affinem non eſſe putridæ 619
Calor natiuus cauſa effectrix fœtus 572
Calor nobis inſitus ex ſemine eſt 521
Calor qui in ſemine eſt proportione reſpondet elemento ſtellarum 523
Calore cœleſti vita animantium & ſtirpium cōtinetur, & eius rei demonſtratio 590
Calor totius formæ cuſtos 614
Cantharidum vis deleteria non perit tota vſtione 629
Capillorum defluuium in lue venerea 630. 631
Capitis dolor in lue venerea ibid.

Carnei

Carnes recentes meliores ſemi putribus 649
Caſſiæ fiſtulæ cortex menſes promouet 607
Caſſæ fiſtulæ medulla lenit aluum ibid.
Cauſa diuina morbi quæ Hippoc. 608
Cauſæ efficientes duplices 565
Cauſa efficiens ratione prædita multorum diuerſorúmque effectuum principium ibid.
Cauſa efficiens vnius effectus principium ibid.
Cauſa fœtus generandi natura a Galeno dicitur 571
Cauſa proxima procreatrix confert tantùm habilitatem quandam 582
Cauſa vnica peſtis efficiens 616
Cauſæ abditæ quæ ſint 593
Cauſæ corrumpentes 605
Cauſæ duæ peſtis præparatoriæ 617
Cauſæ multorum euentorum aliò pertinent quàm ad elementa 562
Cœlum cauſa omnium corporum quæ gignuntur 536
Cœlum confert formam ibid.
Cœlum elementum non obnoxium interitui 537
Cœlum paret conditori ſuo 639
Cœlum ſpeciem in materiam apparatam immittit 539
Cœlum tertium principium 536
Cœli ciues Deo proximā conditionem habent 544
Cœli vires diuinę cur dicantur ab Ariſtotele, Hippocrate, Platone, Vergilio 549
Cœleſtis caloris complures ordines 590
Cœleſtis conuerſio cauſa eſt omnium quæ gignuntur & intereunt 537
Ciceronis locus in Tuſculanis quæſtionibus 554
Cicuta ſturnis cibus, cuius rei cauſa occulta eſt 568
Cicuta [illegible] rei cauſa occulta eſt ibid.
Cr[illegible] [illegible]
C[illegible] [illegible]
Clyſteris vſum vnde didicerimus 661
Cognitio rerum diuinarum extra captum humanum eſt 541
Cognitio rerum quanta in Deo 546
Colico dolori cingulum ex lupi inteſtino valere 663
Complures formas in eadem re potentia eſſe 505
Communes morbi ſimplices qui 616
Communium morborum genera tria ibid.
Compoſitio apta, præparatio neceſſaria ad formam recipiendam 509
Concoctio deprauata eſt ab elementis 167. fit à cœleſti calore bono temperamento ibid.
Configuratio cœleſtis peſtilentiæ cauſa 616
Conformatio non naſcitur ex corporis temperamento, ſed ex diuiniori quadam natura fluit 510
Contagioſi morbi qui 612
Contagioſi peſtilentes ibid.
Contagioſi ſimpliciter ibid.
Contagioſorum morborum curatio 662
Contemplatio Dei vita 543
Corpus vnum dicitur quānis ex multis compoſitum 496
Corporis compoſiti formam ſimplicem eſſe 495
Corporis naturalis compoſiti ſubiectum eſt compoſitum 502
Corporis noſtri opifex Deus 574
Corporum naturalium vires cœleſtium viribus tenentur 654
Corruptio duplex ibid.
Corruptio totius ſubſtantiæ quę dicatur 604
Corruptionis & putrefactionis diſcrimen 603
Cruda maiorem vim habent quàm cocta 6[illegible]5
C[illegible] intemperiei & putredinis di[illegible] 6[illegible]5

D

DAnielis locus expoſitus 550
D[illegible] parens 560
Dæmon proprius colendus eſt 559
Dæmō quidam Ægyptios primum literas docuit 558
Dæmon Socratis ibid.
Dæmonem vnuſquiſque vir ēs habet ibid.
Dæmones boni vero modo apparent 559
Dæmones ciuitatibus a Saturno præfecti 558
Dæmones in toto mundo vagentur 555
Dæmones immitti in corpora hominum à maleficis hominibus 640
Dæmones mali phantaſtico modo apparent 559
Dæmones qui 608
Dæmones quomodo eijcit 641
Dæmonum genus duplex 556
De diuinis profanè loquēdum non eſt 542
Deleteriorū vis oppoſita ſubſtantiæ alimentorum 650
Demarchus in lupum conuerſus 642
Democritus 5[illegible]
Demonſtratio qua oſtenditur elementorum formam eſſe ſubſtantiam 489
Demonſtrationis omnis philoſophicę initium non ſemper ducitur ex principibus qualitatibus 647
Deus cœlum per ſe regit, animantia verò & ſtirpes cœli ope 550
Deus condito cœlo vim naturalem impertiit, quæ nobis in ligna eſſet & tempora 5[illegible]5
Deus omnium cauſa 543
Deus omnium conſeruator 545
Deus nomine Theut in Ægypto inuenit arithmeticam, geometriam & aſtrologiam 558
Deus nullius rei ſtudioſus 543
Deus per omnes naturas diffuſus eſt 548
Deus quid Ariſtoteli 543
Deus rebus ſingulis vim procreandi indidit 544 & quomodo indidit ibid.
Deus vbi habitet 544
Deorum plena omnia 550
Deuteronomij locus expoſitus [illegible]

ſtis 556
Diaſtolen & ſyſtolen nõ poſſe elementorum qualitatibus aſſignari demonſtratio 593
Dierum decretoriorum cauſa cœlo tribuitur ab Hippocr. & Gal. 609
Dij culti à vetuſtate, omnes cacodæmones erant ſecundum Porphyrium 560
Dionyſij verba de choris angelorum 555
Diſperſi morbi qui dicantur 611
Diſſimilaris corporis partes eſſentia differunt 491
Diui Pauli verba in actis Apoſtolicis expoſita 519
Diuinum in morbis Hippocrat. quid 608
Diuinum quid antiquis 592
Diuini nomine quid ſignificetur ibid.
Diuinitatem ineſſe animę partibus mortalibus demonſtratio 583
Dogmatici 562
Dote peculiari morbos expugnantia 663
Druydæ Gallorum 556
Dyſenteria anno 1538 623
Dyſenteriæ in populum graſſantes diuinum aliquid habent ibid.

E

Ecthymata quæ 621
Effectus conſiſtentiæ à materia 566
Elephantiaſis ex contagioſorum genere 633
Elephantiaſi ineſt venenum ibid.
Elephantiaſis quomodo ſerpat in corpus 610
Elephantiaſeos deſcriptio 613
ab Elephantiaſi ſanati multi per prophetas 6,1
Elementi forma, qualitas eſt Galeno 487
Elementi materia ſimplex 491
Elementa quatuor cedunt in compoſitorum materiam 567
Elementa omnia efficientia, Ariſtoteli 505
Elementa non euaneſcunt interitu rerum 504
Elementa priuſquam coeant ad procreationem naturalis corporis materiam, formam & qualitates habent 501
Elementa vel exquiſitiſſimè mixta non poſſunt conformationem aptam corpori, neque ſenſum, neque motum conferre 510
Elementorum formæ ſunt naturæ ancipitis inter ſynceras qualitates & formas compoſitorum corporum ſecundum Auerrhoen 488
Elementorum formæ, ſunt ſubſtantiæ, contrà quam ſenſit Alexander & huius rei demonſtratio 489
Elementorum materiæ non priùs inter ſe vinctæ cohærent, quàm ad extremum exiguæ fuerint 488
Elementorum qualitates totæ per totas miſcentur. 488 489
Emplaſtra ex porro, cæpa, allio, ſinapi & thapſia in ictibus venenatorum animalium 662
Ἐντελέχεια quid ſecundum Alexandrum 495
Ἐντελέχεια quid ſit ſecundum quoſdam 613
Epidemii ſimplices vnde fiant 612
Ἐπιδημίων cauſæ 613
Ἐπιδημίων & peſtilentium morborum differentia ibid.
Ἐπιδημίων morborũ diuiſio 611
Ἐπιδημίων ſimplicium enumeratio ibid.
Epilepſis omnis à veneno intus genito 611
Epilogus matutinæ diſputationis 567
Epithymum atram bilem attrahit cuius rei cauſa occulta eſt 568
Eſſentiæ rerum ignotę efficiũt vt formas elementorum inſeparabilium qualitatũ nomine appellemus 490
Euſebij verba de vi generandi cœlo inſita 547
Ex cantharidibus emplaſtra in ictibus venenatorum animalium 662
Ex guaiaco potus in lue venerea 632
Ex ſimplici nihil niſi ſimplex fit 484
Exanthemata non eſſe reliquias menſtrui ſanguinis 621
Exanthematum cauſa ibid.
Exanthematum deſcriptio ib.
Exanthematum & ecthymatum diſcrimen ibid.
Excrementorum corporis ſordes efficiunt, vt calor qui in eo inhabitat cœleſtis eſſe nõ poſſit ſecundum Auerrhoẽ, & huius rei dilutio 591
Exemplo oſtenditur formam ſimplicem non poſſe emergere ex ſubiectis partibus corporis 499
Exemplaria apud Dionyſium Areopagitam 547
Exercitus locuſtarum conuolans in Galliam & Italiam 616
Experimentũ quare fallax ab Hippocrate dictum ſit 660
Explicatio verè originis formarum ſubſtantialium 532. 533.

F

Facultas quid ſit oſtenſio ſimilitudine 582
Facultas ad aliquid dicitur 580
Facultas retentrix vteri à calore cœleſti 594
Facultas temperamenti proprietas 581
Facultas ventriculi contentrix à cœleſti calore 594
Facultatis ſubſtantia in quo poſita 581
Facultatem animam vocat Auerrhoes 582
Facultates primæ 645
Facultates tot ſunt, quot actiones 567
Facultates tot ſunt, quot cauſarum efficientium differentiæ 583
Facultatum à tota ſubſtantia fluentium ordines multi 646
Falſa quorundam opinio, quomodo rei cuiuſque forma de potentia materiæ educatur 535

Faſci-

Faſcinatio viſu,& huius cauſa 632

Febris ſudorifica exanthematibus affinis 622

Febris ſudorifica in ephemeris numeranda eſt ibid.

Febris peſtilentis ſymptomatum enumeratio 619

Febres acutæ in populum graſſantes diuinum aliquid habent 622

Febres aliam cauſam quàm putredinem habentes 625

Febres omnes ex bile 626

Febrium intermittentium materiam viſceribus ibid.

Febrium omnium intermittētium genus ſalutare 614

Fictrix cauſa cur in particulis permaneat ratio 585

Fœtus formatur à vi quadam potentiſſima extrinſecus appellente 570

Fœtus in vtero nutritur puriſſimo ſanguine 611

Fœtor comes putredinis 605

Forma cuiuſque ſubſtantię naturalis ſubſtantia eſt 490

Forma eſt quæ toti eſſentiam largitur 489

Forma fit & perit 483

Forma geniti non fluit à partibus 527

Forma momento in materiam immigrat 514

Forma natura ſimpliciter dicitur ab Empedocle 495

Forma non antè actu eſt quam ſit perfectionem conſequuta ſecundum Alexandrum 524.525

Forma non eſt vis ex ſubiectarum partium naturis profecta 495. neque ex ſubiectis formis prouenit 500

Forma non cōſummatur paulatim, ſed ſubito totę in ſubiectum concedit 518

Forma omnis ſimplex nec cōpoſita eſt ex ſubiectarum partium formis 494

Forma perfectiſſima quæ 493

Forma propria ſimilariū partium quæ ſit ſecundum Auerroen 590

Forma quo perfectior eſt, eò perfectiorem & inſtructiorem corporis velut officinam habet 493

Forma ſimplex totius non poteſt ex ſubiectis formis emergere 409

Forma ſimplex diuina eſt 568

Forma tota ſemini ſtatim indita eſt à genitore ſecundum Themiſtium 508

Formæ actiones ſub ſenſum cadunt 548

Formam agere, demonſtratio 566

Formam agendi eſſe principium demonſtratio ibid. & 567

Formam & animam non eſſe harmoniam ibid.

Formam non poſſe eſſe ex ſolis ſimplicium formis ſiue ſimplex ſiue compoſita ſit totius forma 501

Formam non poſſe proficiſci à temperatione corporum demonſtratio ibid.

Formam quæ ſemini ineſt obtinere mediam naturam inter ſubſtantiam & accidens, oſtenſio 525

Formam rei cœlitus demitti Galenus affirmat, & eius verba lib.17. de vſu partium 572

Formam vnam compoſiti eſſe oportere demonſtratio 493

Formæ vnius & ſimplicis non ſint plures gradus perfectionis 525

Formam educi de potentia materiæ quid ſit, & Simplicij verba de hac re 512

Formarum multi ordines 492

Formarum non alia miſtio eſt quàm materiarum 499

Formarum origo diuina eſt 541

Formarum origo qualis ſit & vnde 527

Formarum quæ in elementis coitio falsò creditur ab Alexādro eo modo fieri quo contrariarum qualitatum confuſio 488

Functio occulta quæ ſit 593

Functio omnis animalis calori cœleſti aſſignanda eſt 597

Functiones diuinæ quæ appellandæ 593

Functiones variæ & diuerſæ, ex partium, quibus anima infuſa eſt differentia proficiſcuntur 505

Functionum quæ ab occultis cauſis & manifeſtis prodeūt explicatio 595

Frigida & ſtyptica in morbis peſtilentibus vtilia 663

G

GAlenus fatetur ſe nullam validam rationem de corporis ſtructura inuenire potuiſſe 574

Galenus fatetur ſe neſcire animæ ſubſtantiam 577

Galenus in quo diſſidet à Moſe & Platone, de rerum creatione 579

Galenus vixit temporibus Alexandri Aphrodiſienſis 487

Galeni verba de vi illa fictrice in ſingulis animalium particulis permanente & eas ad ſuum opus excitante 583

Galeni verba de anima, & de ſpiritu in ventriculis cerebri contento lib.7. de plac. Plat.& Hipp. 576

Galeni verba de cauſa pulſationis quæ in venis fit expēduntur 576

Galeni verba de fœtus formatione expenſa 573

Galeni verba de ſubſtantia facultatum expenduntur 579

Galeni verba lib.13. de vſu partium & 9. de placitis Plat. & Hipp. expoſita 574

Galeni verba de conformatrice anima contenta in ſemine & à parentibus prouenien te in fœtum 586

Gignendæ formæ ne minimum quidem antè in materia fuit 517

Gonorrhœa in lue venerea 630

Gradus definiuntur facultatum ordines 579

Grauedo anhelosa peſtilens erat 625

Græci ex Ægyptiis & Hebræis multa didicerunt 547

Gubernacula regionum mundi diſtributa dæmonibus 557

Gymnoſophiſtæ Indorum 556

H

HEraclytus de Diis etiam in caſa furnaria 560

Heraclius lapis allio perunctus facultatem trahendi ferri amittit 582
Heroes platonis 557
Hippocrates 561
Hirundinum cinis anginæ valet 663
Homo cur hominem generet, equus equum 533
Homo proxima & continens cauſa efficiens geniti hominis 540
Humanarum rerum adminiſtratio angelis demandata 555.556
Hydrargyrus perucisſa 632
Hydrargyrus frigida ibid.
Hydrargyri vapor emollit neruos 602
Hydrargyrum non adhibendum in venerea lue 412
Hydrophobia quis morbus 611

I

IBis in Ægypto dicata Deo cuidam 558
Icterus magica arte ſanatus 642
Idea comes indiuidua bonitatis 512
Ideæ Platonicorum 548
Idearū Platonis explicatio 550
Idearum differentiæ vnde dimanent 552
Ignis & aer agunt 564
Immoderatæ materiæ differentiæ 602
Immoderatio materiæ morbus partis ſimilaris 601
In exanthematibus interiora papulis manantibus ſcatent 621
In febre ardente aliud eſt quā putredo 605
In peſtilente febre adhibenda quæ totius ſubſtātię proprietate veneno aduerſa ſint 620 & eorum enumeratio ibid.
In peſtilente febre media præſcribenda ibid.
In peſtilente febre non mittendus ſanguis ſi corpus ſuerit purum 620
In peſtilente febre valida purgatio fugienda eſt ibid.
In paralyſi eſt etiam nerui imbecillitas 597
Iocus de lapillo aducto ex India 647
Inductio qua oſtenditur formam toti eſſentiam largiri 490
Intelligentiæ etiam inferiora generandi & gubernandi vires habent 545
Intemperies putredinem comitatur 605
Interpretatio verborum Ariſtotelis de ſemine 530
Interpretatio plenior Ariſtotelis de rerum & formarum origine 536
Inuenis à Dæmone obſeſſus 640

L

LAbruſcę floris extrema in ambitu foliorū refrigerant, quod inter hæc medium naſcitur adurit 507
Lapis philoſophicus quis 648
Lares, Laruæ, Lemures 557
Leges in magos 642
Lienteriæ in populum graſſantes diuinum aliquid habent 625
Leporis coagulum appoſitum conceptum retinet 507
Leporis oſſiculum quod in poplite eſt arenulas deturbat ibid.
Leporis pilus hæmorrhagiam ſiſtit ibid.
Leporis pulmo aſthmaticos iuuat ibid.
Leporis ſanguis calculum cō minuit ibid.
Locus Iſaiæ & Iudæ de Dæmonibus 555
Loci apud Galenum oſtendētes morbum aliquem eſſe totius ſubſtantiæ 607
Lues venerea propriis antidotis curatur 633
Lues venereæ virus ſerpit in corpus humore deducente 610

M

MAgi aſciſcunt dęmonum opem 642
Magnes ferrum attrahit cuius rei cauſa occulta 568
Mali punici cortex calidus, interaneus frigida 506
Manifeſtorum aliquot totius ſubſtantiæ morborum enumeratio 612
Marcor conſequitur putrefactionem 604
Materia elementorum ſimplex 484
Materia formæ primum fundamentum 483
Materia natura dicitur ibid.
Materia perpetua eſt ibid.
Materia quid 487
Materia rerum naturalium ex quatuor elementis conſtat 484
Materia ſubſtantiæ rationem & genus obtinet 487
Materiæ vires & qualitates quæ dicantur 566
Mathematicorum mos 485
Matthæi locus expoſitus 556
Medicamenta curādis morbis idonea vnde petantur 603
Medicamenta benigna aliquando in alimentum cedunt 650
Medicamenta proprias partes purgantia 651
Medicamenta purgantia media inter alimenta & deleteria 650
Medicamenta quomodo ducantur de potentia in actum 516
Medici non ſolum proprietates ſtatuere coguntur, ſed etiam philoſophi & Grammatici 568
Mens diuina intelligentia 552
Methodici 591
Miſtionis falſa opinio 488
Miſtio vera ibid.
Morbus materiæ 602
Morbus totius ſubſtantiæ, aliquando ſolitarius aliquando complicatus aliis affectibus 608
Morbus totius ſubſtantię profligatur medicamentis totâ ſubſtantia contrariis ibid.
Morbus totius ſubſtantiæ occultus vel manifeſtus 406
Morbus totius ſubſtantiæ duplex 605
Morbus totius ſubſtantiæ 604
Morbi ex veneno contracti curatio 662
Morbi ex putredine ſunt totius ſubſtantiæ morbi 605
Morbi ianati ſimplicis & ſuperſi-

perſtitioſis 641
Morbi totius ſubſtantiæ quibus tribuantur ab Hippocr. 607
Morbi trans naturam 639
Morborum a veneno intus genito excitatorum enumeratio 612
Morborum ſpecies ſuas antidotos habent 663
Morborum vulgarium cauſa abdita 608
Morbos inferri à cacodæmone Dei permiſſu 639
Morbos inferri hominibus à maleficis ibid.
Mortalia omnia quæ in mundo ſunt à ſua quæque idea ſuſtinentur 553
Motus & actio primum tribuitur formæ 566
Mundus a Deo factus ſecundum Ariſtotelem 544
Mundi anima formarum datrix 554
Mundus an à Deo genitus, an æternus 544
Mundus duplex Ariſtoteli 542
Mundo ineſſe animam demonſtratio 553
Mundum genitum eſſe quibus probet Plato 545

N

Natura duplex eſt in animalium & ſtirpium procreatione. Et Ariſtotelis verba de hac re 515
Natura duplex 483
Natura non eſt conſilij & rationis particeps 620
Natura pura ſimplex mente ſola comprehenditur 591
Naturæ quæ in ſpiritu eſt reſpondet elemento ſtellarum 588
Natura quæ ſit 483
Naturalis ſpiritus & animæ licet ſit vnus fons, varia tamē hæc ſunt pro partium varia natura 505
Nepita febribus grata 651
Nero magicarum artium ſtudioſus 641
Nihil eſt in rerum vniuerſitate cui non ſit ſimile 645
Nomenclatio eadem duorum corporum cauſa non eſt cur illa eadem ſpecie contineantur 506
Νοσερὴ ὑποχώρησις, id eſt morbida excretio apud Hippocratem 607
Nutriendi & ſentiendi principia cum diuino corpore, id eſt, ſpiritu inuehuntur 543

O

Obſtructio cauſæ putredinis 605
Occultorum morborum cauſę 609
Occultorum morborum differentiæ vnde ſumantur 611
Ophthalmiæ in populum graſſantes diuinum aliquid habent 623
Ortus principium à creatore 572
Omnis ortus rerum à cœli ſeminibus 552
Ortus & interitus rerum à motu contrario ſummi cœli circumactioni 537
Oſſa carioſa eorum qui lue venerea infecti ſunt 631
Oſſa crurum morbo reddita mollia 588
Oſſa mollia ſuo vigori reſtituta vſu balnearum naturalium ibid.
ex Ouo ſolo fornacis tepore pullus excluditur 5.7

P

Πάνδημοι morbi, & πάγκοινοι qui 611
Πανδήμιοι ſimplices qui ibid.
eorum cauſa 612
Πανδημίων cauſa communis ib.
Πανδημίων morborum diuiſio ibid.
Πανδημίων ſimplicium enumeratio ibid.
Pars tota ſubſtantia quæ dicatur 6.0
partes corporis propriis gaudent alimentis 651
partes ὁμοιομερῆ non miſcentur 499
partes ſimplicis ſingulæ ſuis formis inſignitæ ſunt 5.2
partes ſunt veluti internuncij ac paranymphi, quibus feliciter coit formæ cum toto coniugium 508
partium formæ ſunt præparatio quædam ad formam ſimplicem ibid.
patibilia omnia materia Ariſtoteli 565
pæoniam non valere aduerſus epilepſiam ſolis qualitatibus 652
perfectio eſt accidens, forma verò eſt ſubſtantia 514
perfectionem non eſſe rei formam ibid.
perfectiora animalia à cœlo gignuntur, ſeminis interuentu 539
perfecta omnia ex ſemine prodeunt 511
permiſtio & temperamentum quo inter ſe diſtent 564
peſte correptus halitu ſolo aut excrementorum expiratione aſſidentes labefactat 6.9
peſtilentia grauior vbi & quo tempore 617
peſtilentia ſolos boues iugulans, ſolos ſues & ſolas oues, & quo tempore ſæuierit 615
peſtilentia magnum æſtum habet 614
peſtilentiæ omnis cauſa occulta eſt ib.
peſtilentiæ opportuna loca maritimo auſtro obiecta 617
peſtilentiæ qui homines opportuni ib.
peſtilentiæ immaniter ſæuientes 614
peſtilens febris quando putridæ febri implicatur 620
Peſtilens febris nullam affinitatem cum hectica habet 6.9
Peſtilens febris mitior labe in humores permanente 618
peſtilens febris quibus ſignis ab ardente dignoſcatur 617
peſtilens febris deſcriptio ib.
peſtilenti febre correptorum quare vrinæ ſanis ſimiles 621
peſtilentes morbi conſueti 618
eorum catalogus ibid.
peſtilentes inſolentes qui, & eorum catalogus ibid.
peſtilentium morborum curatio 662
peſtilentialis ephemera omniū peſtilentium perniciosiſſima 618. & eius ſigna ibid.
peſtifera multi homini à cœ-

lo 69
Peſtifera omnia, deleteria, & venena morbi totius ſubſtantiæ occulti 606
Phalangij & ſcorpij venenum expeditius ſerpit 628
Philoſophia quo tempore nata & nomen ſuum adepta eſt 561
Philoſophi veteres non omnium ratione ab elementis petiuerunt, ſed quorundam 569
Philoſophandi duo genera 561
Piper emortuum calidum etiam 589
Platonis ſententia de ideis 551
Platonici paucis mutatis Christiani fiunt 547
Platonis verba quibus contenditur animam ante corpus fuiſſe 520
Pleuritides in populum graſſantes diuinum aliquid habent 622
Potentia eſt veluti præparatio quædam materiæ inſidens, & verba Alexandri de hac re 512
Potentia formæ quid ib.
Præparatio non eſt forma 517
Potentia nunquam ita perficitur, vt in formam degeneret 514
Potentia patiendi 512
Potentia rei naturalis ſuopte impetu ad formam progredi non poteſt ibid.
Potentia ſeminis nulla ratione poteſt in formam tranſire 514
Potentiæ ſignificationes 512
Potentia in eſſe quid 514
Poteſtas agendi quid dicatur Ariſtoteli 582
Prægnātem eſſe animam quomodo intelligendum eſt apud Platonem 530
Præparationes ad formam recipiendam ſunt deſtinatæ 519
Prima ætas affectus tantùm imbuebatur 561
Principium omnium diuinum eſt 585
Propriæ ſubſtantiæ cœlorum & ſyderum, quare intelligentiæ dictæ 545
Proprietas occulta vnde manet 656
Proprietas occulta interdum admittitur à Galeno 569
Proprietas rei quomodo à Themiſtio appelletur 582
Proprietas ſubſtantię infirmior in aqua quæ elicitur vaporatione, efficacior in oleo 657
Proprietatis nomine quid intelligatur inueſtigatio 581
Proprietatem accidens eſſe 583
Proprietates in ſubſtantia inſident & eius ſpiritu 582
Proprietates inueſtigandę 663
Proprietates occultæ 568
Proprietatum & formarum origo 652
Proprietatum cognitio præſtantiſſima 663
Putredo quid 604
Putredo non vna cauſa [illegible] 605
Putredo totius ſubſtantię morbus ibid.
Putridę conſtitutionis effectus 614
Puſtulę cur nunc nullæ in venerea lue 632
Puſtulæ & vlcera vbi ferè primùm exiſtant in lue venerea 630
Puſtulæ & vlcera vaporem exhalant, qui admiſſus in venā cauam & arteriam, ſanguinem & ſpiritus labefactat ibid.

Q

QVale oportet eſſe corpus in quo anima rectè ratiocinari & intelligere poſſit 577
Qualitas in ſubſtantiam mutari non poteſt 514
Qualitas non agit prima & per ſe ibid.
Qualitates duæ agentes, totidem patientes 564
Qualitates contrarię non tranſeunt in ſe mutuò ib.
Qualitates inſtrumenta naturæ 566
Qualitates primæ elementorum miſcentur [illegible] 488
Qualitates ſecundæ cur ſic dictæ 645
Qualitates ſecundariæ & vnde 565
Qualitates ſunt organa 571
Qualitates ſuperiores in permiſtione, omnem temperamenti efficientiam ſibi vendicant 564
Qualitates tertiæ à tota ſubſtantia 645
Quartana cur rarò bis eundem prehendat 626
Quartana interdum annos quatuor durans & cauſæ ib.
Quartana ſimplex, duplex & triplex ex impuro corpore propriis antidotis depulſa 626
Quartana & lue venerea ſimul laborans 625
Quartana ſoluta corpus interdum impurum manet 626
Quartanæ in populum graſſantes & earum cauſæ occultæ 625
Quæ abſurditas conſequatur eorum ſententiam qui rerum genera ex officiis diſtinguunt 526
Quæ abſurditas conſequatur eorum ſententiam qui affirmant ſemini ineſſe formæ eſſentiam, ſed gradus imperfectioris 525
Quæ aquas inficiant 613
Quinta eſſentia quomodo fiat 658
Quod accidit rei ſua ſpecie perfectæ accidens eſt 508

R

RAbidi hominis deſcriptio 628
Rabie correpti permulti ex eſu lupi [illegible] 492
Ranunculi eſu ranis, bufonibus, lacertis, & ſerpentibus 651
Rarum denſum, laxum & aſtrictum, quomodo hîc intelligatur 6[illegible]3
Ratio extrahendi ſeminis ab auro 658
Rheumbarbarum bilem trahit cuius rei cauſa occulta eſt 568
Res quomodo corrumpantur 6[illegible]6
Rebus aliquid diuinum ineſſe demonſtratio 567
Recidiua luis venereæ qualis 632

Re-

Relaxantia fugienda in his partibus quæ vſum communem toti corpori habent 621
Remedia auiculatum aduerſus febres 625
Remediorum trans naturam differentiæ 641
Reſtinguentia venenum dote communi 663

S

SAgæ quid efficiant 490
Salutaria multa homini a cœlo 639
Sanatio quę à demone efficitur ficta eſt 641
Sanatio perfecta occultorum morborum quibus compleatur 662
Scarificatio altius impreſſa in ictibus venenatorum animalium valet ib.
Semen animatum dici non poſſe oſtenſio 528
Semen animatum ſecundum Platonem ib.
Semen eſt opifex 511
Semen eſt velut excellenti ſapientia præditum ibid.
Semen nihil generat ſine cœlo 549
Semen ſimpliciter natura aliquando à Galeno dicitur 586
Seminis craſſior ſubſtantia corpus genituræ ab Ariſtotele appellatur 523
in Semine principium eſt perpetientis non minùs quam agentis motionis,& Simplicij verba de hac re 518
Semina rationum & vis gignẽdarum rerum ſparſa in cœlũ locus Platonis in Timæo ib.
in Seminariis nihil eſt formæ eorum quæ ex his naſcuntur ibid.
Sempiternitas re vera Deus eſt 543
Selenitis ſanguinem ſiſtit 651
Siccitas retentionem iuuat 595
Similaris morbus quid 592
Similaris corporis materia conſtat ex elementis 491
Similaris pars tria in ſe continet 599
Similaris partis tria morborum genera 601
Similaris partis tria morborum genera eſſe demonſtratio 592
Similares partes ex quibus conſtent 571
Similarium partium efficientiam ab alio ducit Ariſtoteles, quàm ab elementorum temperamento ib.
Similarium partium triplex ſubſtantia ſecundum Galenum & huius ſententię expoſitio 599 600
Similaribus partibus ſua eſt materia ibid.
Sol aduerſis corporibus lumen impertit 551
Sol & homo generant hominem 533
Sola putredo non præparat corpora ad peſtilentiam 617
Soliditas corporis ad omnia perferenda 600
Soliditas partium corporis vnde ſit ib.
Species ſimilaris cuiuſque partis erumpit in ſuum actum & perfectionem totius interitu 504 515
Spectra varia in ſpeculum vi verborum deducta 560
Spiritus aliquid diuerſum à corpore & humoribus 587
Spiritus animalis animæ organum 576
Spiritus Ariſtoteli quid 588
Spiritus æthereus & diuinus nexus corporis mundi & eius animæ 553
Spiritus corpori omnium viuentium diuini ſunt 523
Spiritus impetum ſa itus Hipocrati 587
Spiritus in quo calor conſtituitur ſemen appellatur ab Ariſtotele 544
Spiritus medium inter corpoream ſubſtantiam & incorpoream 587
Spiritus mundi rector 551
Spiritus mundi totus æthereus 555
Spiritus quid ſit 587
Spiritus naturæ quid ibid.
Spiritus naturalis, vnicus & ſimplex in genere animantium & ſtirpium eſt 506
Spiritus omnia calore fouet 550
Spiritus per totum fuſus præparatio neceſſaria ad formã recipiendam 509
Stercus albi canis anginæ valet 663
Stirpes aliquid habent loco cordis & quo loco id eſt 5 8
Stirpes & animantia ſpeciem habent opificem actionum quas obeunt 5
Stirpes & animantia ſurſum & deorſum porriguntur 5 1
Stirpium partes viribus contrariis pollentes nos aliunde afficiunt quam ab altrice anima 507
Strangulatus vteri à veneno intus genito 612
Struthiocamelus ferrum coquendo atterit, cuius rei cauſa occultus eſt 568
Struthiocamelus totius eſſentia natura ferrũ exterit 601
Subſtantia & facultas quomodo differant 6 4
Subſtantia omnis quæ ſenſibus apprehenditur ex ſubiecto & forma conſtat 491
Subſtantia ſuis facultatibus apit 581
Subſtantiæ facultatũ tot ſunt quot animæ partes 582
Subſtantiæ proprietas à Galeno probata in multis locis 646
Subſtantiæ proprietas ratione demonſtrari non poteſt 647
Subſtantiæ ſimilitudo in alimentis 649
Subſtantiæ totius corruptio duplex 6 5
Subſtantię ſunt vt numeri 527
Subſtantiarum ordines 653
Supera illa corpora quemodo hæc inferiora gubernent 541
Superioris mundi deſcriptio 543
Sydera aliud in aerem quàm frigus aut calorem inducunt 616
Sydera excitant occultas qualitates vulgarium morborũ cauſas 623
Sydera quid animantibus, ſtirpibus & metallis pręſtẽt 654
Sympathia vnde nata ſit 651
Syncope ex grumo ſanguinis

concocto non ſine veneno 498

T

TAxus venenoſæ Narbonę 628
Temperamentum accidens 652. qualitas ibid.
Temperamentum optimum confert ad actionem 600
Temperatio propria, (præparatio neceſſaria eſt ad formam recipiendam 509
Temperamenti modus inexplicabilis eſt ib.
Temperamenti ſingularis ratio ex ſemine particulis ipſis inducitur vt ſ[illegible] omnis 510
Terra lemnia in peſtilentibus morbis 628.663
Themiſtius de potentia vt de accidente loquitur 520
Themiſtius nunc in Platonis nunc in Ariſtotelis ſententiam inclinat 521
Themiſtius reprehenditur, quod dixerit ſpiritum mundi non vti opera aſtrorum 551
Themiſtij verba quibus contenditur animam ab initio in corpore fuiſſe 520
Theodoriti verba de vi generandi cœlo inſita 547
Theophraſti verba de his qui de omnibus rationem quæritant 569
Tophi in articulis eorum qui lue venerea infecti ſunt 631
Torpedo piſcatorum torpere [illegible]fficit 628
Tota rei ſubſtantia quid 604
Tres animæ partes ſubſtantiis & locis diſſolutæ 583
Tres cauſæ efficientes in vnoquoque corpore naturali 566
Tres præparationes ad totius formam neceſſariæ 509. quę ex ſemine procedunt 511
Tria continentur in vnaquaque re compoſita 563
Tria morborum genera 392
Tria Plato ſtatuit circa regem 551
Triplicis caloris quem Leonicenus ſtatuit improbatio 589
Tullij verba de ſpiritu 6[illegible]8

V

VAcuatio quando conueniat in lue venerea 629
Venæ obſtruendæ in peſtilentibus morbis 663
Venæ ſectionem vnde didicerimus 661
Venenum beſtiarum deducitur prouehente humore 610
Venenum cauſa comitialis morbi præſertim eius qui per conſenſum 636
Venenum cerebri 638
Venenum epilepſiæ etiam primarij affectus cauſam eſſe demonſtratio 637
Venenum hauſtum cito vomitu foras ducatur 662
Venenum infirmiſſimũ quod 610
Venenum in vteri ſtrangulatu 635
Venenum pedetentim ſerpat 628
Venenum præſentiſſimũ quod 638
Venenum prohibentia ne foras 628
Venenum quid 612. quid efficiat 662
Venenum quæ obtundant ib.
Venenum quibus modis retundatur 629
Veneni ſæuitiam reſtinguentia ibid.
Veneni vis in ſaliua canis rabidi quando ſe prodat 628
Veneno æqualis corruptio in noſtro corpore 635
Venena cauſtica & ſeptica 634
Venena efficacia epidermidem penetrant 628
Venena præfocantia 634
Venena quomodo corrumpant noſtram ſubſtantiam 612
Venenorum craſſorum ſubſtãtia impeditur ab epidermide 628
Venenorum differentiæ 634
Venenorum enecantium exuperantia qualitatũ enumeratio 612
Venenorum enecantium tota ſubſtantia enumeratio ibi.
Venenatus morbus 634
Venenati morbi duplices 612
Venenati ſimpliciter morbi qui 611
Venenatæ ſtirpes & animalia 614
Venenũ non ſolùm qualitatibus, ſed & a ſubſtantia peſtilens habentia 635
Venenum ex putredine ibid.
Venenatorũ animalium enumeratio 628
Venenata ſolis qualitatibus in ſtirpibus & metallis 635
Venenata ſolis qualitatibus in metallis ibid.
Venenoſa metalla ibid.
Venerea lues a qua parte initium ducat 629
Venerea lues ex genere contagioſorum non ſecus atque animalia venenata 629
Venerea lues non inclinat ibid.
Venerea lues omnino venenoſa 630
Venerea lues quæ exitioſiſſima 629
Venerea lues talem habet cõtagionem ac perniciem, qualis eſt venenatorum animalium 629
Venereę lues vbi originem habuerit ibid.
Venereę luis cauſa quibus aſſignetur, & quæ vera eius cauſa 63 .631
Venereæ luis nullum ſignum in vrinis ibid.
Venereæ luis varia ſymptomata pro temperamentorum varietate in quæ incidit 629
Venereæ luis venenata natura ibid.
Venereæ luis veneni vis hebetior 630
Veneream luem conſequitur puſtula in eo loco vbi ea inſederit ibid.
Venter clyſtere eluendus hauſto veneno 662
Ventriculus diſſolutus quæ non tolerat 600
Ventriculi imbecillitatis cauſæ 602
Verba Galeni de vi fœtus conformatrice 572
Ver quare omnium temporũ ſaluberrimum 537
Vere ineunte multas mutationes rerum ibid.

Vera

Veratrum homini peſtiferum coturnicibus cibus, cuius rei cauſa occulta eſt 6.2
Vini acrioris paſsíque potus obtundit venenum 662
Vires a qualitatibus natæ diſtinguendę ſunt ab his quæ s materia edæ 565
Vires in animalibus viuis & ſtirpibus quæ in n[illegible] inſunt 655
Vires materiæ inſſe quomodo intelligendum 565
Vires quas profert forma ſunt diuinæ, vt forma ipſa 566
Vires rerum non eſſe acceptas referendas naturis elementorum demonſtratio exemplo theriaces 561
Vires rerum omnium vnde proficiſcantur 563
Virtutum læſarum tres cauſæ 6[illegible]1
Vis cœlitus demiſſa non vno modo a rebus inferioribus ſuſcipitur 550 5[illegible]
Viſcera eorum qui lue venerea infecti ſunt vlceribus ſcatent 631
Vſtio candente ferro dom[illegible] vſu, 262
Vita eorũ quæ in cœlis agunt 545
Viceta melancholicis, biliofis & pituitoſis alia atque alia in lue venerea 63[illegible]
Vomitus quibus rectè prouocetur præterim in vino hauſto 662
Vmbra nucis 628
Vrinæ quare non appareant turbidæ in febribus peſtilentibus 618. & cur ſedimento, ſubſtantia & colore laudabili ibid.
Vulgarium morborum cauſa communis 623
Vulnus inflictum à venenatis animalibus citò non coaleſcit 662

INDICIS IN LIBROS II. DE ABDITIS rerum Cauſis, Finis.

INDEX IN THERAPEVTICES
SEV METHODI MEDENDI LIBROS
VII. ET ANNEXOS TRACTATVS.

ABdominis muſculi ſupra vmbilicum phlegmone laborantes qua vena inciſa iuuentur Pag. 696
Abrotanum 837
Abſterſus purgantia 881
Abſorbentia medicamẽta 865
Abſynthium 758 761. 762
Acacia 781. 842
Acanthium 838
Acceſſiones cur purgationes prohibeant 746
Acer ſapor 758
Acerbus ſapor 761
Acetabulum 769
Acetum 804. 857
Acetum metalla ſoluit 759
Acetum inter adſtringentia non eſſe numerandum ibid.
Acetum ſtillatitium 820
Acidus ſapor 759
Aconitum 861
Acorus 831
Acorus conditus 921
Actu quæ dicantur 747
Adeps 759 865
Adeps venâ ſectâ ſi exiliat, quid agendum 718
Adeps ſuillus 865. 869
Adeps vitulinus ibid.
Adeps gallinaceus ibid.
Adeps anſerinus ibid.
Adeps humanus ibid.
Adeps anatinus ib.
Adeps bubulus ib.
Adeps arietinus ibid.
Adeps ceruinus ibid.
Adeps hircinus ibid.
Adeps caninus 872
Adeps leoninus ibid.
Adeps vrſinus ibid.
Adeps vulpinus ibid.
Adiantum 805. 847
Adiantum album 835
Adiantum omne ventrem ſoluere 847
Æger vt à ſanguinis miſſione ſit regendus 718
Ægri ſitus dum vena ſecatur 615
Ægri à venæ ſectione decubitus 718
Ægroti euphoria perfectam purgationem indicat 750
Aer quomodo corporis vires immutet 701
Aer quis purgationibus aduerſus 750
Æceolus 767
Æris ſquama 890
Ærugo. 771. 890
Æs 771
Æſtate minimum ſanguinis detrahendum 708
Æſtate difficilis ſunt purgationes 740
Æſtus vt ſpiritus diſſipet 702
Ætas vt in ſanguine detrahendo ſpectanda ſit 706
Ætas nulla eſt quæ non aliquẽ vacuationis modum ferat ibid.
Ætatis in purgationibus habenda eſt ratio 742
Affectum nullum eſſe, cui natura non contrarium quiddam protulerit 754
Affectus perſiſtente cauſſa tolli nequit 672
Affectus connexi quo ordine

curandi ſint 673
Affectus quis omnium periculoſiſſimus ibid.
Affectus multus toto genere immedicabilis 754
Agallocham 833
Agarici & colocynthidis in ducenda pituita differentia 673
Agaricus pituitæ tota ſubſtantia ſimilis cenſetur ibid.
Agaricus in pituitam verti poteſt ibid.
Agaricus 817
Agnus 845
Agrimonium 882
Alexiteria ſeu alexipharmaca 764
Alimenta medicamentoſa 8 o
Alimentum quid 756
Alimentum medicamentoſū ibid.
allium 761
aloe 812. 815
aloe lota 888
aloen cibis interponere licet 825
alteratio quid 744
Alterantia medicamenta 765
Altercum 866.
Althea 863 754.763.774. 847
Altheæ ſemina 853
Alumen ſciſſile 863
Alumen 771.874
Alumen vſtum 889.890
Alui deiectio quas partes vacuet 902
Aluo ſuppreſſa phlebotomia quæ adferat incommoda 714
Aluum quæ molliunt & ſubducunt aſſumpta 824
aluum materiæ vi emollientia 856
Aluus ſuppreſſa ante purgationem clyſtere mollienda 747
Aluus clyſtere & balano ſoluitur 688
Aluus fæcibus aſtricta venæ ſectionem impedit 714
Alypia 817
Alyſſum 765
Amarus ſapor 761
Ambar 842
Ambarum 772.833.839
Ambuſtis medentia 893
Amomum 773
Ammoniacum 834.869
Amphora 769
Amygdalæ 782
Amygdalarū dulciū ſuccus 834
amylum 861
anacardi 877
anagallis purpurea 875
anagallis 883
ἀναστόμωσις 802
anatomes cognitio quid ad remedia ſcitè adhibenda conferant 681
andro æmon 885
anemone 827.875
anethum 871
aneuryſma 722
anginæ cuius venæ ſectio ſit vtilis 696
animanti vino multa inſiſſe vaſa & ſpiracula, quæ in extincto non apparent 735
animi affectiones vt ſpiritus afficiant 703
aniſum 771
anni tempora vt in detrahendo ſanguine ſint ſpectanda 707
anodyna 854
anodyna medicamenta 863
anonis 848
antidota 765
antidoti 787
antidotorum confectio ibid.
antidotus analeptica 933
antidotus diaſatyrion 868
antidotus è cocco baphico 869
antidotus è baccis lauri ibid.
antidotus requies appellata 935
antimonij cinis 890
antimonium vſtum ibid.
antipharmaca 765
aperiens medicamentum 801
apij radix 845
apium 810.881
apium ſatiuum 848
apium ſaxatile ibid.
ἀποχύλισμα 788
ἀποχυλίσματα 898
apophlegmatiſmus 752
apophlegmatiſmi 818
apozema 782.851
apozema catharticum 782
apozema obſtructa liberans 807
appetentia à perfecta purgatione reſtituitur 758
aqua tenuis è ventriculo in os confluens 729
aqua frigida affuſa vt corpus per accidens calfaciat 757
aqua ſimplex 763
aqua roſacea 764
aqua ſtillatitia 778
aqua vitæ 779
aqua cocta 876
aqua marina 873
aqua fortis 892
aquæ ſtillatitiæ ad arthriticē 853
aquæ tepidæ fotus 680
aquam citrinam educentia 813
aquilonia tempeſtas difficiles reddit purgationes 740
arabum falſum dogma de venæ ſectione 693
ἀρωματικόν 868
arctium 894
argentum 838
argilla 862
ariſtolochia 812. 824. 836 885
ariſtoteli purgatio quæ ſit 7.5
armena bolus 758
arnogloſſum 886
aromata calida omnia humores concitant 800
aromaticum roſatum 930
arſhenicum 758.891
artemiſia 682.771
arteria inciſa neque coit, neque ſaneſcit 716
arteria maior cubiti aut poplitis non tuto ſecatur 721
arteria inter pollicem & indicem ſecta 722
arteria iuxta malleolum ſecta ibid.
arteriæ ponè aures inciſæ quos capitis affectus leuent 696
arteriæ inciſæ ſigna 716
arteriæ inciſæ remedia ibid.
arteriæ in temporibus ſectæ 722
arteriæ ponè aures ſectæ ib.
arteriam maiorem totam obliquè diſſecare præſtat, quàm recta plaga findere ibid.
arteriam aſperam poculentorum à liquore rigari 752
arterias minores incidere minus periculoſum eſt 722

arteriarum obſtructio vt ſpiritus opprimat 702
arteriarum ſectio quando vtilis fit 722
arthanita 876
arthritica herba 844
arthritidis remedia 853
Ἀρτίσκοι 787
arum 682.883
arundinis radix 765
as 768
aſarum 802
aſparagus 806.884
aſphodelus 823
aſplenium 8 9
Ἀσσάριον 768
aſtrologica obſeruatio ad venæ ſectionem non parum efficax eſt 713
atractylis 838
atramentum ſcriptorium 893
attenuans medicamentum 821
attenuantia medicamenta 871
attractio vt fiat 731
attrahentia medicamenta 875
auellanæ 835
auenzoar filio trimo venam ſecuit 717
auerrhoidis e torea de medicamento purgante ſententia 731
auripigmentum 758
aurium humores quomodo deriuatione ſint expurgandi 682
aurium inflammationibus quę vena inciſa ſuccurrat 696
aurum 838
auſterus ſapor 760
auſtrina tempeſtas purgationes reddit faciles 675
auicennas phlebotomiam non niſi poſt concoctionem admittens refellitur 711
auicennæ de phlebotomia ſententia refellitur 689
auicennæ de attractione per ſubſtantiæ ſimilitudinem error 732
auicennæ tenues humores ante purgationem incraſſantis conſilium refellitur 743
Auicennæ de vi confuſorum medicamentorum diſcretrice ſententia 775.

B

Baccharis odorata 778
Balanus mirepſica 821
Balani ſeu glandes 785
Balanorum frequentior vſus quæ incommoda adferat ib.
Balauſtium 841 849
Balneum cuiuſque vires & vſus 725
Balneum quibus noxium ibid.
Balneum quibus vtile ibid.
Balneum a phlebotomia fugiendum 718
Balneum vitioſos humores purgationi præparans 747
Balneum cuiuſque differentię & effecta 791
Balnei incommoda ibid.
Balneo vtentibus quid præcauendum 725
Balſamum vulnera conglutinans 887
Balſamum ſucoticum 890
Balſamita 841
Bardana 848
Baſis 773
Baſis vel ignaua, vel maligna vel parti affectæ inepta vt iuuetur ibid.
Baſeos qualitas & quantitas vt ſit conſtituenda ibid.
Baſes confuſæ 774
Batrachium 828
Bdellium 151 854
Bechica 752
Bechicorum forma commoda ibid.
Benedicta 918
Beni 862
Bes 768
Beta 827
Betonica 84 .850.887
Bilis abundans vt ſpiritus immutet 701
Bilis tenuis medicamento facile educitur 740
Bilem atram domantia 818
Bilem atram ad purgationem præparantia 809
Bilem flauam purgantia 814
Bilem atram purgantia 816
Bilem expurgantia 851
Bilem atram ducentia 822
Biliosa plenitudo dextri cubiti ſecta vena interiore minuitur 695
biſtorta 838 851
Bolus 785
bolus armena 829
bombacis ſemen 834
borrago 8 8
braſſica 8 7
bryoniæ radix 869
bubo peſtilens, vel & carbunculus phlebotomiam eodem die iterandam monet 719
buglosſum 8 8
bugloſſi radix condita 543
bugula 887
butyrum 759.864

C

Cachexia venæ ſectionem diſſuadet 715
cacochymia quid 686
cacochymia duplex ibi.
cacochymia an venæ ſectione minuenda ſit 691
cacochymia viſcerum vitio genita purgatione non venæ ſectione emendanda ibi.
cacochymiæ primæ regionis ſola purgatione vtiliter demitur 736
cacochymia multas regiones æquabiliter occupans quomodo demenda 737
cacochymiæ cauſæ 972
cacochymiæ eximendæ ratio 973
cacochymiæ ſedes 686
cacochymiam in venis concluſam aut in corporis habitum effuſam medicamento vix detrahi 735
cacochymiam primæ regionis venæ ſectione purgari non poſſe 737
καθαιρετικὰ medicamenta 890
καταπλάσματα 881
Cadmia botrytis 862
cadmia 889
cadus 769
calamintha 811 835
calamus odoratus 849
calamus aromaticus 844
calculos frangentia 847
calida quæ nos ſola qualitate immutant 799
calida alimenta medicamentoſa 800
calidorum quàm frigidorum tutior eſt vſus 671
callitrion 805

Callos fiſtularum detergentia 884
Calor inſitus functionum omnium naturalium author 714
Calor noſter medicamentis nullas impertit vires 714
Calor agendi vim auget 757
Caloris quàm frigoris maior eſt efficacia 671
Calx 758
Calx viua 890
Cancamum 846
Canis rabidus 677
Cantharis 759
Cantharides brachio vel ſcapulis appoſitæ non ſolùm aquam ad ſe trahunt, ſed & vrinas copioſè cient ib.
Caphura 830. 859
Capillus veneris 855
Capitis peculiaria medicamenta 827
Capitis ardores & deliria quæ ſedant 829
Capitis affectibus cuius venæ inciſio vtilis ſit 696
Capparis 809
Capparis radix 845
Caprifolium 849
Cardamomum ib.
Cardamum 876
Cardiaca medicamenta 837
Carduus benedictus ibid.
Caricæ 880
Carnem gignentia inflammationes augent 675
Caryophyllum 772.833
Caſſia fiſtularis 814
Caſſia non ſatis aptum eſt detergendo expurgandóque ventriculo medicamentum 714
Caſtorium 828.854
Caſſutha 809 845
Cataplaſma 796
Cataplaſma anodynum 855
Cataplaſma refrigerans 857
Cataplaſma fluxiones ſiſtens 860
Cataplaſma emolliens 870
Cataplaſmata attrahentia 877
Cataplaſmata maturantia 881
Cataplaſmatis formula 706
Catholicum ſimplex 761
Catholicum maius 916
Catapotiorum vſus 772
Cauſa prima 771
Cauſa prius quàm affectus tollenda 872
Cauſæ ſublatio quando affectum eximat ibid.
Cauſæ magnitudo vnde æſtimanda 699
Cauſæ externę, quibus inſitarum virium temperies mutatur 700
Cauſæ externæ, ſpiritus diſſoluentes 701
Cauſæ quæ vires obruant 702
Cauſis multis in vnius morbi generationem concurrentibus quæ curandi ratio ſit tenenda 672
Καυςικὰ 892
Centaurium minus 812
Cepa 836 880
Cephalica omnium tutiſſimè parandetur 716
Cera 771
Ceraminum 769
Ceraſia condita 943
Ceraſiorum ſuccus 781
Ceraſium 804
Cerasion 769
Ceratum 793
Ceratum acopum ib.
Ceratum durius 796
Ceratum ſtomachicum 843
Cerata ad capitis ardores 830
Cerebrum errhinis & apophlegmatiſmis purgatur 688
Cerebrum quà purgetur 738
Cerebrum quando tutius expurgetur 825
Cerebri affectibus remedia adhibendi ratio 681
Cerebri humores quomodo deriuandi 680
Cerebri peculiaria medicamenta 827
Cerebri frigidos affectus diſſipantia 832
Cercuſa 772.862
Ceterachum 829
Χαλκειτιν 868
Chalcanthum 771.883
Chalcitis 882.883
Chalcus 767
Chamæpitys 811.847
Chamædrys 811.844
Chamæmelum 758.848
Chamælea 819
Chelidonium 883
Chemæ 769
Cheopina Pariſienſis ibid.
Choa 769
Chœnix ibid.
Chondrilla 843
Chryſanthemum 894
Chus 769
Cibus cur in acceſſionibus vel paulò ante eas exhiberi non debeat 684
Cibus à ſanguine miſſo quando & qualis offerendus 758
Cibus à medicamento quando offerendus 750
Cibi coctio vel cruditas vnde dignoſcatur 715
Cibo vtentes prauo cur facilè purgationibus fatiſcant 741
Cicatricem educentia validè ſiccant 674
Cicatricem inducentia medicamenta 889
Cicer 848
Cicerbita 843
Cicerum farina 882
Cichorium ibid.
Cicuta 853
Cimolia 893
Cinnabaris 894
Cinnabrium 892
Cinamomum 778.772
Cinis 874
Cinis ficulneus ibid.
Cinis ſarmentitius ibid.
Kirat 767
Ciſtus 842
Citrago 828
Citrei mali cortex 819
Citrei ſemen 765
Citrij cortex conditus 943
Citrulus 805
Clyſter 727
Clyſteris vſus 728
Clyſter quibus ex rebus conſtet 784
Clyſter ſimpliciſſimus ibid.
Clyſter emolliens ibid.
Clyſter diſſipandis flatibus ib.
Clyſter detergens ib.
Clyſter ad humeros è ſuperioribus ſedibus euocandos ibidem
Clyſter ad leniendos dolores ibid.
Clyſter ad conſtringendum aluum ibid.
Clyſter ad recreanda inteſtina ibid.
Clyſter inteſtina commodè vacuat 682

Clyſter ſimpliciſſimus veterum 825
Clyſter emolliens ibid.
Clyſter diſcutiens flatus 824
Clyſter detergens ibid.
Clyſter in varios vſus ibi.
Clyſter anodinus ibid.
Clyſter adſtringens ibi.
Clyſter vt iniiciendus 728
Clyſter rarò in ventriculum rapitur ibid.
Clyſteris effecta 727
Clyſtere vtentis ſitus 728
Clyſterem morantem quid reuocet ibid.
Clyſterum quot genera 727
Clyſterum vſus & formulæ 823
Cnici ſemen 835
Cnicus ſubſtantia non temperamento pituitoſus eſt 731
Cochleæ 887
Cochlearium 769
Coctio vt medicamenta immutet 763
Coctionem quæ longiorem aut breuiorem poſcant 780
[illegible]
Cœli ſtatus in venæ ſectione animaduertendus 707
Cœli conſtitutio vt futuras vires ſignificet 708
Cœli ſtatus quales futuræ ſint purgationes vt ſignificet 740
Cognitio quot modis fiat 765
[illegible] 886
Coli inteſtini phlegmonæ cuius venæ ſectione ſuccurratur 696
Colocynthis 817
Colocynthis medicamentum eſt malignum 731
Comparatè dici quid 755
Componendorum medicamentorum cauſæ ſecundariæ 775
Compoſitionis medicamentorum neceſſitas 770
Compoſitiones mollientes, relaxantes, calefacientes 870
Concha 769
Conchæ 891
Concoctio quid 744
Concoctio & præparatio quid differant 748
Concoctione perfecta venæ ſectioni locum non eſſe 713
Concoctionis omnis ſolum calorem inſitum autorem eſſe 744
Conditum compoſitum 790
Conditum cardiacum ibid.
Confectio Hamech 852
Congius 769
Conſerua 789
Conſuetudo 677
Conſuetudo in ſecunda vena eſt obſeruanda 708
Contenta 685
Contentorum vitia 678
Continuarum febrium indicia 984
Contrarium quid 678
Contraria multifariam dici 669
Contraria quæ mathematicis 684
Contraria quæ medicis ibid.
Corallus 838
Corallium 844.851
Cordis palpitationi cuius venæ ſectio medeatur 674
Coriandrum 841
Corianum 857
Corna 860
Cornu cerui 849
Cornu vnicornis 838
Corpus initio foráſque ſpirabile 736
Corpus vt purgationi ſit præparandum 746
Corporis regiones tres propriis terminis diſtinctæ 686
Corporis habitus vt mittendi ſanguinis quantitatem indicet 706
Corporis regione prima impura venam non eſſe ſecandam 711
Corporis ſumma per cutem halitu & ſudore purgantur 738.739
Corporis conditio vt purgandi facilitatem aut facultatem indicet ibid.
Coſtus 772
Cotonei mali ſemina 813
Cotoneum malum 771.860
Coryle 769
Craſſula maior 865
Crithmum 756.848
Crocus 836.839
Crocum 771
Crurum inflammationibus cuius venæ ſectio proſit 697
Cucuſa 797
Cuculus ad capitis frigidos affectus & deſtillationes 679
Cuculus herba 893
Cucurbita 805
Cucurbitula 723
Cucurbitula cum ſcarificatione ibid.
Cucurbitula ſine ſcarificatione ibid.
Cucurbitulæ ſubter mammas poſitæ menſes ſiſtunt 697
Cucurbitulę quid remedij præſtent 723
Cucumer 805
Cucumer agreſtis 818
Cucumeris agreſtis radix 869
Culeus 769
Cuminum 771
Cupreſſus 859
Cupreſſi nux 758
Curatio methodica 674
Curatio quæ maximè ſit optabilis 675
Curatio lentè & paulatim fieri bifariam dicitur ib. & 678
Curatio tuta ibi.
Curatio lenta quando neceſſaria 678
Curationis methodicæ exempla 672
Curationis extraordinariæ exempla 675
Curationis opportunitas obſeruanda 685
Curationis ordo ibid.
Curando quouſque ſit progrediendum 680
Cyathus 769
Cyclaminus 781.846
Cyclamini ſuccus 817
Cidonia condita 745
Cynogloſſum 886
Cyperus 846.883
Cypriæ auiculæ 871
Cytinus 841.859

D

Daphnoides 819
Daucus 772
Dauci 767
Decoctum 779
Defrutum 781
Deleteria vt venenum ſuum in nobis depromant 755
Denarius Romanus 768
Deriuatio 682
Deriuatio quid 693
Deriuatio quando adminiſtranda ibid.

Deriuationis genera 981
Destillata cardiaca 840
Destillatio 777
Destillationis ſiſtentia 832
Destillationis modus 777
Detergens medicamentum 831
Detergentia medicamenta 881
Deunx 768
Dextans ibid.
Diadacrydion 816
Diacodion 907
Diacydonion 848
[illegible] 802
[illegible] 898
Diaphœnicon 917
Dianthon 929
Diatragacanthum frigidum 927
Diacalaminthes 928
Diamargariton frigidum ibi.
Diacrocu 931
Dialacca maior 932
Diacaryon 944
Diamoron ibid.
Diachalcum 767
Dictamni radix 861
Dictamnum 771.838
Diadrachmum 768
Dies purgationi accommodus 746
Dierum numerus venæ ſectionem per ſe non dehortatur 713
Diſſoluens medicamentum 801
Dodrans 768
Dolor vires diſperdit 701
Doronicum 838
Doſis medicamenti vt ſtatuenda 764
Drachma 766.768
Dracunculus 836
Dracontium 836
Dyopteris 765
Duella 768
Dulcis ſapor 760
Dupondion 768
Durum quid 867
Dyſenteria cur purgans medicamentum ferat 708
Dyſenteriam aceti fotu cohiberi 759

E

Ebulus 818
Ebur 838.849
Eclegma 988
Eclegma è pineis nucleis 942
Eclegma ſanum & expertum ibid.
Eclegma è ſcylla ibid.
Eclegma ad aſthma ibid.
Eccoprotica 814
Elaterium 681.819
Electaria cardiaca 839. electaria ſtomachica 842 electaria hepatica 844 electaria veterum corroborantia 852
Electarium formę ſordidę 787 regium 795 e prunis 914 e prunis ſolidum ibi. è ſucco roſarum 916. diacnicu 917. diaſatu 921. pleres archonticon 926. diaireos compoſitum 927. de gemmis 928. diambræ 929. diarhodon abbatis 931. diatrium ſantalon ibid. exhilarans 932. diaſparmaton ibi. diacalamintes compoſitum ad peſtem 840
Elementa vires ſuas actu obtinent 754
Elicbotus 816
Elleborus albus 821
Elixatio 776.777
Elixandri modus ibid.
Embrocha 793
Embrocha abſorbens 801
Emolliens medicamentum 867
Emplaſtra arthritica 855
Emplaſtri confectio 796
Emplaſtica medicamenta 861
Emplaſtrum 796
Emplaſtrum tetrapharmacum 796
Emplaſtrum menſes cohibens 852. emolliens 872. vehementer ſiccans 874. diachilon ſimplex 854 è mucilaginibus 856. è meliloto ibid. è baccis lauri 957. ceroneum ibidem oxycroceum ibid. de ianua ibidem gratia Dei ibidem diuinum ibid. ad herniam 958
Emulſio 783
Endiuia 881
[illegible] temerè iteratæ incommoda 720
Ephemerarum febrium cauſæ, iudicia & curationes 979
Epilepſia quid 1044
Epilepſiæ curatio 1049
Epilepticis infenſum eſt apium 810
Epithema 792. ad iecur ibid. ad cor ibid. cardiacum 840
Ephemata refrigerantia 848
Epithema attenuans 875
Epithematis confectio 795
Epithymus 809
Equiſetum 8..
Errhina 792
Errhina purgando capiti 827
Eryngium 843
Erygium conditum 943
Eryſipelatis humor ante non eſt digerendus quàm deferbuerit 683
Eſula maior 819
Eſula minor ibid.
Eupatorium 806
Euphorbium 820.837
Exaſperans medicamentum 802
Excrementa 685
Exemplum quo ſanguinis mittendi ratio oſtenditur 709
Exercitatio, & eius effecti 725
Exercitatio impuro corpori vitanda ibid.
Experiri quid 765
Experientia ibid.
Expreſſio 777

F

Fabacea farina 882
Fabarum farina ibid.
Facultas triplex 750
Facultatis naturalis imbecillitas vnde deprehendatur ibid.
Facultatis vitalis imbecillitatem quæ arguant ibid.
Facultatis animalis imbecillitas vnde cognoſcatur ibid.
Far 761
Farina tritici 880
Febris continuæ qua venæ ſectione curanda 774
Febris intermittens pura venæ ſectione non rectè curatur ibid.
Febris continua qua methodo curanda 987
Febres continuæ quæ criſi non terminantur ibidem

Febres

Febres exitiales & peſtilentes 989
Febres terminari et ſi, ſolutione & commutatione 984
Febres quæ dextri cubiti venam internam inci li poſtulent 695
Febres ardentes celebrandam venæ ſectionem monent 711
Febrium continuarum iudicia 984
Febrium curatio 990
Febrium ephemerarum cauſæ indicia & curatio 979
Febrium methodica curatio 683. quæ ad methodicam febrium curationem requirantur 976
Febrium putridarum curatio
Feniculum 810
Feniculi radices 843
Fermentum 875
Fibræ rectæ tractationi deſtinatæ 684
Ficus 815
Fimus anſerinus 874
Fimus columbinus ibid.
Fimus gallinaccus 877
Flores conditi 718
Fluxionis curatio methodica 683
Fœnum græcum 894
Fœnigræci ſemen 867
Fœnigræci farina 888
Fomenta cephalica 764
Fomenta ad dolores capitis ibid.
Fomenta ad ventriculi dolores 791
Fomenta ad iecoris lieniſque tumores ibid.
Fomenta ad nephritidem ibi.
Fomenta vterina ibid.
Fomenta ſtomachica 841
Fomentis vtendi modus 791
Fomentorum differentiæ 791
Formæ medicamentorum liquidæ 776
Formæ medicamentorum ſolidæ ibid.
Fotus humorem purgationi præparantes 747
Fotus ad capitis ardores 867
Fotus hepatici 844
Fotus ad ſplenem 846
Fotus menſtrua mouentes 852
Fotus ad arthritidem 854
Fotus anodyni 866
Fotus emollientes 870
Fotus attenuans 875
Fraga chamæbati 847
Fraxini corticis 892
Frenans medicamentum 801
Frictio 726
Frigiditas agendi vim reprimit 757
Frigida quæ nos ſola qualitate immutant 800
Frigida alimenta medicamentoſa ibid.
Frontale 797
Fructus conditi 789
Frumentum toſtum 894
Fumaria 809

G

GAlbanum 851
Galanga 831
Galanga maior 845
Galla 758.894
Gargariſmus pituitam ducens 829
Geniſta 848
Gentiana 812.837
Gingiuarum, maxillarum & dentium affectus calidos cuius venæ ſectio leuet 696
Glandis vſus & formulæ 821
Glandis vſus 728
Glutem ex boum tergoribus 893
Glutinans medicamentum 883
Glutinoſum medicamentum 728
Glycyrrhiza 834
Graduum partes tres 757
Gramen 806.843
Γραμμα 717
Granum 766.767
Granum ben 821
Guaiaci inuentio, nomen & deſcriptio Vires præparatio
Gummi Arabicum 783
Gummi lacca 846
Gummi è pino 869
Gummi ſpinæ Ægyptiæ 893
Gypſum 862

H

HÆmorrhoidas fluentes ſecta in cubito vena ſiſtit, in malleolo ſuppreſſas ciet 697
Hæmorrhoidas aceti fotu ſiſti 759
Halchymia 760
Halchymiſtæ 778
Halicacabum 847
Hedera 844
Helenium 855
Helleborus 876
Helxine 774.856
Hemina 770
Hemiſextarius Pariſienſis 769
Hepatica 843
Heraclius lapis ferrum vt trahat 731
Herbæ quæ vires, odorem, & ſaporem deſtillatione retineant aut amittant 778
Herbæ fomentis dedicatæ quibus liquoribus pro affectuum varietate ſint incoquendæ 791
Herbæ ſucculentæ ibid.
Herbæ exuccæ ibid.
Hermetis ſigillum 778
Hermodactylus 817.876
Hexagium 768
Hiberis 875
Hiera ſimplex 919
Hiera diacolocynthidos ibid.
Hieracium 843
Hippoc. qui per animi defectionem in euacuando intelligat 704
Hippocrat. pleuritidis initio humorem noxium purgationi fotum præparauit 747
Hippocrat. aphor.22. lib.1. explicatur 745
Hippuris 932
Hirudo 722
Hirudines quibus partibus adhibeantur quibúſque medeantur vitiis 681.722
Homo quatenus naturæ legibus ſit ſubditus 667
Hora ſanguinis miſſioni apta 714
Horarum in morbis ſumma habenda eſt ratio 684
Hordei decoctum 800
Hordei cremor ibid.
Hordei farina 882
Hordei combuſti cinis 894
Hordeum 782
Hordeum toſtum 894
Humectantia alimenta medicamentoſa 800
Humeris vel axillæ inflamma-

tio cuius venæ ſectione reprimenda 696
Humiditas agendi vim reprimit 757
Humor exuperans quoad educendus ſit 705
Humor in ventriculo corruptus venæ incisionem differre hortatur 714
Humor vitioſus ſanguine permiſtus vena ſecta ſeorſum effluere nequit 737
Humor aquoſus medicamentum facilè ſequitur 740
Humor à natura alienus omnino eſt expurgandus 741
Humor purgationis vias obſtruens quouis morbi tempore vtiliter amouetur 746
Humor quis abſque præparatione 747
Humorem crudum in morbis acutis plerumque turgere 746
Humores ſuperuacui 635
Humores phlebotomia neque extenuari, neque exaguari 711
Humores concocti quomodo vacuandi 713
Humores quantò citra vitiatæ ſanguinis naturam longiùs receſſerint tantò parcius ſanguis detrahendus 721
Humores tenues in euacuatione non ſemper craſſis antecedere 731
Humores noxij per quos ductus expurgentur 737
Humores ſæpe per incognitos meatus huc illuc mirificè impelli ibid.
Humores noxios nunquam per affectas ſedes eſſe deriuandos 739
Humores qui nunquam verè concoquuntur 744
Humores crudos nonnunquam medicatione mouendos eſſe 745
Humores concitari ſi ſubſiſtat quæ incommoda afferant 747
Humores aquoſi & biliosi ante purgationem quomodo præparandi ibid.
Humores omnes expurgantia 8 2
Humoris attracti expulſionem naturalem eſſe 872
Humoris noxij inclinatio obſeruanda 739
Humoris natura vt purgandi facilitatem aut difficultatem oſtendat 740
Humoris vitioſi concoctio 743
Humoris ante purgationem præparatio 747
Humorum vitia 670
Humorum diuiſio 685
Humorum curſus qui laudabiles, & contra 692
Humorum natura in vacuando obſeruanda 706
Humorum noxiorum colluuies ſanguinis miſſionem retardat 714
Humorum confuſa illuuies vt eluenda 826
Humorum vitia ante morbi curationem inueſtiganda 96
Hyacinthus 833
Hydragoga 815
Hydragogum minus 854
Hydragogum maius 920
Hydrargyrus 765
Hydrargyrus ſublimatus, & præcipitatus 890
Hydrargyri vires 1013
Hydrelæum 810
Hydromeli 772.852
Hydrops venæ ſectionem non admittit 715
Hyeme media difficilis purgatio 740
Hyoſcyamus 860.86
Hypericum 871.883
Hypociſtis 8 2
Hyſſopum 8 .836

Iaſpis 886.887
Iecori conuenientia remedia 681
Iecori inflammato quæ vena ſecta [illegible] 697
Iecoris peculiaria medicamenta 843
Iecoris morbus compoſitus 673
Iecoris pars gibba per vrinas, caua per aluum expurgatur 682
Iecoris ſcirrhus phlebotomiam vetat 7 5
Iecoris cacochymia quando expurganda 734
Ignis proprij mali alexiterium 893
Illitium 768
[illegible] 812
Illitum 794
Illitus mollientes 870
[illegible] 791
[illegible] 767
Impuritas regionis primæ quibus ſignis percipiatur 714
Impuritas cum totum corpus pauit, quis ordo tenendus in purgando 713
Incraſſans medicamentum 802
Indicationibus contrariis quid agendum in venæ ſectione 709
Inedia quomodo ſudores ex accidenti moueat 688
Inedia corporis robur vt frangat 702
Inedia eiúſque effecta 724
Inedia corporibus impuris quæ inuehat ſymptomata ibid.
Inedia quibus morbis medeatur, & contra ibid.
Inedia quid ibid.
Inedia quando vice medicationis vtendum 741
Inedia per accidens corpus exiccat 800
Inediæ immoderatæ incommoda 724
Infarcta liberans medicamentum 80
Infuſio 776.777.779
Infuſio violarum & roſarum 908
Inſeſſus 791
Inſipidus ſapor 75
Intemperies frigida tutiùs & [illegible] quam calida tollitur 671
Intemperies ſicca difficiliùs quàm humida [illegible] ibi.
Intemperies [illegible] quibus [illegible] 799
Intemperies implex non diu ſolitaria ſubſiſtit 800
Intemperiem ſimplicem corrigentia 799
Inteſtina expurgationi præparanda 747
Inteſtinis ſuperioribus purgatio, inferioribus clyſter vtilior 681
Inteſtinorum affectus omnis per aluum expurgatur 680

Inteſtini

Inteſtinorū̃ cacochymia clyſtere expurgatur 636
Intybum 805.845
Iris 818.835
Iris Illyrica 903
Iridis radix 827.869
Iſatis 885
Ἰσχαιμα ibid.
Iuglandis arboris medianus cortex 821
Iuiubæ 760
Iulepi vſus 782
Iulepi hieme conficiendi ratio ibid.
Iulepum ibid.
Iulepus 897
Iuncus odoratus 844
Iuniperi fructus 849
Iuniperus 836

L

LAbor vt ſpiritus diſſoluat 702
Lac 775
Lac ſchiſtum 764
Lac amygdalinum 782
Lac vaccinum 854
Lac mulieris 864
Laconicum & eius vires 726
Laconicum quibus vtile, quibus aduerſum ibid.
Lactantibus fœminis inimicum eſt apium 810
Lactis ſerum 779
Lactis cremor 816
Lactuca 803 836
Ladanum 869
Lapathum 684
Lapis Iudaicus 847
Lapis hæmatites 886
Lapis calaminaris 862
Lapis cornalinus 886
Lapis ruptorius 892
Laridum 894
Lathyridis grana licet integra validè tamen purgare 735
Lathyris 819
Laurus 703
Λευκόϊον 781 873
Lemnia terra 758
Lenientia omnia dulcia ſunt 760
Leniens ſeu læuigans medicamentum 802
Lens paluſtris ibid.
Lenticula paluſtris 856
Lentiſcina reſina 869
Leonis adeps 759
Lepidion 875
Lepidium 759
Lepus marinus 769
Λεπτύνοντα 801
Lex propria 667
Libido effrenata cur vires frangat 702
Libiſticum 848
Libra 766
Lichen 805
Lien per aluum expurgatur 682
Lieni conuenientia medicamenta 845
Lienis affectibus idonea remedia 682
Lienis affectibus cuius venæ ſectio conducat 697
Lienis ſcirrhus venæ inciſionem non fert ibid.
Lienis cacochymia quando expurganda 744
Lienteria quæ ſanguinis miſſionem non vetat 708
Ligula 769
Liguſtrum 857.893
Lilij radix 880
Lilium 850.893
Limonum ſuccus 857
Lini ſemen 864 868
Lini farina 882
Lipothymia, ſiue lipopſychia quid 704
Lipothymia viribus integris quos tantum ſpiritus diſſoluat 718
Lipothymia in venæ ſectione viribus iam proſtratis periculoſa ibid.
Lipothymia à purgatione 735
Liquor ſtillatitius 777
Lithargyros 772
Lytargyros auri 887
Lithoſpermum 848
Lixiuium 874
Lixiuium è calce ibid.
Loca purgationibus conuenientia 738
Lotio vt medicamenta immutet 766
Luis venereæ cauſa efficiens & nonnullorum opinione 1004. vera cauſa ibidem & 1005
Luis venereæ definitio 1000. origo 1003. ſpecies, ſigna & ſymptomata 1008. curatio per hydrargyrum 1011. quæ ante curationem obſeruanda 1021. alia curatio, ſed minus perfecta 1023. curatio per Guaiacum & alexipharmacum 1028. curandi modus perfectiſſimus luculento exemplo expreſſus 1036
Luis Venereæ aliis affectibus implicatæ curatio 1032
Lumbrici interdum per ventriculum & gulam ex inteſtinis in os ſubrepunt 728
Lumbrici terreſtres 887
Lupinorum farina 882
Lupini farina 888
Lupulus 809
Lupus ſalictarius 845
Lycium 781

M

MAcer 842
Magnes ferrum actu attrahit 754
Mala odorata condita 943
Malabathrum 772
Μαλακτικά 868
Malagma 794
Mali Punici ſuccus 804
Mali citrij, limoni, arancij ſuccus ibid.
Mali citrij ſemen 837
Mali citrij ſuccus ibid.
Mali arancij ſuccus ibid.
Mali cotonei ſuccus ibid.
Mali odorati ſuccus ibid.
Malicorium ibid.
Malua 763.864.893
Maluæ ſemen 814
Mandragora 754.815
Manipulorum modus 780
Manipulus 769
Manna 814
Mannathuris 888
Manus Chriſti 819.788
Margaritæ mali citrei ſucco ſoluuntur 759
Margaritæ 838
Marrubium album 811
Marrubium 882
Miſſæ panis, ſeu Marci panis 790
Maſtiche 771.828
Materia medicamentorū 857
Materia pariter & qualitate intemperiem corrigentia 799
Maturantia medicamenta 879

Maturatio ibid.
Meconium 867
Medicamenta maligna etſi parua portione exhibita non magnopere lædunt, frequenti tamen vſu noxia ſunt 678
Medicamenta liquida quibus partibus conueniant 685
Medicamenta ſolida quibus partibus conueniant ibid.
Medicamenta extrinſecus applicanda quando exhiberi poſſint ibid.
Medicamenta intrò ſumenda quando propinari debeant 684
Medicamenta quibus corpus ad venæ ſectionem eſt præparandum 714
Medicamenta purgantia benigna 752
Medicamenta purgantia inter benignitatem & malignitatem media ibid.
Medicamenta ſimplicia in cõpoſitione mutuò ſe iuuare 733
Medicamenta, quorum aliàs exigua, aliàs magna portio ad vacuandum humorem peruadit 735
Medicamenta cur alia detectionem, alia vomitionem moueant ibid.
Medicamenta ab humoribus diuerſa nullius aut parui eſſe emolumenti 739
Medicamenta alia aliis partibus purgandis accommodatiora ibid.
Medicamenta quæ naturæ inimica ſint 748
Medicamẽta eccoprotica 749
Medicamenta peculiares partes expurgantia 752
Medicamenta vires ſuas poteſtate obtinent 754
Medicamenta vt calore noſtro excitata nos afficiant 754
Medicamenta imbecilla vt excitentur 770
Medicamenta maligna vt corrigantur 771
Medicamenta polychreſta ib.
Medicamenta componendi methodus 773
Medicamenta calida 810
Medicamenti formam quæ oſtendant 683
Medicamenti vapor vt ad noxium humorem pertingat 734
Medicamenti purgantis facultas in omne corpus penetrat 737
Medicamenti genus ex humoris genere petendum 739
Medicamenti quantitas pro purgandi facilitate aut difficultate mutanda ibid.
Medicamenti in omne morborum curatione ſumma eſt habenda ratio 748
Medicamenti forma ſolida & liquida ibid.
Medicamenti hauſti ingratitudo quomodo lenienda 749
Medicamenti proprietas vnde ſpectanda 756
Medicamentis purgantibus duplicem ineſſe vim peculiarem & generalem 734
Medicamentis cur iucunditas comparanda, & quomodo 772
Medicamento peculiarem humorem expurgãdi proprietatem poteſtate non actu ineſſe 734
Medicamento leui qui immoderatius moueantur 739
Medicamento vtiliter ſuperdormitur 749
Medicamentorum formę quot 683
Medicamentorum formas pro eorum facultatibus variandas eſſe ibid.
Medicamentorum purgantium vniuerſum genus calidum eſt 731
Medicamentorum purgantium tres ordines 751
Medicamentorum genera 738 739
Medicamentorum corpus humanum afficientium genus triplex 757
Medicamentorum ex ſecundis qualitatibus variæ facultates 755
Medicamentorum facultates experiundi cautio 762
Medicamentorum ſimplicium vires quæ augeant aut minuant ibid.
Medicamentorum formæ 775
Medicamentorum externorum forma ibid.
Medicamentum purgans vt attrahat [illegible]
Medicamentum purgans quãdo facultate ſua fruſtretur 732
Medicamentum calore noſtro excitatum vt in actum prorumpat 734
Medicamentum quàm validum deligi debeat humoris noxij ſitus oſtendit 739
Medicamentum quando ieiuno ventriculo exhibendum 749
Medicamentum gratius vt ſit, quibus rebus condiendum ibid.
Medicamentum qui bibit quo loco ſit continendus 749
Medicamentum quid 754
Medicamentum vnde definiatur 755
Medicamentum alimento aduerſum 756
Medicamentum compoſitum 756.770
Medicamentum ſimplex 756
Medicatio incerta periculoſa eſt 671
Medicatio quæ felix quæ irrita 685
Medicatio ibid.
Medicatio quibus ſuccurrat 671.733
Medicatio pridie quartanæ quam poſtridie vtilior 746
Medicatio quæ ſaluberrima 748
Medicationes cur ſalubrius corporibus ſint noxiæ 740
Medici munus 665
Medicina tribus rebus conſtituitur 668
Medicinam facturo quid ſit neceſſarium 775
Medicinæ cum natura comparatio 667
Medicinæ ſcopus ibid.
Medicum interdum natura præſtantiorem eſſe ibid.
Medicus herbario & pharmacopœo quid præſtet 672
Medimus 770
Medulla 880
Medulla ceruina, vitulina 684

Medul-

Medulla cẽruina 869
Mel 835.882
Mel quanto grauius vino 770
Mel quod optimum 901
Melancholica plenitudo ſecta interiore ſiniſtri cubiti vena detrahitur 695
Melancholica pigrè fluit 740
Melanthium 833
Melilotus 884
Mellis deſpumatio 860
Meliſſophyllum 808.885
Melo 805
Mens diuina 666
Menſes ſiſtentia 850
Menſes mouentia ibid
Menſtruum retentum vt ſpiritus vitiet 701
Menta 841
Menta aquatica ibid.
Mercurius ſublimatus & præcipitatus 893
Meſenterij cacochymia quando expurganda 744
Meſenterium per aluum purgatur 741
Meſpila 860
Methodus curandi quando ſit tenenda quando inuertenda 676
Methodi in medicatione inuerſio morbum ſæpe conduplicat 673
Methodum vbique non eſſe pertinaciter retinendum 675
Metretes 769
Mezereon 819
Milium ſolis 847
Millefolium 886
Minutum numarium, ſiue momentum 840
Miſy 883
Mitridatium 765
Mitificatio 847
Miua cydoniorum 781
Mna ſiue mina 768
Modius 770
Modulus 769
Molybdena 863
Montani de aqua opinio 763
Morbi ſimplicis ſimpliciſſima eſt per contrarium curatio 670
Morbi diſparati quam medendi rationem exhibeant 674
Morbi impliciti & compoſiti ſi conſentiant, quæ curandi ratio ſit tenenda ibid.
Morbi impliciti & compoſiti ſi diſſentiant, quomodo inſtituto medicatio ibi.
Morbi impliciti qui ſint inſanabiles ibid.
Morbi impliciti ſi partim cõſentiant partim diſſentiant, quæ ſit medendi ratio ibi.
Morbi ſpeciem quæ oſtendant 676
Morbi magnitudinem quæ indicent ibid.
Morbi qui ſemel ac vniuerſim pari contrario ſint profligandi 677
Morbi magnitudo vnde æſtimanda 699
Morbi, quorum initio vena ſecanda eſt 711
Morbi quando maxima ſit tranquillitas 713
Morbi recidiui vnde 741
Morbi materia vniuerſa quando radicitùs extirpanda 745
Morbis aduerſa quæ ſint 669
Morbis in quibus materia turget, valentiſſima ſtatim adhibenda ſunt remedia 677. 678
Morbo cuique ſuum oppoſitum remedium 670
Morbo ſublato ſymptomata protinus vaneſcunt 676
Morbo creãdo & curando paria quodãmodo eſſe debent temporum momenta 680
Morbos quoſdam ſimilibus abigi quomodo intelligendum 669
Morborum quot ſunt genera tot eſſe & remediorum ibi.
Morborum qualis eſt per ſua tempora mutatio, talis & remediorum eſſe debet 684
Morborum initio victus tenuis incremento tenuior in ſtatu tenuiſſimus ſit ibi.
Morborum præſentium & futurorum eadem eſt in medendo ratio 695
Morborum periculosè acutorum initio purgationum eſſe neceſſariam 765
Morbum impendentem purgatione ſæpe arceri ibi.
Morbum ſimplicem medicamentum ſimplex tollit ibi.
Morbis omnis contrariis profligandus 668
Morbus remediorum blandimentis ſæpe exaſperatur 678
Morbus quo breuior, hoc victus tenuior, quo longior, hoc minus tenuis victus ſit 684
Morbus quis habendus ſit leuiſſimus 800
Morbus vehemens copioſam vacuationem expoſcit 704
Morbus mediocris mediocrem vacuationem poſtulat 705
Morbus exitialis ad concoctionem nunquam perducitur 712
Morbus quo acucior, hoc magis accelerandam eſſe purgationem 745
Mori folia 893
Mororum ſuccus 781
Moſchata nux 772
Moſchum ibid.
Moſchus 852.778
Motus contrarij 692
Mucilago 792
Muſcerda 813
Mulſa 783
Mumia 886
Muria 873
Myoſotis 886
Myax 793
Myracopon 866
Myrobalani 813
Myrobalani conditæ 943
Myropolæ 794
Myrrha 831.856
Myrtus 758 831
Myſtrum 769
Myxaria 783

N

NArciſſus 871
Narcotica medicamenta 866
Narcoticæ compoſitiones 867
Nardus 918
Naſturtium 829.846
Natura mundi vniuerſa 666
Natura cuiuſque rei peculiaris 667
Natura laborantis quid 677
Natura in morbi concoctionem incumbens aliò non eſt auertenda 683
Natura vacuationem quomo-

do moliatur 688
Natura concoctione humores puros ab impuris ſecernit 666
Naturæ & medicinæ leges omnibus neceſſarias eſſe, & immutabiles 667
Naturæ quando curatio committenda 6 1
Naturæ motus languidus artis præſidio iuuandus eſt 683
Naturæ motus obſeruandus 739
Naturalis corporis conſtitutio quibus conſtet 755
Nauſea ferè ieiunos infeſtas 710
Nauſea omnis ante purgationem tollenda 746
Nerui puncti ſigna 717
Nerui puncti remedia ibid. & 718
Neruorum & cerebri eadem eſt ratio 855
Nitri ſpuma 884
Nitrum 760.892
Nux muſchata 815.943
Nuces iuglandes conditę 943
Nuclei pinei 834
Nutriendi ratio in febribus 991
Nymphæa 829.837

O

OBeſi cui ſanguinis miſſionem difficilè ſuſtineāt 706
Obolus 766.767
Obſtructio quibus medicamentis expediatur 748
Occludens medicamentū 802
Oculi morbus implicitus 674
Oculorum inflammationes cuius venæ ſectione curentur 796
Oculorum vitia deriuatione quomodo ſint curanda 682
Ocymum 778.850
Ocymi ſemen 833
Odoramenta 870
OEſypus 854.865
Olea ad frigidos capitis affectus 832
Olea menſes cohibentia 832. refrigerantia 857. fluxiones inhibentia 861. anodyna 866. attenuantia 872. abſorbentia 875. attrahentia 878. ambuſtis medentia 894
Olei è ſeminibus eliciendi ratio 778
Olei differentiæ 793
Oleum ſimplex 757
Oleum amygdalinum 759
Oleum quantò vino leuius 773
Oleum ſtillatitium 776.792
Oleum preſſu factum 793
Oleum philoſophorum ibid.
Oleum mixtum ibid.
Oleum è nuce inglande 814
Oleum ex oliuis maturis 865
Oleum amygdalarum dulcium 865
Oleum narcoticum 867
Oleum ſtillatitium attenuans 875
Oleum maturum 880
Oleum ouorum 894
Oleum roſarum 944
Oleum violarum ibid.
Oleum nymphææ ibid.
Oleum papaueris ibid.
Oleum hyoſcyami ibid.
Oleum mandragoræ ſimplex 945
Oleum mandragoræ compoſitum ibid.
Oleum melinum ibid.
Oleum myrrinum ibi.
Oleum maſtichinum ibi.
Oleum menthæ ibid.
Oleum abſinthij ibid.
Oleum chamæmelium ibid.
Oleum liliorum 496
Oleum leucoij lutei ibid.
Oleum iaſminum ibid.
Oleum anethinum ibi.
Oleum lumbricorum ibid.
Oleum irinum ibid.
Oleum rutaceum ibid.
Oleum amygdalarum amararum 947
Oleum è capparibus ibid.
Oleum nardinum compoſitum ibid.
Oleum laurinum ibid.
Oleum vulpinum ibid.
Oleum è ſcorpionibus 948
Oleum terebinthinæ ibid.
Oleum ricininum ibid.
Oleum balauinum ibid.
Oleum è caſtorio ibid.
Oleum euphorbij ibid.
Oleum è lateribus ibid.
Oleorum coctio 793
Oliua 841.893
Omphacium 804
Onoloſes 767
Ophthalmiæ albugini coniunctæ curatio 674
Opium 765.850
Opium vt corrigendum 867
Opopanax 851.864
Origanum 835
Orobi farina 882
Os è corde cerui 818
Ouum crudum 824
Oui albumen 861
Ouorum teſtæ 847
Oua durata 894
Oxalis 805
Oxalidis ſuccus 801
Oxalidis ſemen 837
Oxiacanthæ ſuccus 804
Oxybaphum 769
Oxycratum 799
Oxymeli ſimplex 900
Oxymeli ſcylliticū ſimplex ibi.
Oxymeli Galeni 01
Oximeli quibus moleſtum ib.
Oxiſaccharum ſimplex 900

P

PÆonia 811
Pæoniæ radix 848
Pancreas per aluum purgatur 682
Panis bis coctus 800
Panis triticeus 880
Papauer 850
Papauer album 867
Papauer nigrum ibid.
Papauer corniculatum 895
Paralyſis 854
Paregoricum quid 863
Parotidas quæ vena ſecta iuuet 856
Parthenium 850
Pars ignobilis quæ medicamenta proferat 680
Parti principi quale adhibendum remedium ibid.
Partis ſimilaris morbi 659
Partis inſtrumentariæ vitia ibid.
Partis conditio vnde æſtimanda 679
Partis confirmatio quomodo æſtimanda ibid.
Partis ſitus quomodo ſpectandus 680
Partis præſtantia quomodo obſeruanda ibidem
Partis præſtantia vt remedia variet ibid.
Partes principes quæ 679
Partes corporis quæ remedia poſtulent valentiora & con-

trā 680
Partes incidendæ quando in aquam tepentem demitti debeant 716
Partium ſubſtantiæ remedia accommodanda ib.
Partium ſitus vt remedia variet ibi.
Partium ſenſui vt medicamenta ſint accommodanda 680
Partium conformatio & conſenſus quomodo vias vacuationi aptas oſtendant 682
Paſta regia 790
Paſtilli 787
Paſtili theriaci 773
Pentaphyllum 838
Πεπλίς 8.9
Πέπλιον ibid.
Peplos 819
Peponis radix 820
Per ſe 755
Per accidens ibid.
Periclymenum 849
Perſica condita 943
Perſonata 848
Peſſi menſtrua mouentes 852
Peſſus veterum corroborans ibid.
Peſtilentium febrium indicia 857
Petroſelini radices 844
Petroſelinum 810
Petroſelinum macedonicum 849
Peucedanum 844.848
Phalangium 765
Pharmacopei quæ ſcire debeant 774
Philonium 955
Phleboromia promiſcuè vacuat quicquid in venis continetur 689
Phlebotomia quibus ex locis trahat ibid.
Phlebotomia non æqualiter ex omnibus partibus trahit ibid.
Phlebotomia humores vacuat in venis peccantes ib.
Phlebotomia quando opus ſit 690
Phlebotomię incommoda poſt humorum concoctionem 712.713
Phlegmonarum pus mouentia 880
Phlegmonæ increſcenti quibus vtendum ſit remediis 743
Phlegmone quando fiat 693
Phlegmones materia putris in quid cōcoctione mutetur 743
Phœnicobalani 771
Phœnigmi 878
Phœnigmus è cantharidibus 879
Phu 850
Piloſella 886
Pilulæ integræ, aluo abundè ſoluta, vomitione aut deiectione redditæ 734
Pilulæ 788
Pilulæ vt reponendæ ibid.
Pilulæ ad bilem 822
Pilulæ ad pituitam ib.
Pilulæ ad atram bilem ib.
Pilulæ ad aquas ducendas ib.
Pilulæ è hiera ſimplici 921
Pilulæ ſtomachicæ ibid.
Pilulæ Ruffi, ſiue communes 922
Pilulæ aſſaieret ibidem
Pilulæ de Eupatorio ibid.
Pilulæ maſtichinæ ib.
Pilulæ ex tribus ib.
Pilulæ imperiales ibid.
Pilulæ ſine quibus 923
Pilulæ è fumaria ib.
Pilulæ aureæ ib.
Pilulæ de agarico ibid.
Pilulæ cocciæ ib.
Pilulæ ex hermodactylis 924
Pilulæ polychreſtæ ib.
Pilulæ è lapide cyanæo ib.
Pilulæ è thymelæa 925
Pilulæ ex eſula ib.
Pilulæ è cynogloſſo ibid.
Pilulæ ariſtolochiæ 926
Pimpinella 765 836
Pinei nuclei 702
Pingue nihil partibus inflammatis imponendum 855
Pinguis ſapor 759
Pinta Pariſienſis 769
Piper 755.761
Piper longum 829
Piperitis 875
Piſtacia 8.2.855
Piſtacium 844
Pituita vnde in inteſtinis copioſè cumuletur 727
Pituita in inteſtinis cumulata quæ mala pariat ib.
Pituita pigrè fluit 740
Pituitam purgantia 8.7
Pituitam expurgantia 82
Pityocampe 75
Pityuſa 819
Pix nigra 877
Pix liquida 880.883
Pix arida 881
Plantago 850.882 8.3.823
Plantaginis & opij in refrigerando differentia 6.0
Platanus 893
Plethora ad vaſa 685
Plethora ad vires ibid.
Plethoræ ſedes 68.
Plethora duplex 690
Plethora quæ minetur pericula ibid.
Plethora bilioſa ibid.
Plethora melancholica 691
Plethora pituitoſa ibid.
Plethora cuius venæ ſectione ſit minuenda 695
Plethora vt vires ſtranguler 702
Plethorę præcipua ſedes & cauſa 971
Plethorę eximendę ratio 973
Plethorę proprium remedium eſt venæ ſectio 690
Plethoræ omnis impuræ curatio cur à venæ ſectione ſit auſpicanda 692
Pleuritidi dextrę latus ſiniſtrum non eſt contrarium 692
Pleuritidi cuius venę ſectio conducat 696
Pleuritidis & peripneumoniæ materia concocta per ſputa expurgatur 712
Plumbum 863
Plumbago ibid.
Plumbum vſtum 889 890
Plumbi crudi lamina 890
Podicis, inguinum, & pudendorum affectib. quę vana ſit ſecanda 697
Polium montanum 849
Polygonum 857
Polypodium 850
Polytrichon 8 5
Pomacium 774
Pomorum ſuccus 781
Pompholyx 789
Pomum odoratum cerebrum corroborans 781
Pondo 768
Pondus nummarium 766
Porrum 836
Porculaca 805.857

Poteſtate quæ dicantur 754
Potio cathartica quibus ex rebus fiat 785
Potio ad vulnera 816
Potiones medicatæ ad ſitim reſtinguendam 817
Potionis vſus 772
Potionis catarthicæ doſis 785
Potus paſſmo. in corpus exiccat 809
Praſſium 811 835
Prægnatio an inter obſeruationes mittendi ſanguinis ſit habenda 710
Prægnationis in purgando habenda ratio eſt 742
Prægnationis octauo ac nono menſe venæ ſectio periculoſa eſt 710
Prægnans benignis purganda medicamentis 742
Prægnanti venæ ſectio quàm purgans medicamentum tutius præſcribitur 710
Prægnanti pleuritide correptæ vena in cubito ſecanda ibid.
Prægnantium venas inferiores incidere minimè tutum eſt ibid.
Præparatio purgationi adhibenda duplex 746
Præparatio ſimplicium vires vt augeat aut minuat 762
Præparatio naturæ 800
Præparatio artis ibid.
Præparationis ad purgationem forma 748
Priuantia 669
Propolis 875
Propoti mara 897
Pruna dulcia 814
Pruna 783
Pſeudonardus 852
Pſyllium 855
Ptarmica 828
Pueri ſanguinis detractionem tutò non ferunt 706
Pueris medicamenta maligna non eſſe præſcribenda 671
Puerpera nonnunquam venæ ſectione leuanda 708
Puerperis etiam ritè purgatis quando ſanguis demendus
Pugillus 769
Pulegium 811 850
Pulli gallinacei 764
Pulmone inflammato quę vena aperienda 696
Pulmones, latera & pectoris interna vitia excreatio purgat 688
Pulmones bechicis purgantur 688
Pulmonum, laterum & thoracis internis vitiis quę conducant media 681
Pulmonum & pectoris vitiis medentia 819
Pils 794
Pulſus ſolus vitium robur non indicat 702
Pulueres leuigati 786
Pulueres odorati 797
Puluis diſtillationes reprimens 833
Puluis cardiacus 819
Puluis ſanguinis fluxum ſiſtens 863
Puluis præcipitati 884
Puluis ſarcoticus 888
Puluis epuloticus ibid.
Puluis ex plumbo 890
Pumex crematus ibid.
purgandi facilitatem aut difficultatem quæ denunciant 740
purgandi opportunitas vnde ſpectanda 743
purgantia medicamenta 764
purgantium medicamentorum differentiæ 813
purgatio viſcera & meſenterium vtiliter vacuat 682
purgatio quomodo molienda
purgatio quid 727
purgatio a venæ ſectione quid differat ibid.
purgatio vniuerſalis ibid.
purgatio vniuerſalis triplex ibid.
purgatio quæ dicatur inutilis 731
purgatio proprium eſt remedium cacochymiæ 730
purgatio quando venę ſectioni tutius præmittatur 738
purgatio quibus ex partibus expedita & contra 741
purgatio immoderata nō æquè vires atque exuperans phlebotomia deiicit 742
purgatio a concoctione perfecta felicior 746
purgatio vtilis 727. obſcura 750 manifeſta ibid. perfecta ibid. vitioſa 751 inutilis ibid. moleſta ibid. exuperans ibi.
Purgationem perfectam quæ ſequantur commoda 750
Purgationes qui facilè aut ęgrè ferant 742
Purgationi tempus opportunum 744
Purgationi tempus in morbis acutis quod ſit accommodatiſſimum ibi.
Purgationi humorem præparatoria 746
Purgationis differentiæ 727
Purgationis exuperantiam non fieri ſubſtantiæ proprietate 733
Purgationis vias quę indicent 738
Purgationis viis interceptis aliò deriuandos eſſe humores ibid.
Purgationis modus ex ęgri viribus æſtimandus 742
Purgationis vtilitas vnde æſtimanda 750
Purgatio cacochymiam ſola ſubtrahit 727
Purgationum formulæ 815
Pus à duplici calore non fieri 743
Pus inter putredinem & corporis noſtri ſubſtantiam medium eſt 744
Putridarum febrium curatio 982
Pyrethrum 754
Pyrorum ſuccus 781

Q

QVadrantal 769
Qualitas medicamenti elementis actu, medicamentis poteſtate ineſt 756
Qualitas medicamentorum ſecunda 757
Qualitas medicamentorum tertia 763
Qualitas medicamentorum tertia ſenſibus non percipitur 812
Qualitate ſola quę nos immutant 810
Qualitate peccantes humores qui dicantur 669
Qualitates medicamentorum primæ & ſecundæ vnde perfi-

recipiantur 758

Qualitates medicamentorum externas quid patefaciat ibid.

Qualitates medicamentorum quartæ falsò à nonnullis inductæ 765

Qualitatum primarum gradus quatuor 756

Qualitatum ſecundarum gradus 762

Qualitatum ordines qua quātitate ſint conſtituendi 764

Quarta cauſa comp. medicamentorum 772

Quartana internam ſiniſtri cubiti venam incidi poſtulat 697

Quartarius ſeu quadrans 766 768. 769

Quercus 859

Quies à venæ ſectione imperanda 718

Quincunx 768

R

RAdices conditæ 789

Ranunculus 765

Raphanus 820

Rarefaciēs medicamētum 794

Ratio 666

Refrigerandi ratio in febribus 993

Refrigerantia medicamenta 866

Regio corporis primaria quas partes contineat 686

Regio corporis ſecunda quas partes comprehendat ibid.

Regio corporis tertia quas complectatur partes ibid

Regio vt in venæ ſectione obſeruanda ſit 7.7.

Regio quæque ordine expurganda 758

Regio corporis prima vt expurganda 825

Regio corporis ſecunda vt expurganda 858

Regio corporis tertia vt expurganda 827

Regionis primæ puritas potiſſima eſt ad phlebotomiam præparatio 714

Relaxans medicamentum 868

Remedia 668

Remedia multa & varia eiuſdem generis commodè ad vnum morbum vſurpantur 699

Remedia immutantia affectæ parti proximæ ſunt adinuenda 681

Remedia intrò ſumendi ratio ibid.

Remedia vniuerſalia particularibus præmittenda 697

Remedia vt diuulgata fuerint 805

Remedij genus 668

Remedij quantitas ibid.

Remedij genus, quantitas & vtendi ratio vnde innoteſcant 677

Remedij quantitas pro morbi magnitudine & partis affectæ natura immutanda eſt 679

Remedijs vtendi ratio 668

Remediorum genera tria 669

Remediorū duplex genus 681

Remedium quo vſque affectui contrarium ſit adhibendum 677

Remediū affectui pariter contrarium vniuerſum eum eximit & perſanat ibid.

Remedium morbo ſuppar minus eum, non perſanat ibid.

Remedium lene ſæpius iteratum poſſitne ſenſim præſtare quod validius vniuerſim 679

Remedium idem cur vni, alteri non conferat ibid.

Renes per vrinas expurgantur 682

Renes diureticis vacuantur 689

Renes per vrinæ vias purgandi 738

Renibus vtilia remedia 682

Renum inflammationibus quæ vena ſecta conferat 697

Renum medicamenta 846

Repellentia medicamenta 868

Reuulſio 682

Reuulſio vnde ſpectanda ibi.

Reuulſio quid 692

Reuulſionis genera ibid.

Reuulſionem fieri debere à directo ibid.

Rhaſes ſeni decrepito ſanguinem emiſit 716

Rheubarbarum 814

Rheumbarbarum vt ex accidenti nos refrigeret 755

Rheumbarbarum ſyrupo è cichorio inutiliter adiungi 902

Rhus 841

Ribes 804

Ricinus 819

Rob 789

Robub ex ribes 781

Robub 858

Roſa 8 3 841

Roſarum ſuccus 814

Roſarum fæx 859

Roſmarinus 831. 871

Rubia 811

Rubia maior 850

Rubiæ ſemen 815

Rubus 849. 859

Rumex 844

Ruſcus 847

Ruta 846

S

SAbina 821

Sabinæ cinis 892

Saccharum ſucco acido diſſolutum nunquam denuo obdureſcere 787

Saccharum 835

Saccharum Maderanum 899

Saccharum è floribus iridis, capillis veneris, è radice enulæ 943

Saccharum ſymphyti ib.

Saccharum violarum, florum bugloſſi ibid.

Saccharum roſarum ibid.

Saccharum è floribus cichorij ibid.

Sacculus 796

Sacculus ſtomachicus 843

Sagapenum 851

Sal 760 873

Sal gemmeus 771

Sal quando clyſteribus addendus 781

Sal torrefactus 886

Salicis folia 885

Salicis flores & folia 886

Salſorum ſynceris & nimius vſus humores & ſanguinem labefactat 760

Salſus ſapor ibid.

Saluia 765. 853

Sambucus 818 893

Sampuſcus 781. 851

Sandaracha 891
Sanguinaria 807
Sanguinem è venis extractum concreſcere 689
Sanguinem è naribus fluentem aceto ſiſti 759
Sanguinem proflaentem continentia 8[illegible]7
Sanguinis quantitate peccantis ſigna 686
Sanguinis profuſio ad vniuerſalem vacuationem refertur 687
Sanguinis profuſio quas partes exhauriat ibid.
Sanguinis profundendi modus 688
Sanguinis extracti partes omnes in ſuam quamque regionem contendere 689
Sanguinis è naribus vtero vel hæmorrhoide plenis eruptio ſecta vena ſiſtitur 694
Sanguinis eruptiones ſpontaneas in putridis febribus rarum eſſe vtiles 698
Sanguinis conditio ex ſubſtantia 720
Sanguinis cócreſcentis colores quid indicent 721
Sanguinis, detractio morbo genito quam impendenti magis eſt neceſſaria 695
ſanguinis grumus vt ſpiritus labefactet 7[illegible]1
ſanguinis leuta & parca profluxio inutilis eſt 698
ſanguinis mittendi quantitatem primariò indicant morbi magnitudo & virium robur 7[illegible]6
ſanguinis detrahendi quantitatem quæ ſecundariò indicent ibid.
ſanguinis miſſione abſtinendum eſſe vbi materia in venis cocta apparet 712
ſanguinis effluentis quantitas in venæ ſectione vnde æſtimanda 717
ſanguinis mutatio in venæ ſectione obſeruanda ibi.
ſanguinis fæx 720
ſanguinis fœtor deploratæ putredinis indicium eſt 721
ſanguinis ſubſtantia malè cohærens ſummæ putredinis indicium eſt ibid.
ſanguinis vacuationes particulares 722
ſanguis venarum non eſt vnius modi 685
ſanguis hominis benè temperati qualis ibid.
ſanguis quis optimus 68[illegible]
ſanguis quantitate quando peccet ibid.
ſanguis totus ex quatuor ſuccis & ſero conſtat 688
ſanguis non tantùm è plenitudine prorumpit 692
ſanguis tutius imminente quã, præſente morbo detrahitur 694
ſanguis quibus ex partibus ſponte prorumpere ſoleat 698
ſanguis vitioſus per nares potiſſimus elabitur ibid.
ſanguis ſponte fluens venæ ſectionem, ſi eam morbus exigat, non dehortatur ibid.
ſanguis naturæ theſaurus 709
ſanguis ſolis ortu & diei lumine tenuis fit 7[illegible]8
ſanguis viſcoſus 720
ſanguis craſſus & denſus ibid. tenuis ibid. aquoſus ibid. putridus ibid.
ſanguis ab extractione in tepidam aquam profuſus 721
ſanguis draconis 8[illegible]1
ſanicula 8[illegible]7
ſantonica 844
ſapa 781
ſapphyrus 8[illegible]8
ſapo albus 823
ſapo niger 878
ſapo odoratus 797
ſaponaria 876
ſapores primarum & ſecundarum qualitatum indices 758
ſaporum differentiæ nouem 758 759
ſarcocolla 887
ſarmentorum cinis 894
ſatureia 835 811
ſatyrium conditum 9[illegible]3
ſaxifraga 848
ſcabioſa 836
ſcalpellum vt venæ impingendum 716
ſcammonium 8[illegible]5
ſcammonium medicamentum eſt malignum 732
ſcarificatio vnde vacuet 723
ſcirrhus priùs diſcutiendus non eſt quàm fuerit emollitus 683
ſcrupulus ſeu ſcrupulus 767 769
ſchœnantum 844
ſcolopendrium 8[illegible]9
ſcolopendrium quid 904
ſcordium 771.836
ſcoria ferri 889
ſcorpius 7[illegible]5
ſcutum 797
ſcylla 843.845
ſebeſten 834
ſecunda 771
ſedum 88[illegible]
ſelibra 766
ſemina pinguia cur pulueribus cardiacis diu conſeruandis non ſint addenda 789
ſemina frigida 843
ſemina frigida maiora 847
ſemidrachma 768
ſemis ibid.
ſemiobolus 767
ſemodius 769
ſempervivum 83[illegible].894
ſemuncia 766.768
ſenna 816
ſenes decrepiti nullam venæ ſectionem tolerant 7[illegible]6
ſenex, qui iuxta ac iuuenis febricitat frigidiora quam iuuenis auxilia expoſcit 677
ſenſus facultateſque corporis omnes inedia expeditiores reddi 724
ſeptica 757
ſeptica medicamenta 891
ſeptunx 768
ſerioſa 805
ſerpillum 832
ſerum concreto ſanguini innatans quid arguat 720
ſeſcuncia 766
ſeſeli 851
ſeſeli maſſilienſe 836.848
ſeſquiamphora 770
ſeſquilibra 766
ſeſquiſcrupulum 768
ſeſquiſextarius 769
ſextans 7[illegible]8
ſextarius 770
ſextula
ſicilicus 768
ſigillum ſeminarum 824.838

ſigillum.

Sigillum beatæ Mariæ 876
Silet montanum 83[illegible]
Siliqua 766
Simplex compoſito prius 770
Simplici affectui medicamentum aliquando ſit neceſſarium 772
Simplicium multorum eiuſdem facultatis permiſtio inde vtilis 773
Simplicia diuerſarum virium commixta retineántne ſingula priſtinas vires 774
Simpliciter dici quid 7[illegible]5
Sinapi 845
Sinapiſmus 795
Sion 849
Siſymbrium 841
Sitim reſtinguentia 806
Sitis perfectæ purgationis ſignum 751
Situs vt ſimplicium vires augeat aut minuat 777
Smaragdus 838
Smyrnium 851.774
Sol actu calidus eſt 75[illegible]
Solanum 763 774
Solanum ſomnificum 857
Soldanella 818
Solidum 768
Somnus continuò a venæ ſectione vitandus 7[illegible]8
Sorba 860
Sorbitio cur aliquot poſt medicamentum horis exhibeatur 7[illegible]0
S[illegible] 883 89[illegible]
S[illegible] 821
Spica nardi 771 772
Spiritus ex quocunque humoris ſuperantis vitio vt labefactentur 701
Spirituum ſubſtantia vt diſſoluatur ibid.
Spodium 844.862
Spuma ſanguini innatans quid ſignificet 720
Sputi alia, alia humoris medicamento expurgandi eſt ratio 747
Stacte 794
Staphis agria 829
Stater ibidem
Status corporis priſtinus quando conſeruandus aut commutandus ſit 681
Status corporis priſtinus poſſítne à morbo cuiquam re-
ſtitui ibi.
Stæbe 887
Stæbe ſcabioſa 838
Stercus caprillum 877
Stercus vaccinum 854
Sternutamentum 752
ſternutatoria pituitam è cerebro mouentia 827
ſthrutium 846
ſtibium 862
ſtirpes quæ p[illegible] 799
ſtœchas 841.831
ſtomachica 841
ſtrobili 782
ſtrobilina reſina 877
ſtruthium 8[illegible]8
ſtybium 889
ſtyrax 851
ſtyrax liquidus 870.881
ſublimatum 760
ſuccago 889
ſucci 685
ſucci exiccati 781
ſuccidia 823
ſuccida lana 865
ſuccinum paleas vt trahat 731
ſuccinum actu paleas trahit 854
ſuccinum 832.838
ſuccorum clarificatio 78[illegible] 783
ſuccus herbarum quis efficaciſſimus 781
ſuccus medicatus è ribes 943
ſuccus prunorum ſylueſtrium ibid.
ſudor ad vniuerſalem vacuationem refertur 687
ſudores corporis habitum vacuant 686
ſudores quomodo mouendi 903
ſudorum eruptio bene valentium eſt non ægrotantium 725
ſuffitus ad roborandum cerebrum ibi. pulmones expurgans ibid.
ſardiacus ibid. deſtillationes reſtringens 833. vterum corroborantes 853
ſulfur 877
ſumach 860
ſuppuratio quando procuranda 683
ſuppuratio 879
ſucculi lactucæ, endiuiæ, portulacæ conditi 9[illegible]3
ſymphitum 837
ſymptomata quæ maxime vires deiiciant 7[illegible]9
ſymptomata, quæ venæ ſectionis inferti, quibus os ventriculi eximio ſenſu præditum eſt, aut ipſe ventriculus imbecillitate laborat 715
ſymptomati ſæuiori interdum prætermiſſo morbo occurrendum eſt 676
Symptomatis nihil contrarium, neque eorum propria eſt curatio 673
ſynapi 7[illegible]9
ſyncope quid 7[illegible]4
ſyncope quos ab aperta vena inuadat 708
ſyrupi ſitim reſtinguentes 807. cardiaci 839 ſtomachici 842. ad ſplenem 846. nephritici 849. hepatici 844. menſes cohibentes 852. menſtrua mouentes ibid.
ſyruporum vſus 898
ſyrupus 897
ſyrupus ex melle 783. ex ſaccharo ib.
ſyrupus ad complurium humorum colluuiem 825
ſyrupus acidus ſimplex 897 898
ſyrupus acetoſus compoſitus ibid.
ſyrupus è ſucco limonum 899
Syrupus è ſucco citrij 900
ſyrupus è granatis acidis ibid.
ſyrupus de aurantiis ibid.
ſyrupus ex omphacio ibid.
ſyrupus è ſucco oxalidis ibidem
ſyrupus è ribes ibid.
ſyrupus è cichorio 901
Syrupus intybi domeſtici 903
Syrupus byzantinus ibidem
Syrupus ſcolopendrij 904
Syrupus è radicibus ibidem
Syrupus ad antinus ibid.
Syrupus è ſtœchade 905
Syrupus roſarum ſiccarum 906
Syrupus nymphææ ibi. & de papauere 907. violarum ſimplex ibi. zyziphorum 908. de hyſ-

ſrupo ib. de praſſo ibid. ſymphiti 911. è ſucco buglosſi 10. è cortice citrij mali 911. melissophylli ibi. è menta 912. abſynthij ib. myrtinus ibid. fumariæ ibid. è malis odoratis ibid. althææ 913. raphani ibid. artemiſiæ ib.d.

Sirupus inſuſionis roſarum pallidarum 915

T

Tabidis opem ferentia 835

Tamariscis cortex 845

Tamariſcus 8.9

Tela emplaſtica 7 6

Telephium 743

Tellus vt ſimplicium vires augeat aut minuat 762

Temperamentum vt ſanguinis detrahendi quantitatem præſtituat 706

Tempora morborum & vniuersalia, & particularia in phlebotomia ſunt obſeruanda 713

Temporum in morbis obſeruatio neceſſaria 684

Tempus vt ſimplicium vires augeat aut minuat 761

Tendo pars atque caro humorum influxu laborans, ſicciora quam caro remedia poſtulat 677

Tendonis puncti ſigna 716

Terebinthina 848

Terebinthina reſina 880

Terra 8.2

Terra lemnia 887 889

Terra armena ib.

Teſtæ 890

Teſtes & vaſa ſpermatica per paraſtatas expurgantur 682

Thapſia 759

Theriace diateſſaron 936

Theriace Andromachi ibid.

Thlaſpi 875

Thus 816 874

Thymelæa 819

Thymus 811.835

Tithymali cinis 890

Tithymalus 819 876

Tormentilla 838

Torpedo 867

Tragacantha 759.834

Tribulus 848

Trichomanes 865

Triens 768

Trifolium odoratum 850

Triticum 861

Trochiſci hepatici 844

Trochiſci menſes cohibentes 852

Trochiſci è viperis 938. ſcyllitici ibid. hedychroi 939. cyphecos ibid. è capparibus ib. de eupatorio ibid. Alkekengi 94 c. è myrrha ibid. terra lemnia ibid. è caphura 941. gallæ moſchatæ ibid. aliptæ moſchatæ ibid. bechici ibid. narcotici ibi.

Tunix 833

Turbit 819

Turpethum 8 7

Tuſſilago 837.880

Turbia 863

Tymbra 835

V

Vacuantia medicamenta, & eorum differentiæ 683

Vacuatio quà fieri debeat 684

Vacuatio triplex ibi.

Vacuatio abſolutè vocata ibid.

Vacuatio quid 685

Vacuatio vniuerſalis 687

Vacuatio particularis ib.

Vacuatio naturalis 686

Vacuatio immodica ſpiritus diſſoluit 701

Vacuatio omnis, quæ ad depellendum morbum adhibetur, vires conuellit 702

Vacuatio ſpontanea vt ad venæ ſectionem ſit conſideranda 7 8

Vacuatio miteſcente morbo tentanda 713

Vacuatio per inediam vtilis eſt 724

Vacuationes nunquam ad ſyncopen vſque ſunt producendæ 705

Vacuationes extremæ omnes periculoſæ 742

Vacuationi quæ hora ſit accommoda 684

Vacuationis differentiæ vnde petendæ 681

Vacuationis quantitas vt diſcernenda 704

Vacuationum tres gradus ib.

Valeriana 851

Vaſcula excipiendo ſanguini idonea qua debeant eſſe materia 720

Vaſcula, quibus exceptus eſt ſanguis inter ſe comparanda 721

Vaſorum maiorum cacochymia quando expurganda 744

Vena ſecta nullus humor aliò prius erumpit 685

Vena lateris oppoſiti ſecta in plenitudine quæ pericula afferat 692

Vena quando conuenienter ſecetur etiam in febribus intermittentibus 695

Vena interdum vel in penuria ſanguini inciditur ibid.

Vena humeraria quas partes ſecta vacuet ibid.

Vena cubiti interna quibus ex partib. ſecta reuellat ibid.

Vena cubiti media quibus ex partibus inciſa vacuet 696

Vena frontis quibus capitis doloribus aperta conferat ibid.

Vena malleoli aut poplitis ſecta menſes mouet 697

Vena quæ ſecanda ad plenitudinem arcendam ibid.

Vena quo morbi ore aperienda 713

Vena ſecta ſanguis ſi fluat ſegnius quid agendum 717

Venæ ſectio venas maiores rectè vacuat 682

Venæ ſecandæ delectus 693

Venę ſectio, quibus morbis ſuccurrat 694

Venæ ſectio omnium partium inflammationibus conducit ibid.

Venæ ſectio quibus affectibus ſemper ſit adhibenda 699

Venæ ſectio priùs quàm adhibeatur, quę ſint obſeruanda ibid.

Venæ ſectio omnes humores promiſcuè euocat 712

Venæ ſectioni quæ præparatio adhibenda 713.714

Venæ ſectionem quæ vitia prohibeant ibid.

Venę ſectioni quando preparatio adhibenda, quando non 715
Venę quomodo findendę ſint 716
Venæ ſectioni intemperantes non ſunt idonei 718
Venę ſectio humores ſiſtit, & reuellit 737
venæ ſectæ vtilitas non eſt ex ſanguinis effluentis inopia æſtimanda 738
venarum continuatio 689
venarum obſtructio vt ſpiritus obruat 702
venarum maiorum putreſcens ſuccus in quid concoctione mutetur 743
venena 764
ventriculi pars ſumma vomitione, ima deiectione expurgatur 682
ventriculi cruditas venę ſectionem retardat 714
ventriculi os nimiopere ſentiens vel imbecillum venę ſectionem remoratur ibidem
ventriculi ſenſus quibus ſit eximius 715
ventriculi cacochymia vomitione tollitur 736
ventriculi cacochymia quando expurganda 744
ventriculi in quouis morbo ſumma eſt habẽda ratio 748
ventriculo conuenientia remedia 681
ventriculo aut præcordiis adhibenda extrinſecus remedia cibo pręmitti debent 684
ventriculo imbecillo aut potu conueniens medicamentum 749
ventriculum quæ venę ſectioni præmuniant 715
ventriculus vt ad purgationem præparandus 746
ventriculus cur imprimis medicamento offendatur 749
Venus à venæ ſectione prohibenda 718
ver ſanguinem largiùs fundi permittit 7 7
ver purgationi liberę aptiſſimum 746
veratro corpus quomodo præparandum 749
veratrum album 764. nigrum 771
verbaſculum 853
verbaſculum 893
verbena 886
vernice 837
veſica per vrinas expurgatur 683
veſica diureticis purgatur 689
veſicæ conuenientia remedia 681
veſicæ inflammationem cuius venæ ſectio coerceat 697
veſicæ medicamenta 846
veronica altera 838
victus ratio pro morborum temporibus præſcribenda 683
victus ratio à miſſione ſanguinis ibid.
victus humores noxios purgationi præparans 747
vigiliæ vt ſpiritus labefaciant 701
vinculum parti, quæ inciditur vt admouendum 716
vina medicata 771
vinum creticum 774
vinum factitium 779
vinum abſynthites 843
viola 808.829.840
vires vnde æſtimandę 700
vires bifariam lęſę dicuntur ibid.
vires languidę ab oppreſſis quomodo diſtinguantur ibid.
vires poſsintne adeo debilitari, vt ne minimam vacuationem tolerent 7.4
vires quales in poſterum futuræ ſint vnde coniectandum 708
vires collapſas à venę ſectione recreandi modi 7.8
viribus integris quanta vacuatio ſit pręſcribenda 7.4
viribus mediocribus quantum vacuandum 705
viribus exiguis nihil vacuandum ib.
virium inſitarum ſubſtantia vnde mutetur 702.703
virium influentium triplex ſpiritus vnde immutetur ibid.
virium affectarum tres ordines ibid.
virium offenſio ex legitima vacuatione cur leuis ſit ibid.
virium labantium ſigna pręuia 717
virium obſeruatio in purgationibus quanti ſit momenti 742
viſceribus conuenientia medicamenta 772
viſcerum infra diaphragma impuritas qua purganda 736
vitis folia 859
vitriolum 883
vitri axungia 760
vitriolum vſtum 889
vitrum combuſtum 840
vlcera quæ expurgant 881
vlceris caui cum inflammatione coniuncti curatio 674
vlmus 886
vmbilicus veneris 856
vncia 766
vnctio 726
vnguenta emplaſtica 862. maturantia 880. glutinantia 887. ſarcotica 888. epulotica 889. ambuſtis medentia 894
vnguentum humorem purgationi pręparans 749
vnguentum 772. ſtomachicum 843. ad perniones & ambuſta 8.4 è lathyrid. 920. roſarum 949. populeum 950. album ibid. adſtringens ibid. diachalciteos ibid. diapompholygos 951. rubrum ibid. dialthæas ibid. reſumptiuum ibid. Agrippæ 952. marciatum 953. baſilicum minus 954. baſilicum magnum ibid. aureum ibid. Apoſtolorum ibi. Ægyptiacum ibid. enulatum ibid. citrinum 955
vniones 838
vomentis ſitus 730
vomitio vomitionem ſedat 669
vomitio ventriculum vtiliter vacuat 682
vomitio fluxum è iecore & liene in aluum reuulſione ſiſtit ibid.
vomitio delectione ſiſtitur 682
vomitio & deiectio ad vni-

uerſalem vacuationem refe-
runtur 680
Vomitio quomodo prouocan-
da 714
Vomitio quid 729
Vomitio vt fiat ib.
Vomitio quibus difficilis, &
contrà ibid.
Vomitio crebrior quæ pariat
incommoda ibid.
Vomitio quibus morbis me-
deatur ibid.
Vomitio vt ritè fiat, quæ præ-
paratio adhibenda 736
Vomitio quando cienda ibid.
Vomitio quando & quomodo
lenienda ibid.
Vomitione quæ partes vacuen-
tur 687
Vomitione purgantia 814
Vomitionis moderatæ com-
moda 729
Vomitionis vtilitas aut inuti-
litas vnde cenſenda 730
Vomitum cientia 820
Vomitus aliquando excitan-
dus, vt vires à venæ ſectione
collapſæ recreentur 718
Vomitus à medicamento vnde
749
Vigentiori magis eſt obſiſten-
dum 675
Vrua 769
Vrtica 820.824.885
Vteri immoderatas fluxiones
aceti ſuffitu ſiſti 759
Vteri medicamenta 849
Vtero quæ conferant remedia
682
Vtero affecto, quæ vena ſecan-
da 697
Vterum corroborantia 852
Vterus per ſuam ipſius cerui-
cem expurgatur 682
Vterus hyſtericis vacuatur
689
Vterus quà expurgandus 738
Vua acerba 760
Vua paſſa 828.835
Vulpis adeps 759

X

[illegible] 769
Xyloaloe 831

Y

Y[illegible], id eſt, efficaces
purgationes quæ dican-
tur 735
[illegible] cauſæ ibid.

Z

Zinziber 771.842
Zinziber conditum 943
Zyzipha 785.834

INDICIS IN THERAPEVTICES
SEV METHODI MEDENDI LIBROS
SEPTEM FINIS.

INDEX MORBORVM ET SYMPTOMATVN.

ALopecia vel Depilatio 1054
Aqua & balneæ Lucenſes 1105
Arthritis 1072. eius præcautio 1076
Aſthma & reſpirationis impedimenta 1092
Balnea aquæ dulcis ad melancholiam 1121
Calida multa melancholiæ hypochondriacæ aduerſa 1122
Cachexiæ incipientis præcautio 1102
Cachexiæ & hydrops 1104
Cachexiæ confirmatę curatio 1105
Catharrus cum hemicrania 1056
Cerebri humiditas cum viſcerum praua affectione 1058
Cruciatus metus 1064
Colicus dolor 1128
Conſenſus renum cum partibus ſuperioribus 1167
Conceptus facilitas 1132
Contra mulierculas medicinam factitantes 1166
Cordis palpitatio 1095
Coxendicis dolor 1148
Cur in calculo ſiniſtræ magis partes laborent quàm dextræ 1169
Detergentia 1169
Diſtillatio in varias partes cum lienis affectu 1160
Diſtillatio cum melancholia 1121
Diuretica 1167
Dolor dentium 1057
Elephantia incipiens 1153
Elephantiæ iudicium 1154
Enterocele 1147
Epilepſia 1061. cum memoriæ & ratiocinationis abolitione ibid.
Exanthemata 1159
Febris cum grauibus ſymptomatis 1099 Diuturna ſæpe recurrens 1106. Lenta 1109. Quartana 1112. Quartana deſtillationi implexa 1114. Quartana diarrhœa implexa 1115. b. Intermittens doloriſica 1108
Fluxio in pulmones 1163
Gingiuæ inferioris exeſio 1128
Gonorrhœa virulenta cum arthritide 1146
Hæmorrhoides 1136
Hernia 1148
Hydrops à tribus cauſis curabilis 1102
Hydrops à iecoris ſcirrho 1101.
In Hydrope vehementiora non probantur ibid.
Hypochyma 1064
Hyſterica ſuffocatio 1133
Lactis aſinini præbendi cautiones 1146
Lienis tumor 1116
Lippientes oculi 1127
Lues Venerea cum aliis ſymptomatis 1076
Meatus per quos decumbit arthritis 1067
Melancholica hypochondriaca 1116. 1120
Menſes Hebræorum, Græcorum, & Rom. 1035. 1036
Mictio purulenta 1143
Mictio inuoluntaria 1142
Mucus in vrina 1168
Nephritis 1101
Obſtructio nerui optici 1064
Obeſitas inſignis 1061
Olfactus ſtupidus 1127
Oculorum ſuffuſio 1063
in Oculos inſufflatio 1160
Orthophnœa 1086
Partus facilitas 1160
Partus legitimus 1135
Partus ſeptimeſtris quis dici debeat ibid.
Peſtis ſudoriſica Anglica 1150
an Pituita procumbat à venis 1068
Pro muliere Prægnante & puerpera malè habente ab vtero 1134
Pruritus 1128
Pulſatio & ſibilus ad aures 1082
Pyrotica 1160
Renis exulceratio 1164
Reprimentia 1055
Rubor & calor non neceſſario calidam arthritidem denotant 1071
Sanguinis mittendi conditiones & cautiones 1128
Sanguinis reiectatio è pulmonibus cum tuſſi 1084
Sanguinis exuperantia quæ ſymptomata aduehat 1143
Scirrhus lienis 1116
Scirrhoſus tumor 1150
Seminis putreſcentis ſymptomata 1133
Setones appellati 1069
Spinæ dorſi dolor 1128
Sputum cruentum 1084
Stranguria 1141
Strumæ cancroſæ 1165
Stupor 1155
Tabes 1083
Tremor 1078. Tremor & grauitas 1080
Tibiarum frigus 1163
Tibiarum inflammatio recurrens. 1143
Tuberculum carnoſum in pene 1136
Tuſſis 1094
Ventriculi ſtupor 1096
Ventriculi dolor 1098. eius præcautio ibid.
Ventriculus flatuoſus 1097
Vinum in hydrope ſuſpectum 1105
Vinum melancholicis fugiendum 1128
Vlcera ſphincteris veſicæ 1142
Vlcera pyroticis cõfecta 1063
Vrina purulenta 1158
Vterini dolores 1134

FINIS.

Digitized by Google